129

ANDREAE

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII.

DE NOBILITATE,

ET IVRE PRIMIGENIORVM,

Tertia hac, eademq; postrema editione, ab autore ipso diligentissimè recogniti, & tertia amplius parte locupletati.

*

LVGDVNI,
APVD GVLIEL.
ROVILLIVM.
Cum priuilegio Regis.
1573.

BIU Cujas

IO. N. VICTORII IN EFFIGIEM Andreæ Tiraquelli, Regij in Curia Parisienſi Senatoris, Hexaſtichon.

Iam nihil eſt, venerande ſenex, quòd pulla ſororum
Stamina, vel Stygias quòd verearis aquas.
Subtrahet hæc vultus morti pictura: perennem
Ingenio vitam tot tua ſcripta dabunt.
Ergo vbi fatalem Lacheſis tibi neuerit horam,
Magna tamen fugiet pars Acheronta tui.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne fois ou pluſieurs, ce preſent liure intitulé Andreæ Tiraquelli, Regij Conſiliarij, De Nobilitate, & Iure Primigeniorum, *reueu, corrigé & augmenté par ledict Tiraqueau: & faict defenſe de par ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & perſonnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne diſtribuer, en ſes pais, terres & ſeigneuries, ledict liure ainſi reueu, corrigé & augmenté, ſi ce n'eſt par le cõſentement dudict Rouille: & ce iuſques au temps & terme de douze ans, à cõpter du iour & datte que ſera paracheuee la premiere impreſſion, ſur peine d'amẽde arbitraire, & de cõfiſcation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puiſſe pretẽdre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement ou à la fin dudict liure, ſerue pour toute notification, comme ſi la ſignification eſtoit faicte ſur l'original. Car tel eſt ſon plaiſir, comme plus à plein eſt contenu & declaré par leſdictes lettres de priuilege ſur ce donnees à Paris le treſiéme iour de Septembre 1558.*

Par le Roy à la relation du conſeil,
Signé, Guillaudet.

BIU Cujas

AD HENRICVM
SECVNDVM FRANCIAE REGEM CHRISTIANISSIMVM,

ANDREAS TIRAQVELLVS S.

Antum in me semper de bonis literis, atque earum studiosis promerendi studium voluntásque fuit Rex Opt. M. vt si quando studia nostra, labores, vigilias studiosis prodesse, aut fructum aliquem adferre posse intellexerim, eò protinus omnes animi ingeniique neruos, post habita etiam rei familiaris ac propriæ valetudinis cura, intendere non dubitarim. Quod si pluribus tibi exponere aut probare pergam, prorsus, iuxta prouerbium, actum agere videbor. Huius enim rei fidem certè amplissimam faciunt tria illa iusta equidem magnitudinis, quæ superioribus annis vtinam tãta fœlicitate, quàm magno conscripta studio, in lucem emisi volumina. Quorum primum, quod de legibus Connubialibus & iure Maritali pertractando mihi institutum, lectoribus nuncupatum volui, quò eos magis ac magis ad bonarũ artium & disciplinarum studia cohortarer atque incenderẽ. Alterum, in quo tota illa nobilissimæ simúlque sapiẽtissimæ l. si vnquam. C. de reuoc. dona. copiosissima disputatio est à nobis suscepta, Burdegalensi. Tertium denique, in quo omnia quæ ad vtriusque Retractus & Municipalis & Conuentionalis cognitionem pertinent, quanta à nobis fieri potuit diligentia, complexi sumus, Parisiensi Senatui amplis. grauiss. que deuoui: tum vt vtriq; illi summo ordini immortales gratias agerem, qui me nihil tale cogitantem, ne ambientem quidem in suum sacrosanctum collegium vltro suis suffragiis aduocarint & asciuerint. Tum etiam vt vna eadémq; opera eorum librorum editione, quam de me illi ipsi viri consultissimi opinionem conceperant, palàm omnibus probarem. Quibus accedit etiam quartus hic mearum lucubrationum fœtus, multis laboribus vigiliysq; collectus, cui ex materia & argumẽto de Nobilitate & iure Primigeniorum titulum feci, superbam reuera, magnæq; expectationis inscriptionem, ac propter quam vadimonium deseri posit, vt interim Plinij verbum in eruditissima ad suam naturalem historiã præfatione vsurpem. Faxit Deus, vt opus ipsum tanto ac tam magnifico titulo, si non in totum, saltem aliqua ex parte respõdeat. Eum autem vt tibi dicarem, ac sub tuo sacratissimo nomine apparere vellem, multis iisq; grauissimis sum adductus rationibus. Quid enim vel pro rei dignitate aptius, vel pro nobilitatis & primigeniorum propugnatione firmius facere potui, quam istos ipsos de Nobilitate & iure Primigeniorum conscriptos Comentarios tibi Regi Principiq; meo inuictissimo, tibi inquam omnis nobilitatis authori & principi inscribere atque consecrare? A quo quicquid veræ germanæq; ac solidæ nobilitatis est, id totum quasi ex fonte perenni manat atque proficiscitur. Tibi denique qui mihi videris primus esse præcipuusq; ac veluti primigenius cæterorum omnium, qui nobilium numero habentur censenturq; regum & principum, quos Homerus & Hesiodus Græcorum poetarum facilè primi ab origine & educatione diuina Διογενεῖς καὶ διοτρεφεῖς, *id est, Iouis filios & alumnos, atque etiam nobiles ijsdem verbis vocant. Mouebat etiam me non mediocriter, quòd opus istud eum librorum meorum numerum conficiebat, quem tibi tuo iure vendicare assererèq; potes, quaternarium scilicet, qui vt omnium perfectissimus ac integerrimus habetur, ita tibi eum singulari quodam fato, aut diuina po-*

BIU Cujas

tiùs prouidentia consecratum cùm ex multis certisq; signis & argumentis obseruauimus: tum verò maximè ex eo quòd qua die pulcherrima in lucem editus es, eadem ipsa postea quatuor septenarijs, aut, si mauis, septem quaternarijs ætatis tuæ annis reuolutis atque exactis rex sis appellatus, atque huius regni amplissimi ac florentissimi gubernacula magna omnium spe atque gratulatione ad te primùm à summo Deo delata sint. In quo natura non solùm quaternario numero te donauit, sed & illum ipsum numerum cum septenario ita coniũxit, vt nihil omnibus ex partibus perfectius absolutiusq; dici aut sperari possit. Quorum certè numerorũ tam auspicatus concursus & coniunctio siue copulatio, quaternarij scilicet, & eo etiam perfectioris pleniorisq; septenarij, maiora & augustiora de te tuisq; egregijs virtutibus sperare me iubet, quàm liceat hoc tempore propter assentationis suspicionem prædicare. Verum aliquo huius libri loco, idque obiter ac velut per transennam memini subnotasse, & vt spero, dicam aliquando per occasionem copiosiùs. Hanc enim epistolam ad modestiam tuam, eamq; qua vti soles breuitatem accommodare volui, considerãs quid aures tuæ pati possent, non quid virtutibus tuis deberetur. Neque etiam me sinit libri huius, quem tuæ maiestati offero, magnitudo, longiorem ad te epistolam dare, aut in virtutum tuarum prædicationem (quas si recensere velim, iusto volumine sit opus) liberiùs excurrere vel exspatiari: sed eam voluimus breuiorem esse, quò sit excusatius, quòd librum ipsum non quidem vltra causæ materiæq; amplitudinem, sed supra affectatæ breuitatis modum extendimus. Nunc autem, Rex O. M. & si pro facultatum nostrarum mediocritate, ne tenuitate dicã, & numerosa librorũ multitudine, ac tua ista verè regia erga omnes liberalitate & munificentia, ampliorem horum multiplicium laborum mercedem expectare multis videri possem: hoc tamen vnum abs te contendo ad quod naturâ ipsa compositus esse videris, vt iustitiam illam, quæ (inquit Aristoteles) κρατίστη τῶν ἀρετῶν ἐστὶ καὶ σεμνοτέρα, οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος θαυμαστός, cuius beneficio, ac munere principes & diu & fœliciter imperant, summo quod facis studio, colere & amplecti pergas: bonásque literas vindicare, in tuámque tutelam & fidem suscipere, ac trilingue collegium à Diuo patre tuo, non studiorum tantùm, verũetiam studiosorum amantissimo liberaliter institutum magis ac magis exornare, & in dies noua liberalitate augere cumulareq; non cesses: vt de te aliquando dici possit, quod de Alexandro illo, qui à rebus præclarè & fortiter gestis Magni cognomentum meruit, audimus, οὐ γὰρ ταυτὸν ἔπαθε τοῖς ἄλλοις βασιλεῦσιν, οἷς ἄκρις μὲν ἡ παιδεία κέκριται, τῆς δὲ εὐδαιμονίας ὅρος ἡ τρυφή. Nullũ enim est, nullum magno principe immortalitatemq; merituro impendij genus dignius, quàm quod in literas & literatos erogatur. Quod quidẽ si ad eximias & raras illas virtutes, quas sibi quisque de tua ac verè regia natura pollicetur, adiunxeris, nomen illud Henrici secundi ingenti gloria ac fama, maximáque cum omnium beneuolentia & admiratione tota posteritas in perpetuum celebrabit.

BARP

BARPTOLOMAEI FAII REGII IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS, AD MICHAELEM

Hoſpitalem Regis itidem Senatorem, ac eiuſdem Chriſtianiſſimi Principis in œcumenico concilio Bononiæ Legatum agentem, Epiſtola huius operis Elenchum continens.

QVi me quadrupedē veluti calcaribus vrges
Pigritiæ inſimulans, facile id tibi, fluctuat iſtic
Acta renaſcēti dum Petri cymba procella,
Regius intereà legatus,& ocio abundas,
Iuſtinianeis promiſsis tu,niſi planè
Soluendo,quid iam concludis Opiſtographorum,
Nunc abſiſte queri. Vix dum poſtrema dierum
Faſtorum lux iuſtitio conceſsit, & ecce
Intermiſſa diu ſtudia hæc vel Apolline ſolo
Te fretus reuoco, te prædem cominus inſto.
Qui præiudiciis haud deturbandus iniquis,
Incuſſum nobis perfricta fronte pudorem
Soluiſti prior:atque tuo deducere ab hortis
Heſperidum iuris gnarum, vigilémque Daconem
Protinus exemplo potuiſti ad proximo auitos
Diſtractóſque Lareis redhibentis limina libri,
Inque Modeſtini ſuaueis diuertere luſus:
Queis candore pari canos authoris,& huius
Iconas exprimeret,rurſum gratatus agenti
Legiferum,qua connubij valet arte ſubactus,
Multiplicem plauſum captaſti:te duce quis non
Audeat in medium procedere? proinde parentem
Clericus, & patruum referens Veriuſius, ambo
Ilicet arguto pede,iudiciiſque verendis
Teſtati laudem egregiam ſcribentis amici.
Conſcius interdum,quamuis ſacer iſte,prophani
Concilij accitu,nimióque fauore Dearum,
Feſtiuo verſu hinc arcana retexit,& eius
Muneris Andreæ delegandi ordine cauſſas.
Cuius & alluſit pictis Gœurotius vndis,
Appoſitè ſubdens fonteis Helicone refuſos,
Idem iuſtitiæ certus rigidúſque ſatelles.
Quin vetus Octonuit noſtris in claſsibus,acri
Præditus ingenio, longóque exercitus vſu,
Contulit æquęuo decori Quelainus & aptum
Carmen,& exucti mucorem lactis abhorrens.
Denique qui dudum cultus,meritúſve ſub iſto
Conſimilémque,adeò veſtigia preſsit,honorem
Nactus erat,verùm paſtorali inſuper auctus
Ad Niuernenſes ſeceſsit Spiſama caulas,
Felices equidem tanto cuſtode, quid ille
Auribus his toties, æqui inſinuator acutus,
Qua primùm incubuit non eluctetur arena?
Hic inquam multo vocis ſplendore ſolutæ
Protulit elogium Tiraquello,ſcilicet ordo
Me meus irridere velit, quòd te hóſque ſecutus
Mitto Macrini Lyricos,elegos Coteræi,
Quorum docta minùs refert quàm noſtra morari,
Quantumuis operępretij in commune reponant,
Tempora:tunc etiam ſim ſuauiter expatiatus
Ipſius in raris virtutibus,ac mihi ſummi
Iudicis exciderit tantum graphis,inſtituenti
His humeris maius quiddam,Xenophontis & inſtar
Pædia.enimuero tanti huius facta Valenti eſt
Quæ modò membratim,neque dum percuſſa vagatur,
Calda recenti oculos fœtura nec inficit ære,
Duxerit Hendecaſyllabicis huc antè merendum,
Alternis quàm quò properabat abire Senator.
Magnus in officiis, χέλυς & cognomine dignus.
Aurea Chriſtophoro meſsis quoque ſpreta Thuano
Hunc numeris donec decorarit, & ore rotundo,
Quóve aurata ferit laquearia,tendere iș vltrà
Suetus,& ima patrum præcordia figere dictis,
Illum Tyrones ſubſellia nota prementem,
Haud exultantem temerè, digitíſve micantem
Suſpiciunt taciti,media ſtipántque corona.
Forſitan eiuſdem grauioris faſciculo quàm
Committi rectè queat, argumenta requiras,
Quam tibi do paucis operam,capita ipſa recenſens,
Principio præfatus,eos prouinciæ id olim
Qui ſibi ſumpſerunt,quæ nobilitatis origo
Sit,trahat vnde ſuum nomen,quibus illa paretur
Rebus,opes,virtus,an quæ've ſcientia, princeps
Nobilitent:cuiúſque modi hic,quî, reddere quóſve
Protogenum claris potis eſt natalibus,amplè
Diſſerit,inſiſtens tacitè ſdne,quoruplicitérve,
Non concedendo his inſignia? de quibus illic
Multa, vel ad ſummum quemuis optando Senatum?
Inque ſui Procuratoris,Cauſidicíve
Munus? ad ius item latus admittendo? vocando
Num,ſicubi blando huic venit vſu, nobilem eundem?
Indignúmne? ignorantem? miniméque volentem?
Infantem? furioſum ? poſsit vtrunlibet horum
Nobilitare ſuæ fines ditionis & extrà?
An quæ feuda vocant potientibus id decus indunt?
Militiæ've ſtatus? clerive nouacula? conſtans
Conſuetudo? ſtatutum? non & opinio vulgi?
Famâ nobilitas,communi & lance probatur?
Num dubiis poterit præſumi? ducier aſtris?
Emendicari patriæ,veterúmque decoris?
Deprimit ac ibi ſe ſublatiùs inde ferentes,
Indicítque auſis falſò hanc ſibi ſumere pœnas.
Mox ea præſcribi valeátne fluentibus annis,
Inque alios vni data deriuetur, & in quos
Edocet:ad natóſve, gradus certíve nepotes,
Amentes,quid adoptiui númnam vſque recurrunt?
Suſceptíque priuſquam ſtemmata patribus eſſent,
Legitimíque thori? probris pudefacta nothorum
Corda ſubinde terit,monitis ſimul erigit in ſpem.
Nónne ſacerdotis cortinâ texit ad aram
Quos diuinus Hymen,reuocauit & in ſua iura,
Vllâve ſubtraxit vitio indulgentia, iidem
Pellucent patrum fulgoribus? híque viciſsim
Natorum? num ſe tranſuerſam agit in latus abdens
Nobilitas adgnatitium? coniúxne mariti
Læta coruſcabit radiis: vxorius hícne
Fiet,ab hac lumen merita fuligine ſumens?
Hac iſtis geniti quoque conditione fruentur?
Porrò vetuſtatem commendat nobilitatis
Hoc pluris faciens, quò antiquior:at niſi noſtris
Egerit auſpiciis radices,nam Cicerone hæc
Iudice vel Mario fumos ſupereminet omnes.
Dein quæ,quanta ſuis (eadem ſoboleſcere ſanè
Viſa polo,tot iis ſacrorum commoda fundit)
Præroget,exequitur,ſubiunctis laudibus horum
Eximiis,neque enim Francorum pœnitet vſquam.
Sic Cataphractorum cuneis haud fiſsile robur
Eniret,ingenuum ſic ſpirat Celtica verè
Gens animoſa,ſequax,acerrima rebus agendis,
Sed ducis imperium modò cunctatoris abhorret,
Impatiénſque moræ clangoribus excita, ad ipſas
Inuitata epulas veluti, feſtinat ad arma:
Strenua terribiliſque foris,in pace clientes
Continet, æquanimésque domi ſtudioſa tuetur.
Inclyta nobilitas quantò ſublimior,ipſis
Splendida diuitiis, necnon popularibus auris,
Tantò ſe gerit hæc ſubmiſsius,ac genuinum

BIU Cujas

Non minùs obſeruat media grauitate decorem.
Angenæus eâ Rambollius indole noſter
A teneris fruitur, vegetátque propagine, ab illa
Quam tu ſæpe mihi laudas heroïde, multus.
Solùm vecordes, ſibi eâ ſtolidéque placentes
Nulla præterea fultos virtute retundit,
Queis gentilitium eſt inopes deglubere, quóſque
Pulſare imbelles, paſsímque libidine ferri.
Atqui dum diros vertenda ferocia in hoſtes
Aufugere actutum: ſiquidem faba cuditur illic
Durior atque domi, cum luctatore doloſo
Mitiùs hîc agitur, præſtat pugnare ſub vmbra.
Ac vereor vicina lues proſerpat vbique.
Pars quota noſtrorum Solea, Tiberíve talitro
Vile pati colaphum cenſent, niſi porrò pietur?
Nobilius multò fibris haurire cruorem,
Impactúmque ſemel triſti referire ruina.
Quem non iſtorum miſerétque, pigétque reatus?
Hîc mutare iuuat veſtem, prætexere culpam,
Quæſo magiſtratus ignoſcite, ſcilicet illi
Parcere qui in minimis, ſaluóque nequiuit honore.
Siccine degeneres inuertitis omnia? nigris
Candida? nequicquam tamen implorabitis æqua
Numina. iure quidem vineam contenditis, at quo?
Quid modicæ fidei dubitatis? barbaro idipſum
Aſſerat Henrici verò clementia Regis.
Sed vobis ſuſpectus aui hic, patríſque imitator.
Iſte fuit generi huic hominum infenſiſsimus, arteis
Palladis inuexit regno, doctiſsimus harum,
Queis fera barbarie, cæcóque furentia Marte
Corda cicuraret, diſciplíniſque ſcatentes
Aemula Romanis, alerent ſua ſecula plures
Langęos: magis huc ſenſus inflecteret omnes,
Exemplóquo ſuo Rex humaniſsimus. ille
Quamprimùm regale tulit diadema, quibuſdam
Præteritis odiis velut hunc ſtimulantibus ægrum
In proceres aliquot, priuato ſcilicet ipſi
Quondam aduerſatos: iſthæc, ait, Aureliarum
Vlciſcenda Ducis nequaquam iniuria Regi
Francorum fuerit, quæ vox memorabilis, hócque
Principe digna, patrem pleno ſapit ore popelli.
Vera rudimento narretur & altera veſtro
Fabula, quæ pudeat tantæ hîc audaciæ, eodem
Conuicta cenſore leui ratione furendi.
Fortè laceſsitus cùm probris armiger eſſet,
Aulici, adæquarat ventoſæ nobilitati
Séque ſuúmque genus, facinus quod pugio ſolus
Diluat, ergo iubet coram ſe ſiſtier ambos,
Atque adeo rixæ cauſas exponere: iiſdem
Perceptis, cuius te dicam ſeminis? inquit,
Armigerum intuitus: te huic æquiparare quid audes?
Aulicum ei monſtrans. here ſi tamen (excipit ille)
Fas eſt vera loqui, me quenquam nobiliorem
Neminem eò diſcerno loci, te demere tantùm,
Regificóque tibi coniunctos ſanguine par eſt.
Nam vos primigenæ natorum è ſtipite Noæ
Ipſe libens fatear deductos: porrò neceſſe eſt
Inde referre meum propiùs genus, éque duorum
Alterutro ſaltem, quos cum illo totius orbis
Diluuium reliquam ſobolem modò fecerat huius.
Tum rex ſubridens, nę tu veriſsima profers,
Ac conuerſus in hunc, vultum illicò contrahit, & tu,
Subiiciens, conſanguineus mihi qui ſit, eundem
Aequaríne tibi permittes? aulica dicto
Hoc inopinato, ſubito, aſt in ſeria verſo
Turba ioco, riſu crepitauerit vſque ſoluto,
Hunc ignobilium Regémque vocauerit, iſti
Præparcus quoniam foret, antiquíſque tributis
Quotidie genium fraudans plebem ipſe leuaret.
Floruit hócne minùs, validos mouítque lacertos
Gallica nobilitas? nemo hactenùs vndique fuſis
Tot lauros exercitibus tulit, Italia huius
Paſſa iugum, tremuit circumuicináque tellus.
Quicquid terrarum ex æquo hic ambiuerit, vnus
Plurima ad extremum votorum prælia ducens,
Subieciſſe mihi viſus, quòd præmia multis
Improuiſa daret, quos obriguiſſe ſub armis
Intellexiſſet, magis autem relligioni,
Iuſtitiæque ſuum quòd conſeruaret honorem,
Hanc omni ratione tenens. Vltricibus auſis
Præcipuè verò implacabilis. hinc capitones
Cedite propoſito, nec Regum obſiſtite iuſtis
Imperiis, ſatius fuerit dimittere fratri
Noxiam, & huic contrà benefacta rependere. quid me
Contemptim toruis oculíſque tuemini? eritne
Naturalis, & hæc ſatiabilis vltio, quæ vos
Nuſquam ſollicitos reddet, compunget & hoſtes
Syndereſis acu, penitus magis hac vice torquens?
Sunt Chriſti paradoxa, ſed hæc ridebitis vltrò.
Nimirum inuehitur ſi vir bonus acriter in vos,
Hícque ſuas paribus dictis exaggerat iras:
Qui veluti veſtrûm pertæſus, inurit ob æquè
Turpiter acta, notam viridis tantummodò cera,
Vix equidem lachrymis expreſſa virentis Oliuæ,
Gummoſis aliàs vbi vis cohibenda latronum,
Quam poſito inducat faſtu. cauſſas quibus ergo
Nobilitas amittatur, profitetur, eámne
Conſilium reſipiſcentis retrahat fugientem,
Cœnobij ingreſſu vel paupertate prematur,
Et quibus hæc exercitiis, num Iudicis? & quo
Oſtendit plures defunctos munere Reges:
Pæonis? Patronorum? ſimul Agricolarum?
Non quoque priuatis Procuratorum aboleſcat,
Aut Mercatorum ſtudiis? non ſordibus harum
Denique? Mechanicas quas fuſiùs explicat arteis,
Quáq; notans. Trapezita, Telon, Stabularius, Hoſpes,
Nauita, Caupo, Cocus, Lanio, Piſcarius, ac qui
Farris & altilium Piſtor, qui aut ſaccara miſcet
Pineæ amigdalicę ve nuci, vel ſalgama condit,
Pharmacopola gulę magno ſua quíque venena
Vendit, Chirurgus, Tonſor, Myropola, Choragus,
Auletes, Tubicen, Cytharœdus, Ludio, Mimus
Scurra, Cybiſteres, Agoręus, Schęnobatéſque,
Pyrrhiacus ſaltim pugnans, Athleta, Laniſta,
Dexter Equiſo Celetis, Agaſo citíque Veredi,
Auriga, vſurarum interpres, Mangoníve,
Conſuit & duplici qui veſtimenta taberna
Sartor, calceolos, aut Sutor ephippia farcta
Tomento fingit, fuſis Coriarius hirtas
Qui pelles concinnat aquis, ſpecularia arena
Concoctâ cineri rutilat Vitriarius, vrnas
Vrceolos Figulúſve rotat proplaſtice adornans,
Qui Textor telas, lanas, periſtromata, funes,
Et tegetes, vlnâ nectit, iuncóve paluſtri,
Infector, Fullo, Phrygio, Lanarius, auri,
Argenti, ferri, ſtanni, ac cuiuſlibet æris
Ductilis hinc, illíncque Faber caldarij, & à quo,
Prętер bracteolas & friuola, multa ſuppellex,
Inteſtino operi aut craſſo Lignarius, iſtis
Additur & Latomus, cum Materiario, agrorum
Finitor, Menſor, Pictor, Sculptórve, Anaglyptes,
Rhetor, Pędonomus, Phonaſcus, Ludimagiſter,
Scriptor, Bibliopola, Librarius, Amanuenſis,
Scriba, Notarius, Accenſus, Pręco, Phylaciſta,
Tortor, & hunc imitans cum Pollinctore, meraci
Veſpillo madidus fletu, pax, id genus omnes
Sortis quique ſuę, tum quo ſint iure monentur.
Artibus hiſne parens natorum Nobilitati
Iamdudum per auos quęſitę deroget, ipſam
Num rabiémve ſtatus abiectio concomitetur
Scifcitat, adiiciens his miſcellanea, primam
Queis huiuſce operis finit. pars altera verò

Subſeq

Subsequitur fortasse operosior, vnica cuius
Incudem exierat modò pagina, proinde locorum
Quos ibi, t in reliquis, contexuit ingeniosus
Ne seriem quæras, sed qualem autographo in ipso
Carptim sublegi, authoris meminíve relatu:
Qua cognata ferè hæc prædictis themata tractat.
Qui sint Primigenæ, vocitentur cur ita, queísve
Dotibus existant Naturæ iure beati,
An, quibus accrescant, & quomodo fratribus, vtri
Ius erit aut solidum, commune aut omnibus harum:
Cui cedi, vendi, præscribi id, & à quibus, & quî,
Pòst reuocare gradum possit qui cesserit vltrò,
Num patrij arbitrij sit & optio Primigenarum,
An casus, simul exactâ quòd matris ab aluo
Prodierint duo vel plures, alitérve quis horum
Liquerit vtriculum prior ignoretur (id autem
Momento satis est) dubiis at rebus abundè
Consulit, anteferendíque omnes excutit ansas.
Attamen afflictis nec eò in procliue locatis,
Qua quis præferri specie vt queat, orbiculari
Supprimit inuidiam ratione omniscius author,
Hic quem demirans relegat studiosa iuuentus.
Mystica coccineo exertantis brachia filo,
Huius at insultu subito retracta gemelli
Aemuli, vt inde suo manaret semine Iesus,
Primigena æterni patris almę & Virginis idem,
Humanis scitè iungens diuina recludit.
Quærit adhæc saltem rescripto principis inde
Pellere Primigenam, loco & exturbare priore
Ingratúmne parens, aliísve obtentibus: illum
Ecquâ naturam præter virtute tueri
Filius, expellíve potest ignauia eodem:
Acceptum referat genesi hoc ius, ánne parenti:
Legitimatus, adoptiuus, qui postea adepto
Natus & imperio genitori, sint ne capaces
Istius, ac, inibi nimius propè, plurima confert
De Regum, priuatorum contractibus, atque
Inueterata consuetudine, déque statutis
Primęuæ proli plus gratificantibus æquo:
In quibus obtineant, & quâ fiducia iniri,
Dissoluíve queant, interserit ádque forensem
Sermones varios, quos denique discutit, vsum.
Tandem, víxque siti restincta progrediendi,
Longum opus optatâ, seráque coronide claudit.
Occupat hîc medium, scribendo nec inuidet illum
Cui magis arrident præsentia secula morem,
Sed quem commodiùs versatilis ingenij vir
Sat scio præstaret, quadantenus ádque vetusti
Consultò vergit speciem, quò barbariei
Fallat inescatæ notulis vestigia sparsis,
Ac sensum deuoluat eò, quò incautiùs acta
Gustato meliore cibo, iam non voret hamum.
Si non pressa, tamen tersa est oratio, diues,
Læta, fluit facilis, studet inseruire palatis
Omnibus, ac ideo breuitatem sponte remittit,
Prosit vt indoctis, nulla hinc fastidia doctis
Vel generans, magis inque sui trahit hosce stuporem.
Quemlibet vsque adeo lapidẽ mouet, húcq; trilinguis
Bibliotheca adfert sacri, quicquid've prophani
Congerit, ac è vepretis decerpere flores
Sustinet, vt pleno hinc exúndet copia cornu,
Fructifero visenda libro me iudice verum
Quippiam ei desit, corrugas hiccine frontem
Desidiose? moras sed enim causaris inanes.
Instares precibus reditum timidissime: quid te
Nondum ampullarum isthic reduit atque stropharum?
Huc demum cursu delatus & ipse secundo
Suppleres, quòd abesse modo ex tot contigit vni,
Carminibus mirè graphicis. hac buccina amicum
Laudari, pingíve manu delectat Apellis.
Qualiter hinc Flaccum prædoctus acumine vocis,
Illinc inflato pulmone referre Maronem,
His dum animo indulges hinc, illinc tristia narras,
Quæ mihi si superis placet, emendanda, nec antè
Iussisti luerem, licet huic condicta Draconi.
Illudis? quid ni? sic verbis cuncta geruntur,
Si mihi visa ratis submersa, Philoxenus vnà
Fluctibus Eridani, sabulo, contectus & alga,
Sic mihi contusum nimia formidine pectus.
Huc redeunti igitur properè, data nanque facultas
Ista tibi, nisi me studiosi præsidis, arctæ
Prorsus amicitiæque Fabri scriptura fefellit,
Exiguo tantùm huic traiectu credere oportet.
Hinc te mulus, equúsve gradarius ad iuga rectà
Coctia, conualles Graiásque reuexerit, vllus
Ni metus ingruerit mediis Insubribus aruis,
Quod Deus auertat. tum verò hæc linque sinistra,
Rhetica per Venetas vrbésque cacumina finde,
Continuò Rheni transmissis fontibus, oram
Helueticam peragres ad commata fœda Lemani:
Indéque digressum te Regni limina sistent.
Hac, maior quanquam est erratio, prætereundum,
Vestigas nequando viæ compendia, vitæ
Feceris. incolumis maturè veneris, ordo is
Conspicuus passis reducem te exceperit vlnis,
Nec tam durus ero tibi creditor, exigat alter
Quas operas decimo detrectet mense diurnas,
Plurima subducam rationibus, ocia queis te
Morigerum externis decuit regionibus esse,
Comparcam morbóque tuo, quo tabui & ipse.
Postremò submœsta tuis ambagibus vxor,
Nulla sed immittens placidæ friguscula menti,
Nec se delusam toties frustrata queretur.

ADRIANVS DRACVSANVS
Tiraquello Collegæ amicissimo.

Omne vetustate vt vinum non semper acescit,
  Omnis sic ætas haud senio afficitur.
Improbus iste labot tuus hæc nos dicere iure
  Cogit, & ætatis robora suspicere.
Nil equidem præter canos agnosco senile:
  Sed nec canescit dictio, nec ratio.
Illa ferent nunquam senium, nam si pedem haberes
  In tumulo, velles scribere vel legere.

IOANNIS DE GVELLIS VA-
lentis, Regij in magno Consilio Senatoris.

Clari militiæ domíque quondam,
Illustréque viri fuere plures,
Quorum, quamlibet elegans fuisset
Virtus, amplior elegantiórque
Et fœlix habita est magis, virorum
Laudes quòd retulit celebriorum:
Hinc gaudet sibi Næuianus Hector
Laudato à patre contigisse laudem.
Fœlicem quoque ter quatérque Achillem
Censebat Macedo Imperator, illi
Præconem quòd habere bellicarum
Rerum, Mæonidem datum poëtam.
Sic à Luceio suo probari
Scriptis Tullius expetebat, ob res
A se Consule & hinc & inde gestas.
Se ornatum quoque Plinius fatetur
Paucis hendecasyllabis fuisse,
De ipso quos cecinit, suísque chartis
Facundo dedit ore Martialis.
Præstare officium hoc tibi merenti
In magno hoc opere & laborioso
Quàm vellem Tiraquelle paginásque
Commendare tuas satis superque:
Per me accedere plenior valeret
Ad laudem vt cumulus tuam? Quod ipse

BIU Çujas

Quando tam tenui assequi camœna
Non possum, veniam dabis: nec istas
Laudes hæc iuuat inuenusta Clio,
Sed musa est opus eloquentiore,
Quæ tot pro merito sonare dotes
Possit. Longè igitur tacere præstet
Me, quàm pauca loqui indecenter: & sic
Non lucem addere, sed magis tenebras
Contingat titulis tuis amicum.
Nam quis nobilium hactenus virorum
Leges edocuit magis peritè?
Vera aut nobilitas minúsque vera
Quæ censenda, quibúsve, quótque iure
Est quærenda modis, potéstve perdi?
Quæ artes nobilitant, gradúque pellunt
Sublimi artificem, infimæque reddunt
Plebi? Denique quis, patris bonorum
Primò quæ geniti sibi arrogare
Pridem iura solent, originésque
Illorum notat aptiùs, per æuum
Dudum præteritum, atque nationes
Multas? materies tibi ergo nulla
Maior gloriæ erit petenda, quàm si
Lectorem fueris adeptus æquum, &
Acris iudicij, ac proinde tanti
Quantum est, ingenium tuum æstimantem.

Iacobus Veriusius Regius in curia Parisiensi Consiliarius, de Tiraquello trium iam librorum authore.

Qui sua coniugibus præscripsit iura, modósque
Diuite queis maneant integra iura domo,
Nobilium nunc iura docet, priùs & genitorum:
His tribus vna domus fit bene composita:
Tranquilla ex primis & sancta, opulenta secundis,
His, certa & stabilis legibus, efficitur.

AD LECTOREM ROBERTI DE *Pelleue olim Abbatis à Sancto Fromondo, nunc Episcopi.*

Indoctum cùm te & cæcum natura crearit,
Exorta tibi nunc Pallade lumen adest:
Quicquid in immensis Latiæ Graiæque Mineruæ
Artibus est, sapiens hoc Tiraquellus habet.
Ergo magna homini debetur gratia, Lector,
Qui menti præfert lumina tanta tuæ.

CHRISTOPHORI THOVANI PARISIENSIS IN ILLO AMPLISSIMO ORDINE PRAESIdis, de *Andreæ Tiraquelli Senatoris Iurisperitorum eloquentiss. & eloquentium Iurisperitiss. Scriptis & Commentariis in lucem editis Sylua.*

Scriptorum genus omne petit nemus, & fugit vrbem:
Et quæ scribuntur, secessum, atque ocia quærunt
Scribentis, qui totus in hoc incumbat, in hoc sit,
Ocia nulla minùs cui sint, quàm cùm ocia captet.
Vrbe tamen media, mediis in fluctibus, inter
Litium inhorrentes scopulos, strepitúsque forenses,
Lites sectantum studia importuna, quietem,
Horásque has interrumpentia, sed meliores,
Interpellatorum aditus, reditúsque frequentes,
Et matutinas, vespertinásque querelas
Hostia pulsantum, queis nec mens, nec ratio vlla est,
Tempora vti saltem legere apta, & idonea possint
(Tanta est vincendi cura omnibus insita nobis)
Singula quæ totum valeant retinere Quiritem
Nil aliud prorsus meditantem, vel facientem.
Qui patriæ fueras positus modò villicus vrbi
Paruæ autē (vt quondam magnū decus vrbis Vlysses)
Nunc in supremo, superillustríque senatu
Parrisianorum Francisco à rege vocatus,
Sysiphium saxum recidiua mole reuoluens,
Dum pertractandis totum exples litibus annum
Illo in perpetuo certamine diuitiarum:
Vis tribus absoluam de te quod sentio verbis,
Omnium homo horarum (sic te Deus adiuuet) vnus
Ausus es æternum factura volumina nomen
Edere, & in vulgus dimittere, quæ studiose
Omne forum, schola tota legat, legat omne tribunal,
Et relegat miro candore, & honore, & amore,
De fece authorum purum qui colligis aurum,
Dum prodesse cupis, dum delectare legentem,
Dum simul & iucunda, & idonea scribere, dum vis
Languentem stomachum vario recreare sapore:
Dum desyderio lectis maiora legendi,
Et meliora, reposta, recondita: dum peregrina,
Abstrusa in venis silicis velut, obuia paucis,
Suspensos animo semper sitiente moraris,
Quò plus sunt poti, suauis dulcedine fontis,
Quos non offendit nouies, decies repetita
Lectio, principiis oculo properante relictis,
Et finem optatum, finem expectantibus ipsum.
Porrò prudenti, cognoscenti, atque scienti,
Pauci post cineres quod habent, tibi contigit vni
Tanto, & tam magno vt viuens in honore habearis,
Tanto exquiraris studio, relegaris, ameris.
Fortunate senex, ergo tua scripta manebunt,
Nec tibi magna satis, dum animo maiora capaci
Concipis, intento studiis & rebus honestis,
Tempúsque omne vacans studio, periisse putantis
Deficere, & mauis quàm desinere. Ergo age perge,
Perfer & obdura, quondam hæc scripsisse iuuabit.

Eiusdem ad candidum Lectorem.

Nemo minùs solus, quàm quando est solus: & ipsi
Ocia quàm cùm sunt, ocia nulla minùs.
Quàm verè à nostris dictum maioribus hoc sit,
Nobile & egregium testificatur opus
Andreæ Tiraquelli illius, quem bene nosti
Ocia communi distribuisse bono.
Cúmque suam posset rem tractare, ocio in alto,
Publica priuatæ præposuisse rei.

ANDREAE TIRAQVELLO *Consiliario Regio Clodius Coterius Canonicus Parisiensis.*

Cùm similem faciem mater natura dedisset
Omnibus, ac nihilo plus tibi, plúsve mihi:
Lex, ac arbitrium fecit cum tempore, vt iret
In lucem adficto nomine nobilitas.
Quid tu his figmentis vetulus, plenúsque dierum
Naturam impugnans hæc simulachra lauas?
Addo etiam, si quis vacuus virtutibus extat,
Is genus ac atauos, & monumenta petit.
Quis sine auis natus? nemo: mutatio causa est,
Casus amicorum ne hos numerare queant.
Posteriùs, priùs hic genitus, quidnam istud ad æquum,
Atque bonum? dicas, qui prior, is melior?
Naturā, quæ æqua est describe, & stemmata linquas,
Quæ in fumos abeunt, illa perire nequit.

NOMEN

BIU Cujas

NOMENCLATVRA ALPHABETICA AVTORVM IN HOC OPERE CITATORVM, PRÆTER

legum & canonum interpretes, quos vix numerare posses.

ABachuc propheta.
Acron Horatij interpres.
Acta Apostolorum.
Actius poeta antiquus.
Adrianus Florentinus Papa Theologus.
Aegesippus historicus.
Aegidius Romanus.
Aelianus.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aemar Astrologus.
Aemilius Probus Historicus.
Aeneas Platonicus.
Aeneas Siluius, Pius Papa dictus.
Aeschines.
Aesculapius. Aesopus.
Aetius medicus.
Affranius poeta antiquus.
Agapetus.
Agathias, aut vt alij appellant, Agathocles. (gathias.
Aggæus propheta.
Albertus Crantius.
Albertus magnus.
Alcimus Siculus.
Alcinous Platonicus.
Alciphron Menandrius.
Alcisius Mundella.
Alcmeon.
Alexander Aphrodiseus.
Alexander Halez Theologus.
Alexander Tralianus medicus.
Alexander alius qui de philosopho rum successionibus scripsit.
Almansor Astrologus.
Diuus Ambrosius.
Ammianus Marcellinus.
Ammonius Platonicus.
Amos propheta.
Amphicrates.
Anapandrides Comicus.
Anaximenes.
Andreas Thurinus medicus.
Androcides.
Angelus Clauasius Theologus.
Antiphon.
Antonius Beniuenius medicus.
Antonius Codrus Vrseus.
Antonius Constantius Fauensis.
Antonius Florentinus Theologus.
Antonius Guarnerius medicus.
Antonius Ludouicus Olysiponensis.
Antonius monachus Græcus Theol.
Antonius Nebrissensis.
Antonius Panormita.
Aomar astrologus.
Aphthonius declamator.
Apocalypsis.
Apollodorus Athenienſis.
Apollodori interpres.
Apollonius Rhodius.
Apollonij ipsius interpres.
Appianus Alexandrinus.
Apuleius Madaurensis.
Apuleius Celsus medicus.
Archias poeta Græcus.
Archigenes medicus.
Archilochus poeta Græcus.
Ariphron Sicyonius.
Aristides Milesius rerum Italicarum scriptor.
Aristo medicus.
Aristophanes poeta Comicus.
Aristophanes alter qui librum de Meretricibus scripsit.
Aristophanes. Aristoxenus.
Arius Tharsensis.
Arnaldus Villanouanus medicus.
Arnobius Theologus.
Arrianus historicus.
Artabanus.
Artemidorus Daldianus.
Asclepiades medicus.
Asconius Pedianus.
Asinius Pollio.
Astydamas poeta Græcus.
Athalaricus Gothorũ rex ex ipsius epistolis.
Diuus Athanasius.
Athenæus Naucratita.
Athenæus alter medicus.
Auenzoar medicus.
Auerrois.
Auicenna.
Diuus Augustinus.
Augustinus Anconitanus Theolog.
Augustinus Eugubinus.
Aulus Gellius.
Aurelius Victor historicus.
Ausonius.
Author Allegoriarũ in Hesiodum.
Author libri Zeror Hammor.

BAleus Sudonolcas.
Baptista Fulgosius.
Baptista Mantuanus.
Bardesanes Syrus.
Barptolomeus Facius.
Barptolomeus Martianus.
Baruch propheta.
Basilides.
Basilius Magnus.
Bebellius. Beda.
Bernardus medicus Florentinus.
Beroaldus.
Bertrucius Bononienſis medicus.
Blondus. Boetius.
Bocatius.
Budæus.

CAesar.
Caius Titus Probus.
Calcedonius.
Callimachus poeta Græcus.
Callisthenes ex libris rerum Macedonicarum.
Callisthenes idem, aut alius ex libris de Venatione.
Callistranus.
Calphurnius Terentij interpres.
Campanus.
Campegius medicus.
Capito Atteius.
Carolus Valigulus.
Cassiodorus.
Cassius Heminia.
Cassius historicus.
Cassius medicus.
Castalio.
Cataneus interpres Plinij Secundi.
Cato Censorius.
Catullus.
Celius Aurelianus.
Celius Rhodiginus.
Celsus Africanus.
Censorius.
Chameleon.
Cheremon tragicus poeta.
Chilon vnus ex septem sapiẽtibus.
Christophorus Landinus.
Diuus Chrysostomus.
Cicero.
Claudianus.
Claudius Quadrigarius.
Cleantes.
Clemens Alexandrinus.
Diuus Clemens.
Clysticus poeta.
Collutius Pierus Salutatus.
Columella.
Concord. Bibliorum scriptor.
Conradus Gesnerus.
Constantinus Africanus medicus.
Constantinus Cæsar.
Constantinus Monachus medicus.
Cornarius medicus.
Cornelius Agrippa.
Cornelius Celsus.
Cornelius Fronto.
Cernelius Nepos.
Cornelius Tacitus.
Cornutus.
Crantor Solensis.
Crates Cynicus poeta epigrãmatarius.
Crito medicus.
Cyclicus.
Diuus Cyprianus.
Diuus Cyrillus Alexandreus.

DAmascius Platonicus.
Daniel propheta.
Daniel Vlierderius medicus.
Dantes Florentinus.
Dares Phrygius.
Dauid propheta.
Decimus Brutus.
Demetrius Phalæreus.
Democrates.
Democritus.
Demosthenes.
Derachides.
Deuteronomij liber.
Dictys Cretensis.
Didymus.
Didymus alter Homeri interpres.
Diocles Carystius medicus.
Diodorus Ephesius.

Diodorus

BIU Cujas

Diodorus Siculus.
Diodorus Theologus.
Diogenes Laërtius.
Diogenes Synopeus.
Diogenianus.
Diomedes. Diomus.
Dion Cassius.
Dion Nicæus.
Dionysius Halicarnasseus.
Dionysius Metathemenus.
Dionysius Milesius.
Dioscorides.
Domitius Calderinus.
Donatus.
Dorotheus Camillus.
Duris Samius historicus.
Dynus medicus.

ECclesiastes.
Ecclesiasticus.

Egesias Cyrenaicus.
Egidius Ro. suprà Aegidius.
Eginarthus scriptor vitæ Caroli
Emanuel Moschopulus. (mag.
Empedocles.
Ennius poeta antiquus.
Eparchides. Ephippus.
Ephorus Cumæus.
Epicharm⁹ Syracusius poeta Græc.
Epiphanius Cyprius.
Epiphanius alter Theodori interpres.
Epistola S.P.Q. Abderitani.
Erasistratus medicus.
Erasmus. Eratosthenes.
Esaias propheta.
Eubulus.
Eudoxus. Euenus.
Eugenator.
Euhemerus.
Eumenius orator.
Eunapius.
Euphorion. Euphronius.
Eupolis poeta Græcus.
Euriphon medicus.
Euripides.
Eusebius Cæsarienſis.
Eustathius.
Eutropius historicus.
Exodi liber.
Ezechiel propheta.

FAbius Quintilianus.
Felix pontifex Romanus.

Fenestella.
Festus Pompeius.
Firmicus Maternus.
Flauius Vopiscus.
Franciscus Barbarus.
Franciscus Mirandula.
Franciscus Patricius.
Franciscus Philelphus.
Franciscus Robertellus.
Frontinus.
Fulgentius Placiades.

GAlenus.
Galeottus Martius Narnien-
Gariopontus medicus. (sis.
Genesis liber.
Gennadius scriptor ecclesiasticus.
Gentilis Fulgineas medicus.
Georgius Genimyngenus Germa-
Germanus Cæsar. (nus.
Gilbertus Anglicus medicus.
Gregorius Gyraldus.
Diuus Gregorius magnus.
Diuus Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Nyssenus.
Guido Bonatus Astrologus.

HAly abbas medicus.
Haly Rodoan medicus.

Hammonius.
Hegecias Cyrenaicus.
Helias propheta.
Heliodorus Phœnisseus.
Hemina ex annalibus.
Heraclides Ponticus.
Heraclitus Ephesius.
Heraclitus Metapontinus.
Hermes Trismegistus.
Hermippus.
Hermolaus Barbarus.
Herodianus.
Herodotus historicus.
Herodotus alter medicus.
Herophilus medicus.
Herpillidas.
Hesiodus. Hester liber.
Hesychius.
Hieremias propheta.
Hierocles.
Diuus Hieronymus.
Hieronymus ex libro περὶ ἐποχῆς.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Montuus medicus.
Hieronymus Orosius.
Hipparchus.
Hippasus Metapontinus.
Hippocrates. Hippodotus.
Hippolytus Theologus.
Hippolytus siue ille, siue alius episcopus & martyr.
Hipponax. Histrus.
Hochylaxes Halicarnasseus.
Homerus.
Horatius noster.
Horatius alter Ephesius medicus.
Hugo Victorinus Theologus.
Hyginus.

IAcobus Dondus medicus.
Iacobus Manlius.

Iacobus Mazochius.
Iacobus Voragineus Theologus.
Iamblicus.
Idacius Clarus Theologus.
Iesus filius Syrach.
Diuus Ignatius, qui & Theophorus dictus est.
Diuus Ioannes Euangelista.
Ioannes Balæus Sudonolcas.
Ioannes Baptista Pius.
Ioannes Baptista Plancius.
Ioannes Camers.
Ioannes Damascenus medicus.
Ioannes Damascenus Theologus.
Ioannes Gerson Theologus.
Ioannes Marlianus.
Ioannes Monachus.
Ioannes Pannonius.
Ioannes Rheuclinus.
Ioannes Ribittus.
Ioannes Secundus.
Ioannes à S. Geminiano Theolo-
Ioannes Tzetzes. (gus.
Iob liber.
Ionas propheta.
Iosephus historicus.
Iosephus Hyssoparns.
Iosue liber.
Iouianus Pontanus.
Iphicrates.
Ireneus antiquus Theologus.
Isaac medicus.
Isychius Hierosolymitanus antiquus Theologus.
Isidorus. Isocrates.
Iuba rex Mauritaniæ.
Iudicum liber.
Iudich liber.
Iulianus Imperator.
Iulius Capitolinus.
Iulius Firmicus, suprà Firmicus.
Iulius Frontinus.
Iulius Modestus.
Iulius Pollux. Iuncus.
Iunius Paulus Crassus.
Iunius Rusticus.
Iustinus historicus.
Iustinus Philosophus & martyr.
Iustus Velsius Haganus medicus.
Iuuenalis.
Iuuencus poeta Christianus.

LAertius, suprà, Diogenes.
Lactantius Firmianus.
Lactantius Placidus Statij inter-
Lampridius. (pres.
Latinus Pacatus.
Laurentius Valla.
Leonarthus Fuscius medicus.
Leuitici liber. Libanius.
Liber Statutorum Sabaudiæ.
Liber Zeror Hammor.
Lilius Gregorius Gyraldus.
Linus Thebanus poeta vetustissi-
Liuius historicus. (mus.
Liuius antiquus poeta latinus.
Ludoicus Iousserandus.
Longobardorum leges.
Lucanus. Diuus Lucas.
Lucianus.
Lucius Florus.
Lucilius poeta Græcus.
Lucilius alter Latinus.
Lucretius.
Ludouicus Viues.
Ludouicus Vlyssiponensis.
Luscinius.
Lycophronis interpres.

MAcer Licinius.
Machabeorum liber.

Macrobius.
Mahemet Arasi medicus.
Malachias propheta.
Mamertinus Panegyrista.
Manardus medicus.
Marcellus Burdigalensis medicus.
Marcellus Virgilius.
Marcus Celius. Marius.
Marinus Victorinus.
Marsilius Ficinus.
Martialis.
Martianus Capella.
Matthias Theodorus Menelius me
dicus.
Maximus philosophus & martyr.

Maximus

BIU Cujas

Maximus Tyrius Platonicus.
Menander.
Meſſala Coruinus.
Meſue.
Michael Ritius.
Michael Sauonarola medicus.
Mimnermus poeta antiquiſsimus Græcus.
Minutius Felix.
Mneſitheus.
Mironianus.
Moſchopolus. vide Emanuel.
Myrſilius Lesbius.

NAnnius Alcmarianus.
Nazarius Panegyriſta.
Neantes Cyzicenus.
Neemias propheta.
Nemeſius philoſophus.
Neuius poeta antiquus.
Nicander.
Nicandri Scholiaſtes.
Nicias.
Nicolaus Leonicenus.
Nicolaus Leonicus.
Nicolaus Lytenſis Theologus.
Nicolaus Nicolus medicus.
Nicolaus Oreſmius.
Nicolaus Salernitanus medicus.
Nigidius.
Nonius Marcellus.
Numerorum libri.
Nymphodorus.

OCtauianus Horatianus medi.
Olympiodorus.
Omar Beluafargdianus aſtrologus.
Onoſander.
Oribaſius Sardianus medicus.
Origenes.
Orpheus.
Ouidius.

PAlephatus.
Palladas poeta epigrammatarius.
Palladius ſcriptor rei ruſticæ.
Pamphilus qui de herbis ſcripſit.
Pandulphus Collenutius.
Paralipomenôn liber.
Paulinus Nolinus.
Diuus Paulus.
Paulus Aegineta.
Paulus Aemilius.
Paulus Corteſius Theologus.
Paulus Dionyſius.
Paulus Iouius.
Paulus Oroſius.
Paulus Sempronienſis.
Pauſanias.
Periander vnus ex ſeptem.
Perſius.
Petrarcha.
Diuus Petrus.
Petrus Aponenſis dictus de Abano medicus.
Petrus Briſſotus medicus.
Petrus Charmenſis medicus.
Petrus Hiſpanus medicus.
Petrus Largelata medicus.
Petrus Marſus.
Phalaris.
Phaon medicus.
Pharnutus.
Pherecides Syrus.
Philarcus.
Philelphus.
Philemon poeta Græcus.
Philippus Beroaldus.
Philiſtion medicus.
Philiſtionis ipſius frater.
Philochorus.
Philo Iudæus.
Philolaus Crotoniata.
Philoſtratus.
Philotas poeta Græcus.
Phrynicus. Phurnutus.
Phylarchus.
Picus Mirandula.
Pindarus. Plato.
Plautus.
Plinius ſenior.
Plinius iunior.
Plinius Valerianus medicus.
Pliſtonicus medicus.
Plotinus Platonicus.
Plutarchus.
Pogius Florentinus.
Poliænus.
Polyantus Cyrenæus
Polybius Hiſtoricus.
Polybus medicus.
Polycarpus antiquus medicus.
Polycrates.
Polydorus Virgilius.
Pompelianus.
Pomponius poeta antiquus.
Pomponius Lætus.
Pontus Paulinus.
Porphyrion Horatij interpres.
Porphyrius Platonicus.
Portius Latro.
Poſidippus poeta epigrãmatarius.
Pratinas.
Praxagoras medicus.
Priſcianus.
Probus Æmilius, vide Æmilius.
Proclus Platonicus.
Procopius.
Prodicus. Propertius.
Prouerbiorum libri.
Prudentum.
Ptolemæus Ageſarchus.
Pythagoras.

QVintilianus auus.
Quintilianus nepos.
Quintus Curtius.
Quintus Labeo.
Quiricus Thertonenſis medicus.

RAbbi Ioſephus Hyſſopparus, vide Ioſephus.
Rabbi Moyſes Aegyptius.
Rabbi Moyſes medicus.
Raſis medicus.
Raymundus Lulius.
Regum liber.
Renatus Frigilius.
Romuli lex.
Ruellius medicus.
Rufinus Aquileienſis.
Rufus Epheſius medicus.

SAluſtius.
Salomon.
Sanchoniato Berutius.
Sapientiæ liber.
Saſſerna. Satyrus.
Saxo Grammaticus.
Scipio Africanus Aemilianus.
Scipio Capitius.
Sclerias.
Scribonius Largus medicus.
Sebaſtianus Caſtalio.
Sebaſtianus Montuus medicus.
Sebaſtianus Munſterus.
Sempronius Aſellio.
Semus.
Seneca philoſophus.
Seneca Tragœdiographus.
Senerion.
Septuaginta interpretes.
Serapio medicus.
Serenus Sammonicus poeta medicus.
Seruius interpres Virgilij.
Seruius Sulpitius.
Sextus Aurelius Victor, vide Aurelius.
Sextus Empiricus.
Sextus Platonicus medicus.
Sextus Pirrhonius medicus empiricus.
Sidonius Apollinaris.
Silenus Calananus.
Silius Italicus.
Silius Baſſus declamator.
Simeon Sethus medicus.
Simonides poeta Græcus.
Simon Carpentarius.
Simon Genuenſis medicus.
Sirach.
Siſenna hiſtoricus.
Socrates hiſtoricus eccleſiaſticus.
Solinus.
Solon legiſlator.
Solon Philoſophus.
Sophocles poeta Græcus.
Sophocles ipſius interpres.
Soranus Cous.
Soranus Epheſius medicus.
Soſomenus hiſtoricus eccleſiaſticus.
Staphilus. Statius.
Statius Cecilius poeta Comicus.
Stephanus ex libro de vrbibus.
Steſichorus.
Steſimbrotus Thaſius.
Stheneus.
Stobæus. Strabo.
Stratis poeta Comicus.
Suetonius. Suidas.
Symmachus.
Symphorianus Champerius.
Syneſius Cyrenenſis.

TAcuinus medicus.
Tarquilius.
Teleſarchus.
Tharreus. Terentius.
Tertulianus.
Theagenes. Theocritus.
Theocriti interpres.
Theodectes Phaſelites.
Theodontius.
Theodoritus Theologus.
Theodorus Priſcianus medicus.
Theodoſij Codex.
Theognis Megarenſis.

Theogn

BIU Cujas

Theognitus poeta.
Theon. Theopemptus.
Theophylactus Græcus Theologus.
Theophilus Alexandrinus.
Theophilus.
Theophilus Protospatarius medicus.
Theophilus alter medicus.
Theophilus Antiochenus Theologus.
Theophrastus. Theopompus.
Thessalus Hippocratis filius.
Thespides.
Diuus Thomas Aquinas.
Thomas Magister.
Thucydides.
Thucydidis interpres.
Tibullus. Timæus.
Timocles poeta Comicus.
Timon. Titius Probus.
Titus Liuius.
Torellus Saraynus.
Trebellius Pollio.
Trismegistus.
Tritthemius. Tzetzes.
VAlerius Antias.
Valerius Maximus.
Valerius Valentinus.
Varro. Vegetius.
Velleius Paterculus.
Verrius Flaccus.
Vindicianus medicus.
Virgilius. Vitruuius.
Volaterranus.
Vouianus.
Vulcatus Gallicanus.
XAnthus Lydus.
Xenocrates medicus.
Xenocrates philosophus.
Xenophon.
ZAcharias propheta.
Zenodotus.
Zoar medicus.
Zonaras.
Zoroastes.

TABVLA CAPITVM PRIORIS PARTIS HVIVS OPERIS, QVAE DE NOBILITATE EST.

Caput primum, folio 1
Qui de nobilitate scripserunt.
Caput 2. fol. 1
Vnde, & cur Nobiles ita uocentur, & de aliis eorum appellationibus. Et quæ inde sequuntur.
Caput 3. fol. 24
Quemadmodum, quibusue ex rebus Nobilitas quæritur. Et primùm an diuitiæ nobilitent.
Caput 4. fol. 32
An uirtus nobilitet.
Caput 5. fol. 44
Scientia an nobilitet.
Caput 6. fol. 46
Princeps an, quomodo, & quos nobilitet, & quæ inde sequuntur.
Caput 7. fol. 57
Feudum an nobilitet, siue etiam iurisdictio.
Caput 8. fol. 60
Militia an nobilitet.
Caput 9. fol. 64
Ordo clericalis, quem uocant, an nobilitet.
Caput 10. fol. 65
Consuetudo & statutum an, & quomodo nobilitet, & quæ inde sequuntur.
Caput 11. fol. 67
Astra an nobilitent.
Caput 12. fol. 68
Patriæ nobilitas an municipes suos nobilitet.
Caput 13. fol. 72
An puniantur, & quomodo, qui sibi falso nobilitatem assumunt.
Caput 14. fol. 72
An nobilitas præscriptione quæri possit.
Caput 15. fol. 73
Nobilitas an in alios deriuetur, & in quos. Et primùm an in liberos, & in quos.
Caput 16. fol. 80
An nobilitas liberorum ascendat ad parentes.
Caput 17. fol. 81
An nobilitas progrediatur ad transuersales hæredes.
Caput 18. fol. 82
An nobilitas mariti ad uxorem usque transiliat. Et è contrario uxoris ad maritum, & eorum filios, & quæ inde sequuntur.
Caput 19. fol. 90
De antiquitate nobilitatis.
Caput 20. fol. 96
Nobilitatis prærogatiuæ & priuilegia.
Caput 21. fol. 129
Nobilitatis commendatio.
Caput 22. fol. 133
In eos qui nulla uirtute suffulti, sola nobilitate gloriantur.
Caput 23. fol. 141
Sua nobilibus esse uitia, à quibus tamen eos longè abesse oportet.
Caput 24. fol. 145
Quibus modis amittatur nobilitas. Et primùm an per infamiam & uitæ turpitudinem. Et quomodo.
Caput 25. fol. 147
An nobilitas perdatur ob paupertatem.
Caput 26. fol. 149
An per ingressum religionis perdatur nobilitas.
Caput 27. fol. 151
An nobilitatem perdat, qui utitur artibus uilibus.
Caput 28. fol. 152
An iudicis munus deroget nobilitati.
Caput 29. fol. 156
An & aduocati munus nobilitati obsit.
Caput 30. fol. 166
An & procuratoris, deroget nobilitati.
Caput 31. fol. 168
An ars medicinæ nobilitati deroget.
Caput 32. fol. 354
An agricultura nobilitati deroget.
Caput 33. fol. 357
An mercatura nobilitati deroget.
Caput 34. fol. 361
In uniuersum quæ sunt aliæ artes, quibus nobilitati derogatur.
Caput 35. fol. 376
An nobilis per exercitium artium sordidarum præiudicet nobilitati filiorum.
Caput 36. fol. 377
An furore amittatur nobilitas.
Caput 37. fol. 377
Miscellanea & confusanea quædam, atque etiam prætermissa.

TABVLA

BIU Cujas

TABVLA CAPITVM ET QVAESTIONVM POSTERIORIS PARTIS, QVÆ EST DE IVRE PRIMIGENIORVM.

PRæfatio, fol. 410
Qui de primogenitura scripserunt, 455
Quæstio. Quis sit primogenitus, 456
An primogenitus sit qui prior manum exerit, nec tamen totus prior nascitur, 457
An quoque sufficiat priorem conceptum fuisse, etiamsi natiuitate sit posterior, ibi. nu. 9
2 An vt primogenitus quis dicatur sufficit ex momento alterum præcedere, 458
3 Si primogenitus est incapax vel renuntiat, an is qui proximè sequitur habeat ius primogenituræ supra cæteros fratres, 459
4 An valeat statutum vel consuetudo præferens primogenitum, præsertim si illi defert totam hæreditatem, 461
Et an huiusmodi consuetudo vel statutum si valeat, sit fauorabile, an odiosum, ibi. nu. 3
5 An autem si tota hæreditas defertur primogenito, cæteris debeatur legitima, 474
6 Sed an valeat pactum vt primogenitus succedat vel in tota hæreditate, vel in maiore parte, 475
Et quid si huiusmodi pactum factum sit in contractu matrimonij, ibid. nu. 2. & seq.
7 An saltem id pactum possit confirmari statuto vel consuetudine, 480
8 Vtrùm parentes qui id pactum fecerunt possint reuocare, 481
Quid autem si alter extraneus donauerit ipsis parentibus, ea lege vt ad primogenitum res donata veniat, possintne ipsi parentes omnes filios ad eam rem admittere, 482. nu. 5
Quid item si ipsi parentes constituerint ius primogenituræ siue maioricatum authoritate principis, an ipsi sine principe id reuocare possint, ibid. nu. 7
9 An statutum præferens primogenitum in successione patris, habeat locum in successione matris, 482
10 An & ipsum præferens primogenitum comprehendat primogenitam, ibid.
Sed quid si nulli extent masculi, an tunc primogenita inter fœminas præferetur, char. 486. nu. 18
Quid verò si primogenitus qui patri successit, postea relinquit filiam & fratres, 486. nu. 21. & seq.
Quid si extent masculi sed non eiusdem gradus vt fœmina, ibid. nu. 22. & seq.
Quid si fœmina prior accepit possessionem iuris primogenituræ, cùm nulli essent masculi, sed postea nascitur masculus, 487. nu. 26
Quid denique si fœmina ab initio constituit ipsam primogenituram siue maioricatum, ibi. nu. 27
11 Vtrùm verò si non ex statuto, sed ex pacto primogenitus habeat aliquid præcipuum, an tunc comprehendatur primogenita, 487
12 An saltem filius primogenitæ ius primogenituræ ex statuto vel pacto competens obtinebit, 488
13 An nepos ex primogenita contra primogenitum ex secundogenita, 491
14 An neptis ex primogenito contra patruos scilicet fratres ipsius primogeniti, 493
Et quid si primogenitus filius huius neptis fuit superstes patri, 494. nu. 7
15 Vtrùm mulieres inter se possint inducere consuetudinem vt primogenita succedat, ibid.
16 An priuata quædam familia possit consuetudinem primogenituræ inducere, ibid.
Et quid si ea familia habet ius imperij vel iurisdictionis, 496. nu. 7
Et quid etiam si maior pars populi eam priuatam consuetudinem approbauit, 498. nu. 7
Quid autem debet probari ad huius domesticæ consuetudinis probationem, ibid. nu. 8
Et si in ea familia sit cõsuetudo primogenituræ in successionibus ex testamento, an extendetur ad successiones ab intestato, ibid. nu. 9
Et si ea sit in consuetudine directa, an trahetur ad collateralem, ibid.
Quid si per mille annos fuit vnus tantùm filius primogenitus qui ob id solus successit, ibid. nu. 11
17 Si ex duobus liberis geminis, aut etiam non geminis ignoratur vter eorum sit primogenitus, vter eorum succedet in iure primogenituræ. In quare sunt 12. opinio. quæ postea sigillatim discutiuntur. 497
Prima quòd sorte ea controuersia dirimatur, 500
Sed quid si post sortis iudicium apertè constat eum qui eo iudicio succubuit, esse primogenitum, 520. numero 94
Quid item si dolus in eo iudicio interuenerit, ibid. numero 95
2 opi. quòd locus est gratificationi, 522
3 quod tum demum ipsi gratificationi locus sit tãtùm, cùm pares sunt, aliàs idoneiorem semper esse præferendum, 543
4 quòd vterque succedet in eo iure, 544
5 quòd alternis annis eo potientur, 551
6 quòd neuter, 553
7 quòd formosior in dubio præferetur, 556
8 quòd robustior, ibid.
9 quòd magnates & populus eligẽt alterum eorũ, 593
10 quòd pater eliget, ibid.
11 quòd is præferetur qui in possessione est, ibid.
12 quòd is qui prior possessionẽ eius iuris accepit, 563
18 q. Quid si simul ex vtero matris excisi sunt, 545
Sed quid si statutum de filio quem primum vxor marito peperit, fo. seq. nu. 7
19 Quis in illis casibus, si vterque succedat, præcedet nominatione, sessione, & id genus cæteris, 547
20 Et si alter eorum decesserit sine liberis, an totum ad alterum superstitem perueniet: an verò & alij fratres ad partem illius admittentur, 548. 549
21 An cùm certum est quis ex liberis est primogenitus, possit tamen pater quem illorum voluerit eligere pro primogenito, 549
Et quid si primogenitus sit ingratus in patrem, 550 nu. 10. & 12
Quid si non idoneus moderando principatui, ibi. nu. 11
Quid si claudus, 551. nu. 13
Et si priuatus fuerit ex iusta causa, an tamen habebit legitimam, ibid. nu. 12
An autem frater fratrem possit priuare hoc iure, 552. nu mero 19
22 Vtrùm princeps saltem possit permittere patri vt id possit facere, ibid.

Et quid

BIU Cujas

Et quid si primogenitus ante eam permissionem principis sit iam natus,ibid.
23 Si primogenitus est demens vel furiosus,an ipse potietur iure primogenituræ,an maior natu post eum, 552
Sed quid si hic demens primogenitus habet filium minimè dementem.555.nu.14
24 An primogenitus possit admittere cæteros fratres ad æqualem successionem, nolens eos excludere. 556
25 An autem id censeatur facere patiendo illos bona secum administrare.560
Sed quid si præterea patiatur fratres æqualiter describi,& eos dominum recognoscere,& onera feudalia pro sua portione soluere,ibid.nu.3
26 An primogenitus possit renuntiare in fauorem secundogeniti tantùm,ibid.
An sic faciens sibi perpetuò præiudicet, an verò in ea prępositeratione tantùm,561.nu.4
Quid si filios habeat, an ita renuntiando eis præiudicet,ibid.nu.5
Quid autem si is primogenitus renuntians sit minor, ibid.num.6
Quid item si ignorat sibi ius primogenituræ competere,ibid.nu.7
Quid denique si dubitet,ibid.
27 An primogenitus possit renuntiare in fauorem tertiogeniti,in præiudicium secundogeniti, ibid.
28 An primogenitus qui renuntiauit iuri primogenituræ,possit postea pœnitere,562
Quid autem si fratres nondum renuntiationem acceptauerint,ibid.nu.3
Et quid si ipse renuntians sit minor,ibid.nu.2
Quid item si iurauerit,ibid.
29 An ius primogenituræ vendi aut aliter cedi possit, 563
Et an patre viuente,ibid,nu.2.& 3
Et an saltem in præiudicium cedentis, si non tertij,ibi. nume.5
Quid in his quæ tantùm ætatis sunt, non successionis, 564.nu.10
30 An id ius primogenituræ præscribi possit,ibid.
Quid si verè primogenitus possederit 30.annis iure primogenituræ res quasdam, quæ eius iuris non erant, 565.nu.8
Quid si qui non erat verè primogenitus, vt primogenitus possedit res primogenituræ longissimo tempore,ibid.num.9
Quantum autem tempus requiratur ad hanc præscriptionem, ibid.nu.6
Et an requiratur bona fides,ibid.nu.7
31 Quis præferendus est in iure primogenituræ, an is qui prior patre,tamen priuato natus est, an verò qui postea ex eodem rege facto,566
Et quid in aliis rebus quàm dignitatibus regalibus,ibi.
32 An solus filius primogenitus regis debeat appellari filius regis,an & cæteri quoque,570
Et quid si priuilegium loquens de filiis regum sit ipsis filiis concessum propter patrem,ibid.nu.3
33 Sed an & cæteri filij regum, nedum primogenitus, reges appellari possint,571
Et an propriè,572.nu.8.& multis seq.
34 Vtrùm filius legitimatus,succedat in iure primogenituræ,ita vt cæteris filiis legitimis postea natis præferri debeat,573
Et quid si de ea re sit consuetudo, in eadem quæstio. nume.47
An autem legitimatus per matrimonium,ibidem, numero 48
An per rescriptum.nu.49
An per oblationem curiæ,nu.51
Quid si nullo existente legitimo primogenito, multi naturales legitimentur, an inter eos sit locus iuri primogenituræ,nu.60
Quid si statutum nuncupatim id ius deferat primogenito legitimo.nu.61
Quid si filio legitimè nato siue de corpore legitimè descendente,ibid.nu.62
Quid in filio legitimo primogeniti naturalis,cuius post ea matrem pater in vxorem duxit,nu.64
35 An primogenitus id ius primogenituræ habeat à patre,an à genere,584
Et an sententia lata contra regem habeat vim contra eius successorem in regno, in d.quæstio. nume. 17. & sequent.
Vtrum & ipse rex in præiudicium successorum possit donare,vel aliàs alienare,ibid.nu.19.& seq.
An possit obligare suos successores,ibid.nu.20. & seq.
Et an successores ipsi teneantur soluere illius sua debita,ibid.nu.25.& seq.
An primogenitus teneatur soluere debita pro virili siue æquali portione,an pro commodo quod capit iure primogenituræ,ibid.nu.27.& seq.vsque ad fin.illius quæstionis.
36 An primogenitus qui solus succedit,solus etiam obtineat ius patronatus ecclesiæ,589
37 An id ius patronatus transeat ad emptorem castri, ratione cuius primogenitus id ius habet, an ad secundogenitum,ibid.
38 Si omnes filij succedunt æqualiter,an valeat consuetudo deferens patronatum soli primogenito.590
39 Si primogenitus id ius patronatus præscripserit in quibusdam ecclesiis,an & in cæteris præscripsisse videatur,ibid.
40 Quis præferatur in iure primogenituræ, nepos ex primogenito,an patruus,591
Et primùm quid si primogenitus ipse superstes fuit patri,ibid.nu.1.2.3.& 4
Quid si ipse primogenitus superstes reliquit filiam,ibi. nume.3
Quid si nepos est senior patruo,nu.6
Quid si iunior, & pater eius mortuus est ante auum, nu.7.& seq.per totam eam quæst.
Quid si statutum loquatur de proximioribus:ita scilicet vt proximiores præferantur,nu.22
Quid si de maioribus,nu.12
Quid denique dicendum est de posthumo ex filio primogenito. 623.nu.230
41 Sed quid in successione fratrum, vter scilicet in ea præferatur,frater,an filius alterius fratris primogeniti,623
Quid autem iu successione aliorum collateralium,ibi. nume.4
42 An primogenitus secundogeniti veniens cum fratribus suis per repræsentationem sui patris ad successionem aui,habeat prærogatiuam primogenituræ in portione quæ eis obuenit, 624
An verò primogenitus primogeniti,ibid.nu.7
43 An consuetudo præferens primogenitum liget clericum secundogenitum,625.
44 An contrà primogenitus clericus possit vti ea consuetudine contra fratres,629
45 Quid si is de cuius successione agitur,erat clericus, 630
46 An statutum vel consuetudo primogenituræ trahatur ad bona immobilia alibi sita,631
47 An & testamentum præferens primogenitum, 635
48 Quid autem in bonis mobilibus,635
49 Quid item in nominibus siue actionibus,636.
50 Quid si castrũ situm est in loco qui hoc iure primogenituræ nõ vtitur,sed tenetur in feudũ ab alio castro sito in alio loco qui eo iure vtitur,vel ecõtrario,637

BIU Cujas

51 An primogenitus teneatur conferre cæteris fratribus quod ex ſtatuto habet iure primogenituræ, ibidem
Et quid ſi pater data pecunia acquiſiuit feudum in quo filius primogenitus habet id ius primogenituræ, an ſaltem tenebitur conferre pecuniam pro portione, ibid.nu.3
52 An ſecundogenitus qui habet partem in Baronia ſed minorem, debeat vocari Baro, vt primogenitus qui habet maiorem & caſtrum,638
53 Si primogenitus ex ſtatuto habeat integram hæreditatem,& pater fecit teſtamentum, in quo primogenitum ſolum hæredem inſtituit, & præterit ſecundogenitum, an hic poterit dicere teſtamentum nullum,ibid.
Et quid ſi ſecundogenitus non ſimpliciter excludatur, ſed ad tempus,ita videlicet,viuente primogenito,vel quandiu ſiue quouſque viuet primogenitus, 641. num.23
Et an tunc teſtamentum erit nullum, vt ex tunc, an vt ex nunc tantùm,643.nu.32
Et ſi primogenitus interim quicquam alienauerit, an ſecundogenitus poterit reuocare,ibid.nu.33
Quid autem ſi pater non primogenitum ipſum, ſed alium inſtituit,ibid.nu.34
Et quid ſi ille alius inſtitutus adiit, & primogenitus omni remedio eſt deſtitutus,645.nu.43
Quid denique ſi ſtatutum loquatur in caſu teſtati, ibi. num.44
54 Quid ſi pater ita teſtatus,vt diximus in princ. præced.quæſtio. habeat bona ſita in alio loco qui iure primogenituræ non vtitur,545
55 An autem ſecundogenitus ita præteritus excludatur à legitima,ſtante illo ſtatuto deferente integram hereditatem primogenito,646
Et quid in regno & aliis dignitatibus indiuiduis, 649. nume.18
56 Et ſi ſecundogenitus qui ſtatuto excludebatur, fuerit inſtitutus in re quapiam, an poterit petere ſupplementum legitimæ,649
57 An autem ſatis erit ei relinquere quouis relicti titulo,650
58 Si primogenitus ex ſtatuto vel conſuetudine ſuccedat in feudalibus, an & in allodialibus ſuccedet, ibidem
59 An priuilegium regi conceſſum tranſeat ad primogenitum,& an ad eum ſolum,ibid.
60 An verum ſit quod vulgò dicitur, primogenitum debere hæreditatem diuidere, & ſecundogenitum eligere,652
Quid ſi diuiſio ſic facta ſit fraudulenta,ibid.num.8. & ſequen.
61 An pater poſsit dotare filiam in iis quę ſtatutum defert primogenito in præiudicium ipſius,656
Et quid ſi is qui primogenituram ſiue maioricatum conſtituit, id ipſum expreſsim prohibuit, nume. 7. & ſeq.
Quid ſi huiuſmodi res ſunt prohibitę alienari per contractum,ea quidem prohibitione quæ impedit trãſlationem dominij,656.nu.9
Quid item ſi is qui dotat, habet alia bona quibus eam dotare poteſt,nu.10
62 Sed an ipſe pater aut etiam frater primogenitus teneatur dotare filiam vel ſororem, ex rebus primogenituræ,ſi cætera bona deſint,656
63 Si teſtator ſubſtituit aut aliâs vocat ſub conditione primogenitum filiorum alterius, an intelligatur de primogenito tempore teſtamenti, an mortis teſtatoris, an denique diei, vel conditionis ſubſtitutionis, 659
64 Si quis hæredem inſtituit Titium,& ei filium ipſius ſubſtituit ea lege, vt nomen & arma teſtatoris deferat,& Titius reliquit duos filios, vter eorum,id eſt, an primogenitus,an verò ſecundogenitus, an ambo ſimul,an neuter ſuccedet,659
65 Si dictum ſit vt caſtrum quoddam veniat ad primogenitum, aut alium ſi pater maluerit. Et ipſe pater decedat nulla declaratione facta. Vtrùm primogenitus tantùm admittetur,an & cæteri,660
66 An hodie inter Iudæos ſeruanda ſit lex Moſaica in prærogatiua primogenituræ,ibid.
Et quid ſi defunctus erat Iudæus, ſed eius filij aut aliqui ex his Chriſtiani ſint,665.nu.35
67 Si conceſſa fuit emphyteuſis duobus fratribus,ea lege vt primogenitus alterutrius ſolus ſuccedat,an primogenitus vtriuſque ſuccedet,an alterius,667
68 Si maritus & vxor ſimul maioricatum, vt Hiſpani vocant, conſtituerint, an alter eorum ſolus poterit reuocare,& an ambo,ibid.
69 An dominus poſsit ſuis ſubditis imponere collectã pro maritanda filia ſua primogenita.668
70 Et quid ſi ſtatutum vel conſuetudo id ius tribuens domino dicat ſimpliciter pro filia maritanda,an intelligitur de primogenita,670
Sed & an de nepte primogenitæ cui maritandæ à ſubditis nil collatum fuerat,ibid.nu.3
An autem habeat locum, ſi dominus maritat amitam ſuam,ibid.nu.4.remiſsiue.
Cùm ſeipſum,ibid.
Cùm filiam ſpuriam,ibid.
Cùm filia ingreditur monaſterium,ibid.
Cùm filius ſecundogenitus ſucceſsit in Baronia, quia primogenitus deceſsit ante patrem relicta filia, & hic ſecũdogenitus maritat illam filiam ſcilicet ſuam neptem ex primogenito,ibid.
71 Quę eſt ratio conſuetudinis deferentis principalem domum primogenito,670
72 Quid autem extante huiuſmodi cõſuetudine,ſi vna tantùm domus ſit in ſucceſsione,671
73 Quid ſi de domo ſimpliciter facta ſit mentio,nulla autem horti,& cæterorum huiuſmodi,an & ea comprehendantur,672
Quid verò ſi hortus non ſit intra ſepta ſiue clauſtra, & vt noſtri loquuntur,clauſuras domus,673.nu.4
Quid item ſi inter domum & hortum ſit via publica aut vicinalis,ibid.
74 An ſecundogenitus qui ex conſuetudine habet alimenta tantùm, aut aliquid loco alimentorum ad vitam tantùm teneatur cõtribuere in ſubſidiis & collectis principis,& aliis id genus,673
75 Et ſtante eadem conſuetudine aliquid deferente ſecundogenitis pro alimentis, ſi ipſi habeant vnde ſe poſsint alere, an tamen primogenitus teneatur illis id dare quod conſuetudo illis reliquit,675
76 An pater poſsit grauare primogenitum in rebus ſuę primogenituræ aliqua ſubſtitutione, aut etiam aliter,676
77 An pater poſsit aſsignare feudum primogenito ſine conſenſu aliorum filiorum,ibid.
78 An valeat pactum vt primogenitus perpetuò adminiſtret bona communia,677
79 An princeps poſsit primogenito adiudicare totius vnius feudi præeminentiam,ibid.
80 Si conceſſum feudum fuerit ea lege, vt ad alium quàm primogenitum non tranſeat,quod tempus inſpicitur,vt dicatur ille primogenitus,ibid.
81 An primogenitus ſuccedat in iure redimendi rem venditam à patre pro ea portione qua ſucceſsiſſet in re ſi non vendita fuiſſet, an æqualiter cum cæteris, 678
82 Si è diuerſo pater ſub pacto reuendendi emerit rem quampiã in qua filius primogenitus ſuccedit pro maiori

BIU Cujas

iori portione, an si res ipsa redimatur, pretium erit illius pro sua illa maiori portione, an pro virili, ibid.
83 Si statutum prefert primogenitum ex primo matrimonio, & nullus extat primogenitus ex primo matrimonio, an primogenitus ex secundo præferatur, 679
84 An filius adoptiuus succedat in iure primogenituræ, ibid.
85 Si vasallus reliquit plures liberos, an solus primogenitus, an verò omnes præstabunt fidelitatem domino, 680
Quid si è diuerso dominus reliquit plures liberos, an vni primogenito, an alteri & cui, an & omnibus sit præstanda fidelitas, 681. nu. 5. & seq.
86 An primogenitus qui renuntiauit iuri primogenituræ in fauorem secundogeniti, succedet eidem secundogenito decedenti sine liberis in iure primogenituræ, 684
87 Quoniam rex Aragonum in testamento ordinauerat, vt regnum Maioricarum quod ad eum pertinebat esset Iacobi filij sui, & si ipse & filij eius decederent sine filiis, reuerteretur ad regnum Aragonum: D. autem Iacobus decesserat relicto Petro Rege, qui postea decesit sine liberis relicto hærede filio fratris regis Maioricarum, non tamen primogeniti. Quæsitum est an esset locus substitutioni, an verò ea deficeret, 685
88 An administratio omnium bonorum à patre relicta filio suo primogenito transeat ad filium ipsius, ibid.
89 An primogenitus qui sic, vel aliter administraret bona communia, posset petere salarium huius administrationis, 686
Quid si administrauit viuente patre ipsius iussu, ibid.
90 Si maior pars populi vsa est vt primogenitus caperet totam hæreditatē vel maiorem partem ipsius, tamen vnus aut alter aliter vsus est, an per hos impediatur consuetudo præferens primogenitum, 687
91 Si ita obseruatum est longo tempore vt primogeniti caperent totam hereditatem vel maiorem partem, tamen id contradictorio iudicio non est obtentum, quia iuniores fratres contrarium non contenderunt, an id impediat, ne consuetudo inducta fuerit, 688
92 An autem ea consuetudo possit induci per erroneū consensum populi, 688
93 Quid si omnes consenserint huic consuetudini, ea longo tempore vtendo, præter duos qui coacti sunt ita consentire, an ex his videatur inducta consuetudo, ibid.
94 Si iudex ita pluries iudicauit contra ius commune, an ex hoc inducetur consuetudo, ibid.
95 Si pater vendidit feudum consentiente filio suo primogenito, ad quem id feudum integrū erat peruenturum post mortem ipsius patris ex statuto vel consuetudine vel aliàs: an post mortem patris secundogenitus qui non consensit, poterit eam alienationem reuocare, 689.
96 Si dominus receperit secundogenitum ad fidelitatem de feudo pertinente ad primogenitum, an illum inuestire teneatur, ibid.
97 An vasallus qui concubuerit cum vxore secundogeniti amittat feudum, ac si cōcubuisset cum vxore primogeniti, 689
98 Si statutum disponat primogenitum solum succedere: secundogenitus autem dicat primogenitum inhabilem esse, an simul possint agere cum tertio detinente hæreditatem, 690

FINIS.

BIU Cujas

DE NOBILITATE, ET IVRE PRIMIGENIORVM.

Qui de Nobilitate scripserunt. CAP. I.

1

E Nobilitate plurimi & antiquorum,& recentiorum, tam noſtratium (ita voco noſtros, Iuris interpretes) quàm externorũ ſcripſerunt,nonnullíque eorũ libris priuatim in id editis. Ex externis quidem Diogenes Babylonius,Metrodorus Athenienſis Epicuri diſcipulus,& Ariſtoteles Stagirita,quilibet librum vnum,vt de primo tradit Athenæus,qui illum citat ex libris de Nobilitate,li.4.c.21.de cæteris duobus Diogenes Laërtius,ſcilicet de Metrodoro in vita Epicuri non ſemel,de Ariſtotele in vita ipſius. Quanquam Plutarchus in Ariſtidis vita videtur ſubdubitare an liber, qui de Nobilitate inſcribitur nomine Ariſtotelis, ſit ipſius. Philo ille Iudæus, de quo vt D.Hierony. ſcribit in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſtic.vulgò apud Græcos dicitur *ἢ πλατωϛ φιλωνίζῃ, ἢ φιλων πλατωνίζῃ*, libellum vnicum de Nobilitate ſcripſit,qui etiam non extat.Plutarchus duos libros fecit,alterum pro nobilitate,alterum contra nobilitatem, ex quibus citatur à Stobæo Ser.84.& Ser.86. Ex recentioribus Dantes Florentinus in ea cantilena,cuius initium eſt, *Le doize rime d'amor*, cum cõmentariis doctis.Rodoricus Zamorenſis,qui in lib.1. eius operis, cui titulum fecit,Speculum humanæ vitæ,quatuor capita integra de hac re fecit,ſcilicet 5.6.7.8.Pogius Florentinus,Felix Paleolus,libros vterque proprios.Platina,Clitoueus,Bonagardus Piſtorienſis, Xyſtus Betuleius Auguſtanus,omnes hi de vera nobilitate,Io.Gerſon,Franciſc.Patricius in lib. de inſtitutione Reipublicæ 6.cap.1.Et vt nouiſsimè,ita eloquentiſsimè omniũ,quorum libros vidimus,Hieronymus Oſorius Luſitanus de nobilitate ciuili libros duos,& de nobilitate Chriſtiana libros tres.

Externi ſcriptores nobilitatis.

2 Ex noſtratibus,omnium primus (quod ad poſteriores venerit) Bar.in l.1.C.de dignit.lib.12.multa de ea re in vnum veluti corpus congeſsit.Deinde Io.Rayn.apud nos non infimi nominis, cuius liber eſt hoc tit.de Nobilitate.& Cepola in tract.de Imperatore militum deligendo.& Barb.in repet.extrauag.volentes.Ant.Corſet.in repet.c.grandi.de ſupplen.negli.prælat.lib.6.Pet.Artibolus in ſuo tract.de munerib.circa 20.char.Bonus Curtilius, qui librum etiam de nobilitate inſcripſit. Et quiſquis eſt,qui primus,vt opinor,gl.in regulas cancellariæ Innoc.8.& Iulij 2.edidit,qui & in id librum peculiarem ſcripſit,vt ipſe refert in 2.parte regulæ ipſius Inno.quem tamẽ nondum vidi. Et neſcio quis Bonartiſius,qui quęſtionem de nobilitate diſputauit ad principẽ Montisferrati, vt refert D.Bened.in repet.c.Raynutius.in verbo,duas habens filias.nu.132.ſed eam mihi videre non licuit.Et nouiſsimè Barptho.Chaſſe.in Catalogo gloriæ mundi in 8.parte. Et Ludo. Gomeſ. qui & libellum de Nobilitate ſcripſit,in quo decidit ſex quæſtiones,vt ipſe refert in cõment. regularum Cancellariæ in parte 3.regul.Iulij Papæ 2.Horum id præcipuum inſtitutum eſt, vt doceant, quid ſit nobilitas,vnde primùm manarit, quot ſint eius ſpecies,ad quos progrediatur, quæ ſint ipſius priuilegia, quando,& quibus modis amittatur.

Vnde,& cur nobiles ita vocantur, & de aliis eorum appellationibus,& quæ inde ſequuntur. Cap. II.

Nobilis,& nobilitas vnde,& quare dicũtur.

3 ILlud autem primùm ſcire oportet,nobiles à noſcendo dici,veluti noſcibiles,& nobilitatẽ tanquam noſcibilitatem,vt ita loquar,præ cæteris notam,claram,illuſtrem, apertam, ſpectabilem, conſpicuam,vulgatam, atque hominum ſermone celebratam. Nam & ita nobilem, quem per G, Gnobilem ſcribebant,accipi,& nobilitatem tradunt, multíſque antiquorum ſcriptorum teſtimoniis probant Feſtus Pompeius,& Nonius Marcellus. Et inter alios Plautus in Pſeudolo,

Nobilis pro noto.

—Cum ÿs mihi
Nec locus nec ſermo conuenit, ÿs nunquàm nobilis fui.

Quibus addere potes illud Ciceronis in Paradoxis,Lapſa eſt ipſius libido in muliere ignota: do-

BIU Cujas

lor ad pauciores pertinet, quàm si petulans fuisset in aliqua nobili virgine. Vides enim illic opponi ignotam nobili. Et in oratione pro L. Flacco, dubitabitis iudices, quin ab hoc ignotissimo Phryge nobilissimum ciuem vendicetis. Et in secunda in Verrem actione, vbi huc alludens ita scribit, Proponit inania mihi nobilitatis nomina, qui non tam me impediunt, quòd nobiles sunt, quàm adiuuant, quòd noti sunt. Illud quoque Virgilij lib. 7. Aeneid.

Est locus Italiæ in medio sub montibus altis,
Nobilis — Quid enim ea dictione voluit significare declarauit verbis mox sequentibus, vt illic etiam annotat Seruius,
Et fama multis memoratus in oris.

Cui Germanum est illud Ouidij lib. 3. Amorum, Elegia 6.

Quid si legitimum flueres, si nobile flumen,
Si tibi per terras maxima fama foret.

Nam & illic cur nobile dixerat, sequenti versu declarat. Et illud Horatij lib. 2. Serm. Satyra 3.

— Par nobile fratrum. Quo loco Acron interpretatur nobile, id est, notum, famosum.

Martialis lib. 10. Epigr. 26.

Vare Parethonias, Latias modò ritè per vrbes
Nobilis, & centum dux memorande viris.

Sed nullus locus ad eam rem apertior, quàm ille Plinij lib. 4. c. 12. Artemisio aquis calidis nobilis, notior tamẽ marmore. Ex quo & Deut. 1. c. vbi in Hebræo dicitur יר רעים irduhim, id est cogniti, interpretes verterunt nobiles, Tuli de tribubus vestris sapientes & nobiles. ita enim intelligit Franciscus Georgius de Harmonia mũdi, Cantici 1. Iouo 4. c. 7. quanquam Eugubinus & Castellio non in passiua significatione, sed in actiua accipiant: pro iis scilicet qui cognoscunt & sciunt, & habent rerum peritiam. quod & Septuaginta interpretes intellexerunt, cùm eum locum ita verterint ἄνδρας σοφὸς, ἐπιστήμονας, συνετὸς. Ideo Castellio peritos vertit. Sed vtcunq; sit, ex eo quod diximus nobilem pro noto accipi, fit vt nobilitare pro notum facere vsurparit Plinius in proœmio lib. 23.

4 **Ignobilis pro ignoto.**

Sícq; etiam è contrario ignobiles pro ignotis antiqui intelligebant. Plautus in Amphitryone,

Nunc quando ego sum, vapulabis nisi hinc abis ignobilis. Et in Pseudolo,
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis. Virgilius Eglo. 9.
Si valeam meminisse, neque est ignobile carmen.

Et lib. 7. Aeneid. de Hippolyto,

Solus vbi in Syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret — Vbi Seruius, ignobilis (inquit) non vilis, sed ignotus. Neque enim, vt id illi adiiciam, pro vili, siue ignobili in vulgari significatione posses illic rectè intelligere, cum Hippolytus esset admodum nobilis, vtpote qui filius Thesei regis Athenienſium, & qui è genere deorum erat. Aegeus enim & ipse rex, quem Neptuni filium fuisse ferunt. At Isocrates in Helenæ encomio scribit Thesei patrem fuisse Neptunum. Tullius autem lib. 2. Epistolarũ ad Q. fratrem, vocat Commagenum regem ignobilem, quasi diceret, non admodum cognitum, celebrem, famatum. Vti Horatius lib. 1. Sermo. Satyr. 6. paulò post princ. regnum ignobile, de quo scilicet non multus est sermo populis. Apuleius lib. 5. Metam. post prin. ignobilem maritum Psyches vocat Cupidinem, quoniam scilicet ei ignotus erat, non quòd aliàs ignobilis esset. Ausonius in epistola ad Symmachum, Latebat inter nugas meas libellus ignobilis. Cornelius Tacitus lib. 12. Ne Romæ quidem ignobile Cataracti nomen erat. Aulus Gellius libro noctium Atticarum 17. c. 2. Arboreta ignobilius verbum est, arbusta celebratius. Quibus verbis planè declarat ignobile, & celebratum esse, veluti cõtraria. Et hoc omnium apertissimè declarauit Epiphanius in traductione Theodoriti historiæ, de Osio loquentis in tripertita historia apud Casiodorum lib. 5. c. 16. Non enim (inquit) ignobilis sed omnibus noscitur esse notissimus.

5 Húcque ignobilitas pro innotitia (si ita fari liceat) apud Plinium lib. 34. c. 8. Artifices, qui compositis voluminibus condidere hæc, miris laudibus celebrant, & Telephanem Phocẽ, ignotum aliàs, quoniam in Thessalia vbi habitauerat, latuerint opera eius: alioquin suffragiis ipsorum æquatur Polycleto, Myroni Pythagoræ. Laudant eius Lariſſam, & Spinarum Pentathlon, & Apollinem. Alij non hanc ignobilitatis fuisse causam, sed quoniam se regum Xerxis atque Darij officinis dediderit, existimant. Vides ibi, ignotum: deinde ibi, latuerint opera. Postremò, ibi, hanc ignobilitatis causam, &c.

6 **Ignoti pro ignobilibus.**

E diuerso autem ignotos pro ignobilibus vsurpauit Virg. lib. 5. Aeneid.

—Et classe subegit
Amissa, socios ignotæ linquere terræ,

Ignotæ igitur, id est, ignobili, vt interpretatur Seruius. Nam Troianis de quibus loquitur, ignota nõ erat, ad quam iam bis venerant. Sed & ad id quoque refert illud eiusdem, lib. 4. Georg.

—Nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio Quo etiam in loco idem Seruius interpretatur ignotus, ignobilis, vel ex improuiso veniens. Horatius in eadem illa Saty. 6.

Non quia Mecœnas Lydorum quicquid Hetruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te.

Nec

Nec quòd auus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint,
Vt plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, vt me libertino patre natum.

Et alibi quoque in eadem Satyr. opponit ignotos generosis,

Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. Rursúmque,
Quo patre sit natus, cum ignota matre inhonestus.

Et Valerius Maximus lib. 9. cap. 7. in princ. Nec oportere clarissimæ familiæ ignotas sordes inseri. Illic etiam clarissimam familiam vocat pro nobilissima, vt dicemus infrà. Igitur nobilissimæ fami
„ liæ opponit ignotas, id est, ignobiles sordes. Et Suetonius in Tiberio, cap. 42. Ignotissimũ quæsturæ
„ candidatum nobilissimis anteposuit, ob epotam in conuiuio, propinante se, vini amphoram.

7 Ex quo & illud, vt cum ignobilem quempiam significare volumus, his verbis vtimur, nescio quis, vel qui, siue quidam simpliciter. Nam Donatus interpretans illud Terentij in Hecyra, Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo, Mirè (ait) contempsit personam dicendo, Nescio quo, vt ostendat ignobilem. Nam si nomen illi est, habet & dignitatem: vt

Nescio quis & quidam, pro ignobili.

Et nos aliquod nomẽque decúsque
Gessimus — Qui locus, vt illi id addam, est Virgilij lib. 2 Aeneid.

Idem quoque Donatus enarrans etiam illud eiusdem Terẽtij in Adelphis, Quædã mulieres, &c. Nam quædam (inquit) dicit, vt ignobiles demonstrarentur. Et in Eunucho illud quoq; interpretãs, Quod quidam facit. Contemptum (ait) indicat hoc verbum. Quibus adstipulatur illud Ciceronis in Oratione pro Sexto Roscio Amerino: Iam quos nemo propter ignobilitatem nominat, sexcen ti sunt.

8 Et hinc quoq; apud Græcos ἀνώνυμος, atq; etiã νώνυμος dicitur, qui sine nomine est, & qui ignobilis est & obscurus, quíve à nullis, aut paucis noscitur. Homerus lib. Odys. 1.

ἀνώνυμος & νώνυμος pro ignobili.

ἀ μὴ τοι γενεὴν γε θεοὶ νώνυμον ὀπίσσω
Θῆκαν.
Non enim progeniem dei ignobilem in posterum *Posuerunt.*

Et lib. eiusdem operis 12. iterúmque 13. & 14.
Νωνύμους ἀπολέσθαι ἄτ' ἄργεος ἐνθάδ' ἀχαιούς. Et rursum eod. lib. 13.
—ὅδ' ἔτι λίλιω
Οὕτω νώνυμός ἐσιν ἴασι δέ μιν μάλα πολλοί. id est, ad verbum:
—*Neque enim valde*
Sic ignobilis est, norunt autem valde multi.

Quasi dicat, Neque enim adeò obscura terra, quin eam multi norint. Et hinc illud Virgilij libro 9. Eneidos,

—*Ac multam in medio sine nomine plebem.*

Plebis enim appellatione intelligi vulgus ignobile alibi ostendemus.

9 Sed & hinc quoque fit, vt nobiles claros vocemus, ignobiles contrà obscuros.

Clari dicuntur nobiles.

Nam de primo Virgilius lib. 1. Aeneidos,

Troianóque à sanguine clarus Acestes.

Et Horatius lib. 4. Carminum, Ode 6. lib. Sermo. 1. Saty. 5.

Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti.
Messi clarum genus Osci. Et Saty. 6. eiusdem libri,
Non ego me claro natum patre. Et paulò post,
Non patre præclaro, sed vita & pectore puri. Itémque ibi,
Quod non ingenuos habeat, claróque parentes. Ouidius lib. 1. Fastorum,
Hinc fuit Euader, qui quanquam clarus vtroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.

Et in epistola Helenæ ad Paridem,

Clara domus satis hæc nobilitate sua est.

Et rursus Herus ad Leandrum,
Nobilis ille quidem est, & clarus origine. Et Statius lib. Syluarum 3. Sylua 3.
Non tibi clara quidem senior placidissime gentis
Linea, nec proauis demissum stemma.

Valerius Maximus lib. 5. c. 9. Idem fecit clari generis, magnæq; dignitatis vir Fuluius. Et Plinius Iunior lib. 8. epistolarum ad Rufinum, epistola incip. falsum est, Mulier (inquit) natalibus clara, moribus proba. Et Liuius li. 9. ab vrb. cond. Clarus genere, & factis. Et apud Senecã in Octauia, actu 1. Sanguine claro genitus. Et, Genere claro tumens dicitur. Hincque Lucretio lib. 1. Clara propago dicitur. Et Virgilio lib. 5. Aeneid. Clara progenies. Et Lucano lib. 10. Clarissima proles. Et clarissima familia Valerio Maximo lib. 9. c. 7. vt diximus suprà num. 6. Et Plinio lib. 18. cap. 3. ad fi. Clarissima gens, in eod. significatu. eod. li. 7. c. 53. Et clara stirps Suetonio in Augusto c. 4. Et Tacito lib. 11. Clari

Clarũ genus. Clarus natalibus. Clarus sãguine. Clara propago. Clara progenies.

BIU Cujas

Clari parẽtes. parentes, Claudius Cæsar in numerum patriciorum adsciuit vetustissimum quenque ex Senatu, aut quibus clari parentes fuerant. Et lib. 12. Claris maioribus ortus. Et lib. 18. Sed procurator aderat Cornelius Fuscius vigens ætate, claris natalibus. Et Iustinus lib. 1. Hoc responso perterritus neq; claro viro, neq; ciui dedit filiam, ne paterna mater, neque nobilitas nepotis animum extolleret: sed de gente obscura tunc temporis Persarum Cambysi mediocri viro in matrimonium tradidit.

Clari natales.

10 *Clarus & nobilis.* ¶ Ex quo nonnunquam clarus, & nobilis à bonis authoribus copulantur. Tullius in oratione pro Rabirio Posthumo, Clarus & nobilis vir. Et in oratione pro M. Cælio. De cognatorum sententia nobilissimorum & clarissimorum hominum manumissi. Et pro C. Ligario, M. Marcellum vocat hominem nobilissimum & clarissimum. Et in Philip. 2. L. Domitium. Et in oratione de Aruspicum responsis non semel alios. Et in Paradoxis, Quæ est ista seruitus tam claro homini, támque nobili. Et in 3. in Verrem actione, Oppidum est in Hellesponto Lampsacum, in primis Asiæ prouinciæ clarum, & nobile. Et lib. 2. Tusculanarum quæstionum, Clari & nobilitati labores. Et clara nobilitas Plauto dicitur in Rudente. Et præclara nobilitas Tullio in 6. in Verr. act. Plinius autem minùs clarum opponit nobili, lib. 24. c. 15. Nunc subtexemus, ait, herbas mirabiles quidem sed minùs claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Sed & idem lib. 6. cap. 17. cùm Hydaspem fluuium clarum nominasset, confestim subdidit Hypasim non ignobiliorem. Et cap. 20. eosdem fluuios clarissimos dicit. Et lib. 3. c. 5. nobilitatem & claritatem veluti confundit, cùm dicit, Nobilitas omniũ locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorúmque claritas tenet.

Clara nobilitas.

11 *Claritas & claritudo.* ¶ Claritas enim, & Claritudo, pro nobilitate accipi solet. Nam claritudo generis dicitur apud Tacitum lib. 2. Et quia claritudine mater generis anteibat, auum M. Antonium auunculum Augustum ferens. Et lib. 4. Apronius claritudine generis abstrictus, &c. Et rursum eod. lib. L. Antonius multa claritudine generis, sed improspera. Et lib. 5. Parthus imperium claritudinem Arsacidarum, contráque ignobilem Hyberum differebat: hîc enim vides claritudinem opponi ignobilitati. Et libro 12. Nec diu inquirendum quin Agrippina claritudine generis anteiret. Et lib. 13. cùm de Sabina Poppea loquitur: Opes, inquit, claritudini generis sufficiebant. Et iterum libro 16. Et familiæ claritudo apud eundem lib. 15. Quia super Iuniæ familiæ claritudinem diuum Augustum atauum ferebat. Et lib. 20. Bremio claritate natalium insigni, & claritas generis in l. 1. C. de dignit. li. 12. & in extrauag. execrabilis. §. nos itaque, tit. de præben. Et apud Valerium Max. lib. 6. c. 2. ita scribitur, Vidi pari claritate conspicuum Brutum ferro laceratum. Et nascendi claritas apud Quintilianum lib. 5. c. 11. Ita hominum, non qui claritate nascendi, sed qui virtute maximè excellet. Et claritas natalium apud ipsum Tacitum lib. 17. de Galba loquens, Sed claritas natalium obtinuit, vt quod segnitia erat, prudentia vocaretur.

12 *Claritas & claritudo an differant.* ¶ Tametsi Cornelius Fronto in libro de nominum, verborúmq; differẽtiis, scribit id interesse inter claritatem & claritudinem, quòd claritas tam luminis est, quàm perspicuitatis, claritudo generis: prior splẽdoris, posterior nobilitatis. Quod & è nostris tradit Lucas Peri. post Papiam nescio quem in l. 3. col. 3. in verbo, clarissimis. C. de can. larg. tit. li. 10. & in l. 1. col. pen. C. de dig. li. 12. Veruntamen Festus Pompeius & Nonius Marcellus idem putant claritudinem & claritatem. Et videmus etiam ex aliis scriptoribus claritudinẽ ad virtutẽ, &c. referri. Sisenna li. 3. apud ipsum Marcellũ, Quod fortasse an ex voluntate sua summa claritudine celeriter confecisset. Sallust. in Iugurtha, Cùm præsertim tam multæ, variæq; sint artes animi, quibus summa claritudo paratur. Et Cornel. Tacitus li. 4. Mandabat honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiæ. Et lib. 12. veniam exilij pro Anneo Seneca, simul præturam impetrat, lętum in publicum rata, ob claritudinem studiorum eius. Et lib. 14. vbi facit Senecam ita loquentem, Ego quid aliud magnificẽtiæ adhibere potui, quàm studia, è quibus claritudo venit? Et idem lib. 15. Traderetúrq; imperium Senecæ, quasi insonti claritudine virtutum ad summum fastigiũ electo. Et li. 17. Quos nobilitas, aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat. Nam & clari appellationem, vti etiam nobilis, ad alia quoq; referri, quàm ad vulgarem nostram nobilitatem. Sallustius in Iugurtha, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat. Nouus nemo tam clarus, neq; tam egregiis factis erat, quin is indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur. Liuius 1. decad. libro 2. Ambos claros genere, factísque. & lib. 9. Offilius Calanius clarus genere, factísque. Et Iuuenalis Satyr. 2.

— *Clarus genere, atque opibus vir.*

Beatitas, Beatitudo. Teneritas. Teneritudo. Sanctitas, Sanctitudo. Cui simile est illud ipsius Liuij 3. decadis li. 2. Busa mulier genere clara ac diuitiis. Ideo nihil interesse video inter claritatẽ, & claritudinẽ, non magis quidẽ quàm inter beatitatẽ & beatitudinẽ. Cice. li. 1. de nat. deor. At ista siue beatitas siue beatitudo, &c. Teneritatem, & teneritudinẽ. Altero enim vsus est idẽ Cice. li. 5. de finib. & Plin. li. 9. c. 42. Altero in eodẽ sensu Varro li. 1. de re rust. c. 36. Et Apul. li. 5. Met. Sanctitatẽ & sanctitudinẽ, quibus etiam in eadem significatione ipse Tullius vsus est. Priore, in oratione pro Cœlio, & alibi sæpe. Posteriore lib. 4. de Republica apud Nonium Marcellum. Vt hinc intelligas aberrasse Cataneum, virum sanè doctissimum, dum in commentariis in Plinium li. 1. epist. scribit id verbum sanctitudinem Apuleianum esse. Item seueritas & seueritudo: illud enim vbiq; obuium est, hoc reperitur apud Plaut. in Epidico, & Apuleium ad fi. lib. 1. Asini aurei. Sæuitas & sæuitudo, illud enim vsurpauit ipse Apuleius lib. 4. eius operis. Hilaritas & Hilaritudo apud Noniũ Marcellum, authoritatẽ Plauti in milite glorioso. Vastitas & Vastitudo, illud apud Ciceronem libro 1. de diuinatione, & alibi sæpe, hoc apud Catonem de re rustica cap. 141. Necessitas

sitas & Necessitudo,de quibus diximus in nostris Retractibus, titu.1.§. 1.numero 14. Pulchritas & Pulchritudo: de illo enim est illud Cæcilij in Arpaco apud Nonium Marcellum, Mane dij boni, quod illud est pulchritatis.Magnitas & Magnitudo, Actius in Verres apud eundem Marcellum, Neque sat fingi, neque dici potest pro magnitate. Tarditudinem & Tarditatem apud Nonium Marcellum authoritate Plauti in Penulo. Qui sit esus pigri vincitis cocleas tarditudine.& Actij in multis locis.Teneritudinem & teneritatem apud eundem in duobus locis authoritate Pacuuij in Doloreste & Ciceronis. Vanitudinem pro vanitate apud eundem,authoritate Pacuuij in Doloreste,& Plauti in Polego. Acritatem & Acritudinem: de primo est illud Actij in Neoptolemo apud Gellium libro 13.cap.3. & apud Marcellum de mutata declinatione vis veritatis atque acritas. Lenitatem & lenitudinem,illud apud Ciceronem ad Atticum libro 10.& in Partitionibus,& libro 1.Officiorum,hoc apud eundem libro 5. Tuscul.& in Verrem,act.6. Laxitatem & laxitudinem apud eundem authoritate eiusdem Ciceronis Offic.lib.1.& Sallustij lib.4.Historiarum. Castitudinem & castitatem,ibi,ex Actio in Phœniss. Firmitudinem & firmitatem ibi,authoritate Plauti & Ciceronis. Honestitudinem & honestatem apud eundem authoritate Actij in Oenomas & in Mirmidonibus.Acerbitatem & Acerbitudinem ex Gellio d. lib.13.cap.3. Orbitudinem & Orbitatem ex Nonio Marcello,ex Plauto, Turpilio,& Pacuuio. Suauitatem & Suauitudinem apud eundem ex Plauto in Bacchidibus & Turpilio in Leuca. Solitudinẽ & Solitatem apud eundem ex Actio in Eurytace. Vicissitudinem & Vicissitatem apud eundem ex Actio in Phœnissis. Celeritatem Celeritudinem,illud notum est,hoc Varronis est de re rustica lib.3.c.12. Crebritatem & Crebritudinem apud Nonium Sisennæ authoritate,& alia id genus plurima.

13 ¶Sed vt redeamus,ex his, quæ diximus,Claritas familiæ dicitur Valerio Maximo lib.4.c.3.vbi de Antonia loquitur.Et clarissima familia,eod.lib.3.c.3.vbi de Pompeio, clara persona dicitur in l.curator.ff.de cura.furi.& claritas personæ apud Plinium Iuniorem lib.2.epist.ad Arrianum, Accipe quod per hos dies actum est claritate personæ famosum. Et vir clarissimus apud Tullium lib.1.de Oratore,& in oratione pro lege Manilia. Quæ quidẽ appellatio his notis V.C.significabatur,nempe vir clarissimus,tandémque abiit in dignitatem:quæ Clarissimatus dicebatur.De qua in l.2.C.de dome.& protect.lib.12.quæ interpretatur Consularem,id est,clarissimatus dignitatem.& in l.pecuniari.C.de prox.sacr.scrin.eo.lib.12.& in l.1.C.de Equest.digni.eo.lib.vbi scribitur equites Rom.secundum gradum post Clarissimatus dignitatem obtinere, & apud Ammianum Marcellinum lib. 21.& Cassiodorum li.6.epistol.variarum.iterúmque lib.7.vbi adscribit formulam qua ea dignitas conferebatur.Et de clarissimis quoque fit mentio in l.si Senator,& in l.clarissimis.C.de digni.eod. lib.& in l.vlt.C.de prin.agen.in reb.eod. lib.& in l.1.C.de præp. lab.eodem lib.& in l.1.§.illud. C.de can.larg.tit.lib.10.& in l.fœminæ.ff.de Senat.& in l.sed & si susceperit si.§.1.ff.de iud.& in l.tam dementis.C.de epi.audi.& l.si furiosi.C.de nupti.& in l.j.in prin.ff.de reb.eor.vbi prætor vocatur eo. tit.& in l.2.§.vlt.C.de his,qui veni.æta.impet.& in rub.C.vbi Sena.vel clarissimus & in l.1.eiusd.tit. clarissima dignitas memoratur,& in rub.C.de tut. vel curato. & in l.seuerior.C.ex quib.cau. infa. irro.& in l.1.C.si ex falsis instru.quæ duæ postremæ leges vocant proconsules viros clarissimos.& in l.vlt.C.de excu.tut.& in l.j.C.ne lice.poten.& l.j.C.de sent.pas.quæ vocat præfectos prætorio clarissimos viros,quæ lex est Antonini.Quãquã Lãpridius ipsos præfectos prętorio clarissimos fuisse sub Alexandro dicit,qui quidem successit postremo omniũ Antonino. At idẽ in Seuero scripserat, ipsum Seuerum eisdem præfectis prętorio Senatoriam dignitatẽ addidisse,vt viri clarissimi essent, & dicerẽtur.Quod antea vel rarò fuerat,vel omnino non fuerat. De hac autẽ dignitate vide nostros legum interpretes in l.j.ff.de offi.eius,cui mand.est iurisd.& Alciatũ lib. Disputationum 3.c.4.

Clara persona Claritas personæ. Vir clarissimus.

Clarissimatus dignitas.

14 ¶De altero,vt scilicet ignobiles contrà obscuros vocemus, probat illud Tullij lib.2.officiorũ,Qui magna sibi proponunt obscuris orti parentibus.Quem locum in id expendit Nonius Marcellus in „ diuersis acceptionibus nominum & verborum in litera O. Cui concinens Cornelius Tacitus lib. „ 17.Ophonius,inquit,Tigillinus obscuris parentibus. Sed vt redeamus ad Ciceronẽ,is in 7.in Ver„ rem actione,Obscuro loco natus.& Liuius tertiæ Decad.li.6.de Seppio Lesio Campano: Obscuro (inquit)loco natus.Et alibi in eodem lib. Quintus obscuro genere ortus. Cui concinens Valerius Maximus,lib.1.c.7.vbi de Dionysio:Himeca,inquit,quædam non obscuri generis fœmina.Sallust. in Catilinario,Sed & in ea coniuratione fuit Q.Curtius natus haud obscuro loco.Et apud Macrobiũ li.7.c.3.obscurè natus dicitur.Et in l.in cõcubinatu.ibi,Obscuro loco nata.ff.de cõcub.Nam & Quintilianus lib.11.c.j.nobilẽ obscuro opposuit.Nobilis (inquit)obscurũ,potẽs infirmum. Et Suet. in Vitellio ſtatim in prin.Vitelliorum originem alij aliam, & quidem diuersissimam tradunt, partim veterem & nobilem,partim verò nouam & obscuram. Et in Vespasiano etiam, in princ.Gens Flauia obscura illa quidem,ac sine vllis maiorum imaginibus. Et Statius lib. Sylua 3.Syl.2.

Obscuri ignobiles dicũtur.

Non te series inhonora parentum,
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem
Plebeia de stirpe tulit.

Et Iustinus tradit lib.1. Astyagen Medorum regem filiam suam nuptui dedisse,neque claro viro,neque ciui,sed de gente obscura Cambysi. Et hinc oscuri viri pro ignobilibus,in §.sancimus.in authen.de testibus.& in §.1.authen.de defen.ciui.& in §.quisquis.in authen.quib.mod.nat.effic.legi. Nam & obscuritas pro ignobilitate à Tullio vsurpatur lib.2 Oniciorum: Quorum autem prima

BIU Cujas

ætas propter humilitatem,&obscuritatem in hominum ignoratione versatur.Humilitas enim pro ignobilitate plerunque sumitur,vt posteà dicemus.Idem autem Tullius li.1.de Oratore, obscurum & ignotum copulauit. Ignoti enim,vt suprà diximus,ignobiles quoque dicuntur. Sed & idem claros,& obscuros homines opposuit in oratione pro Annio Milone, Quum non alio facinore clari homines,alio obscuri necantur.Et huc quoque spectat quod Virgilius lib.5.Aeneid.post multos iuuenes nobiles nuncupatim nominatos subiunxit,

Multi præterea quos fama obscura recondit.

Quo loco Seruius,per contrarium,inquit, illos superiores omnes esse nobiles iudicauit. Cornelius autem Tacitus lib.3.obscurissimam domum P.Quirinij dicit ad ignobilitatem illius respiciens. Et huc quoque pertinet quod ex Iustino citauimus suprà num.9.

15 *Hebræis nobiles & ignobiles quomodo uocentur.* ¶ Porrò quòd ad hunc locũ maximè pertinet apud Hæbreos Albor & Candor,qui nomine עבא significatur,proximè ad lucem accedit. Vnde ea vox ad claros,illustres,& nobiles viros transsumitur,vt eo loco Salomonis Ecclesiastes 10. Beata terra,cuius rex nobilis est:siue ad verbum,filius nobilium, sicuti etiam contrà טוב à tenebris accepta metaphora ad obscuros & ignobiles, vt in eo loco Prouerbiorum eiusdẽ authoris 22.Corã regibus stabit,nec erit ante ignobiles. Silius autẽ li.8. hanc nobilitatis lucem intelligẽs,& contrà ignobilitatis obscuritatem, hanc ita graphicè describit,

Nobilitatis lux.

Aſt illi ſine luce genus,ſurdúmque parentum
Nomen. —

Surdum nomẽ parentum.

Nam & Plinius lib.22.c.2.surdum appellat, quod ignobile est. Interdum(inquit)fortius augetur authoritas, quæ quanta debeatur etiam surdis,hoc est, ignobilibus herbis perhibebant.Statius autem lib.4.Thebaidos vtrunque coniunxit,

Aequatus cœlo ſurdum atque ignobile muros
Firmat opus. —

16 *Lucernæ nobilitatis. Tenebræ ignobilitatis.* ¶Sed vt redeamus,ab his non longè abest,quod scribit Tullius aduersus Sallustium,Ego meis maioribus virtute mea præluxi, vt si prius noti non fuerint,à me accipiant initium memoriæ suæ. Tu tuis,vita,quam turpiter egisti,magnas obfudisti tenebras,vt etiam si fuerint egregij ciues,certe venerint in obliuionem. Vides enim primum verbum prælucendi ad nobilitatem pertinere: Deinde ea verba,noti non fuerint,ad ignobilitatem spectare.Et ea quoque, magnas obfudisti tenebras.Et huc quoque spectat illud Liuij in præfatione, Et si in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit,nobilitate eorum,qui nomini officiant meo,consolor.Illic enim obscurum nobilitati opponitur. Et illud Valerij Maximi li.3.cap.item 3.ad fin.Quo euenit, vti & humili loco nati ad summam dignitatem cõsurgant,& generosissimarum imaginum fœtus in aliquod reuoluti dedecus acceptam à maioribus lucem in tenebras conuertant.

17 *Illustres nobiles dicuntur.* ¶His quoque consequens est,vt cum illustre, idem sit quod clarum:nam vti clarum opponitur obscuro,vt diximus,ita & illustre & obscurum inuicem sunt contraria, vt videre licet ex Tullio li.4. Academic.quæst. Ex quo idem li.2.de Oratore illustrare obscura dicit. Et idem clarum & illustre copulauit in Somnio Scipionis,& in 7.in Verrem actione,& lib.2.de diuinatione. Cúmque obscurum(quod item diximus) ignobile dicatur. Ita quoque è diuerso illustre pro nobili. Idem Tullius in oratione pro Murena.Et familia veteri & illustri.Et Virg.li.6.Aeneid.cùm dicit,

Illustres animas.

Vbi Seruius id nomen notitiæ esse dicit.Nam & nobiles inquit illustres vocari.
Et Propertius lib 2.elegia 14.

Nec ſi qua illuſtres fœmina iactat auos.

Et Iustinus lib.15.Lysimachus(inquit)erat illustri Macedoniæ familia natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior.Et illustri loco natus apud Valeriũ Maxi.li.4.c.3.paulo post princip. Et illustris sanguis, apud eundem eod.li.c.6.ad fin.Seneca autem tragœdus in Octauia,actu 4.genere illustres dicit,sicuti & Cornelius Tacitus li.18.Iulius,inquit,Blæsus genere illustri.

18 *Illustris prouincia Cicer. Illustris ciuitas. Illustris proles Illustris familia. Illustrare pro nobilitare.* ¶Hincque prouincia illustris Ciceroni 3.in Verr.act.Et ciuitates illustres eidem in 4.in ipsum Verr. Et proles illustris,Claudiano in 7.panegyr.Et familia illustris Plin.li.34.cap.13.Nam & vtrunq; sci licet illustre & nobile copulat ipse Tullius in eundem Verrem act.7. Tam illustre (inquit)& nobile municipium.Et idem quoque illustre noto coniungit in eadem oratione,Illustre notúmque omnibus.Hincque illustrium & superillustrium dignitatum nomina,de quibus nostri latè in l.1.§.1.ff.de offic.eius,cui mand.est iurisd.& Alciat.lib.3.Disputationum,cap. 4.dicit,& quidem rectè,nullam esse in nostris legibus superillustrium mentionem.Et hinc quoque illustrare,pro nobilitare in l.j.C.de præpo.lab.lib.12.vt eam intelligunt Io.Pla.ibi.Ang.Fran.Aretin.Cornel.& Iaſ.in l.omnium.C.qui test.fac.poss.Neque hîc satis intelligo quod scribit Velleius Paterculus, grauis quidem author, lib. 2.Romanæ historiæ,Varus Quintilius,illustri magis,quàm nobili ortus familia. Nisi nobilẽ ad genus,illustrem ad gesta referat,vel ecõtrario:aut etiã nisi ea forma dicat,qua Seneca in loco, quem infrà nu.24.citabimus,dicit notos magis,quàm nobiles. Cicero autem in Calphurnium Pisonem, Nullum non modo illustre,sed ne notum quidem.vbi vides illustre nescio quid plus esse quàm notum. Sed & is li.2 epist.familiarium,epist.12.obscurum & illustre veluti oppositа posuit,cum dicit, Omnis enim peregrinatio obscura est iis,quorum industria Romæ potest esse nobilis.

19 ¶Similiter & splendidum,quod eiusdem significationis est pro nobili plerunque sumimus., Liuius

BIU Cujas

1.Decadis lib.4.Nobilis ſuperior iudicio matris eſſe, quæ quàm ſplendidiſsimis nuptiis iungi puellam volebat. Cornelius Tacitus in vita Agricolæ tradit Domitiam Decidianam ſplendidis natalibus ortam. Et Valerius Maximus lib.8.cap.1.vbi de Cæliis fratribus loquitur, Splendido(inquit) loco natus.Et Plinius Iunior lib. 6. epiſt.ad Romanum, Accia Variola fœmina ſplendide nata.Et Aurelius Victor in Othone,Saluius,inquit,Otho ſplendidis ortus maioribus. Hincque ſplendor natalium apud eundem Plinium lib.10.ad Traianum,Impenſe rogo,vt Actium Suram prætura exornare digneris,cum locus vacet: ad quam ſpem alioqui quietiſsimũ hortatur & natalium ſplendor. Et ſplendor familię apud Tullium in oratione pro G.Plantio,& Liuiũ 1.decad.lib.4. & Suetonium in Veſpaſiano cap.1.Et ſplẽdor generis in l.ingenuæ.C.de murile.lib.11.Nam & Suetonius in Tito, cap.4.ſcribit, Martiam Flauiam ſplendidi generis fuiſſe. Et ſplendor nobilitatis Valerio Maximo lib.7.cap.5.vbi de Lucio Aemilio Paulo.& iterum lib.9.cap.3. vbi de patriciis Romanis. Et ſplendidior gradus in l.edicimus.eod.tit.Et ſplendidiores perſonæ in l.2.ff.de termin.mot. Firmicus autem lib.3.Matheſeos,cap.14.in quarto loco,ſplendorem ignobilitati opponit. Ab ignobilitate (inquit)ad ſplendorem perducet.Nam & eo.lib.cap.18. ſplẽdidum genus nobilitatis appellat. Et lib.6. c.11.ſplendorẽ nobilitatis.Splendorẽ autẽ tenebris,quę ignobilitatis propriæ ſunt,vt nuper diximus, eſſe oppoſitũ docent ſacræ literæ Iſaiæ 59.Expectauimus ſplendorem,& in tenebris ambulauimus.

Splendidi nobiles dicuntur.

Splendor natalium.

Et familiæ. Et nobilitatis. Et generis.

20 ¶ Et cum quæ alta ſunt,& ſublimia atque ſumma,cæteris notiora ſint,& conſpicuiora. Et econtrario humilia & infima,ſiue ima,non adeo oculis perſpicua atque patentia. Ideo etiam altos & ſublimes & ſummos vocamus nobiles:humiles & infimos,ignobiles.De alto eſt illud l.3.§.legis.ff.ad leg. Corn.de ſicar.humiliores ſolent beſtiis ſubiici, altiores verò deportantur in inſulam. Et illud Vergilij lib.9.Aeneidos,

— Thebana de matre nothum Sarpedonis alti. id eſt nobilis,vt exponit Seruius.

Et iterum lib.10.Aeneidos,

Et Clarus & Hæmon Lycia comitantur ab alta.

Quo in loco idem Seruius interpretatur alta,id eſt,nobili.Ad quod & referri poteſt quod idem lib. 1.eiuſdem operis,altam vocat Romam,

Albanique patres,atque altæ mœnia Romæ.

Et Carthaginem lib.4.

Suſpectas habuiſſe domus Carthaginis altæ.

Et quod ſcribit lib.5.eiuſdem operis,

Dardanidæ magni genus alto à ſanguine Diuûm. Et lib.6.

Deiphobe armipotens genus alto à ſanguine Teucri.

Et illud Horatij lib.2.Ser.Saty.5.

Tempore quo iuuenis Parthus horrendus ab alto.

Demiſſum genus Aenea,&c. Illúdque Iuuenalis Saty.6.

Quædam de numero Lamiarum & nominis alti.

Et alibi in eadem Satyra,

— Hos fouet omnes,

Inuoluitque ſinu,domibus tunc porrigit altis. Itémque Satyr.8.

Plance,tumes alto Druſorum ſanguine,tanquam

Feceris ipſe aliquid,propter quod nobilis eſſes.

Quanquam ibi,alto,pro antiquo & longo accipi poteſt, verùm & ad nobilitatem quoque pertinet, vt dicemus poſtea in 19. cap. Firmicus autem Maternus lib.Aſtronomicon 6.cap.31. altum genus vocat pro nobili.Eritque (inquit) publicis meritoriis proſtituta, etiam ſi ex alto genere videatur eſſe progenita.Apud Gallos ſolemus altum,& potentem dominũ, *haut & puiſſant Seigneur*, principem aut qui quapiam dignitate non vulgari præcellit,vocare,velut comitem,baronem,& ſimiles, de quo & nos alibi dicemus.

Altum genus.

21 ¶ De ſublimi autem eſt illud Statij lib.Sylua.3.

Quis ſublime genus formámque inſignis Etruſci,

Neſciat?— Et lib.10.Thebaidos,

— Cur maneant caſtris ignauáque ſeruent

Otia pars ſublime genus. —

Illúdque Claudiani in Panegyr.4.Honorij,

Sufficeret ſublime genus,luxúque fluentem

Deſide nobilitas poſſet te ſola tueri. Et ante hos Ouidij ad Piſonem,

Vnde prius cœpti ſurgat mihi carminis ordo,

Quóſve canam titulos,dubius feror,hinc tua Piſo

Nobilitas veteriſque citant ſublimia Calpi

Nomina,Romanas inter fulgentia gentes.

Sublimes nobiles dicuntur.

Sublime genus

22 ¶ De ſummo eſt illud Liuij 1.decad.lib.1.Tanaquil ſummo loco nata. Et Ciceronis lib.2.epiſt.fam. epiſt.18.Sed tamen tres fratres ſummo loco natos,promptos,non indiſertos,te nolo habere iratos. Et lib.7. epiſt.9. Octauius ſummo genere natus. Et lib.2.epiſt.22. Nutus tuus poteſt hominem ſummo loco natũ incolumẽ in ciuitate retinere:Nam & de eodem paulò ſuperius, Magno,ait,tibi

Summo loco nati.

BIU Cujas

erit ornamento nobiliſsimum adoleſcentẽ beneficio tuo eſſe ſaluum. Et in oratione pro Cn. Plancio, in ſumma familia natus. Quod vt intelligas intelligi de nobilitate, oſtendũt verba hæc ſequentia præpoſuiſſe Q. Catullo ſapientiſsimo & ſanctiſsimo viro, non dico C. Serenum ſubtiliſsimum hominem (fuit enim & animi ſatis magni, & conſilij) ſed Cn. Manlium non ſolum ignobilem, verum ſine virtute, ſine ingenio, vita etiam contempta, & ſordida. Et lib. 2. Offic. M. Bruto ſummo genere nato. Et illud Valerij Maximi lib. 6. cap. 2. Vidi cruentum Cn. Domitium Aenobarbum deflentem, quòd ſummo genere natus, in ipſo iuuentutis flore tuo iuſſu eſſet occiſus. Nam & mox ſubiungit, Vidi pari claritate conſpicuum Brutum, &c. Claritas enim & ipſa nobilitas eſt, vt ſuprà diximus. Et illud quoque eiuſdem Valerij lib. 9. cap. 6. Cn. autem ſummi generis & magni animi virum. Id autem neſcio quid ſignificat præter vulgarem nobilitatem. porrò hinc ſummates pro nobilibus, vt dicemus infrà cap. 37.

Summa familia.

Summo genere.

23 ¶ De humili probatur in d. l. 3. §. legis. ff. ad leg. Corn. de ſica. cuius verba ſuprà poſuimus, & in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. Præſid. & in l. vlt. ff. de incen. rui. naufr. & l. annonam. §. pœna. ff. de extraor. cri. & l. 1. §. vlt. ff. ad leg. Cor. de ſica. & l. in ſeruorum. ff. de pœn. Apud Tullium in 7. in Verrem actione, Pompeius humili & obſcuro loco natus. Et lib. 1. de diuinatione, Amphiaraus & Tireſias non humiles, & obſcuri. Et in lib. de amicitia, Humilem relinquunt, & minimè generoſum ortum. Et Quintilianus lib. 3. cap. 7. aut enim reſpondiſſe nobilitati pulchrum erit, aut humilius genus illuſtraſſe factis. Et Valerius Maximus lib. 3. c. 4. in tit. eius capit. qui huiuſcemodi eſt, De his, qui humili loco nati clari euaſerunt. Et lib. 4. c. 7. Lucius Petronius admodum humili loco natus ad equeſtrem ordinem peruenerat. Plinius, aut quiſquis eſt, in lib. de viris illuſtribus, quo loco de Mario loquitur, Caius (inquit) Marius ſepties conſul Arpinas, humili loco natus. Valerius Maximus loco à nobis citato ſuprà nu. 16. Capitolinus in Macrino, Humili natus loco. Suetonius in Veſpaſiano, c. 4. Nec metuendus vllo modo ob humilitatem generis. Iuſtinus lib. 15. haud multo ante fi. Humili genere natus. Et lib. 22. ſtatim in princ. Ex humili & ſordido genere. Et Pompeianus de Tullio loquens, Tullius exiſtens nobilis ex humili, id eſt ignobili. Et Ouidius lib. 14. Metamorph.

Humiles ignobiles dicuntur.

Humilis ortus.

Humile genus.

Humili loco nati.

— *Humili de ſtirpe creatus.* Et Iuuenalis Saty. 8.

Vos humiles (inquit) *vulgi pars vltima noſtri,*
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis,

Et Ammianus Marcellinus lib. 31. de Agathyrſis loquens, Humiles (inquit) minutis, atque raris: nobiles verò latis, fucatis, & denſioribus notis. Ex quo humilitas generis apud Tullium in oratione ad equites Rom. antequam in exilium iret. Et apud eundem Philip. 13. At ſcurræ filium appellat, quaſi ignotus nobis fuerit ſplendidus eques Rom. Trebonij pater. Is autem humilitatem deſpicere audet cuiuſquam qui ex Fadia ſuſtulerit liberos. Et Liuium 1. deca. lib. 9. ad fin. de C. Flauio ſcriba, Cæterum inquit, contumacia aduerſus contemnentes humilitatem ſuam nobiles certant. Is enim, vt ante dixerat, patre libertino humili fortuna ortus erat. Et apud Valerium lib. 6. cap. 2. In quo certamine cum Pompeius magnus humilitatem ei exprobrans, &c. Idem autem lib. 3. cap. 8. humilitatem nobilitati opponit, cum ſcribit, Nam vt humilitas amplitudinem venerari debet, ita nobilitate fouenda magis, quàm ſpernenda bonæ indolis nouitas eſt. Et infima natalium humilitas apud Plinium lib. 18. cap. 6. Vt non omittam illud eiuſdem Plinij lib. 8. cap. 35. Humilis in plebe, & ideo ignobilis. Et illud Titi Liuij 1. decad. libro 5. M. Ceditius de plebe nuntiauit Tribunis in noua via vocem noctis ſilentio audiſſe clariorem humana, quæ magiſtratibus dici iubebat Gallos aduentare, id vt fit propter authoris humilitatem ſpretum.

Humilitas generis.

24 ¶ Sed & de infimo probat illud Tullij Ciceronis in oratione pro Flacco, Si quem infimo loco natum nullo ſplendore vitæ. Et pro Cornelio Balbo: Sin autem multorum virtus, ingenium, humanitas ex infimo genere, & Fortunæ gradu, &c. Hinc que infima plebs apud eundem lib. epiſtolarum ad Atticum 4. epiſt. 70. & apud Liuium lib. 4. ſecundi belli Punici, & Suetonium in Othone cap. 7. Ac ſuper cæteras gratulantium adulantiúmque blanditias ab infima plebe appellatus. Et alij citati à nobis infrà in 37. c. nu. 29. incip. Propterea áque. Et infima gens apud Horat. lib. 2. Carminum, Ode 3.

Infimi ignobiles dicuntur.

Infima plebs.

Diues ne priſco natus ab Inacho
Nil intereſt, an pauper, & infima
De gente ſub dio moreris.

De imo quoque eſt illud Horatij lib. 3. Carminum, Ode 1.

— *Aequa lege neceſſitas*
Sortitur inſignes & imos.

Nam, vt mox dicemus, inſignes nobiles dicuntur. Et illud Iuuenalis Saty. 8.

Imi ignobiles.

Tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies.

25 ¶ Aliis quoque nominibus idem propè ſignificantibus nobiles vocamus, ſcilicet inſignes, & inclytos. Nam inſignes dicuntur, qui ſigno quopiam præcellenti ſunt cæteris notiores. Noti enim & inſignes eodem ſenſu dicuntur Ciceroni, ſi is eſt, in lib. 3. ad Herennium: Idem fit in imaginibus, vt quæ nobis diligenter notæ ſunt, hæ parum videantur inſignes aliis. Inclyti, qui veluti fulgore quodam famę reſplendent. Inſignes igitur nobiles dicuntur. Q. Cicero ad Tullium fratrem, de petitione Conſulatus, Nequaquam hi ſunt tam genere inſignes, &c. Et Lucanus lib. 8.

Inſignes nobiles dicuntur.

—*Tit*

BIU Cujas

— Titulis insignis auorum.

Cornelius Tacitus lib.2.de Germanico loquens,Insigni inquit,genere.Et lib.5.de Sinnace, Insigni, ait,familia.Et lib.13.de Iulia Syllana,Insignis ait,genere. Et lib.15. de C.Pisone, Is Calphurnio genere ortus,ac multas,insignésque familias paterna nobilitate complexus. Nam & insignem & notum copulauit Cicero in 11.Philip.& lib.2. de Oratore. & Donatus enarrans illud Terentij in Eunucho,Insigne aliquid,id est,magnum,& nobile facinus. Et hinc insignia substantiuè dicuntur,quæ vulgò arma vocamus nobilium propriè,de quibus alibi dicemus.Et verbum Insignire pro Nobilitare Virgilio lib.11.Aeneidos, *Insignia.* *Insignire.*

— Passímque trophæis
Insignis agros. Vbi Seruius ita interpretatur.

26 Et inclyti item nobiles vocantur.Seneca tragœdiaj. *Inclyti nobiles.*

Nobiles non sunt mihi aui,
Nec altis inclytum tituli genus.

Et alibi eadem tragœdia,actu 2.

Ducet è genere inclyto
Nouitas colorem nostra.

Et in Troade,actu 3.

Veterísque soboles sanguinis nimiùm inclyti.

Et in Medea,actu 3.

Qui probè fœda misceat prolem inclytam,
Phœbi nepotes Sisyphi nepotibus.

Et in Hercule Oetheo,actu 14.

Compesce voces inclytum Alcidæ genus.

In quam etiam sententiam Valerius lib.9. cap.1.vbi de Gemello Tribunitio loquitur, Mutiam & Fuluiam tum à patre,tum à viro vtranque inclytam & nobilem. Quod à Græcis profectum videri voluit Seruius lib.6.Aeneidos in eum locum,Inclyta Roma, vt quibus κλυτὸς nobilis, & clarus gloriosus dicitur, de quo nos dicemus & alibi latius. Quod autem generosi & ipsi nobiles dicuntur,aliò spectat,de quo & nos postea dicemus. Cæterùm Festus Pompeius hanc dictionem interpretatus,Inclytus,inquit,nobilis,clarus.

27 Sed vt reuertamur ad id,vnde incœpimus,Nobiles dicũtur veluti noti:Ignobiles,ignoti Quanquàm Tullius differentiam,nescio quam,fecit inter notos,& nobiles, vt patet ex eo loco supra citato ex 2.actione in Verrem,Qui non tam me impediunt,quòd nobiles sunt,quàm adiuuant,quòd noti sunt.Et quod scribit in oratione pro Marco Cælio, Res est omnis in hac causa nobis,iudices, cum Clodia muliere non solùm nobili,sed etiam nota.Et pro L.Flacco, Cæteri homines apud nos noti,inter suos nobiles.Et Varro lib.Rei Rusticæ 3.c.1.Hæc nota & nobilis. Et post eos Seneca lib. 3.de beneficiis,Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ suæ largo ordine, & multis illigata flexuris in parte prima ædium collocant,noti magis, quàm nobiles sunt. Et quisquis est,qui elegantissimum illum panegyricum Constantino dixit,Notiorem te gentibus reddidisti,cùm non posses esse nobilior.Et Iulius Firmicus lib.4.Astronomicôn, cap.1.in applicatione Lunæ ad Venerem:Erunt (inquit)noti,& nobiles.Et lib.5.cap.1.in horoscopo Sagittarij : Erit nobilis & notus. Et lib.6.cap.3.in Marte,facient notos & nobiles. Et rursum in Sole, Notitiam & nobilitatem conferunt.Et lib.8.cap.21.in 29. parte, Nobiles faciet, & notos. Et lib.8.cap.19.Vicesimanona pars Geminorum si in horoscopo fuerit inuenta,præsente Luna,nobiles faciet,& notos. *Noti & nobiles an differãt.*

28 Ex his autem fit,vt nobile,& ignobile,& nobilitas,& nobilitare dicantur non solùm de hac vulgari hominum nobilitate,sed etiam de cæteris rebus maximè cognitis & celebribus : atque etiam ad vituperium nonnunquam trahantur.Nam quod ad primum pertinet hîc,

A

Accusationem nobilẽ appellat Cic.lib.2.Officiorum,loquens de accusatione quadam Liuij Crassi.

Actum nobile vocat Plinius lib.14.c.6.

Actores ludorum nobilissimos Iustinus lib.6.

Aedificia nobilia Romanus Pontifex in extrauag.execrabilis. §.vnde inter cætera. de præben. vbi Zenzel.declarat quare sic dicantur.

Aetatem Cladianus:

— Iam nobilis ætas
Principe sollicito votis erexerat aulam
Incertis —

Agentem M.Cælius apud Ciceronem lib.8.epi.fam.epist.incip.Certè inquam.

Amnem Cicero lib.7.eiusdem operis,epist.21.vide infrà flumina & fluuios.

Ancillam sacræ literæ.Leuit.19.c.vbi ita scribitur in vulgata editione: Homo si dormierit cum muliere coitu seminis,quæ sit ancilla nobilis.qui locus in id expensus est à Bart.in l.1. col.6.versi. secundò igitur.C.de dignit.lib.12.Et ita quoq; legit quisquis is est,qui concord. Bibliorum collegit in verbo, libertas. & quod magis miror, ante hos Isichius Hierosolymitanus libro 6.Commentariorum in Leuiticum,illum ipsum locum enarrans in duobus locis.Quanquam ita nec in

Hebræo

BIU Cujas

Hebrço,nec apud ſeptuaginta interpretes legitur.In Hebræo enim ita ſcribitur אבשר תשם id eſt,quæ ancilla,ſed viro addicta,ſiue deſponſata.Apud Io.ſic, ἡ αὐτὴ οἰκέτις διαπεφυλαγμένη ἀνθρώπῳ,id eſt,& ipſa famula reſeruata eſt viro.Sic autẽ Caſtellio hunc locum vertit, quæ ſit ſerua viro deſtinata.Ideóq; putarim in eo loco fuiſſe ſcriptum in vulgari illa editione, non nobilis, ſed nubilis.Sed quicquid ſit,Plinius lib.7.c.63.nobiliſsimam ancillam vocauit. Et alibi quoque oſtendemus & ſeruos quoque dici nobiles & generoſos,ſcilicet in c.8.nu.4. incip.attẽde tamen.

Animalia nobilia vocat Ariſtoteles lib.1.Hiſtoriæ animalium,c.item 1.

Animum, Valerius Maximus lib.3.c.8. eodémque vlt. vbi de C. Mæuio loquitur. & iterum lib.5. c.4.vbi de duobus fratribus.

Antidota,Cornelius Celſus lib.5.c.23.vbi antidotum Mithridatis deſcribit,& Plinius li.28.c.8.& alter Plinius.Valerius de re medica lib.2.c.22.

Aquas,Seneca Tragœdiographus in Hercule furente,actu4.

Nobiles Duces aquas.

Aratorem,Tullius in 5.in Verrem acti.

Arbores,& priuatim Ilicem Plinius lib.16.cap.44 eodémque vlt. Et Palmam idem Plinius lib. 13 cap.4.in duobus locis.& Horatius lib.1.Carminum,Ode 1.

—Palmáque nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.

Arietem,Arnobius aduerſus gentes,lib.5.

Artem,Plinius lib.35.c.1.in princ.

Artificem,Lampridius in vita Heliogabali.

Aſtra,Plinius lib.2.cap.29.

Aues idem Plinius lib.10.c.26.& iterum c.37.vbi de columbis loquitur.

Autorem,Apuleius de Heraclito loquens in libro de mundo.

Autoritatem,Macrobius Saturn.lib.7.c.15.in fin.

B

Bacchas,Plinius lib.35.c.10.

Bella,Clyſticus,aut,vt alij vocant,Cyclicus,ille poëta apud Horat.in arte poëtica,

Fortunam Priami cantabo,& nobile bellum.

C

Cædem,Cornelius Tacitus lib.20.Ignotum adhuc ingenium, & nullis defenſionibus expertum, cæde nobili imbuiſti.

Canes,Q.Curtius lib.9.de geſtis Alexandri.

Capreas,Plinius lib.3.c.6.

Caput,Lucanus lib.7.

—Nobiles nec victum fatis caput.

Carmen,Virgilius in Aetna,

— Hinc audis nobile carmen
Plurima pars ſcenæ. Et iterum,
Tu quoque Athenarum carmen tam nobile ſidus
Erigone.— Et Seneca in Agamemnone,actu 3.
Non quæ verno nobile carmen.

Nam & contrà Virgilius egloga 9.ignobile carmen dicit:

Si valeam meminiſſe,neque eſt ignobile carmen.

Cenſuram,Liuius 4.decad.lib.9.vbi de cenſura M.Portij Catonis.

Centaurum,Horatius in Epodo,Ode 13.

Nobiles & grandi cecinit Centaurus alumno.

De Chirone intelligit præceptore Achillis,

— Ramo cantat triſtis Aedon.
Gratáque nobilium.

Cinœdos,Virgilius,aut quiſquis eſt in Priapeis,

Cui dant oſcula nobiles Cinœdi.

Cocleas,Plinius lib.9.c.56.

Colles,Varro loquens de colle Viminali lib.4.Linguæ Latinæ.

Collum,Euripides in Helena,

φασὶ βρόχῳ γ' εὐγενῆ δέρην ἔσφαξεν.

Nam Græcè δέρη, collum dicitur. Et alter poëta Tragœdiographus, ſed Latinus, Seneca in Troade,actu 3.

Famulare collo nobili ſubeat iugum.

Coloniam,Aurelius Victor in vita Traiani,& Vlpianus noſter in l.1.in princ.ff.de cenſib.

Colores,Bart.in tract.de Inſign.& armis,col.4.verſ.ſed dubitatur quis color.

Columnas,Seneca in Thyeſte,actu 4.

— Cuius auratas trabes.

Variis

BIU Cujas

Variis columnæ nobiles maculis ferunt.

Competitorem, M. Cælius apud Ciceronem Epist. Famil. epi. 2. incip. Certè inquam.
Constitutionem, Imperator noster in §. sed nostra, Instit. de hæred. qualit. & differ.
Coronas, Plinius lib. 22. c. 3. & Gellius lib. 5. c. 6
Corpus, Lucanus,

— *Et nobile corpus*
Pascit aues. —

Curas, Marcellus Burdegalensis medicus, statim post prin. præfationis.

D

Dies, Seneca in Hercule Oetheo, actu 4.

Nobilem hunc faciam diem.

Et ante eum Plautus in Pœnulo, actu 3.

Die festo, celebri, nobilique Aphrodisio.

Documentum, Solinus c. 7.
Domum, Seneca in Thebaide, actu 1.

—*Vt altis nobilem muris domum.*

E

Emplastra, Cornelius Celsus lib. 5. c. 19. quo loco διὰ δαφνιδῶν emplastrum describit.
Emporium, Plinius lib. 6. c. 20.
Epigramma, Quintilianus lib. 1. c. 10.
Equos & equas, Tullius in 1. in Verrem Actio. & Liuius 5. Decad. lib. 5. & Iustinus lib. 9. & Ouidius lib. 2. Metamorph.

Nobiliumque greges custos seruabat equorum. Et lib. 1. de arte amandi,

Nec te nobilium fugiat certamen equorum.

Et lib. 3. Amorum, eleg. 2. in princip.

Non ego nobilium sedeo spectator equorum.

Exemplum, ipse Liuius Decad. 1. lib. 2. non multò post princ. & iterum 5. Decad. lib. 5. in oratione Pauli Aemilij. & Plin. lib. 14. c. 4. & Claudianus in laude Senecæ.

F

Famam, Valerius Max. lib. 4. c. 6. ad fi. & T. Liuius 5. Decad. lib. 5. aliquantò post princ.
Fatum, Martialis lib. 11. Epigram. 70.

Non potui fato nobiliore mori.

Fel, Plinius lib. 11. c. 37.
Feras, Claudianus in Panegyri. 3. Stiliconis,

Tu quoque nobilibus spectacula nostra laboras
Illustrare feris — Et Apuleius lib. 10.

Fertilitatem, Liuius 3. Decad. lib. 7. Agrúmque, inquit, nobilissimæ fertilitatis effusè vastauit.
Fictores, Plinius lib. 34. c. 2.
Fidicinem, Cicero lib. Epist. Famil. 9. epi. 21.
Flores, & priuatim Croceum, Plinius lib. 21. c. 6.
Flumina, & Fluuios, Tullius lib. 7. Epist. Famil. epi. incip. amabilior, vbi itavocat Alethon fluuium. & Ouidius lib. 3. Amorum, eleg. 6.

Quid si legitimum flueres? si nobile flumen.

Et Plinius lib. 6. c. 17. non semel. & Q. Curtius loquens de Tigri fluuio lib. 4.
Fontes, Horatius lib. 3. Carminum, Ode 13.

Fies nobilium tu quoque fontium, &c.

Formam, Seneca in Hippolyto, actu 2. paulò ante finem.

— *Formáque nobilis*
Deformis serui limina transeat.

Forum, Propertius lib. 4. eleg. 10.

Nobile erit Romæ pascua nostra forum.

Frigus, Martialis lib. 14. epigram. 116.

Quo tibi decretæ nobile frigus aquæ.

Fruticem, ipse Martialis lib. 5. epigram. 94.

Illic videres frutice nobili caules.

Fulcrum, Iuuenalis Saty. 11.

Clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum.

Fundos, Tullius in oratione pro roscio Amerino.
Funus, Martialis lib. 8. epig. 30.

Ille tamen spectator adest, & nobile dextræ
Funus amat. —

G

Garum, idem Martialis lib. 13. epigr. 82.

Nobile

Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

Gaudium, Cornelius Tacitus Hiſtoriæ Auguſtæ lib. 19.

Gazas, Claudianus in Panegyrico Stiliconis,

Nobilibus Gazis opibúſque cubilia ſurgent
Barbarius —

Gemmam, Q. Curtius lib. 10. & Plinius lib. 37. cap. 8. Nam & ipſe cap. ſeq. gemmam plebeiam vocat, veluti ignobilem, & abiectam. Et rurſum cap. 18. vtrunque copulat, Iudicatis, inquit nobilibus gemmis & plebeiis, &c.

Guſtum, Columella lib. 3. cap. 2. Si modo is locus habetur in quo guſtus nobilis, pronoſúſque fuit. Et iterum cap. 31. eodémque vlt. cum dicit, Deprehenditur nobilitas in guſtu.

Gymnaſium, Cicero lib. 4. Epiſt. Famil. epiſt. 12.

H

Herbas, Plin. lib. 19. cap. 5. vbi de Siſere. & lib. 21. cap. 15. vbi de Colocaſia. & lib. 24. cap. 15. & lib. 25. cap. 8. vbi de Ariſtolochia, & lib. 26. cap. 8. vbi de Lada & Ladano. Et eaſdem ignobiles ipſe Plinius lib. 22. cap. 2.

Hermaphroditum Plinius 24. cap. 28.

Hortum, Virgilius, aut quiſquis eſt in Priapeis,

Qualibus Heſperidum nobilis hortus erat.

Hoſpitem, M. Cælius lib. 8. Epiſt. Famil. Ciceronis, epiſt. 16. ad fin.

I

Ilicem, de qua diximus in Arboribus.

Imperatorem, Cicero in oratione contra Calphurnium Piſonem.

Indolem, Seneca lib. 1. de Clementia ad Neronem, non multo poſt princ.

Ingenium, Idem Seneca loquens de M. Antonio in epiſtola ad Lucilium 84. & Apuleius lib. 2. Floridorum, poſt princ.

Inimicitias, Liuius 3. decad. lib. 7. & 4. decad. lib. 10. Priori enim loco refert nobiles inimicitias fuiſſe inter C. Claudiũ Neronem & M. Liuium Conſules: poſteriori nobiliſsimas inter M. Aemilium & Marcum Fuluium Nobiliorem. Quanquam in illo poſteriore loco, in codice bibliothecæ Moguntiæ, notiſsimæ legitur, non nobiliſsimæ.

Inimicum, Liuius 5 decad. lib. 5. in oratione M. Seruilij.

Inſulas Cornel. Tacitus de Lesbo loquens lib. 5. Plinius de Batauorum inſula lib. 4. cap. 15.

Iugum, Seneca in Hercule furente, actu 3.

Spartana tellus nobile attollit iugum.

L

Lacus, Plinius lib. 3. cap. 12.

Lanas, Plinius lib. 8. cap. 48. in prin.

Lapides, & inter cæteros Smaragdion, idem Plinius lib. 35. cap. 5.

Legationem, Cicero lib. 2. Academicarum quæſtionum. & Plinius lib. 7. cap. 30.

Lethum, Horatius lib. Carminm 1. Ode 12.

— An Catonis
Nobile lethum. Et è diuerſo ignobile, Silius lib. 3.
Credus viris ignobile lethum.
Belligeris in pace mori.

Libros & libellos, Horatius lib. 1 Carminum, Ode 29.

Cum tu coemptos vndique nobiles
Libros Panætii, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis. Et Martialis lib. 7. Epig. 96
Turni nobilibus leget libellis.

Et Valerius Maximus, lib. 8. cap. 7. vbi de Iſocrate.

Liquorem, Plin. lib. 36. cap. 26.

Locos, idem Plinius lib. 3. cap. 5.

M

Manum, Seneca in Hercule furente, actu 3.

Humeróſque, & alto nobilem trunco manum.

Et iterum in Thyeſte, actu 4.

Poſt terga iuuenum nobiles reuocat (aut vt alij legunt, renodat) *manus.*

Marmor, Martialis lib. 11. Epigr. 14.

Noli nobile præterire marmor.

Medicamentum, Plinius lib. 20. cap. 18. & lib. 24. cap. 14. ad fin.

Medicos, Tullius in oratione pro Cluentio, & Gellius lib. 17. cap. 11.

Menſorem, in l. 1. C. de condit. in publ. horr. lib. 10.

Montes, Plinius loquens de Elato Cephaloniæ monte lib. 4. cap. 12. & de quibuſdam Aſiæ montibus, lib. 5. cap. 29.

Municip

Municipia Cicero in 7. in Verrem actione.
Munus, Martialis lib. 9. Epigr. 44.
Nobile Lysippi munus, opúsque vides.
Musam, Vouianus in epitaphio Virgilij,
Musa Maronis adest nobilis ingenio.
Mysteria, Varro de lingua Latina lib. 6.

N

Nauigium, Liuius 4. Decad. lib. 5.
Nectar, Martialis lib. 13. Epigr. 14.
Pallados à syluis nobile nectar apis.
Verùm de melle intelligitur.
Nomen, Liuius lib. 1. belli Macedonici, & Martialis lib. 9. Epigr. 12.
Nomen nobile, molle, delicatum. Et iterum libro 14. Epigram. 101.
Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen.
Et Probus Aemilius in Milciade, ad fi. & Valerius Maximus lib. 3. cap. 4. vbi de Catone. Et idem quoque ignobile Silius lib. 13. paulò post princ.
Cœtolidas interfuit, haud ignobile nomen.
Numen, Ouidius in consolatione ad Liuiam Augustam,
Et mergi Stygia, nobile numen aqua.

O

Obstetrices, Plinius lib. 28. cap. 6.
Odorem, idem author lib. 21. cap. 7.
Oliuas, Martialis lib. 5. Epigr. 120.
Succurrent tibi nobiles oliuæ.
Olympia, Tullius loquens de Diagora Rhodio lib. 1. Tusculanarum quæstionum.
Onus Martialis lib. 14. Epig. 3.
Essemus Libyci nobile dentis onus.
Opes, Quintilianus, si is est, decla. 14.
Opus, & opera, præter locum citatum ex Martiali suprà in munere.
Ouidius lib. 1. de Remedio amoris, in fin.
Quantum Virgilio nobile debet opus.
Et ipse Martialis lib. 1. Epigr. 6.
Nobile, & Herculeum fama canebat opus.
Et rursum lib. 6. Epigr. 73.
Dispensatoris nobile cernis opus.
Et iterum libro 9. Epigr. 95.
Qui posuit sacræ nobile gentis opus. Et Plinius lib. 35. cap. 10.
Oraculum, idem Plinius lib. 2. cap. 93.
Orationem, Cicero de claris oratoribus.

P

Palmam, de qua diximus in Arboribus.
Pannum: Valerius Maximus lib. 7. cap. 2. vbi de rege quodam, cuius nomen non edit.
Pauimenta, Varro lib. Rei rusticæ 3. cap 1.
Pectinem, Claudianus in nuptiis Honorij & Mariæ.
Pecuarias, idem Varro lib. eiusdem operis 2. cap. 1.
Pecus, Seneca in Thyeste, actu 2.
Est Pelopis altis nobile in stabulis pecus.
Pelagus, idem in eadem fabula, actu 1.
— Nobile reddidit
Mutato Pelagus nomine.
Phaleras, Tullius in 6. in Verrem actione.
Philosophos, idem Tullius lib. 2. de Oratore: & iterum in Bruto, & in Philip. 5.
Pictores, Valerius Maximus libr. 8. cap. 12. vbi loquitur de Timonte & Plinius lib. 34. cap. 8. & lib. 35. cap. 11.
Picturas, idem Plinius eod. lib. 35. cap. 7. & cap. 10. non semel, & seq.
Pigmenta, Plinius lib. 9. cap. 41.
Pignus, Silius lib. 5.
— Ac spectatæ nobile pugnæ
Germano dederat portare in prælia pignus.
Pisces. Tullius loquens de Acipensere, in lib. de Fato: & Macrobius ex eodem Tullio, lib. 3. Saturnalium cap. 16. Ex quo Ouidius in libro Halieuticon,
Túque peregrinis acipenser nobilis vndis. Et Ausonius in Mosella,
Nobilibus celsis celebratur piscibus ille.

BIU Cujas

Et Plinius lib.3.cap.5 & lib.32.cap.11.eodémque vlt.vbi de turdo piſce loquitur.
Piſcinas, Varro lib.3. Rei ruſticæ, cap.3.
Pocula, Martialis lib.9. Epig.60.
Pocula Mentorea nobilitata manu.
Pœnam, Solinus cap.12.& Silius lib.5.
Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ, &c.
Poëtas, Iuſtinus lib.6.& D. Auguſtinus de Ciuitate Dei lib.4.cap.11.
Macrobius Satur.lib.7.cap.15.
Populos, Titus Liuius 5.decad.lib.2.
Portenta, Valerius Maximus lib.3.cap.5.in princ.
Portum, Liuius 4.decad.lib.1.vbi de portu Euboiæ loquitur,& Plinius lib.3.cap.10.
Potionem, Apuleius lib.10. Aſini aurei.
Potorem, Martialis lib.6.Epig.78.
Potor nobilis, Aule, lumine vno, &c.
Pugnas, Liuius 3.decad.lib.2.& 4.decad.lib.3.& 10.haud multo ante finem.& Seneca in Hercule furente, actu 3.
Nunc ede nati nobilem pugnam mei.
Pulchritudinem, Apuleius lib.9.Metam. Sed ardentem Phileſiteri vigilantiam matronæ nobilis pulchritudo latere non potuit. quanquam ibi nobilis ad matronam referri poteſt, ſed rectius ad pulchritudinem refertur.
Apuleius in prima magiæ Apologia.
Pugilem, Q. Curtius lib.9.
Purpuram, Claudianus de equo Honorij,
Nobilis auratos iam purpura veſtiet annos.

R

Radicem, Plinius lib.23.cap.1.
Raptum, Plinius lib.34.cap.8.
Regiam, Seneca in Thyeſte, actu 2.
Tandem regia nobilis
Antiqui genus Inachi.
Remos, idem author in Medea, actu 3.
Quiſquis audacis tetigit carinæ
Nobiles remos. —
Rhetores, Cicero de Iſocrate loquens lib.2.de Inuentione,
Nobilis hæc eſſet pietatis rixa duobus,
Quod pro fratre mori vellet vterque prior.

S

Sagittarios, Iulius Firmicus Aſtronomicon lib.8.cap.3.
Satyrum, Plinius lib.34.cap.8.& lib.35.cap.11.
Scriptores, Horatius lib.1.epiſt.1.ad Mecœnatem,
Non ego nobilium ſcriptorum auditor, & vltor.
Sepulchrum, Plinius lib 34.cap.3.
Signa, Liuius 3.decad.lib.6.& Plinius lib.36.cap.5.& Ouidius lib.3.de arte amandi,
Cum fieret lapis, aſper erat, nunc nobile ſignum.
Societatem, Plinius lib.7.cap.33.
Sortem, Virgilius in Aethna,
Nec minus ille prius, quanquam ſors nobilis ignis.
Spolium, Silius lib.5.
Nobile Gorgonis ſpolium.
Et Seneca in Hercule furente,
Detraxit ſpolium nobile corpori.
Stellam, D. Auguſtinus de Ciuitate Dei lib.21.cap.8.
Stirpem. Plinius lib.7.cap.53.
Sulphur, idem Plinius lib.35.cap.15.poſt princ.
Syluam, Seneca in Thyeſte, actu 1.
Autumnus rapitur, ſyluáque nobilis.

T

Tabulas. Plinius lib.35.cap.11.
Templa, Liuius loquens de templo Laciniæ Iunonis 3.decad. lib.4. non multo poſt princ. Et de templo Aeſculapij 5.decad.lib.5. Et Ouidius lib.15.Metamorph.
— Prætérque Lacinia templa
Nobilitata dea, &c.
Et Plinius loquens de templo Apollinis lib.4.c.1.& Iuſtinus loquens de templo Ammonis lib.1.
& Lact

& Lactantius loquens de templo Iunonis Samiæ lib.1,cap.17.
Temulentiam,Plinius lib.3.cap.4.
Terram,Seneca in Hercule Oetheo,
Meritísque terram nobilem quæram tuis
Triumphis.
Et D.Hieronymus in vtroque prologo Librorum Machabæorum.
Turdum piscem,vbi supra diximus in piscibus.

V

Vappam,Plinius ex cap.Caligula,lib.1.cap.1.
Vellera,idem Plinius lib.3.cap.5.
Victoriam,idem lib.2.cap.70.& lib.10. cap.2.& Q. Curtius lib.8.loquens de victoria Philippi apud Chæroneam.
Virgam,Martialis lib.8.epig.66.
—Nobilíque virga
Vatis Castaliam domum sonare.
Vina, Columella lib.3.cap.2.& Plinius lib.14. cap.6.non semel. & 7. & cap.11.& lib.17.cap.23.
Et Lucanus lib.4.
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.
Ibi etiam Bacchus pro vino accipitur, & alibi frequenter. Nam & è diuerso vinum ignobile dicitur Plinio lib.23.cap.1.
Vites,Columella lib.4.Plinius lib.14.cap.2.& lib.33.cap.10.Nam & è diuerso ignobiles vites dicuntur eidem Plinio lib.14.cap.2.& 3.
Vnguentum,Aelius Lampridius in Heliogabalo.
Volumen,Plinius lib.7.cap.52.
Vrbes,vt latè dicemus infrà cap.12.num.4.incip.quibus adde.
Vuam,Martialis lib.1.epig.124.
Presserat hic madidos nobilis vua lacus.

29 ¶ Quibus similia sunt & illa Liuij in initio lib.9.ab vrb.condi. Sequitur hunc annũ nobilis clade Romana Caudina pax.Et lib.2.belli Punici, Nobilior alius Thrasimeno locus nostris cladibus erit.Et iterum in eodẽ lib.Maioris patris sententia ad nobilitandas clade Roma Cannas,&c. Rursúmque,Hæc est pugna Cannensi clade nobilitata. Cui simile est illud Plinij lib.3.c.11. Nobiles clade Romana Carmenses. Et idem Liuius,vt ad eum redeamus.lib.3.eiusdem decad.Nobilem eam pugnam cladibus suis fecerũt.Et lib.6.belli Macedo.Thermopylæ locus nobilis Lacedæmoniorũ aduersus Persas morte magis memorabili,quàm pugna.Et Plinij lib.5.c.24. Carras clade Crassi nobilis.Et lib.10.c.44.Hæc in solo loco totius orbis visuntur in insula, quam diximus nobilẽ Diomedis tumulo.Et Cornelij Taciti lib.17.Nobilitatus cladibus mutuis Dacus.

Nobile de rebus omnibus in malam partem.

30 ¶ Quod ad secundum spectat, vt scilicet nobile dicatur quicquid excellit vel in re bona, vel in mala:non est quod in bona testimonium quærere debeamus,cùm ea vbique sint obuia.De mala autem sunt & plurima optimorum authorum veterum testimonia præter multa, quæ iam adduximus,Plautus in Rudente,
Ne impiorum potior sit pollentia,
Quàm innocentum,qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Terentius in Eunucho,
Tu iam pendebis,qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitiis. Tullius lib.2.offic. Testis est Phalaris, cuius præter cæteros nobilitata est crudelitas.Et in 4.in Verrẽ actione, Accipite nunc aliud eius facinus nobile, & multis locis memoratũ. Et Quintus Cicero illius frater ad eundẽ Tullium de petitione cõsulatus.Nequaquã hi sunt tam genere insignes,quàm flagitiis nobiles.Salustius in eundẽ Tullium, Vxor sacrilega,ac periuriis nobilitata.Portius Latro in declamatione aduersus Catilinã, Adhibiti sunt & cuncti barbarorũ hominum nobilitati non solum magnitudine,& summa æris alieni,verũ etiam consuetudine,ac studio turpissimarũ rerum.Et iterũ,Nam vitam eius cõmemorare nõ est necesse,versatã semper in obeũdis libidinibus,ac societate turpissimorũ hominum nobilitatã.Et Ouid.lib.2. Tristium,
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Et Liuius qui lib.9. belli Macedonici Hispalam Feceniam scortum nobile vocat, vti Valerius Phrynem lib.4.cap.3.quo loco de Xenocrate loquitur,& Lactantius lib.3.cap.15.Laidem. Nam & Donatus interpretans illud Terentianum in Hecyra, Scit sibi nobilitatem ex eo,&c. Propriè (ait) nobilitatem dicit,Nam & meretrix,& gladiator,nobiles dici solent.Nam,vt illi id addas, Cicero pro Sexto Roscio Amerino, Alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur. Et in 3.Philip. Quod gladiatores nobiles faciunt,vt honestè decumbant, &c. Seneca Tragœdus in Agamemnone,actu 3.
Hinc scelere Lemnon nobilem.
Et Plinius lib.29.c.1. Vectius Valens adulterio Messalinæ Claudij Cæsaris nobilitatus. Cornelius Tacitus in Dialogo de oratoribus. Nobilitatus criminibus. Et D.Hieron.in Heluidiũ,No-

Nobile item in malã partem. Scelere nobilis.

Nobilitare flagitiis.
Nobilitata crudelitas.
Facinus nobile.
Flagitiis nobiles.
Nobilitata periuriis.
Nobile scortum.

Meretrix nobilis.
Gladiator nobilis.

BIU Cujas

bilis factus est scelere. Cæterũ Plutarchus in vita Scyllæ in princ. scribit Ruffinum quempiã ex maioribus ipsius Scyllæ Consularẽ gessisse dignitatẽ, sed huic longè maiorẽ ex ignominia, quàm ex honore nobilitatẽ affuisse. Et hoc quoq; minime latuit ex nostris Lucã Pen. in l.1.col.1.C.de condi.in publ.hor.lib.10.Cepolã in d.tract.de Imper.milit.delig. in materia nobilitatis, in 21.po.

31 *Illustris in malam partem.*

¶ Nam & cætera quoq; illa vocabula à nobis suprà relata, quibus scilicet nobiles & nobilitatem significamus, in malam quoq; partem plerunq; & pro magna parte accipi, & inter ea quidẽ illustris appellationẽ, declarat Seruius in 6.lib.Aeneid.cum dicit hoc nomen notitiæ nomen esse: nõ meriti. Vnde etiã in meretricibus, vt subdit inuenitur: nã & nobiles & illustres vocãtur. Hæc ille.

32 *Splendidus in malã partem.*

¶ De splendido item, quod etiam ad vituperium trahi possit, apertè probat illud Horatij libro Carminum 3.Ode 11.

Periurum fuit in parentem,
Splendidè mendax.

33 *Altum in malam partem.*

¶ Altum quoque in malam partem intelligi, ex eo intelligitur, quòd altas stirpes stultitiæ dicit Cicero lib.3. Tusculanarum quæstionum. Altum dolorem Virgilius lib.1.Aeneidos,

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Quanquam illic altum pro profundo, & recondito sumitur.

Gemitum altum idem Virgilius lib.11.eiusdem operis,

Substitit Aeneas, gemitúque hæc addidit alto.

Sed & illic altum, pro magno capitur.

34 *Insignis in malam partem.*

¶ Insignis item vocabulum in vituperium accipi tradit Festus Pompeius. Et probat Lucretius, malefacta insignia appellans lib.3.de rerum natura,

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis,
Est insignibus insignis.

Et Terentius in Eunucho,

Nam iam diu causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret.

Id est, vt interpretatur Donatus, magnum & nobile facinus. Et iterum in eadem fabula,

Hanccine ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam?

Cõtumelia insignis. *Iniuria.* Nam & insignis iniuria dicitur apud Ciceronem in oratione pro Cecinna. & lib.5.epistol. famil. epist.2. Insignis ignominia apud eundem in oratione de prouinciis consularibus, non semel. Et insignis nota, ibi. Et insignis nequitia in oratione in Pisonẽ. Insignis temeritas, apud Cornelium Tacitum lib.17. Notus, & insignis latro, apud eundem in 11.Philip. Et Philip.3. Quis autem rex vnquam fuit tam insigniter impudens, &c. Et in oratione pro Quintio, Neque tamen quisquam inuentus est tam insigniter improbus, &c. Et pro Rabirio, Insignis homo omnibus notis turpitudinis. Et lib.3.de legibus, insignis ad deformitatem puer. Et Ouidius lib.4.de Ponto, eleg.13.

Insignis latro.

Insignis vitiis forsitan esse suis.

Et Liuius lib.ab vrb.condit.2. Arripi virum insignem ducem seditionum iussit. Et apud eundem lib.7. etiam ab vrb.cond. insignis pestilentia. Et apud Plinium lib.35.c.10. insigne flagitium. Et in l.si ab arbitrio.ff.qui satisd. cog. insignis calamitas. Et Quintilianus lib.1.c.1. Hebetes & indociles non magis secundum naturam hominis eduntur quàm prodigiosa corpora, & monstris insignia. Cornelius Tacitus lib.13.qui ad id, quod suprà ex eo diximus, scilicet insignis genere, addit, & lasciuia. Suetonius in Augu.c.38. Et senio vel aliqua corporis labe insignibus permisit, &c. Súntque in id alia infinita testimonia. Liuius autem ea dictione vtitur in ea significatione, in qua plerunque nobilis appellatio vsurpatur, vti suprà diximus, in lib.6.ab vrb.cond. Diem insignem duplici clade. Et Iustinus lib.6. Cladibus insignes fuere. Et Silius Italicus in initio lib.11.

Inflignis pestilentia.

Nunc age quos clades insignis Iapyge campo,
Verterit ad Libyam populos.

35 *Inclytus in malam partem.*

¶ Inclytum quoque, de quo magis dubitandum fuerat, ad vituperium dici, testimonio est illud Solini cap.7. Sæuum & Scyllæ Carybdísque sæuis nominibus inclytum. Nec temerè in aliis locis reperies.

36 *Notabilis in bonã partem.*

¶ Quin & notabilis & famosi appellationes, quæ propemodũ sunt eiusdẽ significationis, vt quæ à notione, & fama deriuantur, etiam in vtrãque partẽ accipi videmus. Nam de primo in bonam, illud est Tullij lib.epistol.3.ad Lucium epistola 12. Si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissima lectionis voluptate. Et Suetonij in Augusto, c.72. Sua, quãuis modica, non tam statuarum, tabularúmq; pictarum ornatu, quàm xystis, & nemoribus excoluit, rebúsque & vetustate, & claritate notabilibus, &c. Et in Caligula, cap.14. Accessit ad immensum ciuitũ amorem notabilis etiam externorum fauor. Et in Domitiano, cap.20. Dictorum etiam notabilium, vellem (inquit) tam formosus esse, quàm Metius sibi videtur. Et Cornelij Taciti lib.17. Notabili tempestate etiam deos infaustã adoptionem aduersantes. Et iterum, Ob aliquam notabilem illa die operã. Et lib.19. Notabili constantia Iulius Agrestis, & in Agricola, Ac ne notabilis celebritate, & frequentia occurrentium introitus esset. Et Plinij Senioris lib.35.c.10. Noua nupta verecundia notabilis. Et alterius Iunioris lib. epistolar.5. epistola 1. quæ ad Seuerum est, Et factum meum, nisi fortè blandior mihi, antiquorum notabili honore signauit. Et alibi, Notabilis prorsus res, & mira. Rursum alibi, lib.9.ad Quadratum, Notabilem te futuris principibus fecisti.

¶ In mal

37 ¶ In malam autem partem est illud Vlpiani in l.1.§ 2. loco.versic. Item notatur.ff.de postul. vbi scribitur, Notauit personas turpitudine notabiles. Nam & illic verbum notandi, à quo notabilis dicitur, in malam partem sumitur, vt aliàs sæpe. Et in l.quisquis.§ denique.C. ad leg. Iul. maiest. Et Cornelij Taciti lib.17. Quibusdam vt in tumultu notabilibus turbantibus. Et lib.18. Notabile iurgium inde fuit. Et lib.19. Eo notabilior cædes fuit, quia filius patrẽ interfecit. Et lib.20. Quippe intra vallum deformitas non perinde notabilis, &c. Et de moribus Germanorum, Nec quicquam notabile in singulis. Nam & notatissimus, cuius est eadem origo, in eandem partem posuit Cicero in oratione pro domo sua, de Gabinio loquens, Quid? Homini teterrimo, crudelissimo, famosissimo omnium scelerum, libidinúmque maculis notatissimo. *Et in malam.*

38 ¶ Ex quo etiam loco iam plane intelligis famosum in malam partem accipi. Vti etiam apud nostros pro infamante & infamato. Infamante quidem, cum dicimus famosum iudicium, in l.cessat. ff.de act.& oblig.& in l.si in duabus.ff.de reg.iur.& in l.nam postea.§.si damnetur.ff.de iureiur.& apud Suetoniũ in Tiberio, cap.35. Famosam causam, in l.sed si hac.§. Prætor ait.ff.de in ius voc. & in l.si quid.ff.de solut. Et famosam actionẽ, in l.Diuus.ff.de in integ.rest.& in l.furti.in prin.ff.de his, qui no.infa.& in l.1.§.ait prætor.& l.non debet.ff.de do.mal. Famosum interdictũ, in l.neque. ff.de vi & vi arma. Et famosum carmẽ apud Horatiũ lib.epist.1.epist.20.quæ est ad Mecœnatem, *Famosum infamante. Famosum iudicium. Famosa causa. Famosa actio. Famosum interdictum. Famosum carmen.*

Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.

Et Suetonium in Tiberio, c.28. Sed aduersus conuicia malósque rumores, & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens subinde iactabat. Et Cornelius lib.16. Neque famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi. Famosos versus apud ipsum Horatium lib.2. Sermo. Saty.1. *Famosi uersus.*

Famosísque Lupo cooperto versibus.

Famosa epigrammata, Suetonium in Cæsare, c.73. Famosa scripta, apud eundem in Domitiano. Famosos libellos in rub.ff.de iniur.& famo.libel.& in l.1.C.de famo.libel.& apud ipsum Suetonium in Augusto, cap.55. Et famosam iniuriam apud Valerium Maximum, lib.9.cap.1. vbi de Curionibus loquitur. Et famosos gladiatores, apud Apuleium, lib.10. Metamorphoseos. *Famosa epigrammata. Famosi libelli. Famosa scripta. Famosa iniuria. Famosi gladiatores.*

39 ¶ Infamatum quoq;, siue infamem, & turpem, & vilem significat in l.famosi.ff.ad leg.Iul.læs.maiest.& l.Sabinus.ff.de dol.mal.& l.deferre.§.1.ff.de iure fisc.& l.capitaliũ.§ vlt ff.de pœn, vbi scribitur, Maiores nostri in omni supplicio seuerius seruos, quàm liberos, famosos, quàm integræ famæ homines puniuerunt. & in l.non potest.ff.de furt.& in d.l.furti.in prin.ff.de his, qui no. infa.& in d.l.nam postea.§.si dãnetur.ff.de iureiur. Et apud Cicer.lib.2. de Oratore, ex poëta quopiam, *Famosum pro infamato.*

—*Quid tu Egilia mea*
Quando ad me venis cum tua cola & lana?
Non pol (inquit) audeo,
Nam me ad famosas vetuit mater accedere.

Quem locum in id expendit Nonius Marcellus. Tacitus lib.5. Dein multorum amoribus famosa Albucilla. Et lib.20. Crebris apud Neronem delationibus famosos. Et Suetonius in Tiberio cap.35. Fœminæ famosæ, vt ad euitandas legum pœnas, iure, ac dignitate matronali exoluerẽtur, lenocinium profiteri cœperant. Et in Claudio, Alium corruptelis, adulteriísque famosum. Et Iustinus lib.22. Post hæc apud vtrunque sexum famosus vitam latrociniis mutauit. Et Sacræ literæ Gen.c.6.de gigantibus: Isti sunt potentes à seculo viri famosi. Quo in loco à Moyse scriptore Hebræo אנשי השם appellati sunt, id est, ex vulgata editione, viri famosi, aut, vt alij vertunt, viri nominati, qui scilicet turpibus factis famam & nomen magnum sibi comparauerant. Quanquam sunt nonnulli, qui inibi non in malam partem accipi contendunt. *Famosi apud Hebræos.*

40 ¶ Sed vtruncunq; sit in eo loco, certè ab ea mala parte pudor famosus dicitur Ouid.lib.3.Amor. eleg 5. Persona famosa, in l.3.§ 1.ff.de offi.præfec.vig. Mœcha famosa Martiali.lib.2.Epig.39. *Pudor famosus.*

Coccina famosæ donas, & ianthina mœchæ. Et rursus Epig.47. *Mœcha famosa.*

Subdola famosæ (moneo) fuge retia mœchæ.

Meretrix famosissima Lactantio lib.3.cap.15. vbi de Aristippo loquens, Quid ergo interfuit quo animo Philosophus ad meretricem famosissimam conueniret. Et famosa Materno lib. Astronomicôn 6.cap.31. Meretricem (inquit) publicam, & famosam nundinaro pudore perficiet. Et eodem lib. cap.27. Audacem meretricem, & multa tentigine famosam. Famosus pædico, eodem lib. cap.30. Famosus latro, in d.l. capitalium.§.famosos.ff. de pœnis. Famosus prædo Apuleio lib.7. Asini aurei. Famosa iniquitas Macrobio lib.7. Saturnalium, cap.3. Et famosus hospes Paris Horatio lib.Carmi.3. Ode 3. *Meretrix. Pædico. Latro. Prædo. Iniquitas.*

Iam nec Lacenæ splendet adulteræ
Famosus hospes.

Famosum stuprum, Lactantius lib.1.c.17. ipse autem Firmicus lib.3.cap.7. in decimo loco vtrunque copulauit, Faciet (inquit) infames famosos.

41 ¶ Sed & in bonam interdũ partem accipi docet Cornel. Tacitus lib.19. Nota per eos dies Iunij Blesi mors & famosa fuit. Et lib.21. Sed quia famosæ vrbis (de Hierosolyma loquitur) supremũ diem tradituri sumus, cõguens videtur primordia eius aperire. Iuuenalis Saty.8. statim post prin. *Famosus in bonam partem.*

Famosos equitum cum Dictatore magistros.

Quanquàm ibi malo legere fumosos, vt alibi dicam. Suetonius in Caligula, c.19. Postridiè qua-

BIU Cujas

drigario habitu,curriculóq; biiugi famosorũ equorum præ se ferens Darium puerũ,&c. Plinius iunior,li.2.epist.ad Arrianũ,post prin.Accipe quod per hos dies actũ est personæ claritate famosum,seueritate exẽpli salubre,rei magnitudine ęternũ.Et li.6.ad Triariũ,Impensè petis vt agam causam pertinentẽ ad curã tuam,pulchrã alioquin & famosam,faciã,&c. Et alibi, Præterea quã gratia,quibus amicitiis fultũ nominat quendã qui tunc ad orientẽ amplissimũ,& famosissimum exercitum obtinebat.Apuleius lib.9 asini aurei,cùm dicit,Matronã quampiã fuisse famosa castitate. Et lib.11.At ille vir,alioquin grauis, & sobriæ religionis obseruatione famosus. Macrobius lib.7.c.3.Critobolũ famosæ pulchritudinis adolescentẽ Socrates, cùm ad cõparationem formæ prouocaret,iocabatur,non irridebat. D.Hieron.ad Paulinũ de institutione Monachi, Caue ne quasi fidelis & famosus tuorum quondã dispensator alienam pecuniã dispensandã suscipias. Et lib.Iudich.c.8.aut quisquis est eius libri interpres,de Iudich loquens, Et erat hæc in omnibus famosissima,quoniã timebat dominũ valde,nec erat qui loqueretur de illa verbũ malum. Et li.2. Machab.c.2.Famosissimũ in toto orbe templũ recuperarent.Iulius Capitolinus in Vero Imperatore.Villam præterea extruxit in via Clodia famosissima.Quãquàm & ibi etiã in malam partem accipi potest.Nam subdit,In qua per multos dies & ipse ingẽti luxuria debacchatus est.Iulius Firmicus Maternus lib.2.astronomiæ,vbi famosos oratores appellat,famigeratos scilicet,& celebres.Boëtius in Topica Cicer.Ea nanq; sunt probabilia,quæ videntur vel omnibus,vel pluribus,vel maximè famosis,atq; præcipuis,&c.Ex quo etiã famositas in eundẽ sensum apud Apuleiũ lib.9.Hic vxorẽ generosam,& eximia famositate prędităm,&c.Nisi illic formositate legendũ sit,quod magis puto,vel reclamãtibus codicibus.Hæc autẽ,quæ diximus,hinc fiunt quòd fama, à qua famosus in vtranq; quoque partẽ sumitur,vt clarius est,quàm vt alia probatione indigeat.

Famositas. Apuleij locus.

42 *Nobiles olim non nisi cum laude dicti. Elegans primùm in malam partem. Postea in bonam.*

¶ Igitur vt redeamus,Nobiles ij olim dicebantur,qui aliquo nomine,vel titulo virtutis,siue vitij,aut aliter noti erant,& hominũ fama celebrati. Sed vt tempus omnia immutat,& ea quidem interdum in melius,& interdũ in deterius:eò postea processumest,vt nobilis fermè nõ nisi cum laude diceretur.Sicuti etiam non dissimiliter, elegans primùm vsque ad Catonis tempora vitij, non laudis fuit,vt scribit Gellius lib.11.c.2.Posteà reprehendi desiit,nulla tamen laude dignabatur,nisi cuius elegãtia esset moderatissima.Ideò Marcus Tullius L.Crassο,& Scæuolæ non meram elegantiam,sed multa parsimonia mistam laudi dedit.Crassus (ait) parcissimus elegãtium, Scæuola parcorum elegantissimus. Hæc enim, vt id addam, sunt verba ipsius Tullij in libro de claris oratoribus.Postremò autem elegantẽ laudando simpliciter diximus,vel testimonio ipsius Tullij,qui lib.3.de finibus,paulò post princ.artes liberales vocat elegantes,& ingenuas.

43 *Nobiles tandẽ cum laude tantum.*

¶ Sic quoque eò deuentum,vt eos nobiles cum laude duntaxat diceremus, qui alios virtutibus, diuitiis,scientia, industria, eloquentia, re militari, Reipublicæ gubernatione, sua, aut maiorum dignitate,aut alia quauis excellentia non vulgari,& ea quidem nota,& celebri anteirent,vt prodit Aristoteles lib.Politicôn 4.c.3.& 4.& iterum lib.1.Rhetoricum ad Theodecten,cap.5.Quasi videlicet in iis laudandis,& admirandis rebus præ cæteris noti & excellentes,habentésque quippiam maius atque augustius,quàm cæteri homines, ita vt diuini quodã modo esse existimarentur, ab iisdémque fontibus, & initiis prodierit nobilitas ipsa, atque falsa illa diuinitatis opinio, cùm vera ipsa diuinitas non satis esset hominibus cognita.Nam vt illos propter quandam supra vires humanas excellentiam, vt vulgus existimabat, deos esse credebant, ideóque illis simulachra, statuas, & imagines consecrabant, vt tradit Ioannes Damascenus statim circa initia libri Hæresecôn, ita etiam illis nobilibus, qui scilicet cæteris, vt diximus, antecellebant, notósque se omnibus faciebant,statuas quoque,& imagines palàm, & in foribus templorum, ædiúmque publicarum ponebant. Ex quo videmus huiusmodi statuas,& imagines, pro cuiusdam nobilitatis insignibus passim intelligi,vt dicemus latiùs infrà,cap.6.nu.14.de secundis,& sequent.

44 *Prisci nobiles in deos genus suum referebant.*

¶ Nam &,quod huiusmodi opinionem maximè confirmat,Prisci illi, qui notabilitate illa maiorum imprimis gloriabantur, vnum suæ nobilitatis fundamentum iactabant,se maioresve suos Diis,Deabúsque genitos,procreatósque esse. Quod nos videmus passim apud Homerum, Virgilium,cæterósque poëtas. Ex quibus vnum aut alterum tantum locum ex aliis infinitis afferemus.Achilles enim apud Homerum lib.21.Iliados,

Αὐτὰρ ἐγὼ γενεὴν μεγάλου Διὸς ἔυχομαι εἶναι.
Τίκτε μ' ἀνὴρ πολλῦσιν ἀνάσσων Μυρμιδόνεσσι
Πηλεὺς Αἰακίδης. ὃδ' ἄρ ἀθανάτοις ἐκ Διὸς ἦεν.

At ego generationem magni Iouis glorior esse.
Genuit me vir multis imperans Myrmidonibus
Peleus Aeacides,hic autem Aeacus ex Ioue fuit.

Et apud Virgilium lib.6.Aeneidos,Aeneas hæc Sibyllam Cumeam alloquens,

Quid memorem Alciden,& mî genus ab Ioue summo?

Nam & apud Homerum ipsum lib.20.Iliados,idem Aeneas ipsum quoque Achillem alloquẽs, gloriatur se à Ioue per gradus, quos ipse sigillatim enumerat, descendisse. Apud Ouidium autem lib.13.Meta. Aiax & Vlysses illud quoque iactitant, ex diis se esse prognatos. Nam Aiax ita statim post princ.eius libri,

Atque ego,si virtus in me dubitabilis esset,

BIU Cujas

Nobilitate potens essem Telamone creatus,
Mœnia qui forti Troiana sub Hercule cepit,
Littoráque intrauit Pegasæa Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, vbi Aeoliden saxum graue Sisyphon vrget.
Aeacon agnoscit summus, prolémque fatetur
Iuppiter esse suam. Sic à Ioue tertius Aiax. Vlysses autem sic,
— Sed enim quia rettulit Aiax
Esse Iouis pronepos: nostri quoque sanguinis author
Iuppiter est: totidémque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Iuppiter huic. —

45 ¶ Sed & ipsi poëtæ vbique quos volunt ante cæteros laudare, nobilitatis titulo atque nomine, horum genus ad deos referunt. Quid enim Virgilius toties inculcat, Nate Dea. Quid Homerus aliud significare voluit, cum reges, & alios præ cæteris nobiles διογενέας, & διοτρεφέας ferè semper vocat? id est, Iouis filios, & Iouis alumnos, siue Ioue genitos, & à Ioue nutritos, quæ & vtraque vocabula Græcis nobiles, & generosos significant. De Diogenis appellatione multa ex eodem afferemus infrà, cap. 20. num. quid igitur amplius. Sed & seq. num. ostendemus ipsos nobiles ab eodem διους, & fœminas nobiles δίας appellari, veluti diuinos & diuinas. Nam & δίος & δῖα, vtranque habent significationem, & nobilis & diuini, siue diuinæ. Sed quod ad διοτρεφέων appellationem pertinet, multa eiusdem Homeri testimonia habemus, quibus vel reges in vniuersum, vel quosdam nuncupatim ita vocat. Nam de primo illud est lib. 1. Iliados, *Poetæ quos laudant, à diis genitos dicunt.*

ἔχθιστός δέ μοι ἐστι διοτρεφέων βασιλήων. Et lib. 2. eiusdem operis,
— ἀκόσεαι δὲ διοτρεφέων βασιλήων. Et iterum,
οἵ δ' ἀμφ' ἀτρέωνα διοτρεφέες βασιλῆες. Et lib 4.
ὦ γέ τετεῦο διοτρεφέος βασιλῆος.

Et lib. 5. eiusdem operis loquens de filiis Priami regis,
Δὲ πριάμοιο διοτρεφέεσσι κέλευεν,
ὦ υἷες πριάμοιο διοτρεφέος βασιλῆος. Iterúmque lib. 4. Odysseæ,
ἀλλ' ἀνδρῶν γένος ἐσι διοτρεφέων βασιλήων.

Et alibi sæpe, vbi etiam Hesiodus in Theogonia. Et ita nuncupatim appellat Homerus Menelaum eodem lib. 4.
Σοί δ' ὀδύσσατόν ἐσι διοτρεφὲς ὦ μενέλαε. Et Achillem lib. 21. Iliados,
ἀντί τοι εἰ μ' ἐκέτασο διοτρεφὲς αἰδοίοιο.

Verba sunt Lycaonis ad Achillem. Et iterum lib. 24.
Μὴ μέπτω ἐς θρόνον ἵζε διοτρεφές.

Et Agamemnonem lib. 23. eiusdem quoque operis,
Μεμνήμαι τάδε πάντα διοτρεφὲς ὡς ἀγορεύεις. Et aliàs sæpe.

Nam, vt dicit ipse Hesiodus in Theogonia,
ἐκ δὲ διὸς βασιλῆες. Id est, E Ioue sunt reges.

46 ¶ Sed vt reuertamur, huiusmodi hominum persuasio, eas res excellētes, vt suprà diximus, num. abhinc 3. admirantium, colentiúmque, multis occasionem dedit, vt alij simpliciter dicerent virtutem nobilitatem esse: alij scientiam, alij diuitias, alij maiorū propriámve dignitatem, alij aliud pro ingeniorum, animorúmque, & iudiciorum varietate, vt latissimè prosequitur Bart. in d. l. j. C. de digni. lib. 12. & Lucas Pen. in l. mulieres. eod. tit. & lib. & alij plurimi ex iis, quos suprà in primo capite diximus de nobilitate scripsisse, & infrà etiam sigillatim declarabimus.

47 ¶ Verum priùs mihi dicenda sunt alia quædam ad appellationem rei, de qua tractamus, pertinentia. Plerique omnes, nobiles generosos vocant, sed alij aliter Aristote. lib. 1. περὶ ζώων ἱστορίας, id est, de historia animalium. c. item 1. paulo ante fin. Leones nobiles dicit, lupos generosos. Nobile enim id esse, quod ex bono prodiit genere, generosum quod nō à sua natura degenerat. Ita enim vocat Theodorus Gaza. Illius autē hæc verba sunt, τὰ μὲν ἐλεύθερα, μὴ ἀνδρεῖα, μὴ εὐγενῆ οἷον λέων. τὰ δὲ γενναῖα, καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος· εὐγενὲς μὲν γάρ ἐσι τὸ ἐξ ἀγαθῶν γένος. γενναῖον δὲ τὸ μὴ ἐξίσαμενον τῆς αὐτοῦ φύσεως. Quod & ipsum propemodum repetit in lib. 2. Rhetoricorū ad Theodecten. c. 15. his verbis, ἔσι δὲ εὐγενὲς μὲν, τὸ τῶν γένος ἀρετῶν. γενναῖον δὲ, τὸ μὴ ἐξίσαμενον ἐκ τῆς φύσεως. *Generosi nobiles dicuntur. Nobiles & generosi an differant.*

Verùm Corn. Frōto in lib. de nominū verborúmq; differētiis, Nobilē (inquit) dicimus nobilitate rerū, Generosum autē eum, qui Græcè εὐγενὴς appellatur. Ita alter ex re, alter ex cognatione est. *De eadem re.*

48 ¶ Et sanè inter hos esse discrimen satis innuere videtur Tullius in Paradoxis, in eo loco, quem alibi ad aliud retulimus, Lapsa est (inquit) ipsius libido in muliere ignota, dolor ad pauciores pertinet, quàm si petulās fuisset in aliqua generosa, ac nobili virgine. Nam Tullius ipse verborū obseruator diligētissimus, si duo hæc verba idem significarent, neque vlla aliqua re dissiderent, inerti, illepida, frigidā, atque inepta geminatione non cōiunxisset, vti de aliis duobus verbis, quibus vsus fuerat idem Tullius eleganter, & doctè differuit Phauorinus apud Aulum Gellium lib. 13. c. 23. Et huc quoque spectat illud eiusdē Tullij in oratione pro Roscio Amerino, Sextus

BIU Cujas

Roscius,pater huiusce,municeps Amerinus fuit, & genere, & nobilitate non modò sui municipij,verùm & eius vicinitatis facilè princeps. Hîc enim genus à quo generositas, & nobilitas veluti aduersa ponuntur.Et Ouidius in epistola Hypsipylæ ad Iasonem,

Si te nobilitas,generosáque nomina tangunt. Et Iuuenalis Saty.7.
Felix,& sapiens,& nobilis & generosus.

49 *Generosi etiã ex uirtutibus dicuntur.*

¶ Sunt tamen qui & generosos ex virtutibus,nedũ ex genere,vocãt.Et in his Sallust.verborum proprietatis scientissimus in Iugurtha,vbi hæc facit Marium loquentem:Contẽnunt nouitatem meam,ego illorũ ignauiam:mihi fortuna,illis probra obiectantur.Quanquàm ego naturã vnam & cõmunem omnium existimo,sed fortissimũ quenque generosissimũ esse.Et Iuuenalis Saty.8.

Quis generosa putet,nisi fortia?

Sed & Ouidius vtrosque confudisse videtur lib.13.Metamorph.

Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas,deus est in vtroque parente.
Sed neque materno,quòd sim generosior ortu.& c.

Nam quam primùm nobilitatem appellauit,generositatem posteà vocat, & vtramque ex genere.Et iterum lib.2.Fastorum,vbi de Fabiis loquitur,

Quò ruitis generosa domus? malè creditis hosti.
Simplex nobilitas perfida tela caue.

Nam & hîc quam generosam domum primo loco vocauit, eandem posteà nobilitatẽ nominat.

50 *Generosum & generositas etiam de cæteris animãtibus.*

¶ Et sicuti nobilis & nobilitas de aliis quoque dicitur, quàm de hominibus, ita & generositas. Nam de equis est illud Quintiliani lib.5.c.11. Quis equus est generosus? nonne qui optimus? Et Statij lib.Sylua.3.Syl.2.

—Titulis generosus auitis
Expectatur equus,

Et ante hos Virgilij de pecude equino loquentis lib.3.Georgicorum,

Continuò pecoris generosi pullus in aruis
Altiùs ingreditur,& mollia crura reponit.

Taurus generosus. Et de tauris quoq; Plinij lib.8.c.45.Tauris (ait) in aspectu generositas,torua fronte,&c.Et de armento Columellę lib.3.c.9.Et spem futurarũ victoriarum cõcipiunt propagata sobole generosi

Armentũ generosum. armẽti.Et de canibus idem lib.7.c.12. nec vnquã eos, quorũ generosam volumus indolem conseruare,patiemur, &c. Et de quibus Plinius lib.8.c.48. ad fin. Et de capris idem eodem lib.c.50.

Canes generosi. Et de suibus idem lib.11.c.40. De auibus Columella loquens de gallis & gallinis lib.8. cap.2. vti

Oues. etiam de ipsis gallinis Plin.lib.10.cap.56.Id quod accepisse videri possunt ab Aristotele, qui lib.1.

Capræ. iterúmq; 8.de generatione animalium, γυναίας ὄρνιθας vocat.De testa.Horat.lib.2.serm.Sat.4.

Sues. *Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.*

Aues. 51 ¶ Sed & de inanimatis quoque dicitur.Florem enim generosum vocat Ouid.lib.5.Fastorum.

Testa. *Nunc meus impleuit generoso flore maritus.*

Et de inanimatis quoque, Generosus flos. Vites siue vineas,vuam,vinum,& vini saporem. De primis & in vniuersum de arbustis. Columella lib.3 cap.4. Qui vineam vel arbustum constituere volet, seminaria priùs facere debet. Sic enim sciet cuius generis vitem positurus sit. Nam quæ pretio parata disponitur, certam generositatis fidem non habet,cùm dubium est,an is,qui vendit,legendis seminibus adhibuerit diligentiam.Et eodem lib.c.9. Posset his pariter generosas vineas & vberes efficere. De vua Ouidius lib.2.de remedio amoris,

Vites.
Arbusta.
Vinea.

Est tibi rure bono generosæ fertilis vuæ
Vinea.— De vino Tibullus, lib.3.eleg.6.

Vua.

Chare puer madeant generoso pocula Baccho.

Illic enim Bacchum pro vino posuit, vt sæpe aliàs poëtæ: vt paulo antè diximus. Et Horat. lib. epistolarum 1.epist.16.quæ est ad Vallam,

Ad mare cùm veni generosum & lene requiro.

Et Columella lib.3.cap.2.Sunt generosiora vina sub austro. Et Palladius lib.17.cap.2.in princ. Plantam generosæ vitis & in seminario. Et Plinius lib.17.c.24.in princ.lib.14.c.6.& lib.23. cap.1.

Vinum. Quò inquit,generosius vinum est, hòc magis vetustate crassescit. Et hinc vini generositas apud eundem lib.14.cap.6.& Martialem de vino cæcubo loquentem lib.13.c.115.

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis.

Sapor uini. De vini sapore Columella lib.3.c.7.Et de ficubus,pyris,malisque,idem Columella eo.lib.3.c.21.

Ficus. ad fin.De pomo Quintilianus lib.5.cap.11. Quod pomum (inquit) est generosissimum, nonne

Pomum. quod optimum? de Prunis Ouidius lib.13.Metam.

Pruna. *Prunáque non solùm nigro liuentia succo,*

Metalla. *Verùm etiam generosa—* De metallis,idem Ouid.in carmine ad Pisonem,

Herbæ. *Abdita quid prodest generosi vena metalli?*

Siser. De herbis Plinius lib.19.cap.6.vbi de sisere vno in loco,& de scilla,in alio loco.

Scilla. De syderibus Ouidius lib.2.Amorum,eleg.2.

Sydera. *Tum generosa voces fœcunda sydera Ledæ.*

Gramen.

Quanqu

BIU Cujas

Quanquam ibi loquatur de Castore & Pollucе filiis Iouis & Ledæ.
De gramine Iuuenalis Sat.12.

— Quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus. De liquore olei Plinius lib.3.cap.4.

52 ¶ Ex quibus facilè intelligis hanc generosi & generositatis appellationem non absimilem esse à nobilis & nobilitatis appellatione,quam & huiuscemodi brutis animantibus,& inanimatis quoque tributam suprà docuimus,& multis ex iis,quæ nunc diximus.In quibus non est,quod discernere possimus nobilitatem à generositate, vti in hominibus discernunt, qui illam differentiam inter hæc ponunt.Ego verò vt tandem meum iudicium interponam:illud arbitror,generosum, & generositatem propriè,& priuatim dici,qui quæve ex genere est. Id enim nomen ipsum declarat. Nobilem autem, & nobilitatem latiùs patere, vt quæ & ad eam etiam quæ ex genere est & proprie ad reliquas pertineat.Quod & videre licet ex Ouid.lib.Tristium 4.eleg.3.in princ.

Authoris sententia de discrimine nobilis & generosi.

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Sed nonnunquam illam cum hac cõfundi,vt sæpe fit in huiuscemodi eiusdem generis verbis. Et apud Græcos quoq; εὐγενὴς,qui propriè nobilis est,& γενναῖος,qui generosus, sæpe cõfunduntur.

53 ¶Illud præterea non omittendũ circa nobilium appellationẽ,eos apud Gallos gentiles homines, *Gentilz hommes*,vulgò vocari:ignobiles autem & plebeios,villanos & rusticos,*Vilains & rousturiers*. Quæ loquendi cõsuetudo ab antiquitate profecta videri potest. Scribit enim Cicero in Topicis ad Trebat. authoritate Scæuolæ pontificis, gentiles esse,qui inter se eodẽ nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt.quorũ maiorũ nemo seruitutẽ seruiuit,qui capite nõ sunt diminuti. Et eum locum enarrãs Boëtius Gẽtiles,inquit,sunt,qui eodẽ nomine inter se sunt,vt Scipiones Bruti,& cæteri. Quid si serui sunt? num vlla gẽtilitas esse potest? Minimè. Quid si libertinorũ ciuium Romanorum,eodẽ nomine nuncupentur? num gentilitas vlla est? Ne id quidem,quoniã ab antiquitate ingenuorũ gentilitas dicitur. Et huc quoq; alludit illud Ouidij de Fabiis loquẽs li.2.Fast.

Gentiles homines pro nobilibus.
Villani & rustici pro ignobilibus.
Gentiles qui dicuntur.

Vna domus vires & onus susceperat vrbis,
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem,
È queis dux fieri quilibet aptus erat. Quanquam posteriore tempore gentiles etiam dicti sunt,qui à seruis sunt oriundi,vt patet ex illo Plinij loco lib.33.c.1. Singuli marcipores,luciporésve:dominorũ gentiles, victum in promiscuo habebant. Sed ex illa antiquiore huius verbi significatione satis constat,non temerè, vt etiã admonet Budæus antiquitatum peritissmus, linguã vernaculam gẽtiles homines pro nobilibus appellare, Quasi ingenuos ab origine,& quorum maiores seruitutẽ nullam prorsus seruierunt, videlicet ab adscriptitiis, & conditione quadã obnoxiis distinguentem.Qui & ob id eadẽ lingua villani dici videntur,vt subdit Budæus,quòd villæ,vnde villici dicti,adscripti,& colonariæ conditioni addicti aut ipsi sunt,aut eorum maiores fuerunt.Vnde etiã & rustici fortasse sunt appellati, tanquã ruri & glebæ addicti. Nam & leges feudales quas vocant, ignobiles rusticos appellant.c.si rusticus. & c.si miles. & c.si quis rusticus.tit.de pace tenen.Et Fœlix Palleolus hunc titulum suo operi, quod huic materiæ destinauit, de nobilitate & rusticitate præfixit. Vbi rusticitatẽ pro ignobilitate intellexit. Villa enim est prædiũ rusticum,vt probat apud nos tex.in l.j.§.siue autẽ.ff.de ope.no.nunt. & in l.si ita. §.vlt.ff.de fun.instr.& l.si maritus.§ legis Iuliæ.ff.ad l.Iul.de adul.Et satis declarat Varro lib.rei rusticæ 1.c.2.& Plin.li.18.c.6.in prin.Nam quod alicubi reperis villam vrbanã,vt in l. videamus.§. vlt.ff.loc.quę & prætoriũ dicitur in l.plenũ.in prin.ff.de vsu & hab nõ propterea intelligendũ est eã in vrbe esse,sed in agris:sed ita vocari,quòd ad vsum domini agros inuisentis, aut animi causa ibi aliquãdo immorantis vrbicarũ domuũ imitatione ædificantur,vt videre licet ex Varrone illius li.1.c.13.& plenius Columel. villas distinguẽte li.1.c.6.Sic enim rus vrbanũ vocat Iusti.li.31.

Villa.

Villa urbana.

54 ¶ Villani igitur, & rustici, ignobiles dici possunt à villa & rure, non propterea quòd sit ignobilis & plebeius,quisquis rus habitat,vt dicit Iaſ.in §.item Seruiana.col.4.instit.de act.per tex.in l.vrbanam familiam.ff.de verb.sig.vbi dicitur, vrbanam familiam à rustica non loco, sed genere distingui.Quasi etiam nobilis ab ignobili non loco,sed genere distinguatur:licet sit, & dicatur rusticus,& rusticanus eo sensu,quo sumunt, qui propriè & Latinè loquuntur, vt licet colligere ex l.j.vbi & hoc not.Luc.Pen.& Io.Plat.C.ne rusti.ad vllum obseq.deuo.lib.11.& not.Bar.in l.conficiuntur.§.codicilli.paulò ante fi.ff.de iure cod.& Iac.Bel.in §.1.in 9.not.in auth.quib. mod.nat. effic.sui.& in sua disputatione incip.Rex.cõcesit, quam posuit sub §.illud tamen à nobis.eo.tit. Etiam si is sit nobilis,qui rus habitat.Nam & is quoque rusticus,& rusticanus dicitur,gaudétque rusticorum priuilegiis, vt scilicet testari possint,cum quinque testibus, & id genus cæteris, nec tamen amittat iura nobilitatis,vt voluerunt Pet.Cyn.Ray.Bal. Ang.qui id dicit bene notãdum, & menti tenendũ,Salic.Raph.Fulgos.Corn.& Iaſ.in l.vlt.C.de testam.& Bal.post Pet. Cer.in §. si rusticus.&ibi quoq; Iac.Aluar.tit.de pace tenen.vbi dicũt,quòd in Italia multi sunt nobiles rus habitãtes.Ex quibus etiã apertè constat id quod suprà diximus,nõ esse ignobilẽ,qui rus habitat.

Ignobilis non est quis quòd rus habitat.

Rusticus etiã nobilis, rustico rum priuilegiis utitur.

55 ¶ Quanquàm leges pluris faciunt,habéntque in maiori pretio nobiles,qui in vrbibus morantur. vt probat tex.in auth.præsides.in illis verbis,Nobiliores ciuitatum habitatores.C.de episc.audi. & text.

BIU Cujas

& text. vnde ea auth. sumitur, in §. interim in iisdem verbis, in auth. de defen. ciuit. quem tex. ad hoc expendit Iason in d §. itẽ Seruiana. & ante eum Barb. qui illum facit sing. in cle. & si principalis. Col. 3. de rescript. Nam & alia quæuis vrbana rusticis nobiliora sunt, quod ex eo cõstat quod scribit Bar. post Mart. Sil. seruitutes vrbanas esse rusticis nobiliores, ideóq; difficiliùs præscribi vt ibi scribitur. Et facit quod voluit Luc. Pen. in l. mulieres. col. 3. vers. 8. ex loco. de digni lib. 12.

Vrbana rusticis nobiliora.

56 ¶ Et id quidem, quod diximus de nobilibus vrbium habitatoribus, ex antiquorum Atheniensium, & Romanorum imitatione est: Illi enim nobiles εὐπατρίδας vocabant, quibus ciuitatẽ demandabant. Ignobiles verò ἀγροίκους dicebãt, quasi agros habitantes, siue agrestes. Romani quoque ex instituto Romuli nobiles Patricios vocabant, quibus & munera ciuitatum cõmittebant. Ignobiles autem & plebeios colere agros, pascere pecora, & exercere artes quæstuarias iubebãt. Vtrumque, author Dionysius Halycarnasseus lib. Antiquitatum Rom. 2. Et idem propémodum tradit Plutarchus in Theseo. verba autem illius legis Romuli, quæ in Capitolio fixa erat, vt cæteræ leges, hæc sunt, *Patres sacra magistratúsque soli peragunto ineuntóque, plebei agros colunto.* Et id quoq; apud Hebræos fuisse obseruatum, vt nobiles in vrbibus, ignobiles ruri habitarent, apertè ostẽdit D. Hieron. in prologo Esaiæ, cùm scribit, Esaias in sermone suo disertus, quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquẽtiæ, nec habẽs quicquã in eloquio rusticitatis admistũ. Sed & apud Epidaurios centũ & octoginta Senatores, quos Antynos vocabant, Remp. in vrbe administrabãt: Plebs autem magna ex parte in agro agebat, vt scribit Plutarc. Probl. c. 114. Iulius autem Firmicus lib. Matheseos 8. c. 23. rusticos & ignobiles copulat: veluti eosdem. Decimasexta pars (inquit) Leonis si in horoscopo fuerit inuẽta, rusticos faciet & ignobiles, & nulla penitus disciplina morosos.

εὐπατρίδαι Athenienſium nobiles.
ἀγροικοὶ Ignobiles.
Apud Ro. urbium munera nobilibus cõmissa.
Romuli lex
Ruris ignobilitas.
Hebræi nobiles in urbe, ignobiles ruri habitabant.

57 ¶ Et quod huic rei adstipulatur, videmus rusticos istos, siue agrestes, esse moribus, vita, sermone incultos, rudes, ineptos, stolidos, duros, inhumanos, truces, insuaues, sæuos, asperos, immanes, feros, & penè barbaros, nullámque honestatis, sed vtilitatis potius rationem habentes, & modis omnibus disidentes à moribus, quibus nobiles potissimùm munitos, insignitósq; esse decet, vt ex his, quæ posteà dicemus, patebit. Quid enim aliud significat Cicero, cùm dicit Philip. 10. Solicitant homines imperitos Saxa, Capho, ipsi rustici atq; agrestes. Et illud eiusdem in oratione pro M. Cælio: Quod in alicuius agrestis periculo nõ prætermitteret id homo eruditus in insidiis doctissimi hominis dissimulandũ putaret? Et pro Archia, Quis nostrũm tam animo agresti, ac duro fuit, vt Roscij morte nuper non cõmoueretur? Et de legẽ Agraria cõtra Rullum, Ligones montani, duri, & agrestes. Et pro Milone, Seruos agrestes, & barbaros. Et lib. epistol. ad Atticum, epistola 258. Exculto animo nihil agreste, nihil inhumanũ est. Et in Partitionibus, Hoc primùm intelligamus, hominũ esse duo genera, alterum indoctũ, & agreste, quod antefert semper vtilitatem honestati. Alterũ expolitũ, quod rebus omnibus dignitatẽ anteponit. Et in lib. de Senectute, Libenter verò isthinc tanquam à domino agresti, & furioso profugi. Et in lib. de oratore, A fera, agrestíq; vita ad hunc humanũ cultum, ciuilémq; deducet. Et in lib. 1. Officiorũ, adhibenda præterea munditia est nõ odiosa, neq; exquisita nimis, tantùm quæ fugiat agrestem, & inhumanam negligentiam. Et in lib. 1. de diuinatione, vbi agrestem immanitatẽ appellat. Et Virgilius Eglo. 2.

Rusticus es Corydon.

Quasi diceret ineptus, & inamabilis. Et in Priapeis, si is est,

Rusticus indoctè si quid dixisse videbor,
Da veniam.—

Et Horat. lib. epistolarum 1. epistola 18. quæ est ad Lollium,

Asperitas agrestis & inconcinna. Quid mores rustici Tullio in oratione pro Roscio Amerino memorati? Quid manus indoctæ & rusticæ Quintiliano lib. 1. c. 11. Corda rustica Propertio lib. 4. Eleg. 1.

Pellitos habuit rustica corda patres.

Quid dura rusticitas Martiali lib. 7. Epig. 57. ad Gallam,

Hirsutum, & dura rusticitate trucem.

Ante hos omnes Homerus lib. 21. Odysseæ, rusticos peculiari epitheto νηπίους appellat, id est, stolidos, stultos, parum eruditos.

Νήπιοι ἀγροιῶται ἐφ' ἡμέρια φρονέουσες.

Rusticus & agreſtis.
Inhumanus.
Asper.
Immanis.
Ferus.
Barbarus.
Rudis.
Indoctus.
Inhumanitas.
Rusticitas.

58 ¶ Quid è diuerso vrbani, & vrbanitatis appellatio significat, ostendit Tullius in oratione pro domo sua, Et homo facetus inducis sermonem vrbanum, ac venustum. Et Horatius lib. Ser. 1. Saty. 10. eadémque vlt.

Vrbani & urbanitatis appellatio.

—Fuerit Lucilius, inquam,
Comis, & vrbanus: fuerit limatior idem,
Quàm rudis, &c. Et Quintilianus lib. 5. c. 3. Nam meo quidem iudicio, illa est vrbanitas, in qua nihil absonum, nihil agreste, nihil inconditum, nihil peregrinum, neque sensu, neq; verbis, neque ore, gestúq; possit deprehendi. Quid item ciuilis, & ciuilitatis appellatio, idem Quintilianus in præfatione lib. 1. cum vir ille verè ciuilis, & publicarum, priuatarúmque rerum administrationi accõmodatus, qui regere consiliis vrbes, fundare legibus, emẽdare iudiciis possit, nõ alius sit profecto, quàm orator. Et lib. 2. c. 15. scribit ciuilitatẽ quibusdã visam fuisse eãdem Rhetoricen, aliis ciuilitatis particulæ simulacrũ esse Rhetoricã. Et li. 3. c. 8. cum appellat ciuilẽ & humanum

Ciuilis & ciuilitatis.

BIU Cujas

humanum ingressum orationis. Et Suetonius in Augusto, cap. 51. cum scribit, Clementiæ, & ciuilitatis eius multa, & magna documenta sunt. Ouidius autem lib. 4. Tristium, eleg. 4.

Ipse pater patriæ (quid enim ciuilius illo?)
Sustinet è nostro carmine sæpe legi.

59 ¶ Possem huc adducere & alia bonorum authorum testimonia, id quod diximus probantia, sed nunc his contenti erimus, modo illud dixerimus eos omnes illa dixisse Græcorum imitatione, quibus ea dictione ἄγροικος, qua agrestis significatur, vt iam diximus, & ἀμαθὴς quoque, & σκαιὸς τὸς τρόπους, vt dicit Hammonius, intelligitur, id est, indoctus, rudis, insipiens, imperitus, ferox, ineptus, rusticus, inscitus, improbus moribus. Et id quoque intelligentes Hebraici sermonis interpretes, quem ipsi Hebręi חשירב id est, formosum vocãt, & D. Hieronymus, si is est, Exodi 2. capite statim post princ. elegantem vertit, Septuaginta interpretes ἀστεῖον, id est, vrbanum verterũt. Quos secutus Philon Iudæus in vita Moysis ex eodem Exod. cap. 2. Hæc scripsit γεννηθεὶς δὲ ὁ παῖς εὐθὺς ὄψιν ἀνέφαινεν ἀστειοτέραν ἢ κατ' ἰδιώτην. ὡς ὑπὸ τυράννου κηρυγμάτων ἐφ' ὅσον οἷόν τε ἦν, τὸς γονεῖς ἀλογῆσαι. Natus itaque infans Moyses vrbaniorem præ se ferebat vultum, quàm quis de plebeio homine suspicari posset, adeò vt parentes quantum possent, tyranni edicta facilè paruipenderent. Hæc ibi. ex quibus intelligis ἀστεῖον, id est, vrbanum, & ἰδιώτην, id est, plebeium veluti opposita accipi. Sunt autem qui astutos dicunt, ab ἄστυ, id est ciuitate, quòd videlicet sunt rusticis astutiores. Nam & Homerus sæpe ita ciuitatem vocat. Sícque Athenienses vrbem suam vocabant, vt indicat Terentius in Eunucho, cum scribit, An in astu venit, quo in loco Donatus ita interpretatur. & Probus Aemilius in Alcibiade, Postquam, inquit, astu venit concione aduocata, verba sic fecit. Steph. Rober. Asconius autem Pedianus in 2. in Verrem actio. astuta interpretatur vrbana, quòd ἄστυ vrbs dicitur, citátque & illud Terentij. De quo & tu vide Diodorum Siculum lib. 1. cap. 2. non multo ante fin.

Hebræis eadẽ uox elegantem significat, & urbanum, ἀστεῖον.

Astuti. Asty.

60 ¶ Quanquam, vt id obiter dixerim, illud scio, plurimos in vita rustica magnam fœlicitatis partem reponere. Quis enim nescit illud carmen Horatij Epodon Ode 2.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis, &c.

Illud quoque Claudiani,

Felix, qui patriis æuum transegit in aruis, &c.

Nam & hæc vtriusque carmina in rhythmos Gallicos elegantissimè traducta sunt, ideóque mulierculis nostris cognitissima. Quibus etiam succinit Seneca Tragœdiographus in Hippolyto, actu 2.

Non alia magis est libera, & vitio carens
Ritúsque melius, vita quæ Priscos colat,
Quàm quæ relictis mœnibus, syluas amat, &c.

Et nos quoque aliquid dicemus infrà, cum tractabimus an agricultura præiudicet nobilitati.

Rusticæ uitæ felicitas.

61 ¶ Verum apud Gallos, atque Britannos, nobiles de industria vrbes fugiunt, eásque habitare ignominiæ loco ducunt, sicuti & retulit Pogius in suo libro de nobilitate, vbi de hac re adeò verè scripsit, vt nihil vnquam verius comperiatur: Mercatorum (inquit) aut quorumuis opificum filij, qui diuitiis præstant, & empto prædio rus se conferunt, vrbe relicta, atque eius fructu contenti, seminobiles euadunt, suísque posteris nobilitatem prebẽt. Ita plus illis rura, & nemus conferunt, quàm vrbes, ad consequẽdam nobilitatem. Hæc ille. Et sane apud Gallos nobiles vt plurimum ruri habitant in suis villis vrbanis, de quibus suprà locuti sumus: suspectáq; est propemodum eorum nobilitas, qui in vrbibus, & oppidis habitant. Illud ausim dicere, illos libentius ruri morari, quàm in vrbibus. Illic enim sibi reges esse videntur, dum adorantur à suis villicis, & aliis id genus rusticis, quibus leges, quas volunt, imponunt, præscribunt, iubent, vetant quod videbitur. In vrbibus autem, & oppidis, solent habitare plurimi mercatores, alíque admodum opulenti quos non adeò sibi obedientes, tantúmque honoris impertientes essent habituri. Nam, vt scribit Theophilus Alexandrinus lib. pascali 3. Diuitiæ in vrbibus nobilitati præferũtur. Sunt autem, ne illud omittam, quædam c. de nobilibus quarundam vrbium ciuibus, vt in c. accedens. extrà de procur. & in c. series. extrà de testibus. Seneca autem in Agamemnone. actu 4.

Nobiles Galli urbes fugiunt & quare.

Argo nobilibus nobile ciuibus.

Nobiles ciues in iure canonico.

62 ¶ Cæterùm dici potest, plebeios, siue ignobiles, non dici *Vilains*, nostra lingua à villa, sed potius à vilitate, tanquam scilicet viles. Cui etymologiæ applaudit text. in d. auth. præsides. in princ. C. de epi. audi. cum dicitur homines non vilissimos, sed nobiliores, &c. Ibi enim, vt vides, contrarij ponuntur viles, & nobiles. Et similiter in l. ingenuæ. C. de murile. lib. 11. quæ splendori generis vilitatem opponit. Cuius arg. Lucas Pen. in l. 1. col. 2. in princ. C. de cond. in pub. hor. lib. 10. dicit nobiles dici ad differentiam vilium. Et alibi ignobiles, & vilissimi coniunguntur in §. 1. versic. sancimus in auth. de testibus. Sic vilem Spartacum vocat Claudianus,

Vilani non à villa sed à uili.

Viles pro ignobilibus.

—Vilis cum Spartacus omne
Perlatus Italiæ ferro bacchatus & igni, &c.

Spartacus uilis dictus, quia ignobilis esset.

Ob id, vt opinor, quòd is vili, & infimo genere natus esset. Nam eum seruum, & quidem fugitiuum, fuisse constat ex Plutarcho in Crasso. Plinio lib. 33. cap. 3. & Iurisconsulto in l. 3. §. si seruus. ff. de acqui. poss. Vbi tamen in antiquis codicibus Spartanus legebatur, sed huius erroris primus nos

Locus iurisconsulti.

BIU Cujas

nos monuit Ioan. Baptista Pius in posterioribus annotationibus, cap. 52. Cæterùm Seruius enarrans illud Virgilij lib. 7. Aeneidos,

Solus vbi in syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret. Ignobilis (ait) non vilis, sed ignotus, quod nos alibi ad aliud propositum citauimus. Nam sic vides Seruium vilem appellare, quem nos vulgò ignobilem dicimus.

63 *Aliæ nobilium appellationes, Prouerbium.* ¶ Sunt & alia, vt id caput tandem finiam, nomina, quibus nobiles ipsi vocantur, præsertim apud Græcos, quæ videre poteris infrà, 21. cap. num. 6. Quid igitur amplius? & quinque seq. ne hîc te diutius detineam. Maturè enim pergendum est ad antiquæ illius nobilitatis species, quas non omnes tangemus: sed satisfacientes veteri prouerbio, λεῖπε τὰ μέσα, reliquum facito aliquid & Medis. Eas tantum sigillatim describemus, quas à nostris legum interpretibus tractatas comperimus, quarúmque his nostris temporibus, quædam etiamnum reliquiæ manent, & ex quibus facilè, ac perspicuè cæteras omnes intelligere poteris.

Quemadmodum, quibúsve ex rebus Nobilitas quæritur. Et primùm an diuitiæ nobilitent. CAP. III.

1 Diuitias igitur, vt ab ea parte incipiam, quam maxima pars hominum maximè miratur, ac colit, nobilitatem esse, aut certè nobilitatis speciem multi adstruxere, sed alij aliter. Nonnulli enim diuitias ipsas simpliciter. Alij diuitias antiquas, scilicet à nostris progenitoribus, relictas. Alij easdem, cum virtute etiam progenitorum coniunctas. Primæ sententiæ videtur fuisse Euripides, in Archelao, cuius hi versus sunt,

Μὴ πλούσιον δῇς, ἐνδεεστέρῳ γὰρ ὤν,
Ταπεινὸς ἔσαι. κεῖνο δ' ἰσχύϊ μέγα
Πλοῦτῳ, λαβόντε τοῦτον, εὐγενὴς ἀνήρ.

Quos sic reddidit Gesnerus in Stobæi traductione, Sermo. 89.
Ne reddideris eum diuitem. nam si pauperior sit,
Humilis erit. Ingens autem vis est
Diuitiarum, quas qui nactus est, statim nobilis euadit.
Et rursus idem Euripides in Aeolo,

Τὸν δ' εὐγένειαν πρὸς θεῶν μή μοι λέγε,
Ἐν χρήμασι τόδ' ἐστί. id est, vt & idem vertit,

Nobilitatis mentionem amabo ne mihi feceris,
Hoc in pecuniis situm est. Item quæ in Erechtheo,

Ἔχειν δὲ πλοῦτον. τοῦτο γὰρ τό τ' εὐγενὲς,
Καὶ τὰς γάμους δίδωσι τὰς πρώτους ἔχειν.
Ἐν τῷ πένεσθαι δ' ἐστὶν ἥ τ' ἀδοξία,
Κἂν ἦ σοφός τις, ἥτ' ἀτιμία βίᾳ.

Da operam opibus, nam illæ nobilitatem donant.
Et nuptiis primariis potiri in causa sunt.
In paupertate verò obscuritas inest,
Vtcunque sapias, & ignominia vitæ.
Et in Iphigenia in Aulide,

Οἱ δ' εὐδαίμονες
Ἐν πᾶσι λεῖνοι κἀπὶ πορίβλεπτοι βροτοῖς.
Nam diuites
In omnibus inclyti, & illustres hominibus. Et in Alcmena.

2 ¶ Et Aristoteles quoque lib. Politicôn 4. cap. item 4 qui postea quàm recensuit multa plebeiorum genera, illud confestim subdit, Τῶν δὲ γνωρίμων, πλούτου, εὐγενείας, ἀρετῆς, παιδείας, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια λεγόμενα ἐν τούτῳ διαφορὰν. Nobilium siue mauis, Patriciorum verò opulentia, clari natales, virtus, eruditio, & his similia, quæ differentiæ causa nominantur. Et Quintilianus, si is est, quod Valla putat, declamatione 14. dum appellat opes nobiles, quod non nisi ab effectu intelligi posse videtur. Et Theophilus Alexandrinus lib. Paschali. 3. dum scribit diuitias nouis hominibus antiquam donare familiam.

3 *Qui ex nostris.* ¶ Ex nostris autem legum interpretibus eius sententiæ hauddubiè fuit Alber. non leuis authoritatis vir, in l. Imperatores. statim post princ. ff. de Decuri. dum dicit, diuitias nobilitare, & Bald. qui minimè illi authoritate cedit, in cap. super eo. le 2. in fin. extra de test. vbi per eum text. dicit, eum satis esse nobilem, qui diues est. & Barb. qui suo ipsius iudicio nemini cedebat, consi. 57. præclarè scribitur. col. 2. lib. quoque 2. per text. in l. nobiliores. C. de commer. & merc. qui videtur tria nobilitatis genera tetigisse, scilicet natalium, honorum, & diuitiarum.

4 *Qui huic opinioni accedũt.* ¶ Quibus omnibus accedit quod scribit Horatius lib. Epistolarum 1.

Scilicet vxorem cum dote, fidémque, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.

Et Liuius 3. dec. lib. 2. mulier Paula nomine Busa, genere clara ac diuitiis. Et Iuuenalis Saty. 2.

Clarus genere atque opibus vir.

Quæ

BIU Cujas

Quæ loca & nos alibi ſuprà ad aliud citauimus. Nam, vt ſuprà diximus cap. 2. numero 9. Clarus idem eſt quod nobilis. Iuuenalis autem apertè declarat claritatem, ſiue nobilitatem, non ſolum ex genere eſſe, ſed etiam ex opibus. Et quod Ennius vetus ille poëta in Tragœdia, cui Hecuba titulus erat, opulentos ignobilibus veluti oppoſuit, tanquam ſcilicet opulenti ipſi ſint nobiles, inopes autem ignobiles. Verſus eius ſunt apud Aulum Gellium, lib. Noctium Atticarum 11. cap. 4.

Nec tu & ſi peruerſe dicas facile Achiuos flexeris.
Nam cum opulenti loquuntur, pariter atque ignobiles,
Eadem dicta, eadémque oratio æqua non æque valet.

Cui proximum eſt, quod ſcribit Eccleſiaſticus cap. 13. Diues loquutus eſt, & omnes tacuerunt, & verbum eius vſque ad nubes perducunt: Pauper loquutus eſt, & dicunt, quis eſt hic?

5 ¶ Imo verò plus dicebat Guil. à monte Laudu. in cle. 1. de bapt. quem ibi refert Card. Flor. in q. 6. quòd omnes diuites dici poſſunt principes, ita vt in illis locũ habeat d. cle. loquẽs de principibus, arg. c. omnes. de maio. & obedi. & eius, quod ſcribitur, vt ipſe dicit, Eccleſ. 1. Pecunia eſt omnium regina. Sed credo illum voluiſſe citare illud Eccleſ. 10. Pecuniæ obediunt omnia, quod & è noſtris quoque citarunt Hoſti. & Io. And. in c. ſignificãtibus. poſt prin. de offi. dele. & Bal. in l. ſingularia. col. 4. verſ. 11. eſt ſpeciale. ff. ſi cert. pet. & Sal. in l. receptitia, col. 3. verſic. item no. ibi. C. de conſtit. pecun. Hinc occaſione ſumpta, quod in eo tex. dicitur in verſic. nec quenquam moueat, appellatione pecuniæ res omnes cõtineri, vti etiam in l. pecuniæ. ff. de verb. ſign. & in c. totum. 1. q. 4. Tanquam ſcilicet res omnes is habeat, qui pecuniã habet, vti etiam not. Bal. in d. l. receptitia. Vt non abſque ratione facultates à nonnullis ita dictæ putentur, quòd rerum omnium facultatẽ ac veluti facilitatem quandã præbeant, Græcorum imitatione, qui facilitatem, & opulentiam vno verbo ſignificãt, vt diximus, & probauimus in noſtra repeti. l. ſi vnquam. in verbo facultatum, nu. 3.

Diuites principes.

Pecuniæ obediunt omnia.

Pecuniæ appellatione omnia contineri.

Omnia habet qui habet pecuniam.

Facultates cur ita dicuntur.

6 ¶ Quo etiam loco adduximus & alia loca huic opinioni mirum in modum ſuffragantia. Illud ſcilicet ipſius Horatij lib. Ser. 2. Satyr. 2.

Omnis enim res
Diuitiis paret, quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit fortis, iuſtus, ſapiens, etiam rex.

Ex quo loco maximè annotandum eſt, quod dicit, Clarus erit. nam id peræquè eſt, ac ſi diceret nobilis, quod nos ſuprà multis probauimus. Et illud etiam Rex, ad id quod ſuprà diximus ex Guil. de monte Laud. Diuites principum loco haberi. Item illud Ariſtophanis in Pluto, quem ita alloquitur Chremylus,

Rex eſt, qui diues eſt.

Καὶ νὴ Δί', εἴ τί γ' ἔστι λαμπρὸν καὶ καλόν,
ἢ χάριεν ἀνθρώποισι, διά σε γίγνεται
ἅπαντα. σοῦ πλουτοῦντος γὰρ ἔστ' ὑπήνεμα.

Id eſt, ad verbum,

Et per Iouem, ſi quid eſt ſplendidum, & honeſtum,
Vel gratum (ſiue malis lepidum) hominibus, per te fit
Omnia. ipſi diuiti enim ſunt morigera, ſiue obedientia.

7 ¶ Hinc autem fit, vt ſubdit ipſe Guil. de monte Laud. vbi ſuprà, vt ſæpiſſime nobiles viri ſuas filias nuptui dent filiis diuitum ignobilium, nihil ſuam præ diuitiis nobilitatem curantes, id quod ſatis dixerat Horatius illis verſibus ſuprà. numero abhinc 3 citatis. Scilicet vxorem, & cætera. Sed tamen ad illud dictum Guil. propius accedit illa Theognidis ſententia,

Generos diuites magis quàm nobiles quærimus.

Et vxores quoque diuites magis, quàm nobiles.

ὡς πλοῦ μὲν εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
μᾶλλον δὲ κτεάνεσσι πᾶσι πλουσίοις.

Qua ſignificat homines maximè nobilitatem laudare, magis autem affinitatem inire cum ditioribus. Quæ quidem ſententia citatur ab Ariſtotele apud Stobæum Serm. 84. non deſignato libro ipſius Ariſtotelis, nec reperitur apud eum in libris, qui nunc extant, & nili me coniectura fallit, id erat in eo libro, quem Laërtius eum tradit ſcripſiſſe de nobilitate. At idem Stobæus Serm. 90. eandem propemodum ſententiam citat ex Euripide, in Thyeſte,

πλοῦτος δ' ἀπεξύνευσε, ἀσθενεῖς γάμοι.
πλοῦ μὲν γὰρ εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
μᾶλλον δὲ κτεάνεσσι τοῖς εὐδαίμοσιν.

Id eſt, ex Geſneri traductione,

Diuitiæ ſi abſint, imbecilles fiunt nuptiæ.
Laudant enim nobilitatem homines,
Magis autem affinitatem ſequuntur diuitum.

Huic autem ſententiæ Theognidis affinis eſt & alia eiuſdem in eo libro, cui titulus eſt, γνῶμαι ἐλεγειακαὶ ad Cyrnum.

Κύρνε μὴ κακὸς ὄνος ἀλώμεθα, κύρνε, καὶ ἵππος
Εὐχρηέας, καί τοι βόλεται ἐξ ἀγαθοῦ
κτήσασθαι, γῆμαι δὲ κακὴν κακὸς ὁ μελεδαίνει
ἔθλος ἀνὴρ ἢν τις χρήματα πολλὰ διδῷ.
οὐδὲ γυνὴ κακοῦ ἀνδρὸς ἀναίνεται εἶναι ἀκοίτις
πλουτίου, ἀλλ' ἀφενὸν βόλεται ἀντ' ἀγαθοῦ.
χρήματα γὰρ τιμῶσι, καὶ ἐκ κακοῦ ἐσθλὸς ἔγημε,
καὶ κακὸς ἐξ ἀγαθοῦ, πλοῦτος ὅτῳ ξυμφέρεται.

BIU Cujas

Quibus significatur arietes, asinos, & equos generosos nos quærere, & vnunquenque velle huiusmodi animalia ex bono genere sibi parare. Vxorem verò malique generis, non renuere virum generosum, si ei pecunias multas dederit. Neque ediuerso mulierem mali viri, sed diuitis, recusare nuptias, bono enim illam præferre opulentum. Adeò quidem æstimant, vt illarum gratia bonus mali generis vxorem ducat, & malus bonum sibi genus adsciscat. Sed tu tamen vide super eorum carminum interpretatione, quæ nos ex Aristotele afferemus infrà, num. 11.

8 *Qui diuitias antiquas nobilitatem esse dixerunt.*

¶ Qui non simpliciter diuitias, sed eas antiquas, nobilitatem esse dixerunt, inter cæteros fuere Diuus Hieronymus ad Helbidiam. Nobilitas (inquit) mundi, nil aliud est, quàm inueteratæ diuitiæ. Et Plutarchus ex vulgi opinione, eo loco, quem adducemus cap. seq. nu. 3. & è nostris Petr. à bel. pertica in l. humilem. in fin. C. de incest. nupti. dum similiter dicit, nobilitatem nihil aliud esse, quàm diuitias inueteratas. & Alberic. Ros. in rub. ff. de vulg. & pupil. substit. chart. 17. versic. 3. idem probatur. vbi dicit, nobilitatem consistere in antiquis diuitiis.

9 *Diuitiæ à maioribus acceptæ pluris æstimantur, quàm recèter partæ.*

¶ Neque enim recètes, nouæque diuitiæ à nobis scilicet nuper partæ, sunt in tanta existimatione, pretio, ac dignitate, quanta quæ à maioribus nostris sunt acceptæ, vel testimonio Aristotelis, qui lib. 2. Rhetoricôn ad Theodocten, c. 9. quo de indignatione differit, scribit, eos, qui diuitias nuper assecuti sunt, magis offendere, siue molestia afficere alios quàm qui olim & à genere receperunt, μᾶλλον γὰρ λυπῶσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι ἐκ προγόνων. Et paulo post in eandem propè sententiam, καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες τὴν πρὸς τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. Rursúmque, πᾶσι ἅπασι μᾶλλον ἐκ φαυλοτέρα τὰ καλὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους. Legibus autem Romanorum, hi, quibus quadringentorũ sestertiorum ipsi patri, auóque census non fuisset, spectandi in XIIII. subselliis ius nõ erat. nec cuipiã ius annulorũ erat, nisi, cum ipsi, patri, auóque sestertiũm CCCC. census fuisset, vt scribit Plin. lib. 33. c. 2. & alibi non semel, ad aliud propositum referemus.

10 ¶ Nam & semper aliàs νεοπλούτους, id est, nuper ditatos, siue repentè diuites factos, veluti improbos & insolentes, taxãt omnes iusti rerum æstimatores. Nam Demosthenes in oratione περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν hæc scribit, ὅτοι δ' οἱ νεόπλουτοι μόνοι καταφρονεῖν ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν ἀναγκάζουσιν. Plutarchus autem lib. 7. Sympositôn, καὶ περὶ οἴνου, inquit ἀμφορεῖς καὶ μύρων ἐρωτᾶν, καὶ ἀμπυνθάνεσθαι, φορητὸν ἡδιστὸν καὶ νεόπλουτον. Quibus constat νεόπλουτον dici quicquid est insolens & improbum. Ex Latinis Cicero in oratione 2. de lege Agraria ad Quirites: Imò verò, ait, etiã hoc magis, quàm illi veteres, germaníque Campani, quod in vetere fortuna illos natos & educatos, nimiæ tamen rerum omnium copiæ deprauabant, hi ex summa egestate in eandem rerum abundantiam traducti, nõ solum copia, verum etiam insolentia commouebantur. Idem in oratione in Vatinium, Quæro ex te, sísne ex pauperrimo diues factus illo ipso anno, quo lex lata est de pecuniis repetundis acerrima. Plutarchus in Sylla statim post princip. scribit, quòd & Syllæ ipsi aliquando gloriãti post Africanam victoriam, & militiam magnificis vtenti verbis, quidã ex honestiori ordine dixisse fertur, Quonam modo vir bonus esse potes, qui cum nihil à patre tibi sit relictũ, tot ac tanta possideas? Idem Plutarchus in Crasso scribit, Crassum ipsum virtutes, quas plurimas habebat, vnius auaritiæ sordibus obscurasse; hoc enim in ipso præcipuum vitium cætera, quæ in eo erant, longe superat. Cuius rei clarissimum testimonium præbet magnitudo diuitiarum, quas breui admodũ tempore sibi comparauit: nam cum trecenta solum talenta ex paterna hæreditate accepisset, prius tamẽ, quàm aduersus Parthos exercitum duceret, septem millium & centum talentorum summam cepisse tradit. Cornelius Tacitus lib. 17. in vituperium Fabij Valentis: Is, inquit, diu sordidus, repentè diues mutationem fortunæ male tegebat. Cæterùm sententia est Salomonis Prouerbiorum 13. substantia festinata minuetur: nam & cõfestim subdit, Quæ autem paulatim colligitur, multiplicabitur. Tanquam scilicet huiusmodi festinatam substãtiam abhorreat. Est autem Ioannis secundi Epigramma in subitò ditescentem,

Non fortuna fauet, dum te sic tollit in altum,
Sed docet arbitrio te quoque stare suo.

11 *Qui diuitias, & virtutẽ maiorum ad nobilitatem cõtulerunt.*

Qui autem vtrunque coniunxerunt, scilicet maiorum & opulentiam, & virtutem, quasi altera non sufficiat, id est, opulentia sine virtute, nec satis quoque sit vtrãque habere, ad nobilitatem producendam, nisi & vtranque à maioribus acceperimus, hi sunt: videlicet idem Aristoteles huius opinionis veluti antesignanus illo lib. Politicôn 4. c. 8. dum ita nobilitatem nuncupatam diffinit, ἡ γὰρ εὐγένεια ἐστὶν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή. Id est, nobilitas enim est vetus opulentia, & virtus. Id quod declarat lib. 5. eiusdem operis, c. 1. εὐγενεῖς γὰρ εἶναι δοκοῦσι, οἷς ὑπάρχει προγόνων ἀρετὴ καὶ πλοῦτος: Nobiles enim ij existimantur, quibus adest progenitorum virtus, & opulentia. Et illum citant, & sequuntur Guid. Pap. sing. 785. nobilitas. Felin. in d. c. super eodem, le 2. col. 4. de testibus. & Franc. Purpur. in l. 1. char. 12. versic. tertium ponunt exemplum. ff. de iurisdict. om. iud. Et plenius lib. de Nobilitate apud Stobæum sententiarum cap. 86. Neque enim hodie inter eius opera is liber reperitur, cuius hęc verba sunt, φανερὸν δέ νυν, ἔφην ἐγὼ, περὶ ὧν πάλαι διηπορήκαμεν, διὰ τί ποτε οἱ ἐκ πάλαι πλουσίων, ἢ οἱ ἐκπαλαι εὐδαιμόνων, εὐγενέστεροι δοκοῦσιν εἶναι μᾶλλον τῶν σύνεγγυς τ' ἀγαθὰ κεκτημένων. αὐτὸς γὰρ ἐγγύτερον εὐδαίμων ὤν, ἢ πάππος εὐδαίμων τετυχηκὼς, ὡς εἰκὸς εὐγενὴς, ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ. καί τινες ἐρήκασιν ὅτως ἐκ τοῦ διελέγχειν προσαποιούμενοι τὸν συλλογισμὸν τῆς εὐγενείας, ὥσπερ φησὶ, Εὐριπίδης, ὀχεῖ τ' ἐκπαλαι εὐδαίμων, εὐγενὴς δ' ἄρα φάεμλος ἐστ' ἀλλ' ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἁπλῶς τοῦτ' ἐκ παλαι ὀρθῶς ζητεῖ, οἱ τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν προσδέχονται. τὰ δ' αἴτια ἐπιμελὲς τοῦτ' ἐστιν, ὅτι ἡμῖν

ἡ μὲν εὐγένεια δόξη, ἀρετὴ γένους· ὅθ' ἀρετὴ, παντοδαπὸν. παντοδαπὸν δ' ὂν γένος ἐν ᾧ πολλοὶ παντοδαποὶ πεφύκασιν ἐγγίνεσθαι. συμβαίνει δ' τὸ τοιοῦτον ὅταν ἐγγένηται ἀρχὴ παντοδαπὰ ἐργάζεσθαι ἐν ᾧ γένει. ἡ γὰρ ἀρχὴ, τοιαύτην ἐχέτω δύναμιν, πολλὰ ἐξεργασαμένην ὁμοῖα αὑτῇ. ἔστι γὰρ ὄντως ἀρχὴς ἔργον, ποιῆσαι ὅσον αὐτὴ, ἕτερα πολλά. ὅταν δὲ ἐγγένηται τοιοῦτός τις ἐν ᾧ γένει, καὶ ὥστε παντοδαπὸς, ὡς ἔχειν τὸ ἀπ' ἐκείνου ἀγαθὸν πολλὰς γενεὰς, ἔθ παντοδαπὸν ἀνάγκη εἶναι τὸ γένος. πολλοὶ γὰρ ἔσονται παντοδαποὶ ἄνθρωποι, ἄνπερ ἀνθρώπων ᾖ τὸ γένος· ἄν περ ἵππων ἵπποι· ὁμοίως δ' ἢ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. ὡς εὐλόγως, οὐκ ὀλίγοι πλούσιοι, οὐδ' ὀλίγοι ἀγαθοὶ· ἀλλ' ὀλίγοι ἐκπαλαι πλούσιοι, ἢ ἐκπαλαι ἀγαθοί· εὐγενεῖς εἰσιν ἄρ. ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος τ' ἀληθῆ. ἀρχὴ γὰρ ἄνωθεν πάντων, ὁ μὲν ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν, εὐγενεῖς πάντως, ἀλλ' ὅσοι τυγχάνουσιν ἀρχηγοὶ τ' πολλῶν ὄντες. ὅταν μὲν οὖν αὐτὸς ἀγαθὸς, μὴ ἔχει ἢ τοιαύτην δύναμιν τ' φύσεως ὡς τίκτειν πολλοὺς ὁμοίους, οὐκ ἔχει ἀρχὴ τοιαύτην δύναμιν· ἡ τοῦτο. ἀρχὴ τοῦ γένους ἢ εὐγενεῖς· οἱ ἀπὸ τούτου τ' γένους ὄντες (οὐκ ἐὰν ὁ πατὴρ εὐγενὴς ᾖ, ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τ' γένους. ὁ γὰρ δι' αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐγέννησεν ἀγαθὸν, ἀλλ' ὅτι ἐκ τοιούτου γένους ἦν.) Perſpicuũ igitur id eſt, dixi ego, de quo dubitabamus, quamobrem tandem qui ex maioribus diuitibus aut etiam maioribus bonis nobiliores his eſſe videantur, qui nuper bona poſsident. Qui enim per ſe ſtudioſus eſt, propinquius bona poſsidet, quàm qui auum ſtudioſum nactus fuerit. Sit igitur nobilis, qui vir bonus eſt. Quidam enim id dixerunt ſic (vt conuincerent eos qui aliter ſentirent) ſyllogiſmũ nobilitatis concludentes, vt etiam Euripides ait, negans nobilitatẽ eorum, quorum maiores clari fuerunt, ſed eius tantum eſſe, qui per ſe bonus ſit. Sed hoc non ſic habet. Sed rectè quæſtionem hanc mouẽt, qui virtutem antiquam proponunt, quoniã videlicet, vt iam diximus, nobilitas virtus eſt generis, virtus autem laude digna eſt: laudabile etiam genus eſt, in quo multi generoſi naſci ſoliti ſunt. Accidit autem id, cùm origo ſtudioſa fuerit. Origo enim hanc vim habet, vt multa præparet talia, qualia ipſa eſt. Hoc quippe principij opus eſt vt plurima ſibi ſimilia efficiat. Cum igitur talis quiſpiã adeóque generoſus in aliquo genere fuerit, vt bonũ ab eo profectum in multas ætates duret, hoc certè genus nobile, & laude dignũ eſſe neceſſe eſt: multi enim homines generoſi erunt, ſi hominum ſit genus: ſi equorum, equi: ſimiliter & in aliis animalibus. Itaque meritò neque diuites, neque boni, ſed qui ab antiquis diuitibus, aut antiquis bonis ſunt geniti, nobiles dici debent. Vera enim ſermo inquirit. nam principiũ ſupra omnia eſt. Sed nec abſolutè nobiles ſunt, qui ex maioribus bonis orti ſunt, ſed qui authores poſterorum ſunt. Qui igitur ipſe bonus eſt, ſed non eam vim naturæ habet, vt multos ſimiles generet, principij rationem ad poſteritatẽ non habet. Origo igitur generis talis ſit, & nobiles qui inde orti ſunt. (non ſi pater ſit nobilis, ſed ſi author generis: nõ enim eius cauſa pater generauit bonũ, ſed quia ex eo genere erat.) Et paulo poſt affert Ariſtot. illa Theognidis carmina, quæ poſuimus ſuprà nu. 7. Quæ, inquit, carmina reprehendunt homines, qui nulla ratione circa liberorũ procreationem vtuntur. Hinc enim genus hominũ ſubinde deterius fieri, cum mali coniuges bonis admiſcentur. Sunt & qui, ait, à poëta illis verſibus nihil quàm auaritiam hominũ incuſari putent, vt qui ignobilitatem & malitiã non declinant, dum modo pecunias accumulẽt, & cætera, quæ ibi ſubiũgit. Et huic accedit illa cuiuſdã Imperatoris diffinitio relata à Dante Florentino, & Bar. in l. 1. col. 3. C. de dign. lib. 12. Nobilitas, eſt antiqua æris, & diuitiarum poſſeſsio, cum pulchris regiminibus, & moribus.

12 ¶ Et his omnibus ſententiis, quæ in diuitiis nobilitatem collocant, ſiue ſimpliciter, ſiue miſtim, aut alio quouis modo, adſtipulatur eorũ opinio, qui diuitias ipſas omnibus cæteris rebus anteponunt: nihílque illis deeſſe exiſtimant, qui eas habeant, ex quibus nonnullos ſuprà adduximus, vti etiam fecimus in noſtra repe. d. l. ſi vnquam, in verbo, facultatum. C. de reuo. don. Sed quibus addere potes illud Euripidis apud Stobæum Ser. 89.

Diuitiæ à multis anteponi cæteris rebus omnibus.

Χρυσὸν μάλιστα βάλομ' ἐν δόμοις ἔχειν.
Καὶ δοῦλον ὃν γὰρ, πίμιον πλουτῶν ἀνὴρ,
Ἐλεύθερον ἢ χρεὼς ὢν ὄλβου δίνει.
Χρυσὸν νόμιζε σ' αὐτὸν ὄντα εὐτυχεῖν.

Id eſt, vt vertit Conradus Geſnerus,

Aurum præcipuè domi poſsidere velim.
Nam vel ſeruus, ſi diues ſit, in pretio habetur.
Liber autem egenus nihil efficere poteſt,
Itaque fœlicitatem in auro tibi ſitam exiſtimes.

Et alibi,

ἆρ οἶδ' ὅθ' ὄντες οἱ μὲν ἐνηβεῖς βροτῶν
Πένητες ὄντες, οὐδὲν ἐμφαίνουσ' ἔτι.

Sciſne, quòd nobiles quidem mortalium,
Dum pauperes ſunt, non amplius clari exiſtunt.

Quod & nos alibi retulimus. Sed continuò ſubiungit Euripides,

οἵτ' οὐδὲν ἦσαν πρόσθεν, ὄλβιοι δ' νῦν,
Δόξαν φέρονται τ' νομίσμασιν χάριν.
Καὶ συμπλέκονται σπέρμα, καὶ γάμους τέκνων.

Qui verò prius nihil erant, nunc diuites facti,
Gloriam aſſequuntur propter nummos,
Genúſque, & nuptias ſuis liberis excellentes comparant.

BIU Cujas

Alibi autem docebimus nobilitatem per gloriam intelligi. Ideo & apud Græcos illud vocabulum δόξα, quo vtitur Euripides, & gloriam, & maiestatem, & splendorem, & opinionem celebrem, quæ omnia ad nobilitatem pertinẽt, significat, vt alibi quoque diximus. Sed & Sophocles.

δοτόθεν πένης ἀνὴρ,
Μὴ δ' εὐτυχῶν δώμασι' ἂν ὧν ἐρᾷ τυχεῖν.

Vnde vir pauper
Quamuis fortunatus desiderio potiri non posset.

Quæ etiam est sententia Aristotelis lib. Ethicorum ad Nicomachum 1. cap. 8. fœlicitatem diuitus indigere, fieri non posse, aut non facile, vt is præclaras res agat, cui facultates desunt. Subdit autem Sophocles,

Καὶ γὰρ δυσειδὲς σῶμα καὶ δυσώνυμον
γλώσσᾳ σοφὸν πίθησιν, εὔμορφόν τ' ἰδεῖν.
Μόνῳ γ' ἔξεστι καὶ νοσεῖν ἡδέως
τ' ἀρέσκειν αὐτῷ, κ' ἀποκρύπτεσθαι κακά.

Hominem enim deformem, & inauspicati corporis,
Lingua disertum, visúque pulchrum efficiunt opes:
Soli autem gaudendi, & ægrotandi facultas
Diuiti permittitur, & mala celandi.

Iterúmque in Creusa,

εἰσὶ δ' οἵτινες
Ἀνῆσθαι μὲν ἄνοσον αὖθ' ἑμοὶ δ' οὐδεὶς δοκεῖ
εἶναι πένης ὢν ἄνοσος, ἀλλ' ἀεὶ νοσεῖν.

Sunt autem nonnulli, qui
A morbis immunem laudant. At mihi nullus videtur,
Qui pauper sit, vacare morbo, sed ægrotare perpetim.

Menander quoque hæc in eandem sententiam apud Stobæum, vbi suprà,

ὃ μὲν Ἐπίχαρμος τοὺς θεοὺς εἶναι λέγει,
Ἀνέμους, ἥλιον, γῆν, ὕδωρ, πῦρ, ἀστέρας.
Ἐγὼ δ' ἥγημαι χρησίμους εἶναι θεοὺς
Τὸ ἀργύριον ἡμῶν, καὶ τὸ χρυσίον.
Ἐὰν γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν
Ἔνδον τὶ βάλῃς, πάντα σοι γενήσεται,
Ἀγρὸς, οἰκίαι, θεράποντες, ἀργυρώματα,
φίλοι, δικασταὶ, μάρτυρες; μόνον δίδου.
Αὐτοὺς γὰρ ἕξεις τοὺς θεοὺς ὑπηρέτας.

Quæ Gesnerus ita vertit:

Epicharmus quidem deos esse dicit,
Ventos, Solem, terram, aquam, ignem, stellas:
Ego autem vtiles esse deos arbitror
Argentum nostrum & aurum.
Nam illos si collocaueris in domum,
Pete quicquid voles, assequêris omnia,
Agrum, domos, seruos, argentea pocula, (vasa malim dicere)
Amicos, iudices, testes; largire solùm.
Sic enim vel ipsos deos habebis ministros.

Quibus concinit & illud Philemonis,

Τὸ δ' ἀμαλθείας δοκεῖς εἶναι κέρας,
ὅιον γράφουσιν οἱ γραφεῖς κέρας βοός;
Ἀργύριόν ἐστι, τοῦτ' ἐὰν ἔχῃς, λέγε
πρὸς τοῦθ' ὃ βούλει, πάντα σοι γενήσεται:
φίλοι, βοηθοί, μάρτυρες, συνοικίαι,

Putásne Amaltheæ cornu huiusmodi esse,
Quale pictores cornu bouinum depingunt?
Argentum est, quod si habueris, petas
Ab ipso quicquid voles, omnia tibi addentur,
Amici, auxiliatores, testes, domuum multitudo.

13 *Qui diuitias nihil ad nobilitatẽ pertinere dicunt.*

¶ At huic sententiæ, quæ diuitias genus nobilitatis facit, nõ assentit Lactantius lib. 5. qui de iustitia est, c. 16. vbi ita scribit, Diuitiæ nõ faciunt insignes, nisi quos possunt bonis operibus facere clariores. Et Plutarchus in libro contra nobilitatẽ, cuius in eam sententiã verba afferemus c. seq. vbi de nobilitate virtutis disseremus. nu. 3. Phalaris ipse Dantes Florẽtinus in sua illa Cantilena inci. *Le dolze rime d'amor*, vbi dicit diuitias suapte natura vtiles esse: nec quod vile est, posse dare nobilitatẽ. Cuius sententiã sequitur Bar. in d. l. 1. col. 3. vers. 3 ergo quæro. ibi quoq; Io. Pla. C. de dig. & Iac. Bel. in suo sermone de moribus quẽ collocauit super l. omni modo. C. de inof. test. & Bal. in c. sedes. col. vlt. extrà de rescri. dum reprehẽdit Inn. ibi dicentẽ, quòd rescriptũ nominans quasdam personas,

personas,non trahitur ad maiores personas potẽtia,vel diuitiis,dicens se nõ putare verum,quod dicit de diuitiis,nisi sint personæ aliàs nobiles.Nã licet nobilitas sæpe ex diuitiis surgat,eæ tamen non faciũt nobiles.& Sali.in l.furiosi.C.de nupt.vbi allegat l.humilẽ.C.de inceſt.nupt.& Ang.in l. si quis vxori.§.cũ Titio.ff.de furt.& Io.Rayn.in trac.nobilitatis,col.2.in l.q.principali.Et Cepola in tract.de imperat.mili.deligendo,in materia nobilitatis,col.1.Et nouissimè Franc. Ripa.in c.ad aures.col.7.versi.3.quæro.de rescrip. Quibus proximè accedit quod dicit Lapus alleg.110.in ciuitate Floren.col.15.in paruis.vers.ex diuitiis,quòd nõ tribuitur dignitas ex diuitiis,quia cadunt etiam in vilissimas personas & infames,dignitatũ prorsus incapaces,per l.2.C.de dign.lib.12.

14 ¶ Et huic quoq; sentẽtiæ Aristoteles alicubi adstipulatus est. Nam lib. Politicôn 4.c.8. scribit,ditiores magis comitari solere disciplinã & nobilitatẽ διὰ τὸ μᾶλλον ἀνολισθεῖν παιδείαν & εὐγένειαν εὐπροωπέροις. Ex quibus planè intelligas diuitias nõ esse nobilitatẽ. Sed & paulo post subdit, Diuites appellari solere honestos, siue mauis pulchros, bonos, & nobiles, ὅθεν καὶ καλὸς κ' ἀγαθὸς, καὶ γνωρίμως τοὺτους πολιτογρέντειν. Quibus apertè significat diuites non esse nobiles, sed ita tamen plerunque vocari. Sed & alibi vt diuersos posuit nobiles & opulentos, eiusdem lib.c.12. ὅπως δὲ τὸ τῶν εὐπόρων καὶ γνωρίμων ὑπερτείνει ἴσως ποιῶ, &c. Et Euripides cùm scribit in Bellerophonte,

Τριοσῶν ἓ μορῶν ἑνὶ κρίνω νίκαν μίαν.
πλόστο τι, καὶ ὅτῳ πίερμα γηγενὲς πόδος;
πενίας τ' ἀριθμὸν γὰρ ἴσον δὲ πρυθέμην.
ὁ μὲν γὰρ πλοῦς, εἰς γῆρος δ' ἐκ εὐτυχὴς,
ἀλγεῖ μὲν ἀλγεῖ, παγκάλως δ' ἀλγύνεται
ὅλβῳ δοίγων θάλαμον ἥδιστον χερί. Quæ sic vertit Gesnerus.

Ex tribus autem vitæ generibus vni victoriam tribuo.
Alius diues,alius genere nobilis est,
Alius pauper.De istis enim tribus dicere proposui.
Vir igitur prædiues,genere autem obscurus
Doloribus afficitur,sed pulchrè dolet,
Manibus interim aperiens iucundissimum thalamum diuitiarum.

15 ¶ In quam etiam sententiam est bonus tex.in d.l.nobiliores.C.de commer.& merca. Vbi diuitiæ & nobilitas ponuntur vt diuersa & separata.vbi Iaco. But. eum text.ad hoc ponderat, & etiam Io.Rayn.qui illum ad hoc dicit sing.vbi suprà.Et iterũ in c.1.§.fitmiter.char.10.vers.quæro quid de sumptibus.tit.de prohib.feud.ali.per Fede.Sed est similis in ea re tex.in d.c.super eo.l.2.ibi,diuitiis,nobilitate.extra de testib.& in c.significantibus.ibi,nobilis,& diues,extrà de offi. deleg.

16 ¶ Quibus admodum concinit quod Sempronius Asellio scriptor Ro.historiæ tradit:P. Crassum Mutianum quinque habuisse rerum bonarum maxima,& præcipua,quòd esset ditissimus, quòd nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd iurisconsultissimus, quòd Pontifex Maximus, sicuti etiam refert Gellius lib.1.c.13.Ex quibus clarè liquet, illis quoque temporibus non continuò nobilem fuisse qui diues esset: sed nobilitatem & diuitias res esse omnino separatas. Quibus etiam accedit illud Cornelij Taciti lib.16.Cassius (inquit) opibus vetustis, Syllanus claritudine generis præcellebant. Et lib.17. Maligna cura in omnes, quos nobilitas, aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat.Illud quoque Plauti in Captiuis,

Nobilitatem occultate,& genus,& diuitias meas. Et paulò pòst,
Ego patri meo esse fateor summas diuitias domi,
Méque summo genere natum. Et iterum,
Cùm apud hunc confessus es & genus,& diuitias meas. Et in milite glorioso,
At illa laus est magno in genere,& diuitiis maximis,& c. Et in Penulo,
Fuere summo genere,& summis diuitiis. Et Terentius in Heautontimo.
Parentes,patriam incolumem,amicos,genus,cognatos,diuitias. Et in Adelphis,
Potentes,dites,fortunati,nobiles.

17 ¶ Et Tullius in oratione pro Sex. Roscio Amerino,Roscius pater huiusce, municeps Amerinus cùm genere,& nobilitate,& pecunia, non modò sui municipij, verum etiã eius vicinitatis facilè primus.Quibus verbis genus,nobilitatẽ,& facultates,vt diuersa posuit.Et in 1.in Verrẽ actione, Eubulides est Grospus Centuripinus homo cùm virtute & nobilitate domi suæ, tum etiã pecunia princeps. In 6.etiam in Verrem actione, Philarchum Centuripinũ hominem locupletem,ac nobilem dicit. Et rursum,ibi de eodem loquens, illum dicit primariũ hominem genere, virtute, pecunia.Et lib.1. Rhetoricorũ ad Herennĩũ, si is est, quo loco de exordiis loquitur, In inuidiam (inquit) trahemus,si vim,potentẽ factionem,diuitias,incontinentiã, nobilitatẽ,&c. Vides enim his locis nobilitatẽ,& diuitias à Tullio disseparari,atque vt diuersa poni, quod minimè fecisset,si vnum in altero fuisset cõprehensum,vt & nos suprà diximus c.2. nu.45.& sanè inter. Et Aristoteles lib.3.Politicôn,c.8.Rationabiliter (inquit) sibi arrogant honorẽ nobiles,& opulẽti.Et Valerius Maximus lib.3.c.2.vbi de Theramene,Cùm omnes eius ciues nobilitate,pecunia,honoribúsque præstaret.Et lib.6,c,vlt.tradit Alcibiadi fuisse nobilitatẽ eximiam,& abundãtes diuitias. Et Quintus Curtius lib.10.Persica est gens,cuius Satrapes Orcines erat nobilitate,ac diuitiis inter omnes Barbaros eminẽs.Et Iulius Firmicus lib.Matheseos 2.c.vlt.omnes diuites, omnes no- *In idem,*

BIU Cujas

biles. Et lib.3.c.15.in 4.loco, his verbis, Matrem faciet nobilem ac diuitem. Et iterum lib.4.c.2.in prin.cùm dicit, Faciet locupletes, diuites, claros, nobiles. Et simile quippiam reperies eodem c.in defluxione Veneris. Et lib.8.c.30.in 5.parte Piscium. Et Martialis lib.5.epig.36.de Euclide,

Equiti superbo, nobili, locupleti. Et iterum epig.38.

Notam, superbam, nobilem, locupletem. Et lib.12.epig.98.

Diues, nobilis, erudita, casta. Et Apuleius Apologia 1.

Crates vir inter Thebanos proceres diues & nobilis.

Quibus accedit illud Horatianum in Epodon Ode 4.à Ray.& Cepol.citatum.

Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.

Illud quoque Ouidianum lib.1.de Ponto eleg.pen.

Si modò non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingeniúmque facit.

Vetus est adagium in eos, qui ob diuitias, nobiles haberi volunt, alioquin obscuri, & humiles, Γυναῖ' εἰ ἐκ βαλανείου, id est, generosus es ex balneo, cuius meminit Erasmus Roterodamus in suis Chiliadibus.

18 ¶ Et vt id donemus, quod certè verissimum est, diuitias non nobilitare, id tamen negari non potest, eas nonnunquam dare causam nobilitati, vt tradit Bart. in d.l.1. quo loco suprà citauimus. C.de dignit.lib.12.Bal.in d.c.sedes.col.vlt.de rescrip.Ray.in d.tracta.nobilitatis.col.2.in 1.quæst. princ. & plerique omnes, qui de nobilitate scripserunt. Quod & intellexisse satis videtur illud Horatianum lib.1.epistolarum, à nobis suprà citatum,

Diuitias dare causam nobilitati.

Et genus & formam regina pecunia donat,

19 ¶ Nam & hæ nonnihil honoris, & dignitatis habere putantur. Ideóque sicuti ad honores & magistratus consequẽdos, nobiles ignobilibus præferũtur, vt apertè probat tex.in §.1.in prin.& vers. interim.& §.vlt.in auth.de defen.ciuit. & alibi latissimè dicemus: ita quoque diuites pauperibus. l.rescripto.in princ.ff.de muner. & hono. & l.ad subeunda.& ibi Lucas Pen.C.de decur. lib.10.& voluit etiã And.Iser.in c.1.in verbo Primatibus, & ibi quoque Matth.Afflic.co.2.in 4.notab.tit. de pace iura.fir.Ioan. Plate.in l.ne quis.C.de digni.lib.12.idem Matthæ. Afflic. in constit. Siciliæ incip. cultus iustitiæ. col.2. in 2.no. & cætera nostrates vbique. Et Alber.in auth. præsides.C.de epis.aud.& Marti.Laud.in tract.de officialibus dominorum.c.38.magistratus debent.

Diuites paupe vibus ad magistratus & honores præferendos.

20 ¶ Quibus respondet illud Esaiæ 3. In domo mea non est panis, neque vestimentũ, nolite me constituere principem populi. Et quod Solon suis legibus magistratus omnes constituit ex nobilibus & locupletibus, vt tradit Aristoteles lib.3. Politicôn, c.10. & Plutarchus in vita ipsius Solonis. Quanquam huic refragari videtur quod apud Thucydidem lib.2. Pericles recensens mores & instituta Athenien sium, hæc inter cætera prodidit, Neque propter paupertatem quis, quò minus publico munere fungatur, pro virili parte prohibetur. Sed vtcunque id se habeat, certè apud Indos respublicas optimi ditissimíque temperabant, iudicia reddebant, & iudicibus assidebãt, teste Plinio lib.6.c.19.& Solino Collectaneorum c.60. Sed & Carthaginien sium legibus locupletissimi ad magistratus assumebantur, quod scribit Arist.illo lib.3.Politicôn, c.9. Qui & ipse eiusdem operis lib.2.c.7. Lacedæmoniorum rempublicam arguit, in his, quæ circa Ephoros erant constituta, quòd scilicet ad eum magistratum, qui apud illos maximarum rerum potestatem habebat, etiam inopes admitterentur. Notum est autem illud Scipionis Aemiliani, cùm Seruius Sulpitius Galba, & Aurelius in Senatu contenderent, vter aduersus Viriatum in Hispaniam mitteretur, rogaretúrque ipse Scipio, quæ esset eius sententia, Neutrum, inquit, mihi mitti placet: quia alter nihil habet, alteri nihil satis est, æquè malam licentis imperij magistram iudicans inopiam & auaritiam. Author Valerius Maximus lib.6.c.4. Nam alicubi scribit Cicero duas esse res, quæ possunt homines ad turpe compendium commouere, inopiam & auaritiam. Quem è nostris citat Lucas Pen.in l.Lenones.col.1.in verbo, Paupertate.C.de spectac.lib.11.

Indorum mos in eam rem.
Et Carthaginien sium.
Et Lacedæmoniorum.

Paupertatẽ & auaritiã in magistratibus suspectas.

21 ¶ Nec huic sententiæ desunt poëtæ. Nam Quidius lib.3.Elegiarum,

De eadem re.

Curia pauperibus clausa est, dat census honores,
Inde grauis Iudex, inde seuerus eques. Et lib.1.Fastorum,
In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper vbique iacet.

Et è Græcis Sophocles, apud Stobæum Ser.89.

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν εὑρίσκει φίλους,
αὐθις γ' τιμὰς, εἶτα δ' ὑπερτάτης
τυραννίδος ἥκουσιν ἀγχίστους ἕδρας.

Pecuniæ mortalibus comparant amicos,
Deinde honores, tandem verò supremæ
Tyrannidis ad sedem proximè perueniunt.

Et huc quoque referri possunt & alia aliorum poëtarum loca, suprà in princ. huius cap. citata.

22 ¶ Et propterea alicubi diuitiæ & dignitates æquiparãtur, vt probat l.1.ff.de custod.reo. vti etiam diuitiæ ipsæ & nobilitas, vt quæ secum inuicem compensantur, vt in casu d.cap.super eod.le 2.de

Diuitias &

testib.

BIU Cujas

testib.loquentis de matrimonio,scribit Bal.ibi in fi.& Alex.consil.209.ponderatis.lib.6.& dicemus infra, cap.20. num. 168. sed hoc tamen. Ex quibus vides (quod & nos suprà diximus) satis eum esse nobilem,qui satis diues est.Imò,vt id addam ex Plauti sententia,Præstat diuitem esse & popularem,quàm nobilem & mendicum.

nobilitatē inui cem cōpensari. Diuitias nobilitati anteponi.

Sed ante eum Euripides in Alemena scripserat,nihil esse nobilitatem præ diuitiis, Eas enim pessimum quenque primum facere.

Ἀ'λ' ἀντὶ μὲν εὐγενείας πρὸς τὰ χρήματα,
Τὸν γὰρ κάκιστον πλοῦτος εἰς πρώτους ἄγει.

Quod ex eo repetit Antonius Monachus Melissæ lib.2. Ser.79. & Stobæus Ser.90. Apud eundem verò in Phœnissis,cùm Iocasta Polynicem ita interrogasset,

οὐδ' ἡ εὐγένεια σ' ἦρεν εἰς ὕψος μέγα.

Ita ille respondit.

Κακὸν τὸ μὴ ἔχειν,τὸ γοῦν ἔχοντα δυστυχεῖν.

Malum est esse pauperem,ipsa nobilitas nō pascebat me.Ex nostris autem Geor.Nat.in tract.de statutis excludentibus fœminas à successione,in 3.q.1.quæstio.princ. & Benedic.in c.Raynutius. in verbo,duas habens filias.num.112.& Matth.in d.c.1.col.8.vers.septima nobilitas.tit.quis dicatur.dux.dicunt authoritate Inno. in d.c.sedes. de rescript. nobiles ob diuitias reddi nobiliores. quod tamen non dicit,nisi mendū sit in meo codice.Sed tu de his vide alia multa,quæ scribemus in 25. cap.quo tractamus,an nobilitas paupertate amittatur,& quæ etiam scripsimus in d.l. si vnquam. C.de reuo.don. & apud Antonium Melissæ lib.1. Serm.31. & duobus seq. & Maximum philosophum & martyrem,Aphorismorum cap 12.& Stobæum Serm.86.& 6.seq.In quibus locis plurima videbis commoda,& incommoda paupertatis,& diuitiarum,ex antiquioribus scriptoribus, vt tamen illud non prætermiserim ipsius Euripidis in Phœnissis,

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι πημάτων πλέα,
Δυναμίν τε πλείστην τῶν γ' ἀνθρώπους ἔχει.

Opes hominibus pretiosissimæ,
Potentiámque maximam in humanis rebus habēt: quam sententiā accepit à Theognide,qui id vulgo iactari dicit.Varro autem diuitē à diuo dici scribit,quòd is vt deus nihil indigere videtur.

23 ¶ Sed quæ de honore diuitiarū diximus, intellige de his, quæ iustis honestísque rationibus partæ sunt,non vi,non rapinis,non vsuris,non adulteriis,nō aliis sceleribus. Qui enim ita diuites fiunt, nec nobilitatem, nec dignitatē consequuntur, nec sibi viam ad honores & magistratus struunt, nec aliàs gaudent priuilegiis,& prærogatiuis diuitū, vt post Iac.Are.& Pet.voluit Cy.in l.in bonæ fidei,in 7.quæst.C.de iureiur.& Matth. Afflic. in c.1.col.2.vers. item illud quod dicitur.tit.de pace iura.fir.Et facit l.cura.§.1.ff.de mune.& hono.& c.hæc autem scripsimus.in fi.30.dist.

24 ¶ Cur autem pauperes honoribus & magistratibus arceri debēt,ex his,quæ diximus,satis constat: nempe quòd paupertas ad scelera, & maleficia nos veluti impellit, & mouet. propterea & Callistratus elegātissimus iurisconsultus in l.3.in prin.ff.de testi. testiū fidem diligenter esse examinandam monet,& an locupletes an egentes sint, vt lucri causa quid facilè admittāt. & in idem est text.in §.sancimus,in authent.eod.titu.& in cap.in primis,versic.sed & de personis.2.quæst.1. Ex quo illud Iuuenalis Saty.3.

Da testem Romæ tam sanctum quàm fuit hospes
Numinis Idæi,procedat vel Numa,vel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam:
Protinus ad censum,de moribus vltima fiet
Quæstio:quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera,quàm multa magnáque paropside cœnat,
Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei:iures licèt & Samothracum
Et nostrorum aras,contemnere fulmina pauper
Creditur,atque deos,diis ignoscentibus,ipsos.

Hæc ille, qui arguere videtur leges, quæ magis, vt ipse putabat, rationem habebant diuitiarum in testibus, quàm morum. sed is fallitur. primùm enim explorandum iubent an testis honestæ & inculpatæ vitæ sit: an verò notatus & reprehensibilis sit: deinde an locuples vel egens vel lucri causa,&c. vt suprà diximus ex d.l.3.de testibus. Neque abs re.nam vt scribitur in cap. habebat.in fi.12.quæst.1.timendum est,ne propter inopiam iustitia deseratur.

25 ¶ In quam etiam sententiam notum est illud Salomonis prouerb. 30. mendicitatem ne dederis mihi,ne egestate compulsus furer, & periurem nomen dei mei. Nam & Ecclesiasticus, quisquis ille fuit, Iesu filius Sirach in initio cap. 27. propter inopiam multi deliquerunt. Et Sycophanta ille Plautinus in Trinummo,

Viden' egestas quid negotij dat homini
Misero mali? quî ego nunc subigor trium nummorum causa,vt has
Epistolas dicam ab homine me accepisse,quem ego qui sit homo,nescio,
Neque noui,neque natus nécne is fuerit,id solidè scio.

BIU Cujas

Valerius Maximus lib.2.c.1.Laudanda etiam,ait, populi verecundia,qui impigrè se laboribus & periculis militiæ offerendo, dabat operam, ne imperatoribus capite censos rogare esset necesse, quorũ nimia inopia suspecta erat.Ideóq; his publica arma non cõmittebantur.Lactãtius Firmianus lib.de ira dei.c.20.Multa sunt,quæ ad peccandum irritant, Aetas, violentia,egestas.occasio. Suetonius scribit Domitianum imperatorem inopia fuisse rapacem factum. Sallustius in Catili. Postremò omnes,quos flagitium,egestas,conscius animus exagitabat,hi Catilinæ proximi & familiares erant.Et in Iugurtha,Fgentissimo,inquit,omnia cum pretio honesta videntur.quod & à Luca Pen.citatum est in d.l.lenones.C.de spectat.lib.11.Ex quo & illud Silij Italici lib.13.

Sceleri procliuis egestas.

Illúdque Martialis ad Charidemum

O quantum cogit egestas.

Ideo Philemon poëta Comicus apud Stobæum Ser.94. dicebat inopiam promptam esse in perpetrandis malis.

ἡ γὰρ ἀπορία πρόχειρον εἰς τὸ δρᾶν κακά.

Cui assentiens Menander in Paracatheca scribit paupertatem multos sæpe cogere, vt quædam indigna præter naturam committant.

πολλοὺς γὰρ ἐνίοτ' ἡ πενία βιάζεται
ἄναξι αὐτῶν ἔργα παρὰ φύσιν ποιεῖν.

Quæ cum ita sint,ideo Thales ille vnus ex Sapientibus apud Stobæum Ser.41. dicebat eam democritiam esse optimam τὴν μήτε πλουσίαν χώραν ἄγαν,μήτε πένητας, πολίτας, quæ ciues neque prædiuites,nec admodum pauperes contineat, vt iam non mirum sit diuinum Platonem statim post princ.lib.4. περὶ πολιτείας, à sua republica abegisse paupertatem, veluti maleficia gignẽtem. Et alibi lib.5. eiusdem operis ad fin. extremam inopiam & ingentes diuitias veluti abigere. ab vtrisque enim summos morbos in Republica dissidium siue seditionem oboriri.

26 ¶ Sed & altera eius rei ratio est,quia paupertas vt Iuuenalis scribit,& ante illũ Plautus in Sticho ridiculos homines facit, proindéque contemptibiles, ita vt si magistratus gerant, non habeant populum & subditos dicto audientes,suísque iussis, edictis,præceptis obedientes. Ea est enim hominum infelicitas aut potiùs insipientia.vt diuitem sapientem existiment, pauperes insipientes & stolidos.Horatius epistola 16.ad Vallam,

Vos sapere,& solos aio bene viuere,quorum
Conspicitur nitidus fundata pecunia villis. Iuuenalis Saty.
Atticus eximiè si cœnat, lautus habetur.
Si Rutilus,demens.quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgo quàm miser?

Atticus enim ille diues erat, Rutilus pauper. Ex poëtis autem Græcis Euripides in Hecuba ita facit ipsam Hecubam ad Vlyssem loquentem,

Τὸ δ' ἀξίωμα, κ' ἢν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν
Πείσει λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξόντων ἰὼν,
Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς ὁ πανοῦργος εἶ.

Quos ita vertit Ennius apud Gellium lib.11.cap.4.

Hæc ita etsi peruersè dicas,facilè Achiuos flexeris.
Nam cùm opulenti loquuntur pariter,atque ignobiles,
Eadem dicta,eadémque oratio æqua,non æque valet,

Quæ & nos alibi, sed ad aliud propositum citauimus. Quibus concinit Salomon Ecclesiastes cap.9. Sapientia pauperis contempta est, quia verba eius non sunt audita. Et ipse filius Sirach Eccles.cap.13.Diues locutus est,& omnes tacuerunt,& verbum illius ad nubes perducent: pauper locutus est,& dicunt,quis est hic?

27 ¶ Adde & aliam rationem,ex Andr.Iser.& Matth.Afflict.in c.1.illo statim post princ.hoc col.2. versic.& quæ sit ratio, tit.de prohi.feudi ali.per fed. quòd diuites amantiores sunt patriæ & eius tuendæ, ac conseruandæ diligentiores, vt cuius portio sunt eorum diuitiæ, & illa subuersa, hæ quoquæ simul subuertuntur: illa conseruata, hæ etiam conseruantur Addit & Matthæus, diuitem ad scelera timidiorem esse,ne bona sua amittat: pauperes autem nihil tale metuunt. Quid enim amittit, qui nihil, aut parum habet? Tu autem ad hoc caput vide quæ scribam infrà c.25. quo differo an nobilitas per paupertatem amittatur.

An virtus nobilitet. CAP. IIII.

1 *Virtutem nobilitatem esse qui dicunt.*

VIrtutem etiã alij dixerunt esse nobilitatis speciem. Alij quidem cum diuitiis coniunctam, vt patet ex iis,quæ suprà diximus: Alij simpliciter sine diuitiarum mẽtione, & ex iis multi vnicam esse nobilitatẽ autumant.Et vt à nostris incipiam,tex.est huic sententiæ concinens in c. nos qui.ibi,Morum nobilitate. vbi id no. Domi.& Cardi. Alex.40.dist.& in c.pe.ibi,virtutũ nobilitas,extrà de præben. Vbi Hosti.Io.And.Ant.Imo. Cardi.Flo.& alij,ad id eum text. annotarunt. Addunt ipse Io.And.& Ant.& Cardi.Alex.versus vulgares quidem illos,sed non aspernabiles,

Nobilitas hominis mens est,deitatis imago,

BIU Cujas

Nobilitas hominis virtutum clara propago,
Nobilitas hominis, humilem releuare iacentem,
Nobilitas hominis, nisi turpia nulla putare,
Nobilitas hominis, naturæ iura tenere.

Hosti. autem ibi hæc propemodum scribit, Omnes sumus ex iisdem parentibus quantum ad carnem. Vnde (inquit) quicunque te de nobilitate generis iactas, eundem te reperies cum eo, quem ex ignobilitate despicis, si verè computare scieueris sursum versus. Nam & quantum ad animam, ex iisdem quoque patre, & matre, Deo scilicet & ecclesia. Et ideò propriè nobilitas sanguinis non est alia, quàm stercoris & fœtoris, vnde meritò dicitur,

Nobilitas sola est, animum quæ moribus ornat.

Sed & idem Hosti. in eadem sententia fuit in summa tit. de instit. §. quis institui. circa princip. & Io. And. & Collec. in c. 1. extrà de donati. Dy. & post eum Alberic. & Angel. in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. vbi & hos versus citat,

Nobilitas morum plus prodest, quàm genitorum,
Nobilitas etenim sola est, quæ moribus ornat.

Bald. in l. si qua. C. de secund. nupt. vbi dicit per eum tex. nullam sine honestate esse nobilitatem. & in l. nobiliores. C. de commer. & merc. & in l. per adoptionem. ff. de adopt. & in l. ex diui. paulò ante fin. C. locat. & in l. prouidendum. C. de postul. & ibi quoque Sali. qui dicit non esse nobilem, qui de nobili genere est, nisi & ipse bonis polleat moribus. Alberi. in rub. ff. de Senato. & in l. Imperatores, statim in initio. ff. de Decuri. Lucas Pen. in l. mulieres. col. 1. C. de dignit. lib. 12. Angel. & Ioan. Plat. in l. 1. C. de condi. in publi. hor. lib. 10. Matthæ. Afflic. in c. 1. col. 5. versi. secunda species, tit. quis dica. dux. & in c. 1. §. si rusticus, in 4. not. tit. de pace tenen. Et in c. 1. §. si vero feudum, col. 2. versic. iuxta quam quærit tit. de contro. inue. vbi hos versus nescio cuius affert,

Si pater est Adam cunctis, si mater & Eua,
Cúrne omnes sumus nobilitate pares?
Degenerant homines vitiis, fiúntque minores,
Exaltat virtus, nobilitátque genus.

Externi huius sententiæ & primum Græci.

2 ¶ Hactenus nostrates. Nec externi huic sententiæ defuerunt. Theodectus, vt tradit Aristoteles lib. 1. Politicôn, c. 4. nullo alio, quàm virtute & vitio definiebat nobiles & ignobiles. Idem autem Aristot. lib. 4. eiusdem operis, cap. quoque 4. Nobilium (inquit) differentiæ, diuitiæ, genus, virtus, scientia, & his similia, quæ differentiæ causa nominantur, quod & nos suprà, cùm de diuitiis loqueremur, adduximus. Menander, si is est, illo versiculo,

Ἀνὴρ ἄριστος ὃκ ἂν εἴη δυσγενής.
Vir optimus non vtique esse possit ignobilis.

Et Euripides in Dicty. apud Stobæum Ser. 84.

Εἰς δ' εὐγένειαν ὀλίγ' ἔχω φράσαι παλαί·
ὁ μὲν γὰρ ἐσθλὸς εὐγενὴς ἐμοί γ' ἀνήρ.
ὁ δ' ὃ δίκαιός, κἂν ἀμείνονος πατρὸς
ζλιὸς πεφύκῃ, δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ.

id est, Gesneri versione,

De nobilitate parum laudis prædicare possum,
Bonus enim vir, mihi nobilis videtur.
Qui verò non iustus est, licet à patre meliore,
Quàm Iuppiter sit, genus deducat, ignobilis mihi censetur.

Et idem in Alexandra,

Περισκόπει δ' ὁ λόγος, εὐγένειαν ἐ βροτείου ἐυλογήσομεν.
Τὸ γὰρ πάλαι καὶ πρῶθ' ὅτ' ἐγενόμεθα,
Διὰ δ' ἐκρίνετ' ἐκ τεκοῦσα γᾶ βροτοὺς
ὁμοίαν χθὼν ἅπασιν ἐξεπαίδευσεν φύσιν.
ἴσον δὲν ἐχόμεν, μία δὲ γονὰ
Τὸ τ' εὐγενὲς, καὶ τὸ δυσγενές.
Νόμῳ δὲ γαῦρον αὐτὸ κραίνει χρόνος
Τὸ φρόνιμον, εὐγένεια. καὶ τὸ συνετὸν
ὃ θεὸς δίδωσιν, ὄχ ὁ πλοῦτος.

Superflua est oratio, nobilitatem si mortalem laudauerimus.
Olim enim cùm primùm nati sumus,
Et mater tellus homines formauit,
Omnibus consimilem largita est faciem.
Peculiare nihil habemus, sed vna eadémque origo
Nobiles ac ignobiles produxit.
Tempus autem legibus arbitrariis nobilitatem efficit gloriosam,
Sed in prudentia nobilitas est: & intellectus
Non à diuitiis, sed diuinitus datur.

Et idem in Ino,

Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως δὴ σκοπεῖν χρεὼν
Τὴν εὐγένειαν. τοὺς γὰρ ἀνθρώπους φύσις,

Καὶ τοὺς

Καὶ τὸς δικαίους, ἢν κενῶν δοξασμάτων
Κἂν ἐῶσι δόλων, εὐγενεστέρους λέγω.
Ego quidem nescio, qua ratione considerandæ sit
Nobilitas. nam fortes naturâ
Et iustos, vel à seruis natos,
Nobiliores esse dico, quàm inani gloria tumidos. Et Astydamas,
Γένος δ' ἔπαινος ἔστιν ἀσφαλέστατον
Κατ' ἄνδρ' ἐπαινεῖν, ὅστις ἂν δίκαιος ᾖ,
Τρόπους τ' ἄριστος, τοῦτον εὐγενῆ καλεῖν.
Τοιοῦτον ἔστι χαλεπὸν εὑρεῖν ἄνδρ' ἕνα
Καὶ τῶν ὁτιοῦν ζητοῦντες εἰσὶ μυρίοι.
Generis laus est tutissima
Virum collaudare, qui iustus fuerit,
Moribúsque optimis, ac eundem vocare nobilem.
Sed huiusmodi vel vnum inuenire difficile est,
Et inquirentes ipsum infiniti sunt.
Et Epicharmus, aut vt alij malunt Menander,
Ὃς ἂν ἓν γεγονὼς ᾖ πρὸς φύσει πρὸς τ' ἀγαθὰ,
Κἂν Αἰθιοψ ᾖ μήτηρ, οὗτος εὐμοιρεῖ.
Quisquis suapte natura procliuis fuerit ad bona,
Etiám matre natus Aethiope, nobilis est.

3 ¶ Phalaris primus Agrigētinorum tyrannus ille quidem, sed doctus, Axiocho interrogāti, quid
Alij item. de nobilitate sentiret, respondit, σεμνύνεσθαι μὲν ὥσπερ ἄλλῳ τινὶ τῶν παλαιῶν ἐπ' εὐγενείᾳ, οὐκ ἀπεικὸς δοκεῖ μοι. ἐγὼ γοῦν μίαν εὐγένειαν ἀρετὴν οἶδα: τὰ γὰρ ἄλλα πάντα τύχαι. Γέγονε δ' ἂν ὁ μὲν ἐκ φαύλων, ἀγαθὸς, καὶ βασιλεὺς, καὶ πάντων εὐγενέστατος, ὁ δὲ ἐξ ἀγαθῶν φαῦλος, αὐτὸς μὲν αὑτοῦ, τῇ τῶν ταπεινοτάτων δ' εὐγενέστατος, ὥστε ψυχῆς ἔπαινον αὔξει μὴ προγόνων πεφυκυῖαν εἰς ἀδοξοτέρους εὐγένειαν. Id est, gloriari de nobilitate vt de alio quouis bono, non indecēs est. Ego autē vnam nobilitatē, virtutem noui, cætera fortunā. Nam humili genere natus, vt bonus, ita regum & omniū hominū nobilissimus fieri potest. Contrà, aliquis parētibus bonis ortus, malus euadere potest: ac tum seipso, tum vilissimis quibusque ignobilior. Igitur de laudibus animæ glorieris, non de maiorū nobilitate, in obscuriori posteritate iam extincta. Democrates, aut vt alij legunt, Democritus, κτηνέων μὲν εὐγένεια, ἀνθρώπων δὲ σκήνεος εὐδένεια. ἀνδρώπων δέ, ἢν μὴ ἦθεος εὐτροπίη. Pecudum nobilitas in bono validóque corporis habitu sita est: hominū autem in bonitate morum. Chrysostomus apud Antoniū Monachum Melissæ lib. 2. c. 79. & Maximum, sententiarum c. 63. λαμπρὸν καὶ ἐπίσημον ἡ πολυφάνεια τῶν γόνων, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ ποιεῖν εἴωθε. id est, Splendidū & nobilem nō maiorū nobilitas, sed animi virtus efficere solet. Diogenes vt tradit Stobæus Ser. 84. interrogatus qui hominū essent nobilissimi, respondit, οἱ καταφρονοῦντες πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς. τοὐναντίον δὲ ὑπερᾶνω ὄντες πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου. id est, Contemptores opum, gloriæ, voluptatis, & vitæ. Contrariorū autem victores, scilicet paupertatis, ignominiæ, laboris, & mortis. Plato, vt scribit Laërtius in eius vita, nobilitatē in quatuor species diuidebat, ἓν μὲν, ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι καλοὶ κἀγαθοὶ, καὶ δίκαιοι, τοὺς ἐκ τούτων γεγονημένους εὐγενεῖς φασὶν εἶναι. ἄλλο δ', ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι δεδωκασευκότες καὶ ἄρχοντες γεγονημένοι, τοὺς ἐκ τούτων, εὐγνωμονεῖς φασὶν εἶναι. ἄλλο δ' ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι ὀνομαστοί, οἷον ἀπὸ στρατηγίας, ἀπὸ στεφανιτῶν ἀγώνων. καὶ γὰρ τοὺς ἐκ τούτων γεγονημένους εὐγνωμονεῖς προσαγορεύομεν ἄλλο εἶδος ἐὰν αὐτὸς πεφιλοσοφηκὼς τὴν ψυχὴν ᾖ μεγαλόψυχος, καὶ τοῦτον εὐγνωμονεῖν φασὶν, καὶ τοῦτ' εὐγενείας αὐτὴν κρατίστην. τὸ ἄρα εὐγενείας, τὸ μὲν ἀπὸ προγόνων ἐπεικῶν, τὸ δὲ δεδωκοτῶν, τὸ δὲ ἐνδόξων, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καλοκαγαθίας. Id est, Eos enim, qui honestis, bonis, iustísque maioribus nati fuerunt, nobiles vocari: quorum item parentes potētes & principes fuerunt, quorum maiores fama & opinione fuere celebres, quam vel ex bellicis rebus præclarè gestis, vel ex certaminū coronis reportauerunt. Illud denique nobilitatis genus, idque præstantissimum, cùm quis per se animi magnitudine excellit. Theopēptus, aut, vt alij vocant, Theopompus scripsit, eos generosos esse existimandos, non qui ex bonis & probis nati sunt, sed qui honesta & bona sequenda sibi proponunt. Eius verba adscripsit Antonius Monachus lib. Melissæ 2. εὐγενεῖς εἶναι νόμιζε, μὴ τοὺς ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γεγενημένους, ἀλλὰ τοὺς καλὰ καὶ ἀγαθὰ πεπαιδευμένους. Iphicrates apud Aristotelem lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, c. 23. dixit, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος, καὶ γὰρ ἁρμοδίῳ καὶ ἀειστογείτονι δοκεῖ πρότερον ὑπάρχειν γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. Quibus significatur, eum generosissimum esse, qui optimus sit: Nihilque Harmodio & Aristogitoni generosum prius fuisse, quàm, quod generosè gessissent. Socrates apud Stobæum illo Ser. 84. interroganti quid esset nobilitas, εὐκρασία (inquit) ψυχῆς καὶ σώματος, id est, temperies animæ & corporis. Plutarchus in lib. aduersus nobilitatem, quem etiam retulit Stobæus (neque enim is liber extat inter eos, quos habemus) ita de nobilitate loquitur, τί γὰρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν, εἰ μὴ παλαιὸν πλοῦτον ἢ παλαιὰν δόξαν, ὀλίγου ἑτέρου ἐφ' ἡμῖν ὄν: ἀλλὰ τὰ μὲν τύχης ἀδήλου, τὰ δ' ἀκρασίας χαίρειν ἀνθρωπίνης. ὥστ' ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίοιν κρέμαται τὸ πεφυσημένον ὄνομα ἡ εὐγένεια, καὶ ὁ πλοῦτος μὲν οὐκ ὁμοίους αὐτῷ τοὺς γεννηθέντας ποιεῖ, ἀλλ' ὁ μὲν ἀρετῆς γεννηθεὶς, εἰκονίζεται ἀεὶ τὸν ἐπὶ τὴν ψυχῆς δικαίαν εἰς τοὺς ἐκγόνους διαχεόμενον, καὶ τοῦτ' ἔστιν, ἧπερ ὄντως εὐγένεια, ὁμοίωσις δικαιοσύνης. id est, Quid aliud nobilitatem

BIU Cujas

bilitatem esse existimamus, quàm antiquas diuitias, vel antiquam gloriam? quarum rerum neutra in nostra potestate est. Siquidē altera in fortunæ arbitrio sita est, altera ex intemperātia humana proficiscitur. A duabus igitur rebus alienis superbum hoc nobilitatis nomen pendet. Et diuitiæ quidem non reddunt nascētes sibi similes (id est, diuites nō gignunt diuites) virtutis autem à iusto animi habitu profectæ facultas, ad posteros transfundi potest. Atque hæc re vera est nobilitas, iustitiæ similitudo. Sed & ille inibi, Græcè quidem, sed in hunc sensum: An verò Midæ regis diuitiæ, nobiliores erant Aristidis paupertate? Quamuis hic ne sepulturæ quidem sumptus reliquerit, Phrygis autem sepulchro omnia cedere potuerint. Verum in diuitiis nobilitas non est (cum opes potius pabulum sint malitiæ.) Omnis sanè malitia rectè comparatur igni. Vtrunque enim pabulo destitutum extinguitur. Socratis verò generis ignobilitas ex obstetrice & statuario nati, nónne Sardanapali gloria nobilior fuit? Xerxem quoque non æstimare debes nobiliorem Cynegyro fuisse. Nam huic quidem manus pro patria amputata est: ille autem vitam fuga seruauit, magni regni loco, magna timiditate præditus. Hæc ibi. Antisthenes autem apud Laërtium eosdem esse dicebat nobiles, & virtutis studiosos.

4 ¶ Sed ad Latinos veniamus, primúmque ad poëtas, Ouidius lib. Tristium 4. eleg. 3. in prin. (quod alibi suprà ad aliud citauimus) *Latini scriptores huius sententiæ.*

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Et lib. 1. de Ponto, eleg. 2. ad Maximum,

Maxime qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus.

Quibus in locis tangit nobilitatem & animi, id est, virtutis, & generis. Idem lib. 5. eiusdem operis eleg. 10. eadémque pe. quod & nos suprà citauimus,

Si modo non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos ingeniúmque facit.

Et lib. 13. Metam. vbi ita facit Aiacem loquentem,

Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus. Quod nos alibi ad aliud retulimus.

Et in carmine ad Pisonem,

Vnde prius cœpti surgat mihi carminis ordo,
Quósve canam titulos, dubius feror, hinc tua Piso
Nobilitas, veterísque citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes.
Hinc tua me virtus rapit, & miranda per omnes
Vita modos, quæ si deesset tibi forte creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.
Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Proficerent, si vita labat? perit omnis in illo
Gentis honos, cui laus est in origine sola.

Iuuenalis in eam sententiā multa scribit Saty. 8. ex quibus hos versus huc scribendos duximus.

Tota licet veteres exornent vndique cera
Atria: nobilitas sola est, atque vnica virtus. Et alibi in eadem Satyra,
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
Vos humiles (inquit) vulgi pars vltima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis,
Ast ego Cecropides, viuas, & origine huius
Gaudia longa feras, tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, solet hic defendere causas
Nobilis indoctis, veniet de plebe togata,
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis domitique Bataui
Custodes aquilas armis industrius, at tu
Nil nisi Cecropides, truncóque simillimus Hermæ
Nullo quippe alio vincis discrimine, quàm quòd
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago. Itémque in eadem Satyra,
— Quis enim generosum dixerit, hunc qui
Indignus genere, præclaro nomine tantum
Insignis. Et iterum,
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia?

In hanc quoque sententiam Horatius lib. Sermonum 1. Saty. 6. multa scripsit,

Non, quia

Non, quia Mecœnas Lydorum quicquid Hetruſcos,
Incoluit fines, nemo generoſior eſt te:
Nec, quod auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:
Vt plerique ſolent, naſo ſuſpendis adunco
Ignotos, vt me libertino patre natum,
Cuius referre negas, quali ſit quiſque parente
Natus, &c. vt ibi videre poteris. Nam tota ea Satyra nihil aliud docet quàm veram nobilitatem non generis & ſtemmatum antiquitate, aut quauis alia re, ſed ſola virtute conſtare.

Alij quoque. 5 ¶ M. Tullius Cicero Romani princeps eloquj, idémque regij generis, vt alibi dicam, in oratione, qua reſpondet Salluſtio, qui eum cõtemptim vocarat nouum hominẽ Arpinatem, Ego (inquit) meis maioribus virtute mea præluxi, vt ſi prius noti nõ fuerint, à me accipiãt initium memoriæ „ ſuæ. Tu tuis vita, quam turpiter egiſti, magnas obfudiſti tenebras: vt etiã ſi fuerint egregij ciues, „ certè venerint in obliuionẽ. Quare noli mihi antiquos viros obiectare. Satius enim eſt, me meis „ rebus geſtis florere, quàm maiorũ opinione niti: & ita viuere, vt ego ſim poſteris meis nobilitatis „ initiũ, & virtutis exemplũ. Idem in oratione pro Lucio Murena reſpondẽs Catoni, qui Seruium „ Sulpitiũ Murenæ anteponere ſatagebat, titulo nobilitatis maiorũ, Ego te (inquit, de Sulpitio loquens) ſemper in noſtrum numerũ aggregare ſoleo, quòd virtute, induſtriáq; perfeciſti, vt cum „ Equitis Romani eſſes filius, ſumma tamen amplitudine dignus putarere. Nec mihi vnquã minus „ in Q. Pompeio nouo homine & fortiſsimo viro virtutis eſt viſum eſſe, quàm in homine nobiliſ „ ſimo M. Aemilio. Etenim eiuſdẽ animi atque ingenij eſt, poſteris ſuis (quod Pompeius fecit) amplitudinẽ nominis, quam acceperit, tradere, & vt Scaurus, memoriã prope intermortuã, generis „ ſui virtute renouare. Quanquam ego iam putabã, iudices, multis viris fortibus, ne ignobilitas „ obiiceretur generis, meo labore eſſe perfectum, qui nõ modo Curiis, Catonibus, Pompeiis anti- „ quis illis fortiſsimis viris nouis hominibus, ſed his recẽtibus Mariis, & Didiis, & Cæliis cõmemorandis iacebãt: cum ego verò tanto interuallo clauſtra iſta nobilitatis refregiſſem, vt aditus „ ad Conſulatũ poſthac, ſicut apud maiores noſtros fuit, non magis nobilitati, quàm virtuti pateret, nõ arbitrabar, cũ ex familia veteri & illuſtri Cõſul deſignatus ab Equitis Romani filio cõſule „ defenderetur, de generis nouitate accuſatores eſſe dicturos. Ipſe autẽ Marius in oratione, quam „ habuit apud Salluſtiũ in bello Iugurthino, Contẽnunt (ait) nouitatẽ meam, ego illorũ ignauiã: „ mihi fortuna, illis probra obiectãtur. Quanquã ego naturã vnam & communẽ omnium exiſtimo, ſed fortiſsimũ quenq; generoſiſsimũ eſſe. Et paulo poſt. Quod ſi me iure deſpiciunt, faciant „ idem maioribus ſuis: quibus, vti mihi, ex virtute nobilitas cœpit. Et rurſum, Nunc videte quàm „ iniqui ſunt, quod ex aliena virtute ſibi arrogãt, id mihi ex mea nõ concedunt: ſcilicet quia imagines nõ habeo, & quia mihi noua nobilitas eſt, quã certè peperiſſe melius eſt, quàm acceptã corrupiſſe. Ex quibus nõnulla aduocat noſter Luc. Pen. in l. mulieres, col. 4. C. de incol. lib. 10. Liuius 1. decadis lib. 1. tradit Lucumonẽ & eius vxorẽ Tanaquilem hinc conſiliũ ſumpſiſſe Romam migrandi, quòd ibi omnis repẽtina, atque ex virtute nobilitas eſſet. Fabius Quintilianus lib. 5. c. 11. „ Quis (inquit) generoſiſsimus? Nónne qui optimus? non qui claritate naſcendi: ſed qui virtute „ maximè excellit. Seneca in libello de moribus, Nobilitas (ait) animi, generoſus ſenſus: Nobilitas „ corporis, generoſus animus. Et in ſexta controuerſia lib. 2. Ex Sillio Baſſo nobili declamatore, „ Quidã auitas paternáſq; flagitiis obruerũt imagines, Quidã ignobiles nati fecere poſteris genus: „ in illis nõ ſeruaſſe quod acceperũt, maximũ dedecus: In his quod nemo dederat, feciſſe, laudabile. Si poſſent homines ſibi ſortẽ facere naſcẽdi, nemo eſſet humilis, nemo egenus: vnuſquiſq; fœlicem domũ inuaderet. Sed quãdiu non ſumus, natura nos tegit, & in quẽcunque vult caſum nos „ mittit. Hinc ſumus æſtimãdi, cũ ſumus noſtri. Quis fuit Marius, ſi illũ in ſuis inſpexerimus maioribus? humilis. In cõſulatu nihil habet clarius, quàm ſe authorẽ. Pompeiũ ſi hæreditariæ extuliſſent imagines, nemo magnũ dixiſſet. Seruiũ regẽ tulit Roma, in cuius virtutibus, humilitate nominis nihil eſt clarius. Quid tibi videntur illi ab aratro aſciti, qui paupertate ſua beatam fecere „ Rempublicam? Quẽcunque volueris, reuolue nobilẽm, ad humilitatẽ peruenies. Quid recenſeo „ ſingulos, cùm hanc vrbẽ poſsim tibi oſtẽdere? Nudi ſtetere colles, inter quę tamen effuſa mœnia. „ Nihil eſt humili caſa nobilius. Faſtigiatis ſuprà tectis auro puro perlucet Capitoliũ. Potes obiurgare Romanos, cùm humilitatẽ ſuam, cùm obſcuritatem ſuam poſsint, oſtẽdunt. Sed hæc nõ putant magna, niſi apparuerit ex paruis ſurrexiſſe. Sed & ille ipſe Seneca in epiſtola ad Lucilĩ 31. huc reſpicere videtur, cùm ſcribit animũ rectum, bonũ, magnum, nihil aliud eſſe, quàm Deum in „ humano corpore hoſpitem. Hic (inquit) animus tam in Equitẽ Romanũ, quàm in libertinum, „ quàm in ſeruum poteſt cadere. Quid eſt eques Romanus, aut libertinus, aut ſeruus? nomina ex „ ambitione, aut ex iniuria nata. Subſilire in cælum ex angulo licet, &c. Sed & epiſt. 44. multa in eandem ſententiã ſcribit, ex quibus inter cætera hæc ſunt, Omnes ſi ad originẽ primam reuocantur, à Diis ſunt. Patritius Socrates nõ fuit. Cleantes aquã traxit, & rigando horto manus locauit. „ Platonem non accepit nobilem philoſophia, ſed fecit. Plato ait, neminẽ regem non ex ſeruis eſſe „ oriundum, neminẽ non ſeruũ ex regibus. Omnia iſta longa varietas miſcuit, & ſurſum deorſúmque fortuna verſauit. Quis eſt generoſus? ad virtutẽ bene à natura cõpoſitus. hoc vnum intuendum eſt

dum est. Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus, animus facit nobilem, cui ex quacunque conditione supra fortunam licet surgere. Hæc ille. Vnde autem illud à Platone acceperit nescio, nisi fortè id sit, quod scribit ipse Plato in Theæteto in hæc verba: δεῖ λογίζεσθαι ὅτι πάππων καὶ προγόνων μυριάδες ἑκάστῳ γεγόνασιν ἀναρίθμητοι, ἐν αἷς πλούσιοι καὶ πτωχοὶ βασιλεῖς καὶ δοῦλοι, βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες πολλάκις μυρίοι γεγόνασιν ὁτῳοῦν. id est, Neque reputare quod auorum & proauorum myriades vnicuique fuerunt innumeræ, in quibus diuites & inopes, & reges & serui, barbaríque, & Græci sæpe decies mille, id est, infiniti fuerunt cuilibet.

6 ¶ Quam sententiã bona ex parte infinitis propè exemplis probare possumus, regum & principum, qui seruilis vel aliàs sordidæ originis fuerunt. Et vt incipiam à Romanis illis rerum dominis, Tarquinius Priscus illorũ rex celebratissimus, patre mercatore, cóque exule natus est, vt testis est Dionysius Halicarnassæus lib. 3. & Valerius Maximus lib. 3. c. 4. & præterea matre serua, vt tradit Seruius in Virgil. lib. 3. Aeneid. Seruius Tullius, aut, vt alij vocãt, Tullus, qui illi in regno successit, verna patre, matre ancilla, vt & ipse Valerius tradit in eodem loco, vbi & ex hoc dicit, in illo præcipuè fortunam vires suas ostendisse. Rursus idem Valerius lib. 1. c. 6. princ. & Iornãdes lib. de regionum & temporum successione. Seneca autem de eo loquens lib. Declamationum 3. Seruum (inquit) natum regem habuimus. Sed & idem epistola ad Lucilium 108. scribit annotatum fuisse, duos Roma. reges fuisse, quorum alter patrem non habuisset, alter matrem. Nam de matre ipsius Tullij dubitatur. Liuius autem lib. 1. & 4. ab vrb. cond. scribit illum matre Cornieulana captiua natum fuisse, quod & repetit Porphyrion enarrans illud Horatij lib. 1. Ser. Satyr. 6.

Ante potestatem Tulli, atque ignobile regnum.

Nam & ob id dicit ipsum Horatium, illius regnum ignobile vocasse. Acron autem in eodem loco scribit illum fuisse seruum ipsius Tarquinij Prisci. Plin. lib. 36. c. 27. eodémque vlt. dicit illum natum fuisse Tanaquilis Tarquinij vxoris ancilla, Ocrisia captiua, Ocretiã vocat Plinius Iunior, aut quisquis est, qui librum elegantissimũ de viris illustribus edidit. Ex quo etiam Iuuen. Saty. 7.

Quid Tullius? an ne aliud, quàm
Sidus, & occulti miranda potentia fati.
Seruis regna dabunt. Et iterum Satyr. 8.
Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et fasces meruit, regum vltimus ille bonorum.

Reges humili genere nati. Tarquinius Priscus.

De quo etiam Dionysius Halicarnassæus lib. 4. in princ. & Tzetzes historiarũ Chili. 6. c. 72. Sed & Tullius Hostilius, qui vtrunque in regno præcessit, humili genere & loco natus, vt cuius incunabula agreste tuguriũ cepit, & adolescentia in pecore pascendo fuit occupata, vt testatur Valerius Maximus, quo loco nuper citauimus. Vt minus mirũ sit, quòd ipse Hostilius apud Dionysiũ Halicarnassæũ lib. 3. veluti suam ignobilitatẽ clanculum eleuãs, hæc in oratione, quam ad populum habuit, grauiter & seriò pronũtiauit, rei, de qua agimus, admodũ conueniẽtia, Apud nos imperat, & cõsulit, aliísque honoribus fruitur, qui nõ multas possidet pecunias, nec qui multos potest progenitores gentiles ostẽdere, sed quisquis potius est his honoribus dignus. Nõ enim vlla in re alia, quàm in virtute nobilitatẽ esse existimamus. Hincq; Camillus Tribunus Pleb. apud Liuiũ lib. 4. ab vrbe condit. reges Rom. nouos homines vocabat, id est, ignobiles, vt alibi ostendemus.

7 ¶ Et vt ad Imperatores & ipsos Romanos veniamus, Augustus ille cuius nomẽ tam celebre fuit, auum habuit argentariũ, patrem adstipulatorẽ, vt ei obiecit Cicero in quadam epistola, quæ est in fi. epistol. ad Q. fratrem, in qua vtrunque precariũ quæstum fecisse addit. Idque Suetonius in illius vita, c. 2. & 3. illi Antoniũ obiectare solitum scribit, & præterea libertinũ proauum. Sed & is inibi, c. 81. dicit proscriptionis tempore ad statuam ipsius adscriptũ fuisse, pater argentarius. Vitellium authorem generis libertinum quoque habuisse, plurimi prodiderunt vt tradit Suetonius in illius vita, c. 2. vbi & illud subdit, Casium, Seuerum, & alios eundẽ sutorem veteramentarium tradidisse. Et illius successor Flauius Vespasianus, quem idem author in vita illius c. 1. dicit fuisse gente obscura, & sine vllis maiorũ imaginibus. Et Eutropius etiã dicit obscurè natum. Et quod minime est prætermittendũ, id ipse neque dissimulauit vnquam, ac frequenter etiam ipse tulit. Quin & conantes quosdã originem Flauij generis ad cõditores Reatinos, comitémque Herculis referre, irrisit vltro, vt & tradit ipse Suetonius c. 12. Traianus quoque videri potest nõ admodum claro genere ortus, ex eo quod cùm Nerua illum adoptaret, successioníq; Imperij designaret, virtutem hominis, non genus spectari oportere existimauit, vt prodit Dion in vita illius. Pertinax optimus imperator auo seruo, & patre libertino, & qui negotiationem lignariam, & tabernam coctilitiã in Liguria exercuit, quam & ipse Pertinax, tam pertinaciter gessit, vt hinc nomen adeptus sit, vt testatur Iulius Capitolinus. Hincque Sextus Aurelius Victor illum dicit origine gentis sordida, primúmq; grammaticũ fuisse. Herodianus autem lib. 2. non multo post princ. dicit eum fuisse priuatæ & obscuræ sortis. Pescẽninus Niger, nõ illaudatus Imperator, quẽ nonnulli modicis fuisse parentibus tradũt apud Aelium Spartianũ. Opilius Macrinus humili loco natus, ipso Capitolino teste, in ipsius vita. Nã & is libertinus fuit, vt ille ait, & consequẽter primùm seruus. Posthumus, & Lollianus, qui sub Gallieno imperiũ arripuerunt, priuata quidem virtute, non nobilitatis pondere vixerũt, teste Trebellio aut, vt alij vocãt, Treuellio Pollione, & illũ quoque obscurissimè natũ scribit Eutropius. Martius Septimius, qui post eorum mortẽ triduo imperauit,

Imperatores. Augustus.

Pescenninus Niger. Opilius Macrinus. Posthumus. Lollianus.

BIU Cujas

faber ferrarius fuerat, vt idem Pollio tradit: qui & eius orationē, quam confestim quàm ad imperium adscitus est, habuit, adscripsit: quam nō indignā duximus, quæ hic inscriberetur: Scio, commilitones, posse mihi obiici artem pristinā, cuius mihi omnes testes estis. Sed dicat quisque quod vult, vtinā semper ferrum exercerem, non vino, non floribus, non mulieribus, nō popinis, vt fecit Gallienus indignus patre suo, & sui generis nobilitate. Ars mihi obiiciatur ferrariā, dum me & exteræ gentes ferrū attrectasse suis cladibus recognoscāt in Italia. Denique vt omnis Alemania, omníque Germania cum cæteris, quæ adiacēt, gentibus, Rom. populum ferratā putent gentem, vt specialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis velim, feciſſe vos principē, qui nunquam quicquam scierit tractare nisi ferrum. Maximinus ex infimis parentibus in Thracia natus teste Iornande in libro rerum Gotthicarū. Galerius Armentarius armentorū pastor, parentibus agrariis, vnde ei cognomen Armētario fuit, vt prodit Aurelius Victor. Maximus Pupienus ignobilis genere, vt scribit Capitolinus in Maximinos: imo verò obscurisimo genere, vt tradit Eutropius lib. 9. c. 2. nempe fabri ferrarij, aut, vt alij dicunt, veredarij filius. Balbinus illius in imperio consors, & ipse obscurisimo genere, vt idem Eutropius scribit, quamuis Iulius Capitolinus huic aduersari videatur, scribens hunc Maximum, illum, quasi ignobilem, contempsisse. Nam & ante scripserat Balbinū ipsum nobilitate clarum fuisse. Philippus Arabs humillimo loco ortus, vt tradit Aurelius Victor. Aemilianus & ipse obscurisimè natus, obscurius imperauit, vt prodit Eutropius illo lib. 9. cap. 7. Aurelianus Imperator laudatisimus, modicis parentibus, & familia obscuriore, vt tradit Flauius Vopiscus, &, vt quidam ferunt, teste Aurelio Victore, patre Aurelij colono. Probus verè probus, patre olitore, vt nonnulli dicunt, & inter hos Aurelius Victor, quod vt admittere non videtur Vopiscus, ita eum dicit nobiliore matre, quàm patre fuisse. Bonosus patre pædagogo literario, ex eodem Vopisco. Diocletianus obscurisimè natus, vt scribit Eutropius, adeò vt à plerisque, vt ille subdit, scribæ filius crederetur. Aurelius autem Victor illum libertinū fuisse tradit. Licinius & Maximianus, quos nouos homines vocāt Eutropius lib. 10. c. 3. & Paulus Orosius lib. 7. cap. 8. veluti plebeios & ignobiles, vt alio loco ostendemus. Carausius, qui Britannias occupauit, & diutius tenuit, genere quidem infimus, vt dicit Paulus Orosius lib. 7. c. 16. & vilisimè natus, quod in idem venit, vt scribit Eutropius lib. 9. c. 19. eodémque vlt. Valētinianus, cuius pater funarius à nonnullis dictus, quòd funes torquebat, quāuis Aurelius Victor, & Paulus Diaconus aliunde id nominis trahāt, nec tamen negant mediocri stirpe natum. Iustinus armentarius. Maurilius aut, vt alij vocant, Maiorinus, Cappadox, famulus, & excubitor. Leo, & Basilius Macedo, quos Tzetzes c. 72. Chili. 6. ponit inter principes, qui humili loco nati erant.

Galerius. Maximus Pupienus.

Alij reges Saul. Dauid.

8 ¶ Et, vt de aliis quoque regibus loquar, Saul & Dauid primi Iudæorum reges fuerunt pastores ouium, vt ex 1. lib. Regum apertè ostenditur. c. 9. & c. 16. Laocoon rex ex serua natus est, vt tradit Apollonius Laocoon. Rhodius lib. Argonauticôn primo. Abdolominus, qui ad puteos exhauriendos, hortósque irrigādos operam locare solebat, Sidoniæ rex ab Alexādro Magno constitutus, spretis nobilibus, ne generis id, nō dantis beneficium putarēt, vt tradit Iustinus lib. 11. & nonnihil Curtius lib. 4. qui tamen eum dicit regiæ stirpis fuisse. sed eo paupertatis deueniſſe, vt subur banum hortum exigua stipe coleret, & steriles herbas repurgaret. Sardanapalus qui ex purpuræ carminatore rex factus est, vt tradit Plutarchus in libro de fortuna Alexandri, statim post princ. Adrantenus Andriseus in fullonia natus, ad regiam maiestatē euectus. Agathocles Siciliæ rex ex humili & sordido genere, quippe qui in Sicilia ipsa, patre figulo natus, vt scribit idem author statim in initio lib. 22. & Ammianus Marcellinus lib. 14. de quo est illud Ausonij epigramma.

Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe oneraſſe luto.
Fercula gemmatis cum poneret aurea vasis,
Et miſceret opes, pauperiémque simul.
Quærenti causam respondit, Rex ego qui sum
Siciniæ, figulo sum genitore satus.

Dionysius ille primus & ipse Siciliæ rex obscurus fuit & genere & gloria, vt scribit Isocrates in illa elegantisima oratione, quam ad Philippū Macedoniæ regem scripsit. Antipater, Alexādri in Macedonia succeſſor, mulieris mimæ nepos, vt scribit Seneca ad Luciliū epistola 108. Archelaus Macedonum rex natus Simiche matre, serua Alcetæ fratris Perdicæ, vt prodit Plato in Gorgia, & Aelianus lib. 2. de varia historia. Arsaces Parthorū rex, à quo Arsacidæ postea dicti sunt Parthorum reges, incertæ originis fuit, authore Iustino lib. 41. Cambyses Persarū rex obscura gente natus, eodē teste lib. 1. Darius Hystaspis filius primùm Cyri Pharetrophoros, tandē Persarū rex primus eius nominis, vt tradit Aelianus de varia historia lib. 12. Alter Darius, qui ab Alexandro superatus est, serua Simicha natus fuit, vt idem eodē in loco testis est, qui & ipse illic scribit Amyntam Philippi patrem seruum fuisse Aeropæ, & Perseum illum quoque Macedoniæ regem, quem Paulus Aemilius deuicit, fuisse ignobili quodā patre progenitum, quamuis Liuius & alij plerique dicāt eum fuisse filiū postremi Macedonū regis, sed nothum. Eumenes, cui post mortē Alexandri Cappadocia, & Paphlagonia sorte cesit, inope admodū patre, qui ex vehiculis sibi familiæque suæ victū quæritabat, vt Duris Historicus, & eius authoritate Plutarchus in vita illius, & Aelianus vbi suprà, prodiderūt. Probus autē Aemilius nihil ei defuisse, præter generosam stirpē scribit, cúmque

Antipater. Archelaus.

Arsaces.

BIU Cujas

túmque primùm Philippum Macedonem habuisse ad manũ,scribæ loco. Hiero Siciliæ rex matre ancilla, apud Iustinũ lib.23. Hyperbolus Athenienſis princeps ex humili ſtirpe poſt Cleonis potentiam ad principatum vrbis ſua verſutia peruenit: cùm enim priùs lucernas æreas factitaret plumbum æri immiſcebat, vt pondere emẽtes falleret, ſed è Republica tandẽ eiectus eſt, vt Thucydides ſcribit. Huius etiã meminerunt Theopompus, Antiphon, Cicero in republica, D. Auguſtinus alicubi in libris de Ciuitate Dei, & Andocydes, qui ita de eo ſcribit, De Hyperbolo dicere erubeſco, cuius pater inſcripto vultu in argyrocopeo publicè ſeruiuit, id eſt, officina, vbi cuditur pecunia, eius verò mater panẽ venditabat. Midas ἁμαξεὺς ὢν τῶν ἀροτρευόντων. Id eſt, plauſtrarius, ſiue auriga exiſtens aratorũ ſiue arantium, dum boues ad aratrum duceret, à Phrygibus ad regnũ raptus eſt authore Tzetze hiſtoriarum Chil.6.c.12. Sed & Lydorum quiſpiã rex innominatus ab Heraclide in Politicis recenſitus, Lydi, inquit, cùm graui dominatu premerẽtur, audiuiſſentque Cymæ quendã eſſe, miſſa legatione in regnũ eum accerſiuerũt. Hic in officina fabri Plauſtrarij ſeruus erat, cui Lydi cùm libertatis pretiũ exoluiſſent, eum aſſumpſerunt. Cúmque Cymenſis quidã, qui currum ei fabricandũ locauiſſet, abire prohiberet, atque multi ne impedimento eſſet, iuberẽt: non deſtitit, ſed cum mordace quodã ſcommate dixit, ſibi permagnũ videri currum à Lydorũ rege confectum poſsidere. Et fortè hic ille Midas fuit, de quo proximè locutus ſum: nam ipſe Heraclides cõfeſtim loquitur de Hermodica ipſius Midæ vxore. Belitaras Perſarum rex, ideò ſic vocatus, quòd antè fuerat plantarũ inſertor, & regiorũ hortorum magiſter, vt ſcribit Agathias lib.2. hiſtoriarũ Perſicarum. Quo etiã in loco tradit Artaxerxẽ, non illum quidem antiquiorẽ, ſed alium multò poſteriorẽ in primis obſcuriſsimum, regnũ Perſarum Artabano rege interempto occupaſſe. Alynomus Paphi rex ex hortulano factus, apud Plutarchum de fortuna Alexãdri. Prompalus poſteà Alexander dictus, extremę ſortis iuuenis, regnũ Syriæ, deuicto Antiocho, cui Soter cognomentũ fuit, occupauit diutiúſque tenuit apud Iuſtinũ lib.35. Protarchus negotiatoris filius, Syriæ quoque rex factus, cui & cognomẽ Alexandri impoſitum eſt, eodem teſte, lib.39. Ptolemæus Lagus ex gregario milite, vt idem tradit lib.13. Aegypti rex fuit, & quidem primus eius nominis. Ex quo illud, quod à Plutarcho relatũ eſt in libro de cohibẽda iniuria. Nam Ptolemæus ex huius ſucceſſoribus, grammaticum irridens, quòd literas neſciret, ex eo petebat quis fuiſſet pater Pelei, At ille, dicam, inquit, ſi tu priùs dixeris, quis fuit Lagi pater: quo dicto tangebat regis ignobilitatem. Soſthenes ignobilis, multis ignobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ob virtutis beneficia præpoſitus eſt, vt idem prodidit lib.24. Sybaris ſeruus de ergaſtulo cuiuſdam, à Cyro Perſis præpoſitus eſt, eique ſororem in matrimoniũ dedit, eodem teſte lib.1. Tellephanes curruum fabricator, rex Lydorũ factus eſt. Tyridates Parthorũ rex ex ſeruo factus, apud ipſum Iuſtinum lib.43. Vectius Meſsius Volſcorũ rex nõ admodum nobilis fuit, vt quem Liuius ab vrb.cond. lib.4. dicit nobiliorẽ factis, quàm genere. Nec prætermittendã ducimus Semiramidem illam Aſſyriorum reginã, quæ ex ancilla, regina facta fuiſſe videri poteſt, ex illa Echionis nobilis pictoris pictura, cuius meminit Plinius lib.35.cap.10. Ea erat Semiramis ex ancilla adipiſcens regnum. Tu tamen hîc vide Diodorum Siculum libro bibliotheces 3.c.2.

9 ¶ Et vt ad inferiores tempore principes deſcendamus: Abramus ex ſeruo viri Romani factus eſt rex Homeritorũ, apud Procopium lib.1. belli Perſici. Apud eundem lib.1. belli Gotthici. Vittiges obſcura familia ortus rex Gotthorum factus. Primiſlaus, aut, vt alij volunt, Priſlaus, tertius Bohemorum rex, ex armẽtario & bubulco factus. Ex Alberto Krantzio lib.1. Vuandaliæ.c.17. Lamuſius, aut, vt alij, Lamuſsio, & ipſe tertius Longobardorum rex, matre proſtituta, patre, vt par erat, incerto. Tamburlanus Scytharum rex, porcarius. Mahumetes, qui primũ vectigales camelos ductabat, deinde Arabũ rex. Abdelmonius patre figulo, Africæ, quæ nunc Barbaria dicitur, rex, & alij tanto numero, vt potiùs arenã maris, quàm illos numerare queas. Ex quibus iam ſatis probatum habes, quod ex Platone ſuprà diximus, neminẽ regem, qui non ex ſeruis: neminẽ ſeruum, qui non ex regibus orginem trahat, quod intelligo maiori ex parte. Sunt enim reges, quos auſim dicere iam à prima orbis conſtitutione per omnes deſcendentiũ gradus, ab illuſtribus & glorioſis parentibus deſcendiſſe, eos præſertim, qui verè principes, & reges agunt: eos autẽ qui ſe tyrannos præſtant, à ſeruis ortos dicere non dubitarim, quorũ infinitus fuit numerus. Qui locus in memoriam reuocat Daphitan antiquum poëtam & grammaticum maledicum, qui inter cætera regum maledicta, eos dicebat ſeruos ad regium faſtigium euectos, his quidem verſibus:

Πορφύρεοι μωλωπες ἀερρήνηματα γάζης
Λυσιμάχου, λυσσῶν ἄρχετε καὶ φρυγίης.

Ob quam rem in Thorace, monte Magneſiæ, iuſſu cuiuſpiã regis (hunc Attalum Pergami regem eſſe putant) cruci ſuffixus eſt. Vnde illud vice prouerbij, celebrari cœptum, φυλάττεσθαι τὴν θώρακα, id eſt, cauendũ à Thorace, quo monemur metu mortis linguam à maledictis principũ coërcendam. Cuius rei meminit Strabo, lib.14. licet aliter referat Valerius Maxi. lib.1.c.8. eodémque vltimo, & Cicero lib. de Fato. Vt interim prætermittam alios quoque multò recentiores, nõ eos quidem reges, ſed qui ex humili fortuna clarum ſibi nomen vendicarunt, Franciſcum Sfortiam, Nicolaum Picinium, Franciſcum Carmaniolam, Blaſium Axaretum Genuenſem, & alios à Baptiſta Fulgoſio memoratos, & Pontifices Maximos, Ioannem 22. Nicolaum 5. Innocentium octauum, Sixtum primum, alterum Sixtum quartum, viros omni laude digniſsimos.

Midas.

Artaxerxes.
Alynomus.

Ptolemæus.

Soſthenes.

Vectius Meſsius.

Alij reges tempore inferiores.
Primislaus.
Lamuſius.

Qui reges ex ſeruis, & è diuerſo.

Daphitas.

Alij ad clarum nomen euecti.
Pontifices maximi.

BIU Cujas

10 ¶ Sed non possum silentio præterire, quod scribit Gellius libro Noctiũ Atticarum 15.c.4. in sermonibus seniorum hominum, & eruditorum multos in vetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse, ignobilissimos priùs homines, & despicatissimos: affertque exemplum Ventidij Bassi, qui humili loco natus, cùm diutiùs victum sibi sordidè parasset, comparandis, fricandísque mulis, tandem Consul Romanus factus est. Ob quod & huiusmodi versiculi vulgò per vias vrbis præscripti sunt,

Ventidius.

Concurrite omnes augures, aruspices.
Portentum inusitatum conflatum est recens:
Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.

Subdit tamen confestim ex Suetonij authoritate, hunc ipsum Bassum præpositum à Marco Antonino prouinciis orientalibus, Parthósque in Syriam introrumpentes tribus ab eo prælijs fusos, eúmque primum omnium de Parthis triumphasse, & tandem morte obita publico funere sepultum esse. quod & scripsit Plutarchus in Antonio. De hoc quoque est illud Iuuenalis,

Si fortuna volet, fies de rhetore consul,
Ventidius quid enim?

Et paulo pòst loquens de eodem, & de Seruio Tullio, de quo suprà, subiungit,

Serui regna dabunt, captiuis fata triumphos.

Is enim à Pompeio Strabone patre Pompeij Magni Asculo subacto captus fuerat. Nescio an de hoc intelligat Cicero in oratione in Calphurniũ Pisonem. Nemo queritur Syrum nescio quem de grege nouitiorum factum esse consulem. Credo autem de hoc intelligere L. Plancum inter epistolas familiares Ciceronis lib.10.epist.10. dum eum mulionem appellat.

11 ¶ Sed vt redeamus ad Senecã ex his diuerticulis, si ita dicenda sunt, & ad præcipuum nostrũ institutũ, id est, ad eos, qui sola virtute nobilitatẽ metiuntur: Idẽ Seneca, qui penè in hoc totus est lib. 3. de beneficiis, Eadémq; (inquit) omnibus principia, eadémq; origo. Nemo altero nobilior, nisi cui rectius ingeniũ, & artibus bonis aptius. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ suæ longo ordine, & multis stemmatum illigata flexuris, in 1. parte ædium collocãt, noti magis, quàm nobiles sunt. Vnus omniũ parens mundus est, siue per splendidos, siue per sordidos gradus, ad hũc prima cuiusq; origo producitur. Velleius autẽ Paterculus lib.2. Ro. historiæ, Non nouus (ait) mos est Senatus populíq; Romani, putãdi quod optimũ sit esse nobilissimũ. Nam & illi antiqui ante primũ bellum Punicũ ab hinc annos C C C. T. Coruncanũ hominẽ nouum, cùm aliis omnibus honoribus, tùm Pontificatu etiã maximo ad principale extulêre fastigiũ. Et Equestri loco natum Sp. Carbilium, & mox M. Catonem nouum etiã Tusculo vrbis inquilinum, Mummiúmque Achaicum Consulatus, Censuras, & triumphos prouexêre. Et qui C. Marium ignotæ originis, vsque ad sextũ Consulatum sine dubitatione Romani nominis habuêre principem. Et qui M. Fuluio tantũ tribuêre, vt penè assentatione sua quibus vellet, principatus conciliaret. Quíque nihil Asinio Pollioni negauerunt, quod nobilissimis summo cũ pudore consequendum foret. Profectò hoc senserunt, in cuiuscunque animo virtus inesset, ei plurimũ esse tribuendum.

Alij authores virtute nobilitatem metientes.

12 ¶ Nec hac in re omittendi sunt Christiani scriptores, qui id clariùs scripserunt. D. Hieron. siue is fuit Iulianus, vt putat Beda, siue alius, vt suspicatur August. Sed quisquis is fuit in epist. ad Demetriadem de virginitate, Ille (ait) clarus, ille sublimis, ille sit nobilis, ille tunc integrã nobilitatem suam se seruare putet, si dedignetur seruire vitiis, ab eísque nõ superari. Cui cõcinens diua Agatha inter acerrimos martyrij cruciatus, Summa (inquit) ingenuitas est ista, in qua Christi seruitus cõprobatur. Sed & idem Hieron. siue is fuit Paulinus, vt autumat Erasmus, ad Celeutiã, Nulli te vnquã de generis nobilitate præponas, neque obscuriores quoq; humiliore loco natos te inferiores putes. Nescit religio nostra personas accipere, nec cõditiones hominũ, sed animos suspicit singulorũ. Seruum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deũ libertas est: non seruire peccaris. Sũma apud Deũ nobilitas est, clarũ esse virtutibus. Quid apud Deũ in viris nobilius Petro, qui piscator, & pauper fuit? Quid in fœminis beata Maria illustrius, quæ spõsa fabri describitur? Sed illi piscatori & pauperi cœlestis regni à Christo credũtur claues. Hæc spõsa fabri meruit esse mater illius, à quo ipsæ claues datæ sunt. Elegit enim Deus ignobilia & cõtemptibilia huius mũdi, vt potentes ac nobiles ad humilitatẽ faciliùs adduceret. Nam & aliàs frustrà sibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cùm vniuersi, paris honoris, & eiusdẽ apud Deũ pretij sint, qui vno Christi sanguine sunt redẽpti. Nec interest qua quisq; cõditione natus sit, cùm omnes in Christo renascamur. Nam & obliuiscimur, quia ex vno omnes generati sumus, saltẽ id semper meminisse debemus, quia per vnum omnes regeneramur. Hæc illle. Ex quibus apertè cognoscitur, quemadmodum est intelligenda istorũ sententia, qui virtutẽ solam & vnicam nobilitatẽ dicunt, vt scilicet procedat apud Deum, vt etiã intelligunt nostri de ea re loquentes. Illud autẽ quod dicit Hieronymus, Elegit enim Deus ignobilia, &c. depromptũ est ex D. Paulo, primo ad Corinth. 1. c. Et quod dicit, Ex vno omnes generati sumus, hoc quoq; ante illum annotauit Malachias propheta contra illos, qui nobilitate generis gloriãtur, inquiens c. 2. Nunquid nõ pater vnus omnium nostrũm, nónne Deus vnus creauit nos? Cui concinit & illud Iob 31. Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est, & formauit me in vulua vnus? Sed & D. Ambrosius in lib. de Nabuche Iezraelita, c. 3. Nónne (inquit) sic vtero conceptus, & natus es ex vtero, quemadmodũ &

Christiani scriptores.

pauper

pauper ēs natus? Quid te iactas de nobilitatis prosapia? Soletis & canum vestrorum origines, sicut diuitum recensere, soletis & equorum vestrorum nobilitatem, sicut Consulum prædicare. Ille ex illo patre generatus est, & illa matre editus. Ille auo illo gaudet, illis se proauis attollit. Sed nihil istud currentem iuuat. Non datur nobilitati palma, sed cursori. Deformior est virtus, in quo nobilitas generis periclitatur. Cui adde in eo quod de nobilitate canum & equorum dicit, quæ diximus suprà c.2.num.25. Adde, inquam, alia multa, quæ nos collegimus infrà, c.22. quod nominatim scribemus aduersus illos, qui gloriantur de nobilitate generis.

13 ¶ Sed hanc quoque sententiam longè latéque comprobant Pogius & Platina in iis libris, quos de nobilitate scripserunt, nobilitatem sola virtute metientes. Et Ioannes Gerson in sermone de natiuitate Virginis, in prima consideratione. Quibus adstipulatur illud Dei Opt. Max. 1. Regum, 2.c. Quicunque honorificabit me, ego honorificabo eum: & quicunque cōtempserint me, erunt ignobiles. Et hanc quidem sententiam intellectam, vt suprà diximus, ex Hieronymi verbis, nemo negabit esse verissimam. At si de ea nobilitate loquamur, quam nostri politicam & ciuilem appellant, quámque vulgò intelligimus, eam sententiam plerique falsam adstruunt, & inter cæteros Iac. Butr. & Bal. in d.l. nobiliores. C. de commer. & merc. per illum tex. distinguentem virtutem à nobilitate, Bart. & Ioan. Plat. in d.l.1. C. de dign. idem Bart. in l.1. in fin. C. de cond. in publ. hor. lib.10. & Io. Rayn. in d. tract. nobilitatis, in 1.q. princ. in 2. opinione, & iterum in expositione diffinitionis, rursúmque in q.4. princ. & Panor. in c.1. in princ. de purg. cano.

Alij item.

Nobilitas politica & ciuilis.

14 ¶ Pro quibus etiam est tex. nobilitatem & virtutem discriminans, in d.l.1. C. de cond. in pub. hor. lib.10. & in l. viduæ. in illis verbis, Pares genere & moribus. iuncta Bal. interpretatione. C. de nupt. Et illud Terentij in Adelphis, Talem, tali genere, atque animo. Nam genere, ad nobilitatem generis refertur: animo, virtutis. Et illud Ciceronis tum in 5. tum in 6. in Verrem actione, à nobis citatum suprà, cùm de diuitiis loqueremur, quo genus, virtutem, & pecuniam disseparat, & in 4. in eundem actione, Matro Solentinus homo summa nobilitate, existimatione, virtute. Iterúmque in 6. Melitensis Diodorus homo & domi nobilis, & apud eos, quò se contulit, propter virtutem splēdidus. Rursúmque, Optimum, & nobilissimum quenque ad se accersebat, & pro M. Cælio, Vt eundem, quem optimi, ac nobilissimi petere cursum laudis videretur. Et in oratione pro M. Marcello, Quis enim est illo, ait, nobilitate, aut probitate præstantior? Et rursum, Aduersarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem. Et illud item M. Fabij apud Liuium 1. decadis lib.8. Nec virtus nobilitásque Magistri equitum à te ipso nominati valet. Et illud quoque Valerij Maximi lib.2.c. item 2. vbi de Papyrio loquitur, neque virtute eius, neque nobilitate motus virgas expediri, eúmq; nudari iusit. Et lib.3.c.2. vbi de Q. Cotio Piresium nobilitate ac virtute omnes Celtiberos præstantem succumbere sibi coëgit. Et lib.6.c.4. in fin. Nobilitate & sanctitate præstans. Et lib.9.c.8. Aulus, inquit, Albinus nobilitate, moribus, honorum omnium consummatione ciuis eximius. Illud quoque Horatij lib.3. Carminum, Ode 1.

Leges & authores discriminātes uirtutem & nobilitatem.

— *Hic generosior*
Descendat in campum petitor,
Moribus hic, meliórque fama
Contendat.

Illud item Papinij lib.4. Syluarum ad Marcellum,

Stemmate materno fœlix, virtute paterna.

Illúdque Martialis lib.5. in factum Equitem,

Ingenium, studiúmque tibi, morésque, genúsque,
Sunt Equitis &c.

15 ¶ Fatentur tamen Bar. Plat. Ray. plerunque virtutem dare causam nobilitati, quoniam ad eam conferendam princeps sæpius mouetur, & moueri debet illius virtutibus, cui vult concedere, per l. & virtutum, quæ est vlt. C. de statu. & imagi. vbi virtutum præmia tribui merētibus conuenit. Ideóque honores virtutum studiosis etiam decerni, cùm honor sit virtutis præmium, vt scribit Aristoteles lib. Ethicorum 4. & iterum 8. & rursum lib.8.c.14. Et Tullius lib. Epistol. Familiarium 10. ad Plancum, quæ est epi. eius lib.19. & alibi sæpe. Ex quo fortasis dicebat Marius, vt suprà retulimus, nobilitatem ex virtute cœpisse. Nam, vt & scribit Liuius lib. ab vrb. cond. 1. Romæ omnis repentina atque ex virtute nobilitas fit. Et probant infinita alia loca suprà citata.

Virtutem dare causam nobilitati.

16 ¶ Sed vtruncunq; sit, omnes cōsentiunt, bonos mores, siue virtutem, esse nobilitati anteponendam, vt præter eos, quos suprà citauimus, voluit expresè Bal. in c. penul. in fin. de proba. per text. quem ad hoc reputat sing. in l. pronūtiatio. §. matrem fa. in fi. ff. de verb. sign. Ex eóque dicit anteponi testimoniū honestarū & bene meritarum personarū, testimonio nobiliū. & sequitur ibi Fel. ante fin. & in d.c super eo. le 2. col.3. in fi. de testib. Et Barb. in c.1. col.1. de dona. & in l.is, cui bonis. col.3. ff. de verb. obl. & cons.27. scripsit doctissimus. col.5. vers. & si dicatur. lib.1. & consil.54. illud afferam. col.11. eo. lib.1. & cons.46. scripsit præclarè. col.1. lib.2. & consi.57. præclarè scribitur. col. 3. eo. li.2. & Corse. in repe. c. grādi. col. 9. de sup. negl. præla. lib.6. Et bene facit tex. in c. nos qui 40. dist. & in c. illud, eadē dist. vbi not. etiā Card. Alex. post prin. quòd qui habet virtutes, præfertur nobili carenti virtutibus. Et idem quoque voluit Sali. in l. prouidendū. C. de postul. Panor. in d.c. pen. in 4. not. de præbend. Et Lucas Pen. qui ad hoc multa allegat, in l. mulieres, col.1. in duobus

Virtus nobilitati anteponenda.

BIU Cujas

locis,& rursum 3.vers.item nota quòd nobiles.C.de dign.lib.12. Imo. in c. pe. col.1.de præb.vbi tamen priuatim loquitur de beneficiis ecclesiasticis.& Alex.consi.209.pōderatis his.col.2.lib.6.

17 ¶ Quibus adstipulatur quod dicit gl.2.in l.2.ff.de testib.bonos mores præferri dignitati.Et illud Sapient.7.omnibus nobilibus nobilior est sapientia.Ita enim nonnulli legunt,& inter hos Lucas Pen.in d.l.1.post princ.de dign.& Matth.Afflict.in c.1.col.4.versi.& prima species titu.quis dicat. dux.sed ij decepti sunt vtriusque vocis similitudine,quæ vnius tantùm literæ immutatione contigit.De qua re Tullius lib.2.de oratore, Alterum (inquit) genus ambigui, quod habet paruam verbi immutationem,quod in litera positum Græci vocant παρονομασίαν, vt nobiliorem mobiliorem Cato.Sed vt redeamus, Solomon Ecclesiast.4.præponit puerum sapientem etiam pauperem regi seni & stulto.Et huc quoque pertinet illud Iuuenalis Saty.8.

Malo pater tibi sit Thersites,dummodò tu sis
Aeacidæ similis,Vulcaniáque arma capessas:
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

Quos versus citat gl.in c.nunquam.56.dist.Cui concinens Codrus Poëta,recentior quidem ille, sed quo vix alius est festiuior.

Sint tibi Gallorum rex & regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo:
Non pluris faciam te, quàm tibi rustica mater
Si sit, & ignarus rusticus ipse pater.

Sed & Iuuenalis ipse,vt ad eum redeamus,in eadem Satyra,

Libera si dentur populo suffragia,quis tam
Perditus,vt dubitet Senecam præferre Neroni?

Sed & alia multa in eam sententiam scribit in ea Satyra, quam huic rei peculiariter dedicauit,& Ouidius lib.Tristium 4.eleg.3.quod alibi non semel citauimus,

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Id quod satis innuisse videtur Claudianus in Panegyrico 4. Consulatus Honorij, dum scribit nobilitatem apud Barbaros, virtutem apud Romanos in precio fuisse. Hæc enim facit Theodosium dicentem eidem Honorio,

Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset
Chare puer,terrísque procul venerandus Eōïs,
Barbarus Arsacio consurgeret orbe thyaras,
Sufficeret sublime genus,luxúque fluentem
Deside,nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
Conditio,virtute decet,non sanguine niti.

18 ¶ Plato,vt alibi suprà diximus (si Laërtio credamus) nobilitatem in quatuor species diuidebat, quarum postremam omnium præstātissimam esse dicebat, videlicet cùm quis per se animi ingenuitate,& magnitudine excellit.Hunc enim profectò,verè appellari nobilem,cui non aliena,sed sua virtus ad nobilitatem opitularetur.Quibus adstipulatur Iustin.lib.15. Erat (inquit) Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quod nos alibi ad aliud citauimus.Solonis est sententia apud Ausonium,

Pulchrius multò parari,quàm creari nobilem.

Secundum quam ij qui Taprobanē insulam inhabitant,regem eligunt spectatū moribus,inueteratæ clementiæ,& iam annis grauem.Neque enim nobilitas prævalet,sed vniuersorū suffragium, vt tradit Solinus,c.66. Lycurgus ille Lacedæmoniorū legislator duos catulos, alterū ex cicuritiis, alterū ex veneratoriis genitos enutriuit. Natum autē deteriore genere venationibus exercuit,& meliore natū edacitati adsuefecit, deinde eos in concionē produxit, & quædā gulæ irritamēta subinde dimisit.Inde vterq; ad quę fuerat assuetus impetū cùm fecisset,Lycurgus,Sic nos (ait) ô ciues,splendor generis,quem multi admirātur,Herculísque posteritas nihil adiuuat,ni ea gesserimus,propter quæ ille omnibus se hominibus, clariorē nobiliorémque ostendit,testis Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Veteres illi Romani hominū ignobilium virtutē persæpe nobilitatis inertiæ prætulerūt, vt attestatur Cicero in oratione pro L.Cornelio Balbo. Sed & D. Hieron.ad Principiā,de obitu Marcellæ, Nihílque in ea laudabo,nisi quod propriū est, & eò nobilius, quòd ex opibus & nobilitate,facta est paupertate & humilitate nobilior. Et iterū, Qui virtutes non sexu, sed animo iudicamus,contemptáque nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Quisquis autem fuit qui apud Salustium elegantissimam habuit orationem ad Cæsarem de Repub. ordinanda, Sed plebs eò liberè agitabat, quia nullius potentia super leges erat,neque diuitiis,aut superbia,sed bona fama factísque fortibus nobilis ignobilem anteibat.

19 ¶ Denique Diuus Gregorius Nazianzenus de hac re multis versibus scripsit, quos non grauabor subiicere,

ἄμαζος ἐξ ἀγαθῆς τις, ἅπαν κακὸν ἀνδρὶ γένοιτο
ὃν πλοῦτος εὐπαίδευτος, τἄμπα ἢ δαιμασίου,

προύφερε τὸς πρόγονός. καὶ μάλα ἡδὺ γελάσας,
εἶπε λόγον μνήμης ἄξιον, ὡς τὸ γένος
ἔστιν ἀνειδὸς ἐμοίγε. γένει ἢ σύ. τοῦτο φύλαττε,
ὡς μὴ τἄριστ' ἄλλο τι πρόσθεν ἄγοις.
εἰ δ' ὑπὸ τις τὸ δυσειδὲς ἐκφέρεμεν, ἢ τὸ δυσῶδες,
εἴποις ἂν ὡς ὁ πατὴρ ἦν καλὸς, ἢ μυρεπώλης.
εἰ δέ σε τις ὡς δειλὸν ἐπέσκωπτεν, καὶ ἀνανδρον,
ὡς πρόγονοι πολλὰς εἶλον ὀλυμπιάδας.
οὕτως, εἴ σε κακόν τις ἐλέγχει, καὶ ἀνόητον,
μή μοι τὸς πατέρας μὴ τὰ νεκρὰ λέγε.
χρυσόδετον κιθάρᾳ τις ἔχων, ἔχρεξε κάκιστον,
ἄλλο ἀπ' ἐκλεκτῆς δῆμος ἄκε μέλος.
τίς τόπων. ὦ λῶστε, ἀμείνων ἢ κιθαριστής;
ὃς σώζει τέχνης κρούμασιν ἁρμονίας.
ἀλλὰ σὺ μὲν χρυσῶν πατέρων ἔφυς, ὥς σε λέγουσιν,
αὐτὸς δ' ἐκ ἀγαθὸς, εἶτα μέγα φρονεῖς.
τοῦτο λαμπρόν σοι γένος ἔστιν, οἱ πάππαλαιοι
νεκροὶ καὶ μύθων πλάσματα, καὶ κραῖδες.
παίζεις. πρός σε δ' ἔγωγε βλέπω μόνον· ἢν δίκαιος,
ἢ κακός. ἁδ' ἀρχὴ, πηλὸς ἅπασιν ἴσος.
δέρματα πᾶσιν ὅμοια, φυσώμεθα δ' ἐς μετέωρον
πλοῦτῳ, καὶ δόξῃ. καὶ πατρίσιν μεγάλοις.
ὥστέ μοι τὰ πρόσθιά σὰ πάτερ ἦν, ὅτε με μῦθοι
τέρπουσ', ὁ τάφοι. ἀλλ' ὦ γαῖε πρός σε βλέπω.
εἷς χυδὸς πάντες, ἑνὸς πλάσμ' ἦν ἢ ἢ τυραννὶς
εἰς δύο τὰ θνητῶν ἔσχισεν. ἐχὶ φύσις.
δοῦλος ἐμοὶ πᾶς σκαιὸς, ἐλεύθερος ὅστις ἄριστος.
εἰ δὲ σὺ τύφου ἔχεις, τοῦτο τί πρὸς τὸ γένος;
μιμνόμενος τε πατὴρ πόθ' ὁ κάνθων, ἔστιν, ὄνειδος
οὐδέν. τίς δέ τ' ὄνοις δύξα παρ' ἡμιόνῳ;
οἱ δ' ἀεὶ πίπτουσι καὶ οὐ ῥίπτουσι νεοσσόν.
ὥσε τί μοι πατέρας. σαυτὸν ἄφες, σὺ λέγεις.
κρεῖσσον, ἄριστον ἔοντα κακὸν ἦνυ, δὲ κάκιστον
ἐμμενναι δύνῃ ἔτην. καὶ ῥόδον ἐκ τραχέος
ἐβλάστησε φυτοῖο, ῥόδα μὲν· ἁδ' ἀκὴ γαίης
ἦλθες ἄκανθ' ἀπαλὴς, πυρὸς ἄξιος εἶ.
πῶς σὺ κάκιστος ἐὼν, τόσον φρονέεις προγόνοισιν;
ὦ κάνθων μυλικὲ ἵππιον ὕψος ἔχων.

Id est, propè ad verbum.

Sanguine ex bono quis, omne malum, viro genere quidem
Non nobilium cætera autem admirabilium,
Exprobrabat maiores. & hic, admodum suauiter arridens
Dixit verbum memoria dignum: vt genus
Est opprobrium mihi quidem, generi autem tu hoc caue,
Vt virtuti aliud quippiam anteponas.
Si tuam quis deformitatem derideat, aut graueolentiam,
Diceres quòd pater erat formosus, vel vnguenta redolens;
Si verò te quis vt ignauum irrideat, & pusillanimem:
Quòd maiores multis vicerint olympiadibus.
Sic si te malum quis arguat ac fatuum,
Ne mihi parentes, neque mortua prædices.
Auream cytharam quis habens, pulsauit pessimè,
Alius ex vulgari, generosum duxit melos.
Quis horum, ô optime, præstantior cytharista?
Qui obseruat artis pulsationibus harmonias.
Verùm tu quidem aureis parentibus natus es, vt te dicunt,
Ipse verò non bonus, deinde magnopere superbis.
Hoc splendidum tibi genus est, maiores
Mortui, & fabularum figmenta, & anus.
Irasceris? in te autem ego respicio solùm, si iustus
Vel malus? principium autem, lutum omnes æqualiter.
Pelles omnibus similes, inflamur autem sublimes
Diuitiis, & gloria, & patria magna.
Quare quid mihi superuacua pater, genus? neque me sermones

Delectant,neque ſepulchra,ſed ô bone,in te reſpicio.
Vnus puluis omnes,vnius figuli genus,ſed tyrannis
In duo res mortalium ſecuit,non natura.
Seruus mihi,omnis improbus:liber,quiſquis optimus.
Si autem tu ſuperbiam habes,hoc quid ad genus?
Mulis quidem pater quando aſinus eſt, opprobrium
Nullum.quid verò aſinis gloria à mulis?
Aquilæ autem pariunt & quos proiiciunt pullos?
Quare quid mihi parentes,te omiſſo,tu prædicas?
Melius,optimum eſſe malum genere,quàm peſsimum
Eſſe nobilem.& roſa ex aſpera
Naſcitur planta,roſa quidem:ſi autem à terra
Veniſti ſpina tenera,igne dignus es.
Quo pacto tu peſsimus exiſtens,tantùm intumeſcis maioribus?
O aſine molaris,equinam ſuperbiam habens.
Alia huc pertinentia,quod & nos ſuprà admonuimus,videbis infrà in c.22.

Scientia an nobiliret. CAP. V.

1 *Qui ſcientiam nobilitatẽ aut nobilitatis ſpeciem eſſe dixerunt ex noſtris.*

SCientiam item alij ſpeciem nobilitatis exiſtimarunt quibus ſuccinit tex.in l.prouidendum, ibi quos ſcientia nobiliſsimos facit.C.de poſtul.Vbi & hoc not.gloſ.in verbo, nobiliſsimos, Cyn.Io.Fab.Bal.Ang.Saly.& Franc.Aret.ex quibus ipſe Salyc. hoc quoque dicit, Nobilitatem eſſe filiam ſcientiæ.Et hoc quoque voluit gl.in cap.de multa,in verbo,literatas, & ibi etiã Imol. col.2. verſic. & pro hoc facit extrà de præbend. Rayn. & poſt eum Nicol. Mat. in l.2.§.vlt.ff.de excuſ.tut.Collect.in c.eò libentiùs,ext.de ſer.non ordi.Signo.Homo.conſ.23.quæſtio diſputata, col.2.Alb.in l.Imperatores,poſt princ.ff.de decur..Salyc.in l.ſi furioſi.C. de nupt. Luc. Pen. in l.1. col.1.in prin.& ibi etiam Ioan.Plat.C.de cond.in pub.hor.lib.10.idem Luc.in l.mulieres,col.1.C. de dign.lib.12.Ioan. Plat.in l.2.col.1.in 1.not.C.de primice.lib.12. Domi. in c.lex eſt, in fi. diſt.2. Rom.in rep.l.ſi verò.§.de viro,in 52.fal.ff.ſol.mat.Barb.in rub.de offi.deleg.col.3.& in proœmio cle.in verbo, ſalutem,col.antepe. verſic.57. & conſi.57.præclarè ſcribitur,col.6.verſic.præterea pondero,lib.2. Matth.Afflict.in c.1.col.4.verſi.& prima ſpecies,tit.quis dicat.dux.

2 *Qui ex externis. Caſsiodori locus.*

¶ Et ex externis ſcriptoribus, huius ſentẽtiæ fuit Ariſt.lib.4. Politicôn,c. itẽ 4.& Aulus Gellius dum ſcribit lib.19.c.10.Sedẽtibus doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus viris. & Caſsiodorus lib.epiſt.9.epiſt.7.cũ inquit,Doctrina facilè exornat generoſum,quæ etiã ex obſcœno nobilem facit, credo illic legendũ eſſe ex obſcuro , & Plinius lib.3.c.vlt. Melius hic fuit Geometrica ſcientia nobilis,& alij plurimi quos tibi citabo verſi. ab hinc 2.vt tamen nõ omittã quod Seneca Neronẽ alloquens apud Cornelium Tacitũ lib.18.Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quàm ſtudia (vt ſic dixerim) in vmbra educata è quibus claritudo venit. quem locum ad aliud & nos citauimus ſuprà in 2.c.nu.12.Claritudo autem eadẽ eſt & nobilitas,vt ibi docuimus.nu.11.

3 *Doctores dici nobiles.*

¶ Hinc doctores dicũtur nobiles,vt dicit Cyn.in d.l.prouidendũ.C.de poſtul.& Bar. Lucas Pen. & Io.Plat. in l.iudices.C.de dignit.lib.12. Bald.in l.nemini.C.de aduo.diuer.iudi. Ang.in l.ſed & ſi ſuſceperit.§.1.ff.de iudi. Paul.Caſt.in 1.conſtit.C.col.2.Io.Ray.in tract.nobilitatis in 1.q.princ. Cepol.in d.tract.militũ deligen.in materia nobilitatis in 26.opinione, Alex.conſi.94.cõſideratis his,col.2.verſi. ſed ita eſt. lib.1.& conſi.213. ponderatis his quæ in themate,col. vlt.lib.6. Vbi ex hoc dicit ſing.quòd ſi teſtator iuſſerit aliquid dari vni pauperi nobili,poſſunt executores id dare doctori,de quo tamen multùm dubitarẽ, propter id quod poſteà dicemus in ſequen. verſi.& latè Guido Papæ,deci.88.ſed quæro an domini,vbi per hoc decidit,doctores tanquã nobiles,non eſſe cogendos cõtribuere ſubſidiis impoſitis perſonis plebeiis.Franc.Aret.in cap. ſuper eo,le 2.de teſtib.Barb.in cap.propoſuiſti,de probat.Paris à Puteo in tract.de ſyndicatu,in verbo,teſtis.cap.2. col.1.Fel.in rub.de mag.Card.Alex.in proœmio decret.col.vlt.Ant.Corſetus in c.grandi.nu.27. de ſupp.neglig.præla.lib.6.Maria Soci.iunior conſil.39.perſpectis his,col.4.nu.28.lib.2.

4 *Vlpianus nobilis dictus.*

¶ Hinc & pleriq; ex iis,quos ſuprà citauimus,arbitrãtur Vlpianũ iuriſconſul.nobilẽ appellatum, in l.2 §.vlt.ff.de excu.tut.& etiam nobiliſsimum,in l.diximus,in fi.ff.eo.tit. Et præter illos voluit Matth.Afflic.in proœ.feud.col.2.nu.7.in fi.in d.c.1.col.4.vbi ſuprà,tit.quis dica.dux,licet Nicol. Neapo.in d.l.2.§.vlt.dicat eſſe referendã eam appellationẽ ad nobilitatẽ generis, cùm Vlpianus fuerit nobilis origine,per l.1.in prin.ff.de cenſib. Sed vt magis probem priorem ſententiã,facit id quod huic conſentaneũ ſcribit Spartianus in Iuliano Imperat. Didio (inquit) Iuliano, qui poſt Pertinacem imperiũ adeptus eſt,proauus fuit Saluius Iulianus,bis conſul,prẽfectus vrbi,& iuriſconſultus,quod magis eum nobilẽ fecit, Hæc ille. Gennadius in catalogo virorũ illuſtriũ, Seuerus (inquit) presbyter,cognomẽto Sulpitius Aquitaniæ prouinciæ, vir genere, & literis nobilis. Et ante hos Plin.lib.10.c.2.Manilius (inquit)Senator ille,maximis nobilis doctrinis.Et hoc quoque prior Tullius in oratione pro Rabirio Poſthumo vocat Phaleriũ ex doctrina nobilẽ & clarum. Et ex hoc quoq; dicit Sal.in d.l.prouidendũ, quòd ſi domina titulo comitis inſignita, nubat doctori,nõ dicetur nupſiſſe indigno. ſequitur & commendat Campe.in tract. dot.in 1.parte q.13.

Comes nubens doctori nõ indigno nubit.

¶ Verùm

BIU Cujas

5 ¶ Verùm hæc quoq; op. ita intelligenda eſt, vt ſuperior qua diximus, de virtutè, omniũ quidem iudicio, qui de nobilitate tractauerunt, vt videlicet ſcientia nõ ſit nobilitas eo modo, quo nobilitatem vulgò diſtinguimus à plebeitate ſiue ruſticitate, vt ita loquar. Tamen ea nobilitas, quæ ex ſcientia eſt, qualiſcunq; ſit, non poſtponẽda eſt illi nobilitati, imò multorũ iudicio eſt etiã anteponenda. gl. habemus in l. ſocietas contrahitur, quæ eſt 5 ff. pro ſoc. quòd viri literati, ita vt nobiles, recipiũtur in canonicos. Ex qua no. Bal. Sal. & Raph. Fulg. æquiparari nobiles & literatos ad obtinẽda beneficia, de qua re dicemus poſteà. Sed & gl. in clem. 1. in verbo, neceſsitas, de bapt. dicit nobilitatẽ & literaturã æquiparari, per tex. in d. c. de multa, de præb. Et Cyn. in d. l. prouidendum, loquens de nobilitate ſcientiæ, dicit eam potiorẽ nobilitate generis, quam quis nõ ex ſe, ſed à parentibus accepit. Et idem voluit Rom. ſingul. 646. nobilitatis, & Alex. dicto conſi. 94. vbi ſuprà, lib. 1. & dicto conſi. 213. col. vlt. lib. 6. & Card. Alex. in d. proœmio decreti, col. vlt. & Felyn. in d. c. ſuper eo, le 2. de teſtib. & è theologis Alex. Ales, in 2. parte ſuæ ſummæ, q. 136. membro 2. §. 1.

Cuiuſmodi nobilitas ſit ſcientia.

Vtra præferenda nobilitas, ſcientiæ an generis.

6 ¶ Imò plus voluit Barb. d. conſil. 57. col. 6. verſ. præterea pondero. lib. 2. & in c. ad aures, col. 4. de reſcrip. & in repet. extrauag. volentes, in verbo nobiles, quòd doctor literatus & ignobilis præfertur doctori nobili, æquè literato, per id quod in ſimili voluit gl. quam dicit ſing. in c. nũquam, per tex. ibi 56. di. Illum eſſe magis laudandũ, qui natus ex parentibus prorſus alienis à bonis moribus, ſeſe virtutibus addixerit: quàm qui ex bonis probíſque parentibus natus, ipſe quoq; bonus probúſque eſt. Et per illum text. dicit Panor. in d. c. pen. col. 2. de præb. quòd licet ignobilis, qui ſe virtutibus addixit, nõ adeò eſt honorãdus, quàm nobilis æquè bene moratus, quia in iſto duplex decor fulget, & parentũ, & proprius. Eſt tamen ille magis cõmendandus, vt qui ſua ſponte, nullo maiorũ exemplo, virtutis viam arripuerit. In quam ſententiã Plato poſt initiũ lib. 9. de leg. Filiis eorum qui ob ſcelera mortem paſſuri ſunt, ſi mores paternos fugerint, quia nati ex malis fortiter virtutẽ ſecuti ſunt, honorẽ exhiberi iubet & laudem. Porrò Iſocrates in epiſt. ad Timotheũ, Solent, inquit, plerique omnes non ita cõmendare ac venerari natos ex illuſtribus & laudatis parentibus, vt eos qui patrum ſçuitiã & immanitatem non imitãtur, ſed ab illorum vitiis toto pectore ſunt alieni. Quicquid enim boni mortalibus præter expectationem & conſuetudinem offertur, id omnibus in rebus longè gratius eſt, quàm ea quæ vſitata & legitima ratione contingunt.

Vter præferendus, doctor nobilis an ignobilis.

7 ¶ Sed non deſunt, qui huic opinioni reclamant. In primis Cyn. in d. l. prouidendũ. C. de poſtul. vbi dicit quòd præferendus eſt is, qui ſua virtute, & parentũ imaginibus pollet, ei qui altero tantum inniritur. quem ſequitur Bal. vt à nonnullis citatur, ſed nõ reperi in meo codice, in l. cum plures. §. 1. ff. de admin. tut. & Panor. in c. 1. in 1. no. de don. & Iac. Aluar. in c. 1. §. cæteri, col. 3. verſ. quæro quis magis, tit. quis dic. dux, com. mar. Et hoc quoque voluit Bal. ipſe in d. l. nobiliores, in fi. C. de commer. & merc. cum dicit nobilem dici tribus modis. Primo, genere, & ita (inquit) vulgus accipit. Secũdo, virtute, & ita philoſophus accipit. Tertio, vtroque, & iſta eſt (ait) perfecta nobilitas, ſcilicet generoſitas animi magnitudine decorata. Idem in l. nemini, in fi. C. de aduoc. diuerſ. iud. dicit ſimpliciter, quòd ſi duo ſunt æqualis ſcientiæ, is eſt magis honorãdus, qui eſt de meliori ſanguine, per illum tex. quem ſequitur Fel. in rub. de maior. & obed. col. 1. & in c. clerici, col. 2. verſ. doctor qui eſt, & ibi Philip. Dec. de iud. & idem Felyn. in c. ſuper eo, le 2. col. pen. de teſtib. & Ant. Corſ. in repet. c. grandi. col. 9. de ſup. negl. prælat. Et hoc quoque voluit ipſe Bal. in l. vlt. in princ. per illum tex. & ibi quoque Corn. in vlt. not. C. comm. de leg. & Ludo. Bolo. in auth. habita, col. 20. verſ. ſed ſumpta occaſione. C. ne fili. pro patr. Et ante hos omnes voluit Hoſt. Alioquin nobilitatis cõtemptor in c. venerabilis, in verbo, nõ multos, de præbend. cum dicit, quod ſi quæratur de nobili, & ignobili, æqualibus meritis, & ſcientia, ſemper nobilis erit præferẽdus, quia nobilitas gradum adiicit, ſicut cõſtitutus in dignitate vel perſonatu. c. dudum, le 1. §. 1. de elect. & facit (inquit) l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edict. & c. de multa, in fin. de præb. & c. vlt. 60. diſt.

De eadem re.

8 ¶ Et hoc generale eſt, vt qui duplici dignitate cohoneſtatus eſt, præferri debeat ei qui alterã tantum habet. Sic & doctor vtriuſq; Iuris, præfertur doctori vnius tantũ, ſecundũ Hoſtienſ. Panor. & alios in c. 1. de conſang. & affi. Io. And. Panor. & recentiores in d. c. clerici, de iud. Fel. in d. rub. de maior. & obed. Iaſ. in l. cohæredi. §. qui diſcretis, col. 1. ff. de vulg. & pup. Sic comes & baro præfertur comiti tantũ, aut baroni, ſecundũ Bal. in l. ſed & milites. ff. de exc. tut. quem ſequitur Fel. & Philip. Dec. in d. c. clerici, ille col. vlt. hic 4. de iud. vbi per hoc dicunt, quod miles & doctor præfertur doctori tantũ aut militi, vti etiã voluit Alex. in l. centurio, col. 5. verſ. adde tamẽ. ff. de vulg. & pup. Sequitur etiã Philip. Dec. qui & illud ſuperius adſcribit conſ. 161. pro domino præpoſito, col. 1. verſ. 3 cõſiderandũ. Sunt enim duo vincula fortiora vno, vt alibi longè latéq; tractabimus.

Duplex dignitas ſimplici præferenda.

9 ¶ Cæterũ illud ſciendũ eſt, vbi ſcientia requiritur, eam, ſi deſit, minimè ſuppleri per nobilitatem, vt magna authoritate affirmat Bal. teſtimonio Iac. Aret. in l. in dãdo, per eum tex. ff. de tut. & cur. dat. ab his. Ideo, vt ſubdunt, nobiles cũ promoueri cupiunt ad gradus, aut magiſtratus, in quibus ſcientia requiritur, examinantur vt cæteri ignobiles. Quanquã ex nonnullorũ ſententia, mediocris doctrina in nobilibus æquipollet paulo maiori doctrinæ in ignobilibus, vt videre licet apud Barb. conſ. 35. ſapiẽter. col. 1. lib. 2. Nam & in ſimili, nobilitatẽ pauperem cum diuitiis ignobilibus compenſari, vt voluit Bal. in c. ſuper eo, le 2. de teſtib. de quo ſuprà diximus. c. 3. nu. 20. eóque vlt.

Scientiæ defectum non ſuppleri per nobilitatem.

10 ¶ Sed ſi verũ dicere volumus, maior eruditio in nobilibus requiritur, quàm in ignobilibus. Nemo enim ſanæ mentis negare poteſt, doctrinã & eruditionẽ, ſi quicquã aliud, nobiles decere atque cohoneſt

Scientiã maximè nobiles decere, & principes.

BIU Cujas

cohonestare: Contrà verò ignorationem disciplinarũ dedecere admodũ ac dehonestare, testimonio Q. Mutij, cuius eam sententiã retulit Pomp. in l. 2. ff. de orig. iuris, Turpe esse Patritio & nobili viro ius ignorare. A qua non admodũ abhorret, quod Ammianus Marcellinus de Orphito, summę nobilitatis viro, scribit, Vir (ait) prudẽs & forensiũ negotiorũ oppido gnarus, sed splẽdore liberaliũ doctrinarũ minus, quàm nobilem decuerat, institutus. Tradit Diodorus Siculus lib. 1. c. 2. Aegyptios & Saitas suam rempublicã in tres ordines diuisisse, primum autem gradum fuisse nobiliũ, qui præ cæteris doctrinæ dediti maiore honore digni haberẽtur. Quódque admodũ vituperatur Licinius ille Imperator, alias etiã non admodũ laudatus, qui literis adeo infestus erat, vt virus ac pestem publicã eas appellaret, vt tradit Aurelius Victor in vita Constãtini, Constantij & Helenæ filij. Eo autẽ mores apud Gallos deciderũt, vt qui se nobiles esse gloriãtur, nihil magis obesse nobilitatis decori existiment quàm literas, cum nihil contrà magis eam illustret, & ornet.

Licinius imperator dicebat literas uirus & pestẽ publicã.

II ¶ Vellem vt illi saltem historias noscerent, ex quibus intelligerent maximos principes, reges, imperatores alios aliis artibus & scientiis, alios omnibus instructissimos fuisse, & ex illis nonnullos quoque libros scripsisse, quibus suam eruditionem testatissimam posteris reliquerunt. Numam Pompilium dico, secundũ Rom. regem, Alexandrũ Magnum, Iubam Mauritaniæ regem, Mithridatem, Iulium Cæsarẽ, & cæteros duodecim Imperatores, & præterea Neruam cuius carmina laudantur Martiali lib. 8. & 9. & Plinio lib. 5. epistol. ad Aristonem: Hadrianũ, Aelium Verum ab ipso Hadriano adoptatũ, Aurelium Antoninũ Pium, alterum Antoninũ philosophum, alterum item Verum, ipsius Antonini in imperio consortẽ Pertinacẽ, Saluium Iulianũ, quem iuris peritissimum fuisse scribit Eutropius, Septimium Seuerum, Græcis & Latinis literis eruditissimum, Pescennium Nigrum, Opilium Macrinũ, Clodium Albinum, qui se imperatorẽ nominauit, Alexandrum Seuerum, Gordianos patrem & filium, Gallienum, alterũ Iulianum, cuius extãt multi libri, sed cui, vt verum dicam, magis obfuit eruditio, quàm profuit. sed id nõ fuit scientiæ vitium, sed hominis, & Libanij, & aliorum præceptorũ, qui illum à religione nostra dimouerunt, Theodosium ex Aurelio Victore in vita illius, Federicum secundũ Germanorum Imperatorẽ Græcè & Latinè doctũ & in primis Astronomiæ studiosum, Zeutã Dicenæum, & Zalmoxen Getarum Scytharúmque reges ex Iornãde de origine Getarũ: Chosroem illum magnum Persarũ regem, de cuius doctrina & eruditione multa scribit Agathius lib. 2. Historiarum peregrinarum, & Alphonsum omnium scientiarum & præsertim astrorum peritissimum. In qua multos ab eo libros conscriptos etiamnum videmus. Et ne nostros reges prætermittamus, Robertũ illum Gallorum regem, cuius etiamnum cantãtur in nostris templis hymni & diuinæ aliæ cantiones, Franciscum primum eius nominis, patrem Henrici regis nostri, cuius quanta doctrinarum artiúmque eruditio fuerit, videbis in orationibus eiusdem funebribus, editis à viris longè doctissimis, & quibus cum principe ipso erat quotidiana consuetudo. Denique Plutarchus librum scripsit hoc titulo, In principe requiri doctrinam, breuem quidem illum, sed dignum qui noctésque diésque in manibus, ore, oculis, memoria, & sermone principum versaretur.

Reges & principes docti.

Princeps an, & quomodo, & quos nobiliter, & quæ inde sequuntur. CAP. VI.

I PRinceps quem vult, nobilitat, Bald. in l. sacrilegij. C. de diuer. rescrip. Quem sequitur Iason in l. omnium, in 1. not. C. de testa. & ante illum Bart. hanc nobilitatem ciuilem & politicam appellãs in d. l. 1. in multis locis, & ibi post eum Iac. Plat. col. 2. C. de dign. Vbi & huiusmodi nobilitatem ita definiunt, Est qualitas illata per principatũ tenentem, qua quis vltra honestos plebeios acceptus ostenditur. quam diffinitionem sequitur Imo. in cap. de multa, ad fi. de præb. Panorm. in c. 1. col. 2. de purg. can. & Iac. Alua. in c. 1. §. cæteri, col. 3. tit. quis dic. dux. co. mar. Ioan. Rayn. in d. tract. nobilitatis in 1. q. princ. Guid. Pap. decis. 196. nobilis, col. 2. & consil. 65. viso themate. col. 12. versic. sicut enim, & Soc. consil. 246. subtiliter, col. 2. & Franc. Purp. in l. 1. char. 12. versic. tertium ponunt exemplum. ff. de offic. eius cui mandat. est iurisd.

Princeps quẽ uult nobilitat. Nobilitatis diffinitio.

2 ¶ Et in hac etiã op. fuit Alber. in l. imperatores, in prin. ff. de Decu. dum ex eo tex. no. nobilitates procedere à principe. Iac. Alua. qui idẽ dicit in c. 1. col. 2. vers. no. quod in declarãdo, & ibi Matth. Afflic. col. 8. vers. 10. & vlt. tit. quis dic. dux, Nec immeritò (inquit Aluar.) quia is dicitur nobilissimus. l. quæris. ff. de nat. rest. & Paul. Cast. in l. quoties, in fin. C. vbi Sen. vel clarissimi. vbi dicit per illũ tex. quòd nobilitas prouenit à principe, & cons. 22. visis omnibus, col. 2. lib. 2. vbi dicit quòd illi proprie dicũtur nobiles, quos princeps nobilitat, & quòd propterea rescripta loquẽtia de nobilibus, de istis sunt intelligẽda, & ipse Matth. Afflic. in c. si rusticus. col. 1. in 4. not. tit. de pace tenend. Quibus cõcinit quod scribitur Hester. 6. Hic honorabitur, quẽcunque voluerit rex honorare: & quod scribit Plin. in Panegyrico, Cęsaris esse, vt nobiles cõseruet & efficiat. Et in hãc sententiam Solõ dicebat eos qui apud reges in pretio erãt, esse calculis similes, quibus in exponẽdis rationibus vtimur. Vt enim illi interdũ maiorẽ numerũ, interdũ minorem significãt: ita & reges horum quẽque, prout libitũ fuerit, aliquãdo illustrẽ & inclytũ, aliquando obscurũ habere & ignobilem.

Nobilis propriè quẽ princeps nobilitat. Regum familiares calculis simules.

Nobilitas à principe data dicitur nataliũ restitutio.

3 ¶ Et huiusmodi principis nobilitationẽ admonet Budęus, in annotationibus Pandectarũ super l. vlt. col. 5. ff. de Senat. Latinè dici apud nostros iurisconsultos, aliósque idoneos scriptores, natalium restitutionẽ. Neque enim solum natalibus restitui libertum, vt patronatus obseruãtia liberetur:

retur: sed etiam plebeium, cum ad nobilitatem asciscitur, quamuis antea nunquam inter nobiles fuerit. Distinguuntur enim nobiles ab eis, qui ingenuitatē intactam illibatámque nō habent, sed aliqua conditione obnoxiā: cuiusmodi sunt plebeij omnes, qui ipsi maioréve eorum seruitutem aliquam seruierūt. Propterea igitur dicūtur restitui natalibus, qui ad nobilitatē vocantur, quasi absterſa natalium plebeiorum sordida cōditione, & in priscam communémque, ab initio, generi humano ingenuitatem repositis illis, qui hoc beneficio affecti sunt. Plinius ad Traianum, Postulantibus, ait, quibusdam, vt de cognoscendis liberis, restituendísque natalibus secundum epistolam Domitiani scriptam, Minutio Ruffo, & secundum exempla Procōsulum ipse cognoscerem, respexi ad Senatusconsultum pertinens ad eadem genera causarum. Et hanc sententiam confirmant tex. in l. 1. ff. de nata. rest. vbi etiam ingenuus natalibus restituitur. vbi tamen Accursius, vim vocabulorum ignorans, aliter exposuit: Et alibi differunt iura ingenuitatis impetrare, & natalibus restitui. l. etiam fœminæ. ff. de iure aureo. annul. Ex quo planè constat, natalium restitutionem non ad libertos tantum pertinere, vt ingenuitati restituantur, sed & ad ingenuos quoque.

Nobilitas an sit de iure naturali.

4 ¶ Quanquā huic sententię nonnihil refragari videtur, quòd nobilitas ex iure naturali esse nō videatur, ex tex. in l. quod attinet. ff. de reg. iur. vbi ita scribitur quod ad ius naturale attinet, omnes homines æquales sunt, propterea alibi scribitur, naturā inter homines cognationem quandam constituisse. l. vt vim. ff. de iust. & iur. & §. ius autem gentiū, Instit. de iure natu. gen. & ciuili. Hincque Marius apud Salustium in Iugurtha clamat, naturā vnam & communē omnium esse, quod alibi retulimus. Aegyptij, qui se omniū vetustissimos esse credunt, omnes æqualiter nobiles existimabant. Ideóque cum quis mortuus esset, in oratione funebri nihil ab his referebatur, quod maiores aut cōsanguineos eius respiceret, vt Græci facere solent, vt tradit Diodorus Bibliotheces lib. 1 c. 5. Vt his facilè credam, qui nobilitatē non inter bona naturæ, sed fortunæ siue externa collocant, vti Aristot. apud Laërtium in vita illius, & videre licet apud ipsum Aristot. lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, c. 15. Eandémque fortunam appellat eiusdem lib. c. 12. Quamuis ipse, veluti secum pugnans, in eodem lib. c. 9. eam ponat inter bona naturæ. Sed tu hic videas quæ scribam inferius eod. c. quo de his loquimur, qui adeo sibi de nobilitate gloriantur.

Aegyptij omnes æquales esse existimabant.

Nobilitas an inter bona fortunæ an naturæ.

An inferiores imperatore possint nobilitare.

5 ¶ Quod tamen diximus principē, quem vult, nobilitare, intelligit Franc. Ripa lib. respon. 2. c. 26. Allobrogum, 2. col. 2. versic. 1. quia iura, in solo Imperatore procedere, non item in reliquis principibus, etiā non recognoscētibus superiorē, vt dicit velle Bar. in l. 1. col. 9 C. de dign. lib. 12. Nam & alias (inquit) videmus non tantam esse in istis maiestatem, quantam in Imperatore, vt in simili probat Soc. consil. 275. in causa fratrum, col. 4. vers. si verò & tertio, cum multis seq. lib. 2. Et constat (inquit Ripa) exemplo stellarum, quarum splendor non æquè lucet sicut splendor solis. Hincque negat ius esse D. Delphino nobilitandi, etiam si superiorem non recognosceret.

De eadem re.

6 ¶ Hic miror Ripam, virum alioqui doctissimum citasse Bart. in suam illam sententiam, cum expresse tenuerit contrarium in d. l. 1. col. 9. versi. sequitur in diffinitione, per principatum, de dign. lib. 12. dum ita propemodum scribit, & post eum Io. Plat. col. 3. Ille qui tenet principatum, potest dignitatem concedere, non alius. l. si constat. ff. de appell. & c. 2. extrà de elect. Intelligo generaliter, siue sit is qui tenet principatum omnium, vt Deus, qui quandoque istas dignitates & nobilitates immediate constituit, vt lib. 1. & 2. Regum, quibus Saul & Dauid titulo regio, proindéque nobilitate insigniuit: Siue de principe vniuersali huius orbis, vt est princeps Romanus, cuius sunt omnia. l. bene à Zenone. C. de quad. præscript. & l. deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. Siue sit alius princeps inferior, vt Rex, Marchio, Dux, vel magnus comes, aut etiam populus, cui ius est condendi leges in suos. l. 1. ad princip. & l. vt gradatim. ff. de muner. & hon. Nam & per leges conceditur nobilitas, vt per totum illum lib. 12. Hæc ille. Sed & ibi col. vlt. dicit quòd populus qui habet iurisdictionem, potest nobilitatem inducere. Bald. autem consil. 327. pridiè, ad fi. lib. 1. respondit principem eadem posse, quæ imperator. Et facit quod dicam, infrà, num.

Nobilitatus ab imperatore, uel rege, præfertur nobilitato ab inferiore.

7 ¶ Fateor tamen nobilitatum ab imperatore, vel Rege non recognoscente superiorem, cuiusmodi rex noster est, anteponi alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare potest, vt expresse voluit Io. Rayn. in tract. nobilitatis, in 3. q. 3. quæst. princip. & ante eum Andr. Iser. in c. 1. §. vlt. & ibi quoque Marti. Laud. & Card. Alex. qui id cap. nulla. §. distinctione legerunt, vterque col. 2. tit. quis dic. dux. com. marc. per tex. in l. 2. ff. de alb. scrib. in l. restituendæ, in fin. C. de aduo. diuers. iud. Addit Card. c. per tuas, de maior. & obed. & id quoque satis probatur ex d. §. cæteri.

Semper præferri qui à maiore receptus est.

8 ¶ Sed quibus & tu addes alia iura præferētia receptos à maiori siue digniori, cæteris receptis ab inferiori, etiā si illi sint tempore posteriores, videlicet c. hi qui. de præb. lib. 6. vbi Io. And. id trahit ad milites, & ibi quoq; post eum Pet. Anc. in 3. no. Dom. & Philip. Franc. vterque in 1. no. gl. in d. l. restituēdæ, & ibi quoque Alberic. de aduo. diuers. iud. & gl. in c. episcopos, & ibi quoq; Domi. 17. dist. & gl. in c. Dominus noster, in verbo eligit. 93. dist. & in c. filium. 1. q. 1. Innoc. in c. statuimus, de maior. & obed. Alberic. in d. l. 2. & ibi quoque Bar. qui eam l. legit cum l. 1. ff. de alb. scriben. Lucas Pen. in l. 1. C. de Eque. dign. lib. 12. Nam, vt subiungit, alia est claritas Solis, alia stellarū, vt scribit D. Paulus 1. ad Cor. 15. Panorm. & alij in d. c. per tuas, de maior. & obed. & in c. postulasti. extrà de concess. præb. Rom. in repet. l. si verò. §. de viro. in 29. fallēt. ff. sol. mat. Mart. Laud. in tract. de principibus, tit. de dignitatibus, vers. 15. Fel. in rub. de maior. & obed. col. 2. vers. miles imperialis, & in c. clerici, ad fi. extrà de iud. Ias. in l. moribus. §. prius, col. 3. vers. limita nisi iunior. ff. de vulg. & pupil.

Chasse.

BIU Cujas

Chaſſe. in ſuo catalogo gloriæ mundi (nihil enim nocet & hunc citare) parte 10. conſid. 31. & Matth. Afflict. in conſtit. Siciliæ incip. conſtitutione præſenti, in 2. not.

9 *Princeps tacitè nobilitat.*

¶ Nec ſolum is nobilis eſt quem princeps expreſſe nobilitat: ſed & plerunque tacitè, & ſine alia expreſſa nobilitatione, quis à principe, aut alio huiuſmodi poteſtatem habente nobilitatur, vt nuncupatim tradit Bar. in d. l. 1. col. vlt. C. de dign. per l. de quibus. in fi. ff. de legib. vbi ita ſcribitur. Nam quid intereſt ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus ipſis & factis? Cui add. de text. in l. recuſari. ff. de acquir. hæred. vbi etiam gl. not. nihil referre verbis, an re aliquid fiat, & multa in id citat, cum aliis multis ſi. Imò verò, vt & id addam, multo amplius eſt facere, quàm pronunciare. l. ſi tamen. §. ei qui ſeruum. ff. de ædil. edict. & c. cùm dilecti, de app. ex quo not. gloſ. quòd plus eſt factis demonſtrare, quàm verbis, & in id etiã quædam allegat. Ideo Bal. in rub. C. de iure emphy. dicit, quanliber diſpoſitionem magis ex re ipſa, quàm ex verbis diiudicari. quod pro not. citat Philip. Dec. in c. ad audientiam, de app. vbi & alia quædam allegat.

10 *Nobiles efficiuntur qui lateri principis adhærent.*

¶ Et id quidem ſpeciatim in materia nobilitatis, multis modis & ſpeciebus à noſtris annotatum comperio. Primùm enim, ſi quis lateri principis, ipſius permiſſu adhæreat, nobilis efficitur. Ang. in l. omniũ. col. 1. & ibi poſt eum Franc. Aret. & Philip. Corn. vterque in 3. notab. & Iaſon in 1. no. C. qui teſta. fac. poſſ. Et Franc. Purp. in l. 1. col. 18. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. & plerique omnes, per tex. quem Ang. dicit not. in l. 1. in illis verbis, quos noſtri lateris comitatus illuſtrat. C. de præpo. Lab. lib. 12. vbi & hæc quoq; no. Io. Plat. Cui adde aliũ not. tex. in l. 1. C. de dome. & protect. lib. 12. cum dicitur. Si his honorificentia nõ deferatur, qui cõtingere noſtram purpurã digni æſtimati ſunt. Et facit l. vlt. C. de excuſ. tut. ibi, circa latus noſtrum militãtes. Et facit quod ſcribit Ang. Aret. in §. vlt. col. 1. Inſt. de except. cum loquitur de tabellione, qui eſt ad latus principis.

11 *Qui ex genere nobili eſt quare & quomodo nobilitatur.*

¶ Ex eo item princeps aliquem nobilitare videtur, quòd is ſit ex genere nobili tanquam ſcilicet non ex eo tantum, quòd ſit ex genere nobili, ſit nobilis: ſed quia, ob eam originem, princeps illum ſuis legibus nobilitat, vt expreſſe voluit Bar. in l. vlt. C. de incol. lib. 10. per illum tex. in illis verbis, genere nobilitamus. Cui ſimilis eſt alius tex. in l. mulieres. C. de dign. lib. 12. Et id quoque non obſcurè voluit Bart. in l. 1. col. 5. verſic. & iſta eſt vera, eod. tit. per d. l. mulieres. Nam & alibi ſuprà c. 2. num. 44. verum prius mihi & ſeq. oſtendimus genus & nobilitatem eſſe diuerſa.

12 *An nobilitetur is cui princeps inſigniatribuit. Ignobilibus an liceat inſignia quæ arma uocant, habere.*

¶ Sed ex eo quod princeps alicui arma ſiue inſignia conceſſerit, videtur & illi nobilitatẽ conferre, vt dicit Ioan. Rayn. in tract. nobilitatis in 1. q. 3. q. princ. Ex quo videtur intelligere Rayn. non niſi nobilibus licere, deferre armorum inſignia. Nam nulla alia ratione videri poteſt princeps conferre nobilitatem, cõcedendo inſignia, niſi quia inſignia ſunt nobilium tantum: & proterea ea concedendo videtur, & eam qualitatem concedere, quæ ad ea deferenda requiritur, ar. l. quidam conſulebat, & ibi not. ff. de re iud. Nec enim refert vt dicit ipſe Rayn. dictisne, an factis quis animum ſuum declaret, per not. in l. de quibus. ff. de legib. cum concord. alibi à me traditis.

13 *De eadem re.*

¶ Et hoc quoque, videlicet non licere plebeiis, hæc arma deferre, videtur ſentire Ant. & Panorm. in c. dilecta. in vlt. not. de exceſſ. prælat. dum trifariam diſtinguens inſignia, dicit quædam eſſe inſignia ſingularis dignitatis, quibus ſcilicet vtuntur reges, principes, & nobiles, & iſtis non poſſe priuatas perſonas vti. Quæ ſententia poteſt comprobari, authoritate Ouidij lib. 7. Metamorph. loquentis de Aegeo & Theſeo eius filio,

Sumpſerat ignara Theſeus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa ſui generis.

Inſignia gentilitia & familiaria.

Quibus verbis ſatis declarat ſua cuique generi inſignia peculiaria fuiſſe, quæ Gentilia vocare poſſumus, & familiaria. id eſt, cuiuſq; familiæ propria ac peculiaria. Suetonius in Caligula. c. 35. Cætera familiarũ inſignia nobiliſsimo cuique ademit, Torquato torquem, Cincinnato crinem.

14

¶ Sed & id probari poteſt aliorum veterum ſcriptorum teſtimonio, qui ſtemmata, & imagines, ſiue ſtatuas, tanquam nobilitatis tantum inſignia vſurpabant. De primo illud eſt Iuuenalis in fronte Satyr. 8.

Stemmata quid faciunt?

Stemma nobilium.

Quem locum enarrans Accurſ. in l. ſtemmata. ff. de gradib. affin. non malè ſcribit, illic accipi pro ſanguinis nobilitate. Illúdque Statij lib. Syluar. 3. Syl. 3.

Non tibi clava quidem ſenior placidiſſime gentis
Linea, nec proauis demiſſum ſtemma,

Et iterum lib. Syluarum 4. ad Marcellum.

Stemmate materno fœlix, virtute paterna.

Et Martialis lib. 5. epigr. 36.

Longúmque pulchra ſtemma reperit à Leda.

Et lib. 1. epig. 120.

Atria Piſonum ſtabant, cum ſtemmate toto.
— An deceat pulmonem rumpere ventis,

Et Perſius Satyr. 3.

Stemmate quod Thuſco ramum milleſime ducis.

Et Plinij lib. 35. c. 2. expreſsi cera vultus ſingulis diſponebantur armariis, vt eſſent imagines, quæ comitarẽtur gentilitia funera, ſempérque defuncto aliquo totus aderat familię eius, qui vnquam fuerat, populus. Stẽmata verò lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Et Suetonij in Nerone, cap. 37. Obiectum eſt Caſsio Longino quod in vetere gẽtilium ſtemmate C. Caſsij, percuſſoris Cæſaris, imagines retinuiſſet. Stemma autem à Græco dicitur, quaſi στέφανωμα. nam, στέφω, corono ſignificat,

Stẽma quid & unde dicitur. στέφανωμα, στέφω.

BIU Cujas

significat, & στέφανος corona, ex quo στέμμα coronamẽtum. nam & hæc insignia gẽtilitia, vt & nunc quoque videmus, infigi depingíque solebant in medio coronæ ex multis floribus compositæ. Et hinc stemmata pro insignibus dici cœpta. Scio tamen Alciatum non semel scripsisse, in his locis & similibus, non stemmata, sed schemata legi oportere, scilicet lib. vlt. de verb. sign. & lib. Parergôn 2. cap. 30. ob id quòd Stemma pro corona accipitur, χῆμα autem pro imagine & facie quadã, vti optimè probat. Et certè vt Schemata illis locis bene conuenissent: ita nec stemmata malè, ob eam quam diximus rationem. Et non est admodum verisimile, tot loca apud tot authores in illo verbo fuisse corrupta. Scio autem Sophoclis interpretem in Oedipode, tyranno scripsisse stemma esse lanam ramo circumuolutam. De quo si plura scire velis, lege Nannium Alcmarianum Miscellaneorum lib. 7.

στέφανος.

Schemata.

15 ¶ De secundis, scilicet imaginibus & statuis præter loca prædicta, Cicero in prin. secundę orationis, de l. Agraria Est hoc in more positum, Quirites, institutóque maiorum, vt ij qui beneficio vestro imagines familiæ suæ consecuti sunt, eam primam habeant conditionem, qua gratiam beneficij vestri cum suorum laude coniungant. Et Horat. de nobilibus loquens Ser. lib. j. Saty. 6.

Imagines & statuæ nobiliũ.

— Et famæ seruit ineptus,
Qui stupet in titulis, & imaginibus. Et Propertius lib. 1. Eleg. 5.
Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti.
Nescit amor priscis cedere imaginibus. Et Ouidius in carmine ad Pisonem,
Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Proficerent, si vita labat? perit omnis in illo
Gentis honos, cuius laus est in origine sola.

Quod nos alibi ad aliud citauimus.
Et Martialis lib. 2. ad Quintilianum,
Atriáque immodicis arctat imaginibus.

Sallustius in Iugurtha ostẽdens Marium ignobilem fuisse sine maiorum imaginibus. Et Seneca de remediis fortuitorum ad Gallionem, Inuenies (inquit) bonam vxorem, si nihil quæris nisi bonam, dummodo ne imagines proauósque respicias. Et Plinius ad Spurinam lib. epistol. 5. Mirè inquit cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeãt. Et alibi videlicet lib. 8. ad Fabatum profocerum, subitas imagines appellat, nobilitatem nõ multum antiquam, sed repentè, & quodam fortunæ beneficio quæsitam. Neque enim (inquit) ardentius tu pronepotes, quàm ego liberos cupio. Quibus videor à meo, tuóque latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non subitas imagines relicturus. Et Valerius Maximus lib. 3. c. 8. quod de Constantia est, Sine vllis, ait, imaginibus nobilem animum. Et Suetonius in Vespasiano c. 1. Gens Flauia obscura illa quidem ac sine vllis maiorũ imaginibus. quod & nos alibi ad aliud citauimus, &c. Ammianus Marcellinus lib. 14. Cato (inquit) Censorius à quopiam interrogatus, quam ob rem inter multos nobiles statuam non haberet, Malo, inquit, ambigere bonos, quã ob rem id non meruerim, quàm (quod grauius est) cur impetrauerim, mussitare. Id quod etiam retulit ante eum Plutarchus in vita, atque apophthegmatis illius, itémque in Politicis ad Traianum. Et huc quoque spectat illud Ezechielis 26. c. Statuæ tuæ nobiles in terra corruent. Ius autem istud imaginum, siue statuarum, non omnibus passim competebat, sed his tantum qui in magistratu fuissent. Ideóque Tullius non nisi in Aedilitate id ius assecutus est, vt videre licet apud eundem, in vltima in Verrem actione, & ex eo expendit Alc. in d. lib. 2. Parergôn, c. 30. Quod & magis confirmat, hæc iura nobilitatis esse propria.

Ius imaginum non nisi magistratibus competere.

16 ¶ Propterea Budæus, vir antiquitatis peritissimus, existimat pro huiusmodi stemmatis & imaginibus, posteriora tempora insignia gentilitia habuisse, quæ vulgò arma vocantur. Sicuti etiam videtur intellexisse Bald. inter con. Ang. con. quidem, 281. Martinus. Ion. de Florẽtia, col. 3. dum intelligit maiorum imagines, de quibus loquitur l. lex quæ tutores. C. de admin. tut. pro armis, quæ vocamus, & ante hunc Bart. in l. eorum qui. ff. de pœnis, intelligens tex. ibi loquentem de statuis damnatorum detrahendis, de huiusmodi armis, siue insignibus: sicuti etiam intelligit Ro. sing. 476. eorum arma. Quas quidem statuas Cicero, de eadem re loquens, imagines appellat in oratione pro Sylla. Nam tempore quidem, ait, si erit vestro iudicio liberatus, quæ habet ornamenta, quæ solatia reliquæ vitæ, quibus lætari & perfrui possit. Domus erit, credo, exornata, aperientur maiorum imagines, ipse ornatum & vestitum recuperabit. Omnia, iudices, hæc amissa sunt, omnia generis, honoris, nominis insignia atque ornamenta vnius iudicij calamitate occiderunt. Fuerat autem Sylla antea ambitus damnatus, qua damnatione omnia hęc amiserat. De huiusmodi autẽ imaginibus fit etiam mentio in nostris legibus, in l. iniuriarum. §. si quis de honoribus. ff. de iniur. & in l. capitalium. §. ad statuas, iterùm ac tertiò. ff. de pœnis, vbi & de statuis fit mentio, & in l. si legatum, in prin. ff. de oper. pub. vbi etiam de vtrisque. Cęterùm ex illis locis Plinij & Suetonij citatis num. ab hinc 2. apertè vides stemmata & imagines non eadem esse.

Iterum de stẽmatis, imaginibus & statuis.

17 ¶ Attende tamen Lector, quòd Panor. in d. c. dilecta, dum dicit, non licere priuatis personis arma, siue insignia nobilium deferre, non per hoc videtur plebeios huiusmodi armis interdicere, sed illud tantùm, ne possint nobilium armis vti, quod patet ex l. 1. C. de his qui poten. no. quam ipse allegat. Fac enim, vt id illi addas, more cuiuspiam gentis alia esse nobilium insignia, alia ignobilium, vt

Iterũ an ignobiles arma possint habere.

BIU Cujas

apud Agathyrsos humiles,id est,ignobiles,minutis,rarísque notis,id est, insignibus:nobiles verò latis fucatis,& densioribus vtebãtur, vti scribit Ammianus Marcellinus,quod nos alibi,ad aliud retulimus:Certè ignobiles non possent notas & insignia nobilium vsurpare,ex sententia Panor.Qui tamen mox subdit,quòd quilibet, nulla facta distinctione nobilium & ignobilium, potest sine principis concessione,sibi assumere certa insignia siue arma, sicuti & nomina, vt ab aliis dignoscatur, per l.ad cognoscendum. C.de inge.manu. & §.si quis in nomine,Instit. de leg. quod & voluit ante illum Bart.quem tamen nõ allegat,in tract.de insig.& ar. col.j.vbi & ad hoc alia quædã allegat. Et ibi quoque expresse videtur velle,plebeios posse arma deferre,dum dicit esse quædam insignia nobilium,quædam popularium.Et hæc quidem,consuetudo apud nos approbauit.Fateor tamen non posse ignobilem,sibi propria autoritate,insignia cuiuspiam nobilis assumere,sicuti iam diximus ex sententia Bart.in d.tract.dum quærunt,an posit alter alterius arma sumere, de quo etiam per Bal. in l.j.C.quæ res vend.non pos.& in c.quanto,col.1. quæritur hic vtrum vnus miles. de iureiur.& in sua disputatione,incip.accusatus de vi turbatiua,col.3.& Anto.in d.c.dilecta,col.vlt, vers.vnus portat,& ibi Panor.col.1.sed an posit,& de excess.prælat.Alex.in l.si vnus,col.1.C.de test. An autem id posit præscribi,& quomodo,videbis apud Host.in c.cum contingat,de ætat. & qualit.& Io. And. in c.Abbates,de priuil.lib.6.in nouella. & Rom.sing.291. nunquid vsus insigniorum, & alios ibi à Ion.Bap.Castel.in addit.citatos.

An autem arma cuiuspiam nobilis.

Arma alterius an possit quis sibi sumere sed an præscribere possit.

18 *Arma siue insignia gentilitia an liceat omnibus liberis deferre.*

¶ Hæc autem huiusmodi armorum mentio non patitur,vt vlterius progrediamur,antequam illud dixerimus,Quòd,licet arma nobilium sint omnibus liberis, siue descendẽtibus veluti communia, tamen remanent apud principalem domus,& in eo,tanquam in capite, stat splendor genituræ, arg. l.cum in diuersis.ff.de relig.& l.cum scimus.C.de agric.& censit.lib.11.Hæc sunt verba Bald.in l.vlt. in fi.C.pro soc.Et illud sanè videmus obseruari apud nos,quòd insignia omnino plana & simplicia deferunt primogeniti nobilium.Cæteri autem liberi aliud quippiam illis ipsis admiscent, aut barram,quam vocant,aut etiam aliud,de quo & nos dicemus infrà,in tractatu primogenituræ.

19 *Valla contra Bart.*

Arma an pro insignibus dici possint.

¶ Sed iam satis de istis armis diximus,præsertim cum Bart.librum de iis nuncupatim edidit, à nostris admodum laudatum,à Laurentio autem Valla miris modis suggillatũ, libro in eam rem priuatim edito,in eo maximè quod Bart.dixit, de insigniis pro insignibus, & quòd arma vbique pro insignibus posuit, cum arma aliud significent. Quantum ad primum,in sententiam Vallæ ibimus, sed ita vt interim Bart.parcendum censeamus,qui non ad normam Grammaticorum loquebatur, vti nec cæteri id genus scriptores.Quantum ad alterum,secutus est Bart. cõmunem vsum loquendi omnium populorum,& cæterorum vtriusque iuris interpretum, ita insignia, armorum nomine appellantium.& fortè non ineptè,aut certè non sine ratione:quoniam plerunque hæc insignia in armis insculpi,& antiquis,& nostris temporibus solebant,vt hinc armati,facie armis operta,dignoscerentur.In quo sensu accipi potest illud Virg.lib.1.Aeneid.

Aut Capyn,aut celsis in puppibus arma Caici. Et lib.3.

Cristáque comantes,
Arma Neoptolemi. Tanquam scilicet cristæ illæ comantes essent illius insignia.

Et libro 6.

Nomen & arma locum seruant.

Quo in loco Seruius,Arma,inquit,depicta,quod rectius de insignibus, quàm de armis propriè intellectis,imò vix de illis intelligi potest.Et rursum lib 10.

Pacem orare manu,præfigere puppibus arma.

Nam & huiusmodi insignia,puppibus quoque solebant præfigi,vt idem author ostendit eodem libro 10.scribens,

— Aeneia puppis
Prima tenet,rostro Phrygias subuecta leones.

Leones arma Phrygum.

Ex quo intelligis,Leones fuisse Phrygum insignia,Et,quod hanc quoque opinionem adiuuat Donatus in Eunuchum Terentij enarrans eum locum,Hanccine ego,vt contumeliam tam insignem, in me accipiam?scribit insignia armorum esse.Cæterùm Virgilius insigne singulariter,pro eo quod arma vulgò dicimus,videtur posuisse lib.7.Aeneid.

Clypeoque insigne parentum
Centum angues,cinctamque gerit serpentibus hydram. At idem lib.8.insignia dicit.

Insigne singulariter pro armis.

Ipse oratores ad me regnique coronam
Cum sceptro misit mandataque insignia Tharcon.

Ex quibus etiam regum fuisse propria quædam insignia intelligis.

20 *Insignia quibusdam naturalia.*

¶ Nec illud postremo in hac insigniorũ,siue armorum mentione prætermittẽdum ducimus,fuisse quibusdam nobilibus naturalia,& ab vtero corpori infixa,atque impressa,& insculpta insignia.Scribit enim Hyginius fabularum c.72.omnes,qui ex Draconea gente erant,in corpore gentilitium insigne habuisse.Iust.lib.15.tradit Laodicem Seleuci matrem,cum nupta esset Antiocho,viro claro inter Philippi Macedonis duces visum esse sibi per quietem, ex concubitu Apollinis concepisse, grauidam factam,munus concubitus,annulum à Deo accepisse, in cuius gemma, anchora sculpta esset,iussamque id donum filio,quem peperisset,dare.Admirabilem hunc visum fuisse,& annulum, qui postera die,eiusdem sculpturæ in lecto inuentus est:& figuram anchoræ quæ in femore Seleuci

Seuleuci regis naturale insigne anchora.

nata

nata cum ipso paruulo fuit. Quamobrem Laodice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam edocto de origine sua dedit, vbi post mortem Alexandri occupato regno Orientis, vrbem condidit, ibique geminæ originis memoriam consecrauit. nam & vrbem ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocauit & campos vicinos Apollini dicauit. Originis eius argumentum etiam posteris mansisse. Siquidem filij nepotesque eius anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuêre. Ex quo illud Ausonij in vrbium Catalogo, vbi de Antiochia & Alexandria,

—Illa Seleucum
Nuncupat, ingenitus næuus fuit anchora signum,
Qualis iniusta solet generis nota certa, per omnem.
Nam soboles seriem natiua cucurrit imago.

Hincque Seleucus ipse pro signaculo in annulo deferebat anchoram nauticam, vt scribit Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. 3. c. 11. Sed & Heliodorus Phœniceus libro historiæ Aethiopiæ. 10. eodémque vlt. Charicleam Hydaspis Aethiopiæ regis filiam, habuisse tradit insigne progenitorum in brachio quod quidem nigrum erat, & rotundum instar lapidis Hebeni, ex quo agnita est filia ipsius Hydaspis. Plinius lib. 7. c. 11. scribit quarto partu Dacorum originis notã in brachio reddi. Super quo loco tamen vide Budæum lib. 2. de Asse. Plutarchus quoque in Theseo tradit illum insigne nescio quod in corpore habuisse, vnde illi nomen Theseo.

Insigne liberorum regũ Aethiopiæ.

Dacorum.

21 ¶ Præterea princeps eum tacitè nobilitat, cui Consiliarij munus, in curia Parlamẽti, vt vocant, Parisiensis, aut alia suprema contulit, exẽplo Senatorum Ro. quibus dignitas Clarissimatus (ita enim quædam ll. nostræ, & alij nonnulli appellant, vt diximus suprà cap. 2. nu. 11. sed vt redeamus) collata censebatur. l. fœminæ. ff. de Senato. & in rub. vbi Senato. vel Clarisf & in l. 1. vbi id not. Bart. col. j. & iterum in l. si Senator. C. de dignit. lib. 12. in quibus viri Clarissimi vocantur. Ex quo Alexander Seuerus præf. præt. Senatoriam addidit dignitatem, vt viri clarissimi essent, & dicerentur, vt in eius vita scribit Lampridius. Sed & alibi Senatores dicuntur Illustres, scilicet in l. vlt. ff. de Senat. Sunt enim qui dicunt, vtrorumque eandem esse dignitatem, vt licet videre apud Doc. præsertim recentiores in l. 1. ff. de eo cui mãdata est iurisd. Cicero autem nobilissimum Senatorẽ vocat lib. 2. epist. fam. epist. 7. Vnde & Senatores liberi sunt, & immunes ab omnibus oneribus, omnibúsq; sordidis, extraordinariisq; muneribus. l. Senatorum, & l. nemo. C. de dignit. lib. 12. Sunt enim pars corporis principis. l. quisquis. C. ad leg. Iul. maie. Hincque Imperator in l. ius Senatorum. C. illo tit. de dignit. dicit eos esse eius ordinis, in quo, inquit, nos quoque ipsos numeramus. Ex quo & illud continuò sequitur, illos esse nobiles, vel si nihil aliud esset, ex iis quæ diximus suprà num. 9. nec solùm is. Quod & apertissimè dicit Guid. Pap. Deci. Delphi. 376. in generali, vbi ex hoc dicit eos esse immunes à subsidiis. Sed & posteà, scilicet decis. 379. duo quæro, idem dicit de viduis eorundem. Quibus adde illud Cic. in oratione pro Cn. Planco, Est tuum nomen vtraque familia cõsulare. Et paulò post, vt intelligas hinc nobilitatem oriri, non dubitas igitur quin omnes qui faucnt nobilitati, &c. Atque ita, vt videlicet sint ipsi Consiliarij nobiles, iudicatũ fuit in nostra curia Parisiensi, inter filios defuncti magistri Caroli de la Mothe, huiusce curiæ Cõsiliarij, die 26. Iulij, anno Domini 1546. quo quidem adiudicatum fuit magistro Bertrando de la Mothe, magni Consilij regij Consiliario, filio primogenito ipsius Caroli, ius primogenituræ, quod ex consuetudine Pictauiensi competit filiis primogenitis nobilium. tametsi idem Carolus, aliàs plebeiæ gentis esset.

An consiliarius Parlamẽteus efficiatur nobilis.

22 ¶ Et idem quoque dicendum est in Aduocatis, & Procuratore generali regis, in ipsa curia Parlamenti. Nam priores, scilicet Aduocati principis nostris legibus nunc quoque Clarissimi vocantur. l. laudabile, post prin. & l. restituendæ, etiam post prin. C. de aduo. diuer. iud. Nunc Spectabiles. l. in sacris scriniis militantes, vers. nec pro tempore. C. de proxi. sacro. scrin. lib. 12. & §. quia verò competens. in auth. de iudicib. Posterior quoque Spectabilis, in §. vetus, eo. quoque tit. Ideóque & illi à cuiuslibet vilioris conditionis nexibus immunes sunt. l. aduocatio. C. de aduo. diuer. iudicio. & l. 2. C. de aduo. diuer. iud. Et ita quoq; iudicatũ fuit in d. nostra Curia inter alios liberos, defuncti magistri Ioan. Magistri, aduocati regij in ea curia, & viduã magistri Antonij Magistri, filij quoque d. aduocati die 13. mensis Augusti anno D. 1540. Legimus autem apud Aelium Spartianum in vita Getæ, & Eutropium lib. 8. c. 10. septimum Seuerum imperatorem Romanum ante adeptum imperium aduocatum fisci fuisse, & vide quæ dicam infrà in c. 30. nu. 7.

Aduocati & procurator generalis regis.

Arestum.

23 ¶ Plus autem dicit Guid. Pap. deci. Delphi. 388. cuius initiũ est, quò ad doctores, Nẽpe doctores aduocantes, vt ipse loquitur, id est, patrocinantes in Curia Parlamenti, censeri nobiles, nobiliter viuentes, per multa quæ illic allegat, quæ omittimus de industria, quia illic in promptu sunt omnibus, sed quibus alia multa addere potes ex his, quæ latè scribemus inferius, cùm plenissimè tractabimus, an id munus aduocati obsit siue deroget nobilitati. Ex quibus intelliges, quid hîc dicendum sit.

Quid de cæteris Aduocatis Parlamẽti.

24 ¶ Licèt princeps etiam tacitè plebeium nobilitet, ex hoc tamen non videtur nobilitare, quòd aliquem nobilem appellat, nec ex hoc probatio nobilitatis inducitur, vt expressè consuluit Pau. Ca. con. 25. dubitatur primò, an comes, col. 4. vers. quinto, quæritur, lib. 2. per not. in c. si Papa, de priuil. lib. 6. & in cle. literas, de probat. & in l. optimam. C. de contrah. & comit. stipul. & in l. cùm aliquis. C. de iure delib. sequitur Card. Alex. in c. per venerabilem. §. vlt. char. antepen. versi. sed quid si comes, extrà qui filij sunt legit. Quibus addo optimum tex. in cle. si summus, de sent. excõ. vbi si papa

An nobilitetur quem princeps nobilem uocat.

BIU Cujas

aliquem sub titulo cuiuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia verbo, constitutione, vel literis nominet, honoret, seu quouis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere noui iuris. Addo inquam not. per Io. Calde. & Ant. in c. post cessionem, de prob. & latè Franc. Aret. qui plerosque alios citat con. 23. in præsenti consultatione, in 2. dubio. Quanquam in casu de quo loquimur, contrarium videtur voluisse Paul. Castr. sibi contrarius, con. 107. quantum ad primum dubium, in prin. lib. 2.

25 *Princeps an possit indignũ nobilitare.*

¶ Tantum habet potestatis princeps in hac re, vt, faciens locum veteri prouerbio, γαλῆ κροκωτόν, id est, mustelæ, siue, vt alij malunt interpretari, feli crocoton, Possit etiam indignum nobilitate donare, quando ex certa scientia, & non ignorata illius conditione id facit. Tunc enim, licèt non exprimat, videtur cum illius indignis moribus dispensare, iuxta dictam legem, quidam consulebant. ff. de re iud. Et ita in hoc casu sentit Bart. in l. j. col. 8. vers. sequitur in diffinitione, illata. & ibi etiam Ioan. Plat. col. 3. vers. tertiò propter vicia. C. de digni. & expressè voluit Io. Raynaudus, in d. tract. nobilitatis, in tertia quæst. 4 quæstionis princ. Dicunt tamen Bart. Plat. & Raynaudus principem peccare, qui indignum promouet, testimonio diui Thomæ, in secunda secundæ, quæst. 63. vbi tractat, an acceptatio personarum sit peccatum. In dubio autem, vt subdit idem Ray. præsumitur princeps id fecisse, propter virtutes eius, quem nobilitat, per l. j. ad fi. ff. de offic. Prætor. Laudandus autem est admodum eo nomine dux ille, à quo, sicuti retulit Pogius (ni me fefellit memoria) cùm quispiam subrusticis moribus, & vita incultus petiisset, vt se nobilem faceret: dux ipse, qui naturam hominis probè nouerat, Diuitem (inquit) te facillimè possem facere, nobilem nunquam possem.

26 *An princeps extra territorium possit nobilitare subditum.*

¶ Sed hîc quæri potest, an princeps, vel alius principis tenens locum, possit extra territorium ipsius nobilitatem conferre subdito. Videtur quòd non. quia illic est loco priuati, per l. vlt. ff. de offic. præfec. vrb. & in l. ij ff. de offi. præsid. Contrarium tamen expressè in hoc casu tenuit Ioan. Plat. in d. l. 1. col. penùl. vers. nunquid autem aliquis rex. C. de dign. lib. 12. & ipse Ioan. Rayn. in dicto tract. nobilitatis, in tertia questione, tertiæ q. prin. motus, quia hic actus est voluntariæ iurisdictionis ideò potest extra territorium exerceri, per l. 2. ff. de offi. Proconsul. & idem est eadem ratione in militia, vel dignitate, sicuti etiam voluit Bart. in d. l. 1. col. 9. vers. sed tamen dubitatur. C. de dignit. lib. 12. & Iordanus Brixi. in repet. c. Romana. §. contrahentes, col. 17. de for. compet. lib 6. vbi & ad hoc allegat text. in c. 1. in fi. de offic. deleg. & quod voluit Innoc. in c. nouit. de offic. deleg. & no. in c. qua fronte, de appel. & in clem. 1. de for. comp. Et refert Regem Romanorum, dum esset apud Parisios in Senatu, quem Parlamentum vocant, creauisse quempiam militem. Sed & idem voluit Barb. in d. c. nouit, col. 11. vers. & ex ista glo. poterit inferri, de offic. leg. & Corse. in tract. de potest. & excellentia Regia. q. 80. Et idem de legitimatione per Innoc. & Host. in c. per venerabilem, qui fil. sunt legit. & Paul. Cast. con. 353. curator datur, post medium, lib. 1.

27 *Infans an possit nobilitari.*

¶ Infanti potest princeps nobilitatem concedere, Bart in d. l. 1. col. 9. vers. ex prædictis sequitur, & ibi quoque Ioan. Pla. col. vlt. C. de dign. lib. 12. Nam, vt inquit Bart. Nobilitas consistit in acceptatione eius, qui eam confert: nec est in voluntate, vel intellectu eius qui nobilitatur, vt ex eo constat, quòd puer natus ex nobili, statim est nobilis, licèt nihil intelligat, vt probatur in §. sed interim, in authen. de defen. ciuit. & not. in l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iud. Et hæc quoque voluit Ioann. Rayn. in dicto tractatu nobilitatis, in prima quæst. prin. in secunda opp. & Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo Adiectæ impuberi, in prin. de testa.

28 *Infans miles creari potest.*

¶ Nam & videmus infantem & impuberem, posse creari militem, lege, sed & milites. §. iam autem & militi. ff. de excu. tut. Quanquam Antonius Augustinus, vir certè doctissimus & optimi iudicij, dicit illic malè versum fuisse impuberi, sed minori vertendum. Verùm quod citra cõtrouersiam est, id planè probatur in l. vlt. C de testam. milit. quæ loquitur de impubere Tribuno, & eo quidem milite, vt apertè declarat eadem l. & rubr. sub qua ea posita est. Et ita etiam voluit Bart. in l. j. in fi. C. de muner. & hon. non cont. lib. 10. & in d. l. j. col. 10. vers. ex prædictis patet. C. de dign. lib. 12. Iac. Aluar. in c. 1. col. 3. ver. no. argumentum, tit. quo tempo. miles. & Matth. Afflict. in constit. Siciliæ incip. terminum vitæ, in fi. Et regem quoque creari posse, & coronari, voluit Bar. in d. l. j. C. de muner. & honor. non conti. & ibi Alex. in addi. qui rationem reddit. Et idem Bart. in l. quidam consulebant, ad fi. ff. de re iud. & Bal. in d. l. vlt. ad fin. C. de testa. milit. & in c. cùm vigesimum, post medium vers. non tamen credo, & ibi quoque recentiores, de offic. deleg. cum aliis multis concor. à me collectis infrà, in tractatu de iure primigeniorum, in 40. q. nu. nec ad rem. Potest & ei feudum concedi, Bal. in l. si quis seruo. C. com. de manu. quia feudum, inquit, magis accedit beneficio, quàm contractui. c. 1. §. personam, tit. per quos fiat inue.

Et vex quoque.

Et ei feudum concedi.

29 *Et legitimari potest.*

¶ Potest item legitimari, Bar. Bal. & Angel. in l. vlt. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. Bar. Bal. & Salyc. in l. iubemus. C. de eman. lib. Bal. in auth. præterea. C. de natur. liber. & con. 146. titulus principis Achaiæ, col. vlt. col. j. vers. itẽ præmitte, & col. seq. vers. si pater, lib. 1. quod reperitur, con. 388. li. 5. vbi declarat, quomodo id intelligitur, & idẽ quoq; Bal. con. 204. super primo articulo, in 1. dubio, lib. 4. & con. 105. primò est videndum, lib. 5. & con. 119. quidam vxoratus, in 1. dubio eo. li. 5. Raph. Fulgo. con. 16. casus talis est. A. decessit, col. 2. & con. 83. Nicolaus. col. j. Pau. Ca. con. 41. viso testamento Reliquiani, lib. 2. Corneus consil. 177. repetito, col. 1. lib. 1. & Iason consilio 125. pondus, colum. 4. vers. in prima q. lib. 4.

30 ¶ Quod intellige, secuta illius ratificatione, postquam ad ætatem peruenerit, Angel. in disput. incip.

nobilis

nobilis quidam genere, in 1. dubio, col. 3. vbi reperies, an possit fieri post mortem patris, & Raph. Fulgos. in d. l. vlt. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. Rom. con. 199. in proposita consultatione, in 4. dubio, cum aliis concor. cumulatis à Fran. Curtio Seniore con. 19. viso priuilegio, in 1. dubio, & con. 65. ex specioſa narratione. Lud. Sard. in tract. de legitimatione, in 4. quæst. 4. partis. Ias. con. 156. quoniam per eximium, col. 4. vers. item infans. lib. quarto. Philip. Decis. consil. 167. viso puncto. Quod & in nobilitate procedere constabit ex vers. ab hinc 2.

Secuta ratificatione.

31 ¶ Nec tamen intelligas, vt sit necesse, illum expresse ratificare, siue consentire huic nobilitati, vel legitimationi, & id genus cæteris. sed satis esse, cùm resciuerit, illum non dissentire, ex sententia glo. in simili re, in l. in adoptionibus, in gl. vlt. ff. de adop. & latè Philip. Dec. d. con. 167.

An autem expresse id fieri debeat.

32 ¶ Ex his clarè liquet, quòd & ignoranti potest conferri nobilitas, sicuti & expressim voluerunt Bar. & Plat. in d. l. j C. de dign. lib. 12. quibus locis citauimus, suprà nu. 26. & Io. Ray. etiam in d. tract. in 3. q. 4. q. prin. Sicuti etiam in simili videmus, quòd etiam ignoranti quæruntur legata. l. cùm pater. §. surdo. ff. de leg. 2. & l. vlt. C. quan. dies leg. ced. Et libertas, vt multis probauit Fran. Aret. in l. qui absenti, in prin. col. 2. versi. licèt autem. ff. de acq. poss. Et ignorans etiam potest legitimari, vt etiam asserit Bald. d. con. 146. lib. 1. & Ang. con. 71. arbiter. & arbitrator, vbi dicit de hoc esse tex. in §. sit igitur, cum glo. sing. in verbo, neque, in fi. in auth. quib. mod. natu. effi. legi. & videri casum, in §. quantum, in auth. quib. mo. nat. effi. sui, & rursus consi. 87. spurius naturalis, col. 2. de quo tamen vide eundem Bal. d. consi. 146. lib. 1. & con. 306. proponitur quòd quidam Antoniolus, lib. 1.

Et libertas.
Ignorans an legitimari possit.

33 ¶ Subdunt tamen Bart. & Ray. vbi suprà, quòd post scientiam eius, cui concessa est nobilitas, ea vires robúrque accipiet, imprimetúrque in illum, cui collata est qualitas, quia incedet vt nobilis, similiáque faciet, quæ conueniunt nobilitati. Nam cùm homo acceptum se cognoscit, plurima audet. l. 2. §. pe. ff. de orig. iur. Et hoc (inquiunt) videtur velle glo. in d. l. priuatorum. C. de iurisd. om. iud. quæ dicit, quòd statim habet dignitatem sed nõ effectum. Id quod de legitimatione etiam voluit etiam Bald. d. consil. 146. lib. 1. & Steph. Bertran. consi. 116. viso, in §. 6. eodémque vlt. dubio. & plurimi ex his quos sup. citauimus.

Et quomodo.

34 ¶ Adde quod scribit idem Bal. con. 449. statuto Placentiæ, in 2. dubio. lib. 1. vbi quærit, an extranei absentes, atque ignorantes possint recipi in ciues cuiuspiam ciuitatis, ab incolis ipsius, & concludit quòd per viam, vt ipse loquitur, beneficij & priuilegij, possunt, quia id potest cõferri absenti & ignoranti, dummodo ratificet. c. si tibi absenti, de præben. lib. 6. & not. in l. Labeo, quæ est pen. ff. de iure iur. Nam & legitimatus per priuilegium, & oblationem curiæ, potest ratificare. §. & generaliter, in authent. quib. mod. natur. effic. sui. Sed & idem Bald. in eo ipso consi. col. 2. vers. sed hîc occurrit, dicit quòd ista ciuilitas est beneficium, quod acceptatur sicut legatum: nec dicitur ratificari, quia non procedit ab ipso, sed in ipsum: & omnis eius vis dependet à ciuibus statuentibus. Ratificari enim id tantùm propriè potest, quod per ratificationem fingitur factum à ratificante. l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de negot. gest. Et nemini dubium est quòd priuilegium non procedit à priuilegiato, sed à priuilegiante, à quo sumit essentiam: sed per acceptationem assumit incommutabilem beneficij acquisitionem. l. si quis hæreditatem. ff. de condit. instit. Hæc ille, cuius, vt id strictim & summatim dicam, ea est sententia, vt beneficia siue priuilegia conferri possint absentibus, & ignorantibus: sed tum demum effectum & vires perfectas, consummatásque atque irreuocabiles assumere, cùm fuerit acceptatum.

An ignorans possit creari ciuis.
An acquirere priuilegium.

35 ¶ Ex quibus etiam apertè potes intelligere, furiosos, dementes, mente captos, & alios huiuscemodi posse quoque nobilitari à principe, vti & infantes, & ignorantes, quibus vbique æquiparãtur nostris legibus. Et ita quidem expresse voluit ipse Io. Ray. in illo tractatu nobilitatis, in 4. q. prin. iterúmque in 5. q. prin. 7. quæstio. Nam & ad hos descendit nobilitas primogenitorum, vt dicemus inferiùs in 15. c. nu. 4. extende quod dictum est.

An furiosi, & dementes possint nobilitari.

36 ¶ Verùm maior est dubitatio, an in inuitum possit cõferri nobilitas. Quam etiam quæstionem posuit idem Ray. in d. tract. in 4. quæst. 4. quæst. prin. vbi primùm dicit videri posse, cùm nobilitas, vt iam dictum est, consistat in acceptione eius qui illam confert. Et aliàs videmus, quòd quis potest pro alio inuito debitum soluere, & hoc faciendo illum inuitum liberare. l. si debitor. ff. de solut. & ibi concord. in glo. Et potest coniuncta persona in causa libertatis, pro inuito contendere. l. j. 2. 3. & 4. ff. de libe. cau. Potest etiam quis appellare pro inuito condemnato ad mortem. l. non tantùm. ff. de appel. Potest item seruus vetanti & inuito domino acquirere. l. etiam inuitis. ff. de acquir. rer. do. & l. seruus vetante. ff. de verb. oblig.

An inuiti.
Inuito liberatio quæritur.
Inuitus defenditur in causa libertatis.
Inuito domino seruus acquirit

37 ¶ Hæc Ray. Quibus addes quòd seruo inuito & reluctanti potest libertas conferri. l. vlt. §. si verò. & ibi Bal. C. de man. test. Imo. in l. si fundum per fideicommissum. §. 1. ff. de le. 1. & Fran. Aret. in d. l. qui absenti, vbi sup. ff. de acq. pos. Addes item tex. meo iudicio sing. in c. ipsa. 23. q. 4. vbi possumus quempiam inuitum & renitentem è domo ruitura abducere, imò & id debemus, facere, & ibi glo. in verbo, si duo, quam facit sing. Alex. in addi. Bart. in d. l. non tãtum. ff. de appel. & Fel. in c. contingit, le j. col. 2. de sent. exc. & Hip. Marsil. sing. 189. tu audiusti, quanquã tex. ille sit in hoc expressior, quàm gl.

Libertas inuito confertur.

Inuitus à domo ruitura depellitur.

38 ¶ Adde & tex. in c. & qui emendat. 45. dist. vbi multa bona præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati, non voluptati. Quæ vltima verba vsurpauit Magister sententiarum, quem vocant, lib. 4. di. 15. Et autoritate illius tex. atque etiam illius tex. in d. c. ipsa pietas, dicit gl. in summa. 83. di. medicum posse ægrotum, etiam inuitum & repugnantem curare, curationisque impensam & mer-

Inuitus æger curatur.

BIU Cujas

cedem repoſcere,& ſequitur Spec.in tit.de ſalar.§.poſtremo,ver.quid ſi infirmus,& 2.ſeq.& Collec. in c.cùm infirmitas,ad fi.de pœnit.& remiſ.& Ro.ſing.123.tu habes, vbi id dicit ſing. & Legiſtis & penè Canoniſtis incognitum,& Pan.con.91.poſtulato,&c. quò ad primum, col.2. verſ. præterea ex quo,col.vlt.lib.2.vbi eam gl.dicit not.Alc.qui dicit valde not.in l.vlt.col.2.C.de neg.geſt.& Maria. con.26.ex his,col.pen.ver.ſextò probatur.Barpto.Soc.eius filius in tract.fal.reg.137.expendens, in 4.fal.vbi eam gl.dicit ſing.ſi ille tractatus illius ſit;quod nonnulli negant. Barb.con.54.clementiſsimi,ad fi.lib.2.vbi eam dicit reputari ſing.& con.46.illud adducam,col j.lib.4.Fel.in d.c contingit, vbi illam quoque dicit ſing.Ant.Corſ.in ſuis ſing.in verbo,expenſa,in 1.limita.vbi & eam dicit no. Et è Theologis Ant.Fl.in j.par.3.partis prin.ſuæ ſummæ,tit.7.c.2.§. ſalarium autem, col.j.in fin. & Adria.Flo.is qui ſummum pontificatum geſsit, in ſuis q.in 4.Sent. vbi de fraterna correctione diſſerit,in 1.prop.ſolutionis.1.quæſt.prin.

39 *Incarceratus inuitus redimitur.*

¶ Nec diſsimile eſt,quod tradit Io.And.in c.vlt. de ſo.comp. lib.6.quòd quis poteſt incarceratum inuitum redimere, atque ab eo ſolutam in id pecuniam repetere, de æquitate canonica,non obſtante diſpoſitione.l.vlt.C.de neg.ge.quo in loco idẽ voluerunt Bal.Sali.Pau.Caſt.& Alex.& iidem Pau.& Alex.in l.quamuis.ff.ſol.mat.Bar.in l.Stichus.ff.de pe.leg.Et quod voluit gl. not. in l.ſed eximendi.§.Prætor ait.ff.ne quis eũ qui in ius voc.eſt,q̃ impunè poſſum vi detinere eum,qui in locum quempiam,periculoſum ire vult:nec tenetur id faciens pœna illius edicti.Et eam ſequuntur Bar. & alij ibi.Quódque ſcribunt Theologi,poſſe inuitum ab excommunicatione abſolui. Id enim nuncupatim tenuerunt Diuus Thomas & Rich.in 4.Senten.diſt.18. ille quæſt.vlt. art.5. hic q.1. art. 10. vbi & id generaliùs dicit,inuitis poſſe,imò debere præſtari beneficia,quæ eis proſunt,de quo etiam è noſtris Io.And.in c.1.in verbo,medicinalis.de ſen.exc.li.6.& Pau.Eleaz.in c.vl. de poſtu.prel.Ant. poſt Io.Cald.in c.ab excommunicato,col.13.verſ. nunquid autem poſsit. de reſc. & diximus in noſtris legibus Connubialibus in 9.lib.nu.226.hactenus hic noſter. quòd multis doctè & philoſophicè diſſerit Sen.lib.de beneficiis.5.etiam in inuitos conferri beneficium.

Inuitus detinetur, qui in locum periculoſum ire uult.

Excommunicatus inuitus abſolutur.

40 *Inuitis nõ quæritur beneficiũ*

¶ In contrarium autem ſubdit Ray.vbi ſuprà,faciunt iura,quæ dicunt,inuito nec dari, nec acquiri beneficium,& liberalitatem.l.hoc iure §.non poteſt.ff.de donat.& l.ſoluendo.ff.de neg.geſt.& l.ſolutionem.ff.de ſolutio.& l.inuito.ff.de reg.iur. & vbique concor. per glo. & Doctores.neque enim opus eſt omnes cæteras leges,quæ huc pertinent, ſigillatim adducere, præſertim quòd omnibus ſunt notæ.Vt tamen non omiſerim illud Horatij lib.1.epiſt.in vlt.epiſt.

— *Quis eum inuitum ſeruare laboret?*

Si quis tamen pleniùs ſcire velit,an,& quomodo inuito beneficium conferri poſsit,adeat gl.in l.clericus,le 3.in verbo inuiti,de vit.& hon.cle.& ibi quoque Doc.Bar.in l.ſeruusff. de ver.ob. & latiſsimè Cæſ. Lamber.in tract.de iur.pa.18.ar.7.q.prin.1.par.2.lib.

41 *Inuitus nõ adoptatur.*

Nec legitimatur nec per matrimonium quidem.

¶ Sed illud tantùm addiderim,ex hoc fieri,vt inuitus quis adoptari non poſsit, etiam ſi adoptio in illius commodum cedat,vt dicit Bal.con.1.quædam eccleſia,verſi.in contrarium,lib.1. Vt nec filius naturalis inuitus legitimatur,etiam per matrimonium,vt voluit Guil.Cu.in l.benignius.ff.de legi. per tex.in d.§.generaliter,vbi & hæc voluit Iac.Bel.in §.illud,in auth.qui. mo.natur.effi.ſui,vbi inuitus quis non emancipatur.Et hoc ſequitur,& dicit notandum Bal.in d.l.benignius. Et idem ſimpliciter in legitimatione,nulla matrimonij mentione facta volunt Bar. in l.vlt.ff. de his qui ſunt ſui vel ali.iur.& ibi quoque Pet.Anc.in ſuis reportatis,quæ vocant.Et idem Pet.con.241.ex tenore priuilegij,col.j.Bal.in auth.item ſi quis,in fi.per tex.ibi in fi.C.de natu.lib.& in l.j.col.pe.C.de iure fiſci,lib.10.& d.cõ.1.circa mediũ,li.1.Saly.inter con.illius cõ.17.ſuper legitimatione,col.2.verſ.quintò eſt hic attendendũ,lib.4.& Pau.Ca.d.con.42.viſo teſtamẽto, li.2.Floria.in ſua diſputa.incip. Baro quidem de nobili genere.Ant.in c.per venerabilem,col.30.verſ.requiritur etiam conſenſus, qui filij ſunt leg.vbi allegat Spec.De quo latè per Fran.Curt.Seniorem,con.4. punctus de quo quæritur, vbi etiam comperies,an ſufficiat conſenſum legitimati interuenire ex interuallo poſt legitimationem,& per Lud.à Sardis in tract.de legitimatione, in 2.q.4.partis. Eſtque caſus ſing. in quo filius naturalis inuitus legitimatur,in §.liceat igitur,verſ.ſit igitur,iuncta glo.in verbo,adiicere,in authen. qui.mo.nat.effi.legi.cùm ſcilicet ipſe filius naturalis occultat matrem, quam pater vult in vxorem ducere,quem ad hoc expendit & dicit no.Ang.in ſua diſp.inci.nobilis quidam genere, col.3. verſ. addendo.quod etiam,& Ro.qui ſing.dicit,ſing.229.tu habes.Ex quo intelligis, etiam ſi aliud teſtimonium non haberes,ius commune eſſe in contrarium.

An conſenſus poſsit interuenire ex interuallo.

42 *Cõcluſio negatiua prin.*

Reſponſio ad contraria.

¶ Tandem verò concludit Ray.vt ad eum,& principale noſtrum inſtitutum redeamus, quòd princeps,in quo eſt libera poteſtas acceptandi,& habendi aliquem ſibi gratum, poteſt ei etiam inuito conferre nobilitatem.Hoc enim ſolũ conſiſtit in acceptatione eius,qui nobilitat. Verùm poteſt ille, cui collata eſt nobilitas,eam non retinere,vt in ſimili no.glo.in d.l.ſeruus vetante.ff.de ver.obl.quæ ita ſoluit contrarium.d.l.hoc iure,§.non poteſt.ff.de don.vt videlicet ſeruus poſsit acquirere domino inuito,per d.l.ſeruus vetante.Sed tamen dominus non retinet inuitus,per d.§. non poteſt. Et ita (inquit Ray.) operabitur huiuſmodi collatio commutabiliter,ſicut dicitur in l.cùm pater.§. ſurdo. ff.de le.3.Nec obſtant iura allegata in contrarium, quia vbique ſpeciale eſt fauore liberationis, libertatis,& vitæ.Hæc Ray.

43 ¶ Cui adde alias reſponſiones d.iuribus contrariis factas,per glo.& Doc. maximè verò Pau. Caſt. in d.l.ſoluendo ff.de neg.geſt.Glo.& alios in d.l.inuito,& ibi Do.præſertim Philip.Dec. ff.de regul.

iur.

BIU Cujas

iur.& in d.c.& qui emendat.45.di.Pan.in c.clericis.de vita & hon.cleri. Ang. Aret.in §.j.col.2.Inst. quib.mod.tolli. oblig.Iason,post antiquiores ab illo citatos,in d.l.seruus vetante.ff.de verb.obl.neque enim opus est,huc cætera adducere.

44 ¶ Potest & in puncto mortis alicui nobilitas conferri,sicuti & militia,vt etiam dicit Bartolus in l. j.col.8.versic.ex prædictis patet,& ibi quoque Io.Plat.ante fin.C.de dign.libro 12. & Io.Ray.in d. tracta.nobilitatis,in 3.q.4.q.prin.& Bened.in rep.d.c.Raynutius in verbo, in extremis, nu.11.de test. Moti hac ratione,quia potest & ignoranti conferri,vt diximus.

An in puncto mortis nobilitas cõferri possit.

45 ¶ Sed & illud præterea addo,posse etiam mortuo nobilitatem conferri,sicuti & militiam, vt ex his quæ dicit Bar.vbi suprà,infert Pan.in c.à nobis, le 2.col.2.vers.in gl.in verbo,relaxatum,& ibi Fely.col.2.vers.eiusdem initij,extrà de sent.excom.& Io.Selua.in tract.de iureiur.in j.q.vlt.partis prin. vers.104.Et quod in hanc sententiam scribit Spartianus,Hadrianum imperatorem recusasse trium phum sibi à Senatu delatum,qui Traiano nuper defuncto debitus erat, imaginémque ipsius Traiani curru triumphali vexisse,ne post mortem,triumphi amitteret dignitatem.Et Tullius lib.j.Tusculanarum quæst.Quid poëtæ,nonne post mortem nobilitari volunt?vnde ergo illud?

An mortuo.

Aspicite,ô ciues,senis Ennij imaginis formam,
Hic vestrûm sanxit maxima facta patrum.

Et paulò pòst,Sed quid poëtas?
Opifices etiam post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias, & cætera quæ sequuntur.Ad quod etiam vide quæ dicam infrà c.20.nu.145.sed vt redeamus ad pompas.

46 ¶ At illud in dubium quoque reuocari posset,an infans adhuc existens in vtero,id est,nondum natus,nobilitari posit:quod videtur, ex eo quod in simili scriptum reliquit Bal.in c.naturales.in fin. tit.si de feu.fue.contro.in.domi.& ag.eum qui adhuc in vtero est,posse legitimari.Et illum ita allegat:& sequitur Bened.in d.c.Raynutius,in verbo,& soboles quã gestabat in vtero, nu.22. de testa. Verùm Bald.vbi suprà,nihil de ea re loquitur,in contextu ipsius,sed vel ipse,vel alius quisquis est, qui additiones ad ipsum contextum fecit in fi.illius.

An existens in utero.

47 ¶ Sed hoc illis addes, vterum posse institui hæredem.l.placet.ff.de lib. & posth.cum si.Eiq; etiam legari posse.l.si qui quartam.§.si quis.ff.de leg.j.& l.j.§.ad eos,vers.sed & si seruo.ff.ad leg.Falci.cum alijs infinitis si.à me collectis in repe.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos nu.122.sed & illud,& multis seq.vsque ad nu.131.C.de reu.dona.& in tractat.retractuũ.tit.j.§.j.gl.9.in verbo, *ou lignagier*, nu.75.sed vt ad institutum, & multis quoque seq.Et ne de legitimatione dubites, habes tex.id decidentem in l.nuper.C.de natur.libe.& voluit ipse Bal.in l.vlt. ff.de his qui sunt sui,vel ali.iur.& in l.eam quam,col.7.vers.circa impossibile.de natura.C.de fideic.Et vix etiam de nobilitate dubitare possum,quando per nobilitationem alicuius,nobilitantur eius liberi,etiam nondum nati.

De eadem re.

48 ¶ Si quem princeps nobilitauerit,is propterea non amittit beneficia popularium,sed poterit admitti ad dignitatem & officia tanquam popularis, ad quæ scilicet non nisi populares ex statuto admittuntur,per id quod voluerunt Bart.Ang.& Io.Plat.in l.Alexandrinis. C.de decur.lib.10. quòd licèt Doctor,qui legit per viginti annos,efficiatur comes,per l.j.C.de profes.qui in vrb.Constan.lib.11 Si tamen erat antè popularis,& sic per statuta suæ ciuitatis poterat admitti ad quædam officia & dignitates,vt popularis,poterit etiam nunc admitti.Nam per dignitatem non minuitur status, vt ibi dicitur: nec dignitas superueniẽs debet esse ad diminutionem priorum commoditatum,sed potiùs ad augmentum,per l.per adoptionem.ff.de adopt.& not.in l.si pater filium,eod.tit. quibus adde & text.in l.j.ff.de iur.aur.annul.Et hoc sequitur Paul.Castr.in l.nulla. ff.de legib.& Alex. cons.32.visa concessione,lib.5.& Ias.in l.legata inutiliter,col.2.vers.adde quòd similiter.ff.de leg.j.

A principe nobilitatus an admittat beneficia popularitũ.

49 ¶ Et bene facit quod vulgò dicimus,quod ob fauorem alicuius constitutum est,non debet in eius læsionem & damnum conuerti.l.quod fauore.C.de legi.& ibi multæ concor.in l.quibus adde text. in l.non tantùm.§.si emancipatus.l.j.ff.de bon.pos.cont.tab.Ex quo no.Bar.ibi in fi.quod si statuto caueatur,quòd scholares tractẽtur vt ciues in omnibus,non per hoc perdit scholaris priuilegium, quod antè habebat vltra ciues.quod & idem voluerũt Bald.Ang.Raph.Fulg. Paul.Cast.Ro.Alex. Cor.Fran.Aret.& Ias.in l.si Rufinus,per illum tex.qui est ad hoc optimus.C.de test.mili.& Bald.in auth.habita,col.2.vers.item cùm aliquid conceditur. C.ne fili.pro pat. & in proœmio ff.§.vlt.in 6. q.& in l.ea lege,circa medium,in j.q.C.de cond.ob.cau. & in auth. sed omnino,col.5.vers.vnde do tibi hanc conclusionem.C.ne vxor pro marito.Ang.& Imol in l.talem.§.j.per illum text.ff.de hære.insti.Ang.in l.si à milite.§.j.& in l.diuus, per illos tex.ff.de test.mili.Rom.in l.adoptiuus.§.patronus.ff.de in ius vocan.& cons.92.indubitatissima,col.2.vers.tertio illud.Io. Plat.in l.vlt.in fin.per illum tex.C.de agen.in reb.lib.12.Pau.Ca.in l.si duo.ff.de acquir.hæred.& in d.l.nulla,de legi.Franc. Aret.in l.quidam cùm filium,col.2.vers.sed contra istam.ff.de verb.obli.Io.Bertha.in tract.Gabel. in 7.parte,quæst.19.vers.sed an tales,Steph. Phede. in lib.de interpretatione legum,parte j.char.9. vers.vnde si statuto scholares. Alex.in l.j.col.4.ff.de leg.j.Fely.in c.dilectus,le 2.col.5.versic.quartò facit de rescrip.& in tractatu, quando literæ apostol. præiudicent patronis, col.5.vers.ampliatur octauò,& Iason,qui hoc limitat in l.eum qui, in primo notab.ff.de iureiur. & consilio 59.magnifici, columna tertia,versic.præterea,etiam libro 3.& Philip.Deci.cons.457.in causa gabellæ,col.2.veris tamen, & Franc.Ripa.lib.j.interpret.j.respon.defuncto,num.44.Super quo & tu vide Bart.Imo. Fran.Are.& alios recentiores in d.l.quidam cùm filium.ff.de verbor.oblig.& Bal.in d.l.quod fauore,col.vlt.in 7.oppo.C.de legib.

Constitutũ ad fauorẽ non debet in damnũ conuerti. Scholares qui iubentur tractari ut ciues, non perdunt priuilegia scholarium.

BIU Cujas

50 *Maior dignitas superueniẽs non tollit priuilegium minoris.*

¶ Facit & text.in l.eos.C.de excuſ.mune.lib.10.vbi maior dignitas ſuperueniens non tollit priuilegium minorum dignitatum præcedentium,ſicuti & ibi not.Io.Plat.qui adducit concord & text.in l.receptitia.C.de conſtit.pec.ex quo not.Bald.col.j.quod per nouum priuilegium non tollitur antiquum,& optimus tex.in l.municeps.ff.ad municip.vbi qui Senatoriam dignitatem adipiſcitur,municeps eſſe deſinit,quantùm ad munera,ſed non quantùm ad honores.& in l.talem inſtitutionem.§. vlt.ff.de hæred.inſtitut.Ex quo not.Bald.ar.ad quæſtionem de eo qui conceſsit cuidam domicello (ſunt enim hæc illius verba)certam penſionem,donec erit in ſuo ſeruitio.Iſte domicellus factus eſt miles, & in ſeruitio permanſit.debet habere eam penſionem, quia iſta digreſsio ad maiorẽ ſtatum non debet ei officere.Et text.in l.falſa.§.ſed ſi cui.ff.de condi.& demonſt. Vbi honor ſuperueniens non mutat conditionem priorem,quamuis augeat ſtatum. Ex quo no.Bal.ibi,quòd tabellio factus doctor, non deſinit eſſe tabellio.Et text.in auth.ſed epiſcopalis,& ibi doct.C.de epiſc.& cler.quòd licet epiſcopus liberetur à patria poteſtate,ob ſuam illam dignitatem, id tamen intelligitur ad ſuũ commodum,non autem incommodum.quòd etiam voluerunt Guil.Cun.Cy.& Bald.in l. item in poteſtate,& in l.nepotes.ff.de his qui ſunt ſui,vel ali.iur. Ex eóq; dicit ipſe Bald.quòd ſi ſtatuto caueatur,vt dominus terræ occupet bona morientis ſine filio in poteſtate, non occupabit relicto filio epiſcopo,& Ale.in l.ſub cõditione,in 2.no.ff.de lib.& poſth.vbi & hoc dicit, quòd licet monachus exeat patriam poteſtatem,non tamen perdit iura ſuitatis,de quo nos latiùs infrà dicemus. Et dicit Barb.in rep.rub.de reb.eccl.non alie.col.4.verſc.& ſuperioribus diebus, quòd licet filius Iudæi per baptiſmum liberetur à patria poteſtate,gloſ.in cap.Iudæi.28.q.j. Tamen non procedit quantùm ad commodum ipſius filij,& ita dicit ſe conſuluiſſe Ferrariæ.

Tabelliofactus doctor non deſinit eſſe tabellio.

Filius Iudæi liberatur à patria poteſtate, ſed non quantum ad commodum ipſius.

51 *Duces & alij eius generis nõ perdunt priuilegia nobilium*

¶ Nec abſimile eſt, quod ad noſtram materiam nobilitatis peculiariter ſpectat, quòd licet duces, comites,marchiones habeant aliquid maius præter vulgarem & communem cæterorum nobilitatem : non tamen ob id perdunt nobilium appellationem. vt eſt text.in c.conſtitutis,le 2.ibi,ſororis nobilis viri marchionis,de teſtib.& in c.grandi,ibi,nobilem virum comitem,de ſuppl.negli.prælat. lib.6.vbi Domi.in 3.no.dicit facere ad priuilegia,quæ nonnullis conceduntur,vt poſsint omnes legitimare, præter filios nobilium,vt comprehendant filios ducum, & comitum. Id quod ſequitur Corſe.ibi in repet.col.12.verſ.venio nunc ad ea. & Barb.con.57.præclarè ſcribitur, col.3.libro 2.& Cepol.in d.tract.de imperat.militum deligendo.in 40.priuilegio nobilitatis,& voluit etiam Brixi. in verbo,nobilis.

52 *Clericorũ appellatione an ueniant epiſcopi.*

¶ Quibus adde vltra allegata in præcedenti verſ.text.not.in l.3.C.de digni.lib.12.vbi maior dignitas nulli debet circa priores dignitates præiudicium facere,& concord.in gl. & per doc. ex quibus not.Io.Plat.id facere ad quæſtionem de eo, qui promiſit dare ſcacum cum pedona(ita enim loquitur)quòd ſi dederit cum pedona,quæ interim facta eſt regina,ſatisfecit promiſsioni, quaſi ipſa etiã pedona dicatur,poſtquam facta fuit regina. Id quod etiam dicit idem Plat.in l.Senatores,C.de incol.libr.10.De quo tamen vide Cy.& Saly.in l.2.C.de ſuſpec.tuto.Bart.in l.pe.ff.de Senat.& in l.legatis ſeruis.§.j.ff.de leg.3.Et faciunt etiam no.per Panor.in rub.de vita & honeſt.cleri.col.vlt.dum quærit,an appellatione clericorum veniant epiſcopi,ibi illum videto.

53 *Nobiles facti populares ex ſtatuto nõ perdunt priuilegia nobilium.*

¶ E diuerſo autem ſi per ſtatutum nobiles fiant populares, non perdunt ex eo nobilitatem, ſed eis præterea accreſcit popularitatis beneficium, vt eſt Florentiæ, vbi multa competunt priuilegia popularibus,quæ nobilibus non conceduntur.Ita voluit Bald.in d.l.per adoptionem, arg.illius text. ff.de adop.& ſequitur Alex. d.conſ.32. col.2.libro 5. qui & addit rationem,quia nunquam ita interpretandum eſt priuilegium, vt priuilegiato poſsit eſſe noxium. l.diuus,ibi,nec vllo magis intereſt, vbi & hoc not.Ang.ff.de teſtam.milit.Alcia.in tracta.præſumptionum,regul.3.præſum.29.numero 9.verſic.& iſta.& ſeq.

54 *Popularis effectus nobilis an excuſetur à muneribus nobilium.*

¶ Sed hæc quæ diximus ita intelligas,vt videlicet popularis effectus nobilis, non amittat priuilegia popularium,ſicut nec ſcholaſticus habens priuilegia ciuis,perdit priuilegia ſcholaris,& ſimilia. Verùm non excuſatur huiuſmodi nobilitatus,aut ciuis factus,ab oneribus atque muneribus nobilium ſiue ciuium,vt eleganter declarat Pau.Caſtr.in l.ſi duo,in vlt.no.& ibi quoque Fran.Are.in 2.not.ff. de acquir.hære.Nam ex eo quòd quis acceptat ciuilitatẽ,vt loquuntur,videtur eam acceptare cum ſuis oneribus,etiam ſi ea ignoret,per text.ibi & voluerũt Pet.& Bal.in d.l. quòd fauore.C.de legib. Bar.& Imo.in l.quidam cum filium.ff.de ver.oblig.Ex quo & illud fit, quòd ſi ex ſtatuto acrius puniantur nobiles,quàm ignobiles,certè ignobilis factus nobilis, acrius punietur, vt dicit Alexan.qui alios allegat,in addi.Bar.in l.non tantum.§.ſi emancipatus.le j.ff.de bon.poſ.conſ.tab. Sed ſuper hac declaratione vide omnino Fran.Are.in d.l.quidam cum filium,col.pen.& ſeq.

55 *Si nobiles & ignobiles æquiparentur per ſtatutum, an alteri alterorum priuilegijs potiantur.*

¶ Sed circa hæc quæri poſſet, ſi ex ſtatuto nobiles æquiparantur plebeis, hauddubie nobiles conſequuntur priuilegia popularium. Sed an ex diuerſo populares conſequantur per huiuſmodi ſtatutum priuilegia nobilium : tanquam populares,quibus æquiparati ſunt nobiles,cenſeantur etiam æquiparati nobilibus,ac ſi ſtatutum ſimpliciter æquiparaſſet nobiles & populares inuicem. Nam ſi ita ſtatutum loqueretur, eam vim haberet, vt nobiles popularium, & econuerſo populares nobilium priuilegiis vterẽtur.l.quia autem,verſiculo ſi verò non inciderit. ff.ſi quis omiſ. cau. teſtam. & l.ſecunda.C.com.de lega.& authent.in ſucceſsione, & quod ibi not. gloſſa.C.de ſuis & legi.& §. noſtra autem,Inſtit.de lega.& §.ſi verò neque fratres,in authent.de hære. ab inteſt.& nemo eſt qui de hoc caſu dubitet.

¶ At

BIU Cujas

56 ¶ At hic aliud quærimus, cum videlicet ſtatutum æquiparat nobiles popularibus, & tunc certè, licet nobiles conſequantur quicquid habent populares, non tamen è diuerſo populares id quod habent nobiles, & idem in caſu oppoſito, arg. l. princeps. ff. de legib. & l. maximum. C. de libe. præter. Et ita nuncupatim voluit Bart. in d. l. j. col. j. & ibi quoque Ang. etiam. col. 1. Paul. Caſt. col. 2. verſ. in tex. ibi exęquata, Alex. col. 5. verſ. vlt. no. Fran. Aret. col. 1. in 2. not. Iaſ. col. 5. verſ. vltimò inquantum, & Fran. Ripa. col. 4. verſ. præmiſſa inducit ff. de leg. j. Alberi. in j. parte ſtat. quæſt. 165. ſtatuto Pergami. Ang. dum citat Bar. vbi ſuprà, in d. l. 2. C. com. de leg. & d. auth. in ſucceſsione. C. de ſuis & legi. & omnes vbique præter vnum Rapha. Co. in d. l. j. col. 2. ff. de leg. j. per tex. in §. ſed non vſque, Inſtit. de legat. cui reſpond. Iaſ. in d. l. vbi ſuprà.

Quid ſi nobiles popularibus exæquentur aut è diuerſo.

Feudum an nobiliter, ſiue etiam iuriſditio. CAP. VII.

1 HAec duo, ſcilicet feudum & iuriſditionem, ſimul copulaui, tum quia ex noſtris nonnulli de vtriſque promiſcuè loquuntur, tum quia in Gallia noſtra, cuius eſt feudum, eius eſt & iuriſditio, vt plurimum. Qua in re noſtrorum ſententias ſigillatim primum adferam, tandem meam interponam. Igitur Bar. vt ab eo incipiamus, cui primas plerique omnes tribuunt, in eo loco, in quo tractat materiam nobilitatis, ſcilicet in l. j. col. vlt. verſi. ciuitas verò. C. de dignit. lib. 12. dicit, quòd ſi alicui conceditur ducatus, marchionatus, vel comitatus, & ſimilia (quæ ſcilicet noſtri feuda regalia nuncupant) is nobilitatem acquirit. Et ſubiungit, id feudum cẽſeri habere nobilitatem annexam, quod in eo populo eam habere reputatur, per tex. in l. vlt. in princ. ff. de muneri. & hono. & no. per Inno. in c. de multa, ext. de præbend. vbi dicit dignitatem eam eſſe, & cenſeri, quæ & dignitas in ea eccleſia reputatur. Ex quo intelligis Bar. id totum referre ad conſuetudinẽ, ſecundũ ea quæ nos latius dicemus in c. 10. vbi illum tex. illúdque dictum Innoc. citabimus, cum aliis plurimis concord. & ſim.

Feudum an nobiliter ſiue iuriſditio.

2 ¶ Andreas Iſer. in cap. 1. §. perſona, circa medium, tit. per quos fiat inue. ſcribit ſimpliciter per eum text. infeudationem nobilitare, quia paradogium, id eſt, qualis qualis nobilitas, per hoc confertur. Et idem propemodum dicit ipſe And. in cap. j. col. j. verſ. item propter dignitatem, tit. de capi. qui curi. vendi. Nempe id, quod feudum poſſeſſorem nobilitat, quia inducit paradogium, per c. j. tit. quis dica. dux. com. marc. Et illum ſimpliciter etiam ſequitur Guid. Pap. ſing. 486. verſ. infeudatio, & iterum deci. Delphi. 385. quid autem de habitantibus, vbi ex hoc dicit quòd habentes caſtra, cum territorio, & omnimoda iuriſditione, ſunt exempti à contributione ſubſidiorum, vt nobiles, licet non ſint à nobili progenie. Et ita dicit fuiſſe iudicatũ in parlamẽto Gratianopolitano. & ſequitur Bart. Chaſſaneus conſ. 64. viſo proceſſu, col. 2. verſ. iuncto etiam quod habet.

De eadem re. Paradogium quid ſit.

3 ¶ Idem And in d. c. j. §. cæteri, tit. quis dica. dux confuſe quidem dicit, ſed in hanc ſententiam, quòd feudum nobilitat, quando is qui id habet, eſt dominus vaſallorum, & in eos habet iuriſditionem, non quòd res ipſa id virium habeat, ſed homines & vaſalli, qui in feudo ſunt, propter ipſorum hominum dignitatem, ar. l. iuſtiſsimè, in princ. ff. de ædil. edic. Nam res à perſona, non è diuerſo conditionem accipit. l. j. ad finem C. de impo. lucra. deſcrip. libro 10. & hominum cauſa ſunt omnia. l. in pecudum. ff. de vſur. Sic (inquit) dicuntur laudare dominum flumina, maria, gelu, & frigus: quia homines attendentes, mirantésque prorumpunt in laudem Dei, qui fecit ea, & de illis naſcitur in nobis laus Dei, vt dicit diuus Auguſtinus.

De eadem re.

4 ¶ Hæc ille, quanquam ſcio illum aliter referre Mart. Laud. & Car. Alexand. ibi illum quidem, col. 2. verſic. & nota quod vbi, hunc col. quoque 2. verſ. eiuſdem initij, videlicet, quod ſi tenor inueſtituræ dicat, quòd dominus inueſtit vaſallum in feudum nobile & gentile, id feudum nobilitat vaſallum: quia illa verba videntur poſita in fauorem ipſius vaſalli, non rei feudalis. Nam res propter perſonas dicuntur. d. l. iuſtiſsimè, & in d. l. in pecudum. Et ita eos quoque refert Zaſius in tracta. feud. in 2. cap. 5. partis ad medium eiuſdem 2. c. quibus tamen non aliter aſſentitur, quàm ſi domino ita infeudanti adſit authoritas ſiue poteſtas nobilitandi, & ſequitur Carol. Moli. in commentariis conſuetudinum Pariſi. tit. 1. §. 9. gl. 3.

De eadem re.

5 ¶ Nam & quod hanc Zaſij ſententiam admodum confirmat, idem And. Iſer. alibi, ſcilicet in c. j. §. ſi verò contigerit, circa medium, tit. de pac. iura. fir. poſteaquam elicuit ex præcedentibus, quòd aliquis de allodio ſuo poteſt feudum facere, illud mox ſubiungit. Sed quomodo, ſi burgenſis (ita ruſticum vocat ſiue ignobilem, vt ex ſequentibus patet) hoc faciat, cum non ſit nobilis, & per infeudationem contrahitur nobilitas paradogium. ca. j. & tit. quis dica. dux, quomodo item dabit nobilitatem, quam non habet, contra regulam, Nemo dat quod non habet. l. traditio. ff. de acquirendo rerum dominio. & l. nemo. ff. de regulis iuris. Dic quòd hoc fecerat cum voluntate, permiſsione, vel confirmatione principis, qui nouas dignitates poteſt conſtituere. l. prima. C. de metropo. Bery. libro vndecimo. Et tunc princeps videtur facere, cum authoritatem faciendi dat. l. 2. §. quicunque. C. de veter. iure enu. Et cum confirmat id, per quod dare videtur. l. lege obuenire. ff. de ver. ſign. & §. interim, in auth. de defen. ciui. & in §. vlt. & ibi gl. Inſtit. de tutel. Hactenus ille.

De eadem re.

6 ¶ Verùm Iac. Bel. hanc rem latius cæteris pertractauit in proœmio feudorum, in 6. diuiſione, Feudum enim (inquit) aliud ſimpliciter nobile eſt, aliud minus nobile, aliud quadamtenus nobile, aliud ſimpliciter ignobile. Nobile dicitur, quod à papa, vel imperatore, conceditur in regnum, ducatum, marchionatum. Minus nobile, ſed tamen nobile, quod à rege, duce, marchione conceditur.

De eadem re.

BIU Cujas

ceditur. Aliquatenus nobile,quod ab habentibus feudum, à rege,duce,marchione, id eſt,à vaſallis regis marchionis,conceditur aliis inferioribus. Ignobile verò quod cõceditur ab iſtis inferioribus, minoribus,ſcilicet valuaſoribus,qui & minimi dicuntur,à quibus nullam dignitatem cõſequi poſſumus,quæ omnia dicit probari ex cap.j.in prin.tit.qui feud.dar.poſ.& in d.c.j. in prin.& §.cæteri, cum gl.tit.quis dica.dux.& in c.j.tit.de feud.march.& 2.tit.ſeq.Et idem propemodum voluit Pet. Iac.tit.de cau.ex quib.dom.deb.amit.proprie.in 10.diſt.feud.Et hãc diſt.ſecuti ſunt Io.And.in addi. Spec.in rub.de præſc.co.vlt.Imo.in c.vlt.col.pen.verſ.item ſecundum, de feud.Iac.Aluar.in procemio feud.in 2.diuiſi.& in d.§.cæteri,col.j.verſ.no.quòd omnes illi, Mar.Laud.in d.c.j.in 9.diuiſ.tit. qui feud.dar.poſ.Io.Ray.in c.imperialem,col.6.in 7.diuiſ.tit.de proh.feud.ali.per Fed.Alex.cõſ.30. quoniam omne datum.col.pen.verſ.ad ſeptimum. lib.j.Card.Alex.in procemio feud. in 2.diuiſ.& ibi Iaſ.in 10.diuiſ.idem Card.in d.c.j.col.2.tit.quis dic.dux,& Iaco.à S. Geor.in tract.feud.in verbo, in feudum,col.4.in 8.diuiſ.

7 De eadem re. ¶ Bal.autem in ipſo feudorum procemio,in pe.diuiſ.quæ ipſa eſt in pe.col.eiuſdem procemij,Aliud, inquit,feudum nobile eſt, quod ſcilicet ſuum nobilitat poſſeſſorem, aliud burgenſe,vt ita,inquit, dicam,quod ſuum poſſeſſorem non nobilitat.c.j.§.cæteri,quis dic.dux.feudum enim antiquum ſapit nobilitatem, ſed non feudum nouum:quia nobilitas non naſcitur in ictu oculi. vt not.in l.ſtemmata.ff.de gradi.cogn.Hęc Bald.quem ſimpliciter ſequitur Philipp.Deci. con.53.placet mihi,col.2. verſ.quarto facit.fuit autem aliquando(id enim obiter dicere volui) vt non in ictu oculi ſcribendũ eſſet,ſed in nictu, quod certè non malum erat,ſed nec etiam in ictu malum eſt. Sed vt redeamus, Mart.Laud.Card.Alex.& Iaſ.quibus locis ſuprà citauimus,Bal.vbi ſuprà reprehendunt in eo,quòd dicit feudum nouum non nobilitare,quia aliquando,inquiunt nobilitat, videlicet ducatus,comitatus,& id genus cætera,vti etiam ſuprà diximus.Adhæc idem Bald.in d.cap.j.§.cæteri.tit.quis dicat. dux.dixit eum tex.nobilitatem attribuere antiquitati, ita vt omne antiquum feudũ poſsit dici nobile.Quem illic ſequi videtur Card.Alex.col.2.verſ.iuſsit ex eo.

8 De eadem re. ¶ Idem Bald.in c.inter dilectos,col.3.verſ.item ſcias quòd non eſt, de fide inſtr.dicit quòd feudum nobile dicitur, aut quia nobilem inuenit,ſeu recipit ad ſe, aut quia nobilem facit,ar.l.filius.ff.de donat.Sed & idem con.129.factum proponitur in terminis,col.1.verſ.circa tertium ſciendum eſt,lib. 2.dicit eum ſatis dici nobilem,& inter nobiles connumerandum,qui habet iuriſditionem,merum, & mixtum imperium,ex priuilegio,vel conſuetudine,non tamen tyrannica,& nihil allegat.Idémque voluit Cepo.in tract.de impe.mili.delig.in materia nobilitatis,in 25.op.Quibus ſatis concinit quod ſuprà diximus ex Guid.Pap.nu.huius c.2.

9 De eadem re. ¶ Lucas Pen.in l.cum neque,in fi.C.de incol.lib.10.dicit quòd ruſticus emens feudum nobile,non ex hoc fit nobilis,tum per eum tex.vbi qui emit domũDecurionis,nõ propterea fungitur munere Decurionis.Cui adde alium tex.in l.2.C.de præd.& om.reb.nauic.eo.lib. 10. vbi nauicularius non fit,qui emit rem nauiculariam:Tum quia res hominibus accedunt,non rebus homines, per d.l.iuſtiſsimè.ff.de ædil.edict.Cui poſteriori rationi(vt hoc illi addam)concinens Pericles apud Thucydidem lib.1.Non poſſeſsiones(ait)viros,ſed viri poſſeſsiones nanciſcuntur. Neque enim,vt alibi dicam,locus hominem ſanctificat,ſed homo locum,c.multi,& c.illud,& c.nos qui,& ferè per totum. 40.di.Nec è diuerſo,lupanaria infamãt caſtitatem,ſed caſtitas loci abolet infamiam.c.tolerabilius. 32.quæ.5.Et vt ſcribit Rabbi Ioſephus Hyſſoparus in libello,cui titulus eſt, Lanx argentea, Vir dat loco ſuo honorem,ſed non viciſsim viro locus. Et vt è noſtris dicit Maſuer.tit.de Talliis.§.item & la perſone,Perſona rem nobilitat,non res perſonam.Nam & ſcribitur Mach.2.c.5.Non propter locum,gentem,ſed propter gentem locum Deus elegit.

Homines non rebus, ſed res hominibus accedere.

10 In idem. ¶ In quam etiam ſententiam Democritus apud Diogenem Laërtium, non ex loco gloriam aucupari volebat,ſed loco gloriam imponere,οὐκ ἐκ τόπου δόξαν λαβεῖν βουλόμενος, ἀλλὰ τόπῳ δόξαν περιθεῖναι προελόμενος. Ornanda eſt enim dignitas domo,non ex domo dignitas tota quærenda, vt ſcribit Tullius libro 1. offic. Nam ſi euenerit,domum amplam atque magnificam,dominum ignauum rudémque, atque ignobilem fuiſſe ſortitam, quid aliud dicemus, quàm aut illud Ennianum ab eodẽ Tullio relatum, O domus antiqua, heu quàm diſpari dominaris.domino.Aut etiam illud,quod ille non domum poſsidet,ſed ab ea poſsidetur. quod de indocto quodam adoleſcente, qui domum præclaram ædificarat Apollonius Thyaneus apud Philoſtratum libro 5.teſtatus eſt. Quibus addes quæ dicemus in c.12.nu.omnium poſtremo.

11 De eadem re. ¶ At idem Lucas Pen.in l.mulieres,colum.2.verſ. quarto ex comitatu. C.de dign.lib.12.ſcribit nobilitatem procedere ex comitatu,baronia,vel dominio,quod homo in homines & fideles ſuos habet, etiam ſi caſtrum vnicum habeat,per d.cap.j.quis dic.dux. Et hæc, ait, nobilitas, non quæritur ex alio feudo,quàm in quo ſunt vaſalli & fideles ſecundum And.Iſer.in c.1. in fin.tit. de ca.qui cur. vend.Et ita quidem,vt ſubdit Lucas, vt non ſint pauci, ſed multi vaſalli, vt dicit voluiſſe eundem And.in c.1.§.vlt.in quib.cau.feu.amit.vbi id non ita expreſsè dicit,ſed id tantùm, quòd per infeudationem non nobilitatur accipiens,propter valorem vnius vnciæ Modica enim, inquit, non curat Prætor.l.omnino.ff.de impen.in re dot.fac.& l.in rebus.§.poſſunt.ff.commo. & idem voluit Matth. Afflic.ibi,col.vlt.nu.302.Subiungit autẽ Lucas,vt ad eum redeamus, præmiũ dignitatis ſiue nobilitatis eſſe,ſubditos habere.§.volumus,in auth.vt iud.ſine quoc.ſuffrag.& eos quidem locupletes,per quos imperium abundare dicitur.§.1.verſ.conſiderauimus,eod.tit. quanto enim quiſque maioribus

præeſt.

BIU Cujas

præest,tanto & ipse maior est,& honestior.§.nos igitur,in auth.de defen.ciuit.vnde & illud, Gloria regis in lata gente,& in diminutione populi contritio principis.§.his ita,vers. item Dauid.r.q.4. Et quanto quis maiora tractat,tanto & ipse maior est.c.de his verò,de consecr.dist.5. Et scribit Salustius in procemio Catilinarij,Maximam gloriam in maximo imperio esse. Tandem verò concludit ipse Lucas Penna,non veram esse nobilitatem,si ab alio quàm à principe teneatur castrum siue feudum,ar.d.c.1.tit.quis dic.dux.& l.1.& ibi no.C.de domest.& protect.lib.12.& l.1.in fi.C.de præp. labo.eo.lib.12.& eorum quæ ipse scripsit in l.vniuersos.C.de decurio.lib.10.

12 ¶ Pau. Cast. con.461.visis & diligenter examinatis col.pen.ver. sed ad hoc respondeo, lib.1. dicit, quòd non ideo feudum nobile dicitur,quod habeat dignitatem annexam, cùm etiam tenuissima, & vilissima quæque castra concedantur in feudum nobile:sed ita dicitur feudum nobile à seruitio & præstatione:s.quãdo pro feudo quædam præstatio nobilis fortè annui vnius accipitris, aut canis, & nihil aliud præstatur.Non nobile, cùm fit quædam seruilis aut durior præstatio, siue seruitium, cuiusmodi ea sunt,inquit,de quibus per Spec.tit.de feudis.§.quoniam.col.pen.ver.& nota quòd vasalli.Hæc Paul. *De eadem re.*

13 ¶ Matthæus Affl.in procemio constitutionum Siciliæ in 25.quæst.paulò ante fi.dicit,quòd si à principe conceditur feudum,vt sit quaternatum,contrahitur nobilitas.& dicit hoc velle And.Iser.in d. c.1.quis dicat.dux.& in d.c.1.tit.de capita.qui cui.vend.Idem quoque Matth.in consti.incip.vt vniuersos,col.8.in 5.not.dicit per infeudationem factã à comitibus,& baronibus, non contrahi nobilitatem,& allegat quoque ipsum And.Iser.in illis duobus locis,in quibus tamen nil aliud dicit quàm quod suprà ex eo diximus.Idem denique Matth.in c.1. col.3.tit.quis dic.dux.post aliorũ sententias relatas,ita concludit,id feudum nobilitare,quod datur à rege,& quod habet vasallos in numero copioso siue feudum sit nouum,siue antiquum. Sed vbi haberet à rege & non haberet vasallos, non contrahitur paradochium,id est,nobilitas,nisi princeps feciſſet eum nobilem. Quod si feudum habens vasallos ab inferiore concederetur cum assensi regis,induceretur nobilitas.Igitur,inquit, qui præest alicui castro vel villæ,vbi sunt vasalli,dicitur habere nobilitatem & dignitatem,vt dicit velle Io.Andr.in c.cùm olim,de præb.& Bal.in eo ipso c.. Sed & idem Matth. alibi scilicet in c.1. §.ex eadem lege.tit.de leg.Corra.dicit quòd rustici possunt mere feuda etiam vasallis non consentientibus,& tunc desinunt esse rustici,& efficiuntur nobiles. Et sæpe alias dicit simpliciter per infeudationẽ contrahi paradochiũ,id est,nobilitatẽ,scilicet in c.1.col.3.nu.26. tit.an ille qui interfe.fra.dom. idẽ in c.vlt.col.6 nu.88.dicit feudũ etiã quod datur à rege & nobilitare,nisi sub se habeat vasallos. *De eadem re.*

14 ¶ Hæc quidem nostrates.Ego verò in ea sum sententia cum aliis suprà citatis, vt si imperator, vel rex in suo regno,vel etiam alius,qui ius habet conferendæ nobilitatis, concesserit feuda illa regalia,quæ diximus,aut etiam alia nobilia,ignobili cuipiam,quem scit ipse esse ignobilem, illi eo ipso nobilitatem concedere videtur,ar.not.in l.quidam consuleban ff.de re iud.Quòd si alius cui id ius non sit:ea feuda concesserit,non video, quomodo is cui concessa sint,ex eo nobilitetur,nisi si princeps qui id ius habet,confirmauerit. Alioqui nullus erit rusticus, ne ignobilis locuples, qui non à quocunque feudum nobile habente, nobilitatem sibi acquirat, id is dum emendo multo pluris, quàm valeat,si iusto precio habere non possit. Nec tamen nobilitas pecuniis comparari potest. Nam vt dicit Euripides apud Stobæum Ser.85. *Authoris sententia.* *Nobilitas pecuniis comparari nõ potest.*

Μόνον δ' ἂν αὐτὰ χρήματ' εἴη λάβοις,
γενναιότητα κἀρετήν. Id est,vt traduxit Gesnerus,

Hæc sola pecuniis comparari non possunt,
Generositas,inquam,& virtus. Licet tamen rustico feuda,dignitates, & iurisdictiones quæ sunt in patrimonio,vti sunt in Gallia feuda omnia,vt alibi diximus, emere & acquirere, vt dic. Bald. in c.1.§.ex eadem lege,co.1.ver.& est notandum per eum tex.tit. de lege.Corra. quem sequitur ibi Iac.Aluar.col.2.vers.nd.ab extra,& Car.Alex.co.etiam 2.vers.& est notandum.& Panor.cons. tar.in præsenti,in 2.2.q.lib.2. *Rusticus potest emere feuda nobilia.*

15 ¶ Nam & è diuerso,rustici siue ignobiles possunt infeudare, modo habeant liberam bonorum administrationem,vt dicit idem Bal.post Iac.Raln.in c.1.§.marchio,col.vlt. vers.sed hodie,tit.de his qui feud.dar.pos.per tex.in d.1.§.noui.tit.per quos fiat inue.& sequuntur Iac.Aluar.& Car.Alex.in d.§. marchio,quem legunt cum prin.illius tit.vterque.col.2.vers.nota quòd secundum ista iura, nam id Car.ad verbum sumpsit ex Alua.vt alia pleraque.& Iac.a S.Geor.in tract.feud.in verbo in feudũ, col.4.in 8.diuisione feudorum,vers.dicit enim.Et ita Aluar.& Car.vbi suprà dicunt voluisse Innoc. & Car.Florent.in cap.verùm,de foro comp. sed in meo codice non reperi,sed illud tantum dixisse Innoc.statim post prin.quemlibet dominum quantumcunque vilem & rusticum,habere iurisdictionem super rebus feudalibus. *Rustici an infeudare possint*

16 ¶ Qua in re tamen illud admodum notandum est,quod scripsit Pet. Iacob.in tit.de act.in rem pro re feudali,col.2.vers.at tamen dominus,quòd si nobilis vendat feudum rustico,non tenetur dominus illum inuestire,& sequitur Guid.Pap.decis.Delph.415.ego emi,col.2 vbi tamen dicit aliud obseruari in Delphinatu, vti etiam obseruatur in Gallia. verumtamen tenentur ignobiles, qui huiusmodi feuda acquisiuerint,pro iis quippiam soluere principi,vti cauetur ordinationib.principalib.in id factis,quas vulgò vocant *Ordonnances des francs fiefs & nouueaux acquestz*. *An dominus teneatur inuestire ignobilẽ qui à nobili emit.*

17 ¶ Illa autem sententiæ stipulatur altera Specu.tit.de feudis.§.quoniam, vers.30. quòd si dominus à vasallo

vasallo requisitus feudum emere,recusauerit, poterit vasallus alteri vendere, modo is sit non inferioris qualitatis.Nam si nobile vendat ignobili,non tenebitur dominus illum in vasallum recipere, aut saltem poterit ipsum priorem vasallum retinere. Nam is per subrogationem huius ignobilis non videtur liberari ab homagio,per l.nemo.ff.de duob.reis,& l.veteres. C.de contrah. & cõmit. stip.& l.2.C.de fund.limit.lib.11.Et sic dicit seruari in plerisque locis.

18 *An in uenditione bonorũ ueniant feuda nobilia.*

¶ Postremo hic locus me admonet dubitationis,quam fecit And.Iser.in c.1.in fi.prin.tit.de Ca.qui cur. vend.de vasallo qui habet bona feudalia & allodialia,quíque simpliciter vẽdit alteri bona sua, an videatur vendidisse feuda. Is autem (ne illum putes in hoc feciſse dubium) censet appellatione bonorum simpliciter,comprehendi feuda, de quo nos latè diximus in rep. l.si vnquam, in verbo, bona,nu.10.sed vtrum.C.de reuo.don.& in nostro tract.retractuum,tit.j.§.j.gloss.3.in verbo, *aucuns biens*.nu. 9.igitur vt ad casum,& nu.12.eodémq; vl.an autem verum. Tamen ipse And.dicit illum non videri id feudum vendidisse,sine quo remaneret ignobilis,nisi contrarium apertè probaretur, ar.l.qui pec.ff.de pec.Ex quo illud potes intelligere,quòd si quis effectus est nobilis ex acquisitione feudi nobilis,eam nobilitatem perdit,si id feudum vendat,aut aliter relinquat.

Bonorum appellatione an contineantur feuda.

Militia an nobiliter. CAP. VIII.

1 *Militia an nobilitet.*

Militia nobilitat, vt quisquis est miles,is quoque continuò sit nobilis, vt clanculum voluisse videntur Host.& Io.An.in c. eo libentius,vterque in verbo militiæ clericali, & ibi quoque Car, Flo & Per.Anc.vterque post prin.Ant.& Pan.vterque ad fi.ext.de ser.non ord.& apertè sentit Bar. in l.2.§.in filiis.ff.de Decu.& expressius voluit Sal.in l.j.col.4.in 5.q.in fin.C.de iuris & fac. ign. Et Lucas Pen.in l.j.col.j.C.de cond in pub.hor.lib.10.& Domi.in ca.grandi,in 2.not.de supp.neg. prę. li.6.Io.Rayn.in suo tract.nobil.col.4.& Guid.Pap.dec. Delph.388.quo vero ad doctores,col.2.vers. quarto si militia.& sing 331.legitimatus.versic.militia nobilitat.& nouissimè Andr.Alc.in lib. de singulari certamine.cap.30.vbi hanc dicit fuisse sententiam Ioannis Iacobi Triuultij, magistri equitum Francisci regis,& iterum cap 34.vbi ex loc dicit militem origine ignobilem posse prouocare nobilem ad duellum.

2 *De eadem re.*

¶ Pro quibus facit tex.in l.2.in princ.ibi,pæclaram nobilemque militiam. C.de primice. lib.12.& in l.inter alias quę est pe.ibi,militari dignitate.C.de pal.sac.largi.eod.lib.& in rubr.C.qui milit.pos. ibi,ad militiæ dignitatem aspirantibus,li.12.& in c.cum essent.de sim. vbi qui primùm dicitur nobilis, postea miles appellatur, & in c.militare,ibi,dignitatis suæ miles adscribitur.23.quæst.j.& in l. ij.C.vt nemo priua. vbi ex eodẽ delicto aliter miles,aliter plebeius punitur, tãquam qui miles est, iam non sit plebeius.infrà autem ostendemus,plebis & plebeorum appellatione,ignobiles tantum contineri,non etiam nobiles.

3 *Miles & priuatus, ut diuersi.*

¶ Sed & in plerisque aliis iuribus, miles & plebeius atque etiam miles & priuatus ponuntur vt diuersi,& separati,vt de primo est tex.in l.milites, & l.diuo.C.de quæst.vbi milites plebeiorum pœnis non subiiciuntur. De secundo in l.sed & milites,in prin. duobus in locis,& iterum.§.scribit.ff.de excus.tut.& in l.ne quid.§.vlt.ff. aut militem,aut priuatum.ff.de incen.rui.nauf. & in l.j.in prin.ibi, quicunque militum , vel priuatorum.C.quando lic.vni.& in l.nolumus,ibi priuatis & militantibus. C.de testam.& in l.j.ver. quis autem. C.de fal.mon.& in l.quisquis.C.ad leg.Iul.maiest.& in l.ne cui,in fi.C.loc.& in l.vers.his itaque.C.de com.ser.manu. & in auth.vt nullus mut.agri.ad fi.& in §.vlt.vers.quia ver. duplex.in auth.de hær.& falc.& in §.sed neque,vers.hoc autem,in auth.de sanctiss.epi & c.si quis,in prin.6.q.j.vbi gl.expresse no.milites non esse priuatos. Illi autem sunt & dicuntur priuati qui sunt sine dignitate,vt dicit gloss.in cap.denique.4.distin.& in cap.qui contra pacem. 24.quæst.quam ad hoc expendit Bartol.in cap.consultationibus , col.2. extrà de don. Vt scilicet militia sit dignitas,& milites non dicantur priuatæ personæ.de quo & per eundem in cap.quanto. j. mag.Et dignitas propria est nobilitatis,vt declarat Sallust.in Iugurthino bello, cum dicit,Namque cœpêre nobilitas dignitatem in superbiam populis, libertatem in libidinem trahere. Ex quo sequitur milites esse in dignitate,& sic quoque in nobilitate, Facit præterea in hanc partem text.in auth.vt nullus mut.agr,in illis verbis,Ne priuati quidem homines putent legem contra se solummodo esse positam,milites autem,altiore nitentes fastigio,legem contra se non esse prolatam existiment, Et paulo post , sciturus militibus, qui præsenti legi non esse obediendum existimant,quòd cingulo denudati inter priuatos habebuntur. Adde quòd imperatores & reges non dedignantur militum nomen & titulum sibi assumere,cùm cæteros milites commilitones appellant,vt dicemus infrà c.37,nu.52.incip,similiter licet donatio.

Priuati qui dicantur.

Dignitas nobilitatis propria.

4 *Non quælibet dignitas nobilitat.*

¶ Attende tamen super hoc, quòd non quælibet dignitas nobilitat,vt declaratur per Bartol.in d.l.j. colum,2,vers.secundo quæro.C.de dign.lib.12. Nam & inter seruos omnium hominum abiectissimos dignitas est,vt voluit gl.in cap.denique.4.dist. & bene probat.l.habitatio.§.seruus. ff.de ven. in poss.mit.& l.sed & si quid.§.sufficienter. ff.de vsufru. vbi ita scribitur, sufficienter autem alere & vestire debet,secundum ordinem & dignitatem mancipiorum. Nam & seruus,respectu alterius serui,potest dici dominus,vt probat tex.in l.si seruus.ff.de pecul.Et,vt est in veteri prouerbio apud Aristotel,lib.1.Politic.c.4.hoc senario,

Dignitas in seruis.

Seruus alterius serui dominus.

Prouerbium.

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου. Seruus ante seruum,dominus ante dominum.quo significatur,in eodem genere hominum non omnes æquales esse, sed alterum alterũ antecellere nobilem,

alterum

BIU Cujas

alterum nobilem: ignobilem, alterum ignobilem. Et, quod magis mireris, seruum respectu alterius serui, dici nobilem & generosum.

Quod Euripides apertè declarauit in Helena,

Ἐγὼ μὲν εἰμι, καὶ πεφυχ' ὁμως λάτρις
Ἐμ τοῖσι γενναίοισιν ἠριθμημένος·
Δούλοισι, τὄνομ' οὐκ ἔχων ἐλεύθερον.
Ego quidem sum, & existo tamen seruus
Inter generosos numeratus
Seruos, nomen non habens liberum.

Rursúsque in eadem fabula,

Πρὸ δεσποτῶν
Τοῖσι γενναίοισι δούλοις εὐκλεέστατον θανεῖν.
Ante dominos
Generosis seruis gloriosissimum mori.

Notum est autem olim seruos atrienses fuisse cæteris digniores & notiores. Ex quo illud Ciceronis in Paradoxis, In magna familia sunt alij lautiores, vt sibi videntur serui atrienses. Estque discrimen inter dignitatem, & nobilitatem, vt satis probat illud Quintil. lib. 6. ca. 1. Periclitantem cõmen dat dignitas, & studia fortia, & susceptæ in bello cicatrices, & nobilitas. Ideóq; si militia etiam esset dignitas, de quo paulo post dicemus, non tamen ex hoc necessariò sequeretur quòd nobilitaret.

Qui negãt militiam nobilitare.

5 ¶ Et sunt sanè multi, qui tenent militiam neque dignitatem esse, neque nobilitatem conferre, & ij quidem illis multo numerosiores, qui primam partem tenuerunt. Et inter hos gl. in l. vnica in verbo, prohibemus. C. nego. ne mi. lib. 12. & in l. 1. & ibi Io. Plat. C. de dig. lib. 12. Io. And. in addit. Spec. tit. de de testib. §. 1. vers. item excipitur quòd miles. Sign. cons. 23. q. disput. col. 2. Bart. in d. l. j. col. 10. vers. quarto infertur ex prædictis. C. de dign. lib. 12. & in l. ex eo tempore. in prin. ff. de test. milit. & con. incip. quidam capitaneus, vt à nonnullis citatur, sed non reperi. Et Lucas Pen. sibi contrarius in l. mulieres, col. 2. vers. quinto secundum quosdam. C. de dignit. lib. 12. & in l. errat, col. antepen. C. de castr. pec. eo. lib. Io. Fab. in l. milites. C. de q. & in rubr. Instit. de milita. test. Bal. & Ang. in l. filiusfam. §. veterani. ff. de procur. Bal. in l. testamento. la 1 in fi. C. de test. milit. Sal. in l. non prohibentur. C. qui accu. Alber. in l. milites. C. loca. Aluar. & Car. Alex. in §. si miles aduersus, tit. de pace tenen. Ant. in c. Raynutius, col. 19. extra de testa. Imo & Panor in c. in nostra, de procur. Panor. & Io. And. in c. quanto, de magi. Paul. Cast. consil. 125. dubitatur primo, in 4. dubio, lib. 2. vbi tamen dicit, quòd in multis ciuitatibus ex consuetudine milites sunt nobiles. Ro. sing. 507. an sit militia dignitas, & in l. diem functo. ff. de assess. Io. Plat. in d. l. 1. col. pen. C. de dign. lib. 12. Mart. Laud. in tract. de militib. vers. 15. incip. militia si iungatur. Ang. Aret. in §. vlt. col. vlt. Inst. de test. mil. Alex. in d. l. diem functo, col. 5. ver. tamen puto veram. ff. de offi. assess. & Ias. qui hoc tribus modis limitat, in l. pen. in 4. not. C. de pac. Lancel. in c. j. Gal. in rep. l. Centurio, col. 4. vers. quarta cadit dubitatio. ff. de vulg. & pup. sub. Matth. Afflict. col. 5. vers. quinta nobilitas, tit. quis dic. dux.

Libertini an militare possint.

6 ¶ Et hæc sententia multis rationibus comprobatur. Nam & si olim apud priscos Romanos libertini nullo modo militarent, sequentibus tamen temporibus militare cœperunt, vt refert L. Florus lib. 74. epitome Liuij. Idque postea à iure ciuili receptum est, per tex. in l. si duobus. ff. de testam. mil. & l. operis obligatus. ff. de oper. liber. & l. vlt. C. de libert. & eor. fil. cum si. ibi adductis. Imo etiam serui ad militiam aspirare possunt. l. super seruis. C. qui mil. non poss. lib. 12. At non serui modo, sed & libertini ad dignitatem aspirare prohibentur. l. vnica. C. ad leg. Visce. cum si. & hanc rationem sentit gl. in d. l. vnica. C. neg. ne mil. nam & Alexander Seuerus libertinos nunquam in equestrem ordinem redegit, asserens seminarium Senatorum equestrem locum esse, vt tradit Aelius Lampridius in vita illius.

Libertini ad dignitates non aspirant.

Infamis potest esse miles.

7 ¶ Præterea infamia repellit à dignitatibus. l. infamia. C. de decur. lib. 10. & l. 1. de infam. eod. lib. 10. & l. neque. C. de decur. lib. 12. Infamis autem miles esse potest, quod hinc liquidè patet. quia damnatus de crimine publico, fit infamis. l. infamem. ff. de pub. iudic. cum si. Non tamen desinit esse miles. l. si quis filio exhæredato. §. irritum. ff. de iniust. testa. & hanc quoque rationem adducit Fab. in d. rubr. Instit. de milit. test.

Militiam non esse dignitatẽ.

8 ¶ Denique sunt multi tex. facientes discrimen inter dignitatem, & militiam, tanquam militia nõ sit dignitas, in l. si quis, ibi, cuiuslibet militiæ, dignitatísue, & rursus ibi, militiæ, seu dignitatis. C. de offi. rec. prouin. & in d. l. pen. ibi, militiæ, vel dignitatis. C. de pac. & l. vlt. ibi. dignitate, vel militia, & statim post, militiæ, vel dignitatis. C. de paganis, vbi etiam Salyc. ex hoc not. expressim, militiam non esse dignitatem. & l. vlt. ibi, militiæ, vel dignitatis. & rursum, ibi, in militia connumerati fuerunt, vel qui dignitatem aliquam prætendunt. Sed & in calce cùm dicitur, militia cingulo, seu dignitatis honore. C. de iurisd. om. iud. & l. vlt. C. com. & merca. & l. j. ibi, militia, vel dignitas. C. in quib. cau. milit. & in l. j. vers. his itaque, ibi militis, seu priuati. C. de com. ser. manu. & l. nullus. C. ad leg. Iul. maie. ibi, militiæ vel generis, aut dignitatis defensione, vbi non tantum fit discrimen inter militiam, & dignitatem. sed & inter eandem, & genus siue nobilitatem. & in l. sordidorum, ibi dignitatis, aut militiæ. C. de excu. muner. lib. 10. & in l. penult. ibi, quædam militia, aut dignitas, & rursum in l. vlt. ibi, militiæ, vel dignitas. C. de cohor. lib. 12. & in l. vlt. ibi, non militia, sed dignitas. C. qui milit. non poss. lib. 12. & l. 3. ibi dignitatis seu militiæ. C. de dig. lib. 12. & in §. sancimus, ibi dignitatis, aut militiæ, in

BIU Cujas

authent.de testi.vbi Bart.in fi.not.quòd militia non est dignitas, cùm ibi ponantur vt species separatæ,& in §.quia verò.le 1.ibi,dignitatis & militiæ, in aut. vt lic.mat.& auiæ. & in §. 1. ibi dignitatibus,& militiis,in auth.vt neque mil.neq; fed.vbi & ex hoc no. Bart. quòd militia non est dignitas, & in auth.vt diui.iussi.vers.nam præsenti,ibi,militiæ,aut dignitatis,& in §.ad hæc sancimus ibi , & dignitates,& militia,in auth.de collat.& in d.c.qui contra pacem.ibi,dignitatem,aut cingulum militiæ,24.q.1.Nam huiusmodi dictiones aduersatiuæ, copulatiuæ & disiunctiuæ ponuntur inter diuersa,id est,apertam demonstrant horum,inter quæ ponuntur,diuersitatem. Primum probatur, in l.quodcunque.§.si quis ita,& l.qui vsumfructum,& ibi glo.Bart.& alij.ff.de verb.oblig. cum si Secundum,pro glo.omnibus notissimam in rub.ff.de iuris,& fac.igno.cum sim. Tertium per glo.non minus vulgatam in rub.ff.si ager.vect.

Sed ponitur inter diuersa. Et,et Et,uel.

9 *Responsio ad contraria.*

¶ Nec obstat huic sententiæ tex.in d.l.præclaram. C. de primic. Nam ea lex non loquitur de simplici militia,de qua nunc loquimur,sed de militia spectabilium tribunorũ,vt is text.exprimit, dum dicit præclaram nobilémque militiam spectabilium tribunorum. Et ita de iis tantùm militibus loquitur,qui cæteris præsunt,qui censentur habere dignitatem,vt etiam voluit Ioan. Plat. in d.l.1. C. de Eque.dignit.lib.12.

10 *Dignitatis nomen generale.*

¶ Neque similiter obstant iura, quæ videtur assignare dignitatẽ militiæ. Nam dignitas est nomen quoddam generale,quod multifariam accipitur,& plerunque impropriè accipitur,vt patet latè ex no.per Bar.in d.l.1.in 1.& 2.q.& ibi quoque 10.Plat.col.2.in 3.q.C. de dig.lib.12. & voluit ante illos gl.in l.libertæ,per illum tex.& ibi quoque Bal.C.de oper.lib.& gl.in c.denique,in prin.4. di. & in c. quia nonnulli,de cler.non resid.Et ex eo quod suprà diximus , seruos habere dignitatem. Sed nec omnis dignitas etiam propriè sumpta nobilitat,vt iam diximus,& longè latéque declarant Bart. & Plat.vbi suprà.Nam & non idem esse dignitatem cum nobilitate, apertè ostendit illud Ciceronis in 3.actione in Verrem,Non vt honos & dignitas nobilitati restitueretur.Ex quibus satis intelligis, dignitatem inesse nobilitati,at non nobilitatem omni dignitati.

Nobilitas & dignitas ut diuersa.

11 *Priuati duobus modis dicũtur.*

¶ Nec obstant denique iura,quæ faciunt discrimen inter priuatos,& milites.Nam priuati apud nos duobus modis dicuntur.Primo,ij qui non sunt in aliqua dignitate,vt diximus,aut in magistratu, vt probat illud Tullij Philip.9.Sæpe magno vsui Reip.Seruius Sulpitius & priuatus , & in magistratibus fuit.Et in oratione ad Equites Rom.antequam iret in exilium, Cedam inermis armatis,innocens nocentibus,priuatus furibundo magistratui?Et in 2.in Verrem actione,Erit tum Consul Hortensius cum summo imperio & potestate: ego autem Aedilis , hoc est paulò amplius quàm priuatus. Deinde qui non sunt ex eorum numero , quos priuilegiarios dicimus , cuiusmodi sunt milites minores,& id genus alij,vt per gl.in l.licet inter priuatos.C.de pac.& in c.priuilegia.3.dist.Et in hoc postremo sensu,differunt à priuatis milites,quibus iura,multa priuilegia concesserunt.In primo autem sensu,milites & ipsi priuati dicuntur,vt in l.3.ff. de mune.& hono. Vbi cum de militibus quicquam fuisset statutum,subiungit tex. Cæteri autem priuati. Constat enim dictionem cæteri , eam vim habere propriam germanámque,vt idem prorsus,& substantia,& qualitate implicet, & referat,licet diuersum specie & numero , vt voluerunt glo.& Bart.in l.non solùm.§.quæritur.ff.de procur.cum simil.

Dictio Cæteri , quam uim habet.

12 *Non omnis priuatus est ignobilis.*

¶ Quid plura? tex. est in d.c.qui contra.24.q.1.qui palam ostendit eos,qui priuati dicuntur,non propterea esse ignobiles,sed ex priuatis alios esse nobiles, alios ignobiles: vt proinde possis liquidò deprehendere,milites,etiam si à priuatis differant, non propterea esse nobiles. Primùm enim is text. dicit,quòd qui contra ecclesiæ pacem sunt,si dignitatem,aut cingulum habent,nudentur eis.Si autem nobiles sunt,suarum substantiarum proscriptionem patiantur.Si autem ignobiles, &c. Ex quo etiam textus apertè comprobatur id quod suprà diximus , longè interesse inter dignitatem, & nobilitatem.

13 *Cheualiers qui dicuntur, nobiles fiunt.*

¶ Illud autem non prætermittendum, eos , quos nostra Francorum lingua,*Cheualiers* appellamus, quamprimùm eam dignitatem assecuti sunt, fieri nobiles,vel si anteà non fuissent,sed ij,milites nõ dicuntur,vel reclamantibus omnibus legum interpretibus.Verùm qui rectè locuti sunt,illos vocarunt Equites auratos.Quam appellationem primus omnium comperit Franciscus Philelphus,vt ipse scripsit libro epistolarum 24.epist.1.ad Albertum Parrhisium.At Laurentius Valla in suis Elegantiis libro 6.cap.22.Decuriones vocat & approbat Bebellius in commentariis de abusione linguæ, vbi multa contra nostros interpretes congerit , qui hos milites appellant, & nos quoque aliquid dicemus in titu. 10. consuetudinum Picta.§.vltimo,in gloss.2.Quòd si interim scire vis militiarum genera,de quibus nostræ leges loquũtur veluti de re,quæ vendi,legarive potest,vide Andr. Alcia. lib. Prætermissorum 1.in verbo , militia , & Lælium Taurellum in libello, bello quidem & scito,de militiis ex casu.

Militiarum genera.

14 *Qui excellunt arte militari an sint nobiles.*

¶ Sed nec tamen omittendum,quòd licèt simplex illa militia non nobilitet,tamen si quis arte militari excellat,eiúsq; clarum specimen,& testimonium non semel præbuerit, sibi gradum ad nobilitatem parat,vt qui scientia,aut virtute excellunt,de quibus suprà diximus cap.2.3.4.& 5. Quin plurimi eos iam satis nobiles esse dicunt,vt & illos multi,quos in præcedentibus citauimus.Hanc enim magnam nobilitatem antiqui Romani esse censebant. Sallustius in Catilinario , Sic se quisque hostem ferire,murum ascendere, conspici,dum tale facinus faceret,properabat: eas diuitias, eámque bonam famam, magnam nobilitatem putabant. Tacitus lib.3. de Sulpitio Quirino, Lanuuij,inquit, ortus

BIU Cujas

ortus modicis parentibus,& opibus,militia clarus,Conſulatũ ſub Auguſto meruerat. Igitur militia clarus,id eſt,nobilis,vt docuimus ſuprà cap.2.numero 8.ſed & hinc. Probus Aemilius, Iphicrates, ait, Athenienſis non tam magnitudine rerum geſtarum, quàm diſciplina militari nobilitatus. Et Liuius 1.deca.lib.6.Centurionem inquit nobilem militaribus factis. Et libro 7.de Sexto Tullio,Septimum primipilo, vir,inquit,factis nobilior.intelligit enim de factis militaribus. Iterúmque libro decimo per virtutem Imperator acciri iubebat nobiliſsimum quemque genere factíſque. Et in hanc quoque ſententiam verſus ſunt Euripidis,quibus apertè oſtendit nobilitatem parari ex militia eiúſque laboribus: ignobilitatem contrà ex ocio & militiæ odio & vacatione. Hi autem ſunt apud Stobœum ſer.49.

Νεανίας γὰρ ὅστις ὢν ἄρῃ σιγᾷ
Κόμην μόνον, καὶ σάρκες, ἔργα δ' οὐ λαμᾷ
ὁρᾷς τὸν εὐπρόπελον, aut,vt alij legunt,εὐβάτωλον, ὡς ἁδύς βίᾳ;
, τ' ὄλβος ἐξωθεῖ τὸς ἐσὶ πραγμάτων:
ἀλλ' οὐκ ἐντεσὶ σέφανῳ, οὐδ' ἐναντίᾳ,
εἰ μήτι καὶ τολμῶσι λιν δ ὠὸ μέτα:
οἱ γὰρ πόνοι τίκτουσι τὴν ἐναντίαν,
ἃ δ' εὐλάβεια σκότον ἔχει ἀν', aut, vt alij habent, καθ' ἑλάδα
τὸ δι αβιῶναι μόνον ἀεὶ θηρωμένη.

Apud Turcas autem ij maximè nobiles exiſtimantur,qui ſtipendia ex militia à principe accipiunt, vt ſcribit Petrus Bellonus lib.2.obſeruationum,c.95.

15 ¶ At illud minimè dubium,quòd ſi quis à principe exercitui præficiatur,is ſatis nobilitari tacitè videtur.Nam & hi apud Romanos nobiles exiſtimabantur,& in maximo dignitatis gradu collocati. Tullius in oratione pro Murena,ſcribit duas artes eſſe,quæ locare poſſunt hominem in ampliſsimo dignitatis gradu,quarum alteram imperatoris eſſe dicit.Imperator enim dicebatur,ductor exercitus,præfectus copiarum.Cuiuſmodi fuit,qui Hebræis,princeps exercitus dicitur,de quo Gen.21.& 2.Reg.24.& magiſter militiæ,eiuſdem lib.c.19.& Gen.37. & alibi ſæpe,& Princeps militiæ 4.Reg. 5.c.& Iudith.2.& Hieremiæ 39.vbi 70.interpretes vocant ἀχιμάγειρον, vt & annotauit D.Hieron.in Eſaiam lib.7.Noſtris quoque legibus,magiſter militũ vocatur, & in l.1.C.de exhib.reis & in l.2.& l.vlt.C.de Decur.lib.10.& l.vlt.C.de Comiti.rei milit.lib.12.vbi is inter illuſtres ponitur, & l. viros, & l.vlt.C.de diuer.offic.eod.lib.12. & l.vlt.C.vt dig.ord.ſer. eo. lib.12. vbi Magnificus vocatur. Ex quo D.Claudius Seiſſel.in d.l.§.1.col.3.verſ.addo etiam.ff.de eo,cui man.eſt iuriſd.dicit eundem eſſe magnificum,& illuſtrem.Et in §.1.in auth.vt ord.præſe.vrb.vbi ἐνδοξότατος vocatur,id eſt, gloriosiſsimus,quod peræquè valet,ac nobiliſsimus. gloria enim & nobilitas eadem eſt, vt agnoſces ex his quę dicam infrà c.21.nu.3.ſed illud.Ex quo etiam eſt illud Horatij li.Serm.1.Sat.6.quod nos alibi ad aliud adduximus,

An qui à Principe exercitui præficiuntur.
Imperator quis ſit.
Princeps exercitus.
Magiſter militiæ & militũ.

Nec quod auus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:
Vt plerique ſolent,naſo ſuſpendis adunco
Ignotos,vt me libertino patre natum.

Magnificus & illuſtris idem.

Vides enim illic pro magna nobilitate eſſe, q legionibus imperitarint. In ea enim Satyra nil aliud quàm inuehit in eos,qui nobilitate maiorum gloriantur.

16 ¶ Porrò Romæ ſub templo Concordiæ,inuentus eſt Cippus hac inſcriptione,

Vetus inſcriptio.

FL. STILICHONI. V. C.
FLAVIO STILICHONI INLVSTRISSIMO VIRO
MAGISTRO EQVITVM PEDITVMQVE,
COMITI DOMESTICORVM, TRIBVNO PRAETORIANO
ET AB INEVNTE AETATE PER GRADVS CLARISSIMAE MILITIAE AD COLVMEN GLORIAE
SEMPITERNAE ET REGIAE ADFINITATIS EVECTO,
PROGENERO DIVI THEODOSI COMITI DIVI
THEODOSI AVGVSTI IN OMNIBVS BELLIS
ADQVE VICTORIIS, ET AB EO IN ADFINITATEM
REGIAM COOPTATO ITEMQVE SOCERO D. N.
HONORI AVGVSTI APHRICA CONSILIIS EIVS
EX PROVISIONE LIBERATA EX S. C.

Quam inſcriptionem nobis ſcriptam reliquit Barptolomæus Marlianus libr.Topographiæ vrbis Romæ 2.c.10.Ex qua potes multa intelligere maximè notanda,ſcilicet Magiſtrum equitum & peditũ dici,qui alibi Magiſter militiæ vel militum dicitur:idque muneris magnam nobilitatem,dignitatémq; p rere,vtpote cùm vir clariſsimus,& vir illuſtriſsimus dicatur,qui ei præfuit. Ille enim notæ V. C. poſitæ in titulo inſcriptionis ſignificant, viro clariſsimo.Ex quo item vides eandem eſſe dignitatem illuſtriſsimorum, & Clariſsimorum,vt annotarunt nonnulli recentiorum in d.l.j.ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſd. Præterea,quod extra rem eſt,ſed obiter volui dicere,eo tempore inluſtris,non illuſtris ſcribi ſolitum.Et adque pro atque.Adhæc genitiuum nominũ in ius finientium,

Illuſtriſsimorũ & clariſsimorum eadem dignitas.
Inluſtris pro illuſtris.

BIU Cujas

per ſimplicem i,fuiſſe pronunciatum,videlicet Theodoſi,Honori. Denique huiuſmodi inſcriptiones ex Senatus conſulti authoritate fieri ſolitas.

17 *Magiſter utriuſque militiæ. Tribunus Celerum. Tribuni militum.*

¶ Deniq; vt redeamus,Hic Sthilico is eſt,de cuius laudibus tam multa ſcripſit Claudianus. Et quia in alia inſcriptione ab eodem Marliano poſita,eiuſdem operis li.1.c.5. vocatur Magiſter vtriuſque militiæ, intelligis,eundem eſſe magiſtrum equitum & peditum, & magiſtrum vtriuſque militiæ. Apud antiquos autem Rom.vocabatur Tribunus Celerum,qui equitibus præerat, veluti ſecũdum locum à regibus obtinebat,vt ſcribitur in l.2.§.quòd ad magiſtratus.ff.de ori.iu. Sed & poſteà Tribuni militũ creati ſunt Conſu.poteſtate,vt & inibi ſcribitur in §.deinde. De quib. etiã fit mẽtio in l. Tribunus militũ.ff.de mil.teſt.& in l.vlt.C.e.tit.Quos Bud.noſter eos eſſe putat,quos in Gallia Mareſchalcos vocamus.Hipparchos Græci vocant.Ex quibus itẽ illud planè vides eos ſatis nobilitari, quibus id munus à principe demandatur.Nam & Matth.Affl.in conſtit. Siciliæ incip.conſtitutione præſenti,in 1.not.dicit,quòd licet ſimplex militia non connumeretur inter gradus dignitatis,ea tamen quæ cum præpoſitura eſt,vt ſunt Capitanei equeſtres vel pedites,dignitatem habet.

Mareſchalij.

18 *Militiam ſimplicẽ apud nõnullos nobilitatem eſſe.*

¶ Sunt tamen nonnulli loci,in quibus ſimplex militia,eorũ moribus nobilitat, ita vt cùm primum quis ad militiam aſſumitur,is ſimul nobilis efficitur.Quod Peruſij obſeruari tradit Bar. in d.l.1. col. 6.ver.examinemus iſta verba,& iterum col.9.verſ.quartò infertur,& ibi quoque Ioan.Plat.co.2.& iterum 3.C.de dign.li.12.Sub dúntque vterque in ciuitate Florentiæ aliter obſeruari, nempe militem manere ignobilem,vt priùs erat. Sicubi igitur ea erit conſuetudo, vt militia nobilitet,ea ſeruanda eſt,vt quæ vera ac propria mater nobilitatis,vel ignobilitatis ſit vt dicemus infrà c.10.

19 *Nobiles exercitus duces cõſtituendi.*

¶ Illud denique monuerim principes, vt dum huiuſmodi militum & exercitus præfecturis prouident,ob oculos illud Euripidis in Archelao ponant apud Stobæum Ser.86.

Φέρει δὲ καὶ τόδ' ὀ μικρὸν εὐγενὴς
Ἀνὴρ στρατηγῶν, εὐκλεὲς' ἔχων φάτιν. Id eſt,vt vertit Geſnerus,

Non parum adfert momenti,ſi nobilis
Exercitus dux fuerit,& glorioſa fama inſignis.

Nam & nobilium, & maximè principũ maior eſt authoritas in milites, & militũ in hos obediẽtia quæ quantum momenti habeant,diſces ex Tullio in oratione pro lege Manilia, vt non immeritò Moyſes,vt ipſe dicit Deute. c.1.ex nobilibus conſtituerit Tribunos & Centuriones. De quo tamen loco dicam inferiùs cap.20.nu.3.vbi & alij ſeq.alia videbis ad hunc locum pertinentia.

Ordo clericalis,quem vocant,an nobilitet. CAP. IX.

1 *Clerici an ſint nobiles.*

ORdo clericatus nobilitat,ſi credimus Hoſt.& Io.And.in c.eò libentiùs,in verbo,militiæ, & ibi quoque Aegidius Belleme.in 1.not.Ant.& Panor.in fi.Pet Anc.& Card. Floren.poſt princ.de ſeruis non ord.per tex.ibi,in verbo,militiæ clericali,& in c.ex parte B.ibi, Deo militans,de corpo. vitia.& in c.clericum,ibi,militibus eccleſiæ.50.di.Et ſequitur Anto. Corſet.in repet.c.grandi,col.13. de ſuppl.neg.prælat.li.6.& Andr.Alciat.in c.cùm non ab homine,co.6.verſi. primò per iſtum text. de iud.vbi dicit clericos haberi pro nobilibus,nihil tamen allegat.

2 *De eadem re. Militia nomen generale.*

¶ Sed conſtat,ex illis text.quibus innitũtur Hoſt.& Io.And.& illorũ aſſeclæ id minimè probari,cũ de nobilitate nihil aliud dicant,ſed tantùm de militia, & ea quidem non mũdana ſed diuina & cœleſti,Eſt enim militiæ nomen generale,omni fermè generi vitæ commune.Ex quo illud Ouid.

Militat omnis amans. Et apud nos probatur in l.aduocati.C.de aduo.diuer.iud.& l.vlt.C.de pig.& l. creditor.§.inter venditorẽ.ff.de act.emp.& l.Lucius,la 1.ff.de le.2.& in l.quãuis. C.de Decur.lib.x. cum ſi.Quod ad animantia quoque bruta ab eruditis ſcriptorib.transfertur. Vnde & illud prodit,

Militat in ſyluis catulus.

Nec propterea ordo clericalis nobilitare probatur,quòd ſit,aut appelletur militia,cùm, vt iam diximus in præcedente capite,militia non nobilitet.

3 *Argu. armatæ militiæ ad cœleſtẽ. uide nu. ſeq.in fi.*

¶ Quòd ſi ipſa mũdana militia,quam armatam vocamus,nobilitaret, poſſet fortè dici & ordinem clericalem,id eſt,cœleſtem militiam nobilitare, per id quod voluit in ſimili glo. trahens legem loquentem de milite armatæ militiæ,ad militem cœleſtis militiæ,in l.militem. ff. de re iud. & in l.filiusfa.§.veterani.ff.de procur.& in l.milites,in verbo,procuratores.C.locat.& in l.de die.§.1. ff. qui ſatisda.cog.& in l.ſtipendia.C.de execut.rei iudi.& in l.ſi vt proponis.C.de rei vend.& Doct. in d. locis,& præterea Bart.in l.affectionis.ff.de donat.cum ſi.adductis à Fely. in c.cum ex officij, col.1. de præſcrip.& Philip.Decio con.132,in caſu propoſito,col.1.

4 *Clericos in honore eſſe & dignitate. Nec inter plebeios eſſe annumerandos.*

¶ Et eo quidem magis,quòd vt iam diximus militia non eſt dignitas, cùm tamen ordo ſacerdotalis,atque etiam clericalis,dignitas ſit & honor, vt eſt tex.in l. atrocem.C.de iniur.in c.denique, in princ.& ibi gl.quæ id no.4.diſt.& in c.reperiuntur.1.quæſt.1.& not.etiã gl.in c.ſedes.de reſcri.& Lapus alleg.110.in ciuitate,col.15.in paruis, verſ.remouetur etiam. Et talis quidem dignitas quæ maior eſt omni alio honore ſeculari,vt dicit Bar.con.180.ſi aliqua,col.2.verſ.præterea,quem ſequitur Iaſ.in l.generaliter.col.2.ff.de in ius voc.Et quæ quidem facit, vt non ſit clericus inter plebeios numerandus,vt probat tex.in l.2.C.vt nemo pri. Eſtq; ſacerdotium regale genus, vel teſte locupletiſſimo D.Petro in 1.epi.c.2. vos autem genus electum regale ſacerdotium. quod & repetitur in decretis canonicis. An tamen ſemper valeat illud arg. de milite armatæ militiæ ad cœleſtem, vide Cyn.in l.1.co.2.in 5.q.& ibi Bar.in fi.Saly.col.4.in 7.q.C.de iur.& fac.igno.

BIU Cujas

Consuetudo & statutum an & quomodo nobilitet, & quæ inde sequuntur. CAP. X.

1 COnsuetudo nobiles facit & ignobiles, ita quidem, vt quis sit in vno loco ex consuetudine illic obseruata nobilis, qui ignobilis alibi reputatur. Ita voluit Bart. in l. 1. col. 7. versic. examinemus ista verba, & iterum col. 9. vers. 3. ex prædictis. & rursum vers. quartò infertur, & etiam col. penul. & ibi etiã Io. Plat. col. 2. vers. & ex his infertur, & iterum col. 3. vers. ex quo infert hic. C. de dign. lib. 12. Vbi dicunt, quòd Turcæ & Sarraceni, qui apud se sunt nobiles, apud nos sunt ignobiles & e contrario. Et Perusij, si plebeius efficiatur miles, habetur pro nobili, non etiam Florẽtiæ. Et licèt (inquiunt) is qui est de numero Consiliariorum, vel Decurionum, sit de iure communi nobilis, per l. spurij, in princ. & l. vlt. in fi. ff. de Decur. quod & admittit ciuitas Venetiarum: Ciuitas tamen Perusij non admittit, vbi Decuriones manent ignobiles. Et pro hoc etiam allegant tex. in l. vlt. §. 1. ibi, quæstura in aliqua ciuitate inter honores non habetur. ff. de muner. & hono. Vbi munus reputatur vile vel honorabile, secundum consuetudinem regionum, sicuti & ex illo tex. not. idẽ Bar. in d. l. 1. col. vlt. versi. illud officium. C. de dignit. lib. 12. & in l. 1. col. 2. versic. sed quæro quæ dicantur, & iterum vers. venio ad secundum. C. de mulier. & quo loco, lib. 10. & ipse Plat. in l. maximarum, in 4. not. C. de excu. muner. eod. lib. 10. *Consuetudo nobiles facit.*

2 ¶ Sed & illud de nobilitate voluit Bal. cons. 387. Archidiaconus, col. 2. lib. 1. dum dicit, quòd consuetudo nobilem facit, & eximium, per l. honor. §. 1. ff. de muner. & honor. credo quòd voluit allegare d. l. vlt. Et id quoque voluit Pau. Cast. con. 125. dubitatur primò an comes. in 4. dubio, lib. 2. vbi & ex hoc dicit, quòd si princeps in rescripto aut priuilegio faciat mentionem de nobilibus aut filiis nobilium, debet intelligi secundum consuetudines, & diuersitates locorum, ad quæ referuntur, per ea quæ ibi allegat & Ioan. Ray. in d. tract de nobilitate in 4. q. prin. & iterum in vlt. q. prin. & Imo. in c. de multa, ad fin. de prębend. & Cepol. in d. tract. de imper. mil. deligendo, in materia nobilitatis, in 11. op. & Iaco. de Zochis in cap. per venerabilem, vers. videbatur, in 3. quæst. & ibi Card. Alexã. in §. vlt. chart. antepen. versi. quæro ergo principaliter, qui filij sint legit. & Socin. cons. 246. eleganter & subtiliter, col. 1. lib. 2. quod & ponitur inter con. Fran. Curtij senioris, consi. 18. & Philip. Dec. in c. nouit. in 6. no. de iudi. & in l. fœminæ, col. 18. in paruis, versi. similiter descendentes. ff. de regul. iur. Matthæus Afflic. in constitutione Siciliæ. incip. intentionis nostrę, in 6. not. Carol. Rui. cons. 66. perlectis, col. 8. nu. 23. lib. 3. & Rochus Curtius in repet. c. vlt. char. 5. vers. septimò infertur. Fran. Ripa lib. 2. respon. cap. 26. incip. videtur respondendum, col. 2. & Alciat. in l merces. ff. de verb. sign. Matth. Afflic. in c. 1. col. 8 vers. ego addo duos, tit. quis dica. dux. *De eadem re.*

3 ¶ In quam sententiam Aristoteles lib. 1. Politicôn cap. 4. scribit plerosque se non solùm domi siue apud seipsos nobiles, sed vbique existimari: Barbaros verò, domi solùm nobiles, quasi existat alia simpliciter nobilitas, alia non simpliciter, vt apud Theodecten Helena inquit, *De eadem re.*

Θεῶν δ' ἀμφοῖν ἐκ γόνοιν ἐζομάστων
Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειε λάτριν;
Ex diis ab vtraque stirpe prognatam
Quisquam appellabit seruam?

Et Boëtius quem Rayn. vbi suprà allegat, libro 3. de consolatione philosophiæ, Si quis (inquit) multiplici consulatu functus, in barbaras fortè venerit nationes: venerandúmne honor barbaris efficiet? Vanescunt illico, cùm ad eos deuenerint, qui dignitates non esse existimant.

4 ¶ Pogius quoque in suo opusculo de nobilitate, multa de hac re scribit, inter quæ illud, Sed cùm nihil minùs vulgi opinio respiciat, quàm virtutẽ, aut rationem in appellatione nobilis: ac propterea varietur admodum pro cuiusque generis vsu & opinione, quæ admodum sibi inuicem repugnant, non à certa ac determinata re, sed à quadam consuetudine hominum inconsulta videtur duci. Et cùm plurimas diuersasque nationum consuetudines de nobilitate recensuisset: posteà subiungit, Licet ea pro gentium varietate multiplex videatur: omnes tamen, quos modò recensuisti, & esse, & rectè dici nobiles arbitror posse. Nam sicut non omnes leges omnibus ciuitatibus sunt accommodatæ, sed variantur pro rerum publicarum commodis & vtilitate: Cumque aliis prosint, aliis obesse videantur: & tamen legum vim authoritatémque conseruant, neque propterea non habentur leges, quia non omnibus eædem conferuntur: Sic ego Italos, Gallos, Germanos, Britannos, Barbaros existimo, qui à suis dicuntur nobiles esse. &c. *De eadem re.*

5 ¶ Ex quibus facilè iam intelligis id quod de consuetudine diximus, procedere & in statuto ciuitatis: vt quemadmodum ex consuetudine cuiusque nationis quis censeatur nobilis & ignobilis: Ita quoque ex statuto. Et eo quidẽ magis, quòd expressum fortius est tacito, vt latè scripsimus & probauimus in nostris legibus connubialibus, in glo. 5. nu. 48. nunc restat, & multis seq. nemo enim nescit consuetudinem esse tacitam populi voluntatem, statutum expressam. Et ita nuncupatim in statuto, vt scilicet nobiles faciat & ignobiles, voluit Bar. in d. l. 1. col. 9. versic. quartò infertur. & iterum col. pen. ver. ciuitas verò. C. de dign. lib. 12. & ibi quoque Ioan. Plat. col. 3. vers. ex quo infert. Matth. Afflic. in d. c. 1. vbi suprà, tit. quis dica. dux. *Statutum quoque facit nobiles.*

6 ¶ Hinc fit vt is præsumatur & sit nobilis, quem vulgus, & communis hominum æstimatio nobilem reputat, vt voluit Dy. con. 11. quæstio & articulus talis, an domus & casatum de Ciprianis, & *Nobilis est qui populi opinione est nobilis.*

BIU Cujas

Alber.in j.parte ſtatutorum.q.137.ex ſtatuto ciuitatis Florentiæ.Lucas Pe.in l.mulieres.,col.3. verſ. nonò,ex com nuni opin.C.de dign.lib 12.Pau.Cà.con.22.viſis omnibus, col.2.lib.2. & conſil.107. quantum ad primum,col.1.lib.2.Barb.conſil.57.præclarè,col.3.rurſúmque. col.vlt.lib.2. Guid. pap. dec.88.ſed quæro an domini col.antep.Calca.con.8.in cauſa pendente,col.7.ver. & ex ſupradictis. Soc.con.246.eleganter,col.2.verſ.prima ratio lib.2.quod repetitur in con.Fran. Cur.Senio.con.18. vbi plus dicit,quòd ad probandum nobilitatem, non ſufficit dicere,quòd quis ſit nobilis ſed debet dici quòd talis vulgò reputatur,tanquam ſcilicet nobilitas ex ſola vulgi opinione pendeat.Cardin. Alex.in c.per venerabilem.§.vlt.char.antep.verſ.quærit dehinc,qui fil.ſunt.leg.Felyn.in c. ſuper eo, le 2.col.3.de teſtib.Fran.Ripa li.2.reſpon.c.26.Allobrogum,col.2.verſ.ſecundò reſpõdetur.Matth. Afflic.in c.1.col.8.verſ.nona nobilitas,tit.qui dica.dux.vbi tamen addit poſt Lucam Pen.vbi ſuprà, horum nobilium eſſe infinitum numerum,nec tamen ex hac communi opinione contrahi nobilitatem,cum ea plerunque mendax.l.ſi priuatus.ff.qui & à quib.quibus certè aſſentior, ſed ita tamen vt huic communi opinioni ſtandum ſit tantiſper,dum eam eſſe mendacem appareat per quæ diximus in legibus connubialibus.gl.8.in verbo, *de ſon mari*, in 8.q.

7 *Dignitas eſt quæ dignitas reputatur.*

¶ Quibus accedit,quod dicunt iuris Canonici interpretes dignitatem eſſe, quæ habetur & reputatur dignitas in tali eccleſia,vel loco.Ita voluit Innoc.in c.de mu'ta,& ibi Hoſt & Io.And.expreſsiùs Imo.col.14.verſ.vltimò tangit hic,& turſus col.pen.verſ.an autẽ cuſtos, & in ſi. & Pan.col.pe.verſ. quòd tertia concluſio,de præben.Archi.in c.1.de conſue.lib.6.Domi.con.130.dubium.Pan.in c.non minùs.col.3 verſ.veniamus igitur ad primum,de immu.eccl.vbi & per hoc dicit,id vile eſſe, quod in eo loco vile reputatur.& Card. Flo. in cle.1.de præben. vbi dicitur quòd archipresbyteratus eſt dignitas,niſi conſuetudo ſit in contrarium & ſequitur Nicol.Mil.in ſuo repertorio,in verſ. dignitas eſt eſſe archidiaconum.Sed & idem in ver.dignitas eſt quicquid dicit dignitatem eſſe,quicquid ex conſuetudine dignitas reputatur.& allegat Ro.in duobus con.& Steph.Bert.con.2.viſo proceſſu,numero 10.& iterum 32.lib.3 Et dicit Bal.d.con.387.lib.1.quòd illa eſt maior dignitas,quam generaliter homines exiſtimant eſſe maiorem,per l.Athletas.§.1.ff.de his qui no.inf.Ex quibus facilè intelligis , quiſquis es qui te nobilitatis titulo extollis, nobilitatem ipſam opinionibus totam conſiſtere, non rerum natura.

Maior dignitas quæ talis exiſtimatur.

Nobilitas probatur per famam & communẽ hominũ æſtimationem.

8 *Fama publica cõſtituit in quaſi poſſ. ingenuitatis.*

¶ Hinc quoque eſt,vt nobilitas per ſolam famam,id eſt, cõmunem hominum æſtimationem probetur,vt voluit Bal.in l.prouidendum per illum tex.C.de poſtu.& ſequitur Alex. in addi. Bar.in l. de minore.§.tormenta,col.pe.ff.de quæſtio.& Guid.Pap.con.217.omiſſa facti narratione,in prin.& dec.196.nobiles,co.2.& deci.387.ſed quid ſi nobilis,in fi.& ſing.251.nobilitas probatur.Card.Alex. in §.ſimiles aduerſus. titu.de pac.iur.firm.Fely.in c.veniens , le j.col.3. & ibi Decius col. vltima , de teſtibus.& Iaſon in repet.l.admonendi, colum.79.verſic.item nobilitas.ff de iureiur.Philip. Decius in c.j.col.4.verſ.ſecundus caſus,extrà de appellat.vbi dicit ad hoc facere,quod not.Bart.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.ff.de nou.oper.nunc. Quod & confirmatur ex eo quod ſcribit Baldus in l.2.per eum textum.C.ſi ſer.aut liber.lib.10.Famam publicam conſtituere aliquem in quaſi poſſeſſione ingenuitatis.

9 *Nobilitas in reſcriptis & aliàs intelligitur ex loci conſuetudine.*

¶ Ex his item fit quòd ſi in reſcripto vel alia diſpoſitione fiat mentio nobilium , intelligendum eſt de nobilibus ſecundum cuiuſque loci cõſuetudinem.Nam verba reſcripti ſiue principis intelligenda ſunt ſecundum conſuetudines locorum,ad quæ referuntur, ſicuti & ſecundum qualitates perſonarum.l.plenum.§.equitij.ff.de vſu & habit.l.ſi quis filio.§.irritum.ff.de iniuſt.teſta.Et id expreſſe in hoc caſu voluit Pau.Ca.loquens de priuilegio legitimandi,in quo excipiuntur filij nobilium , conſ. 126.dubitatur primò,col.3.verſ.quartò dubitatur.& Cardin.Alex.in c.per venerabilem.§.vlt. char. antepe.verſ.quæro ergo principaliter,extrà qui fil.ſunt legit.

10 *Arbitrio iudicis relinquuntur non determinata.*

¶ Cùm nobilitas res ſit adeò incerta,ambigua , & minimè(vt dicit Pogius) determinata, & in non determinatis ſit locus arbitrio iudicis l.j.in fi.& ibi Bal.ff.de iure deli & l.mora.ff. de vſu. & l.de acceſsionibus.ff.de diuer.& tem.præſc.& c.in cauſis,& ibi Panor.de offi.deleg.& voluit gl.in c. finem, de dol.& cont.cum ſi.Ideò in arbitrio iudicis eſt , diiudicare vtrum quis ſit aut dicatur nobilis , an ignobilis,vt voluit Alex.in addit.Bar.in l.3.in prin.ff.de teſtib. ad id allegans Bal.in l. Gracchus , in prin.C.de adul.vbi dicit eſſe in arbitrio iudicis,an quis ſit vilis conditionis,nécne.

11 *Arbitrio iudicis nobiles dicuntur maiores & minores.*

¶ Et bene facit quod voluit gl.no.in c.ſedes,in verbo,maioiores, de reſcrip.quòd eſt in arbitrio iudicis,qui debeant dici maiores,quíque minores,& ſequuntur Imo.Pan.& recentiores ibi,& Specu. tit.de reſcrip.præſenta.§.vlt.col.j.verſ.ſed quæ ſunt perſonæ digniores.quódque voluit Laud. in cle. 1.& poſt eum Card. in 6.qu.de baptiſ.quòd relinquitur arbitrio boni viri , quis dicatur princeps, in caſu d.cle.cum aliis multis ſimilibus à me latè cõgeſtis in repet.l.ſi vnquam,in verb.omnia vel partem aliquam,nu.30.quin & aliàs.

12 *Iudex tunc arbitrari debet ex præſcripto legis & ſtat.*

¶ Tu tamen hoc intellige , vt iudex,dum arbitrabitur an quis ſit nobilis,nécne,ſequatur quod iure communi ſtatutum eſt,& ſtatutis atque conſuetudine patriæ obſeruatum, vt plenè nota. in l.j.C.de ſum.trin.& per Alex con.5.putò de iure conſiderandum,col.j.lib.4.& per Card.in d.cle.1.de baptiſ, loquentem in caſu d.clem.1.

13 *Nobilitas non præſumitur,*

¶ Cùm ex his quæ dicta ſunt,liquidò appareat nobilitatem rem eſſe aduentitiam, & quæ non nobis ineſt à natura,ideò non præſumitur,niſi probetur,per tex.in l.non ignorat.C.qui accu.non poſ. & voluit gl.in c.ſi fortè,de ele.& no.doc.in l.ſi verò.§.qui pro rei qualitate.ff.qui ſatiſ.cog.& in c.vl.

de præſ

de præsump.cum si.Et ita in specie voluit Bal.in d.nō ignorat,statim post prin.vbi dicit quòd quis præsumitur popularis,nisi probetur magnas,& in l.in action.§.planè.col.j.in fi.ff.de in lit.iur.vbi dicit,quòd quilibet præsumitur popularis siue ignobilis.Ideò qui se dicit magnatem, siue nobilē,debet probare,quia ista qualitas paucis inest,& ideò nō præsumitur,nec est prima qualitas,quæ veniat à natura,sed habet ortum ex accidētibus sibi vel progenitoribus & propterea qui eam allegat,debet illam probare,per l.2.ff.de prob.& idem Bal.& Mart. Laud.in c.j.§.si rusticus,& ibi quoq; Alu. & Card.Alex.in ver.si miles aduersus,& Matth.Afflic.col.j.in j.no.tit.de pace ten.vbi dicunt per illum tex.in illis verbis,probare possit,quòd qui nobilitatem allegat, eam probare debet,& Flori.in l.j.in prin.ff.de prob.vbi dicit quòd qui agit contra aliquem,tanquam nobilem,debet probare eam qualitatem,& Soci.d.con.246.quod inter cons.Fran.Curtij senioris est.18.col.j.vbi etiā dicit, quòd quis magis præsumitur ignobilis,quàm nobilis.& Cep.in d.tract.nobilitatis,in 26.op.& Cors.in d.c. grandi.col.12.de sup.negl.præl.li.6.& Fr.Rip.li.2.resp.c.26.Allobrogū,col.2.Barth.Chasse.con.64. viso processu moto,col.3.versic.ad secundū.Bonus Curt.in tract.nobi.in 6.parte,in princ.Rebuf.in tract.nominationum,in 12.q.nu.13.Matth.Afflic.in c.j.col.5.vers.nono accipitur,tit.quis dic.dux.

sed probari debet.

14 ¶ Illud tamen intellige, nisi quis se fundet in ignobilitate aduersarij, vt si quis frater secundò genitus diuisionem fecit cum primogenito tanquam nobili,& postea vult rescindere istam diuisionem, quia dicit patrem & maiores eorum non fuisse nobiles: Certè huic incumbit onus probandi.vt in simili dicimus de eo,qui se fundat in paupertate,eam debet probare, licèt aliàs præsumatur gl. Alber.Bar.Ang.Pau.Ca.Soc.& alij recentiores,in l.si verò.§.qui pro rei qualitate. ff.qui satisd.cog.cū aliis multis concord.à me congestis in tracta.retractuum.tit.j.§.32.nu.94. nam & videmus, & seq. vbi etiam videbis id procedere in negatiua.Et id hauddubiè procedit in specie propositā,in qua is secundò genitus in illa diuisione confessus est nobilitatem. Ideò ei confessioni,nisi doceat de errore,Id est,de ignobilitate,vt plenissimè not.ab omnibus in l.j.C.de confes.

Limitatio.

Astra an nobilitent. CAP. XI.

1 QVid quòd astra,si Diuis placet,nobilitatem tribuunt,si modò credimus astronomicis scriptoribus idipsum affirmantibus,ex quibus is qui primas facilè obtinet, Iulius, aut vt alij vocant, Villius Firmicus Maternus li.3.c.4 Iuppiter(inquit si in primo cardine partiliter in parte horoscopi constitutus fuerit,in iis præsertim signis in quibus gaudet,vel in suis domiciliis,ac etiam in suis finibus:vel in altitudine sua,nobiles facit.Et c.6.eiusdem lib.in prin.Cùm Sol in horoscopi parte constitutus in masculino signo, in domo aut altitudine sua,ac benevolæ stellæ radiatione coniunctus, benevolísque protectus,magnæ nobilitatis largitur insignia.Et rursum in eodem c.Sol.platicè in signo horoscopi constitutus, faciet ingenuos, & nobiles.Et alia plurima sæpe apud eundem comperies,scilicet in eo ipso c.in 7.loco.Et eiusdem lib.c.7.in primo loco.Et c.14.in 4.loco,& c.16.paulò post medium.Et li.4.c.j.in applicatione Lunæ ad Venerem.Et iterum c.2.in cōiunctione Veneris. Rursúmque c.3.in delatione ad Venerem, itémque c.12.in Saturno domino geniturę,& in Ioue,& in Venere.Et c.15.etiam in Venere,& c.18.ad fi.Et li.5 c.j.In horoscopo Libræ, rursúmque Sagittarij & c.2.in horoscopo Mercurij.Et c.3.in signo Geminorum.& c.4. in signis Sagittarij & Piscium. Et c.6.in signo Capricorni,Et c.7.in signo Tauri.Et c.9.In signis quoque Tauri, & Libræ & Capricorni.Et lib.6 c.3.in radiatione Martis,& iterum Solis.Et c.4 in radiatione Lunæ.Et ca.6.etiam in radiatione Lunę.Et c.11.in radiatione Solis.Et c.13.etiam in radiatione Solis.Et c.31.in Luna cum Mercurio,& alibi sæpe in eodē c.Et li.8.c.19.in 12.parte Arietis. Et c.21.in 29.par.Gemin. Et c.22. in 2.parte Cancri Et c.23.in 8.parte Leonis,Et c.24.in j.parte Virginis,itémq; 8.& 11.Et c.25.in 17. parte libræ.Et c.26.in 5.parte Scorpionis.Et c.27.in j.parte Sagittarij.Et c.28.in 4.parte Capricorni.Et c.29.in 30.parte Aquarij.Et c.30.in 5.parte Piscium.Et c.31.in j.parte Aquarij,& apud Alcohazem Haly filiū Albenragel in li.de iudiciis astrorū,parte 4.c.9.tum alibi, tum vbi tractat de significationibus triplicitatis ascedētis,& rursum parte 5.c.6.& 10.& 14.& Guido.Bonatū in trac.de proiectione partium parte 2.c.13.& alibi sæpe.Sicuti è diuerso ignobiles faciūt,vt videre licet apud ipsum Firmicum lib.3.c.4.& c.6.in duobus locis. Et c.9.eiusdem li.3.c.9.in j.loco,iterum in 4.& in 6.loco, Et c.15.in 4.loco. Et li.5.c.9.in signo Capricorni,Et c.16.in domo Martis in 5 parte Piscium.

Astra ex astrologorum sentētia nobiles faciunt.

Et ignobiles.

2 ¶ Nam & eadem quoq; Reges & principes,faciunt,vt minùs mirum sit,quod alibi suprà diximus, nullum regem,qui non è seruis sit:nullum seruum, qui non è regibus.Idem enim Firmicus li.3.cap. item 3.Saturnus(ait)in quinto loco ab horoscopo per diem constitutus, Reges faciet. Et eiusdem li. c.5 Mars in decimo loco ab horoscopo constitutus,id est, in M.C. partiliter in nocturna genitura, si in masculo signo inuentus fuerit in suo domicilio vel Iouis, & Saturnus in alio geniturę cardine fuerit constitutus,erunt Reges,& Imperatores. Et c.6. sol in parte horoscopi per diem constitutus in masculino,in domo aut altitudine sua,ac benevolæ stellæ radiatione cōiunctus,benevolísq; protectus,Imperatores faciet & Reges.Et rursus si Sol solus in parte horoscopi fuerit inuentus,in illis iisdem signis,& Mars in Anaphora Lunæ fuerit iniunctus, & Luna in cæteris cardinibus vel anaphoris cardinum constituta,eos qui nati fuerunt, Reges faciet. Et alia huiusce modi multa, scilicet ibi in septimo loco Solis,& in 10.loco.Et c.9.in 4.loco, Et lib.5.cap.6.in signo Leonis. Et iterum in

Et reges & principes.

BIU Cujas

signo Capricorni. Et c.7. in signo Piscium, Et c.9. in signis Arietis,& cancri,& Leonis,& Sagittarij. Et c.11. in domo Solis. Et c.12. in domo Iouis. Et c.13. in princ. Et c.16. in domo Solis. Et lib.8.c.19. in prin. Et c.25. in 23. parte Libræ Et cap.27. in j. parte Sagittarij. Et c.29. in j. parte Aquarij, itémq; 30. & c.30. Et alia quoque videbis apud Omar Belnalfargdianum lib.3. de natiuitatibus.c.3. vbi etiam comperies qui Reges in regno perseuerabunt, quíve regno cadent,& apud Albubather suæ Astrologiæ c.129.& Albohazen Haly filium, Albenragel in lib. de iudiciis astrorum parte 5.c.10.& c.12. Et c.15. quo loco tractat de trino aspectu Saturni,& alibi sæpe, & Guidonem Bonatum in tractatu de proiectione, parte 3. in 10. domo c.2.

3 ¶ Sed & eadem duces militum faciunt (quæ res quoque ad nobilitatem pertinet, vt diximus sup.c. 8.nu.14. sed nec tamen.& seq.) vt si quando Mars fuerit in ascedente, & in domo gaudij sit, vt scribit Albohazen Haly filius Albenragel in lib. de iudiciis astrorum, parte 4.c.9. quo loco differit de significantibus triplicitatis ascendentis. Et si quando pars regis fuerit in aliqua domorum Martis, & aspexerit eum Mars ex bono & forti loco,& ambo in locis amplis regum, & aspexerit eos sol & pars fortunæ fuerit in bono loco fortunis aspicientibus eam de bonis & fortibus locis, vt idem tradit eod.lib.par.5.c.10.

4 ¶ Quantùm autem huiusmodi astris & astronomicis credendum sit, cæterorum iudicio relinquimus. Nam quantùm ad me attinet, nunquam istis potui in hisce rebus fidem adhibere, secutus sententiam Pythagoræ apud Theodoretum, Laërtium,& Plutarchum, Carneadis, Bionis, Eudoxi, Plotini, Porphyrij, Origenis, Basilij ἀς τῶν ἑξαήμερον, Omelia 6. Eusebij de præparatione euangelica lib. 6. Phauorini apud Gellium lib.14.c.1. Auerrois, Auicennæ, Hochylacis, Halicarnassei, Diui Augustini, Nicolai Oresimi, Ioannis Marliani, Marsilij Ficini, Leoniceni, vtriusque Mirandulæ Pici,& Franciscí,& aliorum virorum in omnibus literis exercitatissimorum.

Quãtum credendum sit astrologorũ iudicijs.

Patriæ nobilitas an municipes suos nobiliter. CAP. XII.

1 PAtriæ nobilitas nonnihil ad hominum nobilitatem, gloriam,& honorem facit, vt licet colligere ex l.si quis, vbi not. Saly. C. de natur. lib.& ex eo quod voluit gl. not. in l.j. C. de Alexand. primat. libr.11. virum minoris nobilitatis, qui originem duxit ex nobilissima ciuitate, esse præferẽdum nobiliori alterius inferioris ciuitatis. Ex qua not. Bart. ibi,& post eum Angel. Ioan. Plat. & Rebuf. melius esse, vt quis sit mediocris ciuis vnius nobilis & honorabilis ciuitatis, quàm esse maiorem ciuem mediocris cuiuspiam ciuitatis. Et sic (inquit Bart.) facit pro popularibus istius nobilis ciuitatis, qui plus debent honorari, quàm alij magni,& vt dicit Io. Plat. quàm nobilis alterius ciuitatis. Sequitur & commendat Ro. qui & illam gl. dicit sing. in repet. l.si verò. §. de viro, in 14. fal. ff. sol. matri.& Cepol. in tract. de imper. mili. deligen. in vers. propter nationem, col.j.& cons. causarũ ciuilium 40. quidam A. col. pen.& Barba. in extrauag. volentes, in materia nobilitatis, & in clemen.& si principalis col.2. de rescrip. vbi illam dicit sing.& cons.25. clementissimum domi. col.6. li. 4.& Iason in §. item Seruiana, col.4. Instit. de actio.& Io. Neuiza. inter con. Alber. Brun. con.12. patres comederunt, col.20. versic.& melius esset, & Philip. Deci. cons.283. cuius superscriptio incipit, de statuto de lucro dotis, col.6.& Alcia. libr.j. de verb. sig. char. antepe.& Thomas Grammaticus cons.26. in causa matrimoniali, nu.12. Et facit quod scribit Fely. in rubr. de maio.& obe. col.3. vers. præfertur. habentem dignitantem in nobiliori loco, præferri alteri, per id quod voluit Innocent. in capite fraternitatem, in fin. de donati.

Patriæ nobilitas an quicquã faciat ad ciuili nobilitationẽ. Ciues magnæ ciuitatis præferendi paruæ.

2 ¶ Sed illius tamen sententiæ non erat Iulius Cæsar, vt qui erat elati admodum animi, & dominationis cupidus, cùm in transitu Alpium oppidulum quoddam præteriret, comitibus cum ioco & risu percunctantibus, num illic etiam aliquos esse putaret principatus, ambitionis,& dignitatum certamina, serio respondit, Mallem hîc primus esse, quàm Romæ secundus. Author Plutarchus tum in vita ipsius, tum in Rom. apophthegmatis.

Malo hîc esse primus quàm Romæ secundus.

3 ¶ Sed ad propositum, Lucas Pen. in l. mulieres, col.3. versic. octauo ex loco. C. de dig. libro 12. dicit quòd ciuis ex vrbe splendida oriundus est nobilis. allegat nonnulla, quibus probatur nobilitatem inesse vrbibus & nationibus, & aliam alià nobiliorem esse, videlicet in l. non tantùm. §. Ilienſibus, ibi, propter inclytam nobilitatem ciuitatis. ff. de excu. tut. Qua in l. vides Ilion inclytam vrbem vocari, quo etiam epitheto eandem vrbem Euripides insigniuit in Helena,

ἦλθες γάρ ὦ ξὲν Ἴλιον κλεινὴν πόλιν.

Nam Græcis κλεινός, inclytus dicitur. Allegat item Luc. l. seruos ibi, loci & originis propriæ dignitatis. C. ad leg. Iul. de vi,& in c. nos qui, ibi, vrbium claritate,& iterum c. illud, ibi, non loci, non generis nobilitate,& rursum in c. Adam, ibi, nobilitate loci priuatus. 40. di.

Ilion nobilis ciuitas.

4 ¶ Quibus adde & text. in c. episcopus, le 2.7. q.j. vbi ita scribitur, Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat. Et in l.si quis, versi. quod si alterutrum. C. de nat. li. Ex quo Alber. not. quempiam gloriari ob id, quòd est ciuis nobilis ciuitatis. Et in l.2. §. quæ omnia. C. de veter. iure enucl. quæ vocat Berytensium ciuitatem splendidissimam, id est, nobilissimam, vt diximus suprà. c.2. nu.17. similiter. Et in l.j. in princ. ff. de censi. vbi ita scribit Vlpia. In Syria Phœniciæ splendidissima Tyriorum colonia, vnde mihi origo est, nobilis regionibus Syriæ, vbi & Alb. in id expẽdit. Et in §. quia verò cõpetens, in auth. de iudi. qui vocat nobilem Alexandrinorum ciuitatẽ. Vt etiam Tullius in oratione in Pisonem, Arsinoam & Naupactũ. Et in 3. in Verrem actione Lampsacum,&

Vrbes nobiles.

Aspen

Aſpendium Pamphilæ. Nam & quantum ad Lampſacum pertinet, Valerius Max. lib. 7. c. 3. id vocat oppidum vetuſta nobilitate inclytum. Et in 5. Tyndaritanam ciuitatem. Et libro j. De diuinatione, Phæras Theſſaliæ vrbem. Et lib. 13. Epiſt. Fam. epi. 32. & Iliad. Virgil. in Priapeis, ſi is eſt,

Nobilis hinc nota nempe incipit Ilias ira. Et Horatius lib. 3. Carminum Ode 15. Luceriam. Et Ouidius lib. 6. Meta. Corinthum,

— Et nobilis ære Corinthus.

Et Liuius libr. 4. belli Punici Caſtulonem vrbem Hiſpaniæ. Et libr. 5 iterúmque 6. Syracuſas. Et li. 6 nõ ſemel, Capuam. Et li. j. belli Macedonici, Lariſſem, non illam in Theſſalia, ſed alteram. Et li. 2. Argos, & Corinthum. Et lib. 3. & 4. Lyſimachiam. Et eo. lib. 4. Angiram. Et lib. 9. Lacedæmonem. Et lib. 10. Erganiam, Et lib. 5. Decadis 5. Sicyonam, Edeſſem, Berocam, Pellam & Argos. Et Plinius lib. 3. c. 18. caſtellum nobile vino Pucinum. Et Paron marmore nobilem. Telon vnguento nobilem, ſcilicet ob vnguentum Telinum, de quo idem Plinius lib. 13. c. 1. & Dioſcorides lib. j. c. 56. aut, vt alij ſecant, 59. Telon igitur vocat ipſe Plinius nobilem id eſt, celebratam, & notam ob huiuſmodi vnguentum, & nobiliſsimas Burchanam & Fabariam lib. 4. c. 13. Et Oliſsipo equarum è vento conceptu nobile, eo. lib. c. 22. Et idem Plinius lib. 6. c. 25. Nicæam. Et lib. 3. c. 11. Brunduſiũ & c. 13. Picenum, & c. 15. lib. 4. nobiliſsimam Botanorum inſulam. Et ignobiles inſulas lib. 4. c. 12. non ſemel. Et libr. 5. c. 11. Arabiam Caſio monte nobilem & eiuſdem lib. c. 19. Vticã conchylio atque purpura nobilem. Et rurſum cap. 24. Carras clade Craſsi nobiles, quod & nos alibi diximus. & rurſum ibi Zeugma tranſitu Euphratis nobile & c. ſeq. Palmiram ſitu nobilem. Et lib. 6. c. 17. vocat Seres lanicio ſyluarum nobiles. Et lib. 36. c. 26. Sidonem. Et Martialis lib. j. epig. 17. Bilbilim. Et Seneca Tragœdiographus in Oedipo actu 2. Thebas. Et Iuſtinus lib. 7. alteram illam Lariſſam Theſſaliæ. Et lib. 8. Olynthios. Et lib. 9. Byzantium. Et lib. 36. Damaſcum Syriæ ciuitatem. Et Apuleius lib. 6. Metamor. Lacedæmonem Achaiæ nobilem ciuitatem. Et Eutropius de geſtis Ro. lib. 9. c. 28. Sobonem. & Theſiphontem. Et alias alibi in infinitum. Ideóq; claritas vrbium dicitur in c. nos qui. 40. di. quod idem ſignificat, atq; nobilitas, vt etiam diximus ſuprà in ſecũdo c. nu. 9. claritas, vnde & clara oppida Plinio dicta lib. 3. c. 4. Et clara Salamis, clariſsima Delos eidem lib. 4. cap. 12. & clariſsima Scandinania eiuſdem lib. c. 13. Et claræ Delos & Rhodos lib. 2. c. 87. Tantalis clariſsima vrbs, eo. lib. c. 19. Et illuſtres inſulæ ibi. tex. autem in c. ſtatutũ, in prin. de reſcrip. lib. 6. inſignes ciuitates vocat. Et ſplendida quoque municipia apud Valerium Maximum lib. vlt. c. 16. vbi de Heriphilo, quod idem ac ſi nobilia dicas, vt diximus in eo. c. 2. nu. 17. Et inſignia oppida Plin. lib. 4. c. 12. Et Euboeam inſignem ibid.

Telinum unguentum.

Claritas urbiũ.

5 ¶ Vti è diuerſo dicuntur oppida, caſtella, & vrbes quædam ignobiles. Liuius libro 8. 2. belli Punici ſcribens Philippum Macedonum regem cepiſſe quædam parua atque ignobilia oppida. Et ad calcem libr. 9. Ignobiles quaſdam ciuitates vocat. Et lib. j. belli Macedonici, ipſum Philippum cepiſſe caſtella quædam ignobilia. Et lib. 2. non ſemel dicit caſtella quoque ignobilia. Et Iulius Cæſar lib. 5. commentariorum de bello Gallico, ignobilem quandam Eburonum ciuitatem dicit. Et Plin. libr. 3. c. 4. non multo ante fi. Oppida verò ignobilia 19. attributa. Et c. 5. oppidum Liuiam portu nobile, Et lib. 6. c. 21. multas ignobiles vrbes eſſe dicit extra Indi oſtium. Et idem lib. 5. cap. 29. non ſemel, & iterum c. ſeq. populos ignobiles. Valerius Maximus lib. 5. cap. 3. ſcribit patriam ingratam feciſſe Scipionem Africanum ciuitatis ignobilis accolam. Niſi hæc malis referre ad aliam ſignificationem, quam ſuprà in prin. 2. cap. diximus, vt ſcilicet vrbes nobiles dicantur, id eſt, notæ & celebres: ignobiles contrà ignotæ & obſcuræ. Sed hoc in idem recidit. Nam & ipſe Plin. eodem illo lib. 29. cap. 30. inhonoras ciuitates in eadem ſignificatione poſuit.

Vrbes ignobiles.

6 ¶ At vt redeamus, Cicero, ſi is fuit, lib. 3. rhetoricorum ad Herennium, vbi de genere demonſtratiuo loquitur, Laudem dicit eſſe rerum externarum & corporis & animi. Inter ea verò quæ ſunt rerum externarum, ciuitatis quoque ponit, quaſi laus quoque ex ciuitatibus ſit hominibus. Quod & ſentiens Virgilius lib. 4. Aeneid. in prin. ait,

Laus ex ciuitate.

Multa viri virtus animo, multuſque recurſat
Gentis honos. Alexander Seuerus cum Syrus eſſet, volebat tamen videri traxiſſe originem de Romanorum gente: eúmque pudebat Syrum dici. Et propterea poëta quiſpiam eius temporis veluti contemptim de eo loqueretur, hos verſus in eum ſcripſit,

Pulchrum quod vides eſſe noſtrum regem,
Quem Syrum ſua detulit propago,
Venatus facit & lepus comeſus, &c. Teſtis Lampridius.

7 ¶ Simonidis poëtæ Lyrici ſententia eſt, oportere eum qui beatè vult viuere, patriam habere glorioſam. Et Euripidis ſiue Senectionis (de autore enim dubitatur) alia ſententia eſt apud Plutarchum in vita Demoſthenis, in princ. deberi primùm illuſtri patria prognatum eſſe quiſque fœlix futurus ſit. Ariſtochenus, in varia hiſtoria, eiúſque autoritate Laërtius tradit, Myſonem illum, quem virorum omnium ſapientiſsimum Apollinem prædicaſſe Hipponax tradidit, ex hoc habitum fuiſſe ignobilem, quòd non ex vrbe, ſed ex vico, & eo quidem obſcuro, natus eſſet. Obque eam ignobilitatem, quæ ipſius ſunt, à pleriſque Piſiſtrato aſsignari. Antonius, quod alio in loco diximus, Octauio ignobilitatem obiiciebat, quòd matre Aricina natus eſſet, vt refert Tullius in 3. Philip. tanquam ſcilicet ex ignobili vrbe ea eſſet, & quod etiã Suetonius retulit, quòd eſſet ex pago Thurino. Aphthonius declamator lib. præexercitamentorum, in vituperationem Philippi, illud imprimis ei obiicit,

De eadem re.

BIU Cujas

obiicit,quòd ex gente omnium barbarorum viliſsima natus eſſet, nempe ex Pella. Tradit Probus Aemilius Meneſtheum filium Iphicratis Athenienſis, ex Tarſa natum,Coti,Thracum regis filia, interrogatum vtrum pluris patrem matrémve faceret,matrem,inquit. Quod cum omnibus mirum videretur,ille meritò(inquit)facio.Nam pater,quantum in ſe fuit, Thracem me genuit,contrà mater Athenienſem.

8 *In eos qui patriæ nobilitate gloriantur.*

¶ N O N prætereundum tamen quod ſcribit Flauius Vopiſcus in Aureliano ad Baſſum, in eos qui ex nobilitate genitalis ſoli gloriantur, Aurelianus (inquit)ortus,vt plures loquuntur,Sirmij,familia obſcuriore:vt nonnulli,Dacia Ripenſi. Ego autem legiſſe me memini auctorem,qui cum Meſia genitum prædicaret.Et euenit quidem vt de eorum virorum genitali ſolo neſciatur,qui humiliori loco,& ipſi plerique ſolum genitale confingunt, vt dent poſteritati de locorum ſplendore fulgorem.Nec tamen magnorum principum viribus ſumma ſciendi eſt,vbi quiſque ſit genitus,ſed qualis in Rep.fuerit.An Platonem magis commendat, quòd Athenienſis fuerit, quàm quod vnicum ſapientiæ munus illuxerit.An eo minores inueniuntur Ariſtoteles Stagyrita, Eleatésque Zenon,aut Anacharſis Scytha,quòd in minimis nati ſunt viculis, cum illos ad cœlum omnis philoſophiæ virtus extulerit.Hæc ille.

9 *Ad idem. Anacharſis retaliatio in eum qui illi patriã exprobrabat.*

¶ Cui adde quod de ipſo Anacharſi tradit Galenus in exhortatione ad bonas artes. Vides inquit) non obſtitiſſe Anacharſi Scythæ, quo minus eſſet in admiratione, & inter ſapientes numeraretur, tametſi genere barbarus eſſet. Huic cum quidam exprobraret quòd genere barbarus eſſet & Scytha,Mihi quidem (inquit) patria dedecori eſt,tu verò patriæ,pulchrè retaxans hominem,ex ſeſe nihili,nec alia re ſuperbientem quàm patria.quod & retulit Laërtius.Aliter id refert Stobæus.Ser. 84.Nam cum,inquit,Anacharſis per conuicium Scytha nominaretur,reſpondit,τῷ γένει, ἀλλ' ὁ τῷ τρόπῳ,Id eſt,genere,non moribus. veluti patria nihil obeſſet nobilitati morum. Ex quo etiam illud eſt Epicharmi veteris poëtæ illius, ex quo Alcimus Platonem multas ſententias mutuatum fuiſſe tradit,

Σκύθης τις ὀλεθρος, ὁ δ' ἀνάχαρσις ὁ σκύθης;

Quod peræquè ſignificat ac ſi diceres, Eſt ne ex Scythia pernicies,Anacharſis autem an non Scytha fuit?quod & ex eo repetit Stobæus,vbi ſuprà.

10 *Ad idem.*

¶ Subdit autem Galenus,vt ad eum redeamus , Si fixius & attentius contempleris, res hominum, comperies non homines factos illuſtres ex ciuitatibus: ſed contrà per viros bonos,& artibus præſtantes horum patrias fuiſſe nobilitatas.Etenim quod nomen,aut quam dignitatem habuiſſet Stagyra,niſi per Ariſtotelem contigiſſet?Rurſus quæ Solorum,niſi per Aratum & Chryſippum contigiſſet?Quin Athenarum nomen , vnde tam procul dimanauit ? Non ob terræ fœcunditatem.habuit enim agros parum feraces,ſed potius per eos qui ibi nati ſunt,quorum plerique dum in viros optimos euaſerint,nonnullam ſuæ gloriæ portionem impertierunt & patriæ. Hoc autem eſſe veriſsimum euidentiſsimè perſpicies , ſi tecum reputes Hyperbolum & Cleonem , quibus ad nihil aliud profuit nobilitas Athenarum,niſi vt illorum malefacta redderentur famoſiora.

11 *Ad idem.*

¶ Quibus concinens quod de Nerua imperatore,qui Traianum Hiſpanum ſucceſſorem ſibi deſignauit,Dion Nicæus ſcripſit. Nec eum,ait,deterruit,quod Traianus homo Hiſpanus nec Italus erat,nec Italicus.cenſebat enim virtutem cuiuſque non patriam exiſtimari & ponderari debere. Et quod de Seuero imperatore retulit Auſonius,

Punica origo illi,ſed qui virtute probaret
Non obſtare locum,cum valet ingenium.

Vir extra paradiſum factus, mulier in paradiſo.

D. Ambroſius in d.c.illud.40.di.Illud,ait)animaduerte,quòd extra paradiſum vir factus,intra paradiſum mulier:vt aduertas quòd non loci,non generis nobilitate, ſed virtute vnuſquiſq; gratiam comparat ſibi.Denique extra paradiſum,hoc eſt,in inferiore loco vir factus,melior inuenitur: & illa quæ in meliori loco,hoc eſt,in paradiſo facta eſt,inferior inuenitur.Et Gregorius etiam in d.cap. nos qui.eadem di.Nos,inquit, qui præſumus, non ex locorum vel generis dignitate,ſed morũ nobilitate innoteſcere debemus:nec vrbium claritate,ſed fidei puritate.

12 *Ad idem. Themiſtoclis dictum in Seriphium.*

¶ Plutarchus in vita Themiſtoclis , & in Apophthegmatis ipſius tradit eundem Themiſtoclem, cum eſſet Athenienſis,Seriphio,cuidam in contentione obiectanti, quòd non propria virtute, ſed patriæ ſplendore glorioſus factus eſſet, reſpondiſſe:Neque tu ſi Athenienſis eſſes,clarus extitiſſes: Neque ego ſi Seriphius eſſem,ignobilis. Quibus verbis ſignificabat , nihil equidem ad gloriam & nobilitatem patrium ſolum conferre.Quam & Themiſtoclis hiſtoriam ante Plutarchum poſteris mandauit Plato , circa initia libri primi,de Repub.& M. Tullius in Catone maiore. Ante omnes verò Herodotus in Vrania , qui non Seriphium hunc fuiſſe dicit,ſed Belbitanum nomine Timodemum. Et ex ſacris ſcriptoribus,hoc quoque recenſuit Origenes libro 1.contra Celſum,qui inter cætera conuitia quæ in ipſum protulerat,illud etiam exprobrarat , quòd in vico quodam ignobili natus erat.

13 *Antiſthenis dictum.*

¶ Ipſe Plutarchus,vt ad eum redeamus,in libello de exilio,& Laërtius in vita Antiſthenis tradunt, quòd cum ipſi Antiſtheni fuiſſet probro datum , quòd non eſſet Athenienſis : ſed ei eſſet mater Phrygia,dixiſſe,Et Deũ mater Phrygia eſt.Erat enim ipſius mater ex Thracia.quod & ſcribit Seneca lib.2.Quomodo in ſapientem non cadit iniuria,paulo ante fi. Socratẽ etiam reſpondiſſe cum ei Antiope mater barbara,& Traheſſa obiiciebatur, Nam & deorũ(inquit)matrẽ Ideam eſſe.Nec

abſimil

absimili ratione idem Socrates, cum ei quidam dixisset, ipsum Antisthenem matre esse Threicia, quo illum vellicaret, Tu ne (inquit) arbitraris ex duobus Athenien sibus adeo insignem virum natum? Author Laërtius in Socrate, & in ipso Antisthene. vbi & illud dicit, quòd idem Antisthenes Athenien sibus, gloriantibus, quòd indigenæ essent, dicebat illos cochleis & Bruchis nihilo esse no biliores. Et cùm probro ei daretur aliquando, quòd non esset ex duobus liberis genitus, Neque (inquit) luctatoribus, & tamen luctator sum, quod & ipsum refert Laërtius in vita illius. Demetrius Phalereus in Socratis defensione scripsit, Democritum Abderitem ne Athenas quidem venisse: id quod profecto maius est, vt prodit Laërtius, si quidem tantam contempsit ciuitatem, non ex loco gloriam aucupari volens, verum loco gloriam imponere, quod nos alibi ad aliud retulimus.

14 ¶Aristoteles glorianti cuipiam, quòd magnæ vrbis esset, ὁ δ' ὅτο (ait) σκοπεῖν, ἀλλ' ὁς τις μεγάλης πατρίδος ἄξιος ἐστιν noli hæc cõsiderare, sed an magna, siue illustri patria dignus sis. author idem Laërtius in vita ipsius. Cui simile est quod Zenon apud Maximum sententiarum capite 63. ὁ αὐτὸς μὴ πόθεν ζητεῖν τὸς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἰ μεγάλων πόλεων εἰσίν, ἀλλ' εἰ μεγάλης πόλεως ἄξιοι. Id est, quærendum non esse, sintne homines ex magnis ciuitatibus, sed an magna ciuitate digni sint. Actius in Philocteta ita laudat Vlyssem, vt videri velit patriæ ignobilitatẽ ipsi laudi fuisse. Ita enim de eo scribit in prin. illius tragœdiæ, teste Apuleio de Deo Socratis, Ad idem.

Inclyte paruæ præditę patriæ, nomine celebris, &c.

15 ¶Sed & Plutarchus (vt iterum ad eum reuertamur) in vita Demosthenis in prin. posteaquam illud adduxit ex Euripide siue alio quopiam, quod suprà nu. 7. ex eo attulimus, subdit hæc quæ sequuntur Græcè quidem, sed in hunc sensum, Ego verò ad genuinam illam quæ moribus magna parte, & animi habitu constat, felicitatem consequendam, quàm obscura & ignobili patria, quàm deformi pusillàque matre genitus sis, parum refert puto. Risu quippe dignum fiet, si quis Iulidam, Ceus insulæ non magnæ, per exiguam partem aut Aeginam, quam Atticus quidam Piræo velut oculis mucum eximendum censebat, cum mimos & poëtas bonos, edidisset, viros bonos, absolutáque mente præditos & magnanimos dare posse neget. Nam cæteras quidem artes quæcunque difficiliores paulo sunt, & ad gloriam quandam aspirant, vt verisimile sit in obscuris istis locis velut languere, virtus certè, quemadmodum planta generosa, fortísque & robore suo nixa, quotiescunque ingenium frugi, & animum laboris non intolerantem nacta est, vbilibet radices iacit. Itaque si quicquam vel prudentia vel vsu vitæ ab eo quod rectum est deficiamus, imputare non patriæ tenuitati, sed nobis ipsis decet. Equidem qui historiam non ex vndique obuiis, domesticísve, sed peregrinis, atque iis diuersis, & apud alios aliósque passim disiectis coeuntem rebus, scribere sit aggressus, huic imprimis vrbe præclara, literarum & humanitatis studiosa, modis omnibus sit opus, quo simul & libris omnigenis abundans, & quæcunq; scriptores subterfugere, memoria hominum luculentiore cum fide seruata, audiens ipse & singula coram disquirens, conficere historiam partibus omnibus absolutam possit. Hæc Plutarchus.

16 ¶Postremo habemus gl. in l. j. C. de col. Pal. lib. 11. quòd natus in terra, in qua natus est Christus, non maiori gaudet priuilegio, quàm alius. quam ad hoc ponderat Ro. in d. l. si verò. §. de viro, in 14. fal. ff. sol. matr. & Alex. in addi. Bar. in d. l. j. C. de Alex. prim. lib. 11. Quibus adde quæ Cicero in oratione pro Publio Sylla respondit Lucio Torquato, qui illum dixerat peregrinum, & ex municipio esse. Scribit Casius Neruam adoptasse, atque ad imperium adsciuisse Traianum, quamuis genere Hispanus esset, non ex Italia oriundus, ita existimans, vt ille dicit, Virtutem hominis, nõ genus aut patriam spectari oportere. Sed & huc spectat illud Satyrici poëtæ, Ad idem.

Summos posse viros, & magna exempla daturos
Verue cum in patria, crasso que sub aëre nasci.

17 ¶Sed non omittam tamen quod huc quoque pertinet, quòd locus non nobilitat hominem, sed homo locum. Nam cum Dionysius Syracusanus in Aristippum indignatus, illum extremum omnium fecisset accumbere: Ille, illustrem, inquit, hunc locum fieri & apparere voluisti. author Laërtius. Et Agesilaus ille magnus cum puer adhuc esset, ac in gymnicorum ludorum celebratione in loco parum honorifico à chori magistro collocaretur, paruit quidem, quamuis iam rex esset declaratus, dixítque, Bene sanè est. ostendam enim non loca viris, sed viros locis dignitatem conciliare, ex Plutarcho in apophthegmatis Laconicis. Cui non dissimile est apud eundem illud Damonidæ, qui cum à chori magistro in vltimam chori partem locatus fuisset, Rectè profectò (inquit) ô ductor chori, excogitasti, quo pacto quoque inhonoratus locus honorabilis fieret. Et de altero eorum intelligit idem Plutarchus in conuiuio septem sapientum, cum scribit de Alexidemo Milesio Thrasibuli tyranni filio, qui in loco communi postremo assignatum se conquerebatur, Thales & ipse Milesius, Vererísne, inquit, quemadmodum Aegyptij astra, prout locis quæ percurrunt celsiora aut humiliora apparent, seipsis meliora fieri aut deteriora affirmant, sic tu quoque abiectior & obscurior cuaseris propter inhonoratiorem attributum in conuiuio locum: certè, Lacone non paulo deterior fueris, qui in choro quodam à præsultore in postremum locum reiectus. Euge, inquit, inueneristi quis esset hic quoque honoratior locus. Super quo & tu vide quæ diximus suprà capite septimo, num. nono. Lucas, & seq. *Locus hominem non nobilitat, sed homo locum.*

An

An puniantur, & quomodo, qui sibi falso nobilitatem assumunt. CAP. XIII.

1 *Nobilitatẽ sibi falso asserentes in quod crimen incurrũt.*

QVi sibi nobilitatem propria authoritate falso assumunt, incidunt in crimen falsi, vel etiam in crimen maiestatis, vt dicit Bar. in l.j.col.7.ver.sequitur in diffinitione illata. C.de dign.lib.12. per tex.in l.3.§.vlt.ff.ad leg.Iul.maiest.& in l.j.& 2.in fi.ff.ad leg.Cor.de fal.& in c.1.de reg. iur.lib. 6. Sed horum nullus mihi ad hoc facere videtur, præter primum, quo cauetur eum teneri crimine maiest. qui priuatus potestate magistratúve, quid sciens dolo malo gesserit.

2 ¶Sed horum omnium melior est tex.not. quidem ille, sed omnibus notissimus in l.eos.§.qui se pro milite gesit.ff.de fal.vbi is grauissimè pro delicti qualitate puniẽdus est, qui se pro milite gesserit, cùm non esset miles. Quem tex.not. Bar.ibi contra illum, qui se appellat doctorem, cum non sit, vt scilicet teneatur crimine falsi. Quod & voluit idem Bar.in l.reddatur. C.de professo.& med.lib.10. & in tract.de insig.& armis, in prin.& Pe.An.in c.vt apostolicæ, de priuil. lib.6. & Panor in cap.1.de cler.non ord.min.& Ioan.Ana.in rub.de mag.col.6.& in rub.de crim.fal.col. item 6. Et illum tex. ad hunc casum nostrũ vsurpatæ nobilitatis allegat Io.Plat.in d.l.j.col.3.ver.item illata ideo dictum est. C.de dign.& Io.Ray.in dict.tract.nobilitatis.col.3.& iterum in 6.q.princ.

3 *De eadem re.*

¶Et facit quod in simili scribit Bar.in l.j.per illum tex. C.vt dign.ord.seruc.lib.12.vsurpãtem scienter honorem sibi indebitum, puniri pœna sacrilegij. Et illud quoque de notario voluit Bald.in l.prima.& ibi quoq; Sal.& Cor. C.de testa. Et quod item tradit Pan.in c.dilecta, in vlt.no.de excess.prælat.vsurpantem insignia cuiusquam dignitatis, quã non habet, falsum committere, per d.l.eos,& ibi not.de fals. Sunt enim, vt id illi addas, peculiaria & propria cuiusq; dignitatis, magistratus,& honoris.l.potioris.C.de offic.recto.prouin.& l.si Cohortalis.C.de Cohor.li.12. Ex quibus multa collegit Felyn.in proœmio Decret.col.15.vers.tertia conclusio, & in c.tertio loco.col.j. de prob.& Præp.in c.vt nostrum.col.j.de appel.& nonnulla Rebuf.in tract.nominationum, in 12.q.nu.13.& 14.

4 *De eadem re.*

¶Verùm quod diximus de pœna falsi, procedit, cum quis facit actum quempiam Doctoris, aut nobilis, aut alterius cuiusquam dignitatis, quam quis sibi falso vsurpat. Nam si verbo tantùm huiusmodi dignitates sibi asscripserit, nõ ea pœna punitur, sed alia extraordinaria, vt no. voluit Alex.in add. Bar.in d.§.qui se pro milite.arg.l.si quis.C de aquæ duct.lib.11.& ante eum Bal.quẽ tamen non allegat, in l.qui sub prætextu, in fi.C.de sacrosanct.eccl.vbi loquitur de eo, qui se falso dicit clericum.

An verò nobilitas præscriptione quæri possit. CAP. XIIII.

1 *Nobilitas an, & quomodo præscribatur.*

NObilitas non præscribitur ex vsu & quasi possessione, nisi tanti tẽporis, cuius initij non extat memoria, vt dicit Franc. Ripa, lib.2.respon.c.26. Allobrogum, col.4. vers. non obstat quod dominus, allegátque ad id Io.And.in c.abbates, de priuil.lib.6.& Rom.sing.289. nunquid vsus. Subdítque Ripa ea quæ requiruntur ad huiusmodi præscriptionem præter illud tempus, & inter alia, vt quis vsus fuerit hac nobilitatis prærogatiua, scientibus & patientibus his, qui præsunt regimini ciuitatis, secundum Bar.in lege 2.C.de seruit.& aqua.& Panor.con.18.in causa, col.pen.ver.probatur ad sensum.lib.2.& cons.22.col.vlt.eo.lib.2.vbi tamen nihil de hac re reperi.

2 *An scientia principis requiratur.*

¶Sed tu tamen alios plerosque addere potes, requirentes scientiam principis, aut alterius cuius interest, in præscriptione huiusmodi rerum incorporalium, videlicet ipsum Bar.in l.si publicanus.§. in omnibus.ff.de public.& vectig. Inno.in c.bonæ.le 2.col.2.in verbo, requisitus, de postul.prælat. & in c.conquerente, in verbo, canonicam, de offic.ordi.& in c.2.in verbo, facta, col.j.de in integ.restit. Bald.in c.j.ad fi.de constit.& cons.370.verba rescripti.col.j.lib.1.& cons.340. si pater.vers.super eo.libro quinto,& ipsum Panorm.in c.cum nobis.col.pen.de præscripti.

3 *An verò officiariorũ scientia sufficiat.*

¶Et si eam opi.sequaris, eam ita intelliges, vt sufficiat scientia magistratuum, aut, vt nostri appellant, officiariorum principis, aut alterius, aduersus quem hæc iura incorporalia præscribuntur, etiam si is nesciat. Ita enim nuncupatim voluit ipse Bart.in d.§.in omnibus.& Panor.in d.cap.cùm nobis.& Franc. Aretin.in l more.col.2.ff.de acquir.hæred.& Iacob.à S.Georg.in tract.feudorum, in verbo, cum mero & mixto imperio.col.5.vers.sed an ad acquirendum. Quanquam contrarium tenet Bal. d.cons.370.lib.1.

4 *Qui dicunt scientiam non requiri.*

¶ Verùm sunt alij multi, qui in hac præscriptione temporis immemorialis, quarumcunque rerum non requirunt scientiam superioris, aut alterius contra quem præscribitur, vel officiariorum eorum. In qua sententia fuit glos.in lege, hoc iure.§.ductus aquæ.& ibi Angel.ff.de aqua.quotit.& æsti.Bal. sibi contrarius in cap.1.col.2.vers.sed Bart.dicit.tit, quæ sunt reg.& con.242.antiqua.lib.2.Sal.in l. 2.C.noua vectig.Anton.in cap.peruenit, in multis locis, de censib.Imo.in d.§.in omnibus.& in l.1.§. denique,& ibi etiam Rom.ff de aqua.plu.arc. Alex.cons.6.viso themate. col.2. vers.verior tamen. lib. j.vbi hanc dicit esse communem op.& con.24.ponderatis.col.4. vers.quinimo etiam, lib.5.Felyn.in d.c.cum nobis.col.2.de præscript Iason in l.imperium.colum.9.vers. circa primum dictum, & ibi Franc.Purp.char.& verficu.limitat Iason.ff.de iurisdict.om.iud. Philip.Deci.con. 85.cuius superscriptio incipit, de gradibus.col.2.& cons.271. in casu transmisso.col.j. Iacob.à S. Georg.vbi suprà citauimus.

5 ¶Sed vt redeamus ad principale nostrum propositũ, Alber.in l.imperatores.ff.de Decurio.quærit

an si

BIU Cujas

an si quis steterit in possessione cuiuspiam dignitatis vel nobilitatis (de vtraque enim ii telligit, vt constat ex præcedentibus & sequentibus) per 40.annos, eam præscribet? Et videtur, inquit, quod non, Cum hæ res à principe procedant, per iura prius per eum allegata. Continuò subiungit contrarium videri ex l.si Cohortalis.C.de Cohort.lib.12. Mox autem subdit, Sed videtur quod nobilitas & dignitas procedat à natura.c.de famulis,ibi,dignitate naturæ,de seruis non ord. Ex quibus potes intelligere eum sentire,nobilitatem tempore non præscribi. Cui concinit quod legitimitas (vt ita dixerim)siue ingenuitas,quæ veluti quædam nobilitas est,non prascribitur gl.in l.nemo.ff. de vsucap.pro lega. Quod semper intelligere debes,nisi tempore illo immemoriali,quod nũquam exclusum esse censetur,vt late docuimus in tract.retractuum,tit.2.§.j.gl.2.in verbo, *à tel tempo* numero tertio,hanc partem.

Nobilitas an in alios deriuetur,& in quos & primùm,an in liberos, & in quos. CAP. XV.

1 NObilitas per aliquem acquisita, descendit,veluti ex traduce,in posteros,vt qui maiorum suorum conditionem sequuntur,vt optimè probatur in l.j.vbi Bar.& Io.Plat.& in l Senator,& in l.si Senator.C.de dig.& in l.Senatoris filium. ff.de Sen.cum si.& voluit An.Iser.in const.Siciliæ,incip.prosequentes,& ibi quoque Matt.Afflic.col.6.vers.7.quæro.& Bal.in l cum antiquiorib.col.3.in 8.q.in prin.C.de iure delib.vbi dicit quòd nobilitas à progenitorib. seminatur in posteros,& Luc. Pen.in l.mulieres,col.2.vers.6.ex nobilit.C.de dig.vbi id dicit fortius procedere in nobilitate,quę ex dignitate quæsita est.Guil.Laud.in cle.j.& ibi quoque Card.Flo.in 2.q.de baptis. Et Panor.in c. licet,in fi.de censib.& omnes vbique.Matth.Afflic.in c.j.col.5.ver.sexta nobil.tit.quis dica.dux.vbi hanc dicit nobilitatem generis dici in c.nullus episcopus, quod est vlt.38.dist.& idem Matth.in c.si rusticus,col.j.in 5.no.de pace tenen. *Nobilitas in posteros descendit.*

2 ¶ Quòd tamen intelligit glos.in d.l.j.de dign.vt non extendatur vltra pronepotes,per l.diuo.C.de quæstion.quod & voluit glos.in l.liberos.ff.de Senat.& And. Iser.in d.constitutione Siciliæ, proscquentes,& ibi Matth.Afflic.col.6.in 6.q.per tex.in l.j.C.de priui.eorum,qui in sac.pal.mil.libro 12. & omnes ferè qui de nobilitate scripserunt.Barto autem in d.l.j.col.vlt.de dig.distinguit.Aut illud, ex quo acquiritur nobilitas,transit ad posteros,putà regnum,ducatus,comitatus,& similia. & tunc in infinitum posteri,ad quos eæ res transeunt,erunt ob id nobiles,non ex persona parentum: Aut non transit,& tunc de iure communi nobilitas non transit vltra pronepotes.Sed secundum consuetudinẽ in quibusdam partibus Italiæ,omnes descendentes admittuntur,& habentur pro nobilibus. Et idem ferè voluit.Io.Plat.in d.l.j.col.j.vbi & illud addit, pronepotes hîc accipi inclusiuè ar.l.vlt. in fin.ff.de Senat.Et limitat, vt procedat in illustribus,& superillustribus.Nam in spectabilibus,etiã clarissimis,transit tantum ad filios.l.sed & milites.§.j.ff.de excus.tut.& l.laudabile.C de aduo.diuer. iud.Idem præterea quod Barto.voluit Alua.in c.j.§.cæteri,col.pen.vers quero vsque ad quem gradum,tit.quis dic.dux com.marc. *Sed an ultra pronepotes.*

3 ¶Sed aduerte quia gl.in d.l.j.C.de dign.nominatim loquitur de nobilitate,quę,vt ipsa loquitur,venit per accidens,id est,vt ea ipsa declarat, per dignitatem, sicuti & magna pars eorum,quos suprà citauimus,intelligunt,quasi sentiant nobilitatem generis & originis in infinitũ progredi, vt expressius declarat Marti.Lau.in tracta.de dign.versic.44.incip.vbicunque dignitas. Et ita consuetudine obseruari tradit Alua.in d.c.j.§.cæteri, tit.quis dic.dux.& Io.Plat.in dicta lege prima,col.j.de dign. lib.12.Rayn.in tract.nobilitatis,in 3.q.5 q.prin.& Laur.Calca.conf.8.in causa pendente, col.7.versi. ex prædictis.D.Cos. Guy.in prag.sanct.tit.de elect.§.insuper, in verbo, antiquo,& Matth.Afflic.in constit.Siciliæ,incip.intentionis, col.9.in 6.not. **De eadem re.**

4 ¶ Extende quod dictum est,nobilitatem parentum in filios descendere, vt intelligatur etiam in filiis furiosis & dementibus, qui parentum æquè ac mentis compotes nobilitatem retinent, vt dicit Bartol.in d.l.j.col.5.vers.sciendum est ergo.C.de dign.lib.12.per l.cæcus,& l.cum furiosus.ff.de iud. Imo etiam possunt huiusmodi furiosi & dementes recenter à principe nobilitari, vt nos diximus suprà c.6.nu.34.ex quibus etiam. *An ad furiosos & dementes.*

5 ¶ Extende 2.vt etiam transeat parentum nobilitas ad filios legitimos tantum, puta,ad adoptiuos, vt expresse voluit Rayn.in d.tract.in 4.quæst.5.q.prin.per l.liberos,& l. Senatoris filium.ff.de Sena. vbi non tantum dicuntur Senatoris filij qui naturales sunt, sed & adoptiui.Et huc etiam respicit illud Ouidij lib.4.Fastorum, *Ad ad adoptiuos.*

Hic ad te magna descendit origine mensis,
Et fit adoptiua nobilitate tuus.

Nam & ex oratione Ciceronis pro domo sua ad põtifices apertissimè licet videre,filios adoptiuos sequi conditionem statúmque patris adoptiui,vt si is pater esset patricij generis,& filius quoque talis esset: & è contrario si plebeij, plebeius quoque filius censeretur.Ob idque Clodium illum Pulchrum se in adoptionem P.Fonteio homini plebeio dedisse vt Tribunatum plebis assequi posset, ad quem magistratum non nisi plebeij admittebantur.

6 ¶ At Bonus Curtilius in tract.nobilitatis in 4.parte col.3.ver.quid autem in filiis legitimis tantum, tenet contrarium.Cui & ego accedo.Nam ea nobilitas quæ à parentibus transit ad filios,est veluti ex traduce,& vt dicunt Lau.& Card.in cle.grauis.in prin.de sen.excom.à coruscatione clari san- **De eadem re.**

BIU Cujas

guinis. Quibus adstipulatur illud Iuuenalis à nobis suprà ad aliam rem relatum.

— *Quid prodest Pontice longo*
Sanguine censeri. — Et quod voluit gl. loquẽs de nobilitate sanguinis in l. stemmata. ff. de gradib. aff. Quod quidem non potest accommodari legitimis tantum, vt qui non sunt de sanguine parentum legitimorum tantum. Fatendum tamen filios adoptiuos ex nobilitate parentum nonnihil fieri illustriores, per iura à Ray. allegata. Sed tu hic omnino vide quæ scripsimus in repe. l. si vnquam, in verbo, liberos susceperit, nu. 2. & multis seq. & in tract. retractuum. tit. j. §. j. in gl. 8. in verbo *le parent* nu. 16. sed & ex istis. Et vide etiam quæ dicam infrà in tract. primogen. in 84. q.

7 *An ad liberos natos ante nobilitatem parentis.*

¶ Extende 3. vt item transeat ad filios natos ante nobilitatem patris per tex. in l. Senatoris filium. ff. de Senat. vbi nihil interest, vt quis Senatoris filius dicatur, an in Senatoria dignitate constitus pater eum susceperit, an ante dignitatem Senatoriam, & ibi Guil. Cun. trahit ad nobilitatem, vt videlicet is sit nobilis qui natus est antequam pater nobilitatem assecutus fuerit. Durum enim esset, vt ipse dicit, quòd pater esset nobilis, & filius antè natus remaneret plebeius, ar. l. pen. C. de nupt. & l. cùm oportet. §. 1. C. de bonis quæ liberis. Et illum sequitur Ioannes Rayn. in dicto tractatu nobilitatis, in 8. q. 5. q. prin. vbi tamen dicit, quòd non est in tanto ordine vel gradu nobilitatis, quãto pater ipse est, aut filius posteà natus, per id quod voluit gl. in d. l. Senatoris filium, quòd natus ex illustri ante dignitatem adeptam, est clarissimus solùm: natus postea, illustris, vt patet, quod & idem dicit glos. in l. si Senator. C. de dign. lib. duodecimo, quam sequitur And. de Barul. & Io. Plat. qui & hoc quoque dicit, filium antè natum esse nobilem.

8 *De eadem re.*

¶ Et optimè facit quod scribit Anto. Rosel. in tract. legitimationũ. q. 61. Quòd si in priuilegio legitimandi sint excepti filij nobilium, intelliguntur excepti & ij, qui nati sunt ante nobilitatem patris, & ita dicit consuluisse patrem suum. Et idem voluit Zoch. qui ita dicit multos Doctores consuluisse, & se quoque cum illis in cap. per venerabilem, & ibi etiam Card. Alexand. in §. vlt. char. antepe. vers. quæro secundò principaliter, extrà qui fili. sunt leg. Et hanc partem obseruat Gallorum generalis consuetudo.

9 *De eadem re.*

¶ In contrarium tamen faciunt multi tex. & inter cæteros, in dicta l. si Senator, nuncupatim distinguens natos ante dignitatem patris, & posteà natos, vt videlicet illi sint priuati, hi potiantur patris dignitate. Et tex. in l. vlt. C. de Decur. lib. 10. in illis verbis, sed progenit*i* fil*j*, antequam ad fisci patronatum peruenerint, in conditione pristina remaneant. Et quod speciatim ad casum nostrum pertinet, Bar. in l. 2. §. in filiis. ff. de Decuri. tenet nobilitatẽ patris non transire ad filios ante natos propterea quæ huiusmodi filios non puniri ex statuto aggrauãte pœnam nobilium. quem & in hoc casu expres refert & sequitur Bal. in l. imperialis. §. his illud, ante fi. C. de nup. & Io. Plat. sibi contrarius in l. cùm adoptiuum. C. de Decur. lib. 10. & Car. Alex. in c. iam itaque. 1. q. 4. Sed tu vide quæ dicam infrà in c. 35. nu. 3. & latiùs tract. Primogeniorum, in 31. q.

10 *An ad naturales tantùm.*

¶ Sed & illud quoque limitandum est, vt videlicet transeat nobilitas ad legitimos & naturales, non etiam ad naturales tantùm, id est, nothos, & non legitimos, quos vulgò bastardos vocamus, sicuti voluit Bartol. in d. l. j. col. 4. vers. item pone ex eodem. C. de dign. lib. 12. & Bal. in l. cùm legitimæ. ff. de stat. homi. vbi dicit quòd bastardi nobilium, etiam ex persona matrum, non sunt nobiles, quia sordes non meretur nominari inter præcipuos, l. humilem. C. de incest. nup. & idem Baldus in cap. innotuit, columna vlt. versic. nota quòd nobilitas, de elect. vbi etiam dicit, quòd nobilitas patris filios degeneres non potest nobilitare, etiam si mater fuerit deflorata vi vel dolo. Et ideò, inquit bastardi nobilium non sunt nobiles, quia non decidunt ab aliquo fonte nobili, sed à sanguine putrido. Et sicut non sunt nobiles, quo ad dignitatem, sic nec contrà quò ad pœnas statutorum, quia contrariorum est eadem disciplina. Et hoc, inquit, sæpe cõtingit de facto in terris Tusciæ. & idem Bal. in l. cum antiquioribus, columna 3. in 8. q. in princ. C. de iure delibe. vbi dicitur, quòd nobilitas non transmittitur in posteros, nisi per legitimam lineam. & Anton. in cap. per venerabilem, & ibi quoque Card. Alexand. in 3. notab. extrà, qui fili. sunt legit. & idem Anto. cons. 54. Iesu Christi, &c. videtur primò dum loquitur de turri Asinellinorum Bononiæ. Floria. in l. qui testamentum, in fin. ff. de proba. & Petr. An. cons. 389. visis diligenter iuribus, vbi dicit quòd illegitimi ex nobilibus procreati, non possunt se tueri à solutione collectarum, tanquam nobiles. Neque enim, vt ipse subdit, & etiam Floria. vbi suprà, Bastardi veniunt appellatione nobilium, siue loquamur in fauorabilibus, siue in odiosis, per not. per gl. in cle. j. de baptis. & ita dicunt consuluisse Dy. cons. incip. In Christi nomine amen, diligenter considerata, ea videlicet ratione motum, quia illegitimi nullam cognationem vel agnationem retinent ex parte patris, per l. si spurius. ff. vnde cogna. Ita quoque voluit Imol. in l. ex facto. §. si quis rogatus, col. 14. & ibi Alex. char. vlt. ff. ad Trebel. Domi. consil. 140. quò ad primum dubium, in fin. Nicol. Vbal. in tract. de succes. ab intest. in 4. specie filiorum. Alua. in c. j. §. cæteri, col. 3. vers. quæro an bastardi, tit. quis dic. dux. com. mar. Raph. & Philip. Cor. in d. l. vlt. C. de verbo. sign. Io. Rayn. in d. tract. nobilitatis in 2. q. 5. q. prin. Anto. Rosel. in d. tracta. de potest. Imper. & Papæ, in vlt. q. versi. hanc dignitatem. Cepol. in d. tracta. de impe. mil. delig. in materia nobilitatis, in 11. op. Alexand. consil. 25. circa primum, col. 2. vers. & tanto magis, lib. 1. & cons. 87. visis codicillis, col. 2. vndecimò probatur, libro 2. & cons. 172. visis duobus, in 2. dubio, libro 7. & Gui. Papæ, decis. 580. an bastardus. Fran. Cur. Senior in repet. l. admonendi, columna tertia, de iureiur. D. Cos. Guy. in cap.

1. in

1.in verbo filij,tit.de nu.& quali.Car.& Fran.Aret.in cap.ſuper eo.le 2.col 3.ver.de nobilitate, & ibi etiam Felyn.col.3.de teſtib.& idem Fely.in c.in præſentia,col.11.verſ.quartò in quantum, de probat. Carolus Rui.conſ.77.viſo, col.3.nu.7. lib.3.vbi dicit hos baſtardos nobilium eſſe viliores & deterioris conditionis,quàm plebeiorum.pro quo vide quæ dicam infrà verſ.abhinc 4.& ſeq.Maria Soci.iunior.conſ.86.diſputatur in præſenti,col.6.nu.19.lib.2.

Baſtardi non potiuntur priuilegiis & dignitate parentum.

11 ¶ Et generale eſt,vt huiuſmodi naturales filij non potiantur priuilegiis & dignitate parentum, vt cæteri filij.l.ex libera.C.de ſuis & legit.vbi Bal.dicit,quòd ſpurij nihil ex honore parentũ recipiũt. Quod & voluit gloſ.in cl.j.in verbo liberi.& ibi Imo. & Card.Flo.poſt alios antiquiores,de baptiſ. quam quidem gl.ſeq.ipſe Bal.in l.generaliter.§.cùm autem. C.de inſtit.& ſubſtit.dicítque per eam baſtardos non includi in diſpoſitione legali,quantùm ad commodum & honores. Hínc que fieri,vt in feudis non comprehendantur.c.naturales.tit.ſi de feud.fue.cont.int.do. & ag.& in c.quidam,tit. hîc finit lex Cor.Nam feudum,inquit,honor eſt.Et idem quoque de honore voluit Bar.conſ.229. cauetur ſtatuto,col.2.& Flor.in d.l.qui teſtamentum.ff.de prob.Et de priuilegio quoque Bald. in l. filium,in 2.& 3.lect.ff.qui ſunt ſui vel alie.iur .Domi.conſ.140.dubium primò,in fin.Nicol.Peruſ.in tract.de ſucce.ab inte.in 4.ſpecie filiorum,in fi.vbi dicit, quòd regula Cancellariæ priuilegiãs filios nobilium,non comprehendit illegitimos.Propterea que etiam Ioan.Plat.in l.ſi Senator.C.de dign. lib.12.intelligit eum tex.cõcedentem filiis priuilegium,dignitatémque paternam, in filiis legitimis & naturalibus, non etiam in naturalibus tantùm.Nam ij,inquit,conditionem matris,non patris ſequuntur.l.lex naturæ.ff.de ſta.homi.

Baſtardi non ſunt de domo parentum.

12 ¶ Quibus adſtipulatur , quòd baſtardi ipſi non dicuntur eſſe de domo ſiue agnatione,aut familia parentum,ſiue Caſata , vt Itali vulgò appellant , nec poſſunt eorum inſignia,aut,vt vulgò vocant, arma deferre.Primum enim voluit Dy.in leg.cùm pater.§.mater.ff.de leg.2.& con.incip.diligenter conſiderata. Andr.Iſer.in c.j. tit.ſi de feud.defunct. Bar.in l.tutelas,in prin.ff.de ca.dimi.vbi tamen diſtinguit,& in l.pronunciatio,per illum text.ff.de verb.ſigni.& in l.vlt.& ibi quoque Bald.Salyc.& alij.C.eo.& idem Bar.in tract. de inſig.& ar.col.2. Bal.in d.l.filium,in 2.primis lec.& ibi Ang.ff. de his qui ſunt ſui vel ali.iur.& in d.l.generaliter.§.cùm autem.C.de inſt.& ſubſt.& in d.l.ex libera,per eum tex.& ibi quoque Corne.C.de ſuis & leg.vbi ipſe Bald.dicit ita fuiſſe determinatum in quæſtione nobilium de Petra mala.& inc.per tuas,de probat.& in c.nonnulli,col.2.verſic.ſed an ſpurij, de reſcrip.& conſ.441.ad euidentiam,in princ.lib.3.& conſ.65.filia,poſt princ.libr.4.& conſ.318.matrimonium,col.2.co.lib.4.& con.268.proponitur quòd quidam lib.5.Alberi,in 1.parte ſtatutorum, q.138.inci.item Dy.conſilium,ante fin.Ang.in d.l.ex facto.§.ſi quis rogatus,col.2.ff.ad S.C.Treb.vbi & illud dicit de nobilibus de Petra mala,& conſ.30.domina Frãciſca. Flor.in d.l. qui teſtamentum, ad fi.ff.de probati.Pet.Anc.& Phili.Fran.in c.j.ſtatim poſt prin.de ſciſma.lib.6.Idem Anc.in repet. c.j.in 14.q.prin.ver.dubitat alibi,de conſt.& d.con.389.Ioan. Plat.in d.l.ſi Senator ad fi.C.de digni. lib.12.Ioan.Ana.in cap.cùm dilectus,ante fin.de accuſati.Nico.Peruſ.in d.tract.de ſucceſ.ab inte.in 4.ſpecie filiorum.Bolo.in addi.conſ.Ioann.Ana.conſ.46.dubia,in tertio dubio. De quo tamen latè recentiores in d.l.vlt.C.de verb.ſign.& in d.l.ex facto.§.ſi rogatus.ff.ad Treb.vbi pleniſsimè Alex. char.pe.& Bened.Cap.conſ.40.punctus fuit quidam Bertus , per totum 1.dubium,& Corn.conſil. 169.in hac,conſi.2.verſic.non itaque,& conſ.ſequen.verſic.dato autem, libro 3.& Guid.Pap. ſingu. 897.verſiculo baſtardus, & ſing.980.verſic.ius agnationis,& Socin.conſilio 102.viſis,colum.4.verſic.reſtat igitur,libro 3.& Cos.Guy.vbi ſuprà.Et huc pertinet lex Periclis ne nothi cenſerentur ciues Athenienſes & è genere parentum,quam tamen poſtea abrogauit mortuis ſuis filiis legitimis & nothis tantùm ſuperſtitibus , ne eius nomen & genus deficeret , vt ſcribit Plutarchus in vita illius, non multò ante finem. Quódque apud Phryges nullus ex regio genere eſſe dicebatur,niſi qui eſſent ex legitimis vxoribus, vt tradit Dares Phrygius, ſi eius ſit liber,qui de excidio Troiæ inſcribitur.

Baſtardis non licet deferre inſignia parentum.

13 ¶ Secundum quoq;,non licere baſtardis deferre arma parentum,voluit Dy.in d.l.cum pater.§.mater.ff.de leg.2.Bar.in d.l.vlt.C.de ver.ſign.& in d.tract.de inſig.& armis,& Bal.in d.l.filium,in j.lec. ff.de his qui ſunt ſui,vel alie.iur.& in d.l.generaliter.§.cùm autem.in fi.C.de inſtit.& ſubſti.Anto.in d.c.per venerabilem,col.16.verſ.de alio effectu, ibi,plus dicit & ibi quoq; Panor. col.pen.& Card. Alex.in 3.no.qui fili.ſunt legi.& idem Anto.in d.con.54.Io.Ana.in d.c.cùm dilectus,de accu.Nicol. Vbal.vbi ſuprà,Aluaro.in d.§.cæteri,co.pe.tit.quis dica.dux.co.mar. Pet.Belluga.in ſpeculo principum,tit.de prin.prohib,militem guerrificare,col.5. Guid.Pap.d.deci.580.& d.in.897.D.Bened.in repe.c.Raynutius in verbo,Raynutius de Claramonte,nu.35.& Coſ.Guy,vbi ſuprà.

Baſtardi infames.

14 ¶ Nam baſtardi ſunt infames, & vilis conditionis,ſi Azo.credimus in ſumma. C.de infa.in princip. quem ſequitur Bal.in l.j.col.j.C.de iure aur.annullo.in id quoque citans tex.in l.vlt.C.de nat.lib. & idem Bal.in l.in bonæfidei,col.j.verſ.idem dico.C.de iureiur. & in d.l.generaliter.§.cùm autem,& ibi etiam Alexand.C.de inſtit.& ſubſtit.ipſe Bald.in l.3.in prin.in vlt.not.ff.de lib.& poſth.& in d.c. j.§.naturales,col. 2.& ibi Cardi.Alex.in princ.tit.ſi de feud.fuer.cont.inter do. & agn.& idem Bald. conſ.373.præmittendum eſt,in princ.lib.j.vbi tamen intelligit eos eſſe infames, reſpectu & comparatione legitimorum,& conſil.207.q talis eſt,ſpurius, col.2.verſ.ex his infero, libro 2.vbi etiam in col.penul.dicit ſpurium eſſe turpem perſonam,per text.in §.ſorori,Inſti.de inoffi.teſt.& Salyc.in l.ſi

BIU Cujas

vnquam.C.de reuo.don.Gasp.Cald.conſ.2.tit.de fid. inſtr.vbi id intelligit, vt & plerique omnes, de infamia facti,nõ iuris.Raph.Corne.& Alex.in addi.Bar.in d.l.vlt.C.de verb.ſign.Ro.conſ.96.ſuper eo,poſt princ.Io.Ana.in d.cùm dilectus,col.vlt.de accuſ.Alex.in l.3.col.2. ff de lib.& poſth.& conſ. 2.viſis codicillis,col.item 2.verſ.11.probatur,lib.j.& d.conſ.25.vbi ſuprà,cod.lib.j.& con.67. conſideratis,col.4.verſ.& tales illegitimè nati,eo lib.j.& conſ.94. eodem initio,col.3. verſic.quintò quia etiam,cod.lib.j.& conſ.80.examinato col.j.lib.2.& d.conſ.87.col.2.verſ.& illegitimè nati,cod.lib. 2.& conſ.57.in caſu præmiſſo,lib.4.& conſ,172.viſis duobus,in 2.dubio,li.7.Nicol.Vbal.in d.tract. ſucceſsionum ab inte.in j.parte.in 4.ſpecie liberorum.Cacia.in rep.l.ſi qua illuſtris,col.26.C.ad Orphi.Barb.con.15.clementiſsimi,col.6.lib.4.Franc.Curt.Senior i.. rep.l.admonendi,col.2.& iterum col.27.verſ.22.ff.de iureiur.vbi ex hoc dicit in poſteriori loco, hos non eſſe admittendos ad dignitates,& conſ.74.ſuper memorati,col.26.verſ.ſexta differentia. Lud. Bolo.qui id dicit ſing.in repe. auth.habita,col.19.verſ.modò quæro qui poſſunt. C.ne filius pro patre, Iaſ.in l.fratris, ad fin.C.de inoffi.teſt.& conſ.154.in cauſa mota,col.7.verſ.vnde dicit Do.lib.2.Phili.Deciſ.conſ.602.viſo puncto,col.vlt.& Matt.Afflict.in conſti. Siciliæ incip proſequentes,in 8.no.Et è Theologis ſcholaſticis Alex.Hales in 3.par.ſuæ ſummæ.q.48.membro 4.ar.3.§.j.

15 *Vnus teſtis ſpurius nõ facit deferri iuramentum.* *Nec illi defertur.* *Spurius an poſſit ferre teſtimonium.* *An autẽ doctorari poſsit.* *An notarius creari.*

¶Et propterea dicit Ro.in l.admonendi,& ibi poſt eum Cacia.in repe. col.60.verſ.25.ff.de iureiur. quòd propter vnum teſtem ſpurium non defertur iuramentum in ſupplementum, vel in defectum probationis,cum ſpurius ille teſtis ſit infamis & vilis.Et ſubdit Cacia. verſ.ſeq. quòd eadem ratione non defertur iuramentum ſpurio,in ſupplementum probationis. & idem voluit Franc.Cur. Senior,ibi in repe.col.2.& Hip.Marſi.ſing.273.notiſsimum eſt in iure, poſt princ.Et dicit Bal.vt à nõnullis citatur in cap.j.§.iniuria,tit.de pace.iur.fir.quòd ſpurius non poteſt ferre teſtimoniũ niſi contra ſimilẽ,& ſequitur, vt & illi dicunt. Alex.conſ.49.li.4.apud quos tamen non inueni,& Matt. Afflict in tit,de aleatorib.col.3.ver.36.De quo tamen vide late Andr. Iſer.in conſti. Siciliæ incip.ſicut accepimus,& ibi ipſum Matth. Afflict.in 3.no. Nec poteſt doctoratus inſignibus decorari,vt voluit Io.Ligna.in proœ.cle.Card.Flo.& Pet. An.in proœmio 6.& Card.Flor.in cle.2.in 2.q.verſic.12.de magi.& Matth.Afflict.in conſtit.Ciciliæ incip.conſtitutione præſenti, col.2. Ludo. Bolo.in repe.d. auth.habita,vbi ſuprà.licèt Cardi.dubitet,imò videatur inclinare in contrariam ſententiam,in rep. cap.perpendimus,de ſent.excom.quoniam hic honos non publicus eſt, ſed priuatus.Sicuti etiã dubitat Io.Ana.in c.quantò,col.2.verſ.quartò poteſt inferri,de magi. Nec poteſt eſſe notarius ad tribunal cauſarum,vt conſuluit Alex.d.conſ.80.col.1.lib.2.

16 *An indignus qui inſtituatur hæres.* *An ad ſacros ordines promoueri.* *An ad beneficia.* *Lex Moſaica.*

¶Et ex hoc quoque fit,vt quis poſsit querelare,vt noſtri loquuntur, teſtamentum fratris,in quo baſtardus eſt inſtitutus,nẽpe quia turpis & infamis perſona, & indigna quæ inſtituatur, vt voluit Cy. in l.fratres,& ibi Iaſon in fi.C.de inof.teſt.& Bal.in l.j.C.de nat.lib.& Ale.in l.ex facto,col.5.in prin. ff.de vulg.& pup.ſubſti.Vt interim omittam huiuſmodi baſtardos arceri à ſacris ordinibus,ca.j.de fili.presby.& c.conſuluit,de ſer.non ordin.Atque etiam à ſacerdotiis, id eſt,vt noſtri appellant beneficiis.d.c.j.de fili.presb & cap.j.& 2.eod.tit.lib.6.& c.cùm in cunctis, & c.innotuit,extrà de elect. Quod & ortum habuiſſe videtur à legibus Moſaicis quibus prohibebatur manzer,hoc eſt,de ſcorto natus ingredi in eccleſiam domini, vſque ad decimam generationem, Deutero.23.Idque adeò præciſum eſt,vt ſi Papa baſtardo faciat gratiam promouendi ad omnem dignitatem, id ad beneficia non trahitur,niſi ſpecialis eorum mentio facta fuerit,vt dicitur voluiſſe Inn.in c.dilectus, le 3. de præbend.licèt in meo codice id non repererim ita tamen eum citat & ſequitur Fely.in c.veniẽs, col.j.de accuſat.vbi id dicit not.& Hippo.Marſi.qui & id dicit ſing.in ſing.193.baſtardi.

17 *An ſaltem ad legitimatos nobilitas deſcendat.*

¶Hoc amplia quod dictum eſt,baſtardos nobilium non eſſe nobiles,vt etiam procedat,ſi fuerint legitimati.Neque enim tunc ſunt nobiles, vt ſing.voluit Bal.in c.per tuas,verſ.quæro in honoribus, de maio.& obed.ſequitur & commendat Alex.in d l ex facto.§.ſi quis rogatus, col.vlt.ff.ad Treb. Et Franc.Cur.Senior.in repet.d.l.admonendi,col.2.ff.de iureiuran.Et idem voluit Steph. Bertran. conſ.169.exiſtimo,nu.8.lib.2.

18 *Baſtardus etiã legitimatus infamis eſt.* *Manet enim cicatrix & litura.* *Et debet reuerentiam fratribus legitimis.*

¶Pro quo facit,quod alibi dicit idem Bald.videlicet in d.l.generaliter. §.cùm autem. C.de inſtitu. & ſubſtit.quòd baſtardus legitimatus,eſt etiam infamis. Ideóque non ſuccedit in feudo,per d.cap. naturales,tit.ſi de feu.fuer.cont.inter do.& ag.quia feudum honor eſt & beneficium,ſequitur & dicit no.Alex.in d.l.3.in princ.ff.de lib.& poſth.& Roch.Cur.in tract.de iur.patr.in verbo, cõpetens alicui,in j.q.Cæſar.Lamber.in cod.tract.in 29.art.2.q.prin.2.partis libro j. columna ſecunda,num. 10.& Hipp.Marſil.ſing.273.vbi & ad hoc adducit,quod ſcribit ipſe Bald.in cap.vlti.circa medium, de tranſla.epiſc.quod ſpurius legitimatus,ſimilis eſt homini curato à vulnere,cuius aliqua remanet cicatrix.Et quod dicit gl.no.vt ipſe dicit,licèt non reperi,in c.conſtituit.17.q.4 quod infamia remanet apud infamem,extincta etiam cauſa infamiæ, id eſt, vt vtar verbis Claudij Cæſaris apud Suetonium cap.16.extat litura.

19 *Veneti nõ admittunt baſtardos in ſuũ conſilium.*

¶Et propterea etiam Bald.in d.cap.per tuas, paulò poſt id quod diximus,aſſerit legitimatum debere reuerentiam legitimè natis,nec debere ſedere ad eandem menſam. Ex hoc quoque fortaſsis prodiit Venetorum inſtitutum,qui natos illegitimè in ſuum cõſilium non admittunt,tametſi poſteà quoquomodo iura legitimorum nacti ſunt,ſicuti refert Fulgo.conſilio 62.ſtante ſtatuto,columna ſecunda,verſic.hócque euidentius.

¶Contr

BIU Cujas

20 ¶ Contrarium tamen in noſtro caſu nobilitatis, nulla horum mentione facta, voluit Bo. Curti. in d. tracta. nobilitatis in 4. parte, columna 5. per ea, quæ vulgò traduntur de viribus legitimationis, & Pau. Pariſ. conſ. 58. agit, col. 5. num. 45. libr. 4. Et idem etiam, licèt non dicant, voluit Bald. conſ. 146. titulus principis Achaiæ, col. 3. verſ. & primò qualis debeat, in duobus locis, lib. 1. vbi dicit quòd legitimati deinceps non ſunt turpes perſonæ, per l. imperialis. §. præſenti. C. de nupti. in illis verbis, omni macula penitus direpta, neque vocabulum inhoneſtum eis inhærere. & l. qui in prouincia. §. diuus ff. de rit. nupt. Sed & idem voluit ipſe Bald. conſ. 387. reſpondendo ad dubia, col. vlti. lib. 5. vbi idem propemodum eſt conſil.

Contrarium eorum quæ dicta ſunt.

21 ¶ Tamen ſi priorem illam ſententiam teneas, eam intelliges procedere, niſi eſſet legitimatus per ſubſequens matrimonium, per not. per Bal. & alios in d. §. naturales, ſi de feu. fuc. contro. inter do. & ag. cum concord. traditis per Alexan. & recentiores in d. l. ex facto. §. ſi quis rogatus ff. ad Trebel. & quæ latè dicemus infrà in tract. primogenituræ, in 34. q. Et ita videtur ſentire in noſtro caſu nobilitatis Ray. in tract. de nobilitate, in 9. q. 5 q. prin.

Quid in legitimatis per matrimonium.

22 ¶ Sed hîc quæri poteſt an ex matrimonio à nobili viro contracto cum muliere ignobili, ex qua antè ſuſceperat liberos, ij liberi legitimentur, ſicque nobiles efficiantur. Dubium enim id facit text. in §. ſed & aliud, ibi, neque dignam eam exiſtimauit legitimo quodam nomine, in auth. qui. mo. natu. effi. legi. ex quo Angel. ibi nuncupatim dicit, huiuſmodi liberos, in caſu de quo loquimur, non effici legitimos, cùm huiuſcemodi matrimonium honeſtè contrahi non poſsit, moribúſq; hominum ſit reprobatum. & id dicit de facto ſe vidiſſe ſeruari. Et idem eadem ratione dicit, Si quis meretricem, ex qua priùs habuerat liberos, duxerit vxorem. quod poſtremum etiam renuit ipſe Angel in §. j. eiuſdem tit. Et idem in priore loco dicit conſuluiſſe Bar. Fran. Piſa. Ang. de Aurelia, & Hugo. de Pellolis Peruſi, & ſequitur Io. Lupus qui & alios in id citat in rep. c. veſtras. §. j. col. 2. verſic. imò fortiùs, de donat. inter vir. & vxo.

Quid in matrimonio contracto à nobili cũ ignobili muliere.

23 ¶ Verùm contrarium voluit non obſcurè idem Angel. in §. quia verò legem, in auth. vt lice. mat. & auiæ. & expreſsiùs Petr. Vbal. Peruſi. in tractatu ſucceſsionum ab inte. col. 11. verſic. & ſic habet locum dicta regula, vbi reprehendit ipſum Ang. contrarium tenentem in illo priori loco, & nouiſsimè Iaſon. conſ. 234. ſolemnis, lib. 2. tum quia ex generali regula legitimãtur filij per matrimonium, ſi tempore coitus potuerit eſſe matrimonium c. tanta, qui filij ſunt legit. Et id quidem ex quocunque coitu nati fuerint, vt per Ioan. And. in cap. ſine culpa, de reg. iur. lib. 6. in merc. & Ant. in d. cap. tanta, col. vlt. paulò ante fi. tum vt addit Iaſ. quia tex. habemus probantem ex matrimonio contracto cum ancilla vel liberta, legitimari filios priùs natos, in §. vlt. in auth. de trien. & ſem. & in §. j. in auth. vt libert. de cæter. Quamuis ancillæ & libertæ vilis & abiectæ conditionis ſint. l. humilem. C. de inceſt. nupti. & c. propoſuit, de coniu. ſer. Tum quia gl. eſt no. in c. non omnis, in verbo, cõſtituente, 32. q. 2. Quòd Iacob contrahẽdo nuptias cum ancilla, ex qua liberos ſuſceperat, eos legitimauit. Et hanc quoque ſententiam ſequitur Io. Lupus ſibi contrarius in illa eadem repe. d. c. per veſtras. §. 20. col. pen. verſ. ex his etiam reſultat.

De eadem re.

24 ¶ Amplia ſecũdò, vt etiam ita procedat, vt filij legitimi & naturales ipſorum baſtardorum nõ ſint nobiles, vt qui non ſint de dominio vel caſata, vt expreſsè voluit Bal. in d. l. vlt. ad fi. C. de verb. ſign. & poſt eum Pet. An. d. conſil. 389. moti hac ratione, quia nulla conſequentia legitima poteſt eſſe ex illegitimo naſcendi principio, & radice corrupta. d. l. vlt. C. de natur. lib. Vnde, vt ſubdunt, dicit ille canon, ex infecta radice fructus non producitur, & non bono peraguntur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. c. principatus. j. q. j. Et ſequitur Card. Ale. in c. venerabilẽ in prin. col. 3. qui fili. ſunt legit. Nam & ex ſtatutis Sabaudiæ (hi ſunt Allobroges) filij legitimi baſtardorum nobilium non debent deferre cognomen & arma ipſorum nobilium, vt ſcribitur lib. 3. dictorum ſtatutorum. cap. item 3. incip. quia naturales. Quibus adde quæ longè latéque in eam rem congregabo, infrà in materia primogenituræ in 12. q.

Quid in filijs legitimis & naturalibus ipſorum baſtardorum.

25 ¶ Et hæc quidem procedunt de iure communi, verùm de conſuetudine aliter, vt videlicet baſtardi nobilium, maximè magnarum domorum, ſint nobiles, vt expreſsè voluit Ray. in d. tract. nobilitatis in 2. q. 5. q. prin. Vbi loquitur de baſtardo Sabaudiæ. Cui quidem conſuetudini ſtandum eſt, per id quod in ſimili dicit Bartol. in d. tract. de inſig. & art. col. 2. vbi dicit, quòd licèt de iure communi non poſsint baſtardi vti inſignibus ſuorum parentum, quòd iam ſuprà diximus: tamen contrarium obſeruatur in Thuſcia de conſuetudine, cui ſtandum eſt. Et ita quoque Domi. in c. ſtatutum, le 2. in prin. co. vlt de hære. lib. 6. Soc. con. 102. viſis, co. 4. verſ. ſecundò quia prouocabatur, li. 3. & Matt. Affl. in trac. protomiſeos, in gl. j. col. 11. verſ. item quæro an conſanguineis, baſtardis vbi dicit eſſe generalem conſuetudinem, quod baſtardi deferãt arma domus, & in c. j. col. 7. verſ. an autem ſpurij, ti. quis dic. dux. & Nico. Peruſ. in tract. de ſucceſ. ab inte. in quarta ſpecie filiorum. vbi tamen dicit quòd in Francia & Britannia baſtardi in ſuis armis deferunt barram, vt loquitur, tranſuerſam à ſiniſtra parte ad dextram. Et certè in Francia hoc obſeruamus, vt baſtardi nobilium nobiles reputentur, ſintque immunes à ſubſidiis popularibus, & in vniuerſum potiantur priuilegijs nobiliũ, præterquam quòd non ſuccedunt, vt etiam retulit Guid. Pap. deci. 580. an baſtardi vbi & illud de inſignibus aſcribit, & D. Boër. deciſ. 127. ad ſecundam, ad fi. Et adde Angel. in leg. ex facto. §. ſi qui rogatus. ff. ad Trebel. vbi dicit quòd apud Tuſcos baſtardi ſunt de domo. quod & idem dicit ipſe Ang. conſilio 30. domina Franciſca. vbi & idem dicit obſeruari Peruſij, & poſt eum Domi. in dicto capitulo ſtatutum, le 2.

Quid de conſuetudine.

BIU Cujas

in prin.col.vlt.versic.no.ex his,de hæret,lib.6.

26 *An saltem bastardi dicantur filij nobilium.*

¶ Sed &, quantùm ad ius commune pertinet, duobus modis est limittandum quod dictum est, bastardos nobilium non esse nobiles, siue non venire appellatione nobilium: Primo modo, vt ita procedat & in illis terminis, in quibus semper locuti sumus. At nihilominus dicuntur bastardi filij nobilium, veniúntque appellatione filiorum nobilium, in iis scilicet casibus, in quibus aliàs bastardi veniunt appellatione filiorum: quod quando sit, poteris colligere ex iis quæ no. Bal. in l. libertinum. C. de interdi. mat. Et ita expressè voluit Nico. Perus. in tract. de succes. ab in. char. 7. col. 3. vers. vnde cogitandum. Contrarium tamen voluit Alber. in j. parte statutorum, q. 61. item quæro si statuto ciuitatis, vbi dicit quòd si magnates, eorúmque filij ex statuto teneantur satisdare de non offendendo populares, non comprehenduntur filij spurij magnatum.

27 *De eadem re.*

¶ Tamen si priorem partem teneas eam intellige procedere in materia indifferenti, aliàs secus, verbi gratia. Si statutum in casu honoris aut dignitatis faciat mentionem de filiis nobilũ, non comprehenduntur bastardi, cùm non sint huiusmodi dignitatis capaces, nisi cùm desunt cæteri, per l. generaliter. §. spurius. ff. de Decur. Et ita in specie consuluit Angel. d. conf. 30. vers. quidam autem sunt, & sequitur Domi. in d. c. statutum, le 2. col. 2. de hære. & Nicol. Perus. in tracta. de succes. ab intest. in j. parte in 4. specie filiorum, col. vlt.

28 *An dicãtur nobiles de patrimonio.*

¶ Secundo modo procedit, nisi statutum aut alia dispositio faceret mentionem de nobilibus de patrimonio, vt est statutum Pisanum magis puniens nobiles de patrimonio, quàm populares. Nam cum hæc verba sonent in naturam magis, quàm in ius (Idem enim significat nobilis de patrimonio, quod de nobili patre natus) tunc comprehenduntur bastardi nobilium. Ita voluit Bartolus in l tutelas, in prin. ff. de cap dimi. & in d. l vlt. C. de verb. sign. & Ang. in d. l. ex facto. §. si quis, col. 2. vers. fallit si statutum. ff. ad S. C. Trebel. & Io. Plat. in l. si Senator, in fi. C. de digni. lib. 12. & Pet. An. in rep. c. j. in 14. q. prin. vers. dubitat alibi, de constit. Et facit quod scribit Anto. d. conf. 54.

29 *De eadem re.*

¶ Sed Raph. Fulgo. in d. l. vlti. de verb. sign. huic sententiæ contradicit, quoniam statutum non dicit natos ex nobili patre (quo casu comprehenderetur bastardus filius nobilis) sed dicit nobiles de patrimonio, quo casu non comprehenduntur bastardi, vt qui nobiles non sint, & sequitur Corne. in d. l. vlt. arguens Bar. quòd vtrumcunq; casum confuderit, & idem quoque voluit Imol. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus, & ibi quoque Alexand. columna vltima. ff. ad S C. Trebel. & Nicol. Peru. vbi suprà proximè citauimus.

30 *Bastardorum laudes.*

¶ Porrò ne quis putet ex iis quæ diximus, bastardos, quos vocamus, adeo contẽptui esse habẽdos, vt omnino reiiciendi sint, & ab omnibus honoribus arcendi, habemus text. in l. generaliter. §. spurios, & l. spurij, in princip. ff de Decurio. spurios in ordinem Decurionatus adlegi posse: quamuis alibi scriptum sit, infames creari Decuriones non posse. l. eos. ff. eodem titulo, & l. infamia. C. eodem quoque titulo, libro decimo, vt hinc intelligas, non verum esse quòd suprà diximus ex aliorum sententia, bastardos infames esse & viles. Et id nũcupatim eadem ratione voluit Ro. in l. & si peperit, quæ est 3. in 2. not. ff. de liberis & posthu. Súntque alia multa, quæ pro his dici possunt quæ videre poteris in cap. vndecunque. & cap. nasci, & cap. nunquam, & cap. dominus. 56. di. quæ hîc repetenda non ducimus, cùm illic omnibus sint obuia. Nisi quòd in d. c. nasci, scribitur Iepte illum spectatæ fidei iudicem Israël, cuiúsque magnæ res gestæ narrantur, meretricis filium fuisse, quod depromptum est ex c. 11. Iudicum, in prin.

Bastardos non esse infames.

Iepte bastardus.

31 *Hercules. Alexãder Magnus. Cynosarges quid.*

¶ Neque is solus fuit eius notæ. Herculem enim & Alexandrum Magnum, quibus in re militari, vt cætera defuerint neminem parem fuisse vnquam legimus, veterum scriptorum bona pars spurios fuisse tradit. Hincq; olim in Attica locus quispiã erat κυνόσαργες Cynosarges appellatus, Herculi dicatus, in quo spurij, quíq; tam ex patre quam ex matre ciues non erant, exercebantur, quoniã Hercules nothus erat, & tamẽ virtute sua Diis æquum honorem assecutus est. Authores Plutarchus in Themistocle, in prin. Stephanus, Suidas & Hesychius autoritate Didymi Athenienſis, aut vt alij vocant Diomi. Et hinc natum adagiũ *ἐπὶ τὰς κυνοσάργας* in infames & ignobiles. de quo per Erasmum Chil. 3. cent. 1. c. 70. bacchum quoq; de pellice natum scribit Ouid. lib. 4. Metamorph.

Bacchus.

— *Potuit de pellice natus*
Vertere Mæonios, pelagóque immergere nautas.

Theseus. Romulus.

Sed & Theseus ille inter primos laudatus spurius fuit, ex Plutarcho in vita illius, tum post prin. tũ & postea. Et Romulus, & ipse inter Deos habitus, patre incerto fuit ob idque ad abigendam ignominiam, dicitur eius mater diuino compressu eum peperisse, vt apud Liuium lib. 1. ab vrbe cond. & Plutarchum in vita illius, & in vita Thesei, & plærosque alios videre licet. Sunt & qui Seruium Tullium Ro. quoque regem fortissimum iuxtà ac prudentissimum, incerto patre, Ocrisia matre natum, vt retulit Plutarc. de fortuna Romanorum, & nos alibi suprà cap. 4. diximus. Timotheus quoque Athenienſium Imperator, Cononis ex meretrice Thressa filius fuit, quod cùm ei probro obiiceretur, Maximam, inquit, matri gratiam habeo, quòd per eam Cononis filius sum. Testes Athenæus & Suidas. Themistoclẽ item, & ipsum Athenienſium Imperatorem, & oratorem maximum, nothum, & ex non iusta matre natum, perhibet Plutarchus, & Athenæus, qui authoritate Amphicratis, eius matrem Abrotonum meretricem, & ipsam quoque Thressam tradit libro nono variæ historiæ, & Gal. in libro de exhortatione ad bonas artes, vbi dicit, quòd cùm ei à quopiam obiectum fuisset, quòd nothus esset, At ego, ait, à meipso genus auspicabor, ac meum quidem genus à me incipiet, tuũ in te desinet. Medonem

Seruius Tull. Timotheus. Themistocles. Medon.

vnum

vnum ex Græcorum ducibus, qui ad euertendam Troiam nauigarunt, Oïlei nothum filium fuisse scribit Homerus in catalogo,& iterum lib.3.& 15.Iliados. Teucer alius ex illis præcipuis ducibus, & Aiacis illius Telamonij frater,nothus quoque fuit,vt idem author tradit eiusdem operis lib.8.& Sophocles in Aiace flagrifero.Oeneûs Pandionis heroum vnus,qui Athenienſium tribubus nomina impoſuerũt, ex adulterio natus fuit vt prodit Pauſanias in Atticis.Menelaus auus Philippi Macedonis teſte Aeliano,lib.9.de varia hiſtoria. Arideus ille qui poſt Alexandrum Macedoniæ regnum tenuit, filius fuit Philippi Macedonis,ex Phillina quadam ſaltatrice, vt ſcripſit Ptolemæus Ageſarcus,& eius autoritate Athenæus,qui & Niciæ quoque teſtimonio, refert Bionem Boryſthenitem philoſophum celeberrimum,meretricis Olympiæ Laçænæ filium fuiſſe. Eam ex lupanari aſcitam ſcribit Laërtius in vita illius.Sed & ipſe Athenæus poſt Ariſtotelem & Herpillidam, tradit Nicomachum meretricis itẽ fuiſſe filium. Quis autem,& qualis fuit is Nicomachus,dicemus poſteà in tractatione medicinæ.Alexidemus Mileſius Philoſophus Thraſybuli tyranni ſpurius,vt ſcribit Plutarchus in conuiuio ſeptem ſapientum. Habidis Tarteſiorum rex, ex ſtupro patris & filiæ natus, tantæ magnitudinis fuit,& fœlicitatis,vt non fruſtrà Deorum maieſtate maximis periculis ereptus videretur,magnáſque ac mirandas res geſſerit.Author Iuſtinus lib.44.eodẽmque vlt.Homerus ille, omnis virtutis parens Iuſtiniano dictus in prooemio ff.& omnium literarum princeps,ingeniorum fons primus doctrinarum & antiquitatis parens vocatus Plinio li.2.cap.6.& li.17.c.5.& li.25.c.1.tam incerto patre fuit,quàm patria,vt qui ex non legitimo cõcubitu fuerit,vt teſtes ſunt Ephorus Cumæus,in lib. de Patriis.Ariſtoteles lib.3.de poëtica,& Plucarchus in vita ipſius,& Lucianus in Homeri & Demoſthenis laudatione.Sunt & qui Demoſthenem illum,alterũ linguæ Græcę columen, patre ignoto fuiſſe,in quibus eſt Valerius Maximus lib.3.c. 4. in fi. quãuis Plutarchus & Suidas aliter dicant.Marcus Brutus omnibus virtutũ numeris abſolutiſsimus,ex adulterio Iulij Cęſaris & Seruilię ſororis Catonis Vticenſis, natus fuiſſe à multis creditus eſt, vt refert Plutarchus in vita illius. Quod & aſtruere videtur quod tradit Suetonius in Cęſare,c.82.Cæſarem ipſum, cùm vidiſſet Brutum cum cæteris coniuratoribus in ſe irruentem,illud Græcè pronunciaſſe,καὶ σὺ τέκνον; Et tu fili, ſcilicet de illis es? quod & Dion Nicæus tradidit in vita ipſius Cæſaris. Gaſelicus ſpurius Alarici Gothorum rex, apud Procopium lib.1.de bello Gothorum. Gizerichus filius nothus Contharis regis Vandalorum in regno fuit prælatus Gogydiſco filio legitimo apud eundem libro tertio de bello Vandalico.

Teucer.

Menelaus.

Arideus.

Bion philoſophus.

Nicomachus.

Habidis.

Homerus.

Demoſthenes.

Brutus.

Gaſelicus.

Gizerichus.

32 ¶ Ex noſtris Io.Andr.iuris vtriuſque peritiſsimus, Andrea presbytero, & matre concubina natus vulgò creditur.Quanquã ipſe in addi.Spec.in rub.de fil.presb.dicit ſe patre laico natum fuiſſe, ſed qui poſteà ſacris initiatus ſit,nec tamẽ aliter aperit,an ex matrimonio,ſiue legitimo cõcubitu natus ſit,vt etiam annotauit Panor.in c.inter cæteras, de reſcrip.& Fely. poſt alios in c. veniens, col.1.de accuſat.Sunt & qui ſuſpicantur Bart.alterum iuris ciuilis columen, fuiſſe nothum & expoſitum,ex his quæ ipſe ſcribit in l.quidam cùm filium, col.3.ff. de verb. oblig. Sed & ſunt quoque qui ferunt Gratianum noſtrum,qui accuratiſsimè Decretorum volumen collegit eiúſque fratres Petrũ Lombardum, qui & Sententiarum libros ſcitiſsimè quoque coagmentauit,& Petrum Comeſtorem, qui hiſtoriam eccleſiaſticam confecit,ex adulterio natos. Cuius admiſsi, cùm mater eorum pœnitere non poſſet,quòd tantos viros ita genuiſſet,idque confeſſori ſuo planè profiteretur, Pœniteas ergo, inquit,quòd pœnitere non potes.

Ioan. Andr.

Bartolus.

Gratianus.

Petrus Lombardus.

Petrus Comeſtor.

33 ¶ Ex quibus certè intelligis id verum eſſe quod ſcripſit Menander, nullum eſſe diſcrimen generis: ſed,ſi hæc certè examinauerimus,legitimum eundem eſſe qui bonus ſit, nothum autem, qui malus.

Legitimus qui bonus eſt.

οὐδὲν γένος γὰρ οἶμαι διαφέρειν,
ἀλλ' εἰ δ' ἰκαίως ἐξετάσεις, καὶ γνήσιος
ὁ χρηστός ἐστιν, ὁ δὲ πονηρός, καὶ νόθος.

Et quod apud Euripidem alterum poëtam Græcum in Andromache pronunciauit Peleus,

Πολλάκις δ' ἔτοι,
Ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορά,
Νόθοι τε πολλοὶ, γνησίων ἀμείνονες.

Id eſt ad verbum,

Sæpenumero certè
Arida profundam terram vicit ſatio,
Spuriique multi legitimis meliores.

34 ¶ In quam quoque ſententiam eſt illud eiuſdem poëtæ in Euryſtheo apud Stobæum Ser.7.

De eadem re.

Μάτην δ' ἔνιοι τοὺς νόθους φεύγουσ' ἀρᾶ
παῖδας φυτεύειν· ὃς γὰρ χρηστὸς φύῃ,
ὁ τὸνομ' αὐτῷ τὴν φύσιν διαφθερῇ.

Id eſt,ex Geſneri verſione,

Fruſtra mortales ſibi cauent à nothis
Filiis generandis: quiſquis enim bonus fuerit,
Illius natura non corrumpitur nomine.

Et in Andromeda,

Ἐγὼ δὲ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν
τῷ γνησίῳ γὰρ οὐδὲν ὄντες ἐνδεεῖς.

BIU Cujas

Νομωνοσεῖσιν, ὡς σε φυλάξασθαι χρεών.
Ego mihi filios adsciscere nothos non dubito.
Cum enim legitimis nulla in re sunt inferiores.
Propter leges malè audiunt, quas tu cauere debes.

Et Sophocles.

ὁ δὲ νόθος τοῖς γνησίοις ἴσον δένει.
ἅπαν τὸ χρηστὸν, γνησίαν ἔχει φύσιν.
Nothus tantundem valet, quantum legitimus.
Omne quod bonum est genuinam & legitimam habet naturam

35 *Spurij & legitimi natura non differunt.*

¶ Illud autem denique adiecerim nihil hos spurios natura à legitimis differre, teste etiam ipso Euripide in Stobæum.

ὀνόμασι μεμπτὸν τὸ νόθον ἡ φύσις δ' ἴσα.

Quo significatur, licet nothi appellatio sit culpabilis, naturam tamen æqualem esse. Quod & probatur nostris legibus, in §. si quis verò non habens, in auth. quib. mod. natu. effi. leg. & §. si quis ergo filios, in auth. qui. mo. natur. effi. sui, vbi scribitur naturam non facere discrimen inter legitimos & naturales. & l. adoptiuus. §. seruiles, vers. vnde nec vulgò. ff. de rit. nupt. Cuius authoritate Pet. Anc. con. 225. videtur prima facie, col. pe. tradit prolem naturalem haberi pro legitima, quo ad naturales fœtus, cum aliis iuribus concord. & si. à me collectis in commentariis in l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 288. sexta ratio legitimatio, & seq. C. de reuoc. donat.

An nobilitas liberorum ascendat ad parentes. CAP. XVI.

1 *An nobilitas liberorum ad parentes ascēdat.*

HAec de liberis & posteritate satis dicta sint. Sed posset quæri, num econtrariò nobilitas filiorum transeat ad parentes & superiores. Quod posset videri, ex multis iuribus probantibus, priuilegium dignitatis filiorum transire ad superiores, videlicet, l. in sacris, la 3. in princ. vbi & hoc not. glo. C. de prox. sacro. scrin. lib. 12 & in l. vlt. vers. simili videlicet forma. C. de præp. agen. in reb. eor lib 12. & in l. vlt. vers. hæc autem priuilegia, vbi etiam not. glo. C. de castrensi. & minist. eod. lib. 12. & in l. vlt. in prin. C. de priuil. schol. eod. lib. 12. & in l. hac lege, etiam in princ. & ibi quoque glo. C. de metat. & episcop. eod lib. 12. & in §. hæc itaque, vers. si verò non copulatus, in auth. de Consulib. vbi & glo. not. honorem adferri ad superiorem scilicet ad matrem per filium. & in §. generaliter, in authent. 1 cōstit. quæ de dig. ibi & nobiliores patres ostēdat. Et bene facit l. 2. C. de quæst. vbi nō potest seruus torqueri aduersus matrem domini, sicuti nec aduersus ipsum dominum, vbi etiam glo. Cyn. & Sal. not. priuilegium inferioris porrigi ad superiorē. & tex. in l. moris, §. parentes. ff. de pœnis, vbi in pœnis eodem priuilegio gaudent parentes Decurionis, quo ipsi Decuriones. Et ita nuncupatim, vt scilicet nobilitas filiorum ad parentes ascendat, tenuit Lucas Pen. in l. mulieres, col. 2. versic. tertio ex dignitate. C. de dign. lib. 12.

2 *De eadem re.*

¶ Tu tamen constanter teneto, nobilitatem filiorum non transire ad parentes, aut alios superiores, per textum optimum in l. 1. ff. de Senat. vbi ita scribitur, Consulares fœminas dicimus consularium vxores. Adiicit Saturninus, matres, quod nusquam relatum est, neque repertum, vbi glo. & post eam Bart. not. quòd dignitas inferiorum regulariter non transit ad superiores. iura autem contraria esse specialia, & ita etiam dicit glo. in d. authent. de consulib. & Pet. Anca. in c. 1. in 2. no. in fi. de cogn. spir. & Io. Plat. in d. l. in sacris, in princ. & in l. vlt. C. de incol. lib 10. & ita expresse in nobilitate voluit Ioan. Rayn. in d. tract. nobilitatis, in 13. q. 5. q. princ. & Maluer. tit. de Tallis seu collectis. §. item vxor militis, in fin.

3 *Parētes ex nobilitate filiorū cohonestantur. Lex Q. Claudij Tribuni aduersus Senatū.*

¶ Neque tamen negari potest quin parentes quodammodo cohonestentur ex nobilitate filiorum, vt etiam dicit Ioan. Ray. vbi suprà, & planè indicat illud Ciceronianum lib. 3. Offic. Marcus Cato sententiam dixit, huius nostri Catonis pater. Vt enim cæteri ex patribus, sic hic, qui illud lumē progenuit, ex filio est nominandus. Et lex à Q. Claudio Tribuno, aduersus Senatum lata, Ne quis Senator, quive Senatoris pater fuisset, maritimam nauem, quæ plusquam trecentarum amphorarum esset. haberet. Eam enim satis esse ad fructus ex agris vectandos, quando quæstus omnibus patribus indecorus visus fuerit, vti retulit Liuius haud multo ante fi. lib. 1 secundi belli Punici.

4

¶ Cui admodum concinit tex. in l. 1. §. casum, in illis verbis, Publium Cæcum, Aspernati Nomij patrem. ff. de postul. Quem tex. dicit Pau. Ca. in l. 3. & ibi post eum Fran. Are. ff. de lib. & posth. audiuisse se Bal. ponderantem ad hoc, quod demonstratio patris fit aliquando à nomine filij, qui nobilior est patre. Sed & optimus tex. probans filij nobilitatem aliquid adiicere, ad patris nobilitatem, in §. generaliter, ibi, nobiliores adhuc patres ostendat, & rursum in verbis, multo maior patribus laus erit, in auth. constitutio, quæ de dig. vbi gl. in verbo, nobiliores. not. nobiliorem esse patrem per filium. Et rursum in verbo, occasionē, no. quòd dignitas filij, gloria est & laus patri. Et illam priorem gl. admodum commendat Alb. in l. imperatores, post med. ff. de Decur.

5 *De eadem re.*

¶ Nec hinc dissidet quod Hom. lib. 14. Ody. scribit, Castorem Hylacis filium apud Cretenses, ob nobiles & glorioſos liberos pro Deo cultum fuisse. Ita enim eo in loco loquitur,

ὃς ποτ' ἐνὶ κρητῆσι θεὸς ὡς τίετο δήμῳ.
ὄλβῳ τε πλούτῳ τε καὶ υἱάσι κυδαλίμοισιν.

Quódque apud eundem libro 8. Iliados Agamemnon ita Teucrum alloquitur, qui multos Troianos interemerat,

Τεῦκρε

Τεῦκρε φίλη κεφαλὴ, τελαμώνιε κοίρανε λαῶν
Βαλλ' ὅτως. αἴκέν τι φόως Δαναοῖσι γένηαι.
Πατρί τε σῷ τελαμῶνι, ὅ σ' ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα,
Καί σε νόθον περ ἐόντα, κομίσσατο ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.
Τὸν καὶ τηλόθ' ἐόντα, εὐκλείεις ἐπέβησαν. Id est, ad verbum propemodum,
Teucre dilectum caput, Telamonie, princeps populorum
Percute sic, si quidem lumen Danaïs fies,
Patríque Telamoni, qui te educauit paruulum existentem,
Et te, nothum quamuis existentem, suscepit propria in domo:
Hunc & longè existentem, glorioſum ascendere fac.

Vides enim in illis versibus filium lucem patri afferentem & gloriam.

6 ¶ Et quod item scribit Seneca lib. 3. de beneficiis, filios nobiles maiorem nobilitatem parentibus nobilibus adiicere. Et prope calcem eiusdem lib. Sunt, inquit, qui parentes suos ex infimo ad summum protulerunt, & è plebe aceruóque ignobili nunquam tacendos seculis dederunt. Et quod scribit Iustinus lib. 12. Olympiadem Alexandri Magni matrem Aeacidarum gentem ab vltima seculorum memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum omnium illustrasse, nullius tamen nomine, quàm filij clariorem fuisse. Denique Ptolemæus ille primus Aegypti rex dicebat omni regno pulchrius, regis esse patrem, apud eundem Iustinum lib. 16. Et huc trahi potest illud Ecclesiastici 3. c. Deus enim honorauit patrem in filiis. Et quod antiquis Romanorum legibus, si cui ciuica corona data fuisset, ipsi patríque & auo vacatio omnium munerum esset, vt scribit Plinius lib. 16. c. 4. *De eadem re.*

An nobilitas progrediatur ad transuersales hæredes. CAP. XVII.

1 SEd quid de transuersalibus (vt nostri vocant) hæredibus, an ad eos transeat nobilitas. Ioan. Ray. hanc quæstionem ponit in d. tract. de nobilitate, in 15. q. 5. q. princ. vbi breuiter dicit, quòd ad eos non transit, nisi id ex quo insurgeret nobilitas, videlicet ducatus & similia, transiret ad eos, vel ex feudorum constitutionibus, secundum not. in §. hoc quoque sciendum, titu. quib. mod. feud. amit. & in §. iis verò, titu. de gradib. succes. vel ex iuris communis dispositione, vbi magis ex consuetudine locorum, omissa natura feudi, attenditur ius commune, secundum not. per Ioan. Fab. in authen. ingressi. C. de sacro. eccle. *An ad transuersales.*

2 ¶ Verum Matth. Affic. in constit. Siciliæ incip. intentionis nostræ, col. 9. vers. sed quæro de quæstione, hanc rem latius tractat. Dicit enim quod cum super ea re dubitaretur, habitũ fuisse consilium à multis Doct. qui iudicauerunt, quod ex quo approbata fuit nobilitas in persona collateralis mortui, licet aliàs non probetur de nobilitate eius, qui hęreditatem suscipit satis tamen videtur probari ipsius nobilitas, modo nobiliter viuat. Et pro hoc dicit se allegauisse Bald. in l. petitionem. C. de adu. diuer. iud. qui ex eo tex. not. post Guil. Cu. quòd appellatione suorum non continentur transuersales, nisi vsque ad quartum gradum. Item tale priuilegium æquipollet naturæ, vt licet Bal. in l. siue possidetis. C. de probat. & sic transit nobilitas vsque ad quartum gradum, in linea transuersali. *De eadem re.*

3 ¶ Et pro hoc facit quod dicit Ang. in auth. vt lic. mat. & auiæ. §. 1. vers. ad hæc, in fi. per illum tex. quod si sint plures fratres ex eodem patre nati, quorum vnus per sentẽtiam fuit pronunciatus ciuis Perusinus, intelliguntur & cæteri per huiusmodi sententiam pronunciati ciues Perusini, quasi idem sit, si vnus fratrum pronuncietur nobilis, sicuti, & per illud dictum Ang voluit idem Matth. Afflic. in constit. Siciliæ, incip. prosequentes, in 6. not. in 7. q. Et dicit memoria dignum Alex. in repe. l. sæpe. col. 21. vers. adde quod. ff. de re iud. & dicit not. Catel. in suo memo. incip. sententia dicta, & iterum in memo. cuius est initium, vasallus si defuerit. Et alia quædam allegat Matth. in d. const. intẽtionis, quæ de industria prætermittimus. Quibus adde quæ dicam latius infrà c. vlt. nu. 2. & seq. *De eadem re.*

4 ¶ Subdit tamen posteà ipse Matth. quòd si quis nouiter fuerit nobilitatus, non succederet ipsius frater, aut alius collateralis in ea nobilitate cum priuilegium personale nõ egrediatur personam, per l. j. ff. de constit. princ. & in cap. priuilegium. de regul. iur. libro 6. cum simil. nisi esset in vtroque eadem ratio, quod potest intelligi, secundum ea quæ dicit Rayn. vbi suprà, quem tamen non allegat. At idem Matth. in c. 1. col. 7. vers. an si nobilis, tit. quis dic. dux. scribit Bal. in d. l. petitionem voluisse videri nobilitatem transire in transuersales eiusdem domus vsque ad quartum gradum. Angel. autem in d. auth. vt lice. matri & aui. voluisse nobilitatem transire ad fratrem, qui tamen nihil aliud dicunt, quàm quòd suprà ex illis diximus. Horatius autem libro 1. Serm. Satyr. 6. qua nobiles incessit, non obscurè scribit, & nobilitatem quoque à transuersalibus quodammodo manere, dum eam Satyram ita claudit, *De eadem re.*

His me consolor victurum suauius, ac si
Quæstor auus, pater atque meus, patruúsque fuissent.

An nobilitas mariti ad vxorem vsque transiliat, & econtrario vxoris in maritum & filios, & quæ inde sequuntur.

CAP. XVIII.

Mulier

1 *Vxores maritorum dignitatẽ participãt.*

MVlier ignobilis,si nubat nobili,quod nonnunquam fit astrorum vi, si credimus Iulio Firmico lib.Astronomicon 7.c.17. ea quidem efficitur nobilis ex nostris legibus, quæ vxores Clarissimas & illustres pronunciant, quæ viris Clarissimis & consularibus nupserunt, illisque maritorum dignitatem, quæcunque ea sit, impartiuntur. l.fœminæ.ff.de Senat.& l. cum te,& l.vltima, ibi, & sentiat eius fulgorem.C.de nuptiis.& l.vltima.C.de incolis.libro decimo, vbi ita scribitur, Mulieres honore maritorum erigimus, & genere nobilitamus,& textus similis in l.mulieres, vbi id expresse not.Ioan.Plat. C. de dignit.libro 12.& in §.hæc itaque ibi,decet enim eas coniugis frui claritate,in Auth.de Consul.

2 *De eadem re,*

¶ Et alibi quæ reuerentia debetur marito,eadem & vxori debetur.l.1.vbi & id not.Bal.C.de in ius voc.Et quod plus est,capacitas viri ad vxorem porrigitur,l.si quis,vbi etiam Bald.not.C.de natur. lib.vsqueadeo,vt si mulier naturalis nubat viro naturali & legitimo, ea legitima efficitur, vti eius maritus est,vt not.voluit Ang.in §.quod verò,in fi.in auth.quib.mod.nat. effi.sui, quod admodum commendat & sing.dicit Philip.Dec.in l.2.col.2.ff.de reg.iur.& Hipp.Marsi.sing.501. tritum est. Et alias vxor gaudet viri priuilegiis & fauoribus, vt plenè diximus in nostris legib. connubialib. post ipsas leges connubiales,nu.51.& quoniam dictum est,cum multis seq.

3 *Vir nobilis uxorem ignobilem nobilitat.*

¶ Et expresse in nobilitate,vt scilicet vxor ignobilis nobilitetur ex viri nobilitate, voluit glo. in ca. vbicunque,in verbo,masculinam,de pœnis lib.6.& Bar.in d.l.1.col.7.vers. examinemus ista verba, & col.seq.vers.tertiò sunt quædam,& ibi Plat.col.1.post prin.& iterum col.2.vers.tertia est nobilitas, & col.itẽ 3.vers.3.propter aliqua.C.de dig.li.12.Bar.Fulg.Pau.Ca.& Iaf.in l.vlt C.de verb.sign. Iac. Bel.in l.Lucius.§.Idem respondet.ff.de mun,& ho.Bal.in l.cum quædã,col.2. & ibi Iac.à S. Georg. in 1.lec.col.1.ff.de iurisd.om.iud.Panor.in c.super eo,le 2.col.1,de testib.Lucas Pe. in l. in sacris scriniis militãtes,col.3.in verbo,vxores.C.de prox.sac.scri.lib.12.Ang. Ar. in §.ferui autẽ.vers.in glo.in verbo,ex ancillis.Inst.de iure perso.Barb.con.6.scriptũ est præclarè,col.4.lib.1.Guid.Pap.cons.217. omissa facti narratione,circa mediũ, vbi per hoc dicit, quod huiusmodi mulier, tanquam nobilis,non debet contribuere in subsidiis in dictis popularibus.& rursum dec.196.nobiles, col.2. & dec. 349.in hac curia, in titu.& dec.379 duo quæro,& Ioan.Ray.in d.tract.nobilitatis, col.2.& iterum in 15.q.5.q.princip.& Masuerius titu.de taliis seu collectis.§.item vxor militis. Franc.Cur.Iunior consi. 6.præsupponitur in ciuitate Papiæ, colum.11.versic.quartò ex alio comprobatur.Philip.Dec.in l.1. col.3. & ibi quoque Alc.in verbo,vxori.C.de in ius voc.Ferd.Loaz.in rep.rub.de iustitia & iur. Pet. Artibolus in tract.de munerib.char.72. vers. pono quæstionem quotidianam, & Ioan.Lup.in rep. rubr.de don.inter vir.& vxo.§.31.col.vlt. Maria.Soc.Iunior.in 76.cum diebus elapsis, col.30.nume. 127.lib.1.

4 *Externorum in eam rẽ authoritas.*

¶ Nec nostrates solum hanc vxorum ex maritis nobilitatem intellexerunt, sed & alij quoque. Ex quibus vnus tantum succurrit,cuius non contemnenda est authoritas. Is est Valerius Maximus lib. 9.tit.1.qui est,de luxuria,quo loco loquitur de Gemello Tribunitio, Mutiam (inquit) & Fuluiam cum à patre,tum à viro vtranque inclytam & nobilem.

5 *Quæ etiam durat in uidua. Vidua retinet omnia priuilegia, honores, & dignitates uiri mortui.*

¶ Et hoc etiam procedit in plebeia vidua mariti nobilis,vt videlicet censeatur nobilis, dum vidua est.Bart.& Fulgo.in d.l.vlt.C.de verbo.signi.Panor.Io.Plat. Masuer.Barb.Guid.Pap.Io.Lup.& Alciat.quibus locis suprà ciuitauimus.Ex quibus & ipse Guido, & Lup.dicunt, viduam hanc non teneri contribuere ad dicta subsidia,vt quæ retinet dignitatem,priuilegia,honorem,& conditionem maritalem,per d.l.cum te,& ibi Bal.C.de nupt.& l.filij.§.vidua.ff.ad municip.& l. fœminæ, in fi. & ibi Alber.statim post princ.ff.de Senat.& c.is qui.§.mulier,de sepul.lib. 6. & voluit gl. in cle.ne Romani.§.sanè,in verbo,vacare & ibi Barb.de elec.Ang.Pau.Ca. & alij in d.l. cum quædam puella.ff. de iurisd.om.iud.Panor.& Franc.Aret.in c.super eo,le 2.de testib.Maria.Soc. loquens de priuilegio fori,con.12.quoniam impræsentiarum,col.6.vers.& non solùm clericis,lib.1.& con.36.rectè ac maturè,col.1.in fi.eo.lib.1.

6 *Et familiam. Et ciuitatem. Et domicilij.*

¶ Imo etiam,vt id addam,retinet familiam viri secundum Bar.& Fulg.in d.l.vlti.C.de verbo.signi. Et ciuitatem, ex sententia Bald.in d.l.cum te.C.de nupt.Dom.& Philip.Fran. & in dicto c.is qui.§. mulier, per illum tex.de sepul.lib.6.Et domicilium.d.§.vidua,& dicto §.mulier,& voluit Alber. in d.l.fœminæ. Ange.con.34.Constantinus,col.1. & con.369. Titius Stellæ, col.2.& Car.Floren.Cons. 135.Titius ciuis,in add.quæ est in fin.& Ange,Aret.in §.1.col.vlt.ver.quæro quid in vidua,Instit.de pat.potest.

7 *Vidua regis regina dicitur.*

¶ Idque etiam procedit in vidua Regis. Nam ea quoque retinet dignitatẽ & titulum regium, vt quæ regina vocetur,peræquè vt vocabatur,viuente rege marito,vt sentit gl.in c. scripsit. 27.q. 2.& expresse voluit alia gl.in c.ex parte,in fi. de for.com.vbi etiam est ad hoc bonus tex.& ibi quoque no.Anto.& Imo.in glo.vlt.& Ca.Flo.in vlt.opp.Pan.in 1. no.Maria.Soc.& omnes, præter Barto.qui semper ex professo cæteris solet contradicere, & Zenze.in extrauag.execrabilis,versi.nos itaque, in verbo,regum,tit.de præb.Alber.in d.l.fœminæ.ff.de Senat.Dom.in d.c.is qui.§.mulier,post prin. de sepul.lib.6.& latè Ant.Corsi.in tract.de pot.& excellentia regia,in 29. q.

8 *Superiora procedunt etiã in exorbitãtibus.*

¶ Sed & hæc omnia quoque procedunt, non solum in dignitate & priuilegiis fauorabilibus, sed (quod magis mirandum est, & dubium videri poterat)in priuilegiis exorbitantibus, & contra ius commune concessis,vtapertissimè probatur ex l.vlt.in prin.& ibi Bar.si is est, (nam de hoc plurimi dub

BIU Cujas

mi dubitant, vt latè tractauimus in legib. connubial. l. 1. nume. 33. sed illud te, & seq.) & Io. Plat. C de priuileg. scholar. lib. 12. quam legem ad hoc expressim expẽdit, & dicit not. Fran. Aret. in d. c. super eo, le 2. col. 1. de testib. & Alex. con. 207. ponderatis, col. 2. vers. quinto quia dato, & col. 5. vers. nõ obquinto, lib. 6. vbi tamẽ id intelligit in priuilegiis ab ipso iure cõmuni introductis, cõtra regulas iuris communis, sed nõ in priuilegiis statutorũ contra ius ipsum cõmune, per multa quæ illic allegat.

9 ¶ Nam interim dum est vidua, censetur esse ac stare in eo ipso matrimonio. in l. vlt. & ibi Richar. Malum. Cy. Bar. Bal. Sal. Raph. Fulg. Pau. Ca. & Cor. C. de bonis mater. & l. de emancipatis, ibi, priorem thorum seruauerit. C. de leg. hær. & §. j. in auth. de non elig. secun. nuben. & §. non solum, in authent. de nupt. & voluit gl. in l. iubemus, quæ est pe. in verbo, retineri, & ibi Io. Plat. C. de erog. mil. anno. lib. 12. & gl. in l. j. §. exactio. C. de rei vxo. act. Bart. in d. l. filij. §. vidua. ff. ad munic. & in l. diuortio, in prin. & ibi quoque Bal. col. 2. vers. sed quid si vxor non petit, ibi, adde quòd vidua. ff. sol. matr. vbi ipse Bal. dicit, quod ea quodammodo est in seruitio viri. Arch. & Io. And. in d. c. is qui, de sepul. lib. 6. Bal. & Alex. in d. l. cum quædam puella. ff. de iurisd. om. iud. idem Bal. in l. voluntas, post. princ. C. de fideicom. vbi dicit, quòd quãdiu vidua est, viuit lege mariti & co n. 459. quidam instituto hærede, li. 1. Ang. con. 142. super primo inquirendum, circa medium, & d. con. 369. in prin. Sal. in l. vlt. C. de verb. sign. Ro. in l. si conuenerit, col. 2. vers. nunc examinemus. ff. de iurisd. om. iud. & in l. j. C. vnde vir & vxor, vbi declarat, quomodo id sit intelligendum. Paul. Ca. con. 147. reuocatur, col. 1. lib. 2. vbi & hinc dicit, quod vidua gaudet priuilegio prioris matrimonij. An. Iser. & post eum Mar. Lau. in c. si quis miles. tit. de feud. sine culp. non amit. vbi dicunt, quod si vasallus concubuit cum vidua domini defuncti, æquè perdit feudum, ac si dominus viueret, cùm illa censeatur esse in eodem matrimonio, per d. l. vlt. de bon. mater. vbi ipse Mart. dicit idem se scripsisse. sed eius lec. ibi non vidi. Alex. qui & hoc quoque declarat, con. 207. ponderatis verbis, col. 3. vers. quintò pro hoc facit, lib. 6. & con. 6. attentis verbis. col. vlt. lib. 7. Soc. cons. 56. viso testamẽto, col. vlt. lib. 3. Guid. pap. dec. Delph. 380. sed quid de muliere.

Vidua censetur esse in eodem matrimonio.

10 ¶ Et hæc omnia confirmat, quod pulchrè scribit Bal. in l. pignoris. C. de pigno. act. viduam esse veram viuámque (nam hæc tantum epitheta illi addenda putauimus) viri mortui imaginem. Quódq; tradit Diuus ille Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, de Valeria Messalarum sorore, quæ cum post mortem Seruij viri sollicitaretur à propinquis ad alteras nuptias, negauit se velle alteri nubere, & interrogata, cur id faceret, respõdit, sibi semper maritum Seruiũ viuere. A quo nõ admodum distat, quod & ipse paulo ante scripserat de filia Demotionis Areopagitarum princeps, quæ mortuo Leonondum sponso, negauit se alteri nupturam, quòd adulterum acciperet, non maritum: illum enim sthene sibi mortuum esse.

De eadem re.

11 ¶ Verum vt redeamus ad nostram nobilitatem, ea quam vxor ex persona viri nobilis consequitur, non tantum habet ponderis & virium, quantum ea quæ ex genere est, aut quam alias ex sua ipsius persona obtinet per id quod dicit Bal. loquens generaliter in dignitate, quam vxor ex marito nanciscitur, in l. quòd principi, in fi. ff. de leg. 2. per l. 1. & 2. ff. de offic. proc. & leg. quòd reputat not. Phil. Dec. in l. 2. col. 3. ff. de reg. iur. & idem voluit Fel. in c. super eo, le 2. post prin. de testib.

Vxoris nobilitas ex uiro nõ tantũ uiriũ habet, quã quæ ex genere est.

De eadem re.

12 ¶ Et hoc quidẽ hinc facilè comprobatur, quod huiusmodi dignitas facilius amittitur, vt constat ex ll. fœminæ, & ibi gl. vl. & Bal. ante fi. ff. de Senat. ex quo ipse Bal. no. fortiora esse iura paterna, quàm mariti. Et Io. Plat. loquens expressè in nobilitate, in l. 1. post prin. C. de dig. lib. 12. Nam & alias semper facilius amittũtur quæ habemus ex aliorum persona, quàm quæ ex nostra, vt dicit Bar. in l. quæ in bello. ff. de capti. & postli. reuers. & latius scripsimus in nostris commentariis consuetudinum Pictauicarum, tit. 14. §. 1 in gl. 2. vbi videre poteris. Ex quo fortè illud fit, quod licet huiusmodi mulier censeatur esse nobilis, quandiu viuit, tamen illi mortuæ succedunt hæredes, tanquam plebeiæ, vt in multis consuetudinibus Galliæ cauetur.

13 ¶ Sed & alio modo intellige, vt scilicet vidua gaudeat ea viri nobilitate, & aliis priuilegiis, si honestè viuat: alias perdit omnia priuilegia, honores, & commoda pristini matrimonij, vt probatur in l. his solis, & ibi Bal. & Sal. C. de reuo. don. & §. 1. in auth. de rest. & ea quæ par. & voluit Bal. con. 446. si dixi, col. 2. lib. 2. Panor. in c. vxoratus, in 2. no. de conuer. coniug. Pau. Cast. in l. fororem, per gl. ibi. C. de his quib. vt indig. & in l. fideicommissum, etiam per gl. ibi. C. de fideicom. & cons. 147. reuocatur in dubium, lib. 2. per tex. glo. & Bar. in l. pen. C. de adul. Philip. Fran. in d. c. is qui. §. mulier. in 1. not. in fi. de sepul. lib. 6. Car. Flor. in c. plerunque, col. 2. vers. sed operæprecium. C. de don. inter vir. & vxo. Ias. in l. 2. col. 2. vers. adde ad illud, & ibi etiam Hercul. & Parpa. col. 7. ff. sol. matr. Fel. in c. pastoralis, col. 3. vers. mulier impudica, de iud. Hippol. Marsil. sing. 234. paria delicta, in fi. Franc. Rip. & Bosch. Codecha, in rub. de iud. ille col. 3. in fi. hic col. 9. ver. confir. facit. Et quisquis is fuit, qui add. fecit ad Bar. in l. vlt. C. de bon. mat.

Vidua retinet uiri nobilitatẽ si honestè uiuat, nõ aliàs.

14 ¶ Ex quibus etiam illud fit, vt huiusmodi vidua impudica desinat esse de viri domicilio, vt voluit Ang. in d. l. cum quædam puella. ff. de iurisdic. omn. iud. per d. §. in auth. de restit. & ea quæ par. Perdátque legatum sibi à viro factum, vt voluit glo. no. & post eam Bart. in d. l. fideicommissum. C. de fideicom. Et tutelam filiorum l. vlt. ibi, pudicitiam suam intactam conseruet. C. quan. mul. tut. offic. gl. Cy. Bar. Bal. Io. Fab. Ang. & Sal. in auth. sacramentũ, co. tit. gl. in §. vl. & ibi Iac. Bel. in d. authen. de restit. Bar. in l. si quis sub conditione, col. 5. vers. quæro mulier quæ transiuit. ff. de testa. tut. Bal. in d. l.

Vidua impudica non retinet domicilĩ uiri.

his

his ſolis,& con.299.ſuper primo puncto.lib.3.Panor.in d.c.vxoratus,de conuer.coniug.Ang.Aret.in §.j.a l fi.Inſtit.de leg.par.tutel.& in §.actionum,col.21.in 19.q.verſ.& etiam deſunt,de act.

15 *Vir ignobilis nõ nobilitatur ab uxore nobili.*

¶ Econtrario verò ſi vir ignobilis ducat vxorem nobilem,nihil dignitatis,honoris, nobilitatis ex eo ſibi comparat vt planum eſt ex d.l.vlt.C.de nupt.& d.l.mulieres.C.de dign. Et quod ad nobilitatem ſpeciatim pertinet,dicit Bar.in l.vl.& ibi Iaſ.C.de verb.ſing.quòd ignobilis ducens vxorem nobilem,non propterea nobilitatur,& ſequitur Io.Plat.in d.l.mulieres,& Fran. Cur.Iunior. d.con. 6.præſupponitur in ciuitate Papiæ,col.11.ver.quarto ex alio comprobatur.& Io. Ray.in d. tract.nobilitatis,in 6.q.5.q.prin.Bal.de Bar.in tract.dotium parte decima,col.4.ver.præterea vir nihil nobilitatis.Philip.Dec.in l.1.col.3.C.de eden Iaſ.in l.ſi diuortio,col.3.ff.de verb.obl.& Io.Lup.in rep.rub. de donat.inter vir.& vxo.§.31.col.vlt.& §.32.poſt princ.

16 *Vxor nobilis uiri ignobilis fit ignobilis.*

¶ Imò verò vxor ipſa alioquin nobilis,ignobilis per huiuſmodi matrimonium efficitur vt voluit Bar.in d.l.1.col.5.ver.videndum eſt,& col.7.verſ.examinemus iſta verba,& ibi Plat.col.2.C. de dignit.Pau.Ca.in d.l.vlt.C.de verb.ſign.& Anto.Roſel.in tract.de pot.Imper.& Papæ, in vlt.qu. verſ. hanc dignitatem.Cor.con.55.pro deciſione,col.4.lib.1.& con.26. videtur dicendum,col.vlt. libr.4. Guid.Pap.dec.196.nobilis,circa medium,& dec.349.in hac curia, & dec.380. ſed quid de muliere, quibus duobus poſterioribus locis ex hoc dicit huiuſmodi mulierem etiam viduam, debere cõtribuere ſubſidiis loci,& Ioan.Ray.in d.tract.nobilitatis in 6.q.prin.Iacob.à S.Georg. in d.l.cum quædam puella.ff.de iuriſd.om.iud.Et videtur eſſe opt.tex.in l.ingenuis.C.de murile.lib.11.& in l.edicimus,eo.tit. Quanquam eos tex.in diuerſum trahit Ro.in l.cum quædam puella,quam legit cum l. ſi conuenerit,col.vlt.ff.de iuriſd.om.iud.vt ſcilicet nobilis fœmina nubens ignobili,non amittat nobilitatem.Sed ille ni fallor,fallitur,nam illæ ll. vel non loquuntur de matrimonio, ſed de ſocietate ſiue concubitu & cõſortio,vt ex illis videre licet: quaſi ſcilicet cum illis,id eſt,gynæceariis & monetariis,de quibus loquuntur, cõmercium libidinis haberent:vel ſi de matrimonio intelligunt,tamen ex eis intelligetur, eas ſi teſtato admonitæ ab illis non diuertiſſent, ſed in eo matrimonio perſtitiſſent, ſplendorem generis amittere. Hodie igitur cùm diuertere non licet, ſed confeſtim quàm matrimonium contractum eſt, neceſſe eſt perpetuò manere,conſequens eſt & eas continuò nobilitatem amittere.

17 *De eadẽ re ex externis.*

¶ Et vt redeamus,huius ſententiæ fuere ex externis ſcriptoribus, Plutarchus in Præceptis connubialibus,ad hanc fermè ſententiam ſcribens,Qui equos aſcendere, imbecillitate aut mollicia corporis impediti nequeunt, eos ſeſe flectere & procumbere docent. Ita & qui nobiles opulentáſque vxores acceperunt non ſe quidem præſtantiores reddunt,ſed illas comminuunt & debilitant.Hæc ille.In quam etiam ſententiam apud Liuium lib.10.primæ decad. Virginiam Auli filiam patriciam Volumnio plebeio nuptã,matronæ ſacris pudicitiæ patriciæ arcuerunt, quoniã deſiiſſet eſſe patricia,quæ plebeio nupſerat.Quanquam ſcio nõnullos nobilitate vxoris attolli,& inſoleſcere ſolitos. Cor.Tacitus lib.2.de Cneo Piſone, Prẽter(ait)paternos ſpiritus,vxoris quoque Plancinæ nobilitate,& opibus accendebatur,vix Tiberio concedere,liberos eius vt multum infrà deſpectare,&c. Et nos certè multos huiuſcemodi nouimus,vxorum ſcilicet nobilitate paſsim gloriantes.

Contra eos qui nobilitate uxorum ſuperbiũt.

18 *Vxor uiri conditionẽ ſequitur.*

¶ Horum autem ratio eſt,quia mulier ſequitur conditionem mariti, priorémque dignitatem amittit.d.l.fœminæ,de Senat.& aliis iuribus ſuprà allegatis,quibus adde optimum text. in l.ingenuæ.C. de murile.lib.11.ex quo no.Bal.in d.l.cum quædam.ff.de iuriſd.om.iud.quòd mulier ingenua, quæ ſe vilibus maritis ſociat,perdit ſplendorem generis,& tex.in l.edicimus,in prin.eo.tit.de murile. ex quo etiam not.Bal.vbi ſuprà,quòd huiuſmodi mulier natiuum decus amittit. Et faciunt alia multa à nobis collecta in noſtris leg.Connub.l 1.nu.18.qui locus,& aliis.

19 *Valet donatio remuneratoria inter uirum & uxorem.*
Vir ignobilis conſtan. matr. poteſt dotare uxorem nobilẽ ob compenſationem nobilitatis.

¶ Hinc fit primum,quod cum valeat donatio inter virum & vxorem, propter remunerationem,licet aliàs regulariter non valeat,vt abunde diximus in repet.l.ſi vnquam,in verbo, donatione largitus.C.de reuo.do.Ideo poteſt vir ignobilis vxori ſuæ antea nobili dotem animo donandi conſtante matrimonio conſtituere,quia videtur facta in compenſationem, ſiue remunerationem nobilitatis,quam vxor ipſa ex eo matrimonio perdidit. Nam quòd huiuſmodi donatio valeat, voluerunt Bar.Imo.Raph.Co.Alex.& Iaſ.in d.l.ſi diuortio.ff.de verb.obl. Bar. Ang. & Iaſ.in l.ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti.§.ſi tibi nupſero,per illũ tex.ff.eo.Bar.& Bal.in l.ſi voluntate,poſt Iac. But. & Iac.Ray. & Ricar.Malum.& Cy.C.de dot.promiſ.vbi hoc dicit Bar.conſuetudine obſeruari. Bal.in l.1.ad fi. & ibi quoque Ang.C.de don.ante nupt.& idem Bald. in l.2.§.vlt.& ibi Rom. qui dicit hanc magis eſſe compenſationem amiſſæ nobilitatis quàm donationem,col.1.verſi.fallit niſi maritus. ff.ſi cert. pet.& ipſe Bald.in c.accedens,verſ.quæro nunquid ego,de procur.Ang.in l.j.ff.ſolut.mat.& conſi.5. Andreas Ioannes,colum.vlt.& con.396.doctor inſignis,col.vlt.Salyc.in l.2.C.de dot.cau. nõ nume. Pet.Anch.con.219.mirum.Imo.in rubr.ff ſol.mat.col.penu.& Raph.Co.con. 40. quidam filio ſtudenti,col.vlt.& Raph.Fulg.con.109.item ſi qua quæſtio,col.3.verſ.nec obſtant ſuperiori. & Pan. in c.ſuper eo,le 2.per illum tex.& ibi etiam Fran.Are.& Fel.de reſtib.idem Pan. in c. de illis in 2.not. de cond.app.& in c.gemma,col.vlt.de ſponſ.& in c.& ſi neceſſe,in 1.no.& ibi etiam Car. Alexan.in vlt.not.extrà de don.inter vir.& vxo.Idem Pan.& Car.Alex.in c.vlt.vterque, col.1. eod. tit. & ipſe Pan.in c.cum in eccleſiæ.& ibi Io.An.in fi.de ſim.& in c.1.ad fi.& ibi idem Io.An.col.pen. de adult. Idem quoque Pan.conſ.73.in quæſt.quæ ad preſens vertitur,col.3.verſ.ſecundo poteſt maritus.li.2. Ro.conſ.445.conſultatio præſens,col.3.verſ.vnde ſi inæquales, Maſuer.tit. de dote & matr.§.item

ſæpe

BIU Cujas

sæpe ignobiles, Guid.Pap.con.112.nobilis Guiscarda, col.2.Pet.Ferra. in tit.forma libel. quo vxor agit ad dotem, in verbo, dedit & tradidit in dotem, circa medium. Fran. Cur.Iunior con.6.præsupponitur in ciuitate.col.22.& Soc.qui & id optimè declarat in l.1. col.10.vers. secunda conclusio, & multis seq.ff.sol.mat.Io.Lup.in repet.rub.de don.inter vir.& vxor.§.32.col.2.vers. hæc tamen sunt. Ias.in l.ex hoc iure.col.11.vers.tertius effectus.ff.de iust.& iure,& in d.l.vlt.col.3.ad fi.C.de verb.sig. Et hæc est communis opin.licet sint qui contrarium teneant & multis quidem rationibus, quibus abundè respondet Ias.in d.l.si diuortio, vbi quisque videre poterit,& similiter Io.Lupus, vbi suprà. Et facit quod in simili voluit Pan.in c.de illis,circa medium,de cond.app.post Bar. in d.l.si ita stipulatus fuero te sisti.§.si tibi nupsero.ff.de verb.oblig.

20 ¶ Ex his quoque fit & 2.quòd nati ex ignobili patre & matre nobili sint ignobiles, vt voluerũt gl. And.Iser.& Matth.Afflic.in constitutione Siciliæ,incip.diuinæ iustitiæ.& Bal.in l.vlt.C.de ser.fugit. vbi huius rei reddit duas rationes.Primam,ex eo quod nunc tractamus, quoniam videlicet mater, quo ad dignitatem,cedit viro,per d.l.mulieres.Ergo & partus eius. Confirma hanc rationem,quia cum pater sit ignobilis,mater quoque ex ipsius matrimonio sit effecta & ipsa ignobilis,consequens est filium eorum esse ignobilem.Alteram,quæ etiam procederet, si mater nobilis retineret nobilitatem,quoniam nobilitas est quædam dignitas à parentibus deriuata, quæ denominatur à potentiori causa.Est autem potentior forma,quam in generatione,omnium consensu, vir præbet,quàm materia è muliere tradita.cùm forma sit agens,& materia patiens:sitque omne agens nobilius patiente.de quo etiam alibi diximus. Et rursum idem Bal.in l.2.col.2. C. de iure emphy. & in l.liberos,per illũ tex.ff.de Sena.vbi hinc carpit milites,qui matris nobilitate gloriantur. Pet.An. con.339. pro maiori intelligentia,col.3.vbi loquitur de regina, quæ nupsit plebeio, quod est multum notandum ad huius rei ampliationem, vt videlicet hoc procedat etiam in regina. de quo tamen postea dicam.& idem con.389.visis diligenter iuribus. Floria.in l.qui testamentum,in fi.ff.de probat.Alua. in c.1.§.cæteri,col.3.vers.quæro etiam quo ad nobilitatem.tit.quis dic.dux,com.mar.Cepol.in trac. de imperat.mil.delig. in materia nobilitatis,in 22.op.Io.Ray.in d.tract.nobilitatis, col.2. & iterum in 6.q.5.q princ.Ant.Rosel.vbi suprà.& Ang.Are.in §.serui autem,col.2.vers.in glo.in verbo,ex ancillis.Instit.de iure perso.& latè Barb.con.57.præclarè scribitur, col.4.& iterum col.10. & seq. lib.2. & Fel.in c.super eo.le 2.col.2.de testib.& in c.nouit,col.1. & ibi etiam Philip.Dec. in 6. not. de iud. Ias.in l.1.in princ.col.5.vers.secundo not.ff.de verb.obl.& Ant.Corse.in rep.c.grandi,col.13.de supp. negli.prælat.lib.6.& Io.Lup.in d.rep.rub.de don.inter vir.& vxo.1.§.32.& Bened. in rep. c. Raynutius,in prin.num.3.de testa.& Fran.Purp.in l.imperium,col.3.vers.limitat.3.ff.de iurisdic. omn.iud.& Alc.in l.familiæ.§.fœminarum.ff.de verb.sig.

Filij patris ignobilis & matris nobilis sunt ignobiles.

21 ¶ Et ad hoc faciunt multi tex.allegati per Specul.tit.de feud.§.quoniam,in 5.q. & inter cæteros optimus tex.in c.2.& quod ibi voluit gl.de conuer.coniug.& in l.cum legitimæ,& ibi gl,& Doct.ff.de stat.hom.& in l.j.ff.ad municip.& in l.eos,& in l.nullus, & in l.exemplo.C.de decur.lib.10.& quod voluit gl.in c.dicat aliquis,in verbo,nec sanguinis,& iterum in c.vlt.32.q.4.& glo.in d.l.j.& ibi Plat. col.1.C.de dign.lib.12.& gl.in l.partum ancillæ.C.de rei vend.& gl.in c.statutum,le 2.in verbo,mane in fi.de hæret.lib.6.vbi & Dom.col.2.ex eo no.quòd filius non debet portare arma familiæ maternæ,sed paternæ.Host.Io.An.Panor.& alij in d.c.Raynutius,post princ.de testa.eos reprehendentes,qui fastu quodam superbiæ sibi cognomina matrum asciscunt,quia sint patribus nobiliores, ex eo arbitrantes nobilitatem sibi comparari.Quibus adstipulatur antiqua Aegyptiorum lex,qua nullus ex eis genitus spuriushabebatur,etiam si ex serua esset genitus. Solum enim ducebant patrem esse generis autorem, matrem nutrimentum, & locum infanti tantùm præbere dicebant, teste Diodoro libro 2.

De eadem re. Filius debet deferre insignia familiæ paternæ,non maternæ.

Aegyptiorum lex.

22 ¶ Et hæc quidem quæ suprà diximus,adeò procedunt, vt etiam non valeat statutum aut consuetudo,quòd quis sit,aut reputetur nobilis,vel ignobilis ex genere materno,vt voluit Bar.qui hoc dicit esse notandum & perpetuò menti tenendum,& post eum Ang.atque etiam Plat.& Rebuf. in d. l.exemplo.per illum text.qui id tantum principi concedit.& sequitur Cepol. vbi suprà. & Barb.d. con.57.& in d.c.Raynutius,co.4.& ibi etiam dominus Bened.in rep.in prin.num.15.de test.& Franc. Are.& Feli.qui id dicit sing.in d.c.super eo,col.2.& Nicol.Perus.in tract.succes.ab inte.char.7.co.2. vers.& pro his fatur.& Corse.in d.c.grandi,col.14.de supp.neg.præl.li.6.& Matth.Afflic.in constitutione Sicilię inci.diuinæ iustitiæ,co.3.vers.quæro quid si filius,& Iacob.à Sancto Georg.in d.l.vlt.C. de ser.fug.& in d.l.cùm quædam puella.in j.lec.col.j.ff.de iurisd.om.iud.Steph.Bertran.con.24. dulcia pro dulci,post prin.li.2.& Rebuf.in tract.nominationum,in 12.q.nu.8. vbi id declarat, & Matth. Afflic.in c.1.col.6.ver.sexta nobilitas,tit.quis dic.dux.

Statutum aut consuetudo an potest facere nobilẽ,uel ignobilem ex genere materno.

23 ¶ Sed contra hoc apertè tenet Philip. Dec. in d.c.nouit. ea ratione, quia statutum aut consuetudo potest nobilitatem inducere,& ex ignobili nobilem facere,vt latè diximus supra in ca.10. Nec ob. inquit,d.l.exemplo,quia procedit in illo casu speciali,in quo lex vltrà procedit,ita disponendo,alias secus,cùm istud sit de iure positiuo.contra quod valet statutum,& consuetudo . per no.in l.omnes populi.ff.de iust.& iu.cum si.& idem etiam voluit Roch.Cur.in rep.c.vlt.colum.15.vers.septimo infertur,de consuet.

De eadem re.

24 ¶ Porrò idem Philip.Dec.in l.fœminæ,col.18.in paruis,vers.similiter descendentes.ff. de reg.iur.dicit quòd huiusmodi statutum vel consuetudo inferioris non valet,quia in d.l.exemplo,derogatur

De eadem re.

BIU Cujas

consuetudini. Ideo consuetudo contraria non valet, per auth. nauigia. C. de fur. & auth. omnes peregrini. C. com. de succes. Sed ab Imperatore, vel principe, aut populo non recognoscente superiorem posset fieri, aut induci statutum, siue consuetudo contraria. Nam quòd nobilitas sit à patre, à iure ciuili inductum est sicut ius agnationis, quod tolli & mutari potest, §. vlt. Inst. de leg. ag. tutel. vnde in totum nobilitas à statuto vel consuetudine induci potest, vt dictum est. Et idem voluit Alcia. in d. l. familiæ. §. fœminarum. ff. de verbo. signif. Rebuf. in concord. tit. de collati. §. cùm verò, in verbo, ex vtroque parente. ad fi.

25 *Apud quosdam populos filij matris originẽ sequuntur. Ilienses. Delphos. Ponticos. Xanthios. Lycios.*

¶ Nam & quibusdam nationibus concessum est, vt nati ex eorum fœminis, & alienigenis, matris originem sequantur, vt Iliensibus Delphis & Ponticis. l. j. ff. ad munic. Et scribit Plutarch. in li. de claris mulierib. c. 9. in fi. apud Xanthios (hi sunt Lyciorum populi) lege cautum fuisse, vt à matribus, non à patribus filij generis nomen sortirentur. quod fortè hinc prodibat, quòd apud eosdẽ viri vxorum imperiis parebant, vt scribit Heraclides in politicis. Quin Herodotus li. 1. in vniuersum tradit de Lyciis, hoc vnum eos, præter cæteros homines, pro lege habere peculiare, quòd à matribus nomina sibi induunt. Et si quis obuiũ percunctetur, quis nam sit, quali familia ortus, à matribus auiisq; protinus genus suum repetit. Et si qua ingenua & nobilis seruo nupserit, liberi qui ex his suscipiuntur, ingenui, atque nobiles existimantur. Apud Locros quoque Lycios nobilitas ex mulieribus erat, non ex viris, vt videre licet ex Polybio Megalopolitano, lib. historiar. 12. Sed & legibus Roma. in quibusdam casibus filij conditionẽ & originẽ matris sequuntur, non patris, vt in l. nati. C. de Decu. lib. 10. & l. hi qui ex filiabus. C. de muril. lib. 11. & l. ne diutiùs, & l. vlt. C. de agri. & cens. lib. 11. & l. ex ingenuo. C. de agri. & manc. eo. lib.

26 *Quid faciat matris nobilitas erga liberos.*

¶ Sed vtcunque sit, cessante omni consuetudine aut statuto vt ad ius commune redeamus, licèt filij non nobilitentur ex parte matris, non tamen dubito quin sit eorum nobilitas, quam à patre acceperunt, splendidior, illustrior, lueulentior, clarior. Ignobilitas autem minùs obscura, minúsque abiecta propter nobilitatem matris, vt sentit Bal. in d. l. vlt. in fi. C. de ser. fug. cùm dicit, quòd non dicitur quis nobilis respectu generis materni, sed paterni, loquendo simpliciter & præcisè. verũ loquendo secundum quid, vt ipse loquitur, non est dubium, quòd omne compositum participat de forma & materia, vt ipse loquitur, per not. per gl. in d. c. vlt, 32. q. 4. Et idem fermè voluit Alua. in d. c. 1. §. cæteri, col. 3. tit. quis dic. dux. com. mar. & expresè Io. Lup. à Palaci. Rubeis, in rep. d. rub. de donat. inter vir. & vxo. char. 15. vers. sed propter ista, vbi dicit quòd qui ex nobilibus matribus nati sunt, de earum nobilitate aliquid retinent. & Anto. Corse. in rep. d. c. grandi, col. 13. de sup. negl. præl. libro 6. Bonus Curtilius in dicto tract. nobilitatis in 4. parte, col. 6. Vt non omnino reprehendendi sint, qui à matribus suis, quòd fortè sint nobiliores patribus, nomen sibi assumunt, nõ ab ipsis patribus, quod fecit Raynutius ille de Clera, in c. Raynutius. de test. vt ibi annotauerunt Host. & Ioan. And. in verbo, de Clera. Pet. Anc. Imo. & Pan. in 3. not. qui tamen maxima ex parte id attribuunt fastui & superbiæ eorum, qui id faciunt.

27 *De eadem re.*

¶ Et huc spectare videtur illud Helenæ apud Theodecten ab Aristotele relatũ lib. Politicôn 1. c. 4.

Θεῶν δ' ἀμφοῖν ἐκγόνοιν ῥιζωμάτων,
Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειε λάτριν,
Cuius parens vterque magnus prodiit,
E stirpe diuûm, num quis ancillam vocet?

Quod nos alibi ad aliud citauimus. Et illud quoque Euripidis,

Τὴν εὐγένειαν, κἂν ἄμορφ' ᾖ γάμῳ,
Τιμῶσι πολλοὶ πρὸς τέκνων χάριν λαβεῖν,
Τὸ τ' ἀξίωμα μᾶλλον, ἢ τὰ χρήματα. Id est, vt vertit Gesnerus,
Nobilitatem etiam deformium coniugum
Liberorum gratia, non pauci colunt,
Et dignitati magis, quàm pecuniis student.

28 *De eadem re.*

¶ Et, vt Latinorum quoque poëtarum testimonia citemus. Illud Virgilij li. 11. Aeneidos,

— *Genus huic materna superbum*
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.

Et Horatij de nobilitate loquentis, lib. 1. Sermo. saty. sexta, quod nos suprà ad aliud citauimus,

Nec quod auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint,

Et Ouidij Vlyssem introducentis hæc loquentem, lib. 13. Metam.

Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas, Deus est in vtroque parente. Et alibi scilicet 1. Fastorum,
Hinc fuit Euander, qui quanquam clarus vtroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat. Et lib. 4. de Ponto. Eleg. 16. eádemque vlt.
Maternos Cottas cui, Messalásque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.

Et Papinij lib. Syluarum 3. in lachrymis Hetrusci,

Sed quicquid patrio cessatum est sanguine, mater
Reddidit, obscurúmque latus clarescere vidit

BIU Cujas

Connubio gauisa domus.

Id est,quicquid nobilitatis defuit à patre,id materni generis nobilitas reddidit, id est,suppleuit. Et iterum lib.4.eiusdem operis,quod & nos alibi ad aliud citauimus,

Stemmate materno fœlix,uirtute paterna.

Et lib.1.Thebaidos de Adrastro loquens,

Diues auis & vtroque Iouem de sanguine ducens.

Vbi Lactantius Grammaticus id trahit ad nobilitatem vtriusque parentis. Et lib.1. Thebaidos de Canapeo,

— Huic ampla quidem de sanguine prisco
Nobilitas.

Et Silius lib.3.de Sycheo filio sororis Hannibalis,

Asdrubalis proles,cui vano corda tumore
Maternum implebat genus.

Et Claudianus in Epithalamio Palladij & Serenæ,

— Mauortia Martis
Nobilitas spoliis armisque exultat auitis.

29 ¶ Nec solùm poëtæ huic sententiæ adhæserunt, vt scilicet matris nobilitas aut ignobilitas aliquid addat ad nobilitatem,vel ignobilitatem liberorum:Quando & Antistius Labeo maximi apud priscos nominis iurisconsultus,scripserat non fas esse capi Vestalem,cuius parentes alter,amboue in negotiis sordidis versati fuerint,vt retulit Gellius lib.Noctium Atticarum 1.c.12.& Festella, si is sit, de magistratibus Ro.c.7.Cui concinens Plato lib.de legib.6. Sacerdotem creari iubet,qui integer sit,ac legitimus deinde à domo quàm maximè munda, expers quoque cædis, omniúmque huiusmodi,quæ aduersus diuinam rem committuntur,& cuius pater & mater similiter vixerint. Aristoteles autem eius discipulus lib.Rhetoricorum 1.cap.5. censet nobilitatẽ ex matribus etiam esse,nedum ex patribus dum scribit nobilitatẽ legitimam esse aut à viris,aut à mulieribus procreationẽ. De eadem re.

30 ¶ Post quos & alios subiiciam huic opinioni adstipulantes. Salustius enim in bello Iugurthino:Sed Hiempsal(inquit)qui minimus ex illis erat,natura ferox,etiam ignobilitatem Iugurthæ, quia materno genere impar erat despiciens,&c.Et alibi in eodem libro, idem dicit de Dabare. Tullius in oratione pro Cn.Planco.Est tuum nomẽ vtraque familia Consulare.Et sequitur,vt intelligas eum de nobilitate loqui.Non dubitas igitur quin omnes qui nobilitati fauent(quod nos alibi ad aliud citauimus)Philip.3.refert Antonium Octauio Cæsari ob id ignobilitatem obiecisse, quòd ei Aricina mater esset.Et paulò pòst,eundem Antonium alloquens, Quî autem(inquit)euenit, vt Iulia natus ignobilis videatur,cùm tu eodem materno genere soleas gloriari? De quare etiam loquens Suetonius,scribit Antonium despicientem maternam Augusti originẽ, proauum eius Afri generis fuisse, & modò vnguentariam tabernam,modò pistrinam Aritiæ exercuisse.At apud eundem Iulius Cæsar veluti gloriatur,quòd Iuliæ amitæ suæ maternum genus à Regibus ortum esset,paternum cum Diis immortalibus coniunctum.Idem Suetonius scribit C.Caligulam Agrippæ(is erat auus maternus)se nepotem credi,neque dici ob ignobilitatem eius voluisse. De eadem re.

31 ¶ Isocrates in oratione περὶ ζεύγους id est,de iugo equorum, siue bigis,de Alcibiade loquens, ὁ γὰρ πατὴρ ἦν πρὸς μὲν ἀνδρῶν εὐπατριδῶν,siue mauis legere εὐπροσιδῶν. Sic enim Athenienses suos nobiles vocabãt.Subdit autẽ πρὸς γυναικῶν δ' ἀλκμαιωνιδῶν id est,Gentilitate quidem, atque agnatione antiqua,& imprimis nobili:A genere autẽ materno Alcmæonides. Liuius lib.1.5.decadis. Duos, ait,filios habuit Philippus,Demetrium & Persea,Genere materno,virtute, ingenio, fauore Macedonum longè præstitit Demetrius. Plinius Iunior lib 8. epistolarum ad Fabatum prosocerũ suum, Neque ardentiùs(ait)tu pronepotes, quàm ego liberos cupio, quibus videor à meo tuóque latere pronum ad honores iter, & audita latiùs nomina, & non subitas imagines relicturus. Videsenim vtrumque & latus matris ad nobilitatem liberorum considerasse. Diodorus Siculus lib.5. Bibliotheces c.14 eodémque vlt. scribit Erycem Veneris filium propter nobilitatem matris præclarum apud homines fuisse. De eadem re.

32 ¶ Cornel.Tacit.lib.3.Histo.Auctũ dehinc gaudiũ nuptiis Neronis & Iuliæ Drusi filiæ,vtq; hæc secũdo rumore,ita aduersis animis acceptũ,q; filio Claudij socer Seranus destinaretur,polluisse nobilitatẽ familiæ videbãtur.Ex quibus verbis planè cõstat, nobilitatẽ familiæ viri quodãmodo ex vxoris ignobilitate pollui,vt nõ abs re eorũ liberi sint veluti minus nobiles existimãdi.Idẽ li.14. Igitur quasi iam depulso Nerone,quisnam deligeretur, inquirebant. Et omnium ore Rabellius Plautus, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia,&c.Et lib.17.Piso(inquit)Marco Crasso & Scribonia genitus nobilis vtrinque.Rursúsque eodem lib.de Othone imperatore loquens,Pater,ait)Consularis, auus prætorius,maternum genus impar,nec tamen indecorum. Verùm Suetonius de eodem, Pater L.Otho,materno genere præclaro.Et paulò pòst, Ex Albia Terentia splendidissima fœmina duos tulit filios. De eadem re.

33 ¶ Apud Iustinum lib.1.Astyages Medorum rex quodam responso Hariolorum perterritus, filiam suam neque claro viro,neque ciui dedit nuptui,ne paterna maternáque nobilitas,nepotis animum extolleret.Et libro 13.Meleager Arideum Alexandri fratrem ipsius Alexandri successorem regni recusat, propter maternas sordes, quòd ex Larissæo scorto natus esset. Idem Iustinus libro 23.de De eadem re.

BIU Cujas

Hierone Syracusarum rege, Huius (inquit) futuræ maiestatis ipsa infantilis educatio quasi prænuncia fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cuius origo à Gelone, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum atque admodum pudibundum. Cùm ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis expositus fuerat, &c. Apud eundem lib. 38. Mithridates de Romanis loquens, Se ait seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluuie conuenarum esse, qui paternos maiores suos à Cyro Darióque conditoribus Persici regni, maternos ab Alexãdro Magno ac Nicanore Seleuco cõditoribus imperij Macedonici referat.

34 De eadem re. ¶ Apuleius initio libri de dignitate Platonis tradit Platoni ex vtroque parente nobilitatem fuisse satis claram. Spartianus in triginta tyrannis, atque etiam Trebellius Pollio scripserunt, Macrianum siue Macrinum Iuniorem, qui cum patre imperauit, fuisse matre nobilem, patre tantùm forti, & ad bellum parato. Eutropius prodidit Marcum Antoninum Verum fuisse hauddubiè nobilissimum, quippe cùm eius origo paterna à Numa Pompilio, materna à Solentino rege penderet. Velleus Paterculus lib. 1. Ro. historiæ scribit Alexandrum Macedonem iure materni generis Achille authore; paterni, Hercule gloriatum fuisse.

35 De eadem re. Athenienſium lex. ¶ Athenienſium legem à Pericle latam refert Demosthenes in oratione contra Bibulidem, & in alia oratione contra Neæram, si hæc illius sit. Plutarchus in vita illius, ad fi. & Aelianus de varia histor. lib. 6. & iterum 13. solos Athenienses haberi, qui ex duobus Athenienſibus nati essent, tanquam non tantùm paternum genus, sed & maternum quoque sit aspiciendum. Ex quo cùm quidam exprobrasset Antistheni Athenienſi, quòd esset Hybrida, id est, non ex duobus ingenuis natus, sed ex patre Athenienſi, matre Phrygia, ille respondit, nec ex duobus luctatoribus natus sum, & tamen luctator sum. significans non tam referre, vnde natus sis, sed qui sis. Aliter autem illum respondisse ferunt Plutarchus in libello de exilio, & Laërtius in vita ipsius, ita scilicet, Et deûm mater Phrygia est. Erat enim ipsius mater ex Thracia, quod & scribit Seneca in li. 2. eius lib. cui titulus est, quomodo in sapientem non cadit iniuria, paulò ante fi. quod & nos alibi ad aliud recensuimus. Nec hinc quoque longè abest, quòd Euripidi à plerisque obiectum est, matrem fuisse Clitonem agrestia olera venditantem, quod & Theopompus, Aristophanes, & Valerius affirmant. Sed Philochorus euidentissimè probauit, fuisse nobilissimo genere ortã. Vterq; tamẽ satis declarat ignobilitatẽ matrũ tenebras offundere filiis. Ad eã autẽ legẽ Athenienſiũ respexisse videtur illud Terentij in Andria,

Adeon' impotenti esse animo, vel præter ciuium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro.

Et Byſantiorũ quoque lex. Illic enim tractabatur de matrimonio Pamphili Athenienſis & Andriæ, quæ peregrina esse credebatur. Cæterùm apud Byzantium eadem lex erat, vt ne quis admitteretur ciuis, qui non esset ex ipsorum vtroque ciue, vt tradit Aristoteles in libro Oeconomiarum publicarum.

36 De eadem re. ¶ Nec tamen interim relinquenda ducimus nostrorum iurium, quæ vocãt, testimonia. Et primum l. 1. C. de natur. lib. vbi Senatores, & alij illic nominati non possunt ducere in vxores filias libertarum scenicarum, & aliarum id genus mulierum, quasi videlicet aliquid ex ignobilitate matrum in liberos transeat. Et l. lege Iulia, in princ. & iterum §. hoc capite, rursúmque in l. semper. §. 1. ff. de rit. nup. vbi Senatores etiam prohibentur eam in vxorem accipere, cuius pater matérve artem ludicram fecit, quasi non sit satis patrem ab huiusmodi vilibus officiis abstinuisse, nisi & mater quoque abstinuerit. Et tex. in c. 1. tit. de fil. nat. ex matri. ad morga. contrac. vbi etiam liquidò declaratur, nobilitatis matris rationem plerumque haberi.

37 De eadem re. ¶ Et hoc sanè videntur considerasse multæ constitutiones, facientes mentionem de nobilitate ex vtroque parente, videlicet in c. pe. ibi, ab vtroque parente illustrem, extrà de præb. & in antiqua constitutione pragmaticę sanctionis, tit. de col. §. insuper, vbi gl. in verbo, vtroque, id annotat, dicitq; impropriè dici, cùm nobilitas ex patre sit non ex matre, licèt quis (inquit) ob id quòd mater est nobilis, magis honestetur. Et in concordatis (quæ vocant) Papæ, & Regis nostri, in eo. tit. de colla. §. tempus autem competens, in illis verbis, si ex vtroque parente nobiles fuerint, & iterum in §. cùm verò probatio, ibi, de cuius nobilitate ex vtroque parente, & ibi. Rebuf. qui & hoc expendit. Nec ab hac op. dissentit Bal. noster in l. cum antiquioribus. in 8. q. in prin. C. de iure delibe. Et ex hoc vt opinor manauit consuetudo Mediolanensium prohibens filios nobilis viri ex vxore ignobili non succedere in feudo, de qua in c. 1. tit. de fili. nat. ex matr. ad mor. contra, quam tamen Iac. Bel. ibi atque Matth. Affl. in 3. not. dicunt continere maximam iniquitatem.

38 Vidua nobilis genere viri ignobilis retinet mariti cõditionem. ¶ Sed vt redeamus ad principale primúmque huius rei propositum, Id quod suprà diximus, mulierem genere nobilem, quæ nupsit marito plebeio & ignobili, effici etiam plebeiam & ignobilẽ vsque adeò obtinet, vt etiã mortuo ipso marito, ea nihilominus plebeia permaneat & ignobilis, retineatq; illam mariti conditionem, quam iam ex matrimonio assumpserat, per ea quæ in simili diximus suprà nu. 5. & hoc procedit etiam in plebeia. Et ita expressim in hoc casu determinauit Gui. Pap. dec. 349. in hac curia Parlamenti, & iterum dec. 381. sed quid de muliere. Quibus locis ea ratione dicit huiusmodi mulierem teneri contribuere subsidiis, quibus soli ignobiles tenentur, vbi tamen id intelligit, nisi hæc vidua postea nubat marito nobili, tunc enim recuperat suam natiuam nobilitatem, & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis in 6. q. prin. vbi & hoc quoque intelligit procedere, nisi interueniret principis restitutio. Aliter tamen in Gallia nunc vtimur.

¶ Verùm

39 ¶ Verùm quod dictum est, virum non nobilitari ex nobilitate vxoris, sed ediuerso mulierem effici ignobilem, limitandum esse censeo, nisi vxor esset Regina, aut aliàs in maxima dignitate, siue nobilitate constituta, per id quod sing. voluit Bal. in c. significauit, col. j. vers. pone regina Apuliæ, de rescrip. Quòd licèt Regina nubens plebeio non eum Regẽ faciat, quia aliàs essent duo reges, & quia etiam non potest regnum alienari, neque in dotem dari: Tamen coruscat, hoc casu, vir radiis vxoris, quia reginæ sui lateris comitatus illũ illustrat. l. j. C. de præpo. lib. 12. Et nulla (inquit Bal.) maior est lateralitas, quàm viri & vxoris, qui diuino consortio efficiuntur vna caro. & sequitur Dec. in l. prima, paulò ante fi. & ibi etiã Alciat. in verbo vxori. C. de eden. & Fran. Purp. in rub. eo. tit col. 2.

Maritus ignobilis reginæ an nobilitetur.

40 ¶ Nec solùm id procedit in regno, sed etiam in comitatu, ducatu, & similibus, ex quibus quis nobilis efficitur. Nam tunc non solùm non amittit vxor nobilitatem, si nubat plebeio, sed & ipsius vir nobilis efficitur, maximè si ea dignitas fuerit data in dotem, vt voluit Io. Raynutius, in d. tract. nobilitatis, in 16. q. 5. qu. prin. Cui adde quod scribit Host. in dicto cap. Raynutius, col. 2. in verbo, de Clera. de testa. quòd quandoque de facto. & de consuetudine maritus radiis vxoris coruscat, vt cùm simplex miles ducit Comitissam. Ea enim sunt verba illius, ex quibus intelligis, id magis esse facti & consuetudinis, quàm iuris.

Quid in uiro Ducissæ, uel Comitissæ.

41 ¶ Imò verò in omni nobilitate mulieris, id obtinet respectu viri, quod suprà diximus, respectu liberorum, vt videlicet, quamuis vir ignobilis ex nobilitate vxoris non nobilitetur, nec vir nobilis ex ignobilitate vxoris efficiatur ignobilis: tamen viri nobilitas ex vxoris nobilitate quodammodo illustratur, ignobilitas autem minùs obscura ob vxoris nobilitatem. Cuius sententiæ fuit Menedemus philosophus, qui relicta priore vxore, aliam duxit nobiliorem, quòd Reipub. præesset, vt tradit Laërtius. Cæterùm Plutarchus in vita Galbæ illud ex Homero expendit quod Paridem sæpe eo nomine vocabat Helenæ comatæ virum, cùm nihil haberet ad gloriam aliud, quo illum decoraret, quàm vt ab vxore nominaret, sicque fuisse Othonem famosum Romæ ob nuptias Popeæ.

42 ¶ Secundò intellige, vt non omnino perdat mulier, quæ nupsit plebeio, eam natiuam nobilitatem, quam antè habebat, quin ipsius habeatur ratio, in iis quæ naturam ipsam respiciũt per id quod scribit Bal. in d. l. cùm quædam puella, col. j. vers. sed quid dicemus. ff. de iurisd. om. iud. in j. lec. dum quærit, an nobilis qui nupsit populari, punietur pœna popularium, an verò nobilium, & ediuerso. Nam vt id intelligas, scire debes, diuersas plerunque esse pœnas nobilium, & ignobilium, vt latè ostendemus infrà c. 20. nu. 104. nobiles vt alij, & multis seq. Et primùm dicit Bal. videri inspiciendam esse qualitatem naturalem originis, per l. vlt. C. de his qui veni. æta. impe. Deinde in contrarium videri, inspiciendam esse qualitatem accidentalem, quam scilicet habet à marito, veluti posteriorem, per l. 1. §. bestias. ff. de postul. & §. ceruos, Instit. de rer. diui. Et ad hanc quoque partem allegat alia quæ suprà diximus, scilicet vxorem perdere splẽdorem generis, & natiuum decus, & è contrario acquirere nobilitatem & dignitatem mariti. Tandem verò distinguit, aut ratio statuti ponderat naturam, aut accidens, aut dubitatur. Si ponderat naturam inspiciendam qualitatem originis: si accidens, qualitatem accidentalem, per l. tutelas, in ratione sui. ff. de cap. dim. Si dubitatur, inspiciemus qualitatem magis fauorabilem, ar. l. quod traditum. ff. de cond. & demon. Et hoc dictum. sequitur Alex. con. 25. viso processu, col. 3. ver. ad istorum confirmationem. lib. 7. Vides ergo ex sententia Bal. non omnino aboleri, nec extingui eam mulieris nobilitatem.

An uxor nobilis uiri ignobilis, & econtrario punia-tur pœna nobilium an ignobilium.

Vtra qualitas naturalis, an accidẽtalis sit inspicienda.

43 ¶ Sed aliud est in hoc loco mirandum magis, Fuisse qui dicerent mulierẽ nobilem, confestim quàm nupta est, siue nobili, siue ignobili, non amplius retinere nobilitatem suæ familiæ, sed assumere nobilitatem viri, si sit nobilis, & ignobilitatem, si ignobilis. Ita enim voluisse videtur Fran. Cur Senior, con. 40. dominus labia, & c. cùm in præsentiarum, col. 7. vers. præmitte illud, cùm dicit quòd etiam licèt res prohibita alienari extra familiam, possit in fœminam etiam nuptam alienari. per not. in l. voluntas. C. de fideicom. Si tamen prohibitio eiusmodi sit, vt res non alienetur aliis, quàm nobilibus è familia, non poterit fieri in fœminã nuptam, quia licèt (inquit) sit de familia simpliciter, non tamen de nobilibus è familia. Nam amittit nobilitatem familiæ, postquã nupta est, per d. l. fœminæ, vbi hoc dicit no. Alber. & Bal. ff. de Senat. Et hoc dictũ pro no. sequitur Ferd. Loaz. in l. filiusf. §. diui, in repe. col. 18. vers. 2. & nobiliter limita. ff. de leg. j. Quòd si verũ est, profecto not. est. Satis autẽ constat mulierem nuptam desinere esse de familia patris. viri enim confestim familiam sortiri, vt plenè diximus, in j. lege connubiali. nu. 35. est quoque vxor.

Mulierem cõiugatã non amplius retinere nobilitatẽ aut ignobilitatẽ familiæ.

44 ¶ Ex iis autem quæ suprà diximus satis constat, mulieres esse nobilitatis capaces, nec minùs nobilitatem consequi ex parentibus nobilibus, aut etiã aliis modis, quibus nobilitas quæritur, quàm mares. Nam & videmus in nostris iuribus, mulieres vocari nobiles, sicuti & mares, vt in §. manifestum, in auth. de rest. fideic. in nostra vulgata editione, quanquã vox Græca eius loci magis significat celebres & inclytas, quàm nobiles, quod tamen non multũ differt. Et in c. 1. tit. de fil. na. ex matr. ad mon contr. & in c. accedens, de procur. & in c. ex tenore, de foro comp. & in c. accedens, vt lit. non cont. & in c. cõstitutis, le 2. extrà, de test. & in c. ex parte, de appel. & in c. cõsuluit, & c. insinuante, qui cler. vel vouen. & in c. primo, de sponsalib. & in c. j. de inc. nup. & in summa 29. q. j. Et in sacris literis, in c. j. ibi, mulieres nobiles non paucæ, Actorum 17. c. Et apud Salustium in Catilinario fit mentio nobilis virginis cum qua Catilina stuprum fecerat. Atque etiam Fuluiæ nobilis mulieris. Plinius autem lib. 34. c. 8. scribit Athenodorum pinxisse fœminas nobiles. Nam & Bar. in l. j. col. j. C. de dignit. lib. 12. no. ex eo. tex. mulieres habere dignitatem & nobilitatem ex genere.

Mulieres nobilitatis capaces.

BIU Cujas

De antiquitate nobilitatis. CAP. XIX.

1 *Nobilitas eò maior, quo antiquior.*

NObilitas quò antiquior est, eò quoque maior est, &, vt ita dicã, nobilior: id est, quò longiùs procedit, eò magis augetur, vt planè cõstat ex multis quæ subiiciemus. In primis, vt à nostris legibus incipiamus. Ex l. 2. §. quæ omnia versi. sed & Anatolij, in illis verbis vir ab antiqua stirpe. C. de vete. iure enucle. quem tex. ad hoc ponderat Alberi. ibi. Et is certè in id est optimus.

2 *De eadem re.*

¶ Alius tex. & is quidem notissimus, in l. prouidendum, in illis verbis, aut meritum nobilissimos fecerit, aut vetustas, C. de postulan. Quãquam ea vetustas, de qua is tex. loquitur, sit, vt ego opinor ætatis: nihil tamen prohibet quin & ad aliam quoque referri possit. Nam & Saly. ibi. no. simpliciter ex eo tex. vetustatem nobilitare.

3 *De eadem re.*

¶ Item text. in l. j. C. de iure aur. anul. cùm dicitur, natales antiquos, & ius ingenuitatis non ordo præstare decurionum, sed à nobis peti potuit. Illic enim appellat antiquos natales, ingenuitatem, vt item facit in l. 2. eiusdem tit. Et ille quidem titulus de iure anulorum mentionem faciens, in memoriam reducit locum Plinij, ad hanc sentẽtiam nonnihil pertinentem, is est lib. 33. c. 2. Constitutum est (inquit) ne cui ius anuli esset, nisi cui ingenuo ipsi patri, auóque paterno sexterria quadringenta census fuissent. Illic enim vides, patris facultates non satis esse, sed aui quoque necessarias fuisse, ad ius anulorum obtinendum.

4 *Locus iurisconsultorum.*

¶ Nec solùm tex. C. sed & ff. quoque hanc sententiam astruentes habemus, nempe in l. j. in princ. ff. de censib. in illis verbis, Nobilis regionibus, serie seculorum antiquissima, ita enim legendum est. Illic enim apertè intelligis, antiquitatem seculorum ad nobilitatem pertinere.

5 *De eadem re.*

¶ Sunt & tex. feudorum, in §. si rusticus, ver. si miles aduersus, tit. de pace tenen. quòd non datur facultas pugnandi contra militem, nisi is probauerit, quòd antiquitus ipse cum parentibus suis natione legitimus miles existat. Ex quo no. Bal. ibi, quòd quemadmodum vna hirundo non facit ver: ita non intelligitur de nobili genere, nisi qui probauerit, quòd antiquitus maiores eius fuerint nobiles, per no. per gl. in l. stemmata. ff. de gradib. quasi sentiat. Bald. non satis esse habere patrem nobilem, nisi & maiores quoque eiusmodi fuerint. Sed & ibi Iac. Alua. dicit, quod illud ideò scribitur, in eo text. quòd ex tali antiquitate quis censetur nobilis. Et paulo pòst no. ex eo tex. & post eum Card. Alex. quòd ex antiquitate generis quis est iudicandus nobilis. Nam notabilitas attribuitur antiquitati, per no. in d. l. stemmata. Illum autem tex. in d. versi. si miles aduersus, ad id quod diximus, dicit sing. Pet. Bellug. Imo. discipulus in suo tract. cui titulum nuncupauit, Speculum principum tit. de principe prohibente militem guerrificare, co. 5.

6 *De eadem re.*

¶ Probatur quoque ex text. in c. 1. §. cæteri verò, ibi, ab antiquis temporibus, ti. quis dicat. dux. comes, march. Ex quo no. Bal. & post eum Aluar. & Card. Alex. quòd nobilitas attribuitur antiquitati, ita quòd omne feudum antiquum posset dici nobile. Subdúntque Aluar. & Card. quòd ex antiquitate generis quis est iudicandus nobilis, per d. §. si miles aduersus. Et per illum tex. dicit Ioan. Ray. in rub. de prohib. feud. ali. per Fed. in 7. diuisione feudo. quod feudum receptum à minoribus vasallis, dicitur ignobile siue plebeium, nisi ab antiquis temporibus teneatur. Idem autem Rayna. in tract. nobilitatis, in tertia q. prin. in prin. dicit nobilitatem tantò maiorem esse, quantò plus inueteraſcit.

7 *De eadem re.*

¶ Et huc quoq; spectat quod in simili videmus, seruos manumissos libertinos appellari, nondum tamen ingenuos. Posteros verò, ex iis videlicet prognatos, ingenuos vocamus, Inst. de ingen. per totum, & de liberti. per totũ, & l. filium. C. de suis & leg. vbi Bal. multùm appositè ex eo no. quòd filius potest esse patre nobilior. Et ex eo quoque libertinis interdicebatur dignitatibus, l. j. C. si ser. aut liber. & quod nos diximus suprà c. 8. nu. 6. & hæc sententia. Non etiã eorum filiis l. libertorum. C. de dignit. lib. 12. Sed & antiquis Romanorũ temporibus filij libertinorũ, id est, eorum qui ex iis, quos nunc libertinos vocamus, nati essent (Ita enim libertinos ea ætas vocabat, vt paulo pòst ostendemus) ad dignitates etiam Senatorias non admittebantur, quod planè demonstrat quod scribit Liuius lib. 9. ab vrb. con. Appium Claudium in Censura inquinasse Senatum, lectis libertinorum filiis. Ob quam famẽ & inuidiosam Senatus lectionem, victus verecundia collega Appij, C. Plaucius magistratu se abdicauit. Cuius etiam rei meminit Suetonius in Claudio, c. 15. Latum (inquit) clauum, quãuis initio affirmasset non lecturum se Senatorẽ, nisi ciuis Romani abnepotem, etiã libertini filio tribuit: sed cõditione, si priùs ab Equite Romano adoptatus esset, ac sic reprehensionẽ verens etiam Appium Cæcum Censorẽ generis sui proauctorem libertinorum filios in Senatum allegisse docuit, ignarus tẽporibus Appij, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterẽtur, sed ingenuos ex his procreatos. Alibi autẽ scribit idem Suetonius, Neronẽ Claudij successorem, in curiam libertinorũ filios diu non admisisse, admissisque à prioribus principibus honores denegasse, Aelius autẽ Lampridius carpit Commodũ Antonium, quòd sub eo ad Cleandri nutum etiã libertini in Senatum atque in Patricios lecti sunt. Cuius item rei mentionẽ faciens Budæus in suis Annotationibus pandectarũ, in l. vlt. ff. de Senat. scribit id instar esse huius hodie, quod locorũ quorundam moribus receptũ est, vt ne iusta nobilitas esse censeatur, nisi in pronepote, & deinceps eius qui natalibus restitutus est, id est, vt suprà alibi diximus, nobilitate donatus. Et nos quoq; in Francia obseruatũ videmus, vt qui recèns nobilitatus est, omnia plebeiorũ munera obeat, peræquè ac plebeius. At illius filij omnibus nobili-

Libertinorum filij ad Senatorias dignitates non admittebantur.

Libertini qui olim dicebantur.

tatis

taris priuilegiis potiãtur. Ad quod etiã facit quod scribitur in l. 2. C. de iure aure. anul. Aureorum anulorum vsum beneficio principis concessum, libertinitatis tantùm imaginẽ iis quibus concessum est, dum viuunt, non etiam statum ingenuitatis plenæ, vt rectè addit Accursius, præstare.

8 ¶ Et huc quoq; proximè accedit quod scriptũ est à Demosthene, aut quisquis is est, qui eam orationem fecit quæ inter eius opera aduersus Neæram scripta est, nam de authore illius dubitatur, Legem scilicet apud Athenienses fuisse, quæ quoscunque populus Athenensis ciues fecisset, eos apertè vetaret in collegium nouem virorũ cooptari, aut vllius sacrificij esse participes. Horum verò liberis hæc omnia concedere, si ex muliere ciue & legitimè desponsa essent suscepti.

9 ¶ Et huc nonnihil spectat quod legibus cauetur, non satis esse, vt ingenuus qui Senatoris filiam vxorem velit accipere, arte ludicra abstinuerit, nisi & pater & mater quoque abstinuerint: Tanquam scilicet eius rei memoria nimiũ recens & noua esset, officeretque ingenuitati istius qui patrem matrémve huiuscemodi habuerit, vt videre licet ex l. semper, & l. lege Iulia. ff. de rit. nupt. Nam nec libertinis licebat filias neptésve Senatorũ vxores ducere, tanquam non satis nec plenè ingenui essent, qui nuper ad libertatem euecti fuissent. l. oratione, ff. eo. tit. vti nec è diuerso, Senatoribus & eorum liberis libertinas vxores accipere. l. lege Papia, eo. tit. & alibi sæpe in eo. tit. *De eadem re.*

10 ¶ Et quod scribit Bal. in l. nobiliores. C. de commer. & merc. quandam esse nobilitatem incipientem, quandam crescentem, quandam perfectam, quasi sentiat nullam esse perfectam, quæ sit in principio, aut etiam in augmento tantum, nisi vltrà quoque progressa fuerit. Et idem Bald. in proœmio feud. in pe. diuisione, feudum antiquum sapere nobilitatem, nõ item nouum, quia nobilitas non nascitur in ictu oculi, (siue mauis in nictu, quanquam vtrunque bonum est) per not. in d. l. stemmata. Et eum refert, & sequitur Card. Alex. in prælud. feud. col. 11. in 2. diuisio, & Iac. à S. Geor. in tract. feud. col. 4. Phil. Dec. consi. 53. placet mihi, col. 2. versi. 4. facit. Et idem ferè voluit Ray. in comprehensoria feudali, in princ. 17. diuisione. Cæterum ipse Dec. in rub. de constit. col. 1. scribit ius scripsum esse nobilius iure non scripto, quia est antiquius, per §. ex non scripto, insti. de iur. nat. gen. & ciuili. & illũ sequitur Boschus Codescha in d. rub. col. 4. vers. aliã reperio. *Nobilitas incipiens, crescẽs, perfecta.* *Nobilitas non nascitur in ictu oculi.*

11 ¶ Sed vt ad alios scriptores accedamus, Virgilius omnium poëtarum Latinorum princeps, lib. 1. Aeneidos de Didonis maioribus, *De eadem re.*

Fortia facta patrum, series longissima rerum
Per tot ducta viros, antiquæ ab origine gentis.

Paulò autem antè, de Teucro Telamonis filio loquens,

Séque ortum antiqua Teucrorum à stirpe volebat. Et lib. 7. Aeneidos, de Turno loquens,

Turnus auis, atauísque potens. Et iterum eo. lib.

Hunc decus egregium formæ mouet, atque iuuentæ
Hunc ataui reges. Quibus verbis voluit exprimere magnam Turni nobilitatem, ex eo quòd non fuisset primus rex sui generis, sed & ipsi fuerant ataui reges, quæ res multos mouebat, vt ipsius partes aduersus Aeneam sequerentur. & lib. 12. de Camerte,

Cui genus à proauis ingens, clarúmque paternæ
Nomen erat virtutis, & ipse acerrimus armis.

Quasi non satis esset commemorare & propriam ipsius fortitudinem, & patris virtutem, quæ res eum maximè nobilitabant, nisi & originem quoque maiorum adduxisset, veluti augustiorem maiorémque ex eo declararet. Et in eodem lib.

Murrhanum hic atauos, & auorum antiqua sonantem
Nomina, per regésque actum genus omne Latinos
Præcipitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit.

12 ¶ Horatius lib. Carminum 3. Ode 1. in princ. *De eadem re.*

Mecœnas atauis ædite regibus.

Vnde Martialis sumpsit illud epig. 4. lib. 12.

Mecœnas atauis regibus ortus eques.

Et vt redeamus ad Horatium, is lib. 3. Ode 17.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos & nepotum,
Per memores genus omne fastos, &c.

Et lib. 1. Ser. Satyr. 6. quod nos alibi ad aliud citauimus,

Nec quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint. Et rursus in fi. eiusdem Satyræ,

His me consolor victurum suauius, ac si
Quæstor auus pater atque meus, patruúsque fuissent.

Quod & nos quoque alibi ad aliud citauimus.

13 ¶ Propertius lib. 1. elegia 5. *De eadem re.*

Nescit amor priscis cedere imaginibus. Nam prius dixerat,
Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti. Et lib. 2. de Cynthia, ad æmulum,

BIU Cujas

Certus eras heu, quamuis nec sanguine auito
Nobilis, & quamuis non ita diues eras. Et eodem lib. eleg. 14.
Nec si qua illustres fœmina iactat auos.

14 ¶ Ouidius in epistola Helenæ ad Paridem,

De eadem re. *Et genus, & proauos, & regia nomina iactas.* Et lib. 1. Amorum, Elegia 3.
Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina, si nostri sanguinis author Eques, &c. Et lib. Metamorph. 13.
Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. Quod & nos alibi ad aliud propositum adduximus.

15 ¶ Seneca Tragœdiographus in Hercule furente, actu 2.

De eadem re. *Nobiles non sunt mihi*
Aui, nec altis inclytum titulis genus. Et paulo post,
—Ducet ex genere inclyto
Nouitas colorem nostra. Et in Troade, actu 2.
Veteríque soboles sanguinis nimium inclyti.

Et illius nepos ex fratre Lucanus, dum lib. 4. vinum nobile appellat ob vetustatem, quod nos alibi ad aliud propositum citauimus,
Nobilis ignoto diffusus Consule Bacchus.

16 ¶ Iuuenalis qui ita Satyr. 8. inchoat,

Longus sanguis. *Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo*
Sanguine censeri?

Veteres ceræ. Sanguinem enim longum dicit, à longis & multis ætatibus productum. Nam & alibi eadem Satyr. à vetustate nobilitatis, veteres ceras appellat,
Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque vnica virtus. Idem quoque Satyr. 6.
Sit formosa, decens, diues, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat auos. Et alter poeta satyrographus Satyr. 3.
Stemmate quod Thusco ramum mile sime ducis. Martialis lib. 5. epig. 17. in Gelliam,
Dum proauos atauósque refers, & nomina magna,
Dum tibi noster eques sordida conditio est.
Dum te posse negas, nisi lato Gellia clauo,
Nubere, nupsisti Gellia cistifero.

17 ¶ Statius lib. Syluarum 3. Sylua 3.

De eadem re. *Non tibi clara quidem senior placidissime gentis*
Linea, nec proauis demissum stemma. Et lib. 5. in Protreptico ad Crispinum,
—Non te series inhonora parentum
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem
Plebeia de stirpe tulit, non sanguine cretus,
Turmali, trabéque, & remis, ac paupere clauo
Augustam sedem, & Latij penetrale Senatus
Aduena pulsasti, sed præcedente tuorum
Agmine. Et iterum in eo. lib. Sylua 1.
Laudentur proauis seu pulchræ munere formæ,
Quæ morum caruere bonis Et lib. 1. Thebaidos,
In senium vergens populos Adrastus habebat
Diues auis.

Id est, vt interpretatur Lactantius Grammaticus, à maioribus nobilis.

18 ¶ Nec interim prætermittenda est Græcorum Poëtarum authoritas. Nam Homerus ille omnium

De eadem re. primus huc expectasse videtur, cum Agamemnonem facit ita loquentem lib. 9. Iliados,
Καίμοι ὑποσκέτω ὅσσον βασιλεύτερός εἰμι
Ἠδ' ὅσσ' ὄφρα γενεῇ πρόγενέστερος εὐχόμαι εἶναι.
Et mihi subiiciatur, quanto maior rex sum,
Et quanto generatione antiquior dicor esse.

Quanquam & id ad ætatem referri possit.

19 ¶ Et vt poëtas relinquamus, Aristoteles lib. Rhetoric. 1. cap. 5. diffinit nobilitatem gentis ac ciuitatis

Gentis & ciuitatis nobilitas. esse indigenas, aut vetustissimos, & primos duces illustres, multos quoque ex ea gente in rebus quę expetuntur, præclaros extitisse. Priuatam autem nobilitatem esse, aut virtute, aut dignitate aut alia re laudata primos claros fuisse. Multos quoque famosos, ex ea gente viros & mulieres, iuniores, ac seniores fuisse. Idem (quod alibi scripsimus) lib. 4. Politicôn. c. 8. Nobilitatem dicit esse antiquas diuitias. Neque enim simpliciter dicit diuitias. Et eum referunt & sequuntur multi, quos tibi allegauimus suprà c. omnium 3. Quibus addes, quod scribit Plinius lib. 33. c. 2. constitutum lege apud Romanos fuisse, ne cui ius annullorum esset, nisi cui ingenuo ipsi patri, auóque paterno sextertia cccc. census fuisset, vbi & suprà diximus nu. 3. & suprà c. 3. nu. 10.

¶ Tull

BIU Cujas

20 ¶ Tullius in oratione pro Murena, de quopiã loquens, Familia ingenua, vetere, & illustri. Cornelius Tacitus lib 3. Volusio vetus familia. Lampridius in Alexandro Seuero, Quinius, inquit, Camillus senator antiquæ familiæ. Salustius in bello Iugurthino de Mario, At illum iam contra Consulatus ingens cupido exagitabat, ad quem capiẽdum præter vetustatem familiæ omnia alia abunde erãt. Ibi quoq; in oratione ipsius Marij, Quod ex aliena virtute sibi arrogant, id ex mea non concedunt, scilicet quod imagines non habeo, & quia mihi noua nobilitas est. Rursúmque, Adhæc aliis si deliquere, vetus nobilitas, maiorũ fortia facta, cognatorũ & affinium opes, multæ clientelæ, omnia hęc præsidio adsunt. Mihi spes omnes in memet sitæ, quas necesse est virtute, & innocentia tutari. nam alia infirma sunt. Et paulo post, Ecquem ex illo globo nobilitatis ad hoc aut aliud tale negotium mittatis hominem veteris prosapiæ, ac multarum imaginum. Liuius lib. 10. ab vrb. cõd. En vnquam fando audistis Patricios primo esse factos, nõ de cœlo dimissos? Sed qui patrem ciere, auúmq; possent, id est, nihil vltra, quàm ingenuos. Dionysius Halycarnass. lib. 4. Græcè quidem, sed in hunc sensum, Quis mentis non expers Manilium generosum, & clarissimum Latinorum extruderet, húncque generum dignaretur accipere, qui ne tritauum quidem haberet.

De eadem re. Familia antiqua. Familia uetus. Vetustas familiæ.

Vetus nobilitas.

Homo ueteris prosapiæ & multarum imaginum.

21 ¶ Valerius Maximus lib. 8. c. j. scribit M. Aemilium Scaurum repetundarum reum propter vetustissimam nobilitatem, & recentem memoriam patris, absolutum fuisse. Idem libr. 7. c. 3. Lampsacum dicit oppidum vetusta nobilitate inclytum, quod & nos alibi ad aliud adduximus. Suetonius scribit Augustum, equestri familia ortum se scripsisse, vetere ac locuplete. Idem in Galba, c 2. Neroni Galba successit, nullo gradu contingens Cæsarum domum, sed hauddubiè nobilissimus, magnáque ac vetere prosapia, vt qui statuarũ titulis pronepotẽ se Q. Catuli Capitolini semper inscripserit. Idem in Vitellio, c. j. Vitelliorum (inquit) originem alij aliam, & quidem diuersissimã tradunt, partim veterem & nobilem, partim nouam & obscuram. Idem in Vespasiano c. j. magnum indicium splendoris familiæ, & vetustatis. Et Seneca lib. 3. de Beneficiis: Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ longo ordine ac multis allegata flexuris in prima parte ædium collocant. Plinius Senior lib. 10 c. 47. In cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam occurrit. Plin. Iunior, qui lib. epistolarum 8. ad Fabatum Prosocerum, veluti gloriatur, quòd liberis non esset relicturus subitas imagines. Basilius ille Magnus in sermone de ieiunio, dicit antiquum esse prouerbium, Omne fieri per antiquitatem nobilius. Ausonius in gratiarum actione ad Gratianum imperatorem, viros antiquæ nobilitatis vocat. Boëtius in Topica Ciceronis scribit ab antiquitate ingenuorũ gentilitatem duci: Gentilitatem autem appellat veluti nobilitatem vt diximus suprà, c. 2. nu. 53. illud præterea.

De eadem re.

Subitæ imagines. Prouerbium.

22 ¶ Hinc autem fit, vt nouus homo pro plebeio & ignobili, & nouitas pro ignobilitate optimis autoribus dicebatur. De priore Tullius libro 5. epistolarum familiarium ad Fabium, Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit, propterea quòd adeptus es, quod non multi homines noui. amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Et in oratione ad populum, & equites Romanos, antequã iret in exilium, statim post princ. Non accusatur, quòd remp. oppugnauit, sed quòd nouus homo pernitiosum nobilium restrinxerit furorem. Et in 3. oratione in Verrem, Vt possit aliquis suspicari, C. Verrem, quòd ferre nouos homines non potuerit, ad nobilitatem transisse. Et in 6. Ne ista præclara nobilitas desinat queri populum Romanum hominibus nouis, atque industriis libenter honores mandare, sempérque mandasse. Et in 7. Videmus quanta sit inuidia, quãtóque odio apud quosdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & industria. Et in oratione pro Lucio Murena, Nec mihi vnquam minus in Q. Pompeio nouo homine, & fortissimo viro virtutis esse visum est, quàm in homine nobilissimo M. Aemilio. Et in oratione pro Aulo Cluẽtio Habito. Et iam, inquit, querimur sæpe hominibus nouis non satis magnos in hac ciuitate esse fructus? Nego vsquam vnquam fuisse maiores, vbi si quis ignobili loco natus ita viuat, vt nobilitatis dignitatem virtute tueri posse videatur, vsque eò peruenit, quò ad eum industria cum innocentia prosecuta est, &c. Salustius in Catilina de ipso Cicerone loquens, Namque antea pleraque nobilitas inuidia æstuabat: & quasi pollui Consulatum credebat, si eum, quanuis egregius, nouus homo adeptus foret. Et in præfatione Iugurthæ, Etiam homines noui, qui antea per virtutẽ soliti erant nobilitatẽ anteire, furtim, &c. Et alibi in eodem libro, Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures noui, atque nobiles, quibus diuitiæ bene honestéque potiores erant. Item, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat, nouus nemo tam clarus, neque tam egregiis factis erat, quin indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur. Rursúmque. Ita perculsa nobilitate post multas tempestates, nouo homini Consulatus mandatur. Itémque illud, Comparate nunc, Quirites, cum illorum superbia me nouum hominem. Sunt verba Marij. Liuius lib. 4. ab Vrb. cond. in oratione Canulei Tribuni plebis, An ne si sit quidem ad gubernacula reip. accedere, eum patiemur? potiúsque decẽtiris teterrimis mortalium, qui tum omnes ex paribus erant, quàm optimis regũ nouis hominibus similes Consules simus habituri. Et libro 7. Annus hic erit insignis noui hominis Consulatu. Nam vt postea declarat, L. Sextius de plebe primus Consul factus est. Et iterum eodem lib. Pro ingenti itaque victoria id fuit plebi, quæsturámque non honoris ipsius finẽ æstimabãt, sed patefactus ad Consulatum ac trumphos locus nouis hominibus videbatur. Et lib. 9. Sed vniuersi simul negare nobilium id crimen esse, quibus si nulla obstetur fraude, pateat via ad honorẽ, sed hominũ nouorũ, &c. Et li. 2. belli Punici, quo loco exponit verè plebeium, id est, nouum hominem. Et lib. 9. belli Macedo. Cum primũ dixisset, de M. Catone loquens, Hunc petentem premebat nobilitas, paulò post subdit, non solum quia indignaban

De eadem re. Nouus homo pro ignobili.

BIU Cujas

gnabantur nouum hominem Censorem videre, sed etiam, &c. Et Iuuenalis Satyra 8. de Cicerone,

Noui homines in alio sensu.

Hic nouus Arpinas ignobilis.

Et Iulius Capitolinus in Macrino Imperatore, primum in patricios allegit nouum hominem, & qui paulo antè procurator rei priuatæ fuisset. Quanquam scio nouos homines in alia significatione accipi, vt in l. si seruus, in fi. ff. de adi. leg.

23 ¶ De secundo, Tullius libr. 1. Epistolarum, epi. 7. Videó non vt antehac putabam, nouitati esse inuisum meæ. in te enim homine omnium nobilissimo, similia inuidorum vicia perspexi. Et in illa oratione pro Murena, Non arbitrabar, cum ex familia vetere & illustri Consul designatus ab Equitis Romani filio Consule defenderetur, de generis nouitate accusatores esse dicturos. Salustius in Iugurtha in oratione ipsius Marij, Contemnunt nouitatem meam, ego illorum ignauiam. Catilina in 2. oratione in Ciceronem, Nunc se his artibus perturbare ciuitatem instituit, nunc se his consiliis vlciscí, & nobilitatem eò deducere, vt nunquam sibi nouitas obiiciatur. Et iterum, Obiectu verò nouitatis vniuersam odit nobilitatem. Valerius Maximus de eodem Mario loquens lib. 2. c. j. quod est de institutis antiquis, Cuius alioquin magnificus, sed nouitatis suæ conscientia, vetustati non satis propitius. Et lib. 3. c. 8. vbi de centurionibus, Nam vt humilitas amplitudinem venerari debet: ita nobilitate fouenda magis quàm spernenda bonę indolis nouitas est. Cornelius Tacitus inducit Senecam sic loquentem, lib. 14. Inter nobiles, & longa decora præferentes nouitas mea enituit. Alter Seneca tragœdia 1.

Nouitas pro ignobilitate.

— *Ducet è genere inclyto*
Nouitas colorem nostra. Quod nos alibi ad aliud citauimus.

24 ¶ Nam & vetustas simpliciter contraria nouitati pro nobilitate ponitur, vt constat ex illo priore loco Valerij. Et vetustas quoque cum adiectione familiæ. Cicero in oratione pro Cn. Plancio, Respondebis credo te splendore & vetustate familiæ fretum, non valde ambiendum putasse. Nam & splendorem pro nobilitate plerunque accipi docuimus suprà c. 2. nu. 19. similiter & splendidum. Sed & eadem vetustas cum adiectione generis. Cornelius Tacitus in calce lib. 4. Tiberius in Domitio super vetustatem generis, propinquum Cæsaribus sanguinem delegerat. Vti etiam antiquitas generis. Idem Tacitus lib. 13. post prin. Die funeris laudationem eius princeps exorsus est, dum antiquitatem generis, Consulatus, ac triumphos enumerabat, &c. Et ante eum Cicero in illa oratione ad populum & equites Romanos antequam iret in exilium, Cum præsertim non generis antiquitate, sed virtutis ornamentis summam laudem sim consecutus. Hincque vir stirpis antiquæ pro nobili apud Suetonium in Caligula c. 35. Cn. Pompeio stirpis antiquæ Magni cognomento. Et in Vitellio c. 2. Cæterum P. Vitellius domo Nuceria siue ille stirpis antiquæ, siue pudendis parentibus, atque auis, Eques certè Romanus, &c. Nam & apud Virgilium lib. 1. Aeneidos,

Vetustas pro nobilitate.

Vetustas familiæ.

Vetustas generis.

Antiquitas generis.

Stirps antiqua

Seque ortum antiqua Teucrorum à stirpe volebat.

Et antiquissimæ stirpis apud Tullium libr. 2. de Legibus, vt paulò post dicemus. Et antiquissima familia pro nobilissima apud Cæsarem lib. 7. Commentariorum belli Gallici, vbi de Coto loquitur. Et vetus familia apud ipsum Ciceronem, in illa oratione pro Murena, loco citato in precedenti nu. Et antiquo genere natus, apud Probum Aemilium de Datami.

Antiquiss. familia.

25 ¶ Sed & veteres antiquum quoque simpliciter pro nobili dicebant. Virgilius lib. 1. Aeneid.

Antiquum pro nobili.

Nos Troia antiqua, vestras si forte per aures, &c.

Quo in loco Seruius exponit, antiqua, id est, nobili, vt alibi in eod. lib.

Terra antiqua, potens armis, atque vbere glebæ.

Quod carmen & lib. 3. repetitur. Et lib. 2. de Troia,

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos.

Vbi & Seruius eodem modo interpretatur. Iterúmque eod. lib,

Ast vbi iam patriæ peruentum ad limina sedis,
Antiquáque domos. Et lib. 4.

— *Et Troia antiqua maneret,* Iterúmque eod. lib.

— *Carthago aut antiqua Tyrus.* Vbi & ipse Seruius nobilem interpretatur:

Et idem Virgilius, lib. 11.

Pulsus ob inuidiam regno viréque superbas
Priuerno, antiqua Metabus cum excederet vrbe. Antiqua, id est, nobili, vt & ipse Seruius interpretatur. Et Silius statim post initium lib. 1. Antiquam Hesperiam. j. nobilem, vt etiam declarat non indoctus interpres Marsus. Tullius autem in oratione aduersus Salustium, antiquos viros pro nobilibus vsurpauit, Quare noli mihi antiquos viros obiectare. Videant igitur lectores quid sibi velit Eutropius, cum scribit Traianũ natum Italicæ familia antiqua, magis quàm clara. Et rursum, M. Antoninum Pium fuisse genere claro, sed non admodum vetere.

26 ¶ His adstipulatur quòd prisci illi fumosas illas imagines, quę scilicet fumum prę maxima vetustate contraxerant, maximum quoque nobilitatis insigne esse putabant. Cicero in oratione in Pisonẽ, Obrepsisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum simile habes nihil præter colorem. Seneca constituens nobilitatem in sola virtute, vt alibi diximus, huc quoque alludens epistol. 44. Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus. Ex quo etiam fumosos equitum magistros, ob magnam antiquitatem appellat Iuuenalis Satyr. 8.

Fumosæ imagines.

Iuuenalis locus.

Fumo

Famosos equitum cum Dictatore magistros. Quanquam nonnulli(quod alibi diximus)famosos illic legunt.Et hinc Græcis καπνώδεις εἰκόνες.id est,fumosæ imagines,vice Prouerbij dicebatur, in eos qui iactabant vetustam generis nobilitatem.

27 ¶ Súntque in hanc sententiam antiqua quædam Prouerbia,quæ scilicet declarant homines nobilitatem sibi ex antiquitate asserere.quale est illud πρεσβύτερος κόδρος, antiquior Codro,atque illud, ἀπὸ κόδρου, A Codro, quos antiquissima adeóque nobilissima ortos prosapia affirmamus,vt Themistius author est.fuit enim Codrus antiquissimus Athenienſium rex.

28 ¶ Denique huc pertinet vetus illa contentio Scytharum & Aegyptiorum, de vtriusque gentis vetustate,vtrinque plurimas maximásque rationes afferentium, quibus probare nitebantur se alteris esse vetustiores,quas videre poteris apud Iustinum li.2.statim post prin. Et rursum ipsorum Aegyptiorum & Phrygum apud Herodotum in Euterpe, qui liber est 2.vbi graphicè describit quomodo ea contentio dirempta fuit.Ex quo illud Claudiani aduersus Eutropium, *Scytharum & Aegyptiorum contentio, utri primi omnium essent Aegyptiorum & Phrygum.*

—Dat cuncta vetustas
Principium Phrygibus,nec rex Aegyptius vltra
Restitit,humani postquam puer vberis expers
In Phrygiam primùm laxauit murmura vocem.

Et hinc Apuleius lib.vlt. Metamorphoseos non multo post prin.Phryges primigenios vocat. De Aegyptiis autem est illud Luciani,statim post prin.operis de Aegyptia dea,ἀιγυπτίοι λέγονται πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων. Aegyptij dicuntur primi hominum. Aristoteles autem lib.7. Politicôn,c.10.scribit maximam Aegyptiorum antiquitatem putari.

29 ¶ Itémque ipsorum Phrygum & Arcadum testimonio Lactantij,Placidi Statij interpretis in 4.lib. Thebaidos,Luciani in Astrologia,& Iosephi in Apionem.lib.j.vbi tradit eos in sua antiquitate gloriari.Nam & hos προσελήνους ante Lunã creatos ferũt. Apollonius Rhodius li.4.τῶν ἀργοναυτικῶν. Ἀρκάδες,οἱ καὶ πρόδρομοι σελήνης ὑπολέουσαι
Ζώειν. Et Statius lib.4.Thebaidos,

Arcades hinc veteres astris Lunáque priores.

Ex quo Seruius enarrans illud lib.8.Aeneidos,

—Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem.

Sanè inquit,ad illud alludit,quòd primi dicuntur Ioui templa fecisse,& quòd ipsi sunt προσέλιοι. quod & ipsum tradit Plutarchus authoritate Euãdri Proble.c.76. Nam & idem eiusdem operis c. 92.eos primos ex terra homines fuisse dicit, propterea Seneca Tragœdiographus in Hippolyto eos veteres appellat.

Aut te stelliferæ despiciens polo
Sydus post veteres Arcades editum. Et Antiquos,Manlius,
Arcades antiqui,celebráque Caria fama.

30 ¶ Sunt & qui in laudem Athenienſium eos peculiari nomine αὐτόχθονας appellant tanquam dicas terrigenas, siue ex ipsa terra quam incolebant procreatos & enutritos. Et inter cæteros Isocrates qui eos omnium primos scribit in Panegyrico, haud multo post prin.& iterũ in Panathenaico.Lysias in funebri cõcione,Plato in Menexeno,Herodotus lib.7.Aristophanes in Auibus.Thucydidis interpres,Apuleius,lib.11.eodémq; vlt.Tametsi Suidas non eos tantum ita vocari scribit,sed & Arcades ipsos,& Aeginetas,& Strabo,libro 9.Parnasios.Sed quod ad Athenienses ipsos pertinet,Tullius in oratione pro Lucio Flacco, Vrbs inquit Athenienſium vetustate ea est, vt ipsa ex sese suos ciues genuisse dicatur, & eorum eadem terra parens & altrix fuisse dicatur. Ex quo etiam Sophocles in Aiace flagellifero,eos χθονίους vocat,tanquam terrestres,siue terrigenas. *Athenienses hominum primi.*

γενεᾶ χθονίων ἀπ' ἐρεχθεϊδᾶν.

Húcque etiam illud Ausonij in vrbium Catalogo,

Nunc & terrigenis patribus memoremus Athenas.

De quo etiam nonihil Strabo libr.8.post prin. Vt interim non omittam,quod cum ipsi Athenienses τεττιγοφόρους insolenter se vocarent, id est, cicadiferas, quòd capillis complicandis aureas cicadas adhiberent, vt eo argumento αὐτοχθόνους se probarent, id audiens Antisthenes & ipse Athenienſis nihil esse eos λοχλιῶν καὶ ἀτρελέβων,id est,cochleis siue limacibus,& brutis,siue cochleis nobiliores succlamauit.quod Diogenes Laërtius in eius vita,in prin.retulit.

31 ¶ Vt interim omittam text.veteris pragmaticæ sanctionis,in tit.de Colla.§.insuper quod in qualibet,in illis verbis,si nobiles ex vtroq; parente,& ex antiquo genere, &c.vbi D. Cosmas Guymier, olim præses ornatissimus Camerarum, quas vocant huius nostræ Curiæ Parisienſis, in verbo, antiquo,notat nobilitatem eo maiorem esse,quo antiquior est.

32 ¶ Quanquam non desunt, qui contrà existimant, eum scilicet esse magis nobilem, magísque laudãdum, qui sibi sua virtute,& industria nobilitatem comparauit, quàm qui eam à maioribus veluti per manus accepit. In qua,præter alios multos quos tibi collegimus suprà, cap.4.nu.5.Marcus,& multis seq.& infrà quoque latius dicemus,haud dubie Tullius fuit,qui cum illi Saluſtius obiecisset, quòd nouus homo esset,veluti ignobilis,vt suprà diximus, id fateri maluit,séq; sibi ac posteris sua virtute nobilitatis initiũ fecisse,quàm maiorũ opinione niti.Ea enim sunt verba illius.Cum tamen *Qui nouã nobilitatem antiquæ præferũt.*

potuisset

potuisset ad retundendam Salustij calumniam, antiquum suæ nobilitatis genus adducere. Nam illum à regibus originem duxisse ferunt, alij quidem à Tullo Hostilio Rom. rege, quod arbitratur Silius Italicus, cuius hi sunt versus de Tullio Ciceronis progenitore, qui tempore Hannibalis ordines duxerat, lib. 8.

Cic. an à regibus ortus.

Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto,
Indole pro quanta iuuenis, quantúmque daturus
Ausoniæ populis ventura in secula ciuem.
Ille super Gangem, super exauditus & Indos
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine compescet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquij cuiquam sperare nepotum.

Sed Plutarchus in vita illius ad Actium illum Tullium Volscorũ regem, hanc Ciceronis originem regiam constanti, vt ipse dicit, hominũ opinione refert. Cui subscribens Eusebius Chronographus, & Eutropius paulo ante fi. li. 4. Rerum Ro. illum fuisse scribũt ex Regio genere Volscorum. Quæ opinio mihi plus placet, ob id quod scribit ipse Tullius li. j. Tusculanarum quæst. Pherecydem Syrum fuisse, regnante suo gentili. Fuit autẽ is Pherecydes, si ipsi Eusebio credimus, multo post Tullium Hostilium tempore, quippe qui contemporaneus fuit Marci Coriolani, quem profugum excepit ipse Tullius Volscorum rex, vt refert idem Plutarchus in Coriolano, & Liuius libr. 2. ab vrb. cond. Sed & huic sententiæ calculum addit, quod in 2. Catilinæ in Tullium oratione scriptum est, Tullium ipsum prædicare aliquando solitum, originem se generis habuisse ex Tullij Hostilij Volscorum regis familia, tãquam scilicet & ipse Tullius Volscorum rex, Hostilius vocaretur, quod fortè ansam præbuit cæteris credendi illum fuisse Hostilium Ro. regem. Idem autem Tullius lib. 2. de legibus, ortum se stirpe antiquissima dicit, illud scilicet quod suprà diximus, significans.

33 *De eadem re.* ¶ Cæterum ne illud prætermittam, idem ipse in Verrem actione vltima, palam se profitetur nõ esse nobili genere, cum dicit, Sed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Et in oratione in Pisonem, Me cum Quæstorem in primis Aedilem priorem, Prætorem primum cunctis suffragiis populus Romanus faciebat, homini ille honorem, non generi, moribus non maioribus meis, virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebat. Et rursum ibi, Omnes enim honores populus Ro. mihi ipsi homini nouo detulit. Et in oratione ad Equites Romanos, eo loco quem suprà citauimus, numero vigesimotertio, nam & vetustas. Et in Oratione pro Quintio, se quoque in locum ignobilium reponit, cum dicit, Homines nobiles seu rectè, seu perperam facere cœperunt, ita in vtroq; excellunt, vt nemo nostro locus natus assequi possit. Et Phil. 6. Quid enim non debeo vobis, Quirites, quem vos hominem à se ortum hominibus nobilissimis omnibus honoribus prætulistis. Nam ibi se dicit à se ortum, cuius scilicet maiores essent incogniti, & propterea ignobiles iuxta ea quæ diximus c. 2. Cui etiam simile est illud eiusdem in oratione pro Cn. Planco, Eadem igitur Casi via munita Laterensi est, idem virtutis cursus ad gloriam: hoc facilior fortasse, quòd ego huc à me ortus, & per me nixus ascendi: istius egregia virtus adiuuabitur commendatione maiorum. Et in oratione pro lege agraria contra Rullum, Quemadmodum cum petebãt, nulli me vobis authores generis mei commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à vobis deprecentur. Et in prima oratione in Catilinam, ita facit Rempub. ipsum se alloquentem, Præclaram verò populo Romano referes gratiam, qui te hominem per te cognitum, nulla commendatione maiorum, tam maturè ad summum imperium per omnes honorum gradus extulit, si propter inuidiam aut alicuius periculi metum salutem ciuium tuorum negligis.

34 ¶ Sed nec illud in hoc capite omittendum est, vnam omnino gentem esse, scilicet Turcarum, qui contraria cæterarum gentium opinione illos existimant omnium nobilissimos qui prorsus ignorãt patres ac matres suas, eósque tenere primos dignitatum gradus post ipsum principem; quod scriptum reliquit Petrus Bellonus Cenomanensis (qui diutissimè apud eos versatus est) in libro secũdo Obseruationum cap. 95.

Nobilitatis prærogatiuæ & priuilegia. CAP. XX.

1 *Nobiles præferendi in assequendis magistratibus.* IN multis nobilitati defertur, quæ huc magna ex parte sigillatim describemus. In primis enim ad honores, magistratus, & dignitates ciuitatum, nobiles magis assumendi sunt, quàm ignobiles, súntque cæteris paribus præferendi, per text. in §. j. in prin. in verbo, viri obscuri, & iterum in versic. interim, in verbo, vniuersi nobiliores. rursúmque in §. vlti. ibi, vnumquemque nobilium, in auth. de defen. ciui. vbi & glo. super d. verbo, nobiliores, no. nobiliores debere eligi. & Ang. quoque ibi no. illum text. contra statuta Tusciæ, quibus nobiles munere decurionis interdicuntur, vt sint strictè interpretanda, cum sint contra ius commune. Et illum quoq; text. ad hoc notat glo. in c. statuimus, in verbo, potiorem, post prin. de maio. & obed. dum per illum tex. dicit, quod nobilitatis ratio habetur, & Zenzel. in extrauag. execrabilis, ver. nos itaque, in verbo, generis claritatem. 1o. An post Phil. in c. venerabilis, quod est pe. col. j. in verbo, virtutum, & ibi Imo. in fi. de præb. An. Iser. in c. j. in prin. tit. de pac. iur. fir. Bart. in l. j. col. 3. vers. præterea. C. de dig. lib. 12. & in l. j. ff. de exc. tut. Lucas Pen. in l.

mulieres,

BIU Cujas

mulieres,col.5.vers.4.præferũtur.C.eo tit.& in l.2 col.5.vers.& sicut nobiliores.C.de exac.& exec. eo.lib.12.An.Rosel.in tract.de pote.imper.& papæ.in vlt.q.vers.hanc dignitatem non esse adscribendam,& latè Cepol.in tracta.de imper.mili.deli.in materia nobilitatis.& Io.Ray.in tract.nobilitatis, in 7.q.prin.Io.Plat.in l.cohortalis, in fi.C.de cohort.lib.12.Martinus Lauden.in tractatu de officialibus dominorum,c.38.magistratus debent. Barb.in c.accedens le 2.col.10.extrà,vt lit.non conte.& in repe.extrauag.volentes,in verbo,nobiles.& cons.35.sapienter scribitur,col.1.lib.2.vbi in ea re laudat morem Venetorum,qui nobiles tantùm assumunt ad regimen ciuitatis,& cons.53.præclarè scripsit Psalmista,col.4.eod.lib.2.& cons.57.præclarè scribitur,col.3.in prin eod.libr.2.& cons.46. illud adducam,col.antepe.vers.facit tex.lib.4.& Card.Alex.in c.per venerabilem. §.vlt.char.antep.ver. quæro ergo principaliter,qui fili.sunt legi.Io.Lupus in repe.rubr.de donati.inter vir.& vxo.§.9.col. 3.vers.vnde dicebat.& seq.

2 ¶ Sed & de hoc est bonus quoque text. in l.honor. §.de honoribus, in verbo,origo natalium.ff.de muner.& hon.& in l.honores.§.is qui.ff.de decu. vbi plebei honoribus Decurionum fungi prohibentur.ex quo Bart.in l.j.col.3.vbi suprà.C.de digni.lib.12.no.plebeium non posse eligi ad dignitatem,& in l.j.vbi & hoc not.Io.Plat.C.de cond.in publ.hor.lib.10.& in auth.præsides,in prin.ibi nobiliores ciuitatum,&c.C.de epi.aud.vbi Alb.expressè no.nobiliores eligi debere in præsides,& magistratus,& in §.vlt.in auth.de referen.Et bene facit text.in c.grandi,de sup.neg. præl.lib.6.ex quo no.Domi.in 2.not.& post eum latè Corse.in repe.col.6.vers.not.ibi nobilem,quòd in dãdis dignitatibus secularibus ponderatur dignitas,id est,nobilitas,de qua tex.ibi nũcupatim loquitur,& quod voluit Bal.in c.per inquisitionem,paulò ante fi.de elect.

Ad idem.

3 ¶ Et id quoque probatur testimonio diuinarum literarum,nec vno quidem in loco.Nam Deut.c. 1.ita scribitur,Tuli de tribubus vestris viros sapientes,& nobiles,& constitui eos principes, Tribunos,& Centuriones,&c.In quo tamen illud tibi sciendum est,in litera Hebræa nullam dictionẽ esse in ea oratione,quæ nobiles significet,sed ab interprete,quisquis is fuit,posità, quod existimaret huiusmodi magistratibus nobiles esse cæteris idoneiores.Et Ecclesiastes 10.Beata terra cuius rex nobilis est: aut,vt alij vertunt, filius nobilium, de quo & nos alibi diximus.Et eam sententiam citat è nostris Bart.in d.l.j.col.5.vers.videndum est.C.de digni.libr.12.Et lib.Machabæo.j.c.3.scribitur,Antiochum regem suis negociis præfecisse Lysiam hominem nobilem,& ex genere regio.

Ad idem testimonium sacrarum literarum.
Aliorum in id testimonia.

4 ¶ Plutarchus in Theseo,vt aliorum quoque testimonia citemus,scribit Theseum primùm nobiles εὐπατρίδας à se appellatos,à cæteris seiunxisse, illísque potestatem fecisse magistratus ex suo ordine creandi,administrandíque leges,tum pia religiosaque interpretandi ac definiendi. Cuius etiam rei mentionem facit Dionysius Halicarnasseus li.antiquitatum Romanarum 2.vbi & illud tradit, Romulum ita suam Rempublicam constituisse, vt illustres genere, virtute,ac pecuniis ab ignobilibus humilibúsque secerneret,illósque patricios appellaret, vel ab ætate, vel quòd filios haberent, vel ob nobilitatem generis:Alios autem plebeios,quos scilicet Græci δημοτικοὺς vocant.Illos autem sacra perficere,magistratus gerere,ius dicere,ac secum quoque publica administrare iuberet. Plebeios autem his muneribus solutos, agros colere, pecora,quæstuariásque artes excercere,quod & nos alibi ad aliud propositum diximus.Ad hanc autem Romuli diuisionem alludit illud Statij lib.j. Syluarum,in Epithalamio Stellæ & Violantillæ,

Theseus nobiles à cæteris diuisit.
εὐπατρίδας.
Romulus quoque diuisit nobiles ab ignobilibus.
Patricij qui & quare dicti.
Plebei δημοτικοί.

— *Clarus de gente Latina*
Est Iuuenis,quem patricius maioribus ortum
Nobilitas grauisa tulit.

5 ¶ Sed & Solon Athenienſium legiſlator, ſecutus,vt opinor, & ipſum Athenienſem Theſeum,magiſtratus omnes conſtituit ex nobilibus & locupletibus, qui ex tribus cenſibus conſtabant, quartus autem qui Theticus dicebatur,qui ſcilicet eorum erat,qui Thetes,id eſt, opifices erant, quibus nullum magiſtratus aſſequendi ius erat, vt tradit Ariſtoteles libr.2. Politicôn cap.10.& Plutarchus in ipſo Solone,& Pollux lib.8. Ex legibus quoque Longobardorum,iudices debent eſſe nobiles,vt in Lombard.tit.de offi.iud.l.vlt.quæ incipit,de iudicibus.Sed & Germani,vt tradit Corn. Tacitus,Reges ex nobilitate,Duces ex virtute ſumũt.Nam & ipſe Ariſtot.in eo ipſo lib.2.politicôn c.8.ſcribit, nobiles & ingenuos ſibi rationabiliter honores arrogare.Et idem c.eiuſdem lib.7.carpit legem Lacedemoniorũ,quæ Ephoros(is magiſtratus erat apud eos maximus)& plebeiis creari iubebat, vnde multa in eam Rempublicam mala contigiſſe tradit.Et Plato eiuſdem magiſter lib.3.de legibus, inter ſeptem rationes imperandi hanc ſecundam poſuit,vt ignobilibus generoſi imperent.

Solonis lex in eandem rem.
Longobardorum lex.
Germanorum mos.
Lacedæmoniorum lex reprehenſa.
Cõſules & cæteri magiſtratus ex patricijs apud Ro.

6 ¶ Apud priſcos illos Romanos,Conſules, Quæſtores, Tribuni militum, Cenſores, Dictatores: & cæteri magiſtratus ex patriciis tantùm: hi enim, quod iam diximus, nobiles creabantur. Verùm plebs tandem obtinuit,vt ex ſuo corpore crearẽtur, vt & copioſè & eleganter deſcribit Liuius lib. 6.ab vrb.condi.vbi dicit L.Sextum de plebe primum Conſulem factum, de quo & ipſe aliis locis. Et meminit etiam Pomponius iuriſconſultus in l.2.§.deinde cùm poſt,& §.ſequen.ff.de orig.iur.& alius in l.j.§.ex Quæſtoribus.ff.de offic. Quæſto. Lampridus autem Heliogabalum imperatorem Ro.accuſat,quòd inter alia ipſius portenta ac ſcelera,vrbis Romanæ maieſtatem cõtemnens,in Senatum plurimos legerit ſine diſcrimine ætatis,cenſus, generis,omnéſque dignitates hominũ ignobilitate polluerit. Contrà autem idem Alexandrum Seuerum laudat,quòd libertinos nunquam in Equeſtrem ordinem redegit,aſſerẽs ſeminarium Senatorum,Equeſtrem locum eſſe. Eundẽ ſcribit

Heliogabalus reprehenſus quòd dignitates, ignobilitate hominum polluerit.
Seminarium Senatorum equeſtris ordo.

BIU Cujas

Iulius Capitolinus in rebus gestis Gordianorum, Senatui per literas egisse gratias, quòd Gordianum virum nobilem Proconsulem in Africam misisset.

7 *In eandē rem.*

¶ Tullius in vlt.in Verrem actione,planè ostendit apud Romanos,magistratus, & cætera id genus munia publica deferri solita nobilibus magis,quàm cæteris,cùm sic infit:Sed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur.Quod nos alibi ad aliud adduximus.Idem & ipse in oratione pro Murena, apertè declarat, Summam(inquit)video in te esse Serui Sulpici dignitatem generis, integritatis, industriæ cæterorúmque ornamentorum omnium,quibus fretum ad Consulatus petitionem aggredi par est.Paria cognosco esse ista in L.Murena:atque ita paria,vt neque ipse dignitate vinci potuerit,neque te dignitate superauit.Contempsisti L.Murenæ genus,extulisti tuum,&c.Plinius Iunior lib.epistol.3 ad Maximum,dum describit morem priscorum in petendis magistratibus,Nonnunquam,inquit,candidatus,aut natales competitoris,aut annos,aut etiam mores arguebat.Quibus verbis satis ostendit,genus,ætatem, & mores in id multùm profuisse. Idem autem à Traiano petiit Præturam Acteo Suræ,Ad quam, inquit,spem hortatur & natalium splendor,& summa integritas. Sed & alibi scribens ad eundem Traianum de magistratibus prouincialium,asserit,satiùs esse honestorum hominum liberos,quàm è plebe in curiam admitti. Sed & ipse in Panegyrico ad eundem, illum laudat,quòd ab eo nobilitas non obscuraretur,sed illustraretur. Subdítque hæc, Tandémque illos ingentium virorum nepotes,illos posteros libertatis,nec terret Cæsar, nec pauet, quinimo festinatis honoribus amplificat atque auget,& maioribus suis reddit.Si quid vsquam stirpis antiquæ, si quid residuæ claritatis,hoc amplexatur & refouet,& in vsum reipublicæ promit. Sunt in honore hominum,& in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæsaris: cuius est vt nobiles & conseruet,& efficiat.Apud Cornelium Tacitum lib.j laudatur Claudius Cæsar,quòd in numerum Patriciorum asciuit vetustissimum quemque ex Senatu, aut quibus clari parentes fuerant.Et apud Iustinum libro 12.Alexander Magnus Parthis domitis,Andragoram ex nobilissimis Persarum præfectum statuit.

8 *Ratio præcedentium.*

¶ Et sanè optimo iure in adipiscendis patriæ honoribus, qui antiquiore nobilioréque sunt genere, cæteris sunt anteponēdi.Nempe qui parētes, auos,maioréque suos publicis honoribus honestatos habuerunt,ij quasi hæreditario quodam iure (vt elegantissimè disseruit Patricius) Reip.curam accipiant,in eámque amplificandam neruos omnes intendant,propiùs verò est.Namque vt ager bene admodum committitur indigenis suis, qui cæli solísque rationem per naturam optimè callent: ita ex Senatoribus orti munera publica adimplere,quasi patriâ auitáque disciplinâ didicerunt. Eorum imperium longè faciliùs populus omnis tolerat. Nec indignum sibi videtur filium magistratum gerere,cùm meminerit maiores eius eodem munere functos extitisse.

9 *Regis electio in Taprobane insula. Sosthenes ignobilis in regnū multis nobilibus præpositus.*

¶ Tamen non prætermittēdum quod scribit Solinus c.66.in Taprobane insula,in Regis electione, non nobilitatem præualere, sed suffragium vniuersorum. populum enim eligere spectatum moribus,& inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem.Sed & Iustinus lib.24.tradit Sosthenem ob plurima virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectātibus,ignobilem ipsum fuisse præpositum.Et quidem meritò.Nam quod dictum est,nobiles esse cæteris præferēdos,intelligendum est cæteris per omnia paribus,vt etiam scribit Petr.Anc.cons.339.pro maiori. Quòd si virtus in vno effulserit, in alio nobilitas, quis dixerit præferendam virtuti nobilitatē? certè nullus,vt opinor.Imò verò omnes vbique constantissimè affirmant, illam huic esse anteponendam,de qua latè diximus suprà,c.4.num.16.sed vtrunque, & seq.& dicemus infrà,nu.17.verùm istæ. Porrò Marius apud Salustium in Iugurtha illud queritur, quòd Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat.Nemoq; nouus tam clarus,neque tam egregiis factis erat,quin is indignus illo honore,& quasi pollutus haberetur,quod nos alibi adduximus.

10 *Nobiles ad beneficia cæteris præferendi.*

¶ Neque solùm in dignitatibus & officiis secularibus sunt præferendi nobiles cæteris,sed & in sacerdotiis,& vt nostri appellant,beneficiis,& electionibus dignitatum spiritualium,vt sentit glo.no.in l. societas contrahitur, & ibi Bal.Saly.& Raph. Fulgo.qui illam commendant.ff.pro soci.quæ voluit, quòd ad adipiscendos canonicatus,æquiparentur nobiles,& literati viri,propterea,inquiunt, Salyc. & Raph.nobilem & literatum esse præferendum literato tantùm. Et illam gl.no. Bened.Plumb.in l.generaliter.§.si quis alienum,vers.quis ergo.ff.de fideic.liber.& Bal.cons.199.in caussa ista,col.vlt. lib.3.& Io.Pla.in d.l.j.ad fi.C.de cond.in pub.hor.lib.10. & Barb.qui illam ferè vbiq; dicit esse sing. videlicet in ca.postulasti,col.2.de rescrip.& in c.accedens,le 2.col.2.vt lit.non conte. & in d.extrauag.volentes in verbo,nobiles,& d.con.35.post prin.lib.2.vbi per eam dicit,quòd in nobilibus non tanta exigitur scientia sicuti in cæteris,de quo tamen alibi diximus.& d.cons.57.col.6.vers.præterea pondero,eod.lib.2.& d.con.46.antepe.lib.4.vbi dicit,quòd illa glo. videtur præferre nobiles literatis,& Card.Alex.in prælud.feud.in 2.diuis.

11 *De eadem re.*

¶ Sed & q; nobiles sint præferēdi cæteris, in beneficiis, voluit gl.in c.vlt.in verbo nobilitati,extrà de pœnis per tex.in c.non satis,vers.item si consideranda est.86.di.& gl.in c.statuimus,in verbo,potiorem,& ibi Bald.de maio.& obed. Gof.in summa tit.de temp.ord.§.sed circa hospitalitatem,in fi. Arch.in c.hæc autem scripsimus,ad fi.30.di.& in d.c.grandi,de supp.neg.prel.li.6.Henr.Bo.in c.pe. de præb.Panor.in c.dudum,le j.in 4.no.de elec.& in sua q.3.incip.Sēpronius clericus,col.4.ver.vnde etiam nobiles.Floria.in l.3.in prin,col.j.ff.de fid.inst.Cepol.in tract.suprà sæpius alleg.in 8.priuilegio

nobilitatis

nobilitatis,& Feli.in c.cùm adeò, per illum text.col.3.vers.nobilitas,de rescr.Steph. Bertrā.cons.2. viso processu causæ,nu.40.lib.3.Ex quo fit vt si à diuersis patronis fuerunt præsentati pari vocum numero nobilis & ignobilis,cæteris paribus est prę ferendus nobilis,nec potest episcopus gratificari.ita enim voluit Gayg.in repe.c.vlt.col.54.vers.item attendere potes,de elec. libro 6.& Philip.de Sarra in c.cum autem.ch.152.& nouissimè Cæsar Lamberti.in tract.de iure patr.in 9.arti.5.q.prin 3. partis libro secundo.

12 ¶ In quam sententiam olim apud Romanos in numerum Pontificum atque Augurum (hi erant Romani sacerdotes)soli Patricij allegabantur. Verùm maximo patriciorum plebeiorúmque certamine plebs obtinuit,vt ex suo etiam corpore sumerentur. In quam rem extat elegantissima oratio P.Decij apud Liuium 1.deca.lib.10. Porrò Dionysius Halicarnasseus lib.1.Antiquitatum Rom. laudat Romulum,quòd non venalia sacerdotia,nec sorte diuidēda fecit, sed cuiusque curiæ binos creauit genere excellentes. Idem lib.2.tradit,Numam secundum Ro.regem Salios sacerdotes ex Patriciis creauisse. Scribit Pausanias libr.9.Daphnophorum cognomen fuisse sacerdotis Apollinis Ismenij,quem genere insignem annuum legebant. Apud nonnullas quoque Græciæ ciuitates sacerdotij dignitas regiæ maiestati par habebatur,nec vulgares aut ignobiles homines in eam dignitatem assumebantur,vt tradit Plutarchus proble.c.113. *In eandē rem externorū testimonium.*

13 ¶ Et bene facit quòd in dispensatione multitudinis beneficiorum, siue ad consequendam multitudinem beneficiorum nobilitati defertur. c.de multa, & ibi Doc.de præben.vbi est tex.quòd nobiles sunt maioribus beneficiis honorandi. Et hinc occasione sumpta no.Panor.in vlt.not.quòd nobiles non reprobantur ab ecclesia, quinimo honorantur in collationibus beneficiorum, & etiam in extrauag.execrabilis.§.nos itaque & ibi Zenzel.in verbo,generis claritatem,& quod voluit glo.in d.c.cùm adeò & ibi Bal.Panor.& latè Feli.& Phil.Dec. de rescrip.quod ad considerandam beneficij sufficientiam,est habenda ratio nobilitatis, per d.c.de multa,sicuti etiam voluit gl.in c.conquerente,in verbo,sufficientia,de cleri.non resid.Et quod voluit Innoc.in d.c.dudum,ad fi.vers.item si Papa,de elect.quòd sola nobilitas sine literatura ad hoc sufficit,videlicet ad obtinendam dispensationem pluralitatis beneficiorum. Et quod item voluit Io.And.in c.cùm in cunctis, col.j.in verbo, quibusdam,& ibi quoque Panor.in 4.not.de elect.considerandam etiam esse nobilitatē,ad dispensandum de ætate, aliàs incapaci,ad obtinenda beneficia, vt factum fuit tempore scismatis Alexandri,& Federici,vbi fuit electus Ioannes Episcopus Gratianopolitanus auunculus comitissæ Sabaudiæ,propter.suam nobilitatem. *Nobiles facilius dispensantur ad beneficia.*

14 ¶ Tamen contra supradicta facit quod scribit Petr.Anch.cons.131.ad exclusionem, circa medium per d.c.pe.de præben.vbi tex.loquens de consuetudine vel statuto,quòd non admittantur in canonicos ecclesiæ nisi nobiles,hæc fermè verba subnectit, Non generis,sed virtutum nobilitas, vitæq; honestas gratum deo faciunt & idoneum seruitorem,ad cuius regimen non multos,secundum carnem nobiles& potētes,sed ignobiles & pauperes,eo quòd non est personarū acceptio apud ipsum, vbi gl.quam cæteri sequuntur,dicit solos ex apostolis nobiles fuisse Paulum,& Bartolomęum,cęteros autem ignobiles. *Contra supradicta. Apostoli nobiles ne an ignobiles.*

15 ¶ Sed aut ea gl.verum non dicit,aut D.Chrysostomus,qui in eo li.quem Babylæ martyri nuncupatim dedicauit,scribit Paulum & Petrum apostolos generis nobilitate efferre se non potuisse. Nam alterius (inquit) neq; patrem scimus quis fuerit,ita obscurus & ignobilis erat:Alterius autem,Petri videlicet,notus quidem pater,sed eatenus Pauli patre clarior,quatenus propter filium nomē solùm cognobile fecit nobis scriptura. Quòd si quis & regionem & gentem inquirat, offendet alterum Cylicem,alterum ignobilis ciuitatis non ciuitatis, sed parui castelli fuisse municipem. Fuit enim à Bethzaida,qui locus est Galliæ sic dictus. Idem propè ad calcem libr.2.de sacerdotio non obscurè declarat,in electione sacerdotii & episcopatus, non esse inspiciendum splendorem generis.Nam & Christus quidem piscatores,tabernaculorúmque texendorum artifices ad huiusmodi principatum aduocauit.Rursus libr.3.eiusdem operis apertè ostendit, non esse in episcopatus ordinem quēpiam cooptandum,quòd sit claro genere natus. Diuus autem Hieronymus ad Principiam,in Marcellæ epitaphio, scripsit Ioannem Euangelistam propter generis nobilitatem notum fuisse pontifici, & Iudæorum insidias non timuisse. *De eadem re.*

16 ¶ Sed vt redeamus huic c.pe.de præben.concinit quod priùs scripserat ipse Paulus j.ad Cor.j.Videte vocationem vestram fratres,quia non multi sapientes secundum carnem,non multi potētes,non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus,vt confundat sapientes:& infirma mundi elegit Deus,vt confundat fortia:& ignobilia mundi & cōtemptibilia elegit Deus,& ea qnæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Quibus verbis videtur apertè ostendi, nullam esse rationem habendam nobilitatis, in rebus spiritualibus. Et similiter scribitur in c.nos.40.dist.suprà sæpius alleg.nos qui præsumus,non locorum vel generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus.Et in hanc sententiam refert gl.in c.quoniam vetus in verbo,inuidia.24.q.j.quòd cùm diu tractarent de electione summi Pontificis,& quispiā allegaret nobilitatem alterius,Alter ex diuerso respōdit,Piscatori Petro fabri filio successorē quærimus,non Augusto.Et dicit etiā Bal.in l.in dando.ff.de tut.& cur.dat.q; sola nobilitas nō supplet literaturam, quod & nos alibi diximus.Porrò ex D.Augustin.in euangelium D.Io.tract.7.c.j. interpretante illud, Et videns Iesus Nathanaēlem venientem ad se,dixit,quare Christus primum nobiles non elegit. *De eadem re. Piscatori Petro fabri filio successorē quærimus, non Augusto.*

BIU Cujas

17 De eadem re.

¶ Verùm ista nihil faciunt contra ea quæ suprà diximus. Neque enim dicunt, nobilitatem non esse considerandam, sed potiùs virtutem, mores, literaturã, vt videlicet sit anteponenda virtus. Superiora dicunt, data paritate aliarũ rerum, esse præferendũ nobilem ignobili, vt etiam intelligũt Host. & Henri. in d.c.pen. de præb. & ante eos gl. in c. constitutis, le 2. in verbo, impotentiam, extrà de app. quam sequuntur ipse Hosti. Phil. Io. Andr. Pan. & alij, qui plus dicunt, esse præferendum nobilem & potentiorem, aliàs tamen idoneum, alteri etiam meliùs morato & eruditiori, si ita expediat ecclesiæ, per text. in c. officij, extrà de elect. quod & voluit Feli. in d.c. cùm adeò, col. 4. vbi tamen limitat de rescri. & è Theologis Alex. Ales in 2. parte suæ summæ. q. 136. membro 2. §. j. Ad quod bene facit quod in simili voluerunt Host. & alij post eum in c. j. de consang. & affi. & D. Thomas quodlibe. 6. ar. 9. Quin sentit idem Host. in d.c. constitutis. quòd hoc casu esset retractanda electio, tanquam minùs vtilis ecclesiæ, quando videlicet non fuit electus nobilis, cuius auxilio indigebat ecclesia, sed fuit prælatus ignobilis, aliàs idoneior. quod sequitur expresè Pan. ibi qui hoc dicit no. & etiã Phil. Deci. co. 2. in fi. licet Imol. & alij recentiores contrarium ibi teneant. De quo latè per D. Io. de Selua olim in hac nostra curia Consiliarium, in tract. de beneficio, in 3. parte q. 7.

Resolutio præcedentium.

18 An ualeat consuetudo, ut non nisi nobiles recipiantur in canonicos.

¶ Non tamen valet ea cõsuetudo, de qua loquitur tex. in d.c. pe. de præb. vt videlicet non nisi nobiles recipiãtur in canonicos, per tex. in eo ipso c. pe. vbi & hoc no. gl. Host. Pano. & alij, & Phil. Deci. in d.c. cùm adeo, col. 2. de rescri. in Roch. Cur. in c. vlt. char. 20. vers. 6. infertur, extrà de consuet.

19 ¶ Quanquã contrariũ præsupponit Ro. sing. 487. heri fui interrogatus, dum dicit episcopum non posse dispensare contra huiusmodi consuetudinem, per no. per Inn. generaliter loquentem de omni statuto ecclesiæ, in quo agitur de interesse canonicorum, in c. vlt. de cleri. non resid. Et illud dictum Ro. simpliciter refert & sequitur Fely. in c. super eo, le 2. col. 3. de testib. & Philip. Deci. sibi contrarius in c. at si clerici. §. de adulteriis, col. 6. vers. & ideo dispensare, de iud. & ipse Selua in tract. de beneficio. vbi suprà. Eandem quoque consuetudinem valere præsupponit Io. Ray. in d. tract. nobilit. in 7. q. princ.

20 Pro nobilibus præsumitur.

¶ Pro nobilibus semper aliàs præsumitur, vt voluit gl. no. in c. illud. 40. di. quam sequitur Io. And. in d.c. constitutis, le 2. col. pen. de appel. & Ro. sing. 726. scis hoc iure cautum, vbi illam gl. dicit sing. & Barb. in d.l. sed & si ex stipulatu, col. 9. ff. de verb. oblig. & in d. extrauag. volentes, & in tract. de præstantia Card. in j. q. vlt. partis, vers. tu allega. & con. 62. illud in medium referam, col. 4. lib. j. vbi per hoc dicit, quòd non præsumitur nobilis prodere principem, & cons. 3. clementissimi Dei patris, col. 13. lib. 2. & cons. 35. sapienter scribitur, col. j. eo. lib. 2. & cons. 57. præclarè, col. 3. eo. lib. 2. & con. 60. illud in medium adferam, col. 7. lib. 3. & cons. 46. illud adducam, col. antepe. vers. & ideo lib. 4. & Ias. in l. si pecuniam. §. vlt. in fi. ff. de cond. ob cau. Io. Lup. in repe. rubr. de donat. inter vir. & vxor. col. 3. versic. in his enim. Andr. Alciat. in tracta. de præsump. reg. j. præsumpt. 48. in princ. & Gerar. à Petra sancta sing. 30. Maria Soci. Iunior cons. 39. prospectis his, col. 4. nu. 26. lib. 2.

21 Ratio præcedentium. Prouerbium. Philosophus philosophum generat.

¶ Cuius rei rationem potes colligere ex Cy. in l. prouidendum. C. de postul. cùm dicit, quòd qui ex genere nobili est, sola præsumptione est nobilis, per l. quòd si nolit. §. qui mancipia, vbi filij plerunque parentum virtutes & vitia imitantur. Et paulo pòst, Magis ad nobilitatem (inquit) trahitur qui de genere nobili procedit. Nam philosophus, vt dicitur, philosophum generat. Hæc ille, qui hoc in effectu, vt sic cum nostris loquar, voluit: quoniam virtus nobilitati initium dederit, & (vt plerique existimant) ipsa nobilitas sit, vt exuberanter suprà diximus. Ideóque etiam præsumantur liberi ex nobilibus progeniti tales esse quales fuêre eorum maiores, qui suis virtutibus nobilitatem sibi, posterisque compararunt. Reliquum est, vt & ipsi virtutibus, tum naturâ, tum parentum exemplo & imitatione præditi esse præsumantur. Quam etiam rationẽ optimè intellexit Lucas Pen. in l. mulieres, col. 3. vers. sextò ex nobilitate, in fi. C. de dig. li. 12. Matt. Affli. in consti. Siciliæ, incip. post mundi, in 10. not. Sed & Plato hanc quoque rationem animaduertit, cùm scribit in j. lib. Alcibiadis, qui est, de natura hominis, Consentaneum esse meliores esse naturas ex nobili genere, quàm ignobili, εἰκὸς ἀμείνους γίγνεσθαι φύσεις ἐγ γενναίοις γένεσιν. Quod & discipulus ipsius Aristoteles repetiit, libro Politicôn 3. c. 8. dum dicit, nobilitatem ob id in honore haberi, quia consentaneum est, ex melioribus ortos esse meliores. Est enim, inquit, generis virtus nobilitas. Et idem lib. 3. Rhetoric. ad Theodecten. c. 16. Nobilitas (inquit) & educatio ad faciendam fidem adhibentur. verisimile enim est probum ex probis, & bene educatum in probum virum euasisse.

22 Maiorũ exempla.

¶ Quod autem de maiorũ exemplo prætereà diximus, astruit etiam Panor. in c. venerabilis, col. 2. de præb. vbi dicit quòd maiorum nobilitas posteros ad virtutes suo exemplo excitat. Ideóq; Tullius in oratione pro P. Sextio, Vos (inquit) adolescentes, qui nobiles estis, ad maiorũ vestrorum imitationem excitabo. Et alibi in eadem oratione, Omnes, inquit, boni, semper noblitati fauemus, & quia vtile est Reipublicæ nobiles esse homines dignos maioribus suis, & quia valet apud nos clarorum hominum senex de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum. Et in 2. in Verrem actione, Circunstant te summæ authoritates, quæ te obliuisci laudis domesticæ non sinant, quæ te dies noctésq; commoueant, fortissimum tibi patrem, sapientissimum auum, grauissimum socerum fuisse. Et hinc illud Andromachæ Virgilianæ interrogantis Aeneam de Ascanio filio,

Ecquid in antiquam virtutem, animósque viriles
Et pater Aeneas, & auunculus excitat Hector?

Saluſtius autem in proœmio belli Iugurthini, Sæpe (inquit) audiui ego Quintum Maximum, Publium

blium Scipionem, prætereà ciuitatis noſtræ præclaros viros ſolitos ita dicere, cum maiorum imagines intuerentur, vehementiſsimè animum ſibi ad virtutē accendi. Et faciunt multa quæ latè collegimus in noſtris legibus connubialibus. leg. 7. nu. j. & multis ſeq. & quæ dicemus infrà. c. 22.

23 ¶ Ex hoc autem quod dictum eſt, præſumi pro nobilibus, manat quod pulchrè & eleganter ſcribit And. Iſer. in c. j. verſ. hoc intelligēdum, tit. qui ſucce. tene. quòd promiſſa nobilium pro factis habentur, per text. in l. nemo. ff. de in integ. reſt. vbi nemo videtur ea re excluſus, ad quā Prætor in integrū ſe reſtituturum pollicetur, & ſequitur Matt. Afflic. ibi, col. 4. verſ. maximè quia vt dicit. & Io. Lup. in repe. rub. de don. inter vir. & vxo. char. 4. col. 3. Ex ſententia igitur And. Iſer. tantum fidei & legalitatis præſumitur in nobilibus, vt ſi quicquam promiſerint, id peræquè ſit certum ac indubitatum, ac ſi iam factum eſſet. & quod ſcribit Homerus Iliad. 18. de Agamemnone loquens,

Promiſſa nobilium, pro factis habenda.

Αὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον. Id eſt,

Mox ſimulac dictum eſt verbum, res ipſa peracta eſt.

Nec locus ſit ioco Martialis in Proculum lib. j. epigrammate 84.

Tu factam tibi rem ſtatim putaſti. Et iterum ad Bitynnicum lib. 2. epig. 26.

Iam te rem factam Bithynnice credis habere? Tanquam promiſſa ſint parum certa: iis autem demum fidere queas, quæ iam præſtita ſint, atque exhibita. Scribit autem Seruius, promiſſa deorum pro factis eſſe, in id referens illud Virgilij lib. 12. Aeneidos,

Do quod vis. Bene inquit, præſenti vſus eſt tempore. Nam promiſsio in diis pro facto eſt.

24 ¶ Scribit autem Bal. conſ. 327. pridie, col. 2. verſ. item varietas, lib. j. quòd principibus maximè conuenit illud verbum, Semel locutus eſt Deus, quod eſt vt illi addas Pſal. 61. Et illud, Quod ſcripſi ſcripſi. Nam & princeps debet habere vnum calamum, & vnam linguam, nō plures: quia ſcriptum eſt, quæ proceſſerunt de labiis meis, non faciam irrita. Et ideo, inquit, debet princeps eſſe immobilis, ſicut lapis angularis, & polus in cælo. Ex hócque dicit fieri, vt priuilegium principis debeat eſſe perpetuum. Vnde, vt idem Bal. paulo antè dixerat, Celeſtinus papa qui papatui renunciauit, vt ſcribitur in c. j. de renunc. libro 6. fuit reputatus animal irrationabile, non homo quòd quæ conceſſerat mane vnius diei, veſpere eiuſdem reuocabat. Quod & idem propemodum ſcribit in c. j. in prin. tit. de nat. feud. vbi & id ſubiungit, quòd ob id licet Cardinales, ſcirent illum renunciaſſe papatui per fatuitatem, tamen quia erat vnum pecus, libenter acceptarunt eius renunciationem.

Principum uerba nunquā irrita eſſe debere.

25 ¶ Secundò ex hoc quoque proficiſcitur, quòd cùm tractatur de nuptiis liberorum furioſi, & dementis, ſunt in eam rem conuocandi, qui ex eo genere nobiliores ſunt, veluti iura præſumant eos honeſtiùs ſe in ea re habituros, magíſq; conſulturos commodo & honori eorum, de quorum nuptiis tractatur, tex. eſt in l. tam dementis, vbi & hoc annotant Alberi. & Raph. Fulgo. in fi. C. de epi. audi. Et ſimilis text. in l. ſi furioſi. C. de nupt. & illos tex. in id quoque expendit Alber. in l. j. nu. 4. C. ſi aduer. dot. Et in d. l. ſi furioſi, Bald. hinc occaſione ſumpta no. id quòd ſuprà diximus, præſumendum eſſe pro nobilioribus, ſicuti etiam no. Alber. in l. 2. §. quæ omnia, per illum text. in verbo, antiqua ſtirpe. C. de vet. iur. enucl. & in ſuo dictionario, in verbo, nobilis. Et bene facit text. in cap. j. 32. q. 4. Ex quo not. Luc. Pen. in l. mulieres, col. 6. verſ. 16. C. de dignit. Quòd ſi conſanguinei puellæ diſſentiant de eius nuptiis, eſt nobilioris arbitrium anteponendum.

Nobiliores ad tractandas nuptias liberorū dementis conuocandi.

Diſſentientibus puellæ conſanguineis nobiliorum arbitrium præferendum.

26 ¶ Hinc tertiò quòd leges ſanciri debent à principibus, etiam nobilium conſilio, vt apertè probat text. in l. imperialis, ibi cæterorúmque nobilium, tit. de prohib. feud. ali. per Lothar. Præſertim verò Procerum & Senatorum, vt ab Imperatore ſancitum eſt in l. humanum. C. de legib. & auth. habita, in princ. C. ne fili. pro pat. & in c. j. in prin. tit. de prohib. feud. ali. per Feder. Et quod planè oſtendit Virgilius, qui de Aceſte rege loquens lib. 5. Aeneidos ita ſcribit:

Nobilium conſilio leges ſanciri debent.

—Gaudet regno Troianus Aceſtes,
Indicíque fórum, & patribus dat iura vocatis.

Id eſt, leges ſancit, iura diſtribuit, vocatis in id patribus, id eſt, Senatoribus. Ita enim Senatores vocabantur, vel ætate, vel curæ ſimilitudine, vt & inibi annotat Seruius Saluſtij authoritate, & alibi quoque dicemus. Id autem ſanctiſsimè ac prudentiſsimè obſeruabant olim noſtri reges, qui nullas ordinationes, quas vocamus, edebant ſine conſilio multorum principum, Præſidum, ac Conſiliariorum Parlamentorum, vt ex illis videre licet.

27 ¶ Hinc quartò quòd ſcienter voluit Oldra. conſ. 92. rex habebat. Quod ſi is cui princeps caſtrum cuſtodiendum mandauit, alteri cuſtodiam delegauit, qui caſtrum inimicis vel dolo, vel culpa prodidit, illum eſſe tum demum excuſandum, ſi nobili eam prouinciam cōmiſerit, non etiam ſi ignobili, ar. l. vlt. in prin. ff. de cuſt. reo. & l. pe. C. eo. & l. vlt. §. hac actione. ff. nau. cau. ſtab. Quaſi nō ſit tam veriſimile nobilem proditurum, aut malè cuſtoditurum, quàm ignobilem. id quod etiam voluit Io. An. illius diſcipulus, qui tamen magiſtri nullam mentionem facit, in addit. Spec. in rub. de loca. in fi. Sequitur & commendat Barb. in l. ſi ex ſtipulatu, col. 8. ff. de verb. oblig. vbi dicit dignum eſſe memoria, & in c. accedens, le 2. col. 2. extrà vt lit. non conteſt. & in d. extrauag. volentes, & in tract. de præſtan. Card. in j. q. 2. partis in 1. membro, ad fi. & d. con. 62. ſcriptum eſt, col. 13. eod. lib. 2. & con. 34. præclarè optimus, col. pe. eo. lib. 2. & d. conſ. 35. poſt prin. eo. lib. 2. & d. con. 46. col. antepe. lib. 4. Fran. Cur. Senior in repe. l. admonendi, col. 48. ff. de iureiuran. Iaſon in d. l. ſi pecuniā. §. vlt. in fi. ff. de cond. ob cau. & Fely. in c. Petrus, col. j. & iterum col. antepe. de homicid. Ant. Corſ. in repet. d. cap. grandi, col. 10. de ſuppl. negli. præla. lib. 6. Petrus Gerar. ſing. 30. pro nobilibus, Io. Lup. in d. repe. rub. de don.

Exceſſatur qui caſtrum nobili cuſtodiendum dedit.

BIU Cujas

inter vir.& vxor.§.9.col.4.vers.ex his etiam inferri. Ego verò illum magis excusarem, si nobili, quàm si ignobili eam prouinciam demandasset: nec tamen eum omnino culpa vacare arbitrarer, nisi homini notæ fidei & probitatis, & experientiæ tantam prouinciam támque periculosam commisisset:neque enim statim cuilibet nobili in tanta re fidendum est.

28 *Excusatur iudex qui nobili palatium pro carcere assignauit, à quo aufugit.*

¶ Hinc quintò quod & not.scribit Angel.in l.si à bonæ fidei,per illum tex.ff.de rei ven,excusauisse se in sindicatu quandam potestatem,qui nobili viro quem Aritiani Bononiæ ei custodiendum tradiderant,palatium pro carcere assignauerat,à quo ille aufugit:quasi non esset præsumendum,quòd vir nobilis aufugeret.quod dictum commendat & sequitur Barb.in omnibus ferè locis nuperrimè allegatis,& prætereà in c.j.col.4.de commo.& in d.c.accedens.col.2.vt lit.non conte.& cons. 62.illud in medium,col.4.vers.faciat elegans.lib.1.& alibi sæpe.& Fran. Curt.Senior.in d.l. admonendi, col.48.vbi hoc dictum pro mirabili allegat.& ibi quoq; Ias.in repe. char,16.nu. 174.& char.seq.nu. 182.& idem Ias.in auth.iubemus,col.vlt.C.de iudic.& in d.l.si pecuniam.§.vlt.vbi hoc dicit sing.Felyn.in c.cùm contingat,col.3.vers.prima conclusio,de rescrip.& Catel.Cot.qui & hoc dicit sing.in memo.incip.nobilitas,Pet.Gerald.qui id sing.dicit,d.sing.30.Io.Lup.in d.repe.rubr.de donat. inter vir.& vx.§.9.col.3.nu.14.Hippol.Marsi in l.j.§.ad quæstionem.col.4. vers.& facit notabile verbum Angel.ff.de quæst.& Alcia.in d.j.regula præsum.48.nu.2.

29 *Etiámque si totam ciuitatem.*

¶Cui consimile est & 6.quod tradit idem Ang.in l.pen.ff.quod met.cau.quòd potestas non solùm potest assignare nobili totum palatium pro carcere,sed & totam ciuitatem: & ita faciens satisfacit statuto disponẽti,quòd accusatus de delicto debeat poni in carceribus.Sequitur Fran.Cur.in rep.d l.admonendi,vbi suprà,& ibi etiam Ias.in rep.d.nume.174.ff.de iureiu.& in d.l.si pecuniam.§. vlti. in fine.ff.de condit.ob caus.vbi hoc dicit sing & diligenter esse notandum.& Catel.in memo. carceres variantur.

30 *An nobiles in carceribus detineri debeant. Et an adeò stricte ut ignobiles*

¶ Et generale est,vt nobiles non ponantur pro delictis in carceribus,vt dicit Lucas Pen.in l.mulieres,col 5.vers.8.C.de digni.lib.12.per quædam iura ibi allegata,licet contrarium teneat Archi.in c. quisquis.2.quæst.8.vbi satis probatur nobilem non adeò strictè detinẽdum esse in carcere, vt alium. Ideo super hoc distinguit idem Lucas in l.quoties,col.3.C.eod.de digni.sicuti apud illum videre poteris.Apud Liuium lib.3.C.Claudius queritur virum honoratissimæ imaginis(is erat Appius Claudius)in vincula fuisse coniectum.Ex quo & illud quoque paulo pòst Quintius Cincinus indignanter admodum pronunciauit, Agitedum vbi hìc curiam circumsederitis, & forum infestum feceritis,& carcerem principibus impleueritis,& cætera que sequuntur.

31 *De eadem re.*

¶ Quibus concinit quod tradit Bald.in l.2.col.2.C.de exhib.re.dum quæritur, inquit, an quis reus criminis sit detinendus in carcere,& quando,& qualiter.Si nondum,inquit,sit conuictus, aut cõfessus,si est vilis persona, debet mitti in carcerem:sin nobilis,debet honestè in palatio detineri & ita iudex arbitrabitur, per l.j.ff.de cust.reo. Et idem propemodum dixerat Cy.ibi,in 4 no.ex quo facilè intelliges nobilem non adeò strictè detinendum esse in vinculis, ac ignobilem.Et in hanc sententiam Fran.Aret.in l.si quis post accusationem col.vlt.ff.de test.Honesta(ait)persona,ratione officij vel dignitatis,non priùs debet poni in carcerem,quàm fuerit conuictus,per l.filio exhęredato. §.eius qui igitur.ff.de iniust.test.& in l.vlt.circa medium.C.de accu.

32 *Quid si nobilis semel aufugerit.*

¶ Sed hoc intellige,nisi is nobilis semel aufugerit à palatio, quod illi fuerat loco carceris assignatũ. Nam debet posteà in vinculis & carcere detineri, nec debet cum fideiussoribus relaxari,per gl.no. quam sequuntur Bal.& Ro.qui illam dicit notatu dignam,in l.lege Cornelia, in verbo,ex vinculis. ff.de Senatusc,Syllan.Sequitur item ipse Alex.in d.l.si pecuniam.§.sed si acceperit,qui est vlt. col.2. vers.limitat tamen.ff.de cond.ob.cau.vbi id declarat.& in addi. Bar.in l.j.ff.de custo. reo.vbi illam dicit sing.& Ang.Are.in tract.malef.in verbo,fama publica,col.32.in paruis,vers.quarto notandum est,vbi etiam illam dicit sing.Fran.Cur.Senior in rep.d.l.admonẽdi,col.48.ver.quod limito.ff.de iureiur.& Bart.qui illam quoque dicit sing.in c.nullus,de præsumpt.& cons.76.incip.sapienter scribitur, col. 4.Io.Lup.qui in hoc casu nominatim loquitur,in d.rubr.de dona.inter vir.& vxor.§.9.col. vlt.versic.intellige tamen prædicta.Et bene facit quod voluit Bal.in l.nemo, in fi.per illum text.C. de episopali audi.

33 *Testi nobili magis creditur, quam ignobili.*

¶ Hinc sexto magis creditur testi nobili,quàm plebeio: & quo quisq; nobilior est,eo magis illi creditur,vt no.gl.in l.3.in verbo,plebeio,per illum tex.ff.de testib.& gl.in §.item testium,in verbo,quis decurio.4.q.3.& Specul.tit.de teste.§.postquam,vers.porrò.Odof.in l.vlt.ff.de fid.instr.& Bart.in d. l.j.col.9.vers.vnde in dubio.C.de dig.lib.12.Lucas Pen.in d.l.mulieres,col.5.ver.9.præferendi sunt, & vers.seq.C.co.tit.& iterum in l.2.col.5.vers.& sicut nobiliores.C.de exac.& exec.eod.libro 12.& Bal.in l.testiũ,col.pe.vers.2.dico.C.de testib.vbi dicit,quod pauci testes nobiles,multis testibus vilibus & rusticis sunt præferendi.& Alua.in ca.j.§.si miles rusticus, post medium,tit.de pace ten.& Io. Ray.in tract.nobilitatis,in 7.q.prin.Cepol.in d.tract.de imper.milit.delig. in 3.priuilegio,& iterum in 20.priuilegio nobilitatis.Calca.con.9.in quæstione Iacobelli,col.3.vers.sed posito.& Ias.in l.maiorem.ff.de pac,vbi dicit ad hoc facere text.in c.super hoc,de Renun.& Fely.in c.in nostra, col.pe. extrà de testib. Phili.Decius con.342.in caussa partus,in j.dubio,in fi.Hip.Marsil.cõs.65.in nomine matris,colum.6.versicu.confirmatur præterea,libro j.Aymo Crauetta, cons.6.plura videnda sunt, nu. 28. Pet.Gerard.à Petra sing.11.his casibus,col.vlt.vbi & hoc dicit, quod licet aliàs viri in testimonijs præferantur mulieribus, fallit tamen, si mulieres essent nobiles,& viri ignobiles.Et optimè

BIU Cujas

facit tex.in §.j.verſ.ſancimus,& quod ibi voluit gl.in verbo,dignitatis,& in verbo militiæ,& in verbo,ignobiles.in auth.de teſtib.& quod voluit Hoſt.& poſt eum Imo.in c.in noſtra præſentia,de teſtib.Vt tamen non omittas quod dicit Bal.vt à nonnullis citatur,conſil.420.verba principis, col.2. lib.1.quòd teſtes quanto ſunt ſimpliciores & ruſticiores,tanto ſunt credibiliores.Sed ibi non dicit.

34 ¶ Sed quod diximus,magis credendum eſſe nobilibus,quàm ignobilibus,hoc velim intelligas, niſi nobiles deponerent pro actore,ignobiles pro reo,arg.eius quod in ſimili dicit glo. in c.clerici.81.di. & Panor.in c.ex literis,col.1.in pe.no.de probat.vbi illam gl.dicit ſing.& ibi etiam Philip.Dec.col. 2.verſ.& iſta concluſio,& idem Panor.in c.ad noſtram,col.vlt.verſ.ad hoc vide,eod.tit.vbi eam dicit not.& in c.in noſtra,col.3.verſ.ſed eſt dubiũ,de teſtib.vbi dicit valde not. & in c.eo tenore,col.2. verſ.nota vnum modum,eod.tit.& in c.cum P.col.vlt.verſ.& vide,de accuſ.Et nuncupatim in ſpecie nobilium & ignobilium,voluit Caro.Rui.conſil.158.viſis,col.3.verſ.præterea quamuis,lib.5.Sed quomodo id intelligatur, videbis apud eundẽ in eo.conſ.col.pe.verſ.nec ob.quod teſtes,Fran.Aret. & Philip.Dec.in d.c.ex literis,de probat

Quid ſi nobiles pro actore, ignobiles pro reo depoſuerunt.

35 ¶ Septimo non tantũ in teſtimoniis & in cauſis aliorum,ſed & cum agitur de eorum re,magis creditur nobilibus,quàm cæteris,vt patet ex eo quod ſcribit Aluar.in d.§.ſi miles ruſticũ,ad medium, tit.de pace ten.& ante eũ Bal.in l.1.col.3.verſ.quid ergo eſt in codicibus.C.de confeſ. Quærit enim an credendum ſit codicibus mercatorũ tam pro ſe,quàm contra ſe, de qua re multa dicit:ſed illud inter cætera, quòd ſi mercator eſt nobilis,& quantitas parua,credendũ eſt etiã pro ſe. Nec mireris, quod dicit de mercatore nobili.Nam in multis nationib.mercatura nihil obeſt nobilitati, vt plenè docuimus ſuprà,vbi de conſuet.locuti ſumus,& dicemus poſteà cum tractabimus,an mercatura nobilitati præiudicet.ſed & hoc voluit Lucas Pen.in l.mulieres,col.5.verſ.10.C.de dig.lib.12.

In uniuerſum plus creditur nobilibus.

36 ¶ Facit & quod ſcribit Specul.tit.de furtis.§.1.verſ.ſed quid ſi nauta, dum quærit quid, & quantum credatur peregrino,de ſubtractione rerum,quas ſe dixit poſuiſſe in naui vel diuerſorio, dicit conſiderandam perſonam ipſius,vtrum ſit nobilis,vel diues, an pauper & ignobilis. Huc quoq; pertinet quod not.tradit Fran.Cur.Senior in repet.l admonendi,in 65.fallentia.ff.de iureiu. nullam cauſſam eſſe tam grauẽ,quin iudex poſsit deferre iuramentũ in ſupplementũ probationis,multis id ſuadentibus,in quibus reponit nobilitatẽ partis,per no.à Pan.in c.mulieri,de iureiu.& aliis quos inibi citat.

De eadem re.

37 ¶ Sed & aliàs ſemper(& octauo)in electionibus & aliis quibuſcunq; actibus,vbi voces ſunt vndique pares,præferuntur nobilium voces cæteris.ita voluit gl.in d.§.item teſtium 4.q.3. & Bart.in d.l.1.loco nuper allegato C.de dign.per d.l.maiorem,in prin.ibi,qui dignitate inter eos præcellit.ff.de pac. & in d.l.3.§.j.& l.ob carmen.§.vlt.& ibi no.ff.de teſtib.& ſequitur Cepol. vbi ſuprà, in 2.priuilegio nobilitatis,& Io.Ray.in d.7.q.princ.

Nobilium voces in electionibus, & aliàs ſemper præferendæ.

38 ¶ Quod etiam procedit in electionibus beneficiorum,& dignitatum eccleſiaſticarum.Ne quis putet hoc tantùm procedere in dignitatibus ſecularibus. Ita enim notabiliter voluit Innoc. in c.dudum,le 1.ſuper verbo,dignitate,& ibi quoque Hoſt.& Io.An.in eodem verbo,& Panor.in 4. not.de elec.& Cæſar Lamberti.in tract.de iure patro.in 24.art.1.quæſt prin.2.partis lib.1.col.3.verſ.nõ obſtat etiam dictum,& in 18.art.5.quæſt.prin.3.partis lib.2.

Idq; etiã in electionibus ſacerdotum.

39 ¶ Hinc nono quod licet aliàs non credatur dicenti ſe habere mandatum à principe, ſiue ſe dicenti legatum principis,niſi doceat,per l.1.C.de mand.prin.& in c.cũ in iure peritus,extra de offi. deleg. cum ſi.Tamen nobilitas aſſerentis plerunque facit,vt ſibi,vel ſine alia probatione credatur,per tex. in c.nobiliſsimus.17.di.& no.Innoc.vt à nonnullis citatur in d.c.cum in iure peritus, poſt prin. dum citat d.c.nobiliſsimus,& Ioan.An.in c.ad apoſtolicæ,in verbo,proponi iura,de re iudi.lib.6. & Ang. qui ſuper hoc diſtinguit,con.182.mandatum principis,vbi videre poteris.& Luc.Pen.in l.mulieres, col.5.verſ.10.generaliter.C.de dign.lib.12.Io.Plat.in l.prohibitum.C.de iure fiſ.libro 10. & Barb.in tract.de præſtan.Card.in 1.q.2.partis.col.3.verſ.3.iuriſdictio.

Nobili dicenti ſe habere mandatum an credatur.

40 ¶ Hinc decimo quòd ſi tutor nobilis palam per interpoſitam perſonam, ſe ipſo autoritatem præſtante rem pupilli emat,non præſumitur fraus,& valet emptio ſecus, ſi alius tutor idipſum faceret. tunc enim fraus præſumeretur, nec valet emptio,per tex. in l.pupillus.§. ſed & ſi per interpoſitam perſonam,verſ.ſanè ſi quidam emit.ff.de auth.tut.quam ſic intelligit Cepol.in d.tract.de imper.milit.delig.in materia nobilitatis in 17.priuilegio,& Io.Lup.in repet. rub. de don.inter virum & vxo. char.4.Quod eſt ſingulariſsimum ſi verum eſt.

De tutore nobili emente rẽ pupilli.

41 ¶ Hinc vndecimo adeo præſumitur pro nobilibus & eorum prudentia, vt nobilitas ætatẽ ſuppleat, vt dicit And.Bar.in conſtit.Siciliæ incip.minoribus,& ibi poſt eum Matth.Afflic.col. 4. verſ. tertio quærit.Nam nobiles,vt ipſi dicunt,frequẽter in curia verſantur,iuxta l.omnium,in prin. C.de teſt. & alibi poſtea dicemus.Ideo cæteris prudentiores,atque exercitatiores eſſe præſumuntur, argum. not.in l.1.C.qui & aduer.quos.Et propterea etiã princeps dicitur habere peritiam totius iuris in ſuis ſcriniis reconditam, vt dicitur in d.l.omnium, & in c.1.de conſtit.lib.6.Nempe propter nobiles & ſapientes,qui eum quotidie comitantur,vt dicitur in d.l.omnium.Ex quo fit, vt malitia in iſtis ætatem ſuppleat, iuxta c.tuæ.de deſpõ.impub. Sicut etiã in ſimili videmus, quod Doctori minori non competit reſtitutio, vt voluit glo.in l.profeſsio.C. de muner.patri.libro 10.& alibi late diximus. Et hac,inquit,ratione fit,vt in cõſtitutionibus Siciliæ,inter nobiles maior reputetur,qui 18. annum attigerit,non ſecus ac maior 25.annis. Quin & maior 14.annis poteſt contrahere, & litigare ſine curatore:ſi tamen læditur,competit in integrũ reſtitutio.Sed & ex multis Galliæ conſuetudinibus is

Nobilitas ætatem ſupplet.

Ex multis conſuetudinibus maiores reputãtur minores 25.annis.

BIU Cujas

maior inter nobiles censetur, qui 20. aut 21. annum attigerit. Sed & hinc quoquè illud manauit, vt in cõcordatis Papæ & Regis, cum quinquennĩ requiratur in baccalaureis Iuris Canonici, vel ciuilis, tamen in nobilibus sufficit triennium. Licet alias rationes huius rei afferat amicus noster Petrus Rebuffus in tract. nominationum. q. 12. in prin. vti videre poteris.

42 ¶ Quæ quidem consuetudo, vt id obiter dicam, valet. Potest enim consuetudo & statutum minorem 25. annis, facere maiorem, vt dicit Bal. cons. 103. quæritur vtrum domina, lib. 4. vbi ad hoc allegat gl. in l. 2. ff. de eo quod cer. lo. & Pe. An. in repe. c. 1. in 14. q. princ. vers. vltimo hic refero quæstionem, de constit. referens Salyc. & alios, & idem quoque voluit Mari. cons. 22. visis actis, col. 7. vers. sed hic aduertendum. Super quo tamen illud notandum est, quod eleganter consuluit Pau. Cast. con. 106. incipiendo à secundo, quod licet statutum velit maiorem 20. annis censeri, non tamen intelligetur, quantum ad alienationem bonorum, per tex. quem dicit expressum in l. 2. vers. ita autem, & in l. eos. C. de his qui veni. æta. impe. & sequitur Socin. con. 130. visa contingentia facti, col. 3. lib. 1. quod & repetitum est con. 235. lib. 2. & Fran. Cur. Senior con. 44. super cõtingentia facti, col. 10. vers. minor iurando.

An talis consuetudo ualeat.

Maior factus à consuetudine ante 25. an. nõ intelligitur quo ad alienationẽ.

43 ¶ Hinc duodecimo illud manare potest, quod obeundis legationibus sunt nobiles cæteris præferendi. vt dicit Luc. Pen. in l. mulieres, col. 5. vers. 6. circa legationes. C. de dig. lib. 12. & in rub. C. de lega. lib 10. col. 5. vers. 11. eligendus est, & priore loco citat l. pen. ff. de legatio. quæ ad hoc parum facit. Verùm est bonus tex. in l. sciendum. §. ordine, in verbo, de primatibus viris. ff. cod. quem & ad hoc no. idem Luc. in l. 2. col. pe. vers. & sicut nobiliores. C. de exac. & exec. li. 12. Sed & ad hoc citat idem Lucas in d. rub. de legatio. illud Salustij in Iugurthino bello, Legantur in Africam maiores natu nobiles amplis honoribus vsi, in queis Aemilius Scaurus, &c. Et bene etiam facit tex. in c. ad apostolicæ, post prin. ibi, speciales nuncios & magnæ autoritatis viros duximus destinãdos, de re iud. lib. 6. & ibi. Dom. post prin. Nota, inquit, quales debent esse viri, qui destinantur pro ambasiatoribus, vt scilicet sint magnæ autoritatis.

Nobiles legationibus obeũdis præferendi.

44 ¶ Quibus etiam concinit illud Cæsaris lib. Commentar. 1. vbi de eius aduentu Heluetij certiores facti sunt, legatos ad eum mittunt nobilissimos ciuitatis. Illúdque Virgilij lib. 11. Aeneid.

Centum oratores prima de gente Latinos
Ire placet. Vbi Seruius, Et ex numero (ait) & ex nobilitate legatorum intelligitur negotij magnitudo. Illud item Liuij 1. decadis lib. 2. Quibus cum responsum esset, missurum ad regem senatum legatos, missi confestim honoratissimus quisq; ex patribus. Et illud Iustini lib. 13. Legatos ad mitigandum eorum animos duos ex proceribus mittunt. Et illud Honorij Imperatoris apud Claudianum in lib. de nuptiis eiusdem Honorij & matre,

Oratum missi proceres quia proxima nobis
Iura tenent. Scribitur Numeri 22. q; cũ Balach rex Moab misisset quosdã ad Balaam, qui illũ adducerent maledicturũ filiis Israël. Quibus ille obtẽperare à Deo monitus noluit. Misit item nobiliores quàm ante miserat. Apud Probum Aemilium Themistocles, cuius ille vita describit, apud Lacedæmonios dicebat, æquum esse illos bonos viros nobilésque legatos mittere, quibus fides adhiberetur, qui rem de qua agebant tractarent. Et apud Agathium lib. 3. historiarum peregrinarum, Lazi ad Iustinianum imperatorem ex gente sua primores quosdam, & nobiliores legatos miserunt.

45 ¶ Quanquam & præter hanc rationem, quòd videlicet præsumitur nobilis fidelius & prudentius legationem cæteris obire, alia quoque ratio reddi potest. Ne videlicet contemnatur legatio, léque contemni putet is, ad quem mittitur, nisi legati dignitas, & eius à quo mittitur, & eius quoque ad quem destinatur, dignitati respondeat. Ex quo illud Annibalis Scipionem alloquẽtis apud Liuium lib. 2. belli Punici decimo, Vestri quoque, vt audio, patres nõnihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negauerunt pacem, Annibal peto pacem, &c. Et paulò post, Legati Carthaginenses vocati, quorum ætatibus dignitatibúsque conspectis (nam longe primi ciuitatis erant) tum pro se quisque dicere, &c. Et quod apud Homerum lib. 9. Iliad. Phœnix monet Achillem, ne conditionem Agamemnonis, ab Vlyxe & Diomede in eam rem legatis, oblatã renuat, præsertim ob huiusmodi legatos, ex omni cœtu Græcorum nobilissimos. Et facit quod scribitur in epistola inter claras, ante fi. in vers. præterea serenissime. C. de sum. trin.

Ad idem.

46 ¶ AD NOBILIS domum accedendũ est, non ipse cogendus domum relinquere, ad aliósque venire, per tex. loquentẽ in redditione rationis, quæ fit nobili in l. pe. §. vlt iuncta gl. ff. de cond. & demon. Et ita quoque simpliciter voluit Bal. in l. mutus. §. is qui curatorem, post princ. ff. de procur. cum dicit, Vnde iudex mittet ad domum adultæ, vel adulti, quia fortè est persona nobilis & egregia, & in c. si qui testium, col. j. extra de testib. vbi dicit esse mittendum ad nobilem tanquam ad egregiam personam, & Cepol. in d. tract. in 25. priuil. nobilit. & iterum in 33. priuil.

Ad nobilis domum uemendũ cum quid cum eo agendũ est. Nobilis censetur egregia persona.

47 ¶ Quod etiam procedit in nobili paupere, sicuti voluit gl. in d. c. si qui testium, de testib. quæ dicit, quod iudex debet mittere ad examinandum testem nobilem pauperem, non autem eum cogendum venire ad iudicẽ, quem sequuntur Host. Panor. Fel. ibi, & Ro. ling. 172. item quæro an illa lex, vbi dicit per eam, quòd l. ad egregias ff. de iureiur. habet locum in nobili paupere. & Lucas Penn. in d. l. mulieres, col. 5. vers. 10. C. de dig. & Cepol. vbi suprà, in 32. priuil. & seq. & Fel. qui sequitur Rom. vbi suprà in d. c. si qui testium, super gl. vlt.

Etiã si is pauper sit.

48 ¶ Sed circa hoc est notandum; quod gl. in d. c. si qui testium, quique eam sequuntur, ita de ea re loquuntur

quuntur,vt videantur sentir',id quod dicunt procedere in nobili paupere tantùm, cui videlicet esset dedecori in publico apparere,quíve verecundaretur,vt dicit gl.venire,& sese conspectui hominum exhibere,ob inopiam & habitum forte non satis honestum:id quod dicit Panor.ibi facere,vt excusentur nobiles pauperes à muneribus publicis nobilium hominum, quæ palàm sunt explicanda.Nam & apud Euripidem in Helena Menelaum pudet sese palàm exhibere, propter suam squalidam & pannosam siue laceram vestem,

Nobili dedecus in publico apparere cum squalidis uestibus.

— ὀχλου γὰρ ἐισορῶσιν ἠχυνόμην,
ὃθ' ἱσορῶσα τὰς ἐμὰς δυσκλεινίας,
κρύπτουμ' ὑπ' ἀσθὸς τὰς τύχας.

Et vide quæ dicam infrà,eodem c.nu.180.nobiles & eorum vxores.

49 ¶ Cæterùm ad illam gl.ita intellectam bene facit alia gl.in l.multi.ff.de testib. inuitos testimonium dicere non cogi,qui sine dedecore apparere non possunt,per tex.optimum in l.in eadem,in fi.ff.ex quib.caus.mai.vbi non solùm ij in vinculis esse dicuntur,qui ita alligati sunt vt vi detineantur:sed & qui sine dedecore in publico apparere non possunt, vt eis tanquã absentibus subueniri ex eo edicto debeat.Et bene etiam facit quod per d.l.dicit gl.in §.hinc nobis,in verbo, necessitas,in auth. de hær.& fal.& Bar.in l.pecuniæ,ante fi.ff.de ali.& cibaria.legat.& in l.si fideiussor, in fi.ff.de fideiuss.Tamen Ias.in d.l.ad egregias,in hoc reprehẽdit gl.in d.l.ad egregias, quoniam priuilegium illius legis non competit ob paupertatem,vel verecundiam,sed propter dignitatem personarum , vt constat, licet nihil aliud dicat Ias.ex verbo,egregias,in d.l.posito, quod ad paupertatem aut verecundiam trahi non potest.

In uinculis sunt qui in publico sine dedecore apparere non possunt.

50 ¶ Sed hîc quæstionis est,an ad nobilem,aut alios huiuscemodi mittendum sit expensis eorum , aut aduersariorũ.vide Spec.tit.de iura.cal.§.restat,ad fi.& ibi Io.And.& Bal.in addit. & Guil. Suz.in l.2. C.eo.tit.& Io.Corseri.& D.Aufrer.in addi.illius,in deci Tolo.deci.100.item fuit quæstiũ si positiones,& iterum dec.274.item fuit petitum per actorem. Et quod in simili tractatur per Cy. in l. generaliter,in q.4.eadémq; vlt.& ibi etiã Bal.& Sal.in §.his de præsentibus C.de iureiur. Bar.in l.2. §. defendi,ad fi.ff.qui.ex cau.in pos.ea.& Dom.in c.præsentiũ,col.5.vers.sed quis soluet,de testib.lib.6.

Cuius expensis mittendum est ad nobilem.

51 ¶ NOBILES ignobilibus sunt præferendi in sessionibus,salutationibus,& aliis id genus præferentiis,vt ita cum nostris loquar,sicuti notat Zenze.in extrauag.execrabilis,vers.nos itaque, in verbo, generis claritatem,per l.2.& 3.C.de offi.diuer.iud.& l.j.C.de offi.ciuil.iud.& l.3.§.sedendi,vbi etiam glo.in verb.sedendi.C.vbi Senat.vel Clarís.Ad quã sententiam pertinet,quod antiquitus non idem locus in scenis & Theatris constitutus erat Nobilibus & Plebeis,vt videre licet ex Tullio,in 2.Philip.Valerio Maximo lib.2.c.1.vbi de more ludorum,& Suetonio in Augusto.c.44.Nec quidem immerito,cum scribat Aristoteles lib.Politicôn 3.c.8.nobiles & ingenuos sibi rationabiliter honorem arrogare.Et paulo post nobilitatem apud omnes in honore haberi.

Nobiles in sessionibus,& id genus cæteris præferendi.

52 ¶ Et bene facit etiã tex.in l.j.& 2.C.vt dig.ord.ser.lib.12.vbi Ioan. Plat.in d.l.j.in fi.citat versum illum vulgarem magis quàm elegantem,Tali sede sede,ne dicã,surge,recede.& allegat c.sicut neophitus.48.di.facítque etiam tex.in l.ex agentibus.C.de prin.agen.in reb. lib.12. & in c.j. & in c.statuimus,de maio.& obed.in quo postremo loco,gl.dicit , quòd secundum dignitatem honorandus est quisq; in sede.Ad quod etiam allegat c.cum olim de cõsuet. vbi est etiã bona gl.& alia quoque iura quæ ibi in promptu sunt omnibus.Inter alios autẽ allegat c.episcopos.17. di.vbi hinc occasione sumpta not.Dom.quod ad hunc locum propius attinet,canonicum nobilem præcedere canonicum ignobilem , etiam prius receptum. ad quod & alia multa adducit, & sequitur Barb.cons.57. præclarè scribitur,in fin.lib.2. & Felin.in c.clerici , col.2. extra de iud. vbi etiam alia similia affert. Sed tu de hoc tamen vide quæ dicam infrà,hoc eodem c.nu.173.instrumenta cõmunia, & iterum nu.huius c.postremo,verùm non adeò.& in 2.parte huius operis , quæ est de iure primigeniorum, in præfatione nu.incip.sed hoc ita intelligitur.

In idem.

Nobilitas antiquitati præfertur.

53 ¶ Et facit item quod voluit gl.in §.aliam,per illũ tex.in verbo,altiori loco , Inst.de bon.poss.quod digniores debent sedere altiori loco, ad quod etiam allegat l.j.§.pen.ff.de aqua plu. arc. & l. potiores.C.de offi.recto.prouin.& l.vlt C.de de tyro.lib.12.Sed & illam gl.sequuntur Io.Faber ,& Ang. Are.ibi.& Bal.in l.obseruare.§.antequam.ff.de offi.Procon.& con.387. Archidiaconus,in prin.lib.1. vbi illam dicit no.Ang.& Imo.in l.qui soluendo.la 2.ff.de hær.instit.

In idem.

54 ¶ Et huc quoque spectat quod voluit Inno.in c.dudum,le j.in verbo,dignitate,iuncto tex. de elec. quod alter alterum ob nobilitatẽ antecedit.Est enim ibi tex.in hæc verba , qui alios dignitate præcedebat,& vt interpretatur ipse Inn.& post eum Io.An.& Panor. erat cæteris nobilior. Ex quibus Panor.allegat gl.in c.lex est,di.2.quæ dicit maiores natu vocari nobilitate,dignitate,sciẽtia, ætate. Faciunt & quæ scribit Bal.d.con.387.col.2.lib.3.Panor.con.21.viso dubio,lib.1.vbi etiam tenet non valere consuetudinem contrariam,& latè recentiores in rub.extra de maio.& obed. & Ioã. Plat.in l.j.in fi.C.de Comit.& Archia.lib.12.& Card.Alex.in c.episcopos,col.2.di.17.vbi dicit,quod si qui habent eandem dignitatem ab eodem,præfertur nobilior.

55 ¶ Sed in hoc tamen attendenda est consuetudo,per tex.in d c.cum olim, extra de consue. vbi Bal. in primo not.quòd consuetudo assignat loca sedendi & standi, quæ non debet inuerti,aut, vt ipse loquitur,posterari,quod & voluit idem Bal.in d.l.obseruare.§.antequã.ff.de offi. Procon. Ang.con. 111.ordo consuetudinis,in prin.Et bene ad hoc facit quod voluit Innoc.& cæteri , in c.1. de maio.& obed.

In his tamẽ cõsuetudo sequẽda est.

BIU Cujas

obed.Imo.& recentiores in d.c.ſtatuimus,eod.tit.Bal.in l.decernimus.C.de ſacro.eccle. Dom.in d. c.epiſcopos,in fi.17.di.Sed & optimè facit tex.in l.non tantum, vbi longa conſuetudo in ea re obſeruata reſpicienda erit.ff.de Decur.vbi & Bar.no. quòd in honoribus decernendis inſpicienda eſt conſuetudo.Vt tamen interim non omittas,vt quod de priore loco ſuprà diximus, intelligi debeat, cum prior locus eſt honoratior.Nam ſi poſtremus aut medius honoratior eſt ex more gẽtis,is nobilioribus conſtituendus eſt,vt in ſimili dicemus infrà in 10.priuilegio ſenectutis.

56 *An nobilis poſſit agere ut ignobilis ſibi cedat.*

¶ Sed illud quæritur,an hoc caſu poſsit nobilis agere, vt ſibi inferior cedat in huiuſmodi ſeſsionibus,& aliis huiuſcemodi.Io.Fab.quem ſequitur Ang.Are.in d.§.aliam.Inſt.de bon.poſ.dicit, quòd non poteſt agere actione iniuriarum ſi inferior nõ cedat,per tex.in l.iniuriarũ actio.§.ſi quis de honoribus.ff.de iniur.Poteſt tamen implorare officium iudicis,vt cedere cogatur, quod poſtremũ refert & ſequitur,dicítque bene notandum Io.Ray.in tract.nobililatis,in 8.q.prin.in prin.

57 *De eadem re.*

¶ Sed & Bal.in c.licet cauſſam,col.3.verſ. ibi honore, extra de probat. dicit eſſe expeditum, quod pro honore competit officium iudicis,per eleganter no.in l.ſi duo patroni,in prin.ff.de iureiur.Sed & etiam illic videlicet in d.c.licet,in verbo,honoris,dicit eſſe caſum, qui alibi non reperitur, quod etiam propter honorem competit iudicium poſſeſſorium: dum tamen ſit is honor, qui habet aliquam vtilitatem,vel exhibitionem operarum,ſiue etiam obedientiam,vt in l.ſi non ſortem.§.libertus.ff.de cond.indeb.& l.honori.ff.de obſeq.à liber.præſtan.& l.ciuitatibus.ff.de leg.j.& l.falſa.§.1.ff. de cond. & demon.& in c.1.tit.quib.mo.feu amit.& ponit etiam exemplum, videlicet quod ſubditi vadant obuiam epiſcopo proceſsionaliter,vel cum palmis oliuarum, & ipſum recipiant honorificè in euceniis,vt ipſe loquitur,& ſimilibus,ſecundum conſuetudinem loci.Secus,inquit,de honore qui debetur virtuti: nec conſiſtit in iure, ſed in moribus. Ideo pro eo non competit aliqua actio nec petitoria, nec poſſeſſoria, & illum ſequitur Felin.in dicto cap.licet, in princip.& ibi quoque Dec. col.j.verſ.ſecundo dicitur de honore,& Card.Alex.qui hoc dicit not.in proœmio feud. char.penul. verſ.quinto principaliter quæro, vbi tamen ita videtur intelligere Bald. vt pro honore, qui debetur virtuti,competat tantum officium iudicis. Pro alio etiam iudicium poſſeſſorium, quod tamen Bal.non intelligit.

58 *De eadem re.*

¶ Quin & idem Bald.in d.l.obſeruare.§.antequam.ff.de offic.Procon.poſtquam allegauit illam gl. in dicto §.aliam, ſubiungit, quod qui vult ordinem turbare, tenetur actione iniuriarum, & poteſt ei de facto reſiſti & armata manu: quia non tenetur pati iniuriam & contemptum proprij honoris,arg.l.j.ff.de poſtul.ſimpliciter refert Iaſ.in d.l.non ſortem.§.libertus,in 8.col.ff.de cond. indeb. Philip.autem Fran.in c.ſignificante,col.j. in fi.extra de appel. ſimpliciter dicit pro honorantiis dari interdictum vti poſsidetis.

59 *Qui nobilior eſt in liga conuocare alios poteſt.*

¶ SVPERIORIBVS nequaquam diſsimile eſt quod voluit Bal.in c.j.verſ.ego.tit. de pace cõſtant. quod qui nobilior eſt in liga, vt loquitur,is intelligitur eſſe ſuperior ad conuocandum alios.ar.eius quod dicit Inn.in c.j.de maio.& obe.quod vbi abeſt is,qui præeſt collegio,dignior gerit vices ipſius, vt poſsit cæteros congregare.ſequuntur Io.An.Panor.& alij ibi, & Bar.in l.j.ff.de albo ſcrib. & ibi Alex.in addi.qui & illud dictum Bal.de nobiliore ſequitur. & ipſe Bald.in rub.C. pro ſocio, col.j. & Cepol.in d.tract.de impe.mil.delig.in materia nobil. in 46. eodémque penul. pri. nobil. Hæc quæ non minimum confirmat quod tradit Diodorus Siculus lib.3.apud Indos publicis conſiliis præeſſe ſolitos,qui nobilitate eſſent maximè inſignes.

Indorũ mos in eam rem.

60 *Ignobilis nobilem prouocare non poteſt ad duellum.*

¶ NOBILEM ad pugnam non poteſt ignobilis prouocare,vt voluit Bald. in c.j.§.ſi ruſticus, & ibi quoque Alua.& Car.in verſ.ſimiles aduerſus,tit.de pace tenen.vbi ipſi Alua.& Card.reddunt rationem,quoniam pugna debet fieri inter æquales,vt no.gl.in verſ.præced.eo.tit. & hoc quoque voluit Io.Ray.in tract.nobilitatis,in viij.q.princ.& Cepo.in d.tract.de impe.mil.delig.in 19. priuil.nobil.& Calca.con.8.in cauſa pendente:col.viij.Ac neq; ignobilis alterum ignobilem ſuperioris gradus, vt tradit Matth.Affl.in d.c.ſi ruſticus,in fin.arg.l.in arenam.C.de inof.teſtam.

61 *Duellum an ſit licitum.*

¶ Ex quo poſſet videri ex illorum ſententia nobilem alium nobilem poſſe ad duellum prouocare tanquam rem licitam & minimè fallacem.Nam vt dicit ipſe Bal.in d.c.j.col.ij.in verbo,per duellum,tit.de pace tenen.Putant nobiles Deum eſſe auxiliatorem iuſtorum:hincq; ſuam innocentiam duello purgare volũt.Tamen,vt illé ſubdit,Lombarda dicit multos ſub iuſto clypeo perire. Cuius quidem l.Lombardæ locus eſt,quem ille non deſignat in l.recolimus, tit.qualit. quis ſe defendat.& eam quoque citat gl.in l.qua actione.§.ſi quis in colluctatione.ff.ad leg.Aquil.& in d.c.j.§.ſi quis hominem,& ibi etiam Bald.tit.de pace tenen.& idem Bal.in l.ex hoc iure,col.iij.verſ. octauo quæritur.ff.de iuſtit.& iure.Et in rub.de dedi.liber.tol.& con.515.quidam fuit, lib.5. & ante eum Cyn.in auth.generaliter.C.de epiſc.& cler.& de hoc eſt optimus tex.in c.ij.de purg canon.

62 *De eadem re.*

¶ Tamen ſi quis cupiat ſcire, an huiuſcemodi duella ſint licita, & quomodo, & alia quæ ad eandem rem pertinent(neque enim hic immorari tempeſtiuum eſt,neque libet)legat glo.in d.§.ſi quis in colluctatione,in verbo,niſi domino committente,& ibi.Alb.Bal.& Floria.à S.Petro. & gl. in c.1. in principio in verbo,per duellum:& ibi An.Iſer.Bal.latè Marti.Laud.Iac. Aluar. Mar. Laud,tit. de pace tenend.Cano.& inter alios latè Ioã.Ana.in c.j.de cler.pugn.in duel.Bal.in l.vlt.in fi.C de probat.Ang.con.374.themate.Bar.con.62.illud in medium,col.7.lib.j.Parid.Put. in tract. de re milit. lib.j.tit.quid ſit duellum.Latè Iaſ.con.144.facti contingentia,in 2.dubio,lib.item 2.Alciatum in libello,quẽ doctè & elegãter ſcripſit de ea re,cui titulũ fecit,de Monomachia,& in con.in id quoque priuatim

BIU Cujas

priuatim edito, quod nouissimè simul cum eo libello impressum est, & Catel. Cot. in memor. incip. Perduellionis reus.

63 ¶ NOBILIS ab alio impetitus, & si potest fugere sine periculo, non tamen tenetur fugere, cum id sine dedecore non possit facere, vt voluit Cyn. in l. si ex plagiis. §. tabernarius, & iterum in l. scientiam. §. qui cum aliter, & ibi etiã Flor. ff. ad leg. Aquil. in suis addi. & rursus idem Cyn. in l. filius, etiam in addi. & ibi quoque Bal. per illum tex. ff. de cond. instit. & Bar. in l. vt vim, in fi. ff. de iust. & iur. Bal. in c. 1. col. 5. vers. dicunt quidam, quod pro defensione honoris, tit. de pace ten. & idem Bal. con. 312. visis actis, col. 2. vers. tertio est premittendum, lib. 4. vbi pulchrè admodũ loquitur Floria. in l. quemadmodum. §. si nauis alteram. ff. ad leg. Aquil. & Io. Ana. in c. porrò, col. pen. vers. refert, extra de cler. pu. Ang. Are. in §. ius gentium, Instit. de iure nat. gen. & ciuil. & in tract. malefi. in verbo, & dictus Titius se defendendo, in 2. char. col. j. in fi. & iterum in 3. char. col. 3. vers. ex his infert, vbi ad hoc multa allegat & Hippo. Marsil. in practica causarum criminalium §. quoniam, num. 8.

Nobilis impetitus fugere nõ tenetur.

64 ¶ Et inter cæteros est optimus tex. suprà ad aliud propositum allegatus, in l. in eadem. ff. ex qui. cau. ma. vbi dicitur non posse fieri, quod sine dedecore fieri non potest. Ex quo & ipse Bald. notat quod insultatus non tenetur fugere, quando sine dedecore fugere non posset quasi sentiat hoc procedere in omnibus, quibus sine dedecore fugere nõ licet, nedum in nobilibus, sicuti & per illam legem voluit Cyn. in l. j. col. pe. vers. adhuc quæro, & ibi quoque Bal. in repetit. col. 4. vers. sed pone quidam fecit insultum, le 2. C. vnde vi, vbi tamen illud videtur intelligere, quando magnum illic versaretur dedecus, secus si parui tantum honoris fieret detrimentum, per l. iniuriarum actio. §. si quis de honoribus. ff. de iniur. & Zenz. in clem. j. de homic.

De eadem re. Quid in aliis.

65 ¶ Sed & sunt multi, qui tenent, fugere semper esse ignominiosum, & præterea sæpissimè periculosum, & propterea neminem, siue sit nobilis, siue ignobilis, teneri fugere. Bald. in d. l. vt vim. col. pe. ff. de iust. & iu. Ang. & Sal. in d. l. j. C. vnde vi. Ang. in l. 2. & iterũ in l. si quis cum telo. C. de sicar. Ang. & Imo. in l. vlt. ff. de cond. instit. Ant. in c. olim. col. pen. de restit. spol. Pet. Anc. & Imol. in cle. j. de homicid. Flor. in l. scientiam. §. qui cum. ff. ad leg. Aquil. Ioan. An. Panor. & Fel. qui hanc dicit esse communem opinionem in c. suscepimus. de homic. Pan. in c. significasti, le 2. eo. tit. Alex. qui hanc quoque dicit esse communem, con. 109. visis & vt oportet. col. 3. vers. quinimo secundũ, lib. 1. & con. 119. viso processu inquisitionis, col. vlt. lib. 7.

De eadem re.

66 ¶ Licet alij permulti contrarium teneant: quorum exactam nomenclaturam huc adscribere non statuimus, nempe quòd non factu facilius est, quàm Sibyllæ, quod dicitur, folia cumulare.

Dum turbata volant rapidis ludibria ventis.

At si ex illis multos scire desideras, vide recentiores, in d. l. vt vim, præsertim Iason & Claud. Seysel. in sua rep. D. Iac. Boulanc olim huius Curiæ Consiliarium laudatissimum, in repet. §. famosos, ex l. capitalium. ff. de pœnis.

De eadem re.

67 ¶ NOBILES possint arma deferre, non ea intelligo, quæ insignia docti vocant, de quibus iam suprà diximus in c. 6. sed ea de quibus leges intelligunt. Ita voluit Luc. Pen. in l. j. col. j. C. vt armo. vsus. lib. 11. & Io. Ray. in d. tracta. nobil. in 7. q. prin. in 3. effectu nobilitatis, per tex. in d. §. si quis rusticus, & §. mercator tit. de pace ten. in quibus locis prohibetur ignobilibus & rusticis arma deferre: nisi certo casu, certóque modo: quasi videatur ex hoc permissum nobilibus passim deferre. & D. Rebuf. in Concord. tit. de collat. §. cum verò, in verbo, nobilitatis, col. 3. vers. item arma.

Nobiles possunt arma deferre.

68 ¶ Nam vt dicit Bonus Curtil. qui & hoc voluit nulla Ray. mentione facta in tract. nobilitatis, in 5. parte, in 39. priuilegio, Ex quo rusticis solùm armorum delationem vetat Imperator, id nobilibus tacitè permittere videtur, ar. not. in cap. nónne, de præsumptio. & in l. cùm Prætor. ff. de iudic. cum si. Et omnia, inquit, censentur permissa, quæ non reperiuntur prohibita. l. necnon. §. quod eis. ff. ex quibus cau. mai. & l. quæcunque. §. qui à pupillo, cum ibi not. ff. de publ. cum sim. Et hoc quidem ex eo confirmari potest, quod cùm doctor gaudeat priuilegio nobilium, Bart. in l. medicos. C. de profes. & med. lib. 10. Non potest ipse doctor prohiberi delatione armorum. Idem Bar. in l. magistros, eo. tit. & lib. & vtrunque sequitur Fel. in rub. extrà de mag. col. 2.

Ad idem.

69 ¶ Qua in re subit mentem illud Horatianum, Quandoq; bonus dormitat Homerus, nempe quod Ray. & Curtil. viri alioquin docti in manifesto hic errore versantur: cum regulariter omnibus sit interdictum arma portare inscio principe, per d. l. j. C. vt armo. vsus, lib. 12. vbi text. loquitur per dictionem vniuersalem negatiuam, nulli, cique adiicit aduerbium præcisum, & vniuersale, prorsus, quod idem significat, quod omnino. Quinetiam habemus tex. hoc quoq; nobilibus prohibentem, nisi dum peregrè proficiscuntur, in l. vlt. iuncta glo. in verbo, cingulo. C. de præpo. sac. cub. lib. 12. vbi & ita quoque illum tex. intelligunt secundum vnam lec. Lucas Pen. & Io. Plat. qui dicit post gl. speciale ibi esse in eo casu quando peregrè proficiscuntur: regulariter contra, per d. l. j. vt armo. vsus. & in auth. de armis, per totum. Et illum quoque tex. in d. l. vlt. ad hoc no. And. Iser. in d. §. si quis rusticus, de pace tenen. & in constitutione Siciliæ, intentionis, col. 3. in verbo, anteriore, & ibi quoque Matth. Afflic. tum col. 2. ver. 7. casus, tum col. vlt. in gl. in verbo, curialibus, & Bar. in tract. de præstantia Car. in vlt. q. 2. partis, col. 6. vers. sed quid de officialibus.

Arma omnibus interdicta. Etiã nobilibus, nisi dum peregrè proficiscuntur.

70 ¶ Neque tex. in d. §. si quis rusticus, & d. §. mercator, potest videri id concedere nobilibus, nisi per argumentum à contrario sensu, aut aliàs tacitè. Cum tamen per huiusmodi argumentum, aut alios tacitos intellectus non debeat induci correctio legum, vt de argumento à contrario sensu, est tex.

Arg. à contrario sensu non inducit correctionẽ legum.

tex.in l.2.C.de cond.inser.quam ita summat Bal.argumentum à contrario sensu non sumitur, vbi resultat prauus intellectus contra legem,& text.in c.cum virum, de regular. & in c.à nobis, le 2.de sent.excom.& voluit glo.in c.significasti,circa medium magnæ gl.de for.comp. cum multis cõcor. quæ alibi afferam.De alio tacito intellectu,est gl.in c.cupientes.§.quod si per 20.in verbo,petere,& iterum in verbo,priuatos,de elect.lib.6.quam pro sing.sequitur Bar.in l.eadem.§.Cato, col.35.ff.de verb.oblig.cum multis etiam concord.quas & alibi adducam.

71 ¶ Ideóque Aluar.in d.§.si quis rusticus,& ibi post eum Car.Alex.vterque.col.j.& Matth.Afflic.col.1. in 2.not.dicit id quod illic dicitur de rustico,extendendum etiam ad alios non rusticos, cum indistinctè nullus prorsus possit arma portare, per d.l.j.C.vt armo.vsus. Sed ideò de rusticis illic specialiter mentionem fieri,quia ipsi hoc magis frequentare solebant,arg.l.nam ad ea.ff.de legib.& sequitur Bar.in repet.l.cum acutissimi, col.22.vers.& pro istis.C. de fideicom. & in repet.c. Raynaldus, col.97.vers.tertio moueor,de testam.& con.6.scriptum est præclarè,col.7.lib.1. & con. 42. illud in medium afferam,col.2.eo.lib.1.& con.23.sapientissimus dixit,col.6.lib.2. & con.30.sacro scriptum est Euangelio,col.3.eo.lib.2.& con.59.à Ioue principium,col.6.lib.3,& con.67.illud afferam in medium,col.7.li.4.& alibi sæpe,& Fel.in c.coram, col.j. de offic. iud. deleg. Quæ autem ratione frequentioris vsus exprimuntur,non restringunt dispositionem, vt latè diximus in nostro tractatu retractuum,tit.j.§.20.gl.j.nu.4.præterea hæc consuetudo,& seq.vsque ad fi.eius glo.

Quæ frequentioris usus ratione dicũtur, non restringũt.

72 *De eadem re.* ¶ Sed & quod plus est,ne id omittã, quod huc maximè pertinet,ille tex.in d.§.si quis rusticus,non loquitur de rustico in ea significatione,quam accipiunt Ray. & Curtil.scilicet, pro ignobili & plebeio,sed in propria significatione,pro eo qui rus habitat,vt sentit glo.ibi, & apertè volunt Alua. & Card.Alex.Quod si verum est,certè nihil facit, nec expressè nec tacitè ad hoc nostrum propositum.De quo tamen vide quæ scripsimus suprà,cap.2.nu.50.illud præterea,& multis seq.

73 *Arma nunquã licet deferre in locũ iudicij aut conuentũ quãpiam.* ¶ Tamen si teneas id quod Ray.& Curtil.voluerunt,videlicet posse nobilem arma deferre:limitabis non procedere,quantum ad iudicij locum,atque conuentum, siue congregationem Scholasticorum,ciuium,Decurionum,Ciuitatis,aut aliorum huiuscemodi,per id quod not. voluit Angel. in l.qui dolo,quam legit sub l. armatos.§.j.ver.item qui cum telo,per illum tex. & gl.ibi.ff.ad leg. Iul. de vi publ.Quòd si alicui fuerit facta potestas deferendi arma, non poterit tamen ea deferre in iudicium,congregationem,aut conuentum,cuiusmodi diximus.quem refert,& sequitur Io.Plat.in §. item lex Iulia de vi publica,co.2.ver.& aduerte,Insti.de pub.iud.& Barb.in dicto tract.de præstan. Card.in j.q.2.partis,& Iaf.in §.ex maleficiis,col.19.ver.aduerte etiã diligenter,Instit.de act.Et ante hos quoque voluit Bart.in l.j.in 2.q.ff.ad legem Iuliam de vi pub.Sed & de hoc est optimus tex. in §.ad palatium,tit.de pace tenen.ex quo not.Bald. Aluar.Marti.Laud.Card.Alex. & Matth. Afflic. quòd nemini licet portare arma in palatiis Principum,Dominorum,vel Comitum,& sequitur Hippo.Marsil.in practica causarum criminalium,§.pro complemento,nu.7.

74 *Charondas sibi mortem intulit quòd legẽ suã imprudẽs uioũ lasset.* ¶ Secundum quam sententiam Charondas Tyriorum,alij Thuriorum pronuntiant,princeps & legislator lege cauit,ne quis cum ferro in concionẽ prodiret:quòd si quis feciſſet, capitis pœna damnaretur.Interiecto deinde tempore,ex longinquo rure gladio accinctus domum repetens, subitò indicta cõcione sicut erat in eam processit,ab eóque qui proximè constiterat, solutæ à se legis suæ monitus,Idem,inquit,illam sanciam,ac protinus ferro,quod habebat districto incubuit.testis Valerius lib.6.tit.5.qui est de iustitia,in fi.& retulit Alua.in d.§.ad palatium.& Matth. Afflic. in d.constit. intentionis,col.4.in 6.q.Id quod assignauit Cælius memoriâ,vt opinor,lapsus, lib. Antiquarum lectionum 10.c.19.Zeleuco Locrensium legislatori.Diodorus autem Siculus ante hos libr.12.Bibliothecæ,id quoque Charondæ tribuit. fuisse tamen scriptores qui id facinus Diocli Siracusiorum legumlatori adscriberent.

75 *Contra nobiles qui in Senatũ intrant ensibus cincti.* ¶ Id quod maximè notãdum est aduersus nescio quos nobiles,qui in Senatum audent ingredi ensibus cincti,putántque id sibi dedecori futurum,si enses relinquant,ignorantes, quid decus, quidve dedecus sit.quod non aliunde procedit,quàm quòd nobiles nostri & legum, & omnium bonarum artium sunt ignari,atque etiam honestarum historiarum, ex quibus hæc saltem discere poterant. Refert Valerius Maximus lib.2.c.1.Olim Massiliam illam nostram,primùm Phocensium, deinde Romanorum coloniam,quæ maximis laudibus ab omnibus antiquis scriptoribus extollitur, hunc morem obseruasse,vt intrare oppidum illorum nulli cum telo liceret,præstóque esset, qui id custodiæ causa acceptum exituro redderet. Id quod etiamnum Venetiis vrbe celeberrima, & optimis legibus moribúsque culta obseruari audio. Quin etiam Romæ in tumultu necis Clodianæ edicto prohibitum est,vllum telum esse in vrbe, vt à Plinio relatum est lib.34. c.14. Quod vtinam reuerentiæ & honoris iustitiæ suæ gratia,principes nostri in suis regiis ac supremis palatiis,tantùm dum ius redditur,obseruari facerent. Nam is honor,ea reuerentia, non tam redundaret in suos iustitiæ ministros,quàm in ipsosmet principes iustitiæ parentes.

76 *Declaratio præcedentium.* ¶ Quod tamen intellige procedere,quando iudex ius reddit, vel dum collegium ipsum conuenit. Nam si à loco iudicij vel conuentus abesset,iudex, vel ij qui collegium faciũt posset impunè arma deferre,per id quod in simili voluit Bald.in l.2.ff.de aur.& arg.leg. quòd stante statuto, vt nobilis non possit intrare palatium potestatis sub certa pœna poterit tamen impunè intrare, dum potestas aberit,& sequitur Iaf.in l.eius qui in prouincia,col.vlt ff.si cer.pet.

77 ¶ QVEMADMODVM rusticus non debet ire eques:& si eat,non repetit expensas,quas fecit in equum

BIU Cujas

æquum, vt est glo. no. omnibus tamen nota in l. idémq;. §. idem Labeo. ff. mand. quam sequitur Bald. ibi & in l. quoniam post prin. C. de testib. & in l. eos. §. si quid autem, in fi. C. de appel. vbi eam glo. dicit no. & Bar. in l. si seruus, in prin. ff. de leg. j. Ioan. And. in addi. Specu. tit. de testi. §. qualiter, versi. testes autem exhibendi. Ant. in c. finē, co. 20. extrà de dol. & contu. Nicol. Neapol. in l. j. §. si pupillus. ff. de tutel. & ratio. distrahen. Romanus eam gl. dicit no. in l. sed & si alio. §. si quis sub cōditione, quem legit sub §. si quis alio, l. quia non poterat, col. 2. vers. & hæc intelligenda. ff. ad S. C. Treb. & Felyn. in c. cùm omnes, col. 20. in gl. pen. de constit. Sic contrà non tenetur nobilis ire pedes, vt dicit Bald. in l. liberti libertæq;, col. 4. vers. dubitatur si est damnum. C. de oper. liber. & in c. cùm adeò, col. vlt. vers. item si est persona nobilis, de rescrip. & in cap. vt præteritæ, col. 2 vers. quæro quid si iste procurator, de elec. & Cepol. in d. tract. de impe. mili. delig. in 24. priuileg. nobilitatis. Quibus adstipulatur, quòd olim apud Parthos & Persas equo vehi aut pedes ire, nobilitatem à vulgo distinguebat: nullus enim honestè genitus pedibus incedebat, vt à Iustino lib. 4. scriptum est. Apud Romanos autem plebeiæ pedibus incedebant, nobiles matronæ lecticis vehebantur, vt alibi diximus. Et vide quæ dicam infra cap. 37. num. 150. suprà sæpe locuti sumus.

78 ¶ LICET MATER teneatur lactare filium si possit, vt no. in l. nec filium. C. de patr. pot. Fallit tamen in nobili muliere, quæ filium lactare non tenetur, vt voluerunt Bal. Pau. Ca. & Fran. Aret. in l. alimenta. C. de neg. gest. Pan. post Ala. loquens in magna principissa, vt ipse loquitur in c. 2. de conuer. coniug. Ro. in l. cum dotem. §. sin autem, col. 10. ff. sol. mat. Cepol. in d. tract. in 24. priui. nobilitatis. Bal. nouel. in tract. dot. in 6. parte priuilegio 16. Vital. in tract. clausularum, char. 218. in clausula, sed an iuri alimentorum possit renunciari, col. 6. Angel. Are. in §. 1. col. vlt. Inst. de iure nat. & Card. Ale. in c. ad eius, in prin. 6. di. Alex. aut quisquis est, in addi. Bar. in d. l. nec filium, Felyn. in c. illud, col. pen. de præsumpt. Roch. Curt. in repe. c. vlt. char. 18. vers. tertiò infertur, de consue. & Io. Lup. in rep. c. per vestras. §. 23. col. 2. versi. sed quod dixi, de don. inter vir. & vxo.

Nobilis mulier non tenetur lactare filium ex quorundā sententia.

79 ¶ Allegant plerique omnes in eam rem, quod dicit Azo in summa. C. de pat. pot. in fi. quòd mater tenetur lactare filium, ita demum si id eam non dedeceat. Quem etiam sequitur Bar. in tract. de alimentis, col. 2. vers. quæro an mater, & Angel. in l. Nesennius, ante fi. ff. de neg. gest. & in l. si competenti. C. de alen. lib. vbi hoc dictum Azo reputat sing. dicítq; vidisse se ita de facto iudicari. & Pan. post Host. & alios antiquiores in c. cùm haberet, col. 2. & ibi Card. Alex. col. 3. de eo qui duxit in matri. & Ang. Aret. in d. §. 1. Instit. de iure nat. gen. & ciui. in fi. prin.

80 ¶ Nunc libet licétque exclamare, si vnquam aliàs, illud Ciceronianum in oratione pro Deiotaro, & in prima in Catilinam oratione, & in 6. in Verrem actione, & in oratione pro domo sua ad Pontifices, O tempora, ô mores. Cuinam enim mulieri vel reginæ dedecori esse potest lactare filiū, quem ex propriis visceribus eduxit, nouémque integris mensibus plus minúsve in penitissimis, abditissimis, reconditissimis vteri recessibus proprio sanguine aluit? Cùm & Hecuba reginarum eius tempestatis maxima apud Homerum Iliados 22. nudatis vberibus quibus se Hectorem filium ablactasse dicebat, illum orat, aut potiùs obsecrat, ne cum Achille congrediatur. Ita enim loquitur,

Hecuba, Hectorem filium propriis uberibus lactauit.

ἕκτορ τέκνον ἐμὼν τάδε τ' αἴδεο καὶ μ' ἐλέησον
ἤν ποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἔπεσχον,
τῶν μνῆσαι φίλου τέκνου.

Sicuti & Thessalonice regina, Cassandri vxor ab Antipatro Macedoniæ filio vitam per vbera materna deprecatur, apud Iustinum in ingressu lib. 16.

Et Thessalonice Antipatrum.

81 ¶ Nam & idem ipse Homerus, vt ad illum redeamus, lid. 11. Odysseę, satis declarat, Penelopen illam castissimam Telemachum filium suis vberibus aluisse, cùm scribit,

Et Penelope Telemachum.

παῖς δ' ἔτι ἦν ἐπὶ μαζῷ
Νήπιος.

Et Claudianus Panegyrico 4. de Honorij Imperatoris consulatu tradit eundem educatum fuisse vberibus maternis,

Honorius Imp. matris uberibus ablactatus.

Ipsa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules
Vberibus sanctis.

82 ¶ Cæterùm Anna illa sanctissima Helcanæ vxor, Samuelem filium & ipsum sanctissimum vberibus propriis aluit, vt videre licet ex lib. Iudicum primo, c. item 1 Sara quoque & sanctitate, & nobilitate conspicua longè ante ea tempora cupit viro commendari ex ablactatione filj, Quis, inquit, annunciabit Abrahę quoniam lactet infantem Sara? Ita enim hunc locum Genesis 21. traducit Ambrosius in libro de Abraham patriarcha, c. 7. vbi illum locum moralem esse asserit Nam prouocantur (inquit) fœminæ meminisse dignitatis suæ, & lactare filios suos. Hæc enim matris gratia, hic honos, quo se propriis commendent viris. Denique eos plus amare filios solent, quos ipsæ matres lactauerunt vberibus suis. Sed & idē lib. Hexameron 7. c. 18. increpsit fœminas, quæ quia ditiores sunt, lactare filios fastidiunt. Rursus in epist. 82. præcipit matres ablactare filios suos.

Et Anna Samuelem.

Et Sarra Isaac

Vxores uiris suis se commēdant ex ablactatione liberorum.

83 ¶ Notum est & illud D. Augustini, vt titulus decretoi ū præfert in c. ad eius verò concubitum: quinta dist. Praua consuetudo in coniugatorum moribus irrepsit, vt filios quos gignunt nutrire mulieres contemnant, eósque ad nutriendum aliis mulieribus tradant. Quod videlicet ex sola carnis incontinentia videtur fuisse inuentum: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt.

BIU Cujas

Sed vt id obiter dixerim, illud caput, non Augustini est, sed Diui Gregorij ad Augustinum Cantuariensem episcopum, vt videre licet ex epistolis eiusdem Gregorij. At super illud c. Cardin. Alex. in prin. asserit philosophos dicere lac maternũ melius nutrire infantẽ, quàm alterius. Id quod certè voluit Gal. lib. 1. de sanit. tuen. Optimum est, inquit, omnibus infantibus lac matris, modò nullo morbo sit corruptum: quippe cuius maternum non corpus modò totum, sed etiam lac à vitio esse alienum nõ sit absimile. Ac sanguine quidem, dum adhuc in vtero gestamur, ali nos constat, ex sanguine verò lac gignitur, exiguam in mammillis mutationẽ adeptum. Quare qui matris lacte pueri aluntur, ij iam non solùm consueto, verumetiam maximè proprio vtuntur alimento. Hæc ibi. Et Plin. lib. 28. c. 9. statim in prin. scribit vtilissimum cuique maternum lac esse.

Lac maternũ salubrius.

84 ¶ Cornelius Tacitus laudat in ea re mores Germanorum, quòd sua quemque mater vberibus alit, nec ancillis nec nutricibus delegãt. Et in lib. de claris oratoribus loquẽs de antiquis Romanis, Iampridem inquit) suus cuique filius ex casta parente natus non in cella emptæ nutricis, sed gremio ac sinu matris educabatur. D. Chrysostomus in Psal. 50. Homilia prima, Considera pauperem incentiua pietatis habere fulcimina. In diuitibus autem multam superbiam. Apud pauperes vxor, & ancilla & ministra est: & procreat filios, & ipsa mater & nutrix est. Apud diuites autem non est ita, sed cùm genuerit filium, statim eum tradit foris, & pietatis insignia abscindit superbia. Erubescit fieri nutrix, quæ facta est mater. Columella lib. 7. rei rusticæ. c. 12. loquens de canibus, Nec vnquam eos, quorum generosam volumus indolem conseruare, patiemur alienæ nutricis vberibus educari: quoniam semper & lac & spiritus maternus longè magis ingenij atque corporis incrementa auget. Et in eod. lib. cap. 9. de suibus loquens, Curet (ait) porculator ne quis sub nutrice aliena educetur.

Germanorum mulieres filios suis uberibus alunt.

85 ¶ Plutarchus quoque vir philosophia & omni doctrina consummatissimus in eo libro, quem de educandis liberis elegantissimè scitissimèque, vt cætera omnia, conscripsit, hæc propemodum de ea re prodidit Græcè quidem, sed in hunc sensum, Oportet vt matres filios educent, eisque vbera porrigant: quoniam maiori cum charitate, maiorique diligentia nutrient, vt quæ natos ex intimo, & vt dici solet, ex vnguibus ament. Nutrices verò supposititiam quandam & aduentitiam beneuolentiam habent, vtpote mercedis gratia diligentes. Quòd autẽ matres, quos progenuerint, nutrire aleréque conueniat, ipsa etiam natura demonstrat. Vnicuique enim animantium generi, quæ pariunt, idcirco simul & lactis alimenta suppeditauit. Eius quoque sapientem fuisse prouidẽtiam constat, quę duplices mulieribus mammas addidit, vt si gemellos peperisse contigerit, duplices ad alendum fontes haberent. Propterea vt maiorem in eos quos procreassent amorem beneuolentiámq; fouerent. Quod mediusfidius haud iniuriâ factum est. Victus enim cibique sodalitium, quoddam beneuolentiæ, & amoris incrementum existit.

86 ¶ Sed de hac re multò plura Phauorinus philosophus apud Gellium lib. 12. cap. 1. Cuius verba, vtpote elegantissima & huic loco accommodatissima haud grauatè huc subnectimus: Nunciatum quondam est Phauorino Philosopho nobis præsentibus, vxorem auditoris sectatoríq; sui paululum ante enixam, auctúmq; eum esse nato filio. Eamus, inquit, & puerperam visum, & patri gratulatum. Is enim erat loci Senatorij ex familia nobiliore. Imus vnà, & qui tum aderamus, prosequutíq; eum sumus ad domum, quò pergebat, & cum eo simul ingressi sumus. Tum in primis ædibus complexus hominem congratulatúsque assedit: atque percunctatus est, quàm diutinum puerperium, & quàm laborioso nixus fuissent: puellámque defessam labore, ac vigilia somnum capere cognouit. Fabulari instituit prolixiùs. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed cùm mater puellæ parcendum ei diceret, adhibendáque puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutricationis graue ac difficile accederet. Oro te, inquit, mulier, sine eam totam integram esse matrem filij sui. Quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatũ matris genus peperisse, ac statim à sese abiecisse? Aluisse in vtero sanguine suo, nescio quid quod non videret? non alere suo lacte, quod videat iam viuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? An tu quoque, inquit, putas naturã fœminis, mammarum vbera quasi quosdam næuulos venustiores, non liberorum alendorũ, sed ornandi pectoris caussa, dedisse? Sic enim (quod à vobis scilicet abest) pleræque istæ prodigiosæ mulieres fontem illum sanctissimum corporis, generis humani educatorem arefacere & extinguere, cum periculo quoque auersi corruptíque lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibusdam commentitiis fraudibus nituntur, vt fœtus quoque ipsi in corpore suo concepti abortiantur: ne æquor illud ventris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat. Quod cùm sit publica detestatione, communíque odio dignum in ipsis hominum primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artifices naturæ manus interfectum ire. Quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprij, atque consueti, atque cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed ni il interest (hoc enim dicitur) dum alatur, & viuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste, qui hoc dicit, si in capessendis naturæ sensibus tam obsurduit, non id quod nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiúsq; ex sanguine concretus homo & coalitus sit? An qui à spiritu multo & calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in vberibus, qui in vtero fuit? Nónne in hac quoque re solertia naturæ euidens est? Quòd posteà quàm sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore in supernas se partes profert, & ad fouenda vitę atque lucis rudimenta præsto est, & recèns natis notum & familiarem victum offert? Quamobrem non

De eadem re ex Gellio.

frustra

fruſtra creditum eſt, ſicuti valeat ad fingendas animi corporiſque ſimilitudines, vis & natura ſeminis: non ſecus ad eandem rem lactis quoque ingenia, & proprietates valere. Neque in hominibus id ſolùm, ſed in pecudibus quoque animaduerſum. Nam ſi ouium lacte hædi, aut caprarum agni alerentur, conſtat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus maior plerunque vis, & poteſtas eſt, ad earum indolem vel detrectandam, vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quàm ipſius, quod iacitur, ſeminis. Ac ſæpe videas arborem lætam ac virentem in locum alium tranſpoſitam deterioris terræ ſucco deperiſſe. Quæ, malùm, igitur ratio eſt, nobilitatem iſtam nati modò hominis, corpúſque & animum benignè ingenitis primordiis inchoatum, inſitiuo degeneríque alimento lactis alieni corrumpere? Præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut ſerua, aut ſeruilis, & vt plerunque ſolet, externæ & barbaræ nationis: ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. Nam plærunque ſine diſcrimine quæcũque id tẽporis lactens eſt, adhiberi ſolet. Patiemúrne igitur infantem hunc noſtrum pernitioſo contagio infici, & ſpiritum ducere in animum, atque in corpus ſuum, ex corpore & animo deterrimo? id hercle ipſum eſt, quòd ſæpenumero miramur, quoſdam pudicarum mulierum liberos parentum ſuorum, neque corporibus, neque animis ſimiles exiſtere. Scitè igitur & peritè noſter Maro, quod cùm verſus illos Homeri conſectaretur,

Νηλεές, ἦ ῥα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς,
Δῖα δὲ Θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἠλίβατοι· ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Id eſt, vt traduxit Theodorus Gaza,

Non eques ipſe pater fuerat tibi me hercule Peleus,
Non Thetis eſt genitrix: glaucum te protulit æquor,
Aëriæque rupes, mens quòd tibi dura feróxque eſt.

Non portionem ſolam, tanquam illam, quam ille ſequebatur, ſed alituram quoq; feram & ſæuam criminatus eſt. Addidit enim hoc de ſuo,

Hircanæque admorunt vbera tygres,

Quoniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet. Quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiã corpore & animo recentem indolẽ configurat. Et præter hæc autẽ, quis illud etiam negligere, aſpernariq; poſsit, q̃ quæ partus ſuos deſerunt, ablegántq; à ſeſe, & aliis nutriendos dedunt: vinculum illud coagulúmq; animi, atque amoris, quo parentes cum filiis natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidẽ diluũt, deterúntq;: Nam vbi infantis aliorſum dati facta ex oculis amolitio eſt, vigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atque paulatim reſtinguitur: omníſq; impatientiſsimæ ſolicitudinis ſtrepitus conſileſcit. Neque multò minor amãdati ad nutricem aliam filij quàm morte amiſsi obliuio eſt. Ipſius quoque infantis affectio animi, amoris, conſuetudinis, in ea ſola, vnde alitur, occupatur. Et perinde, vt in expoſitis vſu venit, matris quę genuit, neque ſenſum vllum, neque deſiderium capit. Ac propterea ob literatis & abolitis natiuæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem & matrem videntur, magnam ferè partem non naturalis ille amor eſt, ſed ciuilis, & opinabilis.

87 ¶ Hæc Phauorinus, deprompta quidẽ ex meris naturæ viſceribus, & teſtimonio principũ vtriuſque linguæ vatum comprobata. Ex quibus multa, vt ſæpe aliàs, Macrobius in 5. Saturnaliorum librum tranſcripſit c. 11. in quo annotat locos, in quibus Virgilius Homero, à quo eoſdem deſumpſerat, ſuperior eſſe videtur. Sed ne tu lector locos deſideres, illud Homericum eſt 16. Iliados rapſodiæ. ſtatim poſt initium, vbi introducitur Patroclus, illud Achilli indignanter pronuncians. Illud autem Virgilianum Didonis eſt Aeneam ita alloquentis lib. 4 Aeneid.

Nec tibi diua parens generis, nec Dardanus author
Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hircanæque admorunt vbera tigres.

Quo in loco Donatus interpres, Oſtẽdit (inquit) per alimoniam lactis mores pueris infundi. Quod & Ciceroni placet qui in educatione oratoris iubet præcipuas adhiberi mulieres, cùm per obſequia vberum natura ex alia in aliam mutatur. Hæc ille.

88 ¶ Quibus & illud addideris Ouidij lib. 9. Meta. huc non abſimiliter reſpicientis,

Nec lac bibit ille leænæ.

Et illud item eiuſdem lib. 3. Triſtium, eleg. 11.

Natus es ex ſcopulis, nutritus lacte ferino,
Et dicam ſilices pectus habere tuum. Illud quoque in Ibin,

Gutturáque imbuerunt infantia lacte canino,
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde ſuæ rabiem nutricis alumnus.
Latrat & in toto verba canina foro.

Quem locum huc trahit Domitius doctus interpres.
Et Valerij Flacci lib. 2. Argonauticôn,

— iam lacte ferino
Iam veniet durata gelu. At ante hos Theocritus in Aepolo, quod eſt Idyllion 3. Cupidinis

ſæuitiam incuſans, leænæ mammas eum ſuxiſſe dicit.

BIU Cujas

ἦ ῥᾶ λεαίνας
Μασσ'ὸν ἐθήλαξε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ.

Et hoc quoque prior ipse Homerus lib. vlt. Iliad. scribit Hectorem nutritum fuisse lacte mulieris, Achillem autem deæ,

Ἕκτορ μὲν δυσμός τε γυναικά τε θήσατο μαζόν,
αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς ἔσι θεᾶς γόνος.

Quin & eiusdem operis lib. 6 Achillem ipsum tradit non lacte materno, sed bili fuisse innutritum, quòd iracundiæ nimiùm indulgeret,

Σχέτλιε Πηλέος ἠὲ χάλῳ ἄρα σ' ἔτρεφε μήτηρ,
Νηλεὲς, ὃς τοι παρὰ νηυσὶν ἔχεις ἀέκοντας ἑταίρους.

Et huc quoque alludens Mithridates apud Iustinum lib. 38. de Romanis loquens, Atque (ait) vt ipsi ferunt conditores suos lupæ vberibus alitos: sic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles sanguinis atque imperij, diuitiarúmque auidos & ieiunos.

89 ¶ Quibus plane ostenditur maximam lactis vim ac proprietatem esse in fingendis corporis atque animi similitudinibus. Quod & confirmat, quod Lucianus in Tragœdia, cui Podagra titulus est, statim circa initium, scribit Megeram vtero tulisse, & vberibus aluisse ipsam Podagram, quin & ei paruulæ Alecto lac in os dedisse. Quódque Arcesilaus Pitanæus apud Laërtium loquaci cuipiam obtundenti nimio verborum strepitu, Ne malam quidem, ait, nutricem nactus es, ὃς τίτθης αὐτοῦ χαλεπῆς τετυχηκέναι.

90 ¶ Sed quod prætereà dictum est ex Phauorino, arbores transplantatas vim ac naturam terræ in quam transferuntur adsciscere, vt illud quoque non prætermittam, latè confirmat post Aristot. Galen. de Symptomatum causis tertio. Idque satis ostendit quod scribit idem Gal. lib. 2. Pharmacorum περὶ τόπος c. 2. rursúmque in lib. de alimentis quosdam dicere Persicas in Persis esse pernitiosas, in Aegytiorum regione esse innocuas. Id quod etiam à nonnullis fuisse traditum scripserat ante illum Dioscorides, lib. 1. c. 155. sed id vt falsum reiicit Plinius lib. 15. c. 13. Sed priori opinioni adstipulatur illud Martialis lib. 13. Xenio. 46.

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,
Nunc in adoptiuis Persica rara sumus.

91 ¶ Nec interim omittemus, quod de eadem re Erasmus eleganter, vt aliàs semper de ea re scribit in colloquio Eutrapeli & Fabullæ. Ille enim cum ab ea intellexisset infantem alia nutrice ali, Quam ait nutricem narras? an est alia nutrix quàm ea quæ mater est? Fabulla. Quidni? vulgò fit. Eutrapelus. Pessimum mihi nominas autorem rei bene gerendæ vulgum Fabulla vulgò peccant, vulgò luditur alea, vulgò commeatur ad fornices, vulgò fraudatur, potatur, insanitur. Fabu. Sic amicis visum est, censuerunt enim parcendum huic ætati tam teneræ. Eutra. Atqui si natura dedit vires ad concipiendum, haud dubiè & ad lactandum Fabul. Probabile quidem est. Eutra. Dic mihi, nónne sentis dulcissimum esse matris vocabulum? Fabul. Sentio. Eutrap. Itaq; si fieri posset, patereris aliam mulierem esse matrem tui partus? Fab. Minimè gentium. Eutr. Cur igitur volens plusquam dimidiatum matris nomen transfers in fœminam alienam? Fab. bona verba, Eutrapele. Non diuido filium, sola totáq; sum mater. Eutr. Imò hìc tibi Fabulla reclamat in os ipsa natura. Cur terra dicitur omnium parens? an quòd gignat tantũ? imò multo magis q̃ nutriat ea quæ genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantę genus nascitur, quod eadem terra succo suo non alat. Nec est vllum animantis aut plantæ genus, quod non alat suos fœtus. Vlulæ, leones, & viperæ educant partus suos, & homines fœtus suos abiiciunt? Obsecro te quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? Fab. abominanda dicis. Eut. Atqui perinde factũ abominantur homines. An non expositionis genus est, infantulum tenerum, adhuc à matre rubẽtem, matrem spirantem, matris opem ea voce implorantem, quæ mouere dicitur & feras, tradere mulieri, fortasis nec corpore salubri, nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ pauxillum, quàm totus infans tuus? Fabu. delecta est mulier salubri corporis tẽperatura. Eutr. Hoc medici certius indicant, quàm tu. Sed finge hìc illam tibi vel parem, vel aliquantò, si vis superiorem. an nihil interesse censes, vtrum infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat succum, & calore iam assueto foueatur, an alterius cogatur assuescere? Triticum in aliud solum iactum degenerat in auenam aut siliginem. Vitis in alium collem translata mutat ingenium. Plantula reuulsa à parente terra, flaccescit ac velut emoritur, eóque quantum fieri potest cum terra natiua transferunt & cætera quæ sequuntur, quæ magna ex parte ex illo Gellij loco sumpta sunt.

92 ¶ Sed nec prætermittendũ nobis visum est quod à Iunio Rustico proditum est, duobus illis Gracchis fratrem nothum fuisse bellicosissimum: cui aliquando de bello redeunti multis hostium spoliis onusto obuiam ierunt mater & nutrix ipsius, quibus munus obtulit matri quidem annulum argenteum, nutrici torquem aureum. Quod cùm mater quereretur. Desine, inquit ille, mater queri: tu enim nouem tantùm mẽsibus tuo vtero tulisti, hæc me duobus annis suis vberibus sustulit. Si quid decoris hoc in orbe habeo, ei del eo, quæ me eò prouexit. Si contra aliquid dedecoris, id per te factum est, quæ me alieno concubi u concepisti. Hæc me ablactauit ob voluptatem, quam in me educando capiebat: tu me cõcepisti ex voluptate, quam tu ex alio accepisti. Quod ex te habeo, corpus est ex minimè honesta ratione mihi datum. Quod autem hæc mihi sponte obtulit, ex animo puro

& sync

& syncero processit. Cùm infans essem, vix ex vtero prolatus, cõtinuò me à tuo consortio & oculis tuis relegasti. Hæc verò me ita relegatum mox obuiis vlnis blandè excepit.

93 ¶ Porrò è nostris (neque enim & id prætermittendum ducimus) Dominus Benedic. in repet. c. Raynutius, in verbo, dotem quam ei dederat, nu. 45. tradit id quod suprà diximus, scilicet mulieres nobiles excusari ab ablactatione liberorum, minimè locum habere de iure canonico, neque etiam in foro conscientiæ per d. c. ad eius verò concubitum, suprà à nobis citatum. An verò vxor (vt & id quoque obiter dicam) teneatur lactare alienum filium ex præcepto mariti, vide Alex. consi. 133. verè crudelis. col. 2. vers. in hoc autem lib. 4.

An uxor teneatur lactare alienũ marìti præcepto.

94 ¶ SIMILITER licèt vxor teneatur marito lauare pedes & caput, & parare cibos, vt voluit Ioan. And. in c. literas, in verbo incertis, de rest. spol. cum concord. traditis in j. l. connub. num. 26. item & huic. Vti etiam coquinariam & lectum viro facere, vt respondit Benedic. Cap. con. 72. cum viso, col. 4. vers. circa quod dicendum est. Hoc tamen limitat Panor. in d. c. literas, col. pen. nisi ea sit nobilis, cui propterea esset dedecori ea facere, ar. l. interdum. ff. de ope. liber. in illis verbis, sed si liberta, quæ operas promisit, ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit præstare patrono operas, ipso iure hæ intercident. Et sequitur Fely. in d. c. illud, col. 4. de præsum. Philip. Dec. con. 202. vt præsens consultatio, col. 4. vers. nec obstat quòd talia, & Ant. Cors. in tract. de pote. & excellentia regia. q. 30. in fin. & Ioan. Lup. in rep. rubr. extrà de don. inter vir. & vxo §. 31. nu. 2. & iterum §. 50. col. pen. vers. item præter copulam. Id quod confirmat, quod tradunt Pe. Cy. Bald. & Sal. in lege, si vxorem. C. de cond. inser. quòd vxor nobilis non tenetur operari viro, & sequitur D. Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, dotem quam ei dederat, nu. 47.

Vxor tenetur uiro lauare pedes, & caput, & parare cibos.

Vxor nobilis nõ tenetur operari uiro.

95 ¶ Verùm hoc clanculum carpere videtur Barb. in add. Bal. in l. si vxorem, col 2. C. de cond. inser. ea ratione motus quòd non debet fieri conditio creditoris deterior, propter nobilitatẽ debitoris, nisi aliter esset iure cautum. Et hoc fortè est verius. Nam ex iuris dispositione tenetur vxor marito operas præstare, & seruire. l. sed si vir. ex lana. ff. de do. inter vir. & vxo. & l. sicut. ff. de oper. li. & c. hęc imago. 33. q. 5. cum aliis multis à me collectis in j. lege cõnubiali. Nec ex eo excepta reperitur vxor nobilis, quare ergo stare & in ea prohibetur l. sancimus. C. de test. & l. præcipimus. C. de appel. & ibi concord. in gl. Nec enim obstat d. l. interdum, quia loquitur de liberta, cui dignitas accessit, quæ illam excusat, vt & in simili dicitur in l. filiusfa. §. vlt. de procur. Nã quæ postea emergunt, nouo auxilio indigent. l. de ætate. §. ex causa. ff. de interr. act. & ibi concor. in gl. Nos autem loquimur de vxore, cui iam ab initio contracti matrimonij inerat ea nobilitatis dignitas, quæ ideo nihil potest illi prodesse, quin id faciat, cui in consequentiam contracti matrimonij se obligat, per not. in simili per gl. in l. eadem, in verbo necessariam, & ibi Doct. C. de loca. per multa iura, quæ illic allegant.

96 ¶ Quibus adde & tex. in l. si creditores. ff. de priui. cred. & in l. qui bona. §. de illo, & quod ibi no. Bar. ff. de dam. infect. & quod per illa iura voluit idem Bar. in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. cred. & in l. si is à quo, in prin. vbi est bonus tex. quem allegat d. gl. ff. vt in pos. legat. & in l. vlt. per illum tex. C. de spon. & in l. quæsitum. ff. de pigno. & in l. vlt. & ibi quoque Bart. & Bald. C. de feri. & Ang. in repet. l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. 10. & in l. si ab arbitrio. ff. qui satisdare cogan. & Ioan. Rayn. in c. 1. §. firmiter, in septima caussa excusante vassallum à seruitio.

97 ¶ Ad hæc D. Hier. apertè ostendit, non minus esse subditam viro vxorem nobilem, quàm ignobilem, cùm scribit in epist. Pauli ad Tit. c. 2. Apostolum ideo vxoribus præcepisse, vt essent subditæ viris suis, ne fortè diuitiis & nobilitate perflatæ, Dei sententiæ non meminerint, per quã subiectæ sunt viris. Ait quippe ad mulierem, Ad virum tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur. Hæc ille.

Nobilis uxor non minus subdita uiro quàm ignobilis.

98 ¶ Et huc vergit quod apud Homerũ illum omnis virtutis parentẽ (vt appellat Imperator in procœmio ff.) Arete Pheacum regina, & ipsa Diis Regibúsq; maioribus orta, lectum (quod ancillare est ministerium) suis ipsa manibus Alcinoo marito constrauit. Ita enim scribit in fi. 7. Odysseæ,

Arete regina uiro lectũ constrauit.

ἀλκίνοος δ' ἄρα λέκτο μυχῷ δόμοο ὑψηλοῖο.
παρ δὲ γυνὴ στόρεσσε λέχος ποσσύνε καὶ ἐυνήν.

Sed & lib. 3. eiusdem operis scribit, & Nestoris regis vxorem marito etiam lectum & cubile parauisse:

τῷ δ' ἄλοχος δέεσσιν λέχος ποσσύνε καὶ ἐυνήν.

Ennius autem scribit vxorẽ Tarquinij regis maritũ lauare atque vngere solitã. Huius carmen est,

Tarquiniũ regem uxor lauat & ungit.

Exin Tarquinium bona fœmina lauit, & vnxit.

Quod de vxore ipsius Tarquinij, & quidem viuentis apertè intelligit Donatus in Hecyram Terentij: quanquam nonnulli de mortuo intelligunt. Quibus adstipulatur quòd carmen illud Ennij ita citetur à Seruio, in Virgilium lib. 6 Aeneid.

Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit.

99 ¶ Sed & huc quoque tandem respicit, quod D. August. in Sermonibus de tempore, feria 5. in cœna Domini, Serm. 1. Erubescunt (inquit) forsitan nobiles delicatis manibus viri & mulieres Christianæ, in hoc mundo sanctorum contrectare vestigia, quia hoc natalij prærogatiua non patitur. Mala nobilitas, quæ se per superbiam apud Deum reddit ignobilem. Vides enim ex ipsius Augustini sententia, nobilitatem non excusare ab his quæ facere iubemur, etiam si ea alias sint sordida.

Nobilitas non excusat ab his quæ facere tenetur.

100 ¶ Nec verum est quod aliqui in hoc loco scribunt, nobiles duntaxat mulieres Romanas à seruilibus ministerijs immunes factas. Quin id omnibus Romanis fœminis speciali quodam priuilegio concessum est, ex inito cum Sabinis fœdere, vti retulit Plutarch. in problem. cap. 84. & iterum in

De eadem re.

BIU Cujas

Vxores nobiles superbæ.

Theseo Scio autem fœminas nobiles virorum imperium detrectare, sibíque in illos contra asserere solitas, vt latè docuimus in 5.l.Connub. Sed nos hîc declaramus quid eas facere decet.

101 ¶ Tamen si priorem sententiam teneas, vt videlicet vxor nobilis non teneatur huiusmodi ministeria ancillaria facere: Temperabis procedere, nisi aut mariti valetudo, siue salus, aut hospitum honorandorum causa interciderit. Nam quod ad primum pertinet, refert Homerus lib. Iliados 8. Andromacham Hectoris vxorem diligentem fuisse admodum, & sollicitam subministrando equis mariti pabulo, quibus ipsius vita & decus tenebatur. Nam illic facit Hectorem hæc suos equos alloquentem,

Andromacha equos Hectoris uiri curat.

Νῦν μοι τὴν ἐκμιδίην ἀποτίνεσον, ἣν μάλα πολλήν,
ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος ἠεΐωνος,
ὑμῖν πὰρ πρόσθεν ἐμείφρονα θυμὸν ἔθηκεν,
οἴνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν ὅτε θυμὸς ἀνώγει.

Refert & ipse Iliados 9. Achillem & Patroclum operam coquinariam propris exercuisse manibus, cum Vlysses & Aiax ad illos venissent, quod & ad eius laudem recenset Aelianus lib. 7. variæ hystoriæ, & Athenæus lib. 1 Dipnosophistarum.

102 ¶ Quæ loca Franciscus Barbarus in suo libello de re vxoria, quem apud Gallos imprimendum primi omnium dedimus, solerter scitéq; annotauit, monens his exẽplis vxores, ne res huiusmodi contemnãt, quas Andromache filia Aëtionis Thebanorum regis, & Achilles & Patroclus insignes Græcorum principes non contempserunt. Et hoc quoque è nostris cõmemorauit Io. Lupus in rep. rubr. de don. inter vir. & vxo. §. 31. nu. 2. & Bo. Curtil. in tract. nobilitatis, in 38. priulegio.

103 ¶ QVAMVIS iudex possit cogere etiam liberum hominem ad decapitãdum, aut suspendendum hominem morti adiudicatum, vt voluerunt Guil. Cun. Bar. & alij in l. vlt. §. vlt. ff. de pignor. actio. cum multis simil. & concord. à me alibi congestis. Nobilem tamen ad id cogere non potest, vt expressè voluit Alex. in l. 1. col. antepen. ff. soluto matr. allegans Bald. in l. vlt. in fi. C. de exec. rei iudic. vbi Bald. ipse nuncupatim non loquitur de nobili, sed de honesta persona, dicẽs id quoque voluisse Guil. Cu. in d. l. vlt. de pign. act, Quo in loco certè ipsi Guil. Bar. Bald. Albert. Fulgo. & alij expressè dicunt, vilem tantum personam ad id cogi posse. Quod & idem voluit Flo. in l. liber homo, col. 2. vers. nota hanc parificationem. ff. ad leg. Aquil. Lucas Pen. & Ioan. Plat. in l. 1. C. ne quis inuitus act. reip. ger. cog. lib. 11.

Liber homo cogi potest ad suspendendũ hominem condẽnatum, modò non sit nobilis.

104 ¶ LICET PATER non teneatur alere filium, qui suis ipse manibus sibi victum potest quærere. l. si quis à liberis. §. sed & si filius, & ibi gl. & Bart. ff. de libe. agn. Fallit tamẽ in filio nobili, cui esset verecundum huiusmodi opera seruilia facere, vt dicit expresse Bar. in l. 1. vers. item hæc lex facit. C. de mendic. val. lib. 11. Nam non possumus, ait, quod honestè non possumus. l. si filius. ff. de cond. inst. & l. Nepos Proculo. ff. de verb. sign. & idem voluit Bar. in tract. de alim. col. 2. vers item hoc procedit, per tex. in d. l. si quis à liberis. §. 2. ibi, quorundam necessitatibus facilius succurritur, & quòd ibi apostillauit, vt sic loquar cum nostris, Ia. de Ar. Sed & hoc quoque voluit Cep. in d. tract. in 23. priuil. nobilitatis, & Pau. Cit. in trac. de iure patro. in 6. parte ar. 4. in 2. q.

105 ¶ Et bene facit, quod dicit Bar. post Pe. in d. §. sed & si filius, quòd ille tex. procedit, quando filius potest honestè aliquam artem exercere, aliàs secus, sicuti etiam voluit Io. Plat. in d. l. 1. de mend. val. vbi dicit illum tex. in d. §. sed & si filius, procedere nisi conditio natalium repugnaret. ar. c. cõsideranda. 86. di. & idem quoque Pan. in c. 2. col. 2. de cõuer. infide. dum limitat d. §. vt procedat, nisi filius esset talis, quem dedeceret operari, aliàs non teneretur laborare cum dedecore.

106 ¶ SIMILITER EST, quòd licet non teneatur pater dotare, sicut nec alere filiam naturalem, quæ ipsa sibi ex aliqua arte dotem comparare potest, vt voluit Bald. in l. neque mater. C. de iure dot. & sequitur Rom. in l. 1. ff. solut. matr. Fallit tamen si esset filia illustris cuiuspiam nobilis, cui non conueniret artem quampiam manibus exercere, vt expresse voluit Bald. Nouel. in tract. dot. in 6. parte priuil. 16. & sequitur Io. Lup. in repet. c. per vestras. §. 23. sed pulchrum est videre, col. 2. de don. inter vir. & vxo.

Pater non tenetur dotare nec alere filiã naturalẽ, quæ sibi aliqua arte dotẽ cõparare potest.

107 ¶ NEC LONGE distat, quod pulchrè voluit Bal. in l. 1. §. sed scimus. C. de lat. libe. tol. quòd vbi quis tenetur aliũ alere, satis est vt eum recipi faciat in aliquo hospitali, modo illic morari possit sine dedecore. Nam si nobilis is esset, cui alimenta debentur, vt ei dedecus foret in eo hospitali diuersari, non id satis esset. Refert & sequitur Io. Ana. qui hoc dicit sing. in c. 1. col. 4. de infan. expo. & Card. Alex. in c. cum haberet col. 2. de eo qui du. in ma. vbi & hoc reputat sing. & Io. Lup. vbi suprà proximè, & Hippo. Marsil. qui se id negat alibi legisse, quàm apud Bal. sing. 420. extat iuris regula.

108 ¶ NOBILES, vt & alij in dignitate constituti mitius puniuntur quàm ignobiles & plebeij. l. sacrilegij pœnam, in prin. ibi, pro qualitate personæ, & iterum in §. j. ibi, aut si honestiore loco natus. ff. ad leg. Iul. pecu. & l. Pedius, ibi, si sordidiores erunt, & iterum l. vlt. ibi, si humiliore loco. ff. de incend. rui. nau. & in l. annonam. §. pœna autem, ibi, humiliores ad opus publicum dari. & l. vlt. ff. de sepul. vio. & l. 1. §. quanquam. ff. de abig. & l. 1. in fi. ff. de furib. balne. & l. 1. §. expilatores, & iterum §. vlt. ff. de effract. & l. stellionatus. §. solent, & §. pœna. ff. de crim. stellio. & l. 2. ff. de term. mot. vbi Bar. qui eam l. priorem legit, dicit pœnam fustium & verberum à nobilibus esse alienam, & l. 1. §. vlt. iterúmque l. 3. § legis, rursúmque l. pen. ff. ad leg. Cor. de sicar. & l. in seruorum, in prin. ff. de pœnis, vbi serui & humiliores in hoc æquiparantur, & l. moris. §. sed enim, & rursum l. capitolium. §. non omnes, & §.

vener

venerarij,eo.tit.& l.3.§.pœna militum,& §.is qui ad hostes.ff.de re mil.& l.j.& l.veteranos. ff.de priuil.veter.& l.3.§.tutores.ff.de suspec.tut.& l.nemo.C.de sum.tri.& fid.cath.& l.Arriani.& l.quicunque,vers.sin vero ignorante,& ibi Rapha.Fulgo.C. de hæret. & l.vlt.& ibi Sal.C. de pac.& l.j.C.de aduo.diue.iud.& l.2.& ibi Sal.C.vt nemo priua.& l.ne cui.C.locat.& l.seruos,& ibi gl.C.de vi pub. & l.j.& ibi gl.in verbo,mediocris.& l.milites,& l.diuo,& vtrobiq; Sal.C.de qu.C.vt nemo ad si ũ patr.li.11.& §.j.& ibi gl.in verbo, viles,in auth.de ince.nupt.& c.pastoralis,in fi.prin.ibi,dignitati deferat,& personæ,extra.de offi.deleg.& c.vlt. ibi, volentes tamen nobilitati parcere Comitis.& ibi gl.in verbo,nobilitati.Host.Ant.in 2.not.Petr.Anc.& Pan.de pœnis,& ca.qui contra,vbi est text.in id expressissimus,& ibi gl.24.q.j.& c.contra.& ibi gl.26.q.5.& c.vlt.& facit etiam c.j.vers.qui verò. de vsur.lib.6.& c.cum beatus,& ibi gl.in verbo,grauioribus.45.di.& cle.multorum,& ibi gl.in verbo,inferiores,& ibi Car.Alex.in 9.not.de hære.Et præterea voluit gl.in l.aut damnum.§.in ministerium,in verbo,fœminæ.ff.de pœnis,& in ca.vlti.in gl.vbi in prin. de transac.& in c.cum quidam,& ibi alij,de iureiur.Alb.in l.illicitas.§.qui vniuersas,in fi.ff.de offi.præsid.vbi dicit quod plerunque nobiles solent deportari,vbi ignobiles decapitarentur.Sal.in l.& si seuerior,col.j.nu.3.C.ex quib.caus. infa.irro.latè Cepol.in 5.q.& in 6.priuilegio nobilitatis,& plerique omnes vbique.

109 ¶ Et hæc adeo procedunt, vt si pœnalis constitutio expresse dicat, nullam misericordiam ex quopiam delicto delinquentem consecuturum,vt in casu c.2.de maledi.Tamẽ vt dicit Host.ibi in verbo,misericordiam, si is qui ita deliquit sit nobilis,quem non decet publicè pœnitentiam agere, de qua is tex.loquitur,& paratus est magno pretio,siue eleemosynis redimere,audiendus est.quod dictum sequitur & dicit satis æquum Panor.ibi in 5.not.

Etiam si cõstitutio omnẽ misericordiã tollat.

110 ¶ Ex his autem fit,vt cùm pœna laquei sit ignominiosissima vilissimáque ac fœdissima omnium pœnarum,vt tradit Bal.in rub.de offi.deleg.col.pe.ver.contra notorium,& in l.omnes,& ibi quoq; Io.Plat.C.de delato.lib.10.& Ang.in auth.sed nouo iure.ante fi.C.de ser.fugit.Id quod multis antè seculis dixerat Euripides in Helena,

ἀχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι,
Κἀν τοῖσι δούλοις ἀναρτὲς νομίζεται.
Turpes quidem laquei sublimes,
Et seruis indecorum existimatur.

Et Liuius lib.2.decadis 5.loquens de morte Q.Fuluij Flam.Hic(inquit)fœda morte periit, nam,vt postea subdit,Serui mane cubiculum ingressi laqueo dependentem inuenere. Ex quo & id mortis genus informe appellarũt Decreta Canonica à paucis in hoc animaduersa,in c.sceleratior,de pœn. dist.3.quod de Iuda loquitur,qui sese laqueo suspenderat.Quam etiam historiam recensens Iuuencus ita scribit,

Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Similíque modo appellauit Iosephus apud Aegesippum lib.3.Informis(ait)lethi laqueum homines inuenerunt,feræ nesciunt.Et antè Virgilius,lib.12.Aeneidos,

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Quo loco Seruius ideo informe dicit appellari, quoniam in pontificalibus libris cautum fuerat,vt qui laqueo vitam finiuisset, insepultus abiiceretur, quòd ea mors esset infamissima.Plinius autem lib.14.c.19.scribit in veteri Romanorum religione nefastũ fuisse,libare Diis vino vitis,iuxta quam hominis mors laqueo pependerat.Idem lib.2.c.25.hanc pœnam scitè præposteram vocat, quia scilicet includitur spiritus cui debet quæri exitus.Dicit enim de terra loquens,Quin & venena nostri misericordiam instituisse credi potest:ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu,cui quæreretur exitus.Quem secutus Sextus Aurelius,Maximianus(ait)Herculeus à Cõstantino apud Massilliam obsessus,deinde captus pœnas mortis genere præpostero fractis laqueo ceruicibus.Et hãc sanè pœnam veluti grauissimam & infamissimã iussit Deus Op.M.quibusdam idololatris sacerdotibus infligi,Num.ca.25.Atque etiam Iosue Iudex princépsque Iudæorum hac pœna, vt atrocissima plurimos reges ethnicos affecit,Iosue 7.iterúmq; decimo.

Laqueo interemptus insepultus manebat

Laquei pœna præpostera.

111 ¶ Leges autem ciuiles suspendiosos(ita vocant eos qui eam pœnam passi sunt)lugeri vetant.l.liberorum.§.non solent.ff.de his qui not.infa. Alibi autem in illis scribitur, viles & abiectos, & infimæ sortis homines eo genere mortis affici solere, non etiam Decuriones,aliósque honestiores.l.moris. §.sed etiam.ff.de pœnis.Proindéque dicit gl.in l.3.§.1.in verbo,torquentur.ff.de iure mil.milites ex quo delicto plebeij suspenduntur, non eo genere mortis plecti, sed, vt dicunt Doct.decapitari, aut alia pœna non adeò graui & ignominiosa affici.ita enim voluerũt ibi Bar.& Alex.in addi.illius,qui & id trahit ad nobiles,& alios id genus honestiores,& idem Bar.in l.capitalium.§.serui.ff.de pœnis. Bal.in l.data,statim post prin.C.qui accu.non pos.& in d.c.j.§.si rusticus.in fi.& ibi Mart. Laud.etiã in fi.& Car.Alex.& Matth.Afflic.col.2.tit.de pac.tenen.idem Bald.in d.c.cum quidam,in fin.& ibi etiam Pan.col.vlt.& Fel.col.3.vers.tertia declaratio,extrà,de iureiur.ipse Bal.cons.426.præmittendum est,in prin.lib.j.& ipse quoque Pan.in d.ca.pastoralis,in prin.in 6.no. de offi.deleg.Lucas Pen. in l.quamuis,col.2.C.de Decur.lib.10.& in l.j.col.6.in verbo,de generis.C.de desert.lib.12.Io.Plat. in l.omnes iudices,post princip.de dign.libro eod. Ro.in repet.l.si vero,§.de viro,in 4.fal.versiculo 2.ff.solut.matr.Io.Ana.in c.vlt.col.10.de collu.deteg.Cepola cons.cau.crim.40.Lucius,col.3.vers.& idem,id dicit no.Barb.in procemio Cle.in verbo,salutem,col.13.vers.28.Lud. Bol.consil.37.nobilis

Suspendiosi lugeri uetantur. Viles tantum non etiam nobiles eo genere mortis afficiendos.

BIU Cujas

quidam,col.antepe.vbi dicit d.gl.ad hoc ſing.Philip.Dec.in c.at ſi clerici,in 7.no.de iud.vbi ita dicit ſe conſuluiſſe,vti fecit conſ.65.ſtatuto cauetur,col.vlt.

112 *Non omnibus laquei mors tã ignominioſa fuit.*

¶ Quanquã ſcio id genus mortis non atrox atque ignominioſum exiſtimari quibuſdam populis, vt dè Gallis ſcribit Bart.in d.l.3.§.j.ff.de re mil,vbi dicit eam pœnam non adeò infamẽ eſſe in Gallia,vt in Italia,quia quilibet etiam nobilis ſuſpenditur apud Gallos.quod & repetit & dicit no.Cep.d.conſ.40.col.4.verſ.& hoc quantum ad torturam. Neſcio autem an temporibus eorum id apud nos obſeruabatur: nunc autem video aliter fieri, niſi ſi nobiles, aut in dignitate conſtituti crimina quæpiam ſordida commiſerint.Illud autem ſcio apud plurimos Germanorum hanc mortem olim non fuiſſe deformem habitam,vt qui morientium propinquorum gulam laqueo frangerent,vt me moriæ prodidit Bardeſanes in dialogo de fato,& eius authoritate Euſebius Cæſarienſis,de præparatione euangelica,lib.6.c.8. Tibareni quoq;, quos impenſe dilexerant ſenes ſuſpendebant in patibulis, vt retulit D.Hierony.in Iouinianum lib.2.Id quod etiam Perſas facere tradit Sextus Empiricus.Apud Erulos Danubij accolas vxor defuncti,ſi nõ multo poſt viri ſepulchrum laqueo vitam finiuiſſet, perpetuæ ignominiæ nota inurebatur, vt Procopius teſtis eſt. Aelianus autem libro 13. de varia hiſtoria tradit quòd cum Olympias miſiſſet Euridicæ Philippi & cuiuſdam Illyridis filiæ cicutam,laqueum & enſem vt mortis genus deligeret,illa laqueum delegit.

113 *Virgines non ſtrangulandas. Maledictus à Deo qui pendebat in ligno. Quatuor mortis genera legibus Moſaicis ſtatuta.*

¶ Nec omittemus vetuſto more Romanorum nefas fuiſſe,virgines ſtrangulare, vt ſcribit ipſe Suetonius in eodem Tiberio,quem refert ob id ipſum puellas quaſdam carnifici vitiandas dediſſe,deinde ſtrangulandas.Lege autem Moſaica maledictus à Deo,qui pendebat in ligno,vt ſcribitur Deut.c. 21.in fin.& repetitur in c.ſi verò.§.tanquam,de pœn.di.2.De qua re loquens Alexander Ales ſummæ authoritatis Theologus,in 3.parte ſummæ.q.47.ar.2.ſcribit,in lege Moſaica quatuor tantum mortis genera fuiſſe ſtatuta,videlicet Lapidationem,Crematione,Decapitationem,Suſpenſionem.Cuius rei rationem reddens ſubnectit,quatuor eſſe potiſsimum quæ ſolent in pœnis timeri,ſcilicet Diuturnitatem,Acerbitatem,& eam quam vocat Irremediabilitatem, & Ignominiam. Ac diuturnitatem eſſe in lapidatione, Acerbitatem in crematione,Irremediabilitatem in decapitatione,Ignominiam verò, ſiue vilitatem in ſuſpenſione: quod,vt ſubdit,ignominioſiſsimũ eſt mortis genus, vnde illud profectum autumat quod nuper adduximus, Maledictus homo,&c. Vt non mirum ſit quod ſcribit Suetonius in Tiberio,c.53.quòd cum ipſe Tiberius Agrippinam nurum cruciatiſsimè,aliter tamen,quàm laqueo interemerat,pro tali clemẽtia interponi decretum paſſus eſt, quo ſibi gratię agerentur,quòd & retulit Tacitus hiſtoriæ Auguſtæ li.5.Cæterùm lex illa horrendi criminis in perduelliones arborem qua quis ſuſpendebatur,infelicem vocabat,Infelici,inquit,arbori reſte ſuſpendito.Teſtis Liuius 1.decad.lib.1.

114 *Suſpendioſorũ ſuperſtitiones. Carnes & oſſa ſuſpendioſorũ ad magica ueneficia.*

¶ At mirum eſt quod de ſuperſtitionibus huiuſmodi ſuſpendioſorum à bonis authoribus ſcriptum eſt, quod nos obiter memorare voluimus, præſertim quod nonnihil ad huiuſmodi miſerabile,ac veluti prodigioſum mõſtroſúmque vitæ ſupplicium pertinet:ſcilicet peritiſsimos artis magicæ multa ex carnibus,oſsibúſque horum ſuſpendioſorum ad rem ipſam magicam pertinentia conficere ſolitos,eáque in magicis veneficiis medicatiſsima exiſtimare.Quod & teſtatur Lucanus libr.6.Pharſaliæ,de Erichthone Magices conſultiſsima tradit,

—Laqueum nodóſque nocentes
Ore ſuo rupit,pendentia corpora carpſit,
Abraſítque crines,percuſsáque viſcera nimbis
Vulſit,& incoctas admiſſo ſole medullas,&c.

Suſpẽdioſi caluaria. Suſpendioſi laqueus.

Et Apuleius Madaurenſis, & ipſe magiæ deditiſsimus, cum de ferali officina Pamphiles Theſſalicæ mulieris,in ea arte inſtructiſsimæ loqueretur,lib.3.Metamorphoſeos,Hic(ait)nares & digiti,illic carnoſi claui pendentium,&c.Cæterùm Plinius libr.28.c.1.ſcribit Antheum ex caluaria ſuſpendio interempti catapotia feciſſe,contra rabidi canis morſum. Et c.4.eiuſdem lib.tradit laqueum ſuſpẽdioſi circundatum temporibus,dolorem capitis ſedare.

115 *Externorum ſententia de nobilibus mitius tractandis.*

¶ Sed hæc veluti ſuperſtitioſa,& omnimodo redicula relinquamus,& ad præcipuum noſtri inſtituti propoſitum redeamus. Ex his quæ ſuprà diximus ſatis conſtat ex noſtris legibus, earúmque interpretum opinionibus mitius in pœnis agendũ eſſe cum nobilibus,vt & aliis perſonis honeſtioribus,& in dignitate conſtitutis quàm cum ignobilibus,& aliis perſonis vilioribus. Quod & aliorum authoritate probare poſſumus. Nam Quintilianus oratorum ſummus lib.6. Inſt.orat.c.6.de concluſione diſſerẽs,Periclitantẽ(inquit)commendat dignitas & ſtudia fortia, & ſuſceptæ in bello cicatrices,& nobilitas,& merita maiorum.Idẽ li.7.quo loco de qualitate loquitur, ſcribit ad pœnarũ deprecationem prodeſſe nobilitatẽ,dignitatẽ,propinquos,comites.Tullius quoque ante illũ libro 2. Rhetoricorum de deprecatione loquẽs,Hæc (ait) ignoſcẽdi ratio quæretur ex his locis,ſi plura aut maiora officia, quàm maleficia videbuntur conſtare:ſi qua virtus,aut nobilitas erit in eo,qui ſuppli cabit.Idem in defenſione Lucij Flam.maiorũ,& generis honores,imperiũ, & rerum geſtarum gloriam non prætermiſit.Ob idq; in ea etiã ſi quid erraſſet,vt ille inquit,omnes boni conniuendum eſſe arbitrãtur.Idẽ in defenſione Aemilij Scauri,meritorũ,nobilitatiſq; maiorũ cõmendatione maximè vſus eſt,vt tradit ipſe Quintilianus in eo loco,quẽ primũ citauimus. Sed eius oratio non extat. At Valerius Maximus lib.8.cap.1.rem ipſam refert,ſcribítque Scaurum ipſum, cuius ſalus propriis obruebatur criminibus,tamen propter vetuſtiſsimam nobilitatem,& recentem patris memoriam

abſolu

BIU Cujas

absolutum fuisse. Apud Liuium libr. ab vrb. cond. 3. familia Claudia requirit populum, vt Appius Claudius Decemuir, qui reus erat, Claudiorum nobilitati condonetur. Sed & apud Sueton um in August. c. 5. C. Lectorius adolescens patricij generis in deprecanda grauiore pœna adulterij, natales inter cætera allegat. Et huc quoque referri potest illud Euripidis apud Stob. in Ino, Ser. 84.

φειδώμεθ' ἀνδρῶν εὐγενῶν, φειδώμεθα.
Κακοὺς δ' ἀποπτύωμεν, ὥσπερ ἄξιοι.
Parcamus viris nobilibus, parcamus.
Malos autem respuamus, vt digni sunt.

Delicta nonnũ quam dignitate augentur.

116 ¶ Verum id primum intelligendum est, nisi nobilitas, aut alia dignitas augeat delictum, quod plerunq; facit d. l. quædam delicta, & ibi Bart. & Alb. ff. de pœn. & l. 2. & l. omne delictum. §. augetur. ff. de re mil. & c. homo, & ibi glos. 40. di. & c. quia sanctitas. 50. di. & c. nullus itaq;. & ibi gl. 1. q. 1. & cap. nulli. 25. q. j. & c. vlt. 30. q. j. & c. j. de cler. vena. & c. excõmunicamus. §. credentes, ver. si verò clericus, & ibi, gl. in verbo, exerceatur, quæ concor. citat, de hær. & c. inter corporalia, vers. sanè quoniam, de transl. epi. vbi gl. in hanc sententiam allegat illud Iuuenalis, nomine tamen authoris tacito.

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

Quod etiam citat Fely. in c. mulieres col. j. de sent. exc. Et facit etiam quod voluit gl. in c. hi qui. 15. quæst. vlt. cum sim.

117 ¶ Nam tunc vt pœna delicto respondeat, iuxta tex. in d. l. quædam, & c. non afferamus. 24. q. j. grauius puniuntur constituti in dignitate, sicuti grauius peccant. d. l. quædam, & ibi Bar. Alb. & alij. ff. de pœnis, & d. l. 3. §. is qui ad hostes. ff. de re mil. & l. presbyteri. C. de episc. & cler. quæ & repetitur in §. presbyteri. 5. q. vlt. vbi multo magis pœna digni sunt, quibus cum plurimum honoris per nostram iussionem delatum est, si in occulto crimine inueniantur, & l. omnes, & ibi Bal. C. de Decurionibus. lib. 10. & l. j. in fi. C. de conduc. & procur. lib. 11. cum dicitur, Grauior enim pœna constituenda est in hos, & c. & ibi Lucas Pen. & l. per id tempus, & ibi quòque idem Lucas Pen. C. de Cur. lib. 12. & cap. cum quidam, de iureiur. & c. j. & ibi gl. Io. An. & alij de cle. vena. & d. §. credentes, & d. c. quia sanctitas, & c. nulli, & ibi gl. 19. di. & c. præcipuè. 11. q. 3. & c. vlt. 30. q. 1. gl. & Bal. in d. §. si rusticus. gl. in ca. 2. in verbo, sacerdotale, de offi. dele. lib. 6. Iac. Ar. Dy. Cy. Bal. & Sal. in d. l. nemo. C. de sum. tri. & Iac. Bel. Bal. in d. §. si quis verò ausu. Io. Plat. in l. vlt. illum tex. C. de Fabri. li. 11. Cepol. cons. 40. col. 4. vers. tamen ista regula. Et huc pertinet illud Meliorum ad Athenienses, apud Thucydidem li. 5. Neq; hoc minus vestra refert, qui quo maiores cæteris estis, eò maiori, si labemini, eritis pœnarum magnitudine digni.

Quando dicatur crimen augeri nobilitate aut alia dignitate.

118 ¶ Tunc autem dicitur crimen augeri dignitate, cum in his peccamus, quæ dignitatem nostram concernunt, atque illius administrationem: vel in his, propter quæ dignitatem vel honorem sumus cõsecuti: vel cum delictum cedit in dedecus & contumeliam ipsius dignitatis, vt patet ex iuribus citatis in duobus præce. ver. Et voluerunt fermè omnes, quos suprà citauimus, & Bar. in d. l. quædam. & Alex. in d. l. 2. paulo ante. fi. C. vt nemo priua. Vel etiam quãdo delinquimus prætextu & colore dignitatis, secundum Ray. & Sal. in d. l. presbyteri, per tex. ibi. in illis verbis, quòd nihil metuant, & Cepola, qui id optimè declarat d. con. 40. col. 4. vbi suprà, & ver. seq.

119 ¶ Diuus autem Thomas, 1. 2. q. 73. art. vlt. scribit ex quatuor augeri crimen dignitate, ex quibus suprà aliquot tetigimus. Huius verba hæc sunt doctiora, quàm elegantiora. Primum propter specialẽ repugnantiam actus peccati ad magnitudinem, veluti si Princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos: & si sacerdos fornicetur, qui castitatem vouit. de quo vltimo exemplo vide gl. in ca. qui viderit 32. q. 5. Item propter exemplum siue scandalum, quia vt Greg. ait in pastorali, In exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia gradus peccator honoratur. Ad plurium autem noticiam veniunt peccata magnorum, & magis homines indignè ferunt. Tertio propter ingratitudinem: quia omne bonum, quo quis magnificatur, est Dei beneficium, cum homo sit ingratus peccando. & quantum ad hoc, quælibet maioritas, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggrauat, secundum illud Sapientiæ 6. Potentes potenter tormenta patientur. Quarto quia facilius possunt resistere peccato maiores, vt qui excedunt scientia & virtute. Vnde dicit Dominus Lucæ 12. Seruus sciens voluntatem Domini, & non faciens, plagis vapulabit multis. Ex quibus nõnulla huic loco conueniunt, quædam minimè. sed quisque quod sibi videbitur accipiet.

Nobiles proditores magis puniuntur. Proditoris insignia delenda.

120 ¶ Ex his autem fit, vt cum nihil magis repugnet veræ nobilitati, quàm proditio, (nam & proditor nobilitatem amittit) quod ex eo constat quod nobilitatis insignia illius delenda sunt l. eos qui. ff. de pœn. quam sing. dicit Ro. sing. 476. corum arma, & iterum sing. 669. an arma. & à principis facie arcendus, vt dicit Matth. Affl. in c. 1. col. 3. nu. 22. tit. an ille qui interfe. fra. do. citans Bal. ibi, qui tamẽ de omni infami loquitur. Certè si nobilis adeò suæ dignitatis oblitus fuerit, vt in proditionem incurrat, nonò mod pœna ignobilium, sed & grauiori puniendus est, testimonio Bal. in d. c. cum quidam, de iureiur. vbi & ex hoc limitat quòd suprà diximus, nobilẽ ex delicto quo ignobilis laqueo suspenditur, decapitari, aut aliàs puniri debere. vt non procedat, si proditionem nobilis commiserit. tunc enim altioribus furcis suspendendus est, vt dicit obseruari in nostro regno Franciæ. Et sequitur Fel. ibi, col. 3. vers. tertius est, & iterum vers. quod autem dictum est, & in d. c. pastoralis, col. j. ver. secundò fallit, de offi. deleg.

¶ Et

121 ¶ Et cum etiam falsitas sit admodum aliena à nobilitate nam & hæc est proditioni affinis & cognata: Ideo si nobilis crimen falsi commiserit, grauius quoq; puniendus est, vt scribit Alb. in d.l. quædã. ff. de pœn. & Matth. Afflic. decis. Neap. 404. eadémq; vlt. fuit per illustrem, col pe. ver. nec alleuiat, allegans in idem gl. in cap. sing. 89. di. vbi tamen nulla est gl. quæ id dicat, quæve de ea re loquatur, nisi mendum sit in meo codice. Sed in id facit bonus tex. in l. presbyteros. C. de epi. & cler. Luc. autem Pen. in l. mulieres, col. 5. vers. vlt. not. C. de dign. lib. 12. scribit nobilitatem amitti per periurium & falsum testimonium, quod & ipsum voluit Matth. Affli. in c. vlt. col. vlt. tit. qui. mod. feud. amit. & dec. Neap. vl. & Maria Soc. Iunior. cons. 39. prospectis his, nu. 41. li. 2. At Cy. in l. transigere, col. 3 ver. quidam moderniores. C. de transac. dicit, hominem ad nihilum redigi per falsitatem, vt qui semper posthac sine fide sit, nec ei vnquam creditur. Hæc enim illum lucrifacere, vt nunquam postea ei credatur, vt Aristoteles de mendace dicebat.

Et falsarij.

122 ¶ Adeo autem id crimen falsi leges Decemuirales exhorruerunt, vt qui id commisissent, è saxo Tarpeio deiici iuberent, vt videre licet apud Gellium lib. 24. c. 1. Tametsi ea pœna adeo nostris iurisconsultis cruciabilis atque inhumana visa est, vt eam omnimodo reiecerint, l. si diutino. §. vlt. ff. de pœn. Polybius autem libr. 6. tradit eos qui id crimen commisissent, fustibus ac lapidibus obrui solitos. Bart. autem in l. Lucius, in fi. ff. ad S. C. Turpi. quod statutũ de relaxandis carceratis non porrigitur ad carceratos ob crimen falsi. Sed & Bart. in trac. de præstantia Car. q. 9. q. j. partis, col. 2. scribit quod id priuilegium quod nonnulli tribuunt Cardinalibus præstandi immunitatem sceleratis ei occurrentibus, de quo per Bal. & Sal. in l. addictos. C. de appel. non habet locum in reis falsi. Quæ omnia etiam approbat Mart. Mantua, apoph. 16. succurrit. Quin Io. Ana. in rub. de crim. fal. dicit id crimen tam abominabile, quàm aliud nullum. Et Angel. in §. minorem, in Auth. de nupt. scribit id esse detestabilius homicidio, & veneficio. quem sequitur Matth. Afflic. illa dec. vlt. & Maria. Soc. Iunior d. cons. 39. col. 2. num. 7. lib. 2. Adeò autem id crimen existimat Hippol. Marsil. graue sing. 163. incip. crimen fal. & in pract. crim. §. attingam. col. 2. consil. 105. circa præsentem casum, colum. 2. libro secundo, vt propter id liceat leges transgredi secundum sententiam Inno. in capite 1. de constit. & Maria. vbi suprà.

Et hæretici.

123 ¶ Hinc item fit, vt nobilis errans in fide, plus puniendus sit, quàm ignobilis, aut certè æquè, & secundum formam iuris, ex sententia Arch. in d. c. qui contra. 27. q. 1. & Fel. in d. c. pastoralis, col. 2. vers. 6. fallit, & in d. c. cum quidam, col. 3. vers. quintus est. Nam quis neget nobilem qui Deo suam nobilitatem debet, si in fide & religione ipsius D. Op. M. errauerit, multo magis in eum peccare, quàm ignobilem. quanquam id aliò referri potest, vt dicam postea.

Et contemnentes, & transgredientes præceptum principis.

124 ¶ Sed & ex eo quoque illud fit, vt nobilis contemnens vel transgrediens mandatum principis, grauius puniatur, quàm ignobilis, vt magna authoritate affirmat Bald. in c. 1. §. si quis verò ausu, per illum tex. tit. de pace iura. firman. & nuncupatim sequitur ibi Matth. Affl. qui eum §. legit cum prin. col. pe. in 10. not. & id dicit not. & Fel. in illis duobus locis, scilicet in d. c. pastoralis, col. 2. vers. quartò fallit, in & d. c. cum quidam, col. 2. vers. secundus est.

125 ¶ Secundo intellige vt nobiles in pœnis corporalibus mitius puniantur. At in pecuniariis magis puniantur, cæteris quidẽ paribus, vt diximus in præcedente declaratione l. properandum. §. sin autem vtrinque, & ibi Bart. & alij. C. de iud. & d. 1. §. si quis verò ausu, & ibi gl. in verbo, centum. Bald. Car. Alex. & Matth. Affli. tit. de pac. iur. fir. gl. in c. 1. §. si rusticus, vers. si miles rusticum, in verbo, aut diuino in fi. & ibi Bal. Aluaro. & Car. Alex. tit. de pace ten. glo. & omnes in d. c. cum quidam, de iureiur. gl. in c. non cogantur. 41. di. & in d. c. qui contra. 24. q. 1. Odof. Cy. Alb. Bald. & alij in d. l. nemo. C. de sum. tri. Host. & Io. An. in c. ea quæ, de stat. mo. Alb. Gand. in tract. malefi. tit. de pœnis reor. col. 31. in paruis, vers. item quæro an pari pœna. Bart. & alij in d. l. quædam. ff. de pœnis. idem Bar. in l. illicitas. §. vlt. ff. de offi. præsi. & in l. 1 col. pe. vers. sequitur in diffinitione, acceptus. C. de dig. libr. 12. Alber. in d. l. presbyteri, col. 1. C. de epi. & cler. Io. Fab. & Ang. Aret. in §. 1. vers. licet autem, Inst. qui & ex quib. caus. manu. non lic. Sal. in l. seruos. C. ad leg. Iul. de vi. pub. Lucas Pen. in d. l. 1. colum. vlt. C. de cond. & proc. libr. 11. Io. An. in d. c. 1. de cler. ven. & in c. vlt. col. 4. vers. nota quod maior pœna, de maled. & in d. cap. excommunicamus, §. credentes, col. vlt. ad fi. de hæret. Masueri. tit. de pœn. §. ad infligendam. Matth. Affl. in c. si rusticus, col. 2. vers. deinde gl. no. de pace tenen.

126 ¶ Cuius differentiæ ratio in promptu est. Nam magis affligitur nobilis ex parua quampiam pœna corporali, quàm ex magna ignobilis. Ideóq; modica pœna maior in eo censetur, quàm magna in plebeio, & ediuerso in pœnis pecuniariis, vt dicũt prope omnes quos suprà citauimus. Et cũ pœna ob id inter alias multas causas imponatur, vt peccantes emẽdatiores fiãt, & vt metu pœnæ ipsi & cæteri deterreantur, vt latè diximus in legibus cõnubialibus. l. 9. nu. 165. dies iã me deficiet. Cõsequẽs est igitur, vt ea pœna imponatur, quæ magis timetur. Pœna autẽ pecuniaria, nisi magna sit, non admodum timetur nobilibus, & iis qui in dignitate constituti sunt, vtpote frequenter locupletibus, vt satis patet ex historia illa imemoranda, quam retulit Phauorinus ex Q. Labeone in libris quos ad 12. tabulas conscripsit, apud Gellium li. 20. eodémq; vlt. c. j. Nam cum lex 12. tabularum huiusmodi esset, Si iniuria alteri faxit, 25. æris pœnæ sunto, Neratius quispiã homo improbus pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suæ palma verberare: Eum seruus sequebatur crumenam plenam æsium portitans, & quemcunque de palma uerat, numerari statim secũdum 12. tabulas 25. asses iubebat, propterea hanc legem abolescere & relinqui censuerunt, iniuriisque æstimandis Recuperator

Lex xij. tabularum abolita.

BIU Cujas

peratores se daturos edixerunt. Accurs. autem noster in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. Prœs. dicit per eum tex. in verbo, lumine vnico, vt ipse legit, quod tenuioris fortunæ homines non pluris lumen siue oculum æstimant, quàm porcellum, quod & ibi annotat Bal. ibi, & in auth. nisi breuiores. C. de sent. ex peri. recit. & Cep. in trac. de ser. vrb. præd. c. 34. col. j. & Geor. Nath. in repet. cle. sæpe, col. 77. vers. quæ autem dicatur causa breuis, de ver. sig. Sed vt hoc in transcursu dicam, mendum est manifestum in eo text. & in eo vocabulo, lumine, ex quo Accurs. illud sumpsit quod diximus. neque enim lumine, sed limine, pro domo, legi debet, vt scite tradit Catel. Cot. in mem. incip. Limen pro domo, vt etiam diximus in nostris legibus cõnubialib. l. 10. nu. 20. his autẽ. Quanquam Bald. & ipse secutus Accursij vestigia, in auth. sed nouo iure, col. vlt. vers. sed hæc sent. C. de ser. fugi. dum allegat d. §. ne potentiores, in eo legit lumine, non limine,

Pauperes pluris æstimãt porcellum quàm oculum.

127 ¶ Cæterùm ad confirmationem eorum quæ diximus, Bar. in l. j. §. vlt. ff. de pœnis, scribit id quod dici solet, quamlibet pœnam corporalem vel minimam, esse grauiorẽ qualibet pœna pecuniaria vel maxima, non procedere in personis vilibus, per l. hoc opere, in fi. ff. de oper. libert. Et certè sicut nobili maxima pœna siue iniuria est etiã sola facti infamia. l. non debet. ff. de dol. mal. Ita ignobili quælibet infamia quantumcunq; magna est illi modica, vel nulla pœna, vt probat text. in l. 2. C. vt intra cer. temp. cuius hæc verba sunt, Et si persona vilior fuerit, cuius damnum famæ non sit iniuria. Et ita illos tex. expendit Bal. cui nihil, vt reor, ignotum fuit, cons. 116. quod petitur, post prin. lib. 3.

Nobiles in pœnis relatiuis æquè ac ignobiles puniuntur.

128 ¶ Tertio intellige quod diximus mitius agendum cum nobili, quàm cum ignobili, non procedere in pœnis relatiuis, verbi gratia, si nobilis accuset plebeium, nec probet delictum, eadẽ omnino pœna punietur, qua puniri debuisset plebeius, si delictum probatum fuisset, vt est tex. in l. ad Commentariensem, & ibi gl. C. de cust. reo Guil. Cu. Bal. in vtraq; lec. scilicet in j. col. vlt. vers. vlt. format, & in 2. lec. col. j. & etiam Ang. in l. athletas. §. item calumniator, in fi. ff. de his qui not. inf. idem Guil. Cu. in l. 2. & ibi quoque Bald. in fi. C. de fid. instr. Io. Ana. in c. super his, col. pe. de accus. Fel. in d. c. pastoralis, col. 2. vers. 8. fallit, de offi. deleg. & in d. c. cum quidam, col. 3. vers. quarta declaratio, de iureiu. & in c. cum dilectus, col. pe. de calumnia, & Ias. cons. 144. facti contingentia, ad fi. lib. 2. Quanquam videtur tex. in contrariũ in l. ab imperatore. ff. de præua. Sed tu hic vide Io. Andr. in d. c. cum dilectus, col. vlt. vers. quæro circa prædicta, de calum.

129 ¶ Quarto cum nobilis mandauit pauperi, vt delictum committat, vel auxiliatus est pauperi delinquenti. Nam tunc iste nobilis eadem pœna punietur, qua pauper mandatarius, vel cui auxiliatus est, vt voluit Bar. loquens in casu diuerso, cùm scilicet nobilis mandato plebeij deliquit, in l. vtrùm, vers. & istam legem. ff. de Parricid. per tex. ibi. Ex quo apertè colligitur, inspici qualitatem quæ in faciente est, non quæ in mandante, & idem Barto. in l. is qui opem, col. vlt. ff. de fur. & in l. qui seruo. §. item placuit, eo. tit. & cons. 66. ad declarationem, in fin. De quo & tu vide latè Bal. in l. non ideo minùs, col. 3. in 4. q. C. de accusa. & Saly. in l. j. col. 8. ver. quęro si propter qualitatem, & 2. seq. C. de rapt. virg. & Ang. Peri. in tract. malefi. in verbo, dicto maleficio semper astitit, col. 2. vers. quæro qua pœna, & multis seq. & latissimè Cepol. cons. 34. si vnquam, in 2. dubio, & Fra. Are. in l. si stipulatus fuero per te. col. 2. ff. de verb. oblig.

Quid si ignoret qualitatem mandatarij.

130 ¶ Et in multis ex illis locis poteris intelligere, an & hoc procedat, cùm mãdans vel auxilians ignorat qualitatem mandatarij, siue eius cui opitulatus est. de quo quoniam alij quoque id tenent, alij contrarium: vide Ang. in l. j. col. j. C. de nili agge. non rumpen. & Fely. post alios in ca. j. col. 6. versic. tertium membrum, de offi. & pote. iud. deleg. quos tu si opus sit, videre poteris, ne hîc diutiùs immorer ad alia properans.

Quid si in nobili nimia sit cõtumaciæ proteruitas.

131 ¶ Quintò intellige quod diximus nobilem, aut aliâs in dignitate constitutum mitiùs esse puniendum, nisi fortè aliter suaserit fieri nimia contumacia, vt probat tex. iisdem verbis vtens in ca. 2. in fi. de offi. dele. lib. 6. quem ad hoc quod diximus annotant Io. And. & Ant. in c. ea quæ, de statu mona. & Henri. in d. c. cum quidam, & ibi Fely. col. 2. vers. quartus, Luc. Pen. in d. l. j. col. vlt. C. de conduc. & procur. lib. 11. Fely. in d. c. pastoralis, col. 2. vers. quintò fallit. Matth. Afflic. in d. c. j. col. vlt. nu. 98. tit. de pac. iur. fir. Et hoc vitium frequens est in nobilibus, ideóque magis in illis puniendum, vt sint exemplo cæteris. l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnis.

132 ¶ Sextò intellige in pœnis arbitrariis: quæ scilicet, quoniam certæ non sunt ex legibus vel statutis, relictæ sunt arbitrio iudicum, & quas ideo nostri difformes vocant. Secus in pœnis vniformiter, certè, & determinatè, indistinctéque & indiscriminatim impositis. tunc enim ea pœna æqualiter puniri debent nobiles & ignobiles, secundum Ia. Bu. Guil. Cu. & Bal. in d. l. nemo. C. de sacros. eccl. Bal. in d. §. si rusticus, ante fi. tit. de pace. iur. fir. Bal. in l. seruos. C. ad le. Iul. de vi publ. Lucã Pen. in d. l. j. ad fi. C. de conduc. & procur. lib. 11. Cepol. d. cons. 40. col. 4. vers. tamen ista regula.

Quid si subsit magna causa augẽdæ uel minuendæ pœnæ.

133 ¶ Quod tamen omnino intelligendum, nisi iudex ex iusta & magna causa censuerit, vel grauiùs, vel mitiùs vtrunque, & nobilem, & ignobilem esse puniẽdum, quàm lege vel statuto præscriptum sit, secundum l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. infa. & in l. & si seuerior. C. ex quib. caus. infa. irro. Nam & id expressim in casu de quo loquimur voluit Saly. in dicta l. seruos. Cui & tu adde not. per Innoc. in c. j. & ibi latissimè Fely. & Dec. extrà de constit.

Quid si statuta disponãt nobiles grauiùs puniri.

134 ¶ Septimò intellige, nisi statuta aliter expressim disponant, vt scilicet nobiles ex eodem delicto grauiùs puniantur quàm ignobiles. Cuiusmodi statuta sunt in multis locis Italiæ, & inter cæteros in Tuscia, vt refert Saly. in d. l. j. col. 8. vers. & quæ hîc, & in præcedenti. C. de rapt. virg. & doct. sæpe, vt

postea

postea dicemus,tunc enim ex eorũ sententia qui hæc statuta referunt ea sunt seruanda. Nihil enim impedit quin id statui possit,præsertim in iis locis in quibus nobiles sunt admodum ad vitia & scelera procliui,vt iam diximus.

135 *Quid in foro pœnitentiali.* ¶ Octauò intellige quæ diximus in pœnis fori iudicialis.At in pœnis fori pœnitentialis,quod & forum conscientiæ appellant,magis puniendus est nobilis & in dignitate constitutus vt qui plus,cæteris per omnia paribus,peccare videtur.Tum quia magis contemnit qui plus recepit à Deo,nec recognoscit,ideo maior est ingratitudo illius.Ex quo illud in primis istis animaduertendũ, & in scrinio pectoris penitissimè recondendum,Sapiẽtiæ 6. Audite reges terræ & intelligite.discite iudices finium terræ.Præbete aures vos qui continentis multitudines,& placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à domino potestas vobis,& virtus ab altissimo,qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur:quoniam cùm essetis ministri regni illius,non rectè iudicastis,nec custodistis legem iustitiæ,neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrẽdè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt,fiet.Exiguo enim conceditur misericordia: Potentes autem potenter tormenta patientur.

Nobiles magis in Deum ingrati.

136 ¶ Tum item quòd nobilium & in dignitate constitutorum peccata trahi solent ab inferioribus in exemplum,vt dicit text.in d.c.cùm quidam, vbi gl.Imo.Fely.& alij, ex hoc dicunt quod diximus, magis istos puniendos in hoc foro pœnitentiali,& alius text.in c.sicut.& in c.pastoralis. 2.q.7.& c. ex merito.6.q.j.& omnium optimus in c.præcipuè.11.q.3.quem aureum dicit Barb.con.40.clementissimum.co.6.libr.4.& tex.item in c.magnæ,de voto,vbi ad hoc citat gl.ibi & in d.c.ex merito,illud Claudiani,eius tamen nomine tacito,

—Componitur orbis
Regis ad exemplum. Et mox sequitur apud eundem Claudianum,
—Nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent,quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

137 *De eadem re.* ¶ Quibus simile est & illud sapientissimi illius Ecclesiastici c.10.Secundum iudicẽ populi,sic & ministri eius.Et qualis est rector ciuitatis,tales & inhabitantes in ea.Et subdit:Rex insipiens perdit populum suum.Est & Platonis sententia à Cicerone Epistolarum lib.j.ad Lẽtulum vsurpata. Quales in republica principes essent,tales reliquos esse ciues. quam etiam citat Barb.con.j. col.5.lib.j.& d. cons.40.cons.6.libro 4.vbi dicit Platonem huiusmodi sententiam afflatu spiritus sancti protulisse, quod & idem dicit ipse Barb.con.82.clementissimi col.5.eo.lib.4.& in proœmio Cle. in vers.quoniam nulla,col.5. Et ipse Cicero lib.3.de legibus,legem 12.tabularum enarrans, qua cauebatur, vt magistratus vitio vacarent,atque cæteris specimen essent,hęc verba adiecit,Vt enim cupiditatibus principum & vitiis infici solet tota ciuitas,sic emendari & corrigi continentia.Et paulò pòst. Nam licet videre,si velis replicare memoriam temporum,qualescunque summi ciuitatis viri fuerunt,tales totam ciuitatem fuisse. Quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo sententiam.Et apud Laërtium Antigonus Macedonum rex ad Zenonem scribens, cùm multa primum de doctrina,& fœlicitate præmisisset,hoc tandem in calce subiecit,Cuiusmodi fuerit dux, vt plurimum subditos fieri necesse est. Agesilaüs quoque ille Magnus & ipse Lacedæmoniorũ rex interrogatus,quare vehementi hyeme sine tunica ea ætate (is enim tum senex erat) circumiret,respondit, quò iuuenes imitentur,habentes ij quidem & senis,& principis exemplum. Author Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis,& Aelianus de varia historia lib.7.Sed & Herodianus libr. 4.Solent,inquit,plærunque homines vitam principis æmulari.

138 *An nobiles puniendi sint inconsulto principe.* ¶ Hactenus igitur diximus de pœnis nobilium,an videlicet ii plus,minúsve puniri debeant, quàm ignobiles. Qui locus facit vt in mentẽ veniant nonnullorn sententiæ, qui voluerunt nobiles ipsos non esse puniendos, nisi priùs consulto principe. Hi sunt,Iac.Ra.vt ipse citatur.neque enim extant scripta illius(quod sciam)in l.illicitas.§.qui vniuersas.ff.de offic. Præsid.& Raph.Co.in l.j.§.his quibus.ff.de leg.3.per tex.in l.diui.§.vlt.ff.de pœn.Ita enim illos citat Alcia. in c.quod sedem, nu.85.de offi.ordi.quamuis id non reperi in meo codice Raph. Verùm ille text.non simpliciter loquitur de nobilibus,sed de principibus ciuitatis. Et est alius tex.loquens de Decurio.in l.2.ff.de bo.eor.qui sibi mort. consci. cum dicitur,Si is de cuius pœna Imperatori rescriptum est, veluti quòd Decurio fuerit.Sed hæc in Gallia non obseruantur.

139 *Nobiles non subiiciuntur quæstionibus plebeiorum.* ¶ SIMILITER nobiles non subiiciuntur quæst.plebeiorum,vt dicit Io.Ray.in tract.nobilitatis in 7.q.prin.post.prin.per tex.in l.desertorẽ.§.j.ff.de re militari.& l.miltes,& l.diuo.C.de quæst.& l.seueram.C.de dig.li.12.vbi scribit,Seueram indignationem(aut vt alij legunt,indagationem quòd mihi magis placet)per tormenta quærendi à clarissimo homine submouemus. Sed huiusmodi text.non omnibus passim nobilibus loquuntur,sed de certis quibusdam,vt etiam expendit Luc.Pen.in l.mulieres,col.6.vers.13.priuilegiati sunt.C.de dignit.lib.12. Sed est tex.omnium optimus pro omnibus nobilibus,vt scilicet non torqueantur inscio principe, in l.nullus,in verbis,generis aut dignitatis.C. ad leg. Iul.maie.vbi tamen excipitur crimen læsæ maiestatis. Nisi & illum tex.interpreteris secundum alia iura non generaliter loquentia.

140 ¶ Hoc tamen non obseruatur in regno Franciæ,vbi omnes nullo dignitatis,nobilitatísve discrimine,quæstioni subiiciuntur,si rex exegerit,vt in Comite declaratum fuisse arresto retulit Aufrerius

in 4.

BIU Cujas

in 4 parte eius operis,cui titulus est, stylus Parlamenti.cap.19. Tametsi qui olim non nisi seruis, non etiam liberis vt plurimùm adhiberentur,vt satis videre est ex tit.ff.de quæst. Sed eò res progressa, vt indiscriminatim omnibus, & in omnibus criminibus adhibeatur. Nam & licet Decuriones de iure non torqueantur, tamen inualuit consuetudo, vt torqueantur, vti scribit Matth. Afflict.in c.1.§.si voluerit,col.2.nu.14.tit.de cap. qui cur.vend.

Nobiles per procuratorem comparent in criminalibus.

141 ¶ His quoque alia duo non intempestiuè subiiciemus. Primum quòd nobiles non adeò strictè in vinculis & carcere detineri debent, si quando ex vinculis causam dicere debent, vt patet ex iis quæ diximus,suprà hoc eodem c.nu.30. & generale est. Secundum quod nobilibus licet in causis criminalibus comparere per procuratorem, quamuis ignobilibus non liceat.l.vlt.C. de iniur. & ibi gl.in verbo,per procuratorem,quæ nuncupatim id ibi fieri dicit propter nobilitatem, & allegat pro concord.l.quicunque,& auth. hoc ius.C. de procur. & l.vlt.C.vbi Senat. vel Claris.& l. quoties.C.de dign.lib.12. Verùm id nostris moribus non obseruatur.

142 ¶ Vbi nobilis habet priuilegium,ne possit conueniri vltra quàm facere possit,deducto ne egeat, quia fortè est maritus,miles,&c.iuxta l.maritum,& l.miles.ff.de re iudic. Certè in huiusmodi deductione est habenda ratio suæ nobilitatis. Ita vt si satis esset relinquere ignobili & rustico, vnde posset vesci grosso pane,caseo,cœpis,fabis:non item pane albo,pullis,& aliis delicatis cibariis, secundum gl.in l.seruis vrbanis,in verbo,ex libellis,& iterum in verbo, cibariis.ff.de leg.3 quam annotauit Cepol. loquẽs de hac re in d.tract.in 22.priuil.nobilitatis. & Pau.Cita.in suo tract.de iure patron.in 7.q.6.patris,Iason loquens etiam de huiusmodi deductione, in §.item si de dote, col.2.Insti.de actio.& Matth.Afflict.in constit.Siciliæ incip. qualitas personæ, col.2. & iterum in constitutione,quisquis,col.3.& Hipp.Marsil.in repe.rub.de probat.col.5. & Ant. Corse. in repe. c.grandi.char.pe.de suppl. negli. præla. Nobili sanè est relinquendum,vt possit viuere habita ratione suæ nobilitatis:vt proinde non cogatur pauperum cibis vesci,iuxta tex.in c.non cogantur. 41.dist.Ita voluit Bal.in l.2.in princ.C.quod cum eo,per text.in l.sed & si quid inædificauerit.§. sufficienter.ff.de vsuf.& in l.cùm vnus.§.alimentis.ff.de ali.& cib. leg.& idem Bald. in rub.C. qui bon.ced.poss. Ang. & Imo.in le. Nesennius.§.vlt.ff.de re iud.Iacob.Aret.Imo. Raph. & Alex.in l.si maritus in id.ff.sol.mat.per d.l.Neposproculo,& ibi gl.in verbo,dignitate.ff.de verb.sig.& in l. tutor secundum dignitatem.ff.de admin.tut.Dyn.Ang.Aret.& Iason.in d.§. item si de dote, Inst. de Actio.Cepol.in d.22.priuilegio,& Franc. Aret.consil.17.consideratis diligentissimè,col.pen. in 5.dubio.Ex quibus etiam Imo.Alex.Aret. Cepol.& Franc.Aret. dicunt ita esse nobilitatis habendam in hoc rationem,vt non cogatur ipse nobilis solus viuere.Id quod etiam voluit Panor. in c.cùm adeo,de rescript. vbi & dicit huius rei esse habendam rationem, dum inspicitur, an beneficium sit sufficiens necne, sicut & voluit gl.ibi,in verbo,sufficientem,per tex. in d.c. non cogantur,& gl.quoque in c.conquerente,in verbo,sufficientia,de cleric.non resid.

Nõ etiam nobiles.

Nobilis nõ cogitur solus viuere.

In beneficij sufficientia habenda ratio nobilitatis.

143 ¶ Quibus adde præter iura suprà allegata, probantia alimenta esse constituenda secundum dignitatem personæ,tex.illud quoque probantem, in l.1 §.mulier, & l.habitatio.§.seruis.ff.de ven. in pos.mit.cum concord.adductis per gl.in d.§.mulier.Adde & gl.in c.episcopus,in verbo,victu. 10.q.2.& gl.in c.nobis,in verbo,modestè, & ibi quoque Ant. col.3.versic. quæro tenetur,de iure patro.ex quibus illud sumitur,alimenta esse patrono præstãda,secundum ipsius qualitatem.Cuius sententiæ authoritate Roch. Cur.in tract.de iure patro.in verbo,& vtile,in 3.q.1.q.princ.dicit ampliora alimenta esse præstanda patrono nobili,quàm ignobili,quod & voluit Pau.Citad. in eod.tract.in 6.parte q.7.artic.4. & Cæsar Lamberti in eodem quoque tract. in 3.art.3.q.princ. lib.3.iterúmque in 12.artic.eiusdem q.col.2.Et quod etiam voluerunt in simili Specul.tit.qui fili. sunt legit.§.1.col.vlt.versic.in summa.& Bal.in c.ad aures.de rescrip.& Panor. in c.cum omnes, & ibi Felyn.col.20.in gl.pe.de constit.Pan.in c.statuimus,de maio.& obed.& in c.cum instantia, col.vlt.de censib.Quibus item adde quod voluit Zenzel.in extraua.execrabilis,versic.vnde inter cætera,in verbo,qui mendicant, quòd mendicitas est consideranda iuxta qualitatem personarum. Quid enim (inquit) si homo illustris genere habeat victum suum,sed iuxta dignitatem suam cætera non habeat? certè secundum se mendicare dicetur,per multa iura ibi allegata.

Dignitatis habenda ratio in alimentis constituendis.

Patrono nobili alimẽta ampliora præstãda.

144 ¶ Sunt tamen (neque enim prætermittẽdum fuit) qui dicunt in huiusmodi deductione, de qua hîc principaliter loquimur,nullam esse habendã rationem dignitatis,vt Bal.& Ang.sibi cõtrarij, & Raph.in d.l.si maritus in id.ff.sol.mat.Tu illos vide & omnino Ang.distinguentẽ in d.l.Nesennius.§.vlt.Et Imo.limitantem in d.l.si maritus,& Ang.Are.in d.§.item si de dote.Ex quibus intelliges quid hîc dicendum sit.Et vide quod in simili dicam infrà nu.153.his item adstipulatur.

Iterum de illa deductione ne quis egeat.

145 ¶ Tamen antequam vlteriùs progrediamur, visum est nõ intempestiuum quædam alia subscribere, rusticorum pauperúmque victum tangentia. Primum ad id quod de pane albo diximus, pertinet vetus prouerbium λευκὴν μάζαν φυρῶ σοί, id est,album panem pinso tibi, dici solitũ sicuti admonet Erasmus,vbi quis magnarum rerum spes amplas ostendit.Nam Græcis album panem in deliciis fuisse,& nõ nisi diuitibus dari solitum, testatur illud Luciani in eo libello,quem ad Timoclem scripsit,de iis qui mercede cõducti in diuitum familiis viuunt, ἀδ' ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθέις, id est, ne per somnium quidem vnquam albo pane saturatus. Constat autem antiquitus nobiles alio pane vesci solitos, alio vulgus,ex Plinio lib.19.c.4.

Prouerbiũ de pane albo.

146 ¶ Sed & his adde tex.sing.& penitissimis memoriæ arcanis recondendum in §.criminis, ante fin.

BIU Cujas

25.di.vbi is peccat venialiter,qui pauperibus delicioſa vel ſumptuoſa cibaria præparat.Et quod voluerunt Iac.Bel.Cyn.& Bal.in auth.ad hæc,ad princ.C.de vſur. quòd ruſtici nõ ſolent vinum bibere,ſed aquam ſolùm,quod & repetit Matth.Afflict.in d.conſtit.quiſquis.

147 *Porcorum carnes, ſeruorum cibus.*

¶ Apud Homerum lib.Odyſſeæ 14.Eumæus Vlyſſis bubulcus dicit porcellorum carnem eſſe ſeruorum cibum.Ita enim inſit,

ἔσθιε νῦν ὦ ξεῖνε τὰ δὴ δμῳῆσι πάρεστι
κρέα, ἀπὸ σιάλου γε σύας μνησῖπες ἔδουσιν.

Pythagoras quoque dicebat authore Laërtio, non eoſdem cibos fas eſſe apponi ſeruis & liberis.

Allia, Serpyllum, & cæteræ herbæ meſſorũ propriæ.

Satiſque conſtat ex veteribus monumentis olim ruſticis, meſſoribus, mercenariis, & aliis id genus hominibus ſerpyllũ & allium pro cibis dari ſolitum, aliáſque huiuſcemodi herbas,quod indicat Virgilius Eglo.2.

Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu
Allia, ſerpyllúmque herbas contundit olentes.

Et Horatius in Epodo,ode 3:

Parentis olim ſi quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.
O dura meſſorum ilia.

Quid hoc veneni ſæuit in præcordiis,&c. Herodotus in Euterpe quo loco Pyramidem Cleopis Aegyptiorum regis deſcribit,author eſt,mille talenta in eiuſdem Pyramidis operarios pro apio, cæpis,& alliis fuiſſe erogata, & vt ſcribit Plinius lib.26.cap.12. Aliqui ex iis qui de Pyramidibus ſcripſerunt,prodiderunt in raphanos,allium,ac cepas mille octingenta talenta erogata.Horatius in Arte poëtica populares ac plebeios homines ſignificare volens,ita ſcribit,

Nec ſi quid fricti ciceris probat,aut nucis emptor.

Illud autem ex Plinio obſeruauimus lib.19.cap.4. olim eſum quorundam exquiſitorum pomorum fuiſſe pauperibus interdictum:nec licuiſſe plebi carduis veſci. vt hinc poſsis intelligere,iam ab illis temporibus carduos fuiſſe in deliciis principum virorum.

148 *Allium cibus illiberalis. Et raphanus. Raphanorũ ructus fœtidi.*

¶ Galenus ille medicorũ nobiliſsimus,vt & aliquid ex medicis huc adferamus, tradit in 12. Therapeuticæ, allium eſſe ruſticorum theriacam.hæc enim ſunt eius in eam rem verba, ἐγώ γε τῶν ἀγροίκων θηριακὴν ὀναμάζω τὸ βρῶμα. Volaterranus lib.2. in hortenſibus refert Plinium allium vocare cibum illiberalem.Quanquam id nuſquam dixit de allio,ſed de raphano, cùm ſcribit de eo loquens lib.19.c.5.Ob id cibus illiberalis,vtique ſi proximè olus mandatur. Quem ita vocat Plinius,vt opinor,quoniam faciat ructus fœtidos, vt cunctis palam eſt, & ſcribit Galenus ad Paternianum.c.230.& Iſaac in particularibus diætis.

149 ¶ Non longè à præcedenti capite abeſſe videtur text. in l. ſi quis ſepulchrum.§. ſumptus,ibi, vel dignitate defuncti, & l.at ſi quis.§. æquum autem accipitur in illis verbis, ex dignitate eius qui funeratus eſt.& l.in patre,ibi,pro dignitate.ff.de relig.& ſump. fune.Per quẽ text.in d.§.æquum, dicit Alexan.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus,l.1 col.2.ff.ad S.C. Treb.quòd pompa funebris nobilium debet eſſe maior & ſumptuoſior,quàm ignobilium.Et ex hoc ſatis patet quod ſcribit Cornelius Tacitus lib.4.Lucil.Longo quamuis nouo homini cenſorium funus fuiſſe decretum.

150 *In funeribus nobiliũ imagines maiorũ deferebantur.*

¶ Id quod etiam videre licet ex eo quòd antiqui Romani in funere nobiliſsimi cuiuſque ſolebant præferre maiorũ imagines,vt tradunt Porphyrion & Acron interpretes Horatij enarrantes,& ad id trahentes illud ipſius Horatij,in Epodo,Ode 8.

Eſto beata,funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Id quod ipſe Porphyrion ſubdit ſe vidiſſe obſeruari in funeribus principum.Et Lutatius aut,vt alij appellant,Lactantius Grammaticus in Thebaiden Statij Papinij in eos verſus lib.6.

Exin magnatum ſeries antiqua parentum
Inuehitur. Vbi & in id citat illud Horatij ſuprà citatum,& Dion Nicæus in vita Seueri non multo poſt prin.vbi de exequiis Pertinacis Imperatoris loquitur.Et id quoq; oſtẽdit ſatis Plinius lib.35.c.2.cũ ſcribit,Expreſsi cera vultus ſingulis diſponebãtur armariis,vt eſſent imagines,quæ comitarẽtur gentilitia funera,ſempérq; defuncto aliquo,totus aderat familiæ eius qui vnquã fuerat populus.Stẽmata verò lineis diſcurrebãt ad imagines pictas. Et Cornelius Tacitus lib.3. in fi. Iuniæ Caſsiæ vxoris Bruti ſororis funus cæteris ſolẽnitatibus cohoneſtatũ viginti clariſsimarũ familiarum imagines antelatæ ſunt,& inter hos Manliorũ, Quintiorũ,Caſsij,& Bruti.Legimus quoq; apud Dionẽ in Auguſto,in funere ipſius ſtatuas maiorũ ipſius atque propinquorũ qui è vita diſceſſerant,delatas fuiſſe,excepto Cæſare,quoniã in numerum deorum eſſet relatus.Et apud Cornel.Tacitum ſtatim poſt prin. lib.3.per Auguſtũ in funere Druſi patris Germanici imagines Claudiorũ Iuliorúmq; prælatas. Et apud eundẽ lib.4. Tiberiũ in Druſi filij ſui funere originem Iuliæ gẽtis,Aeneã,omnéſq; Albanorũ reges,Romulũ,& Appium Claudiũ,cæteráſq; Claudiorũ effigies longo ordine produxiſſe. Et apud Plutarchum in vita Cæſaris ipſum Cæſarem in Iuliæ amitæ funere Marij ſtatuas pro decore familiæ detuliſſe. Tradit autem Cornelius Tacitus lib.2. ſancitum fuiſſe,ne imago Libonis exequias poſterorũ comitaretur, quòd multis criminibus accuſatus & conuictus mortem ſibi conſciuerat. Ex his autem eſt illud Horatij in Epodo, Ode 8.

Eſto beata,

BIU Cujas

Esto beata funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Scio autem in Gallia obseruari, vt in funeribus nostrorum Regum, & liberorum Regiorum præferantur non quidem maiorum, sed ipsorum imagines ad viuum repræsentatæ. Id enim vidimus fieri in funere Francisci Regis, duorumq; suorum filiorum primi scilicet, & postremi. Relictus est enim eorum medius Hēricus regni successor, qui ipsa die qua natus erat, eadem & regnum morte patris adeptus est: ita vt illi eadem dies, & vitæ, & regni fuerit: idq; integris octo & viginti annis, qui quidem numerus omnium perfectissimus est & mysteriorum arcanorúmque fœcundissimus, vtpote quatuor septenariis constans. Id quod obiter dicere voluimus.

151 ¶ Sed vt redeamus ad pompas funebres: Illud quoque annotandum ducimus, apud antiquos non idem fuisse feretrum nobilium, & ignobilium. Hi enim, vt tradit Fulgentius Placiades in vocum antiquarum interpretatione ad Calcidium, Sandapilam vocabant feretrum, siue loculum, in quo plebeiorum & damnatorum, non etiam nobilium cadauera deferebantur, sicut Stesimbrotus Stasius de morte Policratis regis Samiorum descripsit dicens, Posteaquam de cruce depositus, sandapila etiam deportatus est. Suetonius in vita Domitiani c. 17. scribit cadauer ipsius populari sandapila per vespillones fuisse exportatum, quod & ipsum scribit Orosius lib. 7. cap. 7. Eutropius autem dicit illud ignobiliter fuisse sepultum: ex Suetonio autem intelligis Sandapilam peculiari vocabulo popularem fuisse vocatam, quòd populares & plebeij ea deferrentur, etiam illud Martialis libro 2. epig. 81. in Zoilum,

Sandapila.

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit,
Cùm tamen hæc tua sit. Zoile, sandapila.

Et lib. 8. epig. 74. de Gallo Lingone,

Permutatur onus, stipatáque tollitur altè
Grandis in angusta sarcina sandapila.

Hincque & lib. 9. epig. 3.

Octo Syris suffulta datur lectica puellæ:
Nondum sandapilæ pondus amicus erit.

Et Iuuenalis Satyr. 8.

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

A Sandapila autem Sandapilarij dicti sunt Sidonio Apollinari. Hanc, inquit, non vespillorum sandapilariorúmq; ministeria ominosa simulauere. Cæterùm Valerius Maximus lib. 2. c. 1. scribit apud Messalienses olim duas fuisse ante portas eorum arcas: alteram, qua liberorum: alteram, qua seruorum corpora ad sepulturæ locum plaustro deueherentur.

152 ¶ Et vti non idem feretrū, ita nec idem sepulchrum erat nobilibus & plebeiis, vt satis quoq; ostendit Plato lib. 9. de legibus, quo loco loquitur de sepultura eorum, qui sibi mortem conscíuerunt. Et illud Hieremiæ 26. ad fi. Percussit eam gladio, & proiecit cadauer eius in sepulchra ignobilis vulgi. Et 4. Reg. 23. Et efferri fecit lucum de domo domini foras Hierusalem in conualle Cedron, & combusit eum ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi. Vt scilicet quibus in vita non idem locus erat constitutus, vt diximus suprà nu. 51. nobiles ignobilibus, ita nec post mortem. Tanquam scilicet illa nostra nobilitas aut ignobilitas morte nō finiatur, quod & astruit quod etiam diximus suprà ca. 6. nu. 44. sed & illud prætereà. Vt tamen non omittamus quod à Seruio scriptum est in 11. Aeneid. enarrans eum locum & in illum ipsum referens,

Nec idem locus sepulturæ.

—Fuit ingens monte sub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum
Antiqui Laurentis.

Apud maiores, inquit, nobiles aut sub montibus, aut in montibus sepeliri solitos, ex quo & id notum est, vt supra cadauera aut pyramides fierent, aut ingentes columnæ collocarentur. Sed & alibi scribit columnas mortuis nobilibus superponi solitas, ad ostendendum eorum culmen. Erat autem apud Hebrēos ager peculiariter destinatus sepulchris regum, vt patet ex 2. lib. Paralı. c. 26. in fi. Et apud Athenienses sepulchra vulgi erant in Eleuteris, principum verò circa Eleusinum, vt tradit Plutarchus in Theseo. Apud Lacedæmonios autem sepultura omnibus æqualis erat, vt tradit Heraclides in Politicis.

153 ¶ Sed & superioribus adstipulatur text. in l. plenum. §. præter habitationem, vers. & ex iis, ibi, largiùs cùm vsuario agendum est pro dignitate eius, cui relictus est fundus. ff. de vsu & hab. Ex quo scitè annotauit And. Barul. in constit. Siciliæ incip. minoribus, & ibi post eum Matth. Affl. in 4. q. quòd ratione nobilitatis vberiùs interpretatur, quando relictus est vsus alicuius rei nobili, quàm si plebeio esset relictus. Cui adde semper aliàs ex dignitate legatarij augeri legatum, per l. sed & si susceperit. §. sed & si proponat, vbi gl. not. ff. de iud. & l. si seruus plurium. §. vlti. ff. de le. 1. & bene facit tex. in l. si longiùs, in fi. ff. de iudic. vbi augetur vtilitas propter dignitatem. Et quod scribit Bal. in l. filiusfa. per illum tex. ff. de donat. cùm quid cōceditur nobili, intelligi pinguius esse concessum. Per illum autem tex. in d. §. sed & si proponat, dicit Ange. ibi, quòd si testator paruum suum patrimonium iussit distribui inter pauperes Christi, non poterit inter nobiles distribui, licet pauperes: quia de nobilibus sensisse non videtur, donans modicum quippiam.

Nobili usus relictus uberius est interpretandus. Legatū ex dignitate legatarij augetur. Modicum donans pauperibus, de nobilibus sensisse nō uidetur.

154 ¶ Accedit quoque iis quæ diximus, id cēseri in piam causam datum siue relictum, quod nobili datum est, & relictum: qui satis bonorum habet, non tamen vt viuere possit, aut filias matrimonio collocare ex suæ nobilitatis ratione, vt expresse, & not. voluit Bald. in l. si quis ad declinandum, col. 2.

Nobili relictū, non ita diuiti ut uiuere pos-

BIU Cujas

fit, aut filias dotare pro suæ nobilitatis ratione, in piam causſam censetur.

verſ.circa tertium,per tex.ibi.C.de epi.& cleric.Sequitur & commendat Cepol.in tract.de imper. mili.deli.in 21.priuilegio nobilitatis,& Bened.Capra.conſ.54.punctus quidam.Ang.col.pe.verſ.vnde reſtat vt deueniatur,& Phil.Deci.conſ.120.cuius ſuperſcriptio incipit,presbyter,col.1.& Iaſ.in l. ſi conſtante,col.23.verſ.item ſi aliquis nobilis,qui eſt ſub nu.151.ff.ſol.mat.& Io. Lup.in repe.rub.de don.inter vir.& vxo.§.11.col.4.verſ.& inde eſt,& iterum in repe. c.per veſtras.§.12.col.2.ver.ad cuius confirmationem,rurſumq; §.23.col.2.verſ.bene facit ad hoc,& Alciat.in l.quos nos hoſtes.§.locuples.ff.de verb.ſign.Et facit quod generaliùs dicit de eadem re loquens.Bar.in repe.l.1.in 2.q.2.q. princ.& ibi quoque Bal.etiam in repe.col.10.ver.ſuper 5.quæſtione.C.de ſacr.eccle.& Barb.con.58.

Nobiles in eleemoſynis præferendi.

clementiſsimi dei,col.pe.lib.1.& D.Thomas à Bart.ſuprà citatus in 4.q.32.ar.7.& tex.in c.conſideranda, ibi verecundia quæ ingenuos perdit natales.86.di. Ex quo facilè liquet huiuſmodi nobiles in diſtribuendis eleemoſynis eſſe cæteris anteponendos.

155 *Pia cauſa dotare puellas nobiles etiam dotatas ſed non pro ratione nobilitatis.*

¶ Ideóq; Bal.nouel.in tract.de dote, parte 5.col.4.in fi.dicit,quòd executores dati ad diſtribuẽdum in cauſſas pias,poſſunt erogare pro dotibus puellarum nobilium,quòd licet aliquid habeant vt poſſint nubere,non tamen ſatis pro earum nobilitate,quod dictum pro no.ſequitur Ioannes Lup.in repe.dicti cap.per veſtras.§.12.col.2.verſi.idem dicendum,de don.inter vir.& vxor.Nam vt & id illis addas, mulier nobilis maiore dote indiget,quàm ignobilis,ſi pari nubit,vt videre licet ex Bald.in l. quæro.ff.de iure dot.

156 *Pauper aut dines dicitur ex perſonarũ diſcrimine.*

¶ Facit & quod ſcribit Bart.poſt Iac.Bu.in repet.l.ſi conſtante,in 2.q.1.q.prin.ff.ſol.mat.quòd iudex debet arbitrari, an quis ſit pauper, an diues,ex perſonarum differentiis.Miles enim aut nobilis habens mille in bonis, eſt pauper : & plebeius,aut,vt loquitur,ruſticus,multò minus habens,diues eſt. ar.l. Nepos Proculo. ff.de verb.ſign.& no.in l.in condemnatione.ff.de re iud.& in d.l.ſed & ſi ſuſceperit.§.1.ff.de iudi.& ſequitur Soc.con.30.& in cauſſa dominæ,col.2.lib.4. Et idem voluit Ang.in l. ſi verò.§.qui pro rei qualitate.ff.qui ſatiſd.cog.& Philip. Dec.conſ.163.in cauſſa matrimoniali,col.4. verſiculo ſecundò principaliter.

157

¶ Proptereáq; idem Bartol.& poſt eum Paul. Ca.in ea ipſa l.ſi conſtante,vterque col.1.ff.ſol.matri. ſcribunt, quòd cùm debet exactio fieri,non poteſt conſtante matrimonio, niſi ſi bona mariti non ſufficiant ad dotem , vt in ea.l.cauetur.Certè ſi nobilis vir non multùm habeat in bonis,ſed id tantùm quod ſatis eſt ad ſatisfaciendum creditoribus, & doti,tamen quia eum oportet honeſtè viuere,vt nobiles ſolent, ideóque periculum eſſe poteſt,ne omnia conſumat,poterit dos exigi.per l.vbi, & l.in rebus.§.omnes.C.de iure doti.

158 *Vxor an & quomodo dicatur pauper aut nõ, in caſu authe. prætereà.*

¶ Id quod etiam in caſu auth.prætereà.C.vnde vir & vxor,voluit ipſe Iac.But.& poſt eum Bald.ibi col.4.ver.in gl.2.dum tractãt quãdo vxor dicatur inops nécne:id enim relinqui arbitrio iudicis,qui conſiderabit qualitatem perſonarum. Nam nobilis (inquiunt)qui nequit operari,dicitur pauper,id habens quod ruſticum & artificem faceret diuitem. In quam ſententiam ſcriptũ eſt à Cornelio Tacito lib.1.Neronem Valerio Meſſalæ Conſuli , qui Coruini oratoris pronepos fuit,obtuliſſe in ſingulos annos quingenta ſeſtertia , quibus paupertatem & inopiam ſuſtentaret. Quæ ſumma noſtræ pecuniæ eſt ex cõputatione Budæi in lib. de aſſe,duodecim millium & quinquẽtorum aureorum. Quam ſi qui hodie habent,ditiſsimi exiſtimantur.Et tamen tunc Meſſala paupertate laborare credebatur, pro ratione ſcilicet ſuæ dignitatis ac nobilitatis.

159 *Inopia patroni ex nobilitate illius conſideratur.*

¶ Nec hinc longè abeſt quod ſcribit Pau. Cita.in tract.de iure patro.in 6.parte,ar.4.q.2.vbi quærit, ad quam inopiam requiritur patronum veniſſe , vt ab eccleſia ali debeat. In qua re dicit inſpiciendum,an patronus ſit nobilis , cui magnum eſt opprobrium veniſſe in ſummam ac extremam paupertatem,per not.per gl.in c.j.§.ſanè,in verbo,abſq; penuria,de ſtatu regula.lib.6.

160 *In priuilegio.*

¶ His item adſtipulatur, quòd ſi quis bonis ceſſerit, habet priuilegium ne conueniatur,niſi inquantũ facere poſsit. Igitur ſi poſtea ei fuerit relicta turris, quæ valet mille aureos,creditores volũt eam vendi,quia ei tanquam pauperi debet ſufficere quædam parua domus:ipſe verò vult eam turrim ſibi retinere pro ſua habitatione,Bart.in l.vlt.C.qui bonis ced.poſſ.dicit illum iuſta petere , per l.qui bonis.C.eo.Bal.autem,ibi,col.2.ver.quæro quidã ceſsit.C.qui bon.ced.poſ.dicit iniquum eſſe,quòd ruſticus habitaret eam turrim in damnum creditoris, quod tamen eſſet æquum in nobili.Ideóque id eſſe arbitrarium inſpecta qualitate perſonarum, per iura quæ illic allegat.Et vide quod ſcripſi in re non admodum diſsimili ſuprà nu.135.vbi nobiles,& 2.ſeq.

161 *Nobiles non tam facilè conuentiri poſsũt.*

¶ NOBILES SVNT in ea re priuilegiati,vt noſtri loquuntur,vt defendantur,nec de facili conueniantur,ita expreſsè voluit Spec.tit.de reo,poſt prin.ver.item nobilis,arg.tex.in §.verum.6.q.j.& ca. frater.16.q.j.& c.præceptum.32.q.5.& ca.j.de purga.cano.& l.2.ff.de in ius vocan. Et hoc quoq; voluit Cepol.Spec.referens in 26.priuilegio nobilitatis.

162 *Terræ nobilũ non tam facilè interdicuntur.*

¶ IN HOC QVOQVE nobilibus deferri ſolitum eſt,vt in literis contra illos obtentis ſoleat poni hæc clauſula, prouiſo ne in terram dicti nobilis excommunicationis,vel interdicti ſententiam proferas,niſi à nobis ſuper hoc mandatum receperis ſpeciale.Ita etiam voluit idem Spec.tit.de reſcrip. præſenta.§.ratione formæ,verſ.nunc dicamus, in prin.qui ad hoc allegat c.1.extrà de poſtul.præla. & c.non eſt vobis,extrà de ſponſ.& c. Romana.§.vlt.de ſent.excom.lib.6.quæ iura parum ad hoc faciunt.Hoc tamen refert & ſequitur Cepo.vbi ſuprà,in 27.priuilegio nobilitatis.

163 *Nobilitas viri*

¶ IN CONSTITVENDA dote nobilitas viri cõſideranda eſt,vt ſcilicet maior dos conſtituatur propter ipſius nobilitatem,ita voluit gloſ.in cap.nullum.30.q.5.per tex.ibi,quem ita intelligit,& per

text.

BIU Cujas

text.in l.quæro.ff.de iure dot.& in l.si quis sepulchrum.§.vlt.ff.de relig.& sequitur Cepol.vbi suprà in 35.priuilegio,vbi ad hoc allegat optimum tex.l.cùm post.§.gener.ff.de iure doti.& l.si filię pater. ff.de leg.3.& idem non citata ea gl. voluit Bald.cons.328.cùm in causſa,col.2.lib.3.& Lucas Pen.in l. mulieres,col.5.ver.20.augetur,C.de digni.lib.12. Et facit gl.in l.1.in verbo sororem.C.si aduer.dot. & in l.nulla.C.de iure dot.& in l.cùm post mortem.§.vlt.ff.de admi.tuto.& quod voluit Io. Lup.in repe.c.per vestras,char.31.vers.sed pulchrum est videre,de don.inter vir.& vxo.

considerandæ in constituēda dote.

164 ¶ Et ad hoc quoq; facit,quod è diuerso considerāda est vxoris nobilitas,ad id scilicet,vt minor,aut certè nulla dos marito constituatur, tanquam nobilitas vxoris pro dote sit, imò vt vir ipse dotem vxori etiam constante matrimonio possit constituere, vt latè suprà diximus. Sicuti etiam non dissimiliter forma vxoris pro dote est. Nā vt scribit Apuleius libro 2.de Magia,virgo formosa,& si sit oppido pauper,abunde tamen est dotata. Quod exemplo comprobatū videmus apud Homerum libro 13.Iliad.referentem Othryoneum Cabesorum Regem spopōdisse Priamo se hostes à Troia effugaturum,ea lege,vt sibi daret in vxorem Cassandram eius filiam etiam indotatam, quoniam erat filiarum Priami formosissima.

Nobilitas vxoris pro dote est.

ἅπερ ὃ πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστω
Καασανδρέω ἀνάελπον, ὑπέσχετο μέγα ἔργον
ἐκ προίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν ὑίας ἀχαιῶν.

Habemus tamen tex.in l.quęro,ff.de iure doti.ex quo no.Bald.ibi,quòd nobiles mulieres indigent maiori dote,quàm ignobiles,quod nos alibi ad aliud diximus.Et bene facit tex.in l.si filiæ,in verbo, ex dignitate. ff.de legat.3.quod intellige,dicit Bald.vbi suprà, si nuberet pari, alias secus,per l.3.C. de dot.promis.

165 ¶ NOBILES SVNT immunes à muneribus publicis. l.præcipimus,& l.Senatorū,& l.quoniam. C.de dignitatibus,lib.12.& l.non tantum.§.Ilienſibus.ff.de excu.tut.ex quo no.Bald.ibi nobilitatem tribuere immunitatem,& l.3.§.j.ff.de mun.& hon.&voluit Lucas Pen.in l.mulieres,col.pen.ver.36. eo.tit.Sed aduerte,quòd Lucas loquitur de nobilibus ex dignitate, prout etiam loquuntur d.ll.primę loquentes de Senatoribus,& l.postrema loquitur de militibus qui castris operā dant.Nam quod ad nobiles genere spectat,videtur quòd non excusentur à muneribus,neque personalibus,neq; realibus.Ab illis quidem,per text.in §.audient quoque,vers.si qua verò,ibi, conuenit enim vnunquenque nobilium,in authent.de defen.ciui.& in d.l.3.§.1.si solerter inspiciatur. Nam posteaquam dixit, quod milites excusantur à mun.personalibus.de illis enim loquitur ille text.vt dicit glos.Subiungit, Cæteri autem priuati, id est, non militantes, quamuis militum sint cognati, legibus patriæ suæ, & prouinciæ obedire debent.& illum text.no.Sal.ibi contra nobiles.Ab istis quidem per tex.in l.munerum.§.patrimonialium autem,ver.ab huiusmodi muneribus,vbi hoc expresse no.Bar.ff.de mun. & hon.& in l.rescripto.§.vlt.vbi & vtrunq; voluit Sal.in sua repe.col.antepe.ff.eo. Et vtrunq; etiam voluit Alb.in suo tract.de mun.& hon.quem posuit super d.tit.char.pe.ver.sed quæro nunquid nobiles excusantur,& in l.& qui origine,in prin.eo.tit.vbi loquitur generaliter.& sequitur Christo.Nicel.in trac.eiusdem tit.char.15.ver.an autem nobiles excusentur à muneribus,& Pe.An.in suo quoque tract.munerum,char.19.ver.iuxta hoc quæro,nunquid nobiles.Iac.à sancto Geor.in l.1.§.pro secundo.C.de cadu.tol.vbi admonet esse notandum, quia sæpe contingit in practica.& Steph. Bertr. cons 123.ponitur in facto,col.1.lib.1.& latius con.141.Christi,& c.visis duobus,col.j.eod.lib.1. & con. 207.pro responsione,col.1.eod.lib.1.& Fran.Ripa.libro.1.respon.c.21.nobiles,& lib.2 respon.ca.4.si supremus dominus, col.3.vers.videndum ergo restat.& iterum.c.26.videtur respondendum,col.4. vbi loquitur de patrimonialibus tantum.

Nobiles anſint immunes à publicis muneribus.

166 ¶ Quinetiam Lucas ipse in l.vlt.col.2.C.de fund.limit.lib.11.dicit quod nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis,ratione eorum bonorum,pro quibus seruitia non præstant regi:pro aliis verò nequaquam, vt dicit probari,primum quidem in l.1.C.de offi.præfec.Aug.& in l.vlt.§.ab huiusmodi.ff.de mun.& hon.Secundum,per tex.in d.l.vlt.in qua hoc scribit,& in l.2. C.de colla.fund.patri.lib.12.Et hoc quoq; postremum tenet An.Iser.in c.1 in verbis,& plaustrorum & nauium præstationes,& ibi post eum Alua.& Car.Alex.in eisdem verbis, titu.quæ sint regalia, vbi & huius rei rationem adscribit.& ipse quoq; Lucas in d.l.vlt.col.5.quia nobiles pro huiusmodi rebus seruiunt personaliter principi,aut domino in expeditionibus,per §.firmiter,tit.de prohi.feud.ali.per Fede. Ideo non debēt duplici onere grauari,per legem,nauis onustæ.§.cum autem.ff.ad l.Rho.de iac.Nec hoc admittendum,vt & paulo post subiungit Lucas,quod ideo non contribuant,quia sunt nobiles,nulla enim l.hoc cauetur.Idem in effectu tradit Iac.à sancto Geor.in tract.de homagio,col.pen.

Nobiles in collectis tenentur cōtribuere pro bonis non seruilibus,nō pro cæteris.

167 ¶ Sed hæc duobus modis intelligenda sunt, Primò in nobilibus nullam habentibus iurisdictionem in loco in quo habitant.tunc enim haud dubie debent contribuere cum cæteris habitantibus,cum ipsi sint subditi eius loci, vt cæteri ignobiles. Quòd si habeant omnimodam iurisdictionem in eo loco, tunc non subiiciuntur vniuersitati eius loci, nec vniuersitas in eos iurisdictionem habet, sed ipsi potius in vniuersitatem.Ideo ab ea imponi non possunt,vt etiam videmus forenses & ecclesias imponi non posse ad munia personalia, aut mixta, cum ipsi subditi non sint.l. rescripto.§.vlti. ff.de mun.& hon.Ad realia autem debent nobiles, quantamcunque iurisdictionem habeant, contribuere, vti etiam princeps, & ecclesia contribuit de iure communi.l. ad instructionem.C.de sacrosan. eccles.& l.absit. C. de priu. do.aug.lib.11.Hæc Nicel.vbi supra.& Bertan.d.cons. 141.lib.1.& d.cons.

Quid in nobilibus habentibus in loco omnimodam iurisdictionem.

BIU Cujas

207.cod.libro 1.Quibus addes quod ad reparationes castrorum & murorum ciuitatis haud dubiè tenentur,& nobiles,& clerici,præsertim si immineat necessitas,vt videre licet apud Guid.Pap.deci. Delphi.7.habentes,& iterum deci.78.an ecclesiam,vbi alios allegat.& Bened.in repe.c.Raynutius, in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,nu. 1030.An autem in aliis teneantur contribuere tempore necessitatis dicam postea.

168 *Nobiles immunes à talliis sine delectu bonorum in Francia.*

¶ Secundo intellige.nisi alia esset in his omnibus consuetudo contribuendi, vel non contribuendi. Ea enim obseruanda est,vt dicit Iac.à S.Georg.quo loco nuper citauimus.Et certè Masuer.vir multæ eruditionis & experientiæ apud Gallos,in tit.de talliis.§.item illi qui sunt,scribit apud ipsos Gallos,nobiles nobiliter viuentes esse immunes à talliis,nulla distinctione facta bonorum allodialium, & feudalium.& idem tenet Guid.Pap.deci.384.sed quid de nobilibus, vbi & hoc dicit procedere etiam in rebus aliàs subiectis huiusmodi subsidiis,quas à plebeiis scilicet recenter acquisiuerunt,vt videlicet etiam pro illis non teneantur contribuere in subsidiis.Sed & idē Guid.decis.387.sed quid si nobilis, plus dicit, quòd si nobilis tribus aut quatuor annis soluerit huiusmodi subsidia, non per hoc compellendus est soluere in futurum, per l.presbyteros, la 2.in fi. C.de epi.& cler.& l.voluntariæ.ff.de excu.tut.Et idem voluit con.217.omissa facti narratione,in fi.vbi dicitur requiri 40.annos,vt in futurum cogi possit per c.accedentibus,extra de priuil.& vtrunque sequitur Alb.Brunus consi.103.casus iste,col.2.

169 *Quid autem in necessitate belli.*

¶Hæc extende,vt etiam tempore necessitatis belli non teneantur nobiles ratione bonorum feudalium,pro quibus personaliter seruiunt,contribuere in subsidiis pecuniariis,per id quod consuluit Io. An.cons.7.visis & ponderatis his quæ narrantur in themate, col.3.vbi dicit quod vasallus non tenetur tēpore belli subuenire domino, de pecunia,per tex.in c.licet vasallus, in 2.respon.tit.si de feu. fuer.contr.inter do.& agna.Quod tamen limitat,nisi esset magna quædam necessitas,siue imminēs periculum,& vasallus sit diues.Nam tum teneretur,vt dicit concludi per Iac. Ardizo.in sua summa feudorum,tit.quo negl.feud.perdat.§.item quæritur,ver.item quæro. refert & sequitur Ias.in l.si ex toto,in prin.col.pe.in fi.ff.de leg.j,Pro quo bene facit,quod voluit Dy.ibi,quē sequuntur Bald.Pau. Cast.in lec.Bon.Raph.& Alex.quòd immunis ex priuilegio à collectis,tamen non excusatur ab iis quæ imponuntur propter necessitatem belli,per tex.ibi,& in l.1.C.nem.lic.se in emp.per excu.libro 10.vbi tolluntur omnia priuilegia,cùm necessitas vrget,& per alia quædā iura quæ allegant.Et hoc quoque voluit Dynus in d.l.si ex toto,in prin.& sequitur Io.An.in addi.Spec.tit.de censib.§.nunc dicendum,vers.est sciendum.Bal.in l.iubemus nullam,per illum tex.C.de sacro.eccl.Anto.in c.peruenit,de immunit.eccles. Sed quia hoc postremum multos habet contradictores:ideo quisquis volet plenius scire omnium sententiam,legat Alex.Fran.Are.& Ias.in d.l.si ex toto.

Quid in imminenti periculo.

170 *Ignobiles non tenentur cōtribuere in subsidijs ratione bonorum feudalium.*

¶ Ex iis liquet,quod etiam ignobiles non tenentur contribuere in subsidiis,ratione bonorum feudalium,pro quibus tenentur seruire principi in expeditionibus.Nam si ita res est,quod nobiles non tenentur pro huiusmodi rebus feudalibus contribuere in subsidiis,non ea ratione quod sunt nobiles,vt diximus,& plenè liquet ex iam dictis,sed ob id solùm quia tenentur seruire domino,ne videlicet duplici onere grauentur: Consequens est,vt etiam ignobiles, quibus ratione bonorum feudalium eadem necessitas ingruit seruiendi principi in expeditionibus,non teneantur contribuere in subsidiis,ne duplici onere grauentur.Et hoc expresse tenuit Bar. Chasse.con.64.viso processu,col. 2.vers.ad primum.

171 *An ignobilis soluat collectā pro rebus acquisitis à nobili.*

¶ Et hoc optimè probat,quod authoritate Vber.Bob.decidit Io.An.in addi.Spec.d.tit.de censib.loco suprà alleg.de rustico,qui emit à milite possessiones, de quibus nunquam fuerat soluta collecta: An videlicet teneatur pro illis soluere collectam.Et distinguit,an miles nō soluebat collectam,quia erat nobilis,an verò quia res non erat obnoxia collectæ:vt primo casu teneatur rusticus soluere,secundo non teneatur.Nam personis data immunitas,cum persona extinguitur:rebus, nunquam extinguitur,l.ætatem.§.rebus.ff.de censib.cum multis iuribus ibi allegatis.Cum igitur ea sit rerū feudalium natura,vt quia sunt obnoxiæ seruitio personali ipsius vasalli,nō etiam cōllectis pecuniariis: Certè in quancunque manum peruenerint, manet eadem immunitas, manente etiam ratione eadem immunitatis. Cæterùm apud antiquos Psollis tributi genus erat, quod nobilissimi quique ciuitatis pendebant,vti secundum habitationes fuerant comprehensi:vt nobilitas quæ ad bonam fortunam illos perducere debuerat,hoc incommodi secum afferret,vt scribit Græcus legum innominatus interpres,& ex eo Alciatus in tres posteriores libros C.in prin.

172 *Nobilitas facit vt concedatur immunitas.*

¶ Sed vt ad nobiles redeamus,licet non sint immunes à muneribus personalibus & realibus,ex multorum sententia,vt dictum est supra nu.157.nobiles sunt immunes:tamen propter nobilitatē quandoque tribuitur immunitas,per tex.in l.non tantum.§.Ilienſibus,ibi,propter inclytam nobilitatem. ff.de excus.tut.vbi & Bald.& Nicol.Neapo in lec.Bar.no. per illum tex.quòd propter nobilitatem aliquando conceditur immunitas, & ad hoc quoque illum text.ponderat ipse Bald.cons.363.quæritur an si per officiales,col.vlt.lib.1.& commendat Cepol.in d.tract.suprà sæpius allegato, de imper. mil.delig.in materia nobilitatis.in 36.priuilegio.

173 *Matrimonium non consistit inter nobilem*

¶ NOBILITATI adeo leges censuerunt esse deferendum, vt consistere ex illarum constitutionibus non possit matrimonium inter nobilem, & turpem quampiam & infamem personam, per text.in l.lege Iulia ff.de rit.nupt.quem ita intelligit glo.in l.vlti.in verbo personam,loquens expressè de nobili,altero autem turpi meretricatore,& similibus.C.de sponsa.quam gloss.ad hoc ponderat,

& dicit

& dicit no.Cepol.in d.tract.in 41. priuileg.nobilitatis. Tamen de hoc ego multùm dubito. Nam ea l. lege Iulia, loquitur tantùm de Senatore Senatoríísque liberis, quibus interdicit matrimonium cum libertina,aut ea cuius pater matérve artem ludicram fecerit. Nec loquitur de cæteris nobilibus,aut in alia dignitate constitutis.Imò alia lege cauetur,licere omnibus ingenuis, præter Senatores eorúmque liberos, libertinam vxorem habere,per text.in l.lege Pap.ff.eo.de rit.nupt.propterea ea gloss.videtur non esse vera. *& turpem personam.*

174 ¶ Illud minimè dubium est,de iure canonico non impediri matrimonium, ex huiusmodi differentiis nobilitatis & ignobilitatis,quando & si nobilis contrahit matrimonium cum ignobili,quem errore ductus,vel ducta putabat nobilem:is error nec impedit,nec dirimit matrimonium, vti nec cæteri errores qualitatis,vt plenè no.29.q.j.per totum,& in c.proposuit,de coniug.ser. Et nuncupatim in hoc errore nobilitatis, vel ignobilitatis,tenuit Host.in summa de matrimo. §. qualiter impediatur,versic.primò ergo occurrit.& And.Iser.in c.1.§.persona verò, statim post princ.tit. per quos fiat inue.& è Theologis Ang.Cla.in summa,in verbo, matrimonium, le/2.in 4. impedimento, num.2. & omnes vbique. *Error qualitatis nobilis, nec impedit, nec dirimit matrimonium.*

175 ¶ Scio & illud ex legibus decemuiralibus, quas & nos 12. Tabularum vocamus,sancitum fuisse, ne connubium Patribus cum plebe esset, id est,ne consisteret matrimonium inter Patricios,qui soli nobiles erant, & plebeios:tanquam id nobilitatem pollueret, vt refert Dionysius Halicarnasseus lib. originum Romanarum decimo, in fi. & Liuius statim in initio lib.4. ab vrbe condita. quo in loco etiam videbis maxima contentione Patrum & plebis tandem legem fuisse promulgatam, vt essent omnium promiscua connubia.Turpe autem semper habitum fuit,si qua nobilis fœmina viro ignobili nubebat,vt satis ostendit illud Mart.lib.5.epi.17.in Gelliam, *Apud antiquos Rom.non consistebat matrimonium inter Patricios & plebeios.*

Dum proauos atauósque refers, & nomina magna,
Dum tibi noster Eques sordida conditio est:
Dum te posse negas,nisi lato Gellia clauo
Nubere,nupsisti Gellia cistifero.

Quod nos alibi ad aliud retulimus.

176 ¶ Ex quibus plerisque videri posset, mulierem nobilem,quæ nupsit ignobili,nupsisse indigno, vt etiam videtur voluisse Alex.cons.209.ponderatis,col.j.lib.6. Quoniam indignus,siue indigna hoc casu dicitur,cui sine dedecore,considerata qualitate natalium vtriusque, nubere non potest, vt per l.3.§.si filius emancipatus,le j.ff.de bon.pos.contra tab.voluerunt Iac.Are.& Bart.in l.si rogatus.ff.de manu.vind.vbi & in id citant l.tam dementis.C.de epi.aud.idem Bar.in l.libertum.C.de nupt.& in l.si furiosi,eo.tit.& in l.cum ita legatum.ff.de cond.& demonst.vbi & ipse allegat l.si filia, & auth. ibi positam.C.de inof.testa.Ex quo illud sequitur,vt pater huiusmodi filiam dotare non teneatur, quæ scilicet huic indigno nupserit,ex gl.in c.de raptoribus,& ibi Archi.36.q.1.Bal.in l.j. col.3.versic.sed si nupsit.ff.sol.mat.Ant.in c.accedens,col.2.versic.quærit gl.de procu.Imò vero possit eam aut filium, qui idem fecit, exhæredare,per d.§.si filius emancipatus, & voluit Bartol. in d.l.libertum,& Bald. in l.si pater, quæ est 2.versic.& ideo C.de sponsa.& in l.nec filium.C. de nupt. & Per. Anc. in c.1.in in fi.de despon.impub. *Pater non tenetur dotare filiam quæ indigno nupsit.*

177 ¶ Sed hoc tamen si verum est, intelligi debet, nisi forte mulier nobilis quidem illa,sed pauper nupserit ignobili,sed diuiti,aut è contrario.Nam diuitiæ vnius compensantur cum nobilitate alterius, ex sententia Specul.in alio casu loquentis,in tit.de test.§.1.versic.sed quid si vir & vxor.& Bald. in c. super eo,le.2.in fi.de testib.& Alex.in hoc nostro casu expressim loquentis d.consil.209.col.2.vers. præterea paritas.Ad quod bene facit, vt etiam hic dicit,quòd not.glos. & doct.in l.si voluntate. C. de dotis promis.De quo diximus suprà c.18.nu.19. hinc fit primum. Facit item quod & nos scripsimus suprà c.3.nu.20.& propterea. *Quid si nobilis pauper mulier uiro ignobili & diuiti nupserit.*

178 ¶ Illud autem hic non intempestiuè quæri potest:Si nobilis vir ex ignobili cõcubina susceperit liberos,vel è contrario,& postea contrahant matrimonium:An filij illi ante matrimoniũ nati legitimentur?Id quod nos satis tractauimus suprà huius tractationis c.15.versic.22.cuius exordium est, sed hic quæri potest, & seq.vbi tu videre poteris,ne hic iterum repetam. *An ex matrimonio contracto inter nobilem & ignobilem legitimentur liberi.*

179 ¶ IS HONOR solet fieri nobilibus,vt dum homagium & iuramentum fidelitatis præstant,ad osculum principis recipiantur,non etiam cæteri,etiam si habeant feudum nobile.vt retulit Spec.qui hoc dicit obseruari in regno Francię,in tit.de feud.§.quoniam,in vl.char.versic.porrò in regno Francię. Sed de hac re latius dixi in consuetudinibus Pictonum tit.9. §.5.in gl.j. vbi videre poteris. *Nobiles iuramentum fidelitatis præstantes admittũtur ad osculũ principis.*

180 ¶ INSTRVMENTA communia nobili & plebeio apud nobilem potius sunt deponenda, per text. in l.vlt.ibi,& amplioris honoris inferiori.ff.de fid.instr.Et ita per illum text.expressim voluit Lucas Pen.in l.mulieres,col.6.vers.26.instrumenta.C.de dign.lib.12. & in l.2.col.pen.versic. & sicut nobiliores.C.de exact.& exec.eo.lib.12. Quod intellige,etiamsi alter sit antiquior,vt ex eo patet quod dicit Dom.in c.Isidorus,in fi.episcopum posteriorem nobilem præferendum priori ignobili, & sequitur Bart.consil.57.præclarè scribitur,in fi.lib.2.Sed tu de hoc vide quę dicam infrà,nu.vlt.verum non adeò.& in 2.parte huius operis,qua tractamus de iure Primigeniorum in præfatione,num.124. sed & hoc ita secundo intelligitur & seq. *Instrumenta cõmunia apud nobilem deponenda.*

181 ¶ DEBET PRINCEPS nobiles sibi comites potius asciscere,& suo lateri adiungere,quàm ignobiles,per text.in l.omnium,circa princip.in illis verbis,inter tot nobiles.C.de testa.vbi ex eo not. Bal.

BIU Cujas

Ang.Rap.Fran.Are.Philip.Corn.& Iaſ.quod vbi eſt princeps,ibi eſt,& præſumitur eſſe copia nobilium.Sed & eo text.not.Cepol.in d.tract.de imper.mil.delig.in 37.priuilegio nobilitatis,quod ad latus principum debent ſtare nobiles viri, & non plebeij. Refertque Ant.Scalam ea potiſsimum ratione fuiſſe dominio Veronæ eiectum, quod populares, & infimæ ſortis homines circa ſe,& in ſua curia ſemper tenebat,ſpretis nobilibus.

182 ¶ Si creditores pari numero,alij conſentiant remittere partem debiti,aut in tempus differre ſolutionem,alij diſſentiant: Nobilium conſenſus aut diſſenſus plebeiorum præferendus eſt, vt nuncupatim voluit Luc.Pen.in d.l.mulieres,col.6.verſ.22.præferuntur.C.de dign.li.12.per text.in l.maiorem,ibi authoritatem eius ſequetur Prætor,qui dignitate inter eos præcellit.ff.de pactis.

183 *Captiuus nobiliori parere debet.* ¶ Si in bello quis à pluribus ſimul captus eſt, ab eiſque ſub fide redeundi domum mittitur, tandémque ab omnibus ſimul reuocatur: Tenetur ipſe captiuus primum nobiliori parere,vt nuncupatim definiuit Ang.in ſua bella diſputatione,incip.renouata guerra,col.ſexta, verſic. adhuc dubitandum occurrit,per multa iura ibi per eum allegata.

184 *Plebeius non poteſt aduerſus nobilem actione experiri.* ¶ Non potest plebeius aduerſus nobilem de dolo,aut alia famoſa agere,per text.in l.non debet.ff.de dolo,cum dicitur,Sed nec humili aduerſus eum,qui dignitate excellit, debet dari, vt puta plebeio aduerſus conſularem receptæ authoritatis. Ex quibus verbis planè colligitur,non id obtinere in omnibus nobilibus, ſed in his tantum qui longo interuallo præcellunt. Id quod etiam annotauit Lucas Pen. id ponens inter prærogatiuas nobilitatis, in l. mulieres, col.4.verſic. non agit. C.de dig.lib.12.

185 *Nobilium teſtamenta an præteritione liberorum rumpantur.* ¶ Nobilivm testamenta non rumpuntur per præteritionem liberorum, ita allegatur à quibuſdam voluiſſe Pan.in c.quia nos,de teſta.qui tamen nullam omnino nobilium mentionem facit,ſed de militibus,& clericis tantum loquitur,quorum teſtamẽta ex præteritione liberorum non rumpuntur,per allegata ibi per eum. Super quo non latius immorandum duximus, præſertim cum nec militia,nec clericatus homines nobilitent,vt ſuprà oſtendimus c.8.& ſeq.

186 *An papa poſſit permittere nobili monacho ut uxorem ducat.* ¶ Propter nobilitatem poteſt papa permittere monacho vxorem ad tempus ducere, videlicet vſque ad procreationem ſobolis,ne ſtirps nobilis ſine prole deficiat.Ita nuncupatim voluit Bal.loquens ſimpliciter de nobili,in l.ſi tibi filius. ff. de adopt. Cui ſententiæ vix poſſem accedere. Nam quod periculum,ſi diuis placet,futurum eſt,ſi ſtirps ſiue progenies cuiuſpiam ſimplicis nobilis pereat? At in filiis Regum & Principum, vbi ſubeſſet magnum quoppiam periculum, concedunt omnes id fieri poſſe,videlicet Inn.in c.cum ad monaſterium,in verbo, licentiam, & ibi Pan. qui & alios antiquiores citat,col.pe.de ſtat.mona.Io.And.in c.actus legitimi,& iterum in c.ſemel Deo, de reg.iur.lib.6.in Mercur.Ipſe Bal.in l.ſi paterfamiliâs,in 3.lec.in §.in arrogationibus.ff.de adopt.Pet. Anc.in repe.c.1.col.5.verſ.vlterius quæro, de conſtit.& conſ.339. parum dubitationis, Imol.in cle.1. col.vlt.verſ.ſed quærit,Guil.de conſan.& affin.Maria.Soc.conſ.13.præſens conſultatio, col.4. verſic. octauo probatur, & conſil.28.circa primum, col.4.verſic.quarto principaliter.Iaſ.in l.ſi arrogator, col.2.verſic.item attende.ff.de adopt.& Catel.Cota.memor.filius vnicus,& memor.Papa poteſt.

187 *Nobilium citatio an in ſcriptis fieri debeat.* ¶ Nobiles cum citantur,debet citatio fieri in ſcriptis.l.quoties,ad fi.C. de dign. lib.12.quem ad hoc expendit,& citat Guid.Pap.ſing.82.citatio,verſic.pen. Et idem tamen non obſcure videtur ſenſiſſe Fel.in cap.paſtoralis,in prin.de offic.deleg.dum tractans de priuilegiis nobilitatis eum text. citat.& in c.cum quidam,col.3.verſic.& ad huiuſmodi,de iureiur.Sed id non obſeruatur in Gallia:ſcio tamen frequenter fieri, ob id quod huiuſmodi nobiles non ſoleant ſeſe viatoribus exhibere, nec illos intra domus penetralia admittere.Ideo neceſſe eſt,vt ad domum ſcriptis citẽtur.Ille autem text. d.l.quoties,nuncupatim loquitur de viris illuſtribus,quibus id priuilegium conceditur, ne ſine ſcriptis conueniri poſsint,nec in ciuili,nec in criminali.Ex quo Bart.ibi not.Clariſsimos viros non niſi per ſcripturam citari poſſe,quod & ex eo quoque expendit Ro.in repe.l.ſi verò.9.de viro,in 5.fal.in princip.ff.ſol.matrimo.

188 *Nobiles pretioſius ueſturi debent.* ¶ Nobiles & eorum vxores debent preciosioribus veſtibus & ornamentis indui, quàm ignobiles,vt ſatis videtur voluiſſe Alber. in l.2.C.quæ res vend. non poſ. exclamans aduerſus populares diuites,qui ſe & vxores in veſtibus æquant nobilibus, per eum tex.& alios quos inibi citat. quod & non obſcurè voluit Zenzeli. in extrauag.execrabilis,verſ.vnde inter cætera,in verbo,qui mendicãt, per multa etiam ibi allegata.& Lucas Pen. in l.mulieres,col.pen,verſ.28.C.de dig. lib.12. Et ex hoc fit,vt ſi nobilis vili veſte ob inopiam indutus,verecundia eſt præpeditus domo egredi, vt ſuis rebus ſupereſſet,reſtituetur in integrum,veluti iuſte impeditus aduerſus temporis lapſum,vt voluit Nicol. Neapol.in l.in eadem.ff.ex quib.cauſ.maior.per eum text.in illis verbis, qui ita alligati ſunt,vt ſine dedecore in publico apparere non poſsint. Et id ſequitur Geral.à Petra. ſing. 82. quæ ſunt contra. Apud Indos nemo niſi nobilis Byſſum induere poterat, vt tradit Philoſtratus in vita Apollonij lib. 2.Et huc faciunt quæ ſcripſimus ſuprà, hoc eodem cap.num.48.ſed circa hoc. & quæ dicemus infrà cap.37.num.160.incip.ſuprà ſæpe locuti.

189 *Nobiles non poſsidẽtes immobilia non ſatisdant.* ¶ Licet aliàs ij qui non poſsident immobilia,ſatisdare debeant.l.ſciendum.ff.qui ſatisd.cog.& §. hodie,Inſtit. de ſatisdat. Tamen nobiles ad id non coguntur, quamuis immobilia non poſsideant, ſed eorum cautioni iuratoriæ committitur,non ſolum in ciuilibus,ſed & in criminalibus, per l.quoties,& ibi Bart.& Io.Plat.C.de dign.lib.12. Sed ea l.loquitur in illuſtribus, vt & hoc intelligas, non procedere in omnibus nobilibus.

¶ Nobiles

190 ¶ NOBILES possunt homines suos propria authoritate capere, & plagis mediocribus castigare, si verum dicit Bal. in auth. adhæc, in fin. C. de lati. liber. tol. & sequitur Alex. in addi. eiusdem, in l. j. C de emend. prop. Et certè hodie nostri nobiles strenuam dant operam, ne id ius suum, si quod sit, non vtendo amittant: vt qui non homines tantum suos, sed & non suos non plagis mediocribus afficiũt, sed atrocibus, inhumanis, crudelibus, si non continuo quàm illis quicquam præceperint, id perfecerint. Nostris autem moribus nulli nobili id licet, nisi iurisdictionem habeat, idque faciat authoritate iustitiæ, vt loquimur.

Nobiles possunt suos homines capere & castigare.

191 ¶ POSTREMO possumus illud in vniuersum dicere, in iis omnibus esse nobilitati deferendum, in quibus dignitatis habendam esse rationem leges statuerunt. Nam etsi non omnis dignitas est nobilitas, vt clarè docuimus suprà c. 8. nu. 4. attende. Est tamen nobilitas quædam dignitas, ex sententia Bart. & Io. Plat. in d. l. 1. C. de dign. lib. 12. & omnium qui de nobilitate scripserunt. Propterea sunt nobiles plebeiis & superiores, & digniores, vt constat ex multis quæ suprà diximus, & nuncupatim asserit Specul. tit. de rescrip. præsen. §. ratione autem causſæ, circa princ. versic. sed quæ sunt personæ, & Cepol. in 41. priuilegio nobilitatis, & est bonus text. in c. super eo, le 2. de testib. & in l. viduæ, ibi, pares genere. C. de nupt.

Nobilibus in omnibus deferendũ in quib. dignitati defertur.

192 ¶ Quanquam etiam potest dici in his quoque esse deferendum plebeiis honestis & diuitibus, ex eo quod scribit Bar. in l. capitalium. §. ferui, per illum text. ff. de pœn. quod quemadmodum ex consuetudine nobiles non suspenduntur, nec patiuntur huiusmodi viles pœnas: ita nec populares diuites & honestiores. sequitur Panor. in c. pastoralis, in princ. in vlt. no. de offi. deleg. & Cepol. in 5. priuilegio nobilitatis. Id quod potes addere ad ea quæ diximus suprà, nu. 104. nobiles vt alij, & seq. vbi tractauimus de discrimine pœnarum nobilium, & ignobilium.

Plebeij diuites & honesti nobilium pœna puniuntur.

193 ¶ Et vt generalius hoc caput concludam, in omnibus fauendum est in dubio, ac cæteris per omnia paribus, magis quidem nobilibus, quàm cæteris. Nam vt scribit Cicero in oratione pro P. Sextio, Omnes boni semper nobilitati fauemus: & quia vtile est Reipub. nobiles esse homines, dignos maioribus suis: & quia valet apud nos clarorum hominum senex de Rep. meritorum etiam memoria. Et paulo ante, nobilitatem blandam conciliatriculam appellauerat: quòd videlicet blande sibi homines conciliet, prouocétque ad sui fauorem. De quo & tu vide infrà c. 37. num. 80. incip. nobilitas ex his est.

In omnibus magis fauendum nobilibus.

194 ¶ Verùm non adeo deferendum nobilitati, vbi de honoribus & huiusmodi cæteris agitur, quin potior sit ætatis prærogatiua, quàm nobilitatis, ex sententia Inn. in c. statuimus, de mai. & obed. quem ita nuncupatim refert & sequitur, & dicit no. Phil. Dec. in c. clerici, col. 2. vers. & ista conclusio procedit, de iud. Inno. autem nominatim non loquitur de nobilitate, sed de honore & dignitate, vt scilicet illius prerogatiuę præferatur temporis prærogatiua, & illum sequuntur Io. An. Ant. Imo. Dom. Pan. & recentiores, in d. c. statuimus. & Imo. in c. vlt. de consti. Sed tu hic vide quæ diximus suprà hoc eo. c. nu. 52. & bene facit, ad fi. & iterum, nu. 174. instrumenta communia, & dicam etiam, in 2. parte huius operis, in præfatione, sed hoc ita intelligitur.

Ætatis potior causa quàm nobilitatis.

195 ¶ Neque item ita nobilitati deferendum est, vt ob eam discedamus à regulis iuris communis, nisi quantum id legibus sit permissum: quod vel satis probatur ex l. imperfecto. C. de testam. vbi nobilitas instituti hæredis non facit vt ex testamento imperfecto adire possit, etiam si is imperator sit. quod ex eo annotauit Ias. in princ. Id nanque generale est vt quæ alias sunt multum priuilegiata, tamen in his tantum causis vel casibus sunt priuilegiata, quę expressa in iure sunt, vt latè docuimus in nostris Retractibus tit. 1. §. 1. gl. 14. nu. 96. ego verò, & seq.

Nobilitatis commendatio. CAP. XXI.

Nobilitatis cõmendatio ex sacris literis.

1 NEC MIRARI quis debet, si nostris iuribus, Cæsareis scilicet & Pontificiis, in tam multis nobilitati defertur, cum & iure diuino & sacris literis ea multum commendetur, laudique & honori adscribatur, & contrà ignobilitas vituperio & contemptui, vt facile constat ex eo quod scribitur Nu. 1. Nobilissimi principes multitudinis, &c. Et c. 22. Rursum ille multo plures & nobiliores, quàm ante miserat, misit. Et c. 25. Mulier Madianitis filia Sur principis nobilissimi Madianitarum. & Deut. 1. Tuli de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, quod supra ad aliud citauimus. Et 1. Reg. c. 2. Nunc autem dicit dominus, Absit hoc à me, sed quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Quibus verbis nihil aliud significatur, quàm eos fore nobiles, qui Deum honorauerint: contrà ignobiles, qui illum contempserint. Et eiusdem lib. c. 9. inter præconia Samuelis prophetæ nobilitas commemoratur. Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. Et 2. Reg. c. 23. de Abisai, Ipse est qui leuauit hastam suam contra trecentos, quos interfecit nominatus in tribus, & inter tres nobilior. Et paulo post, Qui erant inter 30. nobiliores. Et Iob 14. Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget. Et c. 30. Filij stultorum, & ignobilium. Et Psal. 149. Nobiles eorum in manicis ferreis. Et Prouer. c. 22. Nec stabit ante nobiles. Et c. 31. vbi commẽdatur vir mulieris fortis ex titulo nobilitatis. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum Senatoribus terræ. Et Eccles. 10. Beata terra cuius rex nobilis est, quod & suprà ad aliud quoque citauimus. Et Sapien. 4. in princip. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius. quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. Illa enim verba, cum claritate, & illa, nota est, &c. significant nobilitatem, vt

latè

latè diximus & oſtendimus ſuprà c.2.Et eiuſdem lib.c. 8. Generoſitatem illius glorificat contubernium habens Dei.Et Eſaię 3.Tumultuabitur puer contra ſenem,& ignobilis contra nobilem.Quibus verbis planè oſtenditur,ordine inuerſo ignobilem nobili conuiciari,vt puerum ſeni.Et c.5.Nobiles eius interierunt fame.Et c.34.Nobiles eius non erunt ibi.Et Hiere.39. Et omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis.Et Baruch 6.eodémque vlt.ex epiſt.eiuſdem Hieremiæ,Sine pedibus in humeris portantur,oſtendentes ignobilitatem ſuam hominibus. Et Ezech.22. Triumphabunt de te ſordida,nobilis,grandis interitu,&c.Et c.26.Et ſtatuæ tuæ nobiles in terram corruent.Et 1.Macha. 1.c.Vocauit pueros ſuos nobiles qui ſecum nutriti erant.Et c.2. Templum eius ſicut homo ignobilis.Iterúmque c.3.Et reliquit Lyſiam hominem nobilem de genere regali ſuper negotia regia.Et 2. Machab.6. Eleazarus cogitans ætatis ac ſenectutis ſuæ eminentiam, & ingenitæ nobilitatis caniciem.Et c.7.Miſit rex Nicanorem virum ex principibus ſuis nobilioribus.

2 *Ex nouo teſtamento.*

¶ Sed vis audire teſtimonia noui teſtamenti?Marc.15. Venit Ioſeph ab Arimathia nobilis Decurſo. Et Lucæ 19.Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum.Et prioris ad Corinthios c.1.Videte enim vocationem veſtram, fratres, quia non multi ſapientes, ſecundum carnem:non multi potentes,non multi nobiles.Sed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes:& infirma mundi elegit Deus,vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus,vt non glorietur omnis caro, &c. Et 4.c.Nos infirmi,vos autem fortes:vos nobiles,nos autem ignobiles.alij vertunt,Vos clari,nos obſcuri,quod non longè diſtat. Rurſúmque c.15. Seminatur in ignobilitate,ſurget in gloria.Et poſterioris ad eoſdem.c.6. In omnibus exhibeamus noſmetipſos,ſicut Dei miniſtros per gloriam & ignobilitatem:per infamiam,& bonam famam.Et eiuſdem c.11. Secundum ignobilitatem dico, quaſi nos infirmi fuerimus in hac parte. Et Actorum Apoſtolicorum c.17.vbi de his qui Theſſalonicæ,ad Pauli prædicationem cõuerſi ſunt ad Chriſtũ. Erat de gentilibus multitudo magna,& mulieres nobiles non paucæ.Et paulò poſt.Hi autem erant nobiliores eorum qui ſunt Theſſalonicæ.In quo tamen illud lectores monere volui,in multis ex locis prædictis, ἀτιμίαν, & ἄτιμοι Græcè legi, quæ vulgata editio vertit,& ignobilitatem & ignobiles, tametſi dictiones Græcæ propriè ſignificant,ignominiam,infamiam,dedecus, ignominioſum, infamem,vilem,abiectum:veluti interpres ſentiat eum ignobilem eſſe,qui ignominioſus,& infamis ſit.de quo nos poſtea dicemus.

3 *Nobilitas per gloriam intelligitur.*

¶ Sed antequam ad alia tranſeamus,illud annotare voluimus lector, quod ad nobilitatis commendationem pertinet,ipſam nobilitatem intelligi per gloriam,apertè conſtare ex 3.locis citatis in duobus præcedentibus nu.Primo cum ſcribitur 1.Regum 2. Quicunque honorificauerit me,glorificabo eum:qui autem contemnunt me,erunt ignobiles.Illic enim ignobilitas gloriæ opponitur.Secundo 1.ad Corinth. c.15.Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, qui locus eſt apertiſsimus. Tertio 2.ad Corinth.6.cum dicitur, per gloriam, & ignobilitatem. Hincque cum Euripides in Hecuba ita ſcripſiſſet,

Τὸ δ' ἀξίωμα, κ' ἂν κακῶς λέγῃς, σὸν
Πείσει. λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξόντων ἰὼν
Κ' ἐν τῷ δοκοῦντι, αὐχὸς ὁ πανὸν θέλει.

Id eſt,vt vertit Dorotheus Camillus:

Porro authoritas,& ſi malè dixeris,
Perſuadebit:oratio enim & ab ingloriis profecta,
Et à glorioſis,eadem,non idem valet.

Ennius autem apud Gellium lib.11.cap.4. pro ingloriis ignobiles vertit, veluti iidem ſint inglorij, & ignobiles.

Hæc tu & ſi peruerſe dices,facile Achiuos flexeris.
Nam cum opulenti loquuntur pariter, atque ignobiles,
Eadem dicta,eadémque oratio æqua,non æquè valet.

Nam quod pro glorioſis opulentos vertit,ad eam ſententiam ſpectat, quæ opulentiam & nobilitatem eandem eſſe dicebat, de quo nos diximus c.3.Ad idem Gellius pro ingloriis, inexiſtimatos:& pro glorioſis,exiſtimatos vertit,quod non longè abeſt. Nam inglorij & ignobiles inexiſtimati ſunt: glorioſi & nobiles,exiſtimati.Porrò Tullius vtroſque ſimul iunxit lib.3. Tuſculanarum quæſtionũ, Quòd inglorius & ignobilis ſit ad ſupremum diem peruenturus.Vt è diuerſo idem lib. 2. Officiorum,M.Lucius Craſſus ſibi peperit maximam laudem ex illa accuſatione nobili & glorioſa.Et hinc D.Hieronymus in prologo Sophiæ prophetę,glorioſam pro nobili poſuit,cum dicit, Glorioſa maiorum ſuorum ſtirpe generatus eſt.Sed & ipſe Cicero ita gloriam definiuit, vt eandem cum nobilitate eſſe arbitrari quis poſsit in oratione pro M. Marcello, Gloria eſt illuſtris & peruagata multorum & magnorum vel in ſuos ciues,vel in patriam,vel in omne genus hominum fama meritorum. Hæc enim nobilitati conueniunt,vt patet ex his quæ ſuprà diximus in 2.c.Idem autem Cicero in 3. Philippica,vocat nobilitatem generis glorioſam.Et his quoque concinit ϕ Græcis ἀκλεὴς & ἀκλὴης inglorius dicitur,ἀκλεῶς ſine gloria,quod idem eſt:ἀκλεὸς ignotus,ἀκλέη ignobilitas. Et quod apud eoſdem κλυὸς nobilem ſignificat,vt dicemus paulò poſt num.9.& glorioſum, vt ſcribit Seruius in lib.6.Aeneid.enarrans eum locum,

En huius nate auſpiciis illa inclyta Roma
Imperium terris.

¶ Sed

4 ¶ Sed vt redeamus, qui vitas sanctorum virorum & fœminarum descripserunt, & cantiones nostras ecclesiasticas ædiderunt, eo nomine plurimos commendarunt, quòd videlicet nobili genere orti essent. Et inter cæteros Gregorium Nazianzenum, & Basilium, quos Eusebius Cæsariensis lib. Historiæ Ecclesiasticæ 11. c. 9. nobiles fuisse tradit, Hieronymum, Ambrosium, Clementem, Nicolaum, Vincentium, Bernardum, Alexium, Aegidium, & ex fœminis Paulam, Catharinam, Luciam, Anastasiam, Agatham, Barbaram. *Sancti à nobilitate laudati.*

5 ¶ D. autem Lucas statim in ingressu sui Euangelij, maiorum nobilitatem diui Ioannis prædicat, vt etiam illic annotat Ambrosius. Quoniam, vt ipse posteà subdit, plena est laudatio, quæ genus, mores, officium, factum, iudicium comprehendit. D. quoque Hieron. tantum detulit nobilitati generis, vt in epitaphio Paulæ, de qua nuper locuti sumus, generositatem primo loco posuerit, *Ad idem.*

Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc iacet in tumulo.

Et Claudianus poëta Christianus inter laudes Serenæ, nobilitatẽ quoq; generis nõ prætermisit,

Quòd si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina causſæ:
Quis venerabilior sanguis, quæ maior origo,
Quàm regalis erit? &c.

Nam & Euripides haud multò ante finem Helenæ, scribit Deos non habere odio nobiles,

Τὸς διογενεῖς γὰρ ὀ σιγῶσι δαίμονες.

Nam vt illud vnum addam quod nobilitatem præ cæteris rebus laudandam ostendit, scilicet nobilitatem Deo nostro Op. M. tribui in c. Adam. 40. dist. Ignobilitatem verò Diis illis alienis falsissimis, in illa epistola Hieremiæ, inscripta in libro Baruch cap. 6. cuius verba de huiusmodi Diis loquentia posuimus suprà huius cap. num. 1. *Nobilitas uero deo tribuitur, ignobilitas aliis.*

6 ¶ Quid igitur ampliùs egemus testimonio Homeri, qui vbiq; Deósq; hominésq; nobilitatis epitheto decorat. Nã apud eum Vlysses sæpissime διογενὴς, id est, nobilis dicitur, vt Odyss. secundo: *Homerus ubique deos & homines nobilitatis titulo decorat.*

Διογενὴς ὀδυσεὺς θάνατόν μοι καὶ κῆρας ἀλύξας.	Et iterum paulò pòst,
Διογενὴς ὀδυσεὺς, ἀλλογνώτῳ γνὶ δήμῳ.	Et lib. 5. eiusdem operis,
Διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' ὀδυσσεῦ.	Qui versus repetitur lib. 10. eiusdem operis in

tribus locis, iterúmque lib. 11. & 13. & 14. & Ilia. lib. 4. 8. 9. 10. & 23. Et eodem illo lib. 5. Odyss.

Διογενὴς ὀδυσεὺς, θάνατόν μοι καὶ κῆρας ἀλύξας.	Et lib. 8. eiusdem operis,
ἦμὲν δ' αὖτε διογενὴς ὦρτο πολύπορθος ὀδυσεύς.	Et lib. 10.
Διογενὲς Τρῶν μὲν ἐάσομεν, εἰ σύ κελεύεις.	Et lib. 18.
ἀνὸς διογενὴς μετέφη πολύμητις ὀδυσσεύς.	Et alibi sæpe.

Et eodem epitheto insigniuit Achillem, lib. 1. Iliados.

Διογενὴς Πηλέος υἱὸς πόδας ὠκὺς ἀχιλλεύς.	Et Aiacem lib. 5. eiusdem operis,
αἶαν διογενὴς, &c.	Et Patroclum, lib. 16.
ὤμοι διογενὲς Πατρόκλεις οἷον ἔειπες;	Et paulò pòst,
ὄρσο διογενὲς Πατρόκλεις ἱππόκελευθε.	Et rursum eo. lib.
χάζεο διογενὲς Πατρόκλεις, ὁ νύ τοι αἶσα.	

Quæ appellatio hinc profecta est, quòd nobiles à Diis geniti putarentur, vt diximus suprà capite 2. num. 42. sed & ipsi.

7 ¶ Et cùm Græcis nobilis, siue generosus non solùm διογενὴς, sed & δῖος dicatur, veluti diximus: Ideo & hoc epitheto, multi insignes viri ab eodem Homero fuerunt insigniti. Et inter alios ipse Vlysses, vt lib. 1. Odysseæ.

οὐ γάρ πω τέθνηκεν ἀὼν χθονὶ δῖος ὀδυσεύς.	Et lib. 7. eiusdem operis,
ὡς φάτο, γήθησεν δ πολύτλας δῖος ὀδυσεύς.	Et Orestes illo eodem lib. 1.
ἦ οὐκ ἀΐεις οἷον κλέος ἔλαβε δῖος ὀρέστης.	Et lib. 3.
Τῷ δ' ἐὶ ὀγδοάτῳ κακὸν ἦλυθε δῖος ὀρέστης.	Et Achilles lib. 6.
ἤδη γὰρ πατέρ' ἐμὸν ἀπέκτανε δῖος ἀχιλλεύς.	Et paulò pòst,
πάντας γὰρ κατέπεφνε ποδάρκης δῖος ἀχιλλεύς.	Et alibi sæpe. Et Sarpedon lib. 16. Iliad.
αὐτίκα δ' ἐκ θελέων Σαρπηδόνα δῖον ἀείρας.	

Nam & δῖα in fœminino etiam pro nobili ponitur ab eodem, lib. Odysseæ 5. post princ.

ἐς Πύλον ἠγαθέην, ἠδ' ἐς Λακεδαίμονα δῖαν.	Et iterum de Calypso,
Ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη προσεφώνεε δῖα θεάων.	Rursúmque
ὡς φάτο, μείδησεν δ καλυψὼ δῖα θεάων.	Iterúmque lib. 6. Iliados de Andia Prœti vxore,
Τῷ δὲ γυνὴ Προίτοιο ἐπεμήνατο δῖ' ἀντέια.	Vti etiam apud Latinos Virgilius lib. 11.

Italides, quas ipsa decus sibi dia Camilla
Delegit. Vbi Seruius interpretatur Dia, generosa, εὐγενής.

8 ¶ Sed & apud eundem Hector φαίδιμος, quod eiusdem significationis est, dicitur lib. 4. Iliad.

Χώρησεν δ' ὑποτε πρωμάχοι, καὶ φαίδιμος ἕκτωρ.	Et lib. 6. eiusdem operis,
ὡς ἐπὼν, ὃ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος ἕκτωρ.	Et lib. 7.
ὡς ἐπὼν, πυλέων ὀρέοντο φαίδιμος ἕκτωρ.	Et eo. lib.
ὃν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ.	Et lib. 8.

Τρώων

Τρώων δ' αὖτ' ἀγορὴν ποιήσατο φαίδιμος Ἕκτωρ. Et lib.15.
Πάτροκλον, τὸ ἤ πτενεῖ ἔγχεϊ φαίδιμος Ἕκτωρ. Et lib.21.statim post princ.
—ὅτε μαίνεθ' φαίδιμος Ἕκτωρ. Et ipse Vlysses 11.Odysseæ,
ἀλλά με σόστε πόθος, σά τε μήδεα φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ. Et lib.12.
Νῆα παρὰ γλαφυρὴν ἰθύνετε φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ. Et alibi sæpe.Et Telemachus lib.14.
ἐνθάδ' ἀπομάξει ἄλοχον καὶ φαίδιμον υἱόν. Et lib.15.statim in initio.
ὤχετ' Ὀδυσσῆος μεγαθύμου φαίδιμον υἱόν. Et lib.9.& alibi sæpe.Et Aiax lib.5.Iliados.
—ὃς ἐπέδραμε φαίδιμος αἴας. Et lib.11.eiusdem operis,
ὡς ἔφατ' κλονέων πεδίον τότε φαίδιμος αἴας. Et lib.15.
ἔνθ' υἱὸς Κλυτίοιο Καλήβρα φαίδιμος αἴας. Et lib.17.
ὡς υἱὸς Τελαμῶνος ἀγαυοῦ φαίδιμος αἴας. Et Achilles lib.21.Iliados.
Νῦν αὖτε μαχώμεθα φαίδιμ' ἀχιλλεῦ. Et lib.22.
Νῦν δὴ νῶϊ γ' ἔολπα δὴ φίλε φαίδιμ' ἀχιλλεῦ. Et lib.15.Odyss.Sidoniorum rex,
ἔργον δ' ἤφαίστοιο, πόρεν δέ ἑ φαίδιμος ἥρως
Σιδονίων Βασιλεύς.

9 ¶ Et idem quoque κλυτὸς (quæ vox etiam significat nobilem & inclytum) Neptunus vocatur libro nono Iliados,

εἰ δέ κεν ὕπλοίην δώῃ κλυτὸς ἐννοσίγαιος. Et lib.15.eiusdem operis.
ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη, προσέφη κλυτὸν ἐννοσίγαιον. Et iterum paulò pòst,
Τόνδε μέγ' ὀχθήσας προσέφη κλυτὸς ἐννοσίγαιος Et Agamemnon lib.3.Odysseæ.
ἀγγελίην δολόμητιν, ὃς οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα.

10 ¶ Quinetiam & illi dictus est ἀγαυὸς, id est,nobilis Laomedon,lib.6.Iliados,

Βουκολίωνα δ' ἦν υἱὸς ἀγαυοῦ Λαομέδοντος. Et Troiani lib.7.
ἀνώγει Πρίαμός τε καὶ ἄλλοι Τρῶες ἀγαυοί. Et iterum lib.16.
Δάμναμαι ζηνός τε νόῳ, καὶ Τρῶες ἀγαυοί. Et Tithon lib.11.in princ.
ὣς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ πθωνοῖο. Et Ilioneus,lib.14.haud multò ante fin.
εἰπέμεναί μοι Τρῶες ἀγαυοῦ Ἰλιονῆος, Et Telamon lib.17.versu suprà citato,
ὣς υἱὸς Τελαμῶνος ἀγαυοῦ, &c.

11 ¶ Et ἀγλαὸς quoque,quod idem significat,Eurypilus lib.5.Iliados,

Τὸν μὲν ἄρ' Εὐρύπυλος εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός. Et iterum,lib.7.atque 8.eiusdem operis,
Τὸν δ' ὣς δὴν ἐνόησε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός. Ille enim Lycaonis filius erat.Et paulò pòst,
Τῷ δ' ὦκὺ μακρὸν ἄϋσε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός. Rursúmque,
Τὸν δ' αὖτε πθοσέαπε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός. Iterúmque,
Τὸν πρότερος πθοσέαπε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός. Et Sthenelus eodem quoque libro,
Τὸς ἴδε Σθένελος, καπανῆος ἀγλαὸς υἱός. Et Cletus lib.15.
Τοῖσι δ' ἐπ' Εὐρύπυλος εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός. Et Pandarus eidē dicitur,illo lib.5.eiusdē operis,
Καὶ ῥ' ἔβαλε Κλεάνδρου πεισήνορος ἀγλαὸν υἱόν. Et Eudorus Mercurij filius lib.16.
Πόρεν δ' ὃ ἀγλαὸν υἱόν
Εὔδωρον, Et Nastes & Amphimachus in catalogo,
Νάστης ἀμφίμαχός τε Νομίονος ἀγλαὰ τέκνα.

12 ¶ Sed vt alia addamus quæ ad ipsius nobilitatis commendationem pertinent, vltra alia multa quæ sparsim in aliis capitibus dicta sunt,præsertim in 4.cap.vbi videre poteris: Aristoteles lib.1. Ethicorum c.8.dicit non satis esse idoneum ad fœlicitatem,qui sit ignobilis. Idem in multis locis inter bonorum genera nobilitatem ponit, scilicet lib. Rhetoricorum 2.c.9.vbi inter naturæ bona reponit. Et Terentius quoque inter bona reponit, sed ita vt verè bona sit, si quis ea bene vti sciat:alioqui mala.hi sunt versus illius in Heauton.

Ignobilis non satis idoneus ad fœlicitatē. Nobilitas inter bona.

Quod reliqui est quin habeat,quæ quidem in hominibus dicuntur bona?
Parentes,patriam incolumem,amicos,genus,cognatos,diuitias.
Atque hæc perinde sunt,vt illius animus qui ea possidet.
Qui vti scit,ei bona:illi qui non vtitur rectè,mala.

Nam & idem de diuitiis, quæ sunt eiusdem monetæ diximus, in repe.l.si vnquam, in verbo, bona,nu.4.Valerius autem Maximus lib.7.c.1. quod de fœlicitate est. inter primas fœlicitatis partes Metelli,eam posuit, quòd parentes nobilissimos habuisset. Tullius in oratione pro Quinto Sestio scripsit, Omnes bonos semper nobilitati fauere: vtiléque esse reipublicæ, nobiles esse homines dignos maioribus suis: valeréque apud nos clarorum virorum senem de republica meritorum mentionem,etiam mortuorum,&c.

13 ¶ Quibus item addes & illam Euripidis sententiam in Hecuba,

Alia de laude nobilitatis.

Δεινὸς χαρακτὴρ κἀπίσημος τοῖς βροτοῖς,
ἐσθλῶν γεγῶτα, κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται
Τῆς εὐγενείας τὄνομα τοῖσιν ἀξίοις. Id est,vt traduxit Dorotheus Camillus,
Vehemens nota,& insignis inter mortales
A bonis natum esse,& magis magísque illustratur
Nobilitatis nomen fortibus & dignis. Illámque eiusdem apud Stobæum Ser.86.

φεῦ

φοῦ φοῦ, ὦ φῦναι πατρὸς δύχρηστος ἄπο
ὅσων ἔχει φρόνησιν ἀξίωμά τε.
Κἂν γὰρ πένης ὢν τυγχάνῃ χρηστὸς γεγώς,
Τιμὴν ἔχει τιν' ἀναμετρόμενος δίκῃ πως
Τὸ τ' πατρὸς γενναῖον ὠφελεῖ τρόπῳ.

Quam sic vertit Gesnerus,

Papæ è nobili patre nasci
Quantam vim habet ac authoritatem.
Quamuis enim pauper sit, qui honesto loco natus est:
Honore tamen afficitur: & animo suo reuoluens
Patris nobilitatem, suis moribus proficit.

Et illam quoque,

ἐν τοῖς τέκνοις γὰρ ἡ ἀρετὴ τ' δυγενῶν
ἐν ἔλαβε: κρείσσων τ' δὲ πλούτου γάμος.
In liberis etenim virtus nobilium
Concipitur: & generosæ nuptiæ præstant opulentis.

Item illam ipsius in Heraclidis, vbi introducit Iolaüm ita loquentem,

οὐκ ἔστι τοῦδε παισὶ κάλλιον γέρας,
ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κἀγαθοῦ πεφυκέναι,
γαμεῖν τ' ἀπ' ἐσθλῶν. ὃς δὲ νικηθεὶς πόθῳ
Κακοῖς ἐνοινώνησεν, οὐκ ἐπαινέσω
Τέκνοις ὄνειδος ὄντιν' ἀδονῆς λιπεῖν.
Τὸ δ' δυσυχὲς γὰρ ἡ δυγένει' ἀμύνεται,
Τῆς δυσγενείας μᾶλλον. ἡμεῖς γὰρ κακῶν
εἰς τἄχαθ' πεσόντες, εὑρομεν φίλους.
Non est hoc liberis pulchrior honor,
Quàm patre bono ac strenuo natos,
Vxores ducere à probis: qui verò victus desiderio
Cum improbis affinitatem habet, non laudabo
Liberis dedecus voluptatis gratia superari:
Calamitatem enim nobilitas arcet
Ignobilitate potiùs nos enim malorum
Ad summam delapsi inuenimus amicos.

14 ¶ Deniq; ne nostros prætermittamus, Guil. à monte Laud. in cle. 1. de baptis. posteaquã retulit Host. qui in c. venerabilis, quod est pe. de præb. vbi dicit nobilitatem generis esse nobilitatem stercoris, vti & ex eo retulimus suprà, cap. 4. nu. 1. & dicemus etiam c. seq. nu. 22. ex nostris. Eum reprehendit, nam propagatio (inquit) alti & clari sanguinis, siue seminis proculdubio posteritatem eius nobilitat & attollit, sicut vilis suam vilescit, ita enim loquitur, id est, vilem facit. c. si gens Anglorum. 56. di. & c. Afros. 98. dist. Et illum refert & sequitur Card. Flor. in d. cle. 1. in 6. q. de baptis. Sed & alia quædam ad laudem nobilitatis videbis apud Ange. consil. 110. sanctissima, col. 1. versic. meritò igitur.

De eadem re ex nostris.

In eos qui nulla virtute freti, sola nobilitate gloriantur. CAP. XXII.

1 VErùm ex iis quæ suprà diximus satis constat, nobilitatem esse admodum commendabilem, laudique & honori esse assignandam, cùm quis eam ad virtutes refert. Si verò ea quis abutens, vitiis sese dedat, veluti plus licentiæ ad scelera ex nobilitate tribuat, illi certè non honori est & laudi nobilitas, sed dedecori & vituperio, vt scribit Dantes Florentinus in ea cantilena, quæ incipit, *Le dolze rime d'amor.* & sequitur Bart. in l. 1. col. 5. versic. item reprobat. C. de digni. lib. 12. Et ea quoque sententia placuit Cyn. qui in id Boëtium citat, in l. prouidendum. C. de postul. Cui subscribens Iuuenalis in satyr.

Nobilitas dedecori est sceleratis.

Si te præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, clarámque facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quantò qui peccat maior habetur.

Et Marius in oratione, quam habuit apud Salustium in Iugurtha, Cum apud vos, inquit, aut in Senatu verba faciunt, pleraq; oratione maiores suos extollunt: eorum fortia facta memorando, clariores sese putant, quod contrà est. Nam quantò vita illorum præclarior, tãtò horum socordia flagitiosior. Et profecto ita se res habet, Maiorum gloria & posteris quasi lumen est: neque bona eorum, neque mala in occulto patitur. Adde quòd maiorum nobilitas posteros ad virtutes suo exemplo excitat, vt alibi iam satis diximus & comprobauimus, scilicet capite 20. nu. 21. cuius rei rationem, & seq.

2 ¶ Itaque si posteri ipsi veluti relicta natura ipsa, contemptóque maiorum exemplo, quod illos ad virtutes excitare debuit, vitiis se & flagitiis adobruant, nullus iam excusationi locus relinquitur, præsertim cùm vilissimus reputandus est, qui honore est præstantior, nisi & sanctimonia, & eruditione

BIU Cujas

præcellat,ex Symmachi ſententia,in c.viliſsimus,1.quæſt.1. Secundum quam Scipio Aemilianus deforme exiſtimabat, quos dignitate præſtaret,ab his virtute ſuperari, vt refert Valerius Maximus lib.3.cap.2.

3 ¶ Nec intempeſtiuum erit ſubiicere,quæ in hanc ſententiam elegantiſsimè ſcripſit Claudius Galenus in exhortatione ad bonas artes:Sanè,inquit,æquum videtur,qui nulla re ſuſpicierdi ſunt,niſi ob diuitias,ſimul atq; his ſpoliati fuerint,pariter & illis ſpoliari,quæ ob diuitias habebant. Quid enim iſti facerent,qui nullum proprium poſsident bonum,ſed perpetuò pendent ab alienis,& ab his quæ ſunt fortunæ? Tales videlicet ſunt & hi qui generis nobilitatem venditant,atque hinc ſibi placentes, tollunt criſtas. Nam & iſti,quoniam propriis bonis carent,ad maiorum imagines confugiunt, non ſaltem hoc intelligentes,quòd iſta generis nobilitas,qua gloriantur, ſimilis eſt publico ſingularum ciuitatum nomiſmati: quod apud eos quidem valet, qui inſtituerunt, apud alios verò adulterinum habetur.

Te haud quaquam in altum generis euexit decus,
Non altus huc ſum, volluam vt genus meum.

Præclarus igitur,vt inquit Plato,theſaurus eſt progenitorum virtutes,ſed præclarius eſt huic opponere poſſe Sthenei illud dictum,

Atqui nos patribus longè præſtamus auiſque.

Nam ſi qua omnino eſt nobilitatis vtilitas,hanc ſolam habet,quòd hinc accenditur ſtudium æmulandi,propoſito exemplo domeſtico. Proinde ſi procul degeneramus à progenitorum virtute,meritò diſcrucientur illi,ſi quis modò ſenſus inſit defunctis.Nobis autem tantò plus eſt dedecoris,quãtò genus eſt illuſtrius. Siquidem imperiti,qui genere ſunt vehementer obſcuro,hoc lucri faciunt, ꝙ plerique neſciant,quales ſint.Cæterùm quos decus & claritudo generis non ſinit latêre, quid aliud fructus ferunt ex nobilitate,niſi vt illorum infœlicitas ſit illuſtrior? Sanè qui generi ſuo non reſpondent,magis contemnuntur,quàm obſcuro loco nati. Itaque fit, vt ſi vecors prædicet claritatem generis,declaret ſuum ipſius vitium minùs eſſe venia dignum,Neque enim eadem trutina æſtimamus aut exploramus plebeios homines,qua claro genere natos.Sed illos,ſi vel mediocri virtute præditi ſint,probamus & amplectimur,quod deeſt illorum virtuti,generis obſcuritati imputantes. Rurſus hos qui nihil habent dignum imaginibus maiorum,etiam ſi cæteris omnibus anteeellant, nondum tamen ſuſpicimus.Proinde ſi quis ſapit,ad exercendam artem ſe conferat,per quam ſi nobilis fuerit, videbitur genere non indignus.Sin minùs,ipſe genus ornabit ſuum.Hæc Galenus.

4 ¶ Sunt & alij non pauci,qui in hos inuehunt,qui arrogantiùs ambitioſiúſque ſolum nobilitatis generis titulum noménque præferentes atque iactantes,cæteros deſpiciunt,nulla interim ſua virtute ſuffulti.Imò verò ſunt & pleriq;,qui nihili omnino nobilitatem faciunt, ſed eã veluti futilem, inanem, vanam reiiciunt:nullúmque prorſus inter homines,hoc nomine nobilitatis, vel ignobilitatis diſcrimen faciunt. Ex quibus nonnullos citauimus ſuprà,c.4. quo tractauimus,an virtus nobilitet. Quibus & hos adiiciendos ducimus.Imprimis Oſeas ille propheta hos deridens,Gloria(inquit) eorum

Vnus omnium pater.

à partu,& ab vtero,& à conceptu.Alter propheta Malachias c.2. Nunquid,ait,non pater vnus omnium noſtrûm? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſque noſtrûm fratrem ſuum? Quaſi ſentiat propheta, nullam eſſe differẽtiam inter eos,quos nobiles dicunt,& ignobiles, ſiue vt planiùs dicam,nullos eſſe cæteris nobiliores aut ignobiliores origine.Et Philo ille, aut quiſquis is fuit,Sapien.7.Et ego natus accepi communem aërem, & in ſimiliter factam decidi terram:& primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans,in inuolumentis nutritus ſum, & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. vnus ergo introitus eſt omnibus ad vitam,& ſimilis exitus.

Idem natiuitatis initium, idem exitus.

5 ¶ Chriſtus dominus noſter,optimus æquiſsimúſque nobilitatis,& ignobilitatis,rerúmque omnium æſtimator,nónne apertiſsimè oſtendit vnum communémq; omnium hominum patrem eſſe omnipotentem Deum:cùm ita nos docuit orare,Pater noſter qui es in cœlis.Quem locum enarrãs diuus Chryſoſtomus in 20.Homilia in Matthæum,Non dicit,inquit,Pater meus qui es in cœlis, ſed pater noſter,ſuperbiam remittens, inuidiámque explodens,& introducens matrem bonorum omnium charitatem,& humanarum rerum inæqualitatem prorſus expellens, & miram Regis cum paupere æqualitatem honoris oſtendens:ſi tamen in maximis, & ad æternam gloriam neceſſariis communione ſociemur. Quid enim noxæ de terrena nobilitate metuendum eſt,quando cæleſti omnes nobilitate coniungimur: cúmque nullus alio amplius de illo honore poſsideat, neque locuples paupere,neque dominus ſeruo,neque iudex miniſtro,neque rex milite,nec philoſophus barbaro, nec ſapiens imperito? Cunctis enim vnam atque eandem nobilitatem donauit Deus, cùm dignatus eſt omnium pater vocari.Sed & eundem locum interpretans diuus Auguſtinus,ſi is eſt,lib.2.de Sermone Dei in monte,Admonentur,ait,hîc genere nobiles ſecundùm ſæculum,cùm Chriſtiani facti fuerint,non ſuperbire aduerſus ignobiles, quoniam ſimul Deo dicunt, Pater noſter.quod non poſſunt verè ac piè dicere, niſi ſe fratres eſſe agnoſcant. Nec primus dominus noſter patrem noſtrũ deum patrem inuocare docuit. Nam longo antè interuallo Eſaias & ipſe à deo ipſo edoctus cap.63. Tu enim pater, & Abraham neſciuit nos. & c. ſeq. & nunc domine pater noſter es tu, nos verò lutum:& factor noſter tu,& opera manuum tuarum omnes nos.

De eadẽ re. 6 ¶ Sed & hoc quoque veteres Poëtę tametſi Ethnici intellexerunt, qui Iouem Deorum ſuorum maximum

ximum vbique vocant, nunc patrem Deûmque hominúmque, nunc ſimpliciter patrem vocant. De primo eſt illud Homeri lib. Iliados 1. *ex Ethnicis ſcriptoribus.*

τὼ δ' ἠμείβετ' ἔπειτα πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Et lib. 4.

ὡς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Quem verſum repetit lib. 15. eiuſdem operis. Et lib. quoque 8. eiuſdem item operis.

ἔνθ' ἵππους ἔσησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Et ſimilem omnino appellationem reperies eo quoque lib. 8. & 11. & 15. & 16. & 20. & 22. & 24. eiuſdem operis & lib. 1. & 18. Odyſſeæ. Et ex eo expendit Ariſtoteles lib. 1. Politicôn c. 8. Illúmque ſecutus Virgilius, vt ſæpe aliàs facit, lib. 2. Aeneidos. *Iupiter pater omnium hominum.*

Ex quo me diuûm pater atque hominum rex,
Fulminis afflauit ventis.

Quod ab Ennio ſumptum eſt. Ex quo etiam illud Romuli apud Liuium lib. 1. At tu pater Deûm hominúmque hinc ſaltem arce hoſtes, &c.

7 ¶ De ſecundo, videlicet quòd Iupiter ſimpliciter pater vocatur, eſt etiam illud eiuſdem Homeri Iliados 2. 4. 7. 16. & Odyſſeæ 4. 7. 17. & 2. 4. Nam omnibus his locis hic verſus ponitur,

αἰὲ γὰρ Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη, καὶ Ἀπόλλον.

Et aliis quoque propè infinitis locis ita illum vocat, ſcilicet lib. 3. in 3. locis, & præterea lib. 4. præterquam in loco ſuprà citato, & lib. 5. 8. Iliados, atque etiam lib. 7. 12. non ſemel, 13. 14. 20. etiam non ſemel, & 21. Et Euripidis in Helena,

ὦ Ζεῦ, πατήρ τε, καὶ σοφὸς κλήζῃ θεός.

Idque etiam ſæpe apud Virgilium comperies, vt lib. 2. Aeneidos,

Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris vllis
Aſpice nos hoc tantùm. Et ſi pietate meremur,
Da deinde auxilium pater. Et lib. 5.
Nunc pater & tenues Teucrûm res eripe letho. Et lib. 6.
Hic pater omnipotens ter cœlo clarus ab alto
Intonuit. Nam & Triſmegiſtus in lib. de ſapientia & poteſtate Dei, qui & Pimander inſcribitur c. 2. tradit Deum peculiari vocabulo patrem appellari. Et Alexander Magnus cùm Iouis filius in Ammonis templo à ſacerdote fuiſſet appellatus, Nihil (inquit) eſt mirandum. nam Iupiter omnium pater eſt, teſtis Plutarchus in Apophthegmatis.

8 ¶ His concinit illud Sophoclis in Tereo apud Stobæum Ser. 84. *Vt vnus pater ità una mater omnium.*

ἐν φύλῳ ἀνθρώπων μί' ἔλεξε πατρὸς καὶ μητρὸς
ὑμέας ἁμέρα τὸς πάντας, οὐδὲς ἔξοχος
ἄλλῳ ἔβλαστεν ἄλλο. πόσμει τὸς μὲν,
Μοῖρα δυσμερίας, τὸς δ' ὅλῳ ἡμῶν,
τὸς δὲ λαλείας ζυγὸν ἔχειν ἀνάγκη. Id eſt, vt traduxit Geſnerus,
In hominum genere vna produxit ex patre & matre
Lux nos omnes, neque præſtantior
Alius alio natus eſt, ſed ſequitur alios
Sors infortunij, alios noſtrûm opes & fœlicitas.
Sunt qui neceſſario ſeruitutis iugo premuntur.

Et Pindarus apud Euſebium de præparatione euangelica lib. 13. c. 7. Vnum, inquit, hominum genus eſt, & ab vna matre cuncti vnum patrem creatorem ſummum atque optimum artificem habemus. Qui locus Pindari, ni fallor, eſt in prin. Odę 6. Nemeæorum.

9 ¶ Et vt in eam ſententiam aliquid ex Latinis ſcriptoribus adferamus, Quintilianus lib. 3. c. 10. Liberos, inquit, natura omnes, & iiſdem conſtare elementis, & fortaſſe antiquis etiam nobilibus dici poteſt. Et idem, vt nonnulli putant, decla. 9. Ego (ait) ſi alienum & ignotum tamen (quæ publica omnium mortalium, quippe ſub vno parente naturæ, cognatio eſt) hominem cibo fortè iuuiſſem, &c. *De eadem re. Omnes iiſdem elementis conſtare.*

Et Boëtius ille Seuerinus lib. 3. de conſolatione philoſophiæ,

Omne hominum genus in terris
Simili ſurgit ab ortu.
Vnus enim rerum pater eſt,
Vnus cuncta miniſtrat. Et paulò pòſt,
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.
Quid genus & proauos ſtrepitis?
Si primordia veſtra,
Authorémque Deum ſpectes,
Nullus degener extat,
Ni vitiis peiora fouens
Proprium deſerat ortum.

10 ¶ Et eò quoque pertinet illud Theſpidis apud Antonium Monachum, lib. 2. Meliſſæ, Ser. 79. *Lutum omnium principium.*

ὦδε προγόνων εὐγενέας μηδὲς ἐγκαυχάσθω. πηλὸν γὰρ ἔχομεν πάντες ὁ γένος πρωπάτορα, ἐν ᾧ οἱ μὲν πορφύρας καὶ

BIU Cujas

καὶ βύσσῳ τρεφόμενοι, καὶ οἱ ἐν πενίᾳ ἀβύσσῳ λαπανώμενοι. Ob maiorum nobilitatem nemo glorietur. Lutum enim habemus omnes generis principium, & qui in purpura & byſſo nutriuntur, & qui in paupertatis abyſſo conſumuntur. Quam eãdem ſententiã expreſsit Agapetus in Admonitorio ad Iuſtinianũ Imperatorẽ ſcripto, duobus aut tribus verbis, eiuſdẽ tamen ſignificationis, immutatis, & vno addito, ita vt alter ab altero accepiſſe videatur. Hęc ſunt illius verba, ὦ προγόνων εὐγενείᾳ μηδεὶς ἐγκαυχάσθω, πλὴν γὰρ ἔχουσι πάντες τὰ γένους πρόπατρα, καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ καυχώμενοι, καὶ οἱ ἐν πενίᾳ καὶ νόσῳ τηκόμενοι. Sed illud præterea ſubdit, quod & ad hunc locum pertinet, καὶ οἱ διαδήματα περικείμενοι, καὶ οἱ δεσμὰ λύματα περικείμενοι. μὴ τοίνυν εἰς πλοῦτον ἐγκαυχώμεθα γένει, ἀλλ' ὧν χρηστότητι σεμνυνώμεθα τρόπων. Et qui diademate ſunt redimiti, & qui per cubicula excubant. Ne igitur lutulentum iactemus genus, ſed bonitate gloriemur morum. Nam & Gregorius Niſſenus apud eundem Antonium monachum, Meliſſæ lib. 2. Ser. 74. ἡ εὐγένεια συγγενὴς πῶς τῷ πλίνθῳ ἔχει. quo ſignificatur nobilitatem generis cognationem cum figlinis lateribus habere, quoniã ſcilicet, vt id planiùs intelligas, omnes homines ex luto, vt lateres originẽ habent, vt videre licet ex c. 2. Gene.

11 ¶ Sed vt redeamus ad Chriſtum dominum noſtrũ: Is, vt ſcribit D. Matthæus c. 3. & D. Lucas c. item 3. ad Iudæos qui ſe iactabant de generis authore Abraham, non tantùm illuſtri & generoſo, opulento, & victore regum, ſed ob diuinas virtutes diuinis ornato præconiis: Ne velitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniã potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Et alibi ſcilicet Ioan. 8. ad eoſdem qui & ipſi dicebant, Abraham pater noſter eſt, Si filij (inquit) Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Et paulò pòſt, Vos ex patre diabolo eſtis, & opera patris veſtri facitis. Paulus quoque ad magiſtri normam æſtimans nobilitatem, ad Ro. 9. c. Non omnes qui ex Iſraël ſunt, ij ſunt Iſraëlitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij. Quaſi videlicet non ſint ij nobiles, aut certè ex maiorum nobilitate laudandi: niſi & illorum virtutes imitentur. Quando & diuus Chryſoſtomus in enarratione, ni me fallit memoria, illius Chriſti ſententiæ, Quid prodeſt, inquit, ei quem mores ſordidant, generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipſe enim ſe vacuum ab omnibus bonis oſtendit, qui gloriatur in patribus.

Abrahæ filij qui opera Abrahæ faciunt.

12 ¶ Sed & idem Chryſoſtomus Homilia in ipſum Matthæum 59. multa in eos qui generis nobilitate efferuntur congerit, inter quæ illud eſt. Dic quæſo quid genus eſt? Nihil aliud certè, quàm verbi ſonitus ab omni re deſtitutus, quod in extremo illo die probè ſcietis. Verùm quoniam nondum dies illa adeſt, rationibus, quantùm in nobis ſitum eſt, nullam in genere fieri præſtantiam, vobis perſuadebimus. Conſidera igitur quando bellum irrumpit, quando fames premit, quando cętera huiuſmodi mala incumbunt: quomodo vniuerſus nobilitatis huius ſtatus euaneſcit. Neſcit inter diuitem & pauperem vllo modo morbus diſcernere: glorioſum, & inglorioſum: nobilem, & ignobilem non cognoſcit. Mors quoque, aliæque rerum humanarum mutationes pariter omnes aggrediuntur. Imò verò, quod mirabile fortaſsis videbitur, multò magis diuites inuadere ſolent.

Nobilitas nil aliud quàm uerbi ſonitus. Aequalitas omnium in bellis, fame, morbis, morte, & cæteris id genus.

13 ¶ Sed audi quæ ad id inſtitutum propoſitum ab Ariſtotele ſcripta ſunt in eo (ſi vllus coniecturis locus ſit) lib. quem de nobilitate ſcripſit, apud Stobæum, Ser. 84. neque enim is liber hodie reperitur, nec vllus eſt talis locus in omnibus eius libris, qui nũc extãt, ὅλως ἢ περὶ εὐγενείας ἐγὼ ἀγνοῶ, τίνας χρὴ καλεῖν τοὺς εὐγενεῖς, ἐπόντως γὰρ ἔφλυσε τόπος εὖ διαπορῶν. καὶ γὰρ καὶ πρὸς τῶν σοφῶν, τὰ μὲν, ἀμφισβητεῖται, τὰ δὲ ὡς λέγεται σαφῶς, εὐθὺς τὰ περὶ τῆς δυνάμεως: λέγω δὲ τοῦτο, πότερον τῶν τιμίων ὄντι καὶ σπουδαίων, ἢ καθάπερ Λυκόφρων ὁ σοφιστὴς ἔργαλε καινόν τι πάμπαν. ἐκεῖνο γὰρ ἀνεπιδεέστερον ἑτέροις ἀγαθοῖς αὐτὴν, εὐγένειαν μὲν ὄνομα φανεὶς τὸ κάλλος, ὃ λόγῳ δὲ τὸ σεμνὸν, ὡς πῶς δόξαν ὄζαν τῶν αἱρέσιμ αὐτῆς: ἔστι δ' ἀληθείαν, ὀδὲν διαφέροντας τοὺς ἀγενεῖς τῶν δυσγενῶν. Ἀμφισβητεῖται δὲ καθάπερ καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς ἀγαθόν ὄντι, ὅτω καὶ τίνας δεῖ καλεῖν εὐγενεῖς. οἱ μὲν γὰρ, τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γονέων, εὐγενεῖς εἶναι νομίζουσι, καθάπερ καὶ Σωκράτης. διὰ γὰρ ἀμουσίαν τῶν δυσγενῆ αὐτὸν γενναῖον εἶναι. Σιμωνίδῃ δὲ φασιν ἀκριναδὸς διερωτῶντι, τίνες εὐγενεῖς τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων φάναι, καί μοι τοῦτον τὸν λόγον, οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσι, Θεόγνις δ' ὁ ποιητὴς ὁ ποιήσας,

ὡς τῷ μὲν εὐγένειαν ἀνῶσι βροτοί,
μᾶλλον δὲ κακὸ ἐυσι τοῖσι πλουσίοις.

ἢ πῶς δίος ἔχ αἱρετώτερος ὁ πλουτῶν αὐτὸς, ἢ ὁ ὁ πρόπαππος, ἢ τῶν προγόνων τις πλούσιος ἦν, αὐτὸς ἢ πένης; πῶς γὰρ οὐκ εἰκὸς, μὴ δέοιτ' ἂν κακοῦ ἐυ τοῖς πλουσίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς εὐγενέσιν. εὐγενεῖς γὰρ οἱ παλαιοὶ: κρείττους δὲ οἱ νῦν. ὁκὸν ὁμοίως κἂν τις ὑπολαμβάνῃ, ὁ τοὺς εὐγενεῖς εἶναι τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων, ὁ δὲ οὐ δῆ ἀγαθῶν πάλαι. κρείττων γὰρ ἂν δόξειεν ἀρχαίας ἀρετῆς πρόσφατος, καὶ μετέχειν μᾶλλον ἕκαστον πατρὸς, ἢ πρόπαππος, αἱρετώτερον δ' αὐτὸν εἶναι σπουδαῖον, ἀλλ' ὃ τὸν πρόπαππον, ἢ τινα τῶν ἄλλων προγόνων. ἆρ' ὃν ἐπεὶ οὐ μηδετέρῳ τούτων ὁρῶμεν τὴν εὐγένειαν, σκεπτέον ἄλλον τρόπον. τίνα τοῦν, σκεπτέον δ' ἔφην, ὅτι τὸ εὖ ἐνίοτε σημαίνῃ τι δήπου τὸ ἐπαινετὸν καὶ σπουδαῖον, οἷον τὸ δύπροσωπον καὶ τὸ εὐόφθαλμον. ἀγαθὸν γάρ τι καλὸν σημαίνῃ καὶ τοῦτον τὸν λόγον. πάνυ γὰρ εἶπεν. ὁκὸν εὐπρόσωπον μὲν ὄζει, οὐκ ἔχον ἀρετὴν πρόσωπον. εὐόφθαλμον ἢ τὸ, ὀφθαλμὸν ἀρετὴν. ὅτως εἶπεν. ἀλλὰ μὴν ὄζει γοῦς τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ ἢ φαῦλον. πάνυ γὰρ εἶπε. σπουδαῖον δὲ γε φαμὲν ἕκαστον καὶ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶναι. ὥσε καὶ γοῦν σπουδαῖον ὡς αὐτοῦς. ὅτως εἶπε. δῆλον ἄρ' ἔφην, ὅτι ἔστιν ἡ εὐγένεια ἀρετὴ γοῦς. i. Omnino de nobilitate dubito, quos nobiles vocare oporteat. Neque enim ab re me de hac re dubitare dixi. Nã à ſapientibus partim dubitatur, partim ab ipſis eius vis nõ dilucidè exponitur. Id autem eſt, an ex his quæ magni facienda ſunt, an (vt Lycophron Sophiſta ſcripſit) aliquid omninò inane. Is enim eam cum aliis bonis conferens, eius pulchritudinem & formam minimè apparentem eſſe dicit, grauitatémque eius & maieſtatem verbis contineri (id eſt, vt planius intelligas

Ariſtoteles dubitat quos nobiles appellet. Nobilitas uerbis continetur non re.

BIU Cujas

intelligas, eam in ſpeciem tantum ac verbo tenus grauem eſſe & venerandam) Ita vt glorioſum quidem ſit eam conſequi, ſed reipſa ignobiles à nobilibus nihil differre. Vt porrò quàm magnum bonum ea ſit, dubitatur, ſic etiam quos nobiles appellare oporteat. Siquidem ex probis parentibus ortos alij nobiles iudicant, quemadmodum Socrates Ariſtidis filiam propter patris virtutem, nobilem dicebat Simonides interrogatus qui nobiles eſſent, reſpondiſſe fertur, natos ex his qui iam multo ante diuites fuiſſent. Quanquam in eo (ſed haud rectè) reprehenditur. Theognis autem dicit homines laudare quidē nobilitatem, ſed affinitatem potius cum ditioribus contrahere. An non quæſo, magis is expetendus eſt, qui ſit ipſe diues, quàm cuius proauus, vel ex maioribus aliquis diues fuit, ipſe autem pauper ſit? Quomodo enim non dixit, quòd oporteret affinitatem contrahere cum diuitibus potius, quàm cum nobilibus? Nobiles enim, qui multo ante fuerūt: potentiores autem & præſtantiores, qui nunc ſunt. Ad eundem igitur modum reputauerit aliquis, nobiles non eſſe natos ex his qui olim fuerunt diuites, neque ex his, qui probi olim fuerunt. Nam recens ſiue præſens virtus antiqua præſtantior eſt, & melius eſt vnumquenque participem eſſe virtutis patris, quàm proaui. Maxime autem optandum ipſum probum eſſe, non proauum, aut aliquem ex maioribus. Nonne igitur cum videamus nobilitatem in neutro iſtorum ſitam eſſe, aliam rationem diſquirere oportet? Quam inquam? Conſiderare (inquam) oportet, quod particula ἓν interdū aliquid cum laude cōiunctum ſignificat, vt εὐπρόσωπον pulchram faciem habens, & εὐόφθαλμον, pulchros oculos habens. Maxime verò (inquit) εὐπρόσωπον ſignificat faciei virtutem, & εὐόφθαλμον oculi. Sic eſt, inquam. Atqui genus per ſe, aliud probum & clarum, aliud malum & obſcurum. Maximè verò (inquit) probum & bonum aliquid porrò id dicimus, quod ſua ipſius virtute tale eſt. Itaque ad cūdem modum genus probum, honeſtum, & bonum dicimus, quod ſua ipſius virtute tale eſt. Conſtat igitur, inquā, εὐγένειαν id eſt, nobilitatem generis virtutem eſſe. Hæc Ariſtoteles. Sed illud te ſcire volui lector optime, vbi ipſe Ariſtoteles citat Theognidem, vt ſuprà ex eo diximus, puto mendum eſſe, & loco Theognidis, θεόγνιτον, Theognitum eſſe ſcribendum. hic enim fuit Theſſalus poēta Comicus, qui inter cæteras Comœdias has ſcripſit, φάσμα, id eſt, viſum: φιλάργυρον, id eſt, auarum: φιλοδέσποτον id eſt, heri amantem: κένταυρον, Centaurum, vt ſcribunt Athenæus in Sophiſtarum cœnis, & & Suidas. Theognis autem non niſi elegias ſcripſiſſe dicitur, & is quidem Megarenſis fuit. Quanquam ſcio fuiſſe alterum Theognidem Chionem cognominatum à niue, quod illepidus & ſubfrigidus eſſet, húncque Comicos cauillis fuiſſe inſectatos, propter eius poēmatum frigiditatem & ineptias, εἰ μὴ κατένιψε τὸν θρασέα χιόνι πολλῇ, καὶ οὗς ποταμὸς ἔπηξε ὕστερον αὖτον ὁ χρόνος. εἶτα θεόγνις ἠγωνίζετο. Ideóque non facile crediderim hunc ab Ariſtotele fuiſſe citatum. Id quod nos obiter dicere voluimus, vt & id ipſum addas ad ea quæ diximus ſuprà, c. 3. nu. 7. hinc autem fit.

Socratis ſententia. Simonidis. Theognidis.

Nobilitas non uerborum, non uultus, non corporis, ſed animi eſt.

14 ¶ Sed vt ex hoc diuerticulo in viam redeamus, ſunt & aliorum plurimorum ſententiæ hanc generis nobilitatem, vel negantes, vel contemnentes. Nam Euripides in Electra apud Stobæum Ser. 84.

ὦ μὴ φρονήσαντ' οἱ κενῶν δοξασμάτων
πλήρεις πλανᾶσθε, τῇ δ' ὁμιλίᾳ βροτοὺς
κρίνετε, καὶ τοῖς ἤθεσι οὐ δύσζητοι;
οἱ γὰρ τοιοίδε τὰς πόλεις οἰκοῦσιν εὖ,
καὶ δώματ', ἀλλ' οὐ σάρκες κεναὶ βροτῶν
ἀγάλματ' ἀγορᾶς εἰσίν. ὅδε γὰρ ὅπλου,
μᾶλλον βραχίων ὠφελεῖ κρατούμενος.
ᾧ τῇ φύσει γ' ἴσον κἂν δύψυχίᾳ.

Id eſt, vt vertit Conradus.

Non tandem ſapietis vos, qui vanis opinionibus
Pleni erratis, ex conuerſatione (malo vertere ſermone) *autem homines*
Iudicabitis & ex moribus (malo item vertere vultibus) *nobiles?*
Tales enim fœliciter inhabitant ciuitates
Ac domos. Carnes verò hominum inanes
Simulachra fori ſunt. Neque enim haſtam
Forte brachium magis expectat, quàm imbecillum.
Nam in animo iſtud ſitum eſt, & alacritate. (malim dicere, magnanimitate.)

Tanquam dicat non verborum, non vultus, non carnis, ſiue corporis nobilitas eſt, ſed animi. Epicharmus apud eundem, ſiue is ſit Menander,

ἀπόλει με τὸ γρύθ', μὴ λέγ', εἰ φίλεις ἐμέ,
μήτηρ ἐφ' ἑκάστῳ τὸ γρύθ'. οἷς ἂν τῇ φύσει
ἀγαθὸν ὑπάρχει μηδὲν οἰκεῖον πρόσθεν,
ἐκεῖσε καταφεύγουσιν εἰς τὰ μνήματα
καὶ τὸ γρύθ', ἀεὶ μεθύσοι τε καὶ πάππας ὅλοι.
δεῖ δ' ἕνα δ' ἔχοις ἰδεῖν ἂν δεῖ' ἐπεῖν, ὅτῳ
δικαίως πάππος, πῶς γὰρ ἐγρύοντ' ἄν ποτε;
εἰ μὴ λέγειν δ' ἔχουσι τοῦτο, διά τινα
τρόπον μεταβολὴν, ἢ φίλων ἐρημίαν,
τί τῶν λεγόντων εἰσί δυσζητότεροι;
ὃς ἂν ἓν γεγονὼς ἢ τῇ φύσει πρὸς τἀγαθὰ,

Omnibus dul & proau.

BIU Cujas

Κἂν ἀπόλῃ ἑ μήτηρ, ὄνομ' εὐγενές. Id est,
Perdet me genus, ne nomines, si me amas,
Mater, ad singula genus tuum. Quibus enim natura
Nullum adfuerit bonum proprium,
Illi confugiunt ad monumenta,
Et genus suum, ac auos enumerant, quot habuerint,
Ac ne vnum quidem videris aut nominaueris, cui
Non sint aui: aliter enim quomodo nati essent?
Quod si tamen indicare id nequeunt, propter aliquam
Loci mutationem, aut amicorum penuriam,
Quid propter hoc ignobiliores habendi sunt illis, qui auos suos numerant?
Quisquis suapte natura procliuis ad bona fuerit,
Nobilis est, quamuis matre genitus Aethiope.

Quos posteriores versus citaui in 4.c.nu.2. hactenus, in fi. pro illorum opinione, qui virtutem nobilitatem esse dicunt.

15 ¶ Bion quoque Borysthenites philosophus Antigono regi eum de ignobilitate criminanti, interrogantique hoc carmine,

Τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;
Aede tuum nomen, patriam, genus, atque parentes.

Ita respondisse fertur apud Stobæum Ser. 84. quamuis Laërtius id aliter referat, Κἀκεῖνος, inquit, ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει: ὦ βασιλεῦ, ὅταν τοξόταις χρείαν ἔχῃς, οὐκ ἐρωτᾷς τὸ γένος, ἀλλὰ τίνα τὸν σκοπὸν. τοὺς ἀρίστους τοξότας παραλαμβάνειν. ὅπως ἂν καὶ περὶ τῶν φίλων ἐξετάζῃς, ὁ πόθεν εἰσὶν, ἀλλὰ τίνες. Sagittarij non ex genere, sed ex arte deliguntur. Atqui ô Rex, bene facis, cum indiges sagittariis, quòd non interrogãdo genus, sed scopum proponendo, optimos illorum tibi deligis. Sic igitur amicos etiã explora, non vnde nati, sed qui & quales sint. Ex quo magis miror, quod de ipso Antigono scribit idem Stobæus, Ser. 85. quòd cum quidam iuuenis strenuo patre natus, ipse verò parum bonus miles patris stipendia peteret, ἀλλ' ἐγὼ (inquit) ὦ μειράκιον, ἀνδραγαθίας ὁ πατραγαθίας μισθὸν καὶ δωρεὰς δίδωμι. Præmia nõ paternæ, sed propriæ fortitudinis. At ego ô adolescens, non paternæ, sed propriæ fortitudinis mercedem ac præmia largior. Id quod etiam retulit Plutarchus in Apophthegmatis Regum, id Antigono secundo tribuens. Et forte ille, de quo illud narrat Stobæus, primus fuit. His autem adstipulatur Plutarchus in comparatione Lysandri & Scyllæ, Quemadmodum, inquit, venator non canis prolem, sed canem: & equitandi studiosus non equi fœtum sed equum quærit: ita admi nistrandæ ciuitatis curiosus errabit omnino, si ciuitatis principẽ nõ quis, sed à quo sit, inuestigauerit.

16 ¶ In vniuersum autem philosophi hanc generis nobilitatem contemnunt, ac nihili omnino faciunt, nisi cum ea virtus adsit. Nam Socrates ille philosophorum princeps, & ab Apolline hominum sapientissimus iudicatus, Nobilitates non solum nihil in se habere honestatis, sed & omne malum ex eis oboriri dicebat, vt prodit Laërtius in vita illius. Diogenes ridebat nobilitatem & gloriam, & cætera huiusmodi, dicens ea esse περικοσμήματα κακίας, velamenta malitiæ, vt idem tradit in vita quoq; illius. Nam & cæteri Cynici omnes nobilitatem, diuitias, & gloriam prorsus contemnebant, vt idem scribit ad fi. lib. 6. Et cum aliquando Antistheni, qui & ipse eius sectæ author fuit, probro datum esset, quòd non esset ex duobus liberis genitus, οὐδὲ γάρ, inquit, ἐκ δύο παλαιστικῶν, ἀλλὰ παλαιστικός εἰμι, id est, Neque enim ex duobus luctatoribus, & tamen luctator sum. veluti nihil prohibeat, quo minus aliquid virtutis, nobilitatis, & id genus cæterorũ præ nostris parentibus habeamus, nihilque nobili officiat parentum, aut ignauia, aut ignobilitas. Ex nobilitate omnia mala. Nobilitas uelamentum malitiæ.

17 ¶ Sirach, quisquis is fuit, apud Antonium Monachum lib. 2. Melissæ. Serm. 79. τέκνα γὰρ ἀγαθῇ ζωῇ τιμῶ ἀναστροφὴν ἔχοντα, τῶν ἰδίων γεννητόρων κρύπτοσι δυσγένειαν. Quibus significatur liberos honeste vitam agentes, genitorum suorum ignobilitatem tegere. veluti si dicas, nihil tibi obest genitorum ignobilitas, si tu ipse probus sis, vtpote quam tuis virtutibus obtegas: vt è diuerso, ex eiusdem sententia apud Maximum philosophum & martyrem, τέκνα ἐν καταφρονήσει, καὶ ἀπαιδευσίᾳ γαυριῶντα, συγγενείας ἑαυτῶν μολύνουσι τὴν εὐγένειαν. Quibus item significatur, liberos insipientia & imperitia sese efferentes cognationis suæ nobilitatem inquinare. D. Basilius, οὐκ ἔχομεν πατέρας λέγειν, καὶ προγόνους ἐπιφανεῖς. ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας νόμος, ἴδια ἑκάστου ἀπαιτεῖ τὰ ἐγκώμια: οὐδὲ γὰρ ἵππου ταχὺν ποιεῖ τὸ ἐκ ταχυτάτων φύναι, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ἄλλων ζώων ἡ ἀρετὴ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται ἑκάστου. οὕτω καὶ ἀνδρὸς ἔπαινος ὁ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ κατορθωμάτων ἐκμαρτυρόμενος. Id est, Non possumus patres & maiores claros prædicare, cum veritatis lex proprias cuiusque reposcat laudes. Non enim equus est celer, quod ex celerrimis natus sit, sed quemadmodum cæterorum animalium in se quodque spectatur: sic viri laudes testatæ sunt ex suis cuiusque præclaris factis. Liberi insipientes maiorũ nobilitatem inquinant. Filiorum uirtus ignobilitatem progenitorum tegit.

18 ¶ Suprà in 4.c. (quod iam diximus) multas alias sententias huc pertinentes adduximus, atque inter alias, plurimos D. Gregorij Nazianzeni versus: sed cuius & hos quoque addere poteris.

Κακῶς δ' ἀκούῃ αἰσχύνῃ, μὴ δυσγενής.
γένος γὰρ ἔσθ' ὁ πάλαι σεσηπότες.
γένος πρόσαρχον, ἢ λύσιν νόσου θέλε,
ὡς καλὸν εἶν σ', ἢ καλῶν πεφυκέναι.
Famæ malæ pudeat, malum non te genus

Genus incipiendum uel ad finem trahendũ. Id est, vt vertit Io. Ribittus:

BIU Cujas

Moueat, genus pridem tuum computruit.
Genus vel incipias, vel ad finem trahas,
Vt vel bonus, vel ex bonis sis editus.

Sed & Epicharmi sententia est apud Maximum philosophum & martyrem, Serm. 63. & Stobæum Serm. 88.

πνίγομ' ὅταν εὐγένειαν ἀδίκ' ἐν ὢν κακῶς
λέγῃ τις, αὐτὸς δυσγενὴς ὢν τῷ τρόπῳ.
Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία;

Id est, vt idem transtulit,

Aegerrime fero, cum aliquis obscurus de nobilitate
Loquitur, ipse verò moribus ignobilis est.
Quid enim rei est cæco cum speculo?

Nō tolerandum qui obscurus de nobilitate loquitur.

19 ¶ Demosthenes ille oratorum primus, aut, vt alij malunt, Socrates apud Stobæum Ser. 84. dicebat optimum frumentum non ex pulchritudine agri æstimandum, sed ex eo quod cibum optimum præbeat: nec virum bonum, aut amicum beneuolum, qui ex nobili genere sit propagatus, sed qui sit optimis moribus præditus, ὅτι σίτου ἄριστον ἐκ τῆς καλλίστης πεδίου κρίνομεν, ἀλλὰ τὸ ἐνθετον πρὸς τὴν τροφήν, ὅτε ἄνδρα ἀγαθὸν εὐγενῆ ἢ φίλον ἐύνουν, τὸν ἐξ ἐπιφανοῦς ὄντα γένους, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα τῷ τρόπῳ κρείττονα. Idem in oratione pro Ctesiphonte: Nemo, inquit, nec ex nobilitate parentum laudandus, nec ex ignobilitate culpandus. Iphicrates in Harmodium illius prisci Harmodij abnepotem, ei ob generis ignobilitatem conuitia sibi ingerentem (nam is sutoris filius putabatur) Meum (inquit) genus à me incipit, sed tuum in te desinit. Author Plutarchus in Imperatorum Apophthegmatis. Et simile quippiam dixisse fertur Sostratus tibicen cuipiam, qui ei obiectabat, quòd ex ignobilibus parentibus natus esset, apud Antonium Monachum, Melissæ lib. 2. c. 79. & Stobæum Ser. 84. Atqui, inquit, ob id ipsum debui magis laudari, & in admiratione esse, quòd à me genus meum cœpit, καὶ μὴν διὰ τοῦτο μᾶλλον ὤφειλον θαυμάζεσθαι, ὅτι ἀπ' ἐμοῦ τὸ γένος ἄρχεται. Sed nullus omnium hanc sententiam significantius & elegantius expressit, quàm Tullius noster in ea oratione, qua respondit alteri Salustij orationi, qua illi generis nouitatem exprobrauerat. Cuius verba & nos adduximus, in d. c. 4. nu. 5. Idem autem Tullius, in secunda in Verrē actione, inania nobilitatis nomina vocat, quod nos alibi ad aliud retulimus. Quem secutus Seneca lib. 1. de ira, cuius hæc verba sunt, Tantúmque agmen nobilium non inania nomina præferentium, sed eorum qui imaginibus suis decori sunt. Quibus ostendit inania esse nobilitatis maiorum nomina, nisi & suipsius viribus & imaginibus suffulciantur. Et Boëtius Seuerinus, in lib. 3. de consolatione philosophiæ. c. 6. Iam vero quam sit inane, quam futile nobilitatis nomen quis non videat? Quæ si ad claritudinem referatur, aliena est. Videtur nanq; esse nobilitas, quædam de meritis veniens laus parentum. Quòd si claritudinem prædicatio facit, illi sint clari necesse est, qui prædicantur. Quare splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quòd si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, vt imposita nobilib. necessitudo videatur, ne à maiorum virtute degenerent.

Frumentū non ex pulchritudine agri æstimandum.

Iphicratis retaliatio in eū qui illi genus exprobrabat. Et Sostrati.

Nobilitatis nomina inania.

20 ¶ Suetonius refert Caligulam, cum forte audiret reges qui officij causa in vrbem aduenerant, concertantes, apud se super cœnam de nobilitate generis exclamasse,

Εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς.

Vnus princeps sit,
Vnus Rex.

Veluti eos derideret de nobilitate certantes, quam vni omnium Imperatori peculiarem ac propriam, non etiam cæteris inferioribus quantumuis Regibus communem esse existimabat. Verum ille nimium id nominis & tituli angustabat. Sed quod verissimū est, Theodectes Phaselides apud Stobæum, Ser. 84. dicit se nunquam laudauisse nobilitatem, quæ dominis indignis vteretur,

ἐγὼ μὲν οὖν ὅποτ' εὐγένειαν ἤνεσα,
τῶν προσάταισι χρωμένην ἀναξίοις.

Vnius Imperatoris propria ac peculiaris nobilitas.

Nobilitas indignorum dominorum non laudanda.

Porrò Aegyptij omnes æqualiter nobiles existimabant. Ideóque cum quis mortuus erat, nihil in
21 oratione funebri ab iis referebatur, quod maiores aut consanguineos eius respiceret, vt Græci facere solebant, authore Diodoro, lib. 2. c. 5. quod & nos alibi ad aliud retulimus.

Aegyptiis omnes æqualiter nobiles.

¶ Apud Ouidium lib. 13. Meta. Vlysses & rex & ex Diis prognatus, vt alibi diximus, hæc tamen aduersus nobilitatem, & Aiacem qui ea maximè gloriabatur, grauiter protulit.

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco.

Nostra non sunt quæ ex genere sunt.

Cui concinens Seneca Tragœdiographus, in Hercule furente,

Nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus,
Sed clara virtus. Qui genus iactat suum,
Aliena laudat.

Nec ab his dissidet, quod scribit Plutarchus in libro de educandis liberis. Pulchra quidem est nobilitas, sed maiorum nostrorum id bonum est. Alibi autem in sexto c. num. 4. ostendimus ex multorum sententia nobilitatem inter bona externa & fortunæ positam. Diuus autem Hieronymus ad Helbidiam probat nobilitatem ex iniquitate procedere, hoc modo: Nobilitas, inquit, mundi nihil aliud est, quàm diuitiæ inueteratæ: omnes autem diuitiæ de iniquitate

Nobilitatem ex iniquitate procedere.

BIU Cujas

descendunt. Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima, Omnis diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Nobilitas igitur generis ex iniquitate venit.

22 ¶ Ex nostris autem Host. in c. tua nos, de consangui. & affi. hinc occasione sumpta, quòd ibi ex Regibus Arragonum descenderãt Comites, & ex Comitibus Reges, hæc scribit. Et vt scias quòd non est vis in genere, cum de inferioribus fiant Reges ascẽdendo, & ex Regibus Comites descendẽdo. Sic etiam & de rusticis fiunt milites, & ex militibus rustici. Ergo, inquit, nihil aliud est mundana nobilitas, quàm rota. Et qui superbit de nobiliori sanguine, dici potest, quòd de nobiliori stercore intumescit. Ideo dicit quod eminentes fortunæ sæpe contrarios euentus sortiuntur. §. quia verò hactenus, in auth. de nupt. Et omnis noster status sub perpetuo motu consistit. §. vt autem lex, in auth. de non alie. reb. eccl. Et ex potentibus processerunt inanes: & ex diuitibus pauperes, & è diuerso. §. 1. in auth. vt omnes obed. iud. Hæc ille, qui & ipse, in c. pe. vers. nos igitur, de præben. dicit etiam sanguinis nobilitatem non aliam esse, quàm stercoris & fœtoris, quod & nos ex eo retulimus suprà, cap. 4. num. 1.

Nobilitas rota quædam est.

23 ¶ Illud autem minime dubium, eos qui ex nobilibus orti sunt, si degenerant, nec mores sequuntur maiorum, qui illis nobilitatem pepererunt, qui multi sunt, vt posteà dicemus, séque genúsque suum deturpare, vt ex eo satis patet, quod Hippolochus Glaucum filium ita monet, apud Homerum lib. 6. Iliados,

Nobiles degeneres genus suũ deturpare.

ἀιὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,
Μὴ δ' γένεα πατέρων αἰσχύνεμεν.

Semper se strenuum præstare, & eximium esse aliorum,
Nec genus patruum deturpare. Et quod apud eundem lib. 24. Odysseæ, Vlysses Telemachum filium ad pugnam se accingentem, ita quoque hortatur,

Τηλέμαχ' ἦ δὴ μὴν τόδε γ' ἔσσεαι οὐτος ἐπελθών,
ἀνδρῶν μαρναμένων ἵνα τε κρίνωνται ἄριστοι.
Μήτε κατ' αἰσχύνειν πατέρων γένος, οἵ τὸ πάρος περ
ἀλκῇ τ' ἠνορέῃ τε κεκάσμεθα πᾶσαν ἐπ' αἶαν.

Telemache iam quidem hoc videris ipse iniens
Viros pugnantes, vbi discernuntur optimi,
Ne quid dedecores parentum genus, qui antea
Virtutéque strenuitatéque ornati fuimus omnem in terram.

Cui mox respondens Telemachus, hæc subiungit,

ὄψεαι αὐτὸν ἐθέλοντα πατὴρ φίλε τῷδ' ἐνὶ θυμῷ,
οὔτε κατ' αἰσχύνοντα τὸν γένον ὡς ἀγορεύεις.

Videbis, si volueris pater dilecte hoc in animo
Non dedecorantem tuum genus, sicut dicis.

Quibus etiam consonat illud Euripidis in Bacchis,

ἐχίονος δ' ὢν παῖς κατ' αἰσχύνεις γένος.

Echionis verò existens filius dedecoras genus.
Et ne Latinos poëtas prætermittamus, Horatius lib. 4. Car. Ode 4.

Vtcunque defecere mores
Dedecorant bene nata culpæ.

24 ¶ Sicuti è diuerso ij quoque magis laudandi sunt, qui parentum & maiorum virtutes imitantur. Euripides in Helena,

Magis laudandi qui maiorũ virtutes imitantur.

Μιμοῦ τρόπους
πατρὸς δικαίου· πᾶσι γὰρ κλέος τόδε
κάλλιστον, ὅστις ἐκ πατρὸς χρηστοῦ γεγὼς,
εἰς ταὐτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τοὺς τρόπους.

Imitare mores
Patris iusti, filio enim gloria hæc
Pulcherrima, qui ex patre probo natus
Consentit cum parentibus moribus.

25 ¶ Verùm si verum fateri volumus, pauci sunt admodum, qui id faciant, vt de illis dicere possimus illud,

Pauci qui virtutes maiorũ sequantur.

Rara auis in terris, nigróque simillima cygno.

Nam ipse Euripides in Heraclidis,

εὐγενὴς δ' ἂν ἐλάσσω
σώζοις πατρῴαν δόξαν· ἐξ ἐσθλῶν γὰρ φύς,
οὐδὲν κακίων τυγχάνεις γεγὼς πατρός,
πάνυ μετ' ἄλλων· ἓν γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
εὑροις ἂν, ὅστις ἐσι μὴ χείρων πατρός.

Ideſt, vt vertit Dorotheus Camillus,

Nobilis verò per Græciam
Senuas paternam gloriam. Ex bonus cum natus sis
Nihilo deterior existis patre,
Paucis cum aliis Vnum enim inter multos fortasse

Inuenias,

Inuenias, qui non sit deterior patre. Et idem quoque in Electra apud Stobæum Ser. 85.
ἀλλ' εὐγενεῖς μὲν, ἐν ᾗ κιβδήλῳ τόδε.
πολλοὶ γὰρ ὄντες εὐγενεῖς εἰσὶ κακοί.
Nobiles quidem sunt, sed degeneres,
Multi enim nobiles mali sunt. Et rursum,
ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίᾳ πατρὸς,
τὸ μηδὲν ὄντα.
Iam enim vidi hominem generoso patre natum
Nullius esse pretij. Sed longè ante Minerua apud Homerum lib. 2. Odysseæ Telemachum alloquens,
παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ φέλονται.
οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους,
Pauci enim filij similes patri sunt.
Plures peiores, pauci autem patre meliores.
In quam etiam sententiam Demosthenes apud Aristidem in Cimone Οὐ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἰμαρμένη τις, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς. A viris bonis (veluti fato quodam id accidat) improbos nasci filios. Quo loco interpres in hãc sententiam citat vetus prouerbiũ ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. virorum heroum filij noxæ. Id quod nos multis exemplis comprobare possumus. Nam Aristophanes in Nubibus de Hippocratis filiis, τοῖς ἱπποκράτους υἱέσιν εἶεν, καί σε καλοῦσι Βλιτομάμαν. Et Eupolis, ἱπποκράτους τε παῖδες ἐμβόλιμοί τινες. *In idem.*

26 ¶ Vt non admodum mirari debeamus, quod scribit Phocylides,
Καὶ τόδε φωκυλίδης, τὸ πλέον γένος εὐγενὲς εἶναι,
οἷς ἔστ' ἐν μύθοις ἔπεται χάρις, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.
Hoc quoque Phocylides dixit, plurimos genere nobiles esse,
Quos neque dicendo, neque consulendo vlla gratia sequitur.
Et quod idem tradit Sophocles,
πολλῶν δ' ἐν πολυπληθίᾳ πέλεται
οὐτ' ἀπ' εὐγενέων ἐσθλὸς, οὔτ' ἀχρείων
τὸ λοιπὸν κακός. βροτῷ γ' ἴσον σθένει.
In copiosa hominum multitudine aliquando reperitur
Bonus ignobili genere natus, & rursus claro
Aliquis valde malus. Ita nihil constans aut fidum est homini.
Rursúsque in Aiace flagellifero,
οὐκ ἂν ποτ', ἄνδρες, ἄνδρα θαυμάσαιμ' ἔτι,
ὃς μηδὲν ὢν γοναῖσιν, εἶθ' ἁμαρτάνει,
οὐδ' οἱ δοκοῦντες εὐγενεῖς πεφυκέναι,
τοιαῦθ', ἁμαρτάνουσιν ἐν λόγοις ἔπη.
Nunquam amplius ô viri admirabor hominem
Qui obscuro genere natus, alicubi peccat:
Cum illi, qui videntur esse nobiles,
Huiusmodi verba loquendo delinquant.

27 ¶ Sed vtcunque sit de his quæ diximus, illud haud dubiè verisimum est, ignobilitatem (illam intelligo de qua tractamus, & vulgus ipsum intelligit) non esse adeo contemnendam, vt nobiles facere solent, vt quæ nec mala sit, nec in malorum sorte annumeranda, vt scribitur in c. illa. 15. q. 1. vbi hæc verba nuncupatim adscribuntur: Cæterùm paupertatem, & ignobilitatem, ægritudinẽ, & mortem nemo sapiens mala dixerit, nec in malorum sorte numerauerit. Quæ sunt verba diui Ambrosij. *Ignobilitas in malorum sorte non annumeranda.*

Sua nobilibus esse vitia, à quibus tamen eos longè abesse oportet.

CAPVT XXIII.

Nobiles honoris appetentiores suorũ progenitorum & aliorum contemptores.

1 SVnt sane & sua nobilibus vitia, & ea quidem, vt multis placuit, innata, genuina, propriáque ac peculiaria, vt vix vllum reperias, qui his non sit deditissimus. Ex quibus nonnulla describit Aegidius lib. 1. de regimine principum, parte 3. & post eum D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in gl. 1. nu. 26. quod scilicet sunt honoris immodici appetentiores, suorúmque progenitorum & aliorum contemptores. Cui quantum ad primum pertines, concinit quod scribit Aristoteles lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, c. 15. dum scribit φιλοτιμότερον esse, qui nobilior est, id est, honoris appetentiorem, &, vt vno verbo exprimam, ambitiosiorem. Nam & ita vertit Georgius Trapezũtius. Eiusque rei rationem reddit ipse Aristoteles, πάντες γὰρ ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σπουδάζειν εἰώθασιν, ἢ ἐυγένεια εὐσημόντης προγόνων ἐστί, καὶ καταφρονητικόν. Quibus verbis significat id commune omnium hominum esse, vt bona quæ possident, quæcunque ea sint, augere studeant: nobilitatem autem esse maiorum dignitatem, ideo augendi eam dignitatem semper eos studiosos esse.

Superbi. Inimici popularium. Gulosi. Libidinosi.

2 ¶ Et alia quoque describit Baldus in l. per adoptionem, in 1. lect. ff. de adop. in hunc propè modum, Nobiles (inquit) sunt maxima ex parte superbi, inimici popularium, gulosi, luxurioſi magis quidem, quàm populares ipsi. Non dico tamen, ait, de illis quos virtus nobilitat, illi enim verè sunt perfecti

perfecti,quamuis careant diuitiis:Sed de illis loquor,qui & si abundant diuitiis, nihil tamen sciunt nisi comedere,bibere,superbire.Hæc Bal.quæ & ipse Bened.retulit vbi suprà:& iterum in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,nu.966.Huic autem quod dicit eos esse inimicos popularium, adstipulatur illud Cicer.in 7.in Verrem actione.Hominũ nobilium non fere quisquã nostræ industriæ fauet,nullis nostris officiis beneuolentiam illorum allicere possumus:quasi natura & genere disiuncti sunt,ita dissident à nobis animo & voluntate.

3 De nobiliũ superbia. ¶ Ex aliis autem duo tantum latius explicabimus, videlicet superbiam & luxuriam, id est, libidinem veneream,nam ita nostri vbique intelligunt.Quantum ad primum pertinet,certè alij quoque scripserunt,superbiam esse veluti nobilibus peculiarem atque domesticam,& ex iis Host.in c.1.col.1.in verbo,non permittunt,extra de his quæ fiunt à maio,parte c.Io.And.in c. constitutis, le 2.col.pe.de appel.Luc.Pen.in l.militaribus,in prin.C.de decur.lib.10.authore Policrat.lib.8.c. 15.& idem Luc.in l.2.C.ne rust.ad vll.offi.deuo.lib.11.& in l.mulieres,col.4.& iterum col.pen.C.de dig.lib.12. Cepol.in tract.de impe.mil.delig.char.pen.& Matth. Afflict.in constit. Siciliæ incip.magistri camerarij,col.3.in 5.no.in id citans Hugonem Victorinum,in lib.de claustro animæ.

4 De eadem re. ¶ In quam sententiam notum est illud Salustianum in Catilinario, Ea res in primis studia hominum accendit ad Consulatum mandandum M.T.Ciceroni.Nanq; antea pleraq; nobilitas inuidia æstuabat:& quasi pollui Consulatum credebat,si eum,quamuis egregius,nouus homo adeptus foret.Sed vbi periculum aduenit, inuidia atq; superbia postfuere. Et illud expressius in Iugurthino, Metello quanquam virtus,gloria,atq; alia optanda bonis superabant,tamen inerat contemptor animus,& superbia,commune nobilitatis malum. Quæ posteriora verba citant Io.And.& Cepol.vbi suprà.Et rursum in eo.lib.Tum,inquit,primum superbiæ nobilitatis obuiam itum est. Et Velleius Paterculus de eodem loquens libr.2.Romanæ historiæ dicit naturalem esse nobilitati superbiam. Et Tullius in 2.in Verrem actione. Proponit, inquit, inania mihi nobilitatis, hoc est hominum arrogantium nomina.Et Titus Liuius j.decad.lib.9.in fi. Haud memorabilem rem per se, nisi documentum sit aduersus superbiam nobilium plebeiæ libertatis,referam.Plutarchus circa initium lib. de liberis educandis citat sententiam cuiuspiam poëtæ, in hunc propè sensum, Sceleris parentum conscia mens,vsquam sibi conscia fortissimum quenque captiuum trahit virum.Quemadmodum iactantia simul & fastu referti sunt,quibus claris nasci parentibus obtigit.

5 De eadem re. ¶ In id quoque est distichon minimè elegans, sed quod non grauatè adscripsit gl.in c.quoniam vetus,in verbo,inuidia, 24.q.1.

Nobilitas fastum, fastus litem parit,armat
Lis odium,capiunt hæc tria mortis iter.

Sidonius Apollinaris lib.epist.8.Nonetium laudat,quòd esset sine superbia nobilis, quasi id difficillimum esset.Opilius Macrinus Imp.Rom.in ea epistola,quam in initio imperij scripsit ad Senatum, apud Herodianum lib.5.Patritia (inquit) principum nobilitas sæpenumero in superbiam vertit,despectis omnibus veluti inferioribus.Iulius autẽ Firmicus lib.Astronomicôn 8.c.21.Quinta(inquit) pars Geminorũ in horoscopo inuenta nobiles faciet, & erecto semper superbiæ spiritu subleuatos.

6 De eadem re. ¶ Nec interim omiserim illud Virgilij lib.11.Aeneid.ad superbiam nobilitatis alludentis,

Genus huic materna superbum
Nobilitas dabat.

Quod nos alibi ad aliud propositum citauimus.Hincque fortè idem Virgilius superbum pro nobili sæpe vsurpauit,vt lib.1.Aeneidos,

Cùm venit aulæis iam se regina superbis
Aurea composuit sponda.

Superbum pro nobili. Vbi Seruius interpretatur superbis pro nobilibus. Et lib.3.eiusdem operis statim circa initium,

—Cecidítque superbum
Ilium.

Quo etiam in loco Seruius interpretatur superbum pro nobili. Et alibi lib.1.

Hinc populum latè regem,belloque superbum. Et lib.7.eiusdem operis,

—Atina potens Tiburque superbum.

Vbi & ipse Seruius superbum,nobile interpretatur.Et rursum eodem lib.

—Tectísque superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Vbi Seruius quoque exponit nobilibus.Et Ouidius Tristium lib.5.Ele.vlt.

Quod nunquam vox est de te mea muta,tuique
Iudiciis debes esse superba viri. Vbi Merula interpres non contemnendus intelligit superba,pro nobili.Et Silius Italicus lib.Punicorum 11.superbos viros pro nobilibus vsurpauit,dum loquens de modio annulorum detractorum nobilibus Romanis,quibus tantùm ius erat huiusmodi annulos ferre,post Cannensem victoriam,ita infit,

Testes hi stragis,quos signum illustre superbis
Mos læua gestare viris,tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro.

Imagines superbæ. Martialis autem lib.5.epigr. 21.imagines, quæ,vt latè diximus c.6.num.15.& seq. erant nobilium insignia,

BIU Cujas

signia,superbas,peculiari epitheto vocat:

Nec lites tetricas,forúmque triste
Noscemus,nec imagines superbas.

Nam & ea quoq; propria nobilium sunt,vt latè diximus d.c.6.nu.12.sed & ex eo,& multis seq.

7 ¶ Sed vt dicam quod sentio, isti vt opinor, ex vno aut altero omnium ingenia metiebantur, sequentes illud Virgilianum,

—Et crimine ab vno
Disce omnes.

Aut fortè ita ferebant eorum tempora & mores: quandoquidem videmus nostra tempestate,nobilissimos quosque (eos intelligo,qui verè nobiles sunt) cæteris esse veluti demissiores,atq; humiliores,seruata dignitatis ratione,imitantes illud Ecclesiastici c.3. Quantò magnus es,humilia te in omnibus,& coram Deo inuenies gratiam.Illud quoq; Tullij lib.1. Offic.monentis,vt quantò superiores sumus, tantò nos submissiores geramus. Illud item Annei Tragœd. 3. Quò fortuna altiùs euexit ac eleuauit humanas opes,hòc supprimere se magis fœlicem decet.

Verè nobiles cæteris humiliores.

8 ¶ Et hoc quoq;,nisi decipiar,expertus fuerat in nobilibus Bart.cùm dicit,in lege,vt responsum.C. de transa.Fortè, inquit,fuit quidam rusticus superbus propter scientiam effectus,quasi sentiret nobiles non superbire ob scientiam,sed rusticos tantùm. Id quod expresè dicit Fely.in c.super eo. le 2.col.4.de test.cum dicit illud quod scribitur,scientiam inflare,non procedere in nobilibus,ad quod allegat Bal.in l.mercalem.C.de cond.ob tur.cau.vbi nihil dicit Bal.nec quispiam ex iis,qui hactenus comperiuntur super ea l.scripsisse.

Rusticos ob scientiam superbire.

9 ¶ Verùm qui verè nobiles non sunt, sed quandam veluti imaginem nobilitatis gerunt, ij certè superbi sunt, arrogantes, rixosi, putantes iis impotentibus vitiis nobilitatem maximè ostendi, cùm nulla re magis ignobilitas ostendatur.Et quod in vetere prouerbio est,dignũ patella cooperculum, similes habent famulos,superbos scilicet, arrogantes, rixosos, scelerum dominorum ministros, & semper aliàs pessimè moratos.Et vt scribit Euripides in Alcmæone apud Stobæum c.60.

Nobilitatem mentientes superbi.

Famuli illorũ superbi.

Μέτεσι τοῖς δούλοισι δεσποσῶν νόσοι.
Serui dominorum morbis inficiuntur. Et Alexis in eodem loco,
ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺ ἐμφερεῖς τοὺς οἰκέτας
ἔχουσας ὅλως τοὺς τρόπους τοῖς δεσπόταις.
Cæterùm erga vulgus seruos similes
Habere videbis mores dominis.

Et Terentius, *Domini similis es.*

Et Iuuenalis saty.5.

Maxima quæque domus seruis est plena superbis.

De quorum facinoribus domini ipsi tenentur,ne sibi de hac re impunitatem promittant. Nam eius rei habemus ordinationem quam vocant regiam, sanctissimam quidem illam, sed malè obseruatam.Quid autem sit de iure communi,videbis per Bart.in l.de pupillo.§.si quis ipsi Prætori,in 10.q. ff.de oper.no.nunt.& l.Prætor ait.§.familiæ.& ibi quoque Ro.ff.de pub.& vecti.& alios multos collectos à Fely.qui & hoc latè tractat in c.Petrus, extrà, de homi.& And.Alcia.in tract.præsumptionum,reg.3.præsumpt.40.nu.4.

An autem de illorum sceleribus teneãtur.

10 ¶ At verò quantùm ad illud secundum pertinet,id est,ad libidinem veneream, sunt & alij nonnulli, qui astruũt illam peculiariter in nobilibus debacchari. Et inter cæteros Summus Pontifex,vt interim cæteros prætermittam,in c.ex parte parentum,ext.de sepul.quod loquitur de quodam nobili domino insulæ Buchardi,vulgò, *l'Isle Bouchart*, appellatæ,quæ est in prouincia Turoniæ. Ideóq; & illud c.ad archiepiscopũ Turonensem dirigitur,qui quidem nobilis sæpe solicitauerat mulierem quampiam de stupro, & tandem dum vi eam rapere niteretur, illa fugiens de ponte in amnem cecidit,aquisq; submersa est.Vt & interim quoq; omittam stupra atq; adulteria Iouis,Martis,Apollinis,& cæterorum Deorum, ex quibus posteritas sibi nomen titulúmq; nobilitatis vsurpauit,vt diximus suprà.c.2.nu.41.nam & quod,& seq.

De nobilium libidine.

Deorum impudicitia.

11 ¶ Verùm nescio an debeam credere,nobiles esse cæteris luxuriæ deditiores,quoniam legimus nobiles ipsos impensiùs diligere suas vxores,quàm cæteros,& quò quisque nobilior est,eò vxoris esse amantiorem,vt scribit Oldra.ille consistorialis aduocatus,con.95.ex forma istius statuti,col.pen.per tex.in l.si vxor.§.planè.ff.de adult.vbi affertur illud Homericum lib,Iliad.9.

ἦ μόνοι φιλέσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
ἀτρεΐδαι; Id est,
Num solis hominum Atridis affectus amórque
Vxorum est? Qua in lege Accursius interpretatur,Atrides,id est,nobilissimi.

Eum autem locum Homeri imitatus Virgilius,lib.9.Aeneidos,

Coniuge (ait) *prærepta nec solos tangit Atridas*
Iste dolor. Sed & hoc quoq; voluit Alber.Rosa.in j.parte statutorum. q.144.de statuto legis, col.vlt.& in l.donationes quas Diuus.col.2.C.de don.inter vir.& vxo.

Nobiles suarũ uxorum amantiores.

12 ¶ Sed vtrũcunq; sit,illud monendos ducimus nobiles,vt luxuriam,siue vt meliùs loquar,libidinem summopere fugiant,vtpote quæ sit in illis magis detestanda, quàm in plebeiis, quod certè constat ex l.

Impudicitia nobilibus sum-

BIU Cujas

mopere fugiẽda.

ex l.fœdiſsimæ.C.de poſtli.reuer.ibi,ob retinendæ pudicitiæ cultum,ac ſeruandam natalium honeſtatem,ad te confugiſſe proponas, &c.& ex l.in concubinatu. ff.de concubi. Et ex eo planè conſtat, quod licet ſpurius aliàs ſuccedat matri.§.vulgò, Inſt.de ſucceſ.cogna.& §.nouiſsimè,Inſti.ad Orphi. Fallit tamen ſi mater eſt illuſtris.l.ſi qua illuſtris.C.eo.tit.vbi huius rei redditur ratio in hæc verba: quia in mulieribus ingenuis & illuſtribus, quibus caſtitatis obſeruatio præcipuum debitum eſt, nominari ſpurios ſatis iniurioſum ſit,atque acerbum.Ex quo Alber.& Raph.Fulgo.expreſsim no.maiorem caſtitatem exigi in nobilibus.Quod & Plautus apertè docet,dum facit Adelphaſiam mulierem ita ſororem ſuam alloquentem,in Pœnulo:

In nobilibus maior caſtitatis obſeruatio.

Eo ſumus gnatæ genere, vt deceat à culpa eſſe nos
Caſtas.

13 In nobili teſtatore filius naturalis non facit deficere cõditionem.

¶ Ex eo quoque quod ſcribitur in l.ex facto.§.ſi quis rogatus, le 1.iuncta gl.in verbo,ex voluntate, in princ.ff.ad Trebel.quòd ex dignitate & conditione eius qui reliquit fideicommiſſum ſub conditione,ſi rogatus deceſſerit ſine liberis, ſtatuendum eſt an naturalis filius faciat deficere huiuſmodi conditionem,nécne:vt ſi ſit nobilis, non faciat deficere:ſi ignobilis,faciat:quia,vt dicunt ibi omnes Doc.magis ignominioſum eſt nobili habere ſucceſſorem ex illegitimo concubitu,quàm aliis,arg. d.l.ſi qua illuſtris.

14 Nec in nobilibus rogatis.

¶ Quinetiam dicit gloſ.in d.§.ſi quis rogatus,inſpiciendam quoq; dignitatem eſſe eius,qui rogatus eſt,vt videlicet ſi ſit nobilis,non faciat ipſius filius naturalis deficere conditionem.Quaſi ſemper videatur nobilis ſine liberis deceſsiſſe, qui naturales tantùm reliquit. Quam etiam in hoc ſequuntur Angel.Imo.Pau.Ca.& Alex.ibi.Et eſt ſimilis propemodum gl.in l.generaliter.§. cùm autem. & ibi Sal.C.de inſtit.& ſubſtit.& voluit etiam Alex.con.2.viſis codicillis, col.3.verſ.11.li.j.& conſ.60.viſa legitimatione.col.2.lib.2.& Bene.Capra,con.132.& ſi viſo.

15 Nec legitimatus quidem.

¶ Sed & multi maximi nominis voluerunt etiam legitimatum non excludere ſubſtitutum, cùm teſtator eſt nobilis.Neque enim de huiuſmodi præſumitur nobilis ſenſiſſe, per d.§.ſi quis rogatus. Ita voluit Bal.conſ.203.punctus quidam ſubſtituit,lib.5.quod repetitur con.463.eo.li.5.Ange.in ſua diſputa.incip.nobilis quidam genere,in 2.dubio. Ant.in c.per venerabilem,poſt medium,ver.alius eſt effectus,quia ſi patri,qui fili.ſunt legi.& Alex.d.con.2.li.1.& conſ.25.circa primum dubium, col. 2.verſi.& tantò magis,eod.lib.1.& conſ.67.conſideratis,col.4.verſ.fortificantur prædicta,eod.libr. 1.& conſ.94.conſideratis,col.2.verſ.quintò quia etiam dato,eo.lib.1.& con.87.viſis codicillis,col.2. verſ.& ex iſtis,lib.2.& con.172.viſis duobus.in 2.dubio,lib.7.Soci.in l.Gallus,§.ſi eius,col.2.ver.ſecundus caſus.ff.de libe.& poſth.& con.63.viſis teſtamento,col.11.verſ.confirmatur iſta opinio,libro 3.Philip.Dec.conſ.286.viſo puncto,col.5.verſ.ſecundò communis opi.Carol.Rui.conſ.27.viſis,col. 3.nu.6.lib.1.& conſ.36.in cauſſa feudali,col.3.nu.7.eo.libro 1.& conſ.178.ſubtiliter,col.vlt.libro 2.& Steph.Bertran.conſ.169.exiſtimo,in fin.lib.2. De quo tamen vide ipſum Rui.conſ.161.viſo themate,col.10.nu.23.lib.2.

16 Quare legitimati non ſuccedunt in feudo.

¶ Dicúntque Ang.& Ant.vbi ſuprà,& in locis citatis in præcedenti verſic.hanc eſſe rationem,quare etiam legitimati non ſuccedunt in feudo,vt ſcribitur in ca.naturalis,tit.ſi de feud.fue.contr.interdo.& ag.quia videlicet non eſt veriſimile nobilem, qui feudum conceſsit,de huiuſmodi prole ſenſiſſe.Quod etiam voluit ipſe Alex.d.con.67.col.4.verſ.hinc dicit etiam,li.1.& d.con.94.vbi ſuprà, eo.li.2.Caro.Rui.con.7.quæritur,col.10.nu.33.li.1.& con.69.diligenti,col.9.nu.20.& ſeq.li.3.& conſ. 77.viſo,col.2.nu.5.& iterum nu.7.eo.lib.3.

17 Nec in emphyteuſi eccleſiaſtica.

¶ Nam & quod huic ſimile eſt,Bal.in c.quæ in eccleſiarum,col.pen.verſ.dubitatur, extra de conſti. dicit,quòd etiã legitimatus non ſuccedit in emphyteuſi eccleſiaſtica, quia cùm eccleſia ſit nobilis, non intelligitur ſenſiſſe de his filiis, per no.in d.§.ſi quis rogatus. Et idem propè dicit idem Bald.in d.l.generaliter.§.cùm autem,ver.ſcias etiam.C.de inſtit.& ſub. cum aliis multis concor.adductis ab Alex.con.60.viſa legitimatione,col.2.verſ.ſed maior,lib.2.& Caro.Rui.con.158.primò,videndum, col.2.nu.5.lib.1.& d.conſ.178.lib.2.& con.105.reuocatur,col.2.nu.6.libro 3. De quo tamen eundem vide conſ.164.viſa,eo.lib.1.& con.211.prima per totum,eod.lib.1.

18 Legitimatus ad feuda nõ obtinet feuda nobilia.

¶ Sed & quod plus eſt,Si quis ſit expreſsim legitimatus ad feuda,quod fieri poteſt,vt not.in d.cap. naturales: tamen non intelligitur legitimatus ad feu.nobilia ſiue dignitatis,vt & ex hoc intelligas, quantum nobilitas abhorreat ab impudicitia.Ita enim voluit Bal.in l.eam quam,col.antepen.verſ. quæro vtrùm legitimatus.& ibi Alex.ſiue is ſit Barb.in addi.C.de fideic.& ſequitur Pet.Anc.nominatim loquens de feudis nobilibus,con.308.prima facie,col.2.verſ.tertiò monet.

19 Filia naturalis nobilis nõ admittitur ad legatum.

¶ Et eadem quoque ratione Ang.conſ.366.cuius initium eſt, quidam Ioannes de Camarino conſuluit in huiuſmodi ſpecie.Quiſpiam teſtator reliquerat filium ſuum hæredem,& ſi decederet ſine filiis maſculis,ſuperſtitibus filiabus,aut filia,cuilibet earum legatum quoppiam reliquerat.deceſſerat filius inſtitutus nullis relictis liberis maſculis, ſed tantùm filia naturali. Ea,inquit, admittitur ad legatum, niſi teſtator ille fuiſſet nobilis, quem ob id naturalis proles vituperat & deturpat,per d.l.ſi qua illuſtris.

20 In priuilegiis nobilitãdi excipiuntur filij

¶ Et ex his quoque fit, vt plerunque in priuilegiis Comitum Palatinorum,& aliorum quibus conceditur facultas legitimandi filios baſtardos,ſoleãt excipi filij nobilium, vt retulit Cepol.in tract.de imper.milit.delig.in 10.priuilegio nobilitatis, & ante eum Paul.Caſtr.conſ.22.viſis omnibus,col.2. verſi.poſſet etiam,lib.2.vbi huius rei rationem eſſe dicit, quia maius eſt dedecus nobilibus habere

huiuſmo

BIU Cujas

huiusmodi filios,quàm cæteris.Imò verò etiam si non excipiuntur ij filij bastardi nobilium,tamen Comes Palatinus legitimare non poterit, nisi id expresse sit permissum, vt voluit Alciatus:loquens tamen de filiis Baronum,in l.2.in prin.col.antepe.verf.sextò pro hac op. ff.de verbo.obliga. allegans Host.Io.And.& Anto.in c.vlt.de fili.presby,vbi tamen hoc non dicũt, sed aliud quod huic loco bene conuenit,scilicet quòd si Papa dispenset cum genito ex coniugato & soluta,aut econtrariò,non valet huiusmodi dispensatio,si coniugata sit nobilis,nisi hoc fuisset expressum : quia si expressisset,difficiliùs impetrasset,ar.d.l.si qua illustris,quos sequitur Alex.in addi.Bal.in d.l.si qua illustris,& Fely.in c.postulasti,col.5.verf.adde etiam, de rescrip. Sed idem quod Alcia.vbi suprà voluit Alex.quem tamen ipse non citat,conf.62.assumam, col.3.verf.accedit, lib.1.per d.l.si qua illustris,& Alber.Bru.cõs.15.visa legitimatione,col.2.& ante hos omnes Pet.Anc.à nullo horum memoratus, conf.320.primum dubium,col.vlt.

Nobilitas in dispensatione matrimonij ex primenda.

21 ¶ Súntque qui ad hanc impudicitiæ detestationem, in nobilibus referunt quod scribitur in l.miles ita.§.mulier.ff.de milit.test.vbi mulier in quam turpis suspicio cadere potest,ex testamento militis aliquid capere non potest.Cui consonat,tex.in l.mulierem.ff.de his quib.vt indig.& in l.2.C.de do nat.inter vir.& vxor.Sed illud,nisi admodum fallor,non fit ob nobilitatem, cùm militia non sit nobilitas,vt plenè ostendimus suprà c.8.sed ob id quòd milites maximè à libidine alienos esse oporteat,ne viribus eneruentur,vt etiam docuimus in nostris legibus connubialibus,in l.15. numero 17. idem è nostris.

Milites quare concubinis donare nõ possũt

22 ¶ Sed vtcunque sit de ea re,ex his quæ diximus,magis miror nostros Imperatores & Iurisconsultos,alioquin castitatis amatores eximios,acerrimósque libidinum castigatores, in hac re,vt pleriq; volunt, nobilibus peperciſſe, magis quàm plebeiis, cùm illos sanxerunt in adulterio deprehensos, non licere maritis interimere,hos licere.Ita enim pleriq; intelligunt.l.marito.ff.ad leg. Iul.de adult. & l.Gracchus.C.eo.eo.tit.Sed certè illi tex.id non dicunt,vt ex illis videre quisque poterit.

An magis parcendum sit nobilibus in adulterio uxoris deprehensis.

23 ¶Adde & tu aliud nobilium peculiare vitium,quod ii leuissima quoque occasione offenduntur, in iram concitantur & conuicia. Et quod multò deterius est,licet id prorsus videantur & profiteantur se ignoscere, tamen sunt in futurum iræ tenacissimi, & in vindictam, si occasio sese obtulerit, promptissimi.Nam sic Homerus lib.1.Iliados inducit Calchantem dicentem de Agamemnone, Regis iras sic se habere, vt etiam si ad præsens ignoscere videatur, stimulos iracundiæ ad futurum in imis pectoribus reseruet.huius carmen ita habet,

λελέασομ γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ:
ἠπόρ γάρ τε χόλονγε καὶ ἀυτῆμαρ κατατέλλει,
ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ
ἐν σήθεσσιν ἑοῖσι.

Sic & apud Virgilium lib.12.Aeneid.inducitur Iuno alloquens Iouem de Aenea & Troianis,

Et nunc cedo equidem,pugnásque exosa relinquo.

Tanquam illis omnem offensionem concederet.Et tamen non multò pòst ab ipso Ioue quippiam petit,quòd grauiter illis obesset.Ex quo & ipse Iupiter illi hæc respondit,

Es germana Iouis Saturníque altera proles,
Irarum tantos volvis sub pectore fluctus?

Quasi scilicet iræ durarent,tametsi antè dixisset eas se remittere.Ideóq; Seruius ibi, Scimus,inquit, vnumquemque pro generis qualitate in iram moueri.Nobiles enim etsi ad præsens videãtur ignoscere,tamen in posterum iram seruant, in idque citat illum Homeri locum suprà à nobis citatum. Et huc quoque spectat illud eiusdem Virgilij lib.1.Aeneid.de ira eiusdem Iunonis,

— Manet alta mente repostum
Iudicium Paridis.

Sed tamen nihil est quod magis deceat nobiles quàm clementia & placabilitas,vt dicam postea in 37.c.nu.127.incip.quò quis nobilior est,& seq.

Quibus modis amittatur nobilitas,& primùm an per infamiam,& vitæ turpitudinem,Et quomodo. CAP. XXIIII.

Nobilitas an per infamiam & scelera amittatur.

1 NObilitas autem multis modis amittitur,vt verum appareat,quod scribit Tullius lib.1.Officiorum. Nobilitates, vt cætera eiusmodi in casu sita,temporibus gubernari. Primò igitur deperditur per infamiam, & vitæ turpitudinem, atque scelera,per tex.in l.si qua,ibi,honestæ nobilisque personæ decore priuetur C.de secund.nupt.& ibi Bald.not. redditque rationem ex ipso text. quia nulla sine honestate potest esse nobilitas.Et tex.etiam,in l.j.C. vbi Sena. vel Clarisſ.vbi hæc verba in fi.adscribuntur. Omnem enim huiusmodi honorẽ reatus excludit.& in l.Senatoris filia,vbi hoc expresse no.Bal.ff.de rit.nupt.& per tex.in l.2.& l.iudices,& l.quoties,in illis verbis, illustri dignitate per suum facinus priuatos. C.de digni.li.12.& in c.1.& ibi gl.& doc.extrà de purga.cano.& in c. nobilis.2.q.5.vbi nobilis homo vel ingenuus si in furto aut periurio,aut falso testimonio fuerit deprehensus, feruenti aqua, vel cãdenti ferro se purgare debet, ac si non esset ingenuus, aut nobilis: quasi scilicet suis sceleribus nobilitatis priuilegium amiserit.

Ad idem.

2 ¶ Et voluit etiam Bart.in l.1.col.4.verf.præterea posito, & col.seq.in duobus locis,& iterum col.7. verf.examinemus,& ibi quoque Ioan.Plat.col.2.C.de digni.lib.12.& Bald.in l.cum antiquioribus,

BIU Cujas

in prin.8.q.C.de iur.delib.vbi ex hoc dicit,mulierem quæ in ſuum corpus peccat,perdere nobilitatem,& Saly.in l.prouidendum.C.de poſtul.vbi dicit,quòd nobilis ex genere nõ debet dici nobilis, niſi bonis moribus polleat.& Lucas Pen.in l.mulieres,col.5,verſ.vlt.no.C.de dig.li.12. Calca.conſ. 8.in cauſſa pendente,col.7.verſ.& ex ſupradictis.Ioan.Ray.in tract.nobilitatis.in 6.q. princ.in prin. Barb.in extrauag.volentes,in verbo,nobilis.Ant.Corſe.in repe.c.grandi, col.13.de ſupl.negli.præla. lib.6.Matthæ.Affl.in c.vlt.col.vlt.nu.116.tit.quib.mod.feud. amitt.& in c.1.col.3.nu.25.tit.an ille qui inter frat.domi.& in conſtitutione Siciliæ,incip.multæ leges, ante fi.& in conſtitutione, vt dignitatum,col.2.& rurſum in conſtitutione,qui literas,col.2.in 5.q.Cui concinit quod ſcribit Bal.in c.ſedes,col.1.verſic.ibi minores, de reſcript.quòd inſignis perſona delinquendo fit vilis. Quibus adde quæ ſuprà diximus c.21.nu.2.ſed vis audire. Quanquam aliter ſenſiſſe videtur Valerius Maximus, lib.6.c.4.quo loco de Scipione Aemiliano loquitur,vbi ſcribit Mumium,vt nobilem, ita eneruis vitæ,quaſi diceret,Mumium ipſum ob vicia nobilitatem non amiſiſſe.

3 *Quid ſi redeat ad bonos mores.*

¶ Sed ſi ſequamur noſtrorum ſententiã, eam quidem ita amplia,vt nobilis ipſe qui per infamiam, & vitæ turpitudinem nobilitatem amiſit,eandem non recuperet,ſi relicta turpi vita,bonis ſe moribus omnino deuoueat,niſi per principem reſtituatur,vt expreſsè in hoc caſu voluit Bar.in d.l.j.col. 5.verſ.quarta opinio fuit.C.de dig.lib.12.per l.imperialis.C.de nup.& idem voluit Io.Ray.in d.6.q. prin.in fi.vbi & ad hoc allegat l.j.C.de ſen.paſ.& quod no.in §.cõmuni autem, Inſtit.quib.mod.ius patr.pot.ſol.& vide quæ dicam infrà,c.27.nu.5.hæc quidem intellige vt perdat,& ſeq.

4 *Quid de eorũ liberis.*

¶ Amplia 2.vt non ſolùm quis perdat nobilitatem ex infamia & ſceleribus, ſed & liberi quoq; eius non debent reputari nobiles, vt not.Io. Fab.in l.diuo Marco.per illum text.C.de Decur.Subdit tamen eſſe ar.contrà,in l.quia perinde.ff.ad Trebel.& in l.ſi necem.§.ſi deportatus.ff.de bo.libe. Ideo aut videtur hanc poſtremam partem ſequi Io. Fab.vt aliàs ſemper videntur facere noſtri Doc.ſecundum gl.in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad Trebel.cum ſi.Aut certè dubitare videtur,vtra potiùs ſententia ſequenda ſit.Tamen ſi coniecturis locus ſit,in id poteſt videri inclinare,vt videlicet antè nati non deſinant eſſe nobiles poſteà autem nati non ſint nobiles, per iura quæ antè ipſemet allegauerat.Sed tu hîc vide quę dicam infrà in 35.capite,per totum,& in tractatu de iure Primigeniorum in 23.quæſtione.

5 *Nobilitas non perditur ob infamiam,ſed ipſius priuilegia.*

¶ Sed hoc etiam quod dictum eſt,per infamiam amitti nobilitatem,duobus modis intelligendum. Primo quidem modo,vt non continuò quis deſinat eſſe nobilis ob infamiam,vel delictum,vt apertè probat tex.eos nobiles vocans,qui iam grauiſsima delicta perpetrarãt,in cle.grauis,in princ.vbi & hoc no.Card.Flor.de ſent.exc.Et licet etiã liquidò colligere ex iis quæ iura ſtatuunt, mitiùs puniendos eſſe nobiles ſceleratos,quàm ignobiles,vt diximus ſup.ca.20.nu.103.nobiles vt & alij. Sed hoc ita intelligi debet,vt perdant huiuſmodi nobiles per infamiam & vitæ turpitudinẽ priuilegia nobilitatis,vt declarat Lucas Pen.in l.mulieres,col.5.C.de dig.lib.12.per iura quæ ibi allegat. Licet huic interpretamento obſtet quod iam diximus, mitiùs puniri nobiles, cùm & hi gaudeant priuilegio nobilitatis,videlicet cùm agitur de pœna,niſi dixeris leges in eo caſu,vlteriùs progredi,ſecus in aliis caſibus.

6 *Quid in nobilitate quæ competit ratione rei.*

¶ Intellige ſecundò,vt non procedat in nobilitate,quam quis habet ex conſequentia rei hæreditariæ ſiue propriæ,verbi gratia,Comes per ſolam infamiam nõ perdit comitatum, nec nobilitatem, ſiue dignitatem,quam habet ex ipſo comitatu. Ita expreſsè voluit Bal.in l.j.col.2.verſ.pone ergo quædam mulier.C.de ſecun.nupt.Nam retinetur,inquit,aliquidin conſequentiam,quod non principaliter,ar.l.ſi is qui duos.ff.de lib.leg.

7 *An nobiles qui ſceleribus nobilitatem amiſerunt ſint immunes ab oneribus nobilitatis.*

¶ Intellige tertiò,vt licet hoc caſu nobiles perdant priuilegia nobilitatis,nihilò tamen ſecius tenentur ſubire onera ipſius, quatenus ſeparabilia ſunt, ex ſententia Bar.in d.l.col.pen.verſ.ex quo infero.C.de dign.libr.12. Nam pœna inquit,non debet eſſe cauſa præmij.l.ſiue hæreditaria.ff.de nego. geſt.& l.ſi quis ſolidum.ff.de hæred.inſtit.Et id dicit expreſſum,in l.relegatorum.§.vlt.& l.ſeq.ff.de interd.& releg.& in l.j.C.de infa.lib.12.quo in loco ipſe Barto.dicit per eum tex.quòd ſi aliquis ſit condemnatus de falſo,ex quo perdat nobilitatem, non tamen deſinit eſſe nobilis,quantùm ad ea in quibus nobiles magis grauantur,quàm ignobiles.& illud ſequitur ibi Angel.& Io.Plat.in fin.& Ro. in l.ſi exhæredatus,§.ſub Diuo.ff.de S.C.Sylla.vbi id ſing.dicit & Angel.Are.in tract.malefi.in verbo,Sempronium,col.vlt.Barb.Fely.& Philip.Deci.in c.intelleximus,de iud.idem Barb.in l.generaliter,col.10.verſ.19.ff.de verbor.oblig.& con.91.eodémq; vlt.col.1.lib.3.& in repe.rubr.de reb.alien. non ali.col.4.verſ.ſecundò limita.& in tract.de præſtan. Card.in j.q j. partis,col.pe.& Calca.conſi. 76.primò eſt videndum, col.4.verſ.item pro hoc facit.Stepha. Phed.in tract.de legum interpretatione,char.19.verſ.item ſi nobilis ſit priuatus,& Bened.in repe.c.Raynutius in verbo,ſi abſque liberis moreretur le 2.nu.213.& Corſe.in c.cum inter,char.2.de except.& repe.c.grandi,col.12.de ſupl. negli.præla.lib.6.& Iaſ.in rub.de iuſtit.& iure,col.vlt.verſ.quintò facit,& in auth.hoc amplius,col. 3.verſ.limita.C.de fideicom.Fely.in c.dilectus,le 2.col.2.in 4.concl.de reſcrip.Fran.Rip.in rep.l.vlt. in 50.quæſt.C.de reuo.donat.& Ferdi.Loazes,in repe.§.diui.l.filiusfam.ff.de lega.j.in char.19.in prima limitatione,verſ.hinc dicebat Bar.

Ad idem. 8

¶ Et ad hoc eſt optimus tex.in d.l.j.C.de infa.ſtatuens infames,licet honoribus priuentur,nõ habere vacationem, nec curialium,nec ciuilium munerum,de quo eſt & ſimilis text.in l.nec infames.C. de decur.lib.10.in hæc verba,Nec infames immunitatem habere(cùm hoc priuilegij,non notæ ſit)

conuen

conuenit,& in l.j.C.de his qui non implet.ſtipen.eod.lib.10.& alij concord.adducti,per gl.in d.l.relegatorum.§.vlt.& l.ſeq.Quibus adde tex.in l.actione.§.item qui ſocietatẽ.ff.pro ſocio, vbi eſt text. elegans in hæc verba.qui ſocietatem in tempus coierit,ante tempus renunciando,ſocium à ſe,non ſe à ſocio liberat.Itaq; ſi quid compendij poſteà factum erit,eius partem non feret.At ſi diſpendij, æquè præſtabit portionem.Et in l.2.§.nemo exuitur.ff.de cap.dimi.vbi nemo delictis exuitur capitis diminuitione:& ibi gl.ex eo tex.no.id quod in pœnam ſtatutum eſt,non debere conuerti in præmium,& allegat alios tex.Sed quibus addes tex.in c.&ſi neceſſe,in fi.ex.de don.inter vir.& vx.vbi ſcribitur,Ne autem ad commodum ei cedat,quod debet in pœnam eius potiùs retorqueri.Et tex. in d.c.intelleximus,de iudi.vbi qui propter excommunicationem non poteſt agere in iudicio,tamen poteſt conueniri. Imo etiam cogitur agere in ipſius damnum,vt no.Inn.in c.exceptionem de excep.& Bal.in l.nulla, ante fi.ff.de legi.Imol.in c.ſignificauerunt,de except.Ioan.Ana.in c.dura,de crim.fal. Quibus aſtipulatur tex.in c.pro illorum,iũcta gl.pe.de præb.vbi valent geſta ab eodem in ſui præiudicium,& dicit gl.in c.presbyterum,in fi.28.di.illum non excuſari à dicendis priuatim horis,vt etiam tenet Hoſt.in ſumma tit.de cler.exc.

Excommunicatus conuenirí poteſt.
Et in ipſius damnum agere cogitur.
Et ipſius geſta ualent in ſui præiudicium.

9 ¶Et hinc occaſione ſumpta Pet.Anc.in d.c.intelleximus,de iudi.limitat d.auth.hoc amplius.C.de fideic.vt procedat quatenus hæreditas vtilis eſt hæredi negligenti: ſecus ſi oneroſa,quod ſingu.reputat Iaſon,in d.auth.hoc ampliùs,col.pen. Et id dicit mirabile, & non tactum à legiſtis, in d.auth. hoc ampliùs.Barb.in d.rub.de reb.eccle.non ali.vbi ſuprà.

10 ¶Et quod dicit gl.in c.2.in gl.pẽ.in fi.de confeſ.lib.6.quòd contumax in reſpondendo habetur pro confeſſo,in eo duntaxat,quod tendit in eius damnum. Et alia gloſ.in c.paruuli,& ibi Archi.22.q.5. quòd periurus,qui priuatur facultate iurandi,per illum tex.iurabit tamen, vbi eſt iuramentum oneris,ſicuti iuramentum calumniæ, & iuramentum fidelitatis, de quo eſt bonus text.quem non allegant,in c.cùm in eccleſiis,extrà de maio.& obedien.& ibi Io.An.Panor.& alij, & etiam Ioan. Lig. & Pan.in d.ca.intelleximus,de iudi.Et eſt illi affinis.gloſſ.in cùm inter,de except. quæ dicit,quòd excommunicatus,qui aliâs non admittitur ad iuramẽtum,tenetur tamen iurare de calumnia, cùm hoc ſit iuramentum oneris.

Excommunicatus tenetur iurare de calumnia.

11 ¶Et quod voluerunt Dy.Bal.Ang.Imol.Rom.& alij recentiores,in d.l.ſi quis ſolidum.ff.de hæred. inſti.quòd ſi ex forma ſtatuti non poſsint Guelphi habere officia in ciuitate,debet intelligi,ſi officia ſint honorifica: ſecus,ſi vilia & damnoſa.Et eſt etiam ibi bonus tex.quem reputant ſing.ipſi Bal. Ang.& ferè omnes ibi,& Bal.in l.eam quam,col.pen. C.de fideicommiſ.Et quod voluit Barto.in l. tutelas.§. item,per illum text.ff.de cap. dimi. quòd bannitus perdit iura ciuitatis in iis ſolùm quæ tendunt ad ipſius commodum,non item ad ſuum incommodũ. Id quod etiam voluit idẽ Bart. in ſua diſput.incip.Lucanæ ciuitatis,in ſol.con.3.ver.reſtat videre.& Bal.& recentiores,in l.j.C.de hæred.inſtit.Nellus de ſancto Gemi.in tracta.bannitorum,in prima parte 2.temporis,in 5.q.Soci.con. 58.viſis priuilegiis,col.4.verſ.circa ſecundam dubitationem,libr.j.Cepol. conſ. cauſarum criminalium 76.viſis ſtatutis,col.2.in prin.Et faciunt no.per Bart.in l.inter quos.§.damni.ff.de dam.infe.& concor.ibi adduct.in addi.

Qui ſua culpa priuatur officiis non intelligitur de oneroſis.

12 ¶Et quod conſuluit Bal.conſ.230.in quæſtione domini Milani.col.pe.verſ.ſubſequenter fui interrogatus,lib.1.repetito conſ.382.libr.5. quòd ſi ſtatutum diſponat, mercatorem vſurarium non haberi pro mercatore,non intelligitur quò ad onera, quibus ſubſunt mercatores, quem ſequitur loco tamen perperam relato,Io.Bap.Sanſeueri. in repe.l.omnes populi,char.6.ff.de iuſt.& iure. Et quod dicit idẽ Bal.in l. cùm proponas,la 2.C.de pac.quòd clauſula,rato manẽte pacto,non prodeſt ei qui fregit pactum,ſed alteri tantùm: & Cardi.Flor.in clem.1.in prin.col.3.verſ.Septimò opp.de regula. vbi dicit,quòd priuatus loco & capitulo, non eſt priuatus, quòd ad onera, argu.ca.reprehenſibilis, in fin.ibi,capituli diſciplinam, de appella. Quibus & illud addere potes, quod à Velleio Paterculo ſcriptum eſt,lib.2.Romanæ hiſtoriæ, in Syllana proſcriptione,illud adiectum fuiſſe,vt filij proſcriptorum petendorum honorum iure prohiberentur,ſimúlque Senatorum filij ordinis iura perderent,onera tamen ſuſtinerent.

Vſurarius censetur mercator quò ad onera.

13 ¶Ex quibus ſatis probatum eſt nobiles,qui propter infamiam perdunt nobilitatis priuilegia,non tamen ob id ab iis eſſe immunes, in quibus nobilium deterior eſt cõditio,quàm ignobilium,ex quibus nonnulla videre poteris in vnum corpus collecta per Lucam Pen.in l.mulieres,col. pen.& vlt. de dign.libr.12.& alia multa à nobis ſparſim ſcripta infrà, capite omnium poſtremo, quo miſcellanea,ac confuſanea ponemus.An autem ſi pater ob crimina priuatus ſit nobilitate, id præiudicet filiorum eius nobilitati,intelliges ex his quæ dicemus infrà in 35.cap.

An nobilitas perdatur ob paupertatem. CAP. XXV.

Qui nobilitatem paupertate amitti dicit.

1 NObilitas item propter paupertatem perditur, vt videtur voluiſſe Bart.in l.j.in fin.& ibi Ioan. Plat.col.1.C.de dign.lib.12.Et ſequitur Cepol.in d.tract.nobilitatis, col.7. verſ. & ideò ſi quis ad paupertatem deuenerit.Et hoc ipſius Bart.teſtimonio aſſerit Soci.conſ.246.eleganter & ſubtiliter,col.2.verſ.prima ratio,lib.2.quod & repetitur inter conſ.Fran.Cur.ſenioris,conſ.18.Matth.Affli. in conſtit.Siciliæ,incip. intentionis.col.9.in 6.no.& D.Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam,nu.966.de teſta.

2 ¶Quibus concinit Senarius ille Græcus Menadri,vt nonnulli exiſtimant,

BIU Cujas

Ad idem. Γενέα δ' ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ.
Inopia & generosos facit ignobiles. vel ad verbum. Paupertas autem vilem siue inglorium etiã nobilem facit. Illáque Euripidis sententia in Electra,

Λαμπροὶ γὰρ εἰς γένος γε χρημάτων δὲ δὴ
Γένητες ἐνθεν ὄλβος ἀπόλυται.
Clari enim natalibus, opum verò iam
Indigni, vnde generis splendor perit.

Et eiusdem apud Stobæum, Ser. 89.

ἆρ' οἶδ' ὅθ' ἕνεχ' οἱ μὲν εὐγενεῖς βροτῶν
Γένητες ὄντες, οὐδὲν ἐμφαίνουσ' ἔτι;
Scis ne quòd nobiles quidem mortalium
Dum pauperes sunt, non amplius clari existant?

Quam ita vertit Conradus Gesnerus,

3 Ad idem. ¶ Et quod Imperator, in l. 2. C. quando & quib. quart. pars. lib. 10. appellat paupertatis vilitatem, veluti paupertas ipsa vilis sit & ignobilis, nam idem vilitas & ignobilitas, vt diximus c. 2. nume. 59. Et quod Claudius Cæsar, apud Suetoniũ in vita illius, oratione laudauit, qui ob angustias familiares ordine Senatorio sponte cederent, mouítque qui remanendo impudentiam paupertati adiicerent. Quódque Virgilius libr. 6. Aeneidos egestatem turpem peculiari epitaphio vocauit, tanquam ea turpes efficiat homines,

Et metus, & male suada fames, & turpis egestas.

Quibus etiam adstipulatur eorum sententia, qui dicunt diuitias esse nobilitatem, aut certè nobilitatis parentem, vt suprà diximus, c. 3. Nam si ea causa desinit, ex qua quis erat nobilis, necesse est, vt iam non sit nobilis

4 Ad idem. ¶ Huc quoque spectat quod sæpius à Barb. scriptum est, non esse nobilem, nisi qui hæc tria copulatim habuerit, genus nobile, honores, & diuitias, per tex. hæc tria commemorantem, in l. nobiliores. C. de commer. & merca. Ita voluit ipse Barb. cons. 35. sapienter scribitur, col. 1. lib. 2. & con. 35. præclarè scripsit Psalmista, col. 4. eod. lib. 2. vbi facit illum tex. ad hoc sing. & in cons. 57. præclarè scribitur, col. 4. eod. lib. 4. vbi illum dicit literis aureis scribendum, & in extrauag. volentes, in verbo, nobiles. Et hoc quoque ante illum voluit Bar. Brix. in suo indice, in verbo, nobilis.

5 Qui contra te nerunt. ¶ Aduerte tamen, quia non verum est quod propter paupertatem perdatur nobilitas, etiam ex Bar. sententia, in d. l. j. col. 3. de dignit. vbi dicit quòd diuitię non possunt dare, nec paupertas auferre nobilitatem, sicuti etiam expresse voluit Io. Blan. in sum. feud. tit. quib. mod. feud. amit. §. erunt etiam, in 21. quæstione, & Io. Rayn. in c. j. §. firmiter, char. 10. in paruis, vers. quæro quid de sumptibus, tit. de prohi. feud. alie. per Fed. & in suo tract. nobilitatis, col. 5. ad hoc allegãs l. humilem. C. de incæst. nup. vbi in eam rem est tex. optimus, in quo cauetur, humilem & abiectam fœminam, non eam esse, quę licet pauper sit, ab ingenuis tamen parentibus nata est. Ideoq; licere Senatoribus ita natas, quamuis pauperes in matrimonium sibi accipere: nullámque in hac re, inter egenos & opulentos esse differentiam. Ex quo no. Bald. ibi, in vtraque lect. quod paupertas non reddit vilem, sed origo & mali mores. Id quod etiam inibi annotarat Pet. à Bel. Pert. vbi & illud dicit præterea, quòd pauper potest esse nobilis & Cal. cons. 8. in causa pendente, col. 7. vers. & ex supradictis. Et est optimus tex. id probans, quòd suprà diximus ex ipso Pet. in c. significantibus, extrà de offi. deleg. & hoc quoq; voluit Fel. in c ad aures, col. j. extra de rescrip. & Matth. Affli. in c. j. col. 6. vers. quid autem si nobilis, tit. quis dic. dux. Et satis id voluisse videntur gl. Host. & alij. quos allegaui suprà c. 20. nu. 47. quod etiã procedit, vt ibi videre poteris.

6 Ad idem. ¶ Et huic quoque op. adstipulatur illud Plinij Iunioris, si is est, in lib. de viris illustribus, Marcus Aemilius Scaurus, nobilis, pauper, &c. vides enim vt iungit paupertatem cum nobilitate. Illúdq; Cornelij Taciti lib. 5. Quo non aliud honorificentius Cottæ euenit, qui nobilis quidem, sed egens, &c. Et illud Euripidis apud Stobæum Ser. 86.

ἃ τοῖς ἐν οἴκῳ χρήμασι λελείμμεθα,
ἃ δ' εὐγένεια καὶ τὸ γενναῖον μένει.
Pecuniæ quidem domesticæ nos deficiunt,
Nobilitas autem, & generositas manent.

Illud item eiusdem in Archelao,

Πένης γὰρ ὢν ἐκεῖνος ἀπώλεσεν τὸ τὸ πατρὸς γενναίως.
Quamuis pauper enim, non amittit tamen patrię nobilitatem.

Et alia eiusdem sententia à nobis citata supra, c. 21. nu. 13. quibus item addes.

7 Reges quidam pauperes non tamen ignobiles ¶ Præterea quis dicat regem tametsi pauperem, esse ignobilem, vt in significatione vulgari accipimus. Euander Arcadũ rex Atlante Arcadico, Maia, & Mercurio satus, inops fuisse dicitur. nam eum res inopes, pauperem Senatum, & domum humilem habuisse scribit Virg. lib. 8. Aeneid.

—*Tum res inopes Euandrus habebat.* Et paulo post,
Vnà omnes iuuenum primi, paúperque Senatus. Iterúmque,
Euandrum ex humili tecto. Nec tamen Diis genitum, & regem ignobilem quis dixerit, nisi ea fortasis ratione, qua alibi regnum ignobile dictum est, vt & nos alibi diximus.

8 Responsio ad contraria. ¶ Nec huius rei dicit contrarium Bar. in d. l. j. in fin. tum quia non loquitur de iure communi, sed de consuetudine quarundam partium Italiæ. Tum quia non loquitur simpliciter de paupertate, sed & coniũctim de vilibus artibus, de quo postremo dicam postea. Nec vera est eorum op. qui dixerunt diuitias

diuitias esse n bilitatem, vt latè suprà ostendimus. nec ea quoque Brix. & Barb. sententia requirentium originem natalium, honores, & diuitias ad nobilitatem. Cum text. quo innituntur in d. l. nobiliores, aperte contrarium ostendat, vt voluerunt Iac. Bu. & Bald. ibi, & latè Ant. Corsi. in d. c. grandi, col. 6. Vide Bal. in l. si quis. nu. 5. vers. circa tertium. C. de epis. & cler.

Pauper nobilis ludibrio est.

9 ¶ Fateor tamen nobilitatem esse contemptui & ludibrio, vbi est paupertas. vt etiam asserit Iac. de S. Georg. in tract. de feud. char. 29. & Matt. Affl. in constit. quamplurimum col. 2. vers. quid autem si dominus ipse faciet. Et profecto nobilitas sine diuitiis admodum manca est & mutila. & vt dicit Bo. Cur. in suo tract. de nobilitate, col. 2. versic. tertius & vltimus: Sicut fides sine operibus mortua est, ita & nobilitas sine diuitiis. Nam si virtus ex Peripateticorum sententia indiget opum adminiculis qui de nobilitate dicendum est, quæ longo interuallo virtute inferior est, omnium sententia?

Haud facile emergunt quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

vt dicit Iuuenalis. Et vtilior est sapientia cum diuitiis, & magis prodest videntibus solem, vt scribitur Eccles. 7.

Ad idem.

10 ¶ Et vt à Plauto scriptum est,

Præstat diuitem esse & popularem, quàm nobilem & mendicum.

Quod & nos alibi retulimus. Atque vt scribit Horatius Sermonum lib. 2. Sat. 2.

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.

Et Polynices apud Euripidem in Phœnissis,

γένος γὰρ οὐδὲν εὐγενὴς ἀνήρ.
Pauper enim nihil est nobilis vir.

Idem Euripides apud Antonium Monachum, Melissæ lib. 2. Ser. 79.

οὐδὲν ἡ εὐγένεια πρὸς τὰ χρήματα.
Nihil generis nobilitas ad diuitias.

Seneca in lib. de remediis fortuitorum ad Galionem, Inuenies, inquit bonam vxorem, si nihil quæris, nisi bonam: dummodo ne imagines proauósq; respexeris, nec patrimonium, cui iam ipsa nobilitas cessit. Et alia quoque multa in eam sententiam poteris videre suprà c. 3. quo differo, an diuitiæ nobilitent.

An per ingressum religionis perdatur nobilitas. CAP. XXVI.

Nobilitas an per ingressum religionis perdatur.

1 PRæterea amittitur nobilitas per ingressum religionis, vt per tex. in c. scripsit. 27. q. 2. in c. presens. 20. q. 3. voluit gl. in c. ea quæ, quod est vlt. in verbo, personarum delectu, & ibi quoque Vinc. & Host. Goffr. in eodem verbo. Io. An. col. vlt. de stat. mo. vbi ex hoc dicunt, quòd cum nobiles mitius puniantur, quàm ignobiles in pœna corporali, iste delectus pœnarum non habet locum in monachis, & alia gl. vulgo notior, in c. j. de purg. cano. vbi Panor. col. 2. vers. sed ex quo, dicit facere ad statuta de successionibus, & aliis id genus, quibus fit mentio de nobilibus, vt videlicet non comprehendant eos nobiles qui religionem ingressi sunt. sequitur etiam Alber. in suo dictionario, in verbo, nobilitas perditur. & ibi Io. Bap. Castel. in addi. Idem Panor in ca. dubium, le 1. in 4. not. de elect. vbi & per hoc limitat iura quæ dicunt, habendam esse rationem nobilitatis in beneficiis, procedere in clericis secularibus, & non in religiosis, Philip. Fran. qui primam gl. dicit not. in c. hac constitutione, quod est vlt. in prin. de offi. deleg. lib. 6. & Soci. inter con. Franc. Cur. senioris, cons. 40. cum in præsentiarum, col. 4. vers. quarto etiam persona, & Fely. in c. super literis, col. 7. in 2. regula, de rescri. & in c. consultationibus. §. sanè, in fi. de offi. deleg. & in c. cum deputati, col. j. de iud. & in c. inter dilectos, col. 2. vers. & ista limita, de fid instr. & in ca. cum quidam, col. j. de iureiur. & Ias. in l. 2. col. 3. C. si contra ius vel vtil. pub. Lud. Bolo. in auth. ingressi. C. de sacro. eccles. in primis interpretationibus, & ibi quoque Philip. Dec. col. 1. & idem quoque Decius, in cap. cum adeo, col. 2. de rescrip. vbi & illud postremum affirmat. & Matth. Affl. in constitutione, intentionis, col. 9. in 6. no. & in c. 1. col. 2. versic. secundo, tit. de mil. vas. qui arma bel. depo.

Nobilitas monachorum non considerantur in beneficijs.

Statutum prohibens quippiã fieri à nobili, non cõprehendit monachos. Contra prædicta.

2 ¶ Et huc proximè respicit, quod voluit Ang. cuius nullus istorum meminit, sicut nec ipse d. gl. suprà allegatæ, in §. si monachus, in fi. in auth. de sancti. epi. vbi dicitur, quod monachus perdit omnem honorem, & militiam secularem, cum habeatur pro mortuo. Quod facit, inquit, ad statutum prohibens, ne nobilis quippiam faciat, quia non obtinet in monacho nato ex nobili progenie, quoniam per monachatum extinguitur ea generis nobilitas.

Monachus desinit esse rex & Comes.

3 ¶ Sed aduerte, quod text. in d. c. scripsit, & in d. c. præsens, non dicunt, nec ex iis potest colligi, nobilitatem generis amitti per ingressum religionis, sed tantum dignitates nobiles, qualis est regnum, ducatus, & comitatus, de quibus ea iura loquuntur. Ex quibus etiam not. gl. vtrobique, quòd quis desinit esse Rex & Comes, quam primum efficitur monachus. Et ad hoc illam expẽdit & sequitur Bal. in l. Deo nobis, col. 4. vers. 4. no. C. de epi. & cler. & in l. data, col. 8. vers. & hoc in omni. C. qui accu. non pos. & in d. c. inter dilectos, & ibi quoque Fel. col. 2. de fid. instr. Alb. in l. qui indignus, in fin. ff. de Senator. & in d. auth. ingressi, col. pen. vers. item quid si Papa. C. de sacro. eccles. Ro. sing. 37. vtrum nobiles. Iac. Aluar. in ca. 1. col. vlt. & ibi etiam Car. Alex. col. 2. tit. de mil. vasa. qui ar. bel. depo. Mart. Laud. in tract. de prin. cap. 1. Bar. in cap. quia nos, col. j. de test. & cons. 50. illud afferam, col. 4. versiculo septimò facit, libro 3.

Dicta doc. intelligenda secũdum iura ab eis allegata.

4 ¶ Nam & secundum eos tex. quibus dd. gl. innituntur, sunt eæ intelligendæ, dum scilicet auctoritate eorum dicunt per monachatũ amitti nobilitatem, id est, nobiles & regales dignitates. Nam dd. glos. & aliorum Do. debent intelligi secundum rationes, & leges, quas allegant, vt voluit Ioann. An.

BIU Cujas

in c.cum nuncius,col.2.de testib.& Bar.in l.non solum.§.liberationis.ff.de lib.lega.& in l.cum quidam,post medium.ff.de his quib.vt indig.& Sali.in l.si ex cautione, col.7.vers. quæro.2.C.de non num.pec.& Ro.cons.211.allegationes,col.vlt.vers.quod ad vltimum. Fran.Cur.senior,cons.60.dux Philippus,col.9.vers.secundò respondemus,& cons.65.seriosa narratione,col.3.versic. præmissis tamen non obstantibus,cum si.

5 *Nobilitatem sanguinis non amitti monachatu.*

¶ Et vt ita quoque intelligam, me amplius mouet, quod dicit Bald.in c. cum in magistrum,post medium, extra de elect.quod per monachatum non perditur nobilitas sanguinis siue generis. Id quod etiam voluit,nulla Bal.mentione facta,Rom.sing.37.vtrum nobilis,vbi & hoc dicit determinasse dominos de Rota, cum esset quæstio de quadam impetratione beneficij, in qua impetrans monachus dixerat se nobilem. Ideóque dicebatur impetratio obreptitia propter qualitatem nobilitatis narratam, quæ tamen aberat, cum per monachatum fuisset amissa, tamen fuit contrarium determinatum. Et quidem ea, vt dicit,præcipua ratione,quia nobilitas est quoddam ius sanguinis, quod est incommutabile.l.ius agnationis.ff.de pac.Propterea,inquit, Suitas,quod est ius sanguinis, non perditur per monachatum,per d.l. Deo nobis.C.de epis.& cler.Et si id demus,quod perderetur,tamen Papa non fuit deceptus ab impetrante, sed potius in iure errauit. Et eum sequitur Iason, in l.præscriptione,col.2.in fi.vers.pro ista conclusione.C.sicontra ius vel vti.pub.& Fel.in d.ca.super literis,col.6.vers.similiter dicit,de rescrip.

6 *Ad idem.*

¶ Hoc quoque voluit Bar.in d.c.tua nos,col.1.de testa.& cons.73.magnanimus,col.6.vers.præterea facit,lib.4.& in procem.cle.in §. quoniam nulla,colum.vlt.& in extrauag.volentes,in verbo,nobiles.& Do.Bened.in repe.c.Raynucius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam, de testa.nu.210.& sunt religiosi.& Laurus à Palaciis in tract.statutorum fœminas repellentium,col.15.ver.immo non debet esse dubiũ & Ant.Corsi.in repe.c.grandi,col.10.de sup.negl.præl.lib.6.& in tract.de pote.regia.in 29.q.col.vlt.quibus locis intelligit illas gl.dicẽtes nobilitatem perdi per monachatum, quãtum videlicet ad Deum pertinet,cui omnes sunt æquales, per text.in §.1.in auth. de monach.propterea nulla est apud eum dignitatis ratio,vti apud mundum,vt dicit gl.in l.1.in princ.in verbo,dignitatis.ff.de postul.

Quantum ad Dẽ nobilitas perditur per monachatum.

7 *Et quãtum ad ipsos monachos inuicem.*

¶ Sed & illud dici potest, id prodesse quantum ad ipsos monachos Deo dicatos, ne videlicet alter altero sit nobilior,aut superior,sed sint pares in omnibus, vt etiam declarat Philip.Dec.in cap.cum omnes,in 1.lec.col.pen.vers.sed aduertendum, de constit. Præterea diuus Hieronymus ad Celantiam,Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, nec obscuriore quoque aut humiliore loco natas inferiores putes.Nescit religio nostra personas,nec cõditiones hominum, vt scribitur Iob 13.Siue nobiles fuerint filij terræ,siue ignobiles non intelliget.Quo in loco,vt id obiter dicam,non ita accipiuntur filij terræ,vti apud poëtas,& cæteros,vt videre poteris apud Angelum Politianum Miscel.centur.1.c.18.& Budæum in annotationibus ff.in l.2.ff.de ori.iur.Erasmũ Chil.1.cent.8.c.86. & Cœlium Rhodiginum lib.antiquarum lectionum 3.c.8.& iterum lib.20.c.28.Quibus addes Lactantium ab illis non memoratum,lib.1.c.11 quo loco de Saturno loquitur,ex Minutij Felicis sententia.Eustathium in lib.1.Iliados Homeri, & Procopium libr.4.de bello Vandalico,vbi declarat cur Antæus,qui cum Hercule in palæstra congressus est,dictus sit terræ filius.Et Plutarchum in vita de fortuna Ro.vbi de Aemilio Scauro loquitur.

Terræ filij.

8 *Monachus nõ perdit iura sanguinis.*

¶ Et sane monachus non perdit iura sanguinis,vt etiam dicit Lapus alleg. 109.in q.proposita,& alleg.seq.& Panor.in c.quia nos,de test.& in c.2.ante fi.de postul.& ideo iure sanguinis succedit,vt est tex.in c.vnico.18.q.1.& c.vlt.19.q.3.& in l.Deo nobis.C.de epis. & cler.& voluit gl.in d.cap.præsens, in verbo,locum 20.q.3.Lapus vt suprà,& latè Panor.con.27.dubium super quo libro primo,& alibi etiam diximus.

9 *Nec iura suitatis.*

¶ Adeò vt etiam iure suitatis potiatur, vt iam diximus ex Ro. sententia.d.sing.37.& præterea voluit Bar.in auth.si qua mulier,col.j.ver.an autem minuatur. C.de sacr. eccl.Bal.in l.cum adoptiuus, ante fin.C.de adop.& in l.sub conditione.& ibi quoque Ang.Paul.& Alex.ff.de lib.& posth.& in l. apud hostes,col.vlt.C.de suis & legit.& in l.nepotes,& ibi quoque Ang.ff.de his qui sunt sui vel ali. iur.& in l.si proponas,col.1.in addi.ff.de inoff.testa. & cons.183.factum proponitur tale,col.2.lib.5.& cons.448.S.Franciscus,eod.lib.5.Paul.Ca.in repe.l.si filius,qui in potestate,in prima quæstione primi notab.ff.de lib.& posth.& cons.293.ego Paulus,col.vlt.lib.1.Pet.Anc.in c.de cætero, de testib.& ipse Roma.in l.is potest,col.vlt.vers.hæc tamen dicta.ff.de acqui.hæred.& in l.j.col.3.versic.hæc tamen conclusio,C.qui admit.Ang.Are.in §.emancipati,col.3.vers.3.fallit. Instit.de hæred.quæ ab inte.defe.& omnium copiosissime Soc.in l.hæredes,col.27.vers. secunda quæstio.ff.de vulgar.pupil. Steph.Bert.cons.66.ponitur,ad fi.lib.3.& cons.116.quamuis,in prin.eod.lib.3.Et Ias.in l.qui se patris, col.3.C.vnde lib.vbi allegat multas concord.& iterum in l.gallus.§.si eius, col.3.ff.de libe.& posthu. & in l.patre furioso,col.pen.ver.intellige tamen.ff.de his qui sunt sui vel ali.iu.& Phil.Dec.in auth. ingressi,col.2.ver.not.1 C.de sacro.eccles.& D.Bened.in c.Raynutius,in verbo, si absque liberis,le 2.nu.88.de test.Et est bonus text.in d.l.Deo nobis.§.hoc etiam, vbi id not. Odof.Iac.But.Bal.col. 4 vers.ex prædictis conclude.Paul. Cast.& propè omnes, Quanquam contrarium tenuit Bald.sibi contrarius in l.si ex causa.§.Papinianus.ff.de minor.in vtraque lectura. Nec item perdit monachus originem.Bartolus in l.prima,colum.2.versic.iuxta prædicta.ff.ad municip. Franc.Rip.libro primo responso.cap.4.num.7.

BIU Cujas

An nobilitatem perdat qui vtitur vilibus artibus. CAP. XXVII.

1 NObilitatem etiam perdit,qui vilibus & mechanicis artibus,& officiis vtitur per tex. in l.nobiliores,vbi & hoc not.Bal.C.de commer.& merc.& l.nequis.C.de dig.lib.12.& in §.1.vers.sancimus,ibi,artifices ignobiles,in auth.de testib.& no.gl.in c.qui cõtra pacem.24.q.3.Bar.in l.3.ad fi.& ibi Io.Plat.col.3.C.de dig.lib.12.Pan.in c.nonnulli,col.2.de cler.non resid.Io.Rayn.in tract.de nobilitate,in 4.q.prin.Soc.cons.246.eleganter & subtiliter,col.2.vers.prima ratio, lib.2.quod & reperitur inter cons.Fran.Cur.senioris,cons.19.Fel.in c.super eo,le 2.col.2.vers.secunda qualitas,de testib. Cor.in repet.c.grandi,col.12.de suppl.neg.præla.lib.6.Matth.Afflict.in c.1.col.6.vers.sed quid de nobili.tit.quis dic. dux.in constit.Siciliæ incip.intentionis, col.9.in 6.not. & quos infrà citabimus, in c.33.vbi de mercatura tractabimus.

Nobilitatẽ perdit qui viles artes exercet.

2 ¶ Quibus adde quod scribit Herodotus ille parens historiæ in Euterpe, apud Aegyptios, Scythas, Persas,Lacedæmonios, Corinthios, & denique apud omnes ferè nationes haberi pro ignobilibus eos,qui artificia discunt:cósque liberos generosiores, qui à manuariis operibus abstineant. Xenophon quoque in Oeconomico,Mechanicæ,inquit,omnino sunt abiectæ,ac iure à plerisque improbantur.Quippe quæ corpora exercentium atterant:tum adsidere homines, atque vmbratiles esse cogant.Nonnullæ verò ex iis totos dies igni incubare compellant: eneruatis deinde labore membris necesse est & animos debilitari,ac quodam modo ægrotare, & cætera quæ sequuntur. Aristot. lib.3.Politicôn,c.3.tradit in bene institutis ciuitatibus à ciuium consilio excludi τὸς βαναύσους, id est, vilium artium operarios.Et rursum lib.6.eiusdem operis.c.4.Opificum,ait,ac forensium & mercenariorum praua est vita,nullúmque virtutis opus, eorum quæ tractat multitudo. Et iterum lib.8. c.2.Itaque artes illæ quæcunque deterius disponunt corpus,& cuncta mercenaria exercitia sordida nuncupamus. Mentem enim occupatam & vilem reddunt. Cornelius Tacitus libro 14. dolenter conqueritur, quòd Nero ratus dedecus amoliri, si plures fœdasset,nobilium familiarum posteros egestate venales in scenam deduxit.Quos,inquit,fato perfunctos, ne nominatim tradam,maioribus eorum tribuendum puto.

Ad idẽ externorum testimonia.

3 ¶ Philostratus author est in vitis sophistarum,lege fuisse prohibitum,ne quis vilis artifex,& vt ille loquitur,τῶν βαναύσων καὶ ἐντελῶν ἐργαστῶν,statuã in Olympiis habere posset.Quo argumẽto Theodorum Isocratis Rhetoris patrem,ostendit instrumenta musica non confeciſſe,cum ipsius statua in Olympiis conspiceretur.Apud Hebræos item huiusmodi legem fuisse,satis cõstat ex eo,quod scribitur Ecclesiastici 38.Ne pigmentarij,fusores,architecti,fabri,& figuli in ecclesiam transilirẽt,néve super cathedram iudicis sederent.Et vide quæ dicam infrà c.34.nu.omnium postremo.

Ad idem. Græcorũ lex.

Hebræorũ lex.

4 ¶ Hinc autẽ fit,vt quod dicimus versari in sordidis artibus,apud nos vulgo appellemus,nõ nobiliter viuere,quia videlicet,id faciens aliquis nõ viuit,vt nobilis debet viuere.Ideóque nec priuilegiis nobilitatis potitur,vt voluit etiã And.Iser.in cõstit.Siciliæ,vt dignitatũ,post gl.ibi, atq; etiã Matth. Afflic.ibi,in 1.no.dum eam constitutionẽ punientem manus amputatione populare, qui nobilẽ verberauit,intelligunt procedere in nobili nobiliter viuente.Nam si non nobiliter viuat, non ea punitur popularis,qui illum verberauerit,per id quo in simili dicit gl.in l.pe.ff.ex quib.cau.maio.

Nobiliter viuere quid dicatur.

5 ¶ Hæc quidem intellige,vt perdat priuilegia nobilitatis tantisper solum, dum in his artibus & officiis versatur.Nam si desistat,redeátque ad statum vitámque nobilium,eadem recuperat, vt not.voluit Masue.in tit.de talliis seu collectis.§.itẽ illi qui sunt nobilitate decorati,per text. in l.ingenuum, cum sua gl.C.de ing.manu.& idem voluit Guid.Pap.dec.196.nobiles,col.vlt.per tex. in cap.vlt. de vit.& hon.cler.& iterum dec.217.omissa exordij narratione,col.1.vers.ad secundum, vbi & ad hoc quoque allegat tex.in clem.prima, de vit.& hon.cler. Rursúmque dec.391. quid autem de nobilibus,& Bartho. Chasse.cons.64.viso processu.col.pen.vers.sed dato.

Quid si nobilis desistit ab artibus sordidis.

6 ¶ Verùm in Francia eo iure vtimur,vt qui huiusmodi artibus vsus est, obtineat à principe restitutionem,ne id sibi fraudi sit,quominus posthac vtatur iure nobilitatis.Et ita quoque de iure esse facitandum censuit Bar.in alio casu loquens,in d.l.3.col.4.vers.quarta opp.fuit.C. de dign. quem suprà retuli differens per infamiam amitti nobilitatem.Et Io.Ray in d.tract.nobil. in 6.q.prin.col.pe. vers,sed pone iuxta prædicta,vt dicit,quòd si mulier nobilis nubit plebeio,propter quod amittit nobilitatem,vt dictum est,postea autem nubit nobili, ipsa ex eo viro nobili acquirit nobilitatem, vt etiam suprà dictum est,tamen non recuperat priorem,quam ex genere habebat: quia quod semel extinctum est,non reuiuiscit.l.quæ res.§.aream.ff de solut.nisi interueniret principis restitutio, quæ plebicitatis maculam abstergat.

De eadem re.

7 ¶ Secundò procedit si ipse per se eas artes exerceat:secus si opera seruorũ, aut institorũ in ea re vtatur,vt ex eo patet,quod scribit Alber.in l.humilem.C.de incest.nup.id quod ibi dicitur, tabernariũ inter abiectas personas cõnumerari,procedere tum demũ,si per se exerceat, non si per alios, per l. quæ adulteriũ,in prin.C.de adul.in illis verbis,an domina cauponæ,an ministra fuerit. Nam etiam (inquit) honestæ dominæ vinum vendi faciunt in taberna,nec ibi ministrant,nec assistũt:nec ideo eas dici viles.Et sequitur Alciat.in tract.præsump.regula 3.præsumpt.48.nu.10.& in lib.2. de verb. sign.char.3. vers. sic cum verba, & in l. mercis.ff.de verb.oblig. ex quibus locis inuicem collatis, & aliis huiusmodi facile intelliges illum tractatum esse eiusdem.& Pet.Rebuf.in interpret.auth.habita,in verbo,& à vilissimis sæpe hominibus.C.ne filius pro patre.

Quid si nõ per se, sed opera institorum.

BIU Cujas

8 De eadem re.

¶ Sed & ad hanc ſententiam adfert Alc.tex.in cle.j.de vita & hon.cler. dum illic prohibetur,ne clerici carnificum ſeu macellariorum, aut tabernariorum artem perſonaliter exerceant.Ergo ſi per alium exerceant, non tenentur pœna illius c.vt dicit gl. ibi,in verbo publicè & perſonaliter. quam ſequuntur Ant.Pet.Anc.in 4.not. Car.Flo.in 5.not.& Imo.col.3. Nam vt dicit Arch. in c.nulli.44. di.clericus qui non per ſe,ſed per alios eam artem exercet,non notatur vt tabernarius. Et idem dicit Dom.ibi,& in c.1.col.2.verſ.nota iſtam glo.de vit.& hon.cler.lib.6. vbi & ad hoc citat text.in c.ſignificante,de appel.vbi canonici habebant ius vendendi carnes.Et ſubdit Dom.ſe aliquãdo defendiſſe clericum,qui in domibus eccleſiæ tabernam tenuerat vendendo vinum, quod ex ſuis vineis collegerat: non tamen adminiſtrauerat in propria perſona, ſed per alium.Et ſequitur Philip. Fran.ibi col.2.& Philip.Dec.in d.c.ſignificante.in 2.not. qui & ad hoc citat text.in c.vlt. ne cler.vel mo.lib.6.vbi clerici per alios poſsint exercere iuriſdictionem criminalem,ad eos pertinẽtem, licet per ſe facere non poſsint,& tex.in cle.ne in agro.§.porro,in fin.in verbo,perſonalem, de ſtat.mo. & nouiſsime Cæſar Lamberti.in tract.de iur.patro.in 26.art.9.q.prin.1.partis lib.2.

9 De eadem re.

¶ Et facit etiam tex.à contrario ſenſu,in l.in honoribus.§.1.ff. de vac. mun. vbi ſcribitur, non alios fiſci vectigalium redemptores à muneribus excuſari, quàm eos qui præſentes negotium exercent. Quaſi ſcilicet,id exercere non cenſeantur,niſi ipſi præſentes & per ſe exerceant. Et eſt ſimilis propemodum tex.in l.vl.ff.de excuſ.tut.vbi qui in collegio piſtorum ſunt, à tutela excuſantur,ſi modo per ſemet piſtrinum exerceant.Ex quo not. Bal. quod doctor non debet habere ſalarium, niſi per ſe legat: non etiam ſi per ſubſtitutum.Et illum tex.ad hoc expendit Ro.in repe.l.ſi vero.§.de viro, in 24.fal.verſ.5.quod priuilegia artis non competunt his qui eam non exercent per ſemetipſos, vt & idem facit ſing.64.an exercens.vbi dicit illum tex.ad hoc ſing. Et facit gl. in l.j.in verbo, vſurpantes.C.de mancip.& colo.lib.11.

10 *Craſſus ſeruorum opera diues factus. Pertinax mercaturã per ſuos exercebat. Aſtrorum uis.*

¶ Legimus autem apud Plutarchum,Marcum illum Craſſum haud dubiè nobiliſsimum Romanorum,artificum,ſeruorum opera diuitem factum fuiſſe.quod & Alc.in d.lib.2.de verb.ſign.non prætermiſit. Cui adde & Pertinacem Imperatorem Romanum mercaturas exercuiſſe per homines ſuos,non aliter,quàm priuatus facere ſolebat,vt ſcribit Iulius Capitolinus in vita illius. Et interim vide Pan.con.6.caſus ſuper quo.lib.1.loquentem de clerico vendente vinum, & cæteros fructus ex ſuis poſſeſsionibus prouenientes.Iulius autẽ Firmicus lib. Aſtronomicôn 3.c.10. Mercurius(inquit) in ſexto ab horoſcopo loco cum Luna partiliter conſtitutus faciet homines, qui diuerſis negotiationibus implicentur,ſed qui hoc ſeruorum & vilium hominum miniſterio perficient. Ipſi autem maxima ſibi inde vitæ ſubſidia comparantes ad altiora ſemper aſpirabunt.

11

¶ Sed contra hæc facere videtur tex.in l.2.§.1.ff.de admi.rer.ad ciuit.pert. vbi quod quis ſuo nomine exercere prohibetur,id nec per ſubiectã perſonã agere debet. & ideo ſi Decurio ſubiectis aliorũ nominibus,prædia publica colat,quæ Decurionibus conducere non licet, ſecundũ legem vſurpata reuocantur.Et ibi no.gl.Quod non poſſum per me, nec per alium quoque poſſum. & allegat alios multos tex.concordantes. Qui enim per alium facit,per ſeipſum facere videtur.iuribus vulgatis, & id quidẽ propriè,vt plurimis placere video, quos tibi cõgeſsi in noſtris Legibus Connubialibus,in gl.3.in verbo *Contracter* nu.181.quanquam & his.Ex quo Bar.in l.3.§.ſi procurator,ff.quod quiſque iuris,tradit ſtatutum loquens in perſonam facientis,habere locum in eo,qui per alium facit.

12 *An qui prop. facit quod per alium facit.*

¶ Sed his reſpondere poteris,primum non id verum eſſe,vt propriè facere dicatur, qui per aliũ facit,ex ſententia ipſius Bar.in l.ſed ſi minus.§.ſeruus,col.2.ff.de iniur.& in l.ſi is qui pro emptore,in 5. quæſt.prin.verſ.venio ad ſecundũ,& ibi quoque Imo.in vlt.char.ff.de vſucap.& aliorum,quos item tibi collegi.in d.illis ll. conubialibus, in gl.4.in verbo, *Conſentement.* nu.27.& hoc quidem.

13 *Non uacat culpa, qui artes prob.per alios exercet.*

¶ Sed etſi id verum eſſet,non tamen procederet, vt dicit Alc. in d.48. præſumptione, quando lex vel ſtatutum conſideraret actum ipſius perſonæ exercentis,quæ conſiderari videtur,vt quis dicatur vilis ob eum actum,vt ex iis patet quæ diximus.Non tamen omnino vacat culpa,qui & huiuſmodi artes prohibitas per alios exercet,vt dicit gl.in d.cle.in verbo,publicè & perſonaliter,de vit.& ho. cler.lib.6.quam & in hoc ſequuntur Ant.Imo.& Pet. Anch. Et vt ſemel finiam huiuſmodi tractationem,Alc.in d.l.mercis,de verb.ſig.cenſet conſuetudinem loci eſſe obſeruandam, an ſcilicet eos, qui per alios has viles artes exercent,inter ignobiles habeat.Cui ego accedo propter ea quæ ſuprà diximus c.10.nu.1.conſuetudo nobiles facit.

An iudicis munus deroget nobilitati. CAP. XXVIII.

1 *Iudicis munus an deroget nobilitati.*

SEd nunc maximè intereſt ſcire quæ ſint huiuſmodi artes & officia ex quibus nobilitas perditur. Illud ſcio officium hîc & fere ſemper in hac tractatione non rectè accipi, ſed male loquendum eſt,vt vulgo intelligamur.In primis igitur tractabimus de iudicis officio. An videlicet ſi quis illud exerceat,iure nobilitatis decidat.Id quod à vero tantum abeſt,vt etiam iudices alioqui plebeios & ignobiles effici tanquã nobiles & non iam plebeios,ex eo facile poſſumus colligere,quod ſcriptum eſt in l.iudices.C.de dign.lib.12.Iudices,qui ſe furtis & ſceleribus maculaſſe fuerint conuicti, honore exutos inter plebeios haberi.Inibíque not Bar.iudices cenſeri nobiles.

2 De eadem re.

¶ Ex quo fit,vt & idem Bar.in 1.conſtit.C.col.3.verſ.quæro circa hoc, aſſerat Doctores conſtitutos eſſe in dignitate, quia iudicandi ius habent,per text. in 1.conſtitut.ff.§.vlt.& in authen. habitat. C. ne filius pro patre.Quod quidem dignitatis eſſe hinc manifeſte probatur, quòd vt à cæteris dignitatibus,

BIU Cujas

tatibus,ita & ab hac infamis repellitur. l.cum prætor.§.non autem.ff.de iudic. Et hanc eandē Bart. rationem etam adscribit Arch.in c.1.de consuet.lib.6.vbi dicit, Dignitas est habere iurisdictionem cum administratione,& Collec.in c.forus,col.11.vers.Iudex doctor,de verb.signifi.vbi & idem prorsus dicit quod Bart.videlicet Doctorem esse iudicem,ideóq; & eum habere dignitatem, per c.dudum,de elect.& idem quoque voluerunt Panor.& Ioan.Ana.in c.quanto,de magi. & Barb.in tract. de præstan.Car.1.par.q.1.col.12.vers.quinto dignitas.

Honor iudicibus impendi solitus.

3 ¶ Porrò iudicibus aliísque magistratibus propter præcipuam, quam habent gubernandæ reip. curam,maximus semper à maioribus nostris honor haberi consueuit.Quod apertè demonstrat Callistratus iurisconsultus in l.semper.in princ.de iur.immun. Et præcipit Imperator honorem iudicibus impendi.Quod & censet Papa in c.vt debitus,de appel.Quibus concinit tex.in l.3.§.1.ibi, iure honoris.ff.quod met.cau.& in l.1.ibi iudicium dignitatis tuendæ,& decoris causa, & in l.obseruandum,in fi.ff.de offic.Præsi.vbi iudex ita ius reddere debet,vt autoritatem dignitatis suæ ingenio suo augeat.& in l.vlt.in prin.cum dicitur,omnem honorem saluum iudicibus reseruantes.C.quan. pro. non est nec.& in l.cui muneris.ff.de munerib.& hon.& in l.1.C.si quae præd. pot. & in l.1.in princ.& ibi Bal.C.si rector prouinciæ.

Iudicandi munus honorem esse.

4 ¶ Vt iam non adeo mirum sit,quod à multis scriptum est,iudicem esse,id est,iudicandi munus esse honorem.Id enim scribit Io.And.in c.pastoralis,col.2.in verbo onere per illum tex.in verbis, onere & honore,extra de offic.ord.& in c.mutare.de reg.iur. lib.6.in Merc. & Bald. in l.2. in princ.de Senat.& Barb.con.2.sapienter & præclare,col.pe.lib.2. Ex quibus Bald. vbi suprà, hinc illud effici autumat,quod scribitur in ea.l.2.amotum à Senatu propter turpitudinem vitæ, iudicandi autoritatem perdere.Quia videlicet id iudicandi munus honor est, & reatus omnem honorem excludit. l.1.C.vbi Sena.vel Cla.cum sim.

Lex 12. Tab.

5 ¶ In legibus autem illis decemuiralibus in hunc modum cautum est,Iusta imperia sunto. Iísque ciuis modestè,ac sine recusatione pareto.Magistratus nec obedientem ciuem mulcta, vinculis, verberibúsve coërcento.Cuius rei meminit Cicero lib.3.de legibus,vbi & illud præterea scribit, Charondam in suis quoque legibus hanc sanciuisse,Vt ciues obtemperent obediántque magistratibus, atque etiam eos colant diligántque.Plato verò eos è genere Titanum statuit, qui vt illi cœlestibus, sic hi aduersantur magistratibus.

Charondæ & Platonis.

Iniuria magistratui facta.

6 ¶ Quæ cum ita sint, ideo antiqui illi verissimi rerum moderatores multo esse contumelioſiorem ac atrociorem,adeóque etiam atrocius puniendam censuerunt iniuriam,quæ fit magistratui, quàm quæ priuato,vt attestatur Aristoteles lib.Problematôn 19.c.14.ad fi.& Fabius libro 6. Oratoriarum Institutionum,quo loco de peroratione disserit: quod & nostris quoque legibus statutum est, in l. Prætor.§.vlt.ff.de iniur.cum sim.idque adeo obtinet,vt sing.dixerit Bald.in c.1.§.iniuria, in primis verbis, tit.de pac.iur.fir.quod si quis daret alapam Prætori,propter priuatam inimicitiam, posset capitaliter puniri,quod dictum pro sing.citauit & secutus est Ias.in l.j.in j.not.C.de prec.imp.offe.& in l.qui iurisdictioni,col.1.ff.de iurisd.om.iud.vbi latè ponit de veritate eius rei & in l.principalibus, col.vlt.vers.secundo quæro.ff. si cert.pet. & tradit etiam Fel.in c.inquisitionis,in prin. col.pen. vers. vlt.tangit,extra de accusa.

Alapæ prætori datæ punitio.

Potestatem offendens quo pacto punitur.

7 ¶ Hoc inquam,adeo obtinet,vt no.scripserit idem Bal.in l.obseruare.§.proficisci,col.4.ver.7.quæritur.ff.de offi.Proc.& leg.quod offendens potestatem,etiam functo ipsius officio, tempore scilicet sindicatus,ita debet puniri ac si durante officio offendisset, propter reliquias & memoriam pristinæ dignitatis.quod etiam sequitur Ias.in d.l.principalibus,& in l.si ita stipulatus.§.Cryſogonus,in 5. not.ff.de verb.obligat.

Patres filios magistratus reuereri debent.

8 ¶ Quid quòd tantus honor à veteribus impendi magistratibus solitus est, vt etiam ipsi à parentibus,cessante omni lege naturæ,vt superiores reuerenter colerētur.Cuiusmodi factū à Fabio Maximo retulit Claudius Quadrigarius,in annalium suorum lib.6. his fermè verbis, Cum facti essent Consules Sempronius Gracchus iterū,& Q. Fabius Maximi filius eius qui priore anno erat Consul,ei Consuli pater Proconsul obuiam equo venit,neque descendere voluit,quòd pater erat:lictores non ausi sunt descendere iubere.Vbi iuxtà venit,tum Consul ait,descendere iube. Quod postcaquam lictor ille qui apparebat,citò intellexit,Maximum Proconsulem descendere iussit. Fabius imperio paret,& filium collaudauit,cùm imperium quod populi esset,retineret. Quam etiam rem recensent Liuius 3.decad.lib.4.Valerius lib.2.c.1. Plutarchus in vita Fabij Maximi, vbi dicit hunc fuisse proauum illius Fabij Maximi, cuius vitam describit,& in apophtheg.Romanorum. Gellius lib.2.c.item 2.Is sanè fecit quod posteà nostris legibus statutū est,filiumfa. iudicem, ius pręcipiendi cogendíque habere in patrem.l.ille à quo.§.vlt.& l.seq.ff.ad Trebel.& ibi Accur.adfert concord. Quibus adde tex.in l.postliminium.§.filius.ff.de ca.& postli.reuer.ex quo not.Bal.in l.senium, statim post prin.C.qui test.fac.pos.maiorem esse autoritatem magistratus,quàm patris.

Magistratus maior autoritas quàm patris.

Papa patrē debet reuereri.

9 ¶ Quod pulchrè intelligit Firm.in suo tract.de episcop.lib.2.parte 1.q.8.vers. sed hîc quæro an episcopus,procedere in his tantùm,quæ foris & palàm fiunt.In his verò quæ domi & priuatim fiunt, intelligit id quod alibi scribit idem Bal.& post eum Ro.in l.adoptiuum.ff.de in ius voc. quòd filius etiam Papa debet patrem reuereri.Addit & Firm.& eum sibi anteponere.

10 ¶ Quam Firmiani distinctionem Phauorinus illustris Philosophus longo antè interuallo præscripserat apud Gellium,quo loco nuper citauimus. Cuius verba hæc sunt elegantissima, in publicis

locis

locis atque muneribus, atque actionibus patrum iura cum filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conniuere. Sed cùm extra rempub. in domestica re, atque vita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari discumbatur: tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare: naturales & genuinos exoriri. Hæc Phauorinus. Et simile est quod tradit Host. in c. indecorum, col. 1. extrà de æta. & qualit. quòd filius episcopus alius est domi, alius in ecclesia. illic enim tenetur ipse episcopus ad honorem reuerentialem patri exhibendum, hîc autem tenetur pater ad præstandam reuerentiam filio.

11 *Obiectio cõtra superiora. Vna eademq; res nõ debet diuerso iure censeri.*

¶ Quòd si aduersus huiusmodi distinctionem insurgat refractarius quispiam, & dicat, Quonam modo vnus idémque erit & superior, & inferior maior, & minor: cùm non possit vna eadémq; res diuerso iure censeri l. j. ibi, nec ratio patitur. ff. de rer. permut. & l. eum qui ædes, & ibi Bar. ff. de vsucap. & l. j. §. 1. ff. si quis test. lib. esse iuf. fue. & l. ius nostrum, ff. de reg. iur. & c. cognouimus. 12. q. 2. c. & cùm in tua, de deci. & cle. j. de elec. & not gl. in c. cùm omnes, de cõstit. cum si. à me adductis in rep. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 284. tertia ratio. C. de reuoc. donat. & in nostro tract. Retractuum tit. 1. §. 1. gl. 18. in verbo, *le prin que la chose &c* nu. 20. at dicet quispiam.

12 *Responsio ad obiectionẽ. Res eadem diuerso iure censetur intellectuali consideratione.*

¶ Illi mox respondebo ex sententia Bal. in l. j. col. 1. in 3. opp C. de ser. fug. illud obtinere in corporali consideratione. At intellectuali consideratione, potest eadem res diuersimodè censeri, vbi concurrunt plures intelligendi formæ, per tex. ibi. sequitur & dicit not. Ias. in d. l. j. col. 3. vers. secundò not. ff. de re. permu. & Matth. Afflic. in constit. Siciliæ, si quando contingat in primo. not. in fi. & Rochus Cur. in repet. c. vlt. col. 24. de consuet. Cui concinit quod scribit Pan. in d. c. cùm in tua, ad fi. in duobus locis, de decim. quòd ex diuersis rationibus potest eadem res diuerso iure censeri.

13 *Duo contraria procedunt diuersis respectibus.*

¶ Sicuti etiam dicimus duo contraria posse procedere diuersis respectibus. vt not. gl. in c. 1. in glo. 2. de collu. deteg. & in c. 2. in verbo, lex ciuilis, de arbit. lib. 6. Anto. in d. c. vlt. in lec. col. pe. & ibi etiam Panor. super glo. in verbo, rationabilis in fi. de consuet. Domi. qui multa eius rei exempla tradit in c. illud. 12. di. Nec absimile quod Plato lib. 4. de repub. Constat, ait, idem contraria facere, seu pati secundum idem, & ad idem simul non posse. Et eius discipulus Aristoteles lib. 3. Physicorum, scribit interdum eandem causam contrariorum effectuum esse diuersis respectibus. Nam idem aliquando præsens est causa vnius, absens verò alterius: gubernator etiam sua præsentia causa est saluus nauis: idem absens causa periclitationis.

14 *Ad idem.*

¶ Huc quoq; pertinet illud D. Pauli ad Romanos, c. vlt. Volo, inquit, vos sapientes esse in bono, simplices in malo. Quem locum enarrans Origenes hæc adscribit, Si aliquis ex infidelibus argute occurrat, & dicat, Quomodo potest idem esse sapiens, & stultus? Dicemus, respice ad artes istas, quæ in vsu hominum habentur. Quomodo ille, qui, verbi causa, sapientissimus est grammaticus, in arte fabrili insipientissimus inuenitur. vel rursum, sapientissimus gubernator, quomodo in arte medicinæ inuenitur insipiens. Sic ergo possibile est in his, quæ ad Deum pertinent, esse sapientem: in his quæ ad seculum pertinent, insipientem, cum aliis quoque multis similibus à me collectis in d. tractatu Retractuum, vbi suprà nu. 22. cui confestim, & seq.

15 *Reprobare possum quod approbaui diuersis respect. Idẽ par & inferior diuersis respectibus. Et idẽ quoque superior, & inferior.*

¶ Ex hoc quoque natum videri potest, quod in iure nostro dicimus, nos reprobare posse quod approbauimus, diuerso respectu, licèt non eodem. l. Pomponius. ff. de negot. & l. 3. §. vlt. ff. rem rat. hab. & l. cum interdicto. C. arbit tute. & tradit Bal. per illa iura in ca. Vintonienſis, paulò ante fi. de elect. Et vt propiùs ad rem nostram accedamus, Bal. post Ioan. And. in c. ad supplicationem, de renun. Par, inquit, pari præstat reuerentiam & obedientiam diuersis respectibus. l. sed si hac. §. si liberta. ff. de in ius vocan. l. eius qui in prouincia, in fi. ff. si cert. pet. & l. apud eum. ff. de manumiſ. referúntq; hoc diutiùs fuisse litigatum inter Patriarcham Antiochenum, & Archiepiscopum Nicosiensem. Sed & idem Bal. in c. cùm inferior, in prin. de maio. & obed. asserit quòd quis potest esse & superior & inferior altero, diuersis respectibus, per d. §. si liberta. Ad quod facit tex. in c. sanè, le 2. vbi not. Pan. in 3. not. de offi. deleg. & in c. à collatione, & ibi glo. in verbo, prælatus, de appel. lib. 6.

16 *Ad idem.*

¶ Et hinc certè videmus, quòd archidiaconus est maior archipresbytero, in loco, voto, & iurisdictione, & in aliis, quæ ei competunt ratione dignitatis: in missa autem minor est archidiaconus archipresbytero, vt asserit Archidia. in c. quanquam. 2. q. 7. vbi dicit secundùm hoc debere intelligi, quod scribitur in c. à subdiacono. 93. di. & in c. ordo. 33. q. 5. Et ante illum glo. in c. in nouo, in verbo, pari. 21. dicit quòd quis potest esse maior alio in ordine, sed minor in administratione, ponítq; exemplũ in archipresbytero & archidiacono, per tex. in c. perlectis. 25. di. Et huc spectat, quod tradit Panor. in c. auditis, col. 3. de elec. quòd rector vniuersitatis præcedit episcopum scholasticum in studio, non etiam alibi. & sequitur Felin. in rub. de maio. & obed. col. 2. & in rub. de appel. col. 6.

17 *Imperatores qui iudicum officium exercuerunt. Augustus.*

¶ Postremò vt redeamus ad præcipuum nostrum institutũ, legimus plurimos Imperatores & Reges iudicũ munus exercuisse, ob idq; passim laudatur Augustus Imperator q̃ ipse ius dixit assiduè, & in noctem nonnũquam, si parum valeret, lectica pro tribunali collocata, vel etiam domi cubans, vt testis est Suetonius in eius vita. c. 33. Et iterum c. 72. dicit illum ius persæpe dixisse in porticibus Herculis. & Dion in vita illius. Vnde & illud de illo Virgilij lib. 4. Georg.

— Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello victórque volentes
Per populos dat iura.

Ante eũ C. Iulius Cæsar, vt videre licet ex Suetonio in vita illius c. 43. vbi dicit illũ ius laboriosissimè & seueriſsimè dixisse, & ex Valer. Maximo li. 6. c. 2. vbi de Seruio Galba.

Tiberius

Tiberius apud Dionem Nicæum in vita illius. Et Claudius apud eundem in vita quoque ipsius Claudij. Et Galba apud eundem, etiam in vita illius. Vitellius apud eundem in vita illius c.9. Vespasianus quoque itidem faciebat, non in vrbe Roma tantùm, sed & in cæteris ciuitatibus, vt videre licet apud Philostratum in vita Apollonij lib.7. & Dionem in vita illius. Domitianus eius filius ius quoque diligenter, & industriè dixit, plærunque & in foro pro tribunali extra ordinem, vt scribit Suetonius in vita illius c.11. & de eo etiam Aurelius Victor: Ius, inquit, æquissimè dixit. Traianus sæpissimè litigantes pro tribunali audiuit, iudiciáque reddidit, vt tradit Dion Cassius. Hadrianus illius successor in imperio, ius assiduè dicebat cum primoribus ciuium, aliquando in palatio, nonnunquam in prandio: interdum, & quidem sæpius in tribunali, vt quæ fierent publicarentur, quod & ipse Dion retulit. Et de eodem scribit Spartianus, quòd à Traiano abductus à patria, & pro filio habitus, non multò pòst decennio litibus iudicandis datus est. Et posteà quoque dicit illum iam Imperatorem & Consulem sæpe ius dixisse. Et rursum, causas, inquit, Romæ, atque in prouinciis frequenter audiuit. Idem quoque fecisse Aurelium Antoninum scribitur in l. non putabam, ff. de condit. & demonstr. & in l. Romanius, quæ est pe. ff. de tut. & cura. dat. ab his. Marcum siue is fuit, & Maximũ (quisquis hic fuit) imperatores, in l. extraneo. ff. de quæ. & ipsum Marcum, in l. Mulier. ff. ad S. C. Trebel. & in l. Titius, eod tit. & Antoninum, in l. Aemilius. ff. de minori. & in l. proximè. ff. de his quæ in testam. del. & Commodum in l. Procula. ff. de prob. & in l. j. §. si cohæredes. ff. ad legem Falcid. Et Pertinacem Herodianus libro 2. Seuerum idem Herod. lib. 3. non semel, & Aelius Spartianus in vita illius. Et Antoninum Caracallam illius filium. Idem Herodianus libro 4. & Dion in vita illius. Vtrunque Iurisconsultus in l. minor autem. §. 1. ff. de minor. vbi hinc scribitur, quòd si princeps sententiam dixerit, perrarò solere eum admittere restitutionem. & in §. seq. scribitur: non nisi ipsum principem concedere debere restitutionem aduersus ipsius sentẽtiam. Maximum & Balbinum, Iulius Capitolinus. Moderatè, inquit, causas audiebãt. Iustinianum, vt ille ipse profitetur in authent. de disposito. in prin. & in auth. vt exac. dot. etiam in princ. & Federicum, quod & ipse testatur in l. imperialem. in prin. ibi, pro tribunali sederemus, tit. de prohib. feud. ali. per Fed. vbi id dicit se fecisse de more prædecessorum, ex eóque not. Matth. Afflic. ibi, col. 2. in 4. not. proprium id regum esse. Et alios imperatores, in l. Offidius. ff. de lega. 3. & in l. Imperatoribus. ff. de iure fisci, & in l. vlt. ff. quod cum eo. Et ex recentioribus, Carolum illum magnum Eginhartus eius Cancellarius in vita ipsius.

Vespasianus. Domitianus. Traianus. Hadrianus. Aurelius. Marcus. Maximus. Commodus. Pertinax. Seuerus. Caracalla. Balbinus. Iustinianus. Federicus.

18 ¶ Hæc de Imperatoribus, nunc ad Reges accedamus. Hieronem illum antiquissimum Mossynœcorum regem idem factitasse liquet ex Apollonio Rhodio lib. Argonauticôn 2. Et Alcinoum Regem Phæacum idem author lib. 4. Priamum Regem potentissimum ex Virgilio lib. 7. Aeneid.

Hoc Priami gestamen erat, cùm iura vocatis
More daret populis.

Ex quibus vides, vt id in transcursu dicam, fuisse Regibus priuatum quodpiam & peculiare habitus & ornamenti genus, cùm ius dicerent, vt videmus nostris esse præsidibus, cùm & ipsi quibusdam diebus statis & solennibus audiunt aduocatos clientibus patrocinantes. Et Didonem quoque, cuius testis est idem Virgil. lib. 1. Aeneid.

Iura dabat legésque viris.

Nam & fœminas reginas ius dixisse subditis, alibi docuimus. Et Aeneam quoque, vt & ipse profitetur lib. 3.

Iura domosque dabam.

Et Acestem ab eodem Aenea regno præpositum, lib. 5.

— Gaudet regno Troianus Acestes,
Indicítque forum, & patribus dat iura vocatis.

Quibus verbis, vt & id obiter dicam, intelligis, Reges id ipsum non nisi patribus & Senatoribus vocatis facere solitos, id est, assidentibus illis, & ex eorum consilio, ad quod principes admodum aduertere animum debent. Romulum & Remum, idem eo. lib. 1.

— Remo cum fratre Quirinus
Iura dabunt.

Et ipsum prætereà Romulum Plutarchus in vita illius. Et Tarquinium superbum alterum Romanorum regem tradit Liuius lib. 1. ab vrbe condita, cognitiones capitalium rerum per se solum exercuisse. Midam Gordij filium Phrygiæ regem ex sella regia ius dicere solitum, & eam posteà apud Delphos posuisse, Herodotus libro j. Philippum Macedonum Regem, qui cum Machetæ cuiuspiam pro tribunali sedens causam cognosceret, dormitánsq; ac parum iuribus intendens eum condemnasset, Machetésque continuò reclamans se prouocare diceret: Qua re indignatus rex, Ad quem, ait. Et Machetes, ad te ô rex, si expergiscaris, & attentiùs causam audieris. Cúmque ipse aliàs ex tribunali audisset causam duorum sceleroforum sese inuicem accusantium, pronunciauit vt alter exularet Macedonia, alter illum sequeretur. Author vtriusque Plutarchus in apophthegmatis. Alexandrum Magnum illius filium, qui cùm in causis capitalibus sederet iudex, accusatoríque alteram aurem occluderet, interrogatus cur id faceret. Alteram, ait, seruo reo. idem Plutarchus tum in vita illius, tum in apophthegmatis. Tradit autem Polyenus lib. 4. Stratagematôn ad Antoninum & Verum imperatores, ipsum Alexandrum cum apud Macedones aut etiam Græcos iudicium exerceret, mediocri vulgaríq; foro vti cõsueuisse. At inter Barbaros splendido & militari, vt etiam fori figura metum Barbaris incuteret, deseribítq; formam tabernaculi, quo vtebatur, cùm in Bactris, Hyrcanis & Indis iudicia daret. Agesilaum illum Lacedæmoniorum Regem, qui cùm in causa quadã sederet, & is qui accusabat rectè dixisset, contra autẽ rei patronus malè:

Reges qui & idipsum fecerunt. Priamus. Regum peculiaris habitus cũ ius diceret. Dido. Aeneas. Acestes. Reges assidentibus Senatoribus ius dicebant. Romulus. Midas. Philippus Macedo. Alexander. Agesilaus.

BIU Cujas

malè: subinde tamen inter dicendum repeteret, Agesilaë Regem decet opitulari legibus, quasi ipse bonam causſam haberet, & ab ipso starent leges, Agesilaus ipse hominis improbitatem interpellans. Si quis, inquit, tibi domum perfoderit, aut vestem abstulerit, expectáresne vt architectus, aut qui vestem contexuit, tibi sit auxilio futurus? Quibus verbis subindicabat Regem esse veluti architectum: nec conuenire vt is opitularetur ei, qui contra leges aliquid admiserit. Plutarchus in vita Lilius, & in apophthegmatis. Sed & Cleomenē alterum Lacedæmoniorum Regem in sella sedētem iura populo dixisse author est idem Plutarchus in vita illius. Tigranem quoque Armeniorum regem maximum, & qui se regum regem vocauit apud eundem Plutarchum, in vita Luculli. Nicoclem quoque Salaminiorum Regem idem fecisse videmus ex Isocrate in oratione de Antidosi, id est, permutatione facultatum. Sed & Mithridatem duarum & viginti gentium regem totidem linguis iura dixisse scribit Plinius lib. 7. c. 24. Et Dionysium illum regem Siciliæ, de quo refert Aelianus variæ historiæ lib. 9. quòd cùm esset immensa corporis crassitudine, si quando iura dare vellet, istam corpori prætendebat, vt sola facies superimmineret, & reliquæ partes occulerentur. Et Philippum vnum ex Iudæorum Tetrarchis, ex Iosepho libro Antiquitatum Iudaicarū 18. cap. 6. Persarum quoque Reges id ipsum facere solitos testatur Phylarchus apud Athenæum, aureas platanos aureámque vitem, sub qua Persarum Reges sedētes iura sæpe reddebāt, inferiores videri quotidiano sumptu regiæ Alexandi Magni. Et Indorum quoque Reges ex Q. Curtio lib. 8.

Persarū reges.

19 ¶ Vt omittam Scipionem illum regibus non inferiorem, qui cùm quodam die ius in castris sedens diceret, ex quo loco Carthago procul videbatur, & quispiam è militibus, qui in iure apud illum stabant, ex more interrogasset in quem diem locúmve vadimonium promitti iuberet: tum ille manum ad ipsam oppidi quod obsidebatur, arcem protendens, Perendie, inquit, se sistere illo in loco, atque ita factum est die tertio in quem iusserat, oppidum captum est, eodem die in arce eius oppidi ius dixit. Author Gellius lib. 7. c. 1. & ante eum Valerius Maximus lib. 3. c. 7. post prin. vt omittā, inquam, multos magnæ autoritatis dignitatisque viros id iudicis munus exercuisse, & inter cæteros Paulum Iurisconsultum, vt patet ex l. Clodius. ff. de acqui. hæredit. Alios assessorum quoque munus, quos non opus est hoc in loco ponere, vt qui omnibus legum nostrarum studiosis pateant.

An aduocati munus nobilitati obsit. CAP. XXIX.

1 HACTENVS de officio iudicis: secundo loco dicendum etiam ducimus de officio aduocati, an videlicet sit vile, & nobilitati minimè conueniens nécne. Et sanè primùm videtur huiusmodi officium, ne minimam quidem partē habere honoris aut dignitatis. Nam Libertini nisi impetrato iure aureorum annulorum ad dignitatem eligi non possunt. l. j. C. ad le. Visc. & l. j. C. si fer. aut liber. li. 12. At libertini ipsi possunt esse aduocati. l j. §. vlt. ff. de postul. & l. 2. C. eo.

Aduocati officium an deroget nobilitati.
Libertini possunt esse aduocati.

¶ Sed quia hoc fortè non satis est ad probandum munus aduocatorū officere nobilitati, illud ampliùs probabimus apud antiquos illos Romanos prudentissimos quidem rerum omnium arbitros, fuisse munus hoc vile & abiectum, atque etiam contemptissimum. Quod hinc primùm colligi potest, quòd qui in fastigio dignitatum collati semel fuissent, ab eo sese sponte abdicabāt tanquam dignitati suæ tenebras quasdam offundenti. Cuius rei exemplo est Hortensius, qui post suum Consulatum, summum illud suum studium agendarū causſarum remisit, quo à puero fuerat accensus, vt testis est M. Tullius illius contēporaneus, in Bruto, haud multò ante si. Sed & Plinius Iunior lib. epistol. 1. ad Pompeium Falconem scribit, cùm Tribunus esset, abstinuisse se caussis agendis: quòd deforme arbitrabatur, cui assurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus sedētibus stare: & qui iubere posset tacere quēcunque, huic silentium clepsydra indici: & quem interfari nefas esset, hunc etiam conuicia audire: & si multa pateretur, inertem: si vlcisceretur, insolentem videri.

Hortēsius post Consulatū causſas non egit.
Nec etiā Plinius cùm Tribunus esset.

3 ¶ Tum etiam quòd exiguam mercedem ipsis causſidicis dabant, & certè tam exiguam, vt ne ipsis quidem artificibus vix auderent offerre, id quod & apertè & decenter insinuat Iuuenalis Satyra 7.

— Hinc centum patrimonia causſidicorum.
Parte alia solùm rus Hiſapone Lacertæ.

Causſidicorum merces olim exigua.
Iuuenalis locus

Sic enim legendum esse, & non rus Satipone, vt passim legitur, admonet Beroaldus in suis annotationibus, hunc dicens esse sensum poëtæ, Rus exiguum non in Italia, sed in prouincia, & ea quidem longinqua, hoc est regione Hisponensi, tantundem valere, quantum patrimonia centum causſidicorum. Ex quo colligimus Iuuenalem demonstrare voluisse causſidicos Romæ tenuissimum quæsticulum lucellúmque suis fecisse temporibus. Propterea statim subdit,

— Rumpe miser tensum iecur, vt tibi lasſo
Figantur virides scalarum gloria palmæ.
Quod vocis pretium? siccus petasunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres Afrorum epimenida bulbi,
Aut vinum Tyberi deuectum quinque lagenæ, &c.

4 ¶ Martialis lib. 1. epigram. 126. Sabellum causſidicum deridet in hæc verba,

In idem.

Saturnalia diuitem Sabellum
Fecerunt. meritò tumet Sabellus?
Nec quenquam putat esse, prædicátque
Inter causſidicos beatiorem.

Hos

Hos fastus animósque dat Sabello
Farris semodius, fabæque fresæ,
Et thuris, piperísque tres selibræ,
Et Lucanica ventre cum Faliſco,
Et nigri Syra defruti lagena,
Et ficus Libycæ gelata testa,
Cum bulbis, cochleísque, caseóque,
Piceno quoque venit à cliente,
Parcæ cistula non capax oliuæ,
Et crasso figuli polita cœno
Septenaria syntheſis Sagunti,
Hiſpanæ luteum rotæ toreuma,
Et lato variata mappa clauo.
Saturnalia fructuoſiora
Annis non habuit decem Sabellus.

Idem quoque lib.7.Epig.52.Vmbrum & ipſum cauſidicum etiam deridet, qui quæcunque munera à clientibus in Saturnalibus acceperat, ad illũ miſerat, ea autem erant viliſsima & nullius ferè pretij. Carmen Martialis eſt huiuſmodi,

Omnia miſisti mihi Saturnalibus Vmber
Munera, contulerant quæ tibi quinque dies.
Biſſenos triplices, & dentiſcalpia ſeptem.
His comes acceſsit ſpongia, mappa, calix,
Semodiúſque fabæ, cum vimine Picenarum,
Et Laletanæ nigra lagena ſapæ.
Paruáque cum canis venerunt coctana prunis.
Et Libycæ fici pondere testa grauis.
Vix puto triginta nummorum tota fuiſſe
Munera, quæ grandes octo tulere Syri.
Quantò commodiùs nullo mihi ferre labore
Argenti potuit pondera quinque, puer?

Idem rurſum lib.5.Epigram.85.Sextum quendam in hæc verba alloquitur,

Quæ te cauſa trahit, vel quæ fiducia Romam
Sexte? quid aut ſperas, aut petis inde? refer.
Cauſſas, inquis, agam Cicerone diſertiùs ipſo,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
Egit Ateſtinus cauſas, & Caius: vtrunque
Noras, ſed neutri penſio tota fuit.
Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis, &c.

In idem.

5 ¶ In eadem ſententia Plinius lib.2.epiſtolarum ad Maximum, Heri, inquit, duo nomenclatores mei (habent ſanè ætatem eorum, qui nuper togas ſumpſerunt) ternis denariis ad laudandum trahebantur, Tanti conſtat vt ſis diſertiſsimus. hoc pretio, quamlibet numeroſa ſubſellia implentur, hoc integens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouentur. Apuleius quoque libro vndecimo Metamorph. quæſticulum forenſem appellat, id eſt, puſillum quæſtum, quem ex actione forenſium causarum receperat. Vt non abs re Plautus in Pœnulo in ſuam ſcenã induxerit aduocatos quoſdam pauperculos. Proinde non immeritò ingratum forum appellat Ouidius lib.1.Elegiarum, cùm ait,

Forũ ingratũ.

Nec me verboſas leges ediſcere, nec me
Ingrato voces proſtituiſſe foro.

Viles ſunt qui uili pretio patrocinãtur, uide infr. nu. 51. & ſeq.

6 ¶ Ex quibus facilè conſtat viles admodum fuiſſe aduocatos, cùm etiam ex legum noſtrarum conſtitutionibus, ij quidem abiecti atque degeneres inter viliſsimos computantur, qui vili pretio, ſiue turpi compendio patrocinium præſtant. l. quiſquis. C. de poſtul. & repetitur in §. apud vrbem. 3. q. 7. vbi glo. in verbo, non ad turpe, & in verbo pecunia, ea verba ita vt diximus, intellgit. quam ſequitur Ioan. Fab. in l. ſi qui. C. eod. de poſtul.

Aduerſus aduocatos.

7 ¶ Adde quod in aduocatorum vituperium Columella dicit in præfatione, Sine cauſidicis olim ſatis fœlices fuerunt, futuræque ſunt vrbes. Et paulò pòſt, hæc de foro iudiciali pronunciat: Sed ne caninum quidem (ſicut dixere veteres) ſtudium præſtantius locupletiſsimum quemque adlatrandi, & contra innocentes, ac pro nocentibus neglectum à maioribus, à nobis autem etiam conſeſſum intra mœnia & in ipſo foro latrocinium, &c. Anacharſis autem Scitha apud Laërtium dicebat huiuſmodi forum eſſe locum deſtinatum ad fallendum inuicem, atque ad dandas auaritiæ manus. Plutarchus in libro de fœnore, forum ipſum dicit eſſe ἀσεβῶν χώραν id eſt, impiorum regionem. Ex quo fortè M. Cato Cenſorius cenſebat forum eſſe muricibus ſternendum, vt ſcribit Pli. lib.19 c.1. Qui & inibi tradit admodum mutatis moribus Marcellum Octauia ſorore Auguſti genitum, in Aedilitate ſua forum velis inumbraſſe, vt ſalubriùs litigantes conſiſterent.

Cauſidici rabulæ forenſes.

8 ¶ Sidonius Apollinaris lib.epiſt.4.ad Claudianũ, appellat cauſidicos rabulas forenſes. Quod acce-

BIU Cujas

pisse videtur à Cicerone, cuius lib.1.de oratore, hæc verba sunt, Neq; enim causidicũ nescio quem, neque proclamatorem aut rabulam hoc sermone nostro conquirimus. Quem locum Nonius Marcellus in id expẽdit, vt rabula diceretur à rabie, quem nũc inquit, aduocatũ vel causarũ patronum dicimus. Seneca quoque, Iuridici, inquit, velut canes acerrimi non nisi oblato cibo mansuescunt. Nam & Nonius Marcellus in eodem illo loco autoritate Salustij, caninam aduocatorũ facundiam appellat. Sed & idem Seneca & in ludo de morte Claudij, causidicos, cum vituperio venale genus vocat. Et Hieronymus, si is est, Iuridici lyncibus & leonibus crudeliores, & si deuorent ore rabido, tandiu tamen deperdendi memoriam non perdunt, quandiu venter est vacuus. Et Apuleius, lib.10. Metamorph. appellat causidicos vilissima capita, forensia pecora ac togatos vultures. Quod postremum à Cicerone nisi fallor, accepit, qui in oratione pro P. Sestio, nescio quos vultures paludatos vocat. Ouidius causidicos tanquam garrulos & verbosos taxat, lib.3.de Tristib.eleg.12.

Canes acerrimi.
Venale genus.
Lyncibus, & leonibus crudeliores.
Vilissima capita.
Forẽsta pecora.
Togati vultures.
Garruli.
Forum verbosum.

Qcia nunc isthic, iunctisque ex ordine ludis
Cedunt verbosi garrula verba fori. Et lib.4.eiusdem operis, Eleg.10.
Fortia verbosi natus ad arma fori.

Seneca autem Tragœdiographus in Hercule furente, actu primo, clamosum forum,

Hic clamosi rabiosa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat.

9 ¶ De his quoque intelligere videtur Iulius Pollux lib.5.ita loquens, Συκοφάντης, δικογράφος, δικοξόφος, λέγων ἐπὶ χρήμασι, πρὸς ἀργύριον λέγων, μηδὲν ῥῆμα πρὸ ἴκα ἐπὼν, μισθὸ φθεγγόμενος, πρὸς χάριν λέγων, πρὸς ὀψώνιον δημηγορῶν παρὰ τὴν κιγκλίδα ὢν. Hæc ille, nõ verbis quidem continuis, sed sparsis, & aliis quibusdam interiectis, quorum hic sensus est, Calumniator, litium conceptor, litiũ consutor, loquax pro pecunia, ob argentũ loquax, nullum verbum gratis proferẽs, pro mercede vocem proferens ad gratiam loquens, ad voluptatem conciones fingens, apud tribunalia semper viuens.

10 ¶ Ex nostris Accursius in l.ab Anastasio, in verbo, morantur. C.mand. dicit quòd aduocati omnia mala nouerunt. Cui concinens Plinius Iunior lib.Epist.2. ad Nepotem. Nos (inquit) qui in foro versisque litibus terimur, multùm malitiæ quamuis nolimus, addiscimus. Sed & multa contra aduocatos congessit Zasius in suis scholiis, in l.2.§.post hos quoque Tubero, in verbo, nec obtinuit.ff.de orig.iur. Quibus & tu denique adde Bart.in l.1.in fi.C.de frumen. Alex.lib.11.trahentem illum tex. in arg.pro statutis prohibentibus, ne nobiles sint aduocati.

Aduocati omnia mala nouerunt.

11 ¶ Verùm contrà videtur officium aduocati minimè vile esse & abiectum, imò verò laudabile, vitæque hominum maximè necessariũ. l.laudabile.C.de aduo.diuer.iud.& c.quia episcopus, in fi.ibi, & laudabilis artis.5.q.3. Est & honorabile, vt dicit Bald.in l.inuitus, col.j.C.de procur. & in l.j.§.ait Prætor.ff.de postul. Quisquis enim aduocatus est, is & in honore constitutus dici potest, per tex.in l.quisquis.in fi.ibi, honori suo, & ibi gl.C.de postul.& voluit gl.in l.1.§.hoc edicto, & ibi Bart. ff.eod. Sunt & aduocati, etiam deposito officio, in Clarissima dignitate constituti.l.j.C.de aduoc.diuer.iud. & ibi Bart.& Fran.Aret.qui ex hoc not.quòd non debent torqueri tanquam constituti in dignitate, debétque ad eos mitti, tanquam ad egregias personas, secundum l.ad egregias.ff.de iureiu. & facit etiam d.l.laudabile, eod.tit.

Pro contraria sentẽtia. Aduocati officiũ laudabile & necessarium.
Aduocati in honore cõstituti.
Etiam deposito officio.

12 ¶ Quinetiam sunt & ipsi nobiles, per text.in l.prouidendum, in princ.in verbo, nobilissimos.C.de postul. exercent enim artem nobilẽ, vt dicit Bal.in rub.extrà de offi.iud.col.vlt. Et vt dicunt Host. & Ioan And.in c.eò libentiùs, in verbo, militiæ clericali, & ibi quoque Aegid.Bellame in j.not.Ant. & Panor.vterque ad fi.Petr.Anch.& Cardin.Flo.vterque post prin.ext. de ser. non ord. aduocatum nobilitat suum officium, per tex. in l.aduocati.C.de aduo.diuersiud. quam tu omnino vide, multa de laudibus aduocatorum continentem. Quod & fulcit, quod scribit Spartianus in Iuliano Imperatore, in hæc verba, Didio Iuliano qui post Pertinacem imperium adeptus est, proauus fuit Sabinus Iulianus, bis Consul, præfectus vrbi & Iurisconsultus, quod magis eum nobilem fecit. Ideóque dicit Bal.in rub.extrà de offi.iudi.paulò ante fi.quòd aduocati habent artem nobilem.

Aduocati nobiles dicuntur.

13 ¶ Et cùm infamibus portæ dignitatum non pateant, l.secunda.C.de dignit.lib.12. cum sim. Ideò infames ne sint aduocati, legibus prohibitum est.l.j.§.ait prætor, l.2.ff.de postul.& c.infames, in princ. 3.q.8. Cúmque Iudæis nulla ad dignitates & honores via pateat. l.vlt. C.de Iudæis, & facit ca.cùm sit, & c.ex speciali, extrà eo.& c.nulla.54. dist. & c.nulla.& c. constituit 17. q 4. Idcirco non possunt Iudæi esse aduocati, vt voluit Bar.in l.vlt.per illũ tex. C.de postul.& Ioan.de Ana.in rub.extrà, de Iudæ.col.2.& Iason in rub.ff.de iust.& iur.col.j.

Infames aduocati esse non possunt.
Nec Iudæi.

14 ¶ Item cùm officium notariorum & procuratorum sit vile.l.vniuersos, & l.si quis procurationem, & vtrobique not.C.de Decu.& infrà latiùs dicemus, ideo neutrum debent exercere aduocati.glo. & Bart.in d.locis, & gl.in l.generali.C.de tabel.lib.10.Bar.in l.j.C.de primicer.lib.12. Bald.in l.Senatores, in j.lect.ff.de Senat.Iaf.super rub.C.de procur. Neque etiam debent assumi ad eorum officium quos nunc collectores vocant, neque ad aliud quoduis munus personale cogi.l.nequis, & l.sancimus, & ibi Bar.C.de aduo.diuer.iud.ea videlicet ratione, vt dicit Bal. in d.l.ne quis. quoniam non debent vilia ministeria exercere in vilipendium togæ, vt ipse loquitur.

Nec notarij.
Nec procuratores.
Nec collectores.

15 ¶ Propterea nobiles officium aduocati exercentes non tenentur contribuere in subsidiis, vt voluit Marcus Mantua. Bonauitus obseruationum lib.2.ca.17. char.j. & ante eum, licet non alleget, latè

Nobiles aduo-

BIU Cujas

concludit Guid.Pap.dec.388.quò verò ad Doct.vbi hoc quoq; dicit procedere,etiã si ex huiusmodi officio quicquã lucrentur,cũ id facere possint,iure ita permittente.Et quòd huiusmodi officium non deroget nobilitati,expressè cõsuluit Barth.Chasse,cons.64.viso processu,col.vlt. Et hoc apertè probat tex.in l.2.§.Seruius autem.ff.de orig.iur.in illis verbis,Turpe est patricio & nobili viro,& causas oranti,ius in quo versatur ignorare.Nam primùm illic iungit nobilem & causas orantem, id est,aduocatum:deinde asserit turpe esse nobili viro leges ignorare. Quin in eodem §.paulò post ea verba,scribitur,Tuberonem Patricium à causis agendis ad Ius Ciuile transiisse.

cati officiũ exercẽtes non cõtribuũt ad subsidia. Etiamsi ex eo officio lucrentur.

16 ¶ Nec obstant quæ allegata sunt pro prima parte.Et primùm quod dictum est de libertis.Nam hodie iure nouissimo liberti per solam manumissionem,& sine concessione aureorum annulorum efficiuntur ciues Romani,& ad dignitates idonei,per auth.vt lib.de cætero,in prin. vbi glo. hoc not. & gl.in d.l.1.C.ad leg.Iul.Vicel.& in l.j.C.si ser.aut lib.& ibi quoque Bart.& Ioan. Plat.gl.in l.libertorum vbi & Lucas Pen.C.de dignit.lib.12. Et ob eam causam, vt nonnulli ex supradictis dicunt, possunt liberti patrocinari,vt dictum est,& assidere iudicibus,per l.2.ff.de assess. Atqui sicut verum est hodie libertos dignitates posse consequi ex iure nouissimo : ita minimè verum est, quicquid illi dicant,hac ratione illos posse postulare,& assidere,cùm id possent ex antiquo iure,ex quo etiam interdicebantur dignitatibus.Idcirco nihil est, quod huic obiectioni responderi posse videatur,quàm vt fateamur patrocinari nõ dignitatis esse,sed nõ ideo aduersari dignitati.Nam quicquid non est dignitatis,nõ confestim est contrariũ dignitati.Sunt enim multa cõmunia dignitatis & non dignitatis,vt bibere,comedere,ludere,iocari,& sexcenta huiusmodi, quæ si feceris, non propterea dignitatem assequeris:nec item dignitatẽ,si quam habes, amittis. Nunc autem illud solùm quærimus:An patrocinari sit adeo aduersum dignitati aut nobilitati,vt eam ex patrocinio amittas.

Respõsio ad cõtraria.

Liberti dignitatũ capaces.

Patrocinari an contrarium dignitati.

17 ¶ Quod verò dictum est Hortensium post Consulatum studium agendarum causarum remisisse: id quidem non fecit Hortensius abiectione contemptúque ipsius rei, sed vt idem Cicero, quo loco suprà in eam rem citauimus,credit,quoniam videret ex Consularibus neminem esse secum comparandum:negligeret autem eos qui Consules nõ fuissent.Plinius verò non solùm ob eas quas diximus rationes,abstinuisse se Tribunum caussis agendis asserit,sed & quia potuisset contingere, vt altera partium eum appellasset vt intercederet,cuius rei extremum ius erat apud Tribunos.Ideóq; maluisse se Tribunum omnibus,quàm paucis aduocatum exhibere,vt inibi tradit.

18 ¶ Cæterum Germanicus Caligulæ pater, quem omnes miris laudum præconiis extollunt, orauit causas,etiam triumphalis,vt à Suetonio traditum est,in ipso Caligula.c.3.Ex quo patet viros vel in summa dignitate collocatos ea tempestate hoc studium non prætermisisse.Martianus inter nostros Iurisconsultos celeberrimus potest videri aduocatus fuisse,ex l.1.§.vlt. in fi.ff.ne de statu defun. Et Paulus alter Iurisconsultus planè attestatur se huiusmodi officij munere functum, in l.quæsitũ est.§. cum vir.ff.de leg.3.vbi & tradit se in causa quadam,in qua postulabat, nõ id obtinuisse defendebat, & tamen reuerenter & benignè authoritatem & rationem iudicis aduersus suam ipsius sententiam accepit,agnouit,comprobauit.Id quod obiter dicere volui,ne aduocati nostri temporis ægrè ferãt, si quando in causa succumbant.Plinius Senior vir omnibus eruditionis ac doctrinæ numeris absolutissimus,aliquandiu causas actitauit,vt refert Plinius Iunior, lib.3. epist. ad Marium. Vespasianus post stipendia,quibus Tribunum militum magna fama gesserat, foro operam dedit, authore Suetonio. Vt non iam mirum sit quod Bal.noster,& aduocationis officium exercuit, vt ipse attestatur, cons.160.quæritur vtrum si emphyteuta,vers. ego istam quæstionem, lib.3.& cons.400. pro parte Zannis,in fi.in subscriptione,eo.lib.3.

Germanicus triũphalis causas egit.

Martianus iuriscons. aduocatus.

Et Paulus.

Plinius Senior.

Vespasianus.

Bal. aduocatus fuit.

19 ¶ Nec desunt qui in laudem huius muneris tradunt dominum nostrum Iesum Christum aduocati partes sibi sæpius sumpsisse,vt cum Lucæ 10.c.Mariam Magdalenam primùm cõtra Martham quæ in sorore sua maiorem diligentiam desiderabat.Deinde eiusdem Lucæ 7. aduersus confidentem illum Pharisæum,qui Christum à Magdalena tangi nolebat.Postremo Matth.16.& Marc.14.contra discipulos indignè ferentes quòd eadem Magdalena Christi caput & pedes precioso vnguento inunxisset,admirabili pietatis exemplo defendit. Vt præteream (inquit,Iac. Omphalius, cuius hæc sunt lib.de vsurpatione legum 4.c.6.)mulierem adulterij conuictam & lapidum iniectionibus adiudicandam,quam idem dominus commemoratione peccati, quo omnes Iudæi obstricti tenebãtur, defendit,atque vitæ supplicio exemit:quod Ioannes Apostolus scribit sui euangelij cap.8. quódque idem Apostolus 1.epist.c.2.scribit habere nos aduocatum apud patrem Christum.

20 ¶ Nec semper verum extitit,exiguam fuisse causidicis mercedem datam, sed & plerunque fuisse quæstuosissimum causas agere, vel testimonio ipsius Martialis, qui lib.1.ad Flaccum scribens, epigrammate quadragesimoquarto,nullum esse præmium musis conqueritur, sed in iudicis tantum, & apud causidicos pecuniam versari.Epigrammatis initium est,

Quæstuosissimum causas agere.

O mihi curarum pretium non vile mearum.

Quod reliquum est,quoniam sit longiusculum, & omnibus pateat, relinquo illic videndum.Idem lib.2.id quoque clarissimè ostendit in Caium scribens,epigr.30.

Mutua viginti sestertia fortè rogabam,
Quæ vel donanti non graue munus erat.
Quippe rogabatur fidúsque vetúsque sodalis,
Et cuius laxas arca flagellat opes.

BIU Cujas

Is mihi: diues eris si causas egeris, inquit,
Quod peto da Cai, non peto consilium.

Sed & alibi, libro scilicet octauo in Ciperum, epig. 16,

Pistor qui fueras diu, Cipere,
Nunc causas agis, & ducenta quæris:
Sed consumis, & vsque mutuaris,
A pistore, Cipere, non recedis,
Et panem facis, & facis farinam.

Vnde & illi vulgatissimi versus exierunt,

Dat Galenus opes, dat sanctio Iustiniana,
Ex illis paleas, ex istis collige grana.

Quos ponit gl. in proœ. ff. Sed & maximè apud Græcos diuitiæ ex huiusmodi instituto conficiebantur. quod ex eo satis comprobatur quod Stratocles, atque Dromoclides, vt scribit Plutarchus, circa initia libri, quem de ciuili institutione ad Traianum scribit, solebant sese mutuo ad messem auream inuitare, sic enim ioco tribunal, & curiam appellare consueuerunt.

Messis aurea tribunal.

21 *De mercede aduocatorũ. Lex Cincia de donis & muneribus.*

¶ Et quoniam eò vsque processimus, vt de mercede aduocatorũ loqueremur, non erit alienũ, quædam non protrita ad eam rem pertinentia subtexere. Solent enim huiuscemodi egressiones fauorabiliter oblectare, & lectorem iucunde refouere, stomachúmq; nauseantẽ quodam veluti condimẽto reficere. M. Cincius aut Cinthius (vtrumq; enim legi) vt scribit Cicero lib. de oratore secundo, legẽ de donis & muneribus tulit, quæ ab eo Cincia, siue Cinthia dicta est, alij Titiam & quidem corrupte, vt opinor, vocant. Huius suasor fuit Q. Maximus admodum senex, vt dicit M. Cato apud Ciceronem in lib. de senectute. Ea autem cauebatur, vt author est Tacitus, lib. 11. ne quis ob causam orandam pecuniam donúmve acciperet. Idem lib. 15. scribit oratorum licentiam peperisse Cinciam rogationem. Ob ídque, si Festo Pompeio credimus, ea lex muneralis dicebatur à prohibendis scilicet muneribus, cuius meminit Plautus. Ne muneralẽ legem: neq; lenoniã rogo fuerit, nécne flocci æstimo. Sed & huius legis meminit Liuius lib. 34. in oratione Catonis, quam habuit de lege Oppia. Quid, inquit, legem Cinciam excitauit, de donis & muneribus? nisi quia vectigalis iam & stipendiaria plebs esse Senatui cœperat. Et Tullius lib. 2. de oratore. M. Cincius (inquit) quo die legem de donis, & muneribus tulit, cùm C. Cento prodiisset: & cum satis contumelioſe, quid fers Cinciole, quęsisset, vt emas, inquit Cai, si vti velis. Ex quo enim donũ manúsve capere lege vetabatur, si quo vti voluisset id ei emendum erat. Meminit & Ausonius, quempiam Iurisconsultum deridens, quòd legem Titiam non meruerit. nam cum indoctus esset, nihil lucrabatur.

Lex muneralis

22 *Aliæ leges & S. C. de aduocatorũ mercede. Plinius nunquã aduocationes suas voluit esse venales.*

¶ Sed & in eandem rem erant aliæ leges & Senatusconsulta, quæ vetabant vænire aduocationes. Plinius lib. 5. Epistolarum, ad Valerianum tradit Nigrinum Trib. ple. recitauisse libellum disertum & grauem, quo questus est vænire aduocationes, & gloriæ loco poni ex spoliis ciuium magnos & statos reditus. In eámque rem capita legum recitasse, & Senatusconsultorum admonuisse. Ideóque inibi Plinius apertè gloriatur, quod leges antiquas secutus nunquam aduocationes suas voluit esse venales, sed pecuniis in ea re semper abstinuit. Subiungit enim in eadem epistola, Quoniam me iuuat, quod in causis agendis non modo pactione, dono, munere, verùm & xeniis semper abstinuit: oportet quidem quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi pudenda vitare. Iucundum tamen, si prohiberi publicè videas, quod nunquam tibi ipse permiseris. Idem Plinius in eodem lib. ad Rufum adscribit verba cuiuspiã Senatusconsulti in eã rem, quæ sunt huiusmodi, Omnes, qui quid negotij haberent, iurare prius quàm agerent iubebantur, nihil se ob aduocationẽ cuique dedisse promisisse, cauisse. Et subdit, his verbis, ac mille præterea & vænire aduocationes, & emi vetabantur, & Tacitus lib. 13. Multa, inquit, arbitrio Senatus constituta sunt, ne quis ob causam orandam mercede aut donis emeretur. Et rursum eodem lib. Repetitum credebatur Senatusconsultum, pœnáq; Cinciæ legis aduersus eos, qui pretio causas orauissent.

23 *Cicero quoque mercede abstinuit.*

¶ Ante Plinium & Tacitum, Cicero & ipse legum obseruantissimus, ex prouinciis, neque dona, neque mercedem ab vllo recepit. Munera à Siculis ingentia magnificáque vltro delata constantissimè renuit, eo contentus duntaxat, vt Aedilitatem suam transmissione frumẽtaria, nec illa quidem gratuita adiuuarent. Author Plutarchus. Idem Tullius lib. 2. Officiorum, Diserti, inquit, hominis & facile laborantis, quódque in patriis est moribus, multorum causas, & non grauatè, sed gratuito defendẽtis, beneficia & patrocinia latè patẽt. Ex quibus verbis licet colligere moris fuisse apud priscos Romanos opera gratuita, patronos clientum causas agere. Quidij quoque, qui eadem fuit tempestate, carmen est lib. 1. Elegiarum,

Turpe reos empta miseros defendere lingua,
Quod faciat magnas turpe tribunal opes.

Sed & longo post tempore Symmachus in epistolis laudat quempiam Iulianum causidicum, quòd nunquam in mercedem linguæ corrupit meritum.

24 *De eadem re.*

¶ De eadem re eleganter quidem & copioſe, vt semper aliàs differens Quintilianus lib. 12. Oratoriarum Institutionum, c. 7. quo de his loquitur, quæ in suscipiendis causis oratori obseruanda sunt, sic infit: Gratis ne ei semper agẽdum sit, tractari potest, quod ex prima statim fronte diiudicare imprudentium est. Nam quis ignorat, quin id longe sit honestissimum, ac liberalibus disciplinis, & illo quem exigimus, animo dignissimum, non vendere operam, nec eleuare tanti beneficij auto-

ritatem?

BIU Cujas

ritatem? Cùm pleraq; hoc ipso posint videri vilia, quòd pretium habent. cæcis hoc (vt aiunt) clarum satis est. Nec quisquam, qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit, hunc quæstum sine crimine sordium fecerit. At si res familiaris amplius aliquid ad vsus necessarios exiget, secundum omnium sapientium leges, patietur sibi gratiam referri, cum & Socrati collatum sit ad victum. Et Zeno, Cleantes, Chrysippus mercedes à discipulis acceptauerint. Neq; enim video quæ iustior acquirendi ratio, quàm ex honestissimo labore, & ab iis de quibus optimè meruerint, quique si nihil inuicem præstent, indigni fuerint defensione. Quod quidem nõ iustum modo, sed necessarium etiam est: cum hæc ipsa opera tempúsve omne alienis negotiis datum, facultatem aliter acquirendi recidant. Sed tum quoque tenẽdus est modus: ac plurimum refert, & à quo accipiat, & quantum, & quousque. Paciscendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis pretia, procul abominanda negotiatio, etiam à mediocriter improbis aberit, cum præsertim bonos homines, bonasque causas tuenti non sit metuendus ingratus. Qui si futurus, malo tamẽ ille peccet. Nihil ergo acquirere volet orator, vltra quàm satis erit. Ac ne pauper quidem tanquam mercedẽ accipiet, sed mercenarium se non esse: quin si se amico vti vellet, quæ munera obtulisset, ea secum referret. Aristoteles in præceptis Rhetorices de caussis ciuilibus, quæ ad Alexandrum Regem scripsit, quo loco de exordiis in genere iudiciali loquitur, sic ait Græcè quidem, sed in hanc sententiam, Eodem quoq; modo si quis nos mercede conductos caussarum patronos dicat: & fatebimur, & cauillabimur. Humúsque rei autorem accusatorem nostrum, ac reliquos omnes demonstrabimus. Mercedum autem species diuidemus, dicemúsque alios pecuniis, alios gratiis, alios suppliciis, alios honoribus aduocatos assistere. Te igitur gratis id obire muneris ostende, aduersarium vero dicito ne paruo quidem pretio aduocatum assistere. Quin eum vt aliquid argenti iniustè capiat, in iudicium ire. Hæc Peripateticorum princeps. Quibus plane docet, turpe apud Græcos fuisse aduocationes vænire. Saxo autem Grammaticus, qui Danicam historiam scripsit elegantius quidem, quàm tempora quibus vixit paterentur, eiusdem historiæ lib. 6. inducit Scarratherum Danicum virum his versibus loquentem:

Dicere sæpe foro turpíque inhiare lucello
Gaudet, & hoc studio vatem solatur inertem,
Venali celebrans commissa negotia lingua.

25 ¶ Non solùm autem apud Romanos, sed & Athenienses cæterósque Græcos, atque etiam Barbaros inhonestum fuit, & veluti sordidum ex patrocinio quæstum facere. Cymon Athenienſis (quod Plutarchus retulit) Persam hominem, quod suo patrocinio vti vellet, pateras duas offerentem, alteram aureorum Daricorum plenam, argenteorum alteram, ea acerbitate à se reiecit, vt diceret mercenarium se non esse: quin si se amico vti vellet, quæ munera obtulisset, ea secum referret. Aristoteles in præceptis Rhetorices de caussis ciuilibus, quæ ad Alexandrum Regem scripsit, quo loco de exordiis in genere iudiciali loquitur, sic ait Græcè quidem, sed in hanc sententiam, Eodem quoq; modo si quis nos mercede conductos caussarum patronos dicat: & fatebimur, & cauillabimur. Humúsque rei autorem accusatorem nostrum, ac reliquos omnes demonstrabimus. Mercedum autem species diuidemus, dicemúsque alios pecuniis, alios gratiis, alios suppliciis, alios honoribus aduocatos assistere. Te igitur gratis id obire muneris ostende, aduersarium vero dicito ne paruo quidem pretio aduocatum assistere. Quin eum vt aliquid argenti iniustè capiat, in iudicium ire. Hæc Peripateticorum princeps. Quibus plane docet, turpe apud Græcos fuisse aduocationes vænire. Saxo autem Grammaticus, qui Danicam historiam scripsit elegantius quidem, quàm tempora quibus vixit paterentur, eiusdem historiæ lib. 6. inducit Scarratherum Danicum virum his versibus loquentem:

Apud Græcos & cæteros turpẽ fuisse quæstum ex patrocinio.

26 ¶ Sed Nero Romanus Imperator, quem alteram facem generis humani vocat Plinius, antiquas leges abrogans, id primum apud Romanos instituit, vt litigatores pro patrociniis certam iustámque mercedem darent. testis Suetonius in eius vita. c. 17. Quanquam si Cornelio Tacito li. 11. credimus, Claudius Cæsar, qui ante Neronem præfuit Romano Imperio, iam capiẽdis pecuniis modum imposuerat aduocatis vsque ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur.

Nero primus mercedẽ aduocatis cõstituit, Aut ut alii placet, Claudius.

27 ¶ Sed vtrumcunque est, id postea receptum approbatúmque nostris legibus, vt scilicet aduocati mercedem non inhonestè acciperent. l. si creditor. C. de pac. & l. j. C. de suffra. vbi etiam ex sententia glo. & omnium antiquorum, ex nudo pacto potest aduocatus salarium petere, quanquam ea lex, de salario aduocatorum, nec loquitur, nec intelligi potest: sed de suffragio, quod longe aliud est, vt eleganter & scite declararunt duo nostræ ætatis legum & eloquentiæ consultissimi Andreas Alciatus, & Vldaricus Zasius, ille in lib. 2. Paradoxorum. c. 14. hic in suis scholiis in l. 2. super verbo, suffragio. ff. de orig. iur.

Quod leges postea probarunt.

28 ¶ Sed vt redeamus, de salario aduocatorum est etiam tex. inter cæteros elegans, in l. 1. §. in honorariis. ff. de var. & extra. cog. vbi salaria aduocatorum debẽt præstari pro modo litis, próq; aduocati facundia, & fori consuetudine, & iudicij in quo est acturus. Quartum vero addit Alexand. Hales Theologus scholasticus minime contemnendus, in tertia parte summæ. q. 44. membro 2. videlicet pro modo laboris.

Cuius modi salariũ aduocatorum esse debet.

29 ¶ Subdit autem tex. in d. l. j. paulo post illud quod suprà citauimus, licita quantitas intelligitur pro singulis causis vsque ad centum aureos. Quem tex. aduocati curiæ Romanę, vt ibi refert Barb. persingulis causis vsque ad centum aureos. Quem tex. aduocati curiæ Romanę, vt ibi refert Barb. peream, & contra mentem legis interpretatur, vt pro singulis capitulis centum aureos liceat accipere, atque ita de facto obseruant. Qui autem volet scire æstimationem centum aureorum de quibus in d. l. j. legat quæ scripsit Budæus vir vtique doctissimus, & totius antiquitatis diligentissimus inuestigator, in lib. 5. eius operis, quod miro nouóq; materię genere de asse & partibus eius elegãtissimè scripsit, & rursus in annotationibus Pandectarum, in l. eadem lege. ff. ad leg. Iuliam rep. quibus locis eam legem nominatim citans inter cætera affirmat Vlpianum illius l. conditorem, licitam centum aureorum quantitatẽ appellasse eam, quæ à Claudio taxata fuerat ad dena sestertia. Id quod etiam asserit Andr. Alc. in suis annotationibus in Tacitum, libro 11. & lib. disputationum 3. c. 9. quo etiam loco declat post Budæum, quam summam nostri temporis efficiat ea centum aureorum denorúmve sextertiorum quantitas. Quę omnia mire concinunt iis, quę scribit Plinius Iunior lib. 5. Epi-

Ad idem.

BIU Cujas

ſtolarum ad Ruſum Nepotem, Prætorem permiſiſſe pecuniam duntaxat decem milium ob aduocationem dare. Nam idem ſunt decem milia nummûm quod decem ſextertia, vt etiam aſſerit Budæus in eodem loco, qui tamen huius poſtremi loci non meminit.

30 *Sed & canones mercedem aduocatorum probarunt.*

¶ Sed & Canonicis Decretis & Pontificiis ſanctionibus comprobatum eſt, vt aduocati licitè patrocinium venderent, c. non licet. 11. q. 3. vbi D. Auguſtinus in hæc verba, non licet iudici vẽdere iuſtum iudicium, etſi liceat aduocato vẽdere iuſtum patrociniũ. & Iuriſconſulto rectũ conſiliũ. & ad idem tex. in c. nõ ſanè. 14. q. 5. & in c. Romana. §. nec etiam, de for. cõp. lib. 6. cum ſi. Et ideo etiã clerico aduocato licet ſalarium accipere, vt not. gl. in c. 1. 15. q. 2. & Panor. in c. 1. in fi. extra de poſtul

31 *An aduocatus reſpondẽs ſine reuolutione librorum, gratis id facere debeat.*

¶ Porrò glo. in d. c. nõ licet, dicit, quòd ſi aduocatus ſiue labore, & librorum reuolutione poſsit dare conſilium, tenetur gratis conſulere. cui etiam ſententiæ aſſentiunt Spec. d. tit. de ſalario. §. ſequitur, poſt prin. & Alex. Hales, vbi nuper citauimus, freti ambo autoritate Matth. 10. gratis accepiſtis, gratis date, quæ repetitur in c. 2. extrà de mag. vt videlicet quod gratis, & ſine labore accepit aduocatus, id etiam gratis impartiri debeat. Sequitur etiam illam glo. & eam facit ſing. Barb. conſ. 34. præclarè optimus dicit Pſalmiſta, col. 19. lib. 2.

32 *De eadem re.*

¶ Sed huic opinioni refragatur Archid. in d. c. non licet. Io. And. in addit. Spec. vbi ſuprà proxime, Imol. Flor. in c. cum ab omni. col. vlt. de vit. & hon. cler. Bar. ſibi contrarius, in c. ex literis, de conſtit. & in procemio cler. in 2. lec. in verbo, ſalutem, col. 15. & in l. 2. §. itẽ ſi in facto, cõiuncta l. ſeq. ff. de verbo. obl. vbi allegat Chriſtoph. Caſ. hanc eandem partem tenentem, & Alex. in addi. Bar. in d. l. j. ff. de var & extraord. cog. & Soc. in tract. fal. reg. 229. & Iaſ. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, col. 2. ff. de offi. Procon. & in §. ſed iſtæ, col. antepe. Inſtit. de actio, & Ludo. Bolog. in repet. auth. habita, char. 9. col. 1. verſ. dixit tamen Spe. C. ne filius pro pat. & Fran. Purp. in trac. de officio aſſeſſoris, num. 141. & Alcia. lib. 1. de verb. ſign. char. 8. & Ripa. in tract. peſtis, in 3. parte, char. 137. Petr. Rebuf. in 46. priuilegio ſcholaſticorum, & è theologis Ant. Flor. in 1. parte 3. partis prin. ſuæ ſummæ, tit. 6. c. 2. §. de ſalariis aduocatorum, poſt princ. & Gab. Biel. in 4. ſentent. diſtinct. 15. in 6. concluſione 8.

33 *De eadem re.*

¶ Quæ vltima opinio hauddubie verior eſt, duabus potiſsimum rationibus, ne videlicet deterior ſit doctiorum conditio, quàm cæterorum, contra omnem iuris æquitatiſq; rationem: & ne pereant ſintq; nobis fraudi, & damno ij ſumptus, quos antea impẽdimus: ſudoréſque & labores præteriti, quos ægrè diúque ſuſtinuimus ad adipiſcendam tantam legum ſcientiam, vt in promptu & nullo iam negocio de iure reſpondeamus. Nam

Cum labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.

Vt dicit ille protritus, non tamen contemnendus author, quem citat gl. in §. ne autem, in verbo pedaneis, in auth. de iudicib. vbi & ad hoc bonus tex. vti etiam eſt, in l. vlt. C. de alluui. in illis verbis, ne diligentiam ſuam damnoſam eſſe intelligant, quem tex. elegantem dicit Bar. conſ. 56. ſapienter ſcripſit Pſalmiſta, col. 2. lib. 2. Quæ poſterior ratio imas illi fibras abſcindit, cui innituntur Specul. & Alex. Hales, qui præſens tempus tantum reſpiciunt, nullam præteriti habentes rationem. Sed velim dicat, quiſquis eorum partes contumaciter ſequi volet, & tueri pertinaciter: Num gratis accepit, qui tot exantlatis laboribus, tot ſumptibus factis in libros aliáque prope infinita, ad ſupremũ ſcientiæ faſtigium euaſerit? Denique Chriſtofo. Caſtel. quem vt ſuprà diximus, citat Barb. vbi ſuprà, in eam rem ſimile quippiam adducit, Num videlicet ſutor tantum pecuniarum accipiet de iam factis ſotularibus, quantum de his quæ nouiter? ita ſanè.

34 *De eadem re.*

¶ Non omittendum tamen quod Soc. in tract. fal. in regula 229. in 3. fal. dicit illam glo. quam facit ſing. poſſe procedere in aliquo caſu, videlicet quando caſus ſuper quo petitur conſilium, aliis eſt tam clarus, vt neminem lateat, ob ídque Doctor ſiue aduocatus ſuper eo conſultus ſine labore, & librorum reuolutione reſpondet, verbi gratia, ſi quis interrogetur de caſu §. gallinarum, Inſtit. de rer. diui. hæc Soc.

35 *De eadem re.*

¶ Ego idem aſſeueranter & intrepide aſſerere audeo in alio quoque caſu eam gl. ſine dubio procedere, puta cum quis habet ſcientiam infuſam, & ita gratis à Deo acceptam, qualem habuerunt apoſtoli, & bona pars prophetarum: quam vt gratis accepit, ita & gratis debet dare. Ita videtur intelligere Barb. d. con. 34. & è theologis Ant. Flo. in 3. parte ſummæ, tit. 7. c. 1. vbi tamen loquitur de medicis, quos dicit poſſe ſalarium curationis accipere, niſi ex ſciẽtia à Deo infuſa id fecerint. Nam & Heliſæus propheta cum ita Naaman à lepra curaſſet, nihil accipere voluit. Cum autem ipſius famulus aliquid exegiſſet, lepra percuſſus eſt, vt ſcribitur 4. Reg. 5. c.

36 *Modus mercedis aduocatorum.*

¶ Cæterùm vt ad modum mercedis aduocatorum, de quo nuper aliquid dicere incepimus, iterum reuertamur, non prætermittendum eſt, quod ſcribit Aegidius Belle. dec. 437. ſuper interlocutoria, aduocato in prima inſtantia ſex florenos ſatis eſſe, niſi multũ laboris impendiſſet. Spec. in tit. de ſalario. §. ſequitur. verſ. ſed & id quod dicitur, & iterum titulo de magiſtris. §. j. verſ. primo, citat quandam conſtitutionem Gregorij 10. cuius eſt initium, properandum. §. cæterum, ad id quod hodie iure nouiſsimo aduocatus nomine ſalarij non poteſt in quacunq; cauſſa recipere vltra 20. libras Turon. & ſi vltra receperit, non tranſit dominium in ipſum, & tenetur ad reſtitutionẽ, nec ei remitti poteſt. Sed Ioan. And. in addi. eiuſdem in eo tit. de ſalario. §. nunc de procuratorum, verſ. ſed nunquid ſalarium, & iterũ, in tit. de aduocato. §. 1. verſ. itẽ quod eſt præuaricator, dicit illam conſtitutionẽ eſſe reuocatam, quia non eſt in lib. 6. In regno autem Siciliæ eſt conſtitutio incip. hac edictali, ſub rubr. de ſalario aduocatorum. Cuius ea eſt propemodum ſententia, quòd vbi res quę deducitur in iudicium,

eſt

BIU Cujas

est æstimabilis,salarium aduocati est sexagesima pars ipsius, prætérquam in actione iniuriarum, in qua atque etiam in actione rei inæstimabilis salarium aduocati statuitur arbitrio iudicis. Verùm Matth.Affl.super illa constitutione dicit eam non obseruari,nec esse iustam.

37 ¶ Bal.autem,in l.j.in vltimis verbis.post Ray.Forli.C.mand.dicit in caussa vitæ nullum esse à iure taxatum salarium.Et ideo illi qui sunt aduocati episcoporum , vel abbatū pro statu dignitatis ipsorum, possunt recipere magnum salarium,etiam vltra centum aureos à legibus præscriptos, arg.l.si pater.ff de don.in qua & hoc quoque tenuerunt Bar.Sal.Ang.Raph.Co.& Imol.limitantes d.l.1.de extraord.cogn.procedere in caussa ciuili tantum,& non in criminali,& sequitur Alex.in addi.Bart. in d.l.j.in vers.diuus Bar.con.3.illud afferam in medium,col.2.lib.2.Franc.Are.in l.si quis,in fi.C.de postul.Car.Alex.in c.1.col.vlt.tit.de feud.guardiæ.Guid.Pap.dec.190. in honorariis aduocatorum, & Ias.in §.triplic.col.pe.Instit.de actio.Philip.Dec.in d.l.creditori, in 2.not.C.de pact.& Franc.Cur. Iunior,cons.6.circa has quatuor,col.12.vers.& ideo dixit.

Quid in caussa vitæ.

38 ¶ Sed & in aliis caussis si aduocatus à sponte offerenti sine fraude recipiat vltra salarium taxatum à iure communi,vel statuto nō tenetur in foro conscientiæ restituere, vt voluit Inn.in c.quia plerique,& ibi Ant.col. pen.vers.sextus casus , & Panor.col.11.vers.decima quæstio,de immu.eccles.vbi hoc tamen declarant.Et ex theologis Nicol.Orbel.lib.4.Sententiarum,dist.47.q.2. Et idem si fuerit promissum vltra eam quantitatem.licite enim exigi poterit,secundum Bald.in auth.ad hoc col. pe.vers.insuper quæritur,in fi.C.de vsur.licet contrarium teneat Car.Flor.in cle.sæpe,in prin.ad fin. de verb.sign.quem sequitur Philip. Dec.in d.l.creditori,vbi tamen intelligit,nisi iuramētum interueniret,ex sententia Guid.Pap.d.dec.190.Sed tu hîc vide quæ dicam infrà,nu.52.

Quid si sponte offeratur ultra modum.
Quid si promissum fuerit.
Quid si iuramentum interuenit.

39 ¶ A pauperibus autem & egenis nihil debent aduocati exigere , sed tenentur gratis illis consulere & patrocinari,vt voluit Alb.in procemio C.col.4.nu.18. Bald.in l.furiosi,ar.illius text.in verbo gratis.C.de nupt.& in l.si ad excludendam,post medium.C.de iureiur.vbi dicit quòd si etiam aduocatus iurauerit,nunquam se gratis patrocinaturum , non est seruandum huiusmodi iuramentum in caussis paupetum.Et Masuerius in tit.de expensis.§.item in caussa pauperum.Ideóque dicit Alber. in d.l.vnica,col.vlt.C.de suffra.vbi id declarat,& in d.l.nequicquam.§.vlt.ff.de offic. Procon.& Ias. in eadem l.§.vbi decretum,col.2.quod in foro conscientiæ peccat aduocatus si quicquam capiat à paupere,& idem Ias.quoque voluit,in d.§.tripli, eadem col.pe.Insti.de act.vbi illud dictum Bald.in d.l.furiosi,pium appellat,& monet obseruari.Idem autem voluerunt Host.Panor.& Fel.in ca.1.extra de offi.iud.vbi Fel.intelligit de extrema paupertate. Et idem Fely.in c.si pro debilitate, col.vlt. paulo ante fi, de offi.dele.& Corse.in dec.Capellæ Tol.q.481.item fuit quæsitum , & ibi post eum Aufrer.& è theologis affirmauerunt,Alex.Hales,in 3.parte summæ.q.46.membro 1.Et diuus Thomas 2.2.q.71.ar.1.vbi plura in eam rem dicit,& etiam ar.4.An.Flor.in d.§.de salariis aduocatorum, in fi.& Gabri.Biel.d.di.15.q.6.conclusione 9.dubio 4.& Henri.Herp.in eo libro, cui est titulus,Speculum aureum decem præceptorum,præcep.8.sermone 5.ad fi.& Ang.de Claua.in sua summa , in verbo,aduocatus vers.11.& Nicol.Orbellius.lib.4.senten. dist.47.q.2. Et ita etiam sanciuit Benedictus 12.in sua constitutione,Decens & necessarium æstimamus,vt retulit Io.An.in sua ad Specul.parap.tit.de aduocato.§.1.vers.item quod non habet peritiā. Vide Rebuffum de priuilegiis scholast. in 90.priuilegio,& Ripam,in l.si constante,nu.35.& 36.ff.sol.mat.& est fol.24.in fi.& seq.& Albe.in l.j.§.ait Prætor,in prin.ff.de postul.

Quid si pro pauperibus patrocinantur.

40 ¶ Simile est quòd dicit Bal.in auth.generaliter,col.j.C.de epis.& cler.quòd in caussis miserabilium personarum non debent iudices habere sportulas,ar.tex.in §.ne autem,in auth.de iud.quod & voluit sub dubio fortè Car.in cle.statutum,in 1.oppo.de elec.Sed certè dubitare non debuit, cum sit tex.de hoc expressus in auth.de mand.princ.§.sit tibi quoque.Per quem hoc nominatim firmat gl. in c.cum instantia.in verbo peregrinari,extra de cens.& in c.statutum.§.insuper,de rescrip. libro 6. vbi etiam est tex.quòd iudices à pauperibus expensas non debent accipere,etiam quando peregre proficiscuntur.quod ampliant Archi.Io.And.Dom.ibi,vt procedat etiam,si à paupere sponte offerantur expensæ.per l.j.C.de salg.hos.non præbend.li.12.& in c.placuit.1.quæst. Quibus adde,& tex. in l.vlt.§.vt autem,ibi,vel spontanea voluntate offerentibus.C.de re milit.lib.12.& in c. Romana.§. pen.ibi qualitercunque offeratur,& iterum in c.exigit,in illis verbis , etiam à voluntate recipere,& ibi gl.de censib.lib.6.& in gl.in l.inuitus.§.vlt.& ibi Bar.& Philip.Dec.ff.de reg.iuris,& in d.c. statutum.§.insuper,in verbo,recipere,de rescrip.lib.6.Bal.in auth.sed hodie.C.de epis.& cler. Pet.Anc. con.271.de titulis,col.4.vers.supereſt videre de tertio.Lapum,alleg.37.stante constitutione,in 2.dubio,Fel.in c.cum M.Ferra.col.12.vers.& in proposito,de constit.& in c.tua nos,de hom.& in ca.1.in fi.de simo.Hippo.Marsil.in l.constitutum,col.1.ff.de sica.& in l.vnius.§. seruus.ff. de quæstio.Sed vt redeamus ad principale propositum,illud quoque quod de sportulis à pauperibus non accipiendis diximus,voluit Henric.in c.cum ab omni,col.1.in prin.de vit.& honesta.cler.

Simile de iudicibus.

41 ¶Simile quoque sing.voluit Ro.in repe.l.si vero.§.de viro,in 25.fal.ver.6.ff.sol.matr.quòd notarius non debet pro instrumento pro paupere confecto salarium recipere,per tex.in l. tam demētis,in fi. iuncta gl.C.de epi.audi.extendendo rationem in illo tex.expressam,& in c.charitatem.12. quæst.2. Quod dictum pro sing.reassumit Iason, in §.tripli.col.pe.& in d.§.vbi decretum,col.2.& ita etiam per gl.tam dementis,nulla Ro.mentione facta tenuerunt Alex.in l.argentarius, in princ.ad finem. ff.de eden.& Philip.Dec.in c.1.col.26.versic. restringitur hæc prima limitatio, extra de probat.vbi

Simile de notarijs.

BIU Cujas

etiam paulo post reperies, an hoc casu debeat notario solui de publico. Et idem quoque voluit Alciat. lib. 1. de verbor. sign. char. 7. Et hoc quidem in legibus Longobardorum expresse cauetur, ne notarij de orphanis, & cæteris pauperibus qui exoluere non possent, mercedem accipiant, vt scribitur tit. de scabinis & cancellariis. l. vlt. quæ incip. volumus.

42 *Et de præceptoribus.*

¶ Item magistri & præceptores debent gratis discipulos pauperes docere, vt est tex. in cap. 1. & ibi doc. de mag. per quem ita etiam voluit gl. in d. §. insuper, & gl. in c. de quibusdam. 37. dist. & Anton. Flor. in 1. parte 3. partis prin. suæ summæ, tit. 5. c. 2. ar. 6. & iterum ar. 11. vers. 7. & bene etiã facit tex. in ca. quia nonnullis, eo. tit. de magistra. In quam sententiam Damianus sophista egenis mercedem dimisit, ne pecuniarum inopia bona ingenia laterent, vt scribit Philostratus in vitis sophistarum. Quod quidem magis mirandum est quod sophista fecerit, quoniam Alcinous, in eo libr. quem de doctrina Platonis edidit. c. 34. ita sophistam à philosopho differre dicat, vt videlicet philosophus gratis doceat, ille mercedem à discentibus recipiat. Taberius quoque Hiera grammaticus Bruti Cassiiq; præceptor, ea honestate fuit, vt Syllanis temporibus proscriptorum liberos gratis, & sine mercede vlla in disciplinam receperit. Author Suetonius, in lib. de illustribus grammaticis.

43 *Et de episcopis.*

¶ Præterea episcopus aut quisquis est qui ecclesias & clericos visitat, non debet à pauperibus clericis procurationem exigere, vt voluit gl. in d. c. instantia, in verbo, prægrauari, de censib. per text. in c. placuit. 1. q. 2. vbi est bonus tex. quod à pauperibus nihil est exigẽdum, quãquam non loquitur in casu illius gl. eam tamen sequitur & dicit notandam Panor. in d. c. cum instantia, col. vlt. dicítq; esse similem in c. procurationes, eo. tit vbi tamen non extat, sed in c. venerabili, in fi. vbi & ipse Pano. eo. tit. & hoc etiam voluit Host. Io. An. in d. c. procurationes, & Doct. in c. cum apostolus. eo. tit.

44 *Et de medicis.*

¶ Sed & medici tenentur gratis curare ægrotos pauperes vt voluit gl. sing. in ca. 1. 83. dist. & Spec. d. tit. de salar. §. postremo, vers. ex præmissis autem patet. Andr. Iser. in constit. Neap. in terra qualibet. & iterũ in cõsti. quia nunquam. Io. An. & Ant. in c. ad aures de ætat. & qualit. Lucas Pen. in l. archiatri. in princ. C. de profes. & med. Fel. in d. c. j. de offi. iudic. Ant. Flor. in d. 3. parte, tit. 7. c. 1. §. post princ. & c. 2. §. salarium autem. & rursum. §. vlt. vers. 5. cum non visitant infirmos, & etiam in suo confessionali, & Io. de S. Gem. in sermonibus funebribus, dist. 15. sermone 24. & nouissime Adrianus Floren. in suis quæstionibus super quartum sent. vbi de fraterna correctione differit in prima propositione solutionis 1. quæst. prin.

45 *Ad idem.*

¶ Quòd si medici in ea re aliis credere nolint, non etiam suis credent? cum huius etiam sententiæ fuerit Petrus de Abano insignis medicus, in eo libr. quem Conciliatorem vocant, differentia 2. Alter quoque medicorum expressimus Michaël Sauonarola, in præfatione eius eruditissimi copiosissimíque libri, quem de ægritudinibus composuit. Alius item Betrucius Bononiensis in eo lib. quem collectorium medicinæ inscripsit. c. 2. Refert Marsilius Ficinus, libr 1. Epist. virginem Mariã in somnis patri suo medico apparuisse, monuisséque eum, vt artis munera egentibus gratis abundéq; largiretur. Ex constitutionibus Siciliæ, medici inter cætera illud iurant, gratis se pauperes curaturos, vt patet in const. cuius hoc caput est, quia nunquam.

46 *Sed an pauperes in id actionem habeant.*

¶ Sed posset quæri, an pauperes in id habeant actionem contra aduocatos, medicos, & alios huiusmodi. Fel. in d. c. 1. de offi. iud. dicit hanc quæstionem ex eo pendere, quod dicit glo. not. in c. sicut, in verbo, esurientium. 47. dist. quòd pauperes non possunt directo iudicio eleemosynam petere, sed denunciare ecclesiæ eum qui non dat, & ecclesia poterit eum cogere, ar. c. ad apostolicam, de simo. Quam gl. ad hoc facit sing. Ro. in repe. d. l. si vero. §. de viro, in 25. fal. ff. sol. matr. & Fran. Aret. cons. 48. reuocatur in dubium, col. 2. & Soc. in tract. fal. reg. 435. vendere rem suam. Sed & idem fermè voluit gl. in c. domino, in verbo, necesse. 50. dist. dum dicit eleemosynam officio iudicis peti posse, nõ iure actionis. Cui similis est & alia, in c. exigunt, 1. q. 7. Et idem quoq; voluerunt Spec. in tit. de instr. edi. §. nunc aliqua, col. 17. ver. sed an pauperes habeant actionem. Ant. Imo, Panor. & Ant. Burg. in c. 1. de empt. & vend. Panor. & Io. An. in c. si quis per necessitatem de fur. Idem Panor. in c. pen. de cle. ægro. & in c. nobis, de iure pat. & in c. at si clerici. §. de adulteriis, col. 14. de iud. & in c. 1. & ibi Fel. distin. 1. Io. An. in d. c. apostolicam, in prin. de simo. Ro. in l. 2. in prin. col. 6. vers. 55. ff. sol. mat. Iac. Zoch. in c. inter opera, de sponsa. Fel. in c. si qui, col. vlt. de testib. quod intelligit ipse Fel. in d. c. 1. de offi. iud. & in d. c. 1. col. 4. dist. 1. de constitutis in extrema paupertate, vt ibi poteris videre.

47 *Aduocati qui plus iusto exigunt, deprædatores sunt.* *Et canes curiarum.* *Et deuoratores.* *Et togati vulturij.* 48 *Aduocati gratè accipiant, quod spõte offertur.*

¶ Illud verò aduocatos monendos censeo, eos deprædatoribus non esse absimiles, qui salarium plus iusto exigunt, vt est text. l. si qui aduocatorum, in tit. C. de postul. quos etiam eleganter canes curiarum, & deuoratores vocat Bar. in repet. l. omnes populi, in 5. prin. q. ff. de iust. & iure. Plato scienter illos appellat accipitres pecuniæ. Apuleius verò togatos vulturios non inconcinnè appellat, à rapacitate scilicet, quia in causis forensibus vtuntur, in quibus instar vulturum prædãtur excarnificantque homines. Sicuti etiam Cicero tum in oratione pro Sextio, tum in oratione contra Pisonem, Gabinium & ipsum Pisonem imperatores vulturios paludatos, à rapacitate illius alitis, quod & nos alibi suprà diximus, eod. ca. nu. 8. Sidonius. Ex quo & ipse Cicero in postremo illo loco forense latrocinium peculiari epitheto appellàuit.

¶ In qua re illud aduocatis obseruandum censeo, qui huiusmodi appellationes à se remotas esse velint, vt læta fronte accipiant, quod litigator sponte & alacri animo obtulerit, nihil præterea petentes. Quod etiam præcipit Imperator, in l. quisquis. C. de postu. In quam sententiam Accursius inibi retulit illos versus vulgaris quidem, non tamen inelegantis authoris,

BIU Cujas

Exiguum munus quod dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.
ἥσοι λῶρα πένης φίλῳ εὐσελὲς ἐγγυαλίξοι,
Δέγνυσο τ' ἀσπασίως. λαχέην δ' ἐπὶ χάριν ἰέναι.
Δῶρον δ' ὅτι δῶτις ἐπαίνει,
Donum quodcunque dat aliquis, laudato.

Quos ita Græcè vertit Maximus Planudes,

Nam & hoc ab oraculo Achiuis est responsum Id est,

Cuius meminit Strabo lib. 6.

49 ¶ Quo nomine vbique laudatur Artaxerxes cognomento Memor, Persarum rex, cui obequitanti cùm obuiam factus operarius quispiam rudis homo, cui aliud nihil esset, vtraque manu è proximo haustam flumine aquam obtulisset, iucundus ille subridénsque suscepit. Quippe qui non rei, quæ dabatur vtilitate, sed alacri dantis voluntate gratiam metiretur. Quod à Plutarcho traditum est in præfatione apophtheg. ad Traianum, atque iterum in ipsis apophthegmatis. Idē Artaxerxes paupere homine malum ingentis magnitudinis ei offerente iucundè suscepit, Per Solem, inquiens, hic is mihi videtur, quem vrbem quoque ex parua magnam reddere posse existimem. Testis idem Plutarchus in vita illius, & in ipsis apophtheg.

Artaxerxes parua munera libenter accipiebat.

50 ¶ Quid quòd dominus noster Iesus Christus pauperculam viduam, quæ in corbonam æra minuta duo miserat omnibus qui multò maiora miserant, prætulit. vt scriptum reliquit D. Marcus 12. ad fi. & D. Lucas c. 21. & repetit D. Hieronymus in Decretis Canonicis, in c. odi. 24. q. 1. vbi & huiusce rei rationē esse dicit, quia dominus non ea quæ offerūtur, sed voluntatem respicit offerentium. In quā sententiam Phurnutus in opere de natura deorum, recēset huiusmodi prouerbiale Hemistichion,

Munerum autem & animus optimus.

Quo significatur in amicorum muneribus non esse spectandum rei missæ pretium, sed mittentis potiùs animum.

Christus duo æra pauperculæ prætulit ingentibus muneribus.

Munerum non precium sed animus spectandus.

51 ¶ Sed & huc respicit aureum illud præceptum Iosephi Hissopari in eo libello, cui titulum indidit, Lanx argentea, Pro viribus tua dona largiare. Nam est turtur æquiualens oui capræque. Quod ex diuinæ doctrinæ sacrario depromptum est. Nam ex legibus Mosaicis Leuitici 12. Mulier in die purificationis Deo offerebat agnum anniculum in holocaustum, ita tamen si facultates supperterent. Alioquin satis erat pauperi aut turturem, aut columbinū obtulisse: quasi non magis esset acceptior Deo à diuite agnus oblatus, quàm pullus columbæ, aut turtur à paupere.

Ad idem.

52 ¶ Cui omnino simile est, quod scribit Plinius in præfatione ad Vespasianum, Verùm & diis lacte rustici, multæque gentes supplicant: & mola tantùm salsa litant, qui non habent thura. Et alibi idem Plinius lib. 12. c. 18. Nec minùs, ait, propitij erant mola salsa supplicantibus: immo verò, vt palam est, placatiores. Adstipulatur quoque quod Appollodorus apud Zenodotum in libris de diis prodidit, apud Athenienses Herculi Alexicaco hoc est, depulsori malorum peculiare quoddam victimę genus immolari solere. Cùm enim euenisset aliquando, vt bos quem erant mactaturi, profugisset, malo arrepto, subditísque ceu crurum vice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt. Atque id ridiculum simulachrū vice bouis immolarunt Herculi. Vnde natum prouerbium, μῆλον ἡρακλῆς Malum Hercules, vbi quis munuscula quantumuis pretiosilla boni consulit, quod & videre licet apud Erasmum in Chiliadibus. Et Lilium Gregorium de Diis gentium Syntagmate 3. vbi differit de Melio Hercule.

Ad idem.

Prouerbium.

53 ¶ Quòd si quispiam obiiciat id quod suprà diximus nu. 6. eum vilem atque abiectum existimari, qui modico pretio patrocinium præstat, &c. Illud respondendum est, gl. in d. §. apud vrbem. 3. q. 7. quæ illum tex. ad hanc sententiam refert, non satis fideliter exposuisse. Neque enim tex. illos arguit, qui parua mercede contenti, suo patrocinio alios defendunt, vtpote cùm in ea ipsa lege, exqua ille §. veluti sectus est, videlicet l. quisquis. C. de postulan. paulò ante ea verba quæ gl. perperam in illum quem diximus sensum detorquet, illud scribitur, quod nuper citauimus his verbis, Nemo ex his quos licebit accipere, vel decebit, aspernanter habeat, quod sibi semel gratia officij libero arbitrio obtulerit litigator. quem locum enarrans Accursius super verbo, habeat, citat illud, Exiguum munus, &c. vt iam nos suprà diximus. Et in gl. seq. in verbo obtulerit, puta, inquit, par caponum. Ex quo satis liquet Accursium ipsum, tex. illum intelligere, vt etiā debuit intelligi, de parua mercede sponte oblata, quam non aspernanter debet accipere aduocatus. Ideoque quod confestim in ead. l. sequitur, & ex quo d. §. iisdem verbis assumptus est, non debet ad contrarium sensum deriuari. Nam si in nostro Iure nulla omnino sit contrarietas, multo minùs in ead. l. & ipsa breui reperietur, per l. non ad ea. ff. de con. & demon. & c. maiores. de baptis. Verùm quoniam vers. suprà citatus in illis verbis, quos licebit accipere vel decebit, apertè demonstrat esse aliquos, quibus non licebat mercedem accipere: idcirco paulò mox, vt eos exprimat, subdit, Honoratos vrbis Romæ aduocatos posse, si velint, patrocinium præstare, ita tamen, vt non ad turpe compendium, stipémque deformem hæc arripiatur occasio, sed laudis augmentata quærantur. Nam si lucro pecuniáq; capiantur, veluti abiecti & degeneres, inter vilissimos numerabuntur. Isti enim Honorati vrbis Romæ tempore Valent. d. l. conditoris, ingens quoddam salarium ex publico percipiebant, aut magni cuiusdam honoris locum inter cæteros obtinebant, ex quo Honorati vocabantur. Idcirco cum iam satis salarij vel ex ipso honore fuissent adepti, prohibebātur aliud salarium exigere. Vel etiam lex poterit non incommodè ita interpretari, vt eorum auaritiam reprehendat, qui cùm inter cæteros honorem non vulgarem sint assecuti, non tam laudis propriæ, & clientum commodi causa, quàm improbi quæstus patrocinio vtuntur. & hoc ita intelligit Domi. in d. §. apud vrbem.

Responsio ad alia obiecta.

¶ Neque

54 Ad idem.

¶Neque tamen omnino discesserim ab ea gl.quin eos despicatissimos sordidissimósq; esse habendos censeam, qui sola cupiditate captandi cuiuspiam quæsticuli ad patrocinium accedunt. Quòd si non ea ducti ratione,sed vt saluti aut commodo alterius consulant,idipsum faciunt,parua tamen mercede contenti sunt: non tantùm non reprehendendi sunt,sed & magnis laudum præconiis extollendi.Contrà verò admodum sunt reprobandi,qui salaria immodica exigunt,per ea quæ suprà abundè diximus. Quanquam in foro conscientiæ isti quidem non peccent,neque teneãtur ipsi,neque hæredes eorum ad restitutionem, neque possint ob id eccleſiæ denunciari, quando interuenit vltroneus consensus clientis soluentis.Posset tamen adeò immoderatum esse salarium, vt iudex ex officio deberet eos cogere ad restituendum.Ita no.voluit Inn.in c.quia pleriq;.circa medium,vers. sed quid dices,de immu.eccl.sequitur Bal.in auth.ad hæc,col.pen.vers.insuper quæritur. C.de vsu. & facit quod scribit ipse Inn.in c.cùm olim,de cens.Et vide quæ diximus supr.nu.36. sed & in aliis.

Quid si sponte cliens plus iusto soluerit.

55 *Aduocatus nõ minus mercedis habere debet quòd uictus sit.*

¶ Denique illud non omittemus, non minus salarium aduocato soluendum, quòd litigator causa ceciderit,arg.l.sed an vltro.ff.de neg.gest.& quod dicit gl.in c.1.83.dist.medico esse mercedem soluendam,licet ægrotus moriatur.Epigrammatarius poëta scribit amissa causa plus deberi educato, quàm si vicisset.Nam laus fuisset loco præmij.cùm ferat pudorem,cùm victus est.Carmen Martialis est huiuscemodi,lib.8.ad Sextum,epig.27.

Egi Sexte tuam pactus duo milia causam.
Misisti nummos quot mihi? mille.quid est?
Narrasti nihil,inquis,& à te perdita causa est,
Tantò plus debes Sexte,quòd erubui.

56 *Alia de salario aduocatorum.*

¶ Sunt & alia pleraque circa materiam salarij aduocatorum quæ huc adscribenda non duximus, tum quia iam propè extra chorũ,vt dicitur,saltauimus,tum quoq; quia res est iam satis vulgò cognita,& quam longè latéq; tractauit Spec.in tit.de salario.§.& doctor.in l.j.C.de suffrag.& Matth. Af.in cõstitutio.Siciliæ, hac edictali,per totũ. Ex quibus locis quæ quisq; volet haurire poterit.Et ita finẽ facimus huic quæst.quam de aduocato fecimus,an videlicet potiatur iure nobilitatis.

An procuratoris officium deroget nobilitati. CAP. XXX.

1 *Procuratoris officium derogat nobilitati. Officium procuratoris uilissimum.*

SEd illud secundo loco quærimus, Num procuratoris munus nobilitati deroget Quæ res minimè dubia est. Nam omnium calculis, quisquis id munus obit, nobilitatem amittit, vtpote cùm sit infamissima vilitas, vt est tex.in l.si quis procurationem.& ibi gl.& doct.C.de Decur.lib.10.quo in loco tamen sunt qui non vilitatem, sed vtilitatem legunt. & in his Alciatus. Sed quod non ambiguum est,is tex.non de procuratore iudiciorum,sed negotiorum loquitur,vt ex verbis illius clarè apparet,verùm illinc omnes assumunt,quod suprà diximus,inter cæteros Io.Mo.in ca.quamuis. de offi.deleg.lib.6.& Archid.in c.is qui,de procur.eo.lib.officium procuratoris esse vile. Dy.in cap. infamibus,in fi.de reg.iur.lib.6.dicit id onus procuratoris vilissimum esse & infamissimum,& Bal. in rub.extra de offic.iud.col.vlt.quòd procuratores artem vilem exercẽt.Et idem in l.inuitus. col. 1.C.de procur.officium procuratoris esse vilissimum.Quod & idem dicit ipse Bal.in l.j.§.ait Prætor.ff.de postul.& ibi quoque Alber.in §.hoc edicto.post prin.per d.l.si quis procurationem.Ideoq; Doctores & Licentiati qui sunt in dignitate constituti, non debent huiusmodi munus exercere, aliàs videntur esse infames,vt dicit Ioan.Faber in §.vlt.Instit.de excep.arg.no.in l.vniuersos.C.de Decur.vbi & Bal.not.quòd huiusmodi officium vile est.

Doct. & licenciati debẽt abstinere officio procuratoris.

2 *Infames possunt esse procuratores.*

¶Quæ cùm ita sint,ideo infamis regulariter potest esse procurator de Iure Ciuili,per text.in d.§. vlt.& ibi doc.Insti.de excep.& voluit etiam glo.in d.l.j.§.hoc edicto, & ibi Bar.Bal.Alb.& alij.ff.de postul.& Bar.in l.Pedius.ff.de arbi.& in l.2. C.de dig.lib.12.& in l.athletæ,in prin.ff.de excu.tut. Dy. in d.c.infamibus. Bal.in d.rub.de offi.iudic.ante fi.& in c.imperatorum,col.2.vers.item quia habet iurare,& ibi Panor.col.pe.de iur.cal.& in l.reum criminis,& ibi alij.C.de proc. & in l.Cassius.ff.de Senat.Paul.Cast.cons.32.circa primum quæsitum,col.2.lib.2.Panor.in c.post cessionẽ,col.1.de proba.vbi etiam disserit,an hoc procedat de Iure Canonico.

3 *De eadem re.*

¶ Denique Guid.Pap. dec.89.sed quia in hac ciuitate, dicit quòd nobiles officium procuratoris exercentes non potiuntur priuilegio nobilium,sed tanquam plebeij & ignobiles debent cõtribuere in subsidiis regalibus.quod & idem dicit dec.388.quo verò ad Doctores col.4.ver.& hoc dico. Rursùmque decis. 396.hoc exordio,an autem procuratores,& Barth.Chasse.cons.64.viso processu,col.pen.ver.sed tantùm est quæst.

4 *Quid de procuratoribus curiæ parlamẽti.*

¶ Sed hoc primò limitandum est,non procedere in procuratore curiæ Regis vel principis,vt videtur voluisse Bal.in rub.de offi.iudic.ante fi.Ex cuius sentẽtia gloriantur procuratores supremæ curiæ parlamẽti,ob id munus nobilitati non derogari.Sed certè Bal.nõ id dicit quod illi cõtendunt, sed id tantùm,quòd infames possunt esse procuratores, præterquam in ea curia,in qua non licet infamibus cõparere,vt in curia Regis vel principis.Et idem fermè voluit,in d.l.reũ criminis.in fi.C. de proc.& in d.l.j.§.hoc edicto.ff.de postu.In quibus locis & hanc rationem addit,quoniam non licet infamibus curiã principis ingredi,per l.sed & milites,§.sed & ignominia,alias incipit.scribit,de exc.tut.vbi & idẽ no.Bal.Et licet ille tex.vt dicit d.§.hoc edicto,loquatur tãtùm in curia Romana, tamen trahendus est ad omnẽ locũ in quo princeps est:quia vbicunq; est Imperator,ibi Roma est,

secund

BIU Cujas

secundum Innoc.in c cùm ecclesiasticæ,de exceptio.& in c.accusatum,de simo.Quæ sententia primùm fuit Pompeiani apud Herodianum,lib.1.Roma,inquit,illic est vbi Imperator est.

5 ¶At Fran.Are.in l si cui lege.§.1.dicit pro d.Bal.esse meliorem text.in l.2.§.ignominiæ.ff.de his qui no.infa.quam Ang.ibi ad hoc ponderat, quòd infamis non potest esse vbi princeps est.Igitur Bald. non dicit non derogari nobilitati,per munus procuratoris susceptũ in curia principis, sed quòd infamis non potest huiusmodi munus exercere, quod longè distat.Neq; enim sequitur,Infamis non potest hoc munus exercere,ergo hoc munus non vile est.Nam infamis non potest esse tabellio,ex munere iniuncto ex publico,vt voluit Bart.in l.eandem. §.hac lege.ff.ad leg.Iul.repe.tamen id munus vile est,vt posteà dicemus. Sed vt vlteriùs progrediamur, Guid.Pap.d.deci.399.dicit quòd nobiles officium procuratoris exercentes in suprema curia non potiuntur priuilegio nobilium. *De eadem re.*

6 ¶Limita 2.non procedere in procuratoribus illustrium personarum,& episcoporum,& aliorum id genus:quia huiusmodi munus honorabile est,vt dicit Bal.in d.l.Cassius,col.2.ff.de Sena.& ideo infamis,vt etiam ibi dicit,non potest esse procurator huiusmodi personarum, per text.in c.accedens. 50.di.in c.infamis.3.q.7.quos ita intelligit Bald.in d.l.Cassius.Et hoc quoq; post eum voluit idem Bal.in d.l.reum criminis.C.de proc.& in d.rub.extrà de offi.iud.in fi.& gl.in d.c.accedens,& Ioan. And.in regula,quod alicui,de reg.iur.in Mercuria.& Fran. Aret.in d.l.si cui lege.§.si quis.ff.de testa. Ego multùm dubito,an hoc obseruaretur,si res in discetaptione versatur. *Quid in procuratoribus illustrium.*

7 ¶Limita tertiò & multò magis non procedere in procuratore principis, qui dicitur habere dignitatem & honorem,vt dicit Bald.in d.l.Cassius.Io. Fab.& Ang.Are.in d.§.vlt.Inst.de exce.vbi ipse Faber.dicit quòd in curia Franciæ procurator Regius est magnus magister.Et pro his facit tex.in l. nemo præfectus.C.de dig.libr.12.vbi munus quod aliàs vile est, si demandetur à principe,non iam vile est,sed nobilitatem,& dignitatem continet,vt ex eod.text.no.Io. Plat.qui & ex hoc subinfert, quòd ex persona conferentis,res parua & vilis reputatur magna & nobilis.Sed & ad hoc illum tex. notat,& dicit,sing.Ro.810.tu habes,quod officium,& Cep.qui dicit trac.de imper.mili.dilig.in materia dignitatis,in 16.priuilegio dignitatis.Et vide quæ scripsi suprà c.6.nu.21. *Quid in procuratore principis.*

8 ¶Similiter & notarius principis(hi sunt apud Gallos quos vulgò Notarios,& Secretarios Regis vocamus) dicitur habere dignitatem,l.j.& ibi Saly. C.de mand.princ. quam ad hoc dicit sing.Barb. cons.81.præclarè,col.pen.lib.4.& eius discipulus Ant.Corse.in tract.de pot.& excel.regia,q.95.quãuis sit & illi similis,in l.laudabile,ibi,clarissimorum notariorum,vbi & hoc no.Franc.Are.C.de aduo.diuer.iud.& in l.maximarum,& ibi Io.Plat.qui id no.C.de excu.mun.lib.10.& in l.j,& ibi idem Plat.C.de primi.lib.12.& in l.vlt.vbi Bar.& idem Plat.eo.tit. & voluit ipse Bar.in l.vniuersos,& ibi quoque Plat.C.de Decuri.lib.10.& idem Bar.in l.eadem lege.§.hac lege.ff.ad l.Iul.rep.& in l.generali.C.de tab.lib.10.& in l.præclaram.C.de dig.lib.12.& cons.77.quæritur an notarius.& cons.174. hic Io.ad fi.Bal.in l.fori,in fi.C.de aduo.diuer.iud.Gasp.Cal.cons.2.tit.de fid.inst.Pano.in c.venerabilem,col.2.de elect.Mart.Laud.in tract.de dig.ver.62.& in tract.de officialibus dominorum,vers. 119.vbi etiam dicit quòd habet officium nobile,& Ang.Are.in §.serui.col.1.in fi.Instit.de iur.perso. Io.Ana.in rub.extrà de Iudæ.col.2. *Notarius principis dicitur habere dignitatẽ.*

9 ¶Quamuis aliàs id officium sit vile,& probat tex.in d.l.vniuersos,& ibi gl.& doc.de Decur.lib.10. quem tex.dicit sing.Bal.in cap.post cessionem,col.2. de prob.& per eum voluit Oldr.cons.75.quis posit,& Ang.cons.284.præmitto.Satis autem constat,id munus nihil habere dignitatis.quod hinc constat,quòd libertus potest esse notarius.l.vlt.C.de ser.reip.manu. Cùm tamen non possit assequi dignitatem, l.j.C.ad leg.Iul.maie.quod & Oldra.d.cons.75.tradit.Nam & notarij dicuntur serui publici.l.non aliter.ff.de adopt.& l.2.C.eo.tit.& l.2.ff.rem pupil.fal.fore,prout illos tex.intelligit Accursius in illis locis.Cui applaudit alius tex.loquẽs in casu illarum duarum priorum ll.in §.cùm autem. Instit.de adop. Ego verò seruos publicos in illis locis intelligo seruos reipublicæ, per l.j.C.de ser. reip.manu.iuncta illa rub.nam quos seruos reipubicæ ea rub.vocat, seruos publicos.l.illa.1.appellat. Neque vllus est tex.nisi me fallat memoria,qui loquens de notariis eos seruos appellet,sed vel notarios,vel tabelliones,vel actuarios,vel aliter.Sed redeundo ad propositum,Bart.in d.l.j.C.de manda.prin.dicit infamem posse notarium esse,sicut eum refert Aymo, Crauetta,cons. 163, videndum est.post prin.Licet illud non ita simpliciter dicat, sed id (videlicet hoc quod dicitur, infamem non posse esse notarium)procedere in notario principis:alios autem dici magis habere officium quàm dignitatem.Subdit autem Aymo,per huiusmodi officium perdi nobilitatẽ. Quod dicit velle Guido.deci.Delph.90.Sed tu adde Bar.in d.l.eadẽ.ff.ad leg.Iul.repe. qui illud expresse dicit, infamem posse munus notarij exercere,nisi ex publico haberet officium aliquod iniunctum. *Alterius notarij officium uile est.* *Serui publici qui dicantur.*

10 ¶Sed & cocus principis dicitur habere dignitatem,vt not.dicit Bald.in c.1.tit.de feud. gard.in addi. quod dictum dicit sing.& peregrinum Barb.in tract.de præstãtia Card.in prin.1.parte 1.partis in 14. col.vers 7.cardinales, vbi dicit quòd Bald.hoc scripsit in lectura noua. Quod & ante ipsum Barb. notauit.Ro.sing.651.nunquid esse cocum,vbi tamen de loco subdubitans dicit Bal.hoc velle,vel in d.loco,vel in c.j.quis dic.dux,co.vel march.Sequitur etiam idem Bar.in c.post cessionem,col.9.de prob.& in cle.gratię,in fi.de rescrip.& Cepol.in l.si quid.§.vlt.nu.3.ff.de ædil.edic.& in trac.de imp. mili.delic.in trac.dignitatis,in 16.priuilegio dignitatis.Fran.Luca.in trac.de priuil.in j.parte, in 110. casu.Fely.in rub.extrà de of.deleg.col.2.& Anto.Corse.in d.q.95.& Catel.Cot.in memor.incip.cocus Imperatoris.Quanquam alias cocus vilissimum antiquis mancipium censeretur,vt attestatur *Cocus principis habet dignitatem.* *Cocus uilissimum mancipium.*

Liuius

BIU Cujas

Liuius,lib.9.belli Macedonici,& dicemus posteà in c.34.nu.35.incip.de coquis.

11 *Et medicus principis.*

¶ Item medicus principis dicitur habere dignitatem,vt dicit Bar.aut quisquis is fuit,in l.vnica,in fi. arg.illius tex.C.de comit.& archi.sacr.palac.lib.12.& ibi sequitur Angel.& Io.Plat.qui & eum quoque dicit nobilitatem consequi,& Io.Ana.in d.rub.de Iudæis,col.2. & Barb.in tract.de præstantia Cardi.quo loco nuper citauimus,vbi dicit huius esse sing.tex.in d.l.vnica.& idem Barb.in d.clem. gratiæ,in fin.& Philip.Dec.in cap.clerici,col.3.vers.2.regula habet locum,de iudi.& Corse.d.qu.95. vbi & ad hoc dicit illum tex.sing.& Fran.Luca.vbi suprà.

An ars medicinæ nobilitati deroget. CAP. XXXI.

1 *An medici nobilitati derogent.*

SEd quæstionis est,an alij medici eam artem exercendo,perdant nobilitatem.In quo ego paulò diutius immorabor,tum vt in re noua, & nondum à quoquam è nostris, quem sciam,tractata, meum paulisper ingenium exerceam,aliorum quoque excitem.Tum quia huic loco res est satis accommodata.Huius autem rei cardo in ea re vertitur, an medicina sit ars sordida an verò honesta. Et sanè medicina videri potest omnium artium atque doctrinarũ nobilissima,aut certè nulli postponenda,siue ipsius originem,& initia,incunabula,prouectus, siue auctus & incrementa,siue materiam,siue finem,siue eos qui eam exercuerunt,& omnia deniq; quæ ad eam pertinent respicias. Ista verò sparsim vellicatímq; tractabimus.Illud tamẽ obseruãtes, vt originẽ primo loco describamus.

2 *Medicinæ origo à diuinitate*

¶ Origo igitur medicinæ,siue Hebræos & Arabes sequamur,siue Græcos Aegyptiosq; theologos, ab ipsa diuinitate manauit. Hebræi enim Adam primum humani generis parentem diuino eam numine adeptum ferunt,vt etiam scribit Platonicorum princeps Marsilius,lib.4.Epist.Apud reliquos quoque medicina Diis primùm inuentores suos assignauit, & cœlo dicauit,ipsáque ab oraculis Deorum multifariam petita est,sicuti prodidit Plinius,lib.29.c.1.

3 *Ists medicinæ inuentrix. Et Mercurius. Orus medicus. Isis emplastrũ*

¶ Hanc plerique volunt Isidem illam Agyptiorum reginam,& Mercurium apud ipsos Aegyptios primũ inuenisse.Quod & scriptũ reliquit Diodorus Siculus libro Bibliotheces 1.vbi & ipse tradit, Orum Isidis filium,medicinam à matre edoctum multum hominibus tum oraculis, tum medelis attulisse vtilitatis.Isidem autem,siue hæc fuit,de qua loquimur,siue alius,aut mas,aut fœmina,citat Galenus in libris de compositione pharmacorum,& lib.5.Methodi.Est & Isis emplastrum atræ bili accommodatum,ab ea,vt verisimile est inuentum & nuncupatum,apud Galenum,lib.6.Methodi,ad fi.& li.2.artis Curatiuæ ad Glauconem,& Aëtium Tetrabi.3.Sermone quarto,c.41.& Tetrabib.4.Sermone secundo,c.53.& 56.& sermone 3.c.12.non semel,& Paulum Aeginetam,libro quarto,cap.45.& 48.& libr.7.c.17.

4 *Mercurio inuentæ. Moly. Linozostis. Verbascum. Sanitas Mercurio iuncta.*

¶ Constat autem Mercurium ipsum plurimas herbas inuenisse,& inter has Moly illam laudatissimam & medicatissimam, teste Homero,libr.10.Odysseæ,& Plinio,libr.25.c.4.in princ.& Linozostin,siue Parthenion Græcis, ob id Hermubasilion,Hermupoan, & Hermubotanon,Latinis verò Mercurialem dictam,vt tradit Dioscorides,lib.4.c.201.& idem Plinius,eod.lib.25.c.5.in prin. Porrò Apuleius Celsus,in lib.de viribus herbarum,de verbasco loquens, Hanc(inquit)herbam dicitur Mercurius Vlysi dedisse,cùm deuenisset ad Circem:& nulla malefacta eius timuisse.Cornutus autem,aut vt alij vocant,Phurnutus, in libro de natura deorum scribit veteres Mercurio Hygieiam id est sanitatem coniunxisse. Pamphilus qui de herbis scripsit, citat Mercurium ex libello continente triginta sex sacras horoscoporum herbas, sed eum librum suppositititium autumat Galenus in præfatione lib.6.Simplicium medic.in fi.

5 *Arabus medicinæ inuentor.*

¶ Verùm & hanc quoque medicinæ inuentionem alij,authore Plinio lib.7.ca.56.assignarunt Arabo,Apollinis & Babyloniæ filio, quem Bocatius in deorum genealogia,lib.5.cap.23. Arabem vocat,nisi mendum sit in eo loco,quod haud difficile crediderim. Sed illud sciendum,Arabs & Arabus,sicut Aethiops & Aethiopus, promiscuè & pro iisdem sæpe vocari ab optimis scriptoribus. Nam & Arabis in datiuo pluralis numeri posuit Virg.lib.7.Aeneid.

Hyrcanísue Arabísue parant.

Quo in loco Seruius id annotat quod diximus.

6 *Apollo inuentor medicinæ.*

¶ Alij rursum inter quos ipse Diodorus Siculus lib.6.& Quintilianus lib.3.tit.de laude & vituperatione,& ante hos Agatho in Platonis Symposio, hoc idem tribuunt ipsimet Apollini Vulcani,& Mineruæ filio.Hinc enim,vt tradit Theodõtius,primus herbarum vires nouit,& ad oportunitates hominum earum virtutes aptauit,& ob id non solùm repertor medicinæ habitus est,sed & Deus, cùm ęgrotantes plurimi ex ipsius remediis sanitatem consequerentur.Hunc Ouidius,lib.1.Metam. inducit hæc dum Daphnem alloqueretur,dicentem,

Inuentum medicina meum est,opiférque per orbem
Dicor,& herbarum est subiecta potentia nobis.

Et lib.de remedio amoris primo ita eum idem Ouidius compellat,

Te precor ô vates adsit tua laurea nobis,
Carminis,& medicæ Phœbe repertor opis.

De quo etiam Oenone ad Paridem apud eundem Ouidium,

Ipse repertor opis vaccas pauisse Pheræas
Fertur,&c.

Serenus Samonicus statim in principio sui libri,quem de re medica versibus scripsit,

Phœbe

BIU Cujas

Phœbe ſalutiferum quod pangimus aſſere carmen,
Inuentúmque tuum prompto comitare fauore.

Sed & ipſe Ouidius,vt ad eum redeamus,lib.de triſtib.3.Elegia 3.ad vxorem ſcribens, medicinam artem Apollineam vocat,veluti ab ipſo inuentam.

Nullus Apollinea qui leuet arte malum,eſt. Ars Apollin.

Et hinc quoque idem Ouidius lib.Faſtorum 3.medicinam Phœbeam vocat, Ars Phœbea.

Vos quoque Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deæ.

Ante hunc Virgl.lib.12.Aeneid.oſtendit Apollinem plurimùm medicina valuiſſe,cùm ſcribit,

Ipſe ſuas artes,ſua munera lætus Apollo,
Augurium,citharámque dabat,celeréſque ſagittas.
Ille ut depoſiti proferret facta parentis,
Scire poteſtates herbarum vſúmque medendi
Maluit. Et paulò infrà de medica arte loquens,
—Nihil auctor Apollo
Profuit. Horatius quoque in carmine ſeculari,
Augur,& fulgente decorus arcu
Phœbus,acceptúſque nouem camœnis,
Qui ſalutari leuat arte feſſos
Corporis artus. Nam vt dicit ibi Acron interpres,ipſe eſt Deus medicinæ.Ex quibus intelligis Apollinem & Phœbum,qui & Sol eſt, eundem pleriſque videri.Nam & Cn. Gellius apud Plinium lib.7.c.36.tribuit inuentionem medicinæ Soli.

7 ¶Huius rei rationem reddens Macrobius de ipſo Apolline loquens,lib.1. Saturnaliorum,ca.17.ita ſcribit.Hincq; quòd eidem attribuitur medendi poteſtas,quia temperatus calor Solis morborum omnium fuga eſt.Ita enim legendum eſt,licet in omnibus codicibus qui circumferuntur,quos nos vidimus, membrorum legatur, vbi morborum legimus.Verùm Apollonius Thianeus,& Iamblicus aliò eam rem referunt,vt qui ideo Apollinem medicinæ inuentorem exiſtimatum fuiſſe arbitrati ſunt,quoniam tota medicina à vaticiniis,quorum & ipſe antiſtes eſt, exordium habuit. Nam & ipſe Macrobius illo eodem lib.j.ſcribit medicinæ, & vaticinationis diſciplinas conſociatas eſſe. Medicum enim vel commoda,vel incommoda in corpore futura prænoſcere. Quare Apollini tribuitur inuentio medicinæ.

8 ¶ A medicina autem & cæteris illis Artibus Apollini à Virgilio tributis, ipſum Apollinem vocatum, teſtis eſt Plato, in eo libro, quem de recta nominum ratione ſcripſit,qui Cratylus inſcribitur,vbi nomina ab antiquis non temere hominibus impoſita,exiſtimat,magnámque in his animaduerti obſeruationem,& etymum apparere, ac quaſi vaticinio nonnullis futurorum eſſe aſſerit. In quam rem Græcæ hiſtoriæ plura recenſet nomina,inter quæ & Apollinis meminit,quòd nomẽ & medicinã,& vaticinium, & ſagittas,& muſicam,quibus multum valuit Apollo,referre,& in etymo demonſtrare ſcribit.Medicinã primò,Nam ἀπολύνων & ἀπολύων,dicitur abluẽs à malis ſoluẽnſq;. Vaticinium,Nam ἁπλοῦν idem & verus lingua Theſſalica dicitur.Sagittas, Nam ἀεὶ βάλλων, id eſt perpetuus iaculator.Muſicam,Nam ἀπολῶν,i. ſimul vertens,q; ex cõuerſione mutua polorũ & orbium cœleſtium muſica conſtet,ſecundùm mathematicos. At Euſebius de præparatione Euangelica,lib.3.c.1.tradit Apollinem vocatum,quòd ἀπαλάττει νόσους, id eſt, ægrotationibus ſoluit & liberat.Strabo autem non multò poſt initium 14.lib.ſcribit Mileſios ac Delios Apollinem ὔυλιον,vocare,id eſt,ſalutiferum & pæanicum. Nam ὐυλεῖν,idẽ eſt quod valere,ſiue ſanum eſſe,& ὐυλὴ cicatrix dicitur.Hincq; illud eſſe,lámq; vale & ſalue.Apollo enim ſalutifer eſt. Id quod etiã confirmat Menander apud Macrobiũ illo eod.lib.Saturna.c.17. ſcribens Mileſios ἀπόλλωνι ὐυλίῳ, pro ſalute ſua immolare.Subdítq; ipſe Macrobius Pherecidem referre, Theſeum aliquando vouiſſe pro ſalute ſua Ἀπόλλωνι ὐυλίῳ καὶ Ἀρτέμιδι ὐυλίᾳ. Et hoc quoque cognomine ipſum Apollinem vocauit Homerus in hymno eiuſdem Apollinis,non longè à calce,ὐυλέτε καὶ μέγα χαῖρε. Apollo ita uocatus à medicina & cæteris artibus. Nomina non temere impoſita. ἀπολόων. ἀπολύων. ἁπλοῦν. ἀεὶ βάλλων. ἀπολῶν. ὔυλιος. ὐυλεῖν. ὐυλή.

9 ¶Pauſanias verò lib.6.qui de Eliacis eſt,& libr.8.qui de Arcadicis,tradit, quòd apud Eleos Apollo ἀκέσιος,appellatur:& apud Athenienſes ἀλεξικακος, quæ nomina admodum huic rei conueniunt, ob medicinæ ſcilicet inuentum, videlicet ἀκέσιος, quoniam ἀκέσασθαι, ſiue ἀκέσαι mederi eſt, & ἄκεσις ſiue ἀκεσὶς,atq; etiã ἀκέσωρ:vtroq; enim modo dicitur.ideſt medicus,& ἄκεσμα medicamẽtum.ἀλεξίκακος autẽ q; mala arceat,à verbo ἀλέξω quod eſt arceo & depello, & κακὸν, quod malũ eſt Sed & Lindij colũt Apollinẽ λοίμιον hoc cognomine finita peſtilẽtia nũcupatum, vt refert ipſe Macrobius quo loco nuper citauimus.Vbi etiã tradit virgines Veſtales ita indigitare,Apollo medice.Apollo Pæan.Nam & ipſe quoq; Pæan dicitur ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς νόσους id eſt,à ſedandis morbis. Propterea & Marius Victorinus,quo loco de metris differit,tradit Delphorũ incolas laudẽ Apollinis ita proſequi ſolitos,ἰὴ παιὰν,ἰὴ παιὰν,ἰὴ παιάν.Nam & Seruius interpretans illud lib.10.Aeneid. *Conclamant ſocij lætum Pæana ſecuti.* Pæan,inquit,propriè Apollinis laus eſt,ſed abuſiuè aliorum dicitur.vnde Pindarus opus ſuum, quod & hominum, & deorum continet laudes, Pæanas vocat. Sed & idem Seruius enarrans illud li.12.Pæonium in morem,&c.id eſt (inquit)medicinalem.Nam Doricæ linguæ eſt Pæan:Pæon autem naturale.Sunt item,vt redeamus,qui & illum dictum ferunt ἀπαλλάττα,tanquam ἀπελαύνοντα τὰς νόσους,id eſt,expellentem morbos.Quæ quidem opinio con- ἀκέσιος. Apollo dictus. ἀκέσαι. ἄκεσις. ἀκεσὶς. ἀκέσωρ. ἄκεσμα. ἀλεξίκακος. Apollo. Pæan Apollo. Pæan laus Apollinis.

BIU Cujas

uenit cum eis qui etiam latinè ab appellendo deducunt, id est procul pellendo. Nam Festus Pompeius tradit veteres Apellinem pro Apolline dixisse. Nec omiserim tamen quosdam scripsisse, ipsum Apollinem medicinam non simpliciter, sed ocularem primùm inuenisse, in quibus est Hyginus Fabularum c. 274.

10 *Dioscuri herbarum uires inuenerunt.*

¶ Verùm quod de inuentione virium herbarum diximus, id aliis attribui Sanchoniaton Berutius, qui Phœnicum lingua Philalethes vocatus, id est, studiosus veritatis, qui ante Troiana tempora historiam Phœnicum lingua exquisitissimè conscripsit, quam in Græcum Philo non ille quidem Hebræus, sed Biblius traduxit. Is à Sedoch qui ita nominatus est, quoniam vita tenuis, & iustus esset, tradit Dioscuros natos, aut Gabiros, aut Cirbantes, aut Samothracas, quorum nati herbarum vires, & cantus ad medicinam inuenerunt. Cuius rei testis est locupletissimus Eusebius libro 1. de præparatione Euagelica, cap. 7.

11 *Cadmus medicinæ herbariæ inuentor.* 12 *Chiron inuentor medicinæ. Herbæ à Chirone agnominatæ.*

¶ At Tyrij Cadmo Agenoridæ hanc inuentionem medicinæ, præsertim quæ herbis constat, tribuunt. Ideóque illi primitias offerre solebant, quòd herbarum radicibus medicarentur, vt testis est locupletissimus Plutarchus ille Cheroneus Symposiacôn problematon decade 3. c. 1.

¶ Sunt verò qui Chironem Centaurum medicinam simpliciter inuenisse tradunt, vt Hyginus, fabularum c. 138. & Germanicus Cæsar in Arati Phænomena. Et qui medicinã Chirurgicam ex herbis quoque reperisse, vt tradit idem Hyginus, postremi illius operis c. 274. Sunt & qui herbariam & medicamentariam comperisse volunt, vt recenset Galenus, si is est, in introductio siue medico, post prin. & ante eum Plinius, lib. 7. c. 56. qui & alibi videlicet lib. 30. c. 1. tradit Troianis temporibus contentos fuisse illud seculum Chironis medicinis. Sed & alibi, scilicet lib. 25. c. 4. & lib. 26. ca. 14. in princip. scribit Centauriam, Chironiam, & Panacem Chironeon herbas ab eo cognominatas. De quo etiam Theophrastus, lib. 9. c. 12. & Nicander in Theriacis, & Dioscorides lib. 3. c. 53. & Apuleius Celsus, de viribus herbarum c. 3. Quin Plinius ipse lib. 23. c. 1. prodit vitem nigram Chironiam quoque dictam. Et lib. 24. c. 14. Spinam Pyxachanton. Et lib. 25. c. 4. Ampelon. Sed & Festus Pompeius ab eo inuentum Centaurum medicamentum tradit. Ab hoc quoque dictum vulnus Chironium scribit Galenus lib. Terapeuticæ 2. quoniam primus illud sanarit. Quanquam Paulo Aeginetæ libr. medicinæ 4. c. 46. Chironia vulnera vocantur δυσαλθῆ, id est, quæ vix medicam curam recipiunt. Ideo salutarẽ Chironis manũ requirunt, quod & idẽ dicit, quo loco tractat de vulneribus, quæ cacoethe vocantur. Et ante eum quoque dixerat ipse Gal. lib. 4. de compositione medic. περὶ γένη, in multis locis, & alibi sæpe in eo opere. & nonnihil etiam Cornelius Celsus libr. 5. c. 28. Et Eustathius Homeri interpres, licet hanc appellationem aliunde ducant Aristoteles libr. 3. Ethicorum ad Eudemum, & Plin. lib. 25. c. 6. Hinc Diodorus lib. 5. tradit illum fuisse arte medicinæ insignem.

Centaurũ medicamentum. Chironium uulnus.

13 *Chironis parentes.*

¶ Hic Saturni & Philyræ filius fuit, vt tradunt Euripides, Pherecydes, Pindarus, Pythiorum Ode 6. Hyginus lib. 2. de signis cœlestibus, & Fabularum c. 138. Apollonius Rhodius libr. Argonauticôn 2. Germanicus Cæsar in Arati Phænomena. Plin. d. lib. 7. c. 56. & Seruius in lib. Aeneidos. Siue Ixionis & Nubis, vt Suidas existimat de rebus Thessalicis lib. 1. Columella videtur voluisse eũ fuisse filium Amithaonis, cum scribit lib. 10. rei rusticæ,

Hinc Amithaonius docuit quæ plurima Chiron,

Sed vt opinor, falsus est ex versu Virg. lib. 3. Georgicorum,

Phyllirides Chiron, Amithaoniúsque Melampus.

Tribuens scilicet ipse Columella Chironi, quod Melampi esset, de quo postea dicemus. Quare autem Phyllıridem Chironem vocet Virg. satis constat ex eo, quod diximus, & dicemus quoque nu. seq. Sunt autem qui & eius matrem Pelopenam vocant.

14 *Chironia manus.*

¶ Hunc igitur Plutarchus in li. de Musica, appellat musicæ simul & iustitiæ, & medicinæ doctorem. Apollonius Rhodius libr. 2. Argonauticôn scribit Phœbum tradidisse Chironi filium Aristæum, quem è Cyrene susceperat, educandum, quémque & medicinam & vaticinia doceret. Et Virgil. in carmine hendecasyllabo de liuore, Chironiam manum appellat,

Viuit pectore sub dolente vulnus
Quod Chironia nec manus leuaret. Et addit,
Nec Phœbus, soboléſve clara Phœbi.

Quod intelligitur de Apolline, de quo iam diximus, & Aesculapio huius filio, de quo etiam postea dicemus. Eiusdem quoque vt medici, meminit idem Virg. lib. Georg. 3.

Quæsitæ que nocent artes, cessere magistri,
Phyllirides Chiron, &c. Nam Phylliridem vocat quòd Phylliridem matrem ex multorum sententia, vt suprà diximus, habuerit. Et ita quoque eum vocat Hesiodus in Theogonia, Apollonius Rhodius lib. Argonauticôn 1. Propertius, quo loco statim dicemus. Et Ouid. libr. Fastorum 3. & 5. & lib. de arte amand. Et Phillyrius siue Phillyreius ipsi Ouidio eod. libr. 5. Fastorum. Sed & eum quoque vt medicum memorat Papinius, lib. 1. Syluarum in Soteriis, pro Rutilio Gallico,

Si qua salutifero gemini Chironis in antro,
Herba, &c. Et Propertius lib. 2. Eleg. 1.
Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon
Phœnicis Chiron lumina Phyllirides, De Machaone autem postea dicemus.

Sed ante hos Orpheus in Argonauticis, ita de Chirone loquitur,

BIU Cujas

ὃς ῥα δικαιοσύνης μέλεται καὶ ἀκέσμασι νόσων.
Qui iustitiæ vacat, & medelæ morborum. Hunc quoque docuisse Aesculapium medicinam, scribit Homerus lib. 4. Iliados. Illud autem Plinij, & cætera quæ ex eodem suprà citauimus, in hos versus concluſit Antonius Sabellicus,

Ast Arabus, quem Phœbe tibi Babylona creasse
Fama refert, medicæ fertur dator artis & author,
Repperit Hemoniæ Chiron vetus incola terræ
Herbarum medicas vires, & nomina primus.

Primitiæ Chironi dicatæ.

Ex hóque tradit Plutarchus Symposiacôn decade 3. c. 1. Magnetes ipsi Chironi primitias herbarum offerre solitos.

15 ¶Sed & veteres prodiderunt Apim Aegyptium, Pheronei ac Pithonis filium, vti recenset Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatôn, & Theodoritus, lib. 1. de cura affectuum gentilium, medicinam primùm inuenisse qui ob pulcherrimum salutiferúmque inuentum in tanto honore & admiratione habitus est, sicuti & ipse Theodoritus tradit lib. 3. vt pro Deo coleretur, vocaretúrque Osiris, quod vocabulum si quis ad Latinam linguam transferat, idem est quod multoculus, vt Diodorus & Eusebius prodidere. Os enim Aegyptiorum lingua multum significat: Iris autem oculum: vt etiam scribit Plutarchus in li. de Iside, & Osiride perinde ac vir oculatissimus, ac magno ingenio, magnáque prudentia fuerit, qui tam salutare auxilium mortalibus inuenisset. Ob idque Apollinem esse eundem volunt plerique, & id quidē autumant ipsi Aegyptij, quibus & Osiris Sol est, & Sol Apollo, vt videre licet apud Macrobium, libro 1. Saturnaliorum c. 21. & Diogenem Laërtium in proœmio. Verum non satis constat, idémne fuerit Apis, qui Apollo, an diuersus vterque. Tacitus autem libro 20. historiæ Augustæ, ad finem, scribit multos Osirim, quem & quidam Serapim vocant, Aesculapium quoque appellare, quòd medeatur ægris corporibus. Ab hoc forte inuenta est, & vocata herba Osiris, de qua Dioscorides lib. 4. c. 134. & Gal. lib. 8. Simplicium medicamentorum, in c. de Osiri, & Paulus Aegine. lib. 7. etiam inter simplicia. Sed & huic quod de Api diximus, concinit quod scribit Cyrillus aduersus Iulianum Cæsarem. Cum Apis, inquit, Aegyptius non obscurus inter eos qui illic erant templi ministros, & naturalis philosophiæ scientiam adeptus esset, hunc ferunt primum artem medicam exquisiuisse, & tradidisse fœlicius quàm eos qui eum præcesserant, communicasséque Aesculapio. Quod autē ad Serapim peculiariter pertinet, posset videri ex lectione antiquorum scriptorum illum morbos animo & oratione curasse. Nam Varro in Eumenidib. apud Nonū Marc. Ego medicina Serapi vtor, quotidie precantur, intelligo recte scriptū esse Delphis θεοὶ, ἀρᾳοί. Nec multo post: Hospes quid miraris animo curare Serapin? Quid?

Apis medicinæ inuentor.

Osiris.

Apollo idem & Osiris.

Osiris qui & Serapis & Aesculapius.

16 ¶Verùm illud inter omnes cōstat Apollini filium fuisse Aesculapium ex Coronide Lariſſea, quod Ouidius testatur li. 2. Meta. & lib. 1. Fastorum, Histrus, & illius authoritate Hyginus Signorum cœlestium, li. 2. quo loco de Hydra loquitur, vbi hanc Coronidem filiam Phlegyæ fuisse dicit, & iterum ipse Hyginus, Fabularum c. 14. itémq; 161. & 202. vbi dicit eum exsecto matris mortuæ vtero natum, iterúmque c. 223. & Euphorion, & eius authoritate Seruius, li. 6. Aeneid. & iterum lib. 7. & Io. Tzetzes hist. Chil. 7. c. 97. Arnobius li. 1. aduersus gentes, & ante hos Homerus in Hymnis, & Hesiodus in Theogonia. Hincq; Coronidē illum vocat ipse Ouid. li. 6. Fastorum. Aut vt Diodorus & Seruius malunt, ex Ariadna. Aut ex Arsinoē Leucippi filia, vt etiam alij contendunt teste Apollodoro & Pausania li. 2. & iterum lib. 4. Pindarus autē Pythiorum Ode 3. Arsinoem & Coronidem veluti binominem eandem esse voluit, Aesculapij ipsius matrem. quod & idem scribit Aristides de condi toribus Gnidi. Sed huic sententiæ contradicit Pausanias eo. illo li. 2. nempe has diuersas fuisse. Hūc Ἀσκλεπιὸν Asclepium Homerus li. 11. Iliados & Græci propè omnes appellant, ante Hepium vocatum: sed ita tandem nuncupatum, quod Aselem tyrannum Epidauri sanasset,

Aesculapius inuentor medicinæ.

Aesculapij parentes.

ἢ ὡς ὁ σκέλλεσθαι ἐῶν, καὶ θνήσκειν τὸς ἀνθρώπους.

Vt scribit Tzetzes, vbi supra. Idem autem Tzetzes in commentariis Lycophronis dicit illum Hepium fuisse vocatum propter mansuetudinem & tranquillitatem, appellátq; eum tyrānum, quem curauit Aunem oculis laborantem, vnde Aesculapius est dictus. Hic Aesculapius magna medicinæ attulit incrementa, vtpote qui medicinam adhuc vulgarem & rudem paulo subtilius excoluit, atq; illustrauit. Ob quod in numerum Deorum, vt Cornelius Celsus scribit, receptus est. Sed & ipse de ea re, quod ante ipsum nemo fecerat, libros reliquit. Nam vt Hippocrates tradit, Nauiculam quam nominant, scripsit. Et vt tradit Iulius Firmicus lib. 5. Matheseos scripsit Myriogenesim. Sed & huius smegma memorat Paulus Aegineta, lib. 7. c. 13. & librum cui est titulus, Myriogenesis, Iulius Firmicus lib. Matheseos 5. c. 1. in horoscopo Piscium. Hunc incertis primùm parētibus natum, expositum, & à venatoribus inuentum, canino lacte nutritum, Chironi traditum, de quo tam multa diximus, didicisse medicinam scribit idem Apollodorus & Tarquilius, in lib. de viris illustribus, póstq; eum Lactantius, lib. 1. c. 10. & Theodoritus Cyrenensis, lib. Curationis affectuum gentilium octauo. Nam & illum discipulum fuisse Chironis præter hos scripsere Homerus lib. 4. Iliados, & Pindarus Pythiorum Ode 3. & Nemeorum Ode quoque 3.

17 ¶ Nec desunt qui ab hoc primùm repertam medicinā volunt, vt Euryximachus medicus, in Symposio Platonis, & ante illum Hermes Trimegistus, in libro de voluntate diuina, quem Latinum fecit Apuleius c. 13. & ex eo quoque repetit D. Augustinus de ciuitate Dei, libr. 8. c. 26. & hoc quoque tradit Tertullianus, in lib. de corona militis, cum scribit, Primus medelas Aesculapius explorauit,

BIU Cujas

Hyginus autem Fabularum c.274.scribit eum medicinam clinicem reperisse. Hinc Lactantius lib. 1.c.10. Artes(ait)suis inuentoribus immortalitatem peperisse dicuntur, vt Aesculapio medicina. Et astruit quoque Virg.lib.7.Aeneid.de eo ita loquens,

Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad limina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit in vndas.

Et Galenus quoque, siue is Plutarchus fuit, siue Herodotus medicus, siue alius, sed quisquis is fuit, certe doctissimus, in initio eius libri, qui Introductio siue medicus inscribitur, Græci (inquit) artium inuentiones Deorum filiis tribuunt, aut aliis quidem ad eos propè accedẽtibus, quibus Dij ipsi omnes artes communicarunt. Itaque aiunt & medicinam primum Aesculapium ab Apolline patre didicisse, & hominibus tradidisse. Proinde inuentorem ipsius fuisse. Ante Aesculapium autem ars quidem medica nondum hominibus fuit cognita. Et post pauca, Perfectam verò medicinam, & omnibus partibus absolutam, & eam quidem diuinam Aesculapius solus inuenit. De eo autẽ Diodorus li.6. Aesculapius(ait) ex Apolline & Ariadna ortus pluribus à patre in medicina perceptis, Chirurgiam & medelarum compositionem, radicum insuper virtutem inuenit. Adeo autem medicinæ artem extulit, vt velut eius inuentor & author coleretur. Sed & de eo idem Diodorus lib.5. multa scripsit, inter quæ illud, Adeo peritia medicinæ eum excelluisse, vt quamplurimos de salute prorsus desperatos à morbo liberauerit: propterea{q;} à nonnullis creditus est defunctis vitã restituisse. Martianus quoq; lib.2. Ascribit Asclepio Græcia medicinam. & Theodoritus, li.3. Græci Aesculapium, quòd artis medicæ author saluberrimus extitisset, Deum esse dixerunt. Porrò Clemens ciúsq; authoritate Eusebius lib. præparationis Euangelicæ 10. scribit Aegyptios medicinam inuenisse, eam autem Aesculapium amplificasse. Arnobius autem lib.1. aduersus gentes illi tribuit inuentum herbarum, & paulo post medicaminum. Et certe fortassis hinc profectũ est, vt alij Apollinem, alij Aesculapium huius artis inuentorem scripserint: quoniam Asculapius idem fuit atq; Apollo, si verum dicit Macrobius d.lib.1. Saturnaliorum c.20. Quod hinc (inquit) non solùm probatur, quòd ex illo natus creditur: sed & quòd ei, sicuti Apollini, vis diuinationis adiungitur. Nam Apollodorus in iis libris, quibus titulus est περὶ θεῶν, scribit Aesculapium diuinationibus, & auguriis præesse.

18 ¶ Hic autem à veteribus ἀρχίατρος insigniter est vocatus, tanquam primus princépsque ac Deus medicorum. Cuius rei quoque mentionem fecit D. Augustinus lib.3. de ciuitate Dei. c.17. Porrò de archiatris, id est, principum medicis, vt id in transcursu dicam, fit mentio in l. medicos, & in l. si quis. C. de profes. & med. lib.10 & in rub. C. de com. & arch. lib.12. & in l. archiatros. C. de met. co. libr.12. & in §. iubemus igitur, in auth. de sanct. epi. nisi illic mendum sit, quod ego opinor. Vindicianus autem in epistola medica, quam ad Valentinianum Impera. scribit, dicit se Comitẽ archiatrorum ex quo facilius potes intelligere, illam rub. suprà citatam de com. & arch. Quo in loco me admodum pudet insignis erroris Bar. Chassenei, qui in illo suo lib. cui titulum putidum & inelegantem, cuiusmodi etiam ipse liber est, fecit catalogũ gloriæ mundi, parte 6. consid.13. interpretatur archiatrũ, ostiarium palatij principis, quasi, vt ipse dicit, principem atrij. Optime certe (quod nos alibi diximus) actum fuisset cum Chassen. si contentus suis in Burgundiæ consuetudines commentariis (quæ erat propria ipsius arena) manũ cæteris rebus non admouisset, nunc paginas aliorũ impudẽter suffurans, nũc cum aliquid ex sua moneta cudit, toto cœlo aberrans, quod ex hoc vno archiatri interpretamẽto lectores intelligunt. Atqui Accurs. noster aliàs non admodum harũ rerum gnarus, in hac nullo pacto deceptus, vt qui in d.l. medicos, in prin. archiatros interpretatus est principes medicorum.

Aesculapius ἀρχίατρος dictus.
ἀρχίατροι qui dicantur.

19 ¶ Sed ad Aesculapium redeamus. Eum Porphyrius in eo libro quem de responsis fecit, hæc de ipso loquentem facit,

Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἥκω θεός, ὅν ποτε μήτηρ
φοίβῳ ὑφευναδέσα λυσὲ σοφίας βασίλῆα,
ἰᾶτρὸν ἰητορίης ἀσκληπιὸν, ἀλλὰ τί ψεύθω;

Quos versus ita reddit Georgius Trapezuntius interpres Eusebij, lib.3. de præparatione Euangelica,

Natus ego è sacra Tricca, cui tota medendi
Ars, cui sese omnis pariter sapientia debet,
Quem mater peperit, &c.

Cicero cum ope quadam diuina χολὴν ἄκρατον, id est, bilem meram eiecisset, Terentiæ vxori literis mandauit, vt Apollini & Aesculapio caste & pie satisfaceret. Hęc enim sunt illius verba li.14. Epist. famil. epist.6. χολὴν ἄκρατον nocte eieci, statim ita sum liberatus, vt mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodum soles, pie & caste satisfacias, id est, Apollini, & Aesculapio.

20 ¶ Veteres autem illius simulachro baculum nodosum apponebant. Quem Ouid.libr.15. Metamor. agrestem vocat, qui quidem artis difficultatem notat, vt tradit Festus Pompeius. Id quod comprobat illius Hippocratis in prin. Apho. Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum fallax, iudicium difficile est. Sed & illi, vt tradunt ipse Festus Pompeius, in draconis etymologia, & Macrobius lib.1.c.20. Draconem subiungebant, quem acutissima & peruigili oculorum acie præditũ tradunt

Aesculapij baculus nodosus quid significat.
Aesculapij Draco quid significat.

BIU Cujas

dunt authores, & nomen ipsum argumento est. nuncupatur enim ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν, quod est acutè videre. Quamobrem incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui, vt scribit ipse Pompeius. Ex quo illud Tullij, in 13. Phil. Qui domini patrocinium complexus, quasi thesaurum Draco. Igitur per Draconem Aesculapio subiunctum significari oportere medicos, quorum princeps est & Deus Aesculapius, vigilantissimos esse & oculatissimos, & qui mentis acie possint prænoscere morborum principia, momenta, finésque: & ægroto dicere, quod Hippocrates ait, circa princ. Prognosticorum, τάτ' ἐόντα τάτ' ἐσσόμενα καὶ πρότ' ἐόντα, id est, præterita, præsentia & futura, quod & repetit lib. 1. Epidemicôn, aut vt vtar verbis Homeri lib. Iliados 1. de Chalcante loquentis.

ὃς ἤδη τάτ' ἐόντα, τάτ' ἐσσόμενα, πρότ' ἐόντα:

Qui sciebat & præsentia, & futura, & præterita.

Et vt vertit Virg. lib. 4. Georg. de Proteo loquens,

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahentur.

Et illius Hippocraticæ sententiæ meminerunt Tancred. Inno. Host. Io. And. & Car. Flor. in c. ad aures. de ætat. & qual. & Fran. Ripa, in repe. l. admonendi, nu. 83. ff. de iureiur. Theodoritus autem, quo loco suprà citauimus, aliò huiusmodi Draconis insigne refert. Sicut enim serpens vetustatem seniúmque deponit: ita & qui ægroti sunt, ope artis medicæ morbos depellunt. Cui & in ea re cum Macrobio lib. Saturnaliorum 1. c. 20. conuenit. Alij item alio, vt videre licet apud Aelianum & Plinium libro 29. cap. 4.

21 ¶ Cæterum Aesculapius tantum medicina cæteris præstitit, vt non satis ei videretur hominũ morbos curare, dolorèsq; leuare, nisi etiam mortuos ad vitam reuocaret. Ferunt enim poëtę ipsius opera quempiam reuixisse. quod & asserit Xenophon statim circa initia libri de venatione, & Serenus Samonicus, cuius post prin. sui libri, hi versus sunt de Aesculapio, *Aesculapius mortuos suscitauit.*

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cœlum manes reuocare sepultos.
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quique Epidaurum,
Huc ades.

Sed quis is fuerit, qui ad vitam ab eo ita sit reuocatus, incertum est. Hippolytum fuisse tradũt Eratosthenes, & Virgilius, quo loco citauimus suprà num. 17. & ibi Seruius, & idem quoque Seruius in libr. 6. Aeneidos. Et Pausanias libro 2. & Scholiastes Pindari Pythiorum Ode 3. Nonnulli autem, vt refert Hyginus in Ophiulcho, qui tamen eorum nomina subticet, Glaucum Minois filium hunc fuisse existimant Alterum eorum idem Hyginus, Fabularum cap. 40. vtrumque autem Ouidius libr. 6. Fast. At Propertius libro secundo Elegiarum, scribit fuisse Androgeonem his versibus, *Qui suscitati ab eo fuere. Hippolytus* *Glaucus. Androgeon.*

Et simul extinctum Cressis Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis.

Fuit autem & Minois filius Androgeon siue Androgeus, vt Diodorus Bibliotheces lib. 5. & Plutarchus in Theseo, & alij testantur. Fuit & ipse Glaucus eiusdem filius, vt præter Hyginum tradit Homerus lib. 1. Iliados. Et ne existimes eundem fuisse & Glaucum & Androgeum duobus hominibus appellatum, vtrunq; memorant inter filios Minois Bocatius in genealogia Deorum lib. 11. ca. 27. & seq. & Volaterranus Philologiæ c. 33. nisi parum tuta videatur eorum authoritas sine antiquorũ testimonio. At Claudianus de victoria Stiliconis contra Alaricum, scribit Minois filium, quem minime nominat, ad vitam fuisse reuocatum ope vatis cuiuspiam, quem nec ipse nominat.

Cretáque (si verax narratur fabula) vidit
Minoium rupto puerum prodire sepulchro,
Quem senior vates auium clangore repertum
Gramine restituit, mirę nam munere sortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.

Hæc ille, non admodum distantia ab eo quod dicit Hyginus, vbi suprà. Aesculapium, Glaucum vitę restituisse, vsum herba ab angue allata. Itaque (inquit) anguis & in Aesculapij tutela, & in astris dicitur collocatus. Qua consuetudine ducti posteri ei tradiderunt, vt reliqui medici anguibus vterentur. Cui etiam rei concinit Ouidius, lib. 6. Fastorum, *Angues insignia medicorum.*

Vsus & auxilio est anguis ab angue dato.

Atqui Aeneas Platonicus in dialogo, cui Theophrastus titulus est, & Palephatus, in lib. de non credendis fabulosis narrationibus, scribit Polyidum vatem ex Argis Cretam profectũ suscitasse Glaucum Minois filium melle suffocatũ, herba à Dracone percepta, quod mirę congruit cum illis versibus Claudiani, Confestimq; subdit Aeneas Aesculapium suscitasse & Hippolytum, & Tyndarum. At Orpheus tradit Hymeneum ab ipso Aesculapio suscitatum. Ideóq; eum à Ioue fuisse fulminatum. Stesichorus autem Capaneum & Lycurgum. Crates deniq; Chironem, quem vnà cum Aesculapio ictum fulmine asserit. Epiphanius Cyprius in li. Ancorato Eucleon nescio quem. Plinius li. 29. ca. 1. Tyndaridem, nec quis ille fuit aliter declarat, verùm crediderim Hippolytum eo nomine significasse, quem Tyndaridem appellatum fuisse prodit Pausanias, quòd vnus ex Tyndari Lacedæmoniorum regis familia fuit. Nam Aegeneus patruum habuit Tyndari fratrem, à quo Tyndaro (vt ipse instituit) omnes qui erãt eius familiæ Tyndaridæ appellabantur. Interpres Euripidis in Alceste tradit authoritate Apollodori tres illum suscitasse, Hippolytum, Glaucũ, & Tyndareum, quod *Tyndarus. Hymeneus. Capaneus. Lycurgus. Chiron. Eucleos.*

BIU Cujas

& ipsum scribit Pindari Scholiastes Pythiorum ode 3. Cæterum Quidius secum pugnans eo loco, quem statim citabimus, tradit vnum tantum ab Aesculapio à mortuis suscitatum. Staphylus autem nullum ab inferis ab eo suscitatũ scribit, sed tantùm Hippolytum sanatum ex Trœzene fugiẽtem.

22 ¶ In hoc autem omnes consentiunt & philosophi & poëtæ, Aesculapium fulmine ictum occubuisse, quod etiam scribit Cyprianus libro 4. de idolorum vanitate, post prin. & Germanicus Cæsar in Phænomena Arati. & Arnobius lib. 1. aduersus gentes. Causam addunt poëtæ, vt ad omnia sunt ingenioſi, quia fuerit coram Ioue à Diis inferis accusatus, quòd eorum imperium minueret, propterea quòd defunctorum animas ad superos arte medendi traduceret: eáque causa exacerbatum Iouem fulmine illum occidisse. Ex quo illud Virg. libr. 7. à nobis suprà citatum, Tum pater omnipotens, &c. Illúdque Ouidij lib. 2. Metamorph.

Aesculapius fulmine ictus & cur.

Aspicit infantem, totíque salutifer orbi
Cresce puer, dixit, tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt, animas tibi reddere ademptas.
Fas erit: idque semel, Diis indignantibus, ausus
Posse dare hoc iterum flamma prohiberet auita.

Id est aui Iouis. Sed & idem, illo libro 6. Fastorum,

Iuppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiæ nouerat artis opem.

Et conueniunt hæc cum eo quod suprà ex Hesiodo diximus. Pherecides aliam causam affert, quæ non longe ab illa distat, quoniam scilicet eos qui in Delphis moriebantur, ad vitam reuocaret.

23 ¶ Alij item id factum volunt, quoniam Proëtidas sanasset vt Polyanthus Cyreneus, alij, vt Philarchus, quòd Phœnidas, alij rursum vt Telesarchus quòd Originem voluerit ad vitam reuocare, Pherecides quòd qui Delphis interirent, vitæ restitueret. Tarcheus autem, quòd vereretur Iupiter, ne Aesculapius ex mortuorum reuocatione ad vitam, inter homines Deus esse videretur. Io. Damascenus in historia duorum Christi militum, illum à Ioue ictum fulmine propter Darij Lacedæmonij filium. Pindarus Pythiorum Ode 3. scribit illum ita fulminatum auaritiæ merito, quia medicinam nocenter exercebat. Cuius etiã rei meminit Tertullianus, in Apologetico, c. 13. & Arnobius, disputationum aduersus gentes lib. 4. Cyrillus & Eusebius lib. Præparationis Euangelicæ 3. Græcè quidem, sed in hunc sensum: Quomodo Aesculapius à Ioue causa turpissimi quæstus fulmine percutitur, iuxta Pindarum sic de ipso loquentem,

De eadem re.

ἀλλὰ λέρδει σοφία πέδεται,
ἔτραπε κ' ἀκεῖνον ἀγάνορι μισθῷ χρυσὸς ἐν χερσὶ φανείς,
ἄνδρ' ἐκ θανάτοιο κομίσσαι,
ἤδη ἑαλωκότα χερσὶ δ' ἄρα κρονίων.
ῥίψας δι' ἀμφοῖν, ἀμπνοὰς
σέρνων καθεῖλεν
ὠκέως, αἶθων δὲ λειραυνὸς ἐνέσκηψε μόρον.

Id est ad verbum etiam concisis vocabulis, vt ille sæpe facit:

Sed quæstu etiam sapientia vincitur.
Adduxit & illum dulci mercede aurum in manibus apparens,
Virum à morte vt restitueret:
Iam correptum manibus vtique Iuppiter
Proiiciens per amborum spiritum
Pectora ademit
Celeriter, ardens autem fulmen inflixit mortem.

At Georgius Trapezuntius interpres Eusebij id totum in tres versus hexametros, ita non infœliciter traducit,

Aurum illi nimium preciosáque munera curæ,
Horrendum inde patet Diuorum concitus ira
Contorsit fulmen, animámque è corpore vulsit.

Meminit etiam Plato, qui & in Pindarum citat, nec tamen ei omnino assentitur lib. 3. de repub. vbi & alia multa de Aesculapio tradit, & Lucianus in dialogo Iouis, Aesculapij & Herculis, in Dialogis Deorum. Quibus consentiens Cyrillus aduersus Iulianum, Aesculapius, inquit, vbi sub Api præceptore in medicina profecit, lucri cupidus & consiliis turpibus obnoxius, omnem circuiuit orbis regionem ab omnibus lucra petens, & venale studium suum languentibus exhibens: inflatúsque ob scientiam & superbiens se etiam Deum nominabat, & mortuos ab inferis excitare posse delirans affirmabat: veniénsque ad Epidaurios, & ibi summam sibi gloriam arrogans, quendam se esse Deum, fulmine ictus est, pœnam illi dignissimam Deo inferente. Sed & Euripides introduxit

Apolli

Apollinem querulum super Aesculapij morte hæc dicentem, statim circa initium eius Fabulæ, cui titulus est Alcestis.

Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν αἰτίῳ
ἀσκληπιὸν, σέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα.

24 ¶ Nec omiserim quod Orpheus vatum vetustissimus, & Aesculapij coëtaneus, ita de illo in hymnis cecinit, *Alia de Aesculapio.*

ἰητῆρ' πάντων ἀσκληπιὲ δίαιτα παιᾶν,
ἔλθε μάκαρ σωτὴρ βιότης τέλος ἐσθλὸν ὀπάζων. Hi enim sunt primus postremúsque versus eius hymni, quem de eo cecinit quorum ad verbum hic sensus est,

Medice omnium Aesculapie domine Pæan,
Veni beate saluator, vitæ finem bonum præbens.

De eo quoque Iulianus imperator παραστάτις cognominatus in lib. 2. contra Galilæos Græcè quidē, sed in hanc sententiam scripsit, Iupiter in suis intelligibilibus siue mentalibus (Græcè enim scribitur νοητοῖς) ex seipso Aesculapium genuit, & in terram per Solis genitalis vitam destinauit. Hic in terra ex cœlo faciēs progressum vniformiter quidem in hominis specie circa Epidaurum apparuit auctus. Itaque illis successibus super vniuersam terram porrexit salutarem eius dexteram, vt restauraret animas malè dispositas, & corpora inualidè habentia. Idem rursum multos se nouisse asserit in maximis periculis ab Aesculapio adiutos, & seipsum ægrè laborantem sæpe medelis eius saluum euasisse fatetur, ad hoc testem citans Iouem. Iamblichus de mysteriis Aegyptiorum, quo loco differit de somniis, tradit in Aesculapij templo accipi somnia, quibus morbi curantur, ipsamq; artem medendi comparatam esse diuinis somniis. Pythia oraculo Aesculapium magnum hominum gaudium appellauit, vt tradit Pausanias lib. 2. ὦ μέγα χάρμα βροτοῖς βλαστῶν ἀσκληπιὲ, &c.

25 ¶ Homerus autem lib. Iliados 4. illum appellat medicum ἀμύμονα, id est, irreprehensibilem. *Aesculapius ἀμύμων dictus. Et alij plurimi.*

φῶτ' ἀσκληπιοῖ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος, Et rursum lib. 11.
βαῖν' ἀσκληπιοῖ υἱὸς ἀμύμονος ἰητῆρος.

Quo etiam epitheto condecorat Apollinem eius patrem, in hymno eiusdem Apollinis. Et Achillem lib. 2. Iliados. Et Glaucum, eod. lib. 2. ad fi. Et Pandarum lib. 4. itémq; 5. eiusdem operis. Et Daretem eo. lib. 5. Et Bucolionem Laomedontis filiū, lib. 6. Et Bellorophontem, eo. lib. Et Menelaum, lib. 13. Et Peleum patrē Achillis lib. 20. Et Mentorem lib. 2. Odyss. Et Antilochū lib. 3. eiusdē operis. Et Nausicaam lib. 7. Et Vlyssem, lib. 19. & Penelopen, lib. 24. Et Cottum, Hesiodus in Theogonia. Quo quidem epitheto repræsentatur virtus omnibus numeris absoluta, vt tradit Gellius lib. 2. c. 6. & Macrobius lib. 6. c. 7. Liuius autem lib. 10. ab vrb. cond. ad fi. scribit, quòd cum Romæ pestilentia violentissima grassaretur, portentóq; similis clades esset, inuentū est in libris Aesculapium ab Epidauro Romam accersendum, interímque ipsi Aesculapio supplicationem habitam esse.

26 ¶ Plato in Phędone retulit Socratem moribundū familiares rogauisse, vt Aesculapio gallum quem *Socrates moriens Aesculapio gallum uouit.* vouerat, pro se sacrificarent: Aesculapio, inquit, gallum debemus, quem reddite, neque negligatis. De qua re loquens Lactantius, lib. 3. c. 20. Diuinarū Institutionum. Timuit, inquit, Socrates, ne apud Rhadamāthum recuperatorem reus voti fieret ab Aesculapio. dementissimū hominem putarem si morbo affectus periisset. Cum verò hoc sanus fecerit, est ipse insanus, qui eum putet esse sapientem. Tertullianus quoque in Apologetico. c. 46. eodémq; vltimo, Aesculapio (inquit) Socrates gallinaceum prosecari iam in fine iubebat, credo ob honorem patris eius, quia Socratem Apollo sapientissimum omnium cecinit. Hæc ille. Sed qui Platonicorū arcana curiosius inuestigauerunt, aliter hanc rem diiudicant. Prisci enim Aesculapio Phœbi filio gallum sacrificabāt, diei solísque nuncium, id est, diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prudentiæ filia nominatur: cui diem, id est, vitæ lumen se debere fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus Socrates perquiri iusserat morborum animi curatorem. Præterea à priscorum monumenta tradūt animas remeantes in cœlum Pæana, id est, triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergo Deo votum, vt alacer Pæana canens cœlestem repetat patriam, vt è recentioribus conscripsit Cælius lib. posterioris editionis Antiquarum Lectionum 16. c. 12. Et eadem fermè non longo tempore ante scripserat Reuclin Artis Cabalisticæ lib. 2. & ante vtrumque Marsilius Ficinus in arg. Phædonis in fi. Quibus illud adiicies ex Pausania lib. 5. Idomeneum, quoniam à Sole ducebat originem, in clypeo gallum gallinaceum ferre solitū, quòd hæc auis Soli sit consecrata, Solisque ortū prænunciet. Sed & Picus Mirandula in ea oratione, quam ad cœtum Rom. habuit, de hac re ita loquitur, Pythagoras gallum nutrire nos admonet, id est, vt diuinam animę nostræ partem diuinarum rerum cognitione, quasi solido cibo & cœlesti ambrosia pascamus. hic est gallus cuius aspectum leo, id est, omnis terrena potestas formidat & reueretur. hic ille gallus cui datam esse intelligētiam apud Iob legimus. hoc gallo canente aberrans homo resipiscit. hic gallus in matutino crepusculo matutinis astris Deum laudantibus quotidie commodulatur. Hunc gallum moriens Socrates cum diuinitatem animi sui diuinitati maioris mundi copulaturum se speraret, Aesculapio, id est, animarum medico iam extra omne morbi discrimen positus debere se dicit. Hæc ferè Picus.

27 ¶ Quanquam quod de leone & gallo dicit (vt illud obiter dixerim) aliter sentit Proclus Platonicus *Quare leo gallum ueretur.* in lib. de sacrificio & magia, & Lucretius lib. 4. & Plin. lib. 8. c. 16. & iterum lib. 10. c. 21. & Albertus libro animalium 23. huius rei rationes & eas quidem singuli diuersas reddentes, cur videlicet gal-

BIU Cujas

lum leo timet, vt apud eos videre licet. Tametsi Alexander Aphrodiseus vir alioquin rerum naturæ peritissimus eam rem inexplicabilem & soli Deo cognitam scribit in principio suorum Problematôn. Et idem sentire videtur Aelianus lib. 11. animalium, quo loco de Ellope differit: & illis assentire videtur Cælius Rhodiginus vir & ipse rerum naturalium indagator solertissimus. d. lib. 16. Antiquarum Lectionum, c. 11. At non omnes omnia nouerunt. Aut si illorum rationes cognitas haberēt, eas tamen his non satisfeciſſe: ideo maluisse id inter res inexplicabiles ponere.

28 *Alia de Aesculapio.*

¶ Si quis autem alia nosse cupiat de Aesculapio, neque enim huc omnia afferre cōsilium mihi fuit, neque etiam necesse est) legat ipsum Hyginum in lib. Poëticôn Astronomicôn 2. vbi de Ophiulco tractat. & Strabonem lib. 8. geographiæ. Tullium lib. 3. de natura Deorū, vbi tres Aesculapios fuisse dicit, quos ibi designat. vti etiam facit Arnobius lib. 4. aduersus gentes. Legat inquam Pausaniam lib. 2. in quo Corinthiaca describit: & lib. 7. quo Achaica. Cornelium Tacitum lib. 12. historiæ Augustæ. & Eusebium Præparationis Euangelicæ lib. 3. c. 3. è recentioribus Bocatium de genealogia Deorum, lib. 5. cap. 19. & Nicolaum Leonicum de varia historia lib. 2. ca. 46. & omnium copiosissimè Lilium Gregorium Gyraldum de Diis Gentium Syntagmate 7. & nonnihil Syntag. prœced. vbi de Serapi loquitur, & quæ dicam infrà in tract. primigeniorum, q. 16. nu. 2.

29 *Podalirius Machaon.*

¶ Aesculapio ex Lampetie, vt in trimetrorum iambo primo tradit Hermippus, vel ex Epione, vt dicit Aristides de Gnidi conditoribus, hanc autem dixit vxorē fuisse Aesculapij Pausanias in Corinthiacis, vel ex Coronide, vt prodit Iulius Hyginus, Fabularum c. 97. fuerunt duo filij Podalirius & Machaon, ex ducum numero, qui è Græcis ad euertēdam Troiam profecti sunt, qui & insignes medici fuerunt, nec mediocrem opem Græcorum exercitui attulerunt, maximā ob id adepti gloriam, vt Homerus testatur lib. 2. & 11. Iliados, & alibi sæpe. & Cornelius Celsus circa initia eius operis, quod de medicina eleganter composuit, & Diodorus Siculus lib. 5.

30 *De Podalirio.*

¶ De Podalirio autem hoc quoque veteribus monumentis traditū est, quòd cùm ex aduersis maris tempestatibus in Caria à caprarum pastore seruatus, & hospitaliter acceptus ad Damæthum Regem fuisset perductus, eius filiam nomine Syrnam tecto delapsam cùm aliis quibusdam medicamentis, tum misso ex vtroque brachio sanguine persanauit, quod Rex admiratus illum sibi generum asciuit, Cheroneso illi tradita, in qua Podalirius mox duas condidit ciuitates, alterā Syrnem de vxoris nomine, alteram de pastoris, à quo fuisset incolumis seruatus. De hócque est illud Ouidij ad finem lib. 2. de Arte amandi, in fi.

Quantus apud Danaos Podalirius arte medendi,
Aeacides dextra, pectore Nestor erat.

Et illud lib. 1. de remedio amoris,

Curabar propriis æger Podalirius herbis.
Et fateor, medicus turpiter æger eram.

Et lib. 4. Tristium, Eleg. 7.

Quem semel excepit, nunquam Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem.

Strabo lib. 6. tradit in agro Samnio esse Basilicam Podalirj ex qua riuulus manat ad omnes pecorum morbos salutaris. Et de hoc alia quædam videbis apud Nicolaum Leonicum, lib. de varia historia 3. c. 47.

31 *De Machaone.*

¶ Machaonem autem Homerus lib. 4. Iliado æqualem Deo dicit,

ὃ δ' ἐν μέσοισι παρείστατο ἰσόθεος φώς.

Eúmque eodem libro dicit fuisse discipulum Chironis in re medica. Et ab eo Ouidius lib. 2. de remedio amoris, Machaoniam opem appellat pro medica,

Ille Machaonia vix ope sanus erit.

& Machaonij succi in eod. lib.

Illa Machaonij superant medicamina succi.

Et Machaoniæ artes eidem lib. 1. de Ponto, epistola 4.

Vtque Machaonius Pœantius artibus heros
Lenito medicam vulnere sensit opem.

Et de eo quoque est illud eiusdem lib. 3. de Ponto, Elegia 4.

Firma valent per se, nullúmque Machaona quærunt,
Ad medicam dubius confugit æger opem.

Et illud Propertij à nobis suprà citatum,

Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon.

Et illud Martialis lib. 2. epig. 16.

Quid tibi cum medicis? dimitte Machaonas omnes.

Scribit Pausanias lib. 4. quo Messenica describit, Glaucum Messeniorum regem omnium primum Machaoni sacra in Gerenia feciſſe. Et lib. 3. qui de Laconicis est, tradiderat eius æneo simulachro coronam impositam esse, quæ eorum lingua Ciphos appellatur: Rhodon verò locum consecratum. Eius quoque meminit Virgilius lib. 2. Aeneidos.

32 *Nicomachus Machaonis filius. Gorgasus Machaonis filius. Polemocrates eiusdem filius.*

Pelidésque Neoptolemus, primúsque Machaon.

¶ Is autem filium susceptit Nicomachum Stagiritem medicum quoque peritissimum, qui, vt Suidas author est, scripsit de medicina libros sex, & philosophiæ vnū. Hunc Nicomachum & Gorgasum ipsius Machaonis & Anticleę filios, eósq; regnasse apud Pharæatas post Dioclis patris ipsius Anticleæ obitum tradit Pausanias in Messanicis, vbi & illud subdit, vsitatū illis fuisse, vt & morbos curarent, & homines luxatos, pro quibus beneficiis sacrificia eis in templo & donaria offerebāt. Fuitq; etiam eidē alius filius Polemocrates, cuius fanum memorat, Pausanias in Corinthiacis, medetúrque,

vt ille

vt ille dicit, eius loci hominibus, & à finitimis colitur.

Authores Medicinæ Dij existimati. Et cur.

33 ¶ Hi sunt quos antiquitas & medicinam inuenisse, & nuper inuentam excoluisse auxisseque tradit. Idéque Aegyptij Græci, & aliæ pleræque gentes illos omnes diuinis sunt honoribus prosecuti, illisque delubra dicauerunt, authores medicinæ Deos arbitrati: siue quia tantùm huic arti tribuerunt, sicuti tradit Quintilianus auus declamatione 268. vt eam vix crederent humanis potuisse ingeniis inueniri: siue item, vt ille subdit, quia medicina per se sacra res est, & vt prætereà addit Lucianus in Medico abdicato, Deorum doctrina.

De eadem re. Medicinæ diuinitas. Morbi innumeri.

34 ¶ Siue postremò, quia vt cum Erasmo iã loquar) si quis secũ reputet, quàm multiplex in corporibus humanis diuersitas, quanta ex ætatibus, sexu, regionibus, cælo, educatione, studiis, vsu, varietas: quàm infinita in tot milibus herbarum (ne quid interim dicam de cæteris remediis) quæ alibi alicæ nascuntur, discrimina: Tum quot sint morborum genera, quæ suprà trecenta nominatim fuisse prodita scribit Plinius lib. 26. c. 1. exceptis generum partibus, quarum omnium nullus sit numerus: facilè perpendet, qui tantùm norit, quot formas in se febris vocabulum complectatur, vt ex hoc vno cætera æstimentur: Exceptis his, qui quotidie noui ac plerunq; incogniti accrescunt, vt Plinius in eo loco asserit. neque secus accrescunt, quàm si de composito cum arte medicorum ex insidiis bellum suscepisse videantur. Exceptis venenorum plus mille periculis ob quæ ipse Plinius lib. 11. c. 53. exclamarit tantum esse insidiatum vitæ, quorum quidem venenorum quot species sunt, tot sunt mortis genera, totidem remediorum differẽtias flagitãtia. Exceptis inquam casibus quotidianis lapsuum, ruinarum, ruptionum, adustionum, luxationum, contusionum, vulnerum, atque his cõsimilium quæ propè cum ipso morborum agmine ex æquo certant, vt non immeritò dixerit idem Plinius lib. 7. c. 51. morborum infinitam esse multitudinem & alibi li. scilicet 25. c. 3. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casúsque & nomina, quæ omnis hora excogitat ad milia morborum singulis mortalium timenda. Galenus lib. 2. Therapeuticę, non posse quemquam nec inuenire, nec demonstratione asserere morborum numerum. A quo non dissentit D. Augustinus scribens lib. de ciuitate Dei 22. ca. item 22. tot esse morborum genera, vt nondum libris omnia comprehensa sint. Ex quo & illud Iuuenalis, Satyra 10.

Morborum omne genus, quorum si nomina quæras,
Promptius expediam, quot amauerit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit vno.

Oculorum CXII. morbi.

Plinius autem ipse lib. 7. c. 51. morborum infinitam esse multitudinem tradit. Idque ex hoc vno potes coniicere, quòd oculo omnium membrorum minimo, 112. morbos siue affectus distinctos assignat Galenus, aut quisquis is fuit, in libro cui Introductio siue medicus titulus est. Seneca autem ad Lucilium epist. 95. dicit innumerabilia esse febrium genera, atque alios innumerabiles morbos. Et breuiter de his dici potest, quod de cæteris casibus & sortibus dicit l. sæpe, post prin. C. de præscrip. 30. vel 40. an. quòd scilicet nec dici nec numerari possunt. Et quod Virg. scribit lib. Georg. 2.

Sed neque quàm multæ species, nec nomina quæ sunt
Est numerus, neque enim numero comprehendere refert.
Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere, quàm multæ Zephiro turbentur arenæ,
Aut vbi nauigiis violenter incidit Eurus,
Nosse quot Ionij veniant ad littora fluctus.

Medicorum diligentia.

35 ¶ Denique qui cogitet, quanta sit in corporum cœlestium obseruatione difficultas, quæ nisi cognoueris, sæpenumero venenum erit, quod in remedium datur. Ne quid interim commemorem sæpe fallaces morborum notas, siue coloris habitum spectes, siue lotij signa rimeris, siue pulsus harmoniam obserues: vt non immeritò Hippocrates in limine Aphorismorum, vt & suprà diximus, pronunciauerit, iudicium esse difficile: elut hoc agentibus malis, vt hostem medicum fallãt & imponant. Tantum vndique sese offundit difficultatum, vt difficillimum sit omnes, vel oratione prosequi. Sed vt dicere cœperam, has omnes rerum varietates studio prosequi, obscuritates ingenio assequi, difficultates industria peruincere, ac penetratis terræ fibris & visceribus, ac solitudinibus aliis prorsus inaccessis, excussis vndique totius naturæ arcanis, ex omnibus herbis, fruticibus, suffruticibus, arbustis, arboribus, sentibus, plantis, floribus non solùm arborum & herbarum, sed aliarum rerum vt salis, æris, Asiæ petræ: surculis, foliis, capitulis, fructibus, ramis, acinis, graminibus, surculis, seminibus, succis, frugibus, stirpibus, corticibus non solùm arborum, sed & fabarum & aliorũ legumin̄um: radicibus, liquoribus multi generis, vt Cyrenaico, Medico, Syriaco, & aliis multis: lacrymis, floribus, odoramẽtis, scapis, caulibus, caudicibus, lanuginibus, strigmẽtis, resinis, Medullis, Ossibus, Carnibus, Sanguinibus, Vngulis siue Vnguibus vt caprarum & asinorum: Putaminibus, Lotiis, siue vrinis, vt pueri impuberis, & cæterorum hominum, muli, capræ, cameli, & aliorum: stercoribus vt sturnorum, canum, puerorum & aliorum hominum, luporum, caprarum, boum, gallinarum, & aliorum. Talis, vt suum, boũ: Coagulis vt hœdi, leporis, hinnuli & cæterorũ. Cerebris, vt hirundinis, leporis, galli, cameli, mustelæ, ouis. de quorum medicinis videbis apud Paulum Aeginetam libro 7. c. 3. Cineribus siue Pulueribus non solùm lignorũ & herbarum, sed & animalium tostorũ, vt stellionis, ranæ, passeris, hirundinis, mustelæ, salamandræ, & bubonis, & lapidum combustorum, vt alabastritæ, & cæterarum rerum, vt calceamentorum veterum. Lactibus, (si ita pluraliter vocare possumus)

Ex quibus medicina petitur.

non

BIU Cujas

non solùm animalium,sed & herbarum & arborum Caseis.Libris arborum.Pilis, vt caprarum, & aliorum.Crinibus,fœcibus,siue recrementis,aut excremẽtis,vt ferri,plumbi,æris,& aliorũ id genus. Fellibus vt muris aranei,cameli,hyenæ,perdicis,viperæ,ichneumonis,suis, ouis, capræ, vrsi, bouis, tauri,piscis Callyonimi dicti,scorpionis,hyrundinis marinæ,capræ syluestris,galli, aquilæ, quorum bona ex parte medicinas describit ipse Paulus lib.7.cap.3.Testis, vt sepiæ: Fuligimbus,vt thuris, myrrhæ,terebinthi,styracis,picis,cedri,pini,coni,piceæ,vitrariarum officinarũ. Pellibus vt ouium, hippopotami viperæ. Pudendis, vt cerui.Cornibus,vt ipsius cerui,hirci,capræ,tauri & aliorũ cornigerorum: Calcibus.Viscis siue glutinis.Gummi,sunt enim qui à lacrymis separãt. Cretis,vt creta Lemnia:Cotibus,vt Naxia,& Olearia:Arenis, Lapidibus, & iis quidem, quos pretiosos vulgus appellat,& aliis,vt Pyrite,Pyrobolo,Phrygio,Asio,Gagate,Armenico, Hæmatite, Schisto, Galactite,Melilote,Moroxo siue Leucographide,Dioscorides vocat μόρυχθον, alij μολόχθον, Iaspide,Iudaico siue Tecolitho,Agerato,Magnete,quem & Heraclium lapidem vocant,Arabico, Alabastrite, Smyri: Eo qui in spongiis inuenitur, & eo qui in Argeo Cappadociæ monte nascitur, Ophite, Ostrante, qui & Hæodes dicitur, Hieraciti, Indico, Sapphiro, Aphroselene, Speculari, quem Græci Speclarion vocant & Spheclarion, quorum vires maxima parte reperies apud Paulum vbi suprà. Terrarum generibus vt Samia,quæ Aster dicitur, Cretica, Erythriade, Lemnia, quam plerique Lemnium minium vocant,officinæ terram sigillatam:Armenia,Cimoli, Aegyptiæ præsertim luti ipsius,Selenusia,Chia,Ampelite,Pnigiti,Alanio,Ochra:hanc enim Paulus inter terras nominat. Et ipsius terræ tuberibus Vuis,Vinis,Aquis,& earum differentiis,vt nitrosa, bituminosa, sulphurosa,& ea quæ in Cypri metallis coalescit,quam Chalcanthon vocant:Lignis vt aloes, Balsami, Lignorum casiæ, quæ Græcè Saprotes dicitur. Sordibus aurium, statuarum,vasorum, lanarum, balneorum, virilitatis: Spumis non animalium solùm, sed aliarum rerum vt argenti quam lithargyron vocant,& salis.Oleis multorum generum,vt Cyprino,Gleucino,Balanino, lentiscino,melino,styracino,laurino,irino,rosaceo,chamæmelino,susino,Caryino,amygdalino,raphanino,Nardino,decamyro,infoliato,spicato,cõmagino,œnanthino,liliaceo, violaceo, ricinino,siue cicinino,ægerino,omotribe,picino,Sicyonio simplici & composito,rutaceo. Adipibus & seuis,quæ quomodo differant,discres ex Plinio lib.28.c.9.Squamis non solùm animalium vt testudinum, sed & aliarum rerum,vt æris,Butyris,Ouis,Ceris,Corticibus,Membranis, hæc enim duo differunt vt videre licet ex Plinio lib.16.c.14.& ex duobus magnus est in medicamẽtis vsus.Cremoribus,Glandibus,Iecinoribus,vt hirci,capri,canis rabidi,lacertæ,lupi,asini, apri, suis mergi, quorum omnium medicinas tradit ipse Paulus vbi suprà:Baccis vt lauri,cedri,iuniperi,& myrti.Salibus multi generis vt communi,ammoniaco,fossili,& Cappadocio,Sudoribus,Menstruis,Fumis,Fimis,Cutibus,Sputis,Vomitibus,Viperis,Vermibus,Iuribus, siue iusculis, Fragmentis attritarum vestium,pigmentis, metallis,ex omnibus animalium partibus, ex ipsis venenis, ex cæteris denique omnibus,quæ parens natura produxit cunctis humanæ naturæ malis efficacia quærere remedia, atque horum opportunũ vsum ex tot autoribus,tot disciplinis,& ab ipsis syderibus petere.Hęc,inquã,tam abdita rimari cura,tam ardua viribus animi adipisci,tam multa memoria cõplecti,tam necessaria ad salutẽ vniuersi mortalium generis in cõmune proferre, nonne prorsus homine maius ac planè diuinum quiddam fuisse videtur? Sed & huius rei causa in id reiici potest, quòd vt dicit Campanus, nihil tam pestilens & contagiosum,nullum malorum extat genus, cui non sint à medicis excogitata saluberrima remedia,siue ambulare claudos,loqui balbutientes & mutos, resipiscere stultos & insanos plerunque videmus, quæ res par miraculo, si miraculum non sit, diuinitati assignanda videri potuit.Item Deus homines natura productos:medici arte,cura,atque vigilantia tuetur.Deus nobis vitam dedit,eam medici (quod Deo proximum est) conseruant,& iam fugientem retinent,atque multò efficiunt diuturniorem.

36 ¶ Imò verò,& quod solius Dei propriũ est,ad vitam mortuos reuocant,quod persæpe, præterquam quod suprà de Aesculapio & Polyido diximus,experientia comprobatum est. Empedocles enim & philosophus & medicus celeberrimus,maximã ex eo gloriam consecutus est, ꝙ mulierẽ defunctam viuam dimiserit,vt est testis Heraclides Ponticus in eo lib. cui titulus, περὶ τοῦ ἄπνου, id est,de perdita spiratione,& post eum Diogenes Laërtius.Asclepiades quoque inter medicos famigerabilis hominem exanimatum,elatum,comploratúmque ab rogo domum viuum reduxisse traditur à Plinio,lib.7.c.37,& iterum lib.26.cap.3.& Apuleio lib.Floridorum.4.vbi hanc historiam copiosissimè simul & picturatissimè describit.Sed & Xanthus antiquus rerũ Lydorum scriptor, lib.1.suæ historiæ tradit occisum draconis catulũ,præterea & Thylonem hominẽ,quem draco occiderat, vitæ restitutum,herba quam Balin nominat(alij legunt Halin) Iuba quoque Mauritaniæ Rex in Arabia hominem herba ad vitam reuocatum scribit,quæ & ipsa quoque post eos retulit Plin.lib.25.c.2.

Mortui à medicis suscitati.

37 ¶ Vt interim omittam permultos ab ipso Plinio memoratos,lib.7.c.52.qui iam elati partim in ipso rogo,partim post dies compluſculos, & ex iis nonnulli interiectis septem diebus reuixerunt. Hæc etsi apud aliquos fide carent,admirationem tamen,vt vtar verbis ipsius Plinij, implent,cogúntque confiteri multum esse, quod vero superst: vt hinc intelligas Plinium id minimè credidisse, vti nec ipse credo, cùm id sit diuinæ omnino potentiæ, vt posteà dicemus, nu. 408. tantùm autem abest.Quanquam quantum ad eum attinet(vt ad Erasmum redeamus)qui vitæ redditur, quid refert vtrũ anima denuo in artus relictos diuinitus reponatur,an penitus in corpore sepulta morbíq;

De eadem re.

victoris

victoris oppressa viribus,arte curáque medici suscitetur atque eliciatur, iámq; certò migratura retineatur? An non penè paria sunt,mortuum restituere,& mox moriturum seruare,eiúsque animam in corporis latibulis delitescentem ab ipso limine mortis reuocare? Complurium morborum ea vis est,vt certa mors sit, nisi præsens adsit medicus, veluti stupor is qui mulieribus potissimùm solet accidere,vuluæ conuersio,syncope profunda,paralysis, apoplexia, & alij propè infiniti. Quos qui arte sua depellit,id est, qui vitam subitò oppressam reuocat, nõne ceu numen quoddam dextrum ac propitium semper habendus est?

38 ¶ Quot censes,vt ille subdit, homines ante diem sepultos fuisse,priusquã medicorũ solertia morborum vires,& remediorum naturas deprehenderit? Quot hodie mortaliũ milia viuunt,valéntq;, qui ne nati quidem essent.nisi eadem hæc ars,& tot nascẽdi discriminibus remedia, & obstetricandi rationem reperisset? Adeò statim in ipso limine vitæ,& pariens simul, & nascens salutarem medicorum opem miserabili voce implorat.Horum arti vitam debet, & qui nondum vitam accepit, dum per eam prohibentur abortus,dum mulieri seminis recipiendi retinendíque vis cõfertur, dum pariendi facultas datur. Quod si verè dictum est illud Plinij lib.2.c.7. Deus est iuuare mortalẽ,profectò mea sententia, aut nusquam locum habebit illud Græcorum Adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον, id est,homo homini Deus(cuius ex Latinis meminit Statius Cęcilius poëta Comicus,& eius autoritate Symmachus in Epistolis) Aut in medico fido probóque locum habebit:qui non iuuat modò, verùm etiam seruat.Propterea Libanius ad Magnesium,Medicus,inquit, non sine numine quodam interdum abeuntem è corpore animam continet,vitámque producit. *Proverbium.*

39 ¶ Sed iam satis docuimus,quibusnam potissimùm rationibus antiquiores illi medicinæ inuentores Deos existimarũt,& vt scribit Hippocrates in lib. περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς, id est de antiqua medicina, ὧν ἥψαντο ἀξίως τοῦ πράγματος θεῶν προσθεῖναι, ὡς καὶ νομίζεται. Nunc ad alia pergamus. Ex iis quæ diximus liquidò apparet,non omnino constare,quis omnium primus medicinam inuenit. Sed quisquis is fuit,ipsius certè initium fecit obseruatio. Homines enim cùm viderent alia salubria, alia insalubria,ex obseruatione eorum artem medicinæ effecerunt,si Quintiliano credimus, hoc ipsum scribenti li.3.oratoriarũ institutionũ,quo loco de initio Rhetorices disserit. Cui concinit Aristoteles in proœmio li.1 Metaphysicæ, scribens medicinã ab experientia ortã. quod & post ipsum tradit è nostris Bal.con.136.proponitur quòd Titius,col.1.vers.circa primũ,li.2. & con. 237. ad euidentiã prætermittendũ,col.2.vers.porrò ex his cõcluditur,eo.lib.2.Sed & hoc quoq; scribit Cornel.Cels.lib.1. *Medicina ex obseruatione.*

40 ¶ Quibus annectendum censuimus,quod Plutarchus Cheroneus statim post prin. eius libelli, cui est titulus,num rectè dicendũ sit, λάθε βιώσας, sic viue,vt nemo te sentiat vixisse,scribit priscos illos mortales palàm ægrotos curare solitos. Eorum vnusquisque si quid habuisset conducibile,quod vel ipse ægrotans,vel alterum curans comperisset,consulebat ei cui opus erat. Atque ita,ait, ferunt aritem experimentis natam,in maius auctam esse. Quódq; Maximus Tyrius Platonicus de ea re scribit,sermone quadragesimo,Græcè quidem,sed hoc propemodum sensu,Medicinæ vetustissimum inuentum his initiis ortum, constans est fama. Eum qui vexaretur à morbo domestici exportantes in frequentissimo vico statuebant,vt à transeuntibus visus de qualitatibus morbi rogaretur. Ita qui tulerat depulerátque similem morbum, aut medicamentis sumptis, aut cauteriis, aut incisionibus, aut tolerantia sitis prodito remedio laborantem iuuabat. Similitudine igitur morbi remediorum colligens memoriam,summam eius quod ex his hominum congressibus acceperat scientiam fecit. Hæc Maximus.Sed & Seruius enarrans illud Virgilij lib.12. Aeneidos, *De eadem re.*

Ille vt depositi proferret fata parentis.

Depositi (inquit) id est,desperati.Nam consuetudo erat,vt desperati ante ianuas suas collocarentur,vt possent à transeuntibus fortè curari,qui aliquando simili laborauerant morbo.

41 ¶ Iamblichus autem,ne & id prætermittam, de mysteriis Aegyptiorum tradit in Aesculapij templo accipi somnia,quibus morbi curantur.Ipsáque,inquit, ars medendi somniis diuinis est comparata,quod suprà alio in loco diximus.Subdit; exercitum Alexandri morbis mox deperiturũ euasisse discrimen,remediis adhibitis in somno à Dionysio Deo proditis.Cui cõcinit quod scribit Plinius lib.25.c.2.Vsum radicis rosæ syluestris,in somnio cuipiam fuisse proditum, ad insanabilẽ anteà morsum canis rabidi,pauorem aquæ potúsq; omnis odium afferentem. Sed & Diodorus lib.1.tradit Isidem medicinæ,vt placet plerisq;,sicuti suprà diximus,inuentricem,in somnis eis palàm opitulari,quos ope sua dignos esse censebat. *Medicina ex somnio.*

42 ¶ Sed de his satis diximus.Igitur vt redeamus ad medicinæ historiam, cùm aduso; Peloponesiacum Græciæ bellum,quod gestum est à trecentesimo vrbis Romæ anno, in nocte densissima delituisset medicina,eam veluti interemptam tunc primùm teste Plinio,lib.29.c.1.& Galeno, si is est,in medicorum Introductorio:Hippocrates Cous, Heraclidæ & Praxitheæ filiæ Phenaretes filius, & Herodici Selybriani,Gorgiæque Leontini rhetoris & philosophi discipulus,è tenebris in lucem reuocauit,& eam veluti alio quodam partu genuit,& per omnia mẽbra aluit,eduxit,vestiuit,& omni ornatu insignem reddidit.Is enim cùm mos fuisset(cuius etiam rei nonnihil meminit Geographus Strabo lib.8.& iterum lib.14.)liberatos morbis scribere in templo eius Dei, qui auxiliatus esset, vt posteà similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur,& ita ex iis hanc artem excerpsisse. Vnde, vt tradit Plinius lib.26.c.2.primus medendi præcepta clarissimè condidit. *Redit author ad historiã medicinæ.* *Hippocrates medicinã è tenebris in lucẽ reuocat.*

43 ¶ Sed sicut hoc à vero abest,vt ex iis satis liquet, quæ de nauicula Aesculapij scripsimus, & statim paulò

Pestilentia ab Hippocrate depulsa.

paulò infrà patebit.ita & illud verisimum,quod alibi refert idem Plinius, scilicet lib.7. c.37.quòd cùm Hippocrates venientem ab Illyriis pestilentiam prædixisset, & discipulos ad auxiliandũ circa vrbes dimisisset,honores illos à Græcis meruit, quos Herculi decreuerant. uius etiã rei meminit Galen.in lib. de cõmoditatibus Theriacæ c.6. Quemadmodũ scilicet iussit mirabilissimus (vt illũ appellat videlicet, ἀνμασιώτατον)Hippocrates per totã ciuitatẽ accendi ignes floribus coronamentisque odoratissimis flagrantes,vnguentísque suaueolentiam spirantibus perfusos, vt ita aër tabificus emacularetur,atque purior,syncerior,salubrior aspirantibus fusim subduceretur. Quod & Plinius ipse transeunter attigit,lib.36.c.vlt.& Aëtius Tetrab.2.Ser.1.c.94.in fi.Ex quo & Varro lib.1.de re rustica c.4. tradit Hippocratẽ in magna pestilentia,non vnum agrum, sed multa oppida scientia seruasse.Et hanc rem etiam affatim abundéq; describit Thessalus ipsius Hippocratis filius, in oratione,quam habuit in Senatu Athenienſi,cùm patriæ excidium deprecaretur.Extátque adhuc Senatusconsultum Athenienſium,quo illi decreti sunt honores Herculis.

44 *Hippocrates ab Artaxerxe accitus ire contempsit.*

¶ Nec silentio prætermittendum est,quod Suidas scriptum reliquit, quòd Hippocrates à maximo Regum Artaxerxe expetitus,literísque & ingentibus donis inuitatus ire contempsit. Cuius etiam rei meminit Plutarchus, in Catone Censorio. Sed & literas ipsas quas in id Artaxerxes ad Hystanem scripsit, posteritati commendauit Suidas. Artaxerxes Hystani Hellesponti præfecto Salutem. Hippocratis Coi medici Aesculapio prognati ad me artis fama peruenit. Da igitur operam, vt aurum illi tribuas quantum cupit,aliáque item quorum indiget,& ad me mitte.Erit enim par honore summis in Persíde viris.Et hæc quoq; epistola reperitur inter opera ipsius Hippocratis. Quod quidem huc de industria adscripsi,& similia quoque adscribam,vt ex iis pateat,in quanto honore,pretio,æstimatione fuerunt medici,vel apud Reges famatissimos.

45 *Hippocrates an aliquando falsus sit.*

¶ De Hippocrate dicit Macrobius libro 1.de somnio Scipionis, quòd tam fallere quàm falli nescit. Quanquã sunt nonnulli qui illũ aliquando erraſſe contendunt,cùm in lib. περὶ φύσιος παιδίου, de natura infantis scripsit,ex oui luteo auem generari,nutrimentum autem ex albumine esse:moti autoritate Aristotelis & Plinij,qui contrarium è diametro scripserunt,ille lib.3.de generatione animalium.c.1.hic lib.10.c.53.Sed cum Hippocrate Alcmeon consentit insignis philosophus, vt Aristoteles ipse tradit.Sed de hac controuersia alibi fortè dicemus,ostendemúsque veram esse Hippocratis sententiam.At ipsemet Hippocrates à futuris se esse deceptum memoriæ prodidit,more scilicet,vt prodit Cornelius Celsus lib.8.c.4.magnorum viroru n,& fiduciam magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia quia nihil habent,nihil sibi detrahunt.Magno ingenio, multáque nihilominus habituro,conuenit etiam simplex veri erroris confessio.præcipuéque in eo ministerio,quod vtilitatis causa posteris traditur:ne qui decipiantur eadẽ ratione,qua quis antè deceptus est.Porrò Quintilianus lib.3.c.8. ita de eo scribit, Hippocrates clarus arte medicinæ videtur honestissimè feciſſe, quòd quosdam errores suos, ne posteri errarent,co fessus est.

46 *Laudes Hippocratis ex externis scriptoribus.*

¶ Hunc autem,vt ad eius laudes redeamus,quanquam nondum ab iis discesimus, maximum medicorum,& istius scientiæ conditorem & naturæ peritissimum,vocat Seneca ad Lucillium, epist.95. Eúmque principem medicinæ appellat Plinius,lib.7.c.51.Et diuina virum scientia Gellius, & Macrobius alicubi.Et nobilissimum medicum D Augustlib. de ciuitate Dei.5.c.2. Ante hos Plato in Protagora,atque etiam in Phædro illum admodum extollit, dicítque illum esse è genere Asclepiadarum.Estque in eum distichon illud Græcum,lib.1.epigrammatôn,

ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων, καὶ σωτὴρ λαῶν
ἐθνέα, καὶ νεκύων ἦν ἀπάνις ἐν ἀΐδῃ. Id est,ad verbum,

Hippocrates lumen fuit hominum.& saluauit populorum
Gentes,& mortuorum fuit raritas in inferno.

47 *Eiusdẽ laudes ex Galeno.*

¶ Tam multa autem vbique Galen. in laudem Hippocratis in multis locis scripsit, vt qui huc omnia velit cogere,volumen conficere necesse esset, sed nonnulla tantùm adscribam. Is circa initia libri 1.de arte curatiua,eum omnium disciplinarum ducem & autorem dicit.Et idem propemodum dicit lib.3.de Crisibus.c.11.rursúmque in lib. Prognosticorum c.2. Sed & idem lib.1. περὶ φυσικῶν δυνάμεων, de naturalibus facultatibus cap.13.scribit:eum omnium primũ, quos nouit, medicorum, philosophorúmq; naturæ opera nouisse.Et lib.1. Therapeuticæ mirandas in eum laudes congessit, ostenditq; Aristotelem,Theophrastum, & alios celeberrimos philosophiæ professores ab eo multa in suos libros transtulisse,& ex iis Platonem illum omnium qui ante se fuerunt, maxime admiratum fuisse.Et eiusdem operis lib.5.dicit rectè omnia ab illo fuisse tradita.Et lib.7. eiusdem quoq; operis,paulò post prin.scribit eum omniũ salutariũ præceptorũ semina præbuisse. Et lib.4. Aphorism.c.66.Hippocrates in his,sicuti & in aliis dignus est admiratione,eorũ inuentor, quæ à pluribus medicis ad hunc vsque diem fuerunt ignota.Et lib.Temperament.2. illum vocat admirabilẽ omnium rerum magistrũ.Et lib.de virtutibus animalibus.c.7.in fi.diuinissimum illum appellat.Et lib. de Commate,post medium,dicit eum non eorum fuisse, qui verbum quodpiam frustra adiciunt. Nam vnumquodque vocabulum ab eo scriptum, imò & omnem syllabam rem semper aliquam significare.Neque eum feciſſe sicuti Homerus qui dicit humidũ oleum,& lac album,nullius determinationis gratia.Omne enim lac albũ, & oleum humidũ esse.Et in lib.qui inscribitur,Introductio siue Medicus,quem nonnulli Plutarchi,alij Herodoti esse opinãtur, scribit Hippocratem omnibus facilè præcelluisse, primúmque consummatam apud Græcos medicinam in lucem protuliſſe. Et

lib.de

BIU Cujas

lib de Vsu partium 1.c.9.huius scripta veluti Dei vocem esse dicit.Ab Hippocratis,inquit, dictione, tanquam à Dei voce auspicemur.Et paulò antè dixerat,nihil ab eo fuisse perperam scriptũ. Et lib. cui titulus est,Subfiguratio Empirica.c.8.dicit eum expertissimum & antiquissimum veritatis. Et in lib.de Difficultate respirationis 2.Hipp.(inquit)confessione ac suffragio omnium medicorum, ad eorum quæ ægris accidunt obseruationem,diligentissimus fuit.Et lib.cuius titulus,Quòd medicus sit philosophus,scribit neminem ampliùs existere qualis fuit Hippocrates inter medicos. Et li.2 de morbis curandis:Hippocrates primus omnium recta institit via,quæ cùm à posteris absoluẽda fuerat,non modò nemo eorum absoluit,sed plerique etiam quæ probè inuenta fuerant, corruperunt.

48 ¶ Sed audi aliorum testimonia de Hippocrate,ne existimes Galenum hæc solũ de eo sensisse.Cornelius Celsus in proœmio,scribit ipsum Hippocratem primum ex omnibus memoria dignum ab studio sapientiæ medicinam separasse,virum & arte & facundia insignem.& lib.7.post princip.vocat illum parentem omnis medicinæ. Et in epistola ad Caium Iulium Calistum, quam Marcellus medicus posuit in suo libro medicamentorum,illum conditorẽ medicæ professionis dicit.Et Oribasius Sardianus in commentariis Aphorismorum eiusdem Hippocratis,lib.7.c.18.dicit eum fuisse in omnibus veracem.Theophilus Protospatarius,lib.5. Fabricæ humani corporis c.19. eum vocat medicinæ Prometheum.Soranus Medicinam,inquit,inuenit Apollo,amplificauit Aesculapius,perfecit Hippocrates,quem mihi ducem & iudicem omnium causarum & quæstionum oportet accipere,tanquam inuentorem omnium bonorum operum.

Et ex aliis medicis.

49 ¶ E nostris Bar.in l.j.col.4.vers.pro cuius declaratione.ff.si cer.pet.dicit standum esse libris Hippocratis tanquam authenticis:quem refert & sequitur Panor.in c.2.in fi.de feud. Nam & Iurisconsultus noster Paulus in l.septimo.ff.de stat.homi.de eo ita loquitur:Septimo mense nasci perfectũ partum iam receptum est,propter autoritatem doctissimi viri Hippocratis. Quibus verbis tantum illius autoritati tribuit,quantum tribuere potuit.Et alibi quoque citatur à Iurisconsulto, in l. ab intestato.§.vlt.ff.de suis & legi.hære.& in Decretis Canonicis,in c.ne tales,de consecr.di.5.

Ex nostris.

50 ¶ Mirum est autem quod de Hippocrate scribit Theophilus author Græcus in lib.de pulsibus & vrinis,in hunc fermè sensum:Hippocrates diuinus medicus pulsuum noti iam non habuit,sed latera & frontẽ manu contingebat.Cui concinens Galen.lib.de Crisibus 3 c.11.eodémq; vlt.scribit Hippocratem nihil de pulsibus tradidisse,vel quia non nouerat,vel quia non magni momẽti existimabat.Quanquã ipse Gale.in lib.de generibus & differẽtiis pulsuũ, cap.j.scribit Hippocratẽ omnium primum quos ipse sciuerit,nomen pulsus scripsisse:nec eam quæ in eo est artem, videri ignorasse. quanquam eam penè partẽ artis intactã reliquit.Et sanè ipse Hippocrates, in libro de humoribus, haud multò post initiũ,Venarum(inquit)pulsus,caliditas,frigiditásve medico sunt cõsideranda. Et lib.7.Epidemiõn,si is eius sit,ante medium,σφυγμὸς ἐν προτάφοισιν,ὡς λεπτῆς θερμῆς, id est, pulsus in temporibus,veluti tenuis caloris.Et lib.de alimentis,si item is liber eius sit, Venarum pulsus, & spiratio secundùm naturã indicant hominem rectè valere.Et lib.Aphorismorum 7.c.21. A forti in vlceribus pulsu,profluuium sanguinis.Sed illud magis mirum est,quòd cùm Hippocrates talis tantúsque fuerit,vt diximus,repertus est tamen qui contra eum orationem habuerit,Antiphon scilicet Rhamnusius,vnus ille ex decem oratoribus,vt tradit Plutarchus in vita ipsius Antiphonis, sed vix crediderim illum fuisse nostrum Hippocratem.Soranus autem in historiis(neque enim id omittendum fuit)tradit Coos singulis annis Hippocrati parentare solitos.

Hippocrates an pulsuum notitiã habuerit.

Antiphon habuit orationem contra Hippocratem.

51 ¶ Post Hippocratem fuit ætate famáque secundus, teste Plinio lib.29. c.1. Diocles Carystius Darij Histaspis tempore, cuius extat elegans epistola ad Antigonum Regem de tuenda bona valetudine,& eum citat Galen.lib.3 de locis affectis,cap.6.& Aurelianus,lib.3. Chroniõn c.4.& Oxeon li.3. c.21.ex libro cui est titulus,Affectio,causa,curatio Et lib.4.c.8.ex libro Prognostico.Et li.Oxeon 1. c.12.ex lib.de febribus.Et Dioscorides,lib.7.ex Barbari computatione c.3. in commentario ad Plistarchum.Et Octauius Horatianus,aut vt aliis placet,Theodorus Priscianus,lib.4.de physica scientia,ad Eusebium filium,vbi illum dicit fuisse sectatorem Hippocratis,& ab Atheniẽsibus iuniorem Hippocratem vocatum.Et Galen.lib.2.Simplicium Pharmacorum c.5.ex Archidamo.

Diocles Carystius.

52 ¶ Deinde fuere Praxagoras Cous,qui,vt Galenus scribit lib.1.Therapeuticæ,ab Aesculapio traxit originem,huiúsque pater Nicarchus fuit,vt tradit idem Galenus ad fi.lib.2.de naturalibus facultatibus:Atque etiam Chrysippus Gnidius,qui vt tradit Plin.lib.29.c.1. maiorum placita ingenti garrulitate mutauit,huius sunt libri de animæ ægritudinibus, de ratione curandi, & Herophilus Bacchius siue Chalcidonius,vt multis placuit,Carthaginensem dicit Galen.lib.1.de vsu part. Et Erasistratus Chius ex Iulide vrbe,aut Sicyonius,vt Galenus Pharmacorum localiũ lib.10. c.3. & alij malunt,Aristotelis filia genitus, Chrysippi vt ipse & Plinius vbi suprà testatur, & vt plerisque placuit, Theophrasti discipulus.Ille scilicet Heroph. arte miranda motus omnes & pulsus humani corporis in musicos pedes discreuit per ætatum gradus,& venarum pulsus rythmis musicis asseruit moueri, authore Plinio lib.11.c.37.& lib.29.c.1.& Censorino de die natali.

Praxagoras.

Chrysippus Herophilus. Erasistratus.

53 ¶ Hic veterum medicorum nobilissimus(ita illum appellat Macrobius lib. vlt. Satur. c.15.) primus miro nouóque modo deprehendit morbũ Antiochi ex amore Stratonices nouercæ prodeuntem. Quam rem cognitu certè iucũdiorem in hunc locum subtexere statuimus. Igitur cum Antiochus ipsius nouercæ,quam Seleucus pater ei superinduxerat,infando amore corriperetur, nõ immemor quàm improbis facibus arderet, impium pectoris vulnus pia dissimulatione contegebat. At inua-

Erasistrati solertia mira in deprehendendo morbo ex amore nato.

BIU Cujas

lescente magis magísque amore, diuersi affectus iisdẽ viscеribus ac medullis inclusi, videlicet summa cupiditas & maxima verecundia, ad vltimam tabem corpus eius redegerunt, vt iam esset moribundo similis. At verò Erasistratus solus inter plerosq; medicos, quos Seleucus pater magnis propositis præmiis, ad curandum filium vndique conuocauerat, percipere potuit hanc animi amore ardentis, non male affecti corporis ægritudinem esse. Nam cum iuxta adolescentem grauiter laborantem sederet, & curiosius omnes illius gestus vultus & totius corporis obseruaret, tandem cognouit ad introitum Stratonices tantam repente perturbationem Antiochum occupare, vt defectum vocis, ruborẽ vultus, subsultum oculorum, sudores acutos, motum incredibilẽ venæ, cunctáq; alia quæ à Sapho de amatoribus referuntur, intueri in adolescẽte liceret. Statímq; posthæc, dum videlicet Stratonice discederet, deficiente pedetentim sensu ingens pallor toto corpore diffundebatur, sicbátque anhelitus liberior. Ex quibus deprehendit nullius amore, quàm Stratonices captum esse Antiochum. Cui morbo vt mederetur, hac arte vsum ferunt, vt Seleuco patri dixerit illũ nouo morbo implicitum, videlicet nimio amoris incendio, quo nisi expleretur, sanari non posset. At eius quidem mulieris amore correptũ, quam consequi minimè posset. Stupefactus Seleucus, Cur, inquit, si huius ægritudinis amor caussa est, languenti filio opitulari non possumus? ingenium nobis, an facultates desunt? Quænam quæso tanta cupiditas, aut qualis amor adolescẽtem corripuit, qui omnes nobis deliberandi rationes excludat? At vero Erasistratus, Meam, inquit, vxorem adolescẽs ardet. Tum rex multis cum lacrymis, & precibus mirísq; pollicitationibus rogat Erasistratum, vt illam in coniugium filio daret, cui tantum regnum deberetur. Cui respõdens Erasistratus, Hoc facilè tu pater nobis enarras, verùm fortè aliter sentias, si Stratonicẽ tuam amaret Antiochus. Vtinam, inquit Seleucus, aut dij, aut homines facultatem darent, vt hunc amorem permutare meo arbitratu possem. Deos enim obtestor, quòd si ea quæ mihi charissima sunt, in vnum conferrentur, omnia libenter abiicerem pro tuenda vnius Antiochi vita. Hæc vehementi affectu multísque cum lacrymis dicente Seleuco, Erasistratus non amplius cunctandum ratus apprehensa illius dextera, nihil esse dixit, cur Erasistrato amplius indigeret. Non enim coniugem suam, sed Stratonicem filium deperire, & quemadmodum id deprehendisset, declarauit. Qua re cognita Seleucus charissimam sibi coniugem filio cedere non dubitauit, quòd in amorem incidisset, fortunæ acceptum referens, quòd adusque mortem dissimulasset, ipsius pudori imputans.

54 De eadem re.

¶ Quam historiam graphicè & luculenter admodum describit Plutarchus in Demetrio, & Valerius lib. 5. c. 7. & Appianus in Syrio, & Lucianus in lib. de Syria dea. & meminit Gale. lib. 1. Prognosticorum Hippocr. c. 7. & rursum c. 10. aut vt alij secant, 11. & iterũ, in lib. suorũ ipsius Prognosticorum c. 6. vbi & simile quippiam à se deprehensum festiuissimè scribit de muliere, quæ Pyladem saltatorem deperibat. possétque credi Plinius de huiusmodi morbo, istóque Antiocho intellexisse, cùm scribit li. 29. c. 1. Erasistratus Antiocho rege sanato, centum talentis donatus à rege Ptolemæo filio eius. Nisi tum fuisset Antiochus ætate minor, quàm vt filium iam grandiorem natu, quíq; intelligeret beneficium in patrẽ collatum, habere potuisset. Sed quem Plinius (vt hæc obiter dixerim) hîc Erasistratum vocat, alibi Theombrotũ idẽ appellat, videlicet lib. 7. c. 55. cũ inquit, Medicinæ scientiam in Theombroto Ptolomæus rex Megalensibus sacris donauit centũ talẽtis, seruato Antiocho rege. Ideóque vel Erasistratus alio nomine Theombrotus vocabatur, vel Plinius non eundem in ea re authorem vtrobique fuit secutus. Illud tamen non prætermiserim, Soranum Coum in historia tradidisse Hippocratem multo ante tempore simile quippiam feciſſe videlicet deprehendisse amorem quo Perdicas Macedonum rex misere deperibat Alexandri patris pellicem.

Theombrotus.

55 Iterum de Erasistrato.

¶ Sed vt reuertamur ad Erasistratum, Galenus frequenter eius opiniones refellit, vt videre licet in multis locis, præsertim verò in libris de naturalibus facultatibus: quanquam illum maximum medicum vocat Plinius lib. 14. c. 7. At ipse Erasistratus & Herophilus, de quo etiam suprà locuti sumus, sic artem hanc exercuerunt, teste Cornelio, vt in diuersas curandi vias processerint, iisdémq; temporibus in treis partes medicina diuisa est, vt vna esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν, Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat, longe clarissimi authores etiam altius quædam cogitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vendicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset.

Medicina in tres partes diuisa.

56 Serapion Alexandrinus.

¶ Post quos Serapion Alexandrinus, primus omnium, vt scribit Celsus, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimentis posuit. Nescio an is sit, de quo scribit Cicero ad Atticum, lib. 2. Fecisti (inquit) mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me misisti, ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem vix intelligo. Sed Serapionem ipsum de quo loquimur, citat Cælius Aurelianus lib 3. Oxeon c. 21. & ex libris Curationũ.

Apollonius, Herophilus. Apollodorus idem dictus.

Eúmque secutus est Apollonius, & ipse Herophilus quoque siue Herophileus vocatus, quòd Herophili illius prioris discipulus fuit, qui de remediis paratu facilibus scripsit, ex quibus citatur à Gale. in lib. de medic. compos. secundum locos, lib. 5. c. 1. atque etiam de vnguentis, vt tradit Athenæus. Hícque est quem Plinius Apollodorum sæpe appellat.

57 Glaucias. Heraclides Tarentinus.

¶ Qua etiam tempestate fuit Glaucias, & aliquanto pòst Heraclides Tarentinus, ipsius Apollonij condiscipulus. Sed & ipsius quoque Glauciæ auditor teste Galeno, lib. de vsu part. 6. c. 4. Húncque citat idem Galenus in compositionibus Pharmacorum γλαυκιανὰ, lib. 4. ex libris quos scripsit aduersus

Astydæm

Astydæmandem,Stratiotem & Antiochiodem. Et Cælius Aurelianus ex libris interiorũ curationum. Hi quidem & alij non mediocres viri,vt ipse Cornelius subiunxit,ex ipsa professione se Empiricos appellauerunt.

58 ¶ At Plinius lib.29.c.j.affirmat huiusmodi factionem, quæ se ab experimentis Empiricem vocauit,in Sicilia cœpisse Acrone Agrigentino Empedoclis Physici authoritate commendato, quem antiquiorem Herophilo & ipse Plinius dicit.Cuius sententiæ adstipulatur Galen,aut quisquis is est, in Subfiguratione Empirica in prin.Et huius quoque meminit Suidas,qui & ipsum dicit fuisse antiquiorem Hippocrate,& lingua Dorica scripsisse de medicina librum vnum. Et Laërtius in Empedocle,vbi ponit epitaphium quod illi Empedocles inscripsit,

Empirici.
Vbi cœpit Empirice.
Acron Agrigentinus.

ἄκρου ἰητροῦ ἄκρωνα, ἀκραγαντῖνον ἄκρον,
Πατρὸς ἄκρου κρύπτει κρημνὸς ἄκρῳ τ' ἀκρίδι.

Galenus autem in Introductione, siue Medico,cui scilicet titulus Græcus est εἰσαγωγή, asserit Philinum Coum primum Empiricam sectam à rationali separauisse, occasione ab Herophilo suo præceptore accepta.Sed cum vellent suam hæresim primam fuisse videri, Acronem Acragantinum, quo rationali esset vetustior,ei dedisse initium dixerunt. Atque,vt subdit, à Philino ipso Serapion Alexandreus ea secta floruit.Dein & Apollonij duo Antiocheni,pater & filius,Est autem apud Plutarchum in libello de Iside & Osiride Agron Athenienſis, qui cùm in pestilentia ægrotos prope ignem haberi iussisset, id multum profuisse. De qua re etiam Paulus Aegineta, qui Acronem Agrigentinum id fecisse dicit,lib.2.c.35. quo tractat de popularibus publicéque grassantibus morbis,vbi hæc scribit,in fi.Porrò si quis pyram accenderit, egregiè quidem poterit vdum aëra in calidum & aridum permutare,quemadmodum Acronem Agrigentinum fecisse perhibent, quod & recensetAëtius Tetrab.1.Ser.1.c.94.in fi.

Philinus.

Agron Athenienſis.

59 ¶ Siue autem ab huiusmodi Acrone, aut ab alio hæresis ista Empiricorum ortum habuerit, satis tamen constat in duas partes eam quoque,quæ victu curat medicinam diuisam fuisse:aliis rationalem artem,aliis vsum tantum sibi vendicantibus. nullo verò quicquam post eos qui suprà comprehensi sunt, cogitante, nisi quod à superioribus acceperat:donec ætate Magni Pompeij Asclepiades Prusiensis Rhetoricæ magister, medendi rationem magna ex parte mutauit: totámque medicinam, vt Plinius scribit lib.27.c.3.ad casum reuocando, coniecturam fecit,quinque res maximè communium auxiliorum professus,abstinentiam modò cibi,aliàs vini,fricationem corporis,ambulationem,gestationésque. Trahebátque præterea mentes artificio mirabili, vinum committendo ægris dandóque tempestiuè,tum frigidam aquam.Alia quoque, vt ille subdit ex Varrone, blandimenta,& veluti quædã lenocinia excogitabat,iam suspendendo lectulos(qui ob id pensiles à doctis vocantur) quorum molli facilíque iactatu, aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret:nam balneas auidissima hominum cupidine instituendo, & alia multa dictu grata atque iucunda, magna authoritate,nec minore fama.

Medicinã quæ victu cõstat in duas partes diuisam.
Asclepiades.

60 ¶ Is est,qui,vt iam suprà diximus,hominem mortuum ab rogo, & vt cum Apuleio lib.4. Floridorum loquar, velut ab inferis postliminio vespillonum manibus extortum domum retulit, confestímque spiritum recreauit, confestim animam in corporis latibulis delitescentem quibusdã medicamentis prouocauit,vt iam facilè credi possit,quod idem Plinius,vbi suprà,tradit vniuersum propè humanum genus in se non alio modo circumegisse,quàm si cœlo emissus aduenisset. De qua re etiã Cornelius Celsus li.2.c.6.Aduersus quos(inquit)ne dicã illud quidẽ,quod in vicino sæpe quædam notæ positæ non bones,sed imperitos medicos decipiũt.Quod Asclepiades funeri obuius intellexit,quendam viuere qui efferebatur.Hic quoque à Mithridate Ponti Rege expetitus, ipsius legatos & pollicitationes spreuit,spõsionémque fecit cum fortuna,ne medicus crederetur,si vnquam inualidus vllo modo ipse fuisset,& victor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est,vt ipse quoque Plin.scribit lib.7.c.37.Eum citat Cassius in Problematis medicis,c.40.ex lib.de vlceribus, & Gal.in compos.pharmac. κατὰ γένη, ex lib.10. de facultat. & ex lib.τῶν ἐκτὸς, id est de his quæ extra sunt,siue de exterioribus.Huícque dicit fuisse cognomentum Pharmacion, nec tamen eum multi facit,vt videre possumus in lib.de naturalibus facultatibus,& alibi sæpe, nisi hic sit alter Asclepiades Iunior:de quo postea dicemus.Sed & is citatur à Cornelio Celso, in epistola ad Caium Iulium Callistum, apud Marcellum medicum, ex libro παρασκευῶν, id est,præparationum, quo etiam in loco illum vocat maximum authorem medicinæ. Et ab eodem Celso lib.2.Medicinæ c. 13.in prin.ex volumine communium auxiliorum.

De eodem.

Asclepiades Pharmacion dictus.

61 ¶ Hunc paulò post secutus est Themison Laudiceus Syrius, ex eius auditoribus, qui primus princépsque tertiæ illius factionis,quam Methodicem vocant,teste Galeno,aut vt aliis placet,Herodoto, in Introductione siue Medico.Húneque tradit Dioscorides lib.8.c.6.secundum Hermolai diuisionem,emorsum fuisse ab homine rabioso, rabiosúmque inde factum euasisse posteà. Et eum citat Cælius Aurelianus sæpe ex 3. libris tardarum passionum, atque etiam ex 9.libris Epistolarum ad Dimantem,atque etiam ex libris Epistolarũ ad Asilium:& Paulus Aegineta,lib.3.c 15. ex lib.10. epistolarum:vt non sit recens,quod Manardus & alij recentiores medicinã epistolis tractarunt. Et de hoc Iuuenalis Satyra 10.

Quot Themison ægros autumno occiderit vno.

Vt eum quoque citat Aëtius Tetra.3. Serm.1.c.10. Hunc summum authorem vocat Plin.lib.14.c.17.

Themison.

BIU Cujas

62 Dioscorides. ¶ Quo etiam tempore fuit ipse Dioscorides Cilix, ex Anazarbo: Alexandrinus vocatur Paulo Aeginetæ, lib. 4. c. 34. cognomento Phacas id est, Lentinus, quod lentigine os dehonestaretur, vt scribit Suidas, Marci Antonij & Cleopatræ, vt idem dicit familiaris, qui scripsit libros omnium laudatissimos, de simplicibus quæ ad medicinam pertinent, quibus titulum fecit περὶ ὕλης ἰατρικῆς, de materia medica. Hunc maximis laudum præconiis effert Gal. lib. 6. de simplicibus medicamẽtis in præfatione, dátque illi primas in simplicium cognitione. Et lib. 4. de composit. medicam. κατὰ γένη, illum dicit perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confeciſſe, nullíq; eorũ qui in eadem quasi arma descenderunt secundum esse. Et lib. de antidotis, Traditum (ait) est abundè de medicinali materia quinque Dioscoridis libris. Scripsitque & alia quædam, si is est. Ex quo Gal. in li. 7. κατὰ τόπους. c. 2. Hypoglossida describit. Sed & ipse Galenus Succidaneorum lib. tradit illũ scripsisse librum Reciprocorum medicaminum, id est, quod vulgo dicunt, quid pro quo. Sunt tamen qui existimant Dioscoridem ipsum posteriori tempore fuisse, eodem scilicet, aut paulò posteriore, quo Plinius fuit. Nam & in ea sententia fuit Hermolaus Barbarus, in Castigationibus Plinij, lib. 26. c. 1. & iterum lib. 29. c. vlt. & Ioan. Baptista Plautius, in Commentariis Persij, Satyr. 6. hoc argumẽto fulti, quòd vterque Licinium Bassum viderit, & quidem prouecti iam, & commentantes, vt patet ex illo c. 1. lib. 26. Plinij, & prologo Dioscoridis. Verùm in omnibus Plinij exemplaribus non Licinius, sed Lacanius, vel Locanius scribitur, vt diuersus à Licinio Dioscoridis videri possit.

63 Antonius Musa. Euphorbius. ¶ Fuere & eadem tempestate Antonius Musa, & eius frater Euphorbius, hic Iubæ regis medicus, vt scribit Plinius lib. 5. c. 1. & iterum libro 25. c. 7. vbi & ab eo herbam Euphorbiam vocatam dicit: Ille Augusti, quem aliquando ab omnibus desperatum sanitati restituit. Ideóque illi statuam ære collato iuxta signum Aesculapij, teste Tranquillo in Augusto, c. 59. erexit Romana ciuitas, & tum quidem rerum omnium domina. Et de hoc fortè intelligebat Plinius, quod scripsit libro 19. c. 8. D. Augustus, lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudentia Musæ medici. Extat & hodie volumen luculentum, quod de medicina scripsit. Et hunc sæpissime citant Galen. & Aëtius. Et de eo est illud Horatij lib. 1. epist. 15.

— Nam mihi Baias
Musa superuacuas Antonius, &c.

Vbi Porphyrion scripsit eum fuisse medicum Augusti. Eusebius autem Chronographus memorat Artorium medicum Augusti, quem dicit post Actiacam victoriam naufragio periisse, putabámq; primum mendum esse in nomine, versis duabus N. in duas R. Sed me ab hac suspicione liberauit Velleius Paterculus lib. posteriore Romanæ historiæ, scribens Augustum fuisse oratum ab Artorio medico, ne in castris quæ apud vrbem Philippos aduersus Cassiũ & Brutum collocata erant, maneret. quod & ipsum tradit Valerius Maximus lib. 7. c. 1. in prin. Et quod Lactantius lib. 2. c. 8. meminit ipsius Artorij medici Augusti, atque etiam Cælius Aurelianus Acutorum morborum lib. 3. c. 11. & c. 14. vbi illum dicit Asclepiadis sectatorem, & c. 16. Huic fuisse nomen Artorium Marcum constat ex Plutarcho in vita Bruti, scribente hunc admonuisse Augustum, vt ab ea pugna de qua suprà diximus, excederet. Sed illud monere velim lectores in vetustis codicibus Chronicôn Eusebij, esse scriptum Artorius, sed qui eum codicem cum cæteris operibus ipsius Eusebij prælo nouissimè tradiderunt Basileæ, anno 1542. loco Artorij Antonium perperam substituerunt.

Artorius.

64 Valgius. Cassius Fœlix. Chaspitanus. Albutius Rubrius. Q. Stertinius. Vectius Valẽs. ¶ Sed & sub id tempus fuere alij celebres medici, C. scilicet Valgius eruditione spectatus, quem de herbis imperfectum volumen ad Augustum scripsisse tradit Plin. circa initia c. 2. lib. 25. Cassius Fœlix quem Celsus ingeniosissimum sui seculi appellat. Chaspitanus, aliis Carpitanus dictus, Aruntius, Albutius Rubrius, Q. Stertinius, & aliquanto post Vectius, aut vt alij scribunt Vettius Valens, Messalinæ Claudij Cæsaris vxoris (authore Plin. lib. 29. c. 1.) adulterio nobilitatus: paritérq; eloquẽtiæ assectator. Hunc vt scribit Cornelius Tacitus adulterij reum & confessum Claudius ad supplicium tradi iussit. Hunc citat Gal. in lib. de medi. compositione secundum locos. Scripsit inter cætera libros Antologias, in quibus de annis Climactericis septenariis & nouenariis eorúmque ratione prius à Petosiri & Nichepso regibus, περὶ κλιμακτήρων ἑβδομαδικῆς καὶ ἐννεάδικης συναγωγῆς. Sed & illum citat Serenus Sammonicus, c. 58.

65 Cornelius Celsus. ¶ Fuit & eodem tempore ipse Aurelius Cornelius Celsus, quem non semel suprà citauimus. Hic præterquam quòd de medicina volumen illud omnium eius materiæ eloquentissimum scripsit, etiam præcepta Rhetorices, rei quoq; militaris & rusticæ reliquit, & de omnibus ferè artibus libros conscripsit, dignus vel ipso proposito, vt eũ scisse omnia illa credamus, vt memorię prodidit Quintilianus lib. vlt. c. item vlt. Oratoriarum Institutionũ. Sed & hunc Columella testis locupletissimus, lib 2. Rei rusticæ. c. item 2. dicit non solum agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudentem virum. Et alibi eum doctissimum appellat, lib. 9. c. 6. Eum citat Plinius, lib. 21. c. 30. & alibi sæpe.

66 Thessalus. ¶ Fuit præterea & Thessalus Tralianus, qui Neronis principatu cuncta maiorum placita delere conatus est rabie quadam, vt scribit Plinius, lib. 29. c. 1. in omnis æui medicos perorãs. Aduersus quem multa scripsit Galenus, lib. 1. Therapeuticæ, & alibi sæpe. Et inter cætera in lib. 1. de cõposit. medic. κατὰ γένη eum dicit medicę artis operum inexpertum. Isque est quem & alibi quoque sæpe, præsertim in antiquis translationibus Galenus ipse Thessali nomine redarguit. Is inter cætera librum de communitatibus scripsit, & Syncretica, vt tradit Galen. illo 1. lib. Methodi, vbi & ipse scribit hunc in quadam ad Neronem epistola his inter initia verbis vsum fuisse, Cùm nouam sectam condiderim,

& quæ

BIU Cujas

& quæ sola vera sit, propterea quòd qui ante me medici fuerunt omnes, nihil vtile prodiderunt vel ad sanitatem tuendam, vel morbos propulsandos. Sed & eodem libro scribit illum promittere solitum se mensibus sex eam artem tradere. Ex quibus satis constat eum mira fuisse arrogãtia. Quod & hinc quoque satis cõstat, quod monumẽto suo in via Appia ἰατρονικην, quasi medicorum victorem se inscripserit. Optarim tamen libros eius extare. Nam & ex fragmẽtis, quæ videmus, ab aliis citatis, constat eum fuisse acutissimum, atque etiam doctissimum. Hic sæpe citatur à Cælio Aureliano ex libris Regularum, scilicet lib. 3. ὀξέων, id est, acutorum morborum c. 17.

67 ¶ Huius etiam temporis fuere Critias, aut vt alij scribunt, Critias Massilienſis, qui arte geminata, vt cautior religiosiórque ad syderum motus ex ephemeride mathematica cibos dabat, horáque observabat. Charmis & ipse quoque Massilienſis, qui damnatis non solũ prioribus medicis, sed & balneis, frigida etiam hybernis algoribus lauari persuasit, mersitque ægros in lacus, vt tradit Plinius libro 29. c. 1. Et Antonius Castor cui summa in ea arte authoritas fuit, centesimúmque ætatis annum excessit, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore excussis, quod vix credibile esset, nisi Plinius, qui id optimè nouit, scriptum reliquisset, lib. 25. c. 2. Hunc citat idem Plinius lib. 20. c. 17. in prin. & alibi sæpe.

Critias Massilienſis.
Charmis Massilienſis.
Antonius Castor.

68 ¶ Nam & Plinius ipse eodem tempore floruit togatorum doctissimus, nullius expers disciplinæ, totius naturæ interpres, qui qualis quantúsque medicus fuerit, satis apparet ex sua ipsius Naturali Historia. Sed & ipsius titulo librum peculiarem habemus de medicina nũcupatim scriptum, quem tamen stylus arguit non esse ipsius, præterquam quòd ipse citat Galenum illo tempore inferiorem. Est tamen hic liber alioqui non malus, & optimos authores aduocat. Putátque Paulus Iouius vir acerrimi iudicij, in lib. de piscibus Romanis, eum librum esse Plinij Valeriani multo, quàm ille fuit, recentioris, cuius marmoreum sepulchrum Comi inspicitur, vbi Pliniorum familia floruit in templo D. Probini. Nec multo pòst Soranus Ephesius, qui primùm Alexandriæ profecit Dein Romam venit, vbi artem exercuit Traiani & Hadriani temporibus, libróque plures & optimos composuit, testis Suidas. Huius Isagoge medendi extat, eúmque citat Cælius Aurelianus ex libris Causarum, quos ætiologumenos vocauit.

Plinius.
Plinius Valerianus.
Soranus.

69 ¶ Sed & ea tempestate, aut certè continuo pòst emicuit Claudius Galenus Pergamenus Niconis illius geometræ atque astrologi filius, qui reliquos omnes superiores medicos (Hippocratem semper excipio) & ingenij magnitudine, & doctrina, & diligentia facilè superauit. Hunc nonnulli perhibent centum & quadraginta annos vixisse, tantáque in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nunquam comederit, aut biberit, nec crudum quicquam vnquam gustarit, vnde sit factum, vt odorificum semper anhelitum spiraret. Sed quod longè mirabilius est, citra vllam omnino affectionem sola defecerit senectute. Quod in humanis, vt dicit Cælius Rhodiginus lib. Antiquarũ Lectionum 30. c. 12. ex posteriore æditione, est rarissimum in tanta subblandientis gulæ lasciuia. Vtcunque tamen res habeat, hinc quibusdam obrepsit Adagium, vt Galeni valetudinem dicamus, pro ea quæ vltra humanum captum nimis sit prospera, nimísque inoffensa.

Galenus.
An aliquando Galenus ægrotarit.
Prouerbium.

70 ¶ Sed sunt, vt ille subdit, plurima quæ aduersus hanc astructionem proferri possun, tum ex Galeno ipso, tum ex scriptoribus aliis. Suidas enim scribit Gal. septuaginta tantùm annos vixisse. Huius verba in Latinũ traducta huc subnectemus, Galenus arte medica celeberrimus, Pergami est natus, Marci & Commodi, & Pertinacis Imper. temporibus Romę vixit. Niconem habuit patrẽ Geometriæ, ac Architecturæ peritum. Plurima non in medicina solũ, sed & in philosophia condidit volumina. Immò verò in Grammatica & Rhetorica, quæ quod omnibus fere sunt obuia, & vulgo notissima, recensere consilium non est. vixit annos 70. Galenus porrò ex Græcæ linguæ proprietate quietũ tranquillúmq; signat. Ipse autẽ Gal. aliquando se morbis conflictatum fuisse testatur, lib. 2. de locis affectis, vbi dicit se passum colicã. Et li. 5. περὶ ὑγίειας de sanit. tuenda, circa initia, & diariam febrem, & alias multas magnásq; ægritudines. Et lib. 2. de alimentis, dentiũ corruptionem. Et in lib. περὶ εὐχυμίας, καὶ κακοχυμίας, c. 1. scribit se pluries ægrotasse in adolescentia & iuuentute.

De eadem re.

71 ¶ Hic autẽ ita de seipso scribit, lib. 3. de affectis locis, c. 3. Ego verò reipsa, & publice & priuatim apud eos videlicet, qui sectam quamlibet à me discere cupiebant, ostendi in omnium sectarum scientia (ne maius quicquam dixero) me esse postponendum nemini. Et paulò pòst, Itaque medicinam professus vsque ad senectutem, nullam omnino ad hanc diem calumniã subiui, vel curando, vel præsagiendo: id quod celeberrimis medicorum quibusdam obtigisse memini. Diuus autẽ Hieronymus in Decretis Canonicis de cõsec. dist. 5. c. ne tales, illum virum doctissimum appellat: & in Amos, c. 5. medicorum disertissimum. atque doctissimum. Gregorius Nyssenus lib. de anima c. 9. in princip. & Paulus Aegineta lib. 5 c. 29. in fi. illum vocant admirabilem, siue mauis, admirandum medicum. In quodam conuiuio ad quod multi docti viri conuenerant, ait inter cæteros adfuisse Galenum Pergamenum medicum, qui neminem habuerat vsque ad suæ ætatis tempora philosophandi scientia, vel dicendi facultate superiorem. Alexandro autem Tralliano vix citatur, nisi cum eo epitheto & θειότατος, id est, diuinissimus. Auerrois lib. 5. Colliget. c. 31. ita illum celebrat, vt experientia præcellentem prædicet, ac veridicum imprimis, & cui comparari non possit alius, nisi forsan is (inquit) qui clamat quidem, sed quid clamet non percipit satis, Auicennam vt opinor, inteligens. Qui se tamen, lib. 1. Fen. 1. c. 2. Galeni fatetur interpretem, ac illum summum quandoque vocat artis medicæ. Halyabbas in primo Theoricæ, Galenus, inquit, sapiens & prior inter cæteros ac probus, & in

Galeni laudes ex seipso.
Ex aliis.

BIU Cujas

medicina eminentis scientiæ. Rabi Moyses, in 25. particula suorum Aphorismorũ, scribit Galenum in medicina plus sciuisse, quàm alium cuius famam audiuerit, aut scripta legerit. Rasis alicubi hunc scribit intelligendi, & dicendi grauissimum fuisse autorem. Arnaldus à Villa Noua circa initiũ lib. de diuersis intentionibus medicorum, dicit Galenum graui pondere, recti iudicij, perpendiculo exquisitáque perscrutatione, prout artis exigit necessitas, omnia præ cũctis medicinæ doctoribus gloriosius expressisse. Et idem in prologo libri de considerationibus operis medicinæ, dicit medicinam diuina concessione veraciter & perfectè Galeno, sicuti & Hippocrati fuisse reuelatã. Et in li. de graduationibus medicinarum, c. 36. asserit Auerroëm in omnibus errasse, in quibus Galeno contradicit. Eusebius Cæsariensis, lib. Ecclesiasticæ historiæ 5. c. vlt. tradit autoritate aliorum, Galenum à nonnullis pro Deo coli. E nostris Ang. con. 110. incip. sanctissima & illustrissima regina, col. 4. principem medicorum appellat. Sed & ipse multa de se scripsit lib. 8. & 9. Methodi, & de morbis curandis, li. 5. 6. 7. & 10. ex quibus intelliges eum minime fuisse detractorem laudum suarum, alioqui dignum qui ab omnibus, omnibus laudum præconiis celebretur.

Galenus pro Deo cultus.

72 *Aliæ laudes medicinæ.*

¶ Satis est ad Galenum vsque, alterum medicinæ parentem, rem ordine tractauisse. Alios deinceps medicinæ, aut scriptores, aut peritos non ex ordine temporis, sed vel alphabeti, vel vt res ipsa sese offeret, adscribemus. Nunc igitur ad alias medicinæ laudes accedimus. In primísque ab eo incipiendum ducimus, quem Iustinianus noster in procœmio. ff. in fi. parentem omnis virtutis appellat. Is igitur lib. 11. Iliados medici dignitatem exprimens, ait,

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,

Medicus enim vir multis æquabilis alijs.

Quem versum & Alcibiades in Symposio Platonis, in laudem medicinæ vsurpauit. Et alibi idem Homerus lib. 4. Odysseæ,

ἰητρὸς γὰρ ἔπειτα δαήμονος ἄνδρὸς ἄριστος
ἀνθρώπων.

Medicus autem quilibet sciens supra omnes Homines.

73 *Medicinã omnium artiũ cognitione constare.*

¶ Qua quidem sententia palàm testatur Homerus hanc artem non vna aut altera disciplina, sed omnium artium cognitione ac circulo, tum præter exactum ingenium, multo etiam vsu efficacissimo (vt dicit Plinius lib. 26. c. 2. rerum omnium magistro, constare. Quod & tradit Hippocrates in lib. περὶ ἀέρων ὑδάτων, τόπων, id est, de aëre, aqua & locis, & in epistola ad Thessalũ ipsius filium. Et Soranus Ephesius in Isagoge c. 2. & iterum 4. & Galenus in prin. Therapeuticæ, vbi Thessalum arguit aliud sentientem: & Halyabbas in initio Theoricæ: & Isidorus Etymologiarum lib. 4. Et Petrus Aponensis in eo libro, cui ex re Conciliator titulus est, differ. 1. vbi superfluenter ostẽdit medicinam omnium liberalium artium orbem veluti cõplecti. Et nouissimè Hieronymus Montuus in eo libro cui titulus est, de his quæ ad rationalis medici disciplinam, munus, laudes, consilia, & præmia pertinent, amplissimè ostendit medicum omnes philosophiæ partes Grammaticam, Historiarum cognitionem, Poëticam, Logicam, Rhetoricam, Mathematicã, Arithmeticam, Geometriam, Cosmographiam, Geographiam, Topographiã, Musicã, Astronomiã, Physicã, Metaphysicã nosse debere. Eáq; omnia sigillatim persequitur, vti etiã propemodũ facit Iustus Velsius Haganus in oratione, cui titulum fecit, vtrum in medico variarum artium ac scientiarum cognitio requiratur. Et vt vno verbo concludam, illud affirmare ausim, orbem illum doctrinarum quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, medicis vtilem esse, ac omnium doctrinarum cõsortio medicam facultatem esse perfectam. Et ne de Astrologia dubites, eam non modicum conferre ad medicinam, magna autoritate tradit Hippocrates in eo libro de aëre, aqua, & locis.

Encyclopædia medicis necessaria.

74 *Medicus non nisi ætate confecta absolutus Æsculapius cur barbatus.*

¶ Vt non immeritò non absolutus consummatúsque ac perfectus medicus sit, nec habeatur, nisi is sit ætate confectus: vtpote cum non nisi magno tempore exactóque studio, ac diuturna experientia possit ea res addisci, noscíque perfectè: quæ omnes artes in se, vt diximus, complectitur. Ex quo & antiqui illi Aesculapium barbatum faciebant, veluti virum qui iam annos perfectæ virilitatis attigisset. Quod ex eo constat, quod scribit Virgilius, si is est, in Priapeis,

Intonsa semper Æsculapio barba est.

Et ex eo quod legimus apud Ciceronem lib. 3. de natura Deorum, & Valerium Maximum lib. 1. c. 2. vbi de Dionysio Syracusano loquitur. Anorbium lib. 6. aduersus gentes, & Lactantiũ lib. 2. cap. 4. Dionysium illum seniorem Epidauri Aesculapio barbam auream detraxisse, quo significabant in medico multarum rerum vsum diuturnum. Quanquam alij eum imberbem effingunt, vt videre licet ex Pausania in Corinthiacis, non semel, & iterum in Arcadicis. Illud autem quod diximus intelligens Virgilius huius artis, vt postea dicemus, non imperitus, Iapidem Aeneæ medicum longæuum senioremque facit lib. 12. Aeneid.

— Ille vetorto
Pœonium in morem senior succinctus amictu, &c. Et paulò pòst,
Fouit ea vulnus lympha longæuus Iapis. Nec ab re (vt id obiter dicam) huic medico id nomen imposuit, quod à sanitate dedudum est, vt etiam ostendit Seruius in eum locum Virgilij, & Ausonius epigram. 21. quòd de Meroë est, anu ebriosa,

Iamona quod vatem medicum, quòd Iapita dicunt

Discendas

BIU Cujas

Discendas artes carmina præueniunt. Virgilium autem imitatus Silius Italicus lib.5.
qui & Synalum Hannibalis medicum seniorem quoque dicit,

— Medicas hinc opus artes
Et senioris opem Synali vocat.

Cepola quoque in l.præcipiunt, nu.1 ff.de ædil.edic.tradit meliorem esse medicum antiquum. Et è nostris Ang.in l.1.§. pueritiam.ff.de postul.non tñ esse fidendum iuueni medico:cum enim esse homicidam parentum,vt & post eum repetit Ioan. Ana. in rub.de delic.puer.col.vlt.

75 ¶ Ideoque hæc ars admodum difficilis existimatur, vt diximus suprà, cum de baculo nodoso Aesculapij locuti sumus, vtpote quàm assequi non possumus sine aliarum scientiarum & artium cognitione. Hinc neque illud Hippocratis oraculum à nobis quoque eodem loco recēsitum, Vita brevis, ars longa, iudicium difficile. Quod ex eodem citat Bal.in l.si duobus,in prin.col.2.C.com.de lega. Nam & ipse Hippocrates in quadam ad Democritum epistola, asserit neminē penitus medicinam nouisse. Nam nec ego inquit) ad summum artis medicæ perueni, quamuis senex iam sim, nec ipse huius artis inuentor Aesculapius. Nam & ipse in multis recantauit. Vt non temerè Gale. Methodicos increpasse videatur in lib.de sectis, siue Introductorio ad medicinam (nam vterque titulus ei operi) qui affirmabant medicinam nec longam, nec difficilem artem esse, sed quæ mensibus sex, aut quàm celerrimè addisci posset. *Artis medicæ difficultas.*

76 ¶ Hanc eandem artem, vt ad id redeamus, cæteris esse præstantiorē, aut certe ex numero præstantiorum tradit ipse Hipp.in eo libello, quem de lege vocant. Quod & ipsum testatur Galenus libr.1. Therapeuticæ, atq; etiam libro Theorices primo. & ex tempore inferioribus Arnaldus Villanouanus, in principio sui Antidotarij, vbi eam scientiarum nobilissimam esse dicit: Et Petrus Aponēsis, qui hoc multis magnisq; rationibus comprobat in libro nuper allegato, differ.5. Vt non abs re Augustinus Anconitanus in libro de potestate Ecclesiastica, & Antonius Florentinus in 3.parte suæ fœcundissimæ summæ, tit.7.c.2. tradiderunt non esse ad eam scientiam admittendum spurium, vtpote cùm sit dignitatis atq; honoris minime capax, vt alio loco plenius diximus. *Medicinæ ars è numero præstantiorum.* *Spurij non admittendi ad studiū medicinæ.*

77 ¶ Idem autem Hippocrates in epistola ad Abderitas, medicinam esse Deorū munus scribit. Quod & vsurpauit Herophilus, vt retulit Scribonius Largus id approbans in epistola liminari sui libri de compositionibus medicamentorum. Quibus cōcinens Rasis li.Aphorismo.5.Medicina, ait, tota est Dei, & est res venerabilis. Et Mesue, Sanat, inquit, solus langores Deus & de fragilitatis solo produxit medicinam, in largitate sua benedictus, gloriosus, & excelsus. Atqui Homerus & Hesiodus non obscurè insinuant diuinam esse stirpium, adeoq; medicinæ originem: dum hîc homines ignorare scribit, quantum in Malua & Asphodelo vtilitatis reconditum sit. His enim verbis satis innuit herbarum vires in intimis earundem medullis reconditas esse, hominibúsq; ignotas, nec nisi Diis ipsis earum inuentoribus perspectas. Ille dum Moly herbæ laudatissimæ, & contra Circæ veneficia mirè efficacis inuentionem Mercurio Deo, Deorúmque nuncio acceptam refert, hominibúsq;, non Diis item inuentu difficilem esse scribit. Nicander in Theriacis Panacem, quæ ipso statim nomine morborum omnium remedia pollicetur, à Diis ipsis inuentam esse tradit. *Medicina deorum munus ex medicis.*

78 ¶ Quòd si gentilium, vt vocamus, & eorum quidem medicorū testimoniis non credimus: an etiam aliis viris nostræ religionis, & iis quidem sanctissimis & eruditissimis non credemus? Origenes Adamantius vir quidem sanctitate & doctrina insignis, enarrans illud Numeri 24. Dixit Balaam filius Beri, dixit homo cuius obturatus est oculus, &c. ita scripsit de medicina loquens, Quæ scientia magis est à Deo, quàm sanitatis, in qua etiam herbarum vires, & succorum qualitates & differentiæ noscūtur. Longo autem antè interuallo Pindarus Pythiorum Ode 1. Deum sanitatis authorem esse dicit. Sed & ipse Origenes, vt ad eum redeamus, prima Homilia, quam in Psalmum 37. edidit, ita exorditur, Creator humanorum corporū Deus sciebat quòd talis esset fragilitas humani corporis, quæ langores diuersos posset recipere, & vulneribus aliisque debilitatibus esset obnoxia. Et ideo venturis passionibus prouidens etiam medicamenta procreauit ex terra, & medicinæ tradidit disciplinam, vt si accederet ægritudo corpori, non deesset medicina. *De eadem re ex aliis.*

79 ¶ Sed longo antè interuallo sapientissimus ille Concionator Iesus filius Syrach, in eo libro qui Oeconomicus, aliàs Ecclesiasticus inscribitur, c.36. Honora, ait medicum propter necessitatē. Etenim creauit illum altissimus. Quam sententiam citat è nostris Pan.in cap.tua nos, de homi. atque ex ea subinfert, laudabile esse medicorum munus. Subdit autem Ecclesiasticus, A Deo enim est omnis medela, & à rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatum collaudabitur. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudēs non abhorrebit illam. Et rursus, Nonne à ligno indulcata est aqua amara? Et paulò infrà, Fili in infirmitate tua da locum medico. Etenim illum dominus creauit, & non discedat à te: quia opera eius sunt necessaria. Hactenus ille. Sed quod dicit, Nonne à ligno indulcata est aqua, ne quis forsan ignorauerit, ad id referendum est quod scribitur Exod.15. & in Decretis Canonicis, in c.reuera, de pœn.dist.2. Deum Moysi lignū indicasse, quod naturali vi sua missum in aquas omnem earum amaritudinem penitus auferret. De quo etiam 4.Esdr.1.c. Quæ res palam ostendit medicinam à Deo fuisse admodum probatam, qui cum idipsum vel solo nutu aut verbo facere potuisset, medicinę tamē opera facere maluit. *De eadem re ex sacris authoribus.*

80 ¶ Sed quid quòd Dominus postquam docuit Mosem vim & naturam eius ligni quo aquas dulcorauit. Exodi d.cap.decimoquinto, in fin. Si audiendo (inquit) audieris vocem domini Dei tui, & quod

BIU Cujas

rectum est coram eo feceris, & obedieueris mandatis eius, custodieríque omnia præcepta illius, omnem languorem quem posui in Agypto, non inducam super te. Ego enim sum Deus sanator tuus, aut vt alij vertunt medicus, quod idem est. Ex quibus intelligis Dominum Deum nostrum se medicum fuisse professum. Sed & Christus Dominus item noster sese medicum esse profitetur, cùm dicit de se loquens, non opus esse bene valentibus medico, Matthæi 9. Marci 2. & Lucæ 5. Ex quo Diuus Cyrillus, aut, vt alij volunt Origenes (de authore enim dubitatur) librum commentariorum in Leuiticum 8. ita exorditur, Medicum dici in scripturis diuinis dominũ nostrum Iesum Christum, etiam ipsius domini sententia perdocemur. Et D. Augustinus in Decretis canonicis, in c. adhuc perfidi, ver. quod autem multos, de pœni. distin. 3. & gl. in ca. conuertimini, de pœni. dist. 1. Et alibi sæpè illum medicum vocant sacri scriptores, vt ipsemet Augustinus, li. Confessionum 9. & libr. item 9. in Genesim: Ambrosius de quadragesima, Sermo. 28. Gregorius Homilia 24 Ex quo illud D. Ignatij Ioannis Euangelistæ discipuli, in ea epistola quã ad Ephesios scribit, Medicus noster est solus verus Deus ingenitus, & inuisibilis dominus, omniũ pater & genitor. Habemus enim medicũ etiam dominũ nostrum Iesum, &c. Et ne putes id tantùm ad animi morbos pertinere, sed ad corporis quoque: audi alterum Diuũ Chrysostomum, Homilia in diuum Marcum 6. in prin. cùm dicit Moysem & Esaiam medicos fuisse: Christum autem Archiatrum, id est, principẽ medicorum, vt diximus in Aesculapij tractatione. Nam quod ille de Moyse & Esaia dicit, ad medicinam quoque corporis refert, vt ex his patet quæ diximus in præcedenti vers. & ex his quæ statim dicemus, cùm de Esaia loquemur. Nam & Ethnici suos Deos præcipuos, Iouẽ scilicet & Iunonẽ ἐξακεσγύνας vocant, veluti sanandi curandíq; morbos vim gerant, παρὰ τὸ ἐξακέω vt tradit Hesychius.

SANCTI QVI MEDICI, AVT MEDICINA VSI.

81 ¶ Deum secuti sanctissimi viri medicinam etiam exercuerunt & cõprobarunt. Nam & ex eo quod nouissimè diximus, satis constat Moysem fuisse à Deo medicinam edoctum: hínc q; à Diuo Chrysostomo fuisse medicum dictum.

Sancti medici. Moyses medicus.

82 ¶ Helisæus ille qui duplicem prophetiæ spiritum habuisse traditur, cùm habitaret in Hierico, precibus incolarum motus, sanauit etiam aquas pessimas, íd q; arte medicinæ, misso in eas vase nouo fictili cum sale in eo, illud attestante & sacra scriptura 4. Reg. 2. & Aegesippo, libr. historiæ Iudaicæ quarto, ca. 17. Sed & ille eodem modo rursus colocynthidas emendauit, vt in eod. libr. 4. Reg. habetur. c. item 4. Naamam quoq; leprosum arte medicinæ curauit eiusdem lib. c. 5.

Helisæus.

83 ¶ Esaias quoq; Ezechiam regem morbo laborantem arte medica curauit, vt scribitur 4. Reg. 20. & Esaiæ 38. quo quidem loco D. Hieronymus ex eo scribit spernendam non esse medicinam, quæ vsu constet & experimento, quia & hanc fecerit Deus. Et de hac re loquens Tertullianus in li. de corona militis, Memini, ait, Esaiam Ezechiæ languenti aliquid medicinale mandasse. Porrò Serapio Esaiam, aut vt nonnulli scribunt, Isaiam medicum citat, Antidotorũ c. 17. siue hic sit, siue alius. Hũc autem fuisse medicum testatur & Chrysostomus in illa in Marcum Homilia 6. vt nuper diximus.

Esaias.

84 ¶ Esdram præterea fuisse medicinæ peritissimum nemo negabit, qui legerit apud Nicolaum in suo Antidotario Antidotum Esdræ, ab ipso propheta inuentore nuncupatum. Sed & de medicamento Esdræ me minit Paulus Aegineta lib. 3. c. 32. & lib. 7. c. 11. & Aëtius Tetrabi. 2. serm. 4. c. 18. & c. 29. & c 33. & iterum c. 67. & Tetra. 3. Sermo. 1. c. j. in fi. & alibi quoq; scilicet Tetrab. 4. Sermo. 1. cap. 101. ita illum citat, Esdra aut propheta doctor. An de hoc intelligat Auicenna, qui sæpe in Antidotis Esdram citauit, cæteri videant.

Esdras.

85 ¶ Sed & Iesus ille Syrach filius qui Ecclesiasticum tam sanctum, quàm frugiferum opus reliquit, medicinæ peritissimum se planè ostendit, cum in multis locis, tum verò maximè in duobus. Primùm quidem in 31 c. cùm scribit, Si coactus fueris in edendo multùm, surge è medio, & vome, & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem. Hoc enim ex officina huius artis medicæ profectum videri potest, quæ vomitum rerum stomachum grauantium plerunque consulit, vt licet videre apud Celsum, libr. 1. c. 3. & Auicennam, in 4. primi. c. 13, & in 13. tertij tract. 1. c. 35. Rasim in 4. Almansoris, c. 16. & alibi sæpè scriptores medicos. Deinde verò & cum scribit idem Iesus, c. 37. Noli auidus esse in omni epulatione, & ne effundas omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Quod etiã ex intima huius artis eruditione deprom ptum esse negabit nemo. Iesum autem vt medicum siue hunc siue alterum, citat Serapio. Propterea non mirandum est si ipse Iesus tantopere medicinam medicósq; laudet in eodem Ecclesiastico, vt nuper diximus: nec si medicinam ante langorem adhiberi monet c. 18. ex quo illud Ouidij,

Principiis obsta, sero medicina paratur.

Iesus Filius Syrach.

86 ¶ Paulum quoque Apostolum medicinali arte vsum tradit Diuus Gregorius homilia 4. cùm videlicet ad Timotheum scribẽs epistol. 1. c. 5. Noli, inquit, adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. In quo quidẽ Paulus haud obscurè medicũ se esse professus est: sicuti etiam annotauit Tertullianus in eo ipso lib. de corona militis, & Isidorus vir omnino non cõtemnendus, libr. 4. Ety. c. 9. eo testimonio cõprobans, medicinæ curationem nõ esse spernendam. Sed & ipse Paulus potionem adinuenit, quæ ab eo potio sancti Pauli dicitur Nicolao,

D. Paulus.

Arnal

BIU Cujas

Arnaldo in suo vtrique antidotario. Et Galen. lib. pharmacorum κατὰ τόπους. 7. cap. 5. & Aëtius Tetrabi. 2. Ser. 4. c. 65. memorant antidotum Paulinum ab ipso D. Paulo, vt verisimile est, compositum. Sed & Gilbertus Anglicus, lib. septimo morborum, describit emplastrum Diuorum Petri & Pauli ad sanandas plagas pectoris, hepatis, splenis, renũ, lumborum, neruorum, podagrę, & totius quoque corporis accommodatissimum, vt ipse dicit. Ex quo & tu intelligere potes, Diuum quoque Petrum medicinæ non fuisse imperitum. Potuisset autem videri suspectum, quòd ipse Paulus 1. ad Corinth. 12. non semel inter apostolicas dotes recensuit donum sanationis, tanquam sua id caussa dixisset, quia videlicet esset sanare peritus. Nisi eius fides satis approbata fuisset à Deo optimo maximo, qui eum vas electionis appellat, Act. 9. cap. — *Potio S. Pauli.*

87 ¶ Lucas quoque Antiochenus ille ex quatuor Euangelistis vnus, fuit medicus, & quidem professione, nisi verum non dicit Paulus ipse ad Coloss. 4. inquiens, Salutat vos Lucas medicus. Quod & attestatur Eusebius Cæsariensis lib. Ecclesiasticæ historiæ 3. c. 2. Epiphanius in vitis Euangelistarum. Diuus Hieronymus de scriptoribus Ecclesiasticis & in epistola ad Paulinum & in Esaiam ca. 6. vbi dicit veteres ecclesiæ tractatores tradidisse Lucam Euangelistam medicinæ artis scientissimum fuisse. Et hic forte est, cuius meminit Galenus in Aphoris. Hippocratis, cùm nullus ante Galenum alius huius nominis medicus legatur. Sed non omittam fuisse qui dubitarint, an D. Paulus in illo c. 4. ad Coloss. de nostro Euangelista senserit, præsertim quòd articulum addiderit, λουκᾶς ὁ ἰατρὸς, veluti discernendi causa. — *D. Lucas.*

88 ¶ Vrsicinus martyrium sub Nerone passus, cui cùm ad martyrium duceretur, Sanctus Vitalis hoc dixisse memoratur, O frater Vrsicine medice, alios curare consueuisti, teipsum nunc in sanitate conserua. — *Vrsicinus.*

89 ¶ Pantaleon Nicomedensis, qui & ipse sub Maximiano Imp. martyrium quoq; passus est. — *Pantaleon.*

90 ¶ Eusebius Pontifex Maximus, & ipse sub Maxentio martyrium etiam passus, patre fuit medico, & ipse quoque medicus. — *Eusebius.*

91 ¶ Basilium item illum cognomento Magnum huius artis peritum fuisse tradit Gregorius Nazianzenus in monodia ipsius. — *Basilius magnus.*

92 ¶ Cosmas & Damianus famigerabiles medici, & eo nomine à Chirurgicis præcipuè culti, qui & ipsi martyrio vitam finiuerunt, ab his inuentum medicamen Opopira nuncupatum, ab Arnaldo descriptum in suo Antidotario. Hi ἀνάργυροι à Græcis scriptoribus passim nuncupati sunt, quòd sine mercede ægrotos curarint. — *Cosmas. Damianus.*

93 ¶ Alexander Phryx medicus, item disciplina vir admodum religiosus, vitæque ac morum probitate insignis, qui sub Antonino Vero martyrij coronam adeptus est, ex Eusebio libro Historiæ Ecclesiasticæ 5. cap. 3. — *Alexander Phryx.*

94 ¶ Theodotus item Laodicensis episcopus, qui omnibus penè mortalibus fide, misericordia, studio, vigilantia, omnibus denique optimis institutionibus præstitit, arte quidem medicus fuit, teste eodem Eusebio, eiusdem operis lib. 7. c. 28. — *Theodotus Laodicensis.*

95 ¶ D. quoq; Ambrosium vnum ex quatuor præcipuis ecclesiæ doctoribus medicum fuisse, testimonio est Sirupus ab eo confectus, excogitatúsq; aduersus febres, vtpote sudorem prouocans, sitimq; sedans, quo multos curauit, sicut retulit Antonius Guaynerius, in 1. c. de febre tertiana pura interpolata, & eius cura, vbi dicit & hodie vti eo Mediolanẽses: & Iacobus Mãlius in eo lib. cui titulũ fecit luminare maius, quo loco de Sirupis differit: vt nõ mirũ iam videri debeat, si ipse Ambrosius li. 3. de virginibus scripserit, omnibus locis, omnibúsq; temporibus non esse prætermittendã medicinam. — *D. Ambrosius.*

96 ¶ Fuêre & alij pleriq; sancti viri, qui & si professione & arte medici non fuerunt, tamen eius artis præceptis & remediis, aut ipsi vsi sunt, aut aliis vtendum consuluerunt. D. Ioannes cuius ea peculiaris laus est, quòd supra pectus domini recubuit, vt suam ipsius sanitatem tutaretur, balneis vsus est, vt ipsius discipulus Polycarpus retulit, & Irenæus lib. 3. aduersus hæreses, c. 3. Eusebius libr 4. historiæ ecclesiasticæ c. 13. & Theodoritus Cyrus hæreticarum fabularum lib. 2. vbi de Corintho loquitur, & Beda in Decretis Canonicis, c. omnis qui. 24. q. 1. — *Sancti qui medicina usi sũt. D. Ioannes.*

97 ¶ D. quoq; Basilius apud Antonium monachum, Melissæ libr. 1. c. 56. Neq; (ait) prorsus fugienda est ars medica, nec omnem in ea spem collocare decet. Verùm vt agriculturam exercemus quidem, petimus autem fructus à Deo: & gubernatori quidem committimus temonem, Deum autem obsecramus, vt è pelago seruemur: sic etiam introducentes medicum, in Deum sperare ne desinamus, — *Basilius.*

98 ¶ D. etiam Germanus episcopus Capuanus aliquãdo ad balnea infirmitatis causa accessit, vbi vidit animam Pascasij in specie humana seruientem, vt scriptum reliquit D. Gregorius in Dialogo. — *D. Germanus.*

99 ¶ Diuus Hieronymus in epitaphio Paulæ ad Eustochium scribit medicorũ se consilium secutum, Paulam monuisse recenter è febre curatam, vt vinum biberet, ne in hydropem abiret. — *D. Hieronymus.*

110 ¶ Sed & Diuus Augustinus in regula (si eius est) loquens de religiosis, Si non est (inquit) certum de infirmitate alicuius fratris, medicus consulatur, vt scilicet secundùm consilium suum, & quantum fieri potest prouideat. Et iterum in eo loco: Lauacrum, inquit, corpori, cuius infirmitatis necessitas cogit, minimè denegetur: fiat sine murmure de consilio medici: ita vt etiam si nolit iubente præposito faciat quod faciendum est pro salute. Ex quo planè confirmatur quod not. Pan. in c. cùm ad monasterium, in §. porrò, per illum tex. qui ad hoc est optimus, de statu monac. quod religiosi licitè vtuntur & medicis & medicamentis. Idem quoq; Augustinus alibi, videlicet in c. nõ sanè, 14. q. 5. eos — *D. Augustinus.*

incre

increpat qui nolunt medico reddere honorem suum.

101 *D. Thomas Aquinas.*

¶ Diuus Thomas, in prima parte summæ, quæstione 117. ar. 2. dicit, quòd licet solus Deus sit caussa principalis sanationis ægroti vt probat tribus rationibus, tamen medicus ministerialiter, vt ipse loquitur, & medicina instrumentaliter concurrunt in naturali sanatione. Ideóque nec medicus spernendus, nec medicina.

102 *Medici à sacris scriptoribus probati.*

¶ Sed & ab aliis & quidem antiquioribus illis diuinis scriptoribus medicinam fuisse approbatam ex eo satis constat, quod scribitur Exodi 21. legem Mosaicam præcipere, eum qui alterũ vulnerauerit, operas & impẽsas in medicos restituere. Et Ezechielis 47. Erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. Et Hiere. 8. in fi. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi, & cætera quæ sequuntur. Et Ecclesiasticus c. 7. comparat amicum fidelem medicamento.

ANGELI MEDICI.

103 *Angeli medici. Michaël Archangelus.*

¶ Atqui non solùm sanctissimi viri sed & Angeli & Archangeli homines medicinam docuerunt. Michaël Archangelus Aquilinum quendam febri correptum medicinam edocuit, qua vomitum aliàs contumacem ac refractarium sisteret. Nam cùm ille omnia quæ comedebat euestigio euomeret, mortuóque quàm viuenti similior in templum sancti Michaëlis ad Cõstantinopolim situm deportari se iussisset, vt illi vitam aut languorem confestim adimeret, Archangelus veluti in somnis aparens præcepit, vt confectionem ex melle, vino, & pipere faceret, qua quidem quæ comederet ægrotus intingeret, quod cùm fecisset, extẽplò conualuit. Cuius rei testis Sozomenus apud Cassiodorum in Historia Tripartita, lib. 2. c. 19.

104 *Raphael.*

¶ Thobias à Raphaele angelo edoctus est piscem exenterare, atque illius cor, fel, & iecur vtiliter ad medicamenta reponere, vt scribitur Thobiæ 6. Et multis antè seculis idem Raphaël. vt Hebræi asserit, Noë docuit mundum ab immundo segregare. Moysem quoque, Deo authore instituit diætam & cibos hominibus ordinare, tam ad viuendi normam, quàm ad corporis sanitatem. Singula enim quæ lege sua prohibet Moyses ne comedantur, si comesta fuerint, malum generant nutrimentum, & humorem corpori nocuum, vt Rabi Moyses Aegyptius in li. Perplexorum tertio cap. 49. scriptum reliquit. Proinde princeps præsẽsq; medicinæ Raphaël angelus est, vt etiam ab Origene traditum est, in 14. Homilia earum quas in librum Numerorum scriptas reliquit, & hoc quoque nomen ipsum & lingua demonstrat. Est enim Raphaël sanans Deo, vt medicina Dei. Id quod etiam annotauit Nicol. Lyren. non omnino malus Bibliorum interpres, & qui linguæ Hebraicæ peritiam quandam habuit, in enarratione illius loci Thobiæ 12. Et nunc misit me dominus vt curarem te: vbi scribit Angelos nominari ex iis muneribus, quæ illis à Deo demandantur. Sic Esaiæ 6. Angelus missus ad purgandum labia Esaiæ vocatur Seraph, quamuis non esset ordinis Seraphici. Sic & Angelus, inquit, iste vocatur Raphaël, id est, medicus, vel medicina Dei, quia missus fuit, vt sanaret Thobiam. Nam & in eiusdem libri Thobiæ c. 3. in fi. missus est angelus domini, sanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, scilicet Thobiam & Saram, de quibus illic loquitur.

105 *Iterum de Angelis.*

¶ Quibus addi potest, quod de Angelis dictum est Hieremiæ c. 51. Tollite resinam ad dolorẽ eius, si fortè sanetur. Quĩ & ipsi inibi respõdent, curauimus Babylonem, & non est sanata. Et quod Ioannes ille cognomento Chrysostomus ob eloquentiæ præstantiam, scribit de Angelis, Panegyrico 4. in hanc sententiam, Variis morbis, & vniuerso dæmonum nocumento, & omnium corporũ medicantur læsioni atque corruptelæ. Refert Vinc. & post eum Io. And. Ant. & Panor. in c. cùm ad monasterium, extrà de stat. mon. fuisse ab Angelo cuipiam reuelatum, quòd si quis minuerit sanguinẽ 13. die mensis Februarij, non morietur eo anno febrili distemperantia. Et scribitur in §. ostendit. 16. q. 1. Angelum cuidam Equitio vitium linguæ phlebotomia curasse. Ex quibus vel cæcis apparet, & Angelos, & Archangelos medicinã ipsam docere homines, & exercere, vt non immeritò scripserit Galen. in li. 1. de sanitate tuenda, Oportere medicos, vt antiquitus dictum est, angelis assimilari.

REGES MEDICI.

106 *Reges medici. Apis. Osiris. Isis. Mercurius. Orus. Hercules.*

¶ Quid igitur nunc Agyptios illos Reges suprà à nobis cõnumeratos (Apim dico, Osirim, Isidem, Mercurium, Orum) memorem ad cohonestandam huiusmodi artem? Quid Apollinem & Aesculapium? Quid Græcorum duces Machaonem & Podalirium? Quid alios Reges & principes clarissimos, qui ne arte quidem medicinæ abstinuerunt, quò minùs & ipsi aliquid de ea scriberent, aut docerent. Id certè frustra fuerit, cùm satis in eam rem faciat, Deum ipsum diuinósque viros, atque etiam Angelos & Archangelos in medium protulisse. Tamen quia ea res non erit, vt opinor, lectoribus iniucunda, non grauabor quosdam ex iis nondum memoratos huc ascribere.

107 *Theseus. Telamon. Peleus. Iason. Iterum de Hercule.*

¶ Chiron Centaurus, de quo in principio inter inuentores medicinæ locuti sumus, nõ solùm Aesculapium, vt illic diximus: sed & Herculem Aristeum Apollinis filium, Theseum, Telamonem, Peleum, Iasonem, & ex eius filia nepotem Achillem medicinam docuit. Quod de tribus illis prioribus tradit Philostratus in Heroicis. & de duobus posterioribus Tzetzes histor. Chil. 7. c. 94. & iterum 98. Atq; ipsum Herculem huius rei fuisse peritissimum constat ex multis herbis ab eo inuentis & cognominatis. Est enim herba Heraclium, siue Herculanum dicta, ex genere papauerum, de

qua

qua Theophraſtus lib.9.plantarum,c.13.Dioſcorid.lib.4.cap.61.& Plinius lib.20.c.19. & Galen.li.7. de ſimplic.medic.facult.& Paulus in pharmacis ſimplicibus. Et alia Heraclion,de qua multa Plin. eo.lib.20.c.17.Et Nymphea Heraclia dicta,de qua & Dioſcorides lib.4.c.149.& ipſe Plinius,libro 25.c.7.vbi & illud inter cætera dicit,eam herbam natam Nympha zelotypia erga Herculem mortua:Quare (inquit Heracleon vocant aliqui,alij Rhopalon à radice ſimili clauæ Herculeæ.Sed & Theophraſtus eod.lib.9.c.12.& Plinius lib.25.c.4.tradunt ſpeciem vnam Panacis dictam Herculanam ſiue Heraclem, vt aliam Chironiam, aliam item Aeſculapiam, vt proinde intelligas eam ab Hercule inuentam, vt alias illas à Chirone & Aeſculapio,quos ſatis conſtat medicos fuiſſe peritiſſimos.Et alias quoque herbas Heraclias dictas videbis apud ipſum Dioſcoridem lib.3.c.27.vbi de Abrotono.Et c.150.vbi de Lythoſpermo.Et lib.4.c.item 4.vbi de Polygono.Et ca.35.vbi de Helxine.Et c.162.vbi de Chamelæa.Sed & Caniam quæ eſt ſpecies vrticæ,Herculanea vocatam ſcribit Plinius lib.21.c.15.Et Galen.lib.5.de compoſit.pharmacorum κατὰ γένη, ad finem deſcribit medicamentum quod Herculis, alterum quod Heraclidæ appellatur, & alterũ ex his Aëtius Tetrab. 4.Ser.2.cap.36.& 55.Denique vt nihil de ea re dubites,Plutarchus in lib.cui titulus eſt,Vt oporteat adoleſcentem audire poëmata, dicit Herculem peritum medicinæ fuiſſe. Et hinc Alexicacos, id eſt,expellens mala dictus videri poſſet,ita enim appellari,authores ſunt Lactantius libr.5.c.3.& Heſychius,qui illum eo nomine in Melita coli tradit. Nam & ita quoque vocatum fuiſſe Apollinem medicinæ inuentorem conſtat ex his quæ diximus ſuprà eo.c.nu.9.

Herbæ ab Hercule inuentæ.

108 ¶ Ariſtei Arcadum regis teſtis eſt Apollonius Rhodius libr.2. Argonauticôn vbi ſcribitur Apollinem illius patrem & qui illum ſuſceperat ex Cirene,eundem tradidiſſe in diſciplinam Chironi,qui illum medicinam & vaticinium docuit.

109 ¶ De Theſeo præter id quod ſuprà diximus ex Philoſtrato,Herba eſt de eius nomine Theſeus vocata,de qua Theophraſtus,libr. Hiſtorię plantarum ſeptimo, cap.11. quæ coniecturam non leuem præbet,Theſeum ipſum harum rerum fuiſſe peritum,& id nomen indidiſſe herbæ illi medicæ, vt quæ aluum mirificè purgat, vt tradit ipſe Theophraſtus in eodem loco. Et de hac quoque herba loquitur lib.21.c.17.& lib.22.c.eod.

Iterum de Theſeo.

Herbæ à Theſeo dictæ.

110 ¶ De Telamone autem & Peleo nihil alius quod huc pertineat comperimus,ſed authoritas Philoſtrati ad eam rem ſatis eſt. Quãquam Telamonis ſiue huius,ſiue alterius pharmacum deſcriptum videmus apud Galenum lib.2.medicamentorum κατὰ γένη,& Aëtium Tetrabib.4.Ser.3.c.37.

Telamon iterum.

111 ¶ Verùm Teucrum eiuſdem Telamonis filium,& Aiacis fratrem vnum ex Græcis ducibus,& eum quidem Homeri carmine commẽdatiſsimum, medicinæ quoque fuiſſe peritũ,& à patre edoctum, veriſimile eſt ex inuentione herbæ,quam ab eo Teucrion Græci & Latini appellant. De qua Dioſcorides li.3.c.103.& 110.& 111.& Plinius lib.25.c.5.ex quibus intelliges hanc quoq; vocari Hemionion,aut,vt alij ſcribunt Hermion,& præterea Splenion. Huius quoq; meminit Paulus Aegineta lib.7.c.3.quo ſimplicia tractat.Plinius quoq; lib.24.cap.15.in prin.tradit Chamædryn herbam quæ Græcè Chamædrope,& Latinè Triſſago dicitur,Teucron quoque appellatam fuiſſe.

Teucer. Herbæ à Teucro inuentæ.

112 ¶ De Iaſone præter Philoſtratum teſtes ſunt locupletiſsimi Euripides in Medea, & Pindarus,Pythiorum Ode 4.

Iaſon.

113 ¶ De Achille Vindicianus illo carmine,

Achilles.

Quod natum Phœbus docuit,quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon,
Præceptore ſuo,&c.

Et ante eum Homerus lib.11.Iliados qui & libro primo eiuſdem operis tradit eum cauſam peſtilentiæ Græcorum cognouiſſe.Et de eo loquens Sidonius Apollinaris,

Venatu,fidibus,palæſtra, & herbis
Sub Saturnigeno ſene inſtitutus.

Chironem enim Saturnigenum vocat,quòd Saturno, vt ſuprà diximus, eſſet genitus.Et Claudianus in Panegyrico de tertio conſulatu Honorij,

— Non ocyus hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis,ſeu cuſpidis artes,
Siue lyræ cantus,ſocias ſeu diſceret herbas.

Cæterùm is herbam Sideritem Achilleam,ſiue Achillion à ſe dictam inuenit,qua vulneribus mederetur,quáque ſanaſſe Telephum dicitur,vt ſcribit Dioſcorides lib.4.c.33.Plinius lib.25.c.5.& Apuleius de herbarum viribus c.89.quamuis idem Plinius libro 34.c.15. eum aliter ſanaſſe dicat.Et huc alludit Claudianus ad Adrianum,

Herbæ ab Achille inuentæ.

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis,
Cuius pertulerat vires,& ſenſit in vno
Letalem placidámque manum,medicina per hoſtem
Contigit,& pepulit(quos fecerat ipſe)dolores.

Vulnus autem illud Thelephi immedicabile exiſtimabatur. Ex quo Græci vulnera quæ multum malignitatis præferunt,τελεφια τραύματα vocant,vt quæ Achillem medicum requirere videãtur, teſte Paulo Agineta,quo loco de vlceribus agit,lib.ſcilicet 4.cap.46.Et de vulnere Chironio quippiam ſimile diximus ſuprà in Chirone.At Telephij vulneris meminit Gal.libro 2. Therapeutiçæ.

Telephia vulnera.

Sed

BIU Cujas

Sed & ab eodem dicta videri potest quædam hordei species, cui scilicet spica folio perquàm proxima est, amplitudinis & crassitudinis maioris, vt quæ Achilleis à Theophrasto, Achilleias ab Hippocrate sit cognominata. Sunt autem qui Achillem ita dictum volunt, ἀπὸ τοῦ ἄχος λύειν, id est, a soluendo dolore, quoniam is medicus fuerit: quanquam alij aliunde deducunt. Iulius autem Firmicus, Astronomicôn lib. 4. c. 10. scribit prudentissimum, Achillem quisquis is fuit, libros in Astronomia scripsisse. Scio autem Hyginum fabularum c. 101. tradidisse Achillem cum ab eo peteretur, vt Telephum curaret, respondisse se artem medicam non nosse.

114 Patroclus. ¶ Sed & Patroclus ille eiusdem Achillis amicus vnicè dilectus, & Palamedes (qui & ex Græcorum ducibus fuêre) huius artis periti fuisse videri possunt: ille quidem ex curatione vulneris Eurypili ab eo facta, & quidem scientissimè, & ex artis medicæ regulis, vt posteà dicemus, memorata ab Homero lib. 11. Iliados. Ex quo Aelianus ad fi. lib. 1. historiæ animalium: Ars (inquit Græcè quidem, sed in hunc propè sensum) & doctrina curandi vulnera apud Homerum per manus, vel vsque ad tertiam generationem traditur. Patroclum Menotij filium Achilles Pelei filius medicinam docet. Achillem verò Chiron erudit. Disciplinas nimirum Heroës tantùm, & Deorum filij exercebant: & radicum succos, varietates herbarum, vsum pharmacorum, temperationum cautiones tum inflam-

Palamedes. mationibus, tum reprimendo sanguini propitias nouerant. Palamedi autem testimonium non obscurum præbet, quod apud Philostratum in Heroicis, ipse Palamedes dicit opus esse pestem declinantibus tenui diæta, & motu concitatiore. Et ita quoque Græcos viuere instituit, vt pestis, quæ ex Ponto Hellespontiacas vrbes inuaserat, atque etiam Ilium, eorum neminem, licet in pestilenti tellure castrametati essent, attigerit.

115 ¶ Nicomachus & Gorgasus illi Machaonis filij & Pharæatarum reges à nobis iam dicti sunt suprà nu. 32. incip. Is autem filium.

116 Cadmus. ¶ Cadmus Agenoris filius regis Phœnicum, de quo nos diximus inter inuentores medicinæ, num. 11. At Tyrij.

117 Bacchus. ¶ Sed his omnibus antiquiorem Dionysium illum Bacchum, aliis Liberum Patrem vocatum, Regem & ipsum, & præterea à Deum vulgò creditum medicinam calluisse, hinc apertè videri potest, quòd medicus, vt retulit Mnesitheus Athenienſis, vbique appellatur: & ita illum appellat Plutarchus, Symposiacôn decade 3. c. 1. itémque 2. Pythiáque nonnullis præceperit, vt illum Hygiatem, veluti sanitatis datorem appellarent. Cuius rei & Athenæus meminit lib. 1. Dipnosophistarum, vbi & in hoc citat Chameleonem.

118 Salomon. ¶ Salomon Rex, & is quidem sapientissimus atque ditissimus, medicinæ adeò peritus fuit, vt libros fecerit de natura lignorum, herbarum, iumentorum, volucrum, reptilium, & piscium, sicuti scribit Rabanus, eiúsque authoritate gl. ordi. & Nicol. Lyren. in enarratione illius loci 2. Regũ 1. Scriptum est in libro iustorum. Et huius rei apertissimum est testimonium ex eo quod scribitur 3. Regum 4. ad fin. Locutus est Salomon tria milia parabolas, & fuerunt carmina eius quinque milia, & disputauit super lignis à cedro, quæ est in Libano vsque ad hysopum, quæ egreditur de pariete: & differut de pecoribus, & volatilibus cæli, & serpentibus, & piscibus. Quod & retulit Iosephus, libro antiquitatum 8. ca. 2. Sed eos libros abstulit Ezechias, quoniam multi magis confidebant in herbarum viribus, quàm in Deo, vt tradit author libri Zeror Hammor. Cæterùm qui librum illum Sapientiæ ipsius Salomonis personæ inscripsit, Ipse (ait c. 7.) mihi dedit horum quæ sunt, scientiam veram, vt sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorũ, initium, finem, & medietatem temporum, ipsorum temporum permutationes, atq; vicissitudines, stellarum cursus anni volutiones, naturas animalium, & iras bestiarum vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias plãtarum, & virtutes radicum & quæcunq; sunt abscondita & inuisibilia cognoui. Omnium enim artifex docuit me sapientia. Quibus quidẽ authoritatibus ductus Eusebius Cæsarienſis asserit li. Euangelicæ Præparationis 11. c. 5. Salomonem fuisse summum physiologum. Quanquam non satis certum est, an ipsius Salomonis is liber sit, an Philonis, an verò alterius. Sed, vt hoc obiter dixerim (neq; enim id prætermittendũ esse duximus) ex eo loco satis satisq; constat, nõ minimã sapientiæ partem esse medicinæ scientiam. Nescio autem an de isto Salomone, an de altero intelligit Auicenna loquens de electuario Almutagnachil relato ad Salomonem. Serapio Antidotorum c. 20. & iterum c. 33. citat Salomonem quempiam medicum, quisquis is fuerit, siue hunc siue alterum.

119 Ezechias rex. ¶ Ezechiam quoque regem illum Iudæ, librum scripsisse medicamentorum, videri potest ex rabi Moyse, lib. Perplexorum 3. c. 38. Et ne quis dubitet illum Regem Iudę fuisse, legat 4. librum Regum c. 16. in fi. & multis seq. & 2. Paralipom. 28. etiam in fi. & multis quoque seq. Isque est quem Esaias, vt alibi diximus, arte quoque medicinæ curauit.

120 Zeleucus. ¶ Zeleucus, aut vt alij vocant, Zaleucus, aut item vt alij Seleucus, Locrensium princeps & legislator, huius quoque artis peritus fuisse probabili coniectura videri potest. Nam ex ipsius legibus si quis medico non imperante salutis causa meracius vinum hausisset, perinde ac capitalem fraudem admisisset, morte scelus expiabatur, vt testis est Aelianus. Sed & huius medicamentum describit Alexander Trallianus alicubi.

121 Alexander Macedo. ¶ Alexander Macedonum rex principuum medicinæ studium operámque dedit. Eius enim artis non solùm contemplandæ studiosus fuit, verumetiam ægrotantibus amicis opẽ attulit, & remedia quædam, ac ciborum obseruationes instruxit, authores Plutarchus in vita ipsius, & præterea Ioan.

Monach

Monachus,& ipſe author Græcus.Eſt collyrium Alexandro Regi inſcriptum, cuius meminit Aëtius Tetrebibli 2.ſer.3. cap.39.Eſt & eiuſdem Stibium apud eundem eiuſdem, Ser. cap.88:Eſt idem viride Alexandrinum Cornelio Celſo memoratum libro 5. capit.27. quod forte & ab ipſo Alexandro compoſitum eſt.

122 ¶Lyſimachus vnus ex ipſius Alexandri ſucceſſoribus,& medicinam quoque calluiſſe ex eo ſatis videtur,quòd ille Lyſimachiam herbam inuenit,& ſuo nomine appellauit,apud Plinium lib.25.c.7. cuius etiam herbæ meminit Paulus Aegineta lib.7.c.3. *Lyſimachus.*

123 ¶ Antiochus Syriæ Rex,qui antidotum illud celeberrimum Theriacam in templo Apollinis verſibus dedicauit,vt ſcribit Plinius Valerianus lib.de re medica 4.c.38.At C.Plin.Secundus,li.Naturalis Hiſt. 20.c.vlt.tradit ipſum Antiochum id in limine ædis Aeſculapij incidiſſe. *Antiochus.*

124 ¶Dionyſius Siciliæ rex medicinæ nauabat operam,atque ipſe curationes, ſectiones, vſtiones & reliqua ad eam artem pertinentia faciebat vt ſcribit Aelianus de varia hiſtoria lib.11. *Dionyſius Syracuſanus.*

125 ¶ Maſsiniſſam illum Numidarum Regem , Romanorum amicitia & ſocietate nobilem nemo negabit fuiſſe haud imperitum medicinæ, qui leget apud Titum Liuium,lib.9.ſecundi belli Punici, cum in ſpecula quadam occulta deliteſceret,vulnera herbis curaſſe. *Maſsiniſſa.*

126 ¶ Nechepſon, ſiue Nechipſon, ſiue Nichepſon, vel Nichepſus, vel denique Necepſus (hæc enim omnia leguntur) Aegypti Rex citatus ab Aetio Tetrabib.1.Ser.1.quo loco de Anthemi,ſiue Chamæmelo diſſerit,& iterum eiuſdem Tetra.Ser.2.c.19.& 35.vbi eum Regem appellat, & iterum ca. 47.& Tetrab.2.Ser.2.c.92.& Tetr.4. Ser.3.c.12.Et hic quoq; magicæ artis peritus fuit,teſte Euſebio chronographo.Et huius item mentionem facit Vectius Valens Antiochenus , in libris quos inſcripſit Antilogias:& Galenus lib.Simplicium pharmacorũ 9.vbi de Iaſpide viridi tractat,eúmq; citat ex lib.6.atque 10.& Iulius Firmicus li.Aſtronomicôn 4.c.16.vbi & illum vocat Aegypti iuſtiſſimum imperatorem:& illum quoque dicit fuiſſe optimum aſtronomum,omniáque vitia & valetudines collegiſſe:atque omnium ægritudinum medelas diuinæ rationis magiſteriis adinueniſſe. Et li.8.c.3.ad fi.vbi illum diuinum vocat.Et Auſonius ad Pontium Paulinum epiſt.4. *Nechepſon.*

Quíque magos docuit myſteria vana Nechepſus. aut vt alij legunt,Nechepſi.

Et is forte eſt,quem Nechephien vocat Artabanus,illum ſcilicet Aegyptiorum Regem,qui Moſen coniecit in carcerem,quòd conaretur liberare populum ab Aegypto.

127 ¶Petoſiris Rex inter medicos & ſæpe cum Nichepſo,de quo diximus,ponitur.Huius meminit Vectius Valens , in eod.lib.ſuprà citato:& Firmicus d.lib.4.c.16.vbi illum vocat magnum Petoſirim, & lib.8.c.1.& Iuuenalis Satyr.6. *Petoſiris.*

Aegra licet iaceat,capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo,niſi quam dederit Petoſiris.

Ex quo facile intelligis illum pro medico ibi poſuiſſe. Vtriuſq; autem Plinius lib.2.c.23.& iterum lib.7.ca.49.& ipſe Iulius Firmicus,lib.Aſtronomicôn 3.in præfatione,vbi dicit eorum prudentiam ad ipſa ſecreta diuinitatis acceſsiſſe,& iterum li.4.c.5.vbi eos quoque appellat diuinos viros,& ſanctiſsimæ religionis antiſtites.

128 ¶Attalum Regem Pergami pro medico citat Galenus,de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη lib.1.& lib.10.de facultatibus ſimplicium medicamentorum,in præfatione,vbi ita illum citat, Rex quondam noſter Attalus.Nam & Galen.Pergamenus fuit,vt ſuprà diximus.Huius Regis meminit Plin.lib.8.c.48.& lib.28.c.3.vbi tradit illum ſcripſiſſe de agricultura.Nam & Varro lib.1.Rei ruſticæ c.1.& Columella lib.1.c.item 1.inter ſcriptores rei ruſticæ ponunt Attalum,quem hunc noſtrum regem fuiſſe exiſtimo.Cornelius autem Celſus lib.5.c.19.deſcribit emplaſtrum Attalum,ſic, vt opinor , ab hoc Rege dictum.Nam & Marcellus Burdegalenſis,libr.Medicamentorum cap.22. etiam deſcribit medicamentum Attali Regis. *Attalus.*

129 ¶ Codamum alium Regem medicum citat ipſe Galenus libro 6.eiuſdem operis medicamentorum κατὰ γένη. *Codamus.*

130 ¶ Laodicum quoque Regem idem Galenus citat medicamentorum κατὰ τόπους lib.3.1,inter auricularia pharmaca. *Laodicus.*

231 ¶ Mithridates Rex Pōti ſuæ ætatis Regum maximus,vt cui duæ & viginti diuerſarum linguarum nationes parebant,omnes anteceſſores medendi ſcientia & arte ſuperauit.Cuius commentationes Pompeius Magnus in Latinam linguam à Lenæo liberto ſuo traduci iuſsit,vt ſcribit Plinius lib.25. c.2.Eius eſt nobiliſsimum illud Antidotum à ſe nuncupatum,quod quotidie ſumendo Rex ille dicitur aduerſus venenorum pericula tutum corpus ſuum reddidiſſe , vt tradit Celſus lib.5.c.23.Galenus lib.de commoditatibus Theriacæ ad Cæſarem.Et eum quoque citat idem Galenus κατὰ τόπους,lib.7.c.2.& alibi ſæpe. *Mithridates.*

132 ¶ Iuba Rex vtriuſque Mauritaniæ, qui inter cætera ipſius præclara literarum monumenta ſæpe à Plinio,& aliis citata,de Euphorbio herba volumen ſcripſit , vt dicit ipſe Plin.libr.25.c.7.& Galen. lib.9.Pharmacorum κατὰ γένη ca.4. Dioſcorides autem lib.3.vbi de Euphorbio loquitur,dicit,Inuentionem eius Iubæ Regi Libyæ referimus acceptam,qui eam herbam ita appellauit ſui medici nomine,vt ſcribit Plinius illo eodem loco ſuprà citato. *Iubæ.*

133 ¶ Gentis , aut vt alij vocant Gentius , Illyriorum Rex , à quo Gentianam herbam, quòd primus eam inuenerit,nominatam tradit Dioſcorides lib.ſyluæ medicinalis 3.c.item 3.& Plinius vbi ſuprà. *Gentis.*

BIU Cujas

Huius regis meminit Liuius li.10.belli Macedonici,in postrema parte, quæ nouissimè reperta est. itémque libro 2.& multis seq.5.decadis, quæ item postea reperta est: & Florus libro 43.& 44.Epitomes Liuij.

134 ¶Clymenus Rex,quisquis is fuit à quo Clymenon herbam appellatam esse tradit Plinius,libro 25. cap.7.in princ.

Clymenus.

135 ¶ Ptolemæus Euergetes,Aegypti Rex herbarum vires ac naturam intelligens, carmen Homeri deprauatum correxit.scripserat enim lib.Odysseæ 5.

Ptolemæus Euergetes.

ἀμφὶ ἵ λειμῶνες μαλακοὶ σιὸ ἠδὲ σελίνυ.

Significans sion esse palustrem plantam,& cum palustri apio nasci,quod ignorantes quidem Grammatici non σίὸ, sed ἴὸ quod est violæ, legi oportere contendebant, vt nunc quoque vulgo legitur. Contra quos Rex huius rei peritus sia,non violas,cum apiis in irriguis pratis nasci in eo poëta voluit.Hic autem citatur à Marcello in libr.de medicamentis,c.14.vbi illum dicit scripsisse libros in re medica,& iterum ca.36. Citatur Ptolemæus & à Galeno lib.4.de compositione medicamentorum κατὰ τόπυς c.7.& alibi non semel,vbi illum modò Regem appellat,modò nobilem.Et Aëtio Tetrabibli 2.Serm.3,c.110.non semel.

136 ¶ Eupator rex Eupatoriam herbam inuenit ob id ita dictam:ex quo eam habere regiam dignitatem scribit Plin.lib.25.c.6.& de hac quoque Dioscorides lib.4.c.38.

Eupator.

137 ¶Panaces Rex ille à quo panaceæ species vna Pharmaceon,quod eam inuenerat,nominauit,vt videre licet ex eodem Plinio d.lib.25.c.4.

138 ¶ Agrippa Iudæorum Rex, à quo vnguentum eius nominis inuentum ferunt Nicolaus,& Arnaldus Villanouanus in suis Antidotariis.Et hic forte est, quem plerique scriptores medici, præsertim Mesue & Rasis,nomine Iudæi sæpius citant.Gal.in lib.de medic. compos.secundum locos Iulium quempiam Agrippam allegat, quod me nonnihil suspicari facit Agrippam regem Iudæorum non fuisse.Nam Iulius nomen est Romanorum,non Iudæorum.fuitque familia notissima Agripparum apud Ro.Idem autem simpliciter Agrippam citat Phar.κατὰ γένη lib.7.

Agrippa.

139 ¶ Amaron Rex nescio quis,citatus à Galeno,aut quod magis credo,ab alio in libro Experimentorum Galeno vulgo assignato.

Amaron.

Euax. 140 ¶ Euax Rex Arabum medicinæ & ipse curiosissimus,de simplicium effectibus ad Neronem Imperatorem scripsit,teste Plinio lib.25.cap.2.ferunt huius opera carmine elegiaco scripta esse Ferrariæ apud Petrum Bonum,& Viennæ Austriæ apud Vuolfangum Lazium.

Sabud. 141 ¶ Sabud alter Arabum Rex,quem nonnulli Sabidum vocant à medicis Arabibus sæpius citatus.

142 ¶ Auicenna Aboali Hispalensis Bitiniæ, aut vt alij malunt, Cordubæ Rex, libros in medicina non contemnendos scripsit,sed qui perperam in nostram linguam traducti sunt.Hic à plerisque Abensina quoque vocatur.

Auicenna.

143 ¶ Sabor,aut vt alij vocant,Sapor Heben,id est,filius Girges Mœdorum ac Persarum Rex,à Mesue in libro quem vocauit Grabadin sæpe,& à Serapione quoque frequenter citatus in Antidotis,cap. 17.& alibi.De Sapore Rege Persarum legitur apud Aurelium Victorem,in Licinio Valeriano, & Eutropium,de gestis Romanorum lib.9.c.8.

Sabor.

144 ¶ Principem Orientis,quisquis is fuit,citat Aëtius Tetrabibli 4.Ser.item 4.c.122.

Princeps Orientis.

145 ¶ Porphyrogeneta quispiam Rex,Constantini epitomen de alimentis Græcè scripsit, de quo nihil aliud comperimus.Scio autem inter Imperatores fuisse Constantinum Porphyrogonnetam,cuius constitutionem citat Hermenopulus Epitome iuris ciuilis tit. 7.vbi de tertiis nuptiis loquitur, & rursus lib.6.tit.item sexto.Sed & postea eodem tit.meminit Cæsaris Porphyrogonnetæ.Est autem Porphyrogonneta tanquam dicas in purpura natus,id est,ex imperatore.

Porphyrogeneta.

146 ¶Io.Mesue,quibusdã Io.Chrysostomus dictus,Damasci Rex,aut certe stirpe Regia, vtpote cui fuit abauus Abdela Rex Damasci,multa quoq; in medicina volumina admodum vtilia reliquit.

Mesue.

147 ¶ Abderanus Saracenorum Rex medicinæ quoque peritissimus fuit,ad quem Sanctius cognomento Crassus Hispanus Rex Cordubam profectus est,vt ab eo curaretur.

Abderanus

Dauid. 148 ¶Dauid quisquis is fuit,sed Rex tamen,cuius oleum Auicenna memorat.

149 ¶ Kabith & ipse Rex medicus quem & ipse Auicenna citat lib.5.qui antidotorum est.

Kabith.

150 ¶ Iosina Scotorum Rex nonus inter medicos enutritus,medicinæ peritus euasit atque pro morbis vulneribúsq; medendis scripsit librũ de viribus herbarum, decessitq; ante Christum natum 137. anno sub Simone Pontifice,vt tradit Balæus in lib.illustrium maioris Britanniæ scriptorum.

151 ¶Rhenta alter Scotorum Rex illo antiquior qui medicinæ nouum vsum instituit, vt tradit idem Balæus quo loco de Dornadilla & ipso Scotorum Rege quarto differit.

152 ¶ Iacissuha Mœdorum Rex citatus Serapioni Antidotorum ca.17.quanquam in nonnullis codicibus scriptum sit medicorum Rex.

Iacissuha.

Kermid. 153 ¶ Kermid Rex ab eodem citatur eiusdem tractatus c.59.

154 ¶ Lioroas Rex Linoi ab eodem quoque memoratus Simplicium c.353. sed credo illic mendum esse,scribendúmq; Iubam Regem Libyæ. Nam loquitur de Euphorbio ex Dioscoride,qui vt suprà diximus,eius inuentionem refert acceptam Iubæ regi Libyæ.

Lioroas.

155 ¶Alcibiadem illum Athenienſium principem,ducem atq; imperatorem non verebor Regibus annumerare,vt qui inferior multis non fuit, & multis superior fuit. Eum huius artis fuisse peritum

Alcibiades.

ex eo

ex eo possumus intelligere, quòd ex Anchusæ herbæ speciebus vna est quæ Alcibiadion dicta est, & aliæ quoque, vt videre licet apud Dioscoridem libr.3.c.455.& lib.4.c.24.25.26.27.Nicandrum in Theriacis, qui tamen ab alio quàm ab hoc Alcibiade, nempe ab Alcibio quopiam inuentas dicit.Plinium li.26.c.6.& Aëtium Tetrab.1.Ser.1.in Anchusa.Paulũ Aginet.li.7.c.3.vbi de Anchusa.

156 ¶ Fuere & quædam Reginæ medicæ, de quibus inter fœminas medicas dicemus nu.307. *Reginæ medicæ.*

IMPERATORES RO. MEDICI.

Ro. Imperatores medici.

157 ¶ Nec defuerunt ex Romanis imperatoribus, qui medicinam probè calluerunt.In primis Augustus ille Cæsar, ex cuius commentariis Plin.Valerianus lib.de re medic.j.c.18.exscripsit compositionem medicam, Qua inquit,& libentissimè vtebatur,& eam omnibus laudabat. *Augustus.*

158 ¶ Quique eum confestim secutus est Tiberius: cuius Galen.lib.5.de compos.medi.κατὰ γένη, pastillum quoque medicum commemorat ad zonam, quam Græci ἐφηπτα vocant. *Tiberius.*

159 ¶ Neronem quoque vt medicum citat Paul.Aegineta lib.7.c.17.& Plinius Valerianus lib.Rei medicæ 1.c.29.quẽ non temere possumus coniicere fuisse illum Imperatorem illaudatissimũ quidem illum, sed apprimè tamen doctum, vt videre licet ex Suetonio & aliis scriptoribus.Vix enim de alio quopiam Nerone docto comperies, nisi & de Tiberio illo intelligas, qui & ipse Nero dictus est, vt tradit Suetonius.Neronianum Oxyporium describit Marcellus medicus, Medicamentorum c.20. *Nero.*

160 ¶ Verùm citra controuersiam Adrianus ille nunquam satis laudatus medendi scientia excelluit, vt testis est Aurelius Victor in eius vita.Et est collyrium vtile ad plurima ab eo inuentũ, vt tradit Aëtius Tetrabibli.2.Ser.3.c.113.& præterea antidotum ab eodem compositum,& Adrianum vocatum descripserunt idẽ Aëtius Tetrab.4.ser.1.c.108.Nicolaus Salernitanus, & Nicolaus à Villa noua in in suo vterque Antidotario.Quanquam Marcellus Burdegalensis lib.Medicamentorum c.20.quo describit illud antidotum Hadriani, dicit quòd eo vtebatur Augustus Cæsar, vt hinc possis intelligere Hadrianum, qui longo post Augustum tempore imperauit, id non confeciſſe, nisi & ipse de eodem Hadriano intelligat.nam & is Augustus vt plerique Imperatorum dictus est. *Adrianus.*

161 ¶ Sed & Titum Cæsarem, siue is fuit primus ille Vespasiani filius, siue Aurelius Antoninus Pius, qui & Titus vocatus est Iulio Capitolino in prin.vitæ illius:& ex tit.l.j.C.de hær.inst.& l.j C.de impub. & aliis subst it.atque etiam ex l.Imperator.ff.de postul.& l.eiusdem initij.ff.de mino.& l.3.ff.de cond. indeb.& l.Imperatores.ff.ad munic.vbi scribitur, Imperatores Titus & Antoninus.Nam Titus fuit Antoninus Pius, alter Marcus Antoninus philosophus. Titum igitur Imperatorem quisquis is fuit, satis constat medicinæ non expertem fuisse, cum eius malagma describat Galenus de medicamentorum compositione secundum locos lib.10.c.3.haud multo ante calcem. *Titus.*

162 ¶ Constantinum quoque Imperatorem huius artis fuisse studiosissimum & peritissimũ satis ostendit opus illud γεωπονικον, id est, de agricultura libris 20.absolutum, quibus scienter describit multarum herbarum vires ad rem medicam pertinentes, præsertim verò lib.10. Quanquam non desunt qui eum librum non Constantini esse, sed Dionysij Calsij Vticẽsis, eo argumento innixi, quòd Varro Rei rusticæ lib.1.c.item 1.scripserit ipsum Calsium libros 28.Magonis Carthaginensis de re rustica vertisse libris 20.In quos non pauca adiecit de libris Græcis eorum quos ibi recẽset. Sed id argumentum admodum leue est, præsertim cum ille liber nullos propemodũ citet ex his quos Varro memorat: Sed alios pleroſq; lõgè posteriores,& in his Varonẽ ipsum,& Apuleiũ, & Plutarchũ & Abſyrtũ, qui & ipse Constantini tẽpore fuit, vt scribit Suidas. Cæterũ Serapio ex antiquioribus illis Arabibus, in suis Simplicibus ca.190.quo de apio loquitur, Constantinum citat ex libris de agricultura, in quibus, libr.scilicet 12.c.23.quod & ipsum de apio eadem propemodum scribit, quæ ipse ex eodem Serapio.vt intelligas à multis iam seculis eum librum Constantini titulum prætulisse, vt si non sit Constantini illius Cæsaris, sit tamen alterius eius nominis. Et nisi admodum fallor, is est quem Rasis nunc Fallahan, nunc Filahan vocat lib.Continentis 3.c.item 3.& lib.10.c.vlt.& libr. 11.c.5.non semel & iterum c.86.in quibus locis eadem omnino comperies ex eo citata, quæ & scripta sunt in illo libro Agriculturæ Constantini.Scio autem alios esse Constantinos medicos, de quibus postea loquemur. Antidotum autem Constantinum describit Nicolaus ab authore Constantino dictum, siue is fuit imperator, siue alius. *Constantinus.*

163 ¶ Denique Iustinum & ipsum Imperatorem, huius item artis peritum fuisse satis ostendit & illud antidotum ab eo inuentore Iustinum appellatum, vti referunt idem Nicolaus, & Quiritius Terthonensis.Sed & ante illos Soranus in Isagoge, c.9.potionem Iustini memorat, quæ huius Imperatoris esse non potest, vt qui longo tempore antè fuerit.Cæsaris autem medici siue horum vnus fuerit, siue alius, memorant electuarium & compositiones Auicenna lib.5.summa j.tract.j.& iterũ summa 2.tract.2.& Serapio c.33.Antidotorum.& Rasis lib.7.Continentis, c.1. *Iustinus.*

SVMMI PONTIFICES MEDICI.

164 ¶ Nec interim silentio prætereundi sunt Romani pontifices, qui non in spiritualibus modò, sed & in temporalibus quæ vocamus, sese quibusuis Regibus &, si diuis placet, imperatoribus quoque anteponunt. Ex quibus inter Diuos vnum, ne sim longior, satis erit recensere, quem non verebor

BIU Cujas

Nicolaus Quintus. vel aliis decem opponere, atque etiam præponere. Is est Nicolaus ille Quintus vir omni laude dignissimus, qui arte & professione medicus fuit, omnium scriptorum eius tempestatis testimonio. Eusebius. Nam iam superius de Eusebio pontifice quoque Romano inter diuos huius artis professores locuti sumus. Ioannes 22. Sed si vis præterea addere Ioannem vicesimumsecundum qui primùm vocabatur Petrus Hispanus, cuius liber est in medicina hoc titulo, Thesaurus pauperum, & Canones medicinæ, & Paulus secundus. alia quædam. Et Paulum secundum, qui, vt tradit Platina, ægrotantes curiales inuisebat, adhibitisq; etiam medicamentis curabat.

POETAE MEDICI.

165 Poetæ medici. ¶Gloriantur & poëtæ è suo grege plurimos & eos quidem primos ac præcipuos eiusdem artis fuisse peritos: ex hisque nonnullos de ea priuatim & ex professo scripsisse. Orpheum dico, Musæum, Homerum, & Hesiodum vatum vt antiquissimos, ita optimos, quos multa de herbarum vi & potentia curiosius prodidisse scribit Plinius li. 25. c. 2. & vident vbique qui in eorum libris versantur. Orpheus. Et Orpheum quoq; tradit Galenus de antidotis libr. 2. de antidotorum compositionibus scripsisse. Musæus. Eúmque in Re medica citat Plinius li. 28. c. 4. & alibi sæpe. Sed & Pausanias in Bœoticis scribit modum inuenisse quo mortis medicamenta adhiberentur. Homerus. Et de Musæo & Hesiodo nonnihil Plinius lib. 21. c. 7. vbi de Polio herba loquitur, & de ipso Hesiodo ipse Plinius li. 22. c. 22. Sed & ipsum Hesiodum plurimum in medicina valuisse scribit Plutarchus in Symposio septem sapientum. Quod hinc (inquit) manifestè apparet, quòd non indiligenter nec perfunctoriè de victus ratione, de vini temperamento, de aquarum vi, de balneis de fœminis, de concubitus tempore, de infantium incunis obligatione, & decubitu disserit. Hincque dicit ipsum Hesiodum in eo versu, Hesiodus.

ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μεγάλῃ ὄνειαρ. Quo vt videmus de malua & asphodelo loquitur, ad rem medicam repexisse. Vt interim non prætermittam Linum Chalcidensem, vel vt plures volunt, Thebanum & ipsum antiquissimum vatem, qui libros scripsit de fructuum & animalium natura.

166 Homeri medicina. ¶Sed Homerus præ cæteris omnem medicinæ disciplinam probe se nouisse palàm ostendit. Nam cùm medicina bifariam diuidatur. Est enim alia theorica, id est, speculatiua, siue contemplatiua, alia practica, id est, actiua. Rursus speculatiuæ sunt partes duæ, vna σημειωτικὴ, id est, significatiua, quæ videlicet in signis ac notis contemplandis versatur, ex hisque bonum aut malum ægrotantibus, aut etiam non ægrotantibus prædicit: altera αἰτιολογικὴ, id est, causatiua, quæ scilicet in causis considerandis vertitur. Actiua verò quæ operationibus cõstat, tres (quod iam suprà diximus) habet partes, Speculatiua pars medicinæ ex Homero. scilicet διαιτητικὴν, quæ victu medetur, χειρουργικὴν, quæ manu, φαρμακευτικὴν quæ medicamentis. Has omnes Homerus in suis libris non leuiter, nec obscurè attigit. vbi enim in Odyss. li. 4. scribit,

τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

Talia Iouis filia habebat medicamenta prudentia, siue consilij plena. Intellexit μητιόεντα secundum artem speculatiuam præparata.

167 Significatiua pars. ¶Significatiuam autem partem insinuat per Achillem, qui vt suprà item diximus lib. 1. Iliados, primus causam pestilentiæ Græcorum cognouit, intelligens epidemias, id est, populares siue vulgares ægritudines ex Apolline esse, id est, ex sole, qui horas anni inducit, quæ cum distemperatæ sunt, ægritudinis causa existunt.

168 De eadem. ¶ Nam & omnino salutem & pestem virorum Apollini, id est, Soli: Fœminarum verò Dianæ, id est, Lunæ attribuit, ipsos sagittantes faciens propter radiorum iactum.

169 De eadem. ¶ Similiter & virum calidiorẽ fœmina determinat, & Apollinem filios Niobes, Dianam filias eiusdem interficere faciens, lib. vlt. eiusdem operis his versibus,

τῇ πρὸ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο,
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' ὑέες ἠΐθεοντες.
τοὺς μὲν ἀπόλλων τοξφενὲς ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο
μῶλῳ ὀιζυρῷ νιόβῃ, τὰς δ' ἄρτεμις ἰοχέαιρα.

170 De eadem. Caniculæ ortus & ifl. ¶ Nec non quando caniculæ ortum exponit, statim circa initia libr. 22. eius operis, signum & causam æstus & ægritudinum dicit,

λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐσὶ, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται,
καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Splendidissima quidem hæc est, malum autem signum facta est,
Et fert multam febrem miseris mortalibus.

Ex quo & idem id sydus ὄλιον vocat, id est, pernitiosum lib. Iliados 11.

οἵῳ δ' ἐκ νεφέων ἀναφαίνεται ὄλιος ἀστὴρ
παμφαίνων. Quo nomine etiam Apollo qui pestem hominibus, vt diximus, immittit, vocatur. quanquam id nonnulli trahunt ad aliam significationem, vt alibi diximus in Apollinis historia. Homerum autem secutus Virg. lib. 3. Aeneid. de Syrio ardore,

—Subito cùm tabida membris
Corrupto cœli tractu, miserandáque venit
Arboribúsque, satísque lues, & lethifer annus,

Tinque

BIU Cujas

Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
Corpora: tum steriles exurere Syrius agros. &c.

Et iterum lib.10.

Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris
Nascitur. & læuo contristat lumine cœlum.

Quibus etiam causatiuam partem medicinæ speculatiuæ innuit. quod & itidem facit ipse Homerus lib. illius quoque operis 5.

ἀτὰρ σῖτον ἔδουσ', ὁ πίνουσι ἄνθρωποι οἶνον,
τ' ὄφρ' ἀναίμονες ἔασι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.
Non enim cibum edunt, neque bibunt ardens vinum,
Propterea exangues sunt & immortales vocantur.

171 ¶ Actiuam quoque partem diligentissimè exequitur: & primùm quidem diæteticam, quæ scilicet victu constat, quando cognouit discrimen agritudinum acutarum & chronicarum, id est, longarum siue temporariarum, scribens lib. Odysseæ 11. *Actiua pars medicinæ ex Homero.*

Τίς νύσε κἠρ ἐδάμασε τανυλεγέϊ θανάτοιο;
ἦ δολιχὴ νοῦσος, ἦ ἄρτεμις ἰοχέαιρα
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν;

Morbi acuti & chronici cogniti Homero.

Nam ibi mortem vocat τανυλεγέα, id est, diuturnã, vel magnam curam prętendentem: & νῦσον δολιχὴν, id est, longam ægritudinem. Et Dianam facit sagittis suis interficientem, id est, velocem mortem inferentem. Nam versus illos ita potes ad verbum traducere,

Quæ te sors domuit diuturnæ mortis?
An longus morbus, an Diana sagittis gaudens
Suis splendidis telis petens interemit?

Et iterum non multo post,

οὔτ' ἔμ' ἐνὶ μεγάροισιν ἐΰσκοπος ἰοχέαιρα
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν.
ὅ τέτις μοὶ νόσος ἐπήλυθεν, ἥτε μάλιστα
τηκεδόνι συγερῇ μέλεων ἀϊάλεο θυμόν.
Neque me in domibus pulchra Diana
Suis splendidis telis petens occidit.
Neque aliquis igitur mihi morbus aduenit, qui maximè
Tabe tristi membris abstulit animum.

Tabes enim inter morbos chronicos reponitur, & bona aliorum pars in eam incidit.

172 ¶ Sed & tenuem simplicémque cibum cognouit salubriorem esse, vti haud dubie est, sicuti posteà affatim docebimus. Nunquam enim Homerus ipse variorum condimentorum meminit, vt ex eo annotauit Plato lib. de Rep. 3, de quo nos amplius dicemus infrà nu. 452. & horum quidem. *Simplex cibus salubrior ex Homero.*

173 ¶ Heroas quoque, vt & idem Plato inibi meminit, facit non elixis carnibus, sed assis vti, vtpote salubrioribus, & illis potissimum conuenientibus. Ita enim scribit lib. 1. & iterum 2. Iliad. *Assas carnes salubriores, ex eodem.*

Μίσυλλόν τ' ἄρα τ' ὅλα καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν,
ὤπτησάν τε περιφραδέως.

Id est ad verbum,

Minutimque secuerunt, & alia in verubus transfixerunt,
Assárúntque accuratè.

Et eadem prope scribit libr. 3. & 7. & 24. eiusdem operis, & rursum lib. 3. 12. 14. & 19. Odysseæ. Et iterum eod. lib. 14.

Μίσυλλόν τ' ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειρεν,
Concidítque minutatim, & verubus infixit.

Quem secutus Virg. lib. 1. Aeneidos de Aenea & eius sociis loquens,

Tergora diripiunt costis, & viscera nudant.
Pars in frusta secant, verubúsque trementia figunt.

Quo in loco Seruius, Nam Heroes, inquit, non vescebantur elixis. Et iterum lib. 5.

Subiiciunt verubus prunas & viscera torrent.

Et lib. 2. Georg.

Pinguiáque in verubus torrebimus exta

174 ¶ Cognouit & Homerus, vt ad eum redeamus, vini vsus differentias: quod plurimũ quidem potum maximè noxium est, & corpori & animo: modestè verò, admodum vtile est, vt etiam tradit Plinius libr. 14. c. 5. Cuius in eo loco hæc verba sunt, prorsus vt iure dici possit, vino neque viribus corporis vtilius aliud, neque aliud voluptatibus permitiosius, si modus absit. Et rursum lib. 23. cap. 1. Et Paulus Aegineta lib. 1. c. 95. & è sacris scriptoribus Solomon Ecclesiastes 31. in diuersis locis. Mnesteus autem apud Athenæum, Vinum, ait, mortalibus dij præbuere, quo nihil permitiosius, si modus absit. At si qui rectè vtatur, nihil & animis & corporibus vtilius. Nam & Phurnutus tradit, quod Bacchus Dionysius dictus est, quasi λιάλυσος, inuersione a. in o. & l. in n. quòd curas soluat modicus, vt nimius animum, vnde & Alysius dictus est, & Lyæus. *Vini vsus ex Homero.*

175 ¶ De primo illud est lib. 6. Iliados, *Vinũ nimium noxium.*

Μή μοι οἶνον ἄειρε μελίφρονα πότνια μῆτερ,
Μή μ' ἀπογυώσας μένεος δ' ἀλκῆς τε λάθωμαι.
Ne mihi vinum afferas dulce veneranda mater,
Ne me enerues, roboris autem vigorísque obliuiscar.

Verba sunt Hectoris ad Hecubam. Item illud eiusdem lib. 21. Odysseæ,

BIU Cujas

οἶνόν σε πρῶτα μελιηδέα, ὅς τε καὶ ἄλλους
βλάπτει ὅς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ' αἴσιμα πίνῃ,
Vinum te lædit dulce, quod etiam alios
Lædit, quicunque ipsum abundanter capit, neque decenter bibit.

Quem locum & citat & approbat Gal. lib. de substantia potentiarum animal. c. 3. & in lib. cui titulum fecit, Quòd mores animi temperamentum corporis sequantur, & vtrobique citat in eam rem Theognidis sententiã, quam mox adscribemus. Ex quo & Artemidorus Daldianus, de somniorum interpretatione lib. 1. c. 68. In somniis (inquit) vinum modicum bibere non in magnis poculis, & iam inebriari bonum est. Quandoquidem Xenophon Socraticus, Vinũ, ait, tristitias, veluti mandragora dolores sopit, beneuolentias autem veluti oleum flammam excitat. Multum autem & immoderatum bibere multorum malorum causa est omnibus ex æquo, cum Theognis illud scripserit,

οἶνόν τοι πίνειν πολὺν, κακὸν· ἢν δέ τις αὐτὸν
πίνῃ ἐπισταμένως, ὁ κακὸς, ἀλλ' ἀγαθός.
Vinum potatum multum, malum. Si verò quis ipsum
Potarit prudenter, non malum, sed bonum.

Quem locum quoq; citat, sed non ex Theognide, verùm ex Theagene Alexander Aphrodiseus, aut quisquis is fuit, lib. 2. Problematôn c. 89. nisi illic mendum sit. Est & in eam sententiã Epigramma incerti authoris lib. 2. Epigrammatôn Græcorum, cuius initium huiusmodi est,

Βάκχος μέτρον ἄρισον, ὃ μὴ πολὺ, μηδ' ἐλάχιστον.
ἔστι γὰρ ἡ λύπης αἴτιος, ἢ μανίης. Quod sic vertit Velius,
Sumere nec nimium Bacchi valet optimus vsus,
Nec minimum: hinc mœror prouenit, inde furor.

176 *Vinum moderatum utile.* ¶ De secundo autem præterea quæ iam diximus illud etiam est illo 6. Iliad. lib.

ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μάλ' ἐστὶν ἄρουρα οἴνου ἄεξαι.
Viro autem fesso robur magnum vinum auget.

Ex quo idem lib. 14. eiusdem operis, dicit Dionysium, id est, Bacchum gaudium esse hominibus,

ᾧ δὲ Διώνυσον Σεμέλη τέκε χάρμα βροτοῖσιν.

Et hinc Bacchus Hygiotes, id est, Salutaris colebatur, quod vino modico & temperato nihil sit salubrius, vt tradit Athenæus. Nam & Asclepiades vtilitatem vini æquari deorum potentiæ posse pronuntiauit, vt scribit Plinius d. libro 23. cap. 1. Plato autem in Cratylo dicit οἶνον, id est, vinum dictum ἀπὸ τοῦ ὀνήσεως id est, ab adiumento & vtilitate nomen accepisse. Ad quam etymologiam ipse Homerus respiciens,

ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ὀνήσεαι ἧσι κε θυμῷ.
Postea autem & ipse adiumentum consequeris si biberis.

Nam & ipse esculenta quoque ὀνήσιμα appellare consueuit, quod vtilitatem afferrent. Ex quo fortè illud vt Bacchus medicus appelletur, vt diximus suprà nu. 117. sed his omnibus. Et quod posteà num. ab hinc 2. dicemus.

177 *Iterum de uini differentijs ex Homero.* ¶ Atque vt ipse suaue siue dulce vinum genio, lætitiæque, ac conciliandæ amicitiæ dedicauit, cùm scribit lib. 7. Odysseæ,

ὡς φάτο, τὼ δ' ἄρα τοῦ μὲν ἐπὶ φρεσὶ θῆκαν ἀκούειν. Et lib. 14. eiusdem operis,
ἐν δ' ἄρα κισσυβίῳ κίρνη μελιηδέα οἶνον. Et repetit lib. 16. & alibi sæpe.

Vinum uehemens. Ita temetum, quod dicitur vehemens, & vt Plutarchi verbo vtar, καρωτικὸν, quasi dicas stupefactiuum, vel obdormitatiuũ & capiti noxium Cyclopi obtulit, lib. 9. Odyss. At *Pramniũ uinum* illud vinum quod stypticæ siue acerbæ maxime naturæ est: ideóq; cõstipandi densandíq;, & astringendi vim habet, etiam vulnerato Machaoni indulsit, eidémq; caseum caprinum æneo quodã instrumento attriuit, farinámq; ordeaceã caseo miscuit, & adhæc cæpe opsonij loco oppositi, lib. 11. Iliad. Quam rem ex arte medicinæ illum fecisse scribit Plato in eo dialogo, cui Io titulus est, & libr. de Repub. 3. vbi tamen id factum fuisse in curatione Eurypili, de quo posteà dicemus, memoria lapsus scripsit. De qua re etiam nonnihil tetigit Athenæus lib. 1. τῶν δειπνοσοφιστῶν, vbi & id refert ad veterem Græcorum parsimoniam & frugalitatem in victu. Ex eóq; possit videri id quoque esse quod Icarium dicitur. Nam & is scribit Hemum dixisse in Icario insula lapidem esse Pramnium, & iuxta ipsum magnum montem, à quo Pramnium vinum dicitur, quod & Pharmacidẽ quidam vocant. Et Paulò post: Vitis autem quæ fert Pramniũ vinum, vocatur, vt scribit Eparchides, à peregrinis quidem sacra, ab Oenensibus autem Dionysias, à Baccho. Didymus autem Pramniũ vinum ait, aut à Pramnia vite sic dictum, quod & ipsum tradit ipse Nicander, in Theriacis. Sed vt redeamus ad Athenæum: Qui (inquit) proprie loquuntur, nigrũ id vinum vocant. Nonnulli quasi ad mansionẽ aptum πραμνιον, id est, mansionarium, & nonnullis quoque interiectis Alcyphron: at Meandrius tradit ad Ephesium vicum esse montanum, qui prius vocabatur Lethois, nunc verò Latona ab Amazone eius nominis, vbi vinum Pramnium nascitur. Sed & idem Athenæus tradit id vinum non crassum esse, aut dulce, sed durum, & austerum, ob idque eo Athenienses minimè delectari, scripsisse Aristophanem. Aelianus autem libro 12. de varia historia inter genera vini, meminit & Prannei, siue id fuerit de quo tractamus, siue aliud, quod vt scribit, erat sacrum Veneri. Huius quoque vini Prannij mentionem facit ipse Homer. libr. 10. Odyss. Plin. ex eodem Homero lib. 14. c. 4. Galen. in lib. cui

titulus

BIU Cujas

titulus est Hippocratis linguarum expositio, vbi & id dicit nigrum & austerum, & lib.7.Pharmac. περὶ τόπων, c.2.Pollux lib.6.c.2.Cæterùm est gemma (vt id obiter dicamus) dicta Prannion apud Plin.lib.37.c.10.quæ vt ibi quoque scribit, Indica est, quæ nigerrimo colore transluceat, in qua miscetur & carbunculi color. Ex quo fortè posset intelligi id vinum Prannium ita vocari, à nigro colore mixto carbunculi quoque colore.

178 ¶ Cognouit item Homerus, quòd vinum ipsum & cibus dant vires & audaciam, cùm scribit lib. Odysseæ 2. vinum & farinam siue polentam esse medullam hominum, *Vini & cibi vires ex Homero.*

οἶνον ἐμ ἀμφιφορεῦσι, καὶ ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν.

De farina quoque repetit lib.20.eiusdem operis.

ἄλφιτα τ' ἰυχόσαι καὶ ἄλείφατα μυελὸν ἀνδρῶν.

Idque etiam apertius exprimit ad fi.lib.9.Iliados,

Νῦν μὲν κοιμήσασθε τεταρπόμενοι φίλον ἦτορ
Σίτῳ καὶ οἴνοιο. τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή.
Nunc quidem dormite delectati dilectum cor
Cibo & vino: hoc enim robur est & fortitudo.

Qui posterior versus repetitur & lib.19.eiusdem operis. Eúmque in id citat Alexander Aphrodisæus, si is est, Problema. ôn lib.2.c.62. A quo Virgil. quoque videtur illud fuisse mutuatus, lib.1.Aeneidos,

Tum victu reuocant vires, fusique per herbam
Implentur veteris Bacchi.

Et Valerius Flaccus lib.2.Argonauticôn,

— Cereris tum munere fessas
Restituunt vires, & parco corpora Bacche.

Et his quidem assentitur Galenus lib.Techn.3. c.12. Et quantùm ad cibum, Hippocrates libro 7. Aphorismorum c.62.& Plinius lib.12.c.1.

De vino Epigramma ex Homero.

179 ¶ Ex iisque Homeri de vino sententiis Macedonius elegans Epigramma confecit, quod extat inter Græcorum epigrammata,

Χθιζόν μοι νοσέοντι παρίσατο δαῒφρων ἀνὴρ
ἰητρὸς δεπάων νέκταρ ἀμπεπάμενος.
Εἶτε δ' ὕδωρ πίνειν ἀνεμώλιον, εἶτε μεθύσθην
ὄφρα μιν οἴνου μερόπων οἶνον ὄμορξε ἔφη.
Febre laborantem medicus me inuiserat intrò,
Vixque ingressus, ait, tollite vina procul:
Tantùm indulsit aquam misero miser ipse, nec audit
Quòd vinum esse hominum robur Homerus air.

Vinum calidũ.

180 ¶ Nec interim ignorauit Homerus vinum suapte natura calidum, cùm dicat αἴθοπα οἶνον, tum aliàs tum 4.lib.Iliados,

ἦ δ' ἐν δαὶ δ' ὅτε πέρ τε γερὸ στιν αἴθοπα οἶνον, &c.

Et lib.seq. quo loco suprà citauimus. Et lib.item seq.

Χερσί δ' ἀνίπτοισιν δὶι λείβειν αἴθοπα οἶνον. Et lib.2.Odysseæ,
ἐλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον. Et libro sequenti,
ὁ γέρων ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
λεῖβε. Et lib.7.eiusdem operis,
ἦμαι σῖτον ἔδωκεν ἄλις καὶ αἴθοπα οἶνον. Et libro 14.
Σπείσας δ' αἴθοπα οἶνον, ὁδυσσῆι πτολιπόρθῳ,
ἐν χείρεσιν. Vt etiam Hesiodus lib.2.Operum & dierum, tanquam dicas fumicalidum, ardens, vrens, natura ignitum, quòd semina quædam caloris in se habeat: non vt alij putant, propter calorem nigrum, vti etiam annotauit Gellius lib.17.c.8.& Macrobius lib.7. cap.12. & Suidas, quamuis Plutarchus Problematôn conuiuialiũ decade sexta, c.7. aliò id epithetõ refert. Atqui medici omnes id quod diximus testãtur, vinũ scilicet omne calidũ: & in his Hippocrates siue is Polybus, siue Euriphon, siue Phaon, siue Philistiõ, siue Aristõ, vt pleriq; existimãt, in li.2. περὶ διαίτης, id est, de diæta, victus ratione. Dioscorides lib.5.c.839. Plin.lib.14.c.5. Gal.lib.Temperament.& lib. Simplic.8.& alibi sæpe. Ex quo Horat.lib.2. Serm.saty.8. feruida vina appellat. Plato autem in Timæo, & iterum in secundo de legibus, interdicit vino pueris vsque ad annum duodeuigesimum, ne ignis (inquit) igni addatur. Quod ex eo repetiit Gale.in lib.cui titulũ fecit, Corporis temperaturã animi mores sequi. Ex hoc autem ignea vini natura Bacchus Græcis quibusdam cognominatur πυριγενὴς, id est igni-gena, vt videre licet apud Strabonem lib.13.& Philostratum in Iconibus. Sed & hinc ab Orpheo in Hymnis, & Ausonio in epigrammate Græco cognominatus est πυρίφατος, id est igne satus.

Vinum nõ merum sed aqua dilutum bibendum ex Homero.

181 ¶ Et vt redeamus ad Homerum. Cum ille intelligeret vinum esse huiusmodi, vt ex eo diximus, scilicet calidum & ignitum: ne nimio illo calore, & igne noceret sanitati, sensit non esse merè bibendum, sed aqua diluendum, cùm facit Calypso nympham ita Vlyssem alloquentem, lib.5. Odyss.

ἄυσάς ἐγὼ σῖτον, καὶ ὕδωρ, καὶ οἶνον ἐρυθρὸν
ἐνθήσω μενοεικέ', ἃ κέν τοι λιμὸν ἐρύκοι.
Sed ego panem, & aquam, & vinum rubrum
Apponam placidè, quæ à te famem repellant.

BIU Cujas

Nam & id in tuenda sanitate obseruandum iubent medici, nisi si quæ causa priuatim id prohibeat. de quo etiam videre licet apud Plinium lib. 17. c. 4. vt interim non prætermittam Athenis Dionysium, id est Bacchum ὀρθὸν, id est, rectum cultum fuisse. Amphysteon enim rex Atheniensium omnium primus à Dionysio edoctus merum aqua diluit: quo factum est vt homines priùs mero incurui, mox recti facti sunt, vti Philochorus scripsit.

Bacchus rectus cur dictus.

182 ¶ Vinum tamen meratius conuenire senibus ostendit ipse Homerus, cùm libro Iliados 9. facit Achillem iubentem Patroclo, vt vinum ipsum meratius infundat Vlysi & Phœnici viris iam ætatis prouectioris.

Vinum tamen meratius conuenire senibus.

Ζωρότερον ἢ κέραιρε, λέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Quod ex eodem expendit Plutarchus in Symposiacis ita scribens, ἀγνοεῖν ἢ λοιπὸν ὁ Ζωΐλῳ ὅτι πρῶτον μὲν ὁ Ἀχιλλεὺς τὸ φοίνικα, καὶ τὸ ὀδυσσέα πρεσβυτέρους ὄντας ἤδη, ὀχ' ὑδαρεῖ χαίροντας, ἀλλ' ἀκρατοτέρῳ καθάπερ οἱ ἄλλοι γέροντες ἐπιτεῖναι κελεύει τῷ κρᾶσιν. Additq; aliam eius rei probationẽ, quòd Achilles à Chirone magistro medicinæ peritissimo totius victus rationem exactè didicerat, quare verisimile erat illum iussisse meracius vinum senioribus propinari: quoniam τοῖς ἀρτεῖσι, καὶ χολάζουσι παρὰ τὸ εἰοθὸς σώμασιν, ἀνειμένη καὶ μαλακωτέρα κρᾶσις ἁρμόζει. Sed & alia subiũgit quibus ostendit Achillem ipsum medicinæ quoque peritissimum fuisse, cùm scilicet apio equos suos pascit in ocio desidentes, ideóq; pedum & articulorũ doloribus obnoxios. Cui morbo apium maximè opitulatur. Quæ tu addes ad ea quæ diximus de Achillis medicina suprà nu. 113. incip. de Achille.

Achilles equos apio pascebat &c.

183 ¶ Et cùm sint duo liquores corporibus humanis gratissimi & saluberrimi, vt scilicet ipsum vinũ intus, oleum foris, vt scribit Plinius lib. 14. cap. vlt. id certè Plinius ipse ab Homero didicerat. Nam quod ad vinum attinet, satis de eo suprà diximus. Oleo autem is sæpè inducit homines lotos inungi, vt Odysseæ 3.

Vinum intus, Oleum foris ex Homero.

Αὐτὰρ ἐπεὶ λοῦσέν τε, καὶ ἤρχισε λίπ' ἐλαίῳ.

Et rursum eiusdem operis, lib. 4. iterúmque 17.

Τὸς δ' ἐπεὶ δὴ δμωαὶ λοῦσαν, καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ.

Hos autem postquam famulæ lauerunt, & inunxerunt oleo. Et lib. 8. eiusdem operis.

ἔνθα δέ μιν χάριτες λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ
ἀμβρότῳ, οἷα θεὸς ἐπινήθεμεν αἰὲν ἐόντας.

Vbi & ipsam Gratiæ lauerunt & vnxerunt oleo
Immortali, quatenus Deos decet semper existentes.

Et huiusmodi propè loca infinita apud eum comperies. Dicitur enim oleum membris vigorem afferre, eáque non minimum recreare, & vt tradit Plinius lib. 12. c. 1. Vnde Palæstritæ nudi eo vngebantur. & Hannibalem Pœnorum ducem legimus pugnaturum contra Romanos, nõ longè à Placentina vnctum habuisse exercitum.

Palæstritæ oleo ungebantur.

184 ¶ Et quoniam aquam Pindarus in fronte suorum operum pronunciauit omnium rerum esse optimam, ἄριστον μὲν ὕδωρ Certè nec ipsius naturam ignorauit Homerus, cùm candorem, id est claritatem, siue lympiditatem, vt sic dicam, leuitatem, frigiditatem in aquis laudauit.

Aquam rerum omnium optimam.

Candorem, cùm dicit lib. Odysseæ quinto,

Aquarum naturam sciuit Homerus.

Κρῆναι δὲ ἐξείης τέσσαρες ῥέον ὕδατι λευκῷ,
Fontes autem ex ordine quatuor fluebant aqua alba.

Aqua alba Lympida.

De lympiditate illud est lib. 9. eiusdem operis,

αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ
Κρήνη ὑπὸ σπείους.
Sed in capite portus fluit lympidam aquam
Fons sub specu. Et iterum lib. 2. Iliados,

ὅθεν ῥέεν ἀγλαὸν ὕδωρ.
— *Vnde fluebat lympida aqua.* Nam & aquam salubrem aëri esse quàm similimam oportere tradit Plinius lib. 31. c. 3. Et hinc quoque Virgilius vbique laudat fontes & aquas liquidas, quod non admodum distat à lympidis, id enim significat puras, claras, lucentes, & sine sordibus. Nam egloga 2.

Aquã aeri similẽ esse oportere.

Liquidi fontes.

Peraltus, & liquidis immisi fontibus apros. Et lib. Georg. 2. aliàs 1.
Non liquidi gregibus fontes.

Vbi Seruius interpretatur, puri & sine pestilentia. Et lib. 3. eiusdem operis,

Pocula sint fontes liquidi. Et lib. 4. eiusdem operis,
At liquidi fontes. Et rursum eodem lib.
— *Manibus liquidos dant ordine fontes.* Et Ouidius lib. 5. Fastorum,
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris
Aura fouet, liquidæ fonte rigatur aquæ. Et iterum eod. lib.

Aquæ liquidæ. Aquæ puræ.

Nec liquidæ iuncto flore bibuntur aquæ. Ex quo etiam illud Ausonij in Mosella,
Et riuos trepido potes æquiparare meatu,
Et liquido gelidos fontes præcellere potu. Et puras, Virgilius lib. 7. Aeneidos,
— *Puróque in fonte lauabat.* Et Pellucidas, Ouid. lib. 3. Meta.

Et pellucidæ.

Fons sonat à dextra tenui perlucidus vnda. Et in epistola Sapphûs ad Phaonem,

Est

BIU Cujas

Est nitidus vitróque magis perlucidus amnis
Fons sacer. Et Apuleius lib.5.Metam.in prin.Videt fontem vitreo latice perlucidum.
Et perspicuas.Statius lib.9.Syluarum, *Et perspicuæ.*

Perspicui viuunt in marmore fontes. Et Lactantius in Phœnice,
Sed fons in medio est,quem viuum nomine dicunt,
Perspicuus lucens dulcibus vber aquis. *Et nitidæ.*

Et nitidas. Valerius Flaccus lib.3.
Tela manu procul ad nitidi spiracula fontis
Ducit. Et candidas, Seneca, *Et candidæ.*
Niueíque lactu candidos fontes. Et splendidas, Horatius lib.Carminum 3.Ode 13. *Et splendidæ.*
O fons Blandusiæ splendidior vitro.

Galen.autem lib.1.de sanit.tuenda,cauendas omnino tradit aquas turbidas.Et in libello de Ptisana, si eius est,idem præcipit aquã deligi perlucidam ad ptisanæ confectionẽ. Et Paulus Aegineta lib.1. c.50.laudat simpliciter aquam visu puram & lympidam: quod & facit ipse Galen. lib.1. de Simplic. medic.facul.cap.5.Cuius verba in eam rem hæc sunt, τῇ δ' ὄψει καθαρὸν, ὅταν εἰλικρινὲς ᾖ καὶ διαυγὲς ἀκριβῶς. Et idem Galen.lib.de renum affectuum curatione,& Oribasius lib.Euporistôn.

185 ¶ Leuitatem autem commẽdat,cùm lib.2.Iliados in catalogo ducum,Titaresium fluuium ἱμερτὸν, *Aquæ leuitas ex Homero.*
hoc est,desiderabilem dixisse videtur,quòd ea leuitate super Peneo flumine currat,vt ipsi quidem, vt dicit,non misceatur,sed olei modo supernatet,quod ex eo annotauit Plinius lib.4.c.8.vbi corruptè Euroton legitur nisi is fluuius binominis sit. Quod tibi obiter dicere volui.Sed vt redeamus, Aquam leuissimam saluberrimam quoque esse tradit Celsus lib.2.c.16.& omnes medici. Vnde & illud Vitruuij,Ex omnibus fontibus leuissimis subtilibúsque.Hincq; aqua pluuia super omnes commendatur,quòd ea omnium leuissima sit,vt tradit Rufus Ephesius,& eius authoritate Aëtius Tetrabibli.1.Ser.3.c.165.& Paulus Aegineta lib.1.c.50.& ante hos Hippocrates, ad finem lib.de capitis vulneribus,si is eius sit,& post eum Herodotus,eiúsque authoritate Oribasius lib.3.Euporistôn, qui de confectione ciborum est,cap.vlt.& Celsus lib.2.cap.18.& Columella lib.1.Rei rusticæ c.5. *Aqua pluuia commendatur.*

186 ¶ Quonam autem pacto dignoscatur aquæ leuitas,tradit Hippocr. lib. Aphorism.5.c.26. Aqua(inquit)quæ citò calescit,& citò frigescit,leuissima est. Vbi Galen.hanc leuitatem non ad pondus refert,sed ad id vt celeriter calescat, & rursus celeriter frigescat, atque in se facilè aduersas qualitates suscipiat,vti etiam tradit ipse Galen.lib.de ptisana,c.1.& lib.1 Simplic. cap.17. Simeon Sethus in libro περὶ δυνάμεων τροφῶν id est,de cibariorum facultatibus,& Paulus Aegineta vbi suprà, qui tamen id non simpliciter admittit:& ante hos Plin.lib.31.c.3. Quanquam & ipse Galen.in lib.de bonitate aquæ,si ipsius est,ad pondus quoque refert.Nam si leuis,inquit,& facilis ponderis est,id significat eam non esse terræ permistam.vti & facit Celsus d.lib.2.c.18.vbi dicit,Leuis pondere apparet, & ex his quæ pondere pares sunt,eò melior quoque est, quo celerius,& calefit & frigescit,quóq; celeriùs ex ea legumina percoquuntur.Tanquam scilicet primo loco inspiciẽdum sit pondus, deinde celeritas caloris vel frigoris.Plin.autem loquens de aqua d.li.31.c.3. Quidam,inquit,statera iudicant de salubritate,frustrante diligentia,quando perrarum est,vt leuior sit aliqua.Certior subtilitas inter pares meliorem esse,quæ calefiat refrigeretúrque citius. *Quæ aqua leuis dicatur.*

187 ¶ Denique & frigiditatem,lib.17.Odysseæ, *Aquæ frigiditas ex Homero*

Κατὰ δὲ ψυχρὸν ῥέεν ὕδωρ
ὑψόθεν ἐκ πέτρης.
— *Frigida autem defluebat aqua*
Ex alto,ex petra.

Quem secutus Hesiodus(nam post eum fuisse crediderim cum Cicerone in Catone, licèt alij addubitent) in Theogonia,

Τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
Ψυχρὸν,ὅτ' ἐκ πέτρης κατὰ λάβρος ἠλιβάτοιο.
Longè in aureo vase celebrem aquam
Frigidam,quæ ex petra defluit alta.

Et Ausonius illis versibus suprà citatis, nu.184. ait profluentem esse vtiliorem stagnante atque pigra: cursu enim ac percursu ipso extenuari atque proficere,quod tradit Plinius libro 31.c.3.in princ. & medici vbique. *Aquæ profluentes pigris utiliores.*

188 ¶ Ex quibus etiam locis apertè vides,illos non obscurè intellexisse aquam eam esse optimam, quæ ex alto loco,& è rupe manat.Nam quãtum ad primum pertinet, scribit Hippocrates libro de aëre, aquis,& locis,optimas eas aquas esse,quæ ex sublimibus locis & terreis collibus fluunt.Ad quod alludens Lucanus lib.2. *Aqua optima quæ ex alto fluit.*

Et tu montanus totus nunc fontibus exi. *Sed & an quæ ex rupe.*

Et illud de aqua ex petra scaturiente non probat Galen.lib.1. de sanitate tuenda:nec Aëtius Tetrab.1.Ser.3.c.165.nec ante eos Hippocrates in eo.li.de aëre, locis, & aquis. Verùm Porphyrius ille Platonicus Homero subscribens,Aquarum(inquit)latices illi, qui à montosis fontibus scaturientes per petrarum alueos deuoluuntur & fluunt,synceriores multò incorruptioréque esse solent, quàm ij qui cœnosa paluestriáque loca defluunt,quibus vt multam lutulentámq; secum attahãt materiam necesse

BIU Cujas

necesse est. Et Columella lib. 1. c. 5. post aquam pluuialē secundo loco ponit fluētem aquam è montibus oriundam, si per saxa præceps deuoluitur. Sed & ipse Galenus, aut quisquis is fuit, in illo libro de bonitate aquæ laudat aquas petrosas. Et huc quoque pertinet illud Horatij lib. 3. Ode 13.

Fies nobilium tu quoque fontium
Me dicente cauis impositam ilicem,
Saxis, vnde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

Loquaces enim vocat, quòd cùm è saxo cadunt, perstrepant, vt etiam annotauit Porphirion. Et illud eiusdem Homeri lib. 8. Iliados de fonte loquentis,

ἥτε κατ' ἀγλιπόρῳ πέτρης νιφόεντος χέει ὕδωρ.

189 ¶ Huic autem quod de frigiditate dictum est, vt ad id redeamus, concinit illud Lucretij lib. 6.

Iterum de frigiditate aquæ.

Frigidus hanc ob rem sit totus in luce diurna. Et Virgilij Eclog. 10.
Hic gelidi fontes, & mollia prata Lycori.

Et Horatij lib. Carm. 3. Ode 13. qua laudat fontem Blauduſiæ,

— Nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine riuos
Lasciui soboles gregis. Et paulò pòst,
Tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes & pecori vago. Et Ouidij Tristium lib. 4. Eleg. 4.
Sulmo mihi patria est gelidis vberrimus vndis. Et libro secundo Fastorum,
De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ. Et libro quarto eiusdem operis,
Frigida cœlestum matres Arethusa vocabat.

Et Sidonius, Ambientibus (ait) sese fontibus algidis. Plin. autē d. lib. 31 c. 3. aquam Martiam, primùm Aufeiā dictam, præ cæteris, & à frigore & à salubritate laudauit: eámq; Deūm munere vrbi Romæ tributam fuisse tradit. Et in vniuersum aquam frigidam probat Galen. lib. 1. de Simplic. medic. fac. ca. 4. Aquæ autem frigidæ est illud encomium Prouerbiorum 25. cap. Aqua frigida animæ sitienti, & nuncius bonus de terra longinqua.

190 ¶ Nouit & Homerus λιαρὸν ὕδωρ, id est calidam aquam, aut vt aliis placet, tepidam vulneribus prodesse, eorúmque dolorem sedare, cùm ea Euripilum curat, vt paulò pòst dicemus. Ex quo & illud eiusdem lib. 14. Iliados statim post exordium,

Aquam qualidā vulneribus prodesse ex Homero.

ἐσόκε θερμὰ λοετρὰ ἐΰπλοκαμοῦ ἐκαμήδη
Θερμήνῃ, καὶ λούσῃ ἄπο βρότον αἱματόεντα.
Donec tepida lauacra pulcra crines Hecameda
Calefaciat, & abluat saniem cruentam.

Exercitationes Homero probatæ.

Præcepit & ipse vti exercitationibus: eásque fic probat, vt nec Pheacibus lib. 8. Odysseæ. Nec procis lib. 17. eiusdem operis, eas adimat: laborémque dicit esse causam sanitatis.

191 ¶ Si verò laboribus ipsis adusque lassitudinem grauatum corpus fuerit, somnum remedio esse in Vlysse naufrago significat, cùm in fi. lib. 5. Odyss. inducit Mineruam ei fudisse somnum,

Somnum remedio esse lassitudini ex Homero.

τῷ δ' ἀρ' ἀθήνη
ὕπνον ἐπ' ὄμμασι χεῦ', ἵνα μιν πάυσειε τάχιστα
ἀνωγόν τε καμάτοιο, φίλα βλέφαρ' ἀμφικαλύψας.
— Huic autem Minerua
Somnum in oculis fudit, vt ipsum quiescere faceret celerrimè
A grauibus doloribus, charas palpebras circumtegens. Vnde & illud Virgilij lib. Aeneid. 3.
— Fessos sopor irrigat artus.

Somno mēbrorum compages solui, ex eodē.

Nam & ab illo resolui membrorum compages non ignorauit Homerus, cùm scribit Odyss. 18.

εὗδε δ' ἀναπλιγδηδόν, λύθεν δέ οἱ ἄψεα πάντα.
Dormiuit autem reclinata, soluta sunt autem ei membra omnia. Vnde & ab eodem tum eiusdem operis lib. 20. tum lib. 23. ὕπνος somnus peculiari proprióque epitheto λυσιμελὴς, id est, membra soluens dicitur, vt etiam ab Orpheo in hymno & Apollonio Rhodio lib. 4. Argonauticôn. Nam & Seneca Tragœdiographus in Octauia, actu 1.

Somnus λυσιμελὴς

Quàm sæpe tristis vmbra germani meis
Offertur oculis, membra cùm soluit quis.

Idem autem in Hercule furente somnum domitorem laborum dicit,

— Tuque ô domitor
Somne laborum, requies animi. Hæc autem esse ex arte medica deprompta cognosces, tum ex multis, tum ex Paulo Aegineta lib. 1. cap. 97.

192 ¶ Eundem autem præcipuè conuenire senibus apertè significauit, lib. vlt. Odysseæ,

Somnum conuenire senibus ex Homero.

ἐπεὶ λασαίοφάγοι τε,
Εὗδέμεναι μαλακῶς, ἦ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων.
— Vt lotus est comeditque,
Dormiuit molliter, hæc enim iustitia est senum. Id est, hæc iusta & conuenientia senibus sunt.

Quem

Quem ex eō ad eam ſententiam comprobandam citat Galen. περὶ ὑγείας, id eſt de ſanitate lib. 5.

193 ¶ Verùm & ſomnum ipſum, vt cætera omnia quæcunq; ſupra modū prætérque menſuram fiunt, etiam ſi aliàs ſint admodū ſalubria, eſſe tum periculoſa & noxia admonuit ſcribens lib. 15. Odyſſeæ, *Somnū nimiū noxium eſſe ex eodem.*

ἀνίη καὶ πολὺς ὕπνος.

Triſtitia & multus ſomnus. Ex quo Hippocrates videri poteſt deprompſiſſe illud Aphoriſm. 2. c. 3. Somnus aut vigilia ſi alterutrū modū exceſſerit, malè eſt. Quod & idē propè ſcribit lib. eiuſdem operis 7. c. 67. & cōfirmat Haliabbas, lib. 5. Theoricæ, & Auicenna in 2. primi doct. 2. c. 12. & in Canticis c. 39. & in 2. par. eorundē. c. 28. & vtrobiq; Auerrois in commentariis, & etiam li. 6. col lig. & Raſis ad Almanſorem lib. 4. c. 3. & Continentis lib 25. & ante hos Caſius, qui Problematôn medicorum c. 24. quærit & rationem reddit, cur nimius ſomnus & nimia item vigilia capiti grauitatem pariant. Plato autē lib. 1. de legibus ſcribit ſomnum immodicum corpori & animo obeſſe.

194 ¶ Nec ignorauit Homerus (vt ad eum redeamus) laborem in ſanitate tuēda cibum præcedere, cùm ſcribit lib. 24. eodémque vltimo Odyſſeæ, *Laborem ſalubrem etiā ante cibum ex eodē.*

οἳ δ' ἐπεὶ οὖν παύσαντο πόνου τεύκοντό τε δαῖτα.

Hi autem poſtquam igitur finem impoſuerunt labori, parauerúntque conuiuium.

Ita enim fieri debere docuit Hippocrates illo ſermonis ordine lib. 6. Morborum popularium πόνοι, σῖτία, πόται, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια. Labores, cibi, potus, ſomni, venerea, omnia mediocria. Quod ipſum ex eodem obſeruauit Galen. non multò poſt initium lib. 2. περὶ ὑγείας, & nos ex vtroque alicubi diximus in noſtris legibus connubialibus.

195 ¶ Sciuit item concubitum prodeſſe triſtibus & melancholicis, dum lib. 24. Iliados ita facit Thetidem filium Achillem ita monentem, *Concubitū prodeſſe melācholicis ex eodem.*

Τέκνον ἐμόν, τίο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων
Σὴν ἔλεαι κραδίην, μεμνημένος οὐδέ τι σίτου,
ἔστ' ἔννης; ἀγαθὸν δὲ γυναικί περ ἐν φιλότητι
Μίσγεσθ'. Id eſt, ad verbum propè,

Fili mi, quandiu lugens & dolens
Tuum exedis cor, memor neque cibi
Neque lecti bonum autem fœminæ in amore
Miſceri.

Nam & hæc ex arte medicinæ prodiderūt Ariſtoteles lib. Encyclicarum quæſtionum 4. c. 31. & eius interpres Aponenſis: & Auicenna in 20. 4. tract. c. 10. & diximus, in 15. lege connub. nu. 58. neque tamen.

196 ¶ Magnum quoq; momentum ad valetudinem eſſe in aëris habitu atque natura oſtendit ipſe Homerus lib. Odyſſeæ 4. in Fortunatarum inſularum deſcriptione, flante ſcilicet ibi Zephyro ſemper, vbi hominibus facillima vita eſt, & vbi multa hyems non eſt, multa nix, nec imber. *Aeris habitum ex Homero.*

Τῇ πρῶτα βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν,
οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποθ' ὗετος,
ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείουσας ἀήτας.

Atque etiam cùm Odyſſeæ lib. 5. ſcribit è flumine ſemper antelucanas horas eſſe inſalubres. *Horæ antelucanæ è flumine inſalubres.*

ὤμενε δ' ἐκ ποταμοῦ ψυχὴ πνείουσι ῥόδοισι προ. Quod & ex eo expendit Plinius lib. 18. c. 6.

197 ¶ Quæ ſit refrigerandi vis monſtrauit lib. 5. Iliados. in reſpirante quaſique reuiuiſcente Sarpedone. Ex quo apertè docuit λειποθυμίας, ſiue λειποψυχίας, (vtrunque enim Græci dicunt) id eſt, defectionis, ſiue deliquij animi remedium refrigerationem eſſe. *Refrigerādi vis Homero cognita.*

Τὸν δ' ἔλιπε ψυχή, νέρθε δ' ὀφθαλμῶν κέχυτ' ἀχλύς
ἂυτις δ' ἀμπνύνθη. πρὸς δὲ πνοιὴ Βορέαο
ζώσῃ ἐπιπνείουσα κακῶς κεκαφηότα θυμόν,

Hunc autem reliquit anima, & circa oculos diffuſa eſt caligo.
Rurſus autem reſpirauit, circum autem aura Boreæ
Recreauit ſpirans malè ſuſpirantem animum.

Ex quo etiam aquæ inſperſio, quæ ipſa frigida eſt, hæc animi deliquia ab Hectore vulnerato arcet apud eundem lib. 14. eiuſdem operis. *Aquæ frigidæ inſperſio ad animi deliquia.*

ἔνθά μιν ἐξ ἵππων πέλασαν χθονὶ καδ δὲ οἱ ὕδωρ
χεῦαν. ὃ δ' ἀμπνύνθη καὶ ἀνέδρακεν ὀφθαλμοῖσιν.

Tunc ipſum ex equis admouerunt terræ: circa autem ipſum aquam
Fuderunt. hic autem reſpirauit, & aſpexit oculis.

Et hinc quoque illud Laodamiæ Ouidianæ ad Proteſilaum,

Lux quoque tecum abiit tenebris exanguis obortis,
Succiduo dicor procubuiſſe genu.
Vix ſocer Iphiclus, vix me grandæuus Acaſtus,
Vix mater gelida mœſta refecit aqua.

Nam & Hippocr. lib. Aphoriſ. 5. c. 21. tradit frigidæ aquæ multam profuſionem, diſtentionem, ſiue conuulſionem ſoluere. Quod & tradit Ariſtoteles lib. problematôn 9. cap. 9. & Heliodorus Phœniceus lib. Hiſtoriæ Aethiopicæ 2. Cuius rei ratio eſt, quòd huiuſmodi aqua ſpiritus in vnum cogit, impedítq; ne abeant & diſſoluantur, qui quidem plurimi & tenuiſſimi venire ſolent ad faciem, vt ſenſuum munera obeant.

¶ Quantum

198 ¶ Quantum autem fatigatis prosint calida fomēta declarauit in Vlysse ipso naufrago, lib. Odyss. 5. ad finem: quantúmque lauacra, in eodem Vlysse, lib. 10. eiusdem operis dum hæc scribit,

Calida fomēta lassis prosunt.

αὐτάρ ἐπεὶ δὴ ζέσεν ὕδωρ ἐνὶ δηνοῖ χαλκῷ,
ἐς ῥ' ἀσάμινθον ἔσασε, λόεν δ' ἐκ τρίποδος μεγάλοιο,
θυμηρὲς κεράσσασα κατὰ μέτρον τε καὶ ὦμοιν,
ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυῖα.
At postquam calefacta est aqua in splendido lebete,
In balneum cùm me locasset, lauit ex tripode magno,
Placidè effundens in capitéque & humeris,
Vt mihi lassitudinem pernitiosam eximeret à membris.

Vnctiones & lauacra Homero non incognita.

Et in eodem Vlysse, & Diomede labore & vigilia confectis, ad fi. quoque lib. 10. Iliados. Et dum Hectori à pugna redeunti calida lauacra iubet Andromache præparare lib. 22. eiusdem operis. Neque enim ignorauit balneas & vnctiones, de quibus eodem loco, & aliis quoq; suprà citatis, vbi de oleo locuti sumus: atque eo. lib. 10. Odysseæ, & alibi sæpe.

199 ¶ Et cùm sulphur & ignis multum virium habeant ad expiationē, aëríque fæculenti purgationem, & multorum morborum medelam, vt de sulphure videre poteris apud Dioscor. lib. 5. c. 78. & Plin. lib. 35. c. 15. & Apuleium lib. vlt. Meta. & Proclum in lib. de sacrificiis. Ex quo illud Ouidij,

Sulphur & ignis ad expiationem.

Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat. Et lib. 2. de arte amandi,
Et venit quæ lustret anus lectúmque locúmque
Præferat & tremula sulphur & oua manu. Et Iuuenalis satyr. 2.
— Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tedis.

Et de igne dicemus postea num. 535. & seq. Id certè Homerus & cognouit, & cæteris cognoscēdum præbuit, cùm scribit lib. Odysseæ 22. haud multo ante finem,

οἶσε θεῖον ἰῇ πυρὸς πάρος ἄκοσ, οἶσε δ' ἐμοὶ αὖρ,
ὄφρα θειώσω μέγαρον.
Porta sulphur anus, malorum medelam: porta autem mihi ignem,
Vt fumigem domum.

200 ¶ Intellexit post cibum salūbre esse hilarescere: contrà insalubre esse admodum atque noxium luctu & mœrore affici, cùm facit Pisistratum Nestoris filium ita loquentem lib. 4. Odysseæ,

Salubre post cibum hilarescere.

καί νῦν εἴ τι σοὶ ὅδε, φίδιός μοι ὃ γὰρ ἔγωγε
τέρπομ' ὀδυρόμενος μεταδόρπιος.
Et nunc si quo modo licet, morem geras mihi. non enim ego
Delector lugens post cœnam.

Et sermonibus delectari.

Nam & alibi, scilicet Iliados 11. Nestor & Machaon postquam biberunt potionem multis cibariis mixtam illis præparatam ab Hecameda, abiecerúntque aridam sitim, delectabantur inter se sermonibus,

τὼ δ' ἐπεὶ δὴ οἴνου τ' ἀφέτην καὶ λυκάγκεα δίψαν,
μύθοισιν τέρποντο πρὸς ἀλλήλους ἐνέποντες.

201 ¶ Nunc verò quod ad chirurgiam pertinet, agè quàm artificiosè apud eum vatem libro Iliados 4. saucium Menelaum curat Machaon. Primùm enim vulnere telum educit, tum diligentissimè vulnus ciúsque altitudinem considerat, exprimit deinde sanguinem, postremò lenia medicamenta inspergit. Ita enim scribit,

Homeri chirurgia.

αὐτίκα δ' ἐκ ζωστῆρος ἀρηρότος εἵλκεν ὀϊστόν,
τὸ δ' ἐξελκομένοιο, πάλιν ἄγχω ὀξέες ὄγκοι,
λῦσε δὲ οἱ ζωστῆρα παναίολον, ἠδ' ὑπένερθε
ζωμά τε καὶ μίτρην, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες.
αὐτὰρ ἐπεὶ ἴδεν ἕλκος, ὅθ' ἐμπεσε πικρὸς ὀϊστός,
αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς,
πάσσε, τά οἱ πρόφρασσε πατὴρ φίλα φρονέουσι πόρε χείρων.
Sicuti & apud eundem in calce lib. 11. Iliados, Patroclus Eurypili femur vulneratum, educta quoque primùm sagitta, aqua calida abluit: postea radicem quandam amaram imponit, non ignarus ad abstergendum exiccandúmque, ac sedandum dolorem valere amara medicamēta, vt tradit Plato, & eius autoritate Plutarchus Caussarum naturalium, c. 5. Et Symposiacôn decade 1. proble. 6. vbi & eum Homeri locum aduocat, & Gal. lib. de compos. medi. secundum locos 9. c. 8. & lib. Antidot. 1. vbi illum locum Homeri citat. Carmen autem ipsius tale est,

ἔνθά μιν ἐκστανύσας, ἐκ μηροῦ τάμνε μαχαίρῃ
ὀξὺ βέλος πρὶν ἐνεῖκες. ἄτὰρ αὐτὸ δ' αἷμα κελαινὸν
νίζ' ὕδατι λιαρῷ, ἐπὶ δ' ῥίζαν βάλε πικρὴν
χερσὶ δ' ἀναρρίψας ὀδυνηφάτου, ἣ οἱ ἀπαύρας
ἔσχ' ὀδύνας, τὸ μὲν ἕλκος ἐτέρσετο, παύετο δ' αἷμα.
Sed & posteà videlicet lib. 15. Patroclus ipse eidem Eurypylo etiamnum ex vulnere laboranti diutinè assedit, vt eius animum lepidis fabulamentis è cruciatu seuocaret,

τέφρῃ δ' ἐνὶ κλισίῃ ἀγαθήνορος εὐρυπύλοιο

ἥσότε, καὶ τὸν ἕτερπε λόγοις, ἐπὶ δ' ἕλκεϊ λυγρῷ
φάρμακ' ἀκήματ' ἔπασσε.

202 ¶ Et cum in curandis vulneribus ligaminum, siue ligaturarũ, atque nodorũ recta aptitudo & scientia multum valeat, vt ex medicis passim videre licet: id certe Homerus minime ignorauit, vt patet ex eo quod scribit lib. Odyss. 19. loquens de Antolyci filiis qui vulnus Vlyssis curauerunt, *Ars nodorum & ligaminum cognita Homero.*

ὠτειλὴν δ' ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιβίοιο
δῆσαν ἐπισταμένως.
Vulnus autem Vlyssis irreprehensibilis, diuini,
Ligauerunt scienter.

203 ¶ Sed & quod pharmaceuticam medicinæ partem respicit, Homerus probe cognouit medicinalium salubriúmque pharmacorum alia quidem esse epiplasta, & epipasta: Alia verò potabilia, vt illud Nepenthes quod Helena lib. 4. Odysseæ in craterem Telemachi miscuit, *Pharmaceutica pars Homeri.*

Νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Et quæ sequuntur. Cuius loci meminit Plinius lib. 22. c. 21. Gal. lib. de substantia virtutũ animalium c. 3. & in eo lib. cui titulus est, Mores animi sequi temperamentum corporis, vbi tradit nonnullos putare illud medicamentum fuisse Oenopiam radicem.

204 ¶ Cognouit & Homerus mala venena, quæ Græci φαρμακεία vocant, quibus partim venenantur sagittæ, vt ipse scribit lib. 1. Odysseæ, *De eadem re.*

φάρμακον ἀνδροφόνον δ' ἰήμενος, ὄφρα οἱ εἴη
ἰὸς χίεσθαι.
Pharmacum homicidam disquirens, vt ei esset
Sagittas quo oblineret.

Vnde Virg. lib. 9. Aeneidos illud scribit,

Vngere tela manu, ferrúmque armare veneno.

Et iterum lib. 10.

Vulnera dirigere, & calamos armare veneno.

Et lib. 12.

Non secus ac vento per nubem impulsa sagitta,
Armatam sæui Parthus quem felle veneni
Parthus siue Lydon telum immedicabile torsit.

Et Ouid. lib. Tristium 3.

Nam volucri ferro tinctile virus inest.

Et Silius, lib. 1.

Spicula quæ patrio gaudens acuisse veneno.

Theophrastus etiam lib. Plantarum 9. c. 15. scribit apud Aethiopes radicem letiferam esse, qua sagittas vngunt. Idem quoque facere Gerrheos tradit Nicander in Alexipharmacis: Barbaros Dioscorides lib. 6. ca. 20. Scythas Plinius lib. 12. c. 53. Dacos & Dalmatas Paulus Aegineta, lib. 6. c. 88.

205 ¶ Cognouit item ipse Homerus ex huiusmodi venenis malis esse potabilia, vt quæ socios Vlyssis in porcos mutauerunt, lib. Odysseæ 10. *De eadem re.*

ἐπεὶ κακὰ φάρμακ' ἔδωκεν.

Et non multo pòst,

ἀνέμισγε γὰρ σίτῳ
φάρμακα λυγρά.

Et quæ alibi lib. eiusdem operis 2. θυμοφθόρα appellat, quibus scilicet exhaustis intereunt homines,

ἢ καὶ ἐς ἠφύσσην ἐθέλεα πίειραν ἄρουραν
ἐλθεῖν, ὄφρ' ἔνθεν θυμοφθόρα φάρμακ' ἐνείκαι.

206 ¶ Adhæc cum in corpore humano alia sint membra ὁμοιόμερα, id est, similaria, siue similium partium, quæ scilicet in similes sibi partes diuiduntur, vt caro in carnes, os in ossa, neruus in neruum. Alia ἀνομοιόμερα, id est, dissimilaria, siue dissimilium partium, quæ non aptæ sunt secari in partes similes, sed dissimiles, vt manus non in manus, pes in pedes, & id genus similia. Nullũ profecto membrorum genus est, siue homœomeron, siue anomœomeron, cuius mentio non fiat ab Homero, ita vt Anatomiam, id est, membrorum sectionem plenissime vidisse videatur, & ostendisse. Ideóque hac in re illum sæpe citat Gal. in Anatomia corporis humani, quam graphicè & eleganter describit: atque etiam Commentario 2. in lib. Hippo. de natura humana: & nouissime Philippus Melanchthon in lib. de Anima. Est autem anatomia, ne id ignores, medicinæ propria, vt scribit Macrobius lib. 7. Saturnalium, c. 15. paulo post prin. *Homeri anatomia.*

207 ¶ Præterea multarum herbarum vim & naturam pluribus in locis declarauit, vt cum loton, crocon, & hyacinthum memorat lib. 14. Iliados, *Homerus herbarum uires nouit.*

Λωτόν θ' ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον
πυκνὰν, καὶ μαλακὸν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἔργε.

Cuius etiam loci non tamẽ designati aliàs meminit Plinius libr. 21. c. 7. in princ. Sed & de loto quoque priuatim loquitur libr. 9. Odysseæ, vbi eius admirandam vim describit. & de croco, & Hyacintho in hymno quem in Pana cecinit,

ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τόθι κρόκος ἠδ' ὑάκινθος,
ἐνώδης θαλέων, &c. Et de Asphodelo vti & ex eo memorat Plin. li. 21. c. 17. Et præterea de moly multa & miranda scribit libr. 10. eius operis. Cuius item meminit Theophrastus lib. 9. c. 15. & Dioscorides li. 3. c. 50. & Plinius lib. 25. c. 4. in princ. & iterum cap. 9. & Gal. in Comment. 1. libri Hippocratis de natura hominis, statim post princip. & Apuleius de viribus herbarum cap. 49. & Macrobius, qui id aliter quàm cæteri intelligit, lib. Satur. 3. c. 1. & nouissimè Lilius Gyraldus dialogismo 14.

BIU Cujas

208 ¶ Sed & naturam vímque Salicis arboris probe nouit, quæ trita, & in potu accepta homines ſteriles reddit, cum ſcribit lib. Odyſſeæ 10.

Natura & uis ſalicis Homero cognita.

Μακραὶ τ' ἀίγειροι, καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Id eſt,

Longæque alni, & ſalices infructuoſæ, ſiue vt vertit Cornarius, fructum perimentes, aut vt vertit Pli. li. 16. c. 26. frugiperdæ, quem ſecutus eſt Theodorus Gaza in verſione Theophraſti, qui & eum locum Homeri citat, lib. 3. de hiſtoria plant. cap. 2. in princ. Et Alciatus noſter in ſuis Emblematis,

Quòd frugiſperdam ſalicem vocitaret Homerus
Clitorius homines moribus aſſimulat.

S. autem addit metri cauſa. Quod ex eo expendit Democritus, & eius authoritate Conſtantinus, ſiue Cæſar, ſiue alius li. Collectaneorum Geoponicôn 11. ca. 14. Quanquam id aliò refert Theophraſtus vbi ſuprà, & Plinius etiam vbi ſuprà, cum ſcribit, Ocyſsime autem Salix amittit ſemen, antequã omnino maturitatem ſentiat. ob id dicta Homero frugiperda, ſecutáque ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiam, quando ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat. Id quod etiam annotauit Porphyrius in lib. de Styge apud Stobæum Ser. 98. De quo etiam videre poteris Marcellum Virgilium in Dioſcoridem, lib. 1. c. 121. Et D. Hieronymum in Eſaiam c. 16. ad id referentem id quod inibi ſcribitur, Ad torrentem ſilicum ducent eos, vt ſcilicet nullus in eis fructus remaneat. Hanc enim ſeminis earum arborum eſſe naturam, vt qui illud in poculo hauſerit, liberis careat: vnde & ſancti qui propter peccata in confuſione huius mundi eſſe cœperunt, ſalicibus Babyloniorum fluminum ſuſpendũt organa ſua, pſal. 36. ſtatim poſt prin. Sed vtrumcunque ſit, certe ſemper intelligimus Homerum non ignoraſſe vim huius arboris. Illud ſcio Dioſcoridem. d. lib. 1. c. 45. aut aliorum ſectione 27. ſcripſiſſe ſalicem prohibere conceptus. Plinium autem lib. 24. c. 9. folia ſalicis contrita & pota intemperantiam libidinis coërcere, atque in totum auferre vſum ſæpius ſumptum. Super quæ vide quæ ſcripſimus in noſtris Legibus Connubialibus. l. 15. nu. 95. idem Galenus.

209 ¶ Cognouit & ipſe morbum illum ex canis rabidi morſu prouenientem, veteribus, vt plerique exiſtimant, incognitum, ſcilicet ὑδροφοβίαν Hydrophobiam, miſerrimum, vt dicit Cornelius lib. 5. cap. 27. genus morbi, in quo ſimul æger & ſiti, & aquæ metu cruciatur. Alij mutata vna litera Hygrophobiam vocant; quòd omnem liquorem metuat. Alij item in eo morbo laborantẽ Phobodipſon appellant, quòd cum timore ſitiat. Polybus Pheugydron, quòd aquam fugiat. Andreas ex antiquioribus medicis Cynolyſſon, veluti ex rabie canina morbum conceptum. Aurelianus lib. 3. Oxeon c. 9. Aquifugam vocat. Plinius lib. 29. c. 5. eum qui eo morbo laborat, Hydrophonum appellat. Homerus igitur hanc cognouiſſe paſsionem, & eius cauſam probatur, tum ex eo quod per figuram de Tantalo ſcribit lib. Odyſſeæ 11. tum cum lib. 8. Iliados induxit Teucrũ occiſis octo viris Hectorem non potuiſſe percutere, atq; ita locutum, vt diceret ſe hunc interficere non poſſe rabidum canem,

Hydrophobia quis morbus, & unde uenit.

Is morbus & eius cauſa Homero cognita.

ὀκτὼ δ' ἤδη πρόϊκα πανυγλώχινας ὀϊστὸς,
πάντες δ' ἐν χρόϊ πῆχθεν ἀργιθόων ἀίζηῶν
τῶ τομὸ δ' ὀ δύναμαι βαλέειν κύνα λυσσητῆρα.

Id quod ex eo annotauit Cælius Aurelianus lib. Oxeon, id eſt, celerum paſsionum, tertio, c. 15.

210 ¶ Præterea quòd, vt ſuprà dictum eſt Homerus lib. 1. Iliados deſcribit Apollinẽ ſuis ſagittis peſtem immiſiſſe, canéſque & mulos primum occubuiſſe,

In peſtilentia primùm bruta pereunt. Præſertim canes & muli ex Homero. Et quare.

οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπώχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Non ſine phyſica ratione ab Homero ſcriptum fuit. Nam paludes, ſtagna, & inhumata corpora peſtem generare ſcribit Galenus libr. de differentiis febriũ 1. c. 6. Sed & terram nimio calore aduſtam, nempe infecto aëre vaporationibus, quas ad ſe ſua vi Apollo, id eſt, Sol attrahit. Hincque ab Apolline peſtem immiſſam finxit Homerus. Oportuiſſe autem canes & mulos priuſquam homines infici: quod & teſtatur Philoſtratus in Heroicis, quo loco de Palamede loquitur: quoniã animalia aloga, id eſt, irrationabilia ſiue rationis expertia ſenſitiua magis ſunt: præcipuè canes, qui præter id quòd κατωβλεπαὶ, id eſt, capite in terram demiſſo ſunt, vt cætera, ait, bruta, etiam veſtigia ſcrutantur, & perſequuntur. Ex quo & illud Virg. lib. 4. Aeneid,

—Et odora canum vis.

Et Liuij Andronici in Hymno apud Terentianum,

Dirige odoriſequos ad certa cubilia canes.

Et illud Claudiani qui eos odores vocat lib. 2 de raptu Proſerpinæ. Nam & Varro li. 4. de lingua Latina, ſcribit Catulos à ſagaci ſenſu & acuto, dici: & hinc quoq; canem dictum. Apuleius autem Apologia 1. Sin verò, inquit, naribus nidorem domeſticum præſenſit, vincit idem ſagacitate odorandi canes. Mulos autem, quia ex diuerſis ſpeciebus animalium generantur, ideo corruptibiliores eſſe, vt tradunt philoſophi. Et quia etiam odorandi ſenſus in mulo præcellit, ita vt derelicti alicubi, vel odore ſolo redeant in ſemitam: proindéq; tabidam vim peſtis facilius ocyúſque concipiunt. Sed & tradit Heraclides Ponticus in Allegoriis fabularum ipſius Homeri, iumenta omnium primum peſte inficiri: quia deiecta in terram, & prona in paſtum τὸς νοσώδεας ἀτμὸς, id eſt, morboſos vapores illinc hauriãt. Homines autem, quorum ſurrectum eſt corpus, ſublimi reſpiratione puriſsimum trahentes aërem, tardius afficiũtur. Et illum quoque locum in id quod diximus, expendit Plutarchus Problematôn Sympoſiacôn decade 4. c. 1. & Ammianus Marcellinus lib. 19. Cæterùm Virg. & Ouidius Homerum ipſum ſecuti, vt ſæpe aliàs, ſcripſere peſtilentiam à brutis animalibus ortam. Ille Geor. lib. 3.

Et genus

BIU Cujas

Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum.

Hic propius ad Homerum accedens à canibus priuatim, lib.7.Meta.

Strage canum, primo volucrúmque, animúmque, bouumque.

Ex medicis autem Paulus Aegineta, lib.2.c.36. dicit magnam futuræ pestilentiæ coniecturam esse aliorum animalium præcedentem interitum, tanquã scilicet pestilentia ab aliis animalibus incipiat.

211 ¶ Denique liberationem à morbo non pari, sed impari numero contingere notauit, cum scribit eodem lib.1.Iliados,

Liberationem à morbo, impari numero fieri ex Homero.

ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ὤχετο κῆλα θεοῖο.

Nouem dies quidem per exercitum ibant sagittæ Dei.

Nam vt tradit ipse Heraclides Ponticus eum locum enarrans in libro suprà citato, experientia sigillatim collecta notissimum est impares dies decretorios esse solere. Et vt præterea scribit Hippocrates Aphor.lib.4.c.61. πυρέσσοντα μὴν περιοδικὸν ἡμέρησιν ἀφῆ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἰώθειν id est, febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare: vbi tamen Gal.dubitans sitne is Aphorismus suppositititius, mauult in eo legere κρισίμοις, id est, decretoriis siue iudicatoriis, quàm περιοδικοῖς, id est, imparibus, quem secutus est Oribasius, si eius sunt Commentarij, qui eius nomine circumferuntur, in illos Hippocratis Aphorismos.

Locus Hippocratis.

212 ¶ Non mirum igitur si Galenus ipse sæpius in suis libris Homerum citauit, præter loca iam suprà designata nempe in libr.de Tabe, c.vlt.ex eo docens, Cibo, potu, balneo, molli lecto, & somno cor, hepar, & in vniuersum, corpus totum humectari, & li.de Alimentis 1.c.9.non semel: & libro cui titulus est, Introductorium, post prin.iterúmq; & sæpius. Et li.de potentiis animalibus, vbi, Si quicquam (inquit) à Poëta scriptum dicitur, de Homero intelligendum est, quod etiam leges nostræ dicunt in prin.Instit.de iure nat.gent.& ciuili. Et lib.de Simplicibus 10.c.2.& in lib.Prognosticorum.cap.3.eodémque vlt. Et in lib.de Comete, in prin.& in lib.6.Methodi.c.6.& libr.1. Commentariorum Hippocratis de natura hominis, & alibi sæpe. Sed & eum citat Alexander Trallianus lib.7.c.16.& Paulus Aegineta lib.1.c.85.in fi.& Soranus Ephesius in Isagoge c.16.

Homerus sæpe Galeno citatus.

Et alijs medicis.

213 ¶ Hunc quoque leges nostræ plurimi faciunt, vtpote quem sæpissime testem aduocant, videlicet in fi.procemij ff.vbi eum vocant quod iam diximus) parentem omnis virtutis: & in libr.1.in tribus locis.ff.de contra.empt.& in l.legatis.§.ornatricibus.ff.de leg.3.& in l.legata.§.supellectilis.ff.de supellect.leg.& in l.non facile.§.affines.ff.de gradi.affi.& in l.1.ff.de donat.cau.mor.& in l.si vxor. ff.de adul.& in l.aut facta.§.cuentus.ff.de pœnis, vbi vocatur præcipuus poëtarum.& in l.qui venenum.ff. de verb.sign.vbi dicitur summus poëtarum; & citatur illo verso qui ad rem medicam pertinet ex lib 4.Odysseæ,

Homerus sæpe nostris legibus citatus.

φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δ' ὀλυγρά.

Pharmaca multa quidem salubria mixta, multa autem insalubria. Hactenus de Homero.

Virgilius medicus.

214 ¶ Virgilius quoque Latinæ poësis antistes, & Homericæ per omnia eruditionis maiestatisq; imitator obseruantissimus, omni cura, omníque studio medicinæ operam dedit, sicuti testis est Seruius Maurus, siue is fuit Donatus, vt nonnulli contendunt in vita illius, & videre etiam licet passim ex suis scriptis, præter multa quæ iam in Homero diximus. Et inter cætera, cum non obscurè insinuat vim & naturam Dictamni, siue Dictami (vtrumq; enim legitur) & Panaces herbarum in curandis vulneribus, extrahendísque sagittis, dum scribit loquens de cura vulneris Aeneæ, libr.12.Aeneidos,

Dictami uis, & natura.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina cùm tergo volucres hæsere sagittæ.

Et paulo post,

Ambrosiæ succos, & odoriferam Panaceam.

Quam quidem vim ipsi quoque Dictamo tribuit Aristoteles lib.9.de natura animalium, c.6.& lib. mirabilis auscultationis, si is eius sit, c.4.& Theophrastus libro de historia plantarum 9.ca.16. Tullius de Natura deorum lib.2. Dioscorides lib.3.c.33. Plin.lib.25.c.8.& li.26.c.14. Plutarchus in libro, An in brutis insit ratio, & iterum in lib.de industria animalium. Aelianus de varia historia libr.1.& Octauius Horatianus libr.1.Euporistôn, c.23.& idem, aut quod Gregorius Gyraldus mauult, Theodorus Priscianus lib.4.de Physica scientia, non multo post prin. Et Panaceam quoque mederi vulneribus tradit Plin.lib.26.c.8.& iterum c.14.in prin.

Panaceæ uis.

215 ¶ Et vim quoque Cythisi, & Loti generando lacti probe cognouit, cum scribit lib.Georg.3.

Cythisi uis. Loti uis.

At cui lactis amor, Cythisum, lotósque frequentes
Ipse manu, salsásque ferat præsepibus herbas.

Nam & Cythiso hanc vim inesse scribit Varro lib.2.c.item 2.& Plin.lib.13.c.14. Et naturam quoq; Cedri & Galbani fungandis serpentibus, eod.lib. 3.Georg.

Cedri natura. Galbani natura.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneóque agitare graui nidore Chelydros.

Hanc enim illis vim esse tradit Plinius lib.12. c.26.& lib.24.c.5.& præterea Galbano Dioscorides lib.3.c.96. Et alibi ipse Virg. lib.4.eiusdem operis Georg. ipsius Galbani odores medicatos intellexit,

Hic iam Galbaneo suadebo incendere odores. De quo & tu vide Columellam lib.5.

BIU Cujas

c.11.Sed & vim aliarum multarum herbarum significauit in Moreto.

216 ¶ Et cum multis in locis ostendit fluxum sanguinis aquarũ frigore contineri ac sisti, vt lib.3. Aenei.

Aqua frigida fluxum sanguinis sisti ex Virgilio.

Lyminus effossi fluidum lauat inde cruorem.

Et apertius lib.10.de Mezentio vulnerato loquens,

Interea genitor Tyberini ad fluminis vndam
Vulnera siccabat lymphis.

Vbi Seruius dicit eum physicè loqui. Et iterum lib 12.de Aenea vulnerato,

Fouit ea vulnus lympha longæuus Iapys.

217 ¶ Cum item intellexit aquam cursu excercitam esse salubriorem, lib.3.Georgicon,

Aqua cursu exercita salubrior ex Virgilio.

Pocula sunt fontes liquidi atque exercita cursu
Flumina. Nam & medici aquas profluentes laudant: stagnantes autem & pigras vituperant. Plinius lib.31.c.3.in prin. Oribasius lib.1.Euphoriston. Nam vt dicit ipse Plinius vbi suprà, cursu per cursúque ipso extenuantur, atque proficiunt,

218 ¶ Cum etiam partem & significatiuam & causatiuam huius artis demonstrat non secus ac Homerus, lib.3.Aeneidos, vti & in Homero recensuimus suprà, nu.161.

Significatiua pars medicinæ Virgilio nota.

—Subitò cùm tabida membris
Corrupto cœli tractu miserandáque venit
Arboribúsque, satísque lues, & lethifer annus:
Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
Corpora. Tum steriles exurere Syrius agros. Et rursum lib.10.Aeneidos,
Non secus ac liquida si quando nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Syrius ardor
Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris
Nascitur.

219 ¶ Sed & is probe nouit vnde melancholiæ morbus prodeat, cum scribit de Hercule lib.8.Aeneid.

Herbæ montanæ cæteris salubriores.

Hic vero Alcidæ furijs exarserat atro
Felle dolor. Quem locum in id expendit Cælius Aurelianus lib.1.Chronion c.6. Nec ignorauit herbas montanas, id est, in montibus nascentes viribus cæteras ad rem medicam antecellere, cum lib.7.Aeneidos,

—Neque eum iuuere in vulnera cantus
Somnifери, & Marsis quæsitæ in montibus herbæ.

Nam & id obseruandum monet Dioscorides in præfatione.

220 ¶ Quin is intellexit quibus partibus corporis somnifera pharmaca sint admouenda, nempe tempo

Pharmaca somnifera temporibus admouẽda. Eadem sunt noxia.

ribus, cum scribit haud multo ante fi.lib.5.Aeneid.

Víque soporatum Stygia super vtraque quassat
Tempora, cunctantique natantia lumina soluit.

Ex quo etiam intelligis huiuscemodi pharmaca esse noxia atque lethalia, nisi modus adhibeatur, cum dicit, Víque soporatum, id est, vt interpretatur Seruius, morte plenum, & recte. nemo enim nescit Stygem fontem esse Arcadiæ, cuius aqua venenum est præsentissimum: vt tradit Plin.libr.2.c. 103.& li.31.c.3.& Pausanias li.8.qui est de rebus Arcadicis, & Seneca li.3.Naturalium quæstionum.& Q.Curt. lib.10.ad fi. Et cuius haustu Alexander Magnus periisse dicitur, vt tradit idem Plin. li.30. c.vlt.in fi. Piscésque eius fontis lethales esse tradit Theophrastus, & ipse Seruius in sexto Aeneidos. Ob hæc & mors Stygia dicta est Ouidio, lib.3.Meta. Quantum autem sit periculi in iisce pharmacis soporiferis, docet Gal.lib.12. Methodi, & cæteri medici vbique. Is autem & in nostris quoque Legibus & Canonibus nonnunquam citatur, vt in l.in tantum. §.vlt.ff.de rer.diui.& in c.nunquam, de consec.distinct.5.

Stygis fons lethalis.

221 ¶ Melampus siue Melampodes Argiuus inter poëtas ante Homerum vetustissimus, vt qui multis

Melampus.

versuum millibus de Saturno, raptu Proserpinæ, Cereris luctu, eiusdémque mysteriis, & aliis multis scripsit, atque in re medica inter excellentissimos adscriptus à Virgilio lib.3.Georgicorum, cum de pestilentia agit,

Quæsitæ que nocent artes, cessere magistri
Phillyrides Chiron, Amythaoniúsque Melampus.

Nam & hic Amythaonis & Aglaiæ, vel vt alij dicunt, Idotheæ filiæ Abantis filius, qui vt scribit Homerus li.15. Odyss. Lysippen, Iphionem, & Iphianassem, & vt alij addunt, Moerã, Euridem, siue Eurialen, Elegen, & Celænen Proëti Argiuorum Regis, & Stenobœæ filias ab insania, qua iam decem annis vexabãtur, curauit. Vnde & καθαρτὴς à Græcis ideo dictus id est, purgator, quòd eas lustrationibus purgasset, vt tradit Seru.in interpretatione illius loci Virgiliani. De qua re etiã Ouid.15. Met.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudétque meris abstemius vndis;
Seu vis est in aqua calido contraria vino,
Siue, quod indigenæ memorant, Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquam per carmen & herbas
Eripuit furijs, purgamina mentis in illas

Misit

Misit aquæ, odiúmque meri permansit in vndis.

Et aliquid quoque memorat Herodotus lib.9.& Vitruuius libr.8.c.3.Et Apollodorus Athenienſis in eo lib.cui eſt titulus Bibliotheca, vbi & illud ſcribit,Melampum primum docuiſſe medicamentis & purgationibus ſanare.Pauſanias in Arcadicis,vbi idem dicit,& Lactantius Statij interpres lib. 3.Thebaidos vbi & hunc herbariæ artis pertiſsimum fuiſſe ſcribit.Et Aelianus in Omnifera hiſtoria & Plin.lib.25.cap.5. vbi eum dicit illas filias ſanaſſe lacte caprarum veſcentium helleboro,quod hinc Melampodion vocatum eſt,quòd ſcilicet eo Melampus Prœtidas furentes curaſſet.Quod & intelligi poteſt ex Dioſcoride lib.4.c.117.qui & hinc quoque dicit eam herbam Prœtion dictam: quibus locis ipſi Dioſcorides & Plinius videtur voluiſſe hunc Melampum paſtorem fuiſſe. Quanquam ſcio ſextum Pyrrhonium qui dictus eſt Empiricus,Pyrrhoniorum lib.4.ſcripſiſſe autoritate Polyanthi Cyrenæi, in li.de Aſclepiadarum genitura,illas Prœti filias ab Aeſculapio fuiſſe curatas. Illud autem conſtat, Melampum rerum arcanarum fuiſſe peritiſsimum.Nam Porphyrius li.3.ſcribit illum brutorum ſermonem probe nouiſſe & intellexiſſe.Syneſius in libro de ſomniis,illius,tanquam ſomniorum interpretis doctiſsimi meminit. De eo quoque ſcribit Pauſanias in Corinthiacis, Euſtachius, & ante hos Diodorus libr.5.quod Anaxagora ipſius Proëti filio Argis imperante, cum furor incidiſſet mulieribus quæ ex domibus erumpentes per regionem vagabantur, eas morbo ſanarit. Ob quam rem ipſe,& Bias frater pares imperij partes, cum Anaxagora ſunt conſecuti. Cur autem Melampus vocatus ſit, declarant Derachides,& Theocriti interpres Idyllio 3 Sed & ſi de illo plura ſcire velis,lege Apollonij interpretem lib.1. Argonauticorum, Pauſaniam in Arcadicis,Stephanum in dictione Λεσσοί & in Azania.Huius etiam meminit Homerus lib.15.Odyſſeæ. Ex quo intelliges eum fuiſſe ante tempora Troiana.Et illum inter veteres medicos ponit Gal.aut quiſquis eſt,in introductione,ſiue Medico,poſt princ.

222 ¶ Diagoras Mileſius poëta Medicus, & idem Philoſophus,de quo plura Suidas. Hunc ſæpius in rebus medicis citant Dioſcorides,Plin.& Serapio & Aëtius Tetrabibli 2.Serm.3.c.108. *Diagoras.*

223 ¶ Empedocles, Pythagoræ, vt Tymæus dicit, auditor, quem ſuprà diximus fœminam mortuam iterum ad vitam reuocaſſe.De quo & illud præterea legimus,quòd quum ſedaſſet peſtilentiã apud Selenuntios Siciliæ populos exortam ex propinqui fluminis fœtore & graueolentia, ei Selenuntij diuinos honores detulerunt,vt tradit Diodorus Epheſius, & poſt eum Laërtius, qui & illum tradit ad ſexcentos verſus de medicina ſcripſiſſe, profeſſúmque fuiſſe (ex Satyri authoritate) pharmaca, quibus & morbi, & ſenectus arcerentur,vt iam mirum videri debeat,quod adeo medicos laudaret, vt ſcriberet, *Empedocles.*

ἐις ὃ τέλος μάντεις τε, καὶ ὑμνοπόλοι, καὶ ἰητροί: &c.

Hymnidici vates,artis medicæ que periti
Mortales cunctos primi poſt terga relinquunt,
Sunt vbi Dij ſuperi magnis in honoribus aucti.

Cuius ſententię mentionem fecit Theodoritus de martyribus.Eum inter cæteros citat Aurelianus libro Chronion 1.c.5.

224 ¶ Aratus poëta & ipſe Græcus Olympiade 124. regnante in Macedonia Antigono Demetrij Poliocetæ filio, inter cætera ipſius opera verſus in medicina conſcripſit, quæ ad compoſitionem Theriacæ pertinent,authore Suida, & Galeno libr.2.Antidotorum.Et eum ex libris de Medicina ſcriptis citat Iulius Pollux lib. ὀνομαστικῶν.2.c.21. *Aratus.*

225 ¶ Eudemus qui verſibus ſcripſit de Antidotis,vt tradit Gal.lib.2. Antidotorum. *Eudemus.*

226 ¶ Alcæus quem citat Plin.lib.22.c.quoque 22.quiſquis is fuit ſiue ille Athenienſis poeta,Tragicus, ſiue vnus ex duobus Scenicis,ſiue alius,fuere enim plures Alcæi poetæ,vt videre poteris apud Gregorium Gyraldum ex vetuſtis ſcriptoribus. *Alcæus.*

227 ¶ Ptolemæus Cytherius poeta inter alia ipſius opera ſcripſit de pſalacante herba, & ipſius mirandis virtutibus, vt tradit Suidas. Quæ autem ea herba ſit, non facile eſt dicere: niſi forte pyracanthe legas,id eſt,ſcolymo,cuius meminit Dioſcorides. *Ptolemæus Cytherius.*

228 ¶ Seruilius Democrates,aut vt alij appellant, Damocrates,qui plurimos libros verſibus Iambicis trimetris de emplaſtris Græcè ſcripſit,& in his librũ qui Clinicus inſcribitur,& librum qui Pythius appellatur,& alium qui Philiatrus,id eſt,rerum medicarũ ſtudioſus ex quibus ſæpe illum citat Gal. in libris de compoſit.medic.ſecundum locos,& in libr.de compoſ.med. ſecundum genera,& lib.de commoditatibus Theriacæ ad Cæſarem, in quo illum dicit optimum medicum:& Plin.lib.24.ca. 7.ex quo intelliges illum eius tempore vixiſſe:& lib.25.c.8.& Aëtius Tetrabibli 4.Serm.1.c.111. *Democrates.*

229 ¶ Nicander poëta Colophonius,qui tempore Attali iuuenis illius qui Gallogræcos deuicit,carmine quoque ſcripſit de Theriaca contra venenum, & curationum collocationes, & Alexipharmaca quæ etiamnum extant, & Prognoſtica Hippocratis verſibus quoque ædidit, aliáque complura,vt ſcribit Suidas.Et huius meminit Cicero in lib.de oratore,& Gal.lib.2.de locis affectis. *Nicander.*

230 ¶ Aemilius Macer Veronenſis poëta ſed Latinus,illum,vt tradit Quintilianus li.10.c.1.imitatus,de venenatis animantibus,ac de herbis,atque etiam de auibus ſcripſit:non tamen eum librum,qui ſub eius nomine de herbis hodie circunfertur. Macer enim fuit eo tempore,quo Tibullus & Ouidius, qui de eo loquitur lib.4.Triſtium elegia 9. *Macer.*

Sæpe ſuas volucres legit mihi grandior æuo.

BIU Cujas

Quæque nocet serpens, quæ iuuet herba, Macer.

Et iterum lib. 4. de Ponto, eleg. 16. eadémque vlt.

Cùm foret & Marsus, magnique Rabirius oris
Iliacisque Macer.

Atque illum citat Galenus lib. 6. pharmacorum, & Plinius sæpe. Scribítque Eusebius Cosmographus illum paucis annis post Virgilium obiisse. Et tamen ille suppositítius liber citat Plinium, qui aliquantò post fuit. Imò & Galenum, & Oribasium, aliósque qui longo pòst tempore fuêre, sæpius testes affert. Is tamen liber alioqui nõ malus est, tametsi non satis Latinus in multis.

231 ¶ Ouidium quoque poetam non immerito in hunc ordinem ascíscemus, vel authoritate Plinij qui lib. 30. c. 4. eum laudat authorem cuiuspiam medicinæ inibi descriptæ. Sed & eum sæpe citat ex volumine de piscibus quod Haleuticon inscribebatur, videlicet lib. 32. c. 2. in prin. & c. vlt.

232 ¶ Andromachus Cretensis Neronis Archiatrus, id est, primarius medicus, cui salutiferam illã Theriacæ compositionem acceptam ferunt medici, quam Græcis versibus ad Neronem scripsit, quos Galenus in suum lib. de Theriaca, & in lib. 1. Antidotorum integros transposuit. Ita autem de eo loquitur statim post prin. lib. de Theriaca, quòd medicam artem non solùm experientia rerum probè calluit, sed etiam sermonis elegantia rationem in ipsis copiosè exercuit quinque libris.

Andromachus.

233 ¶ Petricius & Dorotheus carminibus in medicina scripserunt, vt videre licet ex Plinio illos citante libro 22. c. item 22. Ille autem alicubi Petreius, & alibi item Petridius, & Patridius, atque etiam Petroclius nuncupatur, errore librariorum: & Ophiaca scripsit sæpius à Plinio citata, & inter cætera libro 22. cap. 23.

Petricius & Dorotheus.

234 ¶ Cecilius Argiuus versibus scripsit de piscibus apud Suidam.

Cecilius.

235 ¶ Rufus Ephesius qui tempore Traiani floruit, præter multa ab eo scripta in medicina à Suida collecta, quinque libros de herbis hexametris versibus scripsit, vt tradit Galenus in præfatione libr. 6. de simplic. medic. facultatibus. Is sæpius citatur ab ipso Galeno, qui & quosdam eius versus citat lib. 1. Phar. κατὰ τόπους c. j. Oribasio, Paulo Aegineta, Aetio, & aliis. Huius autem Rasis, lib. 9. Continentis, dicit esse libros illos diuinos περὶ ὑγείας, qui Galeno vulgò adscribuntur. Huiúsque cum laude meminit ipse Galenus in ingressu libri de melancholia.

Rufus Ephesius.

236 ¶ Silius Italicus se medicinæ peritum ostendit, cùm scribit libro 5. Punicorum, de Synalo Hannibalis medico,

Silius Italicus.

Mulcebat lympha purgatum sanguine vulnus.

Et rursum lib. 6.

— Nunc purgat vulnera lympha,
Nunc mulcet succis, ligat inde, ac vellera molli
Circundat tactus, & torpentes mitigat artus.
Exin cura seni tristem depellere fessо
Ore sitim, & parca vires accersere mensa.

Hæc enim omnia ex arte medicinæ facta sunt, vt de aquæ insperſione diximus in Virgilio. Et de cæteris satis constat ex medicorum libris. Quis enim non didicit ex Plinio lib. 29. c. 2. quantum lana succida prosit vulneribus: quis, inquam, quantum commendetur diæta parca & tenuis vulneratis, &c.

237 ¶ Marcellus Sidites, aut vt alij volunt Sidetes, qui, vt author est Suidas, Marco Antonino imperante scripsit Heroico carmine de medicina libros 24. & huius etiam meminit Hieronymus libro 2. in Iouinianum.

Marcellus Sidites.

238 ¶ Philo Tharseus qui versibus elegiacis ænigmaticè scripsit in medicina, ex quibus illum citat Galenus lib. 9. περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ τόπους, id est, de compositione medicamẽtorum secundùm locos. c. 4. vbi eius ænigmata scienter declarat. Sed & illum citat Aëtius. Philonem autem simpliciter appellant Paulus Aegineta, & Alexander Trallianus. Hunc de herbis scripsisse tradit Epiphanius Cyprius lib. Hæreseon 1. post princ.

Philo Tharseus.

239 ¶ Philotas qui etiam carminibus medicamenta scripsit, apud Gal. in eodem opere lib. 5. c. 7.

Philotas.

240 ¶ Petronius Arbiter cuius fragmenta quædam de medicina versibus conscripta etiamnum extant.

Petronius

241 ¶ Quintus Serenus Sammonicus Gordiani Iunioris Imp. præceptor, vt testis est Spartianus in Caracalla. Cuius & hodie supersunt libri versibus hexametris de re medica conscripti.

Quintus Serenus.

242 ¶ Trmaristus qui carmine de herbis scripsit, teste Plinio lib. 21. c. 31.

243 ¶ Periander medicus in primis celebratus, quem cùm poëticæ & componendis carminibus sese dedisset, Archidamus Agesilai filius hac fermè sententia compellauit, τί δήποτε ὦ περίανδρε, ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι προαιρεῖ, id est, Quid tandem ô Periander, pro eleganti medico malus poëta dici cupis. Author Plutarchus in apophthegmatis ipsius Archidami.

Periander.

244 ¶ Rhamnius Fannius, aut vt in quibusdam codicibus legitur, Flauius cognomento Grammaticus de medicinalibus librum eleganti carmine ad Lactantium Firmianum scripsit, vt tradit D. Hieronymus in catalogo, quo loco de ipso Lactantio loquitur, & in lib. 2. in Iouinianum.

Rhamnius Fannius.

245 ¶ Ionicus Sardensis medicus poëta non incelebris, & qui inter cæteros ab Eunapio celebratur.

Ionicus.

246 ¶ Morsinus Atheniensis Philoclis nepotis ex fratre, aut sorore Aeschyli filius poëta Tragicus, qui & ipse operam medicinæ dedit, vnde vt ocularius medicus medicinas oculis exhibebat, vt scribit Suidas.

Morsinus.

247 ¶ Vindicianus qui ad Valentinianum Imperatorẽ versibus latinis scripsit de medicina, cuius fragmenta

Vindicianus.

BIU Cujas

gmenta quædam habemus. Isque fuit ipsius Valentiniani comes Archiatrorũ, vt diximus suprà in Aesculapio: huiúsque quosdam versus adduximus suprà in Achille. De eo est illud D. Augustᵢ. ad Marcellinum testimonium, Magnus, inquit, ille nostrorum temporum Vindicianus. Sed & eius meminit Octauius Horatianus lib. 4. statim post prin. & Marcellus lib. Medicamentorum c. 16.

248 ¶ Decius Ausonius Gallus Burdegalensis poëta laudatissimus, medici filius, & ipse quoque, vt plerique credunt, medicus, quod & multa ipsius epigrammata insinuare videntur. Nam & Marcellus & ipse Burdegalensis, in libro de medicamentis in prin. rursúmque cap. 25. Ausonium medicum citat, siue is fuit poëta, siue pater eius. *Ausonius.*

249 ¶ Heliodorus Athenienſis poëta Tragicus de compositionibus antidotorum versibus scripsit, ex quibus nonnullos citat Galenus lib. 2. Antidotorum. Sed & ἀπολυτικά, id est, Resolutoria scripsit ad Nicomachum, vt idem Galen. tradit, in quibus planè ostendit quanta artis medicinæ religione teneretur, ne videlicet inquinatas manus haberet, quod & suo iureiurando Hippocrates præceperat. Eos versus Grego. Gyraldus ita vertit, *Heliodorus.*

Non per, qui Deus est in Tricca, haud pérque ferentem
Solem cœlicolis lucem mortalibus almam,
Non per sceptra Deûm, quæ fert Saturnia proles,
Non quisquam me induxit donis, méve coegit
Gratia amicitiæ cuiquam nocuisse medendo.
Sed sanctas nunc clara manus ad sydera tollo,
Impolluta mihi vitio super omnia mens est.

Tricca autem, vt id intelligas, oppidum fuit Thessaliæ, vbi Aesculapius Tricceus colitur, vt testis est Strabo.

250 ¶ Ioannes Vrsinus, cuius opus est, Prosopopœia animalium versibus elegiacis, & quædam elegiæ de peste, & alia plura. *Ioannes Vrsinus.*

251 ¶ Strabus Gallus, cuius est Hortulus amœnissimus versibus hexametris, de quarundam herbarum viribus. *Strabus.*

252 ¶ Flauius cognomento Grammaticus, qui cum Lactantio sub Domitiano Romam accitus est, de medicinalibus libros versibus composuit, vt tradit Hieronymus in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum. Hic, ni fallor, est Rhamnius, de quo dixi nu. 232. *Flauius.*

253 ¶ Philes qui ad Michaelem Imp. Græcè scripsit versus senarios, de animalium proprietate. *Philes.*

254 ¶ Aegidius Monachus Benedictinus, natione Græcus, qui carminibus scripsit libros duos, alterum de pulsibus, alterum de vrinis, in quos Gentilis Fulgineas commentarios ædidit. *Aegidius.*

255 ¶ Hieronymus Fracastorius, Veronensis qui hisce nostris tẽporibus scripsit versibus, & iis quidem elegantissimis, libros 3. quibus titulum fecit, Syphilis, siue de morbo Gallico. Sed & Homocentrica scripsit, & de causis criticorum dierum per ea quæ in nobis sunt. Et de Sympathia librum 1. & de contagione & contagiosis morbis, eorúmque curatione lib. 3. *Hieronymus Fracastorius.*

256 ¶ Lucas Valentinus Dertonensis qui de compage & vtilitate membrorum carmina scripsit, atque vt tradit Lilius Gyraldus libro 1. de Poëtis nostri temporis in tam sterili ac difficili materia non admodum inquinatè pedem extulit.

PHILOSOPHI MEDICI.

257 ¶ SED multos & eos quidem primos atque præcipuos ex antiquis sapientiæ professoribus huius artis fuisse peritos, atque ex iis plurimos in ea quoque libros edidisse comperimus, medẽdi quidem scientiam ceu sapientiæ partem, vt scribit Cornelius, arbitrãtes. Inter quos Pythagoras, qui primus, vt scribit Plinius lib. 24. c. 17. & lib. 25. c. 2. volumen de herbarum effectu composuit, Apollini, Aesculapio, & in totum Diis immortalibus inuentione ac origine asignata. Ideò & Laertius in vita ipsius scribit eum medicinam minimè neglexisse. Illúmque sæpe citat Plinius in materia medica, vt lib. 20. c. 9. & 13. & 17. & 20. & 22. in prin. & Cælius Aurelianus lib. Chronôn 5. c. 1. Aelianus autem lib. 9. de varia historia tradit Pythagoreos summũ studium in medendi facultatem impendisse. *Pythagoras.*

258 ¶ De Empedocle philosopho celebratissimo ipsius Pythagoræ discipulo inter poëtas diximus. *Empedocles.*

259 ¶ Plato philosophorũ Deus, quem medicinæ artem probè nouisse liquidò constat cùm ex aliis suis operibus, tum verò ex Timæo, in quo definit quid sit sanitas corporis, quid morbus: distinguit febrium aliorúmque morborum species, singulorúmque rationes asignat: atque de pharmacis multa scribit, & alia pleraque ad medicinam pertinentia. Præterquam quòd is ab Epicrate Ambraciota mediæ comœdiæ poëta suggillatus est, ob id quòd animalũ vitas, plantarúmque, atq; herbarum naturas curiosius inuestigaret. Gale. in lib. 7. περὶ χυμ. c. 2. Catapotiũ Platonis describit, & alibi sæpe illum citat. Aelianus lib. 9 variæ historiæ scribit illum plurimùm curæ in medicinam contulisse. *Plato.*

260 ¶ Speusippum Athenienſem Platonis in schola successorem, & ipsum philosophũ celeberrimum, qui ob eandem causam ab eodem Epicrate reprehensus est. *Speusippus.*

261 ¶ Epicharmus Cous & ipse auditor Pythagoræ, qui, vt scribit idem Laertius, Commentarios reliquit de natura rerum, atque de medicina, quos adhuc dicunt extare in bibliotheca Vaticana. Eum citat Plinius inter medicos lib. 20. c. 9. non semel, & alibi sæpe. *Epicharmus.*

262 ¶ Democritus, qui & de herbarum vi & effectu composuit, vt tradit Plinius lib. 25. c. 1. multósque de *Democritus.*

BIU Cujas

medicinalibus libros ædidit, vt prodidit Laërtius. huiúsque discipulum Hippocratẽ fuisse sunt qui existimant, vt tradit Celsus. Apud hunc compositio medicamenti inuenitur, quo pulchri boníq;, & fortunati gignantur liberi, vt tradit Plinius lib. 26. cap. 4. quod quidem medicamẽtum, si quis fortè scire desiderat, idem Plinius lib. 24. describit c. 17. vide etiam ibi. c. 7. Huius quoque antidotum ponit Auicẽna, lib. 5. nisi alterius sit. Húncq; sæpè citat Plinius in re medica, vt lib. 20. c. 3. & c. 14. & Aelianus libro Chronion 4. cap. 1. ex libro de Elephantiacis, si tamen (inquit) eius is liber sit. & libro Oxeon 3. c. 15. & alibi sæpè. Hunc tanti fecit Hippocrates, vt cùm Doricus esset, tamen lingua Ionica suos libros scripsit in gratiam Democriti, vt tradit Aelianus lib. 4. Variæ Historiæ.

263 Timæus. ¶ Timæus Locrensis, cuius nomine Plato librũ inscripsit de natura. Huius vel alterius eiusdẽ nominis compositionem describit Cornelius Celsus, lib. 5. Hunc citat Alexander Trallianus lib 11.

264 Alcmeon. ¶ Alcmeõ Crotoniata Pythagoræ & ipse auditor, plurimùm in medicina versatus, qui primus vt tradit Phauorinus in omnimoda historia, & eius autoritate Laërtius, de naturæ ratione scripsit. Quíque singulis humani corporis membris atque articulis resectis, intimis omnium partium vitalium scrutatis, primus cadauerum laceratione, quam Græci Anatomiam vocant, excogitauit. Huius aut alterius Alcmeonis sententias in medicina citat Stobæus, Ser. 98. qui est de morbis, & Ser. seq. qui de sanitate est.

265 Aristoteles. ¶ Aristoteles Stagirita, alter Platonis discipulus, de quo non necesse est plura dicere, cùm eius libri maxima ex parte extent, ex quibus satis appareat qualis quantúsque fuerit in philosophia, & in medicina. Illud tantùm dixerim, illum originem duxisse ab Aesculapio, & Machaone eius filio, vt tradit Hermippus, & eius autoritate Diogenes Laërtius in vita ipsius, statim in prin. vt verisimilius sit illum arti medicæ, quæ illi hæreditaria erat, impensiùs operam dedisse. Nam & hic patrem, & filium habuit medicos, vtrosque Nicomachos dictos, vt posteà dicemus. Aristotelis antidotum adscribit Auicenna lib. 5. Illum autem tradit Laërtius, vbi suprà, conuixisse Amyntæ medicinæ gratia, vbi etiam illũ dicit scripsisse duos libros inscriptos, Medicinalia, vt traduxit Ambrosius, quamuis Græcum aliud significet.

266 Theophrastus. ¶ Theophrastus eiusdem Aristotelis discipulus, & successor in scholæ regimine cuius opus de plantarum historia eum fuisse maximum medicũ ostendit: præterquã quòd fuit præceptor illius Erasistrati illustrissimi medici, vt nonnulli autumãt, à quibus minimè dissentit Diogenes Laërtius in vita ipsius Theophrasti, in fi. Eum sæpissimè citat Galen. in lib. Simplicium medicamentorum.

267 Strato. ¶ Strato Lampsacenus Theophrasti ipsius successor physicus appellatus, quòd in ea speculatione præ cæteris diligentissimè versatus est, scripsit de morbis, vt tradit Laërtius.

268 Eudoxus. ¶ Eudoxus Gnidius, qui vt idem Laërtius tradit præter philosophiam & medicinæ quoque peritissimus, Philistionéque Siculo medico præceptore vsus.

269 Heraclides. ¶ Heraclides Ponticus quem Galen. lib. de locis affectis 6. citat, in eo libro cui titulus est, περὶ τῆς ἄπνοιας id est, de perdita spiratione, quem & suprà post Laërtium citauimus. Sed & in medicina quoque scripsit librum de causis morborum, vt tradit idem Laërtius in vita ipsius.

270 Simon Athenienſis. ¶ Simon Athenienſis philosophus, vel ex hoc medicinæ peritus videri potest, quòd librum περὶ εὐπαθείας id est, de bona valetudine, siue malis, de bona corporis dispositione, scripsisse dicitur Laertio in vita ipsius.

271 Metrodorus. ¶ Metrodorus & ipse Atheniẽsis Epicuri discipulus, qui inter cætera ipsius opera libros tres ad medicos scripsit, vt scripsit idem Laertius in vita ipsius Epicuri, illúmque sæpè aduocat Plinius.

272 Apollonius Tyaneus. ¶ Apollonius Tyaneus philosophus Pythagoricus, quẽ satis constat ex Philostrato medicinæ fuisse non imperitum.

273 Epimenides. ¶ Epimenides Cretensis, quem herbarum peritum fuisse indicio est herba Epimenidia dicta, de qua Theophrast. lib. Hist. plant. 7. c. 11. quòd verisimile sit eam eiúsque vim medicam comperisse.

274 Plutarchus. ¶ Plutarchus Cheronensis, quem cæteris omnibus philosophis anteponere, aut certè æquare ausus fuerim, medicum se optimum ostendit in eo lib. quem de tuenda bona valetudine eleganter & doctè conscripsit, a que etiam in Problematis Symposiacis quæ maxima ex parte medicina cõstant.

275 Sextus Cheroneus. ¶ Sextus & ipse Cheroneus, ipsius Plutarchi ex sorore nepos philosophus Platonicus, qui librum fecit de medicinis ex animantibus bestiis, pecoribus, & auibus, quem & hodie habemus, ex eóque sæpè citatur à Petro Hispano, in Thesauro pauperum: & Petro Largilata in sua Chirurgia. In eum librum scholia scripsit Gabriel Humelbergius.

276 Michael Pſellus. ¶ Michaël Psellus philosophus Peripateticus cuius in philosophia multos libros habemus, scripsit de victus ratione deque facultatibus & succi qualitate alimentorum, quem Georgius Valla Latinum fecit. Sed & aliud opus ex libris medicinalibus ordine alphabeti, quod asseruari in bibliotheca Vaticana ferunt.

277 Apuleius. ¶ Apuleius Madaurensis, qui in Apologia prima asserit se medicinæ neque instudiosum neque imperitum. Habemus librum de herbis Apuleij nomine, sed hic non fuit, sed alius, de quo posteà dicemus.

278 Poles. ¶ Poles siue Polles (vtrunque enim reperimus) philosophus idémque medicus, & qui in medicina quædam scripsit, vt tradit Suidas. Hunc citat Aëtius Tetrabibli 4. Ser. 3. c. 14. non semel.

279 Trachius. ¶ Trachius philosophus, & idem quoque medicus Martyrius, ab Aëtio atque etiam Alexandro Tralliano citatus. Sed & ipse Trallianus nonnunquam Martyrium simpliciter citat: in Codice autem

tem Græco,eiusdem Tralliani lib.11.quo de podagra, non Trachij sed Heraclidis legitur, vt suprà diximus in Heraclide.Verùm Albanus Thorinus Thrachium vertit.

280 ¶ Comon item philosophus & medicus à Galeno memoratus, in libro de medicamentorum compositione secundum locos. *Comon.*

281 ¶ Azaricon quoque,& Andrizeas,vterque item vtroque titulo insignitus ab eodem,si is est, in lib. de medicinis expertis. *Azaricon. Andrizeas.*

282 ¶ Proclus ille Philosophus Platonicus famatissimus,nisi alius sit,& quem inter Methodicos annumerat Galenus in introductione siue Medico.Sed & Proclus eidem Galeno citatur, libro Methodi 1.& Paulo Aeginetæ lib.3.cap.77.& lib.7.cap.11. *Proclus.*

283 ¶ Theodotius Alexandro Tralliano citatus cum ea adiectione philosophus lib.11. Hunc aut alium Theodotium simpliciter citant Aëtius Tetrab.2. Ser.2.c.54. & Rasis lib.1. Continentis c.1. & 4.& sæpè aliàs. *Theodotius.*

284 ¶ Alexander Aphrodisæus, qui primus omnium Aristotelem ante à viris doctis magis laudatum, quàm intellectum commentariis enarrauit. Cuius & in medicina libros de febribus hodie habemus.is fuit sub Seuero & Antonino Imperatoribus. *Alexander Aphrodisæus.*

285 ¶ Porphyrius ab Octauo Horatiano,aut vt aliis placet,Theodoro Prisciano citatus, lib.4.de Physica scientia ad Eusebium filium,de quo non opus est multa dicere,cùm libri eius extent imprimis commendati.sed illud omnium pessimum habuit, quòd religionem nostram Christianam multis conuiciis insectatus est. *Porphyrius.*

286 ¶ Epicurus propè nobis excidit magni nominis philosophus.Hunc fuisse medicinæ peritum, satis constat ex eo quòd Galen.in Parua arte illum citat,in tractatione concubitus. & Epicurum medicum citat Gal.lib.5.de composit.medicam.secundum genus,nec de vllo alio Epicuro medico legimus.Hunc Laërtius in eius vita tradit scripsisse librum de Plantis. *Epicurus.*

287 ¶ Et alij innumerabiles philosophi non ignobiles,qui in hac arte pariter ac in philosophia aut scripserunt,aut aliàs se exercuerunt.Medicina enim ipsa philosophia est, aut certè vtraque alteri tam arctè támque tenaciter coniungitur,cohæret,copulatur,vt ne tantillùm quidem diuerti,seiungi,segregari possint.Meritóque Plato,Aristoteles,Galenus, vt plerique citant,aut veriùs Ioannes Alexandrinus in cõmentariis in librum Hæreseon;philosophiam & medicinam sorores esse dicebãt,alteram animi,alteram corporis conseruatricem. Et propterea philosophia medicina animi dicitur Tullio,lib.3.atque iterũ 4.Tuscul.quæstionum,& Ioanni Alexandrino, vbi suprà,in id Aristotelem citanti.Medicina verò est medicina corporis,vt itidẽ Aristoteles,& Io.Alex.inibi definierũt,& præterea Diocles Caristius ad Antigonium Regem, dum vocat medicinam philosophiã salubria docentem.Ex quo etiam Galen.librum ædidit hoc titulo,Quòd optimus medicus idem sit & philosophus.Quibus etiã concinit Græcum Diogenis Laërtij epigrãma in laudem Platonis æditum,quo significatur Phœbum genuisse Aesculapium,& Platonem:vt ille corporibus,hic animis mederetur, *Medicina philosophia est. Philosophia & medicina sorores.*

φοίβῳ ἔφυσε θεοῖς ἄσκληπιόν, ἠδὲ πλάτωνα,
τὸν μὲν ἵνα ψυχὴν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σάοι,

Nec ab his dissidet quod scribit Isidorus non omnino malus author. lib. Etymolog.4.cap.13. eodémque vlt.Medicinam esse secundam philosophiam. Vtranque enim disciplinam totum hominem sibi vendicare.Nam sicut per illam anima,ita per hanc corpus curatur.

288 ¶ Et profectò sicut philosophus(quemadmodum subdit Ioannes Alexandrinus)festinat curare animi morbos,Græci πάθη vocant,qui multi & diuersi sunt,vt ægritudo,metus,lætitia gestiens,& libido,quam alij cupiditatem vocant, & quæ his quatuor subiiciuntur: Sic & medicus philosophatur, vt ita dixerim, circa corpus hominis,primùm inquirens elementa, secundum temperationes, humores,membra,operationes,vtque sanet corporis ægrotationes excogitat. *De eadem re. Infinita medicamentorũ genera à medicis excogitata.*

Acharista celebrata Cornelio Celso lib.6.c.5.Gal lib.4.pharmacorum κατὰ τόπους cap.6.& 7.Aëtio Tetrabibli 2.Ser.3.c.109.& Tetrab.4.Ser.1.c.109.Marcello c.8.& 20.ita dicta quòd non satis digna gratia illis referri queat.

Acopa vnguenta euaporantia,quasi sine labore dicas quæ ad lassitudinem præsertim neruorum illitu leuandam, & dolorem leniendum maximè prosunt.sic dicta,quoniam contra κόπους id est, labores & lassitudines in vsu sunt,atque mediam inter Cerota & emplastra consistentiam habent,vt scribit Paulus Aegineta,lib.7.c.19.post prin.Et quamuis in principio ita appellata sint,tanquam lassitudines emendántia,tamen paulatim appellationem suam à seipsis extenderunt ad similia compage medicamenta,etiam si gratia vehementer calfaciendi assumantur,vt scribit Galenus libro 7. Pharm. κατὰ τόπους. c.1.De quo & tu illum vide lib.7. κατὰ γένη, in c.de Acopis.Nonnulli quoque Acopa interpretantur lassitudinem non inducentia. Et ea voce Græca pro Latina vsus est Plinius lib.23.c.8.& lib.32.ca.10.paulò ante fi.Est autem inter gemmas Acopis,cum qua oleum subferuefactum peruncti lassitudinem soluit,vt scribit Plinius lib.37.c.10. *Acopis gẽma.*

Acræpala,quæ ebrietatem prohibent,vel discutiunt, Dioscoridi,lib.3.c.24.in quo de absynthio tractat.

Adecta quę Cornelius Celsus lenia dicit,mordacitatis scilicet expertia,& quæ partes quibus admouentur leniunt, & à mordacitate liberant, qua gemina vi & natura etiam Aphysa, & Aphlegmanta dicuntur.

Adipsa

BIU Cujas

Adipsa quæ famem sitimque arcent, extingunt,& obrepere prohibent. De quibus Hippocr. lib. Epidemiôn 6. partis 3. c. 22. & Galen. Phar. localium 8. c. 3. & Aëtius Tetrab. 3 Serm. 7. c. 4. & Plutarchus in Symposio septem Sapientium. Hinc & glycyrrhizã adipson, quòd famem & sitim sedet,& hydropicis dari solita, ne sitiant, vt scribit Plin. lib. 22. cap. 9. de quo etiam nonnihil Dioscor. lib. 3. c.

Alimos herba. Et quæ alima in eo loco dicuntur Plutarcho, vnde & Alimos herba, quæ gustu famem prohibet.

Acroustica frigida atque coërcentia, Cælio Aureliano lib. Chroniôn 5. c. 2.

Alexipharmaca, quasi vim veneni expultricem,& veluti propulsatoriã habentia, qua voce etiam pro Latina vsus est Plin. lib. 21. c. 20. Hoc autem titulo Nicander librum composuit.

Alexiteria, quæ propriè ea sunt quæ Amuleta dicit Plinius, de quibus paulò pòst dicemus, dicta à iuuandi præstantia, vti & Alexipharmaca. nam ἀλέξω Græcis opitulor, auxilior, arceo significat. De his autem Galenus lib. 5. Simplicium medicam. c. 1. & cap. 17. & 18. vbi eadem esse hæc cum Alexipharmacis tradit.

Alima vide suprà Adipsa.

Alimmata, id est, vnctiones.

Alipanta & Alipenas, vt loquitur Celsus, quæ nullo pacto pinguia sunt, hinc dicta veluti sine pingui, apud ipsum Celsum lib. 5. c. 19. circa prin. & Aëtium Ser. 13 c. 126.

Amuleta. Amuleta remedia aduersus omnia mala, maximè verò veneficia, ab amoliendo dicta. De quibus Plinius lib. 23. c. 1. & lib. 25. c. 9. & lib. 28. c. 4. & lib. 29. c. 4. & lib. 30. c. 10. in prin. & c. 15. & lib. 37. c. 3. & iterum c. 9. in prin. & alibi sæpè.

Amethysta, & ἀμέθυσος hinc dicta, quòd ab ebrietate præseruant, apud Dioscoridem lib. 1. c. 144.

Amethystus lapis. vbi de Amygdala, Galenum Pharm. localiũ lib. 2. c. 2. Nam & hinc lapis Amethystus à quibusdam dictus existimatur, quòd ebrietati resistit, vt videre licet apud Heliodorum Phœniceum lib. Historiæ Aethiopicæ 5. & Asclepiadem lib. 4. epigrammatôn Græcorum, quod minimè credit Plinius libro 37. c. 9. & Plutarchus Problematôn Symposiacon decade 3. c. 1.

Amyctica, scilicet vt dicit Aurelianus Chroniôn lib. 2. c. 6. Arteriaca medicamenta, quæ eas partes in passione constitutas exerceant. Et acribus quidem laniãtibus constant. De quibus Celsus lib. 5. c. 28. & Galenus Phar. localium lib. 7. c. 1. Plinius Valerianus lib. 1. rei medicæ c. 53. & Octauius Horatianus lib. 2. c. 5.

Anacathartica sordem nutrientia. Hæc enim inter medicamenta memorãtur Galeno lib. 5. Simplicium Pharmacorum c. 12. Sunt & qui hæc pro Catharticis accipiunt, id est, purgantibus, vt omnes Dioscoridis interpretes lib. 1. vbi de Terebintho tractat.

Anacollemata modò pro adglutinantibus dicuntur, & quæ siccandi vim habent: modò pro his quæ fronti in oculorum fluxionibus applicantur. De quibus Plinius Valerianus lib. 1. c. 8. & iterum c. 16. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 16.

Anagargarismos, ita vocatos, quòd liquore aliquo in ore retento crebra reuocatione gargareon colluitur, atq; ita per superna humor detrahitur. Cornelius Celsus gargarisationes vocat lib. 5. c. 22. & 23. in fi. & Plin. lib. 22. c. 25. & lib. 23. c. 1. & 2. Gargarismata Cælius Aurelianus Chroniôn lib. 3. c. 2. Sed & gargarizandi verbum vsurpauit idem Plin. lib. 20. c. 9. & iterum c. 17. & lib. 22. c. 23. & lib. 26. c. 4. & lib. 32. c. 8. & ante eum Cornelius Celsus lib. 4. c. 2. vbi de resolutione linguæ loquitur. Græci magis vtuntur priori appellatione, vt apud Paulum Aegin. lib. 3. c. 27. non semel.

Analeptica quæ vires reficiunt, atque ita corpus reparare videntur, à verbo ἀναλαμβάνειν, quod reficere significat.

Anaplerotica quæ cicatrices crassant, alta vulnera complent,& limpidant.

Anastaltica vide infrà Catastaltica.

Anastomotica, quæ scilicet superficiem corporis lacessendo iaculare videntur. Et propterea etiam recorporatiua dici possunt, vt scribit Aurelianus lib. Chroniôn 3. c. 5. qui & de his loquitur lib. eiusdem operis 2. cap. 10. sed hæc loca mihi corrupta esse videntur.

Anastomotica, quæ scilicet reserandi siue aperiendi vim habent, quasi Apertoria dicas, Dioscoridi lib. 1. c. 4. vbi de Cypero, & iterum c. 40. vbi de oleo Laurino, & Galeno lib. 5. Simplicium medicamentorum cap. 14. & Aëtio Tetrab. 1. Ser. 2. c. 226. quanquam sunt qui & in his locis legũt anastomatica pro aperitiuis & laxatiuis.

Anetica, placida, quasi dicas remittentia, à verbo ἀνίημι. ac blanda admodum medicamina.

Anodyna quæ Aurelianus lib. eiusdem operis 2. c. 4. & lib. item 3. c. 4. vertit indoloria, quæ scilicet sensum doloris auferunt, non tamen penitus sanant, sed vim ipsam sentiendi obtorpescere faciunt, vt scribit Galen. lib. 2. ad Glauconem. Cuiusmodi ferè sunt soporifera, siue somnifica rebus frigidis constantia, quæ somno dolorem leuant, vt dicit Celsus lib. 5. c. 25. quæque.

— *Faciunt altos medicamina somnos.* Vt interim vtar verbis Ouidij lib. 3. de arte amandi.

Quibus vti, vt dicit ipse Celsus, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehemẽtibus medicamentis,& stomacho alienis. Hermolaüs Barbarus in c. 136. lib. 1. Dioscoridis Anodyna vertit, Somnum allicientia. Marcellus Virgilius Somno dolorem leuantia, vt vbique facit. Ruellius dolorem finientia. Galen. lib. 5. Simpl. medic. c. 19. tradit temperato calore, tenuique substantia hæc dolorem leuare: ibique melius quàm quiuis alij, quæ Anodyna dicuntur declarat.

Anoterica apud Aurelianum lib. Chroniôn 4. c. 3. & Galenum lib. 13. Methodi, quæ scilicet per vomitum

vomitum purgant,quæ & Emetica vocantur.

Anthina quæ floribus constant,& ex illis ita nuncupata.

Antidota,quæ fermè contra venena dantur,quasi dicas contra data, ab ἀντὶ, & δίδωμι, de quibus Celsus lib.15.c.23.ex quo etiam intelliges ad alia quoque quàm contra venena esse accommodata.Plin.lib.20.c.34.& lib.24.c.8.& alibi sæpe.Et Galen.in libris Antidot.in quibus statim in initio ostendit tres eorum differentias.Et ex Oratoribus Quintilianus lib.7.c.3.ex Iurisconsultis Caius in l.quod sæpe.§.veneni.ff.de contrah.empt.& ven.& Paulus,in l.non omne.ff.de penu lega.

Antipharmaca,Antidota,tanquam dicas contra pharmaca, id est,venena. Nomen enim pharmaci apud Græcos,vt veneni apud Latinos medium est:& in vtramque partem accipitur, bonam scilicet,& malam,vt etiam tradit Iurisconsultus noster in l.qui venenum.ff.de verb.sig. Hac autem voce Antipharmaci in hac significatione quam diximus,vsus est Dioscorides lib.1.c.151.quo de iuglandibus tractat, θανασίμων φαρμάκων ἐσὶν ἀντιφάρμακα πεπρωθέντα καὶ ἐπιπρωθέντα, id est,contra venena exitialia vim habent antipharmaca,siue à veneno hausto esitentur,siue antè edantur.

Aphepsemata, vide infrà Apozemata, vt interim intelligas Galenum hac dictione vsum lib.6. de simplic.medic.facultatibus,& Aëtium Tetrab.1.Ser.2.& Tetr.3.Ser.3.c.5.

Aphlegmanta,vide suprà,de Adecta.

Aphysa,vide suprà,Adecta.Sed adde & hæc dici veluti flatus discutientia, de quibus Galen.lib. Simplicium Pharmacorum 8.vbi de petroselino.

Apobregmata,id est,diluta,in quibus scilicet est maceratum quippiam, quæ myracopolæ vulgò infusiones vocant.De quibus Paulus Aegineta lib.2.cap.53.

Apocathartica,vide infrà Cathartica.

Apocrustica,fluxiones repellentia,siue repercutientia, apud Dioscoridem lib.1.c.137. quo de piris disserit:& Galenum lib.5.Simplicium pharmacorum c.17. vbi ea dicit in altum occurrentes ibi succos repellere,& Alexandrum Tralianum lib.1.c.23.

Apodacrytica lacrymas prolicientia.Quanquam & hæc vice versa pro supprimentibus & intercipientibus dici quoque possunt.De quibus Galenus lib.4.Phar. localium c.5. & ibi Cornarius, qui id declarat in Commentariis eius loci.

Apona ita dicta, quòd nullũ tormentum,nullúmq; dolorem inferunt,siue quæ dolorem leuant.

Apophlegmatismos siue Apophlegmatismata quæ naribus infundũtur,& pituitam quoque per os educunt,sed & in ore retenta,vel commenducata,vel linguæ subdita noxios humores qui in capite increuerunt,per os ipsum ducunt, vel expurgant,id est,saliuam mouent vt vtar verbis Cornelij Celsi lib.4.cap.2.De quibus Galenus illius operis Pharm. κατὰ τόπους 1.cap. item 1. & lib.2.cap. quoque 2.& lib.5.Simplicium medicamentorum cap.20.& iterum lib.6. in c. de Cappari. & lib.de facilè parabilibus, & Tralianus lib.1.c.21. & Aetius Quater.2.Ser.2.c.53.& Paulus Aegineta lib.1. c.46.& lib.2.c.5.ad fin.

Apotropæa,quæ appensa alligatáque incantamenta magica,& venenorũ insidias arcẽt,aut certè inefficaces reddunt.In quo à Periammatis & Periaptis,de quibus posteà suo ordine dicemus,differunt, quòd hæc magis specialem significationem habent,& præterea quòd mirabili quadam repugnantia hominibus incognita suum effectum præbent:illa generalem significationẽ habent, suámq; vim ex medica ratione habent.

Apozemata,de quibus apud Plin.Valerianum lib.Rei rusticæ 1.c.60.& li.3.c.12.& lib.5.c.25. Sunt qui ea Elixationes vertunt,alij Decocta,quæ & ipsa ἀφεψήματα dicuntur.

Apulotica,cicatrices ducentia,id est,obducentia,ex arefacientibus, magis verò quàm conglutinatiua,apud Dioscoridem lib.1.c.39.vbi de oleo myrthino.

Araeotica,veluti rarefacientia apud Dioscoridem li.1.c.66. vbi de Nardini vnguẽti confectione, & Gal.Simplic.medic.lib.5.c.2.& 14.& 15.& Aëtium Tetrab.1.Ser.2.c.227.

Aresodyna,quæ vti Anodyna dolorem quoque sedant, à Sisypho,qui & Theosophos dictus est, primùm excogitata.Quæ & ipsa Odyniphata,quòd similiter dolorem pellãt,Homerus vocat lib.5. Iliados, in duobus locis, quibus loquitur de Pæone Deorum medico curante vulnus Plutonis & Martis.De quibus & nos quoque postea dicemus.Et eadem ferè Ipia vocat ipse Homerus eod.lib. tanquam dicas mitigatoria,

ἆιμ' ἐκμυζήσας ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα ἰδὼς. Et iterum lib.11.eiusdem operis,
ἐσσὶ δ' ἐκ τέμενος ἐπὶ τ' ἤπια φάρμακα πᾶσιν. Rursúmque eodem lib.
Νίζ' ὕδατι λιαρῷ, ἐπὶδ' ἤπια φάρμακα πᾶσε.

Arregona quæ ad mares concipiendos,vti Thelygona ad fœminas valent, tanquam dicas marigena,& fœminigena.Nam & in hac quoque penetrauit medicorum diligentia.

Arteriaca,vide suprà,Amyctica.

Atoca siue Atocia medicamenta abortiuis faciẽdis facta,aut vt aliis etiam placet,sterilitatis item facientia,quod & nomen ipsum inducit Plinio lib.29.c.4.

Auriscalpia,quę suo nomine satis declarãt cui rei sint idonea,qua voce vsus est Scribonius Largus compositione 227. nec memini vocabulũ quoppiam Græcum in id esse effictum nisi fortè id μηλωτὶς à μῆλη, id est,specillum & ὦς auris, quod & dicitur μηλοτρὶς. Est autem in Apophoretis Martialis.23.Auriscalpium huiusmodi,

Si tibi

Si tibi morosa prurigine verminat aurus,
Arma damus tantis, apta libidinibus.

B

Balanos siue Balanismos, vide infrà Pessos in fin. atque etiam Suppositoria.

C

Callitricha, quæ capilitium adaugent.

Calliblephara, qua voce sæpius vtitur Plinius, vt lib. 21. c. 19. & lib. 23. c. 4. in fi. & lib. 28. c. 11. & libro 32. c. 6. & lib. 33. c. 6. & lib. 35. c. 16. & Marcellus c. 8. non semel. quæ scilicet pulchras palpebras efficiunt (Nam & id & similia quædam tractant medici) quæque palpebrarum malis remedio sunt, nam vtraque eo verbo significantur. Ideo Plinius ipse sic eam vocem variè vertit, modò de glutinandis palpebris, modò replicandis, modò honestandis, modò circumliniendis, modò corrigendis & gignẽdis, vt videre licet lib. 24. c. 6. & seq. & lib. 25. c. 13. & li. 30. c. 15. & aliis locis: vt & ex eo annotauit Marcellus Virgilius in Dioscoridem lib. 1. c. 81. vbi de Picca, qui tamen loca ipsius non designauit. Græci autem βλέφαρα dicunt, quæ nos cilia vtrinque oculum claudentia vocamus: & βλεφαρίδας, quas dicimus palpebras in extremo oculorum margine natos pilos. At multa huiuscemodi Calliblephara describit Gal. lib. 4. Phar. localium c. 6.

Carotica, Soporifera, quæ scilicet soporem accersunt, ac stuporem sensibus iniiciunt, cuiusmodi & Anodyna, de quibus suprà diximus. hinc autem sunt dicta, quòd κάρῳ Græcis soporem significat & ebrietatem. & de his apud Paulum Aeginetam lib. 3. c. 6.

Cataclysmata, siue Cataclysmos, id est, aquarum è supernis illisiones & ablutiones de quibus Galenus in Commentario Hippocratis de ratione victus priuatorum, & Aurelianus libro 1. Chronion c. 1. & lib. 2. c. 3. & lib. 3. c. 2. & lib. 4. c. 1.

Catagmatica quæ fracturis idonea sunt, de quibus Gal. lib. 2. περὶ γένων, & Paulus Aegineta lib. 7. c. 17. non semel.

Catapasmata, quæ ex sicco aromatum puluere conflantur Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 13. Ideóque hæc aromaticas vestium consperſiones vocabat Crito lib. 2. vt retulit Galenus lib. 1. Phar. localium c. 3. vbi tamen καταπλάσματα corruptè legitur, quorum forma vestibus conuenire non videtur, vt annotauit Cornarius in suis eius loci Cõmentariis, qui ob id καταπάσματα legendum credit. de Ctaplasmatis autem statim dicemus.

Catapasta insperſilia, & puluerosa, de quibus Galenus lib. 9. Phar. localium c. 1. & Aëtius lib. 12. c. 5. Vide infrà Epipasta.

Cataplasmata veluti fomenta, omnibus intellecta. Eáque sunt arida. De his loquitur Plinius vsus ea dictione Græca lib. 20. c. 17. & lib. 22. c. vlt. & lib. 23. c. 7. & Gale. lib. 2. Phar. localium c. 2. & Apuleius lib. 5. Metamorphoseos. Sed & ea quoque extrinsecus circum colla quandoq; apponi solita dicit Aurelianus lib. Oxeôn 3. c. 3. Cataplasmandi verbo vsus est Octauius Horatianus, siue vt alij putant, Theodorus Priscianus lib. 2. Medicinæ, parte 2. c. 13. & 16.

Catapotia hinc dicta, quòd vt integra, & qualia sunt à medico præparata deuorantur, & deglutiuntur, & vt alij dicunt, corbitantur, & in stomachum transmittuntur, ἀπὸ τὸ καταπίειν, quod est deglutire: aut καταποθέω, quod est absorbeo. Hæc Pilas nonnulli vocant, Plinius Pilulas lib. 20. c. 3. & lib. 28. c. 9. & lib. 32. c. 4. & iterum 9. paulò ante fi. & Marcellus cap. 15. & 17. Quam appellationem passim sequimur. Sphæria Dioscorides lib. 1. cap. 94. quo de populo alba loquitur, vt etiam facit Paulus Aegineta lib. 7. c. 17. vbi describit Sphærion ad ardores. Globulos Scribonius Largus, & Marcellus Burdegalensis: Oxyporia Plinius Valerianus, vti plerique existimant lib. 1. c. 60. & 62. & alibi sæpè. Sed Oxyporum aliud est, vt dicam posteà. Et verbo Catapotiorũ pro huiusmodi pilulis vsus est ipse Valerianus eodem lib. 1. cap. 58. & ipse Marcellus cap. 16. & ante eos Plin. lib. 28. c. 1. Trochiscos quoque Græci vocant à rotunditate. Hippocrates in eam significationem Gongyliorum vocabulum vsurpauit. Nonnulli Glomeramina vocant, qua voce vsus est Serenus Sammonicus c. 54. pro testibus, aut aliis rebus rotundis. Sed Orbiculos Plin. lib. 25. c. 13. Rotulos vocant plurimi. Pastillos vocant Celsus libro 5. cap. 17. & Plinius lib. 21. cap. 8. & lib. 22. cap. 25. & lib. 25. cap. 12. & 13. & lib. 28. cap. 8. & lib. 30. cap. 13. & lib. 32. cap. 5. & lib. 33. c. 6. & lib. 34. c. vlt. De quibus & nos dicemus in Emplastris. In his arida tantùm medicamenta aliquo humore non pingui, aut vino, aut aceto coquuntur, & rursus cocta inarescunt.

Cataſtaltica, sistendi siue supprimendi, aut cohibendi facultate prædita, & quæ ideo tumentia supprimunt, & carnium excrescentias reprimunt, apud Paulum Aeginetam lib. 7. c. 13. à verbo καταστέλλω, quod significat tumentia, vt excrescentia supprimo, reprimo, contrahio. Quæ & ipsa Staltica simpliciter vocantur, de quibus Galenus lib. Simplicium Pharmacorum 5. c. 25. in prin. atque etiam Anastaltica.

Cathartica, purgatiua, quæ vocant, medicamenta, quæ Aurelianus lib. Chronion 3. c. 4. & lib. 4. c. 7. vertit ventriflua, à verbo καθαίρειν. Hæc quoque apocathartica vocat Dioscorides, lib. 3. c. 24. quo de absynthio disserit.

Catæretica, quibus nimio plus excrescens caro exteritur ac detrahitur, tanquam si dicas, detractoria. De quibus Galenus lib. Simplicium medic. 5. c. 2. & 15. & 16.

Catoterica, quæ purgant per infimum ventrem, apud Galenum lib. 13. Methodi.

Catulotica,

BIU Cujas

Catulotica,quæ cicatrices inducunt, eáſque groſſas comedendo æquant, ac velut limpidant. Paulo Aeginetæ lib.7.c.13.

Cauſtica,ſiue Cauteria,id eſt,deſiccatiua,& aduſtiua,ſiue vrentia,ſiue vſtoria. Qua etiã Cauſticorum voce pro Latina vſus eſt Plin.lib.23.c.9.& 10.& lib.24.c.1.& iterũ c.11.& lib.25.c.vlt.& lib.26.c.1.& li.27.c.9.& 12.& lib.29.c.6.& li.30.c.4.& lib.34.c.vlt.ad fi. Cauteres vocat Aurelianus lib Chronion 3.c.4.Cauterion tamẽ propriè eſt inſtrumentũ,quo putridæ carnes aduruntur.

Cephalica ita Græcis vocata, veluti capiti dicata,tanquam ſi Capitalia dixeris, quod capitibus fractis vulneratíſque maxime conueniunt,vímque penetrandi in altum habent. Quę cuiuſmodi ſint.& quibus cõſtent,docet Gal.lib.6 Therapeuticæ,& multa eius generis deſcribit lib.2. Medicamentorum περὶ γένη,& Cornelius Celſus lib.5.c.19.& Aëtius Tetrab.4.Ser.3.c.13.

Cerota,ſiue Cerata (vtrumque enim dicitur) ſiue etiam Ceramenta ,atque Ceromata, Aurelianus,Plinius, Valerianus,& Horatianus Cerotaria quoque vocant, Emplaſtra à cera dicta, de quibus in noſtris legibus fit mentio in l.adeo §.cum quis ex aliena.ff.de acqui.rer. domin. De ceromate autem Martialis lib.4.epig.4.

Quod ceromata fece de Sabina. Et lib.4.epig.17.

Seu lentum ceroma teris tepidúmve trigona. Et lib.5.epig.66.

Et caſtigatum Libycæ ceroma paleſtræ.

Et hinc Iuuenali Satyr.3.collum ceromaticum,ceromate perunctum.Cerata vocant Columella lib.7.c.item 7. Celſus lib.4.c.2.& 4.& iterum c.24. Plinius lib.13.c.22.& lib.22.c.8.& 24.Et Martialis quoque ita vocat lib.11.epig.99.

Labra pingui delibuta cerato.

Quanquam ſunt qui ibi legunt ceroto.Et qui ita vocant,id eſt,cerotum,à Græcis deducunt,qui & κήρωτον id genus emplaſtri vocant,De quo Dioſcor.lib.1.c.133.vbi de Myrtidano loquitur.

Chalaſtica, Calorifica, ſiue calfactoria, laxantiáque, ſiue laxatoria, quæ ſcilicet calfaciendo relaxandóque ac remittendo mitigant,diſtentáſque partes remittunt De quibus Gal.lib.4.itémque 13.Therapeuticæ,& lib.6.de ſimplic.medic.facultatibus,& lib.3.Phar.localium.c.2.& generalium lib.7.& Paulus Aegineta lib.item 7.& Trallianus ſæpe.

Cholagoga,tanquam Bilagia dicas,quæ ſcilicet bilem proliciunt,& educunt.Felliduca vocat Aurelianus lib.Chronion 3.c.4.alij quoque fellagia.

Clyſteres vulgo notiſsimos, qui ſcilicet per anum in inteſtina & aluum immittuntur,de quibus in l.item ſi obſtetrix.§.1 ff.ad leg.Aqui.& apud Plin.lib.20.c.2.& lib.31.c.6.& li.32.c.5.& lib. 33.c.6.ita dictos,ἀπὸ τοῦ κλύζειν,quod eſt abluere.Et hos quoque Enemata vocant,& κλύσματα,& Dioſcor.lib.1.c.17 ἐγκλύσματα.Nonnulli etiam Infuſa vocant,& infuſiones & iniectiones.

Chytica quæ fundendi vim habent, apud Galenum lib.5.de Simplicium Pharmacorum facultatibus.cap.3.

Cœliotica,quæ etiam ventriflua vertit Aurelianus Chronion lib.1.c.5.

Colica, quæ dolorem ſedant, præſertim in Colica paſsione. Nam & hæc cum Anodynis, de quibus ſuprà diximus,copulat Galenus lib.9.Phar.περὶ τόπος c.4.vbi multa deſcribit;ſicuti etiam Celſus lib.5.c.25.

Colletica,tanquam dicas Glutinatoria,quæ ſcilicet ſoluta vel fluxa glutinãt,& colligant. quæ & Execolla,& Paracolletica dicuntur,& Anacollemata,de quibus ſuprà diximus.

Collyria oculorum propria ac peculiaria,vt plerique volunt, medicamenta Dioſcoridi lib.1. c.114.quo de Ebeno tractat. & Plinio lib.24.c.11.& lib.31.c.9.& lib.34.c.13.& Paulo Aeginetæ lib.7.c.16 in prin.& è poëtis Horatio lib.1.Ser.Satyr.5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Quanquam Columella author grauiſsimus ad aliorum quoque membrorum refert lib.6.c.2.& iterum c.6.in fi.& alibi ſæpe,vt etiam facit Cornelius Celſus lib.7.c.4.loquens de ani fiſtulis.Et Aurelianus lib.Chronion 1.c.4.& iterum lib.Oxeon 3.c.16.vbi balanum,id eſt, ſuppoſitorium, vt poſtea dicemus, Collyrium appellat, & lib.2.c.1. iterúmque lib.4.c.2. vbi Collyria appellat Phlepharica,de quibus poſtea dicemus:Apuleius Celſus cap. 18.& Octauius Horatianus lib.2. parte 2.c.16,& ex Græcis Dioſcor. lib.1.c.1,eo verbo vſus eſt ad fœtus ex vtero euellendos. Sed hæc fortaſsis improprie. Nam id vocabulum hinc quibuſdam dictum videtur,quod ἐκ κοιλοῦ ῥεῖ λάκρυον,id eſt,ex concauo fluit lacryma. Vnde Horat.lib.1,Ser.ſaty.5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Sed vt vides ex ipſa Græca etymologia poteſt propriè ſumi,quoties ex concauo nõ ſolum lacryma,ſed aliud quippiam fluit.De huiuſmodi autem Collyriis fit mentio in l.cum de lanionis.§. in inſtrumento.ff.de fund.inſtr.& in l.adeo.§.cum quis ex aliena.ff.de acqui.rer.do.& in §.cum ex aliena,Inſtit de rer.diui.vbi gl,non inſcienter expoſuit vnguentum ad oculos. Nemo eſt autem qui neſciat illud Apocalypſis 3. Collyrio inunge oculos tuos,vt videas. Illúdque D. Hieronymi in c.neceſſe,29.diſt.Nec ad inſtar imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare.

Commotica,vide paulo poſt,Coſmetica.

BIU Cujas

Condita, quæ est vox Latina, à Græcis quoque vsurpata, testimonio Palladæ lib. 1. Florilegij,

Κονδίτου μοι δᾶ, τὸ γ' κονδίτον πόθεν εἶχε
τὄνομα; Φωνῆς, ἐσὶ γὰρ ἀλλότριον
τῆς Ἀττικίδος,&c.

Hæc autem à propomatis, de quibus postea dicemus, differunt, quòd in his quædam aromatum species veluti cinnamomum, piper, zinziber, & alia huiusmodi induntur: in illis minime. De his autem videbis apud Aëtium Tetrab. 3. Serm. 2. c. 2. & Serm. 3. c. 13. & Tetrab. 4. Ser. item 4. c. 118. Paulum, lib. 3. c. 37. & 43. & lib. 7. c. 11. Palladium lib. 3. c. 32. Plin. Valerianum, lib. 3. c. 14. & Marcellum c. 26. non semel. Martialis lib. 10. epig. 49. Conditi Sabini meminit.

Copta, siue Coptas, siue Coptaria (has enim appellationes reperio) quæ non coquuntur, sed ad placentulæ formam tunduntur, ac liquidioribus modice adstillatis ad malagmatis speciem rediguntur, nisi res tundendæ per se moderate humectæ existant, id est, vt vno verbo verbum vnum interpreter, Fusilia. De quibus Galenus lib. 7. Phar. localium. c. 2. & lib. 9. c. 2. & Paulus Aegineta lib. 3. c. 45. & lib. 4. c. 55. & lib. 7. c. 18.

Coptica, quæ incidendi vim habent.

Cosmetica, id est, exornatoria, quæ scilicet naturalem corporis pulchritudinem custodiunt, & tuentur: nec solum ad pulchritudinem, sed multo prius ad ipsam partium sanitatem conducunt, vt scribit Galenus in lib. 1. Phar. localium. c. 2. vbi & hinc dicit huiusmodi pharmaca ad medicinæ partem pertinere, non etiam Commotica, id est, Comptoria, quæ scilicet pulchritudinem fictitiã, siue ascititiam inducere conãtur. Nam faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem facere, aut pilos capitis crispos, aut fuluos, aut nigros, aut quemadmodum mulieres solent, in longitudinem auctos, hæc ipsa & id genus cætera comptoriæ malitiei sunt, non medicæ artis opera. Verum ob societatem quandam quam cum illis habent, quandoque ad Regiarum fœminarum, atque adeo ipsorum Regum imperium hæc comptoria tractant medici. Vt & ipse Galenus ibi facit, illa ratione se excusans.

Crocomagmata, vide infrà Ecmagmata.

Cyphi siue Cyphoides, quorum materia inter medicamenta, quæ potui dantur, & antidota existit: vtúsque est eius incensi ad odorẽ gratum conciliandũ, vti & suffiminum. Interimq; naribus admouentur vt destillationes ex capite in subiectas partes cõcoquant, grauedinéque, & obstructione liberent, purgéntq; cerebri ventriculos, itémque pestilentialibus morbis euitãdis. Sed & per os quoque assumuntur, cum ad hæc, tum ad ea quæ pectori inhærescunt cõcoquenda: nec non ad frigidiores iecoris affectus, vnde & illis nomen. Hæc Paulus Aegineta li. 7. c. 22. Sed & de his Dioscor. lib. 1. c. 24. & lib. 8. c. 5. & c. 6. & plenius c. 7. Gal. lib. 2. περὶ τόπων. c. 1. ad fi. & Plutarchus in lib. de Isíde & Osiride: & idem Paulus Aegi. lib. 3. c. 13. quod de epilepsia est, vbi meminit Cypheos τῶ ἡλιακῶ, id est, solaris: & lib. 3. c. 28. vbi de destillatione τῶ σεληνιακῶ, id est, lunaris. Nam & vtrũque describit. d. c. 22. lib. 7. quod manifestum est argumentum, fuisse quondam Cyphi apud Aegyptios, quod Soli & Lunæ priuatim incenderetur. Sunt hæc suffituum genera. Et horum quoque meminit Aëtius Ser. 13. c. 117. & seq. & ipse Paulus Aegineta illo eodem lib. 7. c. 11. in duobus locis: & Gal. ex Damocrate lib. 2. Antidotorum. & Alexander Trallianus lib. 8. c. 4.

D

Dacryopoia, id est, lacrymas citantia, cuiusmodi iridem esse dicit Dioscor. lib. 1. c. item 1.

Dectica, mordicantia, siue vt alij loquuntur, mordicatiua, apud Dioscoridem lib. 2. c. 140. vbi tamen Marcellus ita interpretatur, quasi erodendi vim habeant.

Deleteria, quæ suapte natura sunt frigida, ideóque & ipsa infrigidãt, quasi dicas frigorifica. de quibus Gal. lib. 3 Temperament. & lib. 3. de simplicibus medic. c. 18. & 22. & aliis multis.

Dentrifricia, vide infrà, Odontotrimmata.

Dentiscalpia, vide infrà, odontoglypha. Hac autem dictione vsus est Martialis lib. 7. epi. 52.

Diabrectica humectantia siue madefacientia, apud Galenum lib. 5. Simplicium medicamentorum. c. 2. quamquam sunt qui pro erodentibus accipiunt.

Diabrotica veluti erodentia,

Diachrista quæ palato, columellæ, & naribus ad detrahendam saliuam applicantur, apud Aeginetam lib. 1. c. 46.

Diachytica, quæ diffundendi discutiendi ve, aut difficiendi vim habent, apud Dioscoridem lib. 1. c. 78. vbi de Terebintho: & lib. 3. c. 59. quo de Anisо tractat.

Diaclysmata, veluti Collutiones dicas, Dioscoridi libro primo. c. 44. vbi de Rosaceo vnguento tractat.

Diapasmata, id est, inspergimina, siue aspergines, siccis odoribus constantia, vt dicit Plin. lib. 13 c. 2. quibus totum corpus obliniunt, quorum maxime in balneis vsus est: valéntque potissimum ad sudores à balneis coërcendos, vt idem dicit lib. 21. c. 19. & Plutarchus Symposiacôn decade 1. proble. 6. Dictáque sunt ἀπὸ τῦ διαπάσσειν, id est, ab inspergendo. De quibus Dioscorides lib. 1. c. 21. quo de Agallocho differt. Et Martialis lib. 1. epig. 55.

Quid, quod olet grauius mixtum diapasmate virus.

Nam diapasma vocat odores, qui in pastillos inspergebantur. Antè enim dixerat,

Pastillos

Pastillos Cosmi luxuriosa voras.

Quanquam videri poterat ipsos pastillos diapasmata dixisse. Sunt & qui hęc diaplasmata vocant, de quibus paulo post dicemus.

Diaphoretica, non quæ aluum subducunt, & læuigant, vt perperam opinatur Cælius Rhodiginus, vir tamen doctissimus lib. Lectionum antiquarum postremæ æditionis. 27. c. 28. Sed quæ discutiunt, siue dissipāt, ac dissiciunt per halitum siue insensibilem euaporationem (quam Græci διαφόρησιν vocant) collectiones, cum coëunt: vt videlicet sine suppuratione soluantur, & euanescant. Nonnulli discussoria vertunt. Nam & διαφορεῖν propriè est quod Celsus digerere dicit. possumus etiam discutere conuertere. Et de his Gal. lib. 6. Medic. περὶ γένων, & lib. 5. Simplic. medic. c. item 5. & Aëtius Tetrab. 2. Ser. 2. c. 135. & Alexander Trallianus sæpe.

Diaphylactica medicamenta conseruandis iam defluis capillis, atque etiam mammis idonea, apud Galenum lib. Phar. περὶ τόπων 1. c. 2.

Diaplasmata vnctiones & fomenta quibus totum corpus illiniunt, quæ nonnulli pro Diapasmatis, vt diximus accipiunt.

Diaspermata, quæ seminibus constant, quæque somnum conciliant, sensum doloris eleuant, siccandi vim habent. Quanquam sunt qui ἀπὸ σπερμάτων separatim scribunt, quod species est epithematis ex seminibus contexti.

Dipsetica, quæ sitim Dioscoridi afferunt, inducunt, augent, cōtra Adipsa, de quibus diximus.

Diptarmica, vide infrà Ptarmica.

Diuretica, quæ vrinalia, & mictualia vertit Aurelianus lib. 1. Chronion c. 4. & lib. 3. c. 4. & lib. 5. c. 10. quæ scilicet vrinam cient & proritant. quæ & Vretica ὀρητικὰ dicuntur Dioscoridi lib. 1. c. 6. & Gal. lib. 3. & 13. Methodi. Ea calida sunt, & vehementer sicca.

Drimea, Acria, quæ nequitiam humorum vel morborum extingunt, de quibus Dioscorides, lib. 1. c. 66. vbi de Nardini vnguenti confectione, & alibi sæpe: & Gal. lib. Simplicium medicamentorum 6. c. de Anagyro, & alibi sæpe.

Dropaces, siue Dropacismos, alij Picationes vocant, qui cuiusmodi sint, & quid à Synapismis differāt, ne hîc diutius immorer, intelliges ex Hermolao Barbaro Corollarij c. 387. & Ruellio lib. de natura stirpiū 2. c. 86. Rhodigino lib. vltimæ æditionis 15. c. 11. & Cornario, in Cōment. Gal. Phar. περὶ τόπων li. 4. c. 5. & ante hos Alexādro Tralliano. li. 10. & Aëtio Tetrab. 1. Ser. 3. c. 180. & 2. seq. & Paulo Aegi. li. 7. c. 19. nō semel. Et hoc Dropacis verbo vsus est Martialis li. 3. epig. 32.

Psilotrofaciémque lauas, & Dropace caluam.

Nunquid tonsorem Gargiliane times? Et lib. 10. epig. 65

Leuis Dropace tu quotidiano:
Hirsutis ego cruribus geníque.

Et Ausonius in quempiam qui læuia sibi inguina faciebat, epig. 128.

Inguina quod calido leuas tibi Dropace, causa est,
Irritant volsas leuia membra lupas.

A Dropace autem Octauius Horatianus lib. 4. verbum Dropacandi deriuauit.

E

Ecbolia eiiciendo fœtui comparata, de quibus diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 168. & ego sane. C. de reuo. dona. Sed & hæc Phthoria vocant. vt patet ex Plinio lib. 14. cap. 16.

Eccathartica contraria Emplasticis, de quibus postea dicemus. Hæc etiam farctu liberant. & poros expurgant, sicuti & Ecphractica, de quibus etiam postea dicemus.

Ecdoria, medicamenta excoriantia, siue excoriatoria, siue desquammatoria, quæ scilicet cutis continuitatem soluunt, vrendique vi & potestate eius cutis aliquam partem auferunt, à verbo ἐκδέρειν, quod in arboribus est, decorticare, siue deglubere: in animalibus excoriare, vt vulgo dicitur, quod est exulceratam cutem auferre. De his loquitur Dioscorides lib. 3. cap. 63. quo de Ammi loquitur, & Gal. Phar. localium lib. 5. c. 3. & Aëtius Tetrab. 4. Ser. 1. c. 133.

Echecolla emplastra, quæ ita cuti inhærent, vt vix auelli possint, ita ob id Galeno dicta eáque vim glutinandi habent, vt & ipse tradit lib. 7. περὶ γένων. De quibus Gal. lib. Simplicium 11. vbi de Cochleatum carne loquitur.

Eclegmata, aut vt vocant alij, & in his Plin. lib. 20. c. 22. & iterum lib. 22. c. 21. rursúmque lib. 23. c. 1. atque iterum lib. 24 c. 7. & c. 16. non semel, & lib. 26. c. 7. & 8. & lib. 27. c. 12. sæpe.

Ecligmata, atque etiam alij Eclecta, & Eclicta. Marcellus c. 16. Ecligmata, quæ in ore tenentes lingentésque guttatim distillando sorbemus, non autem integra, vti Catapocia, de quibus suprà diximus, voramus. ex quo & illis nomen ἀπὸ τοῦ ἐκλείχειν, id est, à delingendo, tanquam dicas linctus, siue delingibilia. De quibus Dioscor. lib. 2. c. 144. aut vt alij diuidunt 175. quo de Irione tractat, ἐπικέστερον δὲ γίνεται εἰς τὰ ἐκλείγματα, ἀποβραχὲν ὕδατι, id est, Mitius autem redditur ad Ecligmata siue linctus, in aqua prius madefacta. Et Gal. lib. 6. de Simplic. medic. facultat. & illius περὶ τόπων operis lib. 7. c. 5. Medici & Pharmacopolæ Electuaria appellant, de quibus in cap. & si quæritiones, extra de simo. Cælius autem Aurelianus lib. 2. Chronion c. 7. & 13. & 14. Et alibi sæpe, Electaria vocat. Antidotarij Loth, & Looch, vulgo appellant.

BIU Cujas

Ecmagmata,conſperſiones,ſiue maſſas,quæ ſubactæ ſunt. Quo etiam nomine Crocomagmata ſignificari ſcribit Galenus, quæ ad verbum ſignificant fecem olei crocini expreſsis aromatibus,& in maſſam coactis:& nos quoque aliquid dicemus infrà,nu.426.in libris.

Ecphractica farctu liberantia,potóſque expurgantia: proindéque contraria Emplaſticis, de quibus poſtea dicemus.De his autem Gal.lib.5.Simplicium Phar.c.12.

Ecpietica & Ecpyiſconta, quæ pus ſiue ſuppurationem inducunt, tanquam ſuppuratoria dicas apud Gal.Simp.Phar.lib.5.c.2.& c.6.& c.8.& Aëtium Tetrab.1.Ser.2.c.222.

Ecſtatica,quæ animum alienant.nam & hæc inter pharmaca comperies apud Gal.lib.5. Simplicium medicamentorum c.2.

Ecſtrophia,tanquam extractoria, quæ maxime hæmorrhoidibus cæcis,& non apparentibus aperiendis,extrahendíſque ſunt accommodata.De quibus Gal.lib.9.Phar.localium,c.7.

Ectylotica,callum obducentia.

Elateria,id eſt,agitatoria, quæ potiſsimum è fructu cucumeris ſylueſtris efficiuntur, vt tradit Theophraſtus vbi ſuprà,& Dioſcorides lib.4.c.149.& Plinius lib.20.c.1.in princ.& Galen. lib.8. Simplicium,in capite de Sicyo agreſti.Id medicamentum tradit Theophraſtus de hiſtoria plantarum,lib.9.c.14.omnium eſſe diuturniſsimum.

Electica,Attractoria,apud Aëtium Tetrab.1.Ser.2.c.234.

Electaria,vide ſuprà Eclegmata.

Electuaria,vide in eodem loco.

Intinctus. Embammata,quæ intinctus,ſiue liquamina,alij intrita & protrimẽta vocant,ἀπὸ τοῦ ἐμβάπτειν, id eſt,intingere,ſiue immergere.Ita poſſumus vocare condimenta, quibus obſonia & eſculenta immergimus, ad proritandam ſcilicet appetentiam. Et de his mentionem fecit Iuriſconſultus in l.ſi quis.§.ſi acetum.ff.de triti.vino.& ole.leg.Et è medicis Marcellus c.20.& 30.& ante eum Columella lib.12.c.55.Intinctus vocat Plinius lib.15.c.29.& lib.20.c.7.

Embregmata,aſpergines,& linimenta, ſiue irrigationes,quæcunque humida & liquida, quæ fronti,temporibus,& aliis locis ad fouendum, diſcutiendum, diſsipandum, compeſcendum, reprimendúmque inſperguntur.Medici quidam noſtri temporis corrupte Emprochas vocant,rectius Embrochas dicerent. Tametſi Cælius Rhodiginus, lib. poſterioris æditionis Antiquarum Lectionum 3.c.23.id quoque poſtremum vocabulum veluti improbum reiecit,quamuis ille ipſe alibi idipſum vſurpauerit,videlicet lib.28,c.35.vti etiam ex antiquioribus vſus eſt Diuus Ignatius in epiſt.8.quæ eſt ad Polycarpum. Hæc perfuſiones traduxit Hermolaus in verſione Dioſcoridis,lib.1.vbi de vnguento Roſaceo.Ruellius autem ibi fomenta vertit.

Emetica,vide ſuprà Anoterica.nam vtraque vomitoria,ſiue vomitum proritãtia ſignificant: & hoc vſus eſt Theophraſtus lib.9.de plantis,c.22.eodémque vltimo,quo de Thapſia loquitur, & Gal.lib.5.Simplicium Pharmacorum c.2.dicuntur ab ἔμετος, quod eſt vomitus.

Emmota medicamenta liquida, quæ linamentis,vel linteolis filatim concerptis excipiuntur, vlceribúſque induntur,apud Gal.lib.5.Phar.περὶ γένων, & lib.13.Methodi.hinc dicta,quòd μοτοὶ & μοτὰ propriè Latinis linteoli,vel linamenta dicuntur, quibus oræ vulnerum obturari ſolent. Et hæc quoque à plurimis vocantur Motophylacia.

Emphractica,vide Emplaſtica,quæ mox ſequuntur.

Emplaſta,& Emplaſtica à verbo ἐμπλάττειν, quod illinere eſt,& infarcire, quæ ex lenta craſsáque ſubſtantia conſiſtunt,tenacitérque corporis poris, ſiue meatibus illita inhærent, vt ſcribit Gal.lib.5.Simplicium medicamentorũ c.9.& 11.eóſque opplent,& obſtruunt.Inde ſcilicet dicta, quòd obſtruendi vim obtinent.de quibus etiam idem Galenus illius eiuſdem operis lib.4.c.5 & 6.& 7.& lib.1. περὶ γένων,c.4.& lib.5 Methodi. Aëtius Tetrab.1.Ser.1.& Paulus lib.4.c.53. & lib.7. cap.3.vbi de ouo loquitur.Hæc & Paremplaſtica Dioſcoridi lib.3.cap.22. quo de Tragacantha tractat,& Proſplaſtica eidem, lib.5.c.43. quo de Pompholige. Emphractica quoque dicuntur, quaſi dicas infarcientia,à verbo ἐμφράττω, quod oppilo, & obſepio ſignificat, de quibus & ipſe Galenus,illo lib.5.Simpl.medic.c.12

Emplaſtra nomen omnibus cognitum,quæ cum plurima eadem habeãt cum malagmatis (de quibus poſtea dicemus) atque etiam paſtillis,eo tamen primum differunt quòd malagmata maxime ex floribus,eorúmq; ſurculis conficiuntur:Emplaſtra paſtillíque magis ex quibuſdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contuſa abunde molleſcunt (nam ſuper integram cutem iniiciuntur) Laborioſe conteruntur ea ex quibus Emplaſtra paſtilliq; fiunt,ne lædant vulnera cum impoſita ſunt.Inter Emplaſtrum autem & Paſtillum hoc intereſt, quod Emplaſtrum aliquid liquati accipit:in paſtillo autem tantũ arida medicamẽta aliquo humore iunguntur.Hæc Cornelius Celſus li.5.c.17. de emplaſtris fit mẽtio in l.cum de lanionis.§.in inſtrumẽto.ff.de fund.inſtr. & in l.adeo.§.cum quis ex aliena.ff.de acquir.rer.do.& §.cum ex aliena.Inſti.de rer.diui. Emplaſtrum autem dictum ab ἐμπλάττω, quod eſt fingo,formo,effingo,vt placet Nebriſſenſi in lexico.

Emplattomena,quæ exiguis meatibus inhærent, ideóque ea detinent,quæ per vrinas, & vniuerſam cutim exeunt,Galeno lib.8.Therapeuticæ,dicta à verbo, ἐμπλάττω, quod eſt obſtruo & oppleo,vt iam ſuprà diximus.

Enæma,quæ cruenta vel ſanguinea Latinè potes dicere, atque etiam vulneraria, quæ videlicet rec

cet recentibus & cruentis vulneribus imponuntur, vt dicit Gal. lib.4. Methodi. iterúmque 6. & alibi sæpe, ad reprimendas inflammationes: supprimendúmque. ac inhibendum sanguinem. de quibus Aristoteles lib. Problematôn 1.c.33. & Cornelius Celsus lib 5.cap.19 & Paulus Aegineta lib 7.c.17. in princ. Ideóque ea dicit esse virtutis constrictiuæ Aurelianus lib. Chronion 2. cap.1. Plin. autem lib.12.c.17. scribit ea contrahendis vulnerum cicatricibus prodesse.

Incessus.

Encathismata, insessus siue insessiones, de quibus Aurelianus Chronion lib.2.c.1. & lib.4.c.7. & lib.5.c.4. non semel: & Aëtius Tetrab.3.Ser.1.c.44. & iterum Ser.3.c.5 & Horatianus, aut quisquis is fuit, lib.3. qui de pasionibus mulierum est, c.3.

Enchrista, id est liquida, quæ illinuntur, Cornelio Celso lib.5.c.24.

Enclysmata, id est Clysteres, vt vertit Theodorus Gaza in Theophrasto lib. de Historia Plantarum 9.c 10 vide suprà Clysteres.

Encoprotica, veluti stercus educentia, siue excernentia, de quibus Gal.lib.5 Simplicium medic. vbi de Alce: & Paul. Aegin. lib.4.c.1.

Enemata. Vide suprà Clysteres.

Enstacta, id est, instillatitia, de quibus Gal. κατὰ τόπους, lib.4.c.7. Aëtius Quaternionis 2. Sermo 3. cap.111.

Entatica, quasi dicas Intensoria, de quibus Paulus Aegineta lib.7.c.17.

Enthemata, quæ cruentis vulneribus confestim iniiciuntur, ad reprimendas inflammationes, & inhibendum sanguinem.

Ephectica, quæ recrementa impediunt, atque adstringunt.

Epicerastica, siue Epicerannynta (vtroque enim modo dicuntur) temperata medicamenta, quæ mordicamentium humorum acrimoniam ac vehementiam retundunt, mitiorémque reddunt, quæ & ipsa vocari possunt contemperantia, aut humores vitiosos retundentia, de quibus Galen. lib. Simplicium. medic 2.c.12. & lib.5.c.2.

Epichrista, veluti circumlitiones apud Galen, quæ Discorides vocat πρόχρισα, καμιβλέφαρα à circunliniendo, id est expoliendo, de quibus Hermolaus in Corollario.

Epicraterica, quæ retentricem vim habent.

Epidesmata, deligaturas, de quibus apud Hippocratem in lib. de medico, vbi multa de his scribit, vt imprimis vtilibus.

Epipasta, ita vocata, quoniam insperguntur. Sunt enim arida medicamenta inspersilia, vt scribit Galenus lib.4. medicamentorum περὶ γένη. Quæ etiam nonnulli καταπασὰ vocant, de quibus suprà diximus.

Epipastica, quæ disiiciendi, ex altóque auellendi, attrahendíque siue extrahẽdi vim habent, vt dicit Cornelius Celsus, lib.5.c.18. & c.19. Et vt etiam scribit Scribonius Largus, aperiunt, & educunt pus, vel si quid aliud subest. De quibus Dioscorides lib.2. quo loco de sinapi differit, & lib.3. vbi de Pyretro. & Gal. lib.5. & iterum 6. medicamentorum περὶ γένη, vbi ea ab extrahendo dicta scribit. Et hæc eadem cum Electicis, & Helcysticis, de quibus postea dicemus, scribit Galen. lib. Simplicium medicamentorum 5.c.17.

Epispatica, quæ inspissatum humorem discutiunt, non tamen fortiter, nec aceruatim, vti Diaphoretica, de quibus suprà diximus.

Epithemata, siue vt vulgò dicunt Epithymata, quæ Cornelio Celso Pittacia dicũtur, vnctiones, & gargarismata, sacculi, fumi. Cæteris opercula ad refrigerãdum superimposita. De quibus Paul. Aegin. lib.7.c.18. vbi ea dicit mediis corporis partibus inuici, & Aëtius Tetrab.1.Ser.3.c.140.

Epulotica, quæ cicatricem inducunt, hinc quoque dicta, quòd ἕλη cicatrix est, quæ & Synulotica quoque dicuntur. Horum multa apud Gal. lib.2. iterum lib.4. & lib.6. Phar. περὶ γένη, & Simplicium medicamentorum, lib.5.c.15. & 16.

Errhina quæ naribus induntur & caput per eas purgant, vt Apoplegmatismi, de quibus suprà diximus. Vulgus medicorũ Nasalia vocat, quæ in oblongam formam coacta naribus indita, aut liquida illis, aut etiam per instrumentũ quoddam siue cornu quod ῥινεγχύτην vocant, infusa, sternutamenta cient, atque ita mucum prolectant. De quibus Gal. lib.2.c.2. Phar. περὶ τόπους, & lib.5. Simplicium medicament.c.2. & Paulus lib.1.c.46. & lib.3.c.5. Græci autem ῥῖνας vocant nares, vnde nomen huiusmodi medicamentis, vt scribit Gal. lib.5. Simplicium Pharmac.cap.20.

Escharotica, crustam indecentia. Crustifica vocare possumus, apud Gal. Simplicium medic. lib.5.c.15. & lib.10. post princip.

Eucoelia. quæ leuiter subducunt. plus tamen quàm natura per se faceret, apud Dioscoridem, lib.1.cap.134.

Eustomacha, quæ apta sunt stomacho, vt nomen ipsum indicat.

Exenterica apud Octauium Horatianum lib.2. parte 2.c.18.

Exipotica quæ concretum humorem dissipant.

F

Fusilia, vide suprà, Copta.

G

Gargarisationes, vide suprà Anagargarismos.

BIU Cujas

Gleucina, quæ vim habent calfactoriam, emollientémque, ac remittentem. Súntque ad dolorem ac lassitudinem tollendam accommodatissima. Ideóque Andromachus non malè ea Acopis adiunxit, vt scribit Gal. lib. 7. Phar. περὶ γένων, vbi & huiusmodi Pharmaca multa describit. Ita autem vocantur, quòd musto conduntur, & incoquuntur, quod Græcis γλεῦκος dicitur. Ideo & hæc Pharmaca Mustea ad verbum potes interpretari,

Globulos, vide suprà Catapocia.

Glomeramina, vide in eodem loco.

Glycea, quæ aliquando purgant, & aliquando actiores humores indulcant.

Gongylios, vide Catapocia.

H

Hedysmata tanquam condimenta, siue dulciaria, quæ odorum generibus conficiuntur, vt scribit Plin. lib. 13. c. 1. Sed tu vide Ianum Cornarium aliter declarantem in Commentariis Gal. Phar. localium lib. 1. c. 2. & in commen. Paul. Aegin. lib. 3. c. 1.

Helctica, siue etiam Helcystica (vtroque enim modo dicuntur Gal. lib. Simplicium medicamentorum 5. c. 17. in princ. atque etiam in fin.) quæ latinè attrahentia, siue attractoria potes dicere, quæ scilicet ex alto, vt dicit, vehementiùs extrahunt. De quibus & idem Galen. lib. eiusdem operis 8. c. de Propoli. & Aëtius Tetrab. 1. Ser. 1. in eiusdem rei tractatione. Eadem autem hæc dicit Gal. loco priore cum Epispasticis, de quibus suprà diximus.

Hydragoga, quæ scilicet aquam intercutem, siue humorẽ aquosum educunt, tanquam dicas Aquagia, & vt vertit Cælius Aurelianus lib. Chroniôn 3. c. 8. Aquiduca: de quibus etiam Aëtius Tetrab. 1. Ser. 3. c. 52.

Hydrotica, & Hydroteria quæ sudores prouocant siue mouent, tanquam dicas Sudorifica, siue sudatoria, nam & hoc vltimo vtitur Plautus in Sticho, vel vnctiones Græcas sudatorias, vel alis malis, & ni fallor, Plinius alicubi.

Hygieina, de quibus Galenus in lib. de bono & malo succo, vbi de aceto loquitur, quæ scilicet tuendæ valetudinis medicamenta sunt, & vim attenuandi habent, vt ille dicit.

Hygremplastra, quæ scilicet sunt liquida emplastra, vt contrà Xeria sunt sicca & arida, de illis enim loquitur Plinius, qui & ea voce vsus est lib. 34. c. 15.

Hygrocollyria, id est, liquida collyria, de quibus Paul. Aegin. lib. 3. c. 22. non semel.

Hypactica, ventrem subducentia, apud Gal. lib. 5 Simplicium Phar. c. 2.

Hypelata, medicamenta laxatiua per os sumpta, & ea quidem leuia, & blandiora Alexandro Tralliano lib. 3.

Hypnotica, quæ somnum faciunt, quasi somnifera, somnifica, soporifera. De quibus Plin. Valerianus lib. rei medicæ 3. c. 8. vbi Hymnotica corruptè legitur. & Gal. lib. Simplicium medicamentorum 5. c. 19. Sed & ea nonnullis Hypnopoia dicuntur; vt Dioscoridi lib. 1. c. item 1. Sunt & qui ὑπνωτικὰ pro densantibus accipiunt.

Plinij Valeriani locus.

Hypoglottides, & Hypoglottia ita dicta, quòd linguę subiiciuntur, apud Paulum Aeginetam lib. 2. c. 48. Ea tussi, & thoracis, arteriæque vitiis sunt accommoda. Galen. ὑπογλωσσίδας vocat lib. 7. περὶ τόπων, c. 2.

Hypopia, quæ fugillatis admouentur, vt dicit Galen. lib. 1. medicamentorum περὶ γένων. Quanquam ὑπώπιον eidem Galeno aliud significare videtur περὶ τόπων lib. 5. c. 1. in princ.

I

Incensa, vide suprà Thymiamata.

Intinctus, vide suprà Embammata.

Ipia, vide suprà Aresodyna.

Ischæma, quę sanguinem attenuant, & cõprimunt, siue supprimunt, apud Paul. Aegi. li. 7. c. 13.

L

Lapactica, ventrem lubricantia, apud Gal. lib. 5. Simpl. Phar. c. 2.

Leia, quæ & Liænonta, Lenia, quæ scilicet asperitatem leniunt, contraria his quę Trachynonta vocant, de quibus infrà dicemus,

Leptyntica Attenuatoria, Extenuãtia, apud Dioscoridem lib. 1. c. 66. vbi de Nardini vnguenti confectione, & alibi sæpe: & Galenum lib. Simplicium Phar. 5. cap. 2. & cap. 23. & Aëtium Tetrab. 1. Sermo. 2. c. 240.

Leuca, alba, eadémque lenia emplastra, & ferè non grauibus vulneribus accommodata, de quibus Celsus.

Leucomatica, quæ abstergendi facultate sunt prædita.

Lexopyretos, aut vt alij vocant, Lexipyretos, medicamina priuatim febribus abigendis facta, atque earum ardores mirificè placantia ac lenientia, tanquam feruoris amuleta ἀπὸ τοῦ λύειν τοὺς πυρετούς. De quibus nonnihil Plin. lib. 20. c. 18. loquens de papauere. Alter Plin. Valerianus lib. rei medicæ 3. c. item 3. & Aurelianus, qui hos ponit inter Anodyna, lib. Chroniôn 3. cap. 4. & Trallianus lib. 5. c. 25.

Linamenta, Linamenta vide infrà Turundas, & Andernacum in Commentariis in lib. 3. Pauli Aeginetæ c. 24. ex quo cognosces multa eorum genera.

Lipara, siue Liparas (nam & neutro & fœminino genere reperiuntur) lenia quoque emplastra ex

stra ex vnguine aliquo confecta ita dicta, quod λιπαρὸν pingue significat. De quibus Cornelius Celsus lib.5.c.19.& iterum c.26.Plinius qui Græcam appellationem retinuit, lib.23.c.vlt.& lib. 33.c.6.& alter Plinius Valerianus lib.3.c.22. & Gal.lib.Phar. local.1.c.8. vbi Cornarius simpliciter pinguia vertit,propter pinguitudinis cuiuspiam commixtionem,& Marcellus c.32.

Lipasmata à pinguitudine item dicta, tanquam pinguedines dicas, de quibus Paulus Aegineta libro 3.cap.18.

Lyliponia,veluti labores & lassitudines soluentia de quibus Gal.lib.4. περὶ τόπων, c.7.

M

Magmata,quæ expressa aliqua materia supersunt crassa,feculenta atque lignosa,quę Plinius, lib.13.c.2.vnguentorum feces,Celsus lib.5.c.15.& ipse Plin. lib.18.c.16.recrementa, Varro lib.1. rei rusticæ c.64.retrimenta.

Malactica,tanquam dicas mollitiua,siue mollientia,siue etiam mollitoria, quòd dura apostemata in pus ducendo mollia reddunt, à verbo μαλάττω, quod est mollio, dicta. De quibus Gal. lib.7.Phar. περὶ γένων.

Malagmata,quæ etiam ad molliendum integræ cuti adhibentur,vnde & illis quoque nomen ab eo verbo. Quæ etiam calefaciendi causa dantur, & è floribus aut eorum furculis conficiuntur,vt diximus suprà in Emplastris, vbi docuimus ex Celso, quid interfit inter hæc, & ipsa Emplastra, & Pastillos. Asclepiades autem & Andromachus omnia pharmaca quæ forinsecus imponuntur,siue adstringendo condensent,siue indurent,hac voce appellabant, sed impropriè,vt scribit Gal.lib.8.Phar, περὶ τόνους,in princ.Et hac quoque voce vsus est è latinis scriptoribus Columella lib.6.c.17.& Plin.lib.24.c.7.& 8.& 9.& 11.& lib.25.c.13.& lib.31.c.6.& lib.35.c.6.

Malaxantia. Malaxantia,de quibus Oribasius lib. de virtute Simplicium c.24.

Manotica quæ lita rarefaciendi vim habent Galeno,quibus contraria sunt Pycnotica,de quibus infrà dicemus.nam μάνωσις & πύκνωσις contrariæ affectiones intelliguntur.

Melana,quæ concludunt,siccántque fluentia,apud Celsum Aurelianum lib.Chroniôn 2.c.1.

Melina,ita dicta à colore τοῦ μήλου, id est,mali Cotonei,apud Galenum lib. eiusdem operis 1. cap.8.& Plinium lib.13.c.1. Quis autem sit huiusmodi, disces ex eodem Plinio lib. 35.c.6. & interim vide Paulum Aeginetam lib.7.c.20.

Oribasij locus. Metasyncritica,veluti recorporantia,siue recorporatiua, siue incorporatiua. Nam ita interpretatur Aurelianus lib.Chroniôn 2.c.3.& lib. Oxeôn 3.c.16.& c.38. Recuperatiua autem Oribasius in compendio medicinæ, nisi & ibi Recorporatiua sit legendum. Est enim vocabulum sumptum ab his qui putabant corpus ex atomis constare, vt μετασυγκρίνειν nihil aliud sit, quàm μεταπορεύειν. Alij vertunt confirmatoria, & quæ persanant .Sic verbum μετασυγκρίνειν interdum à Tralliano, & Aegineta pro ἀναλαμβάνειν, id est, confirmare accipitur. Ruellius in Thapsia Dioscoridis Transconcretiua vertit, Galenus Phar. localium lib.1.c.2. & c.8.& lib.2.c.1.ita dicit vocari pharmaca quę ex alto siue profundo euocare,ac meatus transmutare possunt,vel vt vertit Celsus, habitum corporis mutare, cutémque relaxare, & corruptum humorem euocare: quo in loco videas Cornarium in Commentariis eius loci, & Paulum Aeginetam lib.4.cap.1.& lib.5.c.3.& Aëtium Tetrab.3.Ser.item 3.c.26.in fin.& ante hos ipsum Gal.lib.4.Methodi,& lib.5. Simplic.Pharmac.c.25.

Minytica, quæ ex alto valent causas inductione propria detergere, vt scribit ipse Aurelianus lib.Chroniôn 1.c.item 1.

Monohemera,quę scilicet vno tantùm die cruciatus vehementiores sedando vires obtinent, de quibus Gal.lib.4 Phar.localium,c.7.& Marcellus medicamentorum cap.8.& Aëtius in morbis oculorum,& Alexander Trallianus lib.2.c.1.

Motophylacia, vide suprà Emmota.

Myra, Vnguenta quæ exactè consistentiam oleosam habent.

Myracopa, quæ consistentiam corporum obtinent, ceram, aut resinam, aut aliud eiusmodi susciptentia,de quibus Gal.lib.7.Phar.περὶ γένων, & Aëtius Tetrab.3.Serm.3.c.33.Alexander Trallianus lib.7.c.14.Paul.Aegin.lib.7.c.20.

N

Narcotica,quæ torporem siue torpedinem,vel hebetudinem,aut stuporem faciunt & dolentem partem consopiunt,stupefaciunt.De quibus Paul.Aegin.lib.3.c.22.& c.78.Hæc & καρωτικὰ quoque dicuntur,de quibus diximus.

Nasalia. Nasalia, vide suprà Errhina.

O

Lentiscus dentiscalpia conuenit. Odontoglypha, dentiscalpia, quæ maximè ex arundinibus in oblongam formam figurantur, eximendis his quæ dentibus à morsu ciborum inhærent: in quem vsum lentiscus antiquis fuit,vt satis declarat Dioscor.lib.1.c.83.aut aliorum sectione 88.& Martialis lib.3.epig.40.

Primas rubentes cuspidésque lentisci. Et iterum lib.6.epig.73.

Foditque tonsis ora laxa lentiscis. Et in Apophoretis c.22.

Lentiscum melius,sed si tibi frondea cuspis
Defuerit,dentes penna leuare potest.

BIU Cujas

Odontotrimmata, id est. Dentifricia, quę scilicet dentibus frigefactis, motis, & dolẽtibus, & iisdem poliendis, & gingiuis laxis, & ad parulides, & putrefactiones, cæteráque oris vitia seorsim destinata parantur, & in tenuissimum puluerem redacta affricantur, apud Dioscoridem lib. 2. cap. 51. in quo loquitur de cinere Cornu Ceruini: Scribonium Largum de Compositionibus medicamentorum cap. 59. Gal. lib. Phar. local. 5. c. 9. & Aëtium Tetra. 2. Sermo. 4. c. 35. Plinium, qui Dentrificij nomine vtitur, lib. 28. c. 11. & lib. 30. c. 3. & lib. 32. c. 6. & lib. 36. c. 21. non semel. Alterum Plinium Valerianum, qui & eadem voce vtitur, lib. rei medicæ 1. c. 37. Sextum Platonicum, qui & eam vsurpat lib. medicinæ ex animalibus c 1. Octauium Horatianum lib. 1. c. 14. & Marcellum Burdegalensem, Medicamentorum cap. 13. Martialis autem in illis ipsis Apophoretis Dentificij lemna seorsim habet, ad Edentulum epig. 56.

Quid mecum est tibi? me puella sumat,
Emptos non soleo polire dentes.

Odynera, quæ dolorem ciunt. Nam & hæc inter Pharmaca numerat Galen. lib. 5. Simplicium Pharmaco. cap. 3.

Odynephata, quæ contra dolorem pellunt. De quibus Homerus loquens de Pæone Deorum medico curante vulnus Plutonis lib. 5. Iliados,

Τῷ δ' ἐπὶ παιήων ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων
Ηκέσατ',

Et alibi in fin. eiusdem libri de eodem curante vulnus Martis, vbi & eosdem versus adscribit. Iterúmque ad fin. lib. 11.

Χερσὶ δ' ἰατρίνας ὀδυνήφατον, ἣ ὅτε πάσας
Ἔχ' ὀδύνας.

Ophthalmica, oculorum medicamenta Dioscoridi lib. 1. capit. 90. vbi de Cedro, & capit. 114. vbi de ebeno.

Orbiculos, vide suprà Catapotia.

Orectica, quæ auferunt fastidium appetitus, tanquam dicas appetitiua.

Osphranta apud Paulum Aeginetam lib. 3. c. 12. quæ naribus odoranda adhibentur, atque ita cerebrum mouent, & vt vertit Cornelius Celsus, odore mouent.

Ozanica, olfactoria apud Dioscoridem.

Oxyporia, vide Catapotia.

Oxydorcica, quæ oculorum aciem exacuunt, & caliginem discutiunt, atque etiam ætate confectis visorios spiritus deficientes instaurant, vt scribit Alexan. Trallianus.

Oxypora, siue Oxyporia, id est, citò penetrãtia, à Columella descripta lib. rei rusticæ 12. c. 57. eodémque postremo: & Aëtio, Tetrab. 1. Serm. 3. c. 90. & seq. & Tetrab. 2. Serm. 2. c. 10. & Tetrab. 3. Serm. 1. c. 24. non semel, & 27. & Marcello c 20. sæpissimè. Quanquam sunt qui hanc appellationem referunt ad condimenta aceto diluta, quòd ὄξος acetum sit. Horum quoque mentionem facit Plinius lib. 24. c. 8. paulò ante fin.

Oxytoca partus adiuuantia, aut accelerantia.

P

Pachyntica, Incrassantia siue impinguantia, apud Galenum lib. Simplicium Phar. 5. cap. 2. & cap. 23. & Aëtium Tetrab. 1. Serm. 2. c. 242.

Panchresta, ita appellata ab omnimoda vtilitate apud Plinium. lib. 23. cap. 7. & Galenum lib. Phar. localium 4. c. 7. & Aëtium Ser. 6. c. 96. & Paulum Aeginetam lib. 3. c. 22. & lib. 7. c. 16. Et de eo quoque Cicero in Verrem actione 4. Cùm omnes eius comites iste sibi suo illo panchrasto medicamento amicos redemisset.

Paracolletica, vide suprà Colletica. De his autem Celsus lib. 5. c. 19.

Paragogica, id est, demulcentia dolores ex inflammatione prouenientes, & qui ad suppurationem tendunt: habéntque vim & mitigãdi & sedandi, & somnum inducendi. De quibus Trallianus lib. 1. cap. 23.

Paregorica, lenientia, mitigantia, integrantia, consolatoria: & quæ id agunt, ne malum crescat, cùm non persanant. De quibus Marcellus cap. 36. & Galenus lib. Simplicium medicamentorum 5. c. 19. vbi & ea Prayntica dici scribit, & lib. 10. eiusdem operis, quo loco tractat de sero lactis. Et Alexander Trallianus lib. 1. c. 23.

Peremplastica, vide Emplastica.

Pastillos, vide suprà Emplastra, & iterum Catapotia.

Peliomata eadem ferè quæ Hypopya, de quibus suprà diximus, apud Paulum Aeginetam, lib. 3. cap 24.

Peprica, Concoquentia, Concoctoria, quæ & Sympeptica dicuntur, quæ scilicet foris adhibita cõcoctionem adiuuant, à verbo πέπτω, quod significat digero, concoquo. Quæ & ipsa abscessus, & collectiones maturant. Et hoc verbo vice latini vtitur Plin. De Sympepticis autem Galenus lib. 6. Simplic. medicam. cap. de Cistho, & Dioscorides lib. 1. cap. 49. vbi de Sampsuchino vnguento: & Aëtius Tetrab. 1. Ser. 2. c. 221.

Periammata & Periapta quæ corporis partibus quibuscunque præsertim collo circunligata,

aut ap

aut appensa eas à noxa tutantur: maláque siue maleficia auertunt & amoliuntur, à circunligando, aut circumponendo dicta, tanquam obligamenta dicas. De quibus Dioscorides lib. 4. c. 127. quod de Hippoglosso est, Gal. lib. 2. pharm. localium, cap. item 2. Quid autem interfit inter hæc & Apotropæa, in illis suprà diximus. vide suprà Epichrista.

Pessaria, vide mox Pessos.

Pessos, quos alij Pessulos, & Pessaria, Græci etiam Pessas, & Prostheta, & Priapisca, & Priapiscota dicunt, quòd pudendi virilis figuram repræsentent, eáque genitalibus fœminarum partibus induntur, ad multos earum morbos, quorũ multos describit Cornelius Celsus lib. 5. c. 21. & Paulus Aegineta lib. 3. c. 60. & lib. 7. c. 24. vbi tres eorum differentias declarat. Ex quo Cherea Terentianus in Eunucho clausa puella in cubiculo cum adolescẽte, pessulum ostio obdidit, non foribus seram aut vectem, ne quis amoris sui cursum impediret obiiciens, sed ex istorum Pessulorum, de quibus loquimur, ratione incœptam iam venerem festiuè describens. Magna enim, vt scribit Marcellus Virgilius in Dioscoridem, ioci vis in ostij ambigua voce est, in qua cogitandum poëta relinquit, cubiculíne, an virginis ostio pessulum obiiceret. Nam & fœminarum naturalia portam, & ostium olim fuisse appellata testimonio est illud Propertij lib. 2. Elegiarum,

Lanuuij ad portas hei mihi solus eram.

De quo loco & nos diximus in 4. lege connubiali, num. 9. quin & nuditas. Huícque aut portæ aut ostio non ex domus custodia, sed ex medicinæ disciplina Pessulum Eunuchus obdidit. Cæterùm Cælius Aurelianus lib. Chroniôn 4. c. 7. in fi. hos Pessos siue Pessulos etiam Balanos vocat, de quibus suprà etiam diximus, atque etiam Balanismos.

Phlegmagoga, id est, Pituitam educentia apud Alexandrum Trallianum, lib. 4. cap. 2. & Aëtium Tetra. 1. Sermo. 3. cap. 34.

Phlepharica, id est, vt interpretatur Cælius Aurelianus lib. 4. Chroniôn c. 2. Palpebraria, quæ scilicet palpebris sunt accommoda. De Calliblepharis autem suprà diximus.

Phœnissonta, id est, ruficantia Aëtius, Tetrab. 1. Ser. 3. c. 183.

Phthoria, vide suprà Ecbolia.

Picra, quæ sua amaritudine morbos & humores expellunt, & ea ab amaritudine dicta.

Pilas, & Pilulas, vide suprà Catapotia.

Pilerica, quæ densandi vim habent. Apud Galenum Simplicium Pharmacorum 5 c. 2.

Plerotica, explentia, siue replentia, Dioscoridi lib. 1. c. 81. vbi de sicca pice loquitur.

Polychresta, quæ scilicet multis & diuersis affectibus conferunt, vt omnibus Panchresta, de quibus diximus. De his autem Galenus lib. 7. Phar. περὶ τόπου, c 1. & lib 5. περὶ γένων: & Trallianus lib. 4. cap. item 4.

Prayntica, vide suprà Paregorica.

Priapisca & Priapiscota à pudendi humani similitudine, vide suprà Pessos.

Proærumetha, quibus vrinam eiere volumus, de quibus apud Galenum pharma. περὶ τόπου libro octauo, cap. 3.

Prophylactica, præseruatiua, præmunitiones, præcautiones, & sanitatis tutelas, apud Gal. eiusdem operis lib. 1. Alexandrum Trallianum lib. 1. c. 21. Sunt qui ita appellant peculiariter medicamenta quibus calculorum generatio prohibetur.

Propomata, id est, propinationes, siue pocula, quæ maxima ex parte fiunt ex vino & melle despumato, de quibus Paulus Aegineta, lib. 7. cap. 15.

Prosplastica, de quibus suprà in Emplasticis.

Prosthesta, vide suprà Pessos. Nam hac voce pro Pessis vsus est Aristoteles lib. 2. de generatione animalium c. 9. τὰς δὲ γυναῖκας βασανίζουσι τοῖς τε πρόσθετοις, ἐὰν δι' ἰκνῶνται αἱ ὀσμαὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ θύραθεν κάτωθεν ἄνω, ἢ τοῖς ἐγχύσεσι. id est, Mulieres autem iis quæ vuluæ insinuatur, explorant, cum odores ad spiritum qui foris aduenit, ab infernis partibus sursum perueniant, & iis quæ illinuntur. Hæc ille. Dicuntur autem à verbo, προσίθημι, quod proprie, & peculiariter significat subiici naturalibus fœminarum, quo verbo vsus est Dioscorides lib. 1. c. 1. quo de Iride tractat, & Gal. lib. 7. de Simplicium medic. facult. Et hinc quoque προσθέματα dicuntur eâdem significatione, qua etiam voce vsus est Dioscorides eodem lib. 1. cap. 15. vbi de Costo differit.

Psilothra, depilatoria, quæ scilicet pilos euellunt, & glabreta inducũt, de quibus Gal. lib. pharmacor. local. 1. c. 4. & Alexander Trallianus lib. 4. c. 12. & Aëtius, Quaternionis 2. Serm. 2. c. 64. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 13. Eáque voce pro latina vsus est Plin. lib. 21. cap. 18. & lib. 23. in proœmio, & lib. 24. c. 9. & 10. & lib. 28. c. 15. & lib. 30. cap. 14. non semel, & lib. 32. c. 7. & c. 10. & alibi sæpe. & Martialis quo loco suprà citauimus in Dropace: & iterum lib. 6. epig. 9. eodémque pen.

Psilothro nitet, aut acida latet oblita creta.

Psorica, hinc dicta, quòd scabras in palpebris affectiones sanant. Psorici medicamenti meminit Plinius lib. 34. cap. 12.

Psyctica, refrigeratoria, quæ omnem calorem, & lassitudinem mitigant. Gal. lib. 9. Simpl. Pharmac. scribit ostracitem lapidem esse participem ψυκτικῆς δυνάμεως: Dioscor. lib. 1. cap. 44. vnguentum rosarum: & iterum, c. 46. vbi de vnguento Melino, & alibi sæpè.

Ptarmica, quibus sternutatio cõcitatur & elicitur, tanquam dicas sternutatoria, apud Dioscoridem

ridem lib.4.c.149.vbi de Cucumere syluestri,& Elaterio loquitur in fin.Ibi enim non πρακτικόν, vt vulgò legitur, sed πλαγικὸν esse legendum contendit Marcellus Virgilius aliorum locorum authoritate.Et hac appellatione vsus est pro Latina Octauius Horatianus lib.2. parte 1.cap.3.& lib.3.c.6.Hæc nonnulli Diptarmica quoque vocant,est autem sternutamentum.

Ptygmata,quæ cuiusmodi sint,declarat Cælius Aurelianus libro Chroniôn 1.c.2.

Pycnotica,id est condensantia,apud Gal.Simpl.medic.lib.5.c.5.& 14.vide suprà Picnotica.

Pyopæia,suppurantia,pus mouentia,ad suppurationem perducentia,Dioscoridi lib.1.cap.81. quo tractat de pice sicca.Suppuratoria vocat Plinius lib.28.c.4.

Pyrotica apud Dioscoridem lib.1. vbi de Amaracino vnguento loquitur, quæ Marcellus interpretatur calorem fouentia.Ruellius feruorem excitantia, Hermolaüs corpus adurētia, Manardus lib.8.epistol.epist.2.Ignitoria,siue inflammatoria.

R

Rœsteria pharmaca vocat Appollonius Rhodius lib. Argonauticôn 3.veluti corruptiua.

Rostica,corroborantia apud Aëtium Tetrab.1.Sermo.2.c.220.& c.256.

Rotulos,vide suprà Catapotia.

Rhynenchita, quæ pituitam per os educunt. Sed ne decipiaris, hæc medicamenta non sunt, sed vel cornu, vel ferramentum, quo in os vel in nares medicamenta iniiciuntur, apud Scribonium Largum,& Aurelianum.

Rhyptica,siue Rhyptonta,id est,extergentia,absterssoria, quæ scilicet sordem auferunt in superficie,siue in cute,siue etiam in vlceribus,à verbo ῥύπω:de quibus Gal.lib.4.Pharm.localium. cap.4.& lib.4.Therapeuticæ. & lib.6.de Simplicium medicamentorum facultatibus, quo loco de Loto domestica differit,& iterum de Myrice: & Aëtius Tetrab.1. Sermo.1.vbi de eadem loquitur,& Sermo.2.c.225.& Aegineta lib.7.cap.3.vbi de Alysso.

S

Sarcotica,veluti carnem pruducentia,inducentia atque etiam glutinantia,quæ scilicet carne implent caua vlcera, apud Dioscoridem lib.1.c.36. vbi de oleo Myrtino: & Galenum lib. Simplicium Pharmacorum 5.c.2.& Paulum Aeginetam lib.7.cap.13.in princ.

Scarotica,quæ cutem extendere,vel corrumpere valent, Aureliano lib. Chroniôn 1.cap.1.& lib.3.cap.4.

Scedastica,quæ vim deiiciendi,seu dissipandi habent,apud Dioscoridem lib.5.cap.62.quo de Ochra differit.

Scleryntica,id est,Indurantia, apud Gal.lib.5.Simplic. Pharma.cap.2.& 10.Septa, exedentia, siue erodentia,& exulcerantia,Celso lib.5.c.19. Quæ & ipse Septica vocat lib.7.c.21. vti etiam Plinius, qui eam vocem vt Latinam vsurpat lib.21.c.23. vbi eorum vim declarat, quòd scilicet vlcus faciant,& 27.c.12.& lib.28.cap.9.& lib.29.c.2.& lib.30.c.4.& lib.34. cap. vlt. & Gal. lib.1. medicamentorum κατὰ γένη, & lib.5.de Simplicib. & Paulus Aegineta lib.7.c.13. Ipse autem Celsus d.lib.7.c.21.Ea,inquit, sic exedunt, ne arrodant. Porrò dicta sunt à verbo σήπειν, quod exedere est.Sed & Septica pro putrefacientibus posuit Gal.lib.5. Simpl. medic.c.15.à verbo σήπεδών, quod putrefacere est.Plin.lib.23.c.7.Exulceratoria vocat.

Serapia vide infra Syrupos.

Smectica,quæ abstergendi vim habent,veluti dicas absterssoria,siue detersoria apud Dioscoridem lib.1.cap.114. vbi de Hebeno, & de iis quoque Trallianus. Et ea voce pro latina vsus est Plinius libro 30.cap.4.

Smegmata,siue smigmata,de quibus diximus in 4.lege connubiali, num.29. denique. Ea autem Aurelianus lib. Chroniôn 7.c.2.nuncupat puluercs lacessentes, & purgatiuos. Tu ea potes dicere repurgatoria.de his multa Aëtius Quater.2.Sermo.2.c.54.& Sermo.4.cap.6.& Quater. 4.c.112.Hæc & Smegmatica vocat Plinius lib.30.c.9.ad fin.

Splanchnica,quæ ad viscerum morbos conficiuntur. Ita enim vertit Hermolaus Barbarus in Dioscor.lib.1.c.84.quod de thure est.Marcellus autem Virgilius ad Interanea vertit.

Sphæriça,ita dicta à figura efformationis, apud Galenum Phar. localium lib.4.c.7. Sunt qui existimant hæc esse Catapotia de quibus suprà. Sphæria nonnulli vocant, vt Paulus Aegineta lib.7.c.17.& ex Latinis Cornelius Celsus lib.6.cap.6.

Sphærias,vide Catapotia.

Stagmata,quasi destillationes quæ succo constant.

Staltica,vide suprà Catalstica.De his autem Dioscorides lib.5.c.46.quo de Squamma æris & Gal.lib.5.Simplicium Pharmacorum cap.2. Trallianus,& Horatianus, aut, vt alij malunt, Priscianus, lib.2.parte 2.cap.16.& cap.18.in fin.

Stegnotica,obstruentia,claudentia: hinc scilicet dicta, quòd claudunt, ac continent in se,nec quicquam quod sensu queat percipi,ex sese emittunt,Gal.lib.5.Simplicium Phar.cap.14.

Stomachiça,quæ aperiendi vim habent,vt dicit Cornelius lib.5.cap.18. nonnulli corruptè legunt Stomastica.

Stomatica sic appellata,quòd oris vitiis & inflammationibus maximè sunt accommoda.στόμα enim os est. Quæ qualia sint,docet Plin. lib.23.c.9.& 7.non semel, & lib.24.c.11. & 13.& Gal.in

sua Ilag

BIU Cujas

ſua Iſagoge,in cap.de remedjorum diuiſione,& lib.6.Pharma.localium,cap.1.& Paulus Aegineta lib.7.c.14.& Aëtius Tetrab.2.Ser.4.c.42.& ſeq.

Striphna,vehementer ſcilicet adſtringentia,Galeno lib.8.Therapeuticæ.

Stymmata,veluti Spiſſamenta,quæ olei generibus conſtant,vt ſcribit Plinius lib.13.c.1.de quibus etiam apud Galenum lib.3.Pharma.localium.c.item 3.& Generalium lib.2. & Aëtium Tetrabibli.3 Serm.1.non ſemel. Vide tamen Cornarium in Commentariis in ipſum Gal. Pharma. localium lib.1.cap.2.& in Paulum Aeginetam lib.3.cap.1.

Styphonta,quæ teſte Aureliano lib.Chronion 4 c.3.conficcare vehementius poſſunt. Ea autem auſtera eſſe tradit Galenus Simplicium medic.lib.1.c.38.

Stypteria, quæ cuiuſmodi ſint, & quæ ſint optima, diſces ex Aureliano eiuſdem operis lib.2. c.13.& Oribaſio lib.de virtute Simplicium.

Styptica,ex qualitate ſcilicet adſtringentia,ſiue reprimentia.Cuiuſmodi multa deſcribit Oribaſius lib. Euporiſtôn 2.Sunt qui ad ſaporem tantùm trahunt, non ad vires. Et de his quoque Plin.lib.24.c.13.paulo ante fin.

Suppoſitoria,quos Græci Balanos vocant,& Balaniſmos,Latini Glandes,Glandulos,nonnulli Collyria,quæ in anum immittuntur ad educendum ſtercus induratum. Nam & ob id Suppoſitoria dicta ſunt,quòd ſcilicet in anum immituntur,vt Peſsi,ſiue Peſſuli in vuluam, vt diximus in Peſsis.Id enim ſupponere dicitur à noſtro Iuriſcon. in l. item ſi obſtetrix. in prin. & iterum in §.1.ff.ad l. Aquil. dum loquitur de obſtetrice ſupponente, & Octauio Horatiano, lib.2.c.4.& c. 7.& Aureliano,lib.3. ὀξεῶν,c.17.& à Sereno Sammonico,c.27.

Aut igitur tectum lana ſupponit alumen. Verbo autem ſubiiciendi in Peſsis vtitur Cornelius Celſus lib.5.cap.21.Et verbo ſubdendi in balanis Plin.lib.26.cap.8.& in hac quoque ſignificatione Suppoſitorij Marcellus, cap.29. Et Balani appellatione veluti Latina vſus eſt Plinius illo lib.26.cap.8.non ſemel.

Sympaſmata, Aſperſiones, quæ ob pruritum corporis adinuentæ ſunt, vt dicit Aurelianus Chronion lib.3.cap.5.& cap.7.

Sympeptica, vide ſuprà Peptica.

Symphytica quæ conſolidant.

Synactica,contrahentia,apud Galenum lib.5.Pharmacorum,cap.2.

Synapiſmos,vide ſuprà, Dropaces.

Synchriſmata, quæ Acopis propè per omnia reſpondent, ſed conſiſtentiam liquidiorem quodammodo obtinent,vt videre eſt apud Paulum Aeginetam lib.7.cap.19.& Peruncti ones vocat Marcellus,c.1.Medicamentorum.

Santatica, quæ ſcilicet ad ſiccius paulo vergunt, nondum tamen clarè manifeſtéque contrahentia.De quibus Gal.lib.Simplic.Phar.5.c.2.Ea Intenſoria vocare potes.

Synulotica,vide ſuprà Epulotica.

Syrupos vulgo notos,quorum nomen,vt multi putant, ab Arabibus ad nos peruenit, qui ea voce vtuntur in ſuccis,vel decocto cum aliqua re dulci inſpiſſatis,quam quidem vocem, ſi Græca eſt,putat Manardus Epiſtolarum medicinalium lib.13.epig.1.ab ὀποῖς, hoc eſt, ſuccis, & σύρω verbo,quod eſt traho,deductam.Verum Iacobus Goupylus affinis noſter aliud huius vocis etymon eſſe dicit,nempe ἀπὸ τοῦ ὀπὸς καὶ σιραίου, quod ſapæ craſsitudinem habeant. Hos autem Alciſius Mundella in ſuis epiſtolis medicinalibus Serapia vocat.

T

Tecta,quæ liquari poſſunt iis contraria quæ ξηρὰ vocant,de quibus infrà dicemus.

Tetherapeumena,id eſt,curata, emplaſtra cum ex ſeuo puro omnes membranulæ diligenter exemptæ ſiue ex alio medicamento,Celſo lib.5.c.19.

Thalaſſera,tanquam dicas marina,ita dicta,vt nonnullis placet,quòd nauticis & in mari verſantibus commodiora ſint.Cuiuſmodi eſt Hermophilli Collyrium recenſitum Gal.lib.4.Pharmacorum localium c.7.

Thanaſima,pharmaca quæ priuatim his venenis aduerſantur,quę in cibo aut potu ſumpta ſunt.

Thectiria Pharmaca dicuntur Apollonio Rhodio lib.3. Argonauticôn non ſemel, tanquam dicas lenitiua,ſedatiua.

Thelygona.vide Arregona.

Thermantica, excalfactoria, quæ ſcilicet calore ſuo omnem perfrictionem & ſtrictu ram calefaciunt.

Theriaca venenatorum animalium medicamenta,Galeno & cæteris celebratiſsima.

Thryptica,tanquam dicas frangitiua,apud Dioſcoridem lib.1.c.16.quanquam ſunt qui ibi legunt Treptica,id eſt,nutritiua.

Thymiamata vnguenta & confectiones odorati vaporis,apud Dioſcoridem lib.1.c.17.vbi de Calamo odorato.Sacræ literæ incenſa vocant,Exodi.40.Leuit.21. Numer.4.& 6.non ſemel,& iterũ 28.& 1.Reg.2.& alibi ſæpiſsimè.vocántque Hebræi קטרת חסמים id eſt, incenſum, aut ſuffumigationem Thymiamatis. Ita enim ſcribitur in dicto c.4. Numeri, quo loco ſeptuaginta verterunt τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως,id eſt, Thymiama compoſitionis.Nam compoſitionem acceperunt

perunt pro eo quod Hebraicè dicitur, סמים quod significat aromata, & suauissimam rerum bene olentium misturã. Nos suffimenta ea vocare possumus, de quibus infrà nu. 289. vt interim.

Thymiateria, quasi dicas suffitoria, quæ propemodum eadem sunt.

Tmetica, id est, Sectoria, de quibus Galenus lib. 7. Smplic. medic. vbi de Myrice tractat.

Tonica quæ robur inferunt.

Trachea, Aspera, quæ suffocata loca vlcerant, & exasperant.

Trachomatica, quæ abstergendi, expurgandíque vim habent, apud Galenum libro decimo-quarto Therapeuticæ.

Trachynonta, veluti exasperantia, apud Gal. lib. 5. Simpl. med. c. 2. Quibus contraria sunt quæ λειαίνοντα vocant, de quibus suprà diximus, cum Leia descripsimus.

Traumatica, quæ vim glutinandi habent: vti Colletica, de quibus suprà diximus. Ideóque cruentis vulneribus destinantur.

Trochiscos, vide suprà Catapotia.

Tryphera, id est, delicata, ad inustiones ἐπικαύματα Græcis dictas, inscripta à Gal. lib. 4. Phar. localium, cap. 7.

Turundas, linamenta illa oblonga & teretia, ex lino siue filis composita, quæ in vlcus immittuntur, vel curandi causa, vel ne os vlceris claudatur, apud Catonem, c. 157. Si fistula (ait) erit, turundam intrò trudito. Nos gallicè vocamus *tantes & meſches*. Linamenta vocat Celsus, lib. 5. cap. vlt. quo de fistulis loquitur: & lib. 7. c. 30. vbi de ani vitiis loquitur, & alibi sæpe. Turundas tamen aliter accepisse videtur ipse Cato, rei rusticæ c. 89. & Varro lib. 3. rei quoque rusticæ. c. 9.

Tussicularia medicamenta, apud Aurelianum, lib. 2. Chronion, c. 13. quæ quam vim habeant, nomen ipsum declarat.

V

Vomitoria, quæ scilicet vomitum cient.

Vretica, vide suprà Diuretica.

X

Xerantica, exiccantia, resiccatoria, apud Dioscor. lib. 1. cap. 6. vbi de Nardo loquitur, & lib. 3. cap. 3. vbi de Ammi: Gal. lib. 6. Simplicium Pharmacorum, vbi de Glycysida, id est, Pæonia.

Xeria, vide suprà Hygremplastra. Hæc autẽ ξυρὰ quoque vocantur Paulo Aeginetę, li. 3. c. 22.

Xyrocollyria, id est, Arida Collyria, qua voce vsus est Plinius Valerianus lib. rei medicæ 4. cap. 57. Marcellus Xerocollyria vocat, c. 8. non semel.

289 ¶ Vt interim omittam varia genera gestationum, de quibus Cornelius Celsus lib. 2. c. 14. vectationum, Caballicationum (nam ea voce vtitur Oribasius in lib. Curationum) Plinius equitationes vocat lib. 28. c. 4. Cursuum, Saltationũ, Deambulationum. Nam & has inter remedia ægritudinum & quæ bonam valetudinem conseruant, ponunt ipsi medici, vt Asclepiades referente Plin. lib. 26. c. 3. & Cicero lib. 16. epist. famil. ad Tironem ψῦξιν, ἀλυπίαν, aut vt alij legũt, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας, id est, concoctionem, doloris vacuitatem, aut secundum aliam lectionem, vitationem defatigationum immodicarum, ambulationem temperatam, delectationem, alui facultatem; & ante hos Aristoteles Physic. lib. 2. c. 3. Natationum, Nauigationum, de quibus Plinius d. c. 4. lib. 28. aliorúmque corporis motuum & exercitationum genera, vnctionum, Cupharum, Cucurbitarum, siue vt alij vocant, cucurbitularum leuium, & aliarum item genera: Ventosas vulgo vocant, vt dicit Soranus Isagogæ c. 22. & ita eas vocat Octauius Horatianus, lib. 2. c. 5. De quibus & earum vsu tradit plurima Paulus Aegineta lib. 6. c. 41. Cucurbitarum autem in ea significatione mentionem fecit Plin. lib. 32. c. 10. Phlebotomias, Apophoreses apud Oribasium Compendij c. 8. Caraxationes, de quibus ipse Oribasius eiusdẽ operis c. 14. Irrigationes siue Irrorationes, de quibus Aëtius Tetrab. 1. Ser. 3. c. 172. & Plutarchus in libro de Curiositate, & in lib. de Tranquillitate, & in lib. de Exilio. Humectationes apud eundem Aëtium eiusdem Serm. 3. c. 174. vbi dicit quòd hæc ab Irrigationibus differant: Perfusiones, Insolationes, de quibus Aëtius Tetrab. 1. Ser. 3. c. 9. Frictiones, siue fricationes, quarum multa genera describit Cornelius Celsus lib. 2. c. 13. & 14. & Gal. lib. 2. & 3. de sanitate tuenda, & Oribasius in compẽdio medicinæ, c. 4. & Aëtius Tetrab. 1. Ser. 3. c. 4. Balnea & alia lauacrorũ, & sudatoriorũ genera. De quibus præter medicos multa Clemẽs Alexandrinus Pædagogi li. 3. c. 9. Suffitiones, siue suffitus, vel suffimenta Orpheo & Hesiodo præcipuè commendata, vt scribit Plin. lib. 25. c. 2. Fasciarum ac Ligaminũ quæ Græci καταγματικὰ vocant, Nodorúmq; genera, inter quos & nodus Herculis paucis, vt reor, intellectus, memoratus Pli. lib. 28. c. 6. & Senecæ in epistola quadam ad Lucillium, & Macrobio lib. 1 Saturnaliorum, c. 19. vbi de caduceo Mercurij loquitur. Festo Pompeio lib. 3. in verbo cingulo, & Codro Vrceo, Ser. 1. Et de hoc modo intellexisse videtur Seneca Tragœdiographus in Hercule Oetheo,

Hic nodus, inquit, nulla quem capit manus,
Mecum per ignem flagret: hoc telum Herculem
Tantum sequetur.

De fasciis autem & earum diuersitatibus videbis apud Gal. lib. de sanitate tuenda 2. & lib. 3. Vociferationes quæ Galeno ἀναφωνήσεις dicuntur, & aliarum vocis exercitationum genera, de quibus Aët

bus Aëtius Tetrab.1.Ser.3.c.5.Sapones de quibus apud Aëtium Tetrab.2.Ser.item 2.c.54.Sorbitiones,de quibus Cornel.Celsus lib.7.c.30. & alibi sæpe,quas Græci ξοφήματα vocant, Aduſtiones,Flexiones,Euentilationes,Lauationes,Suffumigia,Aromata,Reuulſiones,Illitiones infuſiones,quæ & infuſa,& iniectiones dicũtur,& Diluta quoq; vocãtur,Vaporaria Græcis Pyriateria dicta,quæ ſpongiis & aliis rebus fiunt,de quibus Aëtius lib.9.c.28. Vaporationes vocat Plin.lib. 28.c.6.& lib.33.c.6.& ſubuaporationes quas ὑποτμίσμους Græci vocãt.Coronas,de quibus & nos loquemur infrà vbi de Calimacho diſſeremus. Potionũ ſpecies,& differentias pro menſibus diſtinctas,Sorano Iſagogæ c.20.Lectiones,Ludos,& alias animi laxationes,ſiue auocamenta, διαχύσεις Græci vocant.Lectos penſiles Aſclepiadi excogitatos, vt ſcribit Plin.lib.26.c.3. Terebrationes.Abſtinẽtiæ de quibus Plin.lib.28.c.4.& cæteri paſsim medici. Oris collutiones,de quibus Plin.in eodem loco (hæ enim aliæ ſunt quàm Gargarizationes,de quibus diximus)Sanguiſugas, ſiue hirudines,Græci βδέλλας vocant:Aquæ diſtillationes.Aëris ſiue locorũ mutationes,de quibus ipſe Plin.d.li.28.c.4.Decubitus, vt ille ipſe eodẽ loco tradit. Capillorũ raſiones, Peregrinationes,Vincula,Fomẽtationes.Maſticationes (nam & hoc vulgari verbo maſticãdi vſus eſt Aurelianus lib.2.c.1.& Octauius Horatianus lib.1.c.13.& 14.) Lixiuiorũ,ſiue vt alij loquuntur,Lixiuiarũ genera.Odoramenta.Sanguinationes.de quibus ipſe Aurelian.lib.Chronion 2.c.4.Scalpellationes,de quibus Oribaſ.lib.1.Euporiſton.Cõſtrictiones,de quibus idem d.lib.2.c.13. παρωπήσεις in eodem loco & iterũ c.14.eiuſdẽ lib. Paropteres autem vocat Horatianus, aut quiſquis eſt,lib.3.c.9.Perfuſiones,Gal.lib.12.Metho. & Plin.d.lib.18.c.4. ad fi. Diuerſiones. Exhilationes Aureliano lib.Chronicon 3.c.5.Solicationes,quæ Græcè dicuntur ἁλιώσεις, ibi lib.4.c.2. Quę & ipſæ Inſolationes quoq; dicuntur,olim frequẽtes veteribus,vt dicunt Gal. & Aëtius in cura hydropicorum.Spiritus retentiones,& Scarificationes,id eſt,cutis cõciſiones, de quibus Gal. lib.13. Methodi & alibi ſæpe,& Aëtius Tetrab.1.Ser.3.c.21. Aurelianus lib. Acutorũ morborum 3.c.21. & alibi item ſępe.Et ea quoq; voce & verbo ſcarificãdi vtuntur Cato rei ruſticæ c.52.Columella lib.6.c.12.& c.17.& Plin.lib.17.c.27.& lib.2.c.27.& lib.28.c.8.& c.11.& lib.30.c.30. non ſemel,vbi etiam vtitur verbo circunſcarificandi, & ad inanimantia trahit idem Plin.lib.18.c.16.in prin. Súntq; qui exiſtimãt apud ipſum Plin.Caprificationẽ perperã legi pro ſcarificatione lib.15. c.19.& lib.16.c.28.ſed ij errant.aliud eſt enim Caprificatio,vt videre licet ex eodẽ lib.17.c.27.& Cælio Rhodigino lib.18.c.9.Alligatoria, ſiue ligacula,quæ membris dolẽtibus illigãtur,vel appenduntur, Græci περίαπτα vocant, apud Alexand. Trallian. lib.9. aut vt alij computant,10.ad fin.iterúmque lib.11.vbi de podagra tractat.Et Characteres apud eundem eo.lib.10.quo tractat de colico affectu ad fin.Anulos, vt inibi videre eſt.Incarnationes, de quibus dicemus infrà num. 298.incip.hincque Pythagoras,& multis ſeq. Retractiones,& deriuationes humorũ, Gal.lib.2. Artis curatiuæ ad Glauconem,& alibi. Pyulca inſtrumenta puris attractiua, apud Gal. eo. lib.& lib.Meth.5.Aliáque prope infinita Chirurgicis deſcripta,& picturata,& cætera id genus multa.

290 ¶ Sed vis audire vocabula noſtrorum Practicorum medicorum & Pharmacopolarum de huiuſmodi medicamentorum generibus partim certe non reiicienda, ſed etiam partim non admodum à bonis autoribus recepta? Ea tibi ordine alphabeti ſubiunximus.

Abſterſiua.	Excorticatiua.	Mollificatiua.
Aduſtiua.	Exiccatiua.	Mordicatiua.
Aggrauatiua.	Expreſsiua.	Mundificatiua.
Aperitiua.	Expulſiua.	
Attenuatiua.	Extenuatiua.	Nauſeatiua.
Attractiua.	Extractiua.	
Carnis diminutiua.	Humectatiua.	Opitulatiua.
Calfactiua.		Planatiua.
Cauterizatiua.	Impinguatiua.	Pruritiua.
Cicatriſatiua.	Incarnatiua.	Putrefactiua.
Coagulatiua.	Incendatiua.	
Combuſtiua.	Inciſiua.	Rarificatiua.
Comminuibilia.	Induratiua.	Repercuſsiua.
Compreſsiua.	Inflatiua.	Reſolutiua.
Condenſatiua.	Infrigidatiua.	Reſumptiua.
Confortatiua.	Ingroſſatiua.	Rubificatiua.
Cogelatiua.	Inſpiſſatiua.	Sanguinis retentiua.
Conglutinatiua.	Lactis generatiua.	Solutiua.
Conſolidatiua.	Lambificatiua.	Sordidatiua.
Conſtrictiua.	Lapidis frangitiua.	Spermatis generatiua.
Conſumptiua.	Lauatiua.	Stupefactiua.
Contractiua.	Laxatiua.	Subtiliatiua.
Corroſiua.	Lenitiua,ſiue	Sudoris prouocatiua.
Corruptiua.	Lenificatiua.	Ventoſitatis frangitiua.
Decoriatiua.	Liquefactiua.	Vlceratiua.

BIU Cujas

Deſiccatiua. Lubrificatiua. Vomitiua, Aurelianus vomitica appellat.
Digeſtiua. Maceratiua.
Diſſolutiua. Maturatiua. Vrinæ prouocatiua.
Exaſperatiua. Menſtruorum prouocatiua. Vrinæ retentiua.

291 *Chriſtus medicus. Sacerdotes medici.*

¶ Porro ex hac vtriuſque diſciplinæ ſcilicet philoſophiæ & medicinæ, id eſt, curationis animi & corporis coniunctione & conuenientia, Chriſtus, vt opinor, medicum ſeſe eſſe profitebatur, vt diximus ſuprà nu. 77. incip. ſed quid quod Dominus, quoniam ſcilicet morbos animi & corporis curat. Nec abſimili ratione ſacerdotes dicuntur medici, in c. omnis, & in c. cum infirmitas, de pœn. & remi. quòd curantes animam, & corpus quoque curant, vt inibi ſcribitur.

292 *Medicina non tantum circa corpus, ſed & animam verſatur.*

¶ Quid plura? Ego illud aſſeueranter affirmare audeo, medicorũ artem non ſolum circa ipſum hominis corpus, ſed & circa animum quoq; verſari. Siquidem Phœbus, vt Hippocrates teſtatur in epiſtolis, animi & corporis curationẽ in vnum coire arbitrabatur. Vnde apud Aegyptios atque Perſas iidem ſacerdotes erant & medici. Propterea Alexander Aphrodiſæus in prin. ſectionis 2. Problematon ex Georgij Vallæ traductione, Aeſculapij, inquit, munus cuncta ad vſus hominum comparata dignitate longe antecellit. Animato enim ac rationis participi corpori, ad quam ſe dirigeret metã exhibuit. Cuius obſeruatio, moderatáque cuſtodia reliquis artibus cunctis principium inſtituit, ſenſus quidem exacuendo, membra ac inuentionum inſtrumenta roborando, alia prouidenter animaduerſa vtiliter, cuſtodiendo, alia vitioſe producta emendando atque dirigendo. Hæc corporis ita curam gerit, vt animã neutiquam negligat. Philoſophiæ enim ſuggerit cognitiones. Cuius fine illa ſibi cõfixit principiũ, nec à naturali abhorret ſpeculatione.

293 *Carneades ſcripturus ſe elleboro purgauit. Pharmaca hominem purum corpore & animo reddunt. Omnia corporis bona & mala ab anima in corpus fluunt.*

¶ Quibus & adſtipulatur quod legimus apud Gellium lib. 17. c. 15. Carneadẽ ſcripturum aduerſus Zenonẽ ſuperiora corporis helleboro purgauiſſe, nequid ex corruptis in ſtomacho humoribus, ad domicilia vſq; animi redundaret, & inſtantiam vigorémque mentis labefaceret. Id quod etiam ante illum ſcripſerat Plin. lib. 25. c. 5. Et Valerius Maximus lib. 8. c. 7. vbi tamen id dicit illum feciſſe, cum Chriſippo diſputaturum. Nam & alias herbas ad animũ & mores multam vim habere ſcribit Theophraſtus lib. 9. de hiſt. plant. c. 21. Cæterum Plato ſcribit in Cratylo, purgationes & pharmaca medicorũ hoc vnum intendere, purum hominẽ & corpore & anima reddere. Nam & Gal. in lib. de Theriaca ad Piſonẽ, tradit nouiſſe ſe Theriacã non eſſe inefficacem ad animi prudentiã acrimoniámque. Senſus enim valide vt ſuo munere fungãtur efficere, mentémque vaporibus liberatã ſubtiliorem reddere. Sed vt ad Platonẽ redeamus, Is in Charmide prodit Magos illos animæ & corporis medicos, Xamolxidis & Abaridis Hiperborei ſectatores, arbitrari omnia corporis & bona & mala ab anima fluere in ipſum corpus, quemadmodum oculorum qualitas fluit à cerebro, cerebri à toto corpore. Atq; vt impoſsibile eſt oculos curari, niſi corpus totũ purgetur (ſicuti & ipſius autoritate cõfirmat Gal. lib. Therapeuticæ 4.) Ita corpus ipſum niſi anima bene valeat, nõ poſſe bene valere. Valetudinẽ vero animæ curari Apollineis incantationibus quibuſdã, id eſt, orationibus, quibus inſit vis à Deo, & ab philoſophia ratio, vt audientibus temperãtiæ amorem ingenerare queat. Socrates inibi præterea narrauit vulgatũ eſſe apud Thraces medicos tali quadã curatione nonnullos homines ſeruare immortales cõſueuiſſe. Tantum eſt animæ in corpus imperiũ, tanta poteſtas. Quæ magica opinio videtur cum illa Hebræorum Chriſtianorúmq; ſententia cõſentire, Adæ primi parẽtis animo prius quidẽ ſano, ſana fuiſſe omnia: deinde vero infirmo, infirma omnia euaſiſſe. Et Corn. Celſ. integram atq; perfectã medicinæ artem intelligi voluit, cum quis hominis valetudinẽ tueri ex motuum animi & corporis cognitione valeret. In quibus duobus naturalis & moralis contẽplatio, & vſus quoque continetur.

294 *Corporis qualitates in animum, & econtrario, magnã uim habere. Animi uitia & affectus morbos gignunt.*

¶ Nam & Auicenna corporis qualitatẽ in animum poſſe in vtranq; partem quamplurimum censuit. Ipſius quoque animi affectiones, motus, imagines ad corporis bonã & malam valetudinem maximam vim habere. Et ante eum Gal. lib. 1. περὶ ὑγιείας, ſcribit mores animi corrumpi praua conſuetudine cuiuſq; horum: cibi, potionis, exercitationis videndi, audiẽdi, totius denique muſices. Proinde peritum horũ omnium eſſe eum medicũ oportet, qui ſanitatis tuendæ curam ſuſceperit. Nec ea opinione eſſe, quaſi ad ſolum ſpectet philoſophũ animi mores effingere. Subditque animi vicia & affectus plerunque morbos gignere; ſéque ægros quãuis non paucos perſanauiſſe, ſolis animi motibus ad debitum motum reuocatis. Citátque non contemnendũ, vt ait, eius ſententiæ teſtem Aeſculapium. Sed & ante ſcripſerat non parum intereſſe, ſi puer quum primum in lucem eſt æditus, medico ſanitatis tuendæ perito cõmittatur. Ita nanque ad animi quoq; affectus nonnihil lucrifaciet. Ipſa nimirũ recta victus ratione mores quoq; probos reddẽte. Rurſum quoque poſtea monet pueri ſeptennis animum fingere. Idq́ue potiſsimũ probis conſuetudinibus, & grauibus diſciplinis, quæ animo modeſtiam pariant. Quippe ad ea quæ ſequente ætate circa corpus eius moliri oportebit, maximo compendio ſit animi modeſtia & ad parendum facilitas.

295 *De eadem re.*

¶ Idem Gal. in 3. Techne, c. item 3. & rurſum c. 34. inter ea quæ ſanitatem corporis labefactant, & paſsiones quoque animi reponit. Et in libro de ſubſtantia virtutum animalium, circa princ. & iterum c. 6. & alibi ſæpe, ſcribit potentias animi ſequi corporis temperamẽtum. Idq́ue confirmat autoritate Platonis, Ariſtotelis, & Hippocratis. Quod & idem prodit lib. 3. de locis affectis, vbi id dicit eſſe in confeſſo omnibus tum medicis, tum philoſophis. Et in lib. de præſagus ex inſomniis, tradit imaginationes animi affectionibus corporis perpetuò ſimiles eſſe. Cui ſententiæ idem

peculiar

peculiarem librum dedicauit hoc titulo. Quòd animi mores corporis temperaturam sequuntur, vbi hanc rem plenissime disserit, & probat.

De eadem re.

296 ¶ Nec ij soli sunt ex medicis in ea sententia. Nam & id apertè voluit Ioan. Damascenus Aphorismo 22. vbi hinc colligit, cum corpus patitur, & maxime principalia membra, medicinam animæ esse exhibendam. Et quisquis is fuit, cuius de incantatione est liber inter Galeni opera. Haly. Abbas lib. Theoricæ 5. c. 38. Arnaldus Villanouanus in Speculo introductionum medicinalium cap. 80. & in lib. de regimine sanitatis parte 2. c. 9. & in lib. de conseruanda iuuentute cap. 3. Et in lib. de vinis, quo loco differit de vino quod vulgo de Sene nuncupant. Gilbertus Anglicus in eo libro quem de morbis conscripsit, tit. de signis sumptis à dispositione partium capitis: & cæteri ferè omnes medici. Et ex Iurisconsultis Vlpianus autoritate Iuliani scribit vitium corporale interdum vsque ad animum peruenire, & eum vitiare, in l. j. §. apud Iulianum. ff. de edilitio edict. Idémque in l. ob quæ vitia, in princ. eo. tit. tradit vitium corporis quandoque vsque ad animum penetrare. Bald. autem noster qui in omni doctrinæ genere omnibus nostris est anteponendus, in c. qua fronte, ante fi. extra de appel. dicit quòd qui vult sanitatem corporis, prius quærat salutem animæ, quia anima iuuat corpus. Et alibi, videlicet in l. j. col. vlt. scribit, ex animi passionibus plerunque generari morbos corporis.

Medicamenta nonnulla animi morbos curãt.

297 ¶ Et ex huiusmodi quoque coniunctione huiusmodi doctrinarũ illud procedit, vt sint quædam medicamenta quæ non corporis tantum, sed & animi morbos & vitia curant, aut certe eleuant, quod de Theriaca tradit Gal. in lib. quem de commoditatibus illius priuatim conscripsit c. 6. in prin. Et de aliis Theophrastus, lib. de hist. plant. 9. c. 21. Et scribit Arnaldus Villanouanus in lib. de Simplicibus, medicinã esse quibus homines in paradisum ducuntur, vtpote quibus fiunt proniores ad misericordiam, pietatem, mansuetudinem, benignitatem, castitatem, religionem, & alias virtutes capessendas. Sed & Daniel Vlierderius Bruxellanus libellum ædidit, quo & ipse ostendit medicum non corpori solum, verumetiam animæ suppetias ferre, quod & longo ante tempore dixerat Aceſtinus medicus, apud Heliodorum lib. 2. Historiæ Aethiopicæ. Et id quoque satis probat, quod suprà vers. abhinc 4. dictum est de Carneade scripturo aduersus Zenonem.

De iisdem rebus.

298 ¶ Et huc quoque nonnihil alludere videtur, quod scribit Hippocrates in epistola ad Philopœmonem, Medicationem & Vaticinationem cognata esse inter se. Harum enim duarum artium patrem & autorem esse vnum Apollinem. Hínque proauum suum præsentes & futuros morbos prædicare solere, ægrotos & ægrotaturos sanare. Et quod similiter Apollodorus in lib. περὶ θεῶν, scribit Aesculapium filium ipsius Apollinis, ipsúmque alterum medicinæ parentem præesse auguriis & diuinationibus, vt etiam retulit Macrobius lib. 1. Saturnaliorum, qui subdit non id mirum esse, siquidem medicinæ atque diuinationis consecratæ sunt disciplinæ, quod & nos alibi suprà diximus, vbi de Aesculapij historia locuti sumus.

Morbos curari carminibus & cantionibus.

299 ¶ Hínque Pythagoras, Empedocles, Apollonius Thianeus non tam herbis, quàm carminibus morbos curasse traduntur. Et apud Homerum Odysseæ lib. 19. Autolici filij sanguinem qui ex vulnere Vlyssis manabat, carmine sistunt, vulnúsque curant. Quem locum in eam rem annotauit Apuleius Magiæ 1. Veteres, inquit, medici etiam carmina remedia vulnerum norant, & omnis vetustatis certissimus author Homerus docet, qui facit Vlyssi de vulnere sanguinem profluentem sisti incantatione, cum scribit,

ἐπ' ἀοιδῇ αἷμα κελαινὸν
ἔσχεθον

Sicque apud Heliodorum lib. 9. Historiæ Aethiopicæ sanguis Oroondatis carminibus, & incantationibus sistitur. In quam etiam sententiam Serenus Sammonicus c. 33. docens quomodo nimius sanguis menstruus sisti possit, hæc scribit,

Quod si fœminei properabit sanguinis imber,
Est qui frustra molæ percussu decutit vno,
Quorum aliquid lanis tectum ad præcordia nectit.
Hæc simul incantans, sisti debere cruorem,
Vt lapis ille viæ solitos iam destitit orbes.

Sed & Marcellus Burdegalensis medicus, Medicamentorum c. 10. adscribit carmina nescio quæ sanguini sistendo vtilia. Vindicianus quoque medicus ad Valentinianũ Imperatorẽ ita scribit,

Sume igitur medicos pro tempore próque labore
Aetate, atque habitu, summa ratione paratus,
Carmine seu potius. Namque est res certa saluti
Carmen ab occultis ædens miracula verbis:
Quæ curis hominum physicorum inuenta pararint.

Idem Homerus lib. 1. Iliados cecinit Græcos cantu & Musica fuisse vi pestilentiæ leuatos,

οἱ δὲ παννυχίοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
Καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
Μέλποντες ἑκάεργον, ὃ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.

Id est ad verbum,

Hi autem totum diem cantu Deum placabant,
Pulchrum canentes Pæana pueri Achiuorum

BIU Cujas

Canentes longe operantem: hic autem mentem delectabatur audiens.
Ac ita versibus reddidit Carolus Valgulius,

Phœbeas iras placabant carmine Achiui
Per luces totas pulchrum Pæana canentes,
Pugnantémque ex alto. Aſt pectora Arcitenentis
Mulcebant cantus, & gaudia pertentabant.

Quem locum in id quod diximus annotat Plutarchus, in lib. de Musica.

300 De eadem re.

¶ Salomon autem incantationes instituit quibus ægritudines soleant mitigari, vt testis est grauissimus Iosephus lib. Antiquit. 8. c. 2. Aegyptij, vt scribit Celsus Aphricanus in iis libris quos infando admodum titulo aduersus Christum inscripsit, qui Magicem maxime coluerunt, tradunt humanum corpus per 36. dæmones curari, quorum nomina patria voce appellant, iisque inuocationibus vitiatas corporis partes ad sanitatem conferre solent. Id quod admodum superstitiosum est, & minimè credendum. At Theophrastus scriptor certe doctissimus doctissimi Aristotelis discipulus Ischiadicos carmine sanari dicit, referente Plin. lib. 28. cap. 2. Et sane Ismenias Thebanus tibicen Bœotios complures huiusmodi morbo diuexatos modulis suauioribus sanasse fertur. Ex quo Gellius lib. 4. c. 13. Creditum est (inquit) hoc à plerisque, & memoriæ mandatum, Ischiadicis cum maxime doleant, tum si modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. De qua re etiam Martianus Capella lib. 9. & Cælius Aurelianus lib. 5. Chronion c. 1. his verbis, Alij cantilenas Ischiadicis adhibẽdas probauerunt, vt etiam Philistionis frater memorat lib. 22. de Adiutoriis scribens, quendam fistulatorem loca dolentia decantasse, quæ cum saltum sumerent palpitando, discusso dolore mitescerent. Alij denique hoc adiutorij genus Pythagoram memorant inuenisse, &c. Quod tamen ipse post Soranum non probat.

Ischiadicos carmine curari & musica.

301 *Luxa membra cantionibus curari.*

¶ Sed quod illam sententiam confirmat, Cato ille Censorius incantamentum docuit ad sanandas ipsas coxẽdices luxas, vt scribit Plin. lib. 25. c. 2. Scióque eundem Catonem Rei rusticæ c. 160. adscripsisse cantionem, qua luxum si quod est, sanum fiat. Nescióque an id voluit dicere Plinius scribens d. lib. cap. 2. Catonem in re rustica quibusdam cantionibus vti ad cũrandos animalium morbos. Neque enim alium locum in eam rem legisse me in eo opere memini. Idem autem Plin. lib. 28. c. 2. scribit Varronem illum togatorum doctissimum prodidisse carmen podagris auxiliari. Quod non admodum distat ab eo, quod de Ischiadicis diximus, nam idem morbus est, nisi quòd in diuersa membra fluit. Lienosos quoque carmine curari scribit Plin. lib. 30. c. 6. Et ambusta idem lib. 28. c. 2. ad fi. Et qui colico affectu laborant. Alexander Trallianus lib. 9. aut ex aliorum computatione 10. ad fin. Melampus filias Proëti insania laborantes carmine & herbis curauit, autore Ouidio lib. 15. Meta. de quo plenius dicemus postea. Nam & Celsus lib. 3. c. 18. tradit ad insaniam symphonias, & cymbala prodesse. Hadrianus Imperator medicinæ peritissimus, vt suprà diximus, aquam omnem intercutem quibusdam incantationibus eduxit, vt tradit Dion Cassius. Silius autem Italicus lib. 5. scribit Synalum illum Hannibalis medicum incantationibus ferrum è corpore & vulneribus eduxisse.

Carmen podagris auxiliari.

Et insaniæ.

Aquã intercutem incãtationib. educi.

Et ferrũ è corpore & uulneribus.

Herbarum hic succis, ferrúmque è corpore cantu Exigere, &c.

302 *Omnes morbos incãtationibus curari.*

¶ Quin & Plato lib. 4. de Repub. in vniuersum asserit incantationibus morbos curari. Quod etiam scribit Plin. d. lib. 28. c. 2. ad fi. Idque apud Lucianũ in Philopseude Dinomachus Stoicus, Ion Platonicus, & Cleodemus Peripateticus opinãtur, & multis rationibus & exemplis comprobant. Ammianus Marcellinus lib. 16. vbi id dicit admittere autoritatẽ medicinæ. & è recẽtioribus Petrus Aponensis in suo Conciliatore, differ. 157. Quanquã illud quod de incantationibus diximus, non admittit Gal. lib. de Simplicibus 6. non multo post princ. Sed his quæ de carminibus diximus, si quid inter ea sit discriminis, cõcinit quod suprà diximus nu. 10. verum, quod, ex Sanchoniatis & Eusebij sententia Samothracas cantus ad medicinam comperisse. Quod ne fabulosum putetur, nónne testimonio sacrarum literarum, Dauid citharæ cantu Saulem Regem dæmoniacum curauit? 1. Reg. 17. Vt interim omittam quod Aesculapius multas cantilenas scribi, mimósque ridicularum rerum fieri, & melodias quasdam instituit, iis quibus vehemẽtiores animosæ partis motus corporis temperamentum iusto calidius efficerent, vt tradit Galen. lib. περὶ ὑγιείας. Et ante eum Pindarus Ode 3. scribit ipsum Aesculapium μαλακαῖς ἐπῳδαῖς, id est, mollibus cantionibus medicinam adhibendo multos curauisse. Sed & Pythagoras perturbationes animi lyra componebat, vt scribit Seneca lib. 3. de Ira. Nam & Xenocrates organicis modulis lymphaticos liberauit: Et Asclepiades phreneticorum mentes morbo turbatas sæpe per symphoniam sanitati restituit, vt prodit Censorinus de die natali, & Martianus Capella lib. 9. & Cælius Aurelianus lib. Chroniôn 1. c. 5. Et alij, vt paulò antè dixerat, vtuntur decantationibus tibiarum varia modulatione; quarum alteram Phrygiam vocant, quæ sit iucunda atque excitabilis eorum qui ex mœstitudine in furore noscuntur. Aliam diram, quæ occupata mente pudorem suadeat iniecto rigore, vt in bello, quam Dorion appellant, &c.

Dæmoniacos cantu curari.

Et lymphaticos.

Et mentes turbatas.

Et furiosos.

303 *Et uiperarum morsus.*

¶ Terpander & Arion Methymneus Lesbios arq; Iones grauissimis morbis cantus eripuêre præsidio. Et Theophrastus viperarum morsibus tibicinem scitè modulatéque adhibitum mederi censuit, vt retulit Gellius quo loco suprà citauimus. Et idem quoq; censuit Aelianus lib. 9. Animalium, quo loco de morsu aspidis loquitur: & Scorpionis quoque morsibus, vt tradit Alexander

Trallianus

Trallianus autoritate Gal.lib. 9.c.4.ad fi. Et vt subdit Gellius, Democritus in lib. περὶ λοιμῶν, id est, de pestibus, incantiones tibiarum plurimis hominum morsibus medicinam præbuisse docet. Arnaldus Villanouanus in eo libello, quem de regimine quartanæ nuncupatim inscripsit, eidem morbo musicales melodias admodum conferre scribit. Quod & nos aliquando dum eo morbo miserè cõflictaremur, experti sumus. Auicen. lib. 1. Fen. 4. c. 30. omnes morborũ dolores cantibus sedari autumat. Isaac quoq; lib. de Floribus tradit cantus sonósque instrumentorũ musicalium ad sanitatẽ admodũ conferre. Quod & voluit Tacuinus eiúsq; autoritate Nicolaus Nicolus in lib. Sermonũ medicinæ, Ser. 1. tract. 2. c. 36. Iulius Firmicus Matheseos lib. 8. c. 26. in prin. Prima pars (inquit) Scorpionis si in horoscopo fuerit inuenta, incãtatores faciet, qui verborũ potestate dolores mitigare possint: Et Macrobius lib. 2. de somnio Scipionis c. 3. hęc scribẽs, Cantũ corporum quoque morbis mederi. Hincq; illud (ait) quod ægris remedia præstantes præcinere dicũtur: & ante hos Horatius lib. Epistol. 2. epist. 1. ad Augustum id quoque aperte ostendit cùm dicit,

Et omnes morborũ dolores.

Auertit morbos, metuenda pericula pellit.

Nam ibi de carmine loquitur. Thaletas vates Gnosius, aut, vt aliis placet, Colophonius, aut etiã vt aliis, Thales Cretensis cantu citharæ morbos & pestilentias fugabat, vt tradit Pausanias lib. 1. quo de Atticis scribit, & Pratinas, eiúsque autoritate Plutarchus in sua musica, & Martianus Capella lib. 9. vbi etiam dicit veteres Febrem atque vulnera cantione curasse, & Asclepiadem tuba surdissimis medicatum fuisse, & Herophilum ægrorum venas, rhythmorum collatione pensasse.

Et pestilentias fugari.

304 ¶ Mirum autem est quòd Antonius Beniuenius in libro de abditis nonnullis ac mirandis morborum, & sanationum causis c. 26. tradit sagittam sinistræ scapulæ cuiuspiam militis ita pertinaciter inhærentem, vt nullis artis medicæ remediis inde auelli posset, carminibus quibusdam vulneri insusurratis ex osse rediisse, militémque paucis pòst diebus conualuisse. Marcellus autem cap. 8. quibusdam carminibus sordiculas in oculos ingressas erui dicit. Et alibi in eodem c. Hordeolis siue Varulis oculorum carmina auxiliari. Et si quid adhæserit faucibus c. 15. Et glandulis ibi. & Corco. c. 21. Et impetigini ex Plinio lib. 27. c. 11. collectionibus & inflammationibus omnibus ex eodem Plinio eo. lib. c. 12. haud multò ante fin.

Sagittas ossibus inhærentes euelli.
Sordes in oculos ingressas erui.
Et hordeolis auxiliari.
Et si quid adhæsit faucibus.
Et glãdulis Et corco.

305 ¶ Quod & hinc prodire videri potest, quoniam & musica, quod iam diximus, mores quoque animi lenire ac sanare solet. Ob idque nouenarius numerus qui ad animum pertinet, musis attribuitur, vt scribit Censorinus in eo libro de die natali. Ex quo dicebat eam Theophilus Citharœdus magnum stabilémque thesaurum, vt quæ mores instituit componítque, ac irarum ardores mollit. Quod & Homericus Achilles apertè insinuat, qui lib. Ilia. 9. citharam aures sibi, irarúmque procellas permulcebat,

Musicã mores animi sanare.

Τὸν δ' ἔυρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
Καλῇ, δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
Τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν ἀνδρῶν ὀλεσσας,
Τῇ ὄγε θυμὸν ἔτερπεν.

Quod & ex eo expendit Plutarchus in eo libro de musica, & Aelianus lib. 14. variæ historiæ.

306 ¶ Tanta est prorsus (vt scribit Gellius in eo ipso loco, quem suprà citauimus) affinitas corporibus hominũ mentibúsque: & propterà quoque vitiis ac medelis animorũ & corporum, vt etiam scriptores antiqui abũde significarunt, citharam, atque in vniuersum musicã Apollini medicinæ inuentori assignantes, vt latiùs diximus suprà, eo. c. nu. 6. & 8. atque etiã Chironi alteri medicinæ inuentori, vt etiã diximus num. eiusdem cap. 14. & scientissimè annotauit Marsilius Ficinus lib. 1. Epistol. ad Caluisianũ. Idcircóque Magi sacris rationibus orationibúsque purgãdum ægrotantis animum, priusquàm corpus existimabant: quia videlicet huiusmodi ars & diuinitus accepta est, atque diuinitus exercetur: atque animus ex Deo, corpus autem ex animo pendet. Idque est quod præcipit Pontifex in d. c. cùm infirmitas, de pœni. ac remiss. ante corpus animam curari, quæ plerunque causam præbet ægrotationis corporis, quod & medici ipsi præcipiunt, & in iis Arnaldus Villanouanus in libello de cautelis medicorum. Nam & Diuus Chrysost. in Matthęum Homilia 28. Subaperire (inquit) voluit, plurimas ægrotationes ab animi peccatis originẽ trahere. Nam si mors, quæ morborũ omnium fons caputque est, à radicibus peccati pullulauit: quid mirum si ægrotationes quoque multæ inde nascuntur, vnde vel ipsa ægrotãdi potestas egressa est? Idem in Ioannem Homilia 37. declarãs illud ipsius Ioannis 5. c. de paralytico: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi contingat. Quid hîc (ait) admonemur? primùm quòd ex peccatis morbi generantur. Quod & palàm insinuat D. Paulus, qui cùm in 1. ad Corinth. epistol. c. 11. eos coarguisset quorundam facinorum, Ideò (ait) inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam & plerunque legimus in sacris literis bonos probósque viros diutius viuere. Contrà improbos & sceleratos ocyùs mori, quod latè posteà dicemus & probabimus.

Citharæ Apollini medicinæ inuentori assignata.
Morbos ab animi peccatis originem trahere.

307 ¶ Quin text. habemus in authen. vt non luxu. homi. contr. natur. pestilentias plerunque oriri propter scelera hominum. Id quod vel Homeri testimonio comprobatur, qui lib. 1. Iliad. scribit pestem à Diis in Græcorum exercitum immissam, ob eorum quædam scelera. Quem secutus Virgilius lib. 12. Aeneid.

Pestilentias ex sceleribus oriri.

Si quando lethum horrificum, morbósque Deũm rex
Molitur. Et illius loci Homerici authoritate scribit Celsus, & nonnihil quoque meminit

BIU Cujas

Morbos ad irã Deorũ referri.

Galenus, non assentiẽs tamen, lib. 1. Prognosticõn Hippocratis c. 2. eiusdem quoque Homeri authoritate morbos ad iram Deorum immortalium relatos esse, & ab iisdem opem poscì solitam. Nam quo pacto à Diis iratis opem quis extorqueat, nisi illis primùm pacatis? Et cùm Dij nõ nisi ob nostra animi vitia nobis succenseant; consequens est, vt tum demum illis placatis atque propitiis & opem consequamur, cùm vitia ipsa emendauerimus. Ideóque vt Cornelius subdit, inter nonnulla auxilia aduersæ valetudinis plerunque sanitatem contigisse ob bonos mores. Tradit Capitolinus in Maximo & Balbino, Græcos quondam in sacrificium fecisse, quod Hecatomben vocant, cùm pestilentiâ laborarent.

308 De eadem re.

¶ Sed & Græcos in hac re, vt aliàs sæpe, secuti sunt primigenij illi priscíq; Romani. Nam cùm sæpe graui pestilentia cõflictarentur, nec vis morbi tabifici vllis humanis præsidiis leuaretur, sese ad opem diuinã conuertebant, atq; cœlestis iræ placamina: inter quæ ludi maximè scenici instituti dicuntur, vt tradit Liuius lib. 7. & repetit Valerius Maximus lib. 2. tit. de institutis antiquis, & August. de ciuitate Dei lib. 3. c. 17. Quin & ipse quoque ob eandem rem templum Apollini dicauerunt sub Mamerco Aemilio iterum Dictatore, vt recenset idem Liuius lib. 4. ab vrbe cond.

309 De eadem re.

¶ Quibus & ego assentior, vel dissentiente Gal. vbi suprà nuper citauimus, cùm plerũque in diuinis literis legamus pestilẽtias & morbos à Deo Opt. Max. in homines immitti ob eorũ facinora, vt scribitur Deuter. 28. non semel, Leuit. 26. Num. 14. Reg. 2. c. 24. eodémque vlt. Paralip. 1. c. 21. Ezech. 6. 7. 14. 28. & 33. c. Hierem. 21. & 24. in fi. & iterũ 29 c. & Ionæ 4. & aliis propè infinitis locis: Vt ediuerso sanitatẽ & bonam valetudinem iis promitti, qui eius mãdata seruauerint, Exod. 23. & Deut. 7. & aliis quoque locis, vt nõ abs re scripserit Theophilactus in Matthæum 8. c. morbos esse milites & vindices Dei. Et in hac quoque sententia fuit Hesiodus, in Operib. & dieb.

Πολλάκι δὲ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ,
ὅστις ἀλιτραίνῃ, κατὰ δ' ἄτασθαλα μηχανάαται.
Τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων
λοιμὸν ὁμῶς, κατὰ λαὸν: ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί.

310 Iterum probat medicum animi quoque curam gerere.

¶ Sed his maturè relictis propiùs ad id accedamus, ad quod probandũ adeò multa iam produximus, id est, medicum nõ corporis solùm, sed & totius hominis curam gerere. Quis (vt nunc cum Erasmo iterum loquar) æquè pertinax suasor abstinẽtiæ, sobrietatis, moderandæ iræ, fugiendæ tristitiæ, vitandæ crapulæ, amoris abiiciendi, temperãdæ Veneris, atque medicus? Scribit Plinius lib. 28. c. 4. ab animo hominis medicinas quoque pendere, à cibo scilicet abstinere nimio aut potu, & cæteris id genus in præstãtissimis remediis haberi. Sed & plenos huiusmodi præceptorum libros medicinæ scriptorum comperies, nullúmque ferè caput eorum leges hisce rebus vacuum.

311 De eadem re.

¶ Sed & vt vlteriùs procedamus, Cùm medicus vel diætetica ratione, vel ope pharmaceutica bilem atram minuit, labãtes cordis vires reficit, cerebri spiritus fulcit, mentis organa purgat, ingenium emendat, memoriæ domiciliũ sarcit, totúmq; animi habitum cõmutat in melius: Nonne per interiorem, vt vocant, hominẽ, & exteriorem seruat? Qui restituit phreneticum, lethargicum, maniacum, syderatum, lymphaticum, aliúmve id genus, cuius videlicet vitium corporis ad animum penetrat, ex sententia Vlpiani suprà relata, nonne totum hominẽ restituit? Theologus efficit, vt homines à vitiis resipiscant. At medicus efficit, vt sit qui possit resipiscere. Frustra ille medicus sit animæ, si iam fugerit anima, cui paratur antidotum. Cùm impium hominem subitò corripuit apoplexia, aut alia quædam præsentanea pestis, quæ vitam priùs adimat, quàm vacet de castiganda cogitare vita: hunc qui restituit alioquin infœliciter in suis sceleribus sepeliẽdum, nonne quodammodo tùm corpus tùm animum ab inferis reuocat? In eum certè locum reponit hominem, vt ei in manu iam sit, si velit æternam mortem fugere. Quid suadebit lethargico, aut philosophus, aut Theologus, qui suadentem non audiat? Quid monebit phreneticum, nisi medicus priùs atram bilem repurgarit? Pietas cæteræque virtutes, quibus Christiana constat fœlicitas, ab animo potissimùm pendent, haud inficior. Cæterùm quoniam corpori illigatus, corporeis organis, velit, nolit, vtitur, fit vt bona pars bonæ mentis à corporis habitu pendeat.

312 De eadem re.

¶ Permultos homines infœlix corporis temperatura, quam Græci modò κρᾶσιν, modò σύσκιμα vocant, velut inuitos ac reclamantes ad peccandum trahit. Et vt cum poëta loquar,

— *Trahit sua quenque voluptas.*

Dum scilicet insessor animus frustra moderatur habenas, frustra subdit calcaria, sed equum ferocientem in præcipitiũ sequi cogitur. Animus videt, animus audit: sed si oculos occuparit glaucoma, si aurium meatus crassus humor obsederit, frustra vim suam habet animus. Odit animus, irascitur animus, sed plerunque vitiosus humor mentis organa obsidens, in caussa est, vt oderis quem amore dignum iudices; irascaris, cui nolis irasci. Philosophiæ summam in hoc sitam esse fatetur Plato, si rationi pareãt affectus. At in eam rem præcipuus est adiutor medicus, hoc agens, vt ea pars hominis vigeat, sapiátque, cuius arbitrio geruntur quæcunque cum laude geruntur.

313 Medicum prudentẽ esse oportet, & bonis moribus.

¶ Adde quòd sicut Philosophia prudentiáque, atque tẽperantia sunt sibi indiuiduo quodam glutino cõnexæ, vt qui philosophus est, eundem quoque prudentẽ esse oportet atque temperatum, & per omnia virtutis studiosum, ita & naturâ prudentẽ esse medicum oportere scribit Gal. lib. 1. & iterum lib. 8. Therapeuticæ. Rursúmq; in procemio lib. 7. Aphoris. Et ante eum Hippocrates sua Præsagia quę vulgò Prognostica vocamus, ita exorsus est, Nihil perinde medico cõducibile

censeo

censeo, quàm vt prudentem se præstare laboret. Et in eo libello quem de lege vocant, Qui consummatus (inquit) futurus sit medicus, huic opus est natura, ingenio, doctrina, bonis moribus. Et Soranus Ephesius in Isagoge cap. 1. Disciplinarum (inquit) & virtutum cæterarum minimè sit expers medicus, sed & circa mores habeat diligentiam. Iuxta enim Erasistratum, fœlicissimum quidem est vbi vtræque res cõueniunt, vbi & in arte sit perfectus, & moribus sit optimus. Si autem vnum de duobus defuerit, melius esse videtur esse bonum, quàm artificem perfectum mores habentem malos, & improbum esse. Modesti siquidem mores quod in arte deest honestate repensare videtur. Culpa autem morum artem perfectam corrumpere, atque improbare potest. Et rursum c. 3. Sit ergo moribus ornatus & modestus, cum decenti ac debita honestate, nec desit ei sanctitas, nec sit superbus: sed pauperes & diuites, seruos & liberos pariter curet.

De eadem re.

314 ¶ Præterea Haly Rodoan in tertio Tegni. lib. 55. Oportet (satis quidem ineleganter) vt medicus sit rememorans formationis bonæ, velocis solertiæ, sani intellectus, &c. Ratis quoque authoritate Iudæi lib. 25. Continentis c. 9. Debet (inquit) medicus esse hilaris, bonæ facultatis, non dissolutæ, non iracundus, non velox, non appetens, non cupidus in diuitiis. Et Gal. vt in eum desinamus à quo incœpimus, libr. 1. de Criticis diebus, cap. 7. Manifestum est, ait, quòd ille, cuius mens est debilis, cuiúsve anima est pessima, non addiscet disciplinam huius scientiæ. Et Cicero, vt non medicorum tantùm testimonio vtar, lib. 1. Offic. scribit maiorem inesse in medicina prudentiam. Et Libanius ad Magnesium testatur ingenij acumen, singularémque prudẽtiam in medico imprimis desyderari. Denique leges nostræ statuunt eos deligi medicos, qui probitate morum polleant, l. 1. ff. de decre. ab ordi. faci.

Medicinæ & Philosophiæ, & Iurisprudẽtiæ coniunctio.

315 ¶ Ex hac autem Philosophiæ & Medicinæ coniunctione, aut potiùs vnitate, & illud manare videtur, quòd legum scientia, atque medicina sunt etiam quadam veluti cognatione cõiunctæ, vt qui iurisperitus est, idem quoque sit medicus. Nam cùm sit legibus cum Philosophia magna atque propinqua necessitudo, & quidem tam propinqua, quàm Ioui legum (vt Astronomis placuit) authori cum Saturno philosophiæ duce, id est, filio cum patre. Ideóque Cicero lib. 1. de legibus, ex intima philosophia penitus hauriendam esse Iuris disciplinam putat. Quod & prisci poëtæ, veterésque theologi, significarunt, fingẽtes Saturnum in abditis contemplatorem, legésq; & iura post diuturnam contemplationem excogitantem: quæ deinceps tradat Ioui filio actionum duci obseruanda, ciuibus mandaturo. Quibus & consequens est quod asserunt Astronomi, Iouem quando cum Saturno coniungitur, nouas afferre leges. Vnde & optimo iure scribit Iurisconsultus in l. j. ff. de iustit. & iure, Iurisprudentiam veram esse philosophiam. Quod & non obscurè insinuat l. cum Sillanianum, in duobus locis, & ibi not. Cyn. & Corn. C. de his quib. vt indig. Et alibi scribitur, Iurisconsultos & Imperatores dum leges condunt, & interpretantur, philosophari, in §. aliud quoque. in authen. de æquali. dot.

De eadem re. Leges medicamenta uocarã.

316 ¶ Cum igitur Philosophia & Medicina sint adeò connexæ, & Iurisprudentia sit quoq; cum Philosophia coniuncta: consequens est & Iurisprudentiã, & Medicinam esse quoq; inuicem copulatas. Id quod planè demonstrat vtrunque Ius nostrum, dum subinde suas cõstitutiones medicamenta, antidota, & alia huiusmodi appellat. Dum dicit, quod medicamenta morbis exhibẽt, hoc iura negociis, in Auth. hæc constit. inno. in prin. alibi, Cogunt multas inuenire medicinas multorum experimenta morborũ, cap. constitueretur. 50. dist. Et rursum, Nouis morbis noua cõuenit antidota prępararı. c. cæterum de iura. cal. vbi Panor. hinc no. Iurisc̃ōsultos & iustitiæ administratores esse medicos. Quibus & adde tex. in Auth. neque quod ex dot. est, post prin. vbi Imperator leges sanciẽdo mederi dicitur, & in §. liceat igitur, in fi. in auth. quib. mod. nat. effi. leg. ibi, etiã medelam, &c. & in l. vlt. C. qui. ad lib. procla. nõ licet, ibi, medendũ est, & in l. si cùm quæst. C. de cuict. ibi, præses prouinciæ medelam iuris adhibebit, & in l. 1. §. taceat, ibi, vel per condictionẽ suo iuri mederi. C. de rei vxo. act. & in l. generaliter, in fi. prin. C. de insti. & substit. vbi dicitur, quo exẽplo & aliis personis medemur: & in authen. nullum ereden. agri. post prin. ibi, communẽ omnibus deponere medicinã: & in §. nec latet nos, in authen. vt omnes obe. iud. ibi, ad perfectissimam causæ medelam. & iterũ, plurima iniustitiarũ curata: rursúmque ibi, Totum erit sanatum, & in l. imperialis, in prin. tit. de prohi. feud. ali. per Lotha, ibi, eorum calamitatibus diligenti cura mederi, & in c. adhæc ibi, nos igitur huic morbo, &c. extrà de rescrip. & in c. nihil, in prin. ibi, volentes huic morbo adhibere medelam, extrà de elect. & c. qualiter & quãdo debeat, ibi, contra morbũ vtrunque inuenientes medicinam, extrà de accusa. & in c. graue, ibi, volẽtes huic morbo mederi, extrà de præben. & in c. vlt. in illis verbis volentes huic morbo obuiare, de elect. lib. 6. & in c. 1. dum dicitur, dignum duximus adhibere medelam, de excep. eo lib. 6. & in extrauag. ne in vinea, ibi, nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, tit. de iimo.

Leges & Cãnones sæpe medicorum testimonio utũtur. Papa se mediciũ profitetur. Priuilegia medic. à legi. trad.

317 ¶ Itaque cùm Iurisconsulti medicinã veluti profiteantur, non mirum cuiquã videri debet si legum canonúmque cõditores tanti fecerint medicos, vt plerunq; eorum, videlicet Hippocratis, Gal. & cæterorum sentẽtias in vtroque iure & Cæsareo, & Pontificio plerunque citant, vt iam suprà diximus. Quum nec erubuerit summus Põtifex se mediciũ profiteri, dum certi remedij ad quendam morbũ moneat, in c. moneat. 6. q. 3. Non mirũ (inquam) si Iurisc̃ōsulti legum cõditores medicos veluti fratres multis sint priuilegiis prosecuti, vt patet in l. inter eos. §. vlt. ff. ex quib. caus. maior. & in leg. si duas. §. grammatici, & l. sed & reprobari. ff. de excus. tut. & in l. vlt. §. vlt. ff.

BIU Cujas

de muner.& hon.& in l.2.C.qui non ob.long.temp.præscr.& in l.1.C.de decre. decur.lib.1.& in l.10.& in l.medicos,& in l.archiatri,& l.vlt.C.de profes.& med.eo.lib.10.& in l.1.C.de excus.artifi.eo.lib.10.& in l.archiatros.C.metat.lib.12.& aliis compluribus, vt per Guid. Pap.deci. Delphi.394.de medicis. Cùm & ciuitatis quoque, sicuti legitur apud Lucianum in Medico abdicato,publicitus honores,præeminentias,immunitates,priuilegia medicis tribuunt.

318 *Heraclitus medicinæ cõtemptor periit.*

¶ Igitur vt hanc partem concludamus, non abs re philosophi & sapientiæ professores (id enim est quod nos huc vsque aduexit) medicinæ quoque scientiam didicerunt & approbarunt. Eorum tamen solus,quem legerim,Heraclitus Ephesius,vt erat supra cęteros alto elatóque animo, atque omnium contemptore (vt scribit Laërtius) cùm hydropicus esset, medicinam medicósque spernens oblitum se bubulo fimo soli siccandum præbens dormiebat. Ex quo à canibus dilaceratus est, vt tradunt Neanthes Cyzicenus, Laërtius, Tertullianus in libello ad martyres, & Suidas. Et sanè dignus fuit Heraclitus qui à medicis derelictus, viciśimque contemptui habitus,eo genere mortis interiret.

MEDICORVM PER ALPHABETVM NOMENCLATVRA.

319 *Medicorum nomẽclatura per alphabetum.*

¶ Et hæc quidem de philosophis medicis. Sed vt vlteriùs progrediamur, sunt præter ipsos philosophos, poëtas,reges, principes, & alios pleroſque quos iam suprà memorauimus alij plurimi maximæ authoritatis viri, qui se huic arti deuouerunt, quos huc postremò ex ordine alphabeti subiiciam,vt ex eo quoque appareat,huiusmodi artem fuisse apud homines in maximo honore, vt quæ nulli cesserit vnquam numero professorũ, & eorum quidem celeberrimorum. Inserámque & huic alphabeto reliquos suprà memoratos nominibus tantùm appositis, nisi aliquid adiiciamus quod dictum non fuerit.Idque facimus,vt vno in loco suos medici medicos videãt. Sed illud primùm te monere volui,eos quorum solam nomenclaturam adscripsimus, fuisse maxima ex parte Arabes,& ab Arabibus citatos,præsertim Auicenna,Mesue,Rasi,Serapione,quos sigillatim non licuit designare, propter infinitas nostras occupationes nostro muneri incumbentes, præter quosdam huius sæculi scriptores, quorum libros etiam sigillatim annumerare ingentis nimiùm operis fuisset,& quoniam etiam satis sunt omnibus cogniti.

Hi igitur sunt,

Aaron citatus Galeno,si is est, in lib. de Incantatione, Mesue in Antidotis, Serapioni Simplicium c.161.Rasi lib.1.Continentis,cap.1.& 3.& 5. & alibi sæpe, & Constantino Africano, in lib. de Incantatione.

Abascantus medicus Lugduni,Galeno lib.2.Antidotorum,vide infrà Cletius.

Abbas Curianus, vulgò de Curia appellant, cuius meminit Nicolaus Antidotarius in electuario Ducis.

Abbatenus, qui tempore Io.Serapionis filij libros Galeni in Arabicum sermonem transtulit. Illud autem hîc te scire volui,hunc filium Serapionis posthac Serapionem simpliciter me vocaturum,vt etiam vulgò vocatur.

Abdala filius Hychiæ,Rasi lib.Continentis 2.c.3.

Abdalaanarach,Serapioni simplicium c.397.

Abderanus inter reges suprà nu.140.

Abdusius,Rasi lib.3.Continentis c.2.& iterum c.6.vbi eum citat ex ipsius summa.

Abdus,vel Abdux,vtrunque enim reperio apud eundem Rasim,eiusdem operis lib.1.c. item 1.vbi eum citat ex lib.de memoria:& lib.3.cap.7.vbi & illum citat ex summa ipsius, quod me in certam opinionem adducit,vt sit ille Abdusius,qui & ex eodem opere citatur.

Abenguefit,siue Albenguefit,vtrunque enim reperio. Cuius librum habemus de facultatibus medicamentorũ,& ciborum,à Geraldo Cremonensi ex Arabico in Latinum conuersum.Abenguefit autem vocatur Serapioni Simplicium c.120.

Aben Mesehah,Serapioni Simplicium c.341.

Aben Mesuai,eidem in eo opere sæpe citatus.

Abenniliel.

Abenrust vulgò Auerroïs dictus,de quo vide Auerroïs.

Abhalfadhil,Serapioni tractatu 7.qui est de Antidotis c.17.

Abhomeron,siue Abhumeron, siue etiam Abymeron, dictus Abynzoar, sæpe citatus Auerroi,extátque eius liber in re medica,cuius est titulus Theizir.

Abichilal Emisich,Rasi lib.11.Continentis,c.5.

Abidhuasim,Serapioni Simplicium,c.185.

Abigehfar,Rasi Continentis lib.6.c.2.

Abimater.

Abimbet Abdrazach,Serapioni Simplicium 170.

Abinarax,Rasi lib.2.Continentis,cap.2.

Abimiraygi,eiusdem operis lib.2.c.item 2.

Abix,siue Habix (vtrunque enim reperio) apud Serapionem in Simplicibus sæpe.

Abizianus

Abizianus Syrus qui scripsit de pulsibus, apud Georgium Vallam lib.20.c.3.Expetendorum & fugiendorum,& lib.1.Physicorum.

Aboali sæpe citatus Mesue.

Abohanifa, vel sine spiritu Aboanifa. nam vtrunque reperio apud ipsum Serapionem Simplicium c.47.58.66.& alibi sæpe.

Abolonisius,Rasi lib.3.Continentis,c.7.

Abonhasen Serapioni Simplicium c.185.

Abraham Auem Hezre,cuius est libellus de Luminaribus & Criticis diebus.

Abraham Iudæus, qui inter alia eius opera traduxit quosdam libros Serapionis. Et is est vt opinor,qui interdum citatur Abraham simpliciter Serapioni,Simplicium cap.163.interdum Iudæus etiam simpliciter.vide Iudæus.

Abraham de Balmis Hebræus nostri temporis scriptor,medicus quidem professione,sed qui multò plura opera scripsit in aliis artibus & scientiis, quàm in medicina, quorum nomenclaturam reperies in Bibliotheca Conradi Gesneri.

Abrucalis,Galeno lib.6.Simplicium.

Abuambram,siue Abuamambram,nisi duo sint,Serapioni Antidotorum cap.8.in duobus locis,& iterum cap.16.

Abubeter,vide infrà Albubeter.

Abubilket,& Abubiker Abubukir Rasi lib.Continentis 8.c.1 & 2.in diuersis locis.

Abuchare Mugamer,vide Albubeter.

Abuchilel Huntsi,Rasi Continentis lib.6.c.1.nisi sit Abichilal, de quo suprà, quod facilè crediderim, præsertim quòd in translationibus Arabum medicorum corrupta sint frequentissimè authorum nomina.

Abues,Serapioni Simplicium tractatu 7.c.8.

Abugeris & Abugerig,& Abugerich,& Abugerius,& Abugerigius,& Abugirigius, & Abugiurigius,& Abugeraëg monachus aut nomine,aut ordine,Serapioni Simplicium cap.107.Rasi lib.1.Continentis c.3. & 4 & lib.4.c.1. & lib.6.c.1.& lib.10.c.1.& lib.12.c.1. Non tamen in omnibus illis locis titulus ille Monachi ponitur,sed in multis.

Abuhabram,Serapioni Antidotorum cap.8.& 18. & fortè est Abuambram de quo suprà,vide infrà Albuabram.

Abulucus,Auicennæ lib.5.in quo compositiones Pharmacorum describit.

Aburnius Valens,Galeno lib.Pharmac.πρὸς γένη 7.fuit & Iurisconsultus huius nominis,cuius sunt libri 7.Fideicommissorum.

Abuseid,& Abuzeid (vtrunque enim reperio) apud Serapionum Antidotorum c.17.

Abumeron vide suprà Abhomeron.

Abynzoar,vide in eodem loco.

Acesias qui causam dedit illi proueb. ἀκεσίας ἰάσατο,Acesias medicatus est,apud Diogenianũ,

Acestinus,apud Heliodorum Historiæ Aethiopicæ lib.4.si vera est ea historia.

Achaasos Athenienſis Galeno si is est,quod nunquam credidi,in lib,de medicinis expertis.

Achalaëmen vide infrà Alchalahamen.

Achillas παραπεντατὴς, id est Auriga,Galeno Pharmacorum localium lib.7.c.5.

Achillas Secundilo,Galeno lib.Pharmac.generalium 7.

Achillas simpliciter,siue vnus ex illis,siue alius, eidem Galeno eiusdem postremi operis lib.5. & Aëtio Tetrab.4.Ser.3.c.14.

Achilles ille vnus è Græcorum principibus,de quo inter reges,suprà nu.109.

Achilles Bassatus Velcurianus,cuius extat libellus prognosticus,& alia quædam.

Achim Apud Serapionem Simplicium c.290.vide Hachim.

Achiriton.

Achmeth Habramij filius,cuius extant 7.libri Græca lingua,quorum titulus est,Peregrinantium viatica.

Acholius Aëtio citatus.

Achromos infrà inter fœminas nu.329.

Acostror Galeno,aut quisquis is est, in medicinis expertis.

Acrabasius,Rasi lib.Continentis 5.c.3.

Acrisius,Garioponto in lib.de febribus c.7.

Acron Agrigentinus,de quo suprà diximus in succesione medicorum, nu.56. Quibus & tu addere potes hoc in illum elogium Empedoclis, aut vt aliis placet, Simonidis apud Laërtium in ipso Empodocle,

ἄκρου ἰητῆρα ἄκρωνα,ἀκραγαντῖνον ἄκρον,
Πατρὸς ἄκρῃ,κεύθει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος.

Quod ita vertit Ambrosius ipsius Laërtij interpres,

Acronem summum medicum ex Acragante profectum,
Qui summo in patriæ culmine habet tumulum.

Quidam

Quidam autem, vt ille subdit, secundum versum ita pronunciant,

ἀκροτάτης κορυφῆς τύμβος ἄκρῳ κατέχει,

Verticis excelsi celsa sepulchra tenent.

Actuarius, cuius extat 7. libri de vrinis ab Ambrosio Leone, aut vt alij vocat, Leonolao latinitati donati, & lib. de compositione medicamentor. à Ruellio in Latinum quoque conuersus.

Acumenus, cuius meminit Plato in Phædro, & Xenophon lib. 3. de factis & dictis Socratis.

Adamatus Salernitatus memoratus Alberto Cranzio in Metropoli.

Adamantius, aut vt alij vocant, Adamantus Sophista, qui libros Physiognomicorum Græcè scripsit ad Constantinum, citatúrque ab Aëtio Tetrab. 1. Ser. 3. c. 163. & Tetrab. 2. Ser. 4. c. 27. & 31 & Tetrab. 4. Ser. 3. c. 6 &. ex aliis libellis.

Adamus Lonicerus, cuius extat naturalis historiæ opus, minimè contemnendum.

Adamasca & Adamascus, Serapioni Simplicium c. 81. & 415.

Adelardus Anglus philosophus idem & medicus, qui scripsit quæstionum naturalium lib. 1. & in re medica lib. plurimos, vixítque sub Henrico rege Anglorum 1. anno D. 1130. Huius meminit Balæus in illustribus scriptoribus maioris Britanniæ.

Adrianus Imperator suprà inter imperatores, nu. 151.

Aegidius Monachus Benedictinus inter poëtas, suprà nu. 242.

Aegidius alter, qui scripsit de vrinis.

Aegimius Velienſis, Gal. lib. 4. de Differ. febr. vbi dicit eum scripsisse de Palpitationibus.

Aegimus simpliciter, siue ille, siue alius, eidem Gal. lib. 2. περὶ ὑγιείας.

Aegle inter fœminas, infrà nu. 316.

Aegyptius quispiam sic simpliciter citatus Galen. in lib. Pharmac. localium 4. cap. 7. & Aëtio Tetrab. 2. Ser. 2. c. 68.

Aelius Caius, Gal. in lib. 2. Antidotorum, vide Caius.

Aelius Gallus, eidem Antidotorum lib. 2. & περὶ τόπων lib. 3. c. 1. & lib. 4. c. 7.

Aelius promotus Alexandrinus Græcus medicinæ scriptor, quem ferunt extare in Italia.

Aelius simpliciter, vel illorum vnus aut alius, eiusdem operis lib. 4. c. 6.

Aemilianus vnus è præceptoribus Gal. vt ipse dicit in lib. de Theriace.

Aemilius Macer, suprà inter poëtas, nu. 219.

Aeneas Galeno citatus, Pharmacor. περὶ γένων, lib. 7. & περὶ τόπων, lib. 2. c. 2. ex quo potes colligere illum fuisse eius amicum & sodalem.

Aeneüs, qui Græcè scripsit de pulsibus & vrinis, quem Latinum fecit Plato Tyburtinus.

Aermesus, & Aermasios & Armasios, siue Armasius (hæc enim omnia nomina legimus apud Serapionem Simplicium c. 81, & 143. & 220. & 229.

Aescheron, siue Aeschrion, siue item Aeschron Empiricus, & vnus è præceptoribus Gal. cuius ipse meminit lib. 11. Simpl. medic. quo in loco de carcinis loquitur, & nisi id Gal. dixisset, putassem eum fuisse Aescheronem, quem Varro annumerat inter scriptores rei rusticæ.

Aeschines Athenienſis non ille quidem orator, sed alter medicus Plinio citatus libr. 28. cap. 4. & alibi.

Aesculapius suprà inter inuentores medicinæ, num. 16. & multis seq.

Aëtius Abidenus, aut, vt alij scribunt, Amidenus Antiochenus, qui Constantini Magni temporibus medicorum antè se dicta coniunxit, libris 16. quos ipse distinxisse videtur in Tetrabiblos, id est, Quaterniones 4. quorum quilibet 4. Sermones continet, Ita scilicet, vt in vniuersum 16. Sermones habeat, quos libros alij vocant. Huius vitam Eunapius descripsit. Hunc autē Cappadocem appellat Paulus Aegineta lib. 4. c. 1. in prin. Nisi illic Aretæus pro Aëtio scribēdum sit, vt dicam infrà in Aretæo. Hic sanè Christianus fuit, vt colligi potest ex Quaterni. 2. Serm. 4. c. 50. & Quater. 4. Ser. 3. c. 14.

Aëtius Sicanius, ex cuius & aliorum libris excerptus est liber de atra bile, qui Gal. ascribitur.

Afranius, Petro Aponenſi in addit. Mesue. quo loco disserit de ægritudinibus splenis.

Africana, infrà inter fœminas, num. 336.

Agameda, infrà inter fœminas, num. 324.

Agapetus Paulo Aeginetæ citatus lib. 3. c. 78. & lib. 7. c. 11. & Alexandro Tralliano lib. 11.

Agapius Alexandrinus, qui in medecina Commentarios ædidit: Bizantíque ludum aperuit magna doctrinæ suæ fama, ingeníque solertia: vnde gloriam ex ea arte, opésque ingentes comparauit, ex Suida.

Agargeus, Galeno, aut cui vis, in lib. de medicinis expertis.

Agarisius, Rasi lib. 11. Continentis c. 1.

Agathinus sæpe Galeno citatus lib. 5. Phar. περὶ γένων, & lib. 2. de differētiis febrium, & Aureliano lib. Oxeon 2 c. 10 & lib. 3. c. 16, ex lib. de Helleboro. Sed & is scripsit librum de Semitertiana, vt dicit ipse Galenus in Commentarus lib. 1. Epidemion Hippocratis. Is autem fuit præceptor Archigenis, vt videre licet ex Aëtio Tetrab. 1. Ser. 3. c. 172.

Agathus siue Agathius Cathagetes, nisi & ipse idem sit, Galeno Medicamentorum secundum locos lib. 9. c. 5. & alibi.

Agathocles Plinio lib.22.c.item 22.& Galeno Pharmacorum secundum genus lib.5. Et huius aut alterius eiusdem nominis meminit Lucianus in Cataplo.

Agazo Athenienſis, quem fuiſſe magnum experimentatorem dicit Petrus Aponenſis,in additionibus Meſuæ, quo loco tractat de ægritudinibus epatis. Et hic forte eſt quem ſimpliciter vocant Experimentatorem idem Aponenſis in illo c.& Simon Ianuenſis.

Agrippa Iudæorum rex ſuprà inter reges,nu.131.

Agrippa ſiue ille,ſiue alius ſimpliciter citatus Galeno Pharmacorum τῆ γένν, lib.7.

Agron Athenienſis ſuprà num.57.

Ahamet ſiue Haamer, ſiue item Haamech, ſiue denique Ahemet Eben Dauid, Serapioni Simplicium,c.118.& 164.& 224.

Ahiriton.

Ahuar Raſi lib.11.Continentis c.7.

Aieyſe ſiue Ayſe (hæc enim duo nomina reperio, niſi diuerſorum ſint) apud Serapionem Simplicium,c.117.& 303.

Albanus Torinus Vitodurenſis qui Polybum de natura ſeminis humani,Alexandrum Trallianum, Paulum Aeginetam, Philaretum,Ioan. Damaſcenum, Theophilum, & alios multos eleganter vertit.

Albarmachus Auicennæ lib.5.tract.9.

Albaromakus,& Alboramachus apud eundem,niſi & idem ſit,quod facile crediderim.

Albaſarri,& Albaſari,& Albaſyri,Serapioni ſimplicium c.67.& 116.& Raſi lib.2.Continentis c.2.vbi eum citat ex lib.ſummæ de oculis.

Albatarich Serapioni eiuſdem operis c.85.

Albatenius qui primus Galenum in Arabicam linguam vertit', vt dicit Serapio.

Albenguefit,vide Abenguefit.

Albertus Belfortis Rheticus vir hac arte clarus, cuius expectatur liber de abolēda morbi Gallici nomenclatura,eiúſque explicatione,& curatione.

Albertus Salentinus Philoſophiæ & medicinæ doctus apud Gyraldum libro 1. de poëtis noſtri temporis.

Albertus Theutonicus Dominicanus,qui ob doctrinæ magnitudinem Magni cognomentum ſibi comparauit.Cuius inter alia & ea quidem prope infinita opera,libros 16.de animal. ſcripſit, ſecutus magna ex parte Ariſtot.Et de medecina librum vnum,de ſecretis mulierum vnum.

Albhambd filius Allahagelegi,Serapioni Antidotorum c.18.

Albotin Auicennæ lib.5.tract.5.

Albricius Londinenſis Anglus,qui ſcripſit de ratione,aliáque de re medica non pauca,vixítque ſub Ginthelmo Ruffo anglorum Rege.

Albuabram & albruabram (vtrũque enim reperio apud Meſuem)vide num ſit Abuambram, aut Abuhabram,de quibus ſuprà.

Albubeter,aut vt alij ſcribunt,Abubeter, aut etiam Abubater filius Zachariæ filij Arabi,aut vt alij ſcribunt,Erraſis,aut vt alij,Raſis,quem & Almanſorem vocãt,quod ad Almanſorem ſcripſerit.Sed & aliis vocatur Bubikie filius Zachariæ,nepos Erraſis.Aliis item Mugamet filius Zachariæ Raſis. Aliis denique Mahumeti filij Zachariæ Araſis,Hic eſt quem Raſim vulgo vocãt. Cui Arnaldus Villanouanus optimi vir iudicij,in libro de diuerſis intentionibus morborum,ſtatim in ingreſſu hoc teſtimonium perhibuit, quòd fuit in ſpeculatione clarus,in opere promptus, in iudicio prouidus,in experientia probatus. Huius habemus libros 12. Elhaui, aut vt alij ſcribunt,Helchauy, aut ſine aſpiratione Elchaui,ſiue Elkaui,id eſt, vt interpretantur, totum continentis, ex quo eos libros Continentis vocant,opus quidem ingens: & præterea libros 10.ad Almanſorem,& alios multos.

Albucaſius qui & Albucaſis,ſiue Albuchaſis,cuius extãt libri tres Chirurgiç,& liber qui Seruitor dicitur.

Albuenſis.

Albugerig, & Albugerix, & Albugerigius,& Albugerag(hæc enim omnia reperio apud Serapionem Simpliciũ c.82.& Raſim lib.1.Continentis c.4.) Crediderim eſſe Abugerim, ſiue Abugerig,de quo ſuprà,præſertim quod hic Albugerig monachus vocatur eidem Raſi,eiuſdem operis lib.11.c.4.quo etiam nomine aut titulo inſignitur ille Abugeris,vt ibi diximus.

Albutius in ſucceſsione medicorum,nu.62.

Albuzid Alharabi,Serapioni Simplicium c.257.

Alcalamet,Auicennæ lib.5.c.9.

Alcalaum,ſiue Alcalame,vtrunque enim reperio, niſi diuerſi ſint.

Alcamadus.

Alcanſi,& Alchanſi, & chAlanzi, & Alcanzi, & Alkanci. Hæc enim omnia paſsim reperio apud Meſuem,& Serapionem,niſi plures ſint,quod non credo.

Alceſius Sophiſta Galeno Pharmacorum τῆ τόπος lib.8.c.2.

Alchalahamē & Alchalchemē,niſi diuerſi ſint,Serapioni Simpliciũ c.84.& 185.& 246.& 247.

Alchindus

Alchindus & Alkindus,apud Meſuen,Auincennam,& Raſim ſæpe:citatúrque ex lib.de Electionibus ab ipſo Raſi,lib. Continentis 1.c.3. & ex epiſtola de podagra & dolore ſtomachi, eodem c.9.& lib.2.c.3. Is alibi vocatur Elkindus apud eundem Raſim eiuſdem operis lib.4.c.1.vbi item illum citat ex d.epiſtola de Podagra,vt iam non dubitandum ſit,quin idem ſit.

Alcibiades,de quo ſuprà inter principes,nu.146.

Alcibius,Nicandro in Theriacis,vide Alcipius.

Alcimion & Alcimius apud Galenum Pharmacorum περὶ γένη lib.7. & περὶ τόπων lib. quoque 7.c.2.& iterum 6.

Alcipius,Gal.lib.6.Simplicium,niſi ſit ille Alcibius de quo nuper diximus.

Alcon,aut vt alij,Alcontius,aut etiam Accontius, aut Arcontius ſiue Archontius,vulnerum medicus à Claudio Cæſare centum ſextertiis condemnatus, eidémque in Gallia exulanti, & deinde reſtituto acquiſitum non minus intra paucos annos,vt tradit Plin.lib.29.c.1.

Alcon alter multo poſterior,qui apud Auſonium, Aruſpicem Diodorum vaniloquum fecit, quo quidem epig.& ſeq.eundem Alconum deridet,ex Græco Lucilij epig.

Alcmeon Crotoniata,ſuprà inter philoſophos nu.251.

Alcimereſtem,Serapioni Antidotorum c.18.ad fin.

Alexander Achillinus Bononienſis,qui de ſubiecto medicinæ,& alia quædam ſcripſit.

Alexander Agathimerus Venetus,ad quem Leonicenus ſcripſit librum de Tiro ſiue vipera.

Alexander Aphrodiſæus ſuprà inter philoſophos,nu.271.

Alexander Benedictus Veronenſis, cuius ſunt de morbis medicandis lib.30. Anatomes 5, de peſte 1.Aphoriſmorum 1.& alia quædam.

Alexander Bondinus,cuius extat epiſtola Græca in organum Ariſtotelis.

Alexander Laodicenſis Cælio Aureliano lib.Oxeon,id eſt,Celerum paſsionum 1.c.item 1.

Alexander Magnus ſuprà inter reges,nu.116.

Alexander Paruus citatus Raſi lib.Continentis 1.c.9.

Alexander Philalethes Herophili ſectator, Galeno lib.4. de differentiis pulſuum. Hunc eſſe puto quem Octauius Horatianus, aut vt aliis placet, Theodorus Priſcianus libro 4. de Phyſica ſcientia ad Euſebium filium dicit amatorem veri fuiſſe appellatum, eúmque fuiſſe diſcipulum Aſclepiadis,& ſcripſiſſe libros de ſemine.

Alexander Phrix,de quo ſuprà inter diuos nu.90.

Alexander Traianus Petronius Citacaſtellanus, cuius in medicina ſunt quædem opera ad Paulum Cæſarem Cardinalem.

Alexander Trallianus Iatroſophiſta, cuius opus Græcum in medicina Albanus Torinus Latinitati primùm donauit, & deinde Iacobus Gopilius multo fœlicius & terſius, cum doctiſsimis ſcholiis,nouiſsime Ioannes Guinterius Andernacus.

Alexander,vt puto alius à Luciano in vita Peregrini memoratus.

Alexander item alius,ni fallor,quem Ioannes Alexandrinus in Commentariis Galeni de ſectis vocat veritatis amatorem.

Alexandrum ſimpliciter,ſiue vnum ex illis,ſiue alium citat Gal. Pharmacor. περὶ γένη, lib.6.& περὶ τόπων, lib.2.c.item 2.Paul.Aegin.lib.3.c.28.& c.78.& lib.7.c.11.& c.19. Serapion Simplicium c.233.& c.277.Meſue ſæpe in Antidotis,Raſis,lib.1.Continentis,c.1.& c.3.vbi illum citat ex lib. de Melancholia,& c.7.ex lib.Birſen,vti etiam facit c.8.eiuſdem lib. Et in lib.2.c.ex lib. Congregationis. Et lib.5.c.1. ex lib.de Stomacho. Et lib.6.c.1.ex Summa ipſius. Hicque eſt, vt opinor,à quo Nicolaus in Antidotario medicamentum Alexandrinum dictum eſſe ſcribit.

Alexãder alius, ni fallor, illis tempore inferior,vt qui Iuſtiniani Imperatoris imperio floruit, medicinæ peritiſsimus, apud Agathium lib.5.de bello Gothorum.

Alexias Thraſiæ Mantinenſis,de quo poſtea dicemus,diſcipulus,qui vt ſcribit Theophraſtus lib.9. hiſtoriæ plantarum,c.17. plurimum valuit ingenij acrimonia, nec infra magiſtrum bonis artibus fuit inſtructus,vt pote qui multas medicinæ partes, quas ille non tenuerat, egregiè conſecutus eſt.Floruítque tempore ipſius Theophraſti,vt illic colligere licet.

Alexio memoratus Ciceroni lib.15.epiſtolarum ad Atticum,epiſtola 1.& 2.

Alexippus Plutarcho memoratus in Alexandro magno.

Alfalamen,Raſi lib.Continentis,c.3. Vide num ſit Alkalamen,de quo infrà.

Alfereſi Serapioni Simplicium c.168.

Alferiſei,ſiue ille,ſiue alius,eiuſdem operis c.201.

Alfetiſi ibi.c.95.

Alfeuſi niſi & idem ſit, ibi.c.302.

Alguazir Abuale Zor, filius Abmeleth filij Zor, citatus à Zoar in initio libri de cura lapilli, niſi de ſeipſo loquatur.

Alharif,Meſue in medicinis ſolutiuis. Aliabbas,vide Halyabbas.

Alimaior,Raſi lib.2.Continentis c.1.

Alkalamen Arabibus ſæpe, qui forte is eſt Alchalahamen, ſiue Alchalchemen de quibus ſuprà diximus.

Alkeken

Alkekengi.
Alkindus, vide suprà Alchindus.
Alkusseneni, Serapioni Antidotorum c.33.
Almaienir, ibi.c.143.
Almasaherodi, ibi.c.177.
Almascadi, ibi.c.185.ex libro auri, mineratum, margaritarum.
Aloisius Mundella Brixiensis, cuius extant Epistolæ medicinales doctiss. & Annotationes in Antonij Musæ Brasauolæ Simplicium medicamentorum examen.
Aloisius Trisinus, cuius sunt problemata medica ex Galeno.
Alpharabij, vide Ebunasar.
Alphosus Ferrius Neapolitanus, cuius est liber de morbo Gallico, alter de Sclopetorum vulneribus, & alij plurimi.
Alseir, Auicennæ lib.5.in medicamentis compositis.
Albirosin, Rasi lib.9.Continentis c.5.
Amaraan, Mesue in ægritudinibus cerebri.
Amaranthus Grammaticus, Galeno Antidotorum lib.2.
Amaran, Mesue in Antidotis. Et fortè est ille Amaraan.
Amaron inter reges, suprà nu.132.
Amasas.
Ambram Serapioni Antidotorum c.16.
D. Ambrosius, de quo inter Diuos suprà, nu.92.
Ambrosius Leo Nolanus, qui libros Actuarij de vrinis non ineleganter vertit, & alia quoque scripsit.
Ambrosius Puteolanus Marcello Burdegalensi citatus c.26.
Aminulus, Auicennæ lib.5.tract.8.
Ammonius, Chirurgus, Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.113.& Tetrab.4.Ser.2.c.51.
Ammonius Lithotomos cognominatus Celso, lib.7.c.26.
Ammonius simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Paulo Aeginetæ, lib.7.c.16. & Aëtio Tetrab.2.Ser.c.113.
Amphion, Galeno κατὰ γένη, lib.4.
Amram filius Hthaumee, nisi sit ille Amaraan, vel Amaram.
Amram simpliciter Arabibus citatus, quem credo eundem esse.
Amythaon, siue is fuit pater Melampi, de quo diximus inter poëtas: siue alius, sed cuius epithema memorat Aëtius Tetrab.2.Ser.4.c.57.ex Galeno. Et malagma ipse Galenus medicamentorum κατὰ γένη, lib.7.& ipse Aëtius Tetrab.3.Ser.2.c.11. & Alexander Trallianus lib.8.c.10. eodémque vlt.& eum quoque citat Paulus Aegineta lib.4.c.32.& 55.& lib.7.c.17.
Amython, siue, ille fuit detracta vna litera, siue alius, Aëtio citatus.
Anacreon, cuius est Commentarius de radicum sectione.
Anastasius citatus Aëtio Tetrab.3.Ser.4.c.47.
Anazare.
Anazilaus, de quo Plinius lib.25.c.13.& lib.28.c.11.& lib.35.cap.15.qui & ipse forte est, quem idem memorat.lib.19.c.1.
Anchæus vide infrà Antæus.
Andreas siue Andras, siue Andrias, siue Andron, vel Andros.nam & hæc omnia nomina medicorum reperio, nisi diuersi sint. Andream citãt Dioscor.in præfatione, Cornelius Celsus lib.5.c.1.& 18.& Gal.qui eum nõ multi facit: nam in libro qui inscribitur Subfiguratio Empirica, eum vocat superbum: & experientiæ expertem: & in præfatione lib.6. Simplicium Pharmacorum, eum vocat præstigiatorem & arrogãtem. Sed & eum Andream vocat Epiphanius Cyprius statim post prin.libri primi Hæreseon, vbi eum dicit scripsisse de herbis. Andronem citãt idem Cornelius lib.5. Gal. Aëtius, & Paulus Aegin. Andram ipse Dioscorides, Celsus, & Plinius. Et quod Andreas & andron vnus sit, potest videri ex eo, quod quem Andream vocat Dioscor.lib.4.c.59. vbi de papauere loquitur, Andronem appellat Plinius de eadem re loquẽs lib.20.c.18. Ipse Cornelius Celsus illo eodem lib.5.c.20. Paul. Aegin.lib.3.c.42. & lib.4.c.25. Andreas autem scripsit librum de medica origine, quo Hippocratem infamare nititur, quòd, vt credo, Galenũ aduersus illum animauit, & armauit. Eum quoque Athenæus citat ex libris de Serpentibus, & de quibusdam falso creditis, & autor magni Etymologici, vbi illum scribit ab Eratosthene βιβλιαίγιδον fuisse vocatum, quod eius libros furtim exscripserat, alluſione scilicet cognomenti prouerbialis sumpta ab Aegistho, qui Clytemnestram Agamẽnonis corruperat. Porrò Polybius lib.5.historiarum meminit Andreæ medici Ptolemæi regis cui Philopatro cognomen fuit, quem à Theodoto Prorege interfectum fuisse dicit. Comes quoque Andreas memoratur Aëtio lib.10.c.5.
Andreas Albius Bononiensis, qui dialogos aliquot de aquis scripsit.
Andreas Bellunensis.
Andreas Brentius Patauinus, qui librum Hippocratis de natura, & alterum de insomniis La-

tinum fecit, epistolámque de ea re dictam conscripsit.

Andreas Camutius qui propositiones quasdam in medicina scripsit, quibus se responsurum pollicetur.

Andreas Carystus, Casio Problematon medicorum c.58.

Andreas Comes Aëtio citatus Tetrabili 2.Serm.eod,2.c.34.& Tetrab.3. Serm.1.c.5.& 16.& Ser.4.c.vlt.

Andreas à Lucana Secobiensis Hispanus,qui de febre pestilentiali scripsit,& de sectione corporis humani,& alia plurima lectu non indigna. Et Latinos reddidit libros de natura sturpium Aristolis:& 8.postremos γεωπονικῶν Constantino Cæsari adscriptorum.

Andreas Thurinus Pisciensis,cuius extant libri de Pleuritide,& libellus de Crisi,& alij.

Andreas Vesalius aut vt alij vocant Vuesalius Bruxellensis, cuius extat liber ingens & admodum laudatus de humani corporis fabrica, de quo nos diximus in nostris Legibus Connubialibus,lege 15.nu.94.incip.Iosephus.

Andrezeos,siue Andrizeas suprà inter philosophos,nu.268.

Androcydes,qui ad Alexandrum Magnum scripsit, Vinum potaturus,rex,memento te bibere sanguinem terræ.Sicut cicuta homini venenum est,sic cicutæ vinum,vt prodit Plinius lib.14. c.5. Ex illa ipsa breuiuscula epistola apertè videtur rei medicæ non ignarus fuisse, atque etiam ex eo quod de eodem scribit ipse Plinius lib.17.c.24.ad fin.

Andromachus Senior,suprà inter poëtas,nu.220.

Andromachus illius filius,Neronis medicus primarius,quem Galenus lib.1. Medicamẽtorum secundum genera citat ex libro τῶν ἐκτὸς, id est,eorum quæ sunt extra, siue de externis. Et eum propè vbique vocat Iuniorem.Sed & Aëtius eius medicamen Cyphoides describit.

Andronicus Ticianus,quem citat & virum clarissimum vocat Octauius Horatianus lib.4.

Andronicus simpliciter,siue ille,siue alius citatus ipsi Horatiano lib.1.c.18.& lib.2.c.6.& Galeno Pharmacorum secundum locos lib.7,cap.6.eodémque vlt.& lib.Quòd corporis temperamentum animi mores sequantur.

Andronius, Aëtio Tetrab.2.Ser.2.c.93.

Angedenus sæpius Galeno citatus lib.2.Simplicium.

Angelinus.

Angelus Bologninus, cuius sunt libri de cura vlcerum exteriorum,& de vnguentis communibus in solutione continui.

Anguitia,infrà inter fœminas.num.314.

Aninebetem,Serapioni Simplicium c.164.

Antæus,siue Anthæus, Plin.lib.28.c.1.& Galeno Pharmacorum περὶ τόπων lib.4.c.7. vide infrà Antistius.Sunt & qui apud Plinium legant Anchæus.

Anthus,nisi idem sit,apud Aëtium Tetrab.3.Ser.4.c.44.

Antigenes Cleophantinus Aureliano,lib.2.Oxeon,c.10.ex lib.de febrib.& tumorib.

Antigenes, siue Antigenus simpliciter citatus Galen.lib.2. Comment. de natura hominis,& Pharmacorum περὶ τόπων; Aëtio,Alexandro Tralliano,& Marcello Burdegalensi.

Antigonus, Galeno in postremo loco lib.4.c.7. & Marcello, cap.8.& Paulo Aeginetæ lib.7. c.8.in princ.

Antiles & Antilis, Rasi Continẽtis lib.2.c.5.& 6.& alibi sæpe in eo opere, vide infrà Antillus.

Antimachus Galeno, κατὰ γένη, lib.7.

Antiochenus Laodiceus.

Antiochides,Galeno περὶ τόπων lib.9.c.2.& lib.10.c.2.

Antiochus Syriæ rex inter reges.num.118.

Antiochus Philometor, Galeno lib.2.Antidotorum.

Antiochus alius,siue ille fuit qui annos vixit plusquam 80. sensibus illæsis, mẽbrísque omnibus integris, vt retulit Galenus, qui & eius vitæ rationem describit lib.5. περὶ ὑγείας. Hunc sæpe citant Aëtius Quater.1.Ser.3.c.114.& Paulus Aegineta lib.7.c.8. vide infrà Paccius. Et forte de hoc intelligit Lucianus in Philopsaide.

Antipater Galeno περὶ τόπων lib.3.c.3.& lib.6.c.1.& alibi sæpe,& Aëtio citatus Tetrab.2.Ser.2. c.92.& Ser.4.c.57.& alibi.quem inter Methodicos ponit idem Galenus,aut quisquis est,in Introductione, siue Medico: quique ipsius Galeni tempore artem medicam apud Romanos publicè exercuit non sine laude,vt etiam tradit ipse Gal.lib.4.de locis affectis.c.vlt.Sed & Cælius Aurelianus lib.2.Chronion c.13.illum citat ex libris Epistolarum medicinalium ad Gallum.

Antiphanes,Galeno κατὰ τόπους lib.5.c.9.& Aureliano lib.Chronion 4.c.8.ex libro quem Panoxeon appellauit.

Antistius,aut vt alij legunt, Antius, apud Suetonium in Iulio Cæsare,c.82. vide num sit Anteus,de quo suprà.

Antoninus simpliciter,eiusdem operis lib.5.c.7.

Antonius Beniuenius, cuius habemus librum de abditis nonnullis ac curandis morborum & sanationum causis.Ad hunc Politianus scribE legiam.

Antonius

Antonius Bologninus,cuius in Chirurgia extant volumina.

Antonius Castor,de quo suprà in successione medicorum,num.65.

Antonius Cermisonus præceptor Sauonarolæ,cuius sunt cõsilia in re medica:& lib.de vrinis.

Antonius Cous,Galeno lib.2.Antidotorum.

Antonius Epicurus,qui scripsit de propriorũ affectuum ἐφεδρείαι, cui simili argumento respondit Galenus,quem inscripsit de propriorum animi eiúsque affectuum agnitione,& remedio.

Antonius Fauentinus,qui Hippocratis Aphorismos versibus reddidit.

Antonius Fortolus Ioserienſis,qui plurimos libros Galeni traduxit.

Antonius Fumanellus Veronensis, cuius est Consilium chirurgicum de caluariæ fractura Historia & curatio difficultatis & angustiæ vrinæ, de Balnei ferrati facultatibus, de balneis, aquæ simplicis.

Antonius Gallus Parisiensis medicus,cuius extat libellus non indoctus de ligno sancto.Is certe vir est huius artis peritissimus,& vtraque lingua doctissimus.

Antonius Garnerius,aut vt alij vocant,Guainerus,siue etiam Guanerius,siue denique Guaynerius (nam promiscuè his nominibus appellatur) natione Papiensis, cuius sunt multa opera in re medica.

Antonius Gazius Patauinus,cuius in medicina est Corona florida.

Antonius de Gradis,cuius est liber de febribus.

Antonius Herbarius,Galeno Pharmacorum περὶ τόπος lib.2.cap.2.& κατὰ γένη lib.6.qui hunc dicit multam habuisse experientiam.

Antonius Ludouicus Olysiponensis, cuius sunt doctissimi libri de occultis proprietatibus, & Problematon,& alij.

Antonius Musa Augusti medicus,de quo suprà in successionibus medicorum nu.61. Hic est, vt opinor,quem Musam simpliciter citant Galenus,& Paulus Aegineta.

Antonius Musa Brasauolus Ferrariensis nostri temporis medicus peritissimus, cuius extant doctissimi Commentarij in Aphorismos Hippocratis, & dialogi de simplicibus medicamentis, & alia multa.

Antonius Pharmacopola,Galeno Pharmacorum localium lib.9.c.4.

Antonius Stupanus Rheticus,qui auxit Dispensariũ,quod vocant,medicamentorũ Nicolai.

Antonius Zenus,aut vt alij appellant,Zenon Policola Venetus,cuius est liber de natura humana,siue de Embryo.

Antyllus vel Antillus citatus Oribasio lib.2. Euporiston, Aëtio Tetrab.1.Ser.3. sæpe, & aliàs quoque sæpe Paulo Aeginetæ lib.3.c.40. & lib.6.c.33.& lib.7.c.10.& 24. Stobæo Ser. 99. Auicennæ lib.5.& Rasi lib.2 Continentis,c.2.& alibi sæpe,qui vt opinor,est ille Antilis, vel Antiles de quo suprà. Nam hæc nominum propriorum diuersitas in hoc authore, & cæteris Arabibus processit vicio interpretum,atque etiam librariorum.

Anyasius,Rasi lib.3.eiusdem operis,c.3.

Appelles Chirurgus apud Artemidorum Daldianum,in lib. de Somniorum interpretatione.

Appelles,siue ille,siue alius,apud Plinium lib.32.c.5.& Galenum,lib.2.Antidotorum.

Aphricanus,qui de ponderibus & mensuris medelarum scripsit, & hic,siue alter eius nominis citatus Constantino,aut alteri,quisquis is est,lib.Geoponicon 12.in re medica.

Aphrodas,Galeno lib.Phar.περὶ γένη. 2.& κατὰ τόπος lib.3.c.4.eodémque vlt.ad fi.& lib.5.c.7. non semel,& lib.2.Antidotorum,& alibi sæpe.

Aphrodiseus,Galeno περὶ γένη lib.7.qui alius est ab Alexandro Aphrodiseo,qui Galeno multo posterior fuit.

Apion,eidem eiusdem operis lib.5.

Apion Grammaticus, siue is fuit, qui scripsit de metallica medicina, ex quibus Plinius quædam mutuatus est,lib.35.vt ipse fatetur lib.2.in nomenclatura authorum eius lib.

Apis Aegyptiorum rex inter inuentores medicinæ,nu.15.

Apius Phascus,Galeno Phar. κατὰ τόπος, lib.5.c.7.

Apollinaris,Marcello Burdegalensi in sua præfatione.

Apollinaris Cremonensis,qui sub Eugenio quarto scripsit practicam,& alia quædam.

Apollo inter inuentores medicinæ suprà,nu.6.& seq.

Apollo alius,Galeno Phar.local.lib.7.c.3.Nisi nomen ibi sit concisum (vt sæpe fit in nominibus propriis) vt sic significet Apollonium,vel Apollodorum.

Apollodorus,de quo suprà in successione medicorum,nu.54.

Apollodori duo,scilicet Scillæus,siue Citieus & Tarentinus citati Plinio, lib.20.cap.4.quos plerique opinantur esse illos Apollonios patrem & filium.de quibus paulo post dicemus.

Apollodorum autem simpliciter citat Gal.in lib.Phar. secundum locos.Vnum autem horum citat Plinius lib.14.c.7.& ex eo volumine,quo suasit Ptolemæo regi quæ vina biberet.

Apolloniedes,Aëtio Tetrab.2.Ser.4.c.48.

Apolliniades Chirurgus, nisi idem sit,apud Artemidorum Daldianum, in Somniorum interpretatione.

BIU Cujas

Apollonides Ciprius, Galeno in Methodo.

Apollonius Archiſtator, Galeno Pharmac. ſecundum genera, lib. 5.

Apollonius Biblas, eidem lib. 3. Epidemiorum Hippocratis.

Apollonius Citienſis, Cælio Aureliano lib. 2. Chronion c. 4. ex lib. 2 de Epilepticis, & iterum lib. 3. cap. 4.

Apollonius Citiæus, apud Strabonem lib. 14. qui vt opinor, idem eſt.

Apollonius Glaucus, qui ex libris de interioribus citatur eidem Cælio Aureliano, lib. Chronion 4. cap. 8.

Apollonius Herophilus, ſiue Herophilæus pater, de quo ſuprà in ſucceſsione medicorum. numero 54.

Apollonius eius filius, ſectæ vt pater Empiricæ, vt tradit Gal. aut quiſquis eſt illo libro cui titul. eſt, εἰσαγωγὴ, id eſt, Introductio, ſiue Medicus, vbi vtrunque dicit fuiſſe Antiochenum.

Apollonius Memphites, niſi vnus ex illis fuerit, quem Galenus in illo libro memorat, & lib. 2. Antidotorum, atque etiam Aëtius Tetrab. 2. Ser. 2. c. 24. & Ser. 3. c. 20. & Aurelianus lib. Chronion 3. c. 8. & lib. 4. c. 8. & Nicandri Scholiaſtes.

Apollonius Mys, vel Mus, de quo Strabo lib. 14. & Celſus lib. 5. in princ. Galenus lib. 4. de differentiis pulſuum, & lib. 2. Antidotorum: & Aurelianus lib. Oxeôn 2. cap. 13. ex libris. 18. quos de ſecta Herophili conſcripſit.

Apollonius Organicus, Galeno Pharmacorum ſecundum genera lib. 5.

Apollonius Pergamenus, Oribaſio Euporiſtôn lib. 1.

Apollonius Pitaneus, Plinio lib. 29. c. vlt.

Apollonius Stratonis filius, de quo Galenus lib. 4. de differentiis pulſuum.

Apollonius Tarſeus, eidem Phar. περὶ γένη, & Pharm. περὶ τόπους, ſæpè.

Apollonius Theſpianus Galeno poſtremo loco. Et vt vix credam tot fuiſſe Apollonios medicos, ſic nec credibile eſt, vni fuiſſe tot cognomina.

Apollonius Thyaneus inter philoſophos, ſuprà nu. 259.

Apollonius illorum omnium poſterior, vt qui fuit tempore Apuleij, qui de eo loquitur lib. 9. Aſini aurei poſt princ. vbi eum refert morſum à cane rabido.

Apollonius quiſquis is eſt, ſimpliciter citatus Aëtio Tetrab. 2. Serm. 2. c. 78. & ſeq. & 82. & 91. & Raſi lib. 1. Continentis c. 9. non ſemel.

Apollophanes Seleucenſis regis Antiochi medicus, & maxima apud eum authoritate, vt ſcribit Polybius lib. Hiſtoriarum 1.

Apollophanes ſimpliciter, ſiue ille, ſiue alius citatus Cornelio Celſo, lib. 5. c. 18. & Galeno Pharmacorum περὶ γένη lib. 5. & περὶ τόπους lib. 8. c. 9. & Paulo Aeginetæ, lib. 3. c. 46. & lib. 7. c. 18. & Aureliano Oxeôn lib. 2. c. 24. & c. 33. vbi eum dicit Eraſiſtrati ſectatorem, & Alexandro Tralliano lib. 8. c. 2. vbi eius malagma deſcribit.

Apollozantes, Alexandro Tralliano.

Apuleius Madaurenſis, de quo diximus inter philoſophos, nu. 264.

Apuleius, aut vt alij vocant Apuleius Celſus, cuius libros habemus de herbarum viribus, ex quibus citatur Marcello Burdegalenſi cap. 16. Húncque præceptorem fuiſſe Valentis, & Scribonij Largi, ſcribit ipſe Scribonius lib. de compoſitione medicamentorum cap. 96. & c. 171. Apuleium autem, ſiue hunc, ſiue alterum citat Conſtantinus, aut quiſquis eſt, lib. Geoponicôn. 12. in re medica.

Aprianus, qui deſcripſit medicamenta quæ valent ad quæque membra affecta, apud Galenum lib. 6. Simplicium.

Arabas Thebanus, Galeno lib. 2. Antidotorum.

Arabaſius, Raſi lib. Continentis 5. c. 1.

Arabri.

Arabs ſiue Arabus, de quo ſuprà inter inuentores medicinæ, num. 5.

Arabs ſimpliciter citatus Celſo, lib. 5. c. 18.

Aram.

Aratus inter poëtas, num. 213.

Arcaganis, Raſi lib. 5. Continentis c. 3. citatus ex lib. morborum.

Arcageniſius, eiuſdem operis lib. 6. c. 1. ex lib. de vomitu, & li. 5. c. vlt. ex li. de morbis diuturnis.

Arcanidiſius, eiuſdem operis lib. 3. c. 4.

Archagatus Peloponenſis Lyſaniæ filius, qui vt Plinius lib. 29. c. 1. refert ex Caſsio Hemina, primus è medicis Romam venit, L. Aemilio & Marco Liuio Conſs. anno vrbis 535. Eíque ius Quiritium datum, & taberna in compito Acilio empta, miréque gratus fuit aduẽtus eius initio, mox à ſæuitia ſecandi, vrendíque, tranſiit nomen eius in carnificem, & in tædium artis. Archagati iſtius, aut alterius emplaſtrum recenſet Cornelius Celſus, lib. c. 19.

Archagilliſius, Raſi Continentis lib. 8. c. 1. ex lib. de morbis diuturnis. is fortè eſt qui ſuprà dictus eſt Arcageniſius.

Archelaïs, Plinio lib. 28. c. 4. & Galeno Pharmacorum localium lib. 9. cap. 6. & Aëtio Tetrab. 4. Serm.

4. Ser.4.c.133. Hunc aut alium eius nominis Stobæus Serm.98. qui est de morbis, citat ex libro de fluuiis, qui ad rem medicam pertinet, vt olfacere possumus. Hic est vt opinor, quem Anaxagoræ discipulum fuisse dicit Strabo, lib.14.

Archestratus.

Archibius Galeno Phar. περὶ γένων lib.5. & lib.2. Antidotorum.

Archidemus, siue Archidamus. vtrunque enim reperio apud Galenum lib.2. Simplicium medicamentorum, c.18. & seq.

Archigenes sæpe citatus Galeno, Aëtio, Paulo Aeginetæ, Mesuæ, Serapioni, Rasi, quem ipse Galenus lib.4. de differētiis pulsuum dicit τῇ φιλοτιμίας morbum depastum esse, vt nouam, inquit, vocem in re noua vsurpem. Etsi, vt subiungit, isto malo esset indignus, in colenda arte vir non ignauus. Citatur ab ipso Galeno ex libris Medicaminum περὶ γένων, & ex libris 11. Epistol. & ex libro de Pulsibus, & ex libro de oblesæ memoriæ instauratione, & ex lib. de significatione febrium, & ex libro de Musculis, & ex libris Regularum. & ex libro de longorum affectuum notitia. Et ab Aëtio Tetrab.2.Ser.2.c.37. ex epistola ad Marsum, & à Paulo Aegineta lib.3.c.45. ex epistola ad Atticum, & à Cælio Aureliano sæpè. & Rasi lib.1. Continentis, cap.4. & 5. ex libris morborum Chronicorum. Et hunc fuisse Apameum Syrium dicit idem Galenus, aut quisquis est, in Introductione siue medico. de eo est illud Iuuenalis saty.6.

— Tunc corpore sano
Aduocat Archigenem onerosáque pallia iactat.
Quot Themison ægros, &c. Item illud satyra 13.
Nec dubitet Ladas si non eget Anticyra, nec
— Archigene.

Archigenisius, Rasi lib.12. Continentis, c.1. vbi eum citat ex libro de Antiquis morbis. Et fortè est Arcagenisius, vel Archagillisius, de quibus suprà.

Archis, Serapioni Antidotorum, c.91.

Archides siue ille, siue alius, ibi c.18.

Arcon, Rasi lib.1. Continentis, c.8.

Arcontius, vide suprà Alcon.

Ardimitrius, qui fuit tempore Galeni vt dicit Serapion tract.7. qui de Antidotis est, c.8.

Aretæus Cappadox, cuius est liber de acutis passionibus, de quo loquitur Paulus Aegineta lib.4.cap.1. in principio, vbi in nonnullis codicibus Aëtius scribitur pro Aretæus. Neque enim Aëtius Cappadox fuit, sed Antiochenus, vt ipsemet dicit, ideóque in Græco codice Aldi. scribitur καππαδόκων ἀρεταίου. Aretæum autem citat simpliciter ipse Aëtius Tetrab.2.Serm.4.c.46. & Tetrab.3.Ser.1.c.item 1.

Aretæus Sabinus, qui Hippocratem commodissimè commentatus est, vt dicit Aulus Gellius lib.3.c.16. vide infrà Sabinus.

Arianialis, Serapioni Simplicium, c.143.

Aridion filius Meliz, Gal. aut quisquis est Arabs, vt opinor, in lib. de medicinis expertis.

Arinasius, Rasi lib.3. Continentis, c.4. & fortè est Aniasius de quo suprà.

Ariobarzanes, Paulo Aeginetæ lib.7. cap.17. vbi describit emplastrum Ariobarzanion. Vti etiam Alexander Trallianus lib.3.c.10.

Aristarchus Tarseus, siue Tarsensis, Galeno Pharmacôn κατὰ γένη, lib.5. & Aëtio Tetrab.4. Sermo.2.c.15.

Aristarchum illum, aut alium simpliciter citat idem Galenus Phar. περὶ τόπων lib.5.c.1. & 3. & lib.7.c.5. & 6. Aëtius Quaternionis 2.Ser.4.c.65. & Mesue in Antidotis.

Aristeus apud Gal. siue Herodotum in Introductione, siue Medico, post principium.

Aristo, siue Ariston, quem citat Cornelius Celsus lib.5.c.18. & Galenus Pharm. secundum locos lib.9.c.4. Huiúsque dicunt nonnulli esse librum de victu salubri, qui Hippocratis esse dicitur, vt scribit Galenus in Commentariis Epidemiôn Hippocratis, lib.6.c.1. Et illum inter vetustissimos medicos ponit idem Galenus in Commentariis de ratione victus in morbis acutis lib.2. sectione 18. & in lib.1. de Alimentorum facultatibus.

Aristocles, Galeno Phar. περὶ τόπων lib.6.c.1. & lib.8.c.7.

Aristocrates Grammaticus Galeno eiusdem operis lib.5.c.9.

Aristocrates simpliciter ibi, nisi idem sit, quod credimus.

Aristogenes duo Suidæ celebrati, alter Thasius qui ad Antigonum regem Macedoniæ plures libros in medicina scripsit: Alter Cnidius Chrysippi philosophi seruus, qui ex curatione Antigoni Gonatæ magnam famam consecutus est. Alterius malagma recensēt Cornelius Celsus libro 5.c.18. illum quoque sæpe citat Plinius lib.33.34. & 35.

Aristogiton Plinio. lib.27.c.4.

Aristolaüs, Galeno Phar. localium lib.9.c.5.

Aristophylus Plataicus Theophrasto in Plantis memoratus, lib.9. de historia Plantar.c.19.

Aristoteles suprà inter Philosophos, nu.252.

Aristoxenus Heraphilæus, & Alexandri Philalethis discipulus, Galeno lib.4. de differentiis

BIU Cujas

pulsuum,& Aureliano lib.Oxeôn 3.c.16.

Aristrasis,Rasi lib.5.Continentis c.2.non semel.

Aristrates,Auicennæ lib.5.summa 2.tract.2.

Aristus Chirurgus,Scribonio Largo c.209.

Arius Asclepiadeus, Galeno Phar.secundùm locos lib.4.c.7. ex libro quo propria Pharmaca coacernauit,& lib.5.c.7.& alibi sæpè.

Arius Tarseus,nisi idem sit,ipsi Gal.secundùm locos lib.3.c.1.& lib.9.c.1.vide Lecanius.

Arlunus,aut vt alij vocant,Arlenus,qui scripsit de faciliori alimento,& de Balneo.

Armasios,siue Armesius,vide suprà Aermersios.

Arnaldus Villanouanus Gallus ex Prouincia,quem vulgò de Villa noua appellant,cuius sunt multa opera in vno volumine impressa. De eo admodum magnificè loquitur è nostris vt cæteros nunc omittam,Io.And.in c.consilium,de obser.ieiun.in add.Spec.in rub.de cri.fal. & Panor. in c.si verò,in 3.ope.de iureiur.vbi illum appellat summum & quasi diuinum medicum. & Barb. qui de illo mirandum quippiam refert in l.Titius,col.antepe.ff.de verb.oblig.

Arohon & Aroon,Rasi lib.1.Contin.c.2.& 3.ex lib.de quæstionibus naturalibus.

Aron, eodem libro cap.3. & alibi sæpe, nisi sit Aaron, de quo suprà,quod facilè crediderim, siue etiam superior.

Arrengenisius eiusdem operis,lib.7.c.4.

Arrhabianus,Galeno medicamentorum secundùm locos,lib.7.c.4.

Arsillus Senogallienses,qui versibus traduxit proloquia Hippocratis.

Artaglis,Rasi Contin.lib.5.c.2.non semel.

Artaganis,eiusdem operis lib.6.c.2.ex libris diuturnorum morborum.

Artanius,Rasi Continentis lib.3.c.4.

Artemidorus cognomento Capito, Galeno lib.1. Commentariorum de natura hominis, & lib.1.Præsagiorum Hippocratis,c.29.& κατὰ τόπους lib.5.c.3.vide Capito.

Artemidorum simpliciter siue illum, siue alterum citat idem Galenus Pharmacorum localium lib.5.c.7. & Cælius Aurelianus, qui illum Erasistrati sectatorem dicit lib. Oxeôn 3.c.14.& lib.2.c.31. vbi eum Sidensem, & Erasistrati sectatorem dicit, & lib.3.c.15. vbi etiam eum Sidensem vocat.vide Cornelius Artemidorus.

Artemisius Marcello citatus c.36.

Artemius, eidem cap.13. nisi idem sit cum præcedenti,quod videtur ex eodem Marcello,qui vtrunque Dianio ostendisse dicit.

Artemon Plinio,lib.28.c.1.

Artigensus, Artigenisus,Artigenisius, Artiginisius, Artigesus, Artigenis, Artigenensis. Hæc enim omnium nomina pro vno, ni fallor, citat Rasis lib.5. Continentis,c.1. & lib.3.c.7.in pluribus locis,& lib.7.c.4.non semel,& alibi sæpè.

Artorius Marcus, Augusti medicus,de quo in successione medicorum,nu.61.

Artram,Serapioni Simplicium c.228.ex libro de cibis.

Aruntius Achillas, Galeno lib.7.Pharmacorum περὶ γένη.

Aruntius,in successione medicorum,num.62.

Asaimeri,Auicennæ lib.5.tract.1.c.4.

Asanitus, Paulo Aeginetæ lib.4.c.55.

Asan,Rasi lib.3.Contin.c.item 3.

Asascara,siue Asascan,nisi duo sint,Rasi eiusdem operis,lib.9.c.4.& lib.12.c.1.

Asaueri,Serapioni Simplicium 416.nisi sit ille Asaimeri.

Asceos,eidem eiusdem operis,c.307.& libro de Agricultura.

Ascilimon,Rasi Contin.lib.12.c.2.vide infrà Aslamen.

Asclapo Patrensis, apud Ciceronem lib.13. epistolarum ad Seruium Sulpitium,epistol.20.& iterum altera ad Tironem epistola,lib.16.earundem.

Asclepiades Bithynus,Gal. περὶ τόπους lib.1.c.1.ex lib.de Alopecia,& lib. περὶ γένη.7.

Asclepiades philosophicus,id est,naturæ studiosus dictus Galeno eiusdem operis lib.7.cap.5. & lib.8.cap.5.

Asclepiades Prusiensis,de quo suprà in successione medicorum,nu.57.& seq.

Asclepiades alter his iunior Galeno memoratus.d.lib. Pharmacorum localium sæpè. Ex his alteruter citatur ipsi Galeno ex libris Interiorum, quæ Marcella inscripsit, atque etiam ex libris Exteriorũ: citatúrque item Aëtio & Alexandro Tralliano,& Cælio Aureliano lib.2.c.7.ex libris Salutarium ad Geminium,& c.13.ex libris de Clysteribus,& ex libris παρασκευαστικῶν, id est, præparationum. Et lib.3.c.8.ex libro de Hydrope, & lib.5.c.2. ex libris ad Erasistratum scriptis. Et in præfatione librorum Oxeôn, id est, Celerum passionum 1.c.1. ex libris Diffinitionum. Et lib.eiusdem operis 1.c.15. ex libris Celerum passionum. Et lib.2.c.10. ex lib. de Periodicis febribus,& lib.2.c.29.ex libris de vini datione,& lib.3.c.1 ex Commentariis Aphorismorum Hippocratis,& cap.5.vbi eum Titiensem dicit,& c.19.ex libro de finibus. Duos Asclepiadas citat idem Galenus lib.6.Phar.localium c.4.post princ.

Asclepius

Aſclepius citatus Aëtio, alter ab Aeſculapio, qui & Aſclepius Græcis dicitur, vt diximus in Aeſculapio.

Aſirita Romanus, Galeno, ſi is eſt, in libro de medicinis expertis.

Aſlamon, Aſleman, Aſliman, hæc enim reperio apud Raſim lib. 1. Continentis c. 6. & lib. 9. c. 4. & c. 5. non ſemel. Et fortè eſt Aſciſimon de quo ſuprà.

Aſpaſia, infrà inter fœminas, nu. 322.

Aſpaſius, Galeno lib. Phar. κατὰ τόπους 9. c. 5.

Alphalarteſius Galeno περὶ γένων, lib. 7.

Aſtaron ſiue Aſteron Toreſtes autori illius libri medicinarum expertarum, vbi dicitur quòd fuit familiaris Acoſtroïs, de quo ſuprà.

Aſterius, Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 113.

Aſtrocanus in illo libro medicinarum expertarum.

Aſuſti ſtara, Raſi lib. 11. Continentis c. 4.

Atabari, Serapioni Simplicium c. 79. & ſeq. & c. 87. & 108. & alibi ſæpè.

Atahuſius, Raſi lib. 4. Continentis c. 4.

Ateuriſtus, quiſquis is fuit, apud Galenum, in præfatione lib. 10. Simplicium.

Athenæus Attaleus, apud eundem lib. 1. de Elementis.

Athenæus Tharſenſis, Aureliano lib. 2. Oxeôn c. 1.

Athenæus ſimpliciter Galeno memoratus Pharmacorum localium lib. 9. c. 5. & Generalium lib. 5. & in introductione, ſiue Medico, ſi is eſt, & lib. 7. Therapeuticæ, & lib. 2. de Semine, & lib. 2. de cauſis Symptomatôn. Et hunc Attalenſem fuiſſe ſcribit idem Galen. lib. 4. de differentiis pulſuum. Fuítque hic cum Poſsidonio philoſopho magna conſuetudo.

Atheneon, Cornelio Celſo lib. 5. c. 25.

Athinæus, niſi ſit ille Athenæus, Galeno lib. 13. Therapeuticæ. Is, vt ibi dicitur, aſſeruit principem partem in corde eſſe.

Athryſlatus Thaſius, Plutarcho Sympoſiacôn decade 3. Proble. 4.

Athuriſtus, ſiue Aturiſtus (vtrunque enim reperio) apud Raſim lib. 3. Contin. c. 1. non ſemel & lib. 3. c. 6. & lib. 7. c. 3. & alibi ſæpè. Et idem fortè eſt cum Ateuriſto de quo ſuprà, aut cum Atoroſco, de quo mox dicemus.

Athurſekis, ibi lib. 3. c. 3.

Atinetus Galeno περὶ τόπων, lib. 4. c. 7. & Marcello Burdegalenſi, c. 120. vbi illum dicit fuiſſe ſeruum Caſsij medici.

Atlas Pamphilienſis citatus Galeno.

Atoroſcos, Raſi Contin. lib. 1. c. 6.

Atoroſphos, ibi lib. 2. c. 5. & 6.

Attales Athenienſis Attalus Plinio dictus, lib. 32. c. 8.

Attalio, qui vt tradit Galenus, ſcripſit in Aphoriſmos Hippocratis, quod & tradit Oribaſius, ſi is eſt, in præfatione Commentariorum in eoſdem Aphoriſmos.

Attalus rex ſuprà, inter reges, nu. 122.

Attalus alius ab illis Contemporaneus Galeni, vt ipſe dicit, lib. 1. Antidotorum in princ. & lib. Therapeuticæ 13. vbi & illum dicit fuiſſe diſcipulum Sorani, eúmque Theſſalium aſinum vocat quòd Theſſali ſectator eſſet.

Attrahyndus, Raſi lib. 10. Contin. c. 3.

Aturſius, ibi lib. 3. c. 7.

Auenius citatus Petro Aponenſi in addit. Meſue, quo loco tractat de ægritud. hepatis.

Auen, Raſi lib. 3. Contin. c. 3.

Auerroïs cognomento Commentator, qui præter multa opera in primis laudata Commentarios in Ariſtotelem non indoctos, ſed ineleganter admodum verſos, ſcripſit: & libros 7. in re medica, quibus Colliget titulum inſcripſerunt, veluti vniuerſale. vide Abenraſt.

Auguſtinus Galdadinus Mutinenſis, cuius eſt docta præfatio in Galeni opera Latina, & traductio libri eiuſdem Galeni de muſculorum diſſectione, & aliorum.

Auguſtinus Niphus Pilotheus, cuius eſt liber de morbo Gallico, & de Diebus Criticis ſiue decretoriis, & alij plurimi.

Auguſtinus Riccus Lucenſis, cuius ſunt nonnulli Galeni libri latinitate donati.

Auguſtus Cæſar inter Imperatores, nu. 148.

Auicenna & inter reges, nu. 135.

Auidianus.

Auramaſius, Raſi lib. 5. Continen. c. 1.

Aurelius Cornelius Celſus, in ſucceſsione medicorum, nu. 63.

Aurelius, ſimpliciter Galeno Phar. περὶ τόπων, lib. 5. c. 9.

Aurifiaſius, Raſi Contin. lib. 4. c. 1.

Auſonius ſuprà inter poëtas, nu. 236.

Auſonius illius pater & ipſe medicus, vt ſatis conſtat ex multis locis operum ipſius filij. Præ-

BIU Cujas

sertim verò illis qui sunt in Epicædio ipsius patris,

Nomine ego Ausonius non vltimus arte medendi.
Et mea si nossem, tempora, primus eram.

Nam & Ausonium citat Marcellus Burdeg. in præfatione, & c. 25.

Autolycus & eius filij, quorum meminit Homerus lib. 19. Odiss. in curatione vulneris Vlyssis.

Auynasius, Rasi lib. 5. Contin. c. 1.

Axiologus Galeno lib. 10. Pharm. local. c. 1. nam in Græco Codice legitur ἀξιολόγος, quanquam Cornarius legit ἀντίοχος Antiochus.

Axiorius, Galeno Phar. κατὰ τόπους, lib. 5. c. 7.

Medici an sint qui unam tantum corporis partem curãt.

Axius ocularius, ibi. Hunc enim & similes ducimus medicis annumerandos, secuti sententiam Vlpiani, qui scribit medicos & eos appellari, qui alicuius partis corporis vel certi doloris sanitatem pollicentur l. j. §. medicos & ibi Bart. ff. de var. & extra. cogni. quam ad hoc dicit not. Bald. in l. 1. col. vlt. C. manda. Et vt scribit Cornelius Celsus in epistola ad Caium Iulium Calistum (si ea ipsius sit, de quo dubito, quam tamen eius nomine ac titulo Marcellus Burdegalensis inseruit in suo lib. medicamentorum) Multos, inquit, animaduertimus vnius infirmitatis sanandæ scientiâ, medici plenum nomen consequutos. Nam & apud Aegyptios, vt hoc addas, ita erat medicina distributa, vt singulorum morborum essent medici, nõ plurium, teste Herodoto in Euterpe. Cuiusmodi medicos Romæ frequentes fuisse tradit Gal. lib. de Partibus medicæ, c. 2. Quanquam non video quomodo quis satis exactè possit intelligere morbum partis cuiuspiam affectæ, & curam illius, nisi & aliarum quoque sciat.

Ayse, vide suprà Aieyse, & Hayse.

Azanitus, siue Azanites, Galeno Phar. κατὰ γένη. lib. 5. & Paulo Aeginetæ lib 4 cap. 55. & lib. 7. c. 19. & Aëtio Tetrab. 4. Ser. 2. c. 34. & Ser. 3. c. 21.

Azaramis, Serapioni Simplicium, c. 251. & 262. huiúsque etiamnum libros habemus.

Azaricon, suprà inter Philosophos, nu. 268.

Azaraui, Serapioni Simplicium, c. 251. & 262. citatus, cuius etiam libros habemus.

Azararius, cuius practicam habemus.

B

Bacchius, Aureliano lib. Chroniôn 2. & c. 10. & Galeno lib. 4. de differentiis pulsuum, & lib. 3. Commentariorum Epidemiôn Hippocratis. Hic Commentarios ædidit in 6. librum eius operis, vt dicit ibi Galenus, in princ.

Bacchus inter reges, nu. 112.

Bachmindus, Galeno alicubi citatus.

Badigorius, & Badigorosus, nisi sint diuersi, quod minimè credo, Rasi lib. Continentis. 3. c. 6. & lib. 4. c. 1. & lib. 6. c. 1. non semel.

Bagaysius ibi, lib. 4. c. 1. sæpius.

Bagelardus, qui de ægritudinibus infantium scripsit.

Bagnisius, nisi idem sit, in eodem c.

Bachtisub, & Bachtisus, & Bachtisuch, nam hæc omnia reperio apud eundem, lib. 6. cap. 4. & lib. 7. c. 1. & 4. & lib. 9. c. 4.

Baladius, Rasi lib. 10. eiusdem operis c. 1.

Bamachitus, Galeno lib. 6. Simplicium.

Banchius, Galeno Phar. κατὰ γένη, lib. 7. nisi sit Bacchius de quo suprà.

Bandasar, Rasi lib. 11. Contin. c. 5, qui fortè est Sandazar, de quo infrà.

Baphullus, Galeno in lib. 2. Antidotorum.

Baptista Fiæra Mantuanus, cuius sunt commentaria in artem Galeni, & quæstio de Attractione medicinarum solutiuarum, & alia de virtute mouente pulsum, alia item de phlegmatico & bilioso æqualiter febricitantibus, & alia multa opera.

Barbios, Serapioni Simplicium c. 97. ex libro de Agricultura.

Barptolemæus Argenterius, cuius meminit Gesnerus in sua bibliotheca.

Barptolemæus de Brugis.

Barptolemæus Cocles Bononiensis, medicinæ distillator, & Chirurgus.

Barptolemæus de Mesina Siculus.

Barptolemæus de Montagnana, qui inter cætera sua opera ædidit consilia in hac arte eruditissima. De hoc loquitur noster Paul. Castr. consi. 382. dubium istud, lib. 2. in cuius specie siue facto, vt appellant, illum vocat egregium, & famosissimum medicinæ doctorem. In eum scripsit epitaphium Ioannes Pannonius, ex quo hos versus excerpsi,

Credo te Stygias mundo inuidisse sorores
Miratas raros tartara ad ima trahi.

Barptolemæus Syluanius Salonensis, qui ex Galeno quædam vertit.

Barptolemæus Troheron Anglus, qui chirurgiæ practicæ documenta scripsit lib. 9. & iterum epitomen lib. 1.

Barzuiatus cognomento Sapiens, Serapioni Antidotorum c. 17.

Basilius

Basilius Antyciranus episcopus huius artis peritissimus, vt scribit D. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Basilius, siue Basileus simpliciter citatus Paulo Aegin. li. 4. c. 55. & lib. 7. c. 19. qui fortè idē est.

Basilius Magnus, de quo suprà inter Sanctos, nu. 88.

Basius, qui de herbis scripsit, vt tradit Epiphanius lib. aduersus hæreses 1. statim post pincip. Hunc citat Aëtius, vide Bassus.

Bassianus Laudus Placentinus, cuius est Latrologia ad Herculem Estensem Ferratiæ ducem, & alia opera.

Bassus, siue fuit ille Basius, siue alius, Galeno Phar. secundum locos lib. 7. c. 2. & secundùm genera lib. 7. & Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 99. & Marcello medicamētorum c. 29. vide Iulius & Pomponius, & Tyleus, & Tullius Bassus.

Bassus Stoicus, nisi & idem sit Galeno secundùm genera, lib. 7.

Basus, nisi sit vnus ex illis, citatus Aëtio Ser. 12. c. 44.

Bauerius de Bauerijs, Bononiensis.

Bedigoras & Bedigorus, & Bedagorus, & Budegorus. Hæc enim omnia nomina reperio, sed vnum tantùm esse existimo, apud Serapionem lib. Simplicium c. 57. & 78. & 95. & Rasin lib. 1. Continentis, c. 3. & 5. & 9. & lib. 2. c. 4. & alibi sæpè.

Benedictus Nursinus, Francisci Sfortiæ familiaris, qui practicam rei medicæ scripsit.

Benedictus de Victorijs Fauentinus, qui scripsit libellum de morbi Gallici curatione.

Bengezar.

Benguafit, qui vt opinor, est Abenguefit, de quo suprà.

Berengarius Cathalanus, qui in Hippocr. & Auicen. scripsit quasdam quæstiones.

Beritius, Galeno κατὰ τόπους lib. 9. c. 5.

Bernardus Gordonius Gallus, cuius practica est, cui titulum fecit Lilium medicinæ.

Bernardus Felicianus, qui nonnulla ex Paulo Aegineta vertit.

Berotas.

Berthorius Cassinensis abbas, ante monachatum professione medicus, multáque in ea arte opera scripsit.

Bertrucius Bononiensis, cuius extat practica vtilior quàm elegātior, & quam magna ex parte sequuntur medici Empirici.

Berytius & Beritius, Galeno Phar. local. lib. 4. c. 7. vbi ab eo dicit Berytium Pharmacum dictum, & iterum lib. 9. c. 5. Hunc quoque, vel alium eius nominis citat Constantinus Cæsar, aut quisquis est, in Collectaneis Geoponicis.

Betarmen, aut vt alij vocant, Betarnem Siculus, autori medicinarum expertarum, quæ Galeno assignantur.

Biblis, Auicennæ lib. 5 summa 2. tract. 2.

Biennius, Galeno Pharmac. localium lib. 9. c. 3.

Biennitas, nisi idem sit eiusdem operis lib. 10. c. 1.

Bimasui, & Bimmasui apud Rasim in libris Continentis sæpissimè. Citatur autem ex summa ipsius, eius operis. lib. 4. c. Et ex libro de complemento, eiusdem operis lib. 5. c. 1. Et ex lib. de febribus, ibi. Et ex libro nutricationum, etiam ibi. Et ex libro de cura prægnantis, lib. 9. c. 5.

Binabichalid Perses, Rasi eiusdem operis, lib. 6. c. 1.

Binelhalleg, ibi, lib. 4. c. 1. & lib. 5. c. 1.

Binmasim, ibi. lib. 6. c. 1. nisi sit ille Bimasui.

Binserapion ibi, lib. 4. c. 1. & alibi sæpissimè. Credo esse Io. filium Serapionis, de quo posteà.

Blasius Asparius Papiensis, qui scripsit libellum de curandis febribus.

Bodex, Rasi Continent. lib. 1. c. 4.

Boëtus, siue Boëthus, apud Celsum lib. 5. c. 21.

Bolas, cuius collyria describit Aëtius Tetrab. 2. Ser. 3. c. 99. & 104.

Bonefet, Rasi lib. 1. Continentis, c. 3. ex libro de cultu terrarum.

Bonominus Bergomensis cuius extat liber de venenis, & alius diuersarum quæstionum.

Bonus præceptor, quisquis is est, citatus Galeno, lib. 7. Phar. localium c. 4.

Botryes, Plinio in nomenclatura medicorum, lib. 29.

Branchaleon, vide Ioannes Franciscus Branchaleon.

Brela Croa, infrà inter fœminas, nu. 338.

Brenitus, Galeno Phar. localium 9. c. 4.

Britannicus, Galeno ibi, lib. 4. c. 7. vide Stolus Britannicus.

Brunus Longoburgensis 4. cuius extant opera in Chirurgia.

Brunus pater Dini de Garbo, de quo posteà dicemus, chirurgiæ peritissimus.

Bubikir, vide Albubeter.

Buccieiesu, Rasi Continentis lib. 1. c. 4.

Buctigesu, eiusdem operis lib. 2. c. 2. nisi idem sit. Nam & alibi Buccigesu, & Burcigesus legitur, eiusdem lib. c. 3. & Bucciiesu, lib. 2. c. item 2.

Buctuson

Buctuſon ibi,lib.2.c.2.niſi & idem ſit.

Budegorus,vide ſuprà Bedigoras.

Bugerius.

Buhahylyha Arabs cuius ſunt Tacuim, ſiue tabellæ aut teſſerulæ, in quas totam propè medicinam redegit,vti etiam Elluchaſem de quo infrà dicemus.

Buhiel Hutaſiuius,Raſi Continent.lib.5.c.1.

Bulchaſis, cuius extat liber de præparationibus medicamentorum, quem librum Seruitoris vocant,alij Albucaſis & Albucaſa vocant,niſi ſint diuerſi,vide Albucaſa.

Bureieſu,Raſi lib.1.Cont.c.3.ſed eum puto eſſe Buccieſu,de quo ſuprà.

Butaducus,ibi lib.3.c.7.

Byn Sabur,eiuſdem operis lib.6.c.1.ex illius Antidotario.

Byntalius ibi,lib.11.c.3.

Bythonus,cuius meminit Georgius Valla lib.27.expetendorum & fugiendorum qui eſt medicinæ 4.c.232.

C

Cadmus Agenorides Phœnicum rex,inter inuentores,num.11.

Cæcilius Bion,Plin.lib.28.c.13.qui vt in eiuſdem lib.indice dicit, περὶ δυνάμεων ſcripſit.

Cæcilius ſimpliciter,ex Commentariis citatur ipſi Plinio lib.29.c.4.

Cælius Aurelianus Siccenſis,cuius habemus libros de celeribus paſsionibus, quos Oxeon appellat,& de morbis chronicis,quos Chronion vocat,id eſt, tardarum paſsionum,& eoſdem quidem doctos,ſed ſtylum ſanè Africum redolentes. Scripſit & libros Medicaminum,vt dicit lib.2. Chronion c.4.in fi.Et medicinalium reſponſionum,vt dicit eiuſdem operis lib.1.c.1.& lib.2.c.4. & lib.3 c.4. Et γυναικείων, id eſt,paſsionum muliebrium,eo.lib.7.c.4. Et ſpecialium Adiutorium ibi,non ſemel,& Epiſtolarum Græcarum ad Prætextatum lib.2.c.1.

Cæſar in imperatoribus ſuprà,nu.154.

Cæſar Landulphus,cuius eſt libellus de curis febrium.

Cæſar Optatus Neapolitanus,cuius extant aliquot liminares epiſtolæ in ſcriptores medicos.

Cahraba,Raſi Cont.lib.10.c.1.

Caius Iulius Plinio memoratus lib.7.c.53.

Caius Neapolitanus,Galeno Phar. κατὰ γένη lib.5.

Caius Ocularius,eidem Phar. κατὰ τόπους lib.4.c.7.

Caius Valgius,ſuprà in ſucceſsione Medicorum,nu.62.

Caius ſimpliciter vnus,vt puto,ex illis,vel Aelius Caius,de quo ſuprà. hic citatur Aureliano lib.Oxeon 3.c.14.vbi illum dicit Herophili ſectatorem.

Calaf Iudæus Catalanus,qui ſimpliciter citatur Calaf,Raſi lib.11.Cont.c.4.& 5.

Calaminus,ibi,lib.5.c.1.

Calays,ibi,niſi ſit ille Calaf.

Calhamam,& Calhamen.d.lib.5.c.2.& lib.11.c.1.

Callianax,de quo Galenus illud ſcripſit,quod interrogatus à quodã num moreretur, reſpondit Homerico illo carmine lib.Iliados 21.

Κάτθανε καὶ πάτροκλος ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Id eſt,ad verbum,

Occubuit & Patroclus qui te multo præſtantior fuit.

Calligenes medicus Philippi Macedonum regis illius, qui aduerſus Romanos belligauerit, cuius meminit Liuius lib.10.belli Macedonici.

Coronarũ uis medicamentaria.

Callimachus qui de Coronis priuatim ſcripſit.Nam & hîc eſt quædam valetudinis portio,teſte Plin.lib.21.c.3.quod & videre licet ex Gal.lib.2.Phar.local.c.2.vbi deſcribit amuleta quæ capiti coronæ modo circumpoſita,& alligata,dolorem eius arcent:& Dioſcor. lib.4.c.127.quo de Hippogloſſo tractat,vt nonnulli interpretes ibi intelligunt:& ipſo Plin.lib.24.c.10.vbi de ſmilace loquitur,& c.12.ſtatim poſt prin.& c.19.& lib.27.c.11.ſtatim poſt prin.& ſeq. vbi de Polygono tractat.Plutarcho Problematon Sympoſiacon decade 3.c.1.Marcello c.1.non ſemel.

Callinicus,Galeno Phar. κατὰ γένη, lib.7.

Calliſthenes Ariſtotelis diſcipulus,qui de herbis ſcripſit, teſte Epiphanio ſtatim poſt princip. lib.1.Hæreſeon.

Caluus,vide Marcus Fabius Caluus.

Camachilis,Galeno lib.6.Simplicium.

Cammachirus,ſiue Camachirus,ibi,niſi idem ſit.

Canamuſalus de Baldach,cuius librum habemus de curandis oculorum paſsionibus.

Candidus,Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.113.

Capito Ophthalmicus,id eſt,ocularius medicus,eidem Phar. κατὰ τόπους lib.4.c.6.vide an ſit Artemidorus Capito,de quo ſuprà.

Capitonem ſimpliciter, quiſquis is fuit, ſiue ille ſuperior, ſiue Artemidorus Capito, de quo ſuprà,citat Galenus in eodem cap. & in Commentariis Epidemion Hippocratis, & Aëtius Tetrab.2.Ser.3.c.77.

Caricles,

BIU Cujas

Caricles,qui & Charicles,qui mortem Tiberij Cæsaris ex pulsu venarum pronunciauit apud Tacitum lib.5.cuiúsq; meminit Suetonius in ipso Tiberio. Húncque aut alium eius nominis citat Galenus Pharmacorum κατὰ τόπους, lib.2.c.2.& lib.9.c.4.

Caridemus Erasistrati sectator,Aureliano lib.3.Oxeon c.15.

Carixenus,qui & Charixenus,& Charixenes,Galeno περὶ τόπων lib.3.c.1.& lib.5.c.7.& lib.6. c.2. & Aëtio Tetrab.2.Ser.4.c.52.

Cark,Rasi lib.1.Cont.c.6.

Carpitanus,vide infrà Chaspitanus.

Carolus figulus,qui de herbis & piscibus scripsit.

Carolus Stephanus Parisiensis qui libros Anatomicos scripsit,& de nutrimentis lib.3.

Carterus, Galeno Phar. localium lib.7.c.4. Et forte est Craterus eidem quoque memoratus inuersa litera,de quo postea.

Carus,de quo extat epigramma Martialis lib.10.

Nequius à Caro nihil vnquam Maximè factum est,
Quàm quòd febre perit, fecit & illa nefas, Et quæ sequuntur.

Casion Armenus,memoratus autori incerto lib.de Medicinis expertis.

Casio,Auicennæ lib.5.summa 2.tract.2.nisi is sit Casius de quo mox dicemus.

Casius Fœlix,de quo suprà in successione Medicorum,nu.62.

Casius Iatrosophista,cuius sunt medica problemata de animalibus Græca,Latinitati donata ab Hadriano Iunio.

Casius simpliciter,quisquis is fuit,Cornelio Celso in præfatione,& lib.4.c.4.& lib.5.c.25.& Galeno Phar. κατὰ τόπους lib.4.c.7. & lib.9.c.4.non semel:& Scribonio Largo de compositione Medicamentorum c.119. ex quo potes intelligere eum fuisse tempore Tiberij Cæsaris:Aureliano lib.Chronion 4.c.5.& Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.99.& Auicennæ sæpe,vide Pironius.

Casium Parmensem,siue hunc,siue alterum memorat Plin.lib.31.c.2.

Castinus Aëtio citatus Tetrab.3.Ser.4.c.44.

Castor,vide Antonius Castor.

Castus,Galeno lib.4.& 7.Medicamentorum περὶ γένων: Rasi lib.4.Continentis c.1.

Cataginus Antiochenus, Auicennæ lib.5.tract.2.

Catilina regis Lithois medicus,autori medicinarum expertarum, quem nonnulli dicunt esse Galeni.

Cato Censorius primus Romanorum, & diu solus,vsus herbarum scripsit, vt dicit Plinius lib.25.cap.2.in princ. Et licet medicos incesserit, is tamen medicus fuit, vt videre est ex eodem Plinio lib.29.cap.1.& altero Plinio Valeriano, lib.rei medicæ 4.cap. 29. & ex libro ipsius de rustica infinitis locis, præsertim cap. quo describit brasicæ vires in re medica. Sed & ipse librum scripsit,quo docet,quis pacto quis incolumis seruari,vel ægritudine liberari possit,vt tradit Plutarchus in vita illius.

Cecilius Argiuus,inter poëtas,suprà nu.222.

Cecilius Bion,vide suprà Cecilius.

Celer Primipilaris, Galeno lib. Phar. περὶ γένων. Is tametsi Primipilaris erat (quæ est dignitas militaris) de qua noster Iurisconsultus,in l.pater filium.§. Iulianus.ff. de legat.3. & Quintilianus lib.6.c.3.tamen medicæ quoque artis peritus erat:vt hinc intelligas,nullam aliam artem, nullum ordinem ab hac abhorruisse.

Celius Aurelianus,vide Cælius Aurelianus.

Cermisonus,vide suprà Antonius Cermisonus.

Cesar Imperator,vide Cæsar.

Cesar Landulphus,vide Cæsar Landulphus.

Cesar Optatus,vide Cæsar Optatus.

Chalcideus,Galeno Phar.secundum genus lib.5.

Chærias Athenienſis Plin.lib.20.c.23.

Chamul Bizagisuch,Rasi lib.5.Cont.c.1.

Charicles,vide Caricles.

Chariton,Aëtio citatus Ser.13.c.18.

Charixenus,vide Carixenus.

Charmides,Galeno lib.2.Antidotorum.

Charmis Massilienſis in successione medicorum,suprà nu.65.nisi ille idem sit.

Chaspitanus,siue Charpitanus in successione medicorum,nu.62.

Chealfetebeni,Serapioni Simplicium,c.197.

Chereas,Galeno Phar.localium lib.5.c.9.nisi sit ille Chæreas de quo suprà.

Chimrasius,Rasi lib.6.Cont.c.1.

Chimon.

Chiron Centaurus inter inuentores medicinæ,nu.12.& seq.

Chosi,& Chozi,Serapioni Simplicium c.93.& alibi.vide Chuzi.

Christianus

Christianus Soter Limothermæus,qui nonnullos Galeni libros in Latinum vertit.

Christianus alius,Serapioni Simplicium c.282.

Christiermus Morsianus Danus,cuius præter res medicas extat Arithmetica.

Christophorus Balliſta Parisiensis,qui de re medica libros scripsit.

Christophorus Barzianus, siue Barzezius Pergamensis, cuius extat liber de cognitione & cura febrium,& Introductorium,siue Ianua ad omne opus practicum medicinæ.

Christophorus clauserus Tigurinus,cuius est dialogus Germanicus de vrinæ iudicio.

Christophorus Georgius de Honestis, Florentinus, cuius sunt commentarij in Antidotarium Mesue.

Christophorus Heyll Vuisbadensis,qui scripsit artificialem medicationem,& quosdam Galeni libros in Latinum vertit.

Christophorus Oroscius cuius extant annot.in Aëtij,& Pauli Aeginetæ interpretationes.

Chrysanthus Gratianus,Galeno Phar.localium lib.3.c.1.

Chrysaris,Galeno in libro cui titulus est,linguarum Hippocratis expositio.

Chrysermus,Plinio lib.22.c.22.Gal.lib.4.de differ.puls.& lib.9.Pharmac.local.c.2.

Chrysippus Gnidius,in successione medicorum suprà nu.50.

Chrysippus illius filius,Ptolemæi medicus,apud Laërtium in Chrysippo Halensi.

Chrysippus alius Erasistrati discipulus,de quo Laërtius ibi. Vnúmque horum citat Galenus lib.2.commentariorum de natura hominis,& Plinius lib.20.c.9.in princ.vbi dicit illum Brassicæ priuatim volumen dicasse,& Cornelius Celsus lib.5.& Aurelianus lib.4. chronion c.8.ex libris de Lumbricis.Et lib.2. Oxeon c.12.ex lib.de catalepticis. Ab vno horum chrysippea herba dicta Plinio lib.36.c.9.

Chuzi,& chuz,& chusi,& cus,& chus, nisi sint diuersi,quod minime puto,Rasi lib.continentis 1.c.5.& lib.2.c.2.& lib.3.c.2.non semel,& c.3.etiam non semel,& cap.5.6.& 7.& hic, ni fallor, idem est cum chosi,& chozi,de quo suprà.

Cienus,qui & Prusias dictus est Herodoto in Introductione siue Medico,quem plerique Galeni esse putant.

Cimon,Galeno Pharmacorum localium lib.3.c.1.

Circe inter fœminas infrà nu.313.

Cisadra,Rasi cont.lib.6.c.1.

Claudianus citatus Plinio Valeriano lib.rei medicæ 3.cap.45. Et hic forte est,cuius meminit Gal.lib.1.Pharmacorum localium c.1.

Claudius Apollonius.Gal.lib.Antidotorum 2.

Claudius Damonicus,eidem Pharmacorum localium lib.3.c.1.

Claudius Philoxenus chirurgus,eidem Phar.generalium lib.2.vide Philoxenus.

Claudius Sophista memoratus Epiphanio Cyprio,lib.Hæreseon 2.c.item 2.hæresi.66.

Claudius,siue vnus ex illis,siue alius simpliciter citatus Plinio lib.22.c.23.

Cleemporus,& cleamporus (vtrunque enim legitur) cui plerique adscribunt eum librum de vi & effectu herbarum,quem tamen pertinax fama & antiquitas Pythagoræ vendicat,vt scribit Plinius lib.24.c.17.húncque etiam alibi citat idem Plinius.

Cleempus,nisi idem sit,nam & id quoque nomen reperitur.

Clemens Sertorius,Galeno Phar. περὶ γένους lib.7.

Cleobulus,Galeno eiusdem operis lib.5.

Cleodemus Plutarcho in conuiuio septem sapientum, vbi scribit eum cucurbitulis frequentius quàm quisquam alius medicorum suę ætatis vti solere,atque eius opera factum id auxilium imprimis celebraretur,& in vsu frequentissimo esset.

Cleoderus apud eundem illo ipso libro.

Cleomenes,apud Plutarchum Problematon Symposiacon,decade 6.c.8.

Cleon siue cleo,Cornelio celso lib.6.c.item 6.& Galeno Phar. local. lib.3.c.1. Aëtio Tetrab. 2.Ser.2.c.93.& Ser.3.c.15.& 18.& 27.& Ser.4.c.107.& Paulo Aeginetæ lib.7.c.16.

Cleopater Aëtio Tetrab.4.Ser.1.c.98.& Paulo Aeginetæ,alicubi ex libris de arte curatiua,& singulorum morborum curatione.

Cleopatræ duæ inter fœminas,infrà nu.326.& seq.

Cleophanes, & cleophantes, & cleophantas,& cleophantus,Plinio sæpissime,& inter cætera lib.24.c.16.& lib.26.c.3.vbi scribit illum vini rationem illustrasse apud priscos,& Galeno Pharmacorum secundum genus lib.9.c.3. & c.6. & Cornelio celso lib.3.c.14. vbi eum dicit fuisse ex antiquioribus medicis:& Celio Aureliano lib. Oxeon 2.c.39. Sed & huius, aut alterius eius nominis medici meminit Cicero in oratione pro Aulo cluentio Habito,vbi eum vocat ignobilem medicum,sed spectatum.

Cleopolemus,Plinio lib.20.c.17.nisi Theopolemus sit scribendum.

Clesipon Celso lib.5.c.18.quanquam nonnulli ibi legunt Ctesiphon,de quo infrà.

Cletius Abascantius, siue Abascantus, Galeno medicamentorum localium lib.7.c.3.Alij tamen Paracletum Abascātium legunt,quoniam apud Galenum in quibusdam codicibus ita legatur πρακλ

BIU Cujas

tur πᾶκλητίου ἀβασκάντου. Sed & id seperatim ita legi potest, πᾶ ἀκλητίου. Abascatum quoque simpliciter citat Galenus eiusdem operis lib.9.c.4.Extat inter Syluas Statij prima,lib.5.de Abascantio siue hoc,siue altero.

Cliton Rasi cont.lib.2.c.6.

Clodius,qui scripsit libellum de cura Ascaridum, Aureliano lib.4.chronion c.vlt.Sed & eum citat lib.Oxeon 3.c.8.vbi eum dicit Asclepiadis sectatorem.

Clouiacus,Galeno Phar.περὶ γένων lib.7.

Clymenus inter reges nu.128.

Codamus rex supra inter reges,nu.123.

Codius Tuscus,Galeno lib.Antidotorum 2.

Cointus præceptor Lyci Macedonis,Gal.in initio lib.3.Aphoris.Hippocratis.

Comes Andreas,vide suprà,Andreas in fin.

Comon inter philosophos suprà,nu.267.

Complutus Rabi Moysi, Aphorismorum parte 21. ex Introductorio ipsius, & iterum parte 22.in princip.

Conradus Gesnerus,cuius extant multa opera,& traductiones optimorum authorum medicorum,atque aliorum,quos si sigillatim nosse cupis, adeas eius bibliothecam.

Conradus Heiugater Tigurinus, Caroli 8. Francorum Regis medicus, qui inter cætera scripsit defensionem Astronomiæ.

Consodomus,Serapioni Simplicium c.271.

Constans,qui vocatus est Romanus,citatus à Simeone Setho,in libro de cibariorum facultate,quo loco loquitur de Paguris,siue cancris.

Constantinus Africanus, cuius sunt libri 7. de morborum cognitione & curatione, & alia multa opera.

Constantinus Imperator inter imperatores,suprà nu.153.

Constantinus monachus Casinensis,cuius viaticum laudant medici.

Constantinus alter vetustior citatus Aëtio, Quaterni 2. Serm.2.c.54. & Paulo Aeginetæ libro 3.cap.24.& 28.vbi de curatione destillationis,in fi.& lib.7.c.13.vbi describit saponem ipsius Constantini.

Copho,cuius est liber de arte meden.& eius Electuarium recenset Nicolaus Antidotarius.

Cordus,vide infrà Euricius.

Cornelius Artemidorus Pergamenus ex comitibus Verris in prætura Sicilienſi, cuius sæpe meminit Tullius in 5.actione in Verrem.

Cornelius à Baërsdorp Gosensis,cuius est methodus vniuersalis artis medicæ.

Cornelius Celsus,suprà in successione medicorum,nu.63.

Cornelius Mechelingensis, cuius est liber de puerorum, infantiúmve morborum dignotione & cura.

Cornelius,quisquis is est,simpliciter citatus Gal.lib.Phar.localium 2.c.5.vbi eius medicamentum recenset, nisi idem sit Cornelius ille Celsus, quod minimè credo, neque enim vllum tale est medicamentum apud Celsum, neque Galenus solet citare Latinos scriptores. Sed & Cornelius vel ille,vel alius citatur sæpe Octauio Horatiano,aut vt aliis placet,Theodoro Prisciano, lib.4. de Physica scientia ad Eusebium filium.

Cosmas inter Diuos suprà,nu.89.

Cosmus,Marcello Burdegalensi.c.7.& 8.non semel,& 14.& 30.nisi sit ille,quod minime credo.Sed & cosmianam potionem, Perticen quoque cosmianam, & Antidotum item cosmianam describit idem Marcellus c.20.Cosmi autem meminit Martialis lib.1.

Pastillos Cosmi luxuriosa vorax. Et lib.5.

Quod quacunque venis Cosmum migrare putamus. Et lib.11.

Profertur Cosmi nunc mihi siccus onyx.

Costa,& costes,& costus,& costim,Serapioni Simplicium c.97.& 173.& 250. ex lib.de Agri cultura,& Rasi lib.cont.c.1.non semel,& c.8.ex lib.de cholera.Et lib.7.c.1.ex lib.de Passionibus, & lib.8.c.1.ex lib.de Phlegmate.Et lib.12.c.1.ex lib.de Alteratione humoris.

Cosus,Galeno lib.7.Phar.Localium c.5.

Crateias,siue Crateuas (vtrunque enim nomẽ reperio) Herbarius sæpe Dioscoridi,& Plinio citatus,& qui de herbis scripsit,vt dicit ipse Dioscorides in præfatione, & Plin. lib.25.c.2.vbi illum nuncupat Rhizotomum, id est, radicisecam, & Epiphanius Cyprius statim in initio libri 1. Hæreseon. Fuitque is tempore Hippoc. qui ad eum scripsit epistolam, qua eum rogat, vt optimas herbas ad curationem Democriti colligeret,appellátque eum optimum herbarium.

Crateuas alius,qui fuit longo post tempore, vt qui nonnullas herbas adscripsit Mithridati apud Plinium lib.25.c.6.in princ.

Craterus,Galeno lib.Phar.localium 7.c.5.& lib.2.Antidotorum. Hic sub Augusto fuit,eiúsque meminerunt Cicero in epistolis ad Atticum non semel, Horatius lib.Ser.2. Satyr.3. & Persius Satyr.3.& Porphyrius lib.1.de Abstinentia ab esu carnium.

BIU Cujas

Cratippus, quem Heraclides Tarentinus ad Antiochidem, & post eum Galenus Pharmacorum localium lib. 6. c. 1. & iterum 2. in fi. ex Ferula citant. Est autem Ferula κάρβης libri ipsius Cratippi inscriptio. Quam quidem libri inscriptionem etiam Heras Cappadox suis medicamentorum libris posuit, vt postea in eo dicemus. Atque etiam Soranus, vt videre licet apud Aëtium, qui ipsius κάρβηκα citat lib. 8. c. 44. Græcis enim, vt id obiter dicam, eum morem fuisse, vt libros suos medicamentarios κάρβηκας & καρβήκια inscriberent. Ex quo illud Ciceronis lib. 2. de Finibus, Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam de Narthecio promãt, si grauis, breuis, si longus, lenis. De Narthecio igitur, id est, de lib. medicamentario Narthecion inscripto. Quanquam sunt, vt scribit Cornarius cuius hæc sunt, qui Pyxidem medicamentariam per Narthecium intelligunt. Sed priori sententiæ adstipulatur Martialis in Apophoretis, qui huiusmodi Narthecia capsulis eboreis inclusa fuisse dicit, epig 78.

Artis ebur medicæ Narthecia cernis habere,
Munera quæ cuperet Pactius esse sua.

Craton Celso citatus, lib. 6. c. 7. & c. 18.

Creitas Herbarius, proauus Crateiæ, de quo nuper diximus. Huius autem mentionem fecit Hippocrates, in epistola ibi memorata.

Creon Agrigentinus, sunt enim qui ita vocant Acronem, de quo num. 56. in successione medicorum.

Criamabilis.

Cride Pandionis, à quo Minoa circa pudenda morbo laborantem curatum ferunt.

Criambulus, Galeno lib. 6. Simplicium.

Crinas, aut vt alij scribunt, Critias Massilienfis, in successione medicorum, nu. 65.

Crispus Philus, id est, amicus, Galeno Pharmacorum localium lib. 5. c. 7.

Crispus Libertus Galeno lib. 7. eiusdem operis c. 3.

Crispus simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, eidem Phar. secundum genus lib. 5. & lib. 7. & secundum locos lib. 5. c. 7. & iterum lib. 9. c. 4.

Christades, Rasi lib. 1. cont. c. 1.

Christophorus Orosius, cuius sunt castigationes in Aëtium.

Critias, vide suprà Crinas.

Crito, vel criton cortyniates Cretensis, Galeno Phar. localium lib. 9. c. 1. quamuis Cornarius putat legendum Tryphonem pro Critone, de quo postea dicemus.

Chrito, siue ille, siue alius simpliciter citatus eidem Gal. ibi lib. 1. c. 1. & 3. & lib. 5. c. 1. & alibi sæpe, atque etiam Generalium lib. 1. Aëtio & Paulo Aeginetæ ex 4. libris Cosmeticorum, & ex libris de medendis morbis, & ex libris Phar. De altero autem illorum est illud Martialis 11. lib.

Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.

Critobulus, qui vt scribit Plin. lib. 7. c. 37. magnam sibi famam comparauit extracta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate luminis. Huiúsque etiam meminit Q. Curtius lib. 9. vbi illum appellat Critopolum, dicítq; illum fuisse inter medicos artísque eximiæ, & Alexandrum eum curasse ex admodum periculoso vulnere.

Crucianus Florentinus, vide infrà Trusianus.

Ctesias medicus idem & historicus, vt qui res Syriacas & Persicas scripsit, Xerxémque medicatus est, vt scribit Strabo lib. 14. Et eius quoque meminit Plutarchus in Artaxerxe. Hunc Ctesiam vocat Diodorus lib. 3. nisi mẽdum sit, quod magis credo, dicítque eum fuisse Cnidium, & ob eam artem annis 17. cum rege Artaxerxe summo cum honore fuisse. Et eum citat Stobæus Ser. 98. quo tractat de morbis.

Ctesiphon, cuius compositiones citat Cornelius Celsus lib. 5. c. 18. Gal. siue Herodotus in Introductione, siue Medico: & idem Gal. lib. Medic. περὶ γένη 7. vide suprà Clesipon.

Cureus, Aëtio, & Paulo Aeginetæ lib. 3. c. 48. & lib. 7. c. 18. Hunc Bythinium fuisse memini me legisse apud Galenum, sed nunc locus non occurrit.

Chus, vide suprà Chuz.

Cybele inter fœminas, infrà nu. 319.

Cyrillus Archiepiscopus, Aëtio Quaterni. 3. Ser. 1. c. 24.

Cyrillus simpliciter, siue ille siue alius, eidem eiusdem Ser. c. 50.

Cyrtus Galeno Phar. περὶ γένη lib. 6.

Cyrus Alexandrinus, apud Gennadium in viris illustribus.

Cyrus Archiater Edessæ, Aëtio Tetrab. 2. Ser. 2. c. 91.

Cyrus Georgius Chrysococca, cuius liber est εἰς τὴν σύνταξιν τῶν προσεῶν.

D

Dalion herbarius, Plinio lib. 20. c. 17.

Damascenus, Serapioni Simplicium c. 256. vide Ioannes Damascenus.

Damascus, ibi c. 107. & alibi sæpe.

Damegeron, Constantino Cæsari, aut alteri, lib. Geoponicôn 12. sæpe in re medica citatus.

Damianus inter diuos, suprà nu. 89.

Damion,

Damion, Plinio lib.20.c.9.& alibi sæpe.
Damocrates inter poëtas, suprà nu.217.
Damon, Plinio Valeriano lib.3.c.20. Et forte is est ille Damion.
Danaus, Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.98.
Daniel Vkerdenus Bruxellanus, cuius extat libellus, quo ostendit medicum non corpori solum, sed & animæ suppetias ferre, quod nos alibi diximus.
Daphnus Ephesius vnus è Dipnosophistis, quorum colloquia describit Athenæus.
Darius, Galeno Phar. περὶ τόπου lib.7.c.3.& περὶ γένους lib.5.& Auicennæ in Antidotis.
Dation, siue Detion apud Plinium sæpe.
Dauid rex, inter reges, suprà nu.141.
Dauid filius Serapionis, Serapioni tract.7.c.17.
Debigorus & Debigoras. Auicennæ lib.5.summa 2.tract.2.
Defilaha, Rasi, Continentis lib.9.c.6.
Defindus, Rasi eiusdem operis lib.6.c.1.
Deleon, Galeno Phar. περὶ γένους lib.2.
Deletius Epagathus Galeno Phar. περὶ τόπου lib.9.c.5.
Delphinus Acronis discipulus empiricus apud Galenum.
Demarchus Cœlio Aureliano lib.1.Chronion c.4.
Demetrius Appameus, qui libros interiorum scripsit, fuítque ex Herophili sectatoribus, Cœlio Aureliano lib.Chronion 2.c.10.& lib.3.c.8.& lib.5.c.9.ex lib.Signorum,& etiam lib. Oxeon c.33.vbi Aponicus scribitur pro Appameus.
Demetrius Attaleus & ipse Herophilæus, eidem Aureliano lib.Chronion 2.c.2.& lib.Oxeon 2.c.1.& iterum lib.3.c.18.
Demetrius Archiater, nisi vnus sit ex illis, Gal.lib.Antidotorum 1. Hic est, vt opinor, qui fuit Antonini Imper.medicus primarius, de quo idem Gal.in lib.de Theriaca ad Pisonem.
Demetrius Bythinius, siue vnus ex illis, siue alter, eidem Phar. περὶ γένους lib.4.
Demetrius Chlorus, Nicandri Scholiastæ in Theriacis.
Demetrius Nigrinus, Galeno Phar. περὶ γένους lib.7.
Demetrius simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Aureliano in præfatione lib.Oxeon, ex libris de Passionibus.
Demion Plinio sæpe.
Democides Crotoniẽsis, qui primus apud suos præclarissime omnium hanc artem exercuit, postea eum Aeginetæ vno anno talento conduxerunt: Athenienses sequenti anno centum minis: Polycrates postea talentis duobus, quæ summa quanti sit intelliges ex nostro Budæo in libro de Asse. Denique cum Dario Histaspis filio tantam consuetudinem habuit, ab eóque in tanto honore habitus est, vt cum eo ad mensam sederet, quæ omnia retulit Herodotus lib.3.vbi & alia pleraque de eo recẽset. Et eum tradit Suidas scripsisse librum de medicina. De eo quoque Ioannes Tzetzes historia 9.c.3.
Democrates inter poëtas, suprà nu.217.
Democritus inter philosophos, suprà nu.249.
Demosthenes Massaliota, Galeno Phar. περὶ γένους lib.5.
Demosthenes Philalethes Alexandri Philalethis, de quo suprà, præceptor, qui reliquit tres lib.de oculis apud multos commendatos, Galeno lib.4.de differentiis pulsuum.
Demosthenes, siue vnus ex illis, siue alius simpliciter citatus Gal. Phar. localium lib.3.c.7.& lib.5.c.7.& Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.12.& 16.& 44.& alibi sæpe,& Paulo Aeginetæ lib.3.c.22.
Designatianus, Marcello Burdeg.in præfactione, vide Largius.
Detion, vide Dation.
Dexippus Cous, qui aliis Doxippus, & Dioxippus vocatur, Hippocratis discipulus, vt dicit Erasistratus, lib.1.de febribus, & eius authoritate Gal. lib.1.itémque 3. & 4. Commentariorum Hippocratis περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων, id est, de ratione victus in morbis acutis. Hic de medicina librum scripsit,& de prognosticis, vt tradit Suidas. Eiúsque meminit Plutarchus in Sympo-siacis,& Gellius lib.17.c.12.
Dexius, Cornelio Celso lib.5.c.18.
Diagoras Milesius inter poëtas, suprà nu.211.
Diana inter fœminas, infrà nu.308.
Diaphantes,& Diophantes, Gal.lib.2.Phar. περὶ γένους.
Diaulus Chirurgus de quo Martialis lib.1.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus.
Cœpit, quod poterat, Clinicus esse modò. Et rursum,
Nuper erat medicus, nunc est vespillo Diaulus,
Quod vespillo facit, fecerat & medicus.

Didymus, Aëtio Quatern.2.Ser.2.c.15.& authori Collectaneorum Geoponicorum sæpe, præsertim lib.12.ex quo poteris agnoscere illum virium herbarum fuisse peritissimum,& Alexãdro

BIU Cujas

Tralliano lib.7.cap.15.vbi eum citat ex libro qui Octauonus vocatur. Suidas hunc,aut alterum eius nominis Alexandrinum tradit lib.15.Georgicorum scripsisse.

Dieuches,Plinio sæpe,& inter cætera lib.24.c.16.& Gal.lib.2.Comment.Hippocratis de natura hominis,& lib.6.Simplicium,& lib.1.Therapeuticæ,& Athenæo lib.1.Dipnosophistarum, vbi dicit huius discipulum fuisse Numenium Heracleotum,de quo infrà dicemus.

Dinus de Garbo Florentinus,discipulus Thadei,qui primùm Bononiæ,deinde Senis hanc artem professus multos libros in medicina reliquit,& inter cætera,Commẽtaria in quosdam Hippocratis,Galeni,& Auicennæ libros.

Diochetes,quem nonnulli credunt esse Dieuchem illum de quo nuper diximus.

Diocles Carystius,suprà in successione Medicorum,nu.49.

Diocles Chalcidonius, Galeno Phar.localium lib.7.c.4. Vnus ex illis citatur Aureliano lib. Chroniôn 4.c.8.ex Prognosticis.

Diodorus,qui vt tradit Plinius lib.20.c.12.scripsit de Emitericis,aut vt alij legunt, Hemitritæis,aut item vt alij,Empiricis.Eum citat idem Plin.lib.29.c.vlt.Galenus Phar. κατὰ τόπους lib.5. c.7.& lib.9.c.2.& lib.10.in fin.& περὶ γένων lib.5.

Diodotus, qui vt scribit Dioscorides in præfatione, & Epiphanius Cyprius lib. Hæreseôn 1. statim post princ.scripsit de herbis,Sed & ἀντιλεγόμενα, id est,Contradictoria scripsit,teste Plinio lib.20.c.8.ad fin.

Diogenes,Cornelio Celso lib.5. Galeno lib.Medicamentorum localium 3.c.3. & lib.9.c.7.& Aëtio Tetrab.1.Ser.3.c.109.qui eius Catharticum recenset. Et hic fortè est Diogenes ille Apolloniates Physicus,cuius meminit Laërtius in Diogene Synopeo,ad fin.

Diogesus,Cornelio Celso lib.5.c.27.

Diomedes,Galeno Medicamentorum localium lib.4.c.7.non semel.

Dion,Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.28. Galeno qui eum citat ex lib. ad Theonem,nisi hic alius sit, lib.3.Simplicium Medicamentorum c.2.

Dionus,Galeno lib.6.Simplicium.

Dionysius Chirurgicus,Scribonio Largo.

Dionysius Milesius,Galeno Phar.localium lib.4.c.7.& lib.2.Antidotorum.

Dionysius Samius,Galeno Phar.secundum genus lib.4.

Dionysius,siue vnus ex illis,siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso lib.6.c.6. Plinio lib. 20.c.11.& 20.& aliàs sæpe.Galeno Phar.localium lib.4.c.7.& in Comment.Apho.Hippo.lib.4. c.69.Aëtio sæpe,Plinio Valeriano lib.4.c.34.& Aurel.lib.Chroniôn 2.c.13.

Dionysius,siue item vnus ex illis fuit,qui vt scribit Plinius lib.25.c.2.scripsit de herbis.

Dionysius, quisquis etiam is fuit, condiscipulus Heraclidis Tarentini Galeno Pharmacorum localium lib.5.c.7.

Dionysodorus,Galeno Phar.localium lib.1.c.1.

Diophanes in re medica citatus scriptori Geoponicon lib.13.c.9. & alibi sæpe.Is fortè est qui Nicensis dictus est Varroni,qui eum numerauit inter scriptores rei rusticæ, lib.1.c.1. siue etiam alter Bithynius,nisi & hic idem sit eidem Varroni memoratus,eiusdem lib.c.9.

Diophantus Chirurgus,Galeno Phar. κατὰ γένη lib.5.& κατὰ τόπους lib.5.c.7.

Diophantes Lycius in vtroque loco,scilicet priore lib.2.& posteriore.lib.9.c.4.

Dioscorides Alexandrinus,Galeno in lib.cui titulus est,Linguarum Hippocratis expositio, & Paulo Aeginetæ lib.4.c.24.

Dioscorides Anazarbeus,in successione medicorum,nu.60.

Dioscorides Tharseus, qui tempore Hadriani Imperatoris fuit, vt dicit Galenus lib.1. Commentariorum Hippocratis de natura hominis, illúmque etiam citat in lib. Medicamentorum κατὰ γένη. 4.& 5.& 7.& Aëtius Tetrab.2.Ser.1.c.88.& c.119.& Ser.2.c.116.

Dioscorides, quisquis is est, quem Athenæus lib.1. Dipnosophistarum, Hippocratis discipulum vocat.

Dioscorides simpliciter,siue vnus ex illis,siue alius Galeno κατὰ τόπους lib.7.c.2.

Dioscorus, qui de herbis scripsit, Oribasio in præfatione Euporistôn, nisi Dioscorides illic scribendum sit.Dioscorus autem citatur Galeno κατὰ τόπους lib.8.c.7.

Dioscorus alter medicinæ peritissimus Iustiniani tempore apud Agathium lib.5. de bello Gothorum.

Diotas Iatraliptes,Galeno Phar. κατὰ τόπους lib.7.c.5.

Diothimus Thebanus,Plinio lib.28.c.7.

Dioxippus,vide Dexippus.

Diphillus Caristius,apud Athenæum.

Diphillus Laodicensis,cuius liber de Nicandri Theriacis citatur ab Athenæo.

Diphilus Siphnius,apud eundem ex libris de Alimentis quæ sanis & ægris offeruntur.

Disarius,apud Macrobium in Saturnalibus.

Doarus episcopus,Aëtio Tetrab.3,Ser.4.c.48.

Doles,Paulo Aeginetæ lib.9.c.16.

Dometius

Dometius Nigricus, Galeno Phar. κατὰ γένη lib. 7.
Dominicus Blondius apud Lilium Gregorium Gyraldum Dialo. Annotationum 13.
Dominicus Massaria Vincentinus.
Dominicus Sennus Patauinus.
Donnus, qui teste Galeno & Oribasio scripsit Comment. in Aphoris. Hippocratis.
Dorotheus inter poëtas, suprà, nu. 221.
Dorotheus Helias Galeno lib. Antidotorum 2.
Dorus Scutariorum medicus, apud Ammianum Marcellinum lib. 16.
Dositheus, Aëtio Tetrab. 2. Ser. 4. c. 63. & Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 11. Huius, vel alterius medici meminit Vulcatius Gallicanus in Auidio Cassio.
Doxippus, vide suprà Dexippus.
Draco medicus vetustissimus, de quo Palephatus in libro de non credendis Fabulosis narrationibus, quo loco de Glauco loquitur.
Draducus, Rasi lib. 3. Continentis c. 3.
Druidas artis huius peritos fuisse satis constat ex Plinio lib. 24. c. 11. vbi de Selagine loquitur & de Samolo.
Drusianus Thadei discipulus, quem Trittenhemius Abbas perperam Crusianum vocat cuius sunt Commentarij in artem Galeni.
Dyuridus, Rasi lib. 5. Contin. c. 2.

E

Ealiem.
Ebengezar, Mesue in cura Catarrhi. Is est, vt opinor, qui alibi dicitur filius Zezar.
Eberhaldus Schlusinger, qui scripsit tractatum Isagogicum in Astrologiam, præsertim ad electiones medicas.
Ebibule pater Maruen, filius Zoë, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 22.
Ebugarech, Rasi lib. 1. Continentis c. 1.
Ebugeraret, nisi idem sit, eiusdem libri c. 2.
Ebunasar Alfarabij, Rabbi Moysi, Aphoris. parte 25. ex lib. Elementorum.
Edigoras, Rasi lib. 1. Continentis c. 3. non semel. Et is fortè est Bedigoras, de quo suprà.
Edoardus Vuottonus Oxomiēsis, qui nuper & post priorem huius operis editionem elegantissimè simul & doctissimè scripsit de animalium differentiis.
Eichus.
Elcahamen, & Elcalhamen, Rasi eiusdem operis lib. 6. c. 1. & lib. 7. c. 1. & lib. 9. c. 5. nisi duo sint, quod minimè credo.
Elcaymusia, Rasi lib. 10. eiusdem operis c. 1.
Elcheis, siue Elchus, siue etiam Elchuz, nisi diuersi sint, eiusdem operis lib. 11. c. 5. & alibi sæpe.
Eleotates, Garioponto, lib. de Febribus c. 7.
Elephantis, siue Elephantides, vide inter fœminas, nu. 333.
Elium apud Arabes, vide infrà Exlion.
Elkindus, vide suprà Alchindus.
Elluchasem Elimithar medicus de Baldath (hic enim est eius titulus) filius Nahadum, filij Ducellam, cuius sunt tabulæ sanitatis tuendæ, iuxta ordinem scilicet rerum naturalium, quæ quidem tabulæ Tacuini sunt dictæ.
Elmisiam, Rasi Continentis lib. 7. c. 4.
Elmongeh, siue Elmogih, Rasi eiusdem lib. 7. c. 1. & iterum lib. 8. c. 1.
Elpidius Theodorici Gothorum regis medicus, apud Procopium lib. 1. de bello Gothorum.
Emba, Serapioni Simplicium c. 173.
Embularchus, Aëtio Tetrab. 4. Ser. 4. c. 122.
Emmasuy, Rasi Continentis lib. 4. c. 1. Credo esse Bimasui de quo suprà, siue filius Masui, de quo infrà.
Empedocles, de quo suprà inter poëtas, nu. 212.
Entylus Chirurgus apud Georgium Vallam in libris expetendorum & fugiendorum & medicinæ lib. 6. c. 113.
Epænetus, cuius liber est de oleribus, cuius meminit Scholiastes Nicandri in Theriacis.
Epagathus, vide Deletius.
Epicharmus Coüs inter philosophos, suprà, nu. 248.
Epicharmus Demolchi Syracusani pater.
Epicurus inter philosophos, suprà nu. 273.
Epidaurus, Galeno lib. 7. Phar. κατὰ γένη.
Epigonus, Galeno in libro de ratione curandi ad Glauconem, & Phar. κατὰ γένη lib. 5. & Aëtio Tetrab. 4. Ser. 3. c. 12.
Epimenides Cretensis, inter philosophos, suprà, nu. 260.
Erasistratus in successione medicorum, nu. 50. & multis seq. Is Aureliano lib. 2. c. 7. citatur ex

BIU Cujas

libris Salutarium præceptorum, & lib.4.c.3. ex libris de ventre. Et lib.5.c.1.ex lib.de Hydrope. Et c.2.ex libro de Podagra. Et lib.1.Oxeôn c.13 ex lib.de Febribus.

Eras Cappadox, vide Heras Cappadox.

Erasmus Stella Libonothanus, cuius extat libellus de Gemmis.

Eratosthenes, quem fuisse medicum constat ex eo quod suprà diximus in Andrea.

Eribotes Theleontis filius, qui Oilei, vulnus Stymphalidibus illatum sanauit apud Orpheum in Argonauticis.

Erisippus, Garioponto lib.de Febribus c.7.

Erophon, cuius sunt nonnulli libri qui Hipp. tribuuntur, vt dicit Gal.in lib.de Dyspnœa.

Eryximachus, Platoni in Symposio memoratus.

Esaias, de quo suprà nu.80.

Esculanus, vide Saladinus Esculanus.

Esdras, de quo inter diuos, suprà nu.81.

Eslimon, vide suprà Aslimon.

Ethesias, vide infrà, Ctesias.

Euangeus, Galeno lib.5.Medicamentorum κατὰ γένη.

Euax rex, inter reges, nu.133.

Eubulus, Galeno Phar.secundum genera lib.3.atque etiam secundum locos lib.9.c.5.

Eucharius Rhodion, qui Germanicè scripsit librum de partu hominis, & obstetricatu, & Herbarium Germanicum.

Euclides Palatianus, siue Palantinus, Galeno Antidotorum lib.2.& Pharm. secundùm locos lib.7.c.2. At in Græco exemplari legitur, ὡς Εὐκλείδης, ὁ Παλαντῖνος: tametsi Cornarius dubitat mendúmne sit, vt pro eo Heraclides Tarentinus legendum sit, & ita quoque vertit.

Eudamus, qui apud Aristophanem in Pluto annulos contra venena, & serpentium morsus conficiebat.

Eudemus inter poëtas, suprà nu.214.

Eudemus ille, siue alius, qui primus cum Herophilo post Hippocratem neruorum Anatomiam ornatè scripsit, vt tradit Gal.lib.3.de locis affectis c.10. Huius etiam sæpe meminit Theophrastus, atque etiam alterius. nam duos memorat lib.9 Plantarum c.18. Et Galenus Seniorem citat in lib.9.de compositione Medicamentorum secundùm locos c.5. quasi alius sit Iunior.

Eudemus quoque alius, in adulterio Liuiæ Drusi Cæsaris deprehensus, vt tradit Plin.lib.29. c.1. Cuius etiam meminit Tacitus lib.4.historiarum. Horum vnum citat Athenæus lib.9.ex lib. de Oleribus. Et Cælius Aurelianus, qui eum dicit Themisonis sectatorem, Oxeôn lib.3.c.11. & 12.& 15.& 16.& Gal.lib.1.Therapeuticæ, & iterum lib.6.ad fin.

Eudoxus Cnidius, inter philosophos, suprà nu.255.

Eudoxus alter etiam Cnidius, memoratus Laërtio in vita ipsius philosophi.

Euelpides, siue Euelpidius, siue Euelpistes, siue item Euelpistus, siue deniq; Euelpectus (hæc enim omnia nomina reperio) maximus medicus ocularius, sæpe Cornelio Celso, lib.6.c.item 6. & Galeno citatus. Quãquam Euelpistus eidem Celso, lib.7.in prin.non ocularius priuatim medicus esse videatur.

Euemerus, Galeno Medicamentorum localium lib.4.c.7. Is fortè est, quem Coum fuisse dicit Athenæus lib.14.& eum citat ex tertio libro περὶ ἱερᾶς ἀναγραφῆς.

Euenor qui apud Cælium Aurelianum lib.3.c.8. citatur ex libris 5. Curationum: & eundem Cælium lib.Oxeôn 1.c.16.citatur & à Plinio lib.21.c.31.

Eugamius Octauio Horatiano citatus, aut, vt aliis placet, Theodoro Prisciano, lib.4.ad Eusebium filium de Physica scientia.

Eugenius, Galeno Phar.localium lib.7.c.6.ad fi.& Garioponto, in lib.de Febribus c.7.

Eugerasias, Galeno περὶ τόπων lib.9.c.2.non semel.

Eunomus, Galeno περὶ γένων lib.5.

Eunomus alius, nisi idem fuerit, derisus Ausonio epig.78.

Eupator inter reges, nu.130.

Euphorbius, suprà in successione Medicorum nu.61.

Euphranor, Galeno περὶ γένων lib.2.

Euphrates Catholicus, eidem lib.1.Antidotorum.

Euricius Cordus Sinesusius, cuius Botanologicon, siue colloquium de variis herbis habemus. Isque vertit versibus Theriaca, & Alexipharmaca Nicandri.

Euriphon Hippocratis contemporaneus, sed eo natu maior, vt scribit Soranus Coũs in historia: & hunc citat Gal.lib.2.Commentariorum Hippocratis de natura hominis, & in lib.1.de Alimentorum facultatibus, & lib.Simplicum medicamentorum 6.in præfatione, & in Comment.in lib.de ratione victus in morbis acutis, in 18.sectione, & Cælius Aurelianus lib.Chronôn.2.c.10. & lib.5.c.1.vbi illum dicit antiquissimum, & lib.Oxeôn 2.c.16.& iterum lib.3 c.17.vbi Cnidium illum appellat. Hic fortasse est Erophon, de quo suprà diximus.

Euschenius Spado, Galeno lib.9.Pharmacorum localium c.4.

Eusebius

Euſebius Papa, de quo ſuprà inter Sanctos, nu. 87. & iterum inter Pontifices, nu. 155.

Euſebius, Octauio Horatiano, ſiue Theodoro Priſciano citatus lib. 4. de Phyſica ſcientia ad Euſebium filium.

Euſiſtradas, Raſi lib. 6. c. 1.

Euſtachius Alexandrinus, apud Porphyrium, in vita Plotini philoſophi.

Euſtathius Queircetanus, qui ſcripſit Acroomatôn in librum Hippocrat. de natura hominis commentarium, & ſcholia in Gal. libros tres de temperamentis, quæ etianum extant.

Euſtathius alter medicus, niſi idem ſit, ad quem extat epiſtola D. Baſilij.

Eutechnius Sophiſta, cuius eſt Græca paraphraſis in Alexipharmaca & Theriaca Nicandri, & in libros Oppiani de piſcatione, & venatione.

Euticleus, Celſo, lib. 5. c. 18.

Eutropius Marcello Burdegalenſi citatus, in præfatione.

Eutychianus archiater eidem citatus c. 14.

Eutydemus Athenienſis, cuius Athenæus citat ὀψαρτυτικὰ Opſartytica, quaſi dicas, de re ſiue arte culinaria condiendi cibaria.

Exlion, Raſi libro 1. Continentis cap. 6. niſi ſit Elium de quo ſuprà. vtrunque enim reperio apud Arabes.

Experimentator, vide Agazo.

Ezechias rex inter reges ſuprà, nu. 114.

F

Fabianus Cretenſis, Galeno Phar. ſecundùm locos lib. 7. c. 3.

Fabius Clemens, Plinio Valeriano citatus lib. rei Medicæ 3. c. 14.

Fabula, inter fœminas infrà, nu. 330.

Falgaricus, Raſi lib. 1. Continentis c. 5. ex lib. Medicamentorum laxantium.

Fallaha Perſes, Raſi eiuſdem operis lib. 3. c. item 3. & lib. 10. c. vlt. vide Filaha.

Faueligoris, Auicennæ lib. Antidotorum, tract. 2.

Fauſtinus, Galeno, Aëtio Tetrab. 3. Ser. 1. c. 45. & 49. & Tetrab. 4. Ser. 2. c. 50. Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 12. & Alexandro Tralliano, ſunt qui Phauſtinum ſcribunt.

Faik, Raſi lib. 4. Continentis c. 1. & lib. 8. c. 1. & alibi ſæpe. Et hic eſt, vt puto, quem Fair, vocat idem Raſis lib. 8. eiuſdem operis, paulò ante fi. & Faick lib. 11. eiuſdem operis c. 7.

Feldius Alexandrinus, Conſtantino Alexãdrino citatus lib. 5. c. 12. vide an ſit ille de re ruſtica.

Fenon, apud Meſue in Antidotis.

Ferdinandus Balamius Siculus, qui Galenum de Oſsibus traduxit.

Fernandus Nonius Pincianus, cuius cum magna laude meminit Chriſtophorus Oroſcius in Aëtij Caſtigationibus.

Fernellus Piſanus.

Filagrius, apud Serapionem tract. 7. c. 9. & c. 17. Eſt fortè Philagrius, de quo infrà.

Filaha, Raſi lib. 11. Continentis c. 5. non ſemel, & c. 6. vide num ſit Fallaha, de quo ſuprà, quod credimus. & vide etiam quæ diximus in Conſtantino Imperatore.

Filimon, Meſue, in fluxu ſanguinis ab ore.

Filius Alharith, ſiue Alkarith, ſiue etiam Allarith, niſi diuerſi ſint. Nam hæc tria nomina repetitio apud Auicennam, lib. 5. tract. 9. & alios Arabes: credo tamen vnum eſſe.

Filius Amaran.

Filius Bacrich, Raſi lib. 3. Continentis c. 1.

Filius Genid, Raſi lib. 2. Continentis c. 1.

Filius Hilgeben, Auicennæ lib. 5. tract. 9.

Filius Hubeire, ſiue Huberre, vel Hubare, niſi diuerſi ſint, apud Auicennam lib. 5. tract. 9. & alios Arabes.

Filius Humain Meſ. in ægritud. gutturis, niſi ſit qui alibi Humain ſimpliciter citatur.

Filius Hychie, vide Abdala.

Filius Iubeyr, vide Sapiens.

Filius Ligileg, Raſi lib. 1. Continentis.

Filius Many, ſiue Main.

Filius Maginſui, Raſi lib. 3. Continentis c. 3. non ſemel.

Filius Maſuy, Raſi lib. 3. Continentis c. 3. non ſemel.

Filius Meſague, Serapioni Antidotorum c. 32. vide Gabriel filius Meſague.

Filius Meſue, Raſi lib. 1. Continentis c. 9.

Filius Meſuey, niſi idem ſit, apud eundem eiuſdem operis lib. 2. c. 4. vbi illum citat ex lib. Medicamentorum mundificantium.

Filius Muſney, eidem Raſi eiuſdem operis lib. 2. c. 1. & c. 2.

Filius Muſey, niſi & idem ſit, qui ex libro de Complemento & Fine citatur Raſi d. c. 2. libro 2. Continentis.

Filius Patriarchæ, Raſi lib. Conti. 1. cap. 3. ex lib. Topicorum, & iterum, cap. 9. & c. 5. & lib. 2.

BIU Cujas

eiusdem operis cap. 2.

Filius Rodoan, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 23.

Filius Serapionis, vide Ioannes filius Serapionis.

Filius Talaüs, Rasi lib. 2. Continentis c. item 2. non semel, & c. 5.

Filius Thelaus, nisi idem sit, eidem eiusdem operis lib. 2. c. 4.

Filius Zezar, Mesue in medicinis solutiuis, & in ægritudinibus cerebri, vide Hamech.

Filius Zor, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 7. non semel, & 21. vide suprà Ebibule, & infrà Maren.

Filodesisis, Auicennæ lib. 5. summa 2. tract. 2.

Filigonus, Rasi lib. 3. Continentis c. item 3. & iterum c. 6.

Filogorisius, eidem eiusdem operis lib. 5. c. 1. ex libro de dolore ventris.

Filogorus, siue Filogorius, nisi idem sit cum præcedente, Rasi lib. 3. Conti. c. 1. non semel, & lib. 3. c. 6. & 7. & lib. 6. c. 1. vbi eum citat ex libro de morbis curandis, & lib. 10. c. 2. vbi eum citat ex lib. de lapidibus ad Georgium, & lib. 12. c. 1. vbi eum citat ex epistola ad Fidisium, de podagra.

Flauius Clemens, vide Phlabius Clemens.

Flauius Grammaticus, suprà inter poëtas, nu. 140.

Flauius Pictes, id est, pugil, Galeno Phar. localium lib. 9. c. 5.

Florentinus, Constãtino aut Cæsari, aut alteri eius nominis, in re medica citatus lib. 12. Agriculturæ c. 20. & multis sequentibus, & Didymo rei Veterinariæ 2. c. 85.

Floris, Auicennæ lib. 5. summa 2. tract. 2.

Florus, ni idem sit, Galeno lib. 4. Phar. secundum locos, c. 7. & Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 108.

Foabitus, Rasi lib. 5. Conti. c. 1. statim post princ.

Franciscus Bencius, Vgonis Senensis filius, & Ioannis Manardi præceptor.

Franciscus Bobius Ticinensis.

Franciscus Caballus Brixiensis, cuius est liber de animali pastillos Theriacos ingredienti.

Franciscus Catalanus.

Franciscus Emericus Oppauianus, qui scripsit libros de medicor. auxiliorum dextero vsu.

Franciscus de Pedemontio, cuius sunt Commentaria in Mesue, & alia.

Franciscus Valleriola, cuius extant docti Comment. in lib. Gal. de morbis & Sympt.

Franciscus Victorius Bergomas, qui multa in philosophia & medecina scripsit.

Fulam, Serapioni Simplicium c. 350.

Fulukesanus, siue Fulukesanis, Auicennæ lib. 5. Fen. 2. tract. 2.

G

Gabriel Auernus.

Gabriel filius Bactisoh, Rasi lib. 8. Continentis c. 1. Alibi autem scilicet lib. 11. c. 1. dicitur Gabriel Binhahtisuh.

Gabriel simpliciter Mesue, & Serapioni, & Rasi lib. 3. Continentis c. 3. non semel.

Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis, cuius extant Commentarij non indocti in Q. Serenum Sammoniacum, & Scholia in librum Sexti philosophi Platonici de medicinis ex animantibus, & alia quædam opera.

Gabriel filius, Mesague, aut vt alij scribunt Mesaugue, apud Serapionem Antidot. c. 17.

Gabriel filius Maginsui, Rasi lib. 3. c. item 3. nisi idem sit.

Gabriel Zerbus Veronensis, qui Theoricam medicinam composuit, & Anatomiam corporis humani.

Gabrios Salube filius, Arabibus citatus.

Gaius Ocularius, Galeno Pharmac. localium lib. 4. c. 7. vide suprà Caius Ocularius.

Galaricon, Rasi lib. 1. Continentis c. 3.

Galeacius de S. Sophia, qui in 9. tractatum Rasis ad Almansorem Commentarios ædidit, atque etiam Practicam composuit.

Galenus ille Pergamensis, suprà in successione medicorum, nu. 67. & seq.

Galenus alter cognomento Halieüs, quem Gal. ipse citat in libris de compos. Medic.

Galenus item alius, vt puto Menodoti filius, cuius dicunt esse eam doctissimam orationem suasoriam ad bonas artes, quæ inter Galeni illius Pergamensis opera reperitur.

Galenus quoque alius, nisi hunc Galienum vocare malis, qui post Galenum fuit, & nonnullos libros Græcè composuit, qui Galeno illi magno assignati sunt, vt scribit Rabbi Moyses, Aphorismorum parte 23.

Gallinicus, Galeno lib. 7. Medicamentorum περὶ γένων.

Gallio Ocularius, Galeno Medicamentorum secundùm locos lib. 4. c. 7.

Gallus, vide suprà Aelius Gallus.

Gallus Marcus Asclepiadius, Gal. lib. Phar. localium 8. c. 4.

Gallus, siue vnus ex illis, siue alius, Galeno lib. Medicamentorum περὶ γένων 1. & lib. 4. περὶ τόπων c. 7. & lib. 7. c. 2. & lib. 8. c. 6. & Aëtio Tetrab. 4. Ser. 1. c. 103. simpliciter citatus.

Gamalielus Patriarcha, Marcello c. 23.

Gariopon

Gariopontus è medicis, vt videtur, antiquioris temporis, cuius sunt lib. 7. de morborum particularium & febrium causis, accidentibus, & curationibus.

Gaspar Torella Valentinus.

Gatineria, vide Martinus Gatinaria.

Gemellus, Galeno lib. Medicamentorum localium 9. c. 5.

Gemma Phrysius medicus & mathematicus, sed qui multò plura in mathesi, quàm in medicina scripsit.

Gemusæus, qui in Paulum Aeginetam scripsit.

Gennadius, Gal. lib. Medicamentorum secundum locos 4. c. 7. In hunc, aut alium eius nominis est epigramma Palladæ, à nobis alibi relatum.

Gentis, siue Gentius rex Illyriorum, inter reges nu. 127.

Gentilis Fulgineas, cuius sunt plurima & ingentia opera. De quo è nostris loquitur Cyn. in l. septimo mense. ff. de statu. homi. & Ang. in §. vlt. in authen. de restit. & ea quæ parit. & Soc. qui illum insignem medicum vocat. consi. 65. super proposita, col. j. lib. 3.

Georgius Agricola, cuius extant libri non indocti de metallicis, de ortu & causis subterraneorum, de natura eorum quæ effluunt ex terra, de natura fossilium, & alij.

Georgius Coniata, qui Antidota Persica in Græcam linguam transtulit.

Georgius Curio, cuius est quædam disputatio Vuitembergæ.

Georgius Kraut, qui practicam Galeacij à Sophia correxit, & alia quædam opuscula ædidit.

Georgius Pilander Germanus, qui libros Hippocrat. de morbis traduxit.

Georgius Stertius, cuius Georgius Agricola mentionem facit in illo lib. Metallicorum.

Georgius Tifernas, quem & medicinæ operam impendisse videre licet ex Lilio Gyraldo lib. 1. poëtarum nostri temporis.

Georgius Valla Placentinus, qui vltra multa alia, & ea quidem optima opera in philosophia & medicina, ædidit libros septem medicinæ, quibus simplicia tractat, & alia multa.

Georgius quispiam his antiquior, vt qui Rasi citatur lib. Cont. 1. c. 4. & c. 5. & 6. & alibi sæpe.

Georgonius, Rasi lib. 1. Continentis c. 2.

Geraldus Bientus Parthiensis, qui Commentarios scripsit in viaticum Constantini.

Geraldus Subuoletanus Cremonēsis, præter artem medicam lingua Arabica clarus, qui Auicennæ, Rasis, Serapionis, & aliorum libros in latinum, licèt non admodum elegantem sermonem vertit. Huiúsque est Introductorium medicinæ, & alia opera.

Geraldus de Solo Gallus, cuius sunt Commentarij in 9. librum Rasis ad Almansorem, & alia quædam.

Gereon Græcus, Galeno in medicinis expertis, si eius est.

Gilbertus Angelicus, qui de morbis particuliaribus scripsit, ædiditque librum qui Thesaurus pauperum inscribitur.

Gilbertus Sichaldus, cuius est viaticum.

Giptianus citatus in Tacuinis Elluchasem.

Glaricon, Rasi lib. 7. Continentis c. 2.

Glaucias, de quo in successione medicorum, nu. 55.

Glaucias, siue ille, siue alius, qui Commentarios ædidit in lib. 6. Epidemiorum Hippo. vt dicit Gal. ibi, in princ. Glauciam simpliciter citat Plin. lib. 22. c. 23. & lib. 24. c. 16.

Glaucius, Galeno περὶ γένων lib. 5. & κατὰ τόπους lib. 4. c. 7. non semel.

Glaucon citatus Plinio lib. 22. c. item 22. & Rasi lib. 1. Continentis c. 6. non semel & lib. 4. c. 1. vbi illum citat ex Summa ipsius, & alibi sæpe, nisi sit alius, quàm qui à Plinio citatur.

Glaucus, cuius meminit Plutarchus in Alexandro.

Glaucus alter, cuius idem meminit in initio libelli, cui titulus est περὶ ὑγείας.

Glaucum quempiam medicum memorat idem Plutarchus in Antonio.

Glaucum vnum ex illis, aut alium citat Galenus secundum locos lib. 4. c. 7.

Glicon memoratus M. Bruto in epistola 6. epistolarum Ciceronis ad Brutum, & Suetonio in Augusto, c. 11. & Plinio lib. 22. c. item 22.

Gliconem chirurgum citat Scribonius Largus in lib. de compositione medicamentorum.

Gordonius, vide suprà Bernardus Gordonius.

Gorgias de quo honorifice loquitur Cornelius Celsus lib. 7. in princ. & c. 14.

Græcus, quisquis is est, quem simpliciter citat Mesue, qui forte est Gereon, de quo suprà.

Grammaticus sæpe Serapioni eo tantum nomine citatus.

Granius, Plinio lib. 28. c. 4.

Gratianus, vide suprà Chrysantus.

Gregorius, citatus Rasi lib. 1. Continentis c. 3. ex lib. de humoribus.

Gualerius Paulinus, Galeno medicamentorum κατὰ γένη lib. 7. vide infrà Paulinus.

Gualterus Hermerius Riffus Argentinensis, qui Germanico sermone multa in medicina scripsit.

Guido de Calliaco, siue Cauliaco, Gallus, qui Chirurgiæ tractatum admodum laudatũ ædidit, vide

dit, vide num sit is qui sequitur.

Guido de Caluacantibus, cuius extat practica in chirurgia in primis commendata.

Guillermus Anglicus, qui scripsit de vrina non visa, & alia nonnulla.

Guillermus Brixiensis.

Guiellermus Christianus Aurelius, cuius est liber Gallicus, cui titulus est Philalethes, de erroribus anatomicis partium corporis humani.

Guillermus Copus Archiater, dum vixit, regis nostri Francisci, qui multos Hippocratis, Galeni, & Pauli Aeginetæ libros elegantissime traduxit.

Guillermus Insulanus Menapius Gremburgensis, cuius extat liber de ratione victus salubris.

Guillermus nomine & professione Medicus, Anglus, cuius liber est de vrina non visa.

Guillermus Morbellius Dominicanus, qui primum aliquot Galeni libros non admodum eleganter traduxit, vt eius tempora ferebant.

Guillermus Osterrodus Moguntinensis medicus.

Guillermus Placentinus de Salyceto, qui scripsit de vniuersali medicina lib. 4.

Guillermus Puteanus Blangiacus Gratianopolitanus, qui scripsit defensionem Mesue, & de facultatibus medicamentorum purgantium, vbi sæpissime Galeno aduersatur.

Guillermus Turnerus Anglus, cuius est liber de naturis herbarum.

Guillermus Virignana, siue Varignana, cuius opus est hoc titulo, Secreta sublimia ad curandos varios morbos.

Gyculus, Rasi lib. 2. Continentis c. 4.

H

Haamet, siue Hahamech Eben Dauid, vide Ahamet.

Habdella filius Ychie, Rasi Continentis lib. 2. c. 2. vbi citatur ex lib. de Breuiationibus.

Habix, vide Abix.

Haboali, nam etiam sic reperitur apud Mesue vide Aboli.

Habohanifa, vide Abohanifa.

Habuarit, Rasi lib. 2. Continentis c. 2.

Hachion Eben Huuaim, Serapioni Simplicium c. 107. & seq. & 185.

Hachi simpliciter ibi, c. 319. qui idem est vt puto.

Hadrianus Imperator, suprà nu. 151.

Hadrianus Iunius Hornanus, qui problemata medica Cassij Iatrophistæ in Latinum vertit, atque etiam Problemata Symposiaca Plutarchi, quæ & ipsa ad medicinam magna ex parte pertinent.

Hahamed, Serapioni Simplicium c. 396. qui, vt puto, est Haamet, de quo suprà.

Haheſe, Serapioni Simplicium c. 337.

Halachadite, Serapioni.

Halagi, Rasi lib. 4. Continentis c. 1.

Halieus, Galeno Phar. περὶ γένη lib. 3. & 7.

Hallag. Rasi lib. 5. Continentis c. 1. nisi sit ille Halagi.

Haly abbas, cuius sunt multa opera in medicina. Is adeo inhæsit recitationibus dictorum Gal. vt à posteris ipsius Simia diceretur. Et eum fidum Galeni interpretem vocat Conciliator.

Haly Rodoan, aut vt alis vocatur, Rodan Aegyptius, cuius sunt Comment. in artem Galeni.

Haly simpliciter citatus Mesue.

Hamech, aliàs Mahemet (vtrunque enim reperitur) filius Zachariæ Arasi, quem & Mesue in Antidotis modo filium Zachariæ Arasi, modo filium Zachariæ simpliciter, modo Hamech Arasi modo Mahemet Arasi, modo Hembēzozar, modo Hamech filiū Zecar, vel Zezar vocat.

Hammonius Alexandrinus citatus Paulo Aeginetæ, & memoratus Cornelio Celso lib. 7. in princ. & Athenæo lib. 3 Dipnosophistarum, vide suprà Ammonius.

Harcon, siue Harcez discipulus Sotionis, apud Galenum in medicinis expertis, si ipsius est is liber.

Hartmannus Schedel Nuremburgensis, Theutonicus.

Hargemen, siue Hargemez discipulus quoque Sotionis, Galeno in medicinis expertis.

Harmocrates, aut vt alij legunt, Hermocrates, de quo Martialis lib. 6. Epig. 52.

Lotus nobiscum est, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus manè est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis causam Faustine requiris?
In somnis medicum viderat Harmocratem.

Quod sumpsit ex alio Græco epigrammate Lucilij in lib. 2. Epig. aduersus Hermogenem medicum, de quo postea dicemus.

Harmocration citatus Paulo Aeginetæ.

Harpalus & Herpalus, Galeno περὶ γένη, lib. 6. & περὶ τόπων, lib. 3. c. 1. & lib. 2. Antidotorum.

Harpocras, siue Harpocrates, siue etiam Harpocration, nam hæc trā nomiña reperio apud Gal. Phar. secundū locos lib. 3. c. 1. & lib. 6. c. 1. & lib. 9. c. 5. & secundū genera, nisi diuersi sint, quod non credo.

non credo. Plinius autem Iunior Harpocrati medico, quisquis is fuit, à Traiano petiit, & impetrauit ciuitatem Romanam, & Alexandrinam Epist. lib. 10. 5. & duabus seq.

Hateroscos, Rasi lib. Cont. 2. c. 4.

Hayse, Serapioni Simplicium 358. c. nisi sit Hahese, de quo suprà.

Hebeme.

Heben Albatarich.

Heben Zezar, Mesue in Antidotis, id est, filius Zezar, de quo suprà.

Heboси, qui ex libris Antidotorum citatur Rasi lib. 1. Cont. c. 9.

Hecatæus, apud Cornelium Celsum lib. 5. c. 19. & c. 26.

Hegesias Marconites.

Helchendi, Rasi lib. 2. Cont. c. item 2.

Heliades, Aëtio Quaternionis 2. Ser. 3. c. 110.

Helias, vide Dorotheus.

Heliodorus Athenienсis inter Poëtas, nu. 237.

Heliodorus Chirurgus citatus Paulo Aeginetæ, lib. 4. c. 49. Hunc, vel alium simpliciter citat Galenus περὶ γένη, lib. 5.

Helisæus propheta, de quo suprà nu. 79.

Henricus Afinius Lyrensis.

Henricus Enticus, cuius sunt quædam opuscula in medicina.

Hephesias citatus Aëtio.

Hepione inter fœminas, infrà nu. 320.

Heraclides pater Hippocra. illius magni, illiúsque præceptor, vt tradit Soranus in vita illius.

Heraclides Tarentinus, de quo in successione medicorum, nu. 55. Hic inter cætera sua monumenta de herbis scripsit, vt tradit Epiphanius Cyprius lib. Hæreseon 4. post initium, & Commentarios ad Antiochidem, & aduersus Astydemandem, & librum quem Strationem inscripsit, ex quibus eum citat Gal. lib. 4. Medicamentorum περὶ γένη, & περὶ τόπος, & alibi sæpe. De eo quoque apud ipsum Galenum lib. 4. de differentiis pulsuum, & lib. 6. Phar. περὶ τόπος, c. 4. vbi eum dicit fuisse optimum medicum, tum circa alias artis partes, tum plurimorum Pharmacorum expertum, fuisse tamen Empiricum.

Heraclides Ponticus inter philosophos memoratus, suprà nu. 256.

Heraclides alij duo, alter Hicesius, alter etiam Tarentinus Empiricus, quorum Laërtius meminit in Heraclide Pontico: & posterioris quoque Dioscorides in præfatione, & Celsus lib. 5. inter Catapocia, & Galen. lib. 1. Phar. secundum locos c. 1. & Aurelianus Oxeon lib. 1. c. 17. ex libris Internarum passionum, & iterum lib. 3. c. 17. ex libris de internis passionibus.

Heraclides Erythreus memoratus Galeno in ingressu Artis paruæ, & lib. 4. de differẽtiis pulsuum, vbi eum dicit fuisse discipulum Chrysermi: & Straboni lib. 14. vbi dicit eum fuisse ipsius contemporaneum.

Heraclitus, siue Heracletus citatus Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 17.

Heraclij duo alter Tarentinus, alter Erytreus, quorum meminit Galenus in Commentariis Hippocratis lib. 3. Epidemiõn, nisi illi sint Heraclides Tarentinus, & Erythreus de quibus nuper diximus, quod facile credidissem, nisi ipse Galenus in eodem loco ipsum Heraclidem Tarentinum memorasset, veluti diuersum ab Heraclide Tarentino, vt videtur. quod tamen legentium iudicio relinquo, vide Galen. vbi suprà. Tarentinum citat Aurelianus lib. Chronion 3. c. 8. ex libris Internarum passionum.

Heras Cappadox, Galeno, Paulo Aeginetæ, & Aëtio memoratus, citatúsque ab ipso Galeno, lib. 1. & iterum 5. Medicamentorum περὶ γένη, ex libro medicamentorum, quem nonnulli inscribunt νάρθηκα, id est, Ferulam, alij τόνου λυνάμεως. Hic fuit discipulus Heraclidis Tarentini, vt dicit Galenus. Hunc puto eum esse qui Cornelio Celso lib. 5. & 6. Hieras dicitur, aliis vt eodem lib. 7. in princ. Hieron, aliis Hyron.

Heras Frontini medicus, Aëtio lib. 12. c. 5.

Herculanus Veronensis, vide infrà, Ioannes Arculanus.

Hercules inter reges, suprà nu. 104.

Hercules Erythræus interpres Hippocratis citatus à Gal. in Commentario lib. 6. Epidemiorum Hippocratis, vide num sit Heraclides Erythræus, aut Herachus etiam Erythræus, de quibus suprà diximus.

Heres Rasi citatus, nisi sit Heras de quo suprà.

Hermannus Cruserius Campensis, familiaris noster qui plurimos Galeni libros feliciter traduxit.

Hermannus, aut, vt alij scribunt, Heremanus Comes à Nuenare, qui de herbis scripsit.

Hermes cognomento Alciptus, Galeno lib. 6. Simplicium.

Hermes simpliciter citatus Auicennæ, lib. 5. tract. 1. & Serapioni tract. 7. cap. 59. ad fin. & Mesue in medicinis solutiuis, & ægritudinibus, & alia sæpe. Et de altero fortè intelligit Martialis libro 10.

Enterocel

Enterocelarum fertur Podalyrius Hermes,
Qui sanet ruptos.

Hermias Ophthalmicus, id est, Ocularius, Gal. Phar. loc. lib. 4. c. 7. & 8.

Hermocrates, vide suprà Harmocrates.

Hermogenes Adriani Imperatoris medicus apud Dionem Cassium in vita ipsius Adriani.

Hermogenes Erasistratius, siue ille, siue alius, apud Galenum Simplicium medicamentorum lib. 1. cap. 29. Aduersus hunc, aut alterum eius nominis medicum extat epigramma Lucilij, lib. 1. Epigrammaton Græcorum,

ἑρμογένην τὸν ἰατρὸν ἰδὼν διόφαντος ἐν ὕπνοις
ὄνκε τ' ἀνηγέρθη, καί πορ ἴαμα φέρων.

A quo accepit Martialis illud suum epigramma, de quo suprà in Harmocrate.

Hermolaus Barbarus admirabili vir eruditione, & qui maximam sibi gloriam ex Dioscor. traductione, Corolario opere doctissimo, & ditissimo: & Plinij Glossematis comparauit.

Hermolaus multo vetustior, citatus Alexandro Tralliano, lib. 1. c. 23.

Hermon Hierogrammateus, Galeno, περὶ γένη, lib. 5.

Hermon Cacerdos, Aëtio Tetrab. 4. Ser. 3. c. 12. nisi idem sit, quod magis puto.

Hermon simpliciter, Cornelio Celso lib. 6. c. item 6. non semel.

Hermophilus, Galeno secundum locos lib. 4. c. 7. & Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 110.

Hermus, nisi idem sit cum Hermone illo, Aëtio citatus Tetrab. 2. Ser. 4. c. 4.

Hero Ocularius: Gal. περὶ τόπος, lib. 4. c. 7.

Herodicus Selybrianus Hippocratis præceptor, de quo in Hippocrate.

Herodicus, siue ille, siue alius memoratus, derisus, & reprehensus ipsi Hippocrati Epidemion lib. 6. particula 3. c. 24. Nam ita legit vetus interpres, & Leonardus Fuchsius: putátque hunc esse de quo loquitur Plato lib. 3. de Republica, & Plutarchus in eo libello, De his qui tardè à numine corripiuntur, qui & hunc Silymbrianum vocat, vt idem cum præcedente videri possit. Tametsi exemplaria illius loci Hippocratis, & Galeni, Prodici nomen habẽt, non Herodici. Hunc dicunt nonnulli fuisse fratrem Georgiæ Leontini.

Herodicus simpliciter citatus Asclepiadi, deinde Aureliano lib. 5. Chronion c. 1. Sed & Herodicum quempiam memorat Aristoteles lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, siue is fuit vnus ex supradictis, siue alius.

Herodotus Lycius, qui de ficubus scripsit ex Athenæo.

Herodotus simpliciter citatus, siue ille, siue alius, Galen. lib. 4. Simplicium medicamentorum c. 27. in fi. & c. 28. & lib. 3. c. 9. & lib. 4. de differentiis pulsuum, & lib. 5. medicamentorum περὶ γένη, & Aëtio Quaternionis 1. Ser. 3. c. 45. & 47. & Serm. 4. c. 45. & c. 47. & Quater. 2. Serm. 1. c. 116. & Quaternio 3. Ser. 2. c. 29. & alibi. Fuítque, vt dicit Galenus vbi suprà, discipulus Menonis. Sed & de eo dicit idem Gal. lib. 3. Simplicium, quòd præ nimia philautia seipsum in multis fefellit. Eius quoque meminit Laërtius in Timone, ad fi. quem Tarsensem, & Ariei filium fuisse dicit, illúmque audiuisse Menodotum, de quo postea dicemus. Súntque qui eius esse dicunt librum, cui titulus est Introductio, siue Medicus, qui est inter opera Galeni, quod Galenus ipse astruere videtur Commentario 31. particulæ secundæ lib. 6. Epidemion.

Heron Ophthalmicus, id est, Ocularius, Galeno Pharmac. secundum locos lib. 4. c. 7.

Herophilus, Galeno, Aëtio, & Aureliano lib. 4. Chronion c. 8. ex lib. ad Hippocratis Prognosticum, citatus, quem & ipse Gal. lib. 4. de differentiis pulsuum, vbique obscurum fuisse scribit. Is autem herbarum maxime fuit studiosus, vnde & ab eo dictum ferunt, quasdam etiam calcatas prodesse, vt scribit Plin. lib. 25. c. 2. vbi illum vocat clarum medicina. De quo & tu eundem vide lib. 26. c. 2. & 26. c. 11. & Galenum lib. 2. Therapeuticæ. Illum quoque citat Cælius Aurelianus lib. Oxeon 2. c. 25. ex lib. 12. de Passionibus, & in lib. item 3. Chronion cap. 13. ex libris Curationum. Aëtius Tetrab. 2. Serm. 3. c. 46. illum quoque citat, ex libro de oculis: & nos quoque de eo diximus, suprà in succes. medicorum, nu. 50.

Herophilum equarium medicum ponemus infrà inter Veterinarios medicos.

Herpalus, vide Harpalus.

Hesiodus inter poëtas suprà, nu. 156.

Hicesius citatus Athenæo statim post initium lib. 7. & Plinio lib. 27. c. 4. vbi illum dicit non paruæ authoritatis medicum, & alibi sæpe vide Icesius.

Hieras, vide Heras Cappadox.

Hieremias Thriuerus Brachelius Germanus, qui Commentarios in primum librum Aphorismorum Hippocratis, & alia scripsit.

Hieron, vide Herax Cappadox.

Hieronymus Accorombonus Engubeus, qui scripsit librum de Catarrho, & tractatum de vsu & natura lactis.

Hieronymus Baldungius Tigurinus, cuius extant quædam opera.

Hieronymus Brunsuigius.

Hieronymus Cardamus, aut vt alij vocant Cardanus Castellionius Mediolanensis, vir certe

multæ

BIU Cujas

multæ lectionis,& omnifariæ eruditionis,cuius est liber vagantium morborum,de re Venerea, de medicinæ regulis,Contradictorium medicorum,in quo opere secutus est vestigia Petri Aponensis in Conciliatore: Et de malo recentium medicorum medendi viu,& aliis multis,quos ipse collegit in libro in id priuatim ædito,cui titulus est Ephemerus.

Hieronymus Casalinus.

Hieronymus Castellus Ferrariensis medicus,orator,& poëta egregius, apud Lilium Gyradum,poëtarum nostri temporis lib.1.

Hieronymus Feroldus,ad quem extant multæ epistolæ medicinales Aloisij Mundellæ.

Hieronymus Fracastorius,suprà inter poëtas,nu.243.

Hieronymus Gemusæus Heluetius,cuius extant Annotationes in Paulum Aeginetam.

Hieronymus Manfredus,cuius est Centiloquium medicorum & infirmorum.

Hieronymus Montuus,cuius liber est de humorum differentiis.

Hieronymus Sonoualera qui de vermibus scripsit.

Hieronymus Tragus,cuius extat Herbarium Germanicum.

Hiesus,qui & Iesus & Iesui,de quo infrà,nisi alius sit.

Higinus, Plinio lib.20.c.11.& lib.21.c.9.

Hildegardis inter fœminas,infrà nu.339.

Hippocrates ille magnus,de quo suprà tam multa diximus,nu.40.& multis aliis seq.

Hippocrates præter illum octo,quorum sex à Suida, Tzetze historiarum,c.155.sunt memorati,scilicet primus auus illius Magni, filius Gnosidici, qui vt plerique autumant, scripsit duos libros de membris fractis,& articulis.Aliorum autem iudicio nihil scripsit, vt tradit Gal.in Commentariis lib.1. Hippocr.de victus ratione in morbis acutis. Alter Nepos Magni illius Hippocr. ex Thessalo illius filio. Tertius & eiusdem Nepos ex Dracone, cuius meminit & ipse Gal. lib.2. de Dispnœa siue difficultate respirationis,c.8,& in Commentariis Hippocr. de natura hominis, c.2.post prin.Quartus & Quintus Tymbræo geniti, Sextus,filius Praxianactis,omnes, vt dicit ipse Suidas,medici,& eius artis scriptores, omnésq; Coi, eodem genere,& familia nati ex his qui Nebridæ vocantur:clarissima prosapia.Nebrus enim fuit nobilissimus Asclepiadum.Nam vt id quoq; scias ex Sorano, Hippocrates ille magnus ad Herculem & Aesculapium originē generis sui referebat,ab alteróq; se vigesimum,ab altero decimumnonū se numerabat.Cuius etiam genealogiæ Eratosthenes,Pherecydes,Apollodorus,Arius Tharsensis,& Tzetzes vbi suprà mentionem fecerūt.Quibus adde Septimū ipsius Hippocratis magni proauum,de quo ipse Hippoc. scribit ad Philopæmonē,Proauus noster præsentes & futuros morbos prædicebat, & affectos & afficiendos curabat,quod & nos alibi retulimus:Et octauū,cuius extat Epistola ad Mœcenatem, apud Marcellum medicum,in qua etiā mentionem facit Cæsaris & Augusti,vt hinc possis intelligere hunc multos cæteris posteriorem. Hippocratem alium memorat Martialis lib.9.epig.96.

Santonica medicata dedit mihi pocula virgo.
Os hominis,mulsum me rogat Hippocrates.

Et cætera quæ sequuntur.ex quibus intelligi potest,& hunc fuisse medicum.

Hippolytus Bryllus,qui de vermibus scripsit.

Hirenæus Alcyonius,Celso alicubi citatus.

Hismahimel,Rasi lib.12.Cont.c.1.

Hobays,siue Hobeys.siue Hobes, hæc enim tria reperio apud Rasim lib. continentis.7.c.vlt. ex Antidotario,& lib.10.c.1.

Homerus,inter poëtas,nu.157.& multis seq.

Homerus alter Chius,qui tempore Melanthi regis Athenarum floruit, vt tradit Archilochus in lib.de temporibus,si is liber eius sit. vbi & hunc reponit inter octo Homeros, & arte medicinæ floruisse tradit.

Horatius Limanus,qui librum Galeni De tumoribus præter naturam, & alium librum cui titulus est,An animal id sit,quod in vtero est.in linguam Latinam vertit.

Hores,Rasi lib.1.Cont.c.2.vbi illum dicit plurimum sagacem.

Horus Mandesius,Aëtio Tetrab.4.Ser.3.c.23.

Horus simpliciter,Plin.in Nomenclatura medicorū, lib.29.& ipsi Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.33.

Hostanes.

Hubertus Barlandus,qui lib.Galeni de medicamentis paratu facilibus transtulit.

Hudas,Rasi lib.3.Cont.c.1.

Hugo Senensis,cuius in medicina multa opera habemus omnibus nota. Hic in Concilio Ferrariæ inuitatos ad cœnam Græcos & Latinos philosophos, Theologósque, monuit vti proponerent quicquid vellent,eorúmque doctrinis omnibus responsurum,ac partes,siue Platonis siue Aristotelis defensurum.

Humain,aut vt alij vocant Human Arabs Andromachi interpres, quíque Commentarios in quædam opera Hippocratis, & Galeni ædidit. Mesue citat Humain & filium eius. Vide suprà filius Humain. Serapio tract.7.sæpe Humain. Hunc nonnulli esse existimant qui Ioannitius dicitur,de quo dicemus infrà.

BIU Cujas

Humain filius Ysaac, Serapioni Simplicium c.179.in fi.ex lib.Theriaces, vide Humayn.
Huna.
Hunaym, siue Hunain citatur ex lib.Theriacæ Serapioni Simplicium c.78.& 94.& 294.
Hunabin.
Hupertus Berlandus Philiatrius qui traduxit librum Galeni de remediis paratu facilibus.
Hybristus Oxyrynchitus citatus Galeno in lib.de facilè parabilibus,& lib.2.Antidotorum.
Hygias, Aëtio citatus.
Hygiea inter fœminas, infrà nu.316.
Hygienus Hipparchus Mantiæ discipulus, vt tradit Gal.lib. Medicament. περὶ γένη, etiam eidem περὶ τόπων, lib.1.c.8.& lib.4.c.7.& lib 10 c.1.& 2.& Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.110.citatus.
Hygienus simpliciter, Gal.lib.2. Medicam. περὶ γένη, & lib.4. περὶ τόπων, c.7. & Aëtio Tetrab. 2.Ser.3.c.110.
Hyginus, Plinio lib.20.c.11.& lib.21.c.9.
Hyinus, Galeno citatus in libris de compos.Medicam.secundum locos.
Hyras, vide Heras Cappadox.

I

Iabes Arabs in Tacuinis Elluchasem citatus.
Iacissuba inter reges, nu.143.
Iacob filius Marzoch, siue vt alibi scribitur, Marzuc.
Iacobus Alaxinus, cuius sunt medicæ disceptationes.
Iacobus Alkindus, cuius est liber de gradibus Medicamentorum compositorũ, contra quem scripsit Auerrois in 5 colliget, ad fin. vide Alkindus.
Iacobus Carpus, qui Isagogen in humani corporis Anatomen scripsit.
Iacobus Christus Alexandro Tralliano lib.2.citatus, quo loco de rusi loquitur, qui dicit ita vocatum fuisse, quòd in curatione morborum frequenter humectantibus cibis vtererur. Christus igitur (ait) dictus tanquam vnctus, ita etiam vertit Albanus Torinus, sed vide infrà Iacobus Psychrestus.
Iacob.Dondus, qui Aggregator Patauinus dictus est, ob librum Aggregationum in medicina.
Iacobus Forliuiensis, cuius sunt Commentarij in Aphorismos Hippocratis, & in artem parvam Galeni,& in primum Canonem Auicennæ:& quæstiones plurimæ in medicina,& alia opera omnibus nota.
Iacobus Goupylus Pictauiensis, vir Græcè & Latinè eruditissimus, cuius extat libellus Galeni de ludo pilæ in Latinum elegãter conuersus, id quod etiam ludi & animi causa fecit, dum multa magnáque in medicina meditatur. Nam & Alexandrum Trallianum è Bibliotheca regia depromptum iam in vulgus edendum curauit, in eúmque castigationes scripsit. De quo plura dicerem, nisi affinis & amicus meus esset.
Iacobus Hollerius Stempanus, Parisiensis medicus, vir certe huius artis,& omnium bonarum artium peritissimus, cuius extat liber de materia chirurgica.
Iacobus Mantineas Hebræus, qui nuper 4.Fen.1.libri Auicennæ fœliciter & eleganter, vt materia ipsa ferebat, traduxit: vtinam & reliqua eiusdem autoris opera vertisset.
Iacobus de Partibus Gallicus, cuius Commentarios habemus in Auicennam,& alia multa.
Iacobus Psychrestus Aëtio citatus Tetrab.3.Ser.4.c.43.& Alexandro Tralliano lib.5.c.4.vbi eum dicit virum magnificum,& in arte, Dei obseruantissimum,& iterum lib.11.non semel, qui is est, vt opinor, qui Iacobus Christus dictus est, de quo suprà diximus. Suidas Psycho Christum vocat, dicitque eum Hesychij filium medicum doctissimum.
Iacobus Reginus.
Iacobus Rueff Tigurinus, cuius extant multa opera.
Iacobus Sehill Argẽtinus qui vulgarem medicinæ fasciculum, vt vocat, theses aliquot rei medicæ simplicioris, breuissiuè complectentem integritati astronomiæ restituit, vt præ se fert titulus operis.
Iacobus Solineus, cuius tumulus est Pontani lib.Tumulorum 2.
Iacobus Sylvius Ambianus, qui fama gloriáque maxima, sed eruditione & doctrina maior, publicè eam artem in hac Parisiorum vrbe profitetur, multósque, & eos quidem eruditissimos & elegantissimos libros ædidit,& ædet.
Iacobus alius à præcedentibus, qui ex Damasco genus duxit, medicæ artis vsqueadeo peritus, vt eum nunquam signa salutis, aut mortis fefellerint. Erat enim, vt Suidas scribit διαγνωστικὸς καὶ προγνωστικὸς, id est, morborum causas tenebat, & salutem vel mortem certissimè prædicebat. Hunc aut alium eius nominis simpliciter citat Trallianus libro 4.capit.4.vbi eius potionem medicam describit.
Iagmisus, Rasi lib.3.Cont.c.7.
Ianuarius, Marcello Medicamentorum c.23.
Ianus Cornarius Zuiccauiensis, cuius multa opera in re medica, multáque atque eas optimas traductiones habemus.

Iapis

Iapis Aeneæ medicus, apud Virgilium lib.12. Aeneidos, vt & nos alibi diximus. De cóque siue alio eiusdem nominis Ausonius in Meroẽ epig.2. vbi ostendit illum ita à sanitate vocatum. Nam & Seruius in eundem lib.12. scribit id nomen aptum esse medico, nam ἰᾶσθαι dicunt curare; quod & nos alibi suprà diximus.

Iasius, qui de odoribus scripsit, citatus Hermolao Barbaro de vnguentorum ratione.

Iaso inter fœminas, infrà nu.316.

Iason inter reges, nu.104. & iterum nu.108.

Iason Pratensis Zyricæus, cuius liber est de Sterilitate arcenda.

Icesius, Plinio lib.27.c.4. vbi illum dicit non paruæ autoritatis medicum, & alibi sæpe, & Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum τῶν γένων, Paulo Aeginetæ lib.3.c.64. & Aëtio Tetrab.4.Ser.3.c.13. & 64. qui illum Icesium magnum vocat. Hic vt author est Strabo ad fi. libri duodecimi, scholam Erasistratiorum Smyrnæ erexit. Sed, vt opinor, hic est Hicesius de quo suprà: sed spiritus, vt plerunque fit, alterutri additus, vel ademptus est.

Icetidas, Plinio lib.28.c.7. alij vocant Icacidam.

Ichæus citatus in Tacuinis Elluchasem.

Icodotus Galeno citatus in compositionibus Medic. loc. lib.9.c.6.

Idiotas Galeno citatus in compositionibus Medic. secundum locos lib.9.c.2.

Idius, eiusdem lib.c.5.

Iemidue, Rasi lib.4. Cont.c.1.

Iesu filius Haly, cuius est tractatus de oculis.

Iesu Irihe citatus Mesue, nisi sit præcedens, vide Hiesus.

Iesus, nisi sit vnus ex illis, Serapioni Antidotorum c.33.

Iesus filius Syrach, de quo suprà nu.82.

Ignotus, quisquis est quem eo nomine vocat Serapion Simplicium cap.194. & c.220. & 241. & alibi sæpe.

Ilambo, Paulo Aeginetæ lib.7.c.16.

Indus simpliciter citatus Aëtio Quaternionis 3. Ser.1.c.49. siue sit proprium nomen Gentis. Nam presbyterum Indum citat eiusdem Quatern.Serm.3.c.11. & Galenus etiam citat Vrbanum. Indum, & Zarchan Indum Ioan.Serapio, & Xarch Indum idem Serapio, & Sarek Indum Rasis, & Sarac Indum, nisi sit ille Sarek, de quibus infrà.

Ioachimus Egellius Rauenspurgensis.

Ioachimus Martinus Gaudanus, qui libros Galen. de Alimentorum facultatibus traduxit.

Ioachimus Schillerus Herderensis, cuius liber est de peste Britannica.

Ioannes Abiosus Neapolitanus, cuius sunt quædam opera.

Ioãnes Agricola Hammonius, qui scripsit scholia in Therapeuticen Gal. & alia quædã opera.

Ioannes Alexandrinus, cuius sunt non indocti Commentarij in librum Sectarum Galeni, quos plerique putant esse ipsius Galeni. Sed & sunt eiusdem, aut alterius eiusdem nominis Commentarij, in libros Epidemiõn ipsius Galeni. Hunc tamen non multi facit Romanus medicus in suo Antisophista.

Ioannes Almenar Hispanus, qui de morbo Gallico scripsit.

Ioannes de S. Aegidio Anglus qui scripsit Practicarum medicinalium lib.1. & rerum futurarum prognostica lib.1.

Ioannes de S. Amando Gallus, qui scripsit super Antidotarium Nicolai.

Ioannes Gadesder Anglicus, qui in re medica scripsit librum, qui Rosa Anglica inscribitur, & alium cui titulum fecit, Practicas medicinæ.

Ioannes Aquilanus Patauinus, qui de sanguinis missione in pleuritide scripsit.

Ioannes Arculanus, aut vt alij vocant, Herculanus Veronensis, qui Commentarios scripsit in librum quartum Fen. Auicennæ, & in librum nonum Rasis ad Almansorem.

Ioannes Argenterius Castellonensis, cuius sunt libri non minùs docti, quàm elegãtes, de morbi generibus, de morbi differentiis, de causis morborum, de Symptomatis, De temporibus morborum, De signis medicis, de officiis medici, sed quos veluti ex professo & de industria aduersus Galenum scripsit.

Ioannes Atrocianus Germanus, qui scripsit Commentarios in librum, qui Aemilij Macri nomine circunfertur, de viribus herbarum.

Ioannes Baptista Confalonerius Varonensis qui scripsit libro de vini natura, eiúsque alendi & medendi facultate.

Ioannes Baptista Gyraldus apud Lilium Gyraldum, de poëtis nostri temporis lib.1.

Ioannes Baptista Montanus & ipse Veronensis, nisi idem sit, qui aliquot libros Aëtij traduxit.

Ioannes Baptista Pigua, apud ipsum Gyraldum lib.2. de poëtis nostri temporis.

Ioannes Bernardus Felicianus Venetus, qui aliquot libros Galeni, Pauli Aeginetæ, & Alexandri Aphrodisæi vertit.

Ioannes Caius Anglus, qui scripsit libros 2. de medendi methodo.

Ioannes Casamizula.

BIU Cujas

Ioannes Clemens Anglus.

Ioannes Conchoregius Mediolanensis, cuius est Lucidarium, & Flos florum medicinæ nuncupatum,& Summa de curis febrium.

Ioannes Crispus Marcello Burdegalensi citatus,vide Crispus.

Ioannes Damascenus cognomento Mansur, cuius Aphoris. habemus, & alia multa opera. Nonnulli eundem cum Mesue putant, qui nisi fallor, falluntur ipsi. Hic enim multò antiquior fuit. Alij autem pari errore filium Mesue dicunt. Hunc sæpe citat Constantinus Africanus.

Ioannes Dantzius Astensis,cuius sunt tabulæ Simplicium Medicamentorum.

Ioannes Driander Germanus,cuius est disputatio quædam medica, quíque Abrahami Iudæi libellos emendauit.

Ioannes Fernelius Ambianus, medicus Parisiensis,vir certè doctissimus, vt planè constat ex libris septem quos de Naturali parte medicinæ ad Henricum tunc Francisci Galliæ regis filium, nunc regem nostrum. Is (vt audio) quædam etiam de abditis rerum causis commentatus est,in quibus viri eruditione & iudicio exquisito præditi seipsum superasse mihi retulerunt.

Ioannes Fichardus Francofordianus,cuius sunt multa opera & traductiones.

Ioannes filius Serapionis,vide infrà Ioannes Serapio.

Ioannes Franciscus Branchaleon Neapolitanus,cuius est dialogus de balneorum vtilitate.

Ioannes Gorræus Parisiensis medicus, linguæ vtriusque eruditissimus, qui conuertit in Latinum sermonem,& exposuit Hippocratis libros de natura fœtus, & de Genitura, Iusiurandum, de Arte, de Antiqua medicina, de Medico. Legimus & ab eo elegantissimè conuersa Nicandri Alexipharmaca,annotationibus illustrata,quæ propediem videbis.

Ioannes Grammaticus Alexandrinus cognomento Philoponus,cuius præter multa opera in Philosophia,& Theologia,liber est de Pulsibus.

Ioannes Grauius, Parisiensis medicus, huius artis expertissimus, vicinus, amicus, familiaris meus,cuius opem medicam sæpè expertus sum.

Ioannes Guinterius Andernacus,qui & se alicubi vocat Ianum Antoniacum,cuius sunt multa opera,& traductiones.

Ioannes Hasfurtus Virdungus, cuius est noua medicinæ Methodus, & tractatus de iudicandis vrinis.

Ioannes Horologius Paduanus,cuius sunt nonnulla opera.

Ioannes Iacobus cognomento Manlius Alexandrinus cuius est Interpretatio in Antidotarium Mesue,& aliorum,quam Luminare maius vocauit.

Ioannes Iacobus Montispessulani Cancellarius, cuius Thesaurarium medicinæ habemus, in quo tractat de morbis particularibus.

Ioannes Itrensis,qui de peste scripsit.

Ioannes de Karthan,aut vt alij appellant, Kethan Alemannus, qui Fasciculum medicinæ, & alia quædam scripsit.

Ioannes Kuefnerus Trochereus,cuius est Pharmacopoliterion, & liber de vitanda,& profliganda Epidemica contagione,& Tabula curatiua.

Ioannes Lonicerus Germanus, cuius sunt docta scholia in Dioscoridem & Nicandrum, atque eiusdem Nicandri traductio.

Ioannes Manardus,cuius extant epistolæ medicinales,& alia opera doctissima.

Ioannes Marlianus,qui de caliditate corporum,& alia quædam opera ædidit.

Ioannes Matthæus de Gradi, aut vt alij scribunt,de Agradi,Mediolanensis, cuius sunt Comment.in 9.Almans.& in 22.Fen.3.Canonis Auicen.& Consilia & alia quædam.

Ioannes Michaël Sauonarola Patauinus,cuius,sunt multa & ingentia opera.

Ioannes Monachus,qui scripsit vulgarem introductionem in medicinam.

Ioannes Morisotus Dolanus,cuius sunt plurima huius artis opera,præter alia multa non contemnenda.

Ioannes Nomus.

Ioannes de S.Paulo Gallus,qui de simplicibus scripsit.

Ioannes Petrus Arlunus,cuius est Commentarius, Vinúmne mixtum,an meracum obnoxiis iuncturarum doloribus magis conueniat: vide num sit is Arlunus de quo suprà.

Ioannes Philippus de Lignamine Messanensis,qui scripsit de Cibis & eorum qualitatibus.

Ioannes Platearius Salernitanus,cuius Practicam habemus, & librum de Medicamentis simplicibus,& Commentarios in Antidotarium Nicolai.

Ioannes Pollens,cuius quasdam Galeni traductiones habemus.

Ioannes Quintianus Italus,qui nonnulla Galeni scripta de Diebus Criticis redarguit.

Ioannes Ruellius Suessionensis, medicus Parisiensis, cuius præter translationem Dioscoridis imprimis laudatam, & alia plurima, sunt libri de natura stirpium, de quibus nihil aliud dicam, quàm quòd à sexcentis annis nullum opus doctius,nullum vtilius æditum est.

Ioannes Serapio,aut vt alij vocant,filius Serapionis alter à Serapione illo,de quo suprà diximus in successione medicorum,nu.54. Hic enim longo pòst tempore fuit,scilicet anno 1070.cuius Breuiar

Breuiarium sex tractatuum, & de Simplicibus medicinis, & alia multa habemus.

Ioannes Sermoneta, cuius sunt Quæstiones in Aphoris. Hippoc. & in Paruam artem Galeni.

Ioannes Synapius, de quo apud Gyraldum lib. 1. de poëtis nostri temporis.

Ioannes Tagautius Ambianus, Parisiensis medicus, cuius sunt libri sex de Chirurgica institutione, ad Franciscum Gallorum regem, in quorum epistola liminari ad ipsum regem, honorificam mei mentionem facit. Is nuper maximo omnium Parisiensium desiderio, nec minore Reip. detrimento obiit.

Ioannes Tornamiranus Gallus, cuius sunt Commentarij in 9. Almansoris, & alia quædam.

Ioannes de Tusignano.

Ioannes Vasseus Meldensis medicus Parisiensis, qui multos libros Galeni non infœliciter traduxit. Nos eum virum aliquando conuenimus modestum sanè, & doctum.

Ioannes, aut vt alij appellant, Ioannetinus de Vigo, Genuensis, cuius Practicam chirurgiæ, & alia quædam habemus.

Ioannes Vochs Colonienſis, cuius est libellus de omni pestilentia, & diuturna peste morbi Gallici.

Ioannes Vrsinus, inter poëtas suprà nu. 238.

Ioannes Zacharias autor Græcus medicinæ.

Ioannes, quisquis est, simpliciter citatus Serapioni in antidotis, c. 18. & Aëtio Tetrab. 4. Ser. 1. c. 133. in Græco exemplari, vbi describitur χρῖσμα πρὸς λευκὰς, ἰωάννου, sed interpretes eum locum omiserunt, exemplar fortè mutilum nacti.

Ioannetinus de Vigo, vide suprà in versi. Ioannes aut vt alij.

Ioannitius, cuius est introductio in Paruam artem Galeni, & liber de Theriaca, ex quo illum citat Rasis in lib. 1. Contin. c. 1. & alibi sæpè: & liber de electionibus, ex quo eum citat idem Rasis eiusdem lib. c. 3. & c. 6. Et liber Antidotor. ex quo illum citat ipse Rasis eiusdem lib. c. 9. Et ex lib. Stomachi, eo. c. 9. & lib. 5. c. 1. Et liber de Memoria ex quo citat eum idem Rasis eiusdem operis lib. 2. c. item 2. Et ex lib. de oculis, idem in eodem c. Et ex Badmo, siue Antidotario, idem eiusdem lib. 4. c. 1. Et ex lib. de Balneo, lib. 4. c. 1. Et ex lib. de Regimine cibariorum, lib. 5. c. 1. Et ex libro de Minutione, eidem lib. 6. c. 1. Et liber de Quæstionibus, eidem lib. 9. c. 4. & lib. 10. c. 1. Et liber de regimine conualescentium, eodem c. 4. lib. 6. Et ex libro de Lapide, eidem lib. 10.

Iob, siue Ioh citatus à Rasi in Continenti.

Iocus Tarentinus, apud Stephanum de vrbibus.

Iodocus Vuillichius Reselianus, cuius est Commentarius Anatomicus, præter alia multa opera in Theologia, Philosophia, Dialectica, & Arithmetica.

Iohachi, Rasi lib. 5. c. 1.

Iolas, siue Iolaüs Bithynius, qui de herbis scripsit, teste Dioscoride in præfatione, & Epiphanio Cyprio lib. aduersus hæreses 1. post princ.

Iolas, siue ille, siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso lib. 5. c. 22. & Plinio lib. 29. c. 17. & Galeno in lib. 1. Antidotorum.

Ionicus Sardensis inter poëtas, suprà nu. 233.

Iordanus citatus in Tacuinis Elluchasem.

Iosephus Grumbeckius, siue Gruempeckius Germanus, cuius est liber de mentulagra, siue morbo regio.

Iosephus Struthius, qui libros vertit de Astrologia Galeno adscriptos, & Prognostica de infirmorum decubitu.

Iosephus Testandrus Cracouiensis, qui traduxit librum Galeni aduersus Erasistratum.

Iosue, Rasi lib. 2. Continentis c. 1.

Iphitianus Quinti præceptoris Galeni discipulus, apud Galenum lib. 7. de compositione Medicamentorum περὶ γένων.

Iranus, Mesue in medicinis solutiuis.

Iras Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum secundùm locos, vide num sit Eras de quo suprà.

Ireneus Brasauolus, apud Lilium Gyraldum lib. 2. de poëtis nostri temporis.

Irinus Rauanus Galeno citatus, si is est, libro de medicinis expertis.

Isaach Bon-Sullaimon citatus Ioanni Serapioni.

Isaac Heben Amaran, siue Amran, siue Maran citatus Mesue, & Serapioni, vide Ysaac.

Isaac Israëlita, Mesue in ægritudinibus gutturis, quem & simpliciter Israëlitam citat, vt dicam posteà, nisi alius sit.

Isaac filius Solomonis dictus Beimiram, qui de febribus, vrinis, diætis, stomacho tractatus composuit. Ita citatur ab ipsis Serapione, & Mesue.

Isaac simpliciter citatus eidem Mesue, siue vnus ex illis, siue alius.

Isacius filius Chunein, qui Græcè scripsit in medicina.

Isidorus Antiochus, Galeno in compositionibus Medicamentorum περὶ γένων lib. 6.

Isidorus Hispalensis iure medicis annumerandus, vt qui de rerum proprietate scripsit, & mul-

BIU Cujas

ta alia ad medicinam pertinentia, præsertim in tractatu Etymologiarum.

Isidorus Memphites citatus Aëtio Tetrab. 2. Sermo. 3. c. 110.

Isidorus simpliciter, vel vnus ex illis, vel simpliciter apud Galen. περὶ γένων, lib. 5. & κατὰ τόπους, lib. 9. cap. 5.

Isis regina Aegypti, de qua inter inuentores medicinæ, nu. 3.

Ismahelita, Serapioni Simplicium c. 244.

Israëlita Alcanzi Mesue citatus, vide Alcanci.

Israëlita simpliciter eidem citatus, siue ille, siue Isaac Israëlita, de quo suprà, siue alius, siue Musagnuchil Israelita, de quo infrà.

Israël etiam simpliciter citatus Serapioni Antidotorum c. 33.

Iuaim.

Iubadicus, siue Iubaducus, Rasi lib. 3. Continentis, c. 4. & c. 6.

Iuba rex Mauritaniæ inter reges, nu. 126.

Iudæus simpliciter citatus, quisquis is fuit, Cornelio Celso lib. 5. c. 19. & 22. & Aëtio Tetrab. 4. Ser. 3. c. 14. & Mesue in Antidotis, Ioanni Serapioni Simplicium c. 95. & 107. & 361. & Rasi. lib. 1. Contin. c. 1. & alibi sæpè, & in Tacuinis Elluchasem, vide Abraham Iudæus.

Iulianitus, aut vt alij appellant, Iulianita Bononiensis, cuius sunt tres libri de re medica.

Iulianus Diaconus Aëtij medicus, ab eo citatus Tetrab. 3. Sermo. 3. c. 12. vbi dicit illum fuisse suum contemporaneum.

Iulianus antiquior citatus Gal. in lib. Medicam. περὶ γένων, & Paulo Aegin. lib. 7. c. 5. Aduersus quem scripsit ipse Gal. quòd calumniaretur Aphoris. Hippoc. Dicítque idem Gal. in Methodo. lib. 1. illum fuisse sectæ Thessalicæ, & discipulum Apollonidis Cyprij, de quo suprà. Sed & in eodem opere lib. 1. dicit eum fuisse suum contemporaneum, eúmque Alexandriæ conueniisse. Ab hoc vt opinor dictũ est Iulianium Oxymeli Alexãdro Tralliano lib. 11. quo de podagra tractat.

Iulianus Martianus Rota, qui libros de Antidotis Gal. & alios multos latinitate donauit.

Iulius Alexandrinus Tridentinus, qui in Latinum vertit librum Gal. aduersus Lycum.

Iulius Bassus cuius meminit Dioscorides in præfatione. Scribonius Largus, cap. 121. & Plinius lib. 29. in cuius libri indice dicit illum licet Romanum, Græcè tamen in medicina scripsisse, & Marcellus Medicamentorum c. 29.

Iulius Cæsar Scaliger, cuius habemus Commentarios non indoctos in librum Hippocratis de Somniis.

Iulius Secundus, apud Galenum lib. 7. Medicamentorum περὶ γένων.

Iulius simpliciter memoratus Alexandro Tralliano, lib. 5. à quo Iulea, quæ vulgò vocantur à Pharmacopolis, vocata videri vult.

Iulius alius, de quo suprà C. Iulius.

Iunaducus, siue Iuuanducus (vtrunque enim reperio) apud Rasim lib. 5. Contin. c. 1.

Iunius Crispus, Marcello Medicamentorum c. 23.

Iunius Paulus Cassus Patauinus, qui in latinum vertit libros Theophili Protospatarij, de fabrica humani corporis, & Oribasij de musculorum dissectione. & Galeni quædam opera.

Iustinus Imperator, inter Imperatores, nu. 154.

Iustinus alius, ni fallor, Aëtio citatus Tetrab. 3. Ser. 3. c. 12.

Iustus, cuius Hieram & alia celebrant Aëtius, Paulus Aegineta, & Marcellus Burdegalensis.

Iustus alter, vt opinor Ocularius medicus, ætate Galeni ab eo memoratus in Commentario de morbis curandis, & à Paulo Aegineta lib. 6. c. 20.

Iustus Velsius Hagauus Antuerpiensis, cuius extat oratio, Vtrùm in medico variarum artium & scientiarum cognitio requiratur, & alia nonnulla.

Iuaim.

Iuuenalis præsul Narniensis, qui eius gentis populum Christianum fecit.

K

Kabith rex, inter reges, nu. 142.

Kacebras, Serapioni Simplicium c. 322. ad fi.

Kermid inter reges nu. 144.

Kindi, Rasi lib. 6. Continentis, c. 1. ex libro de medicamentis laxatiuis, & ex libro de attractione humorum.

Kiramides, Iacobo Dondo in suo Aggregatore.

Kirannus, cuius & hodie libros rei medicæ habemus.

Kiumus, siue Kyume, vtrumque enim reperitur apud Auicennam lib. 5. & alibi.

Kyrandus, qui de Simplicibus scripsit.

L

Lais inter mulieres, infrà nu. 329.

Lampon, siue Lampo Peluſiota, apud Galenum κατὰ τόπους, lib. 8. c. 1.

Lampon simpliciter, apud eundem Pharmacorum κατὰ τόπους, lib. 3. c. 3. siue ille fuit siue alius.

Lanfrancus Mediolanensis, cuius est parua & magna Chirurgia.

BIU Cujas

Laodicus rex, inter reges, num. 124.

Largius Designatianus citatus Marcello Burdegalensi, in præfat. vide Designatianus.

Latyrion, Rasi lib. 2. Continentis c. 3.

Laurentius Frisius, qui Germanicè scripsit de cura singulorum morborum, quod opus Speculum medicinæ appellauit, & præterea Synonyma materiæ medicæ: defensionem Auicennæ.

Laurentius Laurentianus Florentinus, qui multos Galeni libros non ineleganter traduxit, sed adeò atrabile percitus, vt sese in puteum tandem præcipitarit citra euidentem morbi causam, vt scribit Petrus Crinitus ipsius auditor, & Cælius Rhodiginus. Quanquam sunt qui id dicunt aliter contigisse.

Laurentius Lippius Collensis, qui de piscibus scripsit.

Laurentius Marolus Genuensis, qui librum de gradibus medicinarum scripsit.

Laurentius Saxoferratus.

Lazarus Daldus Placentinus.

Lecanius Arius, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib. 5. vide Arius.

Lectus, siue Lectue, Rasi lib. 1. Continentis c. 8.

Lenæus, vide infrà, Pompeius Lenæus.

Lenfastus.

Leontius in re medica sæpe citatus author Collectaneorum Geoponicôn, lib. 12.

Leonardus Bertapalia, aut vt alij vocant, Predapalea Paduanus, qui Chirurgiam composuit.

Leonardus Iacchinus, aut vt alij nuncupant, Giacchinus, cuius sunt multi lib. apprimè docti.

Leonardus Legius Papiensis, qui flores ex Galeni libris collegit, & alia quoque scripsit.

Leonarthus Fuchsius Germanus nostri temporis scriptor in re medica doctissimus, vt planè ostendunt eius opera, magna certè & miranda.

Leonides Alexandrinus ἐπαοιδικὸς, vt dicit Herodotus in Introductione, siue Medico.

Leonides, siue Leonidas, siue ille, siue alius, Aëtio, Paulo Aeginetæ, lib. 6. c. 69. & Alexandro Tralliano citatus, & præterea Aureliano lib. Oxeôn 2. c. 1.

Leoparda inter fœminas, infrà num. 332.

Leucius, Galeno lib. 1. Pharm. localium, c. 8. & Aëtio Tetrab. 3. Ser. 4. c. 42. vide Lucius.

Licinius Atticus, Galeno Medicamentorum κατὰ τόπους lib. 8. c. 5.

Lilhatinatus, Serapioni Antidotorum c. 33.

Linacos, Serapioni Simplicium 389.

Lingon, Galeno lib. Medicamentorum secundùm locos 9. c. 4.

Linus inter poëtas, nu. 165.

Lisius, vide infrà Lusius.

Logadius, cuius Hiera ab Aëtio describitur Tetrab. 1. Serm. 3. c. 111.

Lororacos, Rasi lib. 2. Continentis c. item 2.

Loterius memoratus in titulo de pace Constantiæ, versic. hi sunt nuncij.

D. Lucas de quo suprà num. 84.

Lucas Valentinus Dertonensis, suprà inter poëtas, num. 256.

Lucius Cathegethes, Galeno citatus in Medicamentis περὶ γένους, & περὶ τόπους lib. 7.

Lucius Durius memoratus Plinio, lib. 7. c. 53.

Lucius, quem præceptorem vocat idem Galenus in eodem opere lib. 4. c. 7. & lib. 5. c. 7. & Aëtio Tetrab. 4. Ser. 3. c. 14.

Lucius Tarseüs, Galeno Medicamentorum περὶ τόπους, lib. 9. c. 5.

Lucius quisquis is est, simpliciter eidem ibi citatus lib. 3. c. 1. & lib. 9. c. 4. & 5. Aëtio Tetrab. 3. Ser. 4. c. 42. & Tetrab. 4. Ser. 1. c. 3. & Ser. 3. c. 2. in fi. & c. 9. Idem ipse est qui & Leucius alibi dicitur. Nam sæpe Græci εὐ pro, u, dicunt, scilicet λεύκιος pro Lucius, & λεύκολλος pro Lucullus.

Ludouicus Bellisarius Mutinensis, qui lib. Gal. de instrumento odoratus in Latinum vertit.

Ludouicus Bonaciolus Ferrariensis, cuius sunt libri de variis affectibus grauidarum mulierum. Huius sæpe meminit Leonicenus.

Ludouicus Marlianus Mediolanensis, Hispaniarum regis medicus.

Ludouicus Vasseüs Catalaunensis, qui ædidit librum Anatomes humani corporis.

Lupus Macedo, qui nouitatis gratia viguit, & veluti oraculum quoddam ex aditis loquens, vt scribit Galenus lib. 1. de Naturalibus facultatibus.

Lucius, qui scripsit libros Tardarum passionum apud Cælium Aurelianum lib. eiusdem tit. 2. c. 1. & lib. 2. c. 7. & lib. 4. c. 3. vbi tamen legitur Lysias.

Lutrios Tarsensis Auicennæ citatus, nisi sit ille Lucius Tarseus, quod magis credo.

Lycomedes, Galeno citatus lib. Medicamentorum secundùm locos 7. c. 5.

Lycus Macedo, qui scripsit Commentarios in libros Epidemion Hippocratis, vt dicit Galen. lib. 3. eorumdem Epide. Sed & eum prohxè scripsisse de Anatomia dicit idem Gal. eum Lycum simpliciter vocans lib. 1. de Anatomicis administrationibus. Eúmque fuisse discipulum Satyri sui præceptoris tradit ipse Gal. lib. 2. Commentariorum Hippocr. de natura hominis, aduersúsque illum nuncupatim, & vt sic dicam, titulatim scripsit idem Gal. Vide Macedo.

BIU Cujas

Lycus Neapolitanus citatus Plinio, lib. 20. c. item 20.

Lycus simpliciter Oribasio in Compendio medicinæ, quo loco tractat de Cataplasmatis & Aëtio Tetrab. 1. Ser. 3. c. 176. & Paulo Aeginetæ lib. 5. c. 3. & c. 13.

Lysias, Cornelio Celso lib. 5. c. 18. Galeno Phar. local. lib. 7. c. 2. vide Lysius.

Lysimachus rex, inter reges, nu. 117.

Lyso, qui Tyronem Ciceronis libertum in Achaia curauit, apud ipsum Ciceronem prima Epistola lib. 16. Epistolarum familiarium.

M

Mabal, Rasi lib. Continentis 10. c. 2. & lib. 12. c. 1.

Mabitus qui docuit quomodo fiant Sirupi, & Clysteres, Gal. lib. 6. Simplicium.

Macedo, Galeno lib. Medicamentorum localium 9. c. 1. & lib. 10. c. 1. Nescio an sit Lupus Macedo, an Lycus Macedo, de quibus suprà, an alius.

Macer, vide Aemilius Macer, inter poëtas, nu. 219.

Macer Balista citatus Petro Aponensi in additione Mesue, quo loco tractat de hydropisi.

Machaon filius Aesculapij, inter inuentores medicinæ, num. 30.

Machaon alter, cuius Medicamentum ad purulentos oculos ex Scribonio Largo describit Gal. lib. 4. Medic. secundùm locos c. 7. Nam priorem illum quicquam scripsisse non legimus.

Macharion, Galeno in Medicamentis κατὰ γένη lib. 2.

Macherion, nisi idem sit, ipsi Galeno in eodem lib. 2. & iterum 5. κατὰ γένη, & lib. 5. Methodi, & Aëtio Tetrab. 3. Serm. 2. c. 11. & Serm. 4. c. 41. & Tetrab. 4. Serm. 3. c. 12. & Paulo Aeginetæ lib. 3. c. 49. & lib. 4. c. 19.

Mænachius, Plauto memoratus in prologo Captiuorum.

Magistrianus Aëtio citatus Quaternionis 4. Ser. 1. c. 126. & 134. & Ser. 2. c. 55.

Magninus Mediolanensis, qui librum Arnaldi Villanouani de regimine sanitatis, additis & immutatis quibusdam sibi vendicauit. Sunt qui hunc Magnum appellant.

Magnus, quem Circulatorem vocat Galenus Pharmac. local. lib. 5. c. 7.

Magnus Clinicus, Galeno ibidem, & libro eiusdem operis 5. c. 3.

Magnus Ephesius, Aureliano lib. Oxeôn 3. c. 14. ex libro Epistolarum.

Magnus Philadelphus, ibi lib. 7. c. 4. & lib. 9. c. 5. & secundùm genera libro 5.

Magnus Tarseus, secundùm locos, lib. 9. c. 7. & etiam secundùm genera, alicubi.

Magnus quispiam, aut vnus ex illis, aut alius, eidem Galeno lib. 4. de differ. pulsuum, & lib. Theriacæ, ad Pisonem. vbi illum dicit scripsisse de Antidotis, Archiatrúmque euasisse tempore ipsius Galeni; & Aureliano li. Oxeôn 2. c. 10. & Aëtio Quatern. 2. Ser. 3. c. 105. & Ser. 4. c. 16. & alibi; & Serapioni tractatu 7. c. 8. vbi illum dicit fuisse regem medicorum tempore Galeni.

Mahazer Io. Serapioni citatus Antidotorum c. 345.

Mahemet, siue Mahomet Arasi.

Mahemet filius Zachariæ.

Mahemet filius Zachariæ Arasi. Nam hæc tria comperio apud Mesue, & similiter Mahomet simpliciter, nisi vnus idémque sit.

Mahraris, Rasi lib. 9. Continentis c. 4.

Mahumed Bielgehem, Rasi lib. 7. Continentis c. 1. ex autoritate Elkindi.

Maia inter fœminas, infrà nu. 323.

Maimon, Serapioni Antidotorum c. 32.

Maiorianus, vide infrà Malorianus.

Malab. Rasi lib. 11. Continentis c. 5.

Malese, Rasi lib. 1. Continentis c. 1.

Malorianus, Aëtio citatus Tetrab. 3. Ser. 4. c. vlt. alij ibi legunt Maiorianus.

Manaseus, & Mnaseus, & Mnaseas, & Mnasias, & Mnasius, & Mnasseus. Hos enim omnes fere citatos reperimus, siue diuersos, siue eosdem, quod magis credo, Gal. Aëtio, Paulo Aeginetæ, Cælio Aureliano, & Alexandro Tralliano. Eúmque numerat Galenus ipse, siue is est Herodotus, inter Methodicos in Introductione siue Medico.

Mambateus, Galeno citatus lib. 6. Simplicium.

Manethon, Paulo Aeginetæ lib. 4. c. 40. & lib. 7. c. 13.

Manthias, siue Mantias, siue Manteeias Herophileus, præceptor Heraclidis Tarentini, & Hygieni, vt videre licet apud Galenum in libris Medicamentorum κατὰ γένη. lib. 2. & iterum lib. 6. κατὰ τόπους, lib. 2. c. 1. vbi eum vulgarem medicum vocat. & iterum lib. 6. c. 3. & 4. citatúmque ab eo in priore loco ex libro cui titulus est, Pharmacopola in re medica. Sed & idem Galenus in præfatione lib. 6. Simplicium Phar. tradit eum scripsisse de purgantibus, & propotismis, & Clysmis, & de Pharmacis secundùm locos.

Marasten, Rasi lib. Continentis 6. c. 1. & lib. 7. c. vlt. & lib. 8. c. 1. vbi illum citat ex libris Experimentorum.

Marcellinus Galeno citatus lib. Medicamentorum secundùm locos 7. c. 5.

Marcellius, nisi idem sit Aëtio & Paulo Aeginetæ, vide paulo pòst, Marcellus alter.

Marcellus

Marcellus Burdegalensis, cuius est liber de Medicamentis empiricis, Physicis, & rationalibus, quem ædidit tempore Gratiani, & Theodosij, fuitque Christianus, vt constat ex c.21.& 23. & 25.sui operis.

Marcellus alter citatus Aëtio, Quatern.secundi Ser.2.c.11.Paulo lib.4.c.11.& lib.6.cap.48.& Alexandro Tralliano lib.8.c.6.& Marcello illi Burdegalēsi c.20. vbi illum egregium medicum vocat, quem puto eundem fuisse cum Marcellio de quo diximus.

Marcellus Sidites inter poetas, nu.225.

Marcellus Virgilius Florentinus, qui non veritus est de integro vertere Dioscoridem post Hermolaum Barbarum, & Ioannem Ruellium, quem scholiis doctissimis illustrauit.

Martianus, Aëtio Tetrab.3.Ser.1.c.27.

Marcus Categetes, apud Galenum, in lib.2.Antidotorum.

Marcus Cato, vide suprà Cato.

Marcus Fabius Caluus Rauennas, qui primus omnia Hippocratis opera vertit, hoc ipso conatu laude dignissimus.

Marcus Leonellus Fauentinus à Victoriis, cuius librum habemus de ægritudine infantium.

Marcus Talentinus, Galeno περὶ γένων lib.7.

Marcus Toletanus, qui aliquot libros ex Arabico sermone in Latinum traduxit.

Marcus Varro, vide infrà Varro.

Marcus simpliciter, Galeno in compositionibus Medicamentorum περὶ τόπων lib.4.c.7.quem credo fuisse vnum ex illis duobus prioribus, siue etiam Gallum Marcum, de quo suprà.

Margareta inter fœminas, infrà nu.340.

Martianus S.Barolitani, cuius sunt plurimi libri Chirurgici.

Marinus, Galeno lib. medic. secundum locos 7.c.2.& lib.2.Commentariorum in Hippocratem de natura hominis, vbi dicit huius fuisse discipulum Quintum præceptorem suum, & de eo quoque loquitur lib.7.de Vsu partium, & lib.2.de semine, in fi.& alibi sæpe. Et huius quoque trochiscos describit Auicenna lib.5 tract.8.

Marinus alius, cui nomen Posthumius fuit, Plinio Secundo memoratus in epistola ad Traianum, quæ est 11.decimi libri, nisi hic idem sit cum præcedenti, quod nō facilè crediderim, quia illum priorem citat Andromachus apud Galenum lib.7.Medic.secundum locos c.2. qui quidem Andromachus tempore Neronis & eius Archiater fuit.

Marrar, Rasi lib.2.Cont.c.1.

Marserogem.

Marsilius Ficinus, cuius infinita prope opera philosophica, & traductionem Platonis habemus, tres libros de triplici vita quibus se ostendit medicum consummatissimum.

Marsilius Paduanus, vide num sit sequens.

Marsilius de S.Sophia, cuius inter multa opera sunt Commentarij in Aphorismos Hippocratis, atque in Auicennam, & Consilia quædam medica.

Martianus Apher, Aëtio citatus Tetrab.3.Ser.1.c.11.

Martianus simpliciter citatus Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.110. & Ser.4 c.47.& alibi, & Scribonio Largo, qui illum dicit fuisse tempore Augusti, siue ille fuit, siue alius. Et ab alterutro vnguentum Martiaton dictum vult Nicolaus.

Martianus Rota Venetus, qui nonnullas Galeni traductiones castigauit.

Martinus Acakia Catalaunensis, medicus Parisiensis, & familiaris meus, qui inter alia multa præclara opera libros duos Galeni de ratione curandi ad Glauconem, & nouissime Commentarios in Paruam artem ipsius ædidit.

Martinus Gatinaria Ticinensis, cuius sunt Commentaria in 9.Rasis ad Almansorem.

Martinus Gregorius, qui nonnullas Galeni trāslationes ex Græcis exemplaribus emendauit.

Martinus Steynpeys Viennensis, cuius extat Methodus medicinæ.

Martion Smyrneus, siue Mytilenæus, qui de Simplicib.affectibus scripsit, Plin.lib.28.c.4.

Martyrius de quo inter philosophos in mentione Trachij philosophi, nu.266.

Maruen filius Zor citatus Rabbi Moysi Aphorismorum parte 20.ex libro de cibis, vide Ebibule suprà, & filius Zor.

Masageuich, Rasi Cont.lib.7.c.4.

Masarginus, Rasi lib.3.Cont.c.2.& c.6.

Masarginih, siue Masargeneh, siue item Masargny, siue Masargimyd, siue Masargnih, siue denique Masarugh. hæc enim omnia nomina reperio, eiusdem operis lib.5.c.1.& lib.7.c.1.nisi idem sit cum præcedente, quod facile crediderim.

Maserice, siue Masereice. vtrunque enim reperio apud Rasim lib.1.Cont.c.3.

Massaliatas, siue Massaliotes, siue etiam Massaliotus. hæc enim tria medicorum nomina reperimus, apud Galenum, & Paulum Aeginetam lib.7.c.13.vide Demosthenes.

Masilienſis citatus Aëtio Tetrab.4.Ser.2.c.58 siue nomen viri medici fuit, siue medici cuiuspiam eius gentis. Nam & Crinas, siue Critias, & Charmis Masilienses fuerunt, de quibus diximus suprà in successione medicorum, nu.65.

Masinissa

Maſsiniſſa rex, inter reges, nu. 119.
Maſſurgei, Raſi lib. Cont. 2. c. 4.
Maſui Iohey, Raſi lib. 2. Cont. c. 4.
Mattheolus, vide infrà, Petrus Andreas Mattheolus.
Matthæus Curtius Ticinenſis, qui ſcripſit de venæ inciſione in pleuritude.
Matthæus de Gradi, vide Ioannes Matthæus.
Matthias Syluaticus Mantuanus, cuius eſt liber Pandectarum medicinæ.
Matthias Theodorus Menanelius, qui librum Græcum de Melancolia ex multis medicis collectum Latinum fecit.
Maximianus, cuius collyrium deſcribit Alexander Trallianus lib. 5. c. 6.
Maymo citatus in Tacuinis Elluchaſem.
Medæa inter fœminas, infrà nu. 312.
Medeus, Galeno lib. 2. Commentariorum in Hippocratem de natura hominis.
Medicus Apher, quiſquis eſt, Aëtio citatus.
Medius, Plinio lib. 20. c. 4. niſi ſit ille Medeus.
Medus, Cornelio Celſo, lib. 5. c. 18. niſi etiam ſit Medeus ille, aut Medius.
Meges Chirurgus, quem plurimum laudat Cornelius Celſus lib. 7. in princ. quémque citat idem Celſus lib. 5. c. 28. non ſemel, & alibi ſæpe: Scribonius Largus de compoſitionibus medicamentorum, & Galenus in Medicamentis ſecundum locos lib. 3. c. item 3. & lib. 5. c. 7.
Meges Sidonius, ſiue ille, ſiue alius Galeno memoratus ad fi. lib. 6. Methodi.
Mehererit, Serapioni Simplicium c. 201.
Meheres, Serapioni eiuſdem operis c. 301. in fin.
Melampus, ſuprà inter poëtas nu. 210.
Meletius, apud Gregorium Gyraldum in præfatione Symeonis Sethi, cuius extat in Græcia opus de Conſtitutione hominis, & Commentarij in Aphoriſmos Hippocratis.
Meliſſus, apud Hippocratem ſtatim poſt princ. lib. περὶ φύσιος ἀνθρώπου, de natura hominis & Galenum in libro de Elementis.
Meliton, Galeno in medic. περὶ γένη, lib. 6. & 7.
Melitus, niſi idem ſit, quod puto, Galeno in medicamentis ſecundum locos lib. 6. c. 1.
Meloſus, Raſi lib. 1. Cont. c. 5.
Melzigiar, apud Bulchaſin in lib. Seruitoris.
Menāder, Galeno in medicamētis ſecundū locos lib. 9. c. 5. & alibi. Hunc eſſe puto quem Plin. citat lib. 19. c. 6. & lib. 23. c. 9. quémq; in Indice d. li. 19. dicit ſcripſiſſe Biochreſta, id eſt, vitæ vtilia.
Menarchus, vide ſuprà Mænarchus.
Menas chirurgus, Aëtio Tetrab. 3. Ser. 2. c. 5.
Menecrates Syracuſanus Philippi Macedonis medicus, qui cum ægrotos quoſda & penè conclamatos, vel caſu vel arte in integrum reſtituiſſet, proindéque à nonnullis ſubblandiētibus Iuppiter cognominaretur, elatior iam hoc nomine, ſibíque nimio plus placens, nullam accipere ſolitus mercedem, hac tamen mercede contentus erat, vt liberati ſe eſſe illius ſeruos fatérentur, vt prodiderunt Suidas, & Aelianus in varia hiſtoria. Tantáque fuit arrogātia, vt id quoq; Iouis cognomentum ſibi vſurparit, ſibíque aliquando permiſerit ſcribere ad Ageſilaum illum magnum regem Spartæ, in hunc modū: Menecrates Iuppiter regi Ageſilao Salutem dicit. Qui quidem rex reliquis non perlectis, ſed hominis leuitate protinus irriſa, ita propemodum reſcribi iuſsit, Rex Ageſilaus Menecrati ſanitatē dicit. χαίρειν enim Græci dicunt, quibus bene precantur, ὑγιαίνειν verbum ambiguum ferè in malum ſonat: cum ſcilicet ſignificamus abeſſe mentis ſanitatē. Et eo quidem verbo quidā Cæſari inſaniam exprobrauit. Et hoc quoq; vſus eſt Ageſilaus in ea epiſtola ad Menecratē, teſte Plutarcho in Apophthegmatis Imperat. atque etiā in Apoph. Laconicis. vbi de Ageſilao, & in vita ipſius. Aelianus autē de varia hiſt. lib. 12. ſcribit Menecratem, ita vt diximus, ad Philippum Macedoniæ regem ſcripſiſſe, & Philippum ita quoq; vt dictum eſt reſcripſiſſe, addidiſſéque, conſulo vt ad Anticyram te conferas. Significans his hominem non eſſe ſanæ mentis. Cúmq; aliquando lautiſsimum cōuiuium inſtrueret ipſe Philippus, illum inuitaſſe: ſeorſimque menſam ei apparari iuſsiſſe, & apponi acerram, ſuffitúmque fieri, reliquos autē epulari, Menecratem verò primùm gratanter ferre, lætaríque eo honore: poſtquā verò paulatim fames obrepſit: & homo eſſe conuictus eſt, non Deus, tum vanus & ſtolidus conſurgens diſceſsit, Philippo eius gloriā redarguente, & in lucem proferēte. Hunc Menecratem ſiue alium eiuſdem nominis citat Gal. lib. 2. Phar. περὶ γένη c. 2. & c. 7. ex libro cui titulus eſt αὐτοκράτωρ ὁλογράμματος, quaſi dicas locupletiſsimus theſaurus, & iterum lib. 6. eiuſdem operis, & lib. 5. Phar. περὶ τόπου, c. 7. & lib. 6. c. 4. ex lib. quem optimorum Pharmacorum inſcripſit. Citat & illum Theophraſtus ex libris Naturalium quæſtionum. Et de hoc quoque nonnulla Athenæus lib. 6.
Menecrates Zeophletenſis, Aureliano lib. 1. Chronion c. 4.
Menecles Aëtio citatus.
Menelaus, Galeno in lib. 2. Antidotorum.
Menemachus Aphrodiſeus, à Galeno poſitus inter Methodicos in introductione, ſiue Medico,

dico, húncque citat ipse in medicamentis secundum locos, & lib. 1. Therapeuticæ, & Cornelius Celsus lib. 6. c. 9.

Menestheus, Galeno in medicamentis περὶ γένων lib. 5.

Menestor memoratus Theophrasto in Historia plantarum.

Menippus, Galeno in lib. 2. Antidotorum.

Menitheus, Galeno in libro Hippocratis linguarum expositio, citatus ex libro de appellationibus medicamentorum.

Menodotus, Galeno in compositionibus medicamentorum περὶ τόπων lib. 5. c. 7. & lib. 6. c. 1. Is fuit discipulus Antiocheni Laodiceni, de quo suprà diximus, fuitque ipse Nicomedensis & Empiricus, vt scribit Gal. lib. 1. de Naturalibus facultatibus c. 14. & Laërtius in Timone ad fin.

Menodoctus sæpius Galeno citatus, nisi sit ille Menodotus.

Menœtus, Galeno lib. Phar. περὶ γένων 2.

Menon, qui vt dicit Galenus lib. 4. de Differentiis pulsuum, apud Romanos in exercēda medicina clarus fuit. Is fuit præceptor Herodoti, de quo suprà.

Menophilus, Cornelio Celso lib. 6. c. 7.

Menutianus, Gal. in lib. 2. Antidotorum.

Mercurius inter inuentores medicinæ, nu. 4.

Mersinus Thrax apud Alexandrum Trallianum lib. 1. c. 15.

Mesarugie, apud Serapionem Simplicium c. 79. & seq. & alibi sæpe.

Mescahen, Serapioni simplicium c. 161.

Meseac, siue Mescrach, siue Meseal, siue Meseah, siue Mesehah, siue Aben Meseach, nisi sint diuersi, apud Serapionem Simplicium c. 110. & 116 & 120. & 224. & alios.

Meseha, Mesea, siue Meseacha Serapioni Simplicium c. 66. & c. 140. & 151. & 199. nisi & idem sit cum præcedenti.

Mesias, Auicennæ lib. 5. summa 2. tract. 2.

Mesih, siue Misih, vtrūque enim reperio apud Rasim Continētis li. 3. c. 1. & c. 3. nō semel. & c. 6.

Mesiriohe, Serapioni in Antidotis, qui tractatus est 7. c. 17.

Mesue inter reges, nu. 139.

Mesui Iuhæ, cuius syrupum describit Mesue in libro Antidotorum.

Meton Athenienſis, quem Callistratus, Euphronius, & Phrynicus scripserunt fuisse optimum medicum & astrologum. Is annum magnum ex annis duodeuiginti constituit. Cuius meminit Tullius in epistolis ad Atticum lib. 12. epist. 2. Columella lib. 1. in præfatione, & lib. 9. c. 14. & ex Græcis Aristophanes in Auibus, & Theon, aut quisquis is fuit, in Commētariis Arati, vbi illum numerorum rationem diligentissime tenuisse scribit, & Diodorus Siculus lib. 3. c. 11. ad fin. & iterum lib. 12. & Plutarchus in vita Alcibiadis. Hunc autem Lacedæmonium fuisse scribit Aelianus lib. 10. de varia historia, & de eo quoque loquitur lib. 13. *Annus Metonis.*

Metrodorus Athenienſis inter philosophos, suprà nu. 258.

Metrodorus Sabini, de quo alibi, auditor, vt scribit Galenus, qui de herbis librum scripsit, teste Plin. lib. 25. c. 2. ratione, vt is dicit, blandissima, qua nihil penè aliud quàm rei difficultas significatur. pinxit enim effigies herbarum, atque ita subscripsit effectus: id quod etiam de Crateua & Dionysio scribit, libri enim Metrodori hic titulus erat ἐπιτομὴ τῶν ῥιζοτομουμένων, id est, Compendium earum rerum quarum radices secantur, vt idem dicit lib. 1. c. item 20.

Metrodorum medicum, siue illum, siue alterum memorat Tullius lib. 16. epist. ad Tironem, epistola incip. Solicitat: & Gal. lib. Simplicium medicamentorum 1. c. 29. vbi illum dicit cæteras omnes præter sectam Asclepiadeam contempsisse.

Meuius Ruffus, Galeno medicamentorum secundum genera 7.

Michaël Angelus Blondus, cuius extat libellus de diebus decretoriis, & alij plurimi.

Michaël à Capella, cuius sunt Synonyma medic.

Michaël cognomento & professione medicus, natione Scotus, apud Balæum, centuria 3. & eum quoque memorant Ioannes Picus, Symphorianus Champerius, & Cornelius Agrippa.

Michaël Psellus inter philosophos, suprà nu. 263.

Michaël Sauonarola, vide Ioannes Michaël.

Michaël Villanouanus, qui vniuersam rationem Syruporum ad Galeni censuram diligenter expolitam, & alia quædam scripsit.

Micon, siue Miction, qui ῥιζοτομούμενα aduersus serpentes scripsit, teste Plin. lib. 20. c. 23. eiúsque malagma describit Celsus lib. 5. c. 18. vbi nonnulli legunt Nicon. Mictionem autem citat Nicandri Interpres.

Midas, apud Laërtium in testamento Lyconis Troadensis.

Migisib, Rasi lib. Cont. 7. c. 1.

Miladius, Rasi eiusdem operis lib. 7. c. 3. & ex lib. Aphorismorum.

Milesius, Aureliano lib. Chronion 5. c. 7. & seq.

Miletus, Plinio lib. 28. c. 1.

Minusianus, Galeno in Aphorismos Hippocratis, lib. 4. c. 69.

BIU Cujas

Minutianus, Galeno medicamentorum περὶ γένη, lib.6.nisi idem sit.
Mischion, vide infrà Moschion.
Misdasan, Rasi lib. Continentis 3 c.4.
Misih, vide suprà Mesih.
Misus, Rasi Cont.7.c.4.& lib.9.c.6, non semel, vbi illum citat ex lib.de Obstetricibus.
Misusan, Rasi lib. Cont.9.c.4.& 6.& lib.10.c.1.& 2.sæpe & alibi.
Mithridates rex inter reges, nu.125.
Miuh, Rasi Cont.lib.9.c.1.sed credo mendum esse, & legi debere Misih, de quo diximus.
Mnaseas, vide suprà Manaseus.
Mnaseus, vide etiam Manaseus.
Mnasias, vide item ibi.
Mnasius, vide & tu ibi.
Mnason, Galeno Phar.local.lib.7.c.2.& lib.8.c.7.in fin.
Mnesicles, Plinio lib.20.c.18.in fin.& alibi sæpe citatus.
Mnesidemus, Dioscoridi lib.4.c.59.aut vt alij secant, 68.quo de papauere satiuo tractat.
Mnesitheus Athenienſis, cuius meminit Gal.lib.1.& 7.Methodi, & in Introductione, siue Medico, si eius est, & alibi sæpe, præsertim in lib.1.de Ratione curandi ad Glauconem, non multo post princ. vbi ita de eo loquitur, quòd cum in omnibus aliis quæ ad artem pertinent non mediocriter eruditus esset, tum in exercenda arte quantum via ac ratione licet, nulli peritia secundus. Meminit etiam Athæneus lib.11.qui eum citat ex lib.de Edulis: & Pausanias in Atticis, vbi illum medicina excelluisse dicit. Is, vt ferunt, nunquam inebriari permisit, sed paucis tantum diebus hilarescere. Citatur ex libro qui παθολογικὸν medicinæ inscribitur.
Mnestheus, siue Mnestus (vtrunque enim reperio) qui de Coronis scripsit. Nam & in his, vt alibi diximus, est aliqua valetudinis portio, ex Plinio lib.21.c.3. Hunc, aut alium eius nominis citat Gellius lib.13.c.30. eodémque vlt.& Plutarchus in lib.de causis Naturalibus c.26.
Monus, Aëtio Quater.2.Ser.3.c.42.& c.110.
Morsinus Athenienſis inter poëtas, suprà nu.234.
Moschion, aut vt alij vocant, Mischion, nisi alter sit, qui Græcè scripsit de mulierum affectibus: & à Galeno citatur in Medicamentis secundum genera, præsertim in Cosmetico, scilicet lib.1.c.1.& περὶ τόπου lib.1.c.item 1.& lib.4.c.7.vbi eum vocat familiarem: & lib.7.cap.2.& Aëtio Quatern.4.Ser.3.c.13 fuitque illi cognomen Correctori, quod quædam Asclepiadis scripta corrigeret, vt dicit ipse Galenus lib.4.de differentiis pulsuum. Hic quoque aut alius eiusdem nominis scripsit Græcè vnum de Raphano volumen, vt tradit Plinius lib.19.c.5, vide infrà Theodorus Musicenus.
Moschion alter, vt puto memoratus Plutarcho Problematon Symposiacon decade 3.c.10.
Moschus, nisi idem sit cum priore, Cornelio Celso citatus lib.5.c.18. atque etiam Galeno in Medicamentis κατὰ τόπους lib.1.c.1.& lib.4.c.8.
Mostases, Galeno in iisdem libris.
Moyses de quo suprà nu.78.
Muhasus discipulus, Rasi lib.9.Cont.c.6.
Mundinus Bononiensis citatus Guidoni Gauliaco.
Mundinus alter Florentinus, cuius expositionem habemus in Canones vniuersales Mesue, & librum Anatomiæ.
Musa, vide Antonius Musa.
Museca Rasi lib.1.Cont.c.1.
Museia, siue Museya, nisi sit idem, citatus in eo lib.c.6.& lib.2, cap.1.non semel, & in Tacuinis Helluchasem.
Museric,
Museus inter poëtas, nu.156.
Mutagnachil Israëlita, Auicennæ lib.5.tract.3.citatus, vide suprà Israëlita simpliciter.
Myron, Cornelio Celso lib.5.ad fin.eius lib.

N

Nascarius.
Naucratitas, Galeno Phar.local.lib 4.c.7.
Naumachius præceptor Philagrij, de quo postea.
Neapolitas, Galeno lib.4.& 7.Medic. περὶ γένη, & κατὰ τόπους lib.4.c.7.& lib.7.c.4.& Paulo Aeginetæ lib.3.c.22.
Nearchus, Galeno κατὰ τόπους lib.8.c.7.
Nebros summus & optimus Græcorum Medicorum, vt scribit Thessalus Hippocratis filius in oratione quam in Senatu Athenienſi dixit, cum patriæ excidium deprecaretur, quæ posita est inter opera Hippocratis.
Nechepson rex, inter reges, nu.120.
Neleus, Paulo Aeginetæ lib.3.c.37.qui forte est Nileus de quo infrà.

Neocles

BIU Cujas

Neocles Aeliano memoratus lib.8.Animalium,quo loco de rubeta rana loquitur.

Nero inter Imperatores,nu.150.

Nicander Colophonius inter poëtas,suprà nu.218.

Nicander simpliciter citatus Cælio Aureliano lib.Chronion 1.c.4.Paulo Aeginetæ, siue ille est,siue alius.

Nicephorus Blemmida,cuius sunt Canones de Vrinis.

Niceratus,qui de herbis scripsit, teste Dioscoride in præfatione, & Epiphanio Cyprio statim post initium lib.1.aduersus hæreses. Citatúrque Galeno in Medicamentis secundum locos lib.3. c.1.& lib.7.c.4.& c.6.& alibi sæpe, & Cælio Aureliano lib. Chronion 2.c.5 ex lib.de Catalepsi.

Niceratus,quisquis est,memoratur Plinio in Nomenclatura autorum,lib.31.c.2.

Nicetes,Galeno Medicamentorum secundum locos lib.4.c.7.

Nicias Pyrrhi regis Epirotarum medicus,de quo nos alibi diximus.

Nicias alter Nicopolita,apud Plutarchum Problematon Symposiacon 7.c.1.

Nicodemus,Galeno lib.9.Phar.loc.c.7.Mesue in Antidotis non semel.

Nicolaus Alexandrinus, qui librum ædidit de compositione Medicamentorum particularium Latinitati donatum à Nicolao Rhegino, de quo infrà. Et hic forte est quem simpliciter Nicolaum citant Gal.lib.5.& lib.7.Medic. περὶ γένων, & Paulus Aegineta lib.4.c.37.& lib.7.c.17.

Nicolaus Ancon temporis nostri scriptor.

Nicolaus Ferrariensis.

Nicolaus Iudocus Venetus.

Nicolaus Leonicenus Vincentinus, cuius extant Commentarij in Galenum, & illius multorum operum translationes,& alia multa opera elegantissima & doctissima.Is primus post hominum memoriam docuit medicinam Latinè loqui.

Nicolaus Leonicus Thomæus, qui traducit librum Galeni cui titulus est, Documentum de puero epileptico.

Nicolaus Machelus Mutinensis, qui vertit commentarios Galeni in 1. librum Hippocratis de morbis vulgaribus.

Nicolaus Massa Venetus,cuius sunt libri de febre pestilentiali,pestichiis,& morbillis,de morbo Neapolitano.

Nicolaus Myrepsus,cuius sunt libri 24.medicinales Græci secundum literas alphabeti.

Nicolaus Nicolus Florentinus Pogij familiaris, Philelphi contrà inimicus, qui librum Sermonum in hac arte mira vbertate composuit, in quo vniuersalem medicinam in vnum veluti corpus congessit,quod apud Græcos Oribasius fecit.Illum grauissimæ autoritatis medicum vocat Leonicenus in libro de Serpentibus.

Nicolaus Poll Cæsaris,medicus,cuius est liber de cura morbi Gallici.

Nicolaus Præpositus,cuius est Dispensarium ad aromaticos.

Nicolaus Quintus papa,de quo suprà,nu.155.

Nicolaus de Regio, siue Regino Calaber, qui primùm maximam operum Galeni partem in Latinum traduxit non admodum eleganter,vt eius tempora ferebant,sed fideliter tamen,& alia quædam.

Nicolaus Salernitanus, cuius sunt duo Antidotaria, vnum maius,alterum minus, imprimis commendata,& quorum minore passim vtuntur pharmacopolæ.

Nicolaus Salycetus,cuius in chirurgia librum habemus.

Nicolaus,aut ille Micepsus,aut alius,& is quidem superior cæteris omnibus,vtpote quem citat Rasis lib.Contin.11.c.4.

Nicomachus Stagirites Machaonis filius,de quo suprà nu.30.

Nicomachi alij duo medici à Suida recensiti, alter pater Aristotelis, alter filius, qui inter cætera sua opera scripsit Commentarios in Physicam patris,& 8. Ethicorum libros ad Eudemum, qui & tempore Ciceronis extabant,vt ipse dicit. Nicomachum autem, quisquis is fuit,citat Galenus Medicamentorum secundum genera lib.5.

Nicomedes citatus Galeno lib.de compositione Medic. περὶ τόπων 2.c.item 2.

Nicon, cuius librum περὶ πολυφαγίας, id est,de edacitate memorat Cicero ad Trebatium lib. epistol.7.epistola 21.incip.Amabilior.Hunc,aut alium eius nominis citat Cornelius Celsus lib.5. c.18.quanquam nonnulli ibi Micon legunt.

Nicoon,siue ille, siue alius atiquissimus medicinæ author ab interprete Nicandri in Theriacis citatus.

Nicostratus,Galeno lib.8.Phar.loc.c.2.& lib.9.c.4.& lib.7. Generalium,c.5.& 6.& lib.2.Antidotorum:& Aëtio citatus,qui Anticyræ meretrici hellebori vim magnam moriens dicitur reliquisse,apud Aristophanem in libro de meretricibus.

Niger,vide Petronius Niger,& Sextius Niger.Nigrum autem simpliciter citat Galenus lib.6. Simplicium c.1.& lib.Antidotorum 1.Aurelianus lib.Oxeon 3.cap.16. vbi illum vocat amicum Tullij Bassi,& Gal.lib.Simplicium 6.in præfatione.

Nileus,Cornelio Celso,Galeno,Paulo,& Aëtio citatus. vide Neleus.

BIU Cujas

Nilus etiam Galeno, Paulo, lib. 7. c. 18. & Aëtio sæpe citatus, nisi idem sit cum præcedente.

Numenius, Celso lib. 5. citatus cap. 18. & c. 21. Huiúsque librum Theriacum citant Scholia in Nicandrum. Hunc Dieuchis discipulum fuisse scribit Athenæus lib. 1. Dipnosophistarum, vt in Dieuche diximus.

Numisianus, aut vt alij vocant, Nomisianus Corinthius, vnus ex præceptoribus Galeni, vt ipse Gal. dicit post princ. ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων, id est, Anatomicarum administrationum. Et de eo quoque loquitur in Commentariis Hippocratis de Natura hominis, vbi & illum Heracleanum vocat, dicítque etiam Pelopem alium ex suis præceptoribus fuisse discipulum illius. Et eius item meminit lib. 5. Aphorismorum Hippocratis.

Numius Aëtio citatus Ser. 13. c. 20.

Nymphodorus, aut vt alij vocant, Nymphodotus, Cornelio li. 8. c. 20. Plin. li. 33. 34. & 35. Gal. li. 6. med. secundũ genera. Aëtio Tetrab. 3. Ser. 1. c. 45. & 49. & Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 12. citatus.

O

Obes, Rasi lib. 8. Contin. c. 1. & lib. 9. c. 4. ex Antidotario.

Octauius Horatianus discipulus Vindiciani, de quo inter poëtas diximus, cuius extant libri 4. rerum Medicar. in quorum postremo post princ. meminit illius sui præceptoris. Hos tamen lib. non huius esse, sed Theodori Prisciani tradit Gregorius Gyraldus historiæ poëtarum dial. 7. quo de Menandro disserit. Quisquis autem is est, se citat ex lib. Phænomeno in 2. parte lib. 2. c. 7.

Ocyroe, infrà inter fœminas nu. 315.

Odus de Odis Patauinus, cuius sunt libri de cœnæ & prandij portione.

Oenone inter fœminas, infrà nu. 315.

Olympiacus, siue Olympicus Milesius, quem Galenus in Introductione, siue Medico ponit inter methodicos.

Olympiades Thebanus Plinio citatus lib. 20. c. 21. & Gal. lib. 4. de differentiis pulsuum.

Olympias Thebana inter fœminas, nu. 329.

Olympicus, siue ille Olimpiacus siue alius, quem nugacem appellat Gal. lib. 1. Therapeuticæ.

Olympionicus, Galeno in Medicamentis secundum locos lib. 4. c. 7. & Aëtio citatus Tetrabibli 2. Ser. 3. c. 102.

Olympius, Galeno Pharm. local. 9. c. 3.

Olympius collega Octauij Horatiani, vt ipse Horatianus dicit in præfatione lib. 1. rerum medicarum.

Olympus Sophista Aëtio Quater. 3. Ser. 3. c. 29.

Olympus medicus Cleopatræ familiaris, apud Plutarchum in Antonio, siue ille, siue alius. Alterum autem horum, aut alium citat simpliciter Gal. in Medicamentis secundum locos.

Omeis Bentamiz, qui & Omas Bentamin citatur Arabibus.

Onon, siue Onen, Rasi lib. 3. Contin. c. 3. non semel, vbi citatur ex lib. de Electionibus.

Onasim, Serapioni Simplicium c. 136.

Onesidemus, Galeno in medicamentis secundum locos lib. 10. c. 1. non semel.

Onetrus, siue Oneter ibi. lib. 7. ad fin.

Ophilius, Plinio lib. 28. c. 4.

Ophionicus Concliclax citatus à nonnullis ex libris Herbarum. Sed Galenus in præfatione lib. 6. Simplicium Medicamentorum ad fi. putat esse nomen suppositititium.

Opion Plinio citatus lib. 20. c. 5. & c. 22. Alij Ophionem legunt.

Orestinus, Galeno in libris Medicamentorum secundum locos lib. 1. c. 1.

Oribasius Sardianus, Iuliani Imperatoris Archiater, qui 72. libros Medicinæ, ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἰατρικαῖς, ad Iulianum ipsum, eorúmque Epitomen in lib. 9. ad Eustachium filium composuit. In tanto autem honore apud eundem Iulianum fuit, vt ab eo κοίαισορ Quæstor Constantinopolitanus factus sit, testibus Suida & Eunapio in libro Sophistarum: qui & eum dicit inuidia succedentium Imperatorum rebus suis spoliatum in exilium ad Barbaros missum, vbi tamen animo semper philosophico instructus fuit, tantáque apud eos gratia & opinione fuit, vt quasi pro Deo haberetur, placatísque tandem principibus rediit, & bona recuperauit. Huius quoque nomine circumferuntur Commentarij in Aphorismos Hippocratis, quos vix illius esse crediderim. De eo est Epigramma in lib. 4. Epig. Græcorum huiusmodi,

ἰητὴρ μέγας ὅπος ἰσλιανῦ βασιλῆος
ἄξιος εὐσεβίης δῖος ὀριβάσιος.
εἶχε γὰρ ὅια μέλιστα σοφὴν νόον, ἄλλοθεν ἄλλα
ἰητρῶν προτέρων ἄνθεα δρεψάμενος.

Quod sic vertit Lodoicus Iausserandus,

Iuliani regis medicus celeberrimus hic est
Diuus Oribasius dignus honore coli:
Prouidus instar apis, veterum monumenta pererrans
Ex variis vnum nobile scripsit opus.

Origenes, siue Origenias, Galeno in lib. Medic. secundum locos 7. c. 2. & 4. & lib. 8. c. 3.

Orion Cteneatus, idem περὶ γένυν lib. 7.

Ornocas.

BIU Cujas

Ornocas.

Orpheus inter poëtas, suprà nu.156.

Orpheus, alter cognomento Theologus, qui de Medicamentis compositis scripsit, apud Galenum in lib.1. Antidotorum.

Orphitus, apud eundem lib.7. Medic. περὶ γένη, de quo & nos diximus in repet.l.si vnquam, in superscriptione eius legis. Orpheum autem citat ex Stratone Alexander Trallianus lib.1.c.15.

Ortho Siculus, Galeno lib.1. Phar. περὶ τόπων, c.1.

Orus rex Aegypti inter inuentores medicinæ, nu.3.

Orus Mendesius, apud Galenum in lib.1. Antidotorum.

Osiris rex Aegypti inter inuentores medicinæ, nu.17.

Osthanes, Dioscoridi lib.4.c.32. quo de Siderite tractat, & Alexandro Tralliano lib.1.c.15.

Otho Brunfelsius Maguntinus, cuius est Onomasticon medicinæ, & Catalogus, Theses siue loci communes totius Medicinæ, Herbarum tomi tres, & alia pleraque opera.

P

Paccius, siue Pacius, siue Pacchius Antiochus Ophthalmicus, Galeno secundum genera, lib.7. & περὶ τόπων lib.4.c.7. & lib.9.c.4. vbi citatur ex Collectaneis Scribonio Largo lib. Compositionum Medicamentorum c.97. & c.166. Aëtio Quatern.2. Ser.3.c.109. & Marcello Burdegalensi, c.20. post prin. vbi illum dicit decessisse paulò ante Tiberium Cæsarem, & c.25.

Pæon Deorum medicus, apud Homerum lib.4. Odysseæ, & lib.5. Iliados in duobus locis aliis, quos tibi citabimus infrà, nu.376. proindéque.

Pasagius, apud Procopium de bello Vandalorum.

Paladius quisquis est, citatus Rasi lib.4. Continentis c.1.

Palamedes inter reges, suprà nu.110.

Pallas inter fœminas, infrà nu.321.

Pamphilus qui de herbis scripsit, vt tradit Epiphanius libro aduersus hæreses 1. statim post initium. Eúmque citat Aëtius, & Galenus lib.5. Medicamentorum secundum locos c.7. vbi illum artem medicam exercuisse Romæ suo tempore dicit: & lib.6. Simplicium in præfatione, vbi eum dicit de herbis ex Alphabeti ordine scripsisse, nec tamen earum vires expertum, cæteris qui ante se scripserant fidem habuisse. Sed & eum, aut alium eius nominis citat Constantinus Cæsar, aut quisquis is fuit.

Pamphilus episcopus, quisquis is est, Aëtio Tetrab.4. Ser.4.c.122.

Pamphilus Pharmacopola, id est, μιγματοπώλης, eo titulo citatus Galeno lib.7. secundum locos c.3. & Aëtio Tetrab.2. Ser.4.c.16.

Panacea inter fœminas, infrà nu.316.

Pancius Lucensis.

Pantaleon Nicomedensis, de quo inter diuos suprà nu.86.

Pantaleon Vercelleüs, cuius sunt libri pilularum & lactuciniorum.

Panthemus Celso citatus lib.5.c.18.

Papias Laodiceüs Autolyci medicus, Gal. lib. Medicamentorum secundum locos 4.c.8.

Parthenius, cuius est dialogus de humani corporis sectione.

Pasicrates, Galeno Medicamentorum secundum locos lib.8.c. item 8.

Pasion, siue Pasion (nam vtrunque legitur, sed frequentiùs Pasion) Galeno, Paulo Aeginetæ, lib.7.c.12. & Aëtio.

Pasithemis in testamento Lyconis Troadensis laudatus apud Laërtium.

Patriarcha, qui transtulit quosdam libros Galeni in Arabicam linguam, vt dicit Rabbi Moyses Aphorismorum lib.24. in pluribus locis.

Patroclus inter reges, suprà nu.110.

Paulinus Scytopolites, memoratus Porphyrio in vita Plotoni Platonici.

Paulinus alter citatus Galeno Medicamentorum secundum locos lib.8.c. item 8. vide num sit Gaulerius Paulinus, de quo suprà.

Paulus Aegineta, qui amplissima scilicet 70. volumina Oribasij in compendium quoddam coëgit, vt ipse testatur.

Paulus Alagenitus, Serapioni tract.7. cap.9. nisi sit Paulus Aegineta, cuius nomen sit corruptum apud Serapionem.

Paulus Apostolus, de quo inter Diuos suprà nu.83.

Paulus Bagellardus, cuius est liber de ægritudinibus infantium.

Paulus Iouius, qui de piscibus Romanis scripsit, quémque inter medicos celebres posuit Manardus epistola 3. lib.9.

Pausanias Anchyti filius, de quo est Empedoclis epigramma, apud Laërtium,

Παυσανίαν ἰητρὸν ἐπώνυμον, ἀγχίτεω υἱὸν
φῶτ' ἀσκληπιάδῃσι πατρὶς εὐρεῖα γέλα,
ὃς πολλὸς μογεροῖσι μαραινομένοις καμάτοισι
φῶτας ἀπέσωσεν πεσσοφόνης ἀδύτων.

Quod paucis immutatis reponitur in lib.3.

BIU Cujas

Epigrammaton Græcorum, vbi ἄδηλος inscribitur, veluti incerti autoris.

Pausaniam illum, siue alterum, & ipsum medicum memorat Plutarchus in vita Alexandri, & Galenus lib. 1. Therapeuticæ.

Paxamius, quem ex autore Collectaneorum Geoponicorum lib. 12. c. 32. & alibi sæpe virium herbarum fuisse peritum cognoscimus.

Paxatas.

Peleus inter reges suprà nu. 104.

Pelops Gal. præceptor, vt idem Gal. dicit in Comment. 2. lib. 1. Prorrhetici Hippoc. & in lib. Locorum affectorum, & alibi sæpe. Hic scripsit Commentarios in Aphoris. Hippocr. ex quibus sæpe ab ipso Gal. citatur. Hunc quoque citat Plin. lib. 32. c. 5. & Paulus Aegineta lib. 3. c. 20.

Periander inter poëtas, suprà nu. 231.

Perigarius, Galeno lib. 2. Antidotorum.

Perigenes, Galeno Medicamentorum secundùm locos lib. 7. c. 2. & 3.

Petinus, Galeno κατὰ τόπους lib. 7. c. 2.

Petosiris inter reges, suprà nu. 121.

Petreius inter poëtas, suprà nu. 221.

Petrichus quem ex Orphiacis citat Nicandri Interpres in Theriacis.

Petridius Plinio lib. 20. c. 23.

Petronas memoratus Erasistrato lib. 1. de Febribus, & Galeno in Commentariis Hippocratis de victus ratione in morbis acutis lib. 1.

Petronius Arbiter inter poëtas, suprà nu. 228.

Petronius Areta, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη lib. 5.

Petronius Diodotus de quo suprà, Diodotus.

Petronius Musa, Galeno lib. 2. Medicamentorum κατὰ γένη.

Petronius Niger, qui de herbis scripsit, vt dicit Dioscorides in præfatione, & Epiphanius Cyprius in princ. lib. 1. Hæreseon.

Petron, siue Petro citatus Gal. lib. 3. Medicamentorum κατὰ γένη, & Cornelio Celso lib. 3. c. 9. vbi dicit illum vnica ad omnes febres medicina vti solitum, quem inibi declarat.

Petrus Andreas Matthæolus Senensis, cuius est liber de morbi Gallici curandi ratione.

Petrus Aponensis, qui maximã sibi gloriam ex suo Conciliatore cõparauit, quo decreta veterum Medicorũ quæ inuicẽ pugnare videbãtur, cõnectit atque conciliat, ex quo ei libro nomen & tit. Conciliatoris datus. hic & Commentarios in Aristot. Problemata, & alia multa ædidit.

Petrus Archiatros Aëtio citatus Tetrabibli 2. Ser. 3. c. 110.

Petrus Argelata, siue Largelata, siue etiam De la Cerlata Bononiẽsis, cuius Chirugiam commendatam habemus.

Petrus Barotius.

Petrus Bayrus, cuius est liber de pestilentia.

Petrus Brissotus, cuius doctus imprimis est liber de venæ sectione in pleuritide, qui primus Gallorum recentiorum docuit venam esse aperiendam à parte affecta.

Petrus Cararius Lanfrancus.

Petrus Crescentinus Bononiensis, qui, vt ipse dicit in præfatione eius magni operis quod de Plantarum & animalium virtutibus scripsit, totum tempus adolescentiæ in medicina & scientia naturali consumpsit.

Petrus Franciscus Paulus Florentinus, cuius est tractatus de venæ incisione aduersus Auicen.

Petrus Hispanus, cuius est Thesaurus pauperum, Canones medicinæ, & alia quædam.

Petrus Largelata, vide suprà, Petrus Argelata.

Petrus Leo, qui cùm ad Laurentium Medicen curandum accersitus fuisset, nec satis fœliciter cessissent medicamina ab eo exhibita, Melancholiâ correptus sese in puteum præcipitauit.

Petrus Pinter Valentinus, cuius est liber de Epidemia.

Petrus Rosatus, qui de phlebotomia in pleuritide scripsit.

Petrus Toletus Gallus, qui scripsit vniuersalem morbi articularis præcautionem, & curationem, & alia.

Petrus Tusignanus, cuius sunt Consilia contra Epidemiam, & libellus de Regimine sanitatis.

Petrus de Vbaldis, pater ille trium in iure ciuili Coryphæorum, Bald. Ang. & Petri, medicus professione quidem ille, sed qui nulla eius artis monumẽta, quod sciam, reliquit. Verùm qui tantos talésque filios genuit, certè meruit ne eius nomen taceretur.

Phædrus, Galeno lib. Medicamentorum κατὰ τόπους, 4. c. 7.

Phænias, Galeno lib. 4. de differentiis pulsuum.

Phæon Deorum medicus, aliis Pæon vocatus, de quo infrà nu. 376.

Phanias Physicus, nisi idem sit cum Phænia, de quo suprà Plinio lib. 22. c. 13.

Phanias, nisi etiam sit vnus ex illis, simpliciter citatus Plinio ex eo libro in quo scripsit de vrticæ laudibus, vide ibi an sit idem.

Phanius, nisi quoque ille sit, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib. 5.

Phaon.

Phaon, cuius meminit Galenus lib.1.de Alimentorum facultatibus,& in Commentariis lib.1. Hippocratis de ratione victus in morbis acutis,in 18.sectione,vbi putat huius esse librum,qui dicitur esse Hippocratis,de ratione victus salubris,aut alterius Hippocrate antiquioris.

Pharastarus,vel Pharastus,nisi duo sint,Galeno lib.6.Simplicium.

Pharnaces Herbarius,Galeno lib.Medicamentorum κατὰ τόπους 8.c.7.

Phaustinus,vide Faustinus.

Pherecides ad quem scribit Hippocrates, cuius nonnulli dicunt esse librum de victu salubri, qui inter lib.ipsius Hippocratis est,vt dicit Gal.in Comment.Aphor.Hippoc.lib.6.c.1.

Phessonicus.

Phestas,cuius etiam nonnulli esse dicunt eum librum de victu salubri,vt etiam dicit Galenus in loco nuper citato.

Phidippus regis Deiotari medicus,apud Tullium in oratione pro ipso Deiotaro.

Philagrius Lycius Macrensis,vt Eugenatori placet,aut vt ipse scribit in epistola ad Philemonem,Epirota,Naumachij discipulus, Galeno posterior, qui medicinam Thessalonicæ exercuit, & libros medicinales aliquot monobibla 70.& alios non paucos,& Commentarium in Hippocratem scripsit.Hæc Suidas.Illum autem sæpe, & ex aliis operibus citant Aëtius Tetrab.1.Ser.3. sæpe,& Tetrab.2. Ser.1.c.90. & c.110.& Ser.3 c.105. & alibi sæpe: Paulus Aegineta lib.7.c.6.& Alexander Trallianus,lib.8.c.10.in prin.& Auicenna Antidotorum c.2.& Mesue in ægritudinibus neruorum.

Philaretus, cuius extat liber de Pulsibus, citatúrque ex libro trium tractatuum Rasi lib.1. Continentis c.9.& aliis.

Philertus qui scripsit de Pulsibus.

Philes inter poëtas suprà nu.241.

Philibertus Saracenus, cuius sunt non indoctæ Annotationes in versionem Latinam Galeni de Simplicium Pharmacorum facultatibus.

Philinus Coüs,de quo suprà in successione Medicorum,nu.55.

Plinius simpliciter citatus Galeno,tam in Medicamentis περὶ γένη lib.5.quàm κατὰ τόπους lib.4. c.6.& lib.7.c.6.siue ille sit,siue alius.

Philippus Acarnanes Alexandri Magni medicus,tantæ apud illum authoritatis & fidei,vt intrepidè,nulla priùs ab eo inquisitione facta acceperit hauseritque potionem,quam Parmeno illi scripserat Philippum à Dario corruptum in eius necem præparasse,testes sunt Q.Curtius,Plutarchus,Arrianus in vita illius,Valerius lib.3.c.vlt.in fi.Et huius quoque meminit Diodorus Siculus lib.17.Iustinus lib.11.& Ioannes Monachus.

Philippus Epirotes,apud Celsum lib.3.c.21.

Philipus Flesselus medicus Parisiensis, vir humanitate ea præditus,vt in gratiam eorum,qui chirurgiam amplectuntur Introductionem in eam artem conscripserit, ex quo Commentario æstimare licet,eum non modò scriptis artem illustrare,sed ægris magno medendi vsu iam comparata magna auxilia afferre posse.

Philippus de Lignamine,vide Ioannes Philippus.

Philippus Macedo,quisquis is fuit,apud Gal.lib.2.Antidotorum.

Philippus de Soldeuilla Cathalanus,qui scripsit in Artem paruam Galeni.

Philippus Sophista, qui immortalitatem promittebat, conseruando iis qui sibi parerent, humidum corporis temperamentum,vt retulit Galenus lib.6.de Sanitate tuenda,& Aëtius Tetrab. 1.Ser.4.c.96.De quo & nos dicemus infrà nu.464.sed & medici.

Philippus Vlscadius Noribergensis, cuius liber est,Cælum Philosophorum, siue de secretis naturæ,& alius de Epidemia.

Philippus,quem inter iuniores reponit Gal.lib.2.de Diffe.febrium.c.6.quisquis ille fuit.

Philippum quoque simpliciter,siue vnum ex illis,siue alium citant ipse Gal.lib.7.& 10.Therapeuticæ, & lib.2. Medic. περὶ γένη, & lib.4.c.6. κατὰ τόπους, quo ex loco satis eum in Cæsaria virasse constat. & iterum lib.7.c.5. & alibi, Aëtius Tetrab.3.Ser.1.c.49.& Paulus Aegineta,& Aurelianus lib.Oxeôn 2.c.10.idem Paulus Aegineta lib.1.c.12. & lib.3.c.42.& lib.7.c.12.non semel.

Philistion Siculus, aut vt Plutarchus lib. Symposiacorum, & Gellius lib.17.c.11. maluit, Locrus,præceptor in arte medica Eudoxi Gnidij, vt dicit Diogenes Laërtius.Is, vt scribit Plutarchus in Symposiacis decade 7.c.1. author fuit eius opinionis, vt potus laberetur in pulmonem, Ad eúmque scrbit Hippocrates. Nec desunt qui & huius esse dicunt librum de victu salubri, quem vulgus adscribit ipsi Hippocrati, vt dicit Gal.in Aphorismis Hippocratis lib.6.c.1. Húncque inter vetustos medicos reponit ipse Galenus in Commentariis de ratione victus in morbis acutis, & lib.1.Methodi. Húncque, siue alium eius nominis citat Plinius lib.20.cap.9. & cap.12. & alibi sæpe.

Philistionis frater,Cælio Aureliano Chroniôn lib.5.c.1.ex lib.22.de Adiutoriis.

Philo,siue Philon Tarsensis,inter poëtas,nu.226.

Philo ille, siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso lib.6.c.item 6.Galeno lib.1. Methodi, & Phar.localium lib.8.c.3.Aëtio Tetrab.2.Ser.4.c.28.& alibi:Paulo Aeginetæ lib.3.c.23.& 45.&

BIU Cujas

lib.7.c.11. Tralliano, & Auicennæ. Hic medicamenta quæpiam exquisitissima composuit, quæ Deorum manus vocabat, authore Plutarcho.

Philonis alterius, vt opinor, meminit Plutarchus Symposiacôn decade 4. proble.1.& decade 5.proble.2.

Philocalus, Galeno lib.Medicamentorum secundum locos 10.c.2.

Philocleus, ipsi Galeno lib.Medicamentorum περὶ γένη. 7.

Philocrates, apud Celsum lib.5.c.19.& c.26.

Philomenus, siue Philominus siue Philumenus citatus Oribasio,& Aëtio Tetrabibli 1.Ser.4. c.51.& Tetrab.2.Ser.1.c.78.& 119.& 120.& 123.& sæpe,& Ser.2.c.119.& Ser.4.c.45.& Tetrab.3. Ser.3.c.20.& Tralliano lib.8.c.5.in prin.& c.8.Nisi ij sint diuersi,quod minimè puto.

Philomeum quoque citat Rasis lib.Cont.5.c.1.qui fortè idem est.

Philonides Siculus ab Ethna,qui priuatim de albo veratro scripsit,vt prodit Dioscorides lib. 4.c.141.aut vt alij secant.151.& cum etiam citat Galenus lib.4.de Differentiis pulsuum,& lib.7. Medicamentorum περὶ γένη.

Philonides Catinensis præceptor Paccij Antiocheni,de quo suprà,citatus Scribonio Largo lib.Compositionum Medicamentorum c.97. & Marcello Burdegalensi c.20. post princ. qui & alibi videlicet c.29.citat simpliciter Philonidem siue vnum ex his,siue alium.

Philonij duo,alter Persa,alter Tarsensis, celebrati Galeno & cæteris. Nam quòd duo fuerint hinc ostenditur,quòd Tarsus non in Perside est,sed in Cilicia.

Philoponus,Paulo Aeginetæ.

Philoripus.

Philosophus,quisquis is fuit,medicus,quem ita simpliciter citat Aëtius Quaternionis 2.Ser.4. c.40.& Quater.3.Ser.2.c.4.& Quater.4.Ser.2.c.32.& 55.& alibi.

Philotas inter poëtas,suprà nu.227.

Philotas Amphisius,siue ille,siue alius Plutarcho in Antonio memoratus.

Philotas simpliciter citatus Cornelio Celso lib.5.c.19.siue item ille,siue alius.

Philotheus,cuius extant Commentarij Græci,in Aphorismos Hippocratis.

Philotimus,Cornelio Celso li.8.c.20.vbi illum reponit inter claros medicinæ authores Galeno in li.4. περὶ ὑγείας, & lib.2. Commentariorũ Hippocratis de natura hominis, & alibi sæpe;& Aureliano li.Chroniôn 1.c.4.& Aëtio Tetr.2 Ser.2.c.9.& Tetr.3.Ser.3.c.12. & Plutarcho in lib. de Discrimine adulatoris, & amici,& in lib.de Auditoris officio citatus.is fuit Praxagoræ discipulus teste eodẽ Galeno li.1.Alimen.c.8.& lib.1.Methodi,& Erasistrati contẽporaneus, vt scribit idem Gal.lib.6.Aphoris.c.1.citatúrque etiam in libro de Melãcholia,qui Hippocratis dicitur,sed non ipsius est,vel ex hac vna ratione,quòd Hippocrates longo tempore præcesit Philotimum, & Erasistratum eius contemporaneum,atque Themisonem, qui in eodem libro citatur. Huius autem,aut alterius eius nominis Opsartyticum,& librum de Alimento citat Athenæus.

Philoxenus,quo authore medicina in Aegypto increuit, pluribúsque voluminibus eam diligentissimè compræhendit,vt dicit Celsus lib.7.in princ.

Philoxenus Chirurgus,Gal.citatus lib.Medicamentorum κατὰ τόπους. 3.c.3.& lib.4.c.6.& 7.

Philoxenus Grammaticus,siue ille fuit,siue alius,citatus Gal.lib.7.Medic. περὶ γένη.

Philoxenus,aut vnus ex illis, aut alius simpliciter citatus eidem Galeno κατὰ τόπους lib.4.c.7. Aëtio,& Paulo Aeginetæ lib.7.c.11.vide Claudius.

Philumenus, vide suprà Philomenus.

Phisophianus, Octauio Horatiano, aut vt alij malunt, Theodoro Prisciano, lib.4. ad Eusebium filium de Physica scientia.

Phlabius Clemens,Galeno lib.7.Medicamentorum περὶ γένη. Ita vertunt interpretes.Ego Flauius vertissem.

Phocus ille Ornytionis filius,à quo Phocenses dicti,qui Antiopen furore correptam medicamentis sanauit,& vxorem duxit,vt scribit Pausanias lib.9.quo Bœoticam describit.

Phœbus,Marcello Burdegalensi ex Basso citatus,Medicamentorum c.29.

Phtilarus,Rasi lib.1.Contin.c.1.

Phulamus Ioanni Serapioni citatus.

Phylinus,Plinio lib.20.& alibi sæpe,& Paulo Aeginetæ,& Galeno κατὰ γένη. lib.5.

Pironius Cassius,vide num sit vnus ex illis Cassiis,de quibus suprà.

Piscator, quisquis est, citatus Aëtio Tetrab.3. Ser.4.c.41.& Tetrab.4.Ser.2.c.53.& Ser.4.c.12.

Piso,quem ex libro de animalibus citat Aëtius Tetrab.4.Ser.1.c.86.

Platearius,vide Ioannes Platearius.

Plato inter philosophos,suprà nu.246.

Plato alius Gal.citatus Pharm.localium 7.c.2.non semel,& Rasi lib.10.Contin.c.1.

Plato Tiburtinus, qui Almansoris Iudicia vertit, atque etiam Aeneum de Pulsibus & vrinis.

Plinius ille Veronensis,de quo suprà,nu.66.

Plinius Valerianus, de quo etiam ibi. Nam & vtrunque Pliniũ citat Marcellus Burdegalẽsis.

Plistonicus,siue Plestonicus,siue item Plistonicos Praxagoræ discipulus sæpius Plinio,atque

Galeno

Galeno lib.2. Commentariorum de natura hominis, & libro 1.Methodi memoratus, itémque Athenæo,& Garioponto in lib.de Febribus,c.7.

Plutarchus Cheroneüs inter philosophos suprà,nu.261.

Podalirius inter inuentores medicinæ, suprà nu.28.& 29.

Podanitas,Galeno lib.medicamentorum secundùm locos 7.ad fin.

Poles inter philosophos,suprà nu.265.

Poloniſos,siue Poloniſus,Gal.lib.6.Simplicium,& Auicennæ lib.5 summa 2.tract.2.

Polyarchius Paulo Aeginetæ citatus.

Polyarchus,niſi idem sit, Cornelio Celso lib.5.c.18.& Galeno lib. Medic. secundum locos 8. c.5.vbi illum citat ex epiſt.ad omnia interna,& Paulus Aegineta lib.3.c.74.Ab hoc Polyarchion Malagma,& Epithema dictum,de quo idem Paulus Aegineta lib.3.c.68.& 70.

Polybius,siue Polybus (vtrunque enim reperitur) gener & discipulus Hippocratis, & illius in inſtituendis iuuenibus succeſſor,vt dicit Galenus Commentariis ipſius Hippocratis de natura hominis lib.1.& Aphoriſmorũ lib.6.c.1.Huiúsque plurimi, Galeno tamen vbique reclamãte, censent esse librum illum περὶ φύσιος ἀνθρώπου de natura hominis, qui inter opera ipsius Hippocratis est, & alia quædam. Eiúsque etiam meminit idem Galenus lib.3. de Respirandi difficultate,& alibi sæpè,& Celsus lib.5.c.20.& Plinius lib.31.c.vlt.in fi.Súntque qui dicunt Polybum fuiſse illum genetum Hippocratis,Polybium alterum.

Polycletus,cuius honorificam mentionem facit Phalaris in duabus ad eum epiſtolis, & alia epiſtola ad Meſſenios.

Polycritus Mendæi filius Plutarcho memoratus in Artaxerxe.

Polydamna inter fœminas,infrà nu.318.

Polyidas,siue Polyides, siue Polyidus, siue item Polydas, Galeno,in libro de curandi ratione ad Glauconem, & in Introductione, siue Medico poſt princ. & de compoſitione Phar. περὶ γένους lib.3.& Aëtio Tetrab.4. Serm.2.cap. 58.& Serm.4.c.4.& Paulo Aeginetæ lib.4.cap.25.& lib.7. cap.12.citatus,

Polyidus alter multo antiquior,qui Glaucum Minois filium ad vitam vi cuiusdam herbæ reuocaſse dicitur,de quo suprà diximus,cùm de Aeſculapio loqueremur.

Polypus,apud Ariſtotelem lib.3.de Animalibus.

Pompeius Lenæus Pompeij Magni libertus,de quo Plinius lib.15.c.30.in princ. & lib.25.c.2. Is est,quem ipse Plinius sæpe Leneum simpliciter vocat,vt eodem lib.25.c.6.& lib.24.c.9.

Pompeius Sabinus,Galeno lib.7. περὶ γένους, vide infrà Sabinus.

Pomponius Baſſus,Gal.Medicamentorum secundum locos lib.4.c.7.vide Baſus.

Ponticus Virmius,aut vt alij vocant, Virunius. Taruiſius,qui Theophilum de vrinis & pulſibus,& Aeneï libros eiusdem tituli in Latinum vertit.

Porphyrius inter philosophos,suprà nu.272.

Porphyrogeneta inter reges,suprà nu.138.

Poſidippus,apud Iulium Capitolinum in Antonino Philoſopho.

Poſidonius,siue Poſsidonius Gal.& Aëtio sæpè,& Paulo Aeginetæ lib.7.c.3.& 19.& 22.

Potamon,Galeno Medicamentorum περὶ γένους, lib.2.

Praſion,Galeno eiusdem operis lib.5.

Praxagoras Cous præceptor Herophili,vt dicit Galenus lib.4.de Differentiis pulſuum,& ab eo sæpè citatus ex libris de Accidentibus,& aliis,& ab Aureliano lib. Chronîon 1.c.4.& alibi ex libris Curationum.Et lib.5.c.2.ex libris de Morbis.Et lib. Oxeôn 2.c.10.ex libris Peregrinarum paſsionum.Fuit que etiam præceptor Philotimi,de quo suprà diximus.Sed & de hoc quoque diximus in ſucceſsione medicorum,suprà nu.50.

Presbyter Indus Aëtio,vide suprà Indus.

Presbyter simpliciter citatus eidem Aëtio,siue ille Indus,siue alius,Tetrab.4.Ser.1.c.24.

Primon,Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib.1.& περὶ τόπων

Proclianus,Marcello Burdegalenſi Medicamentorum c.22.

Proclus inter philosophos,suprà nu.269.

Procopius Cæsarienſis medicus exercitus Beliſarij aduersus Gothos, qui & eius expeditionis hiſtoriam scripsit,quam etiamnum habemus.

Proculus,qui de natura hominis inter alia eius artis monumenta scripsit, vt prodit Gal.lib.2. de Febrium differẽtiis,c.6. Eúmque etiam memorat lib.1.Therapeuticæ,& Aurelianus lib.Chronîon 3.c.8.vbi illum dicit fuiſse Themiſonis ſectatorem.

Prodicus, eidem Galeno in lib.2.de Naturalibus facultatibus,c.9.& in lib.2.de Differentiis febrium,c.6.citatus ex libro de natura hominis,quem Proculum quidam esse putant.

Prodicus Selymbrianus Hippocratis discipulus,apud Plin.lib.29.c.1.siue ille fuit,siue alius.

Prodicum medicum, siue illum, siue alium, quod magis credo memorat Hippocrates lib.6. Epidemiõn, ſi illic Prodicus & non potiùs Herodicus sit ſcribendum, quod magis puto, ſecutus ſententiam Leonardi Fuſchij,& veteris Interpretis,de quo diximus suprà in Herodico.

Proſechius,Paulo Aeginetæ lib.7.c.16.

BIU Cujas

Prosdochus,Marcello medico Burdegalensi,Medicamentorum c.29.

Prosper Calanius Sarzinensis, cuius est docta paraphrasis in lib. Galeni de Inæquali intemperie,& alia multa opera non contemnenda.

Protagoras cuius meminit Eupolis poëta Græcus in ea fabula, quæ Colaces inscribitur, & Plutarchus Symposiacôn decade 7.proble.1.

Protarchus,Celso lib.5.c.18.non semel, & lib.8.c.20.

Protas Peleusiotes,Galeno Medicamentorum localium lib.10.c.1.

Proxenus,Galeno eiusdem operis lib.7.c.2.

Prusias,vide Cienus.

Prytanis,siue Prytanides,Galeno Pharmacorum secundùm locos lib.3.c.1.& lib.7.c.3.

Ptolemæus Chirurgus,Cornelio Celso,lib.6.c.7.

Ptolemæus Cytherius,inter poëtas,suprà nu.216.

Ptolemæus Euergetes Aegypti rex,inter reges,suprà nu.129.

Ptolemæus simpliciter,siue alius,siue ex illis vnus,Galeno lib.5.Medicamentorum κατὰ γένη, & Aureliano lib.3.Chroniôn,c.8.vbi illum dicit Erasistrati sectatorem, & Aëtio Quaternione 2.Ser.3.c.110.

Ptolemæus,quem familiarem vocat Gal.lib.4.Pharmac.περὶ τόπων, c.7.non semel,& lib.7.c.5.

Publius Cathegetes,Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib.5.

Publius simpliciter, siue ille, siue alius eidem Gal.ibi, & etiam κατὰ τόπους 9.c.4.& Marcello Medicamentorum c.29.

Pycton,Plinio lib.29.c.vlt.

Pyramus,Galeno κατὰ τόπους lib.4.c.7.

Pyro,cuius nugas deridet Galenus lib.2.de Temperamentis.

Pythagoras,inter philosophos,suprà nu.244.

Pythagoras alter à philosopho, cuius meminit Diogenes Laërtius in vita ipsius philosophi, quem de hernia scripsisse tradit.

Pythius,vel Pythion,Gal.Phar.secundum locos,lib.5.c.9.& secundum genera,lib.3.

Pythocles memoratus Hippocrati lib.7.Epidemiôn.

Q

Quadratus,Galeno Medicamentorum περὶ γένων, lib.7.

Quintus Stertinius,de quo in successione medicorum,nu.62.

Quintus præceptor Galeni,eidem sæpe memoratus.

Quiricus de Augustis Thertonensis,qui scripsit Lumen Apothecariorum.

R

Rabbi Moyses,cuius extant Aphorismi medicinales,cui hunc titulum præfixit, Moyses filius seruuli Dei,Israëliticus Cordubensis.Súntque & alia eiusdem opera.

Rabirius,Plinio lib.28.c.7.

Rasis apud Arabes celeberrimus,vide Albubeter.

Raymundus Lulius vir certè reconditæ doctrinæ & eruditionis,qui præter alia multa quæ in medicina scripsit, ædidit librum cui titulus est,Ars breuis: alterum quem Artem generalem vocauit, vtramque adeò difficilem, vt pauci queant intelligere: verùm si semel intelligas omnia pollicentem.

Reheubatus,Serapioni Antidotorum c.18.

Remaclus Fusech Lymburgus,cuius est Methodus curandi morbi Gallici, & Historia aquarum,& tractatus Conditorum,& specierum aromaticarum,& Nomenclatura plantarum.

Rheginius Galeno memoratus lib.1.Methodi.

Rhipalus,Galeno lib.7.Pharmac.localium c.3.

Riphinus Nicaensis inter Dipnosophistas,Athenæo.

Richardus Anglicus, cuius sunt libri de Phlebotomia, de vrinis, de anatomia, de signis prognosticis,de febribus.

Rhamnius Fannius,siue Flauius,inter poëtas,suprà nu.232.

Roffus,Rasi lib.6.Continentis c.1.nisi Ruffus sit legendum, quod facilè crediderim, cùm nullo alio loco meminerim me Roffum legisse.

Roffinus,apud eundem c.3.eiusdem lib.nisi etiam Ruffinus sit legendum.

Rogerius Parmensis,cuius est lib. de Phlebotomia venarum omniũ, & Practica medicinalis.

Rolandus Capellutus Chrysopolitanus Parmensis,cuius est tractatus de curatione pestiferoquorum apostematum,& libri quatuor de Chirurgia.

Romanus Medicus, Leonicen discipulus, cuius extat liber, cui titulum fecit, Antisophista, de tribus docendi ordinibus Galeni eleganter disserit.

Ruffinus,cuius meminit Nicolaüs Antidotarius, & Rasis lib.4.Continẽtis c.1.vide Roffinus.

Rufinus Nicaensis vnus è Dipnosophistis,quorum colloquia sunt ab Athenæo descripta.

Ruffus Hierax Thebanus,apud Galenum lib.5.Pharmacorum περὶ γένων.

Rufus Ephesius inter poëtas,suprà nu.223.

Rupilius.

BIU Cujas

Rupilius, apud Ciceronem in oratione pro Aulo Cluentio Habito.
Rusticus Galeno citatus in lib. 9. Pharmacorum περὶ τόπων c. 6.
Rusticus alter Placentinus Notericus.
Rutilius Oribasio citatus.

S

Sabinus qui in libros Epidemion Hippocratis scripsit, teste Galeno in Commentariis librorum Prorrhetici ipsius Hippocratis, fuitque præceptor Stratonici præceptoris Galeni, vt dicit idem Galen. in lib. de Atra bile, eúmque sæpissime citat ipse Galenus, & Gellius lib. 3. cap. 16. Et nos quoque eiusdem meminimus in repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 168. & ego sane. Et interim vide suprà Aretæus Sabinus, & Pompeius Sabinus.
Sabon, Rasi lib. 3. Contin. c. 3.
Sabor rex inter reges, suprà nu. 136.
Sabor filius Sehel Auicennæ memoratus lib. 5. quo de Medicamentis compositis loquitur.
Sabud rex inter reges, suprà nu. 134.
Sabur, Rasi lib. 2. Contin. c. 4. & lib. 6. c. 1. & lib. 7. c. 4. vbi eum citat ex libro de Antidotario, & alibi sæpe.
Sacrificulus, id est, ἱερεὺς quisquis est, Galeno lib. Pharm. loc. 7. c. 3.
Sadhsar, Rasi Contin. 11. c. 1.
Sahat, siue Saharus Rasi lib. 3. Cont. c. 2. non semel.
Saher, Rasi lib. 3. Cont. c. 6. & lib. 6. c. 1. nisi sit ille, aut Seher de quo infrà.
Saladinus Esculanus, cuius est Compendium aromatariorum.
Salamine Serapioni Simplicium c. 136. & 364.
Salemnia, eidem Serapioni eiusdem operis c. 427.
Salycetus, cuius Chirurgiam habemus.
Salimachus, Aureliano lib. Oxeon 3. c. 17.
Salomon, siue Solomon rex, inter reges, suprà nu. 113.
Salomon Eben, id est, filius, vt alibi diximus, Hahasen, siue Hasen. vtrunque enim reperio, apud Serapionem Simplicium c. 79. & c. 260.
Salomon simpliciter citatus Rasi, lib. 2. Cont. ad fin. siue vnus ex illis, siue alius.
Salmuie Serapioni Simplicium c. 178. in fin.
Salpe inter fœminas infrà nu. 329.
Salustius Dionysius, Plinio lib. 32. c. 7.
Salustius Mopseates qui sub Tiberio Cæsare scripsit in re medica, autore Suida.
Samithras, Galeno Pharm. loc. lib. 9. c. 6.
Samuye, Rasi lib. 9. Cont. c. 1. Vide num sit Salmuie, de quo suprà dictum est.
Sanctus Pisaurensis, qui Commentarios quosdam scripsit sub Eugenio 4.
Sandazar, Rasi lib. 11. Contin. c. 5.
Sanctes de Arduinis Pisaurensis, qui scripsit de omnibus naturalibus, & artificialibus, de venenis, de odoratione, de prolificatione.
Sapiens filius Iubeyr, apud Rasim lib. 2. Cont. c. item 2. vide Zour.
Sapor, vide Sabor inter reges, nu. 136.
Sarachus & Saracus, & Sarac, Rasi lib. 5. Cont. c. 1. non semel, & lib. 7. c. 4. non semel, & lib. 11. c. 5. vbi illum Indum vocat.
Sarck Indus, eiusdem operis lib. 7. c. 1.
Sarchentitus, Galeno lib. Medicamentorum περὶ γένη 6.
Sasogoras, vide infrà Sosagoras.
Saturrius cognomento Cythenas, discipulus Sexti Empirici, apud Diogenem Laërtium in Timone Nicæo, in fin.
Satyrus Quinti, de quo suprà, discipulus, & vnus primúsque ex præceptoribus Galeni, vt ipse Gal. post prin. lib. 1. περὶ ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων, id est, de Anatomicis administrationibus, & alibi sæpe dicit. Is interpretatus est libros Aphorismorum Epidemiorum Hippocratis, vt dicit idem Galenus in princ. lib. 1. eorundem Epidemiorum.
Scare, siue Scark, siue Scharai, siue Scharac, siue Schare. nam omnia hæc nomina comperio, tum apud Rasim lib. 1. Cont. c. 1. & 13. & c. 9. tum apud alios, nisi sint diuersorum.
Schear, Rasi lib. 2. Cont. c. 4.
Schiarchandus citatus in Tacuinis Elluchasem.
Scindaxar Serapioni Simplicium c. 82.
Scribonius Largus, qui sub Tiberio multa opera in re medica scripsit, quorum etiamnum extat liber de compositione Medicamentorum: eúmque sæpe citat Galenus cum in multis locis, tum in lib. Medic. περὶ τόπων. Is ad tempora vsque Claudij vixit, vt videre licet ex c. 60. eius libri de compositione Medicamentorum, quo loquitur de Messalina dij sui Cæsaris. Quod opus an ipse Latinè, an Græcè scripserit, addubitant nonnulli viri docti.
Sebastianus Aquilanus, qui ad Ludouicum Gonzagam scripsit librum de morbo Gallico, & alium

& alium de febre sanguinea.

Sebastianus Austrius Rubeaquensis, cuius est explanatio in Paulum Aegineram.

Sebastianus Montuus Gallus, cuius sunt libri docti medicinalium Dialexeon.

Sebastianus Scrofa, qui traduxit Galeni libros de remediis parabilibus, & de Euchymia, & Cacochymia, id est, de bono & malo succo, cum Scholiis.

Seber, Rasi lib. 2. Contin. c. 2.

Sedisnar, Rasi Contin. lib. 6. c. 1.

Seheher, Rasi lib. 1. Cont. 2. c. 4. nisi idem sit.

Seher, eidem Rasi lib. 1. Cont. c. 9. & lib. 2. c. 5. nisi idem quoque sit.

Seleucus Cyzicenus memoratus Philostrato lib. 8. de vita Apollonij.

Semmias Medus, Galeno in lib. 2. Antidotorum, vide Simmias.

Sendahasar, Rasi lib. 11. Contin. c. 7.

Sendhesar ibi, nisi idem sit cum præcedente.

Sendihiar, Rasi lib. 2. eiusdem operis c. 4. nisi & hic quoque idem sit.

Serapio Alexandrinus, de quo suprà in successione medicorum num. 54. Is citatur Cornelio Celso lib. 5. c. vlt. vbi de impetiginis speciebus, & Gal. in libris Medic. περὶ γένων, lib. 2. & περὶ τόπων, lib. 6. c. 1. Aëtio Tetrab. 4 Ser. 3. c. 14. & alibi, & Paulo Aegineta lib. 3. c. 64. & lib. 7. c. 17. & alibi, & Ioan. Serapioni Antidotorum c. 20. & Cælio Aureliano lib. Chronion 1. c. 4. ex libris Curationum, & lib. Oxeon 2. c. 6. ex libro Sectarum.

Serapio alter de quo suprà, Ioan. Serapio.

Serenus Sammonicus, vide Quintus Serenus inter poëtas, nu. 229.

Serenus alter Aëtio citatus Tetrab. 2. Ser. item 2. c. 16.

Sergius Babylonius ocularius, Galeno in lib. 4. Medic. κατὰ τόπους c. 7.

Sermoneta, vide Ioan. Sermoneta.

Seruilius, vide inter poëtas nu. 217.

Sescar, Rasi lib. 11. Contin. c. 8.

Sesirid, eidem lib. 9. Contin. c. 1.

Seuerianus citatus Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 98. non semel, & Alexandro Tralliano.

Seuerus Galeno lib. 3. περὶ τόπων, c. 1. & Aëtio sæpe citatus, vide Theodosius.

Sextius, aut vt alij scribunt, Sestius Niger, qui licet Romanus esset, tamen Græcè scripsit de medicina, vt scribit Plinius in indice lib. 20. Húnc que diligentissimum medicinæ scriptorem dicit idem Plinius lib. 32. cap. 3. illúmque alibi sæpe citat, vti etiam facit Plinius Valerianus lib. rei rusticæ 4. c. 5.

Sextus Afer Empiricus præceptor Saturnij, de quo suprà, Galeno in libro Sectarum, & Diogeni Laërtio in Timæo memoratus.

Sextus Cheroneus inter philosophos suprà, nu. 262.

Sextus Fabius, Niconis, de quo suprà locuti sumus, discipulus, apud Tullium lib. 7. epistolarum ad Trebatium.

Sextus Placitus Papiensis, Iacobo Dondo in suo Aggregatore.

Siburius, Marcello Burdegalensi in præfatione, nisi ibi potius scribēdum sit Scribonius, à quo satis constat ipsum Marcellum multa accepisse, nec vsquam alibi huius Siburij fit mentio.

Marcelli medici locus.

Sidasear, Rasi lib. 1. Contin. c. 3.

Sideniar, eidem eiusdem operis lib. 4. c. 1.

Sidhasar, Rasi eiusdem operis lib. 8. c. 1.

Sigon, Galeno in libris Medic. κατὰ τόπους 9. c. 4.

Sisarius, Rasi lib. Contin. 1. c. 5. ex Lapidario.

Siligenus, Rasi lib. Contin. 3 c. 2.

Silimachus Hippocratis sectator, Cælio Aureliano lib. Chronion 1. c. 3. Hic puto est ille Salimachus de quo suprà.

Silius Italicus inter poëtas suprà, nu. 224.

Sillanus de Nigris qui à Campegio nominatur, inter medicinæ scriptores.

Silo, Galeno περὶ γένων. lib. 6.

Simeon Sethus Antiochenus, qui ad Michaëlem Ducam imperatorem scripsit librum περὶ δυνάμεως τροφῶν, id est, de facultate cibariorum, qui etiamnum extat.

Simeon alius vt opinor, citatus Rasi lib. 1. Cont. c. 2. & 3. non semel, & c. 6. & lib. 3. c. 3.

Simmias Ochlagogus, Galeno in lib. 2. Antidotorum, nisi sit Semmias de quo suprà.

Simon Athenienſis inter philosophos, suprà nu. 257.

Simon alter Seleuci & Nicanoris necessarius, apud Laërtium in Simone illo Athenienſi.

Simon Genuensis, qui inter alia opera traduxit librum Ioannis filij Serapionis de Simplicibus medicamentis, & librum Seruitoris Bulchasis, ædidítque librum Synonymorum.

Simon alius, vt opinor, simpliciter citatus Rasi lib. 3. Cont. c. 7. non semel, nisi sit ille Simeon eidem quoque simpliciter citatus.

Simonides medicus memoratus Plin. lib. 7. cap. 24. cum inquit, Ars postremò eius rei facta, &

mucnta

inuenta est à Simonide medico. Ita enim legitur in veteribus exemplaribus impressis, verùm iampridem Domitius Calderinus monuit ibi legendum esse, melico, non medico, quod & editionibus posterioribus emendatum est.

Simus Cous, cuius Strabo meminit lib. 14.

Sindisar, siue Sindihsar, nisi sit Sandaxar, aut Scindaxar, de quibus suprà, vel etiam Sindaxar Serapioni Simplicium c. 84. & 111. & seq. & Rasi lib. 5. Cont. c. 1.

Siphnius Diphillus, Galeno lib. 4. de differentiis pulsuum.

Sysiphus Theosophos cognominatus, qui primus Aresodina excogitauit, vt suprà in medicamentis diximus.

Socinus Bentius, cuius frequens est mentio apud Lilium Gregorium Gyraldum.

Socrates chirurgus, Aureliano lib. 5. Chronion c. 1.

Socration, Galeno lib. Medic. secundum locos 5. c. 7.

Solomon rex, vide Salomon.

Solon Diætarius, Galeno lib. Medic. secundum locos 3. c. 1.

Solon Lycius sæpe Plinio citatus lib. 20. & 21. & aliis pluribus seq.

Solon Smyrnæus, Plinio lib. 20. c. item 20.

Solon simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Plinio eodem lib. c. 21. in fi.

Sophocles, Plinio lib. 22. c. quoque 22.

Soranus Ephesius, qui primùm Alexandriæ profecit, deinde Romam venit, vbi artem exercuit temporibus Traiani & Hadriani, libróque complures & optimos in medicina composuit. Hæc Suidas. Hodiéque etiam habemus Isagogen in Artem medendi. Eúmque citant Galenus, Aëtius, Paulus Aegineta, atque etiam Cælius Aurelianus lib. 1. Chronion c. 3. ex libris Causarum, quos ἀιπολογημένας vocant. Sed & is è diuerso Galenum citat Isagoges cap. 13. Fuere enim eodem tempore. Eúmque citat ipse Galenus lib. 1. secundum genera, c. 8. ex lib. quem Monobiblum inscripsit. Is nostram Aquitaniam inuisit, & illic medicinam exercuit, si verum dicit Marcellus c. 19. in prin. Sed de eo aliquid diximus in successione medicorum, nu. 66.

Soranus alter & ipse Ephesius Iunior, qui libros 4. Muliebrium scripsit, vt dicit ipse Suidas, ex quibus Aëtius sæpe eum citat.

Sosagoras, Cornelio Celso lib. 5. c. 18. alij Sasagoras scribunt.

Sosander, Galeno lib. Medic. secundum locos 4. c. 7. & Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 78.

Sosicrates, ipsi Galeno eiusdem operis lib. 7. c. 6. eodémque vlt.

Sosimenes Plinio citatus lib. 20. & seq.

Sostratus, Celso lib. 7. post prin. & c. 6. & Galeno in libris Phar. & Interpreti Nicandri, & Gariponto lib. de Febribus c. 7.

Sotacus vetustissimus scriptor apud Plinium lib. 36. c. 16. & c. 20.

Soteridas, cuius meminit Vulcatius Gallicanus in vita Anidij Cassij.

Sotion, Gal. si is est, in medicinis expertis. Is fuit præceptor Teranonis, de quo infrà. Et huius, aut alterius eius nominis meminit Constantinus, siue is fuit Cęsar, aut alter eius nominis, in libris Agriculturæ, ex quibus præsertim libro 12. eum fuisse rei medicæ peritissimum constat.

Speudusa, Galeno lib. 3. περὶ τόπων, c. 1.

Speusippus inter philosophos, nu. 247.

Speusippus Herophileus Alexandrinus Diogeni Laërtio memoratus, in vita Speusippi Athenensis, in fin.

Stanesmodus Alexandro Tralliano citatus.

Stanosmodus, Aëtio, nisi idem sit, quod magis puto.

Statius Anneus Senecæ amicitia celebris, apud Cornelium Tacitum lib. 5. cuius etiam meminit quisquis is fuit, qui vitam ipsius Senecæ descripsit.

Stephanus Dutempleus, cuius sunt tabulæ in libros Galeni de morbis & Symptomatis.

Stephanus cognomẽto Magister, cuius Collyrium videmus in Matthia Theodoro Manelio.

Stephanus alius, ni fallor, qui Cabade Persarum rege à morbo curato, multas opes retulit apud Procopium lib. 2. de bello Persico.

Stolus Britannicus celebris ocularius, Galeno Phar. loc. 4. c. 7.

Strabus inter poëtas, suprà nu. 239.

Stratiotas, Aëtio Quater. 2. Ser. 3. c. 110.

Stratius, Liuio lib. 5. decadis 5. memoratus.

Strato Lampsacenus inter philosophos, nu. 254.

Stratones duo alij, apud Laërtium in philosopho memorati, alter Erasistrati discipulus, aut vt quidam dicunt, alumnus: alter antiquior, vt ille ipse scribit autoritate Aristotelis.

Stratonem autem simpliciter, siue vnum ex illis, siue alium citat Alexander Trallianus lib. 1. c. 15. non semel, & Aëtius Ser. 13. c. 46.

Strato alius, vt opinor, & ipse medicus, apud Macrobium libro in Somnium Scipionis 1.

Stratocles Sydonius memoratus Philostrato in vita Apollonij lib. 8.

Stratonicus vnus ex Galeni præceptoribus, Sabini Hippocratici discipulus, vt dicit idem Galenus

lenus in lib. de Atra bile.

Sulemen Eben Haſen Serapioni Simplicium 380.

Sulahin Heben Hahaſen,& Sulahin ſimpliciter citatus Ioan.Serapioni.

Surdus,quiſquis eſt,citatus Raſi lib.7.Contin.c.4.

Suribes,Auicennæ lib.5.ſumma 2.tract.2.non ſemel.

Sycionius ſimpliciter citatus Galeno in Medicamentis ſecundum locos.

Symmachus Anatomicus.De quo,aut alio eiuſdem nominis Martialis lib.5.Epig.9.

Languebam,ſed tu comitatus protinus ad me
Veniſti centum Symmache diſcipulis.
Centum me tetigere manus,Aquilone gelatæ,
Non habui febrem Symmache,nunc habeo. Et lib.6.epig.69.

Oſtendit digitum,ſed impudicum
Alconti,Daſióque,Symmachóque.

Symphorianus Champerius, ſiue Campegius, cuius in re medica, & aliis ſunt multa opera non omnino contemnenda. Vnum ei defuit,vti & multis aliis quod putabat non ſatis præſtitit: hoc vno tamen laudandus,quòd in magnis voluiſſe ſat eſt.

Synali duo,alter vetuſtior Ammonis comes,alter Hannibalis,memorati Silio Italico lib.5.

T

Tabari,citatus Ioan.Serapioni.

Tabri,niſi idem ſit,Raſi lib.1.Cont.c.3.non ſemel,& c.5.non ſemel,& alibi ſæpe.

Tacuinus,cuius quædam opera habemus,vide ſuprà Elluchaſem.

Talius,ſiue Thalius Aëlius Galeno κατὰ γένη lib.6.

Talius Athenienſis eiuſdem Galeni,vt ipſe Galenus ſæpius dixit, præceptor.

Tarentios Auicennæ lib.5.ſumma 2.tract.2.

Tarentinus,Galeno in Antidotis,& autori Geoponicon lib.13.c.8.& alibi ſæpe, niſi idem ſit cum priore.Et forte vterque eſt Heraclides Tarentinus,de quo alibi.

Talſamat,Raſi lib.10.Contin.c.1.

Telamon,ſiue Thelamon inter reges,nu.104.& iterum nu.106.

Telamon alius,Galeno Medic. περὶ γένη lib.2.

Telephanes,ibi.

Aemilij Macri locus.

Temeſeon Aemilio Macro, aut quiſquis is fuit, memoratus in libro de herbis in Plantagine, de cuius laudibus dicit illum ſcripſiſſe.Sed ne erres,ibi legendum Themiſon, quem Plin. lib. 25. c.8.in princ.ſcribit celebraſſe eam herbam,volumine de ea edito.

Temimius Miconis,Rabbi Moyſi Aphoriſmorum parte 8.non ſemel,& iterum parte 13.ad fi. vbi illum citat ex Introductorio ipſius.

Teranon,ſiue Theranon diſcipulus Socionis,de quo ſuprà,Galeno.

Terentius Eutichianus, apud Octauium Horatianum, ſiue malis Theodorum Priſcianum lib.4.vide Eutychianum.

Terentius Valens,Galeno Pharm.local.lib.9 c.4.

Terentius Velpiſtus Marcello Burdegalenſi,in epiſtola Hippocratis ad Mœcenatem.

Terentius ſimpliciter,vel vnus ex illis,vel alius,Galeno in medicamentis,& κατὰ τόπους, lib.4. c.7.vide Therentius.

Tertius Damianus, Viſſenacus Decapolitanus,cuius eſt Theorica medicinæ,& Chirurgiæ,& libellus περὶ ἱδρωνόσου, id eſt,de morbo ſudorifico.

Teucer inter reges nu.107.

Thadeus Florentinus, qui ſcripſit Commentarios in multos libros Hippoc. & in Paruam artem Galeni,Conſilia multa,aliáque opera ædidit.Huiúſque tanta nominis celebritas fuit, vt ad curam extra vrbem vocatus,non vilius quàm aureorum 50.in ſingulos dies peregrinaretur,vocatúſque ab Honorio quarto,centum ſibi ſtatui voluit.Itaque reuerſus ab eo iam curato decem milia aureorum reportauit,teſtibus Baptiſta Mantuano,lib.1.de patientia,c.6.& aliis.

Thalaſſerus,Paulo Aeginetæ citatus.

Thalius Aëlius,vide ſuprà Talius.

Thamor Aethiops Galeno,ſi is eſt,in medicinis expertis.

Thamyras,Galeno Medic. περὶ τόπους, lib.9.c.5.

Tharmadinus,Raſi lib.5.Contin.c.1.

Tharreas,ſiue Tharrias,Celſo lib.3.c.20.& 21.

Tharſeus chirurgus,Galeno Medic.ſecundum genera lib.4.

Thebæus,Galeno Medic.ſecundum genera lib.4.& κατὰ τόπους lib.1.c.8.

Themiſon Laodiceus,de quo ſuprà in ſucceſsione medicorum nu.59.

Themiſon alter multo poſterior, vt qui fuit tempore Apulei, qui illius mentionem facit in Apologia 1.

Theocrates,Auicennæ lib.5.ſumma 2.tract.2.

Theocritus,Galeno Medic.ſecundum genera lib.6.

Theocteſtus

Theocteſtus apud Procopium lib.2.de bello Gothorum.

Theodogius, Raſi lib.5. Contin.cap.1.niſi mendum ſit, & legendum Theodoſius,de quo dicam poſtea.

Theodoretus,Paulo Aeginetæ.

Theodoricus Cemenſis epiſcopus,idémque Dominicanus,cuius chirurgiam habemus.

Theodoricus Dorſtenius,cuius eſt Botanicon continens herbarum aliorúmque ſimplicium, quorum vſus eſt in medicinis,deſcriptiones & imagines.

Theodoricus Gerardus Gaudanus,qui libros Simplicium Medicamentorum Galeni,& alios multos tranſtulit.

Theodoricus Greſmuntius,qui ſcripſit de regimine ſanitatis tempore peſtis.

Theodoricus Reatinus.

Theodorus Muſcienus,ſiue Moſchion Alexandro Tralliano lib.1.c.15.vide ſuprà Moſchion.

Theodorus Priſcianus, qui de herbis ſcripſit, & libros γυναικείων, id eſt,muliebrium. vide ſuprà Octauius Horatianus.

Theodorus alius,ni fallor, Athenæi de quo ſuprà, diſcipulus, memoratus Diogeni Laërtio in Ariſtippo.

Theodorum ſimpliciter, ſiue vnum ex illis, ſiue alium memorant Plinius, Aëtius Tetrab.2. Serm.2.c.91.& Ser.4.c.46.& c.91.& aliàs ſæpe:alter Plinius Valerianus lib.3.c.22.& Tzetzes hiſtoriarum Chili.4.& Raſis Cont.lib.2.c.item 2. Eſtque vnius ex iſtis Diæta, quibus vel ſalubriter vtendum,vel cautius abſtinendum.

Theodoſius ſimpliciter,ſiue alius,ſine vnus ex illis,Aëtio Tetrab.2.Ser. item 2.c.54.& in Tacuinis Elluchaſem citatus.& Raſi lib.1,Cont.c.1.& c.4.& alibi ſæpe.

Theodotion.

Theodotius Seuerus,Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.27.

Theodotius,ſiue ille,ſiue alter,de quo inter philoſophos nu.283.

Theodotus,Celſo lib.6.citatus c.item 6.qui forte vnus ex illis eſt.

Theodotus Laodicenſis epiſcopus,inter ſanctos ſuprà nu.91.

Theognis non ille quidem qui Elegiam ad Cyrnum ſcripſit,quæ γνῶμαι inſcribitur,id eſt,Sententiæ,ſed alius Arabibus citatus.

Theombrotus,de quo ſuprà,nu.52.

Theomedon,apud Laërtium in Eudoxo Cnidio.

Theon Alexandrinus, qui quatuor libros Gymnaſticorum, ſiue de particularibus exercitiis ſcripſit,apud Gal.lib.2.de Sanitate tuenda,vbi & alia multa de eo videbis.

Theon,cuius ſunt Commentarij in Nicandrum.

Theon, aut vnus ex illis, aut alius Aëtio citatus in præparatione vini bilem purgantis, Tetrab.1.Ser.3.c.58.

Theophilus Protoſpatarius,cuius ſunt ſex libri Græci de Fabrica humani corporis,quos Iunius Paulus Craſſus Patauinus Latinos reddidit.

Theophilus alter, niſi idem ſit, cuius liber eſt de excrementis & pulſibus, & Commentarij in Aphoriſmos Hippocratis,& de cognitione vrinæ.

Theophilum,quiſquis is fuit,citat Gal.in lib.de Symptomatũ differ.& Aëtius Tetrab.2.Ser.3. c.42.& Raſis lib.1.Cont.c.3.non ſemel,& lib.5.eiuſdem operis,c.1.ex lib.de membris dolentibus. eorum vnus fuit contemporaneus Gal, atque ab eo in precio habitus: refértque illius delyrium exempli cauſa,in lib.de Symptomat. differentiis,cum morbo correptus ex cerebro laboraſſet.

Theophraſtus inter philoſophos,ſuprà nu.253.

Theophraſtus Bombaſius Germanus, qui Germanicè ſcripſit de chirurgia, & de gradibus & compoſitionibus receptorum,& naturalium.

Theopolemus Plinio ſæpe citatus lib.20.& ſeq. Alij autem legunt Tlepolemus.

Theopompus Aëtio Quater.4.Ser.4.c.122.

Theoſebius Aëtio Quaternio 3.Ser.1.c.49.

Theoſenus,Cornelio Celſo lib.5.c.18.

Theotropus,Galeno Medicamentorum περὶ γένη, lib.5.

Theranos diſcipulus Socionis,Gal.in Medicinis expertis,ſi is liber eius ſit,vide Teranon.

Theſeus inter reges,nu.104.& ſeq.

Theſius Marcello Burdegalenſi citatus, atque etiam Octauio Horatiano, ſiue is fuit Theodorus Priſcianus,lib.4.de Phyſica ſcientia ad Euſebium filium.

Theſmichin,Galeno in libello de viribus Centaureæ,in princ.

Theſpianus,ſiue Theſpeſianus,vtrũque enim legimus,niſi diuerſi ſint,apud Gal.in libris Medicam. κατὰ τόπους, vide num ſit Apollonius ille Theſpianus,de quo ſuprà.

Theſſalus Hippocratis filius,cuius mentionem facit Gal.lib.2.de Dyſpnœa,c.8.& lib.3.c.1.& in Commentario lib.1.Prorrhetici Hippocratis,& lib.8.Therapeuticæ,& alibi ſæpe. Is,vt tradit Galenus,ſcripſit libros 2.4.& 7. Epidemion, qui dicuntur Hippocratis. Fuítque in familia Archelai Macedoniæ regis.Et de eo eſt epig.Græcum incerti authoris lib.Florilegij 3.

BIU Cujas

Θέσσαλος Ἱπποκράτους κῶος γένος ἐνθάδε κεῖται,
Φοίβου ἀπὸ ῥίζης ἀθανάτου γεγαώς,
πλεῖστα τρόπαια νόσων στήσας ὅπλοις ὑγιείης,
δόξαν ἑλὼν πολλὴν οὐ τύχῃ, ἀλλὰ τέχνῃ. Id est, ad verbum,

Theſſalus Hippocratis, Cous genere hîc iacet,
Phœbi à radice immortalis genitus,
Plurima Trophæa morborum ſtatuit armis medicinæ,
Gloriam trahens multam non fortuna, ſed arte.

Hunc quoque Suidas tradit ſcripſiſſe, ſed libros medicinales.

Theſſalus alter medicus, qui venenum Alexandro magno, quo ipſe interiit, propinaſſe à nonnullis creditur, vt tradit Iuſtinus lib. 12.

Theſſalus Trallianus, de quo ſuprà in ſucceſſione medicorum, nu. 64. quem Galenus alioquin illius hoſtis perpetuus, dicit Methodicem ſectam abſoluiſſe in lib. cui Introductio, ſiue Medicus titulus eſt, ſi modo Galeni eſt ille liber, quod minime crediderim, ob id quòd in eo libro Theſſali huius honorifice meminerit, quiſquis eum librum ædiderit. Et certe plerique illum dicunt eſſe Herodoti medici, alij Plutarchi.

Theſſalum, aut illum, aut alterum citat Dioſcorides, & Aurelianus lib. 2. Chronion c. 12. ex 2. libro Diætetico, & lib. 1. Oxeon c. 1. ex libris Diæteticis.

Theudas Sarcophagus, aut vt alij vocant, Theodas, Gal. lib. Medic. περὶ γένη. 6.

Thirron.

Thomas de Garbo Florentinus, Dini, de quo diximus, filius, cuius liber eſt Summa medicinæ, & Commentarij in Galenum.

Thomas Gybſon Anglus, qui ſcripſit herbarium & alia multa.

Thomas Tiſeus, cuius genitură deſcripſit Hieronymus Cardanus lib. exemplorũ genitalium.

Thomas Linacer Anglus, quem non verebor omnibus authorum medicinæ interpretibus anteponere.

Thomas Murchius Genuenſis.

Thomas Paynelus Anglus, qui regimen ſanitatis traduxit ex Latino ſermone in Anglum.

Thraſeas Chirurgus, Scribonio Largo, vide Traſeas.

Thraſias Mantinenſis radicũ peritiſsimus, Theophraſto lib. 9. Hiſtoriæ Plantarum c. 17. & 18

Thraſiander Aëtio.

Thraſillus Plinio lib. 32. c. 5.

Thryphon, Plutarcho Problematon Conuiuialium decade 3. c. 1.

Thucydides, qui ex libro de peſte citatur à Galeno in libris de Spirandi difficultate. Scio autem Thucydidem illum celeberrimum antiquiſsimúmque hiſtoricum peſtem illam inſignem Atheniẽſium deſcripſiſſe lib. 2. belli Peloponneſiaci, de qua ſæpius citatur ab ipſo Galeno, quam & poſt eum quoque deſcripſit Lucretius lib. 6. eodémque vlt.

Tiaducus, Raſi lib. 3. Contin. c. 2.

Timaus, qui & Timaos, & Thymaus, Raſi lib. 1. Cont. c. 1. & lib. 9. c. 3.

Timæus Locrenſis inter philoſophos, ſuprà nu. 250.

Timæus quiſquis eſt, cuius compoſitionem deſcribit Cornelius Celſus lib. 5. c. 22.

Timæus alius, vt opinor, qui de medicina metallica ſcripſit, vt dicit Plinius in Indice lib. 33.

Timæus ſimpliciter citatus Raſi lib. 1. Cont. c. 3. & 5.

Timariſtus inter poëtas ſuprà, nu. 230.

Timochares Pyrrhi regis medicus, de quo nos alibi, infrà nu. 437.

Timocrates citatus Galeno Pharmacorum localium lib. 5. c. 7. non ſemel, & Aëtio Quaternio. 2. Ser. 4. c. 35.

Timotheus Mithridatis medicus, apud Appianum in lib. qui Mithridaticus inſcribitur.

Titianus Octauio Horatiano, aut quod nonnulli credunt, Theodoro Priſciano, lib. 4.

Titus Imperator, inter Imperatores, ſuprà nu. 152.

Titus Aſclepiadis diſcipulus, apud Aurelianum lib. Chronion 1. c. 7. ad fi. & lib. 3. cap. 5. & lib. Oxeon 2. c. 29.

Tlepolemus, vide ſuprà Theopolemus.

Tonſor Bithynius, ſiue arte, ſiue nomine, ita citatus Galeno Pharmac. local. lib. 9. c. 3. & Aëtio Tetrab. 3. Ser. 2. c. 22.

Torquatus, Alexandro Tralliano.

Toxaris Scytha, de quo multa Lucianus in libro cui & eſt Toxaris titulus. Is ſtatua, & honoribus diuinis dignus habitus eſt, quòd peſtilentia populum Athenienſem liberarat.

Trachius inter philoſophos, ſuprà nu. 266.

Traſeas, Scribonio Largo, niſi ſit Traſias de quo ſuprà, quod facile crediderim.

Treptus, Galeno lib. Medicamentorum περὶ γένη.

Tribunus Coſrois Perſarum regis medicus apud Procopium lib. 2. Belli Perſici.

Thrigon, Paulo Aeginetæ lib. 3. c. 42. & Aureliano lib. 1. Chroniôn, c. 4.

Triphon

Triphon Archeus Galeno κατὰ γένη, lib.4.
Triphon chirurgus, Scribonio Largo.
Triphon Gortyniates Cretensis, Gal. περὶ τόπων, lib. 9.c.2.non semel.
Triphon alius, ni fallor, ab illis, quem ipse Scribonius, c.17.dicit fuisse suum præceptorem. Sed & Triphonem citat Aurelianus lib. Chroniôn 1.c.4.
Trophilus, apud Plutarchum in Salutaribus præceptis, & Stobæum Ser.100.
Trota, siue Trotula inter fœminas, infrà nu 337.
Trusianus Florentinus, Tadæi Florentini de quo suprà diximus, discipulus, qui adeò Technin Galeni suis Commentariis illustrauit, vt plusquam Commentator dici & appellari meruerit. Is autem cùm se videret non satis fortunatum in ægris curandis, ordinem Carthusiensium professus est. Hic autem nonnullis Cruciatus dictus est.
Tryphon pater, Cornelio Celso lib.6.c.5.& iterum lib.7.in princ.
Tryphon antiquus, qui fortè idem est, Galeno Pharmacorum localium libro 5.cap.1.& cap.7. vide Triphon.
Tullius Bassus, Aureliano lib. Oxeôn 3.c.16. Et facilè crederem illic Iulius Bassus esse scribendum, de quo suprà diximus: nisi hic sæpius Tullium citasset, vt statim dicam.
Tullius, Gal. in lib. Medicamentorum κατὰ τόπους 9.c.4.non semel, & Sereno Sammonico c.4. & Cælio Aureliano lib. Oxeôn 3.c.13.
Tyleus Bassus, Dioscoridi in præfatione, vide Bassus.
Tylius, qui vt tradit Epiphanius Cyprius lib. aduersus hæreses 1. post princ. de herbis scripsit, quem credo esse illum Tyleum Bassum. Nam eos omnes propemodũ illic nominat, qui & Dioscoridi in præfatione memorati sunt.
Tymausus.
Tyrannion citatus Nicandri Scholiastæ.
Tyrannus, siue ille, siue alius, Galeno in lib. 9. Medicamentorum secundum locos c.6.

V

Valens, vide Vectius, & Valens, & iterum Aburnius Valens Gal. autem simpliciter citatur Valens lib. Phar. περὶ γένων septimo, ad fi. & κατὰ τόπους. lib.7.c.6. & lib.9.c.4.& 5.
Valens Physicus, Aureliano lib. Oxeôn 3.c.1. ex libris Curationum.
Valens alius ab illis, Marcelli Burdegalensis præceptor, vt ipse Marcellus dicit, c.16.
Valentinus Polydamus, cuius libros habemus de pulsibus, de vrinarum iudiciis, & alios plerosque.
Valerius Anselmus Ryd Bernensis, vir quidem diligentissimus, qui tamen pauca in medicina scripsit.
Valerius Paulinus memoratus Plinio Valeriano, lib.3.c.14.
Valerius Pisaurensis medicæ artis professor, & poëta recensitus Lilio Gyraldo lib.1.de poëtis nostri temporis.
Valescus Tarentinus, quem de Tarento vulgò appellant, cuius est Practica quam Philonium nuncupant, & alia quædam opera.
Valgius, vide suprà C. Valgius.
Varro, quem in re medica citat Plinius lib.20.c.5.in fi.& c.20.& lib.22.c.vlt.
Vbesce, quem ex suo Antidotario maiori citat Rasis lib.1.Continentis c.1.
Vectius, aut vt alij scribunt, Vettius Valens in successione medicinæ, suprà nu.62.
Vergilius Portus Mutinensis, apud Lilium Gyraldum lib.1.de poëtis nostri temporis.
Vgæus, Galeno Pharm. secundum locos lib.3.c.1.
Vgo Bentius.
Vgo Senensis, vide Hugo Senensis.
Victor Trincauelius, qui multos Galeni libros traduxit.
Victoria, inter fœminas, infrà nu.331.
Vidus Vidius Florẽtinus, qui latinitate donauit lib. Oribasij ex Heliodoro de machinamẽtis.
Vincentius Beluacensis Dominicanus qui inter multa sua opera Speculum naturale, opus quidem magnæ molis ædidit libris 33.quorum 13.14.15.ad rem medicam spectant.
Vindicianus inter poëtas, suprà nu.235.
Virgilius inter poëtas, suprà nu.203.& seq.
Vitalis à Furno, cuius est liber de re medica.
Vranius Syrus, qui multa gratia & authoritate pollebat apud Chosroem Persarum regem Agathio lib.2.Peregrinarum Historiarum.
Vrbanus Indus Galeno in lib.2.Antidotorum, Vide Indus.
Vrbiasius, Rasi lib.6.Continentis c.1.
Vrcisinus, de quo inter Diuos suprà nu.85.
Vrso, qui de Vrinis scripsit, ex quo libro citatur ab Aegidio in libro eiusdem tit.
Vuolfgangus Lazius Viennensis medicus quidem professione, sed qui magis historias scripsit.

BIU Cujas

X

Xanitas, Galeno lib. 9. Medicamentorum localium c. 6.

Xantus Timonis filius, Diogeni Laërtio in ipso Timone.

Xarch, & Xarcha Indus, Serapioni Simplicium c. 95 & 107. vide Zarcha.

Xenocrates non ille quidem philosophus Platonis auditor (neque enim ex libris ab eo æditis & à Diogene Laërtio sigillatim designatis coniici potest, eum quippiam in hac arte scripsisse) sed alius quisquis est, sæpè Plinio Secundo, alteri Plinio Valeriano, Gal. Alexandro Tralliano, & Aëtio citatus. Húncque Aphrodisiensem fuisse dicit Galen. lib. 6. Simplicium Pharmacorum in præfatione. Eúmque citat ipse Galenus lib. 10. eiusdem operis, quo loco tractat de Sanguine vespertilionum, ex libris de perspicienda ab animantibus vtilitate, vbi eum dicit non multò ante ipsius sæcula fuisse. Sed & de Theriacis scripsit, & simile quoddam Andromacho confecit antidotum vt tradit Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem.

Xenophilus citatus Oribasio in lib. ad Eustachium, & Aëtio Tetrab. 3. Ser. 3 c. 13. & 29.

Xenophon, Gal. si is est, in Introductione, siue Medico, & Aureliano lib. Chroniôn 2. c. 13.

Xenophon Cous memoratus Diogeni Laërtio in Xenophonte philosopho, nisi idem sit.

Xenophon alius, vt opinor, Claudij Imperatoris medicus, apud Tacitum lib. 12.

Xiraxeg rex Med corum Ioanni Serapioni vocatus.

Xysticus Aëtio Ser. 10. c. 26.

Y

Yhaye, Serapioni Simplicium c. 69.

Yesu, Rasi lib. 2. Continentis c. 2.

Yhia Bimmasim, & Bimasin, Rasi Continentis lib. 6. c. 1. & lib. 8. c. 1.

Yhiagran Atticus, eidem Rasi eiusdem operis lib. 5. c. 1.

Ysaac Eben Amram, Serapioni Simplicium c. 8. & c. 46. & 49. Hunc esse credo Isaac Heben Amram, de quo suprà.

Ysaac filius Nase, Rasi lib. 3. Continentis c. 3.

Ysaac simpliciter eidem citatus.

Z

Zabri, Rasi lib. 7. Contin. c. 4. & lib. 8. c. 1. nisi sit Tabri de quo suprà.

Zacarias, Serapioni Antidotorum c. 31. & 33.

Zaleucus Locrensium rex, inter reges suprà nu. 115.

Zarca Indus, siue Xarcha, vtrunque enim reperio apud Ioannem Serapionem, vide Xarchi.

Zeid Mesue citatus in ægritudinibus gutturis.

Zenon Athenienſis Galeno in medicinis expertis, si eius est is liber.

Zenon Herophileus intelligentiæ acumine potiùs quàm scriptura clarus, vt dicit Diogenes Laërtius in Zenone Cittieo, & nemini Herophileorum secundus, vt tradit Gal. lib. 4. de Differentiis pulsuum. Húncque etiam citat Cornelius Celsus, & Alexander Aphrodisæus in definitione febris, & Galenus lib. Simplicium Medicamentorum 1. c. 29.

Zenon Laudaceus, apud Galenum lib. 2. Antidotorum.

Zenon, quisquis est, simpliciter citatus Cornelio Celso lib. 5. in prin. Plinio lib. 22. c. 22. & Gal. lib. Medicamentorum πρὸς γένναδ. 7. ad fin, & lib. 4. non semel, & Aureliano lib. Chroniôn 4. c. 7.

Zenonem vnum ex illis, siue alium dicit Galenus in Commentariis lib. 3. Epidemiorum Hippocratis scripsisse de rebus notis medicorum.

Zerbus, vide suprà Gabriel Zerbus.

Zetus Arabs Porphyrio memoratus in vita Plotini Platonici.

Zeusis, siue etiam Zeuxis Tarentinus, Galeno in Commentariis lib. 6. Epidemiorum Hippocratis, & Aphor. 45 lib. 2.

Zeuxis Empiricus, eidem Galeno in libris Prorrhetici Hippocratis.

Zeuxis simpliciter, eidem Pharmacorum localium lib. 5. c. 7.

Zoar, cuius libros Theisir habemus, & libellum de cura calculi, vide Alguazir.

Zoïlius, siue Zoïlus Ophthalmicus, id est, ocularius Gal. in lib. 2. Antidotorum & περὶ τόπων, lib. 3. c. 1. & lib. 4. c. 7. sæpe. & Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 11. & 113 non semel, & Alexãdro Tralliano lib. 2. vbi eius collyrium Nardinum describit.

Zopirus Gordienſis Plutarcho citatus in Sympoſiacis, & à me memoratus in legibus Connubialibus in 15. lege connubiabili, nu. 14. Epicurus.

Zopirus simpliciter, siue ille, siue alius Cornelio Celso lib. 5. c. 25. & Scribonio Largo c. 167. & 171. Galeno lib. 2. Antidotorum, & Paulo Aeginetæ memoratus in compositione Antidoti Ambrosia nominati, quod Ptolemæi regi composuit. Sed & id Antidotum Zopirion nuncupatum memorat Aurelianus lib. Chroniôn 2. c. 14. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 11. & Aëtius Tetra. 3. Ser. 3. c. 28. Herbam quoque Zopiron dictã, vt ab eo inuentam suspicari possis, memorat Plinius lib. 24. c. 15. & Dioscorides lib. 3. c. 108.

Zosimus, Galeno Pharmacorum secundum locos lib. 4. c. 7. & Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 19.

Zour, qui sapiens cognominatus est, qui fortè is est, qui Rasi vocatur Sapiens filius Iuboye.

VETER

329 ¶ Et alij plurimi, quos si quis omnes recensere velit, is non secus frustra conabitur, quàm qui vndas (vt dicitur) numerat. Nec in illis (neque enim id dissimulanter præterire volumus) Veterinarios medicos, id est, pecorum medicos, qui Græcis ἱππιατροὶ dicuntur, vt prodit Varro lib. rei Rusticæ 2. c. 7. in fi. alij mulomedicos vocant, nisi si qui & hominibus quoque Medicamẽta præscripserunt. Nam scribit Plinius omnibus in genere veterinario animalibus eosdẽ morbos esse, qui homini sint. Si quis autem & alios nosse cupiat, hìc & nos homine tenus tantùm subiecimus, quorum vel monumenta etiamnum extant, vel si non extant, ab illis tamen citantur. Hi sunt,

A

Abſyrtus, ſiue Apſyrtus (vtrunque enim reperio) qui ἱππιατρικὸν ſcripſit.
Aemilius Hiſpanus.
Africanus.
Agatocles, ad quem eſt Apſyrti epiſtola.
Agathotychus.
Ammonius, ad quem etiam extat Apſyrti epiſtola.
Anatolius.
Antipater Alexandrenſis, ad quem extat Apſyrti epiſtola.
Apellas Laodicenſis, ad quem eſt eiuſdem epiſtola.
Apolloniadas, ad quem item eiuſdem eſt epiſtola.
Archelaüs.
Archedemus, qui fortè eſt Archidemus, vel Archidamus, de quo inter medicos.
Auxano.
Azanites, niſi ſit Axanitus de quo inter medicos.

B

Beritius.

C

Caius Alexandrinus.
Celſus ſimpliciter citatus, qui fortè eſt Cornelius Celſus ex libris de re ruſtica, in quibus veriſimiliter multa ſcripſit quæ ad hanc Veterinariam artem pertinent.
Cleodamas Acnus, qui ſcripſit de cura equorum apud Stephanum.
Cleomenes Lybicus.
Cleomenes Lyndius.

D

Dama Laodicenſis, ad quem extat epiſtola Apſyrti.
Demetrius Apſyrti auus.
Democritus, ſiue ille de quo diximus inter philoſophos, ſiue alius.
Didymus, niſi & is ſit, de quo diximus inter medicos.
Diophanes.
Dioſcorides, ſiue vnus ex illis de quibus diximus inter medicos, ſiue alius.
Dius, ad quem extat Apſyrti epiſtola.

E

Elenus.
Epicharmus Syracuſanus, apud Columellam lib. 7. c. 3.
Epiphanius, ad quem eſt Apſyrti epiſtola.
Eumelus Thebanus.

F

Fronto Epheſius, ad quem ſcripſit Apſyptus.

G

Gaius Alexandrinus, ad quem & ille ſcripſit.
Georgius Gemmyugenus Germanus.
Gregorius.

H

Hegeſagoras, ad quem extat Apſyrti epiſtola.
Hemerius, ſiue Himerius.
Herodion Alexandrinus, ad quem etiam eſt Apſyrti epiſtola.
Herophilus equarius medicus, apud Valerium lib. 9. c. 16.
Hierocles.
Hieron.
Hieronymus Lybicus.
Hippaſius Helias.
Hippocrates alius ab illis de quibus inter medicos diximus.
Hiſtoricus, ad quem extat epiſtola Apſyrti.

BIU Cujas

L

Laurentius Rufius.
Leontius.
Litorius Beneuentanus.

M

Mago Carthaginenſis. Is eſt, qui inter ſcriptores rei ruſticæ annumeratur à Varrone, & Columella.
Marcus, ad quem ſcripſit Apſyrtus, qui fortè eſt Marcus Catagetes, de quo inter medicos.
Memnon, ad quem item eſt eiuſdem epiſtola.

N

Nephon.

P

Pamphilus alius, vt opinor, ab illo medico.
Papias Antiochenus, ad quem eſt epiſtola Apſyrti.
Paſicrates Alexandrinus, ſiue ille Paſicrates de quo inter medicos diximus, ſiue alius, ad quem eſt eiuſdem epiſtola.
Pelagonius.
Piſtorius Siculus.

R

Ruffus Octauius.

S

Secundus, ad quem extat Apſyrti epiſtola.
Stratonicus.

T

Tarentinus.
Theomneſtus.
Tiberius.

V

Vegetius.

FOEMINAE MEDICAE.

321 *Medicinã non interdictã fœminis.*

¶ Nec prætermiſerim tamen fœminas, quæ & hanc artem medicinæ haud infeliciter exercuerunt. neque enim noſtris legibus interdictum eſt mulieribus, vt apertè colligitur ex l. vlt. §. ne autem, verſ. ſin autem notarius ſit. C. de con. ſer. manu. quam ad hoc expendit Alberi. Roſa. in ſuo fœcundo Indice, in verſi. medica poteſt eſſe mulier. & eſt etiam tex. in l. vlt. poſt prin. ibi, & medicis vtriuſque ſexus. C. com. de legatis. Nam & Plato lib. 5. de Repub. tradit mulieres, ſicuti & viros ad medicinæ artem aptas eſſe. Hincque illud Martialis lib. 11. epig. 72.

Protinus accedunt medici, medicæque.

322 *Diana medica.*

¶ In primis Dianam illam Deam ab Ethnicis habitam, à qua Artemiſiam herbam & inuentam & nuncupatam videri poteſt, quòd ea ἄρτεμις dicitur, cùm antea Parthenis, id eſt, virginalis vocaretur, quod ei Diana virgo Dea nomen dederit. Nam & Apuleius Celſus de viribus herbarum c. 13. Tres (ait Artemiſiæ herbæ ſpecies Diana dicitur inueniſſe, & virtutes earum & medicinas Chironi Centauro tradidiſſe, qui primus de his herbis medicamẽ inſtituit. Et ſubdit, Has autem herbas ex nomine Dianæ Artemiſias nuncupãt. Plin. autẽ lib. 25. c. 7. dicit nonnullos eſſe qui putent eam herbam ab Artemide cognominatam, quoniam priuatim medicatur feminarum malis, quibus ſcilicet (vt id illi addas) Artemis, id eſt, Diana præeſt. Nam & hanc herbam Vegetius in Mulomedica Dianariã vocat. Quod planè indicat illam fuiſſe huius artis peritam. Quod & hinc quoque ſatis declaratur, quòd eam Siculi Lyen appellant, teſtibus Diomede & probo, ἀπὸ τοῦ λύω, id eſt ſoluo: quaſi ſcilicet ſolutricem malorum, quòd ea placata laborantes morbis finem malis inuenerunt. Sunt & qui eam ita dictũ vocatam à Siculis, quoniam ea Siculos lienis morbo laborantes liberauit. Cornutus quoque, qui & Phurnutus dicitur, in lib. περὶ τῶν θεῶν φύσεως, id eſt, de natura Deorum, tradit Dianam Artemida dictam ἀπὸ τοῦ ἀρτεμεῖς ποιεῖν, id eſt, quòd ſanos & integros efficiat. Sed & apud Pauſaniam in Atticis Diana ipſa σώτειρα ſoſpita ſiue ſalutifera, vel ſalutaris cognominata eſt, quod quidem cognomentum fortè etiam illi tributum eſt ob huiuſmodi artis peritiam, quòd ſcilicet ſalutẽ daret. Idem Pauſanias in Achaicis tradit apud Aegienſes ad forum fuiſſe Apollinis medicinæ inuentoris, vt diximus, & Dianæ commune templum. Homerus autem, qui nihil ignoraſſe videtur, apertè oſtendit Dianam ipſam rei medicæ fuiſſe peritam, cùm ſcribit lib. 5. Iliad. hanc, & Latonam medicaſſe Aeneam à Diomede vulneratum,

ἤτοι ὃ λιπὼν, καὶ ἄρτεμις ἰοχέαιρα
ἐν μεγάλῳ ἀδύτῳ ἀκέοντό περ, νόσφιν ἐόντε.

323 *Artemiſia regina Cariæ.*

¶ Quamuis ſint qui dicant eam herbam, de qua locuti ſumus, ab Artemiſia illa Mauſoli regis Cariæ vxore inuentam & nominatam, vt tradit Plinius illo cap. 7. lib. 25. Ex quo etiam intelligi poteſt Artemiſiam quoque ipſam fuiſſe huius artis non imperitam. Reginæ autem cuiuſpiam medicæ,

BIU Cujas

medicæ, siue huius, siue alterius meminit Gal. lib.4. Pharmac.localium c.7.& Auicenna aliter eam nominans lib.5.

314 ¶ Ex illo autem Homeri loco, quo dicit Dianam & Latonam medicasse Aeneam vulneratum, intelligere pores & ipsam Latonam Deam medicam fuisse. Id quod magis credibile est, quòd ea mater fuit ipsius Dianæ, & Apollinis medicinæ inuentoris, vt scribit Hyginus Fabularum c.53. & interum c.140.& Seruius in 3.Aeneïdos Virgilij,& plerique omnes. Latona.

315 ¶ Hecate,quam nonnulli Dianam fuisse ferunt,vt tradit Festus Pompeus,aliis tamen refragantibus, venenorum peritissima fuit, & earum rerum quæ vim medendi habent, vt tradiderunt Dionysius Milesius in primo Argonauticôn, Diodorus Siculus lib.5.c.4. & Apollonius Rhodius lib.3.Argonauticôn,vbi illam dicit docuisse Medeam τεχνήσασθαι φάρμακα.

316 ¶ Isis & ipsa Regina Aegyptiorum est satis à nobis relata inter primos inuẽtores medicinæ,nu.3.

317 ¶ Medea, & eius soror Circe, & eæ quoque Reginæ. Medeam enim fatentur omnes herbarum vires probè cognitas habuisse, quibus & morbos & senectutem arceret. Quod ansam præbuit poëtis, vt dicerent illam potuisse senes ad iuuentutem herbis quibusdam reuocare. quod & in Esone patre Iasonis fecerit,vt graphicè scripsit Ouidius lib.7.Metam. Hinc q; in æde eius omne genus herbarum erat, ex quibus antistites plerunque medicinas dabant, vt scribit Macrobius lib.1.Saturnaliorum c.12. Eam autem docuisse Maccubios remedia contra serpentes tradit Seruius in lib.7.Aeneidos interpretans eum locum Medea.

Quin & Maccubia venit de gente sacerdos.

318 ¶ Circem autem ipsam scribit Diodorus Siculus lib.5. Bibliotheces, ad omnis generis venenorum curam multarum herbarum varias mirabilésque vires reperisse.Sed & Plinius lib.25.cap.2. eam tradit fuisse herbarum peritam. Ab eáque verisimile est Circeam herbam dictam, vt nonnulli existimant,vt etiam scribit Hermolaus Corollarij c.562.vt non abs re eam doctam appellarit Tibullus lib.4.Elegiarum, Circe.

Solum nec doctæ verterunt pocula Circes.

Proindéque & nos in nostris Legibus Connubialibus eam inter doctas mulieres reposuimus.

319 ¶ Anguitia, aut vt alij vocant, Angitia. (Nam vt id obiter dicam,ab Anguitia Angitia facta, vt ab anguiportu angiportus tradit Donatus in Adelphis Terentij.) Angitia igitur & ipsa Medeæ & Cices soror.De qua Silius Italicus lib.8. Anguitia.

Vipereúmque herbis hebetare, & carmine dentem
Aeetæ prolem Anguitiam mala gramina primam
Monstrauisse ferunt, tactúque domare veneno.

Ex quibus apertè intelligis eam herbarum vires præsertim aduersus, virus non secus ac sorores nouisse.Eam nonnulli dicunt esse,quæ & dicta est Angeronia, à depellendis angoribus & corporis & animi,quod putat Verrius Flaccus:aut quòd populus Romanus morbo,qui angina dicitur, præmisso voto sit liberatus, vt Iulius Modestus autumat, vt apud Macrobium videre licet, lib. Saturnaliorum 1.c.10. Ea autem Solis filia dicitur ob medendi artem, cuius Sol,id est, Apollo inuentor est,vt diximus.Seruius verò in eum locum quem suprà in Medea citauimus,tradit ipsam Medeam fuisse Angitiam vocatam,quoniam Marrubij Italiæ populi circa Feucinum lacum habitantes contra serpentes nonnulla remedia edocti carminibus serpentes angerent. Solinus c.8. diuersas facit hanc,& Medeam,eásque & Circen sorores fuisse dicit filias Oëtæ.

320 ¶ Ocyroë Chironis illius medicinæ inuentoris, de quo etiam suprà diximus, & Carietæ filia, à patre quoque medicinam edocta,vt satis constat ex illis versibus Ouidij lib.2.Metamorph. Ocyroe.

Filia Centauri,quam quondam nympha Caici
Fluminis in rapidi ripis enixa vocatur
Ocyroen.non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit.&c. De qua & nos diximus in dd.Legibus Connub.

321 ¶ Aesculapij alterius medicinæ inuentoris,aut certè amplificatoris,vt etiam suprà diximus,quatuor filias,scilicet Hygiam siue Hygæam,siue etiã Hygiëam,siue,vt alij corruptè vocant Hygienem (nam hæc quatuor nomina legi) secundã Panaceam siue Panaclem, siue item Panẽ (nam & hæc omnia reperi) Tertiam Aegien. Quartã Iaso,eius quoque artis fuisse peritissimas nomina earum palàm indicant,vti nos etiã diximus in illis Legibus Connub. sed hic iterũ dicendum est.Nam primùm ὑγείαν & ὑγιείαν sanitatem significat. Panacea omnium medela est, ἀπὸ τοῦ πᾶν, καὶ ἄκος, ex quo Aesculapius pater herbam Asclepion à se nominatam Panaceam vocauit, quæ ipso nomine omnium morborum curationem promittit,teste Plinio lib.25.c.4. αἴγλη autem splẽdor est,& αἰγλήεις splendidus,cuiusmodi facies est eius qui bene valet.vt è diuerso liuidus,niger,pallidus, plumbeus eius,qui non bene valet, vt videre licet ex Hippocr. lib. Prognosticorum statim post prin.& Cornelio Celso lib.2.c.6.Iaso autem ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, id est,à medela & sanitate. Ex quo forte lapis ille Phæbo ante alios dilectus, Aeneæ medicus Iasides dictus est Virgilio lib.12. Aeneïdos, quanquam alij aliò trahunt. Hygiæ autem & Panaceæ meminerunt Hippocrates in Iureiurando, Aristophanes in Pluto, Ariphron Sicyonius, qui in eas pæana cecinit, ex quibus vnus etiamnũ extat. Pausanias lib.1.quo Attica describit:vbi & Iasonis quoque meminit. Apollodorus,& eius autoritate Lycophronis interpres.Et præterea Hygiæ Martialis lib.11. Aesculapij filiæ. Hygia. Panacea. Aegle. Iaso.

BIU Cujas

Vlcus habet quod habere ſuam vult quiſque puellam,
Quod ſanare Criton, non quod Hygea poteſt.

Aegle quoque, & Iaſo memoratæ ſunt Hermippo lib. 1. Senariorum Trimetrorum, Iambo quoque 1. Et ipſa item Iaſo Ariſtophani in Pluto. Omnes autem quatuor Plinio lib. 35. c. 11. quo loco deſcribit Socratis picturas.

332 Oenone. ¶ Oenone nympha, quæ eadem tempeſtate fuit, ad calcem ſuæ epiſtolæ quam ad Paridem ſcribit apud Ouidium, dicit ſe ab Apolline eam artem didiciſſe.

Ipſe ratus dignam medicas mihi tradidit artes,
Admiſitque meas ad ſua dona manus.
Quæcunque herba potens ad opem radixque medendi
Vtilis in toto naſcitur orbe, mea eſt.
Me miſeram, quòd amor non eſt medicabilis herbis,
Deſtituor prudens artis ab arte mea.

333 Polydamna. ¶ Polydamnam vxorem Thonis Aegyptij hanc artem calluiſſe ſatis cõſtat ex illis Homeri verſibus lib. 4. Odyſſeæ, quos Iuriſconſultus noſter citat in l. qui venenum. ff. de verb. ſign.

Τοῖα δῖος θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα
ἐσθλά, τά οἱ πολυδάμνα πόρε θῶν Ὀ πρὸκοιτις
Λίγυπτις, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Id eſt, ex traductione Budæi,

Tyndarus hæc habuit ſummo Ioue nata venena,
Quæ Polydamna dedit coniunx Aegyptia Thônis
Commoda conſultò medica compoſta ſub arte,
Multa legens Pharia ſolers tellure venena,
Noxia permixtim, carpens quoque commoda multa.

Sic autem ad verbum potes vertere ex Andrea Diuo,

Talia Iouis filia habebat medicamenta prudentia
Bona, quæ ei Polydamna præbuit Thonis vxor
Aegyptia, vbi plurima producit fertile aruum
Medicamenta, multa quidem bona mixta, multa autem mala.

Cuius etiam rei meminit Herodotus lib. 2. vbi & hunc locum citat, & Diodorus Siculus lib. item 2. Bibliotheces, & Philoſtratus in vita Apollonij Tianei, lib. 7.

334 Cybele. ¶ His vetuſtior, tametſi vetuſtiſsimæ hæ ſunt, Cybele illa Deorum magna mater puerorum morbis remedia adinuenit. Idcóque & ipſam matrem omnium dictam tradit ipſe Diodorus lib. 4. eiuſdem operis c. 5. & Euſebius de præparatione Euangelica. Nam & de ea Orpheus

μήτηρ μέντε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

335 Hepione. ¶ Hepione quoque filia Herculis, qui & medicus fuit, vt diximus inter Reges, medicinæ quoque non expers fuit, vt ſatis conſtat ex epiſtola, quam Senatus Populúſque Abderitanus ſcripſit ad Hippocratem, illum accerſens ad Democriti curationem.

336 Pallas. ¶ Palladem item huiuſce artis fuiſſe doctam ac veluti præſidem apertè declarat Ouid. dum monet medicos libare Palladi, quò medendi arte magis valeant. Eius verſus ſunt lib. 3. Faſtorum,

Vos quoque Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deæ.

Nam & Plinius lib. 24. c. 19. eodémque vlt. tradit Mineruam (quæ ipſa Pallas eſt) reperiſſe Argemonem herbam. Et lib. ſeq. c. 4. niſi hîc de alia item herba loquatur, ab ea inuenta. Sed & idem lib. 22. c. 17. ſcribit Vernulam Periclis, qui ex templi faſtigio cecidiſſet, Perdicio, ſiue Parthenio herba ſanatum, monſtrata ipſi Pericli ſomnio à Minerua: quare Parthenion vocari cœpta eſt. Ex quo ὑγέα Minerua ab Atheniẽſibus culta, cuius ſtatua in Acropoli ænea ab ipſo Pericle poſita eſt, vt tradit Plutarchus in vita illius, vbi etiam de illo ſomnio loquitur. Cuius etiam Deæ meminit Lycurgus orator in oratione περὶ τῶν ἱερέων, Pauſanias in Atticis, & Arpocration. Sed & eadem Pæonia dicta, veluti medica, cuius etiam meminit ipſe Pauſanias illo eodem lib. Item σώτειρα, id eſt, ſeruatrix apud Heſychium & eundem Pauſaniam, vnde à Galeno aliíſque antiquis mediçis Sotera Pallas antidotus quædam eſt cognominata.

337 Aſpaſia. ¶ Aſpaſiam quoque mulierem, ſiue ea fuit Aſpaſia Platonis & Periclis magiſtra, de qua diximus in noſtris Legibus Connubialibus l. 11. nu. 27. nec prætereundum: ſiue alia quæcunque ea fuit, citat Aëtius Tetrab. 4. Ser. item 4. c. 12. 15. 18. 51. 106. & aliis plurimis.

Maia. 338 ¶ Maiæ obſtetricis pharmacũ ad cõdylomata & fiſſuras memorat idẽ Aëtius Tetrab. 4. ſer. 2. c. 3.

339 Agameda. ¶ Agameda filia Augiæ Epiorum regis, vxor Mulij, quam Homerus lib. 11. Iliados ſcribit tot medicamenta ſcire, quot nutrit lata terra,

ἥ τόσσα φάρμακα οἶδε, ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

Et de ea, ni fallor, loquitur idem Homerus haud multo poſt initium lib. 14. eiuſdem operis, dum ſcribit illam aquis calidis ſaniem cruentã Machaonis vulnerati abluiſſe, tametſi ibi eam nominat Hecamedã. niſi & alia ſit, quod nos credimus, & ea quoque med. Verſus Homeri ij, ſunt,

Hecameda. εἰσόκε θερμὰ λόετρα ἐϋπλόκαμος ἑκαμήδη
Θερμήνῃ καὶ λόσσῃ ἀκὴ βρότον αἱματόεντα.

¶ Anthioc

342 ¶ Antiochis, quæ Romæ hac arte vsa est. Huiúsque malagma describit Asclepiades lib. 4. Internorum, & post eum Galenus lib. 6. Phar. c. 2. & lib. 10. c. 2. *Antiochis.*

340 ¶ Cleopatra Regina, quæcunque ea fuerit, siue illa Aegypti Regina venustissima, siue alia ab Aëtio citata Tetrab. 2. Serm. 4. c. 6. Reginam autem, siue hanc, siue alteram citat Galenus lib. 4. Pharmacorum κατὰ τόπους c. 7. *Cleopatra.*

341 ¶ Cleopatra altera quæ ex Cosmeticis citatur à Galeno in lib. 1. de compositione Pharm. κατὰ τόπους, c. 1. non semel, & c. 8. & in lib. de Incãtatione, si ipsius est, vbi illam quoque citat ex libro de concinnãda mulierum forma. Et hanc quoque citat Paulus Aegineta lib. 3. c. 2. Aëtius Tetrab. 2. Ser. 2. c. 56. Nonnulli tamen virum fuisse arbitrantur. *Cleopatra altera.*

343 ¶ Achromos quæpiam meretrix, quæ Dysentericis quandam potionem dare solebat, vt scribit Hippocrates lib. 7. Epidemion, in fin. *Achromos.*

344 ¶ Sotira, Salpe, Lais, Olympias Thebana à Plinio citatæ lib. 20. c. 21. & lib. 28. c. 7. & 19. & lib. 32. c. 6. & alibi sæpe. Et præterea ipsa Olympias Plinio Valeriano lib. Rei Medicæ 4. c. 5. *Sotira. Salpe. Lais. Olympias. Thebana.*

345 ¶ Fabula Lybica Galeno citata lib. 9. Pharmacorum κατὰ τόπους, c. 2. & iterum lib. 10. c. 2. Quanquam Cornarius ibi contendit non Lybicam, sed Liuiam esse legendum, nec hanc fuisse medicam, sed ei præparatum medicamentum quod inibi describitur, de quo non admodum laboro, vti nec ipse facit. *Fabula Lybica.*

346 ¶ Victoria, cuius meminit Octauius Horatianus, aut vt alij malunt, Theodorus Priscianus in præfatione lib. 3. cui Gynæcia titulum fecit: ex quo loco intelliges eam hanc artem calluisse. *Victoria.*

347 ¶ Leoparda, cuius & ipse meminit lib. 4. ad Eusebium filium de Physica scientia. Vbi etiam vxor Nomenclatoris cuiuspiam memoratur. *Leoparda.*

348 ¶ Elephantis quæ de Cosmeticis scripsit, quæ scilicet ad ornatum pertinẽt, vt videre licet apud Galenum lib. 1. Phar. local. c. 1. Sed & eam citat Plinius lib. 28. c. 7. vbi perperam Cleophantis in quibusdam codicibus legitur. Et ab ea verisimile est vocari emplastrum Elephantinum descriptum Cornelio Celso lib. 5. c. 19. Et ea forte est, de qua locuti sumus in nostris Legib. Connub. in l. 9. nu. 97. quid ergo, & iterum in l. 11. nu. 30. nec has tantum. *Elephantis. Plinij locus.*

349 ¶ Vestæ quoque emplastrum laudat idem Aëtius Tetrab. 4. Ser. 1. c. 22. *Vesta.*

350 ¶ Sentia Elis medica reperitur in tumulo antiquo Veronæ, in fundamento templi diuæ Liberæ his verbis, *Q. Cornelius Melibeus sibi & Sentiæ Elidi medicæ.* vti traditum est à Torello Sarayna in lib. de monumentis antiquis vrbis & agri Veronensis. *Sentia.*

351 ¶ Africana quæpiam, siue ex nomine, siue ex regione ita nuncupata, & citata à Marcello Burdegalensi in lib. Medicamentorum c. 29. *Africana.*

352 ¶ Trota, siue Trotula Salernitana, quæ morbos mulierum & eorum curam scripsit. *Trota.*

353 ¶ Brela Croa Bohemiæ Regis filia, Aeneæ Syluio, qui Pius secundus, postquam pontificatum adeptus est, appellatus est, memorata in bello Bohemico. *Brela.*

354 ¶ Hildegardis virgo Moguntinensis, eruditione, & sanctimonia celebris, inter multa doctrinæ suæ monumenta scripsit in medicina, quæ Simplicia, quæ composita tollendis ægritudinibus prosunt. *Hildegardis.*

355 ¶ Margareta cui Ladislaus Rex, quòd eius artis esset peritissima, potestatem fecit eius artis periculum facere. Cuius rei literas se vidisse dicit Matth. Afflict. in constitut. Siciliæ incip. vtilitati speciali, col. 2. *Margareta.*

356 ¶ Scribonius Largus lib. de compos. medic. c. 12. scribit Romæ honestam quandam matronam quam non nominat, aliquot ægrotantes morbo comitiali liberasse eo medicamento, quod inibi describit. Idem c. 122. etiam Romæ mulierculam quandam ex Africa coli dolores curasse certo quopiam medicamẽto ibi descripto. Et ea certe est Africana illa, de quo suprà ex Marcello Burdegal. locuti sumus. Est enim vtriusq; idem medicamentũ. Sed & Aëtius Tetra. 2. Ser. 2. c. 68. tradit mulierẽ quampiam achoras certo quodã modo sanasse. Flauius Vopiscus in Numeriano scribit Diocletianum dum in Gallia moraretur, à Druiade quadam muliere curationem conuictus sui quotidiani facere solitam. Auicenna lib. 5. summa 2. tractatu 2. describit Collyrium à muliere quapiam compositum. Et Petrus Apponen. in addit. ad lib. Mesue c. quo de Indigestione stomachi differit, dicit se vidisse multos morbos deploratissimos à mulieribus medicis sanatos fuisse. *Aliæ fœminæ.*

357 ¶ Scio tamen Hyginum Fabularum c. 274. scripsisse Athenienses, aliquando suis legibus cauisse ne fœmina artem medicam disceret. Cum autem Agnodice quædam puella virgo cuperet medicinam discere, demptis capillis habitu virili se Hierophilo cuipiã tradidit in disciplinã, quæ cum artem didicisset, & fœminam laborantem audisset ab inferiore parte, veniebat ad eam, quæ cum se ei credere noluisset, æstimans virum esse: illa tunica sublata ostendebat se fœminam esse, & ita eas curabat. Quod cum vidissent medici se ad fœminas non admitti, Agnodicen accusare cœperunt, quod dicerent eum glabrum esse, & corruptorem earum, & illas simulare ægritudinem. Quare cum Areopagitæ consedissent, Agnodicen condemnare cœperunt. Quibus Agnodice tunicam alleuauit, & se ostendit fœminam esse. At medici validius accusare cœperunt. Quare tum fœminæ principes ad iudicium conuenerunt, dixerúntque, Vos coniuges non estis, sed hostes, quia quæ salutem nobis inuenit, eam damnatis. Tunc Athenienses legem emendarunt, cauerúntque vt ingenuæ artem medicam discerent. *Athenienſium lex ne fœmina medicinam disceret. Agnodice. Ea lex ſublata.*

¶ Quæ

358 ¶ Quæ ars igitur, aut scientia est quæ tot scriptores, tot professores, tot tractatores habuerit? & nulla certe est: nec si cunctas simul coniunxeris, vix vnam medicinã numero æquabunt. Quod non aliunde est, nisi quòd omnes vident, & quotidie experiuntur nullam scientiã, nullam artem, nullam doctrinam vtiliorem, nullam magis necessariã hominibus, nullam vitæ cõducibiliorem, sicuti etiã asserit Lucianus in Medico abdicato, nec cuius vtilitas vsúsque latius pateat. Nullum enim est hominum genus, nullus ciuitatis ordo, nullus sexus, nulla ætas, quæ non vtilitatẽ ex medicina petat. Cum summi, medij, infimi: viri, fœminæ: liberi, serui: infantes, pueri, adolescẽtes, iuuenes, senes, & si qua præterea est ætas, quotidie ægrotent. Verùm fac abesse morbos, fac omnibus prosperam adesse valetudinem: tamen hanc quî poterimus tueri, nisi medicus ciborum salutarium, ac noxiorum discrimen, nisi totius victus quam Græci diætam vocant, rationem doceat? Graue est mortalibus onus senecta, quam non magis licet effugere quàm mortem ipsam. Tamen ea medicorũ opera multis contingit tum serius, tum multo etiã leuius. Neq; enim fabula est, quinta, quam vocãt, essentia senio depulso hominẽ velut abiecto exuuio reuiuiscere, cum extent aliquot huius rei testes. Verũ est igitur quod Quintilianus auus scribit, Sola est medicina, qua opus est omnibus. Nam licet reliquis artibus, nec semper, nec omnes egeamus, huius vtilitate mortaliũ constat omnis vita. Et vt testatur Libanius ad Atreũ, Medicina pro incolumitate retinenda, próq; repellendis ægritudinibus excogitata, vsque adeo præclara, vtilis, necessaria est hominũ vitæ, vt quum cæterarũ quidem artiũ studia aliis præcipue prosint; medicina ipsa, & aliis & medico ipsi vsui sit. Apuleius de Asino aureo lib. 3. Saluti, inquit, hominũ medicina quæsita est.

Nulla ars utilior medicina.

Nullum genus hominũ, nullus ordo, nullus sexus, nulla ætas quæ nõ sentiat utilitatem ex medicina.

Quinta essentia.

359 ¶ Propterea elegantissimè à Iurisconsulto scriptum est in l. 1. §. Medicorum. ff. de vari. & extraor. cogn. eãdem esse caussam medicorum, quæ & professorum est, nisi quòd iustior, cum hi salutis hominum curam agãt, illi studiorum. Qua ratione Bal. in l. 1. col. 2. C. mand. asserit magis esse faciendum medicis, quàm aduocatis: nempe propter curam salutis humanæ. Ex quo videri potest ipse Iurisconsultus medicos aduocatis iurisperitísque prætulisse. Id quod etiam sensisse videtur Albert. Grandi. in tract. malef. tit. de aliquibus quæstionibus variis in malefic. col. pen. vers. quæstio insuper talis est, dum dicit, quòd in mundo sunt tria, res, corpora, & animæ. Res (inquit) defendunt aduocati, corpora medici, animas ecclesia & lex. Subdítque magis habendam esse rationem medicorũ defendentiũ corpora, quàm eorũ qui res defendunt, per d. l. 1. ff. de var. & extraor. cogn. Quibus cõcinit tex. in ordine literæ anteponens medicos aduocatis, in c. non sanè. 14. q. 5. cum dicitur. Nam plerique nec medico volũt reddere honorem suum, nec patrono mercedem. Nam patrono ibi legendũ, non operario, vt vulgo legitur, censet Spec. qui ad hoc quod diximus illum tex. nuncupatim ponderat, in tit. de salari. §. vlt. in prin. & Lucas Pen. in rub. C. de prof. & med. in prin. lib. 10. Et hoc quoque videtur intellexisse gl. in d. c. non sane, in verbo, nec medico, dum dicit, prẽmittit hic medicos tanquã digniores. Nam si intellexisset medicos esse operariis digniores, quis de hoc vnquã dubitauit, vt fuisset opus idipsum annotasse? Io. And. in c. ad aures, de æta. & qual. legit notarios, dum ex eo tex. dicit medicos excellere notarios. Sed & tex. est de quo minime dubitatur, præferẽs ordine medicos legũ doctorib. in l. medicos. C. de profe. & med. li. 10.

Medici aduocatis præferendi.

Decretorum locus.

360 ¶ Super hoc autem, vter videlicet sit dignior & præstantior, medicus, an Iurisperitus, Pogius Florentinus elegantissimam historiam disceptatiuam conscripsit, in qua Iurisperitum & medicum inducit suas quemque partes alacriter defendentem. Neque tamen quicquam certi diffinit. Sed & Petrus Charmensis medicus hanc rem copiosissime disseruit in lib. cui Lixoperitam titulum fecit, in quo vtrunque parem per omnia fecit, neutrúmque alteri vel præstare, vel cedere censuit. Hanc quoque late tractat Barb. in c. clerici, de iud. & Bartholomeus Chasseneus, in Catalogo gloriæ mundi, in 10. parte, in 25. consideratione, & Bernardus medicus Florentinus, qui & disputationem de hac re ædidit, qua medicinam legibus antepositit: & Collutius Pierus Salutatus, qui disputationem contrariam fecit in tractatu, cui titulum nuncupauit, de nobilitate legum & medicinæ.

Medicus an Iurisperitus, uel aduocatus sit præferendus.

361 ¶ Verùm vt obiter hãc rem quoque attingam, omissis maxima ex parte quæ ab illis in eam rem sunt adducta. Arist. lib. 1. Politicon c. vlt. ea ratione scribit ciuilem disciplinã esse honorabiliorem præstabiliorémque medicina, quoniam qui ciuilem disciplinam sectatur, cum de anima scire necesse est. Medicina vero circa cognitionẽ corporis versatur. Et idem eadem ratione voluit è nostris Panor. in c. cæterum, col. 2. vers. venio ad gl. ext. de iura. cal. dum dicit, quòd cum Iurisperiti sint medici animarum, tanto sunt medicis præstãtiores Iurisconsulti, quanto anima præstat corpori, & iustitia sanitati, ergo (inquit) habent nobilius subiectum. Quibus consonat quod scribit Plato in Gorgia, duas esse artes, quæ ad corpus: duas item, quę ad animã pertinent. Gymnasticam & medicinã ad corpus: Ad animam vero nomotheticam gymnasticæ correspondentẽ & iustitiam iudiciariã, medicinæ quoque conuenientem. quod idem ferme dicit ipse Panor. in c. clerici, col. 2. extrà de iudic. & ibi quoque Fran. Aret. in 2. not. & Philip. Dec. col. 3. vers. secunda regula, & Lucas Pe. in Rub. C. de profes. & med. lib. 10. Et ex Theologis quoque, quorum fides in hac re minime dubia est aut suspecta. Antho. Flo. in 1. parte 3. partis principalis suæ summæ, tit. 5. cap. 2. §. queritur insuper quæ sit dignior: vbi post Augustinum Anconitanum insignem Theologum, in eo lib. cui de potestate Ecclesiastica titulus est, q. 109. concludit scientiam legalem digniorem esse medicina, cùm illa ordinetur ad conseruationes boni publici, quod præfertur particulari,

vt loquit

vt loquitur, personæ, ad cuius conseruationem medicina ordinatur. Monet tamen Anton. ne Iurisconsultus & medicus sese inuicem contemnant atque despiciant, sed honorent potius. Idque non contemnendis rationibus, quas post eum scripsit dominus Cos. Guy. super Prag. sancti. tit. de colla. §. insuper quod in qualibet ecclesia, in verbo, medicina.

362 ¶ Quod si quis volens Platonis, Aristotelis, Panor. rationem refellere, dicat & medicos quoque circa animas versari (vt iam pluribus suprà probauimus) fateor, sed non, vt more nostrorum loquar, directo & primo loco, siue principaliter, vt Iurisperiti faciunt: verùm accessoriè, & secundario; & in quandam corporis consequētiam: quod non adeo considerandum respiciendúmque est: cum sit accidens, vt asserit vel ex medicis Alexander Aphrodiseus in proœ. lib. 2. Problematon, & probat apud nos tex. in l. j. ff. de auct. tut. cum multis similib. à me alibi relatis.

363 ¶ Sed & tu ad tuendas partes aduocatorum, adde aduocatos ipsos præterquam quòd bonũ publi cum cõseruant (in qua re haud dubie medicos antecellunt) idem quoque hominibus præstare, in quo maxime medici gloriãtur cæteros superare. Nam & aduocati salutẽ vitámque hominum agunt, tutantur, & defendunt, vel teste Imperatore in l. aduocati, in fi. C. de aduo. diuer. iud. Propterea aduocatorum munus dicitur esse hominum vitæ necessarium, in l. laudabile. C. tit. seq.

364 ¶ Sed quonã, inquies, pacto id aduocati faciunt? id tibi certe declarat gl. in d. l. aduocati, in verbo, vitam: quoniam videlicet patrimoniũ & pecunia (quæ ne temerè & incõsulte, néve iniuria perdamus, præstant aduocati) sunt ipsa vita hominis, quod & ex ea gl. annotarunt Bal. & Fran. Are. ibi. & idem Bal. in l. si tuis nummis. C. de ope. libe. & in l. pen. C. de const. pec. hinc occasione sumpta, quod ex eo tex. no. quod qui habet pecuniam, omnem rem habet, quam habere vult: & allegat Aristotelem dicentem nummum esse fideiussorem futuræ necessitatis, quem & ipse allegat in l. debitor, in fi. ff. de nego. gest. & in l. rogasti, col. 5. vers. 11. ff. si cert. petat. & Soc. in l. 1. col. 8. ff. sol. mat. Illud autem Aristotelis deprumptum est ex 5. c. 5. lib. Ethicor. Cuius hæc verba sunt, τοῦτο δ' ἔστι τῆ μὲν ἀληθείᾳ, ἃ χρέα ἃ πάντα συνέχει. ἢ γὰρ μηθὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔστι ἀλλαγή, ἢ οὐκ αὐτή. ὅιον δ' ὑπάλλαγμα τ' χρείας τὸ νόμισμα γέγονε ἡμῖ συνθήκῃ. De eo autem quod diximus, eum rem omnem habere, qui habet pecuniam, latius diximus suprà, c. 3. num. 5. imo verò.

Aduocati quonam modo uitam hominum tutantur.
Bona sunt uitæ hominis.
Nummus fideiussor necessitatis.

365 ¶ Sed vt redeamus ad nostram gl. illam quoque ad id quod diximus ponderat, & sequitur Pan. in c. 2. col. 1. vers. hinc dicit gl. extrà, quod met. caus. & in c. cum oporteat, & ibi quoque Io. And. vterque col. 2. de accus. & in c. suscepimus, col. 2. de homi. Firm. in tract. de Episcopo, lib. 4 in 2. parte 8. partis principalis, col. pen. vers. adde quòd verbum pecuniæ. & Barb. in l. cui bonis. col. 3. ff. de verb. obli. & con. 46. scripsit præclare, col. 1. lib. 2. quibus locis illam dicit sing. & con. 53. præclare scripsit, col. 4. lib. 2. & Fran. Curt. in tract. de sequestris, quem posuit sub l. 1. C. de prohib. seq. pec. in 1. notabili, & Iason in l. vt vim, col. 5. vers. habes, quod non solum. ff. de iustit. & iure. & in l. nequicquam. §. vbi decretum. col. 1. versic. confirmo per id. ff. de offic. Procon. & Leg. & Steph. Bert. cons. 2. viso processu, col. 3. nu. 16. lib. 1. & Matth. Afflict. in dec. Neapo. q. 24. quidam clericus. col. 2. & Hippo. Marsi. in l. furem col. 2. vers. sed vltra eum. ff. de fica. & in l. si vt allegas, col. 3. C. eo. & in l. 1. §. præterea, col. 6. ff. de quæ. Et est similis gl. quã pauci annotarũt, in l. lex quæ tutores, super verbo, vitam. C. de admin. tut. Et simile est quod nonnulli ex nostris scripsere, pecuniã esse alterum sanguinem. Saly. in l. admonendi, col. pen. vers. quæro an sit considerandum. ff. de iureiur.

366 ¶ Ad quam sententiã pertinent illi versus è comœdia quapiam Timoclis, apud Stobæum Ser. 89.

Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα, καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο, μηδὲ κτήσατο,
οὗτος μετὰ ζώντων πεθνηκὼς πρόσεισι τῶ. Id est,

Argentum & anima, & sanguis est mortalibus,
Hoc qui caret, nec sibi parauit sedulo,
Viuos hic inter mortuus circumambulat.

Quibus adstipulatur Fely. noster in d. c. cũ oporteat, col. 5. vers. & adde quod inimicitia, extrà de accu. Inquiens, bona esse secundũ sanguinem hominis. Id quod & ante eum dicit Anto. in c. accedens, le 2. col. 1. vers. nota tex. no. extrà, vt lit. non conte. & Alexan. in addi. Bar. in l. 3. §. nõ solum. ff. de adi. leg. Nam & Tullius vtrunque copulauit in 5. in Verrem actione, Huic homini, Iudices, honestissimæ ciuitatis honestissimo, non modò frumenti scitote, sed vitæ & sanguinis tantum relictum est, quantum Apronij libido tulit. Menandri Senarius non alienus ab hac sententia,

Βίος βίῳ λείπεται· ὃν ἔστι βίος.
Vita victu indigens, non recte vita dicitur.

367 ¶ Hinc fit, quod quemadmodum apud Latinos vita significat & vitam morti contrariam, & facultates siue opes, & victum, quibus vitam ipsam sustinemus: vt testis est Donatus in Phormionem Terentij, Vita, inquit, significat & animam & alimentum: ita quoque & βίος apud Græcos vtrunque significatum accepit, vt & è Græcis tradit Artemidorus Daldianus lib. de somniorum interpretatione 4. cap. 33. & videmus quantum ad posteriorem significationem (neque enim de priore dubitatur) ex Homero lib. 5. Iliados,

Vita apud Latinos & uitam morti contrariam & opes significat.

Τῶν ἓξ πατὴρ μὲν ἔναιεν ἐϋκτιμένῃ ἐνὶ φερῇ,
ἀφνειὸς βιότοιο.
Horum pater quidem habitabat & in bene ædificata Phera

Diues

Diues opum siue victus. Neque enim vitæ illic significare potest. Et lib.6.eiusdem operis statim post princ.

Τευθρανίδην, ὃς ἔναιεν ἐϋκτιμένην ἐν ἀρίσβῃ
ἀφνειὸς βιότοιο. Et lib.14.Iliados,
Ναῖε δὲ δῶμα
ἀφνειὸν βιότοιο.

Ex quo Virgilius videtur illud fuisse mutuatus lib.2.Georg.

Diues opum variarum. Et lib.1.Aeneidos,
— Diues opum, studiisque asperrima belli. Et lib.2.
Insula diues opum, Priami dum regna manerent.

Sed vt redeamus ad Homerum, idem lib.1.Odysseæ,

ἀνδρὸς ἑνὸς βίοτον νήποινον ὀλέσσαι.

Viri vnius victum illaboriosum, siue mauis dicere impunem, consumere.
Et lib.4.

εἴως ἐγὼ πρὶ κεῖνα πολὺν βίοτον ξυναγείρω
Ἠλώμην.

Donec ego circa illa multum victum (siue mauis, multas opes) congerens
Erraui. Nam nec hîc ratio recti sermonis patitur, vt multam vitam intelligamus.
Et lib.11.vbi facit animam Achillis ita loquentem,

βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητεύεμεν ἄλλῳ
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν. Iterúmque eodem lib.
ἄνδρας ὑπερφιάλους, οἵ τοι βίοτον κατέδουσιν, Et lib.12.in duobus locis, & lib.15.
ἀνδρῶν μνησήρων· οἵ τοι βίοτον κατέδουσιν, Et lib.14.
ἀλλ' οἵ γε χείρονες βίοτον νήποινον ἔδουσιν. Et lib.15.loquens de naui plena victu,
ἀλλ' ὅτε κεν δὴ νηῦς πλέη βίοτοιο γένηται. Et lib.17.
ἢ ἴσασιν ὅτι τοι βίοτον κατέδουσιν ἄνακτος. Et lib.18.
ἀλλ' ὃν ἀλωτήιον βίοτον νήποινον ἔδουσιν. Et lib.19.iterúmque 21.
Τῷ κεν ἄμ' ἑσπόμεθα νοσφισσαμένη τόδε δῶμα,
Κτήσιον μάλα καλὸν ἐνίπλειον βιότοιο.

Quibus significatur relinquere se domum pulchram plenam opibus. Et aliis plerisque locis, in quibus ea dictio vitam non potest significare, vti etiam apud Euripidem in Supplicibus,

οἱ δ' ὃν ἔχοντες, καὶ πανίζοντες βίᾳ.
Alij pauperes, & egentes victus. Iterúmque in eadem fabula,
Κτᾶσθαι δὲ πλοῦτον, καὶ βίον, τί δεῖ τέκνοις,
ὡς ὧδ' τυράννου πλείον' ἐκμοχθῇ βίου;
Comparare verò diuitias & victum quid oportet liberis,
Vt tyranno maiorem elaboret victum?

Nam & his locis vides βίον vitam significare non posse, sed victum & facultates.
Vti etiam apud Hesiodum lib.1.operum & dierum, haud multo post princ.

Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.
ῥηϊδίως γάρ κεν καὶ ἤματι ἐργάσσαιο,
ὥστε σὲ κ' εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν, καὶ ἄεργον ἐόντα.
Occultarunt enim Dij victum hominibus.
Facile enim alioqui vel vno die tantum operatus esses,
Vt in annum quoque satis haberes etiam ociosus.

Ex quo illud Diogenis apud Laërtium ἐβόα πολλάκις λέγων, τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ῥᾴδιον εἶναι τῶν θεῶν δεδόσθαι, ἀποκεκρύφθαι δὲ αὐτὸν ζητοῦντων μελίπηκτα, καὶ μύρα, καὶ τὰ ὠνόπλησια, id est, vociferebatur sæpe dicens, hominibus victum facilem, siue mauis, parabilem à Diis dari, sed eum illis occultari, dum requirunt placentas mellitas, vnguenta, & his similia. Nam & his locis vides βίον ad victum referri, non ad vitam. Tametsi scio Ambrosium interpretem Diogenis, & post eum Erasmum in Apophthegmatis vitam transtulisse. Ob quod à Francisco Bobertellio reprehensi, quos tamen excusat Nanius Alcmarianus lib.8. συμμίκτων. Ex his autem fit vt Græci ipsi vitam victu & facultatibus indigentem appellent βίον ἀβίωτον, id est, vitam sine vita, siue non vitalem. Lucianus: βίον ἦ ἄπορον ἀπὸ καλάμου καὶ ὁρμιᾶς εἶχον, ἐς ὑπερβολὴν πτωχὸς ὤν. Idem quoque alibi ἀβίους ἄνδρας, vocat inopes & egenos.

368 ¶ Hesiodus autem in opere ἔργα καὶ ἡμέραι, pecuniam animam mortalibus esse dicit.

χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Est anima heu miseris nummus mortalibus ipse.

Cui concinens Aristoteles pecunias velut alteram hominis vitam esse scribit. Et alibi, videlicet lib.4.Ethic.c.1. Est enim, inquit, prodigus, qui seipsum perdit. Videtur enim patrimonij dissipatio interitus quidam esse: propterea quòd patrimonio & facultatibus viuitur. A quo non admodum dissidet Martialis epigramma, lib.9.ad Cinnam, epig.84. Cui astrologus prædixerat mortẽ intra paucos

paucos menſes. Ille autem quicquid bonorum haberet, conſumpſit. Itaque fecit, ne aſtrologus eſſet mentitus, cum omnia abſumpſerit, quibus vitam ſuſtentabat, huius carmen eſt huiuſmodi,

Dixerat aſtrologus periturum te citò Cinna,
Nec puto mentitus dixerat ille mihi.
Nam tu dum metuis, ne quid poſt fata relinquas,
Hauſiſti patrias luxurioſus opes.
Bis quartum decies, non toto tabuit anno,
Dic mihi, non eſt hoc Cinna perire citò?

Firmianus verſus in eandem ſententiam ædidit, quos poſuit in ſuo tractatu de epiſcopo, quo loco nuper citauimus,

Sunt nummi fratres, ſunt nummi vita ſalúſque:
Eſt nummus ſanguis, deliciæ que hominum.

Antonius quoque Conſtantius Fanenſis, Faſtorum Ouidij interpres, in hanc ſententiam id diſtichon prodidit,

Exhaurit venas, & Lesbia Vare crumenam
Demens, cui gemino ſanguine conſtat amor.

369 ¶ Huc vergit text. in auth. quod mater. C. de reuo. don. vbi paria ſunt inſidiari vitæ, & omnibus bonis. Et propterea metus perditionis omnium bonorũ æquiparatur metui mortis. l. athletæ, in prin. & ibi Bar. ff. de excu. tut. & no. Ia. Are. in l. propter litẽ. ff. eo. tit. Guil. Cu. Cy. Bal. in l. iſti quidem. §. ſi is. ff. quod met. cau. Bar. in l. pen. col. vlt. ff. de cond. ob tur. cau. Fulg. con. vlt. ſuper cõtradictione, col. j. Panor. in c. 2. tum in 1. no. tum col. j. verſ. hinc dicit, quod met. cau. vbi & idem dicit poſt gl. 2. & Goff. ibi, de metu perditionis maioris partis omnium bonorũ Alcia. in l. interpoſitas. in verbo, cõtineat. C. de tranſac. Hipp. Marſil. in l. ſi vt allegas, nu. 5. C. de ſica. Quin plus dicit Bal. in l. certa, in fi. C. de iure fiſci, lib. 10. quòd maior eſt pœna priuationis omniũ bonorũ, quàm mortis, per tex. in l. vlt. C. ad leg. Iul. maie. vbi priuato omnibus bonis mors eſt ſolatium, & idem Bal. in l. prohibitũ, col. 1. eo. tit. & lib. quod iniuria, quæ fit in omnia bona vel maiorẽ partem, dicitur fieri in perſonam: & ita licet reſiſtere ei qui facit, ſicuti ſi in perſonã faceret, per d. l. propter litem.

Metus amiſſionis omniũ bonorum morti æquiparatur.

370 ¶ Hinc cauſæ graues, in quibus videlicet quæſtio eſt de omnibus bonis, aut maiori parte bonorum, æquiparãtur cauſis criminalibus atque capitalibus, vt declarat Bar. in l. admonendi, col. antepe. ff. de iniur. & in l. teſtiũ, poſt prin. ff. de teſtib. Bal. & alij in l. parẽtes. C. eo. Pe. Anc. con. 28. rationes inductæ, col. vlt. & cõſi. 64. in cauſa quæ vertitur, col. 3. ver. ſed præſuppoſito: & Soc. conſi. 164. viſa bulla Bonifacij. col. 8. & Iaſon con. 177. in præſenti. col. 5. verſ. 2. adeſt, lib. 2. & Alcia. in l. trãſigere, in verbo, in aliis, poſt prin. C. de trãſac. Adeo quod ſicut reus criminis nõ poteſt interim dum lis pendet, nouos honores appetere, per l. reus delatus. ff. de muner. & hon. & l. j. C. de reis poſtul. lib. 10. Ita & qui patitur cõtrouerſiam omniũ, vel magnæ partis bonorũ, vt voluit gl. no. ibi, quam ſequitur Luc. Pen. col. 3. in prin. & Io. Plat. Et ſimile voluerũt Pe. Cy. Ray. & Fulg. in l. reum criminis. C. de procur. Et ſicut dicitur inimicus capitalis, qui de ſtatu, & capite controuerſiam mouit: ita & qui de omnibus bonis, au maiori eorum parte, ſecundũ Bal. in d. l. athletæ. §. dat remiſſionẽ, per illud tex. ff. de exc. tut. & ante illum Bar. in d. l. teſtium, in prin. & ibi Alex. in addi. ff. de teſtib. & voluit quoque Pan. & Io. Ana. in c. cum oporteat vterque, col. 2. de accuſa. & Iaſon. d. conſi. 177. vbi ſupr. lib. 2. Quæ cum ita habeant, ideo non minus dolent homines, ſi pecuniam, quàm ſi vitam ipſam amittant. Quin & ſunt nonnulli qui pecuniam animæ anteponunt, vel teſte Rabbi Moyſe Aegyptio lib. 3. Perplexorum c. 41. Quod & Cato de liberis aſtruit, ita ſcribens, Et quod perſpicuum eſt, maiorem curam habere nos marſupij noſtri, quàm vitæ noſtræ.

Caſus maioris partis bonorũ æquiparantur criminalibus.

381 ¶ Satis ergo probatum aduocatos vitam hominum defendere, dum eorum bona defendunt. Quin & aliis quoque rationibus hoc ipſum facere poſſunt videri: cum videlicet reos criminis capitalis à morte defendunt, & vindicant, alioquin per accuſatorum calumniam, aut iudicum iniuriam perituros. Nónne Ligarium, quem Iulius Cæſar pro condemnato habebat, Cicero ſuo patrocinio liberauit? Nónne & L. Flaccum omnium opinione damnatũ, & teſtimoniis multarum ciuitatum conuictũ Iudicibus extorſit? vt à Plutarcho relatum eſt. Ex quo Tacitus in eo lib. quo oratores ſui tẽporis cum antiquioribus confert, dum loqueretur de Forenſi cauſidicorũ eloquentia, Sin periculũ, inquit, irrepat, nõ Hercule lorica, aut gladius in acie firmius munimentũ, quàm reo & periclitanti eloquẽtia, præſidium ſimul & telum, quo propugnare pariter & inceſſere, ſiue in iudicio, ſiue in ſenatu, ſiue apud principẽ poſsis. Hæc ille. Qua in re aduocati ſunt medicis eo magis anteponendi, quo ea mors, à qua liberãt ignominioſior eſt, quàm ea quæ morbis contigit. Imo ſi verius propriúſq; loqui velimus, illa omnino ignominioſa eſt, & morienti & ipſius generi: iſta nequaquã. Item leges coërcent, reprimunt, atque cohibent temerariã hominum audaciã, ne alter alterum quotidie interficiat, nève alter alterius capiti inſidietur. Nam vt ſcribit Horatius,

Inimicus capitalis dicitur qui de maiori parte bonorũ controuerſiam mouit.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Quot enim cenſes homines fuiſſe necatos, ſi qui in aliorum mortem conſpirauerant, pœnam legibus ſtatutam non formidaſſent.

Alio modo aduocati uitã hominum defendunt.

182 ¶ Nec eſt quod magnopere curemus illum ordinẽ ſcripturæ, quo prælatos alicubi medicos patronis reperimus, quando id non aduodum conſideretur, per tex. in l. nec enim ordo. ff. de ſol. & ibi

Ordo non conſiderandus.

BIU Cujas

concord.in gl. Et videmus etiam alibi, patronos non simplicibus tantum medicis, sed & archiatris ordine ipso antepositos, vt in l.vlt. vers.de aliis autem.C.de inoff.testa. Et notarios medicis etiam præpositos,in l.vlt.postprin.C.com.de leg.quãuis continuo post in eadem l.medici pluris æstimentur quàm notarij, vt hinc facile intelligas non admodum curandum esse de eo ordine.

383 *Amicitiæ utilitas.* ¶ Sed vt his mature relictis,redeamus ad medicinæ vtilitatem: Nihil fido amico vtilius esse,nihil conducibilius, nihil iucundius omnes existimant. Omnium (inquit Tullius lib.1.de finibus bonorum & malorum) rerum,quas ad beate viuendum sapientia comparauit, nihil est maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius: vt interim omittam adeo multa de vtilitate & laudibus amicitiæ ab eodem descripta in eo lib. quem illi peculiariter dedicauit:& longo ante interuallo à Teophrasto,Xenocrate Calchedonio,Cleante,in libris quoque in eam rem priuatim compositis. Atqui rei adeo vtili & iucundæ comparat Ecclesiasticus medicamentum, Amicus (inquit c.6.) fidelis,medicamentum vitæ.

384 *Sanitate nihil utilius.* ¶ Et vt hanc quoque medicinæ vtilitatem intelligas: Quid sanitate rerum omnium vtilius est? Certe nihil,vt dicit Galenus in lib. Sectarum, vtpote qua neglecta, vt scribit Hippocrates lib.3. περὶ διαίτης, nulla est cæterarum rerum voluptas. Et sine qua, vt in ipsius hymno cecinit Orpheus,cuncta sunt hominibus inutilia.Ideóque illud hodie vulgo dici solet, Qui sanus est,diues est. Et qui epigramma in Apollinis Deliaci propilæo inscripserat, illud inseruit, autore Aristotele, λῶστον δὲ ὑγιαίνειν, id est,Optimum est sanum esse.Idem lib. Rhetoricorum 2.c.21.hanc sententiam celebrari dicit solitam, Bene valere præstantissimum hominibus est. Maximus Tyrius Platonicus in initio Sermonis 41. scribit vetustum olim carmen fuisse,quod in supplicationibus canebatur,Beatorum antiquissima sanitas:In reliquam vitam tecum sim.

385 *De eadem re.* ¶ At ipse Plato in Gorgia scribit cantilenam hanc conuiualem & discumbentibus celebrari solitam ex poëta quopiam, ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ὄν, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ (ὡς φησιν ὁ ποιητὴς ὁ σκολιὸν) τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. Id est, Optimum esse bene valere, Secundo loco esse formosum, Tertio habere diuitias (vt verbis poëtæ ipsius vtar) nulla fraude quæsitas.Cuius etiam meminit lib.2. de Legibus. Sed & idem lib.1. de Legibus, & iterum lib.6. de Repub. scribit inter bona humana primum esse sanitatem, Secundum formam, Tertium vires, Quartum diuitias. Sclerias autem apud Stobæum Ser.101.ita similem sententiam pronunciauit,

ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνθρώποις θνατοῖς,
Δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι,
Τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα
Τέταρτον, ἁβρὰν μετὰ τῶν φίλων. Id est,ex Gesneri traductione,
Optima quidem est sanitas viro mortali,
Deinde bonum ingenium,
Tertio diuitiæ sine dolo partæ:
Postremo vigens ætas inter amicos. At Theognis,
Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῶστον δ' ὑγιαίνειν,
ἥδιστον δὲ τυχεῖν, ὧν τις ἔρασσε ἔρᾳ.

Quibus significatur pulcherrimam rem esse iustitiam:optimam sanitatem,Suauissimam autem deliderata consequi.

386 *De eadem re.* ¶ Sed & Cato Censorius,si is est,primas tribuit sanitati,cùm scribit, *Sit tibi præcipuè,quod primum est,cura salutis.* Quod sic vertit Planudes,
ἔστω σοι μελεδώνων πρώτη φροντὶς ὑγείας.

At Diogenes Synopeüs fœlicitatem quinquepartitã diffiniebat. Primam eius partem bene consulere,Secundam sensibus & bona valetudine corporis vigere, Tertiam in rebus gerendis fortunatum esse,Quartam gloria & claritudine apud homines excellere. Quintam pecuniis cæterisque rebus ad omnes actus humanitatis affluere. Testis alter Diogenes Laërtius. Qui & ipse in Aristotele tradit eum valetudinem inter bona corporis reponere. Et in Zenone Cittico Panetium atque Posidonium (philosophos adeò Ciceroni celebratos) dixisse virtutem minimè sufficere ad bene beatéque viuendum:sed & bona valetudine opus esse.

387 *De eadem re.* ¶ Porrò Crantor Solẽsis existimabat primas vitæ partes virtuti dandas esse:secũdas bonæ valetudini:tertias honestæ voluptati:quartas diuitiis.At Thales Milesius ex septem vnus,interrogatus quisnã fœlix esset,Qui in corpore,inquit,sanus est.autor Laërtius.Posidonius Apameüs dicebat maximũ inter homines bonũ esse diuitias,& sanitatem,vti refert Epiphanius Cyprius lib.cõtra Hæreses 3.Tomo 3.Hæresi 80. eadémq; vlt.Fertur inter Græcas sententias Menandri senarius,
οὐκ ἔσθ' ὑγείας κρεῖττον ὄλβος ἐν βίῳ. Id est,
Quàm bene valere melius in vita nihil. Et alter,
ὑγεία καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο.
Rectè valere & sapere,duo vitæ bona.

388 *De eadem re.* ¶ Noster autem Ecclesiasticus c.30.Melius est (inquit) pauper sanus, quàm diues imbecillis.Et paulò infrà,Melius est corpus validum,quàm census immensus. Non est census super censum salutis corporis.Plutarchus in libello de valetudine bona tuenda,dicit bonam valetudinem maximè diuinum, longéque blandissimum esse condimentum. Martialis lib.10.epig.47. inter ea quæ

vitam

vitam faciunt beatiorem salubre corpus reponit. Synesius Cyrenensis in oratione de laudibus Caluicij, asserit sanitatem rerum bonarũ esse optimam. Iuuenalis ad calcem Saty. 10. nihil aliud orandũ esse dicit, quàm vt sit mens sana in corpore sano. Secundùm quam sententiã ferunt Pyrrhum Epiratorũ Regem bellicosissimũ, cùm immolaturus tẽpla inuiseret, non regni ampliorem modum, nõ de hoste victoriã, neque item gloriã illustriorem, aut diuitias, & id genus alia quibus mortaliũ plerique inhiant, sed vnum hoc ὑγιαίνειν, id est, valere ac sanum esse, à diis precari solitum, tanquã hac parte bene cõstituta prosperiùs cessura cætera viderentur. Nam si toto sinu sese effundat fortunæ afflactus, absit autẽ valetudo, nullum illinc profluit emolumentũ quod iuuet. Cuius rei meminit Lucianus in eo opere cui titulus est ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, id est, pro eo quòd inter salutandum lapsus fuerat. Propterea vt idem Lucianus tradit in eodem loco, Antiochus cognomento Soter prælio cum Galatis congressurus, in quiete arbitratus est Alexandrum sibi astare, moneréque vt tesseram hanc ante pugnam militibus daret, ὑγιαίνειν, id est, bene valere. quod cùm is non neglexisset, nobilem de hostibus victoriam assecutus est.

389 ¶ Pythagoras quoque in epistolis, vt & ipse Lucianus recẽset, nõ alia vsus est salutatione, quàm vt iuberet ὑγιαίνειν, vt ex Oecello Lucano, Archita, & aliis ipsius discipulis cõiicere licet, neque enim is aliquid suorum scriptorũ relinquere post se voluit. Id autẽ institutũ & Pythagorici mox seruarunt, quoties missis inter se mutuò literis graue, aut serium aliquid scriberent, veluti animæ corporíque nil amplius cõgrueret. Hócq; vno bona hominis vniuersa cõprehenderentur. Quin & symbolum quo inter compares vterentur, dicebatur ὑγέα, id est, sanitas. In Sicyonia ὑγείας simulachrum celebriter cultum ex ipso Luciano, & aliis antiquis monumentis adnotauimus. *De eadem re.*

390 ¶ Sed audi diuum Augustinum in Decretis canonicis, in c. decimæ 16. q. 1. Decimæ, ait, tributa sunt egentium animarum. Quòd si decimam dederis, non solùm abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis & animæ consequêris. Vidésne August. quanti sanitatem corporis faciat, vt qui eam polliceatur veluti pro maximo præmio, iis qui decimas Deo reddiderint, vt etiam annotat Ioan. And. in c. 1. in fine, de deci. lib. 6. Sed & in sacris literis Esaiæ 58. sanitas iis promittitur, qui esurientibus panem suum fregerint, egenos, & vagos in suam domum induxerint, & nudum operierint. Et Ecclesiastici c. 34. proponitur deus dans sanitatem, vitam, & benedictionẽ, timentibus eum Galenus autem lib. de sanitate tuenda 5. asserit satius esse, si cui vllum omnino pectus est, sexcenties malle mori, quàm vitam valetudinariam viuere. *De eadem re.*

391 ¶ Hanc autem rem adeò vtilem, adeò cunctis expetitam, vel summis viris confert præstátque medicina, cuius finis atque intentio est ipsa sanitas, sicuti dicit Gal. lib. Sectarum in princ. & aliàs sæpissimè, & Gregorius Nazianzenus in Apologetico. Et vt scribitur in l. cum antiquitas, post prin. C. de test, sine medicina sanitas periclitatur. Ex quo planè sequitur, medicinam summè esse vtilem & necessariam, quod & fatetur Imperator in l. Archiatros, & ibi Lucas Pen quid id annotat. C. de Meta. libro 12. Nihil tamen impedit quin & præterea audiamus Cassiodorum de vtilitate ipsius, lib. 6. Epistolarum variarum ita differentem, Inter vtilissimas res, quas ad sustentandam humanæ fragilitatis indigentiam diuina tribuit natura, præstare videtur aliquod simile, quod potest auxiliatrix medicina conferre. Ipsa enim morbo periclitantibus maternâ gratiâ semper assistit: ipsa contra dolores pro nostra imbecillitate confligit: & ibi nos nititur defendere, vbi nullæ diuitiæ, nulla dignitas potest subuenire. Hæc ille. *Sanitas medicinæ finis.*

392 ¶ Sed quoniam in sanitatis mentionem nuper incidimus, hic locus me submonet, ne & aliud de sanitate prætermittam, quod ad medicinæ laudem, & eam quidem non mediocrem pertinet. Sanitatis sanè parens est medium, hoc est temperies: imò sanitas est idem ipsum temperamentum, sicut morbus intemperamẽtum, vt dicit Gal. lib. 1. de Accidenti & Morbo, aut vt alij vertunt, de differentiis morborum: & Ioannitius in suis Isagogis. Ideò idem Gal. circa initia lib. 1. περὶ ὑγείας, scribit Temperantiam, siue Symmetriã calidi & frigidi, sicci & humidi naturalem esse sanitatem, præsertim similarium partium. quam Aristoteles in 3. quæst. Encyclica primæ sectionis, diffinit, Secundam valetudinem mediocritatem quandam esse. Ex quo & Gal. lib. 2. eiusdem operis nuperrimè citati, scribit in omni tuendæ sanitatis materia id potissimum esse spectandum, quod mediocre est. Nam & vt tradit Plato in Timæo, corpus nostrum his quatuor qualitatibus constat, sicco, humido, frigido, calido, vt quod sit compactum ex terra, aqua, aëre, & igne. Ex quibus quum vnum plus æquo aut excedit, aut deficit, flaccescit corpus, & in ægritudinem labitur: & ita mediocritate ac temperamento de corporibus subducto mutationes variæ, morbi, corruptiones propè infinitæ irroborant, atque inualescunt. Cuius Platonicæ sententiæ testimonium citat Gal. lib. de Elementis. Sed & Alcmeon quoque scribit sanitatem Isonomia contineri, hoc est, æquabilitate potentiarum quarundam, videlicet humecti, calidi, sicci, frigidi, amari, dulcis, & id genus aliorum. Et si monarchia in his aliqua se ostentarit, confestim oriri morbos, deinde quoque mortem consequi, vt retulit Plutarchus in libro postremo de Placitis philosophorum cap. quoque postremo. Diocles quoque apud Stobæum c. 98. dicebat τὰς πλείστας τῶν νόσων διὰ ἀνωμαλίαν γίνεσθαι, id est, plerosque morbos ab inæqualitate prouenire. *Sanitatis parens medium.* *Sanitas æquabilitate quatuor humorum continetur.*

393 ¶ Sed & Fabius Quintilianus, si is est, Decla. 8. Quicquid nos (inquit) in vitia morborum à naturali sanitate commutat, facit aut nimij sanguinis pondus exæstuans, aut superfluens calor, aut vltra naturalem modum humor exundans, & cæt. Propterea ab Aristotele illo philosophorum *Magnæ exuperantiæ pestilentes.*

BIU Cujas

Deo rectè quęsitum in primo omnium problemate, Quare magnæ exuperãtiæ pestilentes sunt? quoniam, vt ille dicit, aut excessum, aut defectum faciunt, qua quidem re morbum consistere certum est. Videmus enim eum qui suprà modum bibit, aut comêdit, crapula & ebrietate perire. Contrà qui nihil, aut minimũ edit, aut bibit, marcescere, & in phthisim, hoc est, tabem incidere. Eodem modo, qui nihil dormit, aut qui minimùm, necesse est morbo perire. Quæ & prius annotarat Hippocrates, cùm inquit lib. 2. Aphorismorũ, Somnus & vigilia si alterutrum modum excesit, malum est. Neque repletio, neque fames aliquo modo bonum. Idem quoque, si is est, in lib. de natura hominis, Plura (inquit) in corpore sunt, quæ cùm plus iusto inter se calefiunt, aut refrigerantur, aut siccescunt, aut humescunt, morbos pariunt. Et paulò inferiùs, corpus humanum habet in se sanguinem, & pituitam, & bilem duplicem, tùm flauam, tùm atram. Ex quibus & consistit, & ægrotat, & valet. Valet quidem, cùm ea inter se vim & copiam mediocriter temperatas, maximéque permixtas habuerint. Contrà laborat, cùm eorum aliquid est plus minúsue iusto. Quæ cùm ita sint, Paulus Aegineta eum demum esse dicit temperatissimum hominem, cuius corpus omnium extremorum exactè medium tenuerit. Quod non solùm in vita humana, sed & in brutis, plantis, & seminibus videre licet, vbi à nimio humore, siue frigore necantur sata à nimia siccitate, seu feruore exiccantur & comburuntur, & vt ait Virgilius Eclog. 7.

Æret ager, vitio moriens sitit aeris herba,
Liber pampineas inuidit collibus vmbras.

394 *Medicina & medici à medio dicti.*

¶ Est ergo medium sanitas, aut sanitatis caussa. Qua ratione (vt ad id tandẽ veniamus propter quod adeò multa præfati sumus) medicina & medici à medio dicti sunt, vt Senecæ in quadam ad Lucilium epistola, & Prisciano in lib. de 12. carminibus c. 5. & omnibus propè placuit, qui horum etymum adscripserunt: quoniam videlicet temperãtia est medium inæqualitatis, quæ solet fieri ex contrariis elementis. Cuius quidẽ temperantiæ in corporibus nostris auctores sunt medici, qui & mediis quibusdam, hoc est, temperatis rebus sanitatem tuentur. Ideo Gal. in lib. Hæreseôn scribit autoritate Platonis medicinã esse temperantiam corporis aduersus plenitudinem & inanitionem. Quanquam scio Archi. post Papiam scripsisse in c. medicamentum, de pœni. di. j. medicinam à modo dictam, vt nõ multum, sed paulatim adhibeatur. Nam in multis, inquit, contristatur natura, mediocri autem gaudet. Sed & posse dici medicos dici à verbo græco μήδομαι, id est, curo, quòd scilicet morbos curãt, & sanitatem restituunt, quod in iddem recidit. Aliunde quoque ducit Verrius, & ab eo Festus Pompeius, vti apud illum videre poteris.

395 *Medicinã contineri uictus & alimentorũ appellatione.*

¶ Cæterùm quanti medicinã faciunt nostri, quámq; vtilem & necessariã existimant, vel ex hoc vno apparet, quòd voluerunt sub nomine & appellatione victus & alimentorũ, medicinã contineri. Tanquã sine illis viuere non possimus, vt qui alimenta, vel victum præstare debet, idem & ægroto medicamẽta suppeditare teneatur, vt voluit Bar. in l. cùm dotẽ. §. sin autem in sæuissimo, per illum tex. & ibi quoq; Alber. & Angel. qui eum §. legũt cum §. si maritus, vterq; col. 2. & Alex. col. j. ff. sol. mat. & idem Bar. in l. libertis quos. §. j. & in l. legatis, la j. ff. de ali. legat. & in l. cum hi. §. qui transigit, & ibi quoq; Angel. & Iaf. ff. de transact. & in tractatu de alimẽtis, col. 1. vers. quęro an ille, & Alberi. in l. cætera. ff. de verb. sign. & Flori. in l. sicut impendia. ff. de vsuf. & in l. si filia. §. si filiusfa. col. vlt. ff. famil. hercis. Fran. Are. in l. si seruum, col. 3. vers. 3. adde. ff. de verb. oblig. & Philip. Cor. con. 286. pro præsentis cõsultationis decisione, paulò ante fi. lib. 3. & Iason in l. cùm antiquitas. in 3. no. C. de test. & Pau. Citad. in tract. de iure patro. in 5. tract. in 6. parte, ar. 4. in 4. quæst. & Caro. Ruy. consi 139. visis processibus, col. 1. lib. 4. & ante hos Spec. tit. qui filij sunt leg. §. 1. vers. sed nunquid is qui præstare tenetur alimẽta, per tex. in d. §. sin autem. & in d. l. sicut, & in d. l. legatis, & etiam in d. l. cætera, ibi, curandíve corporis, & l. verbo victus, & l. quos nos hostes. §. viuere. ff. de verbor. signifi. quod & ante ipsum voluerat Marti. Pha. vt refert Ioan. And. ibi, & iterum in versic. in summa nota, qui aliquantò post sequitur. Quamuis gl. in c. nihil, in gl. vlt. in fi. 7. q. 1. dicat quòd medicina non numeratur inter alimenta, per l. non omne. ff. de pecul. leg. quod & idem dicit Bal. in rubr. de vit. & honest. cleri. vbi tamen fatetur eam venire appellatione victus, sed cæteri omnes non distingunt. Idem autem Bal. in l. si cùm dotem. §. si maritus, eum quo legit d. § sin autem, dicit ibi probari medicamenta non contineri appellatione alimentorum, cùm ibi ponantur vt diuersa, tamen subdit simile esse iudicium de vtroque, vt ibi patet.

396 *Indignus censetur qui defuncto ægrotanti medicos nõ adhibuit.*

¶ Sed quocunq; ea res modo se habeat, satis constat ex suprà dictis, iure optimo scripsisse gl. in l. indignum. ff. qui. vt indig. fiscum aduocare posse hæreditatẽ ab hærede, tanquam ab indigno, qui medicos defuncto, dum ægrotaret, nõ adhibuit. Quam & sequitur Marti. Laud. in tract. de fisco, vers. 42. & Alex. consi. 137. viso processu, in princ. lib. 7. Et idem voluit gl. in l. quòd si nolit. §. si mancipiũ. & ibi Cepol. nu. 16. ff. de ædil. edic. & videtur voluisse gl. in l. si ab hostibus. §. 1. ff. solu. matr. dum allegat d. l. indignum. Quæ & hoc propterea, & quidem nõ obscurè voluit, virum, qui vxori ægrotãti medicos non adhibuit, nihil ex dote ipsius lucrari. sequuntur Docto. ibi, & Bart. in l. idémque. ff. pro socio, & in l. si seruum, in prin. ff. de verb. obli. & in l. in bonorum. ff. de bono. posses. & in auth. dos data, col. 2. C. de don. ante nup. & Bal. in l. iuris. C. qui admit. ad bono. posses. & in l. quod in vxorem. C. de neg. gest. & con. 254. proponitur quòd vxor, post princ. lib. 2. Alex. consi. 91. repetitus. col. 2. lib. 7. & consi. 123. viso processu, ferè per totum, eodẽ lib. 7. quo loco latè ostendit, quomodo id intelligatur, & Soci. qui & hoc limitat, consi. 115. viso processu, col. vlt. lib. 3.

¶ Pro

397 ¶ Pro quibus est optimus text.in d.§.si mancipiũ, vbi is in culpa esse mortis alterius dicitur,qui medicos nõ adhibuit,vt sanari potuerit. Et in l.si necessarias,in prin.ff.de pign. acti.vbi si creditor dederit pecuniam medicis,quò curarent seruum pignori datum ægrotum,repetit creditor à debitore tanquã necessarias impensas,etiamsi seruus ex eo morbo decesserit.Et aliam quoq; gl. in c.prouidendũ,in verbo,inferas. 83.di.eum præsumi furiosum,qui ægrotans prohibet sibi dari medicinas.quam sequitur Spec.tit.de salar.§.vlt.versi.sed quid si infirmus,& versi.seq.& ex theologis Anto.Flo.in 1.parte 3.partis principalis suæ summæ, tit.7.c.2.§.salarium autem, col.1.in fi. Qui & ipsi voluerunt,quòd huiusmodi ægrotus inuitus & renitens poterit à medico curari,solutéque is expẽsas,cum multis cõcord.quas adduxi suprà c.6.nu.37.adde & tex.Non tamen peccat ægrotus non parens medico, cùm non sit eius prælatus, secundùm Inno. & recentiores, in c. tua nos.de homi.licèt malè faciat,vt dicunt Io.And.Cardi,Ioan.Ana.& Fely.ibi. At certè is peccat qui contra præceptum medici ægroto etiam petẽti quicquam tradiderit, vt dicunt Hosti. & ipse Io. And.& Ioan. Ana. ibi. Adeò deferunt nostri Iurium interpretes medicorum autoritati.

Creditor repetit impẽsas medicorum, etiãsi seruus mortuus sit.

398 ¶ Sed & aliàs sæpe,& ipsi & leges,& sanctiones Pontificum multa relinquunt medicorũ iudicio, videlicet,an vulnus sit lethale,nécne,per c.significasti,le 2.de homic. Et an ex vulnere, an ex febre quæ superuenit,quis sit mortuus,vt voluit Spec.tit.de homi.§.1.col.1.vers pone A. vulnerauit,& iterum vers.an mortuus,& Card.post Matth.in cle.1.& ibi quoq; Imo.col.vlt.eo.tit.Signo. Homo.cons.63.Titius calce percussit,col.2.& cons.155.in processu facto,col.6.in prin.3.dubij,& consi.163.factum sic se habet,quidam Simonelus, & Bal. cons.237.ad euidentiam col.2. lib.2.& cons.328.an vulnus fuerit,eo.lib.2.Floria.in l.ait lex,col.2.ff.ad leg.Aquil.& Cepol.cons.28.magister Iacob.col.4.vers.item etiã magister,& ver.ego tamen sine dubio,& multis seq.& cons.62. magnifice ac generose rector,col.2.& Soci.consil.178.primo aspectu, col.2.versi.circa primum, ibi,tamen illam op,lib.2.Et vtrùm quis verè sit furiosus,an verò furorem simulet, vt impunè delinquat,secundum Iac.Aret.Nico.Neap.& Bal.in l.obseruare,ff.de cur.furio. Vt proinde proclamare possimus cum Erasmo,O noua dignitas medicinæ,agitur de capite hominis,& iudicis sententia pendet ex medici præiudicio. Item an valetudo militis eiusmodi sit, propter quam is dimittendus sit.l.semel,ibi,medicis denunciantibus.C.de re milit.lib.12. Et an ægrotos sit sanæ & integræ mentis,vt hinc sciatur an possit testari, secundùm Cyn.in l.senium.C.de testa. & Bar.& Bal.in l.2.ff.eo.Et an morbus redierit ex priori causa,an ex noua causa, secundùm Panor.in cap. presbyterum,de homi.cum concor.alibi à me traditis.Et generaliter in his omnibus,quæ ad medicinam pertinent,secundùm Specul.tit.de prob.in 2.parte.§.vlt. versi. hoc quoque notandum, de quo etiam per Bar.in proœ.ff.etiam,in §.omnem,& in l.j.ff.de ven.inspic.

Medicorũ iudicio in multis statur.

399 ¶ Hinc medicinæ vtilitatem considerantes Aegyptij sapientissimi hominũ semper habiti ex publico medicis stipendia victúmque concedebant, qui secundum legem ab antiquis probatísque medicis traditam ægros curarent,autore Diodoro lib.1.Indi nullas artes exquisitè discebãt præter medicinam,vt scribit Strabo lib.15.qui & paulò post tradit è Germanis (hi alterum philosophorum genus Indorũ,alteri enim Brachmanes vocabantur) medicos fuisse multos,& eos quidem post Syluicolas honoratissimos, vt qui circa hominẽ philosophantur. Nemo illos hospitio non libẽter suscipiebat.Nemo rogatus illis non irrogabat quæ victui erãt necessaria.Sed & Diodorus ipse lib.2. tradit, apud eosdem Indos fuisse medicos, qui è publico stipendia percipientes peregrinos ægrotos curarẽt. Plato lib.3.de Repub.Bonos (inquit) medicos habere oportet in ciuitate, qui ab ineunte ætate vltra discendæ artis studiũ inter plurimos corpore malè affectos fuerint versati,ipsíque omnium morborum genere laborarint, naturáque imbecilla sint.Neque enim corpore corpus curant.Cyrus ille sapientissimus rex Persarum,& qui ad illos primus imperium transtulit, apud Xenophontem lib.j. dicit vrbes medicis indigere, quibus & bene valere opus est,Ideóque post regnum à se adeptũ huius quoque rei habuisse curam. Cui Cyri sentẽtiæ adstipulatur tex.in l.si duas.§.grãmatici.ff. de exc.tut.& in l.j.ff.de Decre.ab ord. faci. quibus cauetur certum medicorũ numerum debere esse in vnaquaque ciuitate. Ideóque posteà in l.ambitiosa,eo.tit.sancitũ est posse Decuriones medicis salaria constituere de publico, quam l. annotat gl.in l.1.C.de præb. sal. lib.11.ad limitationem illius l. prohibentis salarium constitui ex iuribus reip.incõsulto principe. Iulius Cæsar omnes medicinã professos quo libentiùs & ipsi vrbem incolerent,& cæteri appeterent,ciuitate donauit,teste Suetonio,in vita illius c.42. Eius successor Augustus,vt idem retulit, in magna quadã sterilitate & difficili remedio omnes peregrinos exceptis medicis vrbe expulit. Et vt memoriæ prodidit Plin. lib, 29.c.1. Cùm Romani aliquãdo Græcos Italia pellerent, medicos exceperunt. Alexander Seuerus & ipse Romanus Imperator,à quo tam multas leges habemus,medicis salaria instituit,vt auctor est Aelius Lampridius.

Medicis apud Aegyptios stipẽdia publica.

400 ¶ Nullus fermè celebriorum principum sine medicis sibi quidem propriis fuisse legitur.Quin & hodie publica cõsuetudine receptum est apud omnes orbis nationes,ne princeps vsquã gentium agat absque medicis. Et ea potissimùm, vt opinor,ratione,quòd,vt iam diximus,multa animi vitia ex corporis vitiatis humoribus oriuntur. Nec eorum sæpè mentem esse sanam, quorum corpus inualidum est,in ea præsertim parte,quæ rationis sedes est,id est,in cerebro,quod plerunque principibus vitiatum est. Propterea frustra reclamant qui sunt à consiliis, furis ó princeps, ad te redi:nisi medicus arte sua neque volenti, neque sentienti suam mentem purgato cerebro reddi-

Principes nunquam sine medicis esse debent.

BIU Cujas

derit. Si Cambysi sacro (vt scribit Herodotus in Thalia) morbo laboranti, proindéque insanienti fidus adfuisset medicus, non vsque ad fratris sororisque, & eiusdem vxoris, & aliorum domesticorum interitum insaniuisset. Si etiam Caio Caligulæ corpore & mente valetudinario adfuisset medicus, qui cerebrum, vt ipse aliquando cogitauit (teste Suetonio) purgauisset, non vsque ad pugionum ac venenorum scrinia in perniciem humani generis insanauisset.

401 ¶ Proindéque & principes adsciscere sibi medicos veluti proprios & peculiares docuit antiquitas, quæ suum quoque medicum Deos ipsos habuisse dixerit, quem Pæana Dorici, Pæonem alij vocant, vt scribit Seruius enarrans illud lib. 7. Aeneïdos, Pæoniis reuocatum herbis, vbi hinc Pæonias herbas interpretatur medicinales, à Pæone deorum medico. A quo etiam idem Virgilius Pæonium morem appellat medicinalem, cum scribit lib. 12. Aeneid.

— Ille retecto
Pæonium in morem senior succinctus amictu.

Et Galenus lib. Therapeuticæ 6. Pæoniam manum appellat medicam. Potest & ab eodem Pæonia herba videri appellata, de qua Plinius lib. 25. c. 4. Vetustissima (inquit) inuentu Pæonia est, noménque auctoris retinet. Huius autem Pæonis medici meminit Homerus Odysseæ lib. 4. & lib. Iliados 5. vbi scribit illum Plutonem ab Hercule vulneratum, cùm in cœlum aufugisset ad Iouis domicilium, curauisse mitigatoriis medicamentis vulneri ipsius appositis,

τῷ δ' ἐπὶ παιήων ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων
ἤκεσατ'.

Quod & nos alibi ad aliud propositum citauimus. Apud eundem, eodem lib. 5. Iliados, ad finem, Pæon ipse,

τὰρ δὲ Διὶ κρονίωνι παλέζετο κύδεϊ γαίων.

Iuxta Iouem Saturnium sedebat gloria gaudens.

Ex quo Homerus medici dignitatem insinuat. Meminit & ipsius Pæonis Aesopus ille Phrix in quadam vulpis vermísque fabula: & Apollonius Rodius lib. 4. Argonauticôn, & Lucianus in Tragœdia cui titulus est Podagra,

Nec ipse vincere summus omnium
Pæon Deorum medicus arte sua potest.

Cæterùm Nicãdri Scholiastes hunc eundem esse cum Aesculapio scribit, cui consentiens Artemidorus παιήων, inquit, γὰρ ὁ ἀσκληπιὸς λέγεται. Pæon autem à παίω inflectitur, quo medela significatur. Sed vt redeamus, Virgilius suo principi Aeneæ assistere facit Iapidem medicum, qui illum à vulnere quod exceperat, curauit lib. 12. Aeneïdos. Alexandro Magno semper Philippum adfuisse scribunt Plutarchus, Arrianus, Q. Curtius, & cæteri vitæ illius scriptores: Et Pyrrho Epirotarum regi Timocharem, & Niciam, vt alibi diximus. Porrò contra hos qui ob medendi curam à comitatu principis discedere non possunt, non currit præscriptio, quando iustæ absentiæ ratio, & necessitatis publicæ obsequium ab eiusmodi præiudicio eos defendit. tex. est ad literam in l. 2. C. qui non ob. long. temp. præscr.

402 ¶ Nec principes tantum, sed & exercitus medicos secum habere oportet, vt facilè perspici potest ex l. j. C. de profes. & medi. lib. 10. qua huiusmodi exercituum medicos, quandiu ob eam rem Reipub. causa abfuerint, à ciuilibus muneribus excuset. Et vt scribitur in l. inter eos §. vlt. ff. ex quib. caus. maio. Militum medici, quoniam officium quod gerunt & publicè prodest, & fraudem eis afferre nõ debet, restitutionis auxilium implorare possunt. Et apud Homerum legimus, quod iam alibi aliud agentes scripsimus, Machaonem, Podalirium, Autolycum, & eius filios maxima Græcorum exercitui adiumenta præstitisse. Silius quoque Italicus lib. 5. scribit Hannibalem secum duxisse Synalum medicum in expeditionem Italiæ.

403 ¶ Sed vt vlterius progrediamur, Diogenes Synopeüs cum intueretur gubernatores, medicos philosophos: hominẽ esse omnium animalium sapientissimum dicebat. Cùm autem somniorum interpretes, cõiectores, & huiusmodi cæteros inspiceret, nihil tum se inanius existimare homine dicebat. Lycon Astianax philosophus peripateticus, Stratonis Lampsaceni in scholæ regimine successor, suo testamento iussit honorari medicos Pasithemim & Midam, dignos, vt asserebat, magno & honore, & pretio, ob summã in se diligentiam, & artem. Fuere olim apud priscos illos insignes ciuitates, aliáq; loca celebria huius artis studio dedicata, adeò est æstimata medicina. Inter Laodiceã & Caruram templum erat mẽsis Cari appellatum in maxima veneratione, in quo maxima medicorũ schola a Zeuxide cõstructa est, & posteà ab Alexãdro Philalethe. Erasistratiorum quoq; schola Smyrnæ ab Iesio erecta. author vtriusq; Strabo ad finem lib. 12. Alexãdriæ item medicinæ studia celebratissima fuisse tradit Ammianus ad fin. lib. 22. Plinius Secundus vir omnium consensu doctissimus tanti medicinã medicósque fecit, vt ægrotus denunciarit ne quid sibi daretur, nisi permittẽtibus medicis, vt ipse retulit lib. Epistol. 7. ad Restitutum, epi. eius lib. 1.

Homo ob medicos sapientissimus animalium à Diogene iudicatus.

404 ¶ Quid nunc ingentissimos medicorũ quæstus memorẽ, cum hæc ars diuinior sit, quam vt huiusmodi rationibus sit æstimãda? Propterea Hippoc. ad Abderitas scribit, nunquam se pro eius vsu mercedem recepisse: vt quæ sit libera, Deorúmque munus. Ausonius quoque testis est, patrem suum eiusdem nominis, arte medicum, idipsum etiam factitasse, in Epicedio in ipsum patrem,

Obtuli opem cunctis poscentibus artu inemptæ,
Officiúmque meum cum pietate fuit.

Hippocrates gratis medicinam exercuit. Et Ausonius Ausonij poetæ pater.

At si qui

At si qui sint qui rerum pretia malint quæstu & vtilitate metiri, Neque enim illicitum est, nec indecorum medico mercedem accipere sanitatis, per text. Ang. qui id honorem appellat, in c. non sanè. 14. q. 5. quem item notat gl. in c. qui studet, in verbo, sanitatis. j. q. j. & in c. prouidendum. 83. di. & Spec. tit. de Salar. §. vlt. Sed & Tullius, vt id obiter dicam, medici mercedem honorem vocat lib. 16. Epist. in epist. incip. Nos à te. Si quis igitur res quæstu & compendio metiatur: ne hac quidem parte cuiquam aliarum cedit artium. Neque vlla magis fuit frugifera, & ad rem subitò parandam æquè præsentanea, vt non abs re senserit Esaias solos ferè medicos esse locupletes, & omnium rerum minimè indigentes, cùm scripserit, c. 3. non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum. ex quo & illud carmen minime quidem elegans, sed verum, Dat Gal. opes, & cæte. ab Accursio nostro relatum in proœmio ff.

405 ¶ Id quod facilè exemplis comprobari potest. Erasistratus enim (quod iam suprà diximus) Antiocho rege sanato à Ptolemæo eius filio centum talentis donatus est. Id sexaginta millia nostrorum aureorũ efficit, si Budæo credimus hoc ipsum affirmanti lib. 2. de asse & partibus eius. Fuêre Cassio, Carpitano, Aruntio, Albutio, Rubrio (de quibus & suprà locuti sumus) 250. sestertia annua mercede apud principes, vt scribit Plin. lib. 29. c. 1. id est, vt idem Budæus autumat, sex millia ducenti 50. aurei. Q. verò Stertinius, vt idem Plinius subiungit, principibus imputauit, quòd sestertiis quingenis annuis contentus esset, cùm sexcena sibi quæstu vrbis fuisse numeratis domibus ostenderet, id est, vt cum Budæo quoque interpretemur, Stertinius summã altero tanto maiorem à principibus habebat, hoc est, duodena millia quingẽtenos aureos, cum priuato quæstu & vrbico denaquina millia cogere posset. quapropter hoc etiam imputabat principibus, quòd eorum gratia centum sestertia quæstus contẽneret. Par autem & fratri eius (vt Plinius quoque subdit) merces à Claudio Cæsare infusa est, censúsque quanquã exhausti operibus Neapoli exornata, hæredi sestertiũ trecenties, vt Budæus legit, reliquere (videlicet ipsi fratres) quantum Athena, id est, Aruncius solus, vt intelligamus Aruncium cognomento Athenam dictum. Crinas item Massilienſis, vt Plinius etiã subnectit, sestertia centum, vt vulgo legitur, reliquit muris patriæ, mœnibus quoque aliis penè non minori summa extructis. At Budæus in hoc loco legit sestertium centies nõ sine (vt dicit) vetustæ lectionis astipulatu. Alioquin quonã modo centũ sestertia sufficere mœnibus Massiliæ possent? aut cur Plinius magnam hanc summam esse diceret? Charmis, vt & idem Plinius scribit, & ipse Massilienſis, ægrum quempiã ex prouincialibus sanandum sestertiis ducentis, id est, quinque milibus nostrorũ aureorum ex eodem Budæo conduxit. Archontio autem vulnerum medico condemnato sestertium centies, id est, ducenta quinquaginta millia aureorũ Claudius ademit, bonis scilicet ipsius confiscatis. Verùm eidem in Gallia exulanti, & deinde restituto acquisitũ non minus intra paucos annos, vt & idem Plinius scribit, & nos alibi diximus. Sed & iam quoque scripsimus ex Herodoto, Democedẽ annua mercede ab Aeginetis talento vno, ab Athenienſibus, centũ minis, à Policrate talentis duobus fuisse conductũ. Thadæum quoque in singulos dies quinquaginta aureis cum peregre proficiscereturr, & Curato Honorio pontifice decem millia aureorum reportauisse. Sunt qui hoc petro Aponensi dicunt. Ex quibus colligi potest eam artem præ cæteris fuisse æstimatam, cui tanta bonorum præmia darentur. Nec tamen interim in hac mercedis mediçorũ mentione omittam, medicos ea honestate esse debere, vt libenter & non grauatè accipiant quod illis sponte offertur ab ægrotis, quos sanarunt, vt etiam monuit l. archiatri C. de profes. & med. lib. 10. Id quod etiam de aduocatis scriptum in l. quisquis. C. de postul. & nos quoque suprà diximus c. 29. nu. 48. & seq.

Erasistratus ex rege curato accepit 60. millia aureorũ.

406 ¶ Quid, inquam, maximos honores huic arti delatos iterum inculcem? quibus, vt opinor, persuasus Lucianus in Medico abdicato scripsit medendi artem cæteris esse honoratiorem, vt non immeritò Tullius lib. 1. Officiorum eam cooptarit artibus honestis, quibus prudẽtia maior inest, aut non mediocris vtilitas quæritur. Et Seneca epistola ad Lucillium 115. reposuerit inter artes liberalissimas. Et Plutarchus in lib. de tuẽda bona valetudine, eam sic esse de numero disciplinarum liberaliũ dicit, vt politie, splẽdore, iucunditate nulla sit inferior. Hæc enim sunt verba illius, τῶν δ' ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρικὴ, τὸ μὲν γλαφυρὸν, καὶ πολίτικὸν, καὶ ἐπιτερπὲς, οὐδεμίας ἐνδεέστερον ἔχει. Propterea cùm artes sordidæ, & non honestæ, sint etiã clericis simplicibus interdictæ, vt in c. 1. de vit. & honesta. cler. lib. 6. & in cle. 1. eo. tit. & latè voluit Spec. in tit. de cleri. coniug. §. 1. versi. sed quam dices honestã. Certè possunt medici promoueri nõ ad simplicem modò clericatũ, sed & ad sacerdotiũ, per tex. in c. ad aures, & ibi gl. & Doct. de æta. & quali. & voluit gl. in c. si quis à medicis. 50. di. Et ideo etiam medicus est capax nominationis ad beneficia tam ex Pragma. sanctione, tit. de col. c. 1. §. insuper, quàm ex pactis inter Papam & Regẽ nostrũ inuictissimũ, in tit. de elect. vers. tẽpus autem cõpetens. Possunt item iam promoti ad clericatũ simplicẽ, aut aliàs infra sacros ordines, medicinã quamcumq; exercere, prẽter Chirurgiã, & ipsam sacris tantùm ordinibus interdictã, per c. sententiã, ne clerici, vel monac. Ideò argumento à contrario sẽsu potest illis videri cõcessum aliud medicinæ genus, maximè cùm alibi prohibitũ nõ reperiatur vt dicit Pan. ibi, col. vlt. At sacerdotibus ob id eius artis in vniuersum exercitio videtur interdictũ, quòd illi ipsius studio vacare prohibentur per textũ in c. vlt. eo. tit. lib. 6. Nam ex quo prohibetur studiũ, videtur & exercitiũ quoque satis prohibitũ, argu. l. oratio. ff. de sponsa. & c. tuæ, de procur. & c. cùm quid, & ibi not. per Ioan. And. de reg. iur. lib. 6. Sed id nõ est, quòd ea ars sit minimè honesta;

Medẽdi ars cæteris honoratior.

BIU Cujas

quia si esset huiusmodi, æquè interdiceretur clericis simplicibus, ac sacerdotibus, vt dictum est: sed ea ratione, ne studio medicinæ occupati, relinquant studium Theologiæ: néve, si religiosi sint, exeant claustra, vt in d.c. non magnopere, & d.c. vlt. ne cleri. vel mona. quibus etiam rationibus prohibentur & leges alioqui sacratissimas audire.

407 *Epilogus laudum medicinæ ex precedentibus. Ab antiquitate. Ab inuentoribus. Ab honoribus. A difficultate artis. A dignitate. A facultate. A necessitate. Ab utilitate. A compendio.*

¶ Sed vt postremò vniuersas eius laudes summatim cũ Erasmo cõplectar: Si permultas res sola commẽdat antiquitas, hanc artem primã omnium reperit necessitas. Si scientiã autores illustrãt, huius inuentio semper Diis attributa est. Si quid auctoritatis addit honos, nõ alia tam passim ac tam diu diuinos honores meruit. Si magni fiunt quę summis viris probãtur, hæc summos Reges, hæc primates nõ solũ delectauit, verùm etiã illustrauit. Si difficilia quæ sunt, ea sunt & pulchra, ex Solone & Platone in Protagora: nihil hac operosius, quæ tot disciplinis, tantarũ rerũ peruestigatione, vsúq; constat. Si dignitate rem æstimamus, quid excellẽtius quàm ad Dei benignitatẽ proximè accedere? Si facultate, quid potẽtius aut efficacius, quàm totũ hominẽ certo exitio periturũ, ipsi posse restituere? Si necessitate, quid æquè necessariũ, atq; id, sine quo nec viuere, nec nasci licet? Si virtute, quid honestius quàm seruare genus humanũ? Si vtilitate, nullius vsus neq; maior est, neq; latiùs patet. Si cõpendio, hæc imprimis frugifera est. Vt nihil omnino addubitãdum sit, nõ derogare nobilitati (hęc enim ea res est, de qua quęrimus) qui se huic arti dedicarint.

QVAE CONTRA MEDICOS DICI SOLENT, AVT POSSVNT.

408 *Quæ uidentur probare medicinam esse artem illiberalẽ.*

¶ Non desunt tamen qui hanc artem tot tantísque titulis ac nominibus adornatam vellicare, & inter artes sordidas, mechanicas, & minimè honestas reponere cõnãtur. Nam omnis ars, inquiũt, vel liberalis est, vel seruilis. Nihil est tertium. Medicina autem non est ars liberalis, vt probat textus in l. ambitiosa, ibi, si ob liberalem artem fuerit constitutũ, vel ob medicinam. ff. de decr. ab ord. fac. dictio enim disiunctiua ponitur inter diuersa, vt voluit gl. in rub. ff. si ager. vectig. cum si. Et etiam frustra adiecisset, vel ob medicinã, si fuisset ars liberalis, quoniam sub prioribus verbis fuisset compræhensa. Sed & hoc quoque confirmat tex. in l. 1. in prin. iuncto. §. medicorum. ff. de var. & extraor. cog. vbi cum primò fecisset mẽtionem præceptorũ studiorum liberalium, deinde aliquibus interiectis separatim de medicis loquitur, veluti non cõprehenderentur sub primis. Et similis prope tex. in l. 1. C. de decre. Decur. lib. 10. vbi separatim loquitur de liberaliũ studiorum antistitibus, & de iis qui medendi cura funguntur. Si igitur non sit ea ars liberalis, necessariò est seruilis & sordida. Id quod etiã apertius probat tex. in l. vlt. ff. de iure immu. vbi inter plurimos viles artifices, quibus grauiorũ munerum vacationẽ conditio artis tribuit, illic memoratos, medici reperiũtur. Et hoc aperte voluit Petrarcha nõ semel in iis libris quos cõtra medicum quempiam ædidit. Et è medicis Auerrois Colliget 1. c. 1. & iterum lib. 6. c. 1. Itémque lib. 7. c. 30. de cura apostematũ frigidorum, rursúmq; in lib. 1. de animal. comment. 17. Isidorus Etymologiarũ lib. 1. Vgo in Didascalicon. Petrus Aponensis in suo Conciliatore, differentia 4. & iterum in Arzusa, rursúmque in Commentariis Problematon Aristotelis, lib. 30. c. 7. in principio: & è Theologis Antonius Florentinus, in sua summa, parte prima, cap. 1. §. 3. quibus locis dicunt hanc artem esse mechanicam. Et ante hos Hippocrates, quo loco citabimus nu. ab hinc 5.

409 *Artes seruiles cur dictæ. Et artes liberales.*

¶ Quod & ita probatur. Artes seruiles dicuntur, quia liberos homines dedeceant: sicuti liberales, quas Græci ἐλευθέρια μαθήματα appellant, vt scribit Iurisconsultus in l. 1. in princ. ff. de var. & extraord. cogn. quia libero homine dignæ sunt, vt scribit Seneca epistola ad Lucillum 88. & aperte innuit Terentius in Eunucho,

Fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis, quæ liberum
Scire æquum est adolescentem.

Vbi & id annotat Donatus, & Tullius statim circa initia lib. 2. Academicarum quæstionum, cum dicit, Omnis liberalis & digna homine nobili ab eo percepta doctrina. Ex quibus etiam vides has artes nobilibus, & liberis dicatas. Et vt plurimi arbitrantur, & innuit Plin. in proœ. lib. 14. & lib. 35. c. 10. vbi de pictura loquitur, quia liberis tantùm hominibus in his versari permittitur, vt & è nostris tradit Archi. in c. de quibusdam. 37. di. Hinc que eas Cicero in 1. de Oratore ingenuas appellat. Et Ouidius lib 2. de arte amandi,

Nec leuis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Nam ita vocantur, vt ab iis distinguerentur, quas Græci φαυλὰς ἐπιτήμας, id est, viles, & ἀνελευθέρους, βαναύσους, ἀγοραίους id est, illiberales, sordidas, circunforaneas. Ex quo intelligis has artes liberales esse interdictas seruis, vti etiam est sententia Euripidis in Antiope apud Sto. c. 60.

οὐ χρὴ ποτ' ἄνδρα δοῦλον ὄντ', ἐλευθέρας
γνώμας δόκειν.

410 *Serui olim medici.*

¶ Illud autem certum est, olim apud antiquos illos rerum omnium æquissimos arbitratores, fuisse medicos in numero seruorum, quod & ex Iurisconsultis nostris, & aliis scriptoribus videre licet. Nam primum in l. Thais. §. Lucius ff. de fideicom. lib. ita dicitur, Lucius Titius ita testamento cauit, Medicos tibi commendo, illum & illum: in tuo iudicio erit, vt habeas bonos libertos, & medicos.

medicos. Quod si eis libertatē dedissem, veritus sum quod sorori meæ charissimæ effecerunt medici, ac serui eius manumissi ab eo. Et in l. alimēta. §. 1. ff. de ali. & cibaria lega. in l. Seio. §. vlt. ff. de annuis lega. & in l. patronus. §. item plerūque. ff. de ope. libe. & in l. vlt, C. com. de lega. in l. j. §. ne autem C. de com. ser. manu. Extat apud Suetoniū in Caligula epistola Augusti Imperatoris in hæc verba, Mitto præterea cum eo ex seruis meis medicū, quem scripsi Germanico, si vellet, vt retineret. Cicero in oratione pro Deiotaro memorat Phidippū medicū seruum ipsius Deiotari. Seneca lib. 3. de beneficiis, Tenebatur (inquit) inclusus Domitius, imperauit medico, eidémq; seruo suo, vt sibi venenū daret. Et paulo post, Vixit Domitius seruatus à Cæsare, prior tamē seruus illum seruauerat. Cuius etiā historiæ meminit Suetonius in Nerone, cum inquit, In desperatione rerum mortē timore appetitā ita expauit, vt haustum venenū pœnitētia vomeret, medicúmque manumisit, qui idem sibi prudēs ac sciens minus noxiū temperasset. Refert quoq; Plutarchus in Cęsare, medicum seruum, quum Domitius potionē hausisset, pœnitentiáq; mox afficeretur, consolatum esse dominum, tanquam non mortiferam, sed somniferam hausisset potionem. Quam historiam etiam refert Plin. lib. 7. c. 53. Neque id solum apud Romanos, sed & apud Hebræos, & illos quidem antiquissimos serui medicinam discebant. Legitur enim Gen. 50. eodémque vlt. c. Ioseph illum filium Iacob præcepisse seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Suprà autem inter medicos mentionem fecimus Aristogenis Gnidij, serui Chrysippi philosophi.

Medicos sordidissima quæque tractare.

411 ¶ Ad hæc medici ex suæ artis præscripto inspiciunt, tractántque vrinas, oletum, stercus, sputa, menstrua, sudores, saniem, vomitus, omniáque denique hominum excrementa, quæ sunt res omnium sordidissimæ, fæculentissimæ, putidissimæ. Quinetiam ipsam merdam (honos sit auribus) gustant, quod quidem non piguit Hippocr. aliquando fecisse, vt inde morbi naturam persentisceret, quod tamen alij ad Aesculapium referunt. Vnde & ab Aristophane in Pluto σκατοφάγος dictus est, merdiuorus, id est, merdam comedens. Ita enim ab eo scriptum est,

Medici dicti σκατοφάγοι, id est, merdam comedentes.

ΡΥ. λέγεις ἄγροικον ἆρα σύ γ' ἔναι τὸν θεόν;
ΚΑΡ. μὰ δι' ὄκ ἔγωγ' ἀλλὰ σκατοφάγον. Id est,
Mul. Igitur agrestem tu mihi narras Deum?
Car. Non per Iouem, sed scatophagon.

Quo nomine poëta medicos, quos sub Aesculapio intelligi voluit, appellat, vt scribit ipsius interpres, qui videlicet in curādis ægrotis sordida quædā tractant, lotium, aut ventris excrementa contēplantes. Cuius rei meminerunt è Latinis recentioribus Erasmus Roterodamus, Chiliadis primæ cent. 10. c. 95. Cælius Rodiginus lib. Antiquarū lectionum 16. c. 12. Codrus Ser. 13. vbi etiā scribit hoc vocabulū alicubi à Gal. scriptis mandatū esse, sed nostros Græcarum literarum ignorantes barbarū vocabulum nihil significans, pro mero Græco suppositisse. Vbi autem sit is Galeni locus ignoro: nisi is sit in lib. 10. Simplicium Phar. post ptincipium: vbi non σκατοφάγον dicit, sed κοπροφάγον, id est, stercoriuorum, quod non multū abest. Vt non iam mirari debeas, quod de gustando sudore ægrotantiū dicunt, vt apud Auicennā lib. 4. Fen. 2. tract. 1. c. 70. & seq. Porro legimus apud Diuum Chrysostomū, in lib. quem priuatim dedicauit Babylę martyri, Aristotelem medicum, & philosophum doctissimum, semen quoque humanum degustasse, non alia causa, vt ipse opinor, licet ille non dicat, quàm vt inde etiam naturam vimque feminis ex gustu deprehenderet. Nam quis Aristoteli reuelauit semen humanum salsum esse, vti ipse scripsit Problematon lib. 4. c. 13. iterúmque lib. 32. c. 4. nisi ipse degustarit, aut ex alio qui id fecerit, didicerit?

Medici rebus sordidissimis vtuntur.

412 ¶ Sed & medici rebus & medicaminibus sordidissimis vtuntur, vt videre licet ex iis quæ scribit Dioscorides lib. 2. c. 90. quod de fimo est, & seq. quod de vrina est, & Gal. lib. de simplicib. medic. 10. c. 1. 8. 9. 10. 12. 13. & multis seq. vsque ad finē eius libri: Plin. lib. 28. c. 4. & iterū c. 10. & alibi sæpe, & D. Hieronym. in Iouinianū lib. 2. Et vt pauca ex multis speciatim perstringamus, vtuntur stercore hominū, canum, & hyrundinū ad eum morbum, quem Græci synanchem, nostri qui Latinè loquuntur, anginā, qui corruptè, squinantiā vocant, vt scribunt Galenus Mesue, Mahemet Arabi, Auicenna, & alij recētiores, quo loco de ægritudinibus gutturis differunt. Item stercore gallinarum ad venena per vomitū educenda, vt tradit Auicenna, & Petrus Apo. in eo libello, quem de venenis cōposuit, c. 4. Stercore quoque canis ad constringendū ventrem, auctore Alberto lib. 22. de animalib. Stercore lupi ex aqua, aut vino albo & tenui, colicis passionibus pro summo remedio apud Galenū, & Aëtium Ser. 9. c. 31. Semine virili, quod post coitum ex vtero fœminæ decideret, ad scrophulas, vt authoritate Xenocratis scripsit Gal. quibus locis nuper citauimus, vbi & menstruis fœminarū, re omnium sordidissima, sudoribus, & aurium sordibus, sputo, vrina hominum, & aliorū animalium, morbos quosdā curari tradit. Et de menstruis quoque mulierū memoriæ prodidit Plin. lib. 28. c. 7. & Octauius Horatianus, aut vt alij putant, Theodorus Priscianus lib. 4. Physicæ scientiæ, c. 1. Et de sordibus aurium Plin. lib. 28. c. 4. Nec tantùm hominū sed & pecudum idem Plin. lib. 30. c. 12. Et de vrinis quoque hominū ipse Plin. lib. 28. c. 6. De sordibus virilitatis Plin. lib. 28. c. 4. De spuma equorū idem eodē lib. c. 10. pluribus in locis, & Marcellus c. 10. Et de genitura verrium è scropha ex coitu excepta, & genitali eorundem, atque etiam spuma, & glutino è naturis vitulorum facto & equarum quoque genitura à coitu, vrina pulli asinini, genitali taurorum, Idem Plinius illo c. 10. lib. 28. Quibus etiam rebus Gal. dicto lib. 10. Simplicium caput peculiare dedicauit, vt etiā fecit Paulus Aegineta lib. 7. Aëtius Tetrab. 1. Ser. 2. c. 110.

& multis

BIU Cujas

& multis ſeq. & Serapio Simplicium c.453. & c.466. Et ante hos Aſclepiades, cui cognomentum fuit Pharmaceon, multa ſtercorum & hominũ, & brutorum medicamẽta collegit, ita vt multos de ea re libros implerit, & nõ modo medicamentis quæ foris imponuntur cõmiſcens, ſed iis quoque, quę intra in os & corpus ſumuntur, vt ſcribit Gal. d. lib. 10. Simpliciũ, in eo c.4. cui titulus eſt κόπρος, id eſt, ſtercus. Sed & vrina apri ad veſicæ & calculorũ cruciatus, ex Plinio lib. 28. c. 15. Fimo columbino ad eundẽ morbum, & tonſillas atque cœliacorũ dolores teſte eodẽ, lib. 30. c. 4. & c. 7. & alibi ſæpe. Fimo quoq; equino, aprino, ſuillo, leporino, vitulino, aſinino, ad multas ægritudines ab eodem relatas eo lib. 28. c. 14. & c. 16. ante fi. Stercore columbarum ad ſperma augẽdum, auctoritate Conſtantini lib. 6. Viatici. c. 1. Aſini ſtercore & eo recente, cum duobus cyathis vini albi, ad Icteritiã, ex Arnaldo à villa noua lib. 2. Breuiarij c. 40. Lupi quoque ſtercore, ex Marcello. c. 29. & generaliter omnium propè animantium ſtercore, vt per Paulum Aeginetam lib. 7. Gal. in eo. lib. 10. de Simp. Sed & lib. ſeq. de vngulis caprarum, & aſinorum: & canum vomitu, vt retulit Plin. lib. 30. c. 11. Quid quod murem animalium fœdiſsimum & ipſi mandi iubent, eodem teſte lib. 30. c. 3. & c. 6. Eiuſdem animalis nares fœculentiſsimas oſculari, in eo. lib. c. 4. & lib. 28. c. 6. Et eiuſdem quoque cerebrum potui dari phreneticis, eo. lib. 30. c. 11. Vt omittam quod ipſius ſtercore ad alopecias vtuntur, vt videre licet ex Gal. lib. 1. περὶ τόπων Multa item medicamẽta ex vrinis apud Aëtium Tetrab. 1. Ser. 2. c. 18 Et ex ſudoribus, ibi. c. 107. Sed & vulturem omnium auium & animalium immundiſsimum, & illum quidem ſatiatum humano cadauere, in cibum dari conſuluit, vt & Plin. tradit eo. lib. 30. c. 10. ad fi. vbi & paulo poſt ſubdit fuiſſe & qui 21. muſcas ruffas, & quidẽ mortuas in potu darẽt. Idem lib. 30. c. 12. tradit ex medicorum præcepto cinerem è capite bubonis auis quoque fœdiſsimæ ambuſtis prodeſſe. Qui viperam animal venenoſiſsimum porcelli modo inaſſatum in cibis ſumi iubent, iocinorum doloribus & vlceribus, vt eodem quoque lib. ſcriptum reliquit. c. 6. & c. 13. Imo & ex ipſa vipera putrefacta vermes natos ad oculorum caligines, Marcellus c. 8. Et vermes qui in arbore caua & putrida naſcuntur ad vlcera capitum, idem Marcellus c. 4. Et mulorum impetiginibus, ipſe Marcellus c. 26.

413 ¶ Vt non immerito miratus ſit ipſe Plinius lib. 34. c. 18. eodémque vlt. experientiam vitæ, ne fece quidem rerum, excrementorúmque fœditate intentata tot modis. Propterea Hippocrates medicorum antiſtes in lib. de flatibus, ingenuè profeſſus eſt medicinam eſſe artem ſordidam, cum medicus res fœdas, ſordidáſque tractare cogatur. Quibus & ipſi non homines tantùm ſuo halitu, ſed & ſubſellia & marmora attractione ſua inquinant, vt de Alcone medico ſcribit Lucilius Græco epigrammate, quod ita vertit Auſonius,

Hippocrates hanc artẽ dicit ſordidam propter tractationem rerum ſordidarum.

Alcon heſterno ſignum Iouis attigit, ille
Quamuis marmoreus vim patitur medici.
Ecce hodie iuſſus transferri ex æde vetuſta
Effertur, quamuis ſit Deus, atque lapis.

Eiuſdem quoque Auſonij eſt & aliud epig. quod proxime præcedit id quod adſcripſimus,

Languenti medico dixit Diodorus haruſpex,
Ad vitam non plus ſex ſupereſſe dies,
Sed medicus dictis fatiſque potentior Alcon,
Falſum conuicit illico haruſpicium.
Tractauitque manum victuri, ni tetigiſſet.
Illico nam Marco ſex periere dies.

414 ¶ Quis nunc ſuccẽſeat gl. quæ dicit in c. non ſanè, in verbo, nec medico. 14. q. 5. medicos non eſſe maioris precij & auctoritatis, quàm obſtetrices, per tex. ad id optimũ in l. vlt. in 1. reſpon. C. com. de leg. quod & voluit Spec. tit. de Salario. §. vlt. in prin. & Io. And. in c. ad aures, de æta. & qual. & Io. Ana. in c. 1. col. 2. de Iudæ. Cui concinens Auguſtinus lib. de ciuitate Dei 3. c. 17. In tanta, ait, ſtrage bellorũ, etiam peſtilentia grauis exorta eſt mulierũ. Nam priuſquã maturos partus æderent grauidæ, moriebãtur: vbi ſe credo Aeſculapius excuſabat, quòd Archiatrũ ſe, non obſtetricẽ profitebatur. Ex quibus verbis ſatis cõſtat hunc obſtetricis titulũ iam à priſcis illis tẽporibus medicis fuiſſe adſcriptũ: ſed eum tamen illos à ſe reiicere conatos. Imò & tex. habemus in l. j. §. ſed & obſtetrices. ff. de var. & extraor. cog. qui obſtetrices numero medicorũ adſcribit. Et hac fortaſsis ratione, quoniã videlicet ars medicina ſit adeo vilis & ſordida, prohibuerũt leges, ne medici poſtularẽt, ſicuti & eadem ratione, ne aduocati munus tabellionis ob vilitatem ipſius exerceant, vt no. in l. vniuerſos. C. de Decur. lib. 12. Illud autẽ de medicis cauetur in l. placet. C. de epiſc. & cler.

Medici & obſtetrices eiuſdem pretij.

Medici poſtulare prohibiti.

415 ¶ Quo etiã in loco, & iterum in l. parabolanos, quæ proxime ſequitur, medici contẽptim parabolani vocãtur, quoniã videlicet, vt dicit ibi Accurſ. multas habẽt parabolas, ob id ſcilicet, quòd vt quiſq; loquacior eſt, ita doctior medicus vulgi ſentẽtia, & opinione exiſtat. Et eandẽ expoſitionem affert ipſe Accur. in l. ſi duas. § grãmatici, in verbo, circuitores. ff. de exc. tut. & Albe. Roſa. in ſuo indice, in verbo medici quid ſint. Hánc q; appellationẽ in vituperiũ medicorũ vertit Petrarcha lib. 4. Inuectiuarũ in medicum. c. vlt. quia videlicet cum medicos minimè loquaces eſſe oportet, vel etiã teſtimonio, vt hoc illi addã, Arnaldi à villa noua medici celeberrimi, in lib. de regulis generalibus curationis morborũ, doctrina j. aphoriſmo omniũ nouiſsimo: vt ne interim prætermittam Græcũ illum verſiculũ incerti authoris, adſcriptũ lib. 2. Epigrammaton Græcorum,

Medici parabolani dicti & quare.

Medicos minime loquaces eſſe decet.

ἰατρὸς

BIU Cujas

ἰατρὸς ἀδόλεχος νοσοῦντι πάλιν νόσος, Id est,
Medicus garrulus ægrotanti iterum morbus.

Et forte hac de causſa, licet alij aliò referant, Virgilius medicinã artem mutam appellauit, cum ſcilicet inquit lib.12. Aeneidos, vt tibi locum deſignem,

Scire poteſtates herbarum, uſumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Sua tamen impudentia, vt ſubdit Petrarcha, eò rem deduxiſſe, vt pro mutis parabolani in iure ciuili dici meruerint.

416 ¶ Vt non immerito vituperandus ſit Callianax ille medicus à Galeno in ſuis in lib.6. Epidimion Hippocratis Commentarijs memoratus, qui interrogatus ab ægro num moreretur, imprudenter admodum & intempeſtiuè, atque dicaciter veluti ſibi nimium placens reſpondit illo Homerico verſu ex lib.21 Iliados, *Callianax reprehenſus.*

Κάτθανε καὶ πάτροκλος ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Id eſt,
Mortuus eſt & Patroclus, qui te multo præſtantior fuit.

Quod & nos alibi diximus. Et alius nomine Comtus, cuius item meminit ipſe Galenus, qui cum diuitem quẽdam febre correptum inuiſeret, vinúmque oleret æger, vt ab eo recederet petiit. Is verò minime annuens reſpondit, Suſtine fœtorem vini, cum ipſe fœtorem febris tuæ ſuſtineam. Quis enim non diceret huiuſmodi medicos fuiſſe ægrotis ipſis alterum morbum, ſecundum illum Græcum ſenarium.

417 ¶ Alphonſus autem Aragonum Rex cum aliquando capite ægrotaret, & multi pro ſuo quiſque ingenio ac ſtudio oblectamenta ac munera ægroto Regi excogitarẽt, Antonius Panormita, qui hoc ſcriptis mandauit, ad ipſum quoque Q. Curtium detulit. Quem Rex ea hilaritate, ea auiditate, ea denique fœlicitate cœpit audire, vt quod medici obſtupeſcerent, eo ipſo die quo legere cœpit, ægra omni valetudine leuatus ac pene confirmatus euaſerit. Ex quo frequẽter in medicos Rex iocatus Auicennã veluti parabolanum parui facere, Curtium laudibus accumulare cœpit. *Alphonſi regis in medicos dicterium.*

418 ¶ Verùm huiuſmodi appellationis ignominiam diluere volens, & in bonam partem transferre Arnaldus ille à villa noua, Aphoriſmorum doctrina 7.c.3. ita ſcribit, Parabolæ Salomonis oſtendunt, quòd quæ ſapientes in conſiderationibus naturalibus protulerunt, conuenienti metaphora mortalibus adaptantur. Doctor gratioſus & efficax parabolis vtitur ad occulta per ſenſibilia declaranda. Aeterni doctoris euangelica lectio teſtatur eundem fuiſſe parabolanum. Sapiens igitur ad exemplum illius præmiſſa reducit in parabolas opportunas. Hæc ille. *Appellatio Parabolani diluta.*

419 ¶ Sed tu tamen aduerte, Lector amantiſsime, quia in d.l. placet, & in l. parabolanos, videtur eſſe mendum in illo verbo parabolani. Neque enim ea appellatio medicorũ ei loco cõgruit, nec alibi apud antiquiores reperitur, nec in poſtrema l. ordo conſtructionis poteſt cõuenire, ſi parabolani legas. Ideóque aliud verbũ & quidem Græcum fuiſſe in iis legibus huic verbo proximum coniicio, à noſtris nõ intellectum, qui ideo hoc illius vice ſuffecerunt. Cui meæ ſentẽtiæ ſuffragatur Ioan. Reuchlin, vir certe in omni doctrinæ genere cõſummatiſsimus, qui in epiſtola quã præmiſit ad librum Hippocratis de præparatione hominis, à ſe traductum, hæc propemodum ſcribit: Nec id tibi ſtomachũ moueat, quaſi noſtri ſæculi Iudæos, vel formidine pœnæ, ob anteactã ſceleratè vitam, vel propter quęſtum ampliorẽ, aut explẽdam libidinẽ aqua baptizatos, tinctos, aut merſos tanto & tali dignos honore, vt ſint in numero clariſsimorũ medicorum recẽſendi. Non enim illis vagabundis nomen artis tam honorabile impertiar, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit. Poſſent tamen fateor inueniri ex eiuſcemodi Iudæis baptizatis malæ beſtiæ, qui ſeipſos reiecta omni verecundia partim veſtrates in parabolanorũ, id eſt, manus applicantium conſortia ingerere nõ ceſſent. Et paulo poſt, Quos certe nemo ſapiẽs & non illorum ſimilis rectè medicos appellauerit, ſed Græcè παραβαλῶνας potius, & Latinè mutata declinatione, (vt alioqui creberrime in aliis fieri poſſet) parabalonos, antepen. per a. & penult. finalique per o. Hæc ille. *Mendum eſſe in legibus, quibus medici parabolani uocantur.*

420 ¶ Verùm Andr. Alciatus vir Iuriſconſultorum elegantiſsimus, & elegantium iuriſconſultiſsimus lib.4. Diſpunctionum c.9. aliud interpretamentum huius nominis adfert. Parabolanos enim fuiſſe quoſdam plebeios, qui famulitio vel eccleſiarũ, vel hoſpitalium Xenonúmve deputati erant, & quaſi adſcriptitij glebæ, vt ſicut illos omni vita ab agrorum cultura recedere non licebat: Ita his ab ſeruitio ægrorum qui in noſocomiis, id eſt, valetudinariis reſidebant: hóſque dici à Græca præpoſitione παρὰ & βῶλος, quæ vox pro gleba accipitur. *Parabolani nõ de medicis dicuntur in illis legibus.*

421 ¶ Ego verò malo legere parabalanos, ab eadem præpoſitione, & βάλανος, qua voce glans ſignificatur. eáque ob quandam ſimilitudinem vtuntur Græci potiſsimum medici, pro eo medicamenti genere, quod vulgò ſuppoſitorium vocamus, medicis in ſua arte frequentiſsimum: hínc-que id nomen illis inditum, vt alibi diximus. Quid tamen ſi dicantur paraboloni, aut etiam parabolani dictione Græca παράβολος, qua ſignificant Græci audacem, temerariũ confidentem, periclitatorem, cuiuſmodi ferè ſunt medici. Plutarchus in Cæſaris vita, τῶν τολμημάτων τὰ παράβολα, καὶ μεγάλα μὲν πολλοὶ, τολμῶσι δ' ὀλίγοι φανέν. Hínc que in deriſionem huius artis Plautus in Captiuis medico Menarchi nomen indidit, veluti infamiæ principi. Nam μαίνομαι ſignificat inſanio, & ἄρχος princeps. Quid tandem ſi dicas medicos parabolanos à ſubeundo periculo in ægrotantium cura appellatos, ἀπὸ τοῦ παραβάλλεσθαι? *Parabalani nõ parabolani in illis legibus. Alia ratio huius appellationis.*

¶ Sed

422 *Catonis sententia de medicis.*

¶ Sed vt redeamus, Cato ille Censorius peritissimus alioqui medicus, vt qui ad filium de medicina scripsit, medicos tamẽ maximopere improbabat, atque vt refert Plutarchus odio & suspicione persequebatur. Cúmque audisset illud Hippocratis, qui à Rege Persarum multorum talentorum pollicitatione accitus nunquam barbaris Græcorum hostibus sui facultatem facturum dixerat. Hoc, inquit, commune medicorum iusiurandum est. Plin. autem lib. 29. cap. 1. verba ipsius Catonis de hac re adscripsit. Diçã de istis Græcis suo loco Marce fili, quid Athenis exquisitum habeam: & quòd sit bonũ eorum literas inspicere, nõ perdiscere. Vincam nequissimum, & indocile genus illorum, & hoc puta vatem dixisse. Quandocunque ista gens suas literas dabit, omnia corrumpet. Tum etiã magis, si medicos suos huc mittet. Iurarũt inter se barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt, vt fides iis sit, & facile disperdant. Nos quoque dictitant barbaros, & spurcius nos quàm alios opicos appellatione fœdant. Subdit autem Plin. suis ipsius verbis. Atque hic Cato DCV. anno vrbis nostræ obiit 85. suo, ne quis illi defuisse publice tempora, aut priuatim vitæ spacia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem vtilissimam credimus? Minimè Hercule. Subiicit enim, Qua medicina & se, & coniugem vsquè ad longam senectam perduxerit: profitetúrque esse etiam commentarium sibi, quo medeatur filio, seruis, familiaribus. Non rem antiqui damnabant, sed artem. Et paulo post, Augebo prouidentiam illorum (de Romanis loquitur) Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas. In tanto fructu pauciss imi Quiritium attigere, & ipsi statim ad Græcos trãsfugæ. Imò verò autoritas aliter quàm Græcè eam tractantibus, etiam apud imperitos expertésque linguæ non est. Ac minus credunt quæ ad salutem suam pertinent, si intelligunt. Itaquè Hercule in hac artium sola euenit, vt cuicunque medicum se profitenti statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur, adeo blanda est sperandi (nisi malis legere spirãdi) pro se cuique dulcedo. Nulla præterea lex, quæ puniat insciti am capitalem, nullum exemplum vindictæ: Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt, medicóque tantùm hominem occidisse summa impunitas est.

423 *De eadem re ex aliis.*

¶ Quibus postremis verbis adstipulatur Baptista Mantuanus, cum cecinit Ecloga 6. cui Cornix titulus est,

Sunt & equestre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His & si tenebras palpant, est facta potestas
Excruciandi ægros, hominésque impunè necandi.

Nec absimile quod apud Iouianum Pontanum illustre nostri sæculi lumen in eo libro, qui Charon inscribitur, Mercurius à Charone interrogatus, quod genus hominũ liberius viueret? Medici, inquit, vt quibus permissum sit impunè hominem occidere. Hæc ibi. Philemon autem Iunior ille quidem, sed tamen antiquus poëta, apud Stobæum Ser. 100.

Μόνῳ δ' ἰατρῷ τοῦτο, καὶ συνηγόρῳ
ἐξεστιν, ἀποκτείνειν μὲν, ἀποθνήσκειν δὲ μή.

Quibus significat soli medico, & aduocato licere impunè occidere.

424 *An sit uerum nostris legibus.*

¶ Verùm nostris legibus, vt id obiter dixerim, quamuis medico imputari euentus mortalitatis non debeat, tamen quod per imperitiam commisit, imputari ei debet. Nam prætextu humanæ fragilitatis delictum desipientis, in periculo hominis, innoxium esse non debet. hæc sunt verba l. illicitas. §. sicuti. ff. de offi. Præsi. & ita no. per Can. in c. ad aures, de æta. & qual. & in c. tua nos. de homi. De qua re late Flor. in l. qua actione. §. Proculus. ff. ad leg. Aquil. Legibus autem Platonicis lib. 9. de legibus, Medici qui curantes non sponte occiderint, mundi sint.

425 *Rerum Plinij uerba in medicos.*

¶ Sed ad Plinium redeamus, Subdit iis quæ iam diximus, quinimo transit in conuicium, & intemperãtia culpatur: vltróque qui periere arguuntur. Id est, si ægrotus vel culpa medici obeat, non suæ insciti æ medici adscribunt, sed morientium intemperanti æ. Quem & medicorum morem Aesopus longo ante interuallo mire expressérat. Medicus, inquit, ægrotantẽ curabat: ægroto autem mortuo, ille ad deferẽtes dicebat, Hic si à vino abstinuisset, & clysteribus vsus fuisset, non interiisset. Quod præsentium quispiam excipiens, Optimè, ait, non oportebat te hoc nunc dicere, quando nulla vtilitas est, sed tunc monere, quando his vti poterat. Sed & alia pleraque Plinius in eodem loco in medicos scripsit, ex quibus item nonnulla huc transferemus. Nec dubium est, inquit, omnes istos famam nouitate aliqua aucupantes animas statim nostras negociari. Hinc illæ circa ægros miseræ sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. Hinc illa infœlicis monumenti inscriptio turba se medicorum periisse.

426 *De eadem re.*

¶ Quam quidem inscriptionem sumpsit Plin. vt opinor, à Menandro, cuius vt nonnulli putant hic senarius est, quanquam ponitur tanquam incerti autoris lib. 2. Epig. Græcorum,

πολλῶν ἰατρῶν εἰσοδός μ' ἀπώλεσεν. Id est,
Multorum medicorum ingressus me perdidit.

Cui concinit quod de Adriano Imperatore (qui & ipse, vt dictũ est, erat medicus) refert Dion. Ille enim dum moreretur illud in populo iactatum pronunciauit, quod desumptum fuisse videtur ex illis Græcorum senariis prouerbialibus,

πολλοί

πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν.
πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλέ' ἀπώλεσαν. Id est, ad verbum,
Multi duces Cariam perdiderunt.
Multi autem medici Regem perdiderunt.

Satiúsne sit plures medicos an unum habere.

Cæterum Plato dicebat iis quibus plures medici adsunt, & ægritudines permultas adesse probabile esse. quod & retulit Strabo, lib. 7. Geographiæ. Id quod forte ansam præbuit Damasceno, vt diceret lib. Aphorismorum, ægrotum esse vni medico non pluribus committendum, de qua re late disserit Conciliator dif. 7. & Augusti. Anco. in lib. de potestate ecclesiastica, & Anto. Flo. in 3. parte summæ, tit. 7. c. 2.

Ad Plinium redit.

427 ¶ Subnectit autem Plinius, Mutatur ars quotidie, toties interpollis & ingeniorum Græciæ flatu impellimur, palámque est vt quisquis inter istos loquẽdo polleat, imperatorem ilico vitæ nostræ necísque fieri. Ceu verò non milia gentium sine medicis degant, nec tamen sine medicina. Sicut populus Romanus vltra sexcentesimum annum, neque ipse in accipiendis artibus lentus, medicinæ etiam auidus, donec expertam damnauit. Hæc ille, cui subscripsit Dioscorides scribens autoritate ipsius Catonis, populum Romanum sexcentis fere annis medicina brassicæ vsum fuisse. Nondum enim ad vrbem conuenisse medicos, qui peregrina pigmenta secum attulissent: sed ea tempestate militares viros glorioſos cicatrices gratuito olere curasse.

Babyloníj medicis utuntur.

428 ¶ Huic autem quod dicit Plinius de cæteris gentibus succinit quod scribit Herodotus lib. 1. & Strabo lib. 16. Babylonicos non vti medicis. proinde hanc legem sapiẽter condidisse, vt languentes in foro deponerentur: vt de eorum languore consulant, qui eos adeunt, si quis & ipse eundem passus est morbum, aut alium vidit patientem, hos viri qui illos adeunt, cõsultant, hortantúrque ad ea quæ ipsi faciendo similem morbum effugerunt, aut alium effugisse nouerunt. Nec fas est cuiquam languentes præterire silentio, nec antequam explorauerint, quonam laboret ille languore. Cuius etiam rei meminit Galenus, aut quisquis est, circa initium eius libri qui inscribitur, Introductorius medicorum. Et hoc quoque ipsum Bastetanos Hispaniæ populos obseruare tradit Strabo lib. 3. Imò vero non hos tantum, sed in vniuersum Hiberos, id est, Hispanos, scribit Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ lib. 10. c. 11. Assyrios quoque id factitare traditum est, & reliquos item priscos mortales, teste Plutarcho in libello, num bene dictũ sit, λάθε βιώσας, id est, sic viue vt nemo te sentiat vixisse. Et ex hoc quidem more depositos dici veluti desperatos scribit Seruius, enarrans illud Virgilianum lib. 12. Aeneidos,

Ille vt depositi proferret fata parentis.

Quoniam videlicet desperati, quibus scilicet iam deerat domesticum priuatúmque amicorum consilium, ita in publico deponebantur, vt ibi scribit Seruius.

Arcades nullis medicaminibus utuntur. Pausaniæ dicteria in medicos.

429 ¶ Sed vt iterum ad Plinium reuertamur, is lib. 25. c. 8. tradit aliorũ autoritate, Arcades nullis medicaminibus vti. Hos secutus Pausanias Lacedæmonius (vt iam populos relinquamus) valetudinem regebat sine medicorum auxilio. Cúmque ei medicus dixisset, quomodo senex factus es? festiuiter respondit, quoniam non sum vsus te medico. Idem ad medicum dicentem, ὦδέν κακὸν ἔχεις; id est, nullum malum habes? respondit, ὦ γὰρ σοὶ ἰατρῷ χῶμαι, id est, Minime, quia te medico non vtor. Et cum ab amico quodam reprehenderetur, quòd in quempiam medicum malediceret, nec eum tamen expertus, nec vlla affectus iniuria, Quoniam, inquit, si essem istum expertus, non viuerem. Dicebat quoque hunc medicum esse optimum, qui non sineret ægrotãtes morbo marcescere, sed quàm celerrime sepeliret. Ad illum verò, qui ab eo percunctaretur, quo pacto Thraces vincere quiret, Si medicum, inquit, constituerimus ducem. Quæ omnia retulit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Tiberium Cæsarem valetudine prosperrima vsum Suetonius scribit tempore quidem principatus penè toto prope illæsa, quamuis tricesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento consilióve medici. Aurelianus quoque Imperator, vt à Vopisco traditum est, medicum ad se cum ægrotaret nunquam vocauit, sed ipse se inedia præcipue curabat. In quo ipse, vt id transeunter dicam, Aegyptios imitabatur, qui, vt refert Diodorus lib. 1. de antiquorum gestis, morbos vel ieiunio curabant, vel vomitu. Idque aut quotidie, aut tribus diebus, aut quatuor interiectis. Asserebant enim ex ciborum superfluitate omnes morbos creari. Eam ergo ad valetudinem curam esse optimam, quæ morborum principia auferat. Sed & in eam rem cõsilium est antiquiorum medicorum. Nam Cæsar dicebat idem esse sibi consilium aduersus hostem, quod plerisque medicis contra vicia corporum, fame potius, quàm ferro superandi, vt scribit Frontinus c. vlt. lib. item vlt. Stratagematum.

Sobrietas sanitatis parens.

430 ¶ Et profecto nihil est (illud enim obiter dicendum ducimus) quod magis sanitatem tuetur & conseruat, quàm sobrietas, abstinentia, frugalitas, vnde Horatius lib. Ser. 2. Satyr. item 2.

Aspice nunc tenuis victus quæ quantáque secum
Afferat, imprimis valeas bene.

Plin. lib. 28. c. 5. scribit vtilissimam esse temperantiam in cibis. Et lib. 26. c. 8. statim post prin. scribit eò mores venisse, vt homo maxime cibo pereat. D. Chrysostomus apud Antonium Monachum Melissæ lib. 1. Serm. 39. Pedum dolores, & capitis grauitates, & oculorum hebetudines, & manuum ægritudines, & tremores, & resolutiones, & morbus regius, & febres longæ & horrẽtes, ex voracitate & repletione produci solent. Nam cibo non saturari, sanitatem esse medicorum

BIU Cujas

filij pronunciant. Et Philo in eodem Ser. Continentiam sanitas & robur sequitur: incõtinentiam verò infirmitas & ægritudo morti vicina. Et Democritus, Homines à Deo sanitatẽ petunt, ignorant autem quòd potestatem eius penes sese habeant. Nam per incontinentiam facientes ei contraria, ipsi desertores sanitatis existunt. Et Theognis in suis sententiis Elegiacis,

πολλῶ δι πλειονας λιμὸς, κόρος ὤλεσεν ἄνδρας.

Multò sanè plures quàm fames, satietas perdidit iam Viros.

Nam & vulgò scitum est illud, Plures occidit gula quàm gladius. Et in hanc quoque sententiam multa congessit D. Hieronymus in Iouinianum lib. 2. & multa item comperies in Decretis Canonicis, in c. nihil, & c. ne tales, & c. legimus, de conse. di. 5.

431 Diogenis dicterium in medicum.

¶ Sed vt è semita in viam redeamus, Diogenes Cynicus, sicuti refert Laërtius, cùm vidisset ignauum luctatorem medicinam profitentem, quid hoc, inquit? num vt eos, qui te aliquando vicerunt nunc ipse deiicias? Quasi sæpius medici ægrotantes interimant, quàm curent. vnde illud Satyrographi alibi à nobis ad aliud citatum,

Quot Themison ægros autumno occiderit vno.

Fuit enim Themison medicus celeberrimus, de quo suprà diximus. Et hac medicorum infœlicitate natum adagium ἀκεσίας ἰάσατο, id est, Acesias medicatus est, dici solitum de re quæ semper vergit in deterius. Cuius meminerunt Aristophanes, & Diogenianus. In eos quoque conuenit illud quod vice prouerbij citat Galenus lib. 2. de Arte curatiua, Morbus quidem curatus est, homo autem obiit, quod sæpissimè contingere asserit. Nec mirãdum tamen est interim, si cùm medici homines interimant, passim tamen ab omnibus ægrotis expetantur, quando scriptum sit apud psalmographum Ode 77. Cùm occideret eos, quærebant illum. Ea est enim hominum natura, imò verò miseria, vt vitæ immodica cupiditate ducti captíque, adeò nihil videant, vt dum viuere diutius contendunt, ocyùs moriantur.

Cur medici cùm occidant, passim expetãtur.

432 Aeger qui euadit, fati ope nõ medici euadit.

¶ Sed vt ad medicos reuertamur: Tanta esse videtur aut illorum ignorantia, aut etiã artis ipsius inefficacia, vt sic dixerim, atque inanitas, vt si fortè fortunâ quispiam sub medico conualuerit, non temere quis dixerit illud Ausonianum,

Euasit fati ope non medici.

Cui respondens Gal. medicorum princeps lib. 2. de Febribus ad Glauconem, Si quis, inquit, curatus à te euaserit, non tui muneris est, sed fortunæ. & in lib. Experimentorum, si eius est, in prin. Si aliquando, inquit, proderit, fortunæ erit.

433 An uerum sit medicos suscitasse mortuos.

¶ Tantùm autem abest vt mortuos ad vitam reuocare possint, sicuti falsò gloriãtur, vt nec Deus id facere possit, si verum dicit Plinius lib. 2. c. 7. quod tamen vt falsum esse comprobatur sacræ scripturæ testimonio: ita quoque id omnino verum est, medicos minimè id posse, cùm Homeri testimonio lib. 9. Iliados, anima hominis cùm semel è corpore migrarit, nunquam rursus aut remigrare, aut instaurari potest.

ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λῃστὴ,
οὔθ' ἑλετὴ, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων.

Cui concinens Philotas alter Poëta Græcus apud ἀνθόλογον Stobæum c. 117.

ἄτραπον εἰς ᾅδεα νίσσα
τὴν οὔτε τὶς ἐναντίον ἦλθεν ὁδίτης.
Iter ad inferos feci
Per quod nullus retrorsus rediit viator.

Et ex poëtis Latinis Ouidius lib. 2. Meta. de Apolline hæc scribit,

Seráque ope vincere fata
Nititur, & medicas exercet inaniter artes.

Et lib. 4. eiusdẽ operis, de Sole, quem multi Apollinẽ esse existimant, vt alibi diximus, hæc scribit,

Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in viuum tentat reuocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpúsque, locúmque.

Et vt scribitur Psal. 87. Nunquid mortuis facies mirabilia? aut medici suscitabunt, & cõfitebuntur tibi? Et Esaiæ 26. ex interpretatione 70. interpretum, Mortui vitam non videbunt, neque medici suscitabunt. Quem locum enarrans D. Hieronymus, Sensus, inquit, perspicuus est, condemnari fabulas poëtarum, qui ab Aesculapio iactant Virbium suscitatum. Non solùm autem hoc de mortuis, sed de omni infirmitate est, quod absque Dei misericordia nihil medendi ars valeat. Sed quomodo, nisi dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam: nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam: sic, inquit, nisi dominus languorem curauerit, in vanum laborant medici, qui cupiunt sanare languentes. Nisi dominus sanitatem custodierit, in vanum custodiunt, qui præcepta custodiendæ salutis propriis ædunt libris. Et paulò post scribit, solum esse Deum qui suscitat mortuos, de quo dicitur Ioan. 5. Sicut pater suscitat mortuos & viuificat. Et cætera quæ sequuntur.

Sanitas à Deo non à medicis.

434 Cur medici cre

¶ Sed medici quidam crediti sunt mortuos resuscitasse, quòd morti proximos ac veluti adiudicatos, atque etiam quosdam qui mortui putabantur, cùm non essent, sanitati reddiderunt. Sic Cornelius

nelius Celsus lib. 2.c. 6. refert Asclepiadem (quem ex aliis suprà diximus mortuum vitæ reddidisse) funeri obuium intellexisse eum viuere, qui efferebatur. Et vt scribit Apuleius lib. Floridorum 4. animam eius in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit. Quandoquidem Democritus, vt ipse Celsus tradit eo. lib. 2.c.6, affirmat non satis certas notas esse animæ finitæ, quod & nos alibi diximus.

diti sunt suscitasse mortuos.

415 ¶ Sed vt redeamus, supradicta confirmat quod etiam scribitur Deuter. 7. Auferet dominus à te omnem languorem & infirmitates. Et Iob 5. Ipse vulnerat & medetur. Et Psalm. 6. Miserere mei Deus, quoniam infirmus sum: Sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et plenius Psal. 102. Sanat omnes infirmitates tuas. Et Sapientiæ 13. Etenim neque herba, neq; malagma sanauit eos, sed tuus domine sermo, qui sanat omnia. Tu es enim domine, qui vitæ & mortis habes potestatem. Quibus & probari videtur solius Dei esse morbos sanare, non etiã medicorum. Et hinc sacra historia 2. Paralip. 16. Asam Regem reprehendit, quòd ægrotus in medicorum arte esset confisus. quasi medicorum ars sola sit prorsus inutilis, & veluti reprobãda. quod & insinuat illud Hieremiæ c. 46. Frustra multiplicas medicamina, sanitas nõ erit tibi. Propterea D. Ambrosius, qui & sanctimoniâ & doctrinâ meruit quatuor sacris doctoribus annumerari, medicorum eorúmque præcepta palàm damnauit, in hæc verba, Contraria diuinæ conditioni præcepta medicinæ sunt, quæ à ieiunio reuocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Ita qui se medicinis dederit, seipsum sibi abnegat. Quod & repetitur in Decretis Canonicis in c. contraria, de conf. dist. 5. Et Diua Agatha veluti sibi gloriatur, nunquam se pharmaca corpori admouisse, si in ea re satis tuta est Iacobi à Voragine autoritas. In Euangelio Marci 5 c. Mulier quæpiam omnem substantiam in medicos erogauerat, nec quicquam tamen profecerat, ab eis multa perpessa. Quod & tradidit D. Lucas 8.c.

Dei est morbos sanare nõ medici.

416 ¶ Apud eundem c. 4. Christus planè videtur ostendisse, inanem atque inutilem esse medicorum operam. Cùm nec seipsos quidẽ curare possint, aliis tamen medelam sanitatémque pollicentes. Quibus illud Christi obiici potest, ἰατρὲ θεράπευσον σαυτὸν, id est, medice cura teipsum. Quod & Plutarchus, tum in Commentario quem scripsit aduersus Coloten, tum & in alio Commentario de dignoscendo assentatore ab amico, adducit è poëta quopiam, qui id in huiusmodi senarium concluserat,

Medice cura teipsum.

ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. Id est,

Aliorum medicus ipse vlceribus scatet.

Quem & aduocat Galenus statim post princ. lib. 5. de sanitate tuenda. Ex quo & illud Seruij Sulpitij lib. Epistolarum familiarium Tullij 4. Denique nolite obliuisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueueris præcipere & dare consilium, neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt.

417 ¶ Hic prætermitto pleraque vitia medicis veluti peculiariter assignata, adulterium scilicet veneficium, auaritiam, arrogantiam. De tribus illis primis multa Plinius, lib. 29. c. 1. Sed tu præterea habes exemplum memorabile auaritiæ in Aesculapio altero huius artis deo & inuentore, quem ferunt à Ioue ictum fulmine auaritiæ merito, quòd scilicet ad turpissimum quæstum ea arte vsus sit, vt scripsimus suprà nu. 23. alij item id factum. Aliud quoque exemplum adulterij apud Barpto. Brix. quæst. 32. cum quidam ægrotaret, de medico qui concubuit cum vxore ægroti. quod & retulêre Hosti. Ioan. And. & Panor. in c. discretionem, de eo qui cogno. con. vxo. suæ Et aliud apud Martialem lib. 6. epigr. 31.

Peculiaria medicorum vitia. Adulterium. Veneficium. Auaritia.

Vxorem Charideme tuam scis ipse, sinísque
A medico futui, vis sine febre mori?

Qui locus etiam veneficij nos admonet, cùm dicit, vis sine febre mori: quasi dicat, cùm tua vxor à medico subigatur te sinente, vis sine febre mori, id est, non alio morbo, cuius ferè semper febris comes est, quàm veneficio, quod peculiare, proprium, ac facile medico est. Quin & ipsius veneficij medicorum aliud exemplum memorabile habemus de medico Pyrrhi Epirotarum Regis, qui se Regem suum veneficio necaturum obtulit, si necis præmium sibi daretur. Quod & alij multi, & Plutarchus in vita Pyrrhi retulit, & Claudianus ad Ruffinum lib. 3. his versibus,

Romani scelerum semper spreuere ministros, &c.

Eum medicum Valerius Antias in Rom. historia, & ex eo Gellius lib. 3. cap. 8. Timocharem vocant, Claudius Quadrigarius in lib. 3. apud ipsum Gellium vbi suprà, & Curtius, Niciam, Aelianus qui eandem historiam refert lib. 12. variæ historiæ, Cineam, nisi is trinominis fuit. Aliud quoque exemplum Caroli Calui qui ab Hebræo quopiam suo medico pecunia corrupto Mantuæ veneno sublatus est, vt tradit Blondus. Est & Ioannis Secundi epigramma in medicum quempiam,

Es simul medicus, simul chirurgus:
Cur? mittis stygium viros ad orcum,
Et manu simul, & simul veneno.

418 ¶ Arrogantiam autem medicorũ astruit Cicero lib. 2. de Diuinatione, cum inquit, Democritus tamen non inscitè nugatur, vt physicus, quo genere nihil arrogantius. Quanquam Eustachius apud Macrobium lib. 7. Saturnaliorum, dicit medicinam esse extremam fecem physicæ partis, vt non immeritò scripserit Petrus Apponensis & medicus, & philosophus, & astrologus peritis-

BIU Cujas

simus in suo Conciliatore dif.7. medicos plerunque esse malorum morum, id partim astris attribuens: quoniam medicinæ scientia præsertim curatiua Scorpioni attribuitur, & Marti, quorum proprietates in malum semper tendunt: partim aliis causis inibi per eum sigillatim descriptis, quasquisque videre poterit qui volet.

439 ¶ Adde & aliud medicorum vicium & ipsum quidem frequentissimum, quòd morbos soleant multo graviores dicere quàm sint, vel vt plus mercedis accipiant, vel etiam vt maiorem ex illius curatione honorem consequantur, id quod Mimnermus poëta antiquissimus describit his versibus à Stobæo florilegij c.100.citatis,

ὅιας δ' ἢ φιλοῦσιν οἱ ἰατροὶ λέγειν,
Τὰ φαυλα μείζω, καὶ τα δεινὰ ὡς φόβου,
Πυργοῦντες αὐτός.

Sicut medici solent dicere,
Leues affectus maiores esse, & graues plusquàm timendum sit, exaggerant, seipsos vt extollant.

440 Pogij in medicos facetiæ. Socratis dicterium in medicum. Stratonici. ¶ Sed & omitto multas aduersus medicorũ insciticã facetias à Pogio relatas, eius videlicet qui pilulas ei qui asinũ suum amiserat, deglutiẽdas præbuit. Eius quoq; qui cùm aselli clitellã sub lecto ægroti cõspexisset, & putauit, & asseruit ægrotũ comedisse asinũ. Eius præterea, qui fortè medicamina ministrabat, & aliorum cõplurium. Alia quoq; in medicos dicteria, quale illud Socratis, qui cùm audiuisset factũ quempiam de pictore medicũ, Cautè (inquit) eam artem deseruit, quæ errores suos habet in aperto. Eãmque cõplexus, cuius error tetra tegitur, Stratonicus apud Antonium Monachũ Melissæ lib.1.Ser.39.adulãs medico dicebat, Laudo tuam experientiã, quia non finis infirmos computrescere, statim eos à vita liberans. Alius in eodem loco, cùm imperitus medicus ei dixisset, Senex factus es: Respondit, quia non sum vsus medico. Et illud Martialis lib.1.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit quo poterat Clinicus esse modo. Et lib.6.de Andragora, epig.52.
Lotus nobiscum est, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus manè est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis caussam Faustine requiris?
In somnis medicum viderat Hermocratem. Et lib.8.
Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè,
Feciſti medicus, quod facis Hoplomachus. Et lib.10.Epig.77.
Nequius à Caro nihil vnquam Maxime factum est
Quàm quod febre perit, fecit & ille nefas.
Sæua nocens febris saltem quartana fuisset,
Seruari medico debuit illa suo.

441 Palladæ epigrãma in medicum. ¶ Apud Græcos autem est epigramma Palladæ, quo significat melius fuisse in prædonum manus incidisse, quàm in Gennadij cuiusdam medici curationem. Is enim accepta primùm pecunia ad inferos ægrotantes relegat: illi cædem religiosè auersantur, & nihil tam sollicitè cupiunt, quàm vt ære vitam redimas,

Βέλτερον ἀγεμόν' ἀησοκτόνῳ ἐς χρίσιν ἐλθεῖν,
ἢ τὸ χειρόεργὸ γενναδίῳ παλάμας.
ὃς μὲν γὰρ φονέας ὁσίως συγέων κατακέμνει,
ὃς δὲ λαβὼν μισθὸς εἰς ἀΐδην κατάγει.
Iudicium melius fuerit subiisse latronis,
Gennadij medicas quàm petiisse manus.
Ille etenim cedes sanctè execratur & odit,
Hic precium capit, & ducit ad Elysios.

442 Nihil certi in arte medicinæ. ¶ Quid si ostendam nihil omnino certi, nihil solidi in ea esse: aliis Logicen, id est, rationalem, aliis Empiricem ab experientia, aliis item Methodicem profitentibus. Ex quo Ausonius in Grypho ternarij numeri,

— Triplex quoque forma medendi,
Quæ logos, ac methodos, cuique experientia nomen.

Et Vindicianus,

Quod logos, aut methodos, simplex Empirica pangit.

Omnibus autem tot tantasque rationes ad suas quibusque partes tutandas congerentibus, vt nescias quibus victoria potiùs dãda est, nec id tamen sine periculo vitæ hominum: cùm multum intersit, quorum potior sit sententia, vt rectiùs hominum saluti consulatur, vt videre licet apud Cornelium Celsum statim post prin. eius operis, quod de medicina elegãtissimè scripsit, & Gal. in lib.3.de locis affectis c.item 3.post prin. & in lib.Hæreseôn, & alibi sæpe.

443 Non conueniũt medici de originali caussa morbi. ¶ Præterea dissentiunt medici de originali caussa morbi: cùm tamen non dubium sit, vt scribit idem Cornelius eodẽ in loco, quin alia curatione opus sit, si ex 4. principijs vel superãs aliquid, vel deficiẽs aduersam valetudinẽ creat; vt quidã ex sapientiæ professoribus dixerũt: alia si in humidis omne vitiũ est, vt Herophilo, & Praxagoræ visum est, Alia, si in spiritu, vt Hippocrati in lib.de Flatibus, Athenæo, Herodoto, & Archigeni, qui ob id Pneumatici, id est, spirituales, quòd

omnia

omnia ſpiritibus attribuant, nuncupantur, vt tradit Galen, qui & hanc controuerſiam deſcribit in Introductione, ſiue Medico. cap. de elementis humanis, ad fin. & lib. Simplicium medicamentorum 1. c. 29. Alia, ſi ſanguis in eas venas, quæ ſpiritui accommodatæ ſunt, transfunditur, & inflammationem, quam Græci phlegmonem nominant, excitat: cáque inflammatio talem motum efficit, qualis in febre eſt vt Eraſiſtrato placuit. Alia, ſi manantia corpuſcula per inuiſibilia foramina ſubſiſtendo iter claudunt, vt Aſclepiades contendit. Nec poſsit tamen is rectè curare, quem prima origo cauſſæ fefellerit.

444 ¶ Item cùm ciborũ concoctione ſanitas maximè cõſtet, meritóque ſtomachus paterfamilias, vt illum appellat Macrobius lib. vlt. & Rex totius corporis in homine, vt illum vocat Quintus Serenius. c. 17. & cocus naturæ medicis recẽtioribus dicatur: in hac quoque parte diſcrepãt medici. Nam vt & retulit Celſus quo loco ſuprà citauimus, Eraſiſtratus atteri cibum in ventre contendit. Pliſtonicus Praxagorę diſcipulus putreſcere. Hippocrates per calorem cibos concoqui, quod Galenus, Auicẽna, & maxima pars recentiorũ confirmant. Aſclepiades omnia iſta varia & ſuperflua proponit. Nihil enim concoqui, ſed crudam materiã ſicuti aſſumpta eſt, in corpus omne deduci. Et tamen ſatis cõſtat, alium dandũ cibum laborãtibus, ſi hoc: alium, ſi illud, verum eſt. Nam ſi teritur intus, eum quærendũ eſſe qui facilimè teri poteſt. Si putreſcit, eum in quo hoc expeditiſsimum eſt. Si calor concoquit, eum qui maximè calorem moueat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil cõcoquitur, ſed ea aſſumpta quæ manent qualia aſſumpta ſunt. Ex quo videri poteſt hanc medicorum incertitudinem, ſiue controuerſiam ad vitæ perniciem maximè pertinere.

Stomachus paterfamilias & rex totius corporis.
Et cocus naturæ.

445 ¶ Et alia quoque ſexcenta poſſem huc adducere, in quibus ſecum pertinaciſsimè pugnant. Nam quid dicam de pertinaci illa contentione, non ſine vitæ periculo ambigua? An in morbo laterali vena ſit ſecanda à parte affecta, an aduerſa: aliis ſcilicet hanc, aliis illam, aliis vtranque ſecandam contendentibus: aliis item diſtinguentibus, ſit ne morbi principium, vt diuerſa pars ſecetur, an non, vt affecta? De qua re affatim & doctè Petrus Briſſotus, Andreas Turinus, qui libros priuatim ſcripſerunt, atque etiam alij multi, qui id in ſuis operibus obiter tetigerunt, & inter alios Io. Manardus integram, eámque magnam epiſtolam, quæ 1. eſt lib. 14. Epiſt. medicinalium.

An in pleuritide uena ſit ſecanda ex parte affecta, an ex diuerſa, medicorum contentio.

446 ¶ Quid denique alias infinitas huiuſmodi cõtentiones, quas etiam libris æditis ipſi medici concordare (& vereor ne fruſtra) nixi ſunt, ſcilicet Petrus Aponenſis in magno illo opere, quod ex re Conciliatorem vocant: & Hieronymus Cardanus, in libris contradicentium medicorum?

Aliæ infinitæ eorum cõtentiones.

447 ¶ Ad hæc infinita ſunt propè nomina morborum, rerúmque medicarum apud Galenum in antiqua traductione, qua multi etiamnum medici vtuntur: Auicennam, alióſque huius artis ſcriptores celeberrimos malè (vt vtar lingua aliena) intellecta, peius tradita, peſsimè vſurpata. In quibus cum diſpendio vitæ mortalium medici hallucinantur, & aliud pro alio vſurpantes, ſæpe dant mortiferam potionem pro ſalutifera. Ex quibus nonnulla gratiâ exempli adſcribemus. omnia enim quis poſſet? Multi medicorum pro Cinnabari, quæ fit permixto draconis & elephanti ſanguine, in antidotis medicamentíſque vtiliſsima, vtuntur minio, cui & cinnabari nomen eſt, quod venenum eſſe ſcribit Plinius lib. 29. c. 1. & iterum lib. 33. c. 7. De qua re etiam Dioſcorides lib. 5. c. 63. aut aliorum ſectione 100.

Multa morborũ & rerũ medicarũ nomina apud medicos corrupta.

448 ¶ Igitur apud Galenum, vt plerique nuncupatim citant, aut vt alij malunt, Ioannem Alexandrinum in ipſius Galeni commentariis in lib. Hæreſeôn cap. vt vulgò diſtinguunt, 15. Diaſcarion legitur pro diaſcorodon, hoc eſt, medicamentũ ex alliis. Græci enim τὸ σκορόδιον allium vocant, & τὸ σκορόδιον allij purgamentum, noſtri autem, videlicet Columella & Plinius inter pulmentaria ruſtica celebrant Aphroſcorodon, quod eſt genus allij grandioris incrementi, quod quidam Vlpicum vocant, de quo Plautus:

Tu autem plenior alli Vlpici, quàm Romani remiges.

Diaſcariõ pro Diaſcorodon.

449 ¶ In eodem libro ſcribitur diacroſimos pro diacrommion, quo ſignificatur medicamentum ex cæpis. Nam Græci τὸ κρόμμυον cæpam vocãt, hinc prouerbium κρόμμυα ἐδίειν, id eſt, cæpas edere, de iis qui lachrymari viderentur, natum à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ Lydiæ Regi ſibi per nuncium denuncianti, vt quamprimum ad ſe veniret: reſpondit admodum contemptim, ἐγὼ ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐδίειν, id eſt, ego Alyattæ iubeo cæpas edere: quod ſymbolicõs ſignificat flere & eiulare: hinc ductum, quòd cæparum odor, vt eſt acris, conſueuit oculis lachrymas excutere. author Laërtius. Ex quo cæpa lacrymoſa Columellæ dicitur lib. 10.

Diacrommyõ.

Atque oleris pulli radix, lachrymoſáque cæpa.

450 ¶ In eodem quoque libro Cachoſia legitur pro Cachexia, quæ dictio ſignificat malam corporis habitudinem teſte Cornelio ſcribente lib. 2. c. 1. Malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) & Paulo Aegineta lib. 3. c. 47. vnde cachectici dicti, quorum corpus macie conficitur, quorum meminit & Plinius lib. 32. c. 10. vbi nonnulli pro cachecticis ſubſtituerunt cachectis. Sed & eo certè vſus eſt Octauius Horatianus, aut vt alij cenſent, Theodorus Priſcianus lib. 1. Medicinæ, parte ſecunda, c. 19. in princ.

Cachexia.

451 ¶ In Introductorio, ſi ipſius eſt, virtutes ſiue potentiæ, quatuor naturales mendoſis dictionibus perceſentur. Nam ponitur Celtica, pro Elctica, ἑλκτικὴ, id eſt, attractoria, ſiue attractiua: Cathelica pro Cathectica καθεκτικὴ, id eſt, retentrix: Allete pro Alloeticæ, ἀλλοιωτικὴ, id eſt, digerens ſiue permutans, aut alterans, ſi verbo verbum vis reddere. Apropitiaca pro apocritica ἀποκριτικὴ,

Quatuor potentiæ naturales.

BIU Cujas

id est, expultrix quæ etiam verba corruptè leguntur apud Ioannem Alexandrinum in prologo illius libri Sectarum Galeni. Ibi enim ita scribitur, Electica, Crastica, Alliotica, Aporopitica, vulgò attractiuam, retentiuam, digestiuam, expulsiuam appellant.

452 Crocomagma. ¶ In libris qui vulgò meri, siue myamir inscribuntur (ij sunt libri Pharmac. περὶ τόπων, quibus videlicet ex ipso nomine membratim medicina decurrit) frequens mentio est Crocomagneris, vbi legendum est Crocomagmatis, quod interpretãdum est testimonio Cornelij Celsi, & Dioscoridis lib. 1. c. 26. aut vt alij scindunt, 30. pro croci recremento & fece, quod in malagmatis, aliisque medicamentis est efficacissimum. Cuius item meminit Plin. lib. 21. c. 20. & nos quoque suprà in descriptione medicamentorum, versi. incip. Ecmagmata.

453 Oesypum. ¶ In 11. περὶ ἁπλῶν, id est, de simplicibus. c. quo de velleribus tractat, ysopum legitur, vbi Oesypum, siue œsopon legendum est, quod est medicamentum ex sordibus lanæ ouillæ cum pinguedine confectum. Quod quemadmodum fiat docet Plinius lib. 29. cap. 2. & Dioscorides lib. 2. Ab oue autem dicitur œsipum, quam Græci ὄϊν vocant, quasi οἰσῦπον.

454 Vinum falernum. ¶ In libello de vinis, quod insertum est in libro, de bono & malo succo, mendæ sunt in omnibus vinorum generosorum appellationibus. Nam Falerinũ legitur pro Falernum. De quo idem Gal. lib. 1. Antidotorum. Plin. lib. 14. c. 14. & c. 15. & lib. 23. c. 1. Horatius lib. 2. Carminum, Ode 11.

— Quis puer ocyùs
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha. Ouidius lib. 4. de Ponto, epistola 2.
Quis vel Aristeo? quis Baccho vina falerna?

Varro qui nullum vinum dicit huic conferendũ lib. Rei rusticæ 1. c. 2. De eo fit mentio apud nos in l. legatum. §. vini Falerni. ff. de annuis legat. id autẽ & Massicum, ne id ignores, appellatur, propter vicinitatẽ vtriusque agri. Anynsium & Arsinium pro Aruisium, de quo Virgilius, egloga 5.

Vina nouum fundam calathis Aruisia nectar.

Et Plinius lib. 14. c. 7. vbi id Chium esse dicit. Nam & Seruius in Virgilium vbi suprà scribit id vinum esse ab Aruisio Chij promontorio. Strabo quoque lib. 14. de Chio loquens Aruisia, inquit, locus est asper & importuosus, ferens vinum Græcanicum optimum. Quanquam & Arsinium quoque legitur apud ipsum Galenum lib. 1. Antidotorum. Ego verò Aruusium legendum esse censeo ex ipso Strabone d. lib. 14. Plutarcho in lib. quo differit vitam tantopere laudatam ab Epicuro ne iucundam quidem esse, & Clemente Alexandrino lib. 2. Pædagogi vbi reperies ita nominatum ἀριστον, Galarianum pro Gauranum. De quo ipse Plinius lib. 14. c. 6. Et cubum pro Cæcubum. De quo Horatius lib. 1. Carminum Ode 20.

Aruisium.

Gauranum.

Cæcubum, & prelo domitam Caleno
Tu bibes vuam. Et iterum Ode 37.
Ante hac nefas depromere Cæcubum,
Cellis auitis. Et lib. 2. Sermo. Satyra 8.
Procedit fuscus Hydaspes
Cæcuba vina ferens. Et alibi sæpe. Et Martialis lib. 13. epig. 115.
Cæcuba fundanis generosa coquuntur Amyclis,
Vitis & in media nata palude viret.

Et Plin. lib. 23. c. 1. in quo tamen illud mihi obiter dicẽdum fuit, vinum hoc Cæcubum idem esse atque illud Falernum, vt videre licet ex Macrobio lib. 3. Satur. c. 20. idémque & quod Aminæũ dicitur ex Gal. tum lib. de vinis, & lib. de ἐυχυμία, tum alibi. Et de Aminæo fit mentio in l. vlt. ff. de tri. vino & ole. leg. Et Surentinum pro Surrentinum, de quo Horatius eo lib. Sermo. Satyr. 4.

Surrentina vafer qui miscet fece Falerna.

Plinius lib. 22. c. 1. Et Pomponius Iurisconsultus, in l. qui vinum, in prin. de tri. vino, & oleo legat. Faustinum pro Faustianũ. de quo Plinius lib. 14. c. 6. Glesteos, id est, mixtum pro Gleucos id est, mustum. Nam Græci τὸ γλεῦκος mustum vocãt, vnde quoddam vini genus medium inter dulcia aigleuces appellant, id est, semper mustum, cuius & Plinius meminit lib. 14. c. 9.

455 Achrades. ¶ Consimiliter inter genera arborum quas alicubi describit, legitur Alcadies, modò Alcacrades, cùm vtrobique legendum sit Achrades, quæ sunt ex genere pirorum, de quibus Dioscorides lib. 1. & Columella in lib. de cultu hortorum, & Plutarchus in Problemaris.

456 Dyspnœa. Orthopnœa. ¶ Apud eundem Gal. sæpe inuenies Disnia & Ortomia, pro Dyspnœa, & Orthopnœa, vtrunque quidem vicium in spirandi difficultate consistens & inde nomen, modica est Dyspnœa, neque ex toto strangulat: cùm verò æger spirare nisi recta ceruice non potest, iam appellatur Orthopnœa. Hinc Dyspnoici & Orthopnoici dicti iis morbis obnoxij, quos latini suspirioso vocãt, & ipsum morbum suspirium, & hæc nominis vicia adeò sunt apud Gal. conspicua, vt etiam libros, quos nuncupatim περὶ δυσπνοίας, id est, de Dyspnœa inscripsit, de Disnia nuncupent. Quod semper intelligo in antiqua translatione, qua etiam plurimi nunc vtuntur.

457 ¶ Comperies & apud eundẽ Hyporema, & Geforea, & Aporgi, & Hydophrobia, pro Hypenemia, & Zephyria, & apogei, & Hydrophobia. Quę vt lector intelligat, Hypenemia dicũtur Græco vocabulo oua quæ aues aliquot sine coitu masculi pariunt, sicut etiam scribit Varro Rei rusticæ lib. 2. c. 1. & Plin. lib. 10. c. 58. & c. 60. Ea Latinè vna dictione nõ infœliciter subuentanea appellant

pellauit Theodotus Gaza in traductione Aristotelis lib.6.de natura animaliũ,c.2. Quę & Albertus Magnus oua venti nuncupat.ex vento enim ea putat generati,& propterea etiã ζεφύρια Zephyria (quæ secũda est dictio) nominantur, quoniã Zephyro flante, quẽ nostri Fauonium vocant,maximè fiunt,vt scribit Aristot.lib.6.de Animalibus,c.2.& Plin.d.c.60.lib.10. Apogei autẽ sunt venti è terra consurgẽtes, vnde & nomen. Nam si verbũ Latinũ Græco verbo reddere volueris,interpretari poteris subterraneos,qui, vt Plinij verbis vtar lib.2.c.45.cùm è mari redeunt, tropei vocãtur,si pergunt,Apogei,de quibus etiam Aristot.lib.Problematõ 26.c.7.& seq.Hydrophobia Latinè dici potest aquæ metus, quam Gal. pernicioſissimã ægritudinũ esse testatur. Fit autẽ ex morsu canis rabiosi,per æstus præcipuè caniculares,qui Græca dictione cynocaumata appellãtur. De hac re ita loquitur Plin.lib.8.c.40. Rabies canum sirio ardore homini pestifera,ita morsis lethalis aquæ metus.Idem lib.29.c.5.Hydrophouos appellat ipsos homines potum aquæ expauescẽtes ex morsu canis rabidi,quod miserrimum est morbi genus, vt scribit Cornelius lib.5.c.25 vti etiã diximus suprà nu.198.cognouit, vbi & alia quædã de hoc morbo videbis.

458 ¶ In lib.de partibus artis Medicatiuæ sæpe,& in lib.cui est vulgò titulus Subfiguratio Empirica. c.5.Cirocomia ponitur pro Gerocomia,id est,medicina senum:sicut pedotiophica pro pędotrophica,id est,medicina & alimẽtis puerorũ.Et pedotribus pro pedotribes,qui est magister exercitationis,& exercitator agilitatis in pueris,cuius apud Aristotelẽ,Plutarchũ,in lib.de bona valetudine tuẽda,Diogenẽ Laertium in Diogene Cynico,Procopiũ lib.1.de bello Persico & Iulium Pollucem est mentio. Legimus Ciceronem cùm esset valetudinarius & cacostomachos dedisse operã pædotribæ,atque ita corpus robustius firmiúsq; fecisse, vt refert in ipsius vita Plutarchus.

459 ¶ Item sæpe nominat epsima, Siriũ,& Ciceonẽ,cùm hepsema, σίριον, & Cyceon legendũ sit.Est autem hepsema Græco vocabulo, id quod nostri sapam vocãt:fitque misto ad tertiã partem decocto,vt tradit Plin.lib.14.c.9.Id quoque,vt ibi tradit, σίριον vocãt.De quo & Dioscor.lib.5.c.7. Cyceon verò genus est potionis,cuius meminit Homerus lib. Iliad.11.scribẽs,quemadmodũ Hecameda Arsinoi filia huiusmodi Cyceonẽ, quam vocãt, potionem Nestori & Machaoni præparauit,qua omnem penitus sitim sedarũt.De Ciceone etiã loquitur Aristoteles lib.3. Proble.c.12.

460 ¶ Quin apud ipsum Galen.leges opum Cyricum pro opon Cyrenaicon, quo vocabulo significatum laser, qui est succus laserpitij siue silphij, magnificus in vsu medicamentísque,vt scribit Plinius lib.19.c.3.Cuius etiam meminerunt Theophrastus lib.6.c.3.& lib.9.c.1.& Strabo lib.17. eodémque vlt.& Columella lib.6.c.17. Dioscorides lib.3.cap.85.aut aliorum sectione 93.& ipse Plinius lib.22.c.23.Paulus Aegineta lib.7.c.3.vbi de Opo & liquore loquitur;Palladius lib. Rei rusticæ 3.c.29.vbi id dicit Græcos appellare ὀπὸν κυρηναϊκόν.

Opon Cyrenaicon. Laser.

461 ¶ Quod si medicus quispiã occurrat dicátque, Quid opus est tam solerter, támque curioſè,tam vigiláter verba in Gal.perpẽdere.Nam scire medicinã est non verba tenere,sed vim ac potestatẽ habere,vti etiã de legibus dicitur in l. scire leges.ff. de leg.Et ideo dicit Accursius ex authoritate Tullij in rub.ff.sol.mat.disputationes nominũ esse pertinacibus relinquẽdas.Qua ratione Galen. ipse lib.2.de Differen.febriũ scribit nullam sibi esse curã nominũ.quod & repetit in lib.11. de vsu partium,c.7. Neque enim,vt & ipse tradit c.seq.authoritate Platonis, de nominib.medicis contendendũ est.Quod & ipse monuit in lib.de generibus & differẽtiis pulsuum,post princ. Et Therapeuticæ lib.1.atque etiam 2 item 3.ac.4.& 6.statim in ingressu.& lib.11.vbi hæc scribit:Verùm quòd diuinum Platonem secuti semper testamur, contemuere nomina oportet, minimè autem scientiam rerum.Ea namque ad salutem hominum magis pertinẽt, erroríque in ea finis est pernicies.Nominibus siue propriè,siue impropriè vtare,ad ægrotos id parum pertinet. Et alibi sexcentis locis,ne omnia sigillatim referam. Sed & Fabius oratorum maximus lib.3. Oratoriarum institutionum cap.6.quo tractat,quid sit status,scribit non interesse discentium, quibus quídque nominibus appelletur,dum res ipsa manifesta sit.Et in lib.5.c.10.Nec sum,inquit, de nominibus anxius:vocet enim vt voluerit quisque,dum vis rerum ipsa manifesta sit.Propterea ægrotus nõ tam disertum medicum quærit quàm salutarem,nec vt elegantior sit in loquendo,quàm in medendo,vt etiam ex Seneca asserit gl.in c sedulò,in verbo,quàm formosiores.38.dist.

De nominibus non contẽdendum medicis.

462 ¶ Huic statim respondebo non rem ipsam negligere quisquis verba tractat,sed viam ad rerum cognitionem struere,aut certè efficere, vt sensus ceu commodiore vehiculo traducantur in animos hominum.Nam quomodo,emplastra,malagmata, cerata,pastillos,& alia id genus medicamenta late à nobis suprà recensita salubriter medicus conficiet, si res illas ignorarit ex quibus conficiuntur? si verba non intelligat,quibus res ipsæ significãtur,quæ rerum causſa reperta sunt? Dicat quantumlibet ad pondera rerum penetrandum esse,non ad verborum amœnitates diuersitandum: & sanguinem ac medullam esse introspiciendam, omissa cute corticéque verborum. Ego certe non dispicio quomodo sanguis & medulla interior introspici possit, nisi cutis & cortex antè diligenter exploretur. Nam est apud Plautum, Qui è nuce nucleum esse vult,frangat nucem.Simíliterque qui ex libris vult sententias eruere,atque penitus exprimere,necesse est vt verborum corticem antè perrumpat: nec interiora panduntur, nisi exteriora antè patescant. Ideo Pollucis sententia est, partem esse sapientiæ quid quo nomine censeatur imprimis nouisse. Quin Aristoteles Phyſicorum 4.scire quid nominis, esse principium doctrinæ scribit. Isocrates autem in Symmachico scribit,appellationes rerum vim earum exprimere.

Verborum cognitio nõ contemnenda.

BIU Cujas

463 De eadem re ex medicis.

¶ Ex medicis autē ipse Gal. lib. 1. de differ. pulsuum, Occupatio (inquit) circa nomina est inuitis nobis necessaria. Ideóq; ipse multos libros de Medicinalibus nominibus scripsit. Et in Prognosticis Hippocratis, & alibi sæpe, non aspernandū hunc laborē docet. Sed eatenus quærenda nomina, quatenus nos perducunt in rerum cognitionē. Et Arnaldus à villa noua, de regulis generalibus curationis morborū, doctrinæ primæ Aphoris. huc 18. adscribit, Notitia nominū prodest ad doctrinam. Et nulla profectò ars curiosius, cautius, vigilantius homini discenda, tractāda, meditanda est, quàm medicina, qua nulla est periculosior, quippe cum in ea versetur salus hominū & vita.

464 De eadem re. Leges nō intelligi, nisi ab his qui purè & Latinè loqui sciunt.

¶ Nec est, quo se tueri possint ignari verborū medici eius legis autoritate, quæ scire leges asserit, non earū verba, &c. vt diximus. Ea enim est eius l. sentētia, vt nō sit necesse leges ipsas ad verbum & memoriter tenere, sed tantū vim & potestatē habere verborū, aut si etiā mauis, legum, quod in idem recidit. Nam quo pacto sensum vimque legis colliges, nisi & verba ipsius recte intelligas: nisi item pure & Latinè loqui scias, cuiusmodi & leges nostræ loquuntur? Certe nō nisi Latinus & eloquens Latinū & eloquentē intelligit, quemadmodū non nisi balbus balbum, vt est in proverbio apud D. Hieron. Labeo Antistius Iurisconsultus celeberrimi nominis omnium bonarum artium non expers fuit, inque grammaticam, dialecticam, literásque antiquiores altiorésque penetrauit: Latinarúmque vocum origines rationésque perculluit. Eáque præcipue scientia ad enodandos pleroſque iuris laqueos vtebatur, sicuti retulit Gellius lib. 13. cap. 10. Sed nónne etiam videmus Vlpianum, quem Iurisconsultorum κοσμοκράτορα Modestinus appellat, ipsúmque Modestinum, Pomponium, Celsum, cæteróſque Iurisconsultorum antistites accuratissime de verborum significatione scripsisse? ex quorum Commentariis insignis titulus de verb. sign. nostris Pandectis insertus est. Quid tot tituli, de legatis 1. 2. & 3. de auro & argento leg. de suppel. legat. de tri. vino & oleo, legat. de fund. instr. & alij eius notæ plurimi aliud quàm verborum ipsorum vim & proprietatem, sensum declarant? Hinc Iurisconsultorum summum circa verborum vim, proprietatem esse laborem scribit Fabius ad calcem lib. 5. Oratoriarum institutionum.

465 Auicennæ errores multi circa res ipsas.

¶ Sed tamen vt ad res ipsas veniamus. Recētiores medici Auicennā principē simpliciter vocant, dum illum citāt, quem si ostēdero in multis errasse, nihil iam erit quod fidendū sit medicis vel peritissimis, cum errare nō possint (quod sæpius cōtinget, si is quem veluti principem omnino sequuntur errauerit) sine periculo vitæ. Igitur vt hoc dilucide ostendā, illud imprimis sciendū est, Auicennā & Rasim elephantiasim siue elephantiā pro alio morbo accipere quàm Galen. Paulus Aegineta, cæterique Græci, & alij ætate superiores acceperūt. Illi enim elephātiasim pro morbo accipiunt, in quo pedes & crura supra modū intumescunt. Hi verò intelligūt morbū quem Auicenna & iuniores medici leprā appellāt. De Auicēnæ & Rasis significatu neminē ambigere arbitror, qui illos legerit. De secundo Galeni & cæterorū antiquiorum sensu longius à nobis cū Leoniceno viro nunquā satis laudato differendū est. Elephantiasis autore Paulo Aegineta lib. 4. c. 1. est cancer totum corpus occupās: vnde idem Paulus in eodē loco inquit, Si cancer vnum tantùm membrum infestans, tamen secundū sententiā Hippoc. insanabilis est, quanto magis elephantia, qui cancer quidē est vniuersalis totius corporis, omnem curationē superabit? Eandem sententiam scribit Auicen. lib. 4. his verbis, Et cum cancer qui est lepra membri vnius, si de illis quibus non est sanatio quid dicemus de lepra, quæ est cācer totius corporis? Et idem prope dixerat circa initia eius capitis, in quo agit de lepra. Sed & eorundē humorum vicio generari elephātiasim Paulus censet, & leprā, Auicenna. Et quemadmodū Paulus minus malam elephantiasis speciem statuit, quæ ex quadam veluti fece sanguinis superassata ortum habet: alteram quæ à flaua bile æquè retorrida fit, deteriorem: ita & de duabus lepræ speciebus, quarum altera itidē ex fece sanguinis, altera ex flaua bile in atram propter assationem conuersa generatur, Auicenna decernit. Neque verò aliam Paulus elephantiasi, aliam lepræ Auicenna adhibet curationē. Neque etiam Gal. scribens de elephantiasi lib. 2. Artis curatiuæ ad Glauconem, minus quàm Paulus cum Auicenna scribente de lepra concordat. Imò verò omnia illa Auicennæ verba barbare tamen scripta, quòd videlicet lepra multiplicatur in Alexandria propter caliditatem aëris, & malitiā cibi, & eius essentiam, ex genere piscium, & carne salita, & carne grossa, & carnibus asinorum, & lentibus. Omnia, inquam, hæc sunt ex Galeno de elephantiasi eodem libro loquente, translata. Adhæc nisi Galenus per elephātiasim, morbum, quem diximus, intelligit, illud absurdum sequetur, Galenum qui tot de medicina libros tam accuratè, tam copioſe conscripsit, nullam de eo morbo, qui reliquos omnes magnitudine superat, videlicet lepra, quam vulgo vocamus, in suis libris fecisse mentionem. Galeni autem libros intellige, quos idem author in propria lingua reliquit: Nam in his quos vel ex Græca, vel ex Arabica lingua translatos habemus, plurima est in hoc verbo, lepra, ambiguitas: quoniam aliquando translator vbi elephantiasim in Græco Galeni codice inuenit, lepram est interpretatus: vbi verò lepram, nihil immutauit, sed eodem vsus est verbo: cum tamen apud Græcos autores alius morbus sit lepra, alius elephantiasis. Lepra enim, vt inquit Galenus in libro de tumoribus præter naturam, pasio solius cutis est, quod de elephātiasi dici non potest, cum in eo morbo, qui elephantiasis à Græcis nominatur, non modò cutis, sed carnes etiam atque ossa, vt Celsus quoque testatur, plerunque vicientur.

466 De eadem re.

¶ Quod si quis pertinaciter tueri velit eundē esse morbum, quem Græci lepram, atque Arabes itidem nominat: videat quid ipsum concedere oporteat, hoc scilicet, esum viperarū, quo nullum

esse

esse præstantius remedium aduersus lepram medici omnes vno ore consentiunt, quódque inter nobilia medicamenta contra leprã Auicenna numerat, nõ modò non sanare id malum, sed insuper generare Gal. enim lib. 11. c. 2. de simplici medicina, duorũ meminit elephantiasi morbo laborantium, qui ex esu carnium viperinarũ in lepram inciderunt. Quare necessariũ est dicere alium esse morbũ, qui à Gal. & antiquioribus lepra vocetur, alium qui ab Auicenna ac recẽtioribus eodem nomine nuncupetur. Quanquam Cælius Aurelianus autor vetustus & magnæ autoritatis lib. Chronion 4. c. 1. scribit plurimos dare viperas elephãtiasi mandẽdas, sed amputato capite atq; cauda. Quod etiam tradit ipse Paul. Aegin. vbi suprà. Quid autem lepra apud hos significet, nemo ignorat. Quid verò apud Gal. & antiquiores multi nesciunt. vnde data est errori occasio, vt diuersarum linguarum significata distinguere nescientes, vel elephantiasim non esse lepram, de qua scribit Auicenna, vel non simpliciter lepram, sed quandam lepræ speciem existimauerunt.

467 ¶ In qua re nõ solum nomina, sed & res ipsas cõfundunt Auicenna & Rasis, cum videatur Auicenna ipse lib. 3. vbi de elephãtiasi sumpta vt iam diximus, pro tumore pedum, nonnulla dicere, quæ etiã Gal. de elephantiasi in eo significatu quem ipse capit. Nam Gal. in lib. qui nigra cholera inscribitur, tradit elephãtiasim ex eodẽ humore fieri atque varices, qui quidem humor primùm rubidus apparet, deinde nigrescit. Quod & idẽ de sua elephãtiasi refert Auicẽna. Et sicut Galen. & Paulus elephantiasim ad rubidũ colorem declinantẽ minus malam arbitrantur: ita Auicenna suam elephantiasim subrubrã nigrã censet esse incolumiorẽ. Et quia Dioscor. lib. 1. c. 96. aut vt alij diuidũt 105. scribit cedreã, hoc est, liquorẽ ex cedro arbore fluentẽ, quem Arabes alchitran vocant, licet Simon Genuensis id verbũ Arabicum, picem liquidã Latinè interpretetur. Et quia, inquam, Dioscorides tradit cedreã iuuare elephantiacos, si lingatur aut illinatur: Certe etiam Auicenna scribit alchitran inuiscatum & linitum cõferre suæ elephantiasi, id est, tumori pedum & crurum. Rasis quoque, qui elephantiasim eodem significatu accipit, quo Auicenna. Nam & in Almansore, & in diuisionibus seorsum de lepra & elephantiasi, tanquam de morbis differentibus tractat. Idem tamen lib. 12. Contin. in quo agit de crurum vitiis, quibus annumerat elephantem, plurima de eo morbo scribit, quæ etiam Gal. variis in locis de elephantiasi. Imo verò Rasis ipse Galenũ citat in lib. de cholera nigra ita scribentem, Vitium elephãtis & varices fiunt ex humore nigro, quod nisi fuerit cum eis caliditas, non erunt intensæ maliciæ: ex vehementi quoque declinatione ad choleram nigrã puram fit vitium elephantis. Similem ferè sententiam scripsit Auicenna lib. 3. c. illo, quo vnà de elephantiasi ac de varicibus agit. Multa autem remedia, quæ Græci tradunt contra elephantiasim pro lepra sumptam, scribit Rasis ipse lib. quem diximus, contra vitium elephantis, vbi de tumore pedum, aut crurum vitiis tantum differit, veluti ex Galeni autoritate plantaginem, quam etiam Celsus ad elephantiasim præcipuè commendat. Sed & ex Dioscoridis autoritate laudat Rasis ad vitium sui elephantis fel hircinum, atque mentastrum.

De eadem re.

468 ¶ Quod si quis fortè Auicen. atque etiã Rasim ea ratione tueatur, quòd crurũ, pedúmve tumorem, quem elephãtiasim nominarunt, non lepram, sed tantũ lepræ principiũ indicauerint, atque ideo diuersis nominibus, alio scilicet lepram, alio lepræ principiũ nuncupare voluerint: Certe vt morbi in sua tempora diuisionẽ non improbamus: ita illos duas eiusdẽ morbi partes nõ debuisse diuersas facere species, vel etiã genera omnino cõtendimus. Quod maxime fecisse videtur Auicenna, qui de elephantiasi lib. 3. de lepra verò agit in quarto, tanto scilicet interuallo, vt videatur elephãtiasim distinctũ omnino genus à lepra putauisse, cũ præsertim idem Auicen. elephãtiasim non, vti Gal. inter figuræ morbos, sed quãtitatis potius, lib. 1. collocauit. Hæc propemodũ Leonicenus. Scio autẽ nouissime Sebastianũ Montuum Dialexeon medicinaliũ 2. Dial. 3. multis contendisse, apud Hebræos, Græcos, & veteres quoque Latinos lepræ appellatione etiã elephantiasim significasse. Sed huius rationibus respondit Leonardus Fuchsius Paradoxorum lib. 2. c. 16.

De eadem re.

469 ¶ Sed de hac re iam nimiũ, ideo ad alios Auicẽnæ errores trãseamus. Is altoim morbũ, quẽ nostri Antracẽ interpretãtur, à pruna siue carbone separat duobus capitibus: cũ idem omnino sit morbus, vt late ostẽdit ipse Leonicenus. Et quod deterius est, cum sit duplex bubo, alter qui fit à causa primitiua (vt loquũtur recẽtiores medici) atq; ideo ex sanguine nõ necessariò maligno: alter ex materia venenata, tẽpore præsertim pestilẽtiæ. Primúsq; ex Paulo Aegin. curetur refrigerãtibus atq; adstringẽtibus medicamẽtis, veluti spongia ex posca, & lana ex vino & oleo acerbo, vel rosaceo, vel melino, id est, pomorũ, vel lentiscino, vel myrthino (nullũ enim ex his in tali bubone periculũ imminet, vt quilibet medicæ artis peritus intelligit) tamẽ Auicen. nullo delectu hæc eadem remedia quãuis ex reprimẽtibus, adhibet in princ. altoim, id est, bubonis pestiferi, quibus nihil potest esse in hoc malo periculosius. Neq; verò illud satisfacit, quòd nonnulli de hoc genere medicamẽti dubitãtes dicunt in Auicennæ excusationẽ, quòd videlicet voluerit nõ super ipsam altoim, sed potius partes ipsi vicinas, ne corruptio longius serpat, eas quas diximus medicinas reprimẽtes imponi. Cum si hoc intellexit Auicenna, tamen præstet, nõ solùm ad locum affectum, sed etiã ad proxima tabem pestiferã, quantum fieri potest, euocare. Si enim à locis circunstãtibus reperçutiatur, quantũ extrinsecis partibus, hoc est, ignobilioribus mali depelletur, tantum ad intrinseca & plerunque lethalia detrudetur. Cum illud quoque in pestilentia sit obseruatũ, quanto plures cutis exterioris partes afficiuntur, tota vi noxia foras prodeunte: tanto minus subesse periculi. Sicuti vbi vnum solum locum carbunculus occupauerit, ægri salus pene est desperata.

Alij Auicennæ errores.

Antrax Pruna & Carbo idẽ morbus.

Duplex bubo.

¶ Adhec

BIU Cujas

470 ¶ Ad hæc ex Auicennę opinione, materia prunæ, vel ignis Persici est cholera citrina ex cholerico sanguine genita, vt licet videre apud eum lib. 4. eo. c. quo de his morbis differit. Et paulo post tamen in curatione eorum præcipit fieri phlebotomiam aliquando vsque ad syncopen, vt sanguis cholericus euacuetur. Qui quidem curationis modus nescio quantum rationi cõueniat, vel etiam ipsi Auicennæ, qui sanguinem esse frenum choleræ vbique insinuat. Et lib. 1. cauẽdum esse admonet, ne superflua sanguinis missione ægrum ad humorum cholericorum ebullitionem perducamus. Et alibi tam in curatione erysipelatis, quàm etiam causonis, visus est dubitare, an in eis sanguinem mittere oporteat, nedum iusserit ad syncopen vsque profundi. hoc enim remedium in his solum febribus conuenit quæ ex multo sanguine vel ebulliente, vel putrescente generantur: quales sunt qnæ proprio nomine synochi nominantur. Sed neque propter intolerabiles dolores (hi enim in hoc morbo non adsunt) tanta sanguinis detractio facienda est. Quòd si etiam adessent distinguendum foret, vt inquit Galenus in expositione Aphorismi, Quæ egeruntur, non multitudinem considerare oportet, sed an phlebotomia, an verò potius purgatione sedari deberent: nihil aliud ex his verbis insinuans, nisi quòd vbi humor alius à sanguine faceret dolorem sua qualitate, vel quantitate, purgationem esse præferendam. quod videmus eundem Galenum in omni morborum præcipuè cholericorũ curatione vbique obseruasse, adeo vt in Commentariis libri 2. de humoribus, etiam in pleuritide, cum fit ex humore cholerico damnet phlebotomiam, quam tamen plus in hoc morbo, quàm in vllo altero alioquin videtur probare.

Alij item. Phlebotomiam non conuenire prunæ uel igni Persico contra Auicennam.

471 ¶ Quid quod etiam Auicenna in pruna, vel igne Persico prolibet scalpellationem profundam, quando materia est decliuis ad choleram (his enim ipse vtitur verbis) Et tamen capite superiore vbi agit de formica, suaserat ex Galeni consilio extirpare formicã cum aliquo, quod fit sicuti embula, & extremitas pennæ, aut alterius rei, cuius extremitas sit acuta, quã possibile sit deglutire formicã. Atqui hæc extirpatio formicæ, si diligenter inspicimus, multo est violentior, quàm scapellatio, vt si hanc timet Auicenna quãdo materia est decliuis ad choleram, multo magis debuerit formidare tale aliquid facere in morbo ex materia non decliui ad cholerã: sed mera cholera, vt ipse opinatur, procreato. Subdítque Leonicenus se putare Auicennã morbos etiam natura distantes atque eorundẽ curationes plerunque cõfundere, vel, vt ipsius vtar verbis, quæ solet ipse aliquãdo in aliorũ reprehensione vsurpare, capitulũ in capitulo, ponere. Quam quidẽ confusionem multis probat ex his quæ ipse Auicẽna scribit in tribus capitibus, de Erysipelate, de formica, & de igne Persico, vt late videre poteris apud ipsum Leonicenũ in lib. de morbo Gallico.

472 ¶ Sed cui tamen illud addes, vt intelligas eorum morborũ & similium de quibus loquitur discrimina ex Galeno lib. 14. Therapeuticæ, & lib. 1. de morb. differen. atque aliis optimis medicinæ scriptoribus, Calidos omnes cum dolore ac inflãmatione tumores generali appellatione inflammationes vocari solitos. At variante, qua constant materia, eas etiã & earum nomina variare. Nam abscedẽte cum impetu in aliquã partem sanguine, qui bonus & mediocri crasitudine sit, cum in angusto ob copiam coërcetur, inflãmationem, quæ sic priuatim & proprie dicatur, tunc fieri. Quod si cum sanguine & flaua bilis in aliquã partem fluat, fit sacer ignis, qui Græcis ἐρυσίπελας dicitur. Nam Plinius erysipelas ignis sacri genus esse dicit. Celsus autem & Galenus diuersum faciunt ignem sacrũ ab erysipelate. At in vtroque pus & rubor cum calore fit maxime in pectore, aut lateribus, aut in eminentioribus partibus. Et si confluens sanguis calidissimus simul fuerit & crassus, fiunt carbunculi. Postremo inhærente alicui parti flaua bile, herpetes de quibus Paulus Aegineta in hanc sententiam, Pura & non admixto alio humore secreta, & in parte aliqua hærente flaua bile, malum fit quod herpeta nominant, quę si concretione sua crassior & maiore acrimonia fuerit, totam vsque ad subiectam carnem exulcerat cutem, vocatúrque hic herpes corrodens. Si vero tenuis minoréque acrimonia & calore, exiguas pustulas milij seminibus similes in superficie cutis excitarit: miliaris herpes à similitudine nominatur. Quanquam Oribasius medicus & ipse antiquissimus admixta flauæ bili pituita miliarem hunc herpeta fecit. Sed tu interim vide Leonardum Fuchsium Paradox. lib. 2. c. 18. & interum c. seq.

Quid interſit inter ignem ſacrum, Eryſipelas, carbunculum, & Herpetem.

473 ¶ Verùm vt ad Auicennã redeamus, ex tot tantisque circa eundẽ fermè morbum ipsius erratis conici potest, quot quantáque sint & in aliis morbis, ne si omnia coner sigillatim declarare tempus me deficiat. Superest vt de cæteris rebus aliquid dicamus. Satis constat apud eruditos, eupatorium herbã eam esse quæ vulgo agrimonia vocitatur. Idque liquidò apparet ex eupatorij descriptione, quam adscripsit Dioscor. lib. 4. c. 44. Illúmque secutus Plin. lib. 25. c. 6. quæ est huiusmodi, Eupatorium herba est fruticosa, caulem vnum attollens rectum, lignosum, tenuem, nigrum, hirsutum, cubitalem, & interdum ampliorem, folia per interualla diuisa in quinque maximè partes, vel plures, similia foliis pẽtaphylli, vel canabis, & ipsa quoq; subnigra, serratim incisa per ambitũ. Semen verò medio caule erũpit pilosum deorsum spectãs, quod exiccatũ vestibus adhæresit. Quæ omnia ita herbæ, quæ agrimonia vocatur, quadrãt, vt hanc esse verum eupatorium nemo nõ agnoscat. Tamen nõ est vera argemoniũ antiquis celebrata, vt quæ est diuersa ab eupatorio, vt scribit Dioscor. lib. 2. c. 195. eos reprehẽdens, qui eandẽ herbam esse autumãt eupatorium & argemoniũ, quod & pleriq; ex recentioribus arbitrãtur, qui ob id eupatoriũ agrimoniam, vt iam diximus corrũptè appellarũt. Auicẽna verò ita eupatoriũ describit, vt longe ab ea vulgi agrimonia discrepet, dicẽs, eupatoriũ herbã esse aromaticã habentẽ folia canabis, florem

Eupatorium eſt herba quæ uulgo Agrimonia uocatur. Auicennæ alij errores.

ficuti

ſicuti nenufar. Conſtat enim herbam vulgo agrimoniam nuncupatã, neque eſſe odoratam, neque habere florem ſicuti nenufar, ſed longe & colore, & forma, & magnitudine diſſimilem. Sed cui, ſi Diis placet, plus in hac parte credemus, Dioſcoridíne an Auicennæ? Auicennæ, inquies, quem principem medici appellant. Atqui Gal. lib. 6. de ſimpli. medic. non multo poſt principium, & ipſe quoque Auicenna in hac parte medicinæ, quæ dè medicamẽtis ſimplicibus agit, primum locum Dioſcoridi tribuunt. Sed fac autoritatem vtriuſque eſſe parem. Vbi tu mihi, Auicennæ patrone, herbam inuenies aromaticam foliis canabis, flore nenufaris, quę ſit verum eupatorium, ſicuti altera eſt? Ita Dioſcoridis, Plinij, & Serapionis ſuper verbo eupatorio deſcriptionibus cõgruentem, vt niſi malis videri cœcus, quàm fateri Auicennam in veris eupatorij notis deſignandis aberraſſe, nullo modo negare poſsis, herbam quam vulgo nomine agrimoniam vocamus, eam eſſe, quæ veteribus eupatorium nuncupatur: non autem quæ nunc vulgo & medicis & pharmacopolis eſſe putatur eupatorium, ex qua tamen ſyrupos, & alias compoſitiones veluti ex eupatorio conficiunt, errore admodum periculoſo.

474 ¶ Sed vlterius procedamus: apud Græcos hedera κιττός, id eſt, ciſſos nuncupatur, nec tamen omnis hedera, ſed ea tantùm quæ rigẽs eſt, & ſine adminiculo ſtat, vt tradit Plin. lib. 16. c. 34. in fi. Eſtque & alia herba longe ab illa diuerſa colore, forma, viribus, quæ κισθός, id eſt, ciſthos appellatur. Verùm vicinitate verborũ deceptus Auicẽna ciſthon pro hedera poſuit: quin & eam quoque corruptè cuſſos appellat pro ciſſos, nec id feciſſe contẽtus, in ipſo capite de cuſſo hederæ vires cum alterius herbæ, quæ ladanũ vocatur, ferè viribus miſcuit, vt latè oſtẽdit Leonicenus. Ita & hederæ quoq; proprietates cum alterius herbæ proprietatibus, quæ volubilis maior à Meſue & pluribus aliis nominatur, manifeſte confundit. quod ex eo conſtat, quòd omnes proprietates quas Galenus hederæ aſsignat, is volubili maiori aſsignat. quæ quidẽ volubilis maior à Græcis κισσάμπελος, id eſt, hedera vitealis, à Plinio cõuoluolum, vulgo cãpanella dicitur. Hæc autẽ hedera vitealis lacte plurimo manat, & aluum ciet. Ideo Auicenna, qui viſus eſt neſciuiſſe veram hederam ab hedera viteali diſcernere, ſicuti pro hedera volubilem poſuit: ita lac quod nõ habet vera hedera, ſed tantũ hedera vitealis, hederæ tamẽ aſsignat, quę tantum habet lacrymã. Quare Auicenna mixtis ambarũ herbarum etiã natura diſtantium poteſtatibus magnam peperit confuſionem: & ſicuti in morborum, ita etiã in herbarum tractatione capitulum in capitulo poſuit.

Hedera.

475 ¶ Denique vt ſummatim dicam: Is in 2. lib. Cochium pro Phoca, id eſt, vitulo marino, Cheichẽ pro cancamo, id eſt, gummi quodam odorato, aſtratiſus pro aſter atticus, id eſt, herba inguinaria: Barche pro Aphace, Bilonium pro peplio, Beblifi pro peplo herbis earundem virium, altera tamen portulacæ hortẽſi, altera rutæ ſimilibus: quegneis pro cenchro, id eſt, milio, ſicutum pro ſimphyto, id eſt, cõſolida herba, tefific pro thapſia, & mille alias Græcorum verborũ corruptiones apud eum inuenies, quas vix puto poſſe intelligi ſine cognitione Græcorũ autorum, qui medicinam poſteris tradidere. Quando & ipſe Auicenna tantus alioquin medicinæ magiſter in eis ſæpiſsime çaligat, vt cum teſific, id eſt, gummi rutæ agreſtis, quod nuſquam inuenitur, exponit, ſucutum pro ſemperuiua, vel ſpecie ſeminis mãdragoræ, ſecundùm duas opiniones, quæ tamen falſæ ſunt. Qua quidẽ nominum obſcuritate neſcio quid poſsit eſſe in medicinæ opere periculoſius: quãdo ex ea non modò alterũ pro altero morbũ curari, ſed alia etiã pro aliis remedia exhiberi cõtingat, vt maius ſit à medico periculum, quàm à morbo. Si quis autẽ pleroſque alios Auicennæ, & aliorum Arabum errores ſcire deſideret, legat Leonicenum in eo libro, quem in eam rem priuatim compoſuit, & in libello de morbo Gallico, ex quo huc multa tranſcripſimus.

Alij plurimi errores.

476 ¶ Nec interim tamen prætereundæ ſunt infinitæ illæ medicamentorũ, & eorum quidem externorum, & quæ orbis noſter nõ produxit, compoſitiones & miſturæ, quibus quidem nõ Auicenna modò, ſed & alij medici hodie paſsim vtuntur, imo faciunt impoſturam: cùm nihil ſit magis noxium, proinde & à rerum naturæ ſcriptoribus, imo & ab ipſis medicis ſæpius fuerit damnata. Plin. lib. 20. c. 19. poſt deſcriptionem medicamenti diacodion, Hæc, inquit, oſtentatione ſimplex quidẽ & antiqua illa ſalubritas papauere & melle cõſtat. Quibus aperte declarat ſimpliciſsimã compoſitionem eſſe optimam. Idem lib. 22. c. 23. in fin. de Laſere loquens. Quas habeat, inquit, vtilitates admixtum aliis, immenſum eſt referre, & nos ſimplicia tractamus: quoniã in his naturam eſſe apparet, in illis coniecturam ſæpe fallacem. Nulli ſane cuſtodita in mixturis concordia naturæ ac repugnãtia. Et iterum c. ſeq. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota parens illa ac diuina rerum artifex. Officinarum hæc, imo verius auaritiæ commẽta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex cauſa, nõ ex coniectura rebus aſſumptis, vt ſucco aliquo ſicca temperẽtur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Seruſpulatim quidem colligere ac miſcere vires, non coniecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarúmque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Nõ placent remediis tam longe naſcentia: nõ nobis gignuntur, imo ne illis quidẽ, alioquin non venderent. Odorum cauſſa vnguentorũmque, & deliciarum, ſi placet etiã ſuperſtitionis gratia emantur, quoniã thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidẽ ſine his poſſe conſtare, vel ob id probabimus, vt tanto magis ſui delicias pudeat. Sed & c. ſeq. contra compoſitiones medicorũ, medicinas ex frugibus deſcribit. Quin & lib. 24. c. 1. ita de hac re differit, Hinc nata medicina: hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata vulgo, inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus viuimus.

Medicamentorum compoſitiones & miſturas damnatas Plinio.

Poſtea

Posteà fraudes hominum & ingeniorũ capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decãtantur. Arabia atque India in remedio æstimãtur, vlcerique paruo medicina à rubro mari importatur, (ita enim legere malo quàm quod vulgo scribitur, imputatur) cum remedia vera quotidie pauperrimus quisq; cœnet. Nam si ex horto petãtur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiet. Hæc ille. Rursum lib. 29. c. 1. Mille præterea pœnitẽtiæ modis culinarũ etiã præceptis, & vnguentorum mixturis, quãdo nullas omisere vitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, cõciliarique externa precia displicuisse maioribus crediderim equidẽ, non tamen hoc Catonẽ prouidisse, cum damnaret artem. Theriace vocatur excogitata cõpositio luxuriæ: fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerẽt. Mithridaticum antidotum ex rebus 54. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundã rerum sexagesima denarij vnius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstante? hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portẽtosa scientiæ vendicatio manifesta est, ac ne ipsi quidẽ illam nouere. &c.

Plinij locus.

477 ¶ Et ne putes Plinium solum in ea sententia fuisse, Galenus multa in huiusmodi medicamentorum compositiones scribit lib. 3. Methodi, & Plutarchus vir in omni disciplina consummatissimus in quarta decade τῶν συμποσιακῶν, cap. 15. huiusmodi item medicamentorum mixturas reprobat. citátque Erasistratum illum medicorum veterum nobilissimum itidem quoque facientem, in hæc verba. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ' ἂν μιγνύντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὀνόμαζον. ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ πολυεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης εἰς τὸ ἐμ συγκεχυννύντας. καλόν γὰρ πῦτα ἐάσαντες, ἐν πτισάνῃ, καὶ σικύᾳ, καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ δία τὸ ποικίλον ἐξάγει, καὶ γοητικὴ τὴν ὄρεξιν. Id est. Quin multo magis cum regales illas & efficaces variorũ remediorum mixturas conficiunt, quas deorum manus appellarunt. Erasistratus autem coarguit insolentiam, & curiositatẽ illorum, qui simul & metallica, & herbaria, & ferina, quæque terra gignit, quæque mare, in vnum commiscuerunt. At bene haberet si iis omissis in ptisana, & cucurbita, & hydrelæo medendi artem finiuissent. Verùm per Iouem ipsa rerum varietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Et Serenus Sammonicus in lib. de morborum curationib. c. 27.

Plutarcho, & Erasistrato.

Multos præterea medici componere succos
Assuerunt, preciosa tamen cum veneris emptum,
Falleris, frustráque immensa nomismata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognosce salutem.

Secundum hanc sententiam Agesilaus ille magnus Lacedæmoniorum Rex, cum medicus quispiam illi præscriberet curationem nimium exactam, ac minime simplicem, Per Geminos, inquit, quæ præscribis, si mihi prorsus est in fatis vt non viuam, ne si omnia sumpsero, viuam. vt author est Plutarchus in apophthegmatis Laco. quo quidem significabat, eiusmodi compositas emptásque curationes ocyus mortem acceleraturas, quàm depulsuras morbum.

Agesilao Magno.

478 ¶ Et horum quidem sententia huiusmodi ratione probari potest. Nam si simplex cibus est vtilior, salubrior, digestu facilior, quàm multiplex, & varius, sicuti longe latéque, & lucidis rationibus & argumentis ostẽdit Disarius Macrobianus lib. Saturnalium 7. qui omnia prope accepit à Plutarcho lib. Problematon conuiualium decade 4. c. 1. & ex medicis Plin. lib. 11 c. 53. Homini, ait, cibus vtilissimus simplex, aceruatio saporum pestifera, & condimenta pernicioſiora & Galenus qui in commentario Hippocratis de victus ratione in morbis acutis tradit aliorum authoritate, ciborum varietatem, præsertímque vbi variis constat facultatibus, esse nocentissimam, vtpote quæ ingesta ipsa probe concoqui prohibeat. Et rursus Comment. 3. Antea, inquit, didicisti cibos multiplices, & præsertim facultate dissimiles magnam progignere in vẽtre perturbationem. Et lib. 1. de iuuamentis membrorum c. 4. scribit res compositas ex multis rebus velocioris esse corruptionis, quàm ex paucis compositas. Et planius Rasis de hac re nuncupatim loquẽs lib. 25. Continentis, & Auicenna in 3. primi, doctrina 2. c. 7. Et de hoc apud nos rex. habemus in c. ne tales, ibi, vno aut duobus cibis, de conse. di. 5. Et ante hos omnes Hippocrates, qui lib. de flatibus malam diætam vocat quæ fit ex pluribus cibariis, ac multiformi alimonia. Et hoc plane confirmat Plato de Repub. lib. 3. testimonio Homeri, qui vt iam suprà diximus, nusquam variorum condimentorum meminit. Et Horatius lib. 2. Ser. Satyr. 2.

Simplex cibus salubrior.

Accipe nunc victus tenuis quæ quantáque secum
Afferat, in primis valeas bene. Nam variæ res
Vt noceant homini, credas memor illius escæ
Quæ simplex olim tibi sederit, at simul assis
Miscueris elixa, simul conchilia turdis:
Dulcia se in bilem vertent, stomachóque tumultum
Lenta feret pituita. vides vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? quin corpus onustum
Hesternis vitiis, animum quoque prægrauat vná.

Ex quo illud quod scribit Diodorus Siculus lib. rerum antiquarum 4. c. 3. Troglodytas ob simplicem eorum victum rarò in morbos incidere. Consequẽs est & simplicem quoque medicinã esse

longe

BIU Cujas

longe vtiliorem salubriorémque, cum contrariorum eadem sit disciplina, Philosophorum ac Iurisconsultorum testimonio.

479 ¶ Sed & alia ratione improbandæ fugiendæque sunt huiusmodi mixturæ & cõpositiones, quoniam quãto plura sunt in medicina composita, tanto cõponenti minus certus est effectus eius, ex sententia Arnaldi à villa noua, doctrinæ 2. Aphorismo 23. Et sensisse videtur Galenus in Commentariis Aphoris. Hippocratis 1. enarrans illud, Iudiciũ difficile est. Igitur si incertus sit, aut certe non adeo certus mixturarũ effectus: nónne hos periculo exponis, in quibus earũ periculum facis? Sed quod omniũ deterrimũ est, cum veteres in cõponendis medicamẽtis ἐπὶ πλεῖστον, aut ad summum præter sextã speciem nõ excesserint, videmus hodie audaciam medicorũ eò processisse, vt nullus in his cõponendis neque modus, neque finis sit: mixta mixtis addũt, quantóque quis plura miscuerit, tanto peritior & sibi & aliis videtur, maxime si à tribus orbis partibus conquisita in se pharmaca recipiant. Nec quicquam effecisse se arbitrãtur, nisi Indiam, Aethiopiam, Arabiam, extremos illo Garamãtes in suis compositionibus coniungant. Et eo quoque maxime fugiendæ sunt huiusmodi compositiones, quòd simplicia ipsa sæpe compositas vires obtineant, vt probat Gal. lib. 3. de simplicium pharmac. composit. c. 14. & 15. vt hinc intelligas naturam ipsam, si quando compositis egeamus, composita quoque in simplicibus posuisse, vt nulla arte opus sit.

Alia ratio cur fugiendæ sunt medicamentorum mixturæ.

490 ¶ Et plerunque alias videmus rerum diuersarũ commixtiones malas, noxias, impuras, & inquinatas esse, vt multis probat Porphyrius lib. 4. de abstinentia ab esu carnium. Nam de Iouis Idæi sacerdotibus loquens, Puritatem (inquit Græcè quidẽ, sed hoc sensu) sacri viri incõmixtionem esse statuunt, sicut econtrario impuritatẽ & inquinationẽ esse commixtionẽ. Vnde etiã venerea inquinãt, cum sit maris & fœminæ cõmixtio. Et paulo post, Inquinationis & pollutionis nomen rerum diuersarũ genere mixtionẽ inter se quodã modo significat. Præsertim cum infectio quædam eiusmodi cõsequitur, quæ abstergi difficulter admodũ queat. Vnde in tincturis etiã quæ ex mixtione existunt, cùm altera species alteri confunditur, inquinare appellant, non secus ac mulier, inquit Homerus, Tyrio quæ ebur inquinat ostro. Qui locus est, vt id addas, ex lib. 4. Iliados, ὡς δ' ὅτε τις τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ. Ex quo illud Virgilij lib. 12. Aeneidos,

Commixtiones semper malæ & inquinatæ.

Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur. Vbi Seruius dicit esse Homericum comparationem. Et Mart. lib. 4. epig. 4.
Quod bis murice vellus inquinatum. Et id Statij lib. 1. Achilleïdos,
Vel ebur corrumpitur ostro. Quinetiam vt ad Porphyrium redeamus, pictores mixtiones, corruptiones vocant: communis item consuetudo quod incommixtum & purum est, id incorruptum sincerum, impollutum dicit. Terræ enim aqua cõmixta corrumpitur, & sincera ampliùs non est. Quæ verò fluit ac cursu incitato fertur, occurrẽtem terram reiicit, quæ, vt inquit Hesiodus, fluit illimis manans è fonte perenni. Ea enim quia incorrupta & incommixta est, salubrem potum exhibet. Sic fœmina quæ nullam seminis in se exhalationem mixtionémque admiserit, incorrupta dicitur. Et alia multa in eam sententiam adducit, quæ illic in promptu sunt omnibus. Iosephus autem lib. Antiquitatum Iudaicarum 4. c. 8. eodémque vlt. tradit Mosem suis legibus statuisse, semina esse debere pura & impermixta, nec duorum aut trium generũ simul esse seminanda. Abhorrere enim naturam mixturam dissimilem.

Inquinare quid dicatur.

491 ¶ Quid quòd nostris legibus, vt id illi addam, commixtio cõtractuum admodum suspecta est de fraude, dolo, & simulatione, vt magna authoritate affirmant Guil. Cu. Cy. Alberic. Bart. Bald. & Ang. in l. si tibi decem. in princ. ff. de pactis. & Bal. consil. 149. proponitur, col. 1. lib. 1. & satis liquidò patet ex plenè not. in l. ab Anastasio. C. manda. & diximus quoque in tractatu Retractuum tit. 1. §. 1. gl. 18. in verbo, *le prus quæ la chose aura cousté*, nu. 11. incip. sed in hac, & seq.

Contractuum cõmixtio suspectissima.

492 ¶ Quid quòd medicina, siue ea sit simplex, siue composita, noxia est humano corpori, vt satius sit ea abstinere quàm vti, testibus ipsis medicis? Nã Celsus lib. 5. in prin. Omnia ferè medicamẽta stomachũ lædunt, malíque succi sunt. Et idem fermè scripserat lib. 2. c. 12. Gal. quoque lib. 1. περὶ ὑγείας, id est, de sanitate tuenda, scribit pharmaca calida esse & sicca, & ex iis proinde exiccari attenuaríque corpora. Plutarchus in lib. eiusdẽ tit. Commotiones, inquit, quæ in aluo inferiore pharmacis fiunt, corrũpunt ac liquefaciũt partes subiectas, plúsque addunt superfluitatis, quàm educũt. Itaque nõ aliter quàm si quis grauiter ferens Græcorũ multitudinem ac turbã eadem in ciuitate commorantem, Arabibus ac Scythis peregrinis expleat ciuitatẽ. Sic nonnulli tota errant via, dum eiectis consuetis ac domesticis superfluitatibus, aliunde grana quædam Cnidia & Scamoniam, aliarúmque rerũ vim incomparabilẽ, atque agrestem in corpus ingerunt, quæ tantùm absunt vt naturam expurgare queant, vt ipsa magis indigeant purgatione. Et paulò pòst scribit pharmaca corpus perturbare, simul ac viciare, quæ vulgus cupidè faciléque solet appetere, non aliter quàm mulieres veneficiis vtẽtes, &c. Et Mesue lib. 1. intẽtione 2. summa 1. c. 1. cano. 2. Communis, ait, medicinarũ vt plurimùm malitia est facere senescere (ita enim loquitur qui illum traduxit) corpus, & frequentãtibus illas læsionem afferre principalibus membris, quæ sunt mineræ virtutum: & earum motores debilitare, qui sunt spiritus, & calor naturalis. Hæc ille. In quam sententiam celebratum est vulgò Prouerbium, Summa medicina est non vti medicina.

Medicamenta omnia noxia.

493 ¶ Quod cum semper aliàs, tum maximè in medicinis quæ dantur potui, vt plerunq; fit. Nam has scribit Celsus lib. 2. c. 12. in fi. non semper ægris prodesse; semper sanis nocere. Præsertim verò in

Præsertim quæ potui dantur.

BIU Cujas

medicinis solutiuis, quibus hodie tota medendi ars consistit, locum obtinet. Galenus enim in Comment. Hippoc. lib. 2. de ratione victus in morbis acutis, c. 11. scribit omnes medicinas solutiuas esse noxias stomacho, & præsertim ori eius, cùm sit maximi sensus, propter neruos qui in eo oriuntur. Et c. sequēti tradit naturam huiusmodi medicaminum solutiuorū esse contrariam naturæ corporum, quippe quæ ea in vniuersum interimāt. Et in lib. 3. de simplicibus medic. scribit in huiusmodi medicinis esse semper aliquid admixtū, quod vim interficiendi habet. Paulus Aegineta lib. 7. c. 4. post princ. Omnia, inquit, purgātia stomacho aduersantur, sola Aloë excepta. Rasis lib. 4. ad Almansorem, c. 15. Medicinas, ait, ventris solutiuas sæpè sumere, corpus debilitat, & ad ethicam atque phthisim adducit. Mesue d. lib. 1. intētione 1. c. 2. scribit omnes medicinas laxatiuas esse de genere rerum venenosarum. Auerrois 5. Colliget. Nulla, ait, medicinarū purgatiuarum est sine veneno aliquo, in aliqua parte sui. Et Auenzoar lib. 1. Teisir, tract. 9. c. 8. Cauere debes omnino, ne medicinā laxatiuam exhibeas, eò quòd laxatiuum quamuis rectificatum & temperatum quantū possibile fuerit, impossibile tamen est, quin propter acuitatem, & motum ipsius non commoueat, & generet grositatem & duritiem similem apostemati. &c. Idémque alibi scribit, nunquam se administrauisse medicinā laxatiuam, quin multis antè diebus cor ei laboraret. quod & retulit Rabi Moises in lib. de regimine vitæ, c. 4. Auicenna in 3. primi doctrina 2. c. 1. Nobis necesse est proculdubiò superfluitates euacuare, quarum euacuatio vt plurimùm non completur, neque est conueniens, nisi cum medicinis fiat venenosis, quæ proculdubio naturam frangunt, quæ etiamsi venenosæ non essent, non posset esse quin eas bibere naturæ laboriosum esset, quemadmodum dicit Hippoc. quòd medicina purgat, & inueterat. Et post pauca, Medicinæ solutiuæ cum humore superfluo euacuant ex humiditatibus naturalibus: & spiritus, qui est substantia vitæ partem magnam, & cum hoc virtutem membrorum principalium debilitāt. Et in 4. primi, In pluribus violentarum medicinarū existit aliqua venenositas, & solutionē ventris efficiunt, secundùm modū quo naturæ violētia infertur. Et in 11. 3. tract. 1. c. 6. Plures medicinæ euacuatiuæ sunt contrariæ corpori. Et in 13. eiusdem 3. tract. 1. c. vlt. Scias quòd omnes medicinæ solutiuæ, & omnia quæ abominationem faciunt, sunt mala stomacho. Et in lib. de viribus cordis tract. 2, cap. 2. Medicina laxatiua nocet cordi, quoniam omnis euacuatio naturam duobus modis cōprimit: primo quia cum eo quod nociuū est, euacuatur aliquid de conuenientibus naturæ, secundo, quoniam affert supra naturā ad membra quod trahit, &c. Et paulò pòst autoritate Rufi, Laxatio diminuit materiam spiritus, & debilitat cordis complexionem. Macer, aut quisquis is fuit qui Macri nomine librum versibus non ineleganter composuit de herbarum viribus, cum de Aloë loqueretur, testimonio Oribasij hos versus adscripsit,

Esse tamen stomacho putat Oribasius aptam,
Cum lædant illum soluentia cætera ventrem,

Ex paulò autem recentioribus Arnaldus à villa noua in suis Aphorismis scribit pueris & decrepitis pharmaca esse admodum metuenda, sed & iuuenibus quoque, si crebrò sint suscepta. Nam quicunque in iuuentute sæpius pharmacis vtuntur, citò deflebunt incommoda senectutis. Propterea Gal. in Aphoris. Hippoc. lib. 3. c. 15. scribit pharmaca purgātia non esse exhibēda nisi valde indigētibus, nec sæpè, nec semel, nec bis in mense. Et Asclepiades famigerabilis medicus in volumine quod de sanitate tuenda cōposuit, huiusmodi purgationes tanquā pernitiosas damnauit, vt relatum est à Celso lib. 1. c. 3. & Plin. lib. 26. c. 3. ad fi. Petrarcha autem lib. 1. Inuectiuarū contra medicum, c. 6. & iterum lib. 2. c. 18. scribit medicorū colorem abiisse in Prouerbium, quoties croceum hominem, aut tabescentem conspicimus; tanquam scilicet medici vsu rerum medicarū inualidi sint atque imbecilles, & ideo coloris interiorum partium indicis nō admodū boni. Aristoteles autem in lib. de sensu & sensato scribit maximam partem hominum à medicina interimi.

494 *Medicinā esse superuacuam. Certus uitæ terminus constitutus, uide infrà.*

¶ Sed fac medicamenta non obesse, certè ètiam nihil omnino prodesse, propterea que medicinam esse superuacuam probat illud Vergilianum lib. 10. Aeneid.

Stat sua cuique dies.

Ad quod etiam Macrobius lib. 1. de Somnio Scipionis refert illud eiusdem de Deiphobo, lib. 6. eiusdem operis.

Explebo numerum reddárque tenebris.

Et illud quoque Senecæ ad Lucilium epist. 102. Stat quidē terminus nobis, vbi illum inexorabilis fatorū necessitas fixit. Cui conuenit & illud Iob 14. Breues dies hominis sunt, numerus mensium apud te est. Cōstituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. A quo non longè ab Aesculapij sentētia, qui statuta vitæ spatia à stellis accipi dicit, autore Plin. lib. 7. c. 49. Nam si hęc vera sunt, vt profectò vera vidētur, frustra medicamēta sumimus nullatenus vitam producētia, cuius finis & terminus præteriri non potest, sicuti etiā testis est Arist. lib. 2. de generatione animalium, scribens tempus, & vitam vniuscuiusque numerū habere certum & determinatum. Omnium enim ordinem & omne tempus, & vitā mensurari periodo. A quo non admodū distat quod scribitur Sapiētiæ 2. Omnia in mēsura, num. & pondere disposuisti. Et Ecclesiast. c. 17. vbi de creatione hominis loquens, Numerū, ait, dierum & tēpus dedit. Propterea Arnaldus à villa noua philosophus & medicus celeberrimus, in lib. de humido radicali. c. postremo. eos arguit refellítque, qui sophisticis quibusdam rationibus nituntur probare, mortem naturalem arte medica produci posse.

¶ Aut

495 ¶ Aut certè, si id donemus medicis, vt vitam possint prorogare, nihilo tamen secius aliquando moriendum est, vt scribit Cicero. Et vt dicit D. Paulus ad Hebræos, c. 3. statutum est hominibus semel mori. Cuius rei & textum habemus in l. 1. ff. de condit. & demonstr. Propterea à Propheta ille omnium famatissimus, Psal. 88. Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem? Et vt medicorum quoque testimonio innitamur, Plinius lib. 2. c. 6. Deus, inquit, mortales æternitate donare non potest. Quod sumpsisse videtur ex Homero, qui scripsit lib. 3. Odysseæ,

ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοῖπερ
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ
Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι, πανημέριος θανάτοιο.

Omnibus hominibus mori necesse est.

Quibus significauit à naturali morte ne amicum quidem virum Deos vindicare, quandoquidem inexorabile fatũ omnes infesta morte domitat. Sed & idem lib. Iliados 6. scribit, nemini esse datum mortem effugere, siue ignauus sit ille, siue strenuus. in communi nanque nasci vnumquenque mortalitatis conditione,

Μοίραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.

Cui consonat & illa Menandri sententia,

Βροτοῖς ἅπασι κἀθανεῖν ὀφείλεται.
Mortalibus omnibus mori necesse est.

Et illa eiusdem apud Stobæum Anthologiæ c. 117.

ἀθανασία δὲ οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν σωαγάγῃς
Τὰ παντάλου τάλαντα ἐκανὰ λεγόμενα.

Quibus significat immortalitatem comparari non posse, nec si collegeris tot talenta, quot Tantalus habuisse dicitur. Et alia Pindari, Isthmiorum Ode 7.

Θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς
ἅπαντες.
Morimur enim similiter (siue ex æquo)
Omnes.

Illa item Sophoclis in Electra,

πᾶσι θανατοῖς ἕφυ μόρος.
Omnibus mortalibus euenit mors.

496 ¶ Sed & medici quoque in eadem sunt sententia. Nam Gal. circa initia lib. 1. de sanit. tuenda, scribit ea quæ corpus nostrum lædunt atque corrumpunt, esse duplicia: altera nobiscum congenita, & quę vitare nequeas, quæque ex ipsis generationis principiis veluti radice oriuntur. Et alibi in eodem lib. eos improbat, qui inuehũt ἀειπάθειαν, id est, perpetuam inualitudinẽ: quoniam omne genitum corpus sicuti genituræ, sic etiam interitus causas ab initio secum natas habet. Rursum in eodem lib. 1. & in lib. περὶ τοῦ μαρασμοῦ, id est, de tabe, siue de marcore, quendam deridet, qui librum scripserat, quo conabatur docere viam immortalitatis, & quónam pacto quis omnino non senescceret: cùm immortale, vt dicit, fieri quod genitum est non possit. Is autem fuit Philippus sophista, qui hominem sibi auscultantem promisit immortalem fore, si fieri posset vt temperamentum cordis humidum perpetuò seruaretur. Nam è sicco esse initium corruptionis, sicuti & ipse Gal. recenset lib. 6. de sanitate tuen. vbi dicit quòd quoniam naturæ progressum, qui est ad siccitatẽ, effugere corpori nõ licet: idcirco senescere nobis, corrumpíque necesse est. Et lib. 14. de vsu part. cap. 2. scribit, Naturam, si ei licuisset per materiam immortalem facturam fuisse hominem. At cùm materia ipsa repugnet (nam ex arteriis neruísque, & venis compositum corruptibile esse necesse est) id quod potuit auxilium ad immortalitatem præstitit, dum hominem ex homine producit. Et Auicen. in 3. primi. cap. 1. Ars, inquit, sanitatem custodiendi non est ars, quæ à morte nos securos facit. In quam sententiam multa allegat Conciliator differ. 113. vt ibi videre omnibus licet.

Ad idem medicorũ sententia.

Philippus sophista.

497 ¶ Idque vsque adeò, vt nonnulli doctores Scholastici in 2. lib. Sententiar. dist. 19. tenuerint (aliis tamen reclamantibus) hominem etiamsi non peccasset, permansisséque in illo innocentiæ statu, subditum tamen fuisse morbis: tandémque, si diutius relictus fuisset in terra, hauddubiè tabe confectum iri: nec lignum illud vitæ virtutem habuisse perpetuandi vitam, sed tantùm proferendi, de quo & tu videre poteris Paulum Cortesium lib. 2. c. 6. Ex quibus videri potest Empedoclem falsò fuisse professum pharmaca, quibus morbi senectúsque arceretur, quoniam si id speraisset, nunquam se in Aethnam præcipitasset, vt retulerunt Hippobotus, Diodorus Ephesius, Horatius in arte poëtica, Lactantius lib. 3. c. 18. aliíque à Laërtio relati.

Homo etiã sine peccato Adæ fuisset mortalis.

498 ¶ Igitur aut in paucos tantùm annos vitam medici producunt, aut etiam in longum aliquod tempus. Si primum, cur tanti facienda est medicina quæ tibi tantum paucos dies adiicit? Si secundum, nihil tamen est, cur tantum medicis ob id debere nos fateamur necesse sit, qui nos tot vitæ incommodis, malis, periculis, curis, calamitatibus, ærumnis diutius exponunt, quæ satius longè fuisset morte veluti præueniisse. Quando sit vetus sententia, Optimum non nasci, aut ocyssimè mori. Cuius meminere Aristoteles in Eudemo, Tullius lib. de Consolatione, Plin. in princ. lib. 7. naturalis historiæ, Plutarch. in consolatione Apollonij, & Lactantius, qui à Sileno quodam esse profectum scribit: citátque & in eam rem hos senarios Græcos,

Mors multis nos ærũnis & calamitatibus eximit.

Τὸ μὴ φυῆναι μὴ κράτιστόν ἐς' ἀεί,

BIU Cujas

ἐπάν δ' ἐγγύσ', ὡς τάχιστ' εἶναι τέλος. Id est,
Haud vnquam in auras prodiisse potissimum est:
Aboleri, vbi sis natus, illicò proximum est.
Adducit quoque Theognidem ex sententiis Elegiacis,
ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄρισον,
Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου.
φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀίδαο περῆσαι. Id est,
Optima non nasci res est mortalibus ægris,
Nec Solis radios cernere luminibus.
Aut vbi natus homo est, properè vt descendat ad orcum.

499 ¶ In quam etiam sententiam extat epigramma Posidippi, aut vt aliis placet, Cratetis Cynici in lib. 1. epigrammatum Græcorum,
πόιλῳ τις βιότοιο πάμοι τρίβον; εἰμ ἀγορῇ μὲν
Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες. ἐν δὲ δόμοις
φροντίδες, ἐν δ' ἀγροῖς καμάτῳ ἅλις, ἐν δὲ θαλάσσῃ
Τάρβος ἐπὶ ξείνης δ' ἦμι μὲν ἔχις τι, δέος.
ἢν δ' ἀπρῇς, ἀνίηρον. ἔχις γάμου; ὃν ἀμέριμνος
ἔοσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐρημότερος.
Τέκνα, πόνοι. πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
ἄφρονες, αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες.
εἶδ' ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γηνέσθαι
Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν ἀυτίκα πικτόμενον. Id est, vt festiuiter traduxit Lucinius,
Quem teneas vitæ callem, rogo? iuxta tribunal
Iurgia, & anxius est quæstus. At in domibus
Curæ, durus ager labor imminet. vndique ponto
Terror, opes peregrè qui gerit, vsque pauet.
Pauperies grauior: connubia mente quietem
Excutiunt: cœlebs heu malè solus erus.
Proles, fastidium: genus hac sine concidit: omnis
Mente caret iuuenis, viribus inde senex.
Vtrum igitur malis optandum, vel neque nasci
Vnquam, vel fato perniciore rapi?

500 ¶ Ex quibus deprompsisse videtur Ausonius & hanc suam Eclogam de vita humana,
Quod vitæ sectabor iter? si plena tumultu
Sunt fora, si curis domus anxia: si peregrinos
Cura domus sequitur: mercantem si noua semper
Damna manent: cessare vetat si turpis egestas:
Si vexat labor agricolam: mare naufragus horror
Infamat: pœnæque graues in cœlibe vita:
Et grauior cautis custodia vana maritis.
Sanguineum si Martis opus: si turpia lucra
Fœnoris: & velox inopes vsura trucidat?
Omne æuum curæ: cunctis sua displicet ætas.
Sensus abest paruis lactentibus, & puerorum
Dura rudimenta: & iuuenum temeraria pubes.
Afflictat fortuna viros per bella, per æquor,
Iras, insidiásque, catenatósque labores
Mutandos semper grauioribus, ipsa senectus
Expectata diu votísque optata malignus
Obiicit innumeris corpus lacerabile morbis.
Spernimus in commune omnes præsentia: quosdam
Constat nolle Deos fieri, Iuturna reclamat.
Quò vitam dedit æternam? Cur mortis adempta
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Iouem, data sit quòd vita perennis.
Respice & ad cultus animi: Sic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non fœlix cura pudoris.
At contrà illecebris maculosam ducere vitam
Quem iuuat, aspice & ad pœnas & crimina Regum,
Tereos incesti, vel mollis Sardanapali.
Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
Sed prohibet seruare fidem deleta Saguntos.

Vine,& amicitias semper cole:crimen ob istud
Pythagoræorum periit schola docta sophorum.
Hoc metuens igitur nullas cole.crimen ob istud
Timon Palladius olim lapidatus Athenis.
Dissidet ambiguis semper mens obuia votis,
Nec voluisse homini satis est,optata recusant.
Esse in honore placet,mox pœnitet,& dominari
Vt possint,seruire volunt.Idem auctus honore
Inuidiæ obiicitur:pernox est cura disertis.
Sed rudis ornatu vitæ caret.Esto patronus,
Et defende reos:sed gratia rara clientis.
Esto cliens,grauis imperij persona patroni:
Exterrent (aut vt alij legunt) *exercent,hunc vota patrum,mox aspera curis*
Sollicitudo subit:contemnitur orba senectus.
Et captatoris præda est hæredis egenus.
Vitam parcus agas,auidi lacerabere fama,
Et largitorem grauius censura notabit.
Cuncta tibi aduersis contraria casibus.Ergo
Optima Graiorum sententia:quippe homini aiunt
Non nasci esse bonum,natum aut citò morte potiri.

Ex alijs sanctis scriptoribus.

501 ¶ Nec aliud voluit ille Iob omnium malorum alioquin patientissimus,dum dicit,c.10.Quare de vulua eduxisti me? tanquam cõqueretur primùm quòd esset natus.& paulò mox,Fuissem quasi non essem de vtero translatus ad tumulum. quibus verbis apertè ostendit se cupere, vt posteaquam natus esset,ipse confestim obiisset,ne tantas calamitates & miserias, quibus homo obnoxius est,vt ille ipse testatur,c.14.subiisset.Propterea & antè,videlicet c.3. Pereat, inquit, dies,in qua natus sum:& nox,in qua dictum est,conceptus est homo. Et infrà,Quare non in vulua mortuus sum,egressus ex vtero non statim perij? Et illum secutus Hieremias ille in vtero matris sanctificatus c.20.Maledicta,ait,dies in qua natus sum,dies in qua peperit me mater mea,non sit benedicta.Et paulò post,Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem & dolorem? In quam sententiam Salomon Ecclesiestes 4. Laudaui,ait, magis mortuos, quàm viuentes: & feliciorem vtroque iudicari,qui necdum natus est,nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Et iterum c.7. Melior est,inquit,dies mortis,quàm dies natiuitatis. Quem locum enarrans Olympiodorus, Natalitius, inquit,dies in turbulentum huius vitæ pelagus nos inducit,vbi Draco latibulum posuit. Transitus verò dies è stadio nos educit. Et si quidem peccator fuerit qui decedit, peccare vltrà iam desinit:qui verò fuerit iustus,vita perfruetur æterna.Sed & diuus Hieronymus inibi multis disserit fœliciores esse mortuos,quàm viuentes.hos enim adhuc esse in prælio,& quasi clausi corporis ergastulo retentari:mortuos verò iam esse securos & peccare desisse.

502 ¶ Et Origenes quoque in 1.Homilia,Psal.38.hunc Ecclesiastæ locum memorans,Laudat,inquit, Ecclesiastes mortuos, plusquam viuos:quia illi hoc saltem lucri habent, quòd de vinculis huius corporis liberati sunt,nec vltrà subiacẽt necessitati corporis. Idem quoque enarrans istud Leuit. 12.Mulier quæcunque conceperit semen,& pepererit masculũ,immunda erit,&c. Nemo,inquit, ex omnibus sanctis inuenitur diem festum, vel conuiuiũ magnum egisse in die natalis sui:nemo inuenitur habuisse lætitiã in natalis sui vel filiæ suæ: soli peccatores super huiusmodi natiuitate lætantur.Inuenimus enim in veteri testamento Pharaonẽ Regem Aegypti diem natalis sui cum festiuitate celebrantem.In nouo verò testamento Herodem.vterque tamen eorum ipsam festiuitatem natalis sui profusione humani sanguinis cruẽtauit. Ille enim præpositum pistorum, hic sanctum prophetã Ioannem obtrũcauit in carcere.Sancti verò non solùm nõ agunt festiuitatem in die natalis sui,sed & spiritu sancto repleti execrantur hunc diem.In quã rem citat quod suprà diximus de Hieremia & Iob: dicítque eos non tam grauia & tam onerosa imprecari potuisse, nisi scissent aliquid esse in ista natiuitate corporea,quod dignũ esset maledictionis imprecatione.

Iterum ex Ethnicis.

503 ¶ Plutarchus,vt ad Ethnicos redeamus,in lib.de audiendis poëtis,& è Tragico quopiam hos senarios refert,quos Aristides,& Cicero lib.1.Tusculanarum quæstionum,& Strabo lib.11.tradũt esse Euripidis in Themistocle,aut vt alij citant,in Cresphonte,

ἐχθὴν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιούμενος,
Τὸν φῦντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά.
Τὸν δ' αὖ θανόντα,καὶ πόνων πεπαυμένον,
Χαίροντας,εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.
Oportuit nos funeris luctu graui
Dolere natum maxima ad discrimina.
At mortuum qui cassus est laboribus,
Efferre læto corde,lætis vocibus.
Nam nos decebat cœtus celebrantes domum
Lugere,vbi esset aliquis in lucem editus.

Ita autem vertit Cicero,

BIU Cujas

Humanæ vitæ varia reputantes mala.
At qui labores morte finisset graues;
Omnes amicos laude, & lætitia exequi.

Qui Gades incolũt, natos lacrymis prosequuntur, mortuos cantibus.

Et hunc quidem morem olim obseruabant qui Gades incolebant, vt refert Philostratus lib. 5. de vita Apollonij, statim post initium.

504 ¶ Nec ij quidẽ soli, vt ille falsò quidẽ putat. Nam & Cansianos idem obseruasse tradit aliorum autoritate Stobæus Florilegij c. 119. Et Cæsias, nisi iidem sunt Zenodotus in Collectaneis in prouerbio, νόμος καὶ χώρας, vti & idem dicit de Heniochis, nisi item iidem sint. Sed & Thraces in lucem editos lachrimis prosequebantur, mortuos cantibus: recensentes quascunque necesse est illi, qui vitam ingressus est, perpeti humanas calamitates. Mortuos autem cantibus & tripudiis terræ demandabant, referentes quot malis liberati in omni sunt fœlicitate, auctores Herodotus in Terpsichore, Valerius Maximus lib. 2. de institutis antiquis, Quintilianus lib. 5. Oratoriarum institutionum, tit. de exemplis, Pomponius Mela in orbis descriptione lib. 2. Solinus c. 16. & Archias, cuius in hanc rem sunt ij versus in lib. Epigrammatôn Græcorum,

Θρῄϊκας ἀινέτω τὶς, ὅτι σπαχεῦσι μὲν ὑὰς
Μητέρος ἐκκόλπων πρὸς φάος ἐρχομένους;
ἔμπαλι δ' ὀλβίζουσιν, ὅσους αἶνα λιπούσας,
ἀπρῳδὶς κηρῶν λάτριος ἔμαρψε μόρος.
οἱ μὲν γὰρ ζώοντες, ἀεὶ πανταῖα πεζῶσιν
ἐς κακά, τοὶ δὲ κακῶν ἔυρον ἄκος φθίμενοι.

Thracas quis laudat, soleant quòd plangere natos,
In lucem quoties edidit alma parens?
Contrà fœlices vocitant quos flore iuuentæ
Ancillans parcis mors inopina rapit.
Illi dum viuunt, properant ad pessima quæque,
Ast iis mors finem contulit ipsa mali.

Ex quo Eleazarus apud Aegesippum lib. 5. Excidij Hierosolymitani, Nonnullis (inquit) gentibus mos est, vt ortus hominum fletibus, occasus gaudiis prosequantur. Et illos ad ærumnam natos doleant: hos ad beatitudinem rediisse gratulentur. Illorum animas ad seruitutem venisse ingemiscant: istorum ad libertatem remissas gaudeant. Et Macrobius, lib. 2. de Somnio Scipionis, Mortuos, ait, ad sepulturam prosequi oportere cum cantu, plurimarum gentium vel regionum instituta sanxerunt persuasione hac, quia post corpus animæ ad originem dulcedinis musicæ, id est, cælum redire credantur.

505 ¶ Ex nostris Roma. in l. 1. col. 6. ff. de verb. obl. refert quendam Paduanum suo testamẽto cauisse, vt cadauer ipsius ad sepulturam deferretur sine planctibus, sed cum cantibus & sonis: ob idque fuisse iudicatũ furiosum, & quidẽ malè, vt ipse dicit per tex. in c. qui diuina, & c. vbicũque. 13. q. 2. & sequitur Alex. in l. si cùm dotem. §. si maritus, col. vlt. ff. sol. mat. quicquid scripserit Paul. Castr. in l. non oportet. C. de his qui. vt indig. vbi dicit hunc fuisse Doctor. Paduanum. Accurs. autem l. cùm quidam: & ibi post eum Bart. ff. de ann. legat. exponit text. ibi loquentem de quodam, qui suo testamento Decurionibus diuisiones dari iussisset die natalis sui, pro die mortis: quasi tunc nascereretur ad gloriam, vt fit, inquit, de natiuitate sanctorum, quam gl. commendat idem Rom. sing. 33. quia cras est festum. Et est similis gl. in §. vlt. in verbo, natalibus, Instit. de ingenu. & in c. non licet in quadragesima. 33. q. 4. quam & ad hoc ponderat Panor. in c. licet, in 2. not. de fer. vbi ex hoc excipit natiuitatem diuæ Mariæ, & sancti Ioãnis Baptistæ, per c. vlt. eo. tit. Cui Bragmanorum (ij sunt Indorum philosophi) sententia admodum consona est, existimantium mortem esse natiuitatem ad veram illam & felicem vitam, vt refert Strabo, lib. 15.

Bragmanæ existimãt mortem esse natiuitatẽ.

506 ¶ Plato autem in Cratylo σῶμα, hoc est corpus appellat veluti σῆμα, id est, sepulchrum, tanquam anima in corpore sit sepulta, interímq; mortua dum in corpore est. quod & ipsum asserit idẽ Plato in Gorgia, vbi & illud Euripidis citat, Quis nouit vtrùm viuere mori sit, mori autem viuere? Maximus quoq; Tyrius Platonis per omnia imitator Ser. 25. Hoc, inquit, quod mortẽ homines vocãt, idipsum est immortalitatis initiũ, & futuræ vitæ procreatio, pereuntibus scilicet sua lege, suóq; tempore corporibus, animis verò ad propriũ locum, propriámq; vitam ascendẽtibus. Verùm hic vnus inuentus est modus ab ipso Deo, quo humana conditio minorẽ se esse diuina fatea tur. Propterea scilicet quòd & animum terrestri corpori tanquam aurigam imposuit curruí, &c.

Corpus animæ sepulchrum.

507 ¶ Omnium autem profanorum scriptorum primus Homerus, si is profanus est, hominis viuentis corpus δέμας vocauit lib. 13. Odysseæ,

Κειρὶ τέ μιν κατέρεξε, δέμας δ' ἴκτο γωμακί. Et lib. 18. vbi Penelope hæc de se loquitur,
ἐυρύμαχ' ἤτοι ἐμὴν ἀρετὴν, εἶδός τε δέμάς τε. Et lib. 24.
Μέντορι εἰδομένη ἠ μὲν δέμας, ἠ δὲ καὶ αὐδήν.

Quod ipsum vocabulum & corpus ipsum & carcerem, siue vinculum significat, tanquam scilicet corpus sit carcer animæ, quem secutus Virgilius lib. 6. Aeneidos,

Hinc metuunt, cupiúntque, dolent, gaudéntque, nec auras
Respiciunt, clausæ tenebris & carcere cæco.

Quo in

Quo in loco Seruius interpres id intelligens, Definitiones, inquit, sunt corporis. Et Tullius in Somnio Scipionis, Qui è corporum vinculis tanquam è carcere euolarunt. Quem enarrans Macrobius lib.1. eiusdem operis c.11. Corpus, ait, δέμας, hoc est, vinculum nuncupatur, & σῶμα quasi quoddam σῆμα, id est, animæ sepulchrum. Vnde, vt subdit, Cicero pariter vtrunque significans corpus esse vinculum, corpus esse sepulchrum, quod carcer est sepultorum, ait, Qui è corporum vinculis, &c. vt suprà. In quam rem est etiam elegans epigramma Palladæ, lib.1. Florilegij.

Σῶμα, πάθος ψυχῆς, ἄδης, μοῖρ', ἄχθος, ἀνάγκη,
Καὶ δῆμος κρατερὸς, καὶ κόλασις βασάνων.
ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τὸ σώμασος, ὡς ἀπὸ δεσμῶν
Τὸ θανάτου φεύγει πρὸς θεὸν ἀθάνατον.

Corporis aliæ definitiones.

Corpus passio animæ, infernus, parca, onus, necessitas,
Et populus ferox, & pœna torturarum.
Sed quando egressa fuerit è corpore, tanquam è carceribus
Mortis, fugit ad Deum immortalem.

Id est, propemodum ad verbum.

Nec otiosum aut fortuitum putes, quod corpus ᾅδην, id est, infernum dicit. Nam authore Macrobio in illo 1. lib. de somnio Scipionis c.10. prisci illi Theologi inferos aliud esse negabãt, quàm ipsa corpora, quibus inclusæ animæ carcerem fœdum tenebris, horridum sordibus & cruore patiuntur. Hoc ditis concaua, hoc inferos vocarunt.

Corpus, infernus cur dicitur.

508 ¶ Iuxta quam sententiam Apollonius Tyaneus apud Philostratum lib.7. Nos (inquit) homines in carcere sumus omni tempore, quod nos vitam appellamus. Ipsa enim anima corruptibili corpori alligata, multa quidem perfert, omnibus autem struit quæcunque in homines cadunt. Et qui primi domos inuenerunt, non animaduertisse videntur, quòd alio carcere seipsos circundarent. Tullius autem alibi, scilicet in Catone maiore, alio, sed non dissimili nomine vtitur. Nam dum sumus (inquit) in his inclusi compagibus corporis, munere quodam necessitatis, & graui opere perfungimur. Est enim animus cœlestis ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram, locum diuinæ naturæ æternitatique contrarium. Hæc ille, vt non mirum videri debeat quod scribit Phalaris, si is est, Singuli ad innumeras nascimur miserias, & cùm vita fungimur, tum demum miseri esse desinimus.

509 ¶ Hinc que Virgilius homines sæpe miseros proprio & peculiari epitheto vocat. Nam libro 3. Georgicôn,

Optima quæque dies miseris mortalibus. Et lib.6. Aeneidos,
Non tamen omne malum miseris. Et lib.11
Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat lucem. Et illum secutus Papinius lib. Syluarum 3.
Quis rude & abscissum miseris mortalibus æquor
Expulit in fluctus.

Homines miseri proprio epitheto.

Quod epitheton frequens est apud Homerum, & Hesiodum, λειλοῖσι βροτοῖσι, id est, miseris mortalibus. Nam lib. 22. Iliados,

καί τε φέρει πολλὸν πυριτὸν λειλοῖσι βροτοῖσι. Et paulo post,
τοῦτο δὴ οἶκτιστον πέλεται λειλοῖσι βροτοῖσι. Et lib.24.
ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ λαλοῖσι βροτοῖσι
Ζώειν ἀχνυμένους. Et lib.11. Odysseæ haud multo post princ.
ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ πέταται λειλοῖσι βροτοῖσι Et lib.2. eiusdem operis,
Πάντες μὲν συγεροὶ θάναῳ λειλοῖσι βροβῖσι. Et lib. item 15.
Νῶϊν ἐπὶ συγερὴ πέλεται λειλοῖσι βροβῖσι. Et Hesiodus in eo opere, cui titulus est ἔργα καὶ ἡμέραι,
Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται λειλοῖσι βροβῖσι. Sed & apud ipsum Homerum non absimile epitheton tribuitur hominibus, οἰζυροῖσι βροβῖσι, lib.4. Odysseæ,
Τοῦτό νυ καὶ γέρας οἷον οἰζυροῖσι βροβῖσι.
Et aliud quoque eiusdem significationis apud Euripidem in Supplicibus,
ὦ ζεῦ τί λῆτα τὸς ταλαιπώρους βροτὸς
Φρονεῖν λέγουσι; Et iterum in eadem fabula,
ὦ ταλαιπῶροι βροβὶ
Τί κλάδαι λόγχας. Et in Bacchis,
ὁ πάνει τὸς ταλαιπώρους βροτούς. Et aliud quoque Pythagoras in aureis carminibus.
Τλήμονες, οἱ τ' ἀγαθῶν, &c.

510 ¶ Nam & ipse Homerus lib. Odysseæ 18. & Iliados 17. scribit nihil æquè miserum & ærumnosum esse, vt hominem, inter cætera animantia,

οὐ μὲν γάρ τίπτ' ὀΐζυρώτερον ἄνδρὸς,
Πάντων ὅσσατε γαῖαν ἐπιπνείετε, καὶ ἕρπει.

Quam & ipsam sententiam refert & probat Plato in eodem Axiocho, & Plutarchus in libello de amore naturali parentum erga liberos. Et huic concinens Simonides apud Stobæum in Anthologio (ita enim eum librum vocat Suidas) Ser.96.

Πολύ γ' ὄϊν πάντων ζῴων ἀθλιώτατον

BIU Cujas

ἄνθρωπος, ἅπις ἐξεπάζοι τὴν τρόπον.
Multo est omnium animalium miserrimum
Homo, si quis rem exquirat probe.

Et id probat multis versibus sequentibus, vt inibi videre poteris.

511 *Iterum de calamitatibus huius vitæ.*

¶ Neuij prisci poëtæ Comici sententia est,
Pati necesse est multa mortalem mala. Apud Herodotum lib. 1. Musarum, Solon ille qui Athenensibus leges tulit, Crœso regi dixisse fertur ὦ Κροῖσε πᾶς ἄνθρωπός ἐστι συμφορή. O Crœse omnis homo est quædam grauis calamitas. Et Menander,

Μακρὸς γὰρ αἰὼν συμφορὰς πολλὰς ἔχει.
Longum enim æuum calamitates multas habet.

Quem etiam versum affert Stobæus Anthologiæ c. 115. ex Euripide in Glauco. Et hinc quoque Palladæ aliud Epigramma,

Δακρυχέων γεγόμην, καὶ δακρύσας ἀπεθνήσκω,
Δάκρυσι δ' ἐν πολλοῖς τὸν βίον εὗρον ὅλον.
ὦ γένος ἀνθρώπων πολυδάκρυτον, ἀδενές, οἰκτρόν,
Συρόμενον τὴν γῆς, καὶ διαλυόμενον.
Lacrymans sum natus, sed & lacrymans morior,
In lacrymis multis vitam comperi omnem.
O genus hominum lacrymosum, debile, miserabile,
Tractum in terra, solutúmque. Vt interim non omittam illud Iob c. 13. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis.

512 *Quem Deus amat, iuuenis moritur.*

¶ Ex quo illud Menandri,
ὃν γὰρ φιλεῖ θεός, ἀπεθνήσκει νέος.
Quem enim amat Deus, moritur iuuenis. Illúdque Sophoclis in Scyriis,
οὐδὲν γὰρ ἄλγος, οἷον ἡ πολὺς χρόνος,
πάντ' ἐμπέφυκε τῷ μακρῷ γήρᾳ κακά,
Νόος φρονεῖν, ἔργ' ἀργεῖα, φροντίδες κεναί,
* *molestia.* *Nulla est talis * iustitia, quàm longa vita.*
Omnia insunt longæ senectæ mala,
Mens vana, opera inutilia, curæ superuacuæ. Et illud quoque Plauti in Bacchidibus,
Vixisse minimo satius est, quàm viuere.

Sapientes multi mortẽ sibi cõsciuerunt.

Ideóque multi viri sapientes habiti mortem sibi consciuerunt, quo se huius vitæ miseriis maturè eximerẽt, & veluti à tempestate in portum se reciperẽt. Nam mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse graniter pronunciauit Cæsar apud Salustium in Catilina. Et vt scribit Plin. lib. 25. c. 3. Optimus portus mori est. Et id quidem fecerunt Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, vt tradit Plutarchus: Cato ille Vticensis, Empedocles qui se in ignem coniecit, vt suprà diximus, & meminit etiam noster Accursius, in l. si quis filio ex hæredato. §. eius qui. in verbo, iactationis. ff. de iniust. test. Cleombrotus Ambrachiotes, qui lecto lib. Platonis de immortalitate animæ, se in mare præcipitem dedit, vt tradit Cicero lib. 1. Tusc. q. Lactantius lib. 3. c. 18. & August. lib. 1. de ciuitate dei c. 22. & attestatur illud epig.

εἶδ' ἐθέλεις τὸν παῖδα κλεόμβροτον Ἀμβρακιώτην
Μιμῶ, καὶ τείχεων σὸν λέπας ἐκχάλασον.
Salue, dicit, Phœbe Cleombrotus Ambrachiotas,
Præcipitem muro se dedit ipse neci.
Dignum morte malum non vidit, at ipse Platonis
Immortalem animam legerat esse, librum. Ex quo illud Ouidij in Ibin,
Vel de præcipiti venias in tartara saxo,
Vt qui Socraticum de nece legit opus.

Et præter hos mortem sibi consciuerunt Zeno Stoicus, qui seipsum strangulauit: & ex ipsius schola Cleantes, qui inedia vitam finiuit, vt vtriusque testes sunt Lactantius vbi suprà, & Laërtius. Calanus ex Indorum Philosophis, quos Gymnosophistas vocant, sese in rogum præcipitauit, apud Strabonem lib. 15. Plutarchum, & Arrianum vtrunque in vita Alexandri, & alij plurimi quos nimis longum esset recensere.

513 *D. Paulus cupit dissolui. Et Ionas propheta.*

¶ Hinc vox illa D. Pauli ad Philip. c. 1. desiderantis dissolui, & ad Romanos c. 7. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et Ionæ prophetæ c. 4. Domine tolle quæso animam meam à me, quia melior mihi est mors, quàm vita. Et Heliæ quoque prophetæ 3. Reg. c. 19. Petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait Sufficit mihi domine, tolle animam meam. Ex quo illud Plinianũ lib. 7. c. 1. Tot periculorũ genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, vt nullũ frequentius votũ. Natura vero nihil hominibus breuitate vitæ præstitit melius. Hegesiæ Cyrenaici liber est ἀποκαρτερῶν, quo à vita quidã per inediam discedens reuocatur ab amicis, quibus respondẽs vitæ humanæ enumerat incõmoda. Sed is à Ptolemæo prohibitus esse dicitur illa in scholis dicere, quòd multi his auditis mortẽ sibi consciscerẽt. Sicuti retulit Valerius Maximus lib. 8. c. 9. ad fi. & ante eum Tullius lib. 1. Tuscula. q. quo etiam authore Alchidamus rhetor antiquus

antiquus imprimis nobilis scripsit laudationem mortis, quæ constat ex enumeratione malorum humanorum. Plutarchus autem ad fi. libri de amore naturali parentum erga liberos, non librum de morte Hegesiam composuisse scribit, sed id dicit, quod cum de morte differeret, auditoribus multis, vt ipsi sibi manus inferrent, author fuit. Quibus & succinit illud Agathij distichon,

Τὸν θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸν ἡσυχίης γενέτηρα,
Τὸν παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας; Id est, ad verbum,

Mortem quid timetis, quietis genitricem,
Sedantem morbos, & paupertatis dolores?

Et vt id caput finiam multa in eam sententiam reperies apud Xenocratem in lib. de morte, & Plutarchum in oratione consolatoria ad Apollonium, Senecam de Consolatione ad Martiam, & D. Augustinum de ciuitate Dei lib. 21. c. 14. quæ in promptu sunt omnibus.

Aegritudo inter mala non connumerãda.

514 ¶ Ad hæc non est quod debeant medici tantopere gloriari, quòd ægritudinem abigant, & sanitatem tueantur. Nam vt dicit D. Ambros. in c. illa. 15. q. 1. Nemo sapiens ægritudinem malam dixerit, nec in malorum sortem annumerandam. Cui concinens Aeneas Platonicus in Theophrasto Græcè quidem, sed in hunc sensum, Neque enim (ait) & ignarus aut memor ægritudinem neque turpem esse, neque malam. Et paulo post subdit, malam valetudinem Theagi plurimum ad philosophiam contulisse. Ita enim de illo dixisse Socratem refert, At verò Theagi quoque nostro cuncta, vt Philosophia excidat, suppetunt. Solus hunc morbus diutinus coërcet, & cõtinet. Cuius rei locus, ne id ignores, est apud Platonem lib. 6. περὶ πολιτείας, id est, vt noster Iureconsultus vertit in l. 2. ff. de nund. de ciuili cõuersatione, Marsilius Ficinus & plerique omnes de Rep. De quo, vt opinor, loco intellexit Aelianus de varia hist. lib. 4. vbi scribit Platonem affirmasse Theageni nulla alia occasione philosophiæ statuta cognouisse quàm morbi ocio. D. Gregorius Nazianzenus in monodia D. Basilij dum inquit, ad phisophiæ cognitionem simul & obseruantiam corporis debilitas & mala valetudo, vt ait Plato, non parum faciunt. Sed & huius rei testimonium habemus ex D. Paulo in 2. ad Cor. epist. c. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Et paulo post, Cum infirmor, tunc potens sum. quod repetitur in c. nisi cum pridem, vers. alia vero causa, de renunc. vbi ex hoc subiicitur, quòd nonnunquam corporis infirmitas fortitudinem animi auget. de quo etiam nonnulla Card. Flor. consil. 34. circa primum, post princ. Ad quod referri potest illud Eccles. c. 31. post princ. Infirmitas grauis saluam facit animam.

Plato Academiam locũ insalubrẽ delegit.

515 ¶ Cæterum ipse Aeneas Platonicus, vt ad eum redeamus, subdit iis quæ suprà ex eo diximus, Platonem ipsum Academiã insalubrem locum, vbi maneret, elegisse, corporeæ sanitatis maxime negligentem. Cum quo cõsentiens D. ipse Basilius Magnus in eo elegãtissimo atque doctissimo lib. quem scripsit de legendis gentilium libris, Platonem (inquit) ferunt bonam corporis habitudinem, vt rem omnino incommodã prospicientem Academiam in loco in Attica pestilente delegisse, vt nimiam corporis prosperitatẽ veluti vitem palmite luxuriantẽ amputaret. Subdítque, Ego vero bonam valetudinem, quæ in summo sit, ex medicis sæpe audiui fallacem esse. Id quod certe asseruit, vt hoc illi addas, summus medicorum Hippocr. lib. Aphors. 1. c. 3. & ex eo quoque repetit D. Hieron. in c. ne tales, de consec. di. 5. De hac re autem loquens Aelianus lib. 9. Variæ Historiæ, Plato (inquit Græcè quidem, sed in hunc sensum) cum Academia diceretur esse pestilens, & medici consilium darent, vt Lyceum scholam transferret, nequaquam obtemperauit, dicens, Sed ego producendæ vitæ causa, ne in Atho quidem summitatem transmigrare velim.

D. Aegidius curari uulnera noluit.

516 ¶ Sed vt redeamus, huius rei multa exẽpla afferre possumus. Legimus enim D. illum Aegidiũ ad Rhodani ostia solitariũ, cùm à venatoribus latens inter syluas sauciatus fuisset, nõ modo medicinam nõ admisisse, sed & dominũ rogasse, ne quando læsa caro sanaretur, vt videlicet illatus cornpori dolor ab animo procul arceret voluptatis cogitationes. D. quoq; Franciscum nõ ante perfectum fuisse, quàm in grauissimã corporis valetudinẽ incidisset. vigesimo enim ætatis anno ægrotus didicit terrena contẽnere, quæ sanus dilexerat: æger soli Deo seruiendũ esse intellexit, qui antea seruus auaritiæ seruierat, dum negotiationibus vacaret: æger ad viam virtutũ festinãter peruenit, quam sanus lento admodũ pede arripuerat, faciens locum illi sententiæ Psalmographi c. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea acclamauerunt. Beniamin autem Senior qui multos suis orationibus curauit, ægrotus ipse nempe hydropicus, inuisentes se consolabatur, rogabátque vt Deum precarentur pro ipsius anima, nihil de corpore solliciti, quia & dum sanum, inquit, esset, nihil mihi profuit. Autor Sozomenus lib. 8. Historiæ Tripartitæ Cassiodori c. 1.

D. Franciscus ex ualetudine perfectus sanctus.

Beniamin Senior corpus sanum nihil illi profuisse dicebat.

D. Petrus filiã suam sanare noluit.

517 ¶ D. Petrus Tito discipulo interrogãti, Cur Petronillam filiam diutius ægrotare pateretur, cùm aliis male affectis repente sanitatẽ daret: ita illi expedire respondit; & vt id se facere posse ostenderet, iussit eam surgere, & eis discumbẽtibus ministrare. Et confestim sana surrexit, & vt officio functa est: rursum patris iussu ad lectum pariter & morbum rediit. Ita igitur ægrotando didicit virginitatis puritatem amare, vt postea sanata mori potius elegerit, quàm Flacco prætori nubere. In vita quoque Thomæ Cantuariensis archiepiscopi memoriæ proditum est quempiam comparandæ valetudinis gratia ad sepulchrum eius concessisse, & voti compotem factum, dum rediret secum quærere cœpisse, sanitá sine corporis, an imbecillitas ad animæ salutem conducibilior esset, & rursum Sancti aram repetisse, orasséque vt quod sibi ad beatitudinem illam adipiscendam magis conduceret, id sibi contingeret, & statim eodem implicatum morbo rediisse.

¶ Sed

518 ¶ Sed vis audire exempla & testimonia Ethnicorum? Plin. Iunior lib. 7. Epist. ad Maximũ, Nuper, inquit, me cuiusdam amici languor admonuit optimos esse nos dum infirmi sumus. Quem enim infirmũ aut auaritia, aut libido sollicitat? non amoribus seruit, non appetit honores, opes negligit, & quantuluncunque vt relicturus satis habet. Tunc Deos, tunc hominẽ esse se meminit, inuidet nemini, neminẽ miratur, neminẽ despicit, ac ne sermonibus quidẽ malignis aut attendit aut alitur. Plutarchus autem in Apophthegmatis tradit, quòd Antigonus rex Macedonũ, cum à graui morbo cõualuisset, Nihilo, inquit, peius est. Siquidẽ hic morbus nos admonuit ne efferamur, cũ mortales simus. tanquã scilicet ex morbo illi plus boni quàm mali accesisset. Alexander quoque Magnus, cũ aliquando femore sauciatus fuisset, maximósq; ex vulnere dolores sensisset, sese tum primũ nouisse Iouis, vt ante gloriabatur, filiũ non esse. Ita enim plerique referunt, quanquam aliter prodidit Plutarchus in lib. de fortuna Alexandri, & in Apophthegmatis ipsius, sed quod non multũ ab hoc disidet. Hieron Siciliæ rex antea veluti ἄμουσος, postquã in morbum incidit, factus est literatissimus, cum ociũ quod ei corporis imbecillitas imponebat, doctorũ hominum sermonibus audiẽdis tribueret, vt refert Aelianus d. lib. 4. Variæ Historiæ, vbi etiã tradit Stratonẽ filiũ Chorragi vtiliter & cõmodè ægrotasse, quoniã cum esset illustri familia oriũdus, & diuitiis abundaret, nõ ante corporis exercitia eũ vsurpasse, quàm ex splene laborare cœpisset. Plato quoque scribit Phragen nõ alia ratione sacris initiatũ philosophiæ mysteriis, quàm quod νοσοτροφίαν ἔβγαλε αὐτὸν τ πολιτικῶν, σωτήλασεν εἰς τὸν τ σοφίας ἔρωτα, id est, familiaris ægritudo à ciuiliũ cura ipsum abducẽs in sapientiæ amorem coniecit. Strabo lib. 17. tradit Ptolemæum Philadelphũ cum corporis imbecillitate & infirma valetudine laboraret, cognoscendarũ rerum & rerum nouarũ perquirendarum studio flagrauisse: quod & ipsum tradit Aelianus d. lib. 4. variæ historiæ. Is autem est qui bibliothecam illam omnium sermonibus celebratam instruxit.

Ethnicorum in eam rem testimonia.

519 ¶ Sed audi Plutarchum statim in initio vitæ Pelopidis. Cum apud Antigonũ quidam confidẽti animo, habitudine tamẽ corporis non admodũ prospera militaret, interrogatus à rege, quænam esset palloris in eo causa, quandã ægritudinem incognitã respondit. Postquã autem virtute hominis affectus rex ac magnificentia quadã motus iussit medicis, vt si qua essent ad salutem remedia, illum curarent. Cum autem bonæ valetudini plene restitutus fuisset, non eo amplius ardore atque impetu periculis sese certando obiiciebat; ideo admiratus Antigonus eam animi mutationem, non poterat eum non accusare. Cui ille nihil causam dissimulans, Tu me inquit, ô rex, profecto minime audacem reddidisti, cum ex his malis liberaueris, quibus viuere paruifaciebam.

520 ¶ Quid moror exemplis, quorũ me turba fatigat? Sunt enim & apud nos text. optimi præter eos quos suprà citauimus, id ipsum comprobantes, videlicet in c. 1. & iterum in cap. nisi cum pridem, vers. alia, de renunt. primo enim loco ita scribitur, Vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conscendit. Altero autem ita, Nonnunquam corpori infirmitas fortitudinem corporis augmẽtat. Et in c. potest, post medium, de pœn. dist. 1. Cuius hæc verba sunt, Aegritudo carnis peccatum repellit: & ibi glossa, in verbo, debilitandum, & Archi. multa de ea re scribunt. vti etiam facit Panor. in c. cum infirmitas, in j. no. de pœn. & remis. & Benedic. in repet. cap. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le 1. nu. 9. & 10. de testam.

Canonum testimonia.

521 ¶ Nec est denique quod sibi priuatim gloriandum medici existiment medicinam à Deo inuentam, & hominibus traditam, testimonio Ecclesiastici, vt diximus: eámque propterea cæteris artibus honestiorem. Nam id commune est omnium artium & liberalium, & illiberalium, vel testimonio eiusdem Eccles. c. 1. dicentis, Omnis sapientia à Domino Deo. Et Prouer. 2. Dominus dat sapientiam. Et Sapien. 7. scribitur omnem sapiẽtiam & operum scientiæ disciplinam ex Deo esse. Et ipse Eccles. c. 7. tradit agriculturam, quam plurimi veluti sordidam existimant, à Deo creatam esse, cum dicit, Non oderis laboriosa, & rusticationem ab altissimo creatam. Nam & Poëtæ rerum omnium peritissimi, ipsius agriculturæ inuentionem Diis tribuunt. An tamen ea ars sit sordida, dicam postea plenius. Similiter leges Deorum donum esse dicit Demosthenes in prima oratione contra Aristogitonem, & eius loci authoritate noster Iurisconsultus in l. 2. ff. de legibus, & Aphthonius Declamator in lib. Præexercitamentorum, paulo ante calcem eius operis. Ad quod nonnulli referunt illud Homeri lib. 18. Odysseæ,

Omnes artes à Deo.

ἀλλ' ὄγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι, ὅττι δίδοιεν.

De quo & nos diximus in nostro tractatu Retractuum in præfatione, num. 11. igitur satis, & seq. Plato autẽ in Timæo scribit philosophiam maximũ Deorum munus esse. Et idẽ in Ione tradit, Poëticam deorum immortalium munere datam esse hominibus. Ex quo Orpheus, Homerus, & Hesiodus testati sunt à diuina prouidentia siue inspiratione quæ literarum monumentis prodiderunt didicisse, vt ex eis expendit Theophilus Antiochenus antiquissimus Theologus lib. 3. Institutionum contra gentes ad Autolycum. Epicharmus autem Syracusius poëta antiquissimus plane scripsit omnes artes à Deo fuisse inuentas, his versibus à Clemente Alexandrino in Stromatis, & Eusebio Cæsariensi,

Philosophia poetica.

ὁ δέ γε τὰς τέχνας πν' ἄρεμ,
ὁ δὲ θεὸς ταῦτα φέρει, ὁ δέ γε τ ἀνθρώπ
λόγος πέφυκεμ ἀπόγε τ θείυ λόγυ.

Quibus significatur diuinum verbum artes omnibus suppetiuisse, docens quid conducibile facere opus

BIU Cujas

cere opus sit: neque enim hominem ipsum aliquam artem inuenisse, sed Deum, &c. Est autem Theognidis sententia nihil omnino esse hominibus nec bonum, nec malum sine Diis.

Θεοῖς ἔνεστιν οἷς δὲ μέγα κράτος, ὅτι ἄπερ θεῶν
γίγνεται ἀνθρώποις ἔστ' ἀγαθὰ, ἠ κακά.

Cui, quantum ad id quod de malis dicit, consonat illud Amos 3. Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecit? Sed id quomodo sit intelligẽdum, nosces ex Theologis scriptoribus. Et facit ad prædicta c. reuertimini, versi. si quis doctus. 15. q. 1.

RESPONSIO AD OBIECTA.

Medicinã esse artẽ honestam & liberalem.

522 ¶ Hæc sunt quæ cõtra medicos & medicinam ab aduersariis aut dicta sunt, aut dici possunt. Verùm ego primas partes secutus in ea sum sententia, vt medicina sit ars honesta, & minime sordida: nec quæ nobilitati præiudicium afferat, vt multorum authoritate longe latéque probatum est suprà nu. 73. hanc eandem, & iterum nu. 381. quid inquam maximos. Quibus adde quod scribit Plutarchus in eo libello cui titulum fecit περὶ ὑγιεινῶν, quasi dicas, de tuenda bona valetudine, siue de Salutaribus, scribens medicinam sic esse de numero disciplinarum, vt politie, splendore, iucunditate nulla sit inferior, τῶν δ' ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρικὴ τὸ μὲν γλαφυρὸν καὶ πολιτικὸν, καὶ ἐπιτερπὲς ὀλκὴν ἐνδέστερον ἔχει. Et quod item tradit Gal. in calce suæ exhortationis ad bonas artes, dum reponit medicinam inter artes honestas & liberales.

Præter chirurgicam.

523 ¶ Medicinam autem intelligo omnem quidem speculatiuam, & ex actiua diæteticam, ac pharmaceuticam, quarum videlicet prior victus, altera medicamentorum ratione constat. Verùm tertiam quam chirurgicam nominãt, quoniam manu medetur, quæ χεὶρ Græcè vocatur, mechanicam atque illiberalem omnes fatentur vel ipsi medici. Et hanc distinctionem plane intellexit Mesue in eo libro cui Grabatim, id est, Antidotorum titulus est, c. de tumoribus mamillarum, inquiens, Et si deueniatur ad corruptionem ad illud quod est manuale, hoc illorum est qui chirurgia sunt instructi: & non inficiam summam meam huius vestigij, quod ad mechanicam spectat operationem. Ex nostris autem Lucas Pen. in l. vlt. in princ. C. de excus. arti. lib. 10. Et generale est vt & artes viles sint & sordidæ quæ manu cõstant, vt scribit Seneca epist. 88. Et faciunt quæ diximus sup. d. nu. 381. quid inquam maximos, vbi disseruimus, an sacerdos hac arte vti possit. Propterea quæ iura & alia que videntur probare medicinem esse mechanicam, de huiusmodi medicina sunt intelligenda, ne aliis sint contraria, qui medicinam simpliciter honestam dicunt. Quanquam aliter etiam in hac re distinguit Nicolaus Nicolus in vberrimo medicinæ opere, Sermo. 1. distinct. 1. cap. 5.

Præcedentia. Et primũ ad id quod de seruis medicis dictum est.

524 ¶ Nec si serui plurimi medicinã exercuerunt, continuo sequitur eam seruilem esse artem, & illiberalem. Nam tametsi artes liberales dictæ sint, quòd liberis dignæ sint: tamen seruos à se non reiiciunt, quãdo & ij liberalibus studiis eruditi possunt, vt probat tex. in l. vlt. §. vlt. in fi. ff. de ædil. edict. multósque seruos legimus ad supremum vsque philosophiæ, & aliarum nobilissimarũ artium fastigiũ euectos fuisse, longóque post se interuallo liberos homines suæ tẽpestatis reliquisse. Inter quos Phædon Eliensis Socraticus, cui Plato diuinũ illum librum de immortalitate animæ dicauit. Nam hunc seruũ fuisse scribit Hieron. in lib. περὶ ἀρχῶν, & eius authoritate Laërtius lib. 2. & Lact. lib. 3. c. 25. Menippus cuius lib. M. Varro in Satyris secutus est, quas ipse appellauit Menippeas. Pompilius, aut vt alij vocãt, Polus Theophrasti seruus. Perseus item Zenonis seruus, & Mys Epicuri quoque seruus apud Laër. in Epicuro, & Epitectus de quo est illud distichon,

Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίλος ἰρῷ, καὶ φίλος ἀθανάτοις. Id est, vt traduxit Thedorus Gaza,

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie pressus, charus eram superis.

De quibus Aulus Gellius lib. 2. c. 18. & Macrobius lib. 1. Saturnaliũ c. 11. & præterea multas laudes de illo Epicuri seruo scripsit Mironianus in legibus historicis, & Laërtius in ipsius Epicuri vita. Quibus adde Istrum illum poëtam egregiũ, & eum quidem scribam, & seruum Callimachi Cyrenæi alterius poëtæ, sæpe à Grãmaticis adductũ in testimonium, Et à Plutarcho lib. Problematon Græcorũ c. 156. & in lib. de Musica. Et Alcman poëtam quoque celeberrimũ Agesidæ sermonum, vt tradit Heraclides in lib. Politic. vbi de Lacedæmoniis loquitur. Et Terentium illum nostrum Poëtam Comicũ, Afrum quidẽ illum, sed qui Romæ Terẽtio Lucano Senatori seruiuit, à quo ob ingenium & formã non institutus modò liberaliter, sed & mature manumissus, vt à Donato illius interprete scriptũ est. Et Publium Syrum poëtam mimographũ excellentissimum, de quo multa ipse Macrobius lib. 2. c. 7. Et Aesopum illum Phrygem fabulatorem laudatissimum, cuius vitam descripsit Planudes. Et Statiũ Cæcilium inclytũ poëtam Comicum, qui & ob id Statius dictus est, quòd id nomen apud antiquos seruile fuit vt tradit Gellius lib. 4. c. 20. & eodem vlt. & Zamolsim illum Getarũ legislatorem laudatissimum, vt prodit Herodotus in Melpomene, qui liber est 4. & Laërtius in Pythagora, statim post princip. & Phauorinus apud Stobæum Sermo. 60. Et Aristogenem Cnidium Chrysippi philosophi seruum qui ex curatione Antigoni Gonatæ magnam consecutus est famam, apud Suidam. Et Chytonem grammaticum Catonis Censorij seruum, apud Plutarchum in vita ipsius Catonis, & Manlium Antiochum astrologiæ

auditorem

auditorem. & Taberium Erotem gramaticum memoratos Plin. lib.35. cap.17. & Daphnidem grammaticum,quem idem Plin.lib.7.c.39.dicit venumdatum fuisse.III.M.DCC.

525 ¶ Et in vniuersum seruos esse rerum & doctrinarũ omnium capaces, vt liberos homines aperte docet Seneca epist.ad Luciliũ 47.& Macrobius qui multa ex eo accepit,vbi suprà: & Hermippus in 2.lib.de iis qui serui docti fuerunt.Et videmus Terentiũ plerunque seruis tribuere sententias prudẽtissimas,quod & ex eo obseruauit Seruius in 10.Aenei.Et apud Sophoclẽ in Trachiniis Deianira alloquens Hyllum filium admodũ laudat sententiam pedagogæ ancillæ,in hæc verba,

ὦ τέκνον ὦ παῖ ἆρ' ἀγεννήτων ἄρα
Μῦθοι καλῶς πίπτουσιν· οὐδὲ γὰρ γυνὴ
Ἄβλαπτ' ἔειπεν δ' ἐλευθέρου λόγου.
O fili,ô puer, hominum etiam ignobilium
Sermones opportunè cadunt, Hæc enim mulier
Quamuis serua, liberaliter tamen locuta est, Vt verum videri possit illud Euripidis,
Δοῦλον γὰρ οὐδὲν τοὔνομ' ὃ δίκαιος ὤν
Πολλοὶ δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν ἐλευθέρων. Et illud quoque,
Πολλοῖσι δούλοις τοὔνομ' αἰσχρὸν, ἐς δὲ φρὴν
Τῶν ἐχὶ δούλων ἐς' ἐλευθεροπρεπές,

526 ¶ Vt non omnino assentiam illi Homeri,aut potius Eumæi bubulci Homerici sententiæ, lib.17. Odyss.qua pronunciauit Iouem dimidium virtutis ei auferre,quem seruitus occupauit,

Athenienses seruos arte medices arcuerũt.

ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρ', ἐπὴν μιν μὴ δούλιον ἦμαρ ἕλησιν.

Etiam si illi assentire videatur Plato lib. de legibus 6. Quanquam & illud præterea dici potest, Athenienses tanti medicinam existimasse,vt seruos ab ea discenda veluti ea indignos arcerent, vt scribit Hyginus Fabularum c.274.

527 ¶ Sed ne aliud quicquam est contra medicos adductum, quod non facile refelli possit. Nam quod dictum est medicos sordidissima quæque tractare, tantum abest vt id medicorum laudi obsit, vt vel isto nomine ipsi præcipue laudari mereantur, qui quo subueniant hominum calamitatibus,cruciatibus,doloribus,& denique mortibus,ex illa sua sublimitate, vt Erasmus ait,sese ad hæc sordida deiiciunt.Quod si medicis tantum esset supercilij,quantum istis est procacitatis,liceret passim impune mori.Verùm hoc habet ea ars cum bonis Regibus commune, vt bene faciat,ac male audiat.

Responsio ad id quod dictum est medicos sordida tractare.

528 ¶ Quanquam & illud dici potest, non omnibus placere hæc medicamenta, quæ ex stercoribus, lotiis, genituris, sudoribus, & aliis id genus rebus sordidis conficiuntur. Nam Archigenes apud Gal.lib.2. περὶ τόπων. c. item 2. Humanum,inquit,stercus in medicamentis tanquam abominandum semper detestatus sum. Sed & ipse Gal. eiusdem operis lib.6.c.3. posteaquam retulit Apollonium in lib.1. Parabilium, consuluisse asini lotium ad inflammatam columellam, Miror, ait, eiusmodi auxilia tradẽtes.Certo enim scio omnes homines,paucis omnino exceptis, citius mori velle,quàm vrinam asini bibere.Idem quoque Simpl.medic.lib.10,quo loco de vrina humana loquitur,Vrinam,inquit,degustare maxime abominandũ est.Et paulo post,cum de medicamentis vrinarũ quædam scripsisset,subdit: At nos hæc facere abominati sumus, cum ad manum sint quæ illis conducunt alia medicamẽta. Iterúmque ad fi.eius c. Vrinã pueri orthopnœæ gratia bibere necessariũ non est, cum sint & alia medicamina, quæ huic medeantur affectui. Et in eodem lib.vbi de Copro,id est,stercore tractat, Stercus humanũ ob fœtorem abominandũ est, Rursúsque eo.c.quo differit de stercore caprino, posteaquã multa eius rei medicamina declarauit, subiungit, Quæ omnia optimus medicus ignorare nõ debet.Cæterũ potiora eligere potissimum ad vrbanos & honoratos alicuiúsque existimationis viros. In quibus ego nunquam tali medicamine vsus sum,cum multorũ meliorum suppeteret copia.Attamen existit nonnunquã talium vsus aut in itinere,aut in venatione,aut rusticatione,cum scilicet meliorũ nihil adfuerit,aut homo rusticus perinde fuerit duræ carnis ac asinus.Et alia quoq; in eam sententiã tradit quo loco de stercore muriũ loquitur.Aëtius quoque Tetrab.1.Ser.2.c.84. carpit Xenocratẽ & alios qui de medicamentis vrinarum,stercorum,menstruorum scripserunt. Sed & postea c.108.de vrinis loquens, Nos,inquit, abominati sumus talia facere, cum alia pharmaca sint ad manum. Et paulo post, At vero bibere vrinam in difficili spiratione quæ erecta ceruice contingit, quemadmodum aliqui prodiderunt,non est necesse,cum sint alia plurima pharmaca quæ huic malo opitulantur.

529 ¶ Quod dictum est Deum sanare omnia,fatemur.Sed id plerũque facit per causas,vt cum theologis loquamur, secundarias, id est, medicamenta, & alia id genus, vt de hac ipsa re priuatim loquens testatur Ant,Florentinus insignis theologus in 3.parte summæ tit.7.c.1.vbi & illud subdit, Quod si quis medicinæ indigens eam nõ vtatur,expectans à Deo sanitatem,grauiter peccat, nempe Deum ipsum tentans:nisi super ea habuerit diuinũ quoppiam consilium,sicuti D. Agatha,de qua etiam locuti sumus,cum dicebat medicinã corporalem suo corpori nunquam adhibuisse. Id enim agens nõ peccabat,sicuti etiam scribit D.Thomas 22.q.97.ar.1.in fi.A quibus non admodum dissidet quod scribit D.Ambrosius in lib.de Paradiso c.6.Neque si medicus,inquit,præscripserit ægrotanti à quibus videatur cauendũ, atque ille ab interdictis non putauerit abstinẽdum,

Deus sanat per medicamenta.

causa

causa ei mortis est medicus. Sed vtique ipse sibi reus mortis est propriæ, hæc ille, An tamen semper peccet ægrotus non parens medico, alibi etiam diximus.

530 ¶ Quid autem ad artis vituperium spectat, si nonnulli artifices fuerint vitiis quibusdam obnoxij? Sunt & inter sacerdotes adulteri, inter monachos homicidæ. Sed nihil propterea ad religionem per se optimam. Nulla tam sancta professio est, quæ non alat sceleratos aliquot. Nec tamen æquum est hominum vitia in professionis calumniam detorquere. Votis quidem omnibus optandum omnes principes eiusmodi esse, cuiusmodi Nestor describit apud Homerum lib. 9. Iliad. & ex nostris D. Hieronymus in c. Regum 23. q. 5. Nec tamen accusandus est ideo principatus, quòd nonnulli sub eo titul. prædones reíque publicæ hostes agant.

Medicinæ artì nõ imputandũ si qui medici uitiis astricti fuerint.

531 ¶ Optarim & ipse cum Erasmo ab omnibus medicis eam præstari sanctimoniam, quam Hippocratico sacramento verbis solennibus cõcepto à professoribus exigit, vt videlicet eam artem sine auaritia exercerẽt, in curandis ægrotis pro viribus & ingenio necessariis rebus vterẽtur, nemini ægritudinem differrent, nihil per iniuriam facerent. Nec tamen rogati aut sponte veneficam potionem darent, aut dandam alij consulerent: vitam atque artem puram, atque integram seruarent. Quancunque domum ingressi fuerint liberandis duntaxat ægrotis operã darent. Omnem iniuriam, omnem corruptelam, omne genus turpitudinis, res etiã venereas sponte sua euitarẽt. Quæ reticenda esse intelligerent, nemini patefacerent, sed intemeratã taciturnitatem seruarent. Ea est enim fermè Iurisiurãdi Hippoc. formula, quã si sanctè & incorruptè seruarint medici, iis omnia tam in vita, quàm in arte prospera, fœliciáque succedent, & gloria in æternum parata erit, vt Hippocrates ipse pollicetur. Verùm si quis transgrediatur, non artis vitium est, sed hominis.

Hippocratis Iusiurandum.

532 ¶ Quod medici non semper in eadem re consentiant, commune est omnium artium atque scientiarum. Theologia hauddubie omnium doctrinarum est & excellẽtissima & sanctissima, tamen scholastici eius scriptores, qui eam sibi veluti proprio iure asserunt, & vendicant, nec inter se quoque semper item conueniunt. Nam & statim in initio Sententiarum non conuenit inter eos, quod sit subiectum Theologiæ, aliis Deum simpliciter, aliis Christum, aliis sacramẽtorum genera affirmantibus. Nec iidem consentiunt, sítne theologia scientia contemplatiua, siue speculatiua: an verò actiua, siue practica: aliis contemplatiuam, aliis practicam, aliis vtranque simul, aliis neutram, sed patheticam dicentibus. Súntque & alia non pauca in Sententiarum libris disputata in quibus non consentiunt Alexander Ales, D. Thomas, D Bonauentura, Aureolus, Alphonsus, Tulletanus, Landulphus, Iacobus Viterbiensis, Garro, Thomas Argentina, Geraldus Sinensis, Gregorius Ariminensis, Scotus, Henricus Gandensis, Ocham, Holcot, Bernhardinus Gannagus, Vgo victorius, Durandus, Durandellus, Capreolus, Garsias, Ioannes Neapolitanus, Petrus Paludensis, Godofredus Adam, Iohannes Ripa, Richardus de media villa, & alij sententiarum interpretes. Nec id quidem tantùm in illis entitatibus, quidditatibus, hæcceitatibus, conceptibus, relationibus, instantibus, formalitatibus, realitatibus, intentionibus primis & secundis, & aliis id genus plurimis non admodum vtilibus: sed & in aliis plerisque maioris ponderis & momenti. Híncque illa factionũ nomina, Albertistæ, Thomistæ, Scotistæ, Ochanistæ: Nominales, Reales, & eius generis plurima. Nec isti tantùm, sed & antiquiores illi, & præcipui Theologiæ scriptores D. Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Gregorius. Cui enim non nota est illa ipsorum Hieronymi & Augustini controuersia tot epistolis eorum celebrata, de cessatione ceremonialium? Quæ eò iracundiæ duxit ipsum Hieronymum, vt cum magna bili illa minaretur, faciam vt memineris Daretis & Entelli. Bos lassus fortiùs figit pedem. Quæ quidem controuersia orta est ex alia Diuorum Petri & Pauli dissentione, cuius ipse Paulus meminit in epist. Ad Gal. c. 2. In qua tamen neuter eorum peccauit ex Theologorum sententia.

Ad id quod dictum est, medicos nõ semper inter se conuenire.

533 ¶ Quid philosophorum pugnas memorẽ de rerum principiis, aliásque infinitas iam satis cognitas omnibus, iis præsertim qui legerint Plutarchũ in lib. de placitis philosophorũ, Galenũ, si is est, in lib. de historia philosophica, Vitruuium lib. 2. de Architectura c. item 2. Iustinũ philosophum eundémque martyrem, in elegantissimo illo gentium admonitorio, in princ. Irenæum lib. 2. contra Hæreses, c. 19. Epiphanium Cyprium lib. eiusdem titul. 3. c. vlt. Eusebium Cæsariensem lib. Præparationis euangeli. 1. c. 5. & alibi sæpe, Theodoritum in libris de curatione gentilium affectionum. D. August. de ciuitate Dei lib. 18. c. 41. Macrobium lib. 1. de Somnio Scipionis, præsertim c. 14. Et ex poëtis Claudianum in Panegyrico, quem dixit in Consulatu Manlij Theodori: & è recentioribus Antonium Codrum Sermo. 1. & nouissimè Scipionem Capitium, qui de ea re priuatim scripsit elegantissimis simul & doctissimis duobus libris ad Paulum III.

Nec philosophi.

534 ¶ Quid Iurisconsultorum? nónne in l. sed an vltro. §. 1. ff. de neg. gest. Labeonem Proculus reprehendit? Cuius item sententiã continuò Celsus eleganter deridet. Vt & Nerua alibi quoque fuit derisus, in l. est differẽtia, quæ est pe. ff. in quib. caus. pig. vel hypo. tac. contra. Et Claudius Saturninus à Scæuola, sed ironicè, Magno, inquit, ingenio de iure respondit, in l. à testatore. ff. de condi. & demon. Et Celsus Celsi, id est, filius patris, quò magis mireris, sentẽtiam reprehendit in l. dedi. §. si quis quasi statuliber. vers. sed si seruus. ff. de cond. caus. dat. vbi gl. id annotat, & post eam Ro. qui id dicit procedere in his, quæ sunt iuris. Et Marcellus notat sententiam Iuliani, quam tamen mox sequitur Vlpia. Marcellum ipsum redarguens, in l. apud Iulianũ. ff. de hęr. insti. Nam & idem Marcellus in vniuersum notas scripsit in ipsum Iulianum, vt patet ex l. 1. C. de com. ser. manu. Et

Nec Iurisconsulti.

BIU Cujas

cùm discipulus in præceptoris sententiã pedibus manibúsq; ire debeat, & aduersus cæteros eam tutari, aut certè si non possit, excusare, quod Cassius fecit in l. dicere. ff. de arb. Quẽ ad hoc expẽdit Bar. ibi, & in l. interdũ. § Stichi promissor, & ibi Ias. in fi. ff. de verb. obl. Oldr. in l. quæsitũ. § 1. ff. de fund. inst. Bal. in l. vlt. col. 2. C. de pœ. iudic. qui malè iud. & Pan. in c. 1. col. 6. versi. sed vide not. de postul. præl. Tamen Seruius Sulpitius libros integros composuit de erratis & notis Q. Mutij Scævolæ sui præceptoris, vt videre licet ex l. Mutius. ff. pro soc. & Aulo Gellio lib. 4. c. 1. fortè ea contumelia percitus, qua eum Mutius veluti asperserat in l. 2. § Seruius autẽ. ff. de orig. iur. Turpe esse Patritio & nobili viro, & causas orãti, ius in quo versaretur, ignorare, vt iam nõ adeo mirari debeas, quod Vlpia. Paulus, & Martianus de notis Papiniani viri acutissimi scripserint, vt videre potes ex l. 1. §. & ideo. C. de vete. iur. enu. & l. vlt. C. de sen. pas. & l. vnica, ti. de resp. prud. in Codice Theodosiano. Sed & Claudius Tryphonius in Serbidiũ Scævolam, Marcellus in Iulianũ, & in ipsum Marcellum Aelius Martianus notas scripserunt, vt ex iis patet qui illorum vitas & libros descripserunt. Celsus autem Domitio Labeoni ita scripsit, Aut non intelligo quid sit de quo me consulis, aut valde stulta est consultatio tua, in l. Domitius, ff. de test. quanquam sunt qui dicunt illum Labeonem non esse illum nostrum Iurisconsultum sæpius in nostris ff. memoratum.

535 *Iurisconsulti ipsi reprehensi.*

¶ Quid quòd Accursius aliquãdo repræhendit Iurisconsultos ipsos, vt in l. filiusfa. § diui. ff de le. 1. Nam & ij sæpius errasse in suis legibus, quas etiamnũ habemus, dicuntur, vt no. in l. qui Romæ §. duo fratres. ff. de verb. obl. & no. Iord. Bricius, qui & alia loca nũcupatim in id citat, in repet. cap. Romana. §. contrahentes, col. 18. vers. sed hîc quæritur, de for. compe. lib. 6. Nam & ipsi sibi in eadem re aduersi fuisse reperti sunt, & inter alios Papinianus iuris asylum dictus Iulio Capitolino, vt patet ex l. vlt. §. sed cum in secundam. C. de furt. vbi id notat Bal. paulò ante fi. in vlt. no.

536 *Iustinianus reprehensus.*

¶ Sed nonne videmus Iustinianum legum nostrarum magna ex parte conditorem in multis reprehensum? Nempe in eo, quod statim in ingressu tit. Instit. de testa. dicit testamẽtum ex eo appellari, quòd sit mentis testatio: quod quàm sit ineptum & absurdum nemo non videt, præsertim qui legerit Gellium lib. 6. Noctium Atticarum c. 14. Sed hoc illi facilè condonãdum erranti cum Seruio Sulpitio Iurisconsultissimo. Verùm in l. vlt. C. in quib. caus. in integ. restit. nõ est neq. adeò secum in aliis legibus pugnauit, vt Plac. ibi dixerit illum ex letheo fonte bibisse, cùm eam l. scriberet. Accursius autem id malè intelligens ex eodem Plac. dicit illum ebrium fuisse. Sed de Iustiniano minùs mirandum est, vt qui omnium literarum fuerit expers & ἀναλφάβητος, vt scribit Suidas, id est, qui ne literarum quidem elementa nouisset. Cui magis crediderim scriptori ejusdem temporis, aut certè non admodum posterioris, quàm Zasio viro alioqui doctissimo istud defendenti in suis scholiis l. 2. ff. de ori. iu. Alios autem Imperatores errare posse in iure videmus ex l. 3. in fi. iuncta gl. vlt. ff. de supel. lega.

537 *Papa interdũ memoria fallitur.*

¶ Vt interim omittam Romanos Pontifices, qui iura omnia in scrinio sui pectoris recõdita habere se dicunt, vel Bonifacij illius Octaui testimonio, c. 1. de consti. lib. 6. Tamen nonnunquam eos capit obliuio aliarũ constitutionum, vt non obscurè declarat c. præterea. 23. dist. Quod & hinc videre licet, quòd Vrbanus Papa in c. vlt. 30. q. 4. dicit nõ reperiri prohibitum, virum & vxorem simul posse puerum in baptismo suscipere, quamuis ante Leo id satis prohibuisset in c. nõ plures, de consec. dist. 4. Et id quidẽ planè fatetur gl. in d. c. præterea. & in d. c. 1. de constit. Licet gl. in d. c. vlt. idipsum excusare nitatur. Sed interdum videmus illos sibi inuicem non consentire. Nam Innoc. 3. & Celestinus item tertius de dirimendo matrimonio pugnantia statuerunt. Hic enim ius facit alteri coniugum iterare matrimonium, si alter in hæresim lapsus fuerit. Ille autem nõ facit, vt videre licet ex c. quanto, extrà de diuort. Pelagius constituerat vt subdiaconi Siciliæ abstinerent ab vxoribus quas antè legitimè duxerant. quod decretum veluti durum, & incompetens Gregorius 1. eius successor retractauit, vt patet ex c. 1. 31. dist. vbi & gl. dic. illud ipsum decretum fuisse contra euangelium. Alexander III. in c. licet, ext. de spon. duo. statuit sponsalia contracta verbis præsentibus non solui per aliud sequens matrimonium copula carnali consummatum, quanuis quidam illius prædecessores aliter statuissent. Ioan. Gerson in quodam suo sermone Pascha. scribit Io. 22. censuisse animas impiorum non puniri ante diem iudicij, sed hoc explosisse Parisiensem scholam, ita vt pontificem adegerit ad palinodiam. Proinde Ias. in l. Præscriptione, col. 2. C. si contra ius vel vtil. pub. post Bal. alicubi, dicit quòd licet papa ex eo quòd est Papa, est doctor vtriusque iuris, est tamen doctor authoritate, sed non scientia.

538 *Gratiani multa errata.*

¶ Videmus quoque compilatores nostrarũ Decretalium nonnunquam aberrasse & ita supine, vt aliquando affirmatiuã pro negatiua posuerint, vt videre licet ex his quæ scribũt Hosti. Io. And. & Car. Flor. in c. vlt. extrà de precar. vbi ipse Io. And. ad eius erroris excusationẽ citat illud Horatianum, Quãdoque bonus dormitat Homerus. Sed & infinita propè errata Gratiani, qui Decretorum volumen ex multis & separatis diuersorum scriptorum locis aptissime cõsuit, collegit Alb. in suo indice, in verbo Gratianus, & nouissime Fely. in c. 2. char. pe. vers. opinionẽ Gratiani, de resc. Et sæpe Cy. noster queritur de erroribus Canonistarũ, vt videre licet apud Bar. in l. 1. §. 1. ff. de requi. reis & Domi. in c. vt animarũ, col. 2. vers. item quia etiã, de consti. lib. 6. & Pet. Ferra. tit. forma inquisi. super verbo, hæc est quædã inquisi. col. 14. vers. sed pone quòd reus, & versi. seq. & D. Boër. deci. 109 percutiens. col. 3. Et dicit Bal. in l. liberti libertæque, col. 5. versi. item secundum membrum. C. de ope. lib. nonnulla esse in cle. pastoralis, de re iud. quæ nõ sapiunt veritatem iuris. &

iuris.& Fran.Are.conſ.23.in præſenti,col.vlt.dicit quòd iuriſconſultus nõ abutitur vocabulis vt canoniſtæ. Vt & prætermittam quoque indefatigabiles atque perpetuas recentiorum Legum & Canonum interpretum contentiones, vt nulla propemodum res ſit in vtrouis Iurium adeò expedita,quin ſint tamen in ea diuerſæ,variæ,atque etiam contrariæ & ſæpe eorundem ſententiæ.

539 ¶ Quòd multa ſint nomina corrupta apud medicos, præſertim Auicen. & cæteros Arabes, eorúmque ſectatores,quódque ipſi & alij celeberrimi viri aliquãdo errarint:Id certè & cæterorum in aliis artibus ſcriptorum commune eſt,vt iam diximus:nihílque id artis præconio officit,cuius non ea culpa eſt,ſed hominũ,quorum vel doctiſsimorũ proprium eſt errare,vel teſtimonio Gal. de Archigene loquẽtis lib.2. περὶ τόπων c.1. & Raſi lib.6.Aphoriſ. Solius enim Dei eſſe nec falli, nec fallere:hominum contrà ſæpè falli,& fallere.c.à nobis, de ſent. excom.& latè confirmat Pet. Anc.conſi.210. inter contraria. Nam & Hippocrates de quo,vt alibi diximus, huiuſmodi teſtimonium perhibuit Macrobius,vt nec falli nec fallere poſſet, quod & ferè aſſerit Gal. lib.3. Prognoſticorum cap.44. Tamen à futuris ſe deceptum fuiſſe ingenuè profeſſus eſt,vt ſcribit Celſus lib.8.c.4. More (inquit) magnorum virorum & fiduciam magnarum rerum habentium. nam leuia ingenia,quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt.Magno ingenio multáque nihilominus habituro conuenit etiam ſimplex veri erroris confeſsio, præcipuéque in eo miniſterio, quod vtilitatis cauſa poſteris traditur: néqui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus eſt. Et vt ſcribit Quintilianus lib.3.c.8. Hippocrates clarus arte medicinæ videtur honeſtiſsimè feciſſe, quòd quoſdam errores ſuos,ne poſteri errarent,confeſſus eſt.

Ad id quod dictum eſt de errore Auicẽnæ & aliorum.

540 ¶ Certè nemo mortalium omnibus horis ſapit, vt ſcribit Plin.lib.7. Naturalis Hiſtoriæ c.15. Et vt tradit Horatius in Arte poëtica,quod 2.ab hinc verſic.ex Ioan.And.adduximus,

Quandoque bonus dormitat Homerus. Nec poſsibile eſt inueniri qui lapſus non ſit,veluti in malo Punico granum etiam aliquod putidum eſt, vt dicit Crates ille Thebanus apud Diogenem Laërtium,& nos alibi latiùs diximus.Non omnes poſſunt eſſe Apollines,nõ omnes Aeſculapij,nõ omnes Hippocrates,aut Galeni:vt ſi nonnunquã (quod hominum,vt diximus,eſt proprium) ſaltem rarenter errarent. vt interim non omittam Auicen. & cæteros Arabes non adeo contemnendos, vt plerique arbitrantur,cùm rem ipſam medicam non mediocriter adiuuerint, multáque admodũ in eam vtilia Galeno incognita inuenerint. Cuiuſmodi ſunt Santali, Caſia fiſtularis, Moſchus, Sene, Caphura,Saccharum,& alia plurima,res hodie frequẽtiſsimas & vtiliſsimas ad rem medicam,vt ſaltem eo nomine multùm illis debeamus.

Nemo omnibus horis ſapit.

541 ¶ Profectò optarim medicos omnes eſſe verè medicos,quíque nullum omnino facerent locum illi Pithyæ oraculo à Philocoro apud Zenodotum memorato,

πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Plures Triobolos,paucos eſt cernere vates. Atque illi magis in eam rem peculiari etiam oraculo Hippocratis, Medici quidem famâ multi, ſed opere valde pauci.cuius meminit Soranus Epheſius in Iſagoge c.4.Quod ſumptum videtur ex illo verſu Euripidis in Troadibus,

τλήμων ἰατρὸς ὄνομ' ἔχων, τἄργα δ' οὔ.

Infelix medicus nomen habens,opera verò non. In ſumma optarim huiuſmodi eſſe medicos omnes, qui ſua fide & induſtria, vti Hippocrates, neque fallerent neque fallerentur, vt interim etiam vtar verbis l.2.C.de pondera.lib.11.Sed quando id fieri nequit,non magis certè vituperanda eſt medicina, quòd plurimi illius peritiam ſibi vendicant, qui omnino ſunt imperiti: quàm Theologia omnium ſcientiarum regina, quòd ipſa tamen ineptos quoſdam tractatores habuerit. Grammaticus, vt ſcribit Ammianus Marcellinus lib.21. locutus eſt interdum barbarè, & abſurde cecinit muſicus,& ignorauit remedium medicus.& non ideo grammatica,nec muſica,nec medicina contemnenda eſt. Vnde præclare hæc quoque,vt alia, Tullius, Signa oſtenduntur,ait, ab his rerum ſi quis errauerit,non deorum natura,ſed hominum coniectura peccauit.

Non artis ſed hominũ uitiũ, ſi in arte quis errauerit.

542 ¶ Mixtura autem medicamentorũ non arti aſsignanda eſt, ſed, quod iam ſuprà diximus hominibus male eam tractantibus,ſi quod ſimplicibus debent facere, id mixtis aggrediuntur:quando qui poteſt mederi ſimplicibus, cõpoſita medicamina aut doloſe, aut fruſtra quærit, teſte Arnaldo à Villa noua doctrinæ 2.Aphoriſ.15.Et vt ipſe ſcribit in Antido.c.1.ſimplex medicina præferenda eſt compoſitæ,ſi talis comperiri poſsit,quæ morbum curare poſsit. Cui concinens Rabbi Moyſes in lib.de regimine vitæ ad Soldanũ,c.2.ſcribit,Quãdocunque poterit eſſe regimen cum medicina ſimplici, non regat cum medicina compoſita: & ſi non poterit tranſire, regat cum ea cuius compoſitio minor eſt:nec eligat medicinas multæ compoſitionis,niſi in magna neceſsitate.

543 ¶ Porrò cum eò proceſsit mortaliũ libido & intemperãtia, vt non vno tantùm aut duobus cibis contenti,nõ vni aut alteri tantùm voluptati inceſſanter dantes operã,non etiam vnũ ſimplicémque morbũ ſibi adſciſant: paucos noſtro tempore ſimplices morbos videas, pleroſq; omnes mixtos & varios,imò ipſos ſibi cõtrarios ac repugnãtes,vtpote ex cõtrariis & repugnãtibus cauſis ortos,vt eorum curationi neceſſe ſit varia mixtáque,atque cõpoſita,& nonnunquam contraria adhiberi medicamina:ne dum vni qualitati occurris,aliam prætermittas,quæ neglecta hominem interimat. Propterea áque huiuſmodi morbis cõpoſitis non ſimplicem curationẽ adhibẽdam eſſe cenſet Gal. Therapeuticæ lib.4.ſtatim poſt princ.Serapio Breuiarij tractatu 7.c.2. Et Arnaldus à Villa noua,doctrinæ 2.Apho.17.Nam vt hic ſubdit in ſeq.Apho.Cum ſimplicibus nõ occurrit

BIU Cujas

amplexus virium debitarũ compoſito lapſui, neceſsitas vrget præparare compoſitas. Et vt ſcribit Gal. ipſe lib. 1. de compoſi. medic. Non vniuerſi præter naturam affectus ſimplicibus medicamentis curari poſſunt. Adeo ſanè deprauata corruptáque eſt hominum natura, vt morbos quotidie gignat infinitis propè modis compoſitos, & aliàs quoque antiquioribus incognitos, proindéque noua, & nondum illis excogitata remedia exigentes, iuxta c. cæterum, extra. de iura. cal.

544 *Mulierũ intemperantia Hippocratẽ mendacem fecit.*

¶ Quod vt exemplo aperto tibi oſtendam, Nónne Hippocrates Aphoriſ. lib. 6. c. 28. & ſeq. tradit mulieres podagra nunquam laborare, neque illis capillos defluere, niſi menſtrua defecerint? Et ea quidem erat ſexus natura. Tamen mulieres adeo intemperanter viuunt, vt & hos quoque morbos præter naturam ſentiant, vt ſcribit Gal. in Comment. eiuſdem cap. 28. & ſeq. Et Seneca Epiſtol. ad Lucilium 95. cuius hæc verba ſunt, Maximus ille medicorum & huiuſmodi ſcientiæ conditor fœminis nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare. Atqui etiam capillis deſtituuntur, & pedibus ægræ ſunt. Non mutata fœminarũ natura, ſed victa eſt (ita enim legendũ non vita) Et ſubdit, Nam cum virorum licẽtiam æquauerint, corporum quoque virilium vitia æquauerunt: nõ minùs peruigilant: non minùs potant, & oleo & mero viros prouocãt: æquè inuitis ingeſta viſceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu remittunt: æquè niuem rodũt, ſolatium ſtomachi æſtuantis. Libidine verò nec maribus cedunt, pati natæ. Dij illas, Deaéque malè perdãt, adeo peruerſum commentæ genus impudicitiæ viros ineunt. Quid ergo mirandũ eſt maximum medicorum ac naturæ peritiſsimũ in mendacio prehendi, cùm tot fœminæ podagricæ caluæque ſint? Beneficium ſexus ſuis vitiis perdiderunt. Et quia fœminam exuerunt, damnatæ ſunt morbis virilibus. Quam rem quoque cõprobat Petrus Aponenſis in Ariſtotelem Problematõn lib. 10. cap. 37. & in Conciliatore, dif. 9. Subdit autem Seneca his quæ dicta ſunt & hæc verba multùm ad rem pertinentia, Antiqui medici neſciebãt dare cibum ſæpius, & vino fulcire venas cadentes. Neſciebant ſanguinem emittere, & diutinam ægrotationem balneo ſudoribúque laxare. Neſciebant crurium vincula, brachiorúmque latentem vim, & in medio ſedentem ad extrema reuocare. Nõ erat neceſſe circunſpicere multa auxiliorum genera, cùm eſſent periculorum pauciſsima. Nunc verò quàm longè proceſſerunt mala valetudinis? has vſuras voluptatum pendimus, vltra modum fáſque concupitarum. Innumerabiles eſſe morbos non miraberis.

545 ¶ Antè autem in eadem epiſtola hæc ſcripſerat ad hunc quoque locum pertinentia. Medicina quondam paucarũ fuit ſcientia herbarũ, quibus ſiſteretur fluens ſanguis, vulnera coirent paulatim. Deinde in hanc peruenit tam multiplicẽ varietatem. Nec eſt mirum illam tunc minùs negocij habuiſſe, firmis adhuc ſolidíſque corporibus, & facili cibo, nec per artem, voluptatémq; corrupto. Qui poſtquam cœpit non ad tollendã, ſed ad irritandam famen quæri, & inuentæ ſunt mille condituræ, quibus auiditas excitaretur: quæ deſiderãtibus alimenta erãt, onera ſunt plenis. Inde pallor, & neruorũ vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditatibus quàm ex fame macies. Inde incerti labentiũ pedes, & ſemper qualis in ipſa ebrietate titubatio. Inde in totam cutem humor admiſſus, diſtentúſq; venter, dum malè aſſueſcit plus capere, quàm poterat. Inde ſuffuſio luridæ bilis, & decolor vultus, tabéſque in ſe putreſcentiũ, & retorti digiti articulis obrigeſcentibus, neruorũ ſine ſenſu iacentium torpor, aut palpitatio corporũ ſine intermiſsione vibrãtium, & cætera quæ ſequuntur. Quibus & hæc ſubiicit, Immunes erant ab iſtis malis, qui nondũ ſe delitiis ſoluerant, qui ſibi imperabant, ſibi miniſtrabant. Et iterum haud multò pòſt, itaque nihil opus erat tam magna medicamentorum ſupellectile, nec tot ferramentis atque pixidibus. Simplex erat ex ſimplici cauſa valetudo. multos morbos multa fercula fecerunt. vide quantũ rerum per vnam gulam tranſiturarum permiſceat luxuria, terrarum mariſque vaſtatrix. Neceſſe eſt itaque inter ſe tam diuerſa diſſideant, & hauſta malè digerantur, aliis aliò nitentibus, &c.

546 *De eadẽ re ex Platonicis.*

¶ Sed & audi quid Aeſculapius dicat apud Maximum Tyrium Platonicum, Sermone 29. Alias quidem artem nullam à temporibus mutationẽ accipere. Quarum enim vſus identidẽ eſt idem, harum etiam opera eadem ſunt. Satis habere medicinam, ſi temperamẽto corporum obſequium impendens, infirmo videlicet negotio, miniméque certo, ſed potiùs propter diuerſos educationum modos inconſtantiſsimóque, labentíque curationes ac victus rationem ad vſum præſentis educationis aliter atque aliter accommodet. Quamobrem minimè credas Machaonem illum ac Podalirium filios meos, minùs commodos medicos fuiſſe his, qui ſuccedentibus temporibus in iiſdem ſtudiis verſati ſunt, quíve ſapientes ac varias haſce curationes inuenerunt. Atque eius temporis ars cum corporibus nequaquam vel pinguibus vel variis, vel diſſolutis diuerſans, ea longè faciliùs tractabat: filíque idcirco mei ſimplicem occupationem habuerunt, vt eſt,

Virus ab infectis abſcindere partibus ægri,
Mitiáve affectis imponere pharmaca membris.

His verò poſterioribus temporibus, labentibus corporibus in ordinẽ videndi multipliciorem, deteriúſque idcirco temperamentum: medicinam & ipſam multiplicitatem ſequi oportuit, ob eámque cauſam ex ſimplicitate antiqua decedẽtem, varium habitũ ſumere. Hæc Tyrius, quæ ex Platone accepiſſe videtur, cuius in lib. 3. de Repub. hæc fermè ſunt, Abſurdum præterea exiſtimandum eſt, homines medicis egere, non ad vulnera ſananda duntaxat, morbóſque curandos intemperie aëris & caſibus contingentes: ſed plurimùm ad diſtillationes, & ſpiritus interioris intumeſcentis impetum, ob molliciem atque deſidiam, & quem in victu damnauimus luxum. Quibus effectum eſt, vt homines lacunarum inſtar aqua flatúque

BIU Cujas

túque exuberantium, nimis oppleti, coëgerint peritos Aesculapij successores morbos quosdam nouo nomine distillationes, inflationes, viscerum crepitus appellare, quæ, vt arbitror, Aesculapij tempore non erant. Quod hinc planè coniicio, & cætera quæ sequuntur.

Ad id quod dictum est, medicamẽta lædere.

347 ¶ Fateor autem nonnulla medicamenta stomachum lædere, corpus exiccare, virtutes debilitare, ideóque satius fore illis abstinere, si salua rerum substantia (vt verbis legum vtamur) id fieri posset. Sed quando ea est hominum natura, vt tot morbis letalibus sit obnoxia: longè melius est nonnihil & ad tempus læso stomacho, corpore exiccato, virtutibus debilitatis saluti consulere, ac proximam præsentémque mortem euadere: quàm metuentes stomacho, & iis quæ diximus, perire. Tritum est & vice prouerbij celebratum, è duobus malis leuius, si necesse sit, eligendum esse. de quo est optimus text. in cap. duo. 13. dist. Et bene facit tex. in l. sed & si is. §. an autem. ff. de Carb. edict. & in l. 2. C. eo. & in l. quoties nihil. ff. de reg. iur. & vt scribit Plautus in Sticho,

E` malis multis malum quod minimum est, id minimum est malum.

Non suadent medici, vt passim & temere medicinam sumas, sed cùm necesse fuerit, vt maius malum euites. Et vt scribit Celsus lib. 2. c. 10. Satius est anceps auxilium experiri, quàm nullum.

De eo quod Asclepiades dicitur damnasse purgationes.

348 ¶ Proinde idem Celsus in lib. 1. c. 3. postquàm retulit Asclepiadem purgationẽ damnantem quod supra etiam recensuimus, subdit, Et sunt hæ pernicioſæ, si minùs valentibus medicamentis fiunt. Sed hîc tamen submouenda esse non est perpetuum, quia corporum temporúmque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cùm opus est adhibeantur. Sed & idem Celsus in quadam epist. ad Caium Iulium Calistum, quam Marcellus Burdegalensis adscripsit in lib. medicamentorum, At Asclepiades (inquit) maximus author medicinæ negauit ægris danda medicamenta. Quidã enim hoc mendacio etiam pro argumẽto vtuntur. Poteram tamen, si verum id esset, dicere quid Asclepiades senserit. forsitan nõ omnino in hanc partem animũ intendit. Homo sanè fuit, qui parum fœliciter in hoc negotio se gesit. Itaque non deterreor persona, cùm re manifesta prodesse video. Nunc verò cùm tam impudenter quidam de eo mala comminiscãtur, quid possum vltra dicere, nisi quodam modo parricidium ac sacrilegium eos cõmittere, qui hæc dicunt? ille enim febricitantibus vitiísque præcipitibus correptis, quæ ὀξέα πάθη Græci dicunt, negauit medicamẽta danda, quia vino cibóque interdũ dato remediari tutiùs eos existimauit. Cæterùm in lib. qui Parasceuôn, id est, præparamentorum inscribitur, contendit vltimæ sortis esse medicum, qui non ad singula quæque vitia binas ternásque compositiones & expertas, & protinus paratas habeat. Vides ergo quàm non placeat Asclepiadi vsus medicamentorum? cùm nisi plura ad vnumquodque genus vitij medicamenta composita habeat, non videtur dignus professione medicinæ. De qua re etiam Scribonius Largus in liminari epist. lib. de compositionibus medicamentorum iisdem propè verbis, vt alter ab altero accepisse videatur, negat simpliciter Asclepiadem, illud quod dictum est, dixisse. Sed eum tantùm febricitãtibus, vitiísque præcipitibus correptis, quæ ὀξέα πάθη Græci dicunt, negasse danda medicamenta: quia vino cibóque apte, interdum dato remediari tutiùs eos existimauit. Cæterum in lib. (inquit) qui παρασκευαστικῶν, id est, præparationum inscribitur, contendit vltimæ sortis esse medicum qui non ad singula quæque vitia binas ternásque compositiones & expertas protinus paratas habeat.

De eadem re.

349 ¶ Plato autem in Timæo scribit vnam ex tribus cõmotionis speciem tunc demum esse vtilem, cùm summa cogit necessitas: aliter verò nullo modo sanæ mentis homini suscipiendam esse. Medicorum illam esse purgationẽ, quæ pharmacis, id est, solutiuis medelis fieri solet. morbos enim, nisi periculosissimi sint, pharmacis non esse irritandos. Quicquid enim cõtra naturam fit, molestum est: quod autem pro rei natura, iocundum. Plutarchus quoque in lib. de tuenda bona valetudine, Alui (inquit) subductiones, quæ pharmacis fiunt, vt mala solatia repletionis, nisi grauis exigat necessitas, non oportebit experiri. Et Arnaldus Villanouanus in Aphorismis, Modestus & sapiens medicus nunquam ad pharmaca properabit, nisi exigente necessitate.

Soporiferis medicamẽtis quãdo utẽdum sit.

350 ¶ Ego verò in summa illud in omnibus pharmacis agendũ censeo, quod Gal. lib. 12. Therapeuticæ in soporiferis monet medicum, vt scilicet iis abstineat quàm maximè potest, vt quæ corporis habitui nonnihil officiant. Sin ex vigiliis & viribus resoluẽdis ad mortis discrimen æger tendat, tum profectò tempestiuè eiusmodi medicamentis vtatur: scilicet non ignarus corporis habitum (quod iam dictũ est) nonnihil ex his lædendum: læsionẽ tamen, quàm mortẽ potiùs optandam. Id quod etiã repetit lib. 2. Artis curatiuæ ad Glauconẽ, quo capite de splene indurato loquitur: & Alexãder Trallianus de Narcoticis loquẽs, lib. 4. quo loco de podagricis differit, in eo c. cui titulus est, Cerota ex farina fabuli. Vtq; etiã scribit Cælius Aurelianus lib. Chronôn 3. c. postremo, Ferendũ est leue damnũ naturalis officij, quoties maior vtilitas excludendæ passionis promittitur.

Vbi sanitas per diætã restitui potest, pharmacis non est utendum.

351 ¶ Ad hæc nõ solùm est medicina Pharmaceutica, quod suprà diximus, sed & diætetica quoque vt chirurgicam nunc prætermittam. Cuicunque autem (vt scribit ipse Arnaldus Villanouanus in libro de regulis generalibus curationis morborum, doctrinæ secundæ Aphorismo 9.) per alimenta restitui potest sanitas, fugiendus est penitus vsus medicinarũ. Et vt ante eum tradit Cornelius Celsus lib. 3. c. 4. Optimum medicamẽtum, est opportunè cibus datus. Igitur si diæta nihil prosit, ad pharmaca confugiendum est. Vtcunque autem feceris, id artis medicæ beneficio fecisse nõ denegaueris. Nec simpliciter dicit Aristoteles in hoc obiecto citatus maximam hominum partem à medicina occidi, sed illud addidit, Propter ignorantiam medicorum ipsius naturæ.

BIU Cujas

Quod ego facilè recipio: sed id nihil medicinæ laudibus obest.

552 *Medici laudãdi quòd ueneno sis ad hominũ salutẽ utantur.*

¶ Facítque ad laudem medicinæ, quod in eo loco diximus, omnes ferè medicinas laxatiuas esse venenosas. Cùm quod in venenum noxámque ac perniciem hominum natura genuit, ars ipsa medicinæ in auxilium remediúmque morborum conuertit, sicque venenum veneno vt ἦλῳ ἦλον, id est, clauum clauo pellit. Et τὸ κακὸν κακῷ, vt simpliciùs pronuntiãt Sophocles & Aeneas Platonicus, id est, malum malo medicatur. Nam & Iurisconsultus noster in l. quod sæpe. §. veneni mali. ff. de contra. empti. tradit, ex venenis malis antidota, & alia quædam salubria medicamenta confici. Et D. Chrysostomus in Genesim, Homilia 7. ex eo laudat medicos, quòd ad hominum sanitatem venenosis animalibus vtuntur: Sicuti, inquit, in arboribus, ita & in animalibus alia quidem ad cibum nostrum pertinent, alia ad ministerium, ferarum ita & reptilium genera non minorem nobis præstant vtilitatem. Multa enim, vt paulò pòst subdit, inde colligunt medici quæ ad nostrorum corporum medicinam & sanitatem conducunt.

553 *Ad id quod dictum est, suum cuique terminum uitæ constitutum esse.*

¶ Nec verum est, quòd superuacua sit medicina, quasi suus cuiq; terminus vitæ sit statutus. Nam licet iussu domini dictum sit Ezechiæ, Dispone domui tuæ, quia cras morieris: Tamen operâ medicinæ vixit annos prętereà 15. vt scribitur 4. Regum 20. Et Esaiæ 38. vbi D. Hieronymus, quod suprà diximus, ex eo annotat, non esse spernendã medicinam. Sicuti etiã nuncupatim adscripsit Gratianus in §. sed in his omnibus. 23. q. 4. in hæc verba, Quamuis certissimè sciamus neminem vltra terminum à Deo sibi præfixum esse victurum, omnibus tamen languentibus non incongruè medemur. Quod & copiosissimè tractauit Anto. Florenti. in 3. parte summæ, tit. 7. c. 1.

554 *De eadem re.*

¶ In quam rem sunt & alia diuinæ scripturæ testimonia suprà latè recensita, vt interim omittamus quod ab antiquis scriptoribus traditum est, Pythagoram, Democritum, Chrysippum, Platonem, Catonem Censorium, Antonium Castorem, omnes medicos, cúmque his innumerabiles alios medicinæ obseruatione vitam ab omni morbo liberam, neque fatiscente ingenij vigore, neque concussa memoriæ soliditate, neque fractis, aut labefactis sensibus in longum tempus prorogasse. Ex iis Democritum ad 109. annum, qui cùm ob ætatis defectum proximè videbatur moriturus, mœrentem sororem, quòd illo in celebritate Cereris instante, morituro, ipsa deæ vota exoluere nequiret: bono animo esse iusit, & sola mellis euaporatione, aut vt scribit Laërtius, panum calidorum odoratu, tres illius celebritatis dies viuens pertrãsiuit. De qua re etiam nonnihil transeunter attigit Cælius Aurelianus Acutorum morborum lib. 2. c. 37.

555 *De eadem re.*

¶ Propterea & Galen. lib. 1. de tuenda sanitate, scribit multos huius artis ignoratione ocyùs mori, quàm ferat naturæ ratio. Et idem lib. de tabe, asserit senectutem extendere ac longiorem facere non esse impossibile. Quod & affirmat Haly. in 3. Techni. & late Petrus Aponensis in Conciliatore, diff. 113. vbi respondet obiectis in contrarium. Cui & tu adde quæ scribit Diuus Gregorius in enarratione illius loci Iob 14. Constituisti terminos eius &c. Et illius quoque loci eiusdem operis Iob. 22. Viri iniqui sublati sunt ante tempus suum. Quin & Virgilius cuius illud est suprà in hac obiectione citatum, *Stat sua cuique dies*, apertè alibi ostendit vitam hominis arte medicinæ proferri posse, cùm scribit lib. 12.

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsúmque medendi
Maluit.

Vt sit necesse Virgilium ipsum ea sententia, Stat sua cuique dies, non detraxisse huiusmodi laudem medicinæ, nisi pugnantia secum scripserit.

556 *Mors an quæpiam naturalis sit.*

¶ Quod autem dictum est ex Arnaldo, non posse mortem naturalem produci, huic nostræ sententiæ non adfert præiudicium: quando & ea mors dicitur naturalis (si naturalis tamen aliqua dici debeat, de qua re differit Cælius lib. 11. c. 38.) quæ fatalis & veluti debita iure naturæ dicitur, de qua Vergilius lib. 4. Aeneidos,

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat. Id est, naturali, vt interpretatur Seruius, siue quæ suos omnes numeros compleuerit, quam euadere nullo pacto possumus. At quæ accidentalis & aduentitia est ex aliqua humorum exuperantia, aut contrà, vi medica arceri potest, vt & ipse Arnaldus in eodem loco probat. Cui planè concinit quod tradit Raymundus Lulius vir abstrusioris doctrinæ, in libro de secretis naturæ 1. parte 1. Vnicuique terminum vitæ à Deo esse statutum, quem nullo ingenio transgredi possumus. Sed & intra eum terminum mortem accelerare in promptu est omnibus. Ideo à medicina petendum remedium, quo corpus nostrum à putrefactione seruemus, & infirmum curemus, & quod perditum est restauremus, donec veniat is postremus dies à Deo præstitutus. Porrò Ethnici tradunt necessitatem fati tardari protrahíque posse, non penitus tolli, ad quod referunt illud Virgilij,

— Nec fata vetabant
Stare, decémque alios Priamum superesse per annos. Illúdque eiusdem lib. 9. Aeneidos,
— Torquet qui sidera Mundi. Vbi Seruius id annotat. Et illud Horatij,
Te Ioues impio tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucréque tardauit alas.

Quæ quidem loca in id expendit Seruius in lib. 4. Aeneidos enarrans eum locum,

— Dij morientis Elissæ

BIU Cujas

Accipite hæc, meritúmque malis aduertite numen.

557 ¶ Præterea non inficior non posse medicinam præstare immortalitatem, sed longiorem vitam tantum efficere. Quæ res quanti sit æstimanda, vel ex eo intelligi potest, quod Deus Opt. Max. longæuitatẽ veluti magnum virtutis præmium illis pollicetur, qui ipsius mandata custodierint. Contrà vitæ breuitatem, veluti maximam flagitiorum pœnam improbis minitatur. Illis enim dicitur Exod. 20. Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram. quod & repetitur Deut. 5. Et iterum in fi. eiusdem c. Per viam quam prætexit Dominus Deus vester, ambulabitis, vt protelantur dies vestri. Exod. 23. Numerum dierum tuorum implebo. Et Deuter. 6. Timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata, & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi, vt prolongentur Dies tui. Et rursum cap. 11. Quando sederis in domo tua, & ambulaueris atque surrexeris, scribes ea super postes & ianuas domus tuæ, vt multiplicentur dies tui. Et iterum 25. cap. Pondus habebis verum & iustum, & modus æqualis & vetus erit tibi, vt multo viuas tempore. Et Psal. 20. Tribuisti ei longitudinem dierum. Et Psal. 33. Quis est homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & fac bonum, & quæ sequuntur. Et Psal. 90. Longitudine dierum replebo eum. Et Prouerb. 9. Principium sapientiæ timor domini, & scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ. Et sequenti cap. Timor domini apponit dies. Et sequitur (vt de improbis quoque loquamur) Anni improborum abbreuiabuntur. De quibus item illud dicitur Iob. 22. Iniqui sublati sunt ante tempus suum. Et Eccles. 8. cap. Non sit bonum impio, nec prolongẽtur dies eius, sed quasi vmbra transeant. Et Psal. 54. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Et Psal. 77. Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione. & alibi sæpe. Quibus etiam adstipulantur Decreta Canonica in cap. episcopi, in fi. 11. quæst. 3. & in c. delectissimis, quod est 2. paulo ante fin. 12. q. 1. in quibus locis glos. annotat, quod citius quis moritur propter peccatum. quod & itidem facit gl. in c. alienus. 90. dist. Et diuinum hoc statutum leges omnium gentium imitatæ, facinorosos morte plectunt. Et hæc quidem minime miranda, quoniam quantum ad primum pertinet, Exaltatio viri est longæuitas, vt scribitur Eccles. 30. c.

Longæuitas bonis à Deo promissa.

Vitæ breuitas malis oblata.

558 ¶ Vtè diuerso quantum ad secundum quoque spectat, mors est omnium maxime terribile, vt prodit Aristoteles lib. Ethicorũ 3. c. 6. & lib. 2. Rhetor. Estque graue, siue atrox malum, vt asserit Achilles Apud Euripidem in Iphigenia in Aulide,

ὁ θάνατος δεινὸν ἀκοῦσ.

Et summus dolor Apollonio Rhodio lib. Argonauticon 3.

ἐπεὶ θανάτοιό γε τὸ κύντατον ἔσσεται ἄλγος. Propterea Ecclesiasticus ipse c. 41. ita exclamat, O mors quàm amara est memoria tua. Idque plane suo nos exemplo docuit dominus noster Iesus Christus, qui tametsi probe sciret se in hunc mundum à Deo patre in hoc missum, vt pro redemptione humani generis mortem crudelissimam ignominiosissimámque pateretur, huícque ipse se sponte obtulerit (nam scriptum est, Oblatus est, quia ipse voluit) Humanitas tamẽ mortem detestata, Pater (inquit) si potest fieri, transeat à me calix iste. Ideóque leges ignoscendum esse ei censuerunt, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum voluerit. l. j. ff. de bon. eor. qui sibi mor. consc. Sunt etenim omnia posthabenda, quo vitæ consulamus, cum nullum sit pretium cum vita comparandum, si credimus Homero lib. 9. Iliados.

Mors verum omnium terribilissima.

οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν
ἔμμεν ἐκτῆσθ' εὐναιομένου πτολίεθρον,
Τὸ πρὶν ἐπ' ἠπείρου.

559 ¶ Præterea & eos qui sibi mortem inferunt, de quibus suprà locuti sumus in contraria parte, & leges & canones palam reprehẽdunt. Leges quidem, vt videre licet in l. qui rei. §. sic autem distinguendum. ff. de bo. eo. qui sibi mor. consc. vbi ita ad verbũ scribitur, Merito si sine causa sibi manus intulit, puniendus est: qui cum sibi nõ pepercit, multo minus alij parceret. Et alibi in l. si quis filio. §. eius qui. ff. de iniust. testa. Vlpianus clanculum veluti deridet quosdã, qui iactationis causa mortem sibi consciuerunt. Cuius rei exemplum Accursius ibi non inscite ex Empedocle, vt suprà diximus, attulit. Canones autem hos omnino damnant in c. displicet, in vers. noli ergo iam dicere. 23. q. 4. & late in c. si non licet, & c. tu dixisti, & c. non est nostrum, & c. placuit. 23. q. 5.

In eos qui sibi mortẽ inferũt, ex legibus.

560 ¶ Ex eo Theologis scriptoribus & iis quidem primariis, id plane damnant Origenes in 2. tracta. Commentariorum in Iob, enarrans illius ipsius Iob c. 2. Benedic & morere, & Lactantius lib. 3. qui est de falsa sapientia, c. 18. D. Chrysostomus in epistol. Pauli ad Galatas, vbi inter alia dicit, Deum illos qui laqueo, aut alia violenta morte vitam sibi abrumpunt, atrocius punire, quàm cæteros homicidas. Et D. Hieronymus in epistola ad Paulam, super obitu Blesillæ eiusdem Paulæ filiæ, vbi inter cætera illud dicit, quòd tales habet stulta philosophia martyres. Et D. August. in 1. lib. de Ciuitate Dei, c. 17. & multis seq. vsque ad c. 24. vnde & depromptum est d. c. si non licet. & è recentioribus D. Thomas. 2. 2. q. 64. art. 5.

De eadẽ re ex sacris scriptoribus.

561 ¶ Ex Ethnicis autem Socrates apud Platonem in Phædone exhortatur monétque, ne quisquam sibi audeat mortẽ conscisicere, inquiens, In quam dimissi sumus homines custodiam, quisquam ne se eduxerit, neque peremerit. vtitúrque ea ratione, Deos quidẽ habere curam nostri: nos vero homines vnam quandam ex possessionibus Deorum esse. Vt autem si quis ex seruis tuis seipsum

De eadẽ re ex Ethnicis scriptoribus.

BIU Cujas

velit occidere,ei irascaris, & si possis pœna quadam illum afficias:Hac igitur ratione nulli se interficere licet, nisi Deus necessitatem aliquam imposuit. Quem locum enarrans Ammonius, Magnum hoc (inquit) nec intellectu facile,seducere sese atque perimere non oportere. Nempe sicut qui sub custodia ob facinus aliquod malum cohibetur, si se qua pateat effugium in pedes dare tentauerit, quantum in ipso est, leges subuerterit: ita qui properat corporis vincula dissoluere,quæ lege diuina innexa sunt, reuinctúmque prouidētia summi pontificis, corporis è vinculis eximere, is leges diuinas subuertit. quare sibi mortem conscire nemo debet. Ob hæcque ipse Ammonius ipsum Cleombrotum obiurgat, qui sese præcipitem dedit, vt & suprà diximus in parte contraria.Sed vt redeamus ad Platonem:Is lib. 9.de Legibus, Qui seipsum (inquit) vita & sorte fatorum vi scelerata priuarit, nec iudicio ciuitatis, nec tristi & ineuitabili fortunæ casu coactus,neque extremo aliquo pudore compulsus,sed ignauia & formidolosi animi imbecillitate iniuste sibi mortem conscinerit,ei sepultura fiat solitaria, vbi alius nemo condatur: deinde in his locis sepeliatur quæ de 12. partibus vltima, deserta, innominatáque sunt,sic obscurus, vt nec statua,nec inscriptione sepulchrum notetur.

562 ¶ Ipsius Platonis discipulus Aristoteles lib. Ethicorum 3.c.7.in fin. Mortem,inquit,sibi conscire ob fugiendam paupertatem,vel mœrorem, aliúdue huius generis,nō fortis est hominis, sed potius timidi. Et lib.5.c.11. Qui se occidit,sibi iniuriam non facit: quia sponte iniuriam patitur nemo,sed facit cōtra legem,quæ prohibet quenquam interfici.Ideo & ciuitati iniuriam facit. Quapropter & ciuitas mulctat, & instituta est ignominia quædam aduersus eum, qui sibi mortem conscinit,vt ciuitati iniuriam facientem.Et Aeschines in oratione in Ctesiphontem,Si quis,ait, seipsum necauerit,manus quæ hoc peregerit,abscinditur,& separatim à corpore sepelitur. Ante hos Pythagoras vetat iniussu Imperatoris, id est, Dei de præsidio & statione vitæ decedere, vt testatur Tullius in Catone Maiore.

563 ¶ Et eandem prope sentētiam astruit idem Tullius lib.1.Tuscul.q.Vetat,ait,dominans ille in nobis Deus iniussu hinc nos suo demigrare. Cum vero causam iustam Deus ipse dederit, vt tunc Socrati,nunc Catoni, sæpe multis:næ ille medius fidius vir sapiēs, lætus ex his tenebris in lucem ipsam excesserit.nec tamen vincula illa carceris ruperit,leges enim vetant:sed tanquam à magistratu,aut ab aliqua potestate legitima, sic à Deo euocatus atque emissus exierit. Idem Tullius in somnio Scipionis, Tibi,inquit, Publi,& piis omnibus retinēdus est animus in custodia corporis,nec iniussu eius à quo ille est à nobis datus,ex hominū vita migrandum est,ne munus humanum assignatum à Deo defugisse videamini.Iosephus lib.belli Iudaici,3.c.21.scribit nō esse fortissimi viri se occidere, imo ignauissimi: Deúmque indigne ferre arbitratur, cum domum eius homo despiciat.ab illo enim vitam accepimus,vt essemus, rursúmque vt esse desinamus,illi reddendum est.Si quis ergo depositū hominis male tractauerit, pessimus statim ac perfidiosissimus habetur.Sic qui Dei depositū ex proprio corpore quis eiecerit,maxime peccat. Et alia pleraque in eam sententiā dicit,vti & post eum Aegesippus lib.3.c.17.vbi inter cætera dicit,Ingrati esse citius discedere,quàm velit qui vitam donauerit:nec licet animā soluere, nisi ei qui ligauit. Heliodorus Emissenus lib.2. Historiæ Aethiopicæ tradit illum in crimen læsæ maiestatis diuinæ incurrere,qui sibi ipsi vitam abrumpit.Lucianus in vita Peregrini philosophi ipsum Peregrinum deridet, qui gloriæ causa in ignem se præcipitauit. Idem in Tyrannicida scribit mortē sibi consciscere,genus mortis præ cæteris miserrimum,multóque atrocius, quàm si per alium inferatur.

564 ¶ Súntque & Poëtæ huius sententiæ. Nam Callimachus ille Cyrenæus poëta scripsit epigramma in Cleombrotum, de quo suprà diximus, quod cum nihil ei accedisset aduersi, è muro se in mare abiecisset,vt retulit Cicero eodem illo 1. lib. Tusculanarum quæstio. Periandri Corinthij ex Ausonio sententia est,

Mortem optare malum.

Alia item Mimi cuiuspiam,siue Publij Syri,siue Senecæ vt alij malunt,

Crimen relinquit vitæ,qui mortem appetit.

Virgilius lib.6.Aeneidos eos in inferno torqueri,qui sibi mortem conscinerunt,tradit.

Proxima deinde tenent mœsti loca,qui sibi lethum
Insontes peperere manu,lucémque perosi
Proiecere animas.quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem,& duros perferre labores.

Quo in loco Seruius tradit Homerum Achillis vmbram inducere dicentem, libentius se omnia aduersa apud superos tolerare, quàm apud inferos imperare.Locus autem ille Homeri est Odysseæ lib.11.

Βελίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη:
ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Quod & nos alibi ad aliud retulimus.

Martialis ex lib.1.hoc 9.epigramma est,

Quod magni Traseæ,consummatique Catonis
Dogmata sic sequeris,saluus vt esse velis,
Pectore nec nudo stricto incurris in enses,
Quod fecisse velim te, Deciane facis.

Nolo

Nolo virum, facili redimit qui sanguine famam,
Hunc volo, laudari qui sine morte potest.

Idem lib.10.epig.47. vitam illam suam beatiorem hoc versu concluſit,

Summum nec metuas diem, nec optes.

Medici non est omnes morbos curare.

565 ¶ Ex quibus facile liquet, quantum medicis debeamus, qui id hominibus præstant, quod Dominus suis pollicitus est, id est, longæuitatem. At nō omnibus, inquies, præstant, cum multi sub medicis in florida ætate mortem obeant: fateor. Sunt enim morbi quidam adeo iam ab initio insanabiles ac desperati, vt nullum remedio locum faciant,

Non est in medico semper vt æger.

Vt ille ait, quem citat & approbat gl. in l. illicitas. §. sicuti medico. ff. de offi. Præſi. vbi & propterea illic dicitur, quòd medico, vt iam suprà diximus, non debet imputari euentus mortalitatis. citat & gl. in c. ad aures, de æta. & qualit. vbi est etiam tex. & in c. tua nos, de homi.

Ad id quod dictum est ægritudinem multis profuisse.

566 ¶ Denique non propterea sanitas contemnenda est, quòd interdum quibusdam obfuerit: nec morbus statim suspiciēdus, expetendúsque, quòd contra interdum profuerit. nam sicuti nullum malum fere in rerū natura sine aliquo bono est, vt dicit Plin. lib. 27. c. 3. Ita è diuerso nihil adeo bonum, tam vtile, tam perfectum, vt non aliquid mali aut damni, & aliqua ex parte fugiendi habeat, vt eleganter probat Antonius Codrus, in 4. Ser. Nam si primum consideremus superiora, deinde inferiora (Superiora dico Solem, Lunam, & stellas: Inferiora verò quæ sub his sunt) Sol vt scribit Plinius lib. 2. c. 6. lucem rebus ministrat, aufértque tenebras. Hic reliqua sidera occultat. Hic vices temporum, annúmque semper renascentem ex vsu naturæ temperat. Hic cœli tristitiam discurit, atque etiam nubila humani animi serenat. Hic ipsum lumen cæteris sideribus fœnerat. Præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, vt principi literarum Homero placuisse video qui locus, vt id addas, est lib. 2. Odyssææ, iterúmque lib. 11. & 12. eiusdem operis,

ἠελίῳ, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.
Solis, qui omnia videt, & omnia audit.

Rursúmque lib. 3. Iliados,

ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.
Sólque qui omnia vides, & omnia audis.

Ex quo & illud Virgilij lib. 4. Aeneidos,

Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Et illud quoque Ouidij lib. 2. Meta.

Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.

Et lib. 4. vbi inducit Solem ita loquentem,

Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus.

Et ante hos Orpheus,

Κλῦθι, μάκαρ πανδερκὲς ἔχων ἀιώνιον ὄμμα
Τιτὰν χρυσαυγὴς, ὑπερίων, ὁράνιον φῶς,
ὄμμα δικαιοσύνης, ζωῆς φῶς.
Audi beate æternum habens omnia contuentem oculum
Titan, aureo fulgore nitens, Hyperion, cœleste lumen,
Oculus iustitiæ, vitæ lux.

567 ¶ Vt iam non mirum sit, quod veteres, vt scribunt Plato & Plotinus, Solem venerabantur vt Deum. Et quod in eo prisci illi gentium Theologi omnia gentilium numina collocarēt, vt Iamblichus, Macrobius, lib. 1. Sat. c. 17. & Iulianus Imp. testantur. Tullius autem lib. 2. de natura Deorum Solem veneratur vt principem ac moderatorem cæterorum luminum. Cleāthes apud eundem eo ipso lib. Sol, inquit, salutaris omnia conseruat, alit, auget, sustinet, sensúque afficit. Iamblichus ex Aegyptiorum doctrina sic ferme colligit, Quicquid adsit nobis boni, solari potestate id adesse, vel ab ipsa tantùm, vel si ab aliis, id quidem vel à Sole absolui, vel à Sole per alia.

Eiusdem Solis incommoda.

568 ¶ Igitur Sol ille qui tot nobis bona adfert, idem & mala plurima ac prope infinita aduehit. Nam frumenta, & vites, sine quibus vix viuere possumus, & quæ Homerus lib. 2. Odyssææ, vt alibi diximus, apellat medelam hominum, fructúsque arborum, plantarum, herbarúmque, suis ardoribus quotidie exiccat, vt plerunque videmus: pestilentiam rem omnium deterrimam, & in primis fugiendam, vt patet ex cap. negotiatorem. 88. dist. plerunque gignit, si credimus eidem Homero lib 1. Iliados, vt & alibi quoque adnotauimus. Vnde ipsum Solem agnominatum Apollinem putant ὡς ἀπόλοντα τὰ ζῶα, tanquam exanimantem animalia. Ex quo apud veteres cum arcu & sagittis fingebatur simulachrum Apollinis, vt per sagittas radij intelligerentur, quorum iactu pestiferum virus immittit. vnde Lindij Apollinem colunt λοιμὸν, id est, pestilentem, & Milesij ὄλιον, id est, pernicioſum. Neque enim tantùm hæc vox salutiferum, quod & nos alibi diximus, significat: sed & pernicioſum.

Lunæ cōmoda & incōmoda.

569 ¶ Luna verò, quæ vt dicit Lucanus, suis vicibus Tethym, terrenáque miscet, quæ ventos, imbres, serenitatem prædicit, aliáque multa commoda hominibus tribuit, vt videre licet apud Plinium eo lib. 2. cap. 9. & cap. 102. Ex quo & Phryges eam vt Deum colunt, vt tradit Lucianus in Ioue Tragœdo. Ea tamen vt vno in situ satis, arboribus, frugibus, hominibus prodest: ita alio aspectu plurimum nocet. quod & de reliquis stellis quæ modo fortunatæ, modo infortunatæ ab astrologis dicuntur, iudicare possumus.

Ignis cōmoda.

570 ¶ Consideremus nunc elemēta illis inferiora, & primū id quod cęteris superius est, scilicet ignem. Vtilitas eius certe maxima est, sine quo vita viui nō potest, nō in cibis tantū coquendis, tenebris abigendis,

BIU Cujas

abigendis, & frigoribus arcendis, quæ ab omnibus intelliguntur: sed & in aliis quoque ad vsum hominum spectantibus. Igne enim lapides in æs soluuntur. Igne lateres coquuntur, quibus hominum habitacula ædificantur. Igne ferrum gignitur ac domatur. Igne cremato lapide cœmenta in tectis alligantur. Ignis suffitu auxiliari certum est, quod Empedocles & Hippoc. diuersis locis scripsit. Et alia multa commoda, remedia & medicamenta hominibus tribuit, vt apud Plin. videre licet lib. 36. cap. 27. eodémque vlt. & Plutarchum in lib. cui titulus est, πότερον ὕδωρ, ἢ πῦρ χρησιμώτερον, vtiliórne sit aqua, an ignis. Et Ouid. lib. 4. Fastorum illis versib. *Omnia purgat edax ignis.* & quæ sequuntur. Et vt scribit Xenophon in lib. de factis & dictis Socratis, Nihil omnino illorum quæ ad vitam humanam vtilia sunt, homines absque igne faciunt, ὡς μὴ ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τὸν πρὸς τὸν βίον χρησίμων. Quibus adde, quòd ignis vim quandam occultam, sed certissimam aduersus pestilentiam habet. Nam & Plutarchus in Commentario de Iside & Osiride scribit, cum in pestilentia iussisset Aegyptios prope ignem haberi, admodum profuisse. Sed & ignem omnibus venenis resistere tradunt medici, addúntque rationem cur eam vim habet cum putridus calor veneni autor sit, vt videbis apud Cardanum de subtilitate lib. 2. Eueni autem sententia est apud Plutarchum in lib. de discrimine adulatoris & amici, siue etiam Prodici apud eundem in lib. de tuenda bona valetudine, Ignem videri omnium bellariorum & condimentorum iucundissimum, atque potissimum, quasi videlicet conuiuia sine igne minime sint iucunda. Idem autem Plutarchus in lib. de vtilitate ex inimicis capienda, scribit ignem omnium artium esse instrumentum.

571 *Ignis rerum omnium principium.*

¶ Fuerúntque plurimi, qui dicerent omnia ex igne esse genita, scilicet Zoroastes, Heraclitus Ephesius, alter Heraclitus Metapontinus, & Hippasus quoque Metapontinus, vt videre licet apud Plutarchum lib. 1. de Placitis philosophorum, c. 3. & in vita Camilli, Iustinum in admonitorio gentium, & Tertullianum lib. 1. aduersus Marcionem, & Epiphanium Cyprium lib. 3. contra Hæreses, c. vlt. & Lactantium lib. 2. c. 10. & ante eos Virgilium in Aethna,

Quòd si quis lapidis miretur fusile robur,
Cogitet obscuri verissima dicta libelli
Heracliti, igni nihil insuperabile gigni,
Omnia, quo rerum natura semina iacta.

572 ¶ Cæterum Zeno Stoicus apud Tullium lib. 1. Tusculą. quæstio. & Varronem lib. 4. de lingua Latina, dicit animum ignem esse. A quo non longe distans Democritus apud Nemesium philosophum lib. 4. de natura hominis, cap. 2. & Lactantius lib. 2. cap. 13. & Gregorius Nyssenus lib. de anima, c. 1. dicunt animam ignem esse. De quo & per eundem Lactantium de opificio Dei, c. 17. quibus in locis declarat, quomodo id sit intelligendum. Et ad hanc quoque sententiam alludens Terentius in Adelphis,

Seni animam primùm extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus.

Quo in loco Donatus interpres doctissimus bene, ait, extinguerem, quia ignis est. Virgilius,

Igneus est illis vigor, & cœlestis origo
Seminibus.

Qui locus est lib. 6. Aeneid. Et id ex Donato, licet non eum citet, Lactantius siue Lutacius grammaticus in lib. 1. Thebaidos, in id quoque detorquens illud ipsius Statij,

Custodem Phariæ somno letóque Iuuencæ
Restringas. Et huc quoque pertinet illud eiusdem Virgilij lib. 4. Aeneidos in fi.
— Omnis & vnà
Discessit calor, atque in ventos vita recessit.

Quo in loco Seruius, Secundum eos, inquit, qui dicunt animam calorem esse, quo discedente friget corpus. Ad quod etiam referri potest illud Portij Licinij antiqui Poëtæ, ignis homo est. Quanquam ad aliud trahitur, vt diximus in nostris Legibus Connubialibus. Hincque nonnullis videtur vita Græcis dicta ζωὴ, quòd ζέω, idem sit quod ferueo, comburo. Nam dum anima in corpore est, idipsum feruet calétque, vt continuo quàm abit, friget omnino.

573 *Frigus pro morte.*

¶ Ex quo frigus pro morte, frigidus seu frigens pro mortuo bonis autoribus ponitur, & mors frigida & gelida dicitur. Nam de primo est illud Virgil. lib. 12. Aeneid. in fi.

Aſt illi soluuntur frigore membra.

Frigore, id est, morte, vt declarãt verba sequentia. Et ita interpretatus est Seruius ibi, in id referens illud eiusdem Virgilij lib. 6. eiusdem operis,

Vitáque cum gemitu fugit indignata sub vmbras,
Corpúsque lauant frigentis, & vngunt. Et illud quoque Horatij Ser. 2. Sat. 1.
Opuer vt sis
Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat. Id est, morte te afficiat, vt interpretatur Acron. Illud item Ouidij lib. 2. Metamorphoseos,
Frígúque per vngues
Labitur. Nam & statim post,
Sic letalis hyems paulatim in pectora venit,

Vitaléſque

Vitaléſque vias,& reſpiramina clauſit. Et alibi apud eundem,

Frigus letale ſecutum eſt.

Illud quoque Statij lib.3.Syluarum,in lacrymis Hetruſci poſt princ.

Animæque ſupremum
Frigus amat. Et lib.8.Thebaidos paulo ante fin.
Ingentéſque animos extremo frigore labi
Senſit. De ſecundo eſt illud ipſius Virgilij lib.9.Aeneidos,
Voluitur ille vomens calidum de pectore flumen
Frigidus. Frigidus pro mortuo.

Quem locum in hoc expendit Nonius Marcellus. Illic autem Virgilius calidum flumen ponit pro ſanguine,quod animæ vehiculum eſt & ſedes,vt late diximus in noſtris Legibus Connubialibus.Cui conſonat & illud Quintiliani in proœmio libri 6.Inſtitutionum Oratoriarum, Tuóſque ego, ô meæ ſpes inanes, labentes oculos, tuum fugientem ſpiritum vidi? tuum corpus frigidum exangue amplexus,&c.De frigente eſt illud Virgilij.lib.6.Aeneidos,

Corpúſque lauant frigentis,& vngunt. De tertio eſt illud item Virgilij lib.4.Aeneidos,
Et cùm frigida mors anima ſeduxerit artus. Et Ouidius illo verſu vulgatiſsimo, Frigida mors.
Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago?

574 ¶ Sed & ex hoc illud fit,vt Aeneas Virgilianus lib.1. Aeneidos exiſtimãs ſe illic naufragij morte periturum hæc veluti eam mortem exhorrens exclamauit,

— O térque quatérque beati,
Queis ante ora patrum Troiæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere.

Quo in loco Seruius ſcribit Aeneam non mortem,ſed mortis genus timere. Graue eſt enim,inquit,ſecundum Homerum perire naufragio: nam anima ignea extingui videtur. Locus autem Homeri,à quo Virgilius eſt id mutuatus,eſt in lib.5.Odyſſeæ quo ita facit Vlyſſem,qui & ſe putabat naufragio perire,hæc loquentem,

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις, οἵ τότ' ὄλοντο
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάρμῃ ἀτρεΐδῃσι φέροντες.
ὡς ὄφελον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν
ἤματι τῷ, ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δοῦρα
Τρῶες ἀπέρριψαν περὶ Πηλεΐωνι θανόντι.
Τῷ κ' ἔλαχον κτερέων, καί μοι κλέος ἦγον Ἀχαιοί.
Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Id eſt ad verbum prope ex Andrea Diuo,

Ter beati Danai quatérque,qui tunc perierunt
Troia in lata gratiam Atridis ferentes.
Quam ego mortem debueram mori,& mortem aſſequi
Die illo,quando in me plurimas æreas lanceas
Troiani proiecerunt circa Pelidem mortuum.
Sic vtique aſſecutus eſſem inferias,& meam gloriam extuliſſent Achiui.
Nunc autem ingloria morte fato ſancitum eſt perire.

Similitérque idem Homerus lib.21.Iliados inducit Hectorem, qui eodem modo perire verebatur ita loquentem,

Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἱμαρτο ἁλῶναι.

Quibus,vt vides,locis Homerus λευγαλέον θάνατον appellat,quod epitheton Diuusprio re loco, ingloriam vertit, vt diximus poſteriore moleſtam.Seruius loco iam deſignato,grauem.Sed hæc tantum dicere volui, vt intelligeres ex Seruio hoc genus mortis maximè horrendum fuiſſe viris fortiſsimis, ob eam quam dicit, rationem. quod ita anima ignea extingueretur, citátque id quod ſuprà citauimus ex ipſo Virgilio,

Igneus eſt illis vigor.

575 ¶ Vt non tam mirandum ſit quod Homerus lib.12. Iliados ignem θεσπεσίης vocat,veluti diuinum dicas & admirandum, Ignis diuinus, & admirãdus.

Καὶ νηυσὶν, ἐνίεντ' θεσπεσίης πυρὸς
ἵνα νηυσὶ κορωνίσι θεσπεσίης πυρὸς
ἐμβάλῃ ἀκάμαντος

Quod & ipſum epitheton eidem tribuit,lib.20.eiuſdem operis,vt dicemus loco citato infrà nu. abhinc 3.ad fin.& rurſum lib. Odyſſeæ 4. Et quod plurimæ gentes ignem vice numinis coluerunt. Et in his Perſæ, vt tradunt Herodotus in Thalia, & Strabo lib. 15. Lucianus in Ioue Tragœdo, D. Clemens in lib. Recognitionum 4.Socrates in Hiſtoria Tripartita, lib.11.cap.9. Clemens Alexandrinus in oratione adhortatoria ad gentes,& Maximus Tyrius Ser. 38.quo differit vtrum diis dicanda ſint ſigna. Nam & Agathias author Græcus lib.2. Hiſtoriarum peregrinarum,ſcribit ipſis Perſis ignem preciosiſsimũ & ſanctiſsimũ videri: & ex hoc Magi,qui ſunt Perſarum philoſophi, impium dicebant in igne ſepelire, vt ſcribit Diogenes Laërtius in proœmio.

Epiphanius

Epiphanius autem contra hæreſes, lib. 3. c. vlt. tradit apud eoſdem Perſas Maguſeos ignem adorare. Hincque Perſæ ab igne ſua templa πυρεῖα vocãt, Strabo πυραθεῖα. Sed & Chaldæi pro Deo ignem colunt, vt retulit Euſebius Hiſtoriæ Eccleſ. lib. 11. c. 26. D. Hieronymus, & poſt eum Nicolaus Lyrenſis in Geneſim cap. 11. Et Macedones vt ſcribit Diogenes in 1. lib. Perſicorum, & Clemens vbi ſuprà. Et Sarmatas Nymphodorus in libro de legibus barbaricis, & Clemens vbi ſuprà, vbi idem tradit de Medis, & Magis. Quiſquis eſt autem autor libri Sapientiæ, tradit multos ignem Deum putaſſe, vt videre licet ex c. eius lib. 13. Nam & præter eas nationes è philoſophis hunc Deum putauere Hippaſus Metapontinus & Heraclius Epheſius, vt tradit Clemens Alexandrinus in illa oratione adhortatoria ad gentes.

576 Deus in igne habitans ex Apolline.

¶ Vnde & Apollo Colophonius rogatus à quodam Theophilo an ipſe Deus eſſet, Deum multis verbis deſcripſit, inter quæ eſt illud ἐν πυρὶ ναίων, id eſt, in igne habitans, vt ſcriptum reliquit Porphyrius lib. 1. ἐυλογίων φιλοσοφίας. Et alij quidam Stoici, Dei naturam ex igne conſtare dicebant, vt prodit Ioannes Damaſcenus in lib. de Hæreſibus. Qui & ipſe ſcribit, ignem in templis aſſeruari ſolere vt diuinæ naturæ quaſi ſymbolum eſſet. Proptrea capitale fuiſſe, ſi ſacerdotes ignem extingui permitterent. Tanquam diuinitas ex eo loco pelleretur, ac veluti extingueretur. Plato quoque ac ſi cœlitus deſcendiſſet, & vniuerſa quæ in cœlis ſunt diligenter conſpexiſſet, vt ſcribit Iuſtinus Philoſophus & martyr in Admonitorio gentium, ſupremum Deum in ignea dicit eſſe ſubſtantia. Et vt tradit Laërtius, Deos eſſe vt plurimum igneos dicebat. Quem tamen Ariſtoteles in libro ad Alexandrum Macedonem reprehendit Homeri autoritate innixus. Quibus adde quod Orpheus de Ioue loquens hæc inter cætera infert,

Ζεὺς πνοὴ πάντων, Ζεὺς ἀπαμάτου πυρὸς ὁρμή.

Quem verſum ita tranſtulit Apuleius in libro de Mundo,

Spiritus eſt cunctis, validi vis Iuppiter ignis.

Tradunt autem Poëtæ ipſum Iouem ignis ſpecie Aeginam Aſopi regis Bœotiæ filiam compreſſiſſe, ex quo illud Ouidij,

Aureus vt Danaem Aſopida luſerit ignis.

577 De eadem re ex locis ſacris.

¶ Verùm Iuſtinus ipſe dicit Platonem eam ſententiam accepiſſe ex libris ſacris. Nam ſcribitur Deuter. 4. c. Dominus tuus ignis conſumens eſt. Quæ verba repetuntur à Diuo Paulo ad Hebræos c. 12. in fi. Et Pſal. 119. Ignitum verbum tuum nimis. Et Act. 2. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Quorum locorum primus de Deo patre loquitur, ſecundus de filio, tertius de ſpiritu ſancto, vt obſeruauit Idacius Clarus in lib. Aduerſus Varimadum Arrianum. Cui adde & alia plurima loca ſacrarum literarum huic rei adſtipulantia. Nam Exod. 3. In flamma ignis apparuit Angelus Domini de Rubo. Et c. 13. Dominus præcedebat eos, ad oſtendendam viam per noctem in columna ignis. Et c. 19. Deſcendit Dominus ſuper montem Sinai in igne, quod frequenter repetitur Deuter. c. 5. Rurſúmque c. 24. eiuſdem Exodi. Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem montis. Et Leuit. 7. Quicquid tertius inuenerit dies, ignis abſumat, quod de Deo intelligit D. Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, vbi & alia quædam loca ob id annotat. Et c. 10. Et egreſſus ignis à Domino deuorauit eos. Et Numer. 9. A veſpere autem ſuper tentorium erat quaſi ſpecies ignis, vſque mane. Et c. 12. poſt princ. Et accenſus in eos ignis Domini deuorauit extremam caſtrorum partem. Et 2. Reg. 22. cap. Ignis de ore eius volauit. Et iterum poſtea, Eloquium Domini igne examinatum. quæ & ipſa repetuntur Pſal. 17. Sed & Pſal. 118. aut vt alij computant, 119. Ignitum eſt eloquium tuum vehementer. Et Prouerb. 30. Omnis ſermo Dei ignitus, Et Ezechiel. 8. c. poſt princ. de Deo loquens, Et vidi, & ecce ſimilitudo quaſi aſpectus ignis.

578 Cur diuinæ apparitiones ſub ignis forma ſæpe fiunt.

¶ De qua re Ludouicus Vlyſiponenſis lib. Problematum 3. ſectio. 1 c. 4. Cur (inquit) diuinas apparitiones ſub ignis forma ſacris Theologis conſpectas, ſacrarum literarum oracula plurimum præſcribunt? An quoniam nihil eſt quod magis quàm per ignis puriſsimũ & illuſtrans omnia elementum ſanctarũ mentium dotes, & proprietates explicentur: quæ à materiali omnium & pedanea cognitione ſynceriſsimæ ſunt & irradiationis diuinæ radiis præſtringuntur? An quoniam nihil in omni rerum natura facilè inuenire poſsis, quod diuinam magis in humanis eſſentiam repræſentet? Namque meat per omnia, & ab omnibus eximitur, & niſi ſupponatur materia, vtique ignis nõ videatur, & omnia peruincit & ſuperat, & ſeipſum clanculũ inſinuans fomiti, latente viſum augmento adauget, & in maiorem molem producit. Quæ cuncta in Deo vt in archetypo & exemplari: in igne autem perinde ac in imagine & icone viſuntur. Accommodatur autem nonnunquam ad diuina denotanda aëris elementũ, quia ritu numinis omnibus inſinuatur, & vitam præſtat, atque cùm ſit in omnibus, fugit tamen conſpectũ, & inuiſibile eſt: nec quò ſubeat, aut vnde progrediatur quiſquam ſatis nouit, vt ſacræ literæ produnt. Hæc ille. Ego verò breuiter illud dixerim, naturam diuinitatis igni comparari, propter eius inter cætera elementa excellẽtiam, & quia illa natura lucidiſsima, & procul ab omni caligine remota. Et quia eius operatio igni eſt ſimillima, ſcilicet omnia celerrimè conficiens, & alia quædam purgans, alia penitus abſumens.

579 Ignis incommoda.

¶ Vides igitur in igne maximam excellentiam, plurimas maximáſque vtilitates, & tamen illud mali habet, quòd interdũ tecta, quid tecta? imò oppida integra cum hominibus & eorum omnibus facultatibus incendit.

Scilicet

BIU Cujas

Scilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Voluitur, exuperant flammæ, furit æstus ad auras.

Vt inquit ille. Ex quo & Menander illum inter præcipua mala posuit, illo senario prouerbiali,

πῦρ, καὶ θάλασσα, καὶ γυνὴ, κακὰ τρία.
Ignis, & mare, & mulier, mala tria.

580 ¶ Vt non mirum sit, si Homerus lib. 12. Odysseæ ignem ὀλοοῖον, id est, pernicioſum vocauerit,

πυρός τ' ὀλοοῖο θύελλαι.

Et lib. 15. Iliados, illius similitudinem hanc afferens,

Μαίνετο δ', ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοοὸν πῦρ
ὄρεσι μαίνηται βαθέης ἐνὶ πάρφασιν ὕλης.

Currebat autem, vt quando Mars lanceam vibrans, vel pernicioſus ignis
Montibus furit profundæ in denſitatibus ſyluæ.

Sed & idem aliam eiuſdem ignis ſimilitudinem non abſimilem poſuit ad finem libri decimiſepti-mi eiuſdem operis,

ἄγριος, ἠύτε πῦρ, τό τ' ἐπειγόμενον πόλιν ἀνδρῶν,
ὄρμενον ἐξαίφνης φλεγέθει, μινύθουσι δὲ οἶκοι
ἐν σέλαϊ μεγάλῳ, τὸ δ' ἐπιβρέμει ἶς ἀνέμοιο.

Crudelis, vt ignis, qui irruens ciuitatem virorum
Motus repentè comburit: minuuntur autem domus
In ſplendore magno: hunc in concrepat vis venti.

Et aliam quoque etiam ad finem lib. 20.

ὡς δ' ἀναμαιμάει Βαθὺ ἄγκεα θεσπιδαὲς πῦρ
οὔρεος ἀξαλέοιο, βαθεῖαι δὲ καίεται ὕλη.

Sicut autem promptus eſt ad profondas valles admirandus ignis
Montis aridi, profunda autem comburitur ſylua.

581 ¶ Ideóque quòd à Perſis & aliis quibuſdam gentibus diuinos igni honores impẽdi traditum eſt, non religione quidem, ſed potius formidine rei nocentiſsimæ factum eſt, vt ex recẽtioribus ſcriptoribus prodidit Cælius lib. Antiquarũ lectionum 8. c. 36. Nam & illud ſcimus etiam apud Romanos, Febrem, Rubiginem, aut vt Varro vocat Rubigum, alij Robiginem, Pauorem Pallorem, Murceam, aut vt alij appellãt, Murtiam, Orbonam, Malam Fortunam, & alia huiuſcemodi portenta pro Diis culta, illiſque aras & templa dicata fuiſſe ne nocerent, vt videre licet tum ex aliis multis, tum ex Valerio Maximo lib. 2. c. 1. quo loco loquitur de modo comedendi antiquorum, Liuio lib. 1. ab vrbe condita, & Lactantio lib. 1. c. 20. Varrone lib. 5. Linguæ Latinæ, Plinio lib. 2. c. 7. & D. Auguſtino de ciuitate Dei, lib. 4. multis in locis. Igitur vt hoc ignis caput concludam, hæc ipſius commoda & incommoda conſiderans, Ouid. hæc ſcribit lib. 3. Triſtium,

Ignis pro Deo cultus ne noceat.

Igne quid vtilius? ſi quis tamen vrere tecta
Cæperit, audaces inſtruit igne manus.

Et cætera quæ inferiùs ſubiiciemus.

582 ¶ Prætereà Aër proximum igni elementum, ſine quo nec ſpirare, nec viuere vix puto poſſumus. ſæpenumero peſtilens eſt, & tabificus, maximam ſtragem infert animantibus. Nam, vt ſcribit Lucretius lib. 6.

Aeris cõmoda & incõmoda.

Primum multarum ſemina rerum
Eſſe ſuprà docui, quæ ſunt vitalia nobis:
Et contrà quæ ſint morbo mortique neceſſe eſt
Multa volare ea cùm caſu ſunt fortè coorta,
Et perturbarunt cælum, fit morbidus aer,
Atque ea vis omnis morborum peſtilitáſque.

Et alia quoque multa eiuſdem incommoda videbis apud Plinium lib. 2. c. 38.

583 ¶ Aqua verò cuius vtilitas ignis vtilitatem ſuperat, quoniam multa animalia ſunt, quæ ſine vſu ignis viuunt: at ſine aqua nullum omnino animal vitam viuere poteſt, nec plantæ ipſæ, nec herbæ, ſine ea floreſcunt, aut fructificant: vt in qua ſit ſeminarium rerum omnium virtus. Et vt ſcribit Vitruuius lib. 8. c. 4. Nulla ex omnibus rebus tantas habere videtur ad vſum rerum neceſsitates, quàm aqua. Ideo quòd omnium animalium natura, ſi frumenti fructu priuata fuerit, arbuſtíſve, aut carne, aut piſcatu, aut etiam qualibet ex his reliquis rebus eſcarum vtẽdo, poterit tueri vitam: ſine aqua verò nec corpus animalium, nec vlla cibi virtus poteſt naſci, nec tueri, nec pari. Hæc ille, qui & ipſe circa initia eiuſdem libri ſcribit, eos qui ſacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum, oſtendere omnes res è liquoris poteſtate conſiſtere. Itaque cùm hydriam tegunt, quæ ad templum ædémque caſta religione refertur, tunc in terra procumbentes manibus in cælum ſublatis, inuentionibus gratias agunt diuinæ benignitatis.

Aquæ commoda.

584 ¶ Quare Pindarus (quod nos alibi diximus) non immeritò illud cecinit Ode 1. Olymp. in prin.

ἄριστον μὲν ὕδωρ. Optima quidem aqua.

Quod & idem propemodum dicit Ode 3. eorumdem, haud multò ante fin.

ἐπεὶ ἀρισέυει μὲν ὕδωρ.

Quoniam ſcilicet aqua in vſum multiplicem hominibus cedit, vt ſcribit Ariſtoteles huius Pin-

daricæ ſententiæ,quam vice Prouerbij citat,hanc nuncupatim rationem afferens lib.3. Rhetoricorum. At Gal.lib.1.Simplicium Medicamentorum,c.4.in prin.Aqua,inquit, eſt conuenientiſſima omnibus hominibus,cùm ſanis, tùm ægrotis, & ad vitam maximè neceſſaria. In libro quoque de renum affectione,dignotione,& medicatione,id mundanorum & ſingularium elementorum vnum eſſe dicit,ex quibus vniuerſis tota noſtri corporis conſtitutio conflata eſt.Plinius autem lib.31.c.2.multa aquæ commoda enumerat,quæ inibi videre poteris.

585 *Aquæ alimentum.* ¶ Homerus apertè inſinuat, vt pleriſque placet, maximum ineſſe aquæ alimentum, cum ſcribit lib.17.Odyſſeæ,

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἀιγείρων ὑλαδρόφεων ἦν ἄλσος.

Circum autem populorum aqua victitantium erat lucus.

Aquæ potio longæuos homines facit.

Sunt enim,vt iam diximus,qui eum locũ ita intelligunt,in idque quod diximus expẽdunt. Sed vereor ne ij fallantur. ἄιγειρος enim non populum,id eſt,gentem ſignificat,vt de hominibus intelligi poſsit:ſed alnum arborem,quæ populus nigra dicitur: & ἄλσος non locum propriè ſignificat,ſed nemus. Alnus autem maximè aqua alitur. Scio autem Lucianum in Macrobiis, poſteaquam ſcripſit Seres ad trecẽtos annos viuere, & alios aliis quoque longis temporibus, huius longæuitatis hanc inter alias rationes afferre,quòd aquam tantùm potãt. Sed & nonnullos maximæ authoritatis Theologos conſtanter affirmare, ideo illos primos ac vetuſtiſsimos maiores noſtros.800.& 900.annos vixiſſe,quòd aquam tantùm biberent.Nam & qui poſt vitem à Noë primùm plantatam fuerunt,multò breuioris vitæ fuiſſe. Sed quicquid ſit de ea re, Feſtus Pompeius hinc aquam dici putat, tanquam à qua iuuamur. Lactantius autem lib.1.c.5. ita vocari, veluti à qua ſunt omnia.Licet aliter Varro lib.4.de Lingua Latina.

Aqua unde dicitur.

586 *Aqua rerum omnium principium.* ¶ Fuerunt enim qui aquam omnium rerum principium eſſe dicerent, & inter hos Thales Mileſius ex ſeptem ſapiẽtibus vnus,vt tradiderunt Tullius lib.1.de natura Deorum, Vitruuius lib.2. c.item 2.Iuſtinus in Admonitorio gentium, Gal.in lib.de hiſtoria philoſophorum, ſi ipſius is liber eſt, Plutarchus de Placitis philoſophorum lib.1.c.3. Tertullianus lib.1.aduerſus Marcionem Lactantius lib.1.c.5. & iterum lib.2.c.10. Euſebius de Præparatione euangelica lib.1.c.5. Et Auſonius,qui in ludo Sapientum ita facit illum loquentem,

Mileſius Thales,aquam qui principem
Rebus creandis dixi.

Ille enim,vt tradit Gregorius Nyſſenus in libro de Elementis.c.4.dicebat aquam ſolam eſſe elementorum, à qua cętera tria generata ſunt. Nam hypoſtaſim eius terram fieri:quod λεπτομερέστερον, id eſt,ſubtilius eſt,aëre, quod autem eſt aëre tenuius, ignem. Idque dicit Iuſtinus,vbi ſuprà,illum acceepiſſe videri ab Homero,qui lib.14.Iliados,

ὠκεανός τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθύν.

Oceanúmque Deorum generationem,& matrem Tethyn. Et iterum eodem lib.

ὠκεανὸν, ὅς περ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

Ociani, qui generatio omnibus factus eſt.

Cui conſentit Heſiodus, qui in Theogonia aquam Chaos nominat, tanquam ſcilicet omnium rerum principium.

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
γαῖ' εὐρύστερνος.

Hóſque imitatus Virgilius,vt aliàs ſæpe lib.4.Georgicorum,

Oceanúmque patrem rerum

Vbi Seruius ita dicit vocari,quòd ex eo omnia gignuntur,& originem ducunt,ſecundùm Thaleta.

587 *Aquæ utilitas ad animã uſque penetrat.* ¶ Et vt intelligas aquæ vtilitatem nõ tantùm ad corpus ſpectare, ſed & ad animũ quoque Hippon philoſophus dicebat animam aquam eſſe, vt ſcribit Nemeſius & ipſe philoſophus lib.4.de natura hominis, & Gregorius Nyſſenus in lib. de anima.c.1. Nimirum quod arbitraretur vires animæ aqua contineri. Eubulus autem eos ad inueniendum atque excogitandum idoneos reddi & ipſe exiſtimabat,qui aquam ſolam bibunt: Sapiẽtiam vero noſtram vino obumbrari,quod & Plinius lib. 23.c.1. dicit ceſsiſſe in prouerbium. Ex quo Theodorus Lariſſæus, vt Philarchus tradit,ſola aqua contentus fuit,vino neglecto. Et Demoſthenes ille oratorum ſummus cum aliquid ſcriberet,aquam bibebat vt ingenio eſſet vigilantiore,vt ſcribit Libanius Sophiſta ad Montium proconſulem. Et extat de ea re Demadis iocus,alios ad aquam dicere:Demoſthenem verò etiam ad aquam ſcribere. quod & Lucianus in ipſius Demoſthenis encomio ſcriptum reliquit. Ipſe quoque ſe aquæ potorem fuiſſe teſtatus eſt,vt ſcribit Plutarchus in Vitis decem oratorum. Sed Apollonius ille Tyanæus quem omnes vbique miris modis extollunt,dicit apud Philoſtratum,qui eius vitam deſcribit lib.2.ſe aquam ſemper bibiſſe,vino prorſus neglecto, hydropotas, id eſt,aquæ potores ſomnum leuem capere,neque vertigines vllas pati, quibus vini potores afficiuntur, animámque à vino puram faciliùs conſpicere per ſomnia vaticinationem, quæ apud homines diuiniſsima exiſtimatur.

588 *Aquæ ablutione caſtimonia præſtari.* ¶ Sed & alio quoque modo vtilem eſſe aquam animo hinc conſtat, quòd tradit Tullius lib.1.de Legibus, aſperſione aquæ labem corpoream tolli, & præterea caſtimoniam præſtari. Vnde ſacra ſuperis facturi aquæ ablutione purgabãtur,vt etiam dicit Seruius enarrans eum locum Virgilij lib.6.Aeneidos,

Corpuſque

Corpúſque recenti
Spargit aqua.
Quod & ipſum aſtruit ipſe Virgilius libro ſecundo Aeneidos introducens Aeneam ita patrem Anchiſem alloquentem,
Tu genitor cape ſacra manu, patriósque penates:
Me bello ex tanto digreſſum, & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero. Vbi & id obſeruat Chriſtophorus Landinus, qui & pleraque alia loca eiuſdem authoris citat poſt Macrobium, cuius tamen non meminit lib. 3. Satur. c. 1. Quibus etiam addes illud eiuſdem lib. 4.
Dic corpus properet fluuiali ſpargere lympha.
Verba ſunt Didonis ſacra Diis inferis inſtituentis, in idque expendit Seruius ibi, & illud quoque Ouidij alicubi (neque enim locus nunc ſuccurrit,)
Roratis luſtrauit aquis. Et Iuuenalis ſaty. 6.
Ter matutino Tyberi mergetur, & ipſis
Vorticibus timidum caput abluet. Et Perſius Saty. 2.
Hæc ſanctè vt poſcas Tyberino in gurgite mergis
Manè caput bis terque, & noctem in flumine purgas.
Vbi & Baptiſta Plantius interpres omnia loca Virgilij à Macrobio & Landino primum in hoc collecta, vt diximus, iterum colligit. Sed & ex Iuba, Varrone, & ab his Plutarcho in quæſtionibus Romanis c. 4. illud quoque intelligitur, eos qui litare vellent, Tyberi ſe abluere ſolitos eſſe. Idémque de his qui luſtrare vellent apertè oſtendit Virgilius lib. 6. Aeneid.
Ter ſocios pura circumtulit vnda
Luſtrauítque viros, &c. Et ex his quoque eſt illud Ouidij lib. 2. Faſtorum,
Ah nimium faciles, qui triſtia crimina cædis
Fluminea tolli poſſe putatis aqua.
Et huc quoque ſpectat illud Heliſei prophetæ lib. Regum 4. c. 5. Vade & laua te ſepties in Iordane. Apud antiquos illos templa ingredientes Deos precaturi priùs ſe aqua aſpergebant & lauabant. Quod Deucalion & Pyrrha vxor diis ſupplicaturi obſeruarunt apud Ouidium lib. 1. Metamorph. Huius in eam rem ij ſunt verſus,
Inde vbi libatos irrorauere liquores,
Veſtibus & capiti flectunt veſtigia ſacræ
Ad delubra Deæ.
Quod & noſtra quoque ſanctiſsima religio hodie obſeruat. Et hæc quoque intellexerunt quædam bruta animalia naturæ quodam inſtinctu. Nam in Mauritaniæ ſaltibus ad quēdam amnem, cui nomen eſt Amilo, niteſcente luna noua, elephantorum greges deſcendunt, ibíque ſe purificantes ſolenniter aqua ſe circumſpergunt, atque ita ſalutato ſydere in ſyluas reuertūtur, vt aliorum authoritate ſcribit Plinius lib. 8. c. 1.

58 ¶ Præſertim autem aqua marina in id efficax eſt. Scribit enim Proclus ad finem libri de ſacrificio & magia, Sacerdotes in purificationibus ſolitos inter cætera aquæ marinæ ablutione vti. Et Ariſtophanis interpres enarrans illum eius Poëtę verſiculum,
πρῶτον μὲν αὐτ' ἐπὶ θάλατταν ἤγομεν, ἔπειτ' ἐλοῦμεν.
Primo quidem ad mare ipſum produximus, móxque lauimus.
Mos, inquit, erat illis καθαίρειν τὸς ἀφοσιωμένους, id eſt, expiare, ſiue purgare pollutos. Vnde etiam illud Ciceronis in oratione pro Sexto Roſcio loquentis de pœna parricidarum, Quos lex Romanorum inſui iubet in culeum viuos, atque ita in flumen deiici: noluerunt nudos in flumen abiicere, ne cùm delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quę violata ſunt expiari putantur. Et illud quoque Catulli ad Gellium de profano quodam & iniuſto,
Quid facit in patruum, qui non ſinit eſſe maritum;
Ecquid ſcis quantum ſuſcipiat ſceleris?
Suſcipit ô Gelli quantum non vltima Thetis,
Nec genitor Nympharum abluit Oceanus.
Quem tamen locum interpretes ſi intellexerunt, oſcitanter nimiùm prætererunt. Et Apuleij lib. 11. eodémque vlt. Metamorpho. Confeſtímque diſcuſſa pigra quiete alacer exurgo, méque protinus purificandi ſtudio marino lauacro trado, ſepties ſubmerſo fluctibus capite. Legimus autem apud Procopium lib. 2. de bello Perſico Coſrorem Perſarum regem ſacrificaturum Soli, & alius quibuſdam Diis aqua ſe marina lauaſſe.

Aquam marinam in id maximè eſſe efficacem.

De eadem re ex Homero.

590 ¶ Ante hos Homerus lib. 1. Iliad. docuit aquam marinam vim purgandi habere, cùm ſcribit,
λαοὺς δ' ἀτρέιδης ἀπολυμαίνεσθαι ἄνωγεν.
οἱ δ' ἀπελυμαίνοντο, καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.
Populos autem Atrides purgari iuſsit.
Qui purgati ſunt, & in mare ſordes iecerunt.
Quo in loco Didymus interpres hæc ſcribit, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὰ καθάρσια ἔβαλλον. φύσει δὲ

BIU Cujas

τὸ ὕδωρ τ' θαλάσσης καθαρτικόν ἐστιν.

Idem quoque ad fi.lib.10.eiuſdem operis idipſum etiam oſtendit,

Αὐτοί δ' ἰδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ
ἐσθάντες, κνήμας τε ἰδὲ λόφον, ἀμφί τε μηρώς.
Αὐτὰρ ἐπεὶ σφιν κῦμα θαλάσσης ἰδρῶ πολλὸν
νίψεν ἀχῶ χρωτὸς, καὶ ἀνέψυχθεν φίλον ἦτορ. Euripides cùm vnà cum Platone in Aegyptum ſe recepiſſet, atque ibi morbo comprehenſus à ſacerdotibus aquæ marinæ ablutione fuiſſet curatus, hunc verſum poſtea ſuis operibus inſcripſit,

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Mare diluit omnia hominum mala.

Vt retulit Diogenes Laërtius in Platone,& Euſtachius Homeri interpres lib.1. Iliados. Peculiariter autem prodeſt purgandis lendibus, vt teſtis eſt Quintus Serenus. Multas autem vires aquæ marinæ videbis apud Paulum Aeginetam lib.7.cap.3. in Thalaſſio. Cæterùm Artabanus apud Herodotum lib.7. dicit mare hominibus rerum omnium eſſe vtiliſsimum. Plin.lib.31.c.6. docet aquam marinam multis hominum morbis auxiliari, vti etiam facit Dioſcor.lib.5.c.12. vt diſtinguit Ruellius, aut 11. vti Marcellus Virgilius: Tradit Plin.lib.30.c.2. Tyridatem illum Magũ accedentem ad Neronem nauigare noluiſſe, quoniã expuere in maria aliíſque mortalium neceſsitatibus naturam eam violare fas Magi non putant. Vt interim omittam opes quas affatim mare porrigit, commoditatéſque maximas ad itinera vitæque commercia.

591 Mare diuinũ. ¶ Ex quibus fortè Homerus lib.15. Iliados diuinum mare appellat,

ἔρχεσθαι μετὰ φῦλα θεῶν, ἢ ἐς ἅλα δῖαν. Et iterum eodem libro,

ἴκετο εἰς ἅλα δῖαν.

Nam ſunt & qui in vniuerſum aquam vice numinis colunt,& in his Aegyptij, vt tradit Lucianus in Ioue Tragœdo. Et Ebionij, aut vt alij vocãt, Ebionei teſtimonio Ioan. Damaſceni in lib. Hæreſeôn. Et Sampſei, vt prodit Epiphanius Cyprius lib.eiuſdẽ tit.2. Tomo 2. Hæreſi 53. Ideo Varro lib.Rei ruſticæ 1.c.item 1.inter cæteros Deos & Lymphã quoque inuocat, quoniã, inquit, ſine aqua omnis arida, ac miſera eſt agricultura. Agathius quoque lib.1. Peregrinarũ Hiſtoriarũ ſcribit Alemannos aquas fluminũ vice Deorũ adorare.& lib.2. Perſas maximè aquã venerari, idque adeo, vt ne hac quidẽ faciem abluant, nec eam quoquo pacto attingant, ſiue potandi gratia, ſiue arbores irrigandi, ſiue aliaſcunque. Arnobius quoque lib.6. aduerſus gentes tradit Perſas priſcis temporibus fluuios coluiſſe. Et Philo aut quiſquis eſt qui lib. illum Sapientiæ edidit, c.13. ſcribit aquam Deum nonnullos credidiſſe. Cæterùm Hieremias c.3. Deum vocat fontem aquæ viuæ.

592 Nihil ſine aqua perfectum. ¶ Denique quod ad laudem aquæ pertinet, non ſilentio prætermittam quod Rabi Salomon rationem reddens, quare in Geneſi 1.c.in ſecundo die Deus non dixit, Et vidit Deus quòd eſſet bonum, vt in omnibus cæteris diebus, hæc ſcribit Hebraicè quidem ſed in hunc ſenſum: At quamobrem non dicitur de ſecundo diei opere, & vidit quod eſſet bonum? quia nondum erat opus aquarum niſi tertia die perfectum: Ideo negauit eſſe bonum, eo quòd erat imperfectum, veluti nihil omnino ſine aqua perfectum dici poſsit. Quanquam ſcio Diuum Hieronymum lib.1.in Iouinianum, Damaſcium Platonicum,& pleroſque aliò id referre.

593 Maris & aliarum aquarum incommoda. ¶ Quamuis igitur ſint tot vtilitates aquæ marinæ, & cæterarũ: vtræque tamen ſæpenumero & homines & tecta,& vrbes ſubuertũt, ſegetes & hominum alios labores ſubmergunt, veluti cùm

Rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boúmque labores,
Præcipiteſque trahit ſyluas. Vt cecinit Poëta lib.2. Aeneidos. Ouidius lib.1. Metamorph.
Sternuntur ſegetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longique perit labor irritus anni.

Quem in id citat Seneca de hac re loquens lib.3. naturalium quæſtionum. Et vt dicit D. Auguſtinus de ciuitate Dei lib.22.c. item 22. Prouẽtum optimum frumentorũ fluuius improuiſus fugientibus hominibus de horreis deiecit atque abſtulit. Et quod ad mare priuatim pertinet, nónne videmus infinita quotidie pericula, tempeſtates, naufragia? vt non immeritò ſcripſerit Menander id quod diximus cùm de igne loqueremur,

Πῦρ καὶ θάλασσα, καὶ γυνὴ κακὸν τρία, Et Aeſchylus in Perſis,
ἄμαχον κῦμα θαλάσσης.

Inexpugnabilis vnda maris.

Scitum eſt illud Biantis dictum de nauta, quem neque inter viuos, neque inter mortuos reponebat, vt ſcribit Plato in Axiocho, nempe propter inſtantia quotidie pericula. Ex quo etiam Anacharſis Scytha apud Diogenem Laërtium, percunctanti cuipiam quænam eſſet ſecuriſsima nauis: Ea, inquit, quæ in portum venerit. Et alteri etiam interrogãti pluréſne eſſent viui quàm mortui? Nauigantes, inquit, vtra in parte conſtituis? Vt non immeritò Horatius lib. Carminum 1. Ode 3. execratus ſit eum qui primus auſus fuerit ſeſe mari committere,

Primus nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti. Et Propertius lib.1. eleg.16.

Ah pereat

BIU Cujas

Ah pereat quicunque rates, & vela parauit
Primus, & inuito gurgite fecit iter. Et Ouidius lib. 2. Amorum, eleg. 11.
Prima malas docuit minitantibus æquoris vndis,
Peliaco primus vertice cæsa vias.
Quæ concurrentes inter temeraria cautes
Conspicuam fuluo vellere vexit ouem.
O vtinam ne qui remo freta longa moueret
Argo funestas pressa bibisset aquas, &c. Et Papinius lib. 3. Syluarum,
Quis rude & abscissum miseris mortalibus æquor
Fecit iter, placidæque pios telluris alumnos
Expulit in fluctus?

Terræ commoda.

594 ¶ Quin & terra, cui vni, vt scribit Plin. lib. 2. c. 63. rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, vt cælum Dei: quæ nos nasta, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, vt cælum Dei: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semélque æditos sustinet semper: nouissimè complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maximè vt mater operiens, nullo magis sacramento, quàm quo nos quoque sacros facit: etiam monumenta ac tit. gerens, noménque prorogans nostrum, & memoriam extendēs contra breuitatem æui. Cuius numen vltimum iam nullis precamur irati graue, tanquam nesciamus hanc esse solam quæ nunquam irascatur homini. Et paulò post, Hæc benigna, mitis, indulgens, vsúsque mortalium semper ancilla, quæ coacta generat? quæ sponte fundit? quos odores, saporésve? quos succos? quos tactus? quos colores? quàm bona fide creditum fœnus reddit? quæ nostri causa alit? Et alia plurima ipsius beneficia, quæ ibi sequuntur, & posuit item in lib. 35 c. 12. De cuius quoque laudibus Homer. in hymno ipsius,

Γαῖαν παμμήτειραν ἀείσομαι εὐθεμέθλην
πρεσβύτην, ἣ φέρβει ἐπὶ χθονὶ πάντ' ὅσσα ἔασιν,
ἠμὲν ὅσα χθόνα δῖαν ὑπέρχεται, ἠδ' ὅσα πόντῳ,
ἠδ' ὅσα πωτῶνται· πάσῃ φέρβετται ἐκ σέθεν ὄλβου,
ἐκ σέο δ' εὐπαιδίης τε, καὶ εὐκαρποι τελέθουσι,
κοῖρανε σεῦ δ' ἔχεται δόσις βίου, ἠδ' ἀφελέσθαι
θνητοῖς ἀνθρώποισιν. Et alia quæ sequuntur.

595 ¶ Ea tamen est, de qua scribit Ouidius in fronte lib. 1. de remedio amoris,

Terra salutiferas herbas, eadémque nocentes
Nutrit, & vrticæ proxima sæpe rosa est. Quod accepisse videtur ab Homero lib. 4. Odysseæ,
Τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.
Vbi plurima fert fertile aruum
Pharmaca, multa quidem bona mixta, multa autem mala. Quam sententiam citat Caius noster in l. qui venenum ff. de verb. sign. vt probaret pharmacum apud Græcos verbum esse medium, & tam malum quàm bonum medicamentum significare, vti & venenum apud Latinos. Citat item Galen. statim in fronte Introductorij, si is liber eius sit. Sed & eadem serpentes animal hominibus exitiale parit, habétque suas concussiones, hiatus, ruinas, & exhalationes pestiferas, quibus plerunque totam vnam gentem interimit.

Commoda & incōmoda ferri, auri, & pecuniarum.

596 ¶ Quid quòd ferri, auri, & pecuniarum maximus est vsus, & vitæ humanæ necessarius, vt de ferro latè scribit Plinius lib. 34. c. 14. & de auro & pecuniis suprà latè docuimus c. 3. Tamen multi ferro, multi auro interficiuntur:

Et plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat. Vt ille scribit. Pecunia, inquam, infinita vitiorum genera producit, & ministrat, vt alibi quoque latiùs ostendimus. Et ferrum item multa incommoda affert, vt & Plinius ipse quo loco suprà citauimus, declarat.

Homo homini Deus.
Homo homini lupus.

597 ¶ Homines hominibus vtilissimi sunt, & vt est in veteri prouerbio à nobis alibi relato ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον, quod ita Latinè pronuntiauit Statius Cecilius poëta Comicus apud Symmachum in epistolis, Homo homini Deus est, & addit, Si suum officium sciat. Idem tamen hominem violat, opprimit, necat. Et vt est in alio veteri prouerbio apud Plautum, Homo homini lupus. Et vt scribit Seneca in epistola ad Lucilium 103. Ab homine homini quotidianum periculum. Et subdit, Aduersus hoc te expedi, hoc intentis oculis intuere. Nullum est in alium frequentius, nullum pertinacius, nullum blandius, & cætera quæ sequuntur. D. autem Paulus 2. ad Corint. 11. ostendit esse pericula non solùm à cæteris rebus, sed & à falsis fratribus.

Nihil esse tam innoxiū, quod interdum non noceat.

598 ¶ Sed audi quid in eam sententiam in vniuersum scribit Ouid. lib. 2. de Tristib. ad Augustum,

Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit,
Nil prodest quod non lædere possit idem.
Igne quid vtilius? si quis tamen vrere tecta
Cœperit, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modò dat medicina salutem:
Quæque iuuet monstrat: quæque sit herba nocens.

BIU Cujas

Et latro, & cautus præcingitur enſe viator,
Ille ſed inſidias, hic ſibi portat opem.
Diſcitur innocuas vt agat facundia cauſas,
Protegit hæc ſontes immeritóſque premit.

Ex quibus facilè probatur quod iam diximus, nihil eſſe ex omni parte innoxium, quin interdum noceat.

599 *Vt nihil adeo noxium quod non interdum proſit.*

¶ Sicuti è diuerſo nihil adeò noxium, quod non aliquando proſit. Serpens quem videtur natura genuiſſe occidẽdis hominibus, vt nõ immeritò dæmon ſerpentis effigie iam ab initio mundi primos illos omniũ mortaliũ parentes deceperit: Tamen nonnunquã eſt pharmacum hominibus. Sed & dæmon ipſe, qui nos quotidie in omnia facinora præcipitat, quíque tanquam leo rugiens ſemper quærit quem deuoret, prodeſt hominibus ad meritorum incrementum, Quoniam, vt inquit Apoſtol. 2. epiſtolæ ad Timoth. 2. c. Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit.

600 *Virtutẽ in infirmitate perfici quomodo intelligatur.*

¶ Vt iam non mirum videri debeat, ſi Socratis teſtimonio, Theagi, & aliis quos ſuprà memorauimus profuerit morbus, quibus nocuiſſet ſanitas, quam Socrates ipſe apud Platonem vbique miris modis extollit vt iam diximus. Nam quod de Paulo dictum eſt, qui virtutem in infirmitate perfici aſſeruit, nihil ad eam rem attinet: cum omnium doctorũ virorum ſententia nõ de morbis corporis intellexit, ſed vel de animi tentatione, vel improborũ hominum moleſta inſectatione. Id quod maximè eo teſtimonio comprobatur, quòd Paulus ipſe monuit Timotheũ in priori ad eum epiſtola, c. 5. (quod alibi diximus) vt modico vino vteretur propter ſtomachũ & frequentes infirmitates ipſius, ita inſinuans habendã eſſe ſanitatis rationem. Nec Plato peſtilentem ſine Sole locum, id eſt, Academiam eligens, id fecit quòd ſanitatem contemnerer: quam tanti fecit, vt virtutem ſanitatem, & contrà prauitatem morbum eſſe diceret, in lib. 4. de Repub. Sed vt ſcribit Hieronymus aduerſus Iouinianum lib. 2. vt cura & aſſiduitate morborum libidinis impetus frangeretur, diſcipulíque eius nullam aliam ſentirent voluptatem, niſi earum rerum quas diſcerent. Igitur vt rem ipſam concludamus, non eſt negligenda corporis ſanitas. Et vt cecinit Pythagoras, aut vt alij malunt, Philolaũs Crotoniata in illis aureis carminibus,

οὐδ' ὑγίεης τὸ πρὶ σῶμ' ἀμέλειαν ἔχειν χρή.

An Agricultura Nobilitati deroget. CAP. XXXII.

1 *Agricultura an præiudicet nobilitati.*

IAM ſatis vt opinor de medicina diximus. Nunc de agricultura & de re ruſtica dicẽdum. An videlicet qui eam exercet, nobilitati præiudicet, quod videtur per tex. in l. colonos, la 2. C. de agri. & cenſi. lib. 11. vbi agricolæ ab omni militiæ gradu, quantũuis infimo arcentur, propter publicam honeſtatem, vbi rationẽ reddit Lucas Pen. quia aſſuetus vomeri & ligoni, indéque ſordidus factus, gladio turpiter vteretur, per tex. in l. vlt. C. de manci. & col. eo. lib. 11. vbi non milites ſolùm, ſed & qui caſtrenſibus ſtipendiis ocia meruerunt, etiam veterani non debent tela in vſum vomeris & ligonis conuertere: ne ſcilicet id fiat quod dicitur Iſaiæ 2. Et conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces. Et Micheæ 4. Concident gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones. Addit & Lucas Pen. vbi ſuprà, quod ſordes agrorum, & decus militiæ non conueniunt. l. 2. C. de Præpo. ſacri cubi. lib. 12. Propterea & milites non debent ſe ad opus ruſticum conferre. l. milites. C. loc. Cui adde & tex. in l. originarius. C. de agri. & cenſit. lib. 11. in l. 1. C. de agri. & manc. eo. lib. 11. vbi nullus colonus ad aliquos honores aduocandus eſt. Saluſtio quoque in proœmio Catilina videtur exiſtimaſſe agriculturam eſſe officium ſeruile: Neque, inquit, colendo agrum, aut venando, ſeruilibúſve officiis intentum ætatem agere. Quanquam & in contrarium detorqueri poteſt. At in priorem ſenſum eſt illa Menandri ſententia apud Stobæum c. 55.

Agricultura & militia non bene conueniunt.

τὸ γὰρ γεωργεῖν ἔργον ἐστὶν οἰκέτου.

Agricolatio enim eſt opus ſeruile.

E noſtris Alex. conſil. 209. ponderatis, col. 2. verſ. nec dicitur, & iterum verſ. & quamuis. lib. 6. ita de hac re loquitur, vt videatur velle agriculturam nobilitati non conuenire. Thraces autem agricultores pro contemptiſsimis habere ſcribit Herodotus lib. 5. poſt princ.

2 *Nobilitati non præiudicat, qui in ſuis agris exercet agriculturam propriis manibus.*

¶ Verùm his non obſtantibus, auſim conſtanter aſſerere, eum quidem qui ſuis etiam manibus agriculturam, aliámque rem ruſticam in ſuis fundis exercet, nullum ob id nobilitati præiudicium facere. Et ita expreſſe tenuit Guido Papa, qui & hoc dicit fuiſſe concluſum in Parlamento Delph. deci. 41. fuit dubitatum ſi nobiles, & iterum deci. 296. nobiles etiam, col. vlt. verſic. ſed vtrum nobilis, & dec. 392. ſed quid de nobilibus. D. Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo, dotem quam ei dederat, nu. 52. de teſt. And. Alcia. in tract. præſump. in reg. 1. præſump. 48. nu. 9.

3 *Clerici nõ prohibentur exercere agriculturam in ſuis poſſeſſionibus.*

¶ Nam licet etiam clerici in artibus ſordidis & minime honeſtis verſari prohibeantur, per c. 1. de vit. & hone. cle. & in cle. 1. eo. tit. non tamen eſt illis interdicta agricultura in ſuis poſſeſſionibus, vt eſt text. in c. clericus, in verbo, agricultura. 91. diſt. & in c. nunquam, ibi ſeratur, & quæ ſequuntur, de conſe. diſt. vbi D. Hieronymus monet Ruſticum monachum, vt ſeſe agriculturæ dedat, illi intẽdat, in illam feratur. & in c. 1. ibi, & ſi voluerit, exeat ad opus rurale, & ibi gl. & Panor. de celeb. miſ. Et in c. 1. §. cæterum, de verb. ſign. lib. 6. Et voluit Spec. in tit. de cle. coniu. §. 1. verſic. ſed quam dices honeſtam, ibi, veruntamen non prohibeo: vbi per hoc dicit, quod clerici agriculturæ vacantes non perdunt priuilegium clericale.

Agricultura

4 ¶ Cicero lib. 1. Offic. Omnium, ait, rerum ex quibus aliquid acquiritur, nihil eſt agricultura melius,

BIU Cujas

melius,nihil vberius,nihil dulcius,nihil homine libero dignius.quem citat gl.Lucas Pen.& Ioan. Pla.in rubri.C.de agri. & cenſi. lib.11.Idem Cicero in oratione pro Roſcio Amerino, rem ruſticam ſuauiſsimam eſſe dicit, & honeſtiſsimam:& apud priſcos illos Romanos,ſummos viros clariſsimóſque homines in agris colendis plurimum operæ, temporiſque conſumpſiſſe, vt ex aratro plerunque accerſerentur qui Conſules fierent. Inter quos & Attilium memorat, quem ſua manu ſpargentem ſemen, qui miſsi erant, conuenerunt, quem ob id Seranum vocatum tradit Plin.lib.2.c.3. De quo etiam Valerius Maximus lib.4.c.item 4. Attilium, inquit, Calatinum,qui ad eum accerſendum à Senatu miſsi ſunt ad imperium Po. Ro. ſuſcipiendum, ſemen aſpergentem viderunt.Sed illæ ruſtico opere attritæ manus, ſalutem publicam ſtabilierunt, ingentes hoſtium copias peſſundederunt,quæque modò arantium boum iugum rexerãt,triumphalis currus habenas retinuerunt.Sed & de hoc Vergil.lib.6. *nihil homine libero dignius.*

Vel te ſulco Serane ſerentem. Et Perſius.
Quem tripida ante boues dictaturam induit vxor,
Et tua aratra domum lictor tulit.

5 ¶ Theophraſtus quoque ὅτι γεωργία ἀνδρὸς ἐλευθέρου ἀξία. Id eſt, Agricultura homine libero eſt digna.Saſſerna autem,Nihil,inquit,agricultura liberalius aut dulcius. Columella item ſtatim poſt principium appellat ingenuum & liberale genus rei familiaris augendæ, quod ex agricolatione contingit.Ante hos Ariſtoteles lib. Oeco.c.1. aut vt alij diſtinguunt 2. late differit agriculturam eſſe laudabilem,& minimè vilem & ſordidam.Poſſeſsionis,inquit,prima cura eſt,ea quæ ſecundum naturam. At ſecundum naturam prior eſt agricultura,ſecundo loco omnia quæ ſunt à terra:ſed agricultura præcipue, quoniam iuſta.Non enim ab hominibus,neque volentibus,vt cauponariæ & mercenariæ, neque ab inuitis quærit, quemadmodum bellicæ artes. Adhuc autem & earum rerum eſt, quæ ſunt ſecundum naturam. natura enim omnibus educatio eſt à matre: quare & hominibus à terra. Prodeſt etiam hæc plurimum ad fortitudinem. Non enim (quemadmodum viles artes) corpora eneruat, ſed talia facit, vt ſub dio conſiſtere & tolerare laborem valeant,& aduerſus hoſtes pericula capeſſere. Soli enim hi poſſeſsiones ſuas extra munitiones habent.Sed & ante hunc quoque Xenophon, in eiuſdem tituli libro, poſteaquam artes omnes mechanicas vituperauit: confeſtim agriculturam, veluti ab illis longe diſtantem, & hominibus liberis, & honeſtioribus conuenientem laudat. Refértque Cyrum iuniorem Perſarum Regem gloriari agrum ſe habere ſuis manibus conſitum, arboréſque ordine poſitas, & in quincuncem directas: vt ex hoc intelligas nihil Xenophonti tam regale videri, quàm ſtudium agri colendi.Id quod & ex eodem retulit Cicero in lib. de Senectute. Qui & ipſe in oratione pro rege Deiotaro illum eo nomine laudat, quod non ſolum Tetrarcha nobilis, ſed optimus paterfamilias,& diligentiſsimus agricola,& pecuarius haberetur. *Agricultura homine libero digna.* *Cyrus propriis manibus agrum cõſeuit.* *Deiotarus Rex ab agricultura laudatus.*

6 ¶ Quin Scipionem illum Africæ domitorem Linterni exulantem agrum ſuis manibus coluiſſe tradit Seneca. Temporéque Plinij durabant in eo loco manu eius ſatæ oliuæ, vt ſcribit ipſe Plin. lib.16.c.44. Quintio Cincinato agrum quatuor iugerum colenti, viator Dictaturam attulit, & quidem vt tradit Plin.lib.2.c.3.nudo,plenóque pulueris ore. Cuius etiam meminit Liuius lib.ab vrbe cond.3.& Dionyſius Halicarnaſſeus Originum Ro.lib.10.Et Tullius lib.2.de Finibus & in Catone maiore,vbi etiam ſcribit Marcum Curium cum de Samnitibus triumphaſſet,& de Pyrrho,conſumpſiſſe extremum tempus ætatis in re ruſtica. M. quoque Valerium Coruinum, qui ſexies Conſul fuit,extremam ætatem in agris,eorúmque cultura tranſegiſſe. Sed & hoc quod de Cincinato diximus, memorat è noſtris Corneus conſil. 155. quanquam videatur. col.2. lib.1.vt probaret agriculturam rem eſſe honeſtam,& fauorabilem,nec indignam viris nobilib.Sed & de Coruino quoque Valerius Maximus lib.8.c.14.M.inquit, Valerius Coruinus,exactiſsimæ agrorum ſuorum culturæ optabile exemplum.Hincque illud Ouidij lib.1.Faſtorum,

Perſcribátque ſuas ipſe Senator oues. Et ſtatim poſt,
Iura dabat populis,poſito modò Prætor aratro. Et lib.3.eiuſdem operis,
An quia cum colerent priſci ſtudioſius agros:
Et faceret patrio rure Senator agros:
Et caperet faſces à curuo Conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus?

7 ¶ Iulius Capitolinus inter cęteras Antonini Pij Imper. virtutes,quæ plurimæ erãt,illam nõ prætermiſit, quod erat diligens agri cultor. Idem tradit Clodium Albinum & ipſum Imperatorem Rom.agri colendi fuiſſe peritiſsimum,ita vt etiam Georgica conſcripſerit.Diocletianus quoque Imperator Ro.depoſitis Imperij faſcibus Salonam ſeceſsit,vbi rei ruſticæ operam dedit. Cúmque ab Herculeo atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur,tanquam peſtem aliquam deteſtans, Vtinam, inquit Salonæ poſſetis viſere olera noſtris manibus inſtituta, profecto iſtud nunquam tentandum iudicaretis. auctores Sextus Aurelius, & Eutropius. Sed & Theodoſium Imperatorem agricolam ſe aliquãdo præſtitiſſe ſcribit Latinus Pacatus in eo Panegyrico, quem ipſi Theodoſio dixit. Quo etiam loco tradit Coruncanum, Fabricium, ac Curium, de quibus ſuprà locuti ſumus,cùm induciæ bella ſuſpendebant,inter aratra vixiſſe. *Et Antoninus Pius Imperator.*

8 ¶ Et vt de antiquioribus Regibus & principibus loquar, Herculis manu ſatas quercus fuiſſe *Et Anchiſes.*

BIU Cujas

legimus apud Plinium lib. 16.c.44. Anchiſes ille è primis præcipuíſque Troianorum principibus, fuit bubulcus: nec eum tamen dedignata eſt Venus amore & concubitu, ex quo Aeneas natus eſt. Homerus lib.5. Iliados,

εἰ μὴ ἄρ ὀξὺ νόησε Διὸς θυγάτηρ ἀφροδίτη
Μήτηρ, ἥ μιν ὑπὸ ἀγχίσῃ τέκε βουκολέοντι.

Niſi confeſtim intelexiſſet Iouis filia Venus
Mater, quæ ipſum ſub Anchiſe peperit bubulco.

Laërtes quoque Vlyſsis pater operam dabat agriculturæ, vt videre licet ex eodem Homero lib. Odyſſeæ 1.

ἔνθ' ἄρ μιν κάματος μὲν γυῖα λάβησι,
ἕρ πύζοντ' ἀνὰ γουνὸν ἀλωῆς οἰνοπέδοιο,
Τὸν δ' οἷον πατέρ' εὗρεν ἐϋκτιμένῃ ἐν ἀλωῇ
λισσαίνοντα φυτόν.

Et iterum lib.24. eiuſdem operis,

Et paulo poſt,

ὣς τοι ὁ μὲν κατέχων κεφαλὴν, φυτὸν ἀμφελάχαινε.

Et illum mox Vlyſſes incognitus compellat,

ὦ γέρον οὐκ ἀδαημονίη σ' ἔχει ἀμφιπολεύειν
ὄρχατον, ἀλλ' εὖ τοι μάλα μέλει, οὐδέ πάμπαν,
οὐ φυτὸν, οὐ συκῆ, οὐκ ἄμπελος, οὐ μὲν ἐλαίη,
οὐκ ἄλλη, οὐ πρασιή τοι ἄνευ μάλα κῆπον.

Et Philopœmenes illuſtriſsimus Achiuorum dux agriculturæ quoque ſtudioſiſsimus fuit, ita vt vnà cum vinitoribus & bubulcis eam exercuerit, vt ſcribit Plutarchus in vita illius.

9 Et Agamẽnon.

¶ Sed & Agamemnonem illum regem Regum, atque ποιμένα λαῶν, id eſt, paſtorẽ populorum, vt illum ſæpiſsime vocat Homerus, ſatis conſtat operam agris colendis impendiſſe, ex eo quod ſcribit Theophraſtus ſcriptor & ipſe antiquiſsimus & laudatiſsimus lib.4. de hiſtoria Plãtarum c.13 Platanos manu ipſius Agamemnonis ſatas, quod & ipſum tradit Plin. lib.16.c.44. Pauſanias autem lib.8. qui eſt de Arcadicis rebus, ſcribit Menelaum ipſius Agamẽnonis fratrem platanum quandam inſeruiſſe, quam ob id Menelaidẽ appellabant. Et Belitaram Perſarũ regem antiquum ideo ſic vocatũ tradit Agathius lib.2. Peregrinarũ hiſtoriarum, quòd plantarum inſerror eſſet, quod & nos alibi diximus. Maſiniſſam quoque illum Regem Numidiæ, terram quam vaſtam & deſertam acceperat, perpetuo culturæ ſtudio frugiferã reliquiſſe ſcribit Valerius Maximus lib.8. c.14. cuius titulus eſt de Senectute, vt hinc facile poſsis intelligere & illum agriculturæ operam dediſſe. Et id quidem eſt quod ſcribit Plin. lib.18.c.2. manibus ipſorum Imperatorum agros olim coli ſolitos, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore. Vt interim taceam viros ſanctiſsimos. Nam & ſacræ literæ tradunt Gen.9. Noë agricolam fuiſſe. Imo verò D.N. Ieſus Chriſtus Io.15. in princ. dicit ſe vitem eſſe, & patrem agricolam. de qua re feſtiuiter Keiſersbergius Eccleſiaſtes Argentinenſis, Si nobilem, inquit, ſe dixiſſet, nos plebei male haberemus.

Terra gaudet manibus Imperatorum.

10 *Nobilium familiæ à re ruſtica.*

¶ Adeo autem fuit res ruſtica in precio & honore, vt & ex ea multa nobilium familiarum cognomina ſint profecta. hinc enim vt tradit Plin. lib.18.c.3. & alibi, & Plutarchus in Publicola, & alij, Fabij Piſones, Lentuli, Cicerones, Bubulci, Bupecij, Iuuenci, Porcij, Scrofæ, Pilumni, Iunij, Statilij, Tauri, Vituli, Vitellij, Suilli, Capriani, Ouini, Caprilij, Equini. Homerus autem ille omnium rerum ſolers æſtimator & arbiter, dum vellet oſtendere agriculturam eſſe non ſolum vtilem, ſed & pulchram & honeſtam, & Regibus dignam, in lib.8. Iliados; in clypeo Achillis cælari fecit à Vulcano pinguem putrémque agrum, ter aratũ, multos aratores, multos meſſores, & quempiam illis vinum miniſtrantem, & vxores cœnam operariis parantes: ita vt illic videas veram perfectámque agriculturæ imaginem effictam.

11 *Agriculturæ ſcriptores nobiles & ex iis multi reges.*

¶ Et profecto niſi res ruſtica eſſet honeſtiſsima, non tam nobiles ſcriptores ſortita fuiſſet Reges & duces, Hieronem Siculum, Philometorem, Attalum, Archelaum, Magonem Pœnum, Hamilcarem & ipſum Pœnum, Conſtantinum Cæſarem, ſi is eſt qui libros illos 20. Geoponicon Collectaneorum conſarcinauit, de quo nos diximus ſuprà cap. præce. num.153. Philoſophos autem & alios plurimos non contemnendi nominis, quorum nomenclaturam didicimus ex Varrone, Columella vtroque in princ. Rei ruſticæ, Conſtantino illo quiſquis is fuit, Plinio, Serapione in Simplicibus, & aliis autoribus: quos & nos ex ordine Alphabeti ſubiecimus,

Adam primum hominum parentem, qui de cultu terræ libros compoſuit, ſi credimus Zabiis idipſum atteſtantibus apud Rabbi Moyſen in lib. Perplexorum.

Aegeſiam, ſiue Hegeſiam Maronitem
Aeſchrionem, aut vt alij vocant, Aeſcharionem, ſiue etiam Aeſchrinonem, niſi alius ſit.
Agathoclem Chium.
Amphilochum Athenienſem.
Anatolium.
Anaxipolim Thaſium.
Andream à Lacuna Hiſpanum.
Androcidem.
Androtionem.
Antigonum Cymeum.
Aphricanum.
Apollodorum Lemnium, cuius meminit Ariſtoteles Polit. lib.1.c.7.
Apollonium Pergamenum.
Apuleium.
Architam Tarentinum, non illum quidẽ philoſophum Pythagoricum, ſed alium.
Ariſtandrum Athenienſem.
Ariſtomachum & ipſum Athenienſem.
Ariſtomenem.
Ariſtophanem Maleotem.
Ariſtotelem Stagiritam.
Aſcæum.
Athenagoram.

Bacchium

BIU Cujas

Bacchium Milesium.
Barbium.
Becytium.
Bionem Soleum.
Caium Matium.
Cassiũ Dionysiũ Vticensem.
Catonem Censorium.
Chæream Athenienſem.
Chæresteum quoque Athenienſem.
Charetẽ Parium cuius item meminit Aristoteles Polit.lib.1.c.7.
Chartodram.
Cleobulum.
Clidemũ,qui de causis Plantarum scripsit.Theophrasto lib.1.Plantarum c.10.
Clodium Albinũ qui se imperatorem Romanũ gessit,&qui georgica scripsit.
Comades memoratus Plinio lib.14.c.19.
Columellam.
Constantinum.
Cornelium Celsum.
Costum.
Cratem.
Crescentium.
Crestum Athenienſem.
Dadim.
Damegeronem.
Decium Syllanum.
Democritum Abderitam.
Didymum.
Diodorum Priennæum.
Dionem Colophonium.
Dionysium περὶ φυτῶν.
Diophanem Bityniũ.
Diophanem Nicenſem.
Dolum Mendesium.
Epicharmum Siculum.
Epigenem Rhodium.
Euagonem Thasium.
Eubolum,siue vt alij vocant, Eubulum.
Euphitonem.
Euphorionem.
Euphranium Amphipolitem.
Euphranium Athenienſem.
Euphronem Athenienſem.
Euphroniũ & ipsum Athenienſem:nã hos vt diuersos nominat Columella. Et de Euphronio Plin.li.14.c.19.
Florentinum.
Frontonem.
Græcinũ qui Cornelium Celsum de re rustica transcripsit,vt tradit Plin.li.14.c.2.
Hegesiam, vide suprà in Aegesia.
Hesiodum.
Hipponem.
Iulium Atticum.
Iulium Græcinum.
Iulium Higinium.
Leontium.
Leophanem.
Lysimachum.
Marcum Ambiuium.
Menam Licinium.
Marcum Terentiũ Varronem.
Menandrum Heracleotem.
Menandrum Priennæum.
Menecratem Ephesium.
Menestratum.
Mnaseam Milesium.
Nicandrum Colophonium.
Nicesium Maronitem.
Oadem.
Palladium Rutilium.
Pamphilum.
Paxanum.
Persim.
Philonem Iudæum ex Hieronymo.
Pleutiphanem.
Plinium.
Pythionem Rhodium.
Quintilianos.
Saſernas patrem & filium, Sarsenas alij vocant.
Satyrum.
Scrofam Tremellium.
Sotionem.
Stolonem.
Tarentinum.
Theophilum.
Theophrastum.
Vindanionium.
Virgilium.
Xenophontem.
Zoroastem.

Agricolarum priuilegia.

12 ¶ Possem huc ex antiquioribus & recẽtioribus scriptoribus multa de aliis laudibus rei rusticæ congerere,videlicet de vtilitate,voluptate,amœnitate,& aliis id genus plurimis,quæ sciens prætermitto,honestatẽ attigisse contentus,de qua hic tantũ agimus.Si tu tamẽ alia videre cupis,lege, Horatiũ in Epode,Ode 2.& lib.Ser.2.Sat.6. Illud tamẽ nõ prætermittemus,agricolas multis priuilegiis donatos fuisse à nostris legibus,quæ reperies cõgesta à Ioan.Plat.in l.1.C.de agri.& censi. lib.11.vt hinc facilè possis intelligere,leges agriculturam in magno precio & honore habuisse.

Responsio ad contraria.

13 ¶ Non obstant iura in prima parte allegata, quæ videntur agricolas submouere ab honoribus. Nam illa non loquuntur de agricolis simpliciter: sed de colonis ascriptis, qui si ad honores aut militiam assumerentur,fieret præiudicium dominis, vt constat ex d.l.colonos,la 2.C. de agri.& censi.cum dicitur,quia in hac parte dominorum iuri cõsulimus. Et ex d.l.1.de agri.& censi. cum dicitur, nullus omnino originalis colonus rei priuatæ nostræ. Ex quibus,& illud dici potest, eos qui mercede conducti alienos agros colunt,nobilitati derogare.

An mercatura deroget Nobilitati. CAP. XXXIII.

An mercatura nobilitati obsit.

1 SED illud quærendum duximus,quid de mercatura,an ea sit ars honesta,vt non deroget nobilitati, an contra? Certe multi existimant negotiatorum genus esse sordidissimum, vtpote qui res omnium sordidissimas tractent, idque sordidissimis rationibus: cum passim mentiantur, peierent,furẽtur,imponant,quæ res licet per se sit manifestior,quàm vt testimonium exigat:non oberit tamen quædam ad eam rem pertinentia adscribere, non recondita quidem, nec ex Heracliti antro,aut Sybillæ adytis eruta:non aspernabilia tamen, nec lectione prorsus indigna.

Nobiles prohibẽtur exercere mercimonia.

2 ¶ In primis igitur habemus legem, vt à nostris exordiamur, quæ prohibet nobiles natalibus & honorum luce conspicuos, mercimonia exercere.l. nobiliores.C. de commer. & mercat. quam dicit not. Bal. ibi. & ex ea. not. quod qui exercet artes mechanicas (tanquam mercatura ars sit mechanica) non potest esse nobilis. Et hoc quoque voluit Ant. in rubri. extra, ne cler. vel mo. & Cepola in tract.de Imperatore militum deligendo,in materia nobilitatis. in 18. opinione,vbi & per hoc dicit, quod in locis vbi nobiles possunt ex statuto vel consuetudine esse mercatores, aliquid tamen propter mercaturam detrahitur nobilitati eorum. Et Matth. Afflict. in constitutione Siciliæ,incip.intentionis col.9.in 6.no.

¶ Sed

3 *Negotiatores dignitatē assequi nō possunt.*

¶ Sed & text. est in l. ne quis. C. de dign. lib. 12. quod negotiatores, aliíque huiuscemodi dignitatem assequi non possunt, & à iam adepta repelluntur, vbi & Lucas Pen. hos dicit esse sordidos. Et ad idem tex. in l. si cohortalis, in fi. C. de cohor. eo. lib. 12. quem & ibi no. Io. Plat. Et est etiam tex. in l. humilem. C. de incest. nuptiis, qui inter humiles & abiectas personas eam annumerat, quæ mercimoniis publice præfuit. Et similis tex. in l. 1. C. de natur. liber.

4 *Nobiles perdunt priuilegia nobilitatis per exercitiū mercaturæ.*

¶ Propterea Io. Fab. vnus omnium maximæ apud nos autoritatis in l. falso. C. de diuer. rescript. scribit quod si Burgēsis (ita enim loquitur) qui à principe nobilitatem impetrauit, postea mercaturam exerceat, amittit priuilegium nobilitatis. Nempe quod priuilegium amittitur per contrarium actum. l. 2. C. de Carbo. edict. & l. priuilegio, de Decur. lib. 10. At nobilitas & mercatura sibi inuicem repugnant & aduersantur, nec sese simul compatiuntur, per l. milites. C. loca. & l. 1. C. nego. ne mil. lib. 12. quæ tamen iura non multum ad hoc faciunt, vt quæ de militibus loquantur, cum tamen militia non sit nobilitas, ac ne dignitas quidem, vt plene diximus suprà c. 8. Et quia etiam illis iuribus alia ratione prohibentur milites negotiari. Idem quod Io. Faber fere voluit Lucas Pen. in l. vlt. col. 3. C. de fun. limit. lib. 11. cum dicit nobiles qui se mercimoniis implicāt, cogendos tanquam plebeios & vles contribuere soluendis collectis. Id tamen limitans, nisi id nobiles facerent modice, & pro ipsorum vitæ sustentatione tantum. Sed illud indiscriminatim & sine delectu tenuit Guid. Pap. dec. 196. incip. nobiles, etiam si de nobiliori genere essent, & iterum dec. 391. cuius est initiū, quid autem de nobilibus, allegans d. l. nobiliores, & d. l. milites, & Matth. Afflic. in c. 1. col. 6. vers. qui de mercatoribus, tit. quis dic. dux.

5 *Thebanorum lex de hac re.*

¶ Sed & Peripateticorū princeps ille Aristoteles lib. Polit. 3. c. item 3. scribit legem fuisse apud Thebanos, vt nemo idoneus esset ad honores Reipublicæ suscipiendos, nisi per decem annos à mercatura destitisset, de quo etiam lib. 6. c. 7. Sed & lib. 7. eiusdem operis c. 9. Perspicuum est, inquit, ex his, quod in ciuitate quæ optime administratur, & quæ iustos ciues simpliciter & absolute, non ex hypothesi & quadam ex parte nacta est, non oportere eos in sordidis artibus ac vili nundinatione versari, propterea quod ignobilis & abiecta, ac virtuti contraria est huiusmodi vita. Plato quoque ipsius Aristotelis præceptor in suis Legibus mercaturam vilibus ministeriis annumerat. Alter quoque præstantissimus legum lator Lycurgus in suis etiam legibus, vetuit ciues in sordida arte versari, atque etiam in quæstuaria quæ operosam congeriem contineret, vt retulit Plutarchus in Apophthegmatis Laco.

6 *Romanorum lex.*

¶ Quin etiā apud Romanos lex Clodia prohibebat scribas Quæstorū exercere negotiationes, tanquam id indecorum foret. Cuius rei testis est Suetonius, qui scriptum reliquit Domitianum Imperatorē scribas quosdam Quæstorios negotiantes ex consuetudine, sed contra legem ipsam Clodiam, venia donasse. Sed & apud eosdē alia lex Claudia, siue etiā eadem fuit aduersus Senatum lata est à Q. Claudio Tribuno plebis, ne quis Senator, quíve Senatoris pater fuisset, maritimam nauim, quæ plusquam trecentarum amphorarum esset, haberet, eam enim satis esse ad vectandos fructus ex agris. Nam quæstus omnis Patribus visus est indecorus, cuius rei author est Liuius, ad calcem lib. 1. 2. belli Punici. Et etiam meminit Tullius in vltima in Verrem actione.

7 *Tarquinius Priscus humilis, quod mercatore esset genitus.*

¶ Valerius Maximus Rerum memorabilium lib. 3. cap. quoque 3. inter cætera quæ Tarquinium Priscum antequam Romanorum regnum esset adeptus, abiectum, humilem, depressum faciebant, illud quoque dicit fuisse fastidiendum, quod esset mercatore genitus. Onosander qui ad Q. Vrannium de optimo Imperatore Græcè scripsit, illud inter cætera monuit, ne institores, nundinatores, negotiatores, nummularij, cæteríque id genus homines Imperatores deligerentur. Necesse enim esse homines huiusmodi sordidos esse, ac pusilli animi, vt qui lucello magnopere inseruiant, quæstuíque se prorsus dedant. Proinde nullius honestæ rei, nullius clari facinoris vnquam studio possunt allici.

8 *Sacrarū literarum testimonia contra mercatores.*

¶ Quid quod & nostræ religionis scriptores, mercatores quoque improbāt, aspernantur, vituperant, veluti à virtute & bonis moribus alienos? Et vt à vetustioribus incipiā, Dauid Psal. 70. aut ex aliorum computatione. 71. Quoniam non cognoui negotiationem, introibo in potētias domini. Ita enim interpretatur eum locum D. Augustinus, vt patet ex eius Comment. in eum locum, vbi multa congerit in mendacia, & periuria huiusmodi negotiatorum, vt ibi videre poteris. Apud Ezechielem c. 82. Rex Tyri negotiatione (inquit) tua multiplicasti fortitudinē tuam. Et paulo infrà, In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate. Et rursus. Et iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam. Et Zacharias alter propheta c. 14. Non erit mercator (inquit) vltra in domo Domini exercituum.

9 *Et sacrorū interpretum.*

¶ Et vt alios adferā tempore inferiores, D. Chrysostomus vir & sanctimonia & eruditione celebris, si is est, in secunda parte Homiliarū in Matthæum, enarrans illud ipsius Matthæi 21. Eiiciebat vendētes & ementes de templo, Significauit (inquit) quia homo mercator vix aut nūquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator: aut si voluerit esse, proiciatur de ecclesia, dicente propheta, quia non cognoui negotiationes, introibo in potentias domini. Quæ sententia repetitur in c. eiiciens. 88. dist. vbi & alia multa subduntur in hanc sententiam, atque etiam in duob. sequent. c. quæ omnibus sunt obuia. Idem Chrysostomus, ex variis in ipsum Matthæum locis Homilia decimanona, de his quoque loquens, Iustorum operationi laborum ex emptione & venditione iniquitatem immiscent, & iuramenta frequenter, & periuria simul,

atque

BIU Cujas

simul, atquē mendacia auaritiæ coniungunt: sola curant secularia, & terræ affixi permanent, & modo lucrentur, omnia faciunt: vt autem pauperibus communicent, nullam curam gerunt, sua semper augere volentes. Quis referat super hæc conuitia, contumelias, fœnora, vsuras, contractus multæ falsitatis plenos, turpia commertia?

Ciceronis testimonium de mercatura.

10 ¶ A quibus non multum dissidet quod Anacharsis Scytha apud Laërtium dicebat, τὴν ἀγορὰν ὡρισμένον τόπον εἰς τὸ ἀλλήλους ἀπατᾶν, καὶ πλεονεκτεῖν. Forum venalitium ad fallēdum inuicem, atque ad dandas auaritiæ manus locum destinatum esse. Quòdque Tullius lib. 1. Officiorum, ita de ea rescriptum reliquit, Illiberales & sordidi sunt quæstus mercenariorum omnium, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Est enim in illis ipsa merces authoramētum seruitutis. Sordidi etiam putandi, qui mercantur à mercatoribus, quod statim vendant. Nihil enim proficient, nisi admodum mentiantur. Nec vero quicquam est turpius vanitate. Opificésque omnes in sordida arte versantur. Ex quibus quædam citat Lucas Pen. in l. maximarum, ante fin. C. de excus. muner. lib. 10. Subdit autem Tullius post pauca, Mercatura autem, si tenuis est, sordida putanda est: sin magna & copiosa, multa vndique apportans, multísque sine vanitate impartiens, non est admodum vituperāda. Quam etiam sententiā citat idem Lucas, in d. l. cohortalis. C. de eohor. lib. 12. & Cepola in dicto tract. de Imp. mil. delig. quo loco suprà citauimus, per hoc limitās, quòd primum dixerat, & suprà quoque ex eo diximus. Quin & Iurisconsultus in l. iustissimè. §. proponitur. ff. de ædil. edict. scribit id genus hominum ad lucrum potius vel turpiter faciendū pronius esse. Et hæc confirmāt quæ antiqui poëtæ dicebant, Mercurium Deum præsulémque furum & mercatorum, tanquam scilicet furtum & mercatura sint quadam cognitione coniuncta. Nam & Suidas illum κλῶπα, id est, furem fuisse vocatum tradit, & κλέπτην Phurnutus. Ex quo Prudentius,

Expertes furandi homines hac imbuit arte. Mercurius Maia genitus.

Apollonius de mercatoribus.

11 ¶ Apollonius Tyanæus, quem vnice mirātur plerique, ac quod dictu quoque absurdissimum est & impiissimum, Christo comparem, siue mores contempleris, siue miracula, facere nō dubitant, & inter hos Hierocles: Apollonius, inquam, apud Philostratum lib. 4. mercaturam veluti sordidam & sceleratam abiiciendam esse censet, adolescentē quendam, qui se illi professus fuit, esse deditum carpens, Græcè quidem, sed in hanc sentētiam, Infortunatum viuendi genus, vt arbitror, elegisti. Primum enim huiusmodi homines omnes nundinas circumeunt, vt qui minimo emāt, quæ sibi sunt opus. Deinde cum peregrinis & cauponibus degentes assidue aliquid emunt venduntque, & sceleratis vsuris capita supponētes ad perniciem suam festināt. Quod si prospere res successerint, beno nauigat nauis, & multus illis vbique fermo est, quod neque inuiti neque volentes tale studiū deserent vnquam: si ex mercatura nō consequantur vtilitatē, minora nauigia conscendētes, naues pertingunt, & causam in Deos impie referentes, nō inuiti alienis opibus potiuntur. Hæc Apollonius, qui etsi de maritima mercatura tantū loquitur, nō incommode tamen ad cæteras quoq; referri possunt hæc omnia. Rursum vero idem Philostratus lib. 8. Apollonium scribit mercatores increpare solitum, quod odium ab eisdem adeo cōtemneretur, vt lucri causa ab omnibus odio haberi paruifacerent. Ideóque adolescentes ab eorum congressu abducebat.

12 ¶ Et alia quoque multa de mendaciis, periuriis, & aliis vitiis mercatorum videbis apud Lucam Pen. in l. nec ipsi, circa medium. C. de incol. lib. 10. & in rub. C. negot. ne mil. lib. 12. & in l. septem, de erog. mil. anno. eo. lib. 12. Ita tamen ne nescias olim legem Athenienſium fuisse, vt in foro rerum venalium omnē mendacium abesset ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν. Ex quo & Theophrastus in libris de Legibus scribit Agoranomis, id est, Aedilibus, siue rerum venalium præfectis duo præcipue curanda, quorum posterius est, vt à mendaciis abstineant & vendentes & ementes.

Pro mercatoribus.

13 ¶ Verùm vt etiam mercatorum partes nonnihil tuear, illud ex aduerso ausim dicere, nō prorsus abiiciendam esse spernendámque mercaturam. Plato ille grauissimus omnium philosophorum, idémque princeps (ita illum appellat Cicero lib. 2. de Legibus) negotiatores & mercaturæ fectatores plurimū laudare consueuit, de quo Calistratus Iurisconsultorū elegantissimus in l. 2. ff. de nund. ita retulit, Denique summæ prudētiæ & authoritatis apud Græcos Plato, cum instituere quemadmodum ciuitas bene ac beate habitari possit: in primis ipsos mercatores necessarios esse dixit. Sic enim lib. 2. πολιτείας ait, πλείονας ἂν γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δεῖ ἡμῖν τῇ πόλει. πλείονας γάρ. Καὶ δὴ καὶ τὸν ἄλλων διακόνων τινά, τῶν τε εἰσαξόντων, καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα. ὅτοι δέ εἰσιν ἔμποροι. ἦ γάρ; Ναί. καὶ ἐμπόρων δὴ δεησόμεθα. Πάνυ γε. ἆρ' οὖν νομίζας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγορὰν πῶν ποιεῖ, ἃ τις ἄλλῳ τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκοι τοῖς δεομένοις, τὰ παρ' αὐτῷ ἀλλαξάμενος, ἀργήσει τὸν αὐτὸν δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ; οὐδαμῶς, ἀλλ' ὅς. Ἀλλ' εἰσὶν οἳ τοῦτο ἐργῶνται, ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν πάντων ἐκπέμποντες. Ex quibus ea tantum quæ ad hunc locum pertinere vidētur, traducemus. Pluribus, inquit, agricolis, aliísque artificibus ac ministris opus est, qui importēt & exportent singula. Sunt autem hi mercatores. Hactenus ille. Cui cōcinens Bal. noster in rub. extra, de cler. pere. Mercatura, inquit, est amica populis, quia mundus non potest sine mercatoribus viuere. Et propterea licet leges, vt ille subdit, nulla illis concedant priuilegia in corpore iuris redacta, principes tamen sæpissime plures eis tribuunt immunitates atque exemptiones. Cæterum huiusmodi homines è sententia illius ipsius Calistrati in l. eos. ff. de Decur. non sunt prohibiti Decurionatum, vel aliquem honorem in sua patria petere. Nec enim infames sunt, neque eos, vt subdit, tāquam viles personas oportet negligi. Quæ Calistrati hominis plane Romani sententia hinc forsitan orta est,

orta est,quòd prisci illi Romani tanti mercaturam fecerunt,vt collegium mercatorum instituerint,auctore Liuio lib.ab vrbe condita 2.

14 ¶ Aristoteles quoque veluti secum pugnãs lib.4.Politicon c.3.seiunxit mercaturam à vilibus & sordidis artibus,ex plebe, inquit, partem agrorũ culturæ deditam videmus,partem mercaturæ, partem opificius ac sordidis ministeriis.Inn.autem noster in c.significantibus,de offic.deleg.dicit quòd mercatores censentur miserabiles personæ quamdiu sunt in mercimoniis,quemadmodum & peregrini.sequitur Alex.consil.130.super eo de quo quæritur,ad fi.lib.7.vbi etiam dicit,quod in dubio debemus mercatoribus fauere in mercimoniis,per cap.fraternitatem.54.dist.

15 *Viri celebres qui mercaturã exercuerunt.* ¶ Plerique clarissimi iidémque prudẽtissimi viri mercaturam exercuerunt. Solon qui & sapiens vnus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem, (vt vtar verbis Ciceronis ad Brutum) cum esset admodum iuuenis,& eius pater ad beneficentiam propensus,patrimonium imminuisset,ad mercaturam se contulit,nõ tam lucri cupiditate impulsus,quàm periclitandi, videndíque, sicuti retulit Plutarchus in vita illius. Qui & illud subdit ex Hesiodi sententia,Temporibus illis nullum opus ignominiæ fuisse,nec vllum artium delectum atque discrimen. Mercatura vero ad Barbarorum necessitudines, comparãdásque Regum amicitias plurimum valere putabatur. Ex eáque homines multarum & maximarum rerum vsum & experientiam percipere, & maximarum inde ciuitatum ducta initia, vti Massiliam condidit Protus à Celtis prope Rhodanum beneuole exceptus,sed illum Plutarchi locum corrupit illius interpres. Thaletem quoque mathematicum,& Hippocratem exercuisse mercaturam ferunt.Platoni etiam olei in Aegypto exportationem peregrinationis viaticum suppetisse. Hæc ille.

16 *Iterum de Thalete.* ¶ Coi in eo quod de Thalete loquitur (is fuit vnus quoque è septẽ) subscribit Aristoteles lib.1. Politicon c.7.quo etiam loco affirmat Thaletem ipsum mercaturã exercuisse. Et nõnihil etiam meminit Diogenes Laërtius. Sed & illud de Platone repetiit Theodoritus in libro de Actiua virtute. Zeno autem familiæ Stoicæ conditor,dicitur Laërtio purpuram ex Phœnice mercatus fuisse,non alia caussa,vt coniicio,licèt ille non dicat,quàm vt reuenderet, & inde lucrum quoppiam sibi seruaret. Neque enim ea fortuna fuit, aut nobilitate, aut luxu, vt sibi huiusmodi vestem emisset.Et vt magis id credas, Zeno suam pecuniam fœnerari solitus est, fuítque illi pater Mnaseas mercator,eodem Laërtio authore.Cato Censorius vnum virtutis exemplar,& ipse negotiationem exercuit,vt testis est Plutarchus in vita ipsius.

17 *Imperatores & reges mercatores.* ¶ Sed vt de Regibus & Imperatoribus loquar, Vespasianus Imperator Rom. si verum scribit Suetonius,non solùm ante imperium ad mangonicos quæstus sustinẽdæ dignitatis causa descendit,sed & adepto imperio negotiationes alias propalam exercuit,quædã tantùm emendo,vt pluris distraheret.Pertinax item alter Rom.Imperator mercaturas exercere Imperator per homines suos, non aliter quàm priuatus solebat, vt scribit Iulius Capitolinus. Ante hos longo interuallo Tarquinius ille Priscus, de quo nuper diximus, qui præclaris virtutibus Romanorum regnum assecutus,cultum Deorum nouis sacerdotiis auxit, numerum Senatus amplificauit, equestrem ordinem vberiorem reliquit:nõ solùm mercatore genitus erat, quod iam diximus ex Valerio,sed & mercator ipse extiterat, multásque è mercatura pecunias congesserat, vt scriptum reliquit Dionysius lib.3. Quin longo antè interuallo Mercurius & Rex, & philosophus, & tandem inter Deos relatus mercaturam non solùm exercuit, sed & eam primus omnium tradidit, vt & tradidit Dionysius ipse lib.6.ideóque Petrarcha vir sui temporis doctissimus in lib.Inuectiuarum contra medicum,Mercurium inde dictum existimari dicit,quòd Mercatorum κύριος, id est, dominus esse videatur. Verùm malo credere Festo Pompeio & Seruio lib.4. Aeneidos qui Mercurium à mercibus dictum volunt quòd negotiationum omnium credebant esse Deum. Quibus concinẽs Fulgentius Mercurium dictum tradit,quasi mercium curam. Ex quibus comprobatur quod scribit Diuus Ioannes Apocal.18.Mercatores tui erant principes terræ.

18 *Mercaturam quærendis diuitiis multũ habere ponderis.* ¶ Ad hæc mercatura ad comparandas quærendásque diuitias (quæ res vtique non omnino contemnenda est) maximum pondus habet. Quod & Marcus Cato Censorius verum temperantiæ prudentiæque specimen,perspiciens,mercaturam ob id commendauit, Est interdum,inquit, præstare mercaturis rem quærere,ni tam periculosum sit.Et mox paulò,Mercatorem strenuum studiosúmque rei quærendæ æstimo. Et Cicero lib.5.Tusculanarum quæst. quæstuosam mercaturam appellat.Quod quàm verum sit nulli non patet. videmus enim hac tempestate mercatores & eos ferè solos bonis,opibus,pecuniis,atque diuitiis omnis generis abundè refertos.

19 *Mercatorum uitia, non artis sed hominum sunt.* ¶ Nec mercaturæ laudibus affert præiudicium quod de mercatorũ vitiis dictum sit. Non enim artis sunt ista,sed hominum,vt dicit Augustinus in d.Psal.70.Nam etsi plerique eam artem exercentes,dolos,mendacia,fraudes,periuria admiscẽt:Ars tamen ipsa longè ab iis distat,neque quicquam cum iis habet commune,si ea rectè vti velint homines. Possunt enim si velint attestãtibus etiam theologis,sanctísque scriptoribus,videlicet August.ipso,& aliis qui Commentaria ædiderunt in d.Psal.70.& eodem Aug.in c.fornicari.88.dist.& è recentioribus Alexan. Ales in 3.parte summæ q.50.membro 1.D. Thoma 2.2.q.77.arg.4.Scoto in 4.sentent.dist.15.q.2.per totum,& ibi latè Gab.Biel.in q.10.ar.1.Ant.Fl.in 2.parte primi li.suæ summæ,tit.1.c.16.vers.reuertendo ad primum genus,& seq.& è nostris Inn.& Panor.in c.1.ne cler.vel mo.Io.And.in rub.eiusdem tit.& latè Luca Pen.in rub.C.nego.ne mili.lib.12. Verùm in eam rem,ne longe authoritatẽ quæramus,

sufficit

sufficit Christi authoritas,qui Matthæi 13. simile fecit regnum cælorum homini negotiatori,vt facilè ex eo possis cognoscere Christum negotiatores non improbasse.

20 ¶ Tamen tu constanter teneto mercaturam derogare nobilitati, per ea quæ suprà diximus in principio. Neque enim omnis ars non improbata est honesta, vt licet videre in omnibus ferè artibus sordidis,quæ licet sint necessariæ,& propterea non improbatæ,non tamen conueniunt nobilibus:quin si in iis versentur,reputabuntur viles & abiecti, vt suprà diximus. Nam & Aristoteles,quo loco eum citauimus,videlicet libro Politicorum 4.cap.3.Licet videatur mercaturam vt suprà diximus,à sordidis artibus disparasse, manifestiùs tamen à nobilitate eam seiunxit. Nam cùm dixisset partem ex plebe mercaturæ operam dare,subiunxit nobilium etiam differētias esse, ex quibus non obscurè insinuauit mercatores inter plebeios esse connumerandos,non inter nobiles.Quibus & ipse accedo,etiam si reclamet Calca.consil.8.in causa pendente, dicens nobilem ex genere non perdere nobilitatem ob exercitium mercaturæ,per l.nobiliores.C.de commer.& merca.quæ magis probat contrarium,vt supra diximus. *Mercatura nobilitati derogat.*

21 ¶ Veruntamen ita procedit quod dicimus mercaturam obesse nobilitati, nisi mos regionis qui haud dubiè seruandus est, vt diximus suprà c.10. nu.1.& seq. aliud inducat,vti apud Venetos & Genuēses nobiles quoque mercaturā exercent citra vituperium & nobilitatis detrimētum,sicuti retulit Poggius,in suo lib.de nobilitate,& è nostris Cepola,in materia nobilitatis,in 18. opinione,vbi tamen post Ant. in rubr. ne cleri. vel mo. dicit vti supra retulimus num.2.quòd etiam in istis locis aliquid detrahitur nobilitati per mercaturam.Nisi,inquit,dicamus,quòd necessitas loci,in quo nulli ferè alij reditus nisi ex mercatura haberi possunt,hoc permittat,per no.in c.quod non est licitum,de regulis iuris.lib.6.cum si.& idem propè voluit Cepo.nō citato Matth.Afflict. in c.1.col.7.versic.sed hoc fallit,titu.quis dica.dux. Sed & hoc intelligit ipse Cepola, si mercatura sit magna & copiosa,non si tenuis sit & vilis,testimonio Ciceronis à nobis suprà citati.Sed id aliter intelligit Afflic. vbi suprà, versic.item hoc fallit,vt scilicet nunquam mercatura obsit nobilitati,si ea magna sit.Et ita dicit seruari in regno. *Nisi ex more regionis aliud sit.*

22 ¶ Alio quoque modo intelligere poteris, scilicet mercaturā nobilitati derogare, si quis eam per se exerceat, secus si per alios. De quo quia suprà amplè diximus c.27.nu.7.inci. secundò procedit,& multis seq.non id repetendum aliter duximus,lectores eius rei admonere contenti. *Aut nisi per alios quis exerceat.*

In vniuersum quæ sunt aliæ artes, quibus Nobilitati derogatur.
CAP. XXXIIII.

1 POST ea quæ priuatim de iudicibus, aduocatis, procuratoribus, medicis, agricolis, & mercatoribus diximus: Restat vt in vniuersum de cæteris quoque artibus summatim dicamus. Sed ita vt primùm illud lectores monuerimus, hac in re obseruandam cuiuslibet nationis consuetudinem morémque,& communem,vt cum nostris loquar, patriæ reputationem an ars quæpiam sit existimanda sordida,an honesta,ex sententia Bar.in l.1.C.de dignit.lib.10.& Ioan.Plat. in l.maximarum.C.de excus. mu. lib.10.& Alcia. in l. merces.ff.de verb.sign.& in tract. de præsumpti.regu.1.præsumpti.48.nu.12.& probat, vt ipse dicit,tex.in l.1.ff.de muneri.& hono. Nam & vt scribit Probus Aemilius statim in initio Vitarum virorum excellētium, Non eadem omnibus gentibus esse honesta,atque turpia. Quibus addes quod de hac re latiùs diximus suprà c.10. num.1.& seq.& in præcedenti c.nu.19. *Ars aut honesta aut sordida ex more gētis.*

2 ¶ Sed cessante consuetudine, prima occurrit ars Pictoria, quæ tametsi aliàs mechanicis artibus annumeretur,vt videre licet apud Senecam epistola ad Lucilium 88. Non adducor,inquit,vt in numerum liberalium artium pictores recipiam: non magis quàm statuarios,aut marmorarios, aut cæteros luxuriæ ministros: æquè luctatores,& totam oleo ac luto constantem scientiam expello ex his studiis liberalibus; aut & vnguentarios recipiam, & cocos, & cæteros voluptatibus nostris ingenia accōmodantes sua, Hæc ille.Quem secutus Iulius Firmicus lib.9.c.9.in septimo loco, videtur pictores inter sordidos posuisse. Iurisc. autē pictorias operas inter fabriles posuit, in l.si non sortem.§.libertus,ff.de cond.inde. Tamen nō possum adduci,vt putem eos qui huiusmodi artem Pictoriam non lucri, siue negotiationis aut quæstus, sed animi causa exercent, vti faciebat Polygnotus pictor celeberrimus,teste Plutarcho in Cimone nobilitati suę præiudicium vel minimum facere, authoritate Galeni, qui in exhortatione ad bonas artes ad finem artes in geminum discrimen distribuit; quasdam enim ex his ratione constare, essēque liberales & honestas:quasdam contrà contemptibiles, quòd corporis laboribus constent, quas sedentarias ac manuarias vocant. Præstare autem ex illo priore genere quempiam discere,nam posterius illud genus destituere solere grauatos senectute artifices. Prioris autem generis esse medicinam,rhetoricam,musicam,geometriam,arithmeticam, dialecticam,astronomiam, grammaticam,ac legum prudentiam:& subdit, Adde his si voles fingendi, pingendique artificium.quanquam enim hæ manuaria opera constant, tamen earum exercitatio non eget robore virili. *Pictoria ars an sordida sit, an honesta.*

3 ¶ De ea quoque arte Plin.lib.35.c.1.hæc protulit, Primúmq; dicemus quæ restant de pictura,arte quondam nobili, tunc cùm expeteretur à regibus populisque, & illos nobilitante, quos esset dignata posteris tradere. Et rursus c.4. in princ. Apud Romanos quoque honos maturè huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabij clarissimæ gentis, princepsque *Fabius pictor.*

BIU Cujas

eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit. Et alia multa in huius artis honorem subiunxit, quæ ibi videri possunt. Inter quæ illud est, Fuit & principum virorũ non omittẽdum de pictura celebre consilium. Q. Pedius nepos, Q. Pedij Consularis Triumphalísque, à Cæsare dictatore cohæredis Augusto dati, cùm naturâ mutus esset eum Messala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturã docẽdum censuit, idque etiam D. Augustus cõprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Sed & totus ille liber scatet Pictorũ picturarúmque laudibus & præconiis, vt ibi videre poteris. Huic autem quod de Fabio Pictore dicit, suffragatur quod scribit Tullius statim post prin. lib. 1. Tuscul. quæst. Fabio nobilissimo homini laudi datum fuisse quòd pingeret. Hic autem est Q. ille Fabius Pictor, quem sæpe Liuius citat ex Annalibus. Et eum Prętorem Flaminémque Quirinalem fuisse tradit lib. 7. belli Macedonici. Eúmque Cicero in Oratore, & Iuris, & literarum, & antiquitatis peritũ fuisse scribit. Sed & Plin. ipse, vt ad eum redeamus, eodem lib. 35. c. 10. Effectum est, inquit, Sicyone primùm, deinde & in tota Græcia, vt pueri ingenui ante omnia diagraphicẽ, hoc est picturam in buxo, docerẽtur, reciperetúrque ars ea in primum gradũ liberalium. Semper quidem honos ei fuit, vt ingenui eam exercerent, mox vt honesti, perpetuo interdicto, ne seruitia docerentur. Ideo neque in hac neque in toreutice vllius qui seruierat, opera celebrantur. Et rursum c. 11. scribit, cùm L. Paulus deuicto Perseo petiisset ab Athenienſibus vt quàm probatissimum philosophum, & pictorẽ sibi mitterent, Atheniẽses Metrodorum misisse, professos eundem in vtroque desiderio præstantissimum, quod edicto quoque Paulus indicauit.

4 ¶ Aelius Spartianus scribit Hadrianum Imperatorem fuisse picturæ peritissimũ, quod & ipsum prodit Aurelius Victor. Sed Iulius Capitolinus tradit Marcum Antoninũ philosophum Imperatorem illum laudatissimũ operam Picturæ dedisse sub Diogeneto magistro. Et Aelius Lampridius scribit Alexandrum Seuerum & ipsum Imperatorẽ mirè pinxisse. Et Euripidem etiam poẽtã nobilissimũ Emanuel Moscopulus eius interpres, & Thomas Magister, vterque in vita illius, picturæ fuisse studiosum: vti etiam Socratem & Aeschinem Lucianus in Imaginibus, & priorem Laërtius in vita illius, authoritate Duridis & Timonis, Platonem philosophorum coryphæum Diogenes Laërtius in historia illius, & Apuleius lib. de dogmate Platonis primo post prin. Nam & Iulius Firmicus lib. 4. Astronomicon c. 15. in Venere, ponit Picturã in artibus honestis. Idémque lib. eiusdem operis octauo c. 7. in fixione vngulæ Tauri, Si fuerit, inquit, horoscopus, & Luna hunc eundẽ locum vel beneuolè, & maleuolè pariter æquata radiatione respexerint, pictorẽ faciũt, sed quem hoc studium celebri honore nobilitet. Valerius autem lib. 8. c. 12. cui titulus est, Quædam nulla arte effici posse, Timantem Pictorem nobilem vocat, veluti nobilitas ei arti non repugnet, quanquam & aliò spectare potest. Plin. lib. 34. c. 8. tradit Silanionem Statuarium (hæc est species artis pictoriæ) nullo doctore (quod dicit mirabile) fuisse nobilem, licet & aliò quoque trahi potest. Idem autem Plin. lib. 35. cap. 10. scribit hanc artem apud Græcos fuisse receptam in primum gradum liberalium disciplinarum: sempérque honorẽ ei fuisse, vt ingenui eam exercerent, mox vt honesti, perpetuo interdicto ne seruitia docerentur. Denique leges nostræ excusant Pictores à muneribus personalibus l. 1. C. de exc. artifi. lib. 10.

Marcus Antoninus Imperator & idem Pictor.

5 ¶ Poetas autem quos Pictoribus iungit Horatius in arte Poëtica,

Pictoribus atque Poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Poetica.

Nec sine ratione, quando Poësis loquens Pictura dicatur Plutarcho, & aliis ab eo citatis in lib. de audiẽdis Poëmatis. Hos igitur inter sordidos non annumerauerim, sed potiùs inter honestos. De qua re multa dicerẽ, nisi viderem omnes propemodũ libros in huiusmodi artem infinitas laudes congerere. Illud tantùm adiecerim Iustinum lib. 6. Poëtam quempiã nobilem appellasse. quod tamen, vt nuper diximus, aliò referri possit. Et quod scribit ipse Firmicus lib. illo 4. cap. 17. Luna, ait, defluens à Mercurio, si in nocturna genitura plena luminibus feratur ad Mercuriũ, in publicis actibus prouidentiã habere facit, in quibus semper gloriæ principatum inueniunt. Alios enim Poëtas, cósque diuinorum carminũ authoritate nobilitat. Quamuis scio Platonem Poëtas à sua Republica reiecisse lib. 2. de Republica. Et Plutarchum in eo libro nuper à nobis citato scripsisse Poëticam histrionicæ proximè accedere. Sed tu tamen illum interim vide in eodem opere, vbi videbis multa pro Poëtis, multa item contra eos dicta, & D. Basilium in lib. eiusdem argumenti, cui titulus est de legendis Gentilium libris: & ipsum Platonem lib. 10. de Rep. vbi omnes Poëtas à republica reiiciendos concludit. Cui & ipse facilè accedo, quãdo veteres, vt scribit Strabo lib. 1. poëticam primam quandam esse Philosophiam perhibuerunt: quippe quæ à teneris nos vnguiculis ad viuendi rationem perducat, mores atque affectus edoceat, quæque gerẽda declinandáve sint quadam cantus suauitate præcipiat. Miror autem Philippum Imperatorem sanxisse poëtas nulla immunitatis prærogatiua iuuari in l. poëtæ, C. de profes. & medic. lib. 10.

Poesis, loquẽs Pictura.

6 ¶ Et quoniam, vt iam diximus, Poësis & Histrionica aliquid simile habent, non intempestiue hãc illi subiiciemus. Histriones hic intelligo, nõ hos Tibicines, Citharœdos, Citharistas, Lyristas, aliósque aliorum instrumẽtorum Musicorũ in nuptiis, cæterisq; festiuitatibus, quas vocamus, lusores, vt vulgò intelligũt, qui operã illam suam publicè venalẽ habent. Hos enim veluti infames vilésq; existimãt decreta Canonica, quæ & ipsa illos Histriones vocãt, si eorũ interpretibus credimus, c. diffinimus 4. q. 1. cùm dicitur, omnes infamiæ maculis aspersi, id est, Histriones, & cæte. &

Histrionica. Tibicines & id genus cæteri an sordidi.

c. pro

c.pro dilectione,de consec.dist.2.ibi,de Histrione illo,qui adhuc in artis suę dedecore perseuerat. Ideóque ab ea arte vt vili & sordida clerici abstinere iubentur,vt patet ex c.1.de vita & honest. cler.lib.6.quod eos vocat Goliardos & buffones,vti etiam gl.& cæteri interpretes intelligunt.

7 ¶ Nam & apud Græcos huiusmodi hominum genus probrosum fuisse argumẽto est quod tradit Plutarchus in Pericle,in princ.Quod cùm Antisthenes audiuisset Ismeniam optimum esse tibicem,At homo nequã est,inquit. Non enim si probus esset, tibicen foret. Sed & illud de eodem Ismenia tradit idẽ Plutarchus, tum in Apophthegmatis Imperatorũ, tum de fortuna Romanorum,quòd cùm Anteas Scytharũ Rex eum bello captum canere iussisset, omnibus admirãtibus, & præ voluptate plaudentibus,iureiurãdo firmauit se hinnientem equum libentiùs auditurum. Constat autem ex Liuio,lib.9.ab vrbe condita,hos homines vini admodum auidos esse.

8 ¶ Scio autẽ eam artem olim apud Romanos fuisse quæstuosam, vel teste Martiale lib.5. epig.57.

Artes discere vult pecuniosas?
Fac,discat citharœdus,aut choraules.

Idem conqueritur Iuuenalis,tibicines atque cornicines tantas diuitias cumulasse, vt ludos gladiatorios in vrbe ederent.Eius in eam rem versus ij sunt Saty.3.

Quondam hi cornicines,& municipalis arenæ
Perpetui comites,notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt.

Porrò Arion Methymnæus ea arte præstantissimus grandem pecuniam & vberes quæstus facitauit, eiúsque artis gratia Periandro Corinthiorum regi fuit dilectissimus. Suetonius autem in Nerone c.30. scribit Menecratem citharœdum ab ipso Nerone triumphalium virorum patrimoniis ædibúsque donatum.

9 ¶ Nec hos tantùm Tibicines & alios aliorũ musicorũ instrumentorũ lusores viles esse,sed & huiusmodi instrumentorũ cõfectores tales esse,facilè cõstat ex illo vno testimonio,quòd cùm apud Græcos lege fuisset prohibitũ ne quis artifex statuã in Olympiis habere posset, Theodorus Isocratis Rhetoris pater ostẽdit se instrumẽta musica non cõfecisse, cùm ipsius statua in Olympiis cõspiceretur. Quod & nos alibi, ex Philostrato in vitis Sophistarũ diximus, scilicet suprà c.27. nu.3. Quanquã scio id ab Aristopha.& Strati.poëtis Comicis probro datum fuisse ipsi Isocrati, tanquã esset tibiarũ faber,quòd eius pater Theodorus eiuscemodi fuisset.De qua re etiã videbis apud Plutarchũ in vita ipsius Isocratis. Quod semper dixerim, si quæstus gratia id quis facerit.

Instrumentorũ musicorũ confectores.

10 ¶ Non quòd Musicam siue vocalem,siue instrumentalem, vt ita loquar, aspernabilem despicabilémve esse putem, sed contrà potius laudabilem:cùm ea inter honestas & liberales disciplinas omnium consensu reponatur.De cuius laudibus adeo multa possem dicere,vt iustũ legitimúmque volumen conficerem.Sed si quis eas scire velit,adeat Fabium Quintilianum lib.1.Oratoriarum Institutionum,c.17.Plutarchum in eo lib.quem illi priuatim dicauit,Carolum Valgulium in ipsius Plutarchi Musicam, Philippum Beroaldum in oratione habita in enarratione Quæstionum Tusculanarum,Christophorum Landinum in procœmio interpretationũ Horatij,& in Commentariis Virgilianis paulò ante finem lib.1.Marsilium Ficinum lib.1. Epistolarum ad Camisianum, & Polydorum de rerum inuentoribus lib.1.c.14. & seq. Vt non prætermittam Firmicum Maternum lib.4. Astronomicõn c.15. reponere Musicos & Organarios inter eos qui honestas artes exercent. Hos quoque ignominiosos non haberi tradit Iurisconsultus in l. Athletas, post princ.ff.de his qui no. infa.qui hos Thymelicos vocat,vti verè sunt, vt videre poteris apud Budæum in Annotationibus eius loci,& Alex. ab Alexandro Genialium dierum lib.3 cap.9.& Celium Rhodiginum lib.Antiquarum lectionum 8.c.item 8.postremæ editionis.

Musica laudanda.

11 ¶ Sed in hac re tamen mediocritatem illam auream,vt in omnibus cæteris rebus,amplectendam esse censeam. Notum est enim illud, quòd cùm Philippus Macedo cantorem quempiã inter cœnandum emendare vellet,Ne tibi tantum mali,cantor inquit,eueniat, ó Rex, vt me ista melius scias.quod à Plutarcho traditũ est in Apophthegmatis ipsius, & in lib.de discrimine adulatoris & amici,& in lib.de fortuna Alexandri,haud multò post principium. Et simile quippiam refert Aelianus li.9.Variæ historię de Antigono,apud quẽ cum psaltes quispiã artis suæ specimen præberet,& ei sæpius Antigonus diceret,constringe Netem,& rursus Mediam,respondit, Auertant ô Rex à te Dij malum hoc,vt me melius atque exquisitius hanc artem teneas. Sed vt redeamus ad Philippum, is cum aliquando accepisset filiũ suauiter quodam in loco cecinisse, vrbane eum est obiurgatus. Non te pudet,inquit, quòd ita pulchrè canere scias? Tanquam scilicet non satis honestũ sit principibus viris, cæterísque honesti ordinis excellenter eam artem didicisse. Sed satis illis esse,quod ipse Plutarchus in ipso Pericle scripsit,canentibus aliis audiendi otiũ superesse, multúmque Musis videri ab his impartiri, si cæteris his de rebus certantibus ipsi se spectatores præbeant.Cæterum Strabo lib.17.tradit Ptolemæum Auletem patrem illius Cleopatræ,præter alia flagitia choraulam & tibias exercuisse,& adeo in ea gloriatum fuisse vt nõ cunctaretur certamina in regia celebrare, ad quæ & ipse cũ aliis certaturus prodibat. Nam & in re non admodum dissimili annotatum est apud Salustium,Semproniam reprehensam fuisse,non quòd saltare sciuerit,sed quòd optime. Saltare,inquit,elegantius, quàm necesse est probæ. Id quod inter cæteros animaduertit Macrobius lib.5. Saturna.c.14.

Modò ne sit nimia in uiris honestis.

BIU Cujas

12 ¶ Porrò Paulus Aemilius in Epaminunda, Scimus, inquit, noſtris moribus muſicen abeſſe à principis perſona. Quod apud Græcos & gratum & laude dignũ dicitur. Et paulò poſt ſcribit ipſum Epaminundam didiciſſe citharizare & cantare ad chordarum ſonum à Dionyſio, qui non minore fuit in muſicis gloria quàm Damon aut Lampus. Suetonius in vita Titi illius Imp. omnibus virtutum generibus abſolutiſsimi, cap. 3. ſcribit eum ne muſicæ quidem fuiſſe rudem, vt qui cantaret, pſalleret iucundè, ac ſcienter. Et Aurelianus Victor ſcribit Adrianum Imperatorem canendi & pſallendi peritiſsimum fuiſſe. Aelius autem Lampridius tradit Alexandrum illum Seuerum Imperatorem laudatiſsimum muſicæ fuiſſe peritiſsimum, cantauiſséque nobiliter: ſed nunquam alio conſcio, niſi pueris ſuis teſtibus: lyráque ac tibia & organo ceciniſſe. E diuerſo Cimon ille alioquin vir illuſtriſsimus vituperatus fuit quòd muſicam non didiciſſet, vt authoritate Teſimbroti Thaſij tradit Plutarchus in vita ipſius Cimonis.

13 ¶ Igitur ad eos Hiſtriones accedo, qui in ſcena perſonati Tragœdias, vel Comœdias agunt, qui & Ludiones & Ludij quoque vocari poſſunt. Nam hinc illi Hiſtriones dicti ſunt, quòd Hiſter apud Tuſcos, vnde illi à Romanis acciti ſunt, Ludio ſiue Ludius vocabatur, vt ſcribit Liuius haud multò poſt princ. lib. 7. ab vrbe cond. & Valerius Maximus lib. 2. c. 1. quod eſt de inſtitutis antiquis, & Plutarchus in Problematis Romanis c. 17. Sed & iidem Mimi & Pantomimi, & Archimimi dicuntur, ſcilicet Mimi ἀπὸ τοῦ μιμέομαι, quod imitor ſignificat, Pantomimi qui in ea arte tantùm excellunt, vt omnia poſsint imitari, Archimimi veluti principes mimorum. De duobus prioribus fit mentio in l. patronus. ff. de oper. lib. & præterea de Pantomimo apud Suetonium in Auguſto, c. 45. Et de poſtremo apud eundem in Veſpaſiano, c. 19. Hos autem Duclidas Lacedæmonij vocabant, vt ſcribit Plutarchus in Lyſandro. Textus autem in cap. 1. de vita & honeſtate cleric. lib. 6. & Accurſius noſter in l. ſi qua. C. de ſpecta. lib. 11. & noſtri vbique Ioculatores illos vocant, quamuis ea vox aliud ſignificare videatur apud Ciceronem ad Atticum lib. 4. Huic Ioculatorem ſenem illum, vt noras, intereſſe ſanè voluit. Et vix alibi apud bonos authores comperies. Et certè hos Hiſtriones (quos Galli vulgò appellant *farſeurs, ioueurs de farſes*) eam artem publicè exercentes quæſtus gratia, inter ſordidiſsimos repoſuerim. De quibus etiam fortè intellexerunt illa Decreta Canonica ſuprà numero ab hinc 4. citata, licet gl. & Doct. aliter, vt ibi diximus, accipiunt. Nam & in cap. maritum, 33. diſt. prohibentur ij qui in ſcena luſiſſe noſcuntur, in clericos ordinari. Scribitur enim in l. 2. §. ait prætor. ff. de his qui not. infa. eum qui in ſcenam prodierit, infamem eſſe. Scenam autem eſſe quæ ludorum faciẽdorum cauſa, quolibet loco vbi quis conſiſtat moueatúrque ſpectaculum ſui præbiturus, poſita ſit in publico priuatóve, vel in vico, quo tamen loco paſsim homines ſpectaculi cauſa admittuntur. Et paulò poſt ſubditur, Omnes propter præmium in ſcenam deſcendentes famoſos eſſe.

Tragœdi. Comœdi. Hiſtriones. Ludiones. Ludij. Mimi. Pantomimi.

14 ¶ Quo in loco Budæus noſter non eos tantum qui propter præmiũ, ſed & qui ambitioſa oſtentatione prodeunt, famoſos eſſe voluit. Nam & eum locum in compendio iuris ciuilis, quod Romæ eſt in Bibliotheca Pontificis, per indicis ſeriem ordine alphabeti ſermone Græco compoſitum, in hæc verba legiſſe ſe dicit, ὅτι πάντες οἱ διὰ πόρου εἰς ἀγῶνα παριόντες ἄτιμοί εἰσι. καὶ οἱ διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ σκηνῆς πορεύοντες. Omnes qui quæſtus cauſa in certamen deſcendunt, infames ſunt: ſimul & qui in ſcenam per ambitionem prodeunt. Et optimè quoque faciunt alij tex. ſimpliciter ſcenicos inter humiles & ſordidos reponentes, ſcilicet in l. humilem, & ibi Alber. C. de inceſt. nupt. & in l. 1. C. de natur. lib. Sed & eſt textus qui Hiſtriones & Pantomimos nuncupatim viles & inhoneſtos vocat in d. l. ſi qua. C. de ſpect. lib. 11. Et alius, ex quo intelligis hiſtrionicam operam vilem fuiſſe, in l. ſeruos. verſ. proinde. ff. de leg. 3. Eſtque alius tex. qui apertè declarat Pantomimos vilis eſſe pretij in l. Titius, in fin. ff. de act. empt. & alius item text. qui hiſtrionibus donare (ſiue de his intelligat, ſiue de prioribus) dicit immane vitium eſſe, in c. donare. 81. diſt. Lucianus autem in Icaromenippo haud multò ante fin. inceſsit hiſtriones vt viles.

Quid ſi nõ ob quæſtum, ſed ambitioſa oſtẽtatione.

15 ¶ Porrò Græci huiuſmodi hiſtriones & ſcenicos maximè honorandos putabant, vt tradit D. Auguſt. de ciuitate Dei lib. 2. c. 12. & videre licet ex Liuio 3. decad. lib. 4. loquente de Ariſtone quodã tragico actore, Cui inquit, & genus & fortuna honeſta erant: nec ars (quia nihil tale apud Græcos pudori erat) ea deformabat: Licèt Romani è diuerſo artem omnem ludicrã, ſcenámque totam in probro ducebãt, genúſque id hominum non modò honore ciuium reliquorum carere, ſed etiam tribu amoueri notatione Cenſoria voluerunt, vt authoritate Ciceronis in libris de Republica ſcripſit idem Auguſtinus eiuſdem lib. c. 13. Nam & Scipio Naſica in Cenſura ſcenicos ludiones tribu mouiſſe ſcribitur. De quo etiam Probus in præfatione Vitarum excellẽtium Imperatorum: in ſcenam, inquit, prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in iiſdem gentibus (de Athenienſibus autem & Lacedæmoniis loquitur) fuit turpitudini. Quæ omnia apud nos (ſcilicet Romanos) partim infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota putantur.

De eiſdẽ rebus.

16 ¶ Aſinius autem Pollio lib. Epiſt. famil. Cicero. 10. in epiſt. inci. Balbus, indignè fert, quòd Balbus Quæſtor Herennium Gallum hiſtrionem annulo aureo donatum in XIIII. ſeſſum deduxiſſet, tot enim fecerat ordines equeſtris loci. Iuuenalis Saty. 8. multis verſibus inuehit in nobiles Romanos qui conſumptis per luxum opibus, ad artem hanc ſcenicam deſcenderent, & pro hiſtrionibus fabulas agerent,

Conſumptis opibus vocem Damaſippe locaſti

BIU Cujas

Supparo clamosus agens vt phasma Catulli. Et cætera, quæ sequuntur. Arguitur verò Augustus Cæsar, quòd aliquando equi. Rom. vsus esset ad scenicas operas, ex Suetonio in eius vita cap. 43. subditque id feciſſe antequam id Senatusconsulto interdictum fuisset. Nam Cornelius Tacitus lib. 18. scribit cautum seuerè senatusconsulto fuisse, ne Equites Ro. ludis & arena polluerentur. At Alexander Seuerus, vt tradit Lampridius in vita illius, scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donauit: idem tamen (eodem authore) spectacula frequentauit, sed cum summa donandi parsimonia, dicens scenicos sic alendos tanquam seruos nostros. Contrà autem Heliogabalus inceſsitur, quòd quempiam qui histrionicam Romæ fecerat ad Præfecturam Prætoriam asciuerit, vt tradit Lampridius in vita illius. Antoninus Philosophus temperauit scenicas donationes, iubens vt quinos aureos scenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur, vt scribit Capitolinus in vita illius. Laberius eques Romanus ægerrimè tulit, quòd Iulius Cæsar illum in scenam descendere, & mimos canere iussisset. Nam inter cætera quæ in scena protulit, hæc dolenter recitauit,

Eques Romanus lare egreſſus meo
Domum reuertor mimus, nimirum hoc die
Vno plus vixi, mihi quàm viuendum fuit.

Quos quidem versus retulit Macrobius lib. Satur. 2. c. 7. Arguitur item Domitius auus Neronis, quòd Equites Romanos & matronas ad agendũ mimum produxerit, vt scribit Suetonius in Nerone. c. 4. Cæterùm Cornelius Tacitus lib. 18. cautũ dicit seuere fuisse à Vitellio ne Equites Romani ludo & arena polluerentur. Et subdit, priores id principes pecunia, & sæpius vi pepulerunt ac pleraque municipia & coloniæ æmulabantur corruptissimum quenque adolescentiũ precio illicere. Constat autem ex l. Imperator. in princ. ff. de fideic. liber. olim seruos fuisse tragœdos.

17 ¶ Quanquam his aduersari videtur, primùm id quod dictum est de Græcis, quòd Demosthenes in oratione περὶ παραπρέσβ, Aeschinem nõ semel per probrum vocauit τριταγωνισὴν, veluti vilem, tum quòd histrio fuerit, tum quòd histrio non quidem primarum partium nec secundarum, sed tertiarum, scilicet infimarũ. Hæc enim sunt verba illius, ἐξεβάλετο αὐτὸν, καὶ ἐξεσύριττε ἐκ τῶν θεάτρων, καὶ μόνον ὑπελέιπετο ὅτως, ὥστε πλεῖν ὧντα τὸν τριταγωνισὴν ἀποσῶναι. Item quoque ei quod dictum est de Romanis, id quod scribit Macrobius lib. 3. Satur. c. 14. Histriones non inter turpes habitos, eiusdem Ciceronis testimonio, quem nullus ignorat Roscio & Aesopo Histrionibus tam familiariter vsum fuisse, vt res rationésque eorum sua solertia tueretur. Quod cùm ex aliis multis, tum ex epistolis quoque eius declaratur. Nam illam orationem quis est qui non legerit, in qua populum Romanum obiurgauit, quòd Roscio gestum agente tumultuauerit? Et certè satis constat eum contendere cum ipso Histrione solitum, vtrùm ille sæpius eandem sententiam variis gestibus efficeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronuntiaret. Quæ res ad hanc artis suæ fiduciam Roscium traxit, vt librum conscriberet, quo eloquentiam cum Histrionica compararet. Is est Roscius qui etiam L. Syllæ charissimus fuit, & annulo aureo ab eodem Dictatore donatus est. Hæc ille. Cui illud tantùm addes, Ciceronem ipsum in lib. 1. de Oratore eosdem Roscium & Aesopum claros Histriones vocasse, & Plutarchum in vita ipsius Ciceronem ipsum vtrunque omni cura in pronunciatione obseruasse. De quibus etiam est illud Horatij lib. epist. 2. epist. 1. ad Augustum, De eadem re

Quæ grauis Aesopus, quæ doctus Roscius egit. Nec prætermiserim Domitianum Histrionibus scenam interdixisse, intra domum quidem exercendi artem iure concesso, vt tradit Suetonius in eius vita c. 7. Ante eum autem Nero Pantomimos relegauit, vt in eius vita recenset Suetonius c. 16. Sed & antè Tiberius vt dicit Tacitus lib. 4. & iterum lib. 13. Italia submouit, vbi eos histriones appellat, atque etiam in d. lib. 4. Ob quod Plin. in Panegyrico scribit Pantomimos à malo principe fuisse sublatos. At Neruam illius successorem eosdem restituisse, sed mox Traianum eosdem sustulisse. Tradit autem Cornelius Tacitus haud multò ante fi. lib. 1. Tiberium sanxisse ne domos Pantomimorum senator introiret. Cæterum Scipio Nasica Censor scenicos hos ludiones è tribu mouit, vt authoritate Ciceronis in libris de Repub. scribit D. Augustus de ciuit. Dei lib. 2. c. 13. Tametsi Liuius 1. decad. lib. 7. post princ. tradit institutum fuisse, vt actores Attellanarum, ne tribu mouerentur, & stipendia tanquam expertes artis ludicræ facerent. Verùm Augustus histriones immunes verberum fecit, & ne flagellis cæderẽtur edicto inhibuit, vt & scripsit Cornelius Tacitus vbi suprà, & nonnihil tetigit Suetonius in vita illius, c. 45.

18 ¶ Illud autem non prætermittendum, quòd si non publicè, sed intra priuatos parietes animi causa, vel infirmitatis depellendæ gratia, vel alterius honestæ cuiuspiam occasionis causa quis hanc artem exerceat, non illi fraudi erit, aut dedecori, vt nuncupatim voluit gl. in d. c. 1. in verbo, ioculatores, & ibi quoque cæteri, de vit. & honest. cler. lib. 6. Innoc. Host. Collect. Panor. & plerique omnes in c. cùm decorum, ext. eod. tit. Nam & Domitianus Imp. interdixit histrionibus scenam: intra domum quidem exercendi artem iure concesso.

19 ¶ Ex his autem quæ diximus intelligi potest quid de athletis dicendum sit, qui & ipsi in scenam descendunt, sed Vlpianus in l. athletas. ff. de his qui no. infa. post Sabinum & Cassium respondit, eos omnino artem ludicram nõ facere, virtutis enim gratia id facere. & facit l. 1. C. de athle. lib. 1. Et certè magnos & laudabiles viros legimus eam artem exercuisse. Ex quibus vnum omnium

BIU Cujas

laudatissimum pro omnibus nominare satis erit. Is fuit Plato, quem athletam fuisse tradũt Diogenes Laërtius & Seruius in lib. 6. Aeneid. eum locum enarrans.

Atque humeris extantem suscipit altis.

Vbi etiam dicit illum post omnium victoriam se philosophiæ dedisse.

20 ¶ Sed id sanè intelligẽdum est, si virtutis gratia eam artem exercerent, vti declarat d. l. athletas. Nam si in id operas suas locarent, vt pugnarẽt, non solum sordidi, sed & infames ipso iure fiunt, vt in simili dicitur in l. 1. §. item senatusc̃ōsultum. ff. de postul. Quod intellige si reipsa in scenam prodirent, aliàs enim ex sola locatione operarum non infamarentur. l. qui autem. quæ est 3. ff. de his qui not. infa. Nisi id ipsum fecissent, vt cum bestiis pugnarent: tunc enim ex eo solo infames efficerentur, etiam si id ipsum non perfecissent. d. l. 1 §. bestias, versic. ergo qui locauerit. ff. de postul. Nec tamen exercitium bestiarum conficiendarum per se sordidum est, quod ex eo patet quod scribit Herodianus lib. 1. Commodum imperatorem in id sese exercuisse veluti fortitudinis gloria, sed id minus decorè quàm modesto principi cõueniebat: quasi diceret id illi non fuisse indecorum, si non nimius in eo fuisset, vt etiam suprà diximus cum de musica locuti sumus, & dicemus quoque postea in saltatione.

21 ¶ Tantum autem abest vt ars Oratoria siue Rhetorica & eloquentia, cui Roscius Histrionicam comparare voluit, repugnet nobilitati, vt etiã alioquin ignobiles nobilitet, vel testę Firmico Materno, qui lib. 3. Astronomicon c. 1. Si luna, ait, ad Mercurĩ feratur, & ei se cursus sui radiatione cõiungat, sitq; luminibus plena, faciet cordatos, ingeniosos, oratores summa eloquẽtiæ nobilitate fulgentes. Constat autẽ artẽ ipsam Rhetoricã inter liberales & ingenuas esse positã, vt nõ necesse sit de ea re amplius disputare, præsertim quod omnes prope libri eius laudibus sunt referti.

Oratores. Rhetores.

22 ¶ Quid autẽ de Saltatoribus? Hi enim propius ad Mimos illos & Histriones accedere videntur. Et hos certe Tullius lib. 1. Officiorum, ponit inter illiberales artifices scribens, Adde huc si placet vnguentarios, saltatores, totúmque ludum talarium. Et lib. 3. eiusdem operis, Quid inquit, si sapiens rogatus sit ab eo qui eum hæredẽ faciat, cum ei testamento sestertiũm millies relinquatur, vt antequam hæreditatẽ adeat, luce palam in foro saltet: idque se facturum promiserit, quod aliter eum hæredem scripturus ille non esset: faciat quod promiserit ille, nécne? Promisisse nollem, & id arbitror fuisse grauitatis: sed quoniam promisit, si saltare in foro turpe ducet, honestius mentietur, si ex hæreditate nihil ceperit: nisi forte eam pecuniã in Reipublicæ magnum aliquod tempus, vt vel saltare eum, cum patriæ cõsulturus sit, turpe non sit. Idque etiam nomen probrosum fuisse ac maledictum satis constat ex eodem Tullio in oratione pro L. Murena, Saltatorem, ait, appellat L. Murenam Cato: maledictum est. si vere obiicitur, vehementis accusatoris: sin falso, maledici conuiciatoris. Quare cum ista sis authoritate, non debes M. Cato arripere maledictum ex triuio, aut ex scurrarum aliquo conuicio: neque temere Consulem populi Rom. saltatorem vocare: sed cõspicere quibus præterea vitiis affectum esse necesse sit eum, cui vere istud obiici possit. Nemo enim saltat sobrius, nisi forte insanit, neque in solitudine, neque in conuiuio moderato atque honesto. Intempestiui cõuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio, & cætera quæ sequuntur. Idem in oratione pro Deiotaro multis verbis increpat Castorem, qui Deiotarum ipsum in conuiuio saltauisse dixerat, Quæ crux, inquit, huic fugitiuo potest satis supplicij afferre? Deiotarum saltantem quisquam aut ebrium vidit vnquam? Et paulo post recensitis ipsius Deiotari virtutibus, subdit, Qui igitur adolescens, nondum tanta gloria præditus nihil vnquam nisi seuerissime & grauissime fecerit, is ea existimatione, cáque ætate saltauit? imitari potius Castor aui tui mores disciplinámque debebas, quàm optimo & clarissimo viro fugitiuo ore maledicere. Quod si saltatorem auum habuisses, neque eum virum vnde pudoris pudicitiæque exempla peterentur: tamen hoc maledictum minime in illam ætatem conueniret, &c. Idem in oratione contra Pisonem, Gabinium increpat, quod nudus in conuiuio saltasset, suúmque saltatorium versasset orbem, fortunæ rotam non pertimescens.

Saltatores Contra eos.

23 ¶ Longo ante tempore Scipio Africanus Aemilianus in oratione contra legem iudiciariam Tiberij Gracchi, hæc grauiter conquerebatur apud Macrobium lib. 3. Satur. c. 14. Docentur præstigias inhonestas, cum cinædulis & sambuca, psalterióque eunt in ludum histrionũ, discunt cantare, quæ maiores nostri ingenuis probro ducier voluerunt: Eunt, inquam, in ludum saltatorium inter cinædos, virgines puerique ingenui. Hæc cum mihi quisquam narrabat, non poteram animum inducere, ea liberos suos nobiles homines docere: sed cum ductus sum in ludum saltatorium, plus mediusfidius in eo ludo vidi pueris virginibúsque quingentis. In his vnum (quo me Reip. maxime misertum est) puerum bullatum, petitoris filium, non minorem annis duodecim cum crotalis saltare: quam saltationem impudicus seruulus honeste saltare non posset. Hora. lib. 2. Ser. Sat. 1. scribit Milonium cum primum ebrius esset, saltare solitum,

Quid faciam? saltat Milonius, vt semel icto
Accesſit feruor capiti,

Id quod confirmat quod suprà diximus ex Cicerone. Idem lib. Carminum 3. Ode 6. queritur quod puellæ Rom. docerentur motus Ionicos, id est, molles saltationes, quas primi Iones inuenerunt, atque ita fingerentur artubus, id est, componerentur ad turpes & libidinosos motus rerum venerearum, vt scite exponunt interpretes. Huius carmen est huiusmodi,

Motus

BIU Cujas

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, & fingitur artubus.

24 ¶ Homerus ille omnium virtutum parens, iustissimúsque rerum omnium æstimator ὀρχηστὰς, id est, saltatores inter hominum pessimos, & maximè redarguendos posuit, dum scribit Iliados lib. 24. eodémque vlt.

Τὸς μὲν ἀπώλεσ' Ἄρης, τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται,
Ψεῦσαί τ' ὀρχησαί τε, χοροιτυπίησιν ἄεισαι,
Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. Id est, ad verbum,

Hos quidem interemit Mars. Hæc autem improperia omnia relicta sunt,
Mendacésque, saltatores, choreæ strepitibus optimi,
Agnorum & hœdorum publici raptores.

Ita autem vertit Erasmus Chil. 3. cent. 9. c. 43.

Sustulit hos Mauors, reliqua at mala probra relicta,
Ducendis agnis, atque hœdis diripiendis
Strenui.

25 ¶ Seneca in prologo Declamationum illud vnum temporũ suorum vitium deplorat, quod cantandi, saltandíque obscœna studia effœminatos tenerent. Et vt de recentioribus quoque loquar, Alphonsus Aragonum Rex prudẽtissimus Socratẽ irridebat, quod saltatione animum relaxaret, saltatorem ab insano nihil differre dicẽs, nisi quòd hic dum saltat, ille dum viuit, insanus est. Qua ex causa Gallos potissimum leues esse dicebat, qui quo magis ætate prouecti essent, eo magis saltarent, hoc est insania se oblectarent. Testis Antonius Panorm. in facetiis ipsius Alphonsi, & aliorum. In quibus etiam illud scriptum est Albertum Imperatorẽ Romanum dicere solitum, Venationem esse virilem exercitationem, saltationem muliebrem. Refert autem Suetonius in Domitiano, c. 13. ipsum Domitianũ Senatu mouisse quempiam Quæstorium virum, quòd gesticulandi studio teneretur. Dion in Tiberio tradit ipsum Tiberiũ saltatores Roma expulisse, vetuisséque eam artem vsquam exerceri. E diuerso arguitur Heliogabalus, qui vt tradit Lampridius, saltatorem ad præfecturã prætorij asciuerit. Arnobius autem lib. 2. aduersus gentes, Idcirco (inquit) animas Deus misit, vt res sancti atque augustissimi nominis symphonicas agerent, & fistulatorias hic artes, vt inflandis bucculas distenderent tibiis, cantionibus vt præirent obscœnis numerositer & scabillorum concrepationibus sonoris, quibus animarum alia lasciuiens multitudo incompositos corporum dissolueretur in motus, saltaret & cantaret, orbes saltatorios verteret, & ad vltimum clunibus & coxendicibus subleuatis lumborum crispitudine fluctuaret. Apud Plutarchum in Philopæmene Titus Flaminius Dinocratem Messenium quòd in conuiuio ebrius saltasset, lacessit. Cæterum Decreta Canonica ius non faciunt presbyteris sese his cœtibus immiscendi, in quibus obscœni motus corporum saltationibus efferuntur. c. presbyteri. 34. dist. Scitum autem est illud Eccles. 9. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas.

26 ¶ Sunt tamen multa quæ in laudem artis saltatoriæ dici possunt, quæ si quis scire desiderat, legat Lucianum in lib. quem huic rei priuatim dedicauit hoc titulo, περὶ ὀρχήσεως, de saltatione, in quo ostendit hanc saltandi artem maxime nobiles & ingenuos decere, & Athenæum lib. 1. Dipnosophistarum, non vno in loco, & Macrobium lib. 3. Satur. c. 14. & Pyrrhum Anglebermeum in eo libello quem & de saltatione & Musica ædidit, quem, vt ipse dicit, ex Luciano magna ex parte deprompsit: & Alexandrum ab Alexandro Genialium dierum lib. 4. c. 10. dum de insignibus & dignitate Saliorum loquitur, & item lib. 2. c. 25. & Cælium Rhodiginum Antiquarum lectionum lib. 5. cap. 3. & 4. postremæ editionis. Neque enim eorum quæ ab aliis in vnum locum abunde sunt congesta quicquam huc speciatim adscripsisse constituimus, nisi vt forte aliquid adiiciamus, aut declaremus.

De eadem re. Pro saltatoribus.

27 ¶ Sed quod illo libro de saltatione, de Phæacibus tradunt Lucianus, & Athenæus locis suprà allegatis, est ex lib. 8. Odysseæ, vbi Alcinous Rex ita suos Phæacas compellat,

Ἀλλ' ἄγε φαίηκων βητάρμονες ὅσσοι ἄριστοι
Παίσατε, ὡς ὅταν ἐνιαυτὸν οἴσι φίλοισιν
Οἶκαδε νοστήσας, ὅσσον περιγινόμεθ' ἄλλων
Ναυτιλίῃ, καὶ ποσὶ, καὶ ὀρχηθμοῖ, καὶ ἀοιδῇ.

Sed agite Phæacum saltatores quicunque optimi
Tripudiate, vt & hospes dicat suis amicis
Domum reuersus quantum superamus alios
Nauigatione, & pedibus, & saltatione, & cantilena.

Sed & locus Hesiodi quo facit Musas saltantes, est in initio Theogoniæ,

Μουσάων ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν,
αἵ θ' ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε,
καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα ποσσ' ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται.

Musas Heliconiades incipiamus canere,
Quæ Heliconem tenent, montem magnúmque, diuinúmque;

BIU Cujas

Et circa fontem nigrum pedibus teneris
Saltant.

28 ¶ Sed & quod ipse Lucianus scripsit Socratem iudicatum ab Apolline omnium sapientissimum dedisse saltationi operam, & hoc ipsum tradit Xenophon in Symposio, Laërtius in vita ipsius, & Plutarchus in lib. de tuenda bona valetudine. Quod item tradit Lacedæmonios saltationibus plurimum vacasse: huic concinit quod refert idem Plutarchus in vita Lycurgi, eum lege sanxisse, vt puellæ in quibusdam sacris saltarent, caneréntque præsentibus spectantibúsque iuuenibus. Et quod etiam scribit Quintilianus lib. 1. c. 11. Lacedæmonios saltationem quandam tanquam ad bella quoque vtilem inter exercitationes habuisse. Et quod denique de Platone dicit: certe ipse Plato de Legibus lib. 2. tradit Deos laboriosam vitam hominum miseratos, remissiones laborum constituisse: Musas quoque, & Apollinem Musarum ducem, & Bacchum concelebratores adhibuisse, qui cum voluptate saltationes nobis ducerent. Sed & inibi scribit vnũquodque animal natura saltare consueuisse, hominem vero cum numeri sensum acceperit, saltationem peperisse. Et lib. 6. eiusdem operis, in solennitatibus nudas adolescentulas, cum nudis iuuenibus saltare iussit, vt & ex eo repetit Eusebius Euangelicæ præparationis lib. 13 c. 12. Qui id ipsum ex Lycurgi legibus accipere videtur. Ex quibus tradit Plutarchus in vita ipsius tripudia per omne tempus celebrari solita, nisi forte militiæ vacarent.

29 ¶ Quibus & illud addere poteris 2. Reg. c. 6. Dauid illum aliquãdo saltasse totis viribus ante Dominum, veluti non sit indecorum, nec inhonestum aliquando è re nata, & tempestiue saltare. Nam vt scribit Eccles. 3. cap. Omnia tempus habent, inter quæ illud subiungit paulo post, Tempus saltandi. Quódque Pindarus Apollinem saltatorem vocat,

Mediocritas hac in re sequenda.

O saltator venustatis rex Pharetrate.

Et Eumelus, aut vt aliis placuit Aritinus Corinthius, Iouem saltatorem introducit, quod ex illis expendit Athenæus d. lib. 1. Dipnosophiston. Homerus quoque si is est in Hymno Apollinis facit Gratias, Horas, Harmoniam, Heben, & Venerem tripudiantes, atque Iunonem in carpum manus tenentes,

Αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι χάριτες καὶ ἐύφρονες ὧραι,
ἁρμονίη θ' ἥβη τε, δόλος θυγάτηρ τ' ἀφροδίτη,
ὀρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχουσαι.

Cæterum Plutarchus in libro de bona valetudine tuenda scribit saltationem Socrati fuisse exercitationem minime iniucundam.

30 ¶ Id quod etiam intellexerim, modò ne nimium scite vel eleganter quis id faciat. Nam vt suprà diximus in Musica, probro datum est Semproniæ, quod sciret saltare elegantius quàm necesse esset probæ. In quam etiam sententiam refert Herodotus in Erato historiam non inelegantem. Cum Clisthenes Aristonymi filius, Sicyonis tyrannus filiam nomine Agaristam destinasset nuptum dare ei, quem præstantissimum Græcorum omnium comperisset, nunciaríque ob id iussisset, vt quisquis sese dignum putaret, qui eius gener esset, is ad Lx. diem Sicyone præsto foret: illúcque multi proci contendissent, inter quos Hippoclides Tisandri filius qui præcipue Clistheni erat cordi: quippe qui viribus, strenuitate, musica, & oratione longe alios antecelleret. Ille nuptiarum die, quo Clisthenes iudicaturum se quem ex omnibus deligeret, iussit tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν, id est, saltationis genus quoddam sedatum: tibicinéque obsequẽte saltauit sibi quidem placens: sed Clisthenes omnem rem cernens dissimulauit. Posthæc aliquantulum interquiescens Hippoclides iussit inferri sibi mensam, qua illata primum super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos, deinde super mensam capite statuto cruribus veluti brachiis modulabatur, ad cuius primam & secundam saltationem etsi stomachabatur Clisthenes tam impudentem generum sibi fieri, tamen sese cõtinebat nolens in eum irrumpere. At vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantem, iam se vltra continere non sustinens ὦ παῖ Τισάνδρου ἀπορχήσαο γε μὴν τὸν γάμον, fili Tisandri desaltasti matrimonium. Cui ille ὀφρονὶς ἱπποκλείδης nihil curat Hippoclides. quæ vox postea abiit in Prouerbium.

31 ¶ In qua re quoque considerãdus est cuiusque gentis mos & consuetudo, vti & in cæteris omnibus artibus suprà diximus in principio huius capitis. Nam & Paulus Aemilius in Epaminunda, scribit quod & suprà diximus musicem Romanorum moribus, abesse à principis persona. Saltare etiam in vitus poni, quæ omnia apud Græcos & grata, & laude digna ducuntur. Lucianúsque in illo libro de Saltatione suprà citato, scripsit apud alias quoque multas gentes id non probrosum fuisse. Nec semper quoque inhonestum fuit Romanis, vt diximus, & ostendit Macrobius vbi suprà citauimus.

Mos patriæ considerãdus.

32 ¶ Publicani, qui Græcis πλῶναι dicuntur, id est, tributorũ & vectigalium exactores, collectores, redemptores, siue cõductores, inter sordidos, abiectos, infames, & præterea male moratos habiti sunt, tum apud Iudæos, tum Græcos, Romanósque. De primis enim quis nescit illud Matth. c. 18. Si ecclesiam non audit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Et cap. 21. Publicani & meretrices præcedent vos. Et Marc. 2. Multi Publicani & peccatores simul discumbebant. Et Lucæ 5. cap. Quare cum Publicanis & peccatoribus manducatis? Et cap. 15. Erant appropinquantes ei (de Domino Iesu loquitur) Publicani & peccatores. Et aliis multis similibus locis. De Græcis autem &

Publicani.

BIU Cujas

tem & Romanis teſtimonium perhibent Ariſtoteles & Tullius, dum hos negant haberi inter honeſtos ciues, vt ex his nonnulli repetunt. Ipſe autem Tullius alicubi non adeo bene ſentit de Publicanis, vt cum ad Q. fratrem lib.1. Improbum, ait, negotiatorem, paulò cupidiorem Publicanum comprimere non poſsis. Sed & Vlpia. in l. quantæ. ff. de Publi. Quantæ, inquit, audaciæ, quantæque temeritatis ſint publicanorum factiones, nemo eſt qui neſciat. Et certe huius tantæ illorum audaciæ, temeritatis & auaritiæ exemplum memorabile habes L. Pomponij Veientani, & M. Poſthumi Pyrgenſis & aliorum publicanorum apud Liuium lib.5. ſecũdi belli Punici, poſt princ. Et huius rei arg. Bald. in l. diſſolutæ. ad fi. C. de condic. ex leg. voluit huiuſmodi Publicanos cogendos ædere libros ſuarum rationum, vti vſurarios de quibus in cle.1. §. cæterum. de vſuris. De qua re tamen vide Rom. Iaſa. Alciatum, & alios recentiores in l.1. C. de edend. & Franciſ. Aretinum in c.1. de prob. Plutar. in Lucullo tradit ipſum Lucullum Publicanos, veluti Harpyias labores mortalium depaſcentes, Aſia eieciſſe.

Publicanorum audacia.

An ij teneãtur ædere libros ſuarum rationum.

33 ¶ Quanquam ſcio aliquando Publicanos ipſos fuiſſe in quodam precio apud Romanos, vt probat illud Ciceronis in oratione pro lege Manilia. Nam & Publicani homines honeſtiſsimi & ornatiſsimi ſuas rationes & copias in illam prouinciam contulerunt. Et in oratione pro Plancio, Flos Equitum Romanorum, firmamentum reipublicæ publicanorum ordine continetur. Et in 3. in Verrem actione, Venit ad Chelidonem C. Mutius Eques Romanus, Publicanus, homo cum primis honeſtus. Ex quibus intelligis Equites quoque Romanos fuiſſe eo tempore Publicanos. quod & videre licet ex Aſconio Pediano, qui in oratione Ciceronis pro Milone mentionem facit M. Papyrij equitis Romani, Publicani, familiaris Pompeio. Sed vt redeamus, idem Cicero in oratione de prouinciis Conſularibus, Iam vero, inquit, publicanos miſeros (me etiam miſerum illorum ita de me meritorum miſeriis ac dolore) tradit in ſeruitutem Iudæis, & Syris, nationibus natis ſeruituti. Et haud multo poſt, Quid multa? crudelis haberetur, ſi in hoſtem animo fuiſſet eo, quo fuit in ciues Rom. eius ordinis præſertim qui eſt ſemper dignitate ſua, benignitate magiſtratus ſuſtentatus. Sed & mox paulo, Qui propter illum hoſtem Senatus inimiciſsimum ordinis equeſtris bonorúmque omnium non ſolum bona, ſed etiam honeſtatem miſeri deperdiderunt, quos non parſimonia, non continentia, non virtus, non labor, non ſplendor tueri potuit contra illius heluonis & prædonis audaciam. Ex quibus etiam vides illos fuiſſe equeſtris ordinis, in eíſque dignitatem, ſplendorem (quæ nobilitas eſt vt diximus ſuprà c.2. nu.19.) & honeſtatem fuiſſe. Et in oratione pro Cn. Plancio, Adiungam, ſi vis, id quod tu etiam huic obeſſe putas, patrem publicanum. Qui ordo quanto adiumẽto ſit in honore, quis neſcit? Flos enim equitum Rom. ornamentum ciuitatis, firmamẽtum reip. publicanorum ordine continetur. Et in oratione contra L. Calphurnium Piſonem de Gabinio loquens, Ille gurges atque heluo natus abdomini ſuo, non laudi atque gloriæ, eum equites Rom. in prouincia, cum Publicanos nobiſcum & voluntate & dignitate cõiunctos omnes fortunis, multos fama vitáque priuaſſet, &c. Et lib.5. Epiſt. famil. epiſt.20. ſatis declarat apud illos pecuniam ſolere deponi, tanquam eorum fides eſſet probatiſsima, atque exploratiſsima. Et in lib.13. eiuſdem operis epiſt.10. ad Craſsipedem ſcribit ſe vniuerſo ordini publicanorum multum ſemper libentiſsime tribuiſſe, ídque pro magnis eius ordinis erga ſe meritis. Sed & ad Quintum fratrem ſcribit ordinem publicanorum de ipſis optime meritum, & per ipſos cum Republica fuiſſe coniunctum. Et non multo poſt, Nomen, inquit, publicani neque hi debent horrere, qui ſemper vectigales fuerunt. Et vt tandem de cæteris ſcriptoribus loquar, Plinius lib.33. c.2. Iudicum, ait, appellatione ſeparari eum ordinem (de equitibus loquitur) primi omnium inſtituêre Gracchi, diſcordi popularitate in cõtumeliam Senatus: mox ea debellata, authoritas nominis vario ſeditionum euentu circa publicanos ſubſtitit, & aliquandiu tertiæ vires Publicani fuere.

Pro publicanis.

34 ¶ De notariis & Tabellionibus diximus obiter ſuprà c.30. nu.8. ſimiliter & notarius, & ſeq. ex quo loco aſſumes quæ hic tibi neceſſaria videbuntur. Sed quibus addes quod ſcribit Ang. conſil. 284 præmiſſo, in fin. Spurios non poſſe id munus aſſequi, quod quidem ſi verum eſſet, nonnihil ſpectaret ad honorem notariorum. Sed id pendet ex iis quæ latius ſcripſimus ſuprà c.15. nu.10. ſed & illud, & multis ſeq.

Notarij.

35 ¶ De coquis & nos quoq; diximus in illo eo.c.30. nu.10. ſed & cocus. Quibus item addes Ciceronem in oratione pro Roſcio Amerino, hos poſuiſſe inter viles & illiberales artifices, vti etiã facit Iulius Firmicus lib. Aſtronomicon 3. c.9. in 7. loco. & ante hos Ariſtoteles lib.1. Politicon, c.4. Sed & Plato in Gorgia hanc Coquinariã artem dicit voluptatis curatricem, facultatẽ ad ipſam voluptatẽ, circa quam totum eius ſtudiũ verſatur omnino abſque arte procedere: neque voluptatis ipſius natutã conſiderantem, neque cauſam temerariã prorſus, neque penſi quicquã habentem, ſed vſu quodã, & experientia & memoria eius quod cõſueuit accidere ſolum fretam, voluptatẽs ſtudioſe curantẽ. Aelianus lib.14. de varia hiſtoria, ſcribit Lacedæmone alios coquos eſſe non licuiſſe, quàm carnis tantum. Qui vero præter hanc artem nouiſſet, Sparta eiiciebatur, perinde ac ægrotantium purgamenta. Maximus autem Tyrius, Serm.7. in princip. tradit Lacedæmonios è Sparta migrare iuſsiſſe Mithecum cocum inſignem. Apud Homerum Vlyſſes profitetur ſe coquendi & iguem colligendi peritum eſſe. Quod ex eo annotat Athenæus lib.1 Dipnoſophiſtarum. Alibi quoque diximus ex eodem Homero Achillem & Patroclum operam coquinariam exercuiſſe,

Coqui.

BIU Cujas

exercuisse, vt videbis suprà c.20.nu.101.tamẽ si priorẽ. Sed & ipse Athenæus autoritate Euemeri Coi in 3.lib.sacræ historiæ, tradit Cadmũ auum Bacchi coquũ fuisse. Satis autẽ constat coquorum artem seruilẽ fuisse ex l.legatis seruis.§.si vnus.ff.de leg.3. & in l.seruis vrbanis.§.seruis lecti cariis.eo.ti. Nam & Alex. Seuerus, vt in eius vita scribit Lãpridius, coquos nõ nisi seruos habuit, ita vt si quis deesset, emeret. Quanquã olim Ro. coquos non habebãt in seruitiis, sed eos ex macello conducebãt, vt tradit Plin.lib.18.c.11. Liuius autẽ 4.dec.lib.9. de exercitu Asiatico loquens, scribit coquum vilissimum antiquis mancipiũ & æstimatione & vsu, tum in pretio esse, & quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta. Quod in id notandum quod nostri disputant, an coquum esse ars sit, an artificium, de quo vide tex.in l.si quid.§.vlt.& ibi Bal. & Cep.ff.de ædil. edic. & in d.l.legatis.§.si ex officio.& ibi gl.& d.§.si vnus.ff.de leg.3.& gl.in l.si cui.ff.quib. mod.vsusfr.acq. Ro.sing.651.quid esse coquum. Cepol.in l.merces.la 1.versi.sed quid de coquo.ff.de verb.sign.

36 ¶ Sunt tamen nonnulla, quæ ad laudẽ huius artis pertinere possunt. Nam apud Homerum Vlysses profitetur se eius artis peritum esse, quod & ex eo annotauit Athenæus lib.1.Dipnosophistarum. Et quod alibi quoque diximus ex eodem Homero Achillem & Patroclum operam coquinariam exercuisse, vt videbis suprà cap.20.nu.101. incip.tamen si priorem. Quin ipse Athenæus authoritate Euemeri Coi in 3. lib. sacræ historiæ, tradit Cadmum auum Dionysij Bacchi coquum fuisse. Denique tanti ea ars æstimata est, vt fuerint qui de ea scripserint. Nam Plato in Gorgia tradit Mithecum illum, de quo suprà locuti sumus, scripsisse de arte coquinaria Siculorum. Extántque etiamnum libri de ea arte Apitij illius, nisi ij supposititi sint.

37 ¶ Sed & idem Tullius in illa quoque eadem oratione pro Roscio Amerino in eum ordinem vilium & sordidorum artificum redegit Pistores, vti etiam Iulius Firmicus lib.3.cap.12.in 6.loco, in fi. Et est bonus apud nos tex.in l.maximarum.C.de exc. mu.lib.10.& in l.1.C.de perfect. dign. lib.12. Quo etiam spectat tex.in l.maximarum.vers.sordidorum.C.de excu. mun. lib.10. Hínc-que Pistores arcebantur à perfectissimatus dignitate.l.1.C.de perfect. dig.lib.12.imo & alia quauis dignitate.l.1.C.de pistor.lib.11. Nam & id munus seruorum erat.l.quæsitum est.§.Trebatius. ff.de fundo instructo. Quanquam quod ad eorum laudem spectare videtur, inter cætera Iouis cognomenta, Romani illi Pistoris cognomentum tribuerunt, vt tradit Ouidius huius rei rationem reddens lib.6.Fastorum,

Pistores.

Discant Pistoris quid velit ara Iouis.

Cuius etiam meminit Lactantius lib.1.c.10.

38 ¶ Sunt autem Pistores, ne id ignores, qui panem conficiunt, ex Varrone lib.1.de vita populi Ro. apud Nonium Marcellum, Martiale lib.8.epig.16. Suetonio in Cæsare, c.48. & Plin. lib.18.c.11. vbi scribit Pistores Romæ non fuisse ad Persicum vsque bellum, ipsósque Quirites panem fecisse, mulierúmque id opus fuisse. quod & satis declarat d.l. quæsitum.§. Trebatius. ff. de fundo instruct. Et hi quoque Panifices dicuntur, scilicet, à pane faciendo, Varroni lib.4. de lingua Latina, Cornelio Celso lib.2.c.18. vbi ita scribit, Panificia, quæ ex frumentis fiunt, generis valentissimi esse. Nam & hic paulo post, Quominus, inquit, mirum est opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento constat. Ex quibus etiam vides opus pistorium, & panificium idem esse.

39 ¶ Cæterum sunt & Pistores dulciarij, qui crustula, iucunculos, hamos, lacertulos, & alia scitamenta mellita cõficiunt, vt videre est apud Apuleium lib.10. Asini aurei. Et de huiusmodi Pistore est distichon Martialis lib.14.epig.222. cui titulus præponitur, Pistor dulciarius,

Dulciarij.

Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Extruet, huic vni parca laborat apis.

Heliogabalus autem apud Lampridiũ, Dulciarios, inquit, habuit, qui de dulcibus exhiberent, quæcunque coqui de diuersis eduliis exhibuissent. Vbi vides dulciarium simpliciter, & sine adiectione Pistoris significare concinnatorem eduliorum mellitorum, & operis Pistorij dulcedine conditi, esséque substantiuum. At hos dulciarios Vegetius lib.1. de re mil.c.7. à militia & castris abigendos esse censuit.

40 ¶ Fabri quoque simpliciter inter viles nominantur ab Eccles.c.38. & Accursio in §. quod autem in verbo, mechanicis, in Authen.de non alie. reb. eccles. & Luciano in Fugitiuo. Quanquam vt omnino non existimemus illos despiciendos, Homer. lib.5. Iliados cum honore meminit Harmonidæ τέκτονος, id est, fabri lignarij. nam τέκτων, vt scribit Valla, proprie significat fabrum lignarium. Et licet Suidas eam vocem cõmunem esse & lapidariis, & lignariis affirmet: tamen ex sequentibus verbis Homeri satis constat illum fuisse lignarium, quod scilicet Paridi naues fabricasset. Sed & apud eundem Homerum lib.23. Odysseæ Vlysses, quem & ipse, & alij inter primos Græciæ Reges ponunt, profitetur se suum coniugalem lectum fabricasse, & alium præterea neminem, & quatuor versibus interiectis,

Fabri. Lignarij.

Εἰμὶ λέχος ἀσκητὸν. τὸ δ' ἐγὼ κάμον, οὐδέ τις ἄλλος.
Κολωνὰς δ' ἐπέθηκα θύρας πυκινῶς ἁραρυίας.
Καὶ τότ' ἔπειτ' ἀπένοψα κόμῃ πανυφόλῳ ἐλαίης.
Κορμὸν δ' ἐκ ῥίζης ποταμῷ, ἀμφέξεσα χαλκῷ.

Sed & lib.eiusdẽ operis 5. Idem Vlysses nauem sibi manibus propriis fabricauit, vtpote qui erat, vt ipse dicit, ἐῦ εἰδὼς πεῖσυνάων, id est, bene sciẽs, siue peritus artis fabrorũ. quod & ex eo annotauit

tauit Aelianus lib.7. Variæ hiſtoriæ, vbi de ea re laudat. De Bachacare carpentario non ſine dignitate meminerunt ſacræ literæ 1. Paral.c.9. Et de Artemone Loripide, qui ob id lectica vehebatur, Plutarchus in Pericle. Sunt autem qui hos Fabros lignarios Scandularios vocari volunt, & inter alios Nebriſſenſis in ſuo lexico, de quibus in l.vlt. in princ.ff. de iur. immu. & apud Plin. lib.16.c.10.& Vitruuium lib.2.c.1. Vegetium lib.2.de re milit.c.23.

41 ¶ Quantum autem ad Fabrum ferrarium pertinet, potuiſſet videri non eſſe ſordidum, nec indecorum: quãdo & hanc artem Vulcano Iouis & Iunonis, id eſt, maximorum Deorum, aut vt alij dicunt, ſolius Iunonis, citra viri congreſſum filio peculiariter tribuunt Homerus, Virgilius, poëtæ omnium celebratiſsimi, & cæteri omnes. Et alibi ſcilicet c.4.nu.7.& vt ad imperatores, oſtendimus Martium qui in imperio ſucceſsit Poſthumo & Lolliano, eam artem exercuiſſe. De quo etiam admodũ gloriabatur, vt inibi videre poteris. Tradit autẽ Plutarchus Theopompi authoritate Demoſthenẽ cognominatum fuiſſe Macheropiũ, quod filius eſſet Demoſthenis, viri quidem boni & honeſti, ſed gladiorũ fabri. quod & Suidas ſcribit. Homer. lib.7. Iliad. non ſine honore meminit Tichij fabri, qui ſcutum Aiacis fabricauit. De quo etiam Ouid. lib.3 Faſtor. ad fin. *Ferrarij.*

Nec quiſquam iuncta faciet bene vincula plantæ,
Pallade ſit Tichio doctior ille licet. Quo in loco nonnulli legunt Titio.

42 ¶ Fabros autem aurarios, quos probatiſsimi quique ſcriptores, vt Plautus in Menæchmi. Cicero in 6. in Verrem acti.& Plin. lib.33.c.5.& Apuleius ita Vulcanũ appellans lib.6. Metam.& l. ſcribit. ff. de aur.& arg.leg.& l.1.C. de exc.artifi.lib.10. vno verbo aurifices appellant: Firmicus, quo loco ſtatim citabimus, inauratores, & bractearios vocat: alij Bracteatores appellant, vtroſque à bracteis vt ſatis indicat Plin. vbi ſuprà, Græci χυσοχόους vocant. Hos, inquam, inter honeſtos artifices reponit Firmicus lib.4.c.15. in Venere. Et certe Homerus Laërcem aurificem non indignum putauit, quem memoraret lib.3. Odyſſeæ, *Fabri aurarij. Aurifices. Inauratores. Bractearij.*

ἔις αὖ χυσοχόον λαέρκεα δεῦρο κελεύσω
Ἐλθεῖν, ὄφρα βοὸς χρυσὸν κέρασιν περιχεύῃ.
Vnus rurſus aurificem Laërcea huc iubeat
Venire, vt bouis aurum cornibus circunfundat.

Sed & idem alibi aperte docet hos non contemnendos, cum ſcribit eiuſdem operis lib.6.

ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
ἴδρις, ὃν Ἥφαιστος δέδαεν, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
τέχνην παντοίην· χαρίεντα δὲ ἔργα τελείει.
Sicut autem quando quis aurum circunfudit argento vir
Peritus, quem Vulcanus docuit, & Pallas, Minerua
Artem omnigenam, gratioſa autem opera perficit.

Veruntamen moribus noſtris hæ artes mechanicæ reputantur. De Bractearijs vide tex. apud nos in d.l.1.& ibi Alc.& l.Pyrrhum.C.de exc.ar.lib.10.

43 ¶ Quod autem ad fabros ærarios pertinet, tradit Theodoretus epiſcopus Cyrenenſis in Polymorpho, ſtatim in initio, quod Alexander ille faber ærarius cum nihil in ſe egregiũ & ſuſpiciendum haberet, non generis nobilitatem, non dicendi facultatẽ, non regendi populi artem, non ducendi exercitũ ſcientiam, nõ rerum in bello fortiter geſtarum cõmendationem, ſed ſolummodo ſordidam & illiberalem artem exerceret, ex ea ſola aduerſus diuiniſsimum Paulum notus extitit. Tanti autem fecerunt antiqui Romani fabrum ærarium, vt ſi quãdo quid ab illis factum eſt, nomen eorum ſcriptis inſererent. Sic Mamurium nominarunt, per quem multa ancilia ſimilia ei quod è cælo lapſum eſt, fecerunt, vt ſcribit Seruius in 7. Aeneid. in eum locum, *Læuáque ancile gerebat.* Et feſtus Pompeius lib.11.

44 ¶ Tabernarios, Popinarios, vel Popinones, vt eos vocat Nonius Marcellus, Caupones, & vt vulgo vocamus, Hoſpites illos publicos, nemo eſt qui non inter viliſsimos reponat, & inter cæteros Tullius in oratione pro L.Flacco, Opifices, inquit, & tabernarios, atque omnẽ illam fæcem ciuitatũ quid eſt negotij cõcitare? Et Iulius Firmicus lib.4. Aſtronomicon.c.15. in Venere. Et eſt optimus tex. in l. humilẽ. C. de incæſt. nup. & in l.1.C. de nat. lib.& in Clemen.1. de vita & honeſt. cleri. & facit etiã tex. in c. nulli. 44. diſt. Videmus autem plerunque tabernarias, & earum famulas pudicitiæ adeo proſtitutæ, vt non admodũ differant ab his quæ in lupanaribus proſtant. Quod & ſatis inſinuat text. in l. vlt. C. ſi mancip. ita vene. ne proſti. & in l. Athletas. §. ait Prætor. ff. de his qui no. infa. & facit etiam text. in l. quæ adulterium. C. de adult. In tabernis autem vinum vendi conſtat ex Suetonio in Claudio c.40. dum ſcribit, Deſcripſit abundãtiam veterum tabernarum, vnde ſolitus eſſet vinum olim & ipſe petere. Hos quoque vinarios appellant vt poſtea dicemus. *Tabernarij. Popinarij. Caupones.* *Tabernariæ & earum famulæ plerunque meretrices.*

45 ¶ Denique Aymo Crauetta conſil.163. videndũ eſt, col.1. dicit per huiuſmodi artem Cauponariam derogari nobilitati, etiamſi eam artem quis exerceat pro vendẽdo vino, quod ex ſuis vitibus natum ſit: ſi ad vlteriora proceſſum ſit, videlicet vendendo carnes & alia edulia, quæ ex ſuis prædis non ſint percepta. Et ita debere intelligi quod ſcribitur in c. eiiciens. 88. diſt.& quod tradit Panor. conſi.6. caſus ſuper quo in ſecundo dubio, lib.1, quòd clericus vendens vinum ex ſuis vitibus collectum nõ dicitur negotiari, nec tenetur ſoluere gabellas vel datia, vt dicit probari in d.c. eiiciens,& not. à Doct. in c. quanquam, de cenſi. lib.6.& in cle. præſenti, eodem tit. & ſequitur

Philip.

BIU Cujas

Philip.Deci.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.col. vlt. de constit. Sed tu hîc vide quæ scripsimus suprà c.27.num.8.sed & ad hanc.

46 Agitatores. ¶ Agitatores tametsi infames non sunt, vt scribitur in d.l.Athletas, in princ.ff. de his qui not.infa. Tamen eos esse infimæ sortis,ac vilis pretij aperte ostendit Iurisconsin l.Titius.§.vlt.ff.de act. empt. Hi autem sunt,ne tu ignores, equorum curruúmque rectores, vt satis declarat Tullius ad Atticum lib.13. Nec est melius quicquam, quàm vt Lucullus sustineat currum equósque,vt bonus sæpe agitator.Et Virgilius lib.Aeneid.1.

Et equorum agitator Achillis,
Armiger Automedon.

De quibus & tu videre poteris Budæum in annotationibus ff.l.athletas,de his qui no.infa.

47 Campsores. Trapezitæ. ¶ Campsores quos vulgò vocamus,id est, Trapezitas, Collybistas, Nummularios, Mensarios, aut vt etiam alij vocant, Argentarios inter viles reponunt nostræ leges, & earum interpretes, scilicet lex si Cohortalis.C.de Cohor.lib.12.& Bal.in c.transmissam,col.2.versi.secundum Bar. de elect,& Alcia.in tract.Præsumpti.regula 1.præsumpt.48.nu.6.vbi negat esse nobiles. Quamuis Iulius Firmicus, Argentarios inter honestos artifices ponat lib. Astronomicôn.4.c.15.in Venere.Hósq; muneribus personalibus eximunt nostræ leges,vt patet ex l.1.C.de excus.arti.lib.10. Quid tamen interfit inter hos, & alios suprà nominatos, intelliges ex Alcia.lib.4. Disputationum,c.22.Alibi autem diximus Augusto fuisse obiectum auum argentarium,vt videre licet suprà cap 4.num.7. in princ.

48 Præcones. ¶ Præconum munus ignobile fuisse videri potest Ciceroni Epistol.famil.lib.6.ad Leptam,epistola incip.Simul accepi,quam scribit authoritate Ampij Balbi Iurisconsulti,eos qui præconium facerent,lege vetari esse in Decurionibus.Et Horatio scribenti lib.1.Ser.Saty.6.

Nec timuit,sibi ne vitio quis verteret olim,
Si præco paruas,aut vt fuit ipse,coactor
Mercedes sequerer. Nam & hoc quoque visum est Alciato,in l.mercis,la 2.in fin.ff.de verb. signific. vbi in id citat in margine, vt sui moris est, l.eos.ff. de Decur. quæ tamen de illis non loquitur. At hi, inquit, simpliciter musicam non profitentur, sed voce & clamore populum alloquuntur.Iuuenalis Saty.3.

Quondam hi cornicines,& municipalis arenæ
Perpetui comites,notæque per oppida buccæ.

49 ¶ Veruntamen Homerus lib.2. Odysseæ, haud multò post princip. Pisenoris præconis non sine honore meminit.

Σκῆπτρον δὲ ὁι ἔμβαλε χειρὶ
Κήρυξ πεισίνωρ πεπνυμένα μήδεα εἰδώς.

Sceptrum autem sibi iniecit manu
Præco Pisenor prudentia consilia sciens.

Idem lib.1.Iliad.meminit etiam honorificè Thaltybij & Euribatis Præconum.

Ἀλλ' ἴθι πὰλθύβιον τε καὶ εὐρυβάτην προσείπε
Τὼ ὁι ἑσαν κήρυκε καὶ ὀτρηρὼ θεράποντε.

Sed hic Talthybiúmque,& Eurybatem affatus est,
Hi ipsi erant præcones,& fortes ministri.

Et paulò pòst eos vocat Iouis & virorum nuncios,cùm dicit,

Καί σε κήρυκες διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Et Demetrij quoque præconis honorificè meminit Plutarchus in Timoleone,in fi.& Lei Agnusij idem author in Theseo. Et alibi quoque Cicero non omnino contemnendos esse præcones declarat:cum in oratione pro Cn. Plancio de Gramio præcone loquitur, quid scilicet aliquando responderit P.Nasicæ Consuli aliquid interroganti medio in foro.Quid item M.Druso Tribuno plebis homini potentissimo, Mercurius autem κήρυξ θεῶν, præco Deorum dictus est vt tradit Diodorus Siculus lib.6. Bibliotheces cap. 15. & Phurnutus. Vnde vt opinor huic Deo præcones & præconia attribuuntur, vt tradit ipse Diodorus vbi suprà. Præconum duo genera esse tradit Demosthenis Scholiastes,vt apud eum videre licet.Horum autem ars non admodum quæstuosa fuit,vt patet ex illo Horatij loco suprà citato, mediocrem tamen ea in re fuisse testatur Martialis lib.5 epigram.57.

Artes discere vult pecuniosas?
Fac discat citharœdus,aut choraules.

Quos versus suprà attulimus,sed quod ad hunc locum pertinet,subiungit Martialis,

Si duri puer ingenij videtur,
Præconem facias,vel architectum.

Cui adstipulatur Quintilianus cum dicit,Præco plus debet voci suæ quàm orator.

50 Scribæ. ¶ Scribas apud Græcos in honore fuisse,non ita apud Romanos satis constat ex eo quod scribit Probus Aemilius in vita Eumenis,quẽ dicit Philippum Amyntæ filium habuisse ad manũ scribæ loco,quod multò, inquit, apud Græcos honorificentius est, quàm apud Roma. Nam apud nos re vera sicut sunt mercenarij,scribæ æstimantur.At apud illos è contrario nemo ad id officiũ admittitur,

admittitur,nisi honesto loco,& fide,& industria cognita:quòd necesse est omnium consiliorum esse participem.Plutarchus autem in vita eiusdem illum dicit fuisse Archigrammateum, id est, principem scribam Alexandri Magni. Sed & constat apud Clusinos Scribam secundum locum à Rege tenuisse ex Liuio lib.2.ab vrb.cond.vbi loquens de Mutio Scæuola,Abdito inquit,intra vestē ferro proficiscitur.vbi eò venit,in confertissima turba prope regiū tribunal constitit:ibi cùm stipendium fortè militibus daretur,& scriba cum Rege sedens pari ferè ornatu multa ageret: cùm milites vulgò adirent,timens sciscitari vter Porsena esset, ne ignorādo Regem semet ipse aperiret, quis esset, quò temerè traxit fortuna facinus,scribam pro Rege obtruncat,& cætera quæ sequuntur.

51 ¶ Apud Hebræos quoque scribæ erant inter præcipuos Regis comites, & principes & consiliorum participes,vt patet ex 2.Reg.c.8.& 20.& alibi sæpè in lib.Reg. & Paralip.1.c.18.ad fi.& 1.Esdr.7. & Hieremiæ 36.Nam & ij apud eosdem de rebus ambiguis solebant consuli, & ex oraculis sacrarum literarum respondebant,vt etiam patet ex c.2.13.& 23.Matthæi & 12. Marci, & 1.ad Cor.1. & alibi infinitè.Et apud Persas quoque,quod vel hinc intelligi potest, quòd Alexander Magnus Amenidem priùs Darij scribam,eo mortuo Euergetis præfuit,vt tradit Q. Curtius lib.7.

52 ¶ Sed vt redeamus ad Ro.scribit Valerius Maximus lib.2.cap.1.Cn.Flauium libertino patre natum & scribam,cum ingenti nobilitatis indignatione Aedilem Curulem factum, Ius ciuile vulgasse, eúmque cùm ad visendum ægrum collegam suum veniret, neque à nobilibus quorum frequentia cubiculum erat completum,sedendi loco reciperetur,sellam Curulem afferri iussisse, & in ea honoris pariter atque contemptus sui vindicem consedisse,id quod etiam retulit Liuius 1.deca, lib.9. ad fi.vbi & ipse tradit,quòd cùm se à tribubus ædilem nominari se videret,nec eius nomen recipi, quòd scriptum faceret,tabulam posuisse,& iurasse se scriptum non facturum. De qua re etiā Pomponius noster in l.2.§.posteà cùm Appius.ff.de orig. iur. hunc quoque scribā & libertini filiū fuisse dicit,& ob id quòd Ius ciuile populo tradidisset,Tribunum plebis,& Senatorem & Aedilem curulem factum fuisse.Ex quibus planè intelligis scribas apud Romanos nō in magna dignatione fuisse. Quanquam,ne illud omittamus,apud Valerium Maximum lib.4.c.5.legimus aliquando prætoriis comitiis Cn.Scipionem Africani superioris filium,& scribam Cicereium in campum descendisse, Cicereiúmque omnibus sententiis antelatum fuisse: quod videns Cicereius abiecta candida toga, competitoris sui suffragatorem agere cœpit, vt scilicet Præturam meliùs Africani memoriæ concederet, quàm sibi vendicaret. Ex quibus facilè intelligis scribas apud Romanos non fuisse vetitos Præturam petere. Dionysius lib.4.Antiquit. & Iulius Capitolinus tradunt scribas rerum gestarum summam complecti.

53 ¶ Hos Amanuenses esse satis ostendit id quod ex Probo Aemilio adduximus, de quibus Suetonius in Nerone, cap.44. Quos & à manu vocare possumus, vti etiam vocat idem Suetonius in Iulio Cæsare,c.74. Qui & ad manum dicuntur Ciceroni lib.3.de Oratore,& Aemilio vbi suprà, Græci γραμματέας vocant: quo nomine veluti contumelioso Demosthenes subinde vocat Aeschinem, vt hinc intelligas id nomen non semper fuisse honorificum apud Græcos.Festus Pompeius scribit antiquos proprio nomine & librarios & poëtas vocasse. Nunc autem scribas dici librarios, qui rationes publicas scribunt in tabulis. Et hac voce vtitur Cicero libro 5. Epistolarum ad Rufum epistola 20. incip. Quoquo.& in 7.in Verrem actione. Et hos putarim esse quos nunc vulgari Franciæ vocabulo Secretarios vocamus. De scribis Quæstoriis loquitur Suetonius vbi supra, & in Domitiano, cap. 9. & Plutarchus in Catone. Nunc scribas dicimus graffarios, qui scilicet acta iudiciaria scribunt.

Amanuenses. A manu, ad manum.

54 ¶ GYNAECIARIOS inter viles artifices poni certum est ex l.ingenuæ.C.de murile.lib.11. vbi dicitur ingenuas mulieres quæ se his matrimonio copulant,præferentes splēdorem generis vtilitati, vt vulgò scribitur,& vt malo legere,vilitati contuberniorum,conditionem maritorum sequi. Qui autem hi sint,videbis apud Alciatum,& Pyrrhum in rub.C.de Murileg.& gynæc. lib.11.& nos quoque diximus in Legibus connubial.in l.10.nu.17.de huiusmodi.vbi videre poteris.

Gynæciarij. Locus eodem.

55 ¶ MONETARIOS quoque viles esse satis declarat l.edicimus.C.eodem tit.de murileg.lib.11.quæ dicit mulieres quæ his nubunt,nobilitatem perdere,atque etiam l.ne quis.C.de dignit.lib.12. vbi hi arcentur à dignitatibus,veluti abiecti.Et hi quidem sunt qui monetam cudunt,vt vox ipsa ostendit, & voluerunt etiam Accursius & cæteri in l.1.illo tit.de murileg. & satis ostendit tex.in l.2. C.quib. ex cau.seru.pro præm.liber.accipiunt.& l.1.in princ.C.de fals.moneta. Quanquam Alciat.in rubr. illius tit.de murile.aliter eos ibi accipi contendit,vt ibi videre poteris. De rebellione autem Monetariorum,quicunque hi fuerunt,videbis apud Aurelium Victorem, & Flauium Vopiscum vtrunq; in vita Aureliani.

Monetarij.

56 ¶ ARENARIOS nemo est qui dubitet sordidissimos ignominiosissimósque esse. Et id certè videre licet ex l.in arenam.C.de inoffi.testa.& l.1.C.de naturali,lib.& l.humilem.C.de incæst.nupt.Qui autem hi sunt declarat d.l.in arenam,ne longius significationem petamus.vti etiam l. hæ demum. ff. de oper.liber.

Arenarij.

57 ¶ SERVIENTES, quos vulgò vocamus,nuncios appellare possumus ex Cicerone, in 6.in Verrem actione,& vulgò quoque ita vocamus. Et Apparitores ex eodem Cicerone in quinta in eundem Verrem,& lib.3.de legibus.& D.Hieronymo ad Saluinam,& ex l.Diuus.ff.de ser.fug & l.si pignota.ff.de Euict.Et Viatores ex ipso Cicerone,in Catone maiore,& in oratione in Vatinium,& Liuio

Seruientes. Nuncij. Apparitores.

BIU Cujas

lib.8.ab vrb.cond.Plinio lib.18.cap.3.& Iuriſconſulto in l. magis puto.§.ne tamen.ff.de reb.eor. De his,inquam,nihil dubitandum eſt quin inter viles numerandi ſint, ex Fed. Senen. conſil.119. nulli, col.vlt.Bal.in l.vlt.col.pen.in 8.q.C.de edic.diui Adr.tollen.& in l.ſi vt proponis, in prin.C.de exec. rei iud.Vt omittam & alia quæ in eam rem faciunt,à me quoque ſcripta in tract.Retractuum lib.1. §.8.gl.9.in verbo, *deux recors*, nu.1.& 2.

58 ¶ VNGVENTARIOS, quos Græci Myropolas,& Myrepſos vocant, inter ſordidos ponit Tullius lib.1.Offic.poſt alios eius notæ nominatos.Adde,inquit,vnguentarios, & cætera.nam eius verba integra poſuimus ſuprà in Saltatoribus.& Plutarchus in Pericle,poſt princ.& Firmicus Maternus lib. 4.c.15.in Venere. Et Plinius Iunior lib.2.epiſt.ad Arianum, ipſe præterea accepiſſe ſeſtertium decem millia fœdiſsimo quidem tit.nomine vnguentarij, &c. Et alicubi legimus Auguſto exprobratum fuiſſe proauum habuiſſe qui tabernam vnguentariam exercuiſſet.Hos à Lacedæmoniis vrbe pulſos tradit Seneca non admodum ante finem lib.4.Naturalium quæſt. & Athenæus. Vulgò hos vocamus Apothecarios.Sed vix crediderim illos ita poſſe vocari.quandoquidem Apotheca,à quo Apothecarij dicuntur,iis qui rectè & propriè locuti ſunt,cella vinaria dicitur,vt patet ex l.cùm res. §.ſed ſi id,ff.de leg.1.& l.quæſitum.§.ſed ſi fundus,verſ.ſed ſi qua. ff.de fund.inſtr. & l.1.C. de verb. ſignific.& ex Columella libro 1.cap.6.Apothecæ rectè ſuperponantur his locis vnde plerunque fumus eorum exoritur,quoniã vina celerius vetuſceſcunt.Plin.lib.14.c.itẽ 14. Apothecas fuiſſe,& diffundi ſolita vina, &c. & iterum eiuſdem lib.c.18. Vina in apotheca canis ortu mutantur quædam. Et libro 23.c.1.Vinum ſi ſit fumo inueteratum,inſaluberrimum eſt.mangones iſta in apothecis excogitauere.Quanquam ſcio & ad alia trahi. Sed quicquid ſit, illud ſcio Apothecariis, quicunque ij ſint,priuatim,interdici dignitatibus.l.ſi cohortalis. C.de cohor. lib.12. quod & ex eo annotat Alciatus in l.merces,la 2.ff.de verb.ſignifi. Pharmacopolas Græci vocant eos, quos nos vulgò Apothecarios vocamus, qui à myropolis,in eo diſtant,quòd hi vnguenta, vt diximus, conficiunt: illi medicamenta,quod longè honeſtius eſt.Scribit autem Aelianus lib.5. Variæ hiſtoriæ, Ariſtotelem Pharmacopolam aliquando fuiſſe.Theophraſtus libro 9. Plantarum c.19. memorat Ariſtophilum Plataicum inſignem Pharmacopolam.

Vnguentarij. Myropolæ.

59 ¶ ADDE & his vilibus & ſordidis artificibus,Pigmentarios,Fuſores,Architectos,Figulos ex Eccleſiaſtico c.38. Quanquam quod ad laudem Figulorum nonnihil pertinet,Numa Pompilius religioſiſsimus atque optimus Rex collegium Figulorum inſtituit, vt tradit Plinius lib.35.c.12. vbi & ipſe ſcribit multas gentes oppida & nationes hac arte nobilitatas fuiſſe, videlicet Samon, Arretium, Surrentum, Aſtam,Pollentiam,Saguntum,Pergamum,Tralleas,Mutinam, Rhegium, Cumas,inibíque alia multa in laudem figulinæ artis comperies. Et quod Agatocles Siciliæ rex figulo patre natus eſt, id quod palàm teſtabatur, vt videre licet ex hoc quod ſuprà ſcripſimus c.4.nu.8. incip. & vt de aliis.Et quod denique D.Paulus ad Romanos c.9. veluti comparat Deum figulo qui alia vaſa effingit ad honorem, alia ad contumeliam: quod & ante illum fecerat Eſaias c. 45. & Hieremias c.18.& quiſquis eſt qui Sapientiæ librum ſcripſit,c.15.& repetitur in c. incommutabilis 22.q.4. Stationarios ex l.ne quis.C.de dignit.vbi Accurſius,Bar.& alij declarant qui hi ſunt: Venditores ſalis,& olei,& cæparum,ex gl.& Io.Plat.in eadem l.Pelliparios,vt noſtri vocant,Pelliones meliùs vocabimus,à concinnendis pellibus,quos vulgò *peletiers*, vocamus ex glo.in §. quod autem, in verbo,mechanicis,in auth.de non alie.reb.eccle.Spec.tit.de cler.coniug.c.1.verſ.ſed quam dices. Bald. in auth.habita.C.ne fil.pro pat.& Alciat.in tract.præſump.in 48.præſump.Lenones,ex l.1. C.de natural.lib.& l.humilem.C.de incœ.nupt.Coriarios.Solearij,ſolearum confectores ſiue ſutores, apud Plautum in Aulularia Linteones qui linteamina texunt conficiendarum veſtium cauſa, apud ipſum Plautum in Lampridium in Alexandro Seuero, & Seruium in 7. Aeneid. Manulearij manicarum confectores apud Plautum in eodem loco, & de quibus etiam diximus in ll. Connub.lib.3. nu.27.in manicis.Flammearij flammeorum confectores apud ipſum Plautum in eodem loco, & diximus etiam vbi ſuprà in Flammeo.Plauſtrarij plauſtrorũ confectores.Vitrarij,aut vt alij legunt, Citrarij,& Palliones,aut vt alij etiam legunt, pelliones apud Lampridium in Alexandro Seuero, Vinarij,Lupinarij,Caligarij,apud eundem in eiuſdem vita,Braccharij à Bracchis cõficiundis apud eundem Alexandrum: Vinarij autem ſunt vini venditores, quorum etiam meminit Suetonius in Claudio,c.40.Fullones qui ſcilicet curanda polliendáque veſtimenta accipiunt,de quibus in l.item quæritur,§.ſi fullo.ff.locat.& l.itaque fullo,in prin.ff.de furt.Ex quo & illud eſt Fauſti Syllæ filij apud Macrobium libro 2.Saturn.cap.2. Nam cùm ſoror eius eodem tempore duos mœchos haberet, Fuluium fullonis filium, & Pompeium cognomine Maculam: Miror inquit, ſororem meam habere maculam, cùm fullonem habeat. Et quod tamen ad eius artis laudem pertinet,inter eos qui ſub Diocletiano martyrium paſsi ſunt, fuit Anaſtaſius Aquilienſis, qui eam artem priùs exercebat, Lanarios, ex Luciano in Fugitiuo, & Iulio Firmico lib.3.cap.9. in 7.loco, & iterum c.12.in 6. loco in fi.vbi etiam addit Caligarios. Inſtitores mercium,ex d.l.ſi cohortalis.C.de Cohor.libro 12. Statuarios,& Marmorarios ex Seneca ad Lucilium.epiſt.88. Cetarios, Lanios,Farctores, Piſcatores ex Tullio lib.1.officiorum,& præterea ipſos Lanios ex text.in clem.1. de vit. & honeſt. cler. qui hos Macellarios,quod tamen generalius nomen eſt,vocat,De quibus Columella lib.3. de re ruſtica & Suetonius in Veſpaſiano c.19.& hos quoque iuriſconſultus Laniones vocat à laniãdis carnibus, in l.cùm de lanionis. in prin.ff. de fun.inſtr.& inſtr.leg. vulgus noſtrum *Bouchiers* appellat à boum

Pigmentarij. Architecti. Fuſores.

carnibus

carnibus quæ frequentius laniant, & vendunt. De taberna autem Macellaria, vt de ſordidiſsima loquitur Valerius lib.3.c.4.vbi de Varrone loquitur. Sed & de eodem Varrone loquens Liuius 3.decad.lib.2.Loco inquit, non humili ſolùm, ſed etiam ſordido ortus, patrem lanium fuiſſe ferunt. Ipſos Piſcatores ex Platone ad fi.lib.7.de legibus, Plutarcho, ſi is eſt, in libro de induſtria animalium, & Firmico, vbi nuper citauimus. Venatores, & aucupes, nam & id opus ſeruorũ erat, qui in ea arte dominis ſeruiebant, ex l.ſeruis vrbanis.§.1.ff.de lega.3.vide tamen quæ dicã infrà c.37.nu.138.incip. Galliæ nobiles, & multis ſeq. Saltuarios, id eſt, ſaltuum, ſyluarum & paſcuorum cuſtodes, vt interpretatur Valla in Raudenſem, de quibus in l.ſi ita.ff.de vſu & habit. & in l.cũ quæreretur.ff.de leg.3.& in l.inſtrumenta.ff.de fun.inſtr.& l quæſitum.§.ſaltuarium, eo.tit ex Ioan.Plat.in d.l.ne quis.C.de dignita.lib.12. Tonſores, quos vulgò barbitõſores vocamus, ex Fran.Ripa lib.2 Reſpon.c.16. Allobrogum, col.2. Vnde & Iuuenalis & Martialis ægrè ferunt virum quempiam tonſorem ad tantas opes peruenisſe, vt opibus certaret cum patriciis, & tandem ad equeſtrem ordinem peruenisſe. Verſus Iuuenalis ij ſunt ex Saty.1.poſt prin.

Venatores.
Piſcatores.

Patricios omnes opibus cùm prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat. Martialis autem ex lib.7.epig.63.
Qui tonſor fueras tota notiſſimus vrbe
Et poſt hæc dominæ munere factus eques. Et cætera quæ ſequuntur.

Adde & Sarcinatores, de quibus in l.fullo.§.fullo.in prin.ff.de furt.& in l.& ancillarũ, in princ. ff.de pecul. Hi ſunt, qui teſte Nonio Marcello, pannos ſiue veſtes ex pannis conſuunt. Et cerdones dictos à verbo Græco, κέρδω quod lucrum dicitur, quos Latini Lucriones vocant, de quibus tanquam de vilibus loquitur Iuuenalis Saty.8.

At vos Troiugenæ vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni Voleſos Brutóſque docebunt.

Suetonius in Vitellio c.2. veteramentarios vocat ſcilicet ſutores veterum calceorum. Capſarios qui ſeruanda in balneis mercede veſtimenta ſuſcipiunt, de quibus in l. nam ſalutem.§.vlt.ff.de offi. præfec.vigil. Aliàs autem Capſarij dicuntur, qui puerorum libros portant, in l.ſi collectaneus.ff.de manumiſ.vind.& apud Suetonium in Nerone c.36. Scoparios qui ſcilicet pauimenta ſcopis deuerrunt, de quibus in l. inſtrumenta.ff.de fund. inſtruc. Lecticarios, qui lecticam deferunt. de quibus in l. ſcire debemus.§.ſtipulationem.ff.de verb.obli.& in l.legatis ſeruis.§.1.& §.2.& l.ſeruis vrbanis.§.ſeruis lecticariis.ff.de legat.3.& l.quæſitum.§.Celſus.ff.de fundo inſtruct. ex quibus patet id munus ſeruorum fuiſſe. Nam & hos in ordinem ſordidorum artificũ collocat Cicero in oratione pro Roſcio Amerino. Molitores, de quibus in d.l. quæſitum eſt.§.Trebatius.ff.de fund.inſtruc. Cellarios, Oſtiarios, Muliones, de quibus in eadem l.§.cellarium.& in d.l.ſeruis vrbanis.§.1.ff.de leg.3. Quanquam legimus Veſpaſianum Imperatorem ante imperium adeptum mangonicam artem exercuiſſe, ſed id neceſſaria ſuſtinendæ dignitatis cauſa, ob idque vulgò mulio vocabatur, vt in eius vita teſtis eſt Suetonius c.4. Et Ventidium Baſſum antea mulionem, poſteà conſulẽ factum, & de Parthis triumphaſſe, vt & nos ſcripſimus ſuprà c.4.nu.10. Opiliones qui non longè ab illis differunt (hi enim fuerunt ouium cuſtodes, veluti ouilliones) Plautus in Aſinaria, Etiam opilio qui paſcit inter alienas oues &c. Et de quibus in l.cùm quæreretur.§.vlt.ff.de legat.3.& in l.fundi.§.vlt. ff.de fun.inſtruc. vbi ouilio appellatur. Ne tamen neſcias Maximium Imperatorem Ro.opilionem fuiſſe vt tradit Herodianus lib.6.paulò ante fi. Et Dauid quoque Iudæorum regem vt patet ex 1.Reg. c.16. Ciniflones, ſiue cinerarios, de quibus diximus in noſtris ll. Connubialibus l.3.inter ornamenta mulicbria, vbi de calamiſtro. Et proxenetas de quibus & nos quoque diximus in noſtris Retractibus tit.1.§.29. glo.4. nu.8. Crepidarios ſutores, de quibus Gellius lib.13. cap.21. authoritate Sempronij Aſcellionis lib.rerum geſtarum 14. Textores quos inter ſeruos ponit Iuriſconſult.in d.l.ſeruis legatis. §. ſi vnus.ff.de legat.3. Tinctores, ſiue infectores veſtium, quam artem nunquam inter liberales fuiſſe ſatis conſtat ex Plin.lib.22.c.2.& Plutarcho in vita Periclis, poſt princ. Propolæ, qui res minoris emũt vt poſteà pluribus diſtrahant, de quibus Plautus in Aululari a quo loco ſtatim citabimus, & Tullius in oratione contra Piſonem, & Lampridius in Commodo. Et alios pleroſque quos ſigillatim nominat cum nonnullis ex his quos iam ſuprà attigimus. Plautus in Aululari a his verbis,

Stat fullo, Phrygio, Aurifex, Lanarius,
Caupones (aut vt alij legunt) Ciniflones, Patagiarij, Induſiarij,
Flammearij, violarij, carinarij,
Aut manulearij, aut Myrobrecharij,
Propolæ, Linteones, calceolarij,
Sedentarij, Sutates, Diabathrarij,
Solearij aſtant: aſtant Molochinarij,
Petunt Fullones, Sarcinatores petunt;
Strophiarij aſtant, Semizonarij.
Trecenti conſtant phylaciſtæ in atriis.
Textores, Limbolarij, Arcularij.

Et alios quoque multos, quos latè & ſpeciatim declaratos videbis apud Angelum Politianum in ea prælectione, cui nomen fecit Paneſtimeron.

BIU Cujas

45 ¶ Denique opifices omnes ex Tullio in oratione pro L.Flacco, Mercenarios omnes quorum vt dicit ipse Cicero in d.lib.1.Offic.opera,non quorum artes emuntur. Est enim vt subdit, in illis ipsa merces authoramentum seruitutis. Ideóque apud Lacedæmonios non erat fas ingenuis discere, aut exercere vlla opificia,sed hæc per Helotas,quod seruorum genus erat,exercebantur Quibus è diuerso etiam nefas erat vllam artem liberalem discere,vel exercere.Id quod acceperunt ab Aegyptiis,Scythis,Persis, Lydis, qui vt refert Herodotus lib.2, pro ignobilioribus ciuibus eos habebant, qui artificia discebant, & eorum liberos. Generosiores autem eos qui à manuariis operibus abstinebant.Quod cùm cæteri,inquit,Græci,tum præcipuè Lacedęmonij didicerunt.Corinthiique, vt & idem subdit,minimi faciunt opifices.Ex iis autem opificibus & manuariis, videbis plerosq; descriptos à Spec.in d.tit.de cler.coniug.& Alciat.in d.l.merces,& plenissimè Io.Rebuf.in repet.auth. habita,in verbo,& vilissimis sępe hominibus.C.ne fil.pro pat.& ex externis Antonio Codro Ser.j. ex quibus accipere poteris,quæ voles.

Opifices. Mercenarij. et alij multi.

An nobilis per exercitium artium sordidarum præiudicet nobilitati filiorum. CAP. XXXV.

1 SED quæstionis est,An pater qui per exercitium huiusmodi vilium & sordidarum artium amiserit nobilitatem,suis quoque liberis præiudicet,quò minus gaudeant priuilegio nobilitatis? De qua re ex facto consultus Aymo Crauetta cons. 165. videndum est, nu.4. respondit præiudicari, quia cùm pater ipse nobilitatem perdiderit, non eam potest ad posteros transmittere: quia nemo dat quod non habet.l.traditio.ff.de acquir.rer.dom.Ideo videmus,inquit,quòd hæreditas repudiata transmitti non potest.l.3.in verbo,recusauit. C.de his qui ante apert. tab. Nec potest filius inniti nobilitate aui,& aliorum maiorum,quia persona patris tanquam proxima & immediata inspici debet.l.socium qui in eo.ff.pro soc.& l.pen.ff.de condict.ob turp.cau.cum sim.Hæc ille.

An pater per exercitiũ sordidarum artium præiudicet nobilitati filiorũ.

2 ¶ Cui adde tex.in l.diuo Marco.C.de quæst. vbi priuilegium eius leg.transit ad pronepotes,nisi is qui priori gradu est, vitæ turpitudine inspersus sit. nam tunc nec ipse, nec sequentes eo priuilegio potientur, tanquam scilicet patris dedecus & impedimentum obsit liberis ipsius. Ideò Ioan. Fab. ibi,ex eo not.liberos eius qui nobilitatem perdidit per infamiam, non censeri nobiles, de quo nos diximus in tractatu præcedenti de nobilitate,c.24.nu.4.Amplia. Cui adde quæ & nos diximus in præceden.cap.nu.vlt.Aegyptios Scythas, Persas, Lydos eos pro ignobilibus habuisse, qui artificia discebant,& eorum liberos.

3 ¶ Verùm Pet.Anc.in c.j.de natis ex lib.vent.vbi hanc quęstionem nuncupatim adscripsit,an scilicet si pater sit priuatus nobilitate,id obsit filiis, an verò ex persona aui se nobiles dicere possint. Aut quæris,inquit,vtrum filius nepos quo ad auum vti possit priuilegio vel dignitate ex persona aui,maximè in his quæ à genere procedunt.l.1.ff.de interd.& rei.secũdo casu, non, l.1.§.si quis.ff.vnde cog. si verò quæris an ex persona patris sui hæc posset,tunc aut filius est cõceptus ante maculam patris, & non nocet.l.emancipatũ.ff.de Senat.Aut pòst,& tunc ei nocet.d,l.diuo Marco.Quod est verum, vt subiungit quantũ ad id vt non possit vti priuilegio ex persona patris,sed aui poterit.Et ita distinguit Bar.in l.si quis.ff.de Senat.Et hæc dicit facere ad not.in l.diuus,& ibi gl,ff.de iure patro. Quibus adde quantum ad distinctionem natiuitatis, antè vel post maculam patris quæ dixi suprà c.15. nu.7.incip.extende tertiò,& seq.& quæ dicam in tractatu Primigeniorum in 31.q.per totum.

4 ¶ Et ego certè si quis primus sibi nobilitatem quæsiuerit, & posteà amiserit, crederem & posteros quoque amittere.At si non eam quæsiuit,sed accepit à genere, non facilè irem in eam sententiam, vt liberis præiudicet, ob id quod scribitur in l.eum qui, quæ est tertia.ff.de interd. & releg. Cuius verba quoniam in id sunt optima & elegantissima,subiiciam,Eum qui ciuitatem amisit,nihil aliud iuris adimere liberis,nisi quod ab ipso peruenturum esset ad eos si intestatus in ciuitate moreretur, hoc est,hæreditatem eius,& libertos:& si quid aliud in hoc genere reperiri potest. Quæ verò non à patre,sed à genere, à ciuitate,à rerum natura tribuerentur,ea manere eis incolumia. Itaq; & fratres fratribus fore legitimos hæredes:& agnatorum tutelas & hęreditates habituros:non enim hæc patrem,sed maiores eius eis dedisse.Et eius l.arg.& aliis quoque rationibus dicit Bal.in auth.si quas ruinas,col.2.& seq.C.de sac.eccl.tenuit filium posse retinere emphyteusim quæ ex genere est,& repudiare hæreditatem patris.Et per eam scribit Alb.in proœm.ff.§.discipuli,col.2.non posse patrem priuare filium regno,cùm id habeat à genere,de quo nos latiùs dicemus in tract. Primigeniorum. Quod & tu confirmare poteris ex his quæ diximus in tract.Retractuum, tit.1.§.11.glo.6.in verbo, *S'il est plus proche.* nu.25.& §.32.gl.1.nu.2.

Quid si princeps nobilitatẽ alicui & suis liberis cõcesserit.

5 ¶ Sed & si princeps nobilitatem cuipiam & suis liberis concesserit,non putarẽ ipsum patrem posse præiudicare nobilitati liberorum,quam ab eo non habent, sed à principis liberalitate & prouisione:vt & dicimus de emphyteusi, aut feudo concesso cuipiam & suis filiis. neque enim potest pater illi renunciare in præiudicium filiorum,quibus id dominus concesit, ex sententia Dyn. Ray. Salic. Flo.Raph.Com.Pau.Cast.Imo.Alex.& recentiorum in l. apud Iulianum.§.si quis alicui.ff.de leg.1. De quo & tu latissimè videbis per Ias. in l.vlt.in vlt.quæst. C. de iure emphy. Ex quo intelliges id hauddubiè procedere, cùm id quæsitum est mero concedentis beneficio & liberalitate, vti etiam voluit Bal.in l.1.ad fi.C.per quas perso.nobsi arquir.

¶ Nam

BIU Cujas

6 ¶ Nam & id quoque retinent filij repudiata patris hæreditate, vt voluerunt Iac.But.in l. si non sortem.§.libertus.ff.de condic.indeb.Bar.in lege,vt iurisiurādi.§.j.post prin.ff.de ope.lib.Saly.in l.2.col. 7.vers.quæro.18.C.de iure emphy.cum concord.ibi adductis à Ias.col.62.vers.tertiò quærit, quos ibi videre poteris, ne hîc diutiùs immorer.Nec etiam aliter facere potest vt res nō veniat ad filios, quibus ita prouisum est,vt videre etiā licet ex Pau.Cast.con.164.in præsenti causa, col.6.versic.sed nos loquimur,lib.2.& Philip.Dec.con.468.superiori anno,col.pen.vers.& ad confirmationē,& con sil.498.viso casu,col.3,vers.eiusdē initij.Solent tamen in hoc regno filij horum qui nobilitatem ob artes sordidas perdiderunt, restitutionem à principe impetrare,ne id sibi fraudi sit.Sed tamen interim vide quæ dicam infrà in tractatu primigeniorum,in 23.q.nu.18.& 2.seq.

An furore amittatur nobilitas. CAP. XXXVI.

1 ILLVD denique quæsierim,An furor superueniens tollat nobilitatem? Qua in re breuiter dicendum putamus non tollere,secuti sententiā Bart.id expressim tenentis in l.1. col.5. vers. sciendum est ergo.C.de dig.& Lauren.Calca. qui illam nuncupatim refert & sequitur consil. 8. cuius c.est,in causa pendente coram reuerendissimo,col.7.vers.& ex supradictis,& vterque per text.in l.cœcus, & l.cum furiosus.ff.de iud.Quibus adde quæ diximus suprà c.6.nu.34.ex quibus etiam, vbi tractaui,an princeps possit nobilitare furiosos:& iterum c.15.nu.4.extende vbi etiam tractaui, an nobilitas parentum descendat in filios furiosos,& quæ item dicemus infrà in tract.Primigeniorum, in 23. quæst.qua disseremus an furiosus succedat in iure primogenituræ, neque enim hîc diutiùs immorandum ducimus in re minimè ambigua.

Miscellanea ac confusanea quædam,atque etiam prætermissa. CAP. XXXVII.

1 ET quanquam non pauca diximus in superioribus capitibus: fieri tamen non potest quin alia multa prætermissa sint. Ex quibus nonnulla, atque alia quoque quæ non rectè, neque appositè collocari sub illis potuissent, sub hoc caput subiicere constituimus. Cui ob id hunc titulum præfixi Miscellanea, confusanea,prætermissa.Et cum hoc titulo finem huic priori parti nostri operis faciemus.

2 ¶ SENTENTIA lata in causa nobilitatis,qua videlicet quis est declaratus nobilis vel ignobilis,facit ius inter alias personas,tanquā lata in causa status,vt sing.dicit Ioan.Fab. in §.præiudiciales, col. vlt.vers.sed quid in causa nobilitatis,Inst.de actio.Nā sententia lata super statu vel conditione personæ pro veritate habetur,& facit ius vbiq; & inter omnes absentes,& non vocatos,per l.ingenuū. ff.de stat.hom.quam quidē generaliter in omni casu,vbi est quæstio de statu vel iure cohærēte personæ intelligunt Cy.Bal.& Ang.ibi,idē.Bal.& Saly.in l.2.C.quib.res iud.non noc.Anto.& Panor.in c.pe.de re iud.Pet.Anc.cons.336,cuius hoc caput est,prætermitto q̄ sentētia,post princip.vbi in hoc multa congerit. Imo.in l.sæpè,quæ est pen.& ibi Alex.qui affert concord. col.15. vers. quod est verum,& iterum col.17. versi.aliam fallentiam assignauit,rursúmque col.19.vers. iuxta hoc quæro.ff. de re iud. Quibus & tu adde quæ nos diximus suprà c.17.num.3.& pro hoc. *Sententia lata in causa nobilitatis facit ius inter omnes.*

3 ¶ Sed hoc tamen multis modis intelligendum.Primo vt procedat, nisi detegeretur collusio eorum inter quos huiusmodi sentētia lata est.Nam tunc ea nihil obesset cæteris non vocatis,quin possent rem ex integro defendere,per l.j.ff.de iure aure.annu. & l.j.& 2.fermè per totū. ff.de colluſ. deteg. & l.j.C.eo.tit.& l.3.ff.de præuar.& l.si perlusorio.ff.de appel.& l.quod & lex.§.pe.ff.de lib.hom.exhi. & l.eum qui.§.in popularib.ff.de iureiur.& voluit gl.in d.l.2.& ibi Bal.post Bu.col.2.vers.quæro, secundum But.& Sal.in 5.oppo.C.quibus res iud.non noc. *Nisi detegatur collusio.*

4 ¶ Secundò intellige procedere,si sententia fuerit lata cum iusto & legitimo cōtradictore, aliàs perinde erit inefficax,atque si nulla res iudicata extitisset.l.cum non iusto.ff.de collu.det. & l. qui repudiantis.ff.de inoffi.test.gl.in l.j.ff.si libert.ing.esse dicat.quæ secundum hoc intelligit eum tex. & l.patronum,eo.tit.Et voluit etiam Inn.in c.causam,le 2.col.1.in fi.qui fil.sunt leg. Bar. in d.l.ingenuum. ff.de stat.hom.& in l.j.col.2.vers.op.sententia.C.quorum bon.Bal.& Salyc.in d.l.2. C.quib.res iud. non no.& Pan.in d.c.pe.col.9.vers.sextus casus,de re iud. *Si fuerit lata cū legitimo cō tradictore.*

5 ¶ Intellige autem iustum contradictorem,ne tu lector in hoc decipiaris,eum cuius primò ac principaliter interest,vt declarat gl.in d.l.cum non iusto,& apertius Bal.& Salyc.in d.l.2.C.quib.res iud. non no.idem Bal.in c.quāuis,col.2.vers.deinde scias,extra de sent.& re iudi.Ant.in d.c causam,le 2. extra qui filij sunt legit.Imo.& Alex.in d.l.pen.ff.de re iud. *Quis iustus cō tradictor.*

6 ¶ Sed quod tamen ita procedit,vt sufficiat,quòd quis veniat tanquam ille,cuius principaliter interest,licet verè is non sit,per l.j.§.si quis ex his.ff.de lib.agno.secundum Ant.in d.c.causam,& Alex.in d.l.pe.col.18.vers.& sufficit in prædictis,qui tamen hoc intelligit,quando ille qui litigauit, tanquam ille cuius principaliter interest,obtinuit: secus si succubuit, quia non esset æquum quod alteri cuius verè principaliter interest,qui tamen non fuit in iudicio,ea sententia noceat obtenta contra non iustum contradictorem,per no,per Inn.& Io.And.in c.in nostra,de procu. *Quid si eius principaliter interſit,sed talem se dicit.*

7 ¶ Intellige vt ea sententia faciat ius inter omnes quorum non æquè principaliter interest: non autem inter eos qui habent ius æquè principale, secundum Iac.Ray. & Cyn.in d.l.ingenuum, Bal.in d.l.2.col.2.vers.sententia lata.C.quib.res iud.non nocet. Ant.in d.c. causam, & in d. c.penul.& ibi *Quid si aliorū æquè principaliter interſit.*

BIU Cujas

quoque Imo.& Fel.de re iud.eundem Imo.in d.l.pen.& ibi Alex.col.17. verſ. putat tamen.ff.eo. Ita quoque intelligentes d.l.j.& d.l.pen.& ibi Alex.col.17. ver.putat tamen.ff.eod. Ita quoque intelligentes d.l.j.& d.l.patronum.ff.ſi liber.ing.eſſe dic.Et hoc generale eſt, quòd vbi ſententia facit ius, quod ad alios, non nocet tamen habenti ius æquè principale,per l.cum duob.C.de inof. teſt.iunct. l.Papinianus.§.ſi ex cauſa.ff.eod.tit.Quod vt facilius in noſtro caſu intelligas,hoc tibi lector exemplum propoſuimus.Ex tribus fratribus duo litigant,videlicet primogenitus, qui prætẽdit duas partes hæreditatis paternæ, ex noſtra conſuetudine Pictonum, quæ inter nobiles defert duas partes primogenitis. Et ſecundus frater, qui dicit patrem eorum communem fuiſſe ignobilem, & quòd propterea debet æqualiter ſuccedere. Tandem primogenitus obtinuit ſententiam, qua pater & ipſe fuerunt nobiles pronunciati, fuerúntque ipſi primogenito adiudicatæ duæ partes. Poſtea autem tertius frater qui non erat in illa lite prima, vult æqualiter ſuccedere, tanquam inter ignobiles. Certè illi non oberit prima ſententia lata contra fratrem, cùm eius æquè interſit, ac illius ſecundo geniti,qui victus eſt.

8 ¶ 4.Intellige non procedere,quando huiuſmodi ſententia eſſet lata contra aliquem, cuius priuatim tantum intereſt,vt in caſu quem in præcedenti limitatione poſuimus.Nam ea ſentẽtia non præiudicabit aliis prętendentibus intereſſe publicè,cum hic mutetur finis,vt voluit ſubdubiè Ant.in d. c.pen.verſ.quintus caſus,extra de re iud.per l.cùm quæritur, cum duabus ll.ſeq. ff.de excep.rei iud. verbi gratia, Si is qui ſimilem ſententiã,cuiuſmodi in iam dicto exemplo dicimus,qua ſcilicet fuit declaratus filius nobilis,obtinuit: vult promoueri ad quoſdam honores nobilibus ſolùm permiſſos ex conſuetudine, vel ſtatuto. Et aliquis contra eum opponit,quòd eſt filius patris ignobilis,& ipſe quoque propterea ignobilis. Nihil ei obſtabit illa ſentẽtia lata reſpectu intereſſe priuati. At ſi nunc in hac poſtrema cauſa pronunciaretur nobilis,ea ſentẽtia faceret ius cõtra omnes,qui in ſimili cauſa vellent illum dicere ignobilem,per text.in ratione ſui, in l.eum qui.§.in popularib. ff.de iureiur. & in l.ſi cui.§.iiſdem.ff.de accuſ.

Quid ſi partis priuatim tantũ intereſt.

9 ¶ Tamen contra hanc limitationem tenuit ipſemet Antonius, ſibi contrarius, in d.c.cauſam, le 2. ad fin.extra qui filij ſunt legit.cùm dicit, quòd ſi quis fuerit cum iuſto contradictore,cuius ſcilicet, vt ſuprà diximus,principaliter intereſt pronuntiatus filius legitimus: hæc ſententia non nocebit aliis eius cognationis volentibus (hoc repulſo) ſuccedere,& quorum propterea ęquè principaliter intereſt. Tamen aliis& etiam iſtis, qui hoc tantùm agerent, vt ille tanquam ſpurius repelleretur ab honoribus ſecundum l.generaliter.§.ſpurios.ff.de Decur.obſtaret ea ſententia.Sed & illam quoque limitationem nuncupatim reprehendit Alex.in d.l.pen.col.16.verſ.addit Dom.Ant.ff.de re iud. tanquam nimis violentam, vt ipſe dicit, cum d.l.ingenuum, loquatur indiſtinctè,nec debet ex eo reſtringi, quod mutatur finis,vt dicebat Ant. per d.l.cum quæritur:quia ſola mutatio finis non facit quòd ſententia lata in vno iudicio ad vnum finem agitato non noceat in alio iudicio ad alium finem agitato.

10 ¶ Quin videmus quòd ſententia abſolutoria in cauſa ciuili, in qua agitur de priuato tantum intereſſe, nocet in criminali,in quo verſatur publicum intereſſe per l.præſes & ibi glo. C.ad leg.Fau.de plag.& voluit Dyn.in c.nullus plurib.de reg.iur.lib.6.& Cy.in l.j.C.quando ciui.act.crim.præiud.& Bar.in l.2.§.1.ff.vi bon.rap.Can.in c.de his,de accuſ. Et bene faciunt not.per Bar. in l.qui Romæ.§. duo fratres,in 5.oppo.ff.de verb.oblig.dum alleg.l.j.cum gl.C.de ord.iud.

11 ¶ Quintò intellige procedere, dummodo fuerit principaliter actum ſuper ſtatu, & non incidenter:& plenè fuit diſcuſſum, vt voluerunt Iac.But.Bal.Sal.& Flor.in d.l.2.C.quibus res iud.non no. Ang.Aret.in d.§.præiudiciales,col.4.verſ.in ea gl.ibi,ingenuum,Inſtit.de act.

Quid ſi de ſtatu perſonæ incidenter tantũ actum ſit.

12 ¶ Sextò intellige vt procedat ſi contra præſentẽ lata ſit:ſecus ſi contra abſentem & cõtumacem, quia tunc magis cenſeretur fuiſſe lata ſententia ex contumacia illius, quàm quòd habuiſſet malam cauſam.ideo cæteris non obeſſet, vt voluit Bal.in d.l.2.col.2.ver.quæro, ſecundum But.ibi, ſecundum eſt neceſſarium,& ibi quoque Sal.in 11.opp.C.quib.res iud.non no.per l.qui repudiantis.§.cum contra,qui eſt 1.ff.de inof.teſt. Idque generale eſt ac perpetuum in omnibus ſententiis quæ aliis nocent,vt probat d.§.cùm contra.iuncta gl.& ibi Bar.& l.ſi ideo.ff.de euict.& l.vlt.in princ. & ibi glo. in verbo,comminus.C.de legib.& l.præſes, & ibi glo.in verbo,præſcriptione.C.de pig. & c.vlt.de empt.& vend.& Bar.in l.ſæpe,col.1.in vlt.oppo.ff.de re iud.vbi & alia iura allegat, & Panor.in c.in cauſis,ad vlt.verſ.ſed ego vltra.extra eo.tit.& Roma.conſ.329.præſens conſultatio, col.3.verſic.eſt omnis iuris regula.Sed id tamen quomodo intelligi debeat, vide Bar.in l.ſi ſuperatus.ff.de pign. & Panor.in d.c.in cauſis.

Quid ſi cõtra abſentẽ lata ſit.

13 ¶ Septimò intellige vt etiam procedat,ſi lata eſt ſententia aduerſus inuitum, vt iudicium reddi ſolet in inuitum iuribus vulgatis.Secus ſi aduerſus volentem & conſentientem, ſiue liti ſponte renunciantem,tunc enim minimè noceret cæteris,per l.ſi te.C.de ingen. manu. Et facit l.diui fratres.§.1. ibi,nec enim penuria,ff.de lib.cau.Et voluit expreſsè Bal.qui dicit notãdum in d.l.2.col.3.ver. quæro nunquid,& ibi quoque Sal.paulò ante ſi.C.quib.res iud.non no.

Quid ſi contra conſentientẽ.

14 ¶ Nec tantùm ſententia in cauſa nobilitatis lata nocet aliis nõ vocatis, ſed & prodeſt quoque aliis, verbi gratia,Per ſententiam fuit pronunciatum aliquem eſſe nobilem, tanquam ex genere nobili. Certè huiuſmodi ſentẽtia prodeſt cæteris fratribus ex eodẽ patre natis,vt expreſsim voluit Matth. Affl.in cõſt.Siciliæ incip.proſequentes,col.6.ver.7.quæro,ibi,& ſi per ſententiã,per id quod voluit

An & huiuſmodi ſententia etiã aliis prodeſt.

Ant.in

An.in §.ad hoc,in fi.per illum tex.in aut.vt liceat ma.& au. Quod si sint plures fratres ex eod. patre,quorum vnus fuerit per sententiam pronunciatus ciuis Perusinus,intelliguntur quoque & cæteri fratres pronunciati ciues Perusini,& faciet huiusmodi sententia fidē pro eis. Et generaliter quòd sententia lata in causa status vt nocet,ita prodest aliis,expresse voluit P.An.in d.cons.336.

An statuentes pro bono publico possint imponere pœnam nobilibus brigam facientibus.

15 ¶ Habentes potestatem statuendi pro bono publico,possunt statuere vt nobiles facientes brigam,vt nostri loquuntur,id est,seditiosi,factiosi,tali pœna puniantur,vt voluit Imo.in l.1.& ibi quoq; Alex. col.pe.ver.iuxta hæc incidenter tangit.& Mantua Bonauitus col.antepe.ver.sumpta præterea occasione.ff.sol.ma.ar.eius quod voluit Bar.in l.ambitiosa,in 3.reg.ff.de decr.ab ord.fac.videlicet ob publicas seditiones vitandas,ar.l.2.ff.de iurisd.om.iud.& l.ad rem nobilem.ff.de proc.

Nobiles possunt esse tutores ignobilium & è diuerso.

16 ¶ Nobiles possunt esse tutores ignobilium,& è diuerso ignobiles nobilium. Id enim magna authoritate confirmat is quem non immerito antistitem nostrorum interpretum vocare possumus (iam ex hoc tit.intelligis esse Bar.)in l.& qui non sunt.ff.de tut.& cur.dat ab his,per eam l.qua scribitur, eos qui non sunt Consiliarij vel Senatores, Consiliariorum vel Senatorum filiis authores dari posse,sicuti & Consiliarios & Senatores his qui non sunt ex Consiliarijs vel Senatoribus. Cui concordat l.spadonem.§.scire oportet.ff.de excus.tut.

Sed an ad id possint cogi nobiles.

17 ¶ Sed quęstionis est,an nobilis cogi possit assumere tutelam ignobilis. Et sane Nic.Neap.& Bald. post Iac.Are.in l.j.in prin.ff.de excu.tut.no.ex eo tex.quòd nobiles interdum assumunt vel inuiti ad ignobilium obsequia , videlicet ob aliarum personarum penuriam. Nam in illo tex.in vers.libertinus,scribitur ingenuum ad suscipiendam tutelam liberti non cogēdum, nisi ob aliorum penuriam: vti è diuerso,inquiunt,ignobiles & infames ad dignitates & obsequia nobilium assumuntur,si aliorum sit penuria.l.generaliter.§.spurios.ff.de Decurionib.& l.honor.§.vlt.ff.de muneri.& honori.Et hos sequitur D.Benedic.in repet.cap. Raynutius,in verbo, & vxorem nomine Adelasiam,nu.666. in fin.de testa.

Matrimonium nobilium an requirat instrumentum.

18 ¶ Matrimonium nobilium non potest probari,nisi per instrumentum,vt post Pet.voluit Bal.qui tamen nihil allegat,in l.si qua per calumniam,in fi.C.de epis.& cler. & sequitur Hippol.Marsil.qui & ad hoc nihil quoque allegat, in repe.rub.C.de prob.col.7.Ad quod bene facit tex.in §.illud quoq; melius,in Auth.qui.mo.nat.effi.leg.per quem hoc idem voluit Matth. Afflict.in const.Siciliæ inci. sancimus,in 1.notab.Facit etiam nonnihil text.in §.si quis autem,in Auth.vt lib.de cætero.Nota tamen quod illi text.loquuntur in casibus in quibus est suspicio fraudis & simulationis ipsius matrimonij,ad quam quidem suspicionem tollendam statutum est,confici instrumentum. sed aliàs nulla lex est quæ id sanciat.Nisi forte ad id faciat l.1.§.sed & si quis,ibi,& maxime in personas nobiles fieri solet.C.de Lat.libe.tol.Ex quo not.Bald.quòd inter nobiles consueuerunt interuenire instrumenta dotalia.

19 ¶ Sed & hoc confirmat text.in auth.maxime.C.de nupt.& in §. quia vero legem,le j.in auth.vt lic. mat.& auiæ,vbi maximis dignitatibus decorati vsque ad illustres non possunt contrahere matrimonium sine instrumentis dotalibus. Et in hanc sententiam Bal.in c.ex parte,ante finem,extra de cōsuet.quærit vtrum valeat statutum,quòd matrimonium contractum in feruore amoris carnalis non valeat,nisi interueniant instrumenta dotalia:& dicit primum videri valere,præcipue quando nobilis contrahit cum ignobili.Subdit tamen Arch.negare huiusmodi statutum valere,in ca. Osius.56. di.Sed tu hîc omnino vide Ang.Are.in §.vlt.col.2.ver.in gl.instrumentis.Inst.de nupt.& Fran.Pur. in l.1.col.19.nu 146.ff.de offi.eius cui man.est iurisd.

Simplicitas nobilitatis propria.

20 ¶ Simplicitatē nobilium esse propriam,ac peculiarē videri voluit Ouid.cum li.2.Fastorū de Fabiis loquens Romanorum antiquorum nobilissimis , hæc scribit quæ nos alibi ad aliud retulimus,

Quo ruitis generosa domus? malè creditis hosti:
Simplex nobilitas perfida tela caue.

Et in libro de Ponto ad Fabium Maximum,

Conueniens animo genus est tibi,nobile namque
Pectus,& Herculeæ simplicitatis habes.

Sed nescio quonam pacto huiuscemodi simplicitas à nostris nobilibus huiusce tempestatis tam procul abiit.Nihil enim hodie minus sunt quàm simplices: sed eam simplicitatem alioqui sibi natiuam & genuinam verterunt in ascititiam nescio quam calliditatem,asperitatem, superbiam,vt alibi diximus.

Rara nobilitas.

21 ¶ Raram nobilitatem vocat Macrob.lib.7.Satur.c. 1.nec id quidem immeritò: cum eæ res ex quibus nobilitas præcipue producitur,virtus scilicet,scientia, ars militaris,diuitiæ,& alia id genus, de quibus suprà diximus , rara sint admodum,& in paucis conspiciantur,vt nec abs re quoque Cleopatra apud Lucanum lib.8.veluti dubitare videatur,sitne aliqua nobilitas,hæc dicens,

— Si qua est,ô maxime Cæsar,
Nobilitas. Sed proh hominum fidem,videmus hodie tot passim homines,qui se nobiles superciliose dicunt,profitentur, agunt, vt veluti apum aut formicarum examina, illos refertim congestos conspicias : cum nihil minus sint quàm nobiles : nec aliis verbis, gestis,actisque nobilitatem præ se ferant , quàm quòd fidem gentilis hominis vbique testantur , superbos se & minitabundos in inopes,rusticos, humiles exhibent, D. O. M. & Diuos execrabiliter blasphemant. Plusquam Panicis terroribus omnia complent : debiles, & infimos atque etiam mulieres , si quippiam illis quantumuis modeste denegent, verberibus & colaphis cædunt , in eósque plusquam viros se præstant,

BIU Cujas

cum in hostes aut alios paulo animosiores,& se ad defensionem præparantes minus sint quàm fœminæ:scilicet crocodilos ad amussim imitantes,id est terribiles in fugaces;fugaces contra insequẽtes,vt scribit Plin.lib.8.c.25.Et vt denique finiam,Leones in pace,in prælio cerui,iuxta Prouerbium Tertuliani in lib.de corona militis,statim post princ.Sed hæc dicta sint non pro veris nobilibus ab huiusmodi moribus longe alienis,qui profecto rari sunt:sed pro iis qui tales cum non sint,haberi tamen & videri volunt,qui certe innumeri sunt, ita vt si eos inter nobiles annumeres, Macrobium mendacem efficient, qui raram nobilitatem appellauit.ea enim contrà erit frequentissima & numerosissima,& de qua poteris illud Horatianum meritò dicere,

Nos numeri sumus,& fruges consumere nati.

22 ¶ Hic autem tantus est numerus eorum qui se nobiles profitentur nobilitatem ipsam quæ alioquin admirabilis & maxime suspicienda colendáque esset, contemptibilem aspernabilémque facit, ac vilem quoque efficit:nam raritas res omnes commendat, frequentia & numerus contrà.quod plane intellexit Arist.lib.3.Rhetoricorum ad Theodocten,καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου,οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρυσοτέρου· ὧν μείζων γὰρ ἡ κῆρις δοκεῖ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι.Cicero in li.de amicitia. Et quidem omnia præclara rara.Notum quoque est illud Iuuenalis Satyr.11.

—Voluptates commendat rarior vsus.

Vnde scribitur in c.si officia,in fi.59.dist.rarum est omne quod magnum est,& in c.legimus 93.di. omne quod rarum est plus appetitur.Pulegium apud Iudæos pipere preciosius est.Diacones pauci tas honorabiles,presbyteros turba contemptibiles facit.quæ sunt verba Hieronymi ad Euagrium. Qui & ipse in Vigilantium scribit,ardentius appeti quicquid est rarius.Et facit c.quamuis.in princ. de pœn.di.3 & diximus plenius in nostris Legibus Connubialibus in 15.lege,nu.69.inci.nec hoc incommodum.Ex quo intelligis falsos istos nobiles numerosissimos,nobilitatis verum titulum dedecorare,vilémque & contemptibilem efficere,

23 ¶ Homines præsertim nobiles & in dignitate constituti anxij sunt admodum & soliciti,ne principalis eorum domus extra suam familiam alienetur,vt patet ex l.pater.§.Iulius:aut vt alij legunt,Iulianus Agrippa.ff.de leg.3.quæ loquitur de Primipilari quopiã, qui vetuit domum suam maiorem alienari tanquam de cæteris non adeò curaret.Et id quidem præbet quoddam argumẽtum ad statuta & consuetudines,quæ relinquunt primogenitis domum principalem suæ successionis personarum nobilium.Cuiusmodi sunt in multis partibus Franciæ.

Nobiles cupiũt suam principalem domũ manere in familia

24 ¶ Populi appellatione non tantũ ignobiles,sed & nobiles quoque comprehenduntur.Plebs autem ignobiles tantum:vtrunque enim probatur ex §. plebs.Instit. de iure nat. gen. & ciui. cuius verba postea subiiciemus.Et de priori quoque probatur in c.lex est,vbi & id no.Domi.2.di.& voluit etiã Archi.in c.fundamenta,de elec.lib.6.& in ç.quamuis,de præb.eo.lib.6.Ray.in ç.omnes populi,col.j. ff.de iustitia & iure.& in l.1.§.quies.ff.de offic.Præfec.vrb.Ex quo illud est quòd appellatione populi comprehenduntur Senatores,vt scribit Inn.in c.sedes,in verbo,minores, in fi.de rescrip.& Lucas Pe.in l. Senatorum,post prin.C.de dig.lib.12.Tametsi Senatores nobiles sunt,vt late diximus suprà c.6.nu.20.præterea princeps.

Populi appellatione ueniũt nobiles.

25 ¶ Et id quoque satis patet ex eo quod scribit Plin.lib.22.c.3. Corona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarum principis.Nam ibi de populo Ro.loquitur,quem dicit fuisse terrarum principem.Virg.lib.1.Aeneidos de eodem loquens ita infit,

Hunc populum late regem,belloque superbum
Venturum excidio Libyæ.

Sicque rector populorum dicitur,quisquis est caput totius populi,in quo omnes continentur & nobiles & ignobiles,Ouid.lib.7.Meta.

Dicti refert rector populorum talia centum.

Quæ est imitatio Homeri qui sæpissimè Agamemnonem vocat ποιμένα λαῶν,id est,pastorẽ populorum in qua appellatione & cæteri Reges continebantur. Differentiam quoque hanc esse inter populum & plebẽ aperte significat Liuius 1.dec.lib.2.Consul Appius negare ius esse tribuno in quenquam nisi in plebeium:non etiam populi sed plebis eum magistratum esse.

26 ¶ Quanquam popularis pro vili,humili,& abiecto nonnunquam accipiatur.nam Donatus ita eam dictionem interpretatur in enarratione illius loci Terẽtiani,in Phormione, Amicus summus meus & popularis Geta.In qua etiam significatione ponitur in illo loco Plauti à me alibi ad aliud relato,

Popularis qui dicatur.

Præstat diuitem esse ac popularem,quam nobilem & mendicum.

Illic enim popularis ignobili opponitur.vti etiam apud Ciceronem in 7.in Verrem actione.Homines populares,aut nobiles,supplicio aut exilio leuarentur. Nam & illic supplicium refert ad populares, id est, ignobiles : & exilium ad nobiles, quia plerunque ex quo crimine supplicio plectuntur ignobiles,ex eodem nobiles exilio tantùm mulctantur,vt ex his patet quæ diximus suprà cap.20. nu.140.nobiles vt & alij,& seq.Idem autem Cicero in oratione de Aruspicum responsis.P. Clodius est factus repente popularis, id est, plebeius.Nam vt alibi diximus,ipse Clodius,vt Tribunus plebis fieret, qui magistratus non nisi plebeis tribuebatur,in adoptionem se dedit patri plebeio,& ita factus est popularis.Et dicit Bartol.in d.l.j.col.10.vers.sed hic potest dubitari, & col.seq.vers.ex istis manifeste.C.de dig.li.12.ex communi vsu loquendj appellatione populi plebeios & ignobiles tantum contineri.Et postremo loco subdit,Nam nostris legibus id nomen popularis interdum accipi,

prout

prout à nobili distinguitur, vt in l.capitalium.§.solent.ff.de pœnis,& l.si constat.ff.de app.quæ leges loquuntur de acclamationibus & vocibus popularium. quod tamen non solùm de plebeiis, sed & de cæteris quoque intelligi potest. Illud autem certum, quòd si ita ferat vsus communis loquendi, vt hæ dictiones populi & popularis de plebeis tantum intelligantur is omnino sequendus est, vt dicit Raym.in d.l.omnes populi.Sed & illud scio, aliter populares accipi à Nannio Alcmariano Miscellaneorum libr.2.de quo & tu vide Cataneum in Plinij Epistolas lib.1.epi.2.Beroaldum in Apuleium lib.7.in prin.& eos quidem omnes,ex optimis authoribus.

27 ¶ Quod autem attinet ad plebis appellationem,hauddubie non in ea continentur nobiles vt diximus,& probat tex.in d.c.lex est,iũcta gl.2.dist.nam tex.ibi ita loquitur,maiores natu cum plebibus. gl.autem exponit maiores nobilitate,antiquitate,dignitate,scientia. Et id quoque voluit Bar.in d.l.j.col.2.vers.2.quæro.C.de dig.lib.12.& Bal.in l.cum seruus,col.2.C. de condict.cau. data.& vterq; per tex.in d.§.plebs.Cuius hæc verba sunt,Plebs à populo differt,quod species à genere. Nam appellatione populi vniuersi ciues significantur, connumeratis etiam Patriciis & Senatoribus: plebis autem appellatione,sine Patriciis & Senatoribus,cæteri ciues significantur. Quibus concinit quod Capito apud Aulum Gellium libr.10.cap.20.Plebem seorsum à populo diuisit,quoniam in populo omnis pars ciuitatis,omnésque eius ordines continentur. Plebs verò ea dicitur, in qua gentes ciuium Patriciæ non insunt.Ex quo etiam illud Lampridij in vita Commodi, Quos æquè ex plebe ac nobilitate collegerat. *Plebis appellatione nobiles non contineri.*

28 ¶ Hinc illud Horatij in Epistolis,

Si quadringentis sex septem millia desunt,
Plebs eris. Illúdque Statij lib.Syluarum 3.Sylua 2.alibi ad aliud citatum,

Non te series inhonora parentum
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem,
Plebeia de stirpe tulit. Et Martialis lib.5.epig.28.in fictum quendam equitem,

Ingenium studiúmque tibi,morésque,genúsque
Sunt equitis,fateor:cætera plebis habes.

Et illud quoque Ouidij in epistola Paridis ad Helenam,

Forma vigórque animi,quamuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erat.

Illic enim vides plebem nobilitati opponi.Illúdque eiusdem in Ibim,

Vos quoque plebs superum Fauni,Satyríque,Larésque.

Ita enim vocat infimos illos & ignobiles superos,tanquam scilicet vt inter homines sunt nobiles & ignobiles:ita & inter Deos quoque.Sed nemo est qui magis ad viuum exprimat eam plebis significationem,quàm Virgilius lib.9.Aeneidos cum dicit,

Ac multam in medio sine nomine plebem.

Nam suprà in 2.c.nu.7.& hinc quoque docuimus ignobiles Græcis ἀνωνύμους,id est,sine nomine dici.Sed & Lucanus hoc clare exprimit,cum scribit lib.2.

Nobilitas cum plebe perit. Et Cornelius Tacitus lib.12.Aduersus dominationem Gotarzis nobilitati plebíque iuxtà intolerandam, & Liuius 1.dec.lib.6.ad fi. Concessúmque ab nobilitate plebi,de consule plebeio:à plebe nobilitati de prætorio viro.

29 ¶ Propterea&q; etiam infima plebs dicitur Ciceroni lib.Epist.ad Atticum 4.epist.70.Ab infima(inquit)plebe completi gradus templorum.atque etiam Liuio li.10.ab vrb.Cond. & iterum li.4.belli Punici.& Plinio lib.19.ca.4.& Cornelio Tacito lib.18. mox è plebe infima. C.Marius & nobilium sæuissimus L.Sylla victam armis libertatem in dominationem verterunt.vbi vides infimam plebẽ & nobiles veluti opponi.& rursum eod.lib.Omnem infimæ plebis rumorem in theatro vt spectaret in circo,vt fautor affectauit.& Q.Curtio lib.10. Quidam ignotus ex infima plebe,& aliis à nobis citatis suprà c.2.nu.24.incip.sed & de infimo.Et ima Iuuenali Satyr.8. *Infima plebs.*

—*Tamen ima plebe Quiritem*
Facundum inuenies. Et humilis plebs Claudiano lib.2.in Eutropium,
Pars humili de plebe duces. Et sordida Cornelio Tacito lib.17.

Quæ omnia epitheta ignobilitatem significant,vt etiam diximus in d.c.2.nu.20.& seq.

30 ¶ Vnde etiam vbique plebeij ignobiles dicuntur tam apud nostros Iurisconsultos,quàm cæteros. Nam l.3.§.pœna.ff.de cri.stelli.iubet plebeios grauius puniri,quàm in dignitate constitutos.Et in c.1.post prin.tit.de pace tenen.vbi id expendunt And. Iser.& Iac.Alua.col.j.& voluit etiam glo. in c. plebiscita.2. dist.dum loquitur de discordia nobilium & plebeiorum. Et ex externis scriptoribus Plautus in Pœnulo, *Blebeij pro ignobilibus.*

Heus tu,quanquam nos videmur tibi plebij & pauperes,
Si nec rectè dicis nobis dives de summo loco.

Et ex hoc quoq; plebitatem pro ignobilitate antiquitas vsurpauit, vt authoritate Catonis in oratione pro Vecturio,& Heminæ in Annalibus probat Nonius Marcellus. *Plebitas pro ignobilitate.*

31 ¶ Vulgi quoque appellatione ignobiles,non etiam nobiles contineri,ex hoc liquidò apparet,quòd vulgus proprio peculiaríque epitheto ignobile dicitur Virgilio lib.1.Aeneidos, *Vulgi appellatione ignobiles tantum contineri.*

Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est

Seditio

Seditio, sæuítque animis ignobile vulgus. Et Claudianus in Eutropium lib.1.
Notus ad ineptos ignobile reppulit horror
Vulgus.

Et Apuleio lib.4.Asini aurei,& D.Hieremia.c.26.ad fi.dum loquitur de sepulchris vulgi ignobilis. quod & nos ex eo alibi ad aliud attulimus.Et humile quoque Plinio in docta sua præfatione,quod non aliud significat quàm ignobile,vt ostendimus suprà.c.2.nu.20.Et vulgus seruorum dicitur Terentio,in Andria.Et alibi etiam appellatur vulgus indoctum Ouid.lib.5.Met.a.Rude,& expers artis, eidem libr.2.Fast. Et imperitum ipsi Plin.lib.8.c.25.quæ omnia non conueniunt nobilibus. Et hinc vulgare pro vili & contemptibili.Hor.lib.2.Ser.Saty.2.

Ieiunus stomachus raro vulgaria temnit.

Nam & Cicero vtrunque coniungit in oratione pro Roscio Amerino,Denique nihil tam vile,neque tam vulgare est,cuius partem vllam reliquerint. Et vulgares artes pro mechanicis,sordidis,& illiberalibus in eadem oratione,Mitto hasce artes vulgares,coquos,pistores,lecticarios.Et vulgaris generatio de ignobilibus, apud Plinium libr.7.cap.14.Et vsque ad lxxxv.apud ignobiles vulgaris reperitur generatio.Et hinc vulgandi verbum,cum superior ad inferioris gradum & humilitatem deprimitur. Liuius lib.3.ab vrb.cond.Nimium in ordinem seipsum cogere,& vulgari cum priuatis. Nam & idem lib.seq.dum loquens de Matrimonio Plebeiorum cum Patriciis ita loquitur,Nisi vt ferarum prope ritu, vulgentur concubitus plebis, patrúmque. Quanquam Saluſtius posset videri sub nomine vulgi nobiles & ignobiles comprehendisse, cum scribit in Catilinario, Cæteri omnes strenui,tam nobiles,atque ignobiles, vulgus fuimus sine gratia, sine authoritate. Sed ibi Catilina loquitur in inuidiam eorum qui Rempublicam gubernabant, tanquam alios nobiles & ignobiles eodem in loco haberent.

32 ¶ Magnates in multis locis vocantur nobiles,vt Florentiæ,teste Bar.in l.j.col.vlt.C.de dign.libr.12. Quo vocabulo nullus, ni fallor memoria, antiquiorum vsus est.Et nescio an alius vllus locus sit in nostris legibus qui eo vtatur,præter c.ex multa.§.secundo quæsiuisti,extra de voto,quod vtrosque simul iungit ita,scilicet nobiles & magnates.Scio autem Græcis μεγισᾶνες vocari quos Latini vocant Summates,Optimates,Primates,Proceres.D.Marcus c.6.καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου ἡρώδης τοῖς γενεσίοις ἄυτὸ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγισᾶσι,id est vt interpretatur nostra vulgata æditio,Et cũ dies opportunus accidisset,Herodes natalis sui cœnam facit principibus.Erasmus autem vertit Primatibus.Nam & μέγιστος dicitur maximus,primus,amplissimus.vnde μεγισᾶνες dicti sunt. libr.15. Qua voce etiam vsus est Suetonius in Caio Caligula,c.5.& Cornelius Tacitus,lib.15.vbi scribit Et Megistanes Armenios,qui primi à nobis defecerant,pepulit sedibus,id est, Proceres & Optimates Armeniorum. Et Iulius quoque Frontinus Stratagematum lib.3.ca.9.Domitius (ait)Corbulo,cum Tygranocertam obsideret & armonij pertinaciter viderentur tolerare obsidionem,in quendam ex Megistanis,quos ceperat, animaduertit, &c. Neque enim ea voce populi significantur, vt qui nusquam memorentur.Ammianus quoque Marcellinus tradit,apud Persas neminem consiliorum esse conscium præter Megistanas.

33 ¶ Sed quod ad illam Magnatum appellationem vulgarem pertinet,illud te scire oportet, non omnes nobiles hoc vocabulo contineri ex communi vsu loquendi (neque enim alium sumere possumus,cum,vt iam diximus,verbum sit vulgare,& minime cognitum antiquis scriptoribus)sed eos tantum nobiles intelligi,qui in aliquo potentatu,siue Baronia,vel qui aliqua regalia possidẽt, quos vulgo Barones vocant.Ita enim voluit Bal.loquens de priuilegio,vt quis possit legitimare filios magnatum,vt hi scilicet quos diximus,tantum comprehendantur, in c.innotuit,paulo ante fi.extra de electi.Quis autem Baro dicatur,videbis plenè in nostris consuetudinibus Pictonum,tit.1.§.1.

Iterum de magnatum appellatione.

34 ¶ Proceres quoque,& optimates,& primates siue primores, & summates, proceres hos appellare possumus, vocibus quidem non adeo insolentibus:Nam præter quàm quòd procerum fit mentio, in l.humanum.C.de leg.& in cap.j.tit de proh.feu.alien.per Lothar.& in c.j.tit.de proh.feu.alie.per Fed.quibus satis probatur, ita dici nobiles non vulgares, sed inter cæteros eminentes,vti etiam dicit Matth.Afflict.in d.c.j.col.4.nu. 42.de proh.feud.alien.per Loth.& ante eum Varro, & Seruius eius authoritate in Virgilium, quo loco statim citabimus. Nam & ipse Virgilius eorum meminit libro 1.Aeneidos,

Tum Bithæ dedit increpitans,ille impiger hausit
Spumantem pateram,& pleno se proluit auro,
Post alij proceres. Et lib.3.
Delectos populi ad proceres primúmque parentem
Monstra Dei refero. Et rursum lib.10.
Tot lecti proceres ter denis nauibus ibant
Subsidio Troiæ. Lucanus lib.7.
Hoc tot pro meritis solùm te Magne precatur,
Vti si fortuna velis proceréſque tuorum
Castrorum,regéſque tui,&c. Silius Italicus,lib.11.
Paulúmque idem inter prælia,& idem
Flaminium proceres rerum dimiserit vmbris. Martialis lib.12.epg.6.

Contigit

BIU Cujas

Contigit Ausoniis Procerum mitissimus aulæ
Nerua. Et iterum epig. 8.
Parthorum Proceres ducésque Serum.

Liuius libr. 1. ab vrbe condita, Cum consensum, inquit, deósque consociatos laudaret mirè Seruius proceres Latinorum, &c. & Plin. lib. 11. c. 53. Sed sibi proceres medentur grano Assyrij mali, cuius est suauitas præcipua. Et libr. 19. c. 4. Pane procerum alio vulgi. Ex quo loco vides proceres vulgo oppositos, quod quidem vulgus, ignobilem significat, vt nuper diximus num. 31. Et Cornelius Tacitus lib. 2. Proceres plebémque iuxta deuinxerat. Idémque de moribus Germanorum. Nec vlli, inquit, auspicio maior fides apud plebem, sed apud proceres. Quibus locis etiam vides proceres veluti plebi opponi. Hínc que metaphoricè proceres gulæ dicti ipsi Plin. lib. 9. c. 17.

35 ¶ Optimates, quam vocem in nostris legibus quod meminerim non inueni, sed eam frequentem vident omnes apud cæteros bonos authores, præsertim verò Ciceronem. Nam in lib. 2. de legibus, Continet etiam Reip. consilio & autoritate Optimatium semper populum indigere. Et in Oratione pro Sextio, Duo, ait, genera semper in hac ciuitate fuerunt eorum qui versari in Repub. atque in ea se excellentius gerere studuerunt, quibus ex generibus alteri se populares, alteri optimates & haberi se & esse voluerunt, &c. Quib. verbis aperte intelligis, optimates & populares esse veluti oppositos, vt alibi nobiles & populares apud eundem 7. act. in Verrem, vt ex eo citauimus suprà num. 26. Et eadem quoque voce in ea significatione vtitur idem Cicero in oratione de Aruspicum responsis in quatuor locis, & alibi sæpe, sed mihi satis fuit ea loca afferre quibus maxime intelligi potest, qui optimates sunt. Cui tamen addam illud Liuij 3. deca. lib. 2. ad fi. Alterum de agro viritim diuidundo duas faces nouantibus res ad plebem in optimates accẽdendam. Et libro 4. Apud infimæ plebis homines crimina ferebant in optimates. Illúdque Probi Aemilij in Phocibus, Erant eo tempore Athenis duæ factiones, quarum vna populi causam agebat, altera optimatum. Et paulò infrà, Populares Polyperconti fauebant. Optimates cum Pisandro sentiebant. Et illud Suetonij in Iulio Cæsare ca. j. Satis constat Scyllam cum deprecantibus amicissimis & ornatissimis viris aliquandiu denegasset: atq; illi pertinacissime contenderent, expugnatum tandem proclamasse siue diuinitus, siue aliqua coniectura, vincerent, ac sibi haberent, dummodo scirent, eum quem incolumem cuperent, quandoque optimatum partibus quas secum simul defendissent, exitio futurum. Nam Cæsari multos Marios inesse. Ex quo loco & tu facile potes intelligere, illos optimates pro nobilib. sumi. nam certum est, eam fuisse inter Scyllam & Marium perpetuam & pertinacem cõtentionem, quòd Scylla patriciorum & nobilium, Marius plebeiorũ partes defenderet, vt videre licet ex Plutarcho, Sallustio, & aliis scriptoribus. Atque illud Cornelij Taciti lib. 4. Plebis & optimatum certamina libero egresso memorabor. Suprà autem docuimus Plebis appellatione ignobiles significari. Cæterùm Priscianus scribit libro 5. Optimates esse qui defendunt Senatores: populares qui defendunt populum. Sed ex c. 5. Hieremiæ facilè intelliges Optimates dici respectu humiliorum. Et ex cap. 7. Nehemię intelliges quoque Optimates dici respectu vulgi.

36 ¶ Primates memorat l. sciendũ. §. ordine. ff. de legatio. vbi tamen nonnulli legunt primores. & l. qui sub prætextu. C. de sacrosan. eccles. & l. addictos. C. de epis. aud. & l. vlt. C. de offi diuer. iudic. vbi de primatibus officiorum, & l. Iudæorum, quæ est pen. C. de Iudæ. & l. j. C. de monopol. & l. 2. in duobus locis. C. de his qui latr. oc. vbi de Primatibus possessionum, militum, & numerorum, & l. duos. C. de suspec. lib. 10. & in rub. C. de Alex. prima. & l. j. de spect. lib. 11. & c. 1. in prin. tit de pac. iura. fir. ibi, Primatibus & plebeis, quibus verbis iam satis vides, Primates à plebeis diuidi. atque in eo loco Andr. Iser. primùm in prin. deinde in seq. & Matth. Affli. col. 2. & 3. non semel declarant, qui hi sunt, scilicet qui alios vel authoritate vel dignitate vel ætate anteeũt, qui scilicet tenent primum locum. De primatibus autem officiorũ fit mentio in d. l. 2. de his qui latro. oc. & in l. j. C. de priua. carce. At ius canonicum ipsum nomen primatis accipit pro specie dignitatis ecclesiasticæ, quæ & cum Patriarcha eadem est. c. duo simul, & ibi gl. in verbo, Patriarchas, de offi. ordi. & c. sanè, de foro comp. & c. 2. & ibi Host. in fi. de accus. & in summa & in c. 1. & 2. 99. dist. At primatus frequẽter legitur pro dignitate, loco & honore vt apud Varronem lib. Rei Rusticæ 1. c. 7. Plinium lib. 8. c. 5. & lib. 13. c. 12. Primatiam autem vocat ius ipsum canonicum, dignitatem ipsius primatis in c. vlt. de dila. *Primates.*

37 ¶ Primores verò qui eundem etymum habent, sepe reperimus apud probatos authores in eadem significatione. Nam Virgilius lib. 9. Aeneidos, *Primores.*

Protinus armati incedunt, quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenúmque senúmque
Prosequitur votis.

Quo in loco Seruius primores ait, dicuntur, sicut proceres. Horatius lib. Ser. 2. Saty. 1.

Primores populi arripuit populúmque tributim.

Ibi enim vides primores opponi populo. Silius statim in initio lib. 13.

Hìc modò primores sociùm, modò iussa deorum,
Nunc sese increpitat.

Et Liuius libr. 1. ab vrb. cond. Restitere Romani tanquam cœlesti voce iussi, ipse ad Primores Romulus præuolat. Et alibi eod. libr. Ciuitatem dare plebi, primores in patres legere. Vides enim ibi Plebem à primoribus decerni. Et lib. 2. Plebi, cui ad eam diem summa ope inseruitũ erat, iniuriæ à

Primo

Primoribus fieri cœpere. Et lib. 3. statim post prin. Id verò si fieret non vulgari modo cum infimis, sed prorsus auferri à primoribus ad plebem summum imperium credebant. Ex quibus verbis constat primores opponi plebi, quia voce ignobiles designantur, vt diximus. Et Cornelius Tacitus libr. 3. primores ciuitatis quibus claritudo sua obsequijs protegenda erat. Nam supra c. 2. num. 11. docuimus claritudinem & nobilitatem idem esse. Et idem Tacitus lib. 5. Nam cunctas nationes & vrbes populus aut primores aut singuli regunt. Sed & idem libr. 18. Gratum primoribus ciuitatis etiam plebs approbauit. quibus verbis apertè intelligis primores & plebem disseparari. Plebs autem ignobiles significat, vt nuper docuimus.

38 ¶ Summates & Plautus vsurpauit in eadem significatione in Cistellaria,

Summates. *Vbi istas videas summo genere natas*

Summates matronas.

Ex quo loco planè intelligis, Summates vocari, qui summo genere nati sunt, id est nobilissimo, vt & nos annotauimus suprà c. 2. nu. 22. Sed & idem in Pseudolo 11.

Nunc tibi & ego loquar delitiæ summatûm virûm.

Et hac quoque voce vsa est l. quinque. C. de Decu. lib. 10. Et hinc summatus apud Lucretium libr. v. pro dignitate summatûm. Et vt primatus primatum, vt diximus suprà nume. ab hinc 2. versus autem Lucretij hic est,

Imperium sibi cùm, ac summatum quisque petebat.

Sed & huic quoque summo loco nati, de quibus & nos diximus. d. nu. 22. c. 2.

39 ¶ NOBILES præ cæteris libertatem rerum omnium desiderant, vt quotidie videmus, & viderat Bal. qui id scripsit cons. 327. pridie, col. 4. vers. videtur igitur de primo lib. 1. Cùm tamen, si verè sint nobiles, minùs eis liceat, aut licere debeat, quàm cæteris: neque eis liberum sit multa facere, quæ cæteris planè libera sunt. Id quod satis ostendit Euripides in Iphigenia in Aulide,

Nobiles libertatem desiderant.

ἦ δυσχύσια δ' ὡς ἔχει τὸ χρήσιμον,
καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει,
ἄνολβά τ' εἰπεῖν ὧδ' δὲ γραυσὶν φύσις
ἅπαντα ταῦτα. προσπίτνω γε τοῦ βίου
τὸ δῆμον ἔχομεν, ὧδ' τ' ὄχλῳ δουλεύομεν.

Si quidem ipsa ignobilitas, vt habet aliquid commodum.
Etenim lacrymare ipsius liberum est,
Miseráque loqui. Sed nobili natura
Omnia hæc non licent. arbitrum nanque vitæ
Populum habemus, & multitudini seruimus.

Nam & hæc minima quæque vitia solent notari in illis, tanquam eis nec in illa quidem incurrere liceat, quæ cæteris facilè condonantur. Plutarchus in fine eius lib. cui titulum fecit, In principe requiri doctrinam, Minima (ait) etiam nobilium & illustrium delicta calumniantur homines. Cimoni vinum obiiciebatur, Scipioni somnus. Lucullus ob cœnas sumptuosiores malè audiit. Hæc ille. Ex quibus intelligis hîc illud obtinere, quòd vulgò dicimus, peccata venialia in cæteris mortalia esse in nobilibus. Et vide hîc quæ dicam, infrà, nu. 103 nec desunt aliorum.

40 ¶ NOBILITATIS propria est & peculiaris liberalitas & munificentia, per tex. literis aureis, aut si quid auro est pretiosius, scribendum, in c. 1. de donat. cuius hęc verba sunt: Hanc sibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere se quod sponte tribuit existimet: & nisi in beneficijs creuerit, nihil se præstitisse putet. Et ibi Collec. & Pan. not. Proprium esse nobilium donare. Quod & ipsum voluit idem Panor. con. 12. casus talis est magnificus, col. 4. & iterum pe. lib. 1. vbi ad hoc allegat no. in c. grandi, de supp. negli. præla. lib. 6. vbi Inn. Io. Mo. Archi. & Io. And. hoc ipsum no. de regibus tamen loquentes, & Lucas Pe. in l. vlt. col. 18. vers. 29. C. de loca. præd. ciuil. libr. 11. & Barb. qui Inn. vbi supra citat cons. 18. præclarè scribitur, post prin. lib. 2.

Nobilitatis propria liberalitas.

41 ¶ Et bene facit optimus text. in l. filiusfa. ibi, nonnunquam etiam ex persona. ff. de dona. vbi pater nobilis concedens filio liberam peculij administrationem, videtur illi permittere, vt possit donare, licet aliàs donare non possit, neque libera conceditur bonorum administratio. Et ad hoc illum tex. no. Ro. ibi, & sing. 646. nobilitas est, & Doc. in d. c. grandi. Et ex eo dicit Iason in l. contra. §. si filius, col. j. ff. de pact. quòd licet filiusfa. etiam habens liberam administrationem donare non possit, per tex. ibi fallit tamen in filiis regum, principum, vel baronum. Sed & ex eo scribit Signo. con. 26. quæstio talis est vtrum donatio, col. 3. vers. præterea propter nobilitatem, quòd ob nobilitatem dantis valet donatio quæ aliàs non valeret. Quinetiã per eum tex. dicit Andr. Barul. & post eum Matthæ. Afflic. in constit. Siciliæ inci. minoribus, col. 4. ver. tertiò quærit, quòd filiusfa. nobilis potest donare de bonis patris, non etiam ignobilis.

42 ¶ Mirum esset si Bal. illum text. non annotasset, qui nihil rerum omnium prætermisit. Is igitur in l. si filius. C. de donat. limitat tex. ibi, quo cauetur filium non posse res patris donare suæ spõsæ, vt non procedat in patre nobili, quem decet donare sponsæ filij, per illum tex. Et idem in l. prima, circa mediũ. C. de leg. tradit, quòd licet aliàs ex legato in genere facto, vel aliàs obscurè debeatur non quod maius est, sed quod minus, aut certè modiocre est. l. qui lancem. ff. de auro & argento lega. Tamen hoc intelligitur, nisi propter eximiam nobilitatem testatoris amplius præsumatur, arg. d. l. filiusfa.

& l.

BIU Cujas

& l.vxori,in fi.ff.de leg.2.& idem in repet.l.2. col.38.verſic. ſed iuxta præmiſſa quæritur ff.de iureiur.per d.l.filiusfa.dicit quòd liberalitas & largitio decet reges,& principes. Hínque eorum largitates,vt ipſe appellat,eſſe multùm fauorabiles. l.prohibere. §. planè.ff. quod vi aut clam. & l.1. C.ſi liber.impera.ſoci.li.10.Idem in c.vlt. col.3. verſ.ſcias quòd propter;de conſuet. tradit eccleſiæ permitti donare,propter nobilitatem ipſius eccleſiæ pluſquam aliàs permitteretur,per illum tex.in d.§. filiuſ.Idémque in l.& in legatis,in fin.C.ad legem Falcid.ſcribit principem ex honeſtate non debere detrahere falcidiam,quia donare conſueuit. proprium enim principis eſſe, vt ſit liberalis & gratioſus,per l.vlt.C.de cad.tollen.& l.ſi quis rogatus.§.vlt.ff.ad Trebellia.

43 ¶ Facit item & alius text.in l.cùm plures.§.cùm tutor.ff.de admin.tut.per quem dicunt Inn.Io.Mo. Io.And.& Archi.in d.c.grandi,quòd licet alius tutor donare non poſsit,poteſt tamen tutor principis.& ſequitur Collect.in d.c.1.de dona. & Barb. qui id dicit ſingul.in tractatu de præſtand. Card. in 3.quæſt.1.partis,col.6.vbi etiam dicit per illum text.in d.§.cùm tutor. quòd Cardinales conſiderata illorum dignitate poſſunt liberalitatẽ exercere ex bonis intuitu Cardinalatus quæſitis.& idem Barb.in d.c.1.de donat.& in c.niſi ſpecialis, col.31.de offic. delega.& in c.cùm ſit generale, colum.2. de foro compet.

Tutor principis donare poteſt.

Cardinales donare poſſunt ex bonis Cardinalatus cauſa quæſitis.

44 ¶ Húcque ſpectant & alij tex.ad hoc à nonnullis citati,videlicet in l.eos.§.ſuper.C.de vſur.quæ ſtatuit modum exigendarum vſurarum:nobilibúſq; tertiam partem centeſimæ tantùm conceſsit, cæteris maiorem,tanquam ſcilicet indecorũ ſit nobilibus magis quàm cæteris fœnus præſertim graue exercere,cùm illos magis deceat liberalitas.Et etiã tex.in l.2.C.de Conſuli.lib.12.& in §.hoc amplius,Inſt.de rerũ diui.Hos enim tex. ad hoc citãt An.Baru. in d.conſtit.Siciliæ incip.minoribus,& ibi poſt eum Matt.Affl.vbi ſuprà.Ob id puto,quòd loquũtur de miſsilibus quæ Cõſules & Prætores in vulgus ſpargere ſolebant.vti etiam facit tex.in §.hæc itaque.in auth.de conſuli.Id quod etiam (vt id obiter dicam)feciſſe Auguſtum ſcribit Dion in vita illius.Et Caium Caligulam,qui omnium prodigorum ingenia ſuperauit,Suetonius tradidit in vita illius c.38.& ipſe Dion etiam in vita illius, & Ioſephus li.19. c.1.Et Neronem ipſe Suetonius in vita illius c.11. Et Domitianũ idem in vita item illius.c.4. Et Heliogabalũ Aelius Lampridius etiam in vita illius,& Herodianus lib.5.vbi ſcribit illum è turribus miſsilia ſparſiſſe aurea & argentea pocula, veſtéſque & lintea genus omne. Et Populum Ro. Sp.Poſthumio,& Q.Martio Conſulibus.Plinius lib.33.c.10. & Tuditanus, qui ob id inſanus exiſtimatus eſt,Valerius Maximus lib.7.c.8.ſtatim poſt prin. & ante eum Cicero in 3. Philip. vbi hunc dicit fuiſſe auum Antonij.Et Beliſarium Iuſtiniani ducẽ apud Syracuſas. Procopius lib.1. de bello Gothorum.Quanquam hæc conſuetudo pecunias ſpargendi noſtris legibus damnata eſt, vt patet ex l.2.C.de conſuet.& non ſpar. ab his pecu.lib.12.

Nobiles non adeò uſuris ſtudere debere.

45 ¶ Nec omittendus alius textus,huc quoque pertinens,ſcilicet in l.2.C.de Prepo.agen.in reb.lib.12. in illis verbis,cùm perabſurdum,pérque temerarium ſit hanc noſtræ liberalitatem pietatis, quenquam aſtuta interpretatione,non ad augmentum anteriorum priuilegiorum, ſed diminutionẽ conuertere concedi.Cuius & aliorum iurium ſuprà citatorum ar.Alberi.in l.vlt.col.5.ver.alij autem diſtinguntˇ.C.de iuriſ.om.iud.dicit,in ea quæſtione,an in generali donatione caſtri vel ciuitatis veniat merum,vel mixtum imperium,nonnullos diſtinguere,an princeps donauerit,& venit:an inferior,& tunc non ita indiſtinctè.Adde & tu c.ſedes apoſtolica,extrà de reſc.vbi,ita ſcribitur ſtatim in prin. ipſius c.Sedes apoſtolica conſueuit ſe exhibere petentibus liberalem. Cuius rationem reddunt Panor.& Philip.Dec.ibi;in 1.no.quoniam principum(inter quos ſummus pontifex annumerãdus eſt, & is quidẽ primus & ſummus)proprium eſt liberalitas,per d.c.1.de dona,& ibi quoque Barb. multa effundit in principum auaritiam. Et huc quoque nonnihil ſpectat quod tradit Bal. conſil.149. præmiſsis verbis,col.3.ver.item etiam in honorem,in fi.eius ver.lib.2. & quæ etiam ſcripſimus in repet. l.ſi vnquam,in verbo,donatione largitus.nu.84.illud item.& ſeq.C.de reuoc.donat.

46 ¶ Sed vis audire aliorum in eam nobilium liberalitatem teſtimonium ? Homerus, quem omnibus ſcriptoribus ethnicis facilè antepoſuerim,li.17.Odyſſeæ ita facit Vlyſſem alloqui Antinoum Phæacum regem,

De eadem re ex aliorum teſtimonio.

ἐπεὶ βασιλῆι ἔοικας,
Τῷ σε χρὴ μάλιστα, καὶ λώϊον ἠέπερ ἄλλοι.

Quoniam regi ſimilis es,
Ex quo te conuenit dare,& meliùs quàm alij.

Tullius qui & primas inter Latinos ſcriptores tenet,in oratione pro Rege Deiotaro, inter laudes regias,illas reponit,Largum eſſe, beneficum,liberalem. Vide quot epithetis in idem recidentibus Reges decorari dicit,vt eos magis in id incitet.Et eum locum è noſtris retulerunt Io.Andr. Domi. & recentiores in c.grandi,de ſupp.negli.præla.lib.6.Idem Tullius ſcribit nihil principem magis decere,quàm diuitias & opes,ad benignitatem liberalitatémque conferẽdam. Idem ad Appium Pulchrum lib.3.epiſtolarum familiarium,epi.8.Liberalitas (ait)tua vt hominis nobiliſsimi latiùs in prouincia patuit.Suetonius,Euſebius Chronographus,& Eutropius prodiderunt Titum Imperatorem recordatum ſuper cœnam,quòd nihil cuipiam toto illo die præſtitiſſet, memorabilẽ illam mentíq; recondendam vocem ædidiſſe,Amici,hunc diem perdidi, quod & è noſtris quoque retulit Oldra. con.94.eleganter,in fi.ex hoc inſinuans proprium Regũ eſſe donare:ſed in meo codice ipſius Oldr. loco Titi, Tiberius perperam legitur. Nuper Romæ in monte Quirinali & foro Traiani inuenta

BIU Cujas

sunt multa marmoris frusta variis signis cælata. In quorũ vno est hic titulus, POTENTISSIMA DOS IN PRINCIPE LIBERALITAS ET CLEMENTIA. vt retulit Barptolomęus Marlianus in Topographia vrbis Romæ, li. 4. c. 22. Nec theologi huic sentẽtæ defuerũt, è quibus Ant. Flo. in 2. parte suæ summæ, tit. 4. c. item 4. inter signa nobilitatis liberalitatem reposuit. quem citat & sequitur Matth. Afflic. in c. j. col. 7. ver. signa autem, tit quis dica. dux.

47 *Donatio in nobilibus præsumitur.*

¶ Ex his autem, prętер ea quæ suprà diximus, & alia multa prodierunt. Primum quòd licet donatio non præsumatur, per l. cùm de indebito. ff. de prob. cum aliis multis si. & concord. à me collectis in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 168. in dubio, & seq. Fallit tamen in nobilibus, vt voluit gl. in l. vxori suæ. §. vlt. & ibi Bar. ff. de le. 3. & idem Bal. qui tamen eã gl. non allegat, in l. si paterno. C. de neg. gest. ar. d. l. si filiusfa. & idẽ Bal. in l. 2. col. 2. ver. circa primam quæstionem. C. de iure dot. & in l. j. col. vlt. C. ad S. C. Velleia. in l. quæ dotis, col. 8. ver. vltimò ad prædicta. ff. solu. matr. & in tract. de duobus fratribus, in fi. & in c. vlt. in fi. in adddi. tit. qui feu. da. pos. & in c. jurauit, colum. vlt. de probat. Ro. sing. 646. nobilitas inducit. Cepola in tract. de Imp. mil. delig. in materia nobilitatis, col. 8. Barb. locis suprà citatis, & prætereà in d. c. sedes, col. 2. de rescrip. Cor. con 81. primus consultationis articulus, col. j. lib. 1. Ias. in l. cùm quid, in 1. lec. col. 4. ver. eodem modo. ff. si cert. pet. & in l. contra iuris. §. j. col. j. ff. de pact. & con. 45. factum sic se habet. serenissimus col. 3. lib. 1. Matt. Affl. in dicta constitutione minoribus, col. 4. Ant. Corset. in repet. dicti cap. grandi, col. 12. Io. Lup. in repet. rub. de donat. inter vir. & vxo. §. 8. incip. limitabis tamen prædicta. & §. 10. vers. & hinc est. Et ad id quoque facit quod voluit gl. & post eam Bal. in l. Lucius. §. idem respondit. ff. de milit. testa. quòd miles magis præsumitur liberalis, quàm priuatus, per text. ibi iunctis aliis.

48 *Donatio nobilis nullũ præmium sperat.*

¶ Et quod voluit Iac. Bel. in d. §. vlt. qui feu. dar. pos. q. donatio quæ fit à nobili debet esse mera & liberalis, sine vlla spe cuiuspiam remunerationis pecuniariæ. Donatio autem quæ fit à vili & ignobili, habet semper remunerationem annexã. Hincq; fieri arbitratur, vt feudum emi possit ab ignobili domino, non etiam à nobili. Et propterea à domino poterit, non item vasallo. Et sequitur Nicol. Neapo. in c. 1. tit. de benefi. frat. Bal. verò in d. §. vlt. in fi. dicit quòd etiam nobilis nedum ignobilis pecuniam potest recipere pro feudo, sed non ita illum decet. Sed tu de hoc vide latiùs apud Iac. Alua. & Card. Alex. in d. c. 1. tit. de benefi. frat.

49 *Nobilis nõ potest petere salarium sui laboris.*

¶ Quibus concinit quod scribit ipse Bal. in c. grauis, col. 2. ver. sed nunquid nobilis, iunctoe o quod prius dixerat in ver. sed an rusticus, de restit. spol. q. nobilis nõ potest petere salariũ, siue precium suę solicitudinis, vel laboris ad colligendos fructus impensi, & alia id genus: quia non consueuit huiusmodi operas locare. ideóque non referuntur ad æstimationem pecuniariam, per l. naturalis. §. 1. ff. de præscript. ver. quæ quantum ad id faciat, cæterorum esto iudicium. Rusticus autem, vt antè dixerat, potest petere operæ precium. per l. cum duobus. §. si in coëunda pro socio. Et id dictum Bal. sequitur Io. Lup. in d. repet. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 9. col. 2. nu. 7. Et ex hoc fit quod alibi dicit idem Bald. in l. si pecuniam. col. 1. in 1. oppo. ff. de cond. ob cau. quòd si operarius non consueuit operas suas locare vt nobilis, tunc si data fuit pecunia pro opera illius, non dicitur locatio, sed contractus innominatus: & locus erit pœnitentiæ, licet secus sit in rusticis & ignobilibus, quorum proprij sunt huiusmodi labores, eorúmque præmia. Nam vt est Euripidis sententia statim ad fi. suæ Helenæ,

Τῶν δ' ἀναριθμήτων μᾶλλόν ἐσιμ οἱ πόνοι.

Qua significatur ignobilium labores magis esse, quàm nobilium. de nobilibus enim locutus fuerat in versu præcedenti.

50 *Nobiles se putant pauca donare cùm multa donant.*

¶ In hanc quoque sententiam Accursius noster in l. sed & si susceperit. §. 1. in verbo modica. ff. de iu dic. refert Comitem Matildam cùm ecclesiæ 30. terræ miliaria donaret, his verbis vsam, Ecclesiæ aliquantulum terræ concedo: veluti principes parua ac modica se concedere putent, etiam si multa magnáque largiantur. Cuius rei arg. Bal. cõsil. 107. quòd ista donatio, paulò ante fi. lib. 2. dicit quòd ex dignitate donatarij præsumitur donatio in potiorem & pleniorem intellectum. Et Pau. Cast. cõsil. 187. notandum est, col. 1. vers. & ex qualitate, li. 2. respondit pleniùs interpretandam esse donationem à nobili factam propter illam nobilitatis qualitatem, per illam gl. Nam vt consuluit Alex. c. 17. quamuis, col. 2. lib. 6. donationes principum latissimè sunt interpretandæ, sicuti & alia eorum beneficia. l. vlt. ff. de constit. prin. & l. si quando. C. de bonis vac. lib. 10. & c. cùm dilecti, & ibi Innoc. & alij de donat & c. olim tibi, & ibi gl. & doct. de verb. signi.

51 *Donatio inter principem & vxorem illius valet.*

¶ Ex quo etiam fortè illud fit, vt valeat donatio inter principem & vxorem illius, licet non valeat inter cæteros coniuges. l. pen. C. de donat. inter vir. & vxo. Et similiter donatio facta à principe, filio suo in potestate ipsius constituto. Oldra. consil. 231. vt eius de quo quæritur, & Bal. in c. 1. §. item sacramenta, col. pen. vers. secundò vtrùm R. ex, tit. de pace iura. fir. Rom. in l. si verò. §. de viro, in 4. fal. versic. 10. ff. sol. mat. & in authen. ex testamento, col. 3. & ibi Alex. col. 2. C. de collat. dum allegat Bal. vbi suprà, Corn. col. item 2. Ias. qui id dicit sing. col. 3. vers. quintò limita. & Philip. Dec. col. 3. ver. infertur etiam. C. de colla. Alex. in l. quanquam, col. j. C. de testa. mil. & in l. Centurio, col. 5. vers. tertio iuxta. ff. de vulga. & pupilla. & con. l. 11. perspectis, colum. 2. libro 6. Barb. in tractatu de præstan. Card. in vlt. quæst. 1. partis, in 5. ar. Soc. cõs. 66. frustra, col. 2. in prin. lib. 1. Fel. in c. cùm nõ liceat. col. 4. vers. de istis dicit, de præscrip. Ias. qui & id dicit sing. in prȩludiis feud. col. 7. vers. nota etiã in prædicta, & in l. frater à fratre, col. 23. vers. adde sextã fallentiam. ff. de cond. inde. & l. ex imperfecto, col. 1.

vers.

verſ.hinc videmus.C.de teſta.Iacob.à S.Georg.in tract. feu. in verbo princeps Pedemontium,col. vlt.ver.64.Anto.Corſet.in tract.de pote.& excel.regia,in 6.qu.Catel. Cota in memor.incip.donatio facta.à prin.& Fran.Purpu.in l.j.col.35.nu.293.ff.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd.Nec vllus, quod ſciam,dubitauit præter Mar.Mantua,in repet.d.l.frater à fratre,col.81.nu.348.ſed rurſus & quintò, propterea quòd eandem putat eſſe rationem priuati & regis in ea re.

52 ¶ Similiter licet donatio facta à milite ſuæ concubinæ non valeat l.2.C.de donat.inter vir. & vxo. Valet tamen facta à principe,licet is miles ſit, cùm cæteros milites commilitones vocet in l.j.ff.de milit.teſta.quæ loquitur de Traiano Imperatore.Nam & id quoque feciſſe Iulium Cæſarem tradit Sextus Aurelius Victor,& Eutropius.Claudium Albinum & ipſum Imperatorem, Iulius Capitolinus non ſemel:Opilium Macrinum Lampridius in vita Diadumeni: Alexandrum Seuerum idem author in vita illius:Maximinum Capitolinus in Gordianis,& iterum in vita illius Saturnium Trebellius Pollio:Tacitum & Martium,Flauius Vopiſcus:Conſtantinum Ammianus Marcellinus li.14. & Iulianum idem ſcriptor libro 16.& 21.Id quod faciendum ſuadet Dion ille Caſsius, cognomento Cocceius,philoſophus & hiſtoricus nobiliſsimus,in libris quos de Principe ſcripſit.Quod tamen non placebat Auguſto,ſi credimus Suetonio,Aurelio, & Eutropio.Sed vt redeamus,quod diximus, valere donationem principis factam ſuæ concubinæ,voluit Bal.non vno in loco,ſcilicet conſil.248. quæritur vtrum donatio,lib.1.& conſil.262.recolo,in 1.dubio,eo.lib.1.& conſil.267.ad euidentiam, col.2.verſ.ex his ſatis apparet,eod.lib.1.& Io.Lup.in d.repet.rub.de donat.inter vir. & vxo.§.30.colum.3.verſ.ex prædictis infertur,cum ſeq.

Donatio facta à principe ſuæ concubinæ valet,licet is miles ſit.

53 ¶ Et huc quoque ſpectat, quòd donationes à principe factæ non egent inſinuatione,Bal.cõſil 300. incip.tex.lib.2.vbi id dicit Bart.conſuluiſſe,& allegat tex.in d.l.pe.C.de don. inter vir. & vxor.Sed eſt tex.melior,& is quidem expreſſus,in l.ſancimus,verſ.Exceptis, vbi id ipſum not.ipſe Bald.C.de donat.Et hoc ante illum voluit Old.d.conſil.231.& Io.And.in add. Spec.tit. de inſtr.edi.§.porrò, in vlt.addit.& ea magna.& Alberi.qui tamen dubitat,in l.illud, col.2. verſ.quæro vtrum donatio.C. de ſacroſan.eccle.Bened.Plum.in l.ſi arrogatus.§.conſul.ff.de man.vindic.& idem Mantua, in repe. l.frater à fratre.vbi ſuprà, verſ.ab hinc 2.in fi.ſequitur Imo.in c.cùm contingat,char.pen.de iureiu. & Rom.in l.Modeſtinus.ff.de donatio.& conſil.59.ad diſcutiendum, in 5.dubio,Alexand.in l.Centurio.col.5.verſ.comprobo dictum.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.vbi alios citat.& Iaſon in d.l.ex imperfecto,vbi ſuprà.C.de teſt.Quaſi ſcilicet nullæ donationes à principe factæ immenſæ videri debeãt: au liberalitas principis nullis huiuſcemodi frenis & cancellis coërceri debeat, vt etiam dicit Marcus Mant.conſ.1.vertitur,col.2.nu.15.per d.l.ſancimus.§.exceptis,& d.l.pen.C.de donat. inter vir.& vxo.& l.vlt.C.de Præpo.agen.in reb.lib.12.

Donationes principum non egent inſinuatione.

54 ¶ Et illud item quòd licet in contractibus,ſiue aliis actibus inter viuos ius accreſcendi locum non habeat,l.ſi mihi & Titio.ff.de verb.oblig.Fallit tamen in donationibus principum.l.j.& ibi Bart.in 1. oppo.Bal.in 2.oppoſ.& Io.Plat.C.ſi libe.prin.ſoci.lib.10.quam & in id ponderat idem Bart. in d.l.ſi mihi & Titio,ſtatim poſt prin.& ibi quoque Raph.Co.qui ita dicit ſe conſuluiſſe, Pau.Caſtr. col.1. verſ.item fallit.Alex.qui id dicit ſing.col.2.in 3.fal.& Iaſ.col.3.verſ.tertiò fallit.ff.de verb. obligat.& Bal.in l.1.§.in primo,col.pe.verſ.vnum ſcias.C.de cadu.toll.vbi dicit quòd licet ius accreſcendi non habeat locum in feud.c.1.§.cùm verò,tit.qui feud.da.poſ.& c.1.tit.de gradi.ſucceſ.in feudo:fallit tamen in feudo conceſſo à principe, & idem Bal.in d.l.2.col.1.in 1.lect.ff.de conſt.prin. & Bald.in l.ſi qua mulier,circa medium.C.ad S C. Tertul. vbi & illud dicit de feudi conceſsione, & in l.1. col.9. verſ.venio ad 11.quæſtionẽ.C.quan.non peten.part.& in d.c.1.§.& quia vidimus,col.3.verſ.item hęc eſt regula,tit.qui feu.da.poſ.& in c.1.& ibi Aluar.& Cardin.Alex.tit.de fratri.de no.bene.inueſti.& idem Bald.in c.1.tit.de duo.fratri.à cap.inueſt.& in c.1.tit.an agna.vel fili.& in c.1. col.2.verſ. quæro nunquid vaſallus poterit feudum,tit.de prohi.feud.ali.per Fre.vbi ex hoc dicit, vaſallum poſſe ſuo conuaſallo vendere ſuam partem feudi à principe conceſsi: non ſi ab alio fuiſſet cõceſſum.& conſ. 346.Imperator,paulò ante fi.lib.1.& conſil.50.in primis,col.1.lib.4.Alexan,conſi.30.quoniam, col.3. verſ.2,dato,libro 1.& conſil.24.ponderatis.col.3.verſ.quandoque conceditur,lib.5.Barb.in c.2.col.5. verſ.quod limita,niſi feudũ.de feu.Frã.Cur.Senior.conſil.49.memoriæ,col.12.verſ.6.probatur.Soc. conſil.66.viſa donatione.col.5.verſ.prima ratio eſt,lib.3.Iacob.à S.Geor.in tract.feud.in verbo, princeps Pedemontium,col.6.ver.51.Iaſon in l.re coniuncti.char.pe.nu.223.& ſeq.ff.de leg.1.& conſ.1.in iſta quæſtione.col.4.verſ.tertium principale,lib.3.& conſil.117.in cauſa,col.6.verſ.& tenendo, lib.4. Io.Crot.in repet.rub.de reſcrip.col.2.lib.6.Ludo.Gozad.conſil.26.in cauſa illuſtriſsimorum,col.6. nu.34.Et hæc eſt communior,receptiórque opinio quam conſulendo & iudicando ſequi debemus, vt dicit Iaſ.d.conſ.117.lib.4.Nam ſunt nonnulli qui cõtrarium tenent,vt videre licet apud ipſos Alex. & Iaſ. in d.l.ſi mihi & Titio,& eundem Iaſ.in d.l.re coniuncti.& Moli.in addi.Alexand.d.conſi.30. lib.1.Ex illa autem l.1.C.ſi liber.prin.ſoci.dicit Bald.in repet.l.2.col.33.in 9.quæſt.verſic. præterea & hoc regie.ff.de iureiur.largitores principum multùm eſſe fauorabiles:ad quod etiam allegat l. prohibere §.plane.ff.quod vi aut clam.

In cõtractibus inter uiuos nõ eſt locus iuris accreſcẽdi, niſi in donationibus principum.

55 ¶ Ex eodem quoque fonte & illud manat,quòd licet in alternatiuis ſit electio debitoris.l.plerũque, in fine, ff.de iur.dot.& c. in alternatiuis,de regul.iur.libro 6.& ibi concord. Tamen ſi princeps tibi vnum ex duobus aut tribus conceſſerit, id eſt, vnum aut alterum alternatiuè, non eius qui debet, ſed tua erit electio vtrum ex illis malueris:poteriſque optimum ſi tibi libuerit,eligere,vt colli-

In alternatiuis conceſsionibus principis electio eſt donatarij.

BIU Cujas

gitur ex l.2.iuncta glo.C.de Castren.& Miniſte.lib.12.quam ad hoc expendit Bal. omnium rerum vberrimus fons in d.l.2.col.1.ff.de conſtit.prin.in priori lec.Quod tibi in primis notandum moneo, quia vix alibi reperies.

56 *In donat.prin. & præfertur, cui primũ donatum eſt.*

¶ Huius item monetæ eſt,quòd licet cùm duobus ſeparatim res quæpiam vẽdita,donata, vel aliter cõceſſa eſt,is potior erit cui primũ res ipſa tradita fuerit,etiam ſi ſit poſterior titulo l.quoties. C.de rei vend.Id tamen non procedit in donatione aut conceſsione facta à principe.Nam is ſemper præfertur cui primùm donata eſt,vt donatio principis ſit amplior & efficacior , quàm priuati,vt ex facto interrogatus reſpõdit Ro.conſ.298.circa præmiſſam,per multa quæ ibi allegat.Et ſequitur Iaſ. conſ.27.ad eruendum,in prin.lib.1.& Card.Alex.in c.ſi facta,col.2.tit. ſi de feud.fuer.contro. inter do.& agna.& latè Iacob.à S.Georg.qui id tamen declarat in tract.feud.in d.verbo , princeps Pedemontium,col antepen verſ.52.& ante hos Bal.à nullo illorum citatus in c.licet cauſam , col.7.verſ. ſed quæro quid ſi duo,de probat.vbi id dicit not.in §.his igitur,in Auth.vt exac.inſtan.dot.& idem Bal.in c.1.verſ.ampliùs conſueuerunt,ſuper verbo in detrimentum,tit.de pac.Conſtan.

57 *In donationib. & priuil.prin. dominiũ tranſfertur ſine poſſ.*

¶ Nam ex huiuſmodi donationibus,priuilegiis,conceſsionibus principum , transfertur dominium ſine traditione vel apprehenſione poſſeſsionis,vt voluit Io.And.in c.olim,de verb.ſig. And.Iſer.in c.2.& ibi Bal.col.vlt.tit.de noua for.fidel.& vterque in c.j.tit.quid ſit inue.idem Bal. in prælud.feu. col.7.verſi.dixi ſextò,& in c.ad audientiam,col.j.ver.& ex priuilegio,de reſcri. Ang.in l.officium, ad fi.ff.de rei vend.Alex.conſ.187.in hac cauſa,col.vlt.verſi.quòd autem iſta,lib.2.& conſ.3. ex his quæ in themate,col.2.verſ.7.lib.5.repetito conſ.11.lib.6.& idem Alex. conſ.203. perſpectis his, col. pen.verſ.ſeptimo,nõ potuit, eod.lib.6.Iaſ.in l.ciuitas,col.3.verſ.adde etiam quod per iſtam.ff.ſi cer. pet.& conſ.145.circa primam dubitationem,col.6.verſ.decimò & fortiùs,lib.2.& conſil.128. videretur in præſenti dubio,col.6.verſ.item princeps,lib.4.Caro.Rui.conſil.32.viſo themate, colum.2. num.4.lib.1.& conſil.40.pro euidentia,col.9.nu.13,eo.lib.1.& conſi.208.præmittendum,col.6.nu.12. eod.lib.1.Ludo Goza.conſ.14.prima facie,col.4.verſ.quibus tamen non obſtan.& Pau.Pari.con.11. caſtrum,col.7.nu.58.& ſeq.lib.1.& Maria.Soc.Iuniorem,conſil.65.cùm in præſenti caſu, col.3.nu.5. lib.1.Vide tamen omnino Iaſ.in d.l.quoties,col.2.verſ.ſecundò infero,& ſeq. C. de rei vend. vbi id tractat ampliſsimè,& in l.traditionibus,col.1. & 2.C.de pactis. & Philip. Dec. in l.certi condictio.§. depoſui col.2.verſ.& eſt ſpeciale,& ſeq.ff.de ſi cert.pet.

58 *Feuda à principibus cõceſſa ſunt perpetua.*

¶ Huc pertinet quòd feuda conceſſa à principibus & aliis maioribus,videlicet Capitaneis regiis,regníque Valuaſoribus ſunt perpetua , nec reuocari poſſunt. A minoribus autem conceſſa poſſunt liberè reuocari,per c.vlt.tit.qui feud.dar.poſſ.vbi Iacob.Bel.Bal. Iacob.Aluar.id dicunt hinc procedere, quoniam non eſſet honeſtum nobiliores ſuum beneficiũ reuocare,arg.l.vlt. C.de anno ciuil. lib.11.& §.illud,in auth.Conſti.quæ de digni.Ex quo apud nos in Gallia,Officia à Rege cõceſſa,quę ſcilicet regia vocamus,ſunt perpetua,nec reuocari poſſunt.de qua re eſt regia ordinatio, quam vocamus. Quæ verò ab aliis inferioribus conceſſa ſunt, liberè & ſine cauſa reuocari poſſunt ab iis qui conceſſerunt vt not.Bal.in l.iudicium ſoluitur.ff.de iudi.de quo nos latè diximus in noſtris conſuet. Pictonum,niſi in certis caſibus,quos inibi declarauimus.

59 *Conceſsio principis realis præſumitur.*

¶ Sed & huius notæ eſt , quòd licet aliàs admodum dubium ſit,an conceſsio ſit realis, an perſonalis,& vtra potiùs eſſe præſumatur,vt videre licet apud Bart.&alios,in l.j.ff.de cõſti.prin.& in l.quia tale.ff.ſolut.matr.& in l,pater,quæ eſt pe.ff.de ſerui.leg.gl.& Doct.in ç.cùm veniſſent,de inſtit.cum ſimil. Tamen ſi conceſsio fuerit facta à principe,hoc minimè dubium eſt. nam ea potiùs habenda eſt pro reali quàm pro perſonali:atque ita tranſit ad ſucceſſores, ex Spec. ſententia in titu.de inſtru. ædi.§.nunc autem videndum,verſ.ſi autem dubium eſt.Ibi enim loquitur de priuilegio conceſſo à principe,vt patet ex præcedentibus.& Bart.in d.l.pater.ff.de ſeruit.le.Bald.loquens de Barone concedente in d.l.j.§.excepto, col.2.ver.quid ſi aliquis.C.de cad.toll.& Iaſ. d.conſil.27.ad emendum. col.2.verſic.huic concluſioni,lib.1.

60 *Emphyteuta principis non cadit ob ceſſationem.*

¶ Denique nec illud prætermittendum ducimus,quod à D.Ioanne Igneo preſide ornatiſsimo ſcriptum eſt in l.1.§.cùm omnes,nu.201.iterúmque nu.25.ff. de S. C. Silla. quòd qui emphyteuſim accepit à principe,non ca.it emphyteuſi ob ceſſationem ſolutionis penſionis per triennium,per text. in l.fundi.C.de fund.patri.lib.11.Idque aſsignat Ign.liberalitati principum.Sed illud tamen in hac re notandum,glo.aliter eum tex.intellexiſſe,vt patet ex gl.vlt.atque etiam Bar.& Lucam.Pen. & Io. Plat.qui hoc intelligunt,quando expreſsè fuit pactum appoſitum,ne res ob huiuſmodi ceſſationem committeretur,trahúntque ad eccleſiam,vt ſcilicet poſsit dare in emphyteuſim cum eo pacto.Sed vt dicam quod ſentio,non videtur poſſe ſumi ex eo tex. huiuſmodi pactum fuiſſe appoſitum. Tu autem ad omnia ſuperiora adde quæ de nobilium liberalitate diximus in repet.l.ſi vnquam,in verbo,donatione largitus,nu.73.illud autem,& ſeq,

61 *Nobili an ſit neceſſe facere mentionem nobilitatis in impetratione beneficij.*

¶ NOBILI impetranti beneficium neceſſe eſt mentionem fieri ſuæ nobilitatis : aliàs non valet impetratio,ſi credimus Hoſtien.in c.ad aures,per illum text.de reſcrip. quem ſequitur Bar.ibi motus,quia faciliùs vitiantur literę ad beneficia,quàm ad lites.c.ad audientiam,le 2.eo.tit.In literis autem ad lites debet fieri mentio nobilitatis,per c.ſignificantibus,de offic. dele. Igitur & in literis ad beneficia.Sed contrarium tenet Io.And.in d,c.ad aures,in verbo,dignitatis,& ibi quoq; Panor.col. j.& alij,inter quos id latè diſputant Felyn.in prin.& Philip.Dec.col.2.verſ.ſucceſsiuè quæritur, vt ibi omnibus videre licet.Et hinc quoq; capta occaſione Fran.Rip.ibi,col.7.verſ.ſecundò quæro.tenet

quòd

BIU Cujas

quòd etiam è diuerso non necessarium est facere mentionē ignobilitatis, per c.pe.de præb. Quin etiam illud de nobilitate tenet ipse Panor. in c.postulasti, col.pen.de rescrip. Sed horum diffinitio ex his pendet quæ suprà latè disseruimus. c.29.nu.10. neque solùm, & multis seq. vsque ad nu.19. inclu. Et vide interim Pet.Anca.cons.131.ad exclusionem, col.1.vers.vlteriùs aduertendum.

62 ¶ NON patiuntur nobiles sua nomina inscribi in instrumentis, tanquam id eis foret indecorum, vt probatur in l.pupillus, §.pupillus, vers.sanè si quidam emit. ff.de aut.tut.& est etiam bonus text.in l. optimā, ibi fortè propter personas dignitate excelsas. C.de contra.& cōmit.stip.vbi & gl.not.huiusmodi personas non pati sua nomina apponi in instrumentis. Et hoc quoque de nobilibus nuncupatim voluit Cepola in d.tract.de Imp.mil.delig.in 13 priuilegio nobilitatis.

Nobiles nō patiuntur sua nomina inscribi in instrumētis.

63 ¶ QVISQVIS verè nobilis est, is statim ex conspectu huiusce modi apparet. Sicuti è diuerso qui ignobilis est, talē mox ex vultu, incessu, cęteriśq; corporis notis se exhibet, quantūlibet nobilitatem mentiri conetur. Tantum habent virium vultus speciesque, ac gestus corporis, vt non mores hominum solùm, quod leges nostræ insinuant in l. obseruandum.ff.de officio Præsid. & l.de minore.ff.de quæst. Sed & generis quoque nobilitatem aut ignobilitatem ad vtuum referant. Euripides in Hecuba,

Nobilis statim ex aspectu apparet.

Δεινὸς χαρακτὴρ, κ' ἀπίσημος ἐν βροτοῖς
ἐσθλῶν γυνάσαι. κ' ἀπὶ μεῖζον ἔρχεται
τῆς εὐγενείας τ' ὄνομα τοῖσιν ἀξίοις.

Quos versus sic traduxit Erasmus,

Inest in homine mira & euidens nota
Probis satum esse: generis illustrat decus
Quisquis celebribus dignus est natalibus.

Et in Ioue,

Γενναιότης σοὶ καὶ τρόπων τεκμήριον,
τὸ χρῆμ' ἔχεις τόδ', ἥτις εἶς ποτ' ὦ γύναι,
γνοίη δ' ἄν, ὡς τὰ πολλὰ γ' ἀνθρώποις πέρι,
τὸ χρῆμ' ἰδών τις, εἰ πέφυκεν εὐγενής.

Id est ex traductione Dorothei Camilli,

Generositas tibi, & morum indicium,
Eam formam habes, quæcunque es ô mulier.
Vtinam cognosceret, quoniam multa homini accidunt,
Formam videns quis, an esset generosus.

64 ¶ Et huc alludit illud Ouidij lib.2.Fastorum de Romulo & Remo loquentis,

Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
Nescio quem è vobis suspicer esse Deum. Et lib.4.eiusdem operis,
Nec facies impar nobilitate fuit. Et lib.quoque 6.
Martia sacrificō deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate fuit. Aut vt alij legunt,
In quo par facies nobilitate sua est. Et subdit,
Par animo quoque forma suo respondet in illa,
Et genus, & facies, ingeniumque simul.

Et in epistola Paridis ad Helenam, quod alibi ad aliud propositum citauimus.

Forma vigórque animi, quamuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erat.

Quo planè significatur, nobilitatem vel de industria tectam & dissimulatam sese gestu, & vultu prodere. Porrò Iulius Capitolinus tradit Antoninum Pium nobilem fuisse vultu. Apud Quintilianum lib.6.c.4.cùm Longus Sulpitius vultu admodum fœdus eum contra quem liberali iudicio aderat, dixisset, ne faciem quidem habere liberi hominis: ei respondens Domitius Afer, qui cōtra huic aderat, Tu inquis ex animi sententia Longe. Qui malam faciem habet, liber non est.

65 ¶ Atque vt ad exempla eius rei veniamus. Sic apud Homerum lib. 4. Odysseæ, Menelaus statim visis Telemacho Vlysis & Pisistrato Nestoris filio, ex eorum tantùm occursu, sine alia eorum notitia aut cognitione, eos nobiles esse, & ex Regibus ortos prædixit,

ἀλλ' ἀνδρῶν γένος ἐσὲ διοτρεφέων βασιλήων
σκηπτοῦχων, ἐπεὶ οὔτε κακοὶ τοιόσδε τέκοιεν.

Sed virorum genus estis nobilium Regum
Sceptrigerorum, quia nequaquam mali tales genuissent.

Sic apud alterum scriptorem Græcum Heliodorum Phœniceum, lib. Historiæ Aethiopicæ 5. Cybele ex vultu & gestu Theagenis & Charicleæ eos cognouit nobili genere ortos esse. Sic apud Virgilium post initium lib.4.Aeneidos, Dido Aeneam ex ore coniecit esse genus deorum,

Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?
Quàm sese ore ferens, quàm forti pectore & armis?
Credo equidem (nec vana fides) genus esse Deorum.

Apud eundem lib.eiusdem operis 1.de Venere,

Et vera incessu patuit dea.

Quod tamen ad id referri potest, quòd nonnulli aliter deos, quàm homines incedere dicunt, ex cóq; etiam solo facilè dignosci deos ab hominibus. Ea enim fuit sentētia ipsius Heliodori eiusdem

BIU Cujas

illius operis lib.3.autoritate Homeri de Neptuno loquentis lib.Iliados 13.

ἔχνια γὰρ μετόπισθε ποδῶν, ἠδὲ κνημάων
ᾔδη ἐγνω ἀπιόντος, ἀρίγνωτοι ἦσαν θεοῖσιν.

Quod animaduersum non fuit ab interpretibus Virgilij. Sed & apud Apuleium lib.1. Asini aurei, non multò ante si.Milo de corporis ipsius Apulei specioſa habitudine,déque virginali eiusdem verecundia,generoſa illum stirpe proditum coniecit.

66 ¶ Quanquam contra supradicta facit quòd sicuti mores vultu plerunque teguntur, ob idque conclamarit Iuuenalis Sat.2.post prin.Fronti nulla fides:Ita quoque & genus. Nam vt dicit Iurisconſ.in l.quia difficile.ff.de contrah.empt.difficile dignoſci poteſt liber homo à ſeruo, Et ſanè videas hominũ pleroſque ignobiliſsimos,qui vultu,geſtu,inceſſu,gradu,pretioſis veſtibus,ore & lingua grandiloqua,verbis magnificis,& cæteris id genus adeo nobilitatem effingunt, vt ipſi nobiles omnibus vel prudentiſsimis eſſe videantur.Id quod Sclerias intelligens apud Stob.Ser.2.& Ant.Monachum Meliſſæ lib.2.Ser.79.& Maximum Ser.64.hæc ſcribit,

πολλοῖσι θνητῶν ἡ μὲν εὐγλωσσία,
ὁ νοῦς δ' αὐτὴ δυσγλωσσία ἐνοίκεται.

Multi mortalium præ ſe ferunt nobilitatem in vultu,
Quorum tamen mens ignobilis reperitur.

Euripides autem in Medea,

ὦ Ζεῦ τί δῆτα, χρυσὸν μὲν, ὃς κίβδηλος ἦν,
τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὥπασας σαφῆ,
ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρὴ τὸ κακὸν ἐμφανῆ λαβεῖν
οὐδεὶς χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώμασιν;

O Iupiter quídnam de auro, quod an adulterinum ſit,
Indicia hominibus præbuiſti manifeſta:
Virorum autem quo oporteat malum manifeſtari,
Nullus character inſitus eſt corpori?

Momi querela aduerſus fabri ea humani corporis.

Idque eſt quod Momus querebatur de compoſitione corporis, quæ talis eſſet, vt in exterioribus interiora non apparerent:quod cùm multi tum etiam Lucianus tradidit in Hermotimo.

67 ¶ Sunt quidam nobiles ſimplicis (vt eſt in vulgari noſtrorum Prouerbio) figuræ,id eſt,infimi ordinis,qui dum maximè ex nobilitate ſua,quæ forſan nulla eſt,gloriari volunt,dicunt ſe tam nobiles eſſe quàm Rex eſt (*Ie ſuis auſſi noble que le Roy*) tanquam ſcilicet qui nobilis eſt, non magis nobilis eſſe poſsit.Sed hi admodum falluntur:nam vt cæterarum dignitatum & honorum ſunt gradus alij minores,& inferiores,alij maiores,& ſuperiores.l.vt gradatim,in prin.de mun.& hon. & plenè no.à noſtris in l.1.ff.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd.& Cano.in rub.& in cap.ſtatuimus,de maio.& obed. Ita & nobilitatis quoque,vt apertè probat tex.in c.1.tit.de matr.contract.ad morg.vbi ita ſcribitur, Quidam habens filium ex nobili coniuge, poſt mortem eius non valens continere, aliam minus nobilem duxit.Vides enim ibi duas nobiles, ſed alteram altera nobiliorem. Nam in cæteris rebus videmus bono eſſe melius.l.vbi autem:in prin.ff.de verb.obl.æquo æquius,honeſto honeſtius,vtili vtilius,& alia infinita quæ tibi colligemus in tract. *Le mort ſaiſit le viſ.* in præfat.declar.7.num.6.incip.ego verò,cum ſeq.

Nobilitatis gradus eſſe.

68 ¶ Sed quod de nobilitate diximus,id quoque ſatis oſtendit quod ſcribunt Iac.Alua.& Card. Alex. in c.1.vterque,col.2.tit.quis dic.dux,comes, mar.illum eſſe magis nobilem qui à principe nobilitatur,quàm qui ab inferiore habente facultatem nobilitandi,cum aliis multis concordant.à me congeſtis ſuprà c.6 nu.7.fateor tamen,& ſeq. Sed & omnes propemodum loquentes de feudis nobilibus & ignobilibus,quæ ſcilicet ſuos poſſeſſores nobilitant,aut non nobilitant, ponunt tres ordines nobilium. Alia enim purè nobilia eſſe, alia minus nobilia, alia aliquatenus nobilia, vt latè diximus ſuprà cap.7.nu.6. verùm Iac. Et ita de ea re loquuntur,vt velint homines qui ea poſsident,aut purè nobilitari, aut minus,aut quadantenus, vt etiam ſatis probat text. in dicto c.1.§.1. & §.cæteri, tit.quis dic.dux. Et ſi id non traherent ad nobilitatem hominum, tamen ſatis eſſet ad probandum homines eſſe plus aut minus nobiles, cùm valeat argumentum de rebus ad perſonas,& è diuerſo. l.qui furere,& ibi Bald.& Alber.ff.de ſtatu hominum. glo.& Doct.in l.cùm quid.ff.ſi certum petat. cum ſimil.

69 ¶ Porrò Bart.in l.1.col.penul.verſ. ſed quæro qualiter fiat. C. de dign.lib.12. palam & in aperto nobilitatem aliam alia eſſe maiorem, & inter eas vnam quam infimã appellat.Nam & ipſe ibi,col.3. verſic. iſtum intellectum, dicit alicubi Imperatorem vocatum fuiſſe nobiliſsimum, ſcilicet in l. quæro.ff.de nat. reſt. Et ſic,inquit, in ſuperlatiuo gradu, vt eius oſtenderetur maxima omnium eſſe nobilitas. Et facit etiam text.in l.tam dementis.C.de epiſcop.audi.& in l.ſi furioſi.C. de nupt. dum vtrobique l.iubet vocari, qui ex eo genere ſunt cæteris nobiliores:vt hincquoque poſsis colligere etiam ex eodem genere alios aliis eſſe nobiliores.quod expreſsim annotauit Sal. in poſteriore loco,in 2.not.vbi addit rationem, quia quidam habent nobilitatem à genere tantùm,quidam à moribus & ſcientia, quidam ab vtroque,& hi ſunt cæteris nobiliores, de quo & nos alibi diximus. Cicero autem in oratione in Vatinium cuiuſpiam excellentem nobilitatem vocat, ita declarans aliam alia eſſe præſtantiorem:vti & ipſe in oratione pro Cn. Plancio ſummam nobilitatem L. Phi-

Eiuſdem etiam generis alius alio nobilior.

lippi.

lippi. Quem in hoc secutus Valerius Maximus libr. 6. c. 3. Viguit, inquit, in nostra ciuitate Tiberij & Caij Gracchorum summa nobilitas. Qui & ipse alibi eximiam nobilitatem appellat libr. 7. c. 11. eodémque vlt. vbi de Alcibiade & lib. 9. c. 15. vbi de Corn. Scipione. Denique Plin. lib. 34. ca. 8. Mirum, inquit, in hac arte est, quòd nobiles veros, nobiliores fecit.

70 ¶ Nam vt dignitatis, honoris, & nobilitatis sunt gradus: ita è diuerso infamiæ horum contrariæ, vt contrariorum eadem solet esse disciplina. Nam alius alio est infamior, ignominiosior, vt scribit Bal. in l. sed & milites. §. 1. quem legit cum princ. illius l. ff. de exc. tut. per eum tex. qui huiusmodi erat in eius codice, qui nimium ignominiosè dimissi sunt. nam ex illo verbo nimiũ, not. id quod diximus, in infamia esse gradus, vt in virtute & fama. hæc enim sunt verba illius, Sed in aliis codicibus aliter legitur. alibi enim legitur, qui nimirum ignominiosè dimissi sunt: alibi, qui de numero ignominiosè dimissi sunt. At Antonius Augustinus ita eum locum è Græco vertit, Plane ignominiosè missi. Tamen illud certum, infamiam aliam alia maiorem, vt delicta ex quibus infamia fit, alia aliis sunt grauiora. Et videmus infamiam iuris maiorem esse infamia facti, vt disces ex gl. in §. porrò, in verbo, infamia. 3. q. 7. & Panor. in c. 1. de purg. can. cum sim. & tamen vtraque infamia est. *Infamiæ gradus.*

71 ¶ Sunt & quidam, qui titulo ampulloso se vocant in instrumentis nobiles & potentes. Idq; faciunt plerunque Barones & id genus similes, veluti assumentes illum potentiæ titulum supra inferiores nobiles. Et certe diuersos esse nobiles & potentes ostendit illud Terentij in Adelphis alibi à nobis adductum, *Nobiles & potentes.*

Potentes, dites, fortunati, nobiles. Et in Heauton.

Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.

Et illud Ciceronis in oratione pro P. Quintio, Potentes, diserti, nobiles omnes aduocandi sunt. & in oratione pro Rabirio Posthumo, vbi vocat M. Drusum potentissimũ & nobilissimũ Tribunum plebis. Et Flauius Vopiscus in Tacito. Nam & limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur, occupasse vrbes validas, nobiles, diuites, & potentes. Illúdque D. Pauli prioris ad Cor. c. 1. Non multi potentes, non multi nobiles. Vt etiam potentiam, & nobilitatem, in cap. super eo, le 2. de testibus cum dicitur, Potentia, nobilitate, honore. Ex quo illa quæstio Cano. an in sacerdotiis conferendis, consideranda sit magis potentia, an nobilitas, de quo per Cano. in c. constitutis, le 2. de appel. & Io. Sel. in tract. de benefi. in 3. parte. q. 7.

72 ¶ Plerunque tamen hæc simul iuncta reperimus, ita vt aliquando potens præcedat, nobilis sequatur: aliquando quoque vice versa nobilis & potens. Prioris habes exemplum apud Tullium libr. Epist. fami. 2. aliàs 1. epist. 18. ad Q. Thermum, Si adolescens potens & nobilis à te ignominia affectus esset. Et sæpe apud Firmicum, vt lib. 3. c. 6. in 7. loco Solis: & lib. 4. c. 2. vers. 4. lib. 5. c. 2. in finibus Veneris: & c. 6. in Capricorno. Alterius, apud Liuium 1. dec. lib. 8. ad fin. Vir nobilis poténsque erat. Et iterum 3. dec. lib. 6. post princ. quod vrbs tam nobilis ac potẽs sicut defectione sua traxerat aliquot populos, &c. Et rursum 5. Dec. lib. 2. Ismenias vir nobilis ac potens. Et Aelium Spartianum in Didio Iuliano, quia multos iam Senatores occiderat, & quidem potentes & nobiles. & in c. 1. in prin. de his quæ vi metúsve cau. fiunt, vbi ita scribitur, Quidam nobilis & potens. Ex quo no. Ant. ibi, in no. & Panor. in 2. no. illud no. non quisquis est nobilis, continuò esse potentem: & quòd ad incutiendum metum non sufficit nobilitas, nisi adsit potentia. Quibus addes illud Quintiliani lib. 11. ca. 1. Nobilis obscurum, potens infirmum. Atque illud Plinij lib. 6. ca. 19. Sed omnium in India prope potentiam claritatémque antecedunt Prasij. Claritas autem nobilitas est, vt diximus suprà c. 2. nu. 9. & sequen. Nec interim omittam quod Cicero lib. 3. Officiorum, vocat Pyrrhum regem generosum, id est, nobilem (vt diximus suprà c. 2. nu. 47. verùm prius) & potentem. Cuíque, inquit, de imperio certamen esset, cum rege generoso & potenti.

73 ¶ Nobilitas igitur, vt ex prædictis patet, & satis constat ex verborum ipsorum proprietate, ad genus refertur. Potentia ad vires & facultates & diuitiarum, & hominum subditorum, & aliorum id genus. Vnde apud Cornelium Tacitum lib. 18. potens & inops ponuntur vt diuersi. Et prout, inquit, potens vel inops reus inciderat, &c. Et paulo ante dixerat, Vibius Crispus pecunia, potentia, ingenio inter claros magis quàm inter bonos. Terentius autem in Eunucho satis ostendit potentem de diuite intelligi cum scribit,

Quis est tam potens cum tanto munere hoc?

Apuleius verò vtrunque coniunxit lib. 9. Meta. Vicinus potens, & diues.

74 ¶ Statutum est in quibusdam locis, vt nobiles non possint intrare palatium, nisi tempore concilij. Si nobilis accusatus fuerit quòd intrauit palatium in mense Maio, ipse autem allegauerit & probauerit factum fuisse concilium eo mense, sed dubium est an cum intrauit, tenebat concilium néne: videbatur illum esse condemnandum, quia reus non clarè probauit suam exceptionem, vti actor succumbit, qui non clarè probat suam intentionem. l. 1. & l. in exceptionibus. ff. de probat. & videtur expressum in l. matrem. C. eo. tit. vbi Bald. ita tenuit, ad hoc quoque allegans l. ab ea parte. ff. eod. tit. Et quia etiam huiusmodi exceptio non rectè opponitur, nisi cum tempore licito. ergo id tempus debet probari per c. abbate. de re iud. lib. 6. *Quæstio in statuto loquente de nobilibus.*

75 ¶ Verùm contrarium expressè & in hac specie tenuit Bar. in l. non solum. §. sed vt probari, columna 1. vers. vel pone statutum. ff. de oper. no. nunc. Nam in delictis, inquit, in dubio, debemus intelligere factum tẽpore licito, vt sic quis à delicto excusetur. l. merito. ff. pro socio. & l. interpretatione. ff.

BIU Cujas

de pœnis. & quod dicimus de teſte reducendo ad concordiam, ne incidat in falſum c. cum tu.de teſtib. Et dicit id expreſſum in l.2.C.de pet.hær.vbi quis fundata intentione aduerſarij ſui excipiebat de titulo ſuæ emptionis,ſed dubitabatur an dicta ceſsio præceſſerat,vel ſecuta fuerat litem, & dicit gloſ.ibi,præſumi eam præceſsiſſe,niſi probetur contrarium:aliàs præſumeretur delictum,ſcilicet vitium litigioſi. Aliàs autem ſi loqueremur in aliis rebus quàm in delictis, ſuccumberet reus clare non probans,per d.l.matrem.& c.auditis,de præſcript.& quod voluit gl.in cle.vlt.de reſcript. & facit l.Titiæ textores.ff.de leg.1.

76 ¶Hæc propemodum Bart.Quem ſequuntur Ro.Alex.qui id dicit ſequi totum mundum & Iaſ.ibi, qui eum §.legunt ſub §.ſciendum,& Sal.in d.l.matrem, ad fi.Petr.Anc.in c.in præſentia, col.2.num. 13.& ibi Pan.id dicens valde ſing.col. 4.verſ.ſi autem præſumeretur, & late Philip.Dec.num.12.de probat.idem Panor.in d.c.auditis,col.pen.verſ.ſed quando contingit,& ibi late Fel.char.vlt.verſic. inquantum Ab.de præſcrip.Alex.conſ.52.viſo themate illuſtriſsimi, col.1.lib.3.& conſ.30.ex allegatis,col.2.verſ.& pro hoc etiam,lib.7.Aug.Ari.in addi.Ang.Are.in tracta.malefic.in verbo de anno præſenti,col.6.apud quos pleniſsime videbis hanc opin.multis aliis rationibus fundatam & defenſam aduerſus rationes Bal.& alias ab ipſo Iaſ.adductas.Sed tu tamen omnino vide Petr. Anch.declarantem op.Bar.in c.cum dilecti,per eum tex.in col.2.verſ. Item per iſtud, & ibi quoq; poſt eum Io.And.col.2.& Franc.Are.in 7.not.& Fel.etiam in 7.no.de accuſ.& eundem Fel.in c.1.col.4.verſ. tamen factum,de re iud.

77 ¶ Sed ſuper illo ipſo ſtatuto aliud dubium fuit hinc ortum, quòd medicus quiſpiam nobilis ingreſſus fuerat palatium extra tempus concilij,curandi cuiuſpiam cauſa.quærebatur an incidiſſet in pœnam ſtatuti.De qua ſpecie loquens Bal.in auth.ingreſsi,col.2.verſ.& eſt arg. ad ſtatutum C.de ſacr. eccle.reſpondit, illum non teneri,cum id non ex contentu ſtatuti, ſed ex cauſa rationabili fecerit, arg.gl.1.ibi,dum loquitur de eo qui ingreſſus eſt monaſterium orandi cauſa, & l. quamuis. ff.de in ius vocand.quibus probatur verba ſimpliciter prolata reſtringi ad id quod rationis eſt. Quam ſententiam aliis quibuſdam ſimilibus confirmat Iaſon in d.auth.ingreſsi,col.4.verſ.iſta gl.diuiditur,& in d.l.quamuis,nu.5.

Alia quæſtio ſuper eodem ſtatuto.

78 ¶Sunt in Italia quædam ſtatuta prohibentia nobiles conducere datia quæ vocant, ſub certa pœna. Quæſitum eſt an ſoluta ea pœna valeat contractus conductionis factæ à nobili.quod videtur.Nam cum lex prohibitiua imponit pœnam extrinſecã, ſi fiat contra prohibitionem,non cenſetur actum contra prohibitionem factum annullare.l.vlt.ff.de diuor. Debemus enim eſſe contenti pœna à ſtatuto indicta,arg.l.ſtipulatio iſta.§.alteri,& l.doli clauſula.ff.de verb.oblig.& ca.in cauſis.de offic.deleg.In contrarium quoque videtur,per l.Iubemus.§.ſane.C.de ſacro.eccle. vbi pœna imponitur facienti contra prohibitionem,& tamen actus manet nullus.Et facit etiam l.prima,C.quę res expor. poſ.& l.prima, ff.de his quæ pro non ſcript.& l.ſi clericus,& ibi notat C.de epiſcop. aud.& l.j.C.de ſepulchr.viol.

De ſtatuto prohibente nobiles conducere datia.

79 ¶Super quo dubio Cy.in l.non dubium,in fi.C.de legib.dicit quòd ſi imponitur pœna actui prohito de iure communi, actus nõ valet:ſecus ſi de iure ſpeciali.& ita procedit d.l.vlt. Sed tu de hac re, ne te diutius detineam, vide multo latius apud Bald. in d.l.non dubium, col.pen.verſ.venio,& ibi quoque Sal.col.quoque pen.verſ. quæro vt membrum.C.de leg.& Bar.in l.Prætor ait,in prin.ff.de ope.no.nunc.& Paul.Caſt.conſ.62.quòd dicta conuentio,lib.2.vbi nuncupatim loquitur de hac noſtra quæſtione,& concludit hunc contractum nullum eſſe.

80 ¶Nobilitas ex his quæ amorem fauorémque conciliare ſolent, vel teſtimonio Virgilij, cuius illud eſt ſtatim in initio libr.4.Aeneidos, deſcribentis ea quæ Didonem in amorem Aeneæ incitarunt, pellexerunt,inflammarunt,

Nobilitas amabilis.

Multa viri virtus animo,multúſque recurſat
Gentis honos.

Quo in loco Chriſtophorus Landinus id annotauit.Cui aſtipulatur illud Tullij in oratione pro P. Sextio alibi à nobis ad aliud citatum, Erat enim hominum opinione nobilitate iſta blanda conciliatricula commendatus.Omnes boni ſemper nobilitati fauemus, &c. Et illud quoque eiuſdem in oratione pro Cn.Plancio,Nunquam enim nobilitas,integra præſertim atq; innocens,à populo Romano ſupplex repudiata fuit.Et nonnihil etiam diximus ſuprà ca.20.nu.193.incip.& vt generalius. Quanquam Propertius huic quod de amore diximus non accedit,ſcribens lib.1.Elegia 5.

Nec tibi nobilitas poterit ſuccurrere amanti,
Neſcit amor priſcis cedere imaginibus.

Quod & nos alibi quoque ad aliud citauimus.

81 ¶ Non indecorum eſt nobiles eſſe emphyteutas, aut rerum emphyteuticarum, ſiue etiam aliarum conductores. Primum probat text.in c.literæ, de dilat. quod loquitur de quibuſdam nobilibus qui ceſſauerant triennio & vltra,ſoluere penſionem rerum emphyteuticarum. Secundum,alius text.in c.ex literis,de iure patr.quod & ipſum loquitur de milite (qua voce Ius Canonicum intelligit eum qui Equeſtri dignitate inſignitus eſt, quẽ vulgus noſtrum *cheualier* appellat,de quo alibi diximus) qui ad Firmam,vt ipſe loquitur,quod apud nos conductionem ſignificat,quaſdam res tenebat. Tamen moribus noſtris non admodum eſt honeſtum nobilibus res alienas conducere. Suntque in id quædam noſtrorum principum edicta.

An deceat nobiles eſſe emphyteutas.
Miles quis iuxte Canon.

Creder

BIU Cujas

82 ¶ Crederem tamen,si nobilis ad vsum sui victus & domus,agros aut fundos, quorum fructus sunt sibi necessarij conduceret:nõ quæstus,& negotiationis causa, non ob id illũ nobilitati præiudicare, non magis,quàm si fructus ipsos sibi necessarios ad vsum suum emeret,ar.l.vniuersi,& ibi Doct.C. de vectig.cum sim.Etiam si eos postea ex superueniente causſa,id est,è re nata venderet:vt in simili voluerunt Guil.Cu.& Bar.& recentiores in l.cætera.§.sed si separauit.ff.de leg.1.Alb.& Bald.in l. 1.§.vnde quærit Offilius,per illum text.ff.de exer.act.Alber.in prima parte statutorum,q.79.item quæro,statuto cauetur.& in 2.parte,q.206.prædicta etiam faciunt.Bal.in c.1.§.si quis de manso,col. vlt.tit.de contro.inue.Pau.Ca.in l.2.in prin.ff.si cer.pe.cum aliis multis conc.à me collectis in tract. Retractuum,tit.1.in præfat.nu.77.hæc tamen. *Quid si postea uendat fructus conductos.*

83 ¶ Nobilium,& Nobiliorum cognomina,familiis quibusdam Romanorum fuerunt.Nam quantum ad primum,Plin.lib.8.c.40.scribit Volcatium Nobilem qui Ceselium Ius Ciuile docuit,è suburbano redeuntem,cum adue sperasset,canem à grassatore defendisse.Fuerúntque & apud alios nonnulli eo cognomento insigniti,& inter cæteros Alexander Antiochi filius,vt patet ex lib.1.Mach.cap. 10.Et ipsemet,aut alius eius nominis qui Eupatoris pater fuit,eiusdẽ operis lib.2.c.item 2.& iterum c.4.& c.10.Fuit & Valerius Nobilis Tribunus militum,ex gente Valeria,in quem Cotta Consul in Sicilia virgis animaduertit,apud Frontinum li.4.Stratagematon c.1.& Honorius Nobilis,qui Consul fuit cum Euodio sub Theodosio & Arcadio. *Nobilium cognomina apud Romanos & alios.*

84 ¶ Quantum autem ad secundum, Notus est multorum scriptorum monumentis Marcus Fuluius Nobilior,qui primum Prætor fuit, deinde Consul, postremo Censor: eíque Consuli Aetolia sorte contigit,vt hæc omnia videre poteris apud Liuium, belli Macedonici libr.4.& 6.non semel,atque etiam 7.non semel,& li.9.& 10. Ex eóque lib.9.intelliges illum fuisse plebeium.quo magis mirum sit,illum Nobiliorem fuisse cognominatum.Huius quoque meminerunt Tullius libr.1.Tusculanarum q.& Plin.lib.35.c.10.haud multo post prin.Paterculus lib.1.Historiæ Romanæ,& Iulius Frontinus lib.Stratagematon 1.c.6.in prin.& iterum c.11.& Iulius Florus Epitomes lib.2.c.9.& Aulus Gellius lib.5.c.6.& Macrobius lib.1.Satur.c.12.vbi illum dicit scripsisse Fastos,quos in æde Herculis Musarum posuit.& Eumenius orator, aut quisquis is fuit,qui orationẽ illam de instaurandis scholis habuit,& Festus Pompeius li.16.in verbo, Retricib.Fuit & alter M.Fuluius Nobilior longo post tempore,ex Equestri ordine,inter comites Catilinæ nominatus à Salust. Et Q.Fuluius Nobilior memoratus Floro in Epitome Liuij,lib.49.

85 ¶ Nam & Clarorum quoque (quæ quidem dictio idem significat vt Nobilium, vt late diximus & probauimus suprà c.2.nu.8.sed & hinc,& seq.)cognomen fuit Romanæ cuiuspiam familiæ. Euritij enim Clari Præfecti vrbis,& bis Consulis meminit Aulus Gellius lib. Noctium Atticarum 13.c.16. Nam & eum reperimus primum fuisse consulem cum Seuero sub Antonino Pio. Cuius meminit Spartianus in vita Seueri,tum in principio,tum postea, inter nobiles quos occidi iussit Seuerus, & iterum cum Cethego sub Antonino Philosopho. Et adhuc scripsit Antoninus, apud Iulianum Iurisconsultum in l.nam salutem.ff.de offic.præfec.vigil.Alterius quoque nisi idem sit, meminit Plin. lib.2.epist.ad Apollinarem,quem vocat virum sanctum antiquum,disertum.Et Septicij Clari Præfecti Prætorij Aelius Spartianus in vita Hadriani non semel.Et ad hunc aut aliũ eius nominis scribit Plin.lib.1.epist.15.Cassiodorus autem in Romanis Consulibus memorat Falconem & Clarum consules sub Pertinace. Sed & Antonini Clari meminit Iurisconsultus in l.viæ. ff.de priuil. vetera. Virgilius autem li.10. Aeneid.alterum filium Sarpedonis Clarum vocat,

— Hos Germani Sarpedonis ambo
Et Clarus & Hæmon Lycia comitantur ab alta.

Sed & Didij Iuliani Imperatoris Didia filia Clara vocata est,apud Aeliũ Spartianum in vita ipsius Iuliani.Meminit & Apuleius Apologia 2.cuiuspiam Sicinij Clari.

86 ¶ Est statutum alicubi,vt pœna homicidij sit mille librarum,nisi si nobilis occiderit popularem,tũc enim pœnam fore capitis. Iudex autem condemnauit nobilem pœna mille librarum, adiecta hac clausula,vt si sententia esset contra,vel præter formam statuti,eam reducit ad formam ipsius.Quæsitum fuit an hic nobilis sit decapitandus. Hanc quæstionem disputauit Iac.But.cuius rationes in vtranque partem retulit Bal.in c.cum M.Ferrariensis,col.2.vers.nota hîc quod protestatio, de cõstit. & ibi concludit primum caput sententiæ valere,tanquam certum:reseruationem autem non valere.& sequitur Corn.cons.161.subtilis,col.3.vers.nec etiam obstat,lib.4. eámque aliis rationib.confirmat. Tu illos,si ita tibi libitum sit, videbis. *Quæstio in statuto loquente de nobili.*

87 ¶ Est quoque statutum, vt horum nobilium qui popularem occiderint, omnia bona deuastentur. Quæsitum item est an bona eorũ aliis obligata deuastabũtur.quod videtur,arg.tex.in l.1.§.seruus. ff.de Senatusc.on.Silla.vbi seruus pignoratus & torquetur,& supplicium patitur. Nam & domus illa pignorata manet in dominio debitoris.l.pignus.C.de pign. act.& l.reseriptum, in prin.ff.de distrac. pign.cum simil.Et huius opinionis fuêre Iac.Aret.in d.§.seruus.& Cyn.Alber.& Ang.in d.l.pignus. Sed ex eo,inquiunt,quod reliquum erit ex deuastatione satisfiet creditori. *An bona alijs obligata deuastari possint ex statuto.*

88 ¶ Contrarium tamen voluerunt Bart.& Ro.in l.j.§.seruus. ff.de Senatusc.Silla.& Saly.in d.l.pignus. Ang.in l.Lucius.in fin.ff.de euictio.& Ro.cons.128.prout ex tenore. quæ opin. est æquior & iustior. Nam creditores præferuntur pœnis publicis & fiscalibus.l.placuit.ff.de iur.fisci.& l.1.C.de pœn. fiscal.libro 10.Et habet creditor actionem contra destruentem pignus.l.qui occidit. ff.ad leg.Aquil.

& l.

BIU Cujas

& l.seruum quem.ff.de pign.Præterea si pignus ad fiscum perueniret, creditor haberet contra eum actionem.l.recusare.§.si fisco.ff.ad Senatusc.Treb.& l.cum fisco.ff.de Senatusc.Silla. & l.2.C.ad leg. Iul.de vi pub. Ergo multo magis habet exceptionem contra fiscum volentem destruere pignus ipsum.l.inuitum,§.si cui damus.ff.de regu. iur. Denique de hac re videtur text. apertissimus in l.res quæ.§.res autem.ff.de iur.fisc.vbi fiscus non potest ius creditorum lædere,nec prius res aliis pignoratas distrahere quàm illis satisfiat.Nec obstat d.§.seruus,quia loquitur in seruo, qui delinquendo potest priuare dominum ipsius dominio.l.1.§.quoties. ff. de vi & vi arma.& consequenter creditorem iure quod in eo habet. Hic autem loquimur de delicto debitoris, qui creditorib. præiudicare non potest.Nec item obst.quòd pignus manet in dominio creditoris,quia id verum est,sed cum onere pignoris.vide omnino Io.Igne.in d.§.seruus.

89 *An nobilis rapiens è manu popularis &c.*

¶ Statutum est Florentiæ, quod nobili offendente popularem in personam, ipse aliique de domo eius puniuntur. Quid igitur si nobilis quicquam rapuerit ex manibus popularis, vel eius vestes laniarit:an sit locus statuto? Bart.in l.licitatio.§.quod illicite,paulo ante fin.ff.de public.& Petr.Anch. in c.nuper,col.2.vers.& prædicta inducit,de sent.excom.& in cap.si clericos,col.vlt.in vers.eiusdem initij,eo.tit.lib.6.dicunt locum esse statuto,quantum ad ipsum nobilem offendentem,vt scilicet dicatur offendisse in personam. Non autem quantũ ad alios,scilicet illius domesticos: cum sit odium irrationabile, vt teneantur pro delicto alterius. Ideo non tenentur, nisi corpus ipsum proprie læsum sit.

90 *Alia quæstio de nobilibus.*

¶ Perusij statutum est vt nobilis condemnetur in quadruplum eius, in quod popularis condemnaretur.Estque aliud statutum, vt pœnæ criminum nocturnorum duplicẽtur. Nobilis noctu deliquit. Quærebatur an nobilis esset condemnandus in quadruplum pœnæ simplicis, qua condemnatus fuisset popularis,si die deliquisset:an pœnæ duplicis,quam sustinuisset si noctu diliquisset.De qua re videbis Bart.in l.sanctio,col.4.ver.quæro ergo pone.ff.de pœ.& Bal.in l.si cum exceptione.§.1.vers. sed pone quòd statutum.ff. quod met.cau.apud quos videre poteris.neque enim amplius hęc & alia huiusce modi tractare decreuimus,loca designasse contenti.

91 *Alia de eodẽ quæstio.*

¶ Anconæ statutum est,vt nullus nobilis possit facere accusationem,denuntiationem,vel querelam de iure eius ciuitatis, vel episcopatus Anconæ,vel aliũde:nisi pro iniuria in se vel in res suas,& à se possessas,facta.Quidam autem nobilis denuntiationem fecerat aduersus nonnullos, qui dicebantur quicquam delicti perpetrasse,non circa personam ipsius nobilis,sed circa res ab eodem non possessas.fuerúntque dicti denunciati tanquam contumaces condemnati.Quæsitum est an huiusmodi processus esset nullus.Id quod Iac.Are.disputauit, & de eadem re interrogatus Baldus multis magnisq; rationibus vtrinq; adductis tandem concludit processum nullum esse, vt videre poteris cõs. 335.statuto,lib.3.quod repetitur cons.426.lib.5.

92 *De statuto ut sufficiat fama quælibet ad probãdum contra nobiles.*

¶ In multis locis statutum est,vt contra nobiles in criminalibus causis sufficiat probatio ex fama, vt patebit ex iis quæ mox subiiciam.Quæ autem ratio mouerit statuentes non satis video.Nisi si ea sit,vt reprimãtur feroces nobilium animi,qui non verentur delinquere, metum terrorémq; interim præsentibus incutientes:ita vt malint quoduis subire periurium, quàm veritatem testificari,ne postea ab ipsis nobilibus aut eorum consanguineis malè mulctentur. Et ne dubites de validitate huius statuti,id planum est valere statutum,vt in aliquo casu fama faciat plenam probationem, vt colligitur ex Angelo loquente de alio quopiam statuto Bononiensi in l.2.§.dum autem. ff.quemadmodum test.aper.& ante eum ex no.per Bart.in l.de minore.§.plurimũ, ad fi.ff.de quæst.& Phili. Dec.loquente de hoc nostro statuto,cons.37.in causa rigorosæ accusationis, col.1.& præsupponunt omnes quos postea citabimus. Nam & aliàs valet statutum & consuetudo,vt probatio imperfecta pro legitima & plena habeatur,vt probatur in cap.cum dilectus,& ibi Panor. post alios in vlt.not. de fid.instr.Oldr.cons.105.videtur dicendum,Io.And.in addit.Spec.tit.de instr.edit.§.compendiose. versic.sed nunquid.Bald.in rub.C.de fid.instr.col.pen.vers.septimum supplementum. Rom.in l.admonendi,colum.10.vers.& ex prædictis.ff.de iureiuran.cum aliis concordantiis adductis per Dec. vbi suprà.Licet contrarium teneat ipse Roma.in l.lege Cornelia, col.2.vers.an autem ex statuto.ff. de Senatusc.Silla.

Statutũ potest facere ex insufficienti probatione sufficientem.

93 *Quid si probata sit fama cõtraria.*

¶ Super eo autem statuto multa dubia è re nata orta sunt.Bal.enim in l.sacrosanctæ,in fi.C.de episc. & cleri, quærit,an si probata est fama contraria, huiusmodi fama probet contra nobilem. Et dicit non probare,quia cum sit elisa per probationem contrariam, de ea non constat,per eum tex. probantem tum demum voluntatem priuilegiatam, cuiusmodi est hæc probatio, eam esse quæ vere cognita est,id est,de qua constat per legitimas probationes.Id enim quod non apparet, non potest esse priuilegiatum.l.Diuus.ff.de mil.test. Ex quo Raph.Ful.ibi etiam in fin.dicit authoritate ipsius Bald.quòd quando datur priuilegium alicui rei,intelligitur si res sit legitima. Et ideo,inquit,cum in partibus Tusciæ,vbi multum puniuntur nobiles,statutum sit vt fama sit sufficiens probatio aduersus nobiles,procedet si fama sit legitima.

94 *Quid si probatum fuerit contrarium.*

¶ Idem quoque Baldus in l.si tutor petitus,in fi.C.de pet.tut.dicit in casu huius statuti posse famam reprobari, quia fama reprobata non est fama,nec apparet de ea: ideo non potest esse priuilegiata, arg.d.l.diuus.ff.de mil.test. Et facit,inquit,quod notat Azo,in summa.C.ad l. Aquil.circa medium, quod dicit bene notandum.In eo autem loco Azo scribit nunquã censeri exclusam probationem, quæ fit per rei euidentiam,& cum secuti multi, quos tibi congessi in tractatu Retractuum,tit.1.§.4.

gl.1.

gl.1.nu.36.has autem.Sed & in illa eadem gl.nu.1.& multis seq.ostẽdimus probationem à lege, aut statuto introductam semper admittere contrariam probationem.Etiam si lex ipsa,aut statutum dicat quippiam haberi pro plena, aut plenaria probatione,siue etiam plenissimam vel omnimodam fidem cuipiam rei adhiberi,aut etiam ei standum esse,vt ibi videbis.

95 ¶ Et id in casu de quo loquimur, adeo verum est, vt satis sit probare contrarium per famam contrariam,vt satis videntur voluisse Bald.& Fulg.in locis suprà allegatis, & expressius idem Bald.qui id statutum dicit esse Florentiæ, in d.l.diuus,vers.quartò est argumentum, & ibi post eum Angel. ff.de test.mil.per illũ ipsum tex.vbi & id dicit notandũ,& quòd ita tenent assessores,& aduocati.& idem Bal.in l.qui accusare,col.2.versic.vltimò not.C.de eden.& in l.in pecuniariis,quæ est vlt.col. 4.vers.ex hoc deciditur.ff.de fer.vbi & ad hoc præterea alleg.l.non solùm.§.de vno,qui est 1.ff.de rit.nup.dicítque ita seruari in practica.& rursus idem Bald.in l.ea quidem,col.pe,versi.item quæro, dicit statutum.C.de accu. Petr.Ancar.in repet.cap.1.de consti.lib.6. Panor.in ç.cùm in tua, col.1.in 2.no.de sponsa.Alex.cons.16.in causa & lite,colum.2.vers. præterea statutum,lib.5.Barb.in tract.de præstan.Card.in 2.q.vlt.partis,col.2.& in c.cum contingat,col.3.nu.14.& ibi Fely. col.1. de rescript. Philip.Dec.d.cons.37.col.5 vers.quintò statutum,& Catel.Cota.memo.incip. qualiscunque probatio,col.2.vers.sed an contrà.An autem possunt esse simul duæ famæ contrariæ,vide Bar.Bal.& Roma.in l.is potest repudiare.ff.de acquir.hæred.

Iterum de fama contraria.

96 ¶ De eodem quoque statuto loquens Ange.in l.1.C.sent.rescin.non pos.& rursum in l.sub specie. C. de re iud.dicit sententiam latam per huiusmodi famæ probationem aduersus nobilem, retractari citra appellationem per instrumenta de nouo reperta,aut aliàs veritate comperta.& idem quoque dixerat ipse Angel.in d.l.diuus,vers.adde quòd vbicunque, de testa.milit.& vbique dicit id esse de mente Innocen.rectè illam intelligendo in c.tua nos.col.2.de cohabita.cleri.& mulie. Et sic inquit Angel.in d.l.sub specie,intelligo l.admonendi,quæ no.est & subtilis.ff.de iureiur. Et sequitur Franc. Curt.Senior in repet.ipsius l.admonendi.col.4.

Quid si post sententiã aliter veritas appareat.

97 ¶ Bald.item de eodem statuto loquens in d.c.tua nos,col.1.versic.quid si statuto,scribit in casu huius statuti non sufficere probare nudam famam nullis indiciis suffultam,vt dicit notari à Bart.in l. de minore.§.tormenta.ff.de quæstionib.quod dictum,inquit,est satis æquum.Sed aduerte ne erres. Nam Bar.in d.§.tormenta,nihil de hac re dicit:sed in §.plurimum,qui continuò sequitur,in quo latè tractat materiam famæ,paulò ante finẽ dicit, in casu quo ex statuto sufficit probare maleficium per famam,id intelligi de fama, quæ traxit originem ex probabilibus causis quæ inducunt populum vt ita credat:aliàs non esset fama,sed magis vana vox populi,quæ exaudiri non debet.l.Decurionum.C.de pœn.Ideo,inquit, sit cautus iudex,vt intelligat non satis esse probare per famam simpliciter,sed per famam legitimam.Et id quoque dictum Bart.retulit,& secutus est ipse Bal.in c.veritatis,col.2.versic.quærit Bar.an fama.de dolo & contu.vbi id elegans dicit. & rursum in capi.veniens,le 2.col.2.vers.quærit glo.& ibi Panor.col.2.versic.quæro nunquid,& Fely.col.6.versic.quinta conclusio,& Phili.Dec.col.5.vers.tertia conclusio,& iterum vers.vltimo debet,vbi alios allegat, ext.de testib.& idem Bal.in c.suborta,circa med.de re iudi.vbi ex hoc dicit nudam famam non poni inter genera probationis.& allegat etiam c. sicut.§.verùm.eo.tit.& iterum ipse Bal.in l.diffamari,col.1.vers.item not.quod.C.de inge.man.& in l.proprietatis,vers.item fama.C.de prob.& Phili. Dec.qui alios citat d.cons.37.col.3.vers.3.prin.

Quid si fama nuda sit,& sine aliis indiciis.

98 ¶ Quid autem si statutum sit, vt contra nobilem sufficiat qualiscunque probatio.nam & talia sunt quædam statuta in Italia. Et de his loquens idem Bald.in l.2.§.& filius. ff.qui satisd.cog.dicit talem debere esse probationem,quæ de iure valeat, nec sit remota per reprobationem contrarij,arg.d.l. diuus.ff.de mil.testa.Et sequitur Hippo.Marsi.cons.81.salus omnium,colum.pen.versi.quia dico, & consi.89.summi Dei,col.2.Et id bene notandum dicit Iason in l.quodcunque, in princ.in 2.nota.ff. de verbor.oblig.qui dicit eundem Bald.idem quoque voluisse,vti certè voluit in l.1.versic.per hoc determinatur.C.de fid.instr.Sed tamẽ ipse Ias.vbi suprà.continuò subdit esse cauendum. Nam isto, inquit,modo statutum esset omnino superfluũ, & nihil operaretur contra ius commune,si non nisi probatio de iure valida sufficeret:quod tamen esse non debet,vt per Bar.& alios in l.4.§. prætor.ff. de dam.infec.cum simil. At Catel.Cota.in d.memo. qualiscunque probatio, in prin.quædam dicit, vt sustineat dictum Bal.quæ non admodum mihi satisfaciunt,tu ibi videre poteris.

Quid si ex statuto sufficiat qualiscunque probatio contra nobilem.

99 ¶ Si statutum sit ne liceat magnatibus, vel nobilibus portare, siue tenere picta arma, siue insignia suorum consortium:in idque sufficiat probatio vnius testis de visu,& duorum de fama publica, & absque redditione causæ,cuiusmodi statutum est Florentiæ,vt scribit Philip.Deci.d.cons.37.qui interrogatus,an si testes rationem reddiderunt,sed malam,locus sit statuto.Et videbatur locum esse: nam cùm valeat eorum depositio sine redditione rationis,valet & si malam reddiderint,vt in simili dicitur in l.1.in prin.C.de rei vxo.act.& quod no.gl. de libello inepto, in l.vinum, & ibi Doct.ff.si cert.pet.& in §.multis,in verbo,trãsitu,Instit.de liber.& Bal.in l.qui testamento.§.per contrarium. ff.de testa.& alibi latissimè diximus.

Si ex statuto sufficiat testimonium cõtra nobilẽ sine redditione rationis.

100 ¶ Respondit tamen Decius contrarium . Nam statutum loquitur quando testes nullam rationem reddunt. Ergo non habet locum,cùm reddunt malam : quia cum sit contra ius commune restringitur vt intelligatur in illis ipsis terminis in quibus loquitur,nec ad alios extenditur.l. si verò.§.de viro.ff.solut.matr.gl. Bar.& alij in auth.quas actiones.C.de sacrosan.eccl. Et ita in alio statuto,vt

Statut. ut credatur testibus malam rationem reddentibus non valet.

fama

fama pro plena probatione habeatur, argumentatus est Pet.Anc.cons.189.tribus de causis,col.vlti. vers.primò quòd licet. Et præsertim in casu isto,quia statutum sola voluntate statuẽtium innititur: quo casu non trahitur ad similia.Bal.in l.3.col.2.vers.ex quo no.quòd statutum.C.de iure dot.Imò verò si statutum expresse diceret credendum testibus malam rationem reddentibus, non ei standum esset,vt expressim voluit Bald.in l.si non speciali ad fi.C.de testam. Et bene facit quod idem scribit in l.solam,ad fi,vers.nunquid quando iudex.C.de testi.

101 *Responsio ad contraria.*

¶ Nec obstat quod dictum est pro contraria parte,quia illud responderi potest quod dicit gl.in cle. constitutionem, in verbo,de nouo, in fi.de elec.plus nocere malam & ineptam locutionem,quàm taciturnitatem.quod & probatur in l.expressa.ff.de reg.iur.cum concord.ibi adductis.Ideóque licet valeat libellus generalis sine expressione causæ, parte non opponente.l.vlt.C.de anna.excep. & c. abbate sanè,de re iud.lib.6.Si tamen causa inepta exprimatur, vitiatur,vt voluit gl.in l.1.in princ.& ibi Bar.& alij,ff.de eden.vti quamuis iudex non teneatur causam in sententia exprimere.c.sicut,de re iud.si tamen ineptam expresserit vitiatur,vt tradit Inn.in c.in præsentia,de renunc.Et quod idem quoque in simili voluit idem Innoc.in c.vlt.& ibi Pan,col.2.de procur. Et optima huius rei est ratio,quia cùm testes nullam rationem reddiderunt, est quædam præsumptio eos iusta ratione motos fuisse. Sed cùm malam reddiderunt, ea præsumptio cessat. nam in certis & claris non est locus coniecturis.l.continuus.§.cùm ita. ff.de verb. obl.Hæc & alia multa ad interpretationem & declarationem huius statuti Dec.dicto cons.37.quem tu videre poteris si tibi opus sit.

102 *Quæstio super alio statuto loquente de nobilibus.*

¶ Paduæ statutum est quòd si qui de magnatibus, siue nobilibus inferebant iniuriam cuipiam populari,qui esset de frataleis seu societatibus,simplici sacramento popularis crederetur,& illi magnates contra quos sic iurabatur,describebantur in quodam libro Communis,qui vocabatur liber potentum Malcablatorum:& alio statuto cauebatur vt nullus de dictis societatibus quas frataleas vocabant,posset describi in dicto lib.Quidam autem magnates faciebant inscribi in matricula dictarum societatum & tabernariorum, vel bacariorum : & tamen id officium non exercebant. Idque faciebant ne possent describi in dicto libro Malcablatorum,quia ita descripti multis pœnis & periculis subiiciebantur.Et respondit Alber.vbi suprà id non impedire quò minus in eo libro describerentur,arg.illius tex.& l.scriniarios.C.de test.mil.vbi idẽ Alber.aliud quippiam simile dicit,de quo mox dicemus,in vers.seq.& l.quidam.C.de Decur.lib.10.& l.1.C.de Colleg.lib.11.

103 *Alia quæstio de eod.*

¶ Species autem quam tractat Alberi.in d.l.scriniarios, atque etiam in tractatu statutorum parte 1. q.137.ex statuto, hæc est.Statuto Florentiæ nobilibus & magnatibus multa prohibentur & imponuntur, quæ minimè prohibentur & imponuntur popularibus. Hinc orta quæst.est quoniã domus Cyprianorum reperiebatur scripta in quodam libro securitatum,quę à nobilibus fiebãt. Cuius quidem libri titulus hic erat,Infrascriptæ sunt domus nobilium & potentum,quæ debent securitatem facere pro nobilibus & magnatibus de festo S. Pangratij, domus de Ameriis, & de Cyprianis.Reperiebatur etiam duos eiusdem domus Cyprianorum quinquennio ante dictum statutum feciſſe eam securitatem,& post dictum statutum omnes eiusdem domus, excepto vno qui se excusauerat per ætatem 70.annorum. Illi autem Cypriani dicebant se esse populares à natura, allegabántque aliud statutum limitans certo modo domus nobilium & magnatum.De qua re consultus Dy.cons. omnium 1.respondit pro illis Cyprianis multis rationibus relatis ab ipso Alberico,præsertim in d. q.137.quem si tibi libitum fuerit videre poteris.

104 *Si cessio certa nobili sit nulla ob defectum solennitatis, an cadat in pœnã statuti.*

¶ Perusij statutum est ne liceat sub certa quadam pœna nobili recipere vel in se transferre aliquam actionem vel cessionem quocunque titulo aduersum popularem, cedénsque cadat iure suo quod fortè non sine ratione statutum est,arg.eorum quæ no.in l.1.& 2.C.ne lice.poten.Super cuius statuti intellectu multa dubia occurrerunt. Primum an si huiusmodi cessio nulla fuerit, quia omissa fortè est solennitas quæ in contractibus interuenire debuit,vel aliter, sit locus pœnæ huiusce statuti.Et dicit Bal.locum esse in l.quid ergo. §.cùm autem,ad fi.ff.de his qui no.infa.per illum tex.& l.si quis legatum.ff.de falsis.Contrarium tenuit Bart.in l.filium.§.si quis bonorum,per illũ text.& alios. ff.de legat.præstan.& in l.non putauit.§.non quæuis,etiam per eum tex.ff.de bono.pos.contra tabu. Rom.in l.si verò.§.de viro,in 33.fal.ff.solut.matr.& in l.si quis in graui.§.si autẽ,in fin ff.de Sc.Silla. Guid.Pap.cons.192.ex facti narratione,col.2.vers.ad secundum quæsitum:& Felyn.in cap.ex tenore,col.5.vers.ad quod facit,de rescript. Ias.in l.1.§.1.in 5.no.ff.quod quisque iur.& in l.3.col.antepen. vers.22.C.de iure emphy.Firmia.in tract. Gabel.in 3. parte 8.partis prin. quæst.32.vers.item sequitur,quòd cedens. Franc. Rip.in l.4.§.condemnatũ,col.1.nu.4.ff.de re iudic.Sed huius rei veritatem intelliges ex his quæ scripsimus in nostris Legibus connubialibus in d.gloss.6.in 24.quæst.& in nostro tractatu Retractuum tit.1.§.1.in gl.2.in verbo,*a vendi*,nu.5.sed hîc scire,cum multis seq.

105 *An statutum prohibens cedi nobili, habeat locum in eccle. uel clerico.*

¶ Quæsitum quoque est an huiusmodi statutum habeat locum in ecclesia, vel clerico cedente nobili. Et an cessio facta est nobili clerico. De quibus tu vide Fed.Senen. cons.83.quod statutum editum,& cons.84.in puncto mihi transmisso.& cons.85.statuto ciuitatis Perusinæ:& Cardi. Flor.in repet.cap.perpendimus, colum.13.versicul.quæro de quæstione facti,de sentent.excom.Panor.in cap. ecclesia sanctæ Mariæ,colum.penul.versic.& iuxta hoc statutum. de constit.& in cap.quod clericis, col.6.vers.facit quod in simili, & ibi Barb.col.14.nu.78.de fo.comp.Dom.dum allegat Fed.in c.vlt. & ibi expressiùs Philip. Fran.circa medium,de immu.eccle.libro 6. Alexan.cons.93.visis & ponderatis

ratis,col.2.verſ.& puto quòd dictum ſtatutum,lib.2.& Corne.conſ.94.conſuluit.col.3 verſ.compro batur, lib.3.& Rochum Curt.in repet.c.vlt.char.34.col.2.verſ.quartò limita, de conſuet.& Philipp. Dec.in c.eccleſia S.Mariæ,col.pe.verſ.& hoc etiam habet locum de conſtit.

106 ¶ Sed & eſt quæſitum in caſu dicti ſtatuti,ſi nobilis iure hæreditario ſucceſsit in aliqua actione contra popularem,an incidat in ſtatutum.Et dicit Bar.in l.1.§.ſed ſi iure,per eum tex.ff.ad leg.Cornel. de fal.non incidere.& ſequitur Panor.in c.1.col.2.verſ.item vide gl.ne cleri.vel mona.& Barb.in l.ſi ex legati cauſa,col.6.ff.de verb.oblig.& conſ.14.clementiſsimi,col.3.li.2.conſ.1.magnus,col.17.verſ. præterea adduco,lib.3.& conſ.60.in medium,col.6.eod.lib.3. Quod tu confirmare potes ex multis quæ nos diximus in noſtro tractatu Retractuum,tit.1.§.1.gl.9.nu.166.ſed huius poſtremi,& ſeq.vbi inter cætera cito Ciceronem,qui in oratione pro L.Flacco conſtantiſsimè defendit Conſules, Prætores,& cæteros magiſtratus, quibus non erat ius quicquam acquirere in ſua prouincia: poſſe tamen hæreditates, quæ ſibi obuenerant, recipere.& quæ item diximus in §.26.gloſſ.1.num.4.ſed ſi id recipias,& 3.ſeq.

Quid ſi nobilis ſuccedat in actione contra popularem.

107 ¶ Quid autem ſi popularis qui habebat actionem contra popularem,conſtituat nobilem procuratorem cum pacto,vt conſtituens ab eo non petat rationem eius quod à debitore exiget, & agat nobilis non quidem vt ceſsionarius,ſed vt procurator:an is ſit audiendus,an verò poſsit repelli ex huiuſmodi ſtatuto ? Et eum non admittendum, tanquam id factum ſit in fraudem ſtatuti,cenſuerunt Bald.Ange.Paul.Caſtr.& Iacobus à S.Geor.in l.iuris gentium.§.Prætor ait,per gl.ibi,in verbo, edicta.ff.de pactis.Ad quod facit quod dicam in 2.ſeq.verſ.

Quæſtio in ea ſua illius ſtatuti.

108 ¶ Sed quid ſi ſtante huiuſmodi ſtatuto popularis cedat actionem ſuam forenſi,quod non eſt prohibitum,cùm forenſis non comprehendatur ſub ſtatuto.iſte autem forenſis poſtea cedit nobili,an valeat? Et dicit Bart.in l.ſi qui orthodoxæ.C.de hęret.non valere.Vult enim,inquit,ſtatutum,vt nullo modo perueniat actio ad nobiles, arg.d.l.& l.3.C.de natur.liber. Et id dicit tangi per Iacob.Bel.in Auth.vt de cæter.non fiant commut.eccle.re.ad fin.Et bene facit quod dictum eſt numero præcedenti,& quod dicam in ſeq.

Alia quæſtio.

109 ¶ Eſt enim alicubi ſtatutum,ne liceat nobili ſiue magnati emere poſſeſsionem in Cluſo, ita,vt opinor,vocant Itali oppidum & ſuburbia. Quid ſi nobilis non emat per ſe, ſed per famulum,aut aliam interpoſitam perſonam,quæ ſit de popularibus,valebitne contractus? Et dicit Bald.nuncupatim de hac ſpecie loquens, non valere,in l.non dubium, col.4.verſ.ex hoc infertur. C.de legib.& ſequitur Petr.Anca.in repet.c.1.col.verſ.iuxta prædicta congruè,de conſtit.& Barb.qui dicit ſing.in tract.de præſtan.Cardi.in 3.q.1.partis,col.5.verſ.facit ſing.& Catel. Cota in memor.qualiſcunque probatio, col.2.verſ.ſecundò circa prædicta.

Quid ſi nobilis prohibitus emere emat per famulum, aut alium.

110 ¶ Nobilium facta dictáque aliis nota eſſe præſumuntur,vt dicit Panor.in c.tuam,in princ.per illum text.de ordi.cogni. Vnde,inquit, in hoc caſu non facilè admittitur allegatio ignorantiæ, per cap.illorum,de ſenten.excom.Et ſequitur Iaſ.in l.ſi res obligata,col.pen.verſ.3.limita.ff de leg.1.vbi ad id dicit facere gl.in l.ſi tutor petitus.C.de peri.tut.quæ dicit eſſe præſumptionem ſcientiæ eorum,quæ publicè ſciuntur.

Nobilium facta ac dicta omnibus nota.

111 ¶ Et ita certè natura comparatum eſt,vt quo quiſq; maiore dignitatis loco ornatus ſit, eò conſpectiora ſint illius facta dictáque.Non poſſunt(inquit D.Chryſoſtomus lib.3.de Sacerdotio)epiſcoporũ vitia diſsimulari,ſed vel ſtatim parua,& exigua manifeſta fiũt.Et paulò pòſt, Qui priuatim hanc & quietam vitam viuunt,ſolitudinem habent ſuorum vitiorum tanquam velamẽ quoddam:iidem rurſus cùm in medium prodierint, ſolitudinem illam ſicut veſtem exuere, ac per externos aduentitióſque motus,ſuos ipſorum animos omnibus nudos exhibere coguntur.Et iterum poſtea, Nam vulgarium hominum delicta velut in tenebris commiſſa auctores ſuos ſolos perdunt,cæterùm hominum illuſtrium & vulgo cognitorum delictum commune omnibus damnum adfert.

112 ¶ Ad quod etiam referri poteſt illud Iuuenalis alibi ad aliud relatum,

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet,quanto qui peccat maior habetur.

Sed propiùs accedit illud eiuſdem Satyr.9.

O Corydon Corydon ſecretum diuitis vllum
Iſte putas?ſerui vt taceant, iumenta loquentur,
Et canis,& poſtes,& marmora:claude feneſtras,
Vela tegant rimas,iunge oſtia,tollito lumen,
Et medio clament omnes.

At ante illum Ouidius ad Liuiam,

Ad te oculos auréſque trahis,tua facta notamus,
Nec vox miſſa poteſt principis ore tegi.

Sed & Claudianus quoque in Panegyrico 4.Conſulatus Honorij,

Hoc te præterea crebro ſermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoſcas,cunctis tua gentibus eſſe
Facta palam,nec poſſe dari Regalibus vſquam
Secretum vitiis.Nam lux altiſsima fati
Occultum nihil eſſe ſinit,latebráſque per omnes
Intrat,& obtruſos implorat fama receſſus.

BIU Cujas

Et è poëtis Græcis Pindarus Pythiorum Ode 1. Hieroni. Regi dicata,

εἰσὶ δ' ἐπὶ γλαῦκον παραδόξα-
σε, μέγα τοὶ φέρεται
πὰρ σέθεν πολλῶν πάμπαν
ἐστί. πολλοὶ μάρτυρες ἀμφοτέροις πιστοί.

Quibus ipsum Hieronem veluti monet, si quid inhonesti ab eo dictum fuerit, circumferri vndiq; Multorum enim illum regem esse, multosque vtrisque testes fideles esse.

113 ¶ Nec desunt aliorum testimonia. Tullius in oratione pro Sexto Roscio Amerino statim post princip. Cæterorum, ait, neque dictum obscurum potest esse propter nobilitatem. Et lib. 2. Officiorum de nobilibus loquens, Nullum obscurum potest nec dictum eorum esse, nec factū. Salustius in Catilinario, Qui, inquit, demissi in obscuro agunt, si quid iracundia deliquêre, pauci sciunt: fama atq; fortuna eorum parcæ sunt (aut si mauis legere pares.) tanquam dicat, fama eorum æquè ac fortuna parua est, nec admodum nota. quāquam & parcæ non ab hoc sensu admodum distat. Subdit autem Salustius, Qui magno imperio præditi in excelso ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales nouere. Ita in maxima fortuna minima licentia est. Cui sententiæ maximè conuenit quod diximus suprà eodem capite, numero triceſimotertio, nobiles præ cæteris. Idem Salustius in Iugurtha ita facit Marium loquentem de nobilibus, Quantò vita eorum præclarior est, tantò horum socordia flagitiosior. Et profectò ita se res habet, maiorum gloria quasi posteris lumen est, neque bona neq; mala eorum in occulto patitur. Herodianus lib. Imperatorum quarto, Principum, inquit, res latere nullo modo possunt.

114 ¶ Sed de hac re latiùs Plutarchus in libro Politicorum ad Traianum Quisque, ait, sibi vitam & mores pulcherrimè excolere debet, quo prorsus omni nota, vituperationéque careat: quando præsertim eorum qui Reipublicæ præsunt, non modò singula verba, nec res tantùm publicitus gestæ animaduerti notaríque solent, sed virtus quoque, ioci simul & seria quoque, domus, ipsa familia, vxor, cubile curiosiùs cōquiruntur. Quid hoc loco commemorare Alcibiadem attinet? quem circa rem communem administrandam solertissimum habitum, atque inuictum compertum Imperatorem, viuendi licentia atque animi ferocia perdidit: cuius cætera virtus ob immodicos sumptus, & vitæ luxuriam parum Reipublicæ visa est profuisse. Quando Athenienses Cimoni vinum, populus Romanus Scipioni somnolentiam soliti exprobrare traduntur: quippe qui nihil prēterea aliud, quod illis obiectari posset, haberent. Verùm in Cneum Pompeium inimicos cauillatos accepimus, vnico digito scalpere deprehensum. Quemadmodum enim indignius ferri, maioríque haberi solent dedecori verrucæ, fiscúsve in facie, quàm notæ, næui, atque mutilationes in reliquo corpore: sic etiam ob eam opinionem quæ plerosque omnes de principibus atque ciuilibus magistratibus tenet, vtpote de re magna atque dignissima, quæ omni facinore atq; temeritate vacare debeat, minima quæque principum & magistratuum errata notantur, & pro magnis habentur. Et paulò pòst, Vulgus igitur mores, vitam, actiones, concilia omnia eorum qui Reipublicæ præsunt, curiosissimè rimari atque introspicere solet: etiam si hæc altè admodum obtegas, & tanquam velamentis obnubas & abdas. Hæc ille. quæ & tu addere potes ad illa quæ diximus suprà eodem cap. num. 39. incip. nobiles præ cæteris.

Leuiora errata deprehensa & reprehensa in nobilibus.

115 ¶ Et hæc quidem longè verissima esse arbitror, quanquam Lucas Pen. aliud voluisse videatur in l. mulieres, col. 4. in 20. priuilegio nobilitatis. C. de digni. dum scribit nobilium crimina facilius occultari, per l. ad splendidioris. C. de diuers. offic. libr. 12. dum ibi scribitur, vt velut in meliori fortuna positi, aut ea scelera quæ priùs commisisse doceantur, occultent: aut alia deinceps possint impunè committere. Et ibi certè Accurs. not. ex eo text. delicta maiorum celari & non puniri, quod, inquit, sæpe contingit: licet iustitiæ claues errent. Ex quo Bart. ibi, aut quisquis is est, Nota, inquit, quòd clauis ecclesiæ multum errat in hoc, quòd delicta maiorum celantur. quod & repetit Io. Plat. ibi. Sed ex his satis intelligis eum text. loqui de delictis præteritis, de quibus atque etiam præsentibus obtentu dignitatis impunitatem sibi promittunt.

De eadem re.

116 ¶ Matres magno ardent desiderio filias suas nobilibus nuptui tradendi, vt satis probat tex. in ca. super eo. le 2. de testib. & historia relata à Liuio, lib. 4. ab vrbe cond. Virginem Ardeatem plebeij generis à duobus in matrimonium fuisse expetitam, quorum alter virgini genere par erat, alter nobilis: quem mater virginis præferebat, quæ quàm splendissimis nuptiis puellam iungi volebat: sed tutores qui è corpore plebeiorum erant, partium memores, plebeium anteponebant. Verùm magistratus Ardeatium secundum parentis arbitrium ius nuptiarum dedit. quæ res Ardeam propè ad internecionem adduxisset, nisi Romani mature succurrissent. Quam rem tu notabis ad l. si pater. C. de sponsa. & l. 1. & l. in copulandis, & l. in coniunctione. C. de nupt.

Matres cupiūt filias suas nobilibus uiris collocari.

117 ¶ Supra in capite 7. nu. 16. qua in re, & nu. seq. diximus dominum non teneri inuestire de feud. ignobilem, qui à nobili emit. Quibus adde primum quod voluit Paul. Castr. cons. 335. cuius initium est, laudatio & inuestitura, col. 1. li. j. quòd vasallus nobilis cui à domino facta est potestas alienandi feudum non id poterit alienare in ignobilem, per tex. in c. similiter, tit. de leg. Corra. vbi vasallus miles nō nisi militi dare in feudum poterit feudum domini. Sicut nec dominus potest eo inuito alienare feudum in inferiorem,

Vasallus cui facta est potestas alienandi, non potest alienare in ignobilem.

118 ¶ Adde inquam, quod & ipse Paulus tradit in illo eodem consil. versic. quartò probatur, quòd ignobilis est

bilis est incapax feudi nobilis, nisi dominus expresè consentiat, arg.l.apud.Iulianum.§.vlt.& l.seq. & ibi no.ff.de leg.1.& l.fideicommissa.§.si seruo.ff.de leg.3.Ideóque, inquit, procurator constitutus à domino ad laudandum & approbãdum alienationes feudorum, non potest laudare alienationem feudi nobilis in ignobilem: cùm censeatur fuisse constitutus secundùm naturam rei, ad quam constitutus est, c.cùm olim abbas, de offic.deleg. Et illa conditio videtur inesse ipsi procuratorio, arg.l. 1.§.sub conditione.ff.de leg. nomi.& l.si stipulatus.ff.de vsur. & l.si eum.§.qui iniuriarum. ff.si quis caut.& l.cùm quis decedens, in prin.ff.de leg.3.Nec videtur constitutus sensisse de incapace, ar.l.Lucius.§.Lucius Titius Daman.ff.de leg.2.

Ignobilis incapax feudi nobilis sine consensu domini.

119 ¶ Subditorum autem interest habere dominos nobiles potius quàm ignobiles & plebeios, & potentiores, quàm inferiores. vt voluerunt And.Iser.Iac.Aluar.& Card.Alex.in c.1.§.ex eadem.tit.de leg. Corn.& Franc.Rip.lib.2.Respon.c.25.id in effectu, col.4.vbi allegat Aegidium Ro.in lib.1.de regimine principum, dicentem eos esse infelices, quibus pauper vel rusticus dominatur. Nam vt dicunt Docto.suprà allegati, tutiùs & securius viuimus sub potentiori domino, per text.optimum, quem ipse Ripa citat, in §.audiant, in auth.de defen.ciuit.vbi scribitur, Omnem gentem sub maiori constitutam iudice, maiorem sentire prouidentiam.

Subditorũ interest habere dominos nobiles.

120 ¶ Latissimè disseruimus suprà cap.29.An aduocati munus præiudicet nobilitati: & tandem concluimus non præiudicare. Quanquam valet statutum prohibens nobiles patrocinari, vt à nonnullis dicitur voluisse Bar.in l.1.in fi.C.de frum. Alex.lib.11.Verùm illud ibi non dicit, sed aliud, videlicet valere statutum prohibens nobiles, aduocatos, & similes à quibusdam officiis publicis, vt prędæ auferatur occasio, vt ibi dicit tex.loquens de Curialibus. Et idem quoque dicit Io.Plat. Quasi sentiãt nobiles & aduocatos prædæ auidiores quàm cæteros.

An ualeat statutum prohibẽs nobiles patrocinari, & ab officiis publicis.

121 ¶ Pistorij statutum est, ne nobiles possint esse arbitri inter populares, nec è diuerso populares inter nobiles. Dubitatum est, quid si lis est inter nobilem & popularem. An nobiles vel populares poterunt esse arbitri in huiusmodi causa? Quam rem copiosissimè disputauit Salyce. & in vtrãque partem 11.rationes adduxit. Et tandem tenuit nõ posse. nam cùm contingit ista mixtura personarum, prohibita persona inficit actum cum ea gestum ab alia persona habili & permissa. l.non distinguemus.§.si seruus.ff.de arbit.& c.cùm super, de offi.delega. Sufficit enim impedimentum vnius ad remotionem alterius, qui aliàs iure suo posset eum actum gerere. l.præcipimus, ad fi.C.de appel. Item ista verba inter nobiles, vel inter populares, in altero tantùm verificantur. l.videamus.§.curatores. ff.de in lit.iuran. nam ibi verbum, inter ipsas verificatur. vbi aliquis maior est 25. annis, ita vt non sit pupillus vel adultus. Deinde verò tenet, quòd poterunt eligi in huiusmodi causa nobilis & popularis simul. quia suspicio quæ obtinet cùm vnus tantùm ex illis est, tollitur propter adiunctum ar.l.si quis ex argentariis.§.1.ff.de eden. Et facit l.2.si aduer. liber. vbi iudex accumulatur secundùm diuersitatem litigantium.& d.l.præcipimus,& l.iurisperitos.§.cùm oriundus.ff.de excus. tuto. & cap.cùm illorum, de sent.excom.& quod no.Cy.in l.presbyteros.C.de epis.& cler. Hæc fermè Saly.quem refert & sequitur Petr.Anca.in repe.ca.1.in 14.quæstio.princ.versic.quæro vlteriùs de tali quæstione, de constit.

122 ¶ Si nobili sit relictus vsusfructus, aut aliud quippiam annuum vice alimentorum, potest fieri transactio super eo relicto, sine Prętore. Non etiam si ignobili id relictum fuerit. text.est secũdùm vnam lect.in l.cùm hi.§.si in annos, ibi, homini honestioris loci. iuncta gl.1.ante fi.ff.de transac. Tu tamen super intellectu illius text.vide Docto.ibi.

Nobilis super quo potest libere transigere.

123 ¶ Honor & dignitas familiarum per masculos conseruatur, vt scribit Cy.in l.1.C.de adult. & plerique omnes hanc rationem reddentes, statutorum excludentium fœminas existentibus masculis, quos nos alibi latè congessimus. Idque potissimum obtinet in familiis nobilium, vt nuncupatim scribit Bal.in c.in præsentia, col.3.vers.item fauor ciuilis. de prob. & Alber. qui id factum dicit ad conseruationem ipsius nobilitatis, in rubr.ff.de vulg.& pup.substit.col.64.ver.sed certum est quòd quo ad testatorem. Ex quo illud manasse videri potest, quòd generali propemodum Franciæ consuetudine inter nobiles tantùm, & in rebus quoque nobilibus tantùm non etiam inter ignobiles, nec in rebus ignobilibus masculi præferuntur fœminis, & primogenitus cæteris, vt non sine ratione coniunxerimus in hoc nostro opere ius Primigeniorum nobilitati. Et facit etiam quod scribit Marcus Mantua, cons.117.cùm aliàs, in fine.

Inter nobiles conseruatur familia per masculos.

124 ¶ NOBILES in vtranque partem & virtutum & vitiorum ignobiles longè superant. Cuius rei clarum testimonium nobis præbet & quotidiana experientia. Et Tullius, cui probè cogniti sunt vtrorunque mores, dum in oratione pro Publio Quintio, Dolabella, inquit, quemadmodum solent homines nobiles seu rectè seu perperam facere cœperunt, ita in vtroque excellunt, vt nemo nostro loco natus assequi posset: Iniuriam facere fortissimè perseuerat, & cætera. Quod nos alibi ad aliud retulimus. Et huc pertinet quod de Athenienſibus, gente quidem & antiquissima, vt alibi diximus, & nobilissima, scribit Plutarchus in vita Dionis ad fi. excellentissimos virtute eos esse viros, quos ciuitas illa pertulerit. & viros sceleſtissimos quos & eadem ediderit.

Nobiles in vtranque partẽ ignobiles uincunt.

125 ¶ DOCTRINAM nobiles & principes, si quid aliud, decere ostendimus suprà capite quinto, nu.10 sed si verum, & seq. Illud autem hîc adiicere voluimus, Iuris legúmque peritiam maximè illos honestare: contra imperitiam dehonestare, vel testimonio loci imibi citati ex l.2.§.Seruius autem.ff.de orig.iur.vbi Q.Mutius Seruũ Sulpitium ita obiurgauit. Turpe est Patricio, & nobili viro, & causas

Nobiles decere iurisprudentiam.

BIU Cujas

oranti ius in quo versatur ignorare. Nec enim otiosa sunt illa verba, & nobili viro quibus apertè insinuabat Mutius viros nobiles iuri ciuili operam dare oportere. Plutarchus autem libro Politicorum ad Traianum monet principes, vt Ius ciuile ediscant. Et in libello cui titulus est, In principe requiri doctrinam, ex quo & illum in eo loco citauimus, monet item principes vt leges quoque ediscant, iustitiámque obseruent. Sed quod dolendum est, rarò video principes legum peritos, vt etiam è nostris dicit And. Iser. in c. 1. tit. quis succes. tene. & Matthæ. Affl. in c. 1. col. 2. nu. 12. tit. de prohi. feud. alie. per Lotha.

126 *Nobilium iusiurandum cuiusmodi esse solet.*

¶ Iysivrandvm nobilium vbique huiuscemodi esse solet, Per fidem mei corporis, vt retulit Guid. Pap. cons. 31. viso ad plenum processu, in 2. dubio, vers. quinta ratio. Quod quidem valet, vt is subdit. Nam in præstatione iuramenti inspiciendus est mos regionis, vt videri potest ex gl. in cle. 1. vers. porrò, in verbo, tacta, in fi. de hæreti. & Iac. Bu. in auth. sacramenta puberum, col. 1. C. si aduers. vendi. Hodie autem nostri nobiles passim ita iurant, Per fidem gentilis viri, id est, vt loquuntur, *Foy de gentilhome*, quod peræquè est ac si dicerent, nobilis viri. Nam vulgò apud nos gentiles vocamus nobiles, vt diximus suprà cap. 2. nu. 50. illud prætereà. Ita enim hi ostentant & venditant suam nobilitatem, quæ nulla multis eorum est. Sed ita ferunt mores nostri, vt plerique omnes malint videri existimarique, quàm esse nobiles.

127 *Nobilium clementia & placabilitas in victos & alios id genus.*

¶ Quò quis nobilior est, eò clementior, mansuetior, placabilior in victos, imbelles, prostratos, profligatos, inimicos: vt non aliunde magis, quàm ex ea virtute nobilitatem hominum cognoscas: aut ex contraria natura ignobilitatem. Ferarum, inquit Seneca lib. 1. de Clementia, nec generosarum quidem præmordere, & vrgere proiectos. Elephantes leonésque transeunt quem impulerunt. Ignobilis bestiæ pertinacia est. Non decet Regem sæua, nec inexorabilis ira. Ouidius vsus quoque est leonis similitudine de Tristibus lib. 3. Eleg. 5,

Quò quisque est maior, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem, cùm cadit hostis, habet,
At lupus, & turpes instant morientibus vrsi,
Et quæcunque minor nobilitate fera est.

Sed & de Leonum clementia Plin. li. 8. c. 16. Leoni tantùm ex feris clementia in supplices, prostratis parcit, & vbi sæuit, in viros prius quàm in fœminas fremit: in infantes non nisi magna fame. In leonibus autem esse & generositatem & nobilitatem ostendit ipse Plinius in eo. ca. sæpius. Sed & de clementia elephantorum belluarum nobilissimarum Plinius lib. 8. c. 7. Ipsius, inquit, animalis tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec nisi lacessiti noceant. Aristoteles quoq; lib. 2. Rhetoric. ad Theodectẽ, idem de canibus, quod Ouidius & Plinius vbi suprà scribunt, vt scilicet prostratos non mordeant. Cæterum princeps ille oratorum & philosophorum Romanorum Tullius lib. Offic. 1. scribit, non audiendos eos esse qui grauiter inimicis irascendum putent, ídque magnanimi, & fortis viri esse censeant. Nihil enim laudabilius, nihil magno ac præclaro viro dignius placabilitate & clementia.

128 *Ad idem.*

¶ Sed vt redeamus ad Senecam, is libro primo, de Ira, tradit iram ventosam esse & inanem: tantúmq; abesse à magnitudine animi, quantùm à fortitudine, audacia: à fiducia, insolentia: ab austeritate, tristitia: à seueritate, crudelitas. Multúmq; interesse inter sublimem animum & superbũ. Iracundiam nihil amplum, decorúmq; moliri, & quæ sequuntur. Et ad calcem eiusdem libri, Nihil in ira, ne cùm videtur quidem vehemens & deos & homines despiciens, magnum, nihil nobile est. Et lib. 2. eiusdem operis, M. inquit, Catonem in balneo quidam percussit imprudens. Quis enim illi sciens faceret iniuriam? Postea satisfacienti Cato, Non nemini, inquit, percussum me. Melius putauit non agnoscere, quàm vindicare. Nihil, inquis, illi post tantam petulantiam mali factum est? Imo multum boni, cœpit Catonem nosse. Magni animi est iniurias despicere. Vltionis contumeliosum genus est, non esse visum dignũ, ex quo peteretur vltio. Multi leues iniurias altius sibi demisere, dum vindicant. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ latratus minutorum canum sæuiens obaudit. Et paulo pòst, Pusilli hominis & miseri est repetere mordentẽ, vt mures & formicæ, ad quas si manum admoueas, ora conuertunt. Imbecilla se lædi putant, si tanguntur.

129

¶ Est autem apud nos text. in c. paratus, ad fi. 23. q. 1. Regem debere esse benignum erga suos subditos, atque etiam hostes, vti ex eo. no. Matth. Afflic. in præludiis feudorum, col. 10. vers. 6. quæro. sed is tex. id mihi probare non videtur, sed in eam rem nullis opus est nec textibus nec testibus, quando satis per se pateat. Sed ita tamen, vt non omittam quod Anto. Flor. illustris theologus in 2. parte summæ, tit. 4. c. quoq; 4. inter signa nobilitatis posuit mansuetum esse, & post eum Matth. Affli. in c. 1. col. 7. vers. signa autem nobilis, tit. quis dicat. dux. Scribit autem Polybius Megalopolitanus lib. 4. tantum mansuetudinem atque benignitatem principum posse, vt non solum cum sunt præsentes, sed etiam maximo interuallo disiuncti, quosdam quasi fomites amoris, & beneuolentiæ erga se pectoribus hominum relinquant. Scribit & Plin. lib. 6. c. 22. eos qui Taprobanem insulam incolunt, regem eligere clementia insignem. Qui autem de apibus scripserũt, tradunt regem eorum aculeum non habere: aut si habet, illo non vti, quod inter cæteros prodidit Plinius li. 11. c. 17. magna quidem principũ admonitione ne aculeum aduersus subditos exerant. Suprà autem eodẽ c. nu. 46. diximus

potent

potentiſsimam dotem in principe liberalitatem, & clementiam eſſe. Et hæc quidem vera ſunt, verum ea eſt noſtrorum nobilium veluti inſita natura, vt ſint iræ implacabilis, licet ſe ignoſcere fingant vt diximus ſuprà c.23.nu.item 23.eodémque vlt.

130 ¶ Si ſtatutum dat aliquem præcipuum fauorem popularibus ſiue plebeiis, iſte fauor includit etiam aduenas ibi commorantes. Ita vt ſi ibi contrahunt, vel delinquunt, eo ipſo ſe faciunt populares, & tanquã tales ſunt iudicandi: licet in ſua natione eſſent nobiles, ita ſcribit Bald.in c.cum ab eccleſiarum, col.2.verſ.vnde ſi ſtatutum, de offi.ord. Id quod aliquatenus ex eo dependet quod ſuprà diximus c.10.nobilitatem pendere ex hominum nationúmq; opinione, vt qui vno in loco eſt nobilis, alio eſt ignobilis, pertinétq; etiam nonnihil ad id quod dicemus infrà, nu.143. domi nobilis, & ſeq. *Nobiles aduenæ utuntur priuilegiis popularium.*

131 ¶ Solent nobiles habere duo domicilia, vnum æſtatis, alterum hyemis, ad euitandã aëris malitiam, vt dicit Bal.c.dilectus, poſt medium, de reſcrip.per l.1.§.eſtate.ff.de aqua quotid.& æſti. Nam & quis, inquit, poteſt habere quatuor domicilia, ſecundum quatuor anni tempora, arg.l.3.§.ſaltus.ff.de acq. poſſ.vbi ſcribitur, Saltus hybernos æſtiuóſque animo poſsidemus, quamuis temporibus eos relinquamus. Nam & alibi, vt id illi addas, Iuriſprudentibus placuit duobus locis poſſe aliquem habere domicilium. l.aſſumptio.§.Iuriſprudentibus.ff.ad Municip. Et illud certe ſcio, noſtros Franciæ nobiles paulo locupletiores maxima ex parte illud obſeruare, quod Bal.dicit, vt ſcilicet eſtate vnum domicilium habeant, hyeme alterum: niſi ſi forte in oppidis habitant, quod rarum eſt apud nos, vt alibi diximus. *Nobiles ſolent habere duo domicilia.*

132 ¶ Si pauper nobilis habet magnum quoppiam palatium euerſum, vel deſtructũ, quod per paupertatem ei reficere non liceat, poteſt cogi ad vendendum, ne ciuitas huiuſcemodi ruinis deformetur, vt expreſsim voluit R.o.ſing.780.pauper nobilis. Et id dicit voluiſſe Spec.tit.de ſatiſd.§. eſt quoq;, verſ.circa hoc quæritur, per l.lege in prin.ff.de S C.Silla.& l.j.C.qui.ex cauſ.fer.pro præ.liber.accip. Sed aduerte quod Spe.nec de nobili loquitur, nec de hoc caſu, ſed alio diuerſo, vt ibi videre poteris. *Pauper nobilis qui palatiũ reficere nõ poteſt.*

133 ¶ Si quid à populo impetrare deſideras, prius in tuam ſententiam nobiles adducere tentabis. Nam facilius cæteros in eandem trahes illorum authoritate, vt ſcribit Arch.in c.commeſſationes, in verbo, monebuntur.44.diſt.per eum tex.cuius in fine hæc verba ſunt, Itaque prius monebuntur ſpirituales, aut his proximi, quorum authoritate & leniſsimis quidem & inſtantiſsimis admonitionibus cætera multitudo frangatur. Ex quo etiam Dom.poſt Hugo.dicit prius incipiendum à maioribus, quàm à minoribus, cum quid perſuadere populo volumus: quia inferiores poſtea facilius attrahentur. Sed & in id Archi.citat, & ſequitur Matth.Affl.in c.1.col.2.nu.20.tit. de pac.iur.fir. Id quod probe intellexit Iſocrates in tertia ad Philip.epiſt.cum ſcripſit, Græcè quidem, ſed in hanc ſententiam, Tum enim ſuadebam & hortabar vt compoſitis noſtræ vrbis & Lacedæmoniorum & Thebanorum & Argiuorum controuerſiis Græcos in concordiam redigeres, exiſtimans ſi id à Principibus ciuitatibus impetraſſes, quàm primum reliquas quoque ſecuturas. *Nobiles primi in noſtram ſententiam adducendi.*

134 ¶ In c.23.nu.9.obiter diximus nobiles teneri de facinoribus ſuorum famulorum, illícque nonnullos è noſtris citauimus. Quibus addendum putamus tex.in c.conſtitutis, le 2.& ibi gl.in verbo veriſimile, de teſtib.& in cle.ne in agro.§.porro, & ibi gl.in verbo familiaribus, de ſta.mon.& gl.in c.cum ad ſedem, in verbo interdictum, verſ.ſed nónne ex eo, & ibi latè Ant.in verſ.nuper, col.2.ver.opponis quod etiam interdum.de reſti.ſpol.& Alb.in prima parte ſtatutorum, q.50.item an valere. Et quod de ea re ſcribit Alc.in l.pronunciatio.§.ſeruientium.ff.de ver.ſig. Nobiles, inquit, qui in famulitium ſuum ſicarios, lenones, idque genus improbos retinent, ex eorum delictis arbitratu iudicis puniendi ſunt. Præſumuntur enim eorum conditionem notam habuiſſe, nec eis licuit deteſtabiles hoſce domi habere, & fauoribus proſequi. Et ideo etiam ſi dolo careant, culpa non carent. Et Tullius in quarta in Verrem actione. Cum Verres ipſe ſe defenderet, quòd pecuniam quampiam, quæ male & iniuſte ablata fuerat, non accepiſſet, ſed Volcatius, qui à comitibus eius erat: Comites, inquit, illi tui delecti, manus erant tuæ, quo quiſque te maxime cognatione, affinitate, neceſsitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur. Cohors tota illa tua, quæ plus mali Siciliæ dedit, quàm ſi centum cohortes fugitiuorum fuiſſent, tua manus ſine controuerſia fuit. Quicquid ab horum quopiam captum eſt, id non modò tibi datum, ſed tua manu numeratum iudicari neceſſe eſt. Nam ſi hanc defenſionem probabitis, non accepit ipſe: nemo vnquam tam reus, tam nocens adducetur, qui iſta defenſione non poſsit vti. Et paulo poſt. Si enim innocentes exiſtimari volumus, non ſolum nos abſtinentes, ſed etiam noſtros comites præſtare debemus. Primum omnium opera tanta danda eſt, vt eos nobiſcum ducamus, qui noſtræ famæ capitíque conſulant. Deinde ſi in hominibus eligẽdis nos ſpes amicitiæ fefellerit, vt vindicemus, miſſos faciamus, ſemper ita viuamus, vt rationem reddendam nobis arbitremur. Et poſt pauca, Sed tu cum & tuos amicos in prouinciã quaſi in prædam inuitabas, ac cum illis, ac per eos prædabare: non ſtatuebas tibi non ſolum de te, ſed etiam de illorum factis rationem eſſe reddendam. Et alia quoque multa in eam ſententiam. *Nobiles an teneantur de facinoribus famulorum.*

135 ¶ In cap.4.nu.8.& vt de aliis, multos reges adduximus humili genere natos. Quibus addendum duximus Amaſim ſapientiſsimum Aegyptiorum Regem, quem Aegyptij inter initia contemnebant nec vllius ſane momenti ducebant, quòd plebeius fuiſſet, nec inſigni familia ortus. Sed hos Amaſis ad ſe ſolertia, non aſperitate perduxit. Erant ei cum alia bona infinita, tum vero peluis aurea, in qua tam ipſe quàm omnes conuiuæ ſemper abluebant. Hanc ille confregit, ex eáque dæmo- *Amaſis Aegyptiorũ rex plebeiæ gentis.*

BIU Cujas

nis ſtatuam fecit, & in appoſitiſsimo vrbis loco ſtatuit. Aegyptij ſimulacrum adeuntes magnopere venerabantur. Quod Amaſis reſciens conuocatis Aegyptiis aperuit ex illa pelui in qua primò Aegyptij euomere immingeréque, & pedes abluere conſueſſent, factum eſſe ſimulacrum, quod tunc tantopere venerabantur. Itaque ſe aiebat perinde atque peluim eſſe factum, qui ſi antea fuiſſet plebeius, impræſentiarum tamen Rex eſſet. Atque ſic Aegyptios ad ſe traduxit, vt æquum cenſerent ei ſeruire. Quod Herodotus recenſuit haud multo ante ſi. lib. 2. & nonnihil tetigit Ariſtoteles lib. 1. Politicon ca. vlt. cum loquitur de Amaſi, qui de pelui ſermonem habuit, & Plutarchus in conuiuio ſeptem ſapientum. Quæ loca vix intelliges ſine illa Herodoti hiſtoria.

136 Reges ignobiles à ſubditis contemni.

¶ Quod & nos huc quoque adducere voluimus, vt illud præterea intelligeres, Reges ignobiles contemni ſolere à ſubditis, niſi ſolerter prudentérque eos ad ſe veluti trahant. Non quòd Rex quiſquis eſt, ſit ignobilis, vt & nos docuimus ſuprà c. 25. nu. 7. præterea quis dicit, vbi de Euandro Arcadum Rege locuti ſumus. Nam & eo ipſo quòd rex fit, is & nobilis fit, vt plenè etiam oſtẽdimus c. 7. Sed intelligimus de eo, qui ante adeptum regnum erat ignobilis: vt & de eo qui etiam ante regnũ erat nobilis intelligitur illud Eccleſ. 10. Beata terra, cuius Rex nobilis eſt, quod iam ſæpius ad alia quædam adduximus. Quod autem diximus de regno ignobili, aliò pertinet. Et vt illud item hinc intelligas non omnino verum eſſe, quod nos ſuprà cap. 6. nu. 4. diximus ex Diodoro Siculo, Aegyptios omnes æqualiter nobiles exiſtimare. Quod etiam oſtendit quod ſcribit Lucianus in Nauigio, Comam prolixam inſigne nobilitatis fuiſſe apud Aegyptios.

137 Nobiles non poſſunt ſuis ſubditis impone nere angarias.

¶ Non poſſunt nobiles ſuis ſubditis imponere, ſiue imperare angarias, & perangarias, & alia huiuſcemodi quæ ſunt publici iuris: niſi ex conſuetudine vel conuentione. Seruitia enim terminata, ſuis terminis & finibus ſunt contenta. l. cum ſcimus. §. caueat. C. de agri. & cenſit. & c. dilecto, de offic. Archid. Quæ autem dicantur Angariæ & Perangariæ, ne id prætermittam, diſces ex Suida in verbo ἀγγαρία, & Vegetio lib. 2. non ſemel. Alciato in l. neminem. C. de ſacro. eccle. hinc occaſione ſumpta, quòd illic fit mentio de vtriſque, & in rub. C. de præpo. ſacri. cub. lib. 12. Budæo in Comment. Græcæ linguæ: Eraſmo in ſuis annotat. in Matthæum, c. 7. Cælio Rhodigino Lectionum antiquarum lib. 18. c. 8. vltimæ æditionis.

138 Nobiles Galliæ uenationi dediti.

¶ Galliæ nobiles in primis venatione gaudent ac ſe exercent, vt tradit Gaguinus huius nationis hiſtoricus lib. 2. in prin. de Clotario Rege loquens, Móxque, ait, vt eſt Galliæ nobilitatis vana conſuetudo, ad feras venatu deprehendendas ſe conuertit. & libr. 3. Dagobertus autem poſtquam ſibi per ætatem licuit, feras indagare & venari, vt Gallis mos eſt, pergit. Et lib. 4. de Carolo Magno, frequentiſsimis venationibus, Gallorum more, delectabatur, exercebatúrqi. Nam & de eodem loquens Eginhartus eiuſdem Cãcellarius in vita illius, eum venationi fuiſſe deditiſsimum ex more, inquit, & conſuetudine Gallorum: cui nationi, vt ipſe addit, nulla alia in eo ſtudio comparanda. Et Baptiſta Mantuanus in D. Dionyſio de Gallis loquens,

Venatu, aucupio campos, montana, lacúſque
Sollicitant.

Quibus atteſtatur c. quorundam. 34. diſt. Cuius hæc verba ſunt, Lanfredus epiſcopus, qui & iuuenis dicitur, venationi ſit deditus, quod vitium plurimos etiam de clericali genere duntaxat Germanos & Gallos irreuerentes implicat.

139 Venatio propria regum & nobilium.

¶ Et certè venatio videtur eſſe propria ac peculiaris regum, principum, heroum, nobilium. Nam Pollux in Onomaſtico ad Commodum, quo loco de origine purpuræ diſſerit, ita de Hercule ſcribit, ἔιπετο ἄρα τῷ ἡρακλεῖ ἡ κύων, ἢ τὸ παλαιὸν νόμον: οἶδα δὲ ὅτι τοῖς ἥρωσι συνεισέρχεσθαι μέχρι τῆς ἐκκλησίας οἱ κύνες. Sectabatur autẽ Herculem canis, vt erat mos antiquus. Noſti enim quòd ſimul cum heroidibus canes in concionem ingrederentur. Quod ſumptum videtur ex Homero, qui ſtatim poſt prin. lib. 4. Odyſſeæ inducit Telemachum in concionem Achiuorum centum duobus canibus comitatum,

Βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ἀγορήν. πάλαμη δ' ἔχε χάλκεον ἔγχος,
οὐκ οἷος ἅμα τῷ γε δύω κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

Sic & Virgilius lib. 8. Aeneid. facit canes comitari Euandrum Regem nobiliſsimum.

Greſſúmque canes comitantur herilem.

Quo in loco Seruius aduocat & illud Saluſtij in Romana hiſtoria, Syphax inter duos canes ſtans Scipionem appellauit.

140 ¶ Idem autem Virgilius lib. 9. eiuſdem operis inducit Numanum cognomento Remulum hæc gloriabundum de Italis iactantem,

Venatu inuigilant pueri, ſyluáſque fatigabant. Et lib. 7.
Et te montoſæ miſerè in prælia Nurſæ,
Vfens, inſignem fama, & fœlicibus armis,
Horrida præcipuè cui gens, aſſuetáque multo
Venatu nemorum. Et eod. lib. 9. de Niſo,
Vidimus obſcuris primam ſub vallibus vrbem
Venatu aſſiduo. Et lib. 5. de Helymo, & Panope comitibus regis Aceſtæ,
Tum duo Trinacrij iuuenes Helymos Panopéſque
Aſſueti ſyluis comites ſenioris Aceſtæ. Et lib. 5. de Lauſo Mezencij regis filio,
Lauſus equûm domitor, debellatórque ferarum. Et lib. 9. de Amyco.

Inde

Inde ferarum
Vastatorem Amycum, quo non felicior alter
Vngere tela manu ferrúmque armare veneno.

Ex quo vides Virgilium scribere quos maximè laudare voluit, huic studio admodum sese dedisse.

141 ¶ Nam optimi principes vt docet Dion, venationem exercent, vt rem optimam atque saluberrimam, vnde corpus robustius, & anima fortior efficitur, in qua bellica omnia exercentur. Nam & in ea equitare, & currere, & atroces feras excipere, & æstum frigúsque perferre, sæpe famem pati necesse est. Cyrus authore Xenophonte, suos non prius ad prandium siue cœnã ire sinebat, quàm sudassent. Itaque in venationem educebat qua sudor maximè euocatur. Damnabat autem ocium & desidiam perinde ac rem pestiferam, & corporibus valde detrimentosam. Idem lib. 1. Pædiæ, statim post principium laudat Persas, quod publicè operam dabant venationi, & sicuti Rex in bello se ducem iis præstat: ita & ipsa tum venatur, tum vt alij venentur diligentiam adhibet, quòd hæc eis verisima videtur meditatio rerum bellicarum. Nam diluculo assuescunt assurgere, frigoráque & calores tolerare. Necessarium est etiam sagitta bestiam ferire, ac iaculo petere: atque animus sæpe cogitur concalescere, vbi ferox aliqua bestia contra sese obiecerit, & irruentem obseruare: vt nihil in venatione eorum quicquam abesse videatur quæ inter bellandum accidunt. Et libro 8. eiusdem operis de ipso Cyro loquens, Bellicæ, inquit, exercitationis gratia eos ad venationem educebat, quibus hæc exercenda existimabat. Hanc exercitationem rerum bellicarum esse omnino ratus optimam, equestris autem verisimam. Hæc enim in omnifariã locis equitantes maximè ostendit, quoniam insequi oporteat feras fugientes: & hæc item reddit ab equis maximè agiles ad efficiendum opus, quoniam capiantur & cupiditate & honoris studio. *Venationis cõmoda.*

142 ¶ Idem autem Xenophon venationis imprimis studiosus, vt tradit Laërtius, atque eam tanti fecit, vt ei nuncupatim librum dedicarit, hoc titulo κυνηγετικός, in cuius prin. dicit venationem Deorum inuentionem esse, Apollinis scilicet, & Dianæ: eáque exercuisse Chironem, qui & eam docuit Cephalum, Aesculapium, Melanionem, Nestorem, Theseum, Hippolytum, Palamedem, Vlyssem, Mnestheum, Diomedem, Castorem, Pollucem, Machaonem, Podalirium, Antilochum, Aeneam, Achillem, qui per id tempus chari Diis fuere. Adde & Menelaum & Leomatum, ex Aeliano lib. 9. de varia historia. Sed vt redeamus ad Xenophontem, is multas laudes in venationem congessit, cum per totum eum librum, tum verò præcipuè ad finem illius, quæ illic omnibus sunt obuia. *Venatio Deorum inuẽtum. Heroes qui venationi studuerunt.*

143 ¶ Nec solus Xenophon de venatione scripsit (vt id in transcursu dicam) Nam & Oppianus Cilix de eadem libros quinque edidit, ex quibus quatuor etiamnum supersunt. Et Gratius poëta, qui sub Augusto Cæsare floruit. Cuius & hodie liber vnus de ea quoque extat. De quo est illud Ouidij de Ponto elegia vltima,

Tityrus antiquas, & erat qui pasceret herbas,
Aptáque venanti Gratius arma daret.

Quod sumptum videtur ex ipsius Gratij poëmate, vbi ita cecinit,

Carmine & arma dabo, & venandi prosequar artes.

Et Calisthenes, quem ex lib. 3. de venatione citat Plutarchus in lib. de fluuiis. Sostratus, quem & ex lib. 2. de venatione citat Stobæus in Ser. 62. quo Venerem improbat. Marcus Aurelius Olympius Nemesianus poëta, cuius etiamnũ extat de venatione liber. Bellisarius Aquiuiuus Aragoneus Neritiorũ, qui & ferè ex Oppiano librum de venatione scripsit. Ioannes Elius qui de vocabulis venatoris scripsit, in libro de scientia scribarum publicorum. Et nouissimè Michaël Angelus Blondus, qui nuper ad Franciscum regem nostrum librum eiusdem materiæ scripsit. Et Adrianus Cardinalis qui carmine phalecio de venatione ad Ascanium Sfortiam Cardinalẽ scripsit. Et Angelus Bargæus, qui & ipse libros de venatione scripsit. Ante hos omnes vtpote ante natũ Christũ anno 270. Dornadilla Scotorum rex scripsit de venatoriis legibus librum: nam & ipse venationẽ venatoriósq; canes ob corporis exercitationem post cibos & sacra in magnis habebat deliciis, vt scriptum reliquit Balæus Sudonolcas in illustribus maioris Britanniæ scriptoribus. *Scriptores venationis.*

144 ¶ Sed vt ad alia pergamus, Plato libro 6. de legibus monet adolescentes alendis canibus, & reliquæ venationi dare operam. Et libro 7. paulò ante fi. scribit optimam esse quadrupedum venationem, quæ equis, canibus, corporis viribus agitur. Nam quibuscunque diuina curæ est fortitudo, ij quadrupedes omnes cursu, vulneribus, telisque manu propria venando vincere debent. Et paulò pòst, Sacros hos venatores vbicunque venari velint, nemo prohibeat. Et Cicero libro 1. Officiorum, Suppeditant, inquit, & Campus Martius, & studia venandi, honesta exercitia. Diogenes Synopæus teste Laërtio in vita illius, pueros quos instruendos habebat ad venationem educat. Apud Cretenses ἀγελάτης is erat, qui puerorum gregibus siue cohortibus præerat, ex lege eos ad venandum educebat, author Heraclides in politia Cretensium. Sed & Lacedæmonij ex legibus Lycurgi studia circa venationes per omne tempus agebant, nisi fortè militiæ vacarent, vt scribit Plutarchus in vita ipsius Lycurgi. *Aliorum testimonia.*

145 ¶ Alexander ille magnus post prandium sæpè diem venatu consumebat, vt tradit Plutarchus in vita illius. Pelopidas Thebanus vir animi virtute & corporis robore præcellens, primam militiæ suæ institutionem à venationis meditatione accepit, vt tradit idem author in vita illius. Philopœmenes Acheorum dux insignis quoties ab armis ocium nactus esset, venationi operam dabat, vt *Alij viri celebres qui venatui operam dederunt. Imperatores.*

BIU Cujas

qui opinaretur eam rei militaris comitem esse, vt idem author est, in vita ipsius. Pompeius Magnus cum Numidiam victor peragraret, venationibus leonũ & elephantorũ aliquot diebus operã dedit. Plinius Secundus studiis animũ, venatu corpus exercebat, vt ipse profitetur lib. 5. Epistol. ad Apollinarem. Idem alibi lib. 1. ad Cornelium Tacitum scribit se crebrò venationibus interesse, adiiciens hæc verba, Mirum est vt animus hac cogitatione motúq; corporis excitetur. nam vndique syluæ & solitudo, ipsumq; illud silentium quod venationi datur, magna cogitationis inuitamenta sunt.

146 Traianus. Hadrianus. ¶ Traianus Imperator laudatissimus, quem tanti fecit Gregorius ille magnus, vt eum longo tempore post eius mortem suscitarit, vt nonnulli Theologi scholastici tradiderũt, venationes frequentes cũ amicis & familiaribus exercebat, vt tradit Dion Cassius. Et Hadrianus illius in Imperio successor, venandi studio vsque ad periculũ tenebatur. Nam inter venãdum diffracto humero & crus penè contriuit, vt idem author prodit. Et de eo quoque Spartianus, Venandi, ait, vsque ad reprehensionem studiosus. Antoninus Pius & illius successor laudatissimus, venando se multum oblectauit, vt scribit Iulius Capitolinus. Marcus quoq; Antoninus philosophus, qui mox in imperio successit, & quem Spartianus dicit sanctitate vitæ omnibus retro principibus antecelluisse, venationi item operam dedit, teste Capitolino. Atque etiam Alexander Seuerus Imperator laudatissimus, vt tradit Aelius Lampridius in vita illius. Et vt de aliis recentioribus principibus loquar, Albertus & ipse Imperator Rom. dicebat venationem esse exercitationem virilem: saltationem muliebrem, vt alibi diximus, suprà c. 37. nu. 18. Seneca.

147 Achilles. ¶ Achilles ille bellatorum maximus præludia armorum & venationes recensens, apud Statium libro 2. Achilleidos, ita infit,

Quid nunc tibi prælia dicam
Syluarum, & vacuos sæuo iam murmure saltus?
Nunquam ille imbelles Ossæa per auia lynces
Sectari, aut timido passu me cuspide damas
Sternere, sed tristes turbare cubilibus vrsas,
Fulmineósque sues, & sicubi maxima tygris,
Aut subducta iugis factæ spelunca leænæ,
Ipse sedens, &c.

Venatio salubris. Nam & illum venationem à Chirone didicisse suprà diximus. Horatius autem, ne à poetis discedam, lib. Epist. 1. epis. 18. ad Lollium, de venatione loquens laudat,

Pulmenta laboribus empta
Romanis solenne viris, opus vtile famæ,
Vitaque & membris.

Et ante hos Homerus non multò post prin. 5. Iliados, Scamandrium laudat tanquam ἐὺ λὸν θηρητῆρα, id est, bonum venatorem à Diana edoctum.

148 Decreta canonica uenationes abhorrẽt. ¶ Quod si quispiam obiiciat Decreta Canonica venationem clericis interdicẽtia d. c. quorundam. 74. di. & c. qui venatoribus, & multis seq. 86. di. vbi & eam artem nequissimã appellant: & aliis quoque seq. & per totum tit. extra, de cleri. venat. Huic ita respondendum esse censeo, multa esse suapte natura & vtilia & honesta, quæ ex tempore & persona sunt illicita. Ideo multa clericis prohiberi, quæ cæteris sunt permissa. Licet igitur clericis prohibeatur venatio, cæteris tamẽ permittitur, vt not. gl. & omnes Doct. in c. 1. de cler. vena. & in d. c. qui venatoribus. Et propterea quod ibi dicitur, venationis ars nequissima, intelligitur quantum ad clericos. Sed & illud intelligitur, si causa voluptatis id faciant, non si recreationis vel salubritatis gratia (nam eam salubrem esse suprà diximus) vt voluerunt Doct. in d. c. 1. Innoc. in c. dudum le 2. & ibi Panor. de elec. Fel. qui id commendat in c. auditis, col. pen. de præscrip.

149 Venatio immodica non laudanda. ¶ Sed & omnia quæ suprà diximus in laudem venationis ita velim intelligas, modò ne sit nimium atque immodicum venandi studium, cuiusmodi est nonnullis principibus: ac omnibus prope nobilibus nostræ Galliæ, qui ad insaniam vsque eo studio tenentur, aliarum rerum & publicarum & priuatarum obliti. Antiochus ille qui iterum aduersus Parthos exercitũ duxit, cùm in venatione quadam studio persequendi feram ab amicis & seruis aberrasset, in casam inopum quorundam virorum ignotus intrauit, ac inter cœnandum cùm de Rege sermonem iniecisset, audiuit aliàs quidem bonum esse: sed amicis flagitiosis vtentem plurima negligere, sæpéque illa quæ necessaria erant nihil curare, quod venationis nimium esset studiosus. At tunc quidem tacuit, sed posteaquam satellites simul cum die ad casam illam venerunt, cognitus, allata purpura & diademate, Nimirum, inquit, ex quo die vos sumpsi, heri primùm vera de meipso verba audiui. Author Plutarchus in Apophthegmatis Imperatorum. Et nos ipsi quosdam nobiles nouimus in venationẽ bona sua miserè prodegisse. Interim tamen vicinorum agros miserius deuastantes. In quo sunt admodum vituperandi. Cicero lib. 2. Offic. prodigos eos vocat, qui venationũ apparatu pecunias profundunt. Notáque est fabula Actæonis venationis omnium hominum studiosissimi, qui in ceruum mutatus à suis canibus dilaniatus est. quod non ob aliud finxisse poëtas nonnullis placet, quàm quòd omnia bona sua in canes & venationem insumpserat, quod quidem inter cæteros scribit Fulgentius, ex Anaximenis autoritate. Suprà autem diximus Hadrianum Imp. ob nimium venandi studium fuisse reprehensum. E nostris, Paris Put. in tract. de S[illegible]catu, char. 3. incesit principes qui omnẽ operam

curámque

curámque in venationibus reponunt. Nec tamen facilè acceſſerim Saluſtio, qui de venatione ita loquitur, tanquam bonum ocium conterat, ſitque veluti inter ſeruilia officia numeranda: niſi fortè de immodica intelligat. Ita enim loquitur in proœmio Catil. Non fuit cõſilum ſocordia atque deſidia bonum ocium conterere: neque verò venando, ſeruilibúſve officiis intentum ætatem agere.

Nobiles an poſſunt ſuis ſubditis uenationes prohibere.

150 ¶ Igitur vt id caput finiam, nobiles honeſtè poſſunt venationibus modeſtè operam dare, modò id fiat circa agrorum alienorum populationem. Nec tamen eam ſubditis prohibere poſſunt, vt voluerunt Hoſt. Io. And. Car. Flor. & Ant. in c. non eſt, de dec. & latè Phil. Dec. conſ. 197. in caſu inquiſitionis, vbi & illud dicit, ius venandi non eſſe è numero iurium Regalium, nec ſoli principi competere, neque ideo ab eo legitimè interdici poſſe, cùm ſit Iuris gentium, quod & idem propemodum repetit conſ. 271. in caſu mihi tranſmiſſo, in prin. & Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam, nu. 898. & multis ſeq. vbi ex hoc improbat quaſdam noſtrorum Regum ordinationes, quas vocãt prohibẽtes ſubditis venationes, vt ibi videre poteris. Sed proh dolor. Nũc enim ſimplices, vt ita loquar, atque infimi nobiles id ſibi ius vendicant, immo verius vſurpant, ſcilicet venandi vbi libet, & ſuis ſubditis prohibendi, & quod deterrimum eſt, morte mulctant eos qui venationi illis inſciis aliquando vacauerunt, Latrunculatoribus noſtris id muneris illis præſtãtibus, conniuentibus, aut quod potius crediderim, ignorantibus noſtris principibus. Non quòd neſciam principes id ex iuſta quapiã cauſſa ſubditis prohibere poſſe. Quid enim ſi agricolæ, mercatores, artifices, & cæteri id genus homines præ nimia venandi opera agriculturam, mercaturam, artificium ſuum derelinquant? aut alia quæuis cauſſa interceſſerit quæ iure eos moueat?

Alia de uenatione.

151 ¶ Sunt & alia plurima quæ de venatione dici poſſunt, quæ poteris videre apud Ioan. Fabr. in §. feræ, Inſtit. de rer. diui. Imo. & Fran. Are. poſt Iac. Aret. in l. 3. §. Nerua. ff. de acquir. poſ. Mart. Laud. & Car. Alex. in c. nemo, tit. de pac. tenen. eundem Card. in c. ius naturale. j. di. Cep. in tract. ruſtic. præd. tit. de Aucupatione, qui eſt 21. Guido Pa. dec. Delphi. 218. non eſt licitum. Philip. Dec. in 2. cõſil. in præc. verſ. citatis, & præterea conſ. quod ſine nu. ſequitur. illud conſ. 271. hoc initio, ſuperoiri anno, & iterum conſ. 302. cuius ſuperſcriptio incipit, an & quando ceſſionarius, col. 6. verſ. nec ob. quod teſtes. Iac. à S. Georg. in ſuo tract. feud. in verbo, & cum venationibus Matth. Afflict. in conſtit. Siciliæ incip. ſcire volumus, in fi.

Quæſtio ſuper ſtatuto loquẽte de nobilibus.

152 ¶ Statutum eſt Florentiæ vt magnates ſiue nobiles teneantur præſtare ſatiſdationem de non offendendo populares, & quod huiuſmodi ſatiſdatio comprehendat etiam liberos eorum. Fuit quæſitum an ſi filius ſpurius cuiuſpiam nobilis offenderit popularem, committatur hæc ſtipulatio? Et reſpondit Alb. non cõmitti, in l. cum pater. §. mater. ff. de leg. 2. & iterum in tractatu ſtatutorũ parte 1. q. 61. item quæro ſi ſtatuto ciuitatis, vbi videbis quibus ipſe rationibus moueatur.

Decapitationis pœna aliarum honeſtiſſima.

153 ¶ Scripſimus ſuprà c. 20. nu. 104. nobiles vt & alij, & multis ſeq. nobiles non tam grauiter puniendos eſſe, quàm ignobiles pœna corporali. Ideóque, vt dictũ eſt nu. 107. leges, ex quo crimine ignobiles laqueo ſuſpenduntur, quod ignominioſiſſimum mortis genus eſt, nobiles eſſe decapitandos, quæ mors nõ tam infamis eſt. Et id certè præter ea quæ ibi diximus, oſtẽdit Xenophon ille Socraticus lib. 2. eius operis cui titulum fecit κύρου ἀναβάσεως, de Cyri aſcenſu ſiue expeditione, vbi de Menone loquens viro flagitioſiſſimo, ita ſcribit, ἀποθνησκόντων ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν κύρῳ, τὰ αὐτὰ πεποιηκὼς ὀπ ἀπέθανε. μετὰ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἁλὼν θανάτου στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποθνήσκοντες τὰς κεφαλὰς (ὅπερ κάλλιστον θάνατον ἐδόκει εἶναι) ἀλλὰ ζῶν ἀκιδωθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τελευτῆσαι τυχεῖν. Quibus ſignificatur, interfectis Prætoribus, ob id quòd Cyrum minorem contra Regem iuuiſſent, cum eiuſdem criminis eſſet damnatus ipſe Menon, non ſtatim tamen, neque eodem mortis genere ſublatus eſt. Non enim ei, vt Clearcho & cæteris Prætoribus, caput eſt à ceruicibus abſciſſum (quod ſupplicij genus honeſtiſſimum habetur) ſed quod eius ſceleribus dignum fuit, Regis iuſſu multis corporis cruciatibus laceratus vix anno exacto expirauit. Quò etiam ſpectat, quod tradit Valerius Max. lib. 2. c. 2. Africanum ſuperiorem deuicta Carthagine, cùm omnes qui ex exercitibus Rom. ad Pœnos trãſierant in ſuam poteſtatem redegiſſet, grauius in Romanos quàm in Latinos transfugas animaduertiſſe. Hos enim tanquam patriæ fugitiuos crucibus affixiſſe: illos autem tanquam perfidos ſocios ſecuri percuſsiſſe. Hæc autem pœna decapitatio eſt.

Domi nobilis quid ſignificet.

154 ¶ Domi nobilis plerunque Ciceroni dicitur, & aliis quoque ſcriptoribus. Nam ipſe Cicero in 1. in Verrem actione, Eubulides eſt Groſphus Centuripinus homo cum virtute & nobilitate domi ſuæ, tum etiam pecuniæ princeps. quod & nos alibi ad aliud citauimus. Et in 3. in eundem actione, Ignem ex lignis viridibus atque humidis in loco anguſto fieri iuſsit: ibi hominem ingenuum, domi nobilem populi Romani ſocium atque amicum fumo excruciatum ſemiuiuum reliquit. Et in quarta in eundem actione, Heraclius eſt Hieronis filius Syracuſanus, homo in primis domi ſuæ nobilis Et actione 5. Itaque cùm Pillenus Herbitenſis, homo & diſertus, & prudens, & domi nobilis. Et actione 6. Melitenſis Diodorus homo & domi nobilis, & apud eos, quò ſe contulit propter virtutem ſplendidus. quem locum etiam alibi ad aliud citauimus. Et actione quoque 7. Alter parens ex altera parte erat Herbitenſis Eubulida, domi ſuæ clarus & nobilis. Et iterum, Erat eius honoris cupidus Arthenio quidam Climachias cognomine, homo ſanè locuples & domi nobilis. Et in oratione pro Cluentio Habito, Quas liberas A. Aurius vir fortis & experiens, & domi nobilis, &c. Et lib. Epiſt. ad Q. Fratrem ſecundo, epiſt. 12. M. Orfium Equitem Ro. tibi commendo maiorem in

modum

BIU Cujas

modum,hominem domi splendidum,gratiosum etiam extra domum.Nam quod hîc splendidum dicit,peræquè est ac si nobilem diceret,vt patet ex iis quæ diximus suprà c.2.nu.17. Et Salustius in Catilina.Ad hæc multi ex coloniis municipiis domi nobiles. Et Hircius Autopius in bello Alexandrino,Sub id tempus,inquit,Mithridates Perpagenus magnæ nobilitatis domi,&c. Et Q. Curtius lib.3.ad fi.Perisippus &Onomastorides cum Omaio & Callicratide,ij quidē domi nobiles.Et Apuleius Apologia 1.Crates vir domi inter Thebanos nobilis.Et Iustinus lib.5.Erat inter exules Thrasybulus vir strenuus,& domi nobilis.Id quod Erasmus Chil.quartę centuria 9.c.49.adagij formam habere voluit,de eo qui non opibus tantùm aut potentia clarus, sed ex nobilibus nobilis prognatus est.Et de eo quoque qui suis virtutibus magnus & clarus est.

155 ¶ Sed,quod pace tanti viri dixerim,aliud his verbis significari puto, vel ex eo loco Tullij ad Q. Fratrem suprà citato,quo videri potest domi nobilem,extra domum eundem non esse.Huius ergo rei sensum petendum esse censeo ex Aristotele libro Politicon j.c.4.qui primùm loquēs de his qui in bello capti,vt ex nonnullorum sententia serui nec dici nec existimari debeant, quoniam interdum accidit caussam belli iustam non esse:& neminem tam abhorrere à veritate,vt confirmet seruum esse,quem seruire indignum est.Alioquin accidit nobilissimos quosque seruos esse. Ideo hos non seruos,sed barbaros appellare volunt.Nihil enim aliud quærunt,quàm lege naturæ seruos. Tales igitur quosdam vbique seruos esse,alios verò nusquam.Confestim subdit, eandem esse nobilitatis rationem.Nam hos non solùm apud seipsos siue suos,sed vbique apud quoscunq; nobiles existimant.Barbaris non alibi quàm domi nobilitatem concedunt:quasi aliud sit ἁπλῶς, id est, absolutè nobile & liberum:aliud nec absolutè,nec simpliciter,& vt vulgo dicunt secundum quid, & vt ipse loquitur κατά τι. Ex quibus intelligis eos esse simpliciter atque vbique nobiles, qui legibus & moribus omnium gentium nobiles dicuntur,vt qui Regibus aut aliàs antiquo claróque ac nobili sanguine sunt prognati.Nulla enim gens est,quæ non hos nobiles existimet. Sed qui priuato peculiaríque suæ gentis more aut statuto nobiles sunt,quod fieri potest, vt diximus suprà c.10. hi certè domi,id est,apud suos sunt nobiles,apud externos minimè:tametsi aliunde commendabiles & gratiosi sunt, id est, gratia & fauore digni, quod satis apertè ostendit locus ille Ciceronis in 6. in Verrem actione,& ille alius ad Q. fratrem.Et vide etiam quæ dixi suprà eo.c.nu.119.

156 ¶ De qua re etiam loquens Hieronymus Osorius lib.1.de nobilitate ciuili,c.4.Nobilis,ait,esse quisquam non potest in ciuitate clara ignotis parentibus ortus:nec in ignota clarus:quāuis genere sit in illa ciuitate præstantissimus:idcirco ij nobiles in suis tantùm sedibus,& à suis nuncupantur. Absoluta autem nobilitas nunquam loco dimouetur:& vbiuis gentium fuerit,semper altis defixa radicibus animis hæret,& eandem apud omnes nationes dignitatem habet.Et paulò infrà,Poterit igitur nobilitas ad hunc etiam modum diduci,vt alia sit omni ex parte absoluta:alia verò domi tantùm locum habeat. Hæc itaque in solo tantùm patrio, & inter suos eminebit magis opinione vulgi, quàm veris dignitatis luminibus illustrata. Illa verò quæ & patriæ claritate,& virtute gentis exculta est,apud omnes homines splendorem retinebit.Hæc ille.quæ ab Aristotele accepit,licet ipse subticeat.Et huc quoque spectat illud Ciceronis pro L. Flacco à nobis alibi ad aliud citatum, Cæteri homines apud nos noti,inter suos nobiles.Et in oratione de Aruspicum responsis, Quis Platonem ex Orestide, quæ pars Macedoniæ libera est, hominem in illis locis clarum ac nobilem legatum Thessalonicum ad nostrum,vt se ipse appellauit Imperatorem venisse nescit? Titus Liuius 3.decad. lib.3.in prin.Cossanus erat Trebius,nobilis inter suos.Et quod Iulius Capitolinus de Clodio Albino loquens,Fuit inquit,Albinus Hadrumentinus,sed nobilis apud suos:Atque illud Liuij 1.decad. libro 8.Vitruuius Vaous Fundanus vir non domi solùm,sed etiam Romæ clarus. Nam suprà c.2.nu. 9.ostendimus clarum & nobilem eiusdem significationis esse.

157 *Nobilitas ab origine orbis.* ¶ Sunt nonnulli qui nobilitatis & ignobilitatis discrimen statim ab orbis conditi exordio incipiūt, aut certè paulò pòst:nempe ab Abel & Cain,vt scilicet ille quandiu vixerit, patris nobilitatem retinuerit:hic ob perpetratum fratricidium amiserit.quòd & è nostris dicit Bar.in l.j.col.4.ver.si ergo aliquis.C.de dignit.lib.12.Et cùm postea omnes homines diluuio perierunt, saluis tantùm Noë & tribus filiis eius, Sem & Iaphet maiorum virtutem & nobilitatem retinuerunt,& in posteros propagarunt; Cham ob nudum patrem ebrium derisum,ea decidit,audiuítque patrem hæc non sine bili pronunciantem,Maledictus Chanaan,seruus seruorum erit fratribus suis. Imò sunt qui altius nobilitatem repetunt,nempe ab Angelis & Astris.Angelos enim alios aliis ordine superiores. Astra quoque & sydera non ordine tantùm,sed & virtute & potentia inter se longè dissimilia. Ita vt alia quidem quasi Imperium exerceant,& reliquis splendorem afferant & dignitatem.

An in Angelis. In astris & sy deribus.

158 *An in sanctis.* ¶ Ego quoque scio omnibus in rebus ordinem quendam esse,nihílque rerum omnium,in quo non quædam nobilitatis, & præstantiæ imago constituatur. Quis enim nunc nescit quô pertineat parabola illa D. N.Iesu Christi apud D.Matthęum,c.13.de fructu 100.& 60.& 30.diuis pro modo virtutum & meritorum constituto. Nec ignoro inter sordidos illos opifices & artifices longam esse differentiam,vti etiam attestatur Iurisconsultus,in l.inter artifices.ff.de solut.Imò verò & inter seruos infimum genus hominū eum ordinē constitui,vt alius alio sit superior,& vt maius quid dicam, nobilior.nam & id bonis testibus satis probauimus suprà c.8.nu.4.attende tamen. Est & inter animalia quædā nobilitatis & ignobilitatis effigies vt satis patet ex iis quæ suprà diximus eo.c.nu.117.

doctrinam,

BIU Cujas

doctrinam,& suprà quoque c.2.nu.25.ex his autem.& nu.47.& sicuti.& seq.Ex quibus etiam intelliges & hæc trahi ad arbores & cæteras res etiam inanimatas.Sed hæc parum ad vulgarẽ nostram nobilitatem pertinent.Ideo ea tetigisse obiter & in transcursu tantùm mihi satis visum fuit.

159 ¶ Sunt quidam morbi,qui priuatim & peculiariter nobiles magis quàm ignobiles, & è diuerso inuadunt,& infestant.quod ex eo constat,quod scribit Plin. lib.26. c.1.loquens de lichene siue mentagra.Non fuerat,inquit,hæc lues apud maiores patrésque nostros. Et primũ Tiberij Cęsaris principatu medio irrepsit in Italia, quodam Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cùm in Asia apparuisset,inde contagionem eius importãte.Nec sensêre id malum fœminæ,aut seruitia, plébsq; humilis,aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè. Hæc ille. Nec id quidem mirum est, cùm & aliàs sæpè morbi in certum genus hominum grassari soleãt, vt videre licet apud eundem Plinium libro 7.c.50.Namque,ait,& vniuersis gentibus, & generatim modò seruitiis, modò procerum ordini,aliísq; per gradus Et iterum lib.17. c.24.Aliquando & pestilẽtia per genera, sicut inter homines,nunc plebs vrbana,& rustica.Et Liuius 5.decad.lib.1. de pestilẽtia quadam loquens, Seruitia maximè moriebantur,eorum strages per omnes vias insepultorum erat.Agathius lib.5.Historiarum Peregrinarum tradit Iustiniani tempore morbum pestilentem inuasisse Byzantium, quo ætas præcipuè pubescens & florida interiit, & in his mares quàm maximè : nam fœminas non admodum eo morbo affectas fuisse. sed id minus mirum est, cùm sint morbi peculiares adolescentum,alij seniorum,morbi item priuatim marium,alij fœminarum, vt experimento quotidie videmus,& passim ab omnibus medicis scribitur.

Morbi quidã nobilium peculiares.

Et seruorum.

Et plebis.

160 ¶ Suprà sæpe locuti sumus de insignibus nobilium,præsertim verò cap.6.nu.12.sed & ex eo,& multis sequ.vsque ad 20. inclusiuè. Quibus illud addes,olim apud plurimas gentes discrimen fuisse in habitu ornatúque nobilium & ignobilium,atque etiam in cæteris rebus, quibus alij ab aliis discernerentur.Nam apud Romanos,vt ab iis incipiamus,bulla aurea insigne nobilium erat, lorum verò Plebeiorum, vt tradunt Asconius Pedianus in 3.in Verrem actione,& Plinius lib.33.c.1. & Macrobius lib.1.Satur.c.6.Ex quo illud Iuuenalis Saty.5.

Nobilium peculiaria insignia.

Vel nodus tantùm,aut signum de paupere loro. Nam antè scripserat,
Nec malè coniectat,quis enim tam nudus,vt illum
Bis ferat Hetruscum,puero si contigit aurum.

Id est, bulla illa aurea,quam Hetruscam vocat, quod ab Hetruscis à Tullio Hostilio debellatis hæc translata sunt.Et hæc bullarum mentio in memoriam reuocat aliud bullarum genus quibus nobilium ostia decorabantur, scilicet scutulati claui,qui bullæ vocabantur.Plautus in Asinaria,actu 2.

Iussin' in splendorem dari bullas has foribus nostris? Nam & Cicero scribit Verrem bullas aureas ex valuis templi magnificentissimis abstuliisse.Sed & apud eosdem Romanos patricij lunulas in pedibus deferebant,nobilitatis signum, vt scribit Plutarchus Problem.c.101. cuius rei rationem videbis apud Cælium Rhodiginum Lectionum Antiquarum li.20.c.28. Et ad id alludẽs Statius Syluarum lib.5.in Protreptico ad Crispinum,

Lunulæ patriciorũ insigne.

— *Genitum te curia sensit,*
Primáque Patricia clausit vestigia luna.

Et Iuuenalis Sat.7.

Nobilis & generosus
Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Et Martialis lib.1.epig.17.

Lunata nusquam pellis,& nusquam toga.

Quinetiam apud ipsos Romanos,phaleris vtebantur nobiles,vnde illud Persij Saty.3.

Ad populum phaleras. Illúdque D.Hieronymi, Noli aspicere ad phaleras. Cæterũ Liuius 1.decad. lib.9.ad fin.scribit Comitia Aedilitia Flauij scribæ tantum habuisse indignitatis, vt plerique nobilium annulos aureos & phaleras deponerent. Ex quo etiam intelligis aureos annulos fuisse apud eos insigne nobilitatis, quod & satis constat ex Plinio loquente de eadem re.lib.33.cap.1. Sed quod ad phaleras priuatim attinet,Cicero in 6.in Verrem act.eas nobiles vocat, quod & alibi annotauimus. Prætereà apud eosdem Romanos purpura vtebãtur Patricij,non etiam cæteri. Plinius enim lib.9.cap.36.Purpura inquit,distinguit ab equite curiam. Quod tamen abusu abolitum fuisse conqueritur Iuuenalis Saty.3.

Et phaleræ.

Et aurei annuli.

Purpura nobilium.

Æquales habitus illic,similémque videbis
Orchestram & populum. Per orchestram enim intelligit Senatores,qui in orchestra sedebãt, vt tradit Vitruuius libro 5.c.6.Denique apud eosdem prætexta erat nobiliorum, toga viliorum,vt prodit Asconius Pædianus in 3.in Verrem actio.Hincque Iuuenalis Satyr.8.plebem togatam appellat,quam paulò antè imam plebem vocarat. Sed id posterioribus temporibus, nam priscis toga communis erat omnium Romanorum,nullo delectu nobilium aut ignobilium. Ex quo Virg.lib.1. Aeneid.eos gentem togatam vocat.

161 ¶ Et vt Romanos relinquamus, apud Indos byssum non nisi nobilis induebat, vt testis est Philostratus in vita Apollonij lib.2.quod & nos alibi diximus. Apud Parthos nobiles anaxyridẽ triplam induebant,& manicatam tunicam. Plebs autem erat in tunicis sine manicis. Et apud eosdem nobiles equo vehebantur,ignobiles minimè,vt tradit Iustinus lib.41.& nos quoque suprà diximus c.20.

Indorum nobilitatis insigne.

BIU Cujas

nu.77.incip.quemadmodum.Apud Germanos viri nobiles non fluctuante veſte,ſed ſtricta, & ſingulos artus exprimente vtebantur:ceteri ſagis cum fibula,teſtimonio Cornelij Taciti in lib.de moribus Germanorum,vbi & idē dicit de Sarmatis,& Parthis. Contrà Libyorum principes ſagis vtebantur:vulgus autē beſtiarum pellibus amiciebantur,vt ſcribit Pomponius Mela lib.1.quo loco Cyrenaicam deſcribit.Ipſis Indis,Perſis,Athenienſibus in auribus aurum ferre nobilitatē deſignabat, vt de Indis tradunt Q.Curtius,& Arrianus Nicomedēſis,vterque lib.8.de rebus geſtis Alexandri. De Perſis omnes qui de illorum moribus ſcripſerunt,de Athenienſibus Apuleius lib.1. de Dogmate Platonis:Qui aurum,inquit,tantū reliquit,quantum puer nobilitatis inſigne in auricula geſtauit. Thracibus punctos eſſe in facie nobiles ſignificabat:non punctos,ignobiles.ex Herodoto lib.5. poſt prin.Britannis,Gelonis,& Agathyrſis nobiliores cæruleo pingebantur: non pingi ignobilitatis ſignum erat,vt nonnulli ex recentioribus ſcribunt.Scio autem Cæſarem lib.5.de bello Gallico,ſcribere Britannos ſolere ſe glaſto inficere,quòd cæruleum colorē efficiat. de quo nos diximus in noſtris Legibus Connubialibus,l.3.nu.11.Gelonos autem pictos vocat Virgilius lib.1.Georgic.

Eoáſque domos Arabum,pictóſque Gelonos.

Et de his Solinus c.25.Gelonis,inquit,Agathyrſi collimitantur cæruleo picti colore,fucatis in cæruleum crinibus.nec hoc ſine differentia.nam quanto quis altero præſtat, tanto propenſiore nota tingitur,vt ſit indicium humilitatis minùs pingi.Ex quo intelligis Agathyrſos æquè ac Gelonos pingi ſolitos.Hincque ipſe Virgilius lib.4.Aeneidos,

Cretéſque Dryopéſque fremunt pictíque Agathyrſi.

Et Pomponius Mela lib.2.Agathyrſi,inquit,ora artúſque pingunt, vt quique maioribus præſtant, ita magis vel minùs pinguntur.Apud Sueuos ingenui crinem obliquabant,& nodo ſubſtringebant. Serui fluxa coma,& crinibus incedebant,vt teſtis eſt Cornelius Tacitus de moribus Germanorum

Sueuorum.

Aegyptiorū.

Apud Aegyptios coma prolixa ſignum nobilitatis erat,vt ſcribit Lucianus in Nauigio,quod & nos ſuprà alibi ad aliud diximus.Similiter apud Lacones nobiles & ingenui comam alebāt,ſerui & humiles tondebantur.Ex quo Ariſtophanes in Auibus,

Laconum.

ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις,

Ac dein ſeruus cùm ſies,portes comam.

Gallorum.

De quo & tu vide Plutarchum in Lyſandro,in prin.& in Apophtheg.Imperatorum,in Lycurgo, & iterum in Charillo,& in Apohtheg.Laconicis in Nicandro.Denique Gallis nobilibus tinctas veſtes deferre,aut ſaga hirſuta virgata mos erat,ex Strabone lib.4.

162 *Societas tacita ex artibus ſocialibus.*

¶ Cum aliàs ex artibus ſocialibus præſumitur tacitè contracta ſocietas, vt videre licet apud Iacob. Aretinum,Old.Ricard.Mal.Bart.Raph.Co.& alios in l.Titium & Mæuium.§.altero.ff.de adminiſt. tut.Cy.Bart.Bal.Ioan Fabr.Salyc.Rapha.Fulgo.& Paul.Caſtr.in l.ſi patruus.C.cōmun.vtriuſq; iud. cum aliis propè infinitis concord.à me collectis in commentariis cōſuet.Picta.tit.24 *qui eſt de contracter compagnie.* §.2.glo.6.in verbo, *contractent taiſiblement compagnie.* Poſſet tamen videri id non obtinere in nobilibus,ex eo quod ſcribit Bart.in d.§.altero.col.3.verſ.ex prædictis tamen,& rurſum in l.cùm duobus.§.ſi fratres.ff.pro ſoc.& in d.l.ſi patruus.& ibi quoque Raph.Fulg.& Paul.Caſt.Ex cohabitatione fratrum,& collatione ſuorum fructuum non præſumi tacitam ſocietatem, niſi & ipſi ſimul negotientur,quod in nobiles cadere non poteſt,quibus negociationes ſunt interdictæ,vt latè diximus ſuprà cap.13.Et in id quoque facit quod ſcribit idem Bart. in l.1.§.ſi quis hoc interdicto.ff. de itin.actúque pri.dum de hac ſocietate tacita loquens nuncupatim loquitur de artificibus.Ex quo ortum videri poſſet,quòd apud nonnullas noſtras gentes inter nobiles non cadit tacita ſocietas, vt apud Pictauienſes d.§.2.illius viceſimiquarti tit.qui quidem §.omnium conſuetudinum 283. & Engoliſmenſes cap.41.Et quod apud alias faciliùs diſſoluitur ſocietas aut ei renunciatur inter nobiles, vt apud Pariſienſes,cap.115.& ſeq.Aurelienſes c.184.

163 *De eadem re.*

¶ Quanquam ſunt plurimi qui etiam ſine communi negotiatione, & nulla diſtinctione artificum aut aliorum tenent tacitam ſocietatem contrahi ex aliis actibus ſocialibus ex quibus veriſimile fiat partes tacitè id voluiſſe facere,& in his ſocialem affectum fuiſſe,& inter cæteros Bald. loquens nuncupatim de nobilibus,& Bar.in hoc reprehendens in d.l.ſi patruus.col.vlt.ver. ſed ego dico in primo, vbi & id dicit tenere Iac.Are.Richar.Mal.& Odofre.& rurſum idē Bal.iſdē propemodum verbis loquens in tract.de duobus fratr.colum.4.verſ.ſed ego dico. & idem quoque voluiſſe videtur in l.1.col.2.ver.extrà quærit hic.C.qui teſta.fac.poſſ.& Petr.Anchar.qui & expreſsè de nobilibus loquitur,conſi.302.materia de qua quæritur, col.2.verſ.quò ad primum.Alex.conſi.49.maturè ponderatis,col.2.verſ.& iſta ſocietas,lib.1.quod paucis immutatis repetitur conſ.37.cōſideratis his quæ in proceſſu, libro quarto,vbi dicit nullam in hoc eſſe differentiam eorum qui negotiantur,& eorum qui non negotiantur;& Barb.qui & ipſe de nobilibus loquitur, conſilio 22. ſcripſit propheta,col.2.lib 1.& conſ.37.ſcribitur ſapienter,col.6.verſ. cùm ergo iſta, lib.2.& conſil.60.illud in medium col.7. in prin. lib.3. Sed tu de hoc vide latè per Iaſ.in d.l.1.C.qui teſta.fac. poſ.& quæ dicam latiſsimè in d.conſuet.Picta.

164 *Equites Rom. nobiléſne eſſent, an ignob.*

¶ A me nuper quæſitum fuit,an equites Romani qui veluti medium locum tenebant inter Patricios & plebeios, cenſerentur eſſe nobiles,an plebei ſiue ignobiles. Et certè Hirtius, aut vt alij malunt,Opius in bellis ciuilibus appellauit ſplendidos & illuſtres.Cecidere,inquit, eo prælio ſplendidi ac illuſtres viri nonnulli equites Romani. Tacitus res Claudij deſcribit etiam illuſtres, & Plinius

Iunior

BIU Cujas

Iunior lib.epistolarum 5.epist.1.& iterum lib.6.epist.25.splendidos.& ante illum Cicero lib.2.de finibus,quæ dictiones peræquè valẽt ac nobilis,vt suprà diximus c.2.Alexander Seuerus Imperator apud Lampridium in eius vita consueuit appellare equestrem locum Senatorum seminarium.Lege autem Roscia ius sedẽdi in xiiii.theatri habebãt.Et hi quoq; gerendorum aureorũ annulorum autoritatem tenebant,vt videre licet ex Plinio lib.tricesimo,capite primo & secundo. Cæterũm Martialis eos à plebe separat libro 5.epigram.18.

Ingentium studiúmque tibi morésque genúsque
Sunt equitis,fateor,cætera plebis habes.
Bisseptem tibi iam non sunt subsellia tanti,
Vt sedeas viso pallidus oceano.

Quos duos postremos intelligis ex eo quod diximus de iure sedendi in xiiii. Sed & idem libro 4. epigram.2.

Cùm plebs,& minor ordo,maximúsque
Sancto cum duce candidus sederet.

Nam ibi minorem ordinem vocat equestrem, & maximum patricium, & senatorium: tanquam scilicet equester medius esset inter equestrem & patricium, quòd iam diximus.Sed alibi Martialis queritur quòd Gellia proauos atque atauos proferret tanquam ordo equestris esset sordidus, lib.5. epigramma.17.

Dum proauos atauósque refers,& nomina magna,
Dum tibi noster eques sordida conditio est.

Est autem apud nos rubr.de equestri dignit.lib.12.C.cuius l.vnica huiusmodi est, Equites Romanos secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinere iubemus.Horum sunt veluti vestigia, hi quos milites auratos vocamus vulgo *cheualiers*, de quibus locuti sumus, suprà cap.8.nu.13. illud autem.

165 ¶ Statutum est Perusij, quòd præter nobiles ciuitatis Perusij omnes artifices possunt esse priores. Quæsitum fuit an artifices comitatus possint esse priores.Et videbatur quòd non: quia locus exceptionis arctat locum regulæ,l.nam quod liquidè.5.si cui.ff.de pec.lega. In contrarium videtur per l. hæc oratio.ff.si ingen.esse dic.quicquid enim non excipitur remanet sub iudicio regulæ l.Titię textores.ff.de leg.1.Hæc Bal.in l.omnes populi,col.antepen.versic.sed pone statuto.ff.de iustit.& iur. *De quodã statuto Perusino.*

166 ¶ Apud Romanos nobilibus erant tria nomina, cæteris duo tantùm, vt mulieribus. Ausonius in Grypho ternarij numeri. *Nobilium tria nomina.*

Tres equitum turmæ,tria nomina nobiliorum.

Et Iuuenalis Saty.5.

Tanquam habeas tria nomina.

Ideo Quintilianus lib.Oratoriarum Instit.7.liberos tantùm tria nomina habuisse.

Ex hócque etiam est illud Horatij Ser.lib.2.

Quinte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Aunculæ)tibi me virtus tua fecit amicum.

Quod autem suprà de mulieribus diximus, ne id intactum relinquamus, attestatur Plutarchus in vita Marij, in princip.& Problem.cap.102.in fin.Pausanias in Achaicis.Quanquam id non fuisse perpetuum, testis est Festus Pompeius lib. 14. dum inquit, Prænominibus fœminas esse appellatas testimonio sunt Recilia, & Terratia, quæ ambæ Caiæ solitæ sint appellari, pari modo Lucia, & Titia.

FINIS.

BIU Cujas

ANDREAE TIRA-
QVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII,
DE IVRE PRIMIGENIORVM.
PRAEFATIO.

Cur primigenia nobilitati author iunxerit.

OSTEA quæ de nobilitate, quæ est prior pars tituli nostri operis, diximus, consequens est vt de altera, quæ de iure Primigeniorum est scribamus. Cur autem Primigenia nobilitati coniungimus, diximus suprà in parte priore c. postremo. nu. 115. honor. Primigenia igitur appellamus ius illud præcipuum, quod primigenij filij ante cæteros fratres accipunt. Nam primigenios hîc vocamus, quos sacrarum literarum interpretes primogenitos vocât. Sic enim Valla primus, vt reor, omnium, Alphonsum primigenium, id est, ex filiis natu maxim ũ vocauit. Ob quam rem cùm reprehenderetur à Bartolemæo Facio, quòd voce insolenti & parum vsitata vteretur, primùm ostendit id verbum minimè nouum esse: deinde primogenitum non rectè dici. Nam Latina nomina cùm componuntur, non o, quod Græcum est, sed i, volunt. Vt enim illi dicunt Discophorus, Theologus, Sarcophagus, Protomartyr, & id genus alia, ita Latini armiger, penniger, corniger, lucifer, auricomus, lapicida, & quæ huic de quo agimus cognata sunt. Primipilus antiquum sanè nomen, & Primicerius nouum quidem, & à D. Hieronymo primũ, vt reor, in Chronicis Eusebij, Vegetio lib. 2. Ammiano Marcellino lib. 18. & Cassiodoro lib. 6. Epist. vsurpatum. Atq; etiam Athalarico Gothorum Rege in quadam epistola ad Senatores vrbis Romæ, & Renato Frigirilo in historia Honorij & Theodosij, & ipso Theodosio Imp. in l. Primicerius. C. de offic. præf. vrb. & Iustin. in l. 2. C. de dom. & protec. lib. 12. & Zenone Imp. in l. 2. C. de Primic. lib. 12. & alio quisquis is fuit, in l. Primiceriũ. C. de fabr. li. 12. & Suida & Zonara, & Isidoro apud Decreta Can. in §. ad Primicerium. 25. dist. Sed quo necessariò vtimur: non vt vnigenitus durante adhuc vetusto, vnicus: non primopilus, primocerius, vnogenitus. Ideóque primigenitus potius dicere deberemus, quàm primogenitus. quam vocem vno tantùm in loco legimus, nisi me fallat memoria, scilicet in monumento antiquo, quod reperitur in ecclesia, vt vocant, cathedrali Veronæ, vti refert Torellus Sarayna in monumentis antiquis vrbis & agri Veronensis, CRESCENS SIBI ET AVFILLENAE PRIMIGENITAE LIB. Sed aliud est quod sic prohiber, rectè dici. Nam huiusmodi composita non gaudent participiis, vt cælicola, agricola, publicola, non cælicolens, agricolẽs, publicolens. Item phæbigena, non phæbigenitus: nubigena, non nubigenitus: alienigena, non alienigenitus, indigena, non indigenitus. Qualia sunt apud Græcos Hermogenes, Diogenes, Protogenes. Ex quo apparet durè componi primogenitus. Nam primogenitus videtur potiùs non componi, cuius fons Græcus est πρωτόγονος, quòd suauiùs iucundiúsque transfertur primigenius, quàm primogenitus. Nam & primigenius tam adiectiuè quàm substantiuè apud antiquiores scriptores reperitur. Varro enim libro 1. Rei rusticæ, cap. 40. primigenia semina vocat tanquam si dicas primordialia, siue primaria, id est, ἀρχεγόνη, καὶ πρωτόγονα. Et lib. 2. c. 1. primigenia pecuariæ, siue vt alij legunt, Primigeniam pecuariam. Et libro 2. aut vt alij computant, quinto, de lingua Latina, primigenia verba, quæ scilicet ab alio non sunt declinata. Et libro 1. de vita Pop. Rom. Primigeniam consuetudinem victus, apud Nonium Marcellum de mutata declinatione, id est priscam, & veterem, & veluti omnium primam. Et Festus Pompeius primigenium sulcum, qui scilicet, vt ille dicit, in condenda noua vrbe: tauro & vacca designationis causa imprimitur. Tullius & Liuius fortunã primigeniam, quibus locis designabimus infrà nu. 76. vt interim. Arnobius lib. 1. aduersus gentes, primigeniam naturam. Idémque lib. 2. non semel primigenios ortus. Sed & idem libro 5. primigenios flores. & libro sexto, primigenium corpus. & Ammianus Marcellinus libro 14. primigenios seminis fontes. Et Ausonius epist. 4. ad Pontium Paulinum primigenias voces. Et Apuleius libro 11. eodémque vlt. Meta. Primigenios Phryges, ea scilicet ratione, quam attigimus suprà in Comment. Nobilitatis. ca. 19. nu. 28. incip. denique huc pertinet. Hyginus autem Fabularum cap. 30. scribit Herculem infantem dracones duos duabus manibus necasse, quos Iuno miserat. Hincque illum primigenium esse dictum. At Lucretius primigenum diem dicit lib. 2. qui scilicet primus omnium creatus est,

Primigenitus adiectiuè & substantiuè.

Multáque

BIU Cujas

Multáque post mundi tempus genitale diémque.
Primigenum maris & terræ.

Nam & eadem forma Tullius in lib.de Vniuersitate,mundum vnigenam,aut vt alij dicunt, vnigenum,siue vnigenium vocat.Vt hic(inquit)mundus animanti absoluto simillimus,hoc ipso quòd solus atque vnus esset,idcirco singularem Deus hunc mundum atque vnigenam procreauit. Et Catullus in Argonauticis Palladem item vnigenam vocat.

Vnigenámque simul cultricem montibus Idæ,&c.

Quòd scilicet vna soláque è Iouis cerebro nata sit.

2 ¶ Primigenia igitur,vt ad nostrum titulum redeam, voco ius illuc præcipuũ primogeniti siue primogenituræ,vt vulgò loquimur.Quod quidem ius Hebræi בכורה non semel vocant Gen.25.iterúmque 27.& rursum c.43.& ad Hebræos 12.Nã & apud eos בכור primogenitus appellatur.Græci autem ius illud vocant πρωτοτοκία, siue πρωτοτοκεῖα. Ita enim illa duo priora loca Genes.verterũt septuaginta Interpretes: & illum D.Pauli locum, quisquis ex Hebræo in Græcum traduxit. Nam & primogenitus Græcis non solùm πρωτόγονος vocatur,quod iam diximus, sed & πρωτότοκος. hoc enim vocabulo passim vtũtur septuaginta Interpretes pro primogenito.Vnde & πρωτοτόκια primigenia illa,quæ & ipsi πρεσβεῖα appellant. Πρεσβεῖον enim dicunt ætatem senilem, & legatum præcipuum quod pater maximo filio dedit, atque etiam ius illud præcipuum, quod legibus aut moribus ipsi filio seniori tribuitur.Primogenita pluraliter vocauit Genes.& Deu. iam longo tempore receptus interpres,siue is fuit D.Hieronymus,quod putat Augustinus Eugubinus,siue Theodotion, aut Aquila, vt Paulus Sempronienſis,& Sebastianus Munsterus autumant.Nam in illo primo loco scilicet,cap 25.Genes.ita scribitur,Vende mihi primogenita tua:In altero scilicet 27.c. Primogenita mea antetulit.In tertio scilicet c.43.eiusdem operis, Sederunt coram eo primogeniti iuxta primogenita sua,&c.In 4.scilicet,Deuter.21.Huic debentur primogenita. At primitiua appellauit interpres Latinus illius loci D.Pauli,Propter vnam escam vẽdidit mihi primitiua sua. Siquidem primitiui appellatione vsus est Columella in libro de arboribus,qui est postremus omnium, cap.23.& Marcellus Burdegalensis medicus,c.item 23. Erasmus autem vertit ius primogeniti. Et in annotationibus eiusdem loci dicit vocari posse primogenitalia,Vt ita,inquit,docẽdi causa loquar,veluti ea noua dictione vti non audeat.At Sebastianus Castalio eum locũ Genes.25.ætatis prærogatiuã vertit.Nos autẽ posthac & primogeniti, & primogenituræ appellatione vti minimè grauabimur post D.Hieronymũ,& alios ecclesiasticos,& nostros quoqu scriptores. Sed ea volui dicere quæ maximè pertinent ad nostri tituli declarationem.Nec tamen prætermittendum ducimus,nõnullos esse, quibus differunt πρωτότοκος & πρωτόγονος, siue πρωτογενὴς. Illum enim dici respectu matris,veluti quem mater primum omnium peperit. τίκτειν enim parere est,quod fœminatum est. Hunc respectu patris,veluti ab eo primùm genitum,vti etiam annotatũ est à D.August.lib.4.Genes. quæst. 23.vbi tamen dicit apud Latinos indiscriminatim vtrosque dici primogenitos, atque etiam primogenita pro iure illo ætatis respectu vtrorumque,vt & idem declarat lib.quæst.in Num.4.c.32.

Ius primigeniũ apud Hebræos quo nomine dicebatur.

Primogenitalia.

Ætatis prærogatiua.

3 ¶ Est autem ferè generalis nostræ Galliæ consuetudo,præsertim inter nobiles, vt in successionibus sit longè melior conditio primogenitorum, quàm cæterorum vt ex legum Interpretibus retulit Oldr.consil.224.istæ sunt allegationes,in princ.And.Iser.in c.1.§.sed & res, tit. per quos fiat inue. & Bald.in l.cunctos populos,col.8.vers.sed quæro de effectu.C.de sum. trinit.& in l. cùm antiquiorib. col.6.ver.1.sic,licet possessio.C.de iur.delib.Pet.Iac.qui probè nouit Francorum consuetudines, in tit.de succes.reg.Fran.col.3.ver.sed quare nõ venit.Iac.Bel.Alua.& Card.Alex.in præfat.feud.in 10. diui.& ibi Ioan.Ray.in 6.diuisi.Ias.col.33. ver.circa quintam diuisionem. Iac. Bel. in c.1. & ibi Mar. Laud.in vlt.diuisione,tit.qui feud.dar.poss.Iac.Bel.& Mar.Laud.in §.& quia vidimus, d.tit. qui feud. dar.poss.Alb.in rub.C.quæ sit long.cons.col.15.ver.sed an in libello sit opus:vbi dicit hoc esse adeò notorium,vt non sit opus in libello proponi.& idem Alb.in l.vlt.col.1.C.ad Senatus. Maced. & in l. cùm quis.in prin.C.de nat.lib.& in prima parte statutorum.q.23.quærit etiam Dyn.vbi & hoc dicit esse notorium,Angel.consil.287.pro clariori, col.5.versic.quinimo & in talibus.Iac.Aluar.in cap.1. §.& quia,col.6.& ibi quoque Card.Alex.col.4.tit.de his qui feu.dar.poss.Mar.Laud. in c.1.§. sed & res,col.pen.tit.quid sit inue.Pau.Cast.consil.164.in præsenti causa,in prin.libro 2.Nicol.Peru.aduocatus consistorialis in tract.succes.ab intest. in prima parte princ. in sexta specie filiorum,versic. & propterea si est consuetudo,qui est in col.40.Et hoc cauetur in constit.Siciliæ incip. comitibus, & in constit.in successionibus, & aliis compluribus.Ex quo fit, vt si dicatur, vt viuant vel succedant iure Franc.intelligatur vt primogenitus tantũ succedat,vt scribit And.Iser. in c.1. §. præterea ducatus,in prin.tit.de prohi.feud.ali.per Fed.& in c.1.§.hoc quoque,col.2.tit.de succes.feud.& in cap.1.§. omnes filij,col.pen.tit.si de feu.fue.contro.inter do.& agn.Phil.Dec.cons.445. in casu, col 2.ver. & secundum tenorem,Matth.Afflict.dec.Neapo.119.vtrum dispositio,col.1.Pau.Par. cons.72. ad veram,col.vlt.libro 4.

Gallos præferre primogenitos in successionibus.

4 ¶ Quod & obseruatur in Hispania, vt colligitur ex Old. loquente de regno Arragoniæ, cons. 94 eleganter circa negotium,col.vlt.& consil.seq.ex forma istius: col.2. & consilio 231. vt eius de quo quæritur.& Alb.in l.donationes quas,post prin.C. de don.inter vir. & vxor. & in prima parte statu. q.144.de statuto Regis,in multis locis,vbi etiam loquitur de regno Arragoniæ. Pet. And. qui & de eodem regno loquitur.cons.339.pro maiori intelligentia. Pau.Ca.d.cõs.164. vbi simpliciter loqui-

Et Hispanos Arragonenses.

BIU Cujas

tur de Hiſpania.Panor.conſ.85.in præſenti q.lib.j.vbi loquitur de regno Caſtellæ.Barb. conſ.10. ſapienter ſcribitur,col.2. & iterum col.7. lib.2. vbi loquitur de tota Hiſpania, quod & repetit conſ. 28.clementiſsimi,in prin.eò.lib.2.vbi tamen ab eo quod vniuerſaliter dixerat de tota Hiſpania,excipit inſulam Maioricarum.& Card.Alexand.in c.ius naturale,col.3.prima diſt.& Philip. Dec.conſil.397.viſo puncto,col.2. ver.2. prin. vbi ex hoc conſulit in pulchro caſu. Et in Luſitania quoque (Portugaliam hodie appellant) id obtinere ſatis conſtat ex c.grandi,& ibi no.de ſuppl.neglig.præl. & ex Phil.Dec.conſ. 443.in caſu ad me tranſmiſſo,in prin.

5 ¶ Item in Anglia vt teſtatur Pet.à Bella Pert.in §.vlt.Inſt.de iur.nat.& in d.l.cunctos populos, col.
Et Anglos. vlt.& ibi Iac.Aret.Guil.Cun.in 2.not.Cy.col.vlt.verſ.iuxta hoc quæritur.Bar.col.13.in 7. q.ad fi.& Sal.col.5.verſ.poſtquam vidimus.Idem Cy.in l.reſcripta, in 3.q.in fi.C.de precib.Imper.offer.& in l. Barbarius,col.1.ff.de offic.Præt.& in l.2.col.5.verſ. expediti ſumus de prima principali q. C.quæ ſit long.conſuet.Iac.Bel.in decima diuiſione feud.& Mart.Laud.etiam in d.vlt.diuiſ.Ioã. And. in tract. conſuetudinis,quem poſuit poſt tit.de conſuet.in 4.membro principali,verſ.ſed quæro an agens de conſuet.vbi hoc dicit eſſe notorium.& in c.Ioannes,col.3. verſ.collige exempla, extra de cler.coniug.& in c.ex inſinuatione,& ibi etiam Panor.de iure patr.Bal.in l.ex hoc iure,col.2. verſ.6. quæritur.ff.de iuſtit.& iur.& in d.l.cum antiquioribus,quo loco ſuprà citauimus.C.de iure delib.& in l.liberti libertæque,col.4.ver.item ſecundum membrum.C.de oper.liber.& conſ.273. incip.quod pro regula in feudo traditur,col.3.verſ.item non debet, lib.2. & in §.ex non ſcripto,quem legit cum §. conſtat autem ius noſtrum,col.7.Inſt.de iur.nat.gent. & ciuili,vbi loquitur de Britannia ea, quam nunc Angliam vocamus, niſi is fortè de minori Britannia intellexerit. Alber. in d.rub. C. quæ ſit long.conſuet.quo loco ſuprà citauimus,& in d.l.cùm quis,de nat.lib.& in d.q.23.primæ partis ſtatutorum,vbi & id quoque dicit notorium Ray.Forl.in ſua diſputatione,cuius eſt initium,conſuetudo eſt in regno Angliæ,in prin.Collect.in c.1.col.2.verſ.quid ſi conſuet.& ibi Pet.And.in repet. in 12.q. prin.verſ.& per iſta ſoluitur quæſtio extra de conſt.Gaſp.Cal.con.17.ſtatuto,eod.tit.de conſtit.Pet. Anch.in c.quamuis,ad fi.de reſcrip.lib.6.& conſ.163.viſis & diligẽter inſpectis,col.1.Pet. Ferra.in tit. forma libelli quo petit.hæred.ex teſt.in verbo,vallatum.verſ.vltra quæritur. Pan.in c.cùm ſeculum, extra de iure patr.Pau.Ca.dicto conſ.164.in princ.lib.2.Alex.conſ.44.videretur prima facie,col.2. verſ.ſed præmiſsis non obſtantibus lib.5.Cor.conſ.85.plura dubia,col.4.lib.3.

6 ¶ Præterea Vngaros(i) ſunt qui Pannoniã inhabitant) hactenus ea lege vixiſſe teſtimonio eſt Pon-
Et Vngaros. tifex in decretali,licet de voto,quam ad Andream cognomento Hieroſolymitanũ filium natu maiorem Belæ tertij Vngariæ Regis conſcripſit:& memorabili exemplo hiſtorico comprobatur. Ladiſlaus vir morum ſanctimonia quàm regno Vngariæ memorabilior, cùm ſine liberis decederet, eſſentque illi ex Geyſa fratre duo nepotes,Colomanus ille quidem ætate ſuperior, ſed luſcus,claudus,gibboſus,lingua bleſus,ore improbo,ſtatura breuis,& epiſcopus Barodinenſis auguratus.& Almus Iunior nulla deformitate inſignitus:hunc Ladiſlaus ſucceſſorem ſibi deſtinauit.Verùm Colomano ad regnum obtinendum non obfuit corporis deformitas, nec (quod mirandum eſt magis) ſacerdotium. Neque almo profuit Ladiſlai ſanctitudo,quin Vngari ætatis prærogatiua in regium faſtigium Colomanum euexerunt,à Romano pontifice reſecatum,& vxorem eius indulgentia habere permiſſum.teſtis Michaël Ritius.

7 ¶ Sed & in Apulia quoq; id locũ obtinere, ſatis apertè probatur ex eo quod à Bal. noſtro ſcriptũ eſt
Et Apulos. d.conſ.275.cuius eſt exordiũ,quod pro regula in feudis traditur,col.3.ver.itẽ quia non debet, lib.2.

8 ¶ In regno item Siciliæ primogenitus ſolus ex pacto ſuccedit,vt r. tulit And.Iſer.in c.1.ad fi.tit. de
Et Siculos. eo qui ſibi & hæred.ſuis.Bal.in l.cum antiquioribus,col.4.verſ.& quia tales trãſmiſsiones. C.de iure delib.& in c.1.in fi.vbi etiam Mart.Laud.& Card.Alex.tit.de filio nat.ex mat. ad mot. Et Iaſ.in l.quoties,col.antepe.verſ.illud etiam.C.de rei vend Quibus adde quæ dicam infrà in 3.prin.q.Nec id nouum in Sicilia fuit ex eo pacto quod illi retulerunt. Legimus enim apud Iuſtinum ſtatim in initio lib.21. Mortuo Dionyſio Siciliæ aut Rege,aut tyranno, in locum eius milites maximum natu ex filiis eius nomine Dionyſium ſuffeciſſe,& maturam (vt ſubdit) eius ætatem ſecutos, & quod arbitrarentur regnum firmius futurum,ſi penes vnum remanſiſſet,quàm ſi portionibus inter plures filios diuideretur.Sed & Gelone Syracuſarum (ea eſt Siciliæ caput) rege mortuo,ei in regno ſucceſsit Hiero,cæteris fratribus natu maior,vt tradit Diodorus Siculus lib.11.

9 ¶ Allobroges quoque eo iure ab antiquis temporibus vſos fuiſſe ſatis conſtat ex hiſtoria à Liuio
Et Allobroges. relata lib.1.ſecundi belli Punici,ſub aduentum Hannibalis in Italiam Allobrogum gentem diſcordem fuiſſe.Nam regni certamine ambigebant fratres. Maior enim Brancus nomine à fratre minore, & cœtu iuniorum,qui iure minus,vt plus poterat pellebatur.Huius controuerſiæ diſceptatio, cùm ad Hannibalem reiecta eſſet,arbiter regni factus,quod erat ſenatus principúmq; ſententiâ futurum, imperium maiori reſtituit. Et hodie quoque obſeruari apud ipſos Allobroges quos nunc Sabaudienſes vocamus,tradit Ant.Rub.conſ.133 viſo caſu,col.4.verſ.tertiò principaliter.

10 ¶ Apud Inſubres quoque is principatum obtinet, qui eſt natu maximus, vt tradit Franc. Cremen.
Et Inſubres. ſing.50.hoc initio,vidi pulchram diſputationem.Et ſatis etiam conſtat ex eo quod refert Barb.conſilio 20.illud adferam in medium quod Deo ſupremo,col.5.lib.5.quod cùm aliquãdo Io. Galeacius (is eſt,qui dux Mediolani primus eſt appellatus) corã conſpiceret filios ſuos, Ioannẽ ſcilicet natumaiorem,& Philip.Mariam eum quidem iuniorem,ſed qui moderando principatui foret idoneior,

proclam

proclamauit iniquam esse consuetudinem quæ primogenito regnum omnino deferret.

11 ¶ Quin & alij plerique Italiæ populi & ciuitates eodem iure vtuntur. In quam rem est nuncupatim statutum Tudertinum, sicuti refert Pet. Anc. in repet. c. canonum statuta, in 12. q. prin. versic. quæro iuxta prædicta de quæstione tali, extra de constit. *Tudertinos.*

12 ¶ Sed vt de antiquioribus illis populis loquar: Constat & apud Iudæos (vt ab vetustissimis omnium incipiam) eum cuncta ex bonis parentum habuisse duplicia, qui natu esset maximus, vt in Deut. scribitur, in c. 21. & repetit Iosephus de antiquitatib. lib. 4. c. 6. & è nostris recenset Io. And. Car. Flor. & Pan. in c. licet, ext. de voto, & Lucas Pen. in l. 1. col. 10. vers. ad octauum. C. de priuil. eor. qui in sac. pal. lib. 12. & Alex. cons. 162. incip. examinatis iuribus, lib. 2. vbi quærit etiam an hoc hodie obseruetur inter Iudæos, & an possit pater minuere, non tamen soluit. & Soc. cons. 47. facti narratione, col. 2. libro 3. & Bened. in repet. c. Raynucius, in verbo, in eodem testamento relinquens. l. 1. nu. 157. de test. Glos. autem in c. quàm periculosum. 7. q. 1. loquitur tantũ de cibis duplicatis, non etiam de cæteris rebus, & quidem perperam, vt etiam dicit Lucas Pen. vbi suprà. Nisi dixeris quòd cibos duplicatos haberent primogeniti etiam in vita parentum, cætera verò duplicia post mortem. Nam & ea glos. alia quædam enumerat primogenitorum priuilegia, quæ etiam viuentibus parentibus illis competebant. Nam primogenitura, ait, erat quasi quoddam priuilegium, prærogatiua, atque dignitas, vt natu maximus cæteris esset honoratior, vt qui præ cæteris in festis sacrificia offerebat, sedebátque ad dexteram patris. quam gl. etiam sequuntur Ioan. And. Ant. Car. Flor. & Pan. in d. c. licet, & eam dicit sing. Barb. cons. 18. præclarè scriptum est, col. 6. lib. 2. *Iudæos. Primogenitus apud eos cuncta habet duplicia.*

13 ¶ Et per illam dicit Bal. in l. decernimus, in 2. not. C. de sacrosan. eccl. quod cùm honor consistat in sedendo ante alios, digniórque debeat sedere à dextris, & inferior à sinistris: ideo filius primogenitus Regis debet semper sedere à dextris Regis, ita inquit Bal. dicit gl. decreti. Cuius etsi locum non exprimat, voluit tamen intelligere de d. gl. cùm nulla alia hoc ipsum dicat. Sed & ipse Bal. eandem ad hoc in specie citauit, in l. liberti libertæque, col. 5. vers. item secũdum membrum. C. de oper. lib. & l. ex hoc iure, col. 2. vers. 6. quæritur, ff. de iust. & iure. Et illud dictum Bald. in d. l. decernimus, sequitur Franc. Curt. senior, cons. 74. super memorata facti narratione, col. 1. in fi. Car. Alex. in c. episcopos. 17. dist. Soc. d. cons. 47. libro 3. & Bened. d. num. 157. & Felin. in rub. de maior. & obed. col. 4. vers. nota etiam quod qui sedet, & Georg. Nat. in rep. c. quamuis, col. 3. vers. 5. fallit, de pactis lib. 6. & Gaspar Valesc. Portugalensis doctor eximius in rep. l. imperium, col. 2. in 3. not. ff. de iurisd. omn. iud. vbi illud dictum facit sing. Sed id quomodo intelligatur videbis apud D. Mol. in Consuet. Paris. tit. 1. §. 8. glo. 3. in 1. quæst. *Primogenitus regis ad dexteram eius sedere debet.*

14 ¶ Illis autem subscribit illud Psal. 109. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, quod repetitur Matth. 22. Marci 12. ad Hebræos 10. Facit item quod scribitur Matth. 25. beatos sessuros ad dexteram Dei, reprobos ad sinistram. & iterum Matth. 26. Amodo videbitis filium hominis sedentem ad dexteram virtutis Dei. & Act. 7. Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantẽ à dextris virtutis Dei. Et Paulus ad Col. 3. Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextra Dei sedens. Et ad Heb. 1. Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Et ad Ephe. 1. Ipse cõstitutus est ad dexteram patris in cœlestibus. Quódque habetur in c. solitæ. vers. hæc autẽ. in his in verbis, iuxta scabellum pedum tuorum in sinistra parte sedere, ext. de maio. & obed. vbi not. Host. Io. And. & Pan. dexteram esse nobiliorem honoratiorémque. Et facit specialius quod scribitur Gen. 48. Quemadmodum Ioseph conatus manum dextram patris Israël, quam super caput Effraim iunioris posuerat transferre super caput Manasse primogeniti, ad patrem dixit, Non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus. Pone dextram tuam super caput illius. *Christus à dextris dei patris.*

15 ¶ Et sanè constat apud rerum naturæ scriptores dexteram corporis partem validiorem esse. Ideóq; minus spei ad sanitatem esse, cum & ipsa ægritudini succũbit, sicuti asserit Apuleius Apologia Magiæ prima, in id citãs Aristotelem, qui in Problematis scriptum reliquit, quibus æquè caducis à dextro morbus occipiat, eorum esse difficiliorem medelam, quam rem in problematis quæ extant legisse me non memini. Scio autem plurima loca in illis esse, quibus affirmat dexteram partem esse sinistra præstantiorem, validiorem, efficaciorem, nobiliorem, videlicet lib. eius operis 31. c. 12. & seq. & iterum 19. & 25. & lib. 32. c. 7. vbi & illud dicit. dextram partem esse masculam, sinistram autem fœmellam. & rursum lib. de historia animalium 1. c. 15. & de partibus animal. libro 3. cap. 3. ad finem, & iterum c. 9. atque etiam lib. 4. c. 8. Quod & astruit id quod tradunt & medici & philosophi, fœtus mares in dextris fieri, fœminas in sinistris, vt latè docuimus in Legib. nostris connubialibus leg. 9. nu. 122. hinc itẽ. & patet ex Aristotele li. de generatione animal. 4. c. 1. Ex quo Artemidorus Daldianus in Somniorum interpretatione lib. 1. c. 28. scribit dextrum oculum in filiis significare filium: sinistrum, filiam. Et si cui sunt duo filij aut filiæ, dextrum oculum significare filium aut filiam seniorem: sinistrum iuniorem. Et c. 33. eiusdem lib. tradit dentes dextros in somniis viros significare, sinistros fœminas. nisi si quis viros tantũ habeat, aut mulieres: in his enim dextros dẽtes seniores significare: sinistros, iuniores. Sed & idem lib. 27. dicit in vniuersum dextras partes ad viros aut seniores: sinistras ad fœminas aut iuniores, tum mares, tum fœminas esse referendas. Macro. autem lib. 7. Saturn. c. 4. scribit ideo omnes dextras partes validiores esse, & debiliores sinistras, quia has regit calor visceris sui, illæ contagione frigoris sinistra obtinentis hebetantur. *Dextra pars ualidior & præstantior.*

16 ¶ Cæterùm dextram partem aliàs semper esse augustiorem, religiosiorem, fœliciorem ex aliis mul-

BIU Cujas

tis constat: nam dextrum pro felici & propitio poni solitum affirmat Nonius Marcellus autoritate Virgilij lib.8.Aeneid.

Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

Vbi & Seruius ita interpretatur. Et tumultuantem multitudinem dextra compescere aut indicere silentium,& pacem afferre antiqui solebant.Ex quo & Principũ statuas pedestres & equestres dextera porrecta videmus.& Marius cùm in Romanos sæuiret quos seruare voluit dextra porrecta incolumes fecit.Et si quid data fide futurum pollicebantur,dextram porrigebãt, vt videre licet apud Liuium 1.dec.lib.3.& Plin.lib.11.c.45.Ex quo Virgil.lib.3.Aeneid.

Ipse pater dextram Anchises haud multa moratus
Dat iuueni.

Vbi & id Seruius Annotat. Et alibi lib.3.eiusdem operis,

Iungimus hospitio dextras, ac tecta subimus.

Nam & apud Priscos si quid firmum & illibatum esse volebant, illud dextra sanciebant, vt tradit Probus Aemilius in Datæmi. De quo & nos amplius dicemus in Alexandrum ab Alexandro lib. Genialium dierum 2.c.19.

17 *Primogeniti habebant uestem peculiarem.*

¶ Illam autem glo.in d.c.quàm periculosum, vt eam veluti postliminio repetam, in omnibus sequũtur Host.Io.And.Pan.& alij in d.c.licet,Arch.Dom.& Car.Alex.in d.c.quàm periculosum, vbi & præterea addunt ex aliorum antiquorum autoritate, primogenitos habuisse vestem quandam specialem,aut,vt in quibusdam codicibus legitur,spiritualem,quam in sacrificiis tãtùm induebant, cósque in solennitatibus & conuiuiis benedicere solitos fratribus natu minoribus, recepturos tandem parentum benedictionem.Quæ omnia fermè tradunt etiam Io.And.& Pan.in d.c.licet, de voto.Bal.in d.l.cum antiquioribus,col.4.vers.modo quæritur.& ibi etiam Iac.à San.Georg.C.de iure del.vbi ad hoc alleg.Bal.historiam scholasticam,& latiùs Mart.Laud.in eo tract. quem de primogenitura ædidit,in prin.Barb.d.cons.100.col.5.lib.2.& rursum inter con.Fran.Cur.Sen.cons.67. sapiẽter optimus,col.10.ver.capio aliũ articulũ,& Bened.in d.c.Raynutius.vbi suprà.Sed & id quod de veste dictum est,ante Petrum Comestorem cõditorem historiæ scholasticæ affirmat D. Hiero. authoritate Hebræorum scriptorum,póstq; eum,gl.ord.& Nicol.Lyren.non omnino malus Bibliorum interpres,enarrantes illud Gen.27.Et vestibus Esau valdè bonis,quas apud se habebat,induit eum,ex quo loco hoc excerpserunt Hebræi scriptores.

18 *Benedicebant fratribus minoribus.*

¶ Adiiciunt Hieronymus,gl.ord.& Lyren.huiusmodi vestes quæ pretiosæ erant & odoriferę,vt dicit Lyr.fuisse sacerdotales,quas induti primogeniti victimas Deo offerebant, quoniam ante legem à Moyse datam,quo tempore Aaron ad sacerdotium assumptus est,primogeniti fungebantur officio sacerdotum,quod postremum scilicet de sacerdotio & illi ipsi asserunt,illud exponentes quod Genes.14.scribitur de Melchisedech.& rursum idem Hieronymus in epistola ad Onagrium, cuius initium est,Misisti volumen.& in Genesim,dum enarrat illud,Ruben primogenitus meus, quod est in 49.c.& glo.item ord.Isidorum testem citans Gen.26. in enarratione illius loci, Vende mihi primogenita.Et iterum in epist.Pauli ad Heb.ca.12.& ibi etiam Nicol.Lyr.super eum locum, Propter vnam escam vendidit primitiua sua:& ipse Lyr.Num.3,enarrans illud,Ego tuli Leuitas,&c. Quod & infrà nu.21.in fi.de Aegyptiis dicam.

19 *Primogeniti fungebãtur officio sacerdotum.*

¶ Addit autem Hieronymus,quo loco proximè citauimus,quòd & regnum quoque primogenitis debebatur. Id quod probatur ex eo quod scribitur 2, Paral.c.21. Regnum autem tradidit Ioram, quod esset primogenitus,& quod à Iosepho traditum est,lib. Antiq.14. c.1. Iniquum à multis fuisse existimatum Aristobolum Alexandri Regis Iudæorum filium iuniorem regnare; & Hircanũ maiorem,cui propter ætatem imperium debebatur,priuatum manere.Quam etiam rationem coram Pompeio Hircanum ipsum adferentem recenset c.seq.Sed Aristobulum eam ita refellentem,quod Hircanus sponte cessisset imperio,propter suam naturalem & inefficacem segniciem.

20 *Regnum primogenitis debebatur.*

¶ Sed & addit Mart.Laud.vbi suprà,& Barb.d.cons.67.& Soc.d.con. 47. quòd primogenitus, pecorum primogenita solus suscipiebat. Ad quam sententiam referri potest,licet nihil ad hoc alleget, quod scribitur Deut.21.Iste est principium liberorum eius,& huic debẽtur primogenita.Et hoc videtur voluisse gl.interli. super illud Gen.25,vẽde mihi primogenita, suprà alleg.inquiens primogenita specialiter deberi primogenitis.

21 *Et primogenita pecorũ.*

¶ Nec silentio prætereundum est id quod suprà diximus,primogenitos fuisse cæteris honoratiores, apertè probari Gen.27.vbi Isaac benedicens filium Iacob,qui Dei ordinatione primogenitus erat, cuique ius ipsum primogenituræ diuenditum fuerat:Esto,inquit, dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Ex quo apertè colligitur quanto honore præcederet primogenitus cæteros fratres,vt & annotauit Io.And,in d.c.licet,de voto.& Pan.cons.3.incip.nitar in præsenti causa col.3.lib.2.Et de hac re dicam posteà latiùs.

22 *Primogenitus dominus fratrum.*

¶ Apud Aegyptios quoque,qui multa à Iudæis mutuati sunt, hunc etiam morem fuisse, vt primogenitus cæteris anteponeretur,liquido significatur ex eo quod scriptum est Exod.11. Media nocte ingrediar in Aegyptum, & morietur omne primogenitũ in terra Aegyptiorũ à primogenito Pharaonis,qui sedet in solio eius,vsque ad primogenitum ancillæ, &c. vbi & ad hoc eum locum annotat Lyr.vt non immerito scripserit Trogus,& qui eius Epitomen fecit Iustinus lib.16,Ptolemæum, cui Aegyptus Africæque & Arabiæ pars post Alexandri mortem cessit, contra ius gentiũ minimo

BIU Cujas

natu ex filiis regnum Aegypti tradidisse. Sed & idem lib 39. scriptum reliquit quòd cùm Ptolemæus Rex quoque Aegypti (is est cui Physconi cognomentum fuit) regnum vxori Cleopatræ, & alteri filio quem illa deligeret, reliquisset: materque pronior in iuniorem filium esset, à populo cõpellitur maiorem eligere, qui & Ptolemæus Lathirus vocatus est. Quam rem aliter recenset Pausanias lib. 1. sed ita vt huic loco non minus cõueniat. Nam Cleopatra, inquit, Ptolemæi mater, quem Philomatora ridiculi causa ob matris odium appellarunt, Alexandrum natu minorem ad Regiam euexit dignitatem, qui mox matre mortua ab Aegyptiis est expulsus. Ptolemæo vero natu maiori regnum est traditũ. L. autẽ Florus Epitome Liuij lib. 46. scribit, Ptolemæus Aegyptiorũ rex cùm à minore fratre regno pulsus fuisset, missis ad senatum legatis restitutus est. Sed & ex Heliodoro Phœniceo lib. 1. iterũq; 7. videre licet primogenitum filium Pontificis Maximi vrbis Memphitis, quæ prima & præcipua erat totius Aegypti, in ea dignitate succedere solitum. Et vide quæ dicam infrà nu. 55.

23 ¶ Moabitas item quorum frequens est mentio in sacris nostris literis, eo iure vsos vt primogeniti in regno succederent: testis est lib. Regum 4. c. 3. ad finem, loquens de Edom rege illius gentis, Arripiensque, ait, filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum, & facta est indignatio magna in Israël. *Moabitas.*

24 ¶ Quin apud Albanos illos patres Romanorum satis constat maiorem natu filiorum in regno successisse, authore Liuio, qui post initium lib. 1. ab vrbe cond. scribit Procam regem, Numitorem atq; Amulium procreasse, Numitori, qui stirpis maximus erat, regnum legasse: plus tamen valuisse vim quàm voluntatem patris, aut verecundiam ætatis. Pulso enim fratre Amulium regnasse. In quam etiam sententiam Dionysius Halicarnassæus lib. 1. Procas, inquit, annos regnauit tres & viginti, Deinde Amulius haud iure regnum occupans, cùm Numitori deberet fratri seniori. *Albanos.*

25 ¶ Græci item qui & ipsi multa ab Aegyptiis ad suos mores traduxerunt, quos primùm genuerunt, cæteris anteferebant. Cùm autem in Græcia fuerint nõ parum multæ præclaræq; gentes, & vrbes optimis legibus ac moribus institutæ: satis erit si vnam omnium nobilissimam in præsentia ostenderim istud obseruasse. Apud Lacedæmonios, qui diutius Græciæ imperium tenuerunt, quibusq; sublatis Græciam μονόφθαλμον, id est, vnoculam, siue luscam futuram dicebat Leptines apud Aristot. lib. Rhetori. 3. c. 10. in quo de vrbanis disserit, tanquam Lacedæmon alter esset Græciæ oculus, quod etiam Iustinus tradit lib. 5. dum Spartam, & Athenas duos Græciæ oculos vocat: Apud Lacedæmonios, inquam, tradit Herodotus in Terpsichore, filium ex lege in regno succedere, qui maximus natu esset: atque ob id Cleomenem Anaxandridis Regis primogenitum mentis quidem inopem, Dorieo fratri natu minori, qui virtute omnibus æqualibus præstabat, fuisse præpositum. Cuius etiam legis Lacedæmoniorum meminerunt Probus Aemilius, & Plutarchus, vterq; in vita Agesilai, in prin. & constat quoq; ex eodem in vita Agidis, atque etiam ipso Herodoto in Polymnia, vbi de Leonida loquitur Spartanorum rege. *Græcos.*

26 ¶ Vt tamen silentio non præterierim alterum Græciæ oculum, Athenienses dico, apud quos quandiu sub regibus vixerunt, filius primigenius regnum obtinebat, quod ex eo videre licet, quod à Pausania scriptum est lib. 1. quo Attica tractat, quod cùm Cecrops Iunior cũ filiis à Metionidis regno pulsus esset, diémq; suum obiisset. Postea verò eius filij eiectis ipsis Metionidis Athenas reuersi fuissent, Aegous horum maximus natu regnum obtinuit. Sicuti & apud Rhodios qui & ipsi ex Græcorum numero sunt, si quando à regibus gubernarẽtur primogenitus regnum tenebat, vel teste Diodoro Siculo lib. Bibliotheces 6. c. 13. vbi refert, quòd Ochimus Solis filiorũ natu maximus regnum post patrem ipsum tenuit. *Athenienses.*

27 ¶ Macedoniam præterea multæ quondam partis Europæ, maioris Asiæ imperio potitã hoc quoque instituto vsam esse palam ostendit, quod apud Liuium 4. dec. lib. 10. Perseus Philippi Macedonum Regis filius dicit iure gentiũ, & vetusto Macedonũ more, & ordine naturæ maiorẽ natu filiorum in regno succedere. Quin apud Diodorũ Siculũ eod. lib. quo gesta Philippi Regis Macedonũ describit, quilibet totius operis eius authoris est 16. statim post principiũ, legimus post obitũ Amyntæ ipsius Philippi patris Regis Macedonum in regnum primo loco succesisse Alexãdrum filium illius, & Philippi fratrem qui natu omnium fratrum esset maximus. Quod & Iustinus tradit lib. 7. *Macedones.*

28 ¶ Id quoq; à Troianis obseruatum fuisse apertè indicat id quod in Euterpe scribit Herodotus Græcè quidem, sed in hunc sensum, Neq; verò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam sub eo res essent seniore Priamo, cùm Hector & natu maior, & virtute præstantior, quàm ille, regnum esset defuncto Priamo susceptur. Illud quoq; Virgilianum lib. 1. Aeneid. *Troianos.*

Præterea sceptrum Ilione quod gesserat olim
Maxima natarum Priami.

In cuius loci enarratione Donatus, Solent, inquit, religiosi parentes quæ habent optima filiis deferre maioribus. Et post eum Seruius Maurus, Antiquitus, ait, fœminę regnabant, præsertim primogenitæ. Sed quod apertius id quod diximus probat, tradit Messala Coruinus in eo libello quem ad Octauianum Augustum scripsit de ipsius Augusti progenie, Troium illum Troianorum regem, à quo & Troia dicta est, duos filios habuisse, Ilum scilicet, & Assaracũ. At Ilum defuncto patre, quòd maior natu esset, regnum obtinuisse. Dares autẽ Phrygius, si is est, in eo libro, cui titulus est, de excidio Troiæ tradit Priamum commonefeciisse filios, quos multos habebat, vt maiores natu minoribus imperarent.

BIU Cujas

29 Persas. ¶ Sed & apud Persas quibus etiam orbis imperium diutius fuit, id quoq; video fuisse vsurpatum Platonis testimonio, qui id ipsum asserit in lib. quem Alcibiadæ de natura hominis dicauit, & Plutarchi in vita Artaxerxis, paulo ante fi. & Procopij lib. 1. de bello Persico, vbi dicit legem Persarum maiorem natu ad regnum vocare. quod & comprobat controuersia filiorum Darij ab Herodoto relata in Polymnia, & Iustino lib. 2. quam adscribemus infrà q. 31. & Alia Artaxerxis & Cyri, cuius meminit Plutarchus in Artaxerxe. Ideoq; Cyrus Persarum rex, quique primus in eos à Medis imperium transtulit, moribundus apud Xenophontem ita regnum suum instituit, vt Cambysi filio primogenito regnum, Tanarzaridi vero alteri filio alia quædam minutiora reliquerit.

30 Aqua aurea qua Rex & primogenitus eius tãtũ bibit. ¶ Apud eos autem aqua fuit cognomento aurea, ex qua Rex tantùm probat, ac ex filiis eius natu maximus: cæteris autẽ ex ea bibere erat capitale, vt retulit Agathocles, & ab eo Athenæus. Ea erat forte ex amne Euleo, qui circuit arcem Susarum, ac Dianæ templum augustissimum, qui vt scribit Plinius lib. 6. c. 27. in magna ceremonia fuit. Siquidem Reges Persarum non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Hũc arbitror esse quem Herodotus lib. 1. vocat Choaspem, qui, vt dicitur, circa Susas fluit, eóque vno ex omnibus fluuiis rex potat. Nam aquam illius decoctam, & in argentea vasa diffusam ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum mulis trahentibus assidue comitantur, quocunque ille proficiscitur. Quod & ex Plutarcho in lib. de exilio, & Aeliano videre licet lib. 12. Variæ Historiæ, vbi de Xerxe loquitur. Sed & tamen Ausonius Medorũ regi tribuit in vrbium catalogo, vbi de Burdigala loquitur,

Hunc cuperes rex Mede tuis coniungere castris,
Flumina consumpto cum defecere meatu,
Huius fontis aquas peregrinas ferre per vrbes,
Vnum per cunctas solitus portare Choaspem.

Nisi dicas Choaspem & Euleum diuersos amnes esse, ex quibus tantùm Parthorum Reges bibere scribit ipse Plin. lib. 31. c. 3. Quanquam sunt qui Choaspem eum esse dicant, ex quo Persarum reges Euleum, ex quo Arabum reges etiam tantum habebant.

31 Apud Syros. ¶ In Syria etiam quæ & Assyria dicitur, vt Herodoto lib. 7. placuit, quæ item Phœnicia & Palestina, & Mesopotamia, vt patet ex Plin. lib. 5. c. 12. & Eusebio lib. de præparatione Euangelica 10. & aliis scriptoribus, hoc ipsum fuisse factitatum, testimonio est quod Iustinus lib. 34. memoria prodidit, Demetrium ab Antiocho fratre natu maiore Rege Syriæ obsidem Romanis datum, cognita morte ipsius Antiochi, à Senatu petiuisse vt ad regnum capescendum dimitteretur, id æquum esse dicẽtem: quoniam sicut iure gentium maiori fratri cesserat, ita nunc sibi qui filium fratris ætate antecedebat, regnum deberi. Cuius etiam rei meminit L. Florus lib. 46.

32 Parthos. ¶ Parthos quoque qui tantæ virtutis fuere, vt à Romanis trinis bellis per maximos duces florẽtissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solum pares, verùm etiam victores fuere, huiusmodi institutum obseruasse, author est idem Iustinus, qui lib. 41. Hic, inquit de Pampacio loquens, actis in regno 12. annis decessit relictis duobus filiis Mithridate & Pharnace, quorum maior Pharnaces more gentis hæres regni, Mardos validam gentem bello perdomuit.

33 Germanos. ¶ Apud Germanos item illos, qui quinque simul Consulares exercitus populi Rom. fuderunt, attriuerunt, & debellarunt, maximus natu liberorum omnia iura successionum solus excipiebat, præter equos, quos quidem excipiebat filius, non vt cætera maximus natu, sed prout ferox erat & melior, vt scribit Cornelius Tacitus in lib. quem elegantissime de moribus Germanorum scripsit.

34 Numidas. ¶ Numidæ tantum ætati in successione tribuebant, vt non modò primogenitum Regis filium cæteris filiis, sed & fratrem Regis, si quis esset natu maior filiis ipsius Regis anteponerent, vt videre licet ex Liuio lib. 9. secundi belli Punici, quo loco differit de varia Masinissæ fortuna in amittendo recuperandóque regno. Cuius hæc verba sunt, Militante eo pro Carthaginiensibus in Hispania pater eius moritur (Gabæ nomen erat) regnum ad fratrem Regis Desalcem pergrandem natu (mos ita apud Numidas est) peruenit.

35 Apud omnes gentes in uniuersum. ¶ Dies iam me deficiet, si omnes sigillatim recẽsere & persequi velim qui hoc iure vsi sunt. Quãdo apud vniuersos homines, si verum dicit Herodotus in Polymnia, institutum fuit, vt maximus natu liberorum obtineret principatum. Id quod etiam tradit è nostris Bald. in l. ex hoc iure. col. 2. ver. quarto quæritur, ff. de iust. & iur. Semper, inquiens, fuit, & semper erit, quòd primogenitus succedit in regno. hæc ille. Et sane nostris quoq; temporibus apud omnes gentes consuetudo est, & ea quidem à iure approbata, vt in his quæ sunt dignitatis, primogenitus cæteris præferatur, vt no. in c. licet, vbi glo. Host. Ioan. Andr. Pan. & alij de voto. & voluit etiam Old. cons. 94. incip. eleganter, col. 4. & cons. 237. perlectis & diligẽter attentis, in 1. dubio, vbi loquitur de Baroniis. Pet. Iac. tit. de cau. ex quib. vasal. deb. amit. feud. col. 3. Bal. in l. vt inteſta. C. de suis & leg. & cons. 275. quod pro regula, lib. 2. & cõs. 389. cõsuetudo est, col. 3 ver. in contrariũ omnes getes. eod. lib. 2. vbi & ob id dicit id esse iuris gentium. Alb. in proœ. ff. §. discipuli, col. 2. & in l. in successione, in fi. C. de suis & legit. hæred. Angel. cons. 287. pro clariori decisione, col. v. vers. quinimo, & in talibus dignitatibus. Card. Flor. cons. 137. redemptoris, &c. ad primum, col. 2. Pet. Anc. cons. 339. pro maiori intelligentia, col. 1 in fin. & iterum antepe. etiam in fin. Pan. in c. prudentiam, col. 4. vers. aduerte tamen diligenter. & ibi etiam Fel. colum. 2. vesic. & ista limitatio, de offi. deleg. & idem Pan. in c. dilecti, col. 4. super 3. glo. de arb. & cons. 12. casus talis est, magnificus dominus, col. 3. vers. sed est dubiũ. lib. 1. & con. 3. omniũ quæ

fecit

BIU Cujas

fecit pulcherrimo,incip.nitar in præsenti,col.3.vers.sed his non obstantibus, & iterum col.4.vers. ex his infertur, libr.2.Pau.Cast.in l.maximum vitium.post medium.C.de li.præter.& cons.179.in caussa quam magnificus dominus,col.3.vers.vel melius potest dici,lib.1.Ant.Rosel.in tract.legitimationum,in caussa finali,col.5.vers.vlterius & nunc intro tertium.Mar.Laud.in c.1.§.& quia vidimus, col.2.vers.tertio quæritur,tit.qui feud.da.pos.& in suo tract.de primogenitura,col.4.vers.quæro an ius primogenituræ.Alex.cons.25.attentis narratis,col.4.vers.præterea dicit,& iterum col.pen.vers. sic etiam videmus, in fi.libr.5.Barb.inter cons.Fran.Curt.Senioris,cons.67.col.10.vers.capio alium articulum.Guido Pap. dec. Delph.476.vtrum legitima,& cons.60.ad dubia,in fi.Car.Alex.in c.1. §.& quia,post prin.tit.de his qui feud.dare pos.& in c.qualiter, tit.si de feu.fue.cont.inter do.& ag. Phil.Fran.in rub.de test.lib.6.col.33.vers.25.& in c.grandi,in 2.no.de sup.negl.præl.Iac.à S.Geor.in tract.feud.in prin.col.3. vers.idem est.Iason in l.1.col.pen. ff.de const.prin.& in l.nemo potest,col.1. ff.de leg.1.Phil.Dec.con.225.in caussa quæ quondam,col.2.& cons.289.visa longa serie,col.3.Caro. Rui.cons.25.dubitabilis,col.5.nu.14.libr.1.Ant.Cors.in tract.de pot.& excel.reg.q.9. Matt.Afflic.in const.Siciliæ,incip.speciale,col.2.& Gaspa.Valesc.in repet.l.imperiũ,char.8.col.3. vers.& est notandum.ff.de iurisd.om.iud.Alç.in l.obuenire.ff.de verb.sign.

36 ¶ Et id quidem iuris est, vt dicit Card.Flor.cons.129.dubia principalia,col.vlt.per l.imperialem.§. præterea ducatus,tit.de prohib.feud.alien.per Feder.Vt non abs re qui nominarebus imposuerũt, principis vocabulo,& eum qui regnum,imperium,potestatem,principatum obtinet,& primum significare voluerunt.Primum clarius est,quàm vt probatione indigeat.Alterum illo Tullij testimonio apertissimum est ex 7.in Verrem actione,Vt quisque in fuga postremus,ita periculo princeps. Et lib.10.Epist.familiar.epist.incip.Antonius,ad omnia pericula princeps esse non recusabit.Et libr. 3.Officiorum,dum appellat Cratippum principem huius memoriæ Philosophum,& ex aliis prope infinitis locis eiusdem,& Liuij 1.dec.lib.10.Sabinum aduenam principem nobilitatis Appiũ Clausum,&c.Et 3.dec.lib.1.de Hannibale, Princeps prælium inibat, vltimus conferto prælio recedebat, & aliorum optimorum authorum. Ex quibus non prætermittam illud Virgilij libr.5.Aeneid.in id expressissimum,

Et id iuris est.

Princeps signi ficat primum, & qui principatum obtinet.

Princeps ante omnes densum Palinurus agebat
Agmen.

Nam illic de primo loquitur.ideo & Seruius ibi vnum,inquit,vocat.Et quem ibi Virgilius principem ante omnes dicit,eundem ipse alibi primum ante omnes dicit,lib. scilicet 2.

Primus ibi ante omnes magna comitante caterua.

Columella autem li.11.c.2.haud multo post principium appellat Ianuarium principem mensem,id est,primum. Et id quidem Græcorum imitatione,quibus ἀρχὴ principatum quoque & principium significat, vel testimonio Aristotelis li. 3.Rhetoric.c.11.aut vt alij secãt 16.Nam & ante omnesHebræi hoc vocabulo ראשית & principium & potestatem intellexerunt.Tanquam scilicet apud omnes gentes is qui primus est liberorũ, idem & principatum ante cæteros obtinere debeat.

37 ¶ Qui mos tam late patens, & veluti vno omnium populorum gentiúmque ac nationum consensu institutus,à natura ipsa rerum omniũ magistra manasse videtur,quæ homines primigeniorum amantiores,quàm cæterorum efficit,vt omnibus exploratum est,qui filios genuerunt. & è nostris asserit Old.nominatim loquens de huiusmodi consuetudine præferente primogenitos,cons.94.eleganter circa negotium,col.4.ver.hoc etiam suadet dilectio.& Alb.in proœ.ff.§.discipuli.& in l. pen. col.2.vers.hoc etiam suadet.C.de don.inter vir.& vxor.& Card.Florent.d.consi.137.col.2.& Corne.consi.244.videtur prima facie dicẽdum,col.6.lib.2.& Benedict.in repet.c.Raynutius, in verbo, in eodem testamento,le 1.nu.172.& Anto.Corse.in tract.de pot.& excel.reg.q.74.Steph.Bert. cõsi.1.quamuis donatio,col.2.nu.8.li.4.Quod & probat illud Zacharię 12.cap.Et dolebũt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti.Et illud 2.Reg.13.c. Et noluit contristari spiritum Ammon filij sui,quoniam diligebat eum,quia primogenitus erat ei. Ideóque Francis. Are.cuius omnifaria eruditio passim ab omnibus extollitur,in consil.14.viso & diligenter considerato,col.10.vers. venio nunc ad tertium,dicit l.isti quidem.§.vlt.ff.quod met.cau.loquentem de filiis,habere locum maximè in primogenitis.quod & non obscurè voluerat Car.Flor.d.consi.137.vbi suprà.

Parentes impẽ sius amant primogenitos.

38 ¶ Hinc quoque asserunt scriptores Ecclesiastici vltimam Aegyptiorum plagam, qua primogenita omnia mortua sunt,quæ memoratur Exo.11.c.& in Decretis Canonicis in §.itẽ peccato Aegyptiorum.1.q.3.fuisse cæteris multò acerbiorem,grauioremque, ob id quòd sui quibusque primogeniti sunt cæteris liberis multò chariores,sintq; apud parentes in maiori pretio natu maximi.quod annotauit Lyr.in d.c.11.& ante eum Augustinus in eo sermone quem de septẽ plagis conscripsit dicens, cùm de ipsa vltima plaga loqueretur,Nihil est in hæredibus charius primogenito. Cuius etiam rei mentio fit in §.his itaque respondetur, vers. animalia Aegyptiorum.1.q.4. Et de hac quoque re loquens D.Chrysostomus in Genesim Homil.51. Apud veteres summus honos erat primogenituræ. & quod ita sit,hoc argumento collige,Cùm Deus Israëlitarũ gentem ex Aegypto liberare,& iuxta promissionem patriarchæ factam à tyrannide Pharaonis asserere vellet, obluctante & detinere volente tunc Aegyptio:post varias plagas etiam hanc postremam intulit, quasi faciẽs vt Aegyptij suis manibus extruderent Israelitarum genus.Nam simul omnia Aegyptiorum primogenita occidi fecit,vidissesque in singulis domibus eiulatus & lachrymas &c.

Vltima Aegyptiorum plaga qua primogeniti mortui sũt omnium grauissima.

¶ In

BIU Cujas

39 *Natura docet primogenitos esse magis honorandos.*

¶ In quam sententiam refert Herodotus in Erato, quòd cùm Lacedæmonij oraculum aliquando accepissent, quo monerentur, vt geminos Aristodemi & Aeginæ filios Reges constituerent, primogenitum autem magis honorarent: essentq; ignari, vter eorum esset maior natu (mater enim & nutrix hoc ipsum dissimulabant) illi monitu cuiusdam Messenij nomine Panitis obseruarunt, vtrum puerorum mater priorem lauaret & cibaret: deprehenderúntque illam primigenium alteri præferentem, tum cibando, tum lauando, cui nomen Euristhenem imposuerunt: iuniori autem Proclem. Quam etiam historiam strictim memorauit Mamertinus, aut quisquis alius is fuit, Panegyrico ad Maximianum scripto, cuius initium est, cum omnibus festis. Quod mater ergo de industria occultabat, id natura prodidit, quæ natu maximos renitentibus etiam parentibus cæteris honore antepositi. Nam & Diuus Chrysostomus in 5. aduersus Iudæos Homil. Primogenitos, inquit, posteriùs genitis honorabiliores esse oportet.

40 ¶ Idcirco Gregorius Nazianzenus Vitalianum quendam increpat, quòd primogenitos tantùm filios (quod parentibus est maximum) odio haberet, extráque domum abigeret huius carmen est,

πρωτόγονος υἱῆας, ὃ πατράσιν ἐσὶ μέγισον,
τόσσων ἀπεχθαίρεις, νὺ δώματ' ἐντὸς ἐλαύνεις.

Sed & hoc vice Prouerbij celebratum fuisse author est Lucianus in dialogo περὶ παρασίτου, id est, de parasito, cuius hęc verba sunt in fine dialogi, καί σοι λοιπὸν ὥσπερ οἱ παῖδες ἀφίξομαι, καὶ εἰς ἕω, νὴ μετ' ἄριστον, μαθησόμενός σου τὴν τέχνην. σὺ δέ με αὐτὴν δίκαιος διδάσκειν ἀφθόνως, ἐπεὶ νὴ πρῶτος μαθητής σοι γίγνομαι. φασὶ δὲ καὶ μητέρας πρῶτα φιλεῖν τῶν τέκνων. Id est, Tibíq; posthac manè, & post prandiũ puerorũ more ausculaturus, artémq; hanc percepturus veniã. Tu verò meipsum citra inuidiam, vt par est, edocebis. Nimirum qui omnium hominum primus tibi discipulus fio. Aiunt autem & matres primos fœtus præ cæteris diligere. Huc quoque alludit illud Virgilij lib. 7. Aeneid.

Hîc iuuenis primam ante aciem stridente sagitta
Sternitur.

Mouet enim pathos, vt scienter annotauit Donatus eum locum edisserens, & quòd Tyrrhi filius, & quòd maximus natu. Illúdque Catulli in Argonauticis ad fin.

Optauit genitor primæ vi funera nati,
Liber vt innuptæ potiretur flore nouercæ.

Addit enim primæui, vt augeret atrocitatem sceleris. Hinc quoq; Deus Opt. Max. populum Israël, quamuis non primus esset ætate, vt dicit Amb. in lib. 2. de Cain & Abel. c. 2. tamẽ illum primogenitum appellauit Exo. c. 4. Primogenitus meus Israël. Quoniã videlicet illum præ cæteris diligebat.

41 *Matres cur primogenitos ardentiùs amant.*

¶ Et cùm id in vtroq; parente procedat, tum verò maximè in matribus, vt satis constat ex illo Luciani loco. Cuius rei peculiares quasdam rationes affert Antonius Ludouicus Olysiponensis Problematôn lib. 2. sec. 3. c. 2. Cur, inquit, matres primos natos ardentiùs & impatientiùs amãt? An quoniam ea longiùs amore prosequimur, quæ pluris constiterunt? primi autem liberi primùm genitalia vincula claustráque ruperunt, & Lucinam doloribus inuocari fecerunt. An quia matres tum primùm dici, & inuocari incipiunt, quod magnæ cuiusdam reuerentiæ putatur? An quia pignus quoddam & veluti arrabonem accipiunt, quo viri coniugibus firmiori copula adhæreant? Hinc igitur à matribus pueri impensiùs diliguntur, quia longiori tempore labores & enitendi, partúsq; difficultates pertulerunt. Quod verò in senectute pepererũt, ideo etiam amare ægriùs & affectuosius solent, vel quia cæteris grandioribus iam factis adhuc sunt paruuli, vel vt fructum Veneris postremum, quem vltra fœcundari desierunt, vel quia parentibus imbecillis præ senio iam redditæ, scipionem quendam & baculum quo imbecillis & inualida eorum senectus fulciatur, sustuliſse videntur. Hæc ille, quorum multa & ad patres quoque pertinent.

42 *Nonnullos eos magis diligere quos in senectute genuerunt.*

¶ Scio autem illud nonnullos, filios suos nouissimos, præsertim in senecta generatos præ cæteris diligere. Cuius rei exemplum nobis præbet Iacob ille patriarcha, qui vt scribitur Genes. 37. c. circa initium, diligebat Ioseph super omnes filios, eò quòd in senectute eum genuisset. Et Priamus qui Polydorum nouissimum filiorum charissimum quoque omnium habebat, apud Homer. lib. 20. Ilia.

οὕνεκα οἱ μετὰ πᾶσι νεώτατος ἔσκε γόνοιο,
Καὶ οἱ φίλτατος ἔσκε.

Quoniam ei inter filios nouissimus erat generatione,
Et ei charissimus erat.

Idem autem lib. 16. Odysseæ hanc comparationem huc pertinentem posuit,

ὡς δὲ πατὴρ ὃν παῖδα φιλοφρονέων ἀγαπάζει
ἐλθόντ' ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ,
Μοῦνον τηλύγετον.

Sicut autem pater suum filium amicabilis amplectitur
Venientem ex longinqua terra decimo anno,
Solum vnicúmque ei in senectute genitum. Et 9. Iliad.

Καί με φίλησ', ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φίλησι,
Μοῦνον τηλύγετον ὃν τε μολοῖσιν ἐπὶ κεάτεσσι. In quam etiam sententiam est illud Euandri Virgilij lib. 8. Aeneid. loquentis de Pallante filio,

Dum te chare puer, meæ sola, & sera uoluptas,

Compl

Complexu teneo. His enim verbis,& fera voluptas,ostendit illum in senectute genuisse. Libanius autem sophista ad Eumorphum scribit liberos senioribus parentibus natos solere gratiores esse, quàm quos iuniores genuerunt. Sed vt satis videmus, non ob id hos magis diligimus quòd nouissimi sunt:sed quòd eos in senectute veluti præter spem genuimus, nobis ob eam rem placentes quasi præter vires naturæ peculiari ac propria quadam virtute id fecerimus. Nec id tamen perpetuum est,sed cùm id contigit à scriptoribus annotatum.

43 ¶ Sed vt redeamus ad id quod generalius est,non homines tantum,sed & cætera quoque animantia rationis expertia,& quæ solo feruntur naturali appetitu (vt id magis ab arcano quodam naturæ sensu profectum, quàm ab humana sapientia esse intelligas) fœtus primogenitos chariùs amant. Quod mirè expressit certissimus ille naturæ explorator Homerus,cùm describit in exordio libr. 17. Iliad. Menelaum per medios bellatores fulgentibus armis irrumpentem pro Patroclo pugnare,quemadmodum & facit mater querula pro vitula,quam primùm enixa fuerat. Huius in eam rem carmen est,

Animalia bruta primigenitorum fœtuũ amantiora.

οὐδ' ἔλαθ' ἀρηΐφιλον Μενέλαον
Πατροκλῆος πρώεσσι δαμεὶς ἐν δηιοτῆτι
βῆ δὲ διὰ προμάχων κεκορυθμένος αἴθοπι χαλκῷ,
ἀμφὶ δ' ἄρα σφιν ἔβαλλε φαεινὴ ὣς τε πυρὶ πόρτακι μήτηρ
πρωτοτόκῳ κινυρὴ ὀδίνων εἰνάετιν τόκον.

44 ¶ Et huc quoque pertinere videtur,quod ab antiquis obseruatum est,& scriptum ab Aristotele lib. 6.Historiæ animalium,ca.18.scrofam cùm peperit, primam mammam porco qui primus in lucem prodiit, præbere, tanquam scilicet omnium sibi charissimo. Cuius rei etiam aliud memorat Plin. lib.11.c.40.cùm scribit,Primogenitis,aut vt alij legunt, primis genitis in quoque partu sues primas præbent(eæ sunt faucibus proximæ,scilicet mammæ)nam de his loquitur subdítque,Vt suam quisque nouit in fœtu quo genitus est ordine, eáque alitur nec alia. Et idem quoque scribit Albertus Magnus lib.de animalib.6.tract.3.c.1.ad fin. Et quod tradit Aelianus lib.3.de natura animalium,canes maximo natu catulo ius primigenium tribuere.Canis,inquit,etsi permultos ex sese parit catulos, horum tamen è numero primus in lucem productus patrem refert, omninoque similitudinem speciémque illius gerit:cæteri vt casus tulerit nascuntur.quod studio & prouidentia naturæ fieri videtur,& matri patrem anteferentis,& cæteris primigenium longè anteponentis. Plin.autem libr.8. c.40.scribit optimum ex canibus in fœtu esse,quem primùm fert in cubile fœta. Et de his duobus scilicet sue, & cane Tzetzes Historiarum Chilia.4.c.126.

Sus primam mammam primo fœtui præbet.

ὁ κύων χερσαῖος δὲ τέκνου τιμᾷ τὸ πρῶτον,
πρῶτον δὲ χοίρου γέννημα, πρῶτον μασὸν θηλάζει,
καὶ καθεξῆς τὰ λοιπὰ, κατὰ βαθμὸν οἰκεῖον. Id est ad verbum,

Canis autem terrestris catulum honorat primum.
Primus verò proceri natus primam mammam sugit,
Et deinceps cæteri secundùm gradum suum.

Idem Aelianus,vt ad eum reuertamur,eiusdem operis lib.15.ca.15. Iustitiam,inquit,mater hirundo in filios suos seruat in distributione cibariorum,suam cuique tribuens dignitatem. non enim vnica tantùm distributione omnes pascit(neq; enim posset,cùm ea quæ affert,pusilla & pauxillula sint)primum in lucem æditum primò pascit,deinde ab illo secundum,tertium tertio loco,partum alit,sicq; deinceps vsque ad quintum progreditur.neque verò amplius quinque ferre in vtero solet.

45 ¶ Cuius rei duas comperio potissimum rationes, & ipsas ab imis naturæ præcordiis depromptas. Primum quòd primogeniti sunt veluti parentibus coniũctiores,ad eosque propiùs accedere videntur.Id quod licet facilè ex eo deprehendere,quòd asserunt syderalis scientiæ scriptores, quòd cùm parentum facta,& euentus ex filiorum etiam natiuitate dignoscantur,cui rei quarta domus assignatur,habet in eam rem primogenitorum natiuitas plus virium,quàm cæterorum, vt testis est locupletissimus Almansor in lib.qui capitulorum,siue propositionum,siue etiam Aphorismorum inscribitur,ad Saracenorum Regem,scribens.c.95.primogenitum fortiorem esse significatorem vitæ parentum,quàm alios. In qua etiam sententia fuit Aomar,& eius authoritate Bonatus Foroliuiensis vir astrorum peritissimus in 11.tracta.in quo differit de natiuitatibus & earum accidentibus, parte vlt.in quarta domo.c.1.Quinimo Hermes ille Trimegistus,cui multarum rerum & artium scientia hoc cognomen impositum,in Centiloquio.ca.20.videtur voluisse solos primogenitos, non etiam reliquos eam vim habere,inquiens:Tribus modis præsciuntur hominũ accidentia, ex natiuitate propria,item primogeniti filij,postremò ex interrogatione cum affectu,& sollicitudine cognita.

Rationes prædictorum.

46 ¶ Nam & sacræ literæ primogenitũ filiũ dicunt esse primitias,siue principiũ virtutis patris,vt Psal. 78. ראשית אונים, &c. id est,vt vertit Munsterus,Percussítque omne primogenitũ in Aegypto, primitias scilicet virtutis eorum.Propriè autem (vt ille dicit) textus habet, principium virtutum. vocatur enim primogenitus principium virtutis & virium patris. Vulgata autem editio ita habet, Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti,primitias omnis laboris eorum. Castalio autem sic vertit, Omniáque in Aegypto primogenita, primordia virilitatis in Chameis domicilijs occiderat.Ad quod etiam referri potest & illud Gen.c.49.Ruben primogenitus meus,tu fortitudo mea,& principium doloris mei.Et illud Deut.21.Filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabítque

Primogenitus principium uirtutis.

ei de

ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Iſte eſt enim ראשיתאונ, id eſt, principium fortitudinis eius, & vt vertit interpres noſter, liberorum eius.

47 *Primogenitos nomine parentum uocari ſolitos.*

¶ Et ex hac quidem arctiori primogenitorum coniunctione & illud quoque manaſſe videri poteſt, quod legimus fuiſſe antiquitus paſsim obſeruatum, vt primogeniti nomine parentum vocarentur, vt nonnulli multi nominis aſſerunt, in id referentes illud Lucæ 1. & vocabant eum nomine patris, quem locum enarrans Lyra. hoc annotauit, ac tradidit hodie frequenter obſeruari. Quid autem, ſi Diis placet, parentes aut alios mouet, impellit, ſuadet, vt primogenitis magis quàm cæteris parẽtum nomen imponant, niſi natura ipſa rerum omnium dux ac magiſtra illius arctioris propioríſq; neceſsitudinis conſcia, quæ hominibus rebúſque nomina imponit, non fortuna, non caſus, vt ſcienter tradit, multíſque exemplis comprobat ille à ſecretis conciliíſque naturæ Plato in eo libr. cui tit. eſt Cratylus, & ex Romanis ſcriptoribus Gellius ex authoritate Nigidij lib. Noctium Atticarum 9. ca. 4. quanquam Bal. noſter contrarium videtur voluiſſe in rub. de maio. & obed.

48 *Primigenij fœtus meliores. Nouiſſimi deteriores.*

¶ Secundum, quoniã meliores ſunt primigenij fœtus: deteriores verò ſiue inutiliores qui naſcũtur nouiſſimi, vt eruditi autumant, ad id referentes illud Virgilij Aeneid. li. 4. de fama loquentis,

Extremam, vt perhibent, Cæo, Enceladóque ſororem
Progenuit.

Quo in loco Seruius hoc ipſum annotauit, & extremam pro peſsimam expoſuit. Nam qui, inquit, de medicina tractant, dicunt inutiliores eſſe qui naſcuntur vltimi. Cui ſententiæ accedere videtur Homerus, qui in catalogo loquens de Proteſilao & Philacide eius fratre, vtrunq; laudat. At ille, inquit, vt maior natu erat, ita & melior. huius carmen eſt eiuſmodi,

ἀυτοκασίγνητος μιγαθύμου πρωτεσιλάου
ὁ ὠλότερος γενεῇ ὁ δ' ἄρα πρώτερος ἠὲ καὶ ἀρείνων
ἥρως πρωτεσίλαος.

Et idem dicit libr. Odyſſeæ 18. loquens de Idomeneo Rege, & eius fratre iuniore Aethone. Et apud eundem lib. 4. Iliados gloriatur Iuno Saturni ſe eſſe filiam natu maiorem,

Καί με πρεσβυτάτην τέκετο κρόνος ἀγκυλομήτης.

Ouidius lib. 6. Faſt. ipſam Iunonem ita facit loquentem,

Eſt aliquid nupſiſſe Ioui, Iouis eſſe ſororem,
Frater magis dubito glorier, anne viro.
Si genus aſpicitur, Saturnum prima parentem
Feci, Saturni ſors ego prima fui.

Nam Homerus lib. 14. eiuſdem operis vocat Iunonem filiam natu maximam magni Saturni,

ἥρη πρέσβα θεὰ θύγατερ μεγάλοιο κρόνοιο.

Apud Euripidem in Iphigenia in Aulide, ipſa Iphigenia quò ſe commendatiorem chariorémque patri Agamemnoni redderet, illum ſic alloquitur,

πρώτη σ' ἐκάλεσα πατέρα, κἀγὼ σὺ παῖδ' ἐμέ.
πρώτη δὲ γούνασι σοῖσι σῶμα δοῦσ' ἐμὸν,
φίλας χάριτας ἔδωκα, κἀντελεξάμην.

Prima te vocaui patrem, & tu filiam me,
Prima verò tuis genubus corpus dans meum,
Gratas gratias exhibui, & viciſsim accepi.

49 *Telegonus filius Vlyſsis & Circæ. Vlyſſes à Telegono filio necatus.*

¶ Et huc quoque alludens Plinius Iunior libr. Epiſt. 3. ad Caninium ita de Silio Italiquo loquitur. Beatus & fœlix, niſi quòd minorem è liberis duobus amiſit, ſed maiorem & meliorem florentem atque etiam Conſularem reliquit. Hinc Telegonus propriũ viri nomen filij Vlyſsis ex Circe, quod quidem Latinè nouiſsimo loco natum ſignificat, pro humili, inglorio ac veluti deterrimo ponitur. Nam is patrem Vlyſſem occidiſſe fertur. Ex quo illud Horatij lib. 3. Carminum Ode 39.

Telegoni iuga patricidæ.

Vbi Acron & Porphirion interpretes id ſcripſerunt, vti etiam Lucianus lib. 2. Verarum hiſtoriarum, & ante omnes Dictys Cretenſis qui eiuſdem temporis fuit, Belli Troiani lib. 6. eodémque vlt. in fi. Et nonnihil Ariſtoteles in lib. de poëtica & Chæremon antiquus poëta Tragœdus apud Athenæum lib. 13.

50 *Priora poſterioribus natura eſſe pretioſiora.*

¶ Quibus accedit quod ſacræ literæ ſtatim poſt conditi orbis principium tradunt Abel iuſtũ quidem virum obtuliſſe Deo de primogenitis gregis, veluti de melioribus. Ideoque & quia alacri animo offerebat, vt ibi exponunt interpretes, reſpexit Deus, vt confeſtim ſubiungitur, ad Abel & munera eius. Dionyſius autem Halycarnaſſæus, hanc in vniuerſum ſententiam profert libr. 1. Antiquitatum Romanarum, Precioſiora (inquit) natura ſunt priora poſterioribus. Quò fit vt magis mirer, quod tradit Didymus apud authorem τῶν γεωπονικῶν libr. 18. c. 3. in fi. Primogenitos partus ouium abſtrahendos, vtpote ineptos qui conſeruentur.

51 *Filiabus ultimò genitis ancillaria officia demandantur.*

¶ Vt tamen interim non omittam ſolere ancillaria atque vilia officia demandari filiabus vltimò genitis ex Homero, lib. 3. Odyſſeæ,

Τόφρα δὲ τηλέμαχον λόεσαν καλὴ πολυκάστη
Νέστορος ὁπλοτάτη θυγάτηρ νηληϊάδαο.

Interim autem Telemachum lauit pulchra Polycaſta
Neſtoris poſtrema filia Neleidæ.

Id enim eſſe munus ancillare docet idem Homerus lib. 4. eiuſdem operis,

BIU Cujas

τὸς δ' ἐπεὶ ὧν δ' μωαὶ λᾶσαν καὶ χρῖσεν ἐλαίῳ.

Hos autem postquàm ancillæ lauerunt,& vnxerunt oleo. Sed apud Apollonium Rhodium Argonauticôn lib.4.boues Solis pascebat Phaëtusa eius filia natu minima.

καὶ τὰ μὲν ἐρσήεντα νῦ δ' ἀρύα ποιμαίνεσκεν
ὁπλοτέρη φαέθουσα θυγατρῶν ἠελίοιο,

52 ¶ Quid quod in medicamentis,incantationibus,magicis remediis,& id genus aliis quæ ex animalibus conficiuntur plus habere virium & ponderis creduntur primogenita, & prima quæque cætera:quin & interdum ea solum in eas res prodesse,non etiam alia:vt in his quoq; rebus intelligas primogenita esse meliora?Nam & Palladius Rutilius rei rusticæ scriptor laudatissimus lib.j.c.39.de apibus loquēs,Credūtur,inquit,nō fugere,si stercus primogeniti vituli adlinamus oribus vasculorū. Et idē quoq; scribit Constantinus Cæsar,aut,vt alij malunt,Cassius Dionysius Vticensis,aut quiuis alius author non contemnendus lib.γεωπονικῶν,id est,agriculturæ,15.c.3. ex Didymo, ἐκ ἂν δὲ φύγοιεν αἱ μέλισσαι,ἐὰν βοὸς πρωτοτόκου ἀφοδεύματι χρίσεως τὰ σώματα τῶν φαθνῶν.Miror autem cur Cornarius πρωτοτόκου verterit,recèns nati non primogeniti.Nam omnino dicendum fuit primogeniti vituli,aut vaccæ quæ primùm peperit,siue enixa est.Nam πρωτότοκος accētu in antepenultima primogenitum significat:accentu autem in penult.primò enixam.In genitiuo,quo vtitur ille liber, accentus semper in penultima est,siue sit genitiuus prioris,siue posterioris,propter vltimam lōgam. Ideóque vtrumq; potuit significare.Sed authoritas Palladij in ea re mihi sufficit, vt primogenitum intelligamus,quanquam & in alia significatione huc quoque pertinere posset.

Primogenita & prima quæque efficaciora ad medicamenta & magica remedia.

53 ¶Plinius lib.28.c.8.Cor,inquit,crocodili annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incursa uerit,& quæ primo partu genita sit, quartanas abigere dicitur. Et paulò pòst, Cor chamęleontis aduersus quartanas,illigatum nigra lana primæ tonsuræ.Idem eod.lib.c.10.aut vt alij secant,13. tradit lienosis dari asinini pulli fimum,quod primum ædidit,in aceto mulso Rursúmq; eiusdem lib. c. 16.scribit fimū asinini pulli,quod primū ædidit,à partu datū fabæ magnitudine è vino,mederi morbo regio intra diem tertium.Dioscorides quoq; maximę apud Gal.& alios authoritatis lib.2. Materiæ medicæ c.60.aut vt alij secant,48.χελιδόνιον (inquit)νεοσσὸς τὸς ἐκ τ πρώτης νεοσοποιΐας αὐξομένης τ σελήνης ἀνατεμὼν,ἐυρήσεις ἐν τῇ γαστρὶ λίθος ἐξ ὧν δύο λαβὼν, &c. Id est, dissectis crescente luna pullis hirundinis,qui primo partu excluſi sunt,in ventre eorū lapillos offendes,ex quibus duos alterum versicolorem,alterum concolorem eximes,ij priusquam terram attigerint in δαμάλεως,id est iuuencæ,siue bucculæ,vel iunicis,vt vertit Hermolaus,corio,aut ceruina pelle,brachio aut collo adalligati,comitialibus proderunt,& sæpè eos prorsus ad sanitatem restituent. Quod & repetit Galenus,si is est in lib.cui titulus est de incantatione:& Constantinus Africanus in lib.eiusdem tituli, vbi nuncupatim loquitur de primogenitis.

Ouis primo partu genita.

54 ¶ Et hinc quoq; lac fœminarum ex primo partu in eas res efficacius esse non negabit is, qui legerit eundem Dioscoridem scribentem lib.2.c.63.aut ex aliorum diuisione 78.ad fi. Primiparæ canis lacte inunctū caput glabrescere,idémq; lac potum letalibus venenis aduersari,& mortuos fœtus ex vtero pellere,ex quibus etiam primum asserit Plinius lib.30.c.14.ad fi.Idem Plinius lib.11.c.37.scribit vuluam primiparæ suis esse optimam,nec nouellarum suūm prętерquàm primipararum probari. Quod & ipsum tradiderat Hipparchus,& eius authoritate Athenæus. Quibus concinens Martialis hæc scribit,

Lac fœminarū ex primo partu.

Te fortasse magus capiet de virgine porca,
Me materna graui de sue vulua capit.

Theocritus autem Idyllio quinto satis ostendit lac primiparæ capræ vtilius esse quàm cęterarum,

τίς δὲ παρεύσας
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο κακὰν κύνα βάλετ' ἀμέλγειν; id est,
Sed quis primiparæ,cum possit lactea capræ
Vbera,degenerem cupiat mulsisse catellam?

Plinius lib.8.c.40.scripsit,ab ea cane,quę fœmina sit ex primipara genita faunos cerni. Marcellus autem Burdegalēsis in lib.Medicament.c.8.Mulieris(inquit)primiparę purę,& nitidæ saliua ieiunis instillata oculis luorem suffusionémq; quamlibet cruentam efficaciter adimit.

55 ¶ Idem eodem c.tradit stercus infantis quod primum dimittit statim ex lacte mulieris, quæ puerū allectat,mirificè prodesse ad albuginem oculorum detergendam.Quod & idem scribit Rasis in li. de animalibus,c.56.eodémq; vlt.Quò etiam spectat illud Sereni Sammonici de dentitione infantium loquentis cap.58.

Primum infantis stercus.

Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.

Id quod ante eum scripserat Plinius lib.28.c.19.Dentes, inquit, qui equis primùm cadunt, facilem dētitionem præstant infantibus adalligati,efficaciùs si terram non attigere.Sed & idem priùs, scilicet eiusdem lib.c.4.Pueri,ait,qui primus ceciderit dens,vt terram nō attingat,incluſus in armillam, & assiduè in brachio habitus, mulierum locorum dolores prohibet. Sextus autem Platonicus c. 16.de medicina animalium tradit remedium dentis dolentis esse, si equi dentes, qui primùm nati fuerint,dentem ipsum qui dolet,tetigerint.Idem c.17.Pueri,inquit,primi capilli à natiuitate, si pedibus dolentibus impositi fuerint,sanabuntur. De quare etiā Plin. illo c.4.lib.28.Capillus puerorū

BIU Cujas

qui primùm decisus est,podagræ impetus dicitur leuare circumligatus.Sed & idem Plin.lib. 30.c. 10.scribit,quòd si pullus hirundinis detur incipienti in cibo,quem primùm pepererit,cùm quis primùm tentatus sit morbo comitiali,liberatur eo malo.

56 Primum lac à partu.

¶ Sed & videmus colostrum,id est,primum lac à partu in omnibus animalibus,vt declarat Plin.li. 11.c.41.& lib.28.c.9.ad prin,& Nonius Marcellus & Martialis lib.13.xenio 38.illo versu,

De primo matrum lacte colostra damus.

Id,inquam,colostrum nescio quid habere virium,quod non habet aliud lac,vt videre licet ex Columella lib.7.c.3.& Aëtio Tetrabi.primo,Ser.secundo,cap.99.vbi & id ipsum πρωτογάλακτον vocat,Quod & non obscurè ostendit Plautus in Pœnulo,

Meum cor,mea colostra,meus mollicidus caseus,

Nam & colostrum neutro,& colostra fœminino genere dicitur,

57 Ellebori folia ex primo partu.

¶ Nec in animantibus tantum,& quæ ex iis sunt,id conspicimus,sed in virgultis & arboribus,quando Dioscorides li.2.c.62.aut vt alij diuidunt,75.hæc scribit,αἱ γὰρ αἶγες νεμόμεναι τὸ λευκὸν ἑλλέβορον τὰ φύλλα,ἢ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν αὐτοῦ ἔνιαι ἐμέσι,καὶ τὸ γάλα ἀνατρεπτικὸν σομάχου,καὶ ναυτίας γίνεται.Id est,Capræ hellebori albi pascẽtes folia,ex primo eius partu ipsæ quidem vomitum patiuntur,& lac earum stomachum euertit,& nauseam ciet.Sed & idem lib.1.c.100. aut vt alij distinguntˌ111.scripsit Pilulas foliorum populi albæ,quæ primo foliorum partu exiliunt illitas cũ mele,oculorum hebetudini mederi,τὰ δὲ ἢ τὴν ἐκβλάστησιν τῶν φύλλων σφαιρία λεῖα μετὰ μέλιτος ἐκχριόμενα,ἀμβλυωπίας θεραπεύει.Et rursum c.102.aut aliorum sectione 113.tradit humorem vlmi in folliculis enascẽtem prima germinis eruptione cuti illitum,nitorem inducere,faciémq; splendidiorem præstare.Hæc enim sunt verba illius ὁ δὲ ἐν ταῖς φύσαις ἢ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενος ὑγρὸν,σίλβα πρόσωπον ἐπιχριόμενον.Et lib.2.c.101.scribit Asparagum raporum in prima germinatione ciendæ vrinæ esse vtilem.Et lib.4.c.195.tradit caules vitis albæ,quæ primo germinũ partu erumpunt,vrinas ciere, mẽses pellere,lienem absumere,vertiginosis,comitialibus,neruorum resolutione tentatis prodesse.Hæc ipsius verba sunt,καὶ ταύτης οἱ καυλοὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν λαχανεύονται.εἰσὶ δὲ καὶ ὀρεκτικοί,καὶ κατεμηνίων ἀγωγοί.

58 Primogenita. Punica. Cytini.

¶ Galenus lib.6.Pharmac.περὶ τόπων,c.1.quo loco de medicorum Pharmacorum compositione tractat,primogenita Punica,quæ Græci Cytinos vocant ad stomatica medicamenta esse admodum vtilia.Ante eum autem Plin.lib.23.c.6.Primus,inquit,pomi huius(de punico loquitur)partus florere incipientis,Cytinus vocatur à Græcis,miræ obseruationis multorum experimento.Subiungitq; multa ac miranda,quib.opitulantur,vt ibi videre poteris.Ante vtrunq; Nicander in Alexipharmacis huiusmodi Cytinos,atq; etiam Cypri flores recèns germinantes aduersus λυθάργυρον, id est argenti spumam,maximè valere scribit.Quibus etiam simile est quod scribit Marcellus ille Burdegalensis c.33.porri primitiui,id est,primùm producti(vt constat ex his quæ suprà in princ.diximus) sectiui succum expressum,& aceto pari mensura immixtũ absorptúmq; sæpius à lienoso,prodesse.

59 Prototomi caules.

¶ Quin & ex ipsis medicis & aliis scriptoribus didicimus πρωτότομος prototomos caules,ita scilicet dictos à prima cæsura,quos Marcellus Burdegalensis c.20.Haplosiles à teneritudine, Galenus lib. 2.alimentorum asparagos appellauit,ad medicamenta atq; etiam ad ciborum vsum esse accõmodatiora,vt videre licet ex eo loco Marcelli,& ex Galeno lib.10.Pharmac.περὶ τόπων c.1. ex Archigene lib.2.Pharmac.περὶ γένη.De hisq; est illud Columellæ lib.10.

Sed iam prototomos tempus decidere caules. Et Martialis lib.10.epig.48.

Et faba fabrorum,prototomique rudes. Et lib.14.epig.101.

Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis,pudet heu,seruio coliculis.

Hos autem prototomos Plinius Cymas fœminino genere appellat lib.19.c.8.cùm scribit,Brassica toto anno seritur,quoniã & toto secatur,vtilissimè tamen ab æquinoctio autumni transfertur,cùm quinq; foliorum est.Cymas à prima sectione præstat proximo vere. Hic est quidem ipsorum caulium delicatior teneriorq; cauliculus. At hic primæ sectionis caulisq; Theophrasto & Dioscoridi non Cyma fœminino genere,sed κύημα neutro genere dicitur,veluti fœtura, aut fœtus, siue partus.Ille enim lib.7.ὅπου τε κύημα,καὶ ἐν ᾧ τὸ ἄνθος,ἢ καὶ ὁ καρπὸς.id est,quod est cyema,& in quo flos aut semen.Hic lib.2.c.109.de brassica loquens,τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς κύημα εὐσταχώτερον μὲν,ἀριμύτερον ἧττον καὶ ὀρεκτικώτερον.id est,Brassicæ cyema stomacho vtilior quidem est,verùm acrior & vrinam magis ciens.Quidam autem cyma dicere malunt,quæ vox Galeno videtur per synæresim ex trisyllabo κύημα contracta.Nam & Columela ipse,

Tunc quoque conseritur,toto quæ plurima terræ
Orbe virens paxiter plebi regique superbo,
Frigoribus caules & veris cymata metit.

Quæ omnia apertè ostendunt huiusmodi primam brassicarum cæsuram, siue fœturam plus habere virium & voluptatis,quàm cætera omnia ex eadem.

60 Primigenia palma.

¶ Adde quòd Euripides in Hecuba de Delo insula ita loquitur,vbi primigenia palma laurúsq; sacros edidere ramos charæ Latonæ,diuini monumentum partus.Eius enim hæc verba sunt,

ἔνθα πρωτόγονός τε φοίνιξ
ἄφνα θ',ἱερὸς ἀνέχει,

BIU Cujas

πόρθυλα τοῦ φίλα
ὠδίνων ἄγαλμα δίας. Nam & ἐλάτη, quam Isychius interpretatur τὸ φοινικος πρώτην ἔκφυσιν, id est, primam ipsius palmæ germinationem, ad plura multò prodest, quàm reliquum ipsius corpus, vt videre licet ex Theophrasto lib. 3. Plantarũ, Dioscoride lib. 1. c. 45. aut vt alij diuidunt 53. & iterum c. 130. aut, vt alij secant 136. aut vt alij 152. aut item vt alij 160. Plin. lib. 12, c. 28. Paulo Aegineta lib. 6. ex quibus tamen cognosces, elaten aliud quoq; significare. De quo & tu vide omnino Marcellum Virgilium in d. c. 136. lib. 1. Dioscoridis, & Manardum eundem locum enarrãtem Epistolarum medicinalium lib. 8. epist. 1. Nam & Plin. sentit elaten esse vnam palmarum speciem li. 23. c. 5. idem autem Plin. lib. 15. c. 1. scribit Oleæ primam vndam ex prelo esse laudatissimam.

61 ¶ Sed quid quòd cùm lixiuium sit multo vsui in arte medicinæ, vt cui caput priuatim dedicauit Galen. lib. 6. Simplic. med. c. quod de Conia est, id est, Lixiuio. & iterum lib. 9. eiusdẽ operis, simili c. Tamen vtilius est quod primariũ est. i. quod fit ex cinere, qui primus distillauerit, quod à Græcis πρωτοσαντὸν dicitur (quanquã scio quosdã esse, qui ea voce aliud significari volunt, id scilicet quod cinere adiecta calce fit.) Id igitur primarium lixiuium, vt repetam, cæteris est multò vtilius atq; efficacius, vt videre licet ex Paulo Aegineta lib. 7. c. 3. quo loco & ipse de Conia scribit, & Alexãdro Traliano lib. 3. c. 10. in medicamento diasericos. Plin. autem lib. 24. c. 9. statim post prin. tradit cinerem corticis salicis ex primis ramis aqua mixta sanare clauum & callum. vt hinc & ex aliis quæ diximus intelligas prima quæq; cęteris sequentibus esse multò prestantiora & efficaciora. *Lixiuium primarium.*

62 ¶ Nam & hinc videmus primos concubitus, primósq; fœminarum menses, plerunque comitiales morbos, & alios plurimos curare, vt videre licet apud Celsum lib. 3. c. 23, & Plin. li. 28. c. 4. & Paulum Aeginetam lib. 3. c. 13. & Alexandrum Trallianum lib. 11. vbi de podagra. Idem quoq; Plin. li. 2. c. 52. scribit priuata portenta non vltra decem annos portendere, præterquam aut primo matrimonio facta, aut die natali. Idem lib. 18. c. 13. Ferunt, inquit, subtili obseruatione, quota luna precedẽte hyeme nix primò ceciderit, si totidem luminum die intra prędictum temporis spacium rapę serantur, mirè prouenire. Homerus autem haud multo post initium lib. 3. Iliados scribit ἀριστῆα πρόμον ἔμμεναι, id est, optimum primum esse. Quibus accedit quod scribit Ouidius lib. 1. Fastorum, *Primi concubitus.*

Tum Deus incumbens baculo quem dextra gerebat,
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas aduertimus aures,
Et primùm visam consulit augur auem.

63 ¶ Nam & hinc est, vt opinor, vt prima pro optimis à probatissimis authoribus ponantur: Cato Rei rusticæ c. 1. Prædium, quod primum siet, si me rogabis, sic dicam, &c. & Primum, id est, præcipuum atque optimum omnium. Terentius in Heauton. *Prima pro optimis.*

Et suauia in præsentia
Quæ essent, prima habere.

Vbi Calphurnius interpres id annotat. Idem Terentius in Adelphis,

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Vbi Donatus alter interpres, Prima (inquit) id est, ante alia eligenda, quæ & primo loco ponenda, ac per hoc optima. Salustius in Catili. Domi ocium, atq; diuitiæ, quæ prima mortales putãt, affluerent, &c. Et virgilius,

—Primos iuuenum tot miserit orco.

Hucque etiam refert Donatus illud ipsius Terentij in Eunucho,

Nihil prius, neque fortius.

64 ¶ Hucque spectat quod tradit Iurisc. noster in l. 1 ff. de orig. iur. cuiusq; rei potissimam partem principium esse. Quod accepisse videtur ab Aristotele lib. Problematon 10. c. 15. vbi dicit principiũ cuiusque rei esse maximum, additq;, quippe quod rei dimidium sit. Quæ posterior pars est & Platonis eius præceptoris lib. 6. de legibus, ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμυσυ παντός. & ipsius Aristotelis lib. Moralium 6. c. 7. in fi. & Politicorum lib. 5. c. 4. & Senecæ ad Lucillũ epistola 34. & Luciani in somnio, & Marini cuiuspiam apud Suidam. Quod & à Latinis scriptoribus vsurpatum est. Horatius libro epist. 1. epist. 2. *Principium potissima pars.*

Dimidium facti qui cœpit habet, sapere aude.

Cuius versus principium citat Accursius in d. l. 1. in verbo principium, de orig. iur. sed non vti est apud Horatium, sed aliter mutata sententia, ita scilicet,

Dimidium facti qui bene cœpit, habet. Sed & Ausonius ex Græco,

Incipe, dimidium facti est cœpisse, supersit
Dimidium, hoc rursus incipe, & efficies. Et alibi in monosyllabis,

Incipe, quicquid agis, pro toto est prima operis pars.

65 ¶ Cúmq; nutricatio maxima sit amicitiæ, & affinitatis, beneuolentiæ portio, vt patet ex multis quę latè collegimus in rep. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 43. ex his item quæ diximus, & seq. C. de reuoc. don. Tum verò maximè prima illa lactis exhibitio, quæ fit puero recèns nato, vt satis constat ex eo quod apud Terent. in Adelphis Syrus vt à Mitione impetraret libertatem, Phrygiæ vxori suæ illud pro magna ratione, facilioriq; impetratione dicit, *Nutricatio amicitiæ parẽs.*

Et quidem tuo nepoti huius filio

BIU Cujas

Hodie primam mammam dedit hæc.

Cui ilico subiunxit Demea frater ipsius Mitionis,

Herclè verò seriò,

Siquidem prima dedit, haud dubium, quin emitti æquum sit.

66 ¶ Ex quibus satis constat, prima quæq; esse nouissimis meliora. quod tamen non omnino perpetuum est. Nam ficus nouissimas salubriores esse, quàm primas tradit Plin. lib. 23. c. 7. Quod eo volui dicere, vt hinc intelligas nullam regulam tam generalem, quæ non recipiat exceptionem ex Aristotelis sententia. Illud autem minimè dubium est prima quæq; magis delectare vt nos quotidie experimur, & suo testimonio confirmat Martialis lib. 10. epig. 93.

Vt rosa delectat metitur quæ pollice primo,
Sic noua, nec mento sordida, charta iuuat.

67 *Primogenita pulchriora & robustiora.* ¶ Nec meliora tãtùm primogenita, sed & pulchriora atq; robustiora ferè sunt. Pulchriora quidem planè declarat illud Deut. 33. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, vt non inscienter scripserit Bald. in 1. const. ff. §. itaq;, col. 2. cùm dubitatur vter geminorum sit primogenitus, præsumendũ formosiorem ac robustiorem prius fuisse natum, vt ex hoc quoq; intelligas robustiora esse primogenita. Id quod etiam insinuat Hom. qui lib. Iliad. 15. Ita facit Iouem loquentem,

ἐπεὶ ἐο φημὶ βίῃ πολὺ φέρτερο ἔμμεναι
καὶ χερεῖ πρότερο.

Quasi videlicet sentiat Homerus eum ferè inter fratres esse robustiorẽ, qui est primogenitus. Ad quod etiam referũt scriptores Hebræi illud Gen. 40. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea. Nempe cùm per robur primum, & radicem sobolis totius primogenitum intelligunt, tanquam sentiant hunc cæteris solere esse robustiorem.

68 *Pulchriora & meliora Deo offerenda.* ¶ Quæ cùm ita sint, velitq; Dominus Optimus Max. sibi meliora pulchrioráq; ac robustiora offerri: non cæca, non clauda, non languida, non debilia, vt scribitur Deut. 15. & 17. & Malach. 1. nõ semel & alibi sæpe. Quod & Ethnici externiq; intelligebant, ex quibus Euripides in Iphigenia ἐν ταύροις tradit Agamemnonem vouisse Dianæ se immolaturum quicquid pulcherrimum annuus prouentus produxisset,

ὅτι γὰρ ἐνιαυσὸς τέκοι
κάλλιστον, εὔξω φοινικόπωλον θύσειν θεᾷ.

Primogenita Deo offerenda. Aristoteles in Symposio, Nihil (ait Græcè, sed in hunc sensum) mutilũ ac diminutũ Diis offerimus, sed integra omnia atq; absoluta. Quod & retulit Athenæus de coronis differens, & Porphyrius lib. 2. de abstinentia ab esu carnium. Ex quo & Solon Philosophus dicere solebat ἔμπηρα ἀφελῆ. Ideo dominus ipse sæpissimè præcepit sanctificari sibi omne primogenitum, tam ex hominibus, quàm ex iumentis, Meũ (inquiẽs) esse omne primogenitũ, vt scribitur Exod. c. 13. in prin. & 22. & 34. & Leuit. 27. & Num. 3. & iterum 8. rursúmq; 18. Deut. 12. & 15. Neemiæ 10. & Luc. 2. & repetitur, in c. magnæ, extra de voto: & in c. nec is qui. 15. q. 1. vt iam non leue videri debeat, quod adeo frequenter in sacris literis perceptum reperitur. Id quod Homerum non latuisse videri potest, qui libr. 23. Iliados scribit Apollinem cupere sibi agnos primogenitos sacrificari,

οὐδ' ἀπέλησεν ἄνακτι
ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὸν ἑκατόμβην.

Neque promisit regi
Agnorum primogenitorum sacrificare inclytam Hecatomben.

Ob quod, vt subdit, iratus Apollo fecit sagittam illius oberrare. Et cùm alter eidem huiusmodi sacrificium vouisset horum primogenitorum agnorum, ei victoriam dedit. Ideo & apud eũdem lib. 4. eiusdem operis Pandarus monitu Palladis vouit sacrificium se Apollini ex primogenitis facturum, si domum redierit,

εὐχετο δ' ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ, κλυτοτόξῳ
ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὸν ἑκατόμβην.

Quod & mox fecit.

69 *Primitiæ frugum Deo offerendæ.* ¶ Sed & sacræ quoq; literæ, vt ad eas redeamus, primitias frugum Deo offerri iubent Exod. 22. & iterum 25. rursúmq; 34. & seq. Num. 31. Deut. 12. & 18. & 26. Prouerb. 3. Eccles. 7. & 35. & Hierem. c. 2. Id quod etiam Ethnici faciebant. Nam apud ipsum Homerum lib. 14. Odysseæ Eumeus ἄρχματα θύσε θεοῖς αἰειγενέτῃσι, id est, primitias sacrificauit diis sempiternis. Cuius loci authoritate Iulianus ille Imp. literis iussit Arsatio pontifici Galatiæ docere paganos offerre Diis primitias frugum, nam & Homerum probauisse Eumeum hæc ipsa facientem. Cuius rei testis est Sozomenes apud Cassiodorum in Historia Tripertita lib. 6. c. 29. Sed & ipse Homerus lib. 9. Iliad. scribit Dianam succensuisse Oeneo, quòd ei primitias agri non sacrificasset,

καὶ γὰρ τοῖσι κακὴν χρυσόθρονο ἄρτεμις ὠρσε
χωσαμένη, ὅ οἱ ὅτι θαλύσια γουνῷ ἄλωῆς
οἰνεὺς ῥέξ', ἄλλοι, &c.

70 ¶ Liuius quoq; lib. 6. secundi belli Punici scribit Capenates ad lucum Feroniæ primitias frugum portare. Tradunt & Põponius Mela. lib 3. & Plin. lib. 4. c. 12. ad fi. & Solinus c. 26. Hyperboreos gentem felicem frugum primitias Apollini mittere solitos. Nam & Pausanias lib. 10. testatur primitias

ipsi

ipsi Apollini offerri solitas. Idem Plinius Romanorum religionem commendans lib. 18. c. 2. Nō degustabant (inquit) nouas fruges aut vina antequam sacerdotes primitias libassent. Ouidius quoque huc alludens in lib. de Nuce,

Tunc domini memores sertis ornare solebant
Agricolæ, fructu præueniente Deos.

Vbi Erasmus eum locum huc quoq; refert. Sed & idem lib. 2. Fastorum author est priscos Romanos primitias Cereri dare solitos,

Farra tamen veteres iaciebant, farra metebant,
Primitias Cereri farra resecta dabant. Idem lib. 10. Meta. apertè insinuat & frugum primitias Cereri quotannis offerri solitas illis versibus,

Festa piæ Cereri celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea velatæ corpora Vestæ
Primitias frugum dant, &c. Ex quo & illud Calphurnij Egloga 4.
Ille dat vt primas Cereri dare cultor aristas Possit.

71 ¶ Id quod etiā Græcos ipsos factitare solitos videre licet apud Theocr. qui Idyllio 7. hæc scribit,

ἦ γὰρ ἑταῖροι
ἄνερες εὐπέπλῳ λαμάτιες δαῖτα πλεῦντι
ὅλβῳ ἀπαρχόμενοι. Id est, vt traducit Eobanus Hessus,

Hoc solenne viri curabunt munus amici
Iustáque honoratæ Cereri conuiuia ponent,
Primitiásque dabunt opulenter.

Idem Idyllio 17. laudat Ptolemæum quòd primitias Diis solueret,

Αἰεὶ ἀπαρχομένοιο, &c. Sed & Hesychius scribit morem fuisse Græcis, vt Vestæ primitias offerrent, vnde natum prouerbium ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος, A Vesta incipiens. vide tamen Erasmū Adagiorum Chil. 1. cent. 6. c. 83. Plutarchus in Theseo scribit Troezenos Neptuno, quem summa religione colunt, primitias fructuum deligere. Idem in lib. de Iside & Osiride tradit Harpocrati primitias leguminum offerri solitas. Apuleius lib. 11. Meta. non multò post princ. scribit sacerdotes Isidis ei deæ primitias commeatus libare solitos. Numa autem Pompilius suis legibus statuit fructuum primitias Deo Termino sacrificari. Veteres quoque Diis laribus primitias frugum & vuarum, vt scribit authoritate Aristocratis interpres Aristophanis in σφηξίν, & videre licet ex illis Tibulli versibus li. 1. Eleg. item 1.

Vos quoque fœlicis quondam, nunc pauperis agri
Custodes, fertis munera vestra lares. Et alibi de Laribus quoque loquens,

His placatus erat, seu quis libauerat vuam,
Seu dederant sanctæ spicea serta comæ.

Denique Apuleius apologia 2. Aemilianum impietatis accusans, hoc inter cætera illi obiicit, quòd segetis, aut vitis, aut gregis nullas Diis primitias impartiret.

Primitiæ spoliorum ex hostibus.

72 ¶ Nec tantùm primitias animalium & frugum diis offerebant, sed & spoliorum ex hostibus captorum, vt videre licet ex Herodoto lib. 8. & Heliodoro lib. Historiæ Aethiopicæ 9. haud multò post prin. & lib. 10. Ex Pindaro Olympiorum Ode 2. statim post princ.

ὀλυμπιάδα δ' ἔσαεν ἡρακλέης,
ἀκρόθινα πολέμου. Et satis ostendit Virgilius, apud quem lib 11. Aeneidos circa principium Aeneas Marti offert primitias Regis Mezentij,

Hæc sint spolia, & de rege superbo
Primitiæ. Ad quod etiam referri potest illud Ouidij lib. 3. Fastorum,

Te memorant, Gange totoque Oriente subacto,
Primitias magno supposuisse Ioui, Hinc prima opima spolia possent videri dicta quæ Romulus Ioui statuit Acrone Cecrinensium duce interempto apud Dionysium Halicarnasseum lib. 2. Liuium lib. ab vrb. cond. 1. & Plutarchum in vita illius. Nam & sunt secunda & tertia opima, de quibus Seruius in lib. 6. Aeneid. illud enarrans,

Tertiáque arma patri suspendet capta Quirino,

De quibus & nos dicemus in Alexandro ab Alexandro lib. 1. Genialium dierum c. 14.

Primitiæ mundi muliebris.

73 ¶ Nec harum tantùm rerum, sed & aliarum quoque primitias diis offerebant. Nam & Romanorū vxores Pythio Apollini muliebrem mundum primitias dono dederunt. vnde aureus crater Delphos missus est, vt scribit Plutarchus in lib. Quòd non oporteat fœnerari, non adeo post princ. Qui & ipse in vita Thesei tradit eundem Theseum comæ suæ primitias Apollini Delphico consecrasse. Eúmque fuisse Athenis morem. Ex quo Mar. lib. 1. epig. 88.

Hos tibi, Phœbe, vouet totos a vertice crines
Encolpus, domini Centurionis amor,
Grata pudens meriti tulerit cùm præmia pili,
Quamprimum longas, Phœbe, recide comas.
Dum nulla teneri sordent lanugine vultus,
Dumque decent fusæ lactea colla iubæ:

BIU Cujas

Vtque tuus longum, dominusque, puérque fruatur
Muneribus: tonsum fac citò, serò virum.

Et idem lib. 9. epig. 17. de coma Earini Domitiani liberti Aesculapio consecrata,

Consilium formæ speculum, dulcésque capillos
Pergameo posuit dona sacrata Deo, &c.

De quo etiam Statius Papinius syluarum lib. 3. Sylua 4.

Accipe laudatos iuuenis Phœbeie crines,
Quos tibi Cæsareus donat puer.

Et cætera quæ sequuntur. Nam tota ea sylua ei comæ dedicatur. Et lib. 6. Thebaidos in planctu Lycurgi de morte Artemidori filij,

Iuppiter hunc crinem voti reus ante dicatam
Si pariter virides nati libare dedisses
Ad tua templa genas.

Suetonius autem in Neronē c. 12. scribit ipsum Neronem barbam suam primam conditam in auream pyxidem & preciosissimis margaritis adornatam Ioui Capitolino cōsecrasse. Cæterùm Ambratiæ primum capillum puerilem demptum, & cirros ad Apollinem ponere solebāt, vt refert Cato in lib. de liberis educandis apud Nonium Marcellum, quo loco de Cirris loquitur. Quinetiam apud Megarenses mos erat puellis ante nuptias ad Iphinoes tumulum primitias crinium deponere, vt etiam Deliorū filias in honorē Hegargeæ, vt tradit Pausanias in Atticis, qui est liber primus. Cæterū Philostratus in Heroicis scribit Aiacē Telamoniū Illisso Attico flumini comā nutriuisse.

74 Filius unicus vnicè diligitur.

¶ Nec de nihilo est quod sacræ literæ Christum vnicum Dei, atque Mariæ filium, vtriusq; tamen primogenitum tam sæpe vocitant, vt studiosè, vigilanter, industriosè feciſſe videantur, quasi vnicū dixisse non sufficiat, quod per se tamen multum est, nisi & primogenitus, ex aliqua (vt quisq; emūctæ naris subolere potest) latente causſa diceretur. Nam primo loco vnicum per se multum esse ostendit illud Helenæ Homericæ lib. 3. Iliad. Agamemnonem alloquentis,

υἱέϊ σῷ ἑπόμην, θάλαμον, γνωτούς τε λιποῦσα,
παῖδά τε τηλυγέτω, καὶ ὁμηλικίην ἐρατεινήν.

Filium tuum sequebar, thalamum, fratréſque relinquens,
Filiámque vnicam, & coëtaneam amabilem.

Illudque ipsius Agamemnonis eiusdem operis lib. 9.

τίσω δ' ἐμὶν ἶσον ὀρέστῃ,
ὅς μοι τηλύγετος τρέφετο θαλίῃσιν πολλῇσι.

Honorabo autem ipsum æqualiter Orestī,
Qui mihi vnicus nutritur delitiis in multis.

Atque illud Phœnicis & ipsius Homerici eodem lib. 9.

Καί με φίλησ', ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ,
Μοῦνον, τηλύγετόν τε, πολλοῖσιν ὠὴ κεκαδόντα.

Et me dilexit, tanquam pater suum filium diligit
Solum, vnicum in multis possessionibus.

Et eiusdem Homeri, statim post prin. lib. 16. Odysseæ, suprà à nobis ad aliud relatum,

ὡς δὲ πατὴρ ὃν παῖδα φιλοφρονέων ἀγαπάζει,
ἐλθόντ' ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ
Μοῦνον.

Sicut autem pater suum filium amicabilis amplectitur
Venientem ex longinqua terra decimo anno
Vnicum.

Illud quoque Hesiodi,

Μονογενὴς δὲ πάϊς σώζει πατρώϊον οἶκον.

Et illud alterius poëtæ sed Latini, Plauti scilicet in Asinaria, statim in princ.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ
Superesse vitæ sospitem & superstitem, &c.

Et Virgilij in lib. cui Cyris titulus est,

Quòd si non alia poteris ratione parentem
Flectere, sed poteris. quid enim non vnica possis?

Illud item Dauidis horum multo antiquioris 2. Reg. 1. c. Sicut mater amat vnicum filium suum, ita ego te diligebam. de Ionata loquitur. Atq; illud Hierem. c. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Illud denique Amos prophetæ c. 8. Et ponam eam quasi luctum vnigeniti. Et Tullij Philip. 9. Est autem ita affectus, vt nemo vnquam vnici filij mortem magis doluerit, quàm ille mœror patris. In oratione pro Sexto Roscio Amerino, Quæ tanta vicia fuerint in vnico filio, quare is patri displiceret. Tradunt autem Græci Hecaten solam filiam natam esse suis parentibus ideoque μονογενὴς ab Hesiodo in Theogonia, & Apollonio in tertio Argonauticōn vocatur, quoniam vnigeniti sine fratribus plus honoris assequūntur, vt scribit ipsius Hesiodi Scholiastes. Vnde & vnicè amare & diligere apud Plautum in Asinaria, & in Truculento: & Ciceronē in Oratore, & lib. 6 epist. fam. epi. 1. & epi. 13. & lib. 11. epi. 21. & lib. 13. epi. 59. & iterū in epi. vl. & li. 15. epi. 7. & li. 5. de finib. & in

oratione

oratione 3.in Catilinam,& in oratione pro Cn. Planco, & Suetonium in Nerone c.35. & alibi apud eosdem autores,& alios probatissimos quosque sæpissimè.

75 ¶ Quod autem diximus (eò enim redeundum est) Christum aliàs vnicum Dei & Mariæ filium, primogenitum tamen vtriusque sæpius vocitatum fuisse,si quis authoritatem fortè desideret: Primùm de Deo probatur Psalm.88.vbi Deus pater loquens,Ego primogenitum ponam illum excelsum præ Regibus terræ.Et Eccles.38. Quem coëquasti primogenito tuo.Et ad Rom.8. Nam quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui,vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.Quem locum enarrans D.Ambrosius ostendit Christum dici primogenitum multipliciter, vt illic omnibus videre licet.Et ad Colos.1.Qui est imago Dei inuisibilis,primogenitus. Et ad Heb.1. Introduxit primogenitum in orbem terræ.Ex quibus aliquot congessit D.Cyprianus aduersus Iudæos lib.2.in princ.vt probaret Christum primogenitum esse, &c. Diuus quoque Ignatius, qui & Theophorus dictus est,in epi.7.quæ est ad ecclesiam Smyrnesem,In Domino,inquit, Iesu Christo filio Dei primogenito,&c.Philo quoque in lib.de Agricultura apud Eusebium Cæsarienſem lib.7. de præparatione Euangelica,c.5.hæc ait, Omnia ducit ac gubernat aptissimè pastor & Rex Deus, præfecto,tanquam lege recta,verbo suo & primogenito filio, qui hanc ordinis sacri administrationem, tanquam summi regis magistratus sustinet. ταῦτα ἅπαντα ὁ ποιμὴν καὶ βασιλεὺς θεὸς ἄγει κατὰ δίκην, καὶ νόμον προστάμενος ὀρθὸν, τὸν αὐτὸ λόγον, καὶ πρωτόγονον υἱὸν, ὃς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης τάξεως οἷα τὶς μεγάλου βασιλέως ὕπαρχος διαδέχεται. Idem in eodem lib. quem inscripsit,Quòd peiora soleant melioribus insultare:Et si nondum (inquit) aliquis filius Dei appellari dignus est,vt studeat tamen ad primogenitum eius verbum angelis omnibus antiquis,& quasi principem Angelorum in vltionem sequi.Quod & repetit ipse Eusebius,lib.11.c.10.D.Hippolytus Episc. & Martyr in oratione,quem fecit in illud,Dominus pascit me.Dic inquit,mihi ô beata Maria,quid erat quod erat in tuo vtero conceptum? & quid erat quòd à te in virginali matrice gestabatur? Sermo erat Dei primogenitus,de cœlis ad te descendens,& homo primogenitus in vtero formatus,vt primogenitus sermo Dei homini primogenito cõiunctus ostẽderetur.quod & ex eo repetit Theodoritus in Eranistę seu Polymarcho,dialo.1.At Basilides ille catalogo Hæreticorum ascriptus, dicebat ingenitum Deum primogenitum mentẽ suam misisse,quam Christum appellant, vt eos seruaret qui vellent credere,vt tradit idem Theodoritus Hæreticarũ fabularũ lib.1.Et his quoq; D.Iustinus philosophus & Martyr in defensione Christianorũ ad Senatũ Rom.in multis locis.De Maria autem manifestum est testimonium Luc.2.post prin.& Matt.1.c.in fi.cùm dicitur,donec peperit filium suum primogenitum.quod & repetitur in c.Ioseph.extra de verb.sign. Quare autem dicatur & primogenitus & vnigenitus Dei filius,vt id obiter dicam,disces ex D.Augustino in libello de fide & symbolo,c.5. & iterum in libello expositionis quarundam præpositionum ex epist. ad Rom. Et ante eum.D.Athanasio in libello de assumptione hominis contra Marcellionem,ad fin.

Christus Dei filius primogenitus.

76 ¶ Vt ne interim omittam testimonium Orphei poëtarum vetustissimi qui Deum ipsum simpliciter πρωτόγονον, id est,primogenitum appellat,vti recenset Lactãtius lib.1.qui de falsa religione est. c.5.carmen ipsius est,

πρωτόγονον φαέθων πρίμικέρως ἔρος υἱός. Sed & idem Orpheus Priapum Deum πρωτόγονον quoque vocat,id est, primogenitum. in Hymno πρωτογόνῳ Pausanias autem in Atticis inter multas Deorum aras reponit, & aram Proserpinæ πρωτογονίας, id est,primogenitæ,siue malis dicere primigenitæ.P.Sempronius Consul Rom.ædem fortunæ primigeniæ vouit, si Hannibalem cum quo bellaturus erat,vicisset,compósque eius voti fuit, vt retulit Liuius 2. belli Punici libro 9. Eámque aliquanto post Cn.Domitius in colle Quirinali dedicauit.Testis idem Liuius belli Macedonici lib.4. Plutarchus autem in lib. de fortuna Romanorum tradit, Fortunæ ipsius primigeniæ templum in Capitolio à Seruio Tullio Rege Romano fuisse extructum. quod & ipse repetit in Problematis,c.74.& iterum 106.Sed & eius meminit Tullius lib.2.de legibus,vbi & rationem huius nominis tradit.Et idem Liuius lib.3.5.dec.

Deus Primogenitus.

77 ¶ Adde quod apud Eccles.c.24. Sapientia profitetur se primogenitã ex ore altissimi ante omnem creaturam prodiuisse.Cui subscribens Apollo Milesius à Polyte quodam cõsultus, moueretne anima post mortem,an verò resolueretur: Græcis versibus respondit à Lactantio Firmiano transcriptis,in lib.de diuino præmio,c.13.quibus diuinam πρόνοιαν, id est, prouidentiam siue prudentiam πρωτόγονον, id est,primogenitam appellat,

πρωτόγονον γὰρ τοῦτο θεοῦ διέταξε πρόνοια. Claudianus autem in 2.panegyrico,statim in initio dicit Clementiam esse natu maximam Cælicolum. E diuerso Polycarpus ille Ioannis apostoli discipulus sanctimonia & eruditione insignis, Marcioni hæresiarchæ aliquãdo obuiã factus,& quærenti an se agnosceret,Agnosco,inquit,primogenitũ Sathanæ.authores Irenæus 3.lib.aduersus hæreses,c.3.& Eusebius lib.4.Historiæ Eccles.c.13. & D. Hierony. in Catalogo scriptorũ Ecclesiasticorum.Polycarpum secutus Felix pontifex Romanus in epist. ad Zenonem Impe.vocat Petrum Antiochiæ episcopum,& ipsum hæresiarcham primogenitum filium diaboli.Dominus autem noster, Exod.4.vocat populum Israël filium suum primogenitum, quod & nos alibi diximus. Ex quibus vel cæcis apparet multũ certè ponderis & momenti in ipsa inesse primogenitura,latereque inibi recõditius quippiam,quàm vt vulgus possit intelligere. Porrò Erasmus in suis annotationibus in 1.c. Matthæi asserit aliquid mysterij subesse in primogeniti vocabulo,nec tamen aliter aperit.

Sapientia primogenita. Prouidẽtia primogenita.

BIU Cujas

78 *Secundogeniti plerunque à Deo magis dilecti.*

¶ Sed his confestim occurret aliquis, dicétq; Deum ipsum hominũ vltimo genitos ferè magis dilexisse charioréſq; habuisse, quàm primogenitos. Dilexit enim Deus Abel magis quàm Cain: Isaac, quàm Ismaëlem. Dilexit & Iacob, Esau odio habuit. Phares, electus, reprobatus Zaram: electus Ephraim, reprobatus Manasse. Electus Iuda, in quem benedictio seminis Christi transferretur, reprobatus Ruben. Dauid inter octo fratres minimus electus præ cæteris. Moyses magis, quàm Aaron dilectus, vt ex his plerosque collegit D. Hieronymus in Esaiam c. 10. Sed tantum abest, vt hoc primogenitis refragari possit, vt illis etiam contrà suffragari non modicum videatur, modò non cæcutiamus, sed paulò solertius rem ipsam introspiciamus. Nam Deus Opt. Max. nouissimos primos fecit, ipsiusmet testimonio, Matth. 19. in fi. & iterum c. seq. Marc. 10. Lucæ 13. Abiectáque & infirma, contemptibilia, ignobilia, & nouissima mundi delegit, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius, vt scribit Paulus in 1. ad Corinth. epist. c. 1. Et vt grauiter pronunciauit Artabanus Persa, apud Herodot. libro 7. Gaudet Deus eminentissima quæque deprimere. Vt etiam ex his possis colligere primogenitos esse naturaliter anteponendos vltimogenitis, quos proinde eligit Deus, ne primogeniti naturâ superiores in superbiam & elationem ob id veluti præcipites trahantur, nisi frenum hoc illis dederit Deus, qui omnes vult saluos fieri, vt scribitur 1. ad Tim. 2. quo se summissiores agant. Vel etiam dici potest id fuisse factum in typum Synagogæ & ecclesiæ, testimonio D. Hieronymi hoc ipsum affirmantis in Ezech. c. 27.

79 *Seniores in multis, iunioribus præferẽdi. Seniores honoratiores ex legibus.*

¶ Sunt & alia quæ primogenitos suadent cæteris anteponendos legum nostrarum autoritate, quæ adeo ætati tribuunt, vt seniores in multis solius ætatis ratione præferant iunioribus. Ex quibus nonnulla haud grauatim adscribemus. Primùm habes tex. memorabilem id probantem quod suprà diximus, maiores natu esse cæteris honoratiores, in l. semper. ff. de iure immu. in hæc verba, Semper in ciuitate nostra senectus venerabilis fuit. Námq; maiores nostri eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant. Quem textum multum commendat Panor. in c. statuimus, in secundo notab. de maior. & obed.

89 *Et aliis scriptoribus.*

¶ Et ei quidem subscribit Iuuenalis de antiquis Romanis loquens Satyra 13.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, et si
Barbato cuicunque puer: licet ipse videret
Plura domi farra, & maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis,
Primáque par adeò sacræ lanugo senectæ.

Et Ouidius lib. Fastorum 5.

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.

Valerius Maximus lib. 2. de institutis antiquis, loquens etiam de veteribus Romanis, hæc scribit, Senectuti iuuentus ita cumulatum & circunspectum honorem reddebat, tanquam maiores natu adolescentium communes patres essent. Quocirca iuuenes Senatus die vtique aliquem ex Patribus Consulibus, aut propinquum, aut paternum amicum ad curiam deducebant, affixíque valuis expectabant, donec reducendi officio etiam fungerentur. Et paulò post, Inuitati ad cœnam diligenter quærebant, quinam ei conuiuio essent interfuturi, ne seniores aduentum discubitu præcurrerent, sublatáque mensa priores consurgere & abire patiebantur. Gellius lib. Noctium Atticarum 2. c. 14. apud antiquissimos Rom. neque generi neque pecuniæ præstantior honos tribui, quàm ætati solitus: moréſque natu à minoribus colebantur ad Deum prope & parentum vicem, atque omni in loco, inque omni specie honoris priores potioréſque habiti. Et subdit, A conuiuio quoque, vt scriptum est in antiquitatibus, seniores à minoribus domum reducebantur, eúmque morem accepisse à Lacedæmoniis traditum est, apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Hæc ille. Valerius Publicola Bruto collega mortuo post aliquantum temporis collegam sibi Lucretium patrem Lucretiæ subrogauit. Eique quòd esset senior, primo loco cedens fasces tradidit, qui honor ab eo primo obseruatus, semper postea senibus est habitus, vt prodidit Plutarchus in vita ipsius Publicolæ, & Valerius Maximus lib. 4. c. 1. Hoc loco placuit verba Cornelij Taciti ex lib. 3. Historiarum subnectere. Domitius, inquit, Corbulo prætura functus, de L. Sulla nobili iuuene questus est apud Senatum, quòd sibi inter spectacula gladiatorum loco non decessisset. Pro Corbulone ætas, patrius mos, studia seniorum erant. Contrà Mamercus Scaurus & Lucius Arruntius aliíque Sullæ propinqui nitebantur, certabántq; orationibus: & memorabantur exempla maiorum qui iuuentutis irreuerentiam grauibus decretis notauissent: donec Drusus aptà temperandis animis disseruit, & satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac vitricus Sullæ, & oratorum ætate vberrimus erat. Hactenus ille.

81 *Lacedæmoniorum mos honorandorũ seniorum.*

¶ Huic autem quod de Lycurgo & Lacedæmoniis dictum est, subscribit Iustinus libro 3. Lycurgus maximum honorem non diuitũ & potentum, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè vsquam terrarũ locum honoratiorẽ senectus habet. In quam sententiã refert Plutarchus in Apoph. quod cùm senex quidam Athenensis in Panatheneis spectaculis à nullo sessum reciperetur, tandem à Lacedæmoniis cum maximo plausu populari receptus est: tunc quendam Lacona dixisse, Athenienses scire quæ honesta sunt, non tamen facere. Similiter in Olympiis ludis cum quidam senex, vbi sederet non haberet, ad multos quoque profectus exploderetur ab omnibus: tandem

cum

BIU Cujas

cùm ad Lacedęmonios veniſſet, pueri omnes Laconici aſſurrexêre, viriq; compluſculi locum ceſſerunt. quod cum cæteri Græci plauſu & admiratione efferrent, ille mouens caput & lacrymabundus, Heu me miſerum, inquit, vt Græci omnes nouerunt quæ honeſta ſunt, ſed his ſoli vtuntur Lacedæmonij. Id quod etiam retulit Tullius in Catone maiore, & Valerius Maximus lib. 4. c. 5. in fin. & è noſtris Ioan. And. in c. quanto, ext. de tranſlat. prælat. Cæterùm Cicero, vbi ſuprà ſcribit Lyſandrum Lacedæmonium dicere ſolitum, Lacedæmoniis eſſe honeſtiſsimum domicilium ſenectutis. Nuſquam enim tantùm tribuitur ætati, nuſquam etiam ſenectus honoratior. Et paulo antè ſigillatim referens honores præſtari ſolitos ſenioribus. Fructus, inquit, autoritatis capit extremos ſuperior ætas. Hæc enim ipſa ſunt honorabilia, quæ videntur leuia atque communia, ſalutari, appeti, decedi, aſſurgi, deduci, reduci, conſuli: quæ & apud nos, & in aliis ciuitatibus, vt quæque optimè morata, ita diligentiſsimè obſeruantur. Et vt redeamus ad Plutarchum: Is prætereà narrat, quòd cùm Lacedæmona quis veniſſet, honore inſpecto quem iuniores ſenioribus præſtabant, ἐν αὐτάρκῃ (inquit) μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν. In Sparta ſola expedit ſeneſcere. Apud eundem quoque in Apophthegm. Laconicis interrogatus Telecrus, aut vt alij legunt, Teleclus, cur apud Spartiatas conſuetudo eſſet vt iuniores aſſurgerent ſenioribus: Vt in iis (inquit) qui nihil attinent, honorandis ita ſe gerentes, magis honorent parentes.

82 ¶ Apud Aegyptios quoque iuniores maioribus natu obuij cedũt via ac deflectunt, aduenientibúſq; è ſedili aſſurgũt, vt retulit Herodotus in Euterpe, qui ſubdit hac in re Aegyptios cum ſolis Græcorum Lacedæmoniis conuenire. Albani item, vt tradit Strabo, lib. 11. ſenectutem non tantùm parentum, ſed & cæterorum quoque præcipuè venerantur. Sed & Phariſæi, vt à Philone proditum eſt, maiores natu venerantur, ita vt nec contrarium quidem alicui aliquando reſpondeant, vt etiam retulit Ioſephus de antiquitatibus lib. 17. cap. 1. Quin generalis erat lex apud Iudæos iubens omnibus ſenibus iuuenes honorem exhibere. quin cunctorum ſenior Deus eſt, vt etiam retulit Ioſephus contra Appionem, c. 7. Scribunt Aelianus in Varia Hiſtoria, & Philoſtratus in vita Apollonij poſt initium lib. 5. apud Gades templum ſenectuti dicatum, quod vt ſubdit Aelianus, maximè ætatem rerum magiſtram venerentur. Tarteſij adeò ſenectutem venerabantur vt non liceret minori contra maiorem natu teſtimonium dicere, vt ex Nicolao περὶ ἐθῶν tradit Stobæus c. 42. *Et Aegyptiorum.*

83 ¶ Tullius in lib. de amicitia refert Scipionem, Q. Maximum fratrem nequaquam ſibi parem, quòd is anteibat ætate, tanquam ſuperiorem coluiſſe. Apud Homerum lib. 13. Iliados, Neptunus Iouis ex vtroque parente frater ipſum Iouem reueretur, neque audet illi palàm obſiſtere, quoniã eſſet maior natu. Apud eundem lib. 23. eiuſdem operis Antilochus ſenior cedendum dicit. Et paulò poſt idem immortales Deos homines natu maiores venerari teſtatur, *Rurſum de honore ſenum.*

ἀθάνατοι τιμῶσι παλαιότερος ἀνθρώπους.

Et lib. 15. Odyſſ. & ſeq. vtrobique circa initia inducit ipſe Homerus Telemachum ſubulcum ſeniorem ipſius famulũ honoris cauſa patrem vocitare. Sic & Amphinomus Vlyſſem, qui ſenex admodum videbatur, patrẽ vocat, quãuis habitu & ſpecie eſſet mẽdicus, li. 18. Odyſſeæ, χαῖρε πάτερ ὦ ξεῖνε, &c. In quam etiã ſententiã D. Ioã. in ſua 2. epiſt. c. 2. patres eos, ad quos ſcribit, vocat honoris gratia, quoniã eſſent ſeniores, vt & annotat D. Hieronym. in Eſaiam, c. 3. Similitérq; Imperator Vlpianũ parentẽ appellat, in l. ex diui, C. loca. quoniã erat illo ſenior, vt ibi dicit gl. & Cepol. in tract. de Imper. mil. delig. in priuilegiis ſenectutis, verſ. 46. Sic & Iuſtinianus Theodorũ in §. vlt. in Auth. de litig. Eſt enim pater nomẽ honoris ac dignitatis, vt dicit Archi. in c. præſens. 20. q. 3. & Franc. Purp. in l. vlt. in prin. C. de edẽ. Neq; enim etiã ex noſtris licet ſeniores fratres appellare, quin punitur qui id facere præſumit, per l. ſinguli. C. de offic. diuer. iud. quã ad hoc nuncupatim not. Rom. in rep. l. ſi verò. §. de viro, in 53. fal. verſ. 8, defertur. ff. ſol. mat. & Ferdin. Loaz, qui illius nõ meminit in repe. rub. de iuſt. & iu. col. 9. num. 92. Nam & D. Paulus 1. ad Tim. 5. præcipit iuuenes honorare ſeniores vt parentes noſtros, cùm ſcribit, Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem, auum, & matrem. Id quod olim obſeruabant Athenienſes, qui vt Iſocrates ſcribit in Areopagitico, ſenioribus aduerſari aut maledicere grauius eſſe putabant, quàm in parentes delinquere. Sed vt ad Homerum redeamus, is circa initia lib. 23. eiuſdem operis facit Penelopem ſic Eurycliam famulam alloquentem,

Εἰ ἦτόν τοι γῆρας ὀνίσει. Quaſi velit dicere ſe illam ſenectæ gratia reuereri, vt proinde aduerſus eam non iraſcatur, vti aduerſus aliã feciſſet, quæ ſibi talia nunciaſſet. Quaſi famulos etiam noſtros ob ſenectam venerari reuerérique debeamus. Latinus quoque Homerus hanc ſententiam grauiter pronunciat, Eglo. 5.

u maior, tibi me eſt æquum parere Menalca.

Quem citat ex noſtris Iaſon in l. cùm quid, in 2. lect. ante fi. ff. ſi cert. pet.

84 ¶ Plato lib. 9. de legibus, Seniorem (inquit) non paruo interuallo iunioribus præponendum eſſe & apud Deos, & apud homines qui fœliciter victuri ſunt. Et paulò poſt, Qui licet (inquit) ſeniorem & re & verbo colat. At ſi viginti annis maior eſt, quaſi patrem ſi vir fuerit: aut matrem ſi mulier reuereatur. Idem lib. 4. de Repub. iubet iuniores cedere locum ſenioribus & aſſurgere. Pythagoras authore Laërtio dicebat ſeniores eſſe honorandos. Nempe quod tẽpore præcederet, id honorabilius exiſtimandũ, ſicuti occaſu ortũ, in ſeculo principium fine, in vita autem generationem corruptione. Sentẽtia eſt & Chilonis vnius ex ſeptẽ ſapientibus, aut vt alij malũt, Periandri, qui & vnus eſt ex ſeptem, πρεσβύτερον αἰχνύε. id eſt, Seniorẽ venerare. Altera Phocylidis præcipiẽtis ſenes venerari, illíſque *De eiſdem rebus.*

BIU Cujas

illíſque cedere & ſede & aliis honoribus, haud diſsimiliter ac nobilibus,

ἀιδοῖός τε πολιοκρόταφός τ', ἔκεμε δ' ἤγερσιμ.
ἔδρης καὶ γεράων πάντων μνεῦ δ' ἀπάλαντος.

Rurſúmque præcipit ſenem patris coëtaneum æquis honoribus venerari,

Πρέσβυν ὁμήλικα πατρὸς ἴσαις τιμαῖς γέραιρε.

Concilium Carthaginenſe quartum, c.84. iubet pauperes & ſenes præ cæteris honorandos. Cicero quoque lib.1. Officiorum, Eſt, ait, adoleſcentium maiores natu vereri, ex híſque eligere optimos & probatiſsimos quorum conſilio atque autoritate nitantur. Ineuntis enim ætatis inſcitia ſenum conſtituenda & regenda prudentia eſt. Plinius Secundus lib. Epiſt. 8. ad Maximum, dicit ſenectutem in homine venerabilem, in vrbibus ſacram eſſe, propterea illum monet, vt ſit apud ipſum honor antiquitatis. Et hinc illud Ouidij lib. 8. Metamor.

Inter honoratos medio de vertice canos. Illud quoque Claudiani,

Manſura verendus
Scribit iura ſenex.

85 *De eadem re ex teſtimonio ſacrarum literarum.*

¶ Et vt de ſacris diuiníſq; ſcriptoribus aliquid afferamus, Scribitur Leuit. 19. c. Corã cano capite cõſurge, & honora perſonã ſenis. Quam ſententiã citat è noſtris Alber. in l. veluti, col. 2. ff. de iuſt. & iu. & Lucas Pen. in l. 1. in verbo, prior. C. de Cõſul. lib. 12. Et D. Petrus in 1. Epiſt. cathol. c. 5. Adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus. Et vt redeamus ad noſtra iura: in eam rem facit text. in l. 2. §. quæ omnia, verſi. tãta. C. de vete. iur. enucl. vbi ſcribitur in hæc verba, Tanta autẽ à nobis antiquitati habita eſt reuerentia &c. & in Auth. de Quæſtore. §. ſi verò vitæ. Ex quo not. glo. in rub. eiuſdem tit. venerandam eſſe caniciem. Decreta autem Canonica præcipiunt clericis vt debitã ſenioribus præbeant obedientiã, in c. his igitur. 23. diſt. Alibi dicitur, venerãda vetuſtatis autoritas, in §. illud. 2. q. 6. qui ſumitur ad verbũ ex §. illud, in Auth. de app. & int. quæ temp. Ex quibus fortè dicitur in c. quanto, de trãſlat. epi. quòd Decreta primũ ſanxerunt reuerentiam antiquitati exhibendã. quod & idem ſcribitur in c. conqueſtus, 9. q. 3. & in c. contra ſtatuta, 25. q. 1. & facit tex. in c. priſcis, in prin. 55. diſt. Et hoc, videlicet vt honor & reuerentia ſenioribus exhibeatur, dicunt Rayn. & Ang. in l. ſed ſi hac. §. ſed ſi per pœnam. ff. de in ius voc. procedere à iure gentium: & ſequitur Iaſ. conſilio 192. exorta eſt, col. 2. verſic. ex præmiſsis apparet, lib. 2. & in l. cùm quid, in 2. lect. col. vlt. ff. ſi cer. pet. vbi allegat text. in c. eſt ordo, 33. q. 5. Et Ariſtotelem, qui ſcribit lib. Politicôn 2. naturaliter ſeniores iunioribus dominari. ſicuti & eum allegat Alber. in ſuo Dictionario, in verbo, ſenex.

86 *Antiquius dicitur quod potius & uenerabilius.*

¶ Ex hoc autẽ honore ſenioribus omniũ gentium conſenſu impendi ſolito fortè manauit, vt antiquius id dicamus, non ſolũ quod vetuſtius eſt, ſed & quod potius ac venerabilius & melius eſt, vt cùm Iuriſcõſultus noſter Paulus ſcribit in l. poſtliminiũ. §. filius. ff. de capt. & poſtli. reuer. Diſciplina caſtrorũ antiquior fuit parẽtibus Romanis, quàm charitas liberorũ, vbi & hoc annotat Budęus. Tullius lib. 1. de Inuẽtione, Quid hunc tanta Thebanorũ gloria, tam claro atq; exornato trophæo carius atq; antiquius habere cõuenit? Et ad Attic. lib. 12. Sanctius & antiquius eſt hoc mihi. & in lib. de Repub. 1. Sed quoniã plurima beneficia cõtinet patria, & eſt antiquior parens, quàm ſi quis vt aiunt, caruerit, maior ei profectò quàm parenti debetur gratia. & Lucilius lib. 4. Quin potius vitam degat ſedatus quietã, quam tu antiquius quàm facere hoc feciſſe videatur. quæ duo poſtrema loca in id citat Nonius Marcellus de dictionum differentiis. Quintilianus lib. 4. Vt in armorum ratione antiquior cauendi, quàm ictum inferendi cura. & alibi ſæpiſsimè apud probatiſsimos autores.

87 *Senectus cur γῆρας. γέρας.*

¶ Sed & hinc quoque fieri poteſt, vt ſenectus γῆρας diceretur, tanquam γέρας, quo nomine & illis vocatur honor, & præmium. Id autem à natura profectum docet quod ſcribitur ab Aeliano lib. 1. de natura animalium, Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum, Ex omnibus legibus humaniſsimam iudico, qua Lycurgus præcipit natu grandibus iuniores cùm vel de ſedibus vel de via decedere debere: tum verò eoſdem reuerentia aduerſus ætatem, quam vt aſſequantur omnes expetũt, aſſurgere oportere. Elephantorum genus à principio hoc idem ſolo naturæ ductu ſine Lycurgi, aut Solonis, aut Zaleuci, Charondæve præceptione ſanctiſsimè obſeruant. Aetate affectis nimirum iuniores de legitimo cibo cedunt, eoſdémque ſumma & obſeruantia colunt, & à periculis ſeruant. In foſſam delapſos iniectis fruticum faſcibus ſubtrahunt, quibus tanquam ſcalis ſenectute graues aſcendentes liberantur. Cui & tu adde quod dicam infrà, nu. 216. ſed quid plura.

88 *Superiora intelligẽda ſi ſenes moribus & prudentia ſint ſuperiores.*

¶ Sed hoc tamen intelligendum eſt, modò ſeniores non ætate tantùm, ſed & prudentia quoque & moribus ſint ſuperiores, ex ſententia Salomonis, aut potius Philonis Sapientiæ 4. dicentis, Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Nam & idem quoq; Salomon Eccleſiaſtes c. 4. prætulit puerum pauperem & ſapiẽtem regi ſeni & ſtulto, quod nos alibi ad aliud citauimus. Prouerb. c. 16. cùm dixiſſet, Corona dignitatis ſenectus, ne de omnium ſenectute dixiſſe videretur, addit, quæ in viis iuſtitiæ reperietur. Cui accedens Philo,

αἱ πολιαὶ σὺμ νῷ γεραώτεραι, αἱ γὰρ ἄτερ νῷ
Μᾶλλον τῷ πολλῷ εἰσὶν ὀνειδος ἐτῶν. Id eſt, ad verbum,

Canicies cum mente honorabiliores. Quæ enim ſine mente,
Magis multorum ſunt vituperium annorum.

Cicero quo loco nuper citauimus, ſcribit miſeram eſſe ſenectutem, quæ ſe oratione defendit. Non enim

BIU Cujas

enim canos,non rugas repentè autoritatem afferre, sed honestè actam superiorem ætatem. Esaias autem 65. puerum centum annorum vocat senem, qui moribus est puer: propterea non magis honorandus,quàm si verè puer esset. Cuius etiam rei fit mentio in decretis canonicis in c. Paulus, & in §.quibus ergo.2.q.7.Notus est ille versus,

Stultitia est,quæ te non sinit esse senem.

Quem citant glos.& Hostiens.in c.cùm in iuuentute,in verbo,frequentiùs,de præsump.Qui versus partim sumptus est ex Ouidio lib.1.Fastorum cùm scribit,

Nequitia est,quæ te non sinit esse senem.

Sed vt redeamus,Ecclesiasticus c.25.inter tria quæ præcipuè odit, senem fatuum reponit. Ambrosius in Lucam c.1.Iuxta(ait)animæ & corporis numerantur ætates,non pro ratione tẽporis,sed pro qualitate virtutis: vt vir perfectus ille dicatur, qui careat errore pueritiæ, & lubricum adolescentis animi maturitate non sentiat. Idem ad Valerianum, Non canicies commendata est annorum,sed morum.Idem in epist.contra Symmachum,Non annorum,inquit,canicies est laudãda,sed morum.Et Chrysosto.in epist.Pauli ad Hebr.Serm.7.Canicies tunc est venerabilis,quãdo ea gerit quæ caniciem decent.Cùm verò iuueniliter senex cõuersatur,plus iuuenibus ridiculus erit.Gregorius quoq; lib.30.Moralium,Iuuenes dici solent,qui nulla consilij grauitate deprimũtur.Senes verò nõ eos sacra scriptura vocare consueuit,qui sola temporũ quantitate,sed qui morum grauitate maturi sunt.Indi ætati senum nullam prærogatiuam tribuũt,nisi prudentia excellãt.testis Strabo lib.15.

89 ¶ Verùm & Secundo in dubio præsumendum est, prudentiam atque sapientiam & in vniuersum animi virtutes viréſque cum ætate crescere. vt quò quisq; senior est, eò præsumatur prudentior,& animi virtutibus superior,vel testimonio antiquissimi illius scriptoris Iob c.12,dicentis, In antiquis est sapientia,& in multo tempore prudentia,quem citant Imo.& Alex.in l.Gallus, in prin.ff.de lib. & posth.Et rursum idem Iob 32.c.Annorum(inquit)multitudo docet sapientiam.Et Ecclesiasticus c.15.Quàm speciosa veteranis sapiẽtia,& glorioſus intellectus. Præterea & de Christo legitur Lucæ 2.quòd proficiebat sapientia & ætate.In quam sententiam Homerus lib.Odyss.2.inducit Telemachum,dum Antinoum cæteróſque procos alloqueretur,hæc dicentem,

Prudentia maior præsumitur in senibus.

ἐγὼ δ' ἔτι νήπιός εἰμι,
Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμί, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούω
Γιγνώσκω.καὶ δή μοι ἄρέξεται ἔνδοθι θυμός. Id est ad verbum,

Ego autem adhuc paruus eram,
Nunc autem quando iam magnus sum,& aliorum verborum audiens
Sapio,& iam mihi augetur intus animus:

Cui adstipulatur & illud Euripidis in Andromacha,

Πολλῶν νέων γὰρ κἄρ γέρων,ἐυψυχότερ' ἀνδρῶν. Id est,

Gnauus senex & iuuenibus compluribus præstat.

Et vt scribit è nostris Bal.in c.1.in prin.per illum tex.extrà de renun.Pluris valet vmbra senis quàm arma iuuenis.Plautus autem in Trinummo,Sapientiæ(inquit)ætas condimentum est. Sapiens ætati cibus est.Themistocles cùm expletis 107.annis se mori cerneret,dixisse fertur, vt retulit Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum,se dolere quòd tunc egrederetur è vita quando sapere cœpisset.Idem Hieronymus in eodem loco,Omnes(inquit)penè virtutes corporis mutãtur in senibus: & crescente sola sapientia,decrescunt cæteræ virtutes.Et paulo pòst,Senectus ætate fit doctior, vsu tritior,processu temporis sapientior.Socratis est sententia ab Alcibiade in Platonis Sympoſio relata, ἢ τοι τ' διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τ' ἀκμὴς λήγειν ἐπιῇ. Id est,Tunc mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primùm corporis oculus defloreſcit. Tullius lib.de senectute,Temeritas est floreſcẽtis ætatis,prudẽtia senectutis.Quintilianus auus declam.317. Itaq; Herculem militem legimus robustũ,legimus iuuenẽ, Imperatorem facimus senem.In illis enim vis corporum & manus sola spectatur, in his consilium gratiæ,quæ bona præcedentis ætatis in locum virium subeunt.Et ne longè testimonia repetamus, text. habemus hoc quoq; probantẽ in c. viduas. l.1.ibi, quæ perfectioris ætatis,& maturioris sapientiæ & cõsilij existunt 27.q.1.& alibi tex.in c.vlt. 84. dist. enarrans illud Prouerb.20. Dignitas senum canicies, iterpretatur caniciem pro sapientia, de qua inquit)scriptum est(videlicet sapien.4.)canicies hominum prudentia est.

Ita legitur apud Plat. Sed corruptus locus: legendũq; λήγει ἐπιῤῥεῖν.

90 ¶ Aristoteles alicubi scribit vires pollere in iuuenibus, prudentiam in senioribus. vti etiam retulit Bal.in repet.l.1.col.4.vers.sed pone robustus.C.vnde vi.Idem lib.circularium quæstionum 30. cap.3. Cur(inquit)seniores amplius mente valemus? Quia natura parens & autor omnium instrumenta duo nobis inseruit,quorum operâ instrumẽtis extraneis vti valeremus:Manum,inquã, corpori dedit,animæ mentem.Est enim mens quoque rebus à natura nobis impartitis annumeranda, vicem sanè gerẽs instrumẽti.Cæteræ omnes scientiæ artesq; nostra opera sunt:mentẽ ipsam opus esse naturæ fatendum est.Vt inde manu non iam inde ab ortu naturæ vti possimus, sed cùm eam natura absoluit perfecitq; (procedente nanque ætate manus suum opus maximè efficere potest)Ita etiam mens,quę res naturalis est,nõ protinus,sed in senectute maximè nobis cõtingit:atq; tunc potissimũ consummatur atque absoluitur,nisi detrimento aliquo lacera læsaque sit, quemadmodum cætera quoque opera naturæ.Posterior verò mens quàm manuum facultas accedit: quoniam instrumenta etiam mentis posteriora sunt, quàm manuum instrumenta. Est enim mentis instrumentum

Ratio præcedẽtium ex Aristotele.

scientia:

BIU Cujas

scientia: menti nanque vtilis scientia est, vt tibicini tibia. Manuum instrumenta, res pleræque naturales sunt: natura autem ipsa eiúsq; res omnes priores sunt quàm scientia. Quorum autem instrumenta priora sunt, facultates quoq; eorũ priùs contingere congruum est. his enim crebrò vtentes conficere habitum solemus, & ista sic reciprocantur, vt quam vicem hæc inter se gerunt quorum instrumenta sunt, eandem instrumenta quoque ipsa inter se habeant. hæc Aristoteles. Cui & illud adiicere potes ex magistro ipsius Platone in Timæo, Animã ab initio cùm mortalis corporis vinculis includitur, amentẽ effici. At postquã nutritionis & augmẽti riuus leniùs minúsq; fluit, animæq; circuitus tranquilliore motu iter suum peragunt, processúq; tẽporis sedatiores fiunt, & in figuram naturæ suæ congruam restituuntur: tunc singulorum circulorum directæ conuersiones, iusdem & alterius naturam probè discernunt, hominémque sic institutum prudentem efficiunt.

91 Alia ex re ipsa. Prudentiã non nisi per multam rerum experientiã quæri.

¶ Adde & tu aliam quoque rationem crassiorem quidem illam, sed non minus fortè efficacem videlicet prudentiam, nisi per multam rerum experientiam, neminem assequi posse. Proinde opus esse & longo tempore, & rerum in vtranque fortunam multiplicium & variarum vsu, ac pertractatione. Quod Homerus ille animaduertens Vlyssem suum, sub cuius nomine sapiẽtem virum intelligi voluit, terra maríque diutius iactari fecit. Cuius exemplo, longâ experientia & vsu informandum esse sapientem virum præcipit. Ita enim Odysseam inchoat,

ἄνδρα μοὶ ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε,
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Id est, vt Horatius duobus versibus traducit,

Dic mihi Musa virum captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Quod imitatus Maro noster Aeneam suum per diuersa quoque terrarum spacia circunducit. Constat autem quò seniores sumus eò plus habere nos experientiæ & vsus, vt est tex. in c. sciendum. 26. q. 4. Et vt inquit Pan apud Apuleium lib. 5. de Asino aureo, Sum quidem rusticanus & opilio, sed senectutis prolixæ beneficio multis experimentis instructus. Et Homerus, vt ad eum redeamus, circa initia lib. secundi Odysseæ de heroë quodam Aegyptio ita loquitur,

ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μύθων ἤδη. Id est, Qui iam senecta incuruus erat, & multa rerum experientia sapiens. Et apud eundem lib. Iliad. 19. Vlysses dicit se Achilli non parum sapiẽtia præstare, quoniam senior esset, & plura nosset,

ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί κεν προβαλοίμην
πολλῷ, ἐπεὶ πρότερός γε γενόμην, καὶ πλείονα οἶδα.

Quæ etiam postrema verba apud eundem eiusdem operis lib. 21. protulit Neptunus Apollinem alloquens. Lib. autem Iliados 13. de Ioue & Neptuno loquens,

ἦ μὰν ἀμφοτέροισιν ὁμὸν γένος, ἠδ' ἰαπετὸς πατήρ.
ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος γεγόνει, καὶ πλείονα οἶδε. Id est,

Verè quidem vtrisque vnum genus & vna patria,
Sed Iuppiter prior generatus erat, ac plura norat,

Euripides quoque in Phœnissis inducit Iocastem auum Eteoclem filium adulescentem in hæc verba alloquentem,

ὦ τέκνον, οὐκ ἄπαντα τοῦ γήρᾳ κακὰ
ἐν πόλεσι πρόσεστιν, ἀλλ' ἀμουσία
ἥκιστ' ἐλέγξαι τῶν νέων σοφώτερον. Id est,

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ: nam per experientiam
Vsúmque rerum haud nihil rudi
Potest iuuenta melius ac prudentius.
Siue mâlis ad verbum,
O fili, non omnia senectuti mala,
Eteocles, adsunt, sed ipsa experientia
Potest aliquid dicere iuuenibus prudentius.

Sed & eiusdem est ea sententia,

Τὸ γῆρας ὦ παῖ τῇ νεωτέρῳ φρενῶν
σοφώτερον πέφυκε, κ' ἀσφαλέστερον.

Senectus ô fili iuuenilibus animis
Sapientior est, atque tutior.

A quo Ouidius potest videri mutuatus fuisse illos versus lib. 6. Metam.

Non omnia grandior ætas
Quæ fugiamus, habet: sera venit vsus ab annis.

Sed & in eandem sententiam est quod Affranius poëta apud Gellium lib. 13. c. 8. Sapientiam dicit filiam esse Vsus. versus ipsius ij sunt,

Vsus me genuit, mater peperit memoria.
Σοφίαν vocant me Graij, vos sapientiam. Cui subscribens autor allegoriarum in Hesiodum

ob id

ob id tradidit Palladem dici natam ex Iouis vertice, quoniam ab experientia sæpè prudentia oritur: illa verò ex sensibus, quæ in capitis ambitu visuntur. Nam & Isocratis sententia est in epistola ad Iasonis liberos, Experientiam & rerum multarum vsum senes erudire, atque efficere, vt quid expediat, acutiùs quàm alij perspicere posse videantur. Et hinc certè fluit maxima pars eorum, quæ ætati tribuimus, & præcipuè quæ proximè dicemus.

92 ¶ Ex quo item & illud fit, vt seniores non facilè dolis & artibus decipiantur: nempe propter multam longámque rerum experientiam, quæ eos prudentiores, astutiores, callidiores, cautiores reddidit. Hincque Senarius ille prouerbialis,

γέρων ἀλώπηξ οὐκ ἁλίσκεται πάγῃ.

Senex vulpes non prehenditur laqueo.

Senex vulpes non capitur laqueo.

Illíque non absimilis apud Laertium in Heraclide Pontico, ex Dionysio Metathemeno, aut vt alij malunt, Spintharo,

γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.

Senex simia non prehenditur laqueo.

Mox tamen subiungitur,

ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται.

Prehenditur tamen, sed post tempus prehenditur.

93 ¶ Igitur & Tertio in consiliis quærendis, causisq; dubiis decidendis antiquiores iunioribus præferuntur c. de quibus, 20. dist. vbi hæc verba scribuntur, Quod si omnibus his inspectis huius quæstionis qualitas non lucidè inuestigatur, seniores prouinciæ congregate, & eos interrogate. Facilius namq; inuenitur quod à pluribus senionibus quæritur. & not. Domi. & Card. Alex. ibi. Ex eóq; infert Domi. in dubio standũ esse magis op. antiquorũ Doct. quàm iuniorũ, & Archi. in c. domino sancto, 50. dist. & in c. diffinimus. 18. q. 3. Barb. cõsil. 23. scripsit propheta, col. penul. lib. 1. & cons. 20. illud afferam, col. 3. lib. 2. & Ferdi. Loaz. in repet. rub. de iust. & iure, col. 10. nu. 78. Et facit quod in simili dicitur in d. c. domino sancto, in fi. 50. dist. cùm dicitur, quòd illius consilij sententia magis teneatur, cuius antiquior & potior extat autoritas, & est similis text. in c. hoc ipsum, 33. q. 2.

Seniores in cõsiliis præferũtur iunioribus.

94 ¶ Homerus enim lib. Iliados 3. cùm de Vcalegone & Antenore loqueretur, eos dicit arte militari ob senium desuetos, sed in curia ac senatu dicendáque sententia vtilissimos,

γηραὶ δ' ἦ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορῆφι
ἐσθλοί.

Idem libr. 4. hæc facit Nestorem dicentem,

κελεύσω
βουλῇ καὶ μύθοισι, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γερόντων.

Id est,

Iubeo
Consilio & sermonibus, hoc enim munus est senum.

Sed & lib. 23. grauiter pronunciauit animũ iuuenibus esse promptiorem, sed imbecillius consilium,

διὸ δίκε νέῳ ἀνδρὶ ὑπερβασίας πολέεσσι,
κραιπνότερος μὲν γάρ τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις.

95 ¶ Et huc alludens Homerus Latinus per omnia Græci imitator, dandis semper consiliis natu maiores destinat. Nam lib. 5. Aeneid.

Hic vna in multis quæ maxima natu
Virgo tot Priami natorum regia nutrix,
Non Beroe vobis, &c. Et paulò pòst,
Tum senior Nautes, vnum Tritonia Pallas
Quem docuit, multáque insignem reddidit arte,
Hæc responsa dabat.

Quo in loco & Donatus & Seruius istud quod diximus, annotarunt. Nec iniuriâ, quãdo & bis postea idem vates de eodem loquens, & ætatem seniorem inculcat,

Talibus accensus dictis senioris amici. Item,
Consiliis pare quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat senior. Et Ouidius lib. 5. Fastorum,
Martis opus iuuenes animosáque bella gerebant,
Et pro Diis aderant in statione suis.
Viribus illa minor nec habendis vtilis armis,
Consilio patriæ sæpe ferebat opem. Et apud eundem Oenone ad Paridem,
Consului (neque enim modicè terrebar) anúsque,
Longæuósque senes, constitit esse nefas Et in eadem epistola,
Quid grauis Antenor, Priamus quid suadeat ipse,
Consule, quòs ætas longa magistra fuit. Et Lucretius lib. 3.
Inde vbi robustis adoleuit viribus ætas,
Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.

Quibus & concinit illud Claudiani de victoria Stiliconis contra Alaricum,

Primósque suorum

BIU Cujas

Consultare iubet bellis annisque verendos.

96 ¶ Sed & Euripides, vt ad autores Græcos redeamus, in Menalippe apud Stobæum, Ser. 114.

παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,
βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Dictum est vetustum, facta iuuenum, cæterùm
Magis valent consilia natu grandium.

Idem quoque in Bellorophonte apud eundem Stobæum in eodem loco.

ὦ παῖ, νεωτοι μὲν χεῖρες ἕτοιμοι πόνων,
γνῶμαι δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν γεραιτέρων,

O fili, iuuenum manus ad agendum robustæ sunt,
Sententiæ autem sunt meliores seniorum.

Quem posteriorem versum nonnulli etiam Menandro tribuunt.

Subdit autem Euripides,

ὁ γὰρ χρόνος διδάσκαλος πολυπλοκώτατος.

Nam tempus multam & variam doctrinam parit.

Id quod etiam pertinet ad ea quæ diximus suprà nu. 87. incip. adde & tu. Plutarchus quoq; in cõmẽtario cui titulus est εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέρῳ πολιτευτέον, scribit maximè seruari ciuitatẽ, vbi consilia senum, & iuuenum lanceæ præcellũt. Cicero autẽ in Catone, Non (inquit) viribus, aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, autoritate, sentẽtia: quibus non modò orbari, sed etiam augeri senectus solet. quam sententiã citat è nostris Lucas Pen. in l. j. col. 2. C. de Consul. hb. 12. & Barb. d. cons. 23. col. pen. lib. 1. Idem in oratione ad Pontifices pro domo sua, Opus (inquit) erat scientia, quam etsi omnes consecuti sunt, tamen certè peritiores vetustas facit.

97 ¶ Scribitur 3. Rex. 12. Salomonem Regem omnium mortalium sapientissimũ seniores quosdam sibi delegisse, quibus suum ipsius regnum gubernaretur. Quorũ cõsilio cùm nõ acquieuisset Roboam, sed iuniorum potiùs, regnũ amisit. de quo nõnihil habetur in c. ecclesia. 16. q. 1. & per gl. in c. 184. dist, & Specul. tit. de aduo. §. nunc tractamus, vers. habito igitur. Salomonem autẽ secutus Lycurgus ille, qui Lacedæmoniis leges scripsit, illud omnium primùm instituit, vt octo & viginti seniores Regibus Laconum semper assisterent, vti in eius vita recensẽt Plutarch. Nam & vt è nostris scitè prudentérq; scripserunt Angel. & Ias. in 2. lect. in fi in d. l. cũ quid. ff. si cert. pet. melius saniúsq; est consilium seniorũ, quàm iuuenũ alleg. Ias. tex. qui tamen parũ facit, in c. ex multa, de voto. Per quem tamen idem quoq; voluit ipse Ias. in l. gallus, in prin. in 1. lec. col. 13. vers. in tertia parte. ff. de lib. & posth, vbi & ad hoc allegat illud Hieronymi ad Augustinũ, Bos lassus fortiùs figit pedem. quod citat idẽ Ias. in l. si seruum. §. sequitur. ff. de verb. obl. Et huc quoque alludens Ezechiel. 7. c. Lex peribit à sacerdote, & consilium à Senioribus. Scribitur Iudic. ca. 2. Nabuchodonosor regem vocasse maiores natu, & cum eis habuisse mysterium sui cõsilij. Sed & huc referri potest, quod dicit Bal. in c. 1. per illum tex. de renun. quòd plus valet vmbra senis, quàm ensis & arma iuuenis. quod & idẽ dicit per illum text. ipsemet Bal. in l. senium, in prin. C. qui testa. fa. pos. & Io. Plat. qui nullã Bal. mentionẽ facit in l. vlt. C. qui ætat. se excus. lib. 10. & Barba. d. cons. 23. Propiùs tamen ad hoc accedit quod voluerũt Hostien. & Ioan. Andr. in c. 1. in verbo. verùm vnctionis, extrà de sacra vncti. quod opinionibus antiquorum deferendum est, per c. literas, de tempo. ordi. & c. literas, de restit. spol.

Roboam consilio iuniorũ regnum amisit.

98 ¶ Subdunt tamen ipsi Host. & Ioan. And. vnum non contemnendum, quod & nos obiter dicere voluimus, id procedere, nisi seniores in errore deprehenderentur. Nam tunc reprehẽdi possunt per tex. ibi, & in l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad l. Falcid. & c. noli, & c. negare, & c. neque, 19. dist. Sicuti etiam no. Barb. in repet. rub. C. qui admit. col. 8. & seq. & Iason in l. si seruum. §. sequitur, in vlt. not. ff. de verb. oblig. & Bolog. in disput. vter sit præferendus, doctor an miles, col. 9. Nec propterea fit illis iniuria, per text. in l. potioris. C. de offic. rect. prouin. quam ad rem ferè similem annotat gloss. in l. 3. §. si quis quasi statuliber, in verbo possessione. ff. de condic. ob cau.

Senes errantes reprehẽdi possunt.

99 ¶ Imò verò non debet senior dedignari sequi sentẽtiam iunioris, per tex. in d. l. si seruum Stichum. §. sequitur, ibi, Celsus adolescens scribit, iunctis seq. ff. de verb. oblig. quam ibi sequuntur Imo. Alex. Franc. Aret. & Ias. D. autem Augustinus in c. si habes, 24. q. 3. Senex, ait, à iuuene episcopus tot annorum, à collega nondum anniculo paratus sum doceri. Et scribitur in c. vlt. 38. dist. Nullus episcopus propter opprobrium senectutis: vel nobilitatem generis à paruulis vel minimis, si quid fortè est vtilitatis aut salutis, inquirere negligat. Ideóque Dauid aliàs Ionatha prudẽtior atque etiam senior, ipsius tamen Ionathæ consilius libenter acquiescebat, vt licet videre 1. Regum c. 20. & alibi sæpe, & annotauit Diuus Ambrosius lib. Officiorum 1. c. 18. Et apud Homerum lib. 14. Iliados Agamemnon & Græcorum princeps, & iam ætate maturus non dedignatur iunioris potiorem sententiam. Sed existat (inquit) aliquis qui meliorem mea sententiam dicat, seu grandior, seu minor, cum mea bona gratia dicturus.

Nec grauate seniores debẽt sententiæ iuniorũ accedere.

100 ¶ Nam vt & idem Homerus apertè ostendit lib. Iliados 9. Iuniores interdum seniores vincunt consilio. Inducit enim Nestorem (cuius quò ætas prudentiáque maior erat, eò quoque testimoniũ certius credibiliúsque etiam fuit) huiusmodi testimonium de Diomede perhibuisse, quod sicut inter omnes Argiuos reges erat natu minimus, ita quoque consilio maximus. Pindarus quoque Pythiorum Ode 4. de Demophilo loquens,

Iuniores nonnunquã seniores uincunt cõsilio.

κεῖνο

Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος,
ἐν δ' βουλαῖς πρέσβυς, ἐγκύρ-
σας ἑκατονταετεῖ βιοτᾷ. Quibus significat illum inter pueros iuuenem, in consiliis verò senem peræquè ac si centum annorum esset. Apud Liuium lib. 4. ab vrbe cond. Ap. Claudius nepos eius qui Decemuir fuerat, iuuenis ac minimus natu, ex Patrum consilio optimam omnium sententiam in re admodum perplexa dixit, quam cæteri omnes secuti sunt.

101 ¶ Sunt enim quibus ingenium & rerum prudentia velox ante pilos venit, vt à Persio satyr. 4. scriptum est. Nam & Papinianus noster, quem iuris asylum, & doctrinæ legalis thesaurum vocat Spartianus in Seuero, quíque fuit vir prudentissimus l. cum virum. C. de fideicom. acutissimi ingenij, & meritò ante alios excellens. l. cum acutissimi. C. eo. item summi ingenij. l. cum Papi. C. de sent. Papinianus, inquam, vir tantus mortuus est annos tantũ natus 37. vt è nostris retulit Soc. in rep. l. cum auus, col. 1. ff. de cond. & dem. Quo tamen autore nescio. Nam Spartianus solus ex paulo antiquioribus, quos tamen hactenus legimus, tum in eo loco quem nuper citauimus, tum quoque in Nigro, & in Caracalla, & in Geta, multa de illo scripsit, præsertim autem de morte ipsius, nihil tamen de ætate adscripsit. At Catellianus Cota in suis memoralibus, quo loco Iurisconsultorum ordinem declarat, scribit Romæ inuentam esse ipsius Papiniani vrnam argenteam, cum hac inscriptione, Aemilio Paulo Papiniano Præfecto Prætorio Iurisconsulto, qui vixit annos 36. dies 10. menses 3. Et nos certè hanc inscriptionem comperimus inter epigrammata antiquę vrbis collecta à Iacobo Mazochio Romanæ academiæ bibliopola.

Prudẽtia ante pilos.

102 ¶ Et quod magis mirandum est, Nerua filius decimo & septimo anno publicè de iure respondit, Vlpiano teste locupletissimo in l. 1. §. initiũ. ff. de postul. quo in loco Angel. tradit Bar. id quoq; ipsum fecisse, & Bal. eius fratrem in decimoquinto anno repetiisse. l. centũ Capuæ. ff. de eo quod certo loco, vt intelligas fabulosum esse quod vulgò dicitur Bal. ad legũ studium in quadragesimo anno accessisse, eíque Bar. dixisse, Tardè venisti Balde: hunc autem respondisse, Citius recedam Barthole. Subiungit Ang. se anno vicesimo postulasse, & vicesimoquarto doctorẽ fuisse. At Bar. nõ sibi tribuit quod Ang. de eo dicit. Nam in l. quidã cùm filium, in fi. ff. de verb. obl. dicit se anno vicesimo publicè repetendo & disputando de iure respõdisse, & anno vicesimoprimo Doctoratum assecutũ fuisse. Pau. Cast. in l. ante, quæ est pe. C. quorum appel. non recip. tradit Spec. diuinũ illud opus, quod Speculum vocant, vnde ei Speculatoris appellatio data est, in iuuentute fecisse. Ipse autem Specul. tit. de appel. §. breuiter, verf. sed iuxta, asserit se tum cum ea ea scriberet, ætatis esse 34. annorum.

Nerua filius 17. anno publicè de iure respondit.

103 ¶ Sed vt redeamus ad antiquiores illos, Celsus ille nostrorum iurisconsultorum non infimus, sæpius à cæteris adolescens appellatur, quòd scilicet ea ætate ius ciuile fuisset interpretatus. nam & inter plurima alia loca ita vocatur in d. l. si seruũ. §. sequitur. ff. de verb. oblig. vbi Iulianus & Paulus eum secuti sunt. Ex quo Imo. & Franc. Aret. not. vt suprà diximus, quòd doctor antiquus debet sequi iuniorem bene sentientem, & allegat ipse Are. d. c. si habes, 24. q. 3. Cornelius Tacitus in lib. de oratoribus scribit L. Crassum decimonono ætatis anno Caium Carbonem accusasse: Cæsarem vno & vicesimo Dolabellam: Asinium Pollionem altero & vicesimo Catonem, Caluum non multo ætate antecedentem, Vatinium. Et iis quidem orationibus quas dicit cum admiratione legi, Tullius admodum iuuenis Sextum Roscium fœliciter defendit, cuius orationem & omnes quoque admirantur. Augustus Cæsar, vt prodidit Suetonius, duodecimum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit.

Celsus adolescens.

104 ¶ Eupolis ille Athenienſis priscæ comœdiæ poëta celeberrimus septemdecim natus annos totidem comœdias agendas populo exhibuit, septiésq; vicit, vt tradit Suidas. Plinius Secundus 14. annos natus comœdiam Græcam composuit, vt ipse scribit lib. 7. epistolarũ ad Pontium. Idem adolescentulus dicere in foro cœpit, vt & ipse testatur lib. 1. eiusdem operis ad Suetonium. Alibi in eodem lib. ad Capitonem dicit eum fuisse ætatis vndevicesimo anno, cùm in foro cœpit dicere. Sed & idem lib. 9. ad Quadratum, scriptum reliquit, quòd cùm Veiento senex causidicus videret se ab ipso Plinio superari, Homerico illo versu questus est,

ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τάρφουσι μαχηταί.

O senex sanè multum iam te iuuenes premunt milites.

Quem etiam versum, vt obiter dicam, tradit Sozomenes scriptor historiæ eccles. apud Cassiodorum Tripartitæ Historiæ lib. 1. c. 8. vatem, aut vt ipse loquitur, dæmonem Apollinẽ vsurpasse, cum responsum daret Licinio consulenti, quod aduersus Constantium parabat. Verba autem sunt Diomedis ad Nestorem lib. 8. Iliados. Seuerus Imp. cuius rescripta sæpe à nostris Iurisc. citantur, 18. anno publicè declamauit, vt tradit Spartianus in vita illius. Andreas Alciat. in procem. lib. 6. Paradoxorum, scribit in patriæ suæ monumẽto C. Valerium Petronianum, qui annos tres & viginti natus diuina humanáque iura calluerit, nihilominus medicinam, politiámque professus, legationéque vrbica & peregrina quinquies defunctus. quapropter Græca appellatione πολιόμβ dictus, quòd breui multa percurrisset. Séque inibi dicit Alc. cum illud opus Paradoxorum (admirandum certè mihi semper visum) æderet, fuisse eius ætatis, vt vix veniam ætatis impetrare potuisset. quod peræquè est ac si dixisset se nondum ætatem 20. ann. attigisse, vt docet l. 2. C. de his qui ven. æta. imp. Et hîc quoque vide quæ scribam infrà, nu. 173. illud autem non ignotum, & multis seq.

Eupolis 17. annorum totidem comœdias exhibuit.

105 ¶ Quartò maior est seniorum authoritas, per tex. in § illud etiam, in princip. vetustatis autoritas, in

BIU Cujas

auth. de appel.& intra quæ temp.& ibi glo.in verbo,autoritatis,dicit ea verba esse notanda pro antiquit ate.& ad idem text.in c.domino sancto.50.dist & in §.illud,in princip.2.q.6. Et scribit Cicero de senectute,res magnas geri consilio,autoritate, sententia, quibus senectus augeri solet. Et alibi in eodem lib.superiorem ætatem fructus extremos præbere autoritati. Sed & alibi eodem in lib.Habet senectus honorata præsertim tantam autoritatem, vt ea pluris sit, quàm omnes adolescentiæ voluptates.Et paulo antè de Valerio Coruino loquens, dicit extremam ipsius ætatem in hoc beatiorem fuisse quàm mediam,quod autoritatis plus habebat,laboris minus. Apicem autem senectutis esse autoritatem,quam sententiam retulit ex nostris Cepola in tract.de imp.mil. delig. in materia antiquitatis:ea tamen iura non allegat.Sed & idem Cicero in Topicis,Autoritatem (inquit) aut natura,aut tempus affert.Et postea ætatem ponit in his quæ tẽpore autoritatem afferunt. Et idem in Oratore,Habet (inquit) vt in ætatibus autoritatem senectus:sic & in exemplis antiquitas. Et in libro de Partitio.orator.Vterque,inquit,ad augendum habeat exemplorum aut recentium quo notiora sint,aut veterum quo plus autoritatis habeant,copiam.Sed & ex eiusdem sententia in oratione,quam habuit ad Pontifices pro domo sua,Auget ætas dignitatem.Quintilianus libro 12.c.4. Senibus,inquit,autoritas maior est,quòd plura nosse & vidisse creduntur. quod Homerus frequentissimè testatur.Et D.ille Basilius non tantùm cognomento,sed & virtutibus & eruditione Magnus in institutione vitæ religiosorum,censet collegio ipsorum religiosorum principem institui vita & moribus & ætate grauem,cùm in vita antiquitas,& senilis autoritas sit longè venerabilior. Diodorus autem Siculus lib.Bibliothecæ 17. scribit apud Spartanos, in omnibus quæ gerenda essent præcipuam fuisse senectuti autoritatem.

106 *Autoritatis seniorũ exẽpla.*

¶ Sed ecce tibi ex multis exempla aliquot senilis autoritatis proferam. Solon Atheniẽsium legislator cum ex eo aliquando Pisistratus quæreret, qua tandem spe fretus sibi tam audacter obsisteret: Senectute,respondit.autor Tullius in eo lib.quem nuper citauimus de Senectute: & Plutarchus in lib.an seni sit gerenda respublica,& Laërtius,qui id fusius describit.Marcus Castricius dum Placentiæ magistratũ gereret, Cn. Carbone Consule iubente decretum fieri quo sibi obsides à Placentinis darentur,nec summo eius imperio obtemperauit,nec maximis viribus cesit. Atque etiam dicenti multos se gladios habere,respondit,& ego annos.Aulus quoque Cesellius,vir iuris ciuilis scientia clarus,cum multa de temporibus Cęsaris liberius loqueretur,amicique,ne id faceret,monerent: quas res quæ hominibus amarissimæ videntur magnam sibi licentiam præbere respondit,Senectutem & orbitatem.Horum testis Valerius lib.6.c.2.quo de liberè dictis differit. Apud Liuium lib.5. 2.belli Macedonici,cum Aetolorum maxima pars, ne admittendos quidem in consilium Romanos censerent,principum seniores autoritate obtinuere, vt daretur iis consilium. Et lib. 8. eiusdem belli,Autoritas seniorum voluit vt Cn.Manlio triumphus decerneretur.

107 *Vetustas uim probationis habet.*

¶ Tanta est autem vetustatis autoritas,& id pro Quinto erit,vt ea vicem probationis obtineat, vel teste Ouidio lib.4.Fastorum,

Pro magno teste vetustas
Creditur. Et lib.1.Meta.
Saxa (quis hoc credat? nisi sit pro teste vetusta.)
Ponere duritiam cœpere.

Fama antiqua probat dominium.

Nam & hinc fama antiqua plene probat dominium,si credimus gl.in l. atqui natura.§.cum me absente.ff.de negot.gest.& ibi Ang.qui eam dicit sing.& ita se obtinuisse, & idem Ang.in l. Titius.ff. quib.mod.pig.vel hyp.sol.& in l.quidam in suo.ff.de cond.instit.& ibi quoque Nicol.Neapol.qui dicit aliam gl.esse similem in l.litibus.C.de agr.& cens.lib.11. Ex quo Bal.in c.1.§. vasallus,ad fi.tit. si de feud.fuer.contr.inter do.& agn.dicit huiusmodi famam inducere præsumptioem iuris. Et cons. 89.dominus Thomas.col.2.vers.tertiò præmittendum,lib.1.eam habere vim notorij,cum aliis multis concord.à me latè congestis in Consue.Picta.tit.de præscrip.§.1. Hincque Solon autoritate antiqui poëtæ Homeri ex lib.2.Iliados in Catalogo,probauit Salaminam à primordio iuris Atheniensium fuisse,contra quam Megarenses contendebant,

αἰας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας:
στῆσε δ' ἄγων,ἵν' ἀθηναίων ἵσαντο φάλαγγες.

Vt scriptũ reliquere Strabo lib.8.Geographię,vbi dicit nõnullos id fecisse Pisistratũ putasse,& Plutarchus & Diogenes Laërtius vterque in vita Solonis.Et hinc quoque quòd verba enunciatiua antiqua plenè probant confinia,& cætera huiusmodi,Bal.Alb Sal.& recentiores in l.cum aliquis.C.de iure delib.Bal.cons.112.quæritur qui intelligantur,col.vlt.lib.1.Ant.in c.cum olim,de censib. & in c. vlt.de succes.ab intest.cum aliis quoque multis concor.à me collectis in d.§.1. de præscript. vbi & alia multa similia videbis.

Verba enũciatiua antiqua plenè probant confinia.

108 *Senes in ius uocari nõ debent sine uenia.*

¶ Sextò non debent senes in ius vocari sine venia,vt voluit glo.ord.in l.generaliter. ff.de in ius voc. per illum tex.quo cauetur eas personas quibus reuerentia præstanda est, non esse in ius vocandas sine iussu prætoris.& hoc quoque allegatur è multis voluisse Spec. tit. de actore, ver. sed nunquid edictum,vbi tamen mihi videtur voluisse contrarium.Tamen eum ad id citat & sequitur, nulla facta mentione illius gl.Ferd.Loaz.in d.rub.de iustitia & iure,col.9.nu.83.

109 *Senes priuilegiati.*

¶ Septimò senes gaudent priuilegio.l.ad egregias personas,ff.de iureiur.vt voluit gl.in ea ipsa l. per text.in §.hinc nobis,in Auth.de hær.& falc.& sequuntur omnes in d.l.ad egregias, inter quos Ang. dicit

dicit hoc non seruari de consuetudine. sequitur item Ant. in c. quoniam frequenter, in princ. vt lit. non contest. vbi dicit quòd in hoc casu intelliguntur senes qui attigerunt 72. annum, & de hoc est bonus tex. in c. si qui testium. & ibi glo. & Doct. extra de testibus: quem & ad hoc ponderat Barb. d. consil. 20. col. 3. lib. 2.

110 ¶ Octauò quo quis senior est, eo prior inscribi debet, cum multorum nomina inscribuntur, text. est in l. 1. in prin. ff. de alb. inscrib. qui licet loquatur de ordinis antiquitate, non ætatis, & ita etiam debeat intelligi, & similia iura per glo. ordin. in c. vlt. in verbo, antiquiores, & ibi Dom. in fi. princ. de consuet. libro 6. & est bonus tex. in c. 1. vbi Pan. post alios ad hoc not. de paroch. facit tamen in arg. quod si eodem tempore fuerint aliqui recepti, ita vt nullus eorum possit dici aliis antiquior ordine: Certè antiquior ætate debet cæteros præcedere. quod expressè voluit Bart. in l. 1. ff. de obseq. à liber. præst. & in l. 2. §. prius, col. 2. vers. circa secundum. ff. de vulg. & pup. Id quod dictum & intellectum volumus in cæteris articulis, in quibus reperimus antiquiores ordine cæteros præcedere. Et vide infrà nu. 115. decimotertio, qui antiquior est, & iterum nu. 124. sed & hoc secundo, & 3. seq. & in 60. q. nu. 7. & id prope.

Seniorum nomina prius inscribi debent.

111 ¶ Nonò simile est quòd & seniores ante alios debent subscribere instrumentis, consiliis, & aliis huiusmodi, sicuti not. gl. in c. statuimus. 61. dist. Inno. Hostien. & alij in c. 1. de maio. & obed. Henr. in c. statuimus, eo. tit. Ro. in repet. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. ver. nono defertur. ff. sol. matr. Cuius ratio est quia qui dignior est, is quoque prior debet subscribere, per tex. in §. notandum. 17. dist. vt voluit gl. in c. cum olim, extra de consuet. Sed iam suprà probatum est, & amplius postea probabimus, quo quisque senior est, eo quoque esse digniorem.

Seniores prius debent subscribere.

112 ¶ Decimò seniores in dicendis sententiis præferuntur, vt videlicet priores & ante cæteros loquantur, & respondeant, per text. in d. l. 1. §. in sententiis. ff. de alb. scrib. & in l. 2. ibi, decernendi loquendiq; facultas antiquior. C. de Præfect. Præt. lib. 12. & voluit gl. in l. 1. in verbo, anteire. C. de Consul. eod. lib. 12. & in dicto c. statuimus. 61. dist. & Inno. in d. c. 1. in prin. & ibi Bal. Pan. & alij, de maior. & obed. Iac. Bel. in §. ordinationem, in Authentica, de mon. & Bal. in l. obseruare. §. antequam verò, ad fi. ff. de offic. Proc. qui & ad hoc citat illud Eccles. 32. Loquere maior natu, decet enim te primum verbum. Quod & citat idem Bal. in dicto c. 1. de maio. & obed. & in cap. 1. in verbo, prius, tit. de cont. feu. apud par. termi. & Lucas Pen. in rub. C. de leg. col. 11. ver. 3. lib. 10. Rom. sing. 81. qui debeat primo loqui. vbi per hoc dicit quod in dandis consiliis debet senior prius loqui, & ad hoc dicit sing. tex. in c. 1. tit. de cont. feu. inter par. & eccle. credo quòd voluit allegare d. c. 1. de cont. feud. apud par. ter. & Cep. in d. tract. de Imp. mil. delig. in 33. & iterum in 38. priuilegio antiquitatis. Illic enim plurima scribit antiquitatis priuilegia quæ sæpe conculcat & repetit, vt quæ in duo vel tria diuidit, eadem plerunq; sunt. Idem quoque, vt redeamus, voluit ex recentioribus. Iaſ. in l. cum quid, in 2. lec. 2. col. vlt. ff. si cert. pet. & d. cons. 192. col. 2. vers. item in Ecclesiastico.

Seniores in dicendis sententiis præferēdi.

113 ¶ Propterea Homerus libro 2. Odysseæ Aegyptium illum Heroem senem, de quo suprà locuti sumus, primo loco loquentem facit,

τοῖσι δ' ἔπειθ' ἥρως ἀγύπτιος ἦρχ' ἀγορεύειν,
ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μύθια ἤδη. Id est, ad verbum,

Inter hos deinde Heros Aegyptius cœpit concionari,
Qui iam senectute incuruus erat, & multa sciebat.

Tradit Dionysius Halicarnassæus tum lib. 7. Antiquitatum Romanarum in duobus locis, tum quoque lib. 11. ex more Romanis fuisse, vt Senatores æuo maximi primo loco sententiã dicerent: Deinde qui media ætate erant, postremo iuuenes. quòd & scribit Tullius in Catone, Multa sunt in nostro collegio præclara, sed hoc de quo agimus in primis, quod vt quisque ætate antecellit, ita sententiæ principatum tenet. Demosthenes in oratione περὶ λεπτίνου tradit Aphepsioni ὡς πρεσβύτερῳ vt seniori concessam fuisse πρωτολογίαν, id est, primas loquendi partes, quod & interpres illius annotauit. Huius quoq; ratio est, quia dignior prius cæteris loqui debet, vt voluit gl. in c. bene, in verbo, Mediolanensis 96. dist. & est tex. in d. c. 1. vbi hoc not. Bald. qui ad hoc citat illud Eccles. Aluar. Card. Alex. & alij recentiores tit. de cont. feud. apud par. ter.

Senatores ætate maximi priores sententiam dicebant.

114 ¶ Verùm Spec. in tit. de aduoc. §. iam videndum est, vers. iuniores. dicit, quod licet aliàs seniores debeant prius loqui, tamen cum plures adsunt aduocati defendendæ causæ, debent iuniores primo loco proponere, & seniores vltimo, vt eorum speciosas (inquit) ac efficaces rationes melius iudex memoriæ commendet. Nam quæ vltimo audiuntur, melius memoriæ commendantur, per tex. in c. liquido, de conse. dist. 2. vbi gl. & post eam Spec. vbi suprà, citant Tullium, qui in Rhetoricis scribit validiora argumenta in fine esse reseruanda. Et ille certè, si is est, in lib. 3. Rhetoricorum ad Herennium, Quoniam (inquit) nuperrimè dictum facile memoriæ mandatur, vtile est cum dicere desinamus, recentem aliquam relinquere in animis auditorum bene firmam argumentationẽ. Sed & idem Tullius in lib. 2. de Oratore scribit ea quæ excellunt esse seruanda ad perorandum. Cuius etiã sententiæ fuit & Celsus, & ab eo Quintilianus lib. 5. tit. de vsu argumentorũ, & rursum lib. 7. c. 1. Et ipse Spec. tit. de disputatione. §. post hęc, in fi. Propterea peritiores, vt subdit Spec. in d. vers. iuniores, vltimo surgentes melius defendent proposita, & plenius respondebunt obiectis. Sed & hoc obseruant Rotæ auditores, vt iuniores prius consultent, vt refert Rom. d. sing. 81. Et hoc quoque aduocati Parlamenti Parisiensis imitantur in suis consultationibus, vt etiam refert Nicol. Lyren. qui &

Seniorēsne an iuniores aduocati prius loqui debent.

BIU Cujas

id dicit obseruandum, in Exod. c. 23. Et doctores Veronenses, vt etiã retulit Cepol. vbi suprà in 23. priuilegio antiquitatis. Et de hoc quoque disputat Matth. Afflic. in decis. Neapol. omnium 1. vbi & hanc postremam sententiam sequitur. Quanquam Theodorus tragœdiarum actor, neminem vnquam vel vilem histrionem ante se agere permisit, quòd eis quæ prima audiuntur spectatores facilius conciliantur, vt retulit Aristoteles lib. 7. Politicorum c. 17. eodémq; vltimo, vbi & illud subdit, idem vsu euenire & in hominum & rerum consuetudine, prima quæq; charissima esse, & delectabiliora. Tullius lib. 10. epist. fam. epistol. 12. Eo autem, inquit, die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Seruilio, qui cùm gratia effecisset, vt sua sententia prima pronunciaretur, &c. Quæ & tu addes ad ea quæ diximus suprà nu. 37. qui mos, & multis seq.

115 *Seniores primo loco sedere debent.*

¶ Vndecimò seniores primo loco sedere debent. l. 2. ibi, sit igitur sedes prior antè prouectis, &c. C. de Præfec. Præt. lib. 12. & in l. 1. C. de Præp. sacr. cub. eod. lib. 12. & in l. vlt. & ibi Bart. & Lucas Pen. C. de tyro. eodem lib. 12. & in l. vnicuiq;. C. de Prox. sacro. scri. lib. 12. & in c. placuit. 18. dist. & not. gl. in dicto c. statuimus. 61. dist. cum dicit, quod seniores in sessione debent iunioribus præferri, quod & voluit gl. in c. statuimus, & ibi Henr. de maior. & obed. Innoc. & Host. & alij in c. 1. eo. tit. Bal. qui loquitur de antiquioribus clericis & doctoribus, in c. cum olim, de consuet. Rom. in repet. d. §. de viro in 53. fal. & Fran. Aret. cons. 23. incip. in præsenti, in 3. dubio. Matth. Afflic. dec. Neap. 1. in fi. Et bene facit quod scribit Bart. in l. 1. ff. de obseq. à liber. præst. quòd si eodem tẽpore duo doctoratus insignia ac dignitatem sunt consecuti, is debet præcedere, qui ætate est grãdior. Et quòd primogenitus primo loco sedere debeat: & cæteri secundum ætatem, probat illud Gen. 43. ad fi. vbi ita scribitur, Sederunt coram eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam.

116 *Aut honoratiore quisquis is sit. Medius locus apud quosdam honoratior.*

¶ Hoc intellige quod de primo loco diximus, cum primus locus dignior est & honoratior. Nam satis constat ex mente esse & d. iurium, & doct. locum digniorem deberi senioribus, quisquis is sit, siue primus, siue secundus, siue postremus. Est enim eius rei varia diuersaque gentium consuetudo: cum apud plerosque videamus medium locum fuisse honoratiorem. Homerus enim lib. Iliados postremo, Senem, vt ipse appellat, Priamum collocat medium inter liberos,

ὁδ' ἐν μέσοισι γεραιὸς
ἐντυπὰς ἐν χλαίνῃ κεκαλυμμένος.

Et à Virgilio Homeri imitatore dictum est lib. 1. Aeneid.

Aulæis iam se regina superbis
Aurea composuit sponda, mediámque locauit.

Quo loco Donatus & Seruius annotant eum locum apud veteres fuisse potiorem, citántque illud Salustij in historia Romana, quæ temporum iniuria periit. Igitur discubuere (inquit) Sertorius inferior, in medio super eum T. Fabius Hispaniensis senator: ex proscriptis in summo Antonius. Hactenus ille, qui ita Sertorij conuiuiũ describit, vt ipsum quia dominus conuiuij erat, collocarit in imo loco, Senatorem autẽ in medio. Et infrà, Scriba Sertorij Versius, & alter Scriba Mecœnas in imo: medius inter Tarquinium & Deacium Perpenna. Et idem Virgilius lib. 5. de Aenea loquens,

Ille è concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulum magna medius comitante caterua.

Et rursus in eodem lib. de eodem Aenea,

Quò se multis cum millibus Heros
Concessu medium tulit.

Et lib. 6.

Musæum ante omnes medium, nam plurima turba
Hunc habet, atque humeris extantem suspicit altis.

Et lib. 7. de Latino rege loquens,

Ille intra tecta vocari
Imperat, & solio medius considit auito.

Et lib. 10. loquens de Ioue,

Solio tum Iuppiter aureo
Surgit, cœlicolæ medium quem ad limina ducunt.

Et lib. 11. de Latino item rege loquens,

Sedet in mediis rex maximus auo.

Quem & secutus Ouidius in Fastis priuatim loquens de loco seniorum lib. 5.

Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat, & interior si comes vnus erat.

117 ¶ Suetonius de Tiberio loquens, Medius (inquit) inter duos consules cum Augusto simul sedit. Idem de Claudio c. 24. De maiore negotio acturus in curia medius inter Consulum sellas tribunitio subsellio sedebat. Salustius in Iugurtha scribit Hiempsalem dextrâ ad Adherbalem assedisse, ne medius ex tribus, quod apud Numidas honori ducitur, Iugurtha foret. quod & retulit è nostris Lucas Pen. in d. l. 2. C. de Præfec. Præt. lib. 12. Xenophon tradit Cyrum solitum fuisse medium inter amicos honoratos discumbere. Extat apud Spartianum locus Adriani Imper. dignus memoratu, Qui cum seruum suum inter duos Senatores medium ambulare vidisset, misit qui ei colaphum daret, & diceret, noli inter eos ambulare, quorum potes adhuc esse seruus. Ex Niceno concilio sedere in medio presbyterorũ non licet diacono, cùm multo sit inferior. c. peruenit 93. dist. Legitur autem Lucæ 2. Inuentum Iesum in medio doctorum. Sed & Dan. 13. scriptum est, Veni & sede in medio nostrum, & indica nobis, quia tibi dedit honorem senectutis.

118 *Seniores prio-*

¶ Duodecimò, vt primo loco debent seniores sedere, ita quoque in eundo debent cæteros præcedere, vt voluit glo. in d. l. 1. in verbo, anteire. C. de Consul. lib. 12. Quod intellige secundum ea quæ

diximus

diximus in præcedenti cap. Nam si ex more sit dignius, vltimum vel medium cum cæteris ambulare, & eum quoq; locum antiquiorem nanciſci debere. *res debent incedere.*

119 ¶ Decimotertiò qui antiquior eſt ex collegio ſi præſes deſit, is poterit conuocare collegium, ſecundum Inno. quem ſequuntur Hoſt. Io. And. Bal. Ant. Imo. Pan. & recentiores in d.c.1. de maio. & obe. ſequitur etiam Bar. in l.j.ff. de alb. ſcrib. & in l.2. in 2. no. & ibi Io. Plat. in prin. C. de Decur. li. 10. Bal. & Flor. in l. vlt. ff. de fide inſt. idem Bal. in rub. C. pro ſocio. col. 1. vti à multis citatur, ſed ibi loquitur de digniore. & idem Bal. in c. quoniã contra, col. antep. verſ. quid ſi iudex, extra de prob. & in c. imperialem. §. præterea, col. vlt. tit. de proh. feu. alie. per Fed. & in tit. de pact. conſt. in verbo, in nomine Chriſti. Ang. conſ. 45. vacãte, col. 2. Ant. in c. cum nobis olim, col. 6. & ibi Doct. col 6. & Pan. col. antepen. de elect. Imol. in l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Treb. & in c. cùm omnes, col. vlt. & ibi latè Fel. col. item pe. ver. ſed dubium eſt, de conſt. Car. Flo. poſt Lapum in c. licet. de elect. & in clem. 1. §. abbate, in fi. Pan. in c. auditis, col. 2. ver. nota 3. de elect. & in c. cùm cauſſa, col. 2. verſ. quia canonici, de offi. de leg. & in c. quæ ſunt, de his quæ fiunt à maio. par. cap. Ro. in rep. l. ſi verò. §. de viro, in 53. fal. ver. quarto probatur. ff. ſol. mat. Pe. de Mont. in ſua monarchia, col. 11. Barb. qui dicit fing. in cle. cauſam, col. 17. ver. quid ſi appellatio, de ele. & d. con. 23. col. pe. li. 1. & d. con. 20 col 3. li. 2. & inter con. Fran. Curt. ſenioris, con. 67. ſapienter optimus, col. 16. ver. item licet regimen. Iaſ. in l. cùm quid, in 2. lec. col. pe. ff. ſi cer. pet. & con. 192. exorta eſt, col. 2 ver. item conuocatio, lib. 2. Alc. in li. 1. de verb. ſig. char. 12. *Senior collegij collegium conuocat.*

120 ¶ Verùm idẽ Inn. in c. 2. de op. no. nunc. videtur velle, quòd in hoc caſu, cùm videlicet abeſt præſes collegij, debet maior pars congegare minorem, ſequuntur ibi Io. And. col. 2. & Pan. in fi. & id quoq; voluit Bar. ſibi contrarius in l. omnes populi, col. 6. ver. quæro ſecundò principaliter. ff. de iuſt. & iur. & Lap. alleg. 131. cuius eſt initium, nunquid maior. Cald. con. 10. ſi vniuerſitas, tit. de iur. pat. & Pan. ſibi quoq; contrarius, in c. in cauſis, col. 4. ver. & nota de notabili q. de elect. *Contra prædicta.*

121 ¶ Sed pro concordia Fel. in d.c. cùm omnes, col. vlt. extra de conſti. dicit eſſe aſſumenda verba Pet. Anc. in rep. c. 1. char. 15. ver. 20. quæro, eo. tit. vt videlicet prima op. procedat in collegiis Eccleſiaſticis, in quibus antiquior, ſi deſit præſes, poterit congregare & conuocare collegiũ. Secunda autẽ op. procedat in vniuerſitate ſeculari. in qua deficiente magiſtratu. de quo in l. 2. C. de coll. fun. pa. li. 12. debent conuenire duæ partes, quæ aliam conuocent. quã etiam diſtinctionem ſequitur Lud. Bol. in rep. Auth. habita, char. antepe. ver. ſed quid ſi vocat. C. ne fili. pro pat. Sed vt dicam quod ſentio, nihil omnino video eſſe diſcriminis inter collegium eccleſiaſticum, & ſeculare, quantũ ad eam rem pertinet. Ideo cogita vtra op. ſit verior, & an alia ratione poteris eos concordare. *Cõcordia opi.*

122 ¶ Decimoquartò in legationibus ſunt præferendi ſeniores, vt ſcilicet ſeniores potius mittantur legati, quam iuniores, vt voluit Lucas Pen. in rub. de leg. col. 4. ver. octauo, li. 10. vbi ad hoc multa allegat, inter cætera illud Saluſt. in Iugurtha, Legantur tamen in Africam maiores natu, nobiles, amplis honoribus vſi. quod & in eã rem aduocat Cæpol. in d. tract. de imper. mil. delig. in vlt. priuil. antiquitatis. Et huc quoq; quadrat quod ſcribit Liuius 3. dec. lib. 1. Romanos nunciato bello Punico in Africam miſiſſe legatos maiores natu, Q. Fabium, M. Liuium, L. Aemilium, & alios. Et quod ſcribitur 2. Mach. 6. Antiochum regem ad Iudæos legatum miſiſſe ſenem quendam Antiochenum, qui Iudæos ad ſuam ipſius legem transferret. Quodq; multis ante ſæculis Abraham ſeruum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus quæ habebat mittit in Meſopotamiam veluti legatum, qui ſcilicet nuptias Iſaac filij tractaret, vt ſcribitur Gen. c. 24. & Balach Rex Moab ſeniores legatos miſit ad Balaam qui eum accerſerent maledicturum populo Iſraëlitico, Nu. 22. Et apud Dionyſium Halicarnaſſeum lib. 3. Originum, Etruſci ad Tarquinium legatos miſerunt æuo maximos ex quaq; vrbe, qui cum eo de pace agerent. Et iterum lib. 8. Senatus Romanus decreuit mittẽdos ad Martium Coriolanum legatos quinq; ex æuo maximis. Apud Virg. lib. 11. Rex Latinus miſit ad Aeneam legatum Drancem ſeniorem. quod patet ex eo verſu, *Seniores in legationib. præferendi.*

Tum ſenior ſemperque odiis & crimine Drances
Infenſus iuueni Turno, &c.

Heraclides in Politiis tradit legem fuiſſe apud Chalcidenſes, ne quis infra 50. annos legationem obiret.

123 ¶ Decimoquintò, ſi plures legati mittantur, is verba legationis debet facere qui inter cæteros eſt ſenior, vt voluit Cæpol. in d. tra. in 35. priuilegio antiquitatis, vbi hoc dicit à Venetis obſeruari, quos ſcribit optimorũ morũ, conſuetudinũq; ſanctiſsimarũ eſſe ſacratiſsimũ domicilium. Ad quã ſentẽtiam referri poteſt illud quoq; Saluſtij in Iugurtha de A. Manlio, & L. Sylla, cuius facundiæ non æqui à Mãlio conceſſũ eſt, pauca verba huiuſcemodi locutus. Ex quib. verbis apertè colligitur ſeniorẽ in ea re præferri, niſi ratione facundiæ iuniori tribuatur, quod & idem Cæp. annotauerat in 33. priuilegio. Cui adde quod & Liuius ſcribit lib. 8. 2. belli Punici, ex legatis Saguntinorum in Senatũ introductis, maximum natu verba legationis feciſſe. Et iterũ lib. 9. eiuſdẽ belli, Maximus natu ex legatis Locrenſium orationem ad Senatũ habuit. Et rurſum lib. 10. belli Macedonici in eo fragmento quod recenter Mogõtiæ repertum eſt, Ex legatis Celtiberorum ad Gracchũ miſsis maximum natu legationem expoſuiſſe. Sed & vide quæ dicam infrà in limitationibus. *Senior legatorum uerba legationis facere debet.*

124 ¶ Decimoſextò, non in legationib. tantùm, ſed & aliàs ſemper, vbi vnus pro multis loquitur ſeniori id loquendi munus concedendum eſt. Ad quam ſentẽtiam referri poteſt illud Eccleſiaſtici ſupra in 9. ver. citatum. Loquere maior natu, decet enim te. Nam quod ſequitur primum verbum, videtur magis ad id referendum quod ſequitur, videlicet diligenti ſcientiam, vt ſcilicet alia ſit *Et aliàs ſemper.*

BIU Cujas

sententia in hæc verba, Primum verbũ diligenti scientiã: aliàs ea verba, diligenti scientiã, stare non possent. Nam confestim sequitur, Et non impedias musicam: Paulo pòst autem ad eam sententiam scribitur, Adolescens loquere in causa tua, vix cùm necesse fuerit. Et iterum statim. In medio magnatum loqui non præsumas, & vbi sunt senes, non multùm loquaris. Quæ etiam citat Lucas Pen. in d. rub. de leg. d. ver. octauo, in fi. Sed & illud principium aduocat Bal. in l. obseruare. §. antequam, ff. de offi. Procon. & in c. 1. post prin. tit. de contr. feu. inter par. ter. Idem quoq; Eccles. c. 11. In medio (inquit) seniorum ne adiicias loqui. In hanc autem sententiam Home. lib. 7. Odyss.

οἳ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ,
ὃ δ' ἐξ αὖτε μετέειπε γέρων ἥρως ἐχένηος,
ὃς δὴ φαίηκων ἀνδρῶν προγένεσφι ἦεν,
καὶ μύθοισι κέκασο, παλαιότερος, πολλά τε εἰδώς,
ὄφρα μὲν εὖ φρονέων ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν. Id est,

Cùmq; omnes conticescerent, Echeneus heros qui Phæacum maximus & oratione & longa experientia, & summa prudentia multa norat, inquit, &c. Vides igitur vt Homerus omnium virtutũ parens tacere facit iuniores omnes, solúmq; seniorem loqui. Plato quoq; lib. 4. de Repub. præcepit iuniores tacere coram senioribus, in hæc verba, σιγάς τε τῶν νεωτέρων πρὸς πρεσβυτέρους ὡς πρέπει. Apud Liuium lib. 1. 3. dec. cùm legati populi Rom. ad Voltranos venissent, iis maximus natu in cõcilio respondit. Sed & apud Dionysiũ Halicarnassẽũ lib. 3. Originũ Rom. cùm Oratij Trigemini à Tullio Rege interrogati num vellent cũ Trigeminis illis Curiatiis de imperio certare, paululum secessissent deliberassentq; se certaturos, Maximus fratrum verbis omnium respondit.

125 ¶ Tullius quoq; in 6. in Verrem actione, tradit quòd cùm adiisset ad Senatum Syracusanum incœpit loqui Diodorus Timarchides, qui & authoritate, & ætate, & vsu rerum antecedebat. Et paulo pòst, Mos est (inquit) Syracusis, vt qua de re ad Senatum referatur, dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur. & tamen vt quisq; honore & ætate antecedit, ita primus solet sponte dicere, idque à cæteris eis conceditur. Et paulo pòst vt quisq; ætate & honore antecedebat, ita sententiam dixit ex ordine. Id quod etiam obseruatum fuisse apud Rom. planum est ex authoritate Ciceronis in eo loco quem statim ver. ab hinc 3. aduocabimus, atq; etiam Dionysio Halicarnasseo, & Varrone apud Gellium lib. 14. c. 7. Plin. Iunior in quadã epistola refert ante memoriã suã ita maiores natu solere dicere, ne nobilissimis quidem adolescentibus locus esset, nisi aliquo Consulari producente.

126 *Apud seniorẽ cõmunia instrumenta deponẽda.* ¶ Decimoseptimò, in deponendis communib. instrumentis senior ex fratribus, aut sociis præfertur vt videlicet apud eum deponãtur, per text. in l. vlt. & ibi omnes Doct. ff. de fid. instr. & voluit Arch. in c. domino sancto. 50. dist. & in c. tanta, post prin. 86. dist. Bal. & Fran. Are. in l. procurator. C. de edẽ. Cepo. in d. tract in 18. & iterum 24. priuilegio antiquitatis, & Doct. sæpe.

127 *Sed quid si iunior habeat maiorem partem.* ¶ Quod tamen primò intelligendum est, secundum l. si quæ sunt cautiones. ff. fami. hercis. vt videlicet instrumenta sint apud eum deponenda, qui maiore ex parte hæres est: si autẽ omnes iisdem ex partib. hæredes sint, nec inter eos conueniat apud quem potius esse debeãt, sit senior cæteris antependendus. At si eiusdem sint ætatis, debeant sortiri, aut ex consensu, &c. vt dicitur in d. l. si quę sunt. vbi gl. in verbo consensu, dicit eam l. intelligi secundum d. l. vlt. quod & idem dicit Ro. in rep. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. ver. tertio probatur. ff. sol. matr. Quod autem parib. per omnia partibus debeant instrumenta manere apud seniorem, ratio est in promptu, quia apud digniorem deponi debẽt, per text. glo. & Doct. in d. l. vlt. & in d. l. procurator. C. de edend. Sed iam docuimus seniores esse cæteris digniores.

128 *Quid item si iunior sit in dignitate, senior minimè.* ¶ Sed & hoc ita secundò intelligitur per Soci. in d. l. procurator. vt si iunior sit constitutus in dignitate, non etiam senior: tamen non sit seniori in hac re iunior præferendus, vt scilicet primo loco sit consideranda ætas, deinde verò dignitas, per. d. l. vlt. quæ primo loco posuit seniorem, secundò digniorem. Quam sententiam confirmat quod à Tullio traditum est in Catone maiore in hæc verba, Multa in nostro collegio præclara, sed hoc de quo agimus in primis, quòd vt quisq; ætate antecellit, ita sentẽtię principatum tenet. Neq; enim honore antecedentibus, sed iis etiam qui cum imperio sunt maiores natu augures anteponantur. Quibus verbis satis constat Romanis potiorẽ fuisse ætatem, quàm honorem aut imperium.

129 ¶ Contrarium tamen vt scilicet primùm sit dignior præferendus, & si dignitate sint pares, senior, tenuerunt Phil. Dec. & Franc. Purpur. in d. l. procurator. Nihil allegat Dec. Sed Purp. aduocat gl. in c. vlt. in verbo, antiquiores, de consue. li. 6. quæ vt ipse asserit, voluit dignitatem ætati præferri. Nec ordo (inquit) literæ est necessariò attendendus, per l. 2. §. primus. & ibi no. ff. de vul. & pup.

130 ¶ Ego certè vt mihi cum eo conuenit, vt in d. l. vlt. non sit attendendus is ordo quem ea l. adscribit: alioquin enim seniorem fœminam præferremus masculo iuniori, cùm d. l. mari, suprà fœminã tertium ordinem assignarit, cùm ætati primum, dignitati secundum tribuisset, quod tamen nemo dixerit. Sed non statim in ipsius ac Decij sententiam migrarim, cùm d. l. vlt. dicat semper præferendum seniorem iuniori. Nam vt dicit gl. ibi, semper veneranda senectus, per l. semper. ff. de iur. immu. Semper igitur, id est, omni casu, vt interpretatur gl. in l. 1. in verbo, semper. ff. sol. mat. Nisi dicas eam dictionem, semper, in d. l. vlt. censeri etiam appositam, aut repetitam cæteris casibus sequentibus, ac positis sub eadem oratione, acvno illo verbo præferemus, quod ego credo. Verùm nihil video, cur hoc casu dignior honore præferatur digniori ætate in re priuata vtriusque, & nihil aut minimum

ad di-

BIU Cujas

ad dignitatem,quam vocant,pertinente.Nec glo.in d.c.vlt.id dicit,ad quod citat Purpu. antiquiorem illic intelligi non ætate,sed tempore,id est,receptione.vt etiam intelligit Domi.ibi,quod nihil huc facit,quoniam & ipse Purp.post eundem Soci.vbi suprà,affirmat hoc casu antiquiorem intelligi respectu ætatis,nõ administrationis domus,licet aliter sumatur per Doct.in casu.c.1.de paroch.

131 ¶ Quid quod aliàs temporis siue ætatis prærogatiua præfertur prærogatiuæ dignitatis,siue honoris,aut nobilitatis,& facultatum,ex sententia Innoc.quẽ sequuntur Io.And.Ant.Imo.Panor. Domi. & recentiores in c.statuimus,de maio.& obed.Imo.in c.vlt.de const.& ipse Philip.Dec.in c.clerici. col.2.de iudic.vbi & hinc dicit tempus præferri nobilitati.& in l.cùm quid,col.3 ff.si cert.pet.& cõ. 161.pro domino præposito,col.1.ver.2.dominus,vbi ex hoc dicit seniorẽ præferri nobiliori aut ditiori.Sed tu vide quæ dixi suprà in tract.nobilitatis,c.10.nu.174.instrumenta communia.& rursus nu.188.verùm non adeò,& quæ dicam infrà nu.147.intellige tertiò.

132 ¶ Sed hîc quæri posset,quoniam ea ratione quàm de dignitate diximus,si fiscus habeat instrumentum cõmune cum priuato,debet manere apud fiscum.vt apud digniorẽ.per d.l. procurator. Quid si cùm essent duo fratres quorum instrumenta communia erant apud seniorem,iuxta d.l.vlt.moritur iunior cui succedit fiscus, qui petit ea instrumenta apud se deponi?Guil.Cu.& post eum Barth. Bald.& Angel.in d.l.procurator.dicit non id iustè fiscum petere,quia in his quæ iam sunt ordinata superueniens dignitas nihil operatur.l,vlt.C.de nupt.& l.quæ à patre.C.de restit.milit. & l. Decurrio.ff.de Decur.& l.milites agrum.ff.de re mili.Præterea fiscus vtitur iure priuati,cui ipse succedit.l. cùm quidam.§.fiscus.ff.de vsur.& idem voluit Barb.inter consi.Fran.Cur.senioris,consi.67.sapienter optimus,col.16.vers.item licet regimen. *Quid si iunior succedat fisco.*

133 ¶ Verùm Saly.& post eum Flo.cum quibus communiter consentiunt recentiores,tenent contrariũ in d.l.procurator,ea ratione,quia huiusmodi dispositio instrumentorum continet actum successiuum.propterea priuilegium successoris secundum varietatem temporis,& personæ attendi debet, per d.l.cùm quidam.§.si debitores.ff.de vsur.& l.fiscum.laj.ff.de iur.fisc.Item cessante causa priuilegij,cessat ipsum priuilegium.l.Titia.§.vsuras.ff.de le.2.cum simil.Addit Ias.& hanc rationẽ, quãdo res non priuilegiati peruenit ad priuilegiatos,ea assumit priuilegium eorum.c.dilectus,de præbend.& c.vnico.& ibi Ioan.And.in nouel.de iur.patro.lib.6.& Panor.con.9.hîc cadunt quatuor in j. dubio.li.j.Ergo idem quoq; de personis debemus dicere,quando valet argumentum de rebus ad personas,per l.miles ita hæredem,in princ ff.de test.mil.Et hanc opin.confirmat quod voluit idem Saly.in l.vlt.ff.de fid.inst.quòd si tabulæ apud digniorem fuerint positæ, iuxta d.l.vlt. & postea alius factus sit dignior,debent priori auferri,& dari alteri,arg.eorum quæ no.in l.iubemus.C.de prob.& l.si quis ex argentariis.§.1.ff de edend.

134 ¶ Cæterùm Alex.& post eum alij recentiores in d.l.procurator,ex mẽte Bal.in d.§.fiscus,huiusmodi opiniones concordant,vt videlicet prior opin.intelligatur cùm instrumenta fuerunt deposita apud vnum ex hæredibus aut sociis,ex conuentione ipsorum:quia tunc non inspicitur persona successoris,per d.l.quæ à patre.neq; enim pactum ex persona hæredis mutari debet.l.2.§. ex his.ff. de verb.obl.Posterior verò opin,procedat cùm non ex contractu,sed ob id tãtùm quòd esset dignior instrumenta sunt apud illum deposita, per d.§.si debitores. Pro quo facit optimè quod voluit ipse Bart.Bal.Angel.& Philip.Deci.post Guil.in d.l.procurator,quòd si qui prius erat dignior, effectus est vilior,ab eo auferẽtur instrumenta,deponenturq; apud alium,arg.l.cùm quis,in prin.& l.Stichũ. §.vsumfructum.ff.de solut.cum aliis iuribus à Bal.citatis.

135 ¶ Ex quibus etiam illud assumitur quòd facultas custodiendi instrumẽta competens seniori ex fratribus,non transit in hæredem iuniorem,sicuti etiam voluerunt Salyc.& Flor.in d.l. procurator. C. de eden.Et And.Alciat.in l.2.§.ex his.col.1.ff.de verb.oblig.vbi per hoc dicit,quòd in hoc præfertur patruus senior filio primogeniti.de qua re loquens Flor.in d.l.si quæ sunt.in fin.ff. famil. herciſ. primùm dicit videri auferenda esse instrumenta hæredi iuniori,aut minùs idoneo, vt dentur socio seniori,siue magis idoneo.arg.illius l.& l.vlt.ff.de fide instr.Deinde dicit cõtrarium facere,quia initium videtur attendendum esse,& assignatio fuisse sortita effectum. Tandem cogitãdum reliquit. Aliàs autem an & quando priuilegiatus succedit priuato, quando & quomodo possit vti suo priuilegio aduersus alterum,vide Panor.cons.14.videtur primò,col.1.lib.2.Domi.post alios plurimos, in c.1.§.1.col.1.de iure patr.lib.6.cum aliis multis concord.aggregatis à Fely.in ca.de quarta, col.15. versi.dum ponit,de præscript. *An hæres iunior senioris idẽ ius habeat.*

136 ¶ Decimooctauò,non hinc admodum dissidet,quod not.voluit Bald.in c.quoniam contra falsum, col.8.vers.quid si iudex non confidens,ext.de probat. quòd si iudex commiserit examinationem testium duobus notariis,originale attestationum debet manere apud seniorem per d.l. vlt. de fide instr.& not.per Innoc.in d.c.1.de maio.& obed.Et eodem, inquit, modo si quæratur penes quem debeant stare codices rationum mercatorum,quod dictum multùm commendat Fely.in d.c.1.col. vlt.& reputat no.Ias.in l.cùm quòd,in 2.lect.col.pe.ff.si.cert.pe.& d.cons.192.exorta est col.2.versi. item instrumenta.lib.2. *Apud seniorẽ manere debet originale attestationum.*

137 ¶ Decimononò,non longè hinc quoque distat,quòd seniori ex liberis debet pater clauem & annulum custodiæ causa tradere,per text.qui id morientem quempiam fecisse refert,in l.cùm pater. §.pater pluribus.ff.de leg.2.quem ad hoc ponderant Bart.& Angel.ibi & Bald.in d.l.procurator & ibi quoque Alex.Soci.Franc.Purpu.C.de edend.& idem Bald.in tract.schismatis, quem posuit super rub.C.si quis aliquẽ test. prohi.col.9.& in c.si duo fratres,in vltimis verbis, secundum aliquas *Seniori filio claues & annulus relinquẽdi.*

BIU Cujas

lect.tit.de frat.de no.ben.inue.Pet.ipsius Bal.frater loquens de sigillo.in tract.de duobus fratribus, in 21.q.11.partis.Ro.in rep.d.l.si verò.§.de viro,in 53.falle.ver.tertiò probatur.ff.sol.mat.Alex.cons. 4.ponderatis verbis testamenti,col.2.li.4.Barb.d.cons.23.col.pen.lib.1.vbi ad hoc dicit illum text. elegantem,& d.cons.20.col.3.lib.2.& inter consi.Fran.Curtij senioris.consi.67. quo loco nuper citauimus.Cepo.in d.tract.in 19.& iterum in 24.priuilegio antiquitatis.Ias.in d.l.cùm quid,in 2.lect. col.vlt.ff.si cer.pet.& d.consi.192.col.2.vers.item claues,& seq.lib.2.& Philip.Dec.cons.453.in casu ad me,col.4.vers.& ista conclusio.& Caro.Rui.consi.19.in hac controuersia,col.3.nu.8.lib.1.& Ferdi.Loaz.in repe.rub.de iust.& iur.col.9.nu.80.Tamẽ Guil.Laud.Imo.& Card.in Cle.1.§.sanè. dicũt per eum tex.quòd si sunt plures domini vnius castri,tot debent fieri claues,quot sunt domini.

138 ¶ Vicesimò,huic finitimum est,quòd insignia domus,quæ vulgò arma vocamus, vt alibi diximus, debent remanere apud primogenitum,vt scribit Guil.Monferratus non indoctus iurium interpres, in tracta.de successione Regum,tum in 1.q.char.3.tum in 3.q.etiam char.3.allegans in id quod pulchrè scribit Bal.in l.vlt.in fi.C.pro socio.quòd arma nobilium remanent apud principalem domus quia in ipso tanquam in capite stat splendor genituræ,arg.l.cùm in diuersis,ff.de relig. & sump. fune.& l.cùm scimus.C.de agri.& censi.lib.11. Et hoc iure in Gallia vtimur, vt soli primogeniti insignia plana atq; simplicia deferant.Cæteri verò aliquid admisceant quòd discrimen appareat.

Insignia domus.

139 ¶ Vicesimoprimò,ex filiabus quæ ætãte est grandior,ea veluti iure quodam primigeniorum prior nuptui est collocanda,text.est in §.item si quis promitteret,ibi,puta lege primogenitarum. 29. q.1. vbi glo.dicit & hanc fuisse consuetudinem,vt maxima filiarum primò nuptui traderetur. Et hoc quidem depromptum est ex eo,quod scribitur Genes.29.in hæc verba,Non est in loco nostro consuetudinis,vt minores antè tradamus ad nuptias.Ita enim Laban sese excusauit Iacob, qui se delusum conquerebatur,quòd loco Rachel iunioris,sibi Liam illius sororem natu maiorem pro vxore supposuisset.Eamq; excusationem Iacob boni consuluit,vt illic videre licet.Et bene etiã facit tex. in l.Theopompus.ff.de dot.præle.

Filia senior debet priorma ritari.

140 ¶ Et id quidem satis accommodatè poteris addere ad rationes Rom.consi.408.incip.in proposita quæstione,vbi consuluit legatum relictum pro prima filia nubenda intelligi de maiori natu,non de iuniore quæ prior nupsit.Et eũ sequitur Fran.Curt.iunior in tract.feud.in 2.part.char.3.ver.18 Quã quam in eadem specie in qua consuluerat Rom.& inter easdem partes contrarium consuluit Imo. cons.113.in causa quæ vertitur,& versa inter Antonium:sed id quidem aliis rationibus priuatim casum tangentibus,quæ hanc nostram non impugnant,vt ibi videre licet. Ego autem, cùm inter liberos duarum sororum contenderetur,vtri essent ex primogenita,nec id aliter appareret propter temporis antiquitatem:essent tamen instrumenta matrimoniorum illarum:super hoc consultus respondi,illam primogenitam fuisse videri in dubio,quæ prior nuptui data fuerat à parentibus,cùm id fieri soleat & debeat.An autẽ dominus possit suis subditis,& vasallis collectam imponere pro maritanda primogenita filia,dicemus infrà in 69.q.

141 ¶ Vicesimosecundò,senioribus conceditur potestas corrigendorum plectendorúmq; suorum propinquorum,per tex.in l.1.C.de emend.propin.& ibi Doct.inter quos no.Bal. quòd senior inuenĩs iuniorem coniunctum ludentem,eum potest castigare,nec ex eo poterit accusari,aut puniri:Idem quoq; in fratre seniore corrigente iuniorẽ,quia eadem est ratio,quod dictum sequitur Io. Ana. in c.1.col.5.de cleri.percus.& D.Cirierus in tract.primogenituræ,li.2.q.2.in 20.prerogatiua.Sed & ex eo tex.no.gl.in l.nullus videtur,in prin.ff.de reg.iur.quòd si senex quispiam reatum sui consanguinei iunioris corrigat.videtur non id dolo facere,sed ex pietate potius. Dicit quoq; nota. per illum tex.Bart.in tract.de tyrannide,col.2.ver. quartò quæro, quòd maior siue antiquior domus habet quodammodo iurisdictionem in vxores,liberos,fratres,fratrum filios,seruos,& alios familiares.

Seniores ius habent corrigendorum propinquorum.

142 ¶ In quam sententiam Phocylides ille Milesius,

ἢν δ' ἐ τι παῖς ἀλίθη, κωλυέτω μήτηρ,
ἢ καὶ πρεσβύτατοι γυιεῆς, ἢ δημογέροντες. Id est,

Si verò quid puer peccet,coerceat filium mater,
Aut valde senes generis,aut populi seniores.

Sed & hoc generaliter etiam in non coniunctis voluit Angel.consi.397.incip.quidam puer.ad fin. & sequitur Aymo.Crauetta consi.151.neminem existimare velim,col.4.nume.17.Quod & ex Lycurgi legibus erat.Nam qui se præsente peccantem iuniorem non repræhendisset perinde ac si peccasset, ipse plectebatur: & qui obiurgari molestè tulisset, magna ignominia afficiebatur, author Plutarchus in Lycurgo, & in apophthegmatis Laconicis, vbi & illud postea subdit quòd puer ab seniore aliquo castigatus, si apud patrem questus fuisset, patri ipsi turpe erat posteaquam audiuisset, nisi & ipse rursus alias castigationes addidisset. Plato in suis legibus,libr.9. Decet,ait iuuenem à seniore verberatum, id ob senectutis reuerentiam patienter ferre. Sed & antè scilicet libro tertio eiusdem operis,inter rationes imperandi hanc tertiam ponit,vt iunioribus senes imperent.

143 ¶ Ex hac autem potestate seniorum in iuniores proficisci videtur, quod eleganter consuluit Franc. Are.consi.24.incip.quatuor dubia,col.2.versic.& circa primum,quòd vti metus reuerentialis præsumitur in filio aut vxore erga patrem,aut maritum,iuxta no.in l.1.§.quæ onerandæ.ff.quarum rerum act. non dat. Ita quoque in fratre, aut sorore iuniore erga fratrem seniorem, cum quo habitat, & à quo gubernatur. Et sequitur Claudius Sey.in repetitio.l.vt vim, col.15. in paruis, versic.& illud

Metus reuerẽtialis fratris iunioris erga seniorem.

BIU Cujas

illud quod dicitur de patre.ff.de iure nat.gen.& ciuil.& Caro.Rui.conſ.98. viſa renunciatione. col. antepen.nu.24.li.1.& conſ.170.de tribus,col.5.num.16.cod.lib.1.vbi & idem dicit fuiſſe conſultum à Ioan.Baptiſt.Cacia.& idem Rui.conſ.6.de re quidem ardua,col.6.nu.18. libr.3. vbi & idem dicit conſuluiſſe Soci.& Docto.Senen.& Peruſi.iterumq; conſi.140.circa caſum,col.5.nu.10.eo.lib.3. Ad quod etiam optimè facit quod ex Bart.in tract.de tyran.diximus verſ. ab hinc 2. Et quod in hanc ſententiam Iris Homerica lib.Iliad.15. Neptunum alloquens, dicit illum parere debere Ioui fratri ſeniori iubenti,& minitanti ei,niſi pareret,

ἀπτόλεμε καὶ χάῳ ἐναντίβιον πολεμίζων.
ἐνθάδ' ἐλεύσεται, σέ δ' ἐπεξαλέεσθαι ἀνώγει
χώρας, ἐπεὶ σέο φησὶ βίῃ πολυφέρτερος εἶναι,
καὶ γὰρ πρότερος.

Et apud eundem lib.13.eiuſdem operis,ipſe Neptunus ipſum Iouem reueretur, neq; audet illi palã obſiſtere.quoniam eſſet maior natu,vt & alibi annotauimus.

144 ¶ Quod & ex eo confirmari poteſt,quod 1.Reg.c.20.Ionathas excuſat Dauidem apud Saulem Regem patrem,quòd non veniſſet,ob id quòd vnus ex fratribus eius (is autem erat omniũ minimus natu)eum accerſiuerat ad ſolenne ſacrificium Bethleem ſuæ ciuitatis,veluti illi maiori natu parere neceſſe habuiſſet.Quem locum audiui ad hoc ſcienter expendi à D.Adriano Dudracio Conſiliario curiæ Pariſienſis meritiſsimo,intimóque amico noſtro, cùm ſententiam diceret doctiſsimè & elegantiſsimè,vt ſemper ſolet.

145 ¶ Tantùm autem abeſt,vt iunior debeat ſeniorem plectere,ſi errauerit,vt nec increpare quidẽ illũ debeat:ſed modeſtè benigneq; admonere erroris.Nam Philippus Macedo apud Plutarchum,Alexandrum filium obiurgat,quòd natu maiores increparet.Et D.Paulus 1.ad Timot.5.Seniorem (inquit)ne increpaueris,ſed obſecra vt patrem,quod & repetitur in c.Paulus dicit,2.q.8.vbi tamẽ hoc ita intelligitur,cùm culpa ſenioris ſuo exemplo non trahit ad interitum corda iuniorũ. Vbi autem ſenior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt. Nã ſcriptum eſt Eſaiæ 42.c.Laqueus iuuenum omnes vos.Et rurſus,c.66.Maledictus puer centum annorum.Ideo Daniel acriter increpat illos ſenes qui in Suſannam falſum dixerãt teſtimonium, eos inueteratos dierum malorum appellans,vt legitur Daniel.13.Chriſtus quoq; ſeuerè à ſe reiicit ſeniores illos,interrogãtes in qua poteſtate hæc facis?vt legitur Matt.21.& Marc.11.& Lucæ 20.Legimus autem filium patrẽ correxiſſe in l.3.§.ſi quis quaſi ſtatuliber.ff.de cond.ob cauſ.vt ex hoc quoq; intelligas non eſſe relinquendos ſeniores in ſuis erroribus.Propterea & Ariſto.à veterũ opinione diſceſsit in l.1.§.ſi vſuffruct.ff.ad l.Falc.Non enim omnia concedenda ſunt antiquitati,vt ſcribit Cicero lib.4.Rhetoricæ nouæ.Hanc autem ſeniorum repræhenſionem fieri vult cum quadam reuerẽtia.Hoſt.in c.1.§.verum vnctionis ſacramentũ,extrà de ſacra vnct.arg.l.ſemper.ff.de iur.immu.Sed & ad hoc eſt optimus text.in c.neque ibi,ſalua honorificentia.9.diſtin.vide quæ ſuprà in 2.priuileg. antiq.diximus.

Iunior ne ſeniorem increpet.

146 ¶ Viceſimotertiò,vbi aliquorum conſenſus requiritur,antiquorum potiſsimùm adhiberi debet per text.in c.factus,ibi,de ſacerdotum antiquorum conſenſu.7.q.1.Propterea Flori.in l.vlt.per illũ tex. ff.de fide inſtru.dicit quòd ſtante ſtatuto,quòd mulier vel minor non poſsit contrahere ſine conſenſu conſanguineorum,huiuſmodi ſtatutum debet intelligi,vt præferantur ſeniores conſanguinei iunioribus.Et ſequitur Iaſ.in d.l.cùm quid.in 2.l.ff.ſi cer.pet.& d.con.192.col.2.ver. item ſtante ſtatuto.lib.2.neuter tamen eorum meminit illius tex.in d.cap.factus,qui ad hoc eſt expreſſus. Et adde quoq; tex.in l.j.in verbo,& in conſenſu.C.de præpo.ſac.cub.lib.12.niſi illic ſit mendum,vt videlicet pro conſenſu ſit ſcribendum,confeſſu,quod magis puto.

Seniorum conſenſus adhibendus ubi conſenſus aliorum requiritur.

147 ¶ Vigeſimoquartò,in eleemoſynis dandis & diſtribuendis præferuntur ſeniores iunioribus, per c. conſideranda eſt,ibi,vt ſenibus plus largiaris.86.diſtinctio.& not.Archi.in cap.domino ſancto. 50. diſt.& in c.tanta.86.diſt.Iac.Bel.in c.ordinationem.in auth.de monach.& Lucas Pen.in l. vlt. col.1. C.de tyro.lib.12.& Cepola in 5.priuilegio antiquitatis.Card.Alexandr.in c.de quibus,col.1.21. diſt.

Seniores in diſtribuendis eleemoſynis præferendi.

148 ¶ Vigeſimoquintò,teſtes ſeniores iunioribus præferuntur per tex.in c. quotiens, & ibi Panor. in 3. no.& in c.licet ex quadam,ibi antiquioribus quidem ſuis, & ibi quoque glo. in verbo,perſonæ, & Imo. col.2.extrà de teſtib.& c.cùm in tua,ibi,qui antiquiores tẽpore,eo.tit.& in c.ſi quid verò.86. diſt.& in c.135 q.6.& voluit glo.omnibus nota in d.l.cùm quid,& ibi Cy.Bar.Bal.Angel.Paul.Caſt. Alex.Fran.Are.& alij recentiores.ff.ſi cer.pet.& Archi.in d.c.domino ſancto.50.di.& in d.c.tãta.86. di.Specul.tit.de teſte.§.poſtquam.ver.porrò.Bal.in d.l.vlt.ff.de fide inſtr.& in l.in albo.C.de Decur.lib.10.& in cap.1.de maior.& obed.& cõſ.420.verba principis,col.2.li.1.& Luc.pen. in l.decurio. col.1.C.de decur lib.10.& in l.vlt.col.j.C.de tyro.libr.12.Rom.in repet.dict.l.ſi verò.§.de viro,in 53. fal.ff.ſolut.matr.vbi per hoc dicit ſing.quòd licet in pari numero teſtium ſit pro reo ferenda ſententia, fallit tamen ſi ſeniores ſint pro actore. Alexand.conſi.236. perſpectis atteſtationib. col.j. in fine libr.6.& conſi.127. viſo proceſſu, colum.vltima lib.7. Cepola conſi.21. ego Barthol. Cepola, col. 4. Barb.qui dict.gloſſ.in d.l.cùm quid.ad hoc dicit valde ſing.d.conſi.23.col.pen.lib.1. & rurſum d. conſi.20.col.3.lib.2.& rurſum conſi.64.incip.illud medium,colum.9.verſicul. vigeſimus ſecundus, libr.3.Et Franc.Cur.Senior in tract.de teſtib.in 8.concluſ.Iaſ.con.192.exorta eſt,col.2.verſ. item in teſtimoniis,libr.2.vbi id adducit inter prærogatiuas primogenituræ. Philip.Dec.ad idem quoque propoſitum

BIU Cujas

propositum cons.443.in casu ad me transmisso,col.4.nu.26.Ferdin.Loaz.in d.rub.de iusti. & iure. col.9.nu.Alciat.lib.1.de verb.signif.char.12.Quibus accedit illud Danielis 13. Credidit eis multitudo quasi senibus & iudicibus,id est,quoniam erant senes & iudices.

149 *Præterquam in testimonio visus.*

¶Sed hoc multis modis intelligendum est,neque enim id omittendum ducimus.Primò vt nõ procedat in testimonio visus,in quo magis est credendum iuueni,quàm seni,secundum Specul.d.tit.de teste.§.nunc tractandum est,vers.hoc quoq; notandum.& sequitur Feli.in d.ca.quoties,in 3.no.de testib.quoniam senium oculos hebetet,testimonio Aristotelis lib.1.de anima,& sacrarũ literarum Genes.27.in prin.vbi scribitur,Senuit autem Isaac,& caligauerunt oculi eius,& videre non poterat. Et 1.Regum 4.Heli autem erat 98.annorum,& oculi eius caligauerant,& videre non potérat. Et 3.Regum 14.At ille videre non poterat,quia caligauerant eius oculi præsenectute.Et id certè omnibus compertum est,vt id propterea intelligas quod suprà dictum est,cùm senes deponunt de visu suæ ætatis,non etiam si de visu florentis ætatis,qua is sensus erat integerrimus:pro quo vide quæ dicam in seq.limitatione.

150 *Quid autem in actu recenti.*

¶ Intellige igitur secundò procedere,vt senioribus magis credatur in antiquis:secus in actu recenti,vt no.limitat.Pan.in d.c.quoties,in 3.not.de testib.Nam iuuenes (inquit) habent sensus acutiores & velociores ad capiendũ.Cui adde quod dicit glo.authoritate Prisciani in l.gallus,in princ.in verbo,si filius.ff.de libe.& posth.quod quantò sumus iuniores,tantò sumus perspicaciores.Subdit tamẽ Pan.hoc relinquendum arbitrio iudicis,qui ex variis circunstantiis alios aliis præferret,arg.c.in nostra,eo.tit.& l.3.ff.eo.quoq tit.Cui adde quod tradit Bald.con.445.qualiter probentur,col.1.libr.5. quod in probandis finibus seniores sint testes credibiliores,vbi de rerum memoria agitur. l.1.in fi. ff.de aqua plu.arc.& l.si arbiter.ff.de probat.Sed & is in d.c.quoties,non not.simpliciter testibus senioribus esse magis credendum,sed cum illa adiectione,in factis antiquis,quod & idem dicit ipse Bald.in cap.literas,versic.item dic quod in facto,de testibus.

151 *Quid si iuniores dignitate excellant.*

¶ Intellige tertiò,vt procedat nisi testes iuniores excellerent dignitate,siue authoritate. Nam tum eis magis crederetur,quàm senioribus,vt voluerunt ipse Guil.Cu.Pau.Ca.& Alex.in d.l.cùm quid. per text.in §.vlt.in Authen.de mona.Et hoc quidem generale in omnibus casibus in quibus reperimus seniores cæteris prę ferri,vt semper intelligatur, nisi authoritate aut dignitate iuniores excellant,vt scilicet dignitas antiquitati præferatur,per text.in c.statuimus,& ibi Henri.de maio.& obe. & voluit gl.in §.Isidorus.6.di.& in c.vlt.seq.dist.& glo.in c.vlt. in verbo,antiquiores. de consue.lib. 6.& Inno.& Hosti.in c.1.eo.tit.per quædam iura quæ ibi allegat.Archi.post Gof.Lau. & Hug.in ca. quoniam 16.di.Idem Archi.in c.vlt.75.dist.Rom.in repe.d.§.de viro,in 53.fal.Fely.qui alios citat,in rub.de maio.& obed.col.1.Tu tamen in hoc vide quæ dixi in simili,suprà num.124. sed & hoc secundò,& 3.seq.& etiam in tractat.Nobilitatis, c.20.num.174.instrumenta communia:& num.188. verùm non adeò.

152 *Quid si iuniores virtutibus excellant.*

¶ Intellige quartò,vt procedat,nisi etiam iuniores vincant virtutibus,vt voluerunt Bal. Rom. Ale. in d.l.cùm quid,per d.§.vlt.de mona.ex quo no.Bal.mores præferri ætati,vti etiam ibi no.Iac. Bel. sed & ex illo text.no.Bal.in c.quoniam cõtra falsam,col.9.vers.quid si iudex;extrà de probat.quòd virtus & bona fama præfertur ætati & dignitati.de quo etiam est bonus tex.in l.vnicuiq;,& ibi no. Bart.C.de prox.sacr.scri.lib.12.Hincq; dicit gl.in c.1.16.di.quòd melior est præferendus antiquiori, per multa iura quæ illic allegat.& idem voluit gl.in c.episcoporum 74.dist.Inno.& Hosti.in c.1.de maio.& obed.Henri.in c.statuimus,eo.tit.Rom.in repe.d §.de viro.in 53.fal.ver.quartò probatur,& iterum ver.11.defertur.Licet glo.videatur voluisse contrarium in c.vlt.75.di.vide quæ dicam infrà in 33.priuilegio.ver.intellige secundò.

153 *Seniores virtutibus præsumuntur excellere.*

¶ Tamen & vigesimosextò,pro senioribus semper præsumitur,vt videlicet virtutibus bonisq; moribus vincant iuniores,per text.in l.si vt certam.§.custodiam,& ibi gl.in verbo,est commẽdatus. ff. commo.& in §.cogitandum,in Auth.de mona.& in c.nisi cum pridem,ver.alia verò causa,ibi,moralis verò maturitas in senibus esse solet.& ibi Bal.de renun.& in cap.cùm in iuuentute,& ibi glo in verbo,ad senilem.Host.& alij de præsumpt.& in c.fraternitatis,34.di.& in ca.diffinimus, in verbo, cum quadam vetula,& ibi Arch.18.q.2.Et voluit idem Arch.in d.c.domino sancto.50.di. Hieronymus ad Rusticum,Non est(inquit)facilè malum de perfecta ætate credendum,quam præterita vita defendit,& honorat vocabulum dignitatis,quẽ citat Io.And.in d.c.cùm in iuuentute. Cæterùm vsque adeò præsumuntur senes iuuenibus præstare bonis moribus,vt contrarium probari non possit,nisi per 15.testes.per tex.no.in l.vnicuique.C.de proxi.sacro.scrin.quem ad hoc dicit sing. Rom. in d.§.de viro fal.53.ver.quarto probatur,in fi.& post eum Alex.in d.l.cùm quid,col.2.ff.si cert.pet. & Fely.in rubr.extra de maio.& obed.col.1.in fi.

154 *Licet nonnunquam aliter cõtingat.*

¶ Nonnunquam tamen reperiuntur flagitiosissimi quidam senes,vt apertè probatur in c.tanta. 86. di.cuius initium est huiusmodi,Tãta nequitia ad aures nostras de senectute tua peruenit,vt,&c. Et paulo pòst,Hortamur vt aliquando resipiscas,miser senex,atque à tanta leuitate morũ & operum peruersitate compescere,& no.glo.in d.c.cùm in iuuentute,de præsumpt.& ibi post eũ Host.& Io. Andr.qui & illud dicunt,quòd sępe mentiuntur seniores,per c.vnicũ,in fi.de sacra vnct.vbi est tex. optimus & expressus in verbo,sicut antiqui mentiuntur, quem & optimè ponderauit Host. ibi & hoc probatur testimonio Danielis cap.13.Cuius authoritate scribit Lucas Pen.in l.j.col.1. in verbo prior,C.de Consul.lib.12.quòd iniqui esse possunt senes.

¶ Vigesimo-

BIU Cujas

155 ¶ Vigesimoseptimò.simile est quòd vbi necesse est peritos quosdã in arte rem quampiã attestari & ipsi de ea re non conueniant,videlicet,an vulnus sit letale,& alia huiusmodi,in dubio seniorib.peritis magis credendũ est.Ita notabiliter recenterq; voluit And.Alcia.vnus è multis legũ interpretibus,quẽ antiquiorib. Iurisconsultis iure quis annumerauerit,in l.1.§.vlt.col.10.ver. sed cõsequenter quæritur ff.de verb.obl.arg.no.in d l.cùm quid.ff.si cer.pe.& in c.clerici.de iud. *Senioribus peritis magis credendum.*

156 ¶ Vigesimooctauò,non solùm in iis quæ diximus,sed & in electionib.& aliis quoq; rebus seniorum voces sunt aliis anteponendæ.per tex.in c.dudũ ad audientiã,ibi,qui alios dignitate,ætate,& tempore præcedebant,& ibi Panor.in 4.& 5.not.de elec.& voluit idem Pan.in c.ecclesia, le 2.col.7.ver.in gl.fi.eo.tit.Iaſ.d.con.192.exorta est,col.j.ver.item in electionib.li.2.& Philip.Dec.in c.cùm omnes, in 2.lec.col.pe.de const.Et ita intelligi potest quod dicit Io.Plat. post And.Baru.in l.j.in fi.de Consuli.quòd antiquiores præferuntur in vocibus.Tamen Bal.in d.c.cùm omnes,col.3.ver.ibi,iuniores extrà de const.dicit per illum tex.quòd non debet fieri differentia inter senem & iuuenem paria iura habentes:subditq; id esse argumento,quòd tantum valet vox iuuenis,quantum vox senis,etiam inter Cardinales:quod tamen falsum esse deprehenditur ex supradictis.Licet sint qui Bald. sequantur,videlicet Barb.in d.c.cùm omnes.& ibi quoq; Philip.Dec.in 2.lect.num.5. *Seniorum voces in electionibus & aliàs præferendæ.*

157 ¶ Vigesimononò,cùm ferè testimonia & accusationes æquo iure censeantur,propterea etiam in in stituendis accusationibus,vbi scilicet plures eundem accusare volunt,senior anteponendus est cæteris,per tex.in l.si plures,in verbo,vel ætate.ff.de accusat.quem ad hoc no.Cepola.in d.tract. de imper.milit.delig.in 26.priuilegio antiquitatis.Et est etiam optimus text.quem is non allegat in l.vlt. §.si plures.ff.de collu.dete. *Seniores in accusationibus præferendi.*

158 ¶ Trigesimò,non solùm in testimoniis,& accusationib.sed aliàs semper in veritatis inquisitione senes præferuntur iunioribus,per tex.in c.si quid verò.86.dist.in illis verbis,præsentib.ecclesiæ tuæ senioribus diligenter veritas est perscrutanda.Et voluit Archi.in c.tanta.86.di.& Cepola,in d.tracta. col.2.ver.2.Id quod bifariam potest intelligi,aut quòd seniores cautiùs veritatem rei inuestigant, ideoq; in eam rem sunt adhibendi:aut quòd etiam fideliùs veritatem ipsam si resciuerint, patefaciant,ideoque ab his ea est inuestiganda. *Et in inquisitõe ueritatis.*

159 ¶ Trigesimoprimò,in libris corrigendis præferuntur seniores,tex.in c.vt veterum.9.di. per quem ita voluit Arch.in d.c.domino sancto.50.dist.& Rom.in rep.d.§.de viro.in 53.fal. ver. 14. & Barb. d.cons.23. col.vlt.lib.1.& Cepol.in d.tract.in 4.priuilegio antiquit. *Et in libris corrigendis.*

160 ¶ Trigesimosecundò,mitiùs puniuntur seniores in eodem genere delicti, per text. in l.2.ff. de termi.mo.& l.si quis in graui.§.ignoscitur.ff.de S.C.Sylla.& l.ferè in omnibus,& ibi glo.ff.de reg.iu. & d.c.tanta,vbi no.Arch.86.di.& c tanta.1.q.7.& c.tempora.26.q.7.& no.gl.& doct.in l.quid ergo.§. pœna grauior.ff.de his qui not.infa.& in l.& si seuerior.C.eo.tit.gl.in c.pœnitẽtes.50.dis.Alb. Gãd. in tract.malefi.tit.de pœnis,col.15.vers.item in sene.Bal.in c.1.de maior.& obe.Ro.in repe.l.si verò. §.de viro.in 53.fal.ff sol.mat.Io.Plat.in l.vlt.C.qui æta.se excu.lib.10.Et propterea dicit gl.in cle. 1. in verbo,necessitate,& ibi Panor.de priuil.quòd senectus est causa probabilis dispensandi cum aliquo super pœna delicti. *Seniores mitius puniendi.*

161 ¶ Id quod etiam sanxit Plato suis legib.cùm alicubi scribit satis esse,si quid senex deliquerit vt damnum quod intulit simplex restituat,cætera illi remittantur.Sed & lib.9.Senibus(inquit)peccantib. legislator leges præscribet,sed mitissimas omnium,plurimaq; venia,& indulgentia dignas.Ex quo illud Claudiani de victoria Stiliconis, *Ad idẽ ex Platone.*

Si non mentis inops,fraudataque sensibus ætas
Præberet veniam,nunquam hæc opprobria linguæ
Turpia,Dannubius me sospite ferret inultus.

Diuus autem Benedictus in Regula monachorum c.37.tradit naturam ipsam quodam modo trahi ad senum misericordiam.Ideo statuit vt nullatenus illis districtio regulæ teneatur.

162 ¶ Trigesimotertiò,illi proximè accedit,quòd si plures eiusdẽ facinoris sint suspecti, incipienda est quæstio à iuniorib.quò re ex illis cõperta cæteri seniores à quæstione vindicẽtur.l. vnius facinoris, in prin.ff.de quæstio.Et hoc certè inter priuilegia antiquitatis reponit Ro.in d.§.de viro,in d.53.fal. post prin.Verùm hoc non tã in fauorẽ senum statuitur,quàm quòd facilius veritas à iuniorib. sciri potest,cùm aliàs ab eo sit incipiendũ,à quo facillimè verũ scire iudex crediderit,vt ibi satis declaratur.& in l.1.§.1.ff.eo.tit.& no.Dy.in trac.de qu.ver.quo ordine.Guido Suza.in eo.trac.col.4.ver.eiusdem initij.Alb.Gandi.in trac.maleficiorũ,in rubr.de quæst.& tormen.col.2.ver. nunc videndum est.Ang.in simili tract.in verbo,fama publica,col.24.ver nunc videamus de tortura. *A iunioribus incipienda est quæstio.*

163 ¶ Trigesimoquartò,quod pulchrè consuluit Bal.con.165.cuius caput est ordinatio testamenti,in fi. lib.4,Super iure patronatus & regimine cuiusdam hospitalis.nam testator qui illud construi mandarat,de patronatu & regimine ipsius quædam statuerat,ex quibus dubiũ ortum erat,vter ex duobus id ius obtineret,concludit Bal.pro idoneiore.Et in dubio,inquit,senior ex duobus istis præferetur,& mas fœminæ,per d.l.vlt.ff.de fide instr.& no.per Inno.in c.1.de maio.& obed. *Seniores in regimine hospitalis præferẽdi*

164 ¶ Trigesimoquintò,Imperatorem ducémve exercitus senem esse oportere dicebat L. Paulus, vt à Iulio Frontino scriptum est lib.Stratagematum postremo.c.item postremo,circa initium. Id quod & è nostris astruit multisq; comprobat Cæpola Vero.in d.tract.de imperatore militum deligendo, quo loco suprà sæpiùs citauimus.Nam & Aristoteles li.1.Ethic.Nemo,inquit,eligit iuuenes duces, *Senex imperat.dux exercitus potius eligendus.*

BIU Cujas

quod & ex eo reassumit Ioan.Andr.in c.indecorum,extrà de ætate & quali.ordi.Bal.in c.ad hæc, quod est primum,col.3.ibi congrua.extrà.de postul.prælat.Iustinus autem lib.11.scribit in exercitu Alexandri Magni neminem ordines,nisi sexagenarium duxisse. Quò etiam spectat illud Silij Italici haud multò post prin.lib.15.dum tractaret Senatus de mittendo duce in Carthaginem,

Nec promptum teneris immania bella lacertis
Moliri,regimenque rudi deposcere in æuo.

165 *Seniores in honoribus & dignitatibus præferendi.*

¶ Trigesimosextò,in cæteris quoq; honoribus,officiis,dignitatibus secularibus,vt nostri appellant, præferuntur seniores,l.& qui originem.§.præses,ibi,secundum ætates & dignitates.ff.de muneri. & hono.& l.2.ibi.quæ longis prolixisq; stipendiis defessa iam sibi pollicetur senectus.C.de Primic.li. 12.& l.sancimus.ibi,cunctis Consulum honoribus & priuilegiis,& anteriori tempore.C.de Consul. lib.12.& voluit gl.& post eam Doct.in d.l.cùm quid.ff.si cer.pet.& gl.in l.vt gradatim,in prin. versi. & si lege.ff.de mun.& hon.& glo.in c.vlt.75.dist.

166 ¶ Hincq; illud Ecclesiastes 10.c.Væ tibi terra cuius Rex est puer,quod è nostris citat Bal.qui id trahit ad primogenitorum prærogatiuam in l.cum antiquioribus,col.pe.ver.10. C.de iure deliber. & Saly.in l.per hanc,in prin.in 1.not.C.de tempo.appel.Et alibi minatur Dominus noster se daturum Regem puerum veluti pro malo,& eo quidē maximo.Dabo(inquit Esaiæ 3.) pueros reges eorum. Quibus concinens Falconius Nichomachus in ea oratione quam ad Senatum habuit apud Flauiū Vopiscum in Tacito,Dij,ait,auertant principes pueros.Et paulo antè, cùm Senatus Tacitū ipsum imperatorem delegisset,huiusmodi acclamatio in Senatu facta,ac sæpius repetita fuit,Quis melius quàm senex imperat? Apud Philostratum in vita Apollonij lib.5.Vespasianus iam tum annum sextum & quinquagesimum natus,veritus tamen est ne fortè iunior quàm deceret imperium accipere videretur,idq; quantum maximè potest,excusat.

167 *Ad idem exēpla.*

¶ Cæterùm sunt infinita exempla,quibus clarissimè patuit quanta regnis & imperiis incommoda veniant ex iunioribus principibus.Ex quibus vnum aut alterum satis erit prodidisse. vnum scilicet ex sacris historiis.3.Reg.12.c.vbi de Roboan Rege admodum iuuene, & qui item iuuenibus maluit credere,quàm senioribus:vnde ex duodecim regni partib.vna tantùm salua sibi māsit, de quo & nos diximus suprà nu.93.scribitur.Iustinus autem lib.24.tradit Dardaniorum Regem, inclytum illud Macedoniæ Regnum immaturi iuuenis Ptolemæi Regis temeritate breui casurum prędixisse,& id statim euentum comprobasse.Nam & Claudiani ea sententia est,

Tenero tractari pectore nescit
Publica maiestas.

168 *Leges in eam rem annales Rom.*

¶ Et sanè Romani ipsi in omni genere vitæ sapientissimi leges annales siue annarias scripserunt, quibus grandiorem ætatem ad Consulatum & cæteros magistratus cōstituebant,sicuti retulit Tullius in Philip.5.& Liuius ab vrbe condita lib.7.vbi differit de Consulatu superioris Africani & Titi Flaminij.& iterum lib.10.belli Macedonici.vbi tradit rogationem latam ab L. Iulio Trib.Pleb. quot annos nati quémq; magistratum peterent.vnde cognomentum familiæ vt Annales appellarētur.Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodosiū scripto,cuius hæc verba sunt, Cuius quidem rei ita fuit cura maioribus,vt non solùm in amplissimis magistratibus adipiscēdis,sed in Prętoris quoque aut Aedilitatibus capescendis ætas spectata sit petitorum.Nec quisquam tantùm valuerit nobilitate,vel gratia,vel pecunia,qui annos Comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occuparit. Et Lactantius Firmianus in lib.de origine errorıs.c.7.& Iustinus lib.43.& omnes rerum Romanarum scriptores,& è Poētis Ouidius lib.5.Fastorum,

Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros.
Nomen & ætatis mite Senatus habet,
Iura dabat populo senior,finitáque certis
Legibus est ætas,vnde petatur honos.

Ex quibus versibus vides huic Senatui nomen inditum,quòd in eum cooptarentur seniores, vt etiam scribit Tullius in lib.de Senectute,Plutarchus in Romulo,Lucius Florus Gestorum Ro.lib.1. c.item 1.& è nostris Arch.in c.Senatusconsultum.di.2.& Alb.in rub.ff.de Senato. Quinetiam legimus apud Plin.lib.10 Epistolarum,cautum fuisse Pompeia lege,quæ Bithynis data est,ne quis caperet magistratum,néve esset in Senatu minor annorum 30. secutúmq; denuo edictum D. Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus & viginti capere.

169 ¶ Nec in his tantùm superioribus magistratibus leges annales locum habebant,sed & in simplicib. quoq; iudicibus,vt videre licet ex eo quod scribit Suetonius in Augusto,c.32.ipsum Augustum iudices à tricesimo ętatis anno allegisse,id est,vt subdit,quinquēnio maturius quàm solebant.vt hinc apertè possis intelligere,non licuisse ante tricesimumquintum annum iudicandi munus gerere.De Quæstura autem est illud eiusdem Suetonij in Caligula c.1.de Germanico,qui Quæsturam quinquennio ante quàm per leges liceret,gessit.

170 *Apud Athenienses id quoque obseruatum.*

¶ Nec Romani tantùm senioribus iuniores postponebant in magistratibus:sed & cæteri quoq; populi.Solon Athenienſium legislator lege sanxit,ne quis admodum iuuenis ad magistratum aut cōsultationes admitteretur,ἐὰν καὶ ἄριστα δοκοῖη γνώμης ἔχειν.quod peræquè sonat ac si dicas, etiā si maximè existimatissimus habeatur.Id quod Iūci testimonio tradit Stobæus Ser.112.Et id quoq; apud Lacedæmonios fuisse obseruatum,testis est Tullius in eo lib.de Senectute,cùm dicit eos, qui amplissimum

BIU Cujas

plisſimum magiſtratum gerebant,ſenes fuiſſe appellatos.Nam & idem lib.1. de Diuinatione tradit apud eoſdem Lacedæ.conſilium publicum Senes appellatos fuiſſe.Et Plutarchus in vita Cleomenis tradit tempore Lycurgi ſeniores quoſdam Regibus Lacedæmoniorum adhibitos fuiſſe, atque eo pacto diu Remp.adminiſtratam nullo alio magiſtratu eguiſſe.Eum autem magiſtratum ſiue Senatum γερουσία dicebant à ſenibus, & γέροντες, qui participes illius forent, quaſi Senes vocabant. Hinc γερόσιον præmium virtutis quod dabatur illis magiſtratibus, vt etiam tradit Ariſtoteles lib. Politicorum 2.c.7.Sed & γερουσία dicebatur Senaculum,is ſcilicet locus vbi Senatores ipſi conſiderent,authore Varrone lib.de lingua Latina 1.Tradit autem Plin.lib.35.c.14. Sardibus Regiam domum Crœſi geruſiam factam fuiſſe.

171 ¶ Et vt de cæteris loquar,Carthaginenſes quoq; Senatum ſeniores vocabant,vt ſcribit Liuius belli Macedonici lib.4.ad fi.vt hinc etiam intelligas non niſi ſeniores ab illis in eum ordinẽ fuiſſe delectos.Nam vt idem paulo antè dixerat,Seniores imperare oportet,iuniores ſubeſſe. Sed & qui Taprobanen inſulam incolunt,Regem ſibi eligunt non nobilitate præſtantem, ſed ſpectatum morib. & iam annis grauem. vt ſcribit Plin. lib. 6.c.22. & Solinus c.66.Apud Arabes qui in Oceano ſunt verſus Meridiem,cuiuſlibet cœtus (nam in cœtus ipſi diuiduntur) ſenior tanquam Rex cui parent omnes,imperat,annis centum quinquaginta actis ſeipſum vita & lege priuat.Poſt eum ſenior principatum accipit,vt author eſt Diodorus Siculus ad fi.li.3.Bibliotheces. Perſas autem laudat Xenophon in Pædia Cyri,quòd apud eos ſeniores domi manentes iudicant omnes cauſas & publicas & priuatas.Quinetiam Hippodamus Euryphontis filius, qui Mileſiorum legiſlator fuit, lege ſtatuit, vt prodit Ariſtoteles lib.Politicorum 2.c.6.vnum iudiciarium forũ principale,ad quod omnia quæ malè iudicata viderentur,reuocarentur,idq; conſtituit ex ſenioribus quibuſdam delectis.Sed & lex erat apud Chalcidenſes,ne minor annis quinquaginta magiſtratum gereret, vt ſcribit Heraclides in libr.de Politiis.

Et Carthaginenſes.

Arabes.

Perſas.

172 ¶ Ante omnes Moyſes iuſſu Domini ſeptuaginta viros ex omni populo ſeniores delegit,qui ſecum regerent iudicarẽtq; populũ,vt ſcribitur Num.11.c.Et alibi videmus ſenioribus iudicandi ius fuiſſe Deut.21.Si genuerit homo filium & contumacem & proteruum,apprehendent eum,& ducẽt ad ſeniores ciuitatis illius,& ad portam iudicij,& cætera quæ ſequuntur.Ex quo fortè depromptũ eſt, quod ſcribitur in l.ſi qua.C.de Iudæ. cauſas Iudæorum à ſeniorib.ipſorum iudicari,atq; ita ex eodẽ text.no.Io.Ana.in c.cùm ſit,extrà eo.tit.& Bar.conſ.15.clementiſsimi,col.2.lib.1. Quibus conſonat quod ſcriptum eſt Dan.13.Iudæos ſibi conſtituiſſe duos ſenes iudices. Et illinc quoq; poſſet videri Plato,qui,vt plurimis placuit,ſacros Bibliorum libros & maximè Moyſis legit,& maiori ex parte ſectatus eſt,ſcripſiſſe lib.3.de Repub.Non iuuenem,ſed ſenem eſſe oportet bonum iudicem. Nam & idem libr.3. de legibus inter rationes imperandi hanc tertiam collocat,vt iunioribus ſeniores imperent.

Hæbræos.

173 ¶ Quid quòd Varro ille omnium rerum ſcientiſsimus & prudẽtiſsimus.lib.1.Rei ruſticæ c.20.monuit eos qui præſunt operariis in villa,oportere eſſe ætate maiore,quàm operarios ipſos.Faciliùs enim his quàm iuniorib.dicto ſunt audientes.Et iterum lib.2.eiuſdem operis c.17.præcepit eum magiſtrum pecoris,cui cæteri paſtores ſubſunt,ſumendum eſſe,qui ſit maior natu,& peritior: quòd iis qui ætate & ſcientia præſtant,animo æquiore reliqui parent.

In re quoq; ruſtica id obſeruandum.

174 ¶ Hæc tamen intellige primò in officiis & muneribus quæ æquè explicari gerìq; per ſeniores poſſunt,atq; per iuniores.Nam ſi quod munus per iuniores commodiùs idoneiúſq; tractari exercerìq; poteſt,quia fortè magis conſtat robore viribúſq; corporis,quàm animi,certè ſunt ad id magis iuniores aſſumendi,quàm ſeniores vt voluerunt Ric.Mal.Sal.& Frãc.Are.in d. l. cùm quid.ff. ſi cert. pet.per tex.in l.cùm prætor.§.pe.ff.de iud.& voluit etiam Floria.in l.vlt.in fi.ff.de fide inſtr.vbi illud generaliùs dicit,quòd ſi ſenex & iuuenis ſint eiuſdem fidei,probitatis,is præfertur cuius ætas eſt magis apta & idonea negotio,de quo agitur,per l.præcipiunt.ff.de ædil.edict.& l.ob carmen.§.vlt.ff.de teſt.Tullius autem in Catone maiore tradit legibus vacare ſenectutem iis muneribus,quæ nõ poſſunt ſine viribus ſuſtineri.

Quid in muneribus qui non tam animi quã corporis uiribus geruntur.

175 ¶ Intellige ſecundò,quando vterq; & iuuenis & ſenex eſt aliàs æquè dignus. Nam ſemper dignior eſt alteri præferẽdus,ſiue iunior ſiue ſenior.vt probat tex.in l. honores,& ibi gl.& Bar.ff.de Decur. & in l.vnicuiq;C.de prox.ſacr.ſcrinì.lib.12.ibi,niſi fortè ab eo qui tempore vincitur,laborum comparatione ſuperetur,& in §.ordinationẽ,& ibi quoq; Bar.& Ang.in Auth.de monac. & voluit Bar. in l.2.§.prius,col.2.ver.circa ſecundum,& ibi Fran.Aret.& Iaſ.ff.de vulg.& pupil.& Alb.in d.l.cùm quid,in vlt.char.ver.10.gl.colligit,& ibi Alex.& Phil.Dec.ff.ſi cer.pet.& idem Alb.in l.2.C de offi. mag.offi.& in l.1.C.de offi.præfec.vrb.Sal.in l.prouidendum,per illum tex.C.de poſt.Pan.in c.clerici,col.2.& ibi Phil.Dec.col.5.ver.quartò regula procedit,de iud.Cep.in d.tract.de imp.mil.delig. char.11.verſ.ſed ſingulariter.Nam ſemper dignitates & honores ſunt conferendi dignioribus atq; idonei oribus,l.ad ſubeunda.C.de Decur.lib.10.cùm ſi. Quibus adde quæ diximus in 25. ſenectutis priuilegio,in 3.& 4.limita.

Quid ſi iuniores ſint idoneiores.

176 ¶ Sed hæc tamen intelligit Fran.Are.in d c.clerici,in fi.de iud.quando iunior longo interuallo ſuperat ſeniorem,per l.vnicuiq;,circa medium.C.de prox.ſacr.ſcri.lib.12.quod & idem voluit ipſe Aret.in d.l.2.§.prius,& ibi quoque Alex.ff de vulg.& pupil.per tex.ſing.in l.ſed & reprobari.§. amplius.ff.de excu.tut.vbi probatur ſecundum Bal.ibi,quòd propter excellentem ſcientiam & doctri-

Quomodo ſit illud intelligendum.

BIU Cujas

nam recedit̃ à disposition legis vel statuti.quem tex.ad hoc annotat R.o.in rep.l.si verò.§. de viro,in 53.fal.ff.sol.mat.& Alex.in d.c.cùm quid,& Bar.qui & illum dicit sing.in tract.de præst.Car.in 1.parte q.10.col.15.ver.& si quispiam opponat,& Fel.in rub.extra de maio.& obed.& Philip. Deci. in d.c.clerici.qui tamen non exigit excellentiam,vt minor præferatur antiquiori in honoribus deferendis,de quibus hîc loquimur:sed tantùm in delatis, non quidem vt continuò etiam in his præferatur,sed vt cum eo dispẽsetur vt ita fiat. Quoniam non statim est recedendum à statuto vel iure communi propter quamcunq; hominis dignitatem,vt no. Bal.in c.1.in fi.extra,vt lit.non conte.

177 ¶ Illud autem non ignotum,multos ante tempus adeo prudentia,virtute,& doctrina excelluisse,vt etiam ante tempus honoribus & magistratibus lege vel natura præscriptum,cæteris multo senioribus antepositi fuerint.Quis enim nescit Hieremiam vel puerum à domino constitutũ super gentes & regna,vt euelleret,destrueret,dissiparet,ædificaret,plantaret, Hieremiæ 1.c. Danielem quoq; puerum iudicem delectum,Dan.13.c.P.Cornelium Scipionem,cui postea ex virtute Africano cognomen fuit,fretum virtutibus suis,quanquam adolescentẽ,ante tempus Aedilitatem à populo petere non dubitasse. Cúmque Tribunos plebis sibi obsistere videret,negantes rationem eius esse habẽdam,quòd nondum ad petendum legitima ætas esset,dixisse se satis annorum habere,si Quirites habilem facere voluerint.Neq; enim fiduciam,neq; populum qui Aedilem illum ob virtutem spémq; rei bene gerendæ creauit,fefellisse opinionem.Illum enim ita se gessisse in Adilitate,vt Quirites postea non pœnituerit tanto fauore ad ferenda suffragia in tribus suas discurrisse. Cicero 5.Phil.multorum Romanorũ,& inter cæteros huius Africani exempla commemorat, qui admodum adolescentes ob magnam virtutis indolem,antequam per leges Annales liceret,adepti sunt amplissimos magistratus,in quibus maximis rebus gestis populi Rom.imperium auxerunt.Aliorúmq; qui in adolescentia maximas & ipsi res gesserunt.Eius hæc verba sunt de Augusto,qui primum C.Cæsaris,deinde Augusti cognomen assumpsit,loquentis, Quid est enim P.C. cur eum nõ quamprimum amplissimos honores capere cupiamus? Legibus enim Annalibus cùm grandiorem ætatem ad Consulatum constituebant,adolescentiæ temeritatem verebantur.C.Cæsar ineunte ætate docuit ab excellenti eximiáque virtute progressum ætatis expectari non oportere.Itaque maiores nostri veteres illi admodum antiqui leges Annales non habebãt: quas multis pòst annis attulit ambitio,vt gradus essent petitionis inter æquales.Ita sæpe magna indoles virtutis priusquam Reip.prodesse potuisset,extincta fuit.At verò apud antiquos Rulli,Decij,Coruini,multíque alij,recentiore autem memoria superior Africanus, C. Flaminius admodum adulescentes Consules facti,tantas res gesserunt,vt populi Ro.imperium auxerint,nomen ornarint. Quid Macedo Alexander,cum ab ineũte ætate res maximas gerere cœpisset,nónne tertio & trigesimo anno mortẽ obiit? quæ est ætas nostris legibus decem annis minor,quàm Consularis. Ex quo iudicari potest,virtutis esse quàm ætatis cursum celeriorem.Et Philippica 10.de eodem loquens, Alter,ait,virtutis robore firmior,quàm ætate,& Philip.14.An verò quisquam dubitabit appellare Cæsarem Imperatorem? ætas eius certe ab hac sententia neminem deterrebit, quandoquidem virtute superauit ætatem.

Multi ante tẽpus legitimum magistratibus præfecti.
Hieremias.
Daniel.
Scipio Africanus.
Augustus.

178 ¶ Cui mirè concinit quod de Tiberio ipsius Augusti postea successore scribit Ouidius libro primo de Arte amandi,

Vltor abest primísque ducem profitetur in annis,
Belláque non puero tractat agenda puer.
Parcite natales timidi numerare Deorum,
Cæsaribus virtus contigit ante diem.
Ingenium cœleste suis velocius annis,
Surgit,& ignauæ fert mala damna moræ.
Paruus erat,manibúsque suis Tmynthius angues
Pressit,& in cunis iam Ioue dignus erat.
Nunc quoque qui puer es,tantus tum Bacche fuisti,
Cùm timuit Thyrsos India victa tuos.

Tiberius.

Iulus.

Ante Ouidium Virgilius de Iulo loquens lib.9. Aeneidos,

Ante annos animúmque gerens,curámque virilem.

Didius Iulianus.

Spartianus autem de Didio Iuliano Imperatore, Quæstor(ait) ante annum quàm legitima ætas sinebat,designatus est.

179 ¶ Et vt de cæteris quoque loquar, M. Valerius Coruinus tres & viginti annos natus Consul creatus maximas res gesit, vt scribit Liuius libr.7.ab vrbe condita,non semel. Germanicus à nemine non laudatus Quæsturam quinquennium antequam per leges liceret,& post eam Consulatũ statim gesit,in quibus magnas mirandáq; res gesit,vt à Suetonio scriptum est in Caligula ca.1.Iustinus lib.6.tradit,quòd posteaquam Athenienses à seruitute dominatúque Lacedæmoniorum se vindicarunt,exercitum contraxerunt,eúmque in auxilium Bœotiorum per Iphicratem viginti tantùm annos natum,sed magnæ indolis iuuenem duci iubent. Cuius supra ætatem virtus admirabilis fuit, nec vnquam ante eum Athenienses inter tot tantósque duces, aut spei maioris,aut indolis matutioris Imperatorem habuerunt.in quo non imperatoriæ tantùm, verùm etiam oratoriæ artes fuerunt. Tullius Quæstor decedens de prouincia non dubitauit Celsum adolescentem propter eximiam eius indolem,vt verisimile est, in suum locum prouinciæ præponere, vt ipse Tullius scribit

Valerius Coruinus.

libro

libro Epistolarum familiarium secundo, epistola 15.

180 ¶ Sunt & alia id genus infinita exempla, quæ ex historicis & aliis scriptoribus videre licet, id satis confirmantia. Plautus scripsit in Trinũmo: Non ætate, verùm ingenio adipiscitur sapientia. Et Varro in Aboriginibus apud Nonium Marcellum in verbo, Canitudo, Sed neque vitulus cantherius quàm nouellus melior, nec canitudini comes est virtus. Et Quintilianus libr. 2. in princ. Non id est æstimandum cuius quisque sit ætatis, sed quantum in studiis iam effecerit. Cornelius Tacitus lib. 11. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctisque ciuium, si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus, ac ne ætas quidem distinguebatur, quin prima iuuenta Consulatum ac Dictaturas inirent. Quæ mirè congruunt iis quæ suprà ex Tullio diximus. D. Hieronymus ad Paulinum, Nolo frater charissime annorum æstimare nos numero, nec canos sapientiam reputare, Salomone testante: Cani hominis prudentia eius. Nam & Moyses 70. presbyteros iubetur eligere, quos ipse sciret esse presbyteros vtique non æuo, sed prudentia iudicandos. Et Daniel adhuc puer longæuos iudicat, atque impudicos senes ætas lasciua condemnat, &c. quod & nos suprà retulimus.

181 ¶ Nec desunt nobis tex. legum id quoque probantium. Nam in §. plane, in Auth. de monachis, scribitur non omnino esse honorandũ tempus. Ex quo not. Accurs. arg. pro nouis Doctor. vt scilicet senioribus minus doctis præferri debeant. Quod & ipsum voluit Saly. in l. prouidendum. C. de postul. Quo in genere etiam est illud vice prouerbij à nostris celebratum, Maliciam siue prudentiam supplere ætatem. primum enim probatur in l. si alterius. C. si imi. se maio. dix. & in c. de illis. le 2. de despon. impub. & in c. 1. §. 1. eo. tit. lib. 6. Secundum in c. vlt. extra eo. tit. Et in id quoq; alleg. 1. ff. de decr. ab ord. fac. & in l. omnes. C. de his qui ven. æta. impe. & in l. 1. C. de præ. sacro. scri. lib. 12. & in cap. vlt. 76. di. & ibi gl. quæ alios tex. adfert. Et hæc omnia adde his quæ diximus suprà in 3. priuilegio ætatis, nu. 95. imo verò non debet, & multis seq. *De eadem re.*

182 ¶ Trigesimoseptimo, non in dignitatibus tantùm & honoribus secularibus, sed & ecclesiasticis quoque & in beneficiis quæ vocant, id est, sacerdotiis & cæteris muneribus quæ ad religionem pertinent, seniores esse præferendos probat tex. in c. cum in cunctis, ibi, ætatis maturitas, de elect. & in c. ecclesia vestra. le 2. ibi, in ætate pati defectũ, & ibi, ætatis maturæ, eo. quoque tit. & per totum tit. de æta. & qual. or. & ca. episcopi, & ibi gl. & iterũ c. quando. 24. di. & c. innouamus. 60. di. & c. miramur, ver. quid est cito, ibi, ante maturitatẽ ætatis. 61. di. & c. vlt. ibi, maturiores ætate. 74. di. & c. iuuencu las. 20. q. 1. & no. gl. in c. statuimus. 61. di. & in cap. obeuntibus, ante fi. gl. magnæ, 63. di. quæ sing. dicit duobus pari numero suffragiorum electis in episcopum, cæteris paribus seniorem esse præferendum, & gl. in c. in verbo, singulorum. 85. dist. Inn. in c. cæteri. in d. c. 1. de maio. & obed. Arch. in d. cap. domino. 50. di. & in c. tanta. 86. di. & in d. c. diffinimus. 18. q. 2. Cy in d. l. cum quid, in princ. ff. si cer. pe. Bal. con. 167. ordinatio testamenti, in fi. lib. 4. vbi loquitur de administratione hospitalis. Bart. cons. 23. scripsit propheta, col. vlt. lib. j. Car. Alex. in c. de quibus, col. j. 21. di Rochus Curtius in tract. de iure patro. in verbo, honorificum, in 15. quæst. & Fran. Purp. in l. procurator, col. 2. C. de eden. & Card. Iacobatius in tract. de Concilio, lib. 1. vbi de Senibus loquitur. Rochus Curt. in tract. de iure patro. in verbo, honorificum, in 15. q. col. 2. ver. comprobo etiam, & in verbo, ecclesia, in 4. q. in fi. & Cæsar Lamberti in eo. tract. in 13. art. 5. q. prin. 3. partis 2. lib. *Seniores in sacerdotiis præferendi.*

183 ¶ In quam sententiam D. Hieronymus li. j. in Iouinianum, ipsi Iouiniano respondens, qui contra laudem virginitatis obiecerat, ecclesiam non super Ioannem virginem, sed super Petrum vxori mancipatum fuisse fundatam, ita scribit, At dices Super Petrum fundatur ecclesia, licet id ipsum alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cœlorum accipiãt, & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur. Tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite cõstituto schismatis tollatur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? ætati delatum est, quia Petrus senior erat. Hæc ille. Quæ etiam illud admodum confirmat, quod sacerdos Græcè vocatur πρεσβύτερος, presbyter, vt hinc manifesto intelligi debeat, seniores in id muneris præ cæteris assumendos.

184 ¶ Sed & Ethnici quoque id obseruarunt, vt his muneribus quæ suas ipsorum religiones priuatim tangerent, seniores præficerent, quod vel hinc percipi potest quod tradit Liuius lib. 9. secundi belli Punici, Augurem creatum T. Sempronium Gracchum admodum adolescentem, quod tunc (ait) perrarum in mandandis sacerdotiis erat. Nam & Dionysius Halicarnasseus lib. 1. Antiquitatum Ro. id Romulo laudi assignat, quòd sacerdotia non venalia nec sorte diuidenda fecit, sed cuiusque curiæ binos creauit supra annum quinquagesimum natos. *Etiam apud Ethnicos.*

185 ¶ Sed id tamen iisdem illis duobus modis intellige quod diximus in muneribus secularibus: Primo si hæc munera sacerdotalia æquè possunt applicari & sustineri à senioribus, vti à iunioribus. Nam alias iuniores senioribus essent præferẽdi, iisdem illis modis & rationibus adductis suprà ver. 170. hæc tamen intellige, quæ & hîc locum habent. & præterea text. in id priuatim apertissimo in d. c. 1. ibi, sed ita ætatis semo confectum: & ibi gl. in verbo, senio. 85. di. & in c. petisti. 7. q. j. & in c. literas, & ibi gl. in verbo, senectutem, & Doct. & iterum in c. nisi. §. alia verò causa, extra de renuncia. *Quid si sacerdotia nõ æquè possint explicari à senioribus.*

186 ¶ Item secundò intelliges, modò vterque & senex & iuuenis sint æquè idonei ei sacerdotali muneri & officio. Nam aliàs semper dignior præferendus est, etiam si sit iunior, per ea quæ diximus suprà, cum de secularibus officiis loqueremur nu. 171. intellige. secundò. Quibus addes quod scribit D. Chrysostomus in fi. lib. 2. de sacerdotio, de his differens qui præ cæteris debent in episcopos assumi, asserit in eam rem non oportere prudentiam ætate metiri, neque senem canicie probare: neque iu- *Quid si iuniores sint idoneiores.*

BIU Cujas

uenem arcendum ab huiusmodi ministerio, sed neophytum nouiciúmque, maximum autem esse inter vtrunque discrimen. Et rursum in 3. lib. eiusdem operis. Neque vero (inquit) si quis vitæ tempus perpetuum in extrema sacrarum functionum classe persistens consumpserit, ac si demum ad vltimam vsque senectutem peruenerit, hunc protinus propter ætatis reuerentiam ad summum honorem perducemus. Quid enim vetat, quo minus ille idem vel id ætatis natus minus idoneus reperiri adhuc possit? Quod tamen sic à me dictum non est, quasi velim caniciem vituperare: verùm illud eo nomine dixi, vt ostendam si senectus longæua satis esse possit, vt eum qui episcopatum obtinuerit, munere illo dignum efficiat. Certe vix hoc ipsum, &c. Liuius autem lib. 5. secundi belli Punici non adeo longe post prin. tradit quòd cum comitia Pontifici Maximo creando essent habita, trésque ingenti certamine peterent: Fuluius Flaccus Consul, qui & ante bis Consul & Censor fuerat, & T. Manlius Torquatus duobus quoque Consulatibus & Censura insignis: & Licinius Crassus qui Aedilitatem Curulem petiturus erat, hic iuuenis senes honoratósque deuicit.

187 ¶ Trigesimooctauo, antiquiores canonici possunt, si velint (neque enim cogũtur) meliores præbendas, cum vacant, suis relictis optare, per tex. in c. cum in tua, quod est vlt. in princ. de consue. libr. 6. & no. Alb. in d. l. cum quid. char. vlt. vers. 10. gl. colligit. ff. si cert. pet. & Cepol. in d. tract. de impe. ver. 23. in materia antiquitatis. Sed aduerte quia d. c. cum in tua, loquitur de consuetudine cuiusdam ecclesiæ, & non de iure cõmuni, vt etiam non prætermisit Cepol. vbi supra. Nec intelligitur de antiquioribus ætate, sed administratione, vt ibi dicit gl. & dicemus plenius infrà, in 60. q. n. 6. si hãc opi. & seq.

Antiquiores canonici eligunt.

188 ¶ Trigesimonono, in diuinarum literarum interpretatione antiquiores præferuntur iunioribus, per c. de quibus, ibi, seniores prouinciæ congregatæ. 20. di. & c. relatum, ibi, non secundum traditionem, prin. 37. di. & in c. transferunt, ibi, terminos quos posuerunt patres eorum. 24. quæst. 3.

Seniores in rerum interpretatione præferendi.

189 ¶ Quadragesimo, non his tantùm, sed & aliàs semper antiquorum dicta seruanda sunt. c. ita dominis, in illis verbis: & id quod accepit à veteribus non sequendo 19. di. vbi & glos. hoc expresse ex eo tex. annotat. Et adstipulatur illud Eccles. c. 8. Non te prætereat narratio seniorũ. ipsi enim didicerũt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.

Antiquorum dicta seruanda.

190 ¶ Quadragesimoprimo, non modo dicta sed & consuetudinem morémque antiquorum seruandum esse præcepit Imperator in l. testamenta omnia. C. de test. Cuius hæc verba sunt, Mos nanque retinendus est fidelissimæ vetustatis. quem tex. in id ponderãt Pau. Cast, Fran. Are. & Philip. Corn. qui eum tex. ob id dicit esse moralem. Et est etiam bonus tex. qui ad id solet allegari in c. ridiculũ. 12. di. & no. gl. in c. quanto. in verbo, antiquitas, de traslat. prælat. Arch. in d. c. domino sancto. 50. dist. Ro. in d. l. si vero. §. de viro, in 53. fal. ff. sol. mat. & Cepol. & d. tract. vbi suprà vers. 7.

Antiquorum consuetudo & mos seruãdus.

191 ¶ Quibus concinit illud Ennij,

Moribus antiquis res stat Romana, virísque.

Quod vsurpatum est à Marco Antonino in quadam ipsius epistola à Vulcatio in vita Auidij Cassij relata, atque etiam à Tullio lib. 3. de Repub. vbi dicit eum versum, vel breuitate, vel veritate tanquam ex oraculo sibi quodam effatum videri, vti etiam refert D. Augustinus de ciuitate Dei lib. 2. c. 21. Scio autem, vt id in transcursu dicam, nonnihil interesse inter morem & mores, sed ita tamen vt plerunque à doctis confundantur. Igitur huc quoque pertinet illud Plauti in laudem adolescentis in Captiuis,

Mos & mores an differant.

Ille demum antiquis adolescens est moribus. Illud item eiusdem in Trinummo,

Moribus vuito antiquus. Et iterum in eadem Fabula,

Veteres mores veteris parsimoniæ potius maiori honori
Hîc essent, quàm mores mali.

Ex quo etiam loco potes intelligere, id verum esse quod nuper diximus de confusione moris & morum. Nam quod hîc mores appellat, paulo post & morem dicit, & mores eadem oratione, cùm dicit,

Morem maiorum scias, nam nunc mores nihil faciunt. &c.

Sed & huc quoque spectat illud Iuuenalis Saty. 6.

Quid? quod & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur. Illúdque Ausonij in laudem Mediolani,
Facunda virorum
Ingenia, antiqui mores.

192 ¶ Conuenit item illud Periandri Corinthij, aut vt aliis placet Ambraciotæ,

τοῖς μὲν νόμοις παλαιοῖς χρῶ, τοῖς δ' ἐμοῖς προσφάτοις. Id est,

Moribus quidem antiquis vtere, cibis verò recentibus. Cui non dissimile est illud Phauorini apud Gellium lib. Noctium Atticarum 1. c. 10. Viue moribus præteritis, loquere verbis præsentibus. Sed & huc pertinet illud Virgilij lib. 3. Aeneid.

Ecquid in antiquam virtutem.

Atque edictum illud Censorium à Suetonio, si is fuit, asscriptum circa initia de claris Rhetoribus. Quæ præter consuetudinem & morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Cuius etiam meminit ipse Gellius libr. 15. cap. 11. Apud eundem Gellium d. lib. 1. cap. 10. laudatur antiquitas his epithetis, quòd sit honesta, bona, sobria, modesta. Liuius in sua elegantissima præfatione satis apertè insinuat mores antiquos anteponendos recentibus. Cornelius Tacitus lib. Annaliũ 17. Piso, inquit, vultu habitúq; moris antiqui, & æstimatione recta seuerus. Apud eundem contentio est

in Dial

BIU Cujas

in Dialogo Oratorum de antiquitate, quam Messala præfert, contradicente Axio: sed tandem vincit antiquarius. Isocrates ad regem Nicoclem, In iis inquit, quæ ad Deorum cultum pertinẽt, ita facito quemadmodum est à maioribus præceptum. Nouitatem semper horruerunt sapientes. Hincq; etiam illud Terentij in Adelphis,

Homo antiqua virtute ac fide.

Et Virgilij lib. 2. Georg.

Salue magna parens frugum Saturnia tellus,
Magna virûm, tibi res antiquæ laudis & artis
Ingredior.

193 ¶ Nec desunt in eam rem Christi Domini nostri, Diuorúmq; testimonia. Primum enim Christus Matth. c. 19. ad antiquitatem prouocat, cum iis qui de libello repudij sciscitabantur, dixit, Ab initio autem sic non fuit, apertè indicans antiquiora esse meliora. Et D. Ioãnes in epistola ad Electam c. 1. eodémque vnico: Non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio. Hieremias deplorans ruinam Iudaicæ Reipub. illud in extremo seu epilogico versu à Deo petiuit, vt reditum ad pristinos mores concederet, dicens, Innoua dies nostros sicut ab antiquo. In Amos propheta c. 9. eodémque vltimo legitur, Promissio non de nouo templo extruendo, aut nouo alióve in loco, sed de veteri, de collapso, de diruto restituẽdo ac fulciendo. Et illud quoque adiicitur, Et reædificabo ipsum sicut in diebus antiquis. Ceterùm D. Chrysostomus, Antiquis (inquit) viris omnis vita operosa, & viatorum instar. Nos omne tempus per negligentiam ducimus.

De eadẽ re ex sacris scriptoribus.

194 ¶ Quadragesimosecundo, his optimè respondet tex. elegans in l. si chorus. §. 1. ff. de leg. 3. vbi tradit Celsus, Proculum scribere, sæpe audiuisse se rusticos senes ita dicentes, pecuniam sine peculio fragilem esse, peculiũ appellantes quod præsidij causa reponeretur. Quem tex. ponderans gl. ad laudem senectutis, & post eam Host. in c. cùm in iuuentute, in prin. de præsum. dicunt ex eo Iurisperitum ex dictis senum rusticorum fuisse argumentatum. Et illum quoque annotat gl. in l. licet ex quadam, in verbo, graues, in fi. de testib. & Ro. in d. §. de viro, in 53. fal. Barb. d. cons. 23. col. pen. lib. 1. & d. con. 20. col. 3. lib. 2. & Cepola vbi suprà, vers. 25. Bar. autẽ, ne id omittam. in d. §. 1. eum tex. not. facere pro his, qui volunt probare communem vsum loquendi, vt sufficiat dicere se hoc audiuisse à senibus.

Senes etiam rustici audiendi.

195 ¶ Quadragesimotertio, mortuo domino relictis pluribus liberis, debet vasallus seniori pro omnibus fidelitatem facere, vt voluit Bal. in c. præterea ducatus, col. vlt. tit. de prohib. feu. alien. per Fe. arg. d. l. vlt. ff. de fid. instr. & not. per Inno. & alios in c. 1. de maior. & obed. & hoc quoqueante Bald. voluerat And. Iser. ibi, quem sequitur Mar. Laud. etiam ibi, in fin. primæ col. & hoc quoque sequitur Ro. in Repet. d. §. de viro in 53. fal. vers. 4. principaliter defertur, & Fel. in d. c. 1. col. vlt. de maio. & ob. & D. Cirierus de primogenitura, lib. 2. q. 2. in 16. prærogatiua. De qua re longè latéque diximus in Commentariis nostrarum Consuetud. Pictonum, tit. 9. §. item 9. in gloss. 2.

Seniori vasallo pro omnibus fidelitas facienda.

196 ¶ Quadragesimoquarto, Si plures sint domini beneficiarij seruitio clientis eodem tempore egentes, antiquior est præferendus per tex. in c. 1. §. vlt. tit. hîc finit lex, & ibi Iac. Bel. Bal. Alua. Mar. Laud. & Car. Alex. & hoc quoque voluit Iac. Ard. in summa, tit. qui. mo. feu. amit. & Bal. in l. 1. §. ne autem, col. 4. vers. habeo duo feuda. C. de cadu. tol. Roma. in d. §. de viro, in 53. fal. vers. quarto principaliter, Barb. d. con. 23. col. vlt. lib. 1. & con. 20. col. 3. libro 2. Cepol. in d. tract. in materia antiquitatis, vers. 45. Et est huius rei euidens ratio, quia cum aliàs qui prior est tempore, is iure quoque potior est. l. potior. ff. qui pot. in pign. hab. tum maximè in operarum præstatione locum obtinet, per l. in operis. ff. loca. vbi expressè Bald. illud scribit quod diximus de vasallo duorum.

Antiquior ex dominis præferendus in seruitio vasalli.

197 ¶ Licet id posset videri pluribus intelligendũ de antiquiori domino, non ætate quidẽ, sed feudi concessione, quod & ego arbitror. Facit tamen (vt iam suprà diximus, dicendũ tamen est sæpiùs) in arg. quòd si domini sint eiusdem tẽporis in feudi concessione, sit præferendus is, qui ætate est senior, vt expressè voluit Bal. à nemine hoc loco allegatus in l. 1. in 23. q. ff. de rer. diu. Nõ quòd ille dicat quòd necessariò teneatur vasallus seruire seniori alio omisso: sed debet gratificari cui fratrum duorũ seruire voluerit. verùm bene facit si gratificetur seniori, per d. l. vlt. ff. si cert. pet. Ex quo planè constat, quòd loquitur de pluribus dominis eiusdẽ temporis, quo ad feudi concessionem. Propterea que intelligit de seniori ætate, tum quia loquitur de pluribus fratribus dominis, tum quia allegat d. l. vlt. Et in hac nostra sententia est D. Cirierus, vbi suprà in præced. artic. in 19. prærogatiua.

Et ætate senior si tẽpore sunt pares.

198 ¶ Quadragesimoquinto, Seniores magistros pueris & adolescentibus adsciscere debemus, qui eos literis & moribus instruant, iuxta cap. omnis ætas. 12. q. 1. cũ dicitur, Deputati probatissimo seniori, quem & magistrum doctrinæ & testem vitæ habeant. & illum text ponderat Archid. in d. ca. tanta. 86. dist. ad hoc vt senioribus deferatur in morum & literarum institutione. Glo. autem in c. sic viue. 16. q. 1. dicit arg. illius text. seniores magistros potius esse eligendos. quam sequitur Ias. consil. 192. exorta, col. 2. versic. seniores, libro 2.

Seniores magistri adolescẽtibus præficiẽdi.

199 ¶ In quam sententiam Peleus apud Homer. lib. 9. Iliados Achilli filio Phœnicem seniorem præceptorem tradit, qui illum dicere & facere doceret. Homeri carmen est huiusmodi,

Τέυνεκά με πῶεγκε δ' ἰδασκέμεναι τάδε πάντα,
Μύθωγτε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργωγ.

Propterea me præmisit docere hæc omnia,
Verborúmque rhetorem esse, factorémque operum.

Phœnix præceptor Achillis.

Verba sunt eiusdem Phœnicis. Cuius loci autoritate Tullius lib. 3. de Oratore, Iidem (inquit) erunt

BIU Cujas

viuendi præceptores, atque dicendi, vt ille apud Homerum Phœnix qui se à Peleo patre Achilli iuueni comitem esse datum dicit ad bellum, vt illum efficeret oratorem verborum, actorémq; rerum. Et Fabius libro 2. Oratoriarum institutionum c.3. in fi. eiusdem loci Homerici autoritate monet datum esse iunioribus præceptorem qui tam eloquẽtia quàm moribus sit præstantissimus, qui ad Phœnicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat. Plutarchus autem de educandis liberis de ea re ita scribit, Græcè quidem, sed in hunc sensum: Frugi verò pædagogum talem naturâ esse oportet, qualis Achillis pædagogus Phœnix erat, quẽ idcirco Peleus, vt est apud Homerum, Achillis curæ præfecisse dicitur, vt ei dicendi pariter ac faciendi ductor foret ac magister. Xenophon libro 1. Pædiæ Cyri, laudat Persas, quòd apud eos more gentis præsunt pueris, qui selecti ex senioribus eos videantur reddituri quàm optimos.

200 ¶ Sed vt ad institutum redeamus, nõ longè ab hoc capite distat illud Tullij à nobis suprà relatum: Est adolescentis maiores natu vereri, ex hísque eligere optimos & probatissimos, quorum consilio atque autoritate nitatur. Et quod scribit Plin. lib. Epistolarum 8. ad Aristonem, Erat antiquitus institutum vt à maioribus natu, non auribus modò, verumetiam oculis disceremus quæ facienda: mox ipsi & per vices quasdam tradenda iunioribus haberemus. Et post pauca, Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat, maximus quisque & vetustissimus pro parente. Et huc quoq; referri potest illud Nume. 11. c. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israël, quos tu nosti, quòd senes populi sint ac magistri.

201 *Ratio prædictorum. Mores à præceptoribus sumuntur. Alexand. quædã vitia sui pedagogi retinuit*

¶ Et huius ratio duplex ex his quæ iam dicta sunt, facilè deprehenditur. Prima quæ mores, altera quæ doctrinam respicit. Sunt enim senes probatioribus ferè moribus, quàm iuuenes, vt ex supradictis iam liquet. Assumunt autem celerrimè discipuli magistrorum mores, eósque tenacissimè retinent. Cuius rei exemplum memorabile posteris tribuit Alexander Macedo, quem vitia quædam quibus à Leonide pædagogo imbutus fuerat, robustum quoq; & maximum Regem ab illa institutione puerili sunt prosecuta, vt autoritate Diogenis Babylonij scriptum reliquit Fabius lib. 1. Oratoriarum institutionum, c. 2. Propterea scriptum est in l. magistros. C. de professo. & med. lib. 10. Magistros studiorum excellere oportet moribus. Et est etiam bonus tex. in l. 1. ibi, si laudabilem in se probis moribus vitam esse monstrauerint. C. de profes. qui in vrb. Constan. lib. 12.

202 *Doctina ætate comparatur.*

¶ Quantùm autem ad doctrinam pertinet, satis constat studio ætate illam comparari. nam senectus, vt ait Hieronymus à nobis suprà ad aliam rem citatus, ætate fit doctior. & vt dicit glo. in c. tum ex literis, in verbo, instructus, argum. illius text. ext. de in integ. restit. non potest quis modico tempore multum addiscere. Et Iuuenalis, Nemo repente fit summus. quod & in Decretis Canonicis reperitur in §. hæc quæ de charitate, de pœ. dist. 2. Propterea q; nõ debet quis à studiis ante 25. annũ auocari, per text. in l. 1. C. qui ætate vel profes. se exc. lib. 10. quo loco Bar. & Ang. dicunt post eam ætatem non esse idoneos studio, quod & idem voluit per illum tex. Alex. in addi. Bar. in l. 1. C. de digni. libro 12. Seneca autem epistol. ad Lucilium 36. scribit quemadmodum omnibus annis studere honestum est: ita non omnibus institui. Turpis & ridicula res est elementarius senex: iuueni parandum, seni vtendum.

203 *Nulla ætas sera ad discendum.*

¶ Quibus tamen omnino nõ facilè crediderim, cùm nulla ætas sera sit ad discendũ, testimonio D. Augustini, qui in quadam ad Hieronymũ epist. Ad discendũ (inquit) quod opus est, nulla mihi ætas sera videri potest, quia etsi senes magis decet, docere quàm discere, malo tamen discere, quàm quid doceam ignorare. Propterea idem Augustinus, quod iam suprà diximus, paratũ dicit se iam senem, & multorum annorum ab anniculo edoceri, in c. si habes. 24. q. 3. Nam & idem senex & episcopus ad Græcas literas puero sibi degustatas quidẽ, sed fastiditas reuersus est, vt & ipse testatur in libris (ni me fallit memoria) Confessionum. Et Pomponius Iurisconsultus in l. apud Iulianũ. ff. de fideicõ. lib. dicit se iam annos octo & septuaginta natum, discendi tamen cupiditate teneri, recensétque Iuliani dictum, Etsi alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere vellem. Et Decreta Canonica monent Episcopos, ne propter senectutem discere negligant, in c. nullus. 38. dist.

204 *Socrates senior dedit operam fidibus tractandis.*

¶ Porrò Socrates ætate prouectus primùm dedit operam fidibus tractandis, vt referunt Cicero in Catone, & Quintilianus lib. 1. quo loco de Musica differit, vbi ita inquit, Socrates iam senex institui lyra nõ erubescebat: & ante hos Plato, qui in Euthydemo inducit ipsum Socratem hæc loquentem, ἀλλ' ἐγὼ ἓν μόνον φοβοῦμαι, μὴ αὐτὸς ὀνείδῳ τοῖς ξένοις περιάψω, ὥσπερ κόννῳ τῷ μητροβίᾳ τῷ κιθαριστῇ, ὃς ἐμὲ διδάσκει ἔτι νῦν κιθαρίζειν. ὁρῶντες οὖν οἱ συμφοιτηταί μου, ἐμοῦ τε καταγελῶσι, καὶ τὸν κόννον καλοῦσι γεροντοδιδάσκαλον. Id est, Sed ego hoc vnum vereor, ne his duobus hospitibus sim dedecori, quemadmodum Conno Metrobij filio citharistæ, qui me etiam & nunc citharã pulsare docet. videntes igitur pueri condiscipuli mei, & me rident, & Connon vocant senum præceptorem. De quo etiam Libanius in epistola ad Helpidij socios: Neque, inquit, te fugiat, Socratem Dei testimonio sapientem, etiam in senio à discendo non vacasse, cùm semper discendi tempus esse duceret. Propterà & de eo fertur, quòd dicenti cuidam, Iam senex discis, respondit κρεῖττον ὀψὲ μαθεῖν ἢ οὐδέποτε μαθεῖν. Id est, Præstantiùs ferò doctum esse, quàm nunquam doctum.

205 *Cato Cẽsorius senex literas Græcas didicit.*

¶ Socratem Cato ille Censorius secutus iam senex Græcas literas nec erubuit Censor, nec desperauit senex discere, vt esset documento ea quoque percipi posse, quæ senes concupiscent, vt scribit Quintilianus in fi. propè Oratoriarum Instit. & meminit etiam Tullius in lib. de Senectute non semel, & lib. Academicarum quæstionum 4. & Probus Acmilius in vita ipsius, & D. Hieronymus ad

Nepotianum,

BIU Cujas

Nepotianum,de vita clericorum,& iterum ad Demetriadē,de virginitate seruāda.Origenes quoq; iam canus & senex ad Hebræas literas se contulit, autore D. Hieronymo in catalogo scriptorū ecclesiasticorum.Sed ipsemet Hieronymus iam cano capite, vt ipse testatur ad Pammachium & Oceanum scribens,Alexandriam perrexit Didymum auditurus,à quo quidem quod nesciebat, vt & ipse ingenuè fatetur,didicit:& quod sciebat illo docente non perdidit.Sed & vt postea subdit, cùm putarent homines finem discendi ipsum feciſſe,rursum venit Hierosolymam & Bethleem,vt Barrabanum præceptorē audiret.Tullius in Catone tradit P.Licinium Crassum,P.Scipionem Pontificem maximum,M.Cethegum illum quem Ennius suademedullam vocauit, senes omnes studio, illos quidem Pontificij & Ciuilis iuris,hunc dicendi studio flagrātes exerceri solitos.Refert & Plutarchus in lib.de lib.educandis,in fi. Eurydicen Hyropolitanam ætate iam prouectam literas didiciſſe,vt liberos erudiret.Marcus autem Antoninus Philosophus,quem omnes miris laudibus extollunt,dum senex esset & Imperator,scholam Sexti Cheronensis ipsius Plutarchi ex sorore nepotis frequentabat:cui cùm semel occurriſſet Lucius sapiens illum interrogauit, quônam iret,& ille Ad Sextum respondit,percepturus quæ necdū edidici,subiungens καλὸν γ' γηράσκοντι τὸ μανθάνειν. Id est,Pulchrum etiam senescenti discere.Tunc Lucius prolata in cœlum manu,O Iupiter,ait,Romanorum Imperator iam appetente senio gestans librum, qui pueris mos est, præceptorem adit. At meus Imperator Alexander annum secundum & tricesimum agens mortuus est.

206 ¶ Et vt de nostris quoque Iurisconsultis aliquid dicam,Seruius ille Sulpitius,qui facilè omnes superioris ætatis Iurisconsultos superauit,tardiusculè ad studium iuris accesſit, vt liquidò colligitur ex lib.Ciceronis,de claris Oratoribus,& ex l.2. §.Seruius autem.ff.de origin.iur. vbi & hoc annotauit Zazius.Ex recentioribus autem Accursius,cui omnes in legum interpretationibus primas tribuūt, iam quadragenarius huic scientiæ cœpit operam dare,vt refert Rapha.in d.l.cùm quid.ff. si cer.pet. Sed & adducerem quod de Baldo vulgò dicitur, illum iam ætate prouectum ad iuris studium sese conuertiſſe,vt etiam ipse Zasius vbi suprà ex Paulo Citadino recensuit.Ideóq; Bart.illi ipsius scholam ingredienti dixiſſe,Tardè veniſti Balde:nisi scirem hæc esse commentitia,& prorsus fabulosa, vt ex iis constat quæ suprà diximus.

Seru.Sulp. tardius ad iuris studiū acceſſit.

207 ¶ Sed vt redeamus in eam sanè sententiam Plato in Lachete, ad fi. Si quis (ait) nos irriserit quòd grandes natu præceptoris ludum ingredi statuamus,Homeri est illud obiiciendum,

αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ πεπνυμένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Pudor autem non bonus indigenti viro ineſſe.

Egeno nō bonam uerecundiam.

Qui locus est,vt id obiter dixerim,lib.17.Odyſseæ. Idem Plato in eo ipso libro ex Solonis sententia monet tandiu discendum quandiu viuimus, μανθάνειν ἕως περ ἂν ζῇ. Quam quidem sententiam vice prouerbij fuiſse celebratā testatur Seneca epistola ad Luciliū 76.scribens, Tandiu discendum est quandiu nescias,& si prouerbio credas, quadiu viuas.Et id fortaſsis depromptum est ex illo ipsius Solonis Pentametro in suis Elegiis,

Tandiu discendum quandiu uiuimus.

γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Id est ad verbum,

Senesco autem semper multa addiscens.

Cuius etiam meminit ipse Plato in eodem libro atque etiam in dialogo ἐρασταὶ ἢ περὶ φιλοσοφίας, id est,Amatores,siue de philosophia,itémque in lib.περὶ πολιτείας 6. & Cicero in Catone nō semel, & Plutarchus in ipso Solone,& Valerius Maximus libro octauo,cap.7.

208 ¶ Non negauerim tamen iuuenes esse multò dociliores,vt testatur Iurisconsul.in l.præcipiunt.ff.de ædil.edic.& Quintilianus lib.Instit.1.& Apuleius lib.Floridorum 2.Ex quo Theognis,

Iuuenes dociliores.

Μή με διδασκ', ὅτε γὰρ ἥλικος εἰμὶ μαθεῖν, Aut vt alij pronuntiant,

Μή με διδασκ', ὅθι τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν. Ne me doce, quippe qui per ætatem minimè sim idoneus. Et Plato veluti sui oblitus lib.7. περὶ πολιτείας, scribit non esse Soloni credendum, hominem se nescentem posse indies plurima discere,qui minùs id potest,quàm currere.Iuuenibus enim conuenire multos maximósque labores.Accursius in l.Gallus,in prin.ff.de lib.& posth.adfert Prisciani sententiam.Quò quisq; iunior,eò quoque perspicacior: quam ad hoc dicit ab omnibus reputari sing. Bar.cons.1.magnus, col.31.ver.sed in casu nostro,lib.3.& inter con.Alex.con. quod ponitur sub con. 55.prospect.col.12.lib.4.Aristoteles autem lib.problematôn 30.c.4.quærit cur ingenij celeritate efficaciáque promptiores sint iuuenes senioribus,eiúsque rei reddit optimas rationes,quas inibi videre poteris.Et vt scribit Ausonius ad Paulinum,

Non quia mille annos viuit gangeticus ales,
Vincit centum oculos regia pauo tuos.
Cedimus ingenio,quantùm præcedimus ævo,&c.

209 ¶ Propterèaque Iustinianus iunioribus veluti docilioribus atque ingeniosioribus suum Institutionum librum veluti dedicat,Cupidæ(inquiens)iuuentuti. Quem locum illic ad hoc expendēs Ioan. Fab.post Iac.monet vt iuuenes ad legū scientiam accedamus.Quòd si videris(inquit)senem quempiam,tum primū legibus incūbere,dic ei,amice tu eris aduocatus in alio seculo.& ibi quoq; Petr. à Bel.Pert.citat in eam sentētiam illud Prisciani suprà à nobis relatum.Quibus & tu adde text. in l.1. ibi, per omnem ætatem.C.de athlet.lib.10.Cuius autoritate subnixus Accursius, ibi,not.non posse quem perfectum in aliqua arte euadere, nisi à tenera ætate illi operam nauarit. Et adstipulatur titulus ille sæpius à Nonio Marcello ex fabulis Varronis citatus, Senis doctor, qui appositissimè

Iustinianus iuuentuti suum librum dedicat.

in eum

in eum conuenit,qui in re ſera atque intempeſtiua fruſtra ſumit operam: veluti is operam perdat, qui ſenem docere velit. Nam etiam in prouerbio eſt,Senis mutare linguam, apud Hieronymum in proœmio Euangeliſtarum,pro re admodum difficili & ardua.

210 *Labor & ingenium tẽpus ſupplet.*

¶ Sed vt redeamus,licet ſeniores nõ adeò ſint dociles & idonei nouis ſtudiis,tamen ſemper aliquid diſcentes antiquis adiiciunt,quò doctiores quotidie fiunt, vt non immeritò eos præceptores nobis adſciſcere magis debeamus,quàm iuuenes nondũ per ætatẽ dicendi peritos. Quanquam ſcio nonnullos eſſe,in quibus ſtudij labor improbus atq; ingeniũ,vt dicit gl.in d.c.tuis ex literis, de in integ. reſt.ſupplet tempus ſicuti & induſtria,per c.monachus.77.diſt. vbi & gl.illud quoque voluit, & adducit concord.veluti ſi in iſtis curſus doctrinæ & eruditionis velocior quàm ætatis, quos non addubitem præferre ſenioribus non adeò eruditis,in his præſertim quæ ad literas pertinent: quando & Accurſius in §.ordinationem,in verbo,tempus,in Authent. de mona. anteponat nouos iuuenéſque Doctores antiquioribus,ſi ſint doctiores.& ſequuntur Iacob.Bel.Bar.& Ang.ibi,Ange.Ro.& Alex. in l.cùm quid.ff.ſi cert.pet.Saly.in l.prouidendum,per illum text.ex ordine literæ. C.de poſtul.Ro. in d.§.de viro,in 53.fal.Alex.in addit.Bart.in l.1.ff.de albo ſcrib.Fran. Are.in l.ſi ſeruum Stichum.§. ſequitur,in 4.not.ff.de albo ſcrib.Fran.Are.in l.ſi ſeruũ Stichũ.§.ſequitur,in 4.not.ff. de verb. oblig. Idem Are.& Fely.in c.clerici,de iudic. Et eſt ſimilis glo.quam pauci annotarunt in §.audiẽt, in verbo,iudice,in Authent.de defen.ciuit. & idem fermè voluit Spec. in tit.de aduocato.§. iam nunc videndũ,col.2.Imò verò & ſimplex ſcholaris(vt cũ noſtris loquar)apprimè eruditus Doctori imperito eſt præferendus,vt voluit gl.in l.1.C.de anno.ciuil.lib.11.quam ſequitur Ioan.Pla.ibi,Ro.& Alex. locis ſuprà citatis. Barb.& Fely.in c.paſtoralis, poſt prin.de offic.deleg. de quo tamen vide per Felyn.d.rub.de maio.& obe.col.2.verſ.ſcholaris optimi intellectus.

211 *Seniores à longis itineribus excuſandi.*

¶ Quadrageſimoſextò ſeniores à longis itineribus,cæteris neceſſariò obeundis,excuſantur, vt patet primùm ex c.magnæ,verſi.verùm ætatis vitæ ſeneſcentis,ext.de voto.vbi ob ſenectutem commutatur votum tranſmarinum in alia quædam,ne ſenex quis cogatur adeò lõgum iter metiri.Item ex c.quamuis, de ſenten.excom. vbi propter ſenectutem quis excuſatur ne ſummum Pontificem adeat pro violenta manus iniectione in clericos. Denique ex c.placuit,le 2.18. diſt. vbi ſenes excuſantur ne ad ſynodum perſonaliter accedãt. Quæ multi ex his, qui de priuilegiis ſenectutis ſcripſerunt,ſuum cuique verſiculum ſeparatum tribuerunt.

212 *Senes non coguntur inuiti ferre teſtimonium.*

¶ Quadrageſimoſeptimò, excuſantur ſenes ne cogantur ferre teſtimonium inuiti,per tex.in l.inuiti.ff.de teſti.vbi Bal.dicit hoc eſſe priuilegiũ ſenectutis,& ibi gl.declarat, qui dicantur in hoc caſu ſenes,quod etiam facit Innoc.in c.quoniam,in gl.hîc dicũtur,& ibi quoq; poſt eum alij, ext. vt lite non conteſt.Verùm hoc de conſuetudine non obſeruatur,nec etiam de iure Canonico obtinet,per tex.in c.ſi qui teſtium,ext.de teſtib.vbi hoc not.gl.& expreſsiùs Imo.& Fely.& etiam glo.in §.item inuiti.Verum eſt quod vt dicitur in d.l.ſi qui teſtium, & ſuprà etiam diximus, non coguntur ſenes venire laturi teſtimonium,ſed ad eos mittendum eſt,& ita coguntur ferre teſtimonium.

213 *Declaratio ſententiæ præcedentis.*

¶ Quod tamen intellige,cùm deſunt alij teſtes,per quos fides haberi poſsit. Nam ſi ſit aliorum teſtium copia,non ſunt ſenes etiam de iure Canonico compellendi, non magis quàm cæteri priuilegiati,de quibus per Hoſti.Io.And.& Panor.in c.1.de teſtib.cogen. Archid.in cap.ſtatuendum.2.q.6. Spec.in tit.de teſt.§.de teſtium compulſione,in prin.Anto.in c.cùm nuntius, col.vlt. & iterum in c. cùm à nobis,col.item vlt.ext.de teſtib.& in c.dilectorũ,& ibi Panor.de teſtib.cog.Imo.in c.3.eo.tit. Et bene facit glo.in c.quanquam,in verbo,occultetur.14.q.2.

214 *Seniores à multis muneribus excuſati.*

¶ Quadrageſimooctauò,ſeniores à multis muneribus excuſantur.l.2.§.vlt.ff.de Decur.& l.& qui originem.§.quãuis.& §.circa frumenti.ff.de mune.& hono.& l.in honoribus,in prin.ff.de vac.mun. & l. maiores,& l.ſemper,ex qua cõſtat id fieri propter honorẽ ſenectutis.ff.de iure immun.& l.excuſantur.ff.de excuſ.tut.l.ſi vltrà.C.de Decur.li.10.& l.vlt.C.qui ætat.ſe excuſ.eo.li.10.vbi gl.hinc no.eſſe deferendum ætati.& l.2.C.de his qui nõ imple.ſtip.eod.lib.& in §.item maior,Inſtit.de excuſ.tut.

215 *Senior doctor iuniori præferendus.*

¶ Quadrageſimononò,ex duobus Doct.eadem die eo honore inſignitis, is alteri præferendus eſt, qui eſt ſenior,vt dicit Bart.in l.1.& ibi Alexander.in addi.ipſius.ff.de obſe.à liber.præſt.& Lud.Bolo. in repe.auth.habita,col.20.verſic.ſed quid ſi plures ſunt.C.ne fil.pro pat.quod intellige cæteris paribus,vt alibi ſuprà diximus.

216 *Seniores magis priuilegiãdi*

¶ Quinquageſimò,non in his tantùm, ſed in vniuerſum ſenectuti defertur in priuilegiis,vt videlicet ſint cumulatioribus priuilegiis donandi quàm iuuenes,per text.in l.ſancimus,ibi, cunctis Conſulum priuilegiis.C.de Conſul.lib.12.& ita per illum text.voluit Cæpola in dicto tracta. de Imper. milit.deligendo,in priuileg.antiquit.verſ.48.

217 *Semper Seniores præferendos.*

¶ Nullus finis reperiri poſſet,ſi quis omnia deſcribere vellet,in quibus ætati, & ſenectuti defertur, cùm vt ſcribit Iaſ.in l.cùm quid,in 2.lec.ff.ſi cert.pet.& iterum conſ.192.exorta, col.2.verſ.ex præmiſsis,lib.2.omni iure,& in omni materia præferuntur ſeniores iunioribus. Tamẽ vltra ſupradicta vide tex.not.in l.prouidendum,cùm dicitur in princ.meritum nobiliſsimos fecit,aut vetuſtas.C.de poſtul.Ex quo apertè probatur ſenectutẽ nobilitatem quandam eſſe. Vide præterea text. in l. Alexandrinus.C.de Decur.lib.10.& in auth.de Quæſtor.§.ſi verò aliqui.& ibi gl.in verbo,graues,& in c.ita,& ibi etiã gl.in verbo,à veteribus.19.diſt.Et quod diuinus ille Plato lib.3. de legibus, inter ſepẽ rationes,quæ ad dignitatẽ imperandi faciũt,tertiam ſenectutẽ poſuit, vt videlicet iunioribus ſeniores imperẽt & dominentur.Cuius etiam meminit lib.ſeq. & in libro 3.de republica, ὅτι μὲν πρεσβυτ

BIU Cujas

πρεσβυτέρους τοὺς ἄρχοντας δεῖ εἶναι, νεωτέρους δ' τοὺς ἀρχομένους, δῆλον. Id est, constat quidem quòd seniores imperare oportet, iuniores subesse. Et iterum lib.5. statuit seniorē præesse omnibus iunioribus, cósque corrigere, inquiēs, πρεσβυτέρῳ μὲν νεωτέρων πάντων ἄρχειν τε, καὶ κολάζειν προσήκει. quod optimè facit ad id quod diximus suprà num.137.vigesimosecundò, & seq. Et hoc planè confirmat ipsius discipulus Aristoteles, qui lib. Politicôn 7.c.14. scribit naturaliter seniores iunioribus præesse. quem ex nostris citat Oldra. pro cōsuetudine præferente primogenitum, cons. 94. incip. eleganter, col. 4. & Alb. Rosa. in l. semper ff. de iur. immun. & in proœ. ff. in §. discipuli, col. 3. & in suo indice, in verbo, senex. & Cępol. in vlt. priuilegio nobilitatis. & Iaſ. in d. l. cùm quid, in fi. ff. si cert. pet. vbi etiam adducit illud Virgilianum à nobis suprà citatum,

Tu maior, tibi me est æquum parere Menalca.

Adducítque tandem multas huius rei rationes, quas ibi videre in promptu est omnibus.

218 ¶ Cæterùm Strabo maximus Geographiæ professor libro 16. tradit in Aromatifera regione (ea est Arabiæ pars) omnia esse omnibus consanguineis communia, natu tamen grandiorem esse dominū. Et de hoc, vt opinor, loquitur Diodorus lib. 2. cùm scribit confestim post Arabiæ descriptionem in insula, quæ in oceano est versus meridiem, eum morē esse vt cuiuslibet cœtus senior aliis tanquam Rex, cui parent omnes, imperet: póstque eum senior excipiat principatum. Ex quo fit fortasse vt seniores interdum pro dominis vsurpentur, vt in c.1. ext. de censib. quemadmodum interpretantur gl. Ioan. An. Pan. & alij, ibi, & Luc. Pen. in l. Decurio fortunam, col. 1. C. de Decu. libro 10. *Apud Arabes natu grandior dominus.*

219 ¶ Nec prætermittendum quod sacræ literæ perhibent Genes. 24. in prin. Abraham illum omnibus virtutum numeris cumulatissimum, seruum seniorē domus suæ omnibus quæ habebat gubernandis præpopuisse. Columella autem lib. Rei rusticæ 1. c. 12. præcipit eligendū villicum, qui iam transcēderit ætatem primæ iuuentæ, necdum senectutis attigerit. Illa ne & autoritatem detrahat ad imperium, cùm maiores dedignentur parere adolescentulo, hæc ne laborioso succumbat operi. Idem lib. eiusdē operis 11. c. 1. Villicū fundo familiæq; præponi conuenit ætatis nec primæ nec vltimæ. Nā seruitia sic tyrunculū contēnunt, vt senē: qm̄ ille noudū nouit opera ruris, hic exequi iā non potest. *Abraham seruum seniorem suis rebus præposuit.*

220 ¶ Sed quid plura? cùm & id à brutis animantibus obseruari videmus? Nam elephantorū ea est natura, vt gregatim semper ingrediantur, sed agmen ducat natu maximus, cogat ætate proximus, vt retulit eruditissimus ille Togatorum Plinius lib. 8. Naturalis historiæ, cap. 5. & Solinus qui vbiq; ex racemis Plinij vindemiam sibi facit, c. 38. Sed & Aelianus lib. 8. animalium scribit formicas cùm ad pabulandum proficiscuntur, natu grandiores similiter eas ac exercitus duces ducere: vt hinc possis liquidò cognoscere id à mera natura ortum, vt seniores imperent, & dominētur: iuniores subsint & obediant. Quæ tu addes ad ea quæ diximus suprà nu. 83. sed & hinc quoque. *Bruta animalia imperiū seniorum agnoscunt.*

221 ¶ Finem huic veluti præfationi fecerim, modò illud priùs dixerim, moris fuisse apud antiquiores Græcos sacra domestica filiis natu maioribus relinquere, vt licet colligere ex Valerio Maximo libro 2. tit. de institutis antiquis, quo loco describit morem Massilienſium in haurienda cicuta. *Sacra domestica filiis primogenitis relinqui solita.*

QVI DE PRIMOGENITVRA SCRIPSERVNT.

IAM tempus est, vt ad cætera progrediamur ad hanc primogenituræ materiam pertinentia, quam solus ex paulò superioribus legum interpretibus Matt. Lauden. dignam putauit cui priuatim librum destinaret, in quo latiùs, quàm alius ante ea tempora eam rem pertractauit. At nostra tempestate Io. Lup. vt ipse dicit in repet. c. per vestras. §. 26. col. pen. de donat. inter vir. & vxo. librum eiusdem tituli ædidit, quem tamen nondum vidi. Sed & D. Ioannes Cirierus Senatus nostri Parisiēsis Cōsiliarius meritissimus, librum iustæ magnitudinis in lucem de ea re nuncupatim emisit, in quo adeò rem ipsam copiosè luculentérq; disseruit, vt nō parum absuerit, quin spongiam his superinduxerim. At non permisit philautia illa suos liberos perire, nostris auribus illud Columellæ insusurrans: An Latiæ Musæ non solos adytis suis Accium & Virgilium recepêre, sed eorum & proximis & procul à secundis sacras concessêre sedes? Nec Brutum aut Cęlium, Pollionémve cum Messala, & Catulo deterruere ab eloquentiæ studio fulmina illa Ciceronis. Nam neque ille ipse Cicero territus cesserat tonantibus Demostheni Platonique. Nec parens eloquentiæ Deus ille Mæonius vastissimis fluminibus facundiæ suæ posteritatis studia restinxerat. Ac ne minoris quidem famæ opifices per tot iam secula videmus laborem suum destituisse, qui Protogenem, Apellémque cum Parrhasio mirati sunt: nec pulchritudine Iouis Olympij Mineruæque Phidiacæ sequentis ætatis attonitos piguit experiri Bryaxim, Lysippum, Praxitelem, Polycletum quid efficere, aut quousque progredi possent. Sed in omni genere scientiæ, & summis admiratio, veneratióque, & inferioribus merita laus contingit. Illud quoq; Quintiliani in fi. Oratoriarum Institutionum, Si quis summa deseret (quod cur faciat cui ingenium, valetudo facultas, præceptor non deerunt?) tamen est, vt Cicero ait, pulchrum in secundis tertiisque consistere. Neque, & cætera quæ sequuntur. Age igitur mi Tiraquelle, ne timeas nihil tibi laudis hoc tuum opus parere, tametsi huius minimè studiosus es. Ne timeas, inquam, existiment studiosi non id ex tua prodiisse officina: quando id palàm & stylus & materia coarguant. Vel si quicquam dixeris quod antè in illis Mart. & Cirie. libris dictum est, id quod sæpius nec ssariò contingat necesse est, quando ex eisdem fontibus iisdémque riuulis, quæ scripsistis, omnes hausistis. Non diffide tamen quin & alia quæ ab illis minimè dicta sunt, dixeris non contemnenda, nec studiosis iniucunda.

PRIMA

BIU Cujas

PRIMA QVAESTIO.

1 *Primogenitus quid sit. Diffinitionum difficultates & usus.*

IGITVR post ea quæ de laudibus & primogenituræ & ætatis veluti præfationis loco diximus, imprimis quærendum censemus, Quis sit, dicatúrve primogenitus. Quod cùm intelliges, nequaquam posteà ingenium tuum excruciabis circa diffinitionẽ primogenituræ, in qua nimiũ fortassis laborandum esset, vt Logicorum Dialecticorúmq; subtilibus & acutis scrupulis satisfaceremus, qui adeò multa in bona diffinitione requirunt, vt vix vllam reperias, quæ non aliqua ex parte deficiat. Propterea Vlp. noster in l. omnis. ff. de reg. iu. Omnis (inquit) diffinitio periculosa, rarũ est enim, vt nõ subuerti possit. Et Gale. lib. 4. de differentiis pulsuũ monet ne quis se cõiiciat in definitiones, de quibus nec inter ipsos Dialecticos satis cõuenit: & vt eas omnibus numeris absoluas, vsum tamẽ magnum postulant. Ne dicam (inquit) nihil opus esse ad tradẽdas disciplinas definitione essentiali. Definitiones quas vocant notionis his qui rem iam cognoscunt sunt superuacuæ, ignorantibus nõ necessariæ, &c. quæ sequuntur. Cicero autem 2. de Oratore tradit definitionem talem esse debere, vt vis eius rei quam definimus, sic exprimatur, vt neque quicquam absit, neque supersit.

2 *Necessaria in bona diffinitione.*

¶ Sed nõ vereor ne intelligas quid sit primogenitura, cùm noueris quis sit primogenitus: nõ magis quàm non intelligas, quid sit senectus, si scias quis dicatur senex. Igitur reiecta tractatione & generis, & speciei, siue formæ, quod magis Cicero probauit, & propriorum, & differentiarum, siue distantium, vt appellat ipse Tullius in Topicis, accidentium, & aliarum huiusmodi futilium argutiarum, de quibus per gl. in l. nihil aliud est hæreditas, & iterũ in l. vlt. ff. de verb. sig. & in rub. extrà de sum. trin. & Cy. in l. 2. col. 2. ver. prmò ergo quæro. C. quæ sit long. consuet. Bar. in l. 1. col. 1. ff. de test. & in l. j. §. dolum. ff. de dol. & Bal. in l. cùm quis, col. 2. C. de iu. & fact. igno. & in rub. C. qui admit. col. 2. & in c. ex parte M. col. pen. extrà de appel. & Barb. in rub. de consti. col. antep. Dec. in d. l. omnis diffinitio. & Alcia. lib. 1. de verb. sig. char. 1. & 2. Nam nec Varroni illi Togatorum doctissimo negotium fuit, vt superstitiosè definiret, & legibus rationibúsque omnibus definitionum inseruiret, vt etiam scribit Gellius lib. 1. Noctium Atticarum, c. 25.

3 *Primogenitus qui primus natus est. Etiam si nullus sequitur.*

¶ Primogenitus igitur is dicitur, qui primus natus est, etiam si nullus eum frater sequitur. Id est, non tantũ is post quem & alij, sed ante quẽ nullus est, vt scribit D. Hieronymus aduersus Heluidium, & in commentariis super Matthæum: & repetitur in c. Ioseph, extrà de ver. sig. Id autem probat diuus Hieronymus authoritate illius loci Nume. 18. Quicquid primùm erumpet è vulua cunctæ carnis quam offerunt, domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit. ita duntaxat, vt pro hominis primogenito preciũ accipias. Nam illuc definiuit fieri sermo domini, quid sit primogenitum, cùm dicit quicquid primũ erumpet è vulua. Sed & posteà subiungitur, Cuius redemptio erit post vnum mensem siclis argenti quinq;. Ex quo facilè colligitur non esse expectãdum, an alij filij postea nascãtur, vt proinde sciatur erit ne is qui primũ è vulua erupit, vnigenitus, sed post mensem est redimendus tanquam primogenitus, licet nondum sint alij procreati. Et alia quoque multa in eam rem adducit D. Hieronymus, quæ quisque videre poterit.

4 *Primus de uno. Vnus pro primo.*

¶ Sed quibus illud addere poteris non mirũ esse si primũ etiam de vno dicatur, cùm è diuerso vnũ pro primo plerũq; ponatur, præsertim apud Hebræos, quibus id propemodũ solẽne est, vt cũ Gen. 1. dicitur יוֹם אֶחָד, dies vnus, id est, primus, vt annotãt nõnulli interpretes & ante cæteros Iosephus Antiquitatũ Iudaicarũ lib. 1. c. 1. & clarè cõstat ex sequẽtibus. Et Num. c. 29. in prin. vbi D. Hieron. scienter vertit Mẽsis etiã septimi prima dies. quanquã 70. interpretes ita vertissent, τῇ τοῦ μηνὶ τοῦ ἑβδόμῳ μιᾷ τοῦ μηνός. Et Aggei 1. ca. etiã in prin. vbi tamen vulgata editio habet, in die vna mensis, Munsterus vertit die prima mensis. Idq; etiã videre licet apud Euãgelistas quorũ Phrasis tota Hebraica est: vt cũ scribitur Matth. 28. in prin. εἰς μίαν σαββάτων, in vnã sabbatorum. Et Lucæ 24. & Ioã. 20. vtrobiq; etiã in prin. μιᾷ τῶν σαββάτων, vna sabbatorũ, id est, prima sabbatorũ, vt & Theophylactus ibi exponit. Et in 1. ad Corinth. epist. c. 16. post prin. τῇ μιᾷ σαββάτων, vbi & ipse Theophylactus ita quoq; exponit, & his verbis intelligi tradit diem dominicũ: In quo etiam consentit D. Chrysostomus. Quanquã ipse quidẽ Chrysostomus & Hippolytus illud c. 1. Genes. enarrantes, aliter diem vnum interpretantur. Alibi autem Hebræi vnum pro quodam intelligunt, vt Matth. 21. συκὴν μίαν. quod nostra vulgata æditio vertit, ficiarborem vnam. Et Luc. 20. in prin. τῇ ἐγένετο ἐν μιᾷ ἡμερῶν. Et factum est in vna dierum, & alibi sæpe, quod nos obiter dicere voluimus.

Vnus pro quodam.

5 *Lex unica prima dicitur. Primus uenisse dicitur qui sequentẽ non habet.*

¶ Card. autẽ Floren. in d. c. Ioseph, ex eo dicit, q̃ possumus l. vnicam alicuius tit. allegare pro prima, non secus ac si essent plures. Sed & Pan. ibi hoc dicit facere ad quæstionẽ, q̃ si datur brauiũ primo venienti ad talẽ locũ, & vnus tantũ venit, is certè debebit habere brauiũ, quasi primò venerit, licet nemo secutus est, & sequitur Ant. Corset. in tract. de brauio, in 6. quæst. Pro quo est opt. tex. licet non allegẽt, in l. ex duobus, in prin. ff. de vulg. & pup. vbi primus dicitur nõ solũ is qui ante aliquẽ est, sed etiã is ante quẽ nemo sit: sicuti & è diuerso supremus, nõ is tantũ, qui post aliquem est, sed etiã post quem nemo sit. Et tex. etiã in l. qui duos, in prin. ff. de reb. du. vbi quis primus decessisse dicitur, licet post eum nemo decesserit: quemadmodũ & proximus dicitur qui solus est, quíq; neminẽ antecedit, de quo etiã vltimo est tex. in. l. 1. §. proximus, & in l. proximus, & iterum in l. vulgari. ff. de verb. sign. Et in l. 2. §. legitima. ff. de suis & leg. hær. & in §. proximus, Inst. de legi. ag. suc. Sed de eo, quod de primo dictum est text. est in c. Christus, in verbo primam eucharistiam, iuncta gl. j. q. j. licet in contrarium esse videatur tex. in §. his itaque respondetur, ver. item apostolus laborantem. Sed primas partes sequitur Virgilius, qui probè nominum significationes nouit, cùm scribit Eclog. 1.

Hic

BIU Cujas

Hic mihi responsum primus dedit ille petenti.

Et huc spectat, quòd primum decretum dicimus, etiam si secundum non interueniat quemadmodum scribit Spec. tit. de primo & secundo decreto, §. j. in fi. Quanquam quantum ad text. in d. §. his itaque respondetur, pertinet, potest dici primum propriè eum dici, qui sequentes habet, per tex. no. in l. j. §. æstas, iuncta gl. ff. ne quid in flu. publico, & ad hoc dicit not. illum tex. Fran. Are. in l. qui filiabus. §. 1. col. 2. ff. de leg. 1. vbi tamen dicit quòd propter saluādam dispositionem testatorum communiter primum accipimus pro eo quem nullus antecedit, licèt nullus eum sequatur

Primum decretum etiā si secundum nō interueniat.

6 ¶ Sed vt ad primogenitum redeamus, Bal. in l. 2. col. 1. C. de iure emphy. dicit primogenitum eum esse quē nemo antecedit. Idē in l. cū antiquioribus, col. 4. vers. & primò præmitto. C. de iur. delib. dicit q̄ primogenitus idē est dicere, quod primò natus, id est, qui primò vidit lucem, & totus ad orbē processit, & ad nullū declinans monstrū, vel prodigiū. l. quod certarū. C. de posthu. hær. inst. & prius & posterius in tēpore cōsisti. l. Arethusa. ff. de stat. ho. & d. l. qui duos, in prin. ff. de reb. du. Et id (inquit) patet ex diffinitione temporis: quia tēpus est numerus motus secundum prius & posterius. Et paulò pòst, hoc verbum primogenitus secundum naturam intelligi debet, id est, qui primo natus est, per d. c. Ioseph. Et propriè dicitur masculinum, quod primò aperit vuluam. hæc ibi. Id quod etiā voluit Pet. An. con. 82. dicta facti narratio, col. vlt. ver. 2. Id autē quòd postremo loco dictū est, cū dici primogenitū qui primum vuluā aperuit, aperto probatur testimonio sacratum literarū, Exod. 13. & 34. Num. 8. & 18. & iam suprà diximus Hieronymi testimonio, vt interim cæteros omittamus.

Iterū quis primogenitus dicatur.

7 ¶ Cæterùm Bal. con. 275. quod pro regula, col. 4. lib. 2. dicit quod primogenitus significat filium, secundo genitus nepotem: non annum, vel mensem natiuitatis. intelligitur enim primogenitus, id est, primus in gradu naturæ. Idem quoq; con. 389. inci. consuetudo est, dicit quòd primogenitus est nomen naturæ, per l. tutelas. ff. de ca. di. & nihil prætereà. Panor. autē con. 85. inci. in quæst. præsenti, co. 3. ver. 2. probatur, li. 1. dicit quod primogenitus idem est, quod maior natura vel ætate. Et de his quoque plura D. Cirier. in tractatu de iure primogenituræ lib. 1. q. 4.

An primogenitus dicatur qui manum primùm protulit, etiam si totus prior non nascatur.

8 ¶ Sed illud tamē nō omiserim, vt quis primogenitus dicatur ante aliū eiusdem vteri, nō satis esse vt prior manū proferat, nisi & totus prior nascatur. quod probatur testimonio diuinæ scripturæ Gen. 38. c. vbi cū Thamar geminos pareret, Zera, aut vt alij appellāt Zerah, prior manū extra vterū protulit, in qua obstetrix, putans illū priorē quoq; nasciturū, coccinū, id est filū rubedine coloratū ligauit, vt hinc dignosceretur. Sed aliter quàm ea putabat cōtigit. illo enim manū retrahēte, Phares anteuertens prior exiit. Hincq; primogenitus habitus est. De qua re tamē loquens Diodorus animaduertendū esse monet, Zarā natura fuisse primogenitū, qui prior manū protulerat, sed Deum Phares tribuisse principatū, ex quo genus regium processit, & Dauid, postremo etiam Dominus. Hæc illius verba, sunt, Δεῖ δὲ ἐπισημαίνεσθαι, ὅτι ἡ μὲν φύσις τὸ ζαρὰ πρωτότοκον ἐποίει, πρεξενεγκόντα τὴν χεῖρα, ὁ δὲ θεὸς τὸν φαρὲς παρέσχεν τὸ ἀξίωμα, ἐξ οὗ τὸ βασιλικὸν γένος, καὶ ὁ Δαβὶδ, καὶ ὁ κύριος.

Natiuitas inspicitur nō conceptio.

9 ¶ Nec illud quoque prætermittendum, ex his quæ diximus perspicuè videri, nisi cœcutiamus, Primogenitum eum dici qui primus natus est, etiam si non primus cōceptus sit, licèt aliàs pro nato habeatur qui conceptus est, quoties de commodis ipsius quæritur. l. qui in vtero. ff. de stat. hom. cum si. Hic enim natiuitatem inspicimus. Et ne frustra id dictū putes: illud hic sciendum est, quod & si duo simul & vno impetu nasci non possint. l. Arethusa. ff. de stat. ho. tamen duos pluréſve simul eadem seminis iaculatione concipi posse, & plerunque fieri solere cùm plures concipiuntur, in confesso est apud eos qui de rerum natura scripserunt, præsertim dum differūt, quomodo gemini pluréſve vno concubitu gignuntur, vt videre licet apud Plutarchum lib. de placitis philosophorū 5. c. 10. Censorinum de die natali. c. 5. & Auicennam, 21. Fen. 3. Ca. Quāquam vt & ex illis quoque intelligi potest, plures ex vno concubitu, non vno ictu concipi etiam possunt, vtpote cum vno concubitu pluribus iaculationibus semen sæpe emittitur, hincq; etiam plures nonnunquā concipiuntur pro numero iaculationum. Sed & illud item contingere potest, vt mulier post conceptum alio post concubitu superfœtet, autoritate Aristotelis lib. 7. de historia animal. c. 4. vbi & ita conceptos Herculem & Iphiclem ex diuersis parentibus scribit, visamque fuisse adulterum, quæ vno partu alterum marito similem, alterum adultero ædidit. Et iterum lib. de generatione animal. 4. c. 5. Et Plinij qui eadem prope recenset lib. 7. c. 11. Solini c. 4. & Auicennæ vbi suprà. Idque astruere Iurisconf. noster in l. antiqui libero. ff. si pars hær. pet. & in l. cum quidam. §. suum hæredem. ff. de acquir. hær. quibus in locis Accursius noster id expendit. Tametsi huic sententię assentiri non videatur D. August. lib. 16 Ciuitate Dei. 5. cap. 6. Quo in loco Ludouicus Viues eum excusans scribit illum ad id respexisse quod frequentissimum est, non quod rarissimum, vt etiam Io. Camers, in commentariis Solini vbi suprà, qui ob id taxat Baptistam Pium, qui acerbè nimis taxauit ipsum Augustinum, qui superfœtationem denegauerat. Plin. autem lib. 10. c. 63. scribit Dasypodes & lepores superfœtare, cósque solos ex quadrupedibus, vt & inibi dicit in fi. Igitur vt redeamus, si fortè deprehendi possit cōiectura quadam certa (quod tamen difficillimum est) ex geminis eum qui posterior exiuit ex vtero, priorem fuisse conceptum: is tamen ius primogenituræ non obtineret: sed alter qui prior natus est. Et ita quoque expressim voluit D. Cirier. in tract. primogenituræ. lib. 1. quæst. 1. in fi.

Maior multis modis dicitur.

10 ¶ Sed nec illud in hoc loco omittendum, quia de maiore locuti sumus, quòd vbi fit mentio de maiore simpliciter, licèt maior multis modis dicitur, vt per gl. in c. lex est. 2. dist. & in c. sedes. de rescri. & in c. si pluribus, in verbo maiori, de præb. lib. 6. & Arch. in c. quanquam, 2. q. 7. & Pan. in c. statui-

BIU Cujas

mus in 2.not.de ma.& obed.& in c.dudum,le 1.in 4.not.de elec.& Barb.in tract.de præst. Car.parte 1.q.1.partis,col.15.vers.10.Cardinales.& Cor.con.303.videtur prima facie,col.3.ver.his tamen non ob.lib.3.& per Fel.in d.rub.de maio.& obed.& alibi forte dicemus. Tamen in dubio intelligendum est de maiore natu seu ætate,si ratio subiectæ materiæ aliam interpretationem non suadeat,vt consuluit Bal.quem refert & sequitur Pe.An.in rep.c.1.in 4.q.prin. vers. consuluit etiam Bald. qualiter debet intelligi.de cõst.motus hac ratione:quia quãdo verba possunt intelligi de actu naturali & ciuili,debẽt indubio intelligi de naturali,per l.vlt.vbi idẽ Bal.de his qui veni.ætat.impe.& l. ex parte. § insulã.ff.de verb.obl.& l.Statius Forus.§.Cornelio Felici.ff.de iure fisci,& not.in l. fideicõmissum. ff.de cond.& demõ.& per gl.in c.susceptũ,de rescr.li.6.& in c.placuit,le 2.in verbo,mortuus.16.q.1.

11 De eadem re. ¶ Et hoc sequitur Alex.cons.123.discussis,col.1.lib.1.& con.4.ponderatis verbis testamenti, col.1.libro 4.vbi & hoc dicit probari in l.si pater.§.vlt.cum l.seq.ff.de adopt.& l.eum qui, in prin. ff.de interd.& releg.& l.semper,in prin.ff.de iure immu.& in c.quoties,de test.& in c.maior.34. q.1. Sequitur etiam Barb.in repet.l.cum acutissimi,col.48.vers.& primo affero.C.de fideicom. & cons.10.sapienter scribitur,col.vlt.lib.2.vbi & de hoc dicit esse tex.in l.1.ver.maiores.C.de impo.luc.descrip. lib.10.& iterum con.18.præclarè scriptum est,col.4.eod.lib.2.& con.30. sacro scriptum est Euangelio,col.1.eo.lib.Bapt.Sauer.in rep.l.omnes populi,in ea q.Bar.an statuta recipiant interpretationem declaratiuam in 19.q.ff.de iust.& iur.Soc.in l.procurator.C.de eden.& con.252.inci.visis instrumentis,col.3.ver.ex quibus verbis,& Fel.in d.rub.de maio.& obed col.pe.& in c.super eo, le 2.col.pe.de testib.& Phil.Dec.in c.cũ omnes,in 2.lec.in 5.not.de constit.& consi. 453. in casu ad me transmisso, col.3.vers.verba enim illa.Ias.con.215.ex Valentia,col.2.lib.2.Philip.Dec. consil.443. in casu ad me transmisso,col.4.ver.verba enim illa.& Iac.de sancto Georg.in l.1.col.2.C.ne lice.poten.& Io.Crotus inter con.Ant.Rubei.con.39.circa quæstionẽ,col.vlt.& D.Cirier.in eo.tract.primogenituræ, libro 1.q.2.vbi alia multa ad eam rem dicit,quæ nos de industria omisimus, ibi si libet videre poteris,totam enim illam quæstionem huic rei deputauit.

12 Maior & primogenitus idẽ. ¶ Hinc que dicunt multi ex nostris maiorẽ & primogenitum idem significare,& inter cæteros Pan. cons.85.hoc exordio.in præsenti quæstione,col.2.vers.secundò probatur,lib.1.& Barb.con.10. cuius caput est sapienter scribitur,col.8.ver.item est ponderandum, & seq.lib.2.& nouissimè Paulus Paris.qui & alios quoque multos citat con.72.ad veram resolutionem, col.9.vers. vlterius aduertendum,qui est in nu.84.lib.4.Nam & plerunque in nostris legibus maior & minor pro seniore & iuniore accipiuntur,in l.si paterfamil.§.vlt.in fi.cum dicitur,nec maiorem minor.ff.de adop.Súntque qui id citant legem,eum qui.ff.de inter.& releg.& l.semper,in prin. ff. de iure immu.& c. maiores. 24.q.1.Sed in his locis maiores in alio sensu accipiuntur:scilicet pro iis qui ante nos fuerunt,vt per Vallam lib.6.c.55.

13 Hebræorũ mos in eam rem. ¶ Porrò illud scio Hebræorum morem esse, magnum siue maiorem referre ad ætatẽ magis quàm ad conditionem,aut aliam qualitatem.Quod secutus Latinus interpres Genes.c.19. Et ingressa est maior,dormiuítque cum patre.Et iterum ca.27.Vocauit(inquit)Esau filium suum maiorem. Rursumque c.29.Habebat Laban duas filias,nomen maioris Lia. Et in hunc quoq; sensum quidam referunt illud Lucæ 9. Qui minor est inter vos,hic maior:quanquam ex præcedentibus satis constat, ea verba ad ætatem non respicere.

14 Aliorũ authorum. ¶ Apud alios quoque Latinos scriptores maior simpliciter pro maiore natu, siue ætate plerunque ponitur,vt apud Virgilium Egloga 5.

Tu maior,tibi me est æquum parere Menalca. Et Martialem lib.9.Epigr.30.

Maior erat mensibus illa tribus.

Nec aliàs tamen sæpe reperies apud bonos autores,nisi cum ea adiectione,natu,vel ætate, vel simili,vti etiam ponitur in l.qui cum maior natu.ff.de ope.lib.& in §.minorem.Instit. de adopt.& in d.c. lex est.2.di.cum si Sed ex hac tamen significatione Hispani vulgò primogenitum maiorem, & ius primogenituræ Maioriam,& Maioricatum, & Maioratum vocant, vt videre licet ex Paulo Car. cons.155.in præsenti casu,li.1.& Ro.cons.29.in causa maioriæ,& Car.Alex.in c.ius naturale, col.4. dist.1.& Soc.cons.47.facti narrationis,lib.3.& aliis multis

SECVNDA QVÆSTIO.

1 An sufficiat momento præcedere ut dicatur primogenitus. SEcundò consequenter quæro:an vt primogenitus quis dicatur,sufficiat vt alterum præcedat ex momento:vt si ex eodem partu duo nascuntur, & quidem vnus confestim post alterum. Nam simul vnóque impetu non possunt,natura id non permittente,vt dicit tex. in l.Arethusa. ff. de stat hom.Certè is qui prior exiuit ex vtero dicetur primogenitus, & ius primogenituræ cõsequetur, vt expressim voluit Io And.in addi.Spe.in rub.de feu.vers.hîc interpone,dicens hoc declarare historiam Esau & Iacob.Nam Esau prior egressus,& protinus nullo tẽporis interuallo secutus est Iacob illius plantam pedis manu tenens,vt scribitur Gene.25. tamen ex illo solo temporis puncto consecutus fuisset Esau ius primogenituræ,nisi Iacob vendidisset, vt ibi quoque scribitur,& ad Hebræos 12.& in c.quàm periculosum.7.q.1.hæc ferè Io.And.quem sequitur Fran.Aret.in l. ex duobus,col.1. ff.de vulg. & pup. vbi & hoc dicit satis declarasse Iurisc.in d.l.Arethusa.ff.de stat.hom. vbi certè est bonus tex.& etiam in l.sequenti.

2 Prius & posterius. ¶ Nam & aliàs ratione breuissimi temporis,vt puta vnius horæ,quid dicitur altero prius vel posterius:& ita præponitur,vel postponitur,vt probat tex.in l.si quis cum.§. si suo testamento.ff.de vulg. & pup.

& pup.& in l.ſi mulier,vbi id no.Soc.ff.de reb.du.& gl.reputata ſing.in l.ſi ex pluribus.§.vl.in verbo, die.ff.de ſol.& alia in c.duobus,in verbo,ſi nõ appareat,de reſcri.li.6.& alia in c.ſi eo tẽpore,in verbo, iam, de elec.eo.libro 6.& alia item,in cap.ſi à ſede,in glo.2.& ibi Phil.Fran.de præb.lib.6. Bal. in l.Imperator,col.pe.ver.& nota quòd dies.ff.de ſtat.ho.& in l.de rebus,C.de do. ante nup.vbi etiã loquitur de prioritate puncti,& in l.cũ proponas,in fi.C.de interd.matr.& in l.vlt. col.4. C.de edic. D.Adr.tol.& in c.paſtoralis,in prin.& ibi etiã Panor.& Fel.col.3.&Dec.col.2.ver.2.infertur,de reſcr. & in c.capitulum.col.1.eo.tit.& in c.conſuluit,& ibi etiã Fel.col.3.de offic.deleg.& in c.licet & in c. quoniam contra falſam,de prob.& in c.ego enim,in prin. de iureiur.& in c.2. de confeſſ.Io.Plat.in l.1.C.de iure fiſci.lib.10.Barb.in repe.rub.de fide inſtru.col.28.verſ.quid de hora.Soc. Dec.& Tho. Parp.in l.1.ff.ſol.mat.Fel.in c.2.in 1.not.de offic.deleg.Iaſ.in l.1.§.1.in 2.not.ad fin.ff.de eden.Dec.in l.in ambiguis.ff.de regul.iur.& in c.clerici, col.4.verſ.3.illam,de iudi.Catel. Cotta in memor.incip. actus ita debent interpretari, & iterum in memor. incip. hora. Si autem dubitatur vter ex duobus geminis prior exierit,quid agendum dicemus latiſsimè inferius in 17.q.

Si vna hora ſterius dicitur ratione unius horæ.

TERTIA QVAESTIO.

1 TErtiò quæro,ſi is qui verè primogenitus eſt,patris hæreditatem renuntiat, vel fortè etiam incapax eſt illius,quia frater minor vel iam deceſſerat ante patrem:vel etiam poſt non adita apprehenſaque hæreditate ſine liberis:vel aliàs non ſuccedit: an is qui illum proximè ſequitur ex fratribus dicetur primogenitus,ita vt ius primogenituræ conſequatur:an verò omnes fratres ſuccedant æqualiter tanquam nullus ſit primogenitus? Et videtur omnes ſuccedere debere æqualiter inſpecto iure communi,ex quo omnium filiorum æqua debet eſſe portio, nulla habita ratione ordinis genituræ,vt dicemus in ſeq.quæſt. Nam conſuetudo ius deferens primogenito, non poteſt hîc habere locum,cum nullus ſit primogenitus eorum,qui ſuccedunt, vtpote fratre illorum primogenito ſublato vel excluſo.Neque enim is qui illum proximè ſequitur,id eſt,ſecundogenitus, dici poteſt primogenitus,cùm non ſit primò natus, nec vuluam aperuerit, ſecundũ ea quæ diximus in præced.q. Neque enim quod primum eſt,aliquid ante ſe habere poteſt, in proœ.ff.ver. in reliqua verò anni parte,& no.Bal.in rub.C.de ſer.fug.in fi.

Si primogenitus non ſuccedat,an ſecundogenitus habeat ius primogenituræ.

2 ¶ Et ideo idem Bal.in c.1.in fi.tit.de fil.nat.ex mat.ad morga.dicit quod cum regnum Siciliæ ex pacto deferatur primogenito, ſi ipſe primogenitus moriatur ſine liberis,nõ ſuccedet ſecundogenitus, ſed libere deuoluetur regnum ad papam.Sequuntur Marti.Laud.& Cardin. Alex.ibi & Geor. Na. qui hoc dicit ſing.& perpetuo not.in tract.ſtatutorum excludentium fœminas à ſucceſſionibus, in 26.eadémque vlt.q.2.q.prin.& Iaſ.qui & hoc reputat ſing.& perpetuo notandum, & nunquam obliuiſcendum, in l.quoties, col.antepe.verſ.illud etiam.C.de rei vend.& Ioan. Lup.in repet.rubr.de don.inter vir.& vxo.§.69.col.pen.ver.ex iſtis dicebat,& iterum verſ.reperio tamen.

De eadem re.

3 ¶ Sed Nicol.Peruſ. vt hoc obiter dicam)in tract.ſucceſsionum ab inteſtato, in prima parte principali,in ſexta ſpecie filiorum,verſ.vnum dicit Bal.qui eſt in 4.col.dicit ſe de hoc dicto Baldi mirari, propter ea quæ ſcribit in l.cum antiquioribus,col.4. verſ.& quia tales tranſmiſsiones. C. de iure deliber.dum commemorat quaſdam conuentiones initas inter papam Clementem,& Carolum Regem Siciliæ,anno 1305.quæ aliter ſonant.quod & refert Iaſon in d.l.quoties, & nihil præterea dicit. & Benedictus in rep.c.Raynutius.in verbo,in eodem teſtamento relinquens, lect.1.nu.156.de teſt. qui item nihil aliud quàm quod diſtinguit inter pactum & ſtatutum vel conſuetudinem.Sed & hoc idem miratur Picus in l.quod te,in gl.1.ff ſi cer.pet.Verùm dici poteſt quod potuerint diuerſis temporibus variæ conuentiones fieri.Neque enim Bal.vno eodémque tempore ſcripſit ſuper 6.lib.C. & ſuper feudis,vt dicit excuſans Bal.Catel.Cot.in memor.incip.primogenitus.

De eadem re.

4 ¶ Sed vtcunque ſit de huiuſmodi conuentionibus, ſatis conſtat ex iſtorum ſententia, quòd ſi ea ſit conuentio vt regnum,aut aliud quippiam deferatur primogenito,certè eo ſemoto non ſuccedet ſecundogenitus:quod non ex alia cauſa eſt quàm quia primogenitus dici non poteſt, etiam ſi qui illum præcedit,vel mortuus eſt,vel aliàs non ſuccedit.Et cũ verba cõſuetudinis,aut ſtatuti aliquid iuris primogenito deferentis deficiant,cum iam nullus ſit primogenitus,deficit & ipſa cõſuetudo vel ſtatutum,l.2.§.toties,& ibi Paul.Caſt.& recentiores.ff.de dam.infect. cum ſi. Ideóq; res ipſa remanet in diſpoſitione iuris communis l.cõmodiſsime.ff.de liber.& poſth.cum ſi. præſertim cum ſtatuta,& conſuetudo ſint ſtrictiſsimè intelligenda, vt cum iure communi conueniant.l.2. C.de nox. & c.cum dilectus,extra de cõſuet.cum ſimil.Et ita expreſsè in hoc caſu voluit Io.Lup.in rep.d.ca.per veſtras §.23.in fi.de don.inter vir.& vxo.vbi & alios allegat,qui tamen hoc dixiſſe non videntur,& Zaſius conſ.8.poteram lib.1.& Mol.loquens tamen in renuntiatione,vel abſtentione primogeniti,in conſuet.Pariſ.tit.1.§.3.in gl.1. col.3.in 3.q.& iterum in §.8.gl.1.in 4.& 5.q.rurſumque §.10. in 9.& 10. q.& ante hos omnes Goffred.Salig.in l.& ideo,poſt prin.ff.de act.rer.amo. Licet,inquit,ſecus eſſet, ſi conſuetudo loqueretur de antiquiore,vt eſt conſuetudo Britanniæ.

De eadem re.

5 ¶ Et hanc ſententiam confirmat quod plerique voluerunt,quod ſi plures ſucceſsiuè ſunt electi magiſtratus alicuius ciuitatis,& primus moriatur,vel recuſet acceptare magiſtratum,nõ propterea admittetur ſecundus,per l.ſi legata.C.de leg.& l.tutoribus,& ibi Dyn.ff.de teſt. tut.& l.3.§.ſi quis Titio.ff.de adim.leg.& ar.l.& ſi ſine.§.ſed quod Papinianus.ff.de min.& l.ex contrac.ff.de reg. iur. Et ita poſt Dyn.voluit Cy.in l.poſt aditam.& ibi quoque Bal.ver.deinde collige.& Salyc. verſ.vlt.hæc lec.C.de impub.& aliis ſubſtit.Sed tu omnino vide illos & præterea Bar.& Imo. in l.cum ſub hac.ff.

BIU Cujas

de cond.& demonſt.Ang.& Inno.in l.quidam teſtator Proculũ,eo.tit.Bal. in l.tutoribus. ff. de teſt. tut.Imo.in c.tuæ,in fi.de præb.Bart.in l.quandiu.ff.de acqu.vel amit.hær.& in l. Publius.ff.de cond. & demon.& in l.abſenti.ff.de do.Ang.& Imo.in l.quidam ex teſtamento.ff.de vulg.& pup.

6 De eadem re. ¶ Ego verò in noſtra ſpecie aliter ſentio,ſecutus autoritatem And. Iſern in c.1.§.præterea, col.pen. verſ.ſed quia ponitur,tit.quæ ſit pri.cau. bene.amit. quod mortuo primogenito ſuccedit ſecundogenitus, licèt conſtitutio loquatur tantum de primogenito. & illum nuncupatim ſequitur Matth. Afflic.reprehẽdens Bal.vbi ſuprà,in c.1.in 4.no.nu.7.tit.hîc finit lex,& in d.c.1.col.1.verſ.ſexto not. tit.de fil.nat.ex matr.cont.ad morg.Atque etiam Alb.qui in proœ.ff.§.diſcipuli,col.4.verſ.item certum eſt quarto,dicit quod ſi mortuo patre filius primogenitus repudiat eius hæreditatem, regnum ſtatim deuoluitur ad ſecundogenitum, per iura illic ab eo allegata. Quod & ipſum quoque voluit in l.donationes,col.4.ver.item certum eſt.C.de don.inter vir.& vxo. Et ex eo quoque arg. motus, quod in hoc caſu expreſsim voluit Bal.in l.2.col.1.ad fin.C.de iure emphyt. quod is dicitur primogenitus qui tempore mortis patris alios antecedit,quia ſucceſsio habet naturam relationis ad tempus mortis.& ideo inſpicitur prioritas,quæ tunc in rerum natura verſatur,per l.ex facto.§.pen. ff.ad Trebel.& ſequitur Alc.in l.proximus.ff.de verb. ſignifi. Cui concinit quod ſcribit idem Bald. conſilio 275.quod pro regula,col.pen.lib.2.eum non eſſe primogenitum de iure,qui deceſsit ante feudum apertum,per d.l.ex facto.§.pen.ver.ſi quis autem ſuſcepit.ff.ad Treb. Et deinde col.ſeq. dicit illum dici primogenitum , qui tempore quo feudum aperitur,in rerum natura eſt primus,per tex. in §.proximis,Inſt.de leg.agn.ſuc.

7 De eadem re. ¶ Et facit quod in ſimili voluerunt Iac.Are.Cy.Alb.& ipſe Bal.in l.ſi quis prioris.§.talem. C. de ſec. nupt.vb. hanc quæſtionem adſcripſerunt. Conſuetudo eſt vt primogenitus ex primo matrimonio ſuccedat in Baronia. Quidam autem Baro tres vxores habuit,ex prima nullos liberos ſuſcepit, ex aliis multos.Primogenitus ſecũdi matrimonij dicit Baroniam ex ſtatuto vel cõſuetudine ad ſe pertinere:alij negant,quia non ſit primogenitus ex primo matrimonio,quod conſuetudo exigit. Contrarium tamen illi ſtatuunt,quia ſecundum matrimonium reſpectu tertij dicitur primum , vt dicit gl.ibi,in verbo,ex ſecundo thoro.Et propterea is dicitur filius primogenitus primi matrimonij reſpectu ſequentiũ.Et ita etiã poteſt dici in noſtro caſu,quod iſte ſecundogenitus , cum primus deeſt, dicendus eſt primogenitus,& primò vuluam aperuiſſe reſpectu cæterorum ſequentium.

8 De eadem re. ¶ Propterea ſubdit Bal.vbi ſuprà, quod ſi ex omnibus matrimoniis ſint liberi, ſed is qui ſolus erat ex primo matrimonio repudiat Baroniam,vel efficitur frater minor:certè is qui illũ ſequitur , obtinebit Baroniam tanquam primogenitus. Nec enim obſtat aliis qui omnino eſt inhabilis. l.ſi poſt mortem.§.liberi.ff.de bon.poſſ.con.tab.& ita dicit fuiſſe determinatum in regno Apuliæ , cum Ludouicus Regis primogenitus ſeſe ſodalitio D.Franciſci addicaſſet. De quo etiam meminit idẽ Bal. in l.Deo nobis,col.4.verſ.quarto not.C.de epiſc.& cle.Et illam Bal.dec.ſequitur Alex. in addi.Bar. in l.1.§.qui habebat.ff.de bon.poſ.cont.tab.& in ſua diſput. inci. Sigiſmundus,in 3.dubio , col.1. dum allegat.Bal.vbi ſuprà,& Ant.Corſ.in tract.de poteſt.& exceſ.reg.q.10.quamuis Barb. in addi.Bal.in d.§.talem,ab eo diſſentire videatur.

9 De eadem re. ¶ Et fere concordat,quantum ad hanc rem pertinet,quod dicit ipſe Bal.in d.l. cum antiquioribus, col.6.verſ.& primo prẽmitto.C.de iure delib.cũ dicit,quod ius primogenituræ fuit ablatũ Ruben primogenito,quoniam thorum patris violauerat, & datum fuit filiis Ioſeph. Nam dignitas(inquit) quæ recedit ab indigno,applicatur proximiori gradui,ar.l.3.§.emãcipati.ff.de bon.poſ.cont.tab.& c. licet,de voto.Et quod dicit And.Iſern.in §.denique, & poſt eum Card.Alex.in §.prædictis.col.3.tit. quæ fuit pri.cau.bene amit.Quòd ſi pater habet feudum, in quo ex conſuetudine debet ſuccedere primogenitus tantum , & primogenitus eius committit noxam in dominum viuo ipſo patre : certè patre mortuo non ſuccedet ipſe primogenitus , ſed ſecundogenitus. Et quod dicit Martin. Laud. in tract.de principibus,ver.351.incip.ſi primogenitus.quòd ſi primogenitus principis, ad quem principatus pertinebat,repudiat,ſecundogenitus illum obtinebit, per c.1.§.1.tit. quib.mod.feud.amit.Id & quod ante illum voluit Oldr.conſil.94. eleganter, col.penul. verſ.item certum eſt,quem ſequitur Corſ.in d.tract.de pot.& excel.Regi.quæſt.74.in fine.

10 De eadem re. ¶ Facit item quod pulchrè conſuluit Pet.Anch.conſ.27.non ſeruato ordine,col.3.verſ.poſtquã igitur propter dictam repudiationem,in huiuſmodi ſpecie.Quiſpiam hærede inſtituto ſubſtituit duos antiquiores de domo & progenie ſua: an iſta ſubſtitutio reſtringatur ad duos primos antiquiores ſolũmodo,an vero illis duobus excluſis deuoluatur ad ſequẽtes duos antiquiores?Et cõcludit,quod deuoluitur,per multa quæ illic allegat omnibus obuia.quẽ ſequitur Ro.conſ. 438. in cauſa cõſultationis,in 4.dubio paulò ante fi.& Barb.cõſ.27.ſcripſit doctiſsimus,col.10.verſ. præterea adduco vlterius,lib.1.& con.18.præclare ſcriptum eſt,col.6.ver.ex iſtis infertur,lib.2.& Soc.con.113. ſupraſcripti.col.3.verſ.ſed iſtæ rationes,lib.1.& Carol.Rui.dũ citat Petr.Anc.vbi ſuprà,con.119.viſo & bene ponderato,col.antepe.ſub nu.14.in fi.lib.2.& Steph.Bertran.conſ.23,ex themate,col.3.nu.9.lib.4.

11 De eadem re. ¶ Et quod ſcribit Aegidius Bellamera,con.33.cuius eſt exordium,quod ſi ad perſonas,in prin.quod ſi ius patronatus pertineat ad primogenitum ex teſtatoris diſpoſitione,& primogenitus religionem intrat,vel damnatur,& eius bona publicantur:tunc ſecundogenitus , qui iam in locum illius ſucceſſit,& proinde factus primus præſentabit. Et ſequitur Rebuf.noſter in commentariis Concordatorum papæ & Regis tit.de pacifi.poſ.nu.iij. ſexta concl. Et quod in quibuſdam caſibus voluit Bal.in

c.cum

c.cum in magistrum,in fi.de elec.& in c.1.in fi.tit.de succes.feu.& Pan.in c.licet,in 4.not.de voto,de quorum dictis videbis infrà aliis in locis.

12 ¶ Facit præterea tex.not.in §.item opponitur.22.quæst.2.vbi secundogenitus dicitur & vocatur primogenitus cedente primogenito,& in c.nam & ego.ext.de verb.sig.vbi vnigenitus dicitur qui & fratrẽ habuit qui tamen est mortuus,quasi videlicet natus non videatur,qui non durauit.Per quem tex.dicit Imo.cons.103.cuius hoc caput, in causa quæ vertitur, col.2. vers.item pro Peracina facit, quod primogenitus dicitur cuius frater maior natu mortuus est. Quod tamen intelligit vt ex quadam fictione is primogenitus dicatur:quod si verum esset,res hæc magis dubia redderetur. Et huc vergit quod statutum repellens fœminas extantibus masculis,intelligitur cum masculi ipsi possunt & volunt succedere.Nam si non possunt,quia forte religionem mendicantium sunt ingressi,aut non sunt,haud dubiè admittuntur fœminæ,per tex.in l.2.de quare & nos alibi latissimè dicemus vbi videre poteris.Facit denique quod scribit gl.in c.cum Vintonien sis,in verbo,concurrebat,ante fi.extrà de elec.quòd secunda electio dicitur prima respectu tertij. *De eadem re.*

13 ¶ Et huc spectat quod Astronomici scriptores prodiderunt, quod si Iupiter in primo cardine partiliter in parte horoscopi fuerit constitutus in iis præsertim signis,in quibus gaudet, vel in suis domiciliis,ac etiam in suis finibus,vel in altitudine sua:& per noctem in ipsius horoscopi parte fuerit inuentus:faciet primum nasci inter fratres vel qui ante ipsum natus fuerit,interimet, vel in longinquis regionibus ac locis eum separabit ac constituet, vt ipse in paterna domo habeat principatum. Ita enim scribit Firmicus Maternus astrorum peritissimus Matheseos lib.3. c.4. Qui & paulò post: Semper(ait Iupiter in cardinibus genituræ collocatus,aut primum nasci faciet, aut fratres eius maiores interimet,vt ipse in domo paterna habeat principatum.Nam ibi vides astra, mortuis aut absentibus primogenitis, principatum decernere secundogenitis tanquam primogenitis, ac si ij qui primogeniti erant nunquam fuissent.Et idem quoque author eo lib.3.c.6.Sol,inquit,primo loco in omnibus cardinibus genituræ,maiores fratres omnes debilitabit,aut qui sic habuerit, inter omnes fratres primus nascetur ac eorum maior. *De eadem re ex astrologis.*

14 ¶ Quæ cum ita se habeant, Rom.omnium primus,quos ego sciam,cons.98 cuius est initium, quo ad id de quo primo quæritur,col.2.vers.quod autem ad secũdum,vi etur dubitare, an vera sit illa Bal.sentẽtia super regno Sicilię,in d.c.1.tit.de fil.natis ex mat.ad morg.quã suprà citauimus in vers. secundo huius quæstionis,vti etiam dubitat Ias.in l.is potest,col.6.vltra scribentes.ff.de acquir.hær. dum dicit quod ea esset valde sing.si vera esset,nec sine ratione dubitant ex iis,quæ diximus. *Da eadem re.*

QVARTA QVAESTIO.

1 QVarto,quæro,an valeat statutum,aut consuetudo præferens primogenitos in successionibus, & an sit rationabilis & fauorabilis nécne. vtrumque enim eodẽ tenore expediam. Nam certum est,id esse contra ius commune,quod quidem filios æqualiter admittit ad successionem parentum, siue ius prætorum respicias,siue etiam ciuile. De iure prætorio est tex.in l.1. C.vnde libe.& l.si post mortem.§.vlt.ff.de bon.pos.cont.tab.De iure ciuili,in l.inter filios.C.fam.herciscę. vbi Bald. ex hoc no.omnia statuta quæ inæqualiter admittunt liberos,esse contra ius commune, contráque naturalem æquitatem.& etiam in auth.in successione.C.de suis & leg. Ideo lex quantum potest in id tendit,vt seruetur æqualitas inter liberos.l.pen.in fi.C.com.diuid.& l.vlt.C.com.vtriusque iud.& l. vt liberi,& l.illud.§.vlt.& ferè per totum tit.C de colla. ex quo quidem tit. facilè apparet collationem ob id inductam, vt seruetur æqualitas inter liberos. Nam & aliàs quidem res quæ suapte natura non conferenda est,confertur tamen causa inæqualitatis vitandæ inter liberos,vt not.glo.vlt.in d.l.illud,per illum tex.& ibi magna pars Doct.C.eod.& Bal.cons.37. quoniam re melius intellecta, col.3.vers.quæstio vertitur,lib.2. *An ualeat statutum uel consuetudo præferens primogenitos.*

2 ¶ Et alibi quoq; lex exhortatur parentes,vt æqualiter inter liberos testentur,in auth. de nup.§.illud quoque,qui est vlt.vbi Angel.dicit probari illud vulgare, Non debet pater vnum ex liberis facere filium,& alium priuignum.Propterea Iurisc.interpretatur, quòd substitutio inter liberos intelligatur fieri æqualiter,l.iam hoc iure.& l.Lucius.ff.de vulg.substit.& l.in testamẽto.C. de mil.test.& l.2. & l.quamuis.C.de impu.& ali.sub.Et adeo quidem lex ipsa amat æqualitatem inter fratres,vt propter eam sæpe ampliet & restringat dispositionem testatoris, quo ad effectum ipsius l. cum pater.§. cuictis.ff.de leg.2.& d.l.vlt.& quod ibi no.C.com.vtriusiud. voluit Bal.qui ex supradictis nonnulla collegit,in l.1.col.1.C.de pac.& Fran.Are.cons.1.col.vlt.vers.in casu autem nostro.

3 ¶ Quibus & tu præterea adde,quod vt seruetur æqualitas inter liberos aliquid venit in legatum, quod aliàs non veniret l.quæsitum.§.sed & ipse.ff.de fund.instr. quem tex.dicit not. Franc. Are.in l. qui filiabus,in prin.col.vlt ff.de lega.1.dicítque per illum text. quòd vt euitetur inæqualitas inter liberos,verbum ambiguum recipit aliam interpretationem,quam non reciperet. Quinetiam per illum tex.dicunt Old.Iacob.Are.& Bart.in l.si pater,in prin.ff.de don. quòd pater præsumitur filium adhibere ad stipulandum animo donandi, nisi numerus liberorum & quantitas patrimonij repugnaret:ne videlicet ex eo magna sequeretur inæqualitas,& sequitur Bal.in l.filiæ.cuius,in 7.quæst. C.fam.herciſc.& in tract.de duobus fratribus,& Franc.Are.d.con.1.col.vlt.ver.pro his optimè facit, & cons.153.breuitate vtendum est,col.2.vers.confirmatur ista conclusio, & Soc.in l.hæredes mei.§. cum ita,col.5.vers.tertia ratio.ff.ad SC.Treb.& con.98.visis instrumentis diuisionũ,ad fin.& Philip. *Aequalitatis ratione aliquid uenit in legatum, quod aliàs non ueniret.*

BIU Cujas

Dec.con.41.in causa istorum,col.2.vers.4.hoc suadetur,& con.43 diuino implorato præsidio,&c.in fi.& con.319.præclarissime doc.col.vlt.Sed & vt seruetur æqualitas, interpretatur fideicommissaria substitutio,vbi aliàs interpretaretur directa,vt voluerunt Bald.Ang.& Salic. in l.in testamẽto. C.de testa.mil.& Corne.cons.114.in hac consultatione,col.2.lib.3.

4 *Priuilegia cõcessa testãtibus inter liberos intelliguntur,si æqualiter sint instituti.*

¶ Ad hæc priuilegia quæ conceduntur testantibus inter liberos,vt in l.vlt.C.famil. herciscund. & l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testa.& similia,ita demum competunt, si pater æqualiter filios instituat,aut illis aliter prouideat,vt pulchrè consuluit Ro.con.179.amplissime doctor,col.5.vers.2. quod & posito,vbi hoc dicit voluisse Specu.in tit.de instr.edi.§.compendiose, vers. quid si pater habens tres filios.quod dictum pro sing.reassumit Phil.Dec.in l.1.in 2.no.C.vnde lib.& cons.349.consuluit excellentissimus,col.5.ver.sed tamen his non obstantibus.& etiam sequitur idem Dec. consil. 361.omissa longa serie,col.2.& cons.631.casus de quo quæritur,post prin.vbi id dicit no. Et bene facit quod & idem Rom.respondit cons.385.in casu præmisso,quod per secundum testamentũ in quo seruatur æqualitas inter liberos, reuocatur primum testamentum etiam factum inter liberos, sed non seruata æqualitate:non obstãte auth.hoc inter liberos.C.de testam.& inter cætera allegat Spec. vbi suprà.Et idẽ propemodũ voluit Alex.con.163.visis narratis,col.3.ver.nec huic fundamẽto,li.6.

5 *In dubio sequẽda est opi.quæ facit æqualitatem inter liberos.*

¶ Et in dubio tenenda est opinio per quam fratres reducuntur ad æqualitatem, secundum Soc. in repet.l.cum anus,col.20.ff.de cond.& demon.& cons.108.casus Ser.Fran.in fi.lib.3.& Maria.patrem ipsius cons.4.visis actis,etiam ad fi.quibus adde quod pulchrè consuluit Corn.cons.309.multũ, latè, & seriose, lib.1.post Bal.& Bart.in hac specie,Testator cùm haberet duos filios,vnum instituit hæredem in bonis & iuribus quæ habebat in Tuscia:alterum in bonis alibi sitis,sciens hoc modo illos fore æquales.Ille autem non potuit exigere quædam debita ob inopiam debitorum incognitam testatori.Certè concludit per multa quæ ibi allegat, istos fratres esse reducendos ad æqualitatem.Et quod tradit Pau.Castr.in authen. hoc inter liberos,col.1. vers. in contrarium facit. C. de testamen. quod quando plura testamenta apparent condita inter liberos,ei standum est quod continet æqualitatem inter eos.& sequitur Paulus Parisius cons.24.licet,col.3.nu.13.libro 2. quod non longe abest ab eo quod diximus in præcedenti versic.

6 *Fratres ficos indiuisas nõ relinquunt.*

¶ Quid quòd fratres ipsi adeo pertinaciter æqualitatem sectantur & desiderant, vt vel ficos indiuisas non relinquant,ex vetere Græcorum prouerbio σῦκα μερίζειν, id est,ficos diuidere, tracto à fratribus bona diuidentibus,qui eo vsque minima quæque diuidi inter se postulant,vt ne ficos quidem non partiantur,de quo Martialis lib.5.Epigrammatôn in Calliodorum,

Calliodorus habet censum,quis nescit?equestrem,
Sextæ,sed & fratrem Calliodorus habet.
Quadraginta secat qui dicit σῦκα μέρι ζε,
Vno credis equo posse sedere duos?

Filij Iacob ægrè tulerunt, tunicam donatam fuisse Ioseph.

Et quæ sequuntur. vt iam mirari desinas & cæteri filij Iacob moleste tulerunt Ioseph fratrẽ fuisse tunica à patre donatum,Gen.37.de qua re loquens D.Ambrosius in lib.de Ioseph Patriarcha.c.2. Iungat(inquit)liberos æqualis gratia,quos iunxit æqualis natura. Lucrum pietas nescit pecuniæ, in quo pietatis dispendium est.Quid miraris si propter fundum aut domum oriuntur inter fratres iurgia, quando propter tunicam inter Iacob sancti filios exarsit inuidia?

7

¶ Cui sententiæ maximè conueniunt verba Ang.consil.287.incip.pro clariori decisione thematis, col.3 quæ ipsa,licet non admodum elegantia,libuit huc subnectere.Et hoc inquit)potissimum vendicat locum in fratribus diuidentibus hæreditatem paternam,qui ex inuidia causata à forma specifica plus solent contentari,quod extraneus etiam inimicus habeat de hæreditate paterna,quàm alter eorum plus altero vnum iota.Quod & idem penè dicit ipse Ang.cons.364.Pierus fecit suum testamentum,col.vlt.Vt non mirum videatur quod veterum scriptorum monumentis traditum est, Chariclem Antiochúmque fratres Ponticos cum parterna inter se bona diuiderent, poculum argenteum concidisse,vestẽmq; mediam abscidisse,vt neuter altero ditior opulentiórque abiret. Ex quo & illa tragica detestatio Plutarcho in Pyrrho memorata,

Fratrum Ponticorum diuisio.

Acuto ferro fratres diuidãt domum.

Acuto ferro diuidant fratres domum,
δυσὶ σιδήρῳ λῶμα διαλαχεῖν τὸς ἀδελφούς.

Quod ex Euripide est in Phœnissis loquente de Eteocle & Polynice fratribus.

8 *Fratrum concordia maximè seruanda.*

¶ Ea autem potissimum ratione æqualitas inter fratres & liberos seruanda est,quia cum aliàs semper concordia & pax atque amicitia, tum maximè inter illos seruanda est, atque præ cæteris quibusuis rebus expetenda.l.fratris,& quod ibi not.Bal.& l.de fideicommisso. C.de transac.& d.l.cum debet.§.sin autem,in fi.& c.iustum est.23.q.3.& quod voluerunt glo.Bar.& alij in d.§.euictis, & in l. cum rem alienam.C.de lega.Notum est illud filij Sydrach Eccles.25.In tribus(inquit) placitum est spiritui meo,quæ sunt probata coram Deo,& hominibus: Concordia fratrum, & amor proximorum,& vir & mulier sibi bene consentiẽtes.Scribit Salomon sex esse quæ Deus odit: septimum autem, hoc est, cum qui seminat inter fratres discordias, detestari animam eius, Prouerbiorum 6. c. Et alibi sacra scriptura fratrum discordiam pessimum crimen vocat Genes. 37. cap.sicuti in eo loco tradunt interpretes.

9 *Æqualitas amicitia est.*

¶ Enimuero æqualitas (vt est Pythagoræ ex Platonis lib.6.de legibus,& Aristot.libro Ethic.9.c.8. sententia) amicitia est,id est, vbi æqualitas, ibi quoque est amicitia. Est enim æqualitas amicitiæ

parens

BIU Cujas

parens & altrix. Contrà inæqualitas discordiarum bellorúmque mater. Id quod eleganter extulit Euripides in illa eadem fabula introducens Iocastam Eteoclem filium ita alloquentem:

Κεῖνο κάλλιον τέκνον,
ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλος ἀεὶ φίλοις,
πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχοις τε ξυμμάχοις
συνάπτει. τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἐφυ.
τῷ πλέονι δ' ἀεὶ πολέμιον καθίσταται
τ' ὄλασσον, ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται.
καὶ γὰρ μέτρ' ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
ἰσότης ἔταξε, καὶ θερισμὸν ἀριθμοῦ
νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον ἁλίου τε φῶς
ἴσον βασίζειν τ' ἐνιαύσιον κύκλον.
κ' οὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον·
εἶθ' ἥλιος μὲν, νύξ τε δ' ἀλύει βροτοῖς,
σὺ δ' οὐκ ἀνέξῃ λωμάτων ἔχων ἴσον,
καὶ τῷ δ' ἀπονεῖμαι; κἄπα τῶδ' εἶν' ἥκεις;

Id est ad verbum, quantum fieri potest,

Illud pulchrius ô fili
Aequalitatem amplecti, quæ amicos semper amicis,
Vrbésque vrbibus, sociósque sociis
Connectit. Nam æqualitas legitima hominibus est.
Ei verò quod plus est, semper aduersarium efficitur
Hoc quod minus, odiíque statim initium fit.
Etenim mensuras hominibus & partes ponderum
Aequalitas constituit, & numerum definiuit:
Noctísque obscurum radium, solísque lumen
Aequalem ire annalem circulum.
Et neutrum ipsorum inuidiam habet superatum.
Ergo sol quidem nóxque seruit mortalibus:
Tu verò non sustinebis domorum habens æquas partes
Et huic distribuere? vbi verò esset iustitia?

Aristotel. quoque lib. Politicôn 5 c. 1. scribit vbique propter inæqualitatem oriri suspicionem, & cap. seq. multa in eam rem affert, quæ sunt omnibus obuia. Quibus admodum concinit tex. in ca. decimas, vers. has verò decimas. 16. q. 7. probans inæqualitatem esse fomitem discordiæ.

10 ¶ Et optimus tex. id probans quod suprà nu. ab hinc 3. ex Angel. diximus, qui etiam illum allegat in l. cùm oportet, post princ. in illis verbis, vel ad extraneos, vel ad fratres suos. quod grauius multis esse videtur. C. de bo. quæ lib. Ex quibus verbis colligitur compertum esse, homines plerunque molestiùs ferre, si quæ ad se pertinent aut pertinere contendunt, ad fratres suos peruenerint, quàm ad extraneos, sicut etiam ex d. tex. no. gl. in §. & quod sæpe, in verbo adducunt, in Auth. de tri. & semis. & in §. nec illud, in verbo, secundis, ibi, item propter, in Auth. de nupt. & ipse Ange. vltra locum suprà citatum, in cons. 364. visa facti narratione. ad fin. & iterum cons. 394. cùm fratres ad diuisionem, etiam ante fin. vbi ad hoc adducit historiam Esau & Iacob descriptam Genes. 27. Sed & per illum tex. plerique omnes passim asserunt ex inæqualitate oriri inter fratres discordiam, lites, inuidiam, sicut & inter cæteros gl. & Doct. in d. l. cùm pater. §. euictis. ff. de leg. 2. & Bal. in ca. cùm accessissent, in princ. extrà de consti. & in c. cùm olim, circa medium, extrà de consue. cùm dicit not. in d. §. euictis, quòd dignitas siue excellentior gradus inuidiam generat, & scandalum seminat inter fratres. & rursum in c. Deus qui, extra de vit. & hon. cleri Et Pau. Cast. con. 150. viso casu, col. 1. lib. 1. vbi dicit quòd ex inæqualitate fratrum non solum generatur inuidia inter eos, sed etiam odium mortale, vt contigit in filiis Iacob. & Ro. cons. 385 in casu præmisso, & iterum cons. 438. in causa consultationis, col. 2. & Maria. cons. 4. visis actis, col. 2. & Corne. cons. 228. quod dictus Ser. col. j. li. 4. & doct. alibi sæpe. Et ad hæc faciunt multa quæ diximus in tract. de leg. connubialibus, in 5. leg. nume. 17. atqui æqualitas, & multis sequentib.

Grauius ferimus fratres, quàm extraneos nobis anteferri.

Ex inæqualitate discordia, & inuidia.

11 ¶ Igitur vt redeamus, facilè ex iis apparet huiusmodi consuetudinem quę anteponit primogenitos cæteris, esse contra ius commune, & vt dicit Corne. cons. 199. hoc cap. in hac consultatione, col. 14. in litera, a, lib. 2. exorbitantissimam à iure communi. Nunc restat vt sciamus id quod in quæstione iam deducimus, an valeat sitque rationabilis nécne ea consuetudo. in qua re comperio nostros Iurium interpretes non omnino conuenire. Nam Petr. de Bel. Per. in §. vlti. Instit. de iure nat. in ea est sententia, vt si ex causa & ratione probabili fuerit huiusmodi consuetudo instituta, vt cùm bellum mouetur, expedit vt terra vnius imperio gubernetur, & tunc valet consuetudo. Si autem sine causa fuerit introducta, non valet, sed magis dicenda est corruptela. Cy. in l. Barbarius, col. j. de offi. Præto. asserit peccare primogenitum qui ex cõsuetudine totũ patrimoniũ retinet, si scit eam cõsuetudinẽ esse erroneã prout est. Et si velit esse sine peccato, debet diuidere fratrib. suis. Idẽ Cy. in l. rescripta, in 3. q. post Pe. C. de prec. Imp. of. dicit q̃ cõsuetudo disponẽs vt primogenitus totũ habeat, est contra

Consuetudo præferens primogenitos est contra ius cõmune.

An autem ualeat & sit rationabilis, nécne.

BIU Cujas

Apostolum dicentem, Filius ergo hæres: ideóq; peccat primogenitus si eam cõsuetudinem secutus totum capiat. Et hoc sequitur Bal. in l. sed ea. ff. de leg. 1. & Hēr. Bo. in c. ex parte, le 2. in fi. 1. col. extrà de offi. deleg. Et idem videtur voluisse idem Bald. in l. omnes populi, col. 7. vers. tertiò quæro quæ sunt illa. ibi, itē, si statutũ dicit quòd primogenitus. ff. de iust. & iure, dum dicit quòd statutum disponens vt primogenitus succedat excluso secundogenito, est odiosum & irrationabile, ea scilicet ratione, quoniam in natura pari non debent contraria constitui. Et sequitur Ale. con. 128. cõsideratis verbis, col. 4. ver. & similiter statutum. lib. 1. vbi & dicit fuisse ex mēte Bart. in l. j. in fi. 7. q. C. de sum. tri. sequitur itē Fran. Are. con. 164. diligēter & maturè, col. 3. vers. confirmatur ista conclusio. & Soci. con. 252. visis instrumentis, col. 4. ver. septimò ad idē adducitur. Et simile est quod dicit Lucas Pen. in l. quicunq;. C. de prin. agē. in reb. li. 12. huiusmodi ius primogenituræ esse odiosum, cùm deprimat secundogenitũ, quē sicut & primogenitũ natura creauit arg. l. vlt. C. de lib. præte. & l. lege. C. de leg. hær. Et idē dicit in l. j, col. 4. ver. primò quia constituto. C. de priu. eo. qui in sacro pala. mili. eo. lib. 12.

12 *De eadem re.*

¶ Sed & idem Bal. in l. cùm lege, ante fi. C. de epis. & cler. dicit quòd huiusmodi statutum est omnino irrationabile, ideo non valeret, si in totum auferret legitimam. Sed si illam solùm limitaret, valeret, nisi id factum esset in fraudem alimẽtorum. Sequitur Alex. con. 134. æterni numinis, col. 8. vers. in hanc partem & iterum col. vlt. ver. non obstat quod habetur, libro 6. Et ab hoc non longè distat, quod dicit ipse Bal. in d. l. j. col. 8. deinde quæro circa statuta. C. de sum. tri. eam demum valere consuetudinem, si alij filij alimenta habeant. Ipsa enim alimenta solùm, non etiam reliqua quæ ex successionibus proueniunt, esse de iure naturę. Id quod nuncupatim sequitur Ias. in l. quoties, col. ante p. vers. & adde quòd talis consuetudo. C. de rei vend. vbi ex hoc dicit, quòd stante huiusmodi consuetudine potest primogenitus in foro conscientiæ totam hæreditatem retinere, quicquid super ea re dubitauit Iac. Are. & Cy. in d. l. Barbarius, & ibi etiam Albe. in 1. col. vlt. char. ff. de offi. Præto. de quorum in eo loco sententiis dicam posteà. Id quod videtur Iason intelligere secundum Bal. distinctionem in d. l. j. cui omnino ipse Iason innititur.

13 *Qui contra te nuerunt valere.*

¶ Verùm Old. con. 94. eleganter circa negotiũ, col. 2. & 3. simpliciter tenere videtur valere cõsuetudinem præferentē primogenitum cæteris, eámq; iure Diuino, Ciuili, & Canonico corroborat. In qua etiam sententia fuisse videtur Bar. in l. 2. in 24. q. & ibi expressim Raymundus de Sabanaco, in repet. vers. quæro quorum consensus requiretur. C. quæ sit longa consuet. & Io. And. in c. fine culpa, in vlt. q. de reg. iu. li. 6. in Mercu. vbi dicit quòd talis consuetudo fundatur super æquitate, ne videlicet tandem patrimonia per filiorum diuisiones attenuentur, exinaniantur, ad nihilum reducantur, ar. c. maioribus, de præb. & c. ex literis, de pig. & c. vlt. de concess. præben. & l. ne in plures. ff. de exerc. & quia respub. appetit subiectos fore locupletes. §. cogitatio. in Auth. vt iud. sine quo. suf. Ex hócque concludit quòd huiusmodi consuetudo ligat etiã priuilegiatos, scilicet clericos, minores, pupillos, & si qui sunt eiusdem generis, de quo tamē quantum ad clericos infrà pleniùs dicam. q. 43. Sed & Bal. ipse sibi (vt aliàs sæpe) contrarius con. 389. li. 2. ita exorditur: Consuetudo est in nonnullis regnis, & est rationabilis, & præscripta, quòd primogenitus succedat, &c. Idem quoque cons. 275. quod pro regula in feudis traditur, col. 2. vers. consuetudo igitur potuit, eo. li. 2. dicit quòd consuetudo potest disponere, vt solus succedat primogenitus, vt hoc videlicet priuilegium sibi vindicet primogenitura, per no. in c. licet, de voto, & in c. quàm periculosum. 7. q. 1. Et con. 360. quantum ad punctum, eod. lib. 2. dicit quòd consuetudo aliquid insigne concedens primogenitis valet propter honorem familiarum & primogenituræ. Rursum idem in l. in quibus, col. 2. vers. pone consuetudo dictat. C. de secund. nup. quòd hæc consuetudo est approbata de iure Diuino. Quinetiam in c. cùm omnes, col. 2. de constit. dicit iure gentium statutum fuisse, vt primogenitus solus in regno succedat, ne regnum ipsum corrumpatur. quoniam nihil ita magnum est, quod in partes diuisum non redigatur ad modicum, vt in Auth. de natu. in cur. depu. & in Auth. de tri. & semis. in prin. Alibi item videlicet in ca. primo. §. mulier, tit. si de feud. fue. contro. inter do. & agn. dicit etiam simpliciter, quòd talis consuetudo valet quod etiam tenet And. Iser. in c. imperialem. §. præterea, col. 25. vers. quomodo probabitur, tit. de prohib. feu. ali. per Fe. Iac. Aluar. Marti. Laud. & Card. Alexand. in d. c. mulier, tit. si de feud. fue. contr. vbi ipsi Aluar. & Card. dicũt quòd hæc consuetudo valet & est tenenda, licet videatur dura. Idem Aluar. in c. 1. §. & quia, col. 6. tit. de his qui feu. dar. pos. Cal. con. 17. statuto, tit. de consti. & Fran. Rampo. inter cons. illius cons. 34. statuto Ferrariensi tit. de testa. Card. Flor. con. 137. redēptoris omnium qui est Rex, col. 2. ver. & ex eadē causa Pano. con. 12. casus talis est magnificus, col. 3. ver. sed & dubium, li. j. Flor. in disput. incipi. Baro. in 2. dubio, in prin. & Io. Bap. à Sãcto Seuer. in c. j. col. 12. vers. 17. regula, tit. de feu. cogn. & Alex. sibi contrarius cons. 87. quantũ ad primũ, statim post prin. libr. 6. Card. Ale. in c. per venerabilem. §. quod autem. col. 30. vers. postremo ad eandem materiã, extrà qui filij sunt leg. & in c. ius naturale, col. 3. dist. j. & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens. 1. nu. 158. & iterum 163. in fi. & nu. 168. & multis seq. de testa. & Guido Papa cons. 131. circa processum reuisionis, in 3. dubio, per multa quæ illic allegat. & Nicol. Perus. in tract. de succes. ab inte. in 1. parte, in 6. specie filiorum, col. 5. vers. & propterea si est consuetudo Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. 54. de donat. inter vir. & vxo. Iacobi à Sancto Geor. in l. cùm antiquioribus, col. pen. ver. sed an valeat. C. de iu. delib. & Steph. Bert. con. 78. viso cõsultationis themate, col. j. li. 3. vbi dicit hãc consuetudinē honestã & rationabilē. Et ex Theologis Scotus celebratissimus Sẽtetiarũ interpres lib. 4. Sẽten. dis. 15. q. 2. in solutione argumentorum, cùm differit de muliere, quæ ex alieno viro

filium

BIU Cujas

filium suscepit, vbi satis apertè innuit, hanc consuetudinem sibi videri bonam esse & æquam, dum illius simpliciter mentionem facit, in eâque, vt ita dicã, se fundat in quæstione, de qua ibi per eum.

14 ¶ Et pro hac parte facit quod dicit Bal. in l. 2. col. 1. ver. item an valeat pactum, & ibi Ias. col. 40. ver. secundò quærit Bald. C. de iure emphy. quòd valet pactum, vt emphyteusis ad primogenitũ solum perueniat. Et quod consuluit Pau. Ca. con. 160. in causa quam magnificus dominus, col. 4. ver. quòd valet testamentum disponentis, quòd in feud. iurisdictionali castrorum vel ciuitatũ præferatur primogenitus cæteris, & respondet ad c. j. tit. de succes. feu. vbi videtur dici cõtrarium. & sequitur Fely. in c. prudentiam, col. 3. extrà de offi. deleg. Quódq; latè disseruit Guido Papa dec. 267. cuius est exordium, pactum factum est, quòd valet pactum initum in contractu matrimonij, vt primogenitus ex eo matrimonio præferatur cæteris in successione contrahentium matrimonium, quod & idem voluit Guido, dec. 505. incip. factum est pactum. & Aufrer. in addi. dec. Tholo. q. 452. cuius est prin. item fuit quæsitũ an valeat, de quo dicemus latiùs infrà, in 6. q. Nam si huiusmodi pacta & testamenta valeant, multò magis consuetudo vel statutum, vt per gl. & Bar. in rub. C. de decur. lib. 10. & gl. in l. non impossibile, in fi. gl. magnæ. ff. de pact. & per tex. in l. vlt. ad fi. & ibi Bal. C. de fideiuss. cum si.

Confirmatio posterioris sententiæ.

15 ¶ Cæterùm Alber. Rosa, in d. l. Barbarius, col. 7. vers. & prædicta faciunt. ff. de offic. Præto. post Iac. Ra. quærit an possit primogenitus in foro conscientiæ totam hæreditatem sibi à statuto vel consuetudine delatam retinere. Et primùm arguit quòd non, per quædam similia. Deinde dicit in oppositum facere, quòd primogenitus debet sibi formare conscientiam ex lege, quia non debet ea esse clemẽtior, per tex. in Auth. de iudicib. §. oportet, & quædam etiam similia adfert, nec definit vtra pars sibi verior videatur, vt non absre dixerit Iason, in d. l. quoties Albe. in d. l. Barbarius, super hoc dubitasse. Verùm idem Alber. in alio loco, videlicet in proœmio ff. in §. discipuli, col. 2. & 3. & iterum in d. l. ex hoc iu. ff. de iust. & iure, non parum referre arbitratur: an in regno & aliis principatibus loquamur, an verò in cæteris rebus. Nam si primùm valet consuetudo, vt videlicet succedat solus primogenitus in regnis & principatibus, ea scilicet ratione quia humanũ genus pacem appetit, & quietem, per l. vnic. in prin. & ibi no. C. de cad. tol. & no. in c. fundamẽta, de elec. li. 6. Sed pax & quies populi magis proficiscitur & conseruatur ab vno principe, quàm à pluribus: quia principũ multitudo mala secundùm Philosophum vt ipse citat, de quo infrà dicemus: & Reipub. melius per vnũ consulitur. l. 2. §. sed quia difficile. ff. de orig. iu. & ordine naturę vnus debet esse princeps. c. in apibus. 7. q. 1.

De eadem re.

16 ¶ Hæc ferè sunt quæ ad hanc primam partem quæ ad principatus pertinet, adducit Alber. minimè quidem naturæ iurísque rationibus & institutis dissidentia. Naturæ enim ratio, vt elegantissimè disserit Patricius, edocet omnem multitudinem ab vno incipere. Agit enim in omnibus natura quod optimum est perfectúmque secundùm speciem singulorum, vt philosophi omnes tradunt, réspue ipsa satis comprobat. Sed vnitas ipsa quæ à Græcis μονὰς dicitur, eiusmodi est, vt ex ea omnia fieri, omniáque iterum in eam resolui veteres sapientes putauerint. Cuius sententiæ authorem Laërtius circa initia eorum librorum quos de vitis sententiísque philosophorũ conscripsit, fuisse tradit Musæum Athenienſem Eumolpi filium, qui longo interuallo Homerum præcesserit. Sic & Pythagoras Samius, principium omnium rerum μονάδα, id est, vnitatem esse arbitratur, & ex ea infinitam dualitatem veluti materiam auctori vnitati præbere, subiectámque ei omnino esse, quemadmodũ prodiderunt Plutarchus in eo li. quem de dogmatis philosophorum conscripsit, & Alexander in successionibus philosophorum, & Laërtius lib. 8. eius operis quod nuper citauimus. Sed & vnitatem bonorum, dualitatem malorum exordiũ esse dicebat. Vnitatis enim natura insciа circunferentiæ, cælo temperiem: animis virtutem: corporibus sanitatem: domibus, & ciuitatibus pacem & animorum gignit concordiam. At dualitas diuersa omnia: Aeri enim tempestatem tribuit: animis malitiã: ægritudines corporibus: ciuitatibus, & domibus seditiones & dissidia inducit. Omne siquidem malum ex dispari inoritur voluntate. Proinde Homerus vnitatis naturam in boni quidem portione constituit, in mali verò dualitatem. Nam bonum ἐυηία sæpe dicit, & ἐυάγη affectum huiusmodi. Contrario autem modo ὄλεθρη vocat afflictionem ac vexationem.

Confirmatio partis quæ ad principatus pertinet.

Vnitas rerum principium.

Vnitatem bonorum exordium.

17 ¶ Moses autem scriptorũ antiquissimus, cùm secundùm Hebraicam veritatem primo, tertio, quarto, quinto, & sexto die bus expletis, confectísque singulorum operibus dixisset, Et vidit Deus quia bonum est: in secundo tamen die hoc ipsum subticuit, insinuans non esse bonum dualitatẽ quæ iam ab vnione discesserit, vt à D. Hieronymo annotatum est libr. 1. contra Iouinianum, & repetitum est in Decretis Canonicis, nomine titulóque Diui Ambrosij in c. nuptiæ. 32. di. 1. Cui & assentiens Galenus medicorum princeps libr. de sanit. tuenda 6. scribit in omnium rerum genere quod optimum est, id vnicum esse, vitiosa verò plurima esse. Plato in Timæo omnia producit ab vno. In Philebo, omnia vno metitur. In Epinomide omnia reducit ad vnum.

Ad idem ex Hebræis.

18 ¶ Sed & hoc à Mathematicis qui numerorũ rationem scrutantur, manifestè ostenditur. μονὰς enim dicitur ab illis mas eadem & fœmina, par & impar, nec per se numerus, sed fons & origo numerorum, initium finísque omnium, cùm ipsa principij & finis omnino expers sit, vt scriptum reliquit Macrobius de somnio Scipionis nõ semel, & è nostris intellexisse videtur Accursius in §. affinitatis, Inst. de nup. & in l. si quis ante, & ibi Bart. ff. de acq. pos. & Bal. in c. cùm in iure, circa medium de elec. & Ange. cons. 56. quæ reformatio, ante mediũ. Itaq; monas ipsa, vt dicit Macrobius, ad summũ Deũ refertur, eiúsq; intellectũ & sequentium rerũ & potestatũ numero sequestrat, nec in inferiore post Deũ gradu frustra eam desideraueris. Hæc illa est mens, quæ, vt tradit Trismegistus, è summo nata

Ad idem ex Mathematicis.

Deo

BIU Cujas

Deo vices temporum nescienſ, ſed in vno ſemper, quod adeſt, æuo conſiſtit. Sed & ad animam refertur. Anima enim aliena à contagione externæ materiæ, tãtùm ſe authori ſuo ac ſibi dedens ſimplicem ſortita naturam, cùm ſe animandæ immenſitati vniuerſitatis infundat: nullum tamen init cum ſua vnitate diuortium. Vt igitur in vniuerſo mundo omnia regit Deus: in partibus animi, mẽs: in membrorum multitudine, cor, aut cerebrum, quandoquidem omnis naturalis gubernatio ab vno manat: ſic & conſentaneum eſſe videtur, vt inter multos homines vnus imperet.

19 *Feuda regulariter diuidua.*

¶ Ex quibus illud fieri autumo, vt quanquam feuda regulariter, vt ita dixerim, ſint diuidua, vt eſt text. in c.1.§.item ſi duo, & ibi An.Iſer.Alua.& Card.Alex.tit.qui.mo.feud.amit.& in c.1.§.omnes filij, tit.ſi de feud.fuc.cont.inter do.& agn.& in c.1.tit.de nat.feu.& in §.prætereà ducatus, & ibi etiam Andr.Iſer.Alua.& Card.tit.de prohib.feud.alie.per Fed.& in c.pe.tit.de prohi.feu.ali.per Lotha.& voluit Spec.tit.de feud.§.quoniam, verſ.34.tit.de feud.Io.An.in addi.ipſius, in rub.eiuſdem tit.col.3. verſ.eſt quæſtio in regno.Fed.Senen.conſ.227. factum tale eſt, duo fratres. Bald.in l.ſi plures, col.2. verſ.item nota quòd feud.C.de condi.inſer.& in l.ſi familiæ, per gl.ibi, in verſu, ſed iuxta prædicta, quæritur, & ibi clariùs Saly.C.fami.hercif.Bal.in l.voluntas, verſ.quæritur de duobus feudatariis.C. de fideicommiſ.& in c.imperialem, in prin.verſ.quæro an vaſallus, tit.de prohib.feud.ali.per Feder. Bar.in l.qui Romæ.§.duo fratres, in 10.q.de verb.oblig.cùm loquendo de emphyteuſi, allegat d.c. prætereà ducatus, & expreſsius in l.& ideo, & ibi Ange.ff.de condi.furt.& in l.cum hi. §.ſi vni, & ibi Bald.Ange.& ferè omnes ff.de tranſac.& in l.ſi domus.§.vlt.& ibi recentiores.ff.de legat.1.& in l.arbor.§.vlt.ff.com.diuid.& in l.1.in fi.prin.C.de impo.lucra.deſcript.li.10.Saly.in l.vlt.col. 7.C.de iur. emphy.Inno.in c.prudentiam, in princ.extrà, de offic deleg. Calde.conſ.12.tit. de feud.Iac.Ardi.in rub.vtrùm poſsit diuidi feud.iuriſd.Panor.con.82.conditoris omnium col.pe.& ferè per totum, li. 5.Franc.Curt.Senior, conſ.69.dominus Ioannes, col.3.verſ.ſed præmiſsis non obſtantibus.Soc.conſ. 67.lib.1.repetito conſ.165.lib.2.viſis inueſtituris, col.7.verſ.his tamen non ob & conſ.278 in quæſtione vertenti, col.1.& 2.eo.lib.2.& con.87.viſis inueſtitura, col.3.lib.3. Quod procedit etiam in feudo iuriſdictionis ſecundùm Spec.dicto tit.de feud.§.quoniam, verſ.34 & Bal.Aluar.Mar.& alios in d.c.prætereà ducatus, col.j.Alex.con.7.in conſultatione præmiſſa, col.2.lib.5. quod tamen intellige vt Bal.& Alex.in d.locis.

20 *Feudũ uſufructui comparatur.*

¶ Quod & hinc probari poteſt, quòd vſuifructui, qui planè diuiditur, per l.j.§.ſi vſusfructus, ff.ad leg. Falc.& no.Bar.in l ſtipulationes non diuiduntur.ff.de verb.oblig.æquiparatur feudum, ſecundùm Bal.Aluar.& Card.Alex.in d.§.prætereà ducatus, eundẽ Bal.in l.j.§.excepto, & §.in primo, col.4.C. de cadu.tol.& in l.cùm oportet, in prin.col.vlt.C.de bon.quæ lib.& in c.1.§.ſi quis de manſo.col.3. tit.de contro.inue. Et dicit idem Bal.in l.j.col.16.C.de cõfeſ. quòd feudatarius habet vſumfructum quendam anormaliter, qui non eſt caſualis, nec formalis, ſed ſingularis, & idem Bal.in l.j.col.vlt.C. ſi plur.vna ſen.dicit quòd feudatarius habet vſumfructum, id eſt, fruitionem quandam vtilem & plenam, non quòd ab eo exigatur vſufructuaria cautio, nec quòd perdat feudum per capitis diminutionem. Et facit text.in c.j.§.vlt.tit.qui.mo.fed.amit.vbi vſusfructus ponitur in definitione.feud.

21 *Fallit tamen in feudis dignitatum.*

¶ Igitur vt repetam, licet feuda regulariter ſint diuidua, fallit tamen in feudis dignitatum, ſcilicet regni, ducatus, marchiæ, comitatus, & aliis huiuſmodi, quæ ſunt indiuidua, vt eſt text.in d.§.prætereà ducatus, & ibi no.Iac.Bel.And.Iſer.Bal.Aluar.& omnes, ex quibus Bal ipſe aduocat Ariſtotelicam, vt ipſe putat, ſententiã ex 12.Metaphyſicæ. Multos imperitare malum eſt, Rex vnicus eſto. Quam tamen Ariſtoteles proculdubio ſumpſit ex Homero, apud quem in 2.Iliados Rhapſodia, Iyſſes Therſitem ſeditioſum ea ſententia compeſcit,

Vnus rex eſto.

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἷς κοίρανος ἔστω. Cuius apud Tranquillum primam partem vſurpauit Domitianus, alteram Caligula: vtranque apud Probum Aemilium Dion Syracuſanus. Cui confinis eſt illa Euripidis ſententia in Andromacha,

ἑνὸς ἀλύνασις ἀνά τε μέλαθρα,
Καπόλεως.

Vnius poteſtas ſit & in re domeſtica,
Et in Republica.

22 *Ad idem.*

¶ Text.eſt item in c.licet, & ibi gl.vlt.Hoſti.Io.An.Ant.Panor.& alij, de voto, & voluit gl.in c.ſi hæredes, & ibi Doc.de teſt.& ipſe Bald.in d.l.ſi plures, col.2.C.de condi.inſer.& in auth.hoc amplius, col.2.C.de fideic.vbi & illam ſententiam ex Ariſtotele quoque allegat, & in ca.vno delegatorum, col.pen.de offi.deleg.& conſ.275.quod pro regula, col.3.verſ.nam ſi duo ſunt, lib.2.Omnes ferè in diuiſionibus feudorum, videlicet Iac.Bel.in 8.diui.Aluar.& Card.in 9.diui.& Mart.Lauden.in 11.diui.Cy.in l.ſi viua.C.de bo.mater.& Spec.in d.tit.de feu.§.quoniam, verſ 34.Hoſt.in ſumma eiuſdem tit.§.vlt.verſ.ſed nunquid tenebitur iurare.Oldr.conſ.231.vt eius de quo quæritur, ante fi.& iterum conſ.237.perlectis.Bart.in l.inter tutores, ad fi.ff.de admi.tut. & conſ.72.ex facto proponitur quòd nobiles, & conſ.89.primò quæritur, col.2.verſ.ſecundò oportet. Alber.in l.communi diuidendo, in prin.ff.com.diuid.Ant.Imo.Panor.Fely.& Philip.Dec.in c.prudentiã, in prin.de offi.deleg.Io.Fab.in §.cùm filius, Inſt.de hære.quæ ab int.defe.Pe.An.con.339.pro maiori intelligẽtia, col.j.& col.antep. vbi & illam quoque ſententiam ex Ariſtotele aduocat, multáq; in eam rem adducit. Lucas Pen.in l.j.col.3.C.de vetera.lib.12.Iac.Ardizo.in rub.vtrùm feudum diuidi poſsit. Pet.Iaco.in arbo.ſucceſ. Reg.Fran.col.4.verſ.ſed quid ſi dum deceſsit, & titulo de cau.ex quibus vaſal. deb.amit.feud.col.2.

verſ.

BIU Cujas

verſ.item excepto.Ang.conſ.89.pro clariori deciſione,col.3.Pan.in d.c.licet,col.3.de voto,& in d.c. vno delegatorum,de offi.deleg.& in c.intellecto,in 1.no.de iureiur.& con.12.caſus talis eſt,magnificus dominus,col.3.in 3.dubio,libr.1.vbi item illam ſententiam ex Ariſtotele citat.& conſ.3. col.2.in fi.verſ.ſed his non obſtantibus,lib.2.vbi & eam quoque refert,dicítq; prætereà iſtud quod dictum eſt,vt ſcilicet ſoli primogeniti ſuccedant in principatus, fuiſſe introductum propter bonum publicum,& in fauorem & honorem imperij:vt principatu, & qui ſub eo ſunt integri perſeuerent, arg. l.ne in plures.ff.de exerc.& c.ſignificãte,de pig.& c.maioribus,& c.dilecto,de prẽb.vbi dignitates nõ capiunt ſectionem.Idem prætereà voluit Domi.in c.2.col.vlt.de arbit.lib.6.Fran.Arc.conſ.166.magnifici excelſi,col pe.& Alex.con.30.quoniam omne datum optimum,col.6.verſ.nono per hoc,lib. 1.quod & repetitur in con.2.lib.5.& idem Alex.con.18.viſis capitulis,col.2.lib.2.& conſ.6.viſa inueſtitura,eo.lib.5.& con.ſeq.col.j.eo.lib.5.& con.25.attentis narratis, fermè per totum,eo.libr.5.vbi & hinc fieri arbitratur,quòd in iſtis principatibus primogenitus tantùm ſuccedit.& con. 87.quantùm ad primum,col.j.lib.6.& Barb.conſilio 14. clementiſsimi.col.3.libro 4.vbi etiam citat illud Ariſtotelicum.& inter con.Fran.Curt.ſenioris,conſ.67.ſapienter optimus,col.10.11.12.vbi & hanc in rem multa adducit.Corn.conſ.199.in præſenti conſultatione,col.18.ver.nam etiam obſtat quod vltimo. lib.2.& Soc.con.67.viſis inueſtituris,col.7.& iterum col.11.lib.1.& conſ.165.ſimili initio,col.8.lib.2. Fely.in c.quæ in eccleſiarum,col.35.verſ.hanc declarationem limita, extrà de conſtit. Iaſ.in præfatione feudorum,col.pe.& Ludo.Bolog.con.62.Martinus,col.4.

23 ¶ Et huc vergit illud Euangelicum Lucæ 11.c. Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. quod & repetitur in c.ſi ea. 25.q.2.& citat Zenzel.in extrauag. Io.22.incip.ad noſtri apoſtolatus, in verbo, ſciſſuris,tit.de priui.qui ad hoc allegat d.§.prætereà ducatus,vbi & Bal.hoc citat ad hoc propoſitũ, & Barb.d.con 13.li.4.& iterum conſilio vndecimo,illud afferã,col.3.lib.2.& Soc.d.conſ.ſuprà alleg. Ad quam etiam ſententiam pertinet illud Lucani lib.1.dum cauſas deſcribit bellorum ciuilium, *Ad idem.*

—Nec vnquam
In turbam miſſi feralia fœdera regni.
O malè concordes,nimiáque cupidine cæci:
Quid miſcere iuuat vires?orbémque tenere
In medio? dum terra fretum,terrámque leuabit
Aer,& longi voluent Titana labores:
Nóxque diem cælo totidem per ſigna ſequetur:
Nulla fides regni ſocijs,omníſque poteſtas
Impatiens conſortis erit:nec gentibus vllis
Credite,nec longè fatorum exempla petantur.
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Quorum verſuum poſtremum aduocat gl.in l.vlt.ff.de acquir.rer.do.& in §.ſanctæ quoque res.Inſtit.de rer.diu.Illum autem verſum,Nulla fides regni,citat etiam Spec.tit.de iud.§.ſequitur in prin. Illud quoque,Omníſque poteſtas &c.allegat Barb.d.conſ.14.col.3.libr.4.& con.20.incip.illud afferam in medium,col.3.libro 2.& conſ.40. clementiſsimum, col.9.libr.4.& d.conſ.67.quod eſt inter conſi.Franc.Curt.

24 ¶ Hoc autem confirmant Cornelius Tacitus lib.2.Hiſtoriæ Auguſtæ,& Curtius lib.9.rerum geſtarum Alexandri,ſcribentes inſociabile regnum eſſe.Quibus ſubſcribens Herodianus Alexandrinus qui Græcè imperatorum ſcripſit hiſtoriam,Incommunicabilis,ait lib.8.eſt natura poteſtatis.Seneca quoque Tragœdiographus in Thyeſte,act.3. *Ad idem.*

Non capit regnum duos.

Quem citat Imo.in l.ex duobus,in prin.ff.de vulg.& pupil.& Barb.omnibus ferè conſ.ſuprà alleg. Nec hinc diſſonat illud Statij Papinij lib.j.Thebaidos,

Ambitus impatiens,& ſummo dulcius vnum
Stare loco ſocíſque comes diſcordia regnis.

Quod & vſurpat gl.in cle.1.in verbo,ambitio,de regular.Illud quoque Ouidij lib.2.de Arte amandi,

Non bene cum ſocijs regna Venúſque manent.

Verùm ante hos Ennius in Tragœdiis à Tullio lib.1.Officiorum relatus dixerat,

Nulla ſancta ſocietas,nec fides regni eſt.

Refert Plutarchus Cheroneus in Græcorum apoph. quod cùm à Dario talentûm permulta milia Alexandro offerrentur, peteretúrque vt Aſiam ex æquo diuideret,dicerétq; Parmenio:Equidem acciperem ſi Alexander eſſem.Et ego quoq; Alexãder,inquit, ſi Parmenio eſſem.Dario autem reſpondit,Neq; terram duos ſoles,neq; Aſiam Reges duos tolerare His ſuffragatur quod D.Auguſt. ſcribit in c.quod autẽ.23.q.7.quis faſtu dominationis elatus deſiderat habere conſortẽ? Apud Herodotum in Thalia Megabyſus ſic infit.Propoſitis tribus ſtatibus,&his omnibus optimis,vt optimè imperent pauci,optimè vnus,inter hæc multo excellere vnius imperiũ ſentio. Nam vnius viri qui optimus ſit imperio nihil melius eſſe conſtat.Quod qui ſentit,eum non immeritò ſtatũ popularem miſſum faciat,vt taceã ſic præcipuè cõſilia in aduerſarios trahi ſolere.Porrò in ſtatu paucorũ cùm plures virtuti incũbant in publicum,vehemẽtiora priuatim odia excitari conſueuerũt. Cùm enim quiſq; princeps eſſe optet, & in ſentẽtia dicenda vincere,ad ingẽtia inter ſe odia euadũt. Ex quibus

ſedit

seditiones existunt,è seditionibus cædes,è cædibus ad vnius imperium deuenitur:vnde intelligi datur,quantò sit hoc illo præstantius. Hæc ille.

25 ¶ Sed & multi tam antiquiores, quàm recentiores scriptores hanc vnius gubernationem, quàm multorum esse & potiorem & naturaliorem,infinitis propè rationibus ostenderunt,quas si hoc loco commemorare vellem, dies me deficeret,Satis enim erit si nonnullos ex recentioribus,qui hũc locum latiùs tractarunt, indicauero. hoc quidem multis comprobat Franciscus Patricius Senensis pontifex Caietanus in iis libris quos elegantissimè & copiosissimè de regno conscripsit,& Iouianus Pontanus in libris de obedientia,quos non minori elegantia,nescio an maiori composuit:& nouissimè Cælius Rhodiginus li.lectionum 13.c.27.& ex nostris Lucas Pen.in l.vlt.post prin.C.de delat. lib.10.& Alber.in proœ.ff.in §.discipuli,col.3.Anto.Corsi.in tract.de pot. & excel.Regi.in 74.quæst. vbi & alios plerosque citat huius sententiæ assertores.

26 ¶ Nec refragantur iura Decretáque Canonica quibus monstrosum videtur, vt vna prouincia habeat duos Archiepiscopos, vna diœcesis duos episcopos, vna ecclesia duos sacerdotes.Itaque sanxerunt vt quęque diœcesis vnum caput,& ecclesia Romana vnum pastorem habeant,ca.peruenit. 101.di.& c.pen.21.q.2.& c.quoniã in plerisque,de offi.ordi,cum si.in eam rem congregatis,per L.uc. Pen.in d.l.vlt.col.j.C.de delat.lib.10.& in l.in prouinciis,col.j.in verbo vsurpatione.C.de Num.lib. 12.& in l.viros,col.2.C.de diuer.offi.co.li.12.& in l.2.col.pe.C.de exac.& execut.eo.lib.12.Et vt dicit D.Paulus ad Ephes.4.Vnum corpus,vnus spiritus, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus pater omnium qui super omnes,& per omnia,& in omnibus nobis. Et D. Hieronymus ad Rusticum,In apibus princeps vnus, & grues vnam sequuntur ordine literato. Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ.Roma autem condita duos fratres simul Reges habere non potuit,& parricidio dedicatur.In Rebeccæ verò vtero Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi,singuli Archiepiscopi,singuli Archidiaconi, & omnis ordo ecclesiæ suis rectoribus nititur:quæ verba repetuntur in d.c.in apibus.7.q.1.Subdit autem Hieronymus In naui vnus gubernator,in domo vnus dominus,in quouis grandi exercitu vnum signum expectatur.Ante Hieronymum autem Cyprianus,in eo libello,quem de idolorum vanitate conscripsit,Ad diuinum, inquit, imperium de terris mutuemur exemplum. Quando vnquam regni societas aut cum fide cœpit,aut sine cruore desiit?Sic Thebanorum germanitas rupta & permanens rogis dissidentibus etiam in morte discordia.& Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cepit hospitium. Pompeius & Cæsar affines fuerunt,nec tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt.Nec hîc tu de homine mireris, cùm in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est in apibus, & dux vnus in gregibus,& in armentis rector vnus.

27 *Cõmunionem parere discordias.* ¶ Ex illis autem verbis Hieronymi aliisque ex Herodoto, Lucano, & aliis suprà aduocatis clarè constat communionem parere contentiones,discordias,lites, dissidia,seditiones,inimicitiásque excitare.Quibus attestatur tex.in l.cum pater.§.dulcissimis,& ibi Doct.ff.de leg.2.& in l.in re communi,ibi,propter immensas contentiones,vbi ad hoc no.Flo.& in l.sancimus.§.ne autem cõmunione. C.de don.Hinc videmus(vt nonnihil iterum cum Patricio loquamur)ciuitates quæ à pluribus administrantur,seditionibus & intestino odio plerunque laborare. Illas autem quæ ab vno reguntur concordes esse,vt quæ iustè legitimèque imperanti æquo animo pareant,vltróque obsequantur sine æmulatione aut obtrectatione aliqua. Quibus quidem ex rebus perpetuæ sunt, & bonis omnibus affatim semper abundant.Quinetiam ciuitates atque Respublicæ ipsæ cùm bellorum calamitatibus,aut maximis difficultatibus premuntur, ad vnius principis remedium se conferunt,nullâq; ratione alia meliùs euadunt,quàm si res omnis ad vnius arbitrium redigatur.

28 *Dictatores cur creabantur.* ¶ Romani,vt à plerisque aliis relatum est, & à Pomponio Iurisconsul.in l.2.§.deinde in magnis periculis,vt cùm crebra orirentur bella, & quidem acriora à finitimis inferrentur,Dictatorem vnum creabant,cui ad tempus summa potestas credebatur, vt etiam traditur in l.j.ff.de of. Præt. cuiúsque imperio omnia permittebant. Et idcirco sic appellatum, vt Varro arbitratur,quòd illius dicto omnes auscultarent obsequerentúrque. Quanquam Plutarchus in Marcello à diuerso etymo deducit. Macer autem Licinius, qui multa diligentia de antiquitatibus scripsit,huius magistratus exẽplum atque nomen ipsum ab Albanis, à quibus magna ex parte originẽ ducebant,sumpsisse retulit.Qui non longo post Amulij Numitoríque mortem interuallo,deficiente Regia sobole annuos dictatores designabant,qui regiam potestatem habebant. primúsque apud eos Metius Suffetius Dictator fuisse inuenitur post mortem Cecilij eorum Regis. Tametsi & hunc creandi Dictatoris morẽ videri possunt Romani, vt alia pleraque,à Græcis accepisse,quos Theophrastus in libris quos de regno scripsit author est,in rebus difficillimis ad modicum tempus eiusmodi magistratus instituisse, quos Aesymnetas vernaculo verbo appellabant.Qualem Mitylenęi elegerunt aliquando Pittacum illum ex septem sapientibus contra exules suos,quibus præerant Antimenides & Alcæus poëta,vti testatur Aristoteles lib.3.Politic.c.10.& Dionysius Halicarnasseus lib.5.

29 *Dictatores sæpe Ro.periculis maximis exemerunt.* ¶ Id autem agebant Romani,quòd clarè cognoscerent in vnius principatu maximam authoritatem esse, liberam sententiam, consilia non ambigua,iudicia in rebus ordinandis potiora,executiones promptiores alacrioréque.Hoc quidem pacto è multis periculis aliquando euaserunt, & penè victi victores extiterunt. In difficillimo contra Latinos bello Aulus Posthumius secundus Romanorum dictator(nam Titus Largius primus fuerat)ad Regillum Lacum in agro Tusculano agmini hostium

hostium occurrit, vt tradit Liuius li. 2. & Plinius Secundus, aut quisquis is fuit, in lib. de viris illustribus. Quintus quoq; Cincinnatus Dictator factus, & ab aratro accersitus aduersus Equos re male gesta, apparuit, hostésq; nuper victores quamprimum victos sub iugum misit, & ad optatũ agellum rediit, testibus Liuio li. 4. Plin. in eod. libr. Eutropio lib. 1. de Ro. gestis, c. 11. Sic etiam, vt & illi ipsi inquiunt, Fidenates ante victores, Mamerco Aemilio Dictatore victi sunt, & Fidenæ captæ. Furius itẽ Camillus Dictator, vt & refert Liuius libro 5. ab vrb. cond. & Plutarchus in vita illius, & Eutropius quo loco suprà citauimus c. vlt. primus per annos decem Veios cepit. Rursúsq; cum Galli Senones fusis Romanis ad Alliam fluuium, vrbem cepissent totam præter Capitolium, & coacti fame Romani mille auri pondo iam spopondissent, pecuniáq; expenderetur: Camillus ipse Dictator creatus cum exul esset aduenit, Gallosq; vrbe deturbauit atq; trucidauit, & pristinam patriæ libertatẽ vindicauit, Romanúmq; populum qui iam Veios migrare volebat, retinuit. Longo etiam post tẽpore cum tot cladibus à Pœno duce Hannibale acceptis res Romana in vltimo discrimine versaretur, Dictatorẽ creari placuit: & Fabius Maximus designatus est, qui cunctando, vt inquit Ennius, restituit rem, viréq; Hannibalis attriuit. Quibus exẽplis intelligere possumus, Romanorum sententia, qui virtute & armis imperium omnium gentium quæsiuerunt, Rerumpub. status in magnis periculis & calamitatibus nulla alia ratione seruari posse, quàm vt ad vnius imperium redigantur.

30 ¶ Adde quod subditorum interest, ne plures dominos habeant, vt dicit Host. in c. dilecti, de maior. & obed. Zenze. in extrauag. Io. 21. incip. ecclesiæ Romanæ, in verbo, suorúmq; fidelium, ar. d. c. præterea ducatus, vbi & hoc dicit Bal. in c. 1. §. si quis, tit. quo tempo. mil. inue. pet. & in c. 1. §. secundo, de leg. Corra. & in l. 2. C. de don. Aluar. in c. omnes, tit. si de feu. sue. contr. Pan. d. cons. 82. cõditoris omnium, col. pe. li. 1. & Mart. Laud. in tract. de principibus, vers. 471. interest subditorum. Barb. d. con. 11. col. 3 libr. 2. Idque potissimum duabus rationibus. Prima, quia vt satis constat ex iam dictis, expedit multitudini regi ab vno, vt est etiam tex. in l. 2. §. nouissime. ff. de orig. iur. per quem ita voluit Bal. in Auhten. hoc amplius, col. 2. C. de fideicom. Altera, quia nemo potest duobus dominis seruire, vt Deus Opt. Max. attestatur Matth. 6. c. & Lucæ 16. & repetitur in c. acutius. 26. di. & in c. 1. 21. q. 2. & in c. tolle, de pœn. dist. 2. & hoc versu non ineleganter concludit Iuuencus,

Subditorũ interest, ne plures dominos habeant.

Nemo potest dominis æquè seruire duobus.

31 ¶ Satis igitur probatum est in huiusmodi regnis & principatibus satius esse vnũ quàm plures succedere, vt is scilicet solus eà administret, subditos regat & moderetur. At æquitati rationíque congruum est, vt is potius sit natu maximus, quàm cæteri, vt dicit Oldr. de hac re nominatim loquens, con. 94. eleganter, col. 4. & Petr. Ancha. qui & de hoc quoque nuncupatim loquitur, consil. 339. pro maiori intelligentia, col. 2. per l. vlt. ff. de fide instr. & c. statuimus, de maio. & obed. & Alex. etiam de hoc speciatim loquens, con. 4. ponderatis verbis, col. 2. lib. 4. Nam quòd vni (inquit) tãtùm defertur, debet antiquiori deferri, per eadem iura, & alia quæ allegat. Cuius rei duæ sunt potissimæ rationes. Prior est, quia primogenitus prudentius præsumitur regnum administraturus, quod iam multis suprà probauimus. Altera quia natura comparatum est, vt maiores natu imperent, præsint dominentur iuniores seruiant, subsint, obediant, vt etiam affatim suprà docuimus. Et id quidem adeo natura le est, vt vel inter bruta animantia id quod obseruari testimonio sint Plin. & Solinus à nobis suprà etiam relati, in præfa. nu. 216. Propterea, vt cum Alb. concludamus, non obscurum est valere consuetudinem, vt primogenitus solus succedat in regnis & dignitatib. Regalibus.

Magis cõgruit seniorem principatum moderari quàm iuniorem.

32 ¶ At si loquamur in cæteris rebus hæreditariis, dubitat Alb. ipse in d. proœmio ff. §. discipuli, an valeat talis consuetudo: imo, vt dicit, non videt huiusmodi consuetudinem posse defendi, quoniam tollit alimenta, & legitimam aliis filiis, quibus ea debentur iure naturæ. l. 1 §. huius studij, ibi, liberorum educatio. ff. de iure nat. gen. & l. cum ratio. ff. de bonis dam. & c. ius naturale. j. dist. Card. autem Alex. in c. j. col. 14. in respon. 8. arg. tit. de feu. march. dicit huiusmodi consuetudinẽ esse fauorabilem in dignitatibus, in cæteris autẽ esse odiosam, & propterea restringẽdam, sentiẽs per hoc semper esse validam. Quin expressius Mart. Laud. in d. tract. primogenituræ, col. 5. ver. an valeat consuetudo: & Guido Pap. cons. 131. circa processum reuisionis, in 3. dubio, postea quàm retulerunt Alb. vbi suprà, tradunt assueueranter valere hanc consuetudinem sine delectu atq; discrimine principatuum & cæterarum rerum, per tex. in l. mulier si fuerit, tit. si de feud. fuerit contro. Quod & voluit And. Iser. in c. item si fuerint, & ibi Aluar. tit. quib. mod. feud. amit. dum dicunt quòd feuda quæ non sunt dignitatum, diuiduntur inter hęredes, nisi ex lege municipali sit inductum vt primogenitus solus succedat, quem sequitur Alex. con. 7. in consultatione, col. 1. lib. 5. & Soc. cons. 252. cuius est exordium, visis instrumentis concessionum, col. pe. ver. secundo dico.

Quid in cæteris rebus quã in principatu.

33 ¶ Nec obstat (inquiunt Mart. & Guid. Pap.) quod de alimentis dictum est. Nam licet consuetudo nullam omnino faciat eius rei mentionem, tenetur tamen primogenitus præstare cæteris fratribus alimenta, aut alia bona illis assignare, quibus possint honestam vitam ducere, habita personarum & facultatum ratione, vt & voluerũt Host. Io. And. & Pan. in d. c. licet. de voto, arg. l. 1. ff. de tut. & ratio. distrah. & idem Io. And. in regula sine culpa, de reg. iur. lib. 6. in Merc. Pan. con. 12. casus talis est, magnificus dominus, col. 5. ver. septimum dubium, lib. 1. & cons. 3. nitar in præsenti, col. 4. vers. dicunt tamen, lib. 2. & ipse Guido Pap. dec. 476. vtrum legitima, & iterum dec. 487. pater in testamento, col. 2. vers. quo verò ad regna. Car. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem, col. 30. vers. postremo ad eandem materiam, extra qui fil. sunt legit. Soc. con. 47 facti narratione, col. 2. lib. 3. & Philip. Fran. in

Primogenitus tenetur fratribus alimenta præstare.

BIU Cujas

rub.de testa.char.antep.ver.25.prohibentur,lib.6.& Iac.à S. Geor.in l.cum antiquioribus,col.vlt. in 8.q.C.de iure delib.Et in simili dicit Bal.in l.alimenta.C.de negot.gest. quod si ex statuto aut aliàs masculus est hæres vniuersalis, tenetur alere sorores per tex.in l.qui filium. ff.vbi pub.edu.deb.vbi & hoc idem dicit ipse Bald.& ipse quoque con.465.statuto ciuitatis,in fi.lib.3.& Pan.con.75.primo videndum est,in vlt.dubio,lib 1.

34 *Iosaphat primogenito regnum reliquit, cæteris filiis res quasdã minutiores.*

¶ Sapienter autem fecit Iudæorum rex Iosaphat,qui vt scribitur libr.2. Paralip.21. Ioram filio primogenito regnum tradidit,cæteris filiis minutas quasdam ciuitates,aurúmque & argẽtum reliquit, quo possent honeste viuere.Id quod etiam fecit Cyrus , qui vt supra in præf.diximus,quo loco de Persis locuti sumus,Cambysi primo filio regnum,Tanarzaridi alia quædam minutiora reliquit, vt testatur Xenophon qui vitam illius magis ad principum institutionem scripsit , quàm ad historiæ veritatem.Plato autem suis legibus lib.11.legem huiusmodi sanxit, Qui liberos habet & testamentum conscribit , primò hæredem de filiis vnum quem dignum putauerit constituat:deinde quemcunque aliorum adoptandum aliis dederit,conscribat:& si filiorum aliquis supereſt,nulla hæreditate munitus,quem secundum legem in Coloniam sperat profecturum,huic liceat patri de alia pecunia quantum velit,legare.

35 *Quid si cæteri fratres habent unde se alere possunt.*

¶ Sed vt redeamus,id quod dictum est suprà teneri primogenitũ alere cæteros fratres etiam si statutum,aut consuetudo id aliter nõ exprimat(neq; enim id omittendũ fuit)intelligit Marti.Laud.in d.tract.primogenituræ,col.7.ver.vlt.quæro,an primogenitus , procedere nisi postremi filij aliunde quicquam haberent,vnde ipsi se possent honeste alere.neque enim tunc primogenitum teneri eos alere,arg.l.si quis à liberis.§.sed & si filius.ff.de lib.agno.quem tamen locum corrupte allegat.

36 *Tolerantur quædã iniquæ propter bonũ aliquod.*

¶ Sed & illud præterea dici potest,quòd licet non sit æquum,vt cæteri filij suo iure priuentur.l.2.§. 1.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur.debet tamen tolerari propter bonum quod inde sequitur,iuxta no. in l.1.ff.de iust.& iur.Nam & aliàs sæpe cõtingit,vt quis sine culpa sua iure suo priuetur, sed nõ sine causa.c.antiqua,& ibi gl.de priuil.& per Dy.in c.sine culpa de reg.iur.Quam rationem ad hunc casum adfert Pau.Cast.con.179.incip.in causa quam magnificus dominus,col.3.ver.vel melius potest dici,lib.1.Potuissem huc præterea adducere,quòd legitima statuto,aut consuetudine tolli potest,vt multis placuit.Sed quia in hoc sunt diuersæ op.& alibi affatim remissiones de hac re congessimus, omittendum hîc duximus.

37 *Limitatio eius quod dictũ est feuda dignitatum esse indiuidua.*

¶ Verum antequam hinc discedamus,quod dictum est feuda dignitatum esse indiuidua , propterea q; in his solos primogenitos succedere,id certè multis modis intelligendũ est.Primo vt procedat de communi iure feudorum.Verum ex consuetudine Alemaniæ atque Italiæ & aliarum multarum regionum huiusmodi feuda diuiduntur,secundum Host.Io. And.& Card.in c.licet extra de voto. Old.con.237. perlectis & diligenter attentis,& eius discipulũ Io.An.in addi.Spe.super rub.de feud. col.pe.And.Iser.in c.omnes filij,& ibi Alu.tit.si de feu.fue.cont.inter do.& ag. & in c.1.in fi.de feud. Marc.& in d.§.præterea ducatus,tit.de proh.feu.ali.per Fede.Ang.conf.286. pro clariori decisione. Soc.con.165.visis instrumentis,col.7.vers.his tamen non obstantibus,& conf.252.visis instrumentis concessionum,col.pe.ver.secundo dico.& con.278.in q.vertenti,col.1.& Fran.Curt.senior.con. 69. dominus Io.col.10.ver.quarto principali fundamento.Alex.con.18.visis capitulis,col.2.lib.2.& cõs. 60.visis dubitationibus,in prin.lib.3.quod iterum repetitum est,con.30.lib.6.& eundem 25. attentis narratis,col.3.ver.fortificantur etiam prædicta,lib.5.& And.Barb.inter col.illius,post conf.55.prospectis,col.vlt.lib.4.& Soc.conf.467.visis inuestituris, col.7.ver.primo quia dispositioni,lib.1.quòd & repetitur con.165.lib.2.& con.252.visis instrumentis,col.pe.ver.secundo dico,eo.li.2.& con. 278.in q.col.1.eo.lib.2.& Philip. Dec.in c.prudentiam,col.5.vers.& notandum est,de offic.deleg.Et idem dicit obseruatum in partibus Citramontanis, Alb.in l.vlt.col.6.vers.alij dicunt merum.C.de iurisd. om.iud.& Iac.à S.Georg.in tract.statutorum,col.2.ver.quid sit Rex.

38 *Quæ consuetudo valet.*

¶ Et huiusmodi quidem consuetudo valet & obseruanda est,secundum Host.& Card.in d.ca.licet, de voto,Old.vbi supra,Bal.in d.c.præterea ducatus,col.j.& ibi Aluar.col.2.in j.no.& iterum in col. pe.Aluar.in d.c.omnes filij.col.5.Aegid.Bellamera con.48.an comes.col.1.ver.sed aliud dubium.Alex.d.con.18.lib.2.& Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le 1.nu. 185.de testa.& Ant.Rub.conf.132.viso casu,col.2.ver.4.facit.Et non obscurè sentiunt cæteri omnes quos suprà citauimus,dum eam consuetudinem simpliciter referũt, eíque innituntur sine alia eius reprobatione.Nam & aliàs semper quantum ad successionem feudi Regalis seruanda est consuetudo,vt dicit Bal.in c.1.de feu.Mar.per text.in c.1.in fi.tit.de alie.feu.quod dicit fixũ cordi tenendum, quia frequens est mors regum & principum.

39 *Modò inducta sit sciente & patiente superiore.*

¶ Quod tamen intellige duobus modis.Primo vt procedat,si talis consuetudo sit inducta & obseruata sciente, & patiente superiore:aliàs secus,secundũ Old.& Io.And.vbi suprà,And.Iser.Bal.Alua. & Ca.Alex.in d.§.præterea ducatus,& idem Aluar.in c.vlt.ad fi.tit.de alie.feu.Barb.inter con.Fran. Curt.senioris,con.67.sapienter,col.12.& seq.Alex.conf.6.cuius est initium, visa inuestitura feudi,li. 5.& Soc.d.con.165.vbi supra,& Iac.à S.Geor.in trac.feud.col.5.ver.quæro quia dixi. Et huius ratio est,quia ad inducendum consuetudinem legi contrariam scientia principis requiritur, per not.in l. de quibus.ff.de legibus.Et huiusmodi scientia non præsumitur in principe vniuersali,per c.j.de cõst. lib.6.licet bene præsumeretur in particulari in terris suis,vt per Bar.in extrauag.ad reprimendum, in verbo,non obstantibus,ad finem.

¶ Secun

BIU Cujas

40 ¶ Secundo modo intellige vt procedat, modo id obtentum fuerit in iudicio contradictorio. Neq; enim sufficeret vt huiusmodi feuda ab vltroneis spontaneisque hæredibus fuerint diuisa, vt ex hoc inducatur consuetudo quæ alias astringat, vt etiam voluerunt Old.& Alex.locis proxime allegatis, per multa quæ ad hoc allegãt, quæ de industria prætermisimus. vide tamẽ quæ dicã infrà in 91.qu.

Et obtentum sit in iudicio cõtradictorio.

41 ¶ Et quod diximus de consuetudine, idem intellige de statuto facto sciente & patiente principe, vt expresse in hoc casu voluit Aluar.in d.§.præterea ducatus, col.pen.ver.quæro an per statutum. Et ita debent intelligi quæ scribit Bald.& idem Alua.in c.j.§.item si fuerit, tit.quib.mod.feud.amit. An autem valeat huiusmodi cõsuetudo priuata cuiuspiam familiæ, dicã latius infra in 16.q. Et id quod de statuto diximus, erit vice 2.limitationis.

Quid in statuto.

2. Limitatio.

42 ¶ Tertio igitur limita, vt procedat nisi omnes hæredes communi consensu diuisionem huiusmodi dignitatum fecissent, quia tunc licet id facere non possint sine cõsensu domini, vt voluit And.Iser. Bal.& omnes in d.§.præterea ducatus, vbi est bonus tex.recte intellectus põderando aduersatiuam in ver.aliud autem. Voluit etiam Curt.cons.69.dominus Io.col.6, vers.capio secundam dubitationem,& Soc.cons.278.in q.vertenti, col.2. Tamen tenentur ipsi hæredes, qui huiusmodi diuisionem fecerunt, quantum ad eos spectat, obseruare, vt dubitanter tamen voluit Alex.d.cons.60.col.j.vers. 2.potest responderi, lib.3. Motus, quia non potest quis venire contra proprium factum, quod etiam de iure non valet, per l.si creditoribus,& ibi gl.C.de ser.pig.dat.manu.& l.cum profitearis.C.de reuo.don.& l.per fundum.ff.de ser.rust.præd.& no.per Bar.in l.post mortem.ff.de adop.

3. Limitio. Cur omnes hæredes consentiunt.

43 ¶ Quarto limita, vt patet ex præcedenti limitatione, vt procedat nisi dominus huiusmodi diuisioni consensum accommodarit, quia tũc valebit talis diuisio, vt not.And.Iser.in c.j.in fi.de feud.March. & Alex.d.con.25.attentis narratis, col.3.vers.fortificantur etiam prædicta, lib.5.Soc.d.cons.67.repetito 165.col.8.vers.quinto respondetur, sentit Bar.in l.inter tutores ad fin.ff.de admi.tuto.cum dicit quod ea feuda diuidi non possunt à seipsis: quasi diceret, sine permissione domini. Sentiunt etiam Ant.& Imo.in c.prudentiam, in prin.de offi. deleg.& Domi.in ca.2.de arbitr.lib.6. Et illud quidem est, quod alibi dicũt, posse huiusmodi diuisionẽ fieri ex speciali priuilegio principis, vt voluit idem And.in d.§.præterea ducatus,& ibi Bald.& Aluar.in j.not.& Car.etiam in 1.no.& idem Aluar.in c. omnes filij, in 3.col.vers.quæro quid si feuda dignitatum, tit.si de feu.fuer.contr.& in c.vlt.in fin.tit. de ali.feud.& Soc.d.con.67.lib.1.repetito cons.165.col.8.vers.5.respondetur.

4. Limitatio. Cur dominus consentit.

Ex priuilegio principis.

44 ¶ Nisi intelligas istos intelligere de vniuersali omnium principe, etiã non de domino primo & immediato, quod non crediderim. Neque enim posset princeps in præiudiciũ domini concedere huiusmodi diuisionem non magis, quàm alienationem, cum esset contra mentẽ concedentis per not. in l.vlt.C.si contra ius, cum si.Propterea de eadem re loquens Francif.Cur.Senior.d.con.69.col.9. vers.3.in vnum veluti coniungit principem eundémque feudi dominum, allegátque quod in simili dicitur, quòd præbenda alioquin indiuisibilis, per c.tuæ, de præb. potest tamen ex permissu papę diuidi, c.maioribus,& ibi doct.co.tit. Et hæc erunt loco 5.limitationis.

An princeps uniuersalis id possit concedere in præiudicium domini.

5. Limitatio.

45 ¶ Et quia tempus cuius non extat memoria habet vim priuilegij & consensus, per l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æsti.& l.1.§.vlt.ff.de aqua plu.arc. etiam in regalibus, per c.super quibusdam, vbi no.Pan.extra de ver.sig.cum si.à me alibi abundanter traditis. Ideo si feuda huiusmodi per tale tempus consueuerunt diuidi, certe ex eo efficiuntur diuidua, vt voluit expresse Andr. Iser.in d.c.omnes filij,& ibi post eum Iac.Alua.in ver.quid si feuda dignitatum,& Car.Alex.in eod. ver.tit.si de feud.fue.contr.inter do.& agn. Et hoc erit loco 6. limitationis.

6. Limitatio. Ex tempore immemoriali.

46 ¶ Sed & septimo limita, vt non procedat, quando in hæreditate esset comitatus,& alia feuda, siue bona allodialia, quia tunc ex diuisione posset comitatus vni assignari & alia alij, vt voluit Bal.post gl.in si familiæ, vers.sed & iuxta prædicta,& ibi quoque Sal.C.fam.ercis. Idem Bald.in l.j.in j.q.ff.de rer.diui.& in l.voluntas, ver.quæritur de duob. feudatariis. C.de con.inser.& in d.§.præterea ducatus, col.2.ver.pone duo fratres.& ibi Aluar.& Car.vterque, col.pe.& Mart.Lau.col.2. Aluar.in d.cap. omnes filij.tit.si de feu.fue.contr.inter do.& ag. Alex d.d.con.18.visis capitulis, col.vlt.li.2.& d. cons. 60.col.j.ver.quinimo dicit, li.3.Soc.d.con.67.col.8.ver.tertio respondetur, li.j. repetito con.165. li.2. & d.con.278.col.1.ver.tertio nam licet, li.2.Fran.Cur.Senior.d.con.96.dominus Io. col.2.& iterum col.5.rursúmque col.9. & Ias.in l.stipulationes nõ diuiduntur, col.19.ff.de verb.oblig.& cons.236.an Rex Romanorum, col.pe.vers.pro eadem parte, li.2.& iterum cons.107.in præsenti consultatione, col.3.ver.ad idem bene facit, li.4.& Iac.à S.Georg.in tract.feu.col.6.ver.quæro alterius Marchio. Et facit quod in simili voluit Io.And.in addi.Spec.tit.de feu.§.quoniam, ver.19.

7. Limitatio. Cum in hæreditate non solus est principatus, sed alia.

47 ¶ Quod tamen intelligunt Alua.& Card.post And.Iser.in d.§.præterea ducatus procedere, nisi id fieret in fraudem domini, vt quia totum feudum ad illum ex diuisione peruenit qui habebat filios, bona autem allodialia ad eum qui nullos habebat, neque sperabat habere,& feudum erat nouum: ita quòd ad dominum portio illius erat reuersura, per c.j.tit.de benef.frat. quia tũc talis diuisio non teneret, ar.§.callidis.tit.de proh.feu.ali.per.fed.& l.j.ff.quæ in fraud.cre.

Nisi fieret in fraudem domini.

48 ¶ Octauo limita procedere, quando conceditur feudum ducatus vel comitatus vnius solum iurisdictionis, secus si plura loca & castra concedantur in huiusmodi feudũ ducatus vel comitatus, quæ quidem loca habent iurisdictionem separatam, quia tunc ea diuidi possunt, assignando vni vnam iurisdictionem, alij aliam, vt voluit Ray.in l.si viua.C.de bon.mater. vbi ita dicit se consuluisse, arg. gl.in l.si cum duorum.ff.de stip.ser. quem refert & sequitur Mart.Laud.in tract. de principibus, vers.

8. Limitatio. Cum in principatu sunt plura loca habentia iurisdictionem separatã.

BIU Cujas

462.licet regnum. Et ita quoque consuluere Fran.de Rampo. & Gaspar Cal.inter cons.ipsius Cal. cons.3.in q.testamenti, seu diuisionis bonorum feudalium,quos refert,& sequitur Soc.d.con.66.repetito in cons.165.col.8.ver.quarto respondetur, & d.cons.278.col.1.vers.4.procedit,lib.2.& Franc. Cur.senior.d.cons.69.col.5.& Carol.Ruinus,con.19.in hac controuersia,colum.vlt.lib.1.& cons.29. plura,colum.9.nu.17.lib.5.

49 *Sed an omnes erunt principes.*

¶ Verùm illud nequaquam prætereundum est,non omnes ex hoc esse duces,comites,marchiones, sed solum primogenitum,qui tenet caput ipsius ducatus,&c.vt voluit Bal.d.cons.275. quod pro regula,col.3.versi.& ad euidentiam,li.2.& Io.Plat.de baronia loquens,in l 2.col.vlt.C.vt dig. ord. ser. lib.12.arg.l.peculium.§.quadrigæ.ff.de leg.2.& l.cum quidam,& l.quæsitũ §.si quis.ff.de fun.instruct. & l.si in aliquam. ff. de offic Procon.& l.qui commeatus.§.arma. ff.de re mil.& l.cum in diuersis ff. de religio. Vide tamen super hoc quæ dicam infrà in 52. q. & vide etiam super hac limitatione quid dicam in seq.limita.

50 *9.Limitatio. Quo ad administrationem.*

¶ Nono limita procedere quo ad iurisdictionem, & dignitatem. Nam quo ad administrationem, vsum,& exercitium ipsius iurisdictionis,bene potest diuidi, vt videlicet alternis annis administrent liberi:aut vnus in vno loco,alius in alio,ita dicit Bar.nominatim loquens in comitatu, in l.inter tutores,ante fi.& ibi etiam Bal.ff.de admi.tut.per illum tex.vbi licet ius aliquod sit indiuiduum,potest ipsius administratio diuidi:& ita dicit se consuluisse,sicuti verè consuluit,in cons.289.primo quæritur,in secundo dubio.Et idem voluit Bal.in c.vno delegatorum,de offi.deleg.Ang.in l.2. §.ex his. ff.de verb.oblig.arg.l.Lucio,in fi.ff.de aqua quoti.& æsti.Mart.Laud.in tract.de principibus.ver.93. duo duces.Paul,Castr.in l.via.ff.de seruit.Imo.Pan.& Fel.in c.prudentiam, de offi. deleg. Dom. in c.2.in vlt.col.de arbi.lib 6.Alex.cons.18.visis capitulis,col.2.vers.ex his ergo videtur,lib.2.& consil. 25.attentis narratis,col.2,vers.fallit in feudis,lib.5,& Fran.Cur,senior.d.cons.69.col.11.versic.quinto accidit.Car. Alex.in c.1.§.vlt.tit.qual.olim feu.ali.pot.Soc.d.cons.67.col.8. vers. secũdo principaliter,lib.1.repetito cons.165.lib.2.vbi dicit ad hoc facere gl.in c.licet.16.q.3.& idem Soc.d.consil. 278 colum.1.vers.2.etiam dico,lib.2.vbi & ad hoc alios allegat, qui dicunt exercitium iurisdictionis diuidi,licet ipsa iurisdictio non diuidatur.Iason qui id dicit sing.in l.stipulationes non diuiduntur, col. 5.versic.extra gl.ff.de verb. oblig. & D. Bened.in repe.c.Ray.in verbo,in eodem testamento relinquens,le 1.nu.185.de testa.Et Fel.in c.quæ in ecclesiarum,col.pen.vers.cæterum quamuis, de consti. & Carolus Ruin.d.consil.16.col.vlt.lib.1.& d.cons.29.col.9.nu.16.lib.5.

51 *Qui contrarium tenent in feudis dignitatum.*

¶ Sed tu tamen aduerte,quod illud haud dubie procedit in simplicibus feudis, quæ videlicet non sunt dignitatum, quæ licet sint iurisdictionis, tamen diuiduntur vt suprà diximus,non quod iurisdictio ipsa diuidatur. Nam cum sit res incorporalis, diuidi non potest, sed eius vsus & exercitium bene diuidi potest.At in feudis dignitatum,iurisdictionis exercitium non diuiditur,vt nec feudum ipsum ratione cuius competit,vt expressim voluit Bal.in d.§.præterea ducatus, col.1. & ibi Aluar. col.4.vers.quæro an iurisdictiones.Mart.Laud.col.1.& Car.Alex.col.pe.vers. quæro an iurisdictiones,& idem Bal.in c.vno delegatorũ,col.pen.vers.cum iurisdictio.de offi.deleg & Pan.in d.c. prudentiam,col.4.ver.aduerte tamen diligenter,eo.tit.& idem Alex.sibi contrarius,cons.7.in consultatione præmissa,col.2.lib.5.vbi dicit post Bald.in d.§.præterea ducatus, quòd illa Bart.decisio in d.l. inter tutores, non intelligitur in feudo Comitatus,Marchiæ,vel Ducatus, quod & expresse quoque voluit Panor.cons.82.quanquam in his duobus,col.pen.lib.1.

52 *10. Limitatio. Vt commoditas diuidi possit*

¶ Decimo limita,(& hęc quidem limitatio proxime accedit ad præcedentem)vt licet dignitas ipsa, siue nomen & titulus dignitatis non diuidatur,tamen commoditas cæteraq; scilicet bona temporalia ipsius dignitatis diuiduntur inter hæredes,ita voluit Alb.Rosa.in suo indice,in verbo, feudum, vers.item quæro pulchram & subtilem quæstionẽ,col.eius,vers.2.ibi & ratio diuersitatis,vbi ita dicit voluisse Ray.For.& alios plerosque Doc.& in id.allegat quod licet seruitus & iura incorporalia nõ diuidantur.l.vsus pars.ff.de vsu & habi.prædia tamen & alia ex quibus,vel quibus debẽtur, sunt diuidua quo ad commoditatem,l.ergo,cum seq.& l.rusticorum.§.1.ff.de seruit.rust.præd. Et similiter licet ius patronatus sit indiuiduũ.c.1.de iure patro.lib.6.& voluit Gos.in summa eo.tit.§.in summa notandum,tamen liberti in se accipiunt assignationem, siue diuisionem,per totum tit.ff.& Inst. de assigna.lib.Sed quod specialius ad illud ius patronatus pertinet, habes text.in Cle.2.de iur.patr. probantem id ius quo ad commoditatem diuidi posse.Dicitque Alb.vt ad eum redeamus,quod ratio quare dignitas ipsa non diuiditur,cessat in bonis ad dignitatem pertinentibus.

Commoditas verum indiuiduarum diuidi potest.

53 *Ad idem.*

¶ Et illum sequitur Fran.Cur.senior d.cons.69.col.9.ver.secundo principaliter, & idem tacito nomine Alb.voluit Alex.cons.25.attentis,col.2.vers.fallit in feudis,& seq.lib.5.per id quod voluit Inn. in d.c.prudentiam,circa prin.magnæ gl.de offi.deleg. quòd licet iurisdictio sit indiuidua quo ad habitum,potest tamen commoditas vsus diuidi,sicuti etiam voluit Paul.Cast.quem Alex.non allegat, cons.179.in causa quam magnificus dominus,col.vlt.vers.ex quibus patet,li.1,Sed & adducit Alex. text.in l. Lucius, cum glos.in verbo, patrimonium.ff.fam.hercis.& glos.in l.iubemus nulli,in prin. cum glos.in verbo, diuidere. C.de sacrosanc.eccles.vbi habetur quòd res quæ aliàs non potest diuidi,vt quia est minoris 25.annis,iuxta l.si pupillorum.ff.de reb.eorum,& in l.inter,C.de præd.minor. Tamen potest diuidi quo ad commoditatem fructuum.Et idem quoq; voluit Franc.Are.l.ex duobus,col.2.ff de vulg.& pupi.& idem videtur sensisse Bald.cons.275.incip.quod pro regula,col.3.ver. ad euidentiam,lib 2.vbi dicit quod comitatus est communicabilis,sed non partibilis. Et facit quod

voluit

voluit ipse Bal.in l.communi diuidundo,in fi.princ.ff.commu.diui.intelligens gl.ibi,quæ dicit quod feudum diuidi non potest,videlicet quoad plenam diuisionem,sed fructus possunt inter eos diuidi, per tex.in ea ipsa l.§.cum de vsufructu,& in d.l.Lucius.

54 ¶ Quibus adde quod licet seruitus aquæ ducendæ sit indiuidua,per l.stipulationes non diuiduntur. ff.de ver.obl. tamen commoditas talis aquæ potest inter plures diuidi temporibus & mensuris, vt dicit tex.in l.Lucio,in fi.cum l.seq.ff.de aqua quoti.& esti.& l.arbor.§.vlt.ff.com.diui.& voluit gl.in l.si partem.ff.de seruit.rust.præd.Et dicit Bar.in d.l.stipulationes non diuiduntur,in 2.opp.ad fi.quod quælibet seruitus respectu commoditatis est diuidua,per text.in l.via.§.1.ff.de seruit. Sed tu tamen cogita, quia & hoc non videtur procedere in huiusmodi feudis dignitatum, quæ sunt & dicuntur indiuidua simpliciter, nulla distinctione facta ipsius dignitatis & commoditatis. Et alias videretur lex posita magis verbis quàm rebus. *Ad idem.*

55 ¶ Vndecimo limita secundum Soc.de consi.67.repetito consi.165.col.8. versi.quinto respondetur, vt procedat quando feudum comitatus in principio concessum fuit vni solum, qui decessit relictis pluribus hæredibus, qui non possunt huiusmodi feudum diuidere. Secus quando tale feudum concederetur pluribus:quia tunc(inquit)aut dicendum est concedentem noluisse concedere in feudum comitatus:quia esset impossibile.Quia,vt dicit Alua.in c.1.§.vlt.tit.de feud.alien.non potest à principio pluribus dari vna & eadem dignitas,quia esset monstrosum,esse duo capita in eodẽ corpore,per no.in l.1.C.de metro.Berit.lib.11.Aut dicedum est principem voluisse imponere naturam, vt ipse dicit,diuisibilem,concedendo pluribus simpliciter:propterea que videtur vnicuique pro virili concessisse,per l.reos.§.cum in tabulis.ff.de duobus reis.& l.1.C.si plur.vna sent. *11. Limitatio. Cum principatus in principio pluribus conceditur.*

56 ¶ Duodecimo limita procedere,nisi dominus huiusmodi feuda concesserit vasallo,& suis liberis & hæredibus.tunc enim ad omnes filios, seu descendentes æqualiter pertinebunt,vt verba importãt; nisi aliud exprimatur,vt voluit Andr.Iser.in d.§.præterea ducatus, qui ita illum tex. limitat per d.l. reos.§.cum in tabulis.ff.de duo.reis.& in l.si mihi & Titio.ff.de ver.obl.& l.vt iurisiurandi.§.si liberi.ff.de ope.liber.sequitur Alex.con.60.visis dubitationibus,col.1.lib.3.repetito cõs.30.lib.6.Et idem voluere,nulla eorum mentione facta,Fran.Cur.Senior,con.69.dominus Io.col.7.per multa quæ illic allegat,& Soc.d.con.252.visis instrumentis concessionum,col.pen.ver.6.confirmatur,lib.2. *12. Limitatio. Cum principatus concessus est cuipiam & suis liberis & hæredibus.*

57 ¶ Decimotertio limita procedere, nisi huiusmodi feuda ita fuerint concessa, vt habeant vim feudi paterni & antiqui.Nam cum feudum paternum,& antiquum transmittatur in hæredes,filios,& descendentes in infinitum,vt c.1.tit.de feud.succes.propterea que sit diuisibile.d.c.omnes, tit.si de feu. fue.contro.Ideo & feuda dignitatum quæ ita conceduntur vt illius vim habeant,sunt etiam diuisibilia:quia virtus termini ad quem fit æquiparatio, transfunditur in terminum æquiparatum, per theoricã Iac.Aret.& Bar.in l.1.ff.de leg.1.pro qua est tex.in l.illud.ff.de don.cau.mor.& in l.1.§.1.ff. si quid in frau.pat.& in §.est & aliud.Inst.de don.& voluit gl.in c.1.extr ne sed. vacan. Et maxime hoc procedit si dictũ fuerit, quod in omnibus & per omnia talẽ vim habeant,per no. per Guil.& Bal. in l.omnia priuilegia.C.de episc.& cle.Et hãc limitationẽ expresse voluit Soc.d.con.66.repetito consi.165.col.9.ver.primo respondetur,& d.consi.278.col.2.versi.quinto,quia cum,tale,lib.2. *13. Limitatio. Cum huiusmodi feuda ita cõcessa sint ut habeant vim feudi paterni & antiqui.*

58 ¶Decimoquarto limita,vt non procedat si semel huiusmodi feuda fuerint inter aliquos diuisa, vel ex principis concessione,vel alio modo concesso,quia tunc postea semper & inter quoscunque efficiuntur diuisibilia,licet id expressum non fuerit,vt voluit Soc.d.con.67.lib.1.repetito consi.165 li.2. col.8.versi.sexto respondetur,his rationibus motus,quòd res quæ alienari non poterat,si semel fuerit facta alienabilis,eiusmodi durat in perpetuũ,per l.pater.§.quindecim.cum ibi not.ff.de leg.3.vbi no.Bart.quod causa alias non delegabilis,quia est meri,vel mixti imperij, tamen si princeps semel delegauerit,mutat naturam suam,& efficitur in perpetuũ delegabilis.quod & voluit idem Bar.post Guil.in l.j.ff.de offic.eius cui mand.est iurisdict.Glo.Bar.Bald.Angel.in l.j.per illum text.C.qui pro sua iurisdict.Bal.in l.2.C.de pœna iud.qui male iud. Imo.in ca.vlt.ff.de offic.deleg.Et similiter actio quæ suapte natura non transit ad hæredes tamen si semel transierit,semper postea transit, per text. quem ipse Soc.dicit sing.in l.videamus,cum ibi no.ff.quod met.cau. *14. Limitatio. Cum semel fuerint diuisa.*

59 ¶ Decimoquinto limita procedere,quando huiusmodi feuda Ducatus, Marchiæ, Comitatus fuerunt proprie & simpliciter concessa in talia feuda Ducatus,&c.secus si improprie & secũdum quid, secundum Soc.d.consi.67.repetito con.165.col.9.versi.8.respondetur.Nam vt ipse dicit d.§.præterea Ducatus,quo cauetur ea feuda esse indiuidua,est exorbitans à regulis cõsuetudinum feudorum, ex quibus regulariter feuda sunt diuidua,vt suprà late diximus,etiã à regulis iuris communis, per l.in hoc iudicium.§.si conueniat.ff.com.diuid.& l.vlt.C.eo.tit.Propterea est d.§.stricte interpretandus,vt quàm maxime fieri potest,reducatur ad communes regulas per l.si serui vestri,& ibi not.C. de noxa.& no.in l.vlt.§.in computatione.C.de iur.delib. Ideóq; intelligendus in bonis & rebus proprie datis,in huiusmodi feuda,per l.3.§.hæc verba.ff.de neg.gest.& l.quicquid astringendę.ff.de ver. ob.cum si.At quod non est simpliciter,sed secundum quid,id improprium est, cum verba proprie debeant intelligi & simpliciter,& non secundum quid.l.Titiæ textores,ibi Bal.& alij.ff.de leg.j.& l. hoc legatum.ff.de legat.3. Sed & debent verba intelligi in potentiori significato.l.1.§.qui in perpetuum.ff.si ager vect.hæc fere Socin.qui & idem propemodum dicit con.252.visis instrumentis,col. pen.versi.sed præmissis,lib.2. *15. Limitatio. Cum principatus concessus est secundum quid.*

60 ¶ Decimosexto limita vt procedat,nisi scandalum bellúmve immineret,nisi huiusmodi feuda di- *16. Limitatio.*

BIU Cujas

Cũ scandalum aut bellum imminet.

uiderentur.tunc enim sunt, vt iis obuiam eatur, diuidenda. ita voluit Alex.cons.7.in consultatione præmissa,col.2.ver.sexto probatur,lib.5.& Soc.d.con.67.repetito cons.165.col.9.ver.nono respõdetur.Carol.Rui.d.cons.29.col.pe.nu.18.lib.5.& Fran.Cur.d.con.69.col.13.vers.vlt. confirmantur. Et iis potissimum rationibus.Ea quæ suapte natura scindi,aut diuidi non possunt,vt præbenda, tamen ex causa probabili diuidi possunt.c.vacante,de præb.iuncto c.maioribus,& c.tuæ, & vtrobique no. eod.tit.Ergo similiter feuda dignitatum ex causa probabili debent diuidi,cum æquiparẽtur quantum ad huiusmodi diuisionem pertinet feudum dignitatis,& præbenda,per gl.ord.in c.hæredes,de testa.At nulla probabilior causa diuidendæ dignitatis videri potest, quàm vt bellum scandalúmq; arceatur,propter quod & alias discedimus à regulis iuris communis, per not.in l.æquissimum, in prin.ff.de vsufruct.cum si,

61 Ob scandalum aut rixam fit diuisio, quæ alias non fieret.

¶ Quin videmus quod si conuentum fuerit ne fiat alicuius rei communis diuisio ad certum tẽpus, tamen si immineat rixa,aut scandalum,ea res ante tempus conuentum diuidi debet,per l.si cõuenerit,& ibi Bart.& alij.ff.pro socio.Et validum est argumentum de pacto ad statutum,per no.in rubr. C.de Decur.li.10.& in l.non imposibile.ff.de pact.cum si. Præterea ratio non diuidẽdorum huiusmodi feudorum est,vt iam suprà diximus,vt in sua integritate conseruentur,quoniam regnum in se diuisum desolabitur.Igitur si ex diuerso integritas sine diuisione operetur discordiã, bellũ, & sic quoq; dignitatis destructionem : quia,vt scribit Salustius, Concordia res paruæ crescunt,discordia maximę dilabuntur.Sequitur potius esse faciendã diuisionem,quæ huiusmodi pericula tollat,vt sic magis rationẽ consideremus,quàm statutũ. Nam sicuti licet argumentari à cessante expressa legis ratione ita quoq; à cessante tacita,& coniecturata,maxime cum sola est,vt casu nostro, per not.in l. quãuis.C.de fideicom.cum si.Deniq; omnia quæ tendunt ad finem iudicantur ex fine,per.l.omnino.ff.dè spons. Cuncta enim secundum finem moderari oportet,vt dicit Aristot.in 2.de Anima,& in 1. Ethic.Finis autem omnium rerum est conseruatio,teste eodem in 1.Physicorum.Igitur vt huiusmodi feuda conseruentur,sunt omnino diuidenda,cum aliter conseruari non possint.

QVINTA QVAESTIO.

1 An autem ex his dignitatibus primogenito delatis debeatur legitima cæteris. 2

QVinto quæro,quoniam diximus in prima quæstione primogenitũ solum succedere in regno, comitatu,& aliis dignitatibns regalibus, an saltẽ in his debeatur legitima cæteris filiis? Nam de alimentis satis diximus in præcedenti quæstione.Petr.Iac.tit.de succes. Regni Franciæ, col.4.in paruis,ver.sed quid dum decesit ille Carolus,ibi,nec quarta etiã debita,tenet nõ deberi,per c.licet, de voto,quo in loco idẽ tenent gl.vlt.Inn.in verbo,successionẽ,Host.in verbo,ordine geniturę,in fi. Io.And.Card.Flo.qui eam gl.dicit sing.col.3.ver.tertiò soluit,Imo.& Panor.col.2.ver.in gl.fin.

¶ Et idem quoq; voluit ipse Card.Flo.con.64.D. Nera sit audienda,col.vlt.ver.item ex quo est,& idem Panor.con.12.vt clarè materia,in 3.dubio,li.1.& con.3.nitar in præsenti,in 2.& 3.dubio,libr.2. Pau.Cast.con.179.in causa quam magnificus dominus,col.2.ver.proponitur autem,lib.1.Aegid.Bellame.con.48.an comes,col.1.vers.sed aliud dubium,Gui.Pap.con.140.consiliũ pro nobili,in 2.dub. ver.quia videmus,& deci.Delph.476.vtrùm legitima,vbi ita dicit consuluisse Christo. Caste.atq; ita fuisse iudicatum.Sed & id tamen ita intelligit,vt scilicet legitima non debeatur de ipsa dignitate,sed debeat aliquid pecuniarũ dari loco legitimæ. & iterum decis.487.pater in testamento, vers. quò verò ad regna.Bened.in rep.ca.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le 1. nu. 145.D.Boëri.decis.204.quæritur vtrùm pactum,col.7.num.14.& Ant.Rub.con.34.præsupponitur, col.3.vers.etsi iterum dicatur,vbi id declarat & Ant.Capyti.deci.Neap.2.in causa Iudææ,col.1.

3 De eadem re.

¶ Mouentur omnes,quoniam huiusmodi dignitates sunt indiuisibiles,vt latè etiam diximus in præced.q.Igitur si ex his legitima deberetur cæteris fratribus,necesse esset eas diuidi contra earũ naturam.Præterea huiusmodi dignitates & eæ quidem integræ sunt legitima ipsius primogeniti,vt propè omnes illi voluerunt,& præterea Io.Andr.in d.c.licet,col.2.vers.sed nunquid pater.Andr.Iser.in const.Neap.incip.dignum,col.2.& Card. Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem,col.31.versic.& nota quòd vbi,qui fili.sunt legit.Nemo autem dixerit ex legitima vnius ex filiis legitimã aliis deberi,cùm tota ipsius sit,& ea quidem sine vllo onere,aut grauamine.l.quoniam.C.de inof.test.cum si.Et ad id quoque vide quæ dicam infrà,in 51.q.qua differo an conferendum sit ius primogenituræ,& iterum in 55.quæst. qua etiam tracto, an secundogenitus excludatur à legitima totius hæreditatis à statuto delatæ primogenito, quæ res propemodum in idem recidunt. Et vide etiam quæ ex Bald.in l.cum lege.ad fi.C.de epis.& cle.diximus in præcedenti quæst.nu.12.sed & idem.

4 De eadem re.

¶ Quanquam scio Fran.Ripam iuris interpretem non contemnendum in repet.l.in quartã, col.25. nu.133.& licet in regno.ff.ad l.Falci.scripsisse,quòd licet in regno solus primogenitus succedat,est tamen pro legitima aliquid assignandũ cæteris liberis,quod Apanagiũ,inquit,Gallico sermone vocatur,à pane,vt dicit se scripsisse.li.j.respon.c.j.in quo quidẽ c.in 2.dubio,nu.17.& seq.illud tradit,Apanagium apud Gallos id dici solitũ,quod filiis regũ natu minoribus qui in regno non succedunt,assignatur veluti pro pane quotidiano,id est,pro vsu & alimentis,vt sonat,inquit.Idq; dicit tradit à Io. And.& Pan.in c.licet,de voto.qui tamen nullã Apanagij mentionem faciunt, sed alimẽtorum tantùm,de quibus etiam diximus in præcedenti q.nullus autem horum dicit legitimã deberi,sed contrarium dicit ipse Pan.vti diximus. De ea autẽ dictione Apanagium nihil certi reperi,quod ausim in medium proferre.Nec solus tamen fuit Fran.Rip.in ea opin.quandoquidẽ eius quoq; fuit Matt. Affl.in c.j. col.j.nu.8.tit.de fili.nat.ex matr.cont.ad morg.vbicitat Panvbi suprà,pro hac sentẽtia.

Apanagium.

Sexto

1 SExto,quoniam suprà in 3.q.locuti sumus de statuto,nunc de pacto dicendum est. Quæro igitur an valeat pactum,aut alia priuati hominis dispositio vt primogenitus succedat,aut aliis prorsus exclusis,aut non æqualiter succedẽtibus.Cuiusmodi quæst.quibusdam fortè videbitur superuacua. Nam si id(inquient)statuto fieri potest,vt iam dictum est,consequens est & pacto quoque posse,per tex.in l.non impossibile,&ibi gl.Bar.Bal.Albe.Ang.Saly.& Paul.Cast.ff.de pact. Verùm ista consequentia,quam vocant,omnino falsa est. Nam licet quod potest pactum facere potest & statutum, vt voluit gl.ord.quæ ad hoc quotidie allegatur,in rub.C.de decre.Decur.lib.10. & ibi Bar. & alij, & est text.expressus,in l.vlt.vbi & hoc no.C.de fideius. Non tamen contrà quicquid potest statutum, potest & pactum,vt no.probátque Bar.in l.omnes populi.ff.de iust.& iu.& in l.alia.§.eleganter.ff.sol. mat.& in auth.omnino.C.ne vxor.pro mari.Bal.latè in l.de quibus.col.2.ff. de le. cum multis simil. congestis à Nicol.Eueral.in locis legalibus.Licet igitur valeat statutum aut consuetudo,vt primogenitus succedat,non hinc propterea assumitur valere & pactum. Proinde non fruſtrà hanc de pacto qu.ei subiecimus,quam de statuto & consuetudine disseruimus.

An ualeat pactum ut primogenitus succedat.

2 ¶ Itaque vt ad speciem aliquam pacti,& eam quidem frequentiorem descendamus. Fac huiusmodi pactũ adiectum fuisse in contractu matrimonij,vt videlicet qui primogenitus foret ex eo matrimonio,is integram coniugum hæreditatem, aut aliquam eius partem prẽcipuam successione excipiat,num id pactũ valeat?Ex cuius speciei tractatione liquidò etiã constabit,quid & in aliis quoque pactis & hominum priuatorum dispositionibus dicendum sit. Sed hanc priuatim speciem tractare statuimus monitu viri per omnia consummatissimi Briandi à Valea regij apud Burdegalam Consiliarij,qui dum huc veniſſet,vnáq; Almaricus Buchardus Sanctonum tunc suppræfectus, nunc verò magister libellorum Regis,vt nos inuiserent(tanta erant in nos humanitate)ac de communibus studiis multa præfati essemus,fortéque quadam incidissemus in mentionem huius nostræ de primogenitura tractationis,testatus est Briandus quæstionem hanc in Burdegalensi parlamento in iudicium veniſſe,concertatámque multis magnísque vtrinque argumentis & rationibus.Proinde rogauit ille,ne eam quæstionem quæ sæpius ex facto contingit,prætermitterem, quod & eo libentius feci,quòd Philip.Dec.consil.225. in causa quæ quondam,col.2. scribit huiusmodi pacta esse in frequenti vsu in Gallia,quamuis res sit admodum dubia,& quam in medio reliquerit Io. Fab.in l.vlt. C.de pact.& in l.1.C.si mancip.ita ven.ne prostitu.

Quid si id pactũ fiat in contractu matrimonij.

3 ¶ Igitur primo loco videtur huiusmodi pactum valere multis rationibus.Primùm ex eo,quod in simili scribitur in c.1.tit.de fil.nat.ex matr.ad morg.valere pactum eorum qui contrahunt matrimonium ea lege,vt liberi ex eo matrimonio nascituri non succedãt.Et licèt is text.loquatur de nobili, qui primũ duxerat vxorem nobilẽ, ex qua liberos susceperat, quibus aliam minimè nobilẽ superinduxit,ea lege quam diximus:tamen illud ponitur gratia exempli,& habet locum in quibusuis nobilibus & ignobilibus,vt ibi expressè voluerunt Bal.Aluar.Mart.Laud.& Card.Alex.

Rationes quæ probãt ualere ex tex.feudorum.

4 ¶ Præterea incertum est quis ex liberis futurus sit primogenitus, ideò propter illã incertitudinem, dubiúmq; eius rei euentũ,videtur valere huiusmodi pactum,cum in his quæ dependent ex futuro euẽtu plerunq; valeant pacta,quæ aliàs irrita essent,quando dubiũ est & incertũ,ad cuius ex multis commodũ res cessura sit,per text.in l.de fideicommisso.C.de transact.vbi si pater duos filios hæredes instituerit,superstitẽ autẽ alteri substituerit,possunt liberi sibi inuicẽ huiusmodi substitutionem remittere:nec propterea is lædi dicitur,qui fortè alteri superstes fuit, cũ incertũ esset tẽpore remissionis,vter prior moriturus erat.Quẽ tex.multũ commendãt Doct. præsertim Paul. Castr. Alex.& recentiores,qui & ex eo not.quòd quando aliquid se habet ad damnũ & ad lucrum æqualiter,licèt posteà damnum contingat,non tamen ex hoc quis lædi dicitur,nec potest restitui. Et ad hoc illum tex.reputat singul.Bal.in l.cùm Arthemidoram, col.1.C.vt in poss.lega. sed similis est text. & in l.si pater puellæ.C.de inoff.test.& in l.si ea lege.C.de vsur.de quo nos multò plura diximus in rep. l.si vnquam,in verbo,donatione largitus.nu.108.quarto & principaliter,& multis seq.

Ratione incertitudinis.

5 ¶ Et hinc valet conuentio inter fratres,vt altero decedente sine liberis bona ipsius ad alterũ perueniant.Oldr.cons.139.ad habendã, in 1.dubio.Io.And.in addi.Specul.tit. de instr.edi.§.porrò,col.vlt. vers.fuit etiã alia quæstio.Alber.in d.l.vlt.col.1.vers.sed quæro pulchrã,& iterũ col.3.vers.itẽ quæro duo fratres.& ibi quoq; Saly.col.pe.vers.iuxta hanc quæro.& Ias.C.de pact.idem Albe.& Ang.non obscurè,in l.hæreditariũ.ff.de bonis auto.iud.poss.& ipse Ang.in l.sancimus,post prin.C.de don.sed latius & clarius,cons.179.visis prædictis.col.1.2.& 3.Masuer.tit.de societa.§. item quando in contractu.Imo.& Ro.in l.Attilius.ff.de donat.Alex.in l.licèt,col.vlt.& ibi Ias.col.vlt. vers. secundo habes. Iac.à san.Geor.col.1.vers.ex ista tamẽ.Philip. Deci.col.vlt.vers.in gl.ibi propter vicissitudinem. C. de pact.idem Alex.cons.83.visa facti narratione,col.2.vers.& in proposito, & seq.lib.2. Guido Pap. consil.31.Iesu,&c.viso ad plenum,col.2.vers.sed his non ob.& cons.214. circa materiam, col.5.vers. & si dicatur, iunctis præcedentibus.Ias.in l.stipulatio hoc modo concepta,colum.9. versi. secundo hoc prouenit.ff.de verb.oblig.& consil.211.inter quosdam,col.5.vers.item ista conuentio, libro 2.& cons.5.strenui,col.4.vers.accedat ad prædictorum,lib.3.& cons.17.dominus Ioan.col.vlt.vers. accedat etiã,co.li.3.& cõs.60.spectabiles,col.1.co.li.3.& cons.173.circa primũ, col.6.vers. tertio in terminis,li.4.& Caro.Rui.cons.126.primò videndũ,col.3.vers.puto igitur,li.1.Philip. Dec. cons.516. quoniã causa,col.1.Steph.Bertrã.cõ.121.donatio,col.2.li.4.& D.Boer.qui alios allegat dec.355.an pactũ.

Fratrum conuentio uicissitudinaria ut eorũ bona ad superstitem perueniant.

BIU Cujas

Maria.Soci.conſ.143 in facto proponitur,col.4.nu.27.& ſeq.lib.1. Et id ſatis voluiſſe videntur prope infiniti Docto.qui dicunt huiuſmodi conuentionem non indigere inſinuatione, quos tibi latè congeſsi in repe.l.ſi vnquam, in verbo, donatione largitus, nu.109.Sed hîc tamen vide quæ dicam infrà nu.24.ſecundum.

6 *Pactum fratrũ ut exiſtentibus maſculis ex eis fœminæ nõ ſuccedant.*

¶ Quibus potes & illud addere quod latè tenuit & probauit Ioan.Campez.in tract.dot.in vlt.parte,quæſtio.79.hoc initio, quia dictum eſt,valere pactum quod fratres inter ſe faciunt, in diuiſione bonorum,vt exiſtentibus maſculis ex eis fœminæ non ſuccedant, nec ex teſtamento, nec ab inteſtato,vti etiam multis rationibus,cùm in ea ſpecie interrogaretur,reſpondit Zaſius conſ.1.cuius eſt exordium,illuſtres,num.15.& multis ſeq.lib.2.

7 *Fauor & honor matrimonij.*

¶ Item non parui momenti debet videri fauor honórque matrimonij, quod fortè contractum non fuiſſet,niſi eo pacto appoſito,vt primogenitus ſuccederet,ſicuti in caſu ſimili dicit Bal.in c.filij nati. tit.ſi de feu.cõtro.inter domi.& agna.Eſt enim matrimonium res admodum fauorabilis,vt eſt tex. in c.vlt.vbi & hoc not.gl.de cond.appoſi.& in c.directæ.& ibi Dec.in vlt.not.extrà de appel.Ideóq; ſunt in fauorem illius multa ſpecialia conſtituta,vt per gl.Io.Andr. & alios in c.1.in prin.extrà vt lit. non conteſt.& per Doct.in l.1.ff.ſol. matr.Et cùm illi adhæreat huiuſmodi conuentio,ea certè licet alias per ſe ineficax,tranſit in naturam eius rei cui adiungitur, valétque ſecundùm naturam actus cui adhæret & accedit, per l. ſi tibi rem.ff.de præſcr.verb.& l.1.C.de pact.cum ſimil.

8 *Valere inſtitutionẽ hæredis in cõtractu matrimonij.*

¶ Qua quidem ratione Maſuer.vir apud Gallos magnæ in practica authoritatis, in tit.de ſocietate, §.item licèt inſtitutio teſtamentaria,illud dicit,quòd licet alias de conſuetudine inſtitutio teſtamentaria non valeat,niſi vſque ad certam partem, illa tamen quæ eſt incidens & conuentionalis valet in duobus caſibus in ſolidum,videlicet in contractu ſocietatis omnium bonorum, & etiam in contractu matrimonij, nempe propter cohærentiam, vt ipſe dicit,contractus,in quem huiuſmodi pactum incidit. Et idem penè voluit,in tit.de ſucceſ.§.item vt dictum eſt ſuperiùs, & ſequitur D. Benedictus in repe.c.Raynutius,in verbo,duas habens filias,nu.198.vbi id dicit conſuetudine probari.

9 *Incidẽter multa fiũt quæ aliter nõ fierent.*

¶ Sed & aliàs quoque videmus multa poſſe fieri incidenter,& in conſequentiam,& acceſſoriè, quæ principaliter fieri non poſſunt,per l.1.ff.de auth.tut.& l.in modicis.ff.de contract.empt. & vend.& l. quædam.ff.de acquir.rer.do.& not.in c.in literis, de iure patr.cum multis & ferè infinitis ſimilibus quæ collegi in Conſuet.Pict.tit.19.§.20.in gl.1.in prima limitatione.

10 *Valet pactum ut emphyteuſis ad primogenitum perueniat.*

¶ Hanc partem adiuuat quod voluit Bal.in l.2.col.1.verſ.item an valeat pactum, & ibi quoque poſt eum Iaſ.col.40.verſic. ſecundò quærit Bald. C.de iure emphy. quòd valet pactum in emphyteuſis conſtitutione appoſitum, vt ea ad primogenitum emphyteutæ tantum perueniat,cæteris liberis excluſis.Ergo nec abſimili ratione debet valere pactum in noſtro caſu.Et quod etiam reſpondit Bar. conſ.72.ex facto proponitur quòd nobiles, quòd valet pactum inter fratres diuidentes hæreditatem, vt fœminæ eis non ſuccedant ſtantibus maſculis:quod dictum egregium dicit Iaſ. conſ.5. ſtrenui & generoſi,col 5.verſ.tertiò pro iſta parte,libr.3.& idem quoque voluit Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo, in eodem teſtamento relinquens,le 1.nu.186.de teſta.

11 *Qui tenuerũt valere pactum factum in contractu matrimonij ut primogenitus ex eo ſuccedat.*

¶ Et quod propiùs ad noſtram conſuetudinem accedit,Guido Pap.non paruæ apud nos authoritatis,ſicut atteſtatur Philip.Dec.conſil.318.in cauſa iſtorum nobilium, col.2.Ille(inquam)Guido dec. Delphi.267.pactum factum,vt dicit valere pactum in contractu matrimonij factum, vt primus filius ex eo naſciturus ſuccedat,in re quapiam.De quo dicit eſſe text.expreſſum,in l.diui,verſi.pactis. C.de natur. libe. & in l.ſi inter.ff.de pac.dotal.Et ita dicit fuiſſe iudicatum in curia parlamenti Delphinatus.Sed & idem videtur voluiſſe ipſe Guido dec.505.factum eſt pactum,& dec.1.ſeq.in contractu,& ſing.523.quod eſt eiuſdem initij,col.2.ver.pactum factum eſt, vbi monet not. tanquam ſing. Et ſequitur Steph.Bertran.conſ.299.aliàs cùm ſcriberem,in princ.lib.1.& con.1.Chriſti,& c.viſo nu. 10.& 11.lib.2.& con.78.viſo,per totum,lib.3.vbi id latè & multis rationibus defendit,& Philip. Decius in l.pactũ quod dotali,col 2.ver. hinc concluſio ſupradicta.C.de pac.& conſ.245.in cauſſa quæ iam diu,col.2.& con.488.viſo conſilio, col.3.& Chaſſe.con.53. ex facto,col.2.verſ. pro deciſione. & Hiero.Cagno.in repet.l.vlt.char.pe.verſ.ſecundò concludit.C.de pact.

12 *Præſerim in iis quæ ſunt dignitatis.*

¶ Et hæc maximè debent procedere in iis quæ ſunt dignitatis vel iuriſdictionis,per id quod not.& copioſè conſuluit Pau.Caſt.conſ.179.in cauſſa quã magnificus dominus, col.3.& multis ſeq.lib.3.q; valet teſtamentum diſponens quòd in caſtro quopiam aut iuriſdictione præferatur primogenitus cæteris,ſiue id ſit allodiale,ſiue etiam feudale.& reſpondet ad c.3.tit.de ſucceſ.feu. quod videtur dicere contrarium.Et ſequitur Alex.conſ.12.perſpectis,ad fi.lib.5.& Ely.in c.prudentiã, col.3.de offi. & po.iud.deleg.& Iaſ.conſ.236.an Rex Romanorum,col.pen.verſ.pro eadem parte,lib.2.

13 *Et maximè ſi non diſponitur de omnibus bonis.*

¶ Hęc inquam) maximè procedunt,cũ non diſponitur de omnibus bonis in vniuerſum,ſed tantùm de certis quibuſdã, vt de immobilibus tantũ, vel de certa re. tunc enim huiuſmodi conuentiones valent,vt nõ obſcure ſenſerunt Bar.& cæteri,in d.l.ſtipulatio hoc modo cõcepta.ff.de verb.ob.& in d.l.vlt.C.de pact.& idem Bart. d.conſ.72.col.2.verſ.in contrariũ videtur.& aperte voluerunt Pau. Caſt.conſ.324.ſuper ſecundo puncto,in princ.lib.1.Alex.conſ.28. ponderatis verbis inſtrumẽti,col. vlt.verſ.non ob.etiam id,lib.3.& con.29.perſpectis,col.pe.verſ.videtur etiam, lib.5.Guid.pa.d.ſing. 523.factum eſt pactum,in fi.primi verſ.Iaſ.in d.l.ſtipulatio,col.8.verſ.tertio principaliter,vbi ita dicit ſe conſuluiſſe,vti fecit,conſ.211 præſens conſultatio,col.3.verſ.circa ergo ſecundũ,lib.2. & con.233. circa primũ,col.4.ver.7.bene faciunt,lib.2.quod repetitur inter con.Alber.Brun.conſ.8.vbi ex hoc

ſcribit

scribit valere conuentiones D.à Scarampis, ne fœminæ succedant in bonis immobilibus. & idem Iaſ.con.5.circa primum,col.6.ver.non ob.ſecundò,lib.3.vbi id dicit procedere, etiam ſi contrahentes vtantur verbo contrahendi.& Philip.Deci.in d.l.pactum quod dotali,nu. 12.& ibi quoque Lancelot.frater ipſius.C.de pact.idem Deci.con.516.quoniam,col.4.nu.17.Fran.Curt.iunior con.1. facti contingentia,col.7.nu.16.Bened.in repe.c.Raynutius, in verbo,duas habens filias.nu.217. de teſta. Chaſſe,con.39.pro deciſione,col.3.nu.5.vbi & alios quoque citat.& Pau.Pariſ.conſil. 72. ad veram, col.2.nu.16.& ſeq.lib.4.& Hiero.Gratus conſ.19.dubitatur col.2.verſ.maturius,lib.1.

14 ¶ Illud etiam procedit,vt ſcilicet valeat huiuſmodi conuentio,ſi certa res etiam per modum quotæ relinquatur,vt nuncupatim voluerunt Pet.Cy.Alber.& Bal.in d.l.vlti.C.de pactis,Alex.d.con.83.li. 3.& Stepha.Bertr.conſ.70.viſo,col.1.lib.3.& d.conſ 78.col.3.num.9.eod.lib.3.& Philip.Deci. conſil. 578.viſo conſilio,colum.3.num.9.Sed hoc non auſim affirmare, quando contrarium etiam expreſſe tenuerint Ioan.Fab.& Alex.in d.l.vlt.Pet.Anch.& Imo.in rub.extrà de teſta.vterq; col.vlt.Alex. in d. l.ſtipulatio,col.5.verſ.item limitari poteſt,& Philip.Deci.ſibi quoque contrarius, in d.l.pactum quod dotali.d.nu.12.C.de pact.& d.conſ.184.cùm in multis locis,tum maximè,col.4.verſ.ſucceſſiuè, & ver.ſeq.& Steph.Bert.ſibi etiam contrarius,con.292.nu.4.li.1.& d.con 33.nu.3.lib.2. & conſ.4.viſis hincinde,col.3.nu.5.lib.3.& conſil.62.vtinam,col.1.eo.lib.3.& d.conſ.267.poſt prin.eo.li.3.& conſ. 105. viſo caſu,in 6.dubio lib.4.Chaſſe,ſibi item contrarius,conſ.63.quidam minor,col.10.nu.36.

Etiamſi certa res per modũ quotæ relinquatur.

15 ¶ Denique pater filiis in quærendis præiudicare poteſt,per l.quoties.ff.ſolut.matr.quam ad hoc not. Thomas Parpal.in l.2.§.2.verſ. cæterùm,col.1.ff.eo.Sicuti ecõtrario filius patri,vt voluit gl.in l.filius C.de pactis,& Pau.Ca.in l.3.§.ſi is pro quo.ff.quod quiſque iuris, vbi eſt etiã text.quòd reus principalis poteſt in quærendis,fideiuſſori præiudicare, licet non in quæſitis per l.vlt.ff.de pactis. Potéſtq; ſimiliter debitor fraudare creditorem in quærendis,licèt non in quæſitis.l.qui autem,in princ.ff.quæ in frau.cred.cum multis ſimilibus,quæ abunde congeſsimus Pict.Conſ.tit.2.§.11.in gl.4. At nihil liberis nondum natis quæſitumvideri poteſt.Ergo poſſunt parentes illis præiudicare.

Pater in quærendis poteſt præiudicare filiis, Et filius patri.
Et reus principalis fideiuſſori.

16 ¶ Contra videtur hoc pactum non valere multis rationibus. Nam primum non poteſt hæreditas pacto aut conuentione inter viuos dari.l.hæreditas.C.de pact.conuen.& l.ex eo.C.de inutil. ſtip. & l.vlt.ff.de ſuis & leg.cum ſi.Nec in fauorem quidem piæ cauſæ,vt voluerunt Ang.Fulg.& Pau. Ca. in l.tale pactum.§.vlt.ff.de pact.& idem Paul.Ro.Franc.Aret.& Ant.Alex,in l.pactum.C.de colla.& Rom,in repe.auth.ſimiliter,in 6.ſpeciali contractuum.C.ad leg.Fal.De quo tamen alibi diximus.

Contra præcedentia.
Hæreditas pacto relinqui nõ poteſt.

17 ¶ Hinc pactum quod dotali inſtrumento comprehenſum eſt, vt quæ matrimonium contrahit, æqualiter patri ſuccedat cum cæteris fratribus,iure eſt improbatum,per d.l.pactum quod dotali. C. de pact.vbi Bal.Saly.& recentiores per eam dicunt, eos decipi, qui matrimonium ſpe fauoréq; huius pacti contrahunt.Et vt dicit Bal.loquẽs in huiuſmodi caſu,in l.cùm Archimedoram,col.2.verſ. ſed nunquid per conſuetudinem.C.vt in poſſ.leg.ſtultus eſt qui ſic contraxit.

18 ¶ Et id quidem generale eſt vt quocunque modo non valeat pactum quærendæ futuræ ſucceſsionis,per l.cum donatione.C.de tranſac.& l.ſtipulatio hoc modo cõcepta.ff.de verb.obli.cum ſi. Idq; adeo,vt etiã iuramento non firmetur,vt voluit gl.in l.ſi quando.§.illud,in verbo,grauari.C.de inof. teſt.& in l.pactũ,& ibi Bal.in 5.oppo.Fulg.Ro.& Pau.Caſt.C.de colla.Cy.Bar.Ang. Saly.Paul. Caſt. Alex.qui hoc dicit communiter teneri,Iaſ.in d.l.pactum quod dotali.C.de pactis.Bar.in l.vlt.& ibi etiam Angel.Pau.Caſt.& alij,eo.tit.& idem Bart.in l.3.ff.de teſt. & in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta,& ibi quoque Alex.col.3.& idem Bart.in l.ſi quis pro eo,col.3.de fideiuſ & conſ.8. factum tale proponitur,quidam nomine Thebaldus col.3.verſ.ſed dubium facit,& conſ.212.promitto tibi. Bal. con.441.viſis ſtatutis,poſt princ.lib.5.& Anto.But.in c.cùm contingat,col.3.& ibi etiam Imo.in primo caſu ſecundi membri principalis,extrà de iureiur.Domi.in c.quanuis,de pactis,lib.6.Iac. Alua. in c.moribus,col.2.verſ.quæro ab extra,tit.ſi de feu.fue.contro.inter do.& ag.vbi reprehendit Bal. qui ſolus omnium ibi tenet contrarium, & Fulg.con.73.paterfa. habens filium, col.3. Panor.in c. 2. col.3.de conceſ.præben.& conſ.48.Auguſtinus ad ſi.lib.2.Pau.Caſt.con.448.non eſt dubium,col.1. lib.1.& conſ.419.viſo puncto & aliis,in princ.lib.2.Alex.conſil.28.ponderatis verbis teſtamenti.col. 3.verſic.iſtam concluſionem,lib.3.& Philip. Deci.conſ 63.cuius ſuperſcriptio incipit, ſubſtitutio facta,in ſi.& conſ.184.an valeat pactum,col.3.verſ.& tale pactum,& con.203.vt vera reſolutio, col.1. & conſ.236.non parua,col.vlt.& conſ.494.quod ſuprà,col.1.nu.2.& conſ.608.diuino,ad ſi.& Geor. Nat.in rep.c.quãuis,col.16.ver.4.fallit.de pact.lib.6.Steph.Bertr.con.29.cum aliàs,poſt princ. lib.1. & conſil.292.ponitur in facto,nu.4 eo.lib.1.& conſ.1.Chriſti,&c.viſo conſultationis themate,nu.88. lib.2.& con.33.prætenſæ conuentiones,nu.3.eo.lib.2.& con.196.ex themate,colum.3.verſic. ad quæ tum,lib.4.quem plurimi allegant,pro 1.lib.& Iaſ.conſil.87.in tertio dubio,lib.1.

Pactum quærẽdæ futuræ hæreditatis nõ valet. Nec firmatur iuramento.

19 ¶ Et horum quidem ratio eſt,quoniam huiuſmodi pacta ſunt contra bonos mores, per l.ex eo. C. de inutil.ſtipul.& d.l.ſtipulatio hoc modo concepta. vt pote quæ liberam teſtandi facultatem auferant, quæ nec reſtringi quidem poteſt, per text.in l.cùm duobus.§ idem reſpondit, ſocietatem, in illis verbis, nec libertatem de ſupremis iudiciis quis conſtringere poterit.ff.pro ſoc.Quod bene facit pro eorum op. qui dicunt nec quotam quidem hæreditatis ita relinqui poſſe, vt ſuprà diximus numero abhinc 5.Sed & id pactum inducit votum captãdæ mortis d.l vlt ibi,plenæ triſtiſsimi euentus,& ibi gloſ.C.de pact.& l.de fideicommiſſo.C.de tranſact.& in ſimili dicitur,in c.ne caprandæ,& in c.deteſtanda, dc conceſ.præben.lib.6.

Eſt enim contra bonos mores.
Et inducit votum captandæ mortis.

¶ Confir

20 ¶ Confirmo duobus modis ex d.l.pactum.de pac. Primò, nam si pactum id non valeat in casu d.l. pactum,de pac.vbi pactum deducebatur,id quod erat de iure communi,videlicet quòd succederẽt filij æqualiter.quæres admodum æqua est & iuri communi concinens, quòd æquales facit liberos, vt latè diximus quoque in prin.quartæ quæstionis. Multò magis obtinet in pacto de quo agimus, quod prorsus est contra ius commune, & vt plerique existimant, odiosum, sicuti & illic diximus. Secundò,quia in d.l.pactũ.atque etiam in d.l.hæreditas,de pac.conuẽ.aderat fauor matrimonij, sicuti & in nostro casu,vt proinde intelligas hîc nihil facere hunc fauorẽ matrimonij,quò magis tale pactũ valeat.Et ideo no.Bal.Saly.& Ias.in d.l.pactũ.C.de pact.fauoribiliorẽ esse causam liberi arbitrij,quàm matrimonij vel dotis.quod & idẽ dicit Bal.in d.l.pactũ. C.de collat. Et ita quidẽ id obtinet,vt nullũ remediũ cõpetat ob id pactũ non obseruatũ,vt dicit Bal.in l.cùm Archimedoram,col. vlt.versic.secundò quæratur. C.vt in pos.l.per d.l.pactum,vbi id dicit esse expressum. Sed & paulo pòst subdit,non posse agi ad interesse,quia stultus fuit qui sic contraxit,ideo sibi imputet.

Fauorabilior causa liberi arbitrij quàm matrimonij.

21 ¶ Adhæc non possunt parentes liberos sine causa priuare sua legitima, vt constat ex tit.ff. & C.de inof.test.& ff.de lib.& posthu.& C.de lib.præte.Et id obtinet in nascituris, nedũ in iam natis,quando & qui post testamentum nascitur rumpit testamentũ in quo prẽteritus est.l.posthumus.ff.de li.& posthu.& l.1.& 3.ff.de iniust.test.& l.1.2.& 3.C.de posthu.hære.inst.cum si. Nec potest nondum natus exhæredari,cùm nulla subesse causa possit l.si quis in suo.C.de inoffi.testa.Quinetiam donationes inofficiosas impugnat,qui post donationem nascitur.l.si totas.C.de inoffic.dona. vt non immeritò Iac.Aluar.& expressiùs Card.Alex.in c.si filij,tit.si de feu.fue.contro.int. do.& ag. dixerint non posse parentum pactum præiudicare filiis etiam nascituris.Sed ex huiusmodi pacto quo primogenitus debet in totum succedere, cæteri liberi priuarentur sua legitima,ergo non valet.

Parentes non possunt filios priuare legitima.

22 ¶ Postremò hanc partem in specie quæstionis nostræ tenuit Ioan Corse.in deci.Tholo.d.q.452.cuius hoc principium, item fuit quæsitum an valeat, vbi & ita dicit fuisse iudicatum, & etiam Philip. Deci.nulla Corse.mentione facta, consilio 225.incip.in causa quæ quondam tandiu agitata fuit.& voluisse videtur Ioan.Fab.in d.l.vlt.vers.item quid si pactum.C.de pactis, & in l.1.C.si man.ita veni. ne prosti.dum se remittit,vt verbis nostrorum vtar,ad ea quæ dicit in priore loco.Et latissimè omnium Aegidius Bellamera cons.17. contrahens matrimonium,per totum,quem omnino vide. Et hoc ego verius existimo quantùm ad ius commune pertinet, vt videlicet nõ valeat pactum vt succedat primogenitus,ne in minimam quidem hæreditatis portionem, quando & d.l.pactũ, de pact. non loquatur(quod iam diximus)de vniuersa hæreditate,sed portione tantum, quæ erat ab intestato peruentura ad eum, in cuius fauorem fit id pactum. Nam si de integra hæreditate pactum sit, multò minus valebit,cum eo cæteri filij legitima priuarentur.

Qui tenuerunt nostrum pactũ non ualere.

23 ¶ Non obstãt adducta ad priorem partem.Primum enim quod dicitur,in d.c.1.ti.de fil.nat.ex mat. præterquam quòd continet magnam iniquitatem,vt dicunt ibi Iac.Bel.Bal.Mart.Lauden. & Card. Alex.per text.in §.illud quoque,in Auth.de nupt.non procedit de iure cõmuni,sed tantùm de consuetudine,& ea quidem non generali,sed tantùm Mediolanensium,vt declarat text.ibi,in fi.& not. Iac.Aluar.non semel,Marti.in fi.& Card.Alex.in princ.& iterum in fi. qui & hinc dicunt non id esse obseruandum in aliis locis,in quibus non esset ea consuetudo. Sed & quòd illud procedat ex consuetudine haud dubiè etiam declarat tex.loquens in eodẽ casu in c.filij nati,tit.si de feu. fue.contro. int.do.& ag.cùm dicitur,nam quamuis ratione improbetur talis conditio, ex vsu tamen admittitur, & ibi hoc etiam no. Alua.& Car.qui expressè dicit,quòd vbi non esset talis consuetudo,nõ valeret pactum, de quo ibi agitur, & ante hos Bar.in d.l.pactum,& ibi quoque alij recentiores. C.de colla. Item ibi est pactum de non succedendo:hîc autem de succedendo est,vt postea dicemus latiùs. An autem valeat consuetudo quòd parentes in matrimonio possint pacisci vt primogenitus succedat, inferiùs quoque tractabimus.

Responsio ad contraria.

24 ¶ Secundũ quod dictũ est de incertitudine futuri primogeniti,ita dilui potest, vt videlicet iura quæ in eam rem allegantur & similia procedant in pactis,& conuentionibus vicissitudinariis,cuiusmodi non est pactum.de quo loquimur.Sed & illud item dici potest,ea procedere in pactis quæ non respiciunt futurã successionem,vt patet ex iuribus,& deci.Doct.in id adduci solitis. At super futura successione nõ valent pacta etiam vicissitudinaria,vt scilicet ex duobus is qui superuixerit,alterius rebus potiatur,vt est text.apertè declarans ea nõ valere nisi inter milites,non etiam inter priuatos, in l.licèt,& ibi Bar.Bal.& alij,qui id multùm commendant.C.de pac.& Bar.d.cons.212. promitto tibi. Alex.d.con.28.col.vlt.vers.non ob.etiam id,lib.3.Pet.Ferra.in for. libel.in cau.societa. colum 3.versicul. quid autem si in hac generali.Guid.pap.sibi contrarius cons.115.dominus Ioannes,in fi.& cõs. 218. indubitanter,in 7.dubio,vers.tertiò quia dictum pactum,& cons.234.non valuit,col.3.vers. nec etiam valuit.Ias.d.con.87.vbi suprà,lib.1.& cons.146.præsuppositio,ad fin.lib.4.Philip.Deci.in d.l.pactum,col.2.vers.& ex his infertur.C.de colla.& cons.63.cuius superscriptio incipit,substitutio, col.2. vers.venio igitur,iuncto fin,eius con.& cons.203.vt vera resolutio,col.1.& cons.488.in causa & lite, col.vlt.& cons.516.quoniam causa,col.3.Steph.Bertran.d.consi.29.cùm alias,in princ.lib.1.& consil. 33.prætensæ,nu.4.lib.2.Franc.Curt.Iunior,in d.l.licèt,col.7.vers.septima dubitatio.C.de pact.& cõs. 81.viso,col.3.in fin.& seq.cons.151.circa præmissam,col.2.vers.præmissis,cum seq.

Ad incertitudinem, & pacta uicissitudinaria.

25 ¶ Tertium quod innititur fauore matrimonij, nihil obstat, vt planè demonstrauimus suprà ex d.l. pactum. C.de pact.& d.l. hæreditas.C.de pact.conuen. in quibus non abssimiliter pactum erat appo-

Ad fauorẽ matrimonij.

situm

situm in contractu matrimonij,nec propterea robur ex eo accepit, cùm vt iam diximus ex Bal. & Saly.fauorabilior sit causa liberi arbitrij, quàm matrimonij. Præterea licèt sint multa specialia & priuilegia in fauorem matrimonij concessa, ea tamen locum habent in casibus tantum expressis, nec ad alios sunt extendenda non specialiter priuilegiatos, sed in his ius commune obseruari debet, secundùm Bald.in l.in fraudem.§.vlt. per illum tex.ff.de testa.milit.cum infinitis si.& concor. à me collectis,in tract.Retractuum,titul.1.§.1.in gloss.14. in verbo, *ou equipollent a vente*, num. 96. ego verò,& multis seq.

26 ¶ Ex quibus etiam facilè intelligitur nihil hîc prodesse cohærentiam contractus validi, quia in d.l. hæreditas, pactum fuit adiectum contractui matrimonij: quod & si valeat, non tamen valet pactum ipsum, vt & plerunq; aliàs videmus ratos manere actus principales, irritis reiectísque pactis adhærentibus, & clausulis in iis appositis, vt not.per Legistas in authent.ingressi monasterium.C. de sacro.eccle.& in l.vbi ita donatur.ff.de donat.cau.mor.& per Canon.in c.vlt. extrà de condi.appo.& aliis locis inibi citatis. *Ad cohærentiã contractus.*

27 ¶ Nec adfert præiudicium illa Masuer.deci.quia ille ipse in secundo loco alibi eam ita intelligit,vt procedat cũ nulli supersunt liberi.Et si aliqui(inquit)supersint,nõ possunt priuari legitima per quascunque conditiones appositas in contractu matrimonij. Sed & ego non video quonam pacto institutio hæredis possit fieri in cõtractu matrimonij,vtpote legibus resistẽribus,per d.l.pactum. cum si. Ideo non puto verã hanc Masuerij sententiã,etiam seruata legitima filiis.Nam in d.l. pactũ,optimè seruatur legitima,cùm pactum esset de æquali liberorum successione,& tamen non valet. *Ad Masuerij decisionem.*

28 ¶ Et eadem quoque ratione refellitur quod mox sequitur, multa fieri posse incidenter, quæ non principaliter: quoniam vt patet ex d.l.pactum, id de quo loquimur nec principaliter,nec incidenter fieri potest.Nam nec id quod de multis dicitur, ad omnia trahi oportet. Nemo enim dixerit hanc consequentiam valere,multa ita fieri possunt,ergo omnia. *Ad id quod multa incidenter fieri possint quæ non principaliter.*

29 ¶ Id autem quod dictum est ex Bal.in d.l.2.C.de iu. emph.valere pactũ, vt emphyteusis ad primogenitũ perueniat,multũ differt à specie proposita, tũ quia illic à principio fuit liberũ domino cõcedere aut non cõcedere emphyteusim,ergo potuit eam legẽ quam voluit apponere.l.videamus.§.iurare.ff.de in lit.iur.hîc autẽ nihil tale est. Tum quia etiã si quis acceperit emphyteusim pro se & liberis,potest ex multorũ sententia vni illorũ prælegare.Et qui contrariũ tenent,hac potissimũ ratione innitũtur,q; emphyteusis per huiusmodi concessionẽ iam est quæsita saltẽ spe, si nõ re omnibus liberis,magis ex prouidẽtia & cõcessione domini,quàm patris, qui ob id non potest illis nocere,vt plenè tractatur à Spec.tit.de loca.§.nũc aliqua,ver.78.& pleniùs ab Imo.in c.potuit, in vlt.char.eo. tit.plenissimè omnium à Iaf.in l.2.col.74.ver.22.& vlt.C.de iure emph.Sed tu vide quos longa serie citauimus in tract.Retractuum,tit.1.§.21.gl.6 in verbo, *c'est plus proche*, nu.23.24.25. *Ad dictũ Bal. de pacto,ut emphyteusis perueniat ad primogenitum.*

30 ¶ Quid autem si in hoc casu de quo nunc loquimur,ita concedatur emphyteusis duobus fratribus, vt maior natu alterutrius succedat,vtrùm duo primogeniti vtriusque fratris succedant,an alter eorum, qui videlicet est maior natu tantùm, videbis postea in 67.quæst.principali, quam de hac re priuatim apponemus. *Si duobus fratribus cõcedatur emphy. ut maior natu alterutrius succedat.*

31 ¶ At illæ Guid.Pap.deci.si de donatione facta in contractu matrimonij primogenito nascituro intelligantur,nihil video,quid illis obstet,quo minus valeat talis donatio,si interuenerit stipulatio notarij aut patris,vt dicit ipse Guid. quoniam & nascituris filiis potest pater stipulari. l.si quis operas, cum gl.in verbo,posthumos.ff.de ope.lib.cum si.per illũ allegatis,& præterea voluit Bart.in l.quod dicitur,ad fin.vers.sed quæro an pater,& ibi Imo.Alex.Iaf.col.pen.& vlt.per text. in l.Paulus.§.Paulus,le 1.ff.de bonis lib.& idem Bart.in l.item prætor.ff.de suis & legi.& Alb.in rub.ff.de verb. oblig. col.j.nu.2.Bal.in l.si in personam,col.vlt.C.de fideicom.& in l qui se patris, col. vlt.q.C.vnde lib.& in l.2.in 17.q.C.de iure emphy.Aegid.Bellamer.cons.17.contrahens,post prin. ipse Guid. cons.54. cùm in facti,in fi.& cons.60.ad dubia elicita,in 3.dubio,& cons.176.pro diffinitione,in 4.dubio, & sing.499.exceptio,vers.filio nascendo. *Ad deci.Guid. Pap Nascituris potest stipulari pater aut notarius.*

32 ¶ Nec id quidem tantũ procedit vt id quoque addas Guido.Pap.)vt filio nascituro quid quæratur ex stipulatione patris,in vita ipsius patris,sed etiam post mortem eiusdẽ,vt probatur in l.pater cum filiæ,& ibi Bal.qui id nuncupatim no.ff.de pact.dot.& l.quodcunque.ff.de verb.oblig. *Vt etiam post mortem patris accipiant.*

33 ¶ Quinetiam potest(vt id item addas)titulo donationis inter viuos, ab extraneo aliquid alteri donari post mortem ipsius donantis.l.j.& seq.C.vt act.ab hære.& l.hæreditarium.ff. de bon.auth. iud. poss.& l.nam & si cùm moriar,& ibi Bar.in vlt.op.ff.de cond.indeb.& l.vlt.C.de contra.& commit. stipul.& §.post mortem,Instit.de inutil.stipul.& no.glo.in l.vlt.in verbo,accommodauerat,in fin.& ibi Doct.C.de pact.& glo.in d.l.hæreditas,in verbo,te nulla actione.C.de pactis conuen.& gl.j.in l.j. ff.de testa.Oldra.latè cons.114.factum tale est,quædam mulier,& cons.129.ad habendam,post prin. vbi ad hoc multa allegat.Io.And.in addi.Specul.tit.de instr.edi.§.porro,col.vlt. vers. fuit etiam alia quæstio.Bart.d.cons.212 Ang.cons.179.visis prædictis,col.1.Pan.in c.2.col.3. de concess. præb. Alex. cons.83.visa,col.3.ver.& in proposito,lib.2.ipse Guid.Pap.cons.23.viso facto, col.2. vers.itẽ videtur, & iterum cons.31.viso ad plenum,col.2.& seq.Iaf.cons.6.exhibentur.col.3.ver. sed istud, lib.3. Steph. Bert.cons.315.quoniam Andreas,nu.2.lib.2.& cons.266. etiam si non tantum, nu.2. & iterum nu.7. & 8.eod.lib.2.& cons.70.Christi,&c.viso,nu.2.lib.3. *Donari potest inter uiuos post mortẽ donantis.*

34 ¶ Quod si intelligas illas Guid. Pap.dec. (vt ad eas tandem redeamus) vt aliquid relinquatur per modum *Iterum ad dec. Pap.*

BIU Cujas

modum (vt ita loquar cum noſtris) ſucceſsionis, id eſt, iure ſucceſsionis. hæ certè ſunt omnino falſæ, ex his quæ iam latè diximus. Et ita ſcienter diſtinguit Bar. in d. conſ. 212. promitto tibi.

35 *Ad Pauli reſponſum.* ¶ Ad Paul. Caſt. d. conſ. 179. lib. 1. in quo ſcribit valere teſtamentum diſponentis, vt in feudo caſtri præferatur primogenitus, facile eſt quod reſpondeatur. Nam is, vt apertè conſtat, non loquitur de pacto futuræ ſucceſsionis, ſed de teſtamento, in quo poteſt pater primogenito aut alteri relinquere præcipuum quippiam, ſeruata aliis liberis & hæredibus ſua legitima. Et cum hoc quoque expreſsè tenet contra illum Iacob. à S. Georg. in tract. feud. in verbo, & cum pacto, quod de ipſo feudo, &c. col. 5. verſ. vlterius quæro.

36 *Ad id quod de quærendis dictum eſt.* ¶ Quod autem nouiſsime pro contraria parte dictum eſt, in quærendis poſſe patrem filio præiudicare, licet non in quæſitis, non procedit in hoc caſu, quando liquido comprobatum eſt, non poſſe patrem filium naſciturum priuare legitima. Nec de futura ſucceſsione quicquã inter viuos diſponere. Ad id autẽ quod diximus poſſe diſponi inter viuos de certis quibuſdam bonis etiam per modum quotæ: id non expeditum eſt, quando multi teneant contrarium, vt etiam ibi diximus.

SEPTIMA QVÆSTIO.

1 *An ſaltẽ illud pactum poſsit conſuetudine aut ſtatuto confirmari.* SEd quæſtionis eſt, & hæc ſeptimæ locum obtinebit, An ſaltem poſsit id pactum de quo quærimus conſuetudine, aut ſtatuto confirmari, id eſt. an poſsint ſtatutum aut conſuetudo facere, vt valeat id pactum. Et primo quidem ingreſſu multis videbitur non eſſe dubium, quin vere poſsint, per tex. in d. c. mulier, tit. de fil. nat. ex mat. & in d. c. filij nati, tit. ſi de feu. fue. contr. int. do. & agn. vbi Bal. Alua. & Car. not. iſtiuſmodi pacta, de quibus in illis locis, licet de iure non valeant, ex conſuetudine tamen admitti & approbari. Et idem dicit Bar. in d. l. pactũ, & ibi quoque idem Bal. in 2. oppo. Sal. col. vlt. verſ. quæro primo. Ang. Pau. Ca. col. 2. & Corn. col. 3. C. de collat. & idem Bar. conſil. 72. col. 2. verſ. præterea per ſtatutum. & Bal. in l. de quibus, col. 2. verſ. item nõ valet pactum. ff. de legib. & in l. cum Archimedoram, col. vlt. ver. ſed nunquid per conſuetudinem. C. vt in poſ. leg. Ang. conſ. 66. viſis, col. vlt. Aluar. in c. mulier, col. 2. verſ. nota quod licet pactum, tit. ſi de feud. fue. contr. Imol. in l. ille autem, in fi. ff. de hære. inſtit. Steph. Anfre. d. dec. Tholo. 452. Philip. Dec. in d. l. pactum quod dotali, col. 1. in 1. not. & latius, col. 2. hinc concluſio ſupradicta. C. de pactis, & conſ. 516, quoniam cauſa, col. 2. verſic. non obſtat quod Alex. & ſeq. & conſ. 578. viſo conſil. col. 3. nu. 9. & nouiſsime Viglius Phryſius in §. acceſsit, in verbo libripẽdæ, in fi. Inſt. de teſt. ord. Nec obſtat (inquit) Bal. in d. l. cum Archimedoram, quod ea pacta videantur eſſe contra bonos mores, quia iſtud eſt ex quadam ſuſpicione, non autem ex neceſsitate legis, per l. 2. C. de pactis.

2 *De eadem re.* ¶ Sed aduerte quod illi tex. quos allegant Doc. vbi ſupra, loquuntur in pacto de non ſuccedendo, ſicuti etiam expreſsè loquuntur, & declarant magna eorum pars, quos citauimus, vt videlicet poſsit ſtatutum dare robur huiuſmodi pacto de non ſuccedendo. Et ſi id expreſsè non dicerent, ſed id tantùm ſimpliciter, vt pactum de futura ſucceſsione robur ex ſtatuto aut conſuetudine accipiat, per d. tex. deberent tamen intelligi de pacto de non ſuccedendo, de quibus loquuntur tex. quos allegant iuxta doctrinam Bar. in l. non ſolum. §. ſi liberationis. ff. de liber. legat. cum ſi. Nullus autem eorum expreſsè aut tacite dicit quòd poſsit ſtatutum confirmare pactum de ſuccedendo, præter Dec. de quo poſtea dicemus, & Bal. in d. l. Archimedoram, vbi nuncupatim loquitur in caſu. l. pactum. C. de pactis, quæ loquitur de pacto de ſuccedendo.

3 *De eadem re.* ¶ Sed idem Bal. in huiuſmodi pacto contrarium tenuit, vt videlicet non poſsit ſtatuto confirmari, in l. 2. col. 2. verſ. item in pacto, de futura ſucceſsione. C. quæ ſit long. conſuet. quem ſequitur Alex. in addi. eiuſdem in d. l. Archimedoram, & in d. l. pactum, col. 2. verſic. fallit tamen hæc regula, & ibi quoque Iaſ. col. 2. C. de pact. & idem Alex. in l. vlt. paulò ante fi. eod. tit. & in d. l. pactum, col. 1. verſic. vtrum autem ſit, & ibi etiam Iaſ. col. 2. in 4. limitatione. & Iac. à S. Georg. poſt princ. C. de collat. & idem Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, col. 3. verſic. an autem poſsit, & ibi etiam Iaſ. col. 2. in vlt. not. ff. de verb. oblig. & ipſe Iaſ in l. de quibus, col. 17. verſ. & an conſuetudine. ff. de leg. & conſil. 87. conſultus, col. vlt. lib. 1. & Philip. Dec. d. conſ. 225. nuncupatim loquens de pacto oppoſito in matrimonio vt primogenitus ſuccedat, & conſ. 236. non parua, col. vlt. & Georg. Nata. in repet. c. quamuis, col. 15. verſ. ex his regulam habes, de pact. lib. 6. & Steph. Bertran. d. conſ. 29. cum aliàs ſcriberem, col. 1. lib. 1. & conſil. 1. Chriſti, &c. viſo conſultationis themate, nu. 92. libro 2. & conſ. 267. ſi pactum, col. 1. libro 3. vbi hanc dicit eſſe communem, nec ab ea recedendum in iudicando & conſulendo, & Iaſ. d. conſ. 87. col. vlt. libro 1.

4 *De eadem re.* ¶ Mouent Alex. quíq; eum ſecuti ſunt, quoniã, vbi aliquid prohibetur fieri per pactum, ob id quod ſit contra bonos mores, nec per ſtatutũ quoq; fieri poteſt, vt not. Bar. in l. omnes populi, in 3. q. prin. & ibi Ang. & alij ff. de iuſt. & iur. & idem Bar. in l. non impoſsibile, in fi. ff. de pact. Sed hæc pacta de ſuccedẽdo ob id prohibẽtur, quod ſint cõtra bonos mores, per d. l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. ff. de verb. obl. & l. ex eo. C. de inutil. ſtip, & diximus in præcedenti quæſt. Igitur per ſtatutũ non poteſt robur accipere. Pactum autẽ de non ſuccedendo de quo loquuntur iura cõtraria, & Doct. pro priori parte allegati, vt diximus, non eſt contra bonos mores, vt not. omnes in d. l. pactũ. C. de collat. Alioquin enim non cõfirmaretur iuramẽto, per d. c. quãuis, de pact. lib. 6. quoniã quod contra bonos mores eſt, iuramento confirmari non poteſt, c. non eſt obligatorium, & ibi Dyn. de reg. iur. lib. 6.

5 *De eadem re.* ¶ Verùm Philip. Dec. in d. l. pactum quod dotali, col. 2. vbi ſuprà. C. de pact. ſibi in hoc expreſsim contrarius, contrariam partem tenet. Nam licet, inquit, tex. in d. c. filij, videatur loqui in pacto negatiuo

gatiuo de non succedendo,dum ibi dicitur, filios natos ex tali matrimonio non succedere, tamen videtur in se tacitè continere pactum affirmatiuum de succedendo,pro filiis alterius matrimonij,vt etiam Bal.in eo loco expendit.Et idem dici potest de d.c.1. de filiis natis. ex mat. ad mor.contract. Ad id autem quod dictum est, non valere statutum vbi non valet pactum, quia est contra bonos mores,responderi posse,illud intelligi,quando continet turpitudinem,& ita loquitur Bar.in d.l.omnes populi.Secus si non agatur de turpitudine,sed tantum de prohibitione iuris, quia licet non valeat pactum, valet tamen statutum,vt dicit Bar.ibi.Et ita videtur in hoc casu,quia facultas testandi de Iure Ciuili,vt not.Ang.in §.1.in Auth.vt factæ nouæ constit. Et dato quòd substantia testamenti esset de iure gentium, tamen adiectiones sunt de Iure Ciuili,vt dicit Bar.in l.interdum.ff.de cond. indeb.vnde ista facultas libertatis,quæ in testamento requiritur, videtur à Iure Ciuili introducta. l.j.C.de sacr.eccle.& d.l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verbo.obliga.& d.l.ex eod.C.de inutil. stipul. Et ideo per statutum mutari potest.§.vlt.Inst.de iur.nat.gen. Præterea ad iudicandum an sit aliquid contra bonos mores,inspicitur locus ciuitatis in qua de hoc agitur. l. item apud Labeonem, in princ.& in vers.sed adiicitur,ibi,non videri esse contra bonos mores illius loci ff. de iniuriis, vnde cum à statuto hoc permittatur, non videtur esse contra bonos mores ciuitatis. Et idem propemodum dicit ipse Decius dicto consilio 516.

6 ¶ Adde & tu ad Dec.ex Soc.in d.l.pactum quod dotali,de pactis,illam Bart.dec.in d.l. omnes populi,procedere quando sunt mali mores, qui per legem boni non possunt fieri, repugnãte lege naturali aut diuina,cui lex ciuilis aduersari non potest,vt not.in l.vlt.C.si cõtra ius vel vti.publ.Secus si effici possunt boni,remota prohibitione ipsius legis,vt in nostro casu, quo lex ipsa id cõcedit inter milites.d.l.licet,de pactis,ergo & inter alios quoque concedere potest.Et ita vt subdit Soc.declarat illud Bar.dictum elegantem doc.Franc.de Alber.in addi.Quod si quis obiiciat tex.in l. ex facto, in prin.ibi,est enim iniquum.ff.de vulg.& pupil.Ex quo no.Pau.Ca.ibi,quod per priuilegium, vel statutum tolli non potest libera testandi facultas. Certè in promptu responsio est ex Alex. eo.in loco, quod ibi princeps concessisse non videtur,non tamen dicitur,quod non possit.Et ego semper in ea opi.fui,vt statutum vel consuetudo id pactum confirmare possit:atque ita aliquando censui in causa magni ponderis huius nostræ Curiæ, in qua inter multos audiui duos nostræ Decuriæ Præsides D.Io.De Gouy,& Iacobum Spifamum nunc episcopum Niuernien sem laudatissimum multas magnásque reconditioris doctrinæ rationes & argumenta adducere.

De eadem re.

Authoris sententia.

7 ¶ Sed vtrumcunque sit verius, illud tamen in multis huius regni partibus obseruamus, vt huiusmodi pactum in contractu matrimonij factum præsertim inter nobiles teneat,maximè si iuramentum interuenerit,vt retulit Aufrerius in dec.Tholo.dec.452. vbi ita dicit fuisse diiudicatum multis arrestis.& Bened.in repe.c.Rayn.in verbo,duas habens filias,nu.197.& multis seq.extrà de test.vbi multa adducit vt hanc partem tueatur,quæ sunt illic omnibus obuia.& ita quoque iudicatum fuisse in Burdegalensi parlamento asseruit Briandus à Vallea,cum de hac re sermo incidisset, vt in principio huius quæstionis recensuimus.Sed hoc semper intelligo seruata legitima cæteris liberis, per ea quæ suprà diximus,iunctis not.per Car.in d.cap.1.tit.de fil.nat.ex mat.ad morg. qui ita intelligit consuetudinem de qua tex.ibi loquitur.

De eadem re.

QVAESTIO OCTAVA.

1 AT illud dubium, & octauo vertitur, An parentes qui in contractu matrimonij huiusmodi pactum apposuerunt, postea poterunt id pactum reuocare & filios ad suam successionem æqualiter admittere.Sane Iacob.Aluar.& Cardin.Alexand.in d.cap.filij,in fi.tit.si de feud.fuer. controuloquens in casu illius cap.dicunt posse contrahentes postea mutare voluntatem, & per contrarium pactum conuenire,vt succedant filij, quos in ipso contractu matrimonij à sua successione repulerunt,per not.per glo.1.in §.si facta,eod.tit.& in l.si pro parte.§.versum.ff. de in rem verso. Quod & confirmatur, quod quando alicui quæsitum est ius ex meo contractu facto cum alio, possum id ius mea pœnitentia reuocare.l.3.& ibi Bar.ff.de seruis expor.& l.qui Romæ.§.Flauius,& ibi Bar.& alij. ff.de verb oblig.& l.1.& ibi Bald.C.si mancip.ita fue.alien.cum si.

An parentes possint huiusmodi pactum reuocare.

2 ¶ Item quia huiusmodi pactum est veluti quædam dispositio à coniungibus facta supremi iudicij dispositionem præueniens,& inde naturam mutabilem assumens, per l.si filia.§.Papinianus.ff.fam. hercis.& l.parentibus.C.de inof.testa.& l.vlt.C.de pac.Qua ratione Ordr.cons.231.incip.vt eius de quo quæritur,post prin.respondit quod si rex diuisionem fecerit iter filios, eam tenere iurantes, & ita vni regnum vnum assignet,alteri alterum,potest Rex ipse si velit huiusmodi diuisionem reuocare,& sequitur Bal.§.item sacramenta,col.pen.vers.quæ fuit de facto,tit.de pac.iur.fir.

De eadem re.

3 ¶ Et hãc partẽ expressè tenuit Cors.in dec.Tholo.q.453.inci.itẽ fuit quæsitũ præsuppositio quod tale pactũ.Quo etiã in loco Aufr.in addi.dicit hoc de iure esse verius. Contrariũ tamẽ dicit in Francia obseruari,& in hoc fuisse lata plurima arresta parlamenti, hincq; occasione sumpta multas rationes adfert,quibus hæc posterior pars defendi posset, quas subscribere supersedeo, cũ illic obuia sint omnibus,& idẽ nouissimè tenuit D.Boër.dec.204.quæritur vtrũ valeat,col.7.vers& hoc probant,vbi & alios multos citat:in alus tamen casibus loquentes,vt cõperies, si tibi vacet illos videre.

De eadem re.

4 ¶ Priorem autem sententiam confirmat quod Bal. in hac specie interrogatus respondit consil. 383. quod domina Agatella,lib.2. Quispiam enim alteri donauerat, ea lege vt si donatarius decederet sine liberis, res donata ad alium deueniret. quærebatur an donans posset huiusmodi donationem

BIU Cujas

reuocare in præiudicium illius ad quem bona debebant peruenire post mortem donatarij, si sine liberis decederet. Et respondit posse, per d.l.3. de ser. expor. & l.si pecuniam.§.si seruum.ff. de cond. ob caus.& not per Bar. in d.§.Flauius. Nam & hæc videtur esse quædam mortis donatio, vel mortis causa capio, quantum ad posteriorem donatarium, per l.nec fratris.C.de don.caus.mor. Ideo habet locum pœnitentia.l.non omnis.ff.si cert.peta.& l.Senatus.ff.de don cau. mortis, & alia quoque multa circa id dicit quæ tu videre poteris.

5 *Declaratio præcedentium.*

¶ Et si tu hanc partẽ sequaris quæ mihi iustior esse videtur, eam intellige procedere, nisi alius quispiam futuris coniugibus aut etiam iam maritatis (nihil enim iam inter vtrunque interest) rem aliquam donauerit ea lege, vt eorum primogenitus in ea tantum succedat. Nam tunc non esset liberum solis ipsis parentibus alios filios ad eius rei successionem admittere in præiudicium primogeniti, cui id ius quæsitum est ex prouisione & pacto donantis, arg.l.si post mortem. §.vlt.ff.de bo. pos. cont.tab.& c.1.& ibi per Doct.tit.de succes.feud.& not.per Bald.in auth.si quas ruinas.C. de sacros. eccles.& in l.1.ad fi.C.per quas perso.no.acqui.cum sim.

6 *De eadem re.*

¶ Et ita nuncupatim in hac specie respondit Pau.Ca. cons.164. in præsenti causa, col.6.ver.sed nos loquimur, lib.2. Neque enim, ait, alter ex contrahentibus potest legem contractui vel donationi appositum immutare.l.aliud.ff.de solut.iuncta l.legem.C.de pact. Et hinc quoque dicit donantem solum sine donatario reuocare non posse.& sequitur Philip.Dec.cons.468.superiori anno, col.penul. vers.& ad confirmationem,& iterum,cons.498.viso casu,col.3.vers.qui similiter incipit,& ad confirmationem. Et vide quæ dicam infrà in 68.q.

7 *Quid si principis authoritate vterque maioricatum constituerit.*

¶ Et idem dicas si vir & vxor principis autoritate maioricatum, siue maioriam quam vocant, constituissent, ita vocãt Hispani, præsertim Hispalẽses, ius primogenituræ in omnibus aut certis quibusdam suis bonis, vt diximus suprà in 1.q.in fi. Tunc enim nec alter sine altero nec vterque sine consensu principis reuocare poterunt huiusmodi maioricatum, vt nuncupatim & in hac specie interrogatus respondit Ludo.Bolo.cons.62.Martinus & Maria.in 1.dubio, multis rationibus illic adductis, quas videre poteris. Et ita quoque intelligi potest quod scribit Pau.Cast.d.cons.164. quo loco citauimus in præcedenti numero.

NONA QVAESTIO.

1 *An statutum præferens primogenitum in successione patris trahatur ad successionẽ matris.*

NOno principaliter quæro, an consuetudo vel statutum præferens primogenitum in successione patris, nulla matris mentione facta, trahatur ad ipsius matris successionem, Bald.de hac ipsa re nuncupatim loquens in l.diuturna, in prima lectu.ff.de legib. asseueranter & intrepide asserit non esse trahendum huiusmodi statutum vel consuetudinem de successione patris tantum loquentem ad successionem matris. Motus, quia est contra ius commune, ideo non esse extendendam etiam si subsit eadem ratio, per l.si vero.§.de viro.ff.solut.matr. Nisi forte, inquit, illud in successione feudi disponeret quia tunc esset præter ius commune, iuxta not.in l.de quibus.ff.eo.de leg. Nec hinc longè abest quod consuluit Philip.Corne. cons.150.de duabus, col.1.lib.2. quod statutum repellens fœminas à successione patris, non obtinet in successione matris, cuius mentionẽ non facit. Quódque etiam consuluit Bened.Cap.cons.62.punctus Andreas, in quarto dubio, statutum excludens à successione fratris non extendi ad successionem sororis.

2 *Statutũ excludens matrẽ à successione filij non excludit à successione filiæ.*

¶ Et quod ante hos è diuerso voluit Arch.in cap.si quis suadente, col.3.17.q.4. statutum excludens matrem à successione filij, non excludere à successione filiæ. quod & voluit Alber.in l.1.nume.4.ff. de verb.sign. Imo.in l.si ita sit scriptum filiabus.ff.de leg.2. Dom.in c.generali, col.4.vers.& per hoc infertur, lib.6.& Alex.cons.234.puto, col.1.libro 6.& consil.45.habita pro viribus, col.2.vers.secundo principaliter, lib.7.vbi id dicit not.& Georg. Nata.qui hoc sing.dicit in tract. de statutis excludentibus fœminas à successione.in 9.q.3.q.princ.

3

¶ Contrarium in hoc nostro casu, vt scilicet statutum loquens de successione patris, ad matris successionem trahatur, tenuit Bal.sibi contrarius loquens tamen sub dubio, forte, in cap.1.tit. de succes. feud.nam hæc cõsuetudo, inquit, est præter ius commune,& illum ita refert & sequitur Matth.Afflict.ibi, col.1.vers.sed quæro quid si dicat, vbi id monet menti tenendum. Et idem in simili voluit ipse Bal.in l. de quibus.ff.de leg. quod scilicet consuetudo vt filij succedant patri in feudo, habeat etiam locum in successione matris. quia ratio diuersitatis reddi non potest. Et ita quoque illum citat & sequitur ipse Matth.vbi suprà, ver quarto fallit. Veruntamen illa dicta non reperi in meo codice Bal.& vix credo illum ita dixisse in primo illo dicto, cum nemo neget hanc consuetudinem esse contra ius commune, vt latè diximus suprà in 4.q. At tu hîc vide quæ nos latissimè tractauimus de conceptione fœminæ in masculo, in nostro tract. Retractatuum tit.1.gl.9.in verbo, *ou lignagier.* numero 177. vsque ad nu.244. ex quib. facile intelliges quid hîc dicendum sit.

DECIMA QVAESTIO.

1 *An statutum præferens primogenitũ comprehẽdat primogenitam.*

DEcimo quæro, an consuetudo præferens primogenitum in successionibus, comprehendat primogenitam filiam. Ad quam rem multa faciunt quæ diximus in præced. quæst. sed & alia sunt huc priuatim pertinentia. Nam primum illud sciendum est, an filiæ sint capaces regni, ducatus, comitatus,& aliorum id genus in quibus potissimum primogenitura locum obtinet. Nam si in iis non succedant, frustra quæritur an appellatione primogeniti contineatur filia. Cum masculinum nunquàm concipiat fœmininũ in iis quæ non possunt adaptari, siue non conueniũt fœminis, per l.vlt.ff. de tut.coniuncta l.fœminæ.ff.de reg.iur.& voluit Bar.in l.j.& ibi Alex.ff.de verb.sign. & l. si quis in

tantam,

tantam.C.vnde vi.& Bal.in l.seruus.C.com.de succes.cum aliis multis concord.à me collectis in d. tract.Retractuum vbi suprà,in fin.præced.quæst.Præsertim vero.nu.195.& hæc certè,vbi intelliges & hoc quoque procedere,etiam si statutum esset,vt masculinum conciperet fœmininum.

2 ¶ Igitur vt rem hanc primo loco differamus,Multis id videbitur carere omni scrupulo, cum text. habeamus probantem in huiusmodi dignitatibus regalibus fœminas succedere, eásque sicuti & viros moderari & gubernare,videlicet c.significauit.in prin.de rescr.multósque alios mentionem facientes reginarum,& comitissarum,vt cum nostris loquar,videlicet in c.dilecti,de arb. & in c.dilecto,de testib.& in c.vlt.de concess.præb.& in c.peruenit,de cens.in superscri.& in c.ex parte,le 3. vbi fit mentio de regina Anglorum,& in c.seq.in superscri.de verb.sign.& in c.cum deuotissimam,in superscri.& in c.seq.12.q.2.& in c.si quis.14.q.4. *Fœminas succedere in dignitatibus regalibus.*

3 ¶ Et videmus ab vsq; multis temporibus fœminas successisse in multis regnis,vt de regno Nauarrę attestantur Pet.Iac.tit.de cau.ex qui.vas.Et in regno Apuliæ, Bald.in l.cum prætor.ff.de iud.& in l. quoties.C.de suis & legit.& in §.hoc quoque,col.4.tit.de succes.feud.vbi dicit regnasse Ioannam reginam,& quidem adeo prudenter, vt non sederit in cathedra regali similis ei gratia & virtutibus. Et in regno Hierusalem & Siciliæ,Bart.in l.j.col.2.vers.item mulieribus.C.de muli. & in quo loco, lib.10.Et ita quidem in regno Siciliæ,vt etiam masculus ei non obsit,quo minus succedat, vt retulit And.Iser.in c.1.tit.de his qui sibi & hær.suis,& in c.1.§.& quia vidimus,tit.qui feud.da. pos.Sed longè ante tempora legimus Amalasintam Theodorici filiam patri successisse in regno Neapolitano, quod & inter cæteros scripsit Pandolphus Collenutius in historia Neapolitana lib.2. quod accepisse videtur à Procopio. *Fœminas in regnis successisse*

4 ¶ Et vt de antiquioribus loquar,legimus in sacris literis,de regina Austri,quæ audita fama Salomonis,ab extremis finibus terrę Hierusalem venit vt illum inuiseret,vt scribitur 3.Reg.10.& 2.Paralip. 9.& Matth.12.& Lucæ 11.& repetitur in Decretis Canonicis in c.vereor.8.q.1.De Candace quoque regina Aethiopum Act.8.c.quem locum enarrans Beda, vir humanarum literarum non ignarus, scribit moris fuisse illi nationi semper fœminis regi,eásque Candaces appellare. quod & ante illum retulit Eusebius in Historia Ecclesiast.lib.2.c.1.ante vtrunque Plin. lib.6. cap.29. ad calcem. & ante hunc Candaces reginæ Aethiopum meminit Strabo lib.17.vbi eam dicit fuisse suis tēpotibus. Sed & ipse Plin.illo eo.lib.6.c.30.scribit Sebritas sub regina esse,quod & ante eum scripsit Strabo statim post initium lib.17.Vt interim omittam apud Assyrios Semiramim, apud Massagetas Thomirim, apud Aegyptios Cleopatram,aliásque propè infinitas alibi regnasse.Ex quo & illud ipsius Cleopatræ apud Lucanum libro 10. *Et Austri.* *Et Aethiopiæ Candaces.*

— Non vrbes prima tenebo,
Fœmina Niliaco nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos.

Pharos enim primùm erat in Pelago,quæ postea Aegypto cohæsit, vt scribit Strabo lib.12. Cæterùm Diodorus Siculus li.2. Bibliotheces c.1.non multo post princ. tradit apud Priscos illos Aegyptios quinque mulieres regnasse.Sed & lib.3.memorat Tarinam Sacarum Reginam.

5 ¶ Quódque scribit Plinius lib.6.c.20. gentem Pandeam solā Indorum regnatam fœminis. Vnam enim Herculi huiusmodi sexus genitam fuisse,ob idque gratiorem regno donatam præcipuo. Cuius rei quoque mentionem facit Solinus in Collectaneis c.65. Pandea, inquit,gens à fœminis regitur,cui reginam primam assignant Herculis filiam.Sed & nonnihil meminit Diodorus lib.3.Bibliothecæ:& Arrianus ille Historicus, idémque, vt quidam existimant, Iurisconsultus lib.8. gestorum Alexandri, qui & ipse tradit lib.1. apud Cariæ populos consuetudinem esse ab vsque Semiramide profectam, qua non masculis tantùm, sed & fœminis quoque regnare liceat. Nam & ipse Diodorus lib.17.quo & eiusdem Alexandri historiam describit, tradit eundem Adam quampiam fœminam regno Cariæ præfeciſſe,quod in eo regno succedere deberet. Cæterum Polyænus libro Stratagematum 8.meminit Artemisiæ Cariæ reginæ. Sed & idem illo 3. scribit Reginam Cæli filiam post obitum patris communi populorum fratrúmque consensu regnum Athlantiadum adhuc virginem cepisse. *Indorū qui Pandem incolunt.*

6 ¶ Claudianus quoque lib.1.in Eutropium cecinit plurima esse regna quibus fœminæ imperant, *Medorum. Sabæorum.*

— Medis,leuibúsque Sabæis
Imperat hic sexus,reginarúmque sub armis
Barbariæ pars magna iacet.

Et quod de Medis dicit Claudianus fulcit quod scribit Iustinus,lib.1.Harpagum qui mandatum ab Astyage Medorum Rege acceperat,de occidendo eo infante qui postea Cyrus dictus est,veritum si ad filiam Astyagis,cuius is infans erat,mortuo Rege veniſſet imperium, quoniam nullum Astyages virilis sexus genuerat,ne illa necati infantis vltionem à se exigeret. ideo puerum pastori exponendum tradidisse.Ex quo palam colligere potes,apud Medos fœminas regnasse, cum masculi ex Rege deerant.Sed & apud Illyrios vel testimonio Plinij qui libro 34.cap.6. mentionem facit Tericæ eorum reginæ quæ P.Iunium & T. Coruncanū interfecit.Et apud Sitones,qui iuxta Sueuos & Germanos sunt, vetusto more non vir sed fœmina regnabat, vt tradunt Cornelius Tacitus & Strabo. Parthi quoque Erato fœminam in reginam sibi delegerunt apud eundem Tacitum, statim post princ.lib.2 *Illyriorum. Sitonum. Parthorum.*

BIU Cujas

7 ¶ Apud Latinos item fœminas regnasse si masculi deerant, indicio est illud Virgil. lib. 7. Aeneid.

Latinorum.

Filius huic fato diuûm, prolésque virilis
Nulla fuit, primáque oriens erepta iuuenta est.
Sola domum, & tantas seruabat filia sedes.

Britannorum. Britannos etiam illos priscos id obseruasse auctor est Cornelius Tacitus in vita Iulij Agricolæ. Cuius hæc verba sunt loquentis de Britannis, His atque talibus inuicem instructi Voadica generis Regij fœmina duce (neque enim sexum in imperiis discernunt) sumpsere vniuersi bellũ. In Asia quoque olim regnasse fœminas tradit Curtius lib. 9. in Bohemia item & Vngaria Aeneas prodidit in descriptione Asiæ c. 20. & Albertus Krantzius Vuandalicarum rerum lib. 1. ca. 17. Helenæ quoque Adiabenorum reginæ meminit Iosephus lib. 20. Antiquitatum, c. 2. Et Eusebius Cæsariensis Historiæ Ecclesiasticæ lib. 2. c. 12. Et Mauuiæ Saracenorum reginæ idem Eusebius lib. Historiæ Ecclesiasticæ 11. c. 6. Strabo lib. 16. tradit eos qui habitant Tenesim, imperio fœminæ parere.

Asiæ. Bohemiæ. Vngariæ. Adiabenorum. Saracenorum. Tenestorum.

8 ¶ Idcirco, vt hanc partem concludamus, Pet. An. cons. 339. pro maiori intelligentia, minimè dubitat, quin fœmina in regno succedat, etiam exclusis masculis remotioris gradus. idque dicit obseruari in regnis Arragoniæ, Hierusalem, Siciliæ, Vngariæ. Verùm Imo. & post eum Domi. & Philip. Franc. in c. grandi, de suppl. negl. præl. lib. 6. in his distinguit: aut enim eæ dignitates sunt feudales, & non succedunt in eis fœminæ, nisi aliud inducat feudi conuentio, regni consuetudo, aut priuilegium, per c. 1. §. hoc autem notandum, tit. qui feud. dar. poss. Aut non sunt feudales, & tunc quoque de iure nõ succedunt fœminæ, nisi etiam aliud habeat consuetudo aut priuilegium. Et ita voluit in vtroque casu nunquam succedere fœminas, nisi ex consuetudine, priuilegio, aut conuentione. quod & ante illos voluit Vinc. in d. c. significauit de rescriptis.

Arragoniæ. Distinctio feudalium, & nõ feudalium.

9 ¶ Atqui Host. Io. And. Bal. Ant. Panor. & plerique omnes ibi, id tantùm concedunt, cùm huiusmodi dignitates sunt feudales, vt videlicet tunc non succedant fœminæ, nisi in casibus in quibus aliàs in feudis succedunt. Quod si non sunt feudales, censent in illis fœminas succedere. Quod intelligit Bal. masculis non extantibus instar feudorum fœmineorum, quæ videlicet conceduntur vasallo suisque hæredibus masculis & fœminis, per c. 1. tit. de eo qui sibi & suis hæred. Cui etiam dicit consentire rationem naturalem, quia officia virilis sunt animi. l. cuius bonis. ff. de cur. fur. Neque enim consilium reperitur apud fœminam.

Ad idem.

10 ¶ Hæc ferme Bal. cũ quo fere conueniens Pan. in d. c. dilecti. col. 3. de arbit. hanc rẽ paulò latius tractat. Nam, aut res (inquit) est feudalis, & tũc fœmina nõ succedit, etiã masculis non extãtibus, nisi in cõcessione feudi dictũ fuerit, quod etiã fœmina possit succedere: quo etiã casu debet intelligi propter naturã feudi ordine, vt admittatur fœmina masculis nõ extãtibus, per text. in c. 1. tit. de succes. feud. At si feudum est fœmineum, tunc etiã succedit fœmina masculis nõ extantibus, licet in concessione nõ fuerit expressè dictũ quòd fœmina succederet, per c. 1. tit. de benef. fœm. Aut res non est feudalis, & tunc si est dignitas, puta regnũ, ducatus, comitatus, vel aliud simile, tunc ex cõmuni consuetudine iure approbata succedunt tantùm masculi, & ex iis quidem solus primogenitus: & eo decedente sine filiis, secundogenitus, per not. in c. licet, de voto. Masculis autem non extantibus, succedit quoque fœmina, per d. c. significauit. Si verò non sit dignitas, & tunc cessante consuetudine masculus & fœmina pariter succedunt vti in cęteris bonis, cum de iure nulla sit in successionibus differentia maris & fœminæ, per l. maximum vitium. C. de lib. præter.

Alia distinctio.

11 ¶ Verùm Mart. Laud. in d. tract. de primogen. col. 5. vers. quæro nunquid fœmina, dum vult tractare hanc nostram principalem q. An videlicet fœmina succedat in iure primogenituræ, allegat Pan. in d. c. dilecti, tanquam de ea ipsa quæstione differentem, eúmque reprehẽdit quasi dixerit fœminam succedere in iure primogenituræ non extantibus masculis. Cuius rei nullam omnino facit mentionem, sed id tantum scripsit quod suprà retulimus. Quibus autem rationibus moueatur Mart. dicam statim in nostra principali quæstione.

De eadem re.

12 ¶ Illud tantum dixerim, vt huic rei finem faciam, omnes in hoc conuenire, vt possit fœmina in istis dignitatibus succedere ex consuetudine. Ita enim volunt omnes in d. c. significauit, inter quos Vincen. loquitur de cõsuetudine Gallicana, & Bal. cons. 275. incip. quod pro regula, col. 2. vers. sed quæritur vtrum consuetudo, lib. 2. vbi etiam loquitur de consuetudine Gallicana, & Phil. Dec. cons. 85. cuius superscriptio incipit, de gradib. col. pen. Et Iac. à S. Georg. in l. cum antiquiorib. col. vlt. ver. an autem filia. C. de iure delib. vbi nuncupatim loquitur de iure primogen.

Mulier in dignitatibus succedit ex cõsuetudine.

13 ¶ Ex quibus planè constat & mulieres nonnunquam in regnis succedere, licet ex Græco versic.

Natura nõ dedit imperare fœminis.

γυναικὶ δ' ἀρχὴν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις. Id est,

Natura non dedit imperare fœminis.

Prouerbiũ Apud Lacedæmonios fœminæ non succedunt in regno.

Ex quo & ortum est prouerbium cum alicui negotium aliquod cõmittitur cui penitus est ineptus, γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται. Id est, Mulier imperat, & mulier militat. Propterea apud multos populos fœminæ ad regni successionem nõ admittebantur. Scribit enim Plutarchus, quòd cum Polydectes frater Lycurgi natu maior, ob id Lacedæmoniorum Rex, mortem obiisset: regnauit Lycurgus tantisper dum ignorabatur vxorem fratris prægnãtem esse. Sed de hac certior factus, regnum declarauit pueri esse, si mas foret. Enixa autem vxore puerum cui nomen Charilaus fuit, ei regnũ cessit. Ex quo illud facilè declaratur apud Spartanos fœminas nõ regnasse. Sed neq; etiam apud Indos, ex eo liquet quod suprà diximus ex Plin. gẽtem Pandæ solam Indorum regnatam fœminis,

Nec apud Indos.

minis. Qui mos quoque in regno Franciæ seruatur,& id quidem ex rationabili consuetudine, vt dicit Bal.in l.j.ff.de Senat.vbi eo nomine accusat Regem Anglorum,quòd titulo fœminæ ius in eo regno sibi arroget. In eámque rem habemus legem Salicam in tit. de alod.ne videlicet fœminæ Francorum regnum hæreditarium nanciscantur.

14 ¶ Sed & Lucas Pen.in l.pen.C.de profes.& medic.lib.10.multa in eam sententiam adfert, vt videlicet mulieri regnare non conueniat,& inter cætera duos versus inelegantes quidem illos, sed lepidos & ridiculos, *Nec apud Gallos.*

Regna regunt vuluæ,clamat gens tota simul,veh
Destructio regni à muliere regi. *Versus ridiculi.*

Vel vt ab aliis pronuntiatum audiuimus,

Nam turpe est Regi de muliere regi.

At Pandolphus Collenutius lib.5 Historiæ Neapolitanæ ita hos versus adscripsit,

Regna regunt vuluæ gens tota clamat simul,oh veh,
Interitus regni est à muliere regi. Quos ita in sermonem Italicum traduxit,
Se vulua regge,oime,gridan le lingue,
Il feminil gouerno il regno estingue.

Diodorus Siculus lib.Bibliothecæ 4.tradit ab Hercule Amazones fuisse deletas,indignam rem existimante, cum pro communi salute hominum pugnaret, quibusdam gentibus fœminas imperare. *Hercules cur Amazones deleuit.*

Est autem Euripidis sententia,

Domus columnæ,liberi sunt masculi.

Quam citat & probat Artemidorus Daldianus lib.2.de Somniorum interpretratione,c.10.

15 ¶ Nunc autem tempus vt accedamus ad nostram principalem quæstionem. An videlicet filia primogenita succedat in iure primogenituræ ex statuto vel cõsuetudine huiusmodi ius primogenito deferente.Marti.Laud. vbi suprà,concludit simpliciter quod non, nisi id statuto vel consuetudine exprimatur.Rationem adducit,quæ tantũ dignitates respicit,quia de iure, inquit, fœmina non succedit in regno,vt dicit velle gl.& Arch.in d.c.cum deuotissimam.12.q.2.vbi tamẽ hoc non dicunt, sed id tantum,quod fœmina non potest iudicare,nisi ex consuetudine,vel dignitate cui annexa est iurisdictio,de quo nos alibi latissimè diximus in cõsue.Picta.lib.j.§.j.Adfert & Mart. vt ad eum redeamus aliam rationẽ,quia officia publica sunt fœminis interdicta.l.fœminæ.ff.de reg. iur. sed esse Reginam,Ducissam,cum omni regali iurisdictione,est habere officiũ publicum, per l.j.§.ius publicum.ff.de iust.& iur.Ergo,inquit,fœmina non succedit in regno,neque in ducatu,hæc ille. Et idem voluit Iac.à S.Geor.in l.cum antiquioribus,col.pen.vers.an autem filia.C.de iure delib. *Accedit ad principalem quæstionem. Statutũ loquẽs de primogenito non intelligitur de fœmina.*

16 ¶ Sed Bal.hanc rem generalius absoluens, in l.in multis,in prin.ff.de stat.ho. & rursum in l.omnes populi,col.7 vers.3.quæro quæ sunt illa,&c. ibi si statutũ dicit quod primogenitus. ff.de iust.& iur. dicit quod consuetudo loquens de primogenito,non trahitur ad primogenitam.addit rationem in postremo loco,quia huiusmodi consuetudo est odiosa & irrationabilis, & in odiosis non fit conceptio personarum.l.j.§.quarũ.ff.de ven.in pos.mit.allegare voluit §.sed & si incertum sit, vers.quare, vbi exhæredatio filij masculini nõ comprehendit filiam,quia in odiosis,vt dicit ibi gl. masculinum non cõcipit fœmininum.Illam autem Bal.decisionem nuncupatim secutus est Pet.An. in repet.c.j. in 14.q.princip.ver.circa primum,vtrùm scilicet extendatur,extrà de const.Ro.cons.98. quo ad id, de quo primò quæritur,col.2.& Fulg.cons.203.visis,& Bal.de Bar.inter consil. Philip. Cor.cons.11. stantibus dictis statutis,col.j.lib.j.& ipse Corne.cons.335 primũ consultationis articulum, col.2.vers. in materia autẽ differenti,& iterũ col.4.vers.ad id optimè facit,eo.lib.j.& iterum cons.94.circa primum dubium,col.j.lib.2.& cons.224.non sequendo ordinem,col.4.vers.sed interpretatio, eo.lib.2. & Franc.Aret.cons.164.diligenter & maturè col.3.vers. confirmatur ista conclusio. & Maria. cons. 30.quanuis ex iis,col.8.vers.nec obstat quod allegat,& eius filius Bartol.Socin.cons.252.visis instrumentis,co.4.vers.septimò ad idem,& Lud.Gozad.cons.43.videtur,col.j.Paul.Paris.cons.72.ad veram,nu.168.& multis seq.lib.4.Et faciunt quæ diximus in præcedenti quæstione. *De eadem re.*

17 ¶ Hanc Bald.& sequacium sententiam adiuuat,quòd ex legibus atq; institutis Hebræorũ, ex quibus primum iuris primogenituræ vestigium ortũ esse satis constat., primogenitura ipsa masculis tãtùm cõueniebat,non etiã fœminis.Quod hinc probatur,quòd licet Exodi 13.scriptum sit generaliter,& nulla sexus differentia,Sanctifica mihi omne primogenitũ,quod aperit vuluam in filiis Israël, tam de hominibus quàm de iumẽtis. Mea enim sunt omnia.Et Leuit.vlt.c.Primogenita quæ ad Deum pertinent,nemo sanctificare poterit & vouere. Et Nume.3. Ego tuli Leuitas à filiis Israël pro omni primogenito,qui aperit vuluam in filiis Israël, erúntq; Leuitæ mei. Meum enim est omne primogenitũ.Ex quo percussi primogenitos in terra Aegypti, sanctificaui mihi quicquid primũ nascitur in Israël.Et idẽ fermè scribitur eiusdẽ lib.c.8.Sed & c.18.Quidquid primũ erumpet è vulua cunctæ carnis,quam offerũt Domino,siue ex hominibus,siue de pecoribus fuerit,tui iuris erunt.Et in aliis quoque locis.Ex quibus potuisset videri non solùm primogenita masculini sexus, sed & fœminini quoque comprehendi.Tamen ex aliis locis apertè declaratur de maribus tantùm intelligi,cùm scribitur Exodi illo ipso c.13.quibusdam interiectis, Immola Domino omne quod aperit vuluam masculini sexus.Et paulò antè scriptum est, Quicquid habueris masculini sexus consecrabis Domino. Et eiusdem lib.c.34.Omne quod aperit vuluam generis masculini, meum erit. Et Deuter.15. De *Apud Hebræos primogenitura maribus tantũ conueniebat.*

BIU Cujas

primogenitis quæ naſcuntur in armentis & ouibus tuis, quicquid eſt ſexus maſculini, ſanctificabis Domino tuo. Et Lucæ 2. Omne maſculum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur. Propterea Bal. in l. cum antiquioribus, col. 6. verſ. & primò præmitto. C. de iure delib. poſt multa quæ dicit ſuper diffinitione primogeniti, illud poſtremo loco adiicit, primogenitum propriè dici maſculinum, quod primò aperit vuluam.

18 *Quid ſi non extent maſculi.*

¶ Eſt igitur firma conſtánſque ſententia, quòd ſtatutum vel conſuetudo præferens primogenitum in ſucceſsione, non intelligitur in fœmina. Quod tamen intelligendum eſt, ſi extat maſculus, vt videlicet illi etiam poſtremo genito non præferatur filia primogenita, ſed qui ex maſculis primò natus eſt, præferetur & fœminis primò natis, & cæteris maſculis, vt declarat Iac. Are. in l. Lucius. §. quæſitum. ff. de leg. 3. cum dicit, quòd ſi in contractu matrimonij quis donauerit primogenito naſcituro ex ſuo matrimonio quicquam præcipuum, ex eóque matrimonio naſcatur prima filia, deinde & filij, non accipiet filia vi huiuſmodi donationis ſiue pacti illud præcipuum, ſed maſculus primo natus. Sequitur & multis comprobat Guido pap. dec. 506. in contractu matrimonij.

19 *De eadem re.*

¶ At ſi nullus maſculus extat, ſed ſunt tantùm fœminæ, primogenita ex illis regnum aut ſucceſsionem obtinebit, quia ſuccedit in naturali dignitate, licèt non in officiali autoritate, vt voluit Bal. in d. l. in multis, in princ. ff. de ſtat. hom. quem ſequitur Ro. d. conſ. 98. in 2. dubio. & Io. Lup. in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxo. char. 44. ver. lex etiam regni. & Philippus Decius in l. fœminæ, quæ eſt ſecunda, in 4. q. ff. de regu. iuris. & Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo in eodem teſtamento relinquens, lib. j. num. 173. de teſtam.

20 *De eadem re.*

¶ Et idẽ videtur voluiſſe ipſe Bal. in c. j. §. & quia vidimus, col. vlt. tit. de his qui feu. dar. poſ. dum dicit quòd ſi actum eſt in feudi cõceſsione, quòd deficientibus maſculis ſuccedat vna fœmina: certè deficiẽtibus maſculis, ſi primogenita ſuccedit in alia hęreditate, ſuccedit & in hoc feudo cęteris excluſis: aliàs ſorte dirimetur, aut quod iuſtius eſt, domini erit electio, ad quam fœminarũ feudũ ipſum deuoluetur, per iura quæ allegat. Sequitur Marti. Laud. ibi in fi. Alua. in c. j. col. pe. verſ. quæro quid ſi inueſtitura, tit. de eo qui ſibi & hær. ſuis. & Iac. à S. Georg. in tract. feu. in verbo, & fœminis. col. 3. ver. ſed iuxta prædicta dubitatur. Et Franc. Cur. Iunior in tract. feud. in 2. parte, char. 3. verſ. 18. vbi tamen de ea re ita ſcribit, tanquã nõ ſentiat Bal. quod ſuprà diximus de primogenitura. Innuit igitur Bal. ſubobſcurè, q; ex ſtatuto præferẽte primogenitũ ſuccedat primogenita filia, deficientibus maſculis. Et idẽ quoq; Bal. conſ. 275. quod pro regula, lib. 2. cùm in multis locis tum col. 4. verſ. ſuppoſita autem conſuetudine. Et huc pertinet quod à Valerio Maximo ſcriptum eſt, lib. 2. ca. 1. quo loco loquitur de Maſsilienſium cicuta, fœminam Cæam ſummæ dignitatis moribundam diſtribuiſſe duabus ſuis filiabus patrimonium, filiæ autem maiori ſacra domeſtica tradidiſſe.

21 *Declaratio. Quid ſi primogenitus reliquerit filiã & fratres.*

¶ Declara autem huiuſmodi limitationẽ, vt intelligatur, ſuecedere fœminam primogenitam, cùm deeſt maſculus ex eo qui poſtremò ſucceſsit aliis excluſis. Nam & ſi eſſet ex aliis iam excluſis per incluſionẽ illius, certè ſola iſtius incluſi filia ius primogenituræ obtinebit excluſis illis maſculis. Verbi gratia, Cùm duo eſſent filij primogenitus ſolus ſucceſsit, excluſo ſecũdogenito. deinde ipſe primogenitus moritur relicta vna tantum filia. certè ea ſuccedit excluſo etiam patruo ſecundogenito. Nam quandiu ſupereſt aliquis ſiue maſculus ſiue fœmina, ex linea ad quam hæreditas ſemel peruenit, alia linea poſtpoſita, non fit tranſitus ad iſtam lineam iam excluſam. ita voluit in ſpecie Andr. Iſer. in c. j. tit. de eo qui ſibi & ſuis hæred. per text. in c. j. tit. de nat. ſuc. feud. & ſequitur Card. Alex. in c. j. col. 10. verſ. 15. hoc probatur, tit. de feud. march. & idem quoque tenet Petr. à Bel. Perti. in l. pater. §. quindecim. ff. de lega. 3. & de hoc dicam alibi latiùs.

22 *De eadem re.*

¶ Verùm iſtud non adeò arctè concluſerunt Iac. Ray. & Cy. in auth. poſt fratres. C. de leg. hær. Nam ſi, inquiunt, Rex aut Baro habeat nepotem ex filia præmortua, habeat & fratrem, frater ipſe admittitur excluſo nepote ex filia, quia tunc nepos venit ex perſona matris, quæ non ſuccedebat. At ſi nullus extet frater, ſed alij maſculi vlteriores, admittitur nepos ex filia illis excluſis: quia tunc non conſideratur perſona illius à qua deſcendit, neq; perſona illorum à quibus illi maſculi deſcenderunt, vt patet per text. ibi, & in auth. præced. Nam vlteriores poſt fratres & filios illorum, vt ibi dicitur, ſuccedunt in capita. Ex quo facilè declaratur, quòd illorum perſona tantùm, non etiam eorum à quibus proceſſerunt, conſideratur. Fratres autem & filij eorum in ſtirpes ſuccedunt. Ex quo etiam colligitur, quòd eorum tantùm perſona à quibus orti ſunt, conſideratur. Et ſic vides, lector amantiſsime, quòd ex ſententia Iaco. Ray. & Cy. filia excluditur à fratre, cùm & nepos ex ea excludatur, propter id tantùm quod eſt ex fœmina, & ita in hoc non illis conuenit cum ea, quam diximus, declaratione. in cæteris autem ſatis conuenit.

23 *De eadem re.*

¶ Sed tamen antequam hinc abeamus, paulùm ſiſte gradum, lector, & attende an iſta limitatio cum ſua declaratione ſit vera, quia ſiue extent maſculi, ſiue non extent, ſemper procedit & habet locum ratio, qua innixi ij, quos ſuprà citauimus, dicũt conſuetudinem præferentem primogenitum in ſucceſsionibus, non habere locum in filia primogenita: quoniam videlicet ea conſuetudo ſit odioſa, & contra ius commune, quòd nulla ætatis ratione habita æquales facit liberos, propterea̅que non extendenda de maſculo ad fœminam, per d. l. j. §. ſed & ſi incertum. ff. de ven. in poſſ. mit. & not. in d. l. j. ff. de verb. ſig. Qua etiã ratione motus Raph. Fulg. conſ. 75. ex facto proponitur, col. 3. verſ. ſed certè illud ſing. conſuluit, quòd ſtatutũ prohibens filium fa. contrahere ſine conſenſu patris, non habet locum in filiafa. cùm ſit correctorũ iuris cõmunis, propterea̅que non extendendũ contra ipſum ius

commune

commune de masculo ad fœminam, per no.in d.j.Sed & similiter in isto casu non extantibus masculis,si ex multis filiabus primogenita cæteras excluderet,vi statuti loquentis solùm de primogenito:certè tale statutum correctorium iuris communis,quod vt iam diximus,æquales facit liberos, extenderetur de masculo ad fœminam,contra ius ipsum commune.

24 ¶ Et in specie huius nostræ quæst.primogenitam non comprehendi etiam deficientibus masculis, ne in id autoritate deficiamur,expressè tenuit D.Cirier.in tract.primogenituræ,li.1.q.20.col.2.ver. certè credo.& iterum lib.2.in 12.art.tit.1.consuet.Paris.& D.Molen.in d.§.12.in 1.q.& Paulus Parisi. con.72.ad veram resolutionem,col.8.nu.78.& iterum col.11.nu.10.lib.4.vbi expressè reprehendit Bald.in d.l.in multis,dicens illius sententiam eo tex.non probari,vt & allegat in priori loco Cirier. & alibi sæpe in eo consil.quod tibi memorandum censuimus quia admodum id rarum est Italis, vt Gallos citent. *De eadem re.*

25 ¶ Idcirco multùm dubito de hac limitatione, quæ tamen hauddubie procederet, si consuetudo ita fuerit interpretata, vt primogenita non extantibus masculis obtineat ius primogenituræ. valeret enim talis consuetudo,vt sentiunt, quos suprà citauimus, & expresse voluit Bald.d.cons.272.quod pro regula,vbi dicit vnum multùm notandum,quòd talis consuetudo intelligitur de masculis eiusdem gradus:quod si sint remotioris gradus,certè primogenita illos excludet vi talis cõsuetudinis, limitans per hoc quod scribitur in c.1.tit.de eo qui sibi & suis hæred. quod dictum pro sing. reassumit Fran.Cur.Iunior in tract.feudorum,in 2.parte,in 15.limit.1.qu.vbi tamen errore impressorum, vt reor,magis quàm suo,allegat Bal.con.143. *De eadem re.*

26 ¶ Sunt qui hinc occasione sumpta,quod dictum est fœminas tum demum ius primogenituræ obtinere,cùm desunt masculi,quærunt quid dicendum,cùm fœmina accepit possessionem eorum,quæ iure primogenituræ competunt,& postea apparuit posthumus, an is repellet fœminam, quæ semel possessionem accepit:an verò ea perpetuo illam obtinebit:allegántque in eam rem rationes & argumenta Doct.in d.ca.1.tit.de eo qui sibi,& suis hæred.in non absimili qu.Illic enim dicitur quòd masculus descendens etiam per filiam,ex eo qui primũ fuit de feud.inuestitus, repellit fœminã etiam proximiorem.Quid igitur (inquiunt) si vasallus fuit inuestitus pro se & hæredibus suis masculis & fœminis posteà decedit relictis duabus filiis,ad quas æqualiter feudum peruenit,cùm nullus sit masculus. Deinde altera ex iis decedit relicto filio suo, an iste filius repellet materteram à successione partis feud.iam sibi à morte patris quæsitæ.In quo gl.& post eam And.Iser.Mart.Laud.& Card. Alex.tenent pro nepote.At contrà tenent Iac.Bel.Bal.Nic.Neap.& Alua.quos sequitur Fran.Curt. Iunior in tract.feu.in secunda parte,char.5.versic.28.Et multas hinc & inde rationes adferunt,quas omitto,nihil huic loco profuturas.Nẽpe hic casus longè diuersus est,in quo constat nihil iuris fuisse quæsitum filiæ propter natiuitatẽ posthumi,qui tẽpore mortis patris habetur pro iam nato,vt videlicet æquè succedat,ac si natus esset, dum pater moritur,per l.qui in vtero. ff.de stat.hom. cũ sim. *Quid si fœmina accepit possessionem primogenituræ,et post nascitur primogenitus.*

27 ¶ Posset autem principalis illa conclusio quæ abigit fœminam à iure primogenituræ aliter limitari,nisi ipsa primogenitura, aut vt alij vocant maioria,siue maioriatus, siue item maioricatus fuisset primùm à fœmina institutus:neque enim fœmina fœminã repulisse censeretur ab eo iure,vt etiam si vtatur verbis masculini sexus,aut quæ ad masculos referri soleant, præsertim ipsis masculis deficientibus,vt pulchrè per Pet.Ancha.cons.339.pro maiori,col.4.ver.tertiò quòd proles.Soci.in l.Gallus.§.nunc de lege,col.vlt.ver.pro quo tamen adducas.ff.de lib.& posth.& in repeti.l.cùm auus,col. 46.ver.tertius casus.ff.de condi.& demon.& Ias.in l.sed si hac.§.liberos, in 1.not.ff.de in ius voc.& cons.117.in caussa,col.2.ver.2.principaliter lib.4.& Philip.Dec.in c.in præsentia,col.14.vers.vltimo etiã alius casus,de probat.& Fra.Curt. Iunior in tract.feu.parte 3.col.2.vers.secundò singulariter,& Fran.Ripa,lib.1.respon.c.1.char.pe.nu.74.sed vbi cessaret,& Ant.Rub.con.22.testator,col.2.versic. quartus casus,& Hier.Grat.consic.110.thema,col.4.ver.circa secundum,lib.1.& Molne.in consuet. Paris.tit.1.§.16.col.5.ver.hanc conclusionem.Et facit etiam quod scribit Bal.in l.quoties, col.2.vers. sed pro alia parte.C.de suis & legit.& Fran.Are.in d.§.nunc de lege,col.vlt.ver.sed quicquid,& quæ scripsimus in legibus Connubialibus in 5.l.nu.23.cæterum. *Quid si fœmina ab initio primogenituram constituerit.*

VNDECIMA QVAESTIO.

1 VNdecimò iuxta præcedentia quæro, Nũquid saltem in hoc casu filia primogenita admittetur, videlicet si in contractu matrimonij maritus donauit primogenito ex eo præcipuum aliquod castrum.Ex quo quidem matrimonio nata primùm fuit filia,deinde plures filij.Et videtur quòd sic per l.illa ver.§.pueri,& l.patrem,& l.liberti.ff.de ver.sign.Nam & masculinum semper continet fœmininũ,vt expressè dicit tex.vtens eo verbo,semper,in l.qui duos mulos.ff.de leg.3. cum aliis multis si.collectis à gl.& Decio,in l.1.ff.de ver.sign. *Si in cõtractu matrimonij fuerit donatũ primogenito, an comprehendatur primogenita.*

2 ¶ Verùm Guid Pap.sing.522.incip.in contractu matrimonij,tenuit ad illud præcipuum eam filiam non admitti,sed filium qui prior post eam natus est.Nam donans censetur intellexisse de primogenito masculo,non fœmina cui talia præcipua relinqui aut donari non consueuerunt,arg.c.1.in prin. & §.1.tit.de succes.feud.Nec semper verum est masculinum concipere fœmininum, cùm Iurisconsultus in l.pronuntiatio,in prin.ff.de ver.sign.scribat pronuntiationem masculini sexus ad vtrunque sexũ plerunq; porrigi,quasi nõ semper:quia si de cõtrario appareat,nõ id procedet.l.Lucius.§.quæsitum.ff.de leg.3. Et ex consuetudine nobilũ est,vt tales donationes faciãt masculis,& nõ fœminis.

3 ¶ At etiam ex charitate & affectione,quam maiorem habent in masculos,quàm fœminas,ideo hæc *De eadem re.*

BIU Cujas

ſequi debemus per l.ſi ſeruus plurium.§.vlt.ff.de leg.j. & l.ſi fuerit.ff.de reb.dub. In ídque conuenit communis loquendi & intelligendi modus, quem inſpicere debemus.l. liberorum.§. quòd tamen Caſsius.ff.de leg.3.& l.cùm de lanionis.§.aſinã.ff.de fund.inſt.& l.Labeo.& ibi Bar.ff.de ſupel.le. Et ita voluit Iac.Are.in d.l.Lucius.§.quæſitum.ff.de leg.3.Is autem qui primus naſcitur poſt dictam filiam,eſt primogenitus reſpectu aliorum.d.l.ſi fuerit,in fi.ff.de reb.dub.& in §.ordinatum,iuncta gl. in Auth.de hær.& falci.Et ita dicit Guid.Pap.ſe conſuluiſſe. Si vis autem ſcire an & quãdo & quomodo maſculinum aliàs concipit fœmininum,nos eam rem omnium,ni fallor,abundantiſsime tractauimus in tractatu Retractuum libr.1.§.1.gl.9.in verbo, *ou lignagier*.num.277.& quia noſtra,cum multis ſequent.vſque ad nu.244.

DVODECIMA QVAESTIO.

1 *An ſaltẽ filius primogenitæ cõſequetur ius primogenituræ.*

DVodecimò quæro,quia dictum eſt primogenitam non cõſequi ius primogenituræ,an ſaltem filius huiuſmodi ius obtinebit,cùm videatur ceſſare ratio, quæ filiã excludit propter ſexum fœmineum,qui non comprehenditur in ſtatuto loquente per maſculinum.Et ceſſante cauſa excluſionis,ceſſat excluſio.l.inſtituta,& l.pater filium.& l.ſi is qui.ff.de inoffic.teſtamen. l.2.§.ſi mater,ibi, cùm enim prælatio.ff.ad Trebell.& voluit Bal.con.21.punctus quæſtionis,lib.3.cum multis concor. à me adductis in noſtro tractatu,cui titulum fecimus,Ceſſante cauſa,ceſſat effectus,in 1.parte,num. 94.incip.excluſionis cauſa,cum ſeq.

Ceſſante cauſa excluſionis ea ceſſat. 2

¶ Et propterea dicunt noſtri iurium interpretes, quòd ſi ex ſtatuto filia dotata non ſuccedat,aut ſi filia renuntiauit hæreditati paternæ, & ipſa filia excluſa per huiuſmodi ſtatutum, vel renuntiationem decedat ante patrem, relicto nepote,is ſuccedet auo non obſtante matris excluſione.Nempe ceſſante cauſa excluſionis,cum ex ſua ipſius perſona & legis beneficio,& nõ matris veniat. Et quãtùm ad primum voluit Bal.in l.maximum vitium.C.de lib.præte. vbi ita dicit tenuiſſe diſputando Iac.But.& idem Bal.in l.ſcimus,omnino in fi.prin.C.de inof.teſt. Iaſ.in l.qui ſe patris,col.pe,ver.facit quod mirabiliter.C.vnde libe.Quantùm ad ſecundum,voluerunt Bar.& alij in l.qui ſuperſtitis. ff.de acquir.hæred.& in l.ſi arrogator.ff.de adop.Bal.in l.pactum,in 2.q.& ibi recentiores.C.de collat.de quibus & alibi dicam pleniùs.

Nepos filiæ dotatæ excluſæ à ſtatuto,aut quæ renunciauit nõ excluditur.

Ad idem. 3

¶ Ideò Franc.Tigri.in quodam conſ.incip.ſuper quæſtione quæ oritur, prout eum retulit Io.Cãpe. in tracta.ſtatutorum fœminas repellentium,q.21,conſuluit nepotem ex filia non repelli à ſucceſsione aui ex ſtatuto excludente fœminas.Et id quidem huiuſmodi rationibus, quia ſtatutum loquitur de filia ſiue fœmina, non verò de nepote,ideò remanet in diſpoſitione iuris communis. l.commodiſsimè.ff.de lib.& poſth.cum ſimil.Item quia fœmininum non comprehendit maſculinum.l.ſi ita ſcriptum,in prin.ff.de leg.2.

Ad idem. 4

¶ Sed & hæc quoque adiici poteſt.Et tantum quæ ad filios perueniunt ex prouiſione patris,adimuntur filiis ob cauſam in patre contingentem.Non etiam ea quæ ex prouiſione legis veniunt.l.ſi arrogator,& ibi no.ff.de adop.& no.in l.diui fratres.ff.de iure patro.Sed ſucceſsio aui ad nepotem, non ex prouiſione aut perſona patris,ſed legis prouiſione transfertur.l.lege obuenire.ff.de verb.ſign.& l.vlt.ff.de ſuis & leg.& l.nam & ſi,in prin.ff.de inoffi.teſt.& voluit Bar.in l.j.§.ſi ſit nepos.ff.de collat. dot.cum concord.quæ adferam infrà in 40.qu.in 7.ratione pro patruo. Et facit etiam quod dicam de filio primogeniti furioſi infrà in 23.q.nu.14.intellige igitur.

Excluſa fœmina, excluditur & mas ex ea. 5

¶ Verùm his non obſtantibus credo nemini futurum dubium,ſi filia non ſuccedit in iure primogenituræ,neque etiam eius filium ſuccedere.Nam quod ex radice eſt, eius naturam, à quo procedit, & ortum habet,ſequatur neceſſe eſt & ea amputata ramos decidere neceſſe eſt.Ita in terminis noſtræ quæſtionis dicit Io.And.in c.ad apoſtolicæ.de re iud.lib.6.in nouella.quem ſequitur Bal.in l.1. ff.de §enat.vbi per hoc dicit,quòd cùm filia Regis Franc.in regno non ſuccedat,filius eius ſcilicet Rex Angliæ in regno Franciæ nullum ius poteſt prætendere. Et ſi malè,inquit, ſucceſsit Regibus Franc.fortè fuit propter aliam cauſam,quæ erat in mente diuina,non propter illam,quæ erat clara pro rege Franc. Quia in cauſato non poteſt eſſe plus virtutis quàm procedat ab influenti potentia cauſæ,vt dicit eſſe expreſſum in c.1.§.hoc autem notandum,tit.qui feu.dar.poſ.ſequitur Martı.Lau. in tract.de primogenitura,col.7.ver.vidimus in ſuperioribus,& Ant.Corſ.qui multum commẽdat, in tract.de poteſt.Reg.in 66.q.

Ad idem. 6

¶ Et ad hoc certe bene facit ille text.à Bal.citatus in d.§.hoc autem notandum, vbi quẽadmodum regulariter non ſuccedunt fœminæ in feudis,ita nec maſculi deſcendentes ex eis,& in c.1.tit.de ſuc ceſ.frat.vel gradi,ſucce.in feu.vbi ita ſcribitur,Proles fœmininı ſexus,vel ex fœminino ſexu deſcẽdens ad huiuſmodi ſucceſsionem aſpirare non poteſt. Et in priori loco gl.dicit huius rei rationem aſsignari non poſſe,ſed reiicit in legis vel conſuetudinis authoritatem, vt ſit pro ratione voluntas, quam ſequitur Ludo.Bol.conſ.1.col.4.

Rationes eius rei. 7

¶ Verùm id non eſſe ſine ratione ſatis conſtat ex eo quod iam diximus. Ideóque omnes Docto.ibi eam gl.repræhendunt,adducúntque plures rationes,videlicet Andr.Iſer.Nic.Neap. Aluar.& Card. Alex.quia ſucceſſor non debet eſſe melioris conditionis, quàm autor ſuus, à quo habuit cauſam, per l.in his.§.1.& l.quod ipſis.ff.de reg.iur.vnde vitium autoris debet durare etiam apud ſobolem, arg.in Auth.vt om.obed.iudi.in prin.

Alia ratio. 8

¶ Iaco.autem Bel.hanc ponit rationem,quia cùm ſublata ſit media perſona,non poteſt ſequẽs perſona admitti,arg.l.meminimus.C.de legi.hæred.& l.diuo Marco.C.de queſt.& l.hæredi,in princ.&

§.1.

§.j.ff.de pœn.& l.nullus.C.de Decur.lib.10 Quam rationem confirma ex Alua.quia ſublatis mediis videntur ſublata extrema,vt per Dy.in c.indultum,de reg.iur.lib.6.

9 ¶ Aliam in idem tamen recidẽtem reddit Bal.quia ſucceſsio non fit per ſaltum,& ideò neceſſe eſt, vt gradus prẽcedens ſit ſucceſsibilis.deſtructo enim ordine,deſtruitur & ordinabile.l. tria prædia.ff. de ſeruit.ruſt.prædi.Et ad deſtructionem antecedentis deſtuitur & deſtructio conſequentis.l.j.§.huius.ff.de offi.eius cui mand.eſt iuriſdict. A quo non longè etiam diſtat Mart. Lauden.ratio, quæ eſt huiuſcemodi,quia remota radice,remouetur omne conſequens ex ea.per l.ſi viua.C de bon.mate. *Alia.*

10 ¶ Aliam quoque adfert Iac.Ardiz,quia priuilegia conceſſa etiam poſteris non extenduntur ad poſteros deſcendẽtes ex fœminis.l.j.in fi.& l.immunitates.ff.de iur.immu Sed & Bal.in l.quoties,poſt prin.C.de ſuis & legi.huius rei quoque ſubtilem,vt aliàs ſemper,rationem adducit,præcedenti non abſimilem,quoniam videlicet maſculi ex fœminis deſcendentes carent principio producente, fœmina enim non eſt agens aptum ad operandum tranſmiſsionem,licet maſculus ſit patiens aptum ad confirmãdum ſi fieret tranſmiſsio.Itaque ſicut prædium medium quod non ſeruit, impedit tamen ſeruitutem.l.qui ſella.§.in ruſticis.ff.de ſeruit ruſt.præd.per quem dicit Pau.Caſt.con.421.quòd iſta mater,col.2 ver.2.ſic,lib.j.quòd quandocunque de vno extremo ad aliud fit tranſitus per medium, ſi illud medium ſit inhabile, tranſitus impeditur, vbi & ad hoc allegat d.l. tria prædia, eod.tit.& l. ſeruitutes prædiorum,in fi.ff.de ſeruit.Igitur ſicut prædium mediũ(vt ad Bal.redeamus) quod non ſeruit,impedit ſeruitutem,ita media perſona, quæ non ſeruit in feu. ſcilicet mulier quæ non poteſt ſeruire,nec dominum in bello iuuare,impedit ſeruitutem,hoc eſt feu.quod & ipſum quẽdam ſeruitus eſt.Nam omnis fidelitas eſt contraria libertati,c.cùm olim,extrà de priuil. Nec obſtat,inquit,l. 3.§.ſi emancipatus le j.ff.de bo.poſ.contra tab.vbi vitiũ filij non nocet nepoti,quia ibi ſubiecta materia non reſpicit nepotem,hæc ferè Bal. *Alia quoque Ardiz.*

11 ¶ Idem quoque Bald.in l.maximum vitium,col.1.C.de lib.præter hanc item adducit:quia mutato ſexu,non mutatur tamen ratio excluſiua:cum non poſsit venire,niſi tanquam matris imago,arg.l. illam.§.pe.C.de colla.ſed mater inuenitur excluſa,ergo & filius:quia niſi in capite principiũ ſumat, non poteſt vlterius progredi,arg.l.quæcunq; gerimus.ff de act.& oblig. Et rurſum col.4.ver.quare duo,oſtendens id procedere etiam ſi ſtatutum non reciperet interpretationẽ,quia hoc,inquit, non eſt per interpretationem,ſed per viuã rationem, quia naſcitur ex inhabili materia. nam mater eius à qua ſumeret formam ſuccedendi,ſicut ſumit originem naſcendi,eſt inhabilis & aliena:ergo quicquid ex ea ſequitur,ar.l.2.C.de lib.& eorum lib.quæ ratio non admodum diſtat à ſuperioribus. *Alia item.*

12 ¶ Quæ cùm ita ſe habeant,ideo & ſtatutum & pactum arcens fœminas à ſucceſsione parẽtum,extantibus maſculis,repellit & maſculos deſcendentes ex eis, vt voluerunt vltra prædictos Cy.in l.j. col.2.verſ.iuxta hæc quæro.C.quæ ſit long. conſue.& in auth.poſt fratres,la 2.C.de le.hæred.Spec. tit.de loca.§.nunc aliqua,verſ.146.& ibi Bal.in addi.qui dicit vnũ huic noſtræ quæſtioni admodum accommodatum,quia licet nepos ex filia contineatur appellatione liberorum,per l.j.C.de condict. inſer.non maſculorum.Idem Spec.tit.de feud.§.quoniam,ver.26.Ioan.And.in addi.ipſius in rub.de teſta.col.vlt.& in rub,de ſucceſ.ab inteſt.col.j.& And.Iſer.in c.j.tit.de gradi. ſuc. Bart.in l.2.§.ſed videndum,in fi.& iterum in l.vlt.ff.ad Tertul.& in l.liberorum,col.6.ver.quæro quid ſi filia dotata,& ibi Alex.in addi.ff.de ver.ſign.Bal.in l.quod verò,poſt prin.ver.quæro dicit ſtatutum.ff.de leg. & in auth.ſi quas ruinas,paulò ante fi.C.de ſacr.eccle.vbi & huius quoque rationem eſſe dicit,quia inhabilitas medij inducit inhabilitatem in extremo,per d.l.tria prædia.& idem Bal.in l.venia.& ibi quoque Raph.Ful.Alex.Anto.de Alex.& recentiores.C.de in ius voc.& in d.l.maximum vicium,col.j. & iterum col.3.verſ.quare dico, & poſt eum Salyce.ibi,in 1.& 3.q.& Pau.Caſt.col.1 C.de lib.præte. & idem Bal.in l.vlt.col.1.C.eo.tit.& in l.ſi verò.§.de viro,circa medium,vbi etiam Imo.in fi ff.ſolu. matr.& in auth.ceſſante,col.4.C.de legi.hære.& in l.illam,vbi & Pau.Caſt.col.pen.ver.ideo cogitaui,qui hoc dicit eſſe verum ſicut euangelium.C.de colla.& in l.gallus.§. inſtituens, & ibi Imo.ff.de lib.& poſth.& in l.ſed & ſi hac.§.liberos,vbi etiam Angel. Pau.Caſt.& Alex.ff.de in ius vocan.& in l.ſi quis filium,col.pen.ver.quæro retento ſtatuto.C.de inoffi.teſta.& in l.ſancimus in princi.in vlti. qu.C.eod.tit.& conſ.2.verba ſtatuti,poſt princ.lib.1.& conſ.69.antiquum ſtatutum, col.2.verſ.nunc videndum eſt,eod.lib.1.quod errore impreſſorum inculcatum eſt in conſ.426.lib.3. & conſ.171.inter illuſtrem principem,lib.2.& con.292.verba pactorum,col.vlt.libr.2.& late con.40. quidam magnus nobilis,lib.3.& con.76.an ſtatutum idem excludit,eod.li.3.Alber.in auth.itaq;.C.com.de ſucce.Angel.in §.neque illo,per illum tex.in Auth.de tri.& ſemiſ.vbi dicit ita ſe pluries conſuluiſſe,vti etiam fecit,conſ.210,ſtatutum ſupradictum,& con.342.totum dictum ſtatutum.Saly.& Raph.Fulg. in l.ſi viua.C.de bon.mate.Anto.in cap.vlt.char.13 de conſue.& conſ.46.rectè deciſum. Petr. Anc. in repe.c.1.in 14.q.princ.verſ.tertiò principaliter,& verſ.capio nunc quartum membrum,de conſt. & in Cle.1.de bapt.& conſ.339.pro maiori intelligentia, col.3.in fin.vbi & has rationes adducit,quia non debent admitti quorum repelluntur authores,c.licet ex quadam,de teſtib.& ex infecta radice fructus non producitur.§.vulnerato.1.qu.1.Card.Flor.in addi. conſi.135.Titius ciuis.Pau.Caſtr.in d. l.qui ſuperſtitis.in fin.ff.de acq.hæred & in l.ſi defunctus.C.de ſuis & legi.& in d.l.Gallus.§.nunc de lege.& ibi Alex.Fran.Are.& Iaſ.ff.de lib.& poſth.idem Pau.con.7.ſuper 1.dubio ſeu quæſito,col.vlt. ver.his tamen non obſtantibus lib.1.& con.119.incip.hæreditas prædicta videtur,ante fin.eod.libr.1. & con.361.ſtatutum dicit,eod.lib.1.& con.431.quòd iſta mater,col.3.eo.lib.1.& con.91.præſuppoſito *Statutum arcens fœminas à ſucceßione extantibus maſculis,arcet & maſculos ex eis.*

quod

quod dictum ſtatutum,lib.2.& conſ.146.viſo puncto,col.2.eo.lib.2.& con.215.primò videndum eſt vtrum præteritio,in prin.eo.lib.2.& con.441.præſuppoſito,lib.2.& con.190.nouiter,col.2.eo.lib.2.& con.ſeq.viſis & diligenter examinatis,col.3.& ſeq.& con.215.primò videndum eſt,ad prin.eodem lib.2.Domi.in c.j.de tempo.ordi.lib.6.Raph.Cu.con.117.in teſtamento,in primo dubio.Ro.conſil. 40.viſis & diſcuſsis,& con.129.licet magna apud me.Alex.conſ.75. viſis & indiligenter proſpectis, col.4.ver.quò ad ſecundũ,vſque ad fin.con.lib.j.& con.43.conſideratis his, col.3.ver.pro hoc etiam adducit lib.3.& con.53.inuocato ſuffragio,col.2.lib.4.ſi tamen Alex.eſt illud conſ.& rurſum con.56. Aldrouandus,col.vlt.li.5.& con.37.viſo themate,col.3.nu.11.lib.6.& con.188.cõſideratis verbis,ante fi.eo.li.6.Benedic.Ca.con.18.cùm viſo & conſiderato.col.2.& conſ.104.eiuſdem initij,col.2.con. 108 cùm vt præſupponitur,col.3,ver.ad hoc facit,& con.137.& ſi viſo col.j.D. Nicol.Petu,in tracta. de ſucceſ.ab inteſta.char.4.in paruis,ver.ſed primò quæro, vbi de hoc late ſcribit.Corne.conſi.21. videtur prima facie dicendum,col.j.lib.j.& con.57.videtur prima facie.j.col.vlt.ver.& aliàlib. 2.& con.124.ardua,col.4.ver.nam ſi teſtator,& ſeq.eod.lib.2.& con.146.in hac conſultatione,col.3.eod. lib.2.Barb.con.47.illud in medium afferam,col.4.lib.3.& con.61.illud deducitur,col.1.lib.4.Franc. Curt.Senior conſ.45.ſtatuto ſeu conſuetudine,col.5.Soci.con.5.præſens conſultatio,col.vlt.verſic.9. probatur,lib.j.& con.51.proſequendo ordinem,col.2.ver.3.probatur,& ſeq.eod.lib.1.& con.251.quoniam in præſenti,col.9.ver.confirmatur iſta concluſio, li.2.& conſi.63,viſis teſtamẽti,col.10.verſ.ex quibus infertur,lib.3.& conſ.73.capiendo primum,col.5.lib.4.& con.89.circa præmiſſum,col.2.eo. lib.4.Cardi.Alex.in arbore conſanguinitatis,col.13.verſ.ſecundam autem partem. Lau. à Fan.in §. cæterum,col.36,Inſti.de leg.ag.ſuc.Carol.Rui.conſ.39.viſis,col.5.ver.ſecundò principaliter,libr.1.& latè conſ.18.circa caſum,per totum lib.3.Iaſ.in l.ſi mater tua,col.pen.verſ.confirmo etiam per illud. C.de ſucce.edic.& con.141.an iſta difficillima,col.6.ver.item ſtatutum excludens,lib.2.& inter cõſ. feu.Alber.Brun.conſ.8.circa primum conſultationis articulum, col.3.ver.iſta ſunt in effectu, & ipſe Alber.Brun.in tracta.de ſtatutis mulierum,in 6.arti.prin.ver.& primò quæro, in 11.char,vbi ad hoc multa allegat.Franc.Curt.Iunior,conſ.5. facti contingentia,col.23.Matth.Afflic.in conſtitutione Siciliæ incip.in aliquibus,col.5.ver.4.quæro,& Geor.Nat.in rep.c,quamuis,char.8.verſic.8.quæro,de pact.lib.6.Philip.Decius,conſ.399.concluſionem,col.vlt.& conſ.484.æquitati, poſt princip.late Io. Campe.in tracta.ſtatutorum repellentium fœminas à ſucceſ.q. 21.an ſtatutum excludens, & Geor. Nata.in ſi.tracta.in 8.q.2.q.prin.Steph.Bert.con.245. viſo teſtamento,nu.5.li.3.Anto.Rub.con.16.in cauſa Ioannis.col.4.ver.non obſtat id quod dicit,& Ludo.Gozad.con.26.in cauſa illuſtriſsimorum, col.6.numero 34.

13 *Nepos ex ſpurio nõ ſuccedit uti nec eius pater.*

¶ Sic & in ſimili dicimus quòd quẽadmodum filius illegitimus non ſuccedit patri,ita nec nepos ex eo etiam legitimus,nempe infecta radice per text.in l.vlt.& ibi gl.Odof.Cy.Saly.& alij.C.de natur. lib.Io.And.in Addi.Spec.tit.de ſucce.ab inteſt.§.j.in addi.incip.Accurſius,& Collecta.in c.per venerabilem,ſtatim poſt prin.extrà qui filij ſunt legit.Bal.in l.vlt.in fi.C.de verb.ſig,Panor.in c.cauſam, le j.per tex.ibi,& etiam in c.lator,quod proximè ſequitur,etiam per illum tex.eo.tit.late Raph.Fulg. con.23.Engelbertus,col.2.ver.ad ſecundum reſpondetur.Pau.Caſt.in d.l.Gallus.§.quod ſi is.ff.de li. & poſth.Alex.abunde con.74.ſuper eo de quo quæritur, lib.5.Bened.Capy.conſi.1.circa quod & ſi videatur,col.5.ver.pro quo etiam facit quod tenuit.& conſ.136.& ſi videatur,col.vlt.Corn.con.130. ad euidentiam,col.pe.ver.& filij,lib.4.Iaſ.in l.hæreditas,col.vlt.C.de his qui vt indig. Philip. Deci. con.85.diuino implorato præſidio,& conſ.471.iuridicam eſſe arbitror,circa medium.

14 *Nec poteſt inſtitui ex teſtamento.*

¶ Quod adeò procedit,vt ex multorum ſentẽtia nepos legitimus ex incœſtuoſo, aut aliàs nato ex damnato coitu,non poſsit ab auo inſtitui ex teſtamento,vt no.voluit Bald.in l.ſi quis incœſti, circa medium.C.de incœſt.nup.quod pro ſing.refert & ſequitur Alex.in d.l.Gallus.§.quid ſi is, col.pen. ver.2.limita.ff.de lib.& poſth.vbi dicit,quòd non meminit ab alio tactum,& hoc quoque pro ſing. citat,licet non ſequatur Iaſ.ibi in vtraque lec.col.pe.Quanquam idem tenuit ipſe Bal.in d.l.Gallus. §.quidam rectè,col.antepe.vbi & hoc dicit tenuiſſe Rob.diſputãdo. quem etiam refert & ſequitur Spec.ttt.de ſucceſ.ab inteſt.§.j.ver.quid ergo ſi habens,& ibi Io.And.Et idem quoq; tenuere Odof. Ray.& Cy.in d.l.vlt.C.de natu.lib.Raph.Fulgo.con.23.Hengelbertus,in 2.dub.

15 *De eadem re.*

¶ Tu tamen de hoc poſtremo ne erres(id enim prætereundum non mihi viſum eſt)vide Bar.in d.l. Gallus.§.quid ſi is,& ibi omnes Doct.& eũdem Bar.late con.118.Odutius,& Signo.conſ.114.thema ſic ſe habet,quidam habens filium,Bal.in l.ſi ſeruus,ff.de acq.hære.& con.66.ſi dicta inſtitutio,col. 2.lib.j.& con.146.titulus,col.2.ver.item licet ſint diuerſæ,lib.1.& con.406. caſus talis eſt,quidã magiſter,li.3.& con.363.quęritur vtrùm filius.ad fi.li.5.Fed.Sene.con.57.videtur mihi,in 6.dubio.Collec.in c.per venerabilem,col.j.extrà qui filij ſunt legi.Ange.in l.vlt.C.de natur.libe Pau. Caſt.conſ. 467.viſo dicto puncto,col.9.ver.circa tertium,lib.2.Alex.con.158.viſo teſtamento,col.1.verſi.item reſpondeo,eo.lib.7.Corne.latiſsimè con.25.in conſultatione.lib.j.& conſ.j.in præſenti ardua,col.13. ver.circa ſextum,lib.3.Bened.Cap.con.2.cum viſo conſiderato,in 6.dubio.Guid.Pap.con.94.effectus narrationis,col.j.& ſeq.Iaſ.in d.l.Gallus,vbi ſuprà.Ludo.Sard.in tract.legitimationis, quo loco de ſucceſsione ſpurcorũ diſſerit,in 5.q.Phil.Deci.conſ.492.viſa legitimatione,col.2. ver.ſed tamen ex abundanti,vſq; ad fi.& Steph.Bertran.con.96.etiam ſi verum eſſet,col.7.lib.3.

Excluſi à ſucceſsione excludunt & 16 deſcen. ex eis.

¶ Sed vt redeamus,eſt regula generalis,quod quando vna perſona prohibetur ſuccedere,prohibentur & deſcendentes ex ea,quique etiam non deſcendentes ea mediante attinent ad illum, de cuius

ſucceſ

ſucceſsione tractatur, per l.j.& ibi not.ff.quis aliq.teſt.prohi.& l.mulieri,& ibi not.ff.de condi.& demon.& l.cum quaſi.§.ſed & ſi quis,ff.de fideicom.libe.& voluit Bar.in l.2.§.videndum.ff.ad Tertul. Bal.Ang.Raph.Fulgo.Pau.Caſtr.in d.l.illam.C.de colla. Bald.in d.l.maximum vitium, col.j.& ibi Saly.C.de lib.præte.& in l.Neſennius,col.j.ver.in tex.ibi repetere,per illum tex.quem dicit meliorem totius iuris.ff.de neg.geſt.& in l.quod verò, col.j.verſ.ſed quid ſi verba. ff.de leg.& conſ.467. de iure communi,lib.2.Ange.in §.reliquum,ex diuerſo,per illum tex.in Auth.de hære.ab inteſt.& in d.§.neque illo,in Auth.de tri.& ſemiſ.vbi ita dicit ſe pluries conſuluiſſe. Petr.Anch. poſt Vber. Cremo.in repe.d.c.j.ad fi.verſ.occurrit etiã illa qu.de conſtit.& con.389.viſis diligenter,col.j.Raph. Co,d.con.117.Fra.Ramp.inter con.Bal.cõſ.88.circa ſecundũ quæſitum,circa mediũ,li.3. Pau.Caſtr, con.27.dicendum eſt dictam hæreditatem,poſt prin.& iterum circa medium lib.2.Panor.conſ.75. primò videndum,col.3.lib.j.Alex.conſ.80.viſo & opportune,col.4.ver.item ſi ſtatutũ,lib.1.& conſ. 174.ſuper eo,col.2.lib.5.& Bened.Capra.d.con.j.col.3.ver.ſed his non obſtat.cum multis ſeq.& con. 136.& ſi videatur,col.vlt.& late Corn.d.conſ.21.col.j.lib.j.& conſ.335. primum conſultationis articulum,col.1.ver.tamen his non obſtantibus,eo.lib.j.& d.con.57.col.2.lib.2.& con.116.difficultas principalis,col.j.eo.li.2.& con.133.quamuis videatur,col.2.ver.& ſi non admitteretur,eo.li.2.& conſ.90. ſcrupuloſa,col.4.in fi.li.3.& con.97.quanquam videatur,col.pe.eo.li.3.& conſ.162.conſtat quod de iure,col.2.ver.ex quibus patet,lib.3.& con.206.viſo ſupradicto themate,col.2.eo.li.3.& con.234.pro deciſione,col.2.li.4.& con.276.conſtat matrem,col.2.ver.licet autem,col.4.& con.307.in hac conſultatione,col.3.in litera g.eo.lib.4.Soc.con.241.circa primam difficultatem,col.8.ver.3.iſta opinio, li.2.& con.28.fuit quidam Petrus,col.pe.li.4.& Phil.Dec.con.85.diligenter,in fi.& conſil.311.in caſu propoſito,col.2.& Hippol.Marſ.con.93.aperiat,col.2.ver.& ſic ex iſtis,lib.2.Et facit quod legitur & no.in c.ſtatutum de hær.libr.6.& in c.vbicunque de pœnis,eo.li.An tamen id ſemper procedat videbis per eos quos ſupra citauimus, & maxime per recẽtiores,& per Bal.con.447.ſtatuto cauetur, lib.4. adeo ſibi parum conſtat in eo dubio an excluſa matre intelligatur excluſa auia,vt bis aut ter ſententiam in eodem conſ.mutauerit,& forte alibi dicemus.An autem appellatione deſcendentiũ, ſiue hæredum maſculorum veniant maſculi ex fœmina,dicemus infrà in ſeq.q.

An id ſemper procedat.

DECIMATERTIA QVAESTIO.

1 DEcimotertio quæro conſequenter ſuperioribus quæſtionibus,de ſpecie quã vidi ex facto contingere.Titius decedit relictis nepotibus ex duabus filiis ante mortuis, nepos ex primogenita petit eam partem quæ ex ſtatuto vel conſuetudine debetur primogenito: nepos ex ſecundogenita id negat fieri debere,ſed tantum id eum capere debere,quod cepiſſet eius mater quæ primogenita erat, ſi quicquam præcipuum filia primogenita habet, aut nihil,ſi nihil ea captura fuiſſet pro filio primogenitæ facit quod tempore mortis aui de cuius ſucceſsione agitur,reperitur primogenitus & quidem maſculus, quod tempus inſpiciendum eſt,cum quæritur de qualitate & conditione hæredis.l.non oportet.ff.de leg.2.& l.interuenit.ff.de leg.præſt.

Nepos ex primogenita an cõſequatur ius primogenituræ contra nepotem ex ſecũdogenita.

2 ¶ Ideóque obſtare non videtur quòd ſit ex filia, quia ſatis eſt vt ſit maſculus eo tempore,quo ſucceſsio defertur.Nam & maſculorum appellatione veniunt maſculi ex fœminis.vt probat tex. in §. 1. in Auth.de hær.ab inteſt.vend.in illis verbis,ſi quis igitur deſcendentium fuerit, ei qui inteſtatus moritur cuiuſlibet naturę,an gradus,ſiue ex maſculorum genere,ſiue ex fœminarũ deſcendens.Et iterum in illis verbis,nulla introducenda differentia,ſiue maſculi ſiue fœminæ ſint,& ſeu ex maſculorum prole, ſeu fœminarum deſcendant.Ex quibus intelligimus & maſculos & deſcendẽtes dici etiam qui ex fœminis deſcendunt.Nec ſimplici appellatione maſculorum deſcendentium ſolos deſcendentes ex maſculis contineri:ideo non ſatis fuiſſe legiſlatori dicere,ſiue maſculi ſint,ſiue fœminæ.ſed adieciſſe,ſiue ex maſculorum,ſiue ex fœminarum prole deſcendant: quod fuiſſet ſuperuacuo adiectum,ſi maſculi deſcendentes hi tantũ intelligerẽtur qui deſcendunt ex maſculis.Et in hoc expendit eum tex.Raph.Ful.conſ.86.ex facto proponitur,col.1.vbi ex hoc conſuluit, ſubſtitutione factam vt veniat hæreditas in deſcendentes maſculos comprehendere maſculos ex fœmina, & ei con.ſubſcripſit alter Raph.Co.& idẽ ante eos voluerunt Dyn.& Alb.in l.Neratius.ff.de manu. teſt. teſt.per l.vlt.de pollici.& l.cognoſcere.§.liberorũ.ff.de verb.ſign.ſed illi text. loquuntur de appellatione liberorum ſimpliciter.& voluit etiam Carolus Rui.con.120.viſo,col.3.ver.ſed præmiſſis,lib.1.

Maſculorũ appellatione an veniant deſcendentes ex fœmina.

3 ¶ Et facit etiam quod iſte primogenitus filiæ primogenitæ non ſuccedit ex repræſentatione matris. nec enim neceſſe eſt, cum non ſuccedat cum patruis. Et ſi neceſſe eſſet,tamen non ſuccederet ex perſona ipſius matris, ſed ex propria ipſius perſona, & iure proprio,cum illi filiæ matri ipſius non fuerit delata hæreditas, vt quæ mortua erat ante eam delatam,vt eleganter declarat Barto.in l.1. §.ſi ſit nepos.ff.de collat.doti.& in l.1.§.ſi ſit filius.ff.de coniu.cum emanc.libe.Sal. Alex.Cor.Fran. Aret.& Iaſ.in l.ſi auus.C.de liber.præt.cum aliis multis concord. à me latius congeſtis infra in 40. quæſtione,in 7.ratione pro patruo.Sed hæc ratio non ſatis eſt tuta, vt conſtabit ex ſeq. verſ.in eadem 7.ratione.

An ſuccedens per repreſentationẽ patris ueniat ex perſona ipſius, an propria.

4 ¶ Sed vtrumcunq; ſit de ea ratione,hanc partẽ maxime adiuuat quod reſponſum eſt à Iac.Butr.vti illum retulit Pau.Caſt.con.421.quod iſta mater,col.2.ver.ad confirmationem,lib.1.quod ſtante ſtatuto,vt fœmina non ſuccedat extante maſculo,nõ excluditur filius filiæ per maſculum, vt qui non ſit fœmina,nec ei obſit matris qualitas. Et idem quoque voluit ipſe Paul. Caſtr.in l.1.poſt princ.C. condict.inſer.in caſu illius l.licet ſecus eſſet in cõceſſione feudi vel emphyteuſis ex natura rei quæ

An filius fœminæ excludatur per maſculum.

conced

conceditur,de quò ſtatim dicemus.& ſequitur Cepo.cauſarum ciuilium conſ.7.punctus quæſtionis, col.pen.ver.item quod iſta verba.

5 Præfertur filius ex fœmina etiã remotior filiæ ex maſculo in feudis.

¶ Sed & quod plus eſt,etiam in feudo cõceſſo pro ſe & hæredibus ſuis maſculis,& fœminis ex eo deſcendentibus,ita tamen vt maſculi præferantur fœminis,conſtanter reſponderunt Philip.Caſſola Regiẽſis,& cum eo alij ſedecim Doctores, & ſubſcripſit Gaſpar.Cald.inter con.Bal.con.137 dominus Iordanus,li.2.præferri filium ex fœmina etiam gradu remotiorem filiæ ex filio, per multa quæ illic allegant,quæ ſunt omnibus obuia,ſed nullus omnino melior eſt tex. quàm in c.1.tit.de eo qui ſib.& ſuis hær.Et idem propemodũ conſuluerunt Pet.Anc.Floria.& alij inter conſ.ipſius Petri Ancha.con.359.nos Pet.de Anc.videlicet nepotem ex filia præferri ſororibus matris cum ſit maſculus, licet ſit ex fœmina.Et idem quoque in ſimili propemodum caſu voluit Carol.Ruin.con.49.quæritur,per totum lib.1.Ibi enim erat quæſtio de liberatione conceſſa quibuſdam & eorum deſcendentibus maſculis, in quibus dicit comprehendi maſculum ex fœmina ex illis deſcendentem, & ad id alia quædam allegat quæ videbis.

6 Contrarium ſuperiorum. Maſculum non cenſendum ex fœmina natũ.

¶ Contrarium tamen hîc videtur,nempe maſculum non eſſe cenſendum,qui ex fœmina natus eſt, quantum ad ſucceſsionem & aliorum excluſionem pertinet, reſpectu ipſius fœminæ,vt expreſsim voluit Ricar. Malum.in diſputa.incip.Titius habens duos fratres,& Io.And.in addi.Spec.in rub.de teſt.col.vlt.Bald.in addi.eiuſdem,tit.de loca.§.nunc aliqua,verſ.146.vbi dicit, quod licet nepos veniat appellatione liberorum,non tamen maſculorum,& in auth.ſi quas, in fi.C.de ſacroſan.eccle.& in d.l.1.in prin.& ibi etiam Sal.qui ita dicit fuiſſe conſultum à pluribus,& Pau.Caſt.in 2.no.caſu feudi aut emphyteuſis, vt diximus C.de condi. inſer.& ibi item Corn.col.4.verſ.nota quod conditio, vbi dicit videri caſum de hoc eſſe in d.ca.1.tit.de eo qui ſibi & ſuis hæred.& item Bald.in l.2.C.de ſucceſ.edic.& in l.ſed ſi hac.§.qui liberos,in 3.lec.& ibi quoq; Ang.in §.qui manumittitur, Pau.Ca. Alex.& Soc.ff.de in ius voc.Idem Bal.in c.1.tit. quemad.feud.ad fil.pert.& conſ.238.quidã magnus nobilis,lib.1.vt à quibuſdam citatur,ſed illud non reperi. Ant.conſ.9,viſo puncto in 1.dubio,& apertius con.46.recte deciſum.Pau.Caſtr.in l.maritus,ad fin.C.de procur.& in l.Gallus,§.nunc de lege, ver.ſecus ſi quis dixiſſet,& ibi Alex.Fra.Aret.Soci.& Iaſ.ff.de lib.& poſth.Et idem Paul.in d.conſ. 421.lib 1.& con.91.præſuppoſito,col.1.lib.2.& con.146.viſo puncto,col.vlt.eod.lib.2.& con.190.notiter,col.2.verſ.certum eſt,eod.lib.2.Benedic.Cap.conſ.18.cum viſo & conſiderato,col.2.& conſil. 104.cuius ſimile eſt princ.col.6.Alex.in l.ex facto.§.vlt,col.1.& ibi Franc.Ripa,col.2.nu.8.ff.ad S C. Trebel.& idem Alex.in d.l.Gallus.§.etiam ſi parente,col.3.& con.43.conſideratis,col.3.verſ.pro hoc etiã,lib 3.& con.38.perſpectis his,col.1.lib.6.& con.188.cõſideratis verbis,col.2.eo.lib.6.Philip.Fran. qui tamen diſtinguit,in c.ſi pater,col.171.verſ.& pro declaratione,de teſta.lib.6.Matth.Matheſi.qui id reputat ſing.not.130.nota vnum dictum,vbi dicit multos quos ipſe citat conſuluiſſe.Franc. Creſing.20.teſtator inſtituit,vbi & id ſing.dicit Corn, conſ.24.ardua,col.4.ver.nam ſi teſtator,libr.2.& conſ.166.in hac conſultatione,col.3.verſ.item videtur,eo.lib.2.Soc.in l.cum auus,col.46.ver.tertius caſus.ff.de cond.& demon.& con.31.proſequendo,col.3.ver. poſtremo,lib.1.& conſ.251.quoniam in præſenti,col.9.ver.confirmatur iſta concluſio,lib.2.& conſ.65.viſo teſtamento, col.9.ver.ex quibus infero,lib.3.& con.94.pro clariori.col.1.ver.& probatur iſta concluſio,lib.4.Guido Pap.dec.Delph. 133.ſed poſtremo.& conſ.28.conſilium, in 8.dubio.Card.Alex.in arbore cõſanguinitatis,col.12.verſ. Iac.Bu.diſputauit.Iaſon in l.2.char.antepen.verſ.adde tamen quod ſi aliquis.C.de iure emphyteut. & inter conſil.Albe.Bru.con.9.dominus Ioannes,col.3.vbi notabiliter limitat, niſi diſpoſitio loquẽs de maſculis vteretur verbis vniuerſalibus,videlicet quibuſcũque maſculis: quia tunc intelligeretur etiam de maſculis deſcendentibus ex fœminis.Philip.Dec.in c.in præſentia,col.18.ver.in eadem gl. ibi.l.j,extra de prob.& con.239.primo non videtur,col.2.ver.ſed prædictis non obſtant.Steph.Bertran.con.54.dubium fuit,nu.4.libr.1.& con.1.Chriſti,& viſo conſultationis themate,nu.36.libr.2.& con.245.viſo teſtamento,nu.2.& 3.li.3.Ioannes Crotus in rep.c.1.col.pen.de reſcrip.lib.6.Ant. Rub. con.35.viſo teſtamento circa medium.

7 Reſponſio ad contraria.

¶ Nec huic ſententiæ obſtat text.in d.§.1.in Auth.de hæred.ab inte. ven.pro priori parte allegatus, ſed potius huic poſteriori ſententiæ adſtipulari videtur: nam cum primum nominaſſet maſculos,ſi ſub ea nominatione deſcendentes ex fœminis comprehenſi, aut intellecti fuiſſent , non erat opus poſtea adiicere ea verba,ſiue ex maſculorum ſiue fœminarum prole:fruſtráque adiecta fuiſſent vtpote iam intellecta,quod dicere non debemus,per l.ait prætor.§.1.in prin.ibi,non fruſtra adiecit.ff. de iureiur.& l.poſtliminiũ.§.vlt.ibi,aliàs ſuperflua.ff.de capti.cum ſi. Adiecit igitur & expreſsit legiſlator eo caſu,de quo loquitur,intelligi maſculos ex fœminis deſcẽdentes, quaſi ſentiat aliis caſibus ſecus eſſe,vt non immerito Pau.Caſt.& d.con.241.lib.1.& Card.Alex.in d.arbore affinitatis,& plurimi ex his quos ſuprà citauimus,nuncupatim reprehenderint illud dictum Iac.But.quod pro priori parte adduximus.Et pro hac parte faciunt omnia prope quæ dicta ſunt in præcedenti quæſt.

8 De eadem re. 1. Caſus. Cum fit mẽtio maſculorum in contractibus.

¶ Porro in vniuerſum an appellatione maſculorum ſimpliciter veniant maſculi deſcendentes ex fœminis,Ant.Rube.con.22.teſtator,quod repetitur con.128.id diſtinguit in quatuor caſus. Primus is eſt,cum fit mentio maſculorum in contractibus,& hoc caſu non veniant:ideo ſi quis recipit emphyteuſim pro ſe & deſcendentibus maſculis,non veniet nepos ex filia.Et ita(inquit)loquũtur Specu.in d.§.nunc aliqua,ver.146.Bal.Ang.& Pau.Caſtr.in d.l.ſed ſi hac.§.qui liberos.ff.de in ius voca. & Pau.Caſtr.in d.l.Gallus.§.nunc de lege.ff.de liber.& poſthu. Nam & videmus etiam quod ſi quis

ſimpliciter

si quis simpliciter acquirat emphyteusim pro se & filiis, non veniunt fœminæ, ex sententia Arch. in c. si quis suadente. 17. q. 4. cum multis concor. à me adductis in tract. Retractuũ, tit. 1. §. 1. gl. 9. in verbo, *ou lignager.* nu. 181. nec in aliis. Et qui accipit emphyteusim pro se & descẽdentibus masculis, videtur habere animũ eam conseruandi in eius agnatione, quæ non conseruatur per masculum ex fœmina. Et cum excluditur fœmina, consequenter & nepos ex ea, per rationẽ l. si viua. C. de bon. mat.

2. Casus. Cum statum disponit de descẽdentibus masculis.

9 ¶ Secundus casus est, cum statutum disponit, vt mortuo quopiam cum descendentibus masculis, fœminæ excludantur, & hoc casu appellatione huiusmodi descendentium masculorum non veniunt descendentes masculi ex filia vel nepte ad exclusionem filiæ, cum tale statutum videatur factũ conseruandæ agnationis causa. Et in hac specie, vt dicit, loquitur Cor. con. 246. videtur prima facie, col. vlt. lib. 2. In quo tamen con. videtur è diametro dixisse contrarium, vt per eum videre poteris.

3. Casus. Cum institutis fratribus substitutæ sunt filiæ, si illi sine liberis masculis decesserint.

10 ¶ Tertius, cum instituti sunt fratres testatoris, & si decesserint sine liberis masculis, sunt substitutæ filiæ ipsius testatoris. Et isto casu filij masculi ex filiabus fratrum ipsius testatoris, & sic nepotes ipsorum testatoris fratrum non faciunt deficere conditionem fideicõmissi. Et ita dicit loqui Bal. cons. 238. li. 1. & Sal. in suo quodam cons. incip. præsuppositio. & Mathesi. d. no. 130. & Pau. Castr. in d. §. nunc de lege. Idq; ita declarasse Cor. in l. j. col. 4. ver. idem etiam consuluerunt. Et isto casu militat ratio, quod infecta radice censentur infecti palmites, vt per Bar. Bal. & Pau. Cast. in l. illam. C. de collati.

4. Casus. Cum institutis filiabus æqualiter, si aliqua earum decederet sine masculis, substituuntur aliæ filiæ.

11 ¶ Quartus casus vbi testator instituit plures filias æqualiter, & si aliqua earum decederet sine liberis masculis, sustituit alias filias. Et tunc testator non habuit animum conseruandi bona in agnatione, sed id tantum voluit, vt masculi positi in conditione præferrentur filiabus, & bona sua ad eos peruenirent, licet non essent de agnatione sua. Et ista ratio, quæ militat in filiis masculis filiarum ipsius testatoris, militat etiam in nepotibus. Et hoc casu appellatione masculorum descendentium veniunt descendentes masculi ex fœminis, cum substitutio fiat vni fœminæ de descendentibus masculis. Et ita loqui Doc. relatos à Corn. in d. l. 1. C. de cond. inser. & Soc. qui Corn. nullam facit mentionem, in l. Gallus. §. nunc de lege, col. vlt. ff. de lib. & posth. Et cum his finem huic quæstioni faciam, modò id adiecerim, hanc rem latissime tractatam à C. Ruino, con. 18. circa casum, lib. 3. ex quo alia depromere poteris, & ex Soc. in d. §. nunc de lege.

QVAESTIO DECIMAQVARTA.

Neptis ex filio primogenito an patruos excludat in iure primogenituræ. Qui tenent nõ excludere.

1 DEcimoquarto Quæro, quia in præcedentibus quæstionibus locuti sumus de nepotibus masculis natis ex filiab. Quid è diuerso de nepte nata ex filio primogenito ante auum mortuo. An ea succedet auo in iure primogenituræ contra patruum secundogenitum? Sed hæc quæstio vnum aliud præsupponit, scilicet nepotem ex primogenito mortuo ante auum præferri patruo secundogenito. quod an verũ sit, latissime tractabimus in 40. q. Nam si patruus præfertur nepoti ex primogenito non dubium erit quin & nepti præferatur. Sin nepos præfertur, dubiũ remanet, an & neptis. Sed accedendo ad hanc nostram quæstionem, Io Fab. in §. cæterum, col. 2. vers. & hanc materiam, Inst de leg. agna. succes. hanc quæstionem nuncupatim ponit in casu statuti vel consuetudinis repellentis fœminas à successione Baroniæ. Primúmque allegat pro secundogenito, quòd si neptis esset filia, ea repelleretur à secundogenito etiam minore natu, vt etiam satis patet ex iis quæ diximus supra, in 10. q. prin. Deinde pro filia dicit, quod ipsa repræsentat personam patris, qui si viueret excluderet secundogenitum. Ergo & ea quoque excludit. Et in hanc (inquit) partem videntur inclinare Doct. in l. pater. §. quindecim. ff. de leg. 3. vbi emptor repræsentat personam vendentis, qui est de familia, quamuis ipse non sit. Tandem subiungit huic obstare quòd fœmina non succedit existentibus masculis etiam remotioribus, c. 1. tit. de succes. feud. & c. 1. tit. de feud. fœm. Et sic (ait) videtur, quod mulier prohibita succedere in baronia non succedat existentibus masculis.

2 ¶ Hæc ille, qui nihil amplius dicit, tanquam in ea sententia maneat, vt secundogenitus obtineat ius primogenituræ contra filiam fratris sui primogeniti. Quod expressius affirmat in s. q. q. loquens de consuetudine tribuente annagium, vt ipse appellat, primogenito inter nobiles, vbi dicit communiter teneri, quod filia primogeniti præmortui de consuetudine ab eo iure repellitur: quæ satis (inquit) consona est iuri. Et hanc quoque partem sequitur D. Bened. in ca. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, nu. 190. de test & Matth. Afflic. in c. 1. col. 5. nu. 20. tit. de natu. succes. feud. vbi & idem dicit tenuisse Petr. de Monteforti quemadmodum extollit Lucas Pen. in d. l. 1. C. de fru. vrb. Rom. lib. 11. cuius in id con. integrum transcriptit ipse Matth.

Qui contrariũ tenent.

3 ¶ Contrarium tamen, vt scilicet filia primogeniti ante patrem mortui succedat in iure primogenituræ quod pater eius habuisset, si vixisset, repulso secundogenito, tenuit Pet. à Bel. Perti. in d. §. quindecim, quem nuncupatim refert & sequitur Io Lupus in repe. rub. de don. inter vir. & vxor. §. 10. col. 8. nu. 26. incip. lex etiam regni. Et idem quoque tenet Andr. Iser. in c. 1. tit. de eo qui sibi & suis hær. per. tex. in c. 1. tit. de nat. succes. feud. quem sequitur Cor. cons. 199. in præsenti consultatione, col. 13. ver. quod videtur in terminis, iunctis iis quæ postea dicit col. 17. vers. nec ob. quod supra in contrarium, lib. 2. & Sebast. Neapod. in consuet. ciuitatis Neapolit. tit. de succes. ab inte. super verbo, ex masculis. & Car. Alex. in c. 1. col. 10. vers. quindecimo hoc probatur, tit. de feud. Marc. Et idem deniq; voluit Mol. in consuet. Paris. tit. 1. §. 12. gl. 1. in 1 q. Et ita dicit fuisse iudicatum Matth. Affl. vbi supra col. 10. nu. 54. à Ferdinando Rege Siciliæ in suo cõsilio, licet alterius sit opi. vt diximus. Quin ipse alibi huius opin. fuit, in c. omnes filij. col. 3. nu. 33. tit. si de feu. fue. cont. inter do. & agn. Et ad id faciunt multa quæ dicemus in d. 40. q. & seq.

BIU Cujas

4 ¶ Vti etiam facit quod scribit Bald.in l.venia,ad fi.C.de in ius voc.quod si ex statuto fœmina non succedat existentibus masculis,non propterea repellitur neptis ex filio antè mortuo à patruo:quin ea succedit per repræsentationem patris, qui succederet si superstes foret. Et idem tenet ipse Bald. con.30.præsuppositio statuto,lib.1.Et sequitur Paul.Ca.in d.l.venia,& in l.vlt.C.de suis & leg.& con. 40.præsens casus,lib.2.& Pet.Anch.in repe.c.1.ver,his igitur quinque membris,ext.de const.Corn. con.96.licet videatur,ad fi.lib.3.Ang.Aret.in §.ius autem ciuile,col.vlt.Insti.de iure nat.gen.& ciuil. Soc,qui hoc reputat sing.con.122.circa primum,col.2.ver.quarto statutum habet,libro 5. tit.3.Iason qui hoc communiter dicit teneri,in l.qui exceptionem,in prin.ff.de condict.indeb.

Confirmatio posterioris opi. Filia an per præsentationē patris succedat stante statuto excludente fœminas.

5 ¶ Aduerte tamen quia huius postremi dicti contrarium tenent Raph.Fulg.Alex.ipse Ias.Phil.Dec. & Fran.Cur.Iunior,in d.l.venia,tribus iis rationibus moti,quòd sicut filia excluditur,ita & neptis ex filio,quæ non debet esse melioris conditionis,quàm filia.l.si viua.C.de bon.mater.Et quia etiã qualitas masculini sexus,quæ erat in filio cessat in nepte, ideo ea non potest repræsentare patrem cum illi desit qualitas requisita à statuto,ar.l.vlt.C.de natu.liber.Et quia denique in nepte etiam ex filio cessat ratio statuti,scilicet conseruatio agnationis & familiæ. Et hanc quoque partẽ secutus est ipse Ias.con.221.statuto ciuitatis,col.3.ver.sed quamuis prædicta,lib.2.in quo con.latissime omnium hãc quæstionem tractat multis aliis hinc inde adductis: & respondet rationibus contrariæ sententiæ, dicítque se semper hanc opinio.legendo tenuisse.Et sequi etiam videtur Georg. Nat.tracta. statutorum fœminas excludentium,quem posuit super cap.quamuis,de pact.libro 6.in 7.qu.2.qu.prin. & alibi latius diximus.

6 ¶ Sed hac cõtrouersia nunc relicta,& quæstione nostra principali repetita,Si mulier statuto vel consuetudine prohibeatur succedere,quo casu loquitur nuncupatim Io.Fab.in d.§.cæterum.Certe opinio ipsius Fabri, vt neptis ex filio primogenito ante mortuo non excludat patruum,verissima est, ex his quæ late dicemus infra in dicta 40.q.princ.in 14.ratione pro nepote,versic.præterea si prima pars.At in rebus nõ feudalibus de iure cõmuni fœminæ ęquè ac mares succedunt.l.maximũ vitiũ. de liber.præter.& alibi diximus.Sed & in feudalibus ex consuetudine generali Franciæ etiam succedunt,vt dicit Io.Fab.in auth.ingressi,col.vlt.C.de sac.eccles.& in §.1.ver.item no.Insti.de leg.patro. tutel.& alibi sæpe,vt etiam latissime alibi diximus.Proindeq; cessat illa ratio prohibitionis.Ideóq; nihil obstare videtur,quominus neptis ex filio primogenito eum repræsentans habeat ius primogenituræ contra secundogenitum ipsius patruum.Et in Gallia passim vtimur.

Decisio principalis quæstionis.

7 ¶ Illud autem minime dubium,quod si filius primogenitus superstes fuit patri, & postea moriatur relicta filia,ea suo patri succedit,nec eius patruus quicquam petere potest.nam filius primogenitus moriens transmittit in suum hæredem etiam fœminam, per l.cum antiquioribus.C.de iure delib. & l.1.C.de his qui ante tab.aper.& l.1.§.in nouissimo.C.de ca.tol.Sufficit enim semel fuisse ius quæsitum.l.videamus.ff.quod met.cau.Et ita per has atq; alias rationes dicunt in statuto repellente fœminas propter masculos,Cy.Alber.& alij,in l.1.C.de adult.Io.Andr.in addit Spec.in rub.de succes. ab intest.ver.similem quæstionẽ de amita,& alij plurimi quos tibi citabo infra in dicta 40.q.princ. nu.49.præterea si prima pars.Et in hac nostra specie,vt neptis ex primogenito mortuo ante patrẽ præferatur patruo secundogenito,voluerunt ii,quos tibi citabo infra in 40.q.nu.3.

Si primogenitus successerit haud dubie filia ipsius illi succedet patruo repulso.

8 ¶ Propterea quę si stante statuto vt filia non succedat existente masculo,sed ea dotari debeat ab ipso masculo,filius post mortẽ patris decedat relicta filia,nondum sorore dotata, poterit ipsa filia amitam dotare,& ita illam repellere,tanquã in filiam ipsam fiat transmissio illius iuris repellendi à patre qui iam successionem exceperat vt voluit Alber.in tract.statutorum,parte 2.q.102.item quæritur,communiter est statutum.& Paul.Cast.con.57.primo videndum est de intellectu, lib.1.dum dicit id ius competere quibuscunque hæredibus filij,etiam si filius ipse nondum hæreditatem adierit. poterunt enim adeundo hæreditatem excludere filiam,vt filius potuisset.per d.l.1.C.de his qui ante aper.tabul.& l.si quis filium §.1.ff.de acq.hære.& latissime Soc.con.67.in præsenti,in 1.dubio,lib. 4.Et ita quoque expresse in filia primogeniti qui iam successerat in feudo,vt mortuo patre excludat secundogenitum,voluit expresse And.Iser.in c.1.tit.de eo qui sibi & suis hær.& Car.Alex.in ca. 1.col.9.ver.quintodecimo hoc probatur,tit.de feud.March.

Ad idem.

DECIMA QVINTA QVAESTIO.

1 DEcimoquinto quæro, quoniam supra in præcedentibus quæstionibus diximus non præferri primogenitam vi consuetudinis præferentis primogenitum:An tamen possint mulieres inter se cõsuetudinem inducere vt primogenita cæteris præferatur in successionibus? Cy.in l.2.col.8.ver. item hoc dico,& ibi quoq; Bar.col.7.ver.deinde quæratur quorum consensus.C.quæ sit long. consue.dicunt quod si mulieres diu ac frequenter vsæ sunt aliquo actu cõtra legem,verbi gratia, quòd primogenita succedat in totum,illa consuetudo inter eas debet seruari,non tamen ex consensu eorum,quàm totius populi,seu maioris partis:quia sic patiendo videtur tacite consentire,arg.l.de quibus.ff.de legi.& l.quod maior.ff.ad munici.Et hoc nuncupatim sequitur Roch. Cur.in repe.ca.vlt. char.16.vesic.tertio quæritur,in 4.limitatione, & iterum in vers.octauo quæro,in duobus locis,extra de consuetudine.

An mulieres possint inducere consuetudinem ut primogenita præferatur.

DECIMA SEXTA QVAESTIO.

1 DEcimosexto consequenter quæro, an etiam priuata quædam familia, siue domus aut progenies possit inducere consuetudinẽ,vt primogenitus,vel solus succedat, vel aliquid præcipuum habeat,

An priuata

BIU Cujas

habeat. Quod non videtur, quia hi tantum possunt consuetudinem introducere, qui & statuere & legem condere possunt, secundum Bart. in l.1. in fi. ff. de leg. quia lex (inquit) & consuetudo æquiparantur. l. de quib. ff. eo. Et idem voluit Pan. in c. vlt. col. 6. ver. & est vnum, extra de consu. Et id quidem probatur ex diffinitione consuetudinis tradita à Io. And. quam ipse posuit in fi. tit. de consuet. in 1. parte. Consuetudo est ius quoddam illius morib. institutum, qui autoritate publica ius condere potest, de qua diffinitione late per recentiores, in rub. eiusdem tit.

familia possit inducere consuetudinem primogenituræ.

Consuetudinē inducere ij tantū possunt qui statuere possūt

Consuetudinis definitio.

Statuere ij tantū possunt qui iurisdictionē habent.

2 ¶ Sed illis tantum potestas statuendi à legibus concessa est, quibus & iurisdictionis ius est, vt colligitur ex diffinitione iurisdictionis, quam posuit gl. quam sequuntur omnes, in l.1. ff. de iurisdi. om. iud. & alia gl. in §. iusiurandum, in verbo, iurisdictione, in auth. de defen. ciu. Et id scilicet statutum condere, iurisdictionis esse, nuncupatim voluerunt Bar. in l. omnes populi, in 1. q. prin. ff. de iust. & iure, vbi & ex hoc dicit, quod vniuersitates & populi iurisdictione carentes non possunt statuta condere: & Bal. in l. si quis iniquum. §. 1. circa medium. ff. quod quisque iur. & in l. vlti. & ibi etiam Sal. C. de iurisd. om. iud. & idem Bal. in l. decernimus, col. 2. ver. quæro hic pro intellectu. C. de sacro. eccl. & in l. nulli, circa med. C. de sent. & in l. 2. col. 1. in 1. opp. C. quæ sit long. consuet. vbi & illud expressim dicit, quòd sicut condere statutum est iurisdictionis, ita & consuetudinem inducere. & in tit. de pace Const. in verbo, secundum mores, & in c. cum omnes, col. pe. & ibi Ant. & Imo. extra de const. & in c. cum causa, post medium, de sent. & re iud. & in addi. Spec. tit. de iurisd. om. iud. & con. 31. statuto ciuitatis, post prin. lib. 1. & con. 143. casus talis est, quidam nomine Antonius, eo. libr. 1. & con. 267. ad euidentiam. col. vlt. eo. li. 1. & con. 272. super eo quod quæritur, col. 2. eo. li. 1. & conf. 396. quod autem dictum statutum, in prin. lib. 4. & con. 407. ridiculum est, eo. lib. 4. & con. 84 præmittendum, in prin. lib. 5. & con. 372. contrarium. col. 2. eo. lib. 5. & con. 410. quæritur, col. 2. eo. lib. 5 Angel. in l. imperium, col. 3. ff. de iurisdi. om. iudi. vbi plus dicit, quod condere statuta est meri imperij, & in l. is cuius, quæ est pe. ff. de aqua plu. ar. Pet. Anc. in repe. cap. 1. in 8. q. prin. in prin. de const. Imo. in c. cum accessissent, & ibi Barb. col. 37. eo. tit. Pan. in c. quæ in ecclesiarū, eo. quoque tit. Ro. in rep. rub. de arb. col. 18. ver. præterea cum statutum, & con. 218. præsens casus. col. 1. Alex. con. 111. ponderatis, col. 2. versic. quia ad ista respondeo, li. 1. Barb. in reb. rub. de reb. eccl. non alie. in 2 q. prin. col. eiusdem 2. & conf. 1. ex sacris, col. 19. li. 1. & con. 14. scripsit, col. 3. eo. li. j. & con. 13. sapienter, col. 6. ver. ita dicimus, libro 2. & con. 15. illud in medium, col. 3. li. 3. & con. 29. illud, col. 3. eo. li. 3. Fran. Are. in l. testamenti factio, col. 2. ff. de test. Fran. Cur. Senior con. 73. magnifice vir, col. pe. ver. ad vlt. Soc. qui id optime declarat in d. l. j. col. 2. ver. gl. colligunt. ff. de iurisd. om. iud. & con. 55. l. j. nam sunt duo eiusdem nu. in c. viso decreto, post prin. l. j. & con. 272. non prosequēdo, col. 2. ver. confirmatur ratione, li. 2. Step. Ber. con. 48. viso casu, nu. 2 li. j. Fran. Rip. li. j. resp. c. 2. clerici, nu. 14. & late Matt. Affl. in præl. const. Sicilia, in 3. qua st.

Qui tenēt priuatā familiam statuere non posse.

3 ¶ Ex quo & illud confestim consequens est, vnam aliquam familiam siue progeniem, cui ius nō est iurisdictionis, nec condendi quoque statuti esse, nec consequenter inducendæ cōsuetudinis. Quod expresse voluit, ne autoritate careamus, Ang. ea quam diximus ratione motus in l. vlt. col. 2. C. de testa. & Raph. Co. in l. 3. ff. eo. tit. in vna lectione. Alex. in l. si non speciali, paulo post medium, vers. sed an illud. C. de test. & Ias. in l. si quis à filio. §. vlt. col. 2. ver. adde fortius. ff. de leg. j. & Car. Rui. con. 208. præmittendum, col. j. ver. præterea negari, libro j. vbi etiam dicit id procedere in marchionibus & aliis quibuscunque inferioribus principe. Mar. Laud. non ille quidem prior, cuius sunt commentarij in feuda, sed alius multo iunior vt qui discipulus fuit Ias. in sua disput. incip. Augerius, col. 10. ver. venio ad decisionem, in qua disputa. tractat materiam legitimationum. Neque enim illi possunt condere statutum contra ius commune, & consequenter nec cōsuetudinem inducere. l. forma. C. de of. Præfect. præt. & c. vlt. & ibi Host. & Io. And. de offic. ord & c. cū inferior, de maio. & obed. & ipse Io. And. in c. vlt. de app. lib. 6. & in addi. Spec. in rub. de elect. Doct. in c. vlt. de hæred. libr. 6. & Bald. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in l. nequicquā. § vlti. ff. de offic. Proconsul. & in l. ex duobus. §. vlti. & ibi quoque Imo. ff. de vulg. & pupi. Alex. qui alios affert, & dicit hanc esse commu. em op. in l. j. col. item 1. ff. quod quisque iuris.

Qui tenent familiā posse hāc consuetudinem inducere.

4 ¶ Verùm contrarium nuncupatim, vt scilicet vna familia possit consuetudinem inducere tenuit Io. And. autoritate Vber. Bob. in addi. Spec. tit. de inst. ædi. §. compendiose, ver. sed nunquid dicemus, in parua addi. incip. interposuit, vbi dicit progeniem quampiam posse introducere cōsuetudinem circa solennitatem testamentorum, & sequuntur & dicunt sing. Angel. sibi contrarius, Imo Iaco. Put. & Raph. Co. sibi quoque contrarius in eadem l. sed in alia lec. videlicet in d. l. 3. ff. de test. Barb. in rub. extra de rescrip. col. 7. & in c. 2. col. 7. de prob. Ray. Sabana. in repe. l. 2. quæro quorum consensus. C. quæ sit long. consuet. Gui. Pap. con. 131. circa processum reuisionis, in 1. iterúmque in 6. dubio, vbi expressim loquitur de nostra quæstione, scilicet de cōsuetudine vt præferatur primogenitus, & Soc. qui & id dicit sing. con. 61. super q. col. 2. lib. 3. Ias. ibi item cōtrarius, in d. l. omnes populi, col. 9. ver. an autem vna progenies, & ibi quoq; Io. Crot. in rep. col. 4. ver. imo nō solum. ff. de iust. & iur. vbi Ias. ipse dicit ita se consuluisse in oppido Caranagij, in familia Sicchorū, inter quos erat consuetudo vt fœminæ non succederent, vti vere consuluit con. 46. in præsenti, col. vlt. lib. 1. Et idem loquens de alia quadam consuetudine, con. 192. exorta, col. 3. ver. fortificatur, lib. 2. Carol. Ruyn. sibi contrarius conf. 19. in hac controuersia, col. 2. nu. 6. libro 1. & con. 34. in hac lite, col. 2. nu. 5. eod. lib. 1. Alber. Bru. in tracta. statutorum, in verbo, parentela, in fin. & Io. Neuiza inter con. illius conf. 11. viso themate, col. vlt. & Io. Campez. in tract. de dote, in vlt. parte q. 79. quia dictum est suprà. D. Boër. dec. 155. Gaillardus,

BIU Cujas

col.vlt.nu.29.Chaſſe.in commentariis conſuetudinum Burgundiæ, tit.*des Fiefz*.§.5.in gl.j.in fin.& Fran.Cur.Iunior in tract.feud.in 3.parte prin.q.j.col.5.ver.octauo fallit,& nouiſsime Pau. Pariſ.cōſ. 72.ad veram reſolutionem.col.2.nu.11.& iterum col.ſeq.nu.19.lib.4.vbi etiam loquitur de conſtitutione primogenituræ.Et idem voluit Bald.cuius nullus illorū meminit, vti nec ipſe Io.Andreæ, con.347.quæro quidam nobilis,verſ.item ſi valeret,lib.1.Sed & idem quoque tenuit And.Iſer.in §. præterea ducatus,col.2.ver.ſed quomodo probabitur,tit. de proh. feud.alie. per Feder.quem ſolus eorum qui de hac re loquuntur retulit & ſecutus eſt Guid.d.con.131.

5 *An ſtatuta ſūt iuriſdictionis.*

¶ Neq; enim verum eſt,inquit Iaſ.in d.l.omnes populi,illud,cui innituntur qui priorem ſentētiam ſecuti ſunt,ſtatuta eſſe iuriſdictionis,ſecundū Ray.Forl.in repe.d.l.omnes populi,& ibi Bal.& Ang. illum,col.2.in fi.hunc col.3.& 4.& eundem Bal.in l.j.col.j.ff.de iuriſd.om.iud.cum aliis concord.adductis à recentioribus in d.l.omnes populi.& Iaſ.con.71.ordinatio, col.2.lib.3.& Philip.Dec.in d.c. quæ in eccleſiarum,col.4.ver.in fi.gl.& ſeq.extra de conſt.Cui adde Alc.in c.quod ſedem,nu.59.de offi.ord.Nam videmus(inquiunt)quod omnis populus omniſq; vniuerſitas poteſt ſtatuere circa negocia ad curam eius pertinētia,per d.l.omnes populi,& ibi Bar.& alij,& l.2.in fi.& c.ius publicum. 1.di.& voluit ipſe Bar.in l.vlt.C.de colle.illic.& in d.l.1.de iuriſd.om.iud.& Alber.in 1.parte ſtatutorum,q.3.qui poſſunt,& iterum q.5.ex prædictis patet.Ant.in c.quod clericis,& ibi Panorm.col.vlt.& Fran.Are.col.3.de foro compet.Et tamen non omnis populus aut ciuitas habet iuriſd.l.ſi duas.§.eſt autem,in verbo,decet.ff.de excu.tut.& not.Bart.in d.l.omnes populi, & in l.j.ff.de dam.infect.Item prudentum reſponſa vim legis obtinent.l.ius autem ciuile.ff.de iuſt.& iure.& §.reſponſa,Inſt.de iure nat.Et tamen Iuriſconſulti non habent iuriſdictionem.Et facit quod tradit Pet. Anc.in reper.d.c.1. char.1.verſi.primum quæro,extra de conſtit.quod tum demum poteſtas ſtatuendi requirit iuriſdictionem,cum ſtatuitur de ſpectantibus ad ipſam iuriſdictionem:aliàs ſecus.& ſequitur cōcor. affert Fel.in d.c.cum omnes,col.6.ver.quarto aduertendum,eo.tit.& in c.ex parte decani,col.2.ver.conſidera ſecundo,de reſcrip.Quibus adde Bal.con.457.ad euidentiam col.vlt.lib.5. quod condere ſtatuta circa iuriſdictionem contentioſam eſt iuriſdictionis contentioſæ:voluntariam,voluntariæ.

Populus ex vniuerſitas poteſt ſtatuere in rebus ad eius curam pertinentibus.

6 *Redit ad quæſtionem principalem.*

¶ Quid igitur dicendum eſt in noſtra quæſtione? Franc.Cur.Iunior vbi ſuprà citauimus,ſcilicet in tract.feu.in 3.parte prin.col.5.ver.octauo fallit,eam aſcribit in materia ſucceſsionis, nec tamen eam certo & aſſeueranter decidit.quoniam de facto(inquit)decidi debebat, ſed tātum eorum fundamentum reprobat qui dicebant iuriſdictionis eſſe ſtatuta condere,aut conſuetudinē inducere. Rochus autem Curt.illius(vt audio)ex fratre nepos in repe.c.vlt.ch.16. verſi.octauo quæro,de conſuet.relatis vtriſque ſententiis rem hanc ita cenſet eſſe diffiniendam, vt vna domus & progenies poſsit & ſtatuere & conſuetudinem inducere de his quæ pertinent ad modum expediendi ea, quæ incumbunt domui aut progeniei,vt circa onera inter eos diuidenda. In his autem quæ pertinent ad cauſarum deciſionem non poſſunt ſine confirmatione populi,per id quod in ſimili tradit Bar.tractans, an vna pars ſiue quaternum,vt ille appellat,ciuitatis poſsit ſtatuere,in d.l.omnes populi,in 3.q.d.1.q. princ.Ex quo infert non valere conſuetudinem familiæ quod fœminæ non ſuccedant,quia hoc reſpicit deciſionem cauſarum.

7 *Limitatio opi. quæ non admittit conſuetudinem familiæ. Niſi ipſa familia haberet ius imperij aut iuriſdict.*

¶ Si hanc opinionē teneas,eam primo limitabis vt procedat,niſi ea domus aut familia haberet ius imperij,ſiue iuriſdictionis,& ita ius ſtatuendi:quia tunc etiam poſſet conſuetudinem inducere.Nam hæc ita expreſſe declarat Angel.in d.l.vlt.C.de reſt.& Alex.in d.l.ſi non ſpeciali,eo.tit.& Iaſ.in d.l.ſi quis à filio.§.vlt.circa medium.& ibi Zazius.ff.de leg.j.Idem Zazius con.1.illuſtres,nu.34.lib.2. Carolus Rui.con.38.quoniam,col.3.nu.6.lib.1.& con.40.pro euidentia, col.8.nu.11.eod.lib.1.& col.108. viſa, ac bene intellecta,col.4.ver.nec dicatur,lib.2. Sed poſtea col.vlt.nu.39.declarae.& late Matth. Affliç.in præfat.Conſt.Sicil.q.3.

8 *Altera limitatio.*

¶ Limita ſecundo,niſi huiuſmodi conſuetudo vnius familiæ approbata fuiſſet à populo, ſiue maiore parte populi.tunc enim ea ſequenda eſt,per id quod in ſimili tradit Bart.in repe.d.l.2.col.7.verſ. deinde quæritur quorum conſenſus.C.quæ ſit long.conſuet.valere cōſuetudinem mulierum quòd primogenita ſuccedat ſola,non contradicente populo, quia tunc videtur eſſe cōſuetudo populi qui in patiendo videtur conſentire,arg.d.l.de quibus,& ſi.De quo etiam diximus in præced.q.

9 *Quid probari debet ad huius domeſticæ conſuetudinis probationem.*

¶ Sed ſi vis ſcire quid probari debeat ad huius domeſticæ conſuetudinis probationē,videbis apud And.Iſer.in d.§.præterea ducatus,vbi ſuprà:& Guid.Pa.d.conſ.131.in 1.2.4.& 5.dubio Carol.Rui.d. con.34.nu.3.col.2.ver.ſi ergo prædicta,& col.4.ver.non obſtat inſuper,& col.ſeq.ver. nec etiam ex hoc,lib.1.Cuius rei obiter monendos lectores duximus.

10 *Declaratio alterius opi.admittentis conſuetudinem familiæ.*

¶ Si autem eorum op.ſequeris quæ admittit conſuetudinem priuatæ familiæ in ea re:Eam intellige vt ſi ſit talis conſuetudo in ſucceſsione ex teſtamento,non extendatur ad ſucceſsionem ab inteſtato,nec contrario:aut ſi ſit inter deſcendentes, non trahatur ad collaterales, ſic & in ſimilibus,vt videre licet ex Bart.& aliis in l.poſt dotem.ff.ſol.mat.& Pet.Anc.con.339.pro maiori,col.5.verſi.ad ſecundam rationem.Et nuncupatim de conſuetudine priuatorū.Carol.Rui.d.con.208.præmittendum,col.1.nu.2.lib.1.& d.con.108.col.vlt.lib.2.Id enim generale eſt vt conſuetudo non extendatur ad alium caſum.Bar.in auth.qui rem.C.de ſacro.eccl.Iac.Bel.in c.1.in prin.tit.qui feud.da.poſ.Bald. in auth.ſi quas ruinas,C.de ſacro.eccl.& in l.etiam.in prin.ff.ſol.mat.& in l.ſi pupillorum,in fin.ff.de reb.co.Calde.con.11.de feud.Imol.in c.ex parte,col.vlt.eo.tit.& in l.quod dicitur.ff.de verb.obliga. Alex.qui hanc dicit eſſe communem op.vti citat Rui.con.9.in prin.lib.3.

Sed

BIU Cujas

11 ¶ Sed hîc quæri poteſt, quid ſi in vna familia per mille annos non fuit niſi vnus primogenitus, qui ſolus propterea ſucceſsit, an ſatis ſit ad probandam conſuetudinem, vt ſolus primogenitus ſuccedat. Hanc quæſtionem nuncupatim poſuit Matth. Affli. in c. ſatis bene. col. 2. ver. ſecundo nota. tit. de prohib. feu. alien. per Lothar. & ibi decidit per eum tex. non ſatis eſſe, niſi aliter probetur per antiquas chartas vel per conſuetudinem loci ita debere ſuccedi. Et hoc veriſsimum eſt.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA.

1 DEcimoſeptimo quæro quid agendum ſit cùm ignoratur vter ex geminis fratribus, aut etiam non geminis ſit primogenitus? Nam id interdum ignorari ſatis cognoſcitur, ex l. ſi fuerit, in prin. & §. j. ff. de reb. dub. Ob idq; , quòd ſcilicet facilè id ignorari poteſt, legitur Geneſ. 38. obſtetricẽ ligaſſe coccinum in manu Zara, aut vt alij vocant, Zezah, cuius ea manus prior exierat, & quẽ ideo priorem naſciturum putabat, vt hinc dignoſceretur quis eſſet primogenitus: verùm aliter quàm ea putabat euênit. Nempe alterum, ſcilicet Pharen priorem ex vtero exiiſſe, ex quo ius primogenituræ conſecutus eſt, vt alibi quoque annotauimus. Sed quantùm ad noſtram quæſt. pertinet, D. Molin. in Conſuetu. Pariſ. tit. j. §. 8. in gl. j. col. ver. quæro ſecundò, hanc rem planè & ſciẽter diſſeruit: & ante eum D. Cirierus Conſiliarius huius noſtræ Curiæ laudatiſsimus pleniſsimè & doctiſsimè, & de ea fecit 6. diſtinctas ſeparatáſq; quæſtiones in ſuo tractatu Primogenituræ, ſcilicet 6. 7. 8. 9. 10. 11. primi libri eius operis. Ego verò vnam tantùm faciam, ſed quam in duodecim opiniones diſtinguam, relatis primùm ſeruatim noſtratium ſententiis, deinde illis ſigillatim & diſcuſsis & examinatis.

Quid agẽdum cùm ignoratur uter ex geminis ſit primogenitus.

2 ¶ Igitur vt ad quæſtionem noſtram accedamus, Io. And. in addi. Spec. ſuper rub. de feud. col. 4. verſ. hic interponit, hanc quæſt. priuatim adſcribit, dicítq; quòd quando res eſt diuiſibilis, vterq; ſuccedit: ſin indiuiſibilis, videretur (inquit) iudicio ſortis dirimendum, vtri res debeatur. Deinde verò dicit ſe putare hoc caſu eſſe recurrendum ad dominum, qui prudentiori honeſtioríq; rem aſsignet, per l. vlti. ff. de teſtib. & capitulo vltimo. 97. diſt. & capi. de multa, in fin. de præben. & capi. ſi duo. §. vlt. de procur. li. 6. & ibi concord. in gl. Et ſi pares ſint moribus, deligat vtrum voluerit, per l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter. ff. de leg. 2. & c. cùm laici, credo quòd voluerit allegare c. cùm autem de iure patr. & vtrobique concord. & in c. pen. ver. quòd ſi forſitan, de reſcrip. lib. 6.

De eadem re.

3 ¶ Bald. verò in proœmio ff. §. itaq; , col. 2. ver. item conſuetudo, loquens de conſuetudine, quòd primogenitus ſolus ſuccedat in dominatione, vt ipſe loquitur, refert in hac ipſa q. cùm videlicet ignoratur ex duobus fratribus, vter ſit primogenitus: quoſdam dixiſſe, quòd vterque ſuccedet. Nam ſicut gemini ſunt in cœlo, ita in terra erunt. Et quia propter incertitudinem ceſſat conſuetudo, ideo ſumus in iure communi. Et ſic pares erunt in iure, qui ſunt pares ex naſcẽdi æqualitate. At quod dicit facere gl. in l. Arethuſa, voluit dicere, in l. idem erit, quæ continuò illam ſequitur. ff. de ſtat. hom. Subdit poſteà videri in contrarium, quòd conſuetudo nulli eorum patrocinetur: & quia forma data eſt, vt per vnum regatur, arg. no. in l. 1. C. de metro. beri. libr. 11. & in l. 1. §. nouiſsimè. ff. de orig. iuris. & ſic videtur quòd nullus ſuccedat. Tandẽ verò ita hanc rem concludit, vt vterq; ſuccedat. & ſic erũt duo in eadem ſede, & coniunctam habebunt iuriſdictionem. vel, vt ſubdit, formoſior & robuſtior præferetur, quia præſumitur robuſtior celerius exiiſſe de carcere materni vteri. ar. l. ſi fuerit. §. vlt. ff. de re. dub. Poſteà autẽ quærit: Sed ſuppoſito q; ambo ſuccedũt, quis nominabitur priùs in ſcriptis eorũ, de quo & poſteà dicemus in 19. q. In eo autẽ quod dicit de robuſtiore, cũ ſequitur Fel. in c. capitulum. col. 18. quæ antep. eſt. ver. de duobus natis, de reſcrip. & D. Molin. in conſu. Par. tit. j. §. 8. gl. j. nu. 5. vbi id duobus modis declarat. & Catel. Cot. in memor. incip. primogenitus, verſ. quid autem ſi duo.

De eadem re.

4 ¶ Sed ex iis quæ diximus eſt Bal. liquidò apparet eum ſibi parum in hac re conſtare, nec certi quicquam diffinire. Si tamen in dubiis ſententia libera cuiq; eſt, vt profectò libera eſt, ſicuti no. in l. continuus. §. cùm ita. ff. de ver. oblig. in eam vtiq; nobis videtur inclinaſſe ſentẽtiam, vt vterq; ſuccedat. in qua etiam videtur fuiſſe idem Bal. in auth. ex teſtamento, col. vlt. verſ. decimumoctauum capitulum. C. de colla. cùm dicit quòd ſi eſſet dubiũ vter ex duobus ſit primogenitus, apud ambos ſimul reſideret adminiſtratio dominij vel imperij. ar. not. in d. leg. Arethuſa, nec nouum (inquit) id eſt. nam & duos ſimul legimus adminiſtraſſe imperium, vt not. in c. non autẽ. 7. q 1. & per gl. in cle. Romani, in verbo, Reges, de iureiur. & Io. And. in addi. Spec. tit. de reſcrip. præſent. Et ſic, inquit, ea forma tradita, vt per vnum regatur, non eſt neceſſaria de iure naturali, vel diuino: ſed de iure voluntario & poſitiuo, per d. §. nouiſsimè. ff. de orig. iuris, licet aliud in apoſtolatu, quia ex fidei articulis is vnus eſt, vnam ſanctam catholicam eccleſiam. Quæ verba ad verbum refert Flor. in l. quæ pater, col. 4. ver. ſi tamen eſſet dubium. ff. fami. hercif. & ſequitur etiam Fran. Are. conſi. 162, diligenter, col. 3. verſi. & pro iſtorum. Huius quoque op. vt vterque admittatur, fuit idem Bal. & poſt eum Angel. in l. ex duobus, in prin. per illum tex. ff. de vulg. & pup.

De eadem re.

5 ¶ Quanquam Imo. ibi ſubdubius tamen per verbum fortè, teneat neutrum admitti, quia regnum ſit indiuiſibile, vt no. in c. licet, de voto, & in §. præterea, tit. de prohib. feud. ali. per Fed. Síeq; videtur ſe mutuò impedire: quia vbicunq; perſonarum, quæ ad lucrum vocantur, eſt incertitudo, certè nemo id lucrum capiet, per tex. in d. l. ſi fuerit. ff. de reb. dub. propterea q; neuter ſuccedet, niſi fortè ſuperior alteri vellet, gratificari: non tamen tenetur, ſi nolit, per l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. cum gl. ff. de leg. 2. & ſequitur Carol. Rui. con. 186. conſideratis, col. 3. nu. 10. lib. 1.

De eadem re.

6 ¶ Sed huic op. tamen occurrũt Fran. Are. & Alex. ille videlicet Fran. Are. Nam licet, inquit regnum ſit indiuiduum, non propterea ſequitur, quòd non poſsint duo fratres ſimul ſuccedere, ſed bene

De eadem re.

BIU Cujas

sequitur quòd ambo insolidum erũt Reges: quia ius indiuiduum, siue sit iurisdictio siue aliud quicquam, competit pluribus in solidum, etiam si competat iure hæreditario. l.2.§.ex his,& §. si in facto. ff.de verb.oblig.cum materia,& l.j.ff.de offic.Consul.& l.imperatores.§.magistratus.ff.ad municip. & ita declarat Bar.in l.vlt.ff.vti possid.& Bald.in d.§.præterea,tit.de prohib.feu.ali.per Fede.Vnde sicut dicit Bal.in suprà allegatis,& in l.vlt.ff.de rerum diui.nõ est absurdum quòd etiam in summo principatu temporali sint duo principes insolidũ,per l.diui fratres.ff.de iure patro.& l.si adulterium. §.imperatores,de adult.Ergo licet magis conueniat,expediátq; Reipub.vnicum esse principem,per d.§.nouissimè,tolerari tamen possunt isti cõcursus principatus.Od idque non stat ipse Are.cũ Imo, sed tandem concludit & in regno & in cæteris quoque rebus esse locum gratificationi,quam tenetur superior facere,quicquid dicat Imol.Nam licet cùm gratificatio ad eum pertinet, qui concessit gratiam,vel beneficium,vel ad eum qui illum repræsentat,videlicet ad hæredem: certe ille non tenetur gratificari,si non vult, per tex.& gl.in d.§.si inter duos.Sed cùm is qui habet gratificari, non est caussa immediata beneficij, quin immediatè beneficium ipsum habetur ab alio: aut cùm is qui habet gratificari, non concedit beneficium,sed procedit per viam iustitiæ,tunc de necessitate debet gratificari,vt de primo est text.in d.cap.pen.de rescri.lib.6.de secundo,in d.l.si duos,in princ.de excu.tut.& in l.si quis in graui.§.si cùm omnes.ff.de S C.Syl.Et id quidem vni ex istis contendentibus,per d.iura.& no.per Bar.in l.1.§.permittitur.ff.de aqua quot.& æsti.In casu autem nostro succedẽtes in regno immediatè habent beneficium à patre per medium successionis.ideo videtur quòd superior debeat necessariò gratificari.hæc Aret.

7 ¶ Alex.autem relata op.Imo.sequitur tamen Bal.& Angel.vt videlicet ambo succedant,per text.in
De eadem re. l.2.§.hæreditas.ff.de suis & legit.& ar.l.cùm inter.C.de fideicom. Cæterùm,inquit,si neuter succederet,vt astruit Imol.magna iniquitas resultaret, vtpote cùm secundogenitus esset melioris conditionis.quàm illi duo primogeniti.quod & idem tenet ipse Ale.in l.qui filiabus.§.si quis ita,col.2.ver. quid si statutum disponat.ff.de leg.1.Io.Ana.in rub.de sortil.col.vlt.& Mart. Lauden.in tract.de primogenitura,col.9.ver.sed ponamus quòd non apparet,& iterum col.antepe.ante fin. Et ipse quoq; Fran.Are.con.162.diligenter & maturè discussis, col.4.ver.& pro istorum verborum declaratione, & Bar.in cle.& si principalis,col.7.in paruis,de rescrip.Fran.Curt.senior,consi.69.dominus Io.col. 12.Cardi.Alex.in c.1.col.2.ver.quæro ab extrà,tit.de feud. March.vbi etiam respondet ad illud de feudo indiuiduo,quod obiiciebat Imo.quòd licet sit indiuiduum,tamen potest per plures administrari,per no.in c.prudentiam,in prin.de offi.deleg & Fely.in c.capitulum sanctæ crucis, col.antepe. ver.de duobus natis,de rescrip.& Iason in l.si extraneus,col.4.ver.pro ista decisione.ff.de cond.cau. dot.& Ant.Corset.in tract.de pote.& excel.Reg.in 64.qu.& D.Bened.in rep.cap.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens, le 1.nu.177.de testa.

8 ¶ Sed redeamus ad Bal.is in l.ex hoc iure, col.2.vers.quinto quæro.ff.de iure nat.gen.& ciuil.dicit,
De eadem re. quòd si duo filij Regum nascuntur, nec apparet ordo nascẽdi, primum videri quòd neuter sit rex, sed alter eorum debeat eligi per magnates & populum ipsius regni,arg.d.l.si duos.ff.de excu.tut.& d.l.si quis in graui.§.vtrùm.ff.de S C.Sylla.& d.l.si quis seruum.ff.de leg.2.& d.l.Arethusa.ff.de stat. homi.Vel dic inquit,quod vterque est rex,per d.l.diui fratres,ff.de iure patr.& nihil præterea dicit: ex quo videtur huic postremæ sententiæ adhærere,iuxta not.in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad Trebel.

9 ¶ Idem verò Bal.in l.in quibus,col.2.ver. pone consuetudo dictat.C.de secund. nup.dicit inibi esse
De eadem re. arg.quòd pater potest eligere eum,quem volet vt primogenitum succedere.quem simpliciter allegat veluti ipsius in ea re sequax Aluar.in c.1.col.2.ver.quæro ab extrà,tit.de feu. mar.& Alex.in sua ad Bar.addi.in d.l.Arethusa.& iterum in l.1.§.hoc interdictum.ff.de libe.homi.exhi.atq; etiam in d. l.si fuerit.ff.de reb.dub.& Cardi.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem, col.31.ver.& nota quòd vbi duo sunt,qui filij sunt legi.& Ant.Corse.in tract.de pote.& excel.Regia in 7.qu.& Franc.Ripa. in l.nemo,col.2.ver.item adde quòd si ignoretur.ff.de leg.1.& in l.quo minus,nu.61.ff.de flumi.

10 ¶ Sed & idẽ præterea Bal.cõs.389.cõsuetudo,li.2.de hac re ita inuolutè loquitur,vt nescias quid ve-
De eadem re. lit:multas enim rationes adducit,quæ videtur vtrũq; admittere,sed adeo intempestiuas,vt videatur extra chorũ eius con.saltare.Hæ autẽ sunt rationes, In natura pari par est priuilegiũ.l. sed & milites.ff.de exc.tut.In actu fauorabili iustior est vtriusq; inclusio, q̃ exclusio.vt per not.in d.l.Arethusa. par nõ excluditur à pari,neq; ab alio,ergo à nullo.l.1.§.veteres.ff.de ac.pos.Nõ est impossibile duos simul regnare,cùm habeantur loco vnius.l.j.C.de metro.beri.li.11.Dominiũ regale est indiuiduum, ergo potest esse penes plures insolidum.l.vlt.ff.vti possi.& l.vlt.ff.de rer.diui. Officium potest esse penes plures insolidum.l.j.ff.de offi.Consul.& l.1.§.si plures.ff.de exerci.& l.decreto. ff.de admi.tut.

11 ¶ At Barba.sibi contrarius,quod sepissime illi contingit,in l si Titius, char.pen.vers.sed ponc.ff.de
De eadem re. verb.oblig.primò refert op.Bal.in d.l.ex hoc iure,quæ est vt vterq; succedat, postea eam damnat tanquam sit contra veram monarchiam,dicitq; quòd si fuerint plures simul imperatores, fuit de facto & non de iure,ideò melius esse,vt non ambo simul imperẽt,sed singuli alternis annis,iuxta not. in l.Lucio.ff.de aqua quot,& æsti.

12 ¶ Nec mireris tot diuersas fuisse in ea re sentẽtias.Neq; enim dissimiliter cõperies in id genus quę-
Diuersæ quoquæ opi.in simílibus quæst. stionibus ita fuisse decretatũ,vt omnes ferè sentẽtias suprà in nostrã quęst.allatas ascripserint.Nam idem Bal.in c.j.§.& quia vidimus,col.vlt.ver.extrà quæro,tit.de his qui feud.dar.pos. Quid,inquit, si actum est quod deficientibus masculis feudum transeat ad vnã fœminam,& sint plures fœminæ:

an

an succedet primogenita,an dominus gratificabitur,an ratione incertitudinis totũ vitiabitur,an sorte dirimetur?Pro primogenita facit l.si quis ita stipuletur.ff.de verb.obl. Quòd domino detur electio,facit l.si quis seruũ.§.si inter duos.ff.de leg.2.Quod incertitudo vitiet,facit l.ex pluribus.ff.de man.vin.Quòd sorte dirimatur,facit l.2.C.quãd.& quib.quar.pars,li.10.Posteà ita cõcludit,Resp̃ deo ꝙ primogenita si succedat in alia hæreditate, in hoc quoq; succedet:aliàs dirimetur sorte. Et subdit cõtrà,ꝙ isto casu sit electio domini, quam habeat vasallã,ar.suprà eo.§.in verbo,quem dominus vellet.Ex quibus potes intelligere Bal.nihil certi sentire,nisi dicas vltimam opin.sibi placere, vt suprà diximus,vti & ea placuit aliis,quos nos adducemus infra in 2. opin.nu.19.nec rationis esset.

Mortuo Rege sine liberis & sint duo eiusdẽ gradus ex diuersis descendẽtibus & ignoratur quis debeat succedere.

13 ¶ Ante Bal.Pe.Iacob.in successione Regũ Franciæ.col.3.vers.sed quid dum decessit,in ea quæstione,quid cũ sint duo eiusdẽ gradus,ex diuersis tamẽ descẽdẽtibus, qui mortuo Rege sine liberis sunt proximiores ad succedendũ,ignoratur tum vter eorũ debeat succedere. Dicit primùm videri hoc esse insolubile,quemadmodũ in casu l.qui quadringẽta.ff.ad l.Falc.quo in loco certè nescio quis hęc verba, τὴν ἐκ ἀκρῶν, tanquã dicas,ex apicibus, perperã vertit, insolubilẽ in antiquis codicibus impressis.Sed vt redeamus,subdit Iac.posse dici eum potiorẽ esse, qui possedisset,ar.§. quemadmodũ, Inst.de interdic.vel id sorte dirimendũ,arg.l.si cùm ambo.ff.de iud.vel quòd vterentur alternis annis,ar.l.si cuius.§.si inter,& l.quoties ff.de vsufr.vel quod eligeretur idoneior,ar.l.2.ff.depo.& l.vt gradatim.§.1.ff.de muner.& hono.vel ꝙ esset locus gratificationi populi ciuitatis,scilicet quem eorum velit recipere in Regem,arg.l.si quis à filio §.1.ff.de leg.1.& l.Barbarius.ff.de offic.Præt.

Vasallus duorum qui inuicem belligerãtur,quem eorũ iuuare debet.

14 ¶ Cæterũ Spec.in tit.de feud.§.2.vers.duodecimò quæritur,dicit,ꝙ si quis est vasallus duorũ,vt esse potest.c.grãdi,de suppl.neg.præl.li.6.& cle.pastoralis.§.aliàs,ver.rursus,de re iu.& ambo domini inuicẽ belligerãtur,vtrũ vnũ iuuare debeat,& quẽ?videtur,inquit primũ ꝙ domini cõcurrentes se mutuò impediãt,per d.l.quotiẽs.Item videtur ꝙ vtrunque,per iura ibi allegata.Subdit super hoc quosdam dicere locũ esse gratificationi,per d.l.si quis in graui.§.si cũ esses.ff.de SC.Sylla. Tandẽ asserit verius videri de rigore iuris illũ debere iuuare,cui primo fecit homagium, per multa iura ibi allegata.Aequũ tamen & tutũ videri,vt hunc personaliter iuuet,alium per substitutum , per alia multa iura.Subiungítque in ver.seq. Sed quid si nescit cui primo in iure homagij tenetur , quia fortè feudum incipit à maioribus & iam à longo tempore.Et videtur,inquit, ꝙ de rigore neutrũ iuuare tenetur,per d.l.si fuerit.ff.de rebus dubiis,& d.l.duo sunt Titij.ff.de testa.tut.Arg.cõtrà quod vtrunq; debet in dubio iuuare.c.non extimemus.13.q.2.De æquitate tamen,inquit , dicendum est quòd potest gratificari cui velit,personaliter illum iuuando.l.vlt.ff.de relig.& sumpt.fune.alterum verò per substitutum.Et hæc quoque Rom.consil.47.visis necessariis, col.3.vers.secundò ad idem,& Aegid. Bellem.in c.innouamus,col.3.vers.verùm dubito,tit.de treug.& pac.

Si fiscus & mulier agunt contra tertiũ, nec apparet uter sit prior.

15 ¶ Nec tamen omiserim Saly.qui in l.quamuis.C.de priuil.fisci, dum quærit si mulier & fiscus agũt contra tertium,nec apparet vter eorum sit prior in hypotheca. Et casus,inquit, iste videtur dubius, quia primò videtur.quòd concursu se impediũt.l.duo sunt Titij.ff.de test.tute.& l.si fuerit,ff.de reb. dub.Secundo ꝙ potior sit,qui priùs ad sententiã peruenit.l.si quis à multis.ff.de noxa. & pro hoc facit l.ista,in verbo,quoduis,quæ videtur velle quòd si de prioritate hypothecæ nõ apparet,condemnationi stetur.Tertio videtur quòd pariter admittantur quilibet pro sua rata, quia hypotheca neutrius attenditur inter seipsos,ex quo de prioritate hypothecæ non apparet,& sic pro rata concurrũt l.priuilegia.ff.de priuil.cred.& ar.l.vlt.C.de bo.auth.iu.pos & l.cùm vnus.ff.eo.& bene facit l.si Fortidianum.C.de leg. Quartò videtur, ꝙ locus sit gratificationi.l.in naue,in fin.ff.loca.& l.si quis seruum.§.si inter duos.ff.de leg.2.Et tandem subiungit , fortè dicendum est quòd ante petitionem factam in iudicio,locus sit gratificationi:posteà concurrunt pro rata , si ambo veniant ante sentẽtiam pro altero latam:secus si pro vno iam lata sit sententia,antequam alter veniat, quia ille præferetur, iuribus suprà in secundo loco allegatis,& hic,à contrario sensu.Et mox subdit,cogitabis.

Si habens duas ecclesias , relinquit suæ ecclesiæ,nec apparet de qua senserit.

16 ¶ Et quod in simili tractatur à Io.And.& alijs post eum in c.cùm quis.§.cùm ab eo de sepul.lib.6.& ab eodem Io.And.in addi.Spec.in rubr. de paro. quòd si habens duo æqualia domicilia, & sic duas ecclesias,relinquit legatum suæ ecclesiæ,nec apparet de qua sensit. nam alij tenent tale legatũ diuidi inter illas ecclesias,per text.ibi.Et ita tenent Pet.Anc.&Domi.ibi.Alij tenent ꝙ insolidũ debetur vtrique.l.qui filiabus.§.si quis.ff.de leg.1.Alij verò dicunt neutri deberi propter incertitudinẽ,per d. l.duo sunt.ff.de testa.tut.& l.si quis seruum.§.si inter duos.ff.de leg.2. Alij quòd præoccupanti,per l. si pluribus,ad fi.ff.de leg.1.& l.pluribus.ff.de procur.& c.si duo,eod. tit.lib.6.Alij quòd ei cui episcopus assignauerit,per l.vlt.§.executore.C.de iudi.& l.3.ad fi.ff.de admi.tut. & c.quoniam,de deci.sed ita vt eam præferat,quæ meliùs Deo seruit.l.generaliter.C.de episcop.& cler. quæ repetitur in cap. generaliter.16.quæst.1.Et si sit paritas,gratificetur per l.3.§.cùm omnes.ff.de SC.Sylla. & c. cùm autem.de iure patro.Alij quòd pauperiori,per not.in c.indicante,de test.& in l. si quis ad declinãdam. §.sin autem.C.de episc.& cler,Alij contrà ditiori,per not l.si quæ sunt.ff.famil.hercis.& l.3.ff.de test. & not.in c.constitutis,le 2.de appel.Alij ei quæ dedicata est digniori sancto,per l. præcipimus.§.vlt. C.de appel.& l.1.& 2.C.vt dig.ordo seruc.lib.12.Alij quòd antiquiori.l.in finalibus.ff.fini. reg. & c.1. de paro.& cap.is qui,de sepul.lib.6.Et ita vt antiquior dicatur quæ priùs inscripta est in ordine parochialium,per l.cùm pater.§.pen.ff.de leg.2.& c.mandato, de præben.& c.pen.vers.sed si, de cler. non resi.Alij ꝙ sorte dirimendum est,per d.l.sed cùm ambo.ff.de iudi. Sed alij dicunt recurrẽdum ad coniecturas, vt si alteram prædiligebat. l.si seruus plurium.ff.de legat.1.vel si in altera mandauit

BIU Cujas

se sepeliri, ar.l.secundùm naturam.ff.de reg.iur.&c.qui sentit,eo.tit.lib.6. vel si in altera magis conuersabatur.l.legatis seruis.§.si vnus.ff.de leg.3.Si verò nulla coniectura appareat,dicunt aliqui quòd neutra ecclesiarum habebit,per d.§.si inter duos.Et istud sequuntur Pet.& Cy.in l.j. C.de sacro.eccle.& Pet.Anc.in c.relatum,le 2.de testa.At Io.And.tandem dicit priorem op.esse æquiorem. Philip.autem Fran.in d.§.cùm ab eo,dicit seruandam esse op. quæ dicit locum esse coniecturis : & illi ecclesiæ deberi,pro qua concurrunt plures coniecturæ.c.1.& ibi gl.13.di. Et coniecturis antecedentibus paribus,deberi pauperiori.§.si quis in nomine,in Auth.de eccle.tit.Et cæteris existentibus paribus tunc episcopum posse gratificari,alteri totum assignando, vel diuidendo vtrique,arg.l.Titiæ textores.ff.de leg.1.& d.c.1.de paro.Et ita tenuit Host.& Io.And.& omnes in c.indicante,extrà de test.& Imo.in d.c.relatum,le 2.ad fi.eod.tit.

17 *Si ciuis duarum coloniarũ simul uocatur ad munera.*

¶ Et ante hos omnes gl.in l.ciues,in gl.magna,vers.sed quid si quis,ibi quid si simul.C. de incol.lib. 10.dum quærit de eo qui est ciuis,vel incola duorũ locorũ,à quibus simul vocatur ad munera. Primum dicit locũ originis præferri,per l.libertus.§ præscriptio.ff.ad municip. Aliàs fortè inuicem se impedient,donec cõueniant.l.huiusmodi.§.vlt.ff.de lega.1.& l.quoties duobus.ff.de vsufru.Vel (vt subdit)sortiri eos oportebit.l.vlt.C.com.de lega.& l.sed cũ ambo.ff.de iudi.Vel gratificationi est locus.l.vlt.ff.de reli.& sumpt.fune.& l si quis seruũ.§.si inter.ff.de leg.2.& l.planè.ff.de condi.indeb.sci licet vt electus eligat.Vel defertur nobiliori & maiori ciuitati.§ si quis autẽ non, in Auth. de hæred. & Falci.& §.interim,in Auth.de defen.ciuit.& l.vlt.ff.de fid.instru.& l.si quis. C.de natur.lib.Vel.ei seruiet,qui minus munus imponit.l.vlt.C.qui bo.ced.pos.& l.maiorem.ff.de pac. Et eadem propemodum ad verbum scribit Alberi.in l.assumptio,quam legit cum l. Labeo.ff.ad munici. Illam autem dicit sing.Rom.cons.47.visis,col.2.vers.vlt. At eam rem lõgiùs traxat Lucas Pen. in d.l.ciues, vt videre poteris,& Maria.Soci.in c.licèt,col.8.vers.sed aduerte.de for.compet.

18 *Si eligẽtes dissentiũt & sunt pares*

¶ Et alia gl.Iuris Cano.in c.obeuntibus,quod est pe.§.nunc quæritur.63.di.dum tractat cùm eligentes dissentiunt,quid agendum sit.Et primum dicit considerari oportere autoritatem,numerum, & zelum eligentium,& meritum electi.Sed si omnia sint æqualia,tunc cassetur vtriusque electio,& alter eligatur.ca.si duo.79.di.Vel iudex cogat eos ad concordiam,§.sin autem,Inst.de satisd. tut. Vel res sorte dirimatur.c.cleros.21.di.& l.vlt.in prin.C.com.de le.& l.sed cùm ambo ff.de iudi. Vel Metropolitanus gratificetur cui velit.c.1.de paro.& l.3.§.si cũ omnes.ff.de SC. Silla.& l.vlt.ff. de relig. & sump.fune. Vel præferatur ille qui priùs ordinatus est.c.vlt.75.dist. Vel senior preferatur. cap.1. 35.q.6.& l.vlt.ff.de fid.inst.Vel ille qui prius nominatus est.§.vlt.in Auth. de mona. Vel qui aliquando deliquit illi qui semper bonus fuit.pro qua op.facit licèt non alleget, sed id voluit obiter dicere. c.considerandum,& c.fidelior,vbi & idem not.glo.50.di.Vel vt ad nostram glo.reuertamur, præferatur ille qui diutius in ecclesia militauit.c.quid proderit.61.di.Hæc ea.gl.

19 *12.Opi. in nostra principali quæst.*

¶ Ex his certè cõstat hac nostra quæstione esse omnium ferè sententiã in re diuidua ambos succedere.Cùm autẽ res indiuidua est 12.esse opi.Prima,ꝙ sorte sit negotiũ dirimendũ.Secũda,esse locũ gratificationi superioris.Et hæc quidẽ continet etiã duas op.Alij enim dicũt simpliciter esse locum gratificationi,quasi semper possit dominus gratificari cui velit,Alij dicũt teneri dominũ gratificari honestiori,& cæteris paribus cui velit.Quarta,igitur ꝙ ambo simul succedant. Quinta ꝙ alternis. Sexta,ꝙ neuter nec simul nec alternis.Septima,ꝙ formosior.Octaua,quòd robustior. Nona, quòd magnates & populus alterutrum illorũ eliget.Decima,quòd pater eliget. Vndecima,quòd præferetur is qui est in possessione.Ego addam & duodecimam,quòd præferatur is qui primus adeptus est possessionem,etiam si tempore litis contestatę non possideat,quas omnes sigillatim discutiemus.

PRIMA OPINIO, QVAE SORTI REM COMMITTIT.

1 *Leges quæ rẽ dubiam sorti committunt.*

AD primam igitur opin.faciunt omnia iura quæ dicunt rem dubiam sorti committendam esse, videlicet d.l.sed cũ ambo.ff.de iudi.vbi in actionibus duplicibus is actor esse intelligitur,qui ad iudicium prouocauit:sed cùm ambo ad iudiciũ prouocãt, sorte res discernitur,& ibi Bal.not. quòd vbi non valet ingenium,res est committenda fortunæ.Et l.si quæ sunt cautiones.ff.famil.ercisc.vbi si omnes iisdẽ ex partibus hæredes sint,nec inter eos conueniat apud quem potiùs cautiones hæreditariæ esse debeãt,sortiri eos oportet,vbi Floria.not. in rebus dubiis sorti esse locum, nec tale iudicium reprobari,præterquàm in electionibus.Et in l.generaliter. §. quid ergo si plures.ff. de fideicõ. liber.vbi si plures quis sit rogatus seruos manumittere,& ad quorundam pretium sufficiat id quod relictum est ad omnium verò non sufficiat,cogitur eum vel eos quorum pretium patiatur, manumittere.Qui autẽ potiùs manumitterentur,sortiri eos oportebat. Et in l.vlt.in prin. C.com.de leg. & in §.optionis,Instit.de legat. quibus iuribus caueatur quòd si plures quibus optio relicta est non conueniunt in electione,res sorte dirimeda est,& vt dicitur in d.§.fortunam esse huius rei iudicem. Et not.Bald.in d.l.vlt.in j.not. quòd iudicium sortis dicitur iudicium fortunæ, cuius dux est Deus, vt dicit scripsisse Senecam,Sed & not not.idem Bal.ibi mittere sortes non esse peccatum.

2 *Aliæ leges. Diuisio sorte fit. Etiam legibus Mosaicis.*

¶ Et tex.in l.2.post prin.C.quand.& quib,quar.pars,lib. 10. vbi si hæredes aut socij non conueniunt in rei communis diuisione,ea sorte diuidenda est.id quod dicit Bal.in l.iubemus, col.2.vers. quæro iste iudex.C.de sacro.eccl.generaliter procedere,etiã si ecclesia sit socia, vel si vnus sociorũ habeat maiorem partẽ.Et huiusmodi sortis diuisio legibus quoq; Mosaicis obseruata est,quibus præcipitur Num.16.c.Pluribus maiorem partem dabis,& paucioribus minorem.Singulis vt nunc recẽsiti sunt tradetur possessio,ita duntaxat,vt sors terram tribubus diuidat & familiis, quicquid sorte cõtigerit,

hoc

hoc vel plures accipiant, vel pauciores. Et rursus c.33. Ego dedi vobis illam in possessionem, quam diuidetis vobis sorte, pluribus dabitis latiorē. Singulis vt sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Et c. seq. Cùm ingressi fueritis terrā Chanaā, & in possessionē vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur. Et iterū, Hęc erit terra, quā possidebitis sorte. Rursúmq; c.36. eodémq; vlt. Præcepit vt terram sorte diuideretis filiis Israël. Et Deute. c.1. Et ipse sorte terrā diuidet Israëli. Et c.31. Eā sorte diuides. Id quod etiā præceptū est Iosuę, vt scribitur Iosue c.1. Id quod factū fuisse constat, ex c.13. eiusdē lib. & multis seq. vsq; ad fi. propemodū illius lib. Et 1. Paralip. 24. Porrò diuisit vtrasq; inter se familias sortibus. Et in fi. eiusdem, Omnes sors æqualiter diuidebat. Et psal. 77. cùm dicitur, Et eiecit à facie eorum gentes, & sorte diuisit eis terram. Et hanc vel legem, vel consuetudinē secuti milites illi vestem Christi sorte sibi diuiserunt, Matth. 27. Marci 15. Lucæ 23. & Io. 19. vt scilicet facerent locum illi prophetiæ Psal. 21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

3 ¶ Sed & hoc obseruatum fuisse apud antiquiores Ethnicos testimonio est quod tradit Diodorus Siculus Bibliotheces lib. 4. Atlantem & Saturnū Cæli filios imperium sorte fuisse partitos. Quódq; tradunt Orpheus, & Homerus lib. 15. Iliados, ipsius Saturni tres filios, scilicet Iouem, Neptunum, & Plutonem sorte quoque sibi Saturni patris imperium diuisisse, & Ioui cælum, Neptuno mare, Plutoni infernum obtigisse. Nam ita facit Homerus Neptunū loquentem,

Et apud Ethnicos. Cæli filij imperium sorte diuiserunt. Et Saturni filij.

ἦ τοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
παλλόμενον, κλῆρος δ' ἔλαχεν ζόφον ἠερόεντα,
Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι,

Ex quo & illud Virgilij lib. 1. Aeneidos eundem Neptunum introducentis,

Non illi imperium pelagi sæuúmque tridentem,
Sed mihi sorte datum. Et lib. 10.
Hæc intentata manebat
Sors rerum,

Nam & id Seruius ibi trahit ad hanc illorum fratrum diuisionem. Et in Aethna,

Scilicet haud olim diuiso corpore mundi
In maria, ac terras, & sydera: sors data cœlo
Prima secuta maris, desedítque infima tellus. Et Tibullus lib. 3. Eleg. 5.
Parcite pallentes vmbras quicunque tenetis,
Duráque sortiti tertia regna Dei. Et Quidius lib. 2. Meta. de Neptuno loquens,
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Æquora decrescunt Et Iuuenalis Saty. 13.
Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluton.

Et Senecæ Tragœdiographi introducentis Herculem ex inferis redeuntem hæc dicentem,

— Vidi inaccessa omnibus
Ignota Phœbo, quæque deterior polus
Obscura diro spatia conceßit Ioui,
Et si placerent tertiæ sortis loca,
Regnare poteram. Et iterum in eadem Tragœdia,
Natus Eurystheus properante partu
Iusserat mundi penetrare fundum,
Deerat hoc solum numero laborum
Tertiæ regem spoliare sortis. Id quod Lactantius lib. 1. c. 11. ex Euhemeri monumentis ad historiæ fidem transferre conatus est. Et Ausonius in Mosella de Neptuno loquens,

— Haud ille sinit, cui cura secundæ
Sortis, & æquorei cessit tutela tridentis.

4 ¶ Quanquam Callimachus in hymnis Iouis negat sortitionem vllam inter eos esse factam, cùm scribit Iouem ipsum alloquens,

Δυσκολοὶ δ' ὅ πάμπαν ἀληθέες ἦσαν ἀοιδοί,
φάντο πάλον κρονίδῃσι διὰ στιχὰ δώματα νεῖσθαι·
τίς δὲ κεν ἐς πάλον πωτῷτο καὶ ἄστρα κλῆρον ἐχόντα
ὃς μάλα μὴ νενίηλος; ἐπ' ἴσσας γὰρ ἔοικε
πάλλεσθαι. τὼ δ' ὅσσον ἀπὸ πλάσου ἔχσαι,
ψευδοίμην, ἀίδηλον ἄκην πεπίθοιεν ἀκοῦσαι·
ὅς τε θεῶν ἐσσῆνα πάλοι δέχα, ἔργα δὲ χειρῶν,
Σύμπαντ' ἴδμεν, τόπον κάρτος,

Id est prope ad verbum,

Veteres non prorsus veraces erant poëtæ.
Dicebant sortem Saturnigenis tripartitè domos distribuisse.
Quis enim pro olympo & pro inferno sortem mittat,
Qui non planè stolidus fuerit? nam sors de rebus æqualibus solet
Mitti, hæc autem longissimè inter se distant.
Mentiar si hæc dicam, licèt ea persuaserim,

Non

BIU Cujas

Non te sortes Deorum Regem fecerunt, sed opera manuum tuarum,
Tuáque virtus & robur.

Ianus autem Parrhasius non infœliciter ita traduxit,

Veteres (neque enim commenta poetæ
Vera satis iactant) Saturni pignora quondam
Inter se summam rerum sortita fuisse,
Et cœlum cessisse tibi nam quis, precor, vnquam,
Quis rudis vsque adeò, res vt diserimine toto
Distantes vni stultus commiserit vrnæ? &c.

Nam vt hoc illi addas, id quod maximum optimúmque est fortunæ committere, extremæ dementiæ est, vt scribit Aristoteles lib. 1. Ethicor. c. 9.

5 *Et filij Castoris.*

¶ Sed vtrumcunque sit, idem Homerus lib. 14. Odysseæ scribit filios Castoris Hylacidis filij hæreditatem patris inter se sortibus diuisisse,

Τοὶ δ' ἐζωὴν ἐδάσαντο
παῖδες ὑπερθύμοι, καὶ ἐπικλήρους ἐβάλοντο.

Sed & Pausanias in Arcadicis tradit Arcadem illũ inter filios imperium sorte diuisisse, & Aphidãti Tegeam sorte obtigisse. & hinc poëtas Aphidanteam sortem ἀφειδάντειον κλῆρον Tegeam appellasse. Iustinus quoque lib. 13. in multis locis, & Plutarchus in vita Eumenis tradũt Alexandri Magni successores prouincias regnáque eiusdem sorte diuisisse. Sed & illos Triumuiros, Augustũ scilicet, Lepidum, & Antonium orbis Imperium sorte partitos fuisse, licet videre ex Appiano Alexandrino paulò post prin. li. 1. Bellorum ciuilium. Quidam etiam tradunt Constantinum, Constantem, & Constantium filios Constantini illius magni qui post eum imperarunt, orbem sibi sorte diuisisse, sicuti scribit Pomponius Lætus in lib. Imperatorum, qui tamen ij sint ignoro. Neq; enim Aurelius Victor, neque Eutropius, neque Rufinus qui ad historiam Eusebij duos libros scilicet 10. & 11. adiecit, neque Paulus Orosius, neque tres illi scilicet Socrates Constantinopolitanus, Theodoritus, & Sosomenus, ex quorum libris confecta est Tripertita Historia, qui quidem omnes historiam eorum imperatorum scripserunt, quicquam de ea re dixerunt. Tradit autem Rufinus in illo 10. lib. Apostolos sorte orbem terræ ad prædicandum verbum Dei diuisisse.

6 *Coloniæ sorte diuidebant r. Aliæ res plurimæ.*

¶ Sed & alias quoque res sorte diuidi solitas ex eo patet quod scribit Appianus illo lib. 1. supra citato, Colonias ita diuidi consuetas. Decimus, ita enim dicendum non Decius ex Cicerone in epistolis Plutarcho, & alijs, Decimus inquam Brutus ad Ciceronem lib. 11. Epistolarum familiarium ipsius Ciceronis, in ea epistola, cuius initiũ est, Quod pro me putat agros legionibus æqualiter, aut sorte diuidi oportere. Et vt apertè declarat Suetonius in Cæsare c. 20. Fundi vectigales apud Romanos sorte diuidebantur. Ita enim scribit, Agrum Campanum ad subsidia Reip. vectigalem relictum diuisit extra sortem. Qui autem dicantur fundi, siue agri vectigales (vt id obiter dicam) intelliges ex his quæ scripsi in tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1. in verbo, *Rentes.* nu. 2. Et quod huic concinit, scribit Plutarchus in vita ipsius Cæsaris, eundem multa Italiæ prædia sorte distribuisse. Ante Cæsarẽ Romani agrum Campanum sorte diuiserant, vt videre licet apud Strabonem ad fi. lib. 5. Sed & aliàs vbique videmus agros Coloniarum sorte fuisse diuisos, vt apud Diodorum Siculum, lib. 11. in diuersis locis, de Aethna primum dicta Cathanea, & de Scyo, Amphipoli, Camarina. Et li. 12. de Eubœa, Sardis, Potidæa, etiam in diuersis locis: Aegina, Trachine quæ Heraclia dicta est, etiam in diuersis locis. Antiochus Rex lib. Machabæorum 1. c. 3. Minatur se sorte diuisurum terram Iudæorum. Plinius lib. 12. c. 19 tradit in Aethiopia Cinamonũ nasci idq; cũ sole diuidi, ternásq; partes fieri deinde sorte cremias, aut vt alij legũt germina discerni: quódq; soli cesserit relinqui ac spõte conflagrare. Diodorus Siculus li. 2. Bibliotheces c. 2. scribit Psammitico Aegyptiorũ regẽ, militibus mercede cõductis præter stipendiũ dona largè distribuisse, cæteris agros sorte diuisisse. Plutarchus in Pericle tradit ipsum Periclẽ agri sortitiones edixisse. ejectis enim Aeginetis eorũ agrũ sorte diuisisse Atheniẽsibus. Idẽ in Fabio Maximo scribit ipsum Fabiũ & Minutiũ magistrũ equitũ, cui æquatũ cum illo imperium fuit exercitum inter se sorte diuisse. Ex eáque partitione quæ sorte fieri solet, Græci verba in id peculiaria introduxerunt, scilicet, κληροδοτεῖν, & διακληροῦσθαι. id est, περὶ κλῆρον διανέμεσθαι, id est, sorte partiri siue diuidere. Nam & hoc vltimo vsus est Theophrastus lib. 9. de Plantis c. 5. διελεῖν εἰς ἃ τὰ μέρη, διακληροῦσθαι πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ τὴν αὐλακα ὁ ἥλιος, καταλείπουσι.

Græcorum verba in eam rem propria.

7 *Aliæ leges sorti cõmutemes.*

¶ Et vt ad alias leges veniamus quę sorti quicquã incertũ cõmittunt. Ad superiores adde l. generaliter. §. proinde, vers. & fortassis ff. de fideic. lib. vbi si is cui legatũ relictũ est, rogatus sit plures seruos manumittere, nec tantũ ex legato consecutus est, quantũ sufficiat ad pretium omnium, sed tantum quorundam, certe eos tantũ manumittere cogẽdus est, & eos quidẽ qui primo nominati sunt: quod si ordo non appareat, eos sortiri oportet, ne aliquam ambitionis aut gratiæ suspitionem Prætor subeat. Et ibi not Benedic. Plumb. id facere pro sacculis officiorum, quæ sortibus extrahuntur.

8 *Clerici & sacerdotes olim sorte delecti. Clerici unde dicti.*

¶ Et text. in c. cleros. 21. dist. vbi scribitur hinc clericos dictos esse, quòd Mathias primus sorte electus, qui primus ab Apostolis ordinaretur. κλῆρος enim sors dicitur, vnde & κληρος sorte datus, siue electus. id quod assumptum est ex Actorum Apostolicorum c. 1. vbi cum Petrus & cæteri Apostoli decreuissent in locum Iudæ Iscariothis, alterum ex Ioseph, qui vocabatur Barsabas, & Mathia substituere, sorti rem commiserunt: & cecidit sors super Mathiam. & id quoq; repetitur in summa, & in c. nõ statim, & c. non exemplo 26. q. 2. An autem hinc clerici sint dicti, videbis apud Alciatum lib.

Parerg

Parergon.5.c.22,Illud autem certum est,in veteri testamento summos sacerdotes, Leuitas,Ianitores & cæteros sacris rebus præfectos sortibus deligi solitos, vt videre licet ex 1. Paralip.c.24.25. & 26.Et huius rei exemplo hodie quoq; apud Moschouitas Archimandritæ & episcopi sorte ducuntur,coniectis in vrnam melioribus nominibus,vt scribit Paulus Iouius in eorundem legatione.

9 ¶ Et ab Ethnicis item id obseruatum fuisse,vt sacerdotes & alios rerum sacrarum præfectos sorte deligerent,etiam videre licet ex Aristotele lib.Politicon 4.c.15.& Virgil.lib.2.Aeneid.

Laocoon ductus Neptuno sorte sacerdos.

Et apud Ethnicos sacerdotes & alios sacrorum præfectos sorte delectos.

Traditque Tullius in 4.in Verrem actione, Syracusis legem fuisse, quæ in annos singulos Iouis sacerdotem capi iuberet. Et cum suffragiis tres ex tribus generibus creati essent, res reuocabatur ad sortem. Ita scilicet,nam quot essent renunciati, tot in hydriam sortes coniciebantur, & cuius nomen exisset,is haberet sacerdotium.Gellius quoque libro 1.c.12.Capitonis Atteij autoritate scribit Papia lege cautum fuisse, vt Pontificis Maximi arbitratu virgines è populo viginti legerentur, sortitióque in concione ex eo numero fieret. Quod & recenset quisquis est qui Fenestellæ nomine librum illum emisit de magistratibus c.7. Tangitque Suetonius in Augusto c.31.his verbis, Nam cum in demortuæ Vestalis locum capi aliam oporteret, ambiréntque multi ne filias in sortem darent, adiurauit si cuiusquam neptium suarum competeret ætas, oblaturum se fuisse eam. Cornelius Tacitus lib.1.tradit imperante Tiberio nouas ceremonias accessisse, addito sodalium Augustalium sacerdotio,eásque sorte ductas ex primoribus ciuitatis.De quo etiam Suetonius in Claudio c.6.Senatus quoque vt ad numerum sodalium Augustalium sorte ductorum extra ordinem adiiceretur,censuit.Ex Demosthene si is est,in oratione contra Neæram videre licet, apud Athenienses regem Sacrificulum sorte deligi solitum. Et ex Philostrato in vita Apollonij lib.3.apud Aegyptios quoque,sacerdotes sorte eligi solitos.Denique Hesychius tradit Carucates tenera ætate sorte eligi qui sacra Apollini Caruço celebrarent.

Lex in eam rē.

10 ¶ Sed vt redeamus ad alia,quæ in illa eadem 26.q.2.in summa ex sacris literis afferuntur. Nam Iosuæ 7.c. cum Acham de anathemate quicquam furtim surripuisset, & ob eius peccatum populus cæsus apud Hay,hostibus terga dedisset,præcepit dominus Iosuæ, vt sortibus exquireret, quo peccante populus in manus hostium cecidisset:& cecidit sors super Acham. Et 1.Regum 14.Saul sorte deprehendit Ionatham filium contra ipsius præceptum mel comedisse. Et quod scribitur Ionæ 1.c. Ionam ipsum à nautis sorte deprehensum in mare deiectum, & à cete absorptum. Et Lucæ 1 Zachariam sorte exisse,vt incensum poneret.

Sortis probatio ex aliis locis sacrarum literarum.

11 ¶ Quibus potes addere ex isdem sacris literis,quod scribitur Leuitici 16. Cúmq; obtulerit vitulũ, & orauerit pro se & domo sua:duos hircos stare faciet coram domino, mitténsque super vtrunque sortem,vnam domino,& alteram capro emissario:cuius exierit sors domino, offeret illũ pro peccato,&c. Quo in loco Isichius Hierosolymitanus Gregorij Nazianzeni discipulus scribit sortem tum demum mitti in diuinis scripturis, cum æqualitas nullam relinquit discernendi notam. Et 1 Reg. c. 10. Saul in Regem sorte electus est,& deprehensus.Et 1.Paralip.24.Dauid sortibus diuisit vtrasque & Eleazar & Ithamar inter se familias.Et scribitur Neemię 9.c.Partitus est eis sortes.Et c.seq.Sortes misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes.Et Hester c.3.Missa est sors in vrnam,quo die gens Iudęorum deberet interfici.Et Psal.30.In manibus tuis sortes meæ.Quo in loco D.Augustinus in 2. concione eius Psalmi. Sors inquit)non aliquid mali est, sed res in dubitatione humana diuinam indicãs voluntatẽ,quæ & ipsa verba adscripta sunt in c.1.26.q.2. Sed & subdit idẽ August. paulò post,In sorte non est electio,sed voluntas Dei.Sed vt reuertamur, scriptũ est Prouerbiorum 16.in fi.Sortes mittuntur in sinum,sed à domino temperantur.Et iterum eiusdem lib.c.18. Contradictiones comprimit sors,& inter potentes quoque diiudicat. Et Esaiæ 34.Et misit eis sortẽ, & manus eius diuisit illis in mensuram.Et Lucæ 1.c. Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ ante Deum,secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exiit vt incensum poneret,verba autem Græca postremæ clausulæ hæc sunt, ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι Sors ei obuenit, siue fortitus est,vt thymiamata incenderet.Quo in loco D.Ambrosius, Sorte ergo (inquit)eligebatur vt introiret sacerdos.Beda autẽ inibi ita intelligit,quasi suũ illi sacerdotiũ prius sorte obtigisset.

Ad idem.

12 ¶ Diuus item Augustinus cum ciuitas quæpiam esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberent aufugere,quíque remanere in ciuitate obsessa,scripsit illud sorte esse dirimendum, vti etiam refert gl. in d.summa 16.q.2.in fi.Huius autem (vt id ei addas)in eam rem hæc propemodum verba sunt, in epistola ad Honoratum,Si inter Dei ministros sit disceptatio qui eorum maneant, ne sit fuga omnium:& qui eorum fugiant,ne morte omnium deseratur ecclesia. Si hæc disceptatio aliter non poterit terminari,quantum mihi videtur,qui maneant,& qui fugiant sorte eligendi sunt. Citátque illud Prouerb.18.c.supra relatum.Subditque continuò,melius Deum in huiusmodi ambagibus iudicare,quàm homines,tanquam scilicet iudicium sortis sit diuinum.

Ex D. Augustino.

13 ¶ At iam tẽpus est,vt ad nostros accedamus. Glos.in ea summa 26.q.2.magna autoritate affirmat, sortes quæ necessitatis causa fiunt non esse illicitas,vt si cõtentio sit de electione quorundam, sitq; paritas vtrinque in omnibus,illo Matthiæ exemplo,de quo suprà diximus.Cum enim (inquit)non supersit humanum auxilium, tunc potiumus requirere diuinum,ca.quæritur 22.quæst.2. Et in dubiis,vt subiungit secundum leges ad sortes decurritur, per nonnullas ex ll. supra allegatis.Id quod etiam in electionibus episcoporum, cum omnia sunt paria, obseruandum voluit glo. in cap.penul.

In paritate electionis sorte res dirimenda. Etiam episcoporum.

in gl.

BIU Cujas

in gl.vlt.63.dist.vbi inter multas de hac re sententias hanc affert, vt sorte controuersia dirimatur, etiam Mathiæ exemplo. Et idē quoque voluit Phil.Fran.qui illā priorem dicit ad hoc no.in c.duobus,quod est pen.col.2.in vlt.not.de rescrip.lib.6.de quo nos tamen statim dicemus nu.abhinc 2.

14 *Sortes regulariter permissæ.*

¶ Alia gl.in c.vl.in gl.vlt.in prin.per eundē tex.extra de sortil.dicit sortes regulariter esse permissas. Nam cum tex.ibi in electionibus eas prohibeat,videtur(inquit) quòd in aliis non reprobet,argu.l. cum Prætor.ff.de iudic.& l.ex eo.ff.de test.& c.qualis.25.dist.& c.de crimine.25.q.3.Et eam gl.sequi videtur Inn.ibi,& expressius Floria.in d.l.si quæ sunt.ff.famil.ercisc. Alex.in l.huiusmodi. §.vlt.ff.de leg.1.vbi per eam dicit quod sortes sunt permissæ,nisi quibus casibus reperiuntur prohibitæ:reprehenditque Bal.qui in d.l.2.C.quan.& quib.quar.pars.lib.10.contradicebat, nunquam res sorte dirimendas,nisi in casibus aliter permissis.quem tamen sequitur Imo.in l.suus,in prin.col.vlt.ff.de hær. instit.Sed & eam glo.sequitur Fel.in c.capitulum sanctæ crucis,col.pen.vers. sed an sortibus, extra de rescrip.& in c.licet causam,col.vlt.de prob.& Lancel.Gal.in l.2.§.ex his,col.5.vers.quinta sit conclusio.ff de verb.oblig.

15 *An autē in electionibus ecclesiasticis.*

¶ Sed & quod in d.c.vlt.de sortil.dicitur de electionibus,id intelligunt Host.Io.And.Collect. Card. Flo.Pan.& Io.Ana.in electionibus ecclesiasticis, quia in eis tradita specialis forma, ex c.quia propter, de elec.quæ ideo obseruanda est,nullo sorti loco relicto. Sed in secularibus potest per sortem procedi,vt communiter(inquiunt)Italici faciunt, qui suos magistratus per sortes breuium & taxillorum eligunt.Quod & idem voluit Arch.in d.c.1.26.q.2.Franci.Scylla. in tract.contra hæreticos, c.3.Bal.in c.cleri,col.1.extra de vit.& hon.cler.Et è Theologis Nicol.Lyrensis Prouer. 6.c. ad fi.& Act.1.etiam ad fi. Quin Host.Io.And.Card. Panor.& Ana. in d.c.1.dicunt etiam clericos sortibus vti posse in his quæ temporalia tangunt.

16 *Quid si agatur de alterius præiudicio.*

¶ Huc accedit alia gl.in §.sin autem ipsi tutores,in verbo,partes suas,Inst.de satisd.tut.quæ in vniuersum dicit in dubiis rem committendam esse fortunæ:tum demū tamen si de præiudicio contēdentium tractatur,non etiam si de alterius præiudicio,per illum tex.& d.l.huiusmodi.§.vlt.ff.de leg.1.& l.si cuius.§.sed si inter duos.ff.de vsufr.& eam gl.sequitur Ang.in d.l.sed cū ambo.ff.de iudic. qui tamen eam limitat & intelligit procedere,si graue alterius præiudicium versetur,non etiā si leue, per tex.in d.§.exterius,Inst.de legat.Sequitur etiam Flo.in l.itinere.ff.de ser.rust.præd.& Io. Ana. qui & id sicuti Ang.limitat,in d.c.vlt.col.4.de sortil.& Alex.qui illam dicit no.in d.l.huiusmodi.§.vlt.

17 *Alius casus sorte dirimendus.*

¶ Sed & huc pertinet alia gl.in l.in executione.§.item si ita in verbo, prodest, in fi.ff. de verb.oblig. quod si quis promiserit fundum Titianum,& si is fundus datus non sit,centum, ipsiúsque hæredes dissentiunt,& timeatur de damno,res sorte dirimenda est, per d.l.vlt. C.com.de leg.& eam glo.sequuntur Bart.in l.2.§.ex his,col.2.ver.circa secundum,& ibi etiā Ang.Alex.Fran.Are. & Ias. Lancelo.Gal.ff.de verb.oblig.vbi idem dicunt,si inter hæredes non conueniat in electione rei debitæ in genere,versatúrque ex eo damnum,& vide quæ dicam infrà nu.21.& vt ad cæteros.

18 *Alius casus.*

¶ Facit præterea quod voluit gl.no.in c.si testes,in 1.glo.magna,vers. si autem testes ex omni parte. 4.q.3.quòd si duo rem eandem ab alio petant,& ita neuter eorum possidet, & sunt illorū pares omnino probationes,si res sit indiuidua,controuersia sorte dirimenda est. Id quod etiam voluit alia gl. adeo illi similis,vt vna ab altera accepisse videatur,aut ambæ ab alio quopiam,in c.in nostra,etiam in gl.magna post medium,de testib. Quæ & paulò post illud quoque dicit huic loco accommodatissimum,quod si duo petunt eandem vxorem & æqualiter probant,nec vxor alteri mauult cōsentire,súntque ambo per omnia pares,res sorti committitur:& cum ea gl.transeunt ibi communiter Doct.inter quos Host.& Io.And.de priori casu loquentes dicunt id iustius esse, & de consuetudine approbari,& Pet.Anc.in d.c.vlt.de sortil.& in d.c.duobus,col.1.in fi.de rescript. lib.6. Licet sint qui hoc casu dicant neutri eam adiudicandam & inter eos Inn.in rub.de sponsa.duorum,& colleg. in d.c.licet causam,col.vlt.de prob.& Panor.in d.c.in nostra,de testib.

19 *Alius casus.*

¶ Nec hinc lōge abest quod voluit gl.in eo ipso c.licet causam,in verbo,possidetis,quod si in interdicto,vti possidetis,vtraque pars æqualiter probauit,nullúsque ostendit titulum, vel vterque etiam ostendit,nec apparet quis ad iudicium prouocauit,sorte res est adiudicanda.quam gl. sequuntur ibi Host.qui id dicit consuetudine obseruari:Io. And.qui id tamē intelligit, si ambæ partes hoc petunt, vel etiam altera.Imo.& Fran.Aret.qui id quoque intelligit, vt nō sorti committatur quis sit possessor,sed quis sustinet partes actoris vel rei.Bal.in c.ex literis,col.vlt.vers.quæro cum vterque,eod.tit. de probat.licet ipse Bal.in d.c.licet,col.7.vers.op.quod papa,de hoc admodum dubitat, & ita quidem,vt id sequi non videatur.De quo dicam postea in quarta opin.num.7.

20 *Alius casus.*

¶ His quoque adstipulatur quod voluit alia glo.vt gl.coutinenter tractemus, in c.quoniam abbas, in fi.gl.magnæ,extra,de offic.& potest.iud.deleg.quòd si actor impetret literas ad Archidiaconum cuiuspiam ecclesiæ,in qua sunt duo Archidiaconi eiusdem dignitatis, & in alterum eorum consenserint ipse actor & reus,incertum tamen in quem eorum: & vtriq; simul fuerint præsentatæ literæ (vt sint omnia paria)sorte dirimendū est vter eorum iudicabit.De quo tamen,quia non omnes sunt huius sententiæ,vide quæ dicam infrà,in 6.opinione huius quæst.nu.12.& quod ante eum.

21 *Alius item de duobus plaustris sibi obuiantibus.*

¶ Quódque voluit alia gl.in l.2.§.1.in verbo,ad obtinendum.ff.ne quid in loco pub.de duobus plaustris sibi obuiantibus in loco ita stricto vt simul transire non possint,sintque omnia hinc inde paria, quia neuter alterum præuidit:neuter illum locū prior occupauit,neuter altero est dignior, sorti locus est,vter eorum retrocedat.Quod & voluerunt Pet.Cyn.Oldr.Alb.Bald.& Sal.in l.per agrum.

C.de

BIU Cujas

C.de seruit.& aqua.Pet.Iacob.in Succes.Regum Franciæ,col.6.vers.crederem. de quo tamen vide quid dicam infrà,in 2.opinione huius quæst.nu.4.húcque spectant,& in 3.opin.nu.5.adde.

22 ¶ Et vt ad cæteros Doct.veniamus.Adiuuat hanc partem quod scriptum reliquit Bart. in l.2. §.ex iis,col.pen.vers.circa secundum.ff.de verb.obl.quod si hæredes eius qui hominẽ in genere promisit,nõ consentiãt de homine,ex hócq; damnũ timeatur, potest peti vt hæc controuersia sorte dirimatur.& hoc cõmuniter sequuntur Doct.ibi.Et quod item tradit ipse Bart. in d.l huiusmodi.& ibi post eũ Imo.Raph.Co.Pau.Ca.Alex.& Ias.§.vlt.ff.de leg.1. Quod quando plures habentes idẽ ius discordant in præiudiciũ ipsorũ,nec aliquo pacto perpendi potest quis eorũ sit præferendus, si aliquis eorũ vult rem sorte dirimi,audiendus est:alioquin res effectum non consequeretur,per nõnulla ex iuribus supra allegatis.Et quod ipse quoq; scribit,in l.quominus,in 6.q.prin.ff.de flum.quod si duo inceperint eodem tempore opus molendini,vel ductus aquæ,& non apparet vter prior, vsum quidem esse inter eos communicandum,& sorte dirimendum temporibus vel mẽsuris:& sequuntur Ias. & Ripa ibi. Et quod denique voluit idem Bart.in lib.de insig.& armis, col.3. vers.sed apud quem remanebit,quod signũ siue insigne alicuius societatis ea societate diuisa debet manere apud principalem & magistrum societatis:quod si nullus est magister,apud eum qui ex maiori quantitate socius erat:quod si sint pares, sors ipsa id iudicabit,per d.l.si quæ cautiones. *Alius.*

23 ¶ Sed huc se offert Bal.qui nec huic opi.deest.Nam in l.si maior,post prin.C.com.diu.negat verum esse quod pleriq; existimant,in diuisionibus maiorẽ natu debere diuidere,minorem eligere:sed potius rem sorti ac fortunæ cõmittendam,per d.l.2.quan.& quib. quar.pars. De qua re latiùs dicemus infrà in 60.q. Et idẽ Bal. in l.si quis hæredes,in fi.ff.de hær.inst. quod in casu illius l. primo nominatus non habet ius optandi tanquam magis dilectus à testatore,cum æquale ius omnium sit,vt ibi dicitur.Ideo oportet,vt ius optandi ex sorte fœliciter contingat,per d.l 2. Idem quoq; in c. cum omnes,col.5.vers.sed quid si duo sunt,de cõstit.Quod si duo socij habeant riuum cõmunem, & vterque velit aquam ad sua prata ducere,debent eam diuidere,vel loco vel tempore,non secus ac duo socij sitientes,nec nisi vnum vini cyathum habentes. nam quilibet debet habere partem.l. 2. ff. ad leg.Rhod.de iact.Et eodem modo in agris,& molendinis.Et si alter velit esse prior in vtendo, sorte id dirimendum,per d.l.2.Nam,vt subdit,vbi humanum ingenium non sufficit, fortuna altercationem dirimit,per d.l.vlt.C.com.de leg.& sequuntur Ias.& Fran.Ripa,ibi,in tract.6.q.Bart. *Alius.*

24 ¶Concinit & his quod scribit Alber.post Iac.in l.si sic legatum.§.vlt. col.2.ff.de leg.1. quod si stipulatus decem,aut Stichum vtrum vellet,legauerit duobus quod sibi debetur,& legatarij in electione discordent,ad sortem confugiendum est.Et quod prodit Pet.Anch.in d.c.duobus,col.2. in prin. de rescript.lib.6.in illa quæst.de duobus qui simul primi ad brauium peruenerint,an præmium vtrique aut neutri aut alteri,vt sit locus gratificationi,aut aliàs, vbi adducit multas op. de quibus sigillatim dicemus sæpius in hac nostra princ.quæst.Sed in eam videtur inclinare, vt sorte sit ea controuersia dirimenda,per d.l.vlt.C.com.de leg.De quo & tu vide quæ dicam infrà,in 4.op. huius quæstionis, nu.15.sed iam,& in 6.op.nu.9.& quod plurimi. *Alius de duobus currentibus ad brauiũ.*

25 ¶ Et quod produnt Imo.Dom.& Philip.Franc.in d.c.cum quis,§.cum ab eo.de sepul.libro 6. in ea quæstione,de eo qui domum habitat sitam in confinio duarum parochiarum, de qua multa diximus suprà,in prin.huius q.nu.16.& quod in simili,vt scilicet quæ diuidi non possunt, vt sepeliri, & similia sorte dirimantur.Tu autem vide quæ dicam in 2.opi.huius q.nu.14.nec hoc loco, & iterum nu.21.nullus.rursúmque in 4.opi.nu.17.cui confine. atque etiam in 6.opin.nu.14. sed & ad hanc.Et quod tradit Ro.in l.stipulatio.§.vlt ff.de no.ope.nũt.quod in casu illius tex. si nuntiantes discordãt, nec possunt inter se conuenire,ea controuersia sorte dirimenda.De quo & alibi aliquid per Ias. *De habitãte in confinio duarũ parochiarum.*

26 ¶ Et quod etiam scriptum reliquit Card.Flor. in c.licet,col.14.ver.postquã hæc scripseram,extra de elect.quod & ab eo repetitum est inter cõsil.ipsius cõs.150. quæsitũ sæpe fuit, in quibus locis describit sex modos finiendæ cõtrouersię inter duos cõtendentes de Papatu. Quibus hæc ad verbũ subiungit.Postquã hæc scripserã,audiui cõferri an per sortes possit hoc dirimi, & licet possit instari,tamen per ea quæ dixi in tertio modo,iste etiam septimus modus posset defendi.Et id expressiùs cõfirmat Pet.de monte,in tract.de potestate Papæ,Imperatoris,& concilij,col 31.& Fel. in c. capitulũ sanctæ crucis,col.pern.vers.adde Doct.& in d.c.licet causam,col.vlt.de probat.Nec ob.huic sententiæ(inquiunt)quod sortes dicũtur prohibitæ.26.q.2.per totum, quia id verũ est cum eis vtimur ad præscientiam & diuinationẽ futurorum,non autem cum agitur de tollenda cõtrouersia iuris. Nec item obstat quod aliàs in beneficialibus non est locus sorti, vt suprà diximus, ne videlicet eo pacto ad ea pateat vitiosus ingressus,contra c.1. de eo qui mit.in pos.lib.6. quod posset contingere per sortem.Nam id speciale est in papatu,vt possit sorte dirimi,vt declarat ipse Fel.in d.c.capitulum sanctæ crucis,col.vlt.vers.sed saluando,& Ias.in d.l.huiusmodi,§.vlt.col.vlt ff.de legat.1. *Alius de duobus contendẽtibus de papatu.*

27 ¶ Postremo ne recentiores scriptores cõtemptim prætermittamus,huc spectat quod scripsit Matth. Afflic.autor certè non contẽnendus,in tract.protomiseos,char.6.col.3.vers.itẽ pone quod pluribus. Quod si in retractu qui fit à cõsanguineis ex cõsuetudine,de qua in c.constitutus, ext. de in integr. restit.duo æqualis gradus concurrant ad retractũ:ambo sunt æqualiter admittendi,si res sit diuidua. At si indiuidua sit,quæ scilicet duobus cõpetere nõ possit,& ij simul & eodẽ momento ad iudiciũ prouocauerint,sintq; omnia paria, sorte dirimendũ est vter eorũ præferatur, per d.l.si quæ.ff.famil. hercis.& alia quæ allegat.De quo & nos diximus in tract.retractuũ,tit.1.§.11.gl.10.nu.4.sed id tamẽ. *Alius.*

BIU Cujas

28 ¶ Sed vt aliquid quoque adferam ex literis manſuetioribus præter ea quæ iam ex illis obiter diximus. Refert Liuius lib. ab vrb. condit. 1 Romulum & Remum, cum eſſent gemini, nec ætatis verecundia diſcrimen facere poſſet (ignorabatur enim vter eorum eſſet maior natu) ſorte augurij diremiſſe, vter nomen nouæ vrbi daret, quique conditam imperio regeret. Sed & poſt mortem Romuli Interrex ſorte delectus eſt. Nam Patricij in Senatum conſcripti à Romulo ducenti numero cum eſſent, diuiſi ſunt in decurias, poſteaque immiſſa ſorte, illi quorum ſors prima exibat, vrbi præſidebant Imperatorium magiſtratum agentes, vt tradit Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 2.

Ex aliis ſcriptoribus. Romulus & Remus ſorte contentionē de regno diremerunt.

29 ¶ Darius ille primus Perſarum Rex regnū ſorte adeptus eſt. Nam eo regno vacante, mortuo Cambyſe, Smerdique occiſo, ſeptem ex Perſis & ij quidem prudentiores ſucceſsionem regni ſorti fortunæque commiſerunt, ita ſcilicet vt ſub ortum ſolis conſcenſis equis eos ante regiam producerent, & cuius equus vocem primus edidiſſet, is regno potiretur. quod & factum eſt, Dariuſque eo pacto, quoniam ſcilicet eius equus primus omnium adhinniuit, regnum obtinuit, vt refert Herodotus in Thalia, qui liber eſt 3. Polyænus lib 7. Stratagematon, Iuſtinus lib 1 Ammianus Marcellinus lib 23. Oroſius lib 2. c. 9. Nec id ſine ratione factum, quādo Plato diuinus ille Philoſophus, lib. 3. de legibus, inter rationes imperandi hanc ponat, vt is quē ſors delegerit, imperet: quem verò repulerit, pareat.

Darius ſorte regnum Perſarum adeptus.

30 ¶ Nam & in ſimili propemodum cōtrouerſia, nec abſimili fraude, cum inter Creſphontem & Ariſtodemi liberos, qui ex Heraclidis erant, contenderent de regno Meſſeniorum, inter eos conuenit eam controuerſiam ſorte dirimi: ita ſcilicet vt cuius ſors ex hydria prior exiluiſſet, is eſſet potior. At qui delectus fuerat vt vtranque ſortem faceret (nomen ei Temeno fuit) ſortem filiorum Ariſtodemi ſole arefactam, Creſphontæ autem igni coctam fecit, quo factum eſt, vt Ariſtodemi filiorum ſors delicuerit, Creſphontis autē ſtatim exiluerit. Ideo illi regnum ceſſerit. Quod Pauſanias lib. 4. qui de Meſſeniacis eſt, retulit, & è noſtris Alciatus lib. Parergon 5. c. 22. Ad quod reſpicere videtur illud Chalini Plautini in Caſina vxorem ſorte contendentis cum alio,

Creſphōtes regnum Meſſeniorum.

Vtinam tua quidem ſicut Herculeis prædicant
Quondam progenitis, ita in ſortiendo ſors delicuerit,
Tu vt liqueſcas ipſe actutum virgis calefacto aere.

Quod & ibi Baptiſta Pius interpres ſcite expendit, & poſt eum Simon Charpentarius, & nuper Victorius in lib. Variarum lectionum 25. c. 15.

31 ¶ Apud ipſum Plutarchum in Lucullo celebratur præclara ac commendabilis illa contentio inter ipſum Lucullum, Hortenſium, & Siſennam de Marſica hiſtoria componenda. Qui tandem ita conuenerunt inter ſe, vt cui ſors contigiſſet, is bellum Marſicum deſcriberet proſa oratione, vel carmine, Græcè vel Latinè, prout ſors declaraſſet: quod quidem ipſum, cum Lucullo contigiſſet, is Græca oratione eiuſmodi hiſtoriam diligenter abſoluit, quę ab ipſo Plutarcho & aliis quoque celebratur. Ex quo, vt id obiter dicam, facilè intelligitur quanto ſtudio & animi cupiditate togati homines bonis diſciplinis incumberent, & ſeſe ſortis euentui in maximis quoque rebus committerent. Idem autem Lucullus Imperator maximus habitus eſt. Hortenſius verò, maximus orator, quem & Cicero ipſe in dicendo ſibi aliquando prætulit. Siſanna quoque in ſcribenda hiſtoria omnes prorſus Romanos qui ante ſe ſcripſerunt ſuperauit: quod & Cicero ipſe ad Brutum ingenue profeſſus eſt.

Pulchra cōtentio inter viros doctiſſimos ſorte diremptą.

32 ¶ Eſt & altera nō minus honeſta contentio ſorte diremptą apud Homerum libro 7. Iliados. Nam cum Hector fortiſsimum quenque Græcorum ad ſingulare certamen prouocaret, nouem ducibus pugnare cupientibus, idque ipſum maximè poſtulantibus, placuit vnum ex illis qui pugnaret deligi ſortis euentu: vbi totus Græcorum exercitus trepida votorum conceptione Iouem precatur, vt in Aiacem Telamonium, aut Diomedem, aut Agamemnonem ſors ipſa caderet. Quos verſus cum legiſſet aliquando Alexander ille Magnus (nam & hoc quoque obiter dicere placuit,) Occiderem (inquit) illum qui me tertium nominaſſet, vt ſcribit Auſonius in Panegyrico ad Gratianum Imperatorem. Ex illo autem Homeri loco eſt illud Aiacis Quidiani,

Altera apud Homerum.

Alexandri animus magnanimus.

Hunc ego poſcentem cum quo concurreret, vnus
Suſtinui ſortémque meam vouiſtis Achiui,
Et veſtræ valuere preces.

Illud quoque Sophoclis in Aiace Maſtigophoro, id eſt, flagellifero, de ipſo Aiace loquentis,

Χ' ὥτ' ἀυδὶς ἀυτὸς ἔκτοθεν μονωθεὶς
χαίρων πρὸς λεὼς ἦλθ' ἐναντίος,
ὁ δραπέτην τ' κλῆρον εἰς μέσον καθεὶς
ὑγρᾶς ἀρούρας βῶλον &c.

33 ¶ Apud eundem Homerum lib. 9. Odyſſeæ, Vlyſſes delegit qui ſecum ſudem in oculum Polyphemi impingeret,

Altera.

αὐτὰρ τοὺς ἄλλους κλήρῳ πεπαλάχθαι ἄνωγον,
ὅστις τολμήσειεν ἐμοὶ σὺν μοχλὸν ἄείρας
τρῦψαι ἐν ὀφθαλμῷ

Et lib. 10. eiuſdem operis, idem Vlyſſes, & Eurylochus ſortiti ſunt, vter eorum ad domum Circes iret, an in nauibus maneret,

Τὼ μὲν ἐγὼν ἦρχον· τῷ δ' εὐρύλοχος θεοειδὴς
Κλῆρος δ' ἐν κυνέῃ χαλκήρει πάλλετο δῶκα.

Quem

BIU Cujas

Quem Secutus Ouidius de eadem re loquens, lib 14. Metamorph.

Sorte fumus lecti, sors me fidúmque Polytem,
Eurylochúmque simul nimiique Elpenora vini,
Bísque nouem socios Circea ad mœnia misit.

Sed & lib. 3. Iliad. Menelaus & Paris certaturi, sortiti sunt vter prior hastam in alterum iaceret,

Κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον ἑλόντες
ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος.

Idem lib. 23. eiusdem operis scribit sortibus commissum fuisse Teucérne prior an Meriones telum mitteret in columbam, sortémque priorem Teucro contigisse,

Κλήρους δ' ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλομ ἑλόντες
Τεῦκρος ἦ πρῶτος κλήρωι λάχεν &c.

34 ¶ Quem item secutus Virgilius de simili certamine loquens, lib. 5. Aeneidos, *Altera similis.*

Volucrem traiecto in fune columbam
Quo tendant telum malo suspendit ab alto.
Conuenere viri deiectámque ærea sortem
Accepit galea, &c.

Nam & alias in huiusmodi certaminibus sortibus iudicabant quis primus, quis secundus, & cæteri deinceps in certamen descenderent, vt videre licet apud eundem Homerum, ille eodem lib. 23. *Sorte iudicabatur quis prius in certamẽ descenderet.*

ἀνδ' ἔβαν ἐς λίφρους, ἐν δὲ κλήρους ἐβάλοντο.
Πάλλ' Ἀχιλεὺς ἐν δὲ κλῆρον θόρε νεσσομένοιο
ἀντιλόχου, μετὰ τὸν δ' ἔλαχε κρείων Εὐμηλος,
τῷ δ' ἄρ' ἔπ' Ἀτρεΐδης εὐρυκλυτὸς ἠνία Μενέλαος,
τῷ δ' ἐπὶ μυρμιδόνας λάχ' ἐλαυνέμεν, ὦκα δ' ἅπαντες
Τυδείδης ὄχ' ἄριστος ἐὼν λάχ' ἐλαυνέμεν ἵππους.

35 ¶ Sed & Virgilius ipse lib. Aeneid. 1. ad labores sorte homines vocat, *Ad labores sorte homines vocati.*

Operúmque laborem
Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat.

Cui simile est illud eiusdem operis,

Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam
Sortiti remos.

Id est, vt rectè interpretatur Seruius, per sortem diuisi ad officium remigãdi quis esset proreta, quis pedem teneret. A quo non longe distat quod scribit Apollonius Rhodius Argonauticon lib. 1. Argonautas illos Iasonis comites transtra sorte partitos fuisse.

Κλισίας μὲν πρῶτα πάλῳ διαμοιρήσαντο. Et iterum postea eodem lib.
οἱ δ' ἀνὰ σέλματα βάντες ἐπιχερὼ ἁλὸς εἰσιν
ὡς ἐδάσαντο πάροιθεν.

36 ¶ Et vt redeamus ad Virgilium, huc spectat & illud lib. 8. eiusdem illius operis,

Ocyus incubuere omnes, paritérque laborem
Sortiti.

Scilicet diuisis sorte laboris officiis. Idem statim post prin. libro 2. scribit Græcos illo Troiano equo confecto sortitos fuisse, qui ex eis in eo includerentur,

Huc delecta virum sortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri.

Et lib. 5. domos nouæ vobis sorte distribuit.

Interea Æneas vrbem designat aratro,
Sortitúrque domos.

In eodem quoque lib. ostendit cursores in stadio loca sortiri solitos, cum dicit,

Tum loca sorte legunt.

Et id quoque apud Græcos obseruari solitum agnosces ex Heliodoro, lib. Histor. Aethiopicæ 4. & Sophocle in Electra,

Στάντες δ' ὅδ' αὐτὸς οἱ τεπαγμένοι βραδεῖς
Κλήροις ἔπηλαν, καὶ κατέσπασαν δίφρους. Id est,

Stantes, cùm ordinati ludorum præfecti
Sorte loca curribus assignarent.

37 ¶ Sed & apud eundem Virgilium ad pericula sorte legebantur lib. 6. Aeneidos, *Et ad pericula*

In foribus lethum Androgeo, tum pendere pœnas
Cecropidæ iussi (miserum) septena quotannis
Corpora natorum, stat ductis sortibus vrna.

Nam vt ibi Seruius refert, ob mortem Androgei Minois filij ab Athenienſibus illatam, Minos illis deuictis eam pœnã indixit, vt singulis annis septem filios totidémque filias, Minotauro edẽdos darent, quos illi, vt cõmune omniũ esset periculum, sorte accipiebant: tandémq; tertio anno id Theseo Aegei Regis filio sorte euenit. Nam & id propè omnibus solemne erat, vt sorte ad pericula vocarentur, vt etiam testatur illud oraculum à Pausania recensitum lib. 4. quo Messeniaca describit,

Κόρῳ ἄρχοντι νεηλέσι δαίμοσι
Κλήρῳ λαχοῦσαι διπυλίδων ἀφ' αἵματος
θυωλεῦσι νυκτηρσίν ἐν σφαγαῖς.

BIU Cujas

Puellam intactam inferis Diis
Sorte acceptam ab Aepytidarum sanguine
Mactate nocturna mactatione.

Idem in libro 3. quo Laconica describit, tradit Limnæum locum fuisse, in quo Dianæ Orthiæ, id est, erectæ, sacellum fuit vbi antiquitus homines ex oraculo sorte ducti mactabantur. Sic & Eubœa à Callisthene patre pro salute patris, & Colophonia ab Erichtheo quoque patre pro Atheniensibus ex sortibus mactatæ sunt, vt prodit Iulius Hyginus Fabularum cap. 238. Et olim apud Phœnices & Carthaginenses diu obseruatum fuit, vt infantes principum filios sorte ductos regio ornatu Saturno immolarent, & quos sors morti destinaret, morti subtrahere non licebat. Ex quo Imilce Hannibalis vxor, cùm Aspar eius filius ex sorte mactandus esset, dolenter hæc dicit apud Silium ad fin. libri 4. Punicorum,

Quæ porrò hæc pietas, delubra aspergere tabo?

Et cætera quæ sequuntur. De quo & tu vide Lactantium lib. j. c. 21. & Eusebium lib. 4. Præparationis Euangelicæ.

38 ¶ Similitérque apud ipsum Virgilium lib. 9.

De eadem re. *Omnis per muros legio sortita periculum*
Excubat.

Id est, vt & Seruius interpretatur, sorte diuisa ad defensionem pericli, siue, vt ego malo, ad obeundum periculum, nisi idem sit. A quibus non longè distat quod & scribit ipse Virg. 4. Georg. de apibus quidem loquens, sed illis morem hominum tribuens,

Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti.

Id est, vt Seruius annotat, ex sorte. Aduerbium enim est, quod traxit à militia. Et quod Silius Italicus lib. 10. scribit post Cannense prælium Romanos sortitione custodiendæ vrbis munus accepisse,

Hæc inter, sed enim reliqui pia turba senatu
Munera sortito inuadunt.

Nam & ex Homero illud quoq; didicimus, milites in castris loca sorte accipere solitos. Apud eum enim lib. 10. Iliados, Dolon interrogatus ab Vlysse, quibus in locis essent Troiani milites & cæteri, id inter cætera respondit,

πρὸς θύμβρης δ' ἔλαχον λύκιοι μυσοί τ' ἀγέρωχοι.

Sed & ex multis fratribus sortiebantur qui ex illis ad bellum proficiscerentur, vt patet ex eo loco Homeri Iliados 24.

ἔξ ἧ οἱ υἷες ἔασιν, ἐγὼ δέ τις ἕβδομός εἰμι
τῶν μετὰ πᾶσι μόλοιμι κλήρῳ λάχον ἐνδάδε δ' ἔπεσθαι.

39 ¶ Et è diuerso apud ipsum Virgilium eod. lib. 9. Aeneidos, ad prædam milites sorte post victoriam vocabantur,

Ad prædã milites sorte uocari. *Si verò capere Italiam, sceptríque potiri*
Contigerit victori, & prædæ ducere sortem. Nam & pòst paulò,
— Ipsum illum clypeum cristásque rubentes
Excipiunt sorti.

Ad quod & illud pertinet quod lib. eiusdem operis 3. scripserat,

O fœlix vna ante alias Priameia virgo
Hostilem ad tumulum Troiæ sub mœnibus altis
Iussa mori, quæ sortitus non pertulit vllos,
Nec victoris heri tetigit captiua cubile.

Ibi enim loquitur Andromeda de Polyxena, quæ nullam sortitionem passa, vt cæteræ quæ in prædam cesserant, morti statim dedita est, ob idque eam fœlicem fuisse arbitrabatur. Et huc quoque pertinet illud Ouidij lib. 13. Metamorph.

Nunc etiam prædæ mala sors, quam victor Vlysses
Esse suam nolet &c.

Apud Pausaniam in Achaicis Eurypilus Euemonis filius in Troiana direptione sortitus est arcam Vulcani opus, donum à Ioue datum Dardano. Sed & apud Aelianum lib. 5. de varia Historia Athenienses, deuictis Chalcedonensibus terram eorum, quæ Hippobota dicitur, in quadraginta portiones sorte diuiserunt. Et apud Flauium Vopiscum probus Imperator probissimus, cùm de præda repertus esset equus non decorus, neque ingens, qui vt captiui dicebant centum ad decem milliaria currere diceretur, ita vt per octo, vel decem dies continuaret, crederetúrq; omnes ipsum Probum sibi seruaturum, dixit fugitiuo militi potiùs quàm forti eum equum conuenire: deinde in vrnam milites iussit nomen suum mittere, vt aliquis eum sorte acciperet. Plutarchus in Lucullo scribit Tigranis milites paucitatem exercitus Luculli contemnentes, & iam sibi certam victoriam promittẽtes super Romana spolia, quasi iam parta essent, sortes iecisse.

40 ¶ Et id quoque apud Homerum reperies lib. 5. Odyss. vbi etiam de præda Vlysis ex Troia, quam

Ad idem. consecutus est, hæc scribit,

πάλλ' ὅσ' ἀγ' ἐπόσσε τροίης ἐξήρατ' ὀδυσεύς.
ἅπερ ἀπ' ἄμμων ἕλθε λαχὼν ἀπὸ λαὸς ἅπασαν. Et lib. 6. Iliad. vbi de præda Achillis,

ἕλκον

ἄλλον δ' ἐνθένδε χρυσὸν, καὶ χαλκὸν ἐρυθρὸν,
ἀδὲ γυναῖκας ἐϋζώνους, πολιόν τε σίδηρον
ἄξομαι ὅσ' ἔλαχον γε.

Id quod etiam ex Euripide apertè intelligitur in Troadibus,

πολλοῖς ἤ κωκυτοῖσιν ἀχμαλωτίδων
βοᾷ σκάμανδρος δεσπότας κληρουμένων,
καὶ τὰς μὲν ἀρκὰς τὰς ἢ θεσσαλὸς λεὼς
ἔλαχ'.

Et alibi sæpè in ea Tragœdia. Quem imitatus alter Poëta Tragœdiographus, sed Latinus, scilicet Seneca in Tragœdia eiusdem nominis,

Dominum ecce Priami nuribus & natis legem
Sortitur vrna præda quem vilis sequar,
Hic Hectoris coniugia despondet sibi,
Hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris,
Nec deest tuos Cassandra, qui thalamos petat,
Mea sors timetur.

Et alibi in eadem fabula,

Me meus traxit statim
Sine sorte dominus.

Rursúmque,

Hele. Magis inuidebis, si tuam sortem scias.
An. An aliqua pœnæ pars meæ ignota est mihi?
Hele. Versata dominos vrna captiuis dedit.
And. Cui famula tradar, ede: quem dominum voco?
Hele. Te sorte prima Syrius iuuenis tulit,
Cassandra felix, quam furor sorte eximit.

Nam & Dictys Cretensis de bello Troiano lib. 5. tradit post Troianum excidium, Agamemnoni Cassandram, Menelao Helenam, Demophōti & Achamanti Aetram, & Clymenam extra sortem concessas fuisse. Cæteras autem sorte datas fuisse. Et aliàs sæpe videmus apud Diodorum Siculum prædam sorte fuisse distributam, & inter alia lib. 11. vbi loquitur de victoria Gelonis aduersus Carthaginenses, Ciuitates (inquit) eos quos sibi sors dederat, pro seruis habuere.

41 ¶ Lacedæmonios Græcorum præclarissimos populos sorti fuisse deditissimos ex eo constat, quod scribit Stephanus in libro de vrbibus, ex quorundā sententia Lacedæmona appellatam fuisse ἀπὸ τοῦ λαχεῖν, id est, à sortiendo, quoniam post Heraclidarum reditū, qui sorte primam hanc consecutus est, Lacedæmona cognominauerit. Moscopulus autē scribit dictam ἀπὸ τοῦ λάχου καὶ δαίμων, quòd ibi Dij ciuitates sortiti sunt, mutatione scilicet χ. in κ. Illud autem planum est ipsos Lacedæmonios ex more principes conuiuiorum sorte facere solitos, testimonio Plutarchi in Apophthegmatis Laconicis. Nam Agesilaus, inquit, Rex Lacedæmoniorum cùm sortibus ex more ductis factus esset princeps conuiuij, interrogatus à pincerna quantum vini cuique conuiuarum daret: Si multum, ait, vini paratum est, dato cuique quantum poscet: sin minus, cunctis ex æquo impartito.

Lacedæmonios à sorte dictos.

Apud eosdem conuiuiorum principes sorte deligi.

42 ¶ Et id certè commune fuit omnium Græcorū, quos posteà Romani imitati sunt, vt in Symposiis, id est, compotationibus talis sortirentur quempiam, qui conuiuio præsideret, & leges conuiuales præscriberet. De quibus Valerius Valentinus iocoso carmine cōscripsit, cui titulum nuncupauit Tapullæ, ficto nomine, cuius meminit Lucilius, teste Festo Pompeio, in verbo, Tapullam. Hunc præfectum βασιλέα, id est, Regem vocabant. Plutarchus conuiualium sermonum decad. 1. proble. 4. συμποσίαρχον appellat, id est, conuiuij principem. Varro lib. rerum humanarum 20. apud Nonium Marcellum, Modiperatorem à Latinis vocatum scribit, quasi modum imperantem. Athenæus lib. 10. ex Eupolide tradit & hos οἰνόπτας dictos. Huius quoque rei è Græcis meminit Plato libro de legibus 7. Ex Latinis Plautus in captiuis,

Et Romanos.

At ego dico recte. nam sortum in conuiuio
Sibi amator talos quom iacit, inuocat.

Et in Curculione.

— Iacit vultorios quatuor,
Talos arripio, inuoco almam meam nutricem Herem.
Iacto basilicum propino magnum poculum, ille ebibit.

Et Horatius lib. 1. Carminum Ode 4.

Nec regna vini sortiere talis.

Et lib. 2. Ode 7.

— Quem Venus arbitrum
Dicet bibendi.

Quia scilicet alea, in qua Venus obtinet primum locum, sortiebantur, quis in bibendo primatum obtineret, vt ibi dicunt interpretes. Et Plinius lib. 16. c. 22. eodémque vlt. Alius quantum alea quæsierit, tantùm bibit, id est, alij tot exciccant pocula, quot iusserit conuiuij dominus, qui talorum casu fortuitò eum locum sortiebatur. Et Macrobius in Saturnalibus alicubi, sed nunc locus nō occurrit. Nam & conuiuiis conuiuæ sorte carnes & cæteras res sorte diuidebant, vt videre licet ex Polluce lib. 6. c. 9. vbi dicit primam ἑρμοῦ κλῆρον id est Mercurij sortem appellari. Idque etiam videre licet ex Plutarcho in Catone Vticensi. In cœnis, inquit, partes sortiebatur: quòd si non obtineret, amicis ipsum priùs capere iubentibus dicebat, non bene se habere inuita Venere.

43 ¶ Apud Ro. Consules, Proconsules, Senatores, Prætores, Quæstores prouincias sortiebantur, vt de

Consules pro-

BIU Cujas

uincias sortiebantur.

Consulibus probatur in Auth.de consulib.in princ.& ex Liuio, lib.4.ab vrb. cond. & apertissimè lib.7.cùm scribit.Censuit igitur Senatus neutram negligendam rem esse, vtroque legiones scribi, Consulésque sortiri prouincias iussit.Et lib.10.in ea cõtrouersia,quæ fuit inter Fabium Maximum, & P.Decium,Consules.Et lib.6.2.belli Punici in cõsulatu Marcelli & Leuini Et in initio lib.2.belli Macedonici.Et lib.4 cùm dicit Illa tacita suberat cura,ne nouus Consul Græciam prouinciam sortiretur.& post initiũ lib.7.eiusdem belli.& Dionysio Halicarnasseo lib.6.& Plutarcho in vita Pauli Aemilij,& in vita Crassi,& Probo Aemilio in vita Catonis Censorij,& Valerio Maximo lib.3.c.7. vbi de P.Furio Philo,& ante hos Cicerone & aliis plurimis sæpissimè.

44 *Et Procõsules.*

¶ De Proconsulibus constat ex l.emancipati.§.1.ff.de adopt. Et ex eo quod scribit Tullius libro 5. epist.famil.epist.2.ad Q.Metellum,& Plin.lib.2.epistola ad Arrianum, Neruam diiudicare in sortitione prouinciæ,rationem Firmini non esse habendam.Et quod tradit Suetonius in Augusto,prouincias validiores,& quas annuis magistratuum imperiis regi nec facilè,nec tutum erat, ipse suscepit,cæteras Proconsulibus sortito permisit.Idque etiam videre licet apud Ciceronem lib.5. epistolarum familiarium,epist.2.quæ est ad Q.Marcellum.Appianum in sexcentis locis:& Philostratum in Apollonio lib.5.Aelium Spartianum in Seuero.Quin & Proconsules ipsos sortibus eligi solitos, ex Dione lib.58.coniecit Alciatus lib.Parergôn 5.c.22.

45 *Et iidem Proconsules sortibus deligebantur.*

¶ De quæstoribus,vt scilicet ij prouincias sortirentur,probat Vlp.in l.1.§.1.ff.de Quæst.& Tullius in 3.in Verrem actione,& in oratione pro Lucio Murena, & in oratione in Vatiniũ & li.epist.fa.epist. vlt.Cornelius Tacitus li.13.Historiæ Augustæ,& in vita Agricolę Sors Quæsturæ prouinciã Asiam dedit.Valerius Max.lib.6.c.9.in fi.vbi de Lucio Scylla. Et Festella, si is est,qui vulgò nomine illius circunfertur,in libro de magistratibus,quod minimè credo,cùm is liber citet multos authores Festella atq; Vlpiano qui illũ citat in ea l.j.de Quæstor. tẽpore inferiores, ipse autem Festella obiit nouissimo Tiberij Cæsaris principatu,vt scribit Plinius lib.33.c.11.Sed vt redeam, idem probat Suetonius in Vespasiano c.2.cùm dicit,Quæstor Cretam & Cyrenas prouinciam sorte tulit.

Festella an sit liber qui eius nomine uulgò circũfertur.

46 *Et Prætores.*

¶ De Prætoribus videre licet ex Tullio in 2.in Verrem actione, Cùm Prætores designati sortirentur, &c. Et in illa 3.in eundem actione.Nam vt(inquit)Prætor factus est, & sortem nactus est vrbanæ prouinciæ. Et in 4. Qui simulatque ei sorte prouincia Sicilia obuenit, & cap. nam ibi de Prætura loquitur. Et ij quoq; qui pro Prætoribus in prouincias mittebantur, qui Prætorij dicebantur,vt videre licet ex epist.Cælij ad Ciceronem lib.8.epist.fam. ipsius Ciceronis epist.9. Cum imperio in prouincias pro Prætore mitti oportere, eos sortitò in prouincias mitti placere. & alibi sæpè in eadem epist.Et ex Liuio in libro 10.secundi belli Punici,& alibi sæpissimè. itémque Suetonio in Cæsare c.18. vbi scribitur, Ex Prætura vlteriorem sortitus Hispaniam,&c.In Augusto,c.3.cùm dicit,Ex Prætura Macedoniam sortitus,&c.

47 *Sortis coniunctio & societas.* *Sortis necessitudo.*

¶ Hinc sortis coniunctio,necessitudo,& societas sæpissimè apud Ciceronem, cùm videlicet duobus magistratibus,scilicet Prætori & Quæstori,& similibus eadem prouincia obueniebat. Nam in prima in Verrem actione,Sic enim à maioribus nostris accepimus, Prætorem Quæstori suo parentis loco esse oportere:nullam neque iustiorem,neque grauiorem caussam necessitudinis posse reperiri,quàm coniunctionem sortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publicam muneris societatem.Et paulò infrà,Accusaui eum qui cum Quæstor fueram,qui cum me sors consuetudóque maiorum,qui cum me Deorum hominúmque iudicium coniunxerat. Et in secũda in eundem actione,Quæstura primus gradus honoris quid aliud habet in se,nisi Cn.Carbonem spoliatum à Quæstore suo pecunia publica?nudatum & proditum Consulem?desertum exercitum?relictam prouinciam?sortis necessitudinem religionémque violatam?Et in tertia, Quod de repub.sensit, ita sensit, vt nec fidem suam,nec morem maiorum,nec necessitudinem sortis læderet. Etenim si hæc perturbare omnia, & permiscere volumus,totam vitam periculosam infestámque reddemus, si nullam religionem sors habebit &c. Iterúmque, Qui in Cn.Carbone sortem, in Cn. Dolabella voluntatem neglexerit.Et lib.2.epist.famil.epist. vlt. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem,quam nobis sors tribuisset,consuetudinem quoque accedere.

48 *Consules comitia ex sorte habebant.*

¶ Sed & Consules ipsi comitia ex sortibus habebant,id est, inter se sorte comparabant vter eorum comitiis præesset,vt planè ostendit Liu.3 decad.li.4.dum scribit Q.Fabiũ Maximum,& M.Marcellum sortitos fuisse,vter Cẽsoribus creãdis comitia haberet.Et eiusdẽ decad.li.5.iterúmq; 4.dec.li.5. Eodẽ inquit ferè tempore duorũ Consulũ literæ allatæ sunt Q. Minutij Comitia suæ sortis esse.Et rursum,consulibus ambobus Italia prouincia decreta est,ita vt inter se compararent, sortirentúrve vter comitiis eius anni præesset. Et iterum libro nono, non semel. Vti etiam Tribuni plebis vt ex eodem videlicet libro 3.ab vrb.cond.vbi loquitur de M.Duellio Tribuno plebis, Cui inquit, sorte euenit,vt comitiis præesset.Sed & ipsi Consules vt ad eos redeamus, sortitò fasces accipiebant, vt scribitur in dicta Auth.de Consul.in princ. Nam & quod in idem recidit, sortiebantur dies,quibus singuli imperabant,vt apertè innuit Liuius lib.22. cùm dicit, Itaque Varro postero die, cuius sors eius diei imperij erat,nihil consulto collega propositum signum dedit. Vide tamen quod de eo dicam infrà in 5.opinione,nu.10.apud Romanos,& seq.

49 *Cõsules sortiebãtur uter ædes diis dedicaret.*

¶ Apud ipsum Liuium lib.2. ab vrbe condita Valerius Publicola & Horatius Consules sortiti sunt vter dedicaret ædes Ioui in Capitolio. Horatióque sorte euenit. Idque etiam aliàs fieri solitum satis declarat quod scribit idem Liuius lib.4. quod cùm Cn. Iulius Consul ædem Apollinis absente

collega

BIU Cujas

collega sine sorte dedicasset, egrè id passus Quintius collega cùm rediisset, in senatu conquestus est. Ex eodē eo ipso li. 4. satis apparet, quòd cùm inter Consules non conueniret in deligendo Dictatore, sorte dirimebant vter eorum Dictatorē diceret. Hæc enim sunt verba illius, Sors vt Dictatorem diceret (nam ne id quidem inter collegas conuenerat) T. Quintio euenit. Is Posthumum Tubertum Dictatorem dixit. Idem Consules cæteriq; Imperatores exercitus & copias ex more sortiebantur teste Dionysio Halicarnasseo li. 8. Antiquit. Ro. Sed & iidem sortiebātur vtri bellum quodpiam demandaretur, vt videre licet ex Valerio Maximo lib. 1. tit. 5. qui de omnibus est, quo loco de L. Paulo loquitur. Deniq; & ipsi legiones sortiebantur, vt satis declarat Liuius 3. decad. lib. 1. paulò ante fin.

50 ¶ Et hæc quidem de Consulibus. Sed & Censores sorte quoq; dirimebant, vter eorum legeret principem Senatus, vt retulit ipse Liuius 3. decad. lib. 7. Ex cuius etiam verbis de ea re loquentis intelliges, Romanos id Deorum esse iudicium existimasse, quod in huiusmodi rebus sorte contingebat. Sed & ipsi Censores sorte comparabant, vter eorum lustrum conderet, teste eodem Liuio libro 8. eiusdem 3. decad. & rursum 4. decad. lib. etiam 8. & Varrone lib. 5. de lingua Latina.

Et Censores uter principē Senatus legeret.

51 ¶ Quæstores suos Consules sortiebantur, id est, cum vtriq; Consuli suus Quæstor deputabatur, sorte Consulem cui addicti forent, deligebant. Quod patet ex illo loco Tullij in Oratione pro Cornelio Balbo, Quæstor hic C. Antonij collegæ mei, iudices, fuit sorte, sed societate cōsiliorum meus. Et Philip. 2. Quæstor, inquit, es factus, deinde continuò, siue Senatusconsulto, siue sorte, siue lege, ad Cæsarem incurristi.

Quæstores suos consules sortiebantur.

52 ¶ Tullius in oratione pro Cluentio Habito Statuerunt ita maiores nostri, vt si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduerteretur: vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos peruenire. Quibus verbis Tullius insinuat antiquū morem quo in decimum quenque militem sortitione capitaliter animaduertebatur: nam & id paulò pòst sortiri ad pœnam vocat. Et huius quoque meminit Liuius lib. 2. ab vrbe condita. Cætera (inquit) multitudo sorte decimus quisque ad supplicium lecti. Id quod apud Dionysium Halicarnasseum libro 9. & Frotinum lib. Stratagematōn 4. c. 1. fecit Appius Claudius Consul. & apud Appianū lib 1. Crassus, quod & Plutarchus retulit in vita ipsius Crasi, vbi hunc morem Romanorum peruetustum fuisse scribit, qui vt dicit, minorem damno ignominiam continet, plurimúmque aspicientibus horrorem incutit. Apud eundem Appianum lib. 2. non semel Iulius Cæsar, & apud eundem in Illyrico Augustus: Rursúmq; in Partico Antonius: quod & postremum retulit Plutarchus in ipso Antonio, & Frontinus quo loco suprà citauimus, vbi & alios, qui idem fecerunt, memorat, & Apud Cornelium Tacitum libro Annalium 3. L. Apronius. Idque nonnulli decimare appellant. Nec solum hæc pœna ex decimatione sumpta est à suis militibus, sed quādoq; ab hostibus. Sylla enim cùm Athenas cepisset, omnes quos sibi aduersarios nouerat in Ceramicum conclusos sorte decimum quemque ad supplicium duci iussit, vt author est Pausanias lib. 1.

Sortitione in quosdā ex multis animaduertebatur.

Decimatio.

Decimare.

53 ¶ Et hac quoque decimatione etiam ex sorte, sed non ob eandem causam vsus est Cambyses ille Persarum Rex. Nam cùm in expeditione aduersus Aethiopes fame premeretur ipsius exercitus, decimum quenque militem sortiri necaríque in cibum iussit, vt retulit grauissimus author Anneus Seneca lib. 3. de ira, & ante eum parens ille historiæ Herodotus in Thalia, qui liber est 3. Ex quo illud Lucani libro 10.

Alia decimatio ad cibū ob famem.

Vesanus in ortus
Cambyses longi populos peruenit ad æui
Defectúsque epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile.

Id quod aliàs non absimiliter ab Vsipiis factum testatur Cornelius Tacitus in vita Agricolæ. Eò (inquit) ad extremum inopiæ venêre, vt infirmissimos suorum, mox sorte ductos vescerentur. Et à Phœnicibus Porphyrius lib. secundo, de abstinentia ab esu carnium: eos enim ab Amilcare cui cognomen Balcas fuit, aut vt alij appellant, Barca (Is Hannibalis pater fuit) in eam victus inopiam fuisse redactos, vt commilitones sorte eductos comederent.

54 ¶ Apud ipsos Romanos olim, vt ad eos reuertamur, caussæ sortibus ex vrna ductis ordinabantur. Nam quo tempore agebantur caussæ, cōueniebant omnes, & ex sorte dierum ordinem capiebant, quo post tricesimū diem suas caussas exequebantur. Quin & ipsi iudices sortibus quoque ex vrna ductis assumebantur, vt etiam tradit Asconius Pedianus in commentariis in orationem Ciceronis in Verrem, quam diuinationem appellant, & videre licet ex l. in criminalibus, sub tit. de iurisd. omn. iud. in C. Theodosiano. Vnde illud Virg. lib. 6. Aeneid.

Caussæ sortibus ductæ apud Romanos.

Nec verò hæ sine sorte datæ, sine iudice sedes.
Quæsitor Minos vrnam mouet, &c.

In cuius loci enarratione Seruius id scribit quod suprà in prin. huius vers. diximus.

55 ¶ Quod & astruit Cicero in Verrem actione tertia. Deinde cæteras dicas omnes illo foro M. Posthumius Quæstor sortitus est. hanc solam in illo conuentu reperire sortitus. Et rursus Scribitur Heraclio dica, Primò mirantur omnes improbitatem calumniæ, Deinde qui istum nossent, partim suspicabātur, partim videbant adiectum oculum esse hæreditati. Intereà dies aduenit, quo die sese ex instituto ac lege Rupilia sortiturum Syracusis iste edixerat, id est, sortitione causas cogniturum. Et subdit, Paratus ad hanc dicam sortiendam venerat. Cùm enim Heraclius non posset eo die sortiri,

De eadem re.

BIU Cujas

quòd lex Rupilia vetaret, diebus triginta sortiri dicam, &c. Et iterùm paulò infrà. Id ei postero die venit in mẽtem, è lege Rupilia sortiri dicas oportere. Eduxit ex vrna tres, &c. Et in oratione in Vatinium, Nam quis reus in tribunal sui Quæsitoris ascenderit? eúmque vi deturbarit? subsellia dissiparit? vrnas deleuerit? Et Propertius lib. 4.

Aut si quis posita iudex sedet Aeacus vrna
In mea sortita iudicet ossa pila. Et Iuuenalis Satyra 14. in prin.
—Improba quamuis
Gratia fallacis Prætoris vicerit vrnam.

Et Seneca Tragœdiographus in Hercule Furente actu 3.

Non vnus alta sede quæsitori sedens
Indicia trepidis sera sortitur reis,
Auditur illo Gnosius Minos foco,
Radamanthus illo, Theudis hoc audit socer. Et in Agamemnone actu 1.
Reputemus omnes, quos ob infandas manus
Quæsitor vrna Gnosius versat reos. Et Claudianus lib. 2. de raptu Proserpinæ,
Vrna nec incertas versat Minoia sortes.

56 Sortitiones iudicum. Sorte delecti qui capta in bello restituerent. Præfecti sorte delecti.

¶ Vnde & apud Suetonium in Augusto sortitiones iudicum appellantur. Et in nostris legibus sortiri iudicium dicimus. l. Iudæi. C. de Iudæis. Et sortiri iudicem, in l. denunciasse. §. vlt. ff. de adult. & in l. quoties. C. de priuil. scho. lib. 12. & in §. illud quoque, in Auth. de exec. & iis qui conue. & Apud Ciceronem ad Q. Fratrum lib. 2. Is cum grauiter de Clodianis incendiis, trucidationibus lapidationibus quæstus esset, sententiam dixit vt ipse iudices per Prætorem Vrbanum sortiretur. Iudicum sortitione facta, comitia haberentur. Hæc ille. & Plinius in docta illa sua Præfatione, Quamplurimum refert sortiatur aliquis iudicem, an eligat. Et sortiri forum, in c. vlt. extrà de foro compet. Suetonius vt id præcedentibus adiiciam, tradit in Vespasiano c. 10. illum sorte elegisse, per quos rapta bello restituerentur, quíque iudicia centumuiralia extra ordinem iudicarent. Ante illum Augustus Cæsar, vt scribit Tacitus lib. 13. promisit Senatui deligere præfectos. deinde ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero Prætorum qui præessent.

57 Iudicum subsortitio.

¶ Nec solùm primo loco sortiebantur iudices, sed si qui eorum qui primùm sorte delecti fuerant, reiiciebantur, id est, vt nostri loquũtur, recusabantur, vel moriebantur: alios in eorum locum subsortiebantur, id est, sorte substituebant. Cicero pro Cluentio Habito. Et quòd C. Verus Prætor Vrbanus homo sanctus & diligens subsortitionem in eó codice non haberet, qui tum interlitus proferebatur. Et paulò pòst, Si ex lege subsortitus non erat Iunius, idcirco illius damnatione aliquid de Cluentio iudicabatur? Rursúmque aut multò pòst, Ab illo enim quod ex lege subsortitus iudicium non esset, mulcta petita esse dicitur. Et iterum, Cùm præsertim id quod fuit in illo iudicio inuidiosissimum, post paucos dies ex subsortitione sedisset. Rursúmq;, Iam non eos Iunius subsortitus est, qui pecunia accepta condemnarent. Et in 2. in Verrem actione, Posteaquam reiectio iudicum facta est, quòd & in sortitione istius spem fortuna Pop. Rom. & in reiiciendis iudicibus, mea diligentia istorum impudentiam vicerat, &c. Et rursum, Subsortiemur etiam in M. Metelli locum. Et in 3. in eundem actione, Cur ea quandiu alium Prætorem cum iis iudicibus, quos in horum locum subsortitus est, de re in consilium iturũ putasti, tandiu domi fuerunt? Et rursum ibi, Nam de subsortitione illa Iuniana iudicũ nihil dico. Et in oratione pro Cn. Planco, Iam non eos Iunius subsortitus est. Et Suetonius in Cæsare, c. 41. in fin. Instituit quotannis in demortuorum locum ex his qui recensiti non essent, subsortitio à Prætore fieret. Quanquã ibi de aliis quàm de iudicibus loquitur. Virg. autem ab hac iudicum substitutione quæ sorte fiebat, sortiri vsurpauit pro substituere lib. 3. Geor.

Antè veni, & sobolem armento sortire quotannis. Quod & ibi annotauit Seruius.

58 De eadem re.

¶ Nam vt declarat Asconius Pedianus in 2. in Verrem actione, moris fuit celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio prætoris & in arca reponi nomina iudicum delectorũ. Deinde in vrnam sortitò mitti, vt de pluribus necessarius numerus confici posset. Tertiò permitti accusatori & reo, vt ex illo numero reiicerent quos putarent sibi inimicos, aut aliqua ratione incommodos fore. Reiectione autem facta in eorum locum qui reiecti fuerant, Prætor alios subsortiebatur quoad numerus legitimus impleretur. Nam prima delectio sortitio erat: hæc autem subsortitio. Hæc propemodum Pedianus. Et hæc quoq; subsortitio fiebat, si ex iudicibus primùm sorte delectis aliqui eorum morerentur. Nam & tunc subsortitio fiebat aliorum, in locum demortuorũ, vt videret licet ex Suetonio, in Iulio Cęsare c. 41. At ne qui noui cætus recensionis causa moueri quandoque possent: instituit quotannis in demortuorum locum ex his qui recensiti non essent, subsortitio à prætore fieret.

59 Patroni & aduocati sorte delecti.

¶ Nec iudices tantùm apud ipsos Romanos sortibus ducebantur, sed & patroni quoque & aduocati, vt planè videre licet ex illis Plinij Iunioris verbis lib. 10. Epist. ad Traianum, in epist. 3. cuius initium est, Vt primum. Omnibus, inquit aduocationibus renunciaui: qua ex causa cùm patronum me Prouinciales optassent contra Marium Priscum, & petij veniam, & impetraui. Sed cùm postea Consul designatus censuissem tacendum nobiscum, quorũ erat excusatio recepta, vt essemus in Senatus

Iudicũ sortitio apud Athenienses. 60

potestate, paterem úrq; nomina nostra in vrnam conici, &c. Nec id temerè in alio loco comperies.

¶ Et apud Athenienses quoque à quibus Romani maximam partem suarum legum sumpserunt, vt patet ex l. 2. ff. de ori. Iuris, & Liuio libro ab vrbe condi. 3. id etiam fuisse obseruatum, vt iudices

sortibus

sortibus deligerentur, satis apertè constat ex oratione primi præcipuíque illorum oratoris Demosthenis cõtra Aristogitonem, atq; etiam cõtra Neæra: si hæc eius sit, vbi hæc scribit, προσλυθότος ἤ σχόντος λαγχάνειν βουλευτὴν ἀπόλλωνος. Et ex Aristotele lib. 2. Politicôn, c. 10. eoc. émq; vit. vbi ex hoc scribit Solonem à nonnullis repræhẽsum, quòd omnem ad iudiciũ, quod sortitione legebatur, traduxisset authoritatem. διὸ καὶ μέμφονταί τινες αὐτῷ. λύσαι γὰρ θάτερον κύριον ποήσαντα τὸ δικαστήριον πάντων κληρωτὸν ὄν. Atq; etiã ex Luciano in eo Dialogo cui titi. est, δὶς κατηγορούμενος, ἢ δικαστήρια, id est, bis accusatus, seu fora.

61 ¶ Plutarchus in Pericle tradit plures magistratus apud ipsos Athenienses vetere instituto sorte capi solitos, scilicet Prętores, Thesmothetas, belli duces, id quod & ipse de Thesmothetis, & præterea de Archontis scribit in libro de fortuna Alexandri. Habebant autem quosdam magistratus qui vocabantur κληρωτοὶ, id est, ἐξ κλήρου γινόμενοι quales erant iudices. Locus autem vbi ipsi magistratus per sortẽ creabantur, κληρωτήριον vocabatur, vt tradit Pollux lib. 9. c. 1. περὶ ἣν ἐξ θαλάττης μερῶν. Cæterùm hic mos erat apud eos creandorum magistratuũ, Competitores siue ambientes magno numero paucos, & eos quidẽ clarissimos eligebant, & eorum nomina in vrnam mittebant, ex quo hi competitores κληρούμενοι dicebantur. Demosthenes, καὶ κληρουμένων πρῶτος αἱρεῖθαι ἔλαχον, id est & competitorum primus sorte delectus sum, de qua re multa videbis apud Budæum nostrum in illis doctissimis Commentariis linguæ Græcæ. Id autem proprium Democratiæ esse, vt magistratus sorte deligerentur, scribit Aristoteles, ἐστι δὲ δημοκρατία, ἐν ᾗ κλῆροι διανέμονται τὰς ἀρχάς. Nec intelligas tamen omnes passim ad sortem magistratuum admissos ab Athenienśibus, sed selectissimos quoque, vt scribit Isocrates in Areopagetico, cuius hæc propemodum sententia est, Nec promiscuè omnes ad sortitionem magistratuum admisere, sed meliores, & singulis muneribus obeundis aptissimos, adhibito iudicio prætulerunt. *Magistratus sorte capti apud Athenienses.*

62 ¶ Porrò vt intelligas quemadmodum Athenienses, vt ad eos redeamus, sortiebantur iudices, Athenis erant plura dicasteria, id est, stationes ius dicentium. In aliis enim expendebantur, quæ φονικὰ Græci appellant, vbi agitur de vita. In aliis ciuiles lites tractabãtur, id est, περὶ δημοτικῶν. Vnicuique stationi nomẽ ex elemetorũ serie indebatur. Erat enim quæ diceretur α quæ β quæ γ. & deinceps vsq; ad literã κ. nam decem fuere stationes. Ianuæ autem vniuscuiusq; stationis erat superpictũ elementum rubri coloris, ex quo nomen ei stationi foret Quotquot erãt Athenis qui muniis iudicialibus fungerentur, habebant singuli pro ratione stationum pugillares in quibus descriptum adseruabatur & ipsorum & stationis nomen, habebántque pariter virgulam inscriptam. Cum autẽ appeteret iudicandi tempus, in forum cõmeabant omnes iudices, coniectíq; in vrnã sortibus, qui sortitus fuisset literã α pergebat in stationẽ cui ea litera nomẽ dabat. Quod si quis forte cõtẽpta ad iudicãdũ pergebat, graui mulcta puniebatur. Mos autẽ erat ex omnibus decẽ tribubus seligi iudices, & ex qualibet quinq; secerni illustrisimos quosq;, ex quibus vnus tãtũ iudicaret, quẽ sors selegisset. *De eadem re.*

63 ¶ Ex quibus certe intelliges locum Aristophanis, in ἐκκλησιαζούσαις, Id est, Concionantibus, vbi Blepyrus ita Praxagoram interrogat, *De eadem re.*

Τὰ δ' κληρωτήρια ποῖ τρέψεις; Cui Praxagoras respondet,
εἰς τὴν ἀγορὰν καταθήσω,
Κἄπειτα σκέψασ' παρ' ἑκαστὸν κληρώσω πάντας, ἕως ἂν
ἐνδῶς ὁ λαχὼν ἀπὸ τοῦ χαίρων ἐν ὁποίῳ γράμματι δαπανᾷ. Id est,

Ble. Locum autem sortiendi iudicij vbi constitues? Pra. In forum deponam,
Et postea apud familiarem sorte eligam omnes quousque
Sciens sortitus abeat, gaudens in qua litera cœnet.

64 ¶ Et sicut apud Romanos fiebant subsortitiones, vt suprà diximus, ita quoque Apud Athenienses quibus ἐπιλαγχάνειν, subsortiri dicebantur, & οἱ ἐπιλαγχάνοντες qui sortito aliis sublegũtur, ac velu ti succẽturiãtur, ἑκάστῳ γὰρ τῶν λαχόντων ἕτερος ἐπιλαγχάνειν ἐνομίζετο, ἵν' ἐάν ὁ πρόλαβὼν ἀποδοκιμασθῇ ἢ τελευτήσῃ. ἀντὶ ἐκείνου γένοιτο βουλευτὴς ἢ ἄλλος ὁ ἐπιλαχών. Id est, Vnicuiq; enim sortito delecto alterum sortito sublegere mos erat, vt si cuius priore loco fors exierat, præteriretur, aut ei quid accederet, sub sortito ille allectus pro eo vel in senatu censendi locũ, vel magistratũ gerendi adipisceretur. Aeschines ἐνταῦθα εἰσέρχεται Δημοσθένης ὅτι λαχὼν, οὐκ ἐπιλαχὼν, ἀλλ' ἐκ παρασκευῆς πριάμενος. De qua re si multo pluravidere velis, lege Budæũ in illis eisdem Comment. linguæ Græcæ. *Subsortitiones apud eosdem.*

65 ¶ Sed vt ad Romanos redeamus, apud eos quoque legationes sortibus ducebantur, quod satis constat ex illa Prisci Heluidij, & Marcelli Eprij contentione, apud Cornelium Tacitum, lib. 20. Nam cum placuisset senatui legatos mitti ad Vespasianũ, Priscus eligi nominatim à magistratibus, Marcellus vrnam postulabat. Ille sorte & vrna mores non discerni dubitans: hic vetera exempla opponens quæ sortem legationibus posuisset, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret. Tandémque vicit pars quæ sortiri legatos malebat, etiam mediis patrum annitentibus retinere morem. *Apud Romanos legationes sortibus ducebantur.*

66 ¶ Apud eosdem ex multis iudicibus quis primus, quis secundus, quis tertius & deinceps sententiam diceret, sorte decernebatur, vt satis patet ex eo quod scribit Cicero in oratione pro Aulo Cluentio Habito, iam toties citata, cuius hæc verba sunt, Ecce tibi huiusmodi sortitio, vt in primis Bulbo & Staleno, & Guttæ esset iudicandum. Nec dissimilis mos erat Syracusis, vt scilicet cum de aliqua re ad Senatum referretur, si quando omnes tacerent (dicebat autem sua sponte qui volebat) sortito cogebantur dicere, vt scriptis prodidit idem Tullius in 6. Verrem actione. *Et ex multis iudicib. quis primus & deinceps sententiã diceret.*

¶ Nam

BIU Cujas

67 ¶Nam & inibi quoque mos erat, vt prodituri in concionem secundum literarum ordinem quæ sorte ducebantur, in concionem prodirent. Cúmque Dionysius ille Senior, tum priuatus sortitus esset ius habendæ concionis per literam M. quispiam contemptui, vt verisimile est, illum habens, nulliúsque aut ingenij aut facundiæ existimans. mox intulit, μορολογεῖς Διονύσιε, id est, garriendi potestatem sortitus es Dionysi. Est enim μωρολογία, fatua atque insulsa loquacitas. At ille subinde respondit μοναρχήσομεν ὦν, id est monarchico igitur potiemur principatu, veluti illud elementum nō morologiæ, vt ille cauillabatur, vel concionis faceret potestatem: sed plane monarchici imperij mox futuri præsagiū foret, vti etiam obuenit. quod à Plutarcho relatum est in imperatorū apophthegmatis.

Apud eosdem ex sorte incōcionem prodibant.

68 ¶Quid quod Adrianus ille Imp. doctissimus, apud Aeliū Spartianum, Virgilianas sortes de Traiani erga se iudicio consuluisse dicitur, illíque hos versus obtigisse ex lib. 6. Aeneid.

Sortes ex Virgilio.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens? nosco crines, incanáque menta.
Regis Romani, primam qui legibus vrbem
Fundauit curibus paruis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

Clodio item Albino de fato suo consulenti his versibus Virgilianis, lib. 6. Aeneid. responsum est,

Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, sternet Pœnos, Gallúmque rebellem.

Quod tradit Iulius Capitolinus in vita illius.

Alexandro quoque Seuero Imperatori optimo, cum illi Heliogabalus insidiaretur: vt tradit Aelius Lampridius ad Constantinum Imperatorem, sors Virgiliana in templo Prænestinæ Vestæ talis extitit, ex eodem lib. 6. Aeneidos,

— Si qua fata aspera rumpens
Tu Marcellus eris.

Quin paruulo ei sors huiusmodi obtigit ex eodem lib.

Te manet imperium cœli terræque marísque.

Et cum postea parentis hortatu animum à philosophia & musica ad alias artes traduceret: his eiusdem ipsius quoque est, illustratus, lib. 6.

Excudent alij spirantia mollius æra,
Credo equidem viuos ducent de marmore vultus:
Orabunt causas melius, cœlíque meatus
Describent radio, & surgentia sydera dicent.
Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes. pacíque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Gordiano etiam Iuniori sorte contigerunt ea eiusdem Poëtæ carmina ex eodem lib. 6. à patre, ipsius sæpius recitata, vt in eorum vita retulit Iulius Capitolinus ad Constantinum,

Ostendent terris hunc tantum fata, neque vltra
Esse sinent: nimium vobis Romana propago
Visa potens superi, propria hæc si dona fuissent.

Quod vt ille tradit, ita quoque contigit.

Denique Claudio illi secūdo imperatori quoq; laudatissimo de se consulenti, vt au tost Trebellius Pollio, obtigit ille versus ex lib. 6. Aeneidos,

Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.

Nam & is biennium tantùm imperauit. Sed & ei sollicito de posteris hic item versus ex primo Aeneidos oblatus est,

Hus ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Item de fratre Quintillo, quem consortem imperij volebat habere, sors exit, ex illo ipso versu libri 6.

Ostendent terris hunc tantùm fata.

Quod verè contigit, vt qui decimoseptimo imperij die interemptus sit, vt tradunt ipse Pollio, Aurelius Victor, & Eutropius.

69 ¶Sed & ex Homero quoque, illo virtutum omnium parente Iustiniano appellato, sortes rerum futurarum præsagia deprompta esse, testimonio est Socrates ille hominum sapientissimus ab Apolline iudicatus. Qui cùm quispiam in somnis recitasset versum illum Achillis ex lib. 9. Iliados,

Ex homero.

ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην,

Die tertio Phthiam fertilem ibo,

Mox Aeschini prædixit die tertio se moriturum, vti euenit, vt refert Diogenes Laërtius, & Tullius lib. 1. de Diuinatione, vbi illum versum Homeri ita vertit,

Tertia te Phthiæ tempestas læta locabit.

Et meminit etiam Plato in Critone.

Sed & Marcus Brutus vir integerrimus & patriæ libertatis amantissimus, cum explorare vellet sortem belli Pharsalici, in quo occubuit, incidit in illum versum Patrocli moribundi Hectorē alloquentis lib. 16. eiusdem operis,

BIU Cujas

ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ, καὶ λητοῦς ἐξαπέφνε βίος.

Sed me parca pernitiosa,& Latonæ occidit filius. Quod à Plutarcho relatum est in vita ipsius Bruti,& Valerio Maximo,lib.1.tit.5.qui est de Ominibus.Opilio quoque Macrino super imperio consulenti obtigit locus ipsius Homeri lib.8.eiusdem operis,

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταὶ,
σὴ δ' ἤδη λέλυται, χαλεπὸν δ' ἄρα σε γῆρας ὀπάζει.

O senex,certe multum iam te iuuenes fatigant milites,
Tua autem fortitudo soluta est,difficilis verò te senectus premit.

Is nanque iam vetulus erat,& cum annum & menses duos tantum imperasset,ab Heliogabalo admodum iuuene imperio deturbatus,& vita priuatus est.Vt interim taceã Musæi vetustissimi poëtę sortes, quarum meminit Herodotus libr.7.Nec tamen istis sortibus fidem esse adhibendam putarim.Nam nec ex paginis euangelicis sortes legere Diuo Augustino placuit c.hi qui 26.q.2.

70 ¶ Sortibus autem olim responsa & oracula dabantur,vti plane ostendunt multi antiqui autores.Lucretius lib.4. *Sortib. oracula dabantur ex poetis.*

Nequit quam Diuum numen,sortésque fatigant. Virgilius lib.3.Aeneidos,
Sic fata Deum rex
Sortitur,voluítque vices,hic vertitur ordo.
Vbi id annotat Seruius. Et lib.4.
Nunc Lyciæ sortes, Et lib.6.
Hîc ego nanque tuas sortes arcanáque fata
Dictameæ genti ponam,lectósque sacrabo
Alma viros,foliis tantum nec carmina manda. Et lib.7.
Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem. Et paulo post,
Non patrio ex adito sortes,non plurima cœlo
Monstra sinunt. Vbi Seruius scribit abusiue sortes pro oraculis sumi.Ex quibus duobus postremis locis,de eadem re loquentibus intelliges sortem & sortes singulariter & pluraliter pro oraculo & oraculis poni.Tibullus lib.1.Eleg.3.

Delia non vsquam quæ me cùm mitteret vrbe,
Dicitur ante omnes consuluisse Deos.
Illa sacras pueri sortes,&c. Et Elegia 8.
Nec mihi sunt sortes,nec conscia fibra duorum
Præcinit euentus,nec mihi cantus auis. Et lib.2.Eleg.5.
Túque regis sortes,per te præsentit aruspex,
Lubrica signauit cùm Deus exta notis. Et paulo post,
Hæc dedit Aeneæ sortes. Horatius in arte Poëtica,
Tyrteúsque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit,dictæ per carmina sortes.

Quod de responsis Apollinis interpretatur Acron.

Propertius,

Et quid Prænestis dubias petis insciа sortes? Ouidius lib.1.Metamor.
Placuit cœleste precari
Numen & auxilium per sacras quærere sortes. Et alibi in eod.lib.
Mota dea est,sortémque dedit,discedite templo. Et lib.3.eiusdem operis,
Duræque iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ. Et lib.15.
Sic dicere vates
Faticináque ferunt sortes. Nam & alibi lib.scilicet 3.eiusdem operis Phœbeas sortes appellat.Seneca in Hercule Oetheo, *Faticinæ sortes. Phœbeæ sortes.*
Quærens hanc sortem mihi
Fatidica quondam dederat. Idem in Oedipo,actu 2. *Fatidica sors.*
In tempore ipso sorte Phœbeia excitus
Tiresia tremulo tardus accelerat gradu.

Plinius Iunior lib.8. Epistolarum ad Romanum, præsens numen atque etiam fatidicum indicant sortes. Apuleius lib.5.Asini aurei Sed Apollo quanquam Græcus & Ionicus propter Milesiæ conditorem sic Latina sorte respondit,&c.Ante hos Ennius, aut quisquis is fuit apud Ciceronem lib. 1.de Diuinatione,

Vt se edoceret obsecrans Apollinem
Quò sese vertant tantæ sortes,somniûm
Ibi ex oraculo voce diuina edidit
Apollo,&c.

71 ¶Et ipse quoque Cicero,vt relictis poëtis ad alios autores veniamus,in illo lib.1.loquitur de oraculis quæ æquatis sortibus ducuntur. Et alibi item eodem lib. loquitur de sortibus Iouis Dodonei. Et Cæsar quo loco loquitur de M. Valerio Procillo capto ab hostibus, ter consultum vtrum igni *Ex aliis scriptoribus.*

statim

statim necandus esset,an in aliud tempus reseruandus,sortium beneficio euasisse incolumen.Liuius 1.dec.lib.1.non longe ante fi.Delphos ad maxime inclytum in terris oraculum mittere statuit, neq; responsa sortium vlli alij committere ausus, &c.Valerius Maximus lib.1.in prin.Prisco etiam instituto rebus diuinis opera datur: cum aliquid commẽdandum est,precatione:cum aliquid exposcendum,voto:cum exsoluendum,gratulatione:cum inquirendum,sortibus.Et iterum eo.li.1.c.6.vbi de Lacu Albano.Cuius rei explorandæ gratia legati ad Delphicum oraculum missi retulerunt præcipi sortibus,vt aquam eius lacus emissam per agros diffunderent.Rursúmq; eo.libr.ca.8.vbi de Daphida loquitur.Inde cum iocabundus quasi delusa sacrarum sortium fide reuerteretur,&c. Ibi autem loquitur de eodem Delphico oraculo.Suetonius autem in Tiberio,c.14.meminit sortium oraculi Geryonis. Et in Caligula,c.57.sortium Antiatinarum.Et in Domitiano,c.15.sortium Prænestinarum,quibus vtrisque mors nunciata est.Et Prænestinarum quoque idem Suetonius in Tiberio, c.63.& in Domitiano,c.15.& Lampridius in Alexãdro Seuero,& ante eos Cicero li.2.de Diuinatione,& Propertius vti suprà diximus.Et Statius lib.1.Syluarum,

Et Prænestinæ poterunt migrare sorores.

Et vbique reperies sortes Apollinis,vt apud Hyginium,Fabularum c.32.& 69.& 88.& 89. & 101.& 120.Et Apuleium li.5.de Meta.de oraculo ipsius Apollinis Milesij loquẽtem,Ducite me & cui sors addixit,scopulo sistite.De qua re etiam quædã videbis apud Alciatum nostrum li.Parergon 5.c.22.

72 *Sorte ducti senatores qui mẽse Septẽbri & Octobri manerent.*

¶ Augustus Imp.vt tradit Suetonius in vita ipsius c.35. Sanxit ne Septembri Octobríve mẽse in senatu vllos adesse alios necesse esset,quàm sorte ductos,per quorum numerum decreta confici possent.sibíq; instituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem Senatũ referendis ante tractaret.Ex quibus aperte intelligis apud antiquos illos Romanos illis duobus mensibus Septembri & Octobri Senatum frequẽtem,siue ordinarium,siue legitimum dimitti solitum:nec nisi quasdam sorte ductos manere,per quos Senatusconsulta facere,si quãdo necesse esset,quibus conficiendis certo numero opus esset. Cuius etiámnũ quædam vestigia sequimur in nostris Senatibus Gallicis,quibus vacatio est à Senatu illis duobus mensibus, præter certum Senatorum numerum, qui ibi manere iubentur. Quanquam ne illud omittam,videtur ex eodem Suetonio in ipso Augusto c.32.huiusmodi annuam vacationem Senatus fuisse Nouembri & Decembri mensibus.

Vacationes Senatuum.

73 *Vxores sorte duci solitas.*

¶Romani ipsi in ducendis quoq; vxoribus(quod magis mirum est)si quando controuersia intercedebat,sortitionibus vtebantur. Quod ex eo intelligere licet, quod apud Plautum in Casina Chalinus seruus & Olympio villicus coniectis in sitellam sortibus super coniugio Casinæ sortiti sunt, sorsque Olympioni contigit.Nam ea fabula,vt intelligas id Romanos à Græcis mutuasse, sumpta est à Græca Comœdia,cui ob id nomen à sorte Clerumeni impositũ est,Latinè Sortiẽtes,vt prologus ipsius Plauti indicat.Quodq; apud Suetonium in Tiberio c.35.in fi.ipse Tiberius quempiam Quæstura mouit,quòd vxorem pridie sortitione ductam postridie repudiasset. Hincq; forte videri posset dictum esse,sortiri vxorem & maritum,in l.fœmina.ff.de Senato.& in l.si rogatus.§.matrimonij.ff.de manumi.vindic in l.cum veterum.C.de donat. ante nupt.& in l.2.vers. quod si per parentum.C.quando & quib.quar.pars,lib.10.vbi Lucas Pen.no.& in l.vlt.C.de inco.eo.lib.10.& §.1. 36.di.& c.quia tua.12.q.1.Et Ruth.1.c.& Ecclesiastici c.7.Et apud Apuleium lib.9. Meta.Pessimam inquit,& ante cunctas mulieres longe deterrimam sortitus cõiugem.Et Firmicum lib.3.Matheseos c.8.in 7.loco,& lib.5.c.1.in horoscopo Sagittarij in fi.& in aliis prope infinitis locis. Atq; etiam sortiri matrimonium in l.cum te.C.de inoffic.test.Et sortiri vsoris coniuctionem in c.vna 26.di.Et sortiri torum apud Senecam Tragœdiographum in Octauia,act.2.

Sortiri uxorẽ & maritum. Sortiri matrimonium.

Sortita fratris more Iunonis toros.

74 *Germanos sortium obseruatores esse.*

¶ Cornelius Tacitus in eo lib.quem de moribus Germanorum elegantissime scripsit, Germanos ipsos sortes,vt qui maxime,obseruare tradit,morémque sortitum,quibus vtebantur,describit. Ante eum autem Cæsar lib.1.Commentariorum de bello Gallico scribit,apud ipsos Germanos eam esse consuetudinem,vt matresfamilias eorum,sortibus declararẽt vtrum prælium committi ex vsu esset,nécne.Et vt idem paulo ante finem eius libri tradit, illas quoque de morte captorum in bello sortibus consulere solere.

75 *Fratres sortiũtur, uter eorũ maneret ut ille in aliam regionem abiret.*

¶ Cum ingens aliquando fames inuasisset vniuersam Lydiam,Tyrsenus,aut vt alij vocant Tyrrhenus & Lydus Atyos tyranni Lydorum filij habito super hac re consilio,bifariam populares suos diuisere,ea lege,vt alter eorum domi cum suis remaneret,alter verò ad quærendas nouas sedes egtederetur.Huiúsque rei arbitrium sorti commiserunt, contigítque vt extractis sortibus profectionis conditio Tyrseno obueniret.Ideóque præparatis nauibus cum suis illas ingressus prospera vsus nauigatione in Italiam peruenit,ibiq; accolas huius loci strenue domuit, regionémque illorum obtinuit,& à suo nomine Tyrseniam appellauit,quod à Velleio Paterculo lib.1. Romanæ historiæ proditum est,& Seruio li.2.Aeneid.in eum locum,Vbi Lydius arua,inter optima virum,&c.Et rursum lib.8.in eum quoque locum,vbi Lydia quondam Gens Bello præclara, & Nicolao Leonico libro Variarum historiarum 3.c.52.vbi tamẽ neutrum citat,nec alium vnde id acceperit,vti nec semper alias fecit in vniuerso illo opere.Verum Myrsilus Lesbius in libello de origine Italiæ & Tyrrhenorum,id omnino reiicit veluti confictum & contrarium ei quod scribit Xanthus Lydius in patria historia.Sed quicquid sit de ea.Non dissimiliter Lampeto & Marsepia Getarum reginæ sortito tentarunt,vtra earum in regno ipso manens fines patrios tueretur,vtráve in alienas regiones exercitum duceret

BIU Cujas

duceret eas subactura & imperio coniũctura, vt tradit Iornandes in eo lib. quem de Origine Getarum scripsit. Qui & ipse eodem libro scripsit Theodemirum, regem Gothorum, & Germanum missa sorte alterum in partem Italiæ, alterum ad regnum Orientale accessisse.

76 ¶ Et vt aceruatim alia quædam hic tandem colligamus, scribit Aristoteles lib. 4. Politicon c. 5. vtile esse quibus est consiliorum potestas, aut suffragio, aut sorte deligi. Sed & vtile quoque esse, si maior sit numerus popularium quàm Reipublicæ gubernatorum, aut non omnibus proponi præmium, sed iis qui numero Patriciorum pro portione respondeant, aut sorte plures à cõcilio reiici. De quo & idem multo plura in c. seq. Et lib. eiusdem operis 5. & cap. 3. A largitionum, inquit, corruptela sine seditione mutantur Respublicæ, vt in Heræa ciuitate. quod enim legerẽt eos qui suffragia largitione corrupissent, electio in sortitionem mutata est. Et lib. 6. c. 1. aut vt alij diuidũt 2. Quod si quis magistratus ex antiqua mutatione reliquus sit, tum fas esse ei autoritatem imminuere, & à suffragiis ad sortitionem transferre. Et ca. seq. Si pares eos esse contigerit, communem hanc esse controuersiam putandum est, vt si nunc inter duas partes diuisa sit concio aut iudicium. Aut enim sorti res committenda est, aut aliud tale faciendum. *Sortium exempla ex Aristotele.*

77 ¶ Et vt ad alios autores accedamus, Cicero li. Officiorum 3. Quid, inquit, si vna tabula sit, duo naufragi, híq; sint sapientes, sibi vterq; rapiat, an alter cedat alteri? cedat vero, sed ei cuius magis interfit vel sua, vel Reipublicæ causa viuere. Quid si hæc paria in vtroq;? nullum erit certamen, sed quasi in sorte aut in micando victus alteri cedet alter. Hæc ille. Est autem micare, vt id obiter dicam, sortiri digitis, vt scribit Nonius Marcellus huius loci, & aliorum autoritate. Idem in oratione pro Cn. Plancio: vtrum id sortis esse vis, an eius qui eam legem ferebat? Si sortis, nullum crimen est in casu. idem in 3. Phili. Prouinciarum religiosam sortitionem appellat. Et paulo pòst sortitionem diuinam. Apud Liuium lib. 1. Tarquinij duo filij cum accepissent respõsum ab Apolline Delphico eum summum imperium Romæ habiturum, qui primus osculũ matri tulisset, ipsi inter se vter prior cum Romam rediissent, matri obsculum daret, sorti permiserunt. Apud eundem 1. decad. lib. 4 Delectum inquit haberi non ex toto passim populo placuit, decem tribus sorte ductæ. ex his scriptos iuniores duo Tribuni ad bellum duxere. Sed & libr. 5. tradit Ambigatum Celtarum regem ob abundantem plebis multitudinem Belloneſum & Sigoneſum ſororis filios in alias, quas Dij dediſſent auguriis ſedes, oſtendit. Sigoneſo autem ſortibus datos Hercinios ſaltus, Belloneſo Italiam. *Micare quid ſit.* *Ex Cicerone.* *Ex Liuio.*

78 ¶ Diodorus Siculus libr. 4. Bibliotheces ſcribit, ad cuſtodiam inſulæ Ophiadis cuſtodes ſorte fuiſſe diuiſos ab Aegyptiorũ Rege cui ea parebat, ne quis furto lapidem Topazion, quo ea inſula abundat, ſubtraheret. Et libr. 5. eiuſdem operis tradit, quod cum Theſeus & Pirithous communi conſilio Helenam rapuiſſent, Athenáſq; aduexiſſent, iacta inter eos ſorte vtrius ea ſponſa futura eſſet, ſorte Theſeo obtigit. Idem lib. 11. eiuſdem operis ſcribit Siculos quicquid publici relictum agri acceſsiſſet, per ciuium capita quæque ſuis diſtributa ſorte tradidiſſe. Et alibi eodem libro Aegeſtæos, & Lilybæos agrum ad Maxarum fluuium poſitum pro ſorte diſtribuiſſe tradit. Et paulo pòſt agrũ Cherſoneſum ſorte quoque mille ciuibus diſtributum fuiſſe. Et lib. 12. Sybarienſes agrum Thuriorũ mœnibus finitimum pro ſorte item diſtribuiſſe. Et paulo pòſt, ipſos Thurios eundem quoque agrum rurſus æqua ſorte inter ſe diſtribuiſſe, vt iam intelligas id vbiq; fieri ſolitum. quod & videri poteſt ex his quæ diximus ſuprà, nu. 5. Sed & alias. *Ex Diodoro Siculo.*

79 ¶ Plutarchus in Solone tradit illum ἐν δημοσίῳ præbuiſſe epulum, quod παρασιτεῖν quaſi accubare vocauit. non enim eundem permittebat cibari eo loco ſæpius. Si is autem cui ſorte obuenerat, recuſaſſet, plectebatur: quoniam illud plus æquo apetentis, hoc ſuperbi & nimis faſtidioſi, & communia contemnẽtis eſſe putaret. Idem in Pericle, In octo, inquit, partes vniuerſam multitudinem partitus, ſortibus vtebatur, & cui alba faba contigiſſet, huic permittebatur in conuiuiis atque otio agere, cæteris pugnantibus. Ideo etiam aiunt eos, quibus res quæpiam ſuauiter ſuccedunt, eum diem album ab alba ſcilicet faba vocare. Hæc enim ſunt verba illius, ὁκλῶ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος ἀπεκλήρου. καὶ τῷ λαβόντι τὸ λευκὸν κύαμον ἐνωχεῖτο, καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. διὸ καὶ πάντες ἐν εὐπαθείαις τισὶ γιγνόμενοι, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. Apud eundem Plutarchum Problematon Græcorum c. 151. Leucippa, Arſinoẽ, Alcathoë Minyj filiæ furore percitæ cum carnibus humanis veſci cuperent, de filiis inter ſe ſortitæ ſunt. Idem in Nicia autoritate Theophraſti, tradit cum de pacis conditionibus inter Athenienſes & Spartanos conueniſſent, atque captiuos homines agróſque & ciuitates inuicem captas vtrique reddendas ſtatuiſſent, ſorte diſcerni placuit quínam priores reddendo eſſe deberent, Niciámque clanculum eos qui ducẽdis ſortibus præerant, pecunia corrupiſſe. Idem in Antonio ſcribit ipſum Antonium & Cleopatram inter ſe ſortitos fuiſſe, cum ſe mutuò ad cœnam inuitaſſent vter eorum inciperet. Idem in Timoleone tradit quod cum inter ſuos duces cõtentio eſſet qui primum traiiciendi fluminis Damyriç, & aggrediẽdi locum haberet, Timoleon hanc controuerſiam partibus decernere voluit & ducum ſingulorum annulos in ſua chlamyde coniectos permiſcuit. Idem in Parallelis, ca. 66. quod cùm peſtilentia Lacedæmonem vexaret, relatúmque eſſet oraculum ex Apolline finem mali fore, ſi quotannis virginem quãpiam generoſam immolarent, ſorte eam virginem aſſumebant. Et c. ſeq. idem tradit de Phalerorũ peſtilentia, vt ſcilicet in ſortem vocarent, quam immolarent. Apud eundẽ in Othone legiones ſorte ordinem capiebant. Idem in Theſeo tradit ipſum Theſeum & Pirithoum ſorte contendiſſe vtri eorum Helena obtigeret. Idẽ in Romulo ſcribit ex regibus ab Aenea ortis Numitorem, & Amu-

BIU Cujas

lium regnum pecuniásque & aurum sorte partitos fuisse, & Numitori regnum, alteri aurum & pecunias contigisse.

80 ¶ Apud Dionysium Halicarnasseum lib. Romanarum antiquit. 4. Etruscus vates asserit sortem non minimam esse partem speculationum in diuinatione, rectam interrogationem. Valerius Maximus lib. 1. c. 1. in prin. Prisco instituto rebus diuinis opera datur: cum aliquid commendandum est, precatione: cum exposcendum, voto: cum exoluendum, gratulatione: cum inquirendum, extis vel sortibus, &c. Et lib. 8. c. 16. vbi de Sulpitia scribit, ex omnibus matronis centum, ex illis autem decẽ sorte ductas fuisse, quæ de sanctissima fœmina iudicium facerent, quæ Veneris Verticordiæ simulacrum consecraret. Et Cornelius Tacitus lib. 3. scribit Tiberium quinque Consularium, quinque è Prætoriis totidem è cætero senatu sorte duxisse apud quos exsoluti plerique legis nexus modicũ in præsens leuamentum fuere. Idem lib. 5. scribit Togonium Gallum orasse Tiberium deligere Senatores, ex queis viginti sorte ducti & ferro accincti, quoties curiam inisset, salutem eius defenderent. Idem lib. 18. satis declarat legiones de ordine agminum sortiri solitos. Idem lib. 20. scribit sorte ductos fuisse, per quos redderentur bello rapta, quiq; æra legum vetustate delapsa noscerent, figerẽntq;, & qui fastos adulatione temporum fœdatos exornarent, modúmque impensis facerent.

Ex Dionysio Halicarnasseo.

81 ¶ Suetonius in Iulio Cæsare, c. 41. declarat sorte capi solitos, qui acciperent frumentum ex publico: & si qui eorum vita decessissent, alios subsortitione in id deligi. Idem in Augusto c. 13. tradit illum, rogantes patrem & filium pro vita sortiri, vt dimicare iussisse, vel alterutri concederetur. Sed & ibi c. 30. instituit vt regiones vrbis magistratus annui sortito tuerentur. Ex eodem in Nerone c. 21. intel liges Citharædos ex sorte in scenam prodire solitos, cum scribit, Nomen suum in albo profitẽtium Citharœdorum iussit adscribi, sorticuláq; in vrnam cum cæteris demissa, intrauit ordine suo. Apud eũdem in Vespasiano cap. 10. Vespasianus ipse sorte elegit, per quos rapta bello restituerẽtur. quod & nos supra ex Tacito retulimus. Et in Tito cap. 9. ipse Titus curatores restituendæ Campaniæ è Consulariũ numero sorte duxit. Idem in Domitiano c. 4. scribit illum in Albano celebrasse quotannis quinquatria Mineruæ, cui collegium instituerẽt, ex quo sorte ducti magisterio fungerentur. Sed & idem in eodem Domitiano c. 14. prodit decretum fuisse, vt quoties Domitianus Cõsulatum gereret, Equites Ro. quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus eum præcederent.

Ex Suetonio.

Citharœdorũ sortitio.

82 ¶ Nec tamen omittemus similem propemodum illi Citharœdorum sortitionẽ inter Athletas & Pancratiastas apud Græcos obseruari solitam ex Luciano in Hermotimo: Nam in argenteam, inquit, calpin, id est, vrnam coniiciebãtur minutulæ sortes faba non ampliores, eo ordine semper seruato, vt binis eadẽ elementi nota inscriberetur sortibus, pro Athletarum numero numerosioribus. Cum autem tẽpus pugnandi impenderet prodibant ex Athletis singuli sortẽ educturi: nec interim inspiciendi sortem ius erat, id prohibente mastigophoro. Peracto autem orbe Alytarches respiciebat sortes, atque ita dispensabat, vt qui α, esset sortitus, cum eo componeretur, qui eandem literam eduxisset, atque ita deinceps Homogrammi certaturi prodibant. Sed id tamen demum fieri solebat, si certaturi pares fuissent. Quod si quinque aut septem coniiciebantur in vrnam, solitaria supererat litera, quæ antigraphum siue antigramma non haberet, qui eam eduxisset, residebat expectans quamdiu certarent alij, ingressurus mox cum fatigatis ingens ipse & integer viribus, quod vtique fœliciſsimum censebatur, hícque dicebatur ἐφεδρος, quæ dictio indicat nouissimum apud Sophoclem in Aiace flagellifero.

Athletarũ & Pancratiastarum sortitio.

83 ¶ Iustinus lib. 1. tradit Cyrum adhuc puerum inter ludentes pastores sorte Regem delectum fuisse, quod ei omen fuit futuri imperij. Idem libro 21. scribit centum virgines & fœminas Locrenses sorte ductas, quas in templum Veneris quàm possent ornatissimas mitterent, vt voto cuipiam ex publico fungerentur. Plinius lib. 33. cap. 3. tradit Sesostrim regem Aegypti annis quibusque sorte reges singulos è subiectis iungere ad currum solitum fuisse. Apud Apuleium lib. 4. Meta. Latrones sorte ducti noctibus excubabant speculandi gratia, ne scilicet inuenti deprehenderentur. Et paulò pòst, Sorte quoque ministerium faciebant. Apud eundem in lib. de Mundo, Reges Persarum stipatores habebant regalium laterum, qui tutela peruigili custodiam per vices sortium sustinebant. Lampridius in Heliogabalo, eum tradit sortes conuiuales scriptas habuisse, quales inibi describit, húncque sortis morem primum instituisse, & ad sortem scenicos vocasse eo modo, quem ibi describit. Flauius Vopiscus in vita Probi tradit sorti commissum fuisse, cui equus velocissimus cederet, scribítque ipsi illum cessisse. Sunt qui Sortem pro Deo cultam fuisse tradũt, vt videre licet apud Plinium libro 2. cap. 7. vt cuius mater Fortuna, vt dicemus infrà, nu. 87. Dea plerisque fuerit existimata, vnde illud Iuuenalis,

Sed te nos Fortuna Deam facimus, cœlóque locamus.

De quo plurima videbis per Liliũ Gregorium Gyraldum de Diis gentium, Syntagmate 16. Sunt quoq; qui Lachesim secundam Parcarum à sorte dictam putant, aut quod sors ea sit, vt existimat Fulgentius: aut quòd vt alij arbitrantur, fatum sortiantur, παρὰ τὸ λαγχάνειν τὸ πεπρωμένον.

84 ¶ Contra istam opinionem, quæ hanc controuersiam sortis iudicio committit, multa adduci possunt, quę sortes improbant, videlicet c. 1. 26. q. 1. & c. non statim, & c. hi qui, & c. non exemplo. 26. q. 2. & c. aliquanti, & c. sortes. 26. q. 5. & c. vlt. extr. de sort. Et quod dicit Bal. loquens de hoc nostro casu in §. itaque, col. vlt. in proœm. ff. iudicium fortunæ remotum esse à ratione. Ideóque nec rationem ipsam, nec intellectum debere se committere huic fortunæ, quæ sæpissime præfert iniquum æquo, nec

Contra sortes Fortunæ iudicium à ratione remotum.

BIU Cujas

nec recte iudicat,vt no.in l.sed an vltro.§ vlt.ff.de neg.gest.Et paulo post,Oportet (ait) intellectum omnia determinare,& quàm paucissima fortunæ committere.l.2.ff.de condi.& demonstr.

85 ¶Sed & idem Bald.in c.licèt causſam,col.7.ver.oppo.quod Papa,de probat.de sorte loquens. Non est(inquit)iustum vt opes nostras committamus casibus fortuitis, & incertis.l quæ fortuitis. C.de pig.act.Nam fortuna est nutus Dei nobis incertus:vel si est altera natura in cęlo habens dominium caducorum,non debemus nos immiscere eius officio. Quinetiam Alci.in d.l.2.§.ex his.num.25. dicit id sortis iudicium esse periculosum,& subiectum fortunæ, non rationi. Ob quod non assentitur op.Bar.ibi de qua suprà diximus. *Ad idem. Sortis iudicium periculosum.*

86 ¶Quibus adde sententiam Ciceronis,qui & id sortis iudicium appellat iudicium fortunæ, in oratione pro Aulo Cluentio habita, Sinautę sortiti ad pœnam atque hominum delictum fortunæ iudicio committere minimè censorium est:certe in multorum peccato carpi paucos ad ignominiam & turpitudinem non oportet.Nam & idem Cicero lib.2. de diuinatione.Dicendum(ait)igitur putas de sortibus? Quid enim sors est?idem propemodum quod micare,quod talos iacere,quod tesseras:quibus temeritas, & casus:non ratio,nec consilium valet. Tota res est inuenta fallaciis, aut ad quæstum,aut ad superstitionem,aut ad errorem. Idq; multis rationibus & exemplis probat. Suprà autem num.75.docuimus quid sit micare. Isocrates autem in Areopagitico, scribit sortitionis gubernatricem esse Fortunam. *Ad idem.*

87 ¶Nec mireris,quòd Bal.noster,& Tullius sortem vocarunt fortunæ iudicium, id enim nolui silentio præterire, quandoquidem Sors τύχης,fortunæ filia est,vt scribit Euripides, *Ad idem. Sors fortunæ filia.*

Τὸν τῆς τύχης παῖδα κλῆρον.

Et ex eo repetit Plutarchus,aut quisquis is fuit,dubitant enim nonnulli de authore huius libri, cui titulus est, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα,χερσαῖα ἢ θαλάττια. id est, Vtra animalia sunt prudentiora, terrestria,an marina.Nam & τύχη Græcis vtrunque significat,& fortunam,& sortem. Quanquam sunt qui apud Euripidem,non τύχης legunt, sed ψυχῆς,tanquam scilicet sors sit animæ filia,quæ scilicet,vt scribit Cælius Rhodiginus li. Antiquarum lectionum 29.c.22.posterioris æditionis, diuiti non contribuens τὸ πρωτεῖον,hoc est,honorem præcipuum, sed vt conuenit pauperem abiectúmque surrigit:magnum verò & potentem æqualitati assuefacit, nec molestè, sed moderatum agere hilariter.Et ita legitur apud ipsum Plutarch.Sympo.decad.3.prob.10.nisi ibi mendum sit.Sed prior lectio magis mihi placet. Cui adstipulatur illud Martiani Capellæ lib. 1. de nuptiis Philologiæ & Mercurij, de fortuna,Tunc enim omnium garrula puellarum,& contrario semper fluibunda luxu, leuitate pernix desultoria gestiebat.Quam alij sortem asserunt, Nemesimq; nonnulli, Tychénque complures,aut Nortiam. Cæterùm & de huiusmodi fortunæ iudicio ex Iurisconsl. habes, ne illud ignores in l.seruus.ff.de stat.hom.

88 ¶Cornelius Tacitus lib.12. Scribit Augustum permisisse Senatui deligere præfectos, dein ambitu suffragiorum suspecto sorte ducebantur ex numero Prætorum qui præessent: neque tamen id diu mansisse,quia sors deerrabat ad parum idoneos.Dionysius autem Halicar.lib.1. Antiquitat. Rom. laudat Romulum quòd neq; venalia,neque sorte diuidenda fecisset sacerdotia. Basilius quoq; Magnus in Exameron 1.sex dierum cõgressione 8.de apibus loquens. Rex (inquit)apud ipsos non suffragiis est constitutus. Nam imperitia populi sæpenumero pessimum omnium in Magistratum assumit, non sorte potestatem est assecutus.Sortium enim concursus ad omnium pessimum deterrimúmque persæpe deferunt magistratum. Philostratus autem in vita Apollonij, lib.3. reprehendit illum morem,de quo suprà diximus Aegyptiorum, qui sacerdotes sorte deligebant,atque Græcorum,qui iudices,quos ludis Olympicis præficiũt,sorte etiam assumebant. Sorti nanque illos electionem committere, quæ prudentiæ nihil habet,ita vt possit etiam pessimus quisque sorte assumi.

89 ¶Et ne omittam Poëtas,Linus Thebanus Poëta vetustissimus, vt Apollinis & Terpsichoræ,vt plurimi volunt,siue Mercurij & Vraniæ, vt alij malunt, filius fuit, de huiusmodi sortibus ita scripsit apud Stobæum sermone περὶ φρονήσεως,

φράζεο δ' ἢ ἀπόλλων ἐντυναέμεν θ' ἁλὶ ἀκοῆς
Μύθων ἡμετέρων, ἀτραπὸν περὶ παντὸς ἀληθῆ:
Κῆρας ἀπωσάμενος πολυπήμονας αἵ τε βεβήλων
ὄχλον ἀνισῶσαι, ἅπασι περὶ πάντα μεδῶσι
παντοίας; μορφῶν χαλεπῶν ἀπατήματ' ἔχουσαι.
τὰς μὲν ἀπὸ ψυχῆς εἴργειν φυλακαῖσι νόοιο.
ἔστ θ γάρ σε καθαρμὸς, ὄντος δικαίως ὁσιεύσαι,
εἶκεν ἀληθείη μισέειν ὀλοὸν γένος ἀνθρώπων.

Considera studium intendens,audiendo
Sermones nostros,viam in omnibus veram:
Sortes reiice damnosas,quæ & impiorum
Multitudinem excitantes damnis omnia inuoluunt
Variis,formarum periculosarum imposturas habentes,
Has quidem ab animo arcere studiosè cogita.
Hæc enim te purgatio omnino verè sanctificabit,
Si verè oderis pernicioſum genus ipsarum. *Sortes damnosæ damnis varijs omnia involuentes.*

BIU Cujas

90 ¶Sed cui addere poteris quod Apuleius lib.9.Metamorph.significans has omnes sortes vanas esse, & futiles tradit sacerdotes Isidis commentos nouum genus quæstus: euocata enim sorte vnica pro pluribus casulis (aut vt alij legunt capsulis,aut vt alij,casibus) consulentes de rebus variis plurimos ad hunc modum cauillatos.Sortem autem hanc fuisse: ideo coniuncti terram proscindunt boues, vt in futurum læta germinent sata: tum si qui matrimonium sorte cooptantes interrogarent rem ipsam,responderi aiebant,iungendos connubio,& satis liberûm procreandis.Si possessiones præstinaturus quæreret,meritò boues, vt & iugum & arua sementis florentia pronuntiari (siue vt legere malo prænuntiari.) Si quis de profectione solicitus diuinum cuperet auspicium, iunctos iam paratósque quadrupedum cunctorum mansuetissimos,& lucrũ promitti de glebæ germine.Si prælium capessiturus vel latronum factionem persecuturus,vtiles necne processus sciscitaretur,additam victoriam sorti,præsagio contendebant.quippe ceruices hostium iugo subacturi,& prędam de captiuis vberrimam fructuosamque capturi. Et subiungit, Ad istum modum diuinationis astu captioso corraserant non paruas pecunias.Ex quibus planè intelligis has diuinationis species nihil aliud esse quàm meram impostu ram.

91 ¶ Et illa quidem in vniuersum. Sed quod ad quæstionem nostram priuatim pertinet quæ quidem quæstio facti potiùs est quàm iuris,vt dicit tex.in l.idem erit.ff.de sta.homi.Omnes propè in ea sententia sunt in huiusmodi quæst.facti nunquam sorti locum esse,sed vt qui factum allegat, idipsum probet,per l.ei qui ff.de probat.& l.actor.C.eo.tit.cum si.Nam ita voluit gl.in l.j.in verbo,prohibebit.& ibi Salyc.col.antepe.vers.nec ob hæc verba.C.vti possid.Iac.Bel.Cy.Ia.Bu.Alex.& Corne.in d.l.vlt.C.com.de lega.Io.And.Panor.& Io.Ana.in d.c.vlt.de sortile.Io.And.Imo.col.6.qui illam gl. dicit sing.Panor.& Fely.in d.c.licet causam,de prob.vbi ex hoc damnant gl.ibi,de qua diximus sũprà,nu.18.nec hinc longè.Bar.in l.si duo,in prin.col.2.ver.alij dicũt.ff.vti possidet.Nico.Neap.Imol. Raph.Co.Pau.Ca.Alex.& Ias.in d.l.huiusmodi.§.vlti.ff.de leg.1.ex quibus ipse Imo. Alex.& Ias.dicunt etiam illam sing.Ang.in d.l.sed cùm ambo.ff.de iud.Imo.in c.nostra,de testib.vbi & eam glos. dicit no.repræhenditque etiam gl.ibi,de qua & nos suprà diximus,nu.17.facit præterea.Floria.in l. itinere.ff.de serui.rust.præd.Ang.Are.in §.sed si ex testamento,col.2.nu.8.Insti. de satisd. tut. vbi & illam gl.dicit sing.&in d §.optionis, Inst.de leg.Barb.in d.l.2.§.ex his, col.13.& ibi Ias.qui itẽ illam dicit sing.col.7.vers.circa ergo secundam quæstionem.& ibi quoque Lancel.Gali.col.5.vers.quinta sit conclusio.ff.de verb.oblig.Fely.in d.c.capitulum sanctæ crucis,col.pen.de rescrip.& Franc.Ripa in repe.l.quominus,nu.59.ff.de flumi.

Sorti nũquam locum esse in qu.facti.

92 ¶ Sed aduerte, quia licet omnes,vt diximus,vbique id teneant,tamen Philip. Dec.in d.c.licet causam,col.pen.vers.secunda conclusio,de probat. intrepidè tenet contrarium,ea ratione motus quòd sortes sunt permissæ præterquam in casibus prohibitis,vt suprà diximus nu.13,alia gl.Nec reperiuntur magis prohibitæ in qu.facti,quàm iuris.Nam in d.le.duo sunt Titij.quam plerique in cõtrarium allegant,aliud est quod impedit controuersiam sorte dirimi,quia agebatur de præiudicio tertij,scilicet pupilli:quo quidem casu res ad iudicium sortis non reducitur,vt nuncupatim voluit gl.loquens etiam de præiudicio pupilli in simili fermè casu,in d.§.sed si ex testamento,vers.sin autem, in verbo,partes,Instit.de satisd,tut.Cy.& cæteri in d.l.vlt.C.com.de leg.Bal.in l.si duas, col.1.ff.de excus. tut.Ange.in d.l.si cùm ambo.ff.de iud.& omnes propè de hac re loquentes.

Contra prædictam opin.

Sorti non esse locum cùm de præiudicio tertij agitur.

93 ¶ Igitur cùm nulla sit diuersitatis ratio in quæstione facti & iuris, quantum ad hanc rem pertinet, cur aliud in vno statuemus quàm in altero, & potissimùm cùm ex facto ius oriatur.l.si ex plagis.§. in cliuo.ff.ad leg.Aqui.& l.duobus.§.si ei qui,& §.vlt.ff.de iureiur. Nam ea iura ad id allegari solent. Et præterea simile ius statuendum sit in antecedenti & consequenti.l.ad rem mobilem, & ibi gl.ff. de procur.& l.ad legatum,eo.tit.& §.idem iuris,& ibi etiam gl.Inst.quib.ex cau.manu.non pos. cum si.Et hanc opin.sequi videtur Ant.cuius Decius non meminit,in d.c.vlt.ad fi.de sortile.dum allegat gl.in d.c.licet causam,de probat.Et nuncupatim quoque sequitur Caro. Moli.in Consuet. Paris.tit. 1.§.& glos.1.col.5.nu.8.

Idem ius in antecedenti & in consequenti.

94 ¶ Et si eam opi.teneas vt possit huiusmodi res sorti committi, hoc intelligas si ambæ partes,aut certe etiam altera partium contendentium id requirat. Nam vtroque inuito id non fieret.Quin in rebus omnino indiuiduis sese mutuo concursu impedirent,per tex.in l.quoties.ff.de vsufr.amit.& expresse voluerunt Cy.Iac.Bu.Bar.Saly.Ang.& Philip.Corn.in d.l.vlt.C.com.de leg.Io.Andr.in d.c. licet causam,col.vlti.de probat.& in c.vlt.& ibi quoque Panor.ante fi.& Io.Ana.col.antepe.de sortile.& Bart.in d.l.huiusmodi.§.vlt.ff.de leg.1.& Floria.in d.l.itinere.ff.de serui.rust.præd.D.Cirier.in tract.Primogenituræ in 9.q.col.5. vers.si tamen velis. Imò nec altero inuito, nisi vt dicam infrà,in fin.huius 17.quæstionis.

Sorti non esse locum,nisi petatur saltem ab altera partiũ.

95 ¶ Sed & illud postremò annotauerim,quòd si res sorte diiudicata fuerit,non poterit appellari: quia tunc grauamen infertur à fortuna,quæ in hoc mundo superiorem non habet, vt quæ semper errat, & multas rerum euoluit mutationes,vt sing.dicit Bald.in d.l.vlt.col.1.C.com.de leg,allegans.§.pen. in Auth.vt omnes obed.iudi.& sequitur Ias.qui id dicit sing.& perpetua memoria dignum ibi, &in d.l.huiusmodi.§.vlt.col.vlti.ff.de leg.1.Et Rom.in l.sed cùm ambo.quam legit.cum l.in tribus.ff.de iud.& Corn.cons.143.licet in hac,ad fi.li.4.& Catel.Cota.memor.incip.sortis diiudicatio,& Philip. Deci.in d.c.licet causam,col.pe.ver.& de sorte,de prob.& Hippo.Marsil.in repet.l.1.num.140.C.de rap.virg.Et ad id citat Cota illud Euripidis,Fortuna cuncta versat in contrarium.

Sorte res iudicata appellationem nõ admittit.

¶Nam

BIU Cujas

96 ¶ Nam nec hoc casu, quo scilicet res iudicata est sorte, datur etiam minori in integrũ restitutio, vt sing. voluit idem Bald. in l. ait prætor. §. vlti. ff. de minor. dum dicit, quòd si in diuisione minor optet deteriorem partem, is restituetur, nisi illi sorte contigerit, quia tunc vtitur iure communi: & contra aduersam fortunam non datur restitutio. Et idem propemodum dicit in l. verùm. §. sciendum, per eum tex. eo. tit. Ad cuius sententiæ confirmationem facit tex. in l. de fideicommisso. C. de transact. vbi, quando ex incerto euentu quis potest consequi lucrum & damnum, nullo modo læsus dicitur, etiamsi damnũ consequatur, vel si sit minor: nã in ea l. alter minor erat, de qua & nos plura diximus ad id nostrũ propositũ in repet. l. si vnquam, in verbo donatione largitus, nu. 110. cæterùm superiora. *Nec restitutio nẽ in integrũ.*

97 ¶ Sed id tamen intelligendum, modò non sit intolerabilis quædam deceptio, ex eo quod etiã sing. dicit ipse Bal. in l. maioribus. C. com. vtriusque iudi. per illum tex. iuncta d. l. 2. C. quan. & quib. quar. pars, lib. 10. quòd si fratres hæreditatem sorte diuidãt, ex qua intolerabilis deceptio insurgat, potest peti rem in melius reformari. & sequitur Ro. in d. l. sed cùm ambo, & cons. 471. lucrum, in fi. & Philip. Fran. in rub. de appel. Corne. qui id dicit sing. d. consi. 143. ad fi. lib. 4. Paris. Puteus in tract. de ludo, char. vlt. ver. an à sententia. Barb. in c. cùm dilecti, col. vlt. de emp. & vend. & in d. c. licet causam, col. penul. & ibi quoque Deci. vbi suprà, de proba. Hipp. Mars. in d. l. j. vbi suprà, de rapto. & Catell. Cota, qui & id sing. dicit in d. memor. sortis diiudicatio. & D. Cirier. in tract. de primogenitura, libr. 2. q. 3. col. 16. in 8. prærogatiua. *Nisi intolerabilis sit deceptio.*

98 ¶ In quam sententiam dicit ipse Bal. quem nullus illorum allegat, con. 72. cuius id caput est, factum super quo consilium petitur, in 2. dubio, li. item 2. Diuisionibus esse standum nisi vltra dimidiam alter deceptus esset, vel nisi alteri beneficio minoris ætatis subueniatur, per d. l. maioribus. Etiãsi fiant sorte, sicut moris est, licet fortè quidã dicerent quòd fortuna similis sit ludo perditionis, vt maiori nullo modo subueniatur, minori autẽ sic, iuxta no. l. si minor. ff. de mino. Sed & ille subdit, ista nõ est bona similitudo. si in hoc casu fortuna æquiparatur bono & æquo iudici, per d. l. vlt. C. com. de leg. *Ad idem.*

99 ¶ Sed hæc tamen limitatio non posset procedere in hoc casu de quo agimus. Certum est enim ius primogenituræ ad alterum tantum contendentium pertinere: vter tamẽ is sit, incertum. Propterea ab initio quæst. sorti cõmittunt eo animo, eo consilio, vt res alteri tantùm ex sorte adiudicetur. Propterea q; alter nõ se potest dicere læsum, quãuis nihil cõsequatur. At in diuidenda hæreditate inter hæredes nihil tale est, quia certum est omnes hæredes suam legitimam portionẽ habere, propterea q; si in diuidenda ex sorte hæreditate cõperiatur vnũ maxima ex parte læsum esse, quod certum est ad illum pertinere, non mirum est si res reducenda sit in melius, vti etiam in nostro casu foret, si posteà liquidò constaret non eum cui sors primogenituræ obtigit, sed alterum esse primogenitum. *Quid igitur in nostro casu si post sortis iudicium constet quis sit primogenitus.*

100 ¶ Sed quod haud dubiè verum est hæc omnia ita demũ obtinent, si in sorte nullus dolus aut fraus interuenerit, vt in ea historia quam suprà, nu. 28. Darius ille primus, de Dario retulimus: & in alia de Cresphonte, nu. seq. incip. nam & in simili. In quibus vterque, scilicet Darius & Cresphontes regna alter Persarum, alter Messeniorum sorte fraudulenta consecuti sunt. Nam tunc nemo dixerit huiusmodi sortes sequendas esse, cum semper fraus, dolus, captio, à quacunque re excludi debeat. d. l. maioribus. C. com. vtriusque iudi. & l. si vxori. ff. de aur. & argen. leg. cum si. Est autem prouerbium apud Sophoclem Δραπέτης κλῆρος, id est, fugitiua sors, de re per dolum facta. Et vide quæ & nos dicemus in re non admodum absimili in 60. qu. nu. 8. intelliges 2. & seq. & diximus in nostris Retractibus, tit. j. §. 24. gl. j. nu. 5. vt id, & seq. *Quid si dolus interuenit.*

101 ¶ Et vt id caput concludam, si quis pleniùs nosse cupiat an, quando, & quomodo sortes sint permissæ aut prohibitæ, legat Archid. in c. j. 26. q. 2. Io. And. in rub. de sortil. & in c. vlt. eo. tit. & ibi quoque omnes scribentes. Cyn. & alios in d. l. vlt. C. com. de legat. Omnes in d. l. huiusmodi. §. vlt. ff. de legat. j. & in d. c. licet causam, de probatio. Feder. Senen. cons. 284. domine reuerende, Alber. in suo dictionario, in verbo sors. Luc. Pen. in d. l. 2. col. 3. in verbo, sortium. C. quan. & quib. quar. pars. Io. Fab. & Angel. Are. in §. optionis, Insti. de lega. cũdem Are. in §. 2. Instit. de satisd. Paul. Cast. in l. sed cùm ambo, quam legit cum l. in tribus, in fi. ff. de iud. Maria Soci. in tract. de sortibus, ex quo se citat in rubr. de libel. oblati. in 4. membro 8. arg. prin. ad fin. & Fely. in d. c. capitulum sanctæ crucis, col. pe. ver. sed an sortibus, de elec. & nouissimè Guil. Pontanum in d. l. 2. §. ex his, col. 10. nu. 11. ff. de verbo. obliga. & Alciatum lib. Parergôn 5. c. 22. & copiosissimè Moli. in Consuet. Paris. tit. 1. §. 8. gl. 1. in 2. quæst. nu. 13. & multis seq. & Paul. Grillandum in libro quem nuncupatim scripsit de Sortilegiis, & Ioan. Oldendorpium, Actionum classe 4. art. 22. nu. 10. eodémq; vlt. Et è Theologis D. Thomam, in 2. 2. quæst. 95. per totam eam quæst. præsertim artu. 8. & gl. ord. & Nicol. Lyren. in c. j. Io. & eundem Lyren. in c. 34. Nume. in fi. & in Prou. c. 16. in fi. & in c. 1. Actorum Apostolicorum. *Reliqua de sorte.*

102 ¶ Scio autem nonnullos de sortibus hæc scripsisse, Vetustos patres non solitos qualibet leui de causa mittere sortem, sed aut necessitate aut grandi vtilitate vrgente: nec nisi cum magna religione, reuerentia, expiationibus, ieiuniis, munditia, precibus, votis, sacrificiis, consecrationibus, cæterisque adhibitis religionum sacris mysteriis. Solere enim sacra ipsa operibus nostris rite præmissa, vt maximè diuinam prouocare voluntatem & beneuolentiam, diuinorúmque spirituum præsentiam, quorum dispẽsatione sorte directa, requisitæ rei veram suscipimus voluntatem. Oportere igitur quencunque per sortes operantem accedere animo bene disposito, non perturbato, non distracto, & cum forti desiderio, firma deliberatione, ac constanti intentione sciendi id quod quæsitũ fuerit. Præterea erga Deum puritate, castitate, sanctimonia pollen. tẽ, indubia spe, & firma ide sacris orationibus *Quorundam opi. de sorte.*

BIU Cujas

inuocare,vt dignus efficiatur cui diuini ſpiritus cõgrediantur,diuináque voluntas innoteſcat. Quibus nonnihil ſubſcribit quod Tullius in 1.in Verrem actione,quæ diuinatio dicitur,itémque 2.ſortium religionem vocat.Suprà autem ſatis diximus nunquam ſortibus vtendum eſſe ad diuinationem.id enim ab omnibus prohibitum.

XVII. QVAEST. SECVNDA OPINIO.

1 AD ſecundam opin.quæ dicit ſimpliciter eſſe locum gratificationi,faciunt multa iura quibus cauetur in rebus id genus gratificationi locum fore.Imprimis l.vlt.ff.de relig.& ſumpt.fune.quæ & hac dictione gratificationis vtitur,quæ cum ſit Sceuolæ eloquentiſsimi Iuriſconſulti,facit, vt minùs verear vti ea dictione in hac ſignificatione electionis vnius perſonæ aut rei ex multis. Quanquam ſcio aliter accipi à probatis ſcriptoribus,& Vlpiano,in l.quia poterat,in fin.ff.ad S C.Trebel. Eius autẽ l.vlt.vt ad eam redeamus, autoritate ſcribit Alb.in l.ſcripturæ col.1 ver.quid de duobus. C.de fid.inſt.poſt Guil.& Iac.Are.in ſuis quæſtionibus ſtatutorũ,q; ſi poteſtas iurauerit ſeruare ſtatuta,& ſint quædam ſibi contraria,cæteris paribus,locus eſt gratificationi,quod ſeruare maluerit.

2.op de gratificatione. Leges quæ ad eam faciunt.

2 ¶ Et alius tex.in l.3.§.ſi cùm omnes,in prin.& ibi gl.ff.de S C.Sylla.vbi ſi ſeruus ſimul omnibus dominis opem ferre non potuit,poterit eligere cui volet. Et ex ea no.gl.gratificationi locũ eſſe.Qua l.innixus Accurſius in l.ſi vt certo.§.nunc videndum, verſ.quod verò,in verbo ſaluas facere, in fin. & ibi Ray.And.Piſa.Alberi.Bal.Ang.ff.commoda.dicunt,quòd ſi quis habeat duas res à duobus ſibi commodatas,addit Ange.paris valoris,nec poſsit omnes ab incendio ſaluas facere,locus eſt gratificationi.Et ipſe Bal.in l.1.§.ſed & ſi noxæ ff.ſi ex noxa.cau.aga.ex eadem l.dicit quòd ſi ſeruus eſt duobus noxæ deditus,& vterque ſimul petat,erit locus gratificationi domini.Et idem Bald.in l.vlt. in fin.C.de teſta.manu.quòd duobus ſimul idem pretium offerentibus pro re ſubhaſtata,locus erit gratificationi.& ſequitur Firmi.in tract.gabellarum.in 2.parte prin.q.9.& Fab.à mente S.Sab.in tracta.de emp.& vend.in 5 parte prin.col.24.eiuſdem partis,verſic.quid autem fiat,& Franc.Ripa.in l. quominus,nu.61.ff.de flumi.

Alia.

3 ¶ Súntq; & alij plurimi tex.huic opi.adſtipulantes,quos hic aceruatim colligemus,in l.de die.ff.qui ſatiſd.cog.& l.ſumma,ver.ſed ſi alij ſoluit.ff.de pecu.& l.ei apud §.primo.ff. depoſ.& l.in ſumma,& l.ſi non ſortem.§.vlt.ff.de condict.inde.& l.planè,eo.tit.& l.in naue, in fi ff locat.& l.ſi duas, in prin. ff.de excuſ.tut.& l.ſi quis à filio.§.1.ff.de lega.1.& l.ſi quis ſeruum.§.ſi inter duas,& ibi gl.& Doct.& §.ſeq.& l.cùm quidam,& l.ſtatuliberum.in fi.& l.ſi mihi,& tibi,in princ.ff.de l.2.& l.pater filium.ff. ad leg.Falcid.& l.ſi non expedierit.§.vlt.ff de bon.autor.iud.poſ.quæ lex eſt Pauli,& vtitur quoque verbo gratificandi in hoc ſenſu,& l.ſi Titius,ibi & gl ff.de verb.oblig.& l.ſi Stichum.§. ſi decem.ff. de nouati.& l. fœminæ , & d.l.in quibus,& ibi Bal.C.de ſecun. nup.& ca.1.§.inter.& quod ibi not. Alua.& Card.Alex.in 2.no.tit.de leg.Corra.& c.per venerabilem.ver.quod autem in electione, & ibi gl.in verbo,fauere,& Panor.de elect.& c.cùm autem , & ibi gl.de iure patr.& in c.duobus,quod eſt pen.verſ.quòd ſi forſan,& ibi gl.in verbo,concurrant.Pet.Anc.Dom.& alij de reſcrip.lib.6.& c. ſi quis iuſto,& ibi etiam Pet.Anc.in 4 no.de elect.lib.6.

Alia.

4 ¶ Húcque ſpectant multæ glo.videlicet,in l.2.§.1.ff.ne quid in loco publico,de duobus plauſtris ſibi obuiantibus,vt cæteris paribus ſorti ſit locus,vtrum retrocedat,vt nos diximus ſuprà in 1.opin.huius q.nu.20.quódque voluit:aut gratificationi.quam gl.ſequuntur Pet. Cy.& Bal.in l. per agrum.C. de ſer.& aqua.& nulla ſortis mentione facta,ſed tantùm vt gratificationi ſit locus,Bar.in d.l.2.§.1. & Ange.in l.fluminum,in prin.ff.de dam.infect.Et alia gl.in l.1.§.apud Iulianum,in prin.ff.depoſ.quòd ſi duo contendant ſe eſſe hæredes deponentis in ſolidum & vterq; vult ſatiſdare depoſitario,is certè præferendus eſt,qui præuenit,& ſi ſimul veniant eſt locus gratificationi.Et ſequuntur Io.And.& Dom.in d.ca.pe de reſcr.lib.6.Et quod voluit alia quoque gloſ.in l.quod & lex.§.ſi tamen plures,in verb.eligendi.ff de li hom.exhi.quòd ſi ſint plures,qui eo interdicto expediri volunt,& ij quidem per omnia pares,locus eſt gratificationi & ſequitur Bar.ibi.

De duobus plauſtris ſibi obuiantibus.

5 ¶ Alia item in l.duo iudices dati.ff.de re iud. vti à multis citatur , quòd ſi vtraque pars æquè ſuam intentionem fundauerit,poteſt iudex ex diſcreto animi ſui motu, ſolo Deo inſpecto gratificari ſecundùm quam iudicet.nam & eam in id citat Bal.in c.licet cauſam,col.7.ver.gl.dicit , de prob. vbi eam dicit ſing.& con.420.verba principis,col.2.lib.j.vbi etiam eam dicit ſing.& con.481.vertente quæſtione,circa medium,eo.lib.j.vbi eam dicit no.& con.468.qualiter, probentur, col.2.libr.3.vbi eam quoque dicit ſing.quod conſiliũ repetitur con.445.lib.5.Tamen nulla eſt ibi gl.in meis codicibus,quæ id dicat.Niſi ſi quis id velit ſumere ex eo quod dicit gl.prima,cùm dicit,vel hoc intellige in interdicto,vti poſſidetis,cùm vterque æquè probauit.Tanquam ſcilicet ex ea gl. Bal.illud aſſumat quod dicit,tunc poſſe iudicem litis victoriam adiudicare cui voluerit, ſi ſint pares in probatione,de quo ampliùs Imo.Paul.Caſt.Alex.& Iaſ.ibi.& nos alibi quoque dicemus.

An iudex poſsit gratificari in paritate probationum.

6 ¶ Sed quicquid ſit de eo caſu,certè habemus aliam gl.in c.prætereà ducatus,in verbo,compellatur, tit.de proh.feud.ali. per Fed.quòd ſi filij domini, aut etiam plures domini non conueniant inter ſe, cui vaſallus præſtet fidelitatem,is gratificabitur cui volet præſtare,& ſequũtur Iac.Bel.Bal.qui ſubdubitare videtur.Aluar.Marti.Laud.Io.Ray.& Card.Alex.ibi, & ipſe Mart.in c.omnes , paulò ante fin.tit ſi de feud.fue.contro.inter do.& agn.

Vaſallus poteſt gratificari cui ex dominis non conuenientibus fidẽ præſtet.

7 ¶ Nec deſunt gl.Iuris Canonici in hanc ſententiam,videlicet glo.in c.eccleſia veſtra.le 2. in gl.vlti. in fin.de elect. quòd ſi duo fuerunt electi,ſintq; omnia hinc inde paria, ſcilicet numero , dignitate,

Duobus electis

& me

BIU Cujas

& meritis eligentium, & electi, possunt ipsi eligentes procedere ad aliam electionem: & si iterum erunt in omnibus pares, poterit superior gratificari vtri ex electis voluerit. De quo tamen vide Io. And. Pet. Anca. & Pan. ibi, & aliam gl. in c. pe. 63. dist. & Arch. qui illam priorem gl. citat, in d. c. pe. de rescrip. lib. 6. & quod dicam infrà, in 6. opi. nu. 9 sùntque & gloss.

per omnia paribus an superior potest gratificari.

8 ¶ Et vtruncunque sit in eo casu, certè alia est gloss. illi finitima, quæ non adeo in dubium vocatur, in c. si plures, in gl. prima 16. quæst. septima, quæ dicit quòd si inter plures patronos non bene conueniat de electione, & illi sint pares numero, poterit episcopus gratiam facere, cui velit, quod & voluerunt alij gl. Host. Io. And. Gaspar Calder. Card. Floren. & Panor. in d. ca. cùm autem, de iure patro. Inno. in c. 1. in fin. eodem tit. ipse Card. Flo. cons. 90. in discussione, col. 2. vers. si verò in neutra. Domi. in c. pe. in 7. not. de rescrip. lib. 6. Cæsar Lamber. in tract. de iure patro. in 25. artic. 7. q. princi. 2. par. 2. lib. colum. 2. numer. 2. & in 11. artic. 4. q. princ. 3. partis, eiusdem lib. 2. & latiùs in 1. artic. 5. q. eiusdem operis. Sed tamen & super hoc vide Bal. in rub. de elect. col. 1. versi. pone in electione.

Patronis dissidentibus episcopus potest gratificari.

9 ¶ Sed & in hoc albo sunt gl. illæ in c. si testes, in 1. gl. magna. 4. q. 3. & in c. in nostra, etiam in glos. magna, post medium, de testib. de quibus locuti sumus suprà in 1. opi. huius quæstionis nu. 17. facit præterea, quòd in casu quem ibi ex illis retulimus, locus est sorti, vt ibi diximus, aut gratificationi. vtrũque enim in eis locis ponunt. Et glo. in c. 1. de Iudæis, ℣ cum cuilibet permittatur Christianum Iudæi seruum redimere 12. solidis, per text. ibi, Si plures simul eodémque tempore conuenerint ad huiusmodi redemptionem, locus erit gratificationi, & ibi eam simpliciter sequitur Hostien. de quo tamen vide quid dicam in seq. op. nu. 4. & quod scribunt.

Alius casus.

10 ¶ Post glo. adferam & aliorum Doc. in eam sententias, quorum qui inter vetustissimos & doctissimos annumerari iure potest Pet. à Bel. Perti. in l. 2. §. 2. ff. si quis cautio. illud scribit quòd si sint duo, & ij quidẽ æquales magistratus, qui possint & quilibet per se cognoscere, & habeant diuersa tribunalia, & ambo simul & eodem tempore cognoscant: poterit reus vtri eorum velit gratificari, vt coram eo procedat & sequitur Bal. in l. 1. post princ. ff. de offi. Cons. Idem Pet. in §. 1. Insti. qui, & à quib. manu. non po. tradit, quòd si duo impetrarunt mandatum ad beneficium vacaturum in aliqua eccle sia, nec constet vter prior impetrarit, quia vtrunq; mãdatum est eiusdẽ diei, locus est gratificationi.

Reus potest gratificari corã quo ex multis iudicibus cõpareat.

11 ¶ Hunc sequitur Io. And. tempore quidem paulò inferior, sed non authoritate, in addi. Spec. tit. de locat. §. nunc aliqua, vers. 77. loquens de patre emphyteuta, qui voluit emphyteusim ad vnũ ex plurimis filiis institutis hæredibus peruenire, quem aliter nec nominauit nec designauit, ita vt incertũ sit de quo intellexerit. Eius enim rei electionẽ voluit ad dominum pertinere, per d. l. legato generaliter, & l. si quis à filio. §. vlt. ff. de leg. 1. Et illo (inquit) non eligente omnes succedent in ea emphyteusi, per l. cùm quidam. §. vlt. cum l. seq. ff. de leg. 2. Et id quidem quò ad illam gratificationem sequitur & dicit no. Ias. in l. 2. char. pen. vers. tenendo hanc partem. C. de iure emphyt. Sed tu tamen hîc omnino vide Caro. Rui. qui id reprobat, cons. 36. prima quæst. nu. 7. & seq. lib. 2. & Doc. in l si quis Titio. §. si hæres. ff. de leg 2. Vide tamen quid dicam in simili infrà in 6. opi. huius q. nu. 19. denique.

Si non constat ad quem ex filijs emphyteutæ ueniat emphyteusis an dominus gratificabitur.

12 ¶ Huc pertinent duo dicta Barto. quem non immeritò omnes omnibus legum interpretibus (Accursium semper excipio) anteponunt. Primùm in l. 2. §. qui exhibendi, col. 1. in fi. ff. de custo. & exhi. reo. quòd si quis vocatus fuerit simul, & ad eundem diem coram diuersis iudicibus eiusdem dignitatis, & eadem sit & æqualis causa, locus est gratificationi coram quo malit comparere, quod & voluit Bald. in l. 2. §. 1. ff. si quis cauti. & in l. Senatus, col. 2. & ibi etiam Sal. C. qui accu. non pos. Alterum est consil. 10. viso statuto communis Tuderti, circa medium, quo respondit, quòd si ex statuto requiratur in testamento mulieris præsentia aut consensus duorum proximorum consanguineorum, si sint plures eiusdem gradus, locus est gratificationi.

Citatus ad diuersa & ea quidem paria iudicia potest gratificari.

13 ¶ Cui subiiciendum putarim aliud dictum alterius Doct. nec minoris authoritate nec iudicio, nec multo tempore inferioris, scilicet Ioan. Fab. quem tamen nonnulli antiquiorem faciunt. Sed is Bart. aliquando citauit, videlicet in l. si quando. C. vnde vi. nisi mendum sit in codicibus qui circunferuntur, quod non putamus, cùm illum appositissimè & ex vero alleget. id quod nos obiter dicere voluimus. Hic in l. vlt. col. pen C. de edic. Diui Adria. tol. scribit ℣ si in casu illius l. non apparet quis litigatorum habet potiora iura, quia fortè proferantur duo testamenta eiusdem diei, nec apparet vtrum prius sit aut posterius, neutérque eorum possidet, poterit iudex gratificari, per c. duobus, de rescriptis. lib. 6. De quo tamen vide quæ dicam infrà.

In duobus testamentis eiusdem temporis iudex gratificabitur.

14 ¶ Nec hoc loco prætermittendus est Alberi. Rosat. illorum contemporaneus, nec minoris vir iudicij & eruditionis: qui authoritate Mart. Sil. suffultus, in 2. parte statutorũ q. 141. cuius id exordium est, quæro etiam quæstionem disputatam, scribit quòd si quis habitat domũ, quæ est duarum parochiarum, & promiscuè in ea habitat, poterit gratificari in vtra earum soluet onera & collectas, quæ ex statuto solui debent in parochia in qua habitat, per l. eius qui manumisit §. Celsus. ff. ad municip. sed vide quæ dixi suprà in 1 opi. huius q. nu. 24. & quod produnt, & quæ dicã infrà, num. 21. nullus quod diximus, & in 4. opi. huius quæst. nu. 17. cui confine, & in quinta opi num. 7. & huc idem.

Habitans in domo duarum parochiarum potest gratificari in utra soluet onera.

15 ¶ Quòd si Bal. in eam rem scripta, vltra alia multa quæ iam suprà ex eo diximus, in vnum colligere velim, certè multò plura ex eo solo, quàm ex vniuersis cæteris adferre possem. Sed satis erit alia quædam commemorasse. Is igitur & post eum Ang. sed vterque post Guil. Cu. in l. quæritur ff. de statu homi. dicunt, quòd si in casu illius l. neuter sexus alterum superat: poterit hermaphroditus gratificari cui sexui malit inseruire. Et idem quoq; voluit ipse Ang. in l. idem erit quã legit cum l. Arethusa.

BIU Cujas

Quid de hermaphrodito.

co.ti.dum allegat Guil.Cu.vbi suprà.Ex hócq; dicit in casu illius l.eũ fore liberũ,cui hæres gratificabitur.Sed & illud primũ de hermaphrodito ante hos voluit Host.in summa tit.de test.§. q testes

16 ¶ His concinit quod & ab eodem Bal.proditum est in l.j.in 23.quæst.ff.de rerum diuisio.quòd si dominus decedat relictis duobus liberis,quibus eodem tempore bellum sit cum externis quibusdam, nec possit vasallus vtrique suppetias ferre,poterit cui volet gratificari. Quod & ipsum in duobus dominis voluit Bertran. Caprio. in c.1.tit.de for.fideli. & Ioan. Ray.in c.firmiter,char. 5. in paruis, ver.quæro vidimus qualiter,tit.prohi.feu.ali. per Fede. Id quod etiam in alio seruitio (quod appellant)indiuiduo debito pluribus liberis obtinere , vt scilicet possit vasallus gratificari cui id præstare malit,tenet Marti.Laud.& Card.Alex.in c.omnes liberi,vterq; col.vlt.tit.si de feud. fu.contr. inter do.& agna.per d.l.3.§.si cùm omnes.ff. de SC. Syl.& alia quædam ex iuribus suprà citatis.de quo & tu vide quæ dicam infrà in 3.opi.huius quæst.num.5.eodémque vlt.A quibus non longè abest quod post Iac.Ardi.voluerunt Iac.Aluar.& Card.Alex.in c.1.tit.an mari.succes.vxo. quòd si vxor habeat vasallum , cuius auxilio egeant ipsa vxor & maritus eius simul , poterit vasallus vtri malit,in ea re gratificari,nec ex hoc vxor poterit conqueri. Et simile dicit Bald.cons. 313.ista quæstio,paulò ante fi.li.3. quòd si quis habet duo domicilia in diuersis ciuitatibus , quæ bellum contra se inuicem mouerunt , potest alteri gratificari cui maluerit opem ferre,nisi altera clarè ius haberet,altera minimè per c.domino guerram,tit.hic finit,&c.

Quid de vasallo.

17 ¶ Adstipulatur præcedentibus & quod scribit idem Bald.in authen.habita,col.antepe.ver.dicto de scholaribus.C.ne filius pro patre,quòd si sint duo rectores electi in discordia,superior adeundus est, qui eos ad concordiam compellat,aut vtri placuerit deferat. Et ipse Bal.in l.cùm inter.C.de fideicom.liber.post Cyn.in proœmio ff.quòd si propositum sit præmium ei qui primus castrum ingressus fuerit,quod quidem præmium sit indiuiduum,locus est gratificationi cui detur id præmium , si plures simul ingressi sunt. De quo & tu vide quid dicam infrà in 4.opi.huius q.nu.12.húcque etiam.

De duobus rectoribus electis in discordia.

18 ¶ Quódque tradit idem Bal.in proœmio decretalium,col.2.ver. sed quid si est schisma, quòd si sit schisma in imperio,quia fortè duo fuerint electi,locus est gratificationi. Et in c.vl.paulò ante fi. de dilati. quòd si duo paris dignitatis & potestatis quædam facienda eodem tempore mandauerint, quæ simul peragi non possint , locus est gratificationi.Sed id quomodo intelligatur , videbis apud Spec.tit.de feu.§.quoniam,ver.12.& seq. & Ro.cons.47.visis necessariis,col.1. vers.2. ad idem iudicatur.& Barb.in l.si Titius,col.15.vers.venio nunc ad aliqua.ff.de verb.oblig.

Et duobus electis in imperio.

Et duobus paris dignitatis.

19 ¶ Nec rationis esset omittere quod ab eodem Bal. scriptum est ad nostram quæstionem propius accedens,in c.1.§.& quia vidimus,col.vlt.versi.extrà quæro,tit.qui feud.dar.poss.quòd si actum sit, vt deficientibus masculis,feudum veniat ad vnam fœminam:si primogenita succedit in alia hæreditate,succedet & in hoc feudo , cæteris exclusis:aliàs dominus gratificabitur. argu.text.ibi , in verbo, quem dominus vellet.Et sequuntur Marti.Lauden.& Card.Alexan.ibi in fin.& Aluar.in c.1.col.pe. versic.quæro quid sit inuestitura, tit.de eo qui sibi & suis hære.Iac.à S.Georg.in tract. feudorum,in verbo,& fœminis,col.3. vers. sed iuxta prædicta.Francis. Cur.Iunior in tract. eiusdem tit.in 3.parte, char.3.vers.18.& Carol.Rui.qui id dicit no.cons.186. consideratis,col.3.nu.9.li.1.nutat.de quo & nos diximus suprà in princ.huius q.nu.12.nec mireris.

Alius casus.

20 ¶ Sed & hic adiicienda alia duo eiusdem Bal.dicta,vnum in tract.protomiseos,col.3.vers.sed quid si sunt æqualiter vicini,quod stante statuto vt vicinus propinquior possit aduocare rem sibi vicinam alteri venditam,si sint duo æqualiter vicini , præferendus est qui prior prouocauit.Quod si eodem simul tempore prouocarunt,locus erit gratificationi , quod & nos diximus in tract.Retractuum.tit. 1.§.11.gl.10.nu.2.Alterum vt à multis citatur,licet reperire non potui,est in cons. quopiam incip. factum sub ista forma , quod statutum loquens de maiore domus debet intelligi naturaliter de maiore natu & ætate . Quod si sint plures ætate maiores,erit locus gratificationi.Et ita illum refert & sequitur Pe.Anc.in rep.c.1.in vlt.q princ.ver.consuluit etiam Bald.de const.& Io.Bapt.in rep.l. omnes populi,in 19.q.interpretationis declaratiuæ.ff.de iust.& iur.

Alius.

21 ¶ Nullus,quod iam diximus,finis esset,si omnia Bal.dicta recensere vellẽ.Sed non omiserim quod à Car.Flor.responsum est d.cons.90.in discussione super illa quæstione ample tractata, vt suprà diximus in prin.huius 17.q.nu.16.Et quod in simili à Io.And.in addi.Spec.in rub.de parochi.tractatur de eo qui habet plures ecclesias in quibus æqualiter audit diuina officia, nec in eis habet maiorum sepulturam,nec ipse eligit sepulturam, concertatúrque in vtra earum sepeliri debeat. Concludítque cæteris per omnia paribus locum esse gratificationi episcopi.Et id inter cæteras op.adductum fuerat à Io.And.vbi supra. Quod & in simili casu,videlicet in eo qui reliquit aliquid suæ ecclesiæ parochiali , cum duas haberet,nec coniecturis aut aliàs apparet de vtra senserit , sintque omnia paria,vt episcopus gratificetur , voluerunt Host.Io.And.& omnes prope in c.indicante, extra de test. Imo.in c.relatum,le.2.ad fi.eo.tit.Philip.Fran.in c.cum quis,col.vlt.de sepul.lib.2.Verum Io.Plat.in l.1.circa medium.C.de municip.& orig.lib.10.multis op.relatis, videtur in ea esse, vt hæres gratificari possit.Sed vide quod diximus suprà nu.14.nec hoc loco.& in 1.op.huius q.nu.24. & quod producunt,& quæ etiam dicam infrà in 4.op.huius q.nu.16.cui confine.

De sepultura eius qui habet duas ecclesias.

22 ¶ Sunt & qui ad hanc gratificationis opinionem afferunt quod dicere solemus,cum plures res alternatiue debentur,locum esse electioni,& sic,vt illi dicunt, gratificationi debitoris , rem scilicet quam malit soluere.l. plerunque.§.vltim.ff.de iure dot. & cap.in alternatiuis , de regul.iur. lib. 6. & vti obique

In alternatiua electio est debitoris.

BIU Cujas

bique concord.in glo.& Doct.An tamen id semper & quando procedat videbis apud Dyn.Io.And. & cæteros,in d.c.in alternatiuis.Cyn.in d.l.cum quidam.C.de verb.sign.Bal. in d.l. plerunque. Sed ita vt omnino videas tex.gl.& Doct in l.Lucio.ff.de leg.2.

32 ¶ Denique illud in hoc capite gratificationis notandum est quod scribit Bald. (vix enim possimus eum relinquere)in c.1.col.pe.tit.de ali.feu.quod ius gratificandi nunquam competit, nisi in casibus à iure expressis,quia aliter id esset disponere de iure tertij,quod nemo facere potest citra illius cõsensum,per l.cum Hermes.C.locat.& l.dudum.C.de contra.empt.Et idem voluit Franc. Are.cons. 42.ex facto,col.pen.vers.præterea dato,vbi tamen Bal.nõ citat,sed Io.And.in c.in nostra,de testib. vbi id non ita expresse dicit.Et de hoc quoque diximus in tract.Retractuum, tit.1.§.26.glo.2. nu.2. & seq.Alias autem an & quando sit locus gratificationi,videbis apud Alber.in d.l.vlt. iam toties allegata.ff.de relig.& sump.fun.& in l.si quis seruum.§.si inter duos.ff. de leg.2.

Gratificationi nunquam locus est nisi in casibus à iure expressis.

TERTIA OPIN DECIMAESEPTIMAE QVAEST.

1 AD tertiam opi.quæ dicit tum demum locum fore gratificationi cum contendentes sunt omnino pares moribus,honestate,dignitate, & aliis id genus;aliàs enim præferendũ esse idoneiorem,faciunt multa,quæ iam diximus in præcedenti articulo. Et quod dicitur magis idoneum præferri,cum plures agere volunt de sepulchro violato.l.prætor.§.si plures.ff.de sepulc.viol. vel de alio crimine.l.si plures.ff.de accus. vel interdicto de libero homine exhibendo. l.quod & lex.§.hoc interdictum,vers.si tamen plures.ff.de popu.act.vel ad colluſionem detegendam accedere.l.vl.de colluſ.dete.vel bona petere causſa libertatum conseruandarum. l.vlt.§.pen. C.de test.manu. vel communem parietem reficere.l.in reficiendo.ff.de dam.infect.Sed si his casibus omnes sint pares,locus est gratificationi.glo.in d.§.hoc interdictum, & ibi quoque Ba.in quo satis declarant non aliàs esse locum gratificationi,quàm si contendentes sint omnino pares.

Idoneiorem semper præferendum.

2 ¶ In hanc quoque sententiam vergunt & alij plurimi tex.videlicet in l.interest.ff.de liber.cau.vbi si plures accedant ad litigandum pro libertate liberti:Prætor eum eliget quem potissimũ in hoc esse existimabit,& ibi gl.quæ quosdã ex d.tex.citat pro cõcord.& in l.in venditione.§.vlt.ff.de bo.auto. iud.possi.vbi si non conuenit inter creditores,quis eorũ locet, aut vendat:Prætor causſa cognita eligere debet.Et in l.quòd si plures.ff.de test.vbi ita scribitur,quòd si plures satisdare parati sunt, tunc idoneior præferendus erit.Et in l.viduæ.C.de nupt.in illis verbis,vt si pares sint genere ac moribus nuptiarum petitores,is potior existimetur,quem sibi consulens mulier approbauerit. Et in cap.vlt. 63.dist.vbi si vota eligentium in duas se partes diuiserint, is metropolitani iudicio præferatur, qui maioribus iuuatur studiis & meritis.Et similis fermè tex.in c.quoniam,extrà de iure patro.

Ad idem.

3 ¶ Et huc spectat quod tradit gl.in l.ciues.C.de incol.lib.10.& alij post eam,quos suprà retuli in prin. huius q.nu.17.& ante hos.Et alia in c.in nostra,in gl.magna,ante fi. de testib. de vxore quæ à duobus petita,qui æqualiter probant,vt priori loco detur ditiori,& meliori, de quo & nos aliquid diximus suprà in prima opi.num.17.facit præterea.Et gl.in c.venerabilẽ,in verbo,fauere,de elect.quòd si duo electi sunt in Imperatorem,poterit Papa gratificari vtri voluerit,si sint paribus meritis: aliàs debet præferre eum qui meritis superat,per d.c.quoniam, de iure patro.Et alia gl. in c.non iniustè, in verbo,cum alias.post medium,de procur. vbi si plures procuratores insolidum dati se simul offerant,iudex magis idoneum debet eligere.Et alia item in c.si plures.16.q.7.quæ dicit, quòd si patroni in electione dissentiunt,præferet episcopus eum qui maioribus meritis iuuatur, per d.c.quoniam,de iure patro.sed si pares sint,poterit gratificari cui voler,per c.cum autem,eo.tit.& c.si forte. 63.dist.Et idem quoque voluit Ca.Flo.in cle.plures,in 1.q.& ibi quoque Petrus Anc. col.2. de Iure patro.& Paul.Cita.in tract.de iur.patro.in 6.par.in 27.q.& Firmia.in tract.de episc.in 2.parte 2.partis prim.lib.3.in 21.q.Gaye.in repet.c.vlt.col.54.vers.potes ergo præferre,de elec.lib.6.Cæsar Lambert.in tract.de iure patro.in 17.art.5.q.prin.3.partis lib.2.col.2.nu.7.& alibi sæpe.

Ad idem.

4 ¶ Et quod scribunt Arch.& Io.And.in c.duobus,de rescript.lib.6. quod id quod ibi scribitur ordinarium posse alterum ex duobus simul impetrantibus aut præsentatis deligere,vt scilicet procedat, si æquales sint meritis & idoneitate.Nam idoneiorem teneri ordinarium assumere,vt illos refert & sequitur,licet aliud mihi dicere videantur, Dom.con.34. graduarius, col.1. Quod item voluerunt Io.And.& Pan.in c.1.de Iudæ.in casu gl.quam suprà citauimus in 2.op.nu.9.sed & in hoc, Idoneiorem esse alteri præferendum.Et Cy.in l.exigendi,col.2.ver.tertio quæro.C.de procur.& post eum Alberi,in l.sed & hæ,col.2.vers.quærit etiam ipse.ff.eo.tit.quod cum coniunctus pro coniuncto admittatur sine mandato:si plures coniuncti eiusdem gradus simul petunt admitti,non audiri debent, per l.non tamen.ff.eo.tit.sed iudex eliget idoneiorem.

Ad idem.

5 ¶ Adde Bal.in l.1.in 23.q.ff.de rer.diui. loquentem in alio casu etiam à nobis supra relato, in 2.opi. 17 huius q.nu.16.his concinit,cum videlicet duo fratres aliis bellum indixerunt, nec possit vasallus duobus opem ferre,poterit gratificari:sed bene (inquit) faciet si gratificetur digniori.In quo tamen videtur Bald.sentire id non esse necessitatis,sed honestatis. Ad idem in l.per agrum.C.de seruit. in casu duorum plaustrorum sibi occurrentium, de quo & nos diximus in 1. op. nu.20. quódque volunt, & iterum in 2. op.nu.4.húcque spectant. limitat quod ab aliis ibi dicitur, locum esse sorti aut gratificationi. Nisi (ait) ratione dignitatis alterum alteri cedere oporteat.quod dicit no. & semper menti tenendum. Sed & omnes fere (quod iam diximus)quos citauimus in præcedenti op.id sentire videntur,cum dicunt locum esse gratificationi cæteris per omnia paribus.

Ad idem.

QVAR

1 AD quartam opin.quæ dicit vtrunque succedere,quæ communior est & humanior, facit text.
Ambos debere succedere. in l.ex duobus.ff.de vulg.& pup.substi.& in l. qui duos.ff.de reb. dub. quibus cauetur, quod si
In rebus dubiis uterque admittendus. quis fuerit substitutus ei qui ex duobus supremus morietur, si ambo in eadem naui simul mortui fuerint,nec appareat vter eorum prior posteriórve decesserit,censendi sunt tanquam vterque vltimi decessisse videantur,propterea que vterque substitutus erit.Et si quis dicat nihil eos tex. facere, quia ibi duo simul mortui sunt:hic vero in nostra q.duo non simul nati sunt, neq; enim id fieri potest,vt scribitur in l.Arethusa.ff.de stat.hom.sed ignoratur vter prior posteriórve natus fuerit. Sciat nihil interesse,an certũ sit duos simul esse mortuos, an vero certum quoque sit eos nõ simul mortuos,sed incertũ vter prior mortuus fuerit,vt videre licet ex tex.not.in l.qui ex liberis, in prin.ff.de bon.pos.secund.tab.quem ad id multũ commendant Paul.Cast.Fran.Are.& Ias.in d.l.ex duobus.

2 ¶ Sunt & alij sexcenti tex.huc pertinentes,quorum memorabiliores tantũ citabo,in l. si quis ita.§.1.
Ad idem. ff.de test.tut.vbi si quis filio tutorem dederit,& plures filios habeat,nec constet cui dederit, omnibus dedisse videtur.Et in l.qui filiab.§.1.ff.de legat.j.vbi si quis ita legauerit:Si qua mihi genita erit, hæres meus decem dato,natis plurimis videtur singulis tantundem legasse. Et in l. Titiæ textores, eod.tit. vbi si quis Titiæ omnes textores legauerit, præterquam quos eo testamento alij legauerit. Plotiæ vernas omnes, præterquam quos alij legauerit:si sint quidam & vernæ & textores,ideóque non constet quos Titiæ textores, quos item Plotiæ vernas non legauerit:erunt communes ambobus.Et in l.si quis Titio.§.si hæres.ff.de leg.2. vbi si hæres damnatus est vni ex liberis decem dare, & non constet cui daret,omnibus præstare debet.

3 ¶ Præterea in l.2.ff.de lib.& posth.vbi si is qui habet duos filios ita testamẽto scripserit,Filius meus
Ad idem. exhæres esto,cum non declarauerit de quo senserit,vterque hæres erit.Quanquã & hic tex.aliquo respectu possit pertinere ad eam opi,quæ in nostro casu neutrum admittit, quia scilicet hic neuter exhæres sit,cũ non cõstet quẽ exhæredẽ facere voluerit.Et in l.duo socij,ff.de hæred.inst.vbi si duo socij cõmunem seruũ testamẽto facto hæredẽ & liberũ esse iusserũt, & hi simul ruina oppressi perierũt,nec cõstat vter prior,duobus ipsis seruus ille existet libertus Orcinus.Cuius l.ar.Ang.& Imo. tradũt id quod statim dicemus de duobus qui simul ad brauiũ peruenerũt. Sed & Ang. ipse id tradit ad partũ qui post mortem prioris viri vndecimo mense natus,ita vt possit esse filius prioris mariti aut posterioris, sed vtrius ignoratur, vt scilicet vtrique succedat; de quo & nos alibi dicemus
Orcinus libertus quis sit. alio loco.Nam id ab omnibus exploditur.Quid autem sit libertus Orcinus si scire desideras, vide in meis commentariis in l.si vnquam,in verbo libertis,nume.107,eodẽmque vltimo.

4 ¶ Et tex.in l.2.§.hæreditas.ff.de suis & legit.vbi si hæreditas proximo agnato,id est, ei quem nemo
Ad idem. antecedit,defertur,si plures sint eiusdem gradus,hæreditas omnibus competit. Et in l.Labeo.§.1.ff. statulib.vbi huiusmodi fideicommissum, cui voles eorum restituas, si nullum elegisset cui restitueretur,omnibus debetur.Et in l.3.§.si duobus.ff. de adi.leg. vbi si quis duobus Titiis separatim legauerit,& vni ademit,nec apparet cui ademptum sit,vtrique legatum debetur, licet & id quoque ad illam opi.quæ vtrunq; reiicit,pertinere possit,vtpote cùm hîc ademptio neutri obsit. Et sunt etiam qui ibi legunt neutri,non vtrique,de quo vide gl.& doc.ibi.

5 ¶ Nec huic opi.desunt alij tex.C.scilicet in l.cum inter.C.de fideic.liber.vbi si fideicommissaria li-
Ad idem. bertas ei fuerit relicta,qui in ventre est,& id quidem singulariter: tamen si plures nascuntur,omnes sunt liberi.Et in l.si quis in testamento.ff.eo.tit. vbi si libertas fideicommissaria fuerit relicta vni ex liberis ancillæ,quem hæres elegerit,si is non elegerit,dum vixit,omnes erunt liberi,& in l.vlt. vers. sed hoc quidem.C.de test.manu.vbi si in casu de quo ibi loquitur, non vnus veniat hæreditatis petitor,sed plures, vno momento omnes admittentur.Et vt finem faciam,textibus addam tex. Iuris Canonici in c.cum quis,in ver.cum ab eo.de sepul.lib.6.vbi si quis habet duo domicilia æqualia, in diuersis parochiis sita,& in alia ecclesia eligat sepulturam, canonica portio debet solui vtrique parochiali ecclesiæ.Et idem dicit ibi gloss.in verbo,domicilia,si vnum esset domicilium, quod æqualiter esset in duabus parochiis.

6 ¶ Hæcque opinio confirmatur multis nostrorum Doctorum sententiis.Et primum Accursij,qui in-
Ex doctorib. ter alios facilè primas obtinet,in §.inordinatum,in verbo,ordinem,in Auth.de hær.& Falc. quod si ordo non apparet in casu de quo ille tex.loquitur, scribit posse dici, id sorte dirimendum,per l.in rebus.& l.seq.ff.de iud.& l.si duobus.C.com.de leg.quas iam toties in id citauimus in j.op. Deinde subdit,vt ad eum redeamus,Vel dic secundum merita cuiusq; eum procedere. l.generaliter.§.quid ergo.ff.de fideicom liber.Et hoc pertinet ad præcedentem op.Tandem vero ita cõcludit.Vel melius dic omnes vocandos,vt in legatariis & aliis suprà dictum est,cum non appareat quis debeat admitti vel præferri propter æqualitatem partium.Et eam glo.expresse sequuntur Iac.Bel.Bal.& cæteri cum ea transire videntur.

7 ¶ Deinde Gl.non in vno loco habemus: vt si partes æqualiter de iure suo probauerint, res,si diu-
Ad idem. dua est,vtrique sit adiudicanda,videlicet gl.in c.si testes,in j.glo.magna, vers. si autẽ testes ex omni parte.4.q.3.& in c.in nostra,etiam in gl.magna,post medium,de testib.supra à nobis relatæ in j.opi. huius q.nu.17.facit præterea.Ex quo etiam fuerunt plerique in ea opin.vt si in interdicto, vti possidetis,vtraque pars æqualiter suã possessionẽ probauerit,sintque omnia vndiq; paria, sit itẽ possessio

vtrique

vtrique pro dimidia parte adiudicanda. faciunt enim si ibi partes per concursum, per l. si finita. §. cum autem. ff. de dam. infec. vt dicimus in coniunctis. l. re coniuncti. ff. de leg. 3. Ita enim inter cæteros voluerunt Vincen. antiq. Doc. in d. c. licet causam, & ibi Panor. col. pen. vers. extra glo. & Franc. Are. & Philip. Dec. qui alia in id allegant, de prob. Bar. in l. si duo, col. vlt. ff. vti posi. & in l. j. col. quoque vlt. & ibi etiam Saly. col. antepe. vers. nec ob. hæc verba. C. eod. tit. & Bald. in d. c. in nostra, col. 2. vers. sed hîc quæro, de prob. hoc quoque intelligens, cum res est diuisibilis. & Alb. in rub. ff. de legat. j. col. 2. num. 25. & in l. Titiæ textores, circa medium, post Dy. ibi, per eum tex. eo. tit. & Panor. in c. auditis, col. 4. vers. facit op. de præscrip. Ang. Are. in §. quadrupli, col. pen. vers. ex quo sequitur, Inst. de actio. & Soc. in l. si quis cum totum, in 2. no. ff. de excep. rei iud.

8 ¶ Quanquam huic sententiæ aduersantur nonnulli in d. cap. licet causam, hac ratione moti, quod partes, vt inquiunt, id non petunt, nec super non petitis pronunciari debet. l. vt fundus. ff. com. diuid. & c. licet Hely. de simo. Sed hi certè non vident quod qui totum petit, satis partem petere videtur, cum in toto pars sit, vt in maiori minus. l. j. §. si stipulanti. ff. de verbo. oblig. cum sim. quod & bene intellexerunt Panor. & Franc. Are. in d. c. licet causam: quæ tamen solutio non placet Decio ibi, qui aliter respondet, vt ibi videbis per eum.

9 ¶ Ideóque prioris illius opi. argumento subnixi Anto. & Pet. Anch. inter cons. ipsius Pet. cons. 210. inter contraria, scripserunt, quod vbi iura partium sunt dubia, tantæque ac tot vtrinque sunt rationes, vt nesciat iudex in vtram partem inclinet, debet vtrique rem æquè adiudicare. Sicut & Titus imperator fecit in l. & hoc Titus. ff. de hære. inst. & Solomon. 3. Regũ. c. 3. & in c. afferte, de præsump. vbi & id quoque in id no. ipse Ant. & Imo. ita vt illi subdũt in illo cons. licet respectu diuisionis pueri, tentando id dixerit, quod inibi dicitur. Tamen respectu iustitiæ suæ sententiæ id declarauit fieri debere in rebus & iuribus adeo dubiis. Subiiciúntq; in eodẽ cons. & hoc iurisconsultos fecisse, dum mediam viam in rebus dubiis delegerunt. l. sed & si lege. §. adeo autem. ff. de pet. hær. & l. Titius. ff. ad SC. Trebel. vbi Alex. in 3. not. in id. eum tex. expendit. & hinc occasione sumpta refert & sequitur illud con. Anto. & Pet. Anc. vti etiam facit Io. Cacial. in tractatu de transa. in 12. q. col. 2. & 3. & in quodam cons. quod positum est in lect. Barpt. Soc. post tit. de excep. rei iud. & illud cons. commune est ipsorum Cacial. & Soc. & Fel. in c. j. col. vlt. vers. secundo nota, de const. vbi id commendat, & ibi quoque Phil. Dec. in j. lec. col. pe. ver quarto. & idem Dec. in c. j. col. 6. ver. illud vtiliter no. de prob. & in d. c. licet causam, col. pe. vers. extra gl. eo. tit. & cons. 68. pro resolutione & col. pe. vers. & ita breuiter, & 176. viso themate, col. pen. ver. & omnib. diligẽter cõsideratis, & cons. 445. in casu, in prin. vbi & idem dicit voluisse Bal. in l. si paterfam. §. vlt. cum l. se j. quæ est d. l. & hoc Titius, per illũ tex. ff. de hær. inst. & allegat etiam Dec. l. filio ff. vt in pos. leg. & l. non sine. C. de bon. quæ lib. & Fran. Cur. iunior, & Maria. Soc. etiam iunior inter con. ipsius Maria. con. 33. quoniam articulus post prin. lib. 2.

Ad idem. Iuribus partiũ dubiis, sed æqualibus iudex debet rem contentiosam inter eas diuidere.

10 ¶ Quibus adde & idem quoque ipsum Bal. laudauisse in tract. schismatis quem posuit super rub. C. si quis aliq. testa. prohib. col. antepe. & cons. 55. anno domini, in fi. lib. 2. & clarius cons. 457. ad euidentiam præmitto quod concubinatus, etiam ad fi. lib. 5. Raph. Fulgo. cons. 12. ad id de quo quæritur, in fi. vt iam non adeo ridiculum videri debeat illud rusticorum iudicium, qui si quid contentionis dubiæ emerserit, rem controuersam mediam inter litigatores diuidunt, vt retulit glo. vlt. in l. Nesennius. ff. de neg. gest. Et ad id referri potest illud Terentianum in Adelphis.

De eadem re.

Vide si Dijs placet,
Potius quàm venias in periculum Sannio,
Seruésne, an perdas totum, diuiduum face.

11 ¶ Facit & quod voluerunt Guil. Cu. Alber. Bart. Bald. in lec. anti. & Sal. in l. si extraneus. ff. de condit. obli. cau. quod si quis vendit equam prægnatem, ea lege vt si ex ea nascatur pullus masculus, sit venditoris: si fœmina, emptoris: & nascantur mas & fœmina, vter autem prior natus sit ignoratur (de priore autẽ actum fuisse videtur, per l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sign. cum si.) certè emptor & venditor æqualiter partiantur propter dubiũ: ita scilicet vt mas sit venditoris, fœmina emptoris, per id quod in simili dicitur in l. si ita scriptum, in prin. ff. de lib. & posth. & l. qui quadringenta. ff. ad leg. Fal. Et sequitur Soc. in l. si fuerit. §. plane, col. 2. ff. de reb. dub. & Alc. in l. 2. in prin. col. 7. vers. quarto probatur. ff. de verb. oblig. Contrariũ tamen tenẽt Ro. Alex. & Ias. in d. l. extraneus, multis rationibus ibi adductis. Verùm illis respondet Soc. suprà, & Fortunius Gartia. priorem partẽ tenens, in l. Gallus. §. & quid si tãtum, col. 63. vers. quinto ex superioribus. ff. de lib. & posth. Atqui Fab. à Monte S. Sab. in tract. de empt. & vend. in 7. quæst. prin. in fi. de hac re loquens dicit hoc vsuuenire nõ posse: quoniam equa semper singulos fœtus edit, vt quotidiana experientia videmus, & astruit Plinius, vt hoc illi addas, lib. 10. c. 63. At si forte animal vtriusque sexus genuerit, vt ille subdit, inspiciendus est sexus qui in eo prævalet, per l. quæritur. ff. de stat. hom. Sed quamuis in equa id procedere non posset, in alio tamen animali accidere potest. Sed & potest contingere, vt vno partu marem, altero fœminam pepererit, & tamen ignoratur vtrius partus fuerit prior aut posterior.

Ad idem.

12 ¶ Húcque etiam alludit quod à nostris tractari solet, an si à principe aut ciuitate statutum sit præmium primo ingredienti castrum à se obsessum, si duo simul & vno vestigio ingressi fuerint, an vtrique debeatur præmium, an neutri? In qua re plerique omnes in hoc consentiunt, vt præmium quod à pluribus obtineri potest, vtrique debeatur, vel integrum, vel dimidiatũ, secundum verba edicti propositi. Ita voluerunt Pet. Dy. Iac. Are. Old. Cy. Bar. Bal. Albe. Ang. Imo. Raph. Franc. Are. & Alex.

Duobus simul castrũ ingressis præmium propositum dandum.

BIU Cujas

& Alex.in d.l.quí filiabus.§.1.ff.de leg.1.Guid.Suz.in q.incip. pone quæstionẽ de facto in quodã exercitio.Iac.Are.Odofr.Cy.Bal.& Alber.in procem.ff.illi in §.itaque,hic in §.discipuli. post prin.Bar. Bal.Imo.Raph.in l.hoc articulo.ff.de hær.inst. Bal.in d.l.cũ inter.C.de fideic.libe.Alb.in d.l. si fuerit.ff.de reb.du.& in 1.parte statutorũ.q.106 quæro etiã quæsitũ. Io.Fab.& Io.Plat.in §.si plures,Inst. de legit.ag.succes.& idem Ang.Are.in §.proximus.in prin.Inst.eod.tit.Ang.& Imo.in d.l. duo socij. ff.de hær.inst.Ant.Imo.& Barb.in cle.& si principalis,de rescrip.Raph.Fulg.cons.47.Ser.Michaël, post princ.Dom.in d.c.cum quis.vers.cum ab eo,in 2.not.& Philip.Franc. in 3.not. de sepul.libro 6. Paul.Cast.in l.eum qui,ante fi.ff.ad Trebel.Barb.in l.si Titius,char.pen. vers.& à diuo.ff.de verbo. oblig.Io.Lup.in repet.c.per vestras,§.17.vt ipse distinguit,nu.10.

13 De eadem re. ¶ Et quamuis nonnulli tenuerunt neutti deberi,& inter cæteros Guid.Suz.& And.Pisa.& alij,vt videre licet apud Alb.in locis supra ex eo citatis,tamen illam priorem sententiam Scipio ille qui sibi deuicta Carthagine Affricani nomen comparauit, cuiúsq; iudicia æquissima sanctissimáque semper habita sunt,& hic quoque sanctissimè iudicauit.Nam cum ei dandum esset præcipuum muralis coronæ præmium, qui primus murum vrbis nouæ Carthaginis conscendisset, incertúmque esset ex duobus,qui hunc sibi honorem repetebant, vter prior in oppidum transcendisset, vtrunque Scipio ipse corona murali donauit.Cuius rei testes sunt locupletissimi Titus Liuius lib. secũdi belli Punici sexto,& Plutarchus Cheroneus in vita eiusdẽ Scipionis,& è nostris Alciat.in l. proximus.ff. de verb.sig.Nec absimiliter cum apud Cumanos aliquando dubitaretur,vtri ex duobus,Aristodemo scilicet an Hippomedontæ corona daretur, ex ea insigni victoria, quam ex Etruscis qui circa sinum Ionicum habitabant,Vmbriis,Dauniis,aliísque Barbaris retulerant, censuerũt seniores vtrique eum honorem impertiendum,vt tradit Dionysius Halicarnasseus lib. Romanarum antiquitatum 7.Supra autem in 2.opp.huius quæst.nume.17.adstipulatur,diximus,quid agendum sit, si præmium propositum sit indiuiduum,vbi videre poteris.

Scipionis in hac re iudiciũ.

14 *Achillis itẽ iudicium.* ¶ Sed posteaquam in externa exempla incidimus, continenter aliud subiungemus longe vetustissimum,nec minus memorandum,antequam ad nostrates scriptores redeamus. Apud Homerum libro 23.Iliados cum propositum fuisset ab Achille præmium ei qui in palæstra vicisset,Vlyssésque & Aiax Telamonius ita certassent, vt neuter vicisset, aũt victus esset, Achilles vtrique propositum præmium decreuit,tanquam vterque vicisset.

Νίκην δ' ἀμφοτέροισιν, ἀέθλια δ' ἶσ' ἀνέλοντες.

Et paulò post quoque idem factum est eidem Aiaci & Diomedi,qui telis certauerunt,

Παυσάμενοι δ' ἐκέλευσαν ἀέθλια ἶσ' ἀνελέσθαι.

Quo etiam exemplo Palæmon apud Virgilium egloga 3. arbiter delectus inter Menalcam & Damœtam vtrique victoriæ præmium in re dubia adiudicauit,

Non nostrum inter vos tantas componere lites,
Et vitula tu dignus, & tu.

Et apud Q.Curtium libro 7.cum Alexander vulneratus lectica militari deberet gestari, eques pedésque pro se quisque eum lectum subire contendebant. Equites quidem, cum quibus rex prælia inire solebat,sui muneris id esse censebant. Pedites contra, cum saucios commilitones ipsi gestare assueuissent,eripi sibi proprium officium,potissimum cum rex gestandus esset,querebantur.Rex in tanto vtriusque partis certamine inuicem vtrosque subire iussit.

15 *De duobus simul ad brauiũ peruenientibus.* ¶ Sed iam ad nostrates reuertamur.simile est præcedentibus quod quæri solet de præmio proposito ei qui primus ad brauium,quod vocant,peruenerit,vt si duo simul peruenerint,vtrique debeatur præmium aut integrum singulis,aut omnibus inter eos æqualiter diuidendum. Sunt enim in ea re diuersæ opiniones,sed quantum ad id de quo agimus,non opus est eas distinguere. Vide igitur amplissimè Alb.in proœ.ff.§.discipuli,col.2.& in j. parte statutorum.q.107. prædicta etiam faciunt, & alios multos quos tibi citabimus infrà in 6.op nu.10.& quod plurimi, & præterea Dom. & Philip. Franc.in c.cum quis.§.cum ab eo,de sep.lib.6.Ant.& Imo.in cle.& si principalis.de rescrip.Et vide etiam quæ diximus suprà in j.op.huius quæst.nu.23.concinit.

16 *Quis iudex delicti cõmissi in confinio duarum iurisdictionum.* ¶ His concinit quod traditum est à Guid.Suz.in auth.qua in prouincia.C.vbi in rem actio, quòd si delictum commissum sit iuxta confinia duarum iurisdictionum, & ignoratur vtrius iudex cognoscere debeat,vterque cognoscet,per l.iurisperitos.§.cum oriundus. ff.de exc.tut. vbi & idem Guid. dicit & Io.And.in addi.Spec.tit.de cõp.iud.adi.§.1.vers.sed pone aliquis. & in tit. de raptor.§.1.vers. sed pone inter statuta,& Alber.in l.libertus.§.præscriptio,per eum tex.ff.ad municip.& in l.de iure, eod.tit.& in l.sine.§.1.col.2.vers.& primo collige.ff.de lib.agno.vbi ad hoc multa allegat.& Bal.in l. si quis ex aliena,in priore lec.ad fi.ff.de iudi.& alij plurimi, quos tibi collegi in tract. Retractuum, tit.j.§.vlt.in gl.quoque vlt.in fi.Quibus adde Ant.id declarantem in c.1.col.1.de rapt.

17 *Qui habitat in medio duarũ parochiarũ est utriusque parochianus.* ¶ Cui confine est id quod ab alio antiquo scriptore And.Barul.in l.omnes profugi.C.de arg.& cẽs. lib.11.traditum quod si quis habitat in medio duarum parochiarum, & ignoratur vtrius is sit parochianus & sint omnia hinc & hinc paria, quia videlicet non longius distat ab vna quàm ab altera, æqualitérque in vtraque conuersatur, censebitur esse vtriusque ecclesiæ parochianus. Et sequitur Io.Plat.ibi.de quo etiam per eundem in l.j.C.de munic.& orig.lib.10.Bar. Ang. & alios recentiores in l.quod conclaue.ff.de dam.infect.Cui dicto aliud iungam alterius antiqui quoque Doct. Goffre. & post eum Panor. in c. quoniam,in fin extra de dec. quòd cum dubium est, vtrius parochiæ sint

BIU Cujas

noualia in confinio earum sita, debent diuidi inter vtrasque, argum. d.c.2. de sepul. lib.6. & §. insula. Instit. de rer. diui. Tu autem hic vide quæ diximus suprà in j. opi. huius q. num. 24. & quod produnt, & in 2. op. nu. 14. nec hoc loco, & rursum nu. 21. nullius quod iam diximus.

Si iudex domicilij pupilli dederit tutorem & iudex bonorum aliũ, quis præfertur. Laudimia cui debentur.

18 ¶ Huc accedunt duo dicta Io. Fab. Primum in l. j. C. vbi pet. tut. Si pupillus (inquit) haberet domicilium in vno loco, & bona sunt sita in alio, iudex vtriusque loci poterit illi dare tutorẽ, per iura quæ allegat. Sed si vterque dedit, præfertur qui prior datus est: nam habenti tutorem amplius tutor dari non potest. quod si non appareat vter prior fuerit, videtur, ait, quod se impediũt. l. duo sunt Titij. ff. de test. tu. vel forte ambo administrabũt. l. 2. C. de test. tu. Et ita residet, tanquã hanc posteriorẽ partẽ (vt fit) secutus. Alterũ est in l. vlt. post prin. C. de iure emphy. quod si emphyteuta vni domino soluit quandã pecuniæ summã pro pensione, alteri certã partẽ fructuũ: & dubitetur vtri eorũ sint soluenda laudimia, antiquiori soluẽda sunt, ex sentẽtia Spe. ti. de loc. §. nũc aliqua, ver. 105. Si nõ cõstat vter eorũ sit antiquior, in dubio vtriq; soluẽda sunt. Et sequitur Ias. in d. l. vlt. col. 11. in 6. q. ver. sed pulchrũ est videre. Quod admodũ notãdũ est: nã id vidi in magna cõtrouersia inter duos huiusmodi dominos.

Superstes ex duobus facie similibus cui ex duobus eorum patribus mortuis succedet.

19 ¶ Finem huic capiti fecerim, modò dixerim aliud alterius Doc. dictum illius contemporanei quod propius & peculiarius ad nostram hanc quæstionẽ accedit. Nam Albe. Rosa. alterius magni Docto. authoritate suffultus scilicet Dyn. in l. si quis ita. §. duobus. ff. de adi. leg. Duo, inquit, fratres adeo erãt & facie & omnibus cæteris similes, vt vnus ab altero secerni non posset. Habuerunt & ipsi singulos filios itidem similes, quos ad studia miserunt: alter eorum mortuus est, alter redit, & reperit patrem & patruum mortuos, ignoratúrque ob ea quæ diximus vtrius sit filius, quærebatur cui eorum succederet, an neutri, an vtrique, & concludit vtrique. Sed vide quid de hoc quoque casu dicam inferius in 6. op. nu. 18. & quod.

Obiectio contra d. op. in rebus indiuiduis.

20 ¶ Sunt qui hanc sentẽtiam reprobant, maximè in dignitatibus regalibus, propterea quod sunt indiuiduæ, per c. præterea ducatus, tit. de proh. feu. alie. per Fed. Pro quibus est optimus tex. in l. quæsitũ. §. si quis. ff. de fun. instr. vbi si incertum sit cuius agri sit instrumentum, neutri cedet, cum instrumentum sit res indiuisibilis. Verum hanc opi. satis refellunt rationes Bal. & assẽclarũ suprà in prin huius quæstionis relatæ. quibus & tu addes eundẽ Bald. in d. l. vlt. in j. lec. ff. de rer. diui. Nec est quod cõtra obiiciant gl. in c. in apibus, 7. q. j. quæ ad tex. c. nunc autem. 21. di. probantem duos simul fuisse imperatores, videlicet Diocletianum, & Maximianum, dicit id de facto fuisse, quasi non de iure, quam nũcupatim sequitur Imo. in l. vlt. col. 4. ver. extra gl. ff. de hære. insti. & Iason in l. licet imperator, in j. no. ff. de leg. j. Eam enim gl. & sequaces non pluris fecerim, quàm aliam glo. quæ in c. per venerabilem, qui fili. sunt legit. ad text. qui ibi dicit Regem Franciæ in temporalibus non recognoscere superiorem, addit de facto, nam de iure (inquit) recognoscit, per d. c. in apibus.

Duos Imperatores simul fuisse de facto.

21 ¶ Nam si verum fateri volumus, nec de iure quoque Rex noster recognoscit superiorem, vt à plurimis iam multis rationibus comprobatum est. Sicuti etiam & de iure possunt esse duo Imperatores, vt constat ex l. vlt. vbi id no. Imo. ff. de hære. insti. & l. si adulterium. §. Imperatores. ff. de adul. & l. Imperatores. ff. de appel. & aliis infinitis legibus. Et voluit etiam è nostris Alex. in d. l. licet Imperator, post prin. ff. de leg. j. At gl. in d. c. nunc autem, postquam ex eo tex. not. duos fuisse simul imperatores, dicit quod erant duæ personæ, sed tamen erant loco vnius. Subiungit autem contra ex d. c. in apibus. Sed forte, ait, vnus habuit dignitatem, alter administrationem. Verum alia glo. in c. non autem, in verbo, vt non succederet. 7. q. 1. postquam expendit duos esse posse episcopos insolidũ, per eũ tex. & c. relatio. 21. q. j. quærit, an similiter esse possint duo papæ, & dicit minime, per quædã iura, quãuis plures imperatores fuisse legimus in d. c. nunc autem. 21. di. Sed in papa, inquit, non est ita, quia offenderentur ea regula, vnam sanctam catholicam, & c. qui episcopus. 23. di. Et eam glo. dicit sing. Car. Flor. consi. 150. quæsitum sæpe fuit à me, in fi. Alber. autem in l. bene à Zenone, col. 2. ver. vtrum duo. C. de quad. pos. posteaquã citauit eos tex. quos suprà allegauimus in prin. huius ver. dicit eos nõ clare probare quod eodẽ tempore fuerint duo imperatores, sed forte fuerunt successiue. Addit tamen id expressum esse, vt scilicet duo fuerint eodẽ tempore, in d. c. nunc autem. 21. di. Tandem cõcludit de iure vnum tantum esse debere, per d. c. in apibus, & si quo tempore duo fuerint, casuale & de facto fuit. Denique Car. Alex. in d. c. nunc autem, negat id de iure fieri posse sine permissione papæ. Nec in hoc, inquit, officiunt exempla imperatorum ethnicorum, qui non agnoscebant veram fidem Christi, nec papam eius vicarium: tanquam scilicet Theodosius, Honorius, Iustinianus, & Iustinus, de quibus mox dicam, & multi alij qui simul cum aliis imperauerunt, non fuerint Christiani, aut etiam ex fide nostra penderet vnum imperatorem esse debere.

Duos papas simul esse non posse.

22 ¶ Atqui licet videre ex nostris legibus, quod iam diximus, atque etiam Aeliano Spartiano, Aelio Lampridio, Iulio Capitolino, Vulcatio Gallicano, Trebellio Pollione, Flauio Vopisco, Aurelio Victore, Ammiano Marcellino, Eutropio, & Paulo Diacono, plures simul imperatores fuisse, simúlque imperium eodem titulo administrasse, legésque tulisse. Et ne eius rei longa testimonia petamus, maxima pars legum Codicis constat legibus à binis terníque atque etiam nonnunquã quaternis Imperatoribus æditis. Quin & Iustinianus nostrarum legum constructor, imò, vt plerique omnes volunt, destructor, cum Iustino auuneulo primum, deinde & cum alio Iustino ex filia nepote simul imperauit, horúmq; simul multas leges in C. habemus: multas Gratiani, Valẽtiniani, Theodosij, Archadij & Honorij simul. Nonnullas Gratiani, Valentiniani, Theodosij, & Archadij simul: vt ex hoc quoque cognoscas quatuor simul imperasse. Multas denique & aliorum qui bini terníque

BIU Cujas

simul, quod iam diximus imperauerunt, vt legum tituli plane ostendunt, in quibus literæ A. & C. imperatorum nominibus eodem fere numero subiiciũtur. Verbi gratia. Iustinus & Iustinianus AA. & CC. id est, Augusti & Cæsares, nonnunquam A. vni tantum, & C. alteri, putà Philip. A. & Philip. C. id est, Philippus Augustus, & Philippus Cęsar. Erat enim Cæsaris titulus leuior, & qui statim omnibus ad imperium ascitis tribuebatur, Augusti maior, atque, vt sic dixerim, augustior, qui non continuo omnibus concedebatur.

A. & C. in tit. l. vnum quid sig nificent.

23 ¶ Quinetiam Ammianus testis est tum sæpe, tum vero maxime cum de Iuliano imperatore loquitur, & Mamertinus in Panegyrico eidem Iuliano dicato, & apertius Spartianus in vita Aelij Veri ad Domitianum, statim post prin. & Eutropius in Diocletiano, Augustos illos duntaxat fuisse vocatos, qui imperabant: Cæsares autem eos, qui quasi principum filij designabantur Augustæ maiestatis hæredes, vt loquitur ipse Spartianus, videlicet imperaturi post mortem Augusti, interim tamen administratione rerum illis interdicta, vt etiam indicant Sosomenus & Socrates Constantinopolitanus in historia quam Tripartitam vocant, de eodem quoque Iuliano & Gallo eius fratre loquentes lib. 5. c. item 5. & iterum, c. 12. & 49. & lib. seq. c. 1. & quisquis ille est, qui elegantem illum Panegyricum Maximiano & Constantino dixit. & ante hos Eusebius Cæsarienſis lib. Historiæ ecclesiasticæ 8. c. 16. Nisi tamen & ipsi Cæsares interim Augusti quoque nomine honestarentur, admissi æquo iure ad imperium, non expectata ipsius Augusti morte, vt contigit Maximiano Herculeo, quem Diocletianus Cæsarem primùm fecit, & aliquanto pòst tempore ex Cæsare Augustum, vt retulit Eutropius.

Quid inter Cæsarem & Augustum interet.

De eadem re.

24 ¶ Vnde & in legum nostrarum titulis multi comperiuntur insigniti titulo C. tantùm, id est, Cæsaris, qui & posteà in aliis legibus A. id est, Augusti titulum inscriptum habent, vt in illis ipsis Philippis de quibus locuti sumus videre licet, qui præterquam q̃ aliquando ita inscripti sunt, vt diximus, Philip. A. & Philip. C. ita quoque inscriptos reperimus, Phil. & Philip. AA. & CC. nam & qui Augusti titulum consequebantur, nihilominus & Cæsaris retinebant, & dicebantur Augusti & Cæsares. Fuere autem Philippi, pater & filius. Pater autem filium consortem imperij fecit, titulo Cæsaris tantùm, deinde & Augusti quoque ei asignato. Et sic qui ita primũ inscribebantur Philip. A. & Philip. C. tandem & sic inscripti sunt, Philip. & Philip. AA. & CC.

De eadem re.

25 ¶ Prætereà quis ignorat cuiusmodi fuerit initium imperij Romanorum? Nam, vt interim taceam quid de ea re scripserunt ipse Alberi. in l. 1. col. 1. & multis seq. C. de sum. tri. vbi dicit violentum fuisse. & Card. Flor. in c. venerabilem. §. verùm, col. 2. & seq. extrà de elect. & Pet. Ber. in tract. de origi. iurisd. q. 1. Nónne res Ro. primũ sub Regibus fuit & iis quidẽ singulis, deinde sub binis Consulibus, postea sub decemuiris, rursúmque sub binis Consulibus, postremò sub Imperatoribus? quorum primus omnium Iulius Cæsar sibi perpetuam Dictaturam vsurpauit, & eo interfecto, Triumuiri Romanorum imperium sibi diuiserunt, Augustus, Antonius, Lepidus. Tandem solus Augustus, mortuo Lepido & deuicto Antonio, tenuit, & post eum 14. & ij certè singuli vsq; ad Marcum Antoninum philosophum. De quo Capitolinus huiusmodi testimonium perhibuit, quòd sanctitate vitæ, omnibus principibus antecelluit. Et Aurelius Victor, quòd virtutum omnium, cœlestísque virtutis fuit. Et Eutropius, quòd illum mirari faciliùs quisquam, quàm laudare possit. Et Papinianus in l. vnum ex familia. §. vlt. ff. de leg. 2. illum vocat prouidentissimum principem, & virum religiosissimum, vti etiam facit l. dissentientis. C. de repud. & Gordianus imperator in l. hæreditas. C. de testa. tutel. consultissimum principem, & Iustinianus, prudentissimum & sacratissimum principem, & philosophiæ plenum, in l. cùm Syllanianum. C. de his quib. vt indig. atque illi cognomentum Magni tribuit Iurisconsultus in l. vlt. ff. de priuil. vetera.

Initium imperij Ro. violentum.

Antonini philosophi imperatoris laudes.

26 ¶ Et is tamen tot tantísque virtutum cumulis illustratus (quod nondum à cæteris non adeò laudatis factum fuerat) Annium Verum fratrem ad imperij partem adsciuit, túncque primum, vt scribit Eutropius, Romana respublica duobus æquo iure imperiũ administrantibus paruit. Sed & de iis loquens Capitolinus in vita ipsius Antonini: Antoninus (inquit) fratrem sibi participẽ in imperio designauit, Cæsarémq; atque Augustum dixit, atq; ex eo pariter cœperunt rempublicam regere, túncque primum Romanum imperium duos Augustos habere cœpit. De his quoque Spartianus in Hadriano, Hi sunt qui duo pariter Augusti primi rempublic. gubernarunt. Et iterum in Vero, Verus certè cum Marco æquale gessit imperium. Nam ipsi sunt qui primi duo Augusti appellati sunt. Et hi quidem sunt, vt id illis addas, quorũ leges à nostris Iurisconsultis adeò sæpe citantur, cùm diuos fratres aduocant, vt in l. 3. §. vlti. ff. de testib. & in l. diui fratres. ff. de iure patro. & in l. 1. in princ. ff. de offrac. & in l. diui fratres. ff. de accusa. & in l. diui fratres. ff. de pœn. & aliis sexcentis locis. Et alibi scilicet in l. pen. ff. ad l. Cornel. de falſ. reſcriptum diui Marci cum diuo fratre suo.

Antoninus ille primus consortem imperij fecit.

27 ¶ Súntq; qui putant (id enim obiter dicere volui, ne error qui apud nonnullos iam diutius inualuit, posthac quoque maneat) hos intelligi, cùm Seuerus & Antoninus in nostris legibus citantur, vt in l. diuus. ff. de extraord. crim. & in l. diuus. ff. de cri. expil. hære. & alibi sæpe. Et in hac op. fuit Accur. in l. de qua re. ff. de inof. testa. Nam quod horum op. iuuare potest, Verus Seuerus quoque appellatus est, vt nonnullis nostri temporis placuit, & videtur probari in l. iam hoc iure, in princ. ff. de vulga. & pup. sub. vbi citatur constitutio diui Marci & Seueri, nam is Marcus fuit Antoninus philosophus, de quo loquimur, prior autem Antoninus Pius dictus, qui & ipse in eadem l. citatur. Sed illic haud dubiè legendum est non Seueri, sed Veri, nam & posteà in ea ipsa l. citantur Seuerus & Antoninus, qui haud

De eadem re.

hauddubiè sunt Septimius Seuerus,& Basianus eius filius,quem pater participem imperij fecit, vt Spartianus & Herodianus tradunt.nam & hic scilicet Basianus, Antoninus dictus est,authore eodem Herodiano li.3.& 4.& eodem quoque Spartiano,in vita ipsius Seueri,itémque in vita eiusdem Basiani,iterúmq; in vita Diadumeni, & Lampridio in vita Alexandri,Aurelio Victore Eutropio, & D.Hieronymo in Catalogo scriptorum in vita Tertulliani.Nam sub ipsis magna pars nostrorum Iurisconsultorum floruêre.Ideo nihil immutandum ex antiquis codicibus,in quibus passim & vbique legitur Seuerus & Antoninus. Quando & præter tex.Iurisconsultorum,in illis antiquis codicibus multos legum titulos huiusmodi reperiamus:Seuerus & Antoninus,vt in l.1.C. de non numer. pec.& in l.1.C.de fun.dota.& l.1.C.qui non pos.ad liber.per.& in l.3.C.de acqui.pos. & in l.pater. C. de hære.instit.& aliis propè infinitis.Sed & in §.sed si quis,Inst.qui.mo.testa.infir.ponitur quodpiam rescriptum Seueri & Antonini. Quin & habemus l.Antonini,qua patrem suum Seuerum appellat, in l.1.C.ad leg.Cor.de fals. & in l.3. C.de donat.inter vir.& vxor. Et Tertullianus in lib. ad Scapulam dicit Seuerum fuisse patrem Antonini.

28 ¶ Et in omnibus etiam antiquioribus codicibus ante eos qui Parisiis à Cheuallonio impressi sunt, vbique vt diximus legitur,Seuerus & Antoninus. nullibi autem Verus & Antoninus. Quin propè semper Seuerus in antiquioribus,aut Verus in Cheuallonij codicibus prior nominatur, quod minimè decuisset,si illi essent Antoninus & illius frater Verus, de quibus volunt intelligi, cùm Antoninus prior esset & ætate & imperio,& alterum ad imperium adsciuisset.Aut certè si neuter alteri cessisset, tamen non semper aut tam frequenter, vt vix contrarium inuenias,Verus primum ordinem obtinuisset,sed alternis tantùm, vt dicemus in seq.q.Igitur libenter eo in sententiam Antonij Nebrissensis, qui in Lexico Iuris Ciuilis tradit,quòd cum Antoninus & Seuerus, in libris digestorum legitur,debet scribi Antoninus & Verus,tum ex illis vetustis codicibus Florentinorum,tum ex ipsa temporis historia.de qua re & tu vide alterum Antonium Augustinum in lib. ad Modestinum , & Alciat.lib.3 dispunctionum,c.8.in fi.Et certè sunt nonnullæ leges in quibus ita scribitur, scilicet in l. imperatores,quæ est 3. ff.de transac. & in l.imperatores. ff. de seruit.rusti.prædi.& in l.imperatores, quæ est pe.ff.de prob.& in l.vlt.ff.ad SC.Turpil.& in l.imperatores.ff.de re iud.& in l.imperatores.ff. de cur.bonis dan.& in l.imperatores.ff.de priuil.credi.& aliis fortè paucis. *De eadem re.*

29 ¶ Id autem quod diximus,ne per ambages incedamus,apertè probat l.cùm hic status,in princ.ff. de donati.inter vir.& vxo.vbi sic scribitur, Imperator noster Antoninus,ante excessum diui Seueri patris sui oratione in Senatu habita, author fuit censendi Fuluio Aemiliano, & Numio Albino Consulibus,&c.Nec est quod confingi possit mendum esse in eo loco,vt scilicet, diui Veri patris sui scribi debeat,quoniam Verus qui cum Antonino imperauit,fuit frater ipsius Antonini,& is quidem iunior,non pater,vt diximus. Et quia etiam illi Consules haud dubiè fuere tempore ipsius Seueri, & filij ipsius,non Antonini & Veri.Præterea titulus leg.2.C.de procu.hic est,diui fratres.titulus autem l.seq.est huiusmodi,Impp.Seuerus & Antoninus.& simile comperies in l.2.3.& 4.C.de alen.liber.vt proinde intelligas alios fuisse diuos fratres,alios Seuerum & Antoninum.Nam si iidem fuissent, tit. posterior hic fuisset.Iidem imperatores,vt videmus in aliis multis legibus. *De eadem re.*

30 ¶ Item titulus l.1.C. de pact.est solius Seueri,tit. l.2.est Seueri & Antonini , qui non potest esse Veri & Antonini illorum fratrum,quoniam ante eos nullus Seuerus imperator fuit , nisi fortè Commodus,qui & ipse Seuerus quoque appellatus est,vt patet ex illius epistola, quam posuit Iulius Capitolinus,ad finem vitæ Clodij Albini.Constat autē omnes leges Codicis fuisse in vnoquoq; titulo appositas secundum ordinem imperatorum,vt quisque qui historias imperatorum & eorum tempora nouerit,hauddubiè comperiet.Igitur ille Seuerus in d.l.1.fuit ipse Seuerus qui solus primùm imperauit,& posteà filium ad imperium adsciuit,vt diximus. Nec absimiliter titulus l.1. C. ad SC. Maced. est Pertinacis imperatoris,& l.2. Seueri,& Antonini. Est autem certissimum Pertinacem post illos fratres Antoninum & Verum imperasse,sed ante Seuerum & Antoninum.Nam & in l.1.C. de bonis liber.quæ est Seueri & Antonini , fit mentio diui Pertinacis. Adhæc in l.vlt.ff.de publica.vno in loco Iurisconsultus aduocat diuos fratres,& in aliis quatuor locis diuos Seuerum & Antoninum, tanquam diuersos ab illis diuis fratribus.Et idem comperies in l.generaliter.ff.de Decur. Denique in l.fideicommissa.§.vlt.ff.de leg.3.citantur diuus Marcus,& Lucius Verus. Nam huius Veri fratris Marci Antonini Lucius prænomen fuit , vt videre licet ex Spartiano in vita illius , & Eutropio lib. 8.de gestis Rom.

31 ¶ Nec quis causari potest hunc nostrum Antoninum Basianum cognomento Caracallam , adeò fuisse improbatis moribus,vt indignus sit, cuius rescripta citentur. Hoc enim illi condonatum fuit ob patrem iuris consultissimū,qui illum imperij participem fecit. Nam & videmus Commodi improbissimi quoq; imperatoris nonnunquam rescripta aduocari à nostris iurisconsultis,nunc cum patre suo diuo Marco,de quo tam multa iam diximus.vt in d.l.diuus.ff.de offi.Præsid.& l.2.ff. de SC. Sylla.& l.sed & reprobari,in prin.& iterum l.spadonem.§.scire oportet.ff. de excusa. tut. & l.oratio. si.de sponsal. & d.l.vlt.§.diui quoq; Marcus.ff.de pub. & vect.& l.eum qui,in fi.ff. qui sine manu. ad liber.perue.& l.nihil interest,in princ.& iterum l.si adulterium.§.imperatores.ff.de adult. & l.si quis inquilinos,in prin.ff.de le.1.& l.cùm proponebatur.ff.de leg.2.& l.à tutoribus.§.1.ff.de admi.tut. & l. si quis à libe.§.si mater.ff.de liber.agno.& l.scire.C.vt in pos.leg. Nunc quoque solius sine patre, vt qui etiam post eum solus aliquandiu imperauit.Sic enim citatur in l.pen.ff.de in lit.iuran.& in l.pro- *Leges ab improbissimis imperatoribus latas,fuisse receptas. Commodi leges.*

BIU Cujas

cula.ff.de prob.& in l.lega.ff.ex qui.cau.maio.in l.diuus Cõmodus.ff.de iure aur. annu. & in l.diuus Commodus.ff.de iure fisc.& l.alimenta.§.1.ff. de liber.agno.sicuti item Domitiani impurissimi imperatoris rescripta quoque citantur,vt in l.Domitianus. ff. ad SC. Turpil. Et Heliogabali omnium mõstrosissimi,qui & ipse Antoninus dictus est cuius est l.qui accusare.C.de ed.vt ostẽdit l.vl.eiusdẽ tit.quæ est Alexandri,qui loquens de d.l.qui accusare,Antoninum Heliogabalum ipsius cõditorem vocat patrem suum, vt qui eum adoptauerat, testibus historicis qui vtriusque vitas scripserunt, & annotauit Alcia. Vnde & Opilius Macrinus & ipse Imperator, & in iure non incalidus, nefas esse dicebat leges videri Commodi & Caracallæ & hominum imperitorum voluntates,cùm Traianus nunquam libellis responderit, ne ad alias causas facta præferrentur quæ ad gratiam composita viderentur, vt tradit Iulius Capitolinus in vita ipsius. Sed vt illi nonnihil respondeam, nullus adeò malus est, quin nonnunquam dicat faciátque aliquid laude dignissimum, vt tradidimus in nostris Legibus connubialibus.l.11.nu.2.cui & ego,& seq.

32 *De eadem re.* ¶ Summa igitur præcedentium hæc est, diuos illos fratres nostris legibus sæpe citatos esse Antoninum,& Verum,atque sic scribendum esse,si quãdo reperitur,Antoninus & Seuerus: Verus enim dicendum est. Et è diuerso cùm scilicet Antoninus est posterior,ita scribendum esse, Seuerus & Antoninus: Hósque esse patrem & filium,patrem scilicet Seuerum, filium autem Antoninum, qui & Bassianus & Caracalla dictus est.

33 *Cõclusio præcedentium.* ¶ Quid igitur,vt redeamus à semita in viam,adeò superstitiosè nostros legum interpretes duo imperatores aut Reges offenduntin hoc præsertim casu adeò obscuro,ambiguo,perplexo,vt quid statuendum sit, ad componendam tam magnam discordiam inter duos fratres non temere ortam, omnes ferme nesciant.Nec id conuenientiùs faciliúsq; ac promptiùs citra belli ac tumultus periculum fieri possit,quàm si ex æquo regnum siue imperium aut aliud simile partiantur. Ideò potest videri concludẽdum,vt id fieri possit & debeat,etiam si nulla alia ratio id suaderet.Cùm ea quæ sunt aliàs indiuisibilia,vti ducatus & similes dignitates,vt suprà diximus,si tamen bellum aut scandalum futurum ob id fieri timeatur,diuidi possint, ex sententia Alexandri cons.7.in consultatione, col. 2. vers.sextò probatur,lib.5.cum aliis concord.à me adductis suprà in 4.q.in 15.limitatione.

QVINTA OPINIO DECIMAE SEPTIMAE QVAEST.

Vt alternis annis utantur.

1 AD Quintam opi.quæ huiusmodi est vt ipsi fratres alternis annis vel aliis temporibus rerum summa potiantur,quæ & ipsa conuenit cũ præcedenti,vtpote quæ apertè sentit & duos ipsos succedere,sed modum vtendi sine controuersia præscribit:qui & legibus quoque defendi potest, vt l.quoties.vers.quòd si Titius.ff.de vsuf.& l.2.etiam.in prin.& iterum.§.vlt.rursumq;.l. si vsusfructus alternis.ff.quib.mod.vsusfr.amit.& l.1.§.quemad.dies vsusf.leg.ced.& l.si sic cõstituta.ff.quemad.ser. amit.& l.communi diuidundo.§. cùm de vsufructu, ibi, caueántque se per tempora vsuros, hoc est apud singulos mutua vice.ff.com.diuid.& l.arbor.§.vlt.ibi,diuisum tamen, aut mensura aut temporibus, eo.tit.& l.si conuenerit, in princ.eod.item tit.& l.& hæc distinctio.§.cum fundum, in princ. ff.loca.& l.& puto.§.vsusfructus.ff.fami.hercisc.& l.via.§.vsus.ff.de seruit.& l.Lucio,cum princ.l.seq. ff.de aqua quot.& æsti.

2 *Ad idem.* ¶ Súntque & in hanc sententiam text.Iuris Cano. nempe in cle.2.versic.& vt faciliùs,de iure patro. vbi dicitur id ius patronatus,quod aliàs indiuiduum est, posse tamen liberè, id est,vt interpretantur gl.& Doc.ibi,sine superioris authoritate,ita diuidi inter patronos,vt scilicet alternis vicibus præsentent.Et eum tex.ita intelligunt glo.in verbo,liberè,& cæteri Doct. vt id quoque fieri possit,etiam si ecclesia nondum vacet.Et alia gl.in verbo,alternis,ad id trahit,c.vl.de præb.lib.6.tanquam ex eo c. sumatur,beneficia quoque per vices mensiũ vel alternis temporibus à pluribus conferri posse,quod & ipsum intelligit gl. in d.c.vlt.in verbo, statuto, quæ id dicit obseruari in multis ecclesiis Gallicanis,vt verè scio in multis obseruari.Illum autem tex.in d.cle.2.ad id quod diximus,citat & dicit no. Ias.in l.stipulationes non diuiduntur,col.3.ver.istis adde.ff. de verb.oblig.Et idem quod is text.in d. cle.2.ante eum voluerat glos.in c.1.in gl.1.ad fi. extra de iure patro. quam sequuntur omnes præter Inn.qui hanc diuisionem nec aliam admittebat in spiritualibus,de quo etiam Panor.in c. querimoniam,vers.sed hoc dictum limita,eo.tit.

Plures patroni alternis uicibus ut præsentent.

3 *Ad idem. De ecclesia sita in confinio duarum diœcesum.* ¶ Et hanc quoque sententiam adiuuat gl.in c.licèt,in verbo,conuenit,in fi.16.q.3. quæ dicit quòd si ecclesia est subiecta duobus episcopis,quia sita est in confinio duarum diœcesum,& non conueniũt episcopi in ordinatione & administratione illius,superioris erit officium in hac parte.c.nullus. extrà de iure patr.vel alternis annis disponant,per d.l.quoties.ff.de vsufr.Et eam gl.sequitur & dicit no.& mente tenendam Pan.in c.vlt.col.1.in vlt.no.& ibi Fely.col.2.vers.inquantum D.Ab.extrà de re iud. & Ro.qui eam sing.dicit in sing.762.sunt sub regina.& Ale.in l.2,§.ex his,col.3. vers. & per hoc dicit.ff.de verb.oblig.& cons.18.vilis capitulis,col.2.li.2.& cons.7.in consultatione,col.pe.li.5.& consil. 25.attentis,col.1.eo.lib.5.Soci.cons.278.in quæst.col.1.vers.2. etiam dico,lib.2.& Franc. Curt.senior cons.25.tria,in 2.dubio,in fi.Fely.in c.quæ in ecclesiarum,col.pe.de consti.vbi illam quoq; dicit sing. & in c.prudentiam,col.2.vers.sed quod erit remedium,de offi.dele.& Ias.in d.l.stipulationes non diuiduntur,& cons.215,ex Valentia,col.4.vers.non ob.tertium,lib.2.quibus locis dicit eam not.

4 *Alius casus.* ¶ Sed & huius factionis,vt sic dixerim, aliæ sunt duæ gl.prior in c.1.in gl.vlt. extrà de paroch. quæ in casu illius c.si duo episcopi nõ conueniant inter se,alternis annis percipient reditus,per d.l. communi diuidundo.§.cùm de vsufructu.ff.com.diuid. Et illam glo.sequuntur Host.Io.And.Ant. Petr.

Anc.

BIU Cujas

Anc.& Card.Flor.& omnes ibi præter Pet.antiquum Doc.Altera autem glos.est in c.non potest, in verbo retinere,de præben.lib.6.quæ dicit,quòd si alicui fuerit à summo pontifice facta potestas retinendi duo beneficia curam animarum habentia, non ex hoc indultum esse videtur, vt neutrobi resideat,sed debet in altera tãtùm,vel etiã in vtraq; alternis vicibus residere.Et illã in posteriori parte sequũtur Domi.& Philip.Fran.ibi,& in c.2.§.cũ ab eo,de sepul.li.6.dum eã gl.simpliciter allegãt.

5 ¶ Nec hinc discrepat,quod dicit Iac.Ardiz.tit.quib.mo.feu.amit.sub rub. an feuda iurisdictionis diuidi possint, q̃ cum iurisdictio diuidi non possit,si duo fratres habeant castrum cum iurisdictione, ita poterunt diuidere,vt alternis administrent.q̃ & idem voluit Bal.in c.1.§.præterea ducatus,col.1. ver.item feudum æquiparatur,& ibi quoq; Iac.Aluar.& Card.Alex.tit. de prohib. feud.ali. per Fed. & idem Bal.in c.vno delegatorum,quod est pe.col.vlt.extrà de offi.deleg.Ale.d.con.18.col.2.li.2. & d.cons.25.li.5.Soci.cons.67.visis inuestituris,col.11.ver.quartò quia sunt feuda,lib.1.quod iterum repetitur cons.165.lib.2.& idem Soci.d.con.278. vbi suprà,lib.2.Fran.Curt. Senior con.69. dominus Ioan.col.12.ver.tertio modo.& Baptista à S.Blasio inter cons.feudalia,Albert.Bru.cons.66.ex themate,col.7.ver.sed quæritur, qualiter.

Fratres simul habentes iurisdictionem possunt conuenire ut alternis eam exerceant.

6 ¶ Nec id solùm possunt facere, sed cogendi sunt vt faciant, vt placuit Ang.in d.l.2.§.ex his,& ibi quoque Imo.col.6.& Alex.col.3.ff.de verb.oblig.Panor.in d.c.vlt.col.1.de re iud.Rom.d.sing.762. per d.gl.in d.c.licèt,suprà allegatam.Alex.d.cons.7.col.pen.lib.5.& d.cons.25.col.1.& iterum col 6. vers.non ob.etiam quæ notantur,eo.lib.5.Iac.à S.Geor.in tract.feu.in verb.marchio in Italia,col. 4. ver.sed ponamus.Ias.in d.l.stipulationes non diuiduntur,col.5.ver.extra gl.vbi id dicit sing.Felyn.in d.c.quæ in ecclesiarum,col.pen.& in d.c.prudentiam,col.2.Car.Rui.cons.19.in hac controuersia, ad fin.lib.1.Philip.Deci.in l.nam & si fur.§.si seruus communis,paulo ante fin.ff.si cer.pet.& consil 249. in casu de quo quæritur, circa medium. Alber.Bru.consil.79.in causa & lite col.1. De quibus & tu vide quæ diximus suprà in 9.limitatione 4.quæstionis.

Imò debent.

7 ¶ Et huc item vergit quod scriptum est ab Imo. Domi. & Philip. Francor. in d.c. cum quis, vers. cum ab eo,de sepult.lib.6.quòd,si contenditur inter duos parochos de iure sepulturæ, confessionis & administrationis aliorum sacramentorum,& aliorum id genus iurium parochialium, propterea quòd quis habitat in finibus duarum parochiarum, ita vt non constet in vtra earum habitet,ea iura debent inter eos diuidi alternis vicibus per d.cle.2.de iure patro. Et id addes ad ea quæ suprà diximus, nu.3.& præterea.

De duobus parochis habitantis in confinio utriusque.

8 ¶ Hanc autem opinionem secuti sunt Thyestes & Atreus fratres qui Mycenis alternis annis regnarunt,vt videre licet ex Seneca Tragœdiographo in Thyeste,actu 1.

Alternæ scelerum ne redeant vices.

Vetustum huius opi. exemplum.

Atque etiam Eteocles & Polynices Oedipi Thebanorum Regis filij, qui dum inter eos non conueniret vter eorum regnaret, inito fœdere inuicem sanxerunt, vt singuli eorum alternis annis regnarent,sortéque dirimeretur, vter prior regnaret. Verùm Eteocles, cui prioris anni sors obtigerat,exacto tempore recusauit fratri vices regni tradere.vnde ortum est celeberrimum illud bellum Thebanũ.authores,Euripides in Phœnissis,nã ea fabula ob id ędita est,Diodorus Siculus li.5.Bibliotheces,ca.6.& Papinius in libris Thebaidos in quib.id bellũ bellissimè descripsit. Quod ita incipit.

Fraternas acies alternáque regna profanis
Decretura odiis. Et ipse Seneca in Thebaide,actu 2.
Nam regna repetens frater,&
In bella cunctos Græciæ populos agit.
Septena muros castra Thebanos premunt.

Hyginus autem Fabularum cap. 67. scribit Oedipum eorum patrem regnum alternis annis illis tradidisse.

9 ¶ Sic & Procas Albanorum Rex,Amulio & Numitori filiis regnum annuis vicibus habendum, vt videlicet alternis vicibus imperarent,reliquit. Sed Amulius cùm primo loco regnasset,fratri imperium non dedit,& quod deterius est,vt eum sobole priuaret, Rheam Siluiam eius filiam Vestæ sacerdotem præfecit, vt virginitate perpetua teneretur, quæ à Marte compressa Romulum & Remum ædidit. Id scriptum reliquit Plinius Iunior, siue is fuit Cornelius Nepos, vt nonnulli existimant,siue etiam Suetonius vt & alij arbitrantur,in illo eleganti libro qui de viris illustribus inscribitur,in prin.Quid autem ex eo secutũ est,videbis apud Liuiũ, & alios rerum Romanarũ scriptores.

Aliud exemplum.

10 ¶ Apud Romanos, Consules cùm ambo aderant, alternis diebus,vel mensibus, vel aliis temporibus(neque enim in tempore omnes conueniunt)imperabant,vt colligi potest ex eo quod scribit Liuius lib.ab vrb.cond.2.Cautum est,ne si ambo Consules fasces haberent,duplicatus terror videretur.Brutus prior,concedente collega Collatino,fasces habuit.Et iterum li.8.Aemilius,cuius tum fasces erant,collegam Dictatorem dixit,id est,qui ea die imperium habebat. Et lib.9.Publius, penes quem fasces erant,&c.Et lib.2.2.belli Punici.Obstitit Paulus Consul,cuius eo die(nam alternis imperitabant)imperium erat.Et iterum, Summa imperij eo die penes Paulum fuit.Itaque Varro postero die,cuius sors eius diei imperij erat,&c.De qua re etiam Silius Italicus loquens libr.8.

Consules alternis temporibus imperabant.

Ni sors alterni iuris quo castra regantur,
Arbitrium pugna properanti in fata negasset.

Quod & aliis plurimis ipsius Liuij locis videre licet,& ex Polybio lib.3.Historiarũ, quo loco descri-

BIU Cujas

bit prælium Cannense. & ex Plutarcho in Publicola, dum scribit ipsum postquam mortuo Bruto Lucretium collegam sibi subrogasset, ei quòd senior esset primo loco cedentem fasces tradidisse, id est, concessisse vt primo illo tempore fasces ipse haberet.

11 *An autem alternis diebus an mensibus.*

¶ Et quanquam Liuius ferè vbique sentiat alternis diebus id diuisum fuisse, tamen Dionysius Halicarnasseus statim post initium Romanarum antiquitatum, iterúmque lib. 9. quo loco agit de consulatu Titi Quintij Capitolini, & Appij Claudij Sabini de ea re ita loquitur, vt possis intelligere Consules Romanos alternis mensibus fasces deferre solitos. Cui apertè concinens Suetonius in Iulio Cæsare de consulatu illius loquens c. 20. Antiquum (ait) morem retulit, vt quo mense fasces non haberet, Accensus ante eum iret, lictores ponè sequerẽtur. Et Aulus Gellius li. 2. c. 15. cùm scribit, Qui l. potiores essent solitos fasces primi mensis collegis concedere.

12 *Et Tribuni quoque militũ.*

¶ Nec in ea re tantùm hac diuisione vtebantur Consules Romani. Nam vt tradit Liuius libro 4. ab vrb. cond. cùm L. Sergius Fidenas, & M. Papyrius Tribuni militũ in bello aduersus Aequos non satis conuenirent, tandem ita comparatum est, vt alternis diebus summam imperij haberent. Et li. 7. post prin. conuenit inter patritios & plebeios vt alternis ædiles ex plebe fierent. Et lib. 2. belli Punici. Cùm Fabij Maximi Dictatoris, & Minutij Magistri equitum ius atque imperium fuisset æquatum, Minutius ipse se optimũ ducere ait, vt aut alternis diebus aut si maiora interualla placerẽt, partitis temporibus alternis summum ius imperiúmque esset. De quo etiam Polybius libr. 3. Historiar. & Plutarc. in Fabio Maximo. Apud eundem Liuium lib. 3. ad vrb. cond. Decemuiri illi primùm alternis fasces habebãt, vt hoc insigne regium in orbem suam cuiusque vicem per omnes iret. Ideóque posteà id ipse appellat vicissitudinem imperitandi, quòd scilicet vicibus alternis imperarent.

Et Dictator & magister equitum si quando æquati fuerũt.

Vicissitudo imperandi.

Præfecti quoque ærarij alternis mensibus curam eius sustinebant, vt planè liquet ex epistola Plinij ad Traianum, cuius initium, cum Liuius pater tuus. Sed & inferiùs in 19. qu. ostendemus, Romanos Imperatores, cùm plures essent alternis priorem locum obtinuisse.

13

¶ Nec apud Romanos tantùm alternis, cum duo magistratus erant imperabant, sed & apud Athenienses quoque, à quibus maxima ex parte Romani ipsi suas leges & institutiones acceperũt, id obseruatum fuisse, videre licet ex Plutarcho in Aristidis vita. Nam cùm ipse Aristides & Miltiades duces essent in illa tam celebri & memorabili pugna Marathonia, illud ipsum inter se statuerunt vt in singulos dies alternis rei summa ad vnum deferretur.

14 *Calliopes iudicium super cõtrouersia Adonidis inter Venerem & Proserpinam.*

¶ Postremò non omittenda est historia (ne fabulam dicam) ad hanc quoque sententiam pertinens, relata ab Hygino (Hyginiũ alij vocãt) Augusti liberto, Poëticôn Astronomicôn li. 2. in eo c. cui tit. lyra est. Cùm Venus in concertationẽ cum Proserpina ad iudicium Iouis venisset, vtri earum Adonis cederet: Calliope Musa Orphei mater à Ioue iudex data ita iudicauit, vt scilicet dimidiam partem anni earum vnaquæque possideret. Ob quam rem indignata Venus, quòd vt non sibi propriũ concessisset, Orpheum Musæ filium Tresis mulieribus discerpendum obiecit.

15

¶ Nec tamen interim prætermittam aliam historiam non minùs iucundam, cuius meminit Demosthenes, aut quisquis is fuit, nam de autore dubitatur, in oratione aduersus Neęrã. Disceptabant Stephanus & Phrynio de Neęra meretricula, suã enim vterq; esse dicebat. De qua re asciti arbitri Satyrus Alopœrensis, Sabrias Lamprensis, Diogiton Acharnensis audita re ex vtroq; & ex ipsa muliere, sententiã tulerunt, mulierem ipsam copiã sui facere vtriq; alternis diebus, nisi ipsi sibi mutuò aliud sibi cõcesserint. Nec quod scribit Spartianus in vita Septimij Seueri, ipsum cùm moreretur, iussisse vt alternis diebus apud Bassianũ & Getam filios Imperatores in cubiculis fortuna regia poneretur.

SEXTA OPIN. DECIMÆ SEPTIMÆ QVÆSTIONIS.

1 *Neutrum debere succedere.*

AD sextam opi. quæ neutrum dicit succedere, multa quoq; faciunt. Et primùm tex. qui omnium maximè vrget in l. si fuerit, in prin. ff. de reb. dub. vbi si fuerit legatum vni ex cognatis, qui primus Capitolium ascenderit, si simul duo ascendisse dicantur, nec apparet quis prior, legatum impeditur. Idem si legatum fuerit ei qui maximus natu est, & duo pares ætate sunt. idem si libertas vni ex pluribus seruis eiusdẽ nominis relicta sit, nec apparet de quo testator sensit. De quo etiam vltimo est tex. in l. si quis de pluribus, eo. tit. & in l. cùm ex pluribus. ff. de manu. testa. Vides enim ex eo text. cùm ignoratur ex duobus vter natu est maior, quòd neutri debeatur legatum relictum maiori natu. Vides & id & similia procedere in libertate re omnium rerum fauorabilissima, vt plenè diximus in repe. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus, in 17. q.

2 *Ad idem.*

¶ Alius tex. in eam sententiam solennis & frequentissimè in hisce rebus citatus in l. duo sunt Titij. ff. de testa. tut. vbi si testator reliquerit Titiũ tutorem, súntq; duo Titij, nec apparet de quo senserit testator, neuter tutor erit. & tex. in l. nominatim, quæ est 2. ff. de lib. & posth. vbi si testator qui plures habebat filios dicit, filium meum exhæredo, nomine non expresso, ita vt ignoretur quem voluerit exhæredare, nullus exhæres erit. Et ne putes id tantũ procedere in exhæredatione quæ odiosa est; certè & in institutione quoq; hæredis obtinet, per l. in tẽpus. §. quoties. ff. de hær. insti. Et idẽ in legatis, vt scilicet si nõ appareat, cui ex duobus Titiis legatum sit, neutri legatum debeatur. l. quoties, ver. si verò duo. ff. de vsu & vsufr. vbi eos dicit sibi inuicẽ legatũ impedire. & similes tex. in l. si. quis ita. §. si duobus, ibi, quemadmodum & in dando. ff. de adi. lega. & in l. qui plures. ff. de vsu & vsufr. lega.

3 *Ad idem.*

¶ Et tex. item in l. qui soluendo, la 1. cum l. seq. quæ incipit, inuicem. ff. de hære. insti. vbi si qui soluendo non est, duos seruos suo testamento liberos & hæredes esse iubeat, si apertis tabulis vterq; viuat, neuter hæres erit, propter legem Eliascentiam, quæ ampliùs quàm vnum hæredem necessarium

fieri

fieri vetat.inuicem enim eos sibi obstare.Et in l.cùm duo.ff.de in diem addic.vbi si duæ res venditæ sunt pretiis separatis, ea lege vt eius resoluatur venditio,ad cuius pretium fuerat additum, nec appareat ad vtrius pretium addiderit,neutra resoluitur. Ex qua not.gl.in dubio nil valere,citátque nonnullas ex dd.ll.Et in l.si duobus,quæ est 2.§.vlt.ff.quib. mod. vsusfr. amit. cùm scribitur, nam si concurrere volent,inuicem se impedient.Et in l.idem Pomponius.§.vlt.ff.de rei vend. vbi si plures sunt eiusdem nominis serui,nec appareat de quo actum sit,nulla fit condemnatio.& ibi gl.no.ratione incertitudinis condemnationem reddi nullam, & allegat etiam quædam ex d.iuribus. & illum tex.dicit sing.Bald.in c.quoniam abbas,col.2.extrà de offi.dele.ad hoc vt si Titius sit condemnatus, sintque duo Titij in loco vbi lata est sententia,ea sententia nulla est.Et l.quæsitum. §.si quis eodem. ff.de fun.inst.vbi si quis eodẽ instrumento in pluribus agris vtatur, nec appareat cui potiùs agro testator destinauerit,nullius instrumẽto cedet.Et ibi quoq; gl.no.ratione incertitudinis neutrũ valere.

4 ¶ Et in l.j.§.apud Iulianum.ff.depos.vbi si duo contendunt de hereditate depositoris:nec certum sit, vter hæres sit depositarius neutri interim soluere tenetur. Cuius text. authoritate respondit Bald. con.250.viso isto processu,col.1.libr.4.quòd si duo contendunt de titulo beneficij,ita vt neuter magis sit in possessione ipsius,quàm alter,pendente lite neutri soluendum est.Et ad hoc quoque citantur l.veteribus.vbi gl.magna,in fi.ff.de pact.& l.in tradendis.ff.com.prædi.& l.scientiam.§.cùm stramenta.ff.ad l.Aqui.& l.adhuc,in prin.ibi,si verò simul,vbi etiam gl.in verbo,nihil fecit.ff.de vsuf. & l.sed & si de sua.& l.cum falsum,& l.eum qui duobus,in prin.ff.de acq.her.

5 ¶ Citantúrq; in eam sententiam & text.Iuris Cano.& inter cæteros,in c.si quis iusto, quod est pen. in vers.verùm si ambo, & iterum vers si autem nullus, de elect.lib. 6. vbi si ab absente canonico simul fuerint deputati multi procuratores insolidum,& ambo concurrant,is admittendus est, qui primò nominatus est in instrumento procuratorio.vt si non insolidum sint deputati,nullus eorum admittetur,cùm vnus tantùm in id admitti debeat,& ei imputabitur,qui sic eos indiscretè constituit. Et ibi gl.in verbo,nominatus, in fi.dicit quòd si non apparet de ordine, quia duo sunt instrumenta procuratoria,in quibus singuli sunt constituti, nec apparet quod sit prius,quódve posterius,sese mutuò impedient, per d.l.quoties.ff.de vsufr. Et imputet(ait)sibi, qui sic eos constituit.Et eam gl. sequuntur Pet.Anc.in 6.not.& Domi. *Ad idem.*

6 ¶ Ad quod proximè spectat, quod à multis dicitur,quod si reperiantur duo testamenta vnius diei, in quibus sunt instituti diuersi hæredes, nec appareat, quod sit prius aut posterius,neuter hæredum succedet,si cum tertio contendant,aut etiam si contra se inuicem petant mitti in possessionem. Hi sunt gl.Oldr.Ray.Odof.Cyn.Albe.Angel.Saly.Raph.Pau.Cast.Philip.Cor.& Ias.in l.vl.C.de edict. diui.Adri.tol.gl.Azo.Hug.Bar.& Alber.in l.1.§.non autem,qui est 1.ff de bono.pos.secund.tab.glos. in §.1.in verbo.firma est,in fi.& ibi Angel.Are.ad fin.Instit.de ademp.legat.Bapt.Brixien quęstione 56.cum duæ mulieres.Oldra.cons.1.in causa,col.2.vers.vnde dubium est.Cyn.in l.hac consultissima. §.si quis autem,qui est vlt.& ibi quoque Alber.num.9.C.de test.Nicol.Neapo.in l.si duas, in princ. col.2.vers.vltimò dicit.ff.de excus.tut. Bal.Ang.Imo.Fran.Are.in d.l.eum qui duobus,in prin.ff. de acquir.hær.Domi.in c.duobus,quod est pen.col.4.vers.in fi.glos. de rescrip.lib.6.Matt.Afflict. dec. Neapo.387.si vno & eodem,ad fi.Nisi si qui eorum,qui in altero instituti sunt,essent hæredes ab intestato,secundum nonnullos ex illis quos citauimus.Vide infrà in 11.opi.nu.9.huc item. *Ad idem. Si reperiantur duo testamenta eiusdem temporis in quibus sunt instituti diuersi hæredes, quid agendum.*

7 ¶ Idémq; si reperiantur duo testamenta,aut etiam duo codicilli,in quorum altero dicatur, fundum Sempronianum Titio lego : in altero autem ita. fundum Sempronianum Titio non lego. nec constat vtrum sit prius aut posterius,tunc propter incertitudinem fundus Titio non debetur. Ita enim voluit & alia gl.in l. cùm proponatis.C. de codicil. per d.l.si fuerit,de rebus dub. & eam sequuntur Iac.Ra.Pet.à Bel.Pet. Cyn.Bar.Alb.Bal.Ang.Saly.Pau.Cast.Alex.Corn.Ias.& Iac.à S.Georg. licèt alij eorum,aliis rationibus,quàm propter eam incertitudinem. *Alius casus.*

8 ¶ Et idem quoq; si reperiantur duæ diuersæ sententiæ eiusdem diei,nec apparet vtra earum sit prior aut posterior, neutra enim earum valet, vt nuncupatim voluit Bal.in l.1.col.2.versic.quæro quid si duæ sententiæ.C. quan. prou.non est nec.argumento eius quod de duobus testamentis diximus ex not.in d.l.vlt.C.de edict.D. Adr. tol.Subditque haud multò pòst idem esse in materia electionum, quia neutra,inquit,valet,si propter conflictum & contrarietatem probationum neutra prævalet. Et illum nuncupatim sequitur D.Cirier.in tracta.Primogenituræ,lib.1.q.8. Ad quod vide quantùm ad electionem pertinet,quæ dicam nu.ab hinc 2. *De duabus sententiis diuersis eiusdem diei.*

9 ¶ Súntque & aliæ gl.Iuris Ciuilis hanc op.confirmantes. videlicet in l. si quis à filio.§.si quis plures, in verbo,hæres elegerit.ff.de leg.1. Quod si testator suo testamento legauerit vnum de suis Stichis seruis,cum multos haberet, nec declarauerit de quo intellexerit, non valet legatum. Ita enim eam gl.nonnulli intelligunt, licet aliud mihi velle videatur. Et alia gl.in l.ciues,in verbo,allectio.C.de inco.lib.10.quod in casu de quo loquitur, videlicet cum quis est incola duorum locorum, à quibus simul vocatur ad munera,quibus & ipse simul parere non potest,ad neutra tenebitur,vt quæ se mutuo impediant,nisi conueniant sorte,vel aliter,& sequitur Io Plat.ibi,col.2.vers.quid autem. *Legato uno de suis Stichis sine alia declaratione.*

10 ¶ Súntque & glos. Iuris Canonici hanc op.confirmantes.Gl.in c.ecclesia,le 2.in gl.vlt.in fi.extra de elect.quod si duo fuerint electi in episcopum, sintque in omnibus pares & zelo,& merito,& authoritate eligentium & electorum,neuter consequetur episcopatum,sed procedendum est ad aliam electionem.At si iterum fuerint pares,superior faciet gratiam cui volet.& sequuntur Pet.Anc.ibi in fi. *Electis duobus paribus neuter admittetur.*

BIU Cujas

& Pan.col.pen.ver.ſed dubiũ eſt,& ver.& in hoc vltimo.Sed & quod neuter electorum in controuerſia omnibus vtrinq; paribus,admittitur,tenuerũt etiã Hoſt.Car.Flor.& Io.Ana. in c.vlt.de ſort. de quo & tu vide quod dixi ſuprà in 2.op.nu.7.nec deſunt.Et alia gl.in c.ſi ſacerdotes,quod eſt 2.in verbo remouere,de of.iud.or.quod ſi epiſcopus dicat,excõmunico vnũ ex illis, qui tale quid fecerunt:nullus ob dubiũ erit excõmunicatus,per d.l.duo ſunt Titij.Et licet eam gl.reprobet Hoſt.tamen eam ſequuntur Io.Ligna.qui dicit veriorem de iure,Goffre.Collect.Ant. Pet.Anc.Car. Flor. & Pan.ibi.Et alia glo.in c.latores,extra de cler.excom.quod ſi epiſcopus ita dicat:ego te ſuſpendo ab officio vel beneficio,à neutro erit ſuſpenſus,per d.l.duo ſunt Titij.& eam gl.ſequũtur Doct.ibi.

11 *De duobus ſimul peruenientibus ad brauiũ*

¶ Et quod plurimi in ea quæſtione,de qua ſuprà ſæpius locuti ſumus ſcilicet in 1.opi.huius q.nu.23. concinit.& iterum in 4.op.num.15.ſed iam ad noſtrates,de duobus qui ſimul ad brauium peruenerunt,vt neutri debeatur præmium propoſitum,ſed iterum current, vel ſoli ſecundum aliquorũ op. vel cum aliis,ſecundum aliorum,aut non amplius curretur,vt nonnullis placuit,vt per Richar.Old. And.Piſa.& Alb.in proœ.ff.in §.diſcipuli.Iac.Are.Cy.Bal.& Ang.in §.itaque, eiuſdem proœ. quem legunt cum d.§.diſcipuli.Ipſum Alb.in d.l.ſi fuerit.ff.de reb.dub.& in 1.parte ſtatutorum q.107.prædicta etiam faciunt.Bald.& Imo.in l.ex duobus.ff.de vulg.& pupil.& eoſdem,& prẽterea Alex.in l. qui filiabus.§.1.ff.de leg.1.ipſum Bald.in d.l.cum duo.ff.de in diem addic. Angel. Imol. Paul.Caſtr. Rom.& Alex.in l.eum cui nouiſsimus.ff.ad S C.Treb.eundem Imo.in cap.indicante, col.3.verſicu. quid autem de duobus,extra de teſt.Pet.Anc.in d.cap.duobus,col.1.de reſcript.libr.6.Imol.Alex.& recentiores in l.hoc articulo.ff.de hær.inſt.& Bened.in rep.ca.Ray.in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam,nu.609.de teſt.

12 *Si ab eodẽ collatore fuerit duobus collatũ beneficium eodem tempore.*

¶ In hoc album conferendum eſt quod etiam per d.l.ſi fuerit,voluit Io.And.in cap. ſi à ſede,& ibi poſt eum Pet.Anc.col.2.verſ.quærit Io.And.& ibi item Dom.col.j.verſ.vnde dicit,& Philip. Fran. de præb.libr.6.quod ſi ab eodem collatore fuerit collatum quodpiam beneficium duobus eodem die,nec conſtat vtrius collatio ſit prior aut poſterior, ambo ſeſe mutuo impediunt,ita vt neuter beneficium conſequatur. Niſi ſi Papa collator declarauerit, quem velit præferri.Et idem quoque voluit Pan.in c.capitulum ſanctæ Crucis,col.3.verſ.nam quando literæ,extra de reſcrip.& in ca.2.poſt prin.per illum tex.extra de offi.deleg.

13 *De reſcripto directo ad officialem cuiuſdã epiſcopi qui duos habet æque principales.*

¶ Et quod ante eum voluit Hoſt.in ſumma tit.de offi.deleg.§.quibus modis,col.2.ver.ſi quid impetrant,quod ſi quis impetret reſcriptum ad officialem cuiuſpiam epiſcopi, qui duos officiales habet æquè principales,nec conſtat de quo Papa ſenſerit,neuter illorum erit delegatus.quod & ipſum voluerunt idem Hoſt.Io.And.Ant.Car.Flor.& Pan.in c.quoniam abbas,de offic.deleg.reprehendentes gloſſ.ibi in verbo,præfixit,ad fi.quæ dixerat cæteris paribus id ſorte eſſe dirimendum. Et idem quoque voluit Car.Flor.poſt Zenzel.in cle.& ſi principalis,in 4.q.de reſcr.per d.l.duo ſunt Titij,& d l.ſi fuerit.Id quod addes ad id quod diximus ſupra in 1.op.nu.20.his quoque adſtipulatur.

14 *Cũ ignoratur an filius ſit ex priore matrimonio an ex poſteriore.*

¶ Huius quoque notæ eſt, quod nonnulli non contemnendæ autoritatis voluerunt, quod ſi vidua paulo poſt prioris viri mortem in alterius connubium coierit,& poſtea peperit filiũ ſeptimo menſe ſecundi matrimonij,ita vt potuerit is filius gigni & à priore marito & à poſteriore,ideóque incertum ſit,vtrius ſit : is neutrius eſſe cenſebitur,neutríque ſuccedet,de quo per Iaco.Raph.& Cyn.in l. vulgo.ff.de ſtatu ho.Alb.late in l.Arethuſa,col.2.eo.tit.& in rub.C.de natur.lib. Dyn.in l.3.§.ſi duos. ff.de adi.leg.Iac.Bel.in diſput.incip.Berta contraxit matrimonium,Bal.& Ang.in l.liberorum.§.1.ff. de his qui no.infa.Bal.in l.ſi matre.C.de ſuis & leg.Ang.in d.l.duo ſunt Titij.ff.de hær.inſtit. Franc. Aret.qui ad hoc allegat d.l.ſi fuerit,& alios recentiores in l.Gallus.in prin.ff.de lib.& poſth.

15 *De caſu l.Arethuſa.*
De habente duas eccleſias.

¶ Sed ad hanc formam & quidem peculiarius pertinet quod voluerunt Pet.Iac.Ra.Guil.Cu.Ray. Cyn.& Bart.in d.l.Arethuſa,quod ſi in caſu illius legis non apparet de ordine naſcendi, nullus liber erit. Quódque in ea ſpecie iam ſæpius in hac quæſtione tractata,de eo qui cum haberet duo domicilia,atq; ita duas parochiales eccleſias aliquid reliquerit ſuæ eccleſiæ parochiali : nec ex coniecturis,aut aliter apparet,de qua ille ſenſerit,neutri id relictum debebitur. Nam ita voluit Cy.poſt Pet. à Bel.Perti.in l.j.col.2.verſ.ſexto quæro.C.de ſacro eccle.per d.l.duo ſunt Titij,& Pet.Anc.in c.relatum,le 2.col.vlt.verſ.extra quæro,extra de teſt.Sed tu de hoc omnino vide Io.And.& alios in d. ca.cum quis.§.cum ab eo,de ſepul.lib.6.& quod ſuprà diximus,in 1.op.huius q.nu.24.& quod produnt.& in 2.op.nu.14.nec hoc loco,& nu.21.nullus.& in 4.op.nu.17.cui confine.

16 *De eo qui dixit duabus ſimul,ego in uos conſentio.*

¶ Nec hinc longe abeſt quod multis placuit, quod ſi quis contrahat matrimonium cum pluribus mulieribus ſimul & eodem momento,dicens ſcilicet vtrique,ego in vos conſentio tanquam in vxores,ſiue ego vos in vxores capio ; & mulieres reſpondeant , & nos quoque te in virum accipimus: neutra earum vxor erit , ſed ſe mutuo impedient.Ita enim voluit Goffre.antiquus Doc.in c.gaudemus,& ibi quoque Hoſt.col.3.in verbo,non ad imparia iudicantur.Vincen.Philip.Io.Andr.col.2.in verbo iudicantur,& Collecta.col.2.verſ.quid ſi catholicus,Ant.& Pan.in fi.& Car.§.quia vero,ver. quæro ſecundo,extra de diuor.

17 *De duobus ſe mutuo offendẽtibus ita ut ignoretur uter prior aggreſſus fuerit.*

¶ Et huc quoque referri poteſt id quod à noſtris dicitur,quod ſi duo pacem fecerunt,promiſerúntque ſe inuicem non offendere ſub pœna. Et ſe poſtea mutuo offenderunt,ſed ita vt ignoretur, vter eorum prior aggreſſus eſt:neuter poterit accuſari de pace fracta.Io.Andr.in addit.Specu.in rub.de treug.& pac.Bar.in l.j.§.cum Arietes.ff.ſi quad.paup.feci.dica.& in l.ſi ſeruũ.§.ſi ſequitur.ff.de verb. oblig.& in l.cum pater.§.libertis,in fi.& ibi Imo.ff.de leg.2.Bal.Imo.& Ro.in l.ſemel mor.ff.ſo.mar.

Bal.

BIU Cujas

Bal.in l.vt vim,ad fi.ff.de iust.& iure.& in l.qui fidem, quæ est pe.& ibi Pau.Cast.ff.de transac.& in l.cum proponas,& ibi quoque Sal.& Raph.C.de pactis.Panor.in c.1.de treug.& pac.& Cor.cons.51. in hoc,col.3.vers.& hinc est,lib.1.

18 ¶ Sed huc propius accedit quod Bal.ex facto interrogatus respondit cons.146.cuius exordium est, titulus principis,ante fi.li.1.quod si cum pater haberet duos filios naturales eiusdem nominis,vt qui ambo Titij vocabantur,fecerit legitimari Titium filium suum naturalem,nec apparet de quo senserit,neuter illorum legitimatus erit,per d.l duo sunt Titij.subiungítq; non stari declarationi postea factæ à patre,cum non sit actus ipsius tantum,sed & principis. Et id cons.repetitum est in libro 5. cons.388.Et quod item scribit idem Bal.in d.l.si quis à filio.§.1.in fi.ff.de leg.1. Quod si testator reliquerit executorem vnum ex Titiis,cum duo essent,nec aliter declarauerit,de quo intellexerit, neuter erit ob incertitudinẽ,ar.l.nulli.C.de episc.& cle.Et ipse Bal.in l.1.in 23.q.ff.de rer.diui.quod si fratres domini feudi inter se bellum cõmittunt,vasallus neutrum tenetur iuuare, quia inuicẽ sibi obstant,per d.l.inuicẽ.ff.de hær.instit.Super quo vide quæ dixi suprà in prin.huius q.nu.14.cæterum.

Si unus ex duobus Titiis filiis fuerit legitimatus.

19 ¶ Et quod ab antiquioribus Doc.disputatum est in hac specie. Duo erant fratres fortè gemini facie & alia habitudine corporis adeo similes,vt alter ab altero dignosci non posset.quibus singuli erant filij & ipsi omnino similes:hi studiorũ vel rei militaris causa peregre profecti,& alter inibi mortuus est.alter rediit duobus illis fratribus mortuis,& hæreditatem vtriusq; petit. Ignoratur autem vtrius eorum fuerit filius,quid dicendum? Hanc inter suas disputati.posuit Pile.nu.158.duo erant fratres. Et dicit quòd de rigore secũdum Io.neutrius habebit,cum & neutrius se filium esse probet, sed de æquitate eam habebit,quæ sibi verisimilius debetur.At Alb.in l.si vicinis,ad fi.C.de nup.putat priorem op.esse veram,ob id quia vtranq; petẽdo est sibi contrarius,cum vtriusq; non possit esse filius, & ideo repellendus.l.j.& ibi no.C.si ser.exter.& l.neq; natales.C.de prob.& l.Imperator Titus.ff.de stat.hom.De qua re loquẽs D.Boer.dec.299.mulieri,col.pe.nu.10.dicit quod si fuisset iudex,vtriusque hæreditatem adiudicasset,cum haud dubiè alterius esset filius, alterius nepos ex fratre. Et id quidem verum esset in ea specie de qua tractamus,in qua scilicet vterq; fratrum vnicum filium habebat.Sed tu tamen vide quid in hoc ipso casu dixi suprà in 4.op.nu.19.finem.

Superstes duorum patrueliũ similiũ qui duobus fratribus vult succedere.

20 ¶ Denique non prætermiserim quod similiter responsum est ab Ang.ipsius Bal.fratre non indigno, cons.311.hoc initio,in themate prædicto in prin.in hac specie. Concessa fuerat emphyteusis cuipiã, pro se & vna filia. Is plures filias habebat,nec constabat de qua dominus & ipse intellexerant. De qua re aditus ipse Ang.respondit neutram earum esse ad huiusmodi emphyteusim admittendam, per d.l.duo sunt Titij,iam toties allegatam,& alia quædam similia iura. Vide tamen quod in simili scripsimus suprà in 2.op.huius q.nu.11.hinc sequitur.

De emphyteusi concessa alicui pro se & una filia cum plures haberet

21 ¶ Hæc certe op.in casu nostro priuato,longe cæteris omnibus deterior est,atque etiam solùm Imo. habet sui assertorem, & eum quidem hæsitabundum, & à cæteris omnibus reprobatum, vt diximus statim in prin.huius quæstionis.Et quidem merito vel hoc vno argumento(etiam si alia deessent,quæ tamen sunt multa)quod posthabitis his qui proximiores sunt gradu,& ad quos iure diuino,naturali, gentium,& ciuili hæreditas ipsa defertur,vlteriores admitterentur,quod omnium iniquissimum est & absurdissimum,sicuti etiam scientissimè annotauit Alexan.quibus locis hanc op. refellit à nobisuprà citatis.

Huius opin.in casu nostræ q. refutatio.

22 ¶ Quæ quidẽ iniquitas atq; absurditas non procedit in d.l.si fuerit. ff.de reb.dub. quæ omniũ maxime vrget pro huiusmodi op.Quanquam & illi satis quoque aliter respondent Fran.Are.Alex.& cæteri.ex quibus etiam facile intelliges,nihil cæteras leges hîc & vbique allegatas facere,quominus contrariam in hac re sententiam amplectamur.Quibus & hoc addere potes in d.l.si fuerit.& similibus, certari inter plures de lucro.hîc verò de damno vitando, ne videlicet amittant rem omni iure,quod iã diximus,alterutri, sed vtri ignotũ,debitã,propterquáq; in dubio satius est vtrũq; admitti.

Responsio ad contraria.

SEPTIMA ET OCTAVA OPIN. DECIMAE. septimæ quæstionis.

1 AD septimam op.quæ dicit formosiorem esse alteri præferendum.Et ad octauam quoque,quæ robustiorem anteponit,vtranq; enim simul expediemus,facit quod suprà disseruimus in præfatione num.63.nec meliora tantum.Primogenitos scilicet cæteris esse robustiores atque formosiores.Ex quo consentaneum est,ex duobus natis eodem partu, præsumendum esse,formosiorem robustiorémque prius natum.Quod etiam probatur,quantum ad robustiorem pertinet,ex l.si fuerit. §.vlti.ff.de reb.dub.vbi eodem partu natis mare & fœmina, & ita quidem vt ignoretur vter prior natus sit,præsumendum est,marem priorem exiuisse,vt & dicit Bart.ibi.Nam perspicuum est omnibus mares esse fœminis robustiores, vt affatim ostendimus in nostris Legibus connubialibus in l.1.nu.53.satis,& multis seq.

Formosiorem præferendum.

2 ¶ Et ita per illum tex.voluit gl.in l.idem erit,& ibi quoq; Bal.in prin.1.lec.& iterum in 2.lec.in fi. ff.de stat.ho.vbi ipse Bal.id not.ad iura primogenituræ,tanquã id sentiat quod diximus robustiorẽ præsumi prius natum.& Pau.Cast.qui id robori tribuit,in d.l.si fuerit.§.vlt.Guid.Pa.in trac.præsumptionum,col.3.ver.item si in vtero, & Philip.Dec.in l.2.nu.47.ff.de reg.iur. Quanquã id aliò referunt.Sed illi tamen sentẽtiæ adstipulatur,quod columbę marem semper & fœminam pariunt,priorem quidem marem,vt tradit Plin.lib.10.c.58.& ante eum Aristoteles lib.6.de natura animantium, c.4.quod

Ad idem.

Columbarum mas prior nascitur.

BIU Cujas

c.4.quod & nos diximus,in Legib.Connub.l.j.nu.59.incip.ſicuti & è diuerſo.

3 ¶ Et ego certe fateor id plerunque accidere,vt robuſtior prior ex vtero exeat. neque tamen id ita
An illud uerum ſit. perpetuum eſt,vt ex eo certam fixámq; præſumptionem ſtatuere debeamus,cum nonnunquam & & debiliores fœtus præcedant.Ideoq; Guil.Pet.Iac.Are.Cy.Bar.& Bal.ſibi contrarius.& Ang.in d.l. idem erit,quæ ſolet legi cum l.Arethuſa,reprehendunt illam gl.ſuprà alleg.quæ præſumit marem prius natum,per tex.in d.l.ſi fuerit.§.vlt.qui non ob aliud obtinet,quàm propter fauorem libertatis, vt aperte indicat in illis verbis,In ambiguis rebus humaniorem ſequi ſententiam oportet,vt ipſa libertatem conſequatur.Imò ſi is tex.recte inſpiciatur, palam oſtendit & filiã quoq; poſſe naſci priorem,cum dicit:ſi quidem certum eſt quod prius,&c.Id quod etiam voluit Bar.in d.l.ſi fuerit.§.j.& Guil.Cu.Alb.Bart.Bal.Sal.Ro.Alex.& Iaſ.in l.ſi extraneus.ff.de condit.cau.dat.in q.quam ſupra in 4.op.retulimus,nu.11.facit & quod voluerunt.Et id quoque experientia demonſtrat.

4 ¶ Sed & iſtæ opi.aperte ſecum pugnare videntur,cum dicũt robuſtiorem & formoſiorem prius naſci.Mas enim fœmina eſt robuſtior,vt diximus:Fœmina autem mare eſt pulchrior,ex ſentẽtia Xe-
Máſne an fœmina pulchrior. nophontis in Oeconomico,dum ſcribit,Deum fœminam pulchriorem viro condidiſſe,vt formam cum pudicitia domi continendo tueretur.Igitur marem priorem naſci propter robur,fœminã item ob formam neceſſe eſt,ſi huiuſmodi ſententiæ veræ ſunt,qua re nihil poſſet dici magis ridiculum.

5 ¶ Sed quicquid dixerit Xenophon,videmus in omni genere animantium,mares fœminis eſſe pul-
De eadem re. chriores.Fœminas autem viris pulchriores videri,vt contrà viros mulieribus ob naturalem vtriuſq; ſexus mutuum amorem:víxque reperias robuſtum hominem,qui idem non ſit formoſus. Nam & Hercules,Achilles,Theſeus,Hector,Agamemnon,Vlyſſes,Aeneas,Patroclus,& cęteri robuſtiſſimi, quíq; formę quoq; nomine ac titulo ab Homero,Virgilio,aliíſq; antiquis ſcriptoribus inſigniti ſunt, vt & à nobis annotatum eſt in noſtris Legibus Connubialibus,in l.2.nu.32.ſed vt ad Homerum.

6 ¶ Quanquam ſcio Homerum in Catalogo ſtudioſe deſcripſiſſe.Nireum Græcorum omnium pul-
Formoſi uix robuſti. cherrimum quidem illum,ſed qui imbecillis,& parum virilis eſſet,veluti clãculum nobis indicaret, robur & formam vix ſimul coire in eodem corpore,id eſt, raro eundem eſſe formoſum excellenter & fortem,ſiue virilem.Huius in eum carmen eſt huiuſmodi,

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε
Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.
ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην.

Cuius rei & loci meminit Gal.in exhortatione ad bonas artes,qui & illud quoq; obſeruauit,ipſum Homerum illius non niſi ſemel, ſcilicet in illo loco,meminiſſe.Sed & apud eundem libr.3.eiuſdem operis,Hector Paridem inceſsit veluti formoſiſsimum,& tamen effœminatum,

Δύσαρες, εἶδος ἄριστε, γυναιμανές.

Quod & ipſum repetit lib.eiuſdem operis 13.

7 ¶ Non tamen prætermiſerim quod ad huius op.confirmationem adducitur,quod poſt Ray.voluit
Prouocaſſe præſumitur, qui robuſtior eſt. Floria.in l.j.§.cum arietes.ff.ſi quadr.paup.fe.dica.quod ſi in caſu illius l.non conſtat vter ex duobus bobus,vel arietibus alterum prouocauerit,is præſumitur prouocaſſe,qui robuſtior eſt,ar.l.non omnes.§.à barbaris.ff.de re mil.& per gl.ſing.in c.ſi bos,de iniur.quod dictum ſequitur Cæpol.con.cauſarum criminalium,28.magiſter Iacobus,col.3.verſic.octauo quia dictus.& conſ.ſeq.viſo proceſſu, col.4.ver.ſeptimo ex eod.vbi & hoc dicit procedere,etiam ſi robuſtior fuit interẽptus. Sed & hoc Flo.dictum ſimpliciter refert Bar.Bel.aut quiſquis is ſit,in addit.Pan.in c.conſtitutus,de pœnis, qui tamen dicit quod ea gl.non facit ad illud dictum.Et ego certe in ea gl.nihil comperi,quod ad hoc vel minimum quidem faciat.

8 ¶ Illud tamen dictum ad propoſitum huius q.refert & ſequitur Fel.in d.c.capitulum col.antepe.ver.
Ad idem. de duobus,extra de reſcr.vbi dicit quod per hoc poteſt limitari dictum Bal.in l.j.in 7.q.C.vnde vi, & in l.vt vim,ad fi.ff.de iuſt.& iur.& Io.Ana.in c.ſignificanti,col.29.de hom.cum dicũt,quod ſi duo ſe mutuo vulnerarunt,neuter teneatur,niſi appareat de aggreſsione,per d.§.cum arietes, vt ſcilicet intelligatur,niſi ſit præſumptio prouocationis contra alterum, quia altero eſt robuſtior vel animoſior.Sed & hoc Flor.dictum ſequitur Hippo.Marſ.in repe.rub.de prob.nu.415.& Ant. Corſ.in tract. de pot.& excel.Reg.q.64.in fi.ad confirmationem huius op.quam & ipſe ſequitur, & Alc.in tract. præſumpti.regula 3.præſumpti.39.nu.10.Sed idem quod Flor.longo antè interuallo ſenſiſſe videtur Bal.cuius Flor.Fel.Hippo.& Corſe.non meminere in ſuo eleganti conſ.312.viſis actis,ad fi.lib.4.vbi & hoc ſcribit antiquos ſcriptores dixiſſe. Quibus ſuccinit illud Quintiliani lib.5.tit. de argumentis: Ducitur,inquit,frequenter in argumentum,robur petulantiæ.

9 ¶ Quæ ſententia,ſi vera eſt, quantum ad hanc rem faciat,aut non,nemo non videt.Et ego quidem
An illud uerum ſit. verum eſſe opinor,vt robur & animoſitas ſit quædam præſumptio aggreſsionis,non talis tamen,ex qua rem ipſam per ſe dubiam tanquam certam iudicare debeamus: cum plerunq; videamus rixas, lites,pugnas à debilioribus incipere,& nonnunquam fœminas viros appetere. Ex quo natum eſt illud vulgi carmen non magis elegans terſúmque,quàm vulgus ipſum,

A minori rota, ſunt ſemper iurgia mota.

Propterea nihil moror quod hoc loco quidam multis verbis,imo paginis afferunt de præſumptione iuris ſimpliciter,& iuris & de iure,& de præſumptione hominis.

10 ¶ Adducit præterea Fel.vbi ſupra ad huiuſmodi opi.text.in l.qui duos.§.ſi maritus.ff.de rebus dub.

vbi ſi

BIU Cujas

vbi si maritus & vxor simul perierint, stipulatio de dote, si mulier in matrimonio decessisset, habebit locum, si non probatur illa superstes viro fuisse. Et sic ille tex. in dubio præsumit fœminã ocyus mori, quoniam vt ibi dicit glo. debilior est mare. Sed tantum abest vt id ad hanc opinionem faciat, vt etiam illam prorsus euertat. Nam illud propterea nõ statuitur, quod semper mulier præsumatur citius mori, sed quod posterior mortua nõ videtur, quæ simul mortua est: sicuti nec prior, qui simul etiam decessit, vt dicit tex. in l. si inter virum, eo. tit. & in l. cum hic status. §. si ambo. ff. de don. inter vir. & vxor. Ex quibus facile cognosces non propterea esse præsumendum fœminã citius mortuam fuisse, quæ cum viro periit naufragio, ruina incendio, quod intelligens gl. vtrobique dicit tex. in d. §. si maritus, procedere cum agitur de onere dotis, sicuti etiã in text. l. possessor. §. si eodem. ff. de relig. Vides igitur quantum leges nostræ huiusmodi præsumptionibus tribuant, quando nunc pro illis iudicant, nunc contra secundum diuersitatem casuum.

An mulier præsumatur ocyus mori quã uir.

¶ Sed tamen interim non omittam vnum quippiam quod nonnihil facit ad eam opin. quæ in dubio præfert formosiorem, præter ea quæ diximus in prin. huius opin. Quod apud multos ex antiquioribus populis & illos quidem cæteris celebriores, Aethiopes dico & Indos, & alios plurimos, reges sibi deligere solitos qui forma & pulchritudine cæteros antecellerent, vt nos diximus, & autoritate Aristotelis, Strabonis, Diodori Siculi, Pomponij Melæ, & aliorum probauimus in nostris Legibus Connubialibus. l. 2. nu. 36. sed vt redeamus, vbi etiam docuimus quædam animalia idipsum quoque facere, vt ibi si lubeat, videre poteris, ne iterum hic repetam.

Formosiores Reges delecti.

NONA OPIN. DECIMAESEPTIMAE QVAESTIONIS.

1 AD nonam op. quæ est, vt magnates & populus eligant, vtrũ ex his duobus velint, quæ quidem op. cum ea consentit, quæ locum dicit esse gratificationi. Propterea q; faciunt quæ suprà diximus in 2. opi. Sed quia alij hanc gratificationem tribuunt superiori, alij magnatibus & populo, pro ista priuatim facit tex. in cap. j. de paro. vbi si episcopus hæreticus, in locum cuius alius fuerat suffectus, ad fidem redeat, fit inter eos diuisio, vt alia loca ad vnum, alia ad alium pertineant. Quod si forte vnus fuerit tantum locus, ad eum pertineat quem plebs elegerit.

Magnates & populum eligere debere.

2 ¶ Et quod voluit Pet. Iac. in arbore successionis Regum Fran. col. 4. ver. sed quid dum decessit, vbi in quæstione duorum proximiorum eiusdem gradus volentium succedere in regno, si ignoratur vter eorum sit ex primogenito, multas opin. adducit, quas suprà retulimus, sed hanc postremam posuit, quod populus gratificabitur, arg. l. Barbarius. ff. de off. Prætor. quam propterea sequi videtur, ex no. in l. qui filiũ. §. Sabinus. ff. ad Trebel. cum sim. Et quod etiam voluit Bal. in c. cum in magistrum, ante fin. de elect. quod si Rex decedat nullo relicto capace ad regnum obtinendũ, magnates regni Regem eligent, & Imperator, vel Papa confirmabit, vt in c. venerabilem, eo. tit. & c. licet, de voto, & c. grandi, de sup. negl. præl. lib. 6.

Ad idem.

3 ¶ Illud autem hoc loco tantum dixerim, quòd si gratificationi locus sit, si ea res de qua agitur superiorem recognoscit, ad superiorem pertinet gratificatio, per multa allegata supra in 2. opi. Sin minus recognoscit, vt regnum Franciæ, ad magnates & populum recurrendum est, qui quidem populus, vbi deest superior, principis locũ obtinet, vt late patet ex l. 2. ff. de orig. iu. & d. l. Barbarius, & l. 2. C. de adop. & §. sed & quod principi, Inst. de iure nat. gent. & ciuil. & vide quæ dicam in seq. opin.

DECIMA OPIN. XVII. QVAESTIONIS.

1 AD decimam, quæ electionem patri tribuit, quæ etiam à 2. & præcedente opi. differt, quòd hæc id patri tribuit, quod aliæ superiori aut populo, faciunt multæ leges, quæ multa parentum arbitrio in suis successionibus permittunt. imo etiam omnia, modo legitimam liberis relinquant. Facit & quidem propius quod dicit Bal. in procœmio Decretalium, col. 2. ver. Rex potest determinare, quod potest Rex statuere in vita sua quis ex liberis Rex erit siue primogenitus, siue secundogenitus, per id quod not. Arch. in § item obiicitur. 2. qu. 7. vbi tamen hoc adeo clare non dicit, sed illud tantum, quod quilibet Rex potest filium suum Regem facere. Nam si id potest Rex cum certum est quis omnium est primogenitus, multo magis cum incertum est, de quo tamen dicto Bal. dicam postea in 21. q. vbi & alia pleraque reperies hanc sententiam non parum confirmantia.

Electionem patri dandam.

2 ¶ Facit præterea quod dicit Franc. Are. in l. ex duobus, col. 2. ff. de vulg. & pup. dum loquitur de hac nostra q. refellendo opi. Imo. qui volebat superiorem in hoc casu gratificari alteri si velit: at si nolit, neutrum illorum succedere. dicit enim quod si gratificatio ad eum pertinet, qui concessit gratiam, vel ad hæredem ipsius, is non tenetur gratificari, si nolit. Secus si is qui habet gratificari, vel non est immediata causa beneficij, vel procedit per viam iustitiæ, vt supra in prin. ad aliud propositum retulimus. Et subiungit quod in casu nostro succedentes in regno immediate habent beneficium à patre per medium successionis, & statim postea allegat quasdam dec. quæ patri arbitrium deferunt, præferendum vnum ex filiis in certis casibus, quasi magis huiusmodi gratificatio ad patrẽ pertineat, quàm ad superiorem aut ad populum. Quod equidem credo, si gratificationi locus est. At si pater gratificatus non fuerit in vita, id faciet superior aut populus, secundum distinctionem, quam suprà dedimus in præcedenti opin.

Ad idem.

VNDECIMA OPINIO DECIMAESEPTIMAE QUAESTIONIS.

1 AD vndecimam opinionem quæ vult eum præferri qui est in possessione, facit text. in c. si à sede, de præb. lib. 6. vbi si à sede apostolica vel legato ipsius vni, & ab ordinario alteri eodem die

Præferendum

idem

eum qui in possessione est.

idem beneficium conferatur, nec appareat quæ collatio prior fuerit, erit potior conditio possidentis. Et idem dicit ibi Imo. si ab eodem scilicet Papa, vel ordinario, aut alio iusto collatore fuerit idem beneficium diuersis collatum, nec apparet cui prius collatum fuerit. Is enim præferendus est qui possidet, vt expressim dicit Imo. quem sequitur Phil. Fran. ibi, col. 2. vers. & iste text. procedit. Et gl. regulæ Cancellarię Inno. 8. regula 15. & Io. Brunellus in tract. de potestate Legati, vers. quarta declaratio, & Matthæus Pac. in tit. de mandatis apostolicis. §. nósque & successores, in verbo, iure præuentionis, col. 10. ver. primo vt non procedat. Quanquam scio alios aliter dicere, vt scilicet sese mutuo impediant, per l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. & l. si fuerit. ff. de reb. du. iuxta ea quæ & nos amplissime diximus in 6. op. Aut recurrit ad collatorem, vt declaret quis prior fuerit: aut superiorem, qui diligenter, studiose, & subtiliter inquirat & declaret, quis prior impetrauit. Ita enim voluerunt Io. And. P. Anc. & Dom. in d. c. si à sede, & Philip. Fran. sibi contrarius in c. duobus, quod est pe. col. 1. vers. quid autem si ab eodem, de rescript. lib. 6. & Do. Cos. Guymier in commentariis prag. sancti. tit. de collat. §. ita tamen quod ipse, in verbo, nominatorum, ante medium.

De eadem re.

2 ¶ Sed priori opi. adhærere videtur Bal. in c. capitulum sanctæ crucis, col. j. ver. quid si eadem die, extra de rescrip. vbi dicit, quod si duo eadem die impetrauerunt à Papa potestariam, vt ipse loquitur, Bononiæ, neuter admittitur ad officium, nisi vnus esset in possessione. nam eo ipso quod possidet, plus iuris habet, eo qui non possidet, vt l. j. in fi. ff. vti possid. Et idem (inquit) si Papa eadem die diuersis personis concedat idem feudum. Et sequitur Fel. ibi, col. pen. ver. de concursu, & Barb. qui id dicit sing. in rub. C. qui admit. cor. 2. & cons. 23. scripsit propheta, col. antepe. lib. j. & cons. 50. illud afferam, col. j. eo. lib. j. & cons. 18. præclare scriptum est, col. 16. vers. cum ergo in proposito, libr. 2. & cons. 35. sapienter, col. 5. vers. quarto præmitto, eo. lib. 2. & cons. 65. clementissimi, col. 5. versic. item ratione possessionis, eo. lib. j. & Ias. in l. j. col. 2. in fin. ff. sol. matr. Pl .. Dec. dum simpliciter Bal. allegat in c. ex literis, colum. 2. in 5. not. de prob. & con. 424. proponitur, col. j. & cons. 467. bene, post prin. & cons. 489. viso casu, etiam in princ. & Catel. Cota, qui & id dicit sing. in memor. incip. Hora quandoque, col. vlt. vers. secundo hoc dictum. & iterum in memor. possessionis commoditas, & Hippol. Mars. in rep. rub. de probat. nu. 396.

Si hora apposita fit in collatione eiusdem diei, an ea altera in qua nulla hora est sit præferenda.

3 ¶ Sed & id confirmat quod per tex. in d. cap. si à sede, voluit Doct. certe consummatissimus Philip. Dec. in c. pastoralis, col. 3. ver. sed dubium est, in fi. illius vers. extra de rescr. in ea qu. à multis tractata de duobus qui eadem die impetrauerunt idem beneficium, & in prouisione vnius hora est apposita, in alia minime. nam eum esse præferendum in cuius collatione hora est apposita, voluerunt plerique, tanquam certioris temporis probationem habeat, vt per Mart. Sil. Cyn. & Bald. in l. de rebus. C. de don. ante nup. & alios plerosque, quos tibi congessi in tract. Retractuum, tit. j. §. 11. gl. j. num. 10. & quod haud dubie. Quibus addes Fran. Curt. iuniorem, in l. vlt. col. antep. vers. decimotertio quærit. C. de edic. diui. Andr. tol. aliis tamen contrarium dicentibus, videlicet Socin. in l. j. ff. sol. matr. & cons. 67. eadem die, lib. 3. & Fel. in d. c. pastoralis, col. 3. vers. ratione vnius horæ, & aliis quos & ego collegi in loco suprà citato. Eas autē op. ita concordat Dec. in d. c. pastoralis vbi supra, vt is qui horam certam habet sit præferendus, nisi alter esset in possessione. nam hic tunc præferendus esset ratione possessionis. Et idem voluit ipse Dec. in l. in ambiguis, in fi. de reg. iuris. Et idem videri voluisse Bal. Nouellum in tractatu dot. in 9. parte, in 2. priuilegio, in fin. Et generaliter per eum tex. in d. c. si à sede, dicit Alex. cons. 19. admodum, in prin. lib. 2. quod vbi non apparet, quæ prior est scriptura, & quæ posterior, debet esse melior conditio possidentis.

Duobus à patrono laico præsentatis melior est cōditio possidentis.

4 ¶ Et huc quoque posset videri pertinere tex. in c. quod autem, & in c. pastoralis, de iure patron. quibus cauetur, quod si patronus laicus clericum idoneum præsentauerit ad vacantem ecclesiam episcopo diœcesano, qui illum noluit admittere, & postea idem patronus alium item idoneum præsentauerit, quem episcopus admisit, & is postea possessionem corporalem beneficij tenuerit, melior est conditio possidentis. Ex cóque assumunt Ant. Car. Flor. regulam, quòd cæteris paribus melior est conditio possidentis, Et id quidem verum est, cum, vt dicit c. in pari. de reg. iur. libr. 6. in pari delicto vel causa potior est conditio possidentis. quæ regula deprompta est ex l. in pari. ff. eo. tit. in pari causa possessor potior haberi debet.

Traditio in beneficialibus nō auget effectū tituli.

5 ¶ Verum Pet. Anc. & Pan. in d. c. quod autem, dicunt in beneficialibus traditionem non augere effectum tituli præcedentis. Imo ille potior est in beneficio, qui primo titulum consecutus est, & sine traditione transfertur dominium. c. si tibi absenti, & ibi Dom. & alij, & c. cum eum qui. l. de præb. li. 6. & quod not. Inno. Pan. & alij, in c. inter cætera, extra de præb. & Pan. in c. suggestum, in j. not. de iure patro. cum si. Nec quicquam facit tex. in d. c. quod autem, & d. c. pastoralis, præferentes, vt videtur, secundum habentem titulum & possessionem. Primo, quia hic primus non habebat titulum efficacem, ex sola patroni præsentatione non admissa, & postea ab ipso patrono laico, cui variare licebat, tacite reuocata: quod si ille primus admissus fuisset, tunc præferretur secundo etiam admisso, & possessionem prius adepto, vt satis declarat ille text. Ideóque Panor. ipse ibi super prima glo. dicit, quod ibi narratur factum respectu possessionis, non autem ponitur iuris ministerium. Et vide quod dicam in seq. op. nu. 2. licet, & seq.

Cum ordo nascēdi est incer-

6 ¶ Sed huc haud dubie spectat, & quidem proxime ad quæst. nostram gl. in l. idem erit. ff. de stat. ho. quæ in simili casu, videlicet cum ordo nascendi multorum incertus est, multas opin. ponit. & hanc omnium postremam, ita vt sequi videatur, vt scilicet in dubio obtineat, qui est in possessione, per l. vlt. C.

vlt.C.de rei ven.vbi res alienas posidens,licet causam iustam tenendi nullam habeat,non restituere cogitur,nisi suam intentionem implenti.vbi gl.multos text.concord.adducit. Et d.gl.in d.l.idem erit,sequuntur Iac.Are.Iac.Bu.Alb.& Bal.in ea l.idem erit,quam legunt cum l.Arethusa, per text. in l.j.in fi.ff.vti posid.& in c.licet causam,de probat.

tus, præfertur possessor.

7 ¶ His quoque adstipulatur alia gl.in c.afferte,in gl.vlt.post prin.de præsumpt.quod si in casu illius c. vtraque mater illud dixisset,quod altera tantum dixit,scilicet date huic infantem viuum,& non occidatur:tunc ei fuisset infans adiudicandus,qui erat in possessione,nisi alia probatio interuenisset.Et in eam gl.sententiam omnes scribentes ibi pedibus eunt.Eámq; dicit sing. Bar.in l.in illa stipulatione,col.29.ff.de verb.oblig.Subditq; ea gl.quod & ad hunc locum maxime pertinet, quod is infans ei succederet,quæ erat in possessione. Et sequũtur Laur.Host.Io.And.Ant.Imo.Pet.Anc.Car.Flor. & Pan.ibi etiam differentes,an & alteri quoq; succederet,& Bar.Brixien. q.65.cum duæ mulieres, vbi & ex hoc decidit aliam pulchram quæstionem,huic affinem.de qua postea dicemus, & Pile.q. 99.quæ est eiusdem initij,& Alb.in rub.C.ad S C.Orphic.in prin.

In casu c.afferte,omnibus paribus ea obtinuisset quæ possidebat.

8 ¶ Occurrit hic & alia gl.in c.sint manifestæ,in verbo,probantur,ad fi.12.q.1.quod cum dubitatur an bona prælati mortui sint acquisita ex bonis ecclesiæ,an & ex bonis ipsius patrimonialibus, is præferendus est,qui in possessione est.nisi aliter constet.Et idem voluit alia gl.in c.nulli dubiũ,quod est primum,& ibi Arch.12.q.5.vbi & de hoc est bonus tex.quẽ ad hoc dicit sing.Pan.in c.vt vnusquisq;, in fi.extra de pec.cler.Sed & hanc postremam gl.dicit sing.Ro.in d.l.in illa stipulatione.ff.de verb. obl.& Barba.in repet.de rub.C.qui admit.col.2.& cons.23.scripsit propheta,col.antepe.libro j.& d. cons.50.col.j.eo.lib.j.& d.cons.35 libr.2.& Cat.Cota in memor. possessionis commoditas,& voluit etiam Hostiens.in titu.de succes.ab intesta.§.qualiter ecclesia, in fi.Et id omnes sequũtur,cum constat prælatum tẽpore promotionis habuisse bona propria,videlicet Ioann.Andreas,Ant.Imo.Petr. Anc.& Card.Flor.in d.c.vt vnusquisq;.ipse Card.in c.cum in officiis,in 2.q.eo.ti.Ro.cons.159.super eo quod quæritur, col.2.ver.tertio casu,& late Soc.cons.216.accurate, per totum id con.lib.2.

Si dubium an bona prælati fuerint quæsita ex bonis ecclesiæ an patrimonialibus,possessor præfertur.

9 ¶ Huc item respicit, quod in casu de quo suprà diximus in 6.op.num.5.ad quod videlicet cum duo sunt testamenta vnius diei,in quibus instituti sunt diuersi hæredes,nec aliter constat de ordine,siue tempore vtriusque:neuter hæredum obtinebit,si contendunt cum tertio possessore, aut etiam si secum inuicem petentes,scilicet alter aduersus alterum se mitti in possessionem.At si alter eorum est in possessione,is alteri præferetur.Ita enim voluerunt Cy.Io.Fab.Saly.Rapha. Corne.Ias. & Philip. Deci.in l.vlt.C.de edic.diui Adr.tol.Barth.Brix.in d.q.56.Bar.post alios antiquiores à se citatos in l.j.§.non autem.ff.de bo.pos.secun.tab.Bal.in l.j.col.2.vers.quæro quid si duo.C.quan.prouo.non est necess.& in d.c.capitulum,col.j.de rescrip.& cons.390.tam profundè,circa medium,lib.2.Imo.& Fr. Are.in l.eum qui duobus,in prin.ff.de acq.hære.Pet.Anc.in c.duobus, quod est pe.in fi.& ibi quoq; Domi.col.4.ver.in fi.gl.intentus,de rescrip.lib.6.Ange.Are.in §.j.col.2.Inst.de adi.leg.Barb.in clem. & si principalis,col.6.ver.quod limito primò,de rescr.& d.con.50.col.j.lib.j.& d.cons.35.lib.2.& Soci.cons.277.visis,col.pen.ver.præterea licet præsumenda.D.Bened.in c.Raynutius,in verbo, testamentum,le 2.nu.30.& seq.de testa.Fran.Ripa in c.sæpe,col.2 de restit.spoli.

Diuersis in diuersis testamẽtis eiusdem tẽporis hæredibus institutis præfertur possessor.

10 ¶ A quibus non longè abest,quod ex facto respondit ipse Bald cons.274. cuius caput est,licet allegationes, libr.2.quod si reperiantur duo instrumenta, vnum scilicet liberationis apud debitorem, alterum autem cessionis apud alium quempiam extraneum, nec apparet quod eorum prius aut posterius sit confectum,erit potior conditio possidentis, per no.in d.l.vlt.C.de edic.di. Adr. tol. In quo videtur sequi eam quam diximus op.de duobus testamentis eodem die confectis. Subdit illud in vniuersum & semper procedere,quando emergunt tales dubitationes, quod postremum etiam dicit ipse Bald.d.con.390.eo.lib.2.vers.in præcedenti allegato,videlicet,vt res incertas & dubias semper decidat possessio,vel quasi possessio.

Idem in casu simili.

11 ¶ Et dicit idem Bald.in c.ex literis,col.j.vers.porrò quid conferat,extr.de consue.Quòd si sint duo eiusdem nominis & cognominis, & vnus possideat instrumentum debiti,ille præsumetur esse creditor contentus in illo instrumento,non ille alter eiusdem nominis.Et sequitur,& dicit not.Ias.in d. l.j.col.2.ver.tertiò limita.ff.sol.mat.vbi ex hoc limitat doctrinã Bart.ipsius Bal. & aliorum ibi,quòd si reperiantur duo instrumenta eodem die confecta,nec constat de ordine, præsumitur instrumentum dotis priùs confectũ,vt videlicet procedat, nisi alius creditor qui habet instrumentũ eiusdem diei sit in possessione:ad quod etiã allegat tex.optimũ loquentẽ etiam in persona priuilegiata,& quæ in dubio alteri præfertur in d.c.si à sede,de præb.li.6. vbi collatio sũmi põtificis in dubio præsumitur prior quauis alia,si nõ cõstet de tẽpore,ideoq; in dubio præfertur is cui cõtulit.Si tamẽ alter esset in possessione ei præferretur.Quod & ipsũ voluerũt Soci. Iho.Parp.&Caro.Rui.in d.l.j.ille,col. 2.versic.ista regula,qui id declarat,col.4.Ex quo satis intelligis potiorem esse causam possessionis, quàm fauoris vel priuilegij,quod & videre licet ex eo quod diximus vers.abhinc 3.

Creditor præsumitur qui habet instrumentum etiamsi sit alius eiusdem omnino nominis.

12 ¶ Adde & quod scribit Bart.in l.si inter virum,in fi.ff.de reb. dub. quòd si facta donatione inter virum & vxorẽ dubium est vírne,an vxor prior mortua fuerit.cùm nõ vno casu aut simul perierint, sed vnus fortè in Francia, altera in Italia: erit certè melior cõditio possidẽtis.Nam si hæredes viri vendicent aduersus hæredes vxoris,possidentes debent probare vxorem priùs decessisse, & è diuerso,per d.l.vlt.C.de rei vend.& d.l.in pari causa.ff.de reg.iur.& d.ca.in pari delicto.eo.tit.lib.6.Et sequuntur Imo.& Rapha.in l.ex facto.§.si quis autem.ff.ad Trebel.Alex.consil. 140. circa primum,

Si dubium sit uter prior mortuus sit uir an uxor in diuersis tamẽ locis potior est conditio possidentis.

BIU Cujas

col.j.lib.5.Fran.Curt.Senior qui hoc admodum commendat in repe.l.admonendi,ch.29.verſ.quartò moueor.ff.de iureiur.Barb.d.con.50.col.j.lib.j.Guido Pap.in tract.præſumpti.col.3.lo.Lup.qui id dicit ſin.in repet.rub.de donat.inter vir.& vxo.§.75.in princ. De quo tamen vide Alex.ſibi contrarium in d.l.ex facto,& Soci.in d.l.ſi inter virum,col.2.ver.ſecundò infertur.

13 *Quid de patre & filio.*

¶Sed illam priorem ſentẽtiam admodum fulcit,quod & Bal.ipſe reſpondit conſ.176.ſi per famam, lib.4.Ibi enim dubitabatur,vtrùm pater an filius qui in diuerſis partibus mortui erant prior poſteriórve mortuus eſſet.Et ſi per famam(inquit)& aliquas cõiecturas poteſt probari,quòd filius prior deceſſerit,ſtabo famæ & coniecturis,per no.per gl.& Doc.in l.ſi quidem.C.ſol.mat.& in l.qui ex liberis,in prin.ff.de bon.poſ.ſecun.tab. Aliàs præſumam naturam ſuam vim ſeruaſſe,nec turbaſſe ordinem,& ſic filium ſuperuixiſſe,per l.hæreditatum.ff.ad leg.Fal.& l.qui duos.§.vlti.ff.de reb.dub.licet illæ ll.in alio caſu loquantur,videlicet quando ſimul ruina ſint oppreſsi,hîc quãdo apparet veritas mortis vtriuſq;,ſed per abſentiam dubitatur vter prior deceſſerit.l.nec nos.C.de capti.& poſtli. reuer.Vel vt ſubdit Bal.poteſt dici quòd incũbit onus probandi ei qui contra poſſeſſorem agit,vbi ordo poteſt probari per teſtes,vt hoc caſu.Sed vbi nõ poſſet probari per teſtes,vt in ruina & naufragio,tunc ſtatur præſumptioni,quæ circa factũ præſumit.Et iſtud eſt verius,per d.l.nec nos. Nec obſtat d.l.qui ex liberis,quia ibi ſpeciale eſt fauore teſtamẽti, ne in dubio pereat ſubſtitutio. Hæc ille.

14 *Cum dubiũ eſt ſitne feudũ antiquũ an nouũ pro poſſeſſore iudicandum.*

¶ Huius item notæ eſt quod ſcribit Iac.Bel.in c.1.§.vlt.tit. de gradib.ſucceſ. in feud. quòd cùm dubium eſt, ſitne feudum antiquũ an nouũ,ſtabitur ab eo qui eſt in poſſeſsione ſiue is dicat feudum eſſe nouum,ſiue antiquum,& ſequuntur Aruar.Marti.Laud.& Card.Alexand.ibi,& idem Cardin. in proœmio feud.in 6.diuiſ.cum aliis multis concord.à me collectis in trac. Retractuũ.tit.1.§.32.gl. j.nu.93.ſed & poſſent,quod maximè notandũ.Nam feudum potiùs præſumitur eſſe antiquũ, quàm nouum,vt probat tex.in d.c.1.§.vlt.de gradi.ſucceſ.in feud.vbi Bal.eum dicit mirabilẽ,& in c.j.tit.ſi de feud.fuer.contr.inter dom.& ag.& ibi Iac.Bel.Nicol.Nea.Bal.Alua.Marti.Laud.& Cardi.Alex. cum aliis multis concord.à me quoq; congeſtis vbi ſuprà,nu.91.ſed quid cùm dubium eſt.

15

¶ Et illud quoq; quod à Pet.Anc.ſcriptum eſt in c. ſi inter, quod eſt pe.ex.de ſponſ.(vide ibi alios) dum quærit quid agendum cùm plures vnam ſibi vxorẽ vendicant.Nam is (inquit præfertur qui habet validiorem titulum,vt is eſt qui per verba de præſenti deſponſauit.Si autem veniant eodem iure præfertur qui prior eſt tempore per eum tex.& in c.ſicut ex literis.eo.tit. Si autem de prioritate vel poſterioritate (vt ipſe loquitur) temporis non apparet,potior eſt qui in poſſeſsione eſt.c.licet cauſam in fi.de proba.Et alia ſubdit ad hunc locum minimè pertinentia.

16 *Vaſallus debet præſtare fidelitatem ei qui principatũ poſſidet.*

¶ Superioribus quoq; concinit quod à Guid.Pap.ſcriptum eſt conſ.68.cuius initium eſt, circa proceſſum,col.2.ver.& facit quod diximus,quod ſi duo cõtendũt de principatu,& ignoratur vter verè princeps ſit,debet in dubio vaſallus ei præſtare fidelitatẽ & homagium qui principatum ipſum poſsidet.Et ita faciens excuſabitur,etiãſi alter poſteà vincat,per tex.in d.l.cuiuſcunq; fundi.§.vlti.ff. de vſuf.& §.oportet,in Auth.de manda.prin.Et idem tenuit ipſe Guid.conſi.92.incip.circa duo,col. vlt.rurſúmque ſing.326.hoc capite,ſi ſint duo,iterúmque ſing.481.ſi vir & vxor,verſ.vlt.

17

¶ Et quod in illa ſpecie tractata à Doc.in l.ſi extraneus. ff.de cond.ob cau.de qua locuti ſumus ſuprà in 4.op.nu.11.facit & quod voluerunt,ſcilicet de equa prægnante vendita,ea lege vt ſi ex ea naſcatur pullus maſculus ſit venditoris:ſi fœmina, emptoris. & contingat naſci marem & fœminã,& ignoratur vter fœtus ſit prior natus,máſne an fœmina.Nonnulli fuere in ea opi.vt in eo dubio melior ſit conditio poſsidẽtis.Quæ fuit opi.Iac.Ray.vt retulerunt Alb.& alij quidã, in d.l.ſi extraneus, inter quos Raph.Fulg.Alex.& Iaſ.ibi dicũt eã opi.eſſe veriorẽ de rigore iuris, licet alia quæ ſcilicet cenſet rem diuidi inter emptorem & venditorem,vt diximus in verſ.nuper citato, ſit communior.

18 *Si ignoratur an filius ſit alterutrius duarum fœminarũ ea præfertur quæ in poſſeſſione eſt.* 19 *Leges & canones probantes potiorem eſſe conditionẽ poſſidentis.*

¶Et huc quoq; ſpectat quod ab antiquioribus Doc.tractatũ eſt,ſcilicet Pileo qu.19.cùm duæ mulieres,& Barth.Brix.q.Domi.56.quæ eſt eiuſdẽ initij,de duabus mulieribus,ſimul habitantibus,quarũ altera viuũ infantẽ pepererat,altera mortuũ.Ignorabatur autẽ vtrius viuus eſſet,& vtraq; eum ſibi aſſerebat.& interim mortuæ ſunt,quærebatur an vtriuſq;,an alterius,& cuius hereditas nomine pueri petenda eſſet.Et dicunt,quòd ſi vna earum erat in quaſi poſſeſsione filij, illius hæreditas ei adiudicanda eſt.Si neutra,neutrius. Et ita eos refert & ſequitur Alb.in rub.C.ad SC.Orphi.in princ.

¶ Et præter eos tex.quos ſuprà citauimus,non omiſerim text.in l.ſiue autem.§.1.ſi duobus,& ibi gl. & Doct.ff.de public.in rem act.vbi ſi à diuerſis non dominis eadem res diuerſis etiam vendita eſt, potior eſt non is cui priori res tradita fuerit,ſed qui rem ipſam nunc poſsidet. Et id voluit gl.in l. ſi ea res.§.1.in verbo,apprehenderet.ff.de act.empt.quæ eum text. qui contrarium velle videbatur conciliat cum d.l.ſiue autem,& Iaſ.qui alios allegat in l.quoties.col.8.verſ.15.& vlt. C.de rei vendi. ex hoc limitans d.l.quoties.

20 *Leges & canones probantes potiorẽ eſſe conditionem poſſidentis.*

¶ Súntque alij plurimi tex.dicentes, potiorem eſſe cauſam poſsidentis, transferríq; in aduerſarium non poſsidentem onus probandi contrarium, videlicet in l.qui accuſare.C.de eden.& l.2.& l.ſiue poſsidetis,& l.matrem,iuncta gl.in verbo,conuenit,in fi.& ibi Bar.& alij ,& l.acto.C.de probat. Et authoritate d.l.matrem,Bal.in l.de rebus.C.de dona.ante nup.dicit quòd vbi dubiũ eſt ex pluribus creditoribus quis ſit prior,pronuntiatur pro poſſeſſore.tex.in l.circa eum.ff.eo.tit.& l.vtifrui,in fin. prin.ff.ſi vſuſtru.peta.& l.militis.§.veteranus.ff.de mili.teſta.& l.pe.ff.de condi.ob cau.& l.ſi debitor. ff.de pig.& l.ſi ob turpem,quæ eſt pen.ff.de cond.ob tur.cau.& l.2.C.eo.& l.vlt.ff.de cond.ſine cau. & l.ſi ſeruum.§.ſequitur,in fin.ff.de verb.oblig.& in l.non ſolùm.§.ſed vt probari,& ibi Bartol.ff.de

ope.

BIU Cujas

ope.no.nunci.& l.1.§.si colonus.ff.de Saluia.interd.& l.cùm de lucro,& l.cùm par.ff.de reg.iur.& l.si quidem.C.de excep.& l.non ideo.C.de lib.cau.& §.commodum,Inst.de interd.& in cap.ex literis, extrà de prob.vbi si ambarum partiũ testes sint pares,& æquè idonei,possessoris testes præferũtur, & in c.ad aures,extrà de præscr.& in cle.j.vt lit.pen.vbi probatur ex possessione ius præsumi,etiam ad cõmodum tertij,quẽ tex.ad hoc dicit sing.Barb.in addi.Bal.in ca.j.tit.de conten.inter do.& fide.

21 ¶ Nec prætermittemus gl.& Doc.multa ex eo decidentes,videlicet gl.in l.si solennibus,in verbo,si aliis,C.de fide instr.quòd adeo præsumitur pro eo qui est in quasi possessione alicuius qualitatis,vt releuetur ab onere probandi,transferatúrq; id onus in aduersarium. Quam gl.licet Pet.Cy.& Alb. ibi reprobent in his quæ sunt cõtra ius cõmune,vt in priuilegiis,seruitutibus, & id genus similibus, in quibus non satis est esse in possessione,nisi de his probatum fuerit,vt etiam voluit gl.in l.sicuti.§. sed si quæratur.ff.si serui.vendic.& Bar.latè in l.si priusquam,col.3.ver.nec ob.finis. & iterum col.9. ver.secundò.op.rursúmq; col.seq.ver.tertiò cõtra istud,& vbiq; propè Alex.in eius addi.ff.de ope. no.nunc.Et est bonus tex.in c.cùm personæ,de priuileg.lib.6.Tamen Paul. Castr. cui assentior in d.l.si solennibus,dicit eam gl.procedere etiam in priuilegiis,& similibus,cùm eorum vsus non tendit in præiudicium alterius sicuti ibi optimè declarat.Sed & eam gl.simpliciter probat Bal.cons.351. in bonis feudalibus post prin.lib.j.Sed tu hîc vide quæ dicam infrà nu.24.addes inquam, & seq.vsque ad fi.huius opin.Et vide præterea gl.in l.eum actum,in fi.ff.de neg.gest.& in d.ca.j.de content. inter do.& fide.& in c.1.in prin.& iterum in vlt.tit.si de inue.inter do.& vassal.lis oriatur. & in c.1.§. si tres,tit.de pace tenend.quæ illud proclamat,beatos possessores.

Possessio qualitatis releuat ab onere probandi.

22 ¶ Quid quod in illa tenebrosissima controuersia, in qua disputatur vter præferendus sit, nepõsne ex filio primogenito mortuo ante patrem an patruus ipsius secundogenitus,de qua latè disseremus infrà in 40.q.fuerunt qui eum præferendum dicerent, qui esset in possessione iuris primogenituræ viuente auo ipsius nepotis eodémq; patre patrui, quos tibi prodam infrà in eadem q.40.nu.225.incip.nec desunt,vbi si lubet videre poteris.

23 ¶ Si quis autem velit in vnum locum cogere Doct.huic possessionis iuri innitentes,vix erit possibile.Sed tu inter cæteros vide Andr.Iser.in c.1.§.præterea ducatus,col.2.ver.sed quomodo,tit.de prohi.feud.ali.per Fed.Bar.in l.is cui.§.bonorum,in fi.ff.vt in pos.lega.& in l.quidam in suo.ff.de cond. & demon.Bal.cons.66.inter virum lib.1.& cons.105.verba dicunt.eo.lib.1.& cons.232.fratres prædicatores,in fi.eo.libr.1.ex quo potes not.vnum illud sing.quòd non solùm cùm est quæstio facti, sed etiam iuris,videlicet de interpretatione rescripti aut priuilegij (nam de hoc casu ibi loquitur) præfertur qui in possessione est.& cons.304.non est nouum.col.2.eo.lib.1 & cons.489.proponitur quòd quidã Hector,in fi.eo.lib.1.& con.335. proponitur quidam dudum dominus,col.1.ver.& ad euidentiam,lib.5.& Card.Flo.cons.145.videtur in casu,col.1.Raph.Fulg.con.138.visis præcepto,in 2.dubio, post prin.Ale.d.con.19.in prin.li.2.Corne.con.90.viso processu,col.3.ver. cùm possessio,lib.2.Barb. latè in c.j.char.pen.extrà de prob.& d.con.23.col.pe.li.j.& d.con.18.col.16.li.2.& d. cons.35.li.2.& d. con.95.col.5.li.2.& con.12.difficile,col.pe.ver.præterea aduertendum,li.3.Soci.cons.181.visis capitulis,col.2.his tamen non obst.li.2.Ias.in l.à diuo.Pio.§. si super rebus,col.2.ver.circa primum. ff.de re iudi.Phil.Dec.in c.ex literis,col.2.in 5.not.de prob.& cons.221.in causa quæ Alexandriæ,col.2.ver. accidit,& con.443.in casu ad me transmisso,col.4.ver.& accedit quòd patruus,vbi loquitur nuncupatim in quæst.primogenituræ.& d.cons.467.bene,in prin.& d.con.498.etiam in prin.& Alcia.in tracta.præsumptionum,regula 3.præsumptione.43.nu.1.& 3.

Decisiones promiscuæ.

24 ¶ Vt non mirum videri debeat si apud Titum Liuium libr.decimo belli Macedonici(vt nonnihil ex historiis antiquioribus nostris legibus immisceam) in ea controuersia quæ erat inter populum Carthaginensem & Masinissam Numidiæ Regem de agro quodam, Masinissa ipse se semper iure possessionis tutabatur.Nec quod tradit Suetonius in vita Augusti.c.32.Augustum ipsum loca in vrbe publica iuris ambigui possessoribus adiudicauisse.

Probatio huius op. ex aliis scriptoribus.

25 ¶ Ex his autem quæ dicta sunt,intellexisti duas non contemnendas ampliationes.prima est vt præferatur possessor etiã aduersus piam causam, aut aliàs fauorabilem & priuilegiatam. Nam id patet ex eo quod diximus nu.8.occurrit hic,& iterum nu.11.& dicit idem.Sed quibus potes addere text. in d.l.matrem,iuncta gl.j.in fi.& doct.ibi.C.de prob.vbi id probatur etiam obtinere aduersus libertatem,qua nulla res est fauorabilior.Secunda, vt procedat etiam in quæstio. iuris, nedum facti, vt dictum est vers.ab hinc.2.

Ampliationes duæ ex præcedentibus.

26 ¶ Addes & tertiã in primis notandã,vt scilicet in dubio potior sit conditio possidentis, etiãsi actor sit,vt nuncupatim declarat Franc.Are.in c.in nostra,in fi.de prob.vbi respondet ad c.ex literis,eod. tit.vbi ipse aliter dixerat.Et id quoq; sequitur Carol.Rui.con.137.viso processu,col.1.libr.5.Et nonnihil facit gl.in l.quoties,in verbo,potiorẽ.C.de rei vend.cùm dicit,siue agat,siue conueniatur, cui nullus scribentium contradicit, vt hinc eam sequi videatur,vt alibi diximus.Atq; ita intelliges omnia iura,quæ dicunt in dubio reum esse absoluendum, vt procedant cùm reus possidet,non si actor. Sed ea iura illud dixisse,quoniã rei vt plurimum possident.respexisse igitur ad possessionem potiùs, quàm ad qualitatem,quod scilicet rei sunt,non actores, quia qui possidet,partes rei obtinet.§.retinendæ,& d.§.commodum,Inst.de interd.vt per eos tex.voluit Raph.Fulg.d.cons.138.in 1.dubio.

3 Ampliatio etiam si possidens sit actor.

27 ¶ Addes(inquam)non contemnendam aliam,quartámque ampliationem ad præcedentia,vt procedat quod diximus, in dubio, possidentis conditionem esse potiorem, etiam si primæuus status na-

4 Ampliatio Etiam si pri-

BIU Cujas

Mæuus status naturæ repugnet.

turæ repugnet siue possessioni, siue quasi possessioni. Exempli gratia, filius ex primæuo & naturali statu Quiritium, id est, ciuium Romanorum in potestate patris est. l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. Ideóq; filius præsumitur esse in potestate patris, nisi cõtrarium probetur. l. si filius. ff. de prob. & l. si emancipati, in verbo, probatum. C. de colla. Tamen si filius sit in quasi possessione sui iuris, transfert onus probandi contrarium in patrem qui illum dicit esse in sua potestate, qui nisi id probet, iudicabitur pro filio, vt magna authoritate affirmat gl. in l. Titia, in verbo, denegandam. ff. sol. mat. quam sequitur Bar. ibi, & iterum, in l. is potest, col. 4. versi. expedit de theorica. ff. de acqui. hære. & Alex. qui alios citat, in d. l. si emancipati. in 2. no. C. de collat.

28 *An illud sit uerum.*

¶ Contrarium tamen in hoc casu voluerunt Pet. à Bel. Pet. Bal. & ipse Alex. sibi è diametro contrarius, in d. l. Titia, col. 2. ver. in gl fi. ibi, & Ias. in d. l. si emancipati, col. 2. per gl. in d. l. sicuti. §. sed si quęratur. ff. si seru. vendi. vbi possessio seruitutis, & sic contradicens primæuo statui naturæ, ex qua omnia sunt libera non releuat ab onere probandi, de quo nos diximus suprà nu. 19. quod & latissimè voluit Bart. in l. si priusquam, locis in eodem versic. designatis. Ideo Guid. Pap. sing. 337. si pendẽte, vers. filius, postquam allegauit gl. in d. l. Titia, tanquam sing. mox subiungit videri illi tex. contrarium in l. emancipatione. C. de fid. instr. nec aliud dicit, tanquam non sentiat cum ea gl.

29 *De eadem re.*

¶ At Philip. Dec. d. l. si emancipati, col. 2. ver. est etiam notandum, negat statum primæuum naturæ contradicere huic quasi possessioni sui iuris etiam si filius natus sit ex legitimo matrimonio, quia & patria potestas non iuris naturalis est, sed ciuilis. §. 1. Instit. de patri. pot. Nam & à principio naturæ omnes nascebantur liberi & sui iuris. Ideoque dictum ab aliis de statu illo primæuo, non bene adaptatur ad eum qui nascitur in potestate, quia ille non est primæuus status ipsius naturæ de quo cæteri loquuntur. Et continuò declarat quomodo quis cõstituitur in quasi possessione sui iuris. & quid requiratur, & quantum tempus, vt ibi videre potes, neque enim opus est hic dicere. Porrò Cor. ibi in ea est sententia, vt semper ei incumbat onus probandi, qui se dicit vel patrem famil. vel filium famil. Ibi autem Franc. Cur. Iun. col. 3. de hac re ita inuolutè loquitur, vt vix intelligam cuius sit opinionis, nisi mendum sit in meo codice.

30 *De eadem re.*

¶ Nemo autem meo iudicio meliùs & exactiùs hanc rem tractat, quàm Bal. in d. l. Titia, col. 2. ff. sol. matr. Nam aut status (inquit) quem inducit possessio vel quasi, potest naturaliter inesse ab origine, & tunc releuat ob onere probandi. d. l. circa eum. ff. de prob. Aut non potest naturaliter inesse, & tunc refert an possit inesse de iure communi, sine præiudicio alterius tertij: an verò non possit inesse, nisi de iure speciali. Primo casu aut deducitur incidenter, & releuat ab onere probationis, per no. in d. l. sicuti. §. sed si quęratur. ff. si ser. vend. & l. 1. ff. famil. herciſc. Aut deducitur principaliter, & tunc possessio non releuat ab onere probandi. l. 3. §. hoc autem. ff. de iti. actúque pri. & no. per Oldr. in l. pe. ff. de condit. instit. & per Cyn. in l. 2. C. quæ sit long. conf. & in l. 2. C. vbi cauſ. statu. & in l. 2. C. de seruit. & aqua. Secundo casu quando scilicet status quem indicat primo non potest inesse, nisi ex priuilegio cum alterius iniuria: & tunc nunquam releuat ab onere probandi, quia habet contra se præcedentem necessariam veritatem, quæ ex præterito infert in sequentia, nisi contrà probetur, vt in ca. ad decimas, de restit. spol. lib. 6. Quæ tu addes ad ea quæ diximus suprà nu. 17. nec prætermittemus.

DVODECIMA OPINIO DECIMÆ SEPTIMÆ QUÆSTIONIS.

1 *Præferẽdus qui prius possessionem habuit.*

SVpereſt duodecima eadémq; vltima opinio, vt scilicet is præferri debeat, qui primus possessionem hæreditatis siue iuris primogenituræ nactus est post mortem patris, etiam si is tempore litis contestatę non possideat. Pro qua opin. primum facit tex. ille vulgatissimus in l. quoties. C. de rei vendic. vbi non tantùm in dubio prioritatis, vt sic loquar, tituli, sed etiamsi constet quis prior sit tit. si tamen posterior priùs possessionem adeptus est, præfertur alteri. Et est similis tex. in l. siue autem. §. si duobus. ff. de Pub. in rem act. & alius quoq; loquens in hæreditate vendita, vt proinde intelligas non solùm id procedere in rebus singularibus, sed & in vniuersalibus quoq;, in l. qui tibi. C. de hære. vel act. vend. & in l. qui tibi. C. de his qui à non domi. manu. sunt.

Etiam in uniuersalibus.

2 *Etiam in beneficijs.*

¶ Et licet id nõ habeat locũ, in beneficiis, quia ius eorum ex solo titulo pendet, non ex possessione, per c. si tibi, de præben. li. 6. & diximus suprà in præcedenti op. nu. 5. verùm Pet. Tamen in casu ambiguo, videlicet cùm ignoratur vter ex duobus est prior titulo, quia eadem die impetrarunt, nec constat vter prior, is præfertur qui prior possessionem beneficij assecutus est, etiam si nũc non possideat, vt voluerunt expresse Domi. & Phil. Frã. in d. c. si à sede, ille col. vlt. ver. sed quo tempore: hic in 2. no. de præb. li. 6. ita intelligentes tex. ibi loquentem de possessione. Nam ex quo (inquiunt) possessio validat ius illius qui primò eã adeptus est, necessariò sequitur extinctio iuris alterius, cũ duo simul non possint habere idem beneficium. c. cùm non ignores, extrà eo. tit. Igitur licet alter de facto postea acquirat possessionem beneficij, non tamen poterit recõualescere ius semel extinctum. c. quàm periculosum. 7. quæ. j. & c. quæris, de consec. di. 2. Et subdit Phil. Fran. hoc quoq; voluisse gl. in d. c. si à sede, in verbo, neuter volentem, vt attendatur, quis primò adeptus sit possessionem. Et id quoq; sequitur Rebuf. noster in tract. de paci. pos. nu. 297. vers. 6. procedit. Et id scio in nostra Curia Parisiensi obseruari, quanquam scio Lapum in d. c. si à sede, tenere contrarium.

3 *Si duo fuerint præsentati à*

¶ Huius item ordinis est quod Host. ille, quem Catel. Cota non immeritò dicit fuisse diuini & humani iuris peritissimum, in c. quod autem, in princ. extrà de iure patro. qui interpretatur eum text. qui dicit meliorem esse conditionem possidentis in casu de quo loquitur, id est, eius cui primò tradita

BIU Cujas

dita est possessio:& allegat pro simili d.l.quoties.C.de rei vend.& c.ad aures.extrà de præscrip. qui tex.loquitur similiter de possidente,vt scilicet sit eius melior conditio,& gl.j.ibi inter alias concor. affert d.l.quoties,tanquam etiam intelligat,vt eius qui primo possessionē nactus est melior sit conditio.vide suprà in præcedenti opi.nu.4.

patrono l.ico, is præferendus qui prior possessionem accepit.

4 ¶ Cui & affine est quod traditur in casu l.si debitor.ff. de pign.vbi si debitor res suas simul duobus pignori obligauerit,ita vt vtrique in solidum obligatæ essent:singuli insolidum aduersus extraneos Seruiana vtentur.Inter eos autem si quæstio moueatur,possidentis meliorem esse conditionem: id intelligitur de eo qui priùs possessionem acquisiuit.vt voluit Ant.Fauen.in tractatu de pignoribus. in secundo membro quintæ partis,ver.tertiò ex prædictis.& expressim sequitur Catel.Cota.in memor.incip.possessionis commoditas.

Inter creditores eiusdem tēporis præfertur qui primus possessionem quæsiuit.

5 ¶ Et hanc quoq; opi.confirmant iura,quæ dicunt cæteris paribus præuentioni seu præoccupationi locum fore,ad quod allegatur l.si quis posteaquam.ff.de iudi.& l.pluribus.& l.si is qui Stichum.ff.de procur.& l.incola.ff.ad municip.& l.qui prior.ff.de iud.vbi qui prior appellat,prior agat,& l.si pluribus.ff.de leg.j.& l.1.§.sin autem.C.de com.ser.manu.& c.non iniustè,de procu.& c.si duo,post prin. eo.tit.li.6.& c.si quis iusto,in prin.de elec.eo.li.6.& alia propè infinita.Sed ita vt non omittas gl.in l. vnum.§.si duos,in verbo,petent,ff.de leg.2.quam dicit sing.Raph.Co.in l.cùm quidam,paulò ante fi.eo.tit.Et quod voluerunt Cy.& Saly. in ea quæstione, de qua iam sæpe locuti sumus de duobus plaustris sibi inuicem obuiantibus,in l.per agrū.C.de seruit.& aqua,vt scilicet præoccupātis melior sit conditio.Et quod à Bar.scriptū est in l.quominus,in 5.q.prin.& aliis recentioribus post eum.ff.de flumi.dum dicunt eum præferendū,qui prior occupauit opus molendini,aut ductus aquæ:tractántque quis dicatur prior occupasse,& Bal.in l.j.in 43.q.ff.de rer.diui.quòd si duo sunt, quorum quilibet habet ius efficax,melior est præuenientis conditio,vt dicit no.in l.si cum emptore.ff.de pact.

Cæteris paribus præuētioni & præoccupationi locus est.

6 ¶ Authoritate autem d.l.qui prior,gl.in l.ciues,in verbo, allectio,vers.sed quid si is.C.de incolis. li. 10.loquens de ciue vel incola duorum locorum, à quibus ad munera vocatur , dicit eum præferri, qui prior vocauit.Et sequuntur Bar.Lucas Pen.& Io.Plat.ibi,qui & pro confirmatione eius sententiæ adducit id quod scripserunt Inno.& Io.And.in c.cùm iam dudum,de præben.de eo qui ratione plurium beneficiorū est subiectus pluribus episcopis qui ei contraria iubent,vt teneatur primo obedire.Sed id non multùm facit ad propositum negotium in quo tractamus de eo qui primò vocauit & ita præuenit alterum. Illi autem loquuntur de eo cui primo loco hic subditus est, non de eo qui primò iussit.De quo etiam in similibus casibus, vt id obiter dicam,videbis per Spec.tit.de aduocato.§.1.ver.quid si aduocatus.& ibi Bal.in addi.& Io.And.in c.contractus,de reg.iur.libr.6.in Mercuri.& Rom.consil.47.visis necessariis , quo in loco alia pleraque affert, vt probet eum qui præuenit esse præferendum.

Præferēdus est locus qui prior ad munera uocauit ciuē duorum locorum.

CONCLVSIO QVAESTIONIS.

7 IGitur vt totam hanc controuersiam paucis concludamus, placet primo loco ea opinio quæ dicit vtrunque admitti siue in dignitatibus regalibus,siue in cęteris rebus hæreditariis.Ea enim cōmunior, benignior, iuríque ac rationi congruentior est, vt ex iis patet quæ diximus in princi. huius quæstionis,& in tractatione illius opin. Et hoc nisi alter prior possessionem rerum adeptus fuerit.Is enim interim præferetur,nisi alter maiorem natu esse se probaret.Aut nisi hic qui possessionē prior accepit,eandem amiserit,& alter eādem acquisiuerit,& diutius possederit,in eáque esset cùm his de hoc iure intentaretur:tunc enim is qui in possessione est præferetur, nisi etiam alter maiorem natu se esse ostenderit.Quòd si magis placent opiniones,quæ in hac re locum faciunt gratificationi: primum locum in rebus priuatis cæterísque præter regnum aliásque magnas huiuscemodi dignitates, patri tribuo : secundum superiori:in regnis verò & id genus magnis dignitatibus, quæ superiorem non agnoscunt,magnatibus & populo.Sed ita tamen gratificabuntur , si neuter vincit alterum moribus & meritis. Dignior enim semper præponendus est, Possunt autem ipsi fratres si velint , rem sorti bona fide committere.Nollem autem alterum inuitum cogere.secutus opi.Io.And.Ant. Pan. in l.licet causam,illius,col.vlt.huius col.pe.ver.3.op.de prob.Nisi fortè res aliter transigi non posset, imminerétque quodpiam periculum.

Conclusio principalis quæstionis.

DECIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 DEcimooctauo quæro , quia præcedens quæstio loquitur cùm alter altero prior natus est , sed ignoratur ordo nascendi . Quid igitur si ambo in lucem simul sunt editi, non quòd simul ex vtero exierunt:id enim,vt iam diximus,fieri non potest,vt dicit l.Arethusa.ff.de stat.homi.Sed cæso matris vtero id factum est, quod fieri posse docet experientia , & testimonio sunt leges nostræ.l. posthumus,in fin.prin.ff.de inoff.testa.& l.si ego.§.partus,vers.ex omnibus.ff.de publi.in rem actio. & l.2.ff.de mort.infer.& l.quod dicitur.ff.de lib.& posthu,& l.in lege Falcidia.ff.ad l.Falcid.& l.1.§.si qua prægnās.ff.vnde cog.& l.1.§.sed & si matris.ff.ad S C.Tertul.& l.anniculus.§.vlt.& item l.etiam ea mulier.ff.de verb.sign.

Quid de duobus simul excisso matris utero editis.

¶ Et ita natum Lycham scribit Virg.lib.10.

2 *Inde Lycham ferit exectum iam matre perempta,*
Et tibi Phœbe sacrum.

Ita nati Apollini sacri, & quare.

Nam scribit Seruius ibi(id etiam volui obiter dicere propter nostrorū in ea re errorem)omnes qui

BIU Cujas

secto matris vtero procreantur, ideo Apollini esse consecratos, quia Deus est medicinæ, per quam lucem sortiuntur. vnde & Aesculapius fingitur esse eius filius, quia ita natus est, vt & ipse Seruius dicit enarrans illud eiusdem lib. 7. eius operis,

Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello. Quanquam huic repugnat quod tradit Pausanias lib. 2. matrem Aesculapij eum confestim quàm editus est, exposuisse. Subdit autem idem Seruius in priori loco, ideo Cæsarum familiam sacra Apollinis retinuisse, quia primus de eorum familia fuit execto matris ventre procreatus. Vnde etiam (inquit) Cæsar dictus est. Plinius autem lib. 7. cap. 9. & Solinus rerum memorabilium c. 4. scribunt, vt plurimis placuit, Scipionem Africanum priorem ita natum, primúmque Cæsarem à cæso matris vtero dictum. Et id quidem apertè scribit Solinus, sed non adeò vt Plinius, cuius hæc verba sunt, Auspicatiùs enecta parente gignuntur, sicut Scipio Africanus prior natus, primúsque Cæsar, à cæso matris vtero dictus, &c. Nam ea verba primúsque, & quæ sequuntur, ita possunt legi, vt intelligantur de alio quàm Scipione, qui quidem alius primus Cæsar sit vocatus. Propterea Hermolaus Barbarus in castigationibus in ipsum Plinium in eo loco. Si (inquit) hoc ad Africanum referas, contradicitur historiæ, quoniam ante bellum Samnitum Claudius quidam Cæsar appellabatur. idque probat ex tabula quapiam antiquissima. Porrò ipsum Africanum ita natum scilicet execto matris vtero tradit Silius Italicus lib. 13. illis versibus, *Quæ fors nostra fuit*, &c. quæ sequuntur.

3 *Aliorum opin. de Cæsarũ appellatione.*

¶ Quanquam sunt qui ex alia causa Cæsares dictos volunt, nempe quòd nati essent cum cæsarie, quod placuit Festo Pompeio, Aelio Spartiano, in Aelio Vero ad Domitianum, vbi & illud præterea scribit, Cæsarem ab elephante qui lingua Maurorum Cæsar dicitur, in prælio cæso, eum qui primus sic appellatus est doctissimos candidissimósque viros existimare dictum. Id quod etiam scribit Seruius edisserens eum locum lib. j. Aeneid.

Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar.

De qua Cæsaris nomenclatura quicquam Accursius noster audiuerat, qui statim in prin. ff. & Instit. dicit Imperatorem Iustinianum fuisse vocatum ab Augusto Cæsare, vel quia cæsus fuit de ventre matris. Porrò Iulius Cęsar, à quo haud dubiè cæteri Imperatores Cęsares dicti sunt, nõ primus fuit suæ familiæ eius nominis, nec ita quoque natus est, vt ob id Cæsar esset vocandus. Is enim patrem habuit eius nominis, qui Prætura functus morte repentina obiit, vt scribit Plin. libro 7. c. 53. Matrem quoq; Aureliam, quam, vt retulit Suetonius, amisit cùm in Gallia bellum gereret. In qua re paulum euagati sumus, tum propter id, quod iam diximus ex Accursio: tum quia Bald. in d. procœmio. ff. col. 3. dicit ita Iulium Cæsarem vocatum, quòd ipse secto matris vtero natus esset. Sicuti ex recentioribus dicit Ias. in d. l. quod dicitur. ff. de lib. & posth. quod magis miror, cùm ei multi tribuant literarũ humaniorum notitiam. Nec minùs illi quidem decepti, quam Pau. Cast. qui in eadem l. hoc Augusto Cæsari Iulij successori tribuit, vt omnes intelligant, quanta hisce nostris legum interpretibus in huiusmodi rebus adhibenda sit fides. Nec tamen prætermiserim Cæsares quoque appellatos fuisse, qui mortuis matribus execti essent, vt tradit Plin. d. lib. 7. c. 9. & Festus Pompeius, & Titius Probus in epitome lib. 10. Valerij, nisi mendax sit titulus.

Iulius Cæsar non ita natus est.

Iterum de appellatione Cæsarum.

4 *Redit ad principalem quæstionem.*

¶ Igitur vt redeamus. Cùm duo pueri exciso matris vtero simul sunt editi, vel etiã cùm Rex quispiam more Indorum, Thracum, Parthorum, Namasonum, & Persarum, & aliorum in nostris legibus connubialibus recensitorum plures habet vxores, ex quibus plures eodẽ momento liberos suscepit. Quid iuris in primogenitura statuendum est? Hîc quæstio iuris solùm vertitur, non facti, vt in casu præcedentis quęstionis. Ideoq; putat Fran. Are. in l. ex duobus, col. 2. ff. de vul. & pupi. negotium hoc iudicio sortis cõmittẽdum, vt sciatur quis eorũ ius primogenituræ obtinebit, si aliquis ex contendentibus id petat. Sin minùs, locum esse gratificationi, per ea quæ no. Io. And. in c. vlt. ad fin. de sortil. dum distinguit an & quãdo sors locũ habeat. de quo suprà diximus in præced. q. in 1. opin.

5 *De eadem re.*

¶ Verùm Bal. in procœmio. ff. §. itaque, paulò ante fi. loquens etiam nominatim in casu huius nostræ quæst. dicit quod omnes succedant, cùm nullus eorum antè natus fuerit. Quem sequitur expresè Io. Ana. in rub. de sortil. col. vlt. & Fely. in c. capitulum sanctæ crucis, col. antepe. ver. de duobus, extrà de rescr. Et Ant. Corsi. in tract. de pote. & excel. Reg. q. 64. Et id credo esse verissimum. Nam si cùm dubitatur quis ex pluribus primus natus est, omnes succedunt, vti diximus in præcedenti q. Multò magis cum certum est omnes simul natos fuisse.

6 *De eadem re.*

¶ Quanquam Corne. nulla Bal. & Ana. mentione facta, con. 199. incip. in præsenti consultatione, col. 18. ver. non etiam obstat quod vltimo loco, li. 2. dicit hoc casu non esse locũ consuetudini præferẽti primogenitum, cùm de hoc casu non loquatur cõsuetudo, vnde remanet in dispositione iuris communis, ar. l. commodissimè, de lib. & posth. cum si. tanquam sentiat Corne. non solùm hos qui simul primo loco in lucem sunt editi, sed & alios quoq; succedere, nec locum esse iuri primogenituræ,

7 *De eadem re.*

¶ Sed scrupus quispiã oriri posset in exectis ex vtero, si statutũ aut cõsuetudo præferens primogenitũ his verbis vteretur, vt is quẽ primũ vxor marito pepererit, eam primogenituræ prærogatiuã haberet: propterea q; sunt nõnulli ex textibus, quos suprà citaui, qui videntur dicere eam non peperisse, cui mortuæ filius exectus est, præsertim verò tex. in d. l. anniculus. §. vlt. ff. de verb. sig. quem ad hoc bene expendit gl. in d. l. etiam ea mulier, eo. tit. & Ang. Pau. Ca. Alex. Fran. Are. & Ias. in d. l. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. vbi ex hoc plerique dicunt legatum mulieri factum, si peperisset liberos, non obtinere secto ipsius mulieris vtero. Tu tamen intrepide tene contrarium, per ea quæ late

diximus

BIU Cujas

diximus in repe.l.si vnquã,in verbo,susceperit liberos,nu.119. quæro item quod si postea, & multis seq.C.de reuo.don.vbi multa in vtranque partem videbis,quæ consulto noluimus repetere.

DECIMANONA QVAEST.

Quis autẽ ex istis duobus præcedet sessione nominatione,& cæteris huiusmodi.

1 DEcimonono quæro retenta ea opin.quæ in duabus præcedentibus quæstionibus omnes admittit ad regnum:quis cæteros præcedet sessione,nominatione,subscriptione,& id genus cæteris. Neque enim possunt omnes simul præcedere,quin alius alium præcedat.Bald.in d.proœ.ff.§. itaque,col.2.versi.sed supposito quod ambo, loquens tantum de nominatione, hæc ferme scribit. Respondeo,sorte diriment,arg.l.2.C.quando,& quib.quar.pars, libr.10.vel sibi inuicem deferant. Sed hoc non potest fieri,dum sunt omnes infantes,& ideo nemo nominabitur prius, vel posterius. Cum ergo agitur de iure pendenti,aut huiusmodi,ius pendet in esse, aut in prælatione. Si quidem pendet quo ad esse,non habet locũ iudicium sortis, quia iudicium fortunæ est remotum à ratione: & ideo ratio & intellectus non debet se committere fortunæ, & existentibus sine ratione. Fortuna enim sæpissime præfert iniquum æquo,vnde non iudicaret recte, vt not.in l.sed an vltro.§.vlt.ff.de neg.gest.Et describitur fortuna,id est,rerum euentus ex incerto motore procedens.Si verò dependet in prælatione,aut agitur de iure tertij,& non committitur sorti,sed iudici.Aut de iure litigatorum,& tunc committitur fortunæ,vbi non potest aliud fieri,vt no.glo.in §.sin autem ipsi, in verbo, partes suas,Institu.de satisd.tut. Ergo propter impossibilitatem permittitur aliquid factis. In rebus autem certis culpa est se cõmittere fortunæ. Oportet denique intellectum omnia determinare, & quàm pauciss ima cõmittere fortunæ.l.2.ff.de cond.& demon. Subdítque ex his apparere, si geniti exciso vtero extracti sunt,quo casu per rerũ naturã accidit,vt nemo ante fuerit natus,simul vterque succedet,erit vterque dominus regni,& sigillum eorum vocabitur sigillum geminorum, & neuter erit prius vel posterius nominandus: quia qui prius nominatur, maior esse videtur, l.quoties.ff.de vsufru.Verbi gratia diceretur sigillum geminorum de Scala.l.idem erit.ff. de stat.hom.Plurib.ergo simul natis,parem esse conditionem oportet.Hæc Bald.Quem prope ad verbum refert Io.Ana.in rub.de sort.col.vlt.& Barpt.Cep.qui id dicit no.in l.1.§.idem Iulianus,nu.10.ff.de ædil.edic.

Prior nominatio maiorem dignitatem arguit.

2 ¶ Ex quibus manifeste apparet, quid agendum sentiant Bal.& Ana.in ordine nominationis, ne alter altero maior aut superior esse videatur.Nam ne illud ignores,ex priori nominatione maior potiórque dignitas arguitur,vt illi ipsi satis innuũt,& aperte voluit gl.in c.bene quidem,in verbo,Mediolanensis 96.di.& in c.sedes apostolica.in 2.glo.& ibi Pan.& Phil.Dec.extra de rescr.& in c.quorundam,in verbo,prædicatorum,de elect.lib.6.& in c.vlt.in gl.1.de pactis,eo.lib.6.ipse Bal.in l.cum quidam,in 3.oppo.ad fi.C.de verb.sign.& in auth.hoc amplius,col.vlt.vers.item no.hic.C. de fideicom.Ang.& Imo.in l.qui soluendo,char.2.ff.de hær.institit.Dom.in c.vlti.in prin.col.1. de offi.deleg. lib.6.Bened.in rep.c.Ray.in verbo,testamentum,le 2.nu.28.extra de test.cum si.vt per Phil.Dec.in c.auaritiæ, col.1.de præb.& consi.161.pro domino præposito,col.1.vers.quinto suadetur,& seq.

Et maiorem dilectionem.

3 ¶ Nempe cum ex huiusmodi priore denominatione arguatur ordo charitatis & maioris dilectionis,vt bene probat d.l.quoties,in prin.ff.de vsufr.& l.hæredes mei.§. peto.ff.ad SC.Treb. & d.l.qui soluendo,le 2.vbi & id no.ipsi Ang.Imo.& recentiores. ff.de hær.inst.Bald.in d.l. cum quidam,vbi supra.C.de verb.sign.& in l.1.C.de edic.di.Ad.tol.Ias.in l.qui duos.ff.de leg.1. Aymo.Crauetta con. 147.col.1.Et hinc in dubio qui prior ex legatariis nominatus est, is prior eliget, l.si ita legatum, in prin.ibi,Prætor eos quos Titius elegerit,& ibi Pau.Cast.ff.de leg.1.Dyn.Ray.Nicol.Neapol.Alber. Bal.& Imo.in l.si ita sit scriptum.ff.eo.titu.Dyn.Bar.Ang.Raph.Co.Alex.& alij in d.l.qui duos,eo. quoque tit.Et facit tex.in c.pe.ibi,qui primo instrumento vel literis promotionis est nominatus,de elect.lib.6.& ibi concordant.in gl.& quod tradit Ang.in §.etenim,in Auth.de hær.& falcid.

Prior ex legatariis nominatus prior eligit.

Plures imperatores non semper eundem ordinem seruabant.

4 ¶ Sed vt redeamus ad Bal.Ea cautela,quam ipse tradit in d.§.itaque, fieri non posset in possessionibus & aliis multis.Nos vero nimium prope curiosa obseruatione deprehendimus olim, cum erant simul duo,tres vel etiam quatuor imperatores,vt suprà ostendimus in quarta opinione 17.q.nu.20. sunt qui hanc,& multis sequen.nunc vnum primum, nunc alium sese in suis literis, sanctionibus,& rescriptis nominasse. quasi de industria id fecerint, ne si semper vnus primus fuisset nominatus,veluti aliis superior esse videretur & maior.Hunc enim titulũ,Gratianus,Valẽtinianus,Theodosius,in multis legibus cõperies,in quibus satis erit duas aut tres designasse,videlicet in l.1.C.de sum.tri.& in l.si quis,de apost.& l.Iudæi.C.de Iudæis.Alibi eo ordine inuerso ita comperies,Theodosius, Valentinianus,Gratianus,videlicet in l.2.de offi.mag.equi.& in l.2.de offi.ciu.iud.& in l.nobiliores,de commer.& mercator.& alibi sæpe.Sed & Valentinianũ,qui duobus illis titulis medius est,nonnunquam primum comperio hoc ordine,Valentinianus,Theodosius,Gratianus,in l.iussio.C.de Iudæis.Et ita quoque,alio ordine:Valentinianus,Gratianus,Theodosius,in l.1.C.de offi.magist.mil.& l.ciuitas,de offi.rector.prouin.Et quoniam vna hirundo non facit ver,vt scribit Aristoteles li.1.Moralium, & è nostris Bal.in l.iura constitui,in prin.ff.de leg.& alibi dicam latius: ideo & alterum huius rei exemplum subiiciemus:Theodosius,Archadius,Honorius,hic est titulus l.mimæ.C. de epi.audi. Vis videre inuersum hoc ordine,Honorius,Archadius,Theodosius,ita cõperies in l.vlti.de offic.præfect. Prætor.& ita quoque Archadius,Honorius,Theodosius in l.1.de offi.ciuil.iud. Multos eiusmodi titulos reperies in nostro C. Neque enim omnes prosequi,consilium est,nec etiam operæprecium.

Sed alteri alteris alternis

5 ¶ Ex illis enim satis probatum arbitramur quod diximus, antiquos illos imperatores à quibus leges nostras accepimus,satis suo exemplo docuisse,quid in casu nostræ quæstionis agendum sit, non

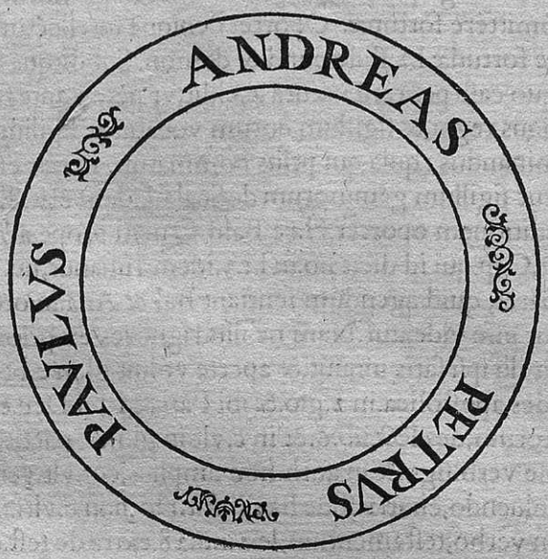
BIU Cujas

tẽporibus præferebantur.

in nominatione ſolum, ſed & in ſeſsione, inceſſu, edictis, & aliis eiuſdem generis. Quibus & ea obſeruatio communis eſt, nedum nominationi, cui tantum prouidet Bald. conſilium, vt videlicet alternis vicibus præſint ordine nominationis, ſubſcriptionis, ſeſsionis, inceſſus, &c. Et ita id agãt, vt nihil de ordine videantur eſſe ſolliciti. Aut ſi ipſum paulo exactius curare velint, non expeditius, id poterunt facere, quã alternas vices obſeruare, ſortiríque, niſi aliter conueniant, quis primum primus in huiuſmodi rebus anteponatur, quis ſecundus, quis tertius.

6 *Franciſcanorum hiſtoria.*

¶ Hoc autem loco in mentem venit dictum Fel. in c. cum dilecta, col. 4. verſ. per iſtam regulam, de reſcrip. & Car. Alex. in c. Nicolao, col. 1. extra de appel. retuliſſe Ang. in l. generaliter. §. ſi quidem. ff. de fideicom. liber. quod cum Vrbanus papa iuſsiſſet fratribus minoribus, vt ei darent in ſcriptis nomina trium virorum eius ſodalitij, vt vnum ex illis Cardinalem crearet: illi tria nomina ſcripſerũt forma Sphæræ, ne ex ordine cognoſceret, quem illi digniorem iudicarent. Quibus Vrbanus, ordinem, inquit, peruertiſtis, & ego ordinem peruertam, omiſsíſque illis generalem ordinis euexit. Verum Angelus non id dixit in ea lege, cum nihil ſuper illum titulum ſcripſerit: & alibi, vt reor, Fel. & Card. legerant, ſed memoria lapſi id Angelo in eo loco adſcripſerunt. Ea autem forma, vt iuniores quoque intelligant, eſt eiuſcemodi.

7 *De eadem re ex Auſonio.*

¶ Nec hanc rem primi excogitarunt Franciſcani illi. Nam Auſonius & medicus & poëta facundiſsimus in lib. 7. ſapientum, hæc facit Solonem ante cæteros pronunciantem,

De more Græco prodeo in ſcenam Solon,
Septem ſapientum fama cui palmam dedit.
Sed fama non eſt iudicij ſeueritas,
Neque me eſſe primum, veſtrûm vnum exiſtimo,
Aequalitas quod ordinem neſcit pati.
Recte olim ineptum Delphicus luſit Deus
Quærentem, quiſnam primus ſapientum foret,
Vt in orbe tereti nomen incertum incideret,
Ne primus eſſet, ne vel imus quiſpiam.
Horum è medio prodeo gyro Solon.

Ex quibus planè ſphæram hanc Franciſcanorum concinnè & eleganter pictam vides.

8 *De eadem re ex iuriſconſultis.*

¶ Quam & ante eos optime intellexit Caius noſter Iuriſconſultus, ſi is eſt, vt plerique arbitrantur, in lib. priore Inſtitutionum, cum ſcribit titu. eiuſdem lib. 2. Si in teſtamento quis plures ſeruos manumiſerat quàm lex concedat, illis tantum libertas debetur, qui prius ſunt nominati, vſque ad conceſſum numerum. Quod ſi omnes confuſe nominati fuere, vt ordo nullus pateat, nulli firma eſt libertas. Ideo & ſi teſtamento manumiſsio adſcripta fuerit in circulo, vt qui prior poſteriórve nominatus ſit, agnoſci non poſsit, nulli libertas valet. Hiç ergo circulus eſt ea ſphæra, quam ſupra ex aliis vocauimus, & orbis teres Auſonio dictus. De quo quoque circulo in eodẽ ſenſu intelligere videtur Iuſtinianus præſcribens modũ deligendorum defenſorum ciuitatum per circulum, in §. interim, in Auth. de defen. ciuit. vbi tamen Accurſius id non intellexiſſe videtur, qui admodũ ſeſe torquet ad interpretandum huiuſmodi circulum. Sed ad veram huiuſce interpretationem propius accedit, licet non omnino, Bar. in l. quidam, in prin. col. vlt. verſi. quæro circa electiones. ff. de reb. dub. vbi per eum tex. dicit quod per ſortem fieri poteſt electio ſecularium adminiſtrationum.

VICESIMA QVAESTIO.

1 *Si vnus ex his mortuus ſit ſi-*

VIceſimo quæro, ſtante item ea opinione quæ vtrunque admittit, Quid ſi alter eorum deceſſerit ſine liberis, an totum regnum ad alterum ſuperſtitem perueniet: an vero & alij fratres admittentur

BIU Cujas

mittentur ad partem illius. Similem ferme quæstionem disputauit Ray. Por. in sua disputatione incip. consuetudo est in regno Angliæ, vt refert Io. And. in addi. Spec. in rubr. de feud. col. 5. vers. item in hæreditate. Sed quod ad hunc nostrum casum pertinet, tu dic quod totum peruenit ad superstitem, per ius non decrescendi, per id quod voluit Bald. in l. 1. col. vlti. C. quando non pet. part. quem sequitur Mart. Laud. in huiusmodi specie nuncupatim loquens in tractatu de primogenitura, col. 11. vers. sed pulchrum est videre. & Anto. Cors. in rep. c. grandi, col. 21. in versi. eiusdem initij, de sup. negl. prælat. lib. 6.

ne liberis, an eius portio ad alterum solum perueniat, an ad omnes fratres.

VICESIMA PRIMA QVAESTIO.

An pater possit unum ex secundo genitis præferre primogenito, & ita hunc primare iure primogenituræ.

1 VIcesimoprimo quæro, quoniã in 17. q. prin. nu. 9. idem vero, & rursus in 10. op. eiusdem quæstionis diximus, cum incertum est quis ex filiis sit primogenitus, hanc inter cæteros esse quorundam sententiam, vt pater possit eligere. An cum ediuerso certum est, quis ex filiis sit primonatus, possit tamen pater quẽ malit ex omnibus, vt primogenitum succedere. Et sic secundo vel tertio natum primo præferre, aut etiã statuere, vt omnes æqualiter succedant. Nam & legimus apud Iustinum lib. 34. Prusiam regem Bithyniæ consiliũ cepisse interficiendi Nicomedis filij primogeniti, cum consulere studeret minoribus filijs, quos ex nouerca eius susceperat. Verũ Nicomedẽ, cum id resciuisset, anteuertisse, & patrem regno & vita priuasse. Legimus (inquam) in sacris literis Dauid illum Regẽ omnibus virtutum numeris consummatissimum in regno prætulisse Salomonem iuniorem Adoniæ natu maiori. 3. Reg. 1. & 2. c. Et Roboam ipsius Salomonis filium Abiam omnium filiorum minimum, cæteris etiam in regno præposuisse 2. Paral. 11. c. ad fi. At recentiori memoria Henricus quartus Imperator iuniorem filium suum Henricum quintum Aquisgrani regem coronauit, postposito ac repulso Conrado filio suo primogenito, quòd se contra patrem suum armauerat, & cum suis hostibus fœdus aduersus illum percusserat.

Prusias primogenitum filiũ voluit occidere, quò cæteris filijs locũ faceret.

Dauid prætulit Salomonẽ iuniorem Adoniæ seniori.

De eadem re.

2 ¶ Quærimus igitur an iure pater id possit facere? Et sane Bal. in proœmio Decret. col. 2. versi. Rex potest, dicit quod Rex in vita sua potest libere statuere, atque determinare quis ex filijs post se regnaturus est, an primogenitus, an secundogenitus, per id quod no. Archi. in §. obiicitur 2. q. 7. vbi tamen Arch. id non adeo clare dicit. Sed illud tantum, quod Rex potest suum filium Regem facere, non ei regni administrationẽ concedere, sicuti etiam illũ refert & sequitur ipse Bal. in proœmio feud. col. 9. paulo ante secundã diuisionem feudorum, & nos alibi diximus suprà in 10. opi. 17. q. prin.

3 ¶ Nec verum puto illud dictum Bald. in proœmio Decret. Nisi forte vbi nulla esset contraria consuetudo, aut statutum. Quando & plerique omnes contrarium decidunt, videlicet Host. Ioan. Andr. Collec. Pet. Anch. Imo. Car. Flor. & fere omnes in c. licet, de voto. Nam cum hoc ius (inquiunt) sit firmatum lege diuina, canonica, & statutaria, nõ eo potest pater priuare filium sine causa, ar. l. nemo potest. ff. de legat. 1. & c. si diligenti, de foro compet. & c. requisisti, in fi. primi respon. & c. tua. de test. Quin legitima primogeniti in principatibus est tota hæreditas. Ergo sine causa non potest ea priuari, auth. nouissima. C. de inof. testa. & in §. aliud quoque, in Auth. vt cum de appel. cog. & no. in c. Raynutius, & c. Raynaldus, de testa. Nec obstat, inquiunt Host. & Ioan. And. & nonnulli alij, quod de Esau, & Iacob, Effraim, & Manasse legitur. Hoc enim ordinatione & inspiratione Dei & Spiritus sancti factum est, nec alia ratio reddi potest, quam quòd ita Deo placuit. Et ita quoque voluerunt Inno. Ioan. An. & Philip. Fran. in c. grandi, de sup. negli. præla. & Iacob. à S. Georg. in l. cum antiquioribus, col vlt. vers. quartò quæro. C. de iure delib.

De eadem re.

4 ¶ Et dicit Old. cons. 94. cuius est initium, elegãter circa negotium, col. 3 & iterum col. pe. ver. quod pater ex causa (quasi sine causa non possit) potest priuare filiũ iure primogenituræ. id quod probat testimonio Gen. cap. 49. eodémque pen. vbi quoniam Ruben primogenitus Iacob ascẽderat cubile patris, & commaculauerat stratum eius, data sunt à patre eius primogenita filijs Ioseph. vbi & hoc annotat D. Hieronymus. Ad quod etiam dicit Oldr. fa ere tex. in d. c. licet, de voto, vbi si filius non adimpleuerit onus à patre iniunctum, priuatur iure primogenituræ.

De eadem re.

5 ¶ Et in ea quoque sententia fuit Io. And. in c. sine culpa, in 2. q. vers. in contrarium, de regu. iur. lib. 6. & in addi. Spec. in rub. de feud. col. pen. And. Iser. in c. omnes filij, & ibi Matth. Afflic. col. 1. versic. & quando viuitur, tit. si de feud. fue. cont. inter dom. & ag. & idem Iser. in constitutione Siciliæ incipien. Constitutionem diuæ memoriæ, & ibi quoque Matth. Afflic. colum. 3. Zenze. & Dom. in c. grandi, de sup. negl. præl. Alb. in proœ. ff. §. discipuli, col. 5. dum dicit quod pater ex causa potest priuare primogenitum suo iure, testimonio sacræ scripturæ Gene. 44. & 3. Reg. 1. & Paral. 5. & rursum in l. donationes quas, col 4. versic. item si filius. C. de donat. inter vir. & vxo. & Barth. Brix. q. 55 incip. quæstio, aliquis habuit filium, Bald. consi. 360. quantum ad punctum, in 2. dubio, lib. 2. motus ea ratione, quod istud est beneficium legis, non patris. l si arrogator. §. sed an impuberi. ff. de adopt. & Lucas Pen. in l. 1. col. 10. in solutione 8. rationis. C. de priui. eo qui in sac. pal. mil. li. 12. & in l quicunque. C. de prin. agen. in reb. lib. 12. Pet. Anc. consi. 339. pro maiori intelligentia, col. pe. Pan. in c. intellecto, col. 2. versi. de consuetudine, de iureiur. & consi. 3. nitar in præsenti causa, col. 3. versic. & per hoc concludit, lib. 2. & Pau. Cast. consi. 165 in præsenti causa, col. 8 & seq. lib. 2. Bellamer. dec. 724. etiam extra rotã, col. pen. Mart. Laud. in tract. de primogenitura col. 6. ver. quæro an pater vel dux, vbi addit quod ex quibus causis potest pater exhæredare filiũ, ex iisdẽ potest priuare iure primogenituræ & Alex. in l. Gal. §. & quid si tantũ, col. pe. ff. de lib. & posth. & con. 87. col. 1. lib. 6. & Corn. con. 199. in præsenti consultatione, col. 20. lib. 2. & con. 87. quantũ ad primum, col. 1. lib. 6. Soc. con. 47. facti narratione, col. 3.

lib. 3.

BIU Cujas

lib.3.Nicol.Mil.in suo repertorio,versic.filius primogenitus,Nicol.Perv.in tract.succes.ab inte.in 1. parte prin.in 6.specie,scilicet vers.& propterea si est cõsuetudo.& Barb.inter con.Frã.Cur. senioris cons.67.sapienter,col.11.versi.& per hoc cõcludit,& iterum col.14. versi.quia respõdeo quod non potuit.& Phil.Fran.in rub.de test.lib.6.char.antepe.ver.25.prohibentur.& Fel.in c. prudentiã,col.2. vers.amplia secundo quod potest,de offic.deleg.& Ias.in l.nemo potest,in vtraque lec.col.1.per illũ tex.& ibi quoque Fran.Ripa.col.2.vers.ex isto tex.ff.de leg.1.Car.Alex.in c.per venerabilẽ.§.quod autẽ,col.31.ver.& not.quod vbi,qui filij sunt leg.& in c.1.col.7.vers.3.deducitur, & iterũ col.pen.tit. de feud.march.Mat.Afflic.in c.1.tit.de succes.feud.& in const.Siciliæ inci.vt de successionibus,ad fi. Chasse.cons.34.super præcedenti,col.3.vers.ad quartum.Iacob.à S. Georg.in l. cum antiquioribus, col.pen.versi.quarto quæro.C.de iur.delib.& D.Cirier.in tract.primogenituræ lib.3.q.3.& D. Moline.in consuet.Paris.tit.1.§.8.gl.3.in 3.q.& Io.Dilectus in arte testandi tit.3.caute.8.nu.10.

6 De eadem re ex lege Mosaica.

¶ In quam sententiã lex est Mosaica Deut.c.21.in hæc verba,Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam,& aliam odiosam:genuerítque ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, voluerítque substantiam inter filios suos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ: sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabítque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Iste enim est principium liberorum eius: & huic debentur primogenita. Hæc ibi. Quæ & Iosephus ita repetit lib.4.c.6. his verbis, ὅσων τινί δύο γυναικῶν, καὶ τὴν μὲν ἑτέρας ἐπὶ πλεῖ σφόδρα καὶ εὐνοίᾳ κειμένης, ἣ δ' ἔρωτα καὶ κάλλος, ἢ κατ' ἄλλην αἰτίαν. τὸ δ' ἑτέρας τυγχανούσης ἐν ἐλάττονι μοίρᾳ. ἂν ὁ παῖς γνώμενος ἐκ τῆς ἀγαπωμένης, νεώτερος ὢν τοῦ φύντος ἐκ τῆς ἑτέρας, ἀξιοῖ τυγχάνειν τῶν πρεσβείων, διὰ τὴν εὔνοιαν τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν μητέρα, ὥστε λαμβάνειν διπλᾶ τὰ μέρος τῆς πατρῴας οὐσίας (τοῦτο γὰρ διετάξαμεν ἐν τοῖς νόμοις) μὴ συγκεχωρήκασι. ἄδικον γὰρ τὸν πρεσβύτερον τῇ γνώσει σεσῳσμένῳ τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ παρὰ τὴν διαθέσει τοῦ πατρὸς, ὅπ ἄτονα αὐτῷ τὰ τῆς μητρός.

7 Quid si id ius primogenituræ cõpetit ex dispositione uel priuilegio principis.

¶ Hæc autem maxime procedunt cum ius istud primogenituræ competit ex dispositione vel priuilegio principis. nam cum id ius tunc consequatur primogenitus non à patre aut lege communi,sed ex speciali illa dispositione, vt not.Bartol.in l.vt iurisiurandi.§.si liberi.ff.de ope.lib.& Bal.in auth.si quas ruinas,col.2.& seq.C.de sacrosan.eccle.& videtur probari ex ca.j.cum ibi no.per Bald. tit.de succes.feudi,cũ concord.alibi à me collectis.Sequitur ipsum primogenitũ cum primũ in lucẽ prodiit,id ius cõsequi & habitu,& spe firma & inuariabili,quæ per patrem, aut aliũ tolli non possit, cum transierit in contractũ.c.j.de prob.Io.And.in c.significasti,de for.cõpet.Hęc Pan.qui& alia adducit,consi.85.in præsenti,col.j.lib.j.quem sequitur Mol.in consuet.Paris.tit.j.§.85.gl.3.in 2.q.in fi.

8 An pater possit fœminas uocare ad successionem,statuto eas repellente.

¶ Et facit quod à multis dicitur,quod si statuto vocantur masculi ad successionem repulsis fœminis,non potest pater facere,vt filiæ ipsæ succedãt in præiudicium masculorum.Ita enim Bal. Raph. Fulg.& Pau.de Cast.in l.vlt.C.de pact.nam cum id ius,inquiunt, quæsitum sit filiis ex statuto, non potest pater illis id tollere,per l.vlt.ff.eo.tit.Tametsi Barto.& Ang.in d.l.vlt.C.de pact.contrarium voluerunt.Sed tu de ea re vide omnino Ias.ibi,col.5. vers.aduerte inquantum.

Ex alijs scriptoribus. 9

¶ Sed quod ad nostram primogenituram priuatim pertinet,tradit Iustinus lib.16.quod cum Ptolemæus primus eius nominis Rex Aegypti regnum tradidisset minimo natu ex filiis,eius rei populo rationem reddidisse. Cuius non minor fauor in accipiendo, quàm patris in tradendo fuit. Ex quo facile intelligitur non id sine ratione quadam probabili egisse. Idem lib.39.refert quod cum Cleopatra ad regnum adsciscceret Alexandrum minorem natu filium (Ptolemæus enim cognomento Physcon id ei liberum suo testamento fecerat,vt alterum filiorum posset deligere.) Non tamen id populus passus est.quin eam compulit Ptolemæum maiorem natu deligere. Cuius etiam rei meminit Pausanias lib.j.& nos quoque alibi diximus in præfatione.

10 De eadem re. An pater possit priuare primogenitum ex causa ingratitudinis

¶ Ex his igitur quæ dicta sunt potes intelligere,patrẽ ex causa ingratitudinis posse priuare primogenitum eo iure primogenituræ,vt sentiunt magna pars eorum, quos suprà citauimus.& præterea voluit D.Bened.in repe.c.Ray.in verbo,in eodem testamento relinquens,le j.nu.207.& seq.de test. vbi hoc dicit ita fuisse iudicatum in Parlamento Tholosæ,die vlt.Martij, anno Domini 1506.ante Paschã,in causa successionis domus de monte Bordona.Subdit tamen nu.209, quod primogenitus Franciæ etiam ex causa ingratitudinis non potest regno priuari, quod tamen relinquit considerandum,nec immerito.Tu tamen hic vide D.Cirier.in suo tract.primogenituræ,lib.3.q.6. & D.Mol.in Consuet.Paris.tit.j.§.7. gl.3.in 3.q.

Quid in regno Franciæ.

11 Quid si primogenitus non est idoneus moderando principatui.

¶ Nec omittendum hoc loco est quod scribit Bal.in auth.hoc amplius.col.2.ver. quæro an filij Regis.C.de fideicõ.quod si primogenitus non est idoneus moderando principatui,potest pater illi secundogenitũ anteponere,quia huiusmodi consuetudo præferens primogenitum nõ debet interpretari contra commodũ regni,per l.quod fauore.ff.de legib.Et ad hoc quoque adducit exemplũ Regis Dauid,qui Salomonem omniũ liberorum nouissimum,omnibus tamen antepositum, vt scribitur 3.Reg.j.c. Et hoc sequitur Mart.Laud.in tract.de principibus,vers.22.consuetudo regni, & Franc. Are.in l.ex duobus,col.2.ff.de vulg.& pup.vbi hoc dicit no.& Fel.in d.c.prudentiam,col.2, de offic. deleg.Car.Alex.in c.vlt.col.vlt.tit.epi.vel ab.Ias.& Fran.Ripa.in d.l.nemo potest,ille col.j.hic 2.Gaspar Valascus,vir non mediocris doctrinæ,in rep.l.imperium,col.24.ver.& Reges dicuntur, & iterum col.84.ver.circa secundã conclusionem.ff.de iurisd.om.iud.Ant.Cors.in tract.de potest.& excel.Reg.quæst.10.& Rochus Curtius in rep.c.vlt.char.22.versi.sexta conclusio,& iterum char.28.in 9.q.prin.de cõsuet.Io.Lup.in rep.c.per vestras.§.26.col.3.de don.inter vir.& vxo.Zazius in epitome

feudorum

BIU Cujas

feudorum parte 8.char.10.vers.tu autem ad singulare, vbi ita dicit consuluisse. Matth. Afflict.in c. omnes filij,col.j.vers.item fallit nisi primogenitus,tit.si de feud.fue.contr.inter do.& ag.

12 ¶ Ex his patet quod pater non potest priuare filium suum iure primogenituræ,nisi ex causa,ex qua posset eum exhæredare.Et nisi etiam non esset idoneus administrando regno.An autem possit priuari regno vel legitima ex quacunque erga patrem inobedientia,vt ita loquar, id est, si quanlibet voluntatem patris non adimpleuerit,non est præsentis tractationis:cum ea res non magis respiciat ius primogenituræ,quàm legitimam,aut aliud quoduis hæreditarium. Tamen si quis de ea re scire velit,legat Host.Io.And.Ant.Car.Flor.Imo.Pan.& Barb.in c.si hæredes,de test.Iac.Bel. in §.& hæc quidem,col.2.& 3.& ibi quoque alios in authen.de hær.& falc.Old.d.cons.94.eleganter,col.5. vers. vlterius sic probatur.Bald.in d.auth.hoc amplius,col.2.& ibi quoque Sal.in 5.q.Paul. Cast.col.3. C. de fideicom.eundem Bald.in proœ.Decret.col.3.vers.an Rex qui non seruat.Flor.in l.si seruus.ff.ad leg.Aquil.& Mart.Laud.in d.tract.primogenituræ,col.7.in paruis,vers.quæro an propter inobedientiam,& Alex.cons.38.opportune,col.8. vers.quo ad aliud,lib.j.& nouissime Ant.Cors.in d.tract. de potest.& excel. Reg.q.71.& Iac.à S.Georg.in l.cum antiquioribus,col.vlt.in 9.q.C.de iure deliber. vbi videbis,an saltem primogenitus ita priuatus possit retinere legitimam.

Quid si inobediens patri fuerit.

An primogenitus, priuatus retineat legitimam.

13 ¶ Illud tamen interea dixerim,si primogenitus fortę claudus sit,licet ob id satis sanus non sit.l.item claudus.ff.de edil.edict.non esse tamen satis idoneam causam vt priuetur regno, & ei secundogenitus præferatur,vel ex antiquis Græcorum historiis, quæ perhibent post Codri Athenarum Regis mortem, Medontem & Neleum inter illius liberos natu maiores, de paterni regni successione in contentionem venisse. Cúmque res eò procederet,vt ad manus veniretur,nullóque modo Neleus qui natu minor erat,cedere se claudo fratri passim iactaret(erat enim Medon altero crure decurtatus)communi omnium consensu placuit Apollinem consultum iri.Interrogata igitur Pitho,Medonti regnum iussu Dei libere demandauit. quod cum alij,tum Pausanias lib.7. qui de Achaicis tradit. Neptuno quoque quamuis claudo vtroque crure non ademptum est regnum maris, quòd ei sorte obtigit.vt diximus suprà in j.op.17.q.nu.3.sed & hoc.

Quid si claudus sit.

Medon Athenarũ rex claudus.

Neptunus.

14 ¶ Sed & hoc obseruatum videmus,id vitium nõ expellere à successione feudi.c.j.tit.an mut.vel imperfect.Neque à bellandi vsu & arte.Nam cum Androclidas Lacon crure mutilatus inter bellatores seipsum locasset,& nonnulli eum prohiberent, quia crure mutilatus erat.Atqui non fugientem (inquit)sed manentem oportet cum hostibus ex opposito instructis pugnare,vt tradit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis,qui & ipse in aliis locis eiusdem operis,scilicet in Agesilao,scribit quòd cum quidam admiraretur Laconem quem ipse non nominat, claudum ad bellum exeuntem, ac equum quæreret,An ignoras,inquit,non fugientibus, sed permanentibus in bello opus esse? Sed & in alio item loco, Lacon (ait) claudus ad bellum egressus,cum à quibusdam irrideretur, Non est opus (inquit) fugientibus,sed manentibus,ordinémque seruantibus.Vnum ex illis puto fuisse, qui apud Valerium lib.3.c.7.increpatus à quodam quod in aciem claudus descenderet: pugnare, non fugere propositum sibi esse respondit. Cæterum Agesilaum illum magnum Lacedæmoniorũ Regem claudum fuisse scribunt Plutarchus,& Probus Aemilius, vterque in vita illius.& Iustinus lib. 6.& Paulus Orosius lib.3. c. 2. Nam Lacedæmonij (inquit) in difficillimo rerum statu maluerunt sibi Regem claudicare,quàm regnum. Sed & Amaurum vtroque pede claudicantem in Tenedo regnasse tradit Heraclides in rerum publicarum descriptione.qui & inibi quoque scribit Bacchæum certum claudum Corinthi, quæ Ephyra dicebatur, regnasse. Sed & Horatium Coclem bellatorem eximium claudũ fuisse tradit Plutar.in Publicola: Titum quoque Quintium Ro. Imper. laudatissimum claudum fuisse ex vulnere tradit Liuius lib.7.ab vrbe condita:Et Gizericum Vandalorum regem laudatissimum equi casu prodit Lornandes in lib.rerum Geticarum: Et Tyrteum Lacedæmoniorum Ducẽ & Poëtã celeberrimũ claudum fuisse tradit Iusti.lib.3.& plerique omnes. Supra autem in præfatione nu.6.præterea,locuti sumus de Colomano Vngarorum rege claudo.

Lacones duo.

Agesilaus magnus claudus.

Amaurus.

Bacchæus.

Horatius Cocles.

Titus Quintius.

Gizericus.

Tyrteus.

15 ¶ Ex d.quoque c.j.tit.an mutus vel Imper.nec cæcus à successione feudi repellatur,vt proinde quoque dici forte possit, nec eum à iure primogenituræ etiam in regno deturbandum esse. fuerunt enim multi cæci etiã à natiuitate,aut non multo post excellenti ingenio.Nam talem Homerũ fuisse perhibent,ob idque ita vocatum,cum apud Cumæos & Iones Homerus cæcus dicitur,vt recensent Herodotus & Plutarchus in vita illius. Et Xenocritum quoque Lydium & ipsum poëtam eximiũ, Heraclides in Politicis. Et Didymum Alexandrinũ doctissimũ doctissimi Hieronymi magistrum, qui post quintum suæ natiuitatis annum luminibus orbatus est,vt tradit ipse Hieronymus in Chronicis: in Ecclesiasticis autem scriptoribus tradit à parua ætate captum oculis fuisse.

Quid si cæcus.

Homerus cæcus.

Et Xenocritus Lydius.

Et Didymus.

16 ¶ Sed quod intrepide dixerim luscum siue monoculum vel vnoculum, aut vt Græci vocant, μονόφθαλμον, & ἑτερόφθαλμον, ad id esse admittendũ: nec ei id vitium obesse, quominus regnum moderari & in pace & in bello possit.Legimus enim multos id vitij vel natura vel casu affectos fuisse optimos bellatores,regnorúmq; ac rerũ publicarũ administratores prudentissimos. Quis enim Philippum illum Alexãdri magni patrẽ ἑτερόφθαλμον fuisse, cui scilicet Methonem oppugnanti Aster sagitta alterum oculum effodit, apud Diodorum Siculum,lib.16.c. 8.Calisthenem lib.3.rerum Macedonicarum, Plin.lib.7.ca.37.Plutarchum in Sertorio,& in Parallelis, ca. 15.& Iustinum lib.7. in fi.Solinum cap.13. Et illum Horatium Coclem, de quo nuper locuti sumus in illis ipsis Parallelis,c. 16.& in vita Publicolæ, vbi & illi hinc Coclis cognomentum inditum fuisse scribit. Hannibalem quoque

Quid si luscus siue monoculus

Philippus Macedo monoculus.

Et Hannibal.

BIU Cujas

quoque illum ex Liuio 3. dec.lib. 2. & Plutarcho in vita illius, & cæteris omnibus. Ex quo illud Iuuenalis de illo loquentis, Sat.10.

Cum Getula ducem portaret bellua luscum.

Et Antigonus. Lycurgus. Sertorius. Candace.

Antigonum item Philippi filium, vnde Cyclops appellatus est, teste Aeliano de varia historia, lib. 12. & Plutarcho in vita Sertorij, & in vita Alexandri, vbi dicit illum fuisse bellatorem clarissimum. Quin & ipse Aelianus eiusdem ope. lib. 13. atque etiam Pausanias lib. 3. tradunt Lycurgo Lacedæmonio erutum fuisse oculum ab Alcandro ex insidiis iactu lapidis, aut, vt alij dicunt, ictu baculi, de quo & Plutarchus in vita illius. Sertorium virum bellacissimum fuisse ipse Plut. in vita illius ait. vbi hinc sumpta occasione, inter alios plurimos eiusdem fati, vt suprà diximus, enumerat Candacem illam virilem Aethiopum Reginam celebratissimam, Strabo, lib. 17.

17 Persarum lex.

¶ Quanquam (nec illud prætermittã) scio apud Persas ex lege fas minimè fuisse monophthalmon regem constituere. Ob eámq; causam Cosroem Cabadis regis filium minorem natu in successione regni Persarum fuisse prælatum Bazi, qui & Lamas vocabatur, natu maiori quòd hic altero oculo captus esset, vt prodit Procopius lib. j. de bello Persico, non semel, iterúmque lib. 2. Quamuis aliàs ex lege ipsorum Persarum primogenitus regis filius in regno, cæteris postpositis, succederet, vt docuimus suprà in præfat. nu. 29. incip. sed & apud Persas. Sed quod magis mirandum est, è diuerso apud Nigroas rex vnum tantum oculum in fronte habebat, vt scribit Plin. lib. 6. c. 30.

Nigroarũ rex monoculus.

18 Reddit ad superiora.

¶ Nec tamen hinc prius discedemus, quàm huc adduxerimus duo D. Chrysostomi loca ad id pertinentia, quod suprà ex aliis diximus de Esau & Iacob, & cæteris similibus. Is igitur in Genesim Homilia 20. declarans quare c. 4. eius operis Seth tantum in genealogia inscribitur, non etiã Cain, qui erat primogenitus. Ex hoc enim (ait) posthac beatus Propheta, & genealogiæ memoriã Seth facturus est, reiecta memoria Cain. Nam quia primatum sibi à natura datum, id est, primogenituræ dignitatem suæ voluntatis malitia dehonestarat, & ipse & qui ex eo nati sunt, catalogo eiiciuntur. Seth vero quod sibi natura negatum erat, id mentis dexteritate consequitur, nempe in se transferens primogenituræ ius. Rursus in idem opus Homilia 50. loquens de Esau & Iacob, Ecce (inquit) nunc hic inuersus est ordo, & primogenituræ dignitas transiit ad eum, qui virtute animi præfulgebat.

19 An autem frater fratrẽ hoc iure priuare possit.

¶ Et illud quoque, quod licet pater possit filium priuare iure primogenituræ ex causa, vt diximus: frater tamen fratrem priuare non potest, etiam si aduersus illum iniuste bellum mouerit, vt aperte colligitur ex c. licet, iuncta gl. in verbo, si dictus rex, extra, de voto. vbi hoc nuncupatim annotauit Pet. Anc. in 11. eodémque vlt. not.

VICESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 An princeps possit concedere patri, ut ius primogenituræ inter filios diuidat.

SEd vicesimosecundo quæro, an saltem id possit princeps concedere patri habenti plures filios, vt ipse possit inter omnes filios bona diuidere, quæ vel ex consuetudine, vel statuto omnino ad primogenitum pertinent, non consentiente ipso primogenito? de quare expressim loquens Lucas Pen. in l. pen. col. 2. C. de Decur. lib. 10. dicit hoc posse principem, cum id non sit statuere super iure iam delato primogenito, sed deferendo. Nullum enim ius habet primogenitus in bonis patris, nisi sola spe, & nihil aliud dicit. Tu autem ex hac Lucæ dec. aperte potes cognoscere, illum velle principem posse ius primogenituræ tollere, antequam sit primogenito delatum per mortem patris, postea autem non possit.

2 De eadem re.

¶ Quantùm ad primum, potest videri esse verum, cùm possit princeps (de eo intelligo qui ius habet condendæ legis) circa successiones futuras disponere, cùm & statutum & consuetudo id possint per tex. in c. j. §. hoc quoque, & ibi Bald. Alua. & Alex. Card. tit. de his qui feud. dar. pos. Nec enim huiusmodi ius primogenituræ ita est ex lege diuina, quin possit tolli per leges principum, vt de præceptis iudicialibus legis Mosaicæ dicunt Imo. & Ro. expressè loquentes de iure primogenituræ, in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. cum aliis multis concor. à me collectis in tract. Retractuũ, tit. j. in præfat. num. 8. & horum quidem. Alioquin enim non valerent leges quæ disponunt seruari æqualitatem inter liberos, nulla sexus aut ætatis differentia, vt latè suprà demonstrauimus. Ego tamen multùm dubitarem, si primogenitus iam natus esset, propter ea quæ dicam inferius in 40. q.

3 De eadem re. Dominus feudi non potest præiudicare primogenito.

¶ Secundum autem hauddubiè verum est, cùm non possit princeps sine causa quempiam iure suo priuare, vt not. in l. quoties, & l. vlt. C. si contra ius vel vtil. publi. cum si. Ex quo etiam potes intellige re dominum feudi admittendo ad fidelitatem secundogenitum, non præiudicare primogenito, qui ex consuetudine regni succedit in feudo, vti expressè voluit Alb. post Dy. in l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infe. Ad quod bene facit c. j. ti. de feud. dat. in vicem leg. cõmis. & c. j. tit. qui succes. tene. cũ si.

4 Princeps aut papa, uel superior an & quãdo possit regẽ priuare regno.

¶ Aliàs autem an & quando princeps, Papa, aut superior posset aliquem priuare regno, vide per gl. Inno. Zenze. Ioan. And. & Domi. in d. c. grandi, de sup. negli. prælat. Bal. in proœmio ff. col. 2. & in l. non ambigitur, col. j. ff. de legib. Albert. in suo fertili indice, in verbo, Papa, & in l. bene à Zenone, col. 4. C. de quadri. præscript. & Panor. in c. intellecto, col. 2. ver. de consuetudine, de iureiu. & Ant. Corse. in d. tract. de potesta. & excel. reg. q. 43.

VICESIMA TERTIA QVAESTIO.

1 An demens succedet in regno si pater eum nõ abdicarit.

VIcesimotertio quæro, an in casu Bald. in d. auth. hoc ampliùs, de quo diximus suprà in 21 q. nu. 11. cùm scilicet primogenitus non est idoneus, quia fortè demens est, vel furiosus, saltem succedet ipse primogenitus in regno, si pater eum expressè non abdicauerit. De qua re idem Bald. in l. omnes populi, col. 9. vers. est ergo aliud exemplum. ff. de iust. & iu. dicit quòd statutum, quo cauetur

primoge

BIU Cujas

primogenitum ſuccedere, intelligitur ſi ſit habilis, quia beneficia legum capacibus ſcripta ſunt, non incapacibus, arg. l. Lucius. §. Lucius Titius. ff. de leg. 2. Sequitur Corne. conſi. 42. videtur prima facie, col. 5. verſi. & propterea, lib. 4. & Bapt. Seuer. in repe. l. omnes populi, char. 57. in paruis, col. 4. Et idem quoque videtur voluiſſe ipſe Bal. in c. cùm in magiſtrum, ante fi. de elec. dum dicit, ſuccedit alius capax. & ſequitur Cardi. Alex. in c. j. col. 2. tit. de feud. marchiæ. Et idem voluit nullo illorum citato, Zaſius in tract. feud. parte 8. in 3. principali cap. ver. tu autem, per l. vt gradatim. ff. de mun. & hon. & Moli. in conſuet. Pariſ. titu. j. §. 8. gl. j. in 3. q.

2 ¶ At idem Bal. in c. j. in fin. prin. ver. quæro conſuetudo dictat, tit. de ſucceſ. feud. dicit quòd ſi vitium eſt naturale & perpetuũ, non ſuccedet ipſe primogenitus, ſed ſecundogenitus, quia cõſuetudo regnũ deferens primogenito debet intelligi de eo, qui naſcitur habilis. Si verò ex accidenti effectus eſt demens, tunc ſuccedet, & ei dabitur curator qui regnum adminiſtrabit, quia iam in perſona illius radicatum eſt, vt ipſe loquitur, ius regiæ poteſtatis, per c. grandi, de ſup. negli. prælat. lib. 6. & no. Archi. in §. item obiicitur. 2. q. 7. & per Io. And. in c. cùm inter vniuerſas, de elect. in nouella. vbi dicit quòd ſi Rex ſit paruulus, ipſe per tutorem regnum adminiſtrabit. de quo nos latiùs dicemus infrà in 40. q. in 38. ratione pro patruo.

De eadem re. Quid ſi ex accidenti effectus eſt demens.

3 ¶ Hoc dictum Bald. ſequitur Mart. Laud. ibi, qui hoc reputat ſing. & Aluar. in c. mutus, col. vlt. ver. quæro quid ſi ſtatutum. & ibi quoque Card. Ale. etiam col. vlt. tit. epiſ. vel abb. idem Mart. Laud. in d. tracta. de primogenitura, col. pen. verſi. rurſus quærendũ eſt, & in tract. de principibus, ver. 371. incip. primogenitus principis. & Fran. Aret. in l. ex duobus, in prin. col. 2. ff. de vulga. & pup. & Cardi. Alex. in c. j. col. 2. titu. de feud. marchiæ. Soci. conſi. 47. facti narratione, in princ. lib. 3. & Anto. Corſet. in d. tract. de pote. & excel. reg quæſt. 10. & Io. Lup. in repe. c. per veſtras. §. 26. colum. 3. de donat. inter vir. & vxor. & Iac. à Sancto Georg. in tract. feu. col. 3. ver. ſed quid ſi primogenitus, & Fran. Ripa. in l. nemo poteſt, col. 2. verſi. item adde. ff. de lega. j.

De eadem re.

4 ¶ Et pro hac Bal. diſtinctione optimè facit, quod in feudo paterno non ſuccedit mutus, cæcus, aut aliter imperfectus vitio naturali. Secus ſi vitio tantùm accidentali, per text. in ca. j. & ibi Pe. Cerne. Bald. Alua. & Card. Ale. tit. an mutus, ſurdus, vel ali. imp. Nec id videri debet cuiquam iniquũ, quòd quis plus incommodi recipiat ex vitio naturali, quod nemini imputandum eſt, quàm ex vitio accidentali, iuxta tex. in l. maximum vitium C. de lib. præt. Nã huius rei poteſt reddi bona ratio, vt colligitur ex dictis Bald. in d. c. j. colum. vlt. & apertius declarant Aluar. & Card. quia quando quis à natura naſcitur imperfectus, res in ipſius perſona deuenit ad caſum, in quo non potuit vnquam conſeruari in ſtatu ſuo, proptereáque vitiatur, per l. generaliter, & l. Vranius. ff. de fideiuſ. At quando eſt imperfectus ex accidenti, habuit originem fundamenti, & in perſona patris, & in ſua, vnde fortius eſt quod duabus radicibus innititur, quàm quod vna tantùm, per auth. itaque. C. com de ſuc. & in §. j. tit. de conſan. & vte. fr. Id quod etiam annotauit idem Aluar. in d. c. mutus, tit. epi. vel abb.

Imperfectus ui tio naturali nõ ſuccedit in feudo. ſecus ſi accidentali.

5 ¶ Sed hoc duobus modis intelligendum eſt, primò vt procedat in regno & regalibus dignitatibus, aut etiam feudalibus, in quibus etiam ſolùm ij ferè loquuntur, quos citauimus. Non etiam in cæteris rebus priuatis, in quibus furioſi, mente capti, & dementes, & quocũque vitio animi aut corporis laborantes, modò non ſint monſtroſi, non minùs ſuccedunt quàm cæteri, per l. j. & 2. ff. de bon. poſ. infan. furi. mut. cæc. compet. & l. vlt. §. tali. C. de cura. furi. & l. humanitatis. & ibi Ang. C. de impub. & ali. ſubſti. & in §. ſui autem, Inſt. de hær. quæ ab inteſt. defe. cum ſi. Ex quo ſequitur & ius primogenituræ in iis ipſis rebus, furioſis, & cæteris id genus cõpetere, quoniam & primogenitura quoque competit iure ſucceſſorio, vt dicit Oldr. conſi. 94. eleganter, & dicam poſteà latiſsimè in 35. q.

An autem id procedat in aliis rebus priuatis.

6 ¶ Quin D. Ioan. Igneus in q. ab eo diſputata, an Rex Franciæ recognoſcat ſuperiorem, col. 28. tenet illud ſolùm habere locum in rebus feudalibus, & non in aliis, etiam ſi regna ſint, quia ea debentur ratione agnationis. Ideóque propter furorem auferri non debent, ſed dabitur coadiutor, ſecundùm glo. in c. alius, in verbo, inutilis. 15. q. 6. per c. quamuis, & c. petiſti. 7. q. 1. quæ non multùm faciunt ad id quod nititur probare Igneus, quia ibi furor & corporis imbecillitas poſt dignitatem iam adẽptam ſuperuenerunt, à quo ideò propter id priuari non debent, licet ab initio impedirent, vt in ſimili no. in l. cæcus. ff. de iudi. cum ſi.

Quid in regnis non feudalibus.

7 ¶ Veruntamen Iaſ. in d. l. nemo poteſt, in j. lect. col. j. ff. de lega. j. eandem ſententiam ſequitur, vt primogenitus demens, aut aliàs inſufficiens ſuccedat in regno, ſi aliter pater non diſpoſuerit, tamen debet ei dari curator, per c. grandi, de ſup. neg. prælat. lib. 6. Sed & ſunt qui ſimpliciter tenent furioſos ſuccedere in regno, ducatu, comitatu, & ſimilibus, ſed eis dandos curatores, per d. c. grandi, & l. j. C. de tut. vel cura. illu. vel clariſ. perſo. Ita enim nuncupatim voluit Ang. in l. cùm Prætor. §. non autẽ, col. j. ver. & quod hæc litera. ff. de iudic. Et hoc obſeruatum apud Lacedæmonios refert Herodotus in Terpſichore. Nam cùm Alexãdrides Lacedæmoniorum Rex duos liberos reliquiſſet Cleomenem primogenitum quidem illum, ſed mentis inopẽ, & Doriæum iuniorem, qui virtute omnibus æqualibus præſtabat. Illi Cleomenem in regno Dorico antepoſuerunt, ex lege quæ primogenitos præfert in regno, ſicuti etiam ſuprà recenſuimus in præfatione, nu. 23. Græci item.

De eadem re.

Ex antiqua hiſtoria.

8 ¶ Atque Soci. d. conſi. 47. facti narratione, in 1. dubio, libr. 3. tenuit primogenitum furioſum aut dementem, ne in priuatis quidem bonis & non feudalibus obtinere ius primogenituræ, tribus potiſſimũ rationibus. primò, quia olim primogeniti plures prærogatiuas habebant, quarũ adhuc aliquæ eis competunt, ſcilicet quòd in feſtis præ aliis offerant, & ſedeant ad dexteram patris, & quædam

Iterum de priuatis rebus ex Soci.

BIU Cujas

similia: quæ quidem iura furioso & dementi adaptari non possunt. Nec verisimile est quòd constituens ius primogenituræ ea voluerit concedere huiusmodi carentibus vsu rationis. Et propterea succedit ratio, quam Bald. in regnis tradit. Et si Bald. ipse de hoc fuisset interrogatus, ita respondisset. Ideóque ita habendum, ac si id quoque dixisset, per not. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pact. maximè quia dispositio generalis non includit inhabiles. l. vt gradatim. §. sed si lege. ff. de mu. & ho. & l. in principali. §. vlt. iuncta l. de pupillo. ff. de ope. no. nun.

9 De eadem re. ¶ Secunda ratio Soci. hæc est, quia sicut ob id primogenitus in regnis & cæteris huiusmodi dignitatibus solus succedit, ne scilicet principatus diuisione destruatur, vt voluit Io. And. post Hosti. in d. c. licèt. Id enim facit diuisio, ar. not. in c. maioribus, de præb. & c. ex literis, de pig. & quod not. in l. j. §. ne in plures. ff. de exercit. acti. Ita quoque in aliis bonis patrimonialibus, ne ea item diuisione destruantur, sed ex conseruatione dignitates familiarum cõseruentur, declarat Io. And. post Iac. Are. in addi. Specu. in rub. de succes. ab intest. Dignitas enim familiæ debet seruari in primogenito, secundùm not. in c. quàm periculosum. 7. q. 1. & in d. c. licèt, de voto. Quod facere non potest primogenitus demens & furiosus.

10 De eadem re. Ius primogenituræ accedit ad naturam feudi. ¶ Tertia ratio, quia huiusmodi primogenitura accedit maxima ex parte ad naturam feudi. Videmus enim quòd feudum aliquando defertur ad primogenitum, per not. in c. præterea ducatus, tit. de prohib. feud. alie. per Fede. Et sicut pater in feudo paterno & antiquo non potest filio præiudicare, vt c. j. de succes. feud. Ita nec in iure primogenituræ, vt suprà dictum est. Ex quo sequitur, q; debet primogenitura iudicari secundum naturam feudi. Sicuti videmus quòd donatio causa mortis, quia participat de natura contractus & vltimæ voluntatis, debet iudicari secundùm naturam contractus, in eo in quo participat de natura contractus: & secundùm naturam vltimæ voluntatis, in eo quo participat de natura vltimæ voluntatis, vt voluerunt Bal. Angel. Imo. & recentiores in l. 2. ff. de le. 1. Ideo cùm de natura feudi non succedant furiosi & dementes: ita etiam nõ debent succedere in iure primogenituræ. Et hanc rationem, scilicet primogenituram sapere naturam feudorum, secutus est Paul. Paris. cons. lxxij. ad veram, nu. 74. lib. 4. Et ita residet Soci. in nostra principali quæstione, cum ea tamen limitatione, nisi aliter consuetudo interpretaretur, per l. minimè. ff. de legib. & cap. cùm dilectus, de consue. & c. mulier, tit. si de feu. fue. contro.

11 De eadem re contra Soci. Responsio ad 1. rationẽ Soci. Primogeniti æqualiter succedentes cum cæteris, habent tamen aliquid præcipuum. ¶ Hæ sunt rationes Soci. Leberide (pace tanti viri dixerim) tenuiores, quibus tamen nititur probare dementem & furiosum in quibusuis rebus etiam priuatis, & vt vocant, allodialibus non obtinere ius primogenituræ. Sed agè videamus quantum habeant virium illæ rationes. Quantùm ad primam pertinet: Nónne satis ostendimus huiusmodi mente destitutos nihilò secius suis parẽtibus succedere, quàm cæteros? Fac igitur nullum esse statutum aut consuetudinem, quę primogenitis quicquam ampliùs deferat quàm cæteris. Ideóq; omnes liberi æqualiter de iure communi succedant. Sitque primogenitus demens, is certè virilem portionem in successione parentum accipiet, & cęteri quiq; æqualiter. Et tamen certum est hunc licèt dementem quia ætate antiquior est, alia quoque habere, quæ ius commune antiquioribus concedit, videlicet instrumentorum depositionem, de quo in l. vlt. ff. de fide instru. & alia à nobis suprà latè commemorata. Nulla enim lex est, quæ illis hæc auferat. l. illam. C. de collat. Aut si etiam quis contendat ista non competere furiosis & dementibus: non ex hoc propterea sequitur, quòd non succedant parentibus in sua legitima portione, cùm leges habeamus expressas, vt iam diximus, quòd succedunt. Sed illud perspicuum est, ius primogenituræ esse legitimam primogenitorum, ergo & ab ea repelli non debent furiosi, licèt eis non competant cætera, quæ primogenitis aliàs competunt.

12 Ad secundam. Reip. interest ne quis re sua male vtatur. Nabateorum lex. Abderitarum siue Milesiorum lex. ¶ Secunda quæ ad domus & familiæ cõseruationem respicit, si concluderet, ex ea posset inferri, nec furiosos, nec prodigos, nec infantes succedere parentibus. Nónne enim interest Reipubli. ne quis re sua male vtatur. §. sed etiam maior, Inst. de his qui sui vel alie. iur. sunt? Nam vt dicit text. in §. j. in Auth. de defen. ciuit. & in §. j. in Auth. vt omnes obed. iud. prouin. resplendet Resp. quando præstat subditis ditioribus. Et alibi, interest Reipublicę ciues habere locupletes. §. j. in Auth. vt iud. sine quo suf. Non iniuriâ ergo apud Nabateos qui opes suas imminuit, publicè mulctatur: qui verò auget, honore afficitur, vt scribit Strabo lib. 16. Et apud Abderitas siue Milesios vndecunque fuerit Democritus, qui patrimonium consumpserat, sepulchro patrio non dignabatur, vt refert Laërtius in Democrito. Propterea Tullius, 2. Offic. Habenda est (inquit) ratio rei familiaris, quam quidem delabi sinere flagitiosum est. Quam sententiam citat ex nostris Panor. in c. ex parte, de consue. & in c. j. de dõnat. Et apud eundem Tullium lib. 3. Officiorum, Hecaton Rhodius eleganter differit sapientis esse habere rationem rei familiaris. Neque enim solùm nobis diuites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximéque Reipub. Singulorum enim facultates & copię, diuitiæ sunt ciuitatis. Igitur, vt concludam, interest Reip. vt sua cuique domus conseruetur & augeatur. Id autem facere non possunt furiosi, dementes, prodigi, si suo arbitrio relinquantur. Ergo ex huiusmodi 2. ratione non succedunt, & quidem multò magis, quàm in nostro casu, qui respicit tantùm interesse priuatum familiæ, cùm iste ad publicum pertineat. Ideo quemadmodum hæc ratio non repellit furiosos à successione: ita etiam nec à iure primogenituræ, quod & iure successorio, vt iam diximus, pertinet. Sed vt obuiam eatur huic non conseruandæ domus periculo, dabitur illis curator, vt iure communi statutum est, & dicemus latè in 40. q. in 38. ratione pro patruo.

13 Ad tertium. ¶ Tertia quoque ratio Soci. nihil prorsus concludit, imò contrarium potiùs probat. Nam ius primogenituræ,

BIU Cujas

geniturę,quantùm ad ſucceſsionem pertinet,nihil cõmune habet cum feudis, quæ regulariter ſunt diuidua,& quidem æqualiter diuidenda inter hæredes,per tex.in c.1.§.item ſi duo,& ibi omnes, tit. quib.mod.feu.amit.& latiſsimè diximus ſuprà in 4.q. Ius autem primogenituræ indiuiduum eſt, & minimè cæteris conferendum, vt dicit Bald.in authen.ex teſtamento,col.vlt.C. de collat. & alibi, ſcilicet quæſt.51.& 55.dicam latiùs. Propterea non immeritò illam Soci.opi.reprehenderunt D. Cirier.in ſuo tract. primogenituræ,lib.3.q.6.& D.Moli.in Conſuet.Pariſ.tit.1.§.8.in 2.quæſt. Sed iam ad reliqua pergamus.

14 ¶ Intellige igitur ſecundò primogenitum furioſum à natura nõ ſuccedere in regno, ita procedere, vt ſi is habeat filium non dementem,is certè ſuccedat loco patris vt nuncupatim & ex facto reſpondit Bal.conſ.389.conſuetudo,col.2. verſ.item pone primogenitum eſſe furioſum lib. 2. & nulla eius mentione facta Soci.d.conſ.47.col.4.ver. ſed poſito quòd hoc dici potuiſſet, lib. 3. per id quod in ſimili voluit ipſe Bald.in rub.tit.an mutus vel imperfect.quòd ſi mutus vel aliter imperfectus habet filium, non aufertur ei feudum,per not.à Cyn.in l.j.C.qui admit.ad bono.poſ. & ſequuntur Marti. Lauden.in d.rub.Iac.Aluar.& Card.Alex.in c.1.col.vlt.eo.tit.& ante illos And.Iſer.qui tantùm dicit procedere in feudo paterno,in c.vlt.tit.epiſ.vel ab.per no.in c.hoc quoque, tit.de ſucceſ. feud. & in c.vlt.tit.quæ ſuit pri.cau.benef.amit.

Quid in filio non demente ipſius demẽtis.

15 ¶ Confirmat id Soci. ea ratione, quoniam filius primogeniti mortui præfertur patruo, ſecundùm eam opi.quam ipſe tenet,& de qua latiſsimè poſteà dicemus in 40.q.Ergo & ſimiliter ipſe filius primogeniti adhuc viuentis,ſed inhabilis ad ſucceſsionem, quia paria ſunt in materia ſucceſsionum, non eſſe in rerum natura,vel eſſe,ſed à ſucceſsione excludi, vt locum faciat filio excluſi.l.1.§.vlt. ff. de bono.poſſeſ.cont.tab.& l.ſi necem.§.ſi deportatus.ff.de bonis libe.vbi ſi deportatus ſit filius,ideo inhabilis ad ſucceſsionem,nepos admitti debet ad bonorum poſſeſsionem:nec ei impedimento eſſe filium ipſius nepotis patroni,quia is mortui loco habetur.

De eadem re. Paria non eſſe & eſſe ſed excludi.

16 ¶ Imò verò fortius in hoc caſu noſtro,vt ipſe Soci.ſubdit,filius primogeniti admittitur, ac ſi primogenitus ipſe non eſſet in rerum natura:quoniam licèt aliàs furioſus & demẽs ſit inhabilis ad ſucceſsionem iuris,vt in hæreditate extranei, vt habetur in l.vlt.§.tali.C.de curat.furio. Tamen quando debet alij reſtituere,eſt habilis ad eam ſucceſsionem,vt dicit Bar.in l.j.poſt medium.ff. de bon.poſſ. infanti,furi.mut.ſurd.cæco,compe.per l.cùm hæres inſtituta,vbi late Alex.ff.ad SC.Treb. Sed in d. noſtro caſu ex diſpoſitione ſtatuti vel conſuetudinis, vel alterius diſpoſitionis conſtituentis primogenituram, ſiue vt ipſe loquitur,maioricatum, pater tenetur reſtituere filio ſuo primogenito. Ideò ſatis dicitur habilis ad ſuccedendum,non vt retineat,ſed reſtituat filio.Ita vt interim non poſsit aliter diſponere,iuxta not.in d.c.licèt,& alibi diximus.

De eadem re. Inhabilis eſt habilis cum alij debet reſtituere.

17 ¶ Et ſi dicatur, vt redeam ad Soci. quòd non tenetur primogenitus reſtituere, donec viuit:verum eſt quando eſt habilis,ſecus ſi non ſit habilis. Nam etiam ille qui tenetur poſt mortem reſtituere, ſi dum viuit efficiatur inhabilis, tenetur ſtatim reſtituere,vt patet ex his quæ not.Io.And.poſt Ricar. Malum.in rub. de ſecund.nupt.Cuius dicta referunt & ſequuntur Paul.Caſt.& Modeſt.in l.3.C. de inſt.& ſubſti.ſub condi.fac.

De eadem re. Qui poſt mortem tenetur reſtituere, ſtatim id facere tenetur ſi ſit inhabilis.

18 ¶ Quanquam contrà hoc videtur facere tex.in l.diuo Marco.C.de q.vbi priuilegium parentum in eo caſu tranſit vſque ad pronepotes,niſi is qui in priori gradu eſt,infamia aſpergatur.Nam tunc nec is,nec ſequentes gaudent eo priuilegio: quaſi impedimẽtum patris obſit filiis. Abſurdum enim eſt plus iuris habere hæredem,quàm eum cuius hæres eſt.l.aliud eſt.§.abſurdum.ff.de reg.iur. Et non debeo melioris conditionis eſſe,quàm is à quo ius in me tranſit.l.in omnibus.§.non debeo,eo.ti.Et quod alicui obſtat,ſucceſſoribus eius etiam obſtabit.l.quod ipſis,e.tit.cum aliis multis concor. à me collectis in tracta.Retractuum,tit.1.§.1.gl.9.in verbo, *ou lignagier*.nu.47.verùm quærimus, & 2.ſeq.

Contra ſupradicta. Infamia tollit priuilegiũ non tantũ infamis ſed & ſucceſſorum. Reſponſio.

19 ¶ Sed hoc tum demum verum eſt,vt videlicet impedimentum patris obſit filio,quando patri inhabili per filium aliquid quæreretur,ſecus ſi patri nihil quæratur, per l.diui fratres,& ibi plenè no.ff.de iur.pat.& l.quæritur.ff.de bon.lib.Et ita hoc argumentũ in iſto etiam caſu ſoluit Ioan.And. in addi. Spec.in rub.de feud.col.pen.verſic.quod vltimò,& ante illum Io.Laud.apud Oldr.conſ.224. incip. iſtæ ſunt allegationes,col.9.Ex quo facilè colligitur iſtos fuiſſe in hac,quam diximus,ſententia.

Si patri aliquid quæreretur per filium.

20 ¶ Sed & illud quoque dici poteſt,quòd inhabilitas patris non nocet filiis iam natis, maximè quantùm ad iura naturæ pertinet,per l.emancipatum.§.vlt.ff.de Sena.& l.3.ff.de interd.& releg.& l.2.C. de lib.& eorum li.Poſtea autem natis nocet,per d.l.diuo Marco.& ita quoque ſoluit Card.Alex.loquens nuncupatim in caſu noſtræ q.in c.j.in ſolutione primi arg.tit.de feud.Marchiæ. Tamen contrarium ſimpliciter voluit Lucas Penna.in l.j.col.5.C.de priuil.eo.qui in ſac.pal. mil. vbi dicit quòd ſi pater primogenitus eſt inhabilis,filius quoque eius repellitur,quod vtique falſum eſt.Et vide quę dixi in tractatu nobilitatis.c.24.nu.4.& iterum c.35.per totum.

Patris inhabilitas ſuperueniens non nocet filiis iam natis.

21 ¶ Sed illud hic ſciendum,an ſi primogenitus ſuccedere non poſsit ob dementiam aut aliam inhabilitatem,poſsit princeps ei gratiam facere,vt ſuccedat in præiudicium ſecundogeniti. Hanc quęſtionem poſuit Matth.Afflic.in c.mutus,col.2.ver.iuxta hoc quæro an mutus vel aliàs,& dicit non poſſe,quia princeps non intendit tertio præiudicare,cui quæſitum eſt patre mortuo,& fratre primogenito exiſtente inhabili.paria enim eſſe filium primogenitum non eſſe,aut eſſe inhabilem.l.j.§. quibus.ff.quod cuiuſque vni.& per alia quæ ipſe citat.

22 ¶ Sed & idem ibi continuò quærit, quid ſi viuente patre dominus fecit gratiam filio primogenito

BIU Cujas

muto à natura & propterea inhabili, de feudo paterno, an post mortem patris hæc gratia præiudicabit secundogenito? In quo distinguit, an feudum sit nouum, & id potest consentiente patre. at eo non consentiente non potest, nisi pater ipse postea eum cognoscat, vt primogenitum sibi successurum. An verò feudum sit antiquum, & tunc nullo modo potest per ea quæ no. in c. j. in fi. tit. quem admo. feud. ad fil. fr. perti. Quod intelligit vt ibi per eum videre licet.

23 ¶ Denique ipse Matth. in eo. illo c. col. vlt. nu. 31. dicit, quòd si iste inhabilis non habeat vnde possit viuere, & feudum sit magnum, debet ei tantùm dare ex fructibus feudi paterni, in quo alius succedit, vt possit sustentari, per tex. in §. vlt. tit. epi. vel ab. & l. extraneo. ff. de vent. in poss. mitt. & l. quæ legatorum. ff. vt in posse. lega. & §. j. in Auth. de incest. nup. cum sim. allegatis à Iac. Ard. in summa de succes. feud. §. mutus. nec pro talibus alimentis tenebitur seruire, vt idem Iac. dicit arg. l. si quis in grauí. §. subuenitur, & §. ignoscetur. ff. de SC. Silla.

VICESIMA QVARTA QVAESTIO.

1 *An primogenitus possit renũtiare iuri primogenituræ & sic fratres æqualiter admittere.*

VIcesimoquartò quæro, Quid si primogenitus nõ vult fratres excludere, aut aliter accipere prærogatiuam ei à statuto vel consuetudine delatam, sed vult eos æqualiter admittere ad successionem, & sic renuntiare beneficio statuti vel consuetudinis. Creditores verò eius negant id eum posse facere in præiudicium eorum. Et certè si primogenitus vellet omnino repudiare patris successionem, res non est dubia, quin scilicet id posset facere, per l. qui autem, in princip. ff. quæ in frau. credit. & l. non fraudantur. ff. de reg. iur. Verùm hic vult succedere, sed tãtùm æqualiter cum suis fratribus, sine prærogatiua primogenituræ. quod videtur non posse facere, cùm iudicium legis vel statuti non possit diuidere, sicuti nec testatoris, l. j. ff. de acquir. hær.

2 *De eadem re. Masculus repellens fœminas ex statuto potest eas admittere.*

¶ Contra item videtur ex sententia Io. And. in c. licèt, col. 2. vers. sed nunquid pater, de voto, vbi dicit expressè quod primogenitus potest esse contentus, si velit, minori portione, quàm quæ illi à statuto vel consuetudine defertur. Et ex eo, quod in simili casu, videlicet in statuto deferẽte successionem masculis exclusis fœminis, vt illi possint masculi renuntiare, & sorores ad successionem admittere, probabilius videri dicit Bal. in l. maximum vitium, col. 4. versi. sed pone quòd frater. C. de libe. præteri. His potissimùm rationibus, quòd res de facili reuertitur ad ius commune, l. Si vnus. §. pactus ne peteret. ver. quod in specie. ff. de pact. Et quòd hic potest renuntiare iuri municipali pro se introducto, arg. §. sed his permittit Prætor, Instit. de hær. quali. & dif. Et sequitur Alex. in l. patrem. ff. quæ in fraud. cred. & cons. 12. viso processu, col. 2. vers. 5. quia statutum, lib. 1. & Barb. in c. si diligenti, col. 15. num. 64. & adduco vlterius, de for. compet. & cons. 12. scribitur apud prophetam, col. 2. lib. 1. vbi id dicit elegans, & cons. 42. illud in medium afferam, col. pen. eo. lib. j. vbi id dicit pulchrum, & con. 66. illud in medium referam, col. 4. vers. & si quispiam dixerit, lib. 3. & cons. 70. cuius est idem initium, col. 3. vers. 6. est ponderandum. & col. 8. vers. nec etiam obstat, eo. li. 3. & Soci. cons. 14. viso testamento dominę, col. 2. vers. confirmatur hoc, lib. 1. & cons. 153. pulchra, col. 7. ver. sed ad hanc obiectionem, lib. 2. & Iason qui hoc dicit sing. & perpetuò menti figendũ. in §. item si quis, le j. col. pe. Inst. de actio. & Hipp. Marsi. sing. 361. extat. Sed & hoc ante Bal. idem voluerat And. Iser. in constitutione Siciliæ incip. in aliquibus, col. 7. ver. quid si frater nollet, & ibi post eum Matthæ. Affli. col. 4. ver. primò quid si isti filij, & iterum col. 9. vers. quid si frater. & idem quoque voluit Pet. Anc. in repet. c. 1. in 13. q. principali, de constit. & Roma. in l. apud Iulianum. §. idem Iulianus, ad fi. ff. ad Trebel. & Alberi. Bru. in tract. de statutis fœminarum, in 10. artic. princip. in 2. q. char. 33. & Ioan. Campe. in tract. eiusdem titu. q. 8. vbi hoc reputat sing.

3 *De eadem re.*

¶ Sed & ipse Bal. post Bart. in l. vlt. col. 2. in fi. vers. ex hoc arguitur, & versi. seq. C. de pact. dicit quòd filij possunt renuntiare statuto excludenti fœminas dotatas, aut cum eo onere, vt à fratribus dotentur, & ita illas ad successionem admittere, vt se ipsas vt libuerit dotent. Et idem quoque tenet Paul. Cast. in l. Titio centum. §. Titio genero, in fin. ff. de condi. & demon. & Roma. in l. stipulatio hoc modo concepta, col. 3. vers. præterea posito. ff. de verbo. oblig. & plurimi ex his quos suprà citauimus. Nam & hæc statuta excludentia fœminas propter masculos, siue simpliciter, siue dotatas, aut cum onere dotãdi, intelliguntur si masculi velint: illis enim nolentibus admittentur fœminæ, arg. l. in substitutione, in eius ratione, vbi id not. Bal. ff. de vulg. & pupil. substit. Bart. in l. j. §. qui habebat, col. 2. in 5. q. ff. de bono. pos. contra tabu. cum aliis multis concord. adductis à Corne. cons. 134. eleganter, col. 3. vers. & ideò etiam, li. 2. & cons. 186. quanquam, col. 2. ver. ita etiam, li. 3. & cõs. 202. pluries, col. 5. ver. præterea & secundò, eo. lib. 3. & cons. 61. licèt videatur, col. 2. vers. his tamen non obst. lib. 4.

4 *Possumus renuntiare statutis in nostrum fauorem principaliter inductis.*

¶ Et generale est, vt quis possit renuntiare beneficiis statutorum & consuetudinum principaliter inductarum in fauorẽ renunciantis, vt latè tradit Alb. in l. si quis in conscribendo col. 2. vers. dubitari etiam conuenit. C. de epis. & cler. & in j. parte statutorum. q. 18. item quæro an beneficio statutorum & Bal. in l. si finita, in prin. per illum tex. ff. de dam. infe. cum infinitis concor. Nã & bene facit tex. in d. si l. finita. ex quo etiã Bar. no. renũtiari posse beneficio statuti vel cõsuetudinis tacitè & expressè.

5 *Præsertim cum ita redimus ad ius commune. Statutum à superiore confirmatum tolli po*

¶ Et id præsertim procedit quando per huiusce modi renuntiationes ad ius commune reditur, vt fit in nostro casu. Nam consensus partium potest contra statutum, quando volunt redire ad ius commune, vbi aliàs nihil posset, vt ex eo patet quod voluit Bar. in l. omnes populi, col. 11. vers. iuxta prædicta quæro. ff. de iusti. & iure. vbi dicit quòd licèt statuentes non possint tollere statutum à superiore confirmatum, vt aliud nouum statutum faciant, possunt tamen, vt ad ius commune redeant, per l. 2. ff. de inust. testa. & l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de test. vbi testamentũ primum tollitur

per

BIU Cujas

per ſecundum minùs legitimè factum, quando ad ius commune reditur, quia ſunt inſtituti venientes ab inteſtato: aliàs ſecus. & etiam per c. cùm acceſsiſſent, de conſtitu. vbi ſublato ſtatuto de quo loquitur, reuiuiſcebat dignitas: & ita res reuertebatur ad ius commune, & ita ibi no. Pan. qui tamen diſtinguit col. pe. Fel. col. 4. in 3. no. vbi addunt alios concord. vt ibi videre poteris. & Pet. Anca. in repe. d. c. 1. in 14. q. prin. col. j. verſ. ſed incidenter quæro, de conſtit.

teſt à ſtatuentibus ſi reditur ad ius cõmune.

6 ¶ Quam rationem confirmat quod in ſimili dicitur q; etiam in correctoriis licita eſt extenſio, quando per eam redimus ad ius commune, gl. not. in c. ſtatutum, in verbo, numerandum, de præb. lib. 6. Ant. in c. olim tibi, in fi. per illum text. & ibi quoque Panor. in 3. not. de verb. ſig. Alex. in l. ſi conſtante, in prin. col. 3. ver. iuxta hoc. ff. ſol. mat. vbi eam gl. multum commendat. & idem Ale. con. 75. videtur in preſenti col. 2. ver. pro hoc etiam, li. 5. vbi illam dicit reputari ſing. & conſ. 227. ponderatis narratis, col. 3. verſ. & diſpoſitio, li. 6. Fran. Are. qui illam quoq; dicit ſing. con. 96. in cauſa & puncto, col. j. & ipſe Ias. in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret, col. 2. ff. de pactis. & in authen. quas actiones, col. 7. ver. 4. limita. C. de ſacroſanc. eccleſ. & in l. nemo poteſt, in 2. lec. col. 8. verſ. 2. quæritur, & ibi Io. Montefer. col. 10. ff. de l. 1. vbi & ipſe Ias. alia quædam congerit, & in l. properandum, col. pe. C. de iudici. & in l. omnium, col. 3. ver. item inquantũ. C. de teſt. & in l. 3. col. vlt. ff. de re iu. vbi illam gl. dicit ſing. & conſ. 137. viſo, col. antepe. verſ. 10. facit, lib. 4. Soci. conſ. 112. viſo ſtatuto, col. vlt. lib. 3. vbi eam gl. dicit not. & per eam dicit quòd ſtatutum ita debet interpretari, vt reducatur ad diſpoſitionem iuris communis quantùm fieri poteſt, ſiue intelligendo latè, ſiue ſtrictè. & iterum conſ. 124. quod eſt ſimili initio, col. 3. verſ. poſtremo per iſtam, eo. lib. 3. & conſ. 82. pro clariori, col. pe. ver. confirmatur iſta reſponſio, lib. 4. vbi illam dicit ſing. Philip. Deci. conſ. 11. quoniam iudicantium, col. pe. Alber. Bru. in tract. ſtatutorum mulieres concernentium, art. 7. q. 2.

Correctoria extenduntur ſi redimus ad ius commune.

7 ¶ Superſunt & alia tria hanc rationem adiuuantia, primum text. in c. 1. de pactis, lib. 6. vbi prælatus poteſt renuntiare in præiudicium eccleſiæ, ſiue id præiudicium ſit leue, ſiue graue: cùm renuntiando reditur ad ius commune. & ita illum tex. intelligit, & dicit not. Panor. in c. veniens. quod eſt pen. col. 6. verſ. hæc vera niſi per pactum, de præſcr. & Franc. Are. in rub. ff. de verb. oblig. col. j. verſ. quintò adde. & Maria. Soci. in c. qualiter, le 2. in 5. q. art. 16. de accuſ. & Caro. Rui. conſ. 2. eſt in primis, col. 3. nu. 8. lib. j. & conſ. 108. viſa, col. antepe. nu. 26. lib. 2.

Prælatus renũciat in præiudicium etiã graue eccleſiæ ſi per id reditur ad ius cõmune.

8 ¶ Secundum, licèt cauſa ordinaria de conſenſu partium non poſsit fieri ſummaria, vt not. gl. in c. de cauſis, & ibi Doct. de offi. dele. Tamen è contrario cauſa ſummaria poteſt de conſenſu partium fieri ordinaria, quia per hæc reditur ad ius commune, gl. no. in cle. ſæpe, in gl. vlt. & ibi Imo. ad fi. de verb. ſigni. Tertium eſt quod ab ipſo Caro. Rui. reſponſum eſt, conſ. 52. Lucani, col. pe. nu. 6. li. 3. quod licèt probatio dubia interpretetur contra probantem. c. in præſentia, & ibi gl. & Doct. de prob. Fallit tamen ſi interpretando pro producente rediretur ad ius commune, per gl. in d. c. ſtatutum, de prœben. Quibus poteris addere & alia multa ſimilia congeſta per Fely. in c. cum omnes, col. 3. ver. ſed fortè caſu iſto, & ſeq. & iterum in d. c. cùm acceſsiſſent, col. 4. ver. hanc declarationem, de conſt. & in c. veniens, col. 2. & 3. de præſc. & nouiſsimè Io. Neuiſa. in ſylua nuptiali, in poſteriore parte. & Sebaſti. Sap. in addi. Panor. in d. c. veniens, de præſcrip.

Ordinaria cauſa non poteſt fieri ſummaria ſed non è diuerſo.

Probatio dubia interpretatur pro producente redeundo ad ius commune, licèt aliàs ſecus.

9 ¶ Tamen Barb. ſibi contrarius in l. j. in prin. col. 5. ff. de verb. oblig. & rurſum in repe. c. Raynutius, col. 94. de teſta. & conſ. 38. præclare ſcripſit, col. pen. ver. & ſi quiſpiam. lib. 2. illam Bald. in d. l. maximum, deciſ. reprehendit duabus quidem rationibus, quæ ſi obtinent in caſu Bal. æque idem obtinẽt & in noſtro. Prior quòd conſtitutioni prohibitoriæ renuntiari non poteſt, vt eſt gl. quam ipſe vbique dicit reputari, & eſſe ſingul. in l. à diuo. ff. de rit. nuptiarum. quam & ipſe quoque dicit ſingul. in addi. Bal. in c. adhæc. col. 6. tit. de allod. Quamuis ſit & alia nõ minùs expreſſa in l. j. in gl. j. ad fi. poſt Azo. ibi. C. ne fideiuſ. doti, dent. & alia quoque in auth. immo. & ibi Bal. C. de actio. & oblig. itémque alia in auth. vt ſine prohib. mat. debit. in verbo, ſenatuſcõſulto, paulò ante fi. Alia etiam in l. libertorum, & ibi Bald. C. de teſti. & item alia in l. pactum, in gl. mag. in pe. fal. ff. de pactis.

Barba. ſibi contrarius tenet non poſſe per mares renunciari ſtatuto excludẽti fœminas.

Conſtitutioni prohibitoriæ renunciari non poteſt.

10 ¶ Et id quoque præter eas gl. voluerunt Doct. vbique, ſcilicet Iacob. Are. Cyn. & Bal. in auth. ſi qua mulier. C. ad SC. Vellei. & Ioan. And. in addi. Spec. tit. de inſtr. edi. §. porrò, col. pen. & iterum tit. de appel. §. nunc breuiter, in addi. magna, Colle. in c. 2. ver. ſed nunquid, de donati. Cy. in l. ſi quis pro redemptione. §. cæteris, in fi. C. de donat. Bart. & Bal. in l. 2. C. ne fideiuſ. doti. den. & in l. de his, colum. j. verſ. prætereà iſta lex, & ibi quoque Alber. & Angel. poſt medium. ff. de tranſact. & ipſe Bartol. in l. cùm hi, in fi. princ. eo. tit. & in l. Modeſtinus, colum. 2. verſic. quæro an illis legibus. ff. de donat. & in l. vlt. & ibi quoque Angel. qui eam vnam legit. C. de venden. reb. ciuit. lib. 11. Baldus in l. quos prohibet, in priore lect. ff. de poſtul. & in l. non dubium, in 9. oppo. C. de legib. & in l. vlt. col. 7. in 13. oppo. in fi. C. de edict. Diui Adria. tol. & in l. j. in vlt. oppo. C. de pact. & in l. paciſci, in addi. ff. eod. tit. & in l. ius publicum, in priore lect. & ibi quoque Ias. in 4. fal. eodem quoque tit. rurſúmque ipſe Bald. in l. pactum inter hæredem, eo. item tit. & in l. Imperatores, in addi. ff. de contra. empti. vbi nuncupatim loquitur de conſuetudine prohibitiua, & in l. 2. C. vt in poſ. lega. & in l. quoties ab omnibus, col. j. verſic. quæro ad euidentiam. C. de fideicom. & in l. conuenire. C. de pactis dotal. & in l. ſi quis in conſcribendo, col. vlt. C. de epiſcop. & cleri. vbi id dicit maximè procedere, cùm annullat ipſo iure, per d. authen. ſi qua mulier, & ibi Cy. C. ad SC. Velleia. & in l. 2. ff. eo. tit. & idem Bald. in l. antiquæ. §. vlt. in fin. C. eod. tit. ad SC. Vellei. & in l. j. ante fi. C. de pactis pig. & in authen. generaliter, colum. 2. verſ. 2. not. C. de epiſcop. & cler. vbi tamen not. limitat, & in l. Rutilia. §. impera-

De eadem re.

BIU Cujas

tor.ff.de contrahend. empt. & in c.ex transmissa, ante fi. extrà de renunci. & in c. cùm contingat, col.j. in fi.de iureiur.& cons.186.quia allegationes,col.3.lib.1.& cons.215.in præsuppositio statuto,in 1. dubio, eod.lib 1.& cons. 336. iuxta casum eod.lib.1.& consil.338.pater condidit testamentum, ante fi.lib 2.& consil.382.pro parte cuiusdam,col 2.lib.3.& cõs.232.renunciatio non valuit,lib.4. Angel. consil.59.quia filia,ante fin.& cons.94.cum his,colum. 7.versicu.nec ob.si dicatur,& consil.353.præmitto pro decisione,col.j.Saly.in d.l.1.in 8.q.C.ne fideiuss.doti.den.Paul.Cast.cons.255.visa quadam securitate,in princ.lib.1,& cons.8.in causa quę vertitur coram domino,col.2.vers.secundo dicta domina,eod.lib.2.& cons.424.ad primum quęsitum,in fi.eod.lib.2.Roma.cons.402.in proposita,circa medium,& cõs.seq.pro decisione,col.vlt.vers.secundo quia hęc lex,vbi ad hoc allegat alias quasdam gl.quæ tamen videntur velle contrarium.Corne.cons.135.de pluribus,col.j.lib.2.Maria. Soci. in c.si diligenti,col.5.vers.2.quando loquitur de foro comp.ipse Barb. in repe.c. Raynutius,col. 94. de testa.& cons.43.præclarè,col.11.lib.1.& cons.63.sapienter.col.2.eo.lib.1.& cons.38.præclarè,colum. antepen. lib.2.& cons.56. sapienter col.9. vers.modò in hoc,eod.lib.2.Calca. consil.17. quòd dicta transactio,col.pe.vers.nec obstat sextum.Cæpola causarum ciuilium cons.28.casus talis, quidã erat col.j.vbi dicit sing.gl.in d.l.j.ne fidei.doti.den.Franc.Are.in l.si Titius,col.4.vers.non obstat text. ff. de verb.oblig.Guid.Pap.dec.Delph.275.vtrum ciues,col.pe.& in l.sed & si quis.§.1.col.5.vers.quartò facit.ff.si quis cautio.& cons.168.statuto inclytæ,col.6.vers.pro eadem parte,li.2.Io.Lupus in rep. rub.de don.inter vir.& vxo.§.17.col.2. vbi etiam dicit sing d,gl.in d.l.1.ne fideiuss.dot.den. Alc,in l. ex conuentione,in verbo.sed si fundus.C.de pactis.

11 *Nec priuilegio prohibitorio.* ¶ Sed nec priuilegio(vt id quoque addas)prohibitorio renuntiari potest,ex sententia ipsius Bal.in l. ciues,post prin.C.de appe.in id referentis c.cum dilecti, de foro competenti.Et horum quidem ratio est,quia huiusmodi dispositiones prohibitoriæ habent vim præcepti, cuius eludendi fraudandique sola renuntiatione non facit lex potestatem. Quin quod fieri non vult,prohibuisse sufficiat, vt dicit text.in d.l.non dubium.C.de legib.Potentiórq; est lex quæ prohibet, quàm quæ permittit, vel testimonio Quintiliani aui declamatione 374.vt probatur apud nos ex l.3.§.1.vers.sed si patronum,vbi id no.Iac.Are.Dy.& Bart.qui eum §.legunt cum prin.eius l.ff.de suspec.tut.iuncta l.j.§.cõsequens,eod.tit.& l.si Ruffinus,& ibi Bal.Raph.Fulg.Alex.Fran.Are.& Ias.in princ.C. de testa. mil. Bal.in proœ.Decret.col.4.vers.item potentius,vbi & ad hoc allegat l. Sabinus.ff. comm.diuid. Ias. qui alios citat in l.si arrogator,col.17.vers.ad idem contra.ff.de adopt.

Potẽtior prohibitio quàm permissio.

12 ¶ Et aliàs videmus potentiorem esse negationem quàm affirmationem,gl.in c.cum dilectus.in verbo,à suspẽsis,vers.alij dicunt & melius,& ibi Ant.de consue.Ex quo videmus q; licet oratio affirmatiua & permissiua verificetur in primo actu l.boues.§.hoc sermone.ff.de verb.sign.cum si. Secus tamen in negatiua siue prohibitiua quæ ad infinitum trahitur,per l.si sic stipulatus sum,& ibi Ias.in 2.no.ff.de verb.obli.& voluit gl.no.in l.hoc genus,& ibi Bar.qui eã dicit no.Pau.Cast.qui dicit sing. ff.de cõd.& demon.Old.cons.16.thema tale est,Titius,cum aliis multis concord.à me late collectis in cõmentariis ad l.boues.§.hoc sermone in 7.limitatione.ff.de verb.sig. vbi abũde docuimus plus virium esse in negatione siue prohibitione,quàm in affirmatione siue permissione.vt tamen id illis addas,apud Romanos vno ex Tribunis plebis prohibente cæteros etiam maiore numero nihil efficere potuisse,vt testis est Plutarchus in Gracchis,non admodũ longe à princ.& in Catone Vticensi.

13 *Responsio ad quosdam text. qui videntur probare contrarium.* ¶ Iam satis confirmauimus priorem Barb.rationem, qua dicit cõstitutioni prohibitoriæ renunciari non posse.Cui dicit ipse Barb.vt ad eum redeamus,nõ obstare tex.in l.1.ff.de feri.& in c.nõnulli, de rescrip.& in c.statutum.§.in nullo, eo. tit.lib.6.vbi cõstitutionibus dictorũ iurium potest per partes renuntiari,licet sint prohibitoriæ,& ad hoc Bal.solus in d.c.nonnulli,ponderat illũ tex.quia illæ constitutiones vltra procedunt permittendo expresse illis renunciari,sicuti etiã intelligit Bal.in d.auth. generaliter,col.2.in 2.no.C.de epi.& cle.Ang.in l.vlt.ff.de iurisd.om.iud.& idem Barb.in l.1.§.si quis ita,col.5.ff.de verb.oblig.& Ias.in d.l.pe.C.de pact. Quinimo videtur posse ex illis iuribus probari, non posse renunciari cõstitutionibus prohibitoriis.Nam alias frustra d.iura id permisissent,si id alias fuisset permissum,maxime cum ex regula communi quilibet possit renuntiare suo fauori.Ideo non opus erat vlterius procedere,immo id superfluum fuisset, cum tamen nihil superfluum debeat esse in nostris iuribus,vt etiam expendit Ant.Corsi.in sing.in verbo,prohibitoria constitutio. Sed tu de hoc vide quæ latius scripsi in rep.l.si vnquam,in verbo,reuertatur,nu.261. decimumtertium, & 3. seq.C.de reuo.don Ex quibus aperte intelliges,Barb.ipsum sibi in hac re fuisse contrarium.

14 *Altera Barba. ratio qua impugnat contra nam opin. Renuntiari nõ potest constitutioni factæ ob publicam vtilitatem.* ¶ Secunda ratio Barb.hæc est,quoniam statutum,de quo loquitur Bal.est conforme legi diuinæ,factúmq; est propter bonum publicum siue vtilitatem publicam,scilicet ad conseruationem & dignitatem familiæ & domus,secundũ no.per Cy.in l.j.C.de adul.Bal.in l.j.col.10.vers.subsequenter quæritur.C.de sum.trı.& Doc.vbiq;,& satis probatur ex l.1.§.quamuis.ff.de ven.inspi.cum ibi dicitur,publicè enim interest partus non subiici,vt ordinum dignitas,familiarúmq; salua sit. Nam notandum est illud,publicè interest.Ergo non illi potest renũtiari,per l.ius publicum.ff.de pact. vt etiam voluit gl.loquens nominatim in constitutione facta ob publicam vtilitatem,in d.Auth.vt sine prohib.matres,in d.verbo,Senatusconsulto,& Paul.Cast.d.cons.251.visa quadã securitate,post prin.li.1.(quamuis perperam Barb.designauit.) Quæ quidem ratio & in nostro casu obtinet, quoniam huiusce modi statutum innititur iure diuino,si diuinũ ius dici debeat lex Mosaica,de qua etiam Barb. loquitur; & est factum etiam ad conseruandam dignitatem domus & familiæ,vt suprà late diximus.

¶Hæ

15 ¶ Hæ sunt rationes,quibus Barb.nititur infringere dictum Bal.quæ exiles admodum atque tenues mihi videntur.Prior enim nihil omnino facit.Nam statutum Bal.quod scilicet defert hęreditatem masculis,fœminis exclusis,non est prohibitorium,sicut nec id de quo loquimur,quod etiam defert hæreditatem primogenito,cæteris exclusis:nisi essent huiusmodi quæ prohiberent expresse fœminas aut cæteros filios succedere,vel dicerent quod fœminæ non possint succedere, quæ verba prohibitionem inducunt,vt dicit Barto.in l.de his,col.j.vers.hoc præmisso,& iterum ver.præterea ista lex.ff.de transac.per gl.in c.1.de reg.iur.lib.6.cum aliis multis concor.à me late congestis in nostris Legib.Connubialibus,in gl.2.in verbo,*ne peut* in prin. *Responsio ad rationes Barb.*

16 ¶ Sed nec simpliciter verum est,quod cõstitutioni prohibitoriæ non potest renuntiari, sed tum demum,cum ea cõstitutio annullat,quo casu certe renuntiari non potest,quia consensus est per legem prohibitus.l.cum lege.ff.de fideius.& ita pulchre voluit Bal.in rep.l.2. char.12.col.1.vers. sed contra prædicta.ff.de iureiur.& cons.382.pro parte cuiusdam dominæ,col.2.versi.sed hic occurrit dubium, lib.3.Alex.qui nullam Bal.in illis locis mentionem facit, cons.41.visis quæ subtiliter,col.vlt.libro 5. quod repetitur cons.116.lib.6. Neque enim constitutioni actum annullãti renuntiari potest, vt not. Cy.Iac.Bu.& Bal.in auth.si qua C.ad Vellei.& in l.antiquæ.§.vlt.eod.tit.Bald.in l.si quis in conscribendo.C.de epi.& cler.& in l.pen.C.de pac.& in l.j.col.pen.C.qui bon.ced.pos.& in d.c, transmissa, ad finem renuntia. *An semper uerum sit ut constitutioni prohibitoriæ renũtiari nõ poßit.*

17 ¶ Et idem in effectu videtur voluisse Bar.in d.l.paciscì.ff.de pac.dum allegat tit.C.ne fide.dot.den. Ex cuius dicto no.Fran.Are.in l.is cui bonis,col.pen.ff.de verbo.oblig.quod illud tantum procedit, vt constitutioni prohibitiuæ renuntiari non possit, quando lex hoc expresse disponit.quod & dicit voluisse ipsum Bart.in l.ius publicum.ff.eod.de pac.vbi non illud dicit, sed hoc tantum quod & ad hanc partem facit,videlicet tum demum non posse renuntiari constitutioni prohibitiuæ, quando prohibitio fit alicuius rei,quæ sit contra bones mores,vt in d.tit.ne fideius.dot.den.Cuius ratio est, ne causa perfidiæ nascatur in matrimonio. *De eadem re.*

18 ¶ Bal.autem ipse in c.nonnulli,col.j.extra de rescrip.no.ex eo tex.posse renũtiari constitutioni prohibitoriæ,nisi miserationis causa fuerit introducta, vt in casu l.j.C.quan.Imper.inter pup.& viduas. Alij dicunt procedere in tacita renuntiatione tantum,non etiam in expressa in id citantes Io.And. in addi.Spec.tit.de feriis.§.vlt.ver.quid si renuntiatio,qui id tamen in meo codice non dicit.Sed ita eum citat & sequitur Lafran.in cle.sæpe,in verbo,necessitatis,de ver.sig.Alij item dicunt posse renuntiari huiusmodi constitutionibus cum iuramẽto,vt ipse Io.And.in addi.eiusdem Spec.tit.de instru.edi.§.porro,in magna addi.quæ est in fi.illius §.col.eiusdem addi.1.cum aliis multis cõcor.à me collectis in repe.l.si vnquam,in prin.num.134.item iuri prohibitiuo.De quo tamen vide quæ scripsi postea nu.149.nec etiam in confesso.Sunt denique qui aliter distinguũt,vt per Bald.ipsum in auth. generaliter,col.2.ver.2 no.C.de epi.& cler. *De eadem re.*

19 ¶ Ad secundam quoq; rationem in promptu est quod responderi possit huiusmodi statuta & consuetudines præferẽtes primogenitos cæteris, & masculos fœminis,esse principaliter introductas in fauorem priuatum:secũdario vero,vt ita loquar cum nostris,in fauorem publicum.Quia in dubio lex quæ respicit solum commodum pecuniarium,& patrimonium priuati, dicitur principaliter respicere fauorem priuatum, licet etiam cedat in fauorem publicum,vt est text.apertus,in l.2.vbi & hoc dicit Bar.in fi.ff.ad munic.atq; etiam in l.j.col.4.in 4.opp.ff.sol.mat.Et bene etiam facit text.in l.si quis decedens.§.vlt.ff.de lib.leg.vbi iussus à testatore factus de soluendo creditori,plus prodest debitori quàm creditori;licet etiam ipsi creditori emolumentum afferat. Ideo in dubio videtur factum relictum potius fauore debitoris,quàm creditoris.l.si cui legatur.§.vlt.ff.de leg.1.Et ita declarat Bar.in d.l.si quis decedens,quam legit cum lege 3.in d.§.vlt.& Fran.Are.con.2.intellecta,col.vlt. Ideóq; huiusmodi constitutionibus renuntiari potest,nec per hoc dicitur lædi ius publicum,vt concludunt Bar.Bal.& alij in l.pe.C.de pactis.Can.in d.c.si diligenti,de for.compe.Rom.cons.147.præfati consultores,ipse Barb.cons.42.illud in medium,col.pen.libr.1.& rursum cons.seq.præclare,col. 11.ver.& si quispiam eo.lib.1.Soc.d.con.114.col.2.vers.his tamen non obstan.lib.1. *Responsio ad aliam Barb.rationem. Quando lex, uel constitutio dicatur introducta in fauorem publicum uel priuatum.*

20 ¶ Et propterea Sal.in l.pactum.C.de collati.prout illum refert (neque enim in meo codice reperi) Imo.in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig.& Franc. Aret.in d.l.vlt.col.2. C.de pactis, posteaquam dubitant,an sit verum quod dicit Bald.in d.l.vlt.filium posse renuntiare statuto excludenti fœminas dotatas, vti suprà ex eo diximus. Et ob id quidem dubitãt,quoniam huiusmodi statutum videtur esse inductum in fauorem publicum, vt scilicet conseruetur dignitas familiarum,vt suprà diximus. Concedunt tamen quod si tale statutum est principaliter inductum in fauorem filiorum, quod minime dubium est ex eo quod diximus in præcedenti ver.& fatetur ipse quod possunt filij illi renuntiare.Aret. Nam & Ro.de hac ipsa re loquens in d.l.stipulatio hoc modo concepta,col.3.ff.de verb.obl.postquam illud in contrarium obiecit,quod id statutum videatur inductum ob fauorem publicum. Decidit tamen illi posse renuntiari,vt diximus suprà nu.3.quoniam non sit introductum principaliter in fauorem Reip. *De eadem re.*

21 ¶ Et bene facit quod no.Bar.in proœ.C.col.2.vers.venio ad vnum,& in l.ambitiosa.in 1.& 3.regula.ff.de decre.ab ord.fac.& Pau.Cast.in l.1.§.huius studij.ff.de iust.& iur.Et quod etiam alias dicitur statui in fauorem alicuius, quod eius fauore principaliter fit, non quod secundario.l.rogasti.ibi, & maxime,& ibi Bald.in 3.not.ff.si cert.petat,& quod voluit ipse Bald.in l.1.col.2. vers.vnum scias.C. *De eadem re.*

BIU Cujas

de leg.vbi allegat gl.in l.Prætor,in prin.in verbo,meum.ff.de eden.Et quæ etiam diximus in nostro tract.Retractuum,tit.1.§.30.in gl.j.nu.2,in hac autem,& seq.

22 *Confirmatio op.Bar.*

¶ Ex quib.patet non tanti esse rationes Barb.vt debeamus à sententia Bal.discedere.Tamen vt nõnihil legentium ingenia exerceam,animi causa adducã nonnulla quæ ipsius Bart.op.tutari videtur. Id scilicet quod scribit Henr.Bohic.in c.requisisti,in fi.de test.quod quis nõ potest renunciare statuto siue consuetudini in præiudicium alterius,arg.l.quos prohibet.ff.de postul.Ex quo limitatur illa regula communis,quæcuilibet permittit renunciare fauori suo, vt procedat quantum ad præiudicium renunciantis,non etiam tertij.Alioquin enim esset alicui liberũ priuare alium iure suo sine facto,aut culpa ipsius,contra tex.in l.id quod nostrum est.ff.de reg.iuris, cum si.Et ꝙ præterea no.voluit Alb.in l.fideic.§.cum esset,per illum tex.ff.de leg.3.quod stãte statuto, quòd filia à patre dotata non succedat,poterit soror petere dotari à fratre,licet frater eam velit ad successionem admittere, quod & idem voluit Alb.in 2.parte statutorum.q.102.item quæro,communiter est statutum,in fin. vbi & ad hoc alleg.l.petendæ.C.de temp.in inte.rest.cum ibi no. Ex quo clare patet,quòd licet frater renunciet statuto admittendo sororem,non tamen illi præiudicat,quin teneatur illam dotare.

VICESIMA QVINTA QVÆSTIO.

1 *An primogenitus patiẽdo fratres cõmuniter administrare lõgo tempore censeatur iuri primogenituræ renuntiare.*

VIcesimoquinto quæro,quia ex præcedenti quæstione satis perspicuum est, posse primogenitum fratres admittere ad successionem,& ita iuri primogenituræ renũciare, An primogenitur id tacite censeatur facere,si cæteros fratres secum permiserit habitare,bonáque primogenituræ inuisere,administrare,componere,officialésque ponere, & subditorum inuestituras facere,& alia id genus.Super quo priuatim consultus Paul.Cast.cons.179.in causa quam magnificus.col.4.ver.item non obstat quod postea,libr.1.respondit hæc nullum ius fratribus acquirere, nihílque primogenito obesse,qui id magis toleraſſe permisisséque videtur causa honoris & fraternæ cuiusdam familiaritatis & amicitiæ,quàm vt sibi præiudicium faceret,ar.l.qui iure familiaritatis, ff.de acqu.poss.& l.si mulieri vsus.ff.quib.mo.vsusfr.amit.

2 *De eadem re. Renũtiatio sui iuris non præsumitur, si alia coniectura capi potest.*

¶Nec præsumitur(inquit Pau.)quis iuri suo renunciare,si alia cõiectura capi potest l.sicut.§.non videbitur.ff.quib.mod.pig.vel hypot. sol.& l.cum de indebito.ff.de probati.Cui in hac ratione addes multa quæ nos in id congessimus in rep.l.si vnquam,in præfat.nu.128.adde & quod scribit, & iterum in verbo,donatione largitus,nu.207.vnde si possit capi.C.de reuo.don.Subdit autẽ Pau.quod qui aliter vellet dicere,necesse haberet probare secundogenitum hæc quę diximus fecisse iure suo, & vt ex debito,non ex gratia.l.vlt.ff.quemad.seru.amit.& l.1.§. Aristo.ff.de aqua quoti.& æstiu.vbi concord.in gl.Et præterea quod primogenitus id sciuerit, videlicet quod secundogenitus ea voluerit facere iure proprio & passus fuerit,per id quod in simili no.Inno.in c.bonę.col.2.in verbo.affuisse,in fin.gl.de cau.pos.& propri.

Quæ requirerẽtur ad inducẽdam eius rei præscriptionem. 3

¶ Huius con.Pau.meminit ipsemet Paul.in d.l.qui iure familiaritatis,ff.de acq. poss & eum quoque in eo.cons.nuncupatim refert & sequitur Caro,Rui.cons.34.in hac lite,col.5 vers.nec etiam ex hoc, lib.1.& D.Bened.qui id reputat sing.in rep.c.Rui.in verbo,eodem testamento relinquens,le 1.num. 146.de testa.vbi tamen dicit id procedere, nisi forte primogenitus passus sit fratres suos æqualiter describi.feudáque à domino recognoscere,& ipsi domino iura feudi soluere:cum in istis cesset præsumptio honoris,sed magis onus sit,per ea quæ decidit Bart.in l.rura.C.de om.agr.deser.lib.11. Sed hoc dependet ex his quæ dicam in seq.q.vbi videbis.

De eadem re. Quid si primogenitus passus sit fratres æqualiter describi & feuda à domino recognoscere. 4

Vnus fratrum solus possidens hæreditatẽ cõmunem longo tempore non præscribit.

¶ Cæterum hanc Pau.Cast.sententiam nonnihil fulcit, quod voluit Bald.in l.licet,in j.q.C.de iure delib quod si mortuo patre remanserint duo filij, ex quibus alter longo tempore omnia bona hæreditaria,tanquam si solus esset,altero sciente & patiente possideat, non tamen propterea censetur huiuscemodi tacens & patiens renunciare iuri suo,nec ob id ius aliquod quæritur possidenti. Et id sequitur & dicit tenendum menti esse Paul.Ca.& Cor.ibi in prin.Et adducit idem Paul.huiusmodi rationem,quoniam taciturnitas & patientia longi temporis non inducit cõsensum in his quæ sunt magni præiudicij,secundum Bar.in l.cum de in rem vers.ff.de vsur. Sed & illud dictum Bald. sequitur Imo.in l.recusari.ff.de acquir.hær.vbi post Bar.& Ange.pulchre limitat. Sequitur item Alex.in addi.Bar.in l.si maior.C.com.diui.

VICESIMA SEXTA QVÆSTIO.

1 *An primogenitus possit renũtiare in fauorem secundogeniti tantum.*

VIcesimosexto quæro, quia ex iam dictis liquido apparet posse primogenitum in fauorem fratrum renuntiare iuri primogenituræ,An id possit facere in fauorem tantum secundogeniti: ita scilicet,vt secundogenitus solus huiusmodi ius accipiat Iac.Bel.Bal.Mar. Lau.Iac.Alua.& Car. Ale. in c.1.§.præterea si ille,tit.qui.mod.feu.amit.dicunt quòd sic,dum inquiunt, quod si ad primogenitum Regis vel baronis pertineat regnum,vel feudum, & is consentiat inuestiri secundogenitum,ad illum pertinebit regnum vel feudum,per illum tex.& etiã per c.quàm periculosum.7 qu.1.Et idem etiam expresse voluit Bal.cons.275.quod pro regula,col.4.vers.supposito autem,lib.2.per tex.in d. §.præterea,& Mart.Laud.in trac.de primogenitura,col.6.vers.quæro an primogenitus,vbi dicit esse de mente Host.in c.licet,de vot.Et è recentioribus quoque voluerunt Iason in repe.l. quæ dotis, col.11.vers.tertio quæritur.ff.sol.mat.& in l.si fundum per fideicommissum,col.6. vers.item adde.ff. de leg.1.& Iac.à S.Georg.in l.cum antiquioribus,col.pen.in 5.q.C.de iur.delib.

Qui consentit remotiorẽ inuestiri, sibi præiudicat. 2

¶ Quibus cõcinit quod dicit Paul.Cast.cons.84.quæstio ita vertitur,col.2.libr.1.quod si ille qui debuit inuestiri,expresse consentit alium remotiorem inuestiri, statum sibi præiudicat, per l.sicut.§.si

BIU Cujas

voluntate.ff.quib.mo.pig.vel hy.solui.& l.mater.§.si autem postea. C.de rei ven. Et sequitur Phili. Dec.con.389.visa longa serie,col.4.vbi & alia allegat,& Ant.Rub.con.133.viso casu,col.4.ver.quarto principaliter.Et est bonus tex.in d.§.præterea, vbi gl.(id enim volui dicere obiter) id intelligit, quocunque modo cõsentiat,siue tacite,siue expresse,ar.l.2.& l.hypothecas.C.de remis.pig.& l.creditor,in fi.ff.de reg.iur.& sequuntur Iac.Bel.& Bal.ibi.Et idem tenet alia gl.in c.j.in verbo, consentientibus,tit.an agna.vel fili.& Carol.Rui.con.j.videretur,col.8.sub nu.18.lib.1.& Alb. Bru.cons.40. contra dominum,ad fin.& con.80.omnipotentis,col.5.vers.plus dicit.Sed tu de hoc videlicet quantum ad tacitum consensum pertinet,vide quæ scripsi in tract.Retract.tit.1.§.1.gl.9.in verbo,*ou ignagier*,nu.153.sed & quod.

Etiam si tacite consentiat.

3 ¶ Facit denique quod generaliter dicit Bal.in c.cum ordinẽ,col.2.ver.item nota,quòd per consensum,extra de rescri.quod is se deuestit(verbum est Apuleianum, vt id dicam in transcursu) qui sua veste consentit alium inuestiri,puta,inquit,de feudo,per d.c.1.§.præterea,tit. quib.mo.feu.amit.& l. quæritur.§.si venditor,ff.de ædil.edic.Et nemo,vt opinor,dubitabit de casu nostro, qui cogitabit si primogenitus nolit succedere,secundogenitum continuò iure primogenituræ potiturum, ac si primogenitus non esset in rerum natura: etiamsi ipse nominatim non renunciauerit huic iuri in fauorem secundogeniti,vt late diximus suprà in 3.q.Et vide etiam quæ dicam in seq.quæst.

Is se deuestit qui sua veste alium uestiri consentit.

4 ¶ Illud autem non prætermiserim quod dicit Car.in d.§.præterea, illud limitando, quod suprà retulimus, non parum interesse an primogenitus permittat sequentem filium inuestiri, vt de feudo paterno,an vt de nouo.Primo enim casu sibi tantum prẹiudicat in præposteratione,non verò omnino in successione,quin si moriatur secundogenitus sine filiis,possit venire ad successionẽ.Secũdo casu omnino excluditur,ar.l.creditor.§.si tecum,iuncta gl.ff.quib.mo.pig. tacite contrah. & l.sicut in annos.ff.quib.mo.vsus amit.Et idem certe in simili casu voluit,licet non alleget,gl.in d.c.1.in verbo,de nouo beneficio,& ibi quoq; Iac.Bel.Mart.Laud.ipse Car.tit.an agna.vel filius defunc.& alia gl.in c.1.& ibi etiam Doc.tit.de vasal.decrep.ætat.& Carol.Rui.in d.cons.1.in 2.dubio.lib.1.

An uero sibi perpetuo præiudicet,an tantum in præposteratione.

5 ¶Sed & illud quoque secũdo limita,vt videlicet possit primogenitus huic iuri renuntiare,& facere locum secundogenito,si ei nulli sint liberi.Si enim aliquos habeat, non potest in eorũ præiudicium renũtiare,vt expresse voluit Car.Alex.in c.1.col.vlt.tit.de feud.March.per no.per.Io.And.in c.licet, de voto:& per Doct.in cap.grandi,de sup.negl.prælat.lib.6.Sed & hoc quoq; voluit Bal.cuius Car. non meminit,cons.389.cuius est initium,consuetudo est in nonnullis regnis,col 3.ver.decimosexto, lib.2.vbi dicit per renuntiationem patris apertum esse edictum filio,excluso patruo secundogenito, per l.si quis filium.C.de inof.test.

An autem primogenitus possit renunciãdo præiudicare suis liberis.

6 ¶ Tertio limita, vt videlicet valeat huiusmodi renunciatio, si primogenitus ipse qui renunciat sit maior.Nam si esset minor,nõ valeret ea renũtiatio:aut si valeret, restitueretur primogenitus in integrũ,tanquam læsus,vt dicit Mart.Laud.in d.trac.de primogenitura,quo loco suprà citauimus,dicens id esse ex mẽte Bal.in d.§.præterea,tit.qui.mo.feu.amit. vbi tamẽ nihil dicit quod ad eã rem accedat.Tamẽ id verũ esse,nemini,vt opinor,erit dubiũ,præsertim qui legerit Bal.in l.1.C.si aduer. don.Verũ Mart.hoc intelligit procedere nisi minor pubes iurauerit,per auth.sacramẽta puberũ.C. si aduer.vẽd.quod & voluit Iac.in d.l.cum antiquioribus,de quo vide etiã quæ dicam infrà in 28.q.

Quid si primogenitus renunciãs sit minor.

7 ¶ Quarto limita,si primogenitus sciẽter,siue, vt nostri dicunt,ex certa sciẽtia consentit secundogenitum inuestiri,sciens scilicet ius primogenituræ sibi competere: alias potius intelligeretur errare, quàm consentire,vt expresse voluerunt gl.Bal.& alij in d.§.præterea,per l.2.ff.de iud.& l.si per errorẽ.ff.de iurisd.om.iud.& l.nec ignorans.C.de don.& alia iura quæ allegant. Et hoc nuncupatim sequitur Alex.cons.87.accurate,col.vlt.vers.non obstat etiã,lib.6.& Ias.cons.107.in præsenti consultatione,col.4.ver.primo dicitur.li.4.vbi postea subdit & hoc quoque procedere,cum is qui cõsentit,de suo iure dubitat.nam pro errante habetur.l.vlt.§.1.& ibi Bar.C.de furtis,cum multis cõcord. à me collectis in rep.l.si vnquam,in gl.j.nu.96.incip.secundo modo declara.C.de reuo.don.

Quid si primogenitus ignoret ius primogenituræ sibi competere.

Quid si dubitat.

VICESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 SEd consequenter vigesimoseptimo quæro,An primogenitus possit huic iuri in fauorem tertiogeniti renuntiare prætermisso secundogenito.Bal.cons.389.cõsuetudo est,col.pe.ver.hic incidit dubium,lib.2.hanc quæstionem nuncupatim facit.Et dicit primum quod sic,quia ius primogenituræ cedi potest,per d.c.quàm periculosum.Item quia si primo loco admittendus cõsentit alium inuestiri,tenet inuestitura,per d.c.1.§.præterea,tit.quib.mod.feud.amit.propterea ita fuit in Rege Roberto,cuius actio propter ipsius sapientiam nostra debet esse instructio.& decretalis pronuntiat pro eo in cle.pastoralis,de re iud.

An primogenitus possit renũciare in fauorẽ tertiogeniti in præiudiciũ secundogeniti.

2 ¶ Postea autem subdit,cõtra videri,quia dignitas non est in commercio,nec cedi potest.l. Iulianus. ff.si quis omis.cau.test.quia quæ habet ad vitam,non potest alteri post mortem suã concedere l.necessario.§.vlti.ff.de peric.& commo.rei vend.& l.peto.§.prædium. ff.de leg.2.Item sufficit in conditionibus principium aduersarij extinctiuum.l.antep. de inst.& substit. Item hoc est legis & naturæ donum,quod non potest secundogenito auferri.l.si arrogator.§.sed an impuberi.ff.de adop.Itẽ conditio actus permanentis requirit perseuerantiam facti.l.inter Castellianũ. ff.de arbit.Item omnis actus procedens à potentia influente,desinit potẽtia desinẽte,cle.vlt.de procur. Item non potest primus aliquid facere in præiudicium sequentis.l.filius.§.diuus.ff.de leg.j. Hæc Bal.qui aliter non concludit,videtur tamen vltimam partem secutus per no.in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad Trebel.

De eadem re.

¶Et

BIU Cujas

3 De eadem re. Vasallus non potest in præiudicium proximioris cedere ulteriori.

¶ Et eam ego quoque sequor, rationibus in ea allegatis: atq; etiam per id quod dicitur, vasallum non posse in præiudicium proximioris agnati feudum cedere agnato remotiori, licet in suiipsius præiudicium possit, per c. Titius, tit. si de feud. fue. contr. & ibi Doct. & late Bal. in c. j. tit. de ali. feud. vbi & alia multa adducit huc proxime pertinentia, cum concord. à me adductis in tract. Retractuum tit. j. §. 11. gl. 6. in verbo. *S'il est plus proche*, nu. 14. verum hæc res. & iterum §. 26. gl. 2. in verbo, *non estant dudict lignage*, nu. 3. & idem ante eum.

4 De eadem re.

¶ Quibus etiam motus Ias. in l. is potest, col. 5. vers. ideo responde secundo modo. ff. de acquir. hære. scribit ius primogenituræ cedi non posse in præiudicium secundogeniti, licet possit in præiudicium cedentis. Quinimo non potest vnus fratrum partem quam habet in feudo, vni ex fratribus relinquere in præiudicium aliorum, sine eorum consensu, vt etiam authoritate multorum tex. & Doct. diximus in d. tract. Retractuum, d. §. 11. gl. 6. nu. 21. verum Bald.

5 Responsio ad rationes contrarias.

¶ Nec quicquam mouent rationes quæ ad primam partem sunt adductæ. Prima enim & secunda loquuntur de cessione aut renunciatione facta in fauorem secundogeniti, ad quem primo loco hoc ius pertinet, si primogenitus nolit succedere, vt iam diximus. Ideóque ipse impedimẽto est, ne possit in fauorem tertij renuntiari. Tertia autem nihil omnino concludit. Neque enim id fuisse obseruatum in rege Roberto dicit cle. pastoralis. Nec si id diceret, nobis imponeret necessitatem obseruandi, iuxta l. nemo iudex. C. de sen. & dicemus in 40. q. in 24. ratione pro patruo.

VICESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 An primogenitus qui renuntiauit, possit pœnitere.

VIcesimooctauo quæro, in casu 22. & 24. q. Cum primogenitus renuntiauit iuri primogenituræ in fauorem omnium fratrum, eos æqualiter admittens: vel solius secundogeniti illi dimittendo ius ipsum primogenituræ, An possit postea pœnitere, & reuocare huiusmodi renunciationem? Dic quod si fratres aut secundogenitus acceptauerit, non erit iam liberũ primogenito pœnitere, vt in casu fratris qui admisit sorores ad succedendum, non obstante statuto illas excludente, voluit And. Iser. in constitutione Siciliæ incip. in aliquibus, col. 5. & ibi post eum Matt. Affl. col. 9. ver. 3 quæritur. Sicuti etiam in simili dicemus, quod confessio semel acceptata amplius reuocari non potest, vt voluit Bal. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posth. ar. l. sicuti. C. de actio. & obl. & sequitur Ro. in l. j. §. si quis simpliciter. & ibi Fran. Are. Bart. & Alc. ff. de verb. oblig. Et Alex. cons. 90. fere omnis vis, col. j. lib. j. cum aliis multis con. à me collectis in tract. Retractuum tit. 2. §. j. gl. 5. in verbo, in limine contractus, nu. 16. quæ tamen intellige. Et similiter de renunciatione beneficij, vt postquam fuit acceptata, non possit reuocari, vt post alios late voluit Dom. in cap. 2. col. 2. vers. quid si clericus, de renun. libro 6.

2 Quid si fit minor.

¶ Tamen si primogenitus esset minor 25. annis, posset in integrum restitui, per l. vlt. C. de repud. hære. & voluerunt And. Iser. & Matth. Affl. vbi supra, in casu de quo suprà diximus in præcedenti vers. & nominatim in statuto nostro Mart. Laud. in d. tract. primogenituræ, col. 5. vers. quæro an primogenitus, vbi hoc dicit velle Bal. in d. §. præterea, tit. quib. mod. feud. amit. qui tamen ibi de hoc nihil loquitur. Limitat tamen Mart. nisi minor pubes iurauerit, per auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. vti etiam diximus suprà in 26. q. nu. 6. Ad cuius rei confirmationem adde quod dicit Io. Ana. in c. vlt. col. pe. de Iudæis, quod cessio iuris primogenituræ facta ab Esau Iacob robur accepit à iuramento. Nam expresse dicitur Gen. 25. Et iurauit Esau & vendidit. Certum est autẽ ipsum Esau pœnituisse huiusce venditionis, vt patet ex c. 27. & aliis multis eiusdem lib. expressissime ad Hebræos, c. 12. vbi scribitur Esau propter vnam escam vendidisse primitiua sua, & postea cupientem hæreditare benedictionem, reprobatum fuisse. neque enim pœnitentiæ locum inuenisse, quanquam cum lacrymis inquisisset eam. Ex quibus etiam illud quoque constat, eam venditionem ratam mansisse. Sed de hoc vltimo dicemus in seq. q.

3 Quid si fratres nondũ acceptarint renũtiationem.

¶ Sed quid si secundogenitus aut cæteri fratres nondum acceptauerint renunciationem, siue ius ipsum repudiatum, an saltem tunc poterit primogenitus pœnitere, cum res sit integra. quod videtur, per ea quæ in simili lib. traduntur in l. quod si minor. §. Sceuola. ff. de minori. & l. sicut. §. si voluntate. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. sol. & l. si quis suus. ff. de iure deli. & l. mancipiorum. ff. de opt. leg. & l. filij. §. 1. ff. ad S C. Tertul. & l. 3. ff. de cessio. bon. & l. vlt. C. de repud. hær. & l. 2. C. qui bonis cede. poss. & c. ea, & ibi gl. 1. in prin. 7. q. 1. & c. licet, de proc. li. 6. & c. si tibi absenti, & ibi gl. in verbo, eo lapso, de præb. lib. 6. & gl. in c. si clericus, in verbo aliam, eo. tit. & lib. & in cle. 1. in verbo, intra mensem, & ibi Doct. de concess. præb.

4 De eadem re.

¶ Contra tamen videtur non esse opus acceptatione, sed satis esse vt renunciarit siue repudiarit, vt ius sequenti fratri vel omnibus acquiratur, sine spe pœnitentiæ: ex eo quod scribitur in l. 1. §. qui semel. ff. de succes. edic. his quidem verbis, Qui semel noluit bonorum possessionem petere, perdidit ius eius, etsi tempora largiantur: vbi enim noluit, iam cœpit ad alios pertinere bonorum possessio. Et similis prope tex. est in l. si cohæredi, in prin. ff. quis ord. in bon. pos. ser. vbi scribitur, quandocunque cohæres tuus constituerit nolle petere bonorum possessionem, tibi delata tota intelligitur: & cohæres tuus amplius petendæ bonorum possessionis facultatem non habebit. Hæc ibi. Nam vbicunque est quispiam, ad quem ius deuoluitur ex renũciatione alterius, statim ad eum ius ipsum deuoluitur, etiam ante acceptationẽ, vt per d. §. qui semel, dicit gl. in d. ca. licet. in verbo, placebit. & ibi omnes Doc de proc. lib. 6. Vide tamen tex. & Doct. à me citatos in tract. Retractuum, tit. 1. in fi. in 8. q. ex quibus intelliges quid hic dicendum sit.

Vice

1 VIcesimonono quæro generalius, An ius primogenituræ indiscriminatim cedi aut vendi possit? Et quidem plerique omnes qui de hac re locuti sunt, hoc veluti minime dubium diffinierunt vendi posse, exemplóque historico iuris, vt contendunt, diuini, scilicet Esau qui fratri vendidit iura primogenituræ, vt scribitur Gen. 25. & repetitur in epistola Pauli ad Hebræos, ca. 12. & in Decretis Canonicis in c. quam periculosum. 7. q. 1. & in §. item opponitur. 22. q. 2 & aliquid in ca. quisquis. 41. di. & per gl. in l. quoties, in prin. ff de hær. insti. & in c. ecclesia vestra. le 2. in verbo, adiicere, post prin. extra de elect. Et ita videtur voluisse Host. Io. And. Ant. Car. Flor. & expressius Pet. Anc. & Pan. in c. licet, extra de voto. & Old. con. 224. istæ sunt allegationes, col. 9. ver. allegauit secundo pro parte nepotis. & Io. An. in addi. Spec. in rub. de feu. col. 4. vers. ad contrarium. & Bart. in l. is potest, col. 2. ff. de acquir. hær. cum dicit, quod filius non potest renuntiare iuri succedendi, per l. pactum. C. de coll. licet contrarium fuit factum de Esau qui Iacob fratri vendidit ius primogenituræ. Ex quo, inquit, apparet hoc ius esse distinctum à iure filiationis. Subdítque hoc probari in Decretis, sed quod non recordatur de loco, qui est in d. c. quàm periculosum. Sed & idem voluit expresse Pet. An. consi. 82. dicta facti narratio, col. 3. in 4. ratione. & Pan. cons. 85. in præsenti q. col. vlt. vers. præterea ius primogenituræ, lib. 1. & iterum cons. 3. nitar in præsenti, col. 3. vers. constat autem, lib. 2. Mart. Laud. in d. tracta. de primogenitura, col. 6. vers. an autem ius primogenituræ, & iterum col. 10. versiculo amplectamur nunc iura. Alexand. in l. stipulatio hoc modo concepta, in 6. fal. ff. de verb. oblig. Franc. Aret. in d. l. is potest, col. 2. ff. de acq. hær. Barb. consi. 10. sapienter scribitur, col. antepen. lib. 2. Ias. in l. pactum, col. 2. versicu. vlti. fallit. C. de pac. Socin. cons. 47. facti narratione, col. 5. versic. præterea nos videmus. Philip. Dec. cons. 398. viso puncto, col. vlt. & Bened. in cap. Raynutius, in verbo, in testamento relinquens, le 1. nu. 189.

An ius primogenituræ uẽdi aut cedi possit.

2 ¶ Sentiúntq; omnes id fieri posse etiam patre viuente, dum se fundant in dicta vẽditione Esau, quæ fuit facta patre viuente. Et id expresse voluit Ang. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, & Ias. in d. l. pactum, de pact. vbi & ad hoc dicit optime facere, quod ius ipsum primogenituræ competit ex priuilegio. propterea facilius tollitur, quàm aliud ius succedendi quod competit per ius commune. l. eius militis. §. militia missus. ff. de test. mil. & nouissime Geor. Nat. in rep. ca. quãuis, col. 3. ver. quinto fallit, de pac. li. 6. & Bened. in rep. d. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 244. & seq.

Et an patre uiuente.

3 ¶ Verum Bar. con. 72. ex facto proponitur col. 3. dicit quod licet de iure naturali valeret huiusmodi venditio etiam viuẽte patre, per id quod de Esau & Iacob dictũ est, non tamen de Iure Ciuili, quia esset pactum super futura successione. quod & voluerunt nulla Bart. mentione facta, Imo. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, col. 2. ver. aduerte tamen, & ibi quoq; Ro. col. 7. ver. tertia conclusio. ff. de verb. obl. & Pet. de Monteforti in quodam cons. ad verbum relato à Matt. Affli. qui eum sequitur, in c. 1. col. 7. ver. non obstat ibi secundo inspiciendum, tit. de nat. succes. feu. respondéntq; ad illud Esau & Iacob, quod iudicialia veteris testamenti non astringunt, nisi inquantum reperiuntur approbata, vt no. §. his ita. 6. di. quod & nos latissime diximus in nostro trac. Retractuum tit. 1. in præfatione, nu. 8. & horum quidem, & 2. seq. Addit autem Ro. posse dici & melius cessibile fuisse id ius primogenituræ, quia est contra ius naturale deferens successionẽ liberis æqualiter. Ideo id ius facilius extingui posse. Addit item ipse Ro. & post eum Corn. qui hanc etiam partem tenet, in l. pactum. C. de coll. quod illud fuit concessum Iacob in figura, propterea quod ex eo debebat descẽdere virgo Maria. Ideo meruit primogenituram, hæreditatem, & benedictionem patris. Quæ autem in veteri testamento in figuram concedebantur, non sunt trahenda in exemplum, vt voluit gl. in c. caue. 28. q. 1. quæ ad hoc allegat optimum tex. in d. §. his ita respondetur miracula. vbi ad literam dicitur, quod multa tempore veteris testamenti concedebantur, quæ nunc penitus prohibentur.

De eadem re.

4 ¶ Hanc item partem sequitur Paul. Castr. cons. 448. non est dubium, col. 1. lib. 1. & Fran. Aret. qui & Bar. non meminit in cons. 162. diligenter & mature discussis, col. 4. ver. non obstat præmissis. & Phil. Dec. nomine quoque Bar. suppresso, in d. l. pactum, col. 6. ver. extra gl. addunt moderni. C. de Colla. & D. Ferro. in commentariis consuet. Burdig. tit. de Retractu. §. 1. col. 4. ver. ex his simul. & D. Moli. in consuet. Paris. tit. 1. §. 8. gl. 3. in 2. q. col. 2. vers. infero secundo, & iterum in 4. q.

De eadem re.

5 ¶ Sunt autem qui has opiniones ita intelligunt, vt primogenitus possit viuente etiam patre cedere iura primogenituræ, quæ sibi etiã viuente ipso patre competunt. cuiusmodi sunt multa ex his quæ tibi collegimus supra in præfatione nu. 12. sed vt de antiquioribus, & seq. sed non quo ad succedendum. Ita enim simpliciter voluit Alb. in proœ. ff. §. discipuli, col. 6. ver. denuo in ista materia & nulla eius mentione facta, & Pet. ille de Monteforti, & post illum Matt. Affl. vbi supra, & Phili. Dec. cons. 443. in casu ad me transmisso, col. 4. ver. vnde primo non obstat. Tãquam hi non obscure sentiant, non posse primogenitum viuente patre, quæ non nisi post mortem illius sibi competunt, cedere. Quod & ipsum expresse distinguẽs, vt diximus, voluit Iason in d. l. is potest, col. 5. ver. tertio respondetur. ff. de acq. hæred. Qui & paulò antè dixerat ius ipsum vendi posse in præiudicium cedentis, non etiam alterius, ad quem post mortem cedentis spectare debet: imo hic poterit reuocare, c. 1. tit. de feud. cogn. & ca. Titius filios, tit. si de feud. fue. contro. int. do. & agna. quod & ipsum quoque voluit Phil. Dec. d. con. 443. col. 4. ver. tertiò dici potest.

6 ¶ Solus autem omnium, quos nunc meminerim, ipse Franc. Are. d. cons. 162. illud vnum dicit quòd licet

De eadem re.

BIU Cujas

licet hoc ius primogenituræ vendi non posit, viuente eo de cuius successione agitur, potest tamen bene remitti, ita vt extinguatur hoc ius. Sicuti videmus in simili quòd per pactum potest remitti ius conditionale competens ex vltima voluntate, licet cedi non posit, per l.1.& ibi no.C.de pact. Et secundum hoc intelligit quod dictum est de Esau, vt videlicet per illam venditionem non fuerit illud ius transfusum, sed potius extinctum, sicut extingueretur per mortem ciuilem, de qua in l.gallus §.& quid si tantùm.ff.de lib.& posth.

7 De eadem re. ¶ Quid quòd Bal.in l.cùm antiquioribus, col.pen.vers.secundò sic, ius quod non est.C.de iure delibe. voluit simpliciter id ius primogenituræ non esse cessibile, quoniam ius ætatis cedi non potest.l. si quis domum.§.hic subiungi potest. ff.loca.& l.peto.§. prædium.ff.de lega.2.& l.lex vectigali.ff.de pigno.& §.finitur, Instit.de vsufru.de quo & nos dicemus pleniùs infrà in 40.q.in 4.ratione pro patruo, vbi patebit & per se satis patet, ætatem rem esse omnium personalissimam. Quasi intelligat Bal.vt ad eum reuertamur, quòd quemadmodum ætas propria alteri cedi non potest: ita nec ius competens ratione ætatis.

8 De eadem re. ¶ Quod si verum est Bal.dictum, non solùm patre viuente non poterit hoc ius cedi, sed nec etiam eo mortuo, cùm vtrobiq; vigeat eadem ratio. Et ita prorsus destrueretur omniũ Doc.sententia, qui sentiunt posse hoc ius cedi post mortem,& multi etiam ante mortem. Quorum sententiã, vt illud quoq; adiiciam, cõfirmat quod voluerunt Pe.& Cy.in d.l.pactũ.C.de collati. intelligentes iura quæ prohibent pactum de futura successione, procedere cùm fit cum extraneis, secus si cum fratribus, volente eo de cuius successione agitur, per l.vlt.C.de pac.& ar.l.quæ de tota.ff.de rei vend. Et idem tenet Spec.ti.de pac.§.instrumentũ, post prin.& Ang.in d.l.stipulatio hoc modo concepta, in 6.fal.

9 De eadem re. ¶ Et hoc tenendo potest responderi ad l.pactum.C.de pac. quod loquitur in alio casu, vt ibi videre licet. Et ad d.l.pactum, de collat. quod loquitur in pacto facto patri, prout etiam videtur expressum in c.quamuis, de pac.lib.6.& non in pacto alteri facto, vt ibi innuitur, à contrario sensu. Et huius potest assignari duplex ratio. Prima, quia lex potuit suspicari, ne reuerentia paterna induceretur filio ad paciscendum cum patre, iuxta no.in l.1.§.quæ onerandæ.ff.qua.re act. non dat. Secunda, quia facilius inducitur ad paciscendum cum eo, de cuius hæreditate agitur ob id maximè quia pater posset priuare hæreditate per fas & nefas, vt plerunque videmus. Quod licet tolerari possit, tamen durum esset, vt dicit Corne, istud obtinere contra communem omnium sententiam, quæ est vt non valeat pactum de futura successione.

10 Quid in his quæ non sunt successionis, sed ætatis tantùm. ¶ Et hæc quidem debent intelligi, quantum ad ea pertinet quæ primogenito deferuntur ex successione parentum. Alia autem quæ successionem non respiciunt, sed ætatem solam, videlicet honor qui senioribus debetur, per l.semper.ff.de iure immunit.& pleraq; alia quæ suprà sigillatim declarauimus in præfatione, quæ non propter successionem debentur, cùm & locum habeant etiam ante mortem patris, nescio quonam pacto cedi possint, cùm ætas, quæ sola illud tribuit, cedi non potest. & ita potest intelligi quod dicit Bal.in d.l.cùm antiquioribus. Nõ quòd velim ex eo asserere, quòd nunquam possit senior iuniori cedere in huiusmodi rebus, quæ sunt honorum. Potest enim maior si velit minori cedere. Sed non trahendum erit ad consequentiam, quin posteà in aliis actibus vtatur iure ætatis siue senectutis.

11 De eadem re. ¶ Ne autem illud prætermittam, scriptores ecclesiastici scrupulosiùs disserunt, an valuerit venditio primogenituræ facta ab Esau fratri Iacob, propterea quòd videtur fuisse facta tam paruo pretio, vtpote pulmento, re nullius propè pretij, vt scribitur Gen.25.& vt loquitur D. Paulus ad Hebræos 12.propter vnam escam. Tum etiã quia ius primogenituræ apud Hebræos res sacra esse videbatur, propter sacerdotium illi, vt iam diximus, annexũ. Ideò si de hac re latè videre velis, lege Nicol. Ly. & cæteros recentiores Bibliorum interpretes in d.25.c.Gene. Neque enim quicquam nostrâ interest eam rem longiùs pertractare.

TRICESIMA QVAESTIO.

1 An ius primogenituræ præscribi possit. Edictum de præscriptionibus est prohibitorium. TRicesimo quæro an id ius primogenituræ præscribi possit? Soci. cons.47.cuius hoc caput est, facti narratione.& dubiis, in 4.q.lib.3. hanc rem nuncupatim tractauit, constantissimèq; diffinit præscribi posse. Motus his tribus fundamentis & rationibus. Prima quia edictum de præscriptionibus est prohibitorium. Regulariter enim omnis res præscribi potest, nisi expresse prohibeatur. l.vlt. C.de præscr.long.temp.& l.sicut.C.de præscr.30.ann. At hic casus specialiter non reperitur prohibitus. Vnde, vt hoc illi addas, consequens est, vt permissus esse censeatur, ex legum constitutionúmque regulis, per l.præcipimus, in fi.C.de app.

2 Quod cessibile est id præscriptibile est. Præscriptio habet uim pacti. ¶ Secũda ratio Soci. Ius primogenituræ cedi potest & vendi, vt iam latè probauimus in præcedenti quæstione. Ergo & præscribi, arg.l.alienationis.ff.de verb.sign.vbi alienationis verbum vsucapionem continet. Quam rationem confirma quòd præscriptio habet vim pacti & contractus, secundùm Bal.& Saly.in l.1.vtrunque in 3.no.C.de seruit.& aqua,& Lucam Pen.in l.cùm satis, col.1. C.de agri.& cens.lib.11.cum aliis multis concord.à me collectis in tract. Retractuum, tit.1.§.1.gl.9.in verbo, *ou lignagier*, nu.146.at maius.

3 Præscriptio pacto potentior. ¶ Imò verò potentior est præscriptio pacto, vt voluit Spec.tit.de feu.§.quoniam, versic.3. Quod sic probat. nam pacto sociorum non potest fundo seruitus acquiri, præscriptione potest.l.qui pro parte. ff.de seruit.& l.sed & si post princ.ff.de seruit.vrb.præd. Item ius ascriptionis siue glebæ pacto acquiri non potest, præscribi tamen potest.l.2.& l. quemadmodum. C.de agri.& censi.libr. 11.& l.3. ff.de

diuers.

BIU Cujas

diuerſ.tempo.præſcr.Item pactum de non diuidendo non valet,impedit tamen præſcriptio volentem diuidere.l.in hoc iudicio,& l.ſi conueniat.ff.com.diuid.& l.1.C.de anna.excep. Præterea feudũ quod alienari non poteſt,præſcribi tamen poteſt.§.ſi quis per 30.tit. ſi de feud. fuer.contr. Denique licet res litigioſa alienari non poſsit.l.lite.C.de litig.poteſt tamen præſcribi.l.ſi poſt acceptum.ff.de rei vend.& l.1.C.de præſcri.long. temp. Ex quibus patet præſcriptionem quantùm ad hoc habere plus roboris,quàm aliam alienationem,vt videlicet quid faciliùs præſcribatur,quàm alienetur. Ex quo ſequitur, vt ſi ius primogenituræ alienari poſsit,multò magis & præſcribi.

4 ¶ Et cùm aliàs ſit regula cõmunis,vt prohibita alienatione,prohibeatur & præſcriptio,per l.ſi fundũ.ff.de fund.dota.& l.2.& ibi gl.Bar.qui eam primã eius tit.legit. Bal.& Ang.C.de vſuca.pro emp. gl.in d.l.alienationis.ff.de verb.ſig.Bar. Imo.& alij in l.filiusfa.§.diui.ff.de leg.1.cum aliis multis con cord. à me quoq; congeſtis,loco nuper allegato,nu.247.ſed & hunc quoq;. Conſequens eſt vt etiã permiſſa alienatione,videatur & permiſſa præſcriptio. Tum quia fauorabilior ſit permiſsio alienationis,quàm prohibitio,per l.1.ff.de fund.dota.iuncta l.hac edictali.§.cæterùm. C.de ſecun. nupt.& declarat Bar.in l.ſi ita quis.§.ea lege.ff.de verb.oblig.Tum quia quod operatur propoſitum in propoſito,operetur & oppoſitum in oppoſito.l.ſi ex toto,in prin.ff.de leg.1.cum ſi. Et ideo videmus in eadẽ re quòd cùm fundi dotalis,quandiu dotalis eſt,ſicut prohibita eſt alienatio:ita & præſcriptio, per multa iura ſuprà allegata. Ita & cum deſinit eſſe dotalis,ſicut eſt permiſſa alienatio, ita & præſcriptio.Et ſimiliter quando res deſiit eſſe pupilli,vt latè declarat Ang.in l.vlt.C.de anna.excep.

Alienatione prohibita & præſcriptio prohibetur.
Fauorabilior alienationis permiſsio quã prohibitio.
Quod operatur propoſitũ in propoſito, & oppoſitum in oppoſito.

5 ¶ Tertia ratio Soci.vt ad eum redeamus,hæc eſt.Nam aut(inquit)conſtitutio maioritatis factis fuit in contractu,& non cenſetur prohibita præſcriptio,vt declarat Pan.in c.cùm non liceat,de præſcri. Quinimo non potuiſſet, per ea quæ no.Bar.in l.nemo poteſt.ff.de leg.1.cum multis concord.à me allatis in d.tract.Retractuum,tit.1.§.2.gl.2.in verbo, *à tel temps*, nu.13.vt omittam.Aut in vltima voluntate,& ſimiliter non impeditur præſcriptio,vt concludit Bart.quem ſequuntur Raph.Ale.& alij in d.l.filiusfa.§.diui.ff.de leg.1.Pan.in d.c.cùm non liceat.

Ex contractu nõ prohibetur præſcriptio. Nec ex teſtamento.

6 ¶Subdit autẽ Socin.quòd ad hanc præſcriptionẽ requiritur ſpatiũ 30.annorum, duplici ratione.Primùm quia procedit ſine titulo,& ſic non habet locũ ſpatium longi tẽporis,ſed neceſſario requiritur longiſsimũ 30.annorũ,per l.ſicut.C.de præſcr.30.an.& no.in c.ſi diligenti,de præſcr. Deinde quia ſimiliter in feudo præſcribẽdo huiuſmodi tempus requiritur per tex. in d.§.ſi quis per 30.tit.ſi de feu. fue.cõtro.Ergo idẽ dici debet de iure primogenituræ,propter ſimilitudinẽ quæ eſt inter vtrunque, vt diximus ſuprà in 23.q.nu.10.tertia ratio.Et id quoq;,vt id ius præſcribi poſsit 30.annis, tenuit ante eum licet non illum alleget, And.Iſer.in c.1.§.præterea ducatus,col.2.ver.his deficientibus,tit.de prohi.feu.ali.per Fed.vbi dicit in id requiri ſcientiam & patientiam aliorum fratrum, per no.in cap. cum eccleſia,in fi.de cauſ.poſſ.& proprie.& per gl.& Inno.in c.cùm dilectus, de conſuet.

Quantũ autẽ tempus requiratur ad huius rei præſcriptionem.

7 ¶Sed & in id requiritur,vt ipſe Soci.dicit,bona fides,quia licet in feudo ſint diuerſæ opin.quantùm ad ius ciuile pertinet,tamẽ de iure canonico ſemper requiritur,per c.vlt. de præſcr. Cui ſtãdum eſt etiam in vtroq; foro,cùm agatur de periculo animæ, vt voluit gl.in c.poſſeſſor, de reg.iur.li.6.Iac. Bel.loquens in feudo,in d.c.vlt.col.6.ver.ſed pone,de præſcr. Quanquam prima fronte poſſet videri non poſſe hic eſſe bonam fidem:niſi fortè cum quis ſe putaret eſſe primogenitum alicuius, cùm talis exiſtimaretur, & ita longiſsimo tẽpore tanquã primogenitus poſſedit iura primogenituræ. Et poſteà apparet non eſſe primogenitũ,ſed ſecundogenitum per teſtes,qui fortè diutius abfuerant.

Sed an requiratur bona fides.

8 ¶ Sed hæc præſcriptio aliter locum poſſet habere in alio caſu,quàm cùm dubitatur quis ſit primogenitus:videlicet cùm filius primogenitus contẽdens res hæreditatis ſubiectas iuri primogenituræ, atq; ita,id eſt,iure primogenituræ illas 30.annis poſſedit,ſcientibus & patientibus cæteris iunioribus fratribus.Nam in hoc caſu nuncupatim loquuntur And.Iſer.& Socin.locis ſuprà citatis.Nec abs re dixi iure primogenituræ 30.annis poſſediſſe,propter ea quæ no.in l.qui iure familiaritatis,& l.communis ſeruus.ff.de acq.poſſ.& l.ſi mulieri vſus.ff.qui.mo.vſusfr.amit.& l.meritò.ff.pro ſocio.cum ſi. & quæ diximus ſuprà in 15.q.

Quid ſi primogenitus poſſederit res quaſpiam,quæ nõ erant iuris primogenituræ, 30.annis.

9 ¶ At D.Cirier.& Moli.de alio caſu loquentes,videlicet cùm quis,qui non eſt primogenitus,præſcribere voluit eam qualitatem primogeniti,& cõſequenter ius primogenituræ aduerſus ipſum verum primogenitum: ſcilicet Cirier.li.3.tractatus primogenituræ,q.9.eadémq; vlti.Moli.in Cõmentariis conſuetud.Pariſ.tit.1.§.8.gl.3.q.5.In quibus locis tenẽt ſcilicet Cirier.poſſe hanc præſcriptionẽ procedere inter fratres,vt ſcilicet frater ſecundogenitus præſcribat aduerſus primogenitum:extraneus autem præſcribere non poſsit.Nam filiatio præſcribi non poteſt, nec ideo ſuitas,Bald.in l.1.C.quan. non pet.part.vti nec ingenuitas,gl.in l.nemo.ff.de vſucap.Et ita quoq; illum refert & ſequitur Moli.vbi ſuprà. Sed attende,lector,ne erres.Nam Bal.in d.l.j.illud non dicit ad quod illi eum allegant, ſed aliud non omnino abſimile,in col.4.verſ.primæ qu.ſcilicet,nomen hæredis præſcribi non poſſe aduerſus verum hæredem,nec per mille quidem annos,quod plus eſt ſi verũ ſit,quàm quod de filiatione dictum eſt.Ipſum tamen Bal.vbi ſuprà ad hoc vt ſuitas præſcribi non poteſt, citat & ſequitur Ro.in l.quandiu,la 1.ante fi.verſ.quid tamẽ dices.ff.de acq.hære.& in l. is qui putat,poſt prin eo.tit. Quantùm autem ad 2.eorum allegationẽ,nulla eſt l.nemo.ff.de vſucap. Et credo eos voluiſſe allegare gl.in l.nemo.ff.pro legato,quæ videtur dicere legitimatẽ,ſi ita loqui ſit permiſſum,vſucapi non poſſe.quã ſequitur & dicit ſing.Ro.in d.l.is qui putat.Et idem,ea.gl.non citata,voluit Bal.in l.nullo, col.j.ver.ſed pone quòd aliquis,C.de rei vend.per text.in l.qui in prouincia. §.diuus.ff.de rit nupti.

Quid ſi qui nõ eſt uere primogenitus ut primogenitus poſſedit.

BIU Cujas

vbi temporis diuturnitas non facit quem legitimum, sed inducit principem ad legitimandum. Sed & idem Bal. in rub. ex. de præscr. in fi. dicit, quòd filiatio præscribi non potest l. iuste. ff. de vsuca. quia naturæ non congruit, ciuilia autē naturalibus conuenire debent. l. confessionibus. ff. de interro. acti. Nec etiā, vt subdit, spurius vllo tēpore potest fieri legitimus, quia est de reseruatis principi quæ præscribi non possunt: sed in id necessaria est dispensatio, vel priuilegium principis per tex. vt ipse dicit peregrinum in §. diuus. De veritate tamen illius glos. videbis Alb. & Ang. in ea ipsa l. nemo. Illud tamen non omittendum quod ad hunc locum pertinet, quòd dignitas ingenuitatis & primogenituræ æquiparantur à Bal. in l. cum antiquioribus. col. antep. ver. tertiò arguo ad idē. C. de iur. delib. quem in id expendit Matt. Affl. in c. 1. col. 4. ver. decimò arguitur, tit. de succes. feud.

10 De eadem re.

¶ Cæterùm ipse Moli. vbi suprà, constantissimè tenet, nec per vnum quidem ex fratribus ius præscribi posse, tum illis rationibus Cirier. tum etiam quia id ius datum est primę genituræ, siue natiuitati. Ideo sicut iura sanguinis & agnationis sunt immutabilia, & nullo iure Ciuili dirimi possunt. l. ius agnationis. ff. de pactis, & l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & l. abdicatis. C. de patri. pote. Sic nec iura præcisè & immediatè data à lege, ipsi sanguini vel naturæ. Tum quia quod fieri non potest per verum & expressum consensum, non potest induci per præscriptionem, quæ, vt id addam, tacitum consensum inducit, gl. in l. si mulier. §. 1. in verbo, ratum. ff. quod met. cau. Bart. in l. filiusfam. §. Diui, col. vlt. ff. de lega. 1. & latè diximus in tracta. Retract. tit. 1. §. 1. gl. 9. nu. 246. at maius, & q. seq. Aliàs tacitum plus operaretur quàm expressum, contra no. in l. cùm quid. ff. si cert. peta. & in l. 5. ff. de lega. 3. cum si. Nullo autem pacto fieri potest, vt is sit primogenitus, qui non est. Et certè vix crederem vt quis possit prę scribere se esse primogenitum alterius, qui minimè est: sed si est primogenitus, potest præscribere, vt tanquam talis ius aliàs competens primogenito obtineat, secundum id quod diximus num. 7. Et vide quæ scripsimus suprà tractatu præcedenti de Nobilitate, ca. 14. quo tractamus an nobilitas præscribi possit.

TRICESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 *Quis præferatur in regno an primogenitus natus ante regnū an post regnum. Qui dubitarunt.*

TRicesimoprimo quæro, natus est cuipiam adhuc priuato filius, deinde & illi Regi facto alius, vter eorum rege mortuo tanquā primogenitus Regis succedet in regno? Res hæc admodum dubia est, vt in qua multi primi nominis in legibus, nihil certi diffiniant, veriti, vt credere est fallere falliq; si rem palàm iudicassent. Inter hos sunt Bar. & Io. Fab. in l. imperialis. §. illud his. C. de nup. ille alio remittere negotium contentus: hic in vtranq; partem aliquid adducere. & Alberi. Rosa. in l. Senatoris filium. ff. de Senat. & in l. moris. §. parentes. ff. de pœnis. & in prima parte statutorum, quæst. 157. incip. sed supponamus. & in suo repertorio, in verbo, Senatoris filius, & Feli. in c. inter cæteras, in prin. de rescrip. qui omnes rem hanc veluti in medio reliquerunt.

2 *Pro nato post regnum.*

¶ Pro nato autem post regnum adeptum facit tex. in l. si Senator. C. de dignit. li. 12. vbi non sequitur paternam dignitatem, qui ante susceptam dignitatem susceptus est. Ex quo no. ibi Bar. quòd non dicitur filius Regis, qui natus est antequam pater Rex esset. quod & ante illum dixerat gl. in d. l. imperialis. §. illud his adiungimus, in verbo, natæ sunt. C. de nup. vbi & illud quoq; addit, quòd non dicitur filius sacerdotis, qui natus est ante sacerdotium. Sicuti è diuerso non dicitur filius scenicæ, qui natus est postquam mater desiit esse scenica, vt dicit tex. ibi. Et illam gl. sequitur Bart. in l. cùm satis, col. vlt. & ibi quoq; Io. Plat. C. de agri. & cens. lib. 11. vbi tamen ipse Bart. non simpliciter loquitur de filio regis: sed de primogenito filio Regis, tanquā scilicet non dicatur filius primogenitus Regis, qui natus est ante dignitatē regalem. Et Bald. dum illam gl. simpliciter allegat in l. in suis. ff. de liber. & posth. Pet. Anca. & Philip. Fran. in c. ne aliqui, de priuil. libr. 6. qui ex hoc dicit, huiusmodi filios non gaudere priuilegio concesso Regibus & eorum filiis. & Io. Ana. in c. 2. col. vlt. vers. quid autem si filius de Iudæa. Io. Plat. in l. cùm adoptiuum. C. de Decur. lib. 10. & idem sensisse videtur Zenze. in extrauag. execrabilis, in ver. nec itaq;, in verbo, filiis, in multis quæst.

3 *Ad idem.*

¶ Facit præterea text. in l. si quis Decurio, aut subiectus, & in l. Doctitij, & in l. neminem, non semel. & in l. diuæ memoriæ, & in l. vlt. etiam non semel. C. de Decur. li. 10. quibus cauetur filios natos ante Decurionatum patris non gaudere priuilegiis dignitatis paternæ, sed tantùm natos posteà. propterea ex dicta l. vlt. not. gl. in c. iam itaq; j. q. 4. non dici filium Decurionis, qui natus est antequam pater esset Decurio. & ibi Cardi. Ale. Ad quod etiam est bonus tex. in l. ex libera, ibi, nec vt decurionis filius. C. de suis & legi. Facit item text. in l. j. §. vlt. ff. de bono. pos. cont. tabu. & in l. si necē. §. si deportatus. ff. de bonis libe. & in l. filij. §. Senatores, ibi, qui eo tempore nati sunt. ff. ad municipa. & in l. quicunq;, vers. si verò postquam adeptus fuerit principatum. C. de prin. agen. in rebus, lib. 12. vbi no. Lucas Pen. quòd dignitas patris nullum commodum affert filio nato ante dignitatem. Sed & ex eo no. Io. Plat. quòd non dicitur filius principis, qui ante principatum natus est.

4 *Ad idem.*

¶ Et est generale vt filij eam parentum dignitatem aut conditionem sequantur, quæ est tempore aut natiuitatis, aut certè conceptionis: non quæ antè fuit aut posteà, per tex. in l. 2. C. de lib. & eorū libe. Ex qua no. Bal. delicta parentum non nocere filiis primò natis, sed tantùm nasciturus, quoniam contrahunt rubiginem à linea iam infecta. & per text. in l. emancipatum. §. j. ff. de Senat. vbi si natus est filius post dignitatem iam amissam, nihil ea dignitas prodest filio. quem tex. dicit optimum Petr. Anc. in dicto. c. ne aliqui, de priuil. li. 6. ad hoc quòd filius Regis non dicitur, qui post adeptū regnum natus est. Et per eum etiā dicit Cald. cōs. 3. inc. an filij orthodoxi, tit. de hær. q. filij nati ante hæresim patris non afficiuntur pœnis à iure filiis hæreticorum indictis, præsertim illis quæ excludunt ab honoribus.

BIU Cujas

noribus.& sequitur Domi.in c.2.§.hæretici, in fi.de hære.li.6.& Io.Ana.in.vergentis,ad fi.extrà eo. tit.cum multis in eandem rem concord.adductis per gl.in d.l.imperialis.§.illud his.C.de nup.

5 ¶ Adiuuat & hanc partẽ text.in l.2.§.in filiis.ff.de Decur.vbi non is solus Decurionis filius dicitur, qui natus est ex Decurione, sed & qui antequã pater Decurio esset,natus est,quantùm ad id ne fustibus castigetur,& ne in metallum detur.Ex quo facilè colligitur,id tantùm procedere, quantùm ad pœnarum genera,non etiam quò ad dignitates & honores,vt dicit gl.ibi,in verbo,quantũ pertinet.& Alb.in d.l.imperialis.§.illud his.& Io.Plat.in d.l.cùm adoptiuũ.C.de Decur.lib.10. Ideóque ex illo tex.in d.§.in filiis.Bar.ibi no.filiũ natum ante nobilitatem patris non esse nobilem.de quo & nos in tractatu Nobilitatis pleniùs diximus.c.15.nu. 7.extende 3.Et est in idẽ tex.loquens etiam de generibus pœnarũ,in l.moris.§.sed vtrùm ij soli.ff.de pœnis, vbi dicitur quòd non solùm qui patre Decurione,sed & qui plebeio,videlicet antequã Decurio esset,nati sunt,non debent iis pœnis affici, quibus nec Decuriones.Et text.loquens generaliter in omnibus liberis in l.diuo.C.de quæst. *Ad idem.*

6 ¶ Addunt aliqui vltra ea quæ diximus rationem,quæ tantùm Reges & cæteros illustres,non etiam alios respicit.Nam natus ante dignitatẽ patris quæ illum illustrem facit,non illustris est, sed tãtùm clarissimus,vt voluit gl.in dicta l. Senatoris filium.ff.de Senat.& in d.l.si Senator.& ibi And.Bart.& Io.Plat.C.de dignit.lib.12.& Alb.in dicto §.illud his.At Reges illustres sunt, vt not.in l.j.C. de offi. eius cui mand.est iurisd.& plenè per Ant.Corse.in tract.de pote.& excel. Reg.q.219. *Ad idem.*

7 ¶ Qui hanc partem tenent,respondent ad d.l.Senatoris filium.ff.de Senator.& c.ad extirpãdas, de fil.presb.quę nos statim pro contraria parte adferemus,vt d.l.intelligatur largo modo & in materia fauorabili,quod satis patet ex eo quod idem text.dicit,filium adoptiuum dici Senatoris filium.Secus in nostro casu in quo de præiudicio alterius agitur. D. autem c.ad extirpandas,loquitur quò ad effectum de quo ibi agitur:& in effectu voluit dicere ille text.quòd repellitur filius in illo casu,siue sit legitimus, siue non & propter id dicitur ibi, siue natus in sacerdotio,siue non.Et ita hos text.refellit Deci.in c.inter cæteras de rescr.vbi tenet hanc opi.vt statim dicemus. *Ad idem.*

8 ¶ Propterea vt ad quæstionẽ in specie accedamus,Sunt multi & ij quidẽ maxima authoritate, qui simpliciter tenent, non succedere in regno, aut alia dignitate,qui ante dignitatem natus est,videlicet Cyn.in d.l.emancipatũ.ff.de Senat.prout illum refert Tancredus de Corneto,& post illum Panor.qui & hoc videtur voluisse in c.licet,col.vlt,ver.quæro cõsuetudo est,extrà de voto. Collecta. in c.ex tenore,in prin.extrà qui filij sunt legit. Dyn.in dicta l.2.§.in filiis.ff.de Decurio.& in d.l.moris.§.sed vtrum.ff.de pœnis,Iac.Ra.& And.Pisa.in d.l.Senatoris filium.ff. de Senatori,prout illos retulit Alb.in ea.l.& ipse Alberi.vt à multis citatur in prima parte statutorum,q. 157.incip.sed suppo namus,vbi tamẽ de ea re,vt etiam suprà diximus in prin.huius q. ita loquitur,vt nescias in quã partem inclinet.Hanc quoq; partem tenet simpliciter Signo.Homod.loquens in regno Franciæ, cons. 37.factum sic proponitur,quædam mulier,col.vlt.& Lucas Pen.in dicta l.si Senator, in fi.per illum tex.C.de Sena.li.12.& Fulgo.in d.l.Senatoris filium, per gl.ibi.ff.de Senatori,Fran.Cremon.sing.50. vidi pulchram disputationẽ.& ibi Io.Bap.Caste.in addi.qui & hoc dicit se publicè disputasse.Mart. Laud.in tract.primogenituræ col.8.versic.rursus quæro.& Nic.Perus.in tract.de succes.ab intest.in prima parte princ.in 6.specie liberorũ,col.6.vers.& hæc faciunt ad aliam quæst.Card.Alex.in c.Adrianus.63.dist.Philip.Deci.in d.c.inter cæteras,col.5.de rescrip.& Catel.Cota.in memoria.primogenitus,vers.sed quid si Rex,vbi hoc reputat sing.& And.Alcia.in l.bona fides,in verbo,reus capitalis. ff.depos. Bonus Curt.in tracta.nobilitatis,parte 3.ad fi.Et in hac item op.videntur esse Bar.& alij suprà citati nu.2.& Catel.Cota.in memo.incip.primogenitus,col.1.vers.sed quid si Rex. *Qui hãc partem tenent.*

9 ¶ In hanc sententiam Herodotus in Polymnia, qui est libr.7.statim circa initia describit historiam barbaricam quidem illam,sed quæ instituto negocio optimè cõuenit.Cùm Darius Hystaspis filius, Persarum Rex aduersus Græcos Aegyptiósq; pararet expeditionem, ingens inter eius liberos de principatu orta est dissensio,quoniã ex instituto Persarum oportebat ita demum Regem ire in expeditionem,cùm Regem successorem declarasset. Erant autem Dario iam antequam regnaret liberi tres è priore vxore Gobris filia suscepti, & post partum regnum alij quatuor ex Atossa Cyri filia.Superiorum maximus natu erat Artabazanes:posteriorũ Xerxes. Qui cùm ex eadem matre non essent,disceptabant Artazabanes quidem,quòd omnis paternæ sobolis ipse maximus natu foret,cùm apud vniuersos homines sit institutum,vt maximus natu liberorum obtineat principatum: Xerxes verò,quòd ipse Atossa genitus esset filia Regis qui Persis libertatem peperisset.Dario nondum ferente sententiam,aderat fortè Demaratus Aristonis,qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus,ac Lacedæmone profugus,Susa ascenderat.hic vir audita liberorum Darij controuersia,adiit,vt fama fertur,Xerxémque admonuit,vt ad cætera quæ pro se dicebat, hoc adderet,se quidem genitum è Dario iam Rege & Persarum regnum obtinente:Artabazanem verò è Dario adhuc priuato.Proinde neq; æquum neq; iustum esse alium quempiam,potiusquàm se illam dignitatem adipisci:quoniam Spartæ quoq; sic vsurparetur,vt si cui antequam regnet filij nascantur,deinde Regi iam alius,huius postea nati successio regni sit.hac à Demarato subiecta ratione vtentem Xerxem,tanquam iustè dicentem Darius regem declarauit. *Huius opi.confirmatio ex historiis.*

10 ¶ Eandem historiam & Trogus,quique ipsius epitomen fecit Iustinus lib.2.recensent,in hoc tamen ab Herodoto dissentientes,quòd post Darij obitum hanc dicunt controuersiam actam,& ab Anapharne vtriusque patruo diiudicatam atque compositam.Arthemenémque eum appellat, qui He- *De eadem historia.*

BIU Cujas

rodoto Artabazanes nuncupatur. Sed & eam quoque tetigit Plutarchus in Artaxerxe, vt posteà dicemus,& in libello de fraterna beneuolentia,vbi ille maiorem natu filium Ariamenem appellat, dicítque hanc controuersiam ab Artabano Darij fratre fuisse diiudicatam.Sed & hanc quoque è nostris referunt ex Iustino Lucas Pen.in d.l.si Senator.C.de dignit.lib.12.& Nico.Perus.in d.tractat. de succes.ab intest.& D.Cirierus in tractatu primogenituræ libr.1.q.12.in qua hãc nostram principalem quæstionem latissimè & doctissimè tractauit.

11 ¶ Nec hinc dissentit quod Iosephus scriptor primæ classis acerrimíq; iudicij,lib.Antiquitatum,16. Ex Iosepho. cap.3.veluti indignãter,nec sine bile retulit,Herodem Regem,postpositis Alexandro &Aristobolo suis & Mariannæ filiis,successorem in regno sibi designasse Antipatrum,ante principatum,& de priuata vxore sibi genitum.

12 ¶ Sunt tamen qui contrà asserunt præferendum esse primogenitum omnium, etiam natum ante Pro nato ante regnum. patris principatum,per d.l.Senatoris filium,in fi.ff.de Senat.vbi scribitur in hæc verba,Nec interest an in Senatoria dignitate constitutus eum susceperit,an ante dignitatem Senatoriam.Pro quibus est & tex.in l.cùm aduocatio,in verbo,cum liberis quãdocunq; genitis, & ibi Alber.C.de aduo.diuer. iudicio.& in l.2.C.de aduo.diuer.iudicum,vbi scribitur,Cum liberis iam natis,vel posteà procreandis.& in l.neq; Dorotheum, ibi,& si ante paternas illustres dignitates natus est, & alibi sæpe. C.de Decur.libr.10.vbi filij quandocunq; geniti gaudent patris dignitate & priuilegiis. Et dictũ capitulũ inter cæteras,ibi, filius sacerdotis & in sacerdotio genitus,extrà de rescript. Ex quo probatur esse filium sacerdotis eum, qui ante sacerdotium natus est.aliàs enim frustra text. subdidisset ea verba,& in sacerdotio genitus.Et ita illic per illũ tex.volunt Panor.Maria. & Fran.Rip.& idẽ Maria.in rep.c.veniens,in 2.no.de accus.Sed & de hoc est clarior tex.in c.ad extirpãdas,extrà de fili.presby. Nam primùm filios presbyterorũ simpliciter vocat.& posteà de iisdẽ loquẽs,dicit, siue geniti sunt in sacerdotio, siue non. Ex quo cõstat nihil interesse vt filij presbyterorum dicantur, siue nati sunt post sacerdotium,siue ante.Et rursum in c.adhæc,eo.tit.vbi primùm nominantur à Pontificibus generati:deinde autem subiungit,quòd si ij sint ex legitimo matrimonio procreati(& ita ante pontificatum) nec aliud canonicum obuiat, licitè possunt ad sacros ordines ascendere. & in eisdem ecclesiis,in quibus præsunt vel præfuerunt genitores eorum,beneficium obtinere.

13 ¶ Item successio post mortem competit.l.j.§.si impubes. ff.de collat.bon. sed natus ante partum re- Ad idem. gnum reperitur primogenitus tempore mortis, ergo præferendus, per l.si quis filio exhæredato,in secundo responso.ff.de iniust.& rup.test.& l.capitis.C.vnde cogn.& l.j.§.proximus.ff. eo.tit.& l.non intelligitur.§.quãdo.ff.de iure fisci,& §.proximus,Inst.de leg.ag.suc. vbi proximus quis per hoc tẽpus requiritur,quo mortuus est is, de cuius hæreditate quæritur. Nec enim oportet priùs quæri de conditione alicuius,quàm hæreditas vel legatum ad eum pertineat.l.non oportet.ff.de leg.2.& l.interuenit,de leg.præst.Non inspicitur igitur quod priùs fuit,sed quod nunc est, l.quod ita. ff.de ædi. edic.& c.ferrum,50.dist.& c.non enim,& c.non est,quod est vlt.32.q.j.& c.eam te,de rescrip.

14 ¶ Adhæc si aliter diceremus,absurditas maxima hinc sequeretur,videlicet quòd si Rex decederet Ad idem. relicto vnico filio, qui natus esset ante partum regnum,is non succederet. Sequeretur item & alia absurditas,quòd præferrentur in successione regni aut comitatus, nati post dignitatem illius de cuius successione agitur,exclusis anteà natis,proximioribus fortè in gradu,contra iura,quæ primo loco admittunt proximiores, per d.§.hæreditas.Et alia quoque generalia,videlicet quòd filij non succederent in quibuscunque rebus post eorum natiuitatem acquisitis,sed eos excluderent posteà nati, quod nullo iure cautum reperitur: quin ex iure communi liberi omnes nullo delectu æqualiter succedunt,vt suprà latè diximus in 4.q.

15 ¶ Adde & hanc rationem,quia filiationis substantia & proprietas habetur à patris substãtia, non à Ad idem. qualitate patri adhærenti,quia qualitas patris non generat, sed generatum & natum cognominat. Nam natus ex B.tunc Senatore,dicitur filius B.Senatoris,& tandiu sic nominandus est,quandiu pater à Senatu remotus non est.At patre postea remoto,non est dicẽdus filius B. Senatoris,quoniam secundũ illud tempus,quo sic profertur B.non est Senator,sed fuit.Tamen adhuc ei quædã priuilegia reseruantur,quę non amittit,propter casum patris.d.l.moris.§.iste,& sequen.ff.de pœnis,& dicta l.2.§.in filiis.ff.de Decurio.& d.l.emancipatũ.§.1.ff.de Senat.Et isto respectu,dicetur etiam filius Senatoris,vt ibi dicitur.E diuerso quoq; natus B.nondũ Senatore,non dicitur tunc filius Senatoris,sed filius B.plebeij.Sed B.posteà facto Senatore,tunc dicetur filius B.Senatoris,quãdiu durabit ea dignitas,per tex.eum non cauillando,in d.l.Senatoris filium,in fi,& in d.§.in filiis.

16 ¶ Et id confirmatur ea ratione, quòd qualitas adiecta verbo,debet intelligi secundùm tẽpus verbi Ad idem. cui adiungitur.l.in delictis.§.1.& l.quod ait prætor.§.Iulianus.ff.de noxa. & l. Titius.ff.de testa.milit. vbi est tex.optimus ad rem de qua agimus,quòd testamentum militis dicitur etiam quod tunc miles fecit antequam cinctus esset.Et sic in casu de quo tractamus,qualitas significata per illud verbũ, Senatoris,debet inesse secundùm tempus præsens,si per verba præsentis temporis loquimur: & secundùm tempus præteritum,si per verba temporis præteriti loquimur. Et hæc ratio & præcedens est Sal.in d.l.imperialis.§.illud his.C.de nupt.vbi hanc partem sequitur,vt statim dicemus,& respondet ad eum tex.quia ibi propria filiorum macula obsistebat priuilegio.Sed in nostro casu nihil inest personæ nati ante dignitatem, quod ei obsit. Item ibi de priuilegio agitur, hic de beneficio,& lege regni interpretanda & declaranda.

¶ Et

BIU Cujas

17 ¶ Et huc quoq; pertinet quod ſcriptũ reliquit Bald.ille noſtrorũ legum interpretum(Accurſium & Bart.ſemper excipio)facilè princeps,ſed qui omnes acumine ingenij (pace omnium dixerim)nemi ne dempto ſuperauit,in l.2.ad fi.ver.item nota quòd diſtinctio.C.de libe.& eor.liber.quòd in fauorabilibus factum patris indiſtinctè ac ſine delectu & diſcrimine prodeſt liberis tam natis,quàm naſcituris.Et ideò inquit)recepto patre ad ciuitatem,vel extimũ, vt appellat,ciuium,omnes filij gaudent priuilegio illius extimi,per no.l.2.C.qui æta.ſe excu.lib.10.vbi gl.vt ex ea omnes vbique aſſumunt,dicit extimum patris,eſſe extimũ filij.De quo nos latiſsimè diſſeruimus in repe.l.ſi vnquam, in prin.nu.23.iam ſatis.C.de reuo.donat.vbi & hoc dictum Bal.inter plurima alia adduximus. *Ad idem.*

18 ¶ Et hanc quoq; opinionem non modicùm fulcit quod in ſimili à viris doctis ſcriptum eſt,quòd ſi in facultate legitimandi excepti ſunt filij Comitum. Si quis ſuſcepto antè filio naturali comitatum conſecutus eſt,non poterit huiuſmodi filius ex ea facultate legitimari,tanquam is exiſtimetur,& ſit filius comitis,quamuis ante comitatum natus.Ita voluit Ant.Roſel.in ſuo ampliſsimo tractatu legitimationis,q.61.vbi & ita dicit ſe conſuluiſſe,& Zoch.qui & in eam rem dicit ſe vidiſſe plura conſilia,& ſe quoq; ſimul conſuluiſſe,in c.per venerabilem,& ibi etiam Card.Alex.in §.quod autem,col. 116.verſ.quæro ſecundò principaliter,extrà qui filij ſunt legitimi. *Ad idem.*

19 ¶ Poſtremò hæc pars in caſu de quo loquimur, non caret authoritate noſtrorum,vt ſcilicet natus ante regnum præferatur nato poſteà.Ita enim in ſpecie tenet Guid.Suz.in d.l.Senatoris filium.ff.de Senatori.per eum tex.quem conciliat cum dicta l.ſi Senator.C.de dignit.lib.12.vt videlicet filius natus ante dignitatem præferatur quò ad bona & ſucceſsionem. Natus poſteà, quo ad honores & dignitates.& Saly.in d.l.imperialis §.illud.C.de nupt.Alex.aut quiſquis eſt,in addi.Bald.in l.cum antiquioribus,col.§.ſuper ver.modò quæritur.C.de iure delib.Nico.Mil.in ſuo repertorio,in verbo, filius primogenitus ſicuti,in fi.vbi erranter pro hac op.citat Bart.in d.l.cum ſatis.& nouiſsimè Franc. Ripa.in d.c.inter cæteras,col.2.verſ.& inducitur,extrà de reſcrip.& D Cirierus in d.tract.primog. in d.12.q.lib.j.& Moline.in conſuet.Pariſ.tit.j.§.8.gl.j.q.11.eadémq; vlt.Et ad hanc quoq; op.trahitur à nonnullis Albe.in d.l.Senatoris.ff de Senat.& in tract.ſtatut. parte j.d.q.152.vbi certè videtur inclinare in hanc partem. *Qui tenent præferri natũ ante regnum.*

20 ¶ Nec caret item hæc poſterior opinio exẽplo.Nam cùm Bela huius nominis ſecundus Vngariæ, quæ ante Pannonia dicebatur,Rex in priuata fortuna Geicam,aut,vt alij vocant Geiſam filium ſuſcepiſſet,Rex autem poſtea factus Laſdilaum, Stephanum, & Almum,ſucceſsit Belæ patri mortuo Geica ante regnum natus,ſuis fratribus poſt regnum natis antepoſitus,quos res nouas, vt regnum vſurparent,molientes,facilè pepulit,vt à Michaële Riccio in regibus Vngariæ ſcriptum eſt. *Eius opi. comprobatio ex hiſtoriis.*

21 ¶ Sed & ab antiquitate quoq; exẽplum eius rei repetamus.Scribit Plutarchus in Artaxerxe. Cùm Dario Perſarum regi ac Paryſatidi ipſius vxori,eſſent filij Artaxerxes ipſe natu maximus,& Cyrus ætate poſt illum proximus,& alij duo.Mater Cyrum maiori charitate amplexa,eum in regno ſuccedere,poſtpoſito Artaxerxe,cupiebat:nitebatúrq;,non ſane probabili(quod ipſe Plutarchus dicit) ratione,ea qua olim Xerxes priſcus,Demarato Lacedæmone authore, vſus fuerat. Artaxerxem ſe priuato Dario Cyrum Regi peperiſſe, nec tamen ſuadendo perficere potuit,vt id obtineret. Nam qui ætate anteibat Rex cõſtitutus eſt.Ex quibus plane potes intelligere Plutarchum virum in omni doctrina admirabilem huic opinioni ſubſcripſiſſe. *Ad idem.*

22 ¶ Nec deſunt in hac tanta controuerſia,qui non parum referre dicunt, an conſuetudo vel ſtatutum deferens ſucceſsionem primogenito, loquatur ſimpliciter de primogenito ſine alia adiectione: an vero de primogenito Regis,comitis,& ſimiliũ,vt ſcilicet primo caſu præferatur primogenitus ante regnum: ſecundo caſu,primogenitus poſt regnum.quaſi is dicatur primogenitus Regis,de quo loquitur conſuetudo,non cæteri nati ante. Ita expreſſe voluit Bal.poſt Iac.Bel.in d.l.imperialis.§.illud his.C.de nup.& idem Bal.in l.vlt.C.de Decur.lib.11.vbi allegat l.Titius.ff.de teſt.mil.& l.de eo qui. §.vlt.ff.de falſis,& d.l.in delictis.§.ſi extraneus.ff.de nox.& ſequitur Iac.Alu.in c.j.col.vlt.& ibi etiam Car.Alex.col.2.verſ.quæro ſi ante regalem,tit.de feu.march.Et cum hac op.videtur cõuenire Fel. in c.prudentiã,col.3.verſ.quid ſi aliquis eſt natus, de offic.del.dum fatetur, quod natus poſt regnum adeptum bene dicitur filius Regis, ſed non primogenitus Regis, quia ab eo non fuit genitus, tanquam à Rege,ſed tanquam à priuato. *Diſtinctio an conſtitutio loquatur de primogenito, an de primogenito regis.*

23 ¶ Declarat autem Bald.in §.illud, quando dicatur pater regnum adeptus, vt filius ipſius vocetur filius Regis.Nempe, ait, per coronationem,per d.l. Titius,& d.§.ſi extraneus.De qua re ſuperfluum eſt in hoc loco diſputare,cum nõ ſit preſentis tractationis.Sed ſi tu de ea videre velis,lege Cy.Bart. Alb.Sal.late,& cæteros in l.bene à Zenone.C.de quad.præſcri.& Io.And.& alios in c.venerabilem, de elec.Bal.in l.directis.C.de teſta.manu.& in addi.Specul.& poſt ipſum Spec.tit.de reſcrip.præſen. §.vlt.ver.item quod obtentum,in addi.quæ incip.donatio. *Quando quis dicatur regnũ adeptus.*

24 ¶ Sunt & qui ita quoq; diſtinguũt,an filij,inter quos contenditur,prætendunt qualitatẽ à patre tantum,qui ſcilicet ipſum regnum primum acquiſiuit,an etiam ab auo paterno,quia videlicet regnum eſt auitum,aut aliorum ſuperiorum,vt videlicet primo caſu procedat,quod dictum eſt,præferri natum poſt dignitatem,alteri ante nato.Et licet non fuerit natus ex patre Rege,tamen quia natus eſt ex auo Rege,eſt illuſtris:vt qui dignitatem regalem ſtatim ab auo veluti ex radice receperit,arg.d. l.emancipatum,in fin.ibi,vt aui ei potius dignitas proſit. ff.de Senat.Ita voluerunt Petr.Cyn.Bald. Alb.Roſa.Raph.Fulg.in d.l.imperialis.§.illud his.C.de nupt.& Iac.Rebuf.in dicta l.ſi Senator.C.de *Alia diſtinctio an regnum ſit paternum an auitum.*

BIU Cujas

dign.lib.12.& omnium latissime Ant.Corsi.in tract.de pot.& excel.Regia,in 26.q.vbi dicit hanc esse communem opi.& adducit rationem,vt dicit,inconuincibilem,quæ tantum primam partem huius distinctionis respicit. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid teste philosopho. Qualitas autẽ aduenies enti qualificat & diuersificat illud ens,per tex.in cap.licet canõ, iuncto cap.statutum, de ele.libr.6.Cum ergo qualitas regalis aduenias enti post esse completum,& sic post filium natum. Ergo non debet trahi retro ad tempus, in quo non erat illa dignitas. Nec etiam isto casu, vt dicebat Sal.debet considerari tempus præsens in præiudicium alicuius filij nati tempore dignitatis.

25 *Alia distinctio an regnum obuenerit ex quacunque successione an ex electione, aut alia causa.*

¶Alij autem hanc rem non adeo anguste concludunt,vt eam distinctionẽ auorum tantum qualitate metiantur: sed generalius dicunt natum ante dignitatem præferri in successione natis postea in regno,quod patri obuenit iure hæreditario,& ex successione generis, nedum aui & aliorũ ascendentium.Nam talis erat cui erat implicitus,vt ipsi loquuntur,status regalis,& ad regnum spem habebat.At in regno quod electione,aut alia causa aduentitia & non hæreditaria alicui obuenit, præferri natos postea.Ita voluit no.Pet.Iac.in arbore successionis regni Franciæ,col.4.versic. ponamus quod Philippus, vbi dicit quod leges,quæ videntur velle contrarium, loquuntur in Senatoribus, Decurionibus,& cæteris id genus,quas quidem dignitates electione,aut alio quouis modo,præterquam iure hæreditario,nanciscimur.Idem quoq; nominatim voluit Guil.Cu.in d.l.fi Senator.C.de dig.li.12.vbi & hoc dicit procedere, etiam si is qui natus est ante dignitatem est naturalis tantum, nempe susceptus ex concubina,quam pater dum esset in dignitate accepit in vxorem,& Io.Rayn. qui illum citat & sequitur in cap.præterea ducatus, col.6.in paruis,vers.quæro iuxta prædicta pone quod habens,tit.de proh.feud.ali.per Fed.& iterum in trac.nobilitatis,in 10.q.prin.vbi & hoc dicit se tenuisse in rep.l.nobiliores.C.de commer.& merc.& quendam Egidium Sancium, in d.§. illud. Idem quoq; voluit D.Cos.Guid.in procem.prag.sanctio.post prin.in verbo,primogenito.& Iac.à S. Geor.in tract.feudorum,col.4.ver.sed iuxta hæc quæro, & D.Bened.in rep.c.Ray.in verbo,in eodem testamento relinquens,le 1.nu.200.& seq.de testa.

26 ¶ Et huic distinctioni consentiunt duæ illæ historiæ quas supra eadem q.adduximus ex rebus Persicis,scilicet altera nu.9.in hanc sententiam.& seq.Altera autem nu.21.sed & vt. In priore enim prælatus est natus post regnum à patre adeptum,quia non iure hæreditario,nec à maioribus,nec à genere Darius pater regnum consecutus fuerat,sed sorte,vt diximus suprà in 17.q.in 1.op.nu.28. Darius ille primus.In posteriore,alter Darius qui à primo illo descenderat, regnum per manus à suis maioribus acceperat.Ideóque qui primus etiam ante regnum adeptum natus erat, prælatus est cæteris post natis.

27 *Authoris opi.*

¶ Non is sum, Lector amantissime,qui possim ex Heracliti antro res adeo obscuras eruere. Verũ si in dubiis sententia libera cuiq; est, nihil prohibet quin & ipse dicam quod sentio.Certe omnium maxime placet mihi secunda opi.quæ indiscriminatim ad successionem dignitatis admittit natum ante partam dignitatem:siue ea ex naturali ordine successionis,siue ex noua omnino causa,quæ nihil ad genus pertinet, obuenerit. Tum rationibus iam allegatis in ea secunda opin.quæ semper & vbique locum obtinent.Tum quoq; quia licet natus ante regnum patris,interim dum pater est priuatus,non dicatur filius Regis:tamen cum primum pater Rex fuit,is quoq; filius Regis fuit,per iura ad hoc in eam sententiam allegata: & ita continuo incipit esse primogenitus Regis. Nam si est filius Regis,& nemo illum præcedit:consequens est vt sit Regis primogenitus,per c.Ioseph,de verbo.sign.cum concord.adductis supra in 1.q.

28 *Responsio ad contraria.*

¶ Nec obstant iura allegata,quia loquuntur in his quibus filij parentibus non succedunt, sed in his quæ ex dignitate parentum ad filios transeunt in vita ipsorum parentum,in quibus non prodest ea dignitas natis ante dignitatem.Hic autem loquimur in his quæ transeunt post mortem,& iure successionis,vt dicit Bal.in d.l.vlt.C.de Decur.lib.10.per hoc respondens gl.ibi,in verbo,ediderit,quæ voluit per illam l.quod delictum patris non nocet filio nato ante feudum quæsitum,sed post tãtum nato:quia vt dicit Bal.feudum post mortem transit in filium,& non in vita patris.Cui tamen glos. alia est similis in d.l.2.C.de liber.& eorum liber,vbi etiam de hoc per Bal.& rursum per Bart.in l. eum qui.ff.de inter.& relega.& ibi concord.per Alex.in addi.ipsius Bart.

29 *Ad idem.*

¶ Vel etiã potest dici ex sententia ipsius Bal.in d.l.vlt.C.de Decur.quod ea l.& similes nihil faciũt ad nostram quæstionem, cum loquantur de priuilegio quod competit patri,quod non trahitur ad filios ante genitos,quia certam conditionem habere cœperunt per d.ll. Sed consuetudo regni quæ vocat primogenitos, dat in hoc priuilegium ipsi primogenito, & non patri.Et ideo dicit,quod per alias leges hæc quæstio definiẽda est.Et vide quæ diximus suprà in tract. Nobilitatis, c.15.nu.7.extende tertio,dum tractauimus,an nobilitas patris transeat ad filios natos ante nobilitatem partam.

TRICESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 *An solus primogenitus regis debeat appellari filius regis,an & cæteri.*

TRicesimosecundo quæro,quia in præcedenti quæstione diutius semper appellatione filij regis immorati sumus. An solus primogenitus regis debeat appellari filius regis, an & cæteri quoque.Et ne quæstio superuacanea videatur,pone quod sit constitutio quædam quæ priuilegium concedat filiis regum, sicuti est in cap.ne aliqui,de priuil.libro 6.& in clem.1.de Bapris.& in extrauag. execrabilis,versic.non itaque.Et vt res quoque sit magis dubia.Pone quod rex sit mortuus relicto primogenito,qui solus successit in regno, & aliis quoque filiis. Nam quandiu pater viuit,incertum est quis

BIU Cujas

est quis post illum ex filiis sit futurus rex: quia forte qui nunc primogenitus est morietur ante patrem. Et filij ex patre viuente plus lucis splendorisq; recipiunt, quàm ex mortuo, per text. in l. vlt. & ibi Bal. C. de iniur. & quod voluit gl. in l. 2. in verbo, filij, & ibi Cy. Bar. & Bal. C. de episc. & cler. cũ si.

2 ¶ Igitur vt in casu magis dubio loquamur, Vtrum iste solus primogenitus, qui patre mortuo successit in regno, dicendus sit filius regis, an vero & cæteri quoque ita sint appellandi, gaudeántq; priuilegiis concessis filiis regum, Io. And. de hac re nominatim loquens in d. c. ne aliqui, dicit, quod omnes dicuntur filij regum & gaudent huiusmodi priuilegiis, nedum primogenitus, qui successit. quem sequuntur Pet. Anc. in 2. not. Dom. col. 2. vers. quæro an sint hic sublata, & Philip. Fran. paulo ante fi. & idem dicit Card. Alex. in c Adrianus. 63. di. Alioquin (inquiunt Pet. Anc. Dom. & Franeus) sequeretur, quod qui haberent hoc priuilegium viuente patre, sine culpa, per mortem patris desinerent habere, contra regulam, decet, de reg. iur. lib. 6.

3 ¶ Quod tamen intellige, ne id omittam, quod de primogenito dicunt procedere in casu de quo loquuntur, videlicet cum priuilegium concessum est filiis regum. Nam cum ea qualitas duret etiam mortuo patre, priuilegium quoque ei qualitati concessum durat. At si priuilegium sit alias cõcessum filiis propter parentes, certe mortuis parentibus cessat priuilegium, per d. l. vlt. C. de iniur. & voluit gl. in d. l. 2. in verbo, filij, & ibi Cy. Iac. Bar. Bal. Alb. & Sali. C. de epis. & cler. & gl. in l. medicos, in verbo, & filiis. C. de profes. & med. lib. 10. Et facit etiam bonus text. in l. in omnib. ff. de reg. iur. cuius hæc verba sunt. In omnibus causis id obseruatur, vt vbi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat. Quanquam huius contrarium tenent Io. And. Dom. & Phil. Franc. in d. c. ne aliqui, de priu. lib. 6. nisi dicas quod ibi non competebat priuilegium filiis propter parentes, sed ob eam qualitatem, quod essent filij regum.

Quid si priuilegium sit concessum filiis propter patrẽ.

TRICESIMATERTIA QVAESTIO.

1 SEd tricesimotertio quæro, an ipse primogenitus, & alij quoque filij, non solum filij Regum, vt in præcedenti q. sed etiam Reges possint appellari. De qua re nos late, de filiis simpliciter loquentes, diximus in repet. l. si vnquam, in princ. nu. 21. huc quoque pertinent. C. de reuo. don. Verumtamen hic repetemus, propterea quod nonnulla addemus, quę sola non potuissem congrue hic scribere. Igitur primo loco gl. habes in c. vlt. 24. q. 1. quæ ex eo tex. qui regem vocat quempiam filium Regis, not. filium Regis debere vocari Regem, licet nondum habeat regnum. Et est arg. inquit, pro Comitibus Teuthoniæ & Italiæ Iam enim, vt subdit, domini sunt, & sola administratio deest, per text. in l. in suis. ff. de liberis & posth. Ex quo potes intelligere, quod licet loquatur simpliciter de filio Regis, vt videri possit intellexisse de omni filio. Tamen ex ratione illius aperte declaratur, quod tantum de eo intelligitur, qui post mortem patris est regnaturus, & administrationem suscepturus, quod tantum primogenito conuenit.

An primogenitus & cæteri filij regum possint reges uocari.

2 ¶ Et ita etiam intelligit Bal. loquens tãtum de primogenito, in l. quæsitum. §. si seruus mihi. ff. de leg. j. & cons. 389. consuetudo est, col. 3. in princ. vers. item primogenitus dicitur Rex, lib. 2. & Panor. dum dicit illis solum deesse administrationem, in c. tanta, col. 3. vers. quidam sunt filij legitimi, extra, qui filii. sunt legit. & Iason loquens de primogenito, consil. 192. in præsenti, col. 3. vers. corroboratur, li. 2. & expressius Carol. Rui. cons. 19. in hac controuersia, col. j. nu. 2. lib. j. & Benedic. in repet. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j. nu. 166. extra de testa.

3 ¶ Illam tamen gl. simpliciter, ac si etiam simpliciter loqueretur de filio, sine discrimine ætatis, citat & sequitur And. Iser. in c. j. in prin. & ibi etiam Aluar. col. pen. vers. quęro an filius Regis. Mart. Laud. col. vlt. Card. Alex. col. 3. in princ. & Matth. Afflic. col 2. vers. & in tantum, tit. quis dica. Dux, Comes, March. Idem And. in prologo constitutionum Siciliæ, & in const. incip. prosequentes, & ibi post eum Matth. Afflic. in 8. q. vbi ex hoc dicunt quòd filius Comitis gaudet priuilegio illius const. loquentis de Comite. & idem Afflic. in constit. incip. intentionis nostræ, col. 8. versi. item pro ista parte, tursúmque in tract. ὡρωτομήσεως, in princ. col. 7. versic. item filius.

4 ¶ Sed & eam gl. sequitur Albe. in l. partum, nu. 3. C. de rei vend. & in d. l. in suis, post medium, versic. item propter prædictam, & ibi quoque Bal. per illum text. tam in lec. ord. quàm in repet. in pen. q. ff. de liber. & posth. Lucas Pen. in l. j. col. j. in verbo, regiam. C. de conduc. & proc lib. 11. Raph. Co. cons. 131. duo fratres, col. j. Io. Ray. in c. j. §. præterea si quis, col. 3. versic. & ista inducebant, tit. de proh. feud. ali. per Fed. Barb. in rep. rub. de caus. possess. & propri. char. 22. ver. opportune se offert modo, q. & cõs. 49. illud afferam, col. 2. lib. j. & cons. 10 sapienter, col. 3. lib. 2. quibus locis dicit eam gl. valde singul. & consil. 73. magnanimus, col. 3. lib. 4. & Card. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem, col. 30. versic. postremo ad eandem materiam, qui filij sunt leg. Iaf. consil. 10. videretur, col. 3. vers. prædicta fortius, lib. 3. Philip. Dec. consil. 262. in causa magnifici, col. 2. vers. s. primo late. Ant. Cors. in tract. de potest. & excel. Reg. in 25. q. Franc. Luca in tract. de priuilegiis fisci, parte j. in 109. casu. Ludo. Gozad. qui illam gl. dicit sing. in repe. l. qui se patris, col. 10. versic. tertio sequitur. C. vnde lib.

5 ¶ Sed & idem plerisque videtur voluisse alia gl. in c. Adrianus, le j. in verbo, Augustos, 63. dist. quæ dicit filios Imperatorum dici Augustos, vt ipsos Imperatores, per eum tex. qui non tantũ Basilicum (sic enim legendum est, vt monuimus in d. l. si vnquam, non Basilium, vt vbique legitur in nostris Decretis) Imperatorem Constantinopolitanum, sed & ipsius filios Cõstantinum & Leonem Augustos appellat. sed id certe fuit propterea quod pater eos cõsortes imperij fecerat, vt ex historus Imperatorũ patet. Nã supra in 17. q. in 4. op. nu. 22. atqui licet, & 2. seq. docuimus, eos Augustos appellari

De eadem re.

De eadem re.

De eadem re.

De eadem re.

De eadem re. Decretorum locum.

BIU Cujas

solitos,qui iam ad imperium asciti erant:Cæsares,qui successores designabantur.

6 De eadem re. ¶ Alia item gl.in id quoque citatur,scilicet in c.denique,in verbo,Rege suo.7.q.1. & ita eam intelligit,citat,& dicit auream Franc. Curt. Senior cons.74.super memorata.col.j.in fin.tanquam scilicet censeat filios Regum de iure Reges esse,& vocari debere. Verum ea gl. in libris,quos hactenus vidimus,nihil de huiusmodi appellatione dicit,sed illud tantum scribit,filios Regum debere esse Reges,id est,succedere patribus in regno,vt aperte insinuat tex.ibi,loquens de Roboam filio Solomonis,qui patri successit,& alia iura quæ ea gloss. allegat. Sed in hanc sententiam est illud Virgilij loquentis de Rhea filia Numitoris Regis,lib.j.Aeneid.

—Donec Regina sacerdos
Marte grauis geminam partu dabit Ilia prolem.

Regina igitur,id est,Regis filia,vt interpretatur Seruius,in id quoque citans quod alibi de Pasiphaë dicitur,lib.scilicet 6.statim post princ.

Magnum Reginæ sed enim miseratus amorem.

Vbi & ipse Seruius Reginæ(inquit)id est,filiæ Regis Ariadnes. Cui adde & illud eiusdem Virgilij, lib.9.Aeneid.Ascaniũ viuente Aenea patre Regem appellantis,ob id scilicet quod Regis esset filius.

Regémque requirunt,

Quo in loco & ipse Seruius interpres id expressim annotat.

7 De eadem re. ¶ Et huc quoq; pertinet quod omnes & Iurisconsulti & cæteri probatissimi scriptores dum loquuntur de Tarquinio Rege,& filiis eius exactis,his verbis passim vtuntur,Exactis Regibus:tanquam & filij ipsius Reges dicerentur.Nam sic loquitur Pomponius Iurisconsultus in l.2.§.exactis deinde Regibus ff.de orig.iur.vbi Zazius,& post eum Hiero.Cagn.ex eo no.filios ipsius Regis Tarquinij Reges dictos fuisse:tametsi vere nondum Reges essent,nec postea fuerunt.quamuis Accursius aliò nõ inscite tamen, eam pluralem locutionem referat. Sic quoque de illis loquitur Tullius Philip.3. rursúmq; 5.& lib.de Diuinatione 1.cùm priori loco paulo ante dixisset singulariter Tarquinium expulsum.Et Liuius sæpe circa initia lib.2.& lib.3.cum primum dixisset,quæ si in Rege tum eodem , aut in filio Regis ferenda nõ fuerit:quem laturum in tot priuatis?paulo post dicit Regibus exactis fuisse Patritios magistratus creatos.Et sic quoque loquitur Valerius Maximus lib.j.c.8. vbi de Valerio Publicola,& lib.4.c.j.post princ.& rursum lib.8.c.9.etiam post princ.& Plin.lib.7.c.28.

8 Sed an primogenitus & cæteri quoque filij regũ dicantur proprie reges. ¶ Possunt & alia pleraq; huc adferri ex his quæ latissime scripsimus in d.repe.l.si vnquam,in præfat. à nu.15.sed quis hunc,vsque ad nu.24.& alios quoque seq.vt ostenderemus patrem & filium censeri vnam personam:& quæ statuta sunt in patre,& in filiis quoque obtinere , quæ non est opus hic repetere,cum sint illic amplissime tractata. Sed illud non possum nec debeo omittere,id quod diximus filium primogenitum Regis,siue etiam intelligamus cæteros dici Reges viuente patre,ficte & improprie dici,cum nec vere nec proprie sint reges,vt expresse voluit Raph.Co.in d.l.in suis, vt illum citat & sequitur Ias.ibi,col.43.vers.item Raph.ff.de libe.& posth.licet id ipse Raph.in meo codice non dicat.sed & idem tenet Mart.Laud.& Car.Alex.in d.c.j.ille col.vlt.hic 3.tit.quis dic. Dux, Comes,March.& idem Card.in d.c.j.col.j.per tex.ibi,cum gl.ti.de vasal.decre.ætat.& Ias.cons.192. in præsenti consultatione,col.pe.vers.non ob.dum dicebatur,lib.2.& Iac.à S.Geor.in tract. feud.col. j.vers.dubitatur etiam,& Molin.in Consuet.Paris.tit.j.§.8.gl.3.in j.q.

9 De eadem re. Quasi,dicti improprietatis. Et quodã modo. ¶ Et hoc quidem probatur ex d.l in suis , qua omnino innititur gl.in d.c.vlt.24. q.j.quæ vtitur verbis,quasi,& quodammodo,quæ ex propria & genuina vi fictionem important,& improprietatem, vt de dictione,quasi,voluerunt gl.Bart.& alij in l.si ante nuptias.ff.sol.matr.& Doc.vbique , & alibi diximus plenissime.Et de dictione,quodammodo,est text.in l.Prætor.§.j.vbi not.Bar.ff.de eden.& in l.j.& ibi etiam gl.& Bart.ff.rerum amo.& in l.4.§.Cato,& ibi Bart.in 6.oppo.& Fran.Are.qui dicit non esse meliorem text. ff.de verb.obligat.& omnes etiam vbique. Ergo ea glos.quæ veluti est asylum omnium eam sententiam tenentium , debet intelligi secundum eam l. quam allegat ex doctrina Bart.in l.non solum.§.liberationis verba.ff.de lib.leg.cum aliis concord.

10 De eadem re. Pene,nota improprietatis habetur. ¶ Confirma hanc rationem,quæ Ias.est,ex eo quod omnes text. eam partem astruentes, & qui solent allegari pro connexitate,aut etiam vnitate patris & filij, etiam per verba fictionem aut improprietatem denotantia loquuntur,videlicet l.cum scimus.C.de agri.& cens.lib.11. quæ etiã vtitur dictione,quodammodo,cum dicit,pars quodammodo corporis eius,& l.vlt.C.de impub. & ali.substi. quæ vtitur dictione,pene,& l.patris & filij.ff.de vulg.& pupil.substi quæ vtitur verbo,habetur,quod quandam fictionem denotat,vt not.Ang.Imo.Alex.Franc.Are.& Ias.ibi,& est tex.in l.mercis.ff. de verb.sign.& in l.2.C.de inter.mat.& voluit præterea Bart.in l.si maritus, la 2.§.legis.ff.de adult. Et alia fere iura loquentia de hæreditate paterna respectu filiorum,loquuntur verbis impropriis,videlicet text.in l.nec adiecit,& l.seq.ff.pro soc.vbi dicitur, quod quasi debita nobis hæreditas obuenit, & in l.cum ratio,in princ.ibi,velut ad debitam successionem.C.de bo.damna.& in l.j.§. Largius. ff. de succes.edict.vbi filij pene ad bona propria veniunt:iunct.no.per gl.Bar.Bal.& alios in d.l.2.C.de iur.& fac.ign.vt non immerito dixerit Bald.in l.potuit,in 7.q.C.de iure delib.quod licet suo hæredi potius inferatur quàm deferatur hæreditas,per text.in d.l.in suis.hoc tamen est quantum ad fictionem,sed non quantum ad veritatem , secundum quam non est continuatio,sed delatio hæreditatis,ex multis ll. vtentibus verbo,delata,& similibus , videlicet in l.vlt.§.cum igitur,in verbo, delata,iuncto vers.sin autem dubius,in verbo,immiscuerint.C.de iure delib.& l.si infanti, & in d.l. cum

antiquiorib.

BIU Cujas

antiquiorib.eo.tit.& idem ferè dicit ipſe Bal.in l.j.in fi.C.de appel.& Alex.& Iaſ.in d.l.in ſuis.

11 ¶ Similiter Pan.in c.conſuluit, & ibi ante eum Collecta. de iure patr. dicit quod licet pater & filius cenſeantur eſſe eadem perſona,per d.l.vlt.de impu.& ali.ſub.& d.§.hac authoritate.hoc tamen procedit ex fictione,non ex veritate.Et propterea licet patronus nõ poſsit ſeipſum præſentare,vt c.per veſtras,eo.tit.poteſt tamen filium,vt no.gl.Inn.Ioan.And.Imo.Pan.& alij,in d.c.conſuluit,& gl.in c. quia clerici, & ibi Car.Flor. in j.q.Ant. qui ita dicit conſuetudine obſeruari,Pan. qui hanc dicit eſſe communem op.eo.tit.& Hoſt.in ſumma,eo.tit.§.in quibus.col.pen.verſ.ſed nunquid filium.Goffre. etiam in ſumma eiuſdem tit.col.vlt.verſ.ſed opponitur. Nam in ſpiritualibus eſt potius attendenda veritas,quàm fictio,ſecundum Gof.vbi ſupra,& Arch.in c.vnico,de voto,lib.6.Et idem omnino voluit idem Pan. in c.ex ore,in j.not.de his quæ fiunt à maio.par.ca.vbi & hanc dicit eſſe communem, & conſil.96.ad claram deciſionem,col.j.lib.2.vbi & hanc dicit communem,& Fel.in c.afferte,col.2. de præſump.& in c.j.col.2.de mag.vbi tamen facit mentionem ſolius Pan.in d.c.conſuluit,& Gaye. in repet.c.vlt.col.50. de elect.lib.6. Paul.Cicad.in tract.de iure patr.in 6. parte,c. 3.& Rochus Cur. in eodem tract.in verbo,honorificum,in 4.q.princ.col.pe.verſ.circa aliud,& latiſsime Cæſar Lamb. in eodem quoque tract.in 12.artic.8.q.princ.1.part.2.lib.Similiter licet is cui commiſſa eſt electio,ſeipſum eligere non poteſt,glo.in l.plane.ff.quod cuiuſque vni.poteſt tamen eligere filium, vt probat text.in l.illud,quæ confeſtim illam l.plane ſequitur,eod.ti.& ibi Bald.qui ex eo not.quod pater executor teſtamenti poterit nominare filiũ in pauperem, ſi is vere pauper ſit,& ſequitur Matth.Afflic. in §.contra omnes,col.2.nu.27.tit.hic fin.lex.

De eadem re. Patronus ſeipſum præſentare nõ poteſt, filium poteſt.

12 ¶ Præterea Bal.in d.c.j.tit.quis dic.Dux,Co.Marchi.dicit per eum tex.quod is proprie dicitur Comes,qui eſt inueſtitus de Comitatu alicuius caſtri vel loci. Qui autem ſine Comitatu eſt, non dicitur Comes proprie,ſed abuſiue.Et ſequitur Iac.Alu.Mart.Laud.qui dicit ſing.& Car.Alex.ibi,& Pan.in c.veniens,in 3.not.de præſcrip.& in c. legebatur,de maior.& obed.& Iac.à S.Georg.in tract. feu.char.5.in verbo,Comes de Villariis,in prin.& ipſe Iaſ.in l.id quod apud hoſtes, col.j.ff.de lega.j. Propterea,vt dicit idem Iaſ.in d.l.in ſuis,vt ad illum redeamus,ſi aliquis habet priuilegium ab Imperatore legitimandi quoſcunque ſpurios,exceptis filiis Comitum & Baronum, poſſet legitimare filium ſpurium filij comitis viuentis, cum huiuſmodi filius Comitis non ſit proprie Comes,vt in ſimili determinat Mart.Laud.in d.diſputa.Et è contrario filius Comitis Palatini,cui & ſucceſſoribus ipſius conceſſum eſt priuilegium legitimandi,non poteſt legitimare viuente patre, ſed tantum poſt mortem illius,cum videlicet erit vere & proprie Comes Palatinus,vt late conſuluit Fran.Curt. Senior d.conſ.74.in 1.dubio.Sicuti & ſimiliter filius patrem,ipſo patre viuente,præſentare non poteſt, ſecundum Car.Flor.poſt Matth.in Cle.vlt.in princ.in 8 q.de iure patro.

De eadem re.

13 ¶ Huc quoque ſpectat quod ſcribit Archid.in d.c.vlt.24.q.1.intelligens d.gl.ibi,quæ dicit filium Regis vel Comitis dici Regem,vel Comitem patre viuente,vt ſpe tantum dicatur,non re:& ſequitur Iac.à S.Georg.in tract.feud.in d.verbo,Comes de Villariis,in prin. Quantum autem diſtet res ipſa à ſpe,non obſcure declarat verſus ille prouerbialis Palladis lib.j.Florilegij,

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Multa cadunt inter calicem,ſupremáque labra.

De quo nos multa diximus in noſtris Legibus Connubialibus, poſt ipſas ll.nu. 33. in quam rem. & multis tum præcedentibus tum ſeq.Ex quibus illud tantum dicã,quod huc priuatim pertinet,Bar. poſt Guil.Cu.in l.ſciendum,in pe.q.ff.qui ſatiſd.cog.bona patris non releuare filium à ſatiſdatione, quia multa(inquiunt)accidere poſſunt ne filius capiat.& ſequuntur recentiores,& Alex. ad hoc noſtrum propoſitum,in d.l.in ſuis,col.3.verſ.pro hoc facit.ff.de lib.& poſth.de quo & nos aliquid dicemus infrà in ſeq.q.nu.29,ſexto iniurioſe,& ſeq.

14 ¶ Hæc ſunt quæ in hac quæſtione dicẽda mihi ſeſe obtulerunt. Ex quibus illud breuiter concludemus,quod ex filiis Regis aut Comitis ſolus primogenitus, nõ etiam cæteri Reges aut Comites appellari poſſunt, vt patet ex omnibus iuribus in eam partem citatis, vtpote quæ loquuntur de filiis ſucceſſuris, & quibus nihil reſtat præter adminiſtrationem, vt dicitur in d.l. in ſuis, quæ eſt præcipuum principaléque fundamentum eius ſententiæ. Quod quidem non poteſt conuenire cæteris filiis, vt iam diximus.

Cõcluſio principalis quæſtionis.

15 ¶ Porro autem primogeniti ipſi non proprie ſunt, poſſúntve dici Reges viuente patre, ſed ficte & improprie. Et vt apertius dicam,magis ſpe & deſtinatione, quàm reipſa. Nam & leges eam rem ſpem appellant,in l.nec ei.§.præterea.ff.de adopt.& l.j.ff.de inoffic. teſtamen.& in l. vlti. in princip. C.de pact. & in l.j.§.ſi impuberi.ff.de collat. bonor.vbi tamen ſpecies corrupte legitur. Et ideo in his quæ vere & proprie intelligi & interpretari debent,primogeniti Regum non venirent appellatione Regum.

TRICESIMAQVARTA QVAESTIO.

An filius legitimatus ſuccedat in iure primogenituræ ita vt cæteris legitimis poſterioribus præferatur.

1 TRiceſimoquarto quæro,an filius naturalis legitimatus ſuccedat in iure primogenituræ, ita videlicet, vt tanquam primogenitus cæteris filiis legitimis & naturalibus natiuitate poſterioribus præferatur. Nam naturales non legitimati haud dubie non ſuccedunt in eo iure, vt patet ex his quæ tibi late diximus ſuprà in commentariis Nobilitatis, c.15.num.10. incip. ſed & illud. Quibus tamen illud addere potes, quod à Tito Liuio proditum eſt, 4. deca. lib. 10. quòd cum Philippus ille vltimus Macedonum Rex duos haberet filios, Perſeum maiorem natu, ſed pellice ortum,

BIU Cujas

ortum, & Demetrium minorem quinquennio, vt alibi postea declarat, sed iusta matrefamiliâs natum, huic regnum spe minime dubia destinabatur. Quid igitur si hic Perseus natalibus fuisset restitutus, an is Demetrio præferendus fuisset in regno?

2 *Legitimi & legitimati an æquiparantur.*

¶ In qua re possent multa adduci quæ pares omnino videntur facere legitimatos, & legitimos, quæ omittenda duximus, quando ea res abunde, imo superfluenter tractata sit ab omnibus, in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel & Bened. Plumb. in sua disputa. incip. statuto Pisano, Anto. Rosel. in tract. legitimationum, lib. j. in causa finali, in princip. & Ro. in l si is qui pro emptore. & ibi latissime Ias. col. 44. vers. non diligenter & perpetuo, cum multis seq. ff. de vsucap. Alex. consil. 2. visis codicillis, lib. j. quod & repetitum est cons. 87. lib. 2. Barb. consil. 27. scripsit doctissimus, col. 17. versic. capio aliam dubitationem, & aliis seq. lib. j. & Soc. consil. 226. quæstio præsentis consultationis: & latissime omnium Franc. Curt. Senior consil. 13. statuto Ianuæ, per totum, & consil. 35. statuto seu in capitulis, etiam per totum, & consil. 74. super memorata, in 3. dubio; & nouissime Ias. in l. filio quem pater. ff. de lib. & posth. & in l. cum acutissimi. C. de fideic. & Philip. Dec. cons. 258. in casu domini Francisci, & à me omnium (absit verbo inuidia) latissime in rep. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 63. hęc posterior, & multis aliis tam præcedentibus, quàm sequent. vsque ad nu. 82.

3 *De eadem re.*

¶ Sed vt ad speciem nostræ quæstionis veniamus. Sunt qui dicunt, & illi quidem numero & authoritate superiores, secundogenitum legitimum & naturalem natum ante legitimationem primogeniti naturalis præferri in iure primogenituræ ipsi naturali legitimato. Verbi gratia in legitimato per subsequens matrimonium (nam in aliis res ipsa satis se exhibet sine exemplo) Titius ex concubina filium suscepit, deinde cum alia matrimonium contrahit, ex qua & alium filium suscipit: ea mortua in vxorem ducit eam concubinam, quæ illi, vt diximus, filium pepererat, qui ob id efficitur legitimus. Neque enim medium illud matrimonium (vt id obiter dixerim) legitimationem illius impedit, vt voluerunt Goffr. & Host. in summa, tit. de fili. presb. ille in §. in fi. hic in §. quod si quis natus. Richar. Malumb. in sua dispu. incip. in quibusdam prouinciis. Io. And. in c. tanta, in verbo, post contractum matrimonium, & ibi quoque Pet. Anc. col. 3. vers. secundo facit. Ant. col. 3. vers. quæro quando, Pan. in 3. not. & Car. Flor. vers. pone procreat quis filium, Car. Alex. col. 10. vers. quæro 7. ex qui. fili. sunt leg. Idem Ioan. And. in c. sine culpa, in 2. q. princ. & ibi etiam Phil. Fran. de reg. iur. lib. 6. Iac. Are. in l. cum decem. §. vlt. & ibi Bart. & Ang. ff. de sol. idem Bar. in l. pen. §. vxor, & ibi quoque Bald. & Imo. ff. solut. matr. Alb. Io. Fab. & Bal. in l. cum quis. C. de nat. lib. idem Alb. in l. si pater. ff. de adop. Ang. in §. si quis igitur, per text. ibi, in auth. quib. mod. nat. effi. leg. & in §. si vero solummodo, per tex. ibi, tit. quib. mod. nat. effi. sui. & cons. 17. Comes Brandisius, col. 2. vers. primus modus, vbi ad id dicit singul. text. in d. §. si vero solummodo. Paul. Cast. qui ita dicit communiter teneri in l. Pomponius. §. quæsitum, in lect. Paduana, & ibi quoque Fran. Are. & Ias. ff. de acquir. possess. idem Paul. in l. naturaliter, in princ. ff. eo. tit. in lect. Bononiensi. Flor. late in sua disputa. incip. Baro. in 1. dubio, vbi id copiose disputat. Ant. Rosel. in tract. legitimationis, lib. j. col. 26. cum multis seq. Nico. Perus. in trac. de succes. ab intest. in j. parte prin. in 6. specie filiorum, post princ. Ang. Are. in §. vlt. col. vlt. paulo ante fi. Inst. de nupt. & D. Cirier. in tract. Primogenituræ. lib. j. q. 14. & Mol. in consuet. Paris. tit. j. §. 8. gl. j. in 7. q. & sentiunt multi ex his quos statim citabimus, & vix reperies qui contrariũ teneat, præter Laud. Sard. in tract. legitimationis, char: 5. versic. secundo quęritur, habui concubinam. Vide tamen quod dixi in nostris commentariis, ad l. boues. §. hoc sermone, in regula, nu. 4. incip. & alius quoque tex. & iterum in 3. limita. num. 8. huc etiam pertinet, rursúmque nu. 18. eodémque vlt. verum aduersus hæc.

4 *Qui dicunt legitimum & naturalem præferri naturali prius nato, sed postea legitimato.*

¶ Igitur, vt redeamus, ea est multorum sententia, legitimum & naturalem secundogenitum præferri naturali prius nato quidem illi, sed legitimato post natiuitatem ipsius secundogeniti. Ita volunt Tancre. in sua 9. q. Barth. Brix. in sua 55. q. inci. aliquis habuit filium, vbi & hoc dicit voluisse Hug. Io. And. qui hanc partem multis magnísque rationibus ac munimentis vallauit, in d. c. sine culpa, in j. q. 2. q. prin. vbi & hanc partem dicit se delegisse, communicato consilio cum tribus solennissimis, vt ipse loquitur, Doc. legum, & suo præceptore Theologo. & ibi quoque Phil. Fran. col. 2. & idẽ Io. And. in d. c. tanta, post prin. & ibi quoq; Hen. And. col. 3. vers. de hoc dicit, Pet. Anc. vbi supra, & Car. Flor. vbi etiam supra, qui filij sunt leg. idem Io. And. in d. c. pro te, & ibi Pet. Anc. in fi. & Dom. col. 2. vers. quærit hic, de rescript. lib. 6. Iac. Bel. qui & ad hoc multa allegat in §. tribus, in Auth. quib. mod. nat. effi. sui, cirátque Ioan. And. vti & ipse Io. And. mutuo illum citat in d. c. sine culpa, vt proinde intelligas eos eodem tempore vixisse & scripsisse, contra quàm nonnulli voluerunt, quod nos obiter dicere voluimus. Sed & idem quoque tenuit Iac. Are. & post eum Bart. dum Io. And. in d. c. sine culpa, allegat in d. l. cum decem mihi. §. vlt. & ibi quoque Angel. ante fin. ff. de solut. idem Iacob. Aret. Iacob. Bu. Rayn. Alber. Bald. Angel. Paul. Cast. & Ias. in l. quoties. C. de rei vend. Alber. in procemio ff. in §. discipuli, ante fin. & in l. vlt. col. j. vers. ex quibus potest. C. ad SC. Mac. & in d. l. cum quis, col. j. & iterum col. penul. vers. sed an ex tempore, & ibi quoque Ioan. Fab. col. 2. vers. quid ergo. C. de nat. lib. & idem Alber. in l. filio. ff. de libe. & posth. dum se remittit ad ea quæ dicit in d. l. cum quis, & in l. cum decem. §. 1. ff. de solut. dum etiam se remittit ad ea quæ scripsit in d. l. vlt. C. ad Maced. Bald. in l. eam quam, col. antepen. vers. sed pone quod est nominatim dictum. C. de fideic. & in l. potior est. §. si paratus. ff. qui pot. in pig. hab. Io. Ligna. & Fran. Rampo. inter cons. ipsius Bal. cons. 18. in quæstione proposita, dum allegant Ioan. And. vbi supra Ang. in l. Gallus. §. & quid si tantum, ad fi. & ibi quoque Alex. qui hanc dicit esse communem opi. col. pen. vers. & hoc facit, & iterum col. vlt. vers. circa

Ioan. And. & Iaco. Bel. contemporanei.

tertium

tertium articulum.Franc.Aret.col.12.verſic.confirmatur iſta inductio.Soc.col.pen.verſic.ſecundum correlarium,& Iaſ.col.18.verſic.facit quod vult,in j.lect.& in 2.lect.col.13. verſic.iſtam concluſionẽ, & Fortu.Gar.col.121.verſic.ex his breuiſsime,& Ioan.de Montefer.char.11.col.j. verſ.circa primum articulum.ff.de lib.& poſth.idem Ang.in ſua diſput. incip.nobilis quidam genere. Petr.Ancar. in c. quamuis,in fin.de reſcrip.lib.6.& conſil. 339. pro maiori intelligentia, in fin. & conſ.427. circa primum quæſitum,col.j.verſ.pro hoc ſpecialiter adduco.Imo.in l.ex facto,col.4.verſic.item quia videtur,& ibi etiam Fran.Aret.qui hoc dicit no.col.8.verſ.confirmatur iſta cõcluſio.ff. de vulg.& pupil. & idem Imo.in l.ſi alienum.§.in extraneis.ff.de hær.inſtit.Panor. in ſua diſput.incip. Augerio, col.3. verſic.quartò & vltimò.Alua.& Card.Alex.poſt And.Iſer.in ca.naturales,ille col.5.hic col.pe.vterque verſic.pone quòd quis,tit. ſi de feud.fue.contro. inter do.& agn.vbi & hoc dicunt fuiſſe determinatum in directorio iuris,titul.de fili.legi.& illeg. §.quidam.Martı.Laud.in tract.primogenituræ, col.8.verſ.quæro propoſita conſuetudine.Ant.Roſel.qui id latiſsimè omnium tractat in tract.legitimationũ,lib.1.in cauſa finali ſiue effectiua,col.2.ver.reſtat modò,vbi de hoc facit tria dubia.Primũ an ſtatutum loquens de primogenito verificetur in primogenito naturali, legitimato ante mortem patris.Alterũ an hic legitimatus fingatur retro legitimatus à tempore natiuitatis. Poſtremum ſi ita fingatur,an compræhedaur in verbis ſtatuti, vti videre apud eum poteris. Nicol. Peruſi. in tract. ſucceſs. ab inteſta.in j. parte, in 6.ſpecie filiorum,colum.eius ſpeciei, verſic. & reuertendo ad propoſitum.Alex.conſ.25.circa primum dubium,colum.2.verſic.addunt etiam, lib.1.& conſil.67.conſideratis his,col.3.verſ.pro hoc etiam ſpecialiter,eod.lib.1.& conſil.94.col.3.verſ.ſeptimò confirmo, eod.lib.1.dum allegat Io.And.in d.c.ſine culpa,& conſ.5.attentis narratis, col.2.verſic. fortificantur prædicta,lib.7.& in ſua diſput.incip. Sigiſmundus Rex Romanorum,in 4.dubio,Corne.conſil. 25. circa primum,col.j.lib.3.dum etiam allegat Io.And.vbi ſuprà.Barb.in rep.l.cùm acutiſsimi,col.58. verſi.quid ſi teſtator dicit ſi filius meus.& iterum col.95.verſ.non obſtat quartum.C.de fideicom. Soci.conſil.225.quæſt.præſentis conſultationis,col.4.verſic.prætereà not.lib.2.& conſ.251.quoniam in præſenti,colum.10.verſic.confirmatur etiam,eod.lib.2 & conſil.246.eleganter,col.4.verſ.confirmatur per ea, eod. lib.2.quod & repetitur inter conſil.Franc.Curt. Senioris,conſ.18.& Card.Alex. in d.c.per venerabilem.§.quod autem,col.19.verſ.& ex his,qui eſt in num.32.qui filij ſunt legi.Fely. in c.vlt.col.12.verſicul.ſub iſta declaratione,de conſtit.& in c.cùm olim,col.11.verſ.primum exemplum,de re iud.Iaſ.in l.ſi is qui pro emptore,col.48.verſ.conſuetudo.ff.de vſucap.& conſ.192. exorta eſt,col.5.verſic.ſeptimò pro eadem parte lib.2.Caro.Rui.conſil.19.in hac controuerſia,col.3.verſ. ſed tamen præmiſsis,& verſ.ſeq.lib.1.& conſil.106.in quæſtione,colum.3.nu.6.libr.3.D.Coſ.Guy. in proœmio pragma. ſancti.poſt princip.in verbo, primogenito. Philip. Deci. conſil. 85. cuius ſuperſcriptio incipit, de gradibus, colum. penult. verſicul. poſtremò. Franc. Curt. Iunior dum citat Ioan. Andr. vbi ſuprà, conſil. 157. præſupponitur, colum.2.num.5.& Catel.Cot.in memor. incipi. primogenitus, verſicul nunquid autem. Moline. in Conſuet. Pariſ. tit. 1.§.8. gloſſ. j. in 7.q. col. 2. verſicul.quantùm ad ſecundum,& Maria.Soci.iunior conſil.52. memini me fuiſſe, col. vlti. verſic. & vltra allegata, lib.1.

5 ¶ Huius ſententiæ multæ ſunt rationes, ex quibus nonnullas attuliſſe non inutile viſum eſt:licèt naturalis ſit prior naturâ,tamen eſt iure poſterior:quia naturale & ciuile vinculũ, ex quibus quibus conſtat ſucceſsio,reperiuntur priùs in legitimè nato,quàm in legitimato.At quoties duo requirũtur ad ius quodpiam conſequendum,is potior eſt, in cuius perſona ea duo priùs reperiũtur,quãuis vnum in alio priùs fuerit,per d.l.quoties.C.de rei vend.cum ſi.vbi cùm duo requruntur ad tranſlationem dominij,videlicet titulus & traditio.neque enim titulus ſufficit,per l.traditionibus.C.de pact.Certè is præfertur,in cuius perſona vtrunque adimpletum reperitur,licèt titulum poſteriorem habeat.

Rationes illius opi.

Potior eſt in quo duo neceſſaria priùs reperiuntur,licet unum in alio priùs fuerit.

6 ¶ Idem in pignore,nam ſi priùs cum vno imperfectè conuenit,deinde cum alio perfectè, demum ſecuta eſt perfectio cum primo:præfertur ille medius,per l.Titius.ff.quæ res pign.obli.poſſ. & l.1.& l.qui balneum,& l.qui potior,in primo reſponſo ff.qui potio.in pig.hab.Item ſponſalia de futuro, & copula matrimoniũ abſoluunt.Sed ſi inter iſta deſponſentur alij de præſenti, anteponitur quod medium factum eſt,c.veniens,de ſponſa.& cap.ſi inter,de eo qui cogn. conſang. & c.1. de ſponſa duo. Ita ſimiliter in noſtro caſu is qui priùs vtriuſque, ſcilicet naturæ & iuris robur aſſecutus eſt, & ita prior à natura ſimul & iure cognitus eſt,ideò præterendus eſt ei qui poſteriùs à iure cognoſcitur beneficio legitimationis,licet naturæ vinculum prior haberet.

Ad idem.

7 ¶ 2.Ratio,Tum demum ſucceſsio defertur naturali filio,ſi is poſteà legitimetur,non aliàs,nec ante legitimationem.Si ergo ante huiuſmodi conditionis implementum,& vt dicunt noſtri,ante conditionẽ purificatam,naſcitur alter filius naturalis & legitimus,& ſic ad ſuccedendũ aptus huic iuri primogenituræ,is debet ſuccedere alio excluſo:cùm iã ſibi ius ſit quæſitũ,per d.c.ſi pro te,de reſcr.li. 6.

Potior eſt cui ius eſt quæſitũ ante conditionis euentum.

8 ¶ 3.Legitimatio non trahitur retrò in præiudicium alterius,per text.optimum in §.liceat igitur, ibi, & ſuos de cætero.& iterum ibi,& hoc facto exinde filios,& ibi Ange.not.in Auth.qui.mod.nat.effi. legi.& in §.illud tamen,in fi.ibi,quo facto ex hoc filios,& ibi gl.in verbo,facto,& in verbo,ex hoc,in Auth.quib.mod.nat.effi.ſui.& in c.tanta,in verbo,poſt contractum matrimonium, qui filij ſunt leg. & voluerunt Bart. & omnes in l.Gallus. §. & quid ſi tantum.ff.de libe.& poſthu. & ibi concord. per recentiores.quibus adde Bald.conſil. 102.incip.eſt conſiderandũ col.2.lib.4. & omnium elegantiſs. And.Alcia.lib.Paradox.3.c.12.qui& hoc putat paſsim procedere nullo diſcrimine, an ſit in alterius

Legitimatio non retrotrahitur in præiudicium alterius.

præiudi

præiudicium,nécne,cum text.in d.§.& licèt, palam eo casu loquitur,quo pater legitimam sobolem non habebat. Et etiam diximus in nostra repet.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu. 64. sed in dubium.

9 Nec collatio. Nec restitutio. Nec confirmatio. Nec fictio.

¶ Et id quidem verum est,siue legitimatio sit quædam collatio,per d.c.si pro te,de rescript.lib.6. siue quædam restitutio,per c.quamuis,eo.tit.lib.6.& per not.in l.vlt.C.de sen. pas. vbi restitutio quæ fit ad bona,non trahitur ad ea, quæ medio tempore fuerunt in alium translata. & est etiam bonus text.in l.& si sine.§.sed quod Papinianus.ff.de minor.& ibi concord.& Iasl.latè cons.139.in causa quę vertitur super canonica,in col.2.li.1.Siue etiam sit quædam cõfirmatio,per c. si apostolicæ,de præb. lib.6.Siue item habeat vim fictionis, & tunc etiam in præiudicium aliorum non retrotrahitur, ex sententia Argen.& Paganini,& Vbertini inter cons.Bal.cons.16.in Dei nomine,&c.visis testamento,&c.lib.4.ar.no.per Cyn.in l.vlt.C.ad Maced.De quibus omnibus & aliis si.nos latiùs diximus in nostro tractatu Retractuum tit.1.§.1.glos.10.in verbo,*dedans l'an*,nu.68.est autem generale,& seq.

10 Non retrotrahitur quod hodie incepit valere.

¶ 4.Quod hodie incepit valere,non retrotrahitur.c.1.de desp.impub.li.6.valet igitur,vt ex nunc vt nostri loquuntur,per not.in c.nõ firmatur,de reg.iur.li.6.& patet in l.obseruare,in fi.ff.de off.Procõ. & in l.quod ab initio.ff.de de mil.test.& in §.pen.Instit.eo.& facit l.Tribunus.ff.eo.& l.Titius.ff.quæ res pig. oblig.pos.igitur huiusmodi legitimatio retro vires suas non extendit, sed iam robur incepit habere à tempore suo.Ergo legitimus ante id tempus ius primogenituræ adeptus, ipsum non perdit per legitimationem naturalis,quam metimur ex suo tempore.

11 Iniquitas, si aliter dicamus. Et periculum.

¶ 5.Quid si aliter teneamus?nónne insurget magna iniquitas aduersus mulierem quæ primo loco nupsit huic viro nõ nuptura,si is habuisset primogenitũ,qui cęteris suis liberis exclusis huiusmodi ius obtineret? ad quod facit text.in l.vlt.C.de pactis intet empt. & vendi.ad fi. dum loquitur de eo qui aliter non erat contracturus.& in c.filij,tit.si de feud.cont.sit inter do.& ag.Item magnũ illi mulieri imminet periculum ex huiusmodi primogenito antè nato, qui spe huiusmodi iuris consequendi illam veneno fortè,aut vi interimet,vt pater matrem ipsius in vxorem accipiat.

12 Quid decet inspiciendum.

¶ 6.Legitimatus ea tantùm habere debet,quæ huiusmodi appellationem decent.§.dubitatum,in fi. in Auth.de incest. nupt. nam quid deceat semper inspiciendum est,c.magnæ,& cap.cùm nõ deceat, de voto.Sed non decet quòd legitimatus plus iuris habeat,quàm legitimus,per text.in §. si quis ergo,& §.quoniam variè,& §.si quis autem,in Auth.quib.mod.nat.effi.sui.Consequeretur autem plus iuris,quàm legitimus, si in hoc iure primogenituræ succederet, quod minimè dicendum est. Ad quam rationem vide omnino quæ scribemus infrà,nu.49.& ego.

13 Prolis fauor nõ est ampliandus contra aliã prolem. Nec dotis contra dotem.

¶ 7.Istius legitimi cœpit esse hæreditas,quia filius,ergo hæres,ad Gal.4.& l. in suis.ff.de lib.& posth.Et primò fuit constitutus in iure succedendi.§.sed sui,Inst.de hæred.quali.& diff. Nec est hic fauor prolis ampliandus,contra aliam prolem priùs legitimam. Sicuti nec doti datur fauor aut priuilegium contra dotem,quin in illis temporis prærogatiua seruetur,per l.1.circa princ.C.de rei vxor. actio.& l.vlt.C.qui potior in pign.habe.vbi fictio stipulationis de dote non habet locum in præiudicium alterius dotis,ne quod legitimè factum fuerat, ob superuenientem euentum vitietur aut perdatur,contra regulam, factum legitimè,de reg.iuris,li.6.cum concor.Nam & alia est etiam regula, quòd id quod nostrum est,sine facto nostro à nobis auelli non potest.l.id quod nostrum.ff.eo. Primogenitus autem nihil fecit ob quod sibi debeat huiusmodi ius deperire. Nec pater ei expressè auferre potest,vt latè diximus suprà q.21.Ergo nec tacitè contrahendo cum concubina.c.dilecto,de præb.Nec enim potest in illius præiudicium mutare consilium,per c.mutare,de reg.iur.lib.6.

14 Legitimatio nõ trahitur ad tempus cõceptionis.

¶ 8.Legitimatio non trahitur ad tempus conceptionis, sed inspicitur tempus partus,per text. in §. tribus,ante fi.in Auth.quib.mod.nat.effi.sui.Ergo multò magis non inspicitur tempus ante conceptionem,per illum text.& in l.nuper,in fi.C.de nat.libe.

15 Certi modi quibus secundus locus in primum adducitur.

¶ 9.Habemus certos modos quibus in successionibus constitutus in secundo loco,in locum prioris adducitur,vt in morte naturali, quæ primo subducto facit locum alteri:& morte ciuili,scilicet deportatione vel damnatione in metallũ.l.Gallus.§.quid enim si nepos.ff.de libe.& posth.& l.1.§.si filius,& seq.vsq; ad §.post suos.ff.de suis & legi.cum si.Sed modus legitimationis nõ reperitur esse de illis modis,nisi quis fortè vellet argumentari de casibus expressis ad legitimationem,quod fieri non potest,cùm casus omissus à lege pro omisso habeatur.l.si verò.§. de viro.ff.sol. mat.&c.dilectus, de temp.ord.cum concord.alibi à me latè traditis.

16 Primogenitus non est nisi & idem sit legitimus.

¶ 10.Ad hoc vt quis ius primogenituræ obtineat,duo requiruntur, quòd sit primogenitus & legitimus,quod non est in huiusmodi primogenito:quia licet sit prior filius,hunc enim natura genuit, nõ honestas coniugij.& c.vl.32.q.4.imò etiam spurius filius vocatur in c.tanta,qui filij sunt leg.Non tamen in iure succedendi prior est,sed is qui priùs illa duo nactus est,ex quibus ius successionis competit:vt sic ponderetur huiusmodi ius primogenituræ,non natiuitas,per text.in §.vlt.22.q.4.vbi dicitur,quòd Iacob dicendo se esse primogenitum non est mentitus. Non enim dicit se esse primogenitum natiuitate,sed iure:& hæc ratio accedit ad primam.

17 Ciuiliter fieri non satis est, nisi & naturaliter fiat.

¶ Quòd si quis contendat istum censendum esse legitimum à natiuitate, hoc certè non est verum secundùm veritatem naturæ,sed secundùm dispositionem legis,vel ciuilitatem. Sed cõstat quòd illum quem excludunt filij secundùm naturam,non excludunt secundùm ciuilitatem l. si ita quis. ff. de leg.2.& l.fideicommissum.ff.de condi.& demon.vnde non est satis ciuiliter fieri.c.susceptum, de reser.li.6.& facit tex.in l.ex ea parte.§.insulam.ff.de verb.obli.& in l.vlt.C.de his qui veni.æta.imp.

¶ 11.In

BIU Cujas

18 ¶ 11.In fictionibus quæ ad principium ſuapte natura trahuntur, oportet eandem cauſam & eſſentiã perſeuerare, alioquin naturam ſuam mutant,nec iam trahuntur ad initium,vt patet in l.1.§. videamus.C.de rei vxo.actio.Cùm ergo eo tempore,quo pater habuit primam vxorem & ex ea filium, non potuerit ea concubina eſſe illius vxor(duas enim vxores ſimul habere non potuit)certè fictio, qua is debuit cenſeri legitimus ex ſequenti matrimonio,mutat naturam,& ad id tempus non trahitur.Nec enim trahi debet ad tempus,quo ſequi poteſt iuris repugnantia.l.ſi is qui.ff.de vſucap. & l. 2.C.de inof.dona.& l.donationes,la 1.C.de dona.inter vir.& vxo.Nec item trahitur mutata conditione perſonæ,vel quando res poſſet vitiari.l.ſi certarum.§.vlt.ff.de teſta.mili.& l.in bello.§.codicilli.ff.de capti.& poſtli.reuer.& l.1.C.de teſta.manu.Nec denique cùm nuptiæ in parte temporis conſiſtere potuerunt, & in parte non conſiſtere.Aliàs enim ſequeretur quòd quis partim temporis eſſet legitimus,ſiue legitimatus,& partim non:quod eſſet abſurdum.l.cùm aliis.C.de cura.fur.& c.per venerabilem,verſic.prætereà etiam,extrà,qui fili.ſunt legi.cum aliis multis concor. à me congeſtis in repet.l.ſi vnquam,in verbo.donatione largitus,nu.232.tertia ratio.C.de reuo. donat.

Fictio non retrotrahitur, cùm ſuam naturam mutat.

Nec cùm ſequi poteſt iuris repugnantia.

Nec cùm res poſſet vitiari.

Nec cùm nuptiæ partim tẽporis conſiſtere potuerunt, partim non.

19 ¶ 12.Fictio omnino locum non habet cum alterius præiudicio, vt patet ex eo quòd actio de dote quæ non competit cõſtante matrimonio,facto diuortio competit,redintegrato matrimonio deſinit competere.l.ſi mulier diuerterit.ff.ſol.mat.& aliis ll.ibi alleg.& id quidem ex fictione, quoniam fingitur non diuertiſſe.l.plerunque.ff.de rit.nup.Sed hoc tantùm procedit quando debetur, vel reſtituenda eſt ſoli mulieri, vel ei ſimul & patri.Secus ſi extraneo,per l.ſtipulatio de dote.ff.de iure dot. & l.in inſulam.§.vlt.ff.ſol.mat. Quaſi videlicet in illius præiudicium non procedat illa fictio. Sic & in hoc caſu,licèt quò ad parẽtes & huiuſmodi filium naturalem poſsit procedere huiuſmodi fictio, vt videlicet cenſeatur legitimus, non tamen in præiudicium alterius legitimi nati ante huiuſmodi matrimonium,iam habentis ius efficax,vt dictum eſt.

Nec cum alterius præiudicio.

20 ¶ 13. Eadem fictio non habet locũ in ſtatutis,in quibus verba verè ac propriè, non fictè non impropriè accipienda ſunt.l.3.§.hæc verba,& ibi not. ff. de neg.geſt.cum ſi. Legitimatus autem etiam per matrimonium non verè,ſed fictè,dicitur legitimus l.cùm quis,in fi.C.de natur.libe.cum dicit,ſimili perfruantur fortuna.nullum enim ſimile idem eſt,vt not.gl.l.quod Nerua,in verbo,dolum eſſe.ff. depoſi. cum ſi.Nam & vbi fictio locum habere non poteſt,nec legitimatio quoque quæ fit per matrimoniũ.l.Paulus.ff.de ſtat.ho.& l.& ſi contra.& ibi Cy.& alij.C. de nup. Si ergo is legitimatus non poteſt comprehendi à verbis ſtatuti, nec ab eius diſpoſitione poteſt.l.1.§.ſi is qui nauem.ff.de exer. act.& l.4.§.toties,& ibi Bart. & alij.ff.de dam.infect. cum infinitis propè concord. à me collectis in repe.l.ſi vnquam.in verſ.libertis,nu.2.& multis ſeq.

Nec in ſtatutis

21 ¶ 14. Quando qualitas, vel ſolennitas ſubſtantialis requiritur certo aliquo tempore, ſi eo tempore non affuerit,etiam ſi pòſt ſuperueniat,nihil operatur.l.obligari.§.tutor,& ibi not.ff.de author.tut.& l.matrem.C.de prob.& l.his verbis.§.interdum,& ibi Ang.ff.de hære.inſtit.& no.à Iac.Bu. & Bart. in l.quid ergo,in prin.ff.de his qui not.infa.& Cyn.in l.vlt.C.ad SC.Maced.& Bart.in l.bonorum.ff. rem rat.hab.cum aliis multis ſi.& concord.à me collectis in Legibus Connubialibus in gl.4.in verbo,*conſentement*,nu.2.& 2.ſeq.At qualitas legitimationis requiritur tempore natiuitatis, vt dicatur primogenitus legitimus.neque enim primogenitus legitimus eſt,qui non legitimè gignitur,ſiue naſcitur.Et hæc ratio maximè procedit in dignitatibus & prærogatiuis, in quibus requiritur habilitatem ineſſe eo tempore,quo dignitas,ſiue prærogatiua defertur.Nam ſuperueniens inefficax eſt.l.ſi filiusfami.ff.de teſt.& l.1.§.exigit Prætor,& §.ſeq.& l.pen.§.teſtamento.ff.de bon.poſ.ſecund.tab.& c. innotuit. & ibi gloſſ.in verbo,coniugata, Hoſt.Ioan.And.& alij.& c.dudum,& c.cum in cunctis, & vbique not.de electi.

Qualitas ſubſtantialis ſuperueniens nihil operatur, ſi defuerit tempore neceſſario.

22 ¶ 15.Lex ipſa facere non poteſt,vt factum infectum fiat:nec è diuerſo infectum,factum.l.in bello.§. factæ.ff.de capti.& poſtli.reuer.cuius authoritate Bal.in c.contingit,col.2.verſ.dicunt Doct.de dolo & contu.dicit nunquam procedere fictionem quò ad veritatem inducendam,neque enim authoritatem legum poſſe tollere naturalem veritatem.Ex quo etiam nec pactum, nec contractus factum quoque tollere poteſt.l.verum.ff.de reg.iu.quod enim factum eſt,infectum manere impoſsibile eſt, vt ſcribitur in §.1.verſ.quæ igitur,in Auth.de æqua.dot.& apud Platonem lib.11.de legib.Phocylidẽ apud Ariſtotelem lib.Ethicorum 6.c.2. Plautum in Aulularia, & Terentium in Phormione, cum aliis multis à me collectis in tractatu Conſtituti.quem mox in lucem edemus in 7.limitat. Ex quo illud conſequens eſt,vt lex ipſa aut matrimonium poſtea contractum non poſsit facere,vt hic non fuerit illegitimè genitus vel natus. Præſertim quòd quæ naturaliter contrahuntur, tolli aut immutari non poſſunt:cùm continuò ſuo ſub ſubiecto inhæreant.l.ius agnationis.ff.de pact.& §.ſed naturalia,Inſti.de iure natur.gen.& ciuil.& §.vlt.Inſti.de legi.agna.ſucceſ.

Factum infectũ lege fieri non poteſt, nec contrà.

Nec pacto.

23 ¶ 16.Antequam ſit locus fictioni tranſlatiuæ,vt ſcilicet quis dicatur retro talis, neceſſe eſt extrema eſſe habilia.l.huic ſcripturæ ff.ad leg.Aqui.Bart.in l.ſi is qui pro emptore,colum.3. verſicul.3. contra iſtud.ff.de vſucap.& d.l.bonorum.ff.rem rat.hab.cum ſi.Hic autem extremum à quo non eſt habile, cùm reperiatur aliquis iam primogenitus, & idem legitimus,qui hunc legitimatum in ea qualitate legitimitatis præcedit.

Fictioni nõ eſt locus, niſi extremis habilibus.

24 ¶ Fuerunt tamen & alij magnæ authoritatis viri,qui contrariam partem tenuerunt,videlicet huiuſmodi primogenitum naturalem, legitimatum per matrimonium præferri legitimo ante legitimationẽ nato(adeò nihil in iure noſtro eſt ſine controuerſia)videlicet Guil.Aemeſ.in ſua diſputatione

Qui contrà tenuerunt legitimatum per matrimonium præferri.

BIU Cujas

in eam rem nuncupatim facta,incip.cùm Rex Anglicus,quem retulit Io.And.in c.ſine culpa,vbi & hoc dicit tenuiſſe alios duos Doc.ſolennes,& ſummę ſcientiæ,ob quod dicit ſe tremulũ propter authoritatem illorum contrariam partem ſequi.Sed & hanc partem tenuerunt Richar.Mal.in ſua diſputatione incip. in quibuſdam prouinciis,vt illum retulit Alber.in d.l.cùm quis.C.de natu.lib. Tenuit item & Collecta.in d.c.tanta,col.j.& 2.qui fili.ſunt legi,Bar.ſibi contrarius,in §.tribus.verſ.quærit hic Iac.in Auth.quib.mo.natur.effi.ſui.& Sal.in l.quoties,col.3.verſ.quærit Iac.Bel.C.de rei vend. & Paul.Caſt.in d.l.Gallus.§.& quid ſi tantùm,col.pe.verſ.ex iſtis patet.& ibi quoque Fran.Are.ſibi contrarius col.antepe.ff.de libe.& poſthu.Flori.in l.in delictis.§.ſi extraneus,col.2.verſic. item facit iſte text.ff.de noxa.& in ſua diſputatione,cuius eſt initium, Baro quidã de nobili ſtirpe progenitus, in 2.dubio, & Ant.Roſel.in tract.legitimationum lib.1.col.15.verſic.vltimò eſt videndum.Fely.in c. prudentiam,col.3.verſ.primogenitus,de offi.deleg.& D.Boër.dec.159.donatio iuris,in fi. Et in hanc partem clanculum inclinaſſe videtur Panor.con.84.videtur primò dictam donationem,in fi.iuncto eo quod dixerat col.2.verſicu. quartò principaliter,lib.1.& And.Alcia.lib.3.de verb.ſign.in 2. axiomate.Sed & ſunt qui in hanc partem trahunt Card.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem, loco ſuprà allegato in contraria parte.

25 *Rationes huius opin.*

¶ Nec ſuæ huic parti rationes deſunt & argumenta, ex quibus aliqua & ea quidem præcipua huc quoque ſubſtituemus,vt ſit legentibus liberum hinc & inde omnibus collectis diſcernere,vtra pars ſit verior.Prima,Is dicitur primogenitus,qui nullum habet ante ſe.c.Ioſeph,de verb.ſignific.& latè ſuprà diximus in j.q.Sed iſte reperitur primò natus,naturaliter,& etiam legitimus eo tempore,quo defertur hęreditas.Ita vt ceſſante conſuetudine hauddubiè cum reliquis ſuccedat,vt in §.dubitatũ, in Auth.de inceſt.nup.& in auth.item ſi quis.C.de natu.lib.& c.tanta,iam ſuprà ſæpius alleg. cum ſi. Et idẽ ius eſt de toto,quod de parte.l.quæ de tota.ff.de rei ven.& c.paſtoralis.§.1.de offi. deleg.cũ ſi.

Hic legitimatus cum cæteris ſuccedit.

26 *Et excludit agnatos remotiores.*

¶ 2.Iſte ita legitimatus de iure communi excludit agnatos remotiores,qui aliàs ſine huiuſmodi legitimatione erant ſucceſſuri,per text.in §.ſi quis autem defunctus,in Auth.quib.mod.nat.effi.ſui.& c.1.qui filij ſunt legi. Ergo & etiam ex conſuetudine huiuſmodi ius primogenito deferente, debet excludere ſecundogenitum,qui etiam aliàs erat ſucceſſurus.

27 *Proximitas attenditur ſecundum tempus mortis.*

¶ 3.Quemadmodum de iure ex gradibus diuerſis ſuccedit proximior.l.cõſanguineos.§.2.ff. de ſuis & legi.cum ſi.Ita & hic de conſuetudine in perſonis eiuſdem gradus ſuccedit primogenitus.Sed ita eſt,quòd vt ſciatur quis ſit proximior,inſpiciendum eſt tempus mortis, vel poſterius, non anterius, per d.l.poſt conſanguineos.§.proximum.ff.de ſuis & legi.& l.1.ff.vnde legi.& §.proximus,Inſtit. de legi.ag.ſucceſ.& §.quinetiam,tit.epi.vel ab.cum ſi.Sicuti & cùm aliàs quæritur de capacitate,vel incapacitate prohibiti capere.l in fraudem.§.1.ff.de his quib.vt indig.& l.non intelligitur.§.quando autem.ff.de iure fiſci.Nec enim priùs debet de cuiuſque conditione quæri, quàm hæreditas vel legatum ad eum pertineat.l.non oportet.ff.de lega.2.& l.interuenit,quæ eſt pen.ff.de lega.præſtan. Et ſi aliter dicamus,id eſt,tempus natiuitatis filij non mortis patris eſſe inſpiciendum,confeſtim illud abſurdum ſequitur,vt ſi pater trium filiorum moriatur,mortuo iam primogenito,non haberet hæredem regni,cùm inſpecto tempore natiuitatis neuter ſuperſtitum filiorum ſit primogenitus.

Et capacitas.

28 *Qualitas adiuncta uerbo, intelligitur ſecũdum tempus uerbi.*

¶ 4.Qualitas adiecta verbo recipit interpretationem ſecundùm tempus ipſius verbi.d.l. in delictis. §.ſi extraneus,& ibi omnes.ff.de noxa.& l.Titius,& ibi Bar.& Bal.ff.de mili.teſt.Ideò cùm dicitur, quòd primogenitus ſuccedit,debet intelligi de eo qui eſt primogenitus tempore ſucceſsionis, præſertim cùm ante mortem patris nullum ius ſit quæſitum alteri,cùm viuens non habeat hæredem.

29 *Amiſſa per peccatum,reſtituta per gratiã pleniſſimè reſtituuntur.*

¶ 5.Iſta legitimatio reducit ad ſtatum primum contrahentes & eorum liberos,per text.in d.c.tanta, & voluit Hoſt.in ſumma eiuſdem tit.§.qualiter,& à quo.Fit enim per principem principum,videlicet Deum,propter pœnitentiam,& conuerſionem quæ ad eum fit,per huiuſmodi ſequens matrimonium:& ideò latiùs operari debet,per ea quæ not.ipſe Hoſt.in c.ex tranſmiſſa,de renun. Nam cùm agimus de amiſsis per peccatum,reſtituendis per gratiam,debet reſtitutio pleniſsimè intelligi,quia Deus opus imperfectum nõ nouit.c.maiores,de Bapt.ſicut legitur de Maria ſorore Aaron quæ prophetiæ donum,quod amiſerat per peccatum,recuperauit per gratiam,vt legitur in §.è contrario.50. diſt.facit c. quia tua,& c.domino ſancto,eadem diſt.& §.ex his,de pœn.diſt.1.

30 *Iniuſtè ſpoliatus reſtituitur ad omnem modum, cauſam & locum.*

¶ 6.Iniuriosè & vitiosè ſpoliatus reſtituitur ad omnem modum & cauſam, c. Piſanis,de reſti.ſpo.& ad locum eundem.l.2.in prin.verſ.reſtitutus.ff.de Decur.& c.in primis.2.quæſt.1.& c.nullus.2.q.2.& c.quanto.2.q.5.& c.reintegranda.3.q.1.& c.hoc quippe.3.q.6. & c.conquerente. de reſtit.ſpol. & c.ad petitionem,de accuſa.cum ſi.Propterea non obſtat d.c.quamuis,de reſcript.lib.6.quia non loquitur de iniurioſa ſpoliatione,qualis hic eſt cum extra bonum matrimonij proles generatur, vt probatur in c.naſci.56.di.& in ca.innotuit,ibi,præripuit quaſi furtim,extrà de electi.Et quia etiã in d.c.quamuis,ius erat expreſsè acquiſitum impetranti. Sed hic ante legitimationem nullum ius quæſitum eſt legitimis,ſed ſolùm ſpes quædam ſuccedendi,quæ non tanti eſt, vt ius quæſitum eſſe dicatur, cùm multa interuenire poſsint, ne filius hæreditatem accipiat, arg.l.naturalem.§.1.ff.de acquir.rer.do.& c.de his,in fine,extrà de ſepul.& pulchrè voluit Bar.in l.ſciendum,in prin.ante fi.ff.qui ſatiſda. cog. Ideóque, vt ille ſubdit, iſta ſpes ſucceſsionis non debet attendi, per l. poſt emancipationem. ff. de adi.legat. & aliquid diximus ſuprà in præced. quæſt. num 13. huc quoque ſpectat. & dicemus plenius in 40.quæſt.

31 ¶ Et propterea Bal.in l.certum.C.vnde legit.Ange.& Imo.in l.ſi alienum.§.in extraneis.ff.de hære. inſtit.

BIU Cujas

instit. dicunt quòd si pater instituit filium spurium, & posteà facit eum legitimari viuente ipso patre, institutio reconualescit. nam retrotrahitur legitimatio, cùm viuente testatore nullus habeat ius formatum in hæreditate. l. qui superstitis. ff. de acquir. hær. & l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bo. Ex quo satis patet huiusmodi spem non esse considerandam.

Institutio filij spurij conualescit per legitimationem.

32 ¶ Et id quidem perspicuũ videri potest. Alioquin enim sequeretur, quòd ex quo quis natus est suo patri, & ideò spem habet succedendi in totum, natiuitas filiorum sequentium, aut etiam legitimatio sequens nihil illi obesset, quin in totum succederet. quod tamen falsum est: quia id ita intelligitur, nisi & alij nascantur etiam naturales qui legitimentur, per text. supra allegatos. Et propterea etiam in nostro casu spes succedendi in iure primogenituræ acquisita primogenito, ex primo matrimonio, debet intelligi, nisi ante nati ex concubina legitimentur per subsequẽs matrimonium, vt not. in c. quemadmodum, de iureiur. Imò verò ante natiuitatem istius primogeniti ex primo matrimonio fuit etiam spes acquisita naturali nato ex concubina, succedendi patri naturali, vt not. Host. in summa, tit. de succes. ab intesta. §. per successionem, versic. quid de naturalibus: saltem in quota, circa not. in c. nisi. de renunt.

Absurdum.

33 ¶ Et quod aliàs ius in spe quæsitum non impediat retrotractionem, satis probat tex. in l. 1. §. qui mortis. ff. ad SC. Trebel. vbi si is qui mortis tempore ciuis Romanus erat, ante aditam hæreditatem in seruitutem deducatur, legitima hæreditas ei non defertur, nec si postea liber factus sit: nisi beneficio principis fuerit restitutus. Et tamen eo seruo pœnæ effecto interim erat alteri scilicet sequenti proximiori ius quæsitum. Et id quoque proba. l. 1. §. vlt. ff. de bo. pos. cont. tabu. iunctis iis quæ not. gl. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. ff. de libe. & posthu. ex quibus intelliges quòd licèt habens primum locum eum perdat, quia forte deportatus est, & sic secundus sit in spe iuris suitatis, quam vocant: ille tamen postea restitutus, qui primus erat, recuperat locum suum.

Ius in spe quæsitum non impedit retrotractionem.

34 ¶ Confirmatur, quia ex aliorum sententia legitimatio, quicquid dictum sit in priore parte, retrotrahitur ad tempus natiuitatis, quia legitimatio est restitutio natalium, quæ fingit medio tempore non fuisse spurium, dicta l. vlt. ff. de nata. resti. per quam ita tenet Bar. in l. 2. in prin. col. 2. ver. item talis legitimatio, & ibi quoque Ale. col. 4. vers. successiue, & recentiores. ff. de vulga. & pupil. Angel. in l. his verbis. §. interdum, vers. & idem dicam. ff. de hære. instit. Pet. Anca. cons. 225. videtur prima facie dicendum, col. 2. vers. his non obst. Raph. Col. in l. filio quem pater, in princ. ff. de liber. & posth. Ias. post alios multos in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, in priore lect. col. 15. versic. circa primum vtrùm legitimatio. & in 2. lec. col. 10. vers. prima conclusio. ff. de libe. & posthu. & cons. 127. dubitatur in occurrenti casu, col. 7. versic. & quod legitimatio, lib. 4. ex quibus intelligere potes istud hauddubiè procedere, cùm aliis nondum est quæsitum ius aliquod formatum, vt nostri loquuntur, & incommutabile, cuiusmodi est hæreditas, vt diximus in præcedenti versic.

Legitimatio retrotrahitur.

35 ¶ 7. Aliquid retrotrahi procedit non solùm in iudiciis, & maleficiis, & in contractibus, vt in cõcord. quæ traduntur in l. vlt. C. ad Maced. & in c. ratihabitionem, de reg. iu. lib. 6. Sed & in aliis quoq;. Nam videmus quòd retro dicitur in ciuitate fuisse, qui ab hostibus aduenit. l. retro. ff. de capti. cui quidem iuri postliminij nihil adeò simile est ac huiusmodi ius legitimationis. Nam sicut postliminium eum à quo seruitutem amouet, facit esse eius conditionis, ac si nunquam in ea seruitute fuisset. l. postliminium. ff. eod. & c. prima actione, 16. q. 3. Sic & legitimatio istum perinde facit haberi, ac si nunquam fuisset illegitimus. l. si quis filio. §. pe. ff. de iniu. test. Et sicut per postliminium reuersus excludit secũdogenitos & remotiores, per d. l. si quis filio. §. sed & si pater, & l. si necẽ. §. si deportatus. ff. de bo. liber. & l. qui ex liberis. §. 1. ff. de bon. poss. se. tab. ita & per legitimationem, vt iam diximus.

Retrotractionem nõ solùm in iudiciis, maleficiis, & contractibus, sed in aliis.

Collatio iuris postliminij cũ legitimatione.

36 ¶ 8. Si legitimatio retro non trahatur, illud continuò sequetur, legitimatum aliquando fuisse naturalem tantùm, aliquando quoque naturalem & legitimum, quod esset monstrum, vt not. in c. cùm inhibitio, de clande. desp. cum aliis multis concord. à me traditis in re. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 232. tertia ratio. C. de reuo. do. Et sic etiam censeretur eadem res duplici iure, imo & contrario, contra l. 1. ff. de rer. perm. & l. vlt. C. de codic. & c. cùm in tua, de deci. & c. cognouimus 12. q. 2. cum his quæ diximus suprà nu. 17. vndecimò in fictionibus.

Non potest esse quis filius naturalis tantum & naturalis & legitimus.

37 ¶ 9. Legitimati per matrimonium possunt ad sacros ordines promoueri. d. c. tanta, qui filij sunt legi. & ad dignitates ecclesiasticas eligi, vt not. glos. & Doct. in d. c. innotuit, de elec. Ergo & primogenituram assequi. Tum quia quod in spiritualibus conceditur, multò magis & in temporalibus concessum videtur. c. per venerabilem, in princ. qui filij sunt legit. & c. solitæ, de maio. & obed. & c. duo sunt 96. dist. Tum quia primogenitura est etiam veluti quædam dignitas, vt not. glos. in c. quàm periculosum. 7. q. 1. & alibi latè diximus.

Legitimati per matrimo. promouentur ad sacros ordines.

Primogenitura est quædam dignitas.

38 ¶ 10. Hoc est beneficium sacramenti matrimonij, & Iuris Ciuilis & Canonici, vt scilicet naturales filij per matrimonium sequens, cui occasionem dederunt, legitimentur. l. cùm quis. C. de nat. libe. & d. c. tanta, qui filij sunt legi. cum si. Ergo id latissimè interpretandum. l. beneficium. ff. de consti. princ. & c. cùm dilecti, de dona. & c. olim, de verb. signifi. cum si.

Beneficium legitimatiõis per matrimo. latissimè interpretandum.

39 ¶ 11. Videtur de hoc esse text. apertissimus in §. reliqui, in Auth. quib. mod. nat. effi. sui, ibi, semel eos efficientes legitimos damus habere etiam successiones illas, quas habent hi qui ab initio legitimi sunt, & rursum in §. illud, versic. si quis ergo, in fi. ibi, nihil à legitimis filiis differentes eo. tit. cum aliis multis similibus à me collectis in repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 70. horum omnium. C. de reuo. don. vbi etiã annotaui vim illius dictionis vniuersalis, nihil, vt ibi videre poteris.

Legitimatos nihil à legitimis differre.

BIU Cujas

40 *Matrimonium sequēs nanuit legitimā filiorum primi matrimonij.*

¶ 12. Per sequens matrimonium potest diminui ius legitimæ filiorum legitimorum præcedentium, licet aliàs pater non possit filiis in legitima prejudicare, tex. est in §. generaliter, in d. Auth. quib. mo. nat. effi. sui. & melius in §. vlt. in Auth. de tri. & semis. Ex quo aperte patet, quòd pater contrahendo matrimonium potest deteriorem facere eorum conditionem, quibus aliter disponendo non poterat, vt de iure primogenituræ etiam diximus.

41 *Inducta ad augmētū nō operantur diminutionem.*

¶ 13. Inducta ad augmentum, non debent diminutionem operari, nec è diuerso. l. si à milite. §. 1. ff. de testa. mili. & l. si Ruffinus. C. eo. tit. & l. legata inutiliter. ff. de le. 1. & l. 3. ff. de adi. lega. & l. cùm tale. ff. de condi. & demon. cum si. Statutum autem præferens primogenitum inductum est ad augendam successionem primogeniti, vt per se patet. At eam diminueret, si hunc legitimatum non comprehēderet, vt qui hauddubiè cum aliis legitimis recipiatur ad successionem. d. §. reliqui, in Auth. qui. mod. natur. effi. sui. & diximus suprà in 1. ratione huius partis.

42 *Legitimatos nihil à legitimis differre.*

Legitimatus à principe nulla illegitimitatis macula aspergitur.

¶ 14. Legitimatio quæ fit per matrimoniū non minoris est potentiæ, quàm quæ fit per rescriptum, vt patebit ex multis quæ dicam infrà. Legitimatus autem à principe perindè censetur, ac si medio tempore nulla fuisset illegitimitatis macula aspersus, l. 2. & l. vlt. ff. de nata. rest. & l. imperialis. C. de nup. Ergo haberi debet, ac si omni tempore fuisset legitimus. Ad quod etiam bene facit quod scribit Bart. in l. si is qui pro emptore, in 3. q. prin. ff. de vsucap. Præsertim cùm priuilegium æquipolleat naturæ, vt per Io. And. in c. vlt. de consuet. li. 6. in nouel. & Bal. in l. siue possidetis. C. de prob. Ergo idem & in legitimato à matrimonio. Sed hæc ratio dependet ex iis quæ posteà dicemus.

43 *Succedendi ius cōpetit legitimato.*

¶ 15. Continuò quàm naturalis legitimatus est, ei competit ius succedendi, quod primum & principale est ius primogenituræ, vt latè ostendemus infrà q. seq. Vnde & illud quoque consequens est, vt qualitas & ius ipsum primogenituræ, quod ad ius succedendi se habet vt annexum, ac accessorium, sequatur naturam sui principalis. l. cùm principalis. ff. de reg. iur. & c. accessorium, eo. tit. lib. 6. & vtrobiq; concor. Vt proinde effectus habilis ad succedendum quod principale est, sit & habilis ad obtinendum ius primogenituræ alterius iuris consectaneum.

44 *Authoris sententia.*

Responsio ad contraria.

¶ Tu tamen tene priorem partem, vt quæ numero & authoritate (quod iam diximus) & ratione vincit. Nam quod ad rationes secundæ partis pertinet, satis iis potest responderi ex rationibus primæ partis, quibus ostensum est legitimationem non retrotrahi in præiudicium alterius, cui ius iam est quæsitū. Nec satis huic rationi facit, quod dictum est, nullum hic esse ius quæsitum, nisi spe quadam minimè considerabili. Nam licet aliàs spes successionis fortassis non esset tanti, vt ius quæsitū esse videri debeat. Id tamen minimè procedit in iure primogenituræ, quod adeo primogenito, etiā viuente patre, competit, vt non possit pater aliter in eius præiudicium disponere, sicuti latè suprà disseruimus in 21. q. & dicemus etiam in 40. q. in multis locis.

45 ¶ Et ex hoc tolluntur fermè omnes rationes adductæ pro 2. parte. Quanquam & illis sigillatim potest responderi ex longè latéque in eam rem tractatis à Io. An. in d. regula, sine culpa. & Alberi. in d. l. cum quis. C. de natura. libe. ad quos studiosos relego. Neque enim mihi consilium est (quod alibi sæpe protestati sumus) neque etiam possem, si velim, omnia huc transcribere sed satis est loca demonstrasse, quæ omnes adire possunt, si non ex his quæ hic comperient, illorum ingenio & stomacho satisfactum fuerit.

46 *Ad idem.*

¶ Illud tamen vnum dixerim, iura quæ suprà adduximus ad probandum ius in spe alteri quæsitum non impedire restitutionem ad priorem locum amissum ob deportationem vel seruitutem, loqui de restitutione iuris & loci, qui competebat ab initio, ante spem alteri quæsitam: hic verò de noua collatione iuris, quod nondum is cui confertur habuerat: legitimitatem dico, quæ ante legitimationem legitimati nunquam fuerat, quod longe abest.

47 *Consuetudo tamen hic in re ferunda.*

¶ Hanc tamen primam partem præferentem legitimum legitimato post ipsius natiuitatem intelli-
ge, nisi consuetudo regionis aliter haberet, vt expresse voluit Io. An. in d. c. sine culpa, ad fi. de regu. iur. libr. 6. in Merc. Nicol. Perusi. in d. tract. de succes. ab inte. in prima parte in 6. specie filiorum. & Ant. Rosel. in tract. legitimat. lib. 1. col. 30. vers. his igitur decisis, per tex. in l. de quibus. & l. si de interpretatione. ff. de leg. Et hoc quoque voluit Car. Alex. in d. c. per venerabilem. §. quod autem, col. 31. ver. sed dubium posset esse, & paulo ante, qui fil. sunt legit.

48 *Quid si primogenitus naturalis legitimetur per matrimonium ante natiuitatem secundogeniti.*

Naturalis filius causam dat sequentis matrimonij.

¶ Igitur præfertur secundogenitus legitimus primogenito naturali legitimato post natiuitatē ipsius primogeniti, nisi aliter consuetudo haberet. Quod si primogenitus naturalis legitimetur per matrimonium ante natiuitatem secundogeniti, vt fit cum post susceptum ex concubina filium pater, nullo matrimonio intermedio, vxorem ducit eam concubinam, ex qua & alium filium suscipit, ille qui prior natus est naturalis, & prior legitimus factus est per huiusmodi matrimonium, certe omnium sententia alteri præfertur. & id quidem optimo iure, tum quia hic naturalis iam est legitimatus ante natiuitatem alterius legitimi, & sic habet vtrunq; vinculum & ciuile & naturale ante illum. Tum quia hic prior filius causa est, quare pater concubinam ex qua natus erat, duxit in vxorem, & ex ea alios filios suscepit. Qui ob id gratias agere debent illi filio priori, cuius beneficio ipsi legitimi nati sunt, vt dicit text. in l. cum quis. & l. nuper. C. de natura. lib. & §. vlt. in Auth. quib. mod. nat. effi. leg. & §. tribus, in Auth. quib. mod. nat. effi. sui. & diximus suprà nu. 37. incip. 10. hoc est beneficium. Et ita in hac specie non obscure voluit Ang. Aret. in §. vlt. in fi. Instit. de nup.

49 *Quid in legi-*

¶ Sed id in legitimato per principem non adeo certum est, cum in ea esset posterior causa quam diximus. Et quoniam ius primogenituræ non sit eiusmodi, quod pendeat à libera patris dispositione,

BIU Cujas

tione,vt diximus,sed ex statuto vel cõsuetudine,velit,nolit pater,defertur liberis primogenitis:aut, illis non extantibus,consanguineis proximioribus:& ipsis quidem primogenitis, quo casu nihil prodest legitimatio per rescriptum. vt voluerunt Imo.& Dom.loquentes in regno,in c.grandi,de sup. negl.prælat.lib 6.quos sequitur Alex.in d.l.Gallus.§.& quid si tantum,col.pen.& ibi Iaſ.in 1.lect.col. 18.vers.primo limita,& in 2.lect.col.14.vers.limita istam conclusionem.& Carol.Rui.in rep.col.pen. ff.de lib.& posthu.& idem Alex.cons.25.circa primum dubium,col.3.versic.ad prædictorum confirmationem,lib.1.vbi hoc dicit sing.& cons.67.consideratis his,col.4.versic.iuuatur ista cõclusio,eo. lib.1.vbi & hoc dicit sing.& cons.94.quod est eiusdem initij,col.pen.versic.septimo confirmo, eod. lib.1.vbi hoc dicit not.& Philip. Deci. qui hoc generaliter intelligit de omni iure primogenituræ, cons.85.cuius tit.incipit de gradibus,col.penul.vers.postremo prædicta legitimatio, vbi & hoc quoque reputat not. Et ante illum Franc.Aret.in d.l.Gallus.§.si eius, col.vlt.ff.de lib. & posth. vbi dicit quod primogenitus legitimatus non capit ius primogenituræ.

timato per principem.

50 ¶ Et ego huic sententiæ subscribo,motus primo ex tex.not.in c.& quoniam varie,in Auth.qui.mo. nat.effi.sui,vbi scribitur ad verbum,quod legitimatus nihil dissimilis est legitimis,ita tamen vt non amplius habeat vno horum,qui ab initio legitimi sunt,& inter omnes minus habente.Nam verba Constitutionis Græcæ hæc sunt,δοθὲν ἀπειοικὼς τῶν γνησίων, ὅτω μέντοι, ὥσε μὴ πλέον ἔχειν τὸ ἐξαρχὴς γνησίων ἑνὸς τοῦ πάντως ἐλάχιστον ἐχοντος,quæ sic clarius Haloander interpretatus est,In nullo dissimilis legitimis,sed ita,ne quid amplius habeat,quàm vnus aliquis ex verè, & iam inde ab initio legitimis,qui omnium minimam partem habet.Quem text.ad id dicit not.Bald.cons. 206. casus talis est,quidam A.habebat,col.vlt.lib.3.& Soc.cons.246.eleganter,col.pen.vers. præterea dicta clausula,lib.2.& Iaſ.cons.68.dicta legitimatio,col.2.vers.sexto facit,& aureum. Ro.in l.necessariis. ff. de acquir. hær. vbi dicit illum didicisse à Catalano quodam singulari & mirabili viro sibi incognito, dum forte cum eo peregre proficisceretur. Sed & illum quoque aureum dicit Franc. Curt. Senior consil.16.clarus vir,col.4.Sing.autem illum dicit Bal.in c.per tuas,de maior.& obed.& Angel.in eo ipso §.& Iaſ.in l.1.col.11.vers.item attende.C.quan.non peten.part.& Franc.Cre.no.51.filius, vbi tamen dubitat de ratione illius, quia hoc modo,inquit,legitimatus erit deterioris conditionis,quàm extraneus. Sed Cotal.Cota memor.incip.legitimatus per oblationem,dicit nihil esse quod dubitaret,quia cum imperator concesserit hoc priuilegium legitimatis, vt succederent cum legitimis:voluit tamen frænum adhibere, ne nimia patris affectio, quæ ostenditur ex filij legitimatione,in hoc nimium euagari posset,in maximũ legitimorum præiudicium:quæ ratio cessat in extraneo,quia lex non præsumit patrem eum propriis filiis anteponere. Pro qua ratione vide omnino quæ scripsi in nostris commentariis consuetudinum Pictauicarum, tit. *de donations* §.3. vbi reddidi rationem quare consuetudo eius gentis magis permittat donare extraneo,quàm suo hæredi.Et vt redeamus, licet ille text.pro sing.ab illis,vt diximus,citetur:est tamen illi omnino similis in l.communium.§.vlt. in fi.C.de nat.lib.qui à paucis in hoc fuit annotatus.At si iste legitimatus haberet ius primogenituræ,plus haberet quàm cæteri liberi,quod fieri non potest.

Legitimati plus consequi non possunt, legitimo minus omnium habente.

Siue hi sint legitimati per oblationem curiæ siue per rescriptum.

51 ¶ Et quamuis illi text. loquantur expressim de legitimato per oblationem curiæ, ne quis id causetur,tamen & procedit in aliis legitimationibus,præterquam ex matrimonio sequente,vt dicit Ang. in priori loco,& voluit etiam in §.tribus,eod.tit.dum illum tex. loquentem in legitimato per rescriptum intelligit,iuxta per eum dicta,in d.§.& quoniam.& sequitur & commendat Philip.Dec. cons. 393.consului superioribus diebus,col.1.vers.sed ad hoc respondetur. Nec id quidem iniuria.nam legitimatio quæ fit per oblationem curiæ,fauorabilior atq; potentior est, quàm quæ per rescriptum. quod & hinc patet,quòd ista non potest fieri existentibus filiis naturalibus,& legitimis,per tex.in §. illud,& §.generaliter,in Auth.quib.mod.nat. effic.sui.illa fieri potest,per text. in d.l. communium.§. vlt.& d.§.& quoniam variæ:& voluit Bart.& Sal.in Authen. item si quis.C.de nat.lib. Imo. & Paul. Cast.in l.ex facto,in princ.ff.de vulg.& pupil.Alex.in l.necessariis,col.vlt.ff.de acquir.hæred.Maria. Soc.iunior consil.142.viso puncto cum aliis,col.5.nu.33.lib.1.Et facit quod scribitur in §.vlt.in Auth. de nupt.quod hæc legitimatio curiæ æquiparatur legitimationi sequẽtis matrimonij,quæ omnium est fauorabilissima.Quanquam scio quibusdam aliis hanc legitimationem,quę fit per oblationem, videri debiliorem ea, quæ fit per rescriptum, vt videre licet ex Bart.in l.communium.C.de natur. liber.& Angel.in §.& quoniam, per eum text.in Auth.quib.mod.natur.effic.sui.Fran.Aret.in l.Gallus.§.& quid si tantum,col.15. versiculo circa quartum.ff.de lib.& posthu.& Maria. Soc.iunior.in d. consil.142.nu.39.& 40.lib.1.

Legitimatio per oblationẽ fauorabilior est ea quæ fit per rescriptũ.

52 ¶ Sed redeundo ad illum tex.& quoniam variæ,per illum dicit Bal.in d.c.per tuas,de maio.& obe. quod si ex statuto masculi repellunt fœminas à successione,aut earum legitimam minuunt,legitimati per rescriptum id minime faciunt. & idem Bal.in aliis locis, & alij plurimi, quos tibi congessi in rep.d.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.98.& quamuis multi,vt hinc possis intelligere hãc esse communem op.vti etiam dicit Philip.Dec.cons.275.in causa quæ Lucæ agitatur,in addi. illius cons.col.pe.vers.supereſt tertium.Sunt enim nonnulli qui tenent legitimatum ex eo statuto repellere fœminas,quos etiam tibi collegi in d.rep.l.si vnquam,in d.verbo,susceperit liberos, nu. 80. hinc quoque fit,& postea amicus noster intimus Carol.Mol.vsus illo Pythagorę prouerbio,omnia amicorum communia,in commentariis consuetudinum Parisiensium tit.1.§.8.glos.1.nu.45. Sed plurimi illorum,vel simpliciter loquuntur de legitimato, vel etiam loquuntur de legitimato per matri-

Legitimati per rescriptum nõ repellunt fœminas ex statuto.

BIU Cujas

monium,de quo minime dubium est. Nam & aliàs huiusmodi legitimatio est fauorabilior,plúsque habet ponderis,vt etiam diximus in dicta rep.l.si vnquam,in eadem gl.nu 71.si hanc opin.

53 *Legitimatio quæ fit matrimonio non reuocatur per natiuitatem filiorum licet de aliis dubitatur.*

¶ Et ex eo satis patet,quod cum plurimi teneãt huiusmodi legitimationem per rescriptum factam reuocari per natiuitatem liberorum legitimorum,quos & ego quoque cumulaui in d.l. si vnquam, in verbo,donatione largitus,nu.226.verum Dyn.& seq.Minime tamen dubium est eam,quæ fit per matrimonium,non aboleri,vt dicit Bal.in l cum quis.C.de natur.lib.Cum ibi sit text.sic legitimatos succedere cum legitimis postea natis,de quo etiam diximus in d.gl.nu.223. quæro 16. vtrum reuocetur. Sed siue illa op. quæ dicit legitimationem ex rescripto reuocari per natiuitatem legitimorũ, siue contraria verior sit:nam & hęc multos habet assertores,vt etiam diximus in eadem gl.nu.229. sunt tamen maiori.Certe non aduersatur illi op.quæ dicit,legitimatum per rescriptum etiam ante natiuitatem legitimorũ nõ succedere in iure primogenituræ ante ipsos legitimos.Nam si primum, haud dubie talis legitimatus non succedet in primogenitura, vt cuius legitimatio reuocata est: si secundum,& adhuc non poterit succedere in eo iure, cum plus non possit accipere ex hæreditate, quàm qui ex ea minimam partem capit,vt diximus.

54 *Legitimatio principis non tantum habet uirium quàm legitimatio matrimonij. Legitimatus à principe non succedit in feudo.*

¶ Porro ex aliis multis liquido apparet, legitimationem à principe factam non tantum habere roboris & virium,quantum quæ fit ex matrimonio:vt non mirum videri debeat,legitimatum ex matrimonio succedere in primogenitura,postpositis his qui post huiusmodi legitimationem nati sunt: non etiam legitimatos per rescriptum.Nam legitimatus à principe non succedit in feudo,c.naturales,tit.si de feud.contro.fue.inter do.& ag.At legitimati per matrimonium,succedunt,And.Iser.Iac. Bel.Bal.Mart.Laud.Iac.Alua.non semel,& Card.Alexan. & nouissime Matth. Afflic.in 5.not. col. 1.in d.c.naturales,per tex.in §.dubitatum,in Auth.de ince.nupt. & hoc voluit Iac. Bel. & etiam per tex.in c.tãta,vbi & hoc voluit Pan.col.2.qui fil.sunt legit.Io.And.in c.lator,col.2.vers.dicit autem, & ibi Ant.Car.Flor.& Pet.Anc.eo.tit.Alber.in rub.C.de nat.liber.col.1.vers. sed nunquid legitimatus.Cal.sub rub.de feud.cons.5.an naturales.Bal.in c.quæ in ecclesiarũ,col.pe.vers.dubitatur vtrum naturalis, de consti.& cons.129.ad euidentiam.in prin.li.3.vbi hanc dicit esse communem op.Panor. in c.innotuit,col.pe.vers.& ex prædictis.Mart.Laud.in c.1.circa mediũ,tit.de leg.Cor.Nicol. Perus. in tract.succes.ab inte.in 6.specie filiorum,col.5.Alex. qui id quoque dicit communiter teneri, in l. ex facto.§.si quis rogatus,le 1.col.9.versic.quid autem in contractibus.ff.ad SC. Treb.Soc.consil.3.in causa domini,col.5.versic.præterea in casu nostro,lib.3.Philip.Dec.cons.155.cuius superscriptio incipit,an natus ex muliere,col.2.licet de eo dubitet Bal.cons.367.quidam tres hæredes,col.1.li.5.& cõtrarium teneat Ang.cons.29.Titius,col.vlt.vers.item non ob. dictum.& Ro.vt à quibusdam citatur, licet in meo codice non reperi,in l.si quis pro emptore.ff.de vsuc.& Marinus Caramanicus in const. regni,sancimus,de matrimoniis cõtrah.in gl.sed quid de filiis.Et id maxime notandũ est ad ea quæ suprà diximus in 23.q.nu.10.tertia ratio,feudũ & ius primogenituręve luti fraternizare,vt sic loquar.

55 *Emphyteusis ecclesiæ non transit ad legitimatos. Nisi per matrimonium.*

¶ Item licet emphyteusis ecclesiæ accepta pro se & suis liberis non transeat ad naturales filios legitimatos,vt voluit Bal.in l.generaliter.§.cum autem,& ibi Ias.col.vlt.C.de insti.& substi.& idem Bal. in c.quæ in ecclesiarum,vbi suprà citauimus,cum concord.traditis per Alex.in d.l.ex facto.§.si quis rogatus,vbi supra.& à me supra in tract.Nobilitatis,c.23.nu.17. nam & quod. Fallit tamen in legitimato per matrimonium, ex sententia Pet.Anc.consil.241. ex tenore priuilegij,col.vlt. & Imo.in l. quod dicitur,char.vlt.vers.& per hanc rationem.ff.de verb.oblig.& Alex.vbi supra.& Phil.Dec.in c.cum in cunctis,in princ.col.2.de elect.& d.cons.153.col.vlt.

56 *Legitimati per matrimonium habent querelam inofficiosi donatio. Nec infames censentur. Et admittũtur ad dignitates.*

¶ Præterea legitimatus ex matrimonio habet querelam inofficiosæ donationis,non etiam ex rescripto,vt prodit Bal.in l.1.col.pe.vers.item quæro vtrum filius.C.de iure fisci,lib.10.Et quamuis legitimati censeantur infames sicut illegitimi,vt voluit Bal.in d.l.generaliter.§.cum autem.C.de instit.& substi.cum concord.à me traditis in d.tract.Nobilitatis,c.15.nu.17.hoc amplia,& seq. Id tamen non procedit in legitimatis per matrimoniũ,vt satis patet ex eo quod diximus de feudo.Et ex eo quoq; quod huiusmodi legitimati admittantur ad dignitates,vt voluit gl.in d.c.innotuit,in verbo, coniugata,de elec.& satis innuit alia gl.in c.tãta,in gl.1.qui filij sunt leg.quibus quidem gl.subscribũt Doc. vtrobique.Cald.cons.2.constitutio,qui fil.sunt leg.& Ang.d.cons.29.col.vlt.& Ant. in c.per venerabilem,char.antepe.vers.alius est effectus,eo.tit.& Alex.cons.5.attentis,col.1.lib.7.& Dec.d.cons.155.

57 *Et repellunt. Et dicuntur legitimæ nati.*

¶ Adhæc huiusmodi legitimati per matrimonium repellunt fœminas exclusas à statuto per masculos,non etiam cæteri legitimati, ex multorum sententia,licet nonnulli dissentiant.De quo videbis quæ scripsimus in rep.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.67.hinc quoq;,& nu.81. & quamuis.C.de reuoc.don.Nã & isti legitimati ex matrimonio dicuntur legitime, siue de legitimo matrimonio procreati,etiã in materia stricta & statutaria,vt per d.gl.in d.c.innotuit voluerũt ibi Ant.col. 3.vers.no.gl.quod appellatione,& Imo.col.2.vers.& no.ex hac gl.& Pan.col.pe.vers.& ex prædictis.

58 *Alia quibus ostenditur legitimationem efficaciorem esse cæteris. Summa huius quæstionis.*

¶ Sunt & alia multa quibus facile ostenditur potentiorem esse legitimationem quæ fit ex matrimonio, quàm quæ fit ex rescripto:sed satis est retulisse quæ memorabilia mihi visa sunt. cætera enim sunt omnibus obuia:de quibus etiam videbis apud Ludo.Gozad.cons.25.in hac causa,col.j.& vbiq; apud omnes. Si quis autem scire cupiat an legitimatus excludat substitutum, & an rumpat testamentum prius factum,& alia pleraque similia, legat omnino quæ scripsi in d.l. si vnquam,in verbo, donatione largitus,num.223.vsque ad nu.263.& iterum in verbo,susceperit liberos, num.52. vsque ad nu.83.Sed interim summa nostræ disputationis in hac q.hæc est,Primogenitũ & naturalẽ,& legi-

timum

BIU Cujas

timum præferri in iure primogenituræ naturali ante genito, sed postea legitimato etiam per matrimonium: atque etiam naturali ante se genito, & legitimato aliter quàm per matrimonium.

59 ¶ Ex quibus satis intelligis filium naturalem primogenitum non eũ esse primogenitũ, qui ceteris legitimis & naturalibus natu minoribus præferatur, ex statuto vel consuetudine præferente primogenitum: quia licet is sit natu primogenitus, non tamen iure, vt expresse dicit Bald. in l. eam quam, col. antep. vers. sed pone quod est. C. de fideicommiss. quod haud dubie verum est, ex his quæ diximus. Vnde Titus Liuius lib. 31. de Demetrio Philippi Macedonum Regis filio, Nam & si (inquit) minor ætate quam Perseus esset, hunc tamẽ iusta matre familiâs, illum pellice ortum esse. Constat autem naturales ab intestato non succedere. l. humanitatis. C. de natura. lib. maxime si sint legitimi, auth. licet, eod. tit. Ac ne legitimatos quidem in feudis, nisi vt suprà diximus.

Filius naturalis primogenitus natu nõ iure.

Ex historia.

60 ¶ Quod si nullo alio existente primogenito naturali & legitimo, multi filij naturales simul legitimantur, vel per matrimonium, vel per rescriptum, vel oblationem curiæ, Dubitatũ est an illorum primogenitus obtineat ius primogenituræ. Et non obtinere, sed omnes æqualiter succedere tenuit Anto. Rosel. in tract. legitimationum, col. 30. vers. vbi autem concurrunt, motus quod statutum hunc casum non cogitauit, qui ideo debet remanere in dispositione iuris communis. & Card. Alex. in d. ca. per venerabilem. §. quod autem, col. 32. vers. sed dubium posset esse, qui fil. sunt leg. Sed contrarium tenuerunt D. Cirier. in tract. primogenituræ, lib. j. q. 14. col. vlt. vers. vltimam conclusionem: & D. Mol. in consuet. Paris. tit. j. §. 8. gl. j. in 7. q. col. vlt. ver. sed quid si non sunt, quibus accedo.

Quid de multis naturalibus legitimatis nullo legitimo existente.

61 ¶ Sunt autem multi qui in his quæstionibus distinguũt, an statutum loquatur simpliciter de primogenito, an cum ea adiectione, primogenito legitimo, vt scilicet propter eam adiectionem inspiciendum sit tempus natiuitatis, vt videre licet per Flor. in illa disput. incip Baro. & Ant. Rose. in tracta. legitimationum, in causa finali, siue effectiua, col. 2. ver. restat modo, & alijs. Sed ego nihil interesse video, an statutum dicat simpliciter primogenitus, an primogenitus legitimus. nam cum simpliciter loquitur de primogenito, intelligitur de legitimo, etiamsi non exprimat. l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. & substit. cum simil. propterea illa legitimi adiectio siue expressio, quæ per se & tacite satis intelligebatur, nihil omnino operatur. l. 3. & ibi Pet. Cyn. Bar. & alij, ff. de leg. j. Ideo nõ immerito hãc quoq; differẽtiã reiecit Molin. in consu. Paris. tit. j. §. 8. in 7. q. col. 3. vers. & hæc vera sunt.

An interest, statutum loquatur de primogenito simpliciter, an de primogenito legitimo.

62 ¶ Sunt item qui distinguũt, an statutum simpliciter loquatur de filiis, siue etiam filiis legitimis, an vero de filiis legitime natis ex corpore legitime descendẽtibus, vt in primo casu habeant locũ dixi mus, in secũdo vero veniant legitimati etiam per matrimoniũ. de quo tamẽ tu vide Host. in c. j. qui fil. sunt leg. And. Ise. Bal. & Aluar. in d. c. naturales, & ibi late Matth. Afflic. in 5. no. col. 2. vers. sed ista conclusio, tit si de feud. fue. contr. int. do. & ag. Lucam Pen. in l. eos qui, col. 7. vers. quarto quærit, tit. de his qui spont. publ. mune. susci. lib. 11.

63 ¶ Ad hanc autem nostram principalem quæstionem nonnihil pertinet controuersia à Fabio Quintiliano relata lib. 3. c. 6. aut vt alij secant 8. in quo tractat, quot & qui status. Testamenta legibus facta, rata sint. Intestatorum parentum liberi hęredes sint. Abdicatus ne quid de bonis patris capiat. Nothus ante legitimum natus legitimus filius sit: post legitimum natus, tantùm ciuis. In adoptionẽ dare liceat. In adoptionem dato redire in familiam liceat, si pater naturalis sine liberis decesit. Qui ex duobus legitimis alterum in adoptionẽ dederat, alterum abdicauerat, sustulit nothum: instituto hærede abdicato decesit. Omnes de bonis contendunt. Nothum, qui non sit legitimus, Græci vocant. Latinum rei nomen, vt Cato quoq; in oratione quadam testatur, non habemus, ideoq; peregrino vtimur. Sed ad propositum. Hæredi scripto opponitur lex, &c. Et paulò pòst, Notho duplex fit quæstio, quòd post legitimos natus sit, & quòd non sit ante legitimos natus. Prior syllogismum habet, an pro non natis sint habẽdi, qui à familia sunt alienati. Altera scripti, & volũtatis. Non enim esse hunc natum ante legitimum conuenit, sed voluntate legis se tuebitur, quam dicet talem fuisse, vt legitimus esset nothus, tum natus, cùm alius legitimus in domo nõ esset. Scriptum autem legis excludet dicens, non vtique si postea legitimus natus non sit, notho nocere: vtetúrque hoc argumento, Finge solum natum nothum, cuius conditionis erit: tantùm ciuis. Atqui non erit post legitimũ natus. Filius? atqui nõ erit ante legitimos natus. Quare si verbis legis stari nõ potest, volũtati standũ est. Et cætera quæ sequũtur. Ex quibus capere poteris quæ in hanc rẽ tibi facere videbũtur.

Quimtiliani controuersia.

Nothus dictio Græca.

64 ¶ Sed vnum est de quo posset dubitari, quia suprà diximus primogenitum nothum legitimatum post natiuitatem legitimi non præferri in iure primogenituræ ipsi legitimo. Quid in filio legitimo ipsius filij nothi? verbi gratia. Quis ex concubina suscepit filium nothum qui postea ex vxore habuit filium legitimum: moritur ille nothus, relicto illo suo filio legitimo: postea pater nothi vxorẽ duxit ex qua legitimos liberos habuit, & post illius mort ẽ duxit vxorem illam concubinam. Vult nepos illius succedere in iure primogenituræ. nam dicit se nepotem legitimum & ex filio primogenito. Ideoq; se esse præferendum patruis, iuxta ea quæ latè examinabimus infrà in 40. quæst. Sed tu dic breuiter tantùm abesse, vt hic obtineat ius primogenituræ, vt nec aliquo pacto succedat, vt qui non legitimetur respectu sui aui per matrimonium ab eo contractum cum concubina matre sui patris antè defuncti, vt nuncupatim voluit Guil. Cu. & post eum Bal. & Alber. in l. benignius. ff. de legib. & dicemus infrà in 40. q. in 5. ratione pro patruo.

Quid in filio legitimo filij nothi primogeniti.

65 ¶ Nam hic, inquiunt, deficit persona filij, qua mediante deberent legitimari: ideóque non potest habere locum retrotractio. l. bonorum. ff. rem rat. hab. & l. veluti. ff. de bon. posse. Et bene facit textus

De eadem re.

BIU Cujas

in l.si ille.C.de Decur.lib.10.A filio enim debuit hoc beneficium proficiſci · ideóq; eo mortuo ceſſat.nam amotio medij directiui in finem,impedit effectum extremi.l.huic ſcripturæ.ff.ad leg Aqui. & l.qui libertinus.§.poſthumus.ff.de ope.li.& l.ſi ex patronis.§. Iulianus.ff.bo.libe. Nec obſtat l.quoniam.C.de natur.liber.quæ videtur dicere legitimationem retrotrahi, quia ibi intelligitur quando in perſona patris poterat operari. Hîc autem nullo modo poterat. Et huc faciunt multa quæ diximus ſuprà in 12.q.præſertim verò nu.13.ſic & in ſimili,& ſeq.

TRICESIMA QVINTA QVAESTIO.

1 *An primogenitus obtineat ius primogenituræ à patre, an à genere. Quæ probant à genere obtineri.*

TRiceſimoquintò quæro, an primogenitus qui ex ſtatuto vel conſuetudine obtinet vel totam hæreditatem, vel maiorem partem, huiuſmodi ius primogenituræ obtineat & conſequatur à patre,an verò à genere.Multum enim intereſt,vtrum horum verius ſit,vt planè demonſtrat text.in l.eum qui.ff.de interdict.Cuius verba non abs re,vt poſteà patebit,huc adſcripſimus, Eum qui ciuitatem amiſit,nihil aliud iuris adimere liberis,niſi quod ab ipſo peruẽturum eſſet ad eos, ſi inteſtatus in ciuitate moreretur,hoc eſt,hæreditatem eius,& libertos,& ſi quid aliud in hoc genere reperiri poteſt.Quæ verò non à patre,ſed à genere,à ciuitate, à rerum natura tribuerentur:ea manere eis incolumia. Itaque & fratres fratribus fore legitimos hæredes: & agnatorum tutelas,& hæreditates habituros.Non enim hoc fratres,ſed maiores eius eis dediſſe.

2 *Ad idem.*

¶ Ex quibus verbis poteſt videri ea quæ ciuitas tribuit,non cenſeri à patre profecta. Ideóque cùm primogenitus hoc ius à ſtatuto vel conſuetudine,& ſic à ciuitate habeat, conſequens eſt, vt magis iure proprio quàm hæreditario,id eſt,nõ tam quia hæres, quàm quia primogenitus eſt,cõſequi videatur.Et hoc certè potiſsimum, cùm agitur nõ de cõſequẽdo eo iure ex morte patris, ſed fratris, aut alterius agnati, qui regnũ,aut comitatũ, aut aliud eiuſcemodi à maioribus acceperat, vt eſt in fine illius l.Et ita expreſsè voluit Io.Lau.inter conſ Oldr.non ipſe Old.vt nõnulli putant,conſ.224. iſtæ ſunt allegationes,col.7.ver.hoc autẽ ius,& Bald.conſ.121.à capite inchoantes,col.pe.ver.modò facio vnam,lib.3.vbi quod beneficio progenitorum,& naturæ,non mero iure hæreditario capit. & Cardi.Alex.in c.j.col.4.verſ.tertiò deducitur,tit.de feud.Marchi. *Qui ſunt eius opin.*

3 *Qui ſunt contrariæ opi.*

¶ Tamen Oldr.ipſe conſi.94.eleganter circa negotium, in 3.dubio,contrarium tenuit,videlicet primogenitum ſuccedere in regno tanquam hęredem,non autem illud iure proprio aut ſanguinis cõſequi.Quem ſequitur Alberic.in procemio.ff.in §.diſcipuli, col.4.verſ.& ex prædictis ſubiicio,cum multis ſeq.& in l.pe.col.2.ver.nunc tranſeamus. C.de don.inter vir.& vxor.& in d.l. eum qui. ff.de interd.& releg.& Pet.An.in c.licet,de vot.Lucas Pen.in l.ſi quis in ſacris, ante fi.C.de proxi.ſacro. ſcrin.lib.12.Panor.con.12.caſus talis eſt magnificus dominus,col.4.lib.j.& iterũ in ſuo vbere & eleganti con.3.nitar in præſenti,col.2.verſ.tamen vltra quæſitum,lib.2.Mart.Laud.in ſuo tract.primogenituræ,col.vlt.ante fi.Soci.conſ.47.facti narratione,col.2.lib.3.& Philip.Dec.in l.pactũ quod dotali,col.6.verſ.extrà gl.addunt moderni.C.de pact. Et idem quoq; voluit ante hos Pet Iac.loquens in regno Fran.in arbore ſucceſsionis regni Fran,col.4.verſ.ponamus quòd Philippus.

4 *Rationes huius opi. Iure naturali omnes filij æqualiter ſuccedebant.*

¶ Mouentur his propemodum rationibus.Prima,Ius naturale cętera iura tempore præceſsit,vt patet ex multis legibus,quæ habentur in tit.ff.de iuſti.& iur. & in Decretis canonicis j.diſt.inter quas & illud cõperies,regna eſſe de iure gentiũ,in l.ex hoc iure, eo.tit.At de iure naturali omnes filij nullo ætatis diſcrimine æqualiter parentibus ſuccedebãt,vt dicit Oldr.ſcripſiſſe Ariſtotelẽ li.7. Ethic. & eſt tex.in l.ſcripto,in fin.ibi,liberos naturæ ſimul & parentum commune votum.ff.vnde lib.& in l.cùm ratio,in prin.ff.de bo.dam.vbi dicitur,Cùm ratio naturalis quaſi lex quædam tacita liberis parentum hæreditatem adiiceret,veluti ad debitam ſucceſsionem eos vocaret,&c.cum aliis mil.

5 *Ad idem. Nec id ius tollitur per ſtatutum præferens primogenitum quò minùs ęipſe ſuccedat.*

¶ Poſteà verò exigentibus quibuſdam rationibus, quas alibi declarauimus, ſtatutum eſt ſolum primogenitũ poſt mortem patris regnum obtinere.Nec tamen ob id tollitur ratio naturalis,nec veritas naturæ obumbratur,ſecundum quam filius primogenitus cum cæteris hæres eſt patris,arg.l.2 ff. de vſufr.ear.rerum,quæ vſu conſu.vbi dicitur, quòd naturalis ratio authoritate Senatus commutari non poteſt.& l.filio quem pater,in prin.ibi,ne imagine naturæ veritas obumbretur.ff.de lib.& poſt. Nec iuri filiationis detrahere debet ius primogenituræ poſteà additum, ar.l.j.§.vlti.in fi.ff.ſi à patr. quis man.fu. Nam & aliàs quoties lex obligationem introducit, niſi nominatim cauerit, vt ſola ea actione vtamur,etiam veteres eo nomine actiones competere, ſcribitur ad verbum,in l.quoties.ff. de acti.& obli.Nec enim propterea iuri veteri derogatũ eſt.l.qui ſepulchra.C.de ſepulc.viol.Quod quidem ſi obtinet in iure poſitiuo addito priori iuri etiam poſitiuo, multò magis in poſitiuo addito iuri naturali,quod omnino tolli non poteſt.§.vlt.Inſt.de iure nat.gen.& ciuili.

6 *Ad idem. Diſpoſitio excludens res uel perſonas non operatur iuris noui collationẽ*

¶ 2. Ratio.Diſpoſitio inducta ad excludendas aliquas res vel perſonas non operatur iuris noui collationẽ.l.ex facto.ff.de hære.inſt.& l.legata.ff.de leg.j.& l.cùm tale.§.vlt.ff.de cond.& demon. Nam talis iuris excluſio fit,quò magis certæ perſonæ à dignitate aliqua excludantur,prout in ſimili habetur in l.vt gradatim.§.& ſi lege, &l.reſcripto. ff.de mun.& hon. Non verò quò magis alicui ius nouum conferatur. Nam ſi ita quis dixerit: Si legitimus nolit eſſe hæres, tu hæres eſto.quamuis legitimus vi verborum poſsit excludere huiuſmodi inſtitutum: non tamen admittitur ex teſtamento, ſed ex iure inteſtati aliàs ſibi competente.l.ſi quis ita hæres inſtituatur,& ibi gloſ.& Doct. ff.de hære.inſt.Et ſimiliter ſi dicat,ſi filius meus decedat ſine liberis, tu hæres eſto:vel tibi hæreditas reſtituatur.Nã ſi filius habet liberos,ij quidẽ excludũt ſubſtitutũ,ex vi cõditionis teſtamẽti,non tamen ſunt ex teſtamento hæredes, vt no.in l.Lucius, in fi.ff.eo.& l.filiusfa.§.cum quis.ff.de leg.j.&

probatur

BIU Cujas

probatur in l.ex facto.§.ex facto tractatum.ff.ad Trebel.vbi licet in ea specie liberi excludant substitutum,non tamen fiscum:quod tamen facerent,si ex testamento admitterentur.& facit text.in l. Claudius.ff.qui poti.in pig.ha.& in auth.licet.C.de nat.libe.

Non grauatur qui non honoratur.

7 ¶ 3.Ratio hæc est.Is duntaxat in testamento potest grauari,ad quem aliquid ex ipso peruenturum est.l.j.sciendum.ff.de leg.3.& l.ab eo.C.de fideicom. Sed filius potest à patre adeo efficaciter grauari,vt nisi onus iniunctum impleat, iure primogenituræ priuari possit,per c.licet,extrà,de voto. Ex quo sequitur quòd à patre ius ipsum ad filium peruenit: alioquin enim non posset à patre grauari. Super ista tamen ratione vide quos tibi allegaui suprà in fi.22.quæst.

Filius ipso iure hæres est in omni iure quod patri tempore mortis incommutabiliter cõpetit.

8 ¶ 4.In omni iure,quod patri tempore mortis ipsius incommutabiliter cõpetit,filius succedit eidem, & ipso iure est hæres ipsius.l.in suis.ff.de lib.& posth.& d.l.scripto hæredi.ff.vnde legi.& l.j.§.qui in potestate.ff.si quis omis.cau.testa.& l.liber homo.§.apud Labeonem.ff.de stipul.seruo.Sed certum est secundum op.quæ præstantior est,de veritate iuris,vt dicit ipse Oldra.quòd si primogenitus ante patrem decedat relicto filio,& fratre secundogenito,præfertur ipse secundogenitus nepoti, arg. l.cùm ita.§.in fideicommisso. ff.de leg.2.& alia iura quæ allegat. Ex quo illud necessariò sequitur, quòd filio,viuente patre,non fuit ius incommutabiliter quæsitum,alioquin ad filium ipso iure trãsmississet,per iura suprà allegata.Sed tu super hac ratione vide quæ late dicam infrà in 40.q.prin.

Filius post mortem patris retinet quæ sibi eo uiuente quærũtur etiamsi hæreditatem repudiet.

9 ¶ 5. Ea quæ filio viuente patre quæruntur, eadem retinet post mortem patris, etiamsi paternam hæreditatem repudiet.l.si quis prioris.C.de secund.nupt.& not.in l.vlt.§.in computatione.C.de iur. delib. Sed si mortuo Rege filius repudiaret hæreditatem patris,mox regnum deuolueretur ad secundogenitum,argu.l.j.§.assignare,& iterum l.3.§.j.cum duabus ll.seq.ff.de assig.libe.& cap.j.tit.an filij vel agnat.& diximus suprà in 3.q. prin. Ergo non ob aliud regnum ad filium pertinet,nisi quia hæres est patris.

Legitima iure naturæ debita. Eam tamen capit filius vt hæres.

10 ¶ 6.Licet legitima sit filio de iure naturæ debita,vt est text.in c.Raynutius,de testa.tamen illam capit filius vt hæres,& in ea valet institutio,vt voluit gl.ibi,in verbo,legitimam ipsam,& glos.in l.3.§. sed vtrùm, in verbo,patrimonium.ff.de mino. Ideóq; vt id addas,non potest filius legitimam consequi,si hæreditate abstineat,vt voluit Bar.in l.gerit,col.5.ver.sed quæro quid si aliquis.ff.de acquir. hære.& in l.quia poterat.ff.ad Trebel.de quo late Cy.Ray.Alber.Bal.Ange.Saly.Paul. Cast.Alex. Corne.& recentiores in l.hæres.C.de impub.& ali.substi.Bal.& Ro.in l.j.& ibi Alex.ante fi.C.quãdo non pet.part.Bal.in l.scimus,in 5.quæst.C.de inof.test.& in l.Papinianus.§.quarta, & ibi Ange.in §.si conditioni.ff.eo.& in l.3.ff.de acq.hære.Ang.in l.si pater.C.eo.& cons.81.subtiliter,Saly.& Paul. Cast.in l.quoniam prioribus.C.de inof.test. Pet.An.con.312.ex sola vulgari substitutione.Panorm. in d.c.Raynutius,ad fi.de testa.Paul.Cast.& Ro.in l.j.ff.de acqu.hære.& Corne.con.119.in præsenti consultatione col.15.vers.remanet ergo,lib.2. Ergo & idem dicẽdum in iure primogenituræ,quòd & ipsa legitima est,vt diximus suprà in 5.quæst.

Feudum est debitum filio. Filius tamen hæreditatem repudians feudũ non retinet.

11 ¶ Et simile dicimus de feudo, vt videlicet quamuis sit debitum filio,per d.c.j.tit.de succes. feud.tamen non potest filius hæreditatem repudiare,& feudum retinere,per text.in ca. j.tit.an ag. vel filij repu.hære.pote.feud.reti.& in c.filius,tit.de capi.qui curi.vendi.& c.j.de grad.succes. De quo tu vide Host.in summa,tit.de feud.vers.pen. Spec.& Io.An.in eo.tit.§.quoniam,ver.37.Dy.& Bart.in l.si patroni.ff.ad S.C.Trebel.Bart.in l.item videndum.§.nunc videamus.ff.de peti. hær.& in auth.post fratres,& ibi Paul.Ca.de leg.hære.Iac.Bel.in d.c.1.& ibi And. Iser.Bal.& alios in tit.an ag.& in cap. Titius filius,tit.si de feud.fuer.contro.And.Iser.in c.j.tit.de ali.feud.& in c.1.& ibi Bal.& alios,tit.de succes.feudi.Bal.in l.j.in 2.quæst.ff.de rerum diuis.& cons.215.proponitur quòd inuestituræ,col.1.in fin.lib.2.Alber.in l.tres fratres.ff.de pact.Angel.in §.si verò filiorum,in authen.de nupt.Angel.Imol. Rom.Paul.Castr.& Franc.Aret.in l.si quis non quasi.ff.de acquiren.hæred. Paul. Castr.& Franc. Areti.in l.pro hærede.§.quid si tamen.ff.eod. Alex.cons.19.super eo de quo quæritur,col.j.2.3.libro 5. Fran.Aretin.cons.14.viso & diligenter considerato,& in 2.dub. Et idem in iure patronatus,vt diccemus posteà in se.quæst.nu.1.

Ab absurdo.

12 ¶ 7. Ratio est,vt ad Oldra.& Alber.redeamus.Si primogenitus caperet feudum,non tanquam hæres patris,sed iure proprio,& vt sibi omnino debitum,pater non posset primogenitum ex causa priuare feudo.quod & omnino falsum est,vt patet ex iis quæ late diximus suprà,in 21.quæst.

Primogenitorum ius propter bonum publicum contra regulas iuris communis.

13 ¶ 8. Primogenitorum successio est introducta propter bonum publicum,contra omnes regulas iuris communis,quæ nolunt vnum filium admitti, & alios excludi.l.maximum vitium.C.de lib.præteri.& §.hinc lex, in authent.de tri.& semis.Licet ergo lex vel consuetudo deferat regnum primogenito,intelligendum est vt hæredi,quia non debemus recedere à regulis communibus,nisi quatenus statutum reperitur.l.præcipimus. C.de appella. sed in ea re non reperimus recessum à iure communi,nisi vt dignitas deferatur primogenito,per dictum c.licet,de voto.Ergo in aliis debemus stare iuri ipsi communi,vt videlicet deferatur iure hæreditario,& non proprio,sicut alia bona.

14 ¶ Demq; vt summoueamus omne dubiũ,est text.de hac re apertus in d. c.licet,in illis verbis,pater nate reddas successione indignum,& hæreditatis emolumento prieris.Nam ibi agitur de successione regni quam paternam vocat veluti à patre accipiat, nedum à genere. Sed & hæreditatem quoq; appellat,vt ostendat tanquam hæredem filium primogenitum,de quo loquimur,accepisse.

Responsio ad contraria.

15 ¶ Non obstat(inquiunt Oldr.& Alber.)d.l.eum qui.ff.de inter.& releg.Imò magis pro hac parte facit.Inibi enim cauetur,ciuitatis amissionẽ adimere liberis,quod à patre ipsorũ ad eos esset prouenturum,

BIU Cujas

turum,si inteſtatus in ciuitate deceſsiſſet.Conſtat autem quòd ſi Rex inteſtatus moriatur,ad filium primogenitũ perueniet hæreditas illius,non ſolum quia de genere eſt,ſed quia filius eſt, & quidem iure filiationis.Si enim filius eius patris non eſſet,regnum non haberet quamuis eſſet de genere.Ex quo(inquiunt Oldra.& Alber.)patet,quòd de genere eſſe,non eſt per ſe cauſa, vt regnũ obtineat, ſed eſſe filium eſt cauſa proxima & immediata. Secunda autem pars illius l.loquitur de his quæ à patre nunquam adminiſtrata ſunt vel poſſeſſa, & in quibus non poteſt dici hæres ipſius patris, qui ciuitatem amiſit,aut certe loco hæredis, aut etiam effectu hæres cenſendus. Quæ reſponſio quantùm ei l.ſatisfaciat,aliorum ſit iudicium.

16 *Ad idem.*

¶ Nec ſimiliter obſtat, dicit Marti. Laud.in d.tract.primogenituræ, ad fi.quòd ius primogenituræ defertur ex prouidentia ſuperioris,vel ex iure conſuetudinario.Nam nihilo ob id ſecius illud conſequimur iure hæreditario,vt patet in feudo quod debetur ex prouidentia ſuperioris.c.j.§.cùm verò Conradus,tit.qui feu.dar.poſ.tamen defertur iure hæreditario, per d.c.j.de grad. ſucceſ.& ſuprà latè diximus.Et vide quid dicam in ſeq.q.

17 *Sentẽtia de regno lata cõtra patrem nocet primogenito non uocato. Sẽtentia ei no cet qui alteri ſuccedit in uniuerſali regimine.*

¶ Ex quibus illud continuo ſequitur, ſententiam de regno latam contra patrem adferre præiudicium primogenito non vocato, cùm ſit ipſius hæres, per tex.in auth.de iureiur.à mori.præſtit. Et ita in ſpecie voluerunt Oldr.& Alber.vbi ſuprà.& Mart.Lauden.in d.tract.col.pen.ver.an autem ſi feratur ſententia. Quam rem vltra prædicta confirmat Oldr.procedere,etiamſi primogenitus non diceretur hæres patris. Nam qui alij ſuccedit in vniuerſali regimine & adminiſtratione bonorum ſeu iurium,ſiue etiam in certa parte per modum quotæ, licet is reuera non ſit hæres, nec cauſſam habet à prædeceſſore, ſortitur tamen hæredis effectum,in eúmque transferuntur actiones,& actiuæ & paſsiuæ:obſtátque ei ſententia aduerſus prædeceſſorem lata,etiam ſi contra voluntatem prędeceſſoris ſuccedat, vt licet videre in epiſcopo,& œconomo, cui patrimoniũ pauperibus relictum diſtribuendum lex defert.l.ſi quis ad declinandam.§.licentiam.C.de epiſ.& cler.

18 *Et filio exhæredato. Et ei cui hæreditas reſtituitur.*

¶ Et videri quoque poteſt in filio etiam exhæredato,vel alio quocunque,cui ex Senat.Treb.hæreditas eſt reſtituta.l.ſi filius.ff.quod cũ eo.& l.ſi neceſſe.§.vlt.ff.de bon.libe.& l.j.circa prin.ff.ad Treb. Et in fiſco,cui alterius bona omnia,vel ipſorum quota quædam eſt publicata.l.ſi marito publico iudicio.ff.ſol.matr.& l.2.C.de vi publ.Et in eodem fiſco contra voluntatem defuncti, ex legis tamen permiſsione ſuccedente.l.cum fiſco.ff.de S C Sylla.& l.Marcellus.§.vlt.ff.ad S C.Trebel.& l.quædam teſtamento.§.j.ff.de leg.1.Et in prælato in beneficio ſuccedente in regimine & adminiſtratione,qui ex contractu ſui prædeceſſoris tenetur.c.j.extra,de ſolut.Et cui ſententia contra prædeceſſorem lata nocet.c.cùm inter,de ſen.& re iud.& c.cùm olim,de præſcrip.Comparatur enim prælatus ſucceſſor hæredi.d.c.1.de ſolut.quamuis tamen à prædeceſſore cauſam non habeat.c.Moyſes,& c. apoſtolica.8.q.1.& c.2.& ibi Io.Mo.poſt prin.Io.And.Domi.& Philip.Fran omnes ad fin.vt lit.pen. Inno.& Io.And.in c.ex parte,vterq; in verbo,ſublato,poſt prin.de arbit.Ia.Mo.in c.indemnitatibus, col.2.ver.ſed ius non habet,de elect.lib.6.& in c.ſi tibi abſenti, col.2.ver.item dices,de præb.eo.lib. 6.Anto.in c.cura,ver.nota tamen,de iure patr.Imo.in c.vlt.col.2.verſ.potes dicere, de præſcrip.Panor.in c.cura,col.2.de iure patr.Alex.con.213.viſo,col.4.verſ.vel ſecundũ,lib.2.Bar.inter conſ.Lauren.Calca.conſ.28.illud in medium,col.6.& ipſe Calca. conſ.124.in cauſa R.col.6.verſ.nec ob.latè D.Coſ.Guy.qui & alios citat in pra.ſancti.tit.de pacifi,poſ.in verbo,poſſedit,Step.Bertr.qui & alios allegat,diciq; procedere,etiam ſi beneficium fuerit collatum per reſignationem,ſiue renuntiationem prædeceſſoris,conſ.250.viſo proceſſu cauſæ,col.2.verſ.tertia ratio,lib.2.

19 *Reges poſſunt facere donationes dignitatem regiam grauiter non lædentes. Etiam nõ obſeruatis legum ſolennitatibus.*

¶ Addunt & Oldr.& Alber.paulò antè finem quòd Reges & principes poſſunt facere donationes & alienationes dignitatem regiam grauiter non lædentes,tenetúrq; eas filius regni ſucceſſor obſeruare,per text.in c.abbate ſane,de ſent.& re iud.libr.6.& no.in c.intellecto,de iureiur. Aliàs enim, ſi id facere non poſſent,vt ſubdit ipſe Alb.in dicto proœmio,miſerrima eſſet eorum conditio,& propè ſeruilis,qui neq; inter viuos donare,neq; in teſtamento legare poſſent ob primogenituram filiorum.Subiungítq; id vbiq; fuiſſe obtentum.Imò verò poſſunt princip.facere donationes,non obſeruatis iuris ſolennitatibus aliàs requiſitis,vt patet in l.donationes quas diuus. C.de dona.inter vir.& vxo.& in l.ſancimus.C.de donat.& latè diximus ſuprà in tractatu præcedenti Nobilitatis, c.vlt.nu. 47.& huc quoq;.Ideò ſi donationi per Regem factæ,& per quam contrahere dicitur,per l.ſi donationis.C.quod metus cau.cum concordantiis à me traditis,in noſtris Legibus Connubialibus,in gl. 3.nu.42.contrà tamen,& ſeq.tenetur ſtare primogenitus. Eadem ratione tenetur etiam ſtare geſtis in iudicio,cùm in iudiciis quaſi contrahere dicamur,per l.3.§.idem ſcribit.ff.de pecul.

20 *An contractus regũ tranſeant in ſucceſſores.*

¶ Quibus adde quod in eádem ſententiam ſcribit Bal.in c.vlt.ante fi.extrà de ſent.& re iudi.quòd Rex poteſt donare res ad regnum pertinentes,& obligat ſucceſſorem:quod intelligit de rebus particularibus non reſeruatis Regiæ dignitati.Et con.159.ſuper eo quod quæritur,col.j.lib.3. quòd etiã in regnis,quæ non tranſeunt ad hæredes per ſucceſsionem, ſed electione deferuntur, contractus Regum,qui contrahunt nomine ſuo & regni,non finiuntur morte illorum,ſed in ſucceſſores tranſeunt,per §.illud,in authen.Conſti.quæ de digni.& c.ſi gratiosè,de reſcrip.libro 6.Nam regnum continet in ſe non ſolùm territorium materiale, ſed & ipſum regni populum,cuius circunſcripta obedientia Rex nõ poteſt diu regnare l.2.§.exactis.ff.de origine iur.& hæc quidem vera ſunt, vt ſubdit Bal.niſi Rex enormiter læderet ipſum regnum,per not.in Authent.quo.op.epi.& cleri.in prin.& in d.c.intellecto,extrà de iureiur.& in cap.grandi,de ſup.negl.prælat.lib.6.Et niſi etiam in quibuſdam

contract

contractibus,qui ex natura sui transmissionem non recipiunt.

21 ¶ Vnde sciendum est,inquit,quòd vtrùm dispositio Regis sit realis,an personalis cognoscitur pluribus modis.Primò ex forma.Nam si tenor scripturæ facit mentionem successorum ex vtraque parte,ista dispositio est in rem scripta,& transit in successores vtriusq;, siue loquamur de successoribus iure hæreditario.l.iurisgentium.§.pactorum.ff.de pact.siue de successoribus dignitatis & administrationis,per not.in cap.1.tit.qui.succes.tene.& c.vlt.ne præl.vic.suas,& in aliis iuribus ibi citatis.Et expressum est in contractibus Regum,quòd transeunt ad successores in regno,si celebrati sunt nomine dignitatis,in c.abbate sanè,in prin.de re.iud.lib.6.& per Inno.in d.c.intellecto. De eadem re.

22 ¶ Nec mirum,vt subdit,quia in regno debet considerari dignitas,quæ non moritur, & etiã vniuersitas siue respublica ipsius regni,quæ etiã exactis regibus perseuerat. Non enim resp. moritur. ideò non habet hæredem,quia semper viuit in semetipsa,vt legitur & no.in l.1.§.vlt.ff.si quis ius dic.non obtemp.vnde intellectualiter loquendo non est mortua persona contrahens,scilicet ipsa respub.regni.Nam verum est dicere quòd respub.nihil per se agit,sed qui regit rempublicam,agit vi reipub. & dignitatis sibi à repub.cõcessæ.Porrò duo cõcurrũt in Rege,persona & significatio.Et ipsa significatio,quæ est quoddam intellectuale,semper est perseuerans ænigmaticè, licet non corporaliter. Nam licet Rex deficiat,nihil ad rumbũ, vt ipse loquitur. Nempe loco duarum personarũ Rex fungitur.l.tutorem.ff.de his qui.vt indig.& persona Regis est organum & instrumentũ illius personæ intellectualis,& publicæ.Et si promissor decedat sine hærede,non tamen cessat promissio,vt not.in l.1.§.planè ff.dep.& l.Stichum aut Pãphilum,in prin.ff.de solut.& l.postquam.ff.vt l.nom. caue.& l. ex facto.§.vlt.ff.ad Treb.& l.siquis hæredem,in prin.ff.de admin.tut.& l.sancimus.§.cùm autem.C. ad Trebel.Tandem subdit, Ex his manifestè concluditur, quòd dictus contractus est transitorius ex forma, ac etiam ex dignitate & authoritate concedentis, necnon ex ipsa republi.repræsentata. Deinde respondet quibusdam quæ in contrarium possunt allegari,vt ibi latè per eum. De eadem re.

23 ¶ Quòd si pleniùs scire velis an princeps ex suis cõtractibus obligetur,& possit obligare suos successores,vide tex.in c.non liceat.12.q.2.& in c.quia iuxta.16.q.j.& gl.vtrobiq;.& in c.vlt.& ibi etiam gl.pen.& vlt.de rescri.li.6.Guid.Suz.Cyn & Bal.post antiquiores, in l.digna vox, versi.modò iuxta hoc.C.de legi.Bar.in l.prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam.Alb.in l.j.col.pe.& vlt.ff.de offi.procu. Cæsar.Bald.in l.j.in princ.& ibi etiã alios,maximè Ias.col.3.vbi loquitur de regno quod defertur ad primogenitum.ff.de const.prin.& in l.pe.C.de bonis quæ lib.& in l.donationes quas diuus,& ibi D. Io.Igne.in repe.col.2.& seq.C.de don.inter vir.& vx.& eundẽ Bal.in Auth.qui se patris.col.pe.ver. & adde quod no.& ibi Rom.col.vlt.ver.item inquantũ ponit, an princeps. C.vnde liberi.& in c.j.in prin.& iterũ ver.quærunt docto.tit.de natur.feud.& in c.j.tit.qui succes.tene.& in c.j.in verb.successorum nostrorũ.tit.de pace Constan.& in c.vlt.ad fi.extrà de re iudi.& cons.271.casus consilij talis est,dominus Ferrandus,li.1.& con.371.verba Cy.lib.3.Ant.in c.1.in 4.no.& ibi alios post eum, præsertim Fely.& Philip.Deci.extrà de probati.Io.Ana.in d.c.vlt.col.antep.ver.quod autem in contractu principis,ne præla.vices suas.Mart.Laud.in tract.de princ.conclus.137.Alexãd.cons.16.in causſa & lite,col.pe.ver.quinimo etiam,lib.5.Ange.Aret.in §.cùm filius,col.j.ver.deinde ista regula. Instit. de hære.quæ ab inte.defer.Fran.Aret.in l.quoties,col.j.ff.de acq.hær.Corne.con.278.cuius nomẽ, col.j.ver.cùm igitur,li.3.Ludo.Bol.cons.6.reuerendissimus,col.antepe.in fi.vers.accedat pro confirmatione.Iac.à S.Geor.in tract.feu.in verbo,princeps Pedemontium, col.2.vers.sed an princeps.Ias. cons.omnium.1. quanuis præsentiũ,col.2.ver.circa secundum,libro primo,& iterum cons.227.Carolus,col.6.vers.quintò facit,eo.libr.1.& Steph.Bertr.cons.1.nu.75.& seq.& nu.151.lib.1.& Matthæ. Afflic.deci.Neapo.17.regia curia,nu.5. De eadem re.

24 ¶ Et an etiam princeps possit alienare vnam ex ciuitatibus, aut aliis rebus regni in præiudiciũ successorum,vel etiam inuitis subditis,videbis apud plurimos ex iis quos citaui in præcedenti versic.& præterea Inn.Host.Io.And.Ant.Imo.& Panor.in c.dilecti,de maio.& obed.eundẽ Inn.& alios in d. c.intellecto,de iureiur.Spec.tit.de instr.edi.§.nunc autẽ,ver.vlt.& ibi Io.And.in addi.Alber.Rosa.in n proœm.ff.§.discipuli,col.4.ver.& ex prædictis subiicio quæstionem,& multis sequen.maximè verò col.6.ver.sed quare quærimus.Bar.con.196.ciuitati Camerini,in j.dubio.Bal.in proœmio C.col.2. ver.modò ista quæstio,& id præludiis feudo.col.7.ver.expedita diffinitione & in c.in generali,tit.si de feud.fue.contr.inter do.& agn.vbi loquitur de rege Franciæ, & in c.si quis, tit. quo tempore mil. & in c.licet causam,col.3.ver.item no.quòd ecclesiæ,& 2.ver.seq.extrà de prob.Paul.Cast.cons.70. quia frustra,col.3.in 2.dubio,lib.1.Io.Ana.cons.81.viso instrumento, prope per totum.Iaco.Aluar.in c.1.col.vlt.ver.quæro an Rex,tit.qui feud.dare pos.Alex.con.1.ponderatis, col.5.vers.præmissis non ob.lib.5.& con.24.simili exordio,col.vlt.eo.lib.5.Soci.con.7.super quæstione,col.j.libr.3 Guid.Pap. loquentem nuncupatim de Rege Franciæ deci.Delphi.239.Rex Franciæ.Fran.Curt.iunioꝛẽ consi. 174.sacratissimæ,col.4.ver.aggrediar nunc,lib.2.& Ias.cons.56.col.j.nu.1.& iterum col.2.ver.in primis ergo,lib.1.Anto.Corset.in tract.de pote.& excel.reg.quæst.4.& iterum q.62.& rursum q.98.vbi etiam tractat an ipse Rex qui alienauit, poterit reuocare.& Fabia.in tractatu empti.& vendit. in 11. quæstione 3.q.princ. *An princeps possit alienare vnam ex suis ciuitatibus inuitis subditis & in præiudicium successorum.*

25 ¶ Ex illis item quæ suprà dicta sunt facile colligitur, Reges & principes esse obnoxios exoluendis nominibus ac debitis eorum, quibus in regno successerunt, siue sint filij, siue alij agnati. Nisi fortè quantùm ad agnatos pertinet,regnum teneretur in feudum,propter distinctionem,quę fit in c.j.tit. an ag. *An reges teneantur soluere debita regum quibus successerunt.*

BIU Cujas

an ag.vel fili.& ibi planè Doctor.Nam & aliàs quoq; principes ex contractibus ſuperiorum principum obligantur, quando ij ſunt qui non per electionem aſſumuntur, ſed per ſucceſsionem,& iure ſanguinis,vt ſuprà latè diximus.

26 De eadem re. ¶ Et ea quidem maximè locum obtinent, ſi fuerint debita ex regni commodo contracta. Id enim ſemper procedit,etiam ſi non per ſucceſsionem ſanguinis, ſed per electionem regnum ad ſucceſſores perueniat,per id quod in ſimili no.in c.1.de ſolut.& ibi gloſ.& Docto. Videant igitur num rectè agant qui & animis & auribus regum noſtrorum ingerunt,non eos teneri luendis ſuperiorum Regum nominibus.Dum Ludouicus 12.regnum noſtrum moderaretur: vrbs quædam,cuius nũc non ſubit recordatio,ab eo repetebat munimenta quædam bellica(vulgò bombardas vocant)quæ Carolus Rex,vti aſſerebant,ex ea mutuò acceperat.Reſponſum eſt non eſſe Ludouicum Regem hæredem Caroli,proinde non teneri earum reſtitutioni.

27 An primogenitus ſoluere teneatur debita patris pro portione hæreditatis,an pro uirili tantum. ¶ Sequitur denique ex iis quæ diximus,primogenitum teneri ad ſoluẽda debita patris pro portione,quam conſequitur iure primogenituræ: nempe qui eam conſequatur tanquam hæres,vt ſi duas partes in hæreditate habeat, & duas quoque partes debitorum exoluat. nam debita pro portionibus hæreditariis ſunt exoluenda.l.1.C.ſi cert.pet.& l.pro hæreditariis, quæ eſt 2.C. de hære. acti.& ibi concord.in gloſ.Nec eſt quòd his obiici poſsit, quod præterea ſcribitur in d.l.1.ſi cert.pet.debita non eſſe ſoluenda pro æſtimatione rerum prælegatarum, quia explorati iuris ſit onera ad hæredes pro portionibus hæreditariis,non pro modo emolumenti pertinere.Ita enim ibi ſcribitur. Quia fateor ſi quid ſit prælegatum vni ex hæredibus,id non pertinere ad onus hæreditarium. neque enim id auget portionem, ſiue quotam hæreditatis, nec pro maiori parte dicitur hæres,qui prælegatum recipit.veluti ſi teſtator prælegat Titio domum,eúmque,& Sempronium,& Mæuium æqualiter in reliquis bonis hæredes inſtituit.Certè Titius licet prælegatum acceperit,non eſt hæres,niſi pro tertia,& cæteri ſinguli etiam pro tertia parte.At in caſu noſtro,quod primogenitus plus cæteris capit, non capit iure prælegati,ſed iure ſucceſſorio,vti dicemus.ideóque cùm in duabus portionibus ſuccedat, duas quoque partes onerum exoluet.

28 ¶ Et ita nuncupatim tenuit D.Cirierus huius noſtræ curiæ Conſiliarius laudatiſsimus in tracta.primogenituræ lib.2.in 5.quæſt.Cuius ſententia mihi placet,tum ex iis quæ diximus, tum quoque ex his quæ dicemus.3.nu.ſeq.Licet D.Moli.in Conſuet.Pariſ.tit.1.§.11.col.4.ver.quæro vtrum primogenitus,& aliis multis ſeq.tenuerit contrarium. Quam opin.ſi ſequeremur, vide quid inde ſequeretur. Nempe ipſum primogenitum ad nullam partem debitorum teneri, ſed alios fratres ad omnia debita teneri.Nam primogenitus, quicquid haberet iure primogenituræ, id totũ ex genere haberet, & ſic iure proprio,& non hæreditario:ſi vera eſſet prior illa opin.quam ſuprà adduximus in princ. huius quæſtionis:eadem enim eſſet totius ratio ac partis,cum id totum habeat iure primogenituræ, nec quicquam teneatur conferre,vt dicemus infrà quæſt.51.

29 De eadem re. Si mobilia deferuntur aliis, & immobilia aliis quomodo ij tenentur ſatisfacere creditoribus. ¶ Et huc pertinet alia quæſtio in ſimili tractata ab Albe. poſt Guil.Cu. in l.hinc quæritur.§.poteſt, qui eſt 1.ff.de pecul.& in tract.ſtatutorum,2.parte,q.105.ſed pone ſtatuto,ver.quid ſi ex forma,quòd ſi ex ſtatuto bona immobilia veniant ad proximiores ex parte patris, mobilia ad proximiores matris,quærebatur quomodo tenerentur ſatisfacere creditoribus.Et videtur(inquiunt)quòd ſi credita reſpiciunt immobilia,ſoluentur de immobilibus à proximioribus patris:ſi mobilia, de mobilibus à proximioribus matris,per tex.in d.l.hinc quæritur.§.1.& in l.ſi certarum.§.1.ff.de teſta.milit. Sed vt dicunt,ea iura loquuntur,quando tempore contractus erant duo patrimonia,ſed in caſu illius ſtatuti vnicum erat patrimonium.Nam paganus licet habeat bona in diuerſis locis, non tamen habet diuerſa patrimonia, ſed vnicum.l.iuriſperitos.§.cùm oriundus.ff. de excu.tut. Et concludunt quòd bona omnia debeant æſtimari,& ſecundùm æſtimationem eorum creditoribus ſatisfieri,vt ſcilicet qui plus habet,plus ſoluat,per l.Celſus.ff.de relig.& ſumpti.fune.vbi ſcribitur,quoties mulier decedit,ex dote quæ penes virum remanet, & cæteris mulieris bonis pro portione funeranda eſt,& l.ſi vir vxori.ff.ad leg.Falci.vbi tex.eſt in eandem ſententiam.

30 De eadem re. ¶ Subdit tamen Alber.in d.q.105.2.parte ſtatutorum,quòd idem Guil.in auth.hoc ius porrectũ.C. de ſacroſ.eccl.videtur tenere,quòd iſti debeant ſoluere æqualiter,nullo æſtimationis habito reſpectu.& de hoc ipſum Alber. ſcripſiſſe in d.auth.in ver.& ex prædictis ſoluit,ſed ego in eo loco nihil de hac re reperi.Et hanc poſtremam op.videtur ſequi Pau. Caſt.in d.§.poteſt.quia (inquit)videntur eſſe æqualiter hæredes,quantùm ad ius hæreditarium:alias autem res videntur habere iure prælegati,ex diſpoſitione ſtatuti, quod non diſponit ſuper iure, ſed ſuper rebus corporalibus.arg.l.ex facto proponebatur,verſ.vnde ſcio.ff.de hære.inſtit.Et ſic(inquit)æqualiter tenebuntur,licet bona æqualiter non habeãt,per illam leg.Et hoc ſi erant æquales in gradu,ita vt de iure communi admitterentur ad hæreditatem. ſi autem erant inæquales in gradu, tunc proximiores erunt hæredes in ſolidum:tamen alij habebunt mobilia vel immobilia.Et qui ſunt hæredes, debent conueniri, non qui habentur loco legatarij.l.quoties.ff.de hære.inſtit.Hæc propè Pau.

31 De eadem re. ¶ Ego autem priorem opi.ſemper ſecutus ſum,vti etiam ſecuti ſunt Raph.Fulg.in d.§.poteſt in fin. vbi id dicit eſſe ſatis conueniens,& neminem Doc.contradicere.Alex.con.31.viſo titulo quæſtionis. col.3.verſ.& ad oſtendendum,li.11.quod repetitur conſ.111.lib.4.& Iac.à S.Geor.in tract.de Roydis, col.7.verſ.& quia iſta ſolutio.Et confirmatur ex alia eiuſdem Guil.Cu. deci.in l.2.in prin.ff.de cap. dim.quòd quando propter publicationem bonorum exiſtentiũ in diuerſis territoriis quilibet fiſcus

capit

BIU Cujas

capit bona sui territorij: æs alienum inter eos diuidetur non pro modo territorij, nec pro virili, sed pro rata bonorum ad quenlibet fiscum pertinentium, per illum tex. & in d.l. Celsus, & seq. vsque ad l. sic pro rata. ff. de relig. & quod in simili dicitur in l. sed & si lege. §. quod autem quis. ff. de peti. hære. Et facit text. optimus, vt ipse dicit, in l. vlti. C. de debit. ciuit. lib. 11. Et eum sequitur Alberic. in d.l. 2. ver. ex prædictis concludo, de capi. dimi. & in l. si fideicõmissum. §. tractatum, vers. & faciunt etiam. ff. de iudi. vbi id non adeò clarè dicit. & Alex. & Iac. à S. Georg. vbi suprà.

32 ¶ Hæc principalis quæstio, an scilicet primogenitus teneatur solùm pro virili, an pro modo bonorum, agitata fuit in magna Camera Inquæstarum, quas vocant, relatore amico nostro vnico D. Michaële Hospitali, Consiliario huius curiæ integerrimo, doctissimo, & vt vno verbo absoluam, omnibus numeris consummatissimo fuitq; ea quæstio paribus suffragiis calculisque adæquata, vulgò partitã vocant, cùm scilicet sententiæ fuerunt æquo numero (sic enim loquitur M. Celius lib. 8. epis. familia. Ciceronis epist. incip. & si de Repub.) posteáq; in tertia camera iterum relata ad Curiam: tandem frater primogeniti obtinuit, vt pro æstimatione bonorum in quibus successerat tãtùm, pro virili debita solueret. Idq; maxime propter quasdam clausulas in contractibus maiorum suorũ appositas, mansitq; integrum in aliis causis vt disputaretur, an primogenitus & cæteri fratres soluerẽt debita pro virili, an pro rata bonorum: nam ea quæstio inter alios vertebatur, cui nolebat curia facere præiudicium, præsertim cùm causa de qua agebatur, alio iure poterat definiri.

De eadem re. Michaël Hospitalis.

TRICESIMASEXTA QVAESTIO.

1 TRicesimosextò quæro, stante ea consuetudine, quòd primogenitus succedat cæteris exclusis: Nunquid solus primogenitus etiam obtinebit ius patronatus in beneficio, cæteris etiam exclusis. Breuiter dic quòd sic. Nã cùm ius patronatus ab hæreditate veluti gubernetur, vt qui hæres est, illud obtineat, qui non est, non obtineat. c. cùm seculum, & ibi Ant. Panor. & alij extrà de iure patr. & no. etiam Inn. in rub. eo. tit. & in c. j. & ibi etiam Panor. & cæt. eo. tit. Card. Flo. post alios in cle. plures, in 6. & 7. q. eo. item tit. & in rub. ex. eo. tit. col. vlt. ad fi. cum aliis multis concord. collectis à Cæsare Lambertino in tract. de iure patro. in 17. artic. 2 q. prin. 2. partis lib. 1. Ideò primogenitus, qui hæreditatem solus obtinet, solus quoq; hoc ius nãcisci tur. Ita voluit Io. And. in c. ex insinuatione, & ibi Cardin. Flor. Petr Anc. & Panorm. extrà de iure patro. ad hoc referentes tex. ibi. & idem Petr. Anc. in d.c. cùm seculum, & ibi quoq; Panor. col. 2. ver. 2. habes notare, per tex. ibi Philip. Deci. in l. pactũ, col. 6. vers. extrà gl. addunt. C. de collat. & Albert. Brunus in tract. statutorum fœminas à successione repellentium, art. 8. q. 24. Laurus de Palac. in eod. tract. col. vlt. Do. Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodẽ testamento relinquens. le 1. nu. 143. & Lambert. vbi suprà, & iterum in 9. art. eiusdem quæst. si modò, inquit, valeat cõsuetudo solum primogenitum admittens ad successionem. De quo nos suprà latè diximus in 4. q. quod multùm facit ad præcedentem quæstionem.

An primogenitus solus succedes ex statuto, solus etiam obtineat ius patronatus.

2 ¶ Simile est quòd si ex statuto vel cõsuetudine fœmina dotata non succedit, ius patronatus ad eam non transit, sed ad masculos tãtùm, vt voluerũt Pet. Anc. & Pan. in d.c. ex insinuatione, eo. tit. Card. Flor. in rubr. eiusdem tit. in 8. q. Fede. Senen. cons. 111. quæstio talis est, an diœcesanus, col. 9. in paruis, vers. item quæritur an filius, vbi hoc dicit ita seruare cõsuetudinem oprimam legum interpretem, Panor. con. 54. casus contingentia talis est, quidam Iacobus ad fin. li. 1. & Laurus à Pallaciis in d. trac. col. vlt. & nouissime Rochus Cur. in tract. de iure patr. in verbo, ipse vel is à quo causam habuit, in 6. q. Qui quidem omnes ferè & illud dicunt, filium qui renuntiat hæreditati non obtinere ius patronatus: licet contrarium videatur voluisse gl. in c. constitutum. 16. q. 1. & in c. considerandum. 16. q. 7. in eam rem trahens leges, quæ id in iure patronatus respectu libertorũ statuunt. de quo vide plenè per Panor. in disput. incip. Augerio.

Si fœmina ex statuto repellatur à successione, & à iure quoque patronatus arcetur.

3 ¶ An autem ius ipsum patronatus diuidatur in stirpes, an in capita, quod nonnihil ad hanc nostram quæstionem pertinet, vide gl. in c. si plures, in verbo, communi, & ibi Archi. 16. q. 7. Inno. Host. Ioan. And. Ant. Pet. Anc. Card. Flor. in cap. 1. extrà de iure patro. Pet. Anc. cons. 355. cuius est initium, visa puncto, in 1. dubio. Pan. d. con. 54. col. 3. li. 1. Alex. in addi. Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. Et quãuis nonnulli tenuerint in capita, altera opi. quæ hæredes admittit in stirpes videtur approbari in cle. 2. de iure patro. de quo ibi latissimè Imo. in prin. & Card. Flor. in 2. q.

An ius patronatus diuidatur in stirpes, an in capita.

TRICESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 TRicesimoseptimò consequenter quæro, si ius patronatus ex consuetudine præscripta, aut aliàs spectet omnino ad primogenitum, siue seniorem domus. Si iste senior vendit partem suam castri, ratione cuius competit huiuscemodi ius patronatus, vtrùm id ius transeat ad emptorem, an ad alium primogenitum, vel seniorem familiæ post hunc vẽditorem. Super qua quæstione aditus ipse Card. Flor. respondit, cons. 48. cuius est caput, quidam nobiles: id ius non transire in emptorẽ, per regulam c. priuilegium, de reg. iur. li. 6. vbi priuilegium personale extinguitur cum persona, tanquam id teneat vicem priuilegij competentis seniori domus, quod in alium transmitti non potest. Igitur cùm desinat cõpetere huic seniori qui vẽdidit, nec transeat in emptorẽ cum ea prærogatiua: consequens est, vt sequẽs senior ius id habeat. Et nonnihil ad id faciunt quæ scripsimus suprà in 3. q. prin.

An ius patronatus cõpetens primogenito transeat in emptorem.

2 ¶ Huius autẽ con. Card. meminit Cæsar Lamberti in tractatu de iure patronatus, in 8. art. 2. q. prin. 2. par. 1. lib. & iterum in 16. artic. 5. q. prin. d. 2 partis 1. lib. Et in posteriore loco posteaquam ipsius responsum retulit, ita tandẽ in hac re distinguit. nam aut cõsuetudo disponit seniorem familiæ siue parentelæ præsentare, & tunc procedat dictum Cardi. vt scilicet donec supereſt quispiam ex huiusmo-

BIU Cujas

di familia,is habeat ius præsentandi ante alios extraneos,etiam si illis sit senior. Sed si consuetudo haberet vt senior patronus id ius præsentandi habeat,tunc emptor,si sit cæteris senior,præsentabit, non autem si iunior.

TRICESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 *An ualeat cõsuetudo deferens ius patronatus soli primogenito cæteris fratribus æqualiter succedentibus. Quid autem requiratur ad probationẽ huius consuetudinis.*

AT tricesimooctauò consequenter quoq; quæro,an si omnes filij succedant æqualiter valeat tamen consuetudo huiusmodi deferens ius patronatus soli primogenito.Et certè Card. Floren. cons.in præcedenti quæstione allegato, satis innuere videtur valere. Et id nuncupatim respondit etiam Rom.cons.368.præsens consultatio,col.1.in 2.dubio.

¶ Sed dicit ipse Rom.eam consuetudinem esse admodum probatu difficilem.Primùm enim ea est contra ius cõmune,quod defert id ius omnibus hæredibus,non soli primogenito.ca.si plures,& cap. filiis vel nepotibus.16.q.7.& cle.si plures,de iure patro. Igitur ad eius præscriptionem requiritur de iure Canonico tempus 40.annorum,vt concluditur in c.vlt.de consue.& in c.vlt. eo.tit.libr.6.& in c.consuetudo.12.di.licet aliter sit de iure ciuili, vt no. in l. de quibus.ff.de leg. & in l.1. & 2. C.quæ sit long.consue.Requiritur etiã quòd ex certa scientia patriæ,& non per errorẽ iuris fuerit introducta,vt concludit gl.in d.c.vlti. Nam cùm consuetudo sit tacitus populi consensus l. sed ea quæ.ff.de legi.si error sit,excluditur cõsensus.l.si per errorem.ff.de iurisdom.iudic.Requiritur præterea populum vsum fuisse ea consuetudine nõ semel,sed sæpius animo consuetudinis introducẽdæ,& ita quidem notoriè,quòd verisimile sit in notitiam populi non contradicentis transiuisse,vt per glosam in d.c.vlt.& Bart.in d.l.de quibus.vnicus enim actus quantumuis notorius non inducit consuetudinẽ, vt concludit Barto.in d.l.de quibus,& patet ex l.3.C.de epis.audi. Nisi actus ille vnicus,& notorius habuisset causam successiuam, & continuationem temporis,quod potest introducere consuetudinem contra ius commune,per textum no.in c.cùm de beneficio,de præben.lib.6.

3 *Ad idem.*

¶ Requiritur item quòd maior pars populi ex habentibus ius patronatus vsa fuerit huiusmodi consuetudine,secundùm gl.in d.c.vlti.Nec enim minor pars potest facere consuetudinem,sicut nec legem.l.nulli,& l.plane.ff.quod cuiusq; vni.cum si.Deniq; requiritur quòd ante completã huiusmodi præscriptionem nullus actus contrarius interueniat.Vnicus enim interrumpit, essetque opus noua præscriptione,vt etiam concluditur in d.cap.vlti.& in l.nemo alieno.§.temporalis.ff.de reg.iur.& in d.l.de quibus.Sed tu de hoc vide Ioan. And.in d.cap.vlti.col.7.versicu.6. an iudex,& in aliis multis quæst.de consuet.vbi nominatim tractat, qualiter inducatur consuetudo, quòd primogenitus solus succedat.

4 ¶ Post verò priorem nostram editionem comperimus Cæsarem Lamberti.in d.tracta.de iure patro.in 20.articul.2.q.princip.2.lib.hanc q.tractantem, An possit consuetudo inducere vt primogenitus solus succedat in iure patro.vbi dicit non inuenisse se specialiter tactum, sed id ex eo pendere, an cõsuetudo valeat vt primogenitus solus succedat in successione paterna,de quo inquit per Cald. in c. ad probandum, & ibi Felyc.col. vlt. de re iudi. & nos quoque latissimè diximus suprà in 4.q. prin.Nam si non valet ea consuetudo in hæreditate,nec in iure quoque patronatus valet, quod hæreditatem sequitur, vt etiam diximus in 36. q. Adducítque præterea Rom. in d. cons.368. col.2.dicentem,vt ipse refert,non valere consuetudinem temporis immemorialis, inducentem ius patronatus per se consideratum posse dari in feudum,& tanquam ad primogenitum transire, ex quo sequitur (inquit) nec valere consuetudinem,vt solus primogenitus succedat in iure patronatus.

TRICESIMANONA QVAESTIO.

1 *Si ius præscriptũ in quibusdam beneficiis, an ad cætera trahatur. Præscriptio nõ extenditur.*

TRicesimononò consequenter item quæro, Quid si primogenitus id ius præscripserit contra fratres in quibusdam beneficiis, an & hoc præscriptum censeatur in aliis. Rom.in d.cons.368. col.2.vers.dum autem quæritur,respondet non censeri, quia præscriptio veluti odiosa non extenditur vltra quàm quis reperitur possediss.l.j.§.si quis hoc interdicto, & ibi glo. & Bart.ff.de iti.actúq; pri.Et id quidem siue ad rem, siue ad personam, siue ad locum respiciamus, per c.auditis,& c. cùm olim,de præscrip.& c.dilectus,de capc.mo.& c.cùm contingat,& c.cùm in tua,de deci. & quod voluit gl.in c.odia,de reg.iur.li.6.Inn. in c.tua,le 1.in fi. de deci. vbi no. dicit, quòd licèt quis probauerit,quòd per totam alienã parochiam percepit & præscripsit excepto vno prædio, de quo non probauit, non debet ei adiudicari decima in illo prædio, per d.c.cùm contingat. Ideò (inquit) quando quis petit decimas, quas dicit se præscripsisse in aliena parochia, debet probare de singulis fundis, vt in singulis obtineat.Et quod etiam voluit idem Inn.in c.vlt.de offi.Archid.& in c.dilectus, de capel.mo.Host.in c.cùm officij, de præscrip. Archi. in c.1.de iure patro. li.6. Aegidius in c.ecclesia, de elec.Fede.Senen.consi.125.vt illum citat Rom. vbi suprà, vbi dicta illorum sigillatim declarat. Cui adde And.Iser.in præludiis feud.in 1.q.in fin.& in rub.de consuet. recti feud. vers.item in consuetudine,& in c.1.§.præterea ducatus,col.3.vers.nunquid sufficit probare,tit.de prohi.feu.ali.per Fede.

2 *Possessionem generalis iurisd. quæri & præscribi unico iurisdict.modo. Et quare.*

¶ Nec obstat (inquit) quod à multis dicitur,possessionem generalis iurisdictionis quæri & præscribi per vnicum actum & exercitium iurisdictionis,secundùm eundem Inn.in d.c.dilectus,de capel.mona.Bald.in l.2.col.8.versi. sed nunquid qui fecit.C.de seruit.& aqua.Ant.in repe.c.vlt.col. pen.versi. ideo si dominus,de cau.pos.& proprie.cum aliis multis concord. vt id ei addas, citatis ab Alex. qui idem tenet,consi,68,& viso & dudum discusso,col.pen.versi.hoc probatur,lib.2.Quia illud ideò est, quia iurisdictio respicit vniuersalitatem, vt nostri loquuntur, & ipsa vna est, etiam si multis modis exerceatur.vnde vno modo exercitata,vt & ipsi loquuntur, inducit quasi possessionẽ iurisdictionis vniuersalis,

BIU Cujas

vniuersalis,cùm quis intendit eam quærere,arg.leg.vna est via.ff.de seruit.rusti. prædi. & l.restituta. ff.ad SC.Trebel.& l.3.in princ.ff.de acquir. poss. Hic autem loquimur in casu, in quo non quæritur de præscriptione alicuius vniuersalitatis.

3 ¶ Sed & illud tum demum procedit, si nullus alius est in possessione iurisdictionis vniuersalis, secundùm ipsum Innoc.in d.c.dilectus. Nam si alius erat in possessione, tunc non nisi in illo actu, in quo iurisdictionem exercuit, eam præscripsit, per l.quod meo.§.vlt.ff.de acqui. pos. quod & ipsum voluit,vt id ei addas,idem Inno.in d.c.vlt.col.vlt.de offi.Arch. vbi & ad hoc allegat c.vlt. de relig. domi.vbi & ipse idem quoque tenet,& Panor.in d.c.cùm olim,in vlt.not.de præscri.& in c.cùm inter,col.4.versic.quarto & vltimo casu,de senten.& re iudi.& consi.54.videtur primò, col.2.versi.secundò ad idem,lib.1.& cons.71.videtur prima fronte,li.2.vbi ad hoc multa adducit.

Nisi alter esset in possessione illius.

4 ¶ Nec item obstat tex.in c.1.de religi.domi.vbi,vt dicit, videtur nota.probari, quòd ex eo quod in quopiam loco probat se exercuisse ius baptizandi, intelligitur etiam probasse sibi quæsitum fuisse ius consecrandi ecclesiam in eodem loco constructam. Et sic posset videri fieri extensionẽ acquisitionis ex præscriptione præcedenti,de vno iure ad aliud,quoniam illud ideo ibi fit,secundùm Inn. quia locus ille erat in diœcesi ipsius episcopi: saltem non constabat, quòd esset in diœcesi alterius. vnde exercendo iurisdictionem in vno actu, probatur retentio iurisdictionis in quocunque actu.l.si stillicidium.§.vlt.ff.quemadmod.seruit.amit.& hoc quoque ita intellexit Panor. in multis ex dictis locis suprà citatis. Hic autem nihil tale est, quoniam constat de iure communi facultatem præsentandi in omnibus ecclesiis pertinere ad omnes hæredes,non ad solum primogenitum.

De eadem re.

QVADRAGESIMA QVAESTIO.

1 QVadragesimo quæro, vter præferatur in iure primogenituræ an filius primogeniti, an verò patruus ipsius. Et certè si primogenitus patri superstes fuerit, ita vt ipsius patris hæres in eo iure primogenituræ fuerit,& posteà moriatur relicto filio & fratre,tunc haud dubiè filius primogeniti id ius ptimogenituræ consequetur,patruo suo omnino excluso.nam tũc nõ agitur de successione aui,sed primogeniti filij,cui filius debet succedere,& non frater.Et de ea re est text.in c.licèt,vbi id not.Card.Flo.in vlt.q.& Panor. in vlt.not.& etiam in cap.grandi,de supplen. neg. prælat.lib.6.vbi Pet.Anc.& Philip.Franc.dicunt id minimè esse dubium.Et hoc quoque satis voluisse videtur And. Iser.in c.1.§.& olim, col.2.versic.si ergo viuens,tit.de succes.feu.& Bal.in l.tutela.§ si duo.ff. de legi. tut.Marti.Laud.in tract. primogenituræ, col.pen.Nicol. Perus.in tracta.succes.in j.parte, in 6.specie filiorum,col.6.versi.item quæro an filius,ibi,& hæc procedunt. Alex.in disputa.incip. Sigismundus, in 3.dubio illius disputa.vbi id latè tractat.Caro.Rui.cons.13.præsupponitur quòd Ioannes, col pen. & vlt.lib.1.& Card. Alex.in c.1.col.9.vers.decimoquintò hoc probatur,tit. de feud. March.Ias.in l.is potest.col.5.versic.adde pro ista parte.ff.de acq.hæred. Philip. Deci. consi.443. in casu ad me transmisso,col.4.ver.quintò non obstat.Ant.Corse.in repe.c.grandi,col.21.ver.nota,ibi,qui eidem Regi, de suppl.negl.prælat.li.6.& in tract.de potest.& excel.Regi.quæst.115.Hiero. Gratus consi 6.visis ac diligenter, lib.1. vbi loquitur in casu qui videbatur dubius ob quædam verba concessionis. & iterum cons.seq.& si satis.& And.Alcia.cons.seq.quod est.8.verba priuilegij,statim post prin.& per totum, & omnes propè passim & vbique. vix enim reperies, qui id neget. Et optimè facit quod in simili tradit Cyn.post Vgol.de la Fontana,in l.j.in vlt.q.C.de adul.& And.Iser.in c.1.in fi.princ.tit.de eo qui si.& suis hæred.

Vter præferẽdus sit, filius primogeniti, an patruus. Et quid si primogenitus superstes fuerit patri.

2 ¶ Idque veteri atque memorabili exemplo comprobatur.Nam Eunomus Lacedæmoniorum Rex reliquit Polydecten,aut,vt alij vocant, Polibitan ex priore vxore, & Lycurgum Iuniorem ex Dionassa,regnauítque Polydectes post mortem patris aliquo tempore,quo quidem mortuo cùm ignoraretur, vxor illius prægnans esse, regnauit & ipse Lycurgus. sed postea quam resciuit viduam fratris prægnantem esse,continuò declarauit regnum pueri esse,si quidem mas foret:principatũ verò ipse tanquam tutor moderatus est, tametsi mulier eum clanculum accerseret, verbáque faceret de perdendo puero, quo illi Spartæ imperanti nuberet. Id quod Lycurgus dissimulanter laudans, sed non oportere (inquit) per abortum partum atque medicamentum ipsam sibi corporis detrimentum afferre periclitarique: sibi enim curæ fore, vt confestim quàm nasceretur, è medio tolleretur. Hócque pacto ad tempus vsque pariendi mulierem deduxit, atque vbi illam parientem sensit misit qui parturienti assiderent,eámque asseruarent.híque imperat, si fœmina nasceretur, eam mulieribus traderent, si mas, eum ad se deferrent. Accidit autem, vt ipso cum principibus cœnante marem pareret: ministri autem ad eum infantem deportarent, quem ille suscipiens ad discumbentes dixit,Rex natus est nobis ô Spartiatæ,illúmque Charilaum nominauit. testes historiæ, Plutarchus in vita ipsius Lycurgi,& tetigit etiam Iustinus libro tertio.

Comprobatio ex historia.

3 ¶ Adeóque id obtinet, vt etiam filia primogeniti, qui auo superstes fuit, & ei successit, præferatur patruo suo, si pater eius filiæ postea moriatur. ita enim voluit Andr.Iser. qui alàs semper tenet pro patruo secundogenito contra nepotem ex primogenito mortuo ante auum (vt dicemus infrà numer.13.) in c.1.versi.nunquid hoc c.habet locum in regno,tit.de eo qui sibi & suis hære.& Neopodanus,& Matth.Afflic.qui & ipse tenuit pro patruo in illo casu,tamen in hoc tenuit pro filia primogeniti,in c.1.col.3.num.19.titul. de natu.succes.feud.& in c.omnes filij,col.3.num.33.tit.si de feud.fuer. controuer.inter dom.& agna.Licet aliter obseruabant Lacedæmonij,vt patet ex historia num.præcedentis.Et facit quod scripsimus suprà in 14.q.num.7.& seq.

BIU Cujas

4 Regni causa ius uiolari solitum.

¶ Quanquam vt homines ad dissentiendum minima quaque occasione proni sunt admodum & procliues, præsertim regnandi cupiditate,

Nam si violandum est ius, regnandi gratia
Violandum est, aliis rebus pietatem colas.

Vt apud Euripidem in Phœnissis sceleratissime Eteocles pronunciauit. Nam ita vertit Cicero lib. 3. Officiorum illos Euripidis versus.

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
Κἄλλ᾽ ἴσον ἀδικεῖν, τἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών.

Quos ad verbum ita potes traducere,
Si enim iniuste facere oportet, tyrannidem propter
Potissimùm ius violandum est, cæterà pium esse oportet.

Subdit autem Cicero, Capitalis Eteocles, vel potiùs Euripides, qui id vnum, quod omnium sceleratissimum fuerat, exceperit.

5 Diuersa historia.

¶ Igitur Demetrius ille, qui obses Romæ fuit, mortuo Antiocho fratre maiore Rege Syriæ, relicto filio paruulo à Senatu petiit se dimitti ad regnum petendum, id æquum esse dictitans, quòd sicut fratri maiori cesserat, ita sibi à pupillo quem ætate antecedebat cedendum esse. Et cùm se non dimitti animaduerteret, specie venandi ab vrbe profectus, & in Syriam naui delatus, secundo fauore omnium exceptus est, regnúmque occiso pupillo traditum, vt à Lucio Floro lib. 4. & Iustino lib. 34. traditum est, vt videre quoque licet ex lib. 1. Machab. c. 7. in prin. & nos suprà in præfatione meminimus. Sed & Agide Lacedæmoniorum Rege mortuo, in regno prælatus est Agesilaus Agidis frater Lentichidæ filio ipsius Agidis, vt scribunt Probus Aemilius, & Plutarchus vterque in vita Agesilai. Sed Plutarchus Lentichidem nothum fuisse tradit. Legimus quoque apud Pandolphum Collenutium li. Historiæ Neap. 3. Robertum Guiscardum ægrè ferentem, quòd Gofridus Comes Poloniæ, frater eius, suum ipsius filium Bagelardum Comitatus successorem reliquisset, ipsum Bagelardum Comitatu armis pepulisse.

Alia quoque.

Item alia.

6 Quid si nepos est senior patruo. Cæsar Opiter antiquis quis dicebatur. Quid si nepos est iunior.

¶ Similiter parum dubij est, si nepos ex primogenito ante patrem mortuo (Is apud antiquos, vt id obiter dicã, Cæsar Opiter dicebatur, qui scilicet patre mortuo auo viuo gignebatur, vt tradit Caius Titus Probus in Epitome li. 10. Valerij Maximi, si non fallax est titulus) Si inquam hic nepos sit maior natu patruo secundogenito, nil dubium est quin ipse nepos prę ferri debeat patruo ætate iuniori. Nam & id constanter affirmant Bal. & Raph. Fulg. nisi verba consuetudinis, vel statuti resisterẽt, vt quia loquerẽtur de primogenito filio, in l. vt inteſtato. C. de suis & legi. Marti. Lauden. in trac. primogenituræ, col. pe. Nicol. Perus. vbi suprà, & Alex. in d. l. is potest, col. 2. & Ias. col. 7. versic. vlt. in isto. ff. de acqui. hær. & idem Alex. consi. 4. ponderatis verbis, col. 2. ver. præterea qualitas, li. 4. & Phil. Dec. consi. 453. in causa ad me transmissa, col. 3. versic. verba enim illa. & Chasse. consi. 53. ex facto, col. 12. ver. 16. facit. & Matt. Afflic. in c. 1. col. 15. versi. secundò fallit, tit. de succes. feud. Nam & potissima pars eorum, qui aliter præferunt patruum nepoti, innititur maiori ipsius patrui ætati, vt posteà dicemus.

7 Magna huius dubij difficultas ex Bal.

¶ At si primogenitus filius mortuus est ante patrem relicto nepote, & eo quidem minore natu patruo, vter eorum præferatur, altissimum est omnium pelagus, cuius vix fundum reperias. Propterea Bal. in l. cùm antiquioribus. C. de iure deli. post multa in vtranque partem adducta, rem minime decisam relinquens. Soluat (inquit) Apollo, secutus loquendi formam Io. relatam ab Accursio in l. 2. ff. ad leg. Aqui. Et idem Bal. con. 275. quod pro regula, col. 3. versic. quæstio talis est, li. 2. dicit hanc rem potiùs consistere in ingenij qualitate, quàm posit in alterutram partem vere determinari. Ita quod certum quicquam asserere esset potiùs superstitiosum, quàm discretum. Et in l. ex hoc iure, col. 2. versi. sextò quæritur. ff. de iusti. & iure, & dicit se in hac re habere oculos nycticoracis.

8 Ea controuersia iudicio gladiatorio commissa.

¶ Refert autem Firmia. in suo vbere repertorio, in verbo, nepos, versi. 50. audiuisse se à Franc. Patauino auditore Rotæ legisse in quibusdam Annalibus Ottonem imperatorem iudicio gladiatorio eam rem commisisse, tanta erat rei perplexitas: nepotémque victorem bis euasisse. Id quod etiam retulit idem Firmianus, in verbo, filius Regis, versi. 8. & Do. Cos. Guy. in ti. de nun. & qualitate Card. in verbo, fratres. & Ias. in d. l. is potest, col. 5. ff. de acqui. hær. & in d. l. maximum vitium. C. de lib. præte. & And. Alcia. in lib. de Monomachia. c. 7.

9 Et aliàs multo ante tempore.

¶ Sed vt ex antiquiori tempore exempla repetamus. Scribit Iustinus lib. 23. Agathocle Rege Siciliæ mortuo, aut certe moribundo bellum inter filium nepotémq; eius ortum, regnum sibi vendicantes: nepotémq; victo occisóq; filio regnũ occupasse. Eandémq; penè controuersiam, Corbis & Orsua fratres patrueles de regno contendentes ferro diremerũt in eo spectaculo gladiatorio, quod Scipio Africanus Carthagini nouæ præbuit, vt retulit Liuius li. 8. 2. belli Punici, & Plutarchus in Scipione.

10 Roberti Siciliæ regis iudicium. Et Bonifacij papæ.

¶ Quid quod Robertus Rex Siciliæ pro quo pronunciauerat in regno Apuliæ Bonifacius contra nepotem ex fratre Carolo primogenito Caroli Martelli, posteà pronunciauit pro nepote contra patruum, in comitatu Sancti Seuerini, assistentibus illi multis Cardinalibus, vt retulit Oldra. qui & in ea causa pro nepote tenuit, consi. 224. incip. sunt allegationes, in fi. Idémque Rex Robertus nixus est regnum transferre ad ipsum nepotem Regem Vngariæ, aut descendentes ex eo, dum neptem suam ex Carolo filio Ioannam reginam vxorem dedit Regi Andreæ, qui descenderat ex nepote & primogenito Regis Vngariæ, vt retulit Bal. in l. si viua. C. de bonis mater. Et alibi dicit idem Bal. videlicet in l. liberti libertæque, col. 5. vers. sed dubitatur de tali q. C. de bon. liber. Bonifacium fuisse magis partialem quàm apostolicum, dum pro Rege Roberto iudicauit, respexisseque, vt idem Bal.

BIU Cujas

dicit in l.vt inteſtato.C.de ſuis & legi.ad prudentiã ipſius Roberti,qui fuit alter Salomon,vti etiam ex eo retulit Pandolphus Collenutius Hiſtoriæ Neapolitanæ lib.5. Et ita quoque comperies apud Paulum Aemilium lib.rerum Gallicarum 9.haud multò poſt princ.

11 ¶ Ex quibus ſatis conſtat rem hanc eſſe admodum difficilem.Ideóque & multi præter Bal.in d.locis,ſuprà nu.6.citatis eã in medio,quod dicitur,reliquerũt,nihil certi diffinientes,aut ita obſcurè loquentes,vt neſcias vtrã partẽ ſequantur,videlicet idem Bal.Pau.Caſt.& Corn.in d.l. vt inteſtato. C. de ſuis & legi.Paul.Caſt.Alex.Corn.& Iaſ.in d.l.maximũ vitium. C.de lib.præteri. vbi ipſe Iaſ.dicit hoc ſibi ſemper viſum fuiſſe dubium.idem Paul.in Authen.poſt fratres.C.de legi.hære. Nicol.Mil. in ſuo Repertorio,in verſ.filius primogenitus.Marti.Laud.in cap.1.in fin.tit.de gradib.ſucceſ.in feudo.& Fel.in cap.auditis,col.7.verſic.conſuetudo præferens,de præſcr.& Hiero. Gratus conſi.6.viſis, col.3.nu.25.lib.1.& D.Cirier.lib.1.de primogenitura,q.25.vbi in fin. dicit tutius ſibi viſum fuiſſe hanc fabam alij cudendam relinquere,quàm inter tantos iuris interpretes ſuum iudicium proferre.

Qui doc.id dubiũ indeciſum reliquerunt.

12 ¶ Vterque tamẽ & nepos & patruus multos magnóſq; habet autores & propè ex æquo, vt vix facile dignoſci poſsit,quæ ſit communis opi.vt dicit Philip.Dec.conſil.443. in caſu ad me tranſmiſſo, poſt princ.& Gratus d.conſi.6.Pro nepote tenet Oldra.aut quiſquis is fuit,ſunt enim qui alterũ fuiſſe dicunt,conſ.224.iſtæ ſunt allegationes, vbi etiam refert alios Doc. ſui temporis eam partem fuiſſe ſecutos,videlicet Ioan.Laudunenſem,& Armandum Narceſium auditorẽ ſacri palatij.Et eam quoque ſequitur Ioan.And.in addi.Specul.in rub.de feudis,col.3.verſi. redeundo ad indiuiduum. neque enim dubium eſſe poteſt,quicquid nonnulli dicant,qui eam partẽ tenuêre. non ob id tantùm quòd eam poſtremam ſcripſit,ſed & quòd argumenta & rationes alterius refellit. Albe. in procemio ff.in §.diſcipuli,col.antepen.verſi.decimò in iſta materia.Bald.ſubobſcurè, in d.l.liberti libertæque, quo loco nuper citauimus.C.de ope.lib.& apertiùs in d.l.ex hoc iure,col.2.ver.ſextò quęritur.ff.de iuſti. & iure.& conſ.386.in regno libero,lib.2.vbi dicit hanc eſſe communem opin.& iterũ conſi.389.conſuetudo eſt in nonnullis regnis,col.j.& ſeq.vſque ad fin. eod. lib.2. Eandem quoque partẽ tenet Io. Fab.in §.cùm filius, col.2.verſic.ſed quid dices,Inſtit.de hæred.quæ ab inte.defer.Pet.Anca. Card. Flor.& Panor.in d.c.licet,de voto.idem Pet.Anca.in c. grandi,in 2.not.de ſuppl.negli.prælat.lib.6. Panor.conſ.85.in præſenti quæſtione,in 1.dubio,lib.1.& iterum conſi.3.nitar in præſenti cauſa,col.3. verſ.ex quibus omnibus,& ſeq.lib.2.Pau.Caſt.in d.l.is poteſt,in prin.& ibi quoque Franc.Are.col.2. ff.de acqui.hær.idem Paul.Caſt.late conſ.164.in præſenti cauſa,lib.2.vbi idem dicit ſi ſtatutũ loquatur de maiore.Ro.conſi.29.in cauſa Maioriæ,vbi tamen ſe fundat in ratione & verbis conceſsionis. Io.Rayn.in c.1.prætereà ducatus,col.5.in paruis,verſi.quæro præſuppoſita, tit.de prohi. feud. ali.per Fed.Iac.Alua.in c.1.in fi.ti.de feud.March.dum ſimpliciter remittit ad Io.And.vbi ſuprà,& ibi Card. Alex.col.2.cum multis ſeq.vſq; ad fi.Bella Mera.dec.724.etiã de extra rotan.Barb.conſ.10.ſapienter ſcribitur,col.4.li.2.vbi etiã dicit communẽ opi.Franc.Are.cõſ.162.diligẽter & maturè, per totũ, vbi itẽ dicit eſſe communiorẽ Nicol.Peruſi.in tracta.ſucceſ.ab inte.in j.parte, in 6.ſpecie filiorum, col.6.verſ.itẽ quæro an filius.Soci.in l.ſi cognatis,col.2.ver.ſecũdò infertur.ff.de reb.dubi.vbi & ipſe de maiore quoque loquitur,& conſ.252.viſis inſtrumẽtis,per totũ,lib.2.& cõſ.47. facti narratione, col.pe.verſ.cõfirmatur etiã,& iterũ verſ.non omitto,li.3.Bert.in ſuo Repertorio,in verbo, filius Regis,verſ.8.& in verbo,nepos,verſ.50.Felyn.in cap.prudentiã,col.2.verſ.amplia adeo,de offi.deleg.& ſubobſcurè in c.auditis,col.7.verſ.conſuetudo præferẽs,de pręſcr.Corſe.& Aufrer.in deci.Tholoſa. q.433.item fuit quæſitũ an ius primogenituræ.Lud.Bol.conſ.62.viſo igitur puncto, col.6.verſ.vel & tertiò dico.Iac.à S.Geor.in tract.feud.in prin.col.3.verſ.ſed pone deceſsit Rex, vbi hanc dicit quotidie obſeruari.D.Coſ.Guy.in procemio pragma.ſancti.in verbo,primogenito,col.2.& iterũ in ti.de mun.& quali.Car.in verbo,fratres.Guil.Bened. in repe.c. Raynutius in verſ.in codẽ teſtamento relinquens,le 1.nu.187.& multis ſeq.& rurſus in verbo,mortuo itaque teſtatore,nu.42.itémque in verbo,& vxorẽ nomine Adelaſiã,nu.620.Matth.Afflic.in c.omnes filij,col.2.verſ.ſed dubium ſtat,tit.ſi de feud.fuer.contr.inter do.& ag.Io.Montol.qui & hanc dicit eſſe communem in ſuo Promptuario vtriuſque Iuris,in verbo,primogenitus,& nouiſsime Bart. Chaſ.in Conſ.Bur.tit, *des ſucceſsions.* §.10. col.j.ex quo videtur,& conſ.53.ex facto,col.4.verſ.11.facit,& iterũ col.17.verſ.11.non obſtat,vbi hãc quoque dicit eſſe communem.& Paul.Pariſ.conſ.72.ad verã,col.pe.nu.107.lib.4. & nouiſsime Phi. Probus in additione Ioan.Mo.in d.c.grandi,col.j.verſ.& tales primogeniti,de ſuppl.negl. præ.lib.6.

Qui pro nepote tenuerunt.

13 ¶ Et eam opi.paſsim ſequimur in Frãcia,Anglia, & Hiſpania, vt teſtatur de Frãcia & Anglia Bal.d. conſ.389.col.4.verſ.ſequitur aliud dubium,li.2.vbi & id dicit ita fuiſſe determinatũ in illis regnis,& idem dicit,in d.l.cùm antiquioribus.col.5.verſ.10.ſic,& in d.l.ex hoc iure,col.2.de iuſtit.& iure, vbi dicit Regẽ Angliæ ita decreuiſſe cum conſ.ſuorũ procerũ.Et de Gallia itẽ Card.Alex.in d.c.1.col.3. verſ.& ita plerũque.de feud.Marc.Similiter de Anglia Bal.in d.l.liberti libertæque,col.4.ver.itẽ ſecundũ membrũ.C.de bonis liber.Et de Hiſpania Pau.Caſt.d.con.164.in prin.vbi plus dicit,legẽ eſſe in hoc æditam, quam ſe vidiſſe dicit.& Card.Alex.in d.c.1.de feud.March. vbi idem dicit de regno Caſtellæ.Et quantùm ad Angliam illud certum eſt, Anglos Eduardo Regi Richardum nepotẽ ex Eduardo filio eius primogenito (is eſt ni fallor,qui Ioannem Regem noſtrũ in bello ceperat)ſuffeciſſe, poſtpoſitis aliis tribus ipſius Eduardi Regis filiis: & ſi mater ipſius Richardi de impudicitia male audiuiſſet:ſed id nihil obfuit eius filio,videmúſq; Regẽ Robertum, quem alterũ Salomonem vocat Bal.vt diximus, iudicaſſe pro nepote,tametſi ipſemet fuiſſet prælatus nepoti,vt etiã diximus.

Gentes quæ eã opi.ſequuntur. Franci, Angli, Hiſpani.

Etiam ſi ſtatutum loquatur de maiore.

BIU Cujas

14 ¶ Hánceque legem obſeruatam fuiſſe apud Lacedæmonios illos legum obſeruantiſſimos teſtimonio eſt, quod cùm Cleomeni Regi ſuperſtites fuiſſent Areus nepos ex Accotato maiore natu filio ante patrem Cleomenẽ mortuo,& Cleonymus filius minor, magnã inter patruum & nepotẽ controuerſiam ortam,vter eorũ in regno ſuccederet, de qua re Lacedæmoniorũ ſenatus aditus regnũ Areo nepoti adiudicauit. Quod Cleonymus ægre ferens Pyrrhum Epirotarũ regẽ in patrios fines aſciuit. Quod à Pauſania tum li.1.quo Attica,tum latius lib.3. quo Laconica deſcribit, proditum eſt.

15 *Qui pro patruo tenuerũt.* ¶ Pro patruo autem tenuerunt alij plurimi,ſcilicet Old.ſibi contrarius,conſ.94.elegãter,col.5.verſi. ampliùs certum eſt,vbi dicit hanc partem de veritate iuris eſſe præſtantiorem (ita enim loquitur) licet illud conſ.nonnulli allegent pro alia parte. And.Iſer.in c.1.col.4.verſic. quærit glo.iuncto verſi. hæc eſſent vera,tit.de natu.ſucceſ.feud.& in c.1.§.& olim,col.2.verſi ſi ergo viuẽs,tit.de ſucceſ.feud. & in c.1.§.his verò,& ibi Card.Alex.ſibi contrarius,ſed incogitãs,in fi.omninò,tit.de grandi ſucceſ. in feud.& idem Iſer.in conſti. Siciliæ incip.comitibus , vbi tamen dicit hanc quæſtionem indigere Cæſarea deciſione,Archi.in c.vlt.24.q.1.Ricar.Mal.Cyn.Bal.ſibi cõtrarius,Saly.Paul.Caſt.ſibi item contrarius,& Raph.Fulg.in l.ſi viua,per eum tex.C.de bonis mater.vbi & ipſe Bal.ita dicit tenuiſſe neſcio quem Guid. de Vallodo.Bart.in auth.poſt fratres, per illum tex.C. de legi.hære. vbi tamen mouetur ex verbis conceſsionis.Bald.in l.tutela.§.ſi duo.ff.de legi.tut.& conſ.275.quod pro regula, col.2.verſi.quæſtio talis ſuppoſita,lib.2.Petrus de Monte forti,quem Lucas Pen.in l.1.C.de can.ſtu. vrb.Ro.lib.11.dicit fuiſſe profundæ intelligentiæ in quodam ſuo conſilio quod ad verbum tranſcripſit Matthæ.Affl.in d.c.1.col.3.verſi.ſed dubium ſtat,tit. de natu.ſuc.feud. vbi & idem ipſe ſibi contrarius tenet,ſicut etiam facit in c.1.col.2. & multis ſequen.tit.de ſucceſ. feudi. vbi hanc controuerſiam latiſsime diſputat,& dicit hanc opinio.eſſe communem,& refert Barptolomæum Capuen.virum mirabilem,hanc eandem tenuiſſe in allega. quas fecit pro Rege Roberto contra Regẽ Vngariæ Pet.Anc.etiam ſibi contrarius conſi.812.dicta facti narratio.Imo.Domi.& Philip. Franc. in d.c. grandi,de ſuppl.negli.prælat.lib.2.Raph.Fulg.in d.l.vt inteſtato.C.de ſuis & leg.Lucas Pen.in l.nepotes,col.1.& ſeq.C.de his qui num.libe.lib.10.& in l.ſi quis.C.de profeſ.& medi.eo.lib.10. & in l.ſi quis in ſacris,ad ſi.C.de proxi.ſac.ſcrin.lib.12.& in l. quicunque. C. de princ.age.in reb.eo. lib.12.& in l.j.col.2.& multis ſeq. C. de pri.eo.qui in ſac.pala.mil.eo.lib.12.& in l.tyrones, quæ eſt vlt.col.1.& ſeq. vſque ad fin.C.de tyr.eo.lib.12.Ioan.ab Aremone præceptor Ioan. Rayn.in l. pactum, in l.vlti. quæſt.C.de col.Ant.Roſel.in tract.ſucceſ.ab inte.col.31. Franc.de Porce.in ſuo tract.de duobus fratrib.in 3.parte,quæſtio.54.Anton.de Prato veteri,in l.in quartam,in 6.quæſtio.ff.ad l.Falci. Guil.de Perno.conſi.13.in hac cauſa agitata.Manſueri.tit.de ſucceſ.§.itẽ in pluribus.Alex. conſi.123.diſcuſsis, col.2.verſi.tum etiam,cum multis ſeq.lib.1.& conſ.4. ponderatis verbis teſtamenti, col.3.verſic.pro iſta ſecunda parte,lib.4.vbi dicit ſe ſemper ſecutum fuiſſe iſtam opi. tanquam communem, & melioribus rationibus ſuffultam.Barb.ſibi contrarius conſi.27.ſcripſit doctiſsimus,col.22.verſi. præterea faciat,lib.1.Corn.conſi.199.in præſenti conſultatione,col.17.verſic.nec obſtat quòd mater,lib.2. Phil.Deci.latè conſi.443.in caſu ad me tranſmiſſo. Franc.Curt.Iunior in tracta. feud.in 2.parte,col. pe.verſic.2.moueat.Anto.Rub.conſi.149.in contractu matrimonij , vbi tamen principaliter mouetur ex verbis contractus deferentis id ius,de quo quærebatur,primogenito.

16 *Gentes quæ eã opi.ſequuntur. Arabes. Numidæ.* ¶ Nec huic parti deſunt populi qui eam obſeruant.Scribit enim Strabo lib. 16. in aromatifera Arabum regione fratres honore filios fratrum antecedere,quòd natu grandiores ſunt. Sed & Numidæ fratres regis filiis eiuſdem anteponebant,ſi maiores natu eſſent : vt ſcribit Liuius lib.2. ſecundi belli Punici,& diximus ſuprà in præfatione,num.31.Numidæ.

17 *Galli aliquãdo.* ¶ Apud Gallos quoque,vt ex noſtris annalibus didicimus,Carolus ille Magnus reliquit Bernardum nepotem ex Pipino filio natu maiore,vt nonnulli tradunt,& Ludouicum cognomento Pium, natu minorem filium.Hic tamen ſucceſsit patri in regno.Cùm autem Bernardus regnũ ipſum vſurpare conaretur, quòd non deterioris iuris eſſe contenderet, ad aui Regis regnũ obtinendum ex maiore filio nepotem eſſe,quàm filium minorẽ.Ipſe tandem victus captúſque & luminibus orbatus, ac poſtremò interẽptus eſt.Id quod inter cæteros retulit Paulus Aemilius lib.de rebus geſtis Francorum 3.vt non omnino verum non ſit, quod dicit Barpto. Capu. vbi ſuprà,Francos hoc iure vti, vt refert Matthæ.Afflic.in d.c.1.col.14.nu 88.tit.de ſucceſ.feud. Porrò ex conſuetudine expreſſa Normanorum qui ſunt Franciæ populi,patruus præfertur nepoti in primogenitura, tit. *de eſcheance*,qui eſt 25. §. *& pource doit l'on ſcauoir*,& §, *ce ſont les couſtumes*, & iterũ tit. *de brief de prochaineté de anteceſſeur*, qui eſt 99.propè per totum illum tit.vbi tamen ſcribitur,hanc malam eſſe conſuetudinem.

Normani Gallie populi.

18 *Longobardi, Vandali, Syri.* ¶ Iure quoque Longobardorum frater excludit filium fratris,vt not. Carol.in Longo. de ſucceſsione lib.1.referente Luca Pen.in d.l.vlti.col.3.verſi,hæc maxime.C.de Tyro.lib.12.Sed id minime verum eſſe puto,cùm ex legibus ipſorũ Longobar.nepos ex filio mortuo ante auum ipſi auo ſuccedat cum patruis in ea portione quam pater percepiſſet,ſi vixiſſet.Ita enim ſcribitur in l.ſi quis habuerit, ti.de ſucceſsi.Vandalos quoque hoc iure vſos fuiſſe conſtat ex eo quod Procopius de bello Vandalico lib.3.tradit,poſt mortem Gizerici Vandalorum Regis,qui deceſsit Honoricho eius filio minore,& Gundabundo nepote ex Genzone filio maiore,ipſum Honorichum prælatum in regno illi filio primogeniti,qui tamen poſtea mortuo patruo regnauit, Sed id fuit propterea quòd ipſe Gizericus ſuo teſtamento iuſſerat,vt per manus eius regni ſucceſſores illi propinquiori ex genere virilis prolis traderentur,& ex his qui ætate præcederent.Honorichus autem erat natu maior quàm Gundabundus.

BIU Cujas

dus. Suprà autem nu. 4. igitur Demetrius, diximus Demetrium eo nomine sibi regnum Syriæ vendicasse, expulso interemptóque filio fratris Antiochi natu maioris.

RATIONES QVAE PRO NEPOTE FACIVNT.

19 ¶ Vtriusque autem patris rationes maxima ex parte huc adferam, vt quisque videre possit, quæ iustiores sibi videbuntur. Et primo quidem loco eas quę pro nepote faciunt: secundo quæ pro patruo, quas & ipse qui semper partes nepotis sectatus sum, refellam. Pro nepote igitur hę sunt. Prima est, ex iuribus, quæ statuũt nepotem ex filio iam mortuo succedere pariter cum patruis per repræsentationem, & in locũ ipsius patris. l. vt intestato. C. de suis & legi. & l. posthumorũ, in prin. ff. de iniust. testa. & auth. cessante, & auth. post fratres. C. de leg. hære. & §. cùm filius, Instit. de hære. quæ ab inte. defer. & in Authen. vt fratrum filij, in princip. vbi inter cætera dicitur, quòd nepotes ingrediuntur gradum paternum.

Rationes pro nepote.

Nepos ex filio iam mortuo succedit cum patruis in locum patris.

20 ¶ Nec id solùm procedit in rebus allodialibus, quas vocant, sed & in feudo quoq;, & in emphyteusi, & in iure patronatus ecclesiæ, vt de feudo est text. in c. 1. & ibi gl. in verbo, solus. Bald. & alij, tit. de nat. succes. feu. & c. 1. in prin. & ibi etiã Bal. & Iac. Alua. qui id dicit esse indubitatũ secundùm omnes, per eum tex. tit. de succes. feu. & c. 1. vers. his verò definẽtibus, ibi, vocantur primò fratres cum fratrũ præmortuorum filiis: & ibi And. Iser. Bal. Marti. Laud. & alij: tit. de succes. frat. vel grad. succes. in feu. & cap. 1. § si capitanei, & seq. tit. de feu. March. Alb. in auth. cessante, in fi. C. de legi. hęr. Ant. cons. 47. Iesu, & c. præmittendum quòd quanquam, vbi id dicit hauddubie procedere in successione ascendentium. Raph. Fulg. in auth. post fratres. C. de leg. hære. Panor. consil. 86. in præsenti quæstione. col. pen. lib. 1. Corne. consil. 24. ad euidentiam, col. vlt. vers. sed dubitatur, eo. lib. 2. & consil. 131. præmittendum, propè per totum, eo. lib. 2. Soci. consil. 252. visis instrumentis, col. 1. lib. 2. Iason in l. si auiæ, col. 2. vers. item adde. C. de succes. edic. Anto. Rub. cons. 85. citra dubium, col. 1. Idem, nisi alius sit cui simile nomen est, Ioan. Anto. inter cons. Alber. Brun. cons. 70. diuino, col. 1. Ex quibus intelliges procedere non tantùm in successione ascendentium, sed & fratrum.

Etiam in feudo.

21 ¶ Et de emphyteusi respondit Corne. consil. 24. ad euidentiam, col. vlt. vers. sed dubitatio est, lib. 2. vbi dicit id se pluries vidisse consultum ab aliis egregiis & insignibus Doct. Et de iure patronatus ecclesiæ tenuit Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 6. 18. de test. & ante eum Ioan. Fab. & Angel. Aret. in §. cùm filius, Inst. de hære. quæ ab intest. defe. Quid autem in iure patronatus libertorum, videbis in 21. ratione pro patruo. & vide etiam, quantùm ad id caput pertinet, quæ dicam infrà in 34. ratione pro patruo.

Et in emphyteusi.

Et in iure patronatus ecclesiæ.

22 ¶ Sed & quod multò plus est, id quoque obtinet in statutis vocãtibus proximiores in gradu ad successionem, vt scilicet nepos admittatur cum patruo, tanquam patrem repræsentans, licet aliàs statuta sint strictè & propriè intelligenda. Nam eandem recipiunt extensionem passiuam, procedentem ab aliis regulis iuris communis. l. 1. §. 1. ff. ad leg. Falci. Bart. & alij in l. si quis seruo. C. de furt. & dicemus plenius infrà nu. 47. mouentur tribus. Et ita in specie de qua loquitur, ex facto consultus Alex. respondit cons. 88. q. cõcurrere, li. 1. q. cons. repetitur cons. 137. eo. li. 1. sed quod est alio initio, nempe hoc, præclarè à priori. & Ias. cons. 159. Odericus, col. 4. vers. 5. & vltimò, lib. 4. & Phil. Dec. in l. 1. col. 6. in 14. not. C. de secun. nup. & cons. 484. æquitati, col. 2. vers. & ex hoc colligitur, & cons. 527. in ciuitate Rauen. col. 1. & cons. 553. in ciuitate Lucana, col. 1. & Bened. in repe. d. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 625. de test. vbi ex hoc reprehendit dictum Bal. in quodam consil.

Etiamsi statutum uocet proximiores.

Statuta recipiunt extensionem passiuam ex regulis iuris communis.

23 ¶ Et vt intelligas legem hanc repræsentationis veluti nutu diuino conditam, Thare duos filios habuit Abraham & Aram. hic mortuus est ante patrem, & reliquit filium suum Loth. Thare mortuo Abraham admisit Loth nepotem ex fratre ad successionem, cúmque fratris nomine vocabat, tanquã frater esset, aut certè fratrem repræsentaret, eiúsq; locum teneret, vt videre licet ex Geneseos c. 11. & duobus seq. Sic & apud Apollonium Rhodium li. Argonauticôn 3. Medea dicit filios Chalciopes sororis suæ sibi esse fratres. hæc enim sunt verba illius suam illam sororem alloquens.

Εἰ ἐπὶ τ' ψυχῆς προφερέστερον ἠὲ πατρὸς
Σῷ θέλω, οἱ δή μοι ἀδελφεοὶ γεγάασιν.

Repræsentatio iuris diuini.

24 ¶ Verùm in his quæ diximus (vt inquiunt aduersarij) nepos nõ excludit patruum, sed pariter cum illo admittitur. Ergo non licet extendere ad exclusionem, quia aliud est simul admitti, aliud cæteros repellere, quod multò grauius est. Sed hi non vident, quod iuris est in parte quò ad partem, id quoq; esse in toto quò ad totum. l. quæ de tota. ff. de rei vend. & c. pastoralis. §. item cùm totũ, de offi. deleg. cum si. à me adductis in tracta. Retractuum, tit. 1. §. 1. glos. 7. nu. 40. quibus illud. Videmus (inquiunt) sed & illud etiam scimus, huiusmodi argumẽtum de parte ad totum procedere, cùm pars & totum eodem iure deferuntur, aliàs secus, vt not. per Io. And. in regula, sine culpa, de regu. iur. lib. 6. atque etiam cùm eadem est vtriusque ratio, aliàs non. l. sed si lege. §. adeo, & ibi glos. ff. de peti. hær. cum si. à me quoque collectis in illa eadem glossa, nu. 40. tum postremò. In hoc autem casu pars defertur ex iure communi, totum autem ex iure speciali, & contra ius commune, quod æquales facit liberos, vt suprà alibi dictum est in quarta princ. quæst. Item est longe diuersa ratio succedendi pariter cum alio, & illum omnino excludendi.

Sed an habeat locum ad exclusionem proximioris.

25 ¶ Sed ista sane responsio non valet, quia etiam de iure communi cessante iure Auth. proximior solùm admittebatur posterioribus exclusis. Ita vt soror excluderet fratres, per l. consanguinitatis. C. de legi. hær. Et ideo etiam in hoc casu, quo admissi sunt nepotes cũ patruis, id fuit ex iure speciali

De eadem re.

BIU Cujas

& contra regulas iur.communis,& propterea priuilegium nuncupatim appellatum est,versi. huiusmodi verò priuilegium,in Auth. de hære.ab inte. Ex quo aperte demonstratur id esse ius speciale, per c.priuilegia,3.di.

26 De eadem re. 2 Ratio. *Filius fratris per repræsentationem sui patris repellit patruum defuncti.*

¶ Vt tamen non omittam,& erit pro 2.ratione,quod etiam de iure communi,vbi repræsentatio fit, ea etiam fit ad exclusionem eorum qui fiunt remotiores ob eam repræsentationem,vt hinc intelligas eandem esse rationem & succedendi cum alio,& illum excludendi,si pater excluisset. Nam id videre licet in filio fratris,qui ipsi fratri succedit per repræsentationem sui patris, qui erat frater defuncti:atque sic repellit auunculum,aut patruum eiusdem defuncti,ob id quòd patris gradum ingreditur,text.est expressus in d.auth.post fratres autem.C.de legi.hære,vbi ita scribitur. Hi autem fratrum filij cùm pares sint defuncti fratribus, præferuntur proculdubiò eiusdem defuncti patruis, & aliis similibus,quem text.ad hoc bene annotauit Bal.cons.101.super primo quæsito,in prin. lib.4. Et id satis intellexit glo.in d.auth.post fratres,cùm dicit,quòd sine illa repræsentatione isti filij fratrum non excluderent patruos,vt qui sint cum illis in eodem gradu,sed per repræsentationem fiunt proximiores,ideo illos excludunt. Et vide alium casum in quo fit repræsentatio ad exclusionem alterius,vers.seq.& quæ dicemus infrà in 2.ratione pro patruo,& in responsione illius.

27 *Filius fratris utriusque lateris per repræsentationẽ patris repellit patruum unius lateris.*

¶ 3.Ratio,& ea quidem fortior assumitur ex d.§.reliquum,nuper allegato, vbi quemadmodum frater ex vtroq; latere excludit fratres ex altero tantùm,sicut etiam est tex.in auth.itaq; C.de succes. & in d.auth.post fratres.C.de legi.hær.& in Auth.de consan.& vteri.fratri.in prin. Ita & liberi ipsius fratris coniuncti ex vtroque latere excludunt alios fratres ex altero tantùm,licet liberi non sint cõiuncti defuncto ex vtroque latere,sed ex vno tantùm,videlicet ex parte patris:propterea quæ in illis non sit repulsiua qualitas,scilicet vtriusq; vinculi, sed ob id tantùm quòd in illis repræsentatur qualitas patris. Et propterea etiam in nostro casu licet in nepote iuniore annis non sit qualitas ætatis, quæ in patre erat, & propter quam cæteros fratres repellebat,tamen quia patrem repræsentat, cui ea qualitas inerat,æque repellit patruos,ac pater repulisset,si viueret.

28 De eadem re.

¶ Porrò notandum,quòd in d.§.reliquum,primo loco dicitur,quòd fratres vtrinque coniuncti cæteros excludunt: deinde quòd nepotes ex fratre vtrinque coniuncto succedunt cum aliis fratribus etiam vtrinque coniunctis.Postremò in versic.vnde consequens est, ex iam dictis infertur id quod suprà diximus,nepotem ex fratre vtrinque cõiuncto præferri fratribus ex altero tantùm, quoniam, vt ibi etiam dicitur,ponitur nepos in locum patris,vt succedat cum patruis:ponitur etiam,vt excludat in eo casu,quo pater illius,si viueret,excluisset.

29 *Fit repræsentatio ad exclusionem, etiam in materia correctoria iuris antiqui.*

¶ Colligitur,inquam,hanc conclusionem procedere etiam in materia correctiua, & contra ius antiquum iure nouissimo instituta. Nam iure antiquo fratres,siue ex vtroque parente,siue ex altero tantùm,nulla huius rei differentiâ,æqualiter succedebant,vt patet in dd.iuribus. Sed & præterea ad aliud ponderanda est d.ratio,quæ in fin.illius text.ponitur,quoniam videlicet filius ponitur in locũ patris.Nam ex eo clarè probatur,quòd qualitas,propter quam frater fratrem excludit,transit in nepotem,qui in eius locum ponitur. Nam esse vtrinque coniunctum, est qualitas quædam naturalis, quæ inest alicui, sicuti esse primogenitum. Constat autem, quod iam diximus,nepotem non esse vtrinque coniunctum patruo defuncto, de cuius successione agitur,sed tantùm ex latere patris, vt diximus. Et tamen tanquam esset vtrinque coniunctus,excludit cæteros.Quod & similiter dicendum est in nostro casu,vt nepos tanquam primogenitus etiam patruos excludat.

30 Adæquatorũ par priuilegiũ.

¶ Quinetiam ponderandus est ille tex.in eo quod adęquat nepotem patri,eo mortuo,in successione,& portione patris:dum dicit,Tantam ex hæreditate percipiunt portionem, quantam eorum parens futurus erat accipere,si superstes esset. Nam & ex hac adæquatione omne priuilegium patris censetur filio attributum,per not.in l.1.ff.de leg.1.Item & in eo quòd posteà ille text.ea verba ponit, sicut pater si viueret,Nam dictio sicut,regulariter denotat omnimodam similitudinem,per l.si quis obrepserit,ff.de falsis,& c.olim,& ibi not.de verb.sig. & voluit Io.An.in c.nouit,de iudi.& Ant. cõs. 19.quia hic agitur de potestate episcopali. Et maxime id procedit in eo tex. vbi præcedit dispositio, quæ in successione & portione patris,vt iam diximus,idem statuit in nepote,vt in fratre. Nam tunc hauddubie ea dictio,sicut,omnimodã similitudinem significat,etiam si aliàs non id faceret,per tex. in c.parochianos,ibi,excõmunicatos publice nũcietis,ipsósq; sicut excõmunicatos vitari,de sen.exc. quẽ tex.ad hoc allegat Ro.cons.328.præsens cõsultatio,col.3.vers.aliquãdo verò ponitur in materia.

Dictio sicut, significat omnimodam similitudinem.

31 *Pater & filius eadẽ persona.*

¶ 4.Ratio ex eo assumitur,quod late diximus & probauimus in rep.l.si vnquam, in princ.nu.15. sed quis hunc,& seq.C.de reuo.don.patrem & filium cẽseri vnam & eandem personam,vnam carnem, vnam vtriusque vocem,alterum alterius esse partem:filium existimari dominum bonorum patris, solámq; ei deesse administrationem:& alia in eam rem ibi copiosè congregata. Quæ non omnino ex fictione sunt,vti illic diximus,sed partim ex veritate,vt etiam probat tex.in l.vlt.C.de impub.& aliis subsli.cùm dicitur,Naturâ pater & filius eadem esse persona pene intelliguntur.Est enim vere filius patris portio,in eóque est substantia & caro patris.Imò vnus est cum patre ipso,vt expressè dicit text.in cap.iam itaque,ibi,vnus erat cum illo.1.q.4.Nam vt scribunt rerum naturalium scriptores,& asserit Bal.in l.vlt.C.de ser.fugit.pater in generatione filij præbet formam. Ea autem dat esse rei,sicuti & illi autumant,& etiam nostri in id citantes tex.in l.adeo.§.insulam,ante fi.ff.de acqui.rer.do.& in l.Iulianus.§.si quis rem.ff.ad exhib.cum si.

Pater præbet formam.

Caro filij caro patris est. 32

¶ Ideóque,vt eleganter scripsit Paul.Cast.d.consil.264. col.3. lib. 2. Caro filij est veluti caro patris

aucta,

BIU Cujas

aucta,ita quidem vt licet efficiatur nouus homo, propter nouam animam, non tamèn dicitur primus homo omnino extinctus.Sicuti in simili dicimus,quòd nec arbor ob id mortua dicitur, quòd antiquis radicibus mortuis, quæ loco animæ sunt, cùm vitam suppeditent, nouas egerit, argu.d.l. adeò.§.vltim.& l.qua ratione,in princ.ff. de acquir.rerum domin. licet alio respectu dicatur alia arbor,propter nouas illius radices.l.sed & si ex meis.§.arborib.eod.titu.

33 ¶ Et aliàs quoque in simili videmus,quòd si vna actio in aliam transferatur,vti actio ex testamento in actionem ex stipulatu animo nouandi:licet prima extinguatur,non tamẽ censetur extincta, propterea quòd supersit alia in eius locum subrogata,in quam fuit transfusa substantia primæ.Ita vt dici possit debitum esse ex testamento,licèt non ex actione ex testamento debeatur.l.cùm filius.§.hęres meus.ff.de leg.2.quia non titulus actionis,sed originalis causa inspiciẽda est.l. tutor.ff. de fideiuss. & l.qui id quod. ff. de donat.Et ad hoc vt aliquid dicatur esse verum, sufficit, vt aliquid sit veritati admixtum.l.quid tamen.ff.de contrah.empt. Vtq; aliquid dicatur extare, sufficit aliquid quantuncunque modicum ex illo extare.l.domum,vers.si verò quantacunque pars.ff.eo.& l.si cui vsufr.

Actio in aliam transfusa non censetur extincta. Verum dicitur quod ueritati admixtum est.

34 ¶ Ex quibus illud confestim assumitur,quòd primogenitus non dicitur extinctus,siue non desit extare,cùm nepos ex eo supersit, in quem transfusa fuit caro & substantia patris. Quod & apertè significat illud Ecclesiastici,30.c.Mortuus est pater eius,& quasi non est mortuus. similem enim reliquit sibi post se.Et eo quoque satis probatur,ꝙ videmus in substitutionibus non dici patrem extinctum,ex quo viuit nepos.l.cùm acutissimi.C.de fideicom.& l.generaliter.C.de instit.& substit.& l. cùm auus.ff.de condi.& demon.& latè diximus in repet.l.si vnquam,in præfatione.

Primogenitus non dicitur extinctus.cum ex eo nepos super est.

35 ¶ Ex iis quoque illud subsequitur,quòd cùm in casu nostro secundogenitus ex mente legis vel statuti videatur esse substitutus loco primogeniti deficientis,dicta legalis substitutio intelligitur habere conditionem,si primogenitus sine liberis decesserit, per dicta iura:tanquam non videatur ipse extinctus,qui liberos reliquit,de qua re dicemus latiùs in 45.ratione. Sicut non dissimiliter non videtur consumptum tutelæ iudicium, quod alterius officij querelam habuit. l. tutores. §. adolescens. ff. de admi.tut.

De eadem re.

36 ¶ Ideóque & dicitur nepos natus ex auo siue corpore aui,vt ipse filius,per leg.1. C.de condi. inser. iuncta l.Lucius,la 2.ibi,ex se natum.ff.de hær.instit.vbi conditio si decesserit sine filiis ex se natis,deficit,si reliquerit liberos,& consequenter nepotes,qui appellatione liberorum continentur.l. liberorum.ff.de verb.signifi.Et ita etiam ad id illum tex.expendit Bar.in d.l.liberorũ,col.penul. vers.quæro quid si in aliqua dispositione.& ibi quoque Alcia. Et Bald.in d.l.1.col.1.versicul.quæro quid si dicatur, & ibi Paul. C.colum.2.in fi.2.not. & Corne.colum.4.versicu.quinimo etiam.C.de condi.inser.vbi addit ipse Bal.rationem,quia in nepote est sanguinis continuatio. Et immediatè dicitur fieri,quod per rerum naturam continuatiuè vnum est & idem,per d.l.cùm acutissimi.C.de fideicom. & rursum idem Bal.in l.imperialis.§.his illud,ad finem.C.de nup.& in c.1.col.1. vers. sed immediatè op.tit.de eo qui sibi vel hære.suis.& in c.1.§.filia,in fi.& ibi quoque Aluar.& Card.Alex.col.4.vers. quæro ab extra,tit.de succes.feu.& cons.13.punctus talis est quidam testator,lib.3.Imo.in d.l.Lucius, col.1.Pet.Anc.in repe.c.1.in 14.q.princ.vers.quid si statutum,de constit.Paul.Cast.cons.410.viso facto,col.3.vers.tertiò opponitur,li.1.& cons.165.in præsenti causa,col.3.in fi.lib.2.& cons.198.super primo quæsito,col.2.vers.septimò probatur.eo.lib.2.Alex.in l.ex facto.§.vlt.col.1.& ibi Fran.Ripa col. item 1.vers.vlt.ff.ad SC.Trebel.Bened.Capra cons.22.punctus,quidam Thadeus,col.3.versic.quod & demonstratur.Barb.in repe.c.Raynaldus,col.31.vers.expedita sunt textualia,de testa.Guid.Papa. cons.176.pro diffinitione,in 4.dubio,post prin.Steph.Bertran.consil.1.viso,col.6.nu.33.& multis seq. lib.2.& iterum consil.249.eod.initio,col.1.eo.lib.2.& Steph.Bertran.cons.302.visis copiis,col.3.vers. & quamuis illa,lib.3.vbi adducit illud Matthęi 1.Ioram autem genuit Oziam,veluti Ozias dictus sit genitus ex Ioram,quamuis inter vtrunq; fuerint Ochozias,Ioas,& Amazias,vt patet ex lib.4.Reg. De quo tamen vide ipsum Guid.Pap.deci.Delph.353.testator,& sing.355.sub verbis de proprio corpore.& Franc.Ripam lib.2.Respon.c.26.Allobrogum,nu.1.& 20.

Nepos dicitur natus ex auo & aui corpore.

37 ¶ Proinde si pater erat primogenitus,ita & nepos etiam ex eo natus,est etiam primogenitus, quia generatio secum habet concomitantiam,vt nostri appellant, temporis necessariam,c.abbate sanè, de re iudi.li.6.Nam & ex eo tempore debet existimari fuisse natus, quo & pater natus est,licèt etiã postea iterúmq; natus fuerit,quia huiusmodi iterata natiuitas non tollit, nec obumbrat veritatem primæ,ar.l.filio quem pater.ff.de libe. & posthu.& l.assumptio,in princ.ff.ad municip. Ex quo dicit tex.in l.vl.C.de impub.& ali.substi.patrem & filium naturâ reputari eandem personam.Nam dum dicit id naturâ fieri,demonstrat id esse non tam ex fictione iuris,quàm ex veritate iuris naturalis,vt suprà diximus in princ.huius rationis.Et vide quæ dicam infrà in 9.ratione.

Filius primogenitus primogenitus est.

Non ficte, sed uere & naturaliter.

38 ¶ 5.Tex.in l.3.§.vlt.cum duabus seq.ff.de assignan.liber.vbi si pater assignauit vni ex liberis libertũ: fratres eius,cui ea facta est assignatio,nunquam ius in eo habent,donec is cui facta est,vel ex eo aliquis supersit,siue is patri superstes fuit,siue non. Propterea & in simili quandiu supersit primogenitus,cui huiusmodi ius primogenituræ est à lege aut consuetudine assignatum,aut aliquis ex eo:non possunt fratres ipsius quicquam iuris prætendere.Nam non est minoris roboris hæc legis vel statuti assignatio, quàm quæ fit ab homine,per l.si libertus minorem.ff.de iure patro.

Simile de liberto assignato uni ex filijs.

39 ¶ 6.Licèt emancipatus emancipato de iure communi non conferat,per l.1.§.portiones. ff.de collat. bo, Confert tamen filius emancipatus nepoti emancipato ex filio in potestate constituto, per text. in l.si

Emãcipatus cõfert nepoti emancipato ex fratre filiosa.

BIU Cujas

in l.si nepotes,eo.tit.& expressiùs in l.1.§.si sit filius.ff.de cõiung.cum eman.libe. Ex quo planè constat filium habere ex persona & qualitate patris,quod ex sua habere non posset.Ex sua enim non sibi conferretur,cùm sit emancipatus, vt diximus:sed quia est filius eius, qui erat in potestate,confertur. Nam cùm patrem repræsentet, succedit in priuilegium & qualitatem ipsius,vt ponderat gl.in. d.§.si sit filius, & Io.An.in rub.de feu.& Bal.in l.si emancipati.C.de colla. Salyc. post Ray.Forli.in l. illam.C.eo.tit.

40 *Nepotes nõ debent esse deterioris conditionis quam filij.*

¶ 7.Tex.in l.maximum vitium,vèrs.sancimus,ibi,& hoc non solùm.C.de libe.præteri.vbi nepotes ex filiis non debent esse deterioris conditionis,quàm ipsi filij,prout illum text.ponderant Bal.Pau. Cast,Corne. & recentiores , ex quibus ipse Paul.& posteriores illum trahunt ad nostram.q.pro nepote. Nam si patruus secundogenitus excluderet nepotem ex primogenito esset nepos multò deterioris conditionis,quàm filius.

41 *Filius ante patrem mortuus transmittit in nepotes lucrũ sibi prouenturum ex secundis eorum nuptijs.*

¶ 8.Tex.in l.in quibus,& l.si quis prioris.C.de secun.nup.vbi filius mortuus ante patrem aut matrẽ, aut etiam ante secundas nuptias alterius parentis superstitis, transmittit ad nepotes portionem lucri , quod erat sibi prouenturum ex futuris illis nuptiis,si ad eas vsque vixisset:nec quicquam ex ea portione obtinent patrui.Quod trahit Bal.in ar.statuti disponentis,quòd filia dotata existentibus liberis non succedat , sed ipsi filij obtineant hæreditatem. Nam si is qui habet filium,& nepotem ex altero filio iam mortuo,dotet filiam, & decedat:velítque filius omnino obtinere quod soror de iure communi habuisset supra dotem,repulso nepote , quia pater eius decesit eo tempore quo transmittere non poterat , nec continentur nepotes appellatione filiorum in materia stricta. Concludit tamen contrarium,quia nepotes ita ingrediuntur gradum paternum , vt omnino obtineant portionem,quam pater percepisset,si vixisset.

42 *Ius primogenituræ transmissibile est cum sit cessibile. Transmissio requirit eandem qualitatem. Nepos ex primogenito primogenitus dici potest.*

¶ 9.Ius primogenituræ est cessibile siue alienabile in singularem successorem,per c.quàm periculosum.7.q.1.& diximus suprà in 29.q.Ergo est transmissibile,ar.l.si ex pluribus.ff.de admi.tut.& l.1.ff. de fund,dot,præsertim in filium eundémque vniuersalem successorem,ar.l.quædam.ff.de acqui.rer. do.& l.1.ff.de fun.dota.cum si.Si autem est transmissibile,consequens est,vt qualitas quæ est in filio, inhæreat nepoti,in quem fit transmissio,per l.si quis filium.§.pen.ff.de acquir.hær. Et propterea nepos dicetur primogenitus,sicuti & pater ipsius : vti etiam is primogenitus dicitur,cui ius primogenituræ cessum est,licèt is sit secundogenitus,vt dicit text.in c.vlt.§.item opponitur.22.q.1. vbi scribitur,Iacob non fuisse mentitum dicendo se esse primogenitum.quamuis enim non esset primogenitus natiuitate,erat tamen iure cessionis huiusce iuris.Ad quod etiam vide quæ dixi suprà nu. 34. proinde.Tamen id quod de cessione diximus,non admodum tutum est,ex eo quod diximus suprà in d.q.29.vbi tractauimus,an & quomodo id ius cedi possit,vbi videre poteris.

43 *Subrogatum sapit naturam eius in cuius locũ subrogatur.*

¶ 10.Subrogatum sapit naturam eius,in cuius locum subrogatur.leg.1.§.hæc actio.ff.si quis testa.lib. esse iuf.fue.& l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis caut.& c.ecclesia S.Mariæ,extrà vt lit.pen.& c.1. vt eccl.bene.cum si.Ideò si spõsus alienum annulum sponsæ muneri misit,& post nuptias pro eo suum dedit,valet donatio,quãuis sit facta constante matrimonio,per tex.no.in l.si donatę.§.vlt.ff.de don. inter vir.& vxor.Quod non ob aliud est,nisi quia secundus repræsentat primum,cuius valebat donatio , vtpote facta ante nuptias, illiúsque locum tenet , vt dicit gl. ibi quæ adducit concord. & illum text.ad hoc dicit sing.Rom.consil.146.cuius caput est,ista quæst.in fi.

44 *Et utitur iisdẽ priuilegiis. Etiam competentibus ex antiquitate temporis, Præsertim subrogatione 45 naturali. Natura præpollet accidẽti. Priuilegiũ,honor, beneficiũ parentum trãsit ad filios.*

¶ Hincque etiam fit,vt persona subrogata vtatur iisdem priuilegiis , quibus illa in cuius locum subrogatur,vteretur,l.decernimus,& ibi Bar.C.de aquæ duct.lib.11.Idq; etiam in priuilegiis competentibus ex antiquitate temporis,per text.optimũ,quem & idem Bar.si is est,annotat in l.comperimus. C.de proxi.sacr.scri.lib.12.Et bene facit text.in l.maior.§.pen.& quod ibi scribit Bal.ff.de procur.Et hæc maximè debẽt procedere in subrogatione naturali,cuiusmodi est nepotis in locum filij.l. posthumorum.ff.de iniust.testa.& l.vlt.in verbo, natura,C.de impub. & ali. substit. Natura enim longè plus ponderis habet,quàm accidens.l.qui habet.§.1.& ibi Dyn.Bar.& alij.ff.de tutel.cum si.

¶ 11.Priuilegium,honor,beneficium parentum regulariter transit ad filios.l.emãcipatum.ff.de Sena. & l.milites,& ibi Cy.& l.diuo Marco.C.de quæst.& l.Decurionum.C.de pœ.ff.de iniust.rup.& irri. testa.& §.posthumorum,& l.1.C.de priuil.eo.qui in sac.pala.mili. lib.12. Idque etiam si in temporis prælatione consistat,per l.assiduis.§.exceptis.C.qui poti.in pig.hab.& not. per gl.& Doct.in l.1. C. de priuil.dot.& in l.etiam,in prin.ff.sol.mat.Item etiam si sit priuilegium personale , per d.l. etiam, iuncta l.maritum,& l.seq.ff.eo.ti.& l.assiduis.§.exceptis.C.qui poti.in pig.hab.& l.sordidorum.C. de excusa.mune.lib.10.Licèt huiusmodi priuilegium personale non transeat in extraneos hæredes per l.in omnibus,& l.priuilegium. ff.de reg.iur. Et ita distinguit gl.in d.l.maritum,& in d.§.exceptis , in verbo,eis,& in l.& si fideiuf.§.si maritus.ff.de re iudic.& in l.1.C.de priuil.dot.& in l.ex pluribus,in gl.vlt.ff.de admini.tut.quæ tamen hoc omnino non asserit.& in l.dabimus.§.1.ff.de priuil.credi.

46 *Impugnatio præcedentis rationis.*

¶ Sed ne erres,aduersus hæc pugnare videtur tex.in l.pe.§.si puellæ.ff.de rit.nupt. quem ad hoc expendit Bar.ibi,post Iac.Are,& in d.l.ex pluribus,& Alex.in d.l.quia tale,quæ continuò d.l.maritum, sequitur.ff.sol.mat.vbi hanc dicit esse communem op.Ideò super hoc cogita,& vide quæ dicam infrà in 59.q.prin.nu.2.& multis seq.& quę scribit Bal.consil.355.incip.præmittendum est,lib.1.& Soc. consil.58.visis priuilegiis,lib.1.& cons.84.accuratissime,col.3.lib.3.

47

¶ 12.Persona ipsius primogeniti non est causa huius priuilegij,quod datur primogenito,saltem propinqua , sed ipsamet primogenitura , seu ipsius dignitas. Igitur non extinguitur cum ipsa persona,

cùm

BIU Cujas

cùm competat ratione dignitatis,quæ non moritur,c.quoniam abbas, extrà de offic.delega. & c. si gratiosè,de reſcrip.lib.6.propterea, vt ibi ſcribitur, tranſmittitur ad ſucceſſores,ſaltem filios huius dignitatis capaces.

Dignitas non moritur.

48 ¶ 13.Si filius viuo patre moriatur,ita nepos in eius locum ſuccedit,vt eodem modo iura ſuorum hęredum nanciſcatur:proindéque ſi præteritus fuerit,æquè rumpit teſtamentum, vt pater rupiſſet, ſi ſuperuixiſſet,per d.l.poſthumorum,ff.de iniuſt.rup.& irri.teſta.& §.poſthumorum, Inſtit.de exhær. lib.& idem quoque habetur in l.ſi auus.C.de lib.præter. Quod apertiſsimè oſtendit eadem iura cõpetere nepoti ex filio mortuo ante auum,quæ & ipſi filio competerent,ſi auo ſuperſtes eſſet.

Nepos iura ſuorum nanciſcitur,& præteritus rumpit teſtamentum.

49 ¶ 14.Quod voluerunt multi verẽdę apud nos authoritatis,in ſtatuto diſponente,quòd filia non ſuccedat exiſtente maſculo. Quid enim ſi filius viuo patre decedat relicto nepote? An ex huiuſmodi ſtatuto nepos excludet amitam ſororem patris?Et profectò excludet,quemadmodum pater ipſius, in cuius locum ſubrogatur,excluſiſſet,ſi vixiſſet.Ita voluit Iac.Are.in ſua diſput.incip.ſtatutum eſt. & Iac.Butr.in alia etiam diſputa.cuius initiũ eſt,ſtatuto vel conſuetudine,quos refert & ſequitur Io. And.in addi.Spec.tit.de ſucceſ.ab inte.col.j.Bart.in l.liberorum,col.5.verſ.his premiſsis.ff.de verbo. ſign.Albe.in l.ſic euenit,col.j.ff.de adult.Bal.in l.maximum vitium,col.2.& ſeq.& ibi Sal.Pau. Caſt. & Alex.col.j.& ſeq.C.de lib.præteri.& idem Bal.in l.venia,in fi.& ibi quoq; Saly.Pau.Caſt.Ale.Frã. Are.Iaſon,Philip.Deci.& Franc.Purp.C.de in ius vocan.idem Bal.in l.ſcimus,in prin.in 7.quæſt.C. de inof.teſtam.& in l.j.col.3.verſ.& no.iſtum text.pone dicit ſtatutum.C.de ſecun.nup.& iterum in l.in quibus,col.j.verſ.& prædicta faciunt,eo.tit.Pet.Anc.in repe.c.j.in 14.q.prin.verſ.tertiò principaliter.& rurſus cha.penul.verſ.dominus Bal.itémque ch.vlt.verſ.accedant hic, extrà de conſtit. & in cle.j.col.pe.de baptiſ.Fulg.in l.de quibus,col.3.verſ. ſi ergo ſtatutum, & ibi Iaſon col.4.verſiculo viſa theorica.ff.de legib.Idem Fulgo.conſ.78.ſuppoſito ſtatuto.Rom.conſ.129.licèt magna, ante fi.Pan. conſil.75.primò eſt videndum,col.4.lib.1.& Pau.Caſt.in l.ſi verò.§. de viro, circa medium ff.ſolut. mat.& conſ.47.proponitur in caſtro,in fi.j.dubij,lib.1.& conſ.40.præſens caſus modicũ videtur,lib. 2.& conſ.83.eiuſdem initij,col.j.eod.lib.2.Bella Mer.deci.724.etiam extra rotam,col.pen.verſ.pro præmiſsis facit.Maria.conſ.14.ſequendo ordinem,col.2.verſ.4.prædicta concluſio,& conſ.30.quamuis ex his,verſ.nec ob.quod allegari poteſt.Alex.in diſput.incip.Sigiſmundus,in 3.dubio,col.eiuſdẽ 3.verſ.& pro hac parte.& conſ.36.viſo themate,col.3.verſ.ſed ita eſt,lib.6.vbi dicit communiter approbari.Ang.Are.in §.ius autem ciuile,col.vlt.Inſtit.de iure natu.Fran.Are.in l.ſi quis poſthumos.§. j.col.5.verſ.ſed iſta ratio.ff.de liber.& poſthu.vbi id dicit communiter approbari.Cardi.Alex.in c.j. col.12. verſi. 20.tit.de feu.Marc.& in arbore conſanguinitatis,quam ponit in fi.tit.de conſang.& affinit.col.12.verſ.Iac.But.diſputauit.Laur.Fauen. in repe.§.cæterùm.col.4.Inſtit. de legi.agna.ſucceſ. Iaſon in l.j.§.hoc autem,col.2.verſ.hinc eſt quod ſtante ſtatuto.ff.ad Trebel.Lauren.à Pala.in tracta. ſtatutorum fœminas repellentium,col.3 Io.Campez.in eodem tract.quæſt. 41. & ſeq. Georg. Nat. in eodem quoque tract.quem poſuit in c.quamuis,de pactis,lib.6.in 11.& 12.quæſt.4.quæſt.princip. Fran.Cur.Senior conſ.80.rectè præfatus,in toto j.dubio.Iaſ.in l.qui ſe patris,col.antep.nu.57.C.vnde libe.latè Philip.Deci.conſ.372.viſis & diligenter conſideratis,col. penul.verſ. poſtremò in terminis,& conſ.397.viſo puncto,col.vlt.Carol.Rui.in repe.l. Gallus.§.& quid ſi tantùm, col.34. ſed hic oritur nouum dubium,& ibi etiam Fortu.Grati.ſubdubius tamen,col.14.verſi.ſuperiora reddunt,& ſeq.ff.de libe.& poſthu.Bened.in c.Raynutius,in verbo,duas habens filias,nu.150.de teſta.

Paßiua extenſio habet locũ etiam in correctiuis & pœnalibus.

Et per eam extenditur fictio inducta de iure ſpeciali.

50 ¶ Mouentur tribus illis, quas iam iam dicemus, rationibus, ſcilicet quia ſubrogatum ſapit naturam,&c.vt diximus in 10.ratione. Et quia cùm per ſtatutum non diſponitur an huiuſmodi beneficium tranſeat ad nepotes,debemus ſequi ius commune,quod id fieri voluit. Et quia nepos ſublato filio incipit tenere locũ filij,eiúſq; iura nanciſci. Hæc enim huiuſmodi ſtatuti interpretatio ſiue extenſio vt dicit Bar.vbi ſuprà,paſsiua eſt, cuiuſmodi recipit quæcunq; diſpoſitio etiam correctiua & pœnalis,vt & voluit gl.not.in l.ſi quis ſeruo,& ibi Bar.& Bal.C.de furt.& in l.quod verò.ff.de legib. & idem Bart.in l.omnes populi,in 6.q.princ.in materia interpretationis paſsiuæ.ff.de iuſti.& iure.& in l.Marcellus.§.quid autem.ff.ad Treb.& in l.2.ff.de lega.2.& in l.j.ff.de muner.& honor.& alibi ſępe. Quin & per huiuſcemodi interpretationem paſsiuam extenditur etiam fictio inducta de iure ſpeciali,per l.j.§.lex Falcidia,& ibi Bart.ff.ad leg.Falci.vbi etiam Alex.adducit multas concord.

Similitudo huius ſpeciei cum ea de qua quærimus.

51 ¶ Iſta autem quæſtio de nepote excludente amitam, tam ſimilis eſt huic noſtræ de qua diſſerimus, quàm apes,quod dicitur,apibus. Nam ſicut hic primogenitus propter primogenituram præfertur cæteris liberis eiuſdem gradus,ac ſi eſſent poſterioris. Ita & iſto caſu maſculus propter ſexum præfertur fœminis eiuſdem gradus non ſecus ac ſi eſſent remotioris.Item ſicut hic quæritur, an nepos ex primogenito mortuo ante patrem nanciſcatur priuilegium excludendi patruum gradu potiorẽ: ita & in iſto caſu an nepos ex maſculo aſſequatur etiam huiuſmodi priuilegium excludendi amitam gradu quoque propinquiorem.Denique rationes quibus in huiuſmodi ſtatuto mouentur Doct. habent & locum in hac noſtra q.

Qui contrarium tenuerũt.

52 ¶ Sed attende, Lector, quia iſta deciſio non eſt omnino ſine dubio,quandoquidem contrarium tenuit Bal.ſibi contrarius,in d.l.ſi verò.§.de viro,in fi.& ibi poſt eum Imo.in repe.col. vlt.ff.ſol. mat. Idem Bal.qui id dicit no.dignum,in l.ſed & milites,in prin.ff.de excuſ.tut.& in l.Gallus.§.inſtituẽs, colum.vlt.verſic.& ex ſuperiùs dictis.ff.de libe.& poſthu.& conſ.30.præſuppoſito ſtatuto,col.j. verſ. quæritur vtrùm filius,lib.j.Barb.conſ.39.clementiſsimi,col.2.verſ.& adduco,lib.2.Philip. Deci. ſibi contrarius

BIU Cujas

contrarius conſ.315.ſuperioribus diebus,col.3.verſ.prætereà à tali ratione. Et hanc quoque partem videtur tenere Alberi.poſt alios in l.ex pluribus.ff.de admi.tut.per l.pen.§.ſi puellæ.ff.de rit.nupt.& alia multa quæ ibi allegat.

53 *Neptis ex filio non repellit amitam.*

¶ Prætereà ſi prima pars eſſet vera,non videretur quicquam ad noſtram quæſtionem facere, quia ibi eadem qualitas repulſiua,vt ſic loquar,ſcilicet maſculinitas, vt ſic quoque loquar,verè eſt in nepote:ſicut in filio.Quòd ſi non eadem eſſet,quia ſcilicet neptis eſſet,& non nepos ex filio,non repelleret amitam,vt multi dicunt ſimpliciter,aut vt alij dicunt,niſi iam filius hæreditatem aui excepiſſet:quos ſimul,& ſine illa diſtinctione,quia nihil huc pertinet,tibi hic citabo.Hi ſunt Iaco.Are.Cyn. qui dicit Vber.Bob.& Vgol.Font.ſic tenuiſſe,Alber.Saly.Ang.in lect. Paduana.in l.j. C.de adulter. Io.And.in addi.Spec.in rub.de ſucceſ.ab inte.col.3.verſ.ſimilem quæſtionem de amita.Bar. in d.l.liberorum,col.6.verſ.4.pone retento.ff.de verb.ſignific.Alber.in l.ex pluribus.ff.de admi.tut.& Pet. Anca.conſ.26.in quæſt.ſupradicta,col.2.verſ.ad hoc reſpondetur.Card.Flor. conſ.80. præſuppoſito ſtatuto.Pau.Caſt.in l.vlt.eo.tit.& d.conſ.47.in 2.dubio lib.1 Maſuer.ti.de ſucceſ.& vl.volunt §.item in pluribus.Franc.Aret.in d.l.Gallus.§.& quid ſi tantùm,col.10.verſ.non ob.text.ff.de libe.& poſth. & latè conſ.141.viſo ſtatuto communis Aretij,Soci.conſil.116.non poteſt negari,col.6.verſic.3.hæc opi.lib.1. vbi hoc reputat ſing.& conſil.153.quod eſt 1.2. vol.incip.pulchra & ſubtilis, in 2.dubio, & conſil.252.viſis inſtrumentis,col.4.verſic.7.eod.lib.2.& conſil.296.in præſenti conſultatione, col.2. verſ.ſed præmiſsis,lib.2.Iaſon in l.venia,col.2.C.de in ius vocan.& in l.ſi arrogator,col.8.verſi.iſtam quæſtionem.ff.de adopti.& conſil.201.præſentem conſultationem, per totum,lib.2.& Philip. Deci. conſil.309.viſo puncto,col.1.

54 *Qualitas requiſita in filio ſi non ſit in nepote non idem de utroque iudicatur.*

¶ Nam quando qualitas requiſita in filio,vt quicquam obtineat non eſt in nepote,vt erat in filio,nõ idem iudicatur de nepote,vt de filio,vt probatur ex no.in l.vlt.C.de natur. lib. & in l.j.C. de priuil. dot.& in l.pe.§.ſi puellæ.ff.de rit.nupt.& voluit Bar.in d.l.liberorum,col.4. verſ.item prædicta vera. ff.de verb.ſigni.Bal.in repet.l.in ſuis,ad fi.ff.de lib.& poſth.Pet.Anca.in cle.j.col. 3.in 2. q. de Baptiſ. Alex.conſil.223.diſcuſsis;col.j.verſ.ſic etiam videmus,lib.1.& conſ.4.ponderatis,col.2.nu.7.lib.4.Et ſi filia ſuccederet in locum patris,non tamẽ ſuccederet vt maſculus,ſed vt fœmina.l.ſi quis ſub hac, & l.plures.ff.de oper. lib.& l.non tantùm,§.ſi emancipatus.ff.de bon.poſ.contra tabu.& l.Titia Seio. §.de vſuris.ff.de leg.2.& l.adoptiuum.ff.de in ius voc.& l.ſi quis in ſuo.C.de inof.teſta.

55 *Non inſpicitur qualitas ſubrogati ſed eius in cuius locũ ſubrogatur.*

¶ Tamen huic impugnationi eſt quod reſponderi poſsit, videlicet quòd ea patris qualitas inhæret nepoti,ita vt dicatur primogenitus,ſicut pater illius,vt dictum eſt ſuprà in 9.ratione.Deinde ſi etiam concedamus eam qualitatem non tranſire in nepotem, nihilo tamen ſecius tranſit potentia ſuccedendi ex ea qualitate producta,per text.in d.§.reliquum,in Auth.de hære.ab inteſta.vbi licet in nepotem non tranſeat qualitas vtriuſque vinculi, tranſit tamen potentia excludendi, quæ non ab ea proficiſcitur,vt plenè declarauimus ſuprà num.23.vt tamen,& ſ.q.Item nepos ſubrogatur in locum priuilegiatum filij, vt ſuprà pluribus oſtenſum eſt:vnde non attenditur qualitas ipſius nepotis ſubrogati,ſed eius tantùm,in cuius locum ſubrogatur,per l.item illa.ff.de conſtitu.pec.& l.ſi eum.§.qui iniuriarum,cum ſua materia.ff.ſi quis cautio.& diximus etiam ſuprà in 10.ratione.

56 *Qualitas inclusiua ſui,& cæterorum exclusiua tranſmittitur ad filium.*

¶ Prætereà ex quo ſemel fuit in filio qualitas illa incluſiua ipſius, & excluſiua cæterorum filiorum, iuxta no.per Io.And.in regula,ſine culpa.ff.de reg.iur.lib.6.Talis potentia ſuccedendi & excludendi tranſmittitur ad nepotem,ſecundùm no.per Bar.in l.is poteſt,col.2.verſ. eſt aliud, & alibi ſæpe in ea.l.ff.de acqui.hær.vbi nepos ſuccedit in ius filij,id eſt,in ſpem quam habet viuente patre,quæ approbatur à iure,& ius quoddam dicitur:quod quidẽ ſufficit,licèt non ſit in eo qualitas maioris ætatis ſiue primogenituræ.Nec obſtat quod dictum eſt de nepote ex filio in caſu ſtatuti repellentis fœminas,quia ibi eſt in ea nepte qualitas ſexus prohibita ſuccedere:propterea non mirum ſi repellatur à nepote,vt in ſimili dicitur in c.j.tit.de eo qui ſibi vel hære.ſuis.

57 *Nepotes an propriè dicantur filij.*

¶ 15.Ratio,nepotes propriè dicuntur filij,ſecundùm gl.in §.vlt.in verbo,appellatur, Inſtit.qui teſtamen.da.poſ.per text.in d.l.liberorum.§.ſed & Papinianus.ff.de verbo.ſignifi.& aliam gl.in §. cùm igitur,in verbo,filiorum,in Authen.de non elig.ſecun.nub.& Iac.But. in quadam diſputatione allegata per Bar.in d.l.liberorum,col.4.verſ.ſecundò principaliter. Bal.in l.maximum vitium,col.2.& ſeq. C.de liber.& poſthum.Pet. Anc.in repe.d.c.j. char.vlt.verſ. accedant hic,de conſtit. & latè Cepol. conſ.cauſa,ciuil.7.punctus quæſtionis,per totum.

58 *De eadem re.*

¶ Tamen hoc fundamentum non admodum tutum eſt, cùm multi teneant id non eſſe ex propria ſignificatione vocabuli,per l.iuſta,vbi hoc voluit Dy.ff.de verb.ſig.& l.filium.ff.ad SC. Mace.& gl. in cle.j.in verbo,libe.de baptiſ.latè Io.And.& Ant.in c.ad extirpandas,de fili.presby.Bar.in d.l. liberorum,col.j.in vlt.oppo.& iterum col.4.verſ.2.principaliter,vbi id latè examinat.Alb.in tract.ſtatutorum,in 2.parte,q.107.item an ſtatutum loquens de filiis.Bal.ſibi cõtrarius in l.filium,in 2.no.ff. de his qui ſunt ſui iur.& in l.Gallus.§.inſtituens,col.vlt.ff.de lib.& poſth.& conſil.2.verba ſtatuti, circa medium,lib.1.Saly.in l.2.in 21.q.C.de iure emphy.Flor.in l.j.ff.de fid.inſtr.Pau.Caſt.in l.j.col.2.verſ. tertio & vltimò,C.de cond.inſert.& conſ.40.præſens caſus,in 2.locis,li.2.& conſ.97.ne impropriis, lib.2.Pan.in c.2.de verb.ſignific. Lucas Pen.in l.3.col.3.C.de tyro.lib.12. Alexan.qui hanc dicit eſſe communem opi.conſ.194.perſpectis his,in fi.lib.6.Corn.conſ.182.videtur,col.3.verſ.6.videtur,lib.2.

59 *De eadem re.*

¶ In quibus locis de hac re latè poteris videre, præſertim apud Bart.in d.l.liberorum, & Bal.in d.l. maximum vitium. & prætereà Hoſtien. & Ant. in c. penult. de pœnis.Bart.& alios in d.l. Gallus.§. inſtituens,

instituens, de liber.& posthu.& in l. Lucius,la 2,ff.de hære.insti. Signo.consil.157.in quæstione quæ vertitur,& consil. 247.quidam fecit testamentum.Bal.in l.quisquis,col.1.vers.super ista lege.C. ad leg.Iuli.maiest.& in d.l.j.C.de condit.inser.& in c.j.§.& quia vidimus, col.3.vers.3.not.& ibi Barb.in addi.tit.qui feu.dar.pos.& cons.303.ad euidentiam,lib.2.& cons.302.non continentur,lib.4. & cons. 362.opiniones variæ,eo.lib.4.& cons.414.viso testamento eo.li.4.& Iaco.But.inter cons.ipsius,cons. 364.paterfa.condidit testamentum,eo.lib.4.Pet.Anc.in d.cle.j.col.3.vers.sed iuxta omnia, de baptis. Ro.cons.438.in causa consultationis præsentis,in vlt.dubio.& Alex.cons.1.perspectis,col.ante p.vers. 6.principaliter,cum multis seq.& ibi Carol.Moli.in addi.lib.1.& eundem Alex.cons.9.visis verbis, ferè per totum,eod.lib.1.& cons.26.videretur,lib.3.& latissimè cons.37.viso themate,per totum,li. 6.& Corne.cons.97.primò consultus,col.3.& seq.lib.1.& cons.248.circa hanc,col.1.vers.nec ob.si dicatur,& seq.eo.lib.1.& cons.199.in præsenti,col.11.vers.nec etiam ob.l.quandiu,lib.2.& cons.207.de pluribus,propè per totum,eo.li.2.Franc.Are.cons.145.respondendo summatim. Maria.consil.14. sequendo ordinem,in j.dubio.Bartol.Soci. eius filius,in l.cùm vir,col.j.ff.de condi.& demon. & cons. 152.casus iste,per totum,& in multis subscriptionibus Deci.illi subiunctis,lib.j.& consil.17. casus super quo,lib.4.& consil.51.visa facti narratione,col.2.eod.lib.4.& consil.73. capiendo primum,col.5. & alibi sæpe in eo consil.eod.lib.4.& Philip.Deci.consil.445.in casu,nu.52.& Franc.Curt.Iuniorem in l.venia,col.3.vers.ex ista communi.C.de in ius vocan.& in tractatu feudo.char.19.col. eiusdem 3. vers.circa hanc materiam.& Lud.Gozad.cons.36.in facto præsupponitur, per totum.In quibus, vt diximus, latè comperies an, quando, & quomodo nepos veniat appellatione filij.neque enim hic opus est aliter & specialiter eam rem tractare.

60. ¶ Illud tantùm adiiciemus,apud Euangelistas aliósque scriptores ecclesiasticos υἱὸς, id est, filios dici de nepotibus & omnibus posteris,vt in princ.euangelij D. Matthæi,liber generationis Iesu Christi filij Dauid,filij Abraham.Et Ioānis 8.c.Scio quia filij Abrahæ estis.& id passim, & infinitis locis reperitur, quæ minimè necessarium est huc adducere, contenti illis duobus iam citatis,quæ id apertissimè probant.

Filij de nepotibus apud ecclesiasticos scriptores.

61. ¶ 16.Ratio,nepos nascitur ex radice priuilegiata,& quæ cæteris præferebatur:ergo & eandem naturam priuilegij assumit, quam pater habebat.quia forma & origo quæ à radice ducitur,in quolibet deriuato reperitur.l.in ratione,la j.§.si filio,ibi formam & originem.ff.ad leg.Falci. & l.qui id quod, in princ.ff.de don.& l.tutor.ff.de fideiuss.Et omne quod decidit per medium sapit naturam medij, si illud medium sit naturale,& non simpliciter instrumentale:quia per medium specificatur & naturatur, vt vtar verbis Bal.consil.389.consuetudo,post princ.lib.2.Quod & natura manifestum facit, quia quod insertum est,facit poma suæ speciei,nō poma radicis.Et hoc est ex l.naturæ, quæ vnunquodq; generat tale, quale ipsum est. Ideò causa naturalis transit in nepotem,qui ex semine patris producitur,& in quo nomen patris perpetuatur. Hic enim accipimus primogenitum, prout est ex radice parentis,& ex massa ipsius.l.pronuntiatio.ff.verb.signifi.

Radix suam naturam impartitur ei quod producit.

62. ¶ 17.Si diceremus patruum esse nepoti præferendum,tanquam natu maiorem,huiusmodi absurdū subsequeretur.Ponamus enim quòd & primogenitus & secundogenitus habeant liberos, sintque liberi secundogeniti ætate antiquiores. Certè ipsi anteponentur liberis primogenitis ex istiusmodi ratione,quia antiquiores:quod nemo sanæ mentis dixerit.

Absurdum.

63. ¶ 18.Sæpe aliàs videmus quòd liberi ex persona parentum aliis competitoribus præferuntur, vt in l.nemini.§.filios autem.C.de aduoc. diuer.iud. & in l.iubemus,versic. & filios aduocatorum, & in l. petitiones,in simili vers.tit.seq.C.de aduo.diuer.iudi.

Liberi ex persona parentum aliis præferuntur.

64. ¶ 19.Successio est ius sanguinis,vt not.in l.ius agnationis.ff.de pactis, & l.iura sanguinis. ff.de regul. iur. Iura autem sanguinis transeunt in liberos.l.3.ff.de interd.& releg.& l.j.C.de priuil.eo.qui in sac. pal.milit.lib.12.

Iura sanguinis transeunt in liberos.

65. ¶ 20.Nepotes subducto filio de medio rediguntur ad conditionem filij,tex. ad literam in l.sed & si in conditione.§.nepotes.ff.de hære.instit.Ideóque nepos ex filio censendus est & ipse primogenitus sicut filius,vt ad illius conditionem redigatur.

Nepotes rediguntur ad conditionē filij eo subducto.

66. ¶ 21.Prima causa semper repræsentatur in secunda,in quam influit.l.licet.§.ea obligatio.ff.de procu. sed primogenitus est prima causa quæ vim suam ac potestatem transmittit in filium suum qui est ex patris natura. & ideò debet esse eiusdem censuræ, quia legis censura naturam imitatur.l. nam adoptio.ff.de adopt.

Prima causa repræsentatur in secunda.

67. ¶ 22. Quæ proximè ad præcedentē accedit, quod statuitur in causa proxima,censetur statutum in causa remota quæ per illam vel ex illa descēdit:verba sunt Bal.in l.illam.C. de colla.quæ reassumit Paul.Cast.consil.119.hæreditas prædicta,col.2.lib.j.Ex eóque infert,quòd si statutum excludit sororem à successione fratris existente fratre,censetur etiam excludere existente filio fratris,qui coniungitur ex persona patris.Quod multùm hic notandum est,quia filius intrat in locum patris,vt alium excludat à successione.Tu tamen de hoc casu Paul.vide latè per Soci.consil.9.viso statuto terræ,lib. 3.& quæ etiam latè diximus suprà in decimaquarta ratione.

Statutū in causa proxima,& in remota statutum est quæ ex illa descendit.

68. ¶ 23.Quod quis non habet per se,habet per alium,in cuius locū reponitur,per l.Aristo.§.j.ff.quę res pig.oblig.pos.& l.qui prior.ff.qui pot.in pig. hab.vbi tertius creditor prætertur secundo, propter iura ei concessa à primo creditore:ideóq; simili ratione debet præferri nepos,qui habet ius primogenituræ à patre primogenito.Et ad hoc quoq; bene facit tex.in c.authoritate,de cōcess.præb.li.6.vbi

Quod per nos non habemus, per alium in cuius locū reponimur,habemus.

BIU Cujas

ex tribus expectantibus secundus qui ex persona sua primam præbendam obtinere non potuisset, ex persona tamen tertij, qui primum superat, illam obtinet.

69 *Ius accrescendi nondum competens trãsmittitur in filium. Et spes competens ex contractu cõditionali.*

¶ 24. Hoc ius primogenituræ videtur in filium transmitti, siue illud æquiparemus iuri accrescendi nondum competenti, per l. si pluribus. ff. de suis & legi. siue iuri deliberandi, per l. cum antiquioribus, in princ. C. de iure delibe. siue etiam spei competenti ex contractu conditionali, per l. is cui. ff. de act. & obli. & §. ex conditionali, Instit. de verb. obl. & l. dies. ff. de cond. & demon. Nam & si concedimus ius primogenituræ nõdum filio competere viuente patre, quantùm ad successionem pertinet, quod tamen admodum dubiũ est, per ea quæ alibi suprà q. 21. diximus, Tamen negari nõ potest quin spes cõsequendi sit huiusmodi iuris, & ea quidẽ firma & inuariabilis, vtpote quã nõ possit pater, nec alius quiuis inuito filio adimere, vt latè ostẽdimus ea. q. 21. & dicemus quoq; postea infra in 6. ratione pro patruo, in responsione illius, & alibi sæpe. Propterea non est de ea spe iudicandum, sicuti de cæteris, quæ plerunq; fallunt, vti copiosè demonstrauimus in nostris Legibus Connubia. post easdem in 1 q.

70 *De eadem re.*

¶ Ideóq; non ob. lex vnica. §. sin autem sub conditione. C. de cad. tol. & l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de leg. j. vbi legatum conditionale ante conditionis euentum non transmittitur. Quia præter rationem diuersitatis adductam per gl. in d. §. ex conditionali, quæ est huiusmodi, quòd magnum est discrimẽ, an quid debeatur sub conditione in spe ex vltima voluntate, an ex contractu. Nam hic interuenit factum paciscentis volentis non solùm sibi, sed & suis hæredibus prospicere. l. si pactũ. ff. de prob. quod non est in legatario cuius nullum factum interuenit. Alia est in promptu. Illi enim tex. loquuntur in his, quæ nec debita sunt, nec quasi, possúntq; simplici voluntate testatoris adimi, vsq; ad extremum ipsius vitæ exitum. l. cùm hic status. §. hęc oratio. ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. si quis in princ. testamenti. ff. de leg. 3. & l. ex parte. ff. de adi. lega. & c. cum Marthæ, de celeb. mis. Igitur cùm hoc ius primogenituræ non dependeat à mera voluntate patris, sicuti nec contractus à voluntate eius, qui semel contraxit, per l. sicut. C. de act. & obli. Certè ita de huiusmodi iure debemus iudicare, sicuti de contractu, cuius spes conditionalis transit in hæredem, vt suprà diximus.

71 *Patris calamitas non nocet filio.*

¶ 25. Quantùm ad dignitatem ingenuitatis, aut aliam quamuis, calamitas aut patris, aut matris non nocet filio iam nato, aut etiam concepto vt de primo est tex. in l. emancipatum. §. vlt. ff. de Senat. vbi si pater amiserit Senatoriam dignitatem, eius tamen filius eam ex persona aui retinet. & facit etiam tex. in l. 2. ibi, quia illis delicta parentũ non nocent, &c. C. de liber. & eo. libe. De secundo in §. & econtrario, instit. de ingenu. Ergo non absimiliter quantùm ad dignitatem primogenituræ non debet filio obesse mors patris, quæ calamitas quædam est, & ea quidem omnibus communis, vt proinde nulli sit vitio assignanda. Præsertim quòd dignitas ipsa primogenituræ, & ingenuitatis de qua loquitur d. l. 2. & d. §. & econtrario, æquiparantur. Bal. in l. cum antiquioribus. col. antepen. vers. tertiò arguo ad idem. C. de iur. deliber. & Matthæ. Afflic. in c. j. col. 4. versic. decimò arguitur, tit. de succes. feud. & alibi quoque diximus.

72 *Paciscens & contrahens & suis hæredibus paciscí uidetur.*

¶ 26. In dubio prouidens sibi pacto vel stipulatione, videtur & suis hæredibus paciscí vel stipulari, etiam si illorum mentionem non faciat. l. si pactũ. ff. de pact. cum multis concor. alibi à me adductis in consuet. Picta. tit. 9. §. 3. in prin. & in tracta. Retractuum, ti. 2. §. j. in gl. 6. in verbo, *ou ses heritiers*. Igitur & eodem modo prouisio legis aut cõsuetudinis facta primogenito vt succedat, videtur & ipsius hæredibus prouidisse. Alioquin nec id paciscens fecisse videri debet, cùm in dubio censeatur & ipse legis & consuetudinis dispositionem sequi, per not. per Bart. Ang. Imo. Raph. Co. Paul. Cast. in lect. Paduana. & recentiores, qui adducunt concor. in l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebel. & dixi latissimè in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 84. sed illud hic quæro. Et aliàs par est potestas legis, & contractus. l. non impossibile. ff. de pact. & l. vlti. C. de fideiuss. Et in dubio prouisio legis censenda est realis vt ad hæredem transeat, nisi aliud expressè dicatur. l. non solùm. §. vlt. & ibi gl. ff. de no. ope. nunci. Imò verò & priuilegium in dubio reale est, si credimus gl. in l. forma. §. quanquam, iuncto text. ff. de censib. & glos. in summa 15. quæst. 2. De quo tamen latè per Alex. & alios recentiores in l. quia tale, ff. sol. mat. quos alibi citauimus.

Legis prouisio realis esse censetur in dubio. Priuilegium in dubio reale.

73 *Primogenitus se includens secundogenitum perpetuò excludit.*

¶ 27. Primogenitus nascendo & sese includit, & hoc agens secundogenitum perpetuò excludit, per c. j. §. quinetiam, tit. epi. vel ab. & not. Bald. in c. j. tit. de matr. ad morg. cont. Nam durante finali causa exclusionis (ea enim durat etiam primogenito mortuo, cuius intererat trãsmittere in filium propter naturale votum. l. nam & si parentibus, in princ. ff. de inoffi. testa.) Durante igitur causa finali exclusionis, durat & exclusio: quia quod vni est collatum, alteri est sublatum. l. quod in rerum. §. si quis. ff. de leg. j. Et ad id facit quod diximus suprà nu. 50. præterea.

74 *Absurdum.*

¶ 28. Quid si vnicus est tantùm filius, nónne primogenituræ vis (is enim est primogenitus licet vnicus, vt diximus suprà in 1. q.) transit ad nepotem? Et certè transit, aliàs remaneret regnum sine hęrede: aut certè eo nepote excluso succedet alius ex sanguine remotior. quod nemo dixerit. Igitur nepos est primogenitus: neq; enim aliàs succederet, cùm consuetudo exigat primogenitum. Si igitur est primogenitus, consequens est vt excludat secundogenitum, si quis sit.

75 *Edictum successorium locũ habet ex renuntiatione.*

¶ 29. Edictum successorium ita locum habet ex renuntiatione, sicuti & ex morte. l. si is qui. ff. de test. Ponamus ergo quòd primogenitus renuntiat regno, vel efficitur Franciscanus postquam genuit filium, nunquid excludemus ipsum nepotem, & dabimus regnum patruo? Nequaquam: apertum est enim edictum nepoti. l. si quis filium. C. de inof. test. Et diximus suprà tum alibi, tum in 26. q. nu. 5. sed & illud, & dicemus infrà in respons. 33. rationis pro patruo.

¶ 30. Auus

76 ¶ 30. Auus paternus propter filium aut filiam debet dotare neptem ex filio aut filia, quemadmodum & ipsam filiam, si viueret. l. dedit dotem. ff. de coll. bo. Bar. in l. j. col. 2. versi. quid in auo, & ibi omnes. ff. sol. mat. Bar. Bal. & Sal. post antiquiores in l. vlt. C. de dot. promis. & omnes propè vbique. Quod non ob aliud statutum videri potest, quam quòd filia ipsa repræsentat personam patris, aut matris, quam & auus tenebatur dotare. Tu tamẽ super eo an auus teneatur dotare neptem vide omn. Ant. consil. 56. si filius sola habet, & Ias. in d. l. j. col. 7. versic. iuxta prædi. ff. sol. mat.

Auus debet dotare neptem ut filiam.

77 ¶ 31. Vbi rei quæ deficit, supersunt aliquæ reliquiæ, nondum locus est ei quod iuris ordine erat successurum, vt videre licet in materia tutelarum. Nam primum locum obtinet testamentaria, si aliqua sit; & ea deficiente, legitima: qua etiam deficiente, datiua. Quòd si testamentarius tutor tãquam suspectus remouetur, vel etiam se excusat, non propterea succedit legitima, sed ad datiuam confugitur, vt est tex. in l. si quis sub conditione. ff. de test. tute. nempe propter reliquias prioris tutelæ testamentariæ, quæ subsequentẽ excludit, vt dicit ibi Bar. col. j. Et sic datiua tutela adminiculo testamentariæ excludit legitimam: quod per se non faceret, vt ex hoc nuncupatim colligit gl. in l. j. in fi. vlt. gl. C. eo. tit. Et facit l. 3. §. sed si omnes. & §. vlt. cum l. seq. ff. de legi. tut. Cùm igitur ex filio primogenito supersunt reliquiæ, id est, neposipsius, non debet esse locus secundogenito, qui aliàs deficiente primogenito erat successurus. Præsertim quòd valet arg. à tutela ad successionem: cùm eodem iure vtraque deferatur. l. j. in prin. ff. de legi. hær. & l. quò tutela. ff. de reg. iur. & §. j. Insti. de legi. patro. tute.

Dũ supersunt reliquiæ eius quod præcedit, non est locus ei quòd ordine sequitur.

78 ¶ 32. Querela inofficiosi testamenti non nascitur ante aditam hæreditatem. l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inof. test. Tamen si filius moriatur ante aditam hæreditatem ab hærede instituto, transmittit in filium querelam, licet nondum natam, nec præparatam, vt est text. expressus in l. si quis filium. C. eo. tit. Cuius rationem reddit gl. ibi, in verbo, causſam, quoniam pater spem habuit. Igitur si etiam fateremur primogenitum viuente patre nihil iuris ex primogenitura habere, tamen ratione spei, & eius quidem certæ, & quæ tolli non potest, vt alibi diximus, transmittit hoc ius in filium.

Filius moriens ante aditam hæreditatem trãsmittit in filium querelã inofficiosi testamenti licet nondum natam nec præparatam.

79 ¶ 33. Pater & filius sunt in primo gradu inter se. l. Iurisc̃onsultus. ff. de grad. & §. j. Inst. eo. ti. Ex quo illud subsequitur, q̃ & ambo sunt in iure primogenitur̃. Alioquin enim nõ essent ambo in primo gradu.

Pater & filius inter se sunt in primo gradu.

¶ 34. Quoties plura requiruntur, vt alius aliis præferatur, non vnum satis est interuenire. l. qui bal-
80 neum. ff. qui pot. in pig. hab. & not. in l. quoties. C. de rei vend. & diximus suprà in 34. q. prin. nu. 4. huius sententiæ, & seq. Sed ad hoc vt secundogenitus succedat, plura requiruntur: scilicet quòd tempore mortis ipse sit ætate prior, ac etiam ratione efficacior. Sed ita est, quòd non est efficacior ratione, ergo non excludit nepotem. Et si quis huiusmodi rationem retorqueat contra nepotem, quoniam non sit ætate maior, responderi potest ex eo, quod dicemus infrà in 4. ratione pro patruo, & in resp. illius, & iterum in 13. ratione pro patruo, & respon.

Ex duobus requisitis non satis est unum interuenire.

81 ¶ 35. Videmus aliàs ius competens ex beneficio legis transmitti ad hæredem, antequam deferatur. Exempli causa. Is qui datur in adoptionem, habet quartam in bonis arrogatoris, ex constitutione diui Pij, quã & ipse moriens, etiam patre arrogatore superstite, ad hæredem transmittit. l. j. §. si impuberi. ff. de col. bo. Et dicemus etiam infrà in responsione 8. rationis pro patruo. Et hæc quidem ratio proxime accedit ad 32.

Ius competens lege nondũ delatum transmititur.

82 ¶ 36. Huc pertinet tex. quem nonnulli dicunt hanc quæstionem decidere, in l. si operarum. ff. de ope. lib. vbi si operarum iudicio actum fuerit cum liberto, & patronus decesserit: filio eius, & si hæres non existat, lisque non fuerit contestata, omnimodo competit. Imò verò est apertior tex. in l. à duobus, eod. tit. vbi si à duobus manumissus vtrique operas promiserit, altero ex his mortuo, filio eius (quamuis superstite altero) datur petitio operarum.

Text. qui uidentur expressi pro hac parte.

83 ¶ 37. Successorium edictum de gradu in gradum, præfertur successorio edicto de capite in caput. tex. habes & exemplum in l. j. in prin. ff. si tab. testa. vbi de iure veteri secundus gradus etiam vltimus agnatorum, præfertur primo gradui cognatorum, quia faciliùs transit successio in habentibus symbolum. Nam & è contrario vbi est maior differentia, ibi quoque est maior difficultas. l. cùm in adoptiuis. C. de adop. Cùm igitur sint duo capita, videlicet primogeniti inclusi, & secundogeniti exclusi, nunquam transit caput primogeniti in alterũ secũdogeniti, donec supereſt aliquis ex primo capite.

Successorium edictum de gradu in gradum præfertur edicto de capite in caput.

84 ¶ 38. Quæ per seminalem rationem procedunt, tandiu durant in sua essentia, quandiu semen vel fructus eius reperitur in sua etiam essentia, sicut dicit lex de subrogatione, quæ fit in locum capitum demortuorum. l. vetus. ff. de vsufruc. Sed ista successio transit per seminalem rationem. Ergo transit in nepotem.

Seminalis uis tandiu durat quandiu semen uel fructus eius reperitur.

85 ¶ 39. Qui succedit in locum alterius, vtitur eo iure, quo ille vti poterat, per text. in l. qui quadringenta, versi. nam hære. ff. ad Trebel. & l. Caius. ff. de manum. At filium succedere in locum patris non est dubium, cùm text. id expressim dicat, in §. cùm filius, Instit. de hære. quæ ab inte. defe. & alibi suprà sæpius diximus. Igitur & eodem iure primogenituræ vti debet, vt pater ipsius.

Succeſſor eodẽ iure utitur.

86 ¶ 40. Quod possunt contrahentes, potest & lex vel statutum. l. non impossibile. ff. de pact. & l. vlt. C. de fideiuſ. cum simi. & diximus suprà ad aliud propositum in 26. ratione. Constat autem conuentione partium ius competens posse transmitti ad posteros. §. Conditionali, Instit. de verb. oblig. Ergo & id potest lex vel statutum ex quo ius primogenituræ competit. Et quamuis hæc ratio adducatur à quibusdam hanc partem sequentibus, ea tamen non videtur mihi concludere, nisi si statutum expresse diceret, quòd primogenitus mortuus ante patrem transmitteret id ius ad filios, quia posset facere per hanc rationem.

Lex põt, quod contrahentes.

Pacto ius competens potest transmitti.

BIU Cujas

87 *Quæ quis capit magis ut filius quàm ut hæres transmittuntur.*

¶ 41. Ea, in quibus quis magis consideratur vt filius, quàm vt hæres, transmittuntur ad filios eius qui decessit ante patrem, vt probatur ex l. in quibus, & l. si quis prioris. C. de secun. nupt. quas & nos ad aliud non admodum dissimile citauimus suprà in 8. ratione. Sed in dignitatibus cuiusmodi est primogenitura, atque etiam in feudis & officiis magis attenditur filiatio, quàm hereditas. l. à duobus, & l. vt iurisiurandi. §. si liberi, & l. si operatũ. ff. de ope. liber. quas & nos ad aliud item citauimus in 36. ratione, & alibi, & l. si quis in sacris. C. de proxi. sacr. scri. lib. 12. & c. j. tit. an agna. vel filius. Specul. tit. de loca. §. nunc aliqua, ver. 78. Bar. in l. si non sortem. §. libertus. ff. de cond. indeb. & in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. Bal. in l. qui se patris. C. vnde lib. & in l. liberti libertæque. C. de oper. liber. & in auth. si quas ruinas. C. de sacros. eccles. Et eò quidem magis, quòd omnia iura dignitatis & prærogatiuæ debitæ generi, & iure naturali & ciuili descendunt ad posteros. l. 3. ff. de interd. & releg. & not. Cyn. in l. diuo. C. de quæst. & Guil. Cu. in l. emancipatum. ff. de Senato. & dicemus infrà in 11. ratione. Sed tu tamen vide quæ diximus suprà quæst. 35.

88 *Filius primogeniti tractat de damno uitãdo.*

¶ 42. Filius primogeniti tractat de damno vitando, vt probatur in l. in suis. ff. de lib. & posth. & not. auth. sed cùm testator. C. ad leg. Falci. & in auth. hoc amplius. C. de fideicommis. & in l. vlt. §. penult. C. de iure delib. & in l. 2. C. de iur. & fac. ignor. & voluerunt Dy. & Bart. in l. vlt. ff. de libe. agno. & in l. is potest. ff. de acq. hær. Et facit quod scripsit Bal. in l. lex Cornelia. ff. de vulg. & pup. & in l. omnimodo. §. j. & iterum in l. si quando. §. j. de inoffic. testamen. Sed statutum patitur interpretationem secundum ius commune, ne quis indebitè damnum patiatur vel lædatur. l. si serui. C. de noxali. & l. quanuis. ff. de in ius vocan. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. & c. cùm dilectus, de cõsuet. & not. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in d. l. vlt. §. pen. C. de iure deli. Vnde etiam si statutum diceret, vt mortuo primogenito succedat sequens, intelligeretur si primogenitus decederet sine filio, ne ipse filius indebitè damnum pateretur.

89 *An & secundogenitus tractet de damno uitando.*

¶ At huic rationi respondent nonnulli, quòd secundogenitus eadem ratione tractat de damno vitando, qui per primogenitum fratrem fuisset exclusus, si superuixisset. Vnde in pari causa vitandi damnum, magis est fauendum verbis & menti statuentium loquentium de antiquiore vel primogenito, vel maiore, arg. l. in ambigua, & l. benignius. ff. de legib. Et quoties sermo capit duas sententias, sumenda est, quæ rei gerendæ aptior est. l. quoties idem serm. ff. de reg. iur. Sed ad hoc facilis est responsio ex his quæ postea dicam in responsionibus rationum, quæ faciunt pro patruo.

90 *Ius primogenituræ uenit iure naturæ.*

¶ 43. Ratio naturalis facit pro filio eodémque nepote, maxime quia ius primogenituræ venit iure naturæ. l. cùm ratio. ff. de bo. dam. & l. scripto. ff. vnde lib. & d. l. 3. ff. de interd. & releg. Nec tam personæ, quàm causæ videtur id ius datum. ideóque in nepotem transit, sicut ipsa primogenitura & sanguis. Ea enim iura causæ data transmittuntur ad hæred. l. non solùm. ff. de in integr. restit. & no. Dy. in c. priuilegium, de regul. iur. lib. 6. Card. Alexan. cuius hæc ratio est in c. j. col. 9. versic. duodecimo facit tit. de feud. Mar.

91 *Succedendi potẽtia transmittitur.*

¶ 44. Licet ius ipsum primogenituræ non transmitteretur, veluti non quæsitum ante mortem aui, de cuius successione quæritur, iuxta no. c. licet, de vot. vti in simili dicit Bar. in l. is potest. ff. de acqui. hære. quòd filiatio non transmittitur, cui annexum est ius primogenituræ. Tamen dici potest transmitti potentiam succedendi, quæ surgit ex primogenitura, vt videtur decidere idem Bart. in d. l. is potest, col. 2. vers. est & aliud, dum dicit, potentiã, quam habet filius, succedendi patri, esse quippiam diuersum ab ipsa filiatione. Quod hinc, inquit, patet, quòd filio mortuo in vita patris, nepos ex eo succedit in hanc potentiam. l. j. §. suos. ff. de suis & legi. & §. j. in authen. de hære. ab inte. licet non succedat in filiatione quæ cum persona extinguitur. Et hoc sequuntur Paul. Cast. Franc. Are. & Ias. in d. l. is potest. idem Paul. consil. 304. primum dubium, ante fin. j. dubij, lib. j. Franc. Curt. Senior cons. 74. super memorata, col. 2. & Soci. consil. 252. visis instrumentis, col. 9. versic. sextò ad idem, lib. 2. Caro. Rui. consil. 86. attenta, col. 2. nu. 5. lib. 3. & cons. seq. col. 4. nu. 6. eo. lib. 3.

92 *Agnatio non tollitur renuntiatione.*

¶ Et hoc quoque ex eo patet, quòd filius potest renuntiare successioni patris viuentis, c. quanuis, de pact. lib. 6. & tamen non desinit esse filius. Et hinc dicit Bal. in auth. in successione, ad medium, vers. vlt. quæritur. C. de suis & legi. quòd renuntiatione agnatio non tollitur à radice, licet tollatur à successione, per l. ius agnationis. ff. de pact. Vt non absimiliter ius cognationis ab ipsa cognatione est discretum & separatum. quod ex eo patet, quòd ipsum ius cognationis tolli potest, vt no. gl. in §. quod autem, Instit. de cap. dimi. Bal. in l. ius naturale, in priori lect. col. vlt. ff. de iust. & iur. Ro. cons. 82. quò ad id de quo quæritur. Ipsa autem agnatio non tollitur. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & l. abdicatio, cum glo. C. de pat. pote. & not. in d. l. ius agnationis, de pact. & nos quoque diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 259. nec id quidem.

93 *Qualitas cessans non tollit potentiam.*

¶ Ex quo fit vt id concludamus, quòd licet qualitas propter quam primogenitus succedebat & secundogenitum excludebat, siue ea sit filiatio, siue ætas, extinguatur simul cum ipso primogenito, durat tamen illa potentia succedendi in nepote: vtpote cum etiam viuente auo talis qualitas acquiratur. Nam videmus quòd in primogenito adeo inest qualitas exclusiua secundogeniti, vt si secundogenitus efficiatur clericus, ligatur tamen statuto vel consuetudine præferente primogenitum cæteris liberis, cum ante clericatum, vt nostri loquuntur, iniectum sit vinculum, vt disputando per hanc rationem tenuit Io. And. in c. sine culpa, de reg. iur. lib. 6. & alij multi quos tibi colligemus infrà in 43. quæst. ex quibus Soci. d. consil. 252. col. 10. nu. ex quibus infero, lib. 2. hanc rationem adducit pro nepote contra patruum.

¶ 45. Hære

94 ¶ 45. Hæreditas, legatum, fideicommissum cuipiam relictum, ea lege, vt post suam mortẽ ad alium quempiam res redeat, intelligitur si is cui primo loco relicta est, decedat sine liberis, etiam si id expresse dictum non sit. l. cum auus. ff. de cond. & dem. & l. cum acutissimi. C. de fideicom. & l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. & substi. Nam semper intelligitur ea conditio, si sine liberis decesserit: vt not. omnes quotquot in eas ll. scripserunt, & latissimè diximus in rep. l. si vnquam, in prin. num. 6. hinc dicunt plerique. Idque procedit etiam (& hoc maximè ad hunc nostrum casum notandum est) si res reditura esset ad alterum filium relinquentis, & sic ad fratrem ipsius cui primo loco relicta fuerat, ita vt nepos ex hoc cui res relicta est, præferatur patruo, cui res restituenda erat post mortem patris sui. Id enim aperte declarat d. l. cum auus, quam in hoc expendit Raph. Co. ibi, & Bald. in d. l. cùm acutissimi, col. j. vers. quæro si pater. & ibi quoque Saly. Paul. Cast. & Barb. in rep. col. 26. versic. nihilomin. & alij prope infiniti, quos tibi congessimus in d. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 240. quòd si dicatur. sed quib. addere potes Car. Rui. consi. 131. in themate, col. 3. num. 4. lib. 3. Ph. Dec. consi. 568. domina Daria, col. vlti. versi. non ob. quòd nepris, & Lud. Goza. consi. 4. prima facie, col. 4. nu. 15. Licet ipse Bald. alibi incogitans in hoc lapsus fuerit (quod pace tanti viri dixerim) videlicet in l. cùm quidam, post prin. C. de impub. & ali. substi. dũ dicit contra tex. d. l. cum auus, eam & similes non habere locum, cum substitutus est alius filius. quem tamen secuti sunt nonnulli quos tibi quoque adscripsi in d. l. si vnquam, in verbo, libertis, num. 61. & sicut.

Ratio de prompta ex l. cum auus. & ſi.

L. cum auus. habet locum etiã ſi alter filius ſit ſubſtitutus.

95 ¶ Ex eo autem quod dictum est, illud conficitur, quòd cùm lex ita interpretetur dispositionem hominis relinquentis quippiam alteri filio post alterum filium, vt intelligatur si is cui primo loco relictum est, decedat sine filio, scilicet præferens sobolem illius prioris filij alteri filio, cui deficienti alter in ea re ex patris communis dispositione succedebat, tanquam scilicet decessisse non videatur, vt locum alteri faciat, qui filium relinquit, vt etiam diximus suprà num. 31. ex. quibus illud. Ita quoque legis aut statuti vel consuetudinis dispositio, quæ primogenitum primo loco præfert, deinde secundogenitum, illo sublato, vt diximus suprà q. 3. etiam debet intelligi, si is primogenitus sine filio decesserit, vtpote cùm lex ipsa hanc eandem interpretationem hominum dispositionibus dederit, per ea quæ traduntur in l. nõ impossibile. ff. de pact. & in l. vlt. C. de fideiuss. suprà ad aliud alleg. Nam & aliàs testamentum (de eo enim loquitur d. l. cùm auus, & similes) & lex eodem iure censentur. l. seruus hac lege. ff. de manumis. & l. si ita fuerit seruis duobus, in fi. & ibi Bar. ff. de manu. test. & l. cùm quidam, ibi, quemadmodum enim. C. de verb. sign.

De eadem re.

Teſtamentum & lex eodem iure cenſentur.

96 ¶ Denique suprà sæpius diximus, sed obiter, spem primogenituræ in filio primogenito patre viuente firmam esse ac certam & immutabilem, vt quam non possit pater vel alius primogenito filio inuito sine causa tollere, vt diximus suprà quæst. 21. Sed quibus addere potes id quod generaliter dicit Bar. in l. is potest, col. 2. versi. est & aliud. ff. de acquir. pos. succedendi spem in filiis esse legitimam & considerabilem, per l. nec ei. §. prætetea. ff. de adopti. Nempe, vt subdit, propter commune votum naturæ, simul & parentum. l. scripto, in fin. ff. vnde libe. Quod & hinc, vt ille quoque dicit, patet, quòd mortuo filio primi gradus, nepotes in locum patris succedunt. l. j. §. suos. ff. de suis & legi. & l. Gallus, per totum, & maximè in §. nunc de lege. ff. de libe. & posth. & §. j. in auth. de hære. ab inte. Quæ ratio ad hunc locum priuatim pertinet.

Spes ſuccedendi certa & legitima.

97 ¶ Sed & illi adde text. illum vulgarem in l. in suis. ff. de lib. & posth. vbi scribitur in suis hæredibus continuationẽ dominij perdurare, vt nulla videatur hęreditas fuisse: quasi olim hi domini essent, qui etiam viuo patre quodammodo domini existimantur. Et statim pòst, Itaque post mortem patris non hæreditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur. Ex quo tex. Doct. ibi & alibi sæpe multa annotant quæ huc admodum spectant, vt latè diximus in d. l. si vnquam, in prin. nu. 19. & sanè, de reuo. dona. quę illic videre poteris, ne hîc repetam. Vt non immeritò dixerit Bal. in l. vlt. ad fi. C. de impub. & ali. substi. quod pater habet, & filiũ censeri habere, cum aliis multis simi. à me quoque collectis in d. l. si vnquam, etiam in prin. nu. 15. sed quis hunc.

De eadem re.

98 ¶ Ex quo etiam plerique dicunt hæreditatem patris deberi filio, quod apertissimè dicit tex. in d. l. scripto, in fi. cuius hæc verba sunt, Liberis parentum debetur hæreditas. Vt minùs mirum videri debeat quod dicit glo. si quis autem non implens, in verbo, auferri, ibi, item hoc erat, in auth. de hær. & falc. hæreditatem aut certe legitimam filius esse debitam viuente patre, quam dicit sing. Imo. in l. cùm filius, in prin. ff. de verb. obl. sed est alia quæ id quoque non obscure voluit, in l. si quis legatum. §. vlti. in verbo, non posse. ff. ad leg. Cor. de falsi. Et minùs. quod dicit alia glo. esse quasi debitam, in l. & quia. C. de cura. furio. & in l. si emancipata, quæ est 3. & ibi Bar. Bal. & Paul. Castr. C. de iur. & fac. ignor. & glo. in l. si duo, & ibi Imo. & recentiores. ff. de acqui. hær. Cy. Bal. Paul. Castr. & alij plerique in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & Bart. in l. vlt. ff. de lib. agno. Et facit quod scribit Bald. in l. 2. col. 2. versi. sed pone pater. C. si in fraud. patro. & Ro. in l. 2. §. quòd si in patris. ff. sol. matr. & in l. Imperator. ff. ad SC. Trebel.

Hæreditatem patris eſſe debitam filio aut quaſi debitam.

99 ¶ Et cùm hæc semper aliàs procedunt, tum verò maxime in feudis, in quibus Francorum moribus maxima ex parte ius primogenituræ locum habet, non etiam in cæteris rebus: ex quo id ius & feudum veluti fraternizant, vt etiam diximus suprà in 23. quæst. num. 10. 3. ratio. In feudis igitur filius ipse primogenitus, & cæteri pro sua quisq; portione etiam patre viuo censentur esse veluti iam domini, vt per d. l. in suis, voluit glo. in c. j. §. vlt. tit. de feud. cogni. quæ dicit filium post mortem patris non acquirere feudum succedendo ipsi patri, sed iam in vita patris acquisitum capere cum libera

In feudis filij cenſentur eſſe uaſalli etiã patre uiuente.

BIU Cujas

administratione.quam expendunt Iac.Bel.Bald. qui dicit menti tenendum hunc pulchrum & sapidum morem loquendi,sunt enim hæc verba illius.& præterea Marti.Laud.Iac.Alua.& Card.Alex. ibi,& ipse Bal.in l.cùm antiquioribus,col.5.ver.10.sic licet.C.de iure deli.vbi per eam dicit, quòd in in feudis filius viuo patre intelligitur esse inuestitus,ac etiam possidere. & sic,inquit, continuatur in eum possessio feudi,sine alia inuestitura, adeo quod viuo patre non deest ius filio,sed administratio. Et idem Bal.in c.j.col.j.tit.de cont.inter mascu.& fœmi.de benefi.vbi dicit,quòd in feudis filius magis venit ad possessionem continuatiue,quàm ad nouæ possessionis adeptionem.& in c.j.tit.an mut. vel ali.imper.quòd filius viuo patre dicitur feudatarius,cum sit eadem persona: nec post mortẽ patris dicitur acquirere siue succedere,sed retinere.Marti.Laud.in tract. primogenituræ, col.10.vers.4. quia licet,Bapt.Cacia.qui illam gl.dicit no.in repe.c.j.in 6.parte prin.in vlt.differentia, d.tit.de feud. cogn.Barb.qui eam dicit valde sing.in repe.rub.qui admit.col.14.versic.2.mihi videtur, & consi.10. sapienter,col.3.lib.2.& consi.73.magnanimus,col.3.lib.4.Firmia.in tract.de episcopo,in j.parte,lib.3. quæ.56.Card.Ale.in c.j.col.10.versi.17.tit.de feud.Marchi.Iaſ.in d.l.in suis,col.2.ff.de libe.& posthu. & in l.quoties,col.8.vers.nota etiam perpetuò.C.de rei vendi.vbi dicit sing.illud dictum Bal. in d.l. cùm antiquioribus,nondúmque fuisse ab aliquo ponderatum.& idem Iaſ.in l.si sorori,ad fin. C. de iure delib.& consi..87.consultus,col.2.versic. & circa istud,lib.j.vbi dicit sing.& consil.182. vertitur quæstio,col.7.versic.septimò notabiliter,lib.2.& consil.10.videretur, col.3.circa medium, lib.3. vbi item id dicit singul.Caro.Rui.qui & id sing.dicit consil.19.in hac controuersia,col.j.lib.j.Catel. Cota in memor.incip.feudum etiam viuo patre,& Anto.rub.in l.non solùm.§.morte,col.8.nu.56. ff. de no.ope.nuntia.De qua re tamen pleniùs dicemus in tractatu, *Le mort saisit le vif*, quem propediem ædemus,in septima limitatione. Atque hîc finem faciam huic parti, modò intelligas alias multas rationes pro nepote depromi ex responsionibus rationum,quas mox afferam pro patruo.

RATIONES QVAE PRO PATRVO FACIVNT.

100 *Filij non debent esse deterioris cõditionis, quam nepotes.*

¶ Pro patruo igitur multæ magnæq; rationes militant. Præter eas quas iam adduximus in priori parte,respondendo quibusdam rationibus nepotis.Prima hæc est, Non debent filij esse deterioris conditionis, quàm nepotes.l.si viua matre. C.de bon.mater. vbi& hoc not.Richar. Cy.Bal. Saly.Raph.Pau.Cast.& Corne.qui & ipsi no.illum tex.pro patruo,in nostra quæstione. Nam si nepos admitteretur ad regnum excluso patruo, esset filius deterioris conditionis nepote.

101 *Responsio ad eam rationem.*

¶ Sed huic rationi responderi potest, quòd in hoc casu non tam dicetur filius esse deterior nepote, quàm altero filio scilicet primogenito,patre ipsius nepotis, in cuius locũ subrogatur. proptereáque eandem sapit & retinet naturam & priuilegium, vt satis dictum est suprà, in decima & vndecima ratione pro nepote.Item illud procedit de iure communi, ex quo non magis filius nepote est deterior,quàm filius,altero filio: cùm de iure communi omnes filij æqualiter succedant, vt plenè diximus suprà in tertia quæstione.At cùm ex statuto vel consuetudine primogenitus est melioris conditionis,quàm secundogenitus.Certe etiam filius ipsius debet esse melioris conditionis, ex iis quæ dicta sunt suprà,in tertia ratione pro nepote.

102 *Præfertur qui gradu prior est.*

¶ 2.De rigore iuris præfertur is,qui gradu prior est.l.pater filium.ff.de inof.testa.& §.j.Instit.de legi. ag,succes.cum si.verùm ex æquitate statutum est in filiis fratrum, vt videlicet æqualiter succedant cum cæteris fratribus eorum patruis, per tex.in l.j.§.si filius,ibi, naturali æquitate.ff.de suis & legit. cum simil.quæ suprà pro nepote adduximus.Et ideò cùm illa æquitas sit solùm scripta, cum agitur vt æqualiter nepos succedat cum patruo,non etiam vt ei præferatur.Secus est dicendum, cùm agitur de præferendo altero alteri:neque enim tunc habet locum eadem æquitas, proptereá standum est rigori,qui præfert proximiorem.

Non est eadem æquitas succedendi æqualiter & excludendi.

103 *Responsio qua ostenditur eadem esse æquitas & iuris ratio.*

¶ Sed & huic responderi potest,quòd imò est eadem æquitas. Nam qua ratione in hæreditate diuisibili inter plures,nepos in portione sui patris patruum excludit,qui est in potiori gradu, cùm tamẽ de rigore videretur patruum esse præferendum,vt in successione liberti videmus.l.si libertus prẽterito.§.j.ff.de bon.liber.cum si.quæ infrà adferemus.æquum est enim nepotem,qui est eadem persona cum patre, succedere in locum ipsius: & ita censeri esse eiusdem gradus,cuius & pater, vt dicit Bart.in l.liberorum,col.5.versic.his præmissis,de verb.signifi.Eadem ratione in hæreditate indiuisibili,& quæ ad vnum duntaxat debet peruenire,ex rei ipsius natura, debet nepos excludere patruũ. nec ob id iudicatur esse æquitas,aut iniquitas ex alterutra parte, sed iuris quædam ratio.

104 *Ad idem.*

¶ Sicuti videmus in eo qui stipulatus est, vel aliàs sibi comparauit seruitutem itineris per fundum alterius,cùm esset in initio solus,nec proptereá multum grauaretur fundus seruiens.Si tamen decedat pluribus relictis hæredibus,quilibet illorum ea seruitute vtitur in solidum, sicque grauiùs seruit fundus.Tamen hoc debet æquo animo pati dominus,quia hoc contigit propter naturam rei,ar. l.j. §.pen.ff.de aqua plu.arc. Et etiam quia qua æquitate aut ratione nepos succedit in locum patris in parte hæreditatis, quam pater obtinuisset: cãdem debet succedere & in toto, quod pater habiturus fuisset, si vixisset, per l.quæ de tota.ff.de rei vendic. cum si. Cæterùm suprà num.21. verùm in his, & 3.sequen. ostendimus repræsentationem habere vim non solùm succedendi æqualiter, sed & alios excludendi.

105 *Alia ratio.*

¶ 3.Aut vult nepos venire ex consuetudine loquente de primogenito, & non potest: quia non est primogenitus, vtpote quem geniturá præcedit patruus. Aut ratione iuris communis,& non potest, vt preferatur,sed solùm vt æqualiter veniat,vt dictum est:sed regnum est indiuisibile,nec reperitur

æquitas

æquitas scripta, quæ illum præferat, vt iam diximus. Igitur præferri non debet, & hæc ratio conuenit cum præcedenti.

106 ¶ Sed ad hoc facilis est responsio. Nam quantum ad primum caput de consuetudine loquente de primogenito, certè consuetudo etiam in nepote primogeniti verificatur, vt more nostrorũ loquar. Nam dici potest primogenitus sicuti pater ipsius, vt suprà ostendimus in multis rationibus pro nepote. Et esto quòd non posset dici primogenitus: satis tamen illi est esse filium primogeniti, vt excludat secundogenitum, vt pater excludebat per 2. & 3. rationem pro eodem nepote adductam. Quantùm autem ad secundum caput de iure communi, satis respondimus in præcedenti ratione. *Responsio.*

107 ¶ 4. Nomen primogeniti est nomen ætatis. At qualitas ætatis non est transmissibilis ad hæredes, vt not. in c. j. de reg. iur. lib. 6. Nam vbi consideratur ætas, inspicimus successorẽ, non eum cui successit, in his quæ post mortẽ illius sumunt initium, vel effectum. l. ea quæ. C. de tempo. in inte. rest. Et ideò si minor succedit maiori, vtitur iure minoris, & è contrario. l. Aemilius. ff. de minor. vbi minor qui maiori successit, debet iudicari & censeri ex sua ætate, & non ætate eius cui successit, quantùm ad consequenda beneficia, quæ ex persona sumunt originem, nec reperiebantur in persona ipsius prædecessoris consummata, sed consummanda. *Nomen primogeniti est nomen ætatis. Aetas successoris inspicienda, nõ eius cui successit.*

108 ¶ Est enim ætas res omnium personalissima, vt quæ nunquam transit in filium. Nec enim potest esse ętas patris, ætas filij. l. si patersa. §. vlt. de adopt. & §. minorem. Instit. eo. tit. Nec ea quidẽ cedi potest, nec transmitti. l. peto. §. prædium. ff. de leg. 2. & §. vlti. Instit. de vsufru. Et si ætas est personalis, ita quoq; priuilegium ratione ipsius competens, quod ideo personam non egreditur, per l. 1. ff. de consti. prin. & l. in omnibus. ff. de reg. iur. & c. priuilegium, eo. tit. lib. 6. & vtrobiq; concord. *Aetas personalissima. Priuilegiũ ætatis personale.*

109 ¶ Hinc q; videmus quòd licet deferatur legitima tutela, sicut hæreditas. l. j. ff. de legit. tutor. & §. ex his, cum seq. in Auth. de hęr. ab inte. Et ex consequenti in ea nepos assumat locũ patris. Id tamen verum est, si is sit maior 25. annis, vt erat pater illius. Nam si minor sit, non poterit assumere locum patris maioris, vt probatur in d. §. ex his, iuncto §. 1. & in l. vlt. C. de legi. tutel. iuncta l. de tutela, quæ est antepe. ff. de tutel. Ex quo & illud sequitur, filium primogeniti non posse assumere locum illius, nisi & ipse sit primogenitus, vt erat pater illius. *In tutela legitima nepos assumit locũ patris tum demũ si maior est, nõ alias.*

110 ¶ Cui rationi ita responderi potest, quòd sicut corpus patris partim in filium transfunditur & propagatur, vt diximus suprà in 4. ratione pro nepote: ita effectus ætatis & primogenituræ inceptus in patre, etiam propagatur & transfunditur in filium, vt quemadmodum pater excluisset secundogenitum: ita & filius, qui est eadem persona, & eius locum ingreditur, vt suprà pluribus ostensum est, iure propagationis, & repræsentationis etiam excludit. Et id quidem etiam si qualitas excluiua non esset verè in eo. Satis enim est vt sit repræsentatiuè, vt plenè ostensum est in 3. & iterum in 6. ratione pro nepote. Nam subrogatus qualis est filius in locum patris, eadem obtinet priuilegia, quæ & is in cuius locum subrogatur, vt dictum est in 10. ratione pro nepote. Ideóq; priuilegium, honor, & beneficium patris etiam personale transit in liberos, licet non in extraneos hæredes, vt & ostensum est in 11. ratione. Et patet hîc in huiusmodi priuilegio primogenituræ, quia sic diceretur id non transire in nepotem tanquam personale, quod nemo non falsum dixerit. *Responsio.*

111 ¶ Præterea licet ea res non transmittatur, nihil tamen ob id impeditur nepos, quin patruo præferatur, non quidem iure transmissionis, cùm extinguatur cum persona defuncti, si hoc concedimus sed ex alio iure penitus diuerso, quod viuente ipso filio primogenito erat etiam in nepote, obumbratum tamen & suspensum: sicut & ius ipsius filij suspenditur viuente auo, per id quod in simili habetur in l. si seruus communis Mæuij. §. vlt. ff. de stipu. seruo. vbi si seruus fructuarius locat operas suas, & stipulatur aliquid annuum loco mercedis, vsufructuarius agit ex ea stipulatione, quandiu durat vsusfructus. At eo finito agit proprietarius, non quòd stipulatio semel præstita fructuario transmittatur in proprietarium. Nam ea finitur, & incipit alia, quæ fuit iam ab initio in proprietario producta: sed ea suspendebatur, nec locum habebat viuente vsufructuario. *Ad idem. Et etiam sine transmissione ius deuoluitur ad sequentem.*

112 ¶ Similiter in l. quandiu institutus, in fin. ff. de acqu. hær. vbi si sint plures vulgariter substituti, vnus post alium: mortuo primo ante aditam hæreditatem, ius adeundi siue spes illi competens extinguitur, & venit substitutus ex iure suo, non ex iure primi ad se transmisso. Ideóq; postremus substitutus seductis prioribus venit perinde ac si solus ab initio fuisset substitutus, & ingreditur locum priorum. l. cohæredi, in prin. ff. de vulg. & pup. *Ad idem.*

113 ¶ Et hoc quoq; videmus in successione intestati, cùm sunt plures gradus. Cuilibet enim gradui defertur successio à lege: & seducto primo gradu, per expressam vel tacitam repudiationem, ius illius non transmittitur ad gradum sequentem, quia ius repudiatum non trãsmittitur, per l. si quis filium. C. de inof. testa. Sed ius illud prioris extinguitur, & sequens venit iure suo, & ex sua persona, vt patet ex no. per Bar. in l. qui superstitis. ff. de acq. hær. & Bal. in l. vlt. C. de pac. dum quærunt, an cùm filia renuntiauit hæreditati paternæ, noceat nepoti. Et sanè si vult venire tanquam hæres filiæ, nocet; sed si ex sua persona per successorium edictum, non nocet, quia illud est ius nouũ, cui renuntiatum non fuit. Et hoc maxime procedit, si filia quæ renuntiauit, mortua est in vita patris, secũdùm ipsum Bal. quia tunc ea semota venit nepos ex sua persona, de quo latissime alibi dicemus. *Ad idem. Renuntiatio matris un noceat nepoti. Ad idem. Nepos admittitur ad querelam repudiatã nõ iure trãmissõis, sed ex sua persona.*

114 ¶ Patet & hoc in querela inofficiosi testamenti per filium repudiata vel expresse, vel tacitè per lapsum temporis. Nam nepos ex eo non admittitur ad huiusmodi querelam ita repudiatam, ex persona patris, & sic ex iure transmissionis, per dictã l. si quis filium. C. de inof. testa. Potest tamen venire

BIU Cujas

ex sua persona,cùm ipse censeatur exhæredatus, licet fuerit præteritus,quia non tenebat primum locum in suitate,secundùm Bar.in l.pater filium.ff.eo.ti.& in l.in suis.ff.de lib.& posth.venítque per successorium edictum.l.si is qui. ff.de inof.testa, nec hoc casu merita vel demerita filij considerantur,sed ipsius tantùm nepotis.l.3.§.si emancipatus filius.ff.de bon.pos.contra tab. Ex quo patet id cõpetere nepoti ex nouo diuersóq;,quàm quod patri competebat,remedio.

115 *Legitimatio non extenditur ad nepotes ex naturali filio antè mortuo.*

¶ 5 Legitimatio quæ fit per subsequens matrimonium, qua nulla naturalior,nulla fauorabilior est, vt late ostendimus suprà in 34.quæstione,non extẽditur ad nepotes natos ex naturali filio iam præmortuo,ita vt tales nepotes succedant auo tanquam nati ex legitimo patre,vt no.voluerunt Guil. Cu.Alber.& Bal.in l.benignius.ff.de legi,& Fran.Cre.no.32.habebam,& late Iason qui adfert con cord.in repe.l.si is qui pro emptore,col.29.vers.ista conclusio,Bar.ff.de vsucap.& diximus etiam su prà in 34.quæst.nu.62.sed vnũ est,& seq.vbi eius rei rationem reddidimus.Ergo non absimiliter ius istud primogenituræ & succedendi competens tanquam primogenito, non debet extendi ad nepotes filij præmortui.

116 *Responsio.*

¶ Sed ad hoc dici potest,quòd hoc ideò fit,quoniam vt dicunt Guil.Bald.& Alber.vbi suprà,ista fictio requirit personam filij, vt per eam extendatur ad nepotem. Ergo amotio medij directiui in finem impedit effectum extremi,arg.l.huic scripturæ.ff.ad leg.Aqui.Hic autem nihil tale requiritur, quando nepos ex filio præmortuo succedit,vt plane probauimus. Quanquam etiam non omnino indubitata est illa decisio,cùm de ea multum dubitarit Soc.in l.Gallus,§.si eius,col.2.vers.2.aduerte.ff.de lib.& posth,

117 *Quod in spe est transmitti non potest.*

¶ 6.Quod in spe tantum est,id vtique transmitti non potest.l.sed si plures,in princip.& leg.qui plures,& l.qui habebat.ff.de vulg.& pup.substit.& l. Sempronius.ff.de vsu & vsufr.lega.& l.si cùm hæres.ff.quando dies lega.ced.& l.hæres meus,in secundo responso.ff.de cond.& demonstr.& ad hoc quoque allegatur c.non ex quo,de consec.dist.4.

118 *Responsio.*

¶ Sed & huic responderi potest,quod suprà in 4.ratione diximus, vt videlicet quamuis ius primogenituræ non transmittatur in nepotem,nihilò tamen secius nepos ipse iure proprio id ius obtinet. Quin negari potest esse verum simpliciter,spem non esse transmissibilem.Sed tum demum id procedit,cùm spes non satis firma est nec certa,cuiusmodi non est hæc de qua agimus,quæ primogenito tolli non potest,vt diximus suprà in 21.q.atq; etiam in vlt.ratione pro patruo. Ideoq; hauddubiè transmittitur,vt liquidò apparet ex iis quæ dicta sunt,in 24.ratione pro nepote.

119 *Nepos succedit auo non ex persõa patris, sed propria. ui de tamẽ nu.119*

¶ 7.Licet nepos in successione aui succedat in locum patris antè mortui,ex eo tamẽ non sequitur quòd succedat ex persona patris tanquam ex iure transmisso:sed illud tantùm,quòd succedit in gradum paternum,ex propria tamen persona,atq; iure proprio,tanquam nepos,non tanquã repræsentans filium,cùm illi ipsi filio nunquã fuerit delata hæreditas, vt no.declarat Bar.in l.1.§.si sit nepos. ff.de collat.dotis,& in l.1.§.si sit filius.ff.de coniun.cum emãci.libe.& in l.si auus, quæ est 2.per illum tex.& ibi Bal.in 4.opp.Saly.Alex.Corne.Franc.Aret.& Ias.C.de lib.præteri.vbi Bart.id dicit apparere ex eo,quòd institutio patris sibi prodest,vel nocet,si inspicitur institutio vel exhæredatio. Igitur quòd in locum succedit,intelligitur in gradum,vt scilicet obtineat primum gradum,vt pater tenebat.Bal.autem dicit quòd succedit in locum patris priuatiuè, non transmissiue.Nam si ita succederet, non esset necesse instituere nepotẽ si filius esset institutus, quia transmissio fit in successorem cum iisdem qualitatibus.Sed hoc falsum est,per d.l.si auus,& l.posthumorum.ff.de inust.testa.

120 *Ad idem.*

¶ Et eadem propè voluerunt ipse Bal.in l.vlti.col.pen.ver.hic incidenter quæritur.C.de pactis,vbi ex hoc fieri dicit,quòd pactum de non succedendo factum per filiam mortuam ante patrem non nocet nepoti:vtpote qui veniat ex propria persona,& Pet.Anc.cons.315.dominus Bar.plenè tangit, & Alex.con.20.viso processu,col.3.ver.octauò probatur,& col.pen.vers.non ob.octauum arg.lib.1. & iterum con.4.ponderatis verbis,col.pen.lib.4.& con.117.viso tit.col.3.libr.6.quod iterum repetitur con.57.lib.7.Fran.Aret.in l.2.col.2.C.de in ius vocan.& in l.qui superstitis, col.6.vers.tu autem dic.ff.de acq.hær.& Cor.cons.116.difficultas,col.4.ver.præterea licet succedat, lib.2.Ias.in l.si arrogator,col.8.vers.pro pleniori.ff.de adop.

121 *Ad idem.*

¶ Et hoc quoque ita probare potes,quia tex.in l.Gallus.§.nunc de lege.ff.de lib.& posth.& in §.sui, Insti.de hær.quali.& dif.dicunt,quòd tum nepos ingreditur locũ patris in suitate cùm per mortem naturalem vel ciuilem filius desinit esse suus. Si igitur in filio extinguitur suitas, quomodo potest nepos succedere iure transmissionis?Porrò si successio non potest transferri in nepotem iure transmissionis consequens est,vt nec ius item primogenituræ,quo ad successionem. Quoniam hæc est vna qualitas,& vnus modus succedẽdi,quæ non potest esse sine subiecto.l. Iulianus.§.1.ff.ad exhib. & l.adeò.§.cùm quis.ff.de acq.rer.dom.

Qualitas non potest esse sine subiecto.

122 *Contra superiorem opin.*

¶ Verùm quod huic respondeatur in promptu est, ex responsione 4.rationis. Nec enim refert an iure transmissionis,an aliàs nepos succedat in locum patris, vt excludat patruum,sicuti illic probatum est.Quanquã & aliter respõderi potest,videlicet illã doctrinã Bar.& sequaciũ nõ omnibus placere,& inter cæteros gl.in d.§.si sit filius, quæ dicit ibi cõferri filio emãcipato ex persona patris,nõ filij.quã sequuntur Io.And.in rub.de feu.& Bal.in l.si emãcipati, loquẽtes in casu d.§.si sit filius. Sed & quod alias succedat nepos ex persona patris,& tãquã illiũ repræsentãs,tenet Bar.ibi cõtrarius, in d.l.Gallus.§.& quid si tantùm,col.pen.ff.de libe.& posth.& Io.Fab.& Io. Plat.in §.cùm filius,Inst.de hær.quæ ab inte.defe.& Pau.Cast.cons.421.quòd ista mater,col.2.ver.& primò probatur,lib.1.

¶ Nec

BIU Cujas

113 ¶ Nec quicquam facit quod de iure ſuitatis dictũ eſt. Nam illud ideo eſt, quia huiuſmodi ius reſpicit ſucceſsionem, & continuationem iuris de patre in filium, per l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. & no. in l. apud hoſtes. C. de ſuis & legi. & in l. ſi fratris. C. de iure delib. & nullum effectũ potuit habere in filio, qui mortuus eſt viuo patre, eodémq; auo. Ideò non tranſmiſit ius illud in nepotẽ. Sed nepos ex perſona ſua, vt priores illi dicunt, ſubintrat locum patris, vt no. in d. l. Gallus. Quod non ita obtinet in iure primogenituræ, quia ſtatim quàm filius natus eſt, veluti ius illud prioritatis occupat. In eóque iam fundata eſt primogenitura iure quidem naturæ, quò ad actus iuris, licet quò ad bona paterna effectus primogenituræ ſit ſuſpenſus, donec viuit pater. Ideoq; ex perſona ipſius trãſit in filium eius per quandam continuationem, & propagationem, vt ſæpius iam dictum eſt.

Reſpondet ad ius ſuitatis.

114 ¶ 8. Aut dicimus tranſmitti ius primogenituræ in nepotem in actu, aut in potentia. Primum dici non poteſt, quia primogenitus viuo patre non habet ius actuale, propterea nec illud tranſmittere põt, per l. ſi quis filium. C. de inof. teſt. Nã ſecũda cauſa debet agere ſuũ effectum ex vi primę cauſæ. l. tutor. ff. de fideiuſ. & l. qui id quod. ff. de dona. A primordio enim tituli poſterior formatur euẽtus. l. j. C. de impo. lucr. deſcrip. lib. 10. Et omnis deriuatio præſupponit vim deriuãtis in alterũ, ſine qua nulla poteſt fieri deriuatio. l. 2. §. 1. ff. de ſtip. ſeruo. Secundum quoq;, quod de potentia eſt, fieri etiam non poteſt, quia talis potentia eſt effecta caduca morte filij: ideo nec trãſmitti poteſt, per l. 1. §. pro ſecundo, & §. in nouiſsimo. & §. ſin autem. C. de cad. tol. & no. in l. 1. C. de his qui ant. apert. tab.

Ius nondum actuale non trãſmittitur.
Secunda cauſa agit ex ui primæ.
Caducum non tranſmittitur.

115 ¶ Sed huic rationi præter ea, quæ dicta ſunt in præcedentibus, ex quibus apertum colligitur reſponſum. Illud quoq; dici poteſt, quòd ius competens beneficio legis tranſmittitur etiam antequam fuerit delatum, vt patet in arrogato, qui legis beneficio habet quartam in bonis arrogati, quam & in hæredem tranſmittit nondum delatam, per l. ſi arrogator. ff. de adopt. & l. 1. §. ſi impuberi. ff. de colla. bon. & diximus ſuprà in 32. ratione pro nepote, & iterum in 33. Item dici poteſt, quòd potentia ſuccedendi etiam tranſmittitur in nepotem à filio mortuo ante patrem per tex. in §. 1. in auth. de hær. ab inte. & expreſsè voluerunt Bar. & Pau. Caſt. in l. is poteſt. ff. de acq. hær. Et facit etiam quod diximus in 24. ratione pro nepote.

Beneficium legis etiam non delatum tranſmittitur.
Potentia ſuccedendi tranſmittitur.

116 ¶ 9. Per medium inhabile & imperfectum non poteſt fieri perfectus trãſitus in aliquod extremorum. l. qui ſella. §. in ruſticis. ff. de ſeruit. ruſti. præ. Sed primogenitus eſt medium inhabile & imperfectum, cùm mortuus ſit viuo patre. Igitur in nepotem ipſius filium tranſitus fieri non poteſt. Cui rationi vltra iam dicta in ſuperioribus, quæ hanc quoq; rationem refellunt, potes reſpondere ex iis quæ dicta ſunt ſuprà, in 23. q. nu. 14. intellige igitur, & ſeq. vbi inhabilitas filij primogeniti non impedit, quin nepos ex eo in iure primogenituræ ſuccedat.

Per mediũ inhabile non fit tranſitus.
Reſponſio.

117 ¶ 10. Quando quis venit per alium, non poteſt venire, ſi medio tempore ille alius ſit extinctus vel inhabilis effectus. l. proinde. ff. ad leg. Aqui. & l. vlt. C. com. præd. & l. Diuo Marco. C. de quæſt. & no. Cy. vt à nõnullis citatur, in Auth. poſt fratres. C. de legi. hær. Ex quo fit vt quod obſtat patri, obſtet & filio. l. in omnibus. §. non debeo. ff. de reg. iur. cum aliis concor. adductis ſuprà ante fin. 12. q. vbi & tu reſponſionem ad eam rem videre poteris præter ea quæ diximus in præcedentibus rationibus.

Per alium iam extinctum quis uenire nõ põt.

118 ¶ 11. Non poteſt nepos ſeſe fundare in patre qui ſublatus & præciſus eſt à rerum natura, antequam eſſet ipſe pater fundatus in iure ſuccedendi. Nam deſtructo fundamento deſtruuntur cętera omnia. l. nam origo. ff. quod vi aut clam, & l. lex vectigali. de pign. & cap. cùm Paulus. 1. quæſt. 1. cum aliis infinitis ſimilibus.

Fundamento deſtructo deſtruuntur cætera.

119 ¶ At hoc nihil obeſt nepoti, tum quia poſſumus dicere, quòd non ſe fundat in patre, vt qui ex perſona ſua venit, non patris, vt diximus ſuprà in reſponſione 4. rationis, nu. 111. patet & hoc, & iterum in 7. ratione pro patruo, Tum quia pater ipſe etiam viuente auo poteſt dici ius primogenituræ ſaltem habitu occupaſſe, vt diximus in reſponſione 7. rationis, Tum quia ad minus, vt vulgò loquimur, in ſpe huiuſmodi ius habuit, & ea quidem firma & non variabili, vtpote quæ tolli non poteſt. Propterea & illi poteſt nepos ex eo inniti, per ea quæ dicta ſunt in 24. ratione pro nepote, & latiùs in vlt. ratione pro eodem, & in reſponſione 6. rationis pro patruo.

Reſponſio.

120 ¶ 12. Primogenituræ qualitas nõ poteſt eſſe extincto proprio ſubiecto, arg. l. qui libertinus. §. poſthumus. ff. de oper. liber. & l. tutela. §. ſi duo. ff. de legiti. tut. & nota. in l. defuncto. C. ſi in fraudem patro. Nam iſta qualitas inhæret ipſi ſubiecto, id eſt, perſonæ primogeniti, qua extincta extinguitur ipſa qualitas: quia non entis, vt noſtri loquũtur, nullæ ſunt qualitates. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cert. pet.

Qualitas non poteſt eſſe extincto ſubiecto

121 ¶ Sed & huius quoque aperta eſt reſponſio, quòd non dicitur extinctum primogeniti ſubiectũ, cùm ex eo ſupereſt nepos, qui eadem eſt perſona cum patre primogenito. Ideoq; & ipſe primogenitus in eo viuere dicitur, vt late patet ex iis, quæ diximus ſuprà in 4. ratione pro nepote.

Reſponſio.

122 ¶ 13. Aetas huic beneficio primogenituræ cauſam præſtat, non filiatio, quod hinc patet, quia non ſatis eſt filium eſſe, vt obtineat hoc ius, niſi & ipſe ſit primogenitus. Quod ergo tempus ei concedit, alteri concedi non poteſt. l. ſi filius. §. cùm filius. ff. de bonis lib.

Beneficiũ temporis alteri nõ poteſt cõcedi.

123 ¶ Sed ex ſuperioribus ſatis apparet reſponſio, præſertim ex iis quæ dicta ſunt in reſponſione 4. rationis pro patruo, & etiam in 2. & 3. ratione pro nepote, ex quibus colligitur ætatem patris repræſentari in filio: ita vt idem priuilegium obtineat ratione huiuſmodi repræſentationis, ac ſi veram ipſam ætatem haberet. Et vide etiam hic quæ diximus ſuprà in 44. ratione pro nepote.

Reſponſio.

124 ¶ 14. Et hæc quidem ratio erit veluti præcedentis reſponſionis deſtructrix. Verba ſunt intelligenda

Verba naturaliter intelligenda.

natura

naturaliter & non ſecundùm fictionem l. filio quem pater. ff. de iniuſt. teſta. ibi, ne imagine veritas obumbretur, cum concord. adductis ſuprà in fi. 1. q. Sed quòd ætas patris repræſentetur in filio, procedit ex iuris fictione, & non vere & naturaliter, vt dicit Bald. in Auth. ceſſante, col. vlt. C. de ſuis & leg. hære. & in l. tutela. §. ſi duo, in fi. ff. de leg. tut. & in c. 1. in fi. tit. Imper. Loth. Euge. Pap. Alex. conſi. 204. conſideratis verbis col. 2. verſ. confirmãtur prædicta, lib. 2. Hiero. Gratus conſ. 25. cum magnifica, col. 1. ver. maturiùs lib. 1. At patruus reuera & naturaliter eſt primogenitus, & filius. Igitur videtur eſſe anteponendus, tanquam de eo ſentiat conſuetudo loquens de primogenito, præſertim cùm ſtatutum vel conſuetudo loquens de primogenito, non habeat locum in caſu ficto. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. & in ſpecie voluerunt Iac. Bu. & Bal. in l. quoties. C. de rei ven. Et idem de ſtatuto loquente de proximiore reſpondit Gratus d. conſ. 25.

Repræſentatio fit ex fictione.

135 *Reſponſio.*

¶ Sed dici poteſt, quòd non tam ex fictione nepos eſt primogenitus, quàm ex rei veritate, ſicuti & pater ipſius erat, per tex. apertum in l. vlt. C. de impub. & aliis ſubſtit. Ibi enim dicitur, quòd naturâ pater & filius eadem eſſe perſona intelliguntur. Ponderandũ eſt enim verbum, natura, quod oſtendit id eſſe ex veritate iuris naturalis, vt diximus ſuprà in 4. ratione pro nepote, tum in prin. eius rationis, tum nu. 24. proinde. Atq; etiam in 9. ratione etiam pro nepote. Ideóque etiam in ſtatutis fidus intrat in locum & gradum patris, vt poſt alios voluit Franc. Aret. in l. Gallus. §. inſtituens, ad fi. ff. de lib. & poſth. Quibus adde & quæ dicam in reſponſione ſequent. rationis.

136 *Diſpoſitio in dubio intelligitur de caſu uero, non ficto.*

¶ 15. Quæ admodum præcedenti rationi concinit, vbi caſus verus & caſus fictus operantur eũdem effectum, debet in dubio diſpoſitio intelligi de caſu vero, non ficto. l. ex ea. §. in inſulã, & ibi no. ff. de verb. oblig. & l. cùm pater. §. hæreditatem filius. ff. de leg. 2. & l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fiſci, & not. Bal. Imol. & recentiores in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. ff. de lib. & poſth. Imo. in l. 1. §. 1. ff. ad leg. Falcid. Propterea & conſtitutio loquẽs de primogenito debet intelligi de primogenito verè, & nõ fictè, vt expreſsè voluerunt Iacob. Bu. & Bald. in d. l. quoties. C. de rei vendi. Nam conſuetudo (inquiunt) præferens primogenitum, reſpicit in dubio naturalem & realem veritatem, & non fictionem, per l. vlt. C. de his qui veni. æta. impe.

137 *Cõſuetudo contra ius cõmune nõ trahitur ad caſum fictum. Maximè cum tẽdit ad præiudiciũ alterius.*

¶ Et generale eſt vt conſuetudo præſertim contra ius cõmune, qualis hæc eſt, vt dictum eſt in 4. q. debeat intelligi in caſu vero, nec trahi debeat ad fictum, vt per Io. And. & Archi. in c. vlt. de conſuet. lib. 6. & Bart. in l. omnes populi, in 6. q. princ. ff. de iuſti. & iure, & in l. hæres quandoq; ff. de acq. hære. Bal. in l. ſi quis nòn dicam rapere, col. 2. verſ. iuxta hoc incidenter. C. de epi. & cleri. & in l. ſiue poſſidetis. col. 2. ver. ſecũdò quæro. C. de proba. & no. in d. l. 1. §. 1. ff. ad leg. Falc. cum ſimilibus. Idq; maximè quando fictio tendit ad præiudicium alterius, vt declarat Io. And. loquens in huiuſmodi conſuetudine præferente primogenitum, in c. ſine culpa, de regu. iur. in Mercur. in ea videlicet q. vter præferatur primogenitus legitimatus, an ſecundogenitus legitimus.

138 *Duæ fictiones concurrunt.*

¶ Sed & id quoque præſertim procedit, quando concurreret duplex fictio, vt neceſſariò fieret, ſi nepos ſuccederet in iure primogenituræ, excluſo patruo maiore ætate. Prima quia nepos fingeretur primogenitus ex perſona patris. Altera quòd qui eſt in vlteriori gradu, fingeretur eſſe in proximiori cùm tamen duplex fictio circa vnum & idem non poſsit concurrere, vt no. Bar. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. & ante eum gl. & alij in l. j. C. de dotis promiſ. cum infi. ſi.

139 *Reſponſio.*

¶ Sed & hoc dici poteſt primùm quod diximus in præcedenti ratione. Deinde & illud quoq; quòd hic non agimus, an ſit nepos primogenitus verè & naturaliter, an verò fictè. Sufficit enim quòd habeat priuilegium annexum gradui patris primogeniti, in quo fictè ſuccedit. Sicut videmus quòd ille qui fictè repræſentat perſonã defuncti, hac ſola fictione omnia defuncti iura & priuilegia obtinet. l. non ſolùm. ff. de in inte. reſti. & l. hæred. §. an ea. ff. fami. hercíſ. & l. 3. C. de nego. geſt.

140 *Ad idem. Noua diſpoſitio facta in caſu uero trahitur ad fictum.*

¶ Prætereà, & illud, quòd nepos æquiparatur patri, ac ſi ipſe pater ſuccederet, ſi viueret, per tex. in d. §. reliquum. in Auth. de hær. ab inte. veni. At diſpoſitio noua facta in caſu vero, extenditur ad caſum fictum vero æquiparatũ, per d. l. Gallus. §. & quid ſi tantùm, & ibi Bald. ff. de lib. & poſth. & d. l. 1. §. 1. ff. ad l. Falcid. & c. ad audientiam, & c. cum dilectus, & vtrobique Imol. & Panor. de cler. non reſid. Et id eſt quod diximus ſuprà in 1. ratione pro nepote, nu. 20. ſed & quod, & iterum in 14. ratione, num. 47. mouentur, quòd conſuetudo & ſtatutum admittunt interpretationem paſsiuam.

141 *Duas fictiones cõcurrere unà in conſequentiam alterius.*

¶ Quod autem dictum eſt non poſſe duas fictiones in vnum concurrere, non procedit quando vna venit acceſſoriè & in conſequentiam alterius, per l. ſub cõditione, & ibi Barb. ff. de ſol. & l. cùm duæ. ff. de capt. & poſtli. reuer. & §. ſi ab hoſtibus, Inſtit. quib. mo. ius patri. pot. ſol. gl. in l. ſeruus communis Mæuij, in princ. in verbo, ſtipulatio, ad fin. ff. de ſtip. ſeruo. Bar. in l. ſi is qui pro emptore, col. pe. verſ. circa id verò, & ibi Iaſ. col. vlt. vbi adducit alios concord. ff. de vſucap. Hic autem ita fit ex eo quòd nepos fingitur eſſe in gradu filij, & ſic ſubrogatur loco illius: ſequitur acceſſorie, quod debet fingi primogenitus, vt vtatur illius priulegio. Vel etiam dici poteſt, quòd hic eſt vna tantùm fictio producens diuerſos effectus. Nam fingitur nepos eſſe in gradu filij, & ex hoc ſequitur quod quãuis non fingatur eſſe primogenitus, habet tamen priuilegium primogenituræ annexũ gradui in quem fictè ſuccedit. Sicut aliàs hæres qui repræſentat perſonam defuncti, conſequitur priuilegia illius, vt nuper diximus.

142 *Priuilegiũ datum qualitati*

¶ 16. Ratio, quæ & præcedentibus congruit, ex text. nota. in l. cùm hic ſtatus. §. ſi ſponſus. ff. de dona. inter vir. & vxo. vbi cum donatio fit ſponſo, licet conferatur in tempus matrimonij, tamen non comprehẽditur ſub verbis legis ad conſequendũ priuilegium confirmationis ex morte donatoris,

quem

BIU Cujas

quem tex.dicit not.Fran.Are.in l.diuortio,col.vlt.ff.de ver.oblig.Ex eóq; dicit sing.not.quòd vbicunque ad priuilegium quodpiam consequendum requiritur certa qualitas, si ea ineſt ficte tantùm & non vere,non comprehenditur sub verbis legis.Nam sponsus qui ita donat,vt donatio effectum habeat post matrimonium,vere quidem non est maritus, sed ficte censetur donare tanquam maritus,ex quo confert in tempus quo erit ipse maritus. Et ad hoc quoq; illum tex.ponderat Soc.Aret. discipulus in l.1.col.14.in fi.ff.sol.mat. *requirit qualitatem ueram, non fictam.*

143 ¶ Sed quod respondeatur huic rationi vltra ea quæ diximus suprà, videlicet nepotem non fictè,sed verè esse primogenitum, in promptu est ex eo ipso tex.qui dicit,quòd licet ea donatio non comprehendatur sub verbis legis, qua cautum est donationem inter virum & vxorem non valere, sed morte tamen confirmari:ad sententiam tamen legis pertinet.Ideóq; & lex in ea donatione locum obtinet,vt ibi scribitur.Igitur licet hic noster casus non comprehenderetur in verbis consuetudinis præferentis primogenitum, quod tamen non concedimus,comprehenderetur tamen in sententia, quod quidem satius est.Nam verba sensui,menti,& sententiæ subseruiunt,c.intelligentia, & c.propterea,& c.ex his,extrà,de ver.sign.cum sim.Ideóque iudicandum de hoc casu,ac si in verbis comprehenderetur,vt etiam dicitur in d.§. si sponsus. *Responsio.*

144 ¶ 17. Filius est causa proxima,nepos remota. At de causa proxima intellectum fuisse videtur,non de remota.l.qui liberis.§.hæc verba & l.sed si plures.§.in arrogato.ff.de vulg. & pup. substit.& l.focium qui in eod.ff.pro soc.& l.huic scripturæ.ff.ad leg.Aqui.& voluit Bal.qui & hoc multis rationibus confirmat in l.ex placito,col.1.& 2.C.de rer.permut.cum multis concord.quas dedi in tractatu;cessante causa,cessat effectus,in 20.limit. *Filius causa proxima nepos remota.*

145 ¶ Tamen huic respondere potes, quòd id procedit,nisi prima causa in secundam influat,vt in hoc casu ex iis quæ diximus suprà in 21.ratione pro nepote. Atque etiam cùm causa remota longè distat à prima,secus si non sit admodum remota,sed proximè coniuncta.Tunc enim ea æquè attenditur,vt proxima & immediata,per l.cùm de lanionis.§.asinam.ff.de fun.instr.& l.vxori quis,& ibi Bart.ff.de auro & arg.leg.cum si.quæ & tu videre poteris in d.tract.cessante causa,loco suprà alleg. hic autem adeo nepos proximè coniunctus est patri, vt idem esse videatur,vt iam suprà diximus. Ideò æquè attenditur ac pater ipse. *Nisi prima influat in secundum.*

146 ¶ 18.Si feudum fuerit concessum alicui & ipsius liberis masculis,& eis deficientibus,fœminis. Si vasallus decedit relictis superstitibus vna filia,& nepote ex altera filia,nepos filiam eãdémq; amitam excludit,quia in eo est qualitas sexus inclusiua: & in filia è contrario exclusiua,licet sit ex patre masculo,per tex in c.1.tit.qui sibi vel hæred.suis,& ibi latè Doc.& Calde.tit.de feud.cons.13.concessum est feudum.Quod & similiter videtur dicendum in hoc casu, vt videlicet considerata ætate nepotis potiùs quàm filij ex quo natus est nepos,ipse excludatur,contrà includatur secundogenitus. *Nepos ex filia excludit amitã si mares excludant fœminas.*

147 ¶ Huic tamen respondebis, quòd ideo ibi ratione fœminini sexus illi successores repelluntur, quia sunt inhabiles,vt dicit ille text.In casu autẽ nostro nepos non est simpliciter inhabilis: imò verò ipse per repræsentationem cẽsetur primogenitus,vt suprà diximus. Vel etiam dici potest,quòd ille text. loquens de sexu & in materia feudali,non est trahendus ad alios casus in quibus nepos de iure communi succedit in locum patris,vt etiam patruos excludat,quibus casibus filius ipsius pater excluderet,per §.reliquum.de hære.ab intest.Vel illud denique,quòd ideo illud procedit in d.ca.1.quoniam expressè dictum fuerat in concessione feudi,quòd ita demum admitterentur filiæ,si masculi omnes deficerent:& propterea, cùm aliquis masculus superesset, repelluntur fœminæ etiam ex masculis. hic autem nihil omnino tale est. *Responsio.*

148 ¶ 19. Si nepos præfertur patruo,is ex patre plus consequitur, quàm pater ipse primogenitus habebat tempore mortis suæ,contra regulam illam vulgatissimam, nemo plus iuris ad alium transferre potest,quam ipse habeat,vt ad verbum scribitur in l.nemo,& ibi concor.in gl.& Philip.Deci ff. de reg.iur.& ca.Daibertum,1.qu.7.Quæ etiam sententia est Platonis in Symposio. Quod quis non habet,dare non potest. *Nemo plus iuris in alterum trãsfert quam ipse habeat.*

149 ¶ Sed hæc ratio in hoc casu non militat, quia videmus quòd etiam de iure communi nepos vnà succedit cum patruis in portione, quam filius pater ipsius habiturus fuisset, licet eam non haberet, cùm mortuus est,per d.auth.cessante, & auth.post fratres.C.de legi.hære. & alia iura suprà allegata,in .& 2.ratione pro nepote,idque etiam vsque ad exclusionem patruorum,per d.§.reliquum. Et aliàs videmus quòd plerunque plus habet hæres,quàm defunctus, per l.1.C.de dome.& protec.lib. 12.& l.si quis in sacris.C.de proxi.sacro.scrini.eo.lib.12. *Hæres plerunque plus habet quàm defunctus.*

150 ¶ 20.In hanc partem facit tex.in l.si quis filio exhæredato, in princ.ff.de iniust.testa.vbi nepos non rumpit testamentum aui,quo casu filius,idémque pater ipsius nepotis in eo testamento exhæredatus rumperet,si viueret.Ex quo facile omnibus liquet, quòd nepos non repræsentat patrem. Nam si repræsentaret,æquè testamentum rumperet,vt pater ipse exhæredatus. *Nepos nõ rumpit testamentũ aui etiamsi pater ipsius rupisset.*

151 ¶ Sed hoc non obstat,quia ibi auus, qui filium exhæredauit, & nepotem præteriit,mortuus est superstite filio exhæredato,& nepote præterito:quem quidem nepotem præcedebat filius pater ipsius tempore mortis aui.Ideò non poterat rumpere testamentum etiam post mortem filij, cùm casus superueniens nihil officiat testamento iam cõfirmato morte testatoris. Quòd si filius diem obiisset viuo patre,& nepos reperiretur exhæredatus tẽpore mortis aui,æquè rũperet testamentum,ac filius exhæredatus rupisset,si viueret,per l.posthumorum. ff.de iniust.testa.& diximus suprà in 13.ratione *Responsio.*

Nisi reperitur exhæredatus.

pro

BIU Cujas

pro nepote. Et ita ea iura conciliat Bald. in l. si auus, col. 1. in 2. op. C. de libe. præteri.

152 ¶ 21. Videmus etiam in iure patronatus, quòd filius non repræsentat patrem, sed à patruo excluditur, tam in tutela, quàm in successione liberti. l. tutela. §. si duo, vers. proinde, & ibi glo. ff. de legi. tuto. & l. à duobus. ff. de oper. liber. & l. si libertus præterito. §. 1. & l. communi, iuncta gl. in verbo, decesserit, in prin. ff. de bon. lib. Et facit etiam ad huius rei confirmationem. l. idem erit. §. vlt. iuncta l. vtrùm portio, vers. quòd si sine liberis. ff. de assig. liber. vbi si libertus assignatus est duobus fratribus, altero mortuo etiam cum liberis, præfertur frater in iure patronatus filiis fratris mortui: quod procedit etiam si id factum esset contra voluntatem fratris defuncti, per l. si ex duobus, eo. tit. Et hæc quidem veluti iure accrescendi, vti dicit glo. in d. l. vtrùm, & Bart. in l. re coniuncti, col. 12. versic. secundò in assignatione libertorum. ff. de l 3. de quo etiam loquitur Bald. allegans d. l. vtrùm, in auth. si quas ruinas, paulò ante fi. C. de sacr. eccles. quasi scilicet per mortem alterius ex fratribus totum alteri fratri accrescat, nulla liberorum fratris mortui ratione habita. Ergo non absimili ratione idem dicere debemus in iure primogenituræ.

Filius patrem non repræsentat in iure patronatus.

153 ¶ Sed quod huic respondeatur omnibus palàm est. Aliud enim est in successionibus libertorum, aliud in successionibus sanguinis. In illis enim nepos non succedit loco filii per dd. iura: in his secus, vt patet ex multis iuribus allegatis suprà in prima ratione pro nepote, & aliis etiam multis. Quam differentiam expressim adscripsit gl. in d. §. si duo, & in l. 2. C. si in fraud. pat. Ratio autem differẽtiæ est, quia ius patronatus non defertur iure hæreditario. l. vt iurisiurandi. §. vlt. ff. de ope. libe. quam rationem adducit Ioan. Fab. in §. cùm filius, Instit. de hære. quæ ab inte. defe. Siue etiã propter ampliorem libertatem, ne scilicet libertus plures patronos habeat. Quam etiam rationem adducit idem Faber, in §. vlt. Instit. de succes. liber. & approbat Iaso. in l. si auiæ, col. 2. C. de suc. edic.

Responsio. Rationes differentiæ inter ius patronatus & alias successiones.

154 ¶ Siue etiam quia ius patronatus est merè personale, vnde non ita de facili transmittitur, vt nepotes cum patruis in locum defuncti veniant. quam rationem adfert Christo. Castel. in l. si duo patroni, in prin. ff. de iureiur. & Iason qui & alias quoque rationes adducit, consi. 215. ex Valentia, col pen. versi. non obstat text. libr. 2. Sed & præterea quantùm ad tutelam pertinet, dici potest, quòd ea quoque iure hæreditario ad alium transire non potest, vt est tex. in l. tute. ff. de tut. sicuti nec alia officia & dignitates. l. non distinguemus de officio. ff. de arbit. & c. quod sicut, & ibi gl. de elec. & c. vno delegatorum, de offi. deleg.

De eadem re.

155 ¶ Quanquam etiam aliter eas obiectiones diluit Alex. in d. disput. Sigismundus, col. 44. ver. non ob. text. in l. Nempe quòd in dictis legibus ideo illud fuit statutum, quia hæreditas spectare debebat ad compatronos, vt ipse loquitur, non ad libertos, vnde ad illos etiã transibat onus tutelæ. l quo tutela. ff. de reg. iur. & §. 1. Institu. de legi. patro. tutel. & id per ius accrescendi, quod est potentius successorio edicto. l. meminimus, quæ est vlt. versi. cùm autem tertio in illis verbis, nullúsque alius sit in secundo gradu, & ibi Bald. qui id not. C. de legit. hær. Sed in casu nostro nullum potest esse ius accrescendi, quod tum demum tantùm habet locum cùm aliqui sunt coniuncti, & admittuntur vel admitti sperantur ad partes eodem tempore, & per concursum, vt probatur in l. si Titio fructus. §. 1. ff. de vsufruc. & l. hæc scriptura. ff. de cond. & demonst. & l. 1. & ibi doc. C. quan. non pet. par.

De eadem re.

Ius accrescẽdi nõ habet locum, nisi cum plures simul admittuntur eodẽ tempore.

156 ¶ Hic autem ambo fratres scilicet primogenitus & secundogenitus non simul admittuntur ad ius primogenituræ, sed vnus post alium in solidum. Ideo tractandum est de successorio edicto, non de iure accrescendi, c. 1. §. cùm verò Corradus, & ibi Bal. tit. qui feud. dar poss. & c. 1. tit. de grad. succes. in feud. & not. ipse Bald. in cap. 1. col. 1. tit. an agna. vel fili. Sed in successorio edicto prima causa est liberorum & descendentium, l. 1. §. sciendum. ff. de suis & legi. & no. in l. qui se patris. C. vnde libe. & in §. placebat. Instit. de legi. agna. suc. Vel rectiùs, inquit, tractandum est de ordine succedendi ex legibus duodecim tabularum vel legis feudalis, quibus cauetur filium semper præferri. l. lege. C. de legi. hæred. & §. 1. Institu. de hære. quæ ab intest. defer. & cap. 1. de succes. feud. cum si. Prætereà ius accrescendi non habet locum cùm quis admittitur ad partem suam de iure speciali. l. mulieri, & ibi not. ff. de conditio. & demonstrat. Bart. in dicta l. re coniuncti, col. 11. versi. tertiò est considerandum, cum si. Certum est autem id ius primogenituræ esse iuris specialis.

Ius accrescẽdi non habet locũ in iure speciali.

157 ¶ 22. Patruus iure communi ad successionem aui patris ipsius vocatur, vt & probatur præter leges nostras ex illa Pauli sententia, Filius, ergo hæres. Nepos verò iure quodam singulari, ob id videlicet quòd patrem repræsentat, per d. § cùm filius, Instit. de hære. quali. & dif. Firmius autem est ius quod venit iure communi, quàm quod iure singulari. l. eius militis. §. militia. ff. de testa. mili,

Ius firmius quod uenit iure cõmuni quã quod iure speciali.

158 ¶ Verùm dici potest, quod imò etiam nepos iure communi veniat, per d. §. cùm filius, & alia suprà allegata in 1. ratione pro nepote. Prætereà cùm consuetudo, statutum, & priuilegium ius faciant, Primum quidem, per c. vlt. de consuetudi. Secundum per l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & c. omnes, de constitu. Tertium per c. 1. di. 3. Et ex iis, videlicet consuetudine, statuto, vel priuilegio excludatur secundogenitus per primogenitum, nullo respectu potest dici concurrere cum eo, vt suprà alibi diximus. Ergo perinde est ipse secundogenitus, ac si non esset, vt in simili dicit Bart. in l. 1. §. sciendũ. ff. de suis & legi. & in l. vlt. ff. ad SC. Tert. Bal. & Ang. in l. Gallus. §. & quid si tãtùm. ff. de lib. & posthu. & in l. posthumus. §. si quis ex iis, ff. de inof. testa. & in l. vlt. C. de libe. præteri Ideóque non poterit secundogenitus tanquam semel exclusus concurrere cum nepote ex primogenito. Et sic frustra consideratur, quòd vnus veniat iure communi, alter speciali.

Responsio. Cõsuetudo ius facit. Et statutum. Et priuilegium. Excluſus habetur ac ſi non eſſet.

159 ¶ 23. Licèt aliàs nepos repræsentaret filium. Non tamen id procederet cùm fit mentio de proximiore.

BIU Cujas

miore.l.si libertus præterito.§.si libertus.ff.de bo.liber. Nam nec tunc comprehenditur sequens, licet is sit qui soleat repræsentare proximiorem per tex.in l.iubemus, in prin.iuncto §.vlt.C.ad S C. Trebel.vbi Bal.per illum tex.dicit,quòd licet vbi fit mentio de filiis, comprehenduntur nepotes, qui succedunt in locum illorum per l.liberorum.ff.de verb.signif. Tamen vbi fit mentio de filiis & de gradu,non comprehenduntur nepotes.Sed nomen primogeniti gradum denotat,vt proximior. Ideò sub eo non comprehenditur nepos.

Appellatio proximioris sequentem non admittit.

160 ¶ Sed tu dic primùm fatendo priorem illius rationis partem, negando inferiorem.Aliud enim est, cùm dispositio loquitur de proximioribus,vt tunc nepotes non cõprehendantur, aliud cùm de primogenitis.Nam primogenitus non dicitur respectu illius cui succeditur,sed aliorum fratrum posteà genitorum.Igitur cùm quis decedit relicto nepote ex primogenito iam mortuo,& secundogenito filio.Certè licet ipse secundogenitus sit proximior fratri,non tamen est primogenitus,sed is qui decessit.Quàm primùm enim is natus est, sibi & posteris ius primogenituræ vendicauit. Nam primogenitura est qualitas instantanea & momentanea, quam continuò quis acquirit, vt natus est, & ita etiam confestim excludit posteà natos quandiu supereſt,vel aliquis ex eo, cui & hoc ius veluti ex propagatione atq; ex traduce ipsius competit. Ideò non mirum, si quocunque posteà tempore tractatur de iure primogenituræ,filius ipsius primogeniti sit tanquam primogenitus præferendus. At verba proximus,proximior, agnatus, & alia similia habent tractum successiuum, per l.si cognatis.ff.de reb.dub.& propterea ex tempore variantur, non autem momentanea,ar.l.insulam in biennium,vers.neq; enim.ff.de verb.oblig.

Nepotes non ueniunt appellatione filiorũ si de gradu fit mentio.

An sit differẽtia inter appellationem proximioris & primogeniti.

161 ¶ Et ita distinguit inter primogenitum & proximiorem Pau.Cast.d.con.164.in præsenti causa,col. 7.ver.ad secundũ respondetur,lib.2.Licet vtrunq; nihil differre,quantùm ad casum nostrum pertinet,consuluerit Soci.con.252.visis instrumentis, propè per totũ id conf.sed expressiùs col.eiusdem 12.ver.secundò ego respondeo,lib.2.& id quidem opinione mea rectiùs. Nam licet aliàs etiam de iure cõmuni proximiores cæteros repellant,tamen nepos succedit cum patruis in locum patris, vt suprà dictum est.quin excludit patruos,quo casu pater excluſisset, per d.§.reliquum. Et ideò dicit tex.in auth.post fratres.C.de leg.hær.quod post fratres & filios fratrum qui proximior est admittitur.Quibus satis datur intelligi,quòd in fratribus & filiis fratrum huiusmodi proximitas gradus nõ attenditur.At in d.l.iubemus,suprà alleg.ideo non comprehenditur, quòd ita nominatim ea l.declarat & disponit,vt etiam intelligit Bar.in d.l.liberorum,col.2.ver.primo casu ff.de verb.sign.

De eadem re.

162 ¶ 24. Bonifacius Papa,quod iam diximus,in prin.huius q.pro Rege Roberto patruo cõtra nepotem pronuntiauit,de quo pleriq; omnes allegant cle.pastoralis,de re iudi.Sententia autem Papæ & principis facit ius & tenet vim legis inter omnes.l.vlt.& ibi Doc.C.de legi.& l.1.ff.de constit princ. & c.in causis,& ibi omnes Doc.de re iudi.& And. Iser.in c.1.§ præterea ante mediũ,tit.de cap.Cor. Ang.in l.1.col.2.vers.in gl.quæ incipit,imò,& ibi Alex.col.pe.vers.in gl.in verbo derogare. ff.de feri.& Doc.vbiq;.Nec ad rem facit,si quis dicat quòd non obstat sententia aut cõstitutio papæ in terris imperij quibus legem imponere non potest in temporalibus,per not.in ca.per venerabilem, qui filij sunt legitimi. Nam id hauddubiè verum est,cùm de iure ciuili casus minime dubius est. Quòd si non certus est,vt profectò hic noster casus est,in quo omnes & cum aliis & secum quoq; nonnunquam pugnant,certe standum est dispositioni Papę,etiam in terris imperij,per no.in c.1.de no.ope. nunci.Et id quidem maxime debet procedere in ipsius Bonifacij sentẽtia, vtpote quo nemo sedit in cathedra piscatoris ingenio excellentior,vt scribit Archi.in proœ.libr.6.Quin de eo huiusmodi perhibet testimonium Bal.de hac nostra quęstione loquens,in d.l.cùm antiquioribus.C.de iure delib.quòd in aurea,quam appellat,ipsius compilatione libri Sexti nullus error reperitur.

Sentẽtia papæ & principis facit ius & habet uim legis. An autem ubique.

Bonifacius 8. cuiusmodi fuerit.

163 ¶ Atqui est & aliquid, quod huic responderi potest,præter ea quæ ex aliis diximus suprà in princ. huius q.nu.2.§.quid quòd rex.Et quæ item possemus dicere de probitate & moribus ipsius Bonifacij,ex ipsomet Bal.in c.1.tit.de nat.feu.vt interim cæteros taceam.Ex quibus multò credibilius est Bonifacium,quod Bal.ipse dicit,fuisse in hac re partialem,quem vocant.Nam & illud quoque dici potest,non apparere ex d.cle.pastoralis, Bonifaciũ ita pronuntiasse,nisi idipsum ex ea ob id expromas,quòd Robertum Regem Siciliæ illic vocitet.Sed hoc certe sententiam,iudiciũ, probationem non inducit,per cle.vlt.de sent.exc.

De eodem Bonifacio.

164 ¶ Et si aliàs constaret id ab eo fuisse nuncupatim factum,potuit moueri ex quibusdam conuentionibus in concessione ipsius regni appositis.Multùm enim refert,quò ad hoc dubium,de quo nunc disserimus,quibus verbis vtatur statutum,aut priuilegium hoc ius deferens primogenito,cùm talia esse possint quæ si non expresse,tacite tamen præferant patruum nepoti, vt licet colligere ex no.in eam rem expressim per Bal.post Nicol.Mat.in l.liberti libertæq;.C.de ope.liber.& in d.l.cùm antiquioribus,in fi.istius quæsti.C.de iure delib.& conf.389.consuetudo est, col.vlt.vers.teneor disputationis,lib.2.& in l.ex hoc iure,col.2.vers.sextò quæritur.ff de iust.& iur.Pan.con.85.duo vt morem, lib.1.Alex.conf.123.discussis hæsitationibus.lib.1.& conf.4.ponderatis verbis,lib.4.vbi dicit referre an constitutio loquatur de maiore,an primogenito,de quo tamen alibi diximus.& latè Barb.conf. 10.sapienter scribitur,post princ.libr.2.& etiam apparet ex his quæ tradit Ro.conf.30.in causa Hispalensis,& quæ diximus in præcedenti ratione.

Cõcessionis regni uerba inspiciẽda.

An referat cõcessio loquatur de primogenito,an de maiore.

165 ¶ Præterea Papæ siue Imperatoris aut alterius principis sententia contra ius commune non facit ius generale,secundùm Bal.inter con.Ange.con.106.sanctissima & illustrissima regina.Quinetiam

Papæ & imperatoris senten

BIU Cujas

Ita contrà ius commune non facit ius generale.

vt pronuntiatio principis habeat vim legis, debet fieri cum causæ expressione, Imo. in c. 1. in princi. extrà vt eccl. bene. Et hæc duo dicta nuncupatim sequitur Cardi. Alex. in c. 1. §. & quia vidimus, col. pen. vers. prætereà ad hoc, tit. qui feud. dar. pos. quamuis non reperi illud posterius dictum Imol. in meo codice. Verum vt causæ cognitio in id requiratur, nuncupatim voluit Panor. in d. ca. in causis, col. 2. ver. & circa hanc, de re iudi. arg. à contrario sensu illius tex. & d. l. vlt. C. de leg. Et Alexan. in l. apud Iulianum. §. vtrum. col. 2. vers. quartò nota. ff. ad S C. Treb.

166 *An hic casus sit dubius de iure ciuili.*

¶ Cæterùm non potest videri hic casus esse dubius de Iure Ciuili, cùm præter plurimos tex. qui in locum & gradum patris nepotem substituunt, vt patet in prima ratione pro nepote, tex. habeamus apertum, qui ita illum loco patris substituit, vt excludat patruos, si pater excluisset, in d. §. reliquum, in 2. ratione adductum, & alios in d. quoq; ratione adductos. Nec me prætereà latet Bella. Mer. affatim aliis multis rationibus ostendisse in decis. 724. quæ incipit, etiam de extra. ipsius Bonifacij in hac re declarationem non posse habere vim legis, vt ibi videre licet. Vereor enim ne si omnia huc adferam, fastidium studiosis pariam.

167 *Casus à Bonifacio decisus nihil pertinet ad nostrum casum.*

¶ Sed & aliud est quod satis ostendit quæstionem illam à Bonifacio Papa decisam nihil ad hunc locum pertinere, in quo tractamus de successione aui inter nepotem ex filio primogenito, & alterum filium secundogenitum. In illa autē quæstione non tractabatur de successione aui, imò nec patrui quidem, sed alterius remotioris, in qua nunquā filius assumit locum patris, vt est tex. in auth. post fratres. C. de legi. hære. vbi Bar. ipse id optimè expendit, dicítq; ob id meritò regnū Roberto vtpote proximiori fuisse adiudicatū. de quo & nos latiùs dicemus in seq. quæst. nu. 4. illud autem fateor.

168 *Consuetudo præferens primogenitum an sit odiosa.*

¶ 25. Consuetudo præferens primogenitum est odiosa, & contra ius commune, quòd æquales omnino facit liberos nulla ætatis & sexus differentia, vt abundantissimè dictum & ostensum est suprà in 4. quæst. Ergo restringenda est vt non extendatur ad nepotem, cuius nullam facit mentionem, per c. odia, de reg. iur. lib. 6.

169 *Interpretatio declarativa habet locum in dispositionibus etiam odiosis.*

¶ Sed responderi potest negando simpliciter huiusmodi consuetudinem esse odiosam, cùm ea magis sit fauorabilis, vt diximus etiam in d. 4. quæst. Et si odiosa esset, nihil tamen obest, quin nepotem comprehendat non tam vi extensionis, quàm interpretationis cuiusdam declaratiuæ, quæ procedit in quibusuis dispositionibus, quantuncunq; odiosis. l. vt gradatim. §. & si lege. ff. de muner. & hono. & l. quicquid. ff. de verb. oblig. Aut etiam, vt aliter id fore pronuntiemus, vi interpretationis passiuæ, quæ obtinet in quibuscunque dispositionibus etiam correctoriis & pœnalibus, vt diximus suprà in 14. ratione pro nepote, num. huius quæstionis 47. mouentur.

170 *Cessante causa cessat effectus. Priuilegiū cessat cessāte causa illius.*

¶ 26. Cessante causa cessat effectus. l. adigere. §. quanuis. ff. de iure patro. & c. cùm cessante, de appel. & propterea cessante causa priuilegij, cessat priuilegiū. l. ex facto, in prin. & ibi Bar. & Bal. ff. de vulg. & pupil. cum infinitis propè sim. quæ tibi congessi in tractatu, cui hunc titulum nuncupaui, cessante causa cessat effectus. Quibus adde, ad huius rationis corroborationem, quòd priuilegiū concessum respectu certæ qualitatis rei, cessat cessante ea qualitate. l. vlt. vbi hoc no. Fran. Are. in 5. not. C. de inof. test. & l. Titius. ff. de test. mili. & l. cui eorum. §. affinitas. ff. de postul. At in nepote cessat primogenitura, quæ causa est huiusmodi iuris & priuilegij, de quo contendimus. Ergo cessat priuilegium, quod primogenitura tribuit.

171 *Nisi supersint quædam reliquiæ ipsius uel qualitatis.*

¶ Sed & dici potest, primò limitando priorem partem, vt videlicet procedat, nisi remaneāt quædam reliquiæ causæ. Nam tunc licet cesset causa, non tamen cessat effectus, propter reliquias illius, per tex. in l. 2. & 3. ff. rerum amo. & voluerunt Dy. & Io. And. in c. decet. de regu. iur. libr. 6. cum multis similibus à me adductis suprà loco nuper alleg. in 14. limitatione. Hic autē supersunt reliquiæ ipsius primogenituræ, vt suprà diximus in 31. ratione pro nepote. Ideo & hac ratione consuluit Soci. cons. 84. incip. accuratissime, lib. 3. transferri priuilegium patris in filios in casu de quo loquimur, cùm causa finalis ipsius priuilegij non extinguatur omnino morte patris, sed supersunt reliquiæ, videlicet liberi. Deinde etiam negando posteriorem partem. Nempe cùm nepos ipse æquè dicatur primogenitus, vt pater ipsius, vt suprà in multis locis ostendimus præsertim in 4. ratione pro nepote, tum in prin. eius rationis, tum nu. 34. proinde, atque etiam in 9. ratione pro ipso nepote.

172 *Potentius ius quod quis habet iure proprio quā quod alieno.*

¶ 27. Potentius est ius quod quis habet iure proprio, quàm quod habet iure alieno. l. si filius. §. 1. ff. de fideic. liber. & l. pater. §. 15. ff. de leg 3. & l. assump. §. filius. ff. ad munic. & l. sacrosanctæ. C. de sacr. eccle. & melius in l. si quid in bello, & ibi gl. & Bart. ff. de capti. & postli. reuer. & in l. more, ibi, suo iure non alieno beneficio, & ibi etiam Bal. & recentiores. ff. de iurisd. omn. iud. Bal. con. 485. statuto ciuitatis, col. 1. li. 1. Ang. con. 100. sanctissima, col. 2. Philip. Dec. in l. 2. col. 2. ff. de reg. iur. cum aliis si. Sed patruus maior est ætate, & ideo primogenitus iure quidem proprio: nepos autem iure alieno, scilicet patris iam mortui. Ergo præferendus est patruus.

173 *An secundogenitus habeat id ius proprio in re. Et an nepos iure alieno.*

¶ Cui respondemus, vtrunque falsum esse, quòd & patruus sit primogenitus iure proprio, & nepos iure alieno. Primùm enim patruus non potest dici primogenitus, quandiu superest primogenitus, aut aliquis ex eo qui eius locum tenet, vt suprà multis ostendimus in responsione 22. rationis, & alibi sæpe. Secundum quoque falsum est, vtpote cùm nepos sese possit dicere primogenitum, vt pater, non quidem ex persona patris, sed ex propria ipsius, vt etiam constat ex iis quæ diximus in responsione 4. rationis, & alibi quoq; sæpe. Et si teneamus eam partem cui magis placet, vt nepos succedat ex trāsmissione & persona patris. Tamē hic nihil oberit, quia nō refert siue ex sua, siue aliena sit primogenitus, cùm nemo sit alius qui se primogenitū nec iure proprio, nec alieno possit dicere.

¶ 28. Quod

BIU Cujas

174 ¶ 28. Quod in alterius locum ſtatuitur, non idem eſt cum eo. l. 1. & ibi latè Lucas Pen. C. de Caſtrẽſi. lib. 12. Et ideò qui iuris fictione in locum eius quem natura priùs genuit, conſtituitur, non habet eundem effectũ. l. ſi ita quis. §. 1. ff. de leg. 2. & l. fideicommiſſum. ff. de cond. & demonſ. & l. ex ea. §. in inſulam. ff. de verbo. oblig. & l. vlt. C. de his qui veni. æta impe. Proinde licet nepos conſequatur locum patris, non tamen habet realem atque integram formam ipſius. Ergo nec ipſius priuilegium, & effectum. l. ſi is qui quadraginta. §. ſed & ſi opus. ff. ad leg. Falci.

Quod in alterius locum ponitur non eſt idem cum eo.

175 ¶ Reſponde primùm illud non procedere in patre & filio, qui locum patris tenet. Cenſetur enim eſſe vna & eadem perſona, non tam fictione quàm natura, vt diximus ſuprà in 4. ratione pro nepote, non ſemel. & iterum in reſponſione 14. rationis pro patruo, & aliis locis ibi citatis. Deinde non ſemper verum eſſe, non habere eundem effectum quod in locum alterius ſubſtituitur, conuincitur ex eo quod no. in l. portiones. ff. de his qui. vt indig. vbi à pari procedunt dominus, & qui loco domini eſt, & l. interdum. §. qui tutelam. ff. de furt. & l. ſciendum. §. pen. ff. de ædi. edic. vbi ſimiliter idem iuris eſt in domino, & in eo qui loco eſt domini, & in l. rei iudicatæ. §. vlt. cum l. ſeq. ff. ſolut. matrim. vbi ſocero idem honor debetur, qui & patri, quia & ipſe patris locum obtinet, & aliis infinitis. & id maximè procedit in filio in locum patris ſubſtituto, qui & idem priuilegium nanciſcitur, per l. vnicuique, & l. in ſacris, la 3. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12. Ideóque & eandem portionem in ſucceſsione aui obtinet, quam pater obtinuiſſet: partem quidem, ſi partem: totam, ſi totam pater exceſsiſſet, vt ſuprà ſatis diximus.

An ſemper illud uerum ſit.

176 ¶ 29. Qualitas verbo cuipiam aut participio iuncta interpretationẽ ab eo tempore mutuatur, quod ineſt verbo participióve, cui adiecta eſt. l. Titius, & ibi Bart. & Bal. ff. de mili. teſta. & l. in delictis. §. ſi extraneus, & ibi Dy. Iac. Bu. Bar. & Bal. ff. de noxali. acti. & l quod ait. §. Iulianus, vbi etiam Bar. eod. tit. & l. 2. ff. de aut. & argen. lega. & declarat Bart. in l. ex facto, in prin. ff. de vulg. & pupil. ad prin. & in l. præcipimus. §. ſanè. C. de appel. & per Ioan. And. in c. ſtatutum, in prin. de reſcrip. lib. 6. & Bald. in l. humanitatis, col. 5. C. de imp. & ali. ſubſt. & in l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. & ſubſtit. cum aliis concord. late collectis à Lud. Bolog. conſ. 40. reuerẽdus dominus, col. 10. verſ. prætereà dato. Vnde cum ſtatutum dicat aut cõſuetudo, quòd primogenitus poſt mortem ſuccedat, debet intelligi de illo qui tempore mortis, quo debet ſuccedere, reperitur primogenitus. Nec enim attẽditur quis fuerit tempore præcedenti. l. 2. §. vlt. ff. de ſuis & leg.

Qualitas adiecta uerbo mutuatur tempus ab illo.

177 ¶ Confirmatur, quia nomina aut participia denotantia præſens aut præteritum tẽpus, relata tamen ad verbum, effectum ſuum producens in futurum tempus, intelliguntur ſecundùm illud tempus futurum. l. ſi ſeruitus. ff. de ſeruit. vrb. prædi. & l. ſi ita fuerit. ff. de leg. 3. & c. ſicut, & ibi Io. And. in nouella, de verb. ſignifi. lib. 6. Igitur licet primogenitus ex ſe denotat tempus præteritum, tamen quia refertur ad verbum, ſuccedit, quod ſuum effectum porrigit in futurum tempus mortis, debet intelligi ſecundùm illud tempus.

Nomina & participia cuiuſcunque temporis intelligũtur ſecundum tempus uerbi alterius temporis.

178 ¶ Et vt generaliùs loquamur, quæcunque diſpoſitio, cuius effectus & executio differtur in tempus, conſideratur ſecundum illud tempus. l. quod ſponſæ, & ibi Bar. qui hoc dicit nunquam fallere. C. de dona. ante nup. & l. eum qui. ff. de iuriſd. om. iud. & l. ſi res, & ibi Bal. ff. de iure dot. & l. ſi ſponſus. §. ſi vxor, & ibi Barto. & iterum l. cum hic ſtatus. §. ſi ſponſus. ff. de don. inter virum & vxo. cum multis concordantiis, quas adduxi in tract. Conſti. in 2. limitatione. At euentus diſpoſitionis, qua defertur ſucceſsio primogenito, excurrit in tempus mortis, quo ipſa ſucceſsio obtingit. Et eo quidem tempore primogenitus qui fuit, non ampliùs eſt, nec poteſt capere, quia mortuus eſt. Sequens autem & ætate & gradu proximior, & propterea etiam primogenitus, tunc reperitur.

Quælibet diſpoſitio refertur ad tempus in quod differtur illius executio.

179 ¶ Sed huic rationi breuis fit reſponſio. Nepotem videlicet tempore mortis aui reperiri primogenitum, vt iam ſæpius dictum eſt, propterea nihil obſtare eam rationẽ. Item verbum ſuccedit, eſt verbum iuris, & ſecũdùm ius interpretari debet. Sed de iure filius in ſucceſsione repræſentat perſonam patris, & cum aliis ſuccedendo, ſi pater cum aliis ſucceſsiſſet: & alios excludendo, ſi pater excluſiſſet, vt ex ſupradictis apparet. Ergo & ita quoque hîc intelligi debet.

Reſponſio.

180 ¶ 30. Si pater filio ſubſtituit, filius autem viuo patre moritur apud hoſtes: ſubſtituti vi ſubſtitutionis non ſuccedunt, vtpote mortuo ante patrem filio, cui ſubſtituti fuerant. l. lex Cornelia. ff. de vulgar. & pupil. Ideóque ſimiliter in hoc caſu nepos, qui poſt filium legum deſtinatione erat hæreditatem habiturus, & ita quodammodo ſubſtitutus erat filio, non eam poteſt percipere, filio ipſo ante patrem eundémque auum mortuo.

Subſtitutio euaneſcit mortuo ante teſtatorẽ inſtituto.

181 ¶ Verùm ad hanc rationem potes dicere, quòd ibi ſubſtituti non admittuntur, non tam ob id quia mortuus eſt filius ante patrem, quàm quòd in hoſtium poteſtate deceſsit, propterea̅que nulla bona in ciuitate reliquit, & ita hæredes nullos habuit, vt dicit etiam ille text. Nam eo iure filiusfa. non habebat hæredem ab inteſtato, ſed quicquid eius erat, quaſi peculium patri deferebatur. l. 2. ff. de Caſtren. pecu. Prætereà cum text. habeamus expreſsim diſponentes, vt filius ſuccedat in locum & gradum patris mortui ante auum, non eſt quod laboremus huiuſmodi argumentis à ſimili ſumptis illos infringere, corrigere, cõuellere, labefactare, per not. in l. conuenticulam. C. de epiſc. & cler. cum ſim. Nam ſi illa ratio aliquid momenti haberet, nunquam filius in locum & gradum patris antè mortui ſuccederet.

Quomodo illud procedit.

181 ¶ 31. Non priuilegiatus hîc ſuccedit non priuilegiato, quia non erat priuilegium conſummatum, vnde caſus ſuperueniens impedit originem priuilegij, propterea etiam ceſſat ipſum priuilegium. l.

Caſus ſuperueniens impedit

BIU Cujas

originem priuilegij. pluribus.§.& si placet, & l.inter stipulantem.§.sacram. ff.de verb.obl.& l.ea quæ.C.de tempo.in integrum restit.

183 Responsio. ¶ Sed dic quòd vterque hîc erat priuilegiatus.Primùm pater cùm viueret,vt cui spes erat firma,& quæ tolli non poterat, percipiendi iuris primogenituræ, & alios excludendi. Deinde & nepos post mortem illius,qui in ipsius locum successit ad integram hæreditatem,si integram pater erat habitu rus,per d.§.reliquum, iam suprà sæpius allega. Qui quidem ita est in ea re apertus, vt nulli cauillo subiaceat,nullâq; ratione aut argumento subuerti possit.

184 ¶ 32. Iure veteri non solùm frater,sed etiã soror quæ erat secundi gradus præferebatur filio fratris, qui erat in tertio gradu,ex computatione iuris Ciuilis.l.consanguinitatis.C.de legi.hære. Hoc autem iure Authenticorum correctum est & statutum, vt nepotes succedant cum patruis,per auth. cessante,& auth.post fratres,eo.tit.cum si.suprà alleg.Licet igitur illud ius sit correctũ, ratio tamen illius durat l.eas obligationes.ff.de capi.dimi.& c.nouit,vers.nec illud, de iudi.Ideò ex ratione legis correctæ argumentum sumi potest,vt censet gl.in l.j.in princ.ad fi.gl.j.ff.de coniun.cum eman.libe. Cùm igitur duret ratio illa proximioris gradus in materia,in qua non est correcta.Et hîc quæratur de re,in qua non potest esse locus pluribus:debet prę ferri patruus nepoti, maximè cùm ex hoc res reducatur ad antiquũ ius,ar.eorũ quæ suprà diximus in 24.q.nu.5.& id præsertim, cum multis seq.

Ratio iuris correcti durat. Et ex ea sumitur argumentum.

185 Responsio. ¶ Sed tu dic istam rationem non concludere,quia & nos similiter videmus,quòd ante iura Authen ticorum nullum erat discrimen in successione fratrum, an essent vtrinq; coniuncti superstites defuncto, an ex altero tantùm latere: sed hanc primùm differentiam, vt præferretur vtrinque coniunctus coniunctis ex altero latere tantum, introduxit ius Authenticorum, per d.auth.cessante,& in corpore vnde assumitur,videlicet in d.§.reliquum, in auth.de hær. ab intest.veni. Tamen in illo ipso §.huiusmodi consequentia assumitur, quòd cùm nepos in successionibus obtineat locum patris,vt succedat cum patruis:etiam in illo casu ita obtineat, vt nepos ex vtrinque coniuncto excludat patruos ex vno tantùm latere coniunctos. Et propterea apparet valere eam consequentiam in materia correctoria,& noui iuris introductiua, vt etiam diximus suprà, in 3.ratione pro nepote,nu. huius quæst.26.colligitur inquam.

186 Renuntiatio primogeniti facit locum secundogenito. Ergo et mors. ¶ 33. Si primogenitus renuntiat iuri primogenituræ,ad secundogenitum peruenit.l.j.§.assignare. ff. de assignan.liber.& ca.j.tit.an filij & agna.& diximus latè supra quæst.3. Ergo idem illo sublato de medio per mortem naturalem. Nam si hoc facit mors ciuilis, debet & naturalis facere, per no.in l. ex ea parte.§.1.ff.de ver.obl.& in c.susceptum,de rescript.lib.6.

187 Responsio. ¶ Sed quod huic respondeatur facile est.nam non simpliciter verum est,quòd primogenitus renun tians iuri primogenituræ faciat locum secundogenito. Sed tum demum id procedit,si nullos relinquat liberos.Neque enim potest in illorum præiudicium huic iuri renuntiare, vt voluit Bald.consi. 389.incip.consuetudo,col.3.vers.16.lib.2.& Card. Alex.in ca.j.col.vlt.tit.de feud. March.& diximus suprà in 21.quæst.prin.& iterum in 26.q.nu.5.sed & illud,& in 29.ratione pro nepote.

188 Vocati sub nomine uniuersali uel indefinito ueniunt ordine successiuo. ¶ 34. Cùm plures vocantur sub nomine familiæ,generis,liberorum,agnatorum, cõsanguineorum, & aliorum id genus vniuersalium,vel indefinitorum,non omnes simul eiusdẽ familiæ aut generis, siue omnes liberi,agnati,& consanguinei admittuntur,sed tantũ primo loco proximiores, & deinceps cæteri ordine successiuo.l.cum ita.§.in fideicommiss.ff.de lega.2.vbi ex hoc not.Bald.& Raph. Co.quòd eo casu non admittuntur filij fratris cum patruis,quia vbi consideratur sola prioritas gradus,frater excludit filium fratris, per l.3.§.si duo.ff.de leg.tut. Id quod Bald.ipse dicit esse menti tenendũ,& ad idem est text.in l.peto.§.fratre,& in l.omnia.§.vlt.ff.eo.tit.de leg.3.cum multis concor. à me collectis in tract.Retractuum,tit.1.§.11.gl.4. nu.2.& quia etiam.

189 Si res relicta sit alicui pro se & suis filiis & nepotib. solus filius primo loco succedit. ¶ Et ideò si emphyteusis data sit, aut res quæpiam legata alicui pro se & suis filiis & nepotibus,aut pro se & liberis si is cui emphyteusis data est,aut res legata,relinquat filium & nepotes ex altero filio,solus filius succedit exclusis nepotibus, vt voluerunt ipsi Bald.Flor.& Raph.Co.qui dicit sing.in d.§.in fideicommisso.& Ang.in l. Gallus.§.quidam rectè,col.2.in 2.conclu. in fin. iterúmque in 3.ff. de libe.& posth.Raph.Co.cons.160.mulier instituit maritum,col. 2.vers. accedat ad hanc partem, Benedic.Capra cons.5.punctus,quædam domina,ante fin.Ange.Are.in §.cùm filius.col.j.vers.deinde ista regula,Insti.de hære.quæ ab intest.defe.Alex.cons.204.consideratis verbis,col.2. vers.confirmantur prædicta,lib.2.& con.4.ponderatis verbis testamenti.col.3.ver. fortificantur,lib.4.& cõs. 129.perspectis his,col.2.vers.istis sic præsuppositis,li.5.Corne.cons.182.videtur,col.4.vers.concurren tibus aliis,lib.2.vbi tamen dubitat,propter authoritatem gl.de qua statim dicemus.& cons.131.videtur,col.2.vers.item dato, lib.3.Ias.& Phili.Dec.in l.si auiæ, ille col.2.vers.item adde,hic col.etiam 2. ver.ex prædictis.& ibi quoque Anto.Rube.C.de succes.edic.vbi Dec. negat eam gl. de qua statim loquemur,id velle:ad quod allegatur idem Ias.in l.qui liberis.§.hæc verba,col.j.vers. tertiò adde.ff. de vulg.& pupil.vbi tamen subdubitat:& in l.pater impuberis, in fin.eod. tit.& consil.4.Nicolaus, col.2.vers.secundò ad idem, lib.1.Phil.Dec.qui propè vbiq; dicit id,quod iam diximus de d.gl. in l.j.col.6,in 14.no.C.de secun.nupt.& cons.1.memini,col.2.vers.tertiò non ob.& consi.79.cuius superscriptio incipit,in fideicommisso,in prin.& con.217.in casu proposito, per totum,& cons.408.in præsenti,col.2.vers.3.conclusio,vbi ita dicit fuisse iudicatum in rota curiæ Romanæ,& cons.412.viso eleganti,col.2.ver.tertiò respondetur,& seq.vbi & illud idem dicit.& consi. 478.in causa domini,colum.vlt.& consi.480.in casu qui contingit, col.3.vers.sed ad ista.Franc.Cur. Iunior in tractatu

feud.

BIU Cujas

feud.in 2.parte,col.penul.vers.secundò moueor, & cons.22.præsupponitur,col.4.vers.ex præmissis. Anto. Rub.cons.36. col.vlt.& cons.37.circa primum,per totum,qui videtur esse Ias.& consi.38.memini,etiam per totum,& cons.40.circa dubium, col.2.vers.sed præmissis,& cons.85.circa dubium, in fi.& Car.Rui.inter con.illius con.40.cui est simile initium,etiam in fi.& Ludo.Gozad.con.29.videtur prima facie,col.4.ver.corroboro quia licet.

190 ¶ Quam rationem ita subuertes vt primùm dicas illam procedere in successione ex testamẽto vel ex contractu, & sic ex prouisione siue dispositione hominis, sicuti etiam dicta iura & similia,& potissima pars Doct.quos citauimus,loquuntur. Tunc enim cõsideratur affectio,quæ videtur esse maior circa proximiorem,vt dictis iuribus probatur,& in l.hæredes mei.§.vlt.ff.ad S C.Treb.Secus autem in successione ab intestato, quæ scilicet defertur ex dispositione legis vel statuti,quia tunc nepos obtinet locum patris cum patruis,per d.auth.cessante,cum sim.Et ita etiam distinguunt Bal.& Raph.in d.l.cùm ita legatur.§.in fideicommisso,& late Alex.d.con.139.lib.5.Philip. Dec.d. cons.j.& penè maior pars eorum quos suprà citauimus.

An id procedat, cũ res defertur ex dispositione legis uel statuti.

191 ¶ Sed & illud potes dicere, quòd siue ex testamento, siue ab intestato, siue ex lege vel statuto,siue ex dispositione hominis res deferatur familiæ, aut aliter sub nomine vniuersali aut indefinito,semper debet intelligi, vt proximiores tantùm admittantur, sed ita vt nepos cum patruis succedat:nisi expresse testator aut contrahentes aliter disposuerint, iuxta tex.in d.auth.cessante.Et ita expressè voluit gl.vt ab omnibus (præter Decium,quod diximus)intelligitur in d.§.in fideicommisso,quam expressè sequũtur Imo.Paul.Ca.Ang.Perig.& Iac.Pute.qui eam æquiorem esse dicit, & ibi etiam tacite Bar.Ang.& reliqui qui eam non impugnant, ob quod eam approbare videntur,vt probatur in l.item quod Sabinus,in fi.ff.de hær.insti.& diximus latius in tract.Retractuum tit.j.§.35.in gl.4.in verbo,ignorans.nu.45.nam minores.nam vt hoc addam,aliter lectores dissimulando deciperent.

Sed & an etiã ex dispositione hominis.

192 ¶ Sed & eam expressè sequuntur Fran.Are.con.162.diligenter,col.vlt.vers.venio igitur ad quartũ. Alex.sibi contrarius con.88.quòd cõcurrere debeant,col.1.lib.1.quod repetitur sub alio initio, con. 137.præclare,eo.lib.1.& con.26.videatur fortasse,col.pen.vers.præterea gl.lib.3.& con.124.viso processu,col.j.in fi.lib.7.Corn.in l.vlt.col.vlt.vers.posset etiam hîc.C.de ver.sig.vbi dicit, id seruãdum esse in practica:& con.97.primò consultus,col.6.vers.consultum verò,lib.1.& con.37.in hac consultatione,in litera h,in fi.& seq.eo.lib.1.& cons.97.primò consultus,col.6.vers.consultatio verò, eo.li. 1.& con.22.in hac consultatione.col.5.ver.& dicitur consuluisse,& cons.24.ad euidẽtiam,col.vlt.eo. lib.2.vbi dicit ita vidisse se consultum ab aliis egregiis,& insignibus Doc.& con.115.in hac consultatione,col.vlt.ver.confirmatur,eo.lib.2.& con.131.præmittendum est,per totum,eo.lib.2.in quibus etiam id dicit fuisse consultumà Bened.Cap.excellentissimo & famosissimo Doc.& consil. 95.diu post reditum,col.2.vers.& insuper videtur,iuncto eo quod dicit ante fin.lib.3.& con.222.quãquam in hac,col.vlt.eo.lib.3.& con.159.in hac præsenti, col.3.vers.vltimò hæc pars,lib.4.& con.254.principalis,in litera F,eo.lib.4.Soci.in l.si cognatis,col.vlt.ff.de reb.dub.& con.252.visis instrumẽtis,col. 13.ver.ad secundam rationem,lib.2.& con.51.visa facti enarratione, col.4.ver.his tam non obstan. lib.4.Ias.sibi contrarius cons.215.ex Valentia, col.5.ver.sed præmissis,lib.2.vbi id multis probat.& cons.159.in præsenti,col.3.ver.tertiò pro ista parte,lib.4.Caro.Rui.con.13.præsupponitur,col.vlt.lib. 1.Phil.Dec.sibi item contrarius,con. 87.pro resolutione,in fi.& con.427.in ciuitate Rauennæ, post prin.& iterum col.2.vers.sed ad hæc. Ludou.Gozad.sibi etiam contrarius consi.4.prout potui,col. penult.versic.non obstat,dum dicit,iunctis his quæ dixerat col.3.ver.septimò si volumus,& consilio 19.dubitatur,col.2.vers.septimò adduco.& Anton.Rubeus sibi quoque contrarius,con.82.viso eleganti consilio,per totum.

De eadem re.

193 ¶ Et idem,nulla illius gl.mentione facta,voluit Bal.sibi contrarius, cons.488.casus talis est,quidam Titius libr.3.& Imol.in d.l.Gallus.§.quidam rectè, in fi.ff.de lib.& posth.& Pau.Ca.in d.l.vlt.C.de verb.sig.Quibus ego facilè accedo.nam dispositio testatoris & contrahentium in dubio debet intelligi,secũdùm ius commune,aut statutum,si quod sit.d.l.hæredes mei.§.ita,& ibi Dy.Bar.Ang.Imo. Raph.Co.Pau.Ca.in lec.Padu.Ro.Alex.& alij recentiores.ff.ad Trebell.cum aliis multis concord. à me collectis in repe.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.84.sed illud.

De eadem re.

194 ¶ 35. Casus omissus siue à lege,siue à canone,siue à statuto vel consuetudine, siue à testatore, siue à contrahentibus,siue à principe,siue à iudice, aut alio superiore aliquid decernente, siue ab arbitro vel arbitratore,siue ab impetrante,siue ab appellante,siue à dante procuratorem,siue ab actore,pro omisso habetur. Vt de lege probatur in l.si verò.§.de viro.ff.solu.matr. cum infinitis simi.De canone,cap.2.de transl.præla.& c.dilectus,de temp.ordi.& c. is qui primò,de sent.excom.lib.6.& cle. ne Romani.& cle.constitutionem,de elec.De statuto & consuetudine,cap.pen.de iureiur.& c.in nostra,de iniu.Bal.in l.si plures,col.8.ver.iuxta prædicta.C.de condi.inser.& cons.452.statuto ciuitatis, in prin.lib.1.Alex.qui affert concor.con.13.circa primum,col.5.ver.bene facit,lib.3.& Phil.Dec.cõs. 188.in casu proposito,ver.sed breuiter.De testatore probat tex.in l.cõmodissimè.ff.de lib. & posth. & l.ex his.ff.de excu.tut.Bal.in l cùm proponebatur,in secunda oppo.ff.de leg.2.De cõtrahentibus, l.inter socerum,& l.Bebius.ff.de pact.dota.& l.si cùm dotem, in prin.& ibi Doc.ff.sol.mat.& l.si extraneus.ff.de condi.ob caus.& l.quicquid astringendæ.ff.de verbo.oblig.& l.vlt.C.de pactis conuen. Bal.in l.2..per illum tex.C.de nauti.fœno. De principe Bald.loquens in dispensatione,con.490.ponitur quòd quidam,circa medium,lib.1.per text.in c.1.de fili.presbyte.libr.6.De iudice,l.solemus.§.

Casus omissus à lege pro omisso habetur. Et à canone.

Et à statuto & consuetudine.

A testatore.

A contrahentibus.

A principe.

A iudice.

BIU Cujas

Ab arbitro. Ab impetrãte. Ab appellãte. A dante procuratorem. Ab actore.

vlti.ff.de iudi.& l.fi de proprietate.C.si à non compet.iudic.& cap. susceptum, de rescript.lib.6. Bal. cons.60.sicut proponitur,lib.3.De arbitro siue arbitratore,Bal.cons.142.quidam dominus Pasinus, col.2.subsequenter præmittendum,lib.2.,De impetrante,d.c.susceptum,& c.cùm in illis,& c.cui, de non sacerdotali,de præben.lib.6.De appellante,l.præcipimus,C.de appell.& cle.appellanti,eod.tit. De dante procuratorem, l.maritus.C.de procurat.& c.cùm olim.de of.deleg. De actore,Bal.cons. 335.statuto,in fin.lib.3.

195 *De eadem re.*

¶ Ex quibus multa congessit Io. And.in d.c.susceptum,& Bal.in l.si mater.C.de instit.& substitu.& Lucas Pen.in l.vlt.col.2.C.de priui.scho.li.12.Petr.Anc.con.37.contra Ioannem,col.2.vers.item casus,& iterum cons.356.ex.serie,col.2.ver.secundò hoc probat.Barb.cons.35.clementissimi, col.pe.li. 1.& cons.10.sapienter scribitur,col.antep.ver.nec obstat si quispiam, lib.2.& consequen.col.15.eo.li. 2.& cons.82.clementissimi,col.4.lib.4.& Maria,con.32.ex his quæ superius,col.6.Et id in omnibus dispositionibus dicit procedere Petr.Anc.con.120.pro clariori,in prin.

196 *In casu omisso nec tacita quidem uoluntas præsumitur.*

¶ Et id quidem optimo iure. Quandoquidem in casu omisso ne tacita quidem voluntas præsumitur.l.militis codicillis.ff.de mili.testa.vt per eum text.dicit Bal.con.167.quidam Franciscus,col.2.li. 5.At statutum vel consuetudo loquitur tantùm de primogenito, non etiam de nepote: & verificatur in patruo,qui inter proximiores descendentes reperitur primogenitus tempore mortis. Nec de nepote quicquam dicitur.Ergo is omissus esse censetur.

197 *Responsio. Nisi casus omissus sit similis expresso.*

¶ Sed dic quòd hic casus non est omissus. Nam statutum vel consuetudo loquens de primogenito comprehendit etiam nepotem ex eo primogenito,vt qui est & dici potest primogenitus, vt suprà diximus in quarta ratione pro nepote,& alibi sæpe.Quin & illud quod dictum est,omissum haberi pro omisso,procedit,nisi casus omissus sit similis expresso, per d.l.si extraneus.ff.de condi.ob caus. & in l.vlt.§.vlt.ff.man.& l.si quis mihi bon.§.sed si mandaui,& ibi Bal.& recentiores.ff.de acq.hær. & voluit gl.in l.si cùm dotem,in prin.in verbo,mulieri,post prin.ff.sol.mat.& in l.Gallus.§.& quid si tantùm,in verbo,emancipatus.ff.de lib.& posth.Io.Laud.apud Old.con.224.istæ sunt allegationes, col.8.vers.nec ob.quod dicebatur,vbi nuncupatim loquitur de nostro casu,cum aliis concord.à me adductis in tracta.Retractuum,tit.j.§.2.gl.1.nu.19.incip.nisi tamen diceres.Quid autem,si diuis placet,magis simile est,quam patri filius?Denique ponamus hunc casum esse omissum,& præterea nõ esse similem expresso:quid deinde sequitur,nisi vt remaneat in dispositione iuris communis? per d. l.extraneus,& si.At de iure communi nepos succedit in locum & gradum filij.

198 *Dispositio generalis an & quando & quo modo omnia sui generis supposita comprehendit.*

¶ 36. Dispositio generaliter loquens, cuius tamen finis, euentus, executio in vno tantùm supposito vim suam exercet, licet omnia supposita ipsius generis ex vi orationis videatur complecti,iuxta l. Mæuius.§.duobus.ff.de leg.2.& hoc quidem veluti sub declaratione ipsius futuri euentus,per l.3.ff. qui & à qui.man.libe.non fi.Tamen secundùm veritatem nullum supposítorum sub ipsa dispositione determinate comprehenditur.l.si duo,& l.inter stipulantem.§.sacram. & l.continuus.§.illud.ff.de verb.oblig.& l.qui decem.§.Stichum,in secundo respon.ff.de solut.& l.cùm incertus.ff.de leg.1.Verum illud suppositum,in quo per sequentem declarationem,vel euẽtum terminatur ipsa dispositio, habetur perinde,ac si fuisset ab initio specialiter,& determinatè in ipsa dispositione cõprehensum, per c.pastoralis,in fi, de reseri. Tamen quia,vt diximus,in ea generali dispositione nullum suppositorum determinatè extendebatur.Si ante declarationem vel euentum esse desinat, vel mutet statum,perinde est ac si ex diuerso ab initio non fuisset sub illa generalitate cõprehensum.l.cum quis. §.si hominem,& d.§.Stichũ.ff.de solut. & d.§.sacram,& l.qui hominem.ff.de adi.leg.& c.quia cunctis,ver.subiunctum,de concess.præben.lib.6.& cle.si de beneficio,eo.tit.

199 *Ad idem.*

¶ At statutum vel consuetudo loquens de primogenito incerta est & generalis,aut certe(quod idẽ est)indefinita,quia ad illũ refertur,qui ex pluribus reperietur primogenitus. Et licet sit maior spes de primo filio:tamen potest esse quòd morte præuentus eam non capiet.§.illud quæsitum,in fi.Insti.de rer.diuis. Igitur hæc incertitudo generalis facit quòd nullus nec ipse primò natus, nec alius censeatur ab initio determinatè comprehensus sub statuto vel consuetudine. Ideóq; si interim moriatur ipse primogenitus,perinde est ac si non fuisset ab initio comprehensus, per iura suprà alleg.

200 *Responsio.*

¶ Ista quidem ratio satis est subtilis,sed quæ non admodum subtiliter discuti potest ex iis quæ suprà sæpe diximus.Nam confestim quã primogenitus natus est,is sibi & posteris ius primogenituræ veluti occupatione vendicauit,tam firma & certa spe (si spes tantum sit appellanda) vt ne à patre quidem aut principe sibi tolli possit.Ideóq; nec sibi obest præmatura mors, quin & posteri illius suum ipsius locum retineant,vt iura statuunt:nec expectare casum aduersamq; fortunam illius, qui sine posteris mori potuit,ciuile, neq; naturale est,iuxta dictum §.fac.& §.homo liber.

201 *Paria nõ nasci & natũ mori.*

¶ 37.Paria sunt non nasci,& natum mori.§.dubitatum,in authen.de incest.nupt. maxime si moriatur viuo eo de cuius successione agitur.Nam viuentis hæreditas non censetur,nec viuens habet hæredem.l.j.ff.de hær.& act.vend.& l.1.ff.pro hær.& l.qui hæreditatem,& l.neminem,& l.qui superstitis.ff.de acq.hær.cum aliis concor.adductis à gl.in l.neminem.

202 *An illud semper procedat.*

¶ Sed præter id quod suprà diximus in quarta ratione pro nepote, non censeri mortuũ qui reliquit filium. Negari quoque potest semper ea esse paria non nasci & natum mori:quin sufficit quẽ fuisse natũ,etiã si cõfestim moriatur,vt aliũ excludat,vt liquidò patet ex no.per Bal.in l.si quis posthumos. §.j.col.j.ff.de liber.& posth.& in l.si quis hæredem,in secunda oppos.C.de institu.& substit.& in l.in quibus, vers.sed hîc concurrit alia quæstio.C.de secund. nupt.& Antonius cons.20.æquitas valde

suggerit

suggerit, cum aliis concordantiis à me adductis in repeti.l.si vnquam,in verbo, susceperit liberos, num. 151.in diuersam,cum multis sequent.C.de reuoc.donat.

203 ¶ 38. Ratio prælationis primogeniti est, quoniam propter ætatem maiorem præsumitur cæteris prudentior,& animi quibusque viribus superior,quibus idoneior censetur moderando principatui, vt suprà latè in præfatione ostendimus.Igitur cùm patruus hic sit maior natu ipso nepote,est etiam nepoti in principatu maxime præferendus,ex statuti vel consuetudinis ratione,quæ veluti pro anima ipsius est,vt dicit Bal.in l.si quis seruo,col.vlt.C.de furt.cum multis alibi à me allatis,in dicta repetitio.l.si vnquam,in verbo,libertis,nume.46.incip.nec id quidem.C. de reuocan.donatio. Quid enim si nepos,vt plerunque euenit,sit infans? Num illi dabimus principatum gubernandum reiecto abiectóque patruo iam ætate graui? Facientes locum ei quod scribitur Ecclesiastes 10. Væ tibi terra,cuius Rex puer est, cum similibus allegatis suprà in præfatione,nu. 162.hincque illud,& multis seq.& per Corse.in tract.de pote.& excel.Reg.quæst.89.

Maior ætas proindéque sapientia maior facit ut præferri debeat patruus.

Væ terræ cuius rex puer est.

204 ¶ Ex quo & Ascanius Aeneæ filius cùm moreretur, reliquit Syluium Posthumium fratrem regni post se hęredem,posthabito Iulio proprio filio,qui necdum per ætatem idoneus erat regendis ciuibus,vt tradit Eutropius lib.1.de gestis Romanorum,cap.2. Quanquam Dionysius Halicarnasseus, lib.1.Anti.Roma.aliam huius rei rationem adfert. Sed & Pharnaces ille Parthorum Rex qui Medos validam gentem domuit,cùm moreretur relictis multis liberis paruulis,illis quidem prętentis, Mithridati fratri se iuniori,insignis virtutis viro imperium reliquit,plus regno quàm patrio nomini deberi,potiúsque patriæ quàm liberis esse consulendum ratus,vt scribit Iustinus lib.41.Quinetiam Pyrrhus ille Epirotarum Rex cùm à filiis interrogaretur,cui ex iis relinqueret imperium.Quicunque(inquit)vestrûm acutiorem ensem habuerit. Significans se non ætati daturum principatus successionem,sed virtuti.huius autor Plutarchus tum in vita illius,tum in apophthegmatis illius.

Ascanius prætulit fratrem filio adolescenti in regno.
Et Pharnaces.

205 ¶ Sed profectò illa prudentiæ & morum præsumptio in ætate maiore, non vnica est ratio statuti præferentis primogenitum: quin & alias plures esse naturæ magis innitentes docuimus suprà post princip. huius tractatus,in præfatione. Et hoc quoque ex eo satis probatur, quia si ea esset vnica, sequeretur quòd ea cessante,cessaret & statutum,per not.in l.quamuis.C.de fideicommis.cum concord.ibi adductis à recentioribus,& à me plenissimè in commentariis consuetudinum Pictonum, tit.9.§.27.in octaua limitatione,versic.intelligendum est tertio.Ideóque si secundogenitus esset prudentior,præferretur primogenito,quod nemo vnquã dixit,præter Lucam Pen.in l.j. col.j.in verbo, credere.C.de Cõsuli.li.12.vbi id tenet simpliciter:licèt alibi etiã simpliciter teneat pro secũdogenito, vt suprà diximus in prin.alibi quoq; distinxerit inter dignitates regales,& alias,vt postea dicemus.

Rẽsponsio.
An præsumptio maioris prudentiæ sit ratio statuti præferẽtis primogenitum.
Non præfertur secundogenitus ob maiorem prudentiã.
Lacedæmoniorũ in ea re mos.
Galeacius dolebat quòd non posset præferre minorẽ maiori quòd prudentior esset.
Ludouici imperatoris in ea re iudicium.

206 ¶ Et vbique tamen, vt opinor, perperam, quando & Lacedæmonij à quibus maxima pars legum Romanarum defluxit,Cleomenem Anaxandridis Regis filium primogenitum Dorico natu minore virtute quidem omnibus numeris superiori in regni successione anteposuerunt, vt tradit Herodotus in Terpsichore,& suprà alibi diximus. Dolebat & Ioannes Galeacius Mediolani dux quòd Philippum Mariam ex filiis natu quidem illum minorem: sed animi viribus maiorem, non posset anteponere Ioanni primogenito,vt & retulit è nostris Barb.cons.20.illud afferam,col.5.li.2.& alibi item diximus. Quanquam legimus apud Albertum Crantium lib. Historiæ Vuandalicæ 2. c. 24. quòd cum principes Vuilforum duo fratres Ludouicum Imperatorem Caroli Magni filium arbitrum delegissent de paterna eorum successione & regno, cùm amborum pater moriens ætatis iura secutus maiorem præfecisset, sed is per ignauiam regno impar à populo improbabatur præferente minorem,Ludouicus ipse studium populi secutus minori regnum adiudicauit.

207 ¶ Nec ad rem pertinet quod de infante & puero diximus,cùm & si id spectãdum foret,certè etiam primogenitus,qui infans esset,aut prior à regno esset abigendus,tanquã regni minimè capax.Quod nemo non falsum videt,quando etiam potest in Regem eligi,& regnum per tutorem,& cùm pubes est,per curatorem administrare,vt no.Bar.in l.quidam consulebant,ante fi.ff.de re iud.& Bal.in l.vlt. & ibi Roma. Alex.& Ias.C.de mili.testa.& in c.cùm vicesimum,& ibi quoque Pano.& recentiores, extrà,de offic.deleg.Oldr.consil.52.quæstio est talis,an tutela Regis.vbi & illud dicit,curatorem dari Regi minori, etiam inuito, vt & plerique ex his quos citauimus, & mox citabimus, voluerunt Ioan.And.in c.cùm inter vniuersas,de elect.& in addi.Spec.in rub.de tuto.col.1.versic. nostris temporibus,& seq.vsque ad fin.rub.& Alber.in l.de creationibus.C.de epi.audi.& in rub.ff.de curat.furio.in princ. & in rub.C.quando tuto.esse desi. Imo, Domini. Philip.Fran.in c.grandi, & ibi etiam Corse.in repe.col.pe.de supplen.neglig.prælat.lib.6.Ioan.Ana.in rub.de delic.puer.col.2. Iacob.à S. Georg.in tract.feud.in princ.& iterum paulò pòst,col.4.versic.2.pro hac parte,& versi.3.adducitur. Philip.Deci.in l.2.§.item impuberes,col.2.versi.2.regula.ff.de regu.iur.& latè Ant.Corse.in tract. de pote.& excel.Regia,q.18.& iterum q.89.in fi.

Infans rex esse potest.
Et per tutorẽ & curatorem regnum administrat.

208 ¶ Idque iure veteri,scribit enim Cornelius Tacitus lib.2.cùm regnum Thraciæ à Senatu fuisset diuisum in Rhoême Talcen filium Rhescuporidis, liberósque Cotyis, iisque nondum adultis datum Trebellenum Rufum prætura functum,qui regnum interim tractaret, exemplo quo maiores Marcum Lepidum Ptolemęi liberis tutorem in Aegyptum miserant. Quod postremum etiam recenset Iustinus lib. 30. Quin legimus longo antè tempore Lycurgum tutorem Charilai, aut vt alij vocant, Charilli ipsius ex fratre nepotis, Regis Lacedæmoniorum principatum eo nomine administrasse, vt refert Aristotel.lib. Politicôn 2.c.8. & Iustinus lib.30. & Plutarchus in vita ipsius, vbi &

Antiqua eius rei exempla.

Lacedæmoniorum regum tutores, Prodici dicti.

BIU Cujas

hoc quoq; dicit pupillorum Regum tutores apud Lacedæmonios vocari Prodicos, vt ex hoc quoque intelligas, eam rem semper obseruari solitam apud eosdem. Nam & Pausanias libro tertio, scribit Pausaniam Cleombroti filium Plistarcho Leonidæ filio Regi Lacedæmoniorum tutorem datũ fuisse. quod & tradit Herodotus lib. 9. eodémque vlt. & Diodorus Siculus lib. 11. vbi ipsum adolescẽtem non Plistarchum, sed Leonidem vocat. Sed & idem Diodorus eodem quoque lib. tradit Nicomedem Pleistonactis Lacedæmoniorũ Regis tutorem fuisse. Et Polybius li. 4. tradit Agesipoli etiã Regi Lacedæmoniorum tutorem datum fuisse Cleomenem Cleombroti filium. Et Plutarchus in Agide scribit, Leonidã Cleonymi filiũ tutelã filij Acrocati pupilli Lacedæmoniorũ regis suscepisse.

209 Alia. ¶ Sed & Iustinus lib. 4. scriptum reliquit Anazilaum Siciliæ Regem filiis suis paruulis tutorem reliquisse Micythum seruum. quod & retulit Macrobius lib. 1. Saturnali. c. 11. idem Iustinus lib. 7. Philippum Argei filium Regem Macedonum sibi successorẽ reliquisse Europum (Herodotus Aeropum appellat) paruulum admodum, cuius infantiam Illyrij contemnentes bello Macedones sunt aggressi: qui prælio pulsi, Rege suo infante in cunis posito, & pugnæ ante aciem prolato acriùs certamen repetierunt, tandémque magna cæde Illyrios fuderunt, ostenderúntque hostibus suis priore bello Regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Quam rem etiam eleganter memorauit Nazarius in Panegyrico Constantino dicto. Idem autem Iustinus lib. 13. tradit mortuo Alexandro Magno relicta Roxane vxore prægnante, cùm inter magnates diu certatum esset de successore Alexandri, tandem consensu vniuersorum placuisse Roxanis partum expectari, & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdicam, Craterum, & Antipatrum fore. De quo tamen vide Q. Curtium lib. 10. Idem Iustinus lib. 17. scribit Arysbæ filio Pyalæ Regis Epirotarum tutores publicè constitutos, quòd ei pupillo regnum obtigerat. Sed & paulò post tradit Pyrrho illi eiusdem nepoti annorum 11. idem regnum adepto datos tutores fuisse, qui regnum vsq; ad adultam eius ætatem tuerentur. Idem in initio lib. 28. memoriæ prodidit, Olympiadem illam Pyrrhi Epirotarum Regis filiam amisso Alexandro marito tutelam filiorum ex eo susceptorum regníq; administrationem suscepisse. Sed & idem eod. lib. refert Demetrio Macedoniæ Rege defuncto Antigonũ tutorem datum filio illius paruulo Philippo. De quo etiam Polybius lib. Historiarum 2. Sed & Iustinus ipse libr. 34. scribit mortuo Antiocho rege Syriæ tutores à populo datos filio illius paruulo, de quo & nonnihil Iosephus lib. Antiquitatum Iudaicarum 12. c. 14.

210 Alia. ¶ Sed ad alios authores accedamus, Labdacus Cadmi nepos ex Polydoro, patris regnum sub Lyco tutore obtinuit, post quem & Laius ipsius filius sub eodem tutore regnauit, vt scribit Pausanias lib. 9. quo Bœotica describit. Qui & paulò pòst tradit, Laodamantem Eteoclis filium & ipsum puerum patris imperium assecutũ, Creonte Menœcei filio eius tutore imperium administrante. Liuius li. 1. ab vrb. cond. tradit, Ascanium Aeneæ filium sub tutela matris post mortem patris Aeneæ regnasse. Et lib. 4. 2. belli Punici Hieronem Siciliæ Regem Hieronymo nepoti & successori in regno 15. tutores reliquisse, qui regnum ipsum administrarent. Sed & lib. 10. belli Macedonici, & Asiatici, cuius fragmentum nuper Moguntiæ compertum est, Antigonum Philippi Macedonũ Regis tutorem fuisse, quẽ ob id, vt ille subdit, Græci Tutorem, vt cognomine à cæteris distinguerent, appellarunt. Polybius autem li. 4. scribit eidẽ Philippo Apellẽ vnũ ex tutoribus ab Antigono patre fuisse relictũ. Sed & Iulius Florus Epit. Titi Liuij li. 46. tradit Antiocho filio Antiochi Regis Syriæ tutorẽ fuisse Lysiã.

211 Alia. ¶ Legimus quoque apud Procopium lib. 1. de bello Persico, & Agathium li. 4. Historiarum peregrinarum Græcos authores, Arcadium Imperatorem reliquisse Isdigertem Regem Persarum curatorem Theodosij filij sub mammis adhuc educati, & imperij. Legimus itẽ Dauidem & Salomonem in adolescentia vnctos in Reges fuisse. quod & in Decretis canonicis repetitum est, in §. hoc regulariter. 78. dist. & Azariam 16. annorum regnasse in Iuda 4. Reg. 14. Et Manassem 12. annorum cœpisse regnare in Hierusalem. 4. Reg. 21. c. & 2. Paralip. c. 33. Et Iosiam eius ex filio nepotem 8. annorum. 4. Reg. 22. in prin. & 2. Paral. c. 34. in prin. Et Augustulum puerum Occidentis imperium suscepisse. Ex quo & Augustulus vocatus est, vt tradit Procopius lib. 1. de bello Gotthorum, in prin. In quo etiã libro scribit Atalaricum annos 8. tãtùm natum regnum Gotthorum suscepisse sub matre Amalasiunta. Quod & tradit Iornandes in lib. rerum Geticarum, vbi dicit illum vix decennem regem factum. Et Baldarum admodum puerum Longobardorum regnum sub Adriano tutore suscepisse scribit idem Procopius lib. 3. eiusdem operis. Sabori autem adhuc in vtero existenti regnum Persarum consensu gentis delatum est, & Cidaris ventris matri imposita, vt tradit Agathius lib. 4. Historiarum peregrinarum. Et vt de nostris regibus tandem aliquid dicamus, vetus lex est apud Francos, quæ filios etiam infantes ad paternum regnum vocat, vt tradit ipse Agathius li. 1. de bellis Gotthorum. Nam & in Francorum Annalibus legimus, D. Lud. eius nominis nonum, & Carolũ 8. impuberes ad regnum euectos fuisse, & coronatos. Sed si plura scire velis de eo quod ex nostris diximus de Regum tutoribus & curatoribus, vide omnino (neque enim opus est, vt plura huc afferamus) Benedi. in repet. c. Raynutius, in verbo, adiectę impuberi, nu. 41. & multis seq. de test. & Moline. in commentariis Consuet. Paris. tit. j. §. 29. nu. 2. & seq. vsque ad fi. eius §.

Francorum lex uetus.

Priuilegiũ atq; etiam beneficium intelligi debet sine alterius præiudicio.

212 ¶ 39. Si huiusmodi constitutio siue statutum loquens de primogenito traheretur ad nepotem ex filio ad exclusionem patrui, ea extenderetur cum alterius præiudicio, quod fieri non debet, per l. 2. & ibi Bal. C. de bo. quę libe. & in c. j. §. cùm verò, & quod ibi not. idem Bal. tit. qui feu. dare pos. Et ita communiter limitatur l. beneficium. ff. de constit. princ. & c. cùm dilecti, de donat. quia priuilegium siue

etiam

BIU Cujas

etiam beneficium quod est cum alterius præiudicio, est semper stricte interpretandum, vt per Ioã. And. loquentem in statuto præferente primogenitum, in c. sine culpa, de reg. iur. lib. 6. in Mercur.

213 ¶ Cui rationi ita sanè respondebis, non hanc esse extensionem, sed interpretationem declaratiuam & passiuam, quæ semper & in quibuscunque dispositionibus locum obtinet, etiam cum præiudicio alterius, vt liquidò apparet ex iis quæ diximus in 1. ratione pro nepote, nu. huius q. 18. sed & quod, & iterum in 14. ratione pro nepote, num. huius quæstionis 43. mouentur, & in responsione 25. rationis pro patruo. *Responsio.*

214 ¶ 40. Priuilegium concessum filiis non extenditur ad nepotes. l. iubemus. §. vlt. C. ad Treb. vbi & id not. Bal. in prin. & cons. 2. verba statuti, col. j. li. j. Sed tu ad hoc respondes ex vndecima ratione, quam suprà pro nepote adduximus, qua dictum est & probatum, priuilegium patris transire ad filios. *Priuilegium filiis concessum an ad nepotes transeat.*

215 ¶ 41. In his quæ inseparabiliter insunt in filio & eius ossibus adhærent, nõ fit extensio ad nepotem. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bon. pos. contra tab. quam ad hoc citat Bal. cons. 67. si dicta institutio, col. j. lib. j. At ætas & qualitas primogenituræ est eiusmodi. Sed hæc ratio in eam recidit, quam diximus suprà in 4. ratione pro patruo, vbi & tu responsionem videbis. *Inseparabilia à filio non trãseunt ad nepotem.*

216 ¶ 42. Statutum loquitur de primogenito, nec ab eius verbis recedendum est, nisi appareat de mente. l. j. §. si is qui nauem. ff. de exerci. act. & l. non aliter. ff. de leg. 3. & l. prospexit. ff. qui & à quib. cum multis concor. à me congestis in repe. l. si vnquam, in verbo, libertis, num. 2. & multis seq. C. de reuo. don. At secundogenitus in casu de quo loquimur, est maior natu filio primogeniti, atq; ita primogenitus. Ergo ex verbis statuti succedere debet. Sed ad hoc patet responsio ex his quæ suprà diximus. *A uerbis statuti non recedendum.*

217 ¶ 43. Ius primogenituræ quod filio primogenito competebat, eius morte extinctum fuit, vti etiam dicimus de suitate quæ per mortem filij extinguitur, vt est tex. expressus in §. sui autem, ibi, desierit esse suus, aut morte interemptus, aut qualibet alia ratione liberatus potestate, in Auth. de hær. quali. & dif. Sed ad hoc responderi potest, id ius non esse peremptum morte filij, vt ostendimus suprà in 4. ratione pro nepote, per totam eam rationem, & alibi sæpe in ea parte. *Suitas per mortem filij extinguitur.*

218 ¶ 44. Quòd nepos censeatur esse in eodem gradu quo filius, id ex fictione est. neque enim verè in eodem gradu est: fictio autem non fit nisi ex æquitate. l. postliminium, in princ. ff. de capti. & postli. reuer. & l. deniq;, & l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maior. Ideo & ea cessante, cessat æquitas. l. qui in vtero. ff. de stat. homi. Bart. in l. si is qui pro emptore, tum in 2. oppo. 1. partis, tum in 6. q. ff. de vsuca. & latè Ias. ibi, char. pen. Quæ verò, si diuis placet, æquitas est, vt nepos qui est gradu posterior, sit melioris conditionis quàm filius gradu prior, contra l. si viua. C. de bon. mater. licèt aliquando sit paris conditionis. §. cùm filius, Instit. de hære. quæ ab intest. defe. & §. reliquum. in Auth. eiusdem tit. *Fictio non nisi ex æquitate fit.*

219 ¶ Sed ad id responsio clara est: primùm hanc non esse fictionem, sed potiùs veritatem & eam quidem naturalem, vt ostendimus suprà in responsione 14. rationis pro patruo. Deinde quòd hic nepos non est melioris conditionis, quàm filius pater ipsius in cuius locum subrogatur cum priuilegio exclusionis alterius, vt & nos quoque clarè docuimus suprà nu. 23. vt tamen non omittam, & seq. præsertim ex text. in d. §. reliquum, ex quo manifestè patet nepotem ex vno filio esse melioris conditionis, quàm alterum filium, cùm pater eius est melioris conditionis. *Responsio.*

220 ¶ 45. Spes succedendi in filio viuente patre neq; legitima est, neque vllo pacto consideranda per l. post emancipationem, ibi, id enim: & ibi Bar. ff. de libe. lega. & l. vlt. in verbo, acerbissima spe, & ibi idem Bart. in j. oppo. & iterum in vlt. q. C. de pactis, & l. j. §. si impuberi. ff. de collat. bono. quæ hanc spem præmaturam vocat, licèt nonnulli ibi legant speciem, non spem, sed ille text. ne fallaris, loquitur in filio impubere arrogato, & non in filio naturali. Et l. vltim. ff. de libe. agno. Sed is text. loquitur non de successione sanguinis, sed patroni in bonis liber. quod longè differt, vt suprà alibi diximus. & l. lex Cornelia, ibi, qui nulla bona in ciuitate reliquit, &c. ff. de vulg. & pupil. ex qua not. Bal. Angel. Imo. Alex. Franc. Are. & Ias. latè, quòd filius viuente patre nulla bona habere dicitur: ex eóque dicunt plurimi eorum statutum quo pater tenetur pro condemnatione filiorum vsque ad legitimam eorum, esse iniquum & irrationabile, & ad alia quoque trahunt, vt ibi videre licet: & Bal. in l. non potest, in j. lect. ff. de adop. *Spes successionis an sit legitima.*

221 ¶ Sed & quòd hæc spes sit prorsus inanis, astruunt alij plurimi, & inter hos Spec. ti. de execut. senten. §. sequitur, versic. quid si filius fa. Bart. in authen. si qua mulier, col. vlt. versic. quæro quando filij. C. de sacrosanc. eccles. & in l. sciendum, circa fin. princip. & ibi quoque recentiores. ff. qui satisd. cog. per d. l. post emancipationem: & idem Bart. in l. qui Romæ, col. 1. vers. certe dixi, & alibi quoque in eadem l. & ibi etiam Imo. ff. de verb. oblig. Bal. in l. illud, in 3. q. C. de sacrosanc. eccles. & in l. quanquam, in fi. C. ad leg. Fal. & in §. si quis miles, col. 3. vers. sed pone quòd instrumento, tit. Imper. Lotha. Euge. Pap. aliàs est, Constit. Feud. domi. Lotha. vbi dicit, quòd quædam est potentia, quæ non est ens, sicut est posse succedere alicui: nam etiam antequã pater moriatur, ista propositio est vera, filius potest succedere patri: tamen ista potentia nihil est. Et facit quod voluit idem Bal. in l. si qua pœna, col. j. versic. quæro an filio. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & in l. omnimodo. §. imputari, col. 2. vers. quæro quid de eo. C. de inoffic. testa. & in l. si filius, in fi. C. de bon. dam. & Ang. in l. qui cum tutoribus, in princ. col. j. ff. de transact. *De eadem re.*

222 ¶ Sed ad hanc rationem præter ea quæ iam diximus allegando illos text. pro ea, possunt & alia responderi quæ tu videre poteris suprà in 21. quæst. prin. vbi nuncupatim loquor de spe iuris primogenituræ, & quæ item diximus supra in 24. ratione pro nepote, & rursum nu. 93. denique, & tribus seq. *Responsio.*

quibus

BIU Cujas

quibus ostendimus spem hanc succedendi maxime in filiis non improbari, hæreditatem aut certe legitimam filiis deberi, aut quasi deberi. Idque præsertim procedere in feudis, in quibus quidem ius nostrum primogenituræ potissimùm consistit: ex quo vt & illic diximus ex alio loco, feudum & ius primogenituræ veluti fraternizant.

223 *Qui in hac quæstione distinguunt.*

¶ Sunt autem, qui in hac quæstione distinguant. Nam Bal. in l. vt intestato. C. de suis & legi. scribit multùm interesse, an consuetudo loquatur de filio primogenito, an verò simpliciter de primogenito. Primo enim casu præferri patruum: secundo nepotem, si sit ætate maior: & id quidem iure primogenituræ, non iure transmissionis. Si autẽ sit ætate minor, semper succũbit. Et si nullo modo apparet de verbis, in dubio natura plus influit in filium, quàm in nepotẽ, per iura quæ illic allegat. Hãc Bal. distinctionem & doctrinam sequitur Raph. Ful. in d. l. vt intestato, & Alex. in l. is potest, col. 2. & ibi Ias. col. 7. vers. vlt. in hoc. ff. de acq. hær. & idem Ale. cons. 4. incip. põderatis verbis, col. 2. in fi. li. 4.

224 *Qui aliter.*

¶ Sed aliter distinguit Nicol. Mat. in l. vlt. ff. de iurisd. om. iu. prout illum refert Bal. in l. liberti, libertæq; col. 6. C. de oper. liber. Vtrùm videlicet res de cuius successione agitur, est feudalis, an non feudalis. Primo casu præferri nepotem, per c. j. circa prin. & ibi not. tit. de gradi. succes. secũdo casu præferri patruum, arg. eius quod dictum est suprà in 21. ratione patrui, de iure patronatus, in quo patronus præfertur nepoti. Nam eiusmodi iura non iure successionis siue hæreditatis veniũt, sed ex proximitate liberorũ, per l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope. libe. At idem Bal. cons. 396. in regno libero, ad fi. lib. 2. dicit contrarium ex diametro, nempe in regno feudali prę ferri patruũ, in naturali nepotẽ.

225 *Qui itẽ aliter.*

¶ Verùm Bar. in auth. post fratres, la 2. C. de legi. hære. contrarium omnino sentire videtur, vt videlicet in cæteris rebus nepos sit præferendus, in feudo autem patruus: quia feudum non iure successionis obtinetur, sed ex concessione domini. & idem in effectu voluit Bal. in l. ex hoc iure, col. 2. in 6. q. ff. de iusti. & iur. & apertiùs Raph. Co. in l. cùm ita. §. vlt. ad fi. ff. de lega. 2. & multi ex his quos suprà citauimus in 34. ratione patrui, versic. & ideo si emphyteusis. Ex quo apertè videntur voluisse, quòd si feudũ obtineatur iure hæreditario, prout verè obtinetur, sicuti diximus suprà in 35. q. princ. nu. 11. & simile dicimus, ita quòd etiam nepos in feudo filium repræsentat, vt diximus suprà in 1. ratione pro nepote. Certè etiam nepos in feudo præferetur patruo, sicuti & in alia hæreditate. Quanquam & illud præterea dici potest, quòd vbi agitur de successione generis siue iure hæreditario, nepos semper reputatur eadem persona cum filio patre ipsius. Ideóq; in locum ipsius succedit, per rationes pro nepote allegatas, quæ vbique locum obtinent. Et etiam in feu. vt ostendimus suprà in prima ratione pro nepote, vers. nec id solùm.

226 *Qui itẽ aliter.*

¶ Lucas autem Pen. in l. j. col. 9. C. de priui. eo. qui in sac. pal. mili. lib. 12. & iterum in l. 3. C. de tyro. eo. lib. aliter quoque distinxit. Nam referre dicit an loquamur in regno & cæteris dignitatibus, vt Ducatu, Comitatu, Marchionatu. An verò in aliis non regalibus. In istis enim præferri secundogenitũ patruum nepoti: in illis prudentiorem idoneiorémque regni administrationi, siue is sit nepos, siue patruus, per hoc destruens omnia legum & canonum, & eorum interpretum placita & rationes. & nihilominus eum sequitur Matthæ. Afflic. in c. 1. col. 15. versic. quartò fallit, tit. de succes. feud. Fateor tamen quòd si per electionem regna deferrẽtur, non per successionem: satius esset è multis idoneiorem anteponi. At cùm per successionem iam à multis seculis obueniant, vt latè diximus in §. j. tit. j. consuet. Pictaui. debemus sequi iura de successione loquentia, nisi aliud suaderent conuentiones in eorum concessione appositæ, statuta, & consuetudines patriæ.

227 *Qui rursus aliter.*

¶ Atqui Nicol. Mil. in suo Repertorio, in versic. mortuus pro republica, dicit, quòd cùm is qui pro Repub. mortuus est, censeatur viuere ad commodum suorum parentum, per text. in §. filij autem, Instit. de excu. tut. multóq; magis ad commodum filiorum, cùm pars patris maneat in filio, non filij in patre, vt not. Ioan. Andr. in addi. Spec. super rub. de feu. Ideò si primogenitus quispiam ante patrem mortuus sit pro Repub. filius ipsius primogeniti succedet in iure primogenituræ excluso patruo: quia primogenitus censetur adhuc viuere, ad vtilitatem sui filij patrem ipsum repræsentantis. Quod dicit tenendum esse menti fixum. Ex quibus facilè potes intelligere, Nicol. ipsum in ea esse sententia, vt patruus excludat nepotem, nisi primogenitus causa Reipub. sit mortuus.

228 *Qui & aliter.*

¶ Cæterùm Marti. Laud. in d. tract. primogenituræ, col. pen. aliter & quidem cæteris latiùs eam rem secuit. Nam aut constat de consuetudine, quòd nepos excludat patruum, vel è contrario, & standum est consuetudini, per l. minimè. ff. de legi. & in c. vltim. & ibi no. de consue. Aut de nulla apparet consuetudine. Et tunc si constat de mente concedentis ex verbis, vel aliter quod nepos excludat patruum, vel è contrario, ei stamus, per c. si Papa, de priuil. lib. 6. Qualiter autem mens colligatur, traditur per Cyn. in l. voluntatis. C. de fideicom. & in l. si seruus plurium. §. vlt. ff. de lega. j. Aut non cõstat de mente, & tunc aut verba constitutionis loquuntur de potiori in gradu, videlicet quòd solus potior in gradu succedat, & tum patruus qui est potior in gradu, succedet, per l. consanguinitatis. C. de legi. hæred. Aut loquuntur de iure primogenituræ: & tunc si prior natus est patruus, excludit nepotem: alioquin nepos patruum, cùm tunc sit primogenitus, per c. Ioseph, de verbo. significa. Aut non constat vter ætate sit prior, & vterque succedit, secundùm no. Bal. in auth. ex testamento, col. vlt. C. de colla. Et hæc quidem esse vera subiungit, nisi regnum iam fuisset deuolutum ad patrem nepotis, quia tunc nepos excluderet patruum succedendo patri suo, per c. licet, de vot. & c. grandi. de suppl. negli. præl. li. 6. quo in loco Ant. Corse. in sua repet. col. 21. vers. nota, ibi qui eidem Regi. hanc Marti. doctrinam ad verbum refert & sequitur, prout etiã facit in tract. de pot. & excel. Regi. q. 115. Sed &

quod

BIU Cujas

quod de consuetudine in ea re obseruanda illi dixerunt, idem voluit Alex. in disputa. incip. Sigismundus in 3. dubio, post princ.

229 ¶ Nec desunt qui distinguunt, vter eorũ sit in possessione iuris primogenituræ, viuente auo nepotis eodémq; patre patrui. nam si nepos erat in huiusmodi possessione, is præferendus erit, alias patruus. ita enim voluit Barpto. Capuen. in allegationibus quas fecit pro Rege Roberto contra Regem Vngariæ, vti illum refert & sequitur Matth. Afflic. in d. cap. j. col. 16. versic. sextò & vltimò fallit, tit. de succes. feud. nam statutum inquit de hærede habet locum in bonorum possessore, vt not. Bart. in l. j. §. de illo quæritur. ff. ad Trebel. Et sic ille dicetur primogenitus, qui est in possessione primogenituræ. Et sic not. & tene menti, vt subdit, quod ex possessione ius primogenituræ quæritur, sicut naturaliter quæritur. Cui adde & quod nos latè cumulauimus supra in 11. opi. 17. quæst.

230 ¶ Nec hîc omiserim D. Cirier. in tract. primogenituræ post eam quæstionem quæ est de nepote & patruo, quæ apud illum est 25. lib. 1. continuò aliam subiecisse, an posthumus ex primogenito mortuo ante patrem excludet etiam patruum: & quædam allegat in vtranque partem, & tandem concludit illum posthumũ præferendum patruo: tametsi in præcedenti quæst. dubitasset an filius iam natus ex patre mortuo ante auum, esset præfendus patruo, vt diximus suprà in quæst. præced. nu. 10. ex quibus constat: tanquam scilicet minus esset dubium in posthumo, quàm in iam nato. Sed quod ad hanc quæstionem de posthumo pertinet, vide omnino quę latissimè disseruimus in tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1. glos. 9. in verbo, *ou lignagier*, num. 75. sed vt ad institutum, & multis seq. vsque ad nu. 103. ideo & ei finem, atque etiam in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 122. sed & illud, & multis quoque seq. Et eam historiam quam de Lycurgo illo Lacedæmoniorum legislatore retulimus suprà huius quæst. nu. 2. idque veteri, ex qua intelliges nihil interesse inter posthumum & iam natum, in hoc iure primogenituræ.

Quid autem in posthumo, ex filio primogenito, an & ipse patruo præferetur.

QVADRAGESIMAPRIMA QVAESTIO.

1 QVadragesimoprimo quæro, An quod diximus nepotem tenere locum filij primogeniti, & excludere patruum secũdogenitum in successione aui procedat etiam in successione fratrũ. Nam vt id intelligas, etiam in successione collateralium est locus iuri primogenituræ, vt satis probat text. in ca. licèt, de voto, vbi mortuo Rege sine liberis, relictis multis fratribus, non succedũt omnes fratres, sed solus secundò post illum genitus. & post alios multos ab illo citatos tradit Paulus Paris. consil. 72. ad veram, col. pen. num. 109. & multis seq. lib. 4. Quid igitur hic dicendum? Et sanè in hac quoque successione filius fratris primogeniti alium fratrem excludet. Verbi gratia, ex pluribus fratribus moritur primogenitus Rex sine liberis superstitibus nepote ex fratre secundogenito iam mortuo, & altero fratre tertiogenito: certè nepos ex secundogenito, qui respectu tertiogeniti dicitur primogenitus vt diximus suprà in 3. q. princ. præfertur tertiogenito ipsius, licet ætate maiori, vt nuncupatim in ea specie consuluerunt Franc. Aret. consil. 162. diligenter, col. j. & multis seq. & Soc. ipsius Are. discipulus consil. 252. visis instrumentis, per totum, & maxime col. 7. versic. præsuppono etiam cum multis seq. lib. 2.

An quæ dicta sunt in præce. quæ procedant in successione fratrum.

Primogenitura habet locum in successione collateralium.

Qui idem tenent in successione fratrum.

2 ¶ Quanquam Ant. consil. 47. præmittendum est quòd quanquam, tenuit simpliciter, quòd in successione transuersalium non habet locum primogenitura inducta per repræsentationem. Et in hãc quoque partem multos alios insignes Doct. consuluisse tradit Matth. Afflic. qui ob id non ausus est suum in eam rem proferre iudicium, in const. Siciliæ incip. vt de successionibus, col. 8. vers. sed iuxta hoc quæro. Sed idem in c. omnes filij, col. 2. vers. sed dubium stat, tit. si de feu. fue. contro. inter domi. & agn. tenet, quòd frater in successione fratris excludit nepotes ex alio fratre in iure primogenituræ. Et idem ante hos voluit And. Iser. in constit. Siciliæ incip. vt de successionibus, & in c. 1. §. his verò, & ibi idẽ Matth. col. totius tit. 5. vers. sed quæro hic an primogenitura. tit. de gradib. succes. in feu.

Qui contrariũ tenent.

3 ¶ Verùm pro prima parte facit, quòd non solùm cùm agitur de successione ascendentium nepotes obtinent locum patris, vt iam multis docuimus suprà, in prece. q. & maximè in j. ratione pro nepote. Sed & etiam cùm agitur de successione fratrum inter se, per Auth. cessante, & Auth. post fratres. C. de legi. hær. & 3. reliquum, in Auth. de hær. ab inte. veni. cum si. Et id quoque in rebus feudalibus, per tex. clarum & apertum in c. 1. §. his verò deficientibus, & ibi And. Iser. Bal. & alij, tit. de succes. fra. vel de gradi. suc. in feu. & in c. decedente fideli, de nat. suc. feud. quod tamen c. vulgò non reperitur, sed ipsius verba adscribit Bal. in c. 1. §. & quia vidimus, col. 2. tit. de his qui feu. dar. pos. & diximus plenius suprà in q. præcedenti, nu. 18. nec id solùm. Igitur iisdem omnino rationibus, quibus in successione aui, similiter quoque in sueceesione patrui nepos qui patrem primogenitum repræsentat, patruum ætate maiorem excludit, præsertim cùm d. §. reliquum, ex quo maxima ex parte nepotis partes aduersus patruum tutati sumus, loquatur non de successione aui sed fratris eiusdémq; patrui.

Nepotes tenẽt locum patris in successione fratrum in nõ feudalibus.

Et in feudalibus.

4 ¶ Illud autem fateor quòd in aliis successionibus collateralium, siue transuersalium quàm fratrum & filiorum fratrum, forte non haberet locum ius primogenituræ, quod per repræsentationem inducitur, vtpote cùm repræsentatio de iure communi non habeat locum, nisi in linea directa in infinitum, aut vt alij malunt, vsque ad pronepotes tantùm, & in collaterali inter fratres & filios fratrum duntaxat, vt late diximus in commentariis consuet. Picta. tit. *des successions*. §. 1. Et ita in specie nostri casus videtur voluisse Bar. in auth. post fratres. C. de legi. hæred. Nam nepos (inquit) succedit in locum patris sui tantùm, quando tractatur de successione aui vel patrui, secus in aliorum successione, per text. ibi. Ob idque dicit Romanam ecclesiam pronuntiasse in regno Neapolitano pro Rege

Quid autem in successione aliorum collateralium quam fratrum.

Roberto

Roberto cõtra Regem Vngariæ,qui erat nepos Caroli primogeniti.Et sequitur Raph.Co. in l.cùm ita.§.in fideicommisso.ff.de lega.2.Alex.consil.204.consideratis verbis,col.3.lib.2.& consil.129.perspectis his col.2.versic.istis sic præsuppositis.Philip.Deci.latè consil.omnium 1.& iterum consil.127. in casu proposito, lib.5. & alij multi ex his quos suprà citauimus in 40.q.prin.in 34.ratione pro patruo.Ideo in illis gentibus in quibus repræsentatio habet locum vltra hos gradus,filius primogeniti præferendus est patruo.In cæteris minimè.

QVADRAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 *An primogenitus secundogeniti ueniẽs per repræsentationem illius ad successionẽ aui habeat ius primogenituræ.*

QVadragesimo secundo quæro, quoniam ex consuetudine Pictonum & aliis multis huius regni primogenitus capit duas partes hæreditatis.Secundogenitus autem, aut cæteri filij, cùm plures sunt,tertiam partem. Aut etiam secundogenitus habet aliam quampiam partem aut maiorem aut minorem,vt aliis in locis:nihil enim,quantùm ad id quod volumus tractare,interest.Igitur nobilis quispiam reliquit primogenitum & nepotes ex altero filio secundogenito,nunquid in ea tertia aut alia parte,quam accipiunt huiusmodi nepotes per repræsentationem filij secundogeniti eorum patris, primogenitus ipsius secundogeniti debeat iure primogenituræ habere duas partes, aut aliam partem debitam primogenito ? Nam illud certum est,quòd si pater eorum superstes fuisset auo, & ei successisset in illa sua parte, & postea decessisset,primogenitus illius iure primogenituræ obtinuisset duas illas partes,aut aliam debitam primogenito.Sed in specie nostræ quæstionis,hic secundogenitus mortuus est ante patrem suum.Ob quod dubitabatur, an filij eius auo succedant per repræsentationem sui patris cum iure primogenituræ in sua portione,idque ex facto contigit.

2 *De eadem re.*

¶ Et fuerunt qui dicerent & hunc primogenitum nepotem ex secundogenito filio obtinere debere ius primogenituræ, in ea,in qua hi fratres succedunt,parte. Neque enim negari potest quin ipse sit primogenitus patris, eúmque & cæteros fratres venire ad successionem aui ex repræsentatione patris iam mortui,tam de iure communi,quàm ex nostra consuetudine:proindéque ęquè rem esse æstimandam,ac si pater illorum,videlicet filius secundogenitus iam patris eiusdémque aui successionem excepisset,& posteà decessisset : quo casu,vt diximus, hauddubiè filius ipsius primogenitus huiusmodi ius primogenituræ habuisset.

3 *De eadem re.*

¶ Contrarium tamen verius semper mihi visum est. Nam aliàs sequeretur,quòd in eadem successione essent duo iura primogenituræ, videlicet primogeniti filij, & primogeniti ex secundogenito, quod est contra mentem & verba consuetudinis loquentis de principali hærede,aut de primogenito.Cùm stante huiusmodi consuetudine,non possint esse duo primogeniti,sed vnus tantùm, vt expresse voluit Oldr.cons.231.cuius hoc caput est, vt eius de quo quæritur,col.2.per tex.in c.Ioseph, de verb.signifi.Nisi in casu de quo locuti sumus suprà in 17.& 18.q.qui non potest huic nostro casui conuenire,cùm non est dubium,quis ex omnibus filiis est primogenitus, nec sunt duo simul extracti ex vtero matris. Est quoque huiusmodi consuetudo contra ius commune,quod omnes liberos æqualiter admittit,vt latè ostendimus suprà in 4.quæst.princ.ideóque restringenda, vt in eo minùs lædat ius cõmune,quàm fieri potest,iuxta not.in l.2.C.de noxa.& in c.cùm dilectus, de conf.cũ si.

4 *In eadem successione nõ possunt esse duæ primogenituræ.*

¶Item si aliter id fieret,essent duo specialia primogenituræ iura in vna eadémque successione,contra not.in l.1.C.de dot.promis.& in cle.1.§.sanè,in verbo,assertionibus,de foro compe.cum si.Denique si ita fieret,vide quid absurdi inde sequeretur.Pone enim quòd auus decesit relictis ex primogenito,& ex quinque aut sex aliis liberis,multis nepotibus. Certè omnium liberorum primogeniti iure primogenituræ duas tertias partes portionis parentum accipient.Neque enim erit maior ratio in primogenito secundogeniti,quàm cæterorum posteriorum liberorum.

5 *De eadem re.*

¶ Nec obstat quod dictum est,nepotes per repræsentationem patris succedere, quoniam non propterea ex hoc sequitur,quòd primogenitus nepos habeat ius primogenituræ, sed id potiùs:per huiusmodi repræsentationem ponuntur omnes nepotes in locum & gradum patris, vt succedant in portione,quam ipse erat accepturus, vt dictum est suprà sæpius in 26.q.Nec propterea perinde est ac si pater eorum iam successisset,nisi quantùm ad ipsum, quod obtinet locum & gradum patris:in cæteris autem lata est differẽtia.Nam cùm filius moritur ante patrem,deinde verò pater ipse,idémque auus,nepotes quantùm ad res ipsius aui,illi succedunt per repræsentationem patris, non autem ipsi patri,cùm nondum hæreditatem acceperit aui viuentis.nam viuens non habet hæredem,vt satis suprà diximus in 40.q.in 37.ratione pro patruo.

6 *De eadem re.*

¶ At cùm auus moritur ante ipsum filium, qui ipsius hæreditatem adit,iam ex ipsa aditione desinit esse hæreditas ipsius,& incipit esse filij,per l.sed & si plures.§.filio. & ibi omnes Doct. ff. de vulg. & pupil.& l.hæres per seruum.ff.de acqui.hær.& voluit Bar.in l.vlt.post prin.ff.ad Tertul.& omnes vbique.Ideò filio post auum mortuo, nepotes dicuntur succedere ipsi filio eidémque patri,non auo.Et ex hoc quoque videmus quòd si filius viuo patre moriatur relicto nepote,debet auus nepotẽ ex eo aut exhæredare,aut instituere veluti suum hæredem:alioquin rumpet nepos ipse tanquam præteritus testamentum illius.l.posthumorum.ff.de iniust.testa.& l.si auus.C.de libe.præter.At si auus prior moriatur,satis est instituere vel exhæredare filium,nulla nepotis mentione facta, nec poterit nepos ipse tanquam præteritus conqueri, vt qui non est hæres ipsius propter patrem filium, & qui illum gradu & iure præcedit,per l.si quis filio exhæredato,in princ.ff.de iniust.testa. Ex quo facilè liquet, quòd licet nepos repræsentet filium in successione aui, non tamen perinde est ac si filius fuisset auo superstes & hæres,præterquam quòd locum & gradum ipsius obtinet,vt iam diximus.

¶At

7 ¶ At vnum est quod rem magis dubiam facit. Quid enim si è diuerso decesit auus relictis nepotibus ex primogenito, & relicto quoque secundogenito, certum est quod nepotes isti tanquam patrem repræsentantes iure primogenituræ accipiãt duas tertias partes hęreditatis, quas pater habuisset. Ex quibus partibus primogenitus nepos accipiet alias duas tertias partes, vt omnes apud nos pro re iudicata accipiunt, & passim obseruant. Quod si verum est, nulla videtur esse ratio diuersitatis, quin & primogenitus nepos ex secundogenito accipiat etiam duas 3. partes ex portione ipsius secundogeniti patris. Nam & similiter in hoc postremo casu, cùm videlicet primogenitus decesit relictis nepotibus, concurrent duo specialia, id est, duo iura primogenituræ in eadem successione, videlicet quòd omnes nepotes simul obtinebunt ius primogenituræ ante patruum, deinde antiquior nepotum ante cæteros nepotes. Quòd si res ita haberet, vt viuo patre decesissent omnes liberi relictis nepotibus, certe si teneremus eam op. quæ hoc casu vult nepotes succedere in capita, non in stirpes, de quo latè per glos. & Doct. in auth. cessante. C. de leg. hær. & alios quos tibi aceruatim collegimus in tractatu Retractuum tit. 1. §. 11. glos. 12. in verbo, *pour vne teste* nu. 1. & seq. res esset minùs dubia. Nam tunc nepos primogenitus ex filio primogenito ius primogenituræ acciperet, cæteri autem & fratres ipsius, & patrueles reliquam partem hæreditatis in capita obtinerent. Tu circa hoc cogita quid dicendum. Quocunque enim me vertam, in vado mihi hærere videor. Tu tamen vide quæ scripsimus suprà in 13. quæstio.

Quid si auus decedat relictis nepotibus ex primogenito, & aliis filiis.

QVADRAGESIMATERTIA QVAESTIO.

1 QVadragesimo tertio, an huiusmodi consuetudo præferens primogenitum cæteris fratribus liget secundogenitum clericum, vt ei præferatur primogenitus laicus. Fuerunt qui tenerent huiusmodi consuetudinem non ligare secundogenitum clericum, videlicet Hosti. in summa de consuet. §. vlt. versic. sed pone. & Iac. Aret. alicubi prout illum refert Io. Ana. in c. sine culpa, col. 6. lib. 6. in Merc. & ex recentioribus Philip. Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. 22. versic. & licet prædicta responsio, de constit.

An hæc consuetudo primogenituræ liget secundogenitum clericum.

2 ¶ Et simile est quod à quibusdam traditur, quòd statutum præferens agnatos cognatis non nocet clericis cognatis quin possint succedere. Ita enim voluit Imo. in c. quod clericis, versic. & per hoc videtur, de foro compe. prout illum refert & sequitur Alex. consil. 44. cuius initium est, videretur prima facie, col. 3. versic. & sic manifestè, lib. 5. & Phil. Deci. consil. 13. cuius superscriptio incipit, in appellatione, in fi. verùm Imo. vbi suprà, id non dicit, sed aliud quod proximè accedit, de quo dicemus infrà in 45. quæst. in princ. vti ibi videre poteris.

Quid in statuto præferente agnatos cognatis.

3 ¶ Pro quibus pugnat hæc ratio, quòd statuta vel consuetudines laicorum non ligant clericos, nec res ipsorum. c. quæ in ecclesiarum, & c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. & c. vlt. de reb. eccl. non ali. & vbique per Doct. & quod etiam not. Io. An. post Host. in c. postulasti, col. vlt. de for. comp. & Cy. in l. 2. col. vlt. versic. 3. quæritur. C. quæ sit long. consue. Et hoc potissimùm procedit in statutis odiosis & quæ grauamen inferunt clericis, per auth. cessa. C. de sacros. eccles. & d. c. ecclesia sanctæ Marię, de constit. & c. 1. de consuet. & c. clerici. de iudi. & c. cùm causa, de re iudi. cum si.

Statuta laicorũ non ligant clericos nec res ipsorum.

4 ¶ Cuius rei triplex redditur ratio. Prima, quia clerici sunt superiores, maiores, digniores laicis. l. 3. C. de sum. tri. & l. 2. C. vt nemo pri. & c. denique. 4. di. & c. duo sunt. 12. q. 1. cum si. At inferiorum statuta superiores dignioréque non ligant. c. cum inferior, de maior. & obe. & c. infer. 21. di. Hinc plebiscita Patricios & Senatores, vtpote plebe superiores non ligabant. l. 2. §. deinde. ff. de ori. iur. & §. plebiscitum, Instit. de iure nat. gent. & ciuil. Secunda, quia statuta non ligant nisi subditos. l. 1. & ibi plene not. C. de sum. tri. & c. à nobis, le 1. de sen. exco. & c. quod autem, de pœni. & remis. & c. 2. de constit. lib. 6. cum si. Adeò autem non sunt clerici subditi laicis, vt nec sponte quidem possint se illis summittere. c. si diligenti, & cap. significasti, de for. comp. Tertia, quia condere statutum iurisdictionis est, vt per glos. in l. j. ff. de iurisd. omn. iud. & plene per Bar. & alios in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & plenissime diximus suprà in 17. q. princ. Laici autem non habent iurisdictionem in clericos iuribus suprà allegatis. ergo nihil possunt in illos statuere.

Clerici digniores laicis. Digniores non ligantur statutis inferiorum. Statuta non nisi subditos ligant. Statutum condere iurisdictionis est.

5 ¶ His tamen non obstantibus plerique omnes tenent, quòd si statutum, vel consuetudo inducta est ante clericatum secundogeniti, & ita iniectum est iam vinculum in ipsum nondum clericum, éstque ius semel acquisitum primogenito: qualitas clericatus posteà acquisita non tollit huiusmodi vinculum statuti, nec ius iam quæsitũ etiam in vita patris, vtpote cum pater non illum posset eo iure priuare, vt late diximus suprà in 21. q. Quin si aliter fieret, facile posset fieri fraus: quia secundogenitus, vt statutum frustraretur clericus efficeretur. Cui quidem fraudi obuiandum est. l. in fundo. ff. de rei ven. & l. 1 §. exceptiones. ff. quar. rer. act. non dat. & c. quanto, de diuor. cum si. Aliud esset si fieret statutum secundogenito iam facto clerico, quia tunc illi non obesset statutum.

Opi. eorum qui dicunt clericũ ligari statuto ante facto, non postea.

6 ¶ Et hæc fuit sententia Io. An. in d. c. sine culpa, in vlt. q. quæ est in col. pe. versic. quia in præcedenti, & ibi quoque Philip. Fran. in fi. de reg. iur. lib. 6. Alber. late. in l. cùm quis, col. vlt. C. de natu. liber. Henr. Bo. in c. tanta, col. 2. versic. secundum dubium, extrà qui filii sunt legi. Anto. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, & ibi quoque Imo. & Panor. col. vl. in lect. & in repe. col. 13. versic. 5. quæritur, ibi, secundus quando in eccles. & iterum col. 15. vers. prima quando tendit, & Fel. col. 30. vers. secunda conclusio. & iterum col. 43. versic. decimoquintò, extrà de const. Idem Ant. in d. c. quod clericis, & ibi quoque Imo. col. 3. versic. & per hoc videtur, & Panor. char. pen. versic. si verò iniecit vinculum, & versic. si verò consuetudo, & Barb. col. 16. nu. 19. & seq. & de for. comp. Io. Calde. in sua disputatione, quæ incipit,

Qui fuerunt illius opi.

BIU Cujas

ſtatuto ciuitatis cauetur,col.vlt.Pen.An.in repe.c.1.in 12.q.prin.verſi. accedat hîc quæſtio diſputata, de conſtit.& c.poſtulaſti,in 5.q.in fi.de foro compe.& conſ. 433. poſtquam iſta domina,col.j. Imo. & Ro.in l.ſtipulatio hoc modo concepta,ille col.2.verſ.nec obſtat quòd not.hic col.6.verſ.vbi autem conſtitutio.ff.de verb.oblig.Idem Imol.conſ.35.in caſu præmiſſo,circa primum dubium,col.1.Card. Flor.in c.perpendimus,in 9.q.extrà de ſen.exc.Pau.Caſt.conſil.423.ex puncto tranſmiſſo,col.3.lib. 2.Panor.conſil.3.ſaluatoris,in 2.dubio,lib.2.Marti.Laud.in tract.de primogenitura,col.7.verſic.pulchrum dubium eſt. Maria. Soc.conſil.36. rectè ac maturè,col.4. & Barth.Soc.eius filius conſil.81.in præſenti conſultatione,col.pen.lib.j.& conſil.183.eleganter ſunt omnia,ad fin.lib.2.& conſil. 230.viſo teſtamento,col.vlt.eo.lib.2.& conſ.241.circa primam difficultatem,col.2.& iterum col.6.eo.lib. 2.& conſil.252.viſis inſtrumentis,col.10.verſ.ex quibus infero,eo.lib.2.& conſ.45.ſupponitur in facto,lib.3.dum allegat Io.An.in d.c.ſine culpa,& conſil.12.ni fallor,lib.4.dum etiam eundem allegat. Bar.conſ.4.ſcribitur.1.Reg.col.antep.verſic.item poteſt dari alia reſponſio,lib.j.Alex.conſil.217. viſa facti narratione,col.2.verſic.præterea caſus noſter,& iterum col.antepe.verſic.nec etiam obſtat ſi diceretur,lib.2.& conſ.9.ponderatis his,col.j.lib.5.Ang.Cla.in ſua ſumma,in verbo,lex,verſic.5.Ioã. Bapt.de S.Seue.in repe.l.j.col.vlt.& ibi etiam Fran.Aret.col.12.C.de ſum.tri.Card.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autẽ,col.30.verſ.vlterius ex conſequentia prædictorum, extrà qui filij ſunt legi. Iaſ.in l.vlt.col.antepe.verſi.primò illud.C.de pactis. Alb.Bru.in tract. ſtatutorum ad fœminas pertinentium,ar.6.in 2.q.col.4.Corn.conſ.94.circa primum dubium,col.2.verſ.quod in ſucceſsione,lib. 2.& conſil.205.quanquam videatur,col.vlt.lib.4.& Roch.Cur.in repe.c.vlt.in 11.q.prin.in 6. limitatione,& dominus Benedic.in rep.c.Raynutius,in verbo,in eodem teſtamento relinquens, le 1.num. 143.de teſt.Franc. Ripa.lib.j.reſpon.c.6.viſo,col.pen.verſ.circa ſecundum. Et in effectu idem voluit ante hos omnes Pe.Bel.Perti,ab horum nullo memoratus,in d.§,plebiſcitum,Inſti. de iure nat.gẽt. & ciuil.dicens huiuſmodi ſtatutum eſſe in rem,non in perſonam, ideóque ligare res quæ erant laicorum tempore ſtatuti,licet poſtea factæ ſint clericorum,non etiam res quæ iam ſunt clericorum.

7 *Qui idem tenuerunt in ſtatuto repellente fœminas.*

¶ Et ſimile dici ſolet in ſtatuto repellente filias,exiſtentibus filiis,vt videlicet filius excludat ſororẽ monialem ex huiuſmodi ſtatuto facto ante ingreſſum religionis. Secus ſi poſt ingreſſum : quia non compræhenderet monialem iam factam vt voluit Lapus alleg.110. incip.in ciuitate Florentiæ, col. pen.verſ nec obſtat ſi dicatur,Ant. Imo.& Pan.in d.c.quod clericis, de foro comp.vbi & ipſe Ant. ſcribit ſe & Pet.Anc.ſimul ita conſuluiſſe in ciuitate Ferratiæ.Idem Ant.in c.eccleſia, le 1.vt lit. pen. Pet.Anc.in repe.c.1. col.21.verſic.primò quæro,cum ſeq.de conſti.Panor.in d.c.eccleſia, in lect.col. vlt.& iterum in repe.col.11.verſ.ſecundus caſus,& ibi Fely.col.30.in 2.conſil.6.q,& iterum.d.col.43. in 15 q,de conſti.Idem Panor,conſ.111.in cauſa Catherinæ monialis,in 2.dubio,lib.2.Ro.in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta, vbi ſuprà.ff.de verb.oblig.Paul.Caſt.conſ. 304.primum dubium de quo quæritur,col.3.verſic.ſi verò ſtatutum non loquitur.lib.1.Barb.d.conſil.4.col.antep. vbi ſuprà, lib.1. Cor.conſil.94.circa primum,col.2.verſ.quod in ſucceſsione.lib.2.Soci d.conſil.81.col.pen.lib.1.& d. conſil.230.col.vlt.lib.2.& in tract.fal.regula 40.hoc capite,cauſa quando de iure canonico, in 2.fal. Iaſ.in l.ſeruo legato.§. ſi teſtator, col.2.ff.de leg.1.Matth.Afflict.in conſtituti. Siciliæ, cuius initium eſt,in aliquibus,col.6.verſic.6.quæro. Laurus à palaciis in tract.ſtatutorum fœminas repellentium, col.4.verſic.an autem hoc ſtatutum.De quo poſtremo alibi fortè dicam latiùs.

8 *Et idem in ſtatuto repellente uterinum.*

¶ Et idem in ſimili caſu ſcilicet ſtatuti repellentis fratrem vterinum ob patruum, vt ſcilicet habeat locum,quamuis frater ſit clericus,reſpondit Signo.conſil.6.cuius caput eſt,Titius in infantili ætate, in fin.Sed & idem quoque in ſtatuto repellente fœminas,& deſcendentes ex eis, vt repellatur filius fratris clericus,tenuit Card.Flor.conſ.144.incip.ſtatuit ciuitas,col.3.verſic.ſi verò nihil.

9 *Tributa imponi non poſſunt rebus iam irrẽſatis in eccleſiam, nondum translatis poſſunt.*

¶ Nec item abſimile eſt, quòd rebus iam tranſlatis in eccleſiam non poſſunt tributa aut alia onera imponi;nondum tranſlatis poſſunt,vt poſteà tranſlatis durent,vt voluerunt Archi.Pet.Anc. Domi. & Imo.in c.1.de immunit.eccleſ.lib. 6.Idem Archi.& Ioan.And.in c.1.de cenſi.eo.lib.6. Guil.Cun. Iac.But.& Bar.in l.placet.C.de ſacroſ.eccleſ.Idem.Bar.in authen.item nulla communitas.C.de epi. & cleri.& meliùs in l.reſcripto.§.ſciendum,verſic,ſed quæro vtrùm. ff. de mun.& hono.vbi hoc dicit eſſe de mente Inno.in c.poſtulaſti,de for.com.Et idem Bar.in l.vlt.C.de exact.trib.lib.10. & in l. j.ad fin.C.de mun.& hon.& in quo loco,eo. lib.10.& conſil.18.ſi aliqua poſſeſsio,in fin.Bal.qui id late diſputat,conſ.289.præmiſſo ſtatuto,lib.2.& Calder.conſil.7.an ſi ſtatuto,in tit.de conſtit.& conſ. 2.ſtatuto Peruſino,in tit.de cenſi.quibus locis dicit ita fuiſſe reſponſum à Doc.Peruſinis.Ang. conſ. 24.eccleſia non tenetur. Petr.An.conſil.214. dubium facit in prædicta q.& conſil.303.hoc ſtatutum communis piſtorij.Henri.Boh.& clariùs Panor.in c.1.extrà de cenſib.Car.& apertiùs ipſe Panor. in c.non minus,de immu.eccleſ.ipſe Panor.in d.cap.quod clericis,col.antepe.verſi. & idem dicit generaliter,de for.comp.Soci.d.conſil.81.col.vlt.lib.1.& conſil.12.ni fallor,per totum lib.4.

10 *De ſtatuto ut monachus non ſuccedat.*

¶ Quid quòd ipſe Bar.ille noſtrorum interpretum facilè princeps conſ.37.quidam Cola Pauli,conſuluit, quod valet ſtatutum, vt monachus non poſsit ſuccedere:ad hoc quidem vt nondum monachus factus tempore teſtamenti,ſi poſteà efficiatur monachus,non ſuccedat.Nam quod poteſt fieri per pactum,& id quoq; per ſtatutum fieri poteſt.l.non impoſsibile,& quod ibi not.ff.de pac.cum ſi. Sed ſi quis antequam ſit monachus, fecerit pactum de non ſuccedendo, interpoſito iuramento: certè poſtea factus monachus non ſuccedet, per cap. quamuis,de pact.lib.6.Ergo & eadem ratione ſtatutum quod eſt quædam ſponſio vel pactum totius Reipublicæ.l.j. ff. de legi. aſtrinxit illum

monachum

BIU Cujas

monachum, vt non succedat. sed de hoc dicam alibi latiùs.

11 ¶ Aduerte tamen quòd contra huiusmodi decisionem de qua in nostra quęst. disserimus, fortiter vrget quod dicit Saly. in d. Auth. cessan. C. de sacrosanct. eccl. & reassumit Fran. Are. in d. c. quod clericis, in fin. de foro compe. quòd cùm hîc tractemus de successione, non potest videri iniectum vinculum ex statuto, nisi tempore delatæ successionis, id est, mortis patris, quod inspiciendum est, iuxta no. in l. si cognatis. ff. de rebus dub. Nam & exclusio videtur fieri eo tempore, quo defertur hæreditas, ar. l. qui superstitis. ff. de acquir. hære. Sed tempore delatæ successionis reperitur secundogenitus clericus. Ergo nondum in illum iniectum est vinculum statuti. Quod & ita confirmatur. nam exclusio dicitur respectu inclusionis, vt per Bar. in l. 2. §. videndum. ff. ad SC. Tert. Sed viuente patre de cuius successione agitur, non potest quis dici inclusus, cùm nondum illi sit delata successio, nisi spe, quæ non habet causam de præterito, vt not. idem Bart. in l. is potest. ff. de acquir. hær. Ergo nec similiter potest dici alter inclusus.

Contra superiores opin.

Exclusio respicit tempus delatæ hæreditatis.

12 ¶ Hæc fermè Fran. Are. qui ob id dicit forte illam Ioan. An. & sequacium doctrinam non procedere de iuris subtilitate: ideóque super ea esse cogitandum, licet tandem dicat, esse ab omnibus sequẽdam, tanquam communiorem, nulla tamen responsione facta ad huiusmodi obiectionem. Cui & tu adiicies ex Philip. Dec. quod not. Bald. in l. omnes populi, col. 6. versic. sed pone statutum. ff. de iusti. & iure. quòd filia dotata ante statutum, excluditur à statuto posteà facto disponente quòd filia dotata non succedat: quia licet ratio exclusiua, scilicet dotatio sit ex causa de præterito, casus tamen deferendæ hæreditatis est de futuro. Quod & idem dicit ipse Bal. in l. illam, post medium. C. de dona. & Iason consi. 11. in dubio, col. 2. versic. nec ob. illud dictum, lib. 1. vbi idem dicit voluisse Bar. in cons. incip. statuto ciuitatis Asisij, quod non aliter designat, sed est consi. 99.

Confirmatio præcedẽtis op.

13 ¶ Addes, inquam, quòd semper alias inspicimus tempus executionis & effectus statuti, quo scilicet sortitur effectum, non ipsius statuti, vt videre licet ex eo quod scriptum est à gl. in c. j. in fi. de iniuriis, lib. 6. ex qua Domi. ibi in fin. no. quòd vbi lex punit actum & eius executionem, trahitur ad actum habentem originem ante constitutionem si habet executionem de futuro. & gl. in cle. 2. in verbo, in posterum, de æta. & quali. ex qua Anto. Card. Flor. qui illam dicit sing. in 5. opp. & Panor. not. quòd constitutio comprehendit actus præteritos, respectu suorum effectuum futurorum. & gl. in cle. 2. in verbo, vtetur, & ibi Pau. Eleaz. Steph. Lau. Imo. Cardi. Flor. in 4. q. de vita & hone. cleri. glos. in cle. 1. in verbo, deputatis, & ibi Imo. Cardi. Flor. in 1. oppo. & Panor. de testa. Cy. & Alber. in l. leges & constitutiones, col. 3. vers. si verò lex noua: & iterum col. pe. vers. & ex prædictis. C. de legi. Bar. in l. omnes populi, col. 16. versic. ecce alia dicit statutum, & ibi Bal. col. 6. versic. sed an trahatur ad veteres. ff. de iusti. & iure. Alb. in quarta parte statutorum, quæstio. 55. aliam quæstionem quæro. Bal. in l. si ita scriptum. §. vlt. ff. de legat. 2. & consil. 93. primo statuto cauetur, in fi. lib. 4. & cons. 477. punctus quęstionis, col. 2. eo. lib. 4. Rosel. inter consil. ipsius Bal. consil. 91. viso prædicto puncto, d. lib. 4. Angel. consil. 382. statuto communis. Anto. in sua disput. incip. stante statuto municipali. Pet. Anc. in cap. licet canon, col. 3. versic. secunda quæstio, & ibi Domi. col. 3. versic. Iacob. de Bel. disput. de elect. li. 6. & idem Anca. cons. 225. visis & diligenter, ad fin. ipse Domi. in cap. vlt. col. 2. vers. quid si tempore. de elec. lib. 6. & in c. ex antiquis, col. 5. versic. tertiò, quando repetitur 54. di.

Ad idem. Tempus executionis & effectus statuti inspicitur, non ipsius statuti. Statutum trahitur ad actus præteritos respectu effectuũ futurorum. Vide infrà num. 17.

14 ¶ Sed hîc potes dicere, quòd in casu de quo loquimur ius est quæsitum primogenito ante mortem patris, quod patet ex iis quæ habentur in c. quàm periculosum. 7. q. 1. & quæ diximus suprà in 21. q. & iterum in 40. quæstione, in locis infinitis. & expressim in nostro casu voluit Io. An. in d. regula, sine culpa, & Alex. in d. consil. 212. col. pe. lib. 2. & multi eorum, quos supra citauimus. Quemadmodũ etiam in casu statuti excludentis filias dotatas existentibus masculis, cõfestim vt masculus natus est, recipit qualitatem inclusiuam: & filia etiam, vt nata est, impotentiam succedendi. Ideóq; ingreditur monasterium cum illa impotentia, existentibus masculis. Sicuti semoto illo statuto ingreditur cum facultate succedendi, quam habet de iure communi. Sufficitque quòd per ingressum non efficiatur deterioris conditionis, iuxta tex. in l. Deo nobis. §. hoc etiam, in fi. cum aliis seq. cùm etiam sine ingressu vterque & secundogenitus & fœmina essent exclusi. Nec enim debet conqueri, si non melioris efficiatur, ar. l. qui autem. §. vlt. ff. quæ in fraud. credi. Et propterea non est verum, quòd monialis excludatur, cùm prius esset exclusa iam à tempore natiuitatis suæ, vt optime declarat Paul. Cast. d. cons. 304. lib. 1. Id quod similiter dici potest de secundogenito clerico. Et ita dicitur inici vinculum ante clericatum, cùm exclusio nascatur ex qualitate præcedenti clericatum. Et hoc modo ius quæsitum considerat in hoc casu Lapus. d. alleg. 9. ad fin.

Responsio ad præcedentia.

15 ¶ Verùm his se continuò aduersum opponit Decius in d. ca. ecclesia, quoniam, vt ipse dicit, si secundùm illam considerationem dicamus esse iniectum vinculum, fere semper statuta laicorum ligabunt clericos, quia quando nascuntur, sunt laici & subiiciuntur statutis: & propterea licet posteà efficiantur clerici, remanent semper ligati, quia iniectum esset vinculum. Nec est, inquit, verum, quòd primogenito sit ius quæsitum in regno vel hæreditate patre viuente, secundùm Oldra. consil. 94. eleganter, & Pe. An. consil. 82. dicta facti narratio, cum similibus adductis per Alex. vt ipse dicit, cõsideratis verbis, col. 4. lib. 4. Nec placet, vt ille subdit, ratio Paul. Cast. quòd sufficiat monialem non esse deterioris cõditionis, quã prius esset: quia si attenderetur huiusmodi ratio, clerici ferè semper statutis laicorũ subiicerentur. Ideò videtur q; nec secundogenitus, nec monialis excludantur ex huiusmodi statutis, nisi in fraudem ille clericatum arripuisset, illa religionem. Et ita residet Decius.

Impugnatio illius responsionis.

BIU Cujas

16 *Responsio ad illam impugnationem.*

¶ Sed huîc obiectioni possumus dicere: primùm huic quod dictum est, omnia fermè statuta ligatura clericos, si huiusmodi interpretationem sequamur, negando id esse verum: tum quia sæpius fiunt noua statuta & reformationes, in quibus illud considerabimus; tum quia ea consideratio non adeò late patet, vt sit locus obiectioni Decij. Nam vt optimè declarat Calder. in d. disput. incip. statuto ciuitatis, col. vlt. tantùm habet locum in casibus, qui iam robur, effectum, & consummationem acceperunt ante clericatum, vt in d. casu Joan. And. loquentis de primogenito & secundogenito clerico, in quo sola genitura confert ius ipsi primogenito. Non autem in iis casibus, in quibus actus habuit initium ante clericatum, & consummationem post eundem. Verbi gratia, in statuto prohibẽte probari solutionem debiti per testes. Nam laicus post solutionem factus clericus, poterit probare per testes, nec ligabitur eo statuto: quia statutum non iniecit vinculum ante clericatum, vtpote cùm respiciat actum probationis, qui tempore clericatus conficitur. Quam Cald. doctrinam sequitur Pet. Anc. in repe. d. c. 1. in 12. q. princ. versicu. accedat hîc quæstio disputata. & præterea in c. ea quæ, in 2. quæstio. & pleniùs, in vigesima sexta, de regu. iur. lib. 6. & Raph. Co. consil. 140. Pilacus, colum. 2. & seq. & Fely. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, in 15. quæst. & ibi quoque idem Dec. col. 21. versicu. & ista conclusio, de constit. & Roch. Cur. in repe. d. cap. vlt. in 6. limit. 11. quæst. de consuet. Id quod etiam licet videre in aliis casibus in quibus loquuntur ij quos citauimus suprà, versicul. ab hinc tertio, ad des inquam.

De statuto prohibente probari solutionem debiti per testes.

17 *Aduersus id quod diximus statuta trahi ad tẽpus effectus & executionis statuti.*

¶ Quanquam & illud quoque dici potest, non id adeo certum esse, vt quidam putant, vt scilicet inspiciendum sit tempus effectus & executionis statuti, potiùs quàm ipsius statuti, cum tex. huic sententiæ repugnet, in l. iubemus. C. de testa. vbi constitutio dans formam testamentis non extenditur ad præterita testamenta, licet testator adhuc viuat, proindéque adhuc pendeat testamẽtum, & ipsius effectus ex morte testatoris, vt ibi subtiliter annotat Pau. C. paulò post medium, vers. circa finem, & Corne. col. 1. versic. nota quòd quò ad formam. Ex quo & ibi Ias. in 3. not. colligit quod constitutio noua procedit etiam si effectus actus prẽteriti conferatur in futurũ, & sic post statutum nouiter cõditum. & ad hoc eum text. dicit not. quem & ad hoc expendit Angel. in §. 1. versi. aduerte pro declaratione, in auth. vt cùm de appel. cogno. & Pan in c. vlt. col. pen. & ibi etiam Fely. col. 2. versi. amplia quartò, de constit. Hincque est quod scribit Bal. in l. si quis hæredem, ad medium. C. de insti. & substi. quòd si rusticus ruri confecerit testamentum cum quinque testibus tantùm, cùm plures habere non posset, secundùm l. vlt. C. de testa. posteáque vrbem aliquam habitat, manet tamen validum illud testamentum prius factum, inspecto scilicet tempore quo fuit conditum: non mortis, quo effectum sortitur. Et sequitur Paul. Cast. consil. 184. ex facto proponitur quòd testator, in fi. lib. 2. & Iason in d. l. vlt. col. 1. versic. tertiò responde. C. de testa.

18 *Non solũ quantum ad formam & solennitatẽ sed quãtum ad reliqua.*

¶ Et ne quis putet id tantùm obtinere quantum ad formam, siue solennitatem testamenti, legat Innoc. in c. statuimus, circa medium, versic. item not. quòd priuilegium, de maio. & obed. dicentem, quòd recepti in canonicos authoritate Papæ ante illam decretalem, prẽcedẽt maiores ordine posteà receptos, iuxta antiquum stylum, licèt præbendas assequãtur post illam decretalem. Et sic etiam intelligitur ille text. nam licet prẽbendam sint habituri post illam l. nouam, tamen ius est in prẽbenda quæsitum prius ex receptione facta Papæ authoritate, per c. hi qui, de præben. lib. 6. Et ideò per illam l. nouam tale ius non tollitur.

19 ¶ Et illud dictum sequitur Imo. in d. cap. vlt. col. 3. versic. iuxta prædicta, & iterum col. pen. versic. sed aduerte, & ibi Fely. vbi suprà, & per hoc tenent, statutum de lucro dotis non habere locum in dotibus datis ante statutum, quarum restituendarum tempus post ipsum statutum cesit, vt scilicet inspiciendum sit tempus matrimonij, non mortis, vel alterius dissolutionis ipsius, contrà quàm voluerunt Bar. in d. l. omnes populi, loco suprà allegato. Cui consonat quod scripsit Iaco. But. in sua quadam disputa. quam retulit & secutus est Pet. Anc. in cap. 1. in 13. quæst. princ. versic. hîc subiicio quæstionem. Iaco. But. de constit. quòd dispositio cle. super cathedram, de sepult. quæ vult quòd de relictis factis ecclesiis conuentualibus mẽdicantibus soluatur quarta portio parochiali ecclesię, non habet locum in legatis factis à testatore ante illam constitutionem, etiam si talia legata post illam constitutionem incipiant habere effectum. Quod & sequitur Fran. Are. consi. 85. considerata diligenter, col. 1. Et id confirmat quod tradit Panor. in c. pastoralis. §. verùm, col. 1. per illum tex. de appel. quòd licet noua constitutio concernat futura & non præterita, si tamen illa futura omnino dependeant à præteritis, non illa comprehendit noua constitutio.

20 *Filij parẽtibus suis habẽt probabilem spem. Qui tenuerunt simpliciter uarere id statutũ.*

¶ Nec verum est quod dicit ipse Decius, quòd nullum est ius quæsitum primogenito in vita patris: cùm apertè contrarium probetur in d. c. quàm periculosum. Quin & si de hæreditate patris tantùm ageretur, & non de iure primogenituræ adhuc acquisito, satis videtur esse qualitas succedendi. Nam filij habent viuentibus parentibus probabilem spem succedendi, vt not. Bart. in l. 1. §. pater. ff. de acquir. hære. & Paul. Cast. d. consil. 304. & Soci. d. consil. 241. col. 6. libro 2. & plenè diximus in 40. quæst. Nec interim tamen prætermittendum est fuisse quosdam, qui simpliciter dixerunt, huiusmodi statutum excludere clericos secundogenitos, videlicet Card. Flor. in c. perpendimus, in 9. quæst. de senten. excom. vti eum allegat, & sequitur Paul. Cast. consil. 423. ex puncto transmisso, col. 3. versic. clerici autem, lib. 2. quanquam Card. ibi illud non dicat, sed aliud in quo illum citabo in seq. quæst. nu. 7. & idem in statuto.

QVAD

QVADRAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 QVadrageſimoquarto quęro, quid è diuerſo, ſi primogenitus ſit clericus, ſecundogenitus laicus, an poſsit ipſe primogenitus clericus vti beneficio huiuſmodi conſuetudinis ad excludendum ipſum ſecundogenitum? Hanc quæſtionem latiſsime tractauit D. Cirier. in ſuo tractatu primogenituræ, lib. 1. in 24. q. At nos eam breuiùs concludemus: alia, ſi tibi videbitur, videbis apud eum. Et primum videtur quòd non, duabus potiſsimum rationibus. Prima, quia licet valeat huiuſmodi conſuetudo, ius tamen iniquum inducit, dum quos natura ſimul & lex æquales fecit, inæquales prorſus efficit, alios aliis præferens: & interdum alteri videlicet primogenito totum deferens, alteri nihil. Propterea non debet eo iure vti eccleſia, nec perſonæ eccleſiaſticæ, arg. c. vlt. 17. q. 4. vbi non debet eccleſia recipere, quod ei defertur ex hæredis exhæredatione.

An primogenitus clericus poſsit uti iure primogenituræ ad uerſus ſecundogenitum.

2 ¶ Nec aliàs quoque debet vti iure iniquo, etiam ex iure communi introducto, per id quod dicit gl. not. in §. hoc ius, in verbo, vt plus. 10. q. 2. quòd licet ius commune permittat contrahentes ſeſe inuicem decipere, per l. in cauſæ. ff. de minor. Non tamen debet eccleſia id facere: nec ideo cum aliquid vendit, recipere plus iuſto pretio, ſi offeratur, per c. per tuas, de donat. Quod & idem putat de perſonis eccleſiaſticis Anto. in c. in ciuitate, de vſur. cum multis concord. quas adduxi in Leg. Connub. in 9. lege, nu. 10. ſed tamen, ne hîc iterum repetam.

Eccleſia nõ debet uti iure cõmuni iniquo.

3 ¶ 2 Quia ſtatuta laicorum aliorum quidem quàm imperatoris, quantumuis fauorabilia, etiã ſi generaliter loquãtur, nihil proſunt eccleſiis, & eccleſiaſticis perſonis, niſi ſint à Papa approbata, per tex. in c. bene quidẽ, 96. diſt. & in c. eccleſia ſanctę Mariæ, extrà. de cõſt. & ita voluit Hoſt. in c. vl. & ibi poſt eum Io. And. col pen. & Panor. col. vlti de ſolu. Bal. conſi. 135. articulus, col. vlt. verſ. præterea quamuis, lib. 2. & Pe. Anc. in repe. c. 1. in 12. q. princ. verſ. hîc etiam quæro vtrum ſtatuta, de conſt. vbi & ad hoc allegat not. per Ioan. And. in d. c. 1. de oper. nou. nun. & idem quoque voluit Matth. Matthef. not. 111. nota vnam lucroſam, & Barb. in c. dilecti, col. 4. de for. compe. vbi ad hoc multa allegat, quæ omnibus videre licet.

Statuta laicorũ fauorabilia etiã generalia non proſunt eccleſiis, nec clericis. uide nu. 7.

4 ¶ Nec id mirum videri oportet, cum extranei non debeant potiri beneficiis ſtatutorum, per l. vlti. ibi, æquum quippe eſt, vt qui noſtris, &c. C. de ſum. tri. vbi hoc not. Iac. Aret. & Alber. qui alios antiquiores citat in 2. parte ſtatutorum, q. 9. cuius eſt exordium, ſed ex quo diximus. & Guido Suſa in quæſtione incip. ſed pone quæſtionem, ſtatutum, Bart. qui multas rationes affert in tract. Repræſſaliarum in 1. q. 5. q. prin. Bal. in rub. C. qui admit. ad fi. Ang. conſ. 73. in ſtatuto Florentino. Paul. Caſt. in l. omnes populi, ad fi. ff. de iuſt. & iure, & conſ. 343. ſtatutum ſuprà relatum. Ro. conſ. 224. iſta captura, col. 2. verſ. tertia prin. ratione. Alex. conſ. 44. videretur prima facie, col. 3. verſ. accedat prędictis, lib. 5. & conſ. 41. ex multis in themate, col. 1. lib. 7. & Soc. conſ. 241. circa primam difficultatem, col. 5. lib. 2.

Extranei non potiuntur beneficiis ſtatutorum.

5 ¶ Ideóque fuerunt plerique in ea op. vt ex ſtatuto vel conſuetudine diſponente, quòd filia non ſuccedat exiſtentibus maſculis, filius clericus non repellat filiam. Ita enim expreſſe voluerunt Pet. Anc. & Matthesal. in dd. locis, & ſubobſcure Imo. in d. c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de cõſtit. & rurſum in c. dilecti, eo. tit. vbi tamen dicit contrarium ſeruari in practica. & Ro. vt illum aliqui allegant, ſing. 443. cuius eſt initium, habeo caſum in facto, dum dicit ſe multum dubitare. Barb. in c. quod clericis, col. 27. de for. compe. & conſil. 53. præclare, col. vlti. lib. 2. Et in hanc partem videtur inclinare Alex. in d. conſil 41. lib. 7.

Clericus nõ repellit fœminã ex ſtatuto repellente fœminas ob mares. uide num. 7.

6 ¶ TAMEN quòd in caſu noſtræ conſuetudinis præferentis primogenitum cæteris liberis, poſsit vti primogenitus clericus ea conſuetudine, tenet expreſsè Panor. in d. c. eccleſia ſanctæ Mariæ, col. vlt. de conſtit. & Mart. Laud. in tract. primogenituræ. col. 7. verſicu. pulchrum dubium. Barb. in rep. rub. de reb. eccleſ. non alie. in 2. dubio, col. eiuſdem 13. verſic. & inducit ad duo. & Carol. Rui. conſil. 195. ex themate, col. 2. lib. 2.

Clericus poteſt uti iure primogenituræ ex ſtatuto.

7 ¶ Et idem in ſtatuto præferente maſculos fœminis, vt ſcilicet poſsit maſculus clericus ex eo repellere fœminas, quicquid dicant ij quos ſuprà citauimus, tradit Bal. in repe. l. 1. col. 7. verſi. ſed hîc vlteriùs quæritur. C. de ſum. tri. & conſi. 30. præſuppoſito ſtatuto, col. 2. verſ. quæritur vtrum ſtatutũ, lib. 1. & ſubobſcure Ang. conſ. 68. Martinus, col. 2. verſ. nec obſtat quòd quidam, q. & repetitur conſil. 281. Lap. Ab. alle. 109. in quæſtione propoſita, & Io. Lig. Fran. Alber. & Lap. Caſtel. qui in caſu ipſius Lapi Ab. conſuluerunt alleg. ſeq. incip. in ciuitate Florentię. Ant. in c. quæ in eccleſiarum, col. j. de conſti. & in d. c. quod clericis, ad fi. & ibi Card. Flo. & Pan. tam in lec. col. antepe. quàm in repe. col. 26. verſ. ſecundus caſus, de foro compe. Card. Flo. in rep. c. perpendimus, col. 12. verſ. quid ſi conſtitutio, de ſen. exc. Pau. Caſt. in l. omnes populi, poſt medium, ibi, item an clerici. ff. de iuſt. & iur. Panor. in d. c. eccle. tam in lect. col. vlt. quam in rep. col. 15. verſ. vnde ſi ſtatutum, & ibi Fel. in 7. q. de conſt. & idem Pan. in c. conſtitutus, in 5. no. de in inte. reſt. & in d. c. 1. col. 3. verſ. 2. caſu, de no. ope. nunc. Ale. ſibi cõtrarius in addi. Bar. in l. 1. §. qui habebat. ff. de bo. poſ. contra tab. & conſ. 111. videretur prima conſideratione, col. 2. lib. 7. Soci. d. conſi. 241. circa primam difficultatem, col. j. lib. 2. vbi hanc dicit eſſe communem op. & conſ. 128. circa præſentem, col. 2. lib. 4. vbi & idem dicit Bar. ſibi contrarius in repe. rub. C. qui admit. col. 5. verſ. tertiò facit. & conſ. 50. illud afferam, in 1. dubio. lib. 3. & conſ. 73. magnanimus, col. 3. verſ. faciat quod conſuluit, lib. 4. Ang. Claua. in verbo, lex, verſ. 5. Philip. Dec. conſ. 282. viſo puncto, col. 3. verſ. vltimò quæritur. Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 142. Georg. Nata. in rep. c. quamuis, char. 15. verſ. 16. quæro, de pactis, lib. 6. Matth. Afflic. in conſtit. Sicilię incip. in aliquibus, col. 17. verſ. 5. quæro. Laur. à Palaciis in tract. ſtatutorum fœminas repellentium, col. 16.

Et repellere fœminã ex ſtatuto præferente mares fœminis.

BIU Cujas

8 *Statuto generali fauorabili an & quando possint uti clerici.*

¶ Mouentur plerique omnes, quoniam si statutum generale sit fauorabile, nec procedat prohibendo, præcipiendo, puniẽdo, aut aliàs imperiose, & veluti specie quadam authoritatis & iurisdictionis, sed magis concessionis aut priuilegij, possunt eo vti clerici & monachi, vt etiam prẽter illos ac loca suprà aduocata voluerunt ipse Card. in d.c. perpendimus, in 2.q. ad fi. de sen. exc. Pan. in c. ex literis, quod est vlt. in 1. no. per eum tex. de vita & hon. cleri. Ro. sing. 443. capitulum. Domi. in c. vl. in prin. circa medium, versic. quæro pone, de offi. dele. lib. 6. & Alex. consil. 111. ponderatis his omnibus, col. pen. vers. ad id quod no. lib. 2. & cons. 211. visa, col. 1. latè Roc. Curt. in rep. c. vlt. in 11. q. de consue. Ant. Rubeus, qui alios quoque allegat, cons. 159. clari iuris est in fi.

9 *Comprobatio illius opi.*

¶ Pro quibus est optimus tex. in d. constitutus, de in inte. restit. vbi clericus vtitur consuetudine, quę dat facultatem retrahendi rem à consanguineo venditam, & illum tex. ad hoc facit sing. Ro. d. sing. 443. & nos quoque diximus in nostro tractatu Retractuum, tit. 1 §. 1. glos. 8. in verbo, *le parent*, nu. 41. sed consequenter. Facit etiam tex. in d.c. dilecti, de foro compe. vbi priuilegium simpliciter concessum hominibus alicuius loci, comprehendit clericos illius loci, vt etiam ex illo not. Io. And. in verbo, Anglicis, Cardi. Flor. Ant. Pet. Anc. Pan. post prin. & alij. Et etiam in c. 2. de consuet. vbi & ecclesia vtitur consuetudine transferente rei possessionem ex aliquo actu, & c. si adiutorium, 10. di.

10 *Quid si statutum priuilegiatum specialiter loquatur de clericis.*

¶ Imò verò sunt nonnulli non infimæ authoritatis, qui ea quæ diximus dicunt procedere, etiam si statutum priuilegiatum nominatim & specialiter loquatur de clericis. Et inter hos Bal. cons. 241. verba capituli, lib. 3. Pan. in d.c. ecclesia sanctæ Mariæ, ad fi. in priori lect. & ibi post eum Phil. Dec. col. 22. versic. & ista conclusio, de constit. & idem Deci. d. consil. 282. in fin. & D. Cirier. in tracta. primogenituræ lib. 1. q. 24. col. 12. vers. his adde, & alibi sæpe in ea quæst.

11 *Laici possunt conferre priuilegia clericis.*

¶ Quis enim ignorat laicos posse clericis conferre priuilegia, cùm tex. de hac re sit apertus in c. nouit, de iudi. & in l. omnia priuilegia. C. de episc. & clesi. nec solùm Imperatores de quibus ea iura loquuntur, sed etiam inferiores, vt patet ex c. auditis, & ibi gl. 1. Ligna. Pet. An. Ant. Imo. & Aegid. Belleme. de restit. in integ. & c. inter dilectos, de fide instr. & c. dudum, de deci. quæ in id expendit Card. Flor. in rep. c. perpendimus, col. 11. vers. de priuilegiis, de sent. exc. Nam & quilibet, inquit, priuatus potest donare & conferre ecclesiæ. c. cùm dilecti, de condi. app. Possunt enim & omnes non subditis concedere priuilegia, sicuti & alias eorum commodo consulere, vt est text. expressus in l. 1. & ibi glos. C. de eman. libe. & Cardi. in d.c. perpendimus, col. 12. versic. quid si constitutio. Et facit l. non dubito, & l. postliminium. §. inducię. ff. de cap. & postli. reuer. & l. conuentionum. ff. de pact. Et ita quidem, vt huiusmodi priuilegia non subditis concessa non possint reuocari, vt voluit Inno. & recentiores, qui adferunt concord. in d.c. nouit, de iudi.

Priuilegia conceduntur non subditis.

12 *Responsio ad contraria.*

¶ Nec obstat quod primo loco dictum est, huiusmodi consuetudinem esse iniquam, propterea nec debere clericos ea vti. Nam id falsum esse satis deprehenditur ex iis quæ scribit Io. An. in regula, sine culpa, in vl. q. de reg. iur. lib. 6. dum probat eam consuetudinem in æquitate fundari. Quod cùm semper verum sit, vt & latè ostendimus suprà in 4. q. princ. Tum verò maximè cùm cedit in commodum clericorum, quãdoquidem ex lege Mosaica, quam diuinam multi appellant, omnes primogeniti, & ij quidem soli erant sacerdotes, & diuinis mysteriis mancipati, vt & suprà in præfati. docuimus post princ. cùm de Iudęis loqueremur, nu. scilicet 17. adiiciunt. Quis igitur est adeò mentis impos, vt nunc clericos ab eo iure repellat, quod veluti diuino nutu illis priuatim competebat?

13 *Ad idem.*

¶ Secunda autem ratio qua dictum est fauorabilia laicorum statuta non prodesse clericis, facilè diluitur ex iis quæ suprà diximus. Ea enim procedit, cùm statutum fit specie quadam authoritatis & iurisdictionis. Tunc enim clerici eo vti non debent, ne videantur id agentes recognoscere laicorum in se authoritatem & iurisdictionem, quod facere non possunt, per c. si diligenti, & c. significasti, de for. comp. At si fiat specie tantùm priuilegij, nihil est iam quod impediat clericos eo vti, cùm & externis prorsus, & non subditis possit conferri priuilegium, vt suprà probatum est.

14 *Commoda ut facere possimus quibus incommoda non possumus.*

¶ Alioquin quod in fauorem eorum est introductum, in illorum læsionem retorqueretur, contra l. quod fauore. C. de legi. cum si. Nec mirandum est si commoda illis possumus conferre quibus grauamina inferre non possumus, cùm id & aliàs fieri videamus, in l. quotiens. C. vbi Sena. vel clar. & not. per gl. loquentem expresse de laicis erga clericos, in l. nemo qui condemnare. ff. de reg. iur.

QVADRAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

1 *Quid autem si is de cuius successione agitur, erat clericus.*

QVadragesimoquinto quęro, quid si is de cuius successione agitur, erat clericus, an in successione illius locum habebit statutum præferẽs primogenitum cęteris? Imo. in c. quod clericis, col. 2. versic. & per hoc videtur, de for compe. loquens in statuto præferente mares fœminis, tenet quòd non habet locum, quando agitur de hæreditate clerici, cùm non sit eorum subditus, qui voluerunt suo statuto facere hæredem ipsi decedenti, per ea quæ habentur in d. c. quod clericis, & not. per Bart. in l. cunctos populos. C. de sum. trin. & ita dicit Imo. se pridie consuluisse apud ciuitatem Lucanam. & sequitur Alexan. consil. 44. incip. videretur prima facie, colum. 4. versic. & sic manifestè concludere, lib. 4. & Phil. Deci. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, char. pen. col. 1. versic. nota tamen quòd tale statutum, de constit. & Benedict. in c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, num. 145. Georg. Nat. in repe. c. quamuis, char. 14. versi. 18. quæro, de pactis, lib. 6. vbi hoc dicit esse no. quia sæpius contingit de facto.

2 ¶ Sed ego tamen non id recipio, rationibus allegatis suprà in duabus præcedentibus quæstionibus, quas non est opus hic repetere; nisi fortè quis esset iam clericus ante huiusmodi conditum testamentum,

BIU Cujas

mentum per ea quæ diximus in 43.q.nu.5. his tamen non obstãtibus, & multis seq. & voluit expresse idem Imo. in d.c.quod clericis, vbi suprà. Verùm id in Gallia non obseruaretur.

QVADRAGESIMASEXTA QVAESTIO.

Si sunt bona in loco qui utitur iure primogenituræ & in loco qui non utitur quid agendum.

1 QVadragesimosexto quæro, In successione de qua agitur, sunt bona non solùm in ea prouincia quæ primogenitum cæteris præfert, sed & in alia, in qua filij succedunt æqualiter, quid agendum in hoc iure primogenituræ? Sunt in hac quæstione, qui simpliciter dicunt inspiciendum cuiusque prouinciæ statutum, vt videlicet nulla ratione habita originis, domicilij mortis defuncti, nulla item domicilij hæredum, iudicetur secundùm statuta, & consuetudines locorum, in quibus bona sita sunt: vt scilicet in prouincia quæ præfert primogenitum, præferatur primogenitus in bonis ibi sitis: in alia quæ æqualiter omnes admittit, omnes æqualiter succedant, per l.pupillo.ff.de tut.& cur.dat.ab his, & l.Titium.§.tutor.ff.de admi.tut.& l.constitutio. ff.ad municip.& l. certa forma.C. de iure fisci, lib.10.

Statutum cuiuslibet loci sequẽdum in bonis ibi sitis.

Quid id tenuerunt.

2 ¶ Et ita voluerunt Iac.Ra.Iac.Are.Guil. Cun.Dy.Ray.Io.Fab.Bal.col.9.vers.venio ad secundum in l.cunctos populos.C.de sum.tri.Collec.in c.1.col.2.vers.quid si consuetudo, & ibi quoque Pet.Anc. in repe.in 12.q.prin.post prin.ver.sed circa personas, & vers.per ista soluitur quæstio, & iterum ver. quæro iuxta prædicta, de constit.in quo postremo loco dicit Pet.An.communem esse opi.vt in successione intestati attendatur locus bonorum, sine distinctione, an sit statutum personale, an reale. Hanc quoq; sententiam tenet Bal.con.245.quæritur vtrùm ille, li.1. vbi dicit hanc opi.communiter practicari, & obseruari.& cons.132.quanquam super hoc puncto, ad fi.li.2.Masuer.in tit.de succes.& vlt.volunt.§.item illud quod dicitur.Nicol.Perus.in trac.de suc.ab inte.in 6.specie filiorum.1.partis prin.col.5.ver.sed nunquid stante tali cõsuetudine.& Alex.con.16.viso titulo quæstionis, in j.dubio, li.j.& cons.128.cõsideratis verbis testamenti, col.2.ver.& pro hac opi.& col.seq.li.1. & con.19.primũ dubium, col.2.li.6.Corne.con.115.in hac cõsultatione.col.1.li.2.& con.292.circa præsentem consultationem, col.4.vers.dato autem sine præiudicio, li.2.& iterum con.85. plura dubia, col.3.in litera g. in fin.li.3.& Soc.con.288.circa primam quæstionem, col.2.lib.2.& iterum con.292.visis statutis magnificæ ciuitatis, col.2.eo.lib.2.& Iacobus à S.Geor. in tract.feud.col.6.vers.insuper quæro quidam. & Geo.Nat.in c.quanuis, col.61.vers.9.facit, de pact.lib.6.vbi hoc dicit not.Nicol.Eueraldus in Locis legalibus, loco quidem 79.col.9.vers.hinc etiam videmus.

Qui idem in similibus casibus.

3 ¶ Et idem quoque in cæteris similibus casibus voluit Bal.in l.si arrogator, col.antep.vers.& facit ad plures quæstiones.ff.de adop.vbi ita dicit se pridie consuluisse Bononiæ, & Lapus Ab.alleg.92.quæ à multis citatur pro cons ipsius 306.cuius initium est, in primis videndum est, in 4.dubio.Card.Flo. con.2.hoc capite, circa statutum, ver.item præsuppositio, Pau.Castr.cons.32.incip.circa primũ quæsitum, in princ.libr.1.Corne.d.con.85.col.4.vers.hinc dicit Bal.li.3.& iterum con.162.hoc principio constat quòd de iure, col.2.nam huiusmodi statuta, eo.lib.3.

Qui distinguũt utrum in rem an in personã sint concepta.

4 ¶ Alij concedunt eam opin.procedere cùm statutum vel consuetudo est in rem, siue disponit circa rem, videlicet per huiusmodi verba, bona decedentium veniant ad primogenitum.statutum enim reale res ipsas afficit, à quocunque possideantur siue à ciue, siue ab extraneo, per l.rescripto, in fin.ff. de mun.& hon.& l.an in totum.C.de edic.priuat.Secus si in personam, per huiusmodi verba, primogenitus succedat.quia tunc non respicit res, sed personas, nec ideò extraneos & forenses etiam ibi bona possidentes complectitur, per l.1.C.de mulieri.& in quo loco, lib.10.cum sim.

Qui id tenuerunt.

5 ¶ Ita enim voluerunt Pet.& Cy.in d.l.cunctos populos, vterque col.vlt.C.de sum.tri.Pet.Anc.cons. 163.visis & diligenter inspectis, in 1.dubio.Imo.in c.cum olim, ad fin.de cleri.coniug.Panor.in capit. quod clericis, col.6.vers.& cum hoc temperamento, & ibi quoque Barb. col.14.de foro compet. Idem Panor.in c.postulasti, col.pen.eo.tit.Et facit quod in simili voluit Cald.in sua disputatione, cuius est initium, statuto cauetur, & in d.c.quod clericis, & ibi quoque Panor.col.3 & sequen.& Roch. Cur.in repe.c.vlt.in 11.q.princ.in 2.limitatione, extrà de consuet.

Ea distinctio nõ discedat ueris bonis magis quam realis.

6 ¶ Et ne quis putet huiusmodi distinctionem vanam esse & verbalem, magis quàm realem, vti putauit in re quapiam simili Pet.Anc.in c.accessorium, col.5.vers.aduertatis domini, de reg.iur.lib.6.& Franc.Aret.in l.iuste, col.vlt.ver.præterea ista differentia.ff.de verb.oblig.Sciat similem quoque distinctionem ad plures effectus fieri in legibus & edictis Prætorum, vt patet ex l.si seruum.§.ait prętor.ff.de acq.hære.& l.aut qui aliter.§.vlt.& ibi Bar.ff.quod vi aut clam.Et in testamentis.l.pater filiæ.ff.de seruit.lega. Et in stipulationibus l.si sic stipulatus.ff.de verb.oblig. Et in pactis.l.contra.§.si filius, & l.qui in futurum.§.1.ff.de pact.& l.iuris gentium.§.pactorum, eo.tit.vbi ea differentia verbis ipsis exprimitur, scilicet in rem, & in personam, & declaratur quando sunt in rem, & quando in personã, non eo tamen modo quo declarat Bar.loco suprà allegato. Et in rescriptis ad lites.c.quoniam abbas, de offic.deleg.Et in priuilegiis, c.priuilegium, de reg.iur.lib.6.Et in concessionibus & immunitatibus l.ætatem.§.vlt.& l.forma.§.quanquam.ff.de cenlib.Quæ omnia ab ipsomet Pet.Anc.sunt collecta, cons.327.discurrit, in prin.& quædam quoque, cons.244.quia quæstio, col.1.ver.in contrarium.Et in statutis præter eos, quos suprà citauimus, & ad alium effectum per Saly.in Auth.cessan. col.4.vers.quid dicemus.C.de sacrosanct.eccl.

Vt quæ habet locum in legibus & edictis prætorum.

Et in testamentis.

In stipulationibus.

7 ¶ Cæterùm Bartol. in d.l.cunctos populos, in 7.q.vers. sed posset dubitari, hanc distinctionem refert, ad illámque quippiam addit. Aut enim statutum est circa rem, & tunc de omnibus bonis iudicabo secundùm consuetudinem & statutum vbi bona sita sunt, à quocunque possideantur. Aut

In pactis.

In rescriptis.

BIU Cujas

In priuilegijs. In conceſsionibus & immunitatibus. Et in ſtatutis. Alia diſtinctio.

circa perſonam,& tunc aut is,de cuius ſucceſsione agitur,eſt eius patriæ quæ præfert primogenitũ, vel origine,vel domicilio:& tunc ſuccedit in bonis eius patriæ ſecundùm huiuſmodi ſtatutum : In aliis verò ſecundùm ius commune. Si ſit alterius patriæ , & tunc non poteſt illum comprehendere ſtatutum,vtpote quod non porrigitur ad forenſes , per l.j.in fi.ff.de tut.& cur.dat.ab his.& l.etiam, & ibi no.ff.de tutel.Ideoq; ſuccedunt omnes æqualiter ex iure communi.

8 *Quid id tenẽt.*

¶ Et hanc opin.ſequitur Sign. Homo.in repe.d.l.cunctos populos, col.10.ver. ſed poſſet dubitari,ſi tamen is eſt, quod non crediderim , propterea quòd ea repetitio ſimilis eſt ab initio ad finem, lect. Bart.nec aliud quippiam vna dicit quàm alia, ſuntq; per omnia & ad verbum ſimiles.Ideò putauerim impreſſores falsò eam repe.Signo.attribuiſſe,niſi is Bart.ſurripuerit.Nam fatentur omnes eam lec.eſſe. Bart.illúmque ex ea vbique citant. Et inter cæteros hanc ipſam diſtinctionem ex eo refert & ſequitur Fran.Are.ibi,col.pen.& Calde.con.17. ſtatuto ciuitatis cauetur,tit.de conſtit.& Franciſ. Rampo.inter con. illius conſ.34.ſtatuto Ferrarienſi,tit.de teſta.& Pano.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ, col pen.verſ.ad prædicta faciunt, de conſtit.& Alex.conſ.44.videretur prima facie,col.2.verſic.ſed præmiſsis non obſtantibus,lib.5.& Barb.con.75.illud in medium referam,col.4.& iterum col.pen. libr.3.vbi dicit hanc eſſe communem opin.& Soci.conſ.128.circa præſentem conſultationem,col.1. verſ.ſecundò reſpondeo,lib.4.

9 *Qui dicũt inſpiciendum locum aditæ hæreditatis in omnibus bonis.*

¶ Alij rurſum , ſicuti refert idem Barto.in d.l.cunctos populos,vbi ſuprà proximè citauimus,inter quos fuit Iac.Butr.dicunt inſpiciendum eſſe locum vbi eſt adita hæreditas,& ſic in quo eſt celebratus quaſi contractus, iuxta l.apud Iulianum, in fi.ff.ex quib. cau.in poſ.eat.ſicuti in contractibus inſpicimus etiam locum contractus , per l.ſi fundus.ff.de euictio.Sed hanc opi.pauci admittunt.quoniam , vt poſtea ſubiungit Bart.non poteſt adiri hæreditas niſi prout ea defertur.l.antiqui.ff.ſi pars hære.pe.l.& ſi ex aſſe,& l.ex ſemiſſe.ff.de acq.hære.Sed non eſt delata niſi modo prædicto.At contractus ſe extendunt quatenus voluntas contrahentis fuit, quæ fuiſſe præſumitur ſecundùm conſuetudinem loci vbi res agitur.

10 *Qui locũ mortis eius de cuius ſucceſsione agitur.*

¶ Alij item ſtatuta loci in quo deceſsit is de cuius hæreditate tractatur,hac ratione moti,quia ſicut hæredes inſtituti capiunt ex teſtatoris expreſſa voluntate: ſic venientes ab inteſtato ex tacita. Sicut ergo ſe habet expreſſa ad inſtitutos:ita tacita ad veniẽtes ab inteſtato.l.conficiuntur,& l.ſi quis nullum.ff.de iure codi.& l.j.§.pen.& vlt.ff.de leg.3. Sed expreſſa regulatur ex loco, vbi diſpoſita eſt,l.ſi non ſpeciali.C.de teſta.arg.l.2. C.quemad. teſta.ape.Ergo & tacita.At tacitè quis cenſetur diſponere,cùm moritur, de venientibus ab inteſtato, ſi de aliis non diſponit.Igitur conſequens eſt,vt locus mortis,id eſt, diſpoſitionis tacitæ,ſicuti expreſſæ inſpiciatur,

11 *Qui illius opi. fuerunt.*

¶ Et in hac opi.fuiſſe Iac.But.refert Alberi.in 2.parte ſtatutorum quæſt.130.incip.ex hoc inſurgit. Et hunc nuncupatim ſequitur Signo.conſ.250.ſuper dubiis, col.3.ver.his viſis. Quod tamen intelligе ſecundùm ipſum Iac.Butr.ſi nullum eſt factum teſtamentum.Aliàs enim inſpiciendus eſt locus, in quo factum eſt,per l.2.C.quemad.teſta.aperi. Et in hac quoque opi. vt locus mortis inſpiciatur, fuiſſe Ia.Rauen.in d.l.cunctos populos,teſtatur Alex.d.con.16.col.1.lib.1. Sed ea paſsim reprobatur per auth.omnes peregrini.C.com.de ſucceſ.

12 *Qui inſpiciendum ſtatutum originis & domicilij defuncti.*

¶ Sunt & qui dicunt inſpiciendum eſſe ſtatutum originis atque domicilij eius de cuius ſucceſsione agimus,quò ad omnia bona vbicunq; ſita ſint,per l.nulli.C.de epiſ.& cleri.& l.data, & l.illam.C.de dona.& l.vlt.C.de præſcrip.long.temp.& l.magis puto.§.illud quæri.ff.de reb.eorũ. Et quia etiam ex perſona fit executio in bonis quibuſcunque vel alibi ſitis.l.à diuo.ff.de re iudi.& l.cùm vnus.§. penul.iuncta gl.ff.de bo.autor.iud.poſ. Et in hac ſententia fuit Alber.Roſates in d.l.cũctos populos, col.7.& ibi quoque Fulgo.& idem Alber.in 1.parte ſtatutorum quæſt.46.incip.item quæro aliquis mercator,col.2.ver.& ex iis ſoluit aliam quæſtionem,& iterum in 2.parte d.quæſt.136.

13 *Qui originis tantũ non etiã alterius domicilij.*

¶ Et idem quoq; in ſimili caſu conſuluit Roma.citans Alber.in d.l.1.loco, con.39.in propoſita quæſtione nobilis.in 2.dubio,vbi & hoc dicit procedere,ſi aliò domicilium ttanſtulerit : tum quia non poteſt renuntiare origini,per l.aſſumptio, in prin.ff.ad municip.nec ideò mutatio domicilij eximit ciuem iuriſdictione ſuæ originis.l.j.ff.de Decur.& in l.qui originẽ, in prin.ff.de mun.& hono.Tum quia cùm ſint diuerſa ſtatuta originis & domicilij, potentius eſt originis,per l.libertus §.cùm ſimul. ff.ad municip.Facit item quod in ſimili conſuluit Pet.Anc.con.37.cõtra Ioannẽ,in 2.dubio,& ante hos Oldra.conſ.248.præſuppoſita conſuetudine,in 1.dubio. Et ita in ſtatuto repellente fœminas tenuit Ioannes Campez.in tract.eius rei.q.49.incip.an talis excluſio,vbi ad hoc multa allegat.

14 *Alia opin.*

¶ Fuit & in alia opi.Pet.Ferra.in tit.forma libel.quo pet.hære.ex teſta.in verbo, vallatum legitimo numero teſtium,col.penul.verſ.vltrà quæritur.Nam poſtquam ad verbum recenſuit diſtinctionem Bart.in d.l.cunctos populos,primam partem ſequitur, quæ loquitur de conſuetudine vel ſtatuto diſponente circa rem. At in ſtatuto vel conſuetudine diſponente circa perſonam , ſi defunctus ſit eius patriæ,in qua eſt huiuſmodi ſtatutum vel conſuetudo diſponens primogenitum cæteris præferri (nam in hoc caſu loquitur) ſuccedit in omnibus bonis vbicunque ſitis ex ſtatuto ſuæ patriæ. Nam cùm perſona, inquit, ſit in hoc habilitata , vt ipſe loquitur,per legem municipalem , porrigit ſuum effectum ad quæcunque loca,per quandam conſequentiam,argu.l.1.ff.de autor.tut.& §.1.Inſt. de legi.pa.tut.

15 *Alia item in*

¶ Sed Salyc.in d.l.cunctos , col.5.verſic. poſtquam vidimus de ſtatutis,nullum priorum ſcriptorum ſecutus eam rem ita diſſecat, Nam aut origine ciuis alterius patriæ moritur in altera , in qua domi-

BIU Cujas

micilium non constituit, sed est prorsus extraneus & aduena: aut in qua domicilium constituit: aut moritur in sua ipsius patria. Si primum, debet vbiq; attendi statutum & consuetudo originis à qua non recessit, sed secundum illam voluit viuere & mori, per l. omnes peregrini. C. com. de succes. *tria membra. Primũ mẽbrũ.*

16 ¶ Si secundum, debet inspici consuetudo cuiuslibet loci, scilicet eius qui præfert primogenitũ in bonis ibi sitis: alterius, qui æquales facit liberos, in bonis etiã ibi sitis, arg. d. l. rescripto. §. vlt. ff. de mune. & hono. & l. incola. ff. ad municip. consuetudo enim ligat externũ habentem ibi domicilium, fingiturque in hoc casu defunctus homo duplex, scilicet originis, quam mutare non potuit. l. origine. C. de mun. & orig. lib. 10. & domicilij, in quo simpliciter, vt in origine debet subire munera, per l. j. eo. tit. & l. ciues. C. de incol. eod. lib. 10. Ideóq; ex ipsius tacita volũtate consuetudo originis est seruanda in bonis originis: & consuetudo domicilij in bonis domicilij. *Secundum.*

17 ¶ Adducitq; simile, pupillo ab alio arrogato, cuiq; à patre naturali datus est vnus substitutus, ab arrogatore alius. Is enim fingitur duplex homo, & tanquam duos patres habeat. Propterea in bonis quæ ab vno prouenerunt, succedit substitutus ab eo, in aliis alius, vt no. in l. si arrogator. ff. de adopt. quo in loco, vt illud præterea dicam, Bal. col. pen. ver. & facit ad plures quæstiones, hoc trahit ad similem quæstionem, de eo qui origine est vnius loci: domicilio, alterius, & vtrobiq; habet bona: vt videlicet suum quibusq; bonis statutum seruetur, vt ita fiat separatio bonorum: sicut & Prætor alibi facit, in l. . ff. de separat. bon. Iste enim est subditus diuersis patriis, sicuti diuersis patribus. Quilibet enim in suo territorio præualet, argu. eo. quæ no. in l. apud eum. ff. de manu. *De eodem.*

18 ¶ Si tertiũ, quia decedit in loco originis, nec habet alibi domicilium, tunc licet dubium sit, vt ipse dicit, arduum, tamen putat esse seruãdum statutum originis in bonis vbiq; sitis. Mouetur primùm, quia cùm in domicilio originis perstiterit, videtur voluisse mori, & bona ipsius ab intestato peruenire, secundum statuta & consuetudines illius tantùm, & non loci in quo bona sita sunt: vt sic quod operatur expressa voluntas testati, secundùm statutum & priuilegium patriæ suæ. l. si non speciali, & l. omnium, & l. vlti. C. de testa. idem quoque operetur tacita voluntas morientis ab intestato, arg. l. si quis nullum, & l. conficiũtur. ff. de iure codi. & leg. j. §. vlt. ff. de leg. 3. At in testamento institutus hæres vniuersalis succedit in omnibus bonis, vbicunque sitis. Igitur etiam ab intestato debet primogenitus succedere ex tacita voluntate defuncti, quam accommodasse videtur primogenito, secũdùm consuetudinem suæ patriæ, quam non mutauit, sed in ea perstitit arg. l. qui vniuersorum. ff. de pign. acti. & l. quòd si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edic. *Tertium. Prima ratio Saly.*

19 ¶ Secunda ratio, quia statutum potest afficere personam sibi subditam etiam respectu bonorum in alieno territorio existentium, vt patet in collecta, quam vocant, quam ciuitas potest imponere ciui suo, etiam pro æstimatione rerum, quas possidet extra territorium, per text. in d. l. rescripto. §. vlti. & iterum in l. munerum. §. patrimoniorũ. ff. de mune. & hono. & quod no. gl. in rub. C. de muner. patri. lib. 10. Nam si id procedit in collecta, multo fortius in successionis prælatione: cùm inuitus collectetur, vt ipse loquitur, & successor voluntarius spontaneo detur. *Secunda ratio. Collecta potest imponi subdito, pro bonis alibi sitis. uide nu. 24.*

20 ¶ Tertia ratio, quia videmus, quòd simplex datio tutoris à iudice vnius territorij, vim suam extẽdit ad bona alterius, per l. propter litem. §. licet. ff. de excu. tut. & l. magis puto. §. illud. ff. de reb. eor. & l. 1. in fin. ff. de tut. & cur. dat. ab his, & l. j. si bene expendatur. C. vbi pet. tut. & arg. l. fideicommissum. §. tractatum. ff. de iudic. & ita voluerunt Dy. & Iac. Are. in l. non solùm. §. qui testamento, contra gl. ibi. ff. de exc. tut. Idem Dy. in l. j. & in l. pupillo, & ibi quoque Bart. ff. de tut. & cur. dat. ab his, Cy. & Bart. post Azo. & Iaco. Aret. in d. l. j. C. vbi pet. tuto. Ergo multò magis destinatio successoris vniuersalis facta à statuto debet extendi & ad bona alterius prouinciæ: cùm potẽtiùs agat lex, quàm iudex, vt voluit, licet non alleget, Inno. in c. præterea requisisti, de appella. & Bald. con. 454. quidam Ioannes, lib. 1. & Petr. Anc. con. 97. in quæstione quæ vertitur, col. 1. vers. 2. probatur. *Tertia ratio. Datio tutoris extenditur ad bona alterius iurisdictionis.*

21 ¶ Quarta ratio, hæreditas non concernit locum, sed est successio in vniuersum ius defuncti, quod incorporale est, l. hæreditas. ff. de reg. iur. & l. j. §. mperialis. ff. de rer. diui. Ideóq; frustra locus bonorum consideratur: sed secundogenitus à statuto excluſus & veluti interdictus eo iure vniuersali censetur excluſus, & interdictus rebus omnibus particularibus in eo iure vniuersali comprehensis, per l. si quis cùm totum, in prin. §. vlti. ff. de excep. rei iud. vt etiam in simili videmus quòd interdictio iudicis effectum suum trahit ad bona alterius territorij, per l. is cui. ff. de test. *Quarta rat. Hæreditas non concernit locũ.*

22 ¶ Quinta ratio, quia statutum originis valet tam authoritate Iuris Ciuilis, quàm Canonici. l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & c. cùm olim, de cler. coniug. & c. ex parte, le 3. de verbo. sign. & c. 1. de constit. lib. 6. Quare etiam cùm statutum authoritate vtriusque Iuris det vniuersalem successorem defuncto, eadem quoque authoritate dat eum successorem in bonis omnibus vbicunque positis, arg. l. nihil aliud. ff. de verbo. sign. & l. hæreditas, de reg. iur. Et hoc dicit procedere siue statutum sit in rem, siue in personam: quia omni casu hæreditas pertinere dicitur ad primogenitum iure directo. l. hæredi. C. de pact. conuen. & l. si infanti. C. de iure deli. & l. j. §. vlt. C. de cadu. tol. & l. de emancipatis. C. de leg. hære. & l. Lucius. ff. de vulg. & pup. Et facit doctrina Inno. Io. And. & aliorum in c. Raynutius, de test. & Bart. in l. centurio. ff. de vulg. & pup. Et ita demum dicit Saly. se consuluisse, cùm q. ex facto contigisset, & obtinuisse: secúmque multos insignes doct. & Bononiæ & Florentiæ consensisse. Et hanc Saly. doctrinam (nisi fallor) visus est approbare Mari. Soci. licet & alias in eam rem sententias adferat, cons. 36. rectè ac maturè, col. 3. & seq. *Quinta ratio.*

23 ¶ His tamen rationibus Saly. sigillatim respondet Alex. d. cons. 128. lib. 1. Nam primo loco quod dictum

Responsio ad rationes Saly. Ad primam.

ctum est de hærede vniuersali instituto in testamento, qui succedit in omnibus bonis, hoc ideo est, quia non se fundat in statuto vel consuetudine locali, sed in iure communi, quod vbique seruari debet, quando statutum non contradicit l.2.C.de legi.& c.1.de constit. Sed quando non est conditum testamentum, necesse est vt primogenitus volens succedere in omnibus bonis, se fundet in statuto vel consuetudine, quod est contra ius commune. Ideóque non operatur, quantùm ad bona alibi sita, secundùm doctrinam omnium, in d.l cunctos populos. Et licet videatur defunctus tacite velle seruari illam consuetudinem: non tamen sequitur quòd velit eam seruari aliter quàm se habeat, videlicet in bonis in loco statuti sitis.

Ad secundã. 24 Collecta an possit imponi pro bonis alibi sitis. Statutũ an possit afficere pro bonis alibi sitis.

¶ Quòd secundo loco dictum, ciuitatem posse afficere subditum, etiam respectu bonorum alibi sitorum, vt patet in collecta, respondet duobus modis. Primùm enim non omnino expeditum est, posse collectam imponi pro bonis alibi sitis, cum contrarium voluerit Guil. quem refert Bartol. in l.j. col.5. vers. item quæro aliquis est hic ciuis. C.de mulieri.& in quo loco, lib.10. per l. cùm vnus. ff. de iurisdom. iudi. Præterea si hoc esset verum, quòd statutum posset afficere subditum respectu bonorum alibi sitorum; hoc posset procedere quando expressè statuentes hoc dicerent, argu. l. vlt. ff. de decre. ab ordi. faci. & l. mercatores,& l. non solùm. C.de commer.& mer. Aliàs autem secus, per c. vt animarum, de constit. lib.

25 De eadem re.

¶ Et hanc distinctionem facit Bart. post antiquiores in d.l.cunctos populos, in 7. qu. princ. iunctis iis quæ scribit sub eadẽ q. vers. item quæro quid si in statuto, & ibi etiam Bal. in vlti. char. vers. viso an forensis intra territorium, in lec.& rursum in repet. col 30. ver de secundo membro,& ibi quoque Saly.& Io. Andr. in addi. Spec. tit. de compet. iudi. addi. §.1. in addi. magna. Bal. in repe. l. neganda, col. 7.& seq. C. qui accu.& in l. vlti. in 2. qu. prin. ff. de iurisdom. iudi.& Petr. Anc. in repe. c. postulasti, in 5. q. de foro compet.

26 Ad tertiam rationem.

¶ Ad tertium de datione tutorum, quæ vbiq; vim suam obtinet, dicit non esse id mirum, cùm actus sit fauorabilis. At hoc statutũ est odiosum, vt voluit Bal. in l. omnes populi, col. 7. ver. tertiò quæro. ff. de iusti.& iure,& fuit de mente Bart. in d.l. cunctos populos, in fi. 7. q. Ideò non extendendum ad bona alterius territorij, per l. ex ea.& ibi no. ff. de postul.& c. si sententia. §.1. de sent. excom. lib. 6.

27 Ad idem.

¶ Sed quia hoc dubium est, propter ea quæ diximus in 4. q. prin. Potes dicere, quòd si etiam huiusmodi statutum non esset odiosum, tamen non extenderet vim suam ad bona alterius territorij, non suppositi huic statuto: quia contraria dispositio iuris communis, vel etiã alterius statuti, quæ in hoc seruatur in altero illo territorio, impedit ius accrescẽdi in illis, in quibus ex forma statuti accrescũt alia bona supposita statuto, per l. mulieri & Titio. ff. de cõd.& dem. vt ea ratione voluit Bal. in statuto quod præfert agnatos fœminis, in d.l. cunctos populos, char. vlt. vers. sed hic quæro de effectu,& nonnihil in l.2. col. vlt. vers.& ideo si consuetudo. C. quæ sit long. consuet. de quo dicam latius. Item cùm statutum hoc sit contra ius commune, vt diximus in d.4. quæst. ita restringendum est, ne ad bona alterius loci trahatur, secundùm omnes in d.l. cunctos populos,& ipsum Alex. cons. 16. viso titulo quæstionis, col. 1. libr. 1.& aliquid diximus in nostris Legibus Connubialibus, in gl. 6. in verbo, *de son mary*, in 28. quæst.

28 Alia responsio.

¶ Sed & Alex. vt ad eum super principali proposito redeamus, aliter respondet, quòd videlicet tutor simpliciter datus habet administrationem bonorum etiam alibi existentium, cùm de alio tutore non est prouisum illis bonis. Nam si de alio prouisum est, non se extenderet datio tutoris ad ea bona, per l. pupillo. ff. de tuto.& cura. dat. ab his.& l. si tamen, cum ibi not. ff. de testa. tut. Cùm igitur in casu nostro in bonis alibi sitis iam prouisum sit per ius commune, vel etiam statutum illius loci, non debet ad ea bona extendi prouisio alterius statuti.

29 Ad quartam rationem.

¶ Ad quartum, quo dictum est hæreditatẽ non concernere locum, id certum est. Sed non propterea sequitur, quòd propter diuersitatem patrimoniorũ subiectorum diuersis legibus seu statutis,& sic habẽtium diuersas qualitates, non debeat fieri diuisio ipsorum patrimoniorum diuersimode, ex diuersitate legum vel statutorum, quibus subiiciuntur. Sicut videmus quòd pupillus arrogatus propter diuersitatem patrimoniorũ, potest in vno decedere intestatus, in alio testatus, per d.l. si arrogator,& ibi gl.& Doct. ff. de adop. Et idem de milite dicitur in l.1.& 2. ff. de testa. mili.

30 Ad idem.

¶ Nec simile est quod de interdictione bonorum dictum est. Ea enim fit de iure communi, quod vbique vim suam extendit, vt dicit Bal. in d.l. cunctos populos, col. antepe. vers. viso an forensis obligetur. Hîc autem loquimur de dispositione statuti, quod nõ ligat extra territorium. Item huiusmodi interdictio est fauorabilis, ne bona scilicet prodigi pereant, ideo extendit effectum suum vbicunque sint bona, vt dicit Bar. in l. cunctos populos, in 6. q. Hoc autem statutum excludens secundogenitos est odiosum, vt dictum est. Ideò non extenditur ad bona alibi sita, per d.l. ex eo. Sed tu circa hoc vide quod dixi in responsione præcedentis obiectionis

31 Ad quintam.

¶ Ad quintum quo dictum est statutum robur sumere ex Iuris & Ciuilis & Canonici authoritate, non respondet Alex. Sed D. Ioannes Cirierus, ne illum ea re defraudem, dicit hoc verum esse, vt valeat quantùm ad territorium statuentium, non etiam quantum ad alia, per c. illa. 12. dist.& quod post Bal. voluit Philip. Fran. in c.1. col.5. de constit. quòd consuetudines locales quò ad locũ ipsum, dicuntur ius commune, quia iure communi confirmantur: quasi dicat, non etiam quò ad loca alia. quæ res amplissime tractatur in d.l. cunctos populos,& etiam in l. omnes populi. ff. de iusti.& iur.& in l. de quibus. ff. de iust.& iure.

¶ Hacte

32 ¶ Hactenus Doc. sententias in eam rem recẽsuimus. At in Gallia fermè vtuntur, vt secundùm eam opin. quam primo loco posuimus, in successionibus inspiciatur consuetudo & statutum cuiuslibet loci, siue in rem sit, siue in personam, vt videlicet bona Pictauiæ diuidantur inter hæredes secũdùm cõsuetudinem Pictauiæ: bona Turoniæ, secundùm consuetudinem Turoniæ, & sic de aliis. Quid autem dicendum sit in casu testati, vide in quæstione seq & in 54. quæst.

Quam opi. sequantur in Gallia.

QVADRAGESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 QVadragesimoseptimò, quia in quæstione præcedenti locuti sumus in casu intestati, QVAERO quid in casu testati. Verbi gratia, Quis in suo testamento instituit primogenitum in omnibus suis castris, & is habet castra in Gallia, in qua est consuetudo vt primogenitus succedat: & in Lombardia, in qua primogenitus ex iure communi æqualiter succedit: Vtrùm ex huiusmodi institutione ipse primogenitus debeat habere castra, quæ sunt in ea prouincia, in qua succedunt liberi æqualiter? Bald. in d. l. cunctos populos, col. 9. vers. sed quæro de effectu. C. de sum. trin. ita distinguit. Aut condidit testamentum de iure communi, puta in præsentia septem testium, & trahitur institutio ad omnia castra. l. ex facto proponebatur. ff. de hæredi. instit. Aut fuit testatus secundùm legem Francorum, in præsentia duorum testium. Et tunc, inquit, sunt diuersæ opi. Vera tamen conclusio est, quòd cùm effectus insit suæ causæ suóq; tit. sicut titulus est vniuersalis: ita eius effectus. l. non solùm. §. & qui in testamento. l. propter litem. §. vlt. ff. de excu. tut. Licet Iac. But. dixerit esse inspiciẽdum locum additionis, quod non est verum, quia aditio dependet ex testamento, non à loco. l. Titius. §. Romæ. ff. de excus. tut. Et sic primogenitus institutus habebit omnia castra in vtroq; casu. hæc Bal. quem ad verbum sequitur Iaco. à S. Geor. in tract. feud. char. 3. vers. insuper quæro, quidam Marchio. De quo tamen vide Saly. in d. l. cunctos populos, col. 5. vers. nunc quæro an testamentum.

Quid si testamento primogenitus sit institutus, an & is habebit bõa eius loci ubi liberi succedunt æqualiter.

2 ¶ Sed tu interim tamen hæc Bald. declarat, nisi sit statutum aut consuetudo quæ prohibeat ne quis possit testari vltra certam partem suorum bonorum, cuiusmodi multa sunt in Italia & Gallia, quia tunc quatenus ea castra excederent eam partem quæ statuto vel consuetudine præscripta est, rescinderetur testamentum: cùm nemo possit facere, quin leges aut statuta locum habeant. l. nemo. ff. de leg. 1. Et idem si aliàs etiam cessante statuto, aut consuetudine testamentum esset inofficiosum, quia locus esset tit. de inof. testamen.

Declaratio dictæ opin.

QVADRAGESIMAOCTAVA QVAESTIO.

1 QVadragesimooctauò, an ea quoq; quæ in duabus proximis quæstionibus diximus, procedant in bonis mobilibus. Nam & ex multis consuetudinibus primogeniti soli habent bona mobilia. ea enim erat vetus Pictonum consuetudo. Bal. in l. mercatores. C. de commer. & merc. illud dicit interesse inter bona immobilia & mobilia, quòd illa sequuntur suum territorium: hæc verò personam domini. Ideóq; Imperator ibi confiscat bona mobilia subditorum existentia extra territorium ipsius. Quod dictũ pro eleganti refert & sequitur Ale. in addi. Bar. in l. j. col. pe. C. de sum. trin. & fid. cathol. & cons. 31. viso titulo, col. 2. vers. pro quo primò allego, lib. 1. quod repetitur con. 111. lib. 4. nisi quòd huius initium est, viso themate quæst. & idem Alex. con. 19. circa primum dubium, col. 2. vers. subdo tamen, li. 6, vbi & per hoc dicit quòd vbi sunt diuersa locorum statuta, bona mobilia sequuntur personam testatoris. & con. 141. viso statuto, col. vlt. lib. 7. Et Soci. con. 101. viso testamento, col. 2. lib. 1. Iac. à San. Georg. in tract. feud. in verbo, cum mero mixto imperio, col. 4. ver. sed formo vobis q. & in tract. de ope. col. 6. ver. 3. pro hac parte Io. Roger. Mot. in repet. l. 1. nu. 75. ff. de iudi. & Bartho. Chasse. in Consuet. Burg. tit. *de Confiscations* in verbo, *& appartient la confiscation* col. postremæ editionis 3. ver. aduerte quia Bal. & Matthæ. Affl. in c. 1. §. his consequenter, col. 3. nu. 11. tit. de finit lex. & in c. 1. in 10. no. col. 1. tit. de pac. tenen. Et idem quoq; voluit Masuer. in tit. de dote. & matri. §. itẽ cùm agitur. Secundum quam sententiam, si vera est, semper esset inspiciẽdum statutum loci, originis, vel domicilij defuncti, quantùm ad successionem bonorum mobilium, & non loci in quo ea existunt, tanquam scilicet personæ inhæreant, non territorio.

Quid si primogenitus debeat habere omnia bona mobilia, & ea sint in diuersis locis diuersorum statutorum. Mobilia sequũtur personam.

2 ¶ Verùm ipse Bal. sibi contrarius in d. c. 1. in prin. col. 2. in verb. publicentur, de pac. tenen. dicit, quòd bona mobilia censentur esse eius territorij, in quo reperiũtur. Ideóq; populo siue fisco eius loci confiscãtur, per illum tex. quem ad hoc dicit sing. & sequuntur Alua. in §. si verò pacis, col. 2. Mar. Laud. & Card. Alex. vterq; in prin. ille col. 1. ad fi. hic col. 2. co. tit. ad hoc quoq; dicentes facere, quod habetur in l. forma. §. si verò. ff. de censib. Sequitur item Alex. sibi etiam contrarius in addi. Bart. in l. 1. in princ. ff. de requir. reis. & con. 16. viso titulo quæstionis, in 2. dub. lib. 1. vbi & hoc dicit esse obseruandum in successione, vt videlicet mobilia sequantur statutum loci in quo sunt. & Stephan. Bertrand. cons. 109. etiam si verum esset, lib. 1. & cons. 105. ponitur in facto, nu. 2. lib. 2. Hippo. Mar. cons. 57. Spiritus Sanctus, col. 3. lib. 1. Alber. Bru. in tract. statutorum fœminas concernentium, ar. 8. q. 23. & Ludo. Gozad. cons. 49, circa primum col. 2. nu. 4. Miror autem eos omnes vtriusque partis assertores non meminisse Oldr. con. 17. thema tale est, quidam clericus, vbi in re non admodum absimili multa in vtranque partem allegat, quæ ibi videre poteris.

Alia opi. Mobilia sequũtur statutũ loci in quo sunt.

3 ¶ Saly. autem in d. l. cunctos populos, col. 6. ver. & hoc intelligo, loquens etiam in casu successionis, hanc ita sententiam admittit, quando bona sunt in loco, vt ibi perpetuò maneant, non etiam si ad tempus tantùm. Et sequitur Alexan. d. cons. 16. col. 2. ver. venio ad secundum, lib. 1. & d. con. 19. col. 3. ver. idem voluit, lib 6. & d. con. 141. col. vlt. paulò ante fi. lib. 7.

Si ibi sunt ut perpetuo maneant.

4 ¶ Et id quidem verum est. Nam quæ sunt ad tempus in loco, ad alium locum reuocanda, non censentur

De eadem re.

BIU Cujas

sentur esse eius loci in quo sunt,sed alterius,ad quem reuocanda sunt.l.ex facto.§.rerum.ff.de hær. instit.vbi Pet.Cy.Bald.Albe.Ang. Imo.& recentiores hoc no.& trahunt ad multas quæstiones,& l. huiusmodi.§.legatum,& ibi Ias.post cæteros.in 2.no.ff.de leg.1.& l.qui filium,& l.si fundus legatus, & l.si chorus.§.j.& l.qui saltum,& l. seruus qui fundo.ff.de leg.3.& l.pen.§.cùm ita.ff.de aur. & argẽ. leg.& l.debitor,& ibi Alb.ff.de pig.& l.cùm de lanionis.§. Sabinus,& l.prædia.§.1.ff.de fund. instr.& l.quæsitũ.§.Papinianus.ff.eo.l.& Seiæ.§.Pamphilæ,eodem quoq; tit.& l.generali.§.vxori.ff.de vsufr. lega.& l.fundi.§.Labeo,& ibi Albe.ff.de acti.emp.& l.is qui natus,& ibi Bar.& Alcia.ff.de ver.sign. & l.1.& 2.C.eo.tit. Et bene facit l.testamento.ff.de ali.& cib.leg.& l.3.§.non perpetuæ.ff.de sepulch. vio.& c.ex parte tua,de cle.coniug.

5 *Qui eius fuerunt sententiæ.*

¶ Et id voluerunt alij multi ex nostris legum interpretibus,scilicet ipse Bal.qui nulli vnquam sententiæ defuit,con.341.super primo puncto circa medium,lib.4.Card.Flor.cons.51.Titius condidit testamentum in fi.Pet.Anc.con.155.optimis, col.vlt.Alex.con.167.visis & ponderatis,col.2.libr.7. Bened.Cap.con.45.punctus testator,col.pen.in 2.dubio & iterum in 4.& con.159. punctus Bartholomæus,col.1.Philip.Dec.con.472.testator legauit,col.3.vers.venio ad tertium,Steph.Bertr.d.cons. 105.in 1.dubio,lib.2.

6 *Confirmatio. Quæ in ædificio sunt ut ibi perpetuò maneant, censentur esse portio ædificij.*

¶ Quæ autem ita sunt in loco quopiã,vt ibi perpetuò maneant,ita censentur cohærere loco,vt quodammodo sint immobilia, per not.in l.iubemus,la 2.in princ.C.de sacr.eccl.Et est tex.optimus in d.l.fundi.§. Labeo.ff.de acti.empt.& vend.vbi scribitur,ea esse ædificij quæ perpetui vsus causa sunt in ædificiis:non etiam ea,quę sunt ad præsens.Sed & est alius bonus tex.in l.cætera.§.item hoc prohibetur,ibi,vt si qua ibi fuerint perpetuò,quasi portio ædium,distrahi non possunt.ff.de legat.1.Ex quo not.Iac.Are.Bal.& Alex.ibi,in fi.quòd domo vendita cedunt emptori ea,quæ ita sunt in ea domo, vt perpetuò maneant,licet non sint affixa.Quod dicit no.ipse Bal.& sequitur etiam Ias.ibi,in §.hoc senatusconsultum,in fi.& in l.beneficium.col.2.de ff.constit.prin.

7 *Quis iudex est rei mobilis.*

¶Ex his quoque fit illud,quod huc admodum pertinet, vt cum in actione reali possit reus conueniri coram iudice rei contentiosæ,per l.vlt.C.vbi in rem actio.cum simi.Idq; etiam procedit in re mobili,secundùm gl.& Doct.in ca.vlt.extrà,de for.compe. Inno.& Compostel.in cap.dilectus,le 2.de rescript.Azo in summa,de for.compe.Franc.Accursi.Oldra.& Saly.in l.vlt.eod.tit.Host.in summa, eiusdem tit.§.2.vers.item ratione possessionis.Hoc tamen tum demum procedit,si in hoc ea res est ibi posita vt remaneat in eo loco,aliàs secus,vt voluerunt Petr.Cyn.Alb.Bar.Io.Fab.Ange.& Pau. Castr.in d.l.vlti.C.vbi in rem actio.per d.l.debitor.ff.de pigno.vbi est text.optimus quòd obligans res in aliquo loco existentes,intelligitur eas tantùm obligare, quæ ibi sunt, vt perpetuò maneant: quod & ibi not.Bart.& Bald,ex eod.text.Io.Andr.in d.cap.vlti.col.3.vers.in gloss.ratione possessionis,& ibi quoque Panorm.col.16.vers.quò ad primum,de foro compe.& in addit.Spec.tit.de compet.iudi.adit.§.1.vers.quid si quis,qui est sub vers.20.Panor.in repet.c.ecclesia sanctæ Mariæ,colum. penult.vers.ex hoc infero,de constit.& Maria.Soci.qui & alia allegat in c.sanè,col.2.versic.secunda declaratio,de foro compe.

QVADRAGESIMANONA QVAESTIO.

1 *Quid autẽ de nominibus,debitis & actionibus. Actiones non censentur esse in loco.* 2 *Quibuius opi. sunt.*

QVadragesimononò quæro, & longè maior est dubitatio de nominibus siue debitis & actionibus.Nam & ex multis consuetudinibus Franciæ primogenitus eas accipit ea lege, vt ipse soluat debita hæreditaria.Hæc autem nullo loco circunscribuntur, nec veniũt appellatione bonorum existentium in loco.l.fideicommissum.§.tractatum. ff.de iudi.& l.Caius,in prin.ff.de leg.2.& l.vxorem.§.legauerat.ff.de leg.3.& l.si mihi.§.1.eo.tit.& d.l.cùm de lanionis.§.vlt, & d.l. quæsitum.§.Papinianus.ff de fun.inst.& l.vlt.C.de præscr.long.temp.

¶ Et id certè not.Bal.in l.1.post prin.ff.de sta.hom. cum aliis multis concor.à me collectis in repe.l. si vnquam,in verbo,bona,nume.9.quid autem si quis. C.de reuo.donat. Sed quibus addere potes eundem Bald.cons.483.qui legat,lib.4.Alex.d.cons.31.lib.1.& Franc. Are.cons.54.in causa magistri Blasij,col.vlti.Ias.in repe.l.cunctos populos,col.vlt.vers.secundò mouetur.C.de sum.tri. Carol.Rui. con.155.viso testamento,in fi.lib.3.Steph.Bertran.cons.162.visa & sæpius reuisa, lib.1.& con 186.ponitur in facto quòd Titius,in 3.dubio,eo.lib.1.& cons.74.ponitur in facto quòd pridem, nu.3.libr.2. & consi.167.viso præcepto,colum.2.num.5.libr.4.& Benedict.in cap. Raynutius, in verbo, cætera bona,nu.8.de testam.

¶ Neque id mirum,vt quæ sint incorporalia.d.l.vlt.de præscrip.long.temp.& §.incorporales,Instit. de reb.corpo.& incorp.& ibi gl.& Doct.& in l.seruus.§.seruus.ff.de acq.rer.domi.Propterea ea nec mobilia nec immobilia sunt,vt multis placet,optimis ll.innitentibus,vt omnium(ni fallor)latissime tractaui in tractatu Retractuum,tit.1.§.1.gl.7.in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu.1.& multis seq.vsque ad nu.29.vt ibi videre poteris.

3 *Nomina sunt incorporalia. Nec mobilia sunt aut immobilia.* 4 *Opi. quæ dicit inspiciendũ esse locum originis defuncti.*

¶ Igitur quis locus est hîc inspiciendus,cum in nullo loco esse censeantur Saly.in d.l.cunctos populos,col.7.vers.sin autem essent iura,loquens,in casu nostro, dicit inspiciendum esse locum originis defuncti:quia licet nomina sint cum extero cõtracta,non tamẽ dici possunt esse extra territorium, cùm locum non occupent,vt diximus:sed cohærent personę creditorum,veluti eius ossibus affixa, per l.3.& ibi gl.ff.pro socio.& no.etiam glo.in l.quis ergo casus.ff.de pecul.quæ concord.allegat.Et in concernentibus personam potior est locus originis.l.liberti. §.præscriptio.ff. ad municip. Licet quantum ad administrationem,cura,& exactionem,censendum sit nomẽ debitorum eius esse loci,

in quo

in quo debet fieri ipsa exactio, per l. Titium & Mæuium. §. tutores. ff. de administr. tuto. & l. quæro. ff. de solut.

5 ¶ Hæc Saly. quem ad verbum ferè sequitur Maria. cons. 36. rectè & maturè, col. 5. in prin. & Bartho. eius filius cons. 101. repetito cons. 175. viso testamento, col. 2. & Alex. d. cons. 31. col. 3. lib. 1. & d. con. 19. col. 2. in fi. lib. 6. & cons. 141. viso statuto, col. vlt. lib. 7. & Barth. Chasse. in commentariis consuetudinum Burgund. quo loco citauimus suprà in præcedenti quæstione, nu. vlt. & ante hos omnes Bald. quem tamen nullus memorat, cons. 357. nulla mulier, col. vlti. lib. 3. dum tractat an statutum possit prohibere, ne quis extraneus possit petere dotem maternam consistentem in quantitate, vt ibi plenius videre poteris.

Qui sunt eius opin.

6 ¶ At Lapus alleg. 92. la 1. (nam sunt duæ eiusdem numeri) inci. in primis videndum est, col. vlti. loquens in successione, dicit quòd nomina debitorum ad eum locum pertinent, vbi de iure & facto fieri potest exactio, per l. ex facto. §. rerum. ff. de hæred. insti. & d. l. quæro. ff. de solut. Nec obstat, vt subdit, quòd nomina non sunt in loco: quia illud verum est circũscriptiuè, sed per effectum exactionis sunt in loco. Et sequitur Ro. in l. si constante. §. vlt. ff. sol. mat. & sequi etiam videtur Alex. con. 16. incip. viso titulo, in fi. lib. 1. & Steph. Bertran. cons. 74. ponitur in facto, col. vlt. lib. 2. & cons. 105. eiusdem initij, in 2. dubio, eod. lib. 2. vbi tamen subdubitat. & Alcia. in l. cum stipulamur, in fin. de verb. oblig. & Ant. Rube. con. 136. viso statuto, col. 1. ver. suadetur & secundò.

Alia opi. inspiciendum locum in quo exactio fieri potest.

7 ¶ Alij dicunt inspiciendum esse locum debitoris. In qua sententia fuerunt Pet. Bal. & Ang. in d. l. ex facto. ff. de hære. insti. vbi dicunt quòd cum fiscus cuiuslibet territorij occupat bona, quæ in suo cuiusq; territorio habebat, is qui omnia sua bona cõfiscauit, etiã exiget quisq; debitores sui territorij, tanquã sint eiusdem loci, cuius est & debitor. Et ipse Bal. in c. j. col. vlt. extrà de constit. & Pau. Cast. cons. 319. primum dubium, lib. 1. Fran. Are. cons. 10. casus talis est, quidam Titius, col. vlt.

Alij, inspiciendum locum debitoris.

8 ¶ Sed hanc opi. improbat Imol. d. l. ex facto, & Alex. d. con. 31. li. j. & Iac. à S. Geor. in tract. de Roydis seu operis, col. 4. vers. quæro de nota. quæst. quibus locis respondent iuribus allegatis à Pet. & sequacibus, vt ibi videre poteris, neque enim consilium mihi adducere omnes rationes.

Qui illam reprobant.

9 ¶ Res hæc admodum obscura est, vt in qua non admodum asseueranter loquuntur Doc. præsertim Soci. d. cons. 101. vbi hanc rem omnium copiosissime disserit, & recenset omnes sententias Docto. præter vlti. omnésq; videtur sequi, tametsi sibi aduersantur, vt planè ex iis conspicitur. Ego autẽ in ea sum sententia, vt si debitum tale est, qualis census est, siue vectigal, aut pensio emphyteutica, & huiusmodi reditus fundales, quos vulgò fonciales vocamus, hi sequuntur locum rei, ob quã debentur, vt qui ei cohæreant, & eius naturam sortiantur, vt latè diximus & probauimus in tract. Retractuum, tit. 3. §. 32. nu. 79. sed is satis, & 5. seq. Nam & ex iis fundi ipsi denominationem accipiunt, vt qui vectigales ob id dicantur, vt etiam diximus in eo tract. tit. j. §. j. gl. 6. nu. 2. nec interim.

Authoris opi. quantum ad debita realia siue fundalia.

10 ¶ Cætera autem debita etiam si ex huiusmodi reditibus generalibus procedant, sequi debent personam creditoris, & secundùm statuta sui domicilij regi in successionibus & cæteris id genus. nam cùm nullius loci sint, rationis est, vt sequantur personam ipsius creditoris de cuius successione agitur. Quòd si ageretur de re quapiam quæ respiceret personam debitoris, vt in materia retractus, in qua consanguinei debitoris possunt retrahere reditum annuum generalem ab eo venditum, debéatq; emptor suam venditionem insinuare, vt currat tempus ipsis consanguineis, crederem eam insinuationem fieri debere in iurisdictione ipsius debitoris, vt tenuimus in d. tract. Retractuum, tit. j. §. 26. eodémque vlt. in gl. 3. *de la iurisdiction* nu. 15. quòd si nostra, & 2. seq. vbi multa ex iis quæ suprà diximus, adscripsimus: quod rarò facimus, sed mihi visum est hîc repetere.

QVINQVAGESIMA QVAESTIO.

Quid si castrũ situm sit in loco primogenitæ, sed tenetur in feudum ab alio castro sito in loco vbi nulla est primogenitura, uel è contrario. Authoris sententia.

1 QVinquagesimò superioribus quæstionibus hanc continenter subiiciendam ducimus. Quia suprà diximus ex communi opinione inspiciendum esse cuiusque rei immobilis locum in successionibus. Quid igitur si castrum aliquod situm est in Pictauia, in qua primogenitus ex consuetudine eius loci debet habere duas partes: sed quod in feudum tenetur ab alio castro sito in alia prouincia, in qua primogenitus non tantam habet portionem, aut etiam filij succedũt æqualiter. Cuius loci statutum inspiciendum est, an castri quod in successione est, an alterius à quo in feudum tenetur? De qua re nos latè diximus in dicto tract. Retractuum, in eadem gl. quam nuper citauimus, nu. 20. quid autem si res vendita, & 7. seq. Ex quibus satis intelliges quid hîc dicendum sit.

2 ¶ Et vt breuiter dicam, ego in ea sum sententia, vt locus castri hæreditarij, sit inspiciendus, secutus sententiam Io. Fab. in l. cunctos populos, col. 7. in paruis, versi. quid si quis. C. de sum. trin. vt qui hãc opi. posteriorem posuit, quam ideò sequi ipse videtur, vt dicit gl. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad S C. Trebel. & est bonus tex. in l. si idem. §. vlt. & ibi Bald. Ang. & recentiores qui concor. adducunt. ff. de iurisd. om. iud. Sed vide tamen omnia quæ scripsimus in d. tract. Retractuum, vbi suprà.

QVINQVAGESIMA PRIMA QVAESTIO.

An conferendum sit fratribus quod iure primogenituræ ad primogenitum peruenit.

1 QVinquagesimo primò quæro, an conferendum sit cæteris fratribus, quod ad primogenitum peruenit iure primogenituræ. Quæ res minime dubia est, quando superuacuum omnino esset atq; illusorium ius ipsum primogenituræ, si fratribus esset conferendum. Nec quæstionem hanc hoc loco apposuissem, nisi Bal. inter primos legum interpretes ab omnibus semper meritò annumeratus, eam bis attigisset, veluti non contemnendam. Nam in repet. l. cunctos populos, col. 8. ver. venio ad secundũ. C. de sum. tri. dicit quòd non est conferendũ, quod obtinet primogenitus ex statuto

BIU Cujas

vel consuetudine.quia istud est proprium lucrum ex eadem causa dependens. Sed & hoc quoque voluit in auth.ex testamento,col.vlt.versi.18.C.de collat.vbi rationem reddit,quoniam huiusmodi ius ea forma defertur, vt non diuidatur.nec enim recipit separationem,vnde conferri impossibile est,arg.l.quædam mulier.ff.famil.hercis.& l.Carmelia pia.ff.de iure patro.

2 De eadem re.

¶ Nec fuit Bal.solus in hac opi.nam eum sequitur Ro.in d.auth.ex testamento,de eadem re.col.vlt. vers.item inquantum dicit quòd iura,& Floria.in l.quæ pater, col.4.vers item quid de his.ff. fami. herci.& Panor.cons.12.casus talis est,magnificus,col.3.ver.sed est dubium,lib.j.Marti.Laud.in tract. de primogenitura,col.9.vers.quæro an ius primogenituræ.Et Franc.Cur. Senior cons.69. dominus Ioannes,col.12.vers.quarto modo diuiduntur. Et dominus Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le j.nu.144.de testa.

3 Limitatio prio vis opi.

¶ Id quod tamen limitat Marti.Laud.vbi suprà, esse verum,nisi pater propria pecunia emerit feudũ,in quo est huiusmodi ius primogenituræ. Nam tũc etiam si sit indiuisibile, debebitur pretium, secundum Andr.Iser.in c.j.§.præterea ducatus,tit.de prohib.feud.ali.per Fede.per l.omnimodo.§. vlt.C.de inof.testam.iuncta l.illam.C.de colla. Ipsum And.omnino vide hãc rem in vtranque partem latè tractantem.

4 ¶ Tu autem ad hanc quæstionem vide quæ scripsimus in 5.quæst.in qua tractauimus,an in his quæ iure primogenituræ obueniunt,debeatur legitima cæteris fratribus, & quæ item dicemus infrà in 55.quæst.vbi tracto, an secundogenitus excluſus possit petere legitimam. nam si non possit, nec ei quoq; conferendum est,vt no.Bal.Pau.Cast.Alex.& recentiores in l.emancipati.C.de collat.

QVINQVAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 An secundogenitus qui habet partem in Baronia sit cẽ sendus & appellandus 2 Baro ut primogenitus. De eadem re.

QVinquagesimo secundò quæro,Baro decesit relicto primogenito,& altero,& nulla alia bona reliquit præter Baroniam:ita quòd primogenitus ex multis consuetudinibus Franciæ habet castrum, & duas vel alias partes Baroniæ, secundogenitus reliquam partem:an & hic censendus est & appellandus Baro,sicuti primogenitus ? videtur quòd sic,ar.c.1.tit.quis dica.Dux,Comes, March.vbi capitaneus dicitur qui à principe de plebe aliqua vel plebis parte est inuestitus.Ergo in simili videtur satis esse obtinere partem Baroniæ,vt Baro quis appelletur.

¶ Contrà videtur illum tantùm dici & reputari Baronem, qui caput Baroniæ obtin.ar.l.peculium. §.quadrigæ.ff.de leg.2.& l.cum quidam,& l.quæsitũ.§.si quis.ff.de fun.instr.& l.si tu aliquã,in princ. de offi.Procon.& l.qui cõmeatus.§.arma.ff.de re milit.& quod in simili dicitur in l.cùm diuersis ff. de relig.& sump.fune.Et ita expresè in casu nostro hanc vltimam partem tenuit Io.Plat.in l.2.col. vlt.ver.item ibi aliquid.C.vt digni.ord.ser.lib.12. Et ante eum quoq; voluerunt Bal.& Alber.quos non citat,scilicet ille cons.275 quod pro regula,col.2.ver.& ad euidentiam,lib.2.Hic in suo indice, in verbo,feudum,vers.item quæro pulchram & subtilem,col.eiusdem vers.2.ibi,illa enim.Tamen, vt audio,contrarium sæpius fuit decisum in nostro Senatu Parisiensi. Et vide hîc quæ diximus suprà in 4.q.nu.49.verùm illud,& nu.52.decimò limita,& seq.

QVINQVAGESIMA TERTIA QVAESTIO

1 Si primogenitus qui ex statuto habet in tegram hæreditatẽ instituatur hæres 2 solus. Ius succedendi & ius rũpendi testamentum sunt diuersa. 3 vide nu. 13. Interest habere ius rumpendi non successuri.

QVinquagesimo tertiò quæro stante statuto aut consuetudine, quæ ad assem integrum admittit primogenitum, vt in multis locis sunt statuta aut consuetudines eiusmodi, Si pater testamento instituit ipsum primogenitum cæteris filiis præteritis, poterúntne isti rumpere aut nullum dicere testamentum,ex capite præteritionis in patria(vt more nostrorum loquar)iuris scripti,iuxta l.j.ff.de iniust.testa.& l.inter cætera.ff.de lib.& posth.cum sim.

¶ Et primùm quidem videtur,quòd potest,multis rationibus.Prima quia sunt duo iura diuersa,ius succedendi,& ius rumpendi testamentum.quod hinc apparet,quòd filius præteritus ipso iure rumpit testamentum,etiam antequam succedere possit. atque etiam si viuo testatore decedat. l. filius qui in potestate.ff.de lib.& posth.Ideò licet testamentum remoueat vnum,tamẽ alterum non videtur remouere,ab illo penitus separabile.l.si domus.ff.de ser.vr.præd.

¶ 2. Ratio, quia interest nostrâ habere ius rumpendi, etiam si successuri non sumus, patet in filio exhæredato,qui post paratam querelam potest renuntiare hæreditati.l.quemadmodum,& l.qui de inofficioso.ff.de inof.testa.Sed & ex alio capite interest,quia beneficium rumpendi poterit esse venale.l.filium.§.erit ergo.ff.de bo.pos. cont. tab. Item quia satis lucratur, qui suæ voluntati satisfacit atque iniuriæ,glos.in l.pen.& ibi Bar.Bal.& Ang. qui dicunt no. ff. de cond.ob cau.cum aliis multis conc.à me adductis in trac.Retractuum,tit.j. in præfatione, nu. 25. ideóque cùm ipse.Et fortè is cui locum facit secundogenitus,non acceptabit hæreditatem, vel non poterit adire, vel non adibit, vt oportet,ar.l.posthumus à primo.ff.de lib. & posthu.

3 Rũpit in totũ etiam qui in totum non succedit 4 ratio 5 Quæ uia electa est,sola patere debet.

¶ 3.Ratio,Quis in totum rumpit,licet in totum non succedat.l.1.in fi.ff.si tab. testa. Ergo argumento illo,de parte ad totum,rumpit:etiam si omnino non succedat.l.quæ de tota,in prin.ff. de rei vẽd. cum simi.Quarta ratio,vt hanc cum præcedente iungam. quis aperit edictum alteri, qui sibi non proficit.l.si post mortem.§.vlt.ff.de bono.poss.cont.tab.

¶ 5. Ratio, potuit pater vti prouisione statuti vel consuetudinis excludentis secundogenitum, moriendo intestatus.Si igitur aliam viam elegit,scilicet causam testati, hæc sibi sola pateat.l.mulier.§. vlti.ff.quod met.caus.Et hac quoque vtatur cum sua causa & natura,quæ huiusmodi est, vt filius instituatur, aut exhæredetur.l.inter cætera. ff. de libe. & posth. Alioquin imputet sibi, qui pro nouo

statuti

ſtatuti beneficio vetus elegerit teſtandi,& ita inſtituendi exhęredandíq; grauamen.l.vlt.§.ſinautem hoc aliquis.ff.de iure delib.

6 ¶ 6.Ratio,dominium rerum paternarum continuatur in ſecundogenitum,pro portione hæreditaria,idq; etiam de iure communi,& ante id ſtatutum,niſi exhęredetur.l.in ſuis.ff.de lib.& poſth.Ergo inſtitutus non poteſt effici dominus eius portionis, quæ ad ſecundogenitum debet pertinere de iure communi,niſi is exhæredetur,ſiue extra hæreditatem ponatur:cùm duo inſolidum domini eſſe non poſsint.l.ſi vt certo.§.ſi duobus.ff.commod.& l.3.§.ex contrario.ff.de acq.poſ.& c.inter dilectos,de fid.inſtr.Igitur videtur ratione impoſsibilitatis huiuſmodi teſtamentum vitiari.

7 ¶ 7. Ratio,excluſio facta à ſtatuto exorbitante, eodémq; omnino correctorio iuris communis in cauſa inteſtati,non debet extẽdi ad cauſam teſtati, etiã ſi eſſet eadẽ aut maior ratio.gl.in auth.quas actiones. C.de ſacro.eccle.& alia gl.in c.fidei,in verbo,inquiſitionis,de hæreti.li.6.cum aliis multis cõcor.collectis à recentioribus in d.auth.quas actiones.Præſertim cùm ſemper aliàs ſtatutũ loquẽs de cauſa inteſtati,nihil cenſeatur mutare de cauſa teſtati,per no.per gl.in l.Gallus.§.&quid ſi tantũ, in verbo,emancipatus.ff.de lib.& poſth.& in l.ſi emancipati, in verbo, nec vllum teſtamentum.C. de collat.cum ſi. Nam diuerſæ ſunt cauſæ teſtati & inteſtati.l.quandiu poteſt.ff.de acq.hær.Hincq; excluſus ab inteſtato,non cenſetur excluſus ex teſtamento.§.emancipati,Inſtit.de exhære.lib.& no. omnes in l.vlt.C.de pact.& in c.quanuis,eo.tit.lib.6.Et generale eſt,vt cùm alicui ius aliquod competit duplici iure, ſi vni renuntiet, vel ab eo aliter excludatur,non cenſetur propterea excluſus ab alio.l.ſi ſeruo meo.ff.de leg.j.& l.Aurelius.§.vlt.ff.de aur.& arg.lega.& l.& an eadem,& ibi not.ff.de excep.rei iudi.Nam & ex ſeparatis non fit illatio.l. naturaliter.§.nihil commune. ff.de acquir.poſſ. & l.duobus.ff.de teſta.tutel.& c.quod tranſlationem,de offi.deleg.

Correctoria non extenduntur per maiorẽ rationem.

8 ¶ 8. Ratio, non valet id argumentum : non poteſt quis ſuccedere,ergo non poteſt contratabulare: quia datur inſtantia in cõtrarium,in l.non putauit.§.in adoptionem datos.ff.de bono.poſ.cõtr.tab. & d.l.filium.§.videamus,eod.tit.Ex quo conſequens illud fit,vt licet ſecundogenitus non ſuccedat ab inteſtato,vt qui excludatur à ſtatuto,non tamen ſequitur quin poſsit teſtamentum, in quo præteritus eſt,cõtratabulare.Et maximè quia excluſus à ſucceſsione,intelligitur ab inteſtato:cùm verbum ſucceſsionis comprehendat tantùm cauſam inteſtati,vt no.in l.3.§.de illo.ff.pro ſocio, & probatur in l.quædam.§.is autem.ff.de eden.

Qui non succedit non impeditur cõtratabulare.vide n.12.

Verbum ſucceſſionis.

9 ¶ 9. Iſte ſecundogenitus ſolùm excluditur ab inteſtato tempore ſucceſsionis, cùm ſtatutum dicat quòd ab inteſtato non ſuccedat.nam qualitas adiuncta verbo,ſecundum tempus illius intelligitur.l. Titius,& ibi Bar.ff.de vul.& pup.Et iſte excluſus videtur ſolùm tempore delatæ ſucceſsionis.Sed in vita patris,cùm ipſe fecit teſtamentũ nondum delata hæreditate,non erat excluſus.Ideò cùm fuerit præteritus, teſtamẽtum videtur fuiſſe nullum, per d.l.inter cætera.ff.de lib.& poſth. & §.j.Inſtit. de exhæ.lib.Et iſtam rationem in ſimili quæſtione affert Fran.Are.in c.quod clericis,de fore cõpe.

Alia ratio.

10 ¶ Deniq; in ſimili caſu,videlicet ſtante ſtatuto, quòd maſculus repellat fœminam dotatam. Si filia prætereatur in teſtamento,poteſt contratabulare teſtamentum iure Prætorio,licet non poſsit dicere nullum iure Ciuili,vt poſt Iac.Bu.voluit Bal.in l.ſi emancipati,col.2.in 5.oppo.C.de colla.& Angel.in l.filiæ dotem,in lec.Flor.C.eo.& Pau.Ca.in l.certum.C.vnde legi.& Ro.con.179.ampliſsime doctor,col.2.ver.ſecundò principaliter reſpondetur,& Barthol.Cepol. cautela 168. ſcire debes, & Io.Camp.in tract.ſtatutorum exclu.fœminas à ſucceſ.q.53.incip.ſtatuto prædicto. Nam & aliàs qui non poteſt de Iure Ciuili ſuccedere ab inteſtato, & ita nec dicere nullum teſtamentum, poteſt tamen contratabulare de iure Prætorio,vt patet ex eo quod ſcribit Bar.de nepote ex filio emancipato,in l.j.in prin.col.2.ff.de coniun.cum eman.libe.

Filia excluſa à ſtatuto ſi prætereatur, poteſt contratabulare teſtamẽtum.vide infra nu.22.

11 ¶ Contrarium tamen in caſu ſtatuti,vel conſuetudinis deferentis integram hæreditatem primogenito,cæteris omnino excluſis,voluit author non contẽnendus Card.Alex.Præpoſitus vulgò dictus, in repe.c.per venerabilem.§.quod autẽ,col.55.extrà qui fili.ſunt leg.prout eum allegat (neque enim apud illum in meo codice reperi)& ſequitur alter primæ claſsis noſtrorum Gallicorum ſcriptorum Guil.Bened.in copioſiſsima illa rep.c.Raynutius, in verbo,in eodem teſtamẽto relinquẽs,le j.(ſunt enim duæ gl.ſuper illis verbis)nu.143.cuius id initium eſt decimooctauò limitabitis, extrà de teſta.

Qui contrariũ tenuerũt in ſpecie primogeniturę.

12 ¶ Quæ ſententia probabilior eſt, quoniam qui ab inteſtato non ſuccedit, nullo modo poteſt teſtamentum impugnare,nec iure quidem Ciuili, nec Prætorio.l.non eſt ambigendum,ver.vbicunque lex.ff.de bo.poſ.tit.generali,& l.j.poſt prin.§.vocantur,& §.pe.& ibi Bar.in 4.q.& l.ſi in adoptionẽ, & l.illud.§.1.& l.ſi poſt mortem.§.liberi.ff.de bo.poſ.contr.tab.& l.poſthumus, in prin.& iterum §.ſi quis ex his,& ibi Bal.Ange.& alij.ff.de inof.teſta.& l.ſi necem.§.ſi deportatus. ff.de bo.libe.& l.2.§. vlt.ff.ad S C.Tertul.& l.ſi quis filio exhæredato,in princ.ff.de iniuſt. rup.& irri.teſta.& l.maximum vitium,in prin.C.de lib.præt.& in §.item adoptiuos, Inſtit.de hære.quæ ab inte.defer.& no.ab omnibus propemodum in l.Gallus.§.& quid ſi tantùm.ff.de lib.& poſth.& per Bal.in l.vlt.C.de lib.præte.& Alex.con.57.in caſu præmiſſo,col.2.ver.reſtat videre,lib.4.

Qui ab inteſtato non ſuccedit non impugnat teſtamentum.

13 ¶ Iſta enim ſunt connexa, ſcilicet ius ſuccedendi, & ius rumpendi:& connexè ſe habent in actu & priuatione.l.ſuus.C.de repud.hære.& l.ſi poſt mortem. §.liberi.ff.de bo.poſ.cont. tab.& ar.l.ſi ita.§. regula.ff.de lib.& poſth.Hinc videmus quòd ſi filius emancipatus inſtituatur ſuo nepote præterito, non poterit huiuſmodi nepos rumpere teſtamentum auitum, quia non ſuccedit ab inteſtato,ſecun-

Iura ſuccedendi & rumpendi teſtamẽtũ connexa.

BIU Cujas

dùm Bar.& Bal.in l.Gallus.§.& quid si tantùm.ff.de lib.& posth. Nec id mirum, quia qui remouetur ab effectu, æquè & ab eo remouetur,per quod ad effectum peruenitur. l.quod dictum.ff.de pactis.& l.3.§.vtrùm.ff.de mino.& l.oratio.ff.de sponsal.vbi gl.adducit alios tex.concord.

14 *Legitima non debetur ei qui nullam partem habet ab intestato.*

¶ Secunda ratio, qui nullam partem est habiturus ab intestato, non dicitur ei legitima deberi.est enim legitima quota eius portio, quod quis habiturus est ab intestato.l.cùm quæritur,& l.parentibus,& l.cum nuper.C.de inof.test.& ca.Raynutius de testa. Sed is demum potest rumpere,cui legitima competit:& è contra.l.si quis filium,& l.omnimodo,& d.l.cùm quęritur,& l.fratris,& l.fratres. C.de inof.test.& d.l.posthumus.§.si quis ex his.& ibi Bal.& Ang.ff.co.tit.& l. Papinianus.§.sed nec impuberis.ff.eod.tit.in ratione ipsius. Igitur cùm secundogenitus nullam sit partem habiturus,nec propterea ei debeatur legitima:consequens est,vt non possit rumpere.

15 *A statuto exclusus censetur extraneus.*

¶ 3. Ratio, Iste secundogenitus à statuto exclusus, est instar extranei,desinitq; esse suus,vt in simili dicit Bart.in l.1.sciendum,per illum text.ff.de suis & legi.& Imol.in l.ventre,& ibi quoq; Ro.qui id dicit sing.col.3. vers. vlteriùs & secundò.ff.de acq.hær.& in l.apud Iulianum.§.idem Iulianus. ff.ad Trebel.cum infinitis concor. Extraneus autem non rumpit testamentum,sed tantùm suus,vel qui iura suitatis obtinet.l.si quis filio, & l.posthumorum.ff.de lib.& posth.Nam & in hunc tantùm dicitur continuari dominium,iuxta l.in suis.ff.de lib.& posth.vt ibi dicit Bart.

16 *Pœna sunt non extare & non succedere.*

¶ 4. Ratio, qui non succedit ex statuto vel aliàs, æquiparatur ei qui non est in rerum natura. Paria enim sunt filios non extare, aut extare,& non succedere.l.pater filium, & ibi gl.ff.de inof.testa.& l. 2.§.sed si sunt sui,& ibi no.Bar.ff.ad S C.Tertul.& l.1.§.vlt.cum l.seq.& ibi etiam Barto.ff.de bono. pos.cont.tab.& iterum l.si post mortem.§.liberi.& ibi Dy.in addi.eo.tit.& l.1.§.si pater emãcipatus, & §.sed & si patruus,ibi,pro mortuo habetur, rursúmq; §.si pater in potestate, & ibi quoq; Bart.ff. de coniun.cum eman.libe.& l.si necem.§,si deportatus,& iterum.l.& si ex modica.ff.de bon.liber. & no.Guil.Cu.& Bal.in auth.nouissima.C.de inof.testa.Bald.in l.maximum vitium,col.pen.versic. item quæro nunquid.C.de libe.præteri.& in l.in substitutione, per illum text.ff.de vulg. & pupil.& Doct.frequentissimè.Qui autem non extat non potest rumpere,ergo nec qui non succedit.

17 *Lex nihil frustra facit.*

¶ 5. Ratio, quid prodesset secundogenito rumpere testamentum, cùm id faciendo deueniretur ad causam intestati, quæ nihil commodi ei afferre posset:cum ab intestato exclusus sit:Lex autem nihil frustra fieri vult.l.non agendum.§.vlti.& ibi gl.vlti.ff.de proc.& l.quibus idem.ff.de verb.oblig. & dicemus latè in commentariis consuetudinum Pictauicarum tit.22.§.9.in gl.2.in 6.q.& latius in nostro tract.cui titulus est,Nihil frustra. Nam & hinc diximus eum tãtum rumpere,qui sibi locum facit.l.nam & si sub conditione.§.rumpendo, & §.sed si à primo.ff.de iniust.testa.& d.l.si post mortem.§.liberi.ff.de bon.pos.cont.tab.Et id generale est,vt quis non admittatur ad id quod alteri nocet & sibi non prodest.l.qui vias.ff.de dam.infect.& l.1.ff.de aqua plu.arcen. & cap.cùm ecclesia Vulterana,extrà de elect.

Is tantum rumpit qui sibi locum facit.

18 *Responsio ad l.contrariam.*

¶ Quòd si quis quantùm ad hanc rationem pertinet,obiiciat d.l.si filius qui in potestate.ff.de lib.& posth.vbi testamentum secundum, in quo filius est præteritus, est nullum:licet non prosit filio, sed instituto hæredi in primo testamento.Sciat eam l.debere intelligi,quando filius erat in primo testamento institutus:quòd si erat exhæredatus,tũc locus est l.si ex duobus.§,si prius.ff.de bon.pos.cont. tab.quæ dicit tunc valere secundum, vt tollat primum, & sic filius contratabulet secundum. Vel si in primo filius fuerit exhæredatus,secundum in quo fuit præteritus,erit nullum,quia ipsius filij interest,vt si instituti in primo non adeant hæreditatem,ad ipsum deuoluatur ab intestato, quod non esset si valeret.Quæ ratio probatur in l.si posthumus à primo,in prin. ff.de lib.& posth. Sed in casu nostro nihil omnino interesse potest secundogeniti,cùm non sit habiturus,sed alius.

19 *Non est melior conditio eius qui uenit contra uoluntatem defuncti quam qui non uenit. Voluntas testatoris in omnibus dominatur. Quare præteritus rumpit testamentum. Liberas ædes habet.*

¶6.Ratio,quia si verum esset,vt qui non succederet ab intestato,posset rumpere testamentum,esset melioris conditionis is qui veniret contra voluntatem defuncti,quàm qui non veniret,contra nota ta in l.vlt.C.de lib.præteri.Et aliàs semper videmus, voluntatem testatoris in omnibus dominari, eámq; imprimis spectandam seruandámq; esse.l.ex facto proponebatur.§.rerum.ff.de condi.& demon.cuius hæc verba sunt,& facit quidem totum voluntas defuncti.& l.in conditionibus primum. ff.de condi.& demon.vbi scribitur, voluntatem primum locum obtinere, cum aliis multis si.à me congestis in repe.l.si vnquam,in verbo,libertis,nu.42.sed non solùm.C.de reuo.donati.

¶ 7.Eáq; postrema ratio,Ideò præteritus rũpit testamentum,quia testator ei facit iniuriam,nec iuris solennitatem obseruat.d.l. Gallus. §.in omnibus, & d.l.inter cætera.ff.de li.& posth.& l.vlt.ff.de posth.hær.inst.& no.Bar.in l.cùm ex filio.ff.de vul.& pup.Sed quantum ad primũ pertinet,iste testator nullam facit iniuriam filio,cui nihil aufert ex eo quod sibi debetur ab intestato,quippe cui nihil debetur.Nec est quod imputet patri ob id solum quòd intestatus non decesserit.l.posthumus,in prin. ff.de inof.testa.Nam quod ad eum attinet,pater liberas ædes habet, vt vtar verbis iurisconsulti in l. loci corpus.§.competit.ff.si seruit.vend.Ergo potest & ipse liberè testari,ar.l.vlt.C.de bon.lib.

21 *Qui incognitus est eius mẽtionẽ fieri non necesse est in testamento.*

¶ Quantum ad secundum,quod de iuris obseruantia dictum est. Cùm iste secundogenitus filius sit incognitus à Iure Ciuili suæ ciuitatis,de eo mentionem fieri minimè necesse est,sicuti nec olim de emancipatis,cùm essent incogniti ex legibus XII. tabul.Et ideò Prætoris peculiari auxilio egerunt.l.certum.C.vnde legit. Quod quidem Prætoris auxilium in hoc casu non reperitur, nec ad alium casum illud extendendum est, vt in simili dicit Bart.in l.Titia,§.Imperator, col.vlti.ver.quæro pone filij.ff.de leg.2, & diximus plenius in d.repe.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.161.

neq

BIU Cujas

nec huic rei.C.de reuo.donat. Nam & regulariter remedium contratabulandi iure prætorio illis tantum datur,qui nullum possunt dicere,si non sunt emancipati, nec aliàs capitis diminutio eis obstaret.l.1.in 1.respon.ff.de bono.pos.contra tab.Ideò illam deci.Bar.de nepote ex filio emancipato in d.l.ff.de coniun.cũ eman.libe.à nobis relatam suprà nu.10.reprehendũt Imo.Raph.Co.& Alex. in l.vlt.ff.de lib.& posth.& Fran.Aret.con.160.longa,in 11.dubio.Ias.in d.l.filiæ.C.de colla.Igitur,vt concludam, cum nec Ius Ciuile, nec Prætorium patrocinetur huic secundogenito excluso, nullo etiam modo potest rumpere,vel nullum dicere testamentum.

Filiam exclusam à statuto, præteritam nõ impugnare testamentum.

22 ¶ Ideóque stante statuto, de quo suprà in priori parte diximus,videlicet quòd filiæ dotatæ non succedant,si filia dotata prætereatur,nullo pacto potest impugnare testamentum ex capite præteritionis,quicquid illi voluerint, quos suprà in ea parte num.10.citauimus,ex communi scribentium sententia,scilicet Bar.in d.l.vlt.col.pe.ver.quid si ista filia.ff.ad S C. Tertul.& in d.l.1.§.si pater in potestate,vers.ex hoc concedo.ff.de coniung.cum eman. liber.& in l.1.§.qui habebat, in 4.q.ff.de bono. poss.cont.tab.& cons.20.factum sic se habet,quidam dominus,col.1.si tamen id con.est ipsius Bart. & cons.37.quidam Cola,col.2.& con.44.super prædictis,in prin.Alber.in 2.parte statutorũ, q.104. ex eodem themate.Signo.Homo.con.153.q.talis est,vtrum, ad fi.& con.250.super dubiis,col.3.vers. his visis,& cons.256.in quæstione transmissa,in prin.Bal.qui se dicit ita consuluisse,Ang.Pau.Ca.sibi contrarij,Imo.Alex.qui hanc dicit esse cõmunem.Fran.Are.Soci.qui ab ea dicit non recedendũ & iudicando & consulendo,Ias.& alij recentiores in d.l.Gallus.§.& quid si tantum.ff.de li. & posth. Bal.& Ange.in d.l.posthumus.§.si quis ex his.ff.de inof.testam. Bald. Imol. Raph.& Pau.Ca.in l.si quis posthumos.§.1.ff.de lib.& posthu.Bal.in l.maximum vitium,col.pe.ver.ext.quæritur.C.de lib. præteri.& in l.si auus.C.eo.tit.& in l.lege X I I.tabularum.C.de legi.hær.& in l.cum lege.C.de epi. & cleri.& in l.si defunctus,col.vlt.C.de suis & legit.& in c.1.§.1.tit.epis.vel abba.& con.68.proponi tur quòd pater,lib.1.& con.seq.in 1.dubio,eo.lib.1.& con.407.statuto ciuitatis,col.2.libr.2.& consi. 34.quæritur vtrum filia,lib.3.& con.36.proponitur quòd dominus,in 1.dubio,eo.li.3. & con.215.verba legis,circa medium,eo.lib.3.& con.328.cum in causa,in 1.dubio,eo.lib.3.& con.95.cõsiderandum est,ver.& hoc est verum,lib.5.Iac.Solanus inter con.illius con.329.circa primum dubium,lib.3.Pet. Iac.tit.de cond.ex lege,omnimodo acti.ex test.col.3.ver.sed quid erit si filius,Ang.in l.Papinianus. §.si quis mortis,ver.vltimò allegatur.ff.de inof.test.& con.99.viso themate,col.1.& con.136.in quæstione vertente, in fi.Imol.in l.si ita quis promiserit.§.ea lege.& Fran.Are.col.4.ver.dicit etiam not. hîc.ff.de verb.oblig.Pet.Anc.con.26.in quæstione,in prin.Fulgo.Pau.Ca.Alex.Cor.Iason,& Phili. Dec.in d.l.filiæ dotem,de colla.Raph.Co.in repe.d.l.si filius qui in potestate,col.18.ff.de lib.& posth. & con.16.casus talis est.A.decesit,col.2.& con.89.derisorium est.in 2.dubio,& con.127.Mengus in testamento. Pau.Ca.in auth.ex causa,col.5.vers.& prædicta inducuntur. C.de libe.præteri. & consi. 196.in puncto quæritur,col.1.vers.secunda quia & si in nullo,& iterum col.3.ver.prætereà filiæ,libr. 1.& con.213.si dicta domina,eo.lib.1.vbi ita dicit se sæpius consuluisse, & ab aliis consultum vidisse. & con.289.in facto præsenti.col.vlt.ves. sed respondetur, eo.lib.1.& cons.286. quoniam fundamentum,col.2.vers.restat nunc expedire,eo.lib.1.& con.323.super primo puncto, quo quæritur an testamentum,col.2.vers.breuiter super isto passu,eod.lib.1.& con.6.super eo de quo quæritur,in princip. lib.2.& consi.27.dicendum est dictam hæreditatem, in fi.eod.lib.2.& con.67.in casu præsenti post princ.eod.libr.2.& con.146.viso puncto,col.2.eod.lib.2.& cons.215.primò videndum est,in princip. eod.lib.2.& consi.274.præsupposita validitate,eod.lib.2.& con.280.præsuppositio statuto,columna 3.eo.lib.2.Rom.sibi etiam contrarius,in l.vt liberis.C.de colla.& cons.13.idem videtur mihi,in prin. Steph.Phede.in lib.de legum interpretatione, parte prima,col.3.vers.hinc dicitur quòd si filia.Pet. Ferra.in forma libel.quo petit.hære.ex testa.in gl.ac etiam realiter,col.3.vers. sed circa hæc quæritur.Alex.cons.47.abunde, col.3.vers.ideò totum. lib.2.& cons.68. circa præmissam,col.vlt.vers.ergo sequitur.lib.4.& cons.19.circa primum,col.2.lib.6.& cons.125.quoniam abunde,col.1.eod.lib.6. & cons.108.visis & ponderatis, col.1.ver.hoc præsuppositio,lib.7.Collegium Padua.inter con.ciuilium causarum,Cepol.con.53.in nomine,& c.nos doctores,col.2.vbi dicunt hanc esse communem opin.Ang.Are.in §.ita demum,circa medium,Inst.de hære.quæ ab inte.defer.& in §.sed ea omnia, in pen.no.eod.titu.Bened.Capra.con.64.viso & considerato, in 1.dubio,& con.84.& si viso,col.1.& cons.106.punctus cùm prout in facto,col.2.Franc.Are.d.con.160.longa. in 11.dubio,vbi id dicit obtinere in practica.Barb.con.50.illud afferam,col.10.libr.3.& cons.54.illud in medium,col.6.& multis seq.eod.lib.3.Maria.Soci.cons.36.rectè ac maturè,colum.penult.vers.quartò probatur, vbi etiam id dicit consuluisse Ioann. Pagli.Franc. Ramp. Flori.à S. Petro, & alios celeberrimos iuris Doct.& Barpt. Socin.eius filius cons.150.& nos introducere,col.3.vers.prætereà ille admittitur,& alibi sæpe in eodem cons.libr.1.& cons.82.in causa vertente, col.lib.1.Corn.cons.150.hanc quæstionem,col.3. ver.quod excluſus,lib.1.& con.316.quò ad primum,col.1.eo.lib.1.& con.1.col.pen.ver. & maximè,li. 2.& con.48.de pluribus,col.1.ver.& si aliquis,eo.li.2.& con.107.in hac consultatione, col.2.vers.tamen concludendum,& seq.eo.lib.2.& con.116.difficultas,col.1.ver.quia licet,eo.lib.2.con.40.circa hanc,col.3.ver.verum quia extat,li.3.& con.85.plura dubia,col.5.eo.li.3.& con.291.videtur prima facie,col.3,lib.4.Lauren.à Pala.in tract.statutorum fœminas repellentium,col.6.ver.& quoniam dixi suprà.Guid.Pap.deci.Delph.295.an filiusf. & Deci.598.item quod non est necesse.Geor.Na.in rep. cap.quanuis,col.3.& iterum.col.66.vers.quartò quæro,& seq.de pactis,li.6.Ias.in authen.nouissima,

BIU Cujas

col.vlt.de inof.testa.& in l.non licet,col.pen. vers.6.limita.C.de lib.præter.Philip. Deci.cons.105.diuino,in princ.& cons.264.reuocatur, col.3.& cons.505.copiosè,col.1.Laurus de Pala.in tract.fœminarum exclusarum à successione,col.6.vers.& quoniam dixi.Steph.Bertran.cons.367.Christi, &c. viso consultationis themate,ante fi.lib.1.& cons.299.suppositò statuto, in prin.vbi & hanc dicit esse communem opin.Lance.Poli.in repet.l.filium quem, char.13.col.4.vers.at iuxta prædicta.C.famil. hercis.Bene. in repe.c.Raynutius,in verbo,duas habens filias, nu.178.& iterum nu.261.And.Alcia. lib.Paradox.3.c.11.si statuto municipali.Ant.Rub.cons.122.præsupponitur,col.1.& cons.156.circa primum,col.2.nu.4.& Matth.Affl.deci.Neapol.158.dicit constitutio,vbi ita dicit fuisse decisum communi omnium suffragio.

23 *Limitatio, cũ secũdogenitus ad tempus excluditur.*

¶ Sed hoc limitabis primò, procedere quando secundogenitus simpliciter esset excluſus, puta quia statutum omnia defert primogenito, excluſo secundogenito.Secus si ad tempus,quia videlicet excludit secundogenitum viuente primogenito,aut donec siue quousq; viuit primogenitus.Nam tũc licet non possit secũdogenitus cõqueri,dum viuit primogenitus:tamen si moriatur sine liberis, videtur,q; possit testamentum impugnare,ex capite præteritionis.Nam statutũ repllendo secũdogenitum,quandiu viuit primogenitus,post illud tẽpus cẽsetur illũ admittere.l.imperator,& ibi Pau.Ca. ff.de postu.& l.si vnus.§.si cum reo.ff.de pac.cum multis si.à me collectis in tract.Retractuũ. §.2.gl. 2.*à tel temps* nu.46.nã & è diuerso,iũctis 2.præced.Si igitur hodie admittitur, debet & hodie posse vt præteritus rũpere testamentũ.l.illud.§.1.ff.de bo.pos.cont.tab. Nam ex quo excluſio est tẽporalis à successione ab intestato,similiter est temporalis à successione contra testamentum,cùm excluſio ab intestato trahatur ad excluſionem contra testamentum, vt suprà diximus post prin.huius q.

24 *Idem in filia ad tempus excluſa.*

¶ Ideóq; & in simili statuto repellente filiam dotatam, quandiu viuit masculus,voluerunt plerique filiam præteritam post mortem fratris posse impugnare testamentum ob præteritionem, licet eo viuente non poterat. Nec hæc est potiùs quædam temporalis suspensio, quàm præcisa excluſio: ideóq; filia incipit esse hæres.Ita voluit Bar.in d.l.vlt.col.vlt.ff.ad S C. Tertul.& cons.11.proponitur q; pater,post quod cons.Tyndarus ipsius Bar.pronepos asserit in eadem idẽ consuluisse collegiũ Florentinum,& multos Doc.& idem Bar.d.con.44.super prædictis, in prin.Bal.Saly.Pau.Cast.Alex.& Cor.in l.2.C.de libe.præteri. inter quos Bal.ita dicit consuluisse Fran.Tig.& collegium Flor.Bal.in l.Gallus.§.& quid si tantùm,ad fi.& ibi Ange.col.vlt.ff.de libe.& posth.Bal.Imo.Pau.Ca.qui tamen declarat.Alex.Fran.Aret.& Ias.in d.l.si quis posthumos.§.1.ff.eo.tit.Bal.in l.si quis filium, col.3.vers. extrà quæritur.C.de inof.testa.vbi etiam dicit Fran.Pisa.in hac sententia fuisse.& idem Bald.in l.in quibus,circa medium,vers.& intellige hoc. C.de secun.nup.& in c.1.§.quin etiam,in fi.tit.episc.vel ab.& con.68.proponitur quòd pater,per totum.& cons.seq.cùm statutis ciuitatis Perusij,col.2.vers. in contrarium,lib.1.vbi etiam ita dicit consuluisse collegium Florentinũ,& multos Doc.& rursum cons.95.considerandum est,ante fi.lib.5.Ange.in l.& si pauciores.ff.si pars hære.pet.& in l.ei qui soluendo.& ibi quoq; Imo.ff.de hære.instit.vbi etiam dicit Ang.in hanc partem consuluisse collegium Bono.& in auth.hoc amplius,post medium.C.de fideicom.& in §.si quis autẽ non implẽs,in Auth. de hære.& falci.vbi ita etiam dicit cõsilium Florentinũ respondisse.Pet.Anc.con.220.hæc quæstio iam vulgaris,col.2.vers.sed reperio hanc quæstionem.& Panor.cons.92.illud indubitati iuris,col.2. vers.ad prædicta,li.2.& Raph.Fulgo.cons.8.dominus Petrus,circa medium.Benedic. Capra.d.con. 64.col.4.& iterum con.117.subscripsi me cuidã consilio.Franc.Aret.con.144.visa consultatione, & d.con.160.in 11. dubio in fi.& Cor.con.126.principale dubiũ,col.2.ver.sed his minimè.lib.2.& Geo. Nat.in repet.cap.quanuis,col.69.ver.decimosextò quæro,de pactis.& Aufre.in dec.capellæ,quæst. 459.item fuit quæsitum si filia dotata. Soci.con.63.in causa vertente, col.2.lib.j.& con.92.circa primum,col.10.vers.circa quartam dubitationem, lib.j.vbi hanc dicit esse communem opinionem.& huius nepos ex fratre Maria.Socinus Iunior con.31.in causa dominæ Honoratæ, post prin.lib.j.

25 *Tenentes contrarium.*

¶ Non desunt tamen qui tenent contrarium in eodem statuto repellente fœminas quãdiu vixerint masculi, vt videlicet post mortem masculorum non possit filia præterita impugnare testamẽtum, vt voluit Raph.Co.in d.l.si quis posthumos.§.si filium.ff.de lib.& posth.& in hanc partem consulue runt Ray.Forl.& collegium Senen.vt ferme omnes referunt,& inter cęteros Bal.in d.l.2.C.de libe. præter. Atque etiam collegium Paduanum,vt etiam retulerunt Ange.& Imo.in d.l.ei qui solẽndo. ff.de hære.inst.& ipse Ange.in d.l.& si pauciores.ff.si pars hær.pet.& nouissimè Barth.Chasse.consi. 55.stante consuetudine,in 2.dubio.

26 *Testamentum non potest partim tẽporis valere & partim nõ valere.* 27 *Iude nu.29.*

¶ Et ista pars non leuibus argumentis innititur.Nam imprimis si aliter dicamus,duo absurda subsequentur. Primum quia testamentum aliquo tempore valebit,videlicet donec viuit filius: alio non valebit,videlicet post mortem illius,contra iura vulgaria. Alterum quia qui semel fuit hæres ex testamento,desinet esse hæres,contra l.& si sine.§.sed quod Papinianus.ff.de mino.& l.ei qui.ff.de hære.instit.cum sim.

¶ Vel certè aliud æquè absurdum continget, videlicet quòd filius interim non posset adire, nec suus hæres esse,nec actiones hæreditarias exercere:sed manerent omnia in pendenti:quia ex testamento,quod possibile est aliquando impugnatum iri, non potest adiri hæreditas,neque suus hæres esse.l.cùm quidam.§.quod dicitur.ff.de acq.hære.& l.si illud.ff.si pars hære. peta.& l.pen.ff.de iniust. testa.& l.si filius hæres.ff.de libe.& posth.Expectandiq; antè sunt,quibus bonorum possessio cõtra tabulas potest competere.l.æquissimum.§.expectãdi.ff.de bo.pos.secun.tab.Ideóq; nõ poterit filius

intenta

BIU Cujas

intentare actiones hæreditarias, iuxta not. in l. vlt. C. de peti. hære. Item filia tempore mortis non ea est, quæ deberet instituí, vel ex hæredari. Igitur merito testamentum impugnabile tenet, per l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. testamen,

Ad idem.

8 ¶ Adhæc in eam rem est text. in d. l. si quis posthumos. §. si filium, ex quo clarè constat, quod in iure impugnandi testamentum debet inspici tempus mortis testatoris. Ita quòd qui tunc non potuit rumpere, nunquã posteà admittetur, etiã si ad eum casum perueniat, quo potuisset tempore mortis rumpere: quia contra eum firmatum fuit testamentũ morte testatoris. Ibi enim dicitur, quòd filio exhæredato, & eo querela excluso morte vel repudiatione, nepos ex eo qui tempore mortis testatoris non tenebat primum locum, non potest rumpere testamentum ob præteritionem. Denique filia quæ à statuto excluditur, non censetur esse sua, sed potiùs extranea, vt voluit Bart. in l. j. §. sciendum. ff. de suis & legi. & suprà diximus. Ergo non potest tanquam præterita rumpere testamentum.

Filia exclusa censetur extranea non sua.

29 ¶ Sed qui priorem partem tenent, his rationibus ita respondent. Nam quod dictũ est, testamentum potest aliquo tempore valere, & alio non: illud verum est ex facto hominis. At statutum id potest, vt dicit Bal. in d. l. 2. C. de libe. præteri. & in l. si quis filium. C. de inof. testa. & Imo. in d. l. ei qui soluendo. ff. de hær. instit. Quod ex eo probatur, quòd miles ex legis permissione potest decedere testatus ad tẽpus, & postea intestatus. l. miles ita, in princ. ff. de mil. test. Sicuti similiter qui semel hæres fuit, non potest desinere esse hæres ex facto quoque hominis, vel iudicis, per iura suprà allegata. At potest ex legis dispositione, per d. authen. hoc amplius, & ibi Bal. in 1. oppo. C. de fideic. & in d. §. si quis autem: & ibi quoque Ang. in Auth. de hære. & falc. & not. gl. in l. in substitutione filij. ff. de vul. substi. Statutum autem est pars Iuris Ciuilis. l. omnes populi. ff. de iust. & iure.

Testamentum potest partim temporis ualere & partim non ualere facto legis.

Et hæres desinit hæres esse legis dispositione.

30 ¶ Quod autem dicitur posteà id futurum esse, vt non possit masculus adire, nec suus hęres esse, nec actiones hæreditarias intentare, ex iuribus suprà allegatis facilè dilui potest. Ea enim iura procedere, quando ius rumpendi testamentum denegatur de præsenti, & differtur in aliquem futurum euentum: non quidem fauore instituti, sed propter qualitatem personæ rumpentis, vel alia ratione. At hic filia tempore mortis rumpere non potest fauore filij masculi instituti: ideóque non prohibetur ipse institutus interim adire, & eius contemplatione filia interim remouetur. leg. cùm emancipati. §. si duo. & ibi Barto. ff. de collat. bon. & idem Bartol. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. Aliàs enim statutum, quod in fauorem ipsius introductum est, nihil omnino prodesset.

Ad absurdum.

31 ¶ Nec obstat denique quod dictum est filiam in casu huius statuti non esse suam, quia illud procedit cùm perpetuò, vel aliàs simpliciter est exclusa, secus si ad tempus tantum: quia cùm tunc non omnino sit priuata, non habetur pro exhęredata, per l. Papinianus. §. si quis mortis, & ibi Ang. ad hoc not. ff. de inoffic. testa. Et per consequens isto casu erit sua, vt not. declarat Alex. in simili casu, consil. 131. cuius exordium est transmissum est ad me, lib. 1.

Ad id quod dictum est filiã exclusam non esse suam.

32 ¶ Sed in hac re maior est dubitatio inter eos qui priorem partem, sectantur. An filia rumpet testamentum, tanquam fingatur retro nullum fuisse: An verò tanquam nunc, videlicet mortuo filio incipiat nullum esse, quod antè valuit: aliis aliud tenentibus, & omnibus suam alacriter partem defendentibus. Sed quia res non paucis expediri potest, latissimèque ab iis tractatur, quos suprà citauimus, præsertim à recentioribus, atque etiam à Bal. d. cons. 68. proponitur q̃ pater, lib. 1. & Corn. cons. 11. pro decisione, lib. 2. Ideò longiùs non procedo: illud tantùm studiosos admonuisse contentus, antequam hinc digrediamur, Bar. si is fuit, in d. cons. 20. incip. factum sic se habet, quidam dominus Iacobus, non admodum bene secum in hac re conuenire, cùm statutum his verbis vtitur, quousque masculus filius vixerit, vt videre omnibus illic facilè est.

Sed an tunc testamentum ita rumpatur ut ex nunc, an ex tunc.

33 ¶ Ex illis autem omnibus, quę dicta sunt & tractata etiam sunt ab iis quos in prȩcedentibus vers. citauimus, facilè intelliges, an si primogenitus, qui ex statuto loquente per ea verba, quandiu, aut quousque viuet ipse primogenitus, integram hæreditatem accepit, eandem aut partem ipsius alteri vendidit: poterit secundogenitus, mortuo primogenito eam alienationem reuocare: vti similiter si soror exclusa à simili statuto, quandiu fuerit masculus, masculis deficientibus poterit reuocare quæ ab illis alienata sunt. De quo nuncupatim loquitur Chassæ. d. consil. §§.

Et si primogenitus interim aliquid alienauerit, an secundogenitus poterit reuocare.

34 ¶ Limita 2. quod dictum est, in principali quæstione, secundogenitum præteritum non posse impugnare testamentum, ex capite præteritionis, tum demũ procedere, si fuerit institutus primogenitus qui ab intestato succedere debuit. Et ita quidẽ hauddubiè, vt sic primogenitus qui ab intestato succedere debuit. Et ita quidem hauddubiè, vt sic primogenitus ipse non sit deterioris conditionis ex testamento, & sic ex voluntate expressa defuncti: quàm fuisset ab intestato, & sic ex tacita ipsius voluntate. l. Titia Seio. §. vlt. ff. de lega. 2. & l. si quis nullum. ff. de iure codic. & l. Titia. ff. ad l. Falc. & quod not. Bar. in l. pater filiũ, in 2. q. ff. de inof. test. & in l. si filius qui patri, vers. præsertim. ff. de vulg. & pupi. Nam & aliàs voluntas testatoris expressa est fortior, quàm tacita. l. si ex pluribus. ff. de suis & legi. & l. 2. §. vl. ff. de bon. pos. secun. tab. Nec item secundogenitus sit deterioris cõditionis facto testamẽto, & sic eo quodammodo exhæredato ex patris voluntate: cùm præteritio sit quædam exhæredatio, vt no. Bar. in l. filio præterito. ff. de iniust. testa. Non sit (inquam) secundogenitus exclusus exhæredatúsq; veluti expressè à statuto, & à patre, deterioris cõditionis: quàm si à statuto tantũ esset exclusus.

Quid si alius quam primogenitus sit institutus.

Qui capit ex statuto, capit ex uoluntate defuncti.

35 ¶ At si extraneus quispiam fuerit institutus, certè cessante causa ob quam secundogenitus excluditur, scilicet fauore primogeniti, quem statutum introducere voluit, debet etiam cessare exclusio secundogeniti, quæ fiebat in consequentiam, ar. l. filium. §. sed cum exhæredatio, ibi, nec testamentum

De eadem re. Cessante causa exclusionis cessat exclusio.

BIU Cujas

Nudum nomen hæredis alteri non nocet.

per omnia irritum, &c.ff.de bon.poſſeſ.cont.tabu.& l.ſi iure.ff.de lega.3.in ratione ſui. Alioquin nudum nomen ipſius primogeniti, qui per inſtitutionem alterius excluſus eſt, noceret ſecundogenito, contra l.2.§.ſed ſi ſint ſui.ff.ad SC.Tertul. Ex quo Bar.& omnes ibi & vbique dicunt filiam quæ ex ſtatuto repellitur à ſucceſsione, ſi maſculus propter quam repellitur, non ſuccedat, debere ſuccedere. De quo etiam eſt bonus text.& quidem melior totius iuris, ſi Ang. credimus, in d.l.& ſi pauciores. ff.ſi pars hæred.pet.cum multis ſi.

36 *Aliæ rationes.*

¶ Neque id quidem iniuria. Nam qui non ſuccedit, is tanquam non extet habendus eſt, vt latè ſuprà diximus & probauimus nu.16.quarta ratio. Sed ſi non extaret primogenitus, cæteri liberi præteriti poſſent teſtamentum impugnare. Igitur idem dicendum eſt, ſi extet, & non ſuccedat inſtituto extraneo. Prætereà ſtatutum admittens primogenitum ad integram ſucceſsionem habet duo capita, vnum incluſiuum primogeniti, alterum excluſiuũ cæterorum filiorum, vt in ſimili ſcribit Bart. d.l.2.§.videndum.ff.ad SC.Tertul. Et vnum dicitur reſpectu alterius. Vnde cum non habet locum caput incluſiuum primogeniti, inſtituto ſcilicet extraneo, debet ceſſare & alterum, ar.l.vl.C.de indi. viduit.& ſi. Et facit text.in l.alteri,& in l.filio.§.matri,& quod ibi no.Bar.in fi.ff.de adi.lega. Denique priuilegium, quod conceditur primogenito contra cæteros fratres non cenſetur ſtatutum communicare extraneis propter quos non ipſos fratres, excluſit.l.vlt.in vlt.reſpon.C.de inof.teſtamen.& l. hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.de teſtamen.

Statutũ excludens ob alium habet caput includendi & alterum excludendi.

37 *Filia præterita in teſtamẽto in quo extranei ſunt inſtituti, poteſt rumpere teſtamentũ.*

¶ Propterea in ſimili caſu ſtatuti repellentis filias ob maſculos, multi notæ authoritatis voluerunt filiam præteritam in teſtamento, in quo inſtituti ſunt extranei, poſſe id teſtamentum rumpere, ex bonorum poſſeſsione contra tabulas: licet nullum dicere non poſsit. Ita enim voluerunt Imo.Franc. Are.& Soci.in l.Gallus.§.& quid ſi tantùm.ff.de libe.& poſthu. ex quibus ipſe Soci.col.3. verſ.ſecunda concluſio, dicit ita ſe vidiſſe conſultum à ſolennibus aduocatis Floren. Saluſti.& Bened.de Accol tis,& aliis:& præterea à patre ſuo Maria.& aliis aduocatis Senen. Roma.in l.vt liberis. C. de collat. Paul.Caſt.conſil.196.in puncto quæritur, col.2.verſ.quidam verò mediam viam, lib.1.& conſil. 275. ſuper primo quæſito, in 2.dubio, eo.lib.1.& conſil.96.ſi dicta Cornelia, poſt princ.lib.2. Laur. à Pala. in d.ſuo tract.ſtatutorum fœminas repellentium, col.6.verſ.iſtam theoricam primò limita, vbi id latè proſequitur. Bened.Capra.conſ.84.& ſi viſo, col.3.& conſil.151.ſubſcripſi me. Corne.d.conſi.107. col.pen.verſi.& idem communiter, lib.2.& d.conſ.40.col.4.lib.3.& conſ.290.ardua, col.9.verſi.nec prædictis, eo.lib.3.Soci.conſ.150.dominus,&c.& nos introducere, col.16.verſic. quam etiã confirmo, vbi ita dicit conſuluiſſe quatuor ſolennes aduocatos Florentinos, quos ipſe nominat. & latiſsimè, conſ.35.viſa narratione, col.pen.verſ.prætereà contra Bart.lib.4.vbi etiam dicit vidiſſe ſe ita conſultum per multos ſolennes aduocatos Florentinos: non adeò tamen aſſeueranter loquitur.& latiſsimè Philip.Dec.conſil.296.in caſu propoſito, col.2.verſic.ſed tamen in fauorem, & multis ſeq.& Caro. Rui.conſil.152.proſequendo ordinem, col.pen.nu.13.lib.5.& Alcia.d.lib.3. Parad.c.11.vbi hanc dicit eſſe communem.& iterum lib.4.c.12. Et tacitè voluerunt magna pars eorum quos ſuprà citauimus nu.22.incip.ideóque dum loquuntur de primogenito inſtituto.

38 *Contra ſuperiorem ſententiam.*

¶ Tamen contrarium voluit Bart.in d.l.1.§.ſi pater in poteſtate, col.2.verſic. ex hoc concludo, ff. de coniun.cum eman.lib. motus quia is qui ab inteſtato ſuccedere debuit, priuatus eſt ſucceſsione, facto defuncti:& actus priuationis non præcedit actum tranſlationis in alterum, ſed vnus eſt & idem. Ideò licuit defuncto illi auferre, & dare alteri: & is cui aufertur, ita impedit illum qui ipſo remoto ſuccedere debuit, ac ſi ſucceſsiſſet, per l.1.§.vlt.ff.de aſsigna.lib. Et idem quoque & expreſsiùs & latiùs voluit Pau.Caſt.ſibi contrarius conſil.323.ſuper primo puncto quo quæritur, an teſtamen.col.2. verſ.cùm verò inſtitutus, cum multis ſeq.lib.1.& Alex.in d.l.filiæ dotem, col.2.C.de coll.Barb.conſ. ſuprà allegatis, præſertim conſ.54.lib.3.vbi concor.allegat.& Georg. Nata. vbi ſuprà.

39 *Reſponſio ad fundamentum poſteriorĩs op.*

¶ Sed poteris reſpondere ad d.l.§.vlt.ff.de aſsig.libe. quòd ibi ille qui ſubrogabatur loco excluſi, non ſubrogabatur contra mentem legis deferentis ius ſucceſsionis, de quo ibi dicitur. erat enim facta aſſignatio vni ex filiis patroni, in quem poterat, vt in hæredem ſanguinis, tranſire ius patronatus, per l. vt iuriſiurandi.§.ſi liberi.ff.de ope.lib. Sed ſi hic extraneus ſubrogaretur, eſſet contra mentem ſtatuti, vt iam diximus. Item in d.text. excluſus facit partem (vt cum noſtris loquamur) vt filius alterius patroni excludatur à lucro: quia de portione debita nihil perdit, ſed nihil etiam lucratur. Hîc verò ſi primogenitus excluſus faceret partem, ſecundogenitus ab hæreditate ſibi debita excluderetur. Et lata eſt inter vtrunque differentia.l.vlt.C.de codicil.cum ſi.

40 *Ad idem.*

¶ Adhæc in d.tex. teſtator habuit liberam poteſtatem diſponendi: ideò aſsignando libertum vni ex filiis, voluit quòd portio alterius illi acquireretur: nec de hoc conqueri poteſt filius alterius patroni, quia de iure ſuo nihil minuitur. Et ſic ibi filius excluſus per illam aſsignationem facit partem filio alterius patroni, ſecundum intentionem teſtatoris, qui voluit eam aſsignationem cedere ad vtilitatem illius. Non ſic autem in hoc caſu, in quo primogenitus excluſus per inſtitutionem extranei, non poteſt facere partem ad excluſionẽ ſecundogeniti: quòd hoc non pendet à poteſtate teſtatoris, ſed à ſtatuto, quod excludit ſecundogenitum in fauorem primogeniti, qui quidem fauor ceſſat inſtitutis extraneis.

41 *Ad idem.*

¶ Prętereà non videtur eſſe rationabilis ea differentia, quam facit Bar.in dicto §.ſi pater, vtrùm videlicet præcedat priuatio eorum qui deberẽt ſuccedere ab inteſtato, & ſequitur inſtitutio extranei: an verò ſimul fiat vtrunq;: quia ſaltem prioritate intellectus & ordinis, quando vnũ confertur alteri,

per

per quod alter priuatur, ademptio præcedit collationem: aliàs non valeret collatio, quia duo non possunt esse domini vel hæredes insolidum. l. hæreditatem. §. vlt. ff. de Castrensi pecu. & l. si vt certo. §. si duobus. ff. commo. & declarat ipse Bar. & post eum recentiores in l. in suis. ff. de lib. & posth.

41 ¶ Fuit & in hac re, tertia Angel. sententia in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, nullum esse testamẽtum, si velit præteritus nullum dicere, & sic erit in pendenti, prout alibi not. gl. in l. is qui, in prin. ff. de leg. præstan. & in l. filio. ff. de iniust. testa. & licèt illa gl. communiter non teneatur per Doct. dicentes statim nullum esse testamentum, in quo filius fa. præteritus est, l. 1. ff. de iniust. testa. & quidem non expectata ipsius declaratione. quod hinc patet, quia confestim aperta est via intestati cæteris filiis. l. vl. ff. si tab. test. In isto tamen casu procedunt illæ glos. vt videlicet validitas & inualiditas testamenti pendeat ex approbatione vel improbatione filiæ præteritæ, ad hunc finem, vt ea possit gratificari cui voluerit, vel instituto, vel venienti ab intestato: & sic erit venale beneficium, vt & alibi in l. filiũ. ff. de bon. pos. contr. tab. Quod non posset, si simpliciter esset nullum, quia non posset ius alteri quæsitum, & apertum per viam intestati, auferre per suam approbationem. l. si post mortem. §. vlt. ff. de bo. pos. cont. tab. & l. vlt. ff. de liber. & posthu.

Tertia opi. Nullum esse testamentũ si uocat. præteritus.

42 ¶ Sed hæc opinio Angeli non videtur posse sustineri, quoniam testamenti validitas vel inualiditas non potest esse in pendenti, sed statim vel nullum est, vel validum est l. vlt. in fi. C. com. prædi. Ideò non poterit filia gratificari, vel vendere hoc beneficium impugnandi testamentum. Neq; enim obstat d. l. filium. ff. de bo. pos. contr. tab. Ibi enim certum erat testamentum valere, & institutum posse adire, si velit: vel non adire, si nolit: vnde poterit ipse gratificari filio exhæredato, non adeundo: vel filio præterito, adeundo. Hîc autem nihil tale est.

Reprobatio illius opi.

43 ¶ Ideò si vis tenere priorem op. quæ communior est & verior, eam intelliges procedere, quando extranei instituti adiissent, & primogenitus cui statutum intendebat fauere ex exclusione secundogeniti, esset omni remedio destitutus. Nam tunc cùm cesset & mens & verba statuti, sitq; primogenitus veluti mortuus, poterit secundogenitus contratabulare testamentum. Quòd si extranei non adierint, aut quia repudiarint, & ita noluerint adire: aut quia non potuerint, tunc quia causa est deuoluta ad causam intestati, certè defertur successio primogenito, qui ex statuto succedit excluditque secundogenitum: nec poterit secundogenitus venire ex bonorum possessione contra tabulas, vt aliquid inde obtineat. Ita limitat Philip. Corne. in dicta l. filiæ, col. vlt. C. de colla. & ante illum Bart. quem non allegat in dicto §. si pater in potestate, ad fin.

Quid si extranei instituti adierunt & primogenitus omni remedio est destitutus.

44 ¶ Sed & tu principalem illam conclusionem qua diximus, secundogenitum qui ex statuto non succedit præteritum, non posse impugnare testamentum, intellige, vt non procedat, quando statutum loqueretur solùm in causa testati, videlicet quòd secundogenitus non succedat facto testamento. nam cùm res ita se habeat, vt si in testamento prætereatur secundogenitus, huiusmodi testamentum non sit propriè testamentum, vtpotè cùm non sit solenne, vt patet ex iis quæ not. in l. 2. C. de edict. diui Adri. tol. & in l. 2. in prin. ff. quemadmo. test. aper. & l. si quis aliquid. §. testamentum. ff. de pœnis, vnde nec tunc dicitur defunctus testatus decessisse, cùm ipso iure testamentum careat solennitate. l. si vnus. C. de testa. & l. Gallus. §. in omnibus. ff. de libe. & posthumis, & l. inter cætera, eo. tit. & l. 1. & l. posthumorum, & l. cùm in secundo. ff. de iniust. test. cum si. Ideóque cùm non repellatur secundogenitus nisi facto testamento, & hoc casu pro non facto habeatur, consequens est, vt possit ipse secundogenitus conqueri, tanquam præteritus. Et ita in simili casu videtur voluisse Bal. non omnino tamen eius rei securus consil. 36. proponitur quod dominus Antonius, col. 1. versic. vnde est aduertendum, lib. 3. Sed istud minimè verum esse crediderim, per ea quæ suprà diximus.

Quid si statutum loquatur in casu testati.

QVINQVAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 SEd quinquagesimoquarto quæro consequenter, Quid si defunctus qui fecit testamẽtum in quo præteriit secundogenitum, in ea quidem prouincia in qua ex statuto excluditur secundogenitus, habet & alia bona in alia prouincia, quæ hoc iure non vtitur. nunquid valebit huiusmodi testamentum, etiam quantùm ad illa alia bona, ita quòd nullo modo ipsum poterit impugnare secũdogenitus? Certè hoc pendet ex iis quæ diximus suprà in 46. q. & seq. Sed tu præterea vide Soci. cons. 288. circa primam quæstionem, col. 6. vers. secundò quia magister Io. lib. 2. vbi dicit, quòd testamentum factum Florentiæ, vbi ex forma statutorum repelluntur fœminæ à masculis, obtinet, & par robur habet, nec poterit dici inofficiosum à fœminis, etiam quantùm ad bona alibi sita, per id quod scribit Bal. in l. cunctos populos, col. 10. versic. sed quæro de effectu, quidam Baro. C. de sum. trin. per tex. in l. Titius. §. Rom. ff. de exc. tut. & alia quædam quæ illic omnibus videre licet. Quibus & tu adde quòd si aliter fieret, certè sequeretur quòd testator partim decederet testatus, partim intestatus, contra l. ius nostrum. ff. de reg. iur. cum si. Nam & testamentum non potest pro parte valere, & pro parte non valere, vt not. Cy. in l. furiosum. C. qui testa. fac. pos. & Bal. in l. si is qui. ff. de testa.

Quid si defunctus qui præterijt secundogenitum habet alia bona, in alio loco qui utitur iure communi.

2 ¶ Verùm Albertus Brunus in tract. statutorum repellentium fœminas à succes. in 4. quæst. 10. ar. tenet expressè in casu statuti repellentis fœminas stantibus masculis, valere testamentum, quo filia præterita est quantùm ad bona quæ sunt in loco illius statuti, non etiã quantùm ad cætera, per multa quæ illic allegat, & respondet ad id quod diximus aliquem non posse esse testatum simul & intestatum. illum omnino vide. & illi adde quæ latè congessit Philip. Dec. in d. l. ius nostrum probans multis casibus, quem posse decedere & testatum & intestatum. Ex quibus huc aliqui accommodari possunt. Et vide etiam Maria. Soci. cons. 36. rectè ac maturè, in 1. dubio.

De eadem re.

QVIN

QVINQVAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

1 *An secundogenitus excludatur à legitima, ut à iure impugnandi testamentum.* *Statuentes non uidentur uoluisse sibi impossibilia.*

QVinquagesimoquinto etiam consequenter quæro, nunquid quemadmodum secundogenitus excluditur à iure impugnandi testamentum, excludatur etiam à legitima in casu statuti deferentis totam & integram hæreditatem primogenito. In qua re priùs discutiendum esset, an possit statutum priuare filium legitima. Nam si id facere non possit, non est necesse vlterius progredi, sciscitaríque an id videatur feciſſe, cum statuentes non videantur voluisse sibi impossibilia statuere, per tex. in c. à nobis, & ibi Pan. de sen. exc. & in c. quod clericis, & ibi etiam Pan. de for. cõpet. & not. Bal. in l. vlt. col. 5. C. de sacrosanct. eccl. & in l. vlt. §. in computatione ad fi. C. de iure delib. & in c. cùm non ab homine, & in cap. clerici, de iudic. & alibi sæpe. Quin & si censerentur voluisse, nihil omnino prodesset, quia si expresse facere non potuissent, nec tacitè quoque. Sed de ea re, an videlicet facere id possit, alibi latè diximus in commentariis consuetudinum Pictauicarum.

2 *Generalis renuntiatio successionis nõ includit renuntiationem legitimæ.*

¶ Sed fac posse. Quæstionis est, an simpliciter excludendo secundogenitum, censeatur à legitima, cuius mentionem non facit, excludere. Quam rem latè tractauit Soci. consi. 150. & nos introducere, col. 3. versic. succedit alia, & seq. per 4. col. vbi multas rationes pro vtraq; parte adducit, neutram tamen eligit. Sed primo loco videtur, quòd non censeatur, multis rationibus. Nam primùm, generalis renuntiatio successionis vel hæreditatis non includit renuntiationem legitimæ, nisi expressè id dictum fuerit, per l. si quando. §. & generaliter, & ibi Guil. Cun. Bal. Ang. qui id dicit sin. Saly. Pau. Cast. & recentiores. C. de inof. test. & §. cæterum, in Auth. vt cum de appel. cog. & no. Guil. Cun. Albe. Bal. & Ang. in l. de his. ff. de transa. Bar. in l. gerit. in 3. q. prin. vers. ad secundum. ff. de acquir. hæred. & in l. pro hærede, post prin. in quibusdam lect. ff. eo. tit. & in l. 1. in 4. q. prin. vers. item, quæro. ff. de vulga. & pupil. substit. & in l. quia poterat. ff. ad SC. Trebel. Bal. in rub. ff. de iureiuran. col. vl. in prin. & in l. Papinianus. §. quartum. ff. de inof. testa. & in l. quandiu, la 1. ff. de acqui. hær. & in l. sancimus, in prin. in 5. quæst. C. de inof. test. & in l. 1. & ibi Ro. C. quan. non peten. part. Idem Bal. consil. 69. cùm statutum ciuitatis, col. 1. lib. 1. & consil. 375. certum est quòd filia, in prin. lib. 3. & cons. 474. vicarius, lib. 5. & consil. seq. Barptolemæus, col. 2. eo. lib. 5. Sig. consil. 80. factum sic præsupponitur. D. Gu. col. 2. versi. præterea ex verbis, & cons. 181. factum sic se habet, nobilis vir, in 3. dubio. Ang. in l. iubemus, post medium, ibi, sed respondi. C. ad SC. Trebel. & in l. si pater. C. de insti. & substit. & in d. l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inof. testa. & cons. 94. cùm lis, & quæst. col. 7. vers. diceret quis Pau. Ca. & Ro. in d. l. 1. ff. de acquir. hæred. idem Paul. Cast. consil. 73. licèt ista domina, lib. 1. Ro. in l. qui superstitis, in 3. limitatione. ff. de acquir. hære. Io. Ana. cons. 99. visis & ponderatis, col. vlt. Alex. consil. 89. vtrùm emphyteusis, col. vlt. lib. 4. & consil. 209. ponderatis his, col. vlt. lib. 6. Fran. Are. in l. 1. §. si quis ita, col. 5. vers. adde dictis. ff. de verb. oblig. Barb. consil. 19. scripsit propheta, col. vlt. lib. 1. & cons. 25. scribitur sapientiæ, col. pen. eo. lib. 1. & cons. 47. præclarè scribit, col. penul. libr. 2. & cons. 64. illud in medium, col. 1. li. 3. Geor. Nata. in tracta. statutorum fœminas excludentium in 20. quæst. 2. quæst. princ. Iason in l. hæres instituta, ad fi. C. de impub. & ali. substit. & in l. 1. col. 3. versi. & confirmatur. ff. sol. mat. & consi. 4. dominus Baptista, col. pen. vers. confirmatur, lib. 3.

3 *Etiam si iurata fuerit.*

¶ Idque etiam si huiusmodi renuntiatio fuerit iurata, neque enim tunc comprehendit legitimam, vt placere videmus Ro. in l. 1. §. si quis ita, col. 9. & vlt. & ibi quoque Barb. col. 12. vers. item inquantũ. ff. de verbo. obli. & Paul. Cast. in l. in ratione, la 2. in fin. princ. ff. ad leg. Falc. Alex. cons. 181. perspectis, circa medium, lib. 5. & aliis multis, quos tibi collegi in repe. l. si vnquam, in princ. nu. 139. sed quoniam. Quibus addes Iason. consil. 207. in præsenti consultatione, col. 3. versic. secundò facit, lib. 2. & Franc. Ripam in rub. ff. de verbo. oblig. col. 2. nu. 4.

4 *Ergo nec statutum generaliter excludens. A pari procedere pactũ & statutum, uide nu. 14.*

¶ Ergo & idem dicendum de statuto simpliciter excludente, nulla legitimæ mentione facta. Nam statutum est legitima ciuium conuentio. l. sed ea quæ. ff. de legi. & not. Bal. in l. contractus. C. de fide instr. Ideò verba statuti & pacti æqualiter interpretantur. l. legitima, de pactis. Valétque argu. à pacto ad statutum, vt not. gl. in l. non impossibile. ff. de pact. & in rub. C. de decre. Decu. lib. 10. & id quidem hoc præsertim loco. Nam si pactum liberatorium adeóque fauorabile non excludat à legitima, multò minùs statutum exclusiuum filiorum: quod propterea est odiosum, saltem respectu ipsorum, qui excluduntur, ex not. per Bal. in l. 2. C. de in ius vocan. cum si. Quod item est correctorium iuris communis, æquales liberis facientis. Ideóque restringendum vt non trahatur ad legitimam, & ita minùs corrigat ius commune quàm fieri potest. l. 2. C. de noxa. cum si. Et vt non lædat ius tertij, præsertim cùm habeat vim priuilegij quod ita intelligendum est, iuxta d. l. si quando, in princ. C. de inoffi. testa. & l. impuberi. ff. de admi. tut. & c. relatum, de præben. Est autem legitima veluti æs alienum. l. si quis legatum. §. si patronus, in fi. iuncta gl. in verbo, non posse. ff. de falsis, & l. vlt. §. si quis verò. C. de codi. & leg. vl. §. 1. C. de cura. fur. cum si. quod propterea ex huiusmodi priuilegio alteri sublatum censeri non debet, per dd. iura.

Legitima uelut æs alienum.

5 *Qui tenent statutum generale non adimere legitimam.*

¶ Et in specie, de qua agimus, vt scilicet ita debeat statutum quantumuis generale intelligi, vt ius legitimę adimere, aut etiam diminuere non censeatur, nisi id expressim, specialiter, nuncupatim dispositerit, ne authoritate in eam rem careamus: Bal. ex facto interrogatus respõdit, in alio tamen casu loquens, consil. 391. cuius id caput est, præmittendum est, quòd latè statutum dicat, versic. item per statutum non intelligitur, lib. 4. atque iterum consi. 273. incip. super dicto puncto, dico quòd de iure, lib. 5. vbi allegat in arg. d. l. si quando. §. & generaliter. C. de inoffic. testa. loquentem, vt iam diximus, de pacto vel renuntiatione generali.

¶ Nam

BIU Cujas

6 ¶ Nam & aliàs sæpe videmus in iure, quòd qui non succedit, non tamẽ excluditur à legitima. Nam propter causam testati quis excluditur à successione ab intestato. l. quandiu. ff. de acqui. hære. & l. antequam. C. com. de succes. & tamen non is prohibetur petere legitimam. l. scimus. §. repletionem, & l. omnino, & l. si quando. §. 1. & 2. & l. vlt. C. de inof. testa. Similiter fauore monasterij non succedit filius patri ingresso monasterium: nec tamen per hoc priuatur legitima, auth. si qua mulier, in fi. C. de sacrosanc. eccles. Nec absimili ratione, filius arrogatus qui non succedit patri arrogatori, debet nihilo secius habere legitimam in bonis ipsius. l. si arrogator, cum sua materia. ff. de adopt. Et filia damnati criminis maiestatis à materna successione repellitur: nec propterea legitima illi denegatur. l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. mai. Et hæres qui intra annum non paruit iudici perficiendo iustum testatoris iudicium, priuatur illius successione, non tamen legitima, authent. hoc amplius. C. de fideicommis.

Qui non succedit non propterea excluditur à legitima, uide nu. 15.

7 ¶ Nec id mirum est, quoniam successor is dicitur, qui iuris vniuersalis, vel quotæ ipsius successor est. l. quidam. §. is autem. ff. de eden. Sed qui succedit in legitima, nõ succedere dicitur in iure vniuersali, quia non in ære alieno. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inof. testa. nec etiam in quota hæreditatis, sed bonorum, vt no. in l. non amplius. §. vl. & ibi Bal. ff. de lega. 1. & in l. cùm à matre. C. de rei vendi. cum si. Ex quo patet diuersum esse succedere vel non succedere: & legitimã consequi, vel non consequi. Ita quòd qui à successione simpliciter repellitur, non propterea legitima arcetur, veluti de re prorsus diuersa. Nam non est proprius successor, qui in legitima succedit. l. si quis priore. ff. ad SC. Trebe.

Qui in legitima tantũ succedit non dicitur succedere.

8 ¶ Ideóque multi magnę authoritatis viri in ea fuerunt sententia, vt qui simpliciter ex statuto repelluntur à successione, non propterea repellantur à legitima, & inter eos Bal. cons. 452. statuto ciuitatis Mantuæ, lib. 1. Saly. qui in eodẽ casu consuluit cons. seq. iso dicto casu, & in alio ipsius cons. incip. Petrus habuit filium, in quibus cons. ita dicit fuisse pronuntiatum per auditores Cardinalis Albanensis fratris Vrbani Quinti. & idem Saly. in repe. d. l. 2. col. pen. C. de noxa. & in l. sancimus, ad fi. C. de nupti. vbi plus dicit, hoc procedere si statutum prohibeat vt nihil excluſi possint petere. & auth. nouissima, col. sexta, versic. quæro. 11. C. de inof. testa. vbi tamen id certò non diffinit, sed in id declinare videtur. Car. Flo. cons. 80. præsuppositio statuto. Roma. in l. vl. col. 17. versi. subiungitur etiam. C. de pactis. Alex. consil. 7. visis & diligenter ponderatis, col. secunda, vers. facit pro hoc. & seq. lib. 2. & cons. 88. visis & diligenter animaduersis, col. 3. vers. quinimo fortius, & iterum vers. fortificantur prædicta, li. 6. Bene. Capra. consilio sexto, punctus fuit quidam Vitalis, col. 2. Maria. Soci. cons. 30. quamuis ex his, col. 13. vers. sit ergo clarissima, & alibi sæpe in eo. cons. & eius filius Barptol. Soci. in l. Gallus. §. & quid si tantùm, col. 3. versic. postremo circa præmissa, & seq. ff. de libe. & posthu. & cons. 124. viso initio, col. 4. versic. sed præmissis, lib. 3. vbi tamen multùm dubitanter loquitur Barb. consil. 61. illud deducitur, col. 2. & seq. lib. 4. Franc. Curt. Senior consil. 13. statuto Ianuæ, col. pen. & consil. 27. magnificus vir, col. 14. versic. venio ad quartum, & consil. 37. considerato themate, per totum, præsertim col. 3. vers. primò quia statutum, & consil. 39. visis & diligenter, col. 2. versic. quinimo fortius. Iaſ. in d. authen. nouissima, col. pen. vbi hanc op. dicit æquiorem, & rationabiliorem. Ferdi. Loaz. in repe. l. filiusfa. §. diui, col. 11. nu. 66. ff. de leg. j.

Qui tenent nõ repelli à legitima qui à successione repelluntur.

9 ¶ Verùm contrarium, videlicet legitimã non deberi, nisi his qui ab intestato succedunt, ideo & ab ea repelli, qui & à successione repelluntur, tenuerunt plurimi nec authoritate nec numero inferiores, Bart. in l. Titio centum. §. Titio genero, & ibi Paul. Cast. col. vlt. versic. secundò præmittit. ff. de cõd. & demonst. Bal. sibi contrarius in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, col. 3. vers. ex prædictis elicio. & ibi Imo. col. pe. & vlt. vers. & hoc facit ad quæstionem. Fran. Are. col. 8. vers. 2. ratio, & Ale. sibi quoq; contrarius col. quoq; 8. vers. fui pluries requisitus. ff. de li. & post. vbi Alex. ipse dicit se sæpius requisitum pro contraria parte consulere, nunquam voluisse: quamuis videamus contrarium ex cons. suprà pro contraria parte citatis. Idem Bal. subobscurè in l. scimus, in prin. in 7. eadémq; vlt. q. C. eo. tit. & apertiùs in l. maximum vitium, in vlt. q. vers. in contrarium. C. de lib. præter. & cons. 17. præteritio matris, lib. 2. & consil. 328. cùm in causa Pisani conuentus, col. j. in fi. lib. 3. & consil. 426. antiquum statutum, primo dubio, eo. lib. 3. vbi tamen distinguit, an per statutum excludatur simpliciter, an ad tempus, videlicet donec sint masculi, vt scilicet primo casu simpliciter quoq; sit excluſa à legitima: secũdo temporaliter, & Argen. Ray. & Paga. à Sella inter cons. ipsius cons. 404. diligenter, in quarto dubio, lib. j. & Iac. Solanus etiam inter cons. eiusdem, cons. 329. circa primum dubium, lib. 3. Ang. cons. 105. statuto cauetur. & cons. 359. præsuppositio statuto, & inter cons. ipsius Bal. cons. 465. statuto ciuitatis, lib. 3. Imo. in l. planè. §. si duobus, col. pen. vers. quid autem si statutum dicat quòd filia. ff. de leg. j. & in l. nõ est ambigendum. ff. de bon. pos. tit. generali. Raph Co. consil. 35. stante statuto Vincentiæ, & cons. 124. dominus Antonius, col. pen. & cons. 188. spectabilis miles, vbi id dicit communiter seruari. Pau. Cast. consil. 275. super primo quæsito dicendum videtur, in 2. dubio, lib. j. & cons. 196. in puncto quæritur, col. 2. vers. secunda verò inspectio, & multis seq. eo. lib. j. & cons. 6. super eo de quo quæritur clara, in prin. eo. lib. 2. & consil. 9. respondendo breuiter, post prin. eo. lib. 2. & cons. 16. viso dicto puncto & dubiis, etiam post prin. eo. lib. 2. & cons. 67. in causa præsenti, post prin. eo. lib. 2. & cons. 96. si dicta Cornelia, post princ. eo. lib. 2. & consil. 276. puto sine dubio, paulò post medium, eod. lib. 2. & consil. 280. præsuppositio statuto, col. 3. eo. lib. 2. & cons. 403. visis, & ponderatis omnibus, eo. lib. 2. & consil. 438. quantùm ad primum quæsitum clarum est, in 4. dubio, eo. lib. 2. Pan. cons. 75. primò videndũ est, in vlt. dubio, li. j. Ro. cons. 16. viso themate, col. vl. & cons. 32. visa municipali constitutione, in vlt. dubio.

Qui tenent cõtrarium.

Io. Pet.

BIU Cujas

Io.Pet.in l.omnimodo.C.de inof.testa.& in quodam suo consil.incip.tota vis.Alex.& Ias.in l.si emãcipati,ille col.3.vers.pro hoc etiam,hic col.6.vers.secundò principaliter.C.de coll.idem Alex. cons. 68.circa præmissam,col.penult.& seq.libr.4.vbi etiam dicit nunquam se voluisse consulere pro alia parte,licèt sæpius requisitum,& cons.3.circa primam consultationem, col.vlt.lib.7. vbi idem dicit. & cons.168.visis ac ponderatis,col.j.& seq.eo.lib.7.Bene.Capra.cons.165.cùm vt facto præsupponitur,col.2.vers.contrarium tamen puto.Franci Curt.Senior sibi etiam contrarius, cons.13.statuto Ianuæ,col.6.versic.adde quòd legitima,& cons.35.statuto seu in capitulis Ianuæ,col.12. versi.attamen verior,vbi etiam dicit ita consuluisse Doct.ætatis suæ solennes.Angel.Aret.Hugol.Arimi. & Franc. Are.& hanc esse communem op.Io.Bap.Sanseuer.in rep.l.omnes populi,char.70. in paruis, versic. quintò statutum in successionibus.ff.de iusti.& iur.Cor.cons.150.hanc quæstionem,col.pen. vers. & excluso,lib.j.& cons.210.in hac consultatione,col.vlt.eo.li.j.& cons.316.quò ad primum,col.j.& seq. eo.lib.j.& cons.j.col.pen.vers.& ius petendi,lib.2.& cons.48.de pluribus,col.j.eo.li.2.& consil.57.videtur prima facie,col.2.vers.tunc etiam,eo.lib.2.& cons.107.in hac consultatione,col.2.eo.lib.2. & cons.116.difficultas,in princ.eo.lib.2.& cons.150.circa præsentem,col.2.eo.lib.2.& cons.j.col.4.vers. quòd autem legitima,lib.4.Soci.sibi item contrarius cons.246.eleganter,col.3.vers.secundo fundamento,lib.2.quod & inter cons.Franc.Cur.Senioris reperitur cons.18.& rursus idem Soci.cons.288. circa primam quæstionem,col.8.vers.vltimo loco,& iterum col.12.vers.primum probatur,vbi hãc dicit esse communem opi.eo.li.2.& cons.89.circa prẽmissum,col.vlt.lib.9.vbi ita dicit fuisse consultum per solennes Doct.& cons.127.rectè & iustè,col.j.vers.secundum autem probatur,eo.lib.4.vbi etiam dicit esse communem opin.& secundum eam consuluisse Io.Paglia.Senen.Ias.subobscurè in d.l.si arrogator,col.8.versic.vel secundò.ff.de adopt.& in d.l.si quando.§.& generaliter,in fin. C.de inof.testa.& cons.221.in primo consultationis articulo,col.6.vers.circa secundum,lib.2.Philip. Dec. cons.276.proponitur quòd dominus,col.2.& consil.299.in causa mihi commissa,col.2. vers.est ergo videndum,& cons.303.in casu occurenti,col.vlt.& cons.505.copiosè,ad fi.Io.Camp.in tract.statutorum fœminas repellentium,quæst.23.statuto cauetur.Bened.in c.Raynutius,in verbo,duas habẽs filias,nu.179.de test.Lancel.Poli.in repeti.l.filium quem,char.13.col.4.in 7.quæst.vers.at iuxta prædicta.C.fam.hercis.& alter Lancelo.Gali.in repet.l.centurio,char.11.vers. circa secundam quæstionem.ff.de vulga.& pupil.Maria.Soci.Juni.cons.25.casus iste frequenter contingit,col.3 nu.11.lib.1.

10 *Rationes præcedentis opi.*

Legitima est quota portio eius quod quis habiturus est ab intest.

¶ Mouentur ij,quoniam legitima est quota portio eius,quod quis habiturus est ab intestato.l.parentibus,& l.quæ nuper,& auth.nouissima.C.de inof.test.& l.Papinianus.§.quoniam autem,& ibi Ang. & §.vnde si quis,& ibi gl.ff.eo.tit.& c.Raynutius,ibi legitimam ipsam,videlicet eius partis,& c.de testa.& Doc.vbique.Sed huic nihil debetur ab intestato.ergo nec legitima quoque,quia ex dispositionibus priuatiuis non inducitur habitus.l.ex facto.ff.de hære.instit.& l.Titia.ff.de manu.testa.& l.non hoc.C.vnde legi.Et eius quod non est,impossibile est dare partem,aut quotam.l.eius qui in prouincia.ff.si cer.pet.& l.si quis cùm totum.§.si ancillam.ff.de excep.rei iudi.& c.super hoc,de renũtia.De nihilo enim non fit aliqua portio.l.actor.C.de prob.Nam in toto pars est.l. cum toto.ff.de reg. iur. Propterea nullo existente toto,impossibile est partes inueniri. Cùm & eorum quæ non sunt, nullæ sint causæ, testimonio Aristotelis, & probatur in l. adeò.§.si tota.ff.de acquir.rer. domi.& l.2.ff.de vsufr.Et sublata materia,tollitur materiatum,vt vulgò nostri loquuntur.l.quęsitum.§.illud fortasse. ff.de lega.3.At definita illa oratio,quòd quis non succedit ab intestato, æquipollet vniuersali negatiuæ,iuxta l.si pluribus, cum ibi not.per Bar.ff. de leg. 2.A qua quidem vniuersali negatiua nihil solet excipi.l.legitimos.§.an ergo.ff.de legi.tut.Confirmatúrque & huiusmodi ratio,quia à quo remouetur diffinitio,remouetur quoque & diffinitum,l.j.§.dolum,cum ibi not.ff.de do. mal. Sed ab isto remouetur diffinitio legitimæ,cùm ei nulla portio ab intestato debeatur;ergo & legitima.

Materia sublata tollitur materiatum.

A quo remouetur diffinitio,et diffinitum.

11 *Legitima succedit loco querelæ uel bonorum possess.*

¶ Item legitima succedit loco querelæ vel bonorum possessionis contra tabulas.d.l.omnimodo,& l.si quis filium.C.de inof.testa.Sed huic non competit querela,nec bonorum possessio contra tabulas,vt diximus in præcedenti q.Ergo nec legitima. Nam quod in locum alterius subrogatur, sapit eandem naturam.l.certi condictio,in princ.ff.si cer.peta.cum simil. Sed & subrogatio requirit duo extrema,scilicet id quod subrogatur,& id ad quod.Sed extremum ad quod, non est hîc:igitur non fit subrogatio.Et ita nec actio quoque subrogata competit.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff. si quis caut.

12 *Quod operatur propositũ in proposito, & oppositum, in opposito.*

¶ Prætereà quod operatur propositum in proposito, operatur oppositum in opposito,ex sententia Aristotelis lib.j.Ethicorum,& probatur in l.si vt proponis.C.de nupt.cum aliis quæ diximus in nostro tract.Retractuum,tit.j.§.12.gl.j.nu.16.posset item.Sed vbicunque lex admittit aliquem ad successionem,censetur insolidum vocare.arg.l.si defensor.§.qui interrogatus.ff.de interrogat.acti.cum si.Ergo eodem modo cùm excludit,censetur insolidum excludere.& facit text.in l.j.C. de nat. lib. Ex quo videmus quòd filius qui propter emancipationem excludebatur à lege XII. tabul.à legitima quoque excludebatur.§.emancipati,Insti.de hær.quæ ab inte.defe. Ergo & idem in statuto dicendum est,quod recipit interpretationem à iure communi, secundùm Bart.in l.omnes populi.ff. de iusti.& iur.cum si.

13 *Dispositio statuti & testatoris æquiparantur.*

¶ Denique dispositio statuti & testatoris æquiparantur.l.Labeo.ff.de statulib.& l.seruus hac lege.ff. de manumis.cum simi.Sed testator non potest pro parte exhæredare,sed necesse est,à toto,vt fiat.l. & si pepercerit.§.filius.ff.de libe.& posth.& l.cùm quidam,eod.tit. Et hæc ratio est Ro.in d.§. filius, quem legit cum princip.illius l. quam tamen dicit se ponere per viam argumenti, veluti de hac re dubitet.

BIU Cujas

dubitet.nam & illum reperimus fuisse in diuersa opin.vt suprà diximus.

14 ¶ Nec videntur obstare allegata pro contraria parte.Nam quod primo loco dictum est,non videri renuntiatum legitimæ per generalem renuntiationem,per d.l.si quando.§.& generaliter.Ce de inof. test.dilui potest multis modis,Primò quòd ille tex.loquitur,cùm renuntiat successioni iam obuentæ,& ita iuri quæsito:quod propterea non ita facilè amittitur,quàm ius nondum quæsitum,sed tantùm speratum,de quo loquimur,per l.filiusfa.ff.de solu.cum multis concor.collectis à Bar.cons. 41. illud afferam,col.16,vers.est ponderandum,& seq.lib.j.& Feli.in c.quæ in ecclesiarum,col.19.versic. & consideratio,de constit.& Ias.consil.236.an Rex,Rom.col.4.lib.2.& Philip.Dec.in l.seruus.C. de pact.& consil.269.consultus,col.4.vers. & hoc præsertim,& latiùs à me congestis in commentariis consuetudinum Pictauicarum titu.2.§.vlt.gl.4.Prætereà exclusio legis siue statuti est multò fortior exclusione hominis,vt probatur ex not.per Bart.in l.j.§.si pater.ff.de con.cum emancip.lib. & in l.j. ff.de bono.possess.contra tab.& in l.pater filium.ff.de inof.testa.

Responsiones ad contraria. Primum ad id quod dictũ est de generali renuntiatione. Ius quærẽdum facilius amittitur quàm quæsitum.

15 ¶ Item non valet argumentum de pacto ad statutum negatiuè,hoc videlicet modo. Non potest id fieri per pactum,ergo nec per statutum:sed tantùm affirmatiuè,videlicet,hoc fieri potest per pactũ, ergo & per statutum, vt declarat Bar.in l.alia.§.eleganter.ff.solut.matr.& latè diximus suprà in 6. q. princ.in prin.Nec officit quòd statutum hoc sit correctorium,quia in correlatiuis correctio facta in vno eorum,extenditur ad aliud,per l.vlt.& ibi no.Bar.C.de ind.vid.to.& per hoc quoque tollitur id quod dictum est, huiusmodi statutum esse odiosum, præterquam quòd id negari potest ex iis quæ dicta sunt in 4.princ. quæst.

Argu. de pacto ad statutum nõ ualet negatiuè.

16 ¶ Ad iura autem quæ admittunt ad legitimam, quos à successione repellunt, in promptu est quod responderi potest,leges in illis casibus vlteriùs progredi reseruando legitimam:quod in hoc casu nõ facit statutum,sed simpliciter excludit ab intestato.Quin & in primo casu allegato de l. quandiu.ff. de acq.hær.illud quoque dici potest,quòd ibi ab intestato legitima debebatur,quod non hîc est.

Ad id quod dictum est, admitti ad legitimam qui non succedunt.

17 ¶ Sed & si quis vellet tueri priorem partem possunt multa responderi ad argumenta & rationes in posteriore allegatas,adeo omnia in iure nostro sunt obscura,quę si quis nosse cupiat,legat pręter eos quos suprà citauimus,Soci.d.cons.150.incip.& nos introducere ferme per totum,lib.j.& Corn.cons. 290.cuius est initium,ardua plurimum etiam ferè per totum,lib.2.

Responsiones ad rationes alterius partis.

18 ¶ Illud autem minime dubium est,quòd in regno,ducatu,comitatu,& id genus aliis dignitatibus indiuiduis,non potest petere secundogenitus legitimam,vt satis diximus suprà in 5.quæst.Sed & semper in nostro casu,quo videlicet defertur tota hæreditas primogenito iure primogenituræ haud dubie videtur secundogenitum non posse petere legitimam,cùm tota hæreditas iure primogenituræ sit legitima primogeniti, vt & inibi quoque diximus. Tenetur tamen primogenitus illi alimenta præstare,secundum Host.Io.An.& Panor.in c.licet,de vot.& late diximus suprà in 4.q.princ. nu.33. nec obstat,inquiunt,vbi etiam videbis idem esse in casu statuti repellentis fœminas. Ex quo plane constat non parum interesse inter legitimam & alimenta. Quod & multis ostendit Cor.consil.316. quò ad primum,col.4.versic.negatur,& seq.lib.j.

Quid in regno, & aliis dignitatibus indiuiduis.

QVINQVAGESIMASEXTA QVAESTIO.

1 QVinquagesimosextò quæro consequenter,si pater fecerit testamentum,in quo non prætęriuit secundogenitum,de quo in præcedentibus locuti sumus,sed eum instituit in re quapiam modica infra legitimam,an saltem hoc casu poterit secundogenitus petere supplementum legitimę.Et certe ad hanc speciem sunt quædam rationes particulares & priuatæ vltra eas quas diximus in tribus præcedentibus quæstionibus, vt secundogenitus id possit. ex quibus multas sigillatim videbis collectas à Cor.cons.309 circa primum quæsitum,in primo dubio,lib.3.& plenius Maria.Soci.cons. 30.quamuis ex his,col.9.supereſt ergo.& Franc.Curt.Sen.cons.37.considerato themate,per totum. nam id con.ob id factum est. Quibus ipsi moti tenent in casu statuti repellentis filias ob masculos, eas(si institutæ fuerint)posse agere ad supplementum legitimæ. vti etiam tenet Saly. in d.auth. nouissima,col.vlt.versi.sed scias quòd si statutum.C.de inof.testamen.vbi dicit se ita consuluisse Mantuæ,idémque fecisse Bald.Papiæ,& Io.Riccium Florentiæ, & quosdam Doct. Paduanos,vti etiam tenuit Benedi.Capr.cons.151.subscripsi,in 2.dubio.& Soci.in l.Gallus.§.& quid si tantùm,col.3. versi. postremò circa præmissa.ff.de lib.& posthu.vbi & multa in hanc partem adducit.

Quid si pater non prætęrijt secundogenitũ, sed instituit infra legitimam an posit petere supplementum.

2 ¶ Tamen communiter tenetur contrarium iisdem prope rationibus quas diximus in præcedenti quæstione, ex quibus satis responsum est rationibus contrariis. Nam præter multos ex iis,quos tibi citaui in d. præcedenti quæst.qui hoc expresse tenuerunt:id quoque tenet Bart.consil.8.factum tale proponitur,quidam nomine Thebaldus,in vlt.dubio.Angel.consil.105. statuto cauetur,in 2.dubio. Pet.Anc.consil.428.super casu nuper proposito.Paul.Cast.cons.196.in puncto quæritur,col.2. vers. secunda verò inspectio,lib.j.quem & nos citauimus in d.præcedenti quæst.sed ad alium finem.& latè Corne.consil.316.quò ad primum,in primo dubio,lib.j.Carol.Rui.consil. 152.prosequendo ordinem,col.pen.nu.13.lib.5.Sed tu tamen hîc vide omnino Soci.consi.150.dominus labia,&c. & nos introducere,&c.col.7.vers.succedit tertiò illa principalis,li.j. vbi hanc rem latissime omniũ disputat.

De eadem re.

3 ¶ Sed non video tamen(vt interim meum interponam iudicium) si secundogenitus,aut quiuis alius non admittitur ad petendum legitimam, quomodo admitti possit ad petendum supplementum ipsius, neque enim eius quod non est supplementum esse potest. Et quia etiam si præteritus fuisset, non potuisset impugnare testamentum,vt late diximus in 53.quæst. imò nec si exhæredatus fuisset,

Authoris sententia.

BIU Cujas

querelam habuisset, cùm ab intestato non succedat.l.posthumus.§.si quis ex iis.ff.de inoffic. testam. Ergo nec ei debet dari petitio supplementi legitimæ quæ succedit loco querelæ, & pro iniuria illata filio.l.omnimodo.C.de inof.testa.& probat Bar.& recentiores in d.l.Gallus.§. & quid si tantùm. ff.de lib. & posth. Et si aliter diceremus,sequeretur quòd imputaretur testatori,quare testamentum condidit,& sic minùs posset disponere testando,quàm non testando,contra tex.in d.l.posthumus,in princ.vt & alibi diximus.

QVINQVAGESIMA SEPTIMA QVAESTIO.

1 *An si secundogenito quicquã relinquitur, id fieri debeat titulo institutionis.*

QVinquagesimo septimò.Si pater aliquid reliquit secundogenito,aliàs excluso,An satis sit ei relinqui quoquo relicti titulo:An verò necesse sit ei relinqui titulo institutionis, vt aliàs de iure communi relinqui necesse est.§.cæterum,in auth.vt cùm de appel.cogno. Nam & is titulus honorabilior est,& pinguior ob ius accrescendi,& alia quædam.l.filium.§.si legata.ff.de leg.præsta.& no. per Bar.post antiquiores in l.illa institutio,& l.his verbis.ff.de hær.instit.

2 *De eadem re.*

¶ Tu tamen dic non requiri huiusmodi titulum.Nam si secundogenitus præteriri potest, vt iam satis diximus quæst.53.certe maiori ratione ei relinqui potest quouis titulo,atque etiam sub conditione.Bar.in l.Titio centum.§.Titio genero.ff.de condi.& demon.Et ita in casu statuti repellentis fœminas tenet Laurus à Palatiis in tractatu statutorum repellentium fœminas, char. 7. versi.rursus quæro,vtrùm filiæ excluſæ.

QVINQVAGESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 *An statutum primogenituræ loquens in feudalibus habeat locum in allodialibus.*

QVinquagesimo octauò quæro, quid si statutum dicat quòd primogenitus succedat in feudalibus:an habebit locum & in allodialibus?Breuiter dic q̃ non. Tum quia verba statuti allodialibus non conueniunt,cùm tantùm de feudalibus loquantur,& vbi verba statuti deficiunt,deficit & ipsum statutum.l.4.§.totiens.ff.de dam.infect.cum simi.à me late congestis in repet.l. fi vnquam , in verbo,libertis,nu.2.C.de reuoc.donatio. Tum quia casus omissus à statuto,pro omisso habetur,& remanet in dispositione iuris communis,secundum Bal.in l.si plures,col.8.versic.iuxta prædicta.C. de cond.inser.cum concord.adductis per Alex.cons.13.circa primum,col.5.vers.bene facit,lib.3.& à me latiùs suprà in quæst.40.in 35.ratione pro patruo. Tum denique quia huiusmodi statutum est contra ius commune,vt plene ostensum est suprà in 4.quęst.princ.& propterea stricte interpretandum,nec extendendum,per not.in l.si verò.§.de viro.ff.sol.matr.cum si.

2 *De eadem re.*

¶ Et ita nuncupatim in casu nostræ quæst.voluit Bal.in l.omnes populi,col.7.vers.3.quæro quæ sunt illa.ff.de iust.& iur.quem sequitur Pet.Anc.in rep.c.j.in 14.q.prin.vers.circa primum, vtrùm scilicet excludatur,de constit.& Marti.Lauden.in c.j.§.& si clientulus,in fi.& ibi quoque Cardi.Alex.etiam in fi.tit.de ali.feud.Idem Marti.in tracta.de primogenitura, col.7.vers.quæro si statuto vel consuetudine.& Maria.cons.30.quamuis ex iis,col.8.versic.nec obstat quod allegari.Sed & sequi videntur dum Bal.eo in loco alleg.Franc.Aret.cons.162.diligenter & mature,col.3.vers.confirmatur ista conclusio.& Soc.cons.252.cuius hoc caput est,visis instrumentis,col.4.vers.7.ad idem adducitur lib.2.

QVINQVAGESIMA NONA QVAESTIO.

1 *An priuilegiũ regi concessum transeat ad primogenitum.*
Et an ad cæteros liberos.
Priuilegia an & quando dicantur personalia.

QVinquagesimo nonò quæro,an priuilegium Regi concessum transeat ad primogenitum:& an ad eum tantùm,an verò ad cæteros quoque, qui in regno non succedunt? In qua specie illud primùm discutiendum est,an priuilegium simpliciter alicui concessum, nulla liberorum mentione facta , liberis ipsius competat. Sunt enim qui simpliciter dicunt non competere,sunt & qui contrà simpliciter dicunt competere:sunt præterea qui dicunt competere in vita patris tantùm. Sunt denique qui contrà post mortem patris tãtùm,vt facile apparebit ex iis quæ infrà subiiciemus.Sed illud primo loco dicendũ est,quò cætera faciliùs intelligantur,magnam esse altercationem inter nostros iuris interpretes,an & quando priuilegia dicantur personalia, vt personã non transgrediantur:an verò realia,vt transeant ad hæredes,aut rerum successores,de quo per gl.in l.forma.§.quanquam.ff.de censib.& in l.sordidorum,vbi & Bal.& Io.Plat.C.de excu.mun.lib.10.& in c.cum venissent,de insti. & in c.tua,in gl.vlt.de his quæ fiunt à præla.sine consen.capit.& in summa, 15.q.2.& in c. possessiones.16.q.j.Pet.& Cyn.in l.vlt.in 4.q.ff.de constit.Dy.& Ioan.An.in c.priuilegium , de reg.iur.lib. 6. Cyn.Rayn.Bar.Bal.Ang.Imo. Alex.& recentiores in l.quia tale,quæ communiter legitur cum l.maritum.ff.sol.matr.Cy.in l.hæredes.C.ad Velleia.Spec.tit.de instr.edi.§.nunc autem , vers. item quod fuit concessum,& vers.seq.Bar.& Bal.in l.j.ff.de constit.prin.Bar.in l.continuus.§.si ab eo.ff.de verb. obli.& in l.pater filiæ.ff.de seruit.leg.Bal.in l.cùm seruus,aliàs,idem Iulianus.§.si quis alicui.ff. de leg. j.& in l.liberti libertæque,col.5.vers. de vno quæro,Imperator.C.de ope. lib.& in l.qui se patris. C. vnde lib.& in l.si non speciali.C.de testa.& in rubr.C.de priuileg.dot.col.4.Paul. Liaz.in sua disputatione incip. Papa scribit Episcopo. Fede.consil.68.super eo quod quæritur. Petr. Anç. in c.ne aliqui,de priuileg.lib.6.& consil.327.discurrit materia dubij.Alex.consil.86.in causa Datiorum,lib.j.& Barb.consil.44.sapienter scripsit,col.2.& seq.lib.2.quos omnes videre poteris.

2 *Priuilegia parentum transire in filios licet non in extraneos hæredes.*

¶ Sed dubitatur à nostris, an eo casu, quo priuilegium non transit ad hæredes, procedat in hæredibus extraneis:an verò etiam in liberis? Et sanè videtur priuilegia etiam personalia ad liberos nihilominus transire,licèt non ad extraneos,per l.etiam,iuncta d.l.maritum, & d.l.quia tale,quæ confestim eam sequitur.& ibi etiam gl.ff.sol.mat.& l.assiduis.§.exceptis,& ibi quoque gl.in verbo, eis.C. qui poti.in pigno.hab. & in d.l.sordidorum.C.de excu. mu.lib.10.& gl.in l.& si fideiussor.§.si maritus.ff.de re iud.& in l.dabimus.§.j.ff.de priuil.cred.& in l.ex pluribus,in gl.vlt.ff.de admi.tut.& in l.j.

C.de

BIU Cujas

C.de priuil.dot. & diximus suprà in 40.q.in 11. ratione pro nepote, & ex aliis iuribus ostendimus, priuilegia parentum transire ad filios.

3 ¶ Quibus & tu adde quod voluit Bar.in l.libertus.§. patris.ff.ad munic. quòd ciuilitas patris transit ad filios,tum aliis rationibus, tum quoniam priuilegia acquisita ob dignitatem transeunt ad filios, per l.filij.§.Senatores,eo.tit.quod & idem tenet Bal.in l.non plures,ad fi.C.de sacr.eccl.& in l.2.col. vlt.vers.item not.C.de lib.& eor.libe.de quo etiam per eundē in l.j.C.de pat.qui filios distra.& quod voluerunt Ioan.And.Pet.Anca.Domi.& Philip.Fran.in d.c.ne aliqui,de priu.lib.6.priuilegium concessum Regi & eius filiis non amitti per mortem ipsius Regis, quin ipsi filij eo potiantur.

Ciuilitas patris trāsit ad filios.

4 ¶ Verùm contra hanc sententiam facit text.in l.pen.§.si puellæ.ff.de rit.nupt.vbi priuilegium quod habet pupillus in actione tutelæ,non transit etiam ad liberos.& ad hoc illum tex.ponderat Bar.post Iac.Aret.ibi contra glos.in d.l.ex pluribus,vbi idem quoque Bart,reprehendit gl.ibi, & Alex.in d.l. quia tale,col.2.versic.sed an in casibus.ff.solut.matrimo.vbi dicit aliàs tenuisse priorem partem,sed nunc hanc sequi, per d.text.quem tamen corruptè allegat, nisi sit mendum in codice, in tit. de in inte.resti.& ita dicit communiter teneri.

Contra suprà dicta.

5 ¶ Hæc autem intelliguntur post mortem eius cui est concessum priuilegium, vt videlicet filius succedat in priuilegio, Sed in controuersia est,an & in vita patris competat illud ipsum priuilegiū filiis. Et videtur esse text.quòd sic,in l.2.& ibi Cy.& Bal.C.de episc.& cler.& in l.vlt. & ibi quoque Cy. & Bal.C.de iniur.Per quos etiam tenet Pau.Cast.in d.l.maritum,col.2. vers.an autem priuilegium. ff.sol.mat, quòd priuilegium concessum personæ extenditur ad filios, viuente illo cui concessum est,si sint tales qui possint participare,vt ipse loquitur,de priuilegio.Et ad idem est tex.in l.medicos, & in l.vlt.C.de profe.& medi.lib.10.& in d.c.ne aliqui,& ibi Lap.& Pet.Anc.& Domi.de priuil.lib. 6.Et ita quoque voluit gl.in c.3.11.q.3.quæ dicit quòd eodem priuilegio vtitur filius clerici, quo ipse clericus,per d.l.2.C.de episc.& cleri.

Sed an in uita patris cōpetat ipsum priuilegium filiis. Qui dicunt cōpetere.

6 ¶ Et ita quidem filiis viuente patre videtur competere priuilegium patris, vt tantùm eo viuente competat,non etiam eo mortuo.per text.in d.l.vlt.vbi hoc not.Cy.& Bal.C.de iniur.& voluit gl.in d.l.2.in verbo,filij,& ibi Cy.Bal,Alberi.& Saly.C.de epi.& cleri.& gl.in l.medicos,in verbo,& filiis, & ibi Ioan.Plat.col.2.vers.& hæc priuilegia.C.de profes.& medi.lib.10.& idem Io.Plat.in l.filiis,ante fi.C.de Decuri.eo.lib.10.Nam cùm pater ipse sit causa priuilegij,ipso deficiente,deficit & priuilegium,vt dicit ipse Plat.Et idem voluit Panor.in c.licet,in fi.de censib.Nisi hoc(inquit) esset priuilegium dignitatis innatæ,videlicet nobilitatis,quæ transit ad filios.

Sed non post mortem ipsius.

7 ¶ Quibus adde quòd aliàs generaliter mutatione personæ,quæ causa est immediata priuilegij,mutatur priuilegium,per l.licitatio.§.vlt.ff.de publ.& vect.& l.Paulus.ff.de acquir.hær.& l.j.C.de impo. lucra.descrip.& voluit per illos text.Bal.in rub.C.de vsur.in q.4.& l.sed & si restituatur. ff. de iudi. quam & ad hoc expendit ipse Bal.in repe.l.2.in 7.quæst.C.de serui.& aqua.& voluit etiam Io.Ana. in c.salubriter,de vsur.& Barb.in tracta.de præstan.Cardi.in 2.q.j.partis,col.j.& Soci.consil.93.circa primum,col.6.versic.ad quintam rationem,lib.j. vbi & ad hoc allegat l.si fundum per fideicommissum.§.vlt.cum ibi not.ff.de leg.j.& l.cùm patronus.ff.de leg 2. Sed quibus addere potes optimum text.in l.in omnibus.ff.de reg.iur.

Mutatio personæ, quæ est causa priuilegij,mutat priuilegium.

8 ¶ Alij contrà negant competere filiis patrum nec ipsorum quidem viuentium priuilegia, & inter hos Bal.in l.j.col.j.in fi.per illum tex.C.si rector prouin.vbi eleganter decidit, quòd si ex forma statuti offendens Potestatem obnoxius est alicui magnæ pœnæ:offendēs filium Potestatis, non cadit in pœnam statuti,& ita non gaudet filius priuilegio patris.& hoc dictum Bal.pro singul.sequitur Fran. Are.cons.130.incip.consultissime domine collateralis.De quo & tu vide eundem Are.in d.l.maritū, col.vlt.ff.solu.mat.& quæ scripsimus in Legibus Connubial.post easdem,nu.56.contrarium tamen.

Qui dicūt nec uiuentium quidem patrū priuilegia filiis competere.

9 ¶ Et pro hac parte faciunt text.declarantes priuilegia patrum non competere liberis, videlicet in l. in honoribus.§.vacationum.ff.de vac.mu.& in l.semper.§.immunitati.ff. de iure immu. & d.l. in filiis.C.de Decu.lib.10.Nisi etiam quis dicat hos text.magis contrarium probare,quasi videlicet priuilegia patrum,de quibus loquuntur, ad liberos quoq; spectassent,nisi contrarium expresse statuissent. Tamen gl.in l.sed & milites.§.j.in verbo,neque horum filij.ff.de exc.tut.ita eos videtur intellexisse,vt ex iis probetur & teneat priuilegium patris non competere filiis.pro cuius sententia facit & text.in d.c.ne aliqui,ibi,Regibus eorúmque filiis,de priui.lib.6.ex quo not.Ioan. And.Lapus, Petr. Anc.Domi.& Philip.Fran.priuilegium patri concessum non extendi ad filios, nisi exprimatur.

Leges id probantes.

10 ¶ Quæ quidem tantæ difficultatis anxietates non nisi distinctionibus limitationibúsque leuari possunt: ad quas quotidie cogimur confugere, cùm nihil in promptu est aliud, quo legum tenebras amoliri possimus.Sed satis est sigillatim sententiarum discrimina ostendisse.Tu autem,lector amantissime, nostrorum in eam rem distinctiones videbis per Alberi. in d.l.semper.§. immunitati.ff.de iure immu.& in j.parte statutorum.q.114.incip.sed pone quòd concessa est.& Ioā. Plat.in d.l.in filiis, in 4.not.vsque ad fin.C.de Decur.lib.10.& in d.l.vlt.post And.Baru.ibi C.de profes.& medi.eo.lib. Pan.in d.c.licet,ante fin.de censi.& Franc.Are.in d.l.maritum,ante fi.ff.sol.mat.

Qui distinguunt.

11 ¶ Sed nunc ad principalem quæstionem nostram accedamus. An videlicet cùm priuilegium concessum Regi aut baroni,censetur esse concessum filiis,vel quia exprimitur,vel quia est eiusmodi priuilegium,quod transeat ad filios:num ad primogenitum tantùm transeat qui solus in regno aut barona succedit,an & ad alios quoque filios.Et vt res sit magis dubia, pone aliquod priuilegium esse

Redit ad principalem quæstionem.

BIU Cujas

generatim concessum Regibus & eorum filiis,quale est in d.c.ne aliqui,de priuil.lib.6.Nam si esset priuilegium aliquod con essum speciatim Regi alicui & eius filiis,non tanta esset dubitandi occasio:quia filij pluraliter essent expressi,& ideo ad omnes hauddubiè censeretur pertinere.

12 *Decisio principalis quæstionis.*

¶ Et sanè Ioan.And.in d.c.ne aliqui,tenet in casu d.c.quòd ad omnes transit,nedum ad primogenitum,licet illi in regno non succedant,quia non tãtum primogenitus qui succedit,sed & alij qui non succedunt dicuntur filij Regum.sequuntur Pet.Anc.Domi.& Phil.Fran.ibi.& Mart. Laud.in tract. de primogenitura,col.pen.vers.sed nunquid si Papa,vbi tamen limitat procedere,nisi priuilegium esset concessum fauore primogenituræ,quia limitata causa limitatum parit effectum,l.in agris.ff.de acquiren.rer.domin.& l.age cum Geminiano.C.de transact. Et propterea etiam si id esset priuilegium,quod Regi concederetur,quia rex esset,videretur quòd non transiret nisi in filium,qui etiam regnaret eadem ratione.Non etiam in cæteros,quibus non ea esset Regis qualitas.

SEXAGESIMA QVAESTIO.

1 *An primogenitus debeat diuidere,& iunior eligere.*

SExagesimò quæro,An verum sit quod vulgò dici solet,Primogenitum fratrum debere hereditatem diuidere,alterum autem posteà eligere.Quæ vulgi persuasio non à paucis seculis orta videri potest,quando apud Senecam scriptorem antiquissimum, si paucos tollas, titulus 3.declamationis lib.6.huiusmodi est,Maior frater diuidat patrimonium,minor eligat.Cuius & è nostris mentionem fecit Pet.An. in rep.c.j.ante fi.5,q.pri.de const.& Io.Pla.in l.j.col.1.C. de his qui se defe. lib. 10.& in §.vlt.Instit.pro socio.

2 *Exemplum in hac re ueteris testamenti.*

¶ At multis ant seculis cùm Abraham & Loth nepos ex fratre eius sese separare vellent, & veluti terram sibi diuidere: Abraham natu maior diuisionem fecit,& Loth minori optionem dedit,vt scribitur Genes.13.c.De qua re loquens D.Ambr.lib.j.de Abraham patriarcha c.3. Cuiusmodi,inquit, esse debet diuisio,patriarcha edocet.Firmior diuidat,infirmior eligat,ne habeat quod conqueratur. Electionis enim suæ partem non poterit calumniari.Non residet occasio resiliendi, cui datur optio eligendi.Nec diuisor grauatur.nam quò est prudentior, eo cautior , vt nec diuisione circunscribatur,nec in electione fraudetur.Sed & D.Aug.lib.de ciuit.Dei 16.c.20.hinc dicit manasse pacificam inter homines consuetudi ẽ,quæ maiori diuisionem,minori optionẽ tribuit. quem è nostris retulit nõ designato tamen loco,Bal.in l.si maior,post prin.C.cõ.diui.& multi ex iis,quos infrà citabimus.

3 *Qui tenent ita fieri debere de iure communi.*

¶ Et ita quoq; obseruandum esse ex iure communi voluit Ray. Forli.in l.inter pupillos. ff.de auth. tuto.Nicol.Neapo.in l.j.& ibi quoque Lucas Pen.col.2.in verbo,priuilegium,& Alex.in addi. Bar. C.de his qui se deferunt,lib.10.Idem Nicol.in l.2.in prin.C,quando & qui.quar.pars,eo.lib.10.Ray. Forl.in l.inter pupillos.ff.de auth.tut.Bal.vt plurimi referũt,licet in meo codice aliter dicat,in l.suus quoque,in prin.col.2.vers.item quærit Bar.ff.de hær.instit Collec.Pet.Anca. & Anto.in c.j.in princ. extrà de parochi.Floria.in l.j.in fi.ff.famil.ercisc.& Ioan.Ana.in c.qualiter & quando,le 2. col.item 2.vers.& prælictis,de accusa.& Guid.Papa,qui hoc dicit de iure communi procedere,& consuetudine obseruari,dec.289.sunt duo fratres,& sin.92.in diuisione,& Alex.aut quisquis est,in addi.Bal. in l.si maior.C.com.diui.& non obscure Corne.cons.234.licet in hac,per totum,præsertim verò ante finem lib.j.& Ias.in l.j.col.7.versic.adde prædictis.ff.si cert.pet.& in §.quædam, col.17. in paruis, versic.quæro de quæstione,Instit.de actio.& Matrh.Afflic. in tract.prothomiseos,char.6.col.3. vers. item pone quòd pluribus,& tacitè Steph.Bertr.consil. 117.viso casu,lib.2 & Hiero. Zanet.in tracta. contrario Iuris cano.& ciuil.in 88.differ.& Hiero.Schiur.consil,71.domini,&c.casus super quo , per totum.& maxima pars eorum,quos tibi citabimus in 3.ab hinc versic.si hanc opi.

4 *Comprobatio illius opin.*

¶ Et pro hac parte facit text.in d.l.j.C.de his qui se defer.vbi in casu illius l.quo filius & vxor defuncti vterque pro media parte rem habent communem : mulier nimirum debilior pars habet optionem eligendi.Ex quo dicũt vulgares,vt scribunt Bar.Ang.& Io.Plat.ibi,q; maior debet dare optionem minori. Quòd si quis contendat id tantùm procedere in eo ipso casu,de quo loquitur, legat Bart in l.Senatus.9.Senatus,in fin.ff.de iure fisci,qui ex text.in d.l.j.not.id in vniuersum obtinere,vt cùm quis habet rem communem cum fisco,fiscus debeat diuidere,alter eligere.Facit & text.in d.c. j.de paro.vbi cùm fit diuisio episcopatus inter duos,is debet diuidere , qui diutius episcopatum administrauit,minor autem eligere.Ex quo not.gl. meliorem esse conditionem minoris. Et hoc confirma,quia cùm is tex.Iuris Canonici sit in eam rem clarus & apertus,nec habeamus text.Iuris Ciuilis,qui istud clarè decidat, huic debemus adhærere etiam in foro ciuili , iuxta gloss. in c. licet ex suscepto,in verbo,vacante,de foro compe.& in c.Rayn.de testa.& not.in c.j.de oper.nou. nunci.

5 *Sancti authoritas munita authoritate veteris aut noui testamenti præfertur constitutioni papæ & imperatoris.*

¶ Facit etiam,quia authoritas sancti,cuiusmodi fuêre & Augustinus & Ambrosius,munita authoritate veteris aut noui testamenti,debet præferri constitutioni Papæ aut Imperatoris,vt voluit gl. no. loquens nominatim de Augustino in c. de libellis,in verbo,illorum.20. dist. quam sequitur & dicit sing.Panor.in c.tua,le j.in 3.not de dec.vbi etiam dicit semper esse menti tenendum.& in d.c.qualiter & quando,le 2.in j.no.& ibi quoque Io.Ana.& Fran.Arc.vterque col.j.de accu.& Rom.qui eam quoque dicit sing.in sing.681.dicas quæ authoritas.& Alex.qui dicit sing.in l.j.col.8.versic.circa tertiam partem.ff.si cert.pet.Sequitur item Barb.in ca.j.col.11.extrà de offic.dele.Card. Alex.in c.noli, le j.9.distin.Soci.in l.j.col.5.ff.si cert. pet. Fely.& Philip.Dec. in j.lect.in c.ne innitaris,vterque col.2. de Constit. Sed de hoc est optimus text.in §.hæc authoritas,& ibi etiam gloss.36.quæst.2. quem ad hoc etiam expendit Roma.vbi suprà.

Limitatio illius opin. 6 ¶ Si hanc opinionem sequaris , ita eam limitabis , vt procedat cùm maio. diutius, aut certè æquali

tempore

tempore rem communem administrauit, vt proinde sit verisimile illum melius certiúsque rerum qualitates & æstimationes intelligere, vt voluerunt Host. Ioan. And. Colle. Anto. Pet. Ancar. & Pan. in d.c.j.de paroch. Lucas Pen. in d.l.j.quo loco suprà citauimus. C.de his qui se defer. lib.10. Felin. in rub.de maior.& obedi.in fi. Ias. in d.l.j. ff.si cert.pet.& in d.§.quædam, instit.de act. Fran. Purpur. in l. procurator, col.2.vers.& maior in proposito. C.de eden.& Steph. Bertran. d.consil.117. lib.2.

Si maior diutius aut æqualiter administrauerit.

7 ¶ Et id propè perpetuum est, vt in huiusmodi casibus & similibus loquentibus de maioribus vel antiquioribus, intelligamus de his qui diutius rem de qua agitur, administrarint. Sic enim intelligit gl. in c.cùm in tua, quod est vlti.in verbo, antiquiores, in prin.de consue.lib.6.quod ibi dicitur de optione præbendæ data antiquioribus ex consuetudine. nam ea interpretatur antiquiores non ætate, sed tempore quo in ecclesia militauerunt. Et eam sequuntur Io. And. Pet. Anc. Domi. & prope omnes ibi, cum aliis multis si.& concord. congestis à Io. Plat. in l.j.C.de Consuli. lib.12. vbi est bonus tex. & Fely. in c.j.col.2.& iterum in fi.de maio.& obedi. Caro. Rui. consil.19. in hac controuersia, col.3. vers. sed tamen præmissis, lib.j.& latissimè Ias. qui super eodem casu consuluit consil.192. exorta est glorioſa, lib.3. Quibus adde Philip. Deci. consil.161. pro domino, col.j.vers.2. dominus.& Franc. Purpur. in d.l. procurator. C.de eden.& quæ diximus suprà in præfatione nu.106. octauò quò quis senior, & nu.115. decimotertiò qui antiquior est. & iterum nu.124. sed & hoc ita,& seq. Scio autem in nostra curia Parisiensi antiquiores non respectu ætatis, sed receptionis dici.

Id quod generale est.

8 ¶ Intelliges secundò huiusmodi priorem sententiam, si tenenda sit, vt sit tamen liberum minori, post diuisionem factam à maiore non eligere, sed petere rem aliter diuidi, si diuisio ab ipso maiore facta esset fraudulenta, vt expressè voluit Ioan. Plat. in d.l.j.col.j.versic. & ex hoc dicunt. C. de his qui se defer. lib.10.& iterum in §.vlt.ad fin. Instit.de societa. Debet enim diuisio fieri ex bono & æquo, vt scribitur in §.quædam, vers.in quibus, Instit.de acti. ideóque si fraudulenta fuerit, debet in melius reformari. l.maioribus. C.com. vtriusque iudicij de quo nos etiam diximus in nostris Retractibus tit. j.§.24.nu.5.& seq.

Altera limita. Si ea diuisio sit fraudulenta.

9 ¶ Porro fraudulentæ diuisionis exemplum habes, vt & ipse Plat. in illis locis retulit ex Senecæ declamatione, cuius suprà meminimus, quæ est huiusmodi, Maior frater diuidat patrimonium, minor eligat. Liceat filium ex ancilla tollere. Quidam cum haberet legitimum filium, alium ex ancilla sustulit,& decessit. maior frater sic diuisit, vt totum patrimonium ex vna parte poneret, ex altera nothi matrem. Minor elegit matrem,& accusat fratrem circũscriptionis. Et inter alia adducit. Lex (inquit) te diuidere, me eligere iussit. Apertè ne minor circũscribatur, timet. Sic diuisit, vt si vellem, non essem mendicus: relinquerem fratrem in egestate, matrem in seruitute. Non est diuidere, ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Et postea, Elige aut patrimonio careas, aut scelere. Et iterũ pòst, Obiici (inquit) non potest, quod lege factum est. Imò non nisi quod ex lege factum est. Nam si quid aliter factum est, per se irritũ est. Circunscriptio semper crimen sub specie legis inuoluit. Quod apparet in illa, legitimum est: quod latet, insidiosum. Semper circunscriptio per ius ad iniuriam venit. Lex iubet maiorem diuidere, minorem eligere. Nec tu diuisisti, nec ille elegit. Sic à te alligatus est, vt necesse haberet, quod non expediebat.

Exemplum huiusmodi fraudulẽtæ diuisionis.

10 ¶ Tamen communis nostrorum Doct. sententia est, fratres per omnia in ea re esse æquales, nullíque ratione ætatis vel maioris siue minoris partis, vel alterius qualitatis tribuendam esse diuisionem, aut electionem: sed vel sortis iudicio, aut aliter iudicis arbitrio esse committendam: nisi, quod iam diximus, aliter diceret consuetudo, per l.non ampliùs.§.vlt.cum l.seq.ff.de leg.j.& d.l.2.C.quan.& quib. quar.pars.lib.10.& §.si familiæ,& §.seq. Instit.de offi.iudi. Ita voluerunt Bar. Bal. Ang.& Io. Plat. in d. l.j.C.de iis qui se defer. lib.10. Bar.& Io. Plat. in d.l.2.C.quã.& quib.quar.pars.lib.10. Io. Fab. Alber.& Pau. Cast. in l.ad officium. C.com.diuid. Idem Io. Fab. in d.§.quædam, col.4.vers. quid si sint plures, & ibi etiam Angel. Aret. col.pe. versic. quæro de quæst. contingente, Institut.de acti. Ipse Alber. in l.cùm omnes, quam legit postremam tit.C.de prædi.mino. dum se remittit ad d.l.ad officium. Bal. in l.iubemus, la 2.in prin.col.2.vers. quæro iste iudex.C. de sacros.eccl.& in d.l.si maior, in princ.C. com.diui. per illum tex. qui vult æqualitatem per omnia seruari inter liberos. & idem Bal. in l.sancimus, in prin.col.3.vers. rem donatam habuit:& ibi etiã Ang. in §.j.C.de dona. vbi hanc opi. dicunt seruari de consuetudine. Ipse Bal. in l.Lucius, in addi.in fi.ff.fami.ercis.& in l.vlt.ad fi.prin.& ibi Ang. in vna lec.C.com.de leg.& Pet. Vbal. eius frater in tract. societatis, in 11. parte, col.46. versic. quæro plures fratres diu steterũt. Floria. sibi cõtrarius in l.arbitrium.ff.fam.ercis. Imo. in d.l. suus quoq;, in prin. col.vlt.ff.de hær.insti. Ro. in l.sed cum ambo, quam legit cum l.in tribus.ff.de iudi. vbi eos vocat imperitos, qui priorem illam opi. tenent.& cons.471. lucrum autem ex dote, in 2.dubio. Panor. in d.c.j. col.2. vers. nota q; episcopus, de paroch. Io. Plat.& Ang. Are. in d.§.vlt. col.vlt. Insti. de societ.& idem Ang. in trac. malef. in verbo, dãdis & soluendis generali Camerario, statim post prin. Marti. Laud. in tract. primogenituræ, col.j.vers. rursus quærendum. Masue. qui id dicit obseruari de consuetudine, tit. de societ.§. item si frater. Barb. in rub. de reb. eccl. non ali. col.49. n.182.& seq. Iac. à S. Geor. in l. Imperator, circa medium, vers. sed addo hic vobis. ff de pactis. Caro. Rui. d. cons.29. col.3. vers. circa tertiũ lib.5. Steph. Bert. sibi cõtrarius, cons.4. donatio, in 3. dubio, in fi. lib.j. Bened. in repe. c. Rayn. in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1. nu.211. extrà de testa. Fabia. Gioch. qui ita dicit communiter teneri, in repe. auth. nouissima, in 10.q. prin. col.3. C. de inof. test.& Fran. Ripa in d.l.j. col.11. nu.69. ex quo infert. ff. si cert. peta. Et dicit Ioan. Ana. in d. cap. qualiter & quando, le 2. de accusa. ita ex facto

Qui tenent illam priorẽ opi. non esse uerã.

BIU Cujas

consuluisse omnes doctores Bono. excepto vno, quamuis ipse sit alterius opini. vt diximus.

11 *Responsio ad contraria.*

¶ Nec ob. d. c. j. de paro. quod est præcipuum principaléque fundamentum eorum qui tenent priorem partem: quia id nõ loquitur de maiore aut minore respectu ætatis, sed temporis administrationis, vt iam diximus, & aperte insinuat text. ibi, vt ille diuidat qui amplius temporis in episcopatu habet. Nec etiam loquitur in diuisione rerũ hæreditariarum, in quibus nihilo plus iuris habet maior ætate, quàm minor: sed æquales sunt omnes in omnibus. Sed loquitur de re communi, non quidem vt cæteræ solent, sed iure quodam speciali introducto fauore fidei: quia videlicet alter, episcoporũ, qui delectus fuerat ob hæresim, ad catholicam fidem reuertitur: & ita ad mediam partem episcopatus, cum eo qui in eius locum suffectus fuerat, recipitur. ea lege, vt qui diutius episcopatum administrauit, diuidat, alter eligat. Item ibi nõ agitur de tam graui præiudicio, quàm in nostro casu, in quo præiudicium perpetuum est filiis, & eorum hæredibus: ibi autem ad tempus vitæ duntaxat. Ex quo satis intelligis non esse hic distinguendum inter Ius Ciuile & Canonicum: nec inter bona ecclesiastica & temporalia, vt nonnulli contendunt, & inter alios Ludo. Gomes. in §. quædam, col. pen. & vlt. Instit. de actio. nisi in casu d. c. j.

12 *Ad idem.*

¶ Text. autem in d. l. j. C. de his qui se defer. lib. 10. nihil probat pro priori sententia. Est enim ibi ius speciale quoddam introductum fauore mulieris, quę seipsam detulit, ob idque priuilegium obtinet, vt prior eligat. Nam is text. nuncupatim priuilegium id appellat. Ex quo apertè colligitur ius commune esse in contrarium, per c. priuilegia. 3. di. & l. quod verò, & l. ius singulare. ff. de legi. cum si. Sicuti scienter annotauit Bal. in d. l. j. in 4. no.

13 *Ad authoritatem ueteris testamenti.*

¶ Ea autem veteris testamenti authoritas de Abraham & Loth suprà in priore parte adducta, non ea est quæ pro lege habenda sit, cùm nullo pacto mores respiciat, sed iudicia, & leges. Ideo non nos obligat, neque adstringit, vt no. in §. his ita. 6. di. & voluerunt Imo. & Ro. loquentes de venditione primogenituræ inter Esau & Iacob, in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. & omnes in c. vlt. de consti. cum multis concord. à me adductis in tractatu Retractuum, lib. 1. in præfatione, nu. 8. & horum quidam, & 2. seq. vbi etiam comperies scriptores Theologos hoc ipsum tenere: & aliquid etiam diximus suprà in 29. q. qua tractamus an illud ius primogenituræ cedi possit, nu. 3. verùm Bar.

14 *Cõsuetudinem hac in re seruãdam.*

¶ Ex quibus satis apparet posteriorem illam sententiam esse veriorem de iure communi, vt scilicet non sit necesse maiorem diuidere, minorem eligere. Nisi tamen huiusmodi esset cõsuetudo, vti est, sicut dicit Ang. in d. l. sancimus. §. j. C. de dona. & Guid. Pap. d. deci. 289. Illa enim valeret, & sequenda esset, vt nuncupatim in hac specie voluit Ro. d. cons. 471. in fi. & Barb. in d. rub. de reb. eccles. non all. vbi suprà citauimus. & Corne. d. cons. 234. licèt in hac, lib. j. vbi in superscrip. illius hanc esse Senis consuetudinem tradit. & cons. 239. visis statutis, lib. 3. vbi tamen dicit posse partes huic consuetudini renuntiare, & consentire in arbitros, qui aliter diuidant. & Carol. Rui. qui & hanc quoque consuetudinem esse in Germania scribit d. cons. 29. col. 4. vers. nec etiam obstat quòd de iure, lib. 5. & D. Cirierus in tract. primogenituræ, lib. 2. q. 3. in 8. prerogatiua, vbi hanc rem latè tractauit. Constat autem hanc consuetudinem esse apud Cenomanenses. c. consuetudinum eius loci. 295. & Andegauenses. c. 279. Sed apud Neustrios, quos vulgò Normanos vocamus, contrariã omnino esse consuetudinem, vt scilicet minor diuidat, & maior eligat, vt videre licet tit. consuetudinum eius gentis. 26. §. qui est *de parties a'heritage. §. quant a aucun*, & aliis multis seq. At D. Ferro. consue. Burdi. 11. de testa. §. 25. codémque vlt. in princ. ita de hac quæstione loquitur, vt nescias quæ sit ipsius sententia.

15 *Aliæ diuidendi & eligendi formæ.*

¶ Non omiserim esse aliquos text. qui videntur astruere in diuisione electionem esse eius, qui maiorem partem in re communi habuerit, videlicet in d. l. sancimus. §. ne autem. C. de donat. vbi si ex donatione aliquid sit commune inter donantem & donatarium, is qui habet maiorem partem, habet electionem offerendi alteri suæ partis æstimationem, vt totam consequatur. & ita illum text. intelligit gl. in l. vlt. in prin. C. com. de lega. & Lucas Pen. in l. 2. col. 4. C. de exac. lib. 12. Est etiam tex. quem & ipse Lucas allegat in l. 2. C. de metat. & epide. li. 12. vbi in diuidenda habitatione domus inter dominum ipsius & hospitem qui principem sequitur, dominus duas partes habet, hospes tertiam: domóque in tres partes diuisa, dominus primo loco eligit, secundo hospes, tertia item domino relinquitur: vt qui aut successione, aut emptione, aut extructione gaudet, electam præcipuè iudicio suam partem teneat & relictam. Sunt enim verba text.

16 *De eadem re.*

¶ Ex quo clarè liquet non id procedere in rebus cæteris communibus, in quibus non eadem obtinet ratio, vt etiam scribit Ioan. Plat. ibi, qui dicit rationem specialem esse illius l. vti etiam idem fecerat in l. 2. col. 2. vers. secundum speciale est. C. quan. & quib. quarta pars, lib. 10. Quantùm autem ad l. sancimus. §. ne autem pertinet, dicendum est eam tantum procedere in suo casu, videlicet cùm fit diuisio inter donantem & donatarium, vt autumat Ang. vbique in locis suprà allegatis. Nam in aliis casibus in diuidenda re communi nõ cogitur socius accipere æstimationem suæ partis, nisi res aliàs non posset commodè diuidi, iuxta text. in l. j. & ibi gl. Bar. & Bal. C. com. diuid. Quo etiam casu cùm videlicet res ipsa commodè diuidi non potest, & ita ad licitationem peruenitur, posset habere locum d. l. sancimus. §. j. vt videlicet cùm socij sunt pares licitatione, is præferatur qui maiorem habet, sicuti etiam sentit Bal. in d. leg. sancimus, cuius dictum in ea re pro sing. refert & sequitur Iason in §. quædam, col. 15. in paruis, versic. & quomodo debet iudex, Instit. de actio. vide tamen Bal. in c. j. vers. quærit gloss. titu. de duo. fratri. de no. bene inue.

Socius non cogitur accipere æstimationem suæ partis, nisi res aliàs diuidi non possit.

De eadẽ re. 17 ¶ Ex quibus & illud quoque potes facilè intelligere, quòd primogenitus ex maiori parte consue-

tudinum

tudinum huius regni habeat maiorem potiorémq; partem in succesione, præsertim in rebus feudalibus. Is certè, si aliter commodè huiusmodi res diuidi non possint, præferetur in licitatione cæteris suis fratribus & sororibus. Id quod ex nostris nuncupatim voluerunt duo Regij in nostro Senatu Parisiensi Consiliarij meritissimi, scilicet Do. Io. Ciriel us in suo laudatissimo opere Primogenituræ lib. 2. q. 4. in fin. Alter Do. Io. Sainxon in commentariis consuetudinum Turonensium tit. *de successions*. §. 4. col. 3. vers. quid si appreciatores. Quibus & nos accedimus.

SEXAGESIMAPRIMA QVAESTIO.

1 SExagesimoprimo quæro, An pater possit dotare filiam ex iis bonis quæ sunt ad filium primogenitum peruētura iure primogenituræ. Certè in regno Franciæ hæc quæstio nihil dubij habet, quoniam omnia sunt apud nos instar patrimoniorum redacta, possúntq; liberè dari in dotem & donari adusque portionem à consuetudinibus cuiusq; prouinciæ præscriptam: & aliàs quoq; in vniuersum alienari, vt alibi dicemus, præterquam tamē in ipso capite regni. Nam non potest Rex Franciæ quicquā ex his quæ sunt regni siue coronæ, vt vulgò in Gallia dicimus, alienare, ex lege perpetua Francorum. Nam quod ad ius commune pertinet, de ea re latè diximus suprà in 35. quæstione. *An pater possit dotare filiā ex bonis primogenituræ.*

2 ¶ Sed fac ex pacto aut ex concesione principis ius primogenituræ alienari non posse, siue quia id expresè dictum fuerit, siue etiam quia simpliciter fuerit concessum alicui, & primogenitis ex se tractim descendentibus: quo casu alienari non potest in præiudicium primogenitorum, quibus ex concesionis forma est ius quæsitum, per no. in c. 1. tit. de feud. suc. & per Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope. liber. & Bald. auth. si quas ruinas. C. de sacros. eccles. & Ro. cons. 98. quò ad id, col. j. & Franc. Aret. in l. apud Iulianum. §. si quid alicui. ff. de leg. 1. cum concord. Nunquid hoc casu poterit pater donare in dotem filiæ, aut etiam suæ vxori propter nuptias? Hanc quæstionem soluere potes ex eo, quod scribit Oldrad. cons. 95. ex forma istius statuti, quòd cùm ex statuto à rege Aragonum edito & iurato, non possent aliqua eiusdem regni bona immobilia alienari, sed integrum ipsum regnum ad primogenitum deferri deberet, tamen Rex ipse vxori propter nuptias quædā donasset: valet huiusmodi donatio, nec illam potest primogenitus infringere, quoniā propter matrimonium contrahendum, & propter dotem & donationem ante nuptias possunt alienari res aliàs inalienabiles, per auth. res quæ. C. com. de lega. *Præsertim si aliàs alienari non possint. Qui posse dixerunt.*

3 ¶ Et idem quoq; voluit in eodem casu Alber. qui nullam Oldr. mentionem facit, in j. parte statutorum, q. 144. cuius caput est, de statuto Regis. & in l. vlt. C. de don. inter vir. & vxo. & sequitur Barb. in repe. de reb. eccle. non alie. col. antepe. vers. 4. facit. & Iason in d. auth. res quæ, col. 6. & in l. filiusfa. §. diui, col. 8. ver. pro ista communi opi. in 1. lect. & iterum in 2. lec. col. 14. vers. intendo istum articulum. ff. de leg. j. vbi hoc dicit not. & ibi quoq; Ambro. Opin. col. 86. vers. facit quod voluit. & Ferdi. Loaz. char. 16. nu. 345. & Alciat. lib. 1. de verb. sign. char. 4. & Io. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxo. fol. 7. col. 3. vbi & hoc dicit generaliter procedere in omni iure primogenituræ. *Ad idem.*

4 ¶ Nam & aliàs quoq; alienari prohibita possunt in dotē dari, atq; propter nuptias donari, vt etiam probatur in l. mulier. §. cum proponeretur, & ibi Alex. & Soci. ff. ad S C. Trebel. & in l. à filia, in prin. ff. eo. tit. & in d. auth. res quæ. C. com. de leg. & in l. vlti. in fin. C. de litig. & voluerunt Iac. Aret. Cy. & Bal. col. 2. & Saly. in l. voluntas. C. de fideicom. Spec. & Io. And. in addi. ipsius, tit. de loca. §. nunc aliqua, vers. 109. vbi de emphytheusi loquitur. Bar. post Iac. Are. in d. l. filiusfa. §. diui, vers. quæro vtrùm hic fundus, & ibi omnes post eum, præter Iaso. in j. lec. ff. de leg. 1. Bald. & Saly. in l. vlti. col. vlt. C. de reb. alie. non ali. Pau. Cast. con 80. quia per suprad ictum, lib. 1. & cons. 131. circa ea quæ superiùs, col. j. eod. lib. j. Alexan. cons. 56. consideratis verbis testamenti, in 2. dubio, lib. 1. & latè Franc. Cur. Senior cons. 27. magnificus vir dominus Vgutio, col. 6. ver. verùm istis omnibus non obstantibus, quem tu omnino vide, & Matthæ. Afflict. in constit. Siciliæ incip. scire volumus, col. 2. versic. sed an possit, vbi loquitur in iure Regio. *Res alienari prohibitas in dotē dari posse*

5 ¶ Et id in emphyteusi procedere voluerunt Specul. & Io. And. in addi. ipsius, tit. de loca. §. nunc aliqua. vers. 109. Host. in summa de loca. §. vlt. ver. nunquid ergo res emphyteutica. ipse Io. Andr. dum allegat Specul. vbi suprà in c. potuit, col. 2. super gl. 3. & ibi Imo. col. 8. vers. tangit etiam hic, extrà eo. lib. Alberi. in l. 3. col. 2. & ibi Saly. qui id declarat, col. 2. vers. quęro ab extra an res. & Iason col. 31. ver. prima ergo. C. de iure emphy. Pau. Cast. in l. vsufructu, ad fi. ff. sol. mat. & Hiero. Gratus cons. 76. videtur pro domina, col. 4. vers. secundò principaliter, lib. j. Quanuis de feudo aliud statutum sit in c. donare, & ibi Bal. & alij, tit. quali. olim feud. ali. pote. vt etiam dicit Bal. in c. j. in prin. col. 2. vers. quæro an vasallus tit. de prohi. feu. ali. per Fed. Quod tamen an & quomodo procedat, videbis latè per Iaso. post alios in d. auth. res quæ. col. 8. vers. an autem res prohibita, & cons. 66. breuiter, per totum, lib. 1. & cons. 89. aggredior. col. 4. in 5. dubio, eo. lib. 1. *An autē id in emphyteusi procedat.*

6 ¶ Et hinc quoque videmus quòd licet non valeat donatio à patre facta filiofa. per l. antep. C. de donat. inter vir. & vxo. & l. 2. C. de inof. dona. valet tamen donatio illi facta in causam dotis. l. Pomponius Philadelphus. ff. fami. hercis. & l. si cùm dotem, in princ. ff. sol. matr. & not. glos. & Doc. in d. l. 2. C. de inof. testamen. & Pau. Castren. in l. cùm pater filiæ. ff. de leg. 2. & Alexan. consi. 117. viso titulo quæstionis, col. vlt. lib. 6. *Valet donatio facta filiofa. in causam dotis.*

7 ¶ Hoc tamen limitat Io. Lup. vbi suprà fol. 8. colum. 1. vers. nisi specialiter, vt procedat nisi expresè contrarium disposuit is qui huiusmodi ius primogenituræ, siue, vt appellat more Hispanorum, maioratum constituit, videlicet quòd non possit etiam causa dotis vel donationis propter nuptias *An ea procedāt si is qui ius primogenituræ cōstituit cōtrariū disposuit*

BIU Cujas

alienari. Tunc enim cessat dispositio d.auth.res quæ,vt dicitur consuluisse Alex.d.con.56.col.j.quem sequitur Iaſ.in d.§.diui.col.8.vers.quæro,quærit.& ibi etiam Ambro,Opizo.& ipse Iaſ.cons.157.aggredior,col.2.vers.sed præmissis,lib.2.

8 De eadem re.

¶ Quanquam Iaſ.sibi contrarius in d.auth.res quæ,col.5.vers.quintò no.& iterum col.vlt.vers. deci motertiò,hoc reprobat duabus rationibus: Prima, quia cùm pater sit debitor dotis vel donationis propter nuptias, non debet esse in potestate ipsius debitoris tollere obligationem, per l.sicut.C.de acti.& oblig.& sic d.auth.procederet nõ obstãte dicta prohibitione ex defectu potestatis,vt expresse consuluit Pau.Castr.d.con.80.Secunda ratio,quia quæ sunt inducta fauore publico, vt in hoc casu non possunt mutari vel tolli ex dispositione testatoris.l.quod de bonis.§.vlt.ff.ad leg. Falc.& no. Bar.& alij in auth.sed cùm testator.C.e.in l.nemo potest.ff.de leg.1.Ideò Io.Lup.vbi suprà,char.8. vers.hoc tamẽ intellige,dicit istam limitationem non procedere in prohibitione patris,quia ipse teneretur dotare.sed tantùm in prohibitione extranei, qui bona quædam in maioratum concesit.& multa præter Iaſo.allegat,quæ sunt illic omnibus obuia.

9 Quid ſi res primogenituræ prohibitæ ſunt alienari per contractũ, ea prohibitione quæ impedit trãslationẽ dominij.

¶ Illud autem hic notandum est pro secunda limitatione,quòd si per contractum inter viuos huiusmodi res primogenituræ essent prohibitæ alienari etiam simpliciter sine mentione dotis, tali quidem prohibitione,quæ impediret translationẽ dominij: tunc nec in causam quidem dotis alienari possent,per gl.in l.nulla,& ibi Cy. & Bal,qui eam dicit valde signandam, & Saly.C.de iure doti.Alex.qui id dicit fortè nõ esse alibi,in l.filiusfa.§.diui, col.4.ver.secũdò limita,& ibi Fed.Loaz.char. 19.nu.357.ff.de lega.1.& idem Alex.qui eam dicit no.cons.103.visis scripturis, col.pen.vers. secundò respondeo,lib.2.Iaſ.in d.auth.res quæ,col.8.in 5.no.vers.item res prohibita,& iterum col.pen.versi. 4.limita.& in l.quæ de legato,col.2.vers.tertiò contra istam.ff.de leg.1.vbi eam dicit no.& approbatam.Et in hac quoq; opi.videtur esse Soc.dum citat Bal.& Saly.vbi suprà,cõs.75.circa præsentem, col.1.lib.1.& in tract.fal.regul.12.in 2.limitat.

10 Quid ſi aliunde poſsit filia dotari.

¶Sed & tu tertio limita,vt procedat quod dictum est,huiusmodi bona posse dari in dotem vel donationem propter nuptias, si is qui dat,non possit aliunde dotare,vel in donationem dare, vt colligitur ex d.auth.res quæ,prout illam ponderat Io.Lup.vbi suprà,char.6.col.4.vers.intellige tamen, qui & eum ad hunc casum trahit,char.8.col.2.in fi.propterea q; si extarẽt fructus ex huiusmodi bonis,qui satis essent ad dotandum non possent ipsa bona dari,per tex.in d.l.mulier.§.cum proponere tur,in fi.vers.q; si fructus.ff.ad S C.Trebel.& ibi Ang.Raph.Co.ad fi.Alex.col.2.& alij recentiores. & Ro.qui illum tex.reputat sing.con.232.quatuor sunt quæsita, in fi.& ita quoq; in casu d.auth.res quæ,voluit Ang.ibi col.2.vers.sed si haberet,& Iac.Are.Cy.Alberi.Bald.& Saly.in l.voluntas. C.de fideicom.Bar.in l.filiusfa.§.diui.ff.de lega.primo.Saly.in l.vlt.in pe.q.C.de reb.ali.non ali.Alex.con. 56.consideratis,in 2,dubio,lib.j.Et facit quod in simili dicitur in l.pater filium,ad fi.prin.ibi, si non erat aliud in hæreditate.& quod per eam tradit Raph.Co.in l.peto.§.prædium.ff.de lega.2.& quod diximus suprà in 4.q.nu.35.sed vt redeamus.

11 Aliæ limitationes.

¶ Alias quoq; limitationes potes huc adducere ex limitationibus d.authen.res quæ,quas adferunt Doct.præsertim recentiores,ex quibus Iason omnium copiosissimè.15.apposuit,vt illic promptum est videre omnibus.neq; enim statuimus omnia sigillatim referre, præsertim quæ ab aliis in vnum locum congesta reperimus:quod sæpe aliàs diximus.Sed tu hîc omnino vide quæ dicam pro declaratione huius quæstionis in seq.q.nu.12.at dices licet,& seq.

SEXAGESIMASECVNDA QVAESTIO.

1 An autẽ pater aut frater primogenitus teneatur dotare filiam siue sororem ex rebus primogenituræ, si cætera bona desunt.

SExagesimosecundo consequenter quæro,An etiam pater aut frater primogenitus teneatur dotare filiam siue sororem ex rebus primogenituræ, si cætera bona desunt. Et certè quantùm ad patrem,si is possit facere,consequens est vt teneatur, cùm aliàs semper teneatur pater dotare filiã, si id possit facere.l.qui liberos.ff.de rit.nup.&l.vlt.C.de dot.promi.cum infinitis si.Quid autẽ de fratre dicendum sit,id hinc pendet,an teneatur frater sororem dotare. Et certè plerique omnes in ea sunt sententia,vt teneatur dotare sororem vtrinque coniunctam, aut certe consanguineam, id est, ex eodem patre natam:vterinam autem tantùm non teneatur, per l.cùm plures.§.tutor,& ibi glos. Dy.Bar.& Alber.ff.de admi.tut.& l.tutor secundum dignitatem.§.vlt.eo.tit.& l.qui filium.ff.vbi pupil.edu.debe.Et ita quoque voluit glos.in leg.non omni,& ibi etiam Cy.Bar.Bald.& Saly.C.de admi.tut.glo.in l.nihil.ff.de in rem ver.Bart.dum se remittit ad loca suprà citata, in l.1.col.2. vers.sed quid in fratre,& ibi clariùs Alex.col.7.ver. quid autem in fratre.& Iason qui dicit ab hac opi.nemi nem discrepare,col.quoq; 7.ver.vltimò quærit.ff.sol.mat.idẽ Bar.in auth.res quæ, col.1.ver.eodem modo dico.C.com.de lega.Bald.in l.qui liberos.ff.de rit.nup.& in l.vlt.col.2.C.de dot.promis.& in c.super literis,col.2.ver.idem in sorore,de rescrip.Ang.Imo.& Alexan.in l.à filia,in prin.ff.ad S C. Trebel.Panor.con.12.vt clarè,col.4.in 7.dubio,lib.4.Raph.Fulg.dicens id etiam procedere in feudis,con.228.Antonius,col.2.ver.& dato sine prejudicio.Pet.Anc.con.434.ex narratis,col.2.ver.ego de iure.Pau.Ca.cons.335.ad confirmationem,col.2.vers.præterea & vltimò,lib.j.Alex.con.66.viso themate,col.1.lib.4.Matth.Affl.in constit.Siciliæ incip.comitibus,col.1.in 2.no.& omnes vbique de hac re loquentes.

2 Et an frater clericus.

¶ Idque dicunt nonnulli procedere etiã in fratre clerico, scilicet Ang.vt à multis citatur in d.l.à filia:sed non reperi in meo codice.Ant.&Imo.in c.peruenit vterq;,in j.no.& ibi quoque Pet.Anc.& Panor.

Panor.in 2.no.& Card.Flor.in 4.no.ext.de reſcrip.Inter quos ipſe Panor.dicit quòd cum bona con ſcientia, ſi non habet bona patrimonialia,poteſt eam dotare de reditibus eccleſiæ,per c.j.de coha. cleri.& c.omnia,iuncta gl.31.di.& c.non ſatis 88.di.& voluerunt etiam Alex.& Iaſ.in d.l.j.quibus lo cis ſuprà citauimus.ff.ſol.mat.vbi ipſe Alex.videtur plus velle, ſcilicet ipſum clericum teneri id fa cere ex reditibus eccleſiæ,citans in id Panor.vbi ſuprà, qui tamen nil aliud dicit quàm quod ſuprà ex eo diximus.& ſequitur etiam Iaſon in d.auth.res quæ,col.4.ver.item tamen, & Nicol.Eueral.in locis legalibus,in loco ab alimentis ad dotem,col.2.verſ.quintò iſtud facit.

3 ¶ Sed hic paululum attende lector. Nam ſunt nonnulli, qui putant Bar.in d.auth.res quæ,voluiſſe fratrem teneri dotare ſororem etiam vterinam tantùm,& ita eum allegat,& tamen reprehẽdit An gel.in d.l.à filia,in prin.Sed Alex.ibi,atq; etiã in d.l.j.vbi ſuprà.ff.ſolut.mat.dicit iniuriâ fuiſſe illum reprehenſum,cùm id non dixerit. Verùm Iaſon in d.l.1.etiam vbi ſuprà,nititur oſtendere Bart.id ipſum dixiſſe,atq; ita meritò fuiſſe reprehẽſum, vt ibi videre poteris:neq; enim de ea re admodum laboro,ſed potiùs vtrum ſit verius, ſcilicet an teneatur, an non teneatur. Quid enim intereſt inter ſororem conſanguineam,& vterinam, quantùm ad id de quo tractamus pertinet?nam vt frater te netur alere ſororem conſanguineam inopem:ita & vterinam inopem,vt placuit expreſſe Cy.in l.1. in 2.q.C.de alen.libe.& Bal.in d.l.qui filium,per illum tex.ſimpliciter loquentem in fratre.ff.vbi pu pil.edu.deb.Ange.ſubobſcurè,ſed clariſsimè Alex.in d.l.à filia.ff.ad S C.Trebel.Imo.& Alex.in d.l. j.ff.ſol.mat.Iaſon in d.auth.res quæ,col.4.verſ.tertium eſt.

Iterum de uterina.

4 ¶ Ergo & vtranque dotare tenetur:hoc enim argumento,vt ſcilicet dotare teneatur qui alere tene tur,vtuntur paſsim Doc.& in his gl.in d.l.non omni,dum ad id probandum,quod de dotanda vxo re diximus ſuprà in prin.allegat l.1.in prin.verſ.ſed nonnullos.ff.de tute.& rat.diſtra.quæ de alimen tis tantùm loquitur. Et Bart.dum in eodem caſu loquens in d.§.cùm tutor,allegat etiam d.l.qui fi lium.ff.vbi pupil.edu.deb.loquentem etiam de alimentis.vt & faciunt Cy.& Bal.in l.neq; mater.C. de iure doti.idem Cy.& Saly.in d.l.non omni,& alij pleriq; ex his quos ſuprà citauimus:& præter eos Bart.in l.vlt.C.de his quib.vt indi.& Nico.Neapo.in d.l.à filia.ff.ad S C.Trebel.& Saly.in d.au then.res quæ,in 4.q.

De eadem re. Argumentum de alimẽtis ad dotem.uide infrà nu.12. & ſeq.

5 ¶ Dos enim & alimenta æquiparantur, vt multis confirmat Corn.conſ.316.quò ad primum, col.4. verſ.negatur, & ſeq.lib.1. Ita vt vbiq; de vno ad alterum ſumant noſtrates argumentum,vt videre licet apud Bart.in l.ſi certis annis,circa medium.C.de pactis.& in l.cùm de in rem verſo,col.1.verſ. contra hoc facit.ff.de vſur.vbi ex hoc dicit dotem eſſe dignam pari fauore alimentorum,per not. in l.ſi cui.ff.de annuis lega.& in l.cùm poſt diuortium. §.generi.ff.de iure doti.& idem Bart.in ſua diſput.incip.mulier habens magnum patrimonium, col.3.ver.octauò probatur, & iterum.col.pen. ver.non obſtat quod dicitur. Bald.conſ.456.recolo,col.2.ver.præterea dos,lib.5.vbi & ex hoc dicit dotem ſuccedere loco alimentorum.quod & ante dixerat, conſ.179.anno domini,col.2.verſ.ſtatu tum quod totaliter,eod.lib.5.Alex.in l.Centurio,col.2.verſ.& ſimiliter dicimus.ff.de vulg.& pup.& & latè Nicol.Eueral.in locis legali. in loco, ab alimentis ad dotem. Imò verò dos eſt fauorabilior alimentis,vt dicit Cy.in d.leg.1.in 2.q.C.de alen.libe. Saly.in d.l.neq; mater, & in d. auth. res quæ, col.vlt.& Raph.Fulg.d.conſ.228.Antonius de Morando,col.vlt. Idq; optima ratione. nam in dote eſt fauor alimẽtorũ,vt dicemus poſtea.& præterea procreãdæ ſobolis,de quo loquitur l.1.ff.ſol.mat.

De eadem re.

Dos fauorabilior alimentis.

6 ¶ Et ſanè nullam video eſſe rationem differentiæ inter ſororem conſanguineam & vterinam:præ ſertim cùm hanc quoq; inopem teneatur frater alere,vt ſuprà diximus, Niſi ſi quis dicat, fratrem conſanguineum ad id potiùs teneri,quàm vterinum:quoniam pater,cuius hæres eſt,tenebatur do tare filiam:ergo & frater hæres patris ad id quoq; tenetur. Omnes enim obligationes & actiuas & paſsiuas,quas noſtri vocant,tranſire in hæredem etiam non nominatum.l.ſi pactum.ff.de prob.cum aliis multis ſimil.& concord.à me traditis in noſtris Conſuetud.Picta.titu.9.§.3.in prin.& in noſtro tractatu Retractuum. tit.2.§.j.gloſ.6.in prin.Pater autem vt redeamus,tenetur dotare filiam, vt di ximus in princ.huius quæſtionis:non etiam mater.d.l.neq; mater.C.de iure doti.gl.in d.l.leg.vlti.in verbo,paternum.C.de dot.pro.& in d.l.à filia,in prin. & ibi Bar.ff.ad Senatuſc.Trebel. Pet.Cyn.& Ang.in d.auth.res quæ,cum ſi.Ergo nec filius aut hæres ipſius matris.

An & quæ ſit ratio differentiæ ſororis conſanguineæ & uterinæ.

Mater an teneatur dotare filiã.uide nu.8.

7 ¶Sed huic rationi differentiæ poſſet duobus modis reſponderi.Primùm enim,quòd nullus noſtro rum Doc.quotquot ſunt,niſi me fallit memoria,eorum quos legimus,dum tractant an frater teneatur dotare ſororem, aut conſanguineam,aut vterinam: expreſsè loquitur de fratre hærede,ſed de fratre ſimpliciter:quanquã,vt verũ dicã,de hærede poſſunt videri intellexiſſe. Et in caſu de quo lo quimur,ex nonnullorũ ſentẽtia filius primogenitus conſequitur ius primogenituræ,etiã ſi hæres non ſit.quæ ſi vera eſt,nihil eſſet quod eo nomine obligaret primogenitũ dotare ſororẽ etiã conſan guineam.Verùm huius ſentẽtiæ contrarium tenuimus ſuprà q.35.Ideo hæc reſponſio non ſatis tuta.

Iterum de differentia ſororũ.

8 ¶ Poſſet igitur aliter reſponderi,ſcilicet id quod diximus,matrem non teneri ad dotandam filiam, igitur nec filium & hæredem ipſius:non procedere,ſi mater diues eſt,& filia inops,nec poteſt dota ri à patre item inope.tunc enim tenetur mater dotare filiam,per id quod de alimentis dicitur in l.ſi quis à liberis.§.1.verſ.igitur matrem.ff.de lib.agno.Nam ita tenent Dy.Cy.Bar.Bal.Alb.& Ful.in d. auth.res quæ.Iac.Ra.Cy.Ray. Bald.& Sal.in d.l.neq; mater,de iure dot.Alex.conſ.117.viſo tit.col.3. verſ.nec dicatur.lib.6. Id quod reſpõdet ei quod ſuprà diximus n.3.fratrem teneri dotare ſororem

Iterum an & quando mater teneatur dotare filiam.

vterinam

vterinam inopem. Verùm eius quod nunc diximus de matre, vt teneatur dotare filiam inopem, contrarium item tenuit Ang.in d.auth.res quæ,& in d.l.filia,in prin.& ibi quoq; Alex.sibi contrarius,& idem Ang.in d.l.vlt.C.de dot.promiſ.Ro.Alex.& ſubobſcurè Iaſon in d.l.j.ff.ſol.matr.

9 *Alia ratio.*

¶ Quid igitur ſi dicamus hanc eſſe rationem,vt frater teneatur dotare ſororem conſanguineã,non etiam vterinam,quòd frater & ſoror conſanguinea ſunt eiuſdem familiæ & agnationis, vt not.in l. pronuntiatio.ff.de verb.ſign.quanuis ea ſit finis ſuæ familiæ & agnationis,vt ibi dicitur.Súntq; eiuſdem nominis gentilitij, cum filij filiæq; id nomen à patribus accipiant,non à matribus,vt no.in ca. Raynutius,in prin.de teſta.& alibi latè diximus.Quæ res habet non modicam vim & affectionem, vt etiam diximus in noſtris Legibus Connubialibus,l.5.nu.24.quid quòd ſimplex.Ideoq; is tantùm proprie frater eſt,qui ex eodem patre eſt,vt expreſſe voluit Alex.conſ.144.viſo themate,col.1.lib.6. per tex.in l.Iuriſconſultus.§.ſecũdo gradu.ff.de gradibus affin. Idq; dicit voluiſſe Bart.in l.Lucius. §.quæſitum.ff.de leg.3.

Frater quis proprie dicatur.

10 *De eadem re. Fratres patrueles nõ ſunt proprie fratres.*

¶ Verùm is tex.ne tu decipiaris,dicit contrarium,nempe fratrẽm dici qui ex vtroq; parente,aut ex altero tantùm eſt.Nec id etiam negat Bar.vbi ſuprà,vbi illud tantùm dicit,fratres patrueles,id eſt, filios fratrum nec proprie,nec ſimpliciter fratres dici,ſed cum ea adiectione,patrueles.de quo etiã, vt id obiter dicam,per gl.in l.1.in verbo proprij.ff.de inof.teſta.& Bal.in l.vxor.in prin.C.qui accuſ. poſſ.& in c.quæ in eccleſiarum,col.pen.verſ.quæro conceſſum eſt,de conſtit. Ang.in auth.matri & auiæ.C.quan.muli.tutel.of.fun.poteſt. Imo.& ipſum Alex.in l.ſi dotali.ff.de inoffi. teſta.& eundem Alex.con.97.viſo themate,col.2.non ſemel,lib.2.& con.204.cõſideratis,col.3.verſ.quia reſpõdeo, eo.lib.2.& conſ.36.viſo themate,col.2.verſ.ecce ergo,lib.6.& con.221.põderatis verbis,col.1.eo.lib. 6.& Corn.qui multos citat,con.92.videtur,col.2.verſ.præterea eſt aduertendum,lib.3.Soc.conſ.25. viſo ſtatuto,col.2.verſ.ſed dicam lib.3.Fran.Curt.Seni.conſ.9.Ticinenſi ſtatuto, col.3.verſ.& bene facit.Iaſ.conſ.205.in occurrenti,col.6.verſ.nec obſtat ergo,lib.2.& Hiero.Grat.conſ.38.viſo,lib.1

11 *Redit ad prim. quæſtionem.*

¶ Sed vt redeamus ad principale noſtrum propoſitum, Vnum eſt quod videtur obſtare ne frater primogenitus ſororem, etiam paternam dotare teneatur ex rebus ſuæ primogenituræ,ſed nec pater quidem poſsit filiam, nec frater item ſororem in præiudicium ſui filij primogeniti.Nam ſuprà in 21.quæſt.ſatis oſtendimus non poſſe patrem filio primogenito præiudicare in iure primogenituræ: & in 5.q.prius docueramus nullam deberi legitimam cæteris liberis.de quo etiam diximus in 55.quæſt.Eſt autem dos loco legitimæ, Ricar.Mal.Cy.& Bal.in l.ſancimus.C.de nupti.idem Ricar. & Bart.in l.Titio centum.§.Titio genero.ff.de cond.& demon.cum aliis multis concord.à me traditis in repe.l.ſi vnquam.in verbo,ſuſceperit liberos,nu.93.& id quidem.C.de reuo.dona.

Dos loco legitimæ.

12 *Redit ad argumentum de alimẽtis ad dotẽ.*

¶At dices,licet ex his rebus nõ debeatur legitima,tamẽ alimenta debẽtur cæteris liberis,& maſculis & fœminis, vt plene diximus ſuprà in 4.quæſt. Ergo & dos filiabus, per id quod diximus ſuprà num.4.ergo & vtranq;.Sed ex ſupradictis ſatis patet,multos non admittere id argumentum de alimentis ad dotem:& inter cæteros Ang.in d.l.vlt.C.de dot.promiſ. Saly.in d.auth. res quæ.& ibi latè Iaſ.colũ.4.verſ.ſecundò conſidero, Ro.in d.l.1.& ibi item latè Alex. col.6.verſ.ex quo habes.ff. ſol.mat.Nec id quidem ſine ratione,vt & ipſi dicunt.Nam pater tenetur alere filiam naturalẽ,auth. licet.C.de natur.lib.& c.cùm haberet,de eo qui du.in ma.quam pol.per adul.dotare tamen non tenetur.l.vxorem.§.pater naturalis,& ibi Bart.ff.de leg.3.cum multis ſi.à me adductis in repe.l. ſi vnquam,in verbo, ſuſceperit liberos,nu.50.neque prodeſt.C.de reuo.donat.Quanquã,ne tu hîc quoque decipiaris,id intelligit Bal.in d.l.neq; mater,niſi filia eſſet admodum inops. nam tunc eam dotare tenetur vſq; ad modum alimentorum. & ſequitur Nicol.Eueral.in locis legali. in loco ab alimentis ad dotem,col.2.verſ.quartò iſtud facit.

Pater tenetur alere filiam naturalem.

An etiã dotare

13 *Filius tenetur alere matrem An & dotare.*

¶ Præterea filius tenetur alere matrem d.l.ſi quis à liberis,in prin.in verbo,matrem.ff.de liber.agn. dotare autem non tenetur.l.1.§.præterea, verſ.ſed ſi munus,& ibi Nicol.Mat.& Bal.ff.de tutel.& rati.diſtra.& l.tutor ſecundum.§.vlt.ff.de admi.tut.cum aliis multis cõcord.congeſtis in noſtris Legibus Connubialibus.l.2.nu.6.cui reſpondens. In quo & illud tibi notandum,quòd filius non tenetur alere matrem,niſi adeo inopem,vt ſe alere non poſsit, vt declarant tex.ſupradicti. Dotare quoque inopem,& quæ ſe dotare non poſsit,ſi ea ſit & pulchra, tenetur,ex ſententia Bal.No.in tract.de dotibus,in 6.parte,in 16.ſpeciali,col.2.vt etiam in d.loco diximus.

14 *Pater non tenetur alere liberos diuites. Filiam tamen diuitem dotare tenetur.*

¶ Adhæc frater tenetur alere ſororem vterinam, vt diximus ſuprà nu.3.nec tamen tenetur dotare, ex communi omnium pene ſententia, vt etiam diximus nu.1.Deniq; pater non tenetur alere liberos,qui aliunde ſuſtinere ſe poſſunt. d.l.ſi quis à liberis.§.ſed & ſi filius,& ibi gl.& Bar.& idem Bart. in l.1.C.de mendi.vali.lib.11. Tamen tenetur dotare filiam etiam diuitem,& quæ ſe poteſt dotare. vt probatur ex d.l.vlt.& ibi gl.in verbo,intelligi.Bal.& Ang.C.de dot.promiſ. Et hæc eſt omnium ſuperiorum rationum fortiſsima, vt ex his patet quæ diximus. Et ſi alia videre velis de huiuſmodi arg.de alimentis ad dotem,lege Nicol.Eueral.vbi ſuprà citauimus.

15 *Authoris ſententia in prim. quæſt.*

¶ Ego autem vt tandem meum iudicium in hac re proferam, in ea ſum ſententia, vt nec pater,nec frater teneãtur, imo nec poſsint in præiudicium filiorum primogenitorum dotare filiam aut ſororem,ſiue paternam, ſiue maternam, ex rebus priuatim ac ſpecialiter deputatis iuri primogenituræ, plena quidem dote quæ ad legitimam aſcendat:ea enim tum demum congrua dos eſt, quæ aduſq; legitimam eſt,vt no.Saly.Fulg.& Iaſ.in d.auth.res quæ,per illum text.cum aliis multis concor.a me adductis in repe.d.l.ſi vnquam.in verbo,ſuſceperit liberos,nu.92.quòd autem filia. Nam ius ipſum

primoge

BIU Cujas

primogenituræ est ipsa legitima primogeniti, vt diximus in 5.q.nu.3.mouentur omnes: propterea nec id conferendum est,nec ex eo debetur legitima cæteris liberis aut fratribus,vt etiam ibi diximus,& rursum in 51.q.& iterum in 55.quæsti.

16 ¶ Igitur vt hoc concludam,Pater & frater possunt,imo tenentur,alere filiam & sororem,possuntq; illis in rebus primogenituræ dotem constituere, quemadmodum & alimentũ,si aliunde se sustinere non possint,iuxta ea quæ latius diximus in 4.q.nu.33. nec obstat inquiunt, & quod item diximus ex Bal.suprà nu.11.Nam qui excluſus est legitima,etiam sua culpa, non per hoc alimentis excluditur,ex sententia Bal.in l.cùm scimus,in 6.q.C.de inof.testa.per l.libertus qui operum,& ibi Iac.Are. ff.de ope.liber.& arg.l.Imperator,in fi.ff.ad S C.Trebel.Nec in hoc distinguo inter sororem paternam siue consanguineam,& maternam siue vterinam,per ea quæ iam satis suprà diximus.

De eadem re.

Excluſus legitima, ſua culpa, non excluditur alimẽtis.

SEXAGESIMATERTIA QVAESTIO.

1 SExagesimotertiò quæro, Quid si testator substituit,aut aliàs sub conditione vocat primogenitum filiorum Titij,vtrum intelligatur de eo qui primogenitus est tẽpore testamenti siue mortis testatoris:An verò de eo qui est primogenitus,cùm cedit dies substitutionis vel conditionis? Et sanè videtur eum solùm vocari,qui primogenitus reperitur tempore diei vel conditionis,per tex.in l.interuenit.ff.de leg.præstan.vbi ad hoc vt veniens contra tabulas teneatur liberis præstare alimenta relicta in testamento rupto, sufficit in legatario adesse qualitatem libertorum eo tempore quo cedit dies relicti, & per tex.in l.j.§.proximus.ff.vnde cognat.vbi sufficit qualitatem cognationis illi adesse,qui vt cognatus vult succedere eo tempore quo cedit dies bonorum possessionis.& per tex. in l.eum qui post.ff.de cond.& demonst.vbi ad hoc vt valeat legatum conditionale,sufficit in legatario adesse capacitatem tempore conditionis.

Primogenitus filiorum Titij ſubſtitutus aut uocatus ſub cõdit. an intelligatur de tempore teſtamenti, aut quo alio.

2 ¶ Contrà autem videtur eum præferri, qui est primogenitus tempore testamenti, vel mortis, per text.in l.si cognatis.ff.de reb.dub.& l.cùm ita.§.in fideicommisso,& §.fratre.ff.de leg.2.vbi cùm testator generatim aliquem vocat,si in eo adsit certa qualitas,necesse est eam qualitatem adesse tempore testamenti, vel mortis, vt sit locus voluntati legatoris.Et vt intelligas,ea iura non tantum loqui in dispositione pura, sed & in conditionali.Nónne videtur in d.§.in fideicommisso,& §.fratre, testator eos vocare,qui sunt de sua familia,& sic gradatim, per l.vlt.C.de verb.sign.Ideóq; vlteriorem vocari sub conditione,si videlicet decesserit proximior.

Tempus diei uel cõditionis. Tempus teſtamenti uel mortis.

3 ¶ At inquies,in d.§.fratre,iuncta gl.in verbo,familia,dicitur,quòd si nemo vltẽrior de familia testatoris foret,tamen in futurum esse speratur. Ex quo videtur quòd quãuis in his qui volunt admitti primo loco post testatoris obitum,requiratur qualitatem adesse tempore testamenti vel mortis, tamen in his qui volunt admitti post primos, sufficit adesse tempore cedentis diei fideicommissi. Sed hoc nihil obesse videtur, quoniam ibi sperabatur in futurum esse aliquis ex familia testatoris per eius natiuitatem, vt sit propterea necesse tempore testamenti, vel mortis eiusdem fuisse iam conceptum: quoniam si post mortem ipsius fuisset conceptus,etiam ex aliquo qui esset ex familia testatoris,ille tamen quò ad testatorem non diceretur esse ex eius familia.d.l.1.§. si quis proximior. ff.vnde cognat.& l.si quis filio exhæredato, in prin.ff.de iniust.testa. cum multis concord.à me latè congestis in tract.Retractuum tit.j.§.j.gl.9.in verbo, *ou lignag'er*, nu.70.& hæc quidẽ,& multis seq.

De eadem re.

4 ¶Nec etiam videntur obstare contraria,quoniam primùm d.l.interuenit,ff.de leg.præstan.loquitur, vt ibi dicit Bar.in eo qui petitionem relicti non meretur,ex quo ad eam venit ex prætoria æquitate. Id quod etiam possumus dicere de d.l.j.§. proximus.ff.vnde cognat.quæ haud dubiè loquitur in eo qui succedit ab intestato ex æquitate Prætoria. At d.l.eum qui post.ff.de condi.& demonst.loquitur vbi tractatur de consideratione capacitatis,quæ est ex iure communi,quo casu dicendum est vt ibi,& in l.3.§.quando autem.ff.de iure fisci.& in l.si alienum.§.in extraneis.ff.de hære.inst.& in §.extraneus,Inst.de hære.qualitate,& differ.Nos autem loquimur in qualitate requisita ex voluntate testatoris,in eo qui aliàs est capax de iure communi.

Reſponſio ad contraria.

5 ¶ Non hîc,Lector amantissime, meam profero sententiam,sed rem tibi ex iis quæ diximus discutiendam relinquimus.Sed velim primùm videas Pet.An.cons.27.non seruato ordine dubiorum,in 2.dubio, vbi loquitur de substitutione facta de antiquioribus. & Ro.à quo hæc omnia deprompsimus(neque enim sustinet animus aliorum nomen subticere) con.438.in caussa consultationis præsentis,in 4.dubio,vbi loquitur de substitutione facta de maiore filiorum alicuius.Et ex iis facile cognosces,quid in hac causa tibi diffiniendum sit.Sed ita vt etiam videas quæ scripsimus in d.tractatu Retractuum titulo primo.§.1.d.gl.9.nu.95.ex quibus vides, & seq.& iterum nu.98.& hanc opin.& sequ.& quæ dicam postea in 80.quæstione,vbi loquemur de concessione feudi facta ea lege, ne ad alium filium quàm primogenitum veniat.

De eadem re.

SEXAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 SExagesimoquarto quæro, Quispiam in suo testamento hæredem Titium instituit,& ei filium ipsius Titij naturalem & legitimum substituit,iusitque eum ipsius nomen & arma deferre:huiusmodi hæreditate accepta moritur Titius relictis duobus filiis legitimis & naturalibus:vter istorum primogenitus videlicet,an secundogenitus,an vterque, an neuter admittetur?Videtur neutrũ admitti,& ita substitutionem vitiari propter incertitudinem, per l.duo sunt Titij. ff.de testa.tut.& in l.si fuerit,in princ.ff.de reb.dub.& in l.si quis de pluribus, eo.tit.cum aliis multis similibus & concor.à me adductis supra in 17.q.prin.in 6.opin.

Si Titio inſtituto ſubſtitutus eius filius iuſſus eſt nomen deferre duobus relictis filijs,an primogenitus an alter, an

¶ Contrà

BIU Cujas

uterque an nullus admittetur. 2

¶ Contrà videtur valere huiusmodi substitutionem, cum certus de certis videatur substitutus, per l. vnum ex fratribus. ff. de condi. insti. & l. Quintus. §. si quis ita. ff. de hære. insti. & l. 2. §. si ita. ff. de bon. pos. secun. tabu. & voluisse videtur Bar. in l. quidam ita. ff. de reb. dub. Iura autem contraria loquuntur, cùm relinquitur incerto de incertis. Et hac posteriore sententia victrice videtur vtrunq; esse admittendum, & singularitatem resolui in pluralitatem, cum de vtriusq; fauore agitur. Sicuti in simili habetur in l. si quis ita. §. si quis filio. ff. de testa. tut. & l. qui filiabus. §. 1. ff. de leg. 1. cum aliis multis concor. adductis suprà in eadem q. 17. in 4. opin.

3 Primogenitus tantùm intelligitur substitutus.

¶ Tamen Guid. Pap. cuius ista sunt, decis. 467. cuius hoc caput est, testator in suo testamento, dicit hoc casu primogenitum tãtum intelligi substitutum, veluti de eo senserit testator, arg. l. eum qui calendis, vers. si autem. ff. de verb. obl. & l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sig. & l. hæc conditio. la 1. ff. de condi. & demon. & ita dicit fuisse diiudicatum in curia Parlamenti Delphinatus. Et sequitur & dicit sing. D. Guil. Bened. in rep. c. Raynu. in verbo, in eodem testamento relinquens, nu. 174. de testam. Quibus adde quæ latè congessimus in nostris commentarus ad d. §. hoc sermone, & quæ dicam in sequen. quæst.

SEXAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

1 Si castrum debet peruenire ad primogenitum aut alium quẽ pater maluerit, quid agẽdum, si pater non elegit. 2 De eadem re.

SExagesimoquinto quæro, quid si in contractu matrimonij, aut aliàs dictum est quòd castrum quoddam perueniet ad primogenitũ, aut alium nasciturum, si pater ipse maluerit. Posito quod valeat huiusmodi pactum de iure vel consuetudine, de quo suprà latè diximus in 6. q. & in 7. Et pater ipse moriatur, nulla alia declaratione facta; vtrùm primogenitus tãtùm ad huiusmodi castrum admittetur, an alij quoque? Et primo loco videretur omnes admitti. l. cùm quidam ita in princ. & l. vnum ex familia, in prin. & l. cùm pater. §. hæreditatem filius, & §. rogo. ff. de leg. 2. & l. Labeo. §. Pacuuius. ff. de statulib. & quod habetur in l. vtrùm. §. cùm quidam. ff. de reb. dub. cum sim.

¶ Ideo Lamber. Rampo. in sua disputat. incip. quidam Meuius, & post eum Io. And. in addi. Spec. in rub. de testa. col. 3. ver. item Lambert. dicunt quòd si talis facta fuerit substitutio: Petro filio meo hæredi vniuersali substituo vnum ex filiis Titij alterius filij mei, quem ipse hæres elegerit, aut nominauerit, si is decedat nullo electo aut nominato, omnes æqualiter admittentur, per quędã ex dd. iuribus, & alia inibi allegata. Et eos expressè refert & sequitur Alex. cõsi. 22. visis ac etiam perlectis, col. 2. vers. sed præmissis, libro 3. quod iterum repetitur cons. 13. lib. 4.

3 De eadem re.

¶ Contrà tamen in casu nostræ quæstionis tenuit Guid. Pap. deci. 505. factum est pactum, & rursum sing. 521. cuius est initium, maritus facit pactum, tenens vtrobiq; primogenitum solum & insolidum admitti. Nam donatio respectu primogeniti pura est: respectu autem aliorum conditionalis, videlicet si testator ipse maluerit. Quæ conditio cùm defecerit, cùm nulla alia voluntas fuerit declarata: Ideo respectu secundogeniti non cessit dies obligationis. l. cedere diem. ff. de ver. obli. Proinde tota donatio peruenit ad primogenitũ. l. 2. & ibi gl. in verbo, ad eos, & rursum l. antiqui libero, cum ibi no. ff. si pars hær. pet. & q̃ no. per gl. & Bar. in l. si quis. ff. de hær. inst. & in l. planè. §. si cõiũctim. ff. de leg. 1.

4 De eadem re.

¶ Nam cùm donatio facta fuerit secundogenito sub hac conditione, si pater maluerit: consequens est vt sub eadem cõditione adempta censeatur primogenito, & eidem concessa sub cõditione contraria, videlicet si non maluerit, ar. si legatum. ff. de adi. lega. & l. pecuniam, & ibi not. per gl. & Bart. ff. si cert. pet. Quæ quidem conditio declarationis cessat per mortem, nulla ante facta declaratione. l. locatio, quæ est 4. ff. locat. & l. mandatum. C. mand. Ex quo & illud sequitur, talem donationem nunquam sibi locum vendicasse in persona secundogeniti, arg. l. j. §. sin autem. C. de cad. tol. & l. j. & ibi not. ff. de condi. & demon. vbi autem non fuissent adiecta illa verba, si maluerit, sed simpliciter, fuisset donatum primogenito aut alij nascituro, tunc omnes liberi concurrerent, per iura in princip. allegata. hæc fere Guido. Cui per omnia accedo, vti etiam facit Philip. Dec. cons. 578. viso consilio, col. 4. vers. ex quibus.

SEXAGESIMASEXTA QVAESTIO.

1 An lex primogenituræ data Iudæis sit hodie inter eos obseruanda.

SExagesimosexto quæro, An hodie inter Iudæos sit obseruanda lex Mosaica, quæ multa primogenito tribuit, quæ sigillatim descripsimus suprà post princ. An verò ius cõmune Romanorum, quod æquales facit liberos: An denique statutum vel consuetudo regionis quam inhabitant? Quam quæstionem adscripsit Alex. con. 161. examinatis iuribus, in fi. li. 2. nec tamen soluit. Cõperio autem in id genus quæstionibus fuisse varias diuersasq; nostratium sententias. Quidam enim in successionibus Iudęorũ aliisq; huiusmodi ipsis Iudæis congruentibus, & vt nostri dicunt, proportionabilibus, dicunt locum esse statuto vel consuetudini loci, in quo morantur, si illic sit statutum vel consuetudo: Sin minùs iuri communi Romanorum, per l. Iudæi. C. de Iudæ. vbi Iudæi vtuntur communi iure Romanorum, habẽntq; ea, vt inibi intelligit Bar. quæ sunt ciuium Romanorum.

2 Iudæos habere filios in potestate iure Ro. Ideo nec filios fam. eorum testari posse.

¶ Cuius l. authoritate glos. in c. vlt. j. di. no. voluit Iudæos habere filios in sua potestate, quod est proprium ciuium Romanorũ. §. j. Insti. de pat. pote. sicuti etiam voluerunt Host. Io. And. Ant. Pet. Anc. Card. Flor. & Panor. in c. 2. de conuer. infide. Bal. & Alb. post Iac. Ra. & Cy. in l. item in potestate. & iterum ipse Bal. in l. nam ciuium. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. vbi & per hoc dicit in postremo loco filiosfa. Iudæorum non posse testari impediẽte patria potestate. sunt enim, vt ipse ait, sub iure cõmuni, Gaspar Calde. inter con. Io. Cald. con. 2. an filij Iudæi, tit. de Iudæ. Card. Flo. in cle. j. in fi. de Iudæis. Pano. in c. cum sit, eod. tit. & in c. vlti. col. 2. de conuer. infid. Io. Ana. in c. & si Iudæos, col. vlt. eo. quoq; tit. vbi etiam illud dicit filiosfa. Iudæorum ob id testari non posse. Ro. Alex. Franc. Aret. in l.

multùm

m ultùm intereſt.ff.de verb.obl.Alex.con.71.ponderatis verbis,col.2.ver.nam & Iudæi,lib.2. vbi ex hoc dicit filios Iudæorũ parentibus ſuos hæredes eſſe.& d.conſ.161.col.1.eo.lib.2.& con.99.viſa inquiſitione,col.2.li.6.& con.13.attentis his,col.3.ver.& cõprobatur.li.7.& in addi.Bar.in d.l.itẽ in poteſtate.ff.de his qui ſunt ſui vel ali.iur.Barb.in tract.de præſtan.Card.in 1.q.primæ partis,col.pe.vbi dicit ſing.gl.in d.c.vlt.j.di.& conſ.57.illud in medium,col.1.lib.3.licet poſtea dubiter,col.4.verſ.nec ob.quod dicitur,Car.Alex.contra Arch.in c.qui ſyncera.45.di.Soci.con.62.in præſenti conſultatione,col.4.ver.ſecundò pro hac parte,lib.1.Phi.Dec. in c.1.col.1.verſ.confirmatur hoc,de proba.& in c.conſuluit,le 3.in 2.not.de appel.Catel. Cota.in memor. incip.Galli,in fi.& rurſum memor.vſuræ trientes,col.vlt.verſ.& iſta omnia.Matth.Affl.Dec.Neap.151.ſereniſsimus Rex,col.1.in fin.

Si ósque eſſe hæredes ſuis parentibus.

3 ¶ Et hoc quoque aperte ſentit gl.in c.Iudæorum, 28.q.1.dum dicit filios Iudæorum per baptiſmum exuere patriam poteſtatem,quam ſequitur Pan.qui illam dicit no.in d.c.2.de cõuer.in fi.& Bar.qui illam reputat ſing.in l.2.§.ex his, col.8.ff.de verb.oblig.& in rub.de reb.ecc. non alie.col.v.verſ.& ſuperioribus diebus:& d.conſ.57.col.2.ver.prætereà faciat, lib.3.& Iaſ.qui & eam negat alibi reperiri,in l.moribus,quæ eſt ſecunda,col.4.ver.ſimiliter filij Iudæorum.ff.de vulg.& pup.

Filij Iudæorum per baptiſmũ exeunt patriã poteſtatem.

4 ¶ Et in hanc quoq; partem eſt bonus tex.in l.ſpadonem.§.iam autẽ & Iudæi.ff.de exc.tut.vbi aperte probatur quòd Iudæi viuunt legibus Romanis,præterquam in his rebus per quas ſuperſtitio,ſiue cultus eorum pollui videatur.Ex quo no.Bal.ibi,quòd Iudæi in actibus humanis participant nobiſcum, non etiam in diuinis: infertq; Iudæum poſſe eſſe procuratorem Chriſtiani, & interuenire in iudicio pro eo:& contrà,quod dicit bene not.Et prætereà ſtatuta & immunitates ciuitatum comprehendere Iudæos illic commorantes, vt ſe conſuluiſſe dicit, & ſequitur Marti.Laud.in rub.ff.de iuſt.& iur.& ibi quoq; Iaſ.in fi.qui hoc reputat ſing.& Io.Ana.qui hoc limitat in rub.extra de Iudę. col.3.& Barb.conſi.15.clementiſsimi,col.1.libro 1.& con.63.licet in medium,col.1.lib.4.& Alex.cõſ. 75.videtur in præſenti,col.2.lib.5.& late d.con.13.lib.7.& Fran.Are.in c.licet vniuerſis,in 1.no.de teſtib.Cepo.conſ.cauſarum criminalium.75.pater poteſt admitti,ver.item pro hoc.& Phil.Dec.in d. cap.conſuluit,le 3.in 2.no.de appel.& in c.1.col.13.verſ.confirmatur hoc,de probatio.& Hippo.Marſil.conſil.101.illumina quæſo,& cap.in præmiſſa,col.pen.verſ.item & vltrà Rochus Curti.in repe.c. vlt.in 15.q.de conſuetud.Cæſar Lamberti.in tracta.de iure patron.in3.articu.7.quæſt.princ.1.partis. libro 1.columna 1.

Statuta & immunitates ciuitatum comprehẽdere Iudæos.

5 ¶ Et eſt etiam bonus tex.in l.Chriſtianus.C.de Paga.& Sara.& in c.2.ibi,cuncta quę de colonis vel originariis iura præcipiunt,peragant, extrà de Iudæ. Et facit tex.in c.poſt miſerabilem,& ibi glo.& Doc.& c.quanto,de vſu.& c.quanto,de priui.& capitu.de terris,de deci.& quod no. Inno.in capitu. quod ſuper his,de voto.& Io.And.in c.gaudemus,de diuor.& Pet. And.conſi.15.incip. ſpiritualis iudex.& Io.Plat.in l.omnes qui quolibet.C.de Decur.lib.10.

Ad idem.

6 ¶ Et hinc fit vt poſsit Iudæus præſcribere,ſicuti & alius,vt voluit gl.in c.porrò,& ibi Archi.16.q.3. quam gl.ſequitur & dicit ſing. Ro.con.489.eſt hæc domina,& ſequitur etiam idem Ro.ſing.80.incip.Iudæus.Sed eſt etiam ſimilis gl.in l.ſi fur.§.1.in verbo,vſucapere.& ibi Imol.ff.de vſucapio.& id quoque voluit Archi.in c.de rebus.12.q.1.Pe.An.in repe.c.peccatum,circa medium,ver.ſed quæro, de reg.iur.lib.6.Fran.Are.in d.l.multum,in fi.de ver.ob.Cepola d.conſi.75.circa medium.Io.Fran. Balb.in tract.Præſcrip.in 5.q.prin.1.partis prin.in fi.& Iaſ.in d.rub.de iuſt.& iur.col.2.verſ.itẽ poteſt Iudæus.& in d.l.ſi inſulam,col.2.verſ.2.mouetur, & ibi quoque Fran. Ripa,col.3.verſ.nota primò.ff. de ver.obl.& Iac.de S.Geor.in tract.feud.col.5.ver.vlt.quæro.& Fely.in d.c.2.col.vlt.de Iudæ.

Iudæus præſcribere põt.

7 ¶ Ex quo Fely.in d.c.2.reprobat gl.ibi in verbo, ſeueritate, quæ dicit ſeueritatem rigoremq; iuris ſeruandum eſſe in negotiis & cauſis Iudæorum.nam ſi id verum eſſet, non poſſet Iudæus ſe tutari exceptione præſcriptionis,quæ mero rigore iuris innititur,vt quæ dicatur iniquorum hominũ impium præſidium,& improba temporis allegatio.§.habeat,in Auth.vt eccl.Roma.& ibi gl.ex eo no. odioſam eſſe præſcriptionis exceptionem.& illum tex.ad hoc dicit no.Ang.in l.ſequitur.§.ſi viam. ff.de vſuca.Et ex hac quoque dicit Fely.vbi ſuprà,Iudæum poſſe morã purgare (quod certè æquitatis eſt.l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff.de ver.ob.) vt quemlibet alium.Quanuis eam gl.ſequantur Ant.& Maria.in d.c.2.vti etiam facit Iaſ.in l.& ſi poſt tres,in 2.no.ff.ſi quis cau.& in repe.l.admonendi,col. 97.ver.36.iſtud iuramentum.ff.de iureiur.& in l.ſi inſulam,col.1.in 2.not.ff.de ver.obl.quibus locis tenet contra Fely.in illa moræ purgatione,ſed illum defendit Fran.Ripa.in d.l.ſi inſulam,col.3.ver. no.primò.Sed vt redeamus,illam quoque gl.ſequitur Io.à S. Blaſio in l.in bonæ fidei.C.de iureiur. & in tract.Correla.in 5.parte,in 28.fal.& Corſet.in c.interpoſita.§.ſanè,poſt prin.de appel.

An in Iudæorũ cauſis ſit ſeruãdus rigor iuris.

An Iudæus poſsit purgare moram.

8 ¶ Et illa quoque Fely.ſententia ex eo defendi poteſt,quod ex facto reſpondit Corne.con.260. viſa inquiſitione,ad fi.libro tertio,quòd Iudæus minor reſtituitur in integrum,vt alius quilibet, quando læditur,& ſequitur Aymo Crauetta conſ.73. dicendum videtur prima facie,col.7.ver.ſecundò illa opi.Nam illud certum eſt,reſtitutionem in integrum eſſe introductam ex æquitate.l.1.ff.de mino. & l.deniq;.& l.inter vtilẽ.ff ex quib.cau.maio.Et ex hoc quoq; & aliis infert ipſe Aymo, iuramentũ ſuppletiuum(quod vocat)probationis poſſe deferri Iudæo ſecundũ l.in bonæ fidei.C.de iureiur.

9 ¶ Sed & ex eo quod diximus ius commune Romanorum ſeruandum eſſe apud Iudęos,ſi deſit conſuetudo loci,in quo degunt:illud fit quod Iudæus confugiens ad eccleſiam,vt noſtri id vocabulum vſurpant,gaudeat immunitate, peræquè ac Chriſtianus,modo ſimulatio abſit,vt tradit glo.no.in c.

Iudæi gaudent immunitate eccleſiæ ſi ſimulatio deſit.

BIU Cujas

inter alia,in verbo,extrahendus,& ibi Hoſt.in verbo, & hoc verum eſt, Vincent.Io.An.Ant.Card. Flor.in 1.q.extrà de immu.eccleſ.1.Guil.Laud.in cle.1.& ibi etiam Imo.col.2.verſ.ſecundò principa liter,de pœn.& remiſ.Io.Fantu.& Archi.in c.diffiniuit.17.q.4.Fely.in c.Iudęi,le 1.extrà de Iudæ.Hip po.Marſil.in repe.l.1.nu.114.C.de rapto.virg.Quanuis videatur eſſe tex.in cõtrarium,in l.1.& ibi gl. 1.Bar.& Saly.C.de his qui ad eccle.confug.& Oldr.conſ.54. an fugiens ad fi.verſ.quid de Iudæo.& Cy.in l.præſenti,in 1.q.in princ.eod.tit.& alia gl.in §.publicorum, in Auth.de man.prin.Pan.in d.c. inter alia.& Io.Ana.in d.c.Iudæi.

10 *Priuilegium tacitæ hypothecæ pro dote an habet locũ inter Iudæos.*

¶ Et illud quoque, quòd priuilegium tacitæ hypothecæ,quod habet vxor in bonis mariti pro ſua dote,de qua in l.aſſiduis.C.qui poti.in pign.hab.habet locum & inter Iudæos,Hoſt.in c.gaudemus, col.2.in verbo,præſertim,& ibi Io.And.col.1.in eodem verbo.& Pet.Anc.ad fi.de diuor.Matth.Af. in conſtitu.Siciliæ incip.ſi quis in poſterum,col.16.verſ.item & quartò quærit.& Io.Lupus in repet. rub.de don.inter vir.& vxor.§.35.vbi ex hoc & aliis quibuſdam dicit, ꝙ etiã inter Iudæos non valet donatio inter vir.& vxo.vti nec inter alios de iure communi, cùm ipſi legibus Romanis ligentur.

11 *Iterum de priuilegio tacitæ hypothecæ.*

¶ Quanuis tamẽ de eo quod diximus de priuilegio dotis(id enim obiter dicendũ putamus,ne quis decipiatur)contrarium voluerunt Andr.Iſer.in d.conſtit.Siciliæ,ſi quis in poſterum. Cy.& Nicol.in d.l.1.ff.ſol.mat.Ant.Card.Flor.& Pan.in d.c.gaudemus:dicitq; Pan.de hoc eſſe tex.in auth.hoc priuilegium.C.de hære. vbi priuilegium dotium non his competit, qui catholicam communionem non participant.& Iaſon §.fuerat,char.pen.ver.antequam vlteriùs procedam,inſtit.de acti.

12 *In inſtrumẽtis Iudæorum obſeruãdam eſſe ſolennitatẽ iuris communis aut conſuetudinis loci.*
In donationibus Iudæorum inſinuationem requiri.

¶ Sed & illud itẽ quod tradunt Doc.ꝙ ſi conficiatur inſtrumentum inter Iudæos,debet obſeruari ſolennitas iuris cõmunis vel ſtatuti ſiue cõſuetudinis loci,in quo conficitur. Ita enim voluit Bar.in l.ſi quis ex argẽtariis,col.4.ver.primò dixi.ff.de eden.Ant.in proœmio Decretalium,col.2.verſ.ſed nunquid vitiatur,& in c.inter dilectos,col.4.verſ.& an ſi conficiatur,extrà de fid.inſtr. vt à multis ex illis locis citatur,quãuis id mihi dicere non videatur,tametſi de ea re loquitur.Fely.in c.j.col.2.ver, & iſta cõſuetudo,eo.tit.Et itẽ in teſtamentis Iudæorũ,vt ſcilicet in eis debeant ſeruare ſolennitates conſuetudinis loci,ſi quæ ſint: ſin minùs,Iuris Ciuilis,non autẽ ritum eorũ:reſpõdit ex facto interrogatus Pau.Ca.con. 377.ad primũ videtur dicẽdũ diſpoſitionẽ, in j.dubio,li.2.per d.l.Iudæi.C.de Iudæ.& conſi.ſeq. inſtrumentũ diuiſionis,dicit ꝙ ab inteſtato ſuccedunt ſecundum leges Romanorum. Sed & idem Pau.Ca.vt dicta eius in eam rem colligamus, conſ.90.viſa quadam ſcriptura,dicit quòd in donationibus Iudæorum excedentibus quingentos aureos requiratur inſinuatio.

13 *S C.Maced.habere locum in Iudæis.*

¶ Súntq; in eam ſententiam multa Bald.dicta. Is enim in l.1.in lect.antiqua.ff.ad S C.Maced.ſcribit Iudęos fœnerãtes filiisfa.æquè repelli ob huiuſmodi S C.vt cæteros. Idẽ in auth.res quæ,paulò ante fi.C.com.de ſucceſ.tradit eam auth.habere locum inter Iudæos.Et ita intelligendam eſſe gl.in l. ſi verò.ff.de in rem verſ.quòd pater tenetur dotare filiam Iudæam:niſi,inquit,& ipſe Iudæus ſit. & ſequitur Ro.in l.j.ff.ſol.mat.Sed & idem Bal.conſ.383.quæritur vtrùm ſignum,lib.j.reſpondit beneficium inuentarij à iure communi conceſſum, Iudæis prodeſſe vt cæteris.

14 *Statutum de offendente ciuẽ comprehendit ciuem Iudæũ.*
Et ſecuritas data alicui & ſuis ſocijs.

¶ Idem in l.3.§.hæc verba.ff.de neg.geſt.dicit ſtatutum de offendente ciuem comprehendere Iudæum ciuem offenſum. Nam & in ſimili ſecuritas alicui data pro ſe & ſociis,Iudæũ ſocium cõprehendit,Ange.in l.vtimur.ff.de ſepul.viol.vbi id dicit fuiſſe iudicatum.& in l.1.ff.ad leg.Iul.maie.vt à multis citatur.& conſ.incip.datus eſt ſaluus conductus,ſed id non reperi.& Alex.d.con. 75.col.2.li. 5.& d.con.99.col.2.lib.6.& d.conſ.13.col.2.li.7.Bar.d.conſ.63.li.4.Fely.in c.ego Nicol.pen.ver.item infert,de iureiur.Phil.Dec.in d.c.j.col.11.verſ.confirmatur hoc,de prob.& conſ.51. cuius ſuperſcriptio incipit,de quodam ſaluo conductu, col.2.verſ.vnde videmus. & Corſet.in c.ſedes,char.3.in 4. conſideratione,de reſcrip.& in ca.cum M.Ferra.col.4.& 5.de conſt. vbi dicit ſe ex hac deci.lucratũ fuiſſe vnam crateram argenteam,& in ſuis ſingu.in verbo,ſocietas,le.1.& Cęſar Lamberti.in d.trac. de iure patro.vbi ſuprà col.j.Ex quo Bertha.in tract.Gabel.in 7. parte princ,q. 17.ſcribit ꝙ Iudæus Anconitanus non tenetur ſoluere gabellam pro mercibus per eum delatis in portũ Firmianum,in quo Anconitani ſunt exempti à gabella:quia talis exemptio etiam Iudæos comprehendit.Et ita dicit etiam tenuiſſe Io.Bombellum in con.incip.viſo conſilio ſuprà ſcripto.& Proſperum in conſ.incip.venditio introitus commercij,& iterum conſ.incip.licet bene ſubtiliter.

15 *Iudæus iurat aduerſus vtilẽ ſibi & ipſum Iudæum.*
Non tamẽ contra Chriſtianũ.

¶ Húcq; ſpectat quod ſing.conſuluit Imo.con.2.cuius hoc caput eſt,in caſu propoſito,quòd l.ſi quãdo.C.vnde vi,quæ admittit vi ſpoliatum ad iuramentum rerum ſibi ablatarum, habet locum inter Iudæos,ita tamen vt contra Chriſtianum eius in hoc iuramentum non admittatur. Nam cùm Iudæi in cauſa alterius non ſint teſtes idonei contra Chriſtianum, per l.quoniam multi.C.de hære.& cle.1.de Iudæ.& no.in c.Iudæi,de teſtib.multò magis in cauſa propria recipi non debent, ar.not.per gl.in c.cùm in cunctis,ad prin.de elec.& no.in auth.multò magis. C.de ſacro.eccle.Et ad confirmationem huius dicti Imo.vide quæ dicam inferiùs nu.26.verùm hæc quæ diximus.

16 *Iudæus pater admittitur ad defenſionem.*
Iudæus incidit in pœnas periurij.

¶ Sed & huius gregis eſt quod traditum eſt à Barptole. Cepol.dicto con. cauſarum crimin. 75.patrem Iudæum admitti ad defenſionem filij in cauſa capitali,ſicuti & alios, ex no.in l.ſerui quoq;.§. publicè.ff.de procura,& in l.pen.§.ad crimen.ff.de publi.iudi.& ſequitur Cæſar Lamber. vbi ſuprà. col.2.nu.13.Et quod non obſcurè præſupponit Corne.conſ.107.viſo themate & tenore, Iudæũ qui venit contra cõtractum iuratum,incidere in pœnas.l.ſi quis maior.C.de tranſac.de quo tamen vide quod dicam infrà nu.29.in fi.Et quod etiam tradit Franc.Ripa in l.fœminæ,num.3.C.de ſecun. nupt.diſpoſitionem illius l.habere locum in Iudæa.per d.l.Iudei.C.de Iudæ.

¶ Et

17 ¶ Et quod denique consuluit Bar.cons.15.clementissimi, in 1.dubio,lib.1.Iudæam matrem posse esse tutricem filij, ex auth.matri & auiæ.C.quan.muli.tutel.offi.cùm Iudæi vtantur legibus Romanorum.& allegat quædam ex his quæ diximus. Imò verò fuerunt qui tenuerunt Iudæum posse esse tutorem Christiani,videlicet Raph.Fulgo.& Marti.Laud.in rub.ff.de iust.& iure.De quo videtur esse tex.in l.spadonem.§.iam autem.ff.de excu.tut.

Iudæa an pōt esse tutrix filiorum.

18 ¶ Sed quantùm ad primum de matre contrarium tenuit Ang.Aret.in §.præterea,col.25.ver.ex isto tex.Instit.de excep.vbi dicit se ita Bononiæ consuluisse,& id expressè sentire Iac.Bel.in suo summario.§.ex his,licet,inquit quidam Doc.Bononiæ non gustauerit,& fortasse intelligit de Barb.Quantùm autem ad secundum,quia multi dissentiunt,vide Ro.in l.pactum,col.4.ver.secundo induci potest, & ibi Corne.col.3.in sexta limitatione.C.de colla. Ang.Are.vbi suprà.Io.Ana.in rub.de Iudæ. col.2.vers.nunquid autem Iudæus, Bertha.in tract.gabel.in tertia parte prin.in octaua quæst.Socin. dicto con.70.ad fi.Fely.in c.cùm sit,in 1.no.de Iudæ.& latissime Ias.in d.rub.ff.de iust.& iure.

Iterum de matre Iudæa.

19 ¶ Et in vniuersum,quòd ius commune & statuta locorum ligent Iudæos in materia illis conuenien te,tenent Pau.Eleaz.& Imo.in cle.1.de Iudeis,Laur.Rod.in c.consuluit,ver.146.de vsur.Domi.in c. 1.§.vlt.eo.tit.li.6.& in c.ius Quiritum.1.di.Rom.cons.155.præmissum laudum, in fi.Alex.d cons.75. col.2.ver.confirma etiã prædicta,lib.2.Barb.dicto con.63.lib.4.vbi eleganter consuluit adulterium Iudæi esse vindicandum pœna statuti eius loci,in quo commoratur:non mortis à lege Mosaica statutæ.Soci.dicto con.62.lib.j.& cons.70.in præsenti consultatione,col.j.iunctis his quæ scribit in capite eiusdem con.eo.lib.j.Et aperte innuunt Pau.Ca.con.23.quia de defectibus,lib.2.Alex.cons.3.in causa & lite,lib.2.& dicto cons.71.eod.lib.2.& cons.161.examinatis, per totum,eod.lib.2.dum causas quorundam Iudæorum definitionibus iuris communis & statutorum locorum, in quibus commorabantur,definiunt.

In uniuersum Iudæos teneri legibus & statutis locorum. Iudæi adulteriũ qua pœna uindicandum.

20 ¶ Sed & apertius id declarant qui dicunt Iudæum qui Christianam, aut aliam alterius religionis compressérit,non esse morte puniendum,secundùm legem Mosaicam, de qua Num.25.& in c.nos si incompetenter.§.his ita respondetur, le 2.quæst. 7.& in c.nos,25.q.5.sed aliter arbitrio iudicis,ex legibus vel statuto loci,si quod sit.Ita enim voluit Oldra.con.omnium postremo,qualiter puniatur Iudæus. Alex.d.con.99.col.2.lib.6.& late con.decimotertio,attentis his,per totum,li.7. Corn.con. 114.licet primo aspectu.col.vlt.lib.j.Barb.d.con.63.li.4.Soci.d.con.62.lib.j.Philip.Dec.in ca.j.col.7. vers.& aliàs dubitatum fuit,de constit.in 1.lect.& in c.consuluit,le 1.de appel.& Hipp.Marsil.d.con. 101.col.5.ver.sed posito,lib.2.D.Boër.deci.316.si quis volens,col.3.

Iudæi concubitus cum Christiana qua pœna puniendus.

21 ¶ Et vt specialiùs loquamur de successione.Sunt & qui in ea sequendum dicunt statutũ loci si quod sit,aut ius commune:non etiam legem Mosaicam. Ita enim nuncupatim voluit Imo.con.omnium 1.in casu præmisso,ad fi.vterque Raph.Fulgo.& Co.in quodam con.prout illos allegat Cornel.in l. maximum vitium,in fi.C.de liber.præteri.& cons.210.in hac consultatione, col.pen.lib.1.& consil. 115.quod est eodem initio,col.2.vers.nam ius diuinum,lib.2.sed illorũ cons.non reperi.In hac quoque sententia fuit Io.Ana.in c.Iudæi,le 2.col.vlt.de Iudæ.vbi ad hoc inter cætera allegat, text.in §. 1.in Authen.de Quæstor.ibi,ciuitas nostra populosa turbis diuersorum hominum:ex quo colligitur populares ciuitatis dici extraneos & aduenas illic commorantes, vt etiam per illum tex.no.Bald.in d.l.3.§.hæc verba,in fi.ff.de neg.gest.& in c.j.§.dominus verò, tit.de for.fideli.vbi illum tex.ad hoc dicit sing.Bald.licet contrarium ipsemet tenuerit in rub. C.qui accu.pos.vbi dicit illum tex.loqui in casu speciali.Idem quoque voluit Corne.in d.l.maximum vitium,in fi. Alex.d.con.99.col.j.ver.sed præmissis non ob.lib.6.& d.con.13.lib.7.Geor. Nat.in repe.c.quanuis, in 11.chart.vers.23.quæro,de pactis,lib.6.Soci.d.con.62.lib.j.Carolus Rui.consi.159.super col.vlt.nu.13 lib.5.Benedic.in repe.cap. Raynutius,in verbo,duas habens filias, nu.139.de test.Hippol.Mars.d.con.101.col.vlt.vbi & ex hoc dicit post alios,statuta excludentia fœminas existentibus masculis,habere locum in Iudeis.Quibus adde quod scribunt Pet.à Bel.Perti.& Cy.in l.celebrandis.C.de nupt.natos ex duobus consobrinis inter Iudæos non succedere parentibus.Nam Iudæi(inquiunt)debent contrahere secundùm ritum Romanorum.l.Iudæorum.C.de Iudæis.

In successionibus Iudæorum statuta locorũ esse seruanda, si quæ sint:sin minus,ius commune.

22 ¶ Alij tenent legem Mosaicam esse seruandam in successionibus Iudæorum, vtpote quæ sit eorum priuata lex,quæ derogat iuri communi,sicuti statuta ciuitatum.l.omnes populi.ff.de iustit.& iure,& l.de quibus.ff.de legib.quemadmodum & species generi,capitu.generi,de regul.iur.lib.6.cum sim. Et quia etiam suis legibus à Romanis sunt relicti.l.in synagoga,ibi,Iudaicæ legis,& in l.Iudæos,ibi, ritus suos,& ibi,amissuri permissa hactenus. C.de Iudæ. Vnde in c.omnia,in fi.12.di.Iudæi non humanis constitutionibus,sed diuinis & veteris testamenti subiiciuntur,sicuti & per illum tex.no.gl.in c.vlt.8.di.Et facit etiam tex.in ca.qui syncera,vers.Iudæi.45.di.& in c.non satis,34.q.2.& in c.135.q. 1.vbi & gl.in verbo,peruenit,colligit Iudæos non ligari canonibus,sicuti & hoc comprobat illud Euangelicum Ioã.18.à Pilato pronuntiatum,qui vices Imperatoris gerebat,Accipite eum vos,& secundùm legem vestram iudicate.Et quod postea c.seq.à Iudeis dictum,Nos legem habemus,& secundùm legem nostram debet mori. Nam & scriptũ fuerat Nume.27. Erit hoc sanctũ filiis Israël lege perpetua.Et facit etiã text.in d.c.gaudemus,& in c.vlt.cum gl.de diuor.& in c.de infidelibus, etiam cum gl.de cõsan.& af.& c.vlt.qui fili.sunt legi.Neq; obstat,inquiũt,d.l.Iudæi. C.eo.tit.& simi lia iura,quia intelliguntur,cùm est cõtentio inter Iudæum & Christianũ,vel etiã inter eos tãtùm in casu quo nihil disponit lex Mosaica:aut si disponit, tamen ea est legibus Rom.expressè reprobata,

23 *Qui tenent.*

¶ Et ita,nuncupatim in materia ſucceſsionum conſuluit Io.Calder.con.30.ſub tit.de teſta.quod eſt omnium con.459.incip.an ſi Iudæus dicitur etiam conſuluiſſe Saly.in quodam con.incip. Matheſias Hebræus ciuis Peruſinus:& illi conſ.ſubſcripſiſſe Fran.Rãpo.Gaſpa.Cald.& Io.à Fantu.Idẽ quoque ferunt conſuluiſſe Petr.Anc.conſi.incip.deceſsit Iudæa ab inteſtato.& ei quoque ſubſcripſiſſe Iac.à Saly.quod tamen conſ.non reperi inter conſ.ipſius Anc.Sed & idem tenuit Flo.in d.l.maximum vitium.C.de libe.præteri.vbi & ita ſe conſuluiſſe teſtatur,cum Pet.Anc.Raph.Fulgo.Gaſpa.Calde.& Imo.in cauſa 30.milium ducatorum,& ipſius conſ.reperitur hoc capite,dubitari dicitur mortuo Hebræo.cui etiã ſubſcripſit ipſe Imol.hoc initio,viſis quæ ſuperiùs conſulta. Idem præterea tenuit Io. Calder.con.30.an ſi Iudęus,tit.de teſta. Alex.in l.j.col.8 ver.circa tertiam partem,& ibi quoq; Iaſon col.6.verſ.quid autem ſit de lege Moſaica.ff.ſi cert.pet.Corn.con.127.viſo ſupradicto themate,col. vlt.ver.& hoc etiã reperitur,lib.j.& d.conſ.210.col.pe.verſ.quod ſaltem videtur dicendum,eo.li.j.& con.13.ad huius conſultationis euidentiam,col.4.lib.2.& d. con.115.col.2.lib.2.& conſ.150.circa præſentem conſultationẽ.col 2.ver.licet igitur fiat.eo.lib.2.& con.172.in conſiliis,col.2.ver.nam quando ſtatuta,eo.li.2.& conſ.180.in hac conſultatione,col.vlti.ver.ſed addo vſq; ad fi.conſ.eod.lib.2.& conſ.123.licet breue ſit, col.2.ver.poteſt etiam lib.3.& con.323.in præſenti,col.3.verſ.& ita aliàs,eod. lib.3.Barb.d.conſ.15.col.1.lib.1.Card.Alex.in c.de infidelibus,in 4.no.de conſan.& affi.Iaſ.in l. qui ſe patris,col.4.verſ.& notã quòd inter Iudæos.C.vnde li.Feli.in c.j.col.10.ver.fallit.5.de conſti.& in c. Iudæi,le 2.col.2.verſ.extra gl.de Iudæis.Laurus à Palaciis in tract.ſtatutorũ fœminas excludentium col.antep.Io.Campez.in tract.eiuſdẽ tit.q.36.an prædictum ſtatutum, & iterum q.60.eadémq; vlti. Rochus Curt.in repe.c.vlt.char.37.ver.15.quæro,de conſue.Thom.Ferrari.in tract.Cautel.c.24.& nouiſsimè,Vigilius Zuichemus in §.ſed hæc,in gl.1.in fi.Inſtit.de exher.libe.

24 *Et aliàs ſẽper.*

¶ Nec in ſucceſsionibus tantùm,ſed & ſemper aliàs vbi lex Moſaica reperitur quicquam ſtatuiſſe, eam inter Iudæos imprimis ſeruandam eſſe cenſuerunt præter illos,Bal.con.316.quia ſæpe reuocatur,lib.j.cui ſubſcripſerunt Io Ligna.Gaſpa.Calde.Io.Fant.& alij præclari Doc.Calde.conſ.10.incip. lex Moſaica.tit.de conſtit.& vt à pleriſq; citatur , licet non reperi,con.11.factũ ſuper quo conſilium petitur tale ſupponitur , Matheſias,eod.tit.& conſ 2.conſuetudo quæ habet,tit.de conſuet.Saly.loquens de gradibus prohibitis in matrimonio,in d.l.vlt.ff.de rit.nup.Pet.Anc.conſ.271.de titulis criminum,col.2.Flori.in l.item in poteſtate.ff.de his qui ſunt ſui vel ali.iuris.Corn.conſ.65.licet in hac conſultatione,col.2.verſ.inſuper dicta prima, & multis ſeq.libr.2.Alex.conſ.2.viſis dubitationibus, col.vlti.lib.2.& conſ.6.ſuper præmiſſa dubitatione , col.1.& ſeq.lib.6. Barb.con.65.illud in medium referam.col.3.verſ.quinimo conſideret, vſq; ad fi.conſ.lib.2.Soci.in d.l.j.col.5.ver.ad ſupradicta.ff.ſi cer.pet.Io.Campez.in ſuo tractat.de dote, q.totius operis vlt.vbi ita dicit fuiſſe ſeruatum Mantuæ, in ardua quæſtione , anno 1461.& Lud. Gozad.conſ.24.quæritur an Dauid,col.3.nu.10.& Rochus Curt.in repe.d.c.vlt.in 15.q.de conſuet.ſecundum id intelligens quod ſuprà diximus in princ.vt ſcilicet ius commune vel ſtatuta loci apud Iudæos ſint ſeruanda , in quibus caſibus lex Moſaica ſpecialiter non prouiderit.

25 *Puniuntur Iudæi ſi quicquã cõmiſerint aduerſus uetus teſtamentum.*

¶ Et in hanc partem videntur inclinare Inno.Hoſti.Io.And.Panor.& cæteri in c.quod ſuper his,de voto,dicunt,quòd ſi Iudæi quicquam commiſerint contra vetus teſtamentum,poteſt eos Papa punire.& ſequitur Fran.Are.qui hanc rem latè diſputat con.158.copioſè , in j.dubio.Et ſimiliter ij qui dicũt Iudæos inter ſe debere obſeruare prohibitiones matrimoniales legis Moſaicæ, non legis Ciuilis,vel Canonicæ.Item Hoſti.in ſumma de Iudæis.§.in quibus tolerentur , verſ.ſed addit lex. Io. And.Panor.& alij in c.literas,de reſti.ſpoli.Archi.in ca.peruenit. 30.q.1.vbi ex hoc dicit, quòd ideo Iudæi licitè contrahunt matrimonia cum ſuis commatribus.Alberi.in rub.C.de Iudæ.in prin.Bald. conſ.428.inquiſitio,libr.5.vbi dicit Iudæum non eſſe puniendum,ob id quòd miſſo libello repudij aliam vxorem viuente prima duxerit,ex lege Moſaica.Panor.in d.c.de infidelibus,in 1.not.per illum tex.de conſan.& affi.Flori.in d.l.item in poteſtate.ff.de his qui ſunt ſui vel ali.iur.& Barb.con. 13.illud in medium,lib.4.& Philip.Deci.in l.conditioni,in 2.no.C.de inſti.& ſubſti.

Iudæi in ſuis matrimonijs legem Moſaicã obſeruant.

Iudæus mittit libellum repudij,& aliam uxorẽ ducit.

26 *Qui tenent Iudæos in matrimonijs ſequi leges noſtras.*

¶ Quanquam contrarium tenuerunt Pet.à Bel.Pert.& Cy.in l.celebrãdis.C.de nup. Saly.& Raph. Fulg.in l.nemo,la 1.C.de Iudæ.& Imo.conſ.3.illud in dubium reuocatur.Ex quibus Pet.vbi ſuprà, dicit quòd niſi Iudęi contrahant matrimonium ſecundùm ritum noſtrum,liberi eorum non eis ſuccedunt.Et omnes quidem propè,per tex.in d.l.nemo,quæ ad id videtur expreſſa,niſi dicas eam tantùm intelligi in vno caſu,videlicet ne Iudæus duas ſimul vxores habeat,vt etiam dicas ſecundùm Hoſt.vbi ſuprà,quòd lex Ciuilis id prohibet,ſed Canonica permittit,per d.c.de infidelibus,& cap. gaudemus,in prin.de diuor.vbi eſt etiam tex.expreſſus.

27 *An iuramentũ Iudæorum confirmet ſuos cõtractus.*

¶ Hinc manare videri poteſt,vt iuramentum Iudæi non confirmet contractus,pacta,& renũtiationes,quæ aliàs per iuramentum confirmantur,vt in caſu c.quanuis de pactis,lib.6.ex quo confirmatur pactum de non ſuccedendo , ſi iuramentum interuenerit, voluit Philip.Corn.in l.pactum quod dotali,col.2.verſ.ſextò limita.C.de collati.& con.37.in hac cõſultatione,col.3.ver.& licet iuramentum,lib.3.& D.Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo,duas habens filias,nu.289.de teſta. qui quidẽ innituntur authoritate eorum quos in ſeq.verſ.citabimus.

28 *De eadem re.*

¶ Nam & plurimi dicunt in caſu auth.ſacramenta puberum.C.ſi aduer.vendi.etiam non cõfirmari contractum iuratum inter Iudæos , ſicut à multis dicitur voluiſſe Bald.in c.j.§. item ſacramenta puberum,col.3.ver.quæro nunquid iſta,& ibi Matth.Afflict.in gl.4.col.5.num.63.tit.de pace iur.fir.

& haud

& hauddubiè voluit Ro.d.conſ.155.in fin.Pau.Ca.con.90.viſa quadam ſcriptura,col.2.lib.2.Maria. Soc.conſ.65.circa primam quæſtionem,col.pe.verſ.poſtremò quòd iuramẽtum,vbi hoc dicit ſing. & Bar.ipſius filius.con.ſeq.truſtra plenitudini,col.antep.ver.ſecundus effectus, & col.ſeq.verſ.poſtremò hæc omnia,& conſ.119.præſupponitur,col.6.ver.& in ſimili,lib.4.Corne.d.con.37.col.3.verſ.& iuramentum Iudæorum,lib.3.vbi generaliter dicit contractus nullos & inualidos non cõfirmari iuramento Iudæorum.& Philip.Dec.in d.c.j.in 2.lec.col.4.ver.infertur etiã, de conſt.Carol.Rui.con. 159.ſuper eo.col.3.nu.9.& 10.lib.5.Ant.Corſe.in repe.c.grandi,col.18.de ſupp.negli.prælat.lib.6.

29 ¶ Verùm hæc quæ diximus de confirmatione huiuſmodi contractuum,non ſunt omnino indubita ta.Nam de his admodum dubitat Io. Ana.qui nil audet aſſerere,in c.vlt.col.3.ver.vltimò quęritur, & ſeq.de Iudæis.& ſimiliter Steph.Bertran.con.10.ponitur in facto quod dudum,nu.5.lib.2.Et non obſcurè videtur contrarium voluiſſe Bal.quicquid illi dixerint,in d.§.item ſacramenta.dum poſtea quæ dicit pro priori op.cõfeſtim ſubiungit, vel dic cõtrà,quia arctat eos Imperator,vt hic.& l.quoniam.C.de hæret.& ita illũ intelligit Iac.Alua.ibi.Et id quoq; apertiſsimè voluit Imol.d.conſ.1.col. 3 ver.item non videtur,iunctis his quæ dixerat col.2.verſ.item.quintò dici poteſt.Ro.ſibi cõtrarius in d.l.pactum,col.4.ver.ſecundò inquantum.& ibi latè Philip.Dec.col.4.ver.nonò limitatur.C.de collati.& idem Ro.in l.qui ſuperſtitis.ff.de acq.hære.Io.Ana.in c.vlt.in fi.de Iudæis, Corne.ſibi contrarius,con.45.duo principaliter,col.2.ver.nam ex quo,li.j.Barb.d.con.15.col.2.verſ.& ſi dicat quiſpiam,lib.2.& Fran.Curt.Senior in repe.d.auth.ſacramenta,col.pe.ver.octauò limitatur.& Stephan. Bert.con.233.ponitur in facto quod pridem,col.2.ver.nec opponat aliquis,lib.j. Et facit quòd Iudęi debent iurare de calumnia vt cæteri,vt expreſsè dicit Specul.tit.de iura.calum.§.reſtat,ver.ſed pone Iudæus.& Pet.Anc.in c.2.col.j.ver.nunquid autẽ Iudæus,eo.tit.lib.6. Facit etiam quod ex Imo. diximus ſuprà nu.14.húcq; ſpectat.

De eadem re.

Iudæi iurant de calumnia.

30 ¶ Verùm ſi prior ſententia vera ſit,tamen ex alio fonte deriuari videretur,quàm quòd ius commune Ro.non ſit ſeruãdum à Iudæis.Nempe quòd in his quæ concernunt vinculum animæ,cuiuſmodi ſunt illi caſus,non comprehenduntur Iudæi,vt dicit glo.in c.ſæpe.28.q.j.quam ſequuntur omnes vbique,vtpote qui ſunt extra eccleſiam,nec ad nos quicquam attinet de his qui foris ſunt iudicare, vt dictum eſt à D.Paulo.1.ad Corint.5.c.& repetitur in d.c.gaudemus,de diuort.& in c.multi.2.q.1.

Iudæi non comprehenduntur in his quæ reſpiciunt vinculum animæ.

31 ¶ Qua etiam ratione tenent multi.c.quanquam, de vſur.& alia huiuſmodi iura de vſuris loquẽtia, non procedere in Iudęis,videlicet Pet.Anc.in c.ea quæ fiunt,col.15.in 6.q.de reg.iur.lib.6.vbi idem dicit de iuramentis,decimis,& aliis id genus vinculum animæ reſpicientibus. Flor.in l.vlt.C.de Iudæis,Io.Ana.in c.ſuper his,col.1.de Iudæis.Fran.Aret.con.157.copioſè,col.3.verſ.& per hæc & ferè per totum.Soc.d.con.70.col.vlt.li.1.Io.Bapt.Sanſeuer.conſi.ſeq.cor mundum,&c.ſuper quæſtione. Alex.etiam conſeq.ſuper præmiſſa,quod & ponitur in li.6.con.eiuſdem con.item 6.Idem Soc.con. 119.præſupponitur,col.6.ver.vndecimò clarum eſt,li.4.De quo tamen dubitat Phil.Dec.in d.c.j.de conſt.in 2.lec.& apertè contrarium tenuit idẽ Deci.in c.j.col.13.ver.circa primã q.cum multis ſeq.de prob.& in l.j.col.4.ver.& circa diſpoſitionẽ.C.de eden.& in d.l.pactũ,vbi ſuprà. C.de collat.& ante eum Domi.in c.j.in fi.de vſur.lib.6.& ante vtrunq; gl.in cle.j.in verbo, cenſura.& rurſum in verbo, hæreticum,& ibi Card.Flor.in 8.q.Imo.& Panor.eo.tit.& Bal.in l.j.§.rationes.in fi.ff.de eden.

Iura loquentia de uſuris non cõprehendunt Iudæos.

32 ¶ Eadem quoque ratione reſpondit Pau.Ca.d.con.90.lib.2.quòd ſi aliàs iuramentũ haberet eam vim vt faciat valere donationem excedentem quingentos aureos ſine inſinuatione,vt multi exiſtimant,quos tibi latè congeſi in repe.l.ſi vnquam,in prin.nu.138.& quanuis legibus.C.de reuo.donati. id tamen non procederet in donatione Iudæorum.Similitérq; Ro.d.con.155.in fi.tenet non obligari Iudæum ex iuramento appoſito in compromiſſo. Et Maria.d.con.65.col.pe.quòd donatio inter virum & vxorem quæ,vt iam diximus ſuprà nu.9.& illud non valet etiã inter Iudæos, non confirmatur iuramento eorum,licet inter Chriſtianos confirmetur.Et Stepha.Bertr.conſ.340.etiam ſi pro obſeruantia, in fin.lib.2.Iudæos ſuper contractu iurantes non teneri pœnis.l.ſi quis maior.C.de tranſac.contra quod dixi ex ſententia Corn.ſuprà nu.15.

Iuramentũ Iudæorũ non tollit inſinuationẽ donationis. Donatio inter uir. & uxo. nõ cõfirmatur iuramento inter Iudæos.

33 ¶ His accedit quod tradit Archi.in c.ſi quis ſuadente. 17.q.4.Iudæos non teneri ea cõſtitutione,per d.c.gaudemus,& ſequitur Collec.in c.in audientia,extrà de ſent.excom.Quódq; reſpondit Bal.con. 110.ſtatuto cauetur quòd nullus artifex , lib.4.quòd ſtatutum prohibens artifices in certis feſtis artem exercere,non comprehendit Iudæos,qui ad dies feſtos legis Moſaicæ tantùm tenẽtur.De quo tu vide Bertha.in tract.gabel.parte 7.q.17.vbi erranter allegat Fed.Senen.pro Bald.niſi Fed.aliud ſimile con.fecerit eiuſdem initij,quod tamen non reperitur inter ipſius con.

Iudæos non teneri.ca. ſi quis ſuadente.

34 ¶ Ex his autem omnibus potes concludere,legem Moſaicam diſponentem de ſucceſsione primogenitorũ obtinere inter Iudęos,ſicuti & alias leges Moſaicas:niſi ſi quid noſtris legibus fuerit expreſsim de Iudæis cõſtitutũ,vt in caſibus annotatis per Arch.in c.pagani.2.q.7.At vbi deficit lex Moſaica,tunc debẽt ſeruari ſtatuta loci,in quo morãtur, ſi quæ ſint:aut ſi deſint,ius commune,in his quæ ad Iudæos,vt ad cæteros,adaptari poſſunt:ſiue ea ſint fauorabilia, ſiue odioſa, vt conſtat ex multis quæ adduximus,licet de fauorabilibus dubitauerit Soci.d.con.62.in 3.dubio,lib.j.

Principalis quæſtionis deciſio.

35 ¶ Et hæc vera eſſe arbitror,quò ad caſum noſtrum attinet,ſiue omnes filij eius Iudæi,de cuius ſucceſsione tractatur,ſint & ipſi Iudæi , ſiue Chriſtiani, ſiue primogenitus tantùm Chriſtianus , ſiue è diuerſo cæteri tantùm. Nam cùm diſſerimus de ſucceſsione aliquorum certæ cuiuſdam cõditionis, ſtatus,aut qualitatis, eius tantùm conditio,ſtatus, qualitas inſpicitur, de cuius ſucceſsione quæritur:

Et quid ſi defunctus erat Iudæus, ſed filij aut quidam ex ijs Chriſtiani.

BIU Cujas

nisi aliud de hæredibus disponitur. Verbi gratia, ex statuto vel cõsuetudine aliter in successionibus nobilium, aliter plebeiorũ succeditur. Illud tantùm quæritur, an defunctus erat nobilis, an verò plebeius. nec refert sint hæredes nobiles nécne, vt tractauimus in §. 8. tit. de successionibus, consuetudi. Pictaui. vbi nobilis succedit plebeio, tanquam inter plebeios: & econtrario.

36 De eadem re. ¶ Et hoc quoque de iure communi probatur per not. in simili per Imo. in ca. quod clericis, de foro compet. dum quærit an statutum præferens mares fœminis in successionibus, habeat locum in successione clericorum. & Signo. Homo. consi. 166. incip. quæstio disputanda, col. 3. versi. sed si tu ponis ipsum, vbi differens an & quando statuta super successionibus facta trahantur ad forenses habẽtes bona in loco statuti: dicit inspiciendum esse locum eius, de cuius successione disputatur, non hæredis, per multa iura quæ illic allegat.

37 De eadem re. ¶ Nam aliàs semper in successionibus, vbi sunt diuersa statuta, ea tantùm respicimus, quæ concernunt aut personam defuncti, aut bona ipsius: nunquam autem ea, quæ ad hæredes tantùm pertinẽt. Nisi vt quibusdam placuit, statuta in personam hæredum disponant: quo etiam casu, si is de cuius successione agitur, subsit statuto quod præfert primogenitum vel origine, vel domicilio, vel aliàs, inspicitur institutum eius loci, quantùm ad bona ibi sita, vt plenissimè no. per omnes in l. j. C. de sacro. eccle. & latissimè disputauimus suprà. q. 46. At in casu nostro Iudęus mortuus subest statuto legis Mosaicæ quæ præfert primogenitum, quæ quidem lex vtpote vniuersalis, quantùm ad bona Iudæorum, ad omnia bona extenditur vbicunq; sint sita, non inspectis statutis locorum, aut iure communi, vt suprà diximus. Igitur reliquum est, vt lex defuncti, non hæredum sit inspicienda.

38 De eadem re. ¶ Præterea aut primogenitus est Christianus, & hoc casu hauddubiè potitur priuilegio legis Mosaicæ vt etiam fatentur qui de hac re scripserunt. Aut verò est Iudæus, sicuti pater & secundogenitus Christianus & tunc cùm lex Mosaica iniecerit vinculum ante religionem Christianam ab isto assumptã: consequens est vt ea quoque posteà locum habeat, vt in simili voluit Io. An. in regula, sine culpa, in vlt. q. de reg. iur. lib. 6. cum multis concord. quos videre poteris suprà in 43. q. prin.

39 De eadem re. ¶ Deinde ius Primogenituræ etiã viuente patre est in rerum natura productum, ita vt eo priuari ne à patre quidem possit, vt latè ostendimus suprà. q. 21. & alibi sæpe. Idq; maximè procedit in eo iure delato à lege Mosaica, vt quod maxima ex parte iam in vita patris primogenito competit, vt patet ex his quæ diximus suprà in præfatione, num. 12. sed vt de antiquioribus. Igitur cùm huiusmodi ius cùm primũ natus est primogenitus, in eius persona iam radices egerit, sitq; ideò stabilitũ, firmatũ, quæsitum: vt etiã ex multis apparet, quæ diximus in 40. q. eùm in multis locis, tum in 24. ratione pro nepote, atque etiam in vlti. & in responsione 6. rationis pro patruo. & adfirmat Alexan. cons. visa facti narratione, col. 4. vers. nam ius primogenituræ, libro 2. per not. in cap. quàm periculosum. 7. quæst. j. Quis feret primogenitum hunc suo iure priuari sine suo facto, contra l. id quod nostrum est. ff. de reg. iur. cum sim.

40 De eadem re. ¶ Adhæc si hoc dicamus, facilè fiet fraus legi Mosaicæ, cui & pater & filij primũ subditi sunt. Nam secundogenitus, vt æqualiter cum primogenito succedat, & ita fraudem legi faciat, quæ huiusmodi ius defert primogenito, sese simulatè quidem & non ex animo nostræ religioni & fidei mancipabit: quod ferendum non est. Sicuti nec quòd Iudæus Christianus factus non puniatur ex delicto antè perpetrato, vt multi voluerunt, hanc inter cæteras fraudis præsumptionem adferentes. de quo latè per omnes in c. gaudemus, de diuort. cum multis concord. à me congestis in cõmentariis Consuet. Picta. tit. 1 §. 1. in 25 causa minuendæ pœnæ. Et facit tex. in l. j. C. de his qui ad eccl. confu. & no. per Barto. & alios in l. 1. ff. de pœnis, in illa q. de eo qui se clericum fecit post perpetratum delictum: cum concord. ibi adductis per ipsum Bart. & alios recentiores.

41 De eadem re. ¶ Postremò ita sensisse videntur recentiores in d. c. Iudæi, le 2. de Iudæ. si non oscitanter rem ipsam expendamus. Nam primũ is tex. innuit, & etiam ex eo no. Io. An. & Panor. ibi, & gl. in c. Iudęorum. 28. q. j. quòd Iudæi baptisati non perdunt ius agnationis, ideóq; debent succedere parentibus aliísque consanguineis, perinde ac si Iudæi permansissent. Hincque occasione sumpta quærit Io. Ana. an seruandum sit in huiusmodi Iudæorum successione statutum loci, in quo morantur, quod repellit fœminas stantibus masculis: sicuti & itidem facit lex Mosaica, Numer. 27. & concludit quòd sic. Fely. autem inibi multorum authoritate suffultus contendit legem Mosaicam non in ea tantùm specie, sed & aliàs semper in huiusmodi successionibus obtinere. Attende igitur primum casum illius c. nimirum loquentis de Iudæo baptisato, deinde quid inde subinferant Doc. filium videlicet Iudęi baptisatum succedere patri. Postremò quid in ea sciscitantur, an scilicet sit seruanda lex Mosaica in huiusmodi successionibus, quod fatẽtur. Et non dubitabis, vt reor, quin senserint id procedere in c. ex quo ea quæstio veluti deriuata est, præsertim cùm aliud in eo ipso casu expressim non dixerint.

42 Iudei arceantur dignitatibus. ¶ Vnum est autem quòd Iudæorum filios iure primogenituræ posset videri arcere, quoniã scilicet primogenitura est dignitas, vt dicit gl. in c. quàm periculosum. 7. q. 1. & omne qui de ea loquuntur, Dignitatis autem & honoris prorsus expertes Iudæos pronuntiat l. vlt. & ibi Doc. C. de Iudæ. & ca. nulla. 54. di. Ideo nec iudex esse põt, gl. in §. 1. & ibi Doct. in Auth. iu si. quod præst. ab his. Nec docto, Bar. in d. l. vlti. C. de Iudæ. & in l. generaliter §. vlti. ff. de Decur. & in l. omnes, la 2. C. de Decur. & in proœ. C. §. hæc quę necessariò col. 3. vers. quæro, circa hęc. Ang. in d. §. j. in auth. iusiu. quod præst. ab his. col. 2. Pan. in c. cum sit, in 1. not. ex. de Iudæ. Nec aduocatus. Bart. in l. vl. C. de post. & alibi quoq; diximus. Quibus nihil officit l. generaliter. §. vlti. ff. de Decuri. quæ ad honores admittit, qui Iudaicam

eam superstitionem sequuntur. Quoniam non de Iudæis intelligitur, sed Christianis, qui in Iudæa primùm fuerant: Ideóque Iudaicam superstitionem sequi dicuntur à Iureconsulto, vt eruditè, eleganter, & copiosè ostendit And. Alc. lib. disputationum 3. c. 8. & in l. quidam ignauiæ. C. de Decuri. lib. 10. vt interim omittam quid super ea scripserint gl. & Bart. & idem Bart. in d. l. omnes.

43 ¶ Sed hic obex nihil hic obesse potest, quoniam & d. l. vlt. C. de Iudæ. intelligitur de dignitatibus publicis, non autem priuatis, vt apertè probat ratio illius quæ huiusmodi est. Ne acquisiti sibi officij authoritate muniti aduersus Christianos, &c. vt bellè expēdit Ias. in rub. ff. de iust. & iure, col. 2. vers. cōtra Bar. & ante eum Alb. post Iac. Ra. quos tamen nō citat in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. At ius hoc si dignitas sit, ea prorsus priuata est, non publica, vt palàm est omnibus.

Et quibus.

SEXAGESIMA SEPTIMA QVAESTIO.

1 SExagesimo septimo quæro, Quia suprà dictum est in 6. q. nu. 10. hanc partem, posse emphyteusim ita concedi, vt solus emphyteutę primogenitus succedat. Quid si fuerit concessa emphyteusis aut feudum duobus fratribus, ea lege, vt filius maior natu alterutrius solus succedat: an tunc primogenitus vtriusque succedat, an alterius tantùm, qui videlicet maior erit ætate? Quæ res minimè erit obscura iis, qui latinitatem intelligunt: nec eam huc adscripsissem, nisi comperissem Soci. virum summæ eruditionis in legibus bis in hac re veluti quadantenus dubia consuluisse. Is enim primùm consil. 87. visis inuestitura feudi, col. 3. versic. circa secundum deinde, & seq. cons. lib. 3. concludit, re non aliàs concertata, solùm eum succedere, qui ex duorum fratrum liberis est omnium maximus natu. Hanc enim esse illius dictionis alterutrius significationem, vt vnum tantùm includat, per l. si ex toto. §. 1. & ibi Bart. Angel. & Paul. Castr. ff. de lega. 1. & in §. sed si ab alterutro vestrum, Instit. de rer. diui. & clariùs in c. cùm contingat. de rescript.

Si concessa sit emphytheusis duobus fratribus ea lege ut primogenitus alterius succedat:

An primogenitus alterius an utriusque succedet.

Dictio alteruter.

2 ¶ Item & hoc quoque indicare verba illa maior natu, quæ vni tantùm conueniunt per l. qui duos, in princ. ff. de reb. dub. Præterea & hoc adstruit intentio concedentis, ne contingat feudum per diuisiones diminui, iuxta no. in c. præterea ducatus, tit. de prohi. feu. ali. per Fed. & in c. licet, de voto. Adhæc si concedens voluisset duos succedere, ita expressisset, arg. l. 1. §. sin autem ad desinentis. C. de cad. tol. Deniq; dictio, solus, de vno tantùm intelligitur, cùm sit taxatiua, & aliorum exclusiua. l. aduersus. C. si aduer. rem iudi. & l. his solis. C. de reuo. dona. & c. quæ sunt, de verb. signi. cum si. Hæc fermè Soci. quem & satis sequi videtur dum illum simpliciter allegat Alcia. inter consil. Hiero. Grat. cons. 8. verba priuilegij, ad fi. lib. 1. Quibus & ego assentior propter naturam dictionis alterutrius, nisi aliter constaret de intentione concedentis ex aliis verbis præcedentibus aut sequentibus.

De eadem re.

Solus dictio.

SEXAGESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 SExagesimo octauo quæro, Quid si maritus & vxor maioricatum (vt appellant Hispani) constituerint, id est, bona quædam communia ita coniunxerint, vt in iis solus eorum primogenitus succedat. An poterit alter coniugum sine alio huiusmodi maioricatum reuocare quantùm ad suam partem, quam videlicet habet in iis rebus cōmunibus, pertinet, inuito aut inscio altero. An verò & vterque simul id possunt facere? Et primum quidem videtur vtrunque, aut etiam alterum posse id reuocare. Nam huiusmodi constitutio maioricatus censetur habere vim supremi iudicij. l. si filia. §. si pater. ff. famil. erciscu.

An alter coniugum sine altero possit reuocare maioricatum quem simul constituerunt.

2 ¶ Est autem natura supremi iudicij mutabilis, sicut etiam testamentum mutabile vsque ad postremum vitæ exitum. l. 4. ff. de adi. leg. & optimus tex. loquens de voluntate non testamentaria quidem illa, sed quæ vim etiam habet postremi iudicij, in l. vlt. ibi, si donec vixerit, in eadem permanserit voluntate. C. de pact. Et quòd huiusmodi voluntates etiam circa testamentum sint mutabiles, consuluit Oldra. in simili fermè casu, consil. 231. vt eius de quo quæritur, post princ. Nec dubium est, si duo simul testamentum suum confecerint, posse alterum, quantùm ad se pertinet, illud testamentum reuocare, velit nolit alter.

Postremum iudicium etiā extra testamentum.

3 ¶ Nec id impedit principis authoritas. Quando & testamentum factum consentiente aut authoritatem accommodante principe, reuocari tamen potest inscio principe, per l. omnium, vbi & hoc no. Bar. Bal. & alij. C. de testa. Quod & tradit Barto. & post eum Saly. Raph. Pau. Cast. & cæteri recentiores, distinguentes tamen, in arg. posse statuentes solos reuocare statutum ab iis factum de consensu principis, ab ipso confirmatum. De quo & per eundem Bart. in l. omnes populi, in 3. q. quartæ q. princ. vers. iuxta prædicta quæro. ff. de iust. & iur. & Panor. in c. accessissent, col. pen. & ibi Fely. in 3. not. de const. cum concord. vtrobique adductis per ipsos recentiores.

Testamentum factum authoritate principis potest eo inscio reuocari.

4 ¶ Et hinc quoque videmus, quòd si filius familias rem suam cum consensu patris (is enim requiritur) donauerit causa mortis, potest ipse filius patre inconsulto huiusmodi donationem reuocare, vt constat ex no. per Dy. Cy. Saly. & alios in leg. nec fratris. C. de dona. causa. mor. & per Bar. in l. 2. §. 1. in 4. q. ff. de donat. Raph. Fulgo. & Corne. in l. seruum. C. qui testa. face. pos. & alibi plenè disseruimus in tract. de Legib. Connubialib. & iure maritali, in gl. 3. in verbo, *ontracter*, in 6. quæst.

Filius fam. potest solus reuocare donationem causa mortis à se factā cū cōsensu patris.

5 ¶ Nec huic quoque obstare videtur quòd vir & vxor simul eodem supremo iudicio vel testamento id disposuerint, quia nihilo secius censentur esse duo suprema iudicia siue testamenta, scilicet alterum viri, alterum vxoris. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inof. testa. & quod not. gl. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pupil. Vt etiā de pluribus simul contrahentibus dicitur in l. eò quod à multis. C. si cer. pet. Ita vt si alter eorū decesserit, & confirmatum fuerit id iudiciū respectu ipsius, alter tamen quantū ad se pertinet, poterit reuocare huiusmodi supremū iudicium, ac si ipse solus testatus fuisset,

Testamentum à duobus uno contextu factū censetur esse duo testamēta.

Si uir & uxor simul te-

BIU Cujas

stamentum suũ fecerunt uno mortuo, alter quantùm ad se, potest reuocare. 6 *Contra supradicta.*

vt ex facto consuluit Steph.Bertran.consil.329.ponitur in facto quòd nobilis,in 1.dubio,lib.1. Nam & aliàs reperta esset via qua quis se ita astringeret, vt non posset reuocare suum testamentum, ita scilicet testando simul cum altero:quod tamen fieri non potest.l. si quis in principio testamenti. & ibi no.ff.de leg.3.& l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obl.& l.cum donatione.C.de transac. ¶ Contrarium tamen in hac specie nostræ quæstionis consuluit Lud.Bolog.cons.62.incip.cor mundum,&c.viso igitur puncto,in 1.& 3.dubio.Mouetur iis potissimùm rationibus. primùm enim princeps hac inter cæteras ratione, huiusmodi facultatem constituendi maioricatũ concessisse videtur, vt memoria ipsius perpetuò in eorũ descendentes,vt ipse loquitur,conseruaretur, sicuti voluit Ro. cons.29.inci.in causa maioriæ.Ex quo,inquit Bol.infertur nõ tantùm priuatam eorum,qui authore principe maioricatum constituerunt,& suorum descendentium vtilitatẽ in hac re versari, sed & publicam principis concedentis pro ipsius memoria conseruanda, & eorum qui futuri sunt sub regimine maioricatus.

7 *Maioricatus dignitas regitur eisdem legibus quibus & caput regni.*

¶ Item dignitates maioricatus reguntur iisdem legibus,statutis,& consuetudinibus, quibus & caput regni,cùm ita intellexisse videtur concedens prout consuluit Paul.Cast.cons.164. cuius initium est, in præsenti causa,col.1.& 2.lib.2.Regnum autem nullo pacto, nulla conuentione aboleri,alterarive potest,c.dilecti,de maio.& obed.& c.intellecto,de iureiur.& voluit Oldr.d.consil.231.in fi. Denique regnum & dignitates Regales indiuiduæ sunt,c.imperialem.§.præterea ducatus,de prohib.feud.ali. per Fed.cum multis concord.suprà à nobis relatis in 3.q.Ergo & maioricatus,qui caput ipsum sequi debet,indiuiduus quoque est.

8 *Responsiones ad rationes Bol.*

¶ Hæ sunt in effectu Ludo.Bol.rationes,quibus non admodum difficile est respondere. Nam quantùm ad primam pertinet,Rom.consil.ab eo allegato nõ id dicit simpliciter ad quod illum citat ipse Bol.Sed ex verbis appositis in concessione maioricatus de quo ibi consuluit,colligit principem eam concessionem fecisse,vt memoria ipsius perpetuò maneret in descendentes eorum,quibus idipsum concedebat.Quæ res non est perpetua,nec generalis omnibus,nec eiusmodi vt legem vniuersalem ex ea faciat.Nec si talis esset,propterea concluderet inibi publicam vtilitatem versari. Quid enim commune est perpetuæ principis præsertim mali memoriæ, non quidem omnium, sed paucorum quorundam cum publica vtilitate?

9 *Ad idem.*

¶ Sed fac hîc versari publicam vtilitatẽ, num id impedit mutari quod legibus mutabile est?Si quis in testamento quicquam legauerit,aut disposuerit in publicam vtilitatem, num id prohibebit mutare aut prorsus reuocare testamentũ?At maioricatus nec aboleri,nec diuidi,quemadmodum nec regnum,potest,vt aliis rationibus dissertatum est,Fateor libens equidem,vbi semel fuerit stabilitus,semel,inquam,id est, irreuocabiliter,quod non nisi per mortẽ constituẽtium accidere potest.Illi enim quandiu viuunt,reuocare possunt quicquid instar supremi iudicij cõstituerint,vt plenè probauimus.

10 ¶ Imò verò & si non in testamento,sed in contractu vtputa matrimonij,vt fieri solet, id factum sit, vt in simili voluerunt Iaco.Aluar.& Card. Alexan.in c.filij, in fi.titu.si de feud. fuer. contro. & latè diximus suprà in 8.principali quæstione,vbi multa videbis ad hunc quoque locum pertinentia,quæ hic repetenda non ducimus.

SEXAGESIMANONA QVAESTIO.

1 *An dominus possit pro sua primogenita filia maritanda collectam subditis imponere. Consuetudines diuersæ de hac re.*

SExagesimonono quæro,Quia suprà in præfatione,num.135. vicesimoprimò, & seq.diximus filiam primogenitam ante cæteras esse matrimonio collocandam.An dominus possit suis subditis & vasallis collectam imponere pro illa sua filia primogenita nuptui tradenda, vt in multis locis Franciæ nuncupatim consuetudine cautum est.videlicet apud Pictauienses.§.totius voluminis consuetudinum eius gentis.169.Turonenses tit.*de loyaux aydes*.§.4. Ambianenses.§.76. Monstrolienses maritimos.§.57.Artesienses.§.26. Súntque aliæ consuetudines id ius tribuentes pro primo matrimonio suæ filiæ,sine qualitate primogenitæ,vt Borbonienses.§.344.& Marchienses.§.130. Aliæ pro primo matrimonio suarum filiarum, vt Aruernienses titu.25.§.1.& 2. Aliæ pro matrimonio vnius filiæ tantùm, vt Burgundienses tit. 1. § 4.& Britonienses tit. 2. *qui est des droitz du prince & autres seigneurs*.§.37.Estque in eam rem constitutio Siciliæ quæ incip.quamplurimum,quæ simpliciter dicit pro maritanda filia.

2 *Qui dicunt & id de communi iure procedere.*

¶ Et certè de ea re nonnulli è nostris ita loquuntur,vt videri velint id ius de iure competere.Et inter cæteros Roffred.Beneuent.in rubr.de sacra.cuiuslib.vasal.versi.isti autem vasalli.& post eum Io. Blanc.in sua summa tit.quib.mo.& in quib.cau.feu.amit.§.erunt etiam quæ dicta sunt,Specu. tit. de offic.ordi.& tit.de maior.& obed.§.1.vers.eodem modo,& iterum in tit.de feud.§.quoniam, col.pe. versic.& nota quòd vasalli.Hosti.in summa tit.de immu.eccle.§.à quibus muneribus,col.1.vbi dicit & huius rei esse consuetudinem propè generalem. Alber.in suo lexico, in verb. dominus, versic.1. Mar.Laud.in c.1.paulò ante fi.versic.& est aduertendum, tit.an apud iudi. vel domi.Alex.in addit. Bart.in l.placet.C.de excusa.muner.lib.10.& Ias.in l.placet,in 1.lec.col.1.vers.& aduerte.& in 2.lect. col.4.versic.& iuxta has.C.de sacros.eccle.& nouissimè Zasius in tract.feud.parte 7. cui titulus est, ad quid vasal.domino tene.char.9.in paruis,versic.tenetur etiam vasallus.

Caligula munera & collationes in dotem filiæ à subditis recepit.

¶Secundùm quam sentẽtiam Caius ille Caligula Imperator Romanus(sic enim Diuis placuit) munera & collationes in dotem filiæ à subditis recepit,vt tradit Suetonius in vita illius c.42.Et id quidem manasse videtur à Romulo vrbis conditore, qui instituit patronos omnia pro clientibus facere debere, quæcunque efficiunt parentes pro liberis. Clientes autem è diuerso patronis suis

ad filia

BIU Cujas

ad filiarum dotem pecuniam contribuere, vt scribit Plutarchus in vita illius. Alibi autem in nostris commentariis consuetudinum Pictauicarum ostendimus, vasallos nostri temporis proxime accedere ad clientes prisci temporis.

4 ¶ Verùm alij id non admittunt, cùm nullo iure id cautum sit, & in his Io. And. in addi. Specu. in d. tit. de feud. vbi suprà. Pet. Iaco. in tit. de cauſ. ex qui. vaſ. &c. col. 11. in paruis, verſic. audiui dici. & iterum tit. de cau. ex quib. domi. deb. amit. proprie. in 9. diui. feud. ad fi. Bal. in c. 1. §. similiter, & ibi Iac. Alua. & Card. Alex. tit. de capit. Cor. Pau. Caſt. in l. neminem. C. de sacroſ. eccl. & in l. in nostræ, verſic. & eſt arg. C. de ſtatu. & imagi. & conſil. 20. in cauſſa iſtorum, col. 1. in fi. lib. 1. Guid. Pap. deciſ. 57. an vaſallus. Cardi. Alex. in prælud. in feud. verſi. ſex tamen. Iaco. à S. Georg. in tracta. feud. col. 4. verſic. ſed an talis nobilis. Matthæ. Afflict. in d. conſtitutio. Siciliæ incip. quam plurimum, in 6. not. Alber. Brun. conſil. trigeſimo ſecundo omnipotens, & c. dum quæritur an homines.

Qui dicunt id de iure nõ eſſe.

5 ¶ Et id certè veriſsimum eſt. Nam nec mater vt dicunt, Ioannes Andreas, & Petrus Iacobus quibus locis ſuprà citauimus, tenetur dotare filiam, nec in eius dotem quicquam conferre. l. neque mater. C. de iure doti. Nec frater ſororem, vt clare colligitur ex l. cum plures. §. cum tutor, & l. ſeq. ff. de admini. tut. & diximus late ſuprà in 62. quæſt. Adde nec filius matrem. l. 1. §. præterea, verſic. ſed ſi minus, & ibi Nico. Mat. & Bal. ff. de tutel. & ratio. diſtr. Guil. Cu. in l. 1. & ibi Bald. ad fi. ff. de inoffi. doti. cum aliis concord. à me adductis in noſtris legibus Connubialibus l. 2. nu. 6. cui reſpondens.

Authoris ſententia. Mater non tenetur dotare filiam.

6 ¶ Et quia etiam regulariter nõ poteſt dominus ſuis ſubditis collectas imponere, ſecundùm Pet. Iac. vbi ſuprà, deplorantem mores dominorum, qui quotidie fatagunt exugere, vt dicit, ſanguinem ſubditorum, & eundem titu. de cauſis ex quibus domi. deb. admit. proprie. Oldra. conſil. 224. factum tale eſt, quidam miles. Bart. in l. 1. in fi. C. de excu. mu. lib. 10. Alberi. in l. vlt. col. 4. verſic. item quæro an habens. C. de iuriſd. omn. iudi. Bal. poſt Ricard. Mal. in l. cùm multa, in fi. C. de bon. quæ liber. per l. ſi priuatus. ff. qui & à quib. & l. domini prædiorum. C. de agri. & cenſi. lib. 11. & id Bald. dicit eſſe no. & ipſe Bald. in l. his quibus. C. de fideicom. hære. Alex. conſi. 145. quoniam abunde, poſt princ. lib. 2. Iac. à S. Georg. in illo tracta. feud. in verbo, cum mero & mixto imperio, verſic. quæro vlterius. Iaſ. in d. l. placet, in 1. lect. col. 1. vbi ſuprà. C. de ſacroſ. eccleſ. Philip. Dec. conſil. 199. viſis, in princ. Alber. Bru. conſil. 103. caſus iſte, col. 1.

Dominus non poteſt ſubditis collectas impone re.

7 ¶ Cuius rei eſt promptiſsima & optima ratio, quoniam huiuſmodi iura imponendi collectas ſubditis ſunt ex iuribus regalibus, vt eſt text. in c. 1. tit. quæ ſunt rega. propterea õque ſoli reges & principes eas imponere poſſunt. C. no. vecti. in rub. & per totum titul. & l. 1. & ibi Barb. & alij. C. de ſuperind. lib. 10. & late conſuluit Imo. conſil. 121. cuius initium eſt in cauſſa quæ vertitur, in 2. dubio, & Doctor. vbique.

Iura collectandi ſunt ex regalibus.

8 ¶ Sed intellige tamen, niſi eſſet ſtatutum vel conſuetudo imponendæ collectæ pro filia maritanda, vt eſt in multis locis, vt diximus in princ. huius quæſtion. Ea enim eſſet ſeruanda, vt videntur voluiſſe omnes prope quos ſuprà citauimus, & præterea Cy. in l. 2. col. 4. verſic. ſed nos quid dicemus. C. quæ ſit long. conſu. & ibi quoque Alber. in rub. col. 15. verſicu. quid dicemus aduertendum eſt. & Alex. conſil. 35. viſo themate & dubiis, in primo dubio, lib. 2. & Maſuer. titu. de talliis, verſ. item quatuor caſus. Vel niſi etiam id eſſet præſcriptum, vt ſcribit ipſe Pet. Iac. in d. tit. de cau. ex quib. domi. deb. amit. proprie. & Alex. vbi ſuprà proxime.

Niſi eſſet ſtatutum vel conſuetudo.

9 ¶ Sed & hæc omnia quæ diximus, ſiue id ius competat de iure quod non crediderim, ſiue de conſuetudine, debes ita intelligere, ſecundùm Albe. in d. ſuo dictionario, vbi ſuprà, & Alex. in d. l. placet, de exc. mu. quando ipſe dominus per ſe id ipſum facere non poſsit: & dummodo id moderate exigat, per c. vnio, circa medium. 10. q. 3. & c. cùm apoſtolus. §. prohibemus, de cenſi. Aliàs autem poſſent ſubditi implorare officium ſuperioris, vt oppreſsionem domini reprimat vt voluit Spec. in dicto §. quoniam, vbi ſuprà, de feu. & Bal. in c. 1. §. præterea ſi inter, col. 3. verſ. pone quòd vaſallus, tit. de prohi. feu. ali. per Fede. & Iac. Alua. in c. 1. col. 3. verſ. ſed ſi pares, tit. apud quem vel quos contro. feud.

Dominus tamẽ id per ſe facere non poteſt. Et moderate debet facere.

10 ¶ Imò verò dominus ipſe non poteſt huiuſmodi collectam per ſe facere & taxare, ſed debet vocare ſubditos, vt dicit Maſuer. d. tit. de talliis. §. item & prædicta, & ſeq. & adire iudicem qui eam faciat, vt dicit expreſsè Old. d. conſil. 134. in ſecundo dubio. Neque enim, inquit, poteſt eſſe iudex in ſua cauſa. C. ne quis in ſua cauſa iudi. in rub. & nigro. & l. pen. ff. de arbit. nec hoc ex ſingulorum affectionibus æſtimari debet, arg. l. videamus. §. iurare. ff. de in lit. iuran. & l. prædia. ff. ad leg. Falcid. Sed hæc per ſubtilitatem iudicis competentis dirimenda, l. 1. circa med. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt. Et bene facit. §. ſi verò aliqui, in auth. de Quæſto. Et regulariter cùm eſt controuerſia inter dominum & vaſallum, non cognoſcit dominus, ſed alter, plenè not. in cap. cæterum, de iudi. Hæc ille, quem ſequitur nuncupatim Bal. in cap. 1. in princip. col. vlt. verſic. alia quæſtio, titu. de vaſal. qui curi. vend. Et bene facit quod tradit Io. And. in addit. Spec. dicto tit. de feud. §. nunc dicamus, verſic. cæterùm, & Cardinalis Alex. in d. prælud. feud. vbi ſuprà.

Et debet adire iudicem.

11 ¶ Et ſi dominus non deſiſtat ab huiuſmodi immoderatis collectionibus, poterit priuari feudo per ſuperiorem, vt dicit Bal. in cap. publici, ibi, & ex hoc, tit. de pace tenen. per eum textum, & alia iura. Et bene etiam facit capit. ad apoſtolicæ, & quæ ibi ſcripta ſunt à Doct. de re iudic. li. 6. Nec excuſabitur dominus ex eo quòd vaſalli has immoderatas collectiones ſoluerunt, quia in dubio præſumuntur metu extortæ, ex eo quod dicit idem Bal. in §. pactiones, tit. de pact. conſtan. & in cap. 1. poſt princ. tit. quali. deb. iura, vaſal. domi. & Card. Alex. qui ad hoc alia quædam allegat in prælat. feu. vbi

Dominus non eſt iudex inter ſe & vaſallum.

Dominus priuatur feudo ſi non deſiſtat ab immoderatis collectionibus.

tamen

Dominus potest inijcere manum in feudum vasalli pro seruitijs non 12 dubijs.

tamen subdit, quòd dominus propria authoritate potest à vasallo inuito exigere ea seruitia quæ non sunt dubia, iniiciendo manum in feudum, quod nos saisire dicimus, vt expressim voluit Spec. dicto tit. de feud. §. quoniam, vers. xviij. per multa ibi allegata.

Quid si dominus qui id ius habet, diutius non usus est.

¶ Sed quid in casu dictarum consuetudinum, vt dominus possit collectare, vt sic dixerim, subditos, pro maritanda sua filia primogenita aut alia, si dominus aut sui prædecessores multis temporibus retroactis non collectauerunt subditos, ob eam causam: an se poterunt tueri præscriptione, & qua? vide omnino Cyn. de hac specie nuncupatim loquentem in d. l. 2. col. 4. d. versic. sed nos quid dicemus: & ibi quoque Albe. in eadem quoque specie loquentem in rub. vbi suprà citauimus, distinguentes an id ius competat domino ex consuetudine, an ex præscriptione: vt primo casu possit nihilominus dominus collectare, secundo non possit: ibi eos videre poteris, arque etiam Ange. de hoc quoque casu loquentem cons. 337. inter alia capitula, col. vlt. versic. ideo ibidem dixit.

SEPTVAGESIMA QVAESTIO.

1 *Si consuetudo simpliciter loquitur de filia maritanda, an intelligatur de primogenita tantum.*

SEd quæstionis est, & id erit pro septuagesima quæstione, si consuetudo vel statutum simpliciter loqueretur de filia maritanda sine illa adiectione, primogenita, vt est in pluribus locis citatis suprà in principio huius quæstionis: an ita fuisset intelligendum, an de cæteris quoque. Et dicit Guid. Pap. dicta decisione Delphinatus 57. in fi. de prima tantùm esse intelligendũ, & de primo ipsius matrimonio, per l. sancimus, la 1. C. de Consul. lib. 12. & l. boues. §. hoc sermone, ff. de verbo. signific. & sequuntur D. Sainxon in commentarijs consuetu. Turonensium. d. titul. *de loyaux aydes*. §. quarto in princ. & D. Chasse, in consuetud. Burgun. tit. 1. §. 4. etiam in prin.

2 *De eadem re.*

¶ Masuerius autem tit. de Talli. vers. item quatuor, dicit id iterari posse in personis plurium filiarum, sed non in persona vnius: quasi dicat id procedere in omnibus filiabus, sed pro primo tantùm cuiusque matrimonio. Sed de hac re latissime Matthæus Afflict. in dicta constitutione Siciliæ incipient. quamplurimum, col. 3. vers. & prima vtrùm, vbi primùm multis rationibus argumentatur, dominum non nisi pro vna filia id ius petere posse. Deinde aliis multis, pro omnibus filiabus. Et hanc partem veriorem putat, & respondet rationibus alterius partis, vt ibi videre poteris. Et vide quæ diximus suprà in præfatione num. 133. incip. vicesimoprimo, & seq.

3 *An intelligatur de nepte primogenitæ, cui maritandæ subditi nihil cõtulerant. Lex uel statutum loquẽs de filiis an trahatur ad nepotes.*

¶ Illud quoque quæri potest, si filius primogenitus vel etiam filia primogenita, cui collocandæ subditi nihil contulerunt, decessit: an conferre debeant nuptiis neptis, scilicet filiæ ipsius filij, aut filiæ primogenitę. Quod videtur, quia vbi lex vel statutum facit mentionem de filiis simpliciter, trahitur ad nepotes. l. liberorum. & ibi Bar. col. 3. vers. secũdò quæro. ff. de verb. signi. Cuius tex. authoritate Bal. cons. 2. verba statuti, post prin. lib. 1. dicit appellatione filiæ contineri neptem ex expositiua interpretatione, sumpta ratione exponendi ab ipsa natura. Subditque paulò pòst, rationem quæ mouit disponentem de filia, eandem & mouere de nepte. Igitur perinde habendum esse, ac si de nepte expressisset. l. tale pactum. §. vlt. ff. de pactis, & no. per Nico. Matthę. & Cyn. in l. 1. C. quæ sit longa consuet. Ideo & idem Bald. in l. maximum vitium, col. 4. vers. quare dico. C. de libe. præteri. dicit, quòd vbi statutum loquens de filio recipit interpretationem, id quod facit, nisi sit expresè prohibita, tũc nepos includitur: quia huiusmodi interpretatio venit ex mẽte, id est, ratione eiusdem statuti. & ideo non dicitur extendi, sed intelligi, vt se dicit plene dixisse in l. si quis seruo. C. de furt. & ita in hanc partem inclinat Bartho. Capua. & post eum Matth. Afflic. in d. constit. quamplurimum, in secundo dubio. Super hoc tamen an appellatione filij vel filiæ veniat nepos & neptis, & an proprie an improprie, vide omnino quos tibi longo ordine citaui suprà in 40. quæst. nu. 54. 15. ratio, & tribus seq.

4 *Aliæ quæstiones ad eã rem pertinentes.*

¶ Alias autem quæstiones, ad hanc quoque rem pertinentes tractat Matth. Afflict. vbi suprà, videlicet an id procedat, cùm dominus maritat amitam suam. Cùm item seipsum. Cùm filiam suam spuriam. Cùm fœmina domina maritat suam filiam. An cùm filia ipsa ingreditur monasterium. An cùm pater reliquit dotem filiæ in suo testamento. An cùm filius secundogenitus successit in baronia, quoniam primogenitus decessit ante patrem relicta filia, & hic secundogenitus maritat illam, filiam scilicet suam neptem ex primogenito. quæ omnia ibi videre poteris. Sed quantùm ad filiam spuriam adde quæ nuncupatim de ea re scripsit Marti. Laud. in c. 1. in fi. ti. an apud iudi. vel do. Card. Alex. in c. 1. §. similiter, col. 1. vers. item an teneat. tit. de cap. Corra. Iac. à S. Georg. in tracta. feu. in verbo, qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum, col. vlt. versic. sed restat, & latè D. Boëri. dec. 127. ad secundam veniendo, nu. 1. 2. 3. 4. 18. & 19. & Chasse. in consuet. Burgundiæ tit. 1. §. 4. in verbo, *mariage d'vne fille*, col. 1. in qua etiam gloss. alia quædam tractat huc pertinentia, vti etiam facit D. Sainxon in dd. consuetudines Turo. vbi suprà, quos tu videre poteris.

SEPTVAGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 *Quæ est ratio cur tot consuetudines deferãt principalẽ domum primogenito.*

SEptuagesimoprimo quæro, quia maxima pars consuetudinum Franciæ defert principalem domum primogenito vt præcipuam, scilicet consuetudo Parisiensis tit. 1. §. 8. Et Meldensis §. 165. Meldunensis. §. 165. & seq. Senonensis. §. 190. Trecensis. §. 14. Caluimontensis. §. 8. & 13. Victriacensis. §. 55. Carnutensis. §. 4. Aurelianensis. §. 25. Turonensis ti. *de successions de fiefz*. §. 3. Cenomanensis. §. 238. Andegauensis. §. 222. Pictauiensis. §. 221. Aruernensis tit. *de successions* §. 51. Borbonensis. §. 301. Blesensis. §. 143. Engolismensis. §. 87. & seq. Rochelensis. §. 54. Marchiensis. §. 215. Montargiensis tit. 1. §. 22. Niuernensis titu. *de droict d'aineſſe*. §. 5. Britonensis titu. 22. *qui est de successions & partages*. §. 35. & sequen. Laudunenses, aliósque Viromandenses tertiæ partis. §. 7. Siluanectenses. §. 126. Claromontenses. §. 81. Valesienses. §. 57. Bituricenses titul. *de successions*, ab intestat. §. 301. Burdegalenses. §. 76.

BIU Cujas

§.76.Et de huiusmodi consuetudine mentionem faciunt Iac.Ra.Nicol.Neapo. Bar.& Alberi. in l. prædiis.§.qui domum.ff.de legat. 3.Masuer.tit.de succes.§.item primogenitus. Alex. consil.223.eodémque pen.col.1.lib.2.& Cepo.in tracta.vrb.prædi.ti.de horto,qui est omnium septuagesimus sextus.Quæ igitur ratio est huiusmodi consuetudinis? Neque enim videri potest id sine ratione statutum & obseruatum à tot populis.

2 ¶ Et profectò magna est.Nam id ius primogenituræ introductum fuisse videtur ad cõseruationem domus,familiæ, & agnationis, vti voluit inter multos Soci.consil.47.facti narratione,col.2.versic. secunda ratio,lib.3.& Paul.Paris.cons.72.ad veram,col.9.nu.81.vti etiam dicunt plerique omnes de statuto præferente masculos fœminis,vt alibi latè diximus. Familia autem tribus maximè constat, domo primum,deinde vxore,postremò boue aratore, id est, reditu ex agricultura,qui omnium est honestissimus,ne inopia scilicet opprimaris. Id enim est ex Hesiodo haud multò post initium libri secundi Operum & dierum,

Ad idem.

Familia tribus maximè constat.

οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα.

Quod & Aristoteles ex eo repetiit lib.1.Politicôn,c.1.& Oeconomicôn,lib.item 1.c.2.

3 ¶ Igitur consuetudo volens conseruare familiam nobilium, imprimis voluit primogenito domum assignare,& eam principaliorem, quam scilicet maximè cupiunt nobiles in familia manere, honoris,memoriæ,& dignitatis causa,vt videre licet ex l.pater.§.Iulianus.ff.de leg.3.vbi Primipilaris quispiam testamento suo vetuit domum suam maiorem alienari. De quo & nos diximus suprà in tractatu de Nobilitate,c.37.nu.22.homines.Notum est autem illud Ennij apud Ciceronem lib.1. Officiorum alibi in eodem tractatu ad aliud à nobis relatum.

Nobiles maximè cupiunt suã domum principalem manere in familia.

O Domus antiqua, heu quàm dispari dominaris domino. Sed & alibi docuimus,apud veteres Græcos sacra domestica filiis natu maioribus relinqui solita.

SEPTVAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 AT super hac consuetudine quæro septuagesimosecundo. Quid si in hac successione est vna tãtùm domus,an ea pertinebit ad primogenitum. Dubium enim facit id verbum quo vtitur ea consuetudo,scilicet principalis.Nam videtur principale,& alia similia,cuiusmodi sunt, præcipuum, primum,primarium, supremum, & si quæ alia sunt eius generis,dici & intelligi de vno ex multis, qui scilicet cæteris præstat & excellit,vt probatur in c.principali,in prin.63.di.cùm dicitur,principali deuotissimorum militum. Et aliàs semper principalis dicitur respectu aliorum, vt cùm dicimus principalem,& fideiussorem,principale & accessorium siue quod consequitur,vt in l.cùm principalis.ff.de reg.iur.vbi ita scribitur, cùm principalis causa non consistit,nec ea quidem quæ sequuntur locum habent.Et alibi principales liberalitates, scilicet respectu aliarum non principalium, in l.patronus,in princ.ff.de leg.3.& alia huiusmodi infinita. Si ergo solum sit & vnicum,quomodo principale & primarium siue præcipuum dici potest?Et si tale non sit,consequens est,vt non sit primogeniti ex hac consuetudine, cuius verba ad hunc casum adaptari non possunt. Ergo nec eiusdem dispositio.l.4.§.toties,& ibi Bart.& alij.ff.de dam.infec.cum aliis multis concord.à me collectis in rep. l.si vnquam,in verbo,libertis,nu.2.C.de reuo.donati.

Quid si una sit tantùm domus an & ea pertinebit ad primogenitum.

Principale an de uno dici possit.

2 ¶ Quòd si quis contendat primum etiam dici de vno,qui scilicet neminem sequentem habet vt scribitur in l.qui duos,in princ.ff.de rebus dub.& latè diximus & probauimus suprà in 1.quæst.prin.nu. 3.primogenitus,& seq.veluti & idem dici debeat de principali, & aliis similibus. In promptu est responsio,quòd illud non est verè ac propriè, sed impropriè, vt liquidò probat textus in l.1.§. æstas, iuncta glossa in verb.non proxima.ff.ne quid in flu.publi. quem ad id expendit & dicit not. Franc. Aret.in l.qui filiabus.§.1.col.2.ff.de legat.1.Consuetudines autem & statuta præsertim quæ sunt contra ius commune,debent strictè & proprie interpretari,vt alibi latè diximus.

Quid de primo.

3 ¶ Verùm D.Molin.in suis commentariis consuetudinum Parisiensium tit.1.§.8.glo.4.in verbo,*principal manoir*,in 3.4.& 5.quæst.aperte nobis declarat,hanc domum vnicam ad primogenitum deferri iure primogenituræ,dum quærit an si nulla alia sint bona in successione præter eam domum,cæteri liberi poterunt petere legitimam, & qualem, tanquam scilicet nullum sit dubium, quin consuetudo loquens de principali domo,intelligatur de ea quæ etiam sit vnica:nec aliter tractat an domus vnica possit dici principalis. Nullúsq; etiam eorum qui consuetudines interpretati sunt,id dubium tetigit: quamuis nonnulli eorum tractarunt, quæ dicatur principalis domus inter multas.de quo tu illos videas,videlicet Sainxo.in consue.Turo.tit.*de successions de fiefz*.§.3.& D.Cirier.in suo tract. primogeni.libro 2.quæst.4.qua interpretatur.§.8.1.tit.consuetudinum Paris.loquentem de hac consuetudine, & ipsum Moli. ibi, in principio, ex quibus intelliges,primogenitum posse eligere quam maluerit pro principali, vt & plurimæ ex his consuetudinibus quas tibi designaui in princ. præcedentis quæstionis,expressim statuerunt.

Ad idem.

4 ¶ Sed quantùm ad hanc nostram quæstionem pertinet,ego in ea sum sententia, vt si etiam vna sit domus,ea cedere debeat primogenito,ex mente consuetudinis, quæ illi in quo est principalis conseruatio domus & familiæ,habitationem relinquere voluit,vt diximus in præced.quæst.& eam quidem principalem & præcipuam si plures sunt,quasi non satis fuerit consuetudini habitationem quãlibet ei relinquere,nisi & principalem relinqueret.Cuius quidem consuetudinis mentem,rationem, sententiam,& voluntatem magis inspicere debemus, quàm verba, etiam si verba quodammodo offenderentur, vt voluerunt Cyn. & Bald. in l.j.ff.si cert.peta. Bart. in l.contra legem. ff. de legib.

Authoris sententia.

Consuetudinis mẽs magis quã uerba inspiciendа.

cum

cum aliis multis concord.à me congestis in d.repe.l.si vnquam,in verbo,libertis,nu.44.& quoniã.

5 *Responsio ad contraria.*

¶ Quanquam ea verba principalis domus,minimè lædantur intelligendo de vna, vti nec ea nomina,primum,supremum,primarium,præcipuum.Nam de primo,& supremo,quod est nomen superlatiuum,quod ideo magis de multis intelligi videretur,tamen habes text.vtrunque dici etiam si soli sint,modò nullus præcedat, in l.ex duobus,in princ.ff.de vulga.& pupil.& alios multos suprà relatos in d.j.quæstione,ex qua intelliges & illud procedere etiam in materia stricta. Nec ea gl.in d.§. æstas,loquitur de primo,sed de priori,quod comparatiuum est,& quod magis de multis dici videatur:nec tamen ei omnino accederem , quando apud probatissimos scriptores plerunque comparatiuum pro positiuo ponitur, vt videre licet apud Priscianum & Vallam, & ex nostris Zasium in intellectibus sing.quo loco deridet nostros iuris doct.distinguentes specie culpam latam,latiorem,latissimam,leuem,& leuissimam.

Comparatiũ pro positiuo.

6 ¶ Denique nemo nescit principale à principe dictum esse:nam & hinc principales constitutiones,id est,principum,in l.j.in princ.ff.quod cuiusque vniuer.& in l.j.ff.de bono.poss.ex testa.mili. Et principalis maiestas,in l.famosi.ff.ad l.Iul.maie.Et principalis authoritas,in l.hæreditas etiam. ff.de peti. hære.cùm dicitur principali vel pontificali authoritate, id est , principis vel pontificis,vti Accursius & cæteri optime intellexerunt.Et in hac quoque significatione apud Plinium in Panegyrico,Tanta benignitas principis,tanta securitas temporum est,vt ille nos principalibus rebus existimet dignos. & alibi sæpe apud probatissimos authores. Princeps autem & primus eiusdem sunt significationis vt diximus & probauimus suprà in præfatione,nu.36.incip.& id quidem.At primus de vno dicitur, vt dictum est,igitur & princeps. Et quod hanc opi.confirmat,vnus pro primo plerunque ponitur, vt etiam dictum est suprà in j.q.nu.4.incip. sed quibus.Ex quibus vides vnum, primum , & principem sæpissime confundi,& consequenter principale dici de vno,& primo.

7 *Principale & principaliter quid & quomodo dicitur.*

¶ Aliàs autem quando,& quibus modis quid dicatur principale,vel principaliter fieri,ne te hîc longius detineam,videbis apud Bar.in l.ambitiosa,col.4.versic.sed contra op.quia istud.ff.de decre. ab ordi.faci.& in prooemio C.col.2.versi.non obstat primum.

SEPTVAGESIMA TERTIA QVAESTIO.

SEptuagesimotertiò quæro etiam circa hanc consuetudinem , An si ea loquatur simpliciter de domo deferenda primogenito,nulla horti & septorum eius mentione facta , hortus quoque intelligitur & cæteræ ipsius domus appendices,vt cors,aut,vt Ouid.lib.4.Fastorum appellat,cohors, stabula equilia,bouilia,ouilia,caprilia,porcilia,nihil enim prohibet quin sic loquar exemplo præcedentium,tametsi nondum id verbum comperi:balneæ,porticus,vestibulum,conclaue,ostium,area, cœnaculum,apotheca,theatrum,atrium,molendinum,viuarium vel ferarum,vel auium,vel piscių, de omnibus enim dicitur. Columbaria, fossæ siue fossata,hac enim voce,ne cui insolens videatur, vsus est Plin.lib.17.c.21.& Iurisconsultus in l. desertorem.§.is qui exploratione.ff. de re mili. quibus scilicet plerunq; domus circummuniuntur siue circũuallantur:& si qua alia sunt vel iuncta ipsis ędibus,vel etiam non iuncta,sed tamen intra claustra siue septa earum posita,clausuras vulgò appellãt.

1 *Quid si de domo simpliciter facta sit mẽtio nulla horti & cæterorum huiusmodi. Fossatũ dictio Plinij & Iurisconsulti.*

2 *Qui de ea re tractarunt in hac consuetudine.*

¶ Nam & ob hanc consuetudinem id tractant Iac.Ra.Nico.Neapol.Bar.& Alb.eiusdem consuetudinis expressam mentionem facientes in l.prædiis.§.balneas , & §.qui domum.ff.de leg.3.vti etiam facit Alex.cons.223.visis verbis,col.j.li.2.& cõs.204.perspectis verbis,col.j.li.6.& nouissimè duo clarissimi consuetudinum interpretes D.Cirier.in tracta. Primogenituræ, lib.6.q.4. in qua interpretatur consuetudinem Parisiensem de ea re loquentem tit.j.§.8. in verbo, cum horto. & Moli.in eundem §.gl.5.quæ est in verbo,*le iardin*, vbi hanc rẽ vterq; & eruditissime & copiosissime tractarunt.

3 *Qui de ea re textus & doctores ad hunc locum pertinentes.*

¶ Quibus tantùm nonnullos text. & doct.ad eum locum non modicum facientes ab illis forte de industria omissos addam,si quis etiam forte eos scire,& adire cupit.Vide igitur tex.in l.Seiæ.§. Tyrannæ,& ibi Bar.ff.de fun.instr.& l.arbor.§.de vestibulo,qui est j.ff.com.diui.& l.Iulianus.§.vlt. cum 3.ll.seq.ff.de act.emp.& l.sed etiam,iunctis ll.præcedentibus.ff.de in ius vocan.& l.vxorem.§.in testamento,qui est j.in illis verbis,domum meã cum horto.ff.de leg.3.& l.lex Cornelia.§.si tamen, & ibi Bar.ad fi.versf.vltimò ista materia,& iterum versf.secunda q.ff.de iniuri.& l.si quando,la 1.& ibi Bal. C.de bonis vacan.lib.10.& c.Raynutius,in illis verbis,domum & hortum,& ibi Io.And.Pet.Anc.& Cardi.Flo.vtrunq; col.j.in 4.not.& Panor.col.3.versf.nota ibi domum, de testa.gl.in c.vlt.12. quæst. 2.Specul.& Io.And.in addi.illius,tit.de iniuri.§.j.versf.pone in statuto.Iac.Are.Bar.Bal.Alber.Angel. Imo.Paul.Castr.Franc.Are.& alios recentiores in l.cætera.§.hoc Senatusconsultum , le 2.ff.de leg.j. eundem Iac.Are.& Bar.in l.item apud Labeonem.§. conuitium. ff.de iu.Nico.Neap.in d.l. prædiis, §.balneas.ff.de leg.3.Bar.in ea ipsa l.§.vlt.l.1.§.j.ff.de cloacis,& in l.quis'sit fugitiuus.§.apud Cælium. ff.de ædil.edict.Bal.& Imo.in l.Gallus.§.ille casus,ibi latè Fran.Aret.col,3.versf.4.adde,ff.de libe. & posth.Bal.Ang.Ro.Pau.Cast.in l.pleriq;,& ibi quoq; Alex.col.1.& 2.& Soc.in 8.9.10.& 11.q. ff. de in ius vocan.eundem Bal.in rub.ff.fol.mat.col j.versf.& ideò si statutum,& in l.data,col.9.versf.quintum prædicamentum.C.qui acc.pos.& in l.si ita.§.idem ait.ff.nautæcaup.stab.& in l.j.col.3.versf.sed pone quòd duo.C.de ædil.edic.& in c.duo fratres,in verbo in communi casa,ti.de duob. fratr. de no. bene.inue.Albe.in 2.parte statuto.q.35.item quæritur si ex statuto.Pet.Anch.consil.191.super pluribus, in 1.dubio.Imo.& recentiores in l.Senatus,§.Marcellus.ff.de leg.j.Anto.in c.j.col.j.versic.nota quòd appellatione, de censib.Panor, in c.j.col.j.versf.ex hoc,de dec.Rom.in l.j.§.domum, le 2.ff.de Senatusconsul.Silla. Paul.Castr.in l.Olympico,quæ est vlt.ff.de seruit.vrba.præd.& consi.211.viso puncto

suprascri

BIU Cujas

suprascripto & consiliis,lib.j.Alex.d.consil. 223. eodémque pen. visis verbis,col.1.lib.2.& consil.26. consideratis verbis in princip. Cornel.consil.203.quamuis in præcedenti per totum, lib.j. & Cepolam in tract.de seruit.vrb.prædi.tit.de claustro siue conclaui,qui est 44.col.2.versic.2.quæro. Anto. Rube. consil.95. viso & diligenter considerato, col. pen. versic.circa aliud dubium.& Maria. Soci. consil.61.in præsenti consultatione,col.1.lib.j.

4 ¶ Disces autem ex Ciriero,& Molin.locis suprà citatis,hortum destinatum ad domus vsum deberi primogenito,etiam si non sit intra septa siue claustra domus. Sed super hoc posset dubitari, si inter domum & huiusmodi hortum sit via quædam publica, aut vicinalis,siue etiam riuus:an id prohibeat,ne domui cedat?Et non puto:neque enim id impedit quò minùs confinis dicatur.l.sed & loci. §.vlt.cum 2.ll.seq.ff.fini.regun.Et id quoque satis probare videtur text.in d.l.prædiis.§.vlt.ff. de leg. 3.vbi ita scribitur. Appellatione domus insulam quoque iunctam domui videri, si vno pretio cum domo comparata fuisset,& vtriusque pensiones similiter acceptò latas rationibus ostenderetur.Vides enim ibi insulam cedere domui legatæ,si eius vsui erat destinata.quod quomodo intelligatur, is text.declarat,scilicet si vno pretio,& cætera.Et tamen certum est eam insulam non immediatè iunctam esse ipsi domui.Insula enim dicitur domus,quę vndique aquis vel alio circuitu publico vel priuato cingitur:à similitudine scilicet earum terrarum quæ fluminibus aut mari imminent, súntque in salo, à Græcis νησία περιῤῥύτους dicta, vt docent Festus Pompeius,& Budæus noster in l.sed & addes.§.si inquilinus.ff.loca.Et tamen ille text.dicit insulam eam esse domui iunctam,quasi illud intermedium non prohibeat,vt iuncta esse dicatur.Et facit text.in l.licet.ff.de cont.emp.Et quod traditum est à nostris Grammaticis, proximum à veteribus dici non solùm adhærens & adiunctum, sed etiam longe remotum,si tamen inter duo discreta nihil medium extitisset. Id enim inter cæteros voluit Nonius Marcellus de Dictionum indagine,authoritate Virgilij lib.5.Aeneidos, *Proximus hinc loco,sed proximus intervallo.*
Et nonnihil etiam huc spectat l.Martius.ff. de acqui.rer.domi. & quod ex ea scribit Bart.in tracta. de Insula,col.9.versic.prope ripam.Et vide Corne.consil.29.in præsenti consultatione,lib.3. vbi late respondit & probauit,constitutionem protomiseos permittentem vicino retractum rei sibi vicinæ, habere locum,etiam si quid sit intermedium.

Quid si locus non sit intra septa.
Quid si inter domum & hortum est via publica.

5 ¶ Alias autem quæstiones ad hanc consuetudinem deferentem domum principalem primogenito, priuatim pertinentes, videbis apud DD.Cirier.& Moline. locis suprà citatis,& latissime in nostris Commentariis consuetudinum Pictauicarum tit.*de successions.*§.10.qui est omnium eius gentis consuetudinum 221.ex quibus poteris decerpere quæ in hanc rem vtilia tibi videbuntur.

Aliæ quæstiones ad hanc consuetudinem pertinentes.

SEPTVAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 SEptuagesimoquartò quæro, sunt plurimæ consuetudines quæ integram hereditatem deferunt primogenito,reiictis tantùm alimentis cæteris fratribus,vel certa quadam portione ad vitã tantùm eorum,loco alimentorum.Cuiusmodi est apud Britones titul.22.qui est *de successions & partages.*§.55.& Andegauos c.222.& Cenomanos c.39.An si quid præstãdum sit principi ratione rerum feudalium,vel subeundum onus quoppiam,vt scilicet regi seruiat in bello vel aliud simile. An primogenitus solus suis expensis id faciet: an verò etiam cæteri fratres debebunt contribuere pro sua rata portione? De quare aut certe non multùm dissimili loquens Matthæ.Afflic.dec. Neapo.252. magnificus dominus, nempe in casu quo filio secundogenito aut eius filiis debetur certa portio fructuum pro alimentis,aut etiam,vt constitutiones Siciliæ loquuntur,pro vita & militia:an iste secundogenitus teneatur contribuere in solutione adohæ impositæ à rege (est autem Adoha verbũ vulgare regni Neapolitani, quo significatur seruitium militare, cui obnoxij sunt subditi, quod nos in Gallia vulgò,*arriereban*, vocamus) dicítque primùm quòd si secundogenitus suam partem habeat pro alimentis,non tenetur contribuere, quia limitata causa vel legati vel alterius dispositionis, limitatum producit effectum.l.in agris.ff.de acquirendo rerum dominio cum similibus.

An secundogenitus qui ex cõsuetudine habet tantum alimenta aut aliquid loco alimentorum ad uitam teneatur cõtribuere subsidiis & collectis principũ.
Adoha quid sit.

2 ¶At si habeat pro vita & militia,vt habet in feudo antiquo,in quo viuitur iure Francorũ per const. incip.comitibus. Et dicit An. de Alex. (is est qui scripsit in lib.2.C.)in consilio Neapo.ita primùm distinxisse.An solutio adohæ fiat ad perpetuam vtilitatem feudi:an ad temporalem.Si primum,fratrem non debere contribuere:si secundum,debere.vt dicimus in vsufructuario,qui impensas temporales debet subire,non etiam perpetuas.l.hactenus,& l.si pendentes.§.si quid cloacarij.ff.de vsufr.Et ad hoc bene facit text.loquens de militia legata,in l.pen.§.vlt.& ibi gloss.ff.de leg.3.& in l.quæro, & ibi Bar.ff.de vsufr.lega.& quod voluit gloss.in l.qui concubinam.§.qui hortos,in verbo,præstaturũ. & ibi quoque Bar.de lega.3.& ipse Bar.in l.quæro.ff.de vsufr.legat.Ipse autem Anto.de Alex.erat in ea op.vt adoha quæ soluitur regi,respicit perpetuam vtilitatem feudi, quia seruitium quod præstatur pro feudo, quando princeps declarauit velle huiusmodi seruitium præstare in pecunia. debet enim vasallus interpellatus idipsum vt à principe petitur præstare,cap.j.§.sed nec est alia, titu. quæ sit pri. cau.amit. bene. nec potest vasallus dicere se velle personaliter præstare, vt dicit Andr. Iser. in c.j.§.firmiter,tit.de prohib.feud.ali.per Fed.& in c.j.§.vlti.ad fi.titu.quis dicat. Dux, Co.March. Et si hæc adoha non soluitur,feudum amittitur.d.§.sed nec est alia.

Ad idem.

Vsufructuarius quas impensas facere tenetur.

3 ¶ Verùm ipse Matthæ.dicit hanc vitam & militiam nõ posse æquiparari vsuifructui,quoniam vsusfructus non recipitur ab alterius manibus quàm ipsius vsufructuarij, & non proprietarij, vt dicit gl. in l.fundi Trebatiani,in verbo,differentiam,& ibi Bartol.& alij.ff.de vsufr.leg.Frater autem, vt ipse

Vsusfructus nõ recipitur ab alterius manibus quam usufructuarij.

BIU Cujas

subdit,recipit portionem suam à manibus primogeniti,vt patet ex scriptis per And.Iser.in d.cõstit. Comitibus,& per Host.in c.licèt,de voto.

4 ¶ Nec quod dictum est,vasallum perdere feudum,si adoham non præstet,facit censeri eius præstationem esse ad perpetuam feudi vtilitatem: id enim non esse considerandum:quia cùm vasallus iurauit id se facturum,non præsumendum est postea illum deieraturum,arg.l. merito.ff. pro socio, & quia tristis euentus considerari non debet.l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verb.oblig.Nam & videmus quòd vsufructuarius tenetur soluere collectas & tributum rei vsufructuariæ.d.l. hactenus. & d.§.si quid cloacarij,quia iudicatur ista præstatio temporalis:& tamen si non soluitur,mittetur fiscus in possessionem rei,vt scribit Lucas Pen.in l,vlt.C.de exact.trib.lib.10.& in l.obsistere.C.de anno.& tribu.eod.lib.

Tristis euẽtus considerari nõ debet.

Vsufructuarius tenetur soluere collectas.

Sentẽtia And. Iser.

¶ Et propterea And.Iser.in d.consti. Comitibus, atque etiam in constit.in aliquibus,quæ paucis interiectis sequitur, dicit quòd fratres minores tenentur facere seruitium curiæ debitum pro feudo, expensis,equis,& armis fratris maioris:debet tamen semper tantùm manere apud maiorem,& tantum dari minori, vt inde possit minor viuere,vt primogenitus. Sícque ex sententia ipsius And. frater minor debet seruire regi expensis primogeniti, qui eum alet non solùm quando seruit, sed & quando non seruit:& tamen de istis alimentis nihil detrahendum est,arg.l.cùm hi.ff.de transact. Et propterea satis erit vt teneatur seruire personaliter, eo modo qui dictus est,si personale seruitium rex exigat. At si præstationem exigat pecuniariam, eam præstabit primogenitus: & nihilominus etiam præstabit alimenta fratri,nec ex eis aliquid detrahet:quia ista vita & militia æquiparatur alimentis,secundùm ipsum And.in dd.constit.

6 ¶ Sufficiat ergo primogenito quòd ipse honoratus est in succedendo in feudo, cuius ipse solus est dominus:nec inuideat fratri secundogenito,qui sola ab eo alimenta recipit, & tamen tenetur seruire personaliter,si rex id petat:nec de huiusmodi alimentis in morte potest disponere,cum huiusmodi vita & militia finiatur cum persona illius, & propterea vita dicitur, nec proinde transmittit ad filios,secundùm gl.& ipsum And.in d.constit.Comitibus,vbi & ipse Matthæ.idem dicit, col.5.in 8.q. Nam & aliàs,vt ibi subdit,alimenta finiuntur cum persona,nec transeunt ad hæredes,vt tradit Bal. in auth.cui relictum,col.vlt.versic.quid enim.C.de indic.vidui.& in l.vlt.in 6.opp.C.de hære. instit. & est bonus text.in d.l.cùm hi.§.constat.ff.de transac.& in l.Mela,in prin.& ibi gl.in verbo,vitæ suæ, Bart.ff.de ali.lega.& in l,hæreditatum,ff.ad leg.Fal.Et præterea ista portio est adeo exigua,vt aliud onus ferre non possit,arg.l.Titia.§.qui in vna.ff.de lega.2.& l.nauis onustæ.ff.ad leg.Rho.de iac.quę iura allegat ipse And.in c.j.in verbo,& extraordinaria collatio,tit.quæ sunt rega.Et facit,inquit, illud generale,quòd qui in vno grauatur,in alio releuatur.leg.eum qui,in princip.ff.de iureiur. cum concord.ibi adductis.

Alimenta finiũtur cum uita.

7 ¶ Nec obstat si diceretur quòd huiusmodi alimenta debentur præstantúrque ex fructibus feudi,vt satis colligitur ex mente gl.& ipsius Iser.in d.constit.Comitibus,& satis quoque per se patet. Et fructus intelliguntur deductis impensis.l.fructus,& l.diuortio. §.impendia.ff.sol.mat. cum si.congestis à Spec.tit.de expensis.§.j.vers.expensæ igitur.& à me omnium latissimè (quod citra arrogantiam dictum sit)in nostro tract.Retractuum tit.j.§.15.in gl.j.nu.1. & multis seq. Nam non omnes impensæ minuunt fructus, sed illæ tantùm,quæ fiunt gratia culturæ & colligendorum fructuum, secundùm glos.& doct.in d.§.impendia,& diximus quoque vbi suprà.

Fructus dicuntur deductis expensis.

8 ¶ Sed nec hæ quoque deducuntur,vbi est fauor publicus vel fisci,secundùm Bal.in l. si à domino.§. vlt.ff.de peti.hæred.Saly.& Pau.Cast.in d.l.fructus,& ipsum Matthæ.Afflic.in constit.incip.quanto, in 9.q.& diximus etiam in dicto tract. Retract. vbi suprà,nu.11.& ex hoc inferunt,vbi inter alios citaui eundem Matthæ.in d.deci.Neapo.252. Est autem hic & fauor fisci & publicus pro tuitione regni,vt patet ex c.j.§.similiter.& ibi And.Iser.tit.de cap.Cor.Sed tu quantùm ad hanc rationem pertinet,vide quæ scripsimus vbi suprà,nu.12.verùm huius,& seq.

Nec tamen deducuntur ubi est fauor publicus uel fisci.

9 ¶ Subiungit & ipse Matthæ.quòd quando tractatur de restitutione quotæ vel alicuius partis,non fit deductio impensarum,secundùm Hosti.& Panor.in c.tua nobis,de deci.quibus & tu adde alios multos,quos & ipse collegi vbi suprà nu. 19. fallit quintò,vbi & ipsum Matth.ex hoc loco citaui, qui & ipse alia quædam in hanc sententiam scripsit.subdítque paulò ante fi. has rationes tandem placuisse ipsi Anto.ab Alex.& se credere ibi scripsisse veritatem,licèt aliud scripsisset in l.imperialem. §. præterea ducatus,tit.de prohibi.feu.ali.per Fed.Sed & ipse in d.constit.Comitibus,col.5.versic.septima dubitatio,eandem omnino quæstionem facit,& se omnino remittit ad ea quę scripsit in d.deci.252. Ex quibus potes intelligere,quòd si tantùm alimenta debentur, non debent fratres secundogenitis aliquid contribuere in rebus id genus: alioquin enim viuere non possent, cùm nihil aliud quàm ipsum viuere,vt ita loquar,habeant.At si certam aliquam portionem ipsorum feudorum habeant, quam & ipsi per se & diuisim,si velint,percipiant,non video cur pro æstimatione earum rerum quibus potiuntur, onera ipsorum feudorum non ferant. Sed interim vide quæ in simili diximus suprà in 23.quæst.in fi.

Nec cùm tractatur de restitutionę quotæ.

Pẽsionarij beneficiorum an tenẽtur cõtribuere decimis papalibus & cæteris id genus.

¶ Et ad hanc controuersiam pertinet alia non longè quoque dissimilis,an sacerdotiorum,id est,beneficiorum,vt nostri vocant,pensionarij debeant contribuere decimis papalibus, aut regalibus,subsidiis charitatiuis,quæ vocant,& aliis id genus oneribus:an verò titularij, quos item ita appellamus, soli huiusmodi onera exoluant. De qua, ne te diutius detineam,vide extrau.Bonifacij.8,incip. declaratio

clarationem.§.& quia nonnulli obtinent,quæ ponitur inter extrau.communes ſub titu.de deci.& gl. j.in cle.ſi beneficiorum,in 3.q.& ibi Imo.col.j.verſ.tertiò quęrit,de deci.Barpt.Bele.in tract.de charitatiuo ſubſidio,in 37.q.iterúmque in 75.Cacialu.in tractatu de penſio.q.17.Pau.Ro.in tractatu eiuſdem operis c.vlt.§. item vlt.Philip.Deci. conſil. 156. ſtatutum cathedralis eccleſiæ, per totum.Pet. Rebuf.in tracta.de pacifi.poſ.nu.120.vbi refert quædam arreſta noſtræ curiæ Pari. Chaſſe. in commentariis conſuet.Burgun.tit.3.qui eſt,*des droictz & appertenances à gens mariez* §.6.in verbo, *& ſupporter la moitié des charges*,col.2.vlt.editionis,verſ.dubitatum fuit.& nouiſsimè Hierony. Gigantem in tracta.de Penſio.q.38.iterúmq; 59.atque iterum 90.Et quod in ſimilibus ſcribunt gl.& Bart. in l.j.C.de anno.& trib.lib.10.Innoc.in c.à vobis,de deci.& Pau.Caſt.conſi.442.videtur dicendum, ad fi.lib.1.& conſil.463.nouiſsimè,eo.lib.1.

SEPTVAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

Quid ſi ſecundogeniti habeant unde poſſint ſe alere.

1 SEptuageſimoquintò conſequenter quęro.Quid ſi in caſu huius conſuetudinis deferentis totum feudum primogenito, & alimenta tantùm aliis, ſi habeant aliunde quo ſe poſsint alere, vt quia in ſucceſsione ſunt alia multa bona in quibus ipſi ſuccedunt æqualiter, vel pater in ſuo teſtamento illis alia bona reliquit. An nihilominus tenebitur primogenitus illis alimenta præſtare ſuper ipſis feudis?Et certè ſi conſuetudo ſimpliciter illis deferat certam portionem feudorum ad eorum vitam tantùm, nihil video cur eam portionem non percipiant,quamlibet aliàs diuites. At ſi conſuetudo ipſa illis tantùm deferat alimenta, id tum nonnihil dubium eſt:propterea quòd vna alimenta vni ſufficiunt,videntúrque alimenta à conſuetudine illis relicta, ne egeant.ideoque ceſſante ea cauſſa, ceſſare etiam debet diſpoſitio,iuribus vulgatis.

Pater non tenetur alere filiũ qui ſe alere poteſt.

Nec libertus patronum.

2 ¶ Ideóque pater non tenetur alere filium, qui ſe ipſe poteſt alere.l. ſi quis à liberis.§.ſed & ſi filius. & ibi gl.& Bar.ff.de liber.agno.Pan.in c.vlt.col.2.verſic.& intellige,de conuer.infid. Alex,conſ.48. viſo ſtatuto,col.j.lib.1.& doct.vbique.Nec libertus patronum,in d.l.ſi quis.§. alimenta autem, & §. vlt.de lib.ag.gl.in l.alimenta,in princ.in verbo,etiam ſi poteſt,eo.quoque tit.cum ſi. Nec ei mulieri cui relicta erant alimenta,debentur poſtquam dotata eſt,vt voluit Iac.Bel.in §.quia verò, in auth. de nupt.& Bal.in auth.cui relictum,col.2.verſ.quæro ergo ſi pater.C.de indic.vid. Et ex hoc quoq; ſequitur,q; relictum ſimpliciter diuiti, nunquam videtur relictum pro alimentis:contra ſi inopi, vt patet ex tex.in l.cùm hi.§.ſi in annos,& ibi Guil. Cu.& Bart.qui dicit no.& menti tenendum ff. de tranſact.Bald.conſil.255.confirmans,ad fi.lib.2.& expreſsiùs conſil.225.ad euidentiam, ſtatim poſt prin.li.3.Et ita nuncupatim in hoc noſtro caſu videtur voluiſſe Marti.Laud.in tractatu primogeniturę col.7. verſic.vltimò quæro,id intelligens,quòd ex multorum ſententia primogenitus,cui tota hęreditas ex cõſuetudine delata eſt,debeat alere cęteros fratres,vt procedat niſi ipſi habeãt vnde ſe poſsint honeſtè alere,per d.§.ſed & ſi filius,vt etiã ex eo diximus ſuprà in 4.q.n.35. ſed vt redeamus.

Opi. Matthæi Afflicti.

3 ¶ Contrarium tamen tenent in illo caſu conſtitutionis Sicilię incip.Comitibus,deferentis vitam & militiam,vt ſcilicet etiamſi pater reliquerit caſtrum quo ſe poterit alere,non tamen prohibeatur petere vitam & militiam,tenent expreſsè Matthęus Afflic.deci.Neapo.138.ſtante conſuetudine regni, verſic.& in dictis cauſis,vſque ad fi.eius deci.& in d.conſtituti.Comitibus,col.6. in 14.q. dum ſe remittit ad eam deci. Nec tamen aliud allegat,quàm quòd cùm pater reliquit quippiam filio ſecundogenito,non videtur reliquiſſe pro cõpenſatione illius vitæ & militiæ,cùm ipſe pater nõ ſit debitor ipſius,ſed eius filius primogenitus poſt mortem patris. Ideóq; ceſſat ea diſputatio à noſtris facta,an quis ſuo creditori videatur reliquiſſe animo compenſandi,vt per doct.in l.ſi cùm dotẽ.§.ſi pater. ff. ſol.mat.& in l.huiuſmodi.§.cũ pater.ff.de lega.j.& alibi ſæpe.& bene facit l.is cui.ff.de ali.& cib.leg.

Alimentarius poteſt petere alimenta præterita.

4 ¶ Quòd autem,vt hoc ei addas,alimenta cuipiam debita ex diſpoſitione legis vel hominis,debeantur etiam ei qui ſe aliunde alere poteſt,ſatis ex eo liquet quòd is poterit petere alimenta præterita, quibus iam ampliùs non eget.l.libertis quos.§.j.ibi,tam præteriti temporis,quàm futuri, & ibi Bart. & alij.ff.de ali.& cib.lega.& l.j.in fi.ibi,ſi qua in præteritum præſtita non ſunt.& ibi Bal.col.2.verſic. nota quòd legatarius.& Saly.col.vlt.verſic.nunc quæro.C.de fideicom.Cy.in l.ſancimus,ad fi.C.de nupt.Bald.conſil.58.in reſtitutione,in 4.dubio,lib.2.& conſil.quinquageſimonono, præmittendum eſt,ad fi.lib.4.& conſ.481.infra ſcripta ſunt,col.vlt.verſ.ſequitur videre,eo.lib.4.

Alimenta relicta ſunt loco legitimæ.

Legitimam ei non deberi qui hæreditatẽ repudiauit.

5 ¶ Præterea huiuſmodi alimenta à conſuetudine relicta filiis minoribus, ſunt veluti loco legitimæ, qua conſuetudo illos omnino priuare noluit,ſed illius vice eis alimenta relinquere:quæ ideo iſti obtinent iure hæreditario,vt quæ debentur illis hęredibus patris ex bonis eius hæreditariis:neq; enim ſi hæreditatem repudiarent,ea petere poſſent,vti nec aliam legitimam. Eſt enim recepta apud noſtros ſententia,ei legitimam non deberi,qui hæreditatem repudiarit:nec poſſe eundem legitimam petere,& hæreditatem repudiare,Cy.Ray.Bal.Ang.Saly.Raph.Fulg.Pau.Caſt.qui declarat Corne. & Iaco.à S.Georg.in l.hæres,C.de impub.& ali.ſubſti.Bar.in l.pro hęrede.§.j.ff.de acqui.hære.& in l.gerit,col.5.verſ.ſed quæro quid ſi aliquis,& ibi latè Alex.in addi.illius, eo.tit. & idem Bal.in l. quia poterat,verſ.quæro an ille,& ibi quoq; Ang.verſ.ſequitur in litera,omni.Imo. Ro.& latè Alex. col. penul.verſ.poſtremò ff.ad SC.Trebel.Bal.in effectu in l.j.col.ſexta, verſ.quò ad primam quæſtionẽ. C.quan.non pet.par.Ang.conſ.83.ſubtiliter,col.j.Pet.Anca.conſ.312.ex ſola vulgari,poſt princ.Paul. Caſt.in l.j.col.j.verſ.ſed ponamus quòd cras,& ibi Alex.col.2.verſ.extra,gl.& Iaſ.col.2.verſi.amplia iſtas.ff.de acquir.hære.& conſ.286.quoniam fundamentum,col.j.verſ.ſi verò ſit excluſus.lib.j. Pan. in c.Raynutius, col.vlt.verſic.item notabis,& ibi Benedic.in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam,

BIU Cujas

prælu.4.nu.110.& iterum,& latiùs in verbo,si absque liberis,le 2.nume.48.& seq.de testa.Alex.cons. 75.visis & diligenter,col.vers.nec isto casu,lib.j.& cons.189.eodémque vlt.perlectis,col.2.vers.& ibi propterea,lib.5.Franc.Are.in l.j.col.10.vers.tu verò aduerte,& ibi Iason col.11.versic.8.quærit.ff. de vulga.& pupil.substit.& nouissimè D.Boër.deci.204. quæritur vtrum valeat pactum, sub nu.43. & alij quos tibi citaui suprà in 3.quæstione,nu.10.sextò licet.

6 *Legitima debetur iure institutionis & sic iure hæreditario.*

¶ Cuius sententiæ est optima ratio.Nam filius debet habere legitimam iure institutionis, & sic iure hæreditario.l.inter cætera.ff.de libe.& posthu.& §.aliud quoque capitulum,in authen. vt cùm de appel. cogno. Igitur debet eam agnoscere cum reliqua hæreditate, aut totam repudiare:aliàs esset pro parte hæres,& pro parte non hæres,contra l.j.& l.2.& l.ex asse.ff.de acqui.hære.Et licèt Bald. & Ro.sibi contrarij in quibusdam locis,& nonnulli alij tenuerunt contrarium quibusdam rationibus, illis tamen doctè ac scitè respondit Alex.tum in d.l.quia poterat,tum in addi.Bar.in d.l.gerit, & Frã. Are.in d.l.j.vbi suprà.ff.de vulg.& pupil.

7 *Exclusus à successione per statutum excluditur à legitima.*

¶ Nam & aliàs quoque videmus,quòd exclusus per statutum vel consuetudinem à successione,exclusus quoque est à legitima.Bar.& Pau.Cast.in l. Titio centum.§. Titio genero.ff. de condi. & demonstra.ipse Bal.in l.Gallus.§. & quid si tantùm,col.3.versic. ex prædictis elicio, & ibi Imo.col. vlt. vers.& hoc facit ad quæstionem.Alexan.col.8.versic.fui pluries requisitus & Franc.Aret.col.item 8. vers.secunda ratio.ff.de libe.& posthu.& alij propè infiniti,quos tibi cumulauimus suprà in 55.q.nu. 9.verùm contrarium,& nu.sequentibus addidimus eius rei rationes,quæ & ad hunc quoque locum non modicùm pertinent.

8 *Cõclusio quæstionis. Legitimam potest petere, qui etiam habet unde aliàs se possit alere.*

¶ Igitur vt hunc locum concludamus,huiusmodi alimenta relicta à statuto vel consuetudine, fratribus minoribus,sunt vice legitimæ huiusmodi fratrum,atque loco illius succedunt: proptereáque eodem iure esse censentur,atque eiusdem naturæ, vt dicit Bal.consil.121. præsuppositò quòd statutum,col.2.versic.nam cùm hoc loco,lib.4.Et tantò magis sunt fauorabilia,quantò sunt minora ipsa legitima.Quis autem dixerit eum legitimam petere non posse, qui aliàs habet vnde se possit alere:& certè nullus,imò omnes vbique dicunt posse,ex quibus in re tam clara satis erit vnum citasse, authoritatis maximæ,Cy.in l.fancimus,ad fi.C.de nupt.

9 *Responsio ad deci. Martin. Laud.*

¶ Quid ergo,an non bene dixit Marti.Laud.quem suprà citauimus nu.2.primogenitum non teneri præstare alimenta cæteris fratribus,qui aliunde possunt se alere? Imò optimè in casu in quo loquitur,videlicet in consuetudine quæ integram hæreditatem relinquit primogenito. nec aliquid dicit de alimentis præstandis cæteris fratribus: vt scilicet tunc nihilominus teneatur primogenitus eos alere,nisi ipsi se aliunde alere possint. At hic consuetudo relinquit cæteris fratribus vel alimenta simpliciter,vel aliquid loco alimentorum, quod ipsi capiunt iure hæreditario ac proprio, loco suæ legitimę & portionis:ita vt ad eos pertineat,non ad primogenitum,quandiu ipsi viuunt.Sed in alio casu totum est ipsius primogeniti qui tamen tenetur eos alere,si se alere non possint. Et ita sunt casus diuersi.

SEPTVAGESIMA SEXTA QVAESTIO.

1 *An pater possit grauare primogenitũ substitutione aut aliter.*

SEptuagesimosextò quæro,quia suprà in 21.q.diximus patrem non posse priuare filium iure primogenituræ directo,scilicet relinquendo id ius alteri filio.An saltem ipse pater poterit primogenitum grauare substituendo ei alterum,aut aliàs?Et certè si sint certa statuta vel consuetudines, vt sunt plurimę in hoc regno,quæ disponunt quid & quantum possit quis disponere de bonis patrimonialibus,vel acquæstibus,vel aliter,hæ sequendæ sunt:si nullæ sunt,id tum dubium est. In qua re tamen non diutius immorabor. Nam cùm totum ipsum ius primogenituræ sit legitima filij, secundùm Hosti.& Ioan.And.& alios multos in c.licèt,extrà, de voto, cum concord.à me collectis suprà in 5.q.nu.3.& in 21.q.num.item 3.& alibi sæpe.Consequens est, vt nec in eo grauari vllo modo possit.l.quoniam,& l.cùm scimus,§.cùm autem.C.de inof.testa.Et ita nuncupatim voluit,& quidem latissimè Ioan.de terra rubea in libro cui titulus est vinea ecclesia, tract. j.ar.1.4.9.10.& 13.& Do. Benedict.in c.Raynutius, in verbo,in eodem testamento relinquens,le 1.nu.147.& multis seq.& nouissimè Moli.qui multos allegat in consuet.Paris.tit.j.§.8.glo.3.in verbo,*pour son droit*,nu.24.& sequen. iunctis præceden. & Do.Boë.decis.204.quæritur vtrùm valeat pactum, in multis locis illius consil. vbi & alios quoque citat.

SEPTVAGESIMA SEPTIMA QVAESTIO.

1 *An pater possit assignare feudum primogenito sine cõsensu aliorum filiorum.*

SEptuagesimoseptimò, vtrùm ipse pater possit assignare quodpiam feudum filio primogenito non consentientibus cæteris filiis. Hic casus contigit inter quosdam filios ducis Sabaudiæ, propterea quòd Aymo Amedeus & alij duces suis testamentis prætulerant primogenitos secundò & tertiò genitis in quibusdam feudis, & nihilominus Philippus secundogenitus volebat in illis succedere pro sua portione.De qua controuersia consultus Anto.Rube.respondit cons.133. viso casu proposito,nihil ei obesse ducum illorum testamenta,quin is admitteretur ad dimidiam partem eorum bonorum feudalium (erant enim duo fratres tantùm) quoniam ij fratres non venirent ex personis dictorum ducum,sed ex concessione Cæsarea,per no.per Bar.in l.vt iurisiurãdi.§.si liber.ff.de ope. libe.& Paul.Cast.consil.353,voluit allegare,cons.374.visis omnibus punctis,col.2.vers.cùm ergo ista Ioanneta,lib.j.Non potuerunt ergo, vt redeamus ad Rubeum,dd. Duces testari de huiusmodi feudis vocando tantùm primogenitos & excludendo alios filios,vt per Bal.in c.Imperialem, in princ. col.4. versic. quæro vtrùm pater,titu.de prohi.feud.ali.per Fede.vbi dicit sicuti refert ipse Rubeus,

quòd

BIU Cujas

quòd pater non potest primogenito assignare feudum aliis non consentientibus, cum aliis concor. adductis à Deci.cons.389.visa longa serie,col.j.

2 ¶ Sed aduerte lector,quòd nec Bal.nec Dec.nec alij ab eo citati loquuntur de primogenito aut secundò,vel tertiò genito,sed tantùm de filiis simpliciter,vt scilicet non possit pater vni filiorum, cæteris non consentientibus,feudum relinquere. In qua re nos in tract.Retractuum,tit.j.§.11.glos.6.in verbo,*'il estoit le plus proche*, nu. 23. & huc spectat,plurimos adduximus qui tenuerunt posse id patrem,& nume.seq.alios plurimos,& ex his nonnullos ex prioribus qui contrarium tenuerunt, scilicet non posse,& alios item nu.quoque seq.qui multifariam distinxerunt,vt in illis locis videre poteris. Neque enim id admodum pertinet ad nostrum tractatum primogenituræ. Nisi si dicas primogenitum in hac re non magis esse fauorabilem quàm cæteros, vt scilicet non magis id possit pater facere in fauorem primogeniti filij,quàm aliorum,ex sententia ipsius Anto.Rube.

De eadem re. An pater possit uni filiorum integrum feudum relinquere.

3 ¶ Quanquam huic Rub.sententiæ,ex diametro contradicere videtur alia Pau. Cast.sententia cons. 179.in causa quam magnificus dominus,col.1.& aliis seq.li.2. quod valet testamentum quo quis disponit,vt in castro vel iurisdictione præferatur primogenitus aliis filiis,siue id allodiale sit siue etiam feudale. & respondet ad c.j.tit. de succes. feud. quo potissimum innituntur qui tenent patrem non posse in feudis filium filio prę ferre.Et eam sententiam Paul.sequitur Alex.cons.12.perspectis,ad fin. lib.5.& Fely.in c.prudentiam,col.3.ff.de offi.& pote.iudi.dele.& Iac.à S.Geor.in tract.feud.in verbo, & cum pacto quod de ipso feudo,col.5.versic. vlterius quæro,& Ias.cons.236. an rex Romanorum, col.pen.vers.pro ea parte,lib.2.& iterum cons.107.in præsenti,col.3.vers.ad idem bene facit,lib.4.& diximus in 6.q.nu.6.& hæc maximè.Sed id semper reuocandum est ad calculum illius dubij, an pater possit disponere de feudo in fauorem vnius filiorum,sine consensu aliorum.

De eadem re. Valet testamentum quo quis disponit, ut in castro præferatur primogenitus.

SEPTVAGESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 SEptuagesimooctauò, an valeat pactum vt primogenitus perpetuò administret res communes, nec vnquam earum fiat diuisio.In qua specie interrogatus Alex.cons.18. visis capitulis, lib.2. respondit id pactum non valere.nam pactum,inquit,siue conuentio de nunquam diuidẽdo rem communem,non valet.l.in hoc iudicium.§.si conueniat.ff.com.diui.& l. vlt.C.eod.tit.licèt valeret,si facta esset ad certum tempus,vt vtrobique not.Ideóque etiam si in id interpositum fuerit iuramentũ, tamen poterit contraueniri,per id quod in simili voluit gl.in c.vlt.in verbo,reuocatus,de procur. li. 6.quam ibi communiter sequuntur Doct.qui loquuntur de eo,qui promittit iureiurando interposito non reuocare procuratorem:cum multis concord.collectis à Fel.in c.ex parte decani,col.6.vers. amplia quintò,de reser.Et quod in alio simili scribitur per Io.And.in c.quòd semel,de reg.iur.lib.6. in Mercu.& in addit.Spec.tit.de instr.edic.§.compendiosè,vers.quid si quis, cum aliis multis cõcor. ab eo allegatis loquentibus de eo qui etiam per iuramentum promiserat se non reuocaturum testamentum.Et quod item in alio simili scribitur à Bart.in l.cum precario, per illum text.ff.de precar. cum si.qui loquuntur de eo qui promisit,nõ se reuocaturum administratorem à se datum. Et quod similiter dicitur ab Ant.in c.pe.de offi.vicar.loquente de eo qui promisit non reuocaturũ vicarium.

An ualeat pactum ut primogenitus perpetuo administret res communes.

2 ¶ Sed hæc communia sunt omnibus liberis,nedum si primogenito concessa fuerit administratio,vt videre licet ex illis rationibus.Sed quod iam diximus in præcedenti quæst.id ostendit,hic nihil facere fauorem primogeniti,cui huiusmodi perpetua administratio concessa est,quin ab ea discedi possit:quamuis essent multa quæ huic dispositioni suffragarentur, quæ nos collegimus suprà in præfatione huius secundæ partis,præsertim verò in decimoseptimo priuilegio maioris ætatis, rursum in 19.& 20.& 43. Et quod scribit Soci.cons.252.visis instrumentis,col.3.vers.ex quibus verbis,lib.2.iuris præsumptione feudum, aut aliud quippiam commune meliùs administrari per antiquiorem, per multa iura quæ ibi allegat.

De eadem re.

SEPTVAGESIMA NONA QVAESTIO.

1 SEptuagesimononò, an princeps possit vni primogenito ex multis fratribus adiudicare totius feudi iurisdictionalis præeminentiam pro bono pacis, aut aliter.De qua re bis consultus Iason primò in Comitatu Mirandulæ,& Concordiæ consil.236.viso titulo quæstionis,lib.2.deinde in aliis castris Sauonæ,consil.107.in præsenti consultatione. lib.4. audenter vtrobique respondit, posse ex iusta causa atque etiam sine causa,ex plenitudine potestatis.multáq; allegat, quæ illic omnibus sunt obuia,neque enim repetenda duximus,& maximè illud quod suprà adduximus in 77.q.ad fin. ex Paul.Cast.cons.179 lib.2. Dicítque in priori loco in princ.idem consuluisse Soci. sed illius consil.in eam rem non reperi.Tu tamen interim vide quæ nos scripsimus suprà,in 22.quæst.vbi tractauimus è diuerso,an princeps possit patri concedere,vt ius primogenituræ diuidat inter fratres.

An princeps possit uni primogenito adiudicare totius feudi præeminentiam.

OCTVAGESIMA QVAESTIO.

1 OCtuagesimò quæro,Si quis receperit feudum vel emphyteusim ea lege,ne ad alium filiũ transeat quàm ad primogenitum. Quod tempus inspiciendum est,vt quis dicatur ille primogenitus,ad quem feudum vel emphyteusis transeat:vtrùm concessionis,an verò mortis. Nam si concessionis,si is qui tunc primogenitus erat,postea decedat ante patrem cui concessio facta est,eo quo dictum est modo:finita erit emphyteusis per mortem patris,cùm nullus reperiatur primogenitus, inspecto eo tempore concessionis.

Si datum fuerit feudum ut ad alium quam primogenitum non transeat, quod tẽpus inspicitur ut dicatur primogenitus.

2 ¶ De qua re Bal.in l.2.col.j.versic,item an valeat.C. de iure emph.posteaquam dicit huiusmodi conuentionem valere, subdit eum tunc dici primogenitum, qui tempore mortis alios antecedit: quia

BIU Cujas

ſucceſsio habet naturam relationis ad tempus mortis.& ideo inſpicitur prioritas,quæ tunc in natura rerum verſatur,per l.ex facto.§.ſi quis autem,qui eſt pen.ff.ad SC.Trebel.quo in loco Alex. in j. not.refert & ſequitur illud dictum Bal.dicítque prætereà ad id bene facere, quòd intelligitur recipiens ordine ſucceſsiuo recepiſſe,ſcilicet primò pro ſe donec viuet, deinde pro filio poſt mortem, vt plenè per Bart.& alios in l.Gallus.§.quidam rectè.ff.de lib.& poſth.Sequitur item Ca.Rui.conſ. 192.quæritur quis ſuccedat,col.antep.nu.18.li.2.& Alc.in l.proximus.ff.de verb.obl.& nos alibi in 3. q.ad aliud retulimus.Tu autẽ vide quæ latiſsimè tractauimus in 40.q.& quæ itẽ ſcripſimus in 63.q.

OCTVAGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 *An primogenitus ſuccedat in iure redimendi rem venditam pro portione qua in re ſucceſsiſſet, an æqualiter.*

OCtuageſimoprimò quæro, Si res quædam feudalis in qua primogenitus ſuccedit pro media parte ſecundùm multas conſuetudines Franciæ,aut pro alia parte maiori quàm cæteri fratres, vendita fuerit,ea lege vt redimi poſsit à venditore reſtituendo pretium intra aliquod tempus, An primogenitus venditoris ſuccedet in ea facultate redimendi pro eadem parte, in qua ſucceſsiſſet in ea re,ſi vendita non fuiſſet.An verò æqualiter.Quam rem tractauit Carol. Moli. in ſuis Commentariis in conſuetudines Pariſienſes tit.j.§.11.nu. 28. & aliis ſeq. Et illum nuncupatim ſecutus ſum in noſtro tracta.Retractuum,tit.2.in fi,in 43.q. Mouetur autem Moli.tum aliis rationibus,tum & hac (meo iudicio)non inefficaci:quia hæc actio quę datur ad recuperandam rem feudalem,eſt eiuſdem naturæ & qualitatis,cuius res ipſa. quod ex eo patet, quòd qui habet actionem ad rem, ipſam rem habere cenſetur.l.qui actionem. ff.de reg.iur.

2 *Actio talis eſt, qualis res ad quam cõpetit.*

¶ Nam & aliàs actio,vt id addas,exiſtimatur talis qualis res ipſa eſt,vt ſi res ſit mobilis, exiſtimetur & actio ad eam mobilis:ſi immobilis,& eadem quoque immobilis,vr placuit gl. & aliis Doct. in l.j. C.ſi aduer.tranſa.& in §.hæc ergo,in verbo,numeranda.in auth.de non ali.cum infinitis prope concord.à me collectis in tracta.Retractuum,tit.j.§.gl.7.in verbo, *ou autres choſes cenſees pour immeubles*, nu.1.Ideóq; actiones competentes ad res mobiles,triennio vſucapiuntur:ad immobiles, longo tempore.§.j.verſic.& ideo,Inſti.de vſucap.cum ſi.à me item congeſtis in illa ipſa gl.nu.2.quo loco, & ſequen.quoque nu.oſtendimus actiones aut ciuitatum, aut eccleſiæ, competentes ad res immobiles, eodem iure cenſeri,ita vt non ſine decreto alienari poſsint. Eaſdémque vel diuiduas eſſe, vel indiuiduas:certas,aut incertas,ſecundùm naturam rei ad quam competunt,vt ibi videre poteris.

3 *Finis demonſtrat qualis res ſit cenſenda.*
Finis ſemper inſpiciendus.

¶ Et ibi item nume.ſeq.adduxi rationem quæ ſatis huc pertinet.Finem demonſtrare qualis quæque res ſit cenſenda,leg.ſed & ſi quid.§.j.ff.de vſufruct.& c.fraternitatis.§.vlt.de frigi.& malefi. & voluit Spec.tit.de fructi.& intereſ.§.ſcias igitur,verſ.ſed quid ſi debeo.Finis enim ad quem quid tendit,potius inſpiciendus eſt,quàm quod præſens eſt.l.ſi idem.§.vlt.& ibi Pau.Caſt.ff.de iuriſdict.omn.iudi. & l.ſi domum.ff.loca.cum aliis ſimilibus à me quoque collectis in illa eadem gloſſ.nume.44. incip. tum etiam quia finis, quo loco etiam docuimus omnia ex fine denominari. At finis huius facultatis & actionis pro ea competentis eſt, vt res iſta feudalis vendita redeat ad venditorem, & eo quidem iure quo priùs erat, vt etiam oſtendimus in d.tracta.titu.j.§.19.in gloſſ.j. num. 4. verùm ſi huiuſmodi,& ſeq.

4 *Quid ſi nolint fratres ſuã portionem redimere.*

¶ Sed quid in hoc caſu, ſi cæteri fratres nolint pro ſua portione redimere,nec velit emptor primogenitum ad redímendam ſuam partem admittere,neque enim ad id cogi poteſt,vt latè oſtendimus in d.tracta.Retractuum,tit.j.§.25.in gl.j.nu.6.in hanc quoque, & multis ſeq.& iterum tit.2. §.j.in gl. 6.in verbo,*ou ſes heritiers*,nu.30.ſed vt iterum.& ſeq.Et tunc certè poterit primogenitus fratres ſuos cogere ad redimendam ſuam partem,niſi velint ius ſuum ipſi primogenito vendere.l.his conſequenter.§.Celſus,& l.hæredes.§.idem iuris.ff.fam.herciſc.& diximus in illa gl.vlt.loco alleg.nu.32.verum quæſtionis eſt.Aut etiam ipſe ſine ceſsione poterit totum reducere,reſtituendo totum pretium, vt & inibi diximus nu.37.poſtremi.

OCTVAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 *Si res quæ peruentura erat ad primogenitum redimitur, an ipſe totum pretiũ habebit.*

OCtuageſimoſecundò quæro,quid ediuerſo ſi quis emerit rem feudalem, in qua primogenitus debet ſuccedere pro maiori parte,etiam hac lege,vt vẽditor poſsit redimere,& re vera ea res redimitur à venditore:vtrum primogenitus tantam portionem feret ex pretio redemptionis quantam tuliſſet ex re ita redempta.Et certè eandem quoque quæſtionem adſcripſit ipſe Moli. in dictis ſuis Commentariis vbi ſuprà,nu,31.vbi dicit illum eandem portionem laturum,per l.codicillis.§.inſulam.ff.de lega.2.vbi ſi plures legatarij eiuſdem rei pro inæqualibus portionibus conſenſerint rem ipſam vendi,debent conſequi pretium pro ſua quiſque portione,quam in re legata habebant.

2 *Pretium rei redemptæ pertinet ad hæredes rerum mobiliũ.*

¶ Nos verò in d.tract.Retractuum,tit.2.in fi.in 43.q.contrarium tenuimus.Id enim pretium eſſe inter eos diuidendum, vt alia ſucceſsionis bona mobilia, atque ſi pretium ſemper manſiſſet in bonis emptoris,per l.2.§.id quoque.ff.de coll.bo,vbi reſolutio contractus retrotrahitur ad tempus ipſius. Cuius authoritate adducti Iac.Ra.Cy.Alber.Bal.Corne.& Philip.Deci.in l.ea demum. C.de colla. tenuerunt hæredes mobilium ſuccedere in huiuſmodi pretio,non item hæredes immobilium, vti etiam latè diximus in tit.j.eiuſdem tract.in fi.in 3.q.

3 *Reſponſio ad contrarium.*

¶ Nec in contrarium quicquam facit d. §. inſulam, quia cùm inibi res ipſa eſt pluribus legata non erat ex antecedenti obnoxia venditioni vel reuenditioni.neq; enim tenebantur legatarij eam vendere,aut reuendere:ſed ſponte ſua,nulla re pręcedenti eos cogente, cõſenſerunt venditioni rei ſuæ, & quę ab eis inuitis auferri non poterat.Ideóque ferunt ſuam quiſque portionem pretij huius venditionis.In hoc autem caſu res ipſa non erat irreuocabiliter hæredum:quin coacti ſunt eam reuẽdere,

ex pa

BIU Cujas

ex pacto in venditione appoſito. Ideóq; pretium cenſetur eſſe eius naturæ, vt erat tempore prioris venditionis: vti etiam res ipſa eodem iure, natura, & qualitate qua priùs erat, redit ad priorem venditorem, vt diximus in præcedenti quæſtione.

OCTVAGESIMATERTIA QVAESTIO.

1 OCtuageſimotertiò quæro, quid ſi ſit ſtatutum, aut conſuetudo, vt primogenitus ex primo matrimonio ſuccedat ſolus in Baronia, cuiuſmodi eſſe in multis locis refert Alb. quo loco ſtatim citabimus: vtrum ſi non extẽt liberi ex primo matrimonio, primogenitus ex ſecundo matrimonio ſolus ſuccedet in ea Baronia: an verò omnes liberi eius matrimonij atq; etiam tertij æqualiter admittentur, veluti deſit primogenitus qui ex ſtatuto, vel conſuetudine vocatur ad Baroniam? Hanc quæſtionẽ nuncupatim, vt alibi retulimus, poſuerunt Iac. Are. Cy. in 6. q. Alb. ad fi. Bal. circa mediũ, Saly. col. vlt. verſ. quod deducit ad quæſtionem, in l. ſi quis prioris. §. talem. C. de ſecun. nupt.

Si ſtatutũ præferat primogenitum ex primo matrimonio, ſi nullus extat ex eo, an primogenitus ex ſecũdo præferatur.

2 ¶ Et primùm, vt dicit Bal. videri poterat omnes admittendos. Nam hæc conſuetudo vel ſtatutũ loquitur de filiis primi matrimonij, ſed ex hoc primo matrimonio nulli extãt filij: ergo nulla eſt perſona priuilegiata, & excludens. Ideo omnes debent ſuccedere, cùm omniũ æqua debeat eſſe cõditio: non obſtãte ordine genituræ. l. poſthumorũ. ff. de iniuſt. teſta. Si igitur nulla ſit cõſuetudo, aut ſtatutum in contrarium, vti non eſt in hoc caſu, in quo ceſſant verba iſtius conſuetudinis loquentis de primogenito & filiis primi matrimonij, cùm nulli extent. Conſequens eſt nec conſuetudinem habere locum. l. 4. §. toties, & ibi Bar. ff. de dam. infec. cum multis concord. alibi à me congeſtis.

De eadem re.

3 ¶ Verùm hi omnes quos ſuprà citauimus, vno conſenſu tenent contrarium, nẽpe primogenitum ex illo ſecundo matrimonio cenſeri, cæteris primi matrimonij filiis deficientibus, eſſe primogenitum primi matrimonij, reſpectu aliorum filiorum huiuſce matrimonij, & tertij illius matrimonij. Nam ſecundum id matrimonium dicitur primum reſpectu tertij, & ſic deinceps, ſecundùm gl. in d. §. talem, in verbo, ex ſecundo toro, quam ibi omnes ſequuntur, vt & illos in hac noſtra quæſtione ſequitur Ripa, in rub. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. col. 2. verſ. quod facit ad quæſtionẽ, vbi & alia quædam ad hoc allegat, & nos quoque obiter ad aliud propoſitum diximus ſuprà in 3. q. nu. 6. & facit quod in ſimili, & ſeq.

De eadem re.

OCTVAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 OCtuageſimoquartò, ſuprà in 34. q. tractauimus an filius primogenitus naturalis, & poſtea legitimatus ſuccedat in iure primogenituræ, vel ante alios naturales, & legitimos, vel etiam ante alios ſimiliter legitimatos. Nũc igitur quæro, an filius adoptiuus in eo iure ſuccedat? Et certè ſi conſuetudo vel ſtatutum loquitur de filio primogenito, non video quomodo hic filius adoptiuus in eo iure poſsit ſuccedere, vt qui non ſit nec dici poſsit primogenitus: nempe quia genitus non eſt à patre adoptiuo de cuius ſucceſsione agitur. nec enim dicitur primogenitus illius, qui ab illo non eſt genitus: aliud enim eſt gignere, aliud adoptare. illud enim naturę eſt, hoc minimè. Et propterea Bal. in l. cùm antiquioribus, col. 4. verſ. & primò præmitto. C. de iure delib. dicit hoc nomen, primogenitus, naturæ eſſe. At dubium eſſe poſſet, ſi ſtatutum loqueretur de primo, aut maiore, vel antiquiore filio. Nam adoptiuus filius, filius eſt, & quidem primus, ſi priùs quàm pater alios filios haberet, eum adoptauit. An igitur hic filius potietur iure, quod defertur primis ſiue maioribus, vel antiquioribus filiis, ante cęteros filios naturales, & legitimos poſt eius adoptionẽ natos, vel etiã poſtea adoptatos?

An filius adoptiuus in iure primogenituræ ſuccedat.

Primogenitus nomẽ naturæ.

2 ¶ Hanc quæſtionem tetigit Caro. Moli. in ſuis Commentariis in Pariſienſes conſuetudi. tit. 1. §. 8. gl. 1. in verbo, *le filz aiſné*, in 6. q. quæ eſt in nu. 33. Et primùm pro illis dicit facere, quòd huiuſmodi filij ſuccedunt vnà cum cæteris filiis naturalibus & legitimis. l. vlt. C. de adop. & §. ſed ea omnia, Inſti. de hære. quæ ab inteſt. defer. Adde l. ſi te parens. C. de ſuis & legi. & l. penè. §. & ſi quidẽ. C. de adopt. Et id quoq; procedere de iure auth. vt per Cyn. in auth. in ſucceſsione. C. de ſuis & legit. quã tamen ipſe legit ſub titu. ad S C. Tertul. de quo tamen vide alios ibi. Eiſq; ſuos hæredes dici vt patet ex l. arrogato. §. vlt. ff. de adop. & l. cùm in adoptiuis, in prin. ibi, ſui iuris habere iura, & ibi Bal. C. eo. tit. & l. certum, in prin. ff. de iniuſt. teſt. & in l. j. §. ſuos hæredes. ff. de ſuis & legi. & §. inteſtatorum, Inſti. de hære. quæ ab inteſt. defer. gl. in l. 3. §. vlt. in verbo, non mutat, in fi. ff. de hære. inſt. Bal. in l. eam quam, col. 1. C. de fideicom. Ro. qui eam gl. ad hoc dicit ſing. in l. venter. ff. de acq. hære. & ibi quoq; Franc. Aret. col. 15. verſ. vltimò adde, vbi etiam id dicit eſſe verè ac propriè, & reſpondet ad quædam iura quæ videntur probare contrarium. & Iaſ. con. 141. viſa longa, col. 4. verſ. ſecundò principaliter, lib. 4.

Filij adoptiui ſuccedunt cum naturalibus & legitimis.

Sũtque ſui hæredes.

An autẽ uerè & propriè.

3 ¶ Adde inquam, hos ſuccedere non ſolùm in rebus priuatis, ſed & in regnis & cæteris regalibus dignitatibus, etiam cùm cæteris naturalibus & legitimis. id enim obſeruatum eſt in Iugurtha, qui per adoptionem Micipſæ Numidarum regis ſucceſsit in regno cum Adherbale, & Hiempſale filiis naturalibus & legitimis, & id quidem iudicio ipſius Micipſæ, & S. P. Q. R. vt ſcribit Saluſtius in bello Iugurthino. Nã & ſic Tiberius Auguſto ſucceſsit, Nero Claudio, Traianus Neruæ, Antoninus Pius Adriano, & ipſi Antonino alius Antoninus philoſophus, vt ab Imperatorum ſcriptoribus traditum eſt, & nos quoq; diximus in l. ſi vnquam, in verbo, ſuſceperit liberos, nu. 6. aduerte. Galba autem Imperator Piſonem adoptaturus vt illum ſucceſſorem deſignaret, eleganti oratione probauit hunc morem authoritate probatiſsimorum priſcorum principum, apud Tacitum, lib. 17. Annalium.

Idque etiam in regnis.

4 ¶ Hos, inquam, adoptiuos tranſmittere hæreditatem non aditam ad ſuos hæredes: excludere naturales filios, aſcendentes, & vxorem: impedire bonorum publicationem, ſi non in fraudem adoptio facta ſit: reuocare alienata in fraudem: eiſque deberi legitimam & alimenta: eóſque venire contra

De eadem re.

BIU Cujas

testamentum patris, si fuerint præteriti vel exhæredati: mittiq; in possessionem bonorum aui adoptiui. quæ omnia latè diximus, & probauimus in d.nu.16.quibus & alia multa adiiciemus in altera editione meorum commentariorum in eam l.

5 *Cõsuetudo simpliciter loquẽs de filio intelligitur de naturali.*

¶ Verùm ipse Moli.vbi suprà concludit eos non esse admittendos ad id ius.nam cõsuetudo loquẽs simpliciter de filio intelligitur de naturali,non de legitimo tantùm vel ficto.l.vlt. C.de his qui veni.æta.impe.& l.fideicommissum. ff.de cond. & demonstr. Nec adoptiuus filius venit appellatione filij simpliciter, nam is filius est, qui ex viro & vxore eius nãtus est. l.filium.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur. Et propterea, inquit, stante statuto vt filiæ non succedant extantibus filiis masculis, filij adoptiui ex eo statuto non excludunt filias, vt dicit Geor. Nat. in tracta. statutorum excludentium fœminas parte 3.q.item 3.& Alber. Bru. in eod. tract. artic. 12. q. 1. Hæc ille.

Filius adoptiuus simpliciter nõ est filius. 6 *Verba in dubio naturaliter intelligenda.*

¶ Et sanè quantum ad id quod primo loco dicit, illud verum est, quòd quæ & naturaliter & ciuiliter possunt intelligi, debent in dubio potiùs naturaliter, quàm ciuiliter accipi, per dicta iura, & præterea. l. ex ea parte. §. in insulam, & ibi Bar. & alij. ff. de verb. oblig. cum aliis multis si. & cõcor. & tex. & doct. à me collectis in dicta lege, si vnquam, vbi suprà, nu. 15. quin si ea, & suprà in prima q. nu. 10. sed nec illud, & sed.

7 *Filius adoptiuus est filius imaginarius non uerus.*

¶ Quantùm autem ad secundum quo dictum est filium adoptiuum non dici propriè filium, adde text. probantem huiusmodi filium, non verum esse filium, sed imaginarium, in l. filio quem, in prin. ibi, ne imagine naturæ veritas obumbretur. ff. de libe. & posth. quem ad id expendit Alex. in l. adoptiuum, in prin. post mediũ. ff. de in ius voc. & ibi quoq; Soc. qui & illud præterea dicit, & probat multis rationibus contra Pau. Ca. ibi, filium adoptiuũ in nulla dispositione venire appellatione filij simpliciter. Et text. in l. cùm in adoptiuis. §. sed ne articulum. C. de adop. in illis verbis, quasi imaginaria quadam, &c. Et in l. adoptiones, ibi, perinde quasi ex vero filio, & iterum in verbo, videatur. ff. eo. Prætereaq; Bal. in d.l. fideicommissum, iterúmq; cons. 24. statuto ciuitatis, lib. 1. & cons. 146. titu. prin. col. 1. vers. respondeo ad dubia, eod. libr. 1. dicit statutum loquens de filiis nunquam intelligi de adoptiuis, sunt enim, vt dicit, filij ficti, quod etiam dicit Card. Alex. in c. adoptiuus, tit. si de feud. fue. contr. int. do. & ag. Ang. autem in dicta l. cùm in adoptiuis, col. 2. C. de adop. dicit nomen filij simpliciter prolatum, & sine adiectione adoptiui, non conuenire filio adoptiuo, quod & nos latiùs tractaui mus & probauimus in d.l. si vnquam, vbi suprà, nu. 6. prætereà & seq.

Statutũ de filiis loquẽs simpliciter non intelligitur de adoptiuis.

8 *De ijsdẽ rebus.*

¶ Quod item postremò dicit Moli. statutum expellens filias ob filios non intelligi de filiis adoptiuis, præter eos duos, quos in id ipse citauit, tenuit Bal, d. cons, 24. lib. 1. & cons. 102. est considerandũ, ante fin. libr. 4. Io. An, consil. 27. viso casu. & ibi Lud. Bolo. in addi. & Maria. Soci. Iunior consilio 32. vers. & bene consideratis, col. 3. nu. 9. libr. 1. & alij plurimi quos tibi citaui in d. verbo, susceperit liberos, nu. 11. nec etiam. Quod proximè accedit ad casum nostrum, nam vti ex statuto repellit masculus fœminas, ita & in nostro casu primogenitus cæteros, & vtrobiq; ad conseruationem domus & familiæ, vt alibi plenè diximus.

9 *Constitutio augens legitimã filiorum non comprehendit filiũ adoptiuũ.*

¶ Sed & iis omnibus addes, quòd ius primogenituræ est veluti legitima primogenitorum, vt diximus suprà quæst. 5. nu. 3. & iterum in 21. q. nu. quoq; 3. ita vt statutum vel consuetudo deferens id ius primogenito, & ita augens portionem quam de iure communi habuisset, legitimam eorum auxisse videatur. Constitutio autem augens legitimam filiorum non comprehendit filium adoptiuum, vt dicit gl. in §. 1. in verbo, quale, in auth. de hære. & Falci. & in §. 1. in verbo, hoc obseruando in omnibus, & ibi Ang. in auth. de trien. & semis. & voluerunt Iac. Bu. Bart. & alij, in dicta l. si arrogator. ff. de adopti. Bened. Cap. cons. 80. punctus quidam Raynaldinus, in 2. dubio, & con. 115. cùm prout in facto, col. vlt. & Nicol. Vbal. in tracta. de succes. ab inte. char. 3. in 5. specie filiorum, & diximus etiam, in d.l. si vnquam, vbi suprà, nu. 5. sed vt vlteriùs.

10 *Adoptiui non succedũt in feudis.*

¶ Et quod maximè hîc annotandum est, In feudis in quibus maximè ius primogenituræ obtinet, magis quàm in cæteris, ex plurimis Franciæ consuetudinibus, adoptiui filij non succedunt ex dicto c. adoptiuus, & ibi Bal. & omnes, tit. si de feud. fuer. contro. inter do. & ag. Quin & adoptio ita fuerit expressè facta à principe, vt adoptatus succedat in feudo, tamen si filiæ extant, quæ ex pacto possint succedere in feudo, eas hic adoptatus non excludet, sed excludetur ab illis, vt videre licet ex Andr. Iser. & expressiùs Car. Alex. ibi, quanuis aliàs filiæ in feudis non succedant nisi deficientibus masculis c. 1. §. filio, tit. de succes. feud. Et per d.c. adoptiuus, dicit Alex. in d.l. adoptiuum, post prin. ff. de in ius vocan. nunquam filios adoptiuos comprehendi in priuilegiis.

11 *Adoptiui in Gallia nunquã succedunt.*

¶ Deniq; filij adoptiui in Francia nullo pacto succedunt, vt testatur Masuer. in tit. de pro. vers. item & si defunctus, & Bened. in c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiã, nu. 758. & nu. 760. & diximus etiã in nostris Retractibus, tit. 1. §. 1. gl. 8. in verbo, *le parent*, nu. 16. sed & ex istis, & in d.l. si vnquam vbi suprà, nu. 17. nec hîc quidem. qua quidam in gl. à nu. 2. vsq; ad nu. 20. inclusiue, videbis & alia multa ad hanc rem pertinentia, & multò plura videbis in secunda editione, quam nos iterum edemus, & quæ etiam dixi suprà in tract. Nobilitatis, c. 15. nu. 5. & seq.

Si sint plures filij uasalli an 1. solus primogenitus faciet fidelitatem domino.

OCTVAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

OCtuagesimoquintò quæro, Si vasallus reliquit plures filios, an primogenitus solus præstabit domino iuramentum fidelitatis, an & omnes filij: & è diuerso si sint plures hæredes domini, an omnes recipiant iuramenta vasallorum, an solus primogenitus? Et certe si res feudalis tota ad primogenitum pertineat, vel de iure feudorum in feudis regalibus, vt no. in cap. 1. §. prætereà ducatus,

tit. de

BIU Cujas

tit.de prohib.feud.ali.per Feder.vel aliter ex ſtatuto vel conſuetudine,ad primogenitum ſolùm ea res pertinet.Sed ſi omnes ſuccedant,tunc dubium eſt.Et ſunt multæ huius regni cõſuetudines quæ in hoc ſpecialiter prouiderunt, vt ſcilicet primogenitus ſolus quandiu res feudalis eſt communis, præſtet & recipiat homagia quæ vocamus.Et talis eſt apud Pictauienſes,vt ſcribitur in §.96.conſue tudinũ eius loci.Engoliſmẽſes.§.25.Bleſenſes,c.69.Aruerniẽſes tit.*des fiefz*. qui eſt 22.§.38.& 5.ſeq. Meldenſes.§.120.& ſeq.Senonenſes.§.216.Trecenſes.§.14. Carnutenſes.§.2.qui tamen loquitur de conſenſu cæterorum fratrum. Caluimontenſes.§.13.Aurelianenſes.tit.1.§.35. Marchienſes.§.186.& §.204.Montargienſes tit.1.§.32.Laodenſes,& cæteros Veromandienſes,in 3.parte conſuetudinum. §.16.Claromontenſes.§.82. Quanquam ex his nonnullæ loquuntur de præſtatione tantùm, non etiam de receptione,vt non ab re dixerit Spec.tit.de feudis.§.quoniam.verſ.9.quæritur, de conſuetudine quorundam locorum obſeruari,vt primogenitus ſolus faciat fidelitatem.

Eius rei conſuetudines.

2 ¶ Quid autem ſit aliàs,ceſſante ſcilicet conſuetudine,is ibi latè diſputat,vt faciunt alij multi in mul tis locis.Tamen in hoc ferme omnes conueniunt,vt omnes filij,quandiu res feudalis indiuiſa eſt,te neantur iurare fidelitatem:ſed ſi ex diuiſione ad vnum peruenit,is ſolus teneatur iurare,nam de v troq; eſt text.expreſſus in c.omnes filij,& ibi gl.& omnes Doc.tit.ſi de feud.fuer.contr.inter dom.& ag.& omnes vbiq;,nemo enim vnus contradicit.Adiiciunt gl.& Bal.& alij in d.c.omnes, rationem primi capitis,quia cùm plures in locum vnius ſuccedunt,omnes vnius loco habẽtur, l.cum fundus. ff.de cond.& demon.& l.2.§.quæcunq;.ff.de excuſ.tutor.& l.ſi quis. C.de ſecund.nup. Addit Bald. quòd fidelitas eſt quippiã indiuiduum,quia quicquid non eſt corpus hæreditarium actu vel habitu, reputatur indiuiduum.l.Cornelia,quæ eſt vlt.ff.de iure patr.& l.quædam mulier.ff.fami.herci.cum ſimilibus ab eo adductis.Ex quo ſequitur,licet non dicant,quòd quilibet hæredum idipſum præſta re tenetur, quia in his quæ ſunt indiuidua quilibet hæredum tenetur in ſolidum.l.hæredes.§.an ea ſtipulatio.ff.fami.hercif.& l.2.§.ex his.ff.de verb.obl.

Omnes tenentur iurare fidelitatẽ ſi feudũ ſit omnium pro indiuiſo. Plures in unius locum ſuccedẽtes loco unius habentur.

Et in ſolidum tenentur.

3 ¶ Ex qua ratione illud planè colligitur, quòd ſi omnes hæredes teneant vnum illud feudum,ratio ne cuius fidelitas vni domino præſtatur,& quidem ſeparatim & pro diuiſo,qui caſus non eſt deci ſus per d.c.omnes filij,omnes non pro ſua quiſq; portione diuiſa,ſed in ſolidũ tenentur præſtare iu ramentum fidelitatis,vt expreſſe voluerunt Ang.Franc. Areti.& Lancelotus Gali.in d.§.ex his, & idem Aluar.inter con.feudalia,Alb.Bru.con.65.cuius caput eſt,ſuper caſu feudali,ad fi.idem Aluar. in d.c.omnes,Io.Ray.in c.Imperialem.§.præterea ducatus, tit.de prohi.feud.ali. per Fed.& Iac.à S. Geor.in tract.feudo.in verbo,qui quidem inueſtiti, col.5.verſ.nunc quæro ponamus,vbi tamẽ ſubdit poſt Aluar.vbi ſuprà, quòd poterunt vnum ex illis eligere, qui omnium nomine iuret fidelitatem,arg.l.ita autem.§.geſiſſe.ff.de admin.tut.

Quid ſi omnes teneãt, ſed pro diuiſo.

4 ¶ Ratio autem ſecundi capitis.d.c.omnes,quo dictũ eſt eum ſolum præſtare fidelitatem, ad quem feudum integrum peruenit,in promptu eſt.nam is qui ſolus totum feudum poſsidet, ſolus quoque vaſallus cẽſendus eſt,argumẽto eius quod ſcribitur in l.3.§.hęres. ff.cõmo. & l.ſi plures.ff.de vi & vi arma.Ideo iã nihil amplius eſt quare cæteri filij,qui non ſunt vaſalli,ad eã fidelitatẽ teneãtur. Et bẽ ne facit tex.in d.l.ſi quis ex argentariis.§.1.ff.de eden.quòd licet omnes filij argentarij teneãtur edere rationes,ſi tamẽ vnus eas habeat,ſolus ad editionem compellitur.Cuius loci autoritate Iac. Are. & Alb.ibi qui eum.§.legunt cum prin.l.illud, dicũt quod ſuprà diximus,ſcilicet quòd ſi plures ſunt fratres vaſalli,& vnus ex eis quia primogenitus,vel aliàs totum feudum poſsidet,ſolus tenetur iura re fidelitatem.Et facit etiam quod dicam verſ.ſeq.

Ex filiis is qui ſolus feudum poſsidet, ſolus quoque uaſallus cenſendus eſt.

5 ¶ Et haec quidem quantùm ad præſtationem fidelitatis:ſed neſcio quo pacto maior eſt difficultas in receptione ipſius, verbi gratia, ſi dominus reliquerit plures filios, an vni & cui, an omnibus debeat vaſallus iurare fidelitatem:& conſequenter an vnus & quis,an omnes debeãt eam recipe re.Sunt enim qui putant ſolũ primogenitum eam recipere debere, vt ex iis quæ dicam conſtabit. Igitur illud primo loco ſciendum eſt(& hoc quidẽ minime dubium eſt)quòd ſi feudum domini cui fidelitas debetur,ad vnum filiorum domini peruenit,vt aliquando fit ex not.in c.1.tit. de eo qui ſibi vel hære.& per gl.in l.ſi familiæ.C.fami.hercif.illi ſoli præſtandum eſt iuramentum fidelitatis,ſicuti & de iure patronatus dicitur in d.l.vltim.ff.de iure patr.Et ita nuncupatim voluit Io.And.in addi. Spec.tit.de feudis.§.quoniam,in 29.q.& Iac.Bel.in c.præterea ducatus,tit.de prohi.feu.ali.per Fed. Iac.Alua.& Card.Alex.in d.c.omnes filij,& Iac.à S.Geor.in d.tractatu feud.in d.verbo,qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum,col.6.verſ.quid autem econtra.

Quid ſi è diuerſo dominus reliquit plures liberos an uni primogenito, an cui alteri, an uerò omnibus præſtanda ſit fidelitas.

6 ¶ Nec item dubium videtur,ſi omnes hæredes domini ad quos feudum dominans,vt noſtri loquũtur,peruenit,conueniant de vno ex ipſis,qui pro omnibus recipiat fidelitatem,quin id poſsint facere,per l.quòd ſi nolit.§.ſi plures.ff.de ædil.edic.& l.ſtipulatio. §.quæſitum. ff.de noui oper.nuntia.& l.hæredes.§.pluribus.ff.famil.hercif.& l.iam tamen.ff.de iudi.ſol.vbi ius indiuiduum poteſt vni com mitti,& l.4.§.addici.ff.de fideicom.libe.Et ita quoq; expreſsim voluit Io.An.vbi ſuprà.Bal.& Mart. Laud.in d.c.præterea ducatus.Aluar.& Cardi.Alex.in d.c.omnes filij.Iaſ.in l.de pupillo.§.ſi pluriũ, col.pe.ff.de oper.noui nunt.& Iac.à S.Geor.vbi ſuprà.

Idem ſi omnes de uno inter ſe conueniunt.

7 ¶ At dubium eſt, & id quidem non modicum, Si feudum peruenit ad omnes filios, qui nolunt vni eorum hanc rem committere. An tenebitur vaſallus vni,an omnibus iurare?Sunt enim eius rei di uerſæ diuerſorum ſententiæ,& magno ſe iudice quiſq; tuetur.Primum enim ſunt qui tenent omni bus eſſe iurandum,& in his Accurſius in l.ſi vſusfructus (nonnulli eam l.allegant pro §. l.ſi cuius.) in prin.

Si non conueniunt.

Qui tenẽt omnib.præſtandã.

BIU Cujas

in prin.in verbo,oportet,& ibi Bal.& Ange.ff.de vsufru.Pileus in disputa.quam in id dubium fecit, vt ab omnibus citatur.Dyn.Ray.& Bart.in l.cùm vnus,in princ.per eum tex.ff.de bon.authori.iudi. posi.idē Dy.Bal.Imo.Rapha.Co.& latè Ias.in l. stipulatio.§.quæsitū.ff.de no.ope.nuntia.And.Iser.& Iaco.Alua.qui ita dicit consuluisse Doct.Tholosanos,& Cardi.Alex.in d.c.omnes filij.Bar.in d.l.de pupillo,§.si plurium,& ibi etiam latè Ias.ff.de no.ope.nuntia.Bal.in l.1.in 22.quæst.ff.de rer.diu.Ange.in l.loci corpus.§. si fundus, per eum text.in illis verbis, de iure ipso singuli experientur.ff.si ser. vendi,& in d.l.2.§.ex his,& ibi Ro.col.3.ff.de verb.obl.Imo.in l.4.in fi.prin.eo.tit.Floria.in d.l.hęredes.§.an ea stipulatio.ff.fami.hercis.Card.Alex.in d.cap.præterea ducatus, col.2.vers.oppo.cum gl. tit.de prohi.feud.ali.per Fede.

8 ¶ Nam si omnes filij vasalli tenentur iurare,quod tex.expresso est decisum,vt suprà diximus, nu.2. Ita & omnibus filiis domini iurandum est ex natura reciprocorum siue correlatiuorum.l.vlti.& ibi Bar.Ang.& alij.C.de indic.vidui.cum si.Itē feudalis obligatio transit actiuè in hæredes domini, etiā si de illis nulla facta sit mentio.l.si pactū.ff.de pactis,cum aliis multis cōcord.à me collectis in tract. Retractuum.tit.2.§.1.gl.6.in prin.& in nostris cōmen.consuetudinum Picta.tit.9.§.3.in princ.Si igitur transit ad hæredes, ergo ad omnes, arg.l.si seruitus.ff.de seruit.vrba.prædi.cum si. Præterea ius quod habet dominus in vasallos,est indiuiduū,sicuti & ius patroni in libertos.d.l.vlt.ff.de iur.pat.gl. in l.sub conditione.ff.de asig.liber.quam facit sing.Ray.in d.l.quædam mulier.ff.fami.hercis.sed est & alia gl.in d.c.omnes filij.Si ergo indiuiduum est,ergo cuilibet hæredi insolidum pręstari debet.d. l.2.§.pe.ff.de ver.obl.& l.viæ.ff.de seruit.cum si. Ad hæc si libertus habet plures patronos,aut vnus patroni plures filios,omnibus iurat.l.si quando.ff de ope.libe. Deniq; in hanc partem solent allegari tex.in d.l.stipulatio.§.quæsitum.ff.de no.ope.nunt.& l.1.§.quanuis,in fi.de ven.inspici.

Rationes eius opin.

Ius domini in vasallos indiuiduum.

9 ¶ Sunt tamen nec minori numero & authoritate qui diuersam sententiam secuti sunt,scilicet vasallum non nisi vni ex filiis & hęredibus teneri iurare fidelitatem,gl.Pet.Cer.Iac.Bel.Bal.sibi contrarius,Caprio.& Mart.Laud.hæc intelligēs,vt vni fiat pro omnibus,non vni simpliciter,in d.c.omnes. idem Pet.Cer.And.Iser.Iac.Bel.& Mart.in d.c.præterea.Host.in summa de feudis.§.vlt.ante fi.ver. sed nunquid tenebitur.Spec.eo.tit.de feud.§.quoniam,d.ver.29.& ibi Io.And.in Additio.Pet.Iaco. in tit.super condicti.ex moribus, col.4.ver.sed econtrario si vnus.Iac.Ardiz.in summa tit.de succes. feud.§.sed vbi dominus.Iac.Aret. Alberi.& Ro.sibi contrarius in d.l.de pupillo.§.si plurium. ff.de noui ope.nuntia.ipse Alber.in d.l.stipulatio.§.quæsitum. ff.eod.tit.& in d.l.si vsusfructus,quam legit cum l.si cuius,in prin.ff.de vsufr.vbi ita dicit communiter teneri.& in l.cùm vnus,in prin.ff.de ali.& cib.leg.& in d.l.2.§.ex his, & ibi quoq; Franc. Aret.qui dicit hanc opinio.tāquam communem esse sequendam in practica,Io.Fab.in §.quædā actiones, col.5.vers.& propter hoc videtur, Inst.de acti. & subobscure Panor.in c.dilecti.vers.& facit iste tex. col.2.de maio.& obed.vbi ad hoc dicit facere sing.tex.in d.c.præterea ducatus,& Barb.in d.l.2.§.item si in facto,col.6.versic.in illa quęstione.ff.de verb.obl.& Iac.à S.Geor.vbi suprà,

Qui uni dicūt sufficere præstari.

10 ¶ Et cùm sint huius sententiæ multæ rationes adductæ per gl.& alios in d.c.omnes filij,nihil est tamen quod magis vrgeat quàm d.c.præterea ducatus,cui qui primam opin.sequuntur, respondent multis modis,ex quibus vnum,qui cæteris melior atque efficacior mihi videtur,satis erit retulisse. Nam ibi,inquiunt, plures fiebant domini ex mera voluntate ipsius ex diuisione voluntaria,vt patet ex illis verbis,aliud autem feudum si hæredes voluerint diuidatur. Ideo non immeritò ex hoc non est cogendus vasallus habere plures dominos.At si sint plures domini ex necessitate successionis,ipsi omnes sunt vnius loco,cui successerūt.d.l.cui fundus.ff de condit.& demon.Et facienti actū ex necessitate lex magis subuenit,quàm qui ex volūtate,l.si fideiussor.§.si necessariò.ff.qui satis.cog. & l.cùm postulassem,§.vlt.ff.de dam. infec.& l.quòd si minor.§.restitutio.ff.de minori.Imò vt hoc illis addas,ex eo quod quis facit ex necessitate, nullum ei paratur præiudicium. l.post legatum.§. aduocatum,& l.tutorem.ff.de his quib.vt indig.& l.cùm quidam.ff.de adminis.tut.& l.& ideo,in 2. respon.ff.de conditio.furt.& l.si pignori, ad fin.ff. famil.hercis.Bart.in fua 2.disput.incip. Pisanæ ciuitatis,col.1.vers.tertiò hoc probat.Ideo clarè videtur quòd non sumus in casu d.c.præterea.

Rationes huius opin. Responsio. Declaratio c. præterea ducatus.

11 ¶ Verùm Ias.in d.l.de pupillo.§.si pupillum,dicit hāc solutionem non esse sine scrupulo, quia etiam in d.c.præterea, in quo consortes veniūt ad diuisionē,non videtur esse actus merè voluntarius, ob eam iuris regulam,qua nemo cogitur in communione persistere.l.si non sortem.§.si centum,in fi.ff. de condict.indeb.& l.vlti.C.com.diuid. Quin non valet pactum, vt non possit fieri diuisio.l.in hoc iudicium.§.si conueniat.ff.eo.tit.Nisi,inquit,dixeris quòd aliud est in diuisione quæ fit ex successione,quia illa magis est necessaria.quod ex eo patet,quia diuisio inter hæredes non dicitur alienatio, vt est tex.no.in §.1.in auth.de litigio.

Impugnatio illius rationis.

12 ¶ Sed & tu præterea poteris dicere ad sustinendam illam solutionem, quòd in d.§.præterea,diuisio est semper merè voluntaria:quoniam non potest fieri diuisio feudi,nisi omnes nemine reclamante consenserint,vt not.voluit Pan.con.82.conditoris omnium, & c.quanquam in his,col.pen.versi.ego tamen notanter dico,lib.1.per tex.quem dicit sing.in eo ipso §.præterea,si bene,vt dicit,pōderetur, in illis verbis,si cōsortes voluerint,ex quibus dicit colligi consensum omnium requiri,per text.iuncta gl.in cle.sæpe,in fi.de verb.sign.Nam cùm ille tex.permittat diuisionem contra naturam feudi, debet intelligi in propriis suis terminis,nec à verbis tex.est recedēdū.l.non aliter.ff.de leg.3.& c.vlt. de verborum sign. Et id quidē Pan.ipse veluti extollit dicitq; ab aliis se non reperisse pōderatum.

De eadem re. Omnes debent consentire diuisioni in casu d. c. præterea. ex aliorū opi.

Et hoc

BIU Cujas

Et hoc quoque voluit Alex.conſ.6.viſa inueſtitura,in prin.lib.5.Barb.conſ.14.clemẽtiſsimi,col:vlt. lib.4.& Fely.in c. quæ in eccleſiarũ,col.pen.verſ.ſecundò limitatur,de conſti.& in c.prudentiã, col. 2.de offi.deleg.Hippo.Marſi.ſing.9.nemo cogitur.& Albe.Bru.conſ.66.ex themate,col.j.

Alij contrà.

13 ¶ Sed quia nonnulli tenuerunt contrarium , vt ſcilicet ſufficiat quoſdam hæredum conſentire diui ſionem fieri,& inter hos late Alex.ſibi contrarius,conſ.7.in conſultatione præmiſſa,in princip. iunctis his quæ dicit col.pe.ver.reſtat ad allegata,lib.5.& con.25.attentis narratis,col.3.verſ.non obſtat quòd alia,eod.lib.5.Soci.conſ.278.in q.vertente,col.2.& 3.libr.2.& late Franc.Cur. Senior,con.69. dominus Ioannes,in 3.primis col. Franciſcus Curtius Iunior in tract.feudo.in 4.parte 15.eiuſdẽ partis,13.nu.30.quæſtio.col.ipſius vlti.verſ.limitatur ſing. hæc ſecunda regula. Iaſ.in l.ſtipulationes non diuiduntur,char.vlti.verſ.ſed aduerte pro magna.ff.de ver.obl.Phili.Deci.in d.c.prudentiam,col.5. verſ.vltimò notandum.de offic.deleg.& nouiſsime Carol. Moli.in conſuet.Pariſien.tit.1.§.35.in 1.q. Tamen illud ſaltem certum eſt, ipſos prouocantes ſponte & nulla neceſsitate adactos ad eam prouocationem proſilire.& ideo ex parte eorũ mere eſt ea diuiſio voluntaria, licet non talis ſit ex parte eorum qui ſunt prouocati.

De eadem re.

14 ¶ Verùm diligentius rem ipſam conſideranti videtur huiuſmodi ſolutionem non ſatisfacere.d.ca. præterea ducatus,in quo ſtatuitur quòd conſortes feudi poſſunt illud,ſi voluerint,diuidere:ita tamẽ vt vaſallus pro vno feudo plures dominos habere non compellatur.hæc enim ſunt verba illius ca. Et ſic patet ex mente & verbis huius c.quòd ſi ſint plures domini feudi ſuperioris,non compellendus eſt vaſallus nec ante,nec poſt diuiſionem habere plures dominos.nam ſi poſt diuiſionem id fieri non debet,cùm ſuam quiſq; partem diuiſam iam habeat,ex quo videbatur facienda cuiq; fidelitas,pro ſua cuiuſq; parte:multò minùs ante diuiſionem feudo permanente omnibus integro & indiuiſo.Nec diſtinguit ille §.an illi domini eſſent conſortes ex ſucceſsione,an aliàs : imò generaliter de conſortibus loquitur, cuiuſmodi ſunt plures filij vnius domini aut vaſalli.Ideò cùm non habeamus in feudis tex.expreſſum in contrarium,videlicet quòd omnibus filiis domini debeat fieri fidelitas,quid eſt q; illũ tex.expreſſum in d.§.præterea ducatus,ita diſtinguamus,vt non intelligatur de cõſortibus ex ſucceſsione?cũ vbi lex nõ diſtinguit,nec nos diſtinguere debeamus,iuribus vulgatis.

De eadem re. Argumenta nihil faciunt ad correctionem iuris cõmunis. Nec rationes.

15 ¶ Nec eſt quòd moueri debeamus rationibus ex iure cõmuni depromptis,cùm etiam in iure communi non reperiamus id expreſsim deciſum. nec debemus vti argumentis & rationibus ad correctionem eius quod nominatim deciſum eſt, vt de argumentis habemus gl. in c.1.tit.de feud.cogni. & alibi late diximus. De rationibus eſt text.in l.proſpexit.ff.qui & à quibus. Tum quia in materia feudali leges Romanorum non ligant in his quæ ſunt deciſa feudorum conſtitutionibus,vt conſtãter affirmant omnes feudorum interpretes. Præterea cùm plures vnius domini hæredes feudũ diuidunt, quid eſt,ſi diuis placet,quod magis illos cogat diuidere,quàm alios conſortes eiuſdem rei? nónne ſi velint poterunt feudum indiuiſum tenere,æque ac cæteri conſortes?& certe poterunt. Et ideo quò ad diuiſionem par eſt omnium voluntas,par quoq; neceſsitas diuidendi,ſi vnus prouocauerit. Et ideo ſunt ferè plures qui ſequuntur eam opin. quæ vni duntaxat fidelitatem fieri voluit. Quibus adde quæ diximus ſuprà in 4.q.nu.30.adde quòd ſubditorum.

Sed cui potius ex filiis eſt facienda fidelitas.

16 ¶ Quòd ſi & tu eam ſequi volueris , illud remanet in ambiguo , cui ſit potiùs facienda. Et certe ſi omnes filij in vnũ eorũ conueniunt,nullũ eſt,vt iam diximus,dubium,quin illi fieri debeat. Quòd ſinon conueniunt,ſed contendunt ſibi quiſque fieri debere, id maxime dubium eſt.nam gl.in d.§. præterea ducatus,dicit vaſallum poſſe eligere,cui malit fidelitatem facere,arg.l.plerunq;.§.vlt.ff.de iure doti.vbi in alternatiuis eſt rei electio, cum concord.ibi per gl.adductis.Et hanc ſententiam ſequitur Iac.Bel.in d.§.præterea,per tex.in l.1.ff.de ſoluti.& poſt eum Io.And.in addit.Specul.d.tit.de feudis.§.quoniam,in 29.quæſtio.& Franc.Are.in d.l.2.§.ex his,col.2.in fin.ff.de verb.obliga.& alij quos tibi citaui ſuprà in 2.opin.17.q.nu.6.ſed quicquid.Et in hanc quoque ſententiam affertur tex. in l.ſi quis à filio.§.ſi quis plures.ff.de leg.1.vbi ſi quis plures Stichos habens,Stichum legauerit,hæredis eſt electio , quẽ dare maluerit,& tex.melior in l.3.§.ſi cùm omnes.ff.de S C.Sylla.vbi ſi ſeruus non poſsit opem ferre omnibus dominis,eſt in eius arbitrio, quem cæteris in ea re anteponat, cum his quæ diximus ſuprà in d.2.opi.17.q.nu.2.

Qui dicunt ſeniori uel primogenito.

17 ¶ Alij vt refert Bald.in d.c.præterea ducatus,dicunt fidelitatẽ fieri debere ſeniori ex filiis.arg.l.vlt. ff.de fide inſtru.& not. por Inno.in c.1.de maio.& obe.vbi & hoc retulit Fely.col.vlt.verſ.inferunt etiã.& Ro.in repe.l.ſi verò.§.de viro,in 53.fal.verſ.quartò principaliter.ff.ſolu.mat.& diximus etiam ſuprà in præfatione,nu.191.quadrageſimotertiò , & in noſtris commentariis conſuetudinum Pictauicarum,titu.9.§.item 9.in gloſ.2.in verbo, *les doit receuoir.* Et hanc ſententiam omnibus vlnis amplectitur conſuetudo Picta.& ſimiles quæ dicunt primogenitum filiorum recipere debere fidelitatem vaſallorum. Quam etiam ſequitur Mart. Laud.in d.c.præterea,dum limitat gl.ibi concedẽtem vaſallo arbitrium eligendi,vt ſuprà diximus,niſi quis eſſet antiquior. Quanquam non video quid velit Marti.dum hanc limitationem facit,tanquam ſentiat poſſe fieri vt nullus eorum ſit antiquior, quo caſu.opi.gl. procedet,cum tamẽ id fieri non poſſe natura ipſa declaret,quæ non permittit vno impetu duos infantes de vtero matris procedere.l. Arethuſa.ff.de ſtat.hom.Ideóq; ſemper alter altero eſt antiquior,niſi dicas Marti.intellexiſſe,cùm ignoratur,vter prior eorum natus ſit,ſecundùm ea quæ diximus ſuprà in d.17.q.aut cùm matre mortua, vtero exciſo ſimul exierunt, de quo etiam diximus in 18.q.aut etiam de duobus dominis qui fratres non ſunt.

¶Sed

BIU Cujas

18 *Quid si alius præuenerit.*

¶ Sed tamen quod de antiquiori dictum est limitat And.Iser.& post eum ipse Marti.in d.c.pręterea ducatus.nisi alter pręuenerit,quod vix reciperē,si vera est ea sententia quæ antiquiorem in id cæteris præfert.neque enim præuentio habet locum in præiudicium eius,ad quem res de qua agitur primo loco pertinet: sed tum demum cùm ad plures æqualiter pertinet,aut cùm ignoratur ad quem ex pluribus pertinet,secundùm ea quæ & nos diximus suprà in 12. eadémq; vlt.opi.17.q.

19 *Alia opinio.*

¶ Nec tamē omiserim Bal.in c.ea te,ante fi.vers.sed pone plures sunt,de iureiur.fuisse in noua quadam opinio.Aut enim,ait,feudū est indiuiduum,vt est feudum iurisdictionis, & potest vni præstari fidelitas pro omnibus:quia non nisi insolidum præstari potest: aut est diuiduum, & non potest vni præstari pro cæteris, nisi ratum habuerint, arg.l.qui in aliena. §.vlt.ff.de neg.gest.& d.c.ea te.Adeò Bal.fuit versatilis ingenij,vt vix illum sibi constare comperias,vt & nos sæpe obseruauimus.hæc tamen eius opi.propius accedit ad eam quæ vult omnibus esse iurandum, cùm feuda omnia sint diuidua præter Ducatum, Comitatum,& Marchiam, vt est tex.in d.c.præterea ducatus. Cēsset igitur hîc Bal.semper esse iurandum omnibus, præterquam in istis tribus feudis. Sed quòd dicit feudum iurisdictionis esse indiuiduum,vt id obiter dicam, ne interim lectores decipiantur, non sine dubio est,per not.ab eodem Bald.in d.cap.præterea ducatus,& ibi quoque aliis,& maximè Card.Alexan. col.pen.versic.an iurisdictio, & Bart.in l.tutore,in fin.ff.de administ.tut.& ante hos Spec.tit.de feud. §.quoniam,in 34.q.vbi expresse tenet contrarium,& latè Alex.d.cons.7.in consultatione,libro 5.& quos ibi allegat, ne hîc diutius immorer, præsertim quia & nos aliquid diximus suprà in 4.quæst. num.19.ex quibus.

Feudum iurisdictionis an sit indiuiduum.

OCTVAGESIMA SEXTA QVAESTIO.

1 *An primogenitus qui renuntiauit primogenituræ in fauorem secundogeniti eidē secundogenito sine liberis decedenti succedet in primogenitura.*

OCtuagesimosexto suprà in 26. quæstione princ.diximus primogenitum renuntiare posse iuri primogenituræ in fauorem secundogeniti. Quid igitur si id fecerit,& postea secundogenitus, qui eo iure ex huiusmodi renuntiatione potitus est,moritur sine liberis. An hic primogenitus qui ita renuntiauerat,poterat in illis ipsis bonis, in quibus renuntiauerat huic iuri,suo fratri succedere, vt primogenitus & cæterorum fratrum maximus,stante consuetudine,vt in successione fratrum locum habeat ius primogenituræ?quod nos obiter & per transennam tetigimus suprà in d.26.q.nu. 4.illud autem.sed hîc paulò amplius tractandum ducimus. Videtur igitur primum non posse, cùm semel huic iuri primogenituræ eorundem bonorum renuntiauerit, ideo non ampliùs ad id admittendum esse,cui renuntiandum putauit.l.si quis iusiurandum. C.de reb.cred.cum concord.ibi à gl. adductis,& præterea,c.quàm periculosum.7.q.1.quod nuncupatim loquitur de renuntiatione iuris primogenituræ,cum sim.

2 *De eadem re.*

¶ Et optimè etiam facit tex.in l.qui liberis,aliàs l.sed si plures.sunt enim qui ex eo.§.faciunt l.principium.§.filio impuberi.ff.de vulga.& pup.substi.vbi scribitur,eandem esse hæreditatem patris, & filij eius hæredis.Ideo si patris hæreditatem repudiauero,filij hæreditatem habere nō possum.quæ res tam similis est huic nostro casui, quàm ouum ouo: imò verò idem est casus. nam vtrobique is qui renuntiauit hæreditati paternæ,vult nihilominus venire ad successionem filij hæredis, quē non admittendum clarè dicit is tex.

3 *De eadem re.*

¶ Et id quoq; confirmat quod à Bal.traditum est in c.1.§.vlt.col.item vlti.vers.sed pone cōcessum est,tit.de contro.inue.Concessum est,inquit,duobus feudum pro diuiso, alter autem sua negligētia passus est alterum præscribere fines & limites ipsius,vtrùm mortuo eo qui præscripsit sine hærede, illud ita præscriptum redeat ad fratrem contra quem præscriptum est:an ad dominum,tanquam scilicet ei non noceat illa sua negligentia, adueniente successione fratris qui præscripsit.Et concludit, ad eum qui semel amisit,reuerti non posse, per l.sicut in annos.ff.qui.mo.vsuf.amit. Nam quod,inquit,non vtēdo perditum est,postea non recuperatur,l.solita,quæ est vlt.C.de remis.pig.Et ibi eum sequuntur Iac.Alua.in fi.Marti.Laud.col.3.ver.eodem modo,& Card.Alex.haud multò ante fin.

4 *Alia patris successio,alia fratris.*

¶ Verùm aliàs cum ex facto huiusmodi species de qua tractamus, contigisset, contrarium respondimus,ea ratione ducti,quòd alia est successio patris cui in eo iure primogenituræ renuntiatum est, alia fratris,de cuius successione nunc agitur,& id per se clarum est:idq; etiam si sint eadem vtriusq; successionis bona.nam post mortem patris desierunt esse patris, factáq; sunt fratris qui illi successit, & eius patrimonium.l.1.§.veteres,cum gl.in verbo, per vnū reliquorum,ibi,tu dic quòd hæreditarius,& ibi omnes docto.ff.de acq.hęr.& alia quoq; gl.in l.hęres per seruum. ff.de acq.hęredi.& in l. per hęreditarium.ff.de acq.rer.dom.cum aliis multis text.gl.& docto.concor.relatis à Ias.in d.§.veteres,col.8.ver.circa conclusionem,& Decio in l.hæreditas.ff.de reg.iur.

5 *Renuntiatio unius successionis non trahitur ad aliam.*

¶ At renuntiatio respectu bonorum vnius successionis non trahitur ad aliam successionem, vt est optimus text.in l.qui cum tutoribus, in prin.ff.de transac. Nec aliàs semper renuntiatio limitata ad vnam causam,extenditur ad aliam.l.si vnus.§.sed si pactum,& §.ante omnia.ff.de pactis.& cap.cum inter,de renuntia.& ibi concord.in gloss.& bene etiam facit lex,si de certa, & ibi gl.& Docto.C.de transac.Et hinc fit vt sententia contra aliquem lata ex vna causa,non ei noceat agenti ex alia lege. & an eadem.§.actiones.ff.de except.rei iudi.& ibi concord.

6 *Renūtiatio respectu unius causæ ad aliam*

¶ Ex quibus & illud quoque fit, vt si filius aut filia renuntiauerit successioni patris, aut aliter fuerit ab ea excluſus, non propterea impeditur succedere cæteris fratribus sine liberis decedentibus, qui patri successerant, etiam in bonis quæ ad eos à patre processerant.Angel.cons.52.dominus Ziglius, circa medium.Raph.Fulgo.in l.quanquam,in princip.C. ad l.Falci.Roma.subdubius tamen,in l.1.§.

veteres,

BIU Cujas

veteres,& ibi apertius Alex.col.5.ver.quæ inducuntur.Franci. Aret.& Soci.vterq; post medium, & Iaſ.late col.9.ver.expedita theorica.ff.de acq.hære.idem Ro.ſed minime dubius con.186.circa primum,quo quæritur,in 1.dubio.Pau.Ca.qui ita dicit Oldr.conſuluiſſe in l.Paulus, aliàs incipit, per procuratorẽ.§.1.& ibi quoque Fran.Are.qui eum §.legit cum l.ipſa,in prin.ff.de acq. hære.& idem Pau.con.252.viſo puncto ſupraſcripto,lib.j.niſi,vt ibi dicit,appareret eam renuntiationem comprehendere bona ſiue hæreditatem fratrum,ipſe Franciſ.Aret.in d.l.ſed & ſi plures,quam legit cum l.ſi pater.§.filio impuberi,in 2.nota.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit & conſ. 160.in præſenti, col.1.iterúmque pen.ver.& ideo ſtatuta.rurſúmq; conſ.ſeq. verum eſt, col.3.ver.& pro euidentia, & iterum col.vlti. Bene.Cap.con.12.punctus quidam Antonius,& conſ.73.punctus quidam Petrus,in 2.dubio,Corn. con.305.in hac conſultatione,col.2.ver.his tamen minime refragantibus,lib.4.Guid.Pap.dec. Delphi.231.fuit etiam & Phil.Dec.in d.l.hęreditas,in.fi.ff.de reg.iur.& iterum in l.quoties duplici iure, nu.6.eo.tit.& conſ.379.requiſitus.

non trahitur. Renuntiãs ſucceſſioni patris ſuccedit tamen bonis fratris quæ à patre proceſſerunt.

7 ¶ Fit itẽ & illud, vt ſi frater fratri renuntiauerit in feudo communi,non tamẽ prohibetur illi decedenti ſine liberis ſuccedere in eo ipſo feudo, niſi domino vel omnino renuntiauerit.c. Titius cum Sempronio,quod eſt vlt.tit.ſi de feud.fuer.contr.inter dom.& agn.& iterum c.j.tit.de eo qui.fi.fecit agna.& vtrobiq; gl.& Doc.& præterea Bal.in l.j.in 50.q.ff.de rer.diui. & in c.j.ſtatim poſt princ.tit. Imper.Lotha.Euge. Pap.& Cardi. Flor.con.129.dubia principalia,in 3.dubio,Alex.in d.§.veteres, col.6.verſ.optimè facit,& ibi quoq; Iaſ.col.10.ver.ſecundò pro iſta,& idem Alex.conſ.13.perſpectis his.in princ.& iterum verſ.ſed præmiſsis, lib.5.Niſi tamen ita renuntiauerit, vt frater inueſtiretur tanquam de feudo nouo,quia tunc non ſuccederet illi fratri poſtea morienti, non ob id quòd renũtiauerat,ſed quia conſenſit, vt tanquam de feudo nouo inueſtiretur: in quo quidem feudo nouo frater non ſuccedit,ſed id ad dominum reuertitur,vt diximus ſuprà in 26.q.nu.4.illud autem.

Frater fratri renuntians in feudo communi fratri decedenti ſine liberis ſuccedit in eo feudo.

8 ¶ Nec aliàs ſemper renuntiatio,excluſio,priuatio vnius iuris,inducit renuntiationem,excluſionem, priuationem alterius etiam in eadem re.l.ſi domus.ff.de ſerui.vrba.prædi.& l.ſi mihi.ff.de ſerui. ruſti.prædi.& l.nec is qui.§.1.ff.de acq.hære.& l.ſi priùs,poſt prin.ff.de aqua plu.arc.& l.quoties duplici.ff.de reg.iur.& l.iubemus.C.ad S C.Velleia.& l.ſuum. C.de iure delib. Alber.poſt Guid.Suz.in l. dãni,la j.§. Sabini.ff.de dam.infec.Signo.con.169.quæſt.nu.16.Ro.con.132.vt retulit,in fi.& con.168. circa primum,in prin.vbi & alia iura in id citat. Pau.Ca.con.70.breuiter,in prin.l.2.Et patet ex his quæ ſcribunt Lapus,Pet.Anc.Domi.& Philip.Franc.in c.ſi clericus,de præben.lib.6.Lucas.Pen.in l. vnicuiq;. C.de proxi.ſacro.ſcri.li.12.Floria.à S.Petr.inter con.Pet.Anc.con.371.quod de domina,ad fi.& quæ nos retulimus in trac.Retractuũ,tit.j.§.j.gl. 9.in verbo,*ou lignagier*,nu.43.ſed & in alio, & ſeq.& iterum nu.124.ſed in duobus, & nu.159.ſed his maturè,poſt princ.& ſeq. Et vide etiam quod diximus ſuprà in 26.q.prin.nu.4.illud autem,vbi & hoc veluti obiter tetigimus.

Renuntiatio unius rei non inducit renuntiationem alterius.

9 ¶ Nec obſtãt allegata in contrarium. nam quod primo loco dictum eſt, renuntiantes non ampliùs admittendos,id verum eſt cùm ex eadem cauſa ad ipſum admitti volunt cui renuntiauerunt. Hic autem renũtiauit iuri primogenituræ, quod ſibi poſt renuntiationem obtigit,per mortem,& ex ſucceſsione fratris:ſed tãtùm ei quod tunc ei competebat per mortem,& ex ſucceſsione patris. Quod autẽ eſt dictum ex d.l.ſed ſi plures.§.filio impuberi.ff.de vulg.&pupil.hic nihil obſtat.ibi enim is qui ſubſtitutus fuerat inſtituto in eadem hæreditate,ſeparare volebat hæreditatẽ patris,à quo ipſe fuerat ſubſtitutus,& ſine cuius ſubſtitutione nihil erat habiturus ab hæreditate filij inſtituti. quod ibi negatur fieri poſſe,ſed aut vtriuſque debere hæreditatem habere,aut neutrius.Iuncta enim hæreditas,vt ibi ſubiungitur,cœpit eſſe:hic nihil omnino capit à patre. Ideóq; & Fran.Are.in d.§.filio impuberi,trahit eum tex.ad ſententiam,vt ſcilicet is qui renuntiauit ſucceſsioni paternæ,non impediatur ſuccedere fratri,vt ſuprà ex eo & aliis diximus.& omnes propè qui de ea loquuntur in d.locis, citant etiam d.§.in eam ſententiam.

Reſponſio ad contraria.

OCTVAGESIMA SEPTIMA QVAESTIO.

1 OCtuageſimoſeptimò, hic admonebo lectores quæſtionis tractatæ ab Alber.in rub.ff.de vulg. & pupil.col.66.ver. quæro etiam aliam pulchram. Rex Aragonum in teſtamento ordinauerat vt regnum Maioricarum quod ad eum pertinebat,eſſet Iacobi filij ſui:& ſi ipſe & filij eius decederent ſine filiis,reuerteretur ad regem, vel regnum Aragonum. D.Iac.mortuus eſt relicto Petro filio rege:hic autem Petrus deceſsit ſine liberis,relicto hærede filio fratris regis Maioricarum, non tamen primogeniti: ob quod quærebatur an eſſet locus ſubſtitutioni,an verò deficeret per exiſtentiam huius nepotis nati ex filio,non tamẽ primogenito Iacobi regis Maioricarum.In quo controuerſia erat,an verba ſubſtitutionis de primogenitis tantùm intelligerentur,an etiam de cæteris.Et tandem concludit ſubſtitutionem non deficere, nec teſtatorem de primogenitis tantùm intellexiſſe,ex quibuſdam verbis teſtamenti,vt ibi videre poteris.

An ſit locus ſubſtitutioni in ſpecie hic poſita.

OCTVAGESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 OCtuageſimooctauò quæro,quia ſuprà in 78. quæſiuimus an valeat pactum vt ſemper primogenitus adminiſtret res communes. Quid ſi teſtator reliquit adminiſtrationem omnium ſuorum bonorum primogenito ſuorum filiorum: an mortuo eo primogenito, huiuſmodi adminiſtratio tranſeat in liberos & hæredes ipſius iuniores patruis: an ad patruos qui erant cohæredes illius primogeniti? Et videtur tranſire. Nam hæres repræſentat perſonam defuncti, & cenſetur eſſe eadem perſona cum eo,in authent.de iureiur.à mori.præſtit. Succeditq; in hæreditate quæ eſt

An adminiſtratio bonorũ relicta à patre primogenito trãſeat ad filium ipſius.

BIU Cujas

successio in vniuersum ius defuncti.l.nihil aliud.ff.de verb.sign.& l.hæreditas.ff.de reg.iu.Et præsertim id obtinet in filiis hæredibus,qui sunt pars corporis patris, testimonio Aristotelis lib.5. Ethicorum,c.itē 5.& nostri Imperatoris in l.cùm scimus.§.vlti.C.de agri.& censi.li.11.Imò verò censentur esse idem corpus vnáque persona.l.vlti.C.de impub.& aliis substit.cum aliis multis concord.à me latè congestis in repe.l.si vnquam in præfatione,nu.15.sed quis hunc,& multis seq.C.de reuo.don. & diximus etiam in 40.q.prin.in multis locis.

Hæres repræsentat personā defuncti.

2 ¶ Sed vnum illud non omittendum ducimus, quod maximè ad hunc locum pertinet,ne quis causetur in hoc censeri electam industriam primogeniti. Nam id nihil obest quin filius in ea re succedat,per text.in l.sciendum.§. lega. ff.de lega.1.vbi legati vicarios alios dare non possunt,nisi filios suos,quam expendit Bal.in rub.extr.de procur.col.vlt.& Ro.in l.1.ff.de in ius voc.vbi per eam dicit filium delegari posse etiam in his in quibus est electa industria personæ. & sequitur & dicit sing. Fely.in c.1.in fi.de magi.& alij quos tibi collegi in d.illa præfatione,nu.16.ex quibus illud sit.

Filius potest substitui in locū patris etiā in his in quib. electa est industria personæ.

3 ¶ Tamen Corn.super ea specie interrogatus respondit,filium in hac administratione non succedere,cons.243.circa primum consultationis articulum, col.5. vers.deuenio modò,lib.3.Hic enim,inquit,primogenitus filius non fuit per eum testatorem vocatus ad proprietatem & dominium bonorum successionis: sed ea manserunt communia ipsius & aliorum suorum fratrum:& administratio regiminis fuit iussu & mandato ipsius testatoris commissa ipsi filio primogenito veluti maiori natu,& qui verisimiliter prudentiùs & ex communi omnium vtilitate res ipsas administrabit. Mandatum autem expirat morte mandatarij.l.mandatum.C.manda.& cap. vno delegatorum,de offic. deleg.vti etiam videmus in tutoribus,curatoribus,& aliis administratoribus.& adfert quoque quæ tu ibi videre poteris.

Decisio quæstionis.

4 ¶ Sed miror eum virum non meminisse in eo loco eius quod à nostris tractatur,an ius custodiendi instrumenta communia competens seniori ex fratribus,aut aliis sociis,per l.vlt.& ibi omnes Doct. ff.de fide instr.transeat in hæredem iuniorem ipsius senioris. Et non transire dicunt Saly.& Flor.in l.procurator.C.de eden.& sequitur Alcia.in l.2.§.ex his,col.j.ff.de ver.oblig.vbi ex hoc dicit,quòd in ea re præfertur patruus senior filio primogeniti,De qua re & nos diximus suprà in prefatione huius tit.de iure Primigeniorum, nu.135.ex quibus etiam.Sed & tu hoc ei addas,quòd quæ sunt & dependent ex hominis intellectu,non transeunt in successorem.l.j.§.ne autem.C.de cad.toll.& c.quoniā abbas,de offi.deleg.& voluit per ea iura Bal.in c.1.in prin.super verbo,marchio,col.eiusdē verbi 2.ver.extrà,no.quòd quædam,& ibi Matt.Affl.col.8.ver.item quęrit,tit.de his qui feud.dar.poss.

An ius custodiendi instrumenta communia transeat in hæredem.

OCTVAGESIMANONA QVAESTIO.

1 OCtuagesimononò,retenta eadem specie, quæro an hic primogenitus qui ita administrauit ex testatoris dispositione,possit petere salarium huius administrationis à cæteris fratribus. Et certè Fulgo.in l.illud,col.2.ver.præstant hæc argumēta.C.de collat.non in maiore natu,qui administrauit post mortem patris, sed qui administrarat viuente patre iussu illius, quærit an hic post mortem ipsius poterit quippiam petere à cæteris fratribus pro modo laboris ,& quantum alius administrator habuisset:dicitq; illum iustè petere,argu.eius quod voluit Barto.ibi,de filio qui patris iussu mercaturam illius exercuit,auctioremq; multò sua industria & cura fecit:vt is ex huiusmodi lucro post mortē patris auferat partē pro modo laboris & industriæ, reliquū autē cōferat fratribus.nam quod ex pecunia patris est,profectitiū est:quod ex labore,aduentitium.quod & idem dicit ipse Bart.in l. cùm oportet.C.de bonis quæ lib.quem multi sequuntur,qui tibi collecti sunt à Iaſ.& Philip.Dec.in d.l.illud,& Corn.con.311.ad euidentiam,col.2.ver.& ideo quando vnus,lib.3.Et id dicit Fulg.in casu de quo loquitur,satis habere æquitatis:vt vix tamen id obtineri posset,& aliquando petitum à maiore natu non obtentum.& eum refert Pyrrhus Englebermeus in consue. Aureli.tit.de feud.§.27.

An primogenitus qui bona communia ex dispositione testatoris administrauit possit eius rei petere salarium.

2 ¶ Sed tamen quòd ipse maior natu iustum petere videatur, facit quòd cùm ex multis sociis vnus eorum negotiatur pro se & cæteris,debet ei constitui salarium ex more & cōsuetudine loci secundùm Pet.Vbal.in tract.societatis,in 6.parte, in vlti.q.versi.quæro quidā contraxerunt,& Corn.latè con.116.licet videatur, lib.4.Et quanuis Ro.con.168.circa primum quo quæritur,in 4.eodémq; vlt. dubio,scribat nihil de salario iure cautum,respondet tamen maiorem partem lucri illi tribuēdam, considerata a iudice qualitate personæ & industriæ.l.si non fuerint.ff.pro socio. Tacitè enim hoc lucri socio industrioso & operoso tribuēdum potiùs quàm alteri.l.si societatem mecū, eo.tit.& quod no.Bal.in l.1.C.eo.tit.Et idem propemodum voluit Corn.d.con.311.in litera b.in fi.lib.3.

De eadem re. Si unus sociorum pro se & sociis negotiatur ei debet cōstitui salarium ex more regionis.

De eadē re. 3 ¶ Iason autem in d.l.illud,col.pen.ver.secundò principaliter,constanter tenet quòd in casu Fulg.filius qui viuēte patre administrauit bona familiæ,nihil possit petere à cæteris fratribus, authoritate Ang.qui cons.85.pater habens plures filios,col.j.ver.in contrarium,quòd si filius viuo patre cum pecunia patris,& de eius mandato exercuit longo tempore mercaturā,ex qua multa lucratus est:omne lucrum & damnū fore ipsius patris,siue dicamus huic filium fuisse procuratorē, siue institorem. l.qui proprio.§.procurator.ff.de procura.& l.2.& l.negotia.ff.de neg.gest.& l.si quis putans.§.siue autem.ff.com.diui.& l.j.cum 4.seq.vsq; ad §.sed & si immēsum,& l.si cum milite,& l.pe.in fi.& l.vlt.ff. de inst.actio.Nec potest dictus filius petere salariū, quia mādatum solet esse gratuitū in nō assueto operas suas locare.l.j.in fi.ff.mād.Cui adde ad hāc rationē tex.& in l.si tibi rē,& in l.si tibi areę,& l. si tibi polienda.ff.de præscrip.verb.& gl.in l.j.in verbo,alieno,in fin.ff.de procur.Addit Iaſ.aliam rationem

tionem,quia filij ex debito reuerentiæ astricti sunt obedire mandatis patris.l.veluti.ff.de iust.& iur. & §.j.Inst.de pa.po.& §.si verò expectet,in aut.de nupt.

4 ¶ Adducit prætereà Ias.id quod nota.decidit Bald.in c.j.circa medium,ver.& hæc est notabilis, tit. de beneficio fra.vbi ponit quæstionem de duobus fratribus rusticis simul commorantibus:quòd si vnus eorum acquisiuit cum bobus communibus, debet totum id lucrum esse commune inter fratres:quoniam opera personæ inter fratres negotiantes præsumitur gratuita & amicitiâ fraterna impensa,arg.l.ex duobus.ff.de neg.gest.licet,inquit Bar.medietatem lucri assignet operæ,cuius opin. aliquando,vt subdit,secutus est consulendo,tanquam discipulus magistri.at illi magis priorẽ opi.placere.Et illam Ias.decis.sequitur Mar.Mãtua.in repe.l.frater à fratre,col.8.nu.65.ff.de condict.indeb. De eadem re.

5 ¶ Sed hic paululum attende lector,quia Ang.d.con.85.postquam ea dixit quæ suprà ex eo diximus, illud quoque dicit,ex sententia gl.in d.l.illud,& aliorum quos allegat,lucrum procedens ex paterna pecunia esse profectitium:sed ex sententia Bar.ibi,id esse intelligendum,quantùm ad partem quæstus,qui attribuendus est soli pecuniæ: sed quò ad partem eius qui attribuendus est labori & industriæ,hoc totum aduentitium esse,nec cæteris fratribus communicandum:quantum autem vtrique tribui debeat,sequendam esse consuetudinem regionis.l.3.§.vlt. cum l.seq.& l.centum Capuæ.ff.de eo quod cer.loc.iuncta l.pretia rerum.ff.ad l.Falci. De eadem re.

6 ¶ Quãtùm autẽ ad illud dictum Bal.in d.c.j.tit.de bene.frat.idem ipse Ias.ibi,dicit sibi non placere, vti etiam dicit in l.vt nemini, col.3.vers.sed quid erit econtra, eo.tit.vbi in eam rem multa allegat. quem omnino vide vsque ad fi.eius l.& quæ antè scripserat,eiusdem l.col.2.vers.extra gl.quærit,vsque ad d.vers.sed quid erit,vbi videbis multa ad hanc rem pertinentia,quæ de industria omittenda duximus,quia non admodum spectant ad hanc nostram tractationem primigeniorum: cùm & locum habeant simpliciter inter fratres, sine respectu primogenituræ. quanquam Fulg.qui eam primus mouit quæstionem,nuncupatim loquitur de maiore natu,ob id,vt opinor,quòd plerunque ea cura solet demandari & relinqui natu maioribus. De eadem re.

NONAGESIMA QVAESTIO.

1 NOnagesimò quæro,si maior pars populi consensit vt primogenitus habeat totã hæreditatem, vel maiorem ipsius partem, tamen ex quibusdam actis, vel instrumentis reperitur quosdam contrarium feciss e, & æqualiter hæreditatem diuisisse: an per hoc impediatur consuetudo præferens primogenitum.Hanc quæstionem in specie posuit Cyn.in l.2.col.pen.vers.circa hoc quæro,pone.C.quæ sit long.consuet.Et dicit gl.in l.nemo alieno nomine.§.j.ff.de reg.iur.distinguere,an consuetudo sit iam præscripta,& tunc non tollitur per vnum aut alterum actum contrarium.l.obseruare.§.hoc etiam ff.de offi.Procon.aliàs secus. Et eam gl.dicit sequi Dyn.& Cano.& pro ea facere l. naturaliter.ff.de vsucap. *Si maior pars populi consensit vt primogenitus acciperet totam hæreditatem, vel maiorem partem, si tamen vnus alterue aliter vsus est, an per hoc impediatur consuetudo.*

2 ¶ Adde quòd eam gl.sequitur Bart.ibi, & in l.2.ad fi.prin.dum simpliciter allegat not.in d.§.j.& ibi clariùs Alex.etiã in fi.ff.sol.mat.Host.in c.ex parte,col.vlt.vers.quòd si post lapsum,de consuet.Specula.tit.de præscr.§.j.vers.quid si post completam,& ibi Io.And.in addit.& idem Io.An.post Compostel.in c.vlt.col.3.vers.quærit Compo.& ibi Anto.col.5.vers.sed hîc est vnum,& Panor.col.antepe.vers.sed quæro circa, extra de consuet.Bal.in d.l.2.paulò ante fin.C.quæ sit long.consuet.& in l. vlt.in prin.per eum tex.C.de seruit.& aqua, & in l.de quibus, col.9.vers.tertiò quæritur.ff.de legib. & in c.j.in princ.col.1.vers.adde quòd consuetudo, & ibi Barb.in addit. tit.de feud.cog.vbi tamen limitat Card. Flor.con.131.videndum est,j.ad fi.vbi & ad hoc allegat l.1.vlt.cum 2.seq.ff.de iti.actúque pri.Ant.post alios,qui tamen eam gl.non allegat,in c.accedentibus,col.2. vers.& idem dicit, & iterum ver.quæro quanto tempore de priuil.Panor.qui eam glos.dicit valde not.in c.pro illorum, col.2.versi.sed est dubium, de præben.vbi eam aliter limitat, & cons.94.videtur primò,ad fin.lib. Alex.cons.5.si vera sunt,col.pe.ver.& eodem modo,iunctis præcedentibus,lib.5.Fran.Aret.qui eam gl.non citat,sed alios multos, cons.23.in præsenti,in 4.eodémque vlt.dubio.Fely.qui multos adfert, in c.cùm accessissent,col.16.vers.septimò limita,de constitu. *Ad idem.*

3 ¶ Subdit tamen Cyn.vbi suprà,Iac.Ra.& Pet.tenuisse indistinctè cõtrarium: quia consuetudo sicut & statutum inducitur ex consensu maioris partis populi: nec differunt nisi per tacitum & expressum,vt probatur in d.l.de quibus,in fi.Sed si maior pars potest facere statutum,etiam minori parte dissentiente.l.quod maior.ff.ad Municip.& d.l.de quibus.Ideo idẽ in consuetudine.Nec obst. (inquiunt) d.gl.nescit enim quid dicat:non enim præscribitur consuetudo,quia est ius disponens, vt ibi omnes dicunt.Sed & subdit alios distinguere:aut illud in quo maior pars consentit,est prẽter legem, vt in consuetudinibus feudorum, & tunc quorundam contradictio nihil facit:aut est contra legem, & impedit.§.vlt.ibi,nullo reluctante,in auth.de defen.ciuita.& ita residet Cy.nullo addito. De eadem re.

4 ¶ Alberi.autem in d.rubr.quæ sit long.consuetu. col.19.vers.sed quid si constat,eandem quæst.posuit, scripsitque propè ad verbum quæ Cyn.ipse scripserat, nulla in eo loco illius mentione facta, sed illud tandem subiunxit, salua pace reprobantium, eam malè fuisse reprehensam: quia loquitur quando maior pars populi fecit contra consuetudinem.Et ideo dicit quòd si consuetudo erat consummata & perfecta,actus contrarij non nocent.quod est,inquit,intelligendum,nisi essent tot & tales qui sufficerent ad inducendam contrariam consuetudinem. Si autem non esset perfecta, tunc actus contrarij nocerent,& consuetudinem interrumperent.Hæc ille.Cui & nos accedimus. De eadem re.

BIU Cujas

NONAGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 *An hæc consuetudo posſit introduci ſine actibus iudiciarijs.* 2

NOnageſimoprimò, Cyn. in d.l.2.col.6.verſ.tertiò quæritur, hanc nuncupatim quæſtionem facit. Alicubi ita longo tempore vſitatum eſt, vt maior natu totam hæreditatem haberet, nec aliquando contingit, vt fratres iuniores contradicerent in iudicio: nec aliter, an ea conſuetudo potuerit introduci ſine contradictione, & actibus iudiciariis. & eandem quoque poſuit Alber. in rubr. eiuſdem titu. col.11.verſ.item quæritur an ſine contradictione quod in cauſa fuit, vt eam quoq; huc adſcriberem, quanuis pertineat non ſolùm ad hanc conſuetudinem primogenituræ, ſed & ad alias quaſcunque. Et ita quoque eam generaliter tractat Bart. in d.l.2.col.9.verſ.16.quæro an ſine cõtradictione: & concludit Bart. poſſe, & actiuè & paſsiuè: licet alij diſtinguãt, & vt ibi per eos videre poteris. neq; enim hoc pertinet priuatim ad noſtrum tractatum.

2 ¶Sed tu tamẽ interim vide tex. & gl. in c. abbate, in verbo, cõtradictorio iudicio, & ibi quoq; Card. Flo. in §. ad hoc, in 2.q. & Panor. ſuper ea gl de ver.ſig. & eundẽ Bal. conſ. 210. caſus talis eſt quidam, lib.j. Card. Flor. in c. vlt. in 20.q. & ibi Ant. col.3.ver. ſecundò circa actus. & Imo. qui hoc dicit cõmuniter teneri, col.5.verſ. in ea gl. ibi, cõtradictorio, & Panor. qui eam dicit eſſe cõmunem opi. Cano. & Legi. ch. item vlti. verſ. ſextò requiritur, & ibi Rochũ Curti. in repe. col.117. in 6.q. prin. de conſuet. eundẽ Panor. con.73. in quæſt. quæ ad præſens col. pen. in 3. dub. lib.2. Alex. conſi.173. viſo & diligenter col.2. ver. rurſus etiam non conſtat. lib.6. Corne. con.293. circa ſupradictam, col.3. in litera y. lib.1. & conſ.155. ex quo ſtatutum, col.3. ver. nec ob. quod non fuit. lib.4. & Cepol. con. cauſarum ciuilium 31. ſuper cauſa & lite. in fi. Socin. conſ.99. in cauſa eximij. col.1. verſ. aut volumus, lib.1. Iaſ. conſ.46. omiſſa vlteriori, col.2. verſ. nec ſupradictæ deciſioni lib.1. & Aymo. Crauet. conſ.55. reuocatur in dubium, col.2. ver. non obſtat quòd conſuetudo, & quæ ſcripſi ſuprà in 4.q.n.49. incip. ſecundo modo.

NONAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 *An hæc cõſuetudo posſit introduci per erroneum conſenſum.*

NOnageſimoſecundò quæro, vt ſequar ordinem Cyn. in d.l.2.col.6.verſ.quartò quæritur, an huiuſmodi cõſuetudo primogenituræ potuerit introduci per erroneum conſenſum. Pone enim, inquit, quòd laici, qui leges ignorant, credebant ex lege primogenitum totam hæreditatẽ debere habere. Et ita ideo vſi ſunt longo tempore: nunquid conſuetudo ex hoc inducta fuerit. Et eandem quoque quæſtionem poſuit Alberi. in d.rub.col.10.verſ.quæritur etiam an per errorem. Sed & eandem generaliter tractauit ipſe Bar. in d.l.2.col.9.verſ.17.quæro an conſuetudo: & Io. And. in d.c.vlt. col.5.ver.ad hoc ergo, & ibi etiam Cardina. Flo. in repe. loquens de hac noſtra conſuetudine primo genituræ, col.18. in 17.q. & Ant. col.3.ver. nunquid autem. Imol. col.4.verſ. in ea gl. ibi, & non per errorem, de conſuet. ibi illos vide. nam mihi ſatis eſt te eius rei admonuiſſe: propterea quòd, vt iam diximus, Cy. & Alber. loquuntur expreſsè de conſuetudine primogenituræ.

NONAGESIMA TERTIA QVAESTIO.

1 *An ſi qui coacti ſint conſentire conſuetudini quo maior pars efficeretur, valeat conſuetudo.*

NOnageſimotertiò, ſequẽdo item ordinem Cy. in eadem ſpecie conſuetudinis primogenituræ, col.7. eiuſdem l.2. verſ. quintò quæritur quæ ſit longa conſuetudo, vſitatum per maiorem partem populi alicuius loci exceptis duobus, vt maior natu totam hæreditatẽ habeat. Nunc cõtingit, vt quiſpiam maior natu ſperans integram hæreditatem patris, compulit iſtos duos ad conſentiendum, vt ſic haberetur conſenſus maioris partis: an per hoc videtur inducta conſuetudo. Et idem in eadem ſpecie tractat ipſe Albe. in d.Rub.col.9.verſic.item quæritur an inducatur. Et breui vterque concludit poſt Pet. Aut hi fuerunt coacti per priuatum, aut per iudicem. ſi primum, talis conſenſus non ſufficit. l. ſi priuatus. ff. qui & à quib. Si ſecundum, aut per iudicem exercentem iuriſdictionem, & per viam iuridictionis, & valet. l. Imperator, & l. cùm de cõſuetudine. ff. de legib. nam & iudicium redditur in inuitum. l. inter ſtipulantem. §. j. ff. de verb. oblig. Aut per iudicem tanquam priuatum. & tunc non valet: quia tunc tanquam priuatus debet cenſeri. l. prohibitum. C. de iure fiſci, lib.10. & l. deuotum. C. de meta. lib.12. Et idem in omnibus tenuit Bart. loquens generaliter de omni conſuetudine in d.l.2.col.10.verſ.18.quæro, vbi & alia quædam allegat.

NONAGESIMA QVARTA QVAESTIO.

1 *Si iudex ſæpius iudicauerit pro primoge. contra ius cõmune quod maior natu haberet totã hæreditatẽ an ex hoc introduceretur cõſuetudo.*

NOnageſimoquartò, ſequendo quoque ordinem Cyn. in d.l.2. eadem col.7. verſic. ſextò quæritur. Quid ſi iudex ſæpius iudicauit pro primogenitis contra ius commune, vt ſcilicet quòd maior natu haberet totam hæreditatem: an ex hoc introducetur conſuetudo? Dubium faciebat, quòd huiuſmodi ſententiæ ſunt contra legem, ideò nullę. l.1.§. item cùm contra. ff. quæ ſent. ſine app. re. & conſequenter nullum effectum operari poſſunt. l. nam & ſi ſub conditione. ff. de iniuſt. teſtam. Concludit tamen conſuetudinem hinc introduci, ſi toties iudicatum ſit, vt ex eo tacitus conſenſus populi vel maioris partis colligi poſsit, & diuturnitas temporis fuerit ſequuta. l.1. eodem titulo. & l. diuturna, cum l. ſequen. ff. de legib. Et reſpondet ad contrariam rationem, quòd illæ ſententiæ re vera ſunt nullæ, & nullum effectum habent virtute ſua: ſed conſenſus totius populi vel maioris partis populi, qui inde colligitur, cum diuturnitate temporis, habent effectum inducendi conſuetudinem. Et idem penè ad verbũ & in eadem ſpecie, de qua tractamus, ſcripſit Ioannes And. in c.vlti.col.17.ver. ſextò an iudex pluries: & ibi quoque Cardi. Flor. in hac quoque conſuetudine loquens in rep.col.20. in 21.q. de conſu. Quibus adde, quòd etiã ex actu nullo colligitur cõſenſus & voluntas. l.vlt. ff. de reb. eor. cũ ſi. Qua ratione Bal. in l. de quibus, col.5.ver. ſed quæro. cõſ. ex actibus. ff. de legi. tenet in vniuerſum conſuetudinem induci poſſe ex actibus à prin. nullis, & reſpondet rationibus

BIU Cujas

tionibus contrariis,quas & ipse inibi attulit.

NONAGESIMA QVINTA QVAESTIO.

1 NOnagesimoquintò relictis aliis multis quæstionibus quas Cyn.& Albe. posuerunt,ille in d.l.2. hic in rub.quæ sit long.consue.super consuetudine primogenituræ, quæ generaliter ad quãuis consuetudinem pertinent,contentus 4.aut 5.huius generis summatim his adscripsisse. Quero cum And.Iser.in c.j.§.hoc quoq;,in verb.olim,col.2.vers.si ergo viuens,tit.de succes.feud. Si pater vendidit feudũ de cõsensu sui filij primogeniti, ad quem id feudum integrum erat peruenturum post mortem patris, ex statuto vel consuetudine,vel aliàs: An post mortem patris secundogenitus qui non consensit, poterit eam alienationem reuocare? In qua re dicit And. quòd aut viuo patre mortuus est primogenitus,aut post eius mortem:si primum,tunc hic secundogenitus qui reperitur primogenitus tẽpore mortis, & ad quem ideo feudum venire debebat, poterit reuocare,c.j.tit.de ali. feud.pater.quanuis ante mortem patris non potuisset.l.2.§.j.ff.de vulg.& pupil.

Si pater feudũ uendiderit cõsentiente primoge.ad quem feudũ integrũ erat peruenturum ex statuto an post morte patris secundoge.qui non cõsensit, poterit eam alienationem reuocare.

2 ¶ Si secundum, quia scilicet primogenitus ille qui consensit ei alienationi,superstes fuit patri,& ita ad eum illud feudum, si alienatum non fuisset, peruenisset, & tunc ille secundogenitus reclamare non poterit: quia is contractus fuit perfectus ab alienante cum consensu illius qui erat successurus: & successisset in ea re, si alienata non fuisset, non alius agnatus, cùm is non fuit primogenitus nec tempore alienationis, nec mortis ipsius patris. Nec nepos quidem contrauenire potest:ei enim obstat,quòd ipsius patri scilicet illi filio primogenito qui consensit,obstat,per l.quod ipsis.ff.de reg.iur. Hæc propemodum ille,qui & alia quædam in id allegat,vt tu videre poteris. Sed tamen quantùm ad primum membrum pertinet,id certè dependet ex eo quod tam latè tractauimus supra in 40.q. an videlicet præferatur nepos ex primogenito ante patrem mortuo,an patruus.

De eadem re.

NONAGESIMA SEXTA QVAESTIO.

1 NOnagesimosextò quæro, stante consuetudine vt primogenitus succedat in feudo: Quid si nihilominus secundogenitus iurauit fidelitatem domino qui illum sponte admisit: An cogetur dominus illum inuestire? Et hanc quæstionem nuncupatim posuit Dyn.& post eum Ray. Forli.& Alberi.in l.inter quos.§ alieno.ff.de dam.infect. Et dicunt primùm videri quòd sic, arg.illius text.l. Titio.ff.de municip.Concludunt tamen contrarium, quia dominus illum recipiens errauit in corpore,arg.l.quoties,in prin.ff.de hære.instit.Addit Alberi. Quia etiam talis admisio ad iuramẽtum, non potuit præiudicare iuri primogeniti.

Si dominus receperit ad fidelitatem secũdo ge.de feud.pertinente ad primoge.an illum inuestire teneatur.

2 ¶ Et ego certè minimè dubito, dominum non posse recipiendo secundogenitum præiudicare primogenito, cui ius est quæsitum ex consuetudine.Nec mihi quoque dubium est,si secundogenitus se domino obtulit dicens se primogenitum,non teneri ipsum dominum inuestire secundogenitum, qui illum circunuenit: neque etiam si non circunuentus ab eo errauerit, putans illum esse primogenitum.errans enim sibi non præiudicauit,per ea quæ in simili latè diximus in tract.Retractuum tit. j.§.j.glos. 10.in verbo, *dedans l'an* nu.21.sed hoc tamen, & seq.vbi videre poteris,ne hic repetamus.

De eadem re.

3 ¶ At si non circunuentus fuit nec errauit, sed sciens prudénsque secundogenitũ forte renitentem dicentémque se esse secundogenitum, nec ad se feudum pertinere, prouocauit,incitauit,persuasit, impulit, vt sibi fidelitatem faceret: quid causæ est cur eum inuestire non debeat: aut si non possit obsistente primogenito,teneatur in id quod ipsius primogeniti interest,arg.c.j.tit.si de inuesti.feud. contro.fuer.& c.j.§.vlti.tit.de no.for.fideli.& c.si facta, tit.si de feu.fuer.conten.inter domi.& agna. & c.j.tit.an apud iudic.

De eadem re.

4 ¶ Quòd si secundogenitus sciens feudum ad suum fratrem primogenitum pertinere, sese sponte nec prouocatus à domino detulerit,& dominus id quoque sciens illum sponte receperit,non poterit ipse dominus quantum in se est contrà venire. At si primogenitus impediat, non tenebitur dominus de euictione,per l.si fundum,& ibi gl.& doct.C.de euicti. & l.si à matre,& ibi gl.& doct.C.de iure doti.cum aliis multis concord.à me collect.in d.tract.Retractuum tit.j.§.12. gl.1.nu.7. sed hoc de euictione.Et est optimus tex.in feudo in c.j.tit.de inuesti.de re ali.fac.qui apertè declarat id procedere,vt diximus,id est,etiam si dominus sciat.de quo & nos diximus vbi suprà proximè,numero 8. quæ & tu.

NONAGESIMA SEPTIMA QVAESTIO.

1 NOnagesimoseptimò quæro, Nemo vnus negat, vasallum qui concubuerit cum vxore filij primogeniti domini, feudo priuari, ac si cum vxore ipsius domini concubuisset. Sed quæstionis est,an idem si cum vxore secundogeniti aut aliorum filiorum. Qua in re Andr.Iser.in c.j.§.item si fidelis,in verbo,aut nupta filio.in prin.tit.quib.mod. feud.amit.dicit id dubium non videri, quando feudum diuiditur inter omnes filios. Sed id demum dubium est quando solus primogenitus succedit, vti apud eos,inquit, qui viuunt iure Francorum. Nam ille tex.loquens de nupta filio,debet intelligi de filio successuro, qui futurus est dominus feudi,& sic idoneo ad successionem: non etiam de cæteris, quibus vasallus nec quicquam debet nec debiturus est, argu.l. vt gradatim. ff. de mun.& hono.

An uasallus qui concubuerit cum uxore secũdoge. amittat feudũ ac si concubuisset cum uxore primogeniti.

2 ¶ Tandem concludit nihilominus hanc priuari. Nam is text.punire voluit vasallum qui facit vituperium domino,& eius domui.propterea nihil quantũ ad id referre,sint filij successuri,necne.Nam & similiter illum priuat, qui concubuerit cum filia domini: quæ etiam deficientibus masculis non succedit,nisi id expressè dictum sit.c.1.§.hoc autem, titu.de his qui feud.dar.poss.neque immeritò:

De eadem re.

BIU Cujas

eum iniuria illata non tantùm filiæ, sed etiam cuilibet de genere, censeatur facta toti generi.l.lex Cornelia,in prin.ff.de iniur. Hæc ille propemodum, quem secutus fuisse videtur Matth.Affl.in d.§. item si fidelis,in fin.

NONAGESIMAOCTAVA QVAESTIO.

Si statutum disponat primoge.solum succedere: secundoge.autem dicat primoge.inhabilem esse, an simul possunt agere cum tertio detinēte hæreditatem.

NOnagesimooctauò quæro,stante consuetudine vel statuto,vt primogenitus solus succedat, Si post mortem patris relicto primogenito & secundogenito, tertius quispiam detinet hæreditatem aut certum aliquid, in quo primogenitus solus succedit, primogenitus ab ipso tertio repetit quod ipse detinet:sed & secundo quoque genitus id ipsum petit,dicens ad se spectare,quoniam dicit primogenitum esse inhabilem. Tertius autem ille recusat suscipere iudicium nisi cum vno. Quæ quæstio cùm aliquando ex facto contigisset,agitaretúrq; in regio concilio Neapo.fuere nonnulli,vt scribit Matth.Affl.in c.j.col.3.ver.sed iuxta hoc quæro,tit.de grad.succed.in feud.in ea opi. vt ambo possent agere,vti plures iudicio familiæ erciſc.agere possunt.l.vlt.C.de peti.hære.Et licet dicatur non admitti secundogenitum, donec extat primogenitus, id tamen habet locum quò ad successionem,& non quò ad actionem. Et licet(inquit)agat primogenitus,tamen nondum liquet ei ius esse,cùm aduersarius defendat,ideo debet ad merita causæ reseruari.c.1.de litis contest.li.6.cũ si. 1

De eadem re. ¶ Subdit Matthæ.in contrarium facere, quia requiritur primum esse exclusum, vt secundus possit agere per l.pater filium.ff.de inoff.test.vbi si filius emancipatus instituit extraneum hæredem,& filios suos exhæredauit, & patrem præteriit, non potest pater bonorum possessionem contra tabulas petere aduersus tertium illum hæredem institutum, priusquam filij fuerint excluſi per sententiam, cùm filiorum prima sit causa, vt hîc quoque primogeniti. Et per l.vlt.& ibi gl.ff.de succe.edic.vbi agente vel petente primo gradu,secundus non auditur. quod & probatur in l.si filius, vers.quia verò,ibi,interim,&c.ff.de bonis liber. 2

De eadem re. ¶ Et hanc sententiam confirmat hæc ratio, Hæres institutus sub conditione ante conditionem impletam non potest adire hæreditatem. l.is qui hæres. ff.de acq.hæred.& l.si ita scriptum.§.sub conditione.ff.de leg.2.& l.si alio loco.§.vlt.cũ l.seq.ff.ad S C.Treb.& l.delata ff.de verbo.sig.Ergo nec ad eam agere,Idipsum enim adire est,vt dicit Bald.in d.l.pater filium. At secundogenitus censetur vocatus ad successionem sub conditione si primogenitus sit inhabilis, vel moriatur,vt dicit Andr. Iser.in c.j.§.præterea.col.45.ver.item lex omnimodo.tit,quæ sit prin.cau.bene.amit.& Bal.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.Ergo non potest agere donec constet eam conditionem esse impletam, id est primogenitum esse inhabilem vel mortuum. Et facit l.interdum,& ibi Bart.ff.de verb.oblig. & l.eum qui ita.§.qui ita,eo.tit.& l.quòd si in diem, & ibi Ang.ff.de peti.hæred.& quod scribit Spe. tit.de actore.§.j.vers.item excipitur. 3

De eadem re. ¶ Quibus adde alia multa iura quibus probatur ante cõditionem agi non posse,quæ congessimus in tracta.Retractuum tit.j.glo.2.in verbo,*a vendu*,nu.21.incip.sed & illud.Igitur huic secundo obstat exceptio carentiæ, vt nostri loquuntur, actionis. l.si pupilli.§ videamus.ff.de nego. gest.& l.quoties.§.si temporali.ff.de admi.tut.Bar.in l.Titius,& Seius.ff.de verbo.oblig. Et licet quis ante litem contestatam non teneatur legitimare causam suam, personam tamen tenetur.Io.And.in addi.Spe. tit.de instr.editi.§.nunc dicamus.ver.sed quid ecce,in addi.incip.& per ibi & hîc scripta. Legitimare autem non potest donec constet primogenitum esse inhabilem, neque enim ipse habilis est,nisi primogenitus sit inhabilis. 4

De eadem re. ¶ Postea verò subiunxit Matth.posse dici hunc tertium vtrunque repellere posse,nisi concordent, vter eorum succedet,per id quod voluit Bart.in l.litibus,ad fi.C.de agri.& censit.lib.11.per glos.ibi, quod si duo contendunt se esse dominos cuiuspiam fundi,petántq; à colono fructus eius, posse colonum denegare solutionem vtrique, satisdando de illis ei restituendis,qui per sententiam obtinebit.quod no.esse dicit ad limitationẽ d.l.vlt.C.de peti.hæred. Sed nihilominus perstat ipse Matth. in præced.opin.nec ei obstare dictum Bart.quia loquitur in multum diuerso casu,scilicet in colono qui nullum ius habet, nec prætendere potest in fundo & fructibus illius.Hinc verò tertius contendit rem ipsam ad se pertinere,eámque contendit suam esse. Dicit tamen aliter fuisse iudicatum in illo concilio Neapo.per ea quæ dicit Bal.in c.si duo, post princ.tit.de pace tenen. Tu tamen præter ea vide tex.gl.& doct.præsertim Bal.& Ale.in addi.Bar.in l.is à quo.ff.de rei vendi. Inno.in cap.veniens, le 2.in verbo, incontinenti,in prin.extra de testib.& ipsum Matth.in d.c.si duo,col.vlt.vers. postremò est sciendum. 5

De eadem re. ¶ Cæterũ idẽ Matt.in c.j.§.præterea inter duos,in fi.tit.de prohi.feud.ali.per Fed.dicit quòd si primogenitus agat contra tertium qui ei opponit quòd non est primogenitus, vel quod est inhabilis, & secundogenitus velit agere dicendo sibi ius succedendi esse propter inhabilitatem primi:certè nisi constet per sententiam de inhabilitate ipsius primi, secundogenitus non est admittendus, quia ei obstat exceptio ordinis,per l.pater filium.ff.de inoffi.testa. Et id dicit se quoque scripsisse in d.§.j. de grad.succ.in feud. 6

FINIS.

BIU Cujas

INDEX RERVM ET VERBORVM IN TRACTATVM DE NOBILITATE ET PRIMIGENIIS COPIOSISSIMVS.

A

Abdolominus Sydonię rex ad puteos exhauriendos, hortósque irrigandos operam ſuam locare ſolebat. fol.38. nu.8

A ſtatuto excluſus cẽſetur extraneus.640.nu.15

Abel Deo de primogenitis gregis obtulit. 420.nu.50

Abel magis à Deo dilectus quàm Cain. 428.nu.78

Abdelmonius patre figulo natus, Africæ rex factus. 39. num.9

Abderitarum lege,qui patrimoninm ſuum cõſumpſerat,ſepulchro patrio non dignabatur. 573. nu. 12

Abiecta & infirma mundi cur Deus elegerit. 428.n.78

Abiſai fortitudo. 129. nu.1

Abraham Loth nepoti minori in bonorum diuiſione optionem dedit. 649 nu.2

Abraham ſeruum ſeniorem ſuis rebus præpoſuit. 454. 219

Abrahæ filij qui opera Abrahæ faciunt.136.nu.11

Abramus ex ſeruo viri Romani Homeritorum rex factus. 32.nu.9

A. & C.in titulis legum quid ſignificent.529.nu.22

Aceſtes rex. 101 nu 26

Achilles bili quare dicatur nutritus. 111.nu.88

Achilles operam coquinariam exercuit. 369.nu.35

Achilles Deę lacte nutritus. 111.nu.88

Achilles equos ſuos apio paſcebat.200. nu.182

Achilles & Patroclus operam coquinariam propriis exercuere manibus. 114.nu.101

Accipitres pecunię qui. 164. nu.47

Ἀκλειὸς quid. 130 nu.3

Ἀκλεὴς quid.ibid.nu.3

Acopis gemma.213.nu.288

Accuſatio nobilis.9.nu.28

Accurſius reprehendit Iuriſconſultos.338. nu.535

Actæon à ſuis propriis canibus laniatus.404.nu.149

Actio famoſa.17. nu.38

Actio in alium transfuſa, non cenſetur extincta. 597. nume. 33

Actio talis eſt,qualis res ad quam competit. 678.nu.2

Actiones non cenſentur eſſe in loco. 636.nu.1. & ſeq.

Actiones cohærent perſonæ creditorum. ibid.nu.4

Actiua pars medicinæ ex Homero. 197.nu.171

Actores ludorum nobiliſsimi.9.nu.28

Actus priuationis non præcedit actum translationis in alterum,ſed vnus eſt & idem. 644.nu.37

Adam humani generis parens medicinam primus diuino munere adeptus eſt.168.nu.2

Adæquatorum par priuilegium.596.nu.30

Admiſsio ſecundogeniti ad iuramentũ fidelitatis, non poteſt præiudicare iuri primogeniti. 689.nume.1.& ſeq.vſque ad finem quæſt.

Adoha quid ſit.673.nu.1

Adoptiui non ſuccedunt in feudis. 680.nu.10

Adoptiui in Gallia nunquam ſuccedunt. 680.nu.11

Adoptiui filij ſequuntur ſtatum & cõditionem patris adoptiui.73.nu.5

Adrianus Imperator Virgilianas ſortes de Traiani erga ſe iudicio conſuluiſſe dicitur. 514. nu.68

Adrianus Imperator cùm vidiſſet ſeruum ſuum inter duos ſenatores ambulare colaphum ei impingi iuſſit. 428.nu.117

Adriani Imperatoris dictum in medicos. 312.nu.426

Adrantenus Adriſeus in fullonia natus ad regiam maieſtatem euectus eſt. 38. nu.8

Adulteria medicis peculiaria.315. nu.437

Aduocati & patroni ſorte delecti. 512. nu.59

Aduocati,notarij vel procuratoris officium, cur non debeant exercere.158. nu.14

Aduocati munus non præiudicat nobilitati. 399.n.120

Aduocati gratè accipiant, quod ſponte offertur. 164. nume.48

Aduocati officium laudabile & neceſſarium. 158 nu.11

Aduocati & procurator generalis regis,Clariſsimi vocantur.51.nu.22

Aduocati viles qui dicantur.157.nu.6

Aduocati omnia mala nouerunt.158. nu.10

Aduocati nobiles dicuntur. ibid.nu.12

Aduocati qui plus æquo exigunt deprædatores ſunt. 157. nu.7

Aduocati officium an deroget nobilitati 156.nu.1

Aduocati quonam modo vitam hominum tutantur. 299.nu.364.& 301.nu.381

Aduocati in honore conſtituti. 158.nu.11

Aduocatorum ſalariũ cuiuſmodi eſſe debeat.161.nu.28

Aduocatus an Iurisperitus, vel Medicus præferendus. 298.nu 360

Aduocatus reſpondens ſine reuolutione librorum, an gratis id facere debeat.162.nu.31.& nu.ſeq.

Aduocatus non minus mercedis habere debet, quod victus ſit.166. nu.55

Aduocato ſi offeratur aliquid vltra ſummam cõſtitutam à iure,an teneatur reſtituere. 163.nu.38

Aduocatus ſi iurauerit ſe gratis nunquam patrocinaturum, an huiuſmodi iuramẽtum obſeruandum ſit in cauſis pauperum. ibid.nu.39

Ædificia nobilia 9 nu.28

Aëris commoda & incommoda.349.nu.582

Aëris in habitu ſanitas hominis ſita. 203.nu.196

Æger inuitus curari poteſt,medicóq; impenſas & mercedem ſoluere cogitur.53.nu.38

Æger qui à morbo conualeſcit nõ medici, ſed fati ope conualeſcit.314.nu.432

Ægritudo inter mala non connumeranda. 333.nu.514

Ægritudo multis profuit. 345. nu.566

Ægyptij primogenitũ cæteris anteponebant.414.n.22

Ægyptiorum mos in honorandis ſenioribus. 429.n.82

Ægyptiorum vltima plaga, qua primogeniti mortui ſunt,omnium grauiſsima.417.nu.38

Ægyptiis omnes æqualiter nobiles. 139.nu.20

Ægyptij morbos vel ieiunio vel vomitu curabant. 313. nume. 429

Ægyptij primi hominum dicti. 95.nu.28

Ægyptij omnes homines æqualiter nobiles exiſtimant. 47. nu.4

Ægyptij & Saytæ ſuam rempublicam in tres ordines diuiſerunt.45.nu.10

Ægyptij aquam vice numinis colunt.252.nu.591

BIU Cujas

Aegyptiorum nobilitatis insigne. 407. nu. 161
Aegyptiorum & Scytharum de vtriusque gentis vetustate contentio. 95. num. 28
Aegyptiorum lex. 85. nu. 21
Aemilianus impietatis accusatus, quod segetis aut vitis, aut gregis nullas diis primitias impartiret. 425. num. 71
Aeneas Marti obtulit primitias Regis Mezentij. ibid. num. 72
Aequalitatis ratione aliquid venit in legatum quod aliàs non veniret. 461. num. 3
Aequitas & iuris ratio eadem censentur. 606. num. 103
Aequalitas omnium in bello, fame, morbis, morte & cæteris id genus. 136. num. 12
Aesculapius quare dicatur filius Apollinis. 545. nu. 2
Aesculapius diuinationibus & auguriis præest. 171. numero 17
Aesculapij in templo somnia accipiuntur quibus morbi curantur. 175. nu. 24
Aesculapius à Ioue cur ictus fulmine fuerit. 315. nu. 437
Aesculapij parentes. 171. nu. 16
Aesculapij Draco quid significet. 172. num. 20
Aesculapij baculus nodosus quid significet, ibid. nu. 20
Aesculapius ἀρχίατρος dictus. ibid. nu. 18
Aesculapius Apollinis filius præest auguriis & diuinationibus. 231. num. 298
Aesculapij quatuor filiæ medicinæ peritissimæ, quod & nomina eorum indicant. 295. num. 331
Hæ autem sunt.
Hypræa.
Pauacca.
Aegle.
Iaso.
Aesculapius ἀμύμων dictus. 175. num. 25
Aesculapius medicinæ inuentor. 171. num. 16
Aesculapius quos à mortuis suscitauerit. 173. num. 21
Aesculapius mortuos suscitauit. ibid. nu. 21
Aesculapius cur barbatus. 186. nu. 74.
Aetatem an suppleat nobilitas. 103. nu. 41
Aetatis potior causa, quàm nobilitatis. 129. nu. 194
Aetatis prærogatiua. 411. num. 2
Aetas nulla sera ad discendum. 452. nu. 203
Aetatis prærogatiua præfertur prærogatiuæ dignitatis. 441. nu. 131
Aetas successoris inspicienda non eius cui successit. 607. nu. 107
Aetas res est personalissima. 607. num. 108
Nec transit in alium, ibid.
Nec cedi potest. ibid.
Affectio maior circa proximiorem. 617. num. 190
Agamemnon agris colendis operam dedit. 356. nu. 9
Agamemnonem ποιμένα λαῶν vocat Homerus. 381. numero 25
Agamemnoni Cassandra post Troianum excidium extra sortem concessa fuit. 508. nu. 40
Agamemnonis votum. 424. nu. 68
Agathocle Siciliæ rege mortuo, bellum inter filium nepotémque eius ortum est: ac nepos victo occisóque filio regnum occupauit. 592. nu. 9
Agathocles Siciliæ Rex figulo patre natus. 371. numero 44
Agathocles Siciliæ rex, ex humili loco natus. 38. nu. 8
Ager apud Hebræos peculiariter destinatus regum sepulchris. 123. nu. 152
Agesilai principis conuiuij sorte delecti responsum. 509. nu. 41
Agesilaus, Agide Lacedæmoniorum rege mortuo, prælatus est Lentichidæ filio ipsius Agidis in regno. 591. num. 5
Agesilaus magnus Lacedæmoniorum rex claudus. 551. num. 14
Agesilai in improbum hominem egregium dictum. 155. num. 18
Agesilai dictum. 71. num. 17
Agesilaus Lacedæmoniorum rex, quare sine tunica hyeme circumierit. 120. nu. 137
Ἀγελούστης apud Cretenses quis dicebatur. 403. nu. 144
Agitatores inter homines infimæ sortis numerantur. 372. num. 46
Agitatores qui sunt. ibid. num. 46
Agnatio non tollitur renunciatione. 604. nu. 92
Agnodice virgo Athenienſis medicam artem exercuit, & eius egregium factum. 297. nu. 357
Agricolæ ab omni gradu militiæ arcentur. 371. nu. 1
Agricolarum priuilegia. 357. num. 12
Agriculturæ plurimi scriptores, reges, principes & Imperatores. 356. nu. 11
Hi scilicet.
Hiero Siculus.
Philometer.
Attalus.
Archelaus.
Mago Pœnus.
Hamilcar & ipse Pœnus.
Constantinus Cæsar.
Et alij philosophi, aliíque item magni nominis quos tu ibi ordine alphabeti videbis.
Agricultura nihil homine libero dignius. ibid. nu. 5
Agricultura homine libero digna. ibid. num. 5
Agricultura & militia non bene conueniunt. 354. nu. 1
Agricultura an præiudicet nobilitati. ibid. num. 1
Agrigentinorum primus tyrannus Phalaris. 34. nu. 3
Ἀγροικοὶ apud Athenienses ignobiles dicti. 22. nu. 56
Ἀγροικὸς pro rustico & rudi dictum. 23 nu. 59
Aiax Telamonius Illisso flumini Attico comam nutriuit. 425. nu. 73
Alapam qui prætori dederit, capitaliter puniendus est. 153. num. 6
Albani non senectutem tantum parentum, sed & cæterorum quoque præcipue venerantur. 429. nu. 82
Albani patres Romanorum. 415. nu. 24
Albanorum in regno, maior natu filiorum succedebat. ibid. num. 24
Albertus Imper. Ro. dicere solebat venationem, exercitationem virilem esse: saltationem, muliebrem. 377. num. 25
Alcibiades circa rem administrandam solertissimus habitus. 398. num. 114
Alemanni aquas fluminum vice deorum adorant. 352. num. 591
Alexandri exercitus quomodo morbos euitauerit. 179. num. 41
Alexander Macedo iure materni generis, Achille authore, paterni Hercule gloriatus fuisse traditur. 88. nu. 34
Alexander quædam vitia sui pædagogi retinuit. 452. numero 201
Alexandri responsum, cum ei à Dario multa millia talentûm offerrentur. 467. nu. 24
Alexandri animus magnanimus. 506. nu. 32
Alexandri magni successores prouincias & regna sorte inter se diuiserunt. 502. nu. 5
Alexander Seuerus coquos nõ nisi seruos habuit. 369. num. 35
Alexander magnus Iouis Ammonis filius appellatus. 135. num. 7
Alexander Seuerus Imperator cantauit nunquam alio conscio, nisi pueris suis testibus. 364. num. 12
Alexander Seuerus scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donauit. ibi. nu. 16
Alexander Magnus quomodo perierit. 208. nu. 220
Alexander magnus spurius fuit. 78. num. 31

BIU Cujas

Alexander Magnus cum ius diceret alteram aurem occludebat.155.num.18
Alexander Seuerus pudebat se Syrum dici.69.nu.6
Alexander Seuerus medicis salaria instituit. 305. numero 399
Alexicacos Hercules.190.nu.107
Alexidemus Milesius philosophus,Thrasybuli tyranni spurius fuit.79.nu.31
Alia est successio patris,alia filij.684.nu.4
Alienationis permissio fauorabilior quàm prohibitio. 565.num.4
Alienatione prohibita & præscriptio prohibetur. ibid.
Alienatio bonorum non est permissa minoribus xxv. annis.104.nu.42
Alimentis in constituendis dignitatis ratio habenda est.121.nu.143
Alimos herba gustu famem prohibet.213.nu.288
Alimenta finiuntur cum vita.774.num.6
Alimenta relicta sunt loco legitimæ.675 nu.5
Alimentarius potest petere alimenta pręterita.ibi.nu.4
Alnus maximè aqua alitur.350.nu.585
Alynomus ex hortulano Paphi rex factus est.38.nu.8
Allia,Serpillum, & cæteræ herbæ messorum propriæ. 122.nu.147
Allium cibus illiberalis.ibid.nu.148
Allium est rusticorum theriaca.ibid.nu.148
Allobroges primogenitum in successionibus præferũt. 412.nu.9
Alphonsus Aragonum rex ob saltum peculiarem Gallos leues existimabat.367.num.25
Alphonsus Aragonum rex saltatorem ab insano nihil differre dixit.367.num.25
Alphonsi regis Aragonum in medicos dicterium. 311. num.417
Alti sublimes & summi nobiles dicuntur.7.nu.20
Altiores in insulam deportantur, humiliores verò bestiis subiiciuntur.ibid.nu.20
Altum in malam partem quandoq; accipitur.16.nu. 33
Altum genus.7.nu.20
Amanuenses qui dicantur.373.nu.53
Amanuensium officium non semper apud Græcos honorificum fuit.373.nu.53
Amasis Aegyptiorum rex plebeiæ gentis.401.nu.135
Amasis peluis aurea.ibid.nu.135
Amazones cur ab Hercule deletæ.504.nu.14
Ambasiatores debent esse viri magnæ authoritatis. 104.num.43
Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, & cirros,ad Apollinem ponere solebant.426.nu.73
Ambrosius medicorũ aliqua p̃cepta dãnauit. 315.n.435
Amethystus lapis ebrietati resistit.214 nu.288
Amicitiæ vtilitas.302.nu 383
Amissa per peccatum,restituta per gratiam,plenissime restituuntur.578.nu.29
Amotio medij directiui in finem,impedit effectum extremi.583.65
Amphinomus Vlyssem qui senex admodum videbatur patrem vocabat, quamuis habitu & specie mendicus esset.429.num.83
Amulius fratrem Numitorem regno pepulit.415.nu.24
Amuleta remedia vnde dicta.213.nu 288
Amphysteon Athenienssium rex omnium primus merum aqua diluit.199.nu.181
Amyntas Macedoniæ rex,seruus fuit.38.nu.8
Ammianus Marcellinus.410.nu.1
An princeps obligetur ex suis contractibus, & possit obligare suos successores 586.nu.20.& nu.seq.
An ius patronatus diuidatur in stirpes, an in capita. 589.num.3
An in emphyteusim res alienari prohibita possit dari. 655.num.5
An ius custodiendi instrumenta communia transeat in hæredem.687.nu.4
An princeps possit alienare vnam ex suis ciuitatibus inuitis subditis,& in præiudicium successorum.587. num.24
An pater possit vni filiorum integrum feudum relinquere.677.nu.2
An semper verum sit,vt constitutioni prohibitoriæ renuntiari non possit.559.nu.16.& nu.seq.
An primogenitus soluere teneatur debita patris pro portione hæreditatis,an pro virili tantùm.588.n. 27
An & quæ sit differentiæ ratio sororis consanguineæ & vterinæ.657.num.6
An ignorans possit ereari ciuis.53.nu.34
An nobilitas præscriptione quæri possit.72.nu.1
An nobilitetur is cui princeps insignia tribuit. 48.n.12
An nobilitas liberorum ad parentes ascendat.80.nu. 1
An nobilitetur quem princeps nobilem vocat.51.n. 24
An magis parcendum sit nobilibus in adulterio vxoris deprehensis, quàm plebeiis. 45.nu.22
An princeps extra territorium possit nobilitate subditum.52.num.26
An quis propriè facit quod per alium facit.152.nu.11
An omnes aduocati Parlamenti nobiles efficiantur.51. num.23
Anchises bubulcus fuit.356.nu. 8
Ancillaria officia filiabus vltimò genitis demandãtur. 420.nu.51
Andia Proeti vxor.131.num.7
Androclidas Lacon crure mutilatus cùm se inter bellatores collocasset,& nonnulli eum prohiberent,respondit, non fugientẽ sed manentem oportere cum hostibus ex oppositio instructis pugnare.551.nu.14
Androgeon à mortuis suscitatus ab Aesculapio. 173. num.21
Andromacha equos Hectoris viri sui curabat.114. numero 101
Andromachus Cretensis Theriacę compositionem inuenit.210.nu.232
Angeli medici.190.nu.103.& num.seq.
Angli Richardum nepotem Eduardi regis prætulerunt in regno,filio eius primogenito.593.num.13
Angli primogenitos prę ferũt in successionibus.412.n.5
Angues insignia medicorum.173.num.21
Anacharsis Scythæ scitum de mercatura dictum. 359. num.10
Anacharsis retaliatio in eum qui illi patriam exprobrabat.70.num.9
Anastasius Aquilensis martyr figulinam artem exercuit 374.nu.59
Anatomia Homeri.205.nu.206
Anima hominis cùm semel è corpore migrauit nũquã rursus aut remigrare aut instaurari potest.314.n. 433
Anima quomodo curetur.230.nu.293
Animæ impiorum an non puniantur ante diem iudicij 338 nu.537
Animę remeantes in cælum,pæana,id est,triumphalem cantilenam Phœbo canunt.175.nu.26
Anima apud philosophos ignis habetur,quomodo intelligatur.346.nu.572
Anima ab initio cùm mortalis corporis vinculis includitur,amens efficitur.431.nu.90
Animę & corporis numerantur ætates non pro ratione temporis,sed pro qualitate virtutis.430.nu.88
Animalia bruta primogenitorum fœtuum amantiora. 419.num.43
Animæ sepulchrum corpus,330.nu.506
Animi vitia & affectus morbos gignunt.327.nu.294
Animi vitia ex corporis vitiatis humoribus oriuntur. 305.num.400
Animus nobilis.9.num.28

BIU Cujas

Ante litem conteſtatam licet quis non teneatur legitimare cauſam ſuã, perſonam tamen tenetur. 690 n. 4
Antenor & Vcalegon arte militari deſueti in curia ac ſenatu, dicendaque ſententia vtiliſsimi. 433. nu. 94
Antiochus Soter à Prompalo regno Syriæ priuatur. 39. num. 8
Animi curam gerit medicus. 234. nu. 310
Animalia nobilia. 9 nu. 28
Animi potentiæ ſequuntur corporis temperamentum. 230. nu. 295
Anthrax, pruna & carbo idem morbus. 321. nu. 469.
Antigoni Macedonum regis dictum. 120. nu. 137
Antigonus à Græcis tutoris cognomine cur appellatus ſit. 620. num. 210
Antiochus rex ad Iudæos legatum miſit ſenem quendam Antiocheum, qui Iudæos ad ſuam legem transferret. 439. nu. 122
Antiochi regis immodica venatio. 404. nu. 149
Antiochus Seleuci filius ex amore nouercæ quomodo in morbum grauem inciderit, & quomodo ab eodẽ liberatus fuerit. 181. nu. 53
Antiphõ Rhãnuſius Hippocratis aduerſarius. 181. n. 50
Antiquę nobilitati nouam qui præferant. 95. nu. 32
Antiquitus nobiles alio pane veſci ſolitos, alio vulgus. 121. num. 145
Antiquum pro nobili aliquando accipitur. 94. nu. 25
Antiquum genus. ibid. nu. 24
Antiquum feudum quare ſapiat nobilitatem. 90. nu. 6
Antiquitati nobilitas præfertur. 105. nu. 52
Antiquior ex dominis præferendus in ſeruitio vaſalli. 451. num. 196
Antiquorum dicta ſeruanda 450. nu. 189
Antiquorum mos & conſuetudo ſeruanda. ibi. nu. 190
Antiquitus inſtitutum, vt à maioribus natu non auribus modo, verumetiam oculis diſceremus quæ facienda eſſent. 452. nu. 200
Antiquius dicitur, quod potius & venerabilius eſt. 430. num. 86
Antiquitas ſeculorũ ad nobilitatẽ etiã pertinet. 90. n. 5
Antiqua familia. 93. nu. 20
Antiquitas generis. 94. nu. 24
Antiqui templa ingredientes prius ſe aqua aſpergebãt & lauabant. 350. nu. 588
Antiquiſsima familia. 94. nu. 24
Antiſthenes optimum tibicinem, hominem nequam dixit. 363. nu. 7
Antiſthenis dictum in eum qui illi matrem peregrinã obiectabat. 75. nu. 13. & 88. nu 35
Antonius Pius Imperator diligẽs agricultor fuit. 355. n. 7
Antonius Muſa medicus inſignis. 184. nu. 62
Antonius Scala Verona quare eiectus. 127. nu. 181
Anna Helcanæ vxor Samuelem filium & ipſum ſanctiſsimum propriis vberibus aluit. 109. nu. 82
Annius Verus in partem imperij Romani à fratre Antonino adſcitus. 530. nu. 26
A pari ratione procedunt pactum & ſtatutum. 646. n. 4
Aphthonius declamator. 69. nu. 7
Apis medicinæ inuentor. 171. nu. 15
Apium rex non habet aculeum, aut ſi habet, eo non vtitur. 400. nu. 129
Apollinis Mileſij reſponſum de anima. 427. nu. 77.
Apollini cur tribuatur inuentio medicinæ. 169. nu. 7
Apollo variè à diuerſis appellatus. ibid. nu. 9
Apollo ita vocatus à medicina & cæteris artibus. ibid. nume 8
Apollo idem & Oſiris. 171. nu. 15
Apollo Vulcani & Mineruæ filius, medicinæ inuẽtor. 168. num. 6
Ἀπόλλων ſimul vertens, vnde & idem dictus. 169. nu. 8
Ἀπολύων, & ἀπολύων abluens à malis ſoluẽnſque. vnde Apollo dictus. ibid. nu. 8
Apollonij de mercatoribus ſententia. 359. nu. 11
Apollonius Thyaneus ſemper aquam bibit. 350. nu. 587
Apollini Pythio Romanorum vxores mundum muliebrem primitias dono dederunt. 425. nu. 73
Apollonius medicus idẽ Apollodorus dictus. 182. n. 56
Apoſtoli nobiles an ignobiles fuerint. 99. nu. 14
Apoſtoli orbem terræ ſorte ad prædicandum verbum Dei inter ſe diuiſerunt. 502. nu. 6
Apothecariis priuatim interdictum eſt dignitatibus, 374. num. 58
Apud Arabes cuiuſlibet cœtus ſenior tanquam rex cui parent omnes imperat: annis centum quinquaginta actis, ſeipſum vita & lege priuat. 447. nu. 171
Apud Locros nobilitas ex mulieribus erat non ex viris. 86. num. 25
Apuleius Madaurenſis. 212. nu. 277
Apuli primogenitos in ſucceſsionib⁹ præferũt. 412. n. 7
Appellatio proximioris ſequentẽ nõ admittit. 612. n. 159
Appellationis proximioris & primogeniti differentia. 613. nu. 160. 161
Arceſilai Pictauæi dictum in quendam loquacem. 112. num. 89
Argumentum à contrario ſenſu non inducit correctionem legum. 107. nu. 70
Aquam calidam vulneribus prodeſſe ſcribit Homerus. 202. nu. 190
Aqua curſu exercita ſalubrior. 208. nu. 217
Aqua frigida fluxum ſanguinis ſiſti. ibid. nu. 216
Aqua marina peculiariter prodeſt purgandis lendibus. 351. nu. 590
Aqua vnde dicatur. 201. nu. 186
Aqua pluuialis omnium leuiſsima. ibid. nu. 185
Aqua leuis quæ dicatur. ibid. nu. 186
Aqua marina ad purgãdũ maximè efficax eſt. 351. n. 589
Aqua ignis vtilitatem ſuperat. 350. nu. 583
Aqua omnium rerum optima. 200. nu. 184
Aqua rerum omnium principium. 350. nu. 586
Aqua optima quæ ex alto fluit. 201. nu. 188
Aqua alba. 200. nu. 184. Limpida, ibid.
Aquam inter cutem incantationibus educi. 232. nu. 301
Aquam aëri ſimilem eſſe oportere. 200. nu. 184
Aquarum incommoda. 352. nu. 593
Aquarum naturam ſciuit Homerus. 200. nu. 184
Aquæ ablutione caſtimonia præſtatur. 350. nu. 588
Aquæ alimentum. ibid. nu. 585
Aquæ commoda. 349. nu. 583
Aquæ frigidæ inſperſio ad animi deliquia prodeſt. 203. num. 197
Aquæ frigiditas. 201. nu. 187
Aquæ liquidæ. 200. nu. 184
Aquæ nobiles. 9. nu. 28
Aquæ profluentes pigris vtiliores. 201. nu. 187
Aquæ potio longæuos homines facit. 350. nu. 585
Aquæ puræ. 200. nu. 184
Pellucidæ.
Perſpicuæ.
Nitidę.
Candidę.
Splendidę.
Aquę leuitas commendatur ab Homero. 201. nu. 185
Aquę vtilitas ad animam vſque penetrat. 350. nu. 587
Aqua aurea quam rex Perſarum & eius primogenitus, ſoli bibebant. 416. nu. 30
A quo remouetur diffinitio, remouetur quoque & diffinitum. 648. nu. 10
Arabus Apollinis & Babiloniæ filius medicinæ inuentor. 168. nu. 5
Arabes fratres regis filiis eiuſdem in regno anteponũt, quòd natu grandiores ſint. 594. nu. 16
Arbitrio iudicis nobiles dicuntur maiores & minores. 66. num. 11

Arbitra

Arbitrariæ pœnæ ſub arbitrio iudicis relictæ ſunt. 119. nume.132
Arbitrio iudicis relinquũtur non determinata.ibid.numero 10
Arbores tranſplantatæ,vim & naturam terræ in quam transferuntur,adſciſcunt.112.nu.90
Arcades ante Lunam ſe creatos iactant. 95.nu.29
Arcades nullis medicaminibus vtuntur.330.nu.429
Ἀρχίατροι qui dicantur.171.nu.18
Archidiaconus an maior ſit archipresbytero. 154. numero 16
Archiepiſcopos duos habere vnam prouinciam monſtroſum eſt.468.nu.26
Ardea cur ad internecionem propè adducta ſit.398.numero 116
Archimi qui.364.nu.13
Architecti, Pigmentarij inter viles & ſordidos numerantur.374.nu.59
Arenarij inter ſordidiſsimos de iure habentur.373.numero 56
Arenarij qui ſint.ibid.
Arete Phęacum regina ſuis ipſa manibus Alcinoo marito lectum conſtrauit.113.nu.98
Argumenta nihil faciunt ad correctionem iuris communis.683.nu.15
Argumentum à pacto ad ſtatutum valet.646.nu.4
Argumentum de alimentis ad dotem valet.657.nu.4. vide nu.12.& ſeq.
Arideus Alexandri frater Lariſſæo ſcorto natus.87.numero 33
Arideus qui poſt Alexandrum magnum Macedoniæ imperium tenuit filius Philippi Macedonis ex Phillina quadam ſaltatrice natus fuit.87.nu.31
Arion Methymnæus citharœdus Periandro Corinthiorum regi dilectiſsimus.363.nu.8
Ariſtippi dictum.71.nu.17
Ariſtotelis dictum in quendam qui ſe in illuſtri vrbe gloriabatur natum.71.nu.14
Ariſtoteles dubitat quos vocet nobiles.136.nu.13
Ariſtoteles Pharmacopola nonnunquam fuit.374.n.58
Ariſtotelis ſententia de nobilitate.136.nu.13
Ariſtotelis iudicium de ſenectute.431.nu.90
Arma alterius an poſsit quis ſibi aſſumere, ſed an præſcribere.49.nu.17
Arma an pro inſignibus dici poſsint.50.nu.19
Arma ferre omnibus interdictum.107.nu.69
Arma nunquam licet deferre in locum iudicij, aut conuentum quempiam.108.nu.73
Arma ſiue inſignia an liceat ignobiles habere.49. numero 17
Arma ſiue inſignia gentilitia an liceat omnibus deferre.50.nu.18
Armata militia cæleſtis.64.nu.3
Armentum generoſum.20.nu.50
Aſa rex reprehenſus quòd in medicorum arte ægrotus eſſet confiſus.315.nu.435
Arſaces Parthorum rex incertæ originis fuit.38. numero 8
Ars Apollinea.168.nu.6
Ars aut honeſta aut ſordida habetur ex more gentis. 362.nu.1
Ars medica incerta.316.nu.442
Ars nodorum & ligaminum cognita Homero.205.numero 202
Ars nulla vtilior medicina.298.nu.358
Artaxerxes Artabano rege Perſarum interfecto regnũ occupauit.38.nu.8
Arte militari qui excellunt, an nobiles ſint. 62. numero 14
Artem vilem qui exercet, nobilitatem an amittat. 151. nume.1
Artes in vniuerſum quæ nobilitati derogent.361.nu.1 & ſequentibus per totum caput, vbi, an hi artifices ipſi nobilitati derogent,

Pictores.	Numularij.
Poëtæ.	Menſarij.
Hiſtriones.	Argentarij.
Tibicines.	Præcones.
Inſtrumentorũ muſicorũ confectores.	Scribæ.
	Amanuenſes.
Thymelici.	Gynæciarij.
Tragœdi.	Monetarij.
Comœdi.	Arenarij.
Ludij ſiue Ludiones.	Apparitores.
Mimi.	Viatores.
Pantomimi.	Vnguentarij.
Ioculatores.	Myropolæ.
Scenici alij.	Apothecarij.
Oratores.	Pigmentarij.
Rhetores.	Fuſores.
Saltatores.	Architecti.
Publicani.	Figuli.
Notarij.	Statuarij.
Coqui.	Salmarij.
Piſtores.	Pelliparij.
Lecticarij.	Lenones.
Fabri lignarij.	Coriarij.
Fabri ferrarij.	Fullones.
Aurifices.	Lanarij.
Inauratores.	Caligarij.
Bractearij.	Inſtitores.
Tabernarij.	Marmorarij.
Popinarij.	Cetarij.
Caupones.	Lanij.
Agitatores.	Fartores.
Campſores.	Piſcatores.
Trapezitæ.	Macellarij.
Collibiſtæ.	Saltuarij.
Tonſores.	

Et generaliter de opificibus & mercenariis.
Artes ſeruiles cur dictæ.308.nu.409
Artes ſuis inuentoribus immortalitatem pepererunt. 171.nu.17
Artes liberales cur dictæ.308.nu.409
Artes prohibitas qui per alios exercet non vacat culpa.154.nu.17
Artes omnes à Deo ſunt inuentæ.354.nu.521
Artificia mechanica qui exercent, apud quos pro ignobilibus habeantur.149.nu.2
Artis medicæ difficultas.187.nu.75
Artium vilium operarij à ciuium conſilio excluduntur.151.nu.2
Artabani Perſæ dictum.428.nu.78
Artabazanis & Xerxis de regno diſceptatio.567.nu.9
Artaxerxes parua munera libenter accipiebat.165.numero 49
Artemidorus Daldianus de ſomniorum interpretatione librum conſcripſit.413.nu.15
Arragonenſes præferunt primogenitos in ſucceſsionibus.411.nu.4
Aſcanius ſub tutela matris, patris imperium ſuſcepit. 620.nu.210
Aſcanius prætulit fratrem filio adoleſcenti in regno. 619.num.204
Aſclepiades purgationem damnauit.359.nu.548
Aſclepiades negauit ęgris danda medicamenta.341.numero 548
Aſclepiades Pharmacion dictus.183.nu.60
Aſclepiades hominem exanimatũ, elatum, compluratúmque ab rogo domum viuum reduxit.178.nu.36
Aſparagum raporum in prima germinatione ciendæ vrinæ eſſe vtilem.442.nu.57

BIU Cujas

Astra quæ homines reddunt ignobiles.67.nu.1
Astra an nobilitent.ibid.nu.1
Astra quæ reges & principes faciunt.ibid.nu.2
Astra ex astrologorum sententia nobiles faciunt. ibid. nume.1
Astrorum vis.152.nu.10
Astrologorum iudiciis quantum sit credendũ.58.nu.4
Astyages Medorum rex Cambysi, viro de gente obscura, filiam suam nuptui dedit.5.nu.14
Astyages Medorum rex quare filiam suam neque nobili viro, neque ciui nuptui dederit.87.nu.33
Athenarum nomen vnde tam procul dimanarit. 70. num.10
Athenienses seruos arte medica arcuerunt.376.nu.526
Athenienses Cimoni vinum exprobrarunt.398.nu.114
Athenienses hominum primi dicti.95.nu.30
Athenienſium ignobilium sepulchra in Eleuteris, principum verò in Eleusiniis erant.123.nu.152
Athenienſium lex ne fœmina medicinam discęret.297. num.357
Athenienſium lex.88.nu.35
Athenis decem fuerunt stationes ius dicentium.513.numero 62
Athenienſium in regno, primogenitus succedebat.415. nume.26
Athenienſium legislator lege sanxit, ne quis admodum iuuenis ad magistratum aut consultationes admitteretur.446.num.170
Athletæ quando inter infames habeantur.366.nu.20
Athletæ artem Ludicram non faciunt.ibid.nu.19
Athletarum & Pancratiastarum sortitio.518.nu.82
Atilius cur Seranus dictus.355.nu.4
Atreus & Thyestes fratres alternis annis Mycenis regnarunt.533.nu.8
Atrienses serui olim cæteris fuerunt digniores & notiores.61.nu.4
Auaritia medicis peculiaris.315.nu.437
Auaritia & paupertas in magistratibus suspecta.30.nu. 20.& 21
Aues generosæ.20.nu.50
Augurum & Pontificum in numerum olim apud Romanos soli patricij eligebantur.99.nu.12
Auguriis & diuinationibus Aesculapius præest.171.numero 17
Augusti qui dicebantur.530.nu.23
Augusti an vocentur Imperatorum filij.571.nu.5
Augustus Cæsar duodecimum agens annum auiam Iuliam defunctam pro concione habuit.435.nu.103
Augustulus puer Occidentis imperium suscepit. 620. nume.211
Augustinus superfœtationem denegauit. 457.nu.9
Augustus Imperator quibus progenitus parẽtibus. 37. nume.7
Augustus Histriones immunes verberum fecit.365. numero 17
Augustus lactuca conseruatus in ægritudine prudentia Musæ medici.184.nu.63
Augustus Imperator assiduè ius dixit.154.nu.17
Auicennæ errores multi circa res ipsas.320.nu.465. & seq.num.
Auli Cesełij virtus & industria. 436.nu.106
Aurei annuli nobilitatis insigne. 407.nu.160
Aurum & argentum pro diis habentur.30.nu.12
Aurelianus Imperator medicis parentibus natus. 37. nume.7
Ausonius Ausonij poëtę pater gratis medicinam exercuit.306.nu.404
Authoritas veteris testamenti quæ iudicia & leges respicit, pro lege habenda non est.654.nu.13.
Authoritatis seniorum exempla.436.nu.106
Auus tenetur dotare neptem vt filiam.603.nu.76

B

Babylonis rex occidit omnes nobiles Iuda.129.numero 1
Babylonij non vtuntur medicis.313.nu.728
Bacchus Hygietes quare dictus.198.nu.176
Bacchus spurius fuit.78.nu.31
Bacchus pro vino apud poëtas sæpe ponitur.21.nu.51
Bacchus rectus cur dictus.189.nu.181
Baculus nodosus Aesculapij quid significet. 172. numero 20
Bagelardus Comitatu Poloniæ pulsus.592.nu.5
Balbus Quæstor Herennium Gallum histrionem aureo annulo donatum in xiiij. sessum deduxit. 364. nume.16
Balach rex Moab seniores legatos misit ad Balaam, qui eum accerserent maledicturum populo. 439.numero 122
Balach rex Moab.104.nu.44
Baldarus admodum puer Longobardorum regnum sub tutore suscepit.620.nu.211
Baldus aduocationis officium exercuit.159.nu.18
Balin herbæ virtus.178.nu.36
Barbaria regio, olim Africa dicta.39.nu.9
Barbari domi solum nobiles existimantur.65.nu.3
Barbaris nobilitas, Romanis virtus in pretio fuit. 42. nume.17
Barbatius sibi contrarius tenet non posse per mares renuntiari statuto excludenti fœminas.557.nu.9
Barca pater Hannibalis fuit.511.nu.53
Bannitus perdit iura ciuitatis in iis solum quæ tendunt ad ipsius commodum, non item ad suum incommodum. 147.nu.11
Basilides catalogo hæreticorum adscriptus.427.n.75
Bastardi non dicuntur de domo aut familia parentum. 75.num.12
Bastardi nobilium in Francia nobiles reputantur. 77. num.25
Bastardi non potiuntur priuilegiis & dignitate parentum.75.num.11
Bastardi à Venetis non admittuntur in consilium. 76. num.19
Bastardi nobilium de consuetudine an nobiles dicantur.77.num.25
Bastardi nobilium quare non sint nobiles. 74.nu.10
Bastardi an dicantur filij nobilium.78.nu.26
Bastardi multi viri nobiles & maximi nominis.78. nume.30.& seq.
Hi autem sunt, si quis fortè hîc desideret.
Iephte Iudæorum rex.
Hercules.
Alexander Magnus.
Gaselicus.
Giserichus.
Romulus primus Ro.rex.
Seruius Tullius & ipse Ro.rex.
Timotheus Athenienſium Imperator.
Themistocles & ipse Atheni. Imperator.
Medon vnus ex Græcorum ducibus.
Teucer alius ex illis.
Oeneus Pandionis.
Arideus Macedoniæ rex.
Homerus.
Demosthenes oratorum primus.
Marcus Brutus.
Bocchus.
Theseus.
Ioannes Andreas.
Bartolus.
Gratianus.
Petrus Lombardus.
Petrus Comestor.

BIU Cujas

Baſtardi ſunt infames.75.nu.14
Baſtardi an dicantur nobiles de patrimonio. 78.nu.28
Baſtardi legitimati an nobiles dicantur.76.nu. 17
Baſtardis non licet deferre inſignia parentum.75.nu.13
Baſtardorum filij legitimi an nobiles ſint. 77.nu.24
Baſtardos infames non eſſe aliquorum ſententia. 78. num.30
Baſtardus etiam legitimatus infamis eſt.76.nu.18
Bartolus librum de armis & inſignibus nobilium edidit.50.nu.19
Bartolus quibus parentibus natus ſit.79.nu.32
Beatitas & beatitudo.4.nu 12
Beatè qui vult viuere, patriam oportet habere gloriosam.69.nu.7
Bela Vngariæ rex.569.nu.20
Belitaras Perſarum rex quare ſic dictus.38.nu.8
Belli in neceſsitate nobiles an teneantur contribuere. 126.nu.169
Bellum nobile.9.nu.28
Benedicebant olim fratribus minoribus primogeniti. 414.nu.17
Beneficium aliquod ab vno collatum duobus eodem tempore,nec cõſtet vtrius collatio ſit prior,aut poſterior,vter eorum beneficium conſequatur. 536.nu.12
Beneficium legis etiam non delatum trãſmittitur. 609. num.125
Beneficium legitimationis per matrimonium latiſsime interpretandum.579.nu.38
Beneficium ſi pluribus fuerit collatum ab eodem & vno tempore quis eorum ſit præferendus.540.nu.1
Beneficium temporis alteri non poteſt concedi. 609. num.132
Beneficij renuntiatio poſtquam eſt acceptata non poteſt renuntiari.562.nu.1
Beneficio vbi locum facit perſonæ cõditio,ea deficiente beneficium quoque deficit.571.nu.3
Beneficij in ſufficientia nobilitatis ratio habenda. 121. num.142
Beneficia ſiue priuilegia cõferuntur abſentibus,& ignorantibus.53.nu.34
Beneficiorum multitudo nobilitati defertur.99 nu.13
Beniamin Senior corpus ſanum nihil illi profuiſſe dicebat.333.nu.516
Berytenſium ciuitas nobiliſsima.68.nu.4
Bion celeberrimus philoſophus meretricis Olimpiæ Lacænæ filius fuiſſe traditur.78.nu.31
Biantis ſcitum dictum.352.nu.593
Bizantiorum lex.88.nu.35
Bonus quandoque dormitat Homerus. 107.nu.69
Bonus vir quis æſtimandus.119.nu.19
Bona immobilia qui non poſsident, ſatiſdare non coguntur.128.nu.189
Bona vxor quomodo inuenienda.149.nu.10
Bona aliis obligata an deuaſtari poſsint ex ſtatuto iubente deuaſtari bona nobilium.393.nu.87.& 88
Boni omnes ſemper nobilitati fauent.132.nu.12
Bonis ex viris improbi filij aliquando naſcuntur.140. num.25
Bonorum appellatione an contineantur feuda.60.numero 18
Bona in diuerſis locis ſita non ſunt diuerſa patrimonia, ſed vnicum.588.nu.29
Boni ſeſſuri ſunt ad dextram Dei,reprobi ad ſiniſtram. 413.nu.14
Bonum non eſt dualitas.465.nu.17
Bonifacius 8.cuiuſmodi fuerit.613.nu.162.& nu.163
Bonifacius Papa magis partialis quam apoſtolicus fuit. 692.nu.10
Brancus Allobrogum rex.412.nu.9
Bragmani exiſtimant mortem eſſe natiuitatem.330.nu mero 505
Breuitas vitæ improbis oblata 343.nu.557
Britanni ſoliti ſunt ſe glaſto inficere.407.nu.161
Britanniæ à Carauſio occupatæ.37.nu.7
Brutus ex adulterio Iulij Cæſaris, & Seruiliæ ſororis Catonis Vticenſis natus fuiſſe à multis dicitur.79. num.31
Bruta animantia primùm in peſtilentia pereunt. 206. num.210
Bruta animalia imperium ſeniorum agnoſcunt.455.nu mero 220
Budęus antiquitatis inueſtigator diligentiſsimus. 161. num.29
Bulla aurea apud Romanos inſigne nobilium.407.nu mero 160
Burgenſis quis.57.nu.5
Burgenſe feudum ſuum non nobilitat poſſeſſorem.58. num.7
Byſſum apud Indos nobilitatis inſigne.407.nu.161

C

CAchexia quid.317.nu.450
Cadmus medicinæ herbariæ inuentor.170.nu.11
Caducum non tranſmittitur.609.nu.124
Cæcus à ſucceſsione feudi non repellitur. 551. numero 15
Cain primatum ſibi à natura datum,id eſt,primogenituræ dignitatem voluntatis ſuæ malitia dehoneſtarat.552.nu.18
Cædes nobilis.9.nu.28
Cæſar Opiter apud antiquos quis dicebatur.591.nu.6
Cęſarem inter & Auguſtum quid intererat.529.numero 22
Cæſares qui dicebantur.ibid.nu.23
Cæſarum familia quare ſacra Apollinis retinuerit.547. num.2
Cęſarum appellatio vnde dicta.ibid.nu.3
Cęteris paribus pręuentioni & præoccupationi locus eſt.545.nu.5
Cęteri dictio,quam vim habeat 62.nu.11
Caius Caligula Imperat. Ro. munera & collationes in dotem filiæ à ſubditis recepit.668.nu.3
Caius Marius ſepties conſul Arpinas humili loco natus fuit.8.nu.23
Calamitates huius vitæ.332.nu.511
Calida fomenta laſsis proſunt.217.nu.198
Callianax reprehenſus.311.nu.416
Calliopes iudicium ſuper controuerſia Adonidis,inter Venerem & Proſerpinam.534.nu.14
Caluaria ſuſpendio interempti,cõtra rabidi canis morſum dicitur eſſe remedium.116.nu.114
Cambyſes patri Cyro in regno ſucceſsit.416.nu.29
Cambyſes Perſarum rex, decimum quenque militem ſortiri,necaríque in cibum iuſsit. 511.nu.53
Cambyſes ſacro morbo laborauit.305.nu.400.
Cambyſes Perſarum rex obſcura gente natus.38. numero 8
Canes maximo natu catulo ius primigeniũ tribuunt. 419.nu.44
Canes in concionem olim cum heroibus ingrediebantur.402.nu.139
Canes generoſi.21.nu.50
Canes nobiles.9.nu.28
Canes curiarum qui.164 nu.47
Caniculæ ortus & vis.196.nu.170
Canis rabidi morſus quomodo ſanetur.179.nu.41
Capenates primitias frugum ad lucum Feronię portare ſoliti.224.nu.70
Capillus puerorum qui primum deciſus eſt, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus.421.nu.55
Capita viliſsima cauſidici.157.nu.8
Capſarij qui dicantur.374.nu.59
Captiuus nobiliori parere debet.128.nu.183

BIU Cujas

Carauſius Britannias occupauit.37.nu.7
Cardinales donare poſſunt ex bonis Cardinalatus cauſa quæſitis.385.nu.43
Cardui olim fuerunt in deliciis.122.nu.147
Carmen famoſum.17.nu.38
Carmen nobile.9.nu.28
Carmen podagris auxiliari.232.nu.301
Carminibus & cantionibus morbi curantur, 231. numero 299
Carneades ſcripturus ſe helleboro purgauit. 230. numero 293
Carnes aſſæ ſalubriores ſunt.197.nu.173
Carnes & oſſa ſuſpendioſorum magicis veneficiis medicatiſsima exiſtimantur.116.nu.114
Caro filij caro patris eſt.596.nu.32
Carolus 8.Francorum rex impubes coronatus eſt.620. num.211
Carolus Caluus ab Hebræo medico ſuo Bononiæ veneno ſublatus.315.nu.437
Carolus Magnus frequentiſsimis venationibus delectabatur.402.nu.138
Carthaginenſium mos in eligendis magiſtratibus. 30. num.20
Carthaginēſes principum filios ſorte ductos regio ornatu Saturno immolabant.507.nu.37
Carthaginenſes Senatum ſeniores vocabant. 447.numero 171
Caſſandra filiarum Priami formoſiſsima.125.nu.164
Caſsiodori locus de nobilitate.44.nu.2
Caſtella ignobilia.69.nu.5
Caſtitatis maior obſeruatio eſt in nobilibus. 143.nu.12
Caſtor Hylacis filius quare pro deo habitus.80.nu.5
Caſtoris filij ſorte hæreditatem patris inter ſe diuiſerunt.502.nu.5
Caſus ſuperueniens nihil officit teſtamento iam confirmato.611.nu.151
Caſus ſuperueniens impedit originem priuilegij. 615. num.182
Caſus omiſſus à lege habetur pro omiſſo. 617. nu.194. & ſequen.
Et à canone,ibid.
Et à ſtatuto & conſuetudine,ibid.
Et à teſtatore,ibid.
Et à contrahentibus,ibid.
Et à principe,ibid.
Et à iudice,ibid.
Et ab arbitro, vel arbitratore,ibid.
Et ab Imperatore,ibid.
Et ab appellante,ibid.
Et à dante procuratorem,ibid.
Et ab actore,ibid.
Sed hæc omnia niſi caſus omiſſus ſit ſimilis expreſſo.618.nu.197
Caſtrum qui nobili cuſtodiendum dedit,& is cui cuſtodia commiſſa eſt caſtrum inimicis prodiderit, is qui cuſtodiendum dedit excuſatur,per hoc quod nobili dederit.101.nu.27
Cato Cenſorius ſenex literas Græcas didicit. 452. numero 205
Cato L.Murenam ſaltatorem appellat.366.nu.22
Cato Cenſorius mercaturam exercuit.369.nu.16
Catonis ſententia de medicis.312.nu.422
Catonis Cenſorij reſponſum de ſtatuis & imaginibus. 49.nu.15
Catuli vnde dicti.206.nu.210
Caules vitis albæ quæ primo germinū partu erumpunt vrinas ciere,menſes pellere, lienem abſumere,vertiginoſis, comitialibus, neruorum reſolutione tentatis,prodeſſe.422.nu.57
Cauſa prima & proxima attenditur, non ſecunda, & remota.611.nu.144.nu.145
Cauſæ ſortibus ductæ apud Romanos. 511.num.54.& ſequen.
Cauſas agere quæſtuoſiſsimum.159.nu.20
Cauſa nulla tam grauis,quin iudex deferre poſsit iuramentum in ſupplementum probationis. 103.numero 36
Cauſæ maioris partis bonorum æquiparantur criminalibus.301.nu.380
Cauſidici venale genus.158.nu.8
Cauſidici rabulæ forenſes dicuntur.ibidem,numero 8. & ſequen.
Togati vultures.ibid.
Canes acerrimi,ibid.
Venale genus,ibid.
Lyncibus & leonibus crudeliores,ibid.
Viliſsima capita,ibid.
Forenſia pecora,ibid.
Garruli, ibid.
Forum verboſum,ibid.
Cauſidicorum merces olim exigua.156.nu.3
Cedri natura.207.nu.215
Celeſtinus Papa pro animali irrationali habitus fuit, quòd quæ conceſſerat mane vnius diei,veſpere eiuſdem reuocabat.101.nu.24
Celſus adoleſcens ius ciuile interpretatus eſt. 435. numero 103
Cenſores ſorte dirimebant,vter eorum legeret principem Senatus.511.nu.50
Centaurium medicamentum.170.nu.12.
Cerdones vnde dicantur.374.nu.59
Ceræ veteres.92 nu.16
Ceſſante cauſa ceſſat effectus.513.nu.1.614 nu.170.488. num.1
Ceſſante cauſa excluſionis, ceſſat excluſio. 681. nu.34
Ceſsibile quod eſt,id eſt præſcriptibile.564.nu.2
Ceſsio iuris primogenituræ facta ab Eſau Iacob,robur accepit à iuramento,562.nu.2
Ceſsio certa ſi nobili ſit nulla ob defectum ſolennitatis,an cadat in pœnam ſtatuti.396.nu.104
Chaldæi pro deo ignem colunt.347.nu.575
Charondæ lex de Magiſtratibus.153.nu.5
Charondas Tyriorum princeps & legiſlator ſibi mortem intulit, quòd legem ſuam imprudens violaſſet. 108.nu.74
Charidea Hydaſpis Aethiopiæ regis filia.50.nu.20
Charitas mater omnium bonorum.134.nu.5
Cheualiers qui dicuntur,nobiles fiunt.62.nu.13
Chironia manus.170.nu.14
Chironi herbarum primitiæ dicatę.ibid.nu.14
Chironis parentes qui.ibid.nu.13
Chironium vulnus.ibid.nu.12
Chiron centaurus medicinę inuentor.ibid nu.12
Chirurgia eſt mechanica ars & illiberalis.335.nu.523
Chirurgia Homeri,204.nu.201
Chirurgia ſacris ordinibus interdicta.307.nu.406
Choaſpis & Elei amnium diuerſitas.416.nu.30
Choſroes Perſarum rex doctrina & eruditione clarus. 48.nu.11
Chriſtus Dei filius primogenitus.427.nu.75
Chriſtus ſedet à dextris Dei patris. 413.nu.14
Chriſtiani ſcriptores qui de nobilitate ſcripſerunt.40. num.12
Chriſtus medicus.230.nu.291
Chriſtus medicorum princeps.187.nu.80
Chriſtus aduocati partes ſibi ſumpſit.159.nu.19
Chriſtus duo æra pauperculę prętulit ingentibus muneribus.165.nu.50
Chryſippus Gnidius medicus.193.nu.52
Cibus ſimplex eſt ſalubrior.197.nu.172.& 326.numero 478
Cibi per calorem concoquuntur.317.nu.444

BIU Cujas

Cicero legum obseruantissimus ex prouinciis neque dona neque mercedem pro aduocatione sua ab vllo accepit. 94. nu. 23
Cicero à regibus originem duxisse fertur. 95. nu. 32
Ciceronis testimonium de mercatura 359. nu. 10.
Cimon vituperatus quòd musicam non didicit 364. num. 12
Cimon vinolentus 398 nu. 114
Cineres corticis salicis ex primis ramis aqua mixta sanant clauum & callum. 423 nu 61
Cincia lex de donis & muneribus 160. nu. 21
Cinnabarum quomodo confi iatur. 317. nu. 447
Citatio nobilium an in scriptis fieri debeat. 128. nu. 187
Ciuilia naturalibus conuenire debent. 565. nu. 9
Ciuiliter fieri non satis est nisi & naturaliter fiat. 576. num. 17
Ciuilis & ciuilitatis appellatio ad quos referatur. 22. num. 58
Ciues magnæ ciuitatis, præferendi paruæ. 68. nu. 1
Cithara Apollini medicinæ inuentori assignata. 233. num 306
Ciuitas illustris. 6. nu. 18
Ciuitatis & gentis nobilitas. 92. nu. 19
Ciuitatem qui acceptat, videtur eam acceptare cum suis oneribus, etiamsi ea ignoret. 56. nu. 54
Clarissimæ vxores quæ dicantur. 82. nu. 1
Clara persona. 5 nu 13
Ciuitatum munera apud Romanos Patriciis commissa. 22. nu. 56
Clari nobiles dicuntur. 3. nu. 9. & seq.
Clarum genus, ibid.
Clarus natalibus, ibid.
Clarus sanguis, ibid.
Clara propago, ibid.
Clara progenies, ibid.
Clara proles, ibid.
Clari parentes 4. nu. 9
Clari natales, ibid.
Clara familia ibid.
Clara gens, ibid.
Clara stirps, ibid.
Clarus & nobilis ibid.
Clara nobilitas, ibid.
Clarissimi viri non nisi per scripturam citari possunt. 128. nu 187
Clarissimatus dignitas. 5. nu. 13
Claritas vrbium. 68. nu. 4
Claritas non solum ex genere, sed etiam ex opibus est. 24 nu. 4
Claritas naralium. 4. nu. 11
Claritas personæ. 5. nu. 13
Claritas & claritudo. 4. nu. 11
Claritas & claritudo an differant. 4. nu. 12
Claritas pro nobilitate. 4 nu. 11. & seq.
Claritas generis, ibid.
Claritate conspicuus, ibid.
Claritas nascendi ibid.
Claritudo generis, ibid.
Clarus & nobilis 4. nu. 10
Cleombrotus Ambraciotes lecto Platonis libro de immortalitate animæ, se in mare præcipitem dedit. 332. nu. 512
Cleomenes fratri Doreio in regno præpositus. 553 nu. 7. 619. 206
Clauis ecclesiæ multum errat. 398. nu. 115
Cleanthes aquam traxit & rigãdo horto manus locauit. 36. nu. 5
Clementia & placabilitas decet nobiles. 96. nu. 23
Cleombrotus è muro se in mare proiecit. 344. numero 564
Cleops Aegyptiorum rex in Pyramidis operarios mille talenta pro apio, cępis & alliis erogauit. 122. numero 147
Clerici & sacerdotes olim sorte delecti. 502. nu. 8
Clerici vnde dicti. ibid. nu. 8
Clerici digniores laicis. 6 5. nu. 4
Clericus non repellit fœminam ex statuto repellente fœminas ob mares. 629. nu. 5. & nu. 7
Clericus potest vti iure primogenituræ ex statuto. ibid. num. 6
Κληρωται apud Athenienses qui fuerint. 513. nu. 61
Κληρωτέριον quid. ibid nu. 61
Clerici inter plebeios non annumerantur. 64. nu. 4
Clerici non prohibẽtur exercere agriculturam in propriis possessionibus. 354. nu. 3
Clerici sunt in honore & dignitate. 64. nu. 4
Clerici an sint nobiles. ibid nu. 1
Clericorum appellatione an veniant episcopi. 56. nu. 52
Clisthenis elegans dictum in saltatorem. 368 nu. 30
Clodius Albinus Rom. Imperator Georgica conscripsit. 355. nu. 7
Glusini Scribæ secundum locum à rege posuerũt. 372. num. 50
Clypeum Achillis cælatum ac depictum multis aratoribus à Vulcano, eiúsque nomen. 356. nu. 10.
Κλυτὸς quid. 130. nu 3
Κλυτὸς à Grecis nobilis dicitur. 9. nu. 26
Codrus antiquissimus Athenienssium rex. 95. nu. 27
Cœli filij imperium sorte diuiserunt. 501 nu. 3
Coi singulis annis Hippocrati parentare soliti. 181. numero 50
Collatio non habet locum in iure primogenituræ. 638. num. 1
Collecta imponi potest subditis à domino pro sua primogenita filia maritanda: idque tam iure communi quàm consuetudine procedit. 668. nu. 1. & 2
Collecta an possit imponi subditis pro bonis alibi sitis. 634. nu. 19. & nu. 24
Collegium inter ecclesiasticum & seculare nulla differentia. 439. nu. 121
Collegium cuius sit conuocare. ibid. nu. 119
Colomanus Barodinensis episcopus Vngariæ rex creatus. 412. nu. 6
Coloniæ olim sorte diuidebantur. 502. nu. 6
Colostri vis & virtus. 422. nu. 56
Colonus nullus est originalis rei priuatæ alicuius. 359. num. 3
Color nobilis. 9 nu. 28
Collum nobile. 9. nu. 28
Columbarum mas prior nascitur. 537. nu. 2
Columnæ nobiles. ibid. nu. 28
Comes nubens doctori, non indignè nubit. 46. nu. 4
Comes per solam infamiam nõ perdit comitatum, nec nobilitatem, siue dignitatem quam habet ex ipso comitatu. 146 nu. 6
Comitibus Palatinis concessa est potestas legitimandi. 144. nu. 20
Commagenus rex ignobilis dictus. 2. nu. 4
Commixtiones medicamentorum semper malæ & inquinatæ. 325. nu 490
Commoda & incommoda ferri, auri, & pecuniarum. 353. nu. 596
Commodus Imperator, vt athleta sese exercuit. 366. num. 20
Commoda iis facere possumus, quibus incommoda non possumus. 630. nu. 14
Commodi leges. 531. nu. 31
Commoditas rerum indiuiduarum diuidi potest. 472. num. 52
Communia instrumenta deponenda sunt apud seniorem. 440. nu. 126
Communionem parere discordias. 468. nu. 27

BIU Cujas

Comparatiuum plerũque pro positiuo ponitur. 72. n. 5
Competitores κληρώμενοι dicti. 513. nu. 61
Composita quæ non gaudent participiis. 410. nu. 1
Concessio principis realis præsumitur, licet de aliis sumitur. 388. nu. 59
Concessionis regni verba inspicienda. 613. nu. 164
Concessionis verba loquentia de maiore an ad primogenitum trahantur. ibid.
Concubitus primos, primósque fœminarum menses plerũque comitiales morbos, & alios plurimos curare. 423. nu. 62
Conditio, si sine liberis decesserit, an semper, & quãdo intelligatur. 605. nu. 94
Conditio, pro se & suis filiis & nepotibus, sõlum filium primo loco comprehendit. 616. nu. 189 & nu. 190
Conditio possidẽtis etiam si sit actor an sit potior. 543. num. 26
Consensus seniorum adhibendus vbi aliorum consensus requiritur. 443. nu. 146
Concubitus prodest melancholicis. 203. nu. 195
Canones mercedem aduocatorum probarunt. 162. numero 3
Conscientiæ in foro an magis sit puniẽdus nobilis quàm ignobilis 120. nu. 135
Consiliarius Parlamenteus an nobilis efficiatur. 51. numero 21
Consiliarij & Decuriones aliquibus in ciuitatibus habentur pro nobilibus. 65 nu. 1
Consilia publicis apud Indos præesse solitos, qui nobilitate maxime essent insignes. 106 nu. 59
Constantini filij orbem sorte sibi diuiserunt. 502. nu. 5
Constitutio augens legitimam filiorum non comprehendit filium adoptiuum. 680. nu. 9
Constitutio vel lex quãdo dicatur introducta in fauorem publicum vel priuatum. 559. nu. 19 & nu. seq.
Constitutioni factæ ob publicam vtilitatem non potest renuntiari. 558 nu. 14
Constitutioni prohibitorię renuntiari non potest. 557. num. 9
Constitutionibus iurium potest per partes renuntiari licet sint prohibitoriæ. 558. nu. 13
Consuetudo simpliciter loquens de filio, intelligitur de naturali. 680. nu. 5
Consuetudo præferens primogenitos est contra ius commune. 462. nu. 11
An valeat & sit rationabilis, ibid.
Consuetudo, statutum & priuilegium ius faciunt. 612. num. 158
Consuetudo contra ius commune non trahitur ad casum fictum. 610 nu. 137
Consuetudo præferens primogenitum an sit odiosa. 614 nu. 168
Consuetudo induci potest ex actibus à principio nullis. 659. nu. 1
Consuetudo præscripta non tollitur per vnum aut alterum actum contrarium. 687. nu. 1
Consuetudinis mens magis quàm verba inspicienda sunt. 671. nu. 4
Consuetudine Normanorum patruus præfertur nepoti in primogenitura. 594 nu. 17
Consuetudinem ij tantum inducere possunt qui statuere possunt. 494. nu. 1
Consuetudinis definitio. 495. nu. 2
Consules alternis temporibus imperabant. 533 nu 10
Consules sortiebantur vter ædes diis dedicaret. 510. nu mero 49
Consules comitia ex sorte habebant. ibid. nu. 48
Consules apud Romanos prouincias sortiebãtur. 509. nu 43 & seq.
Contentio pulchra inter viros doctos sorte dirempta. 506. nu. 31
Contractus regum an transeant in successores. 586. numero 20. & nu. seq.
Controuersia inter Carthaginenses & Masiniſſam Numidiæ regem. 543 nu. 24
Constitutum ad fauorem non debet in damnum conuerti. 55. nu. 49
Consuetudinis & statuti differentia. 65. nu. 5
Consuetudo loci vbique obseruanda. 152. nu. 13
Consuetudo pecunias spargendi legibus damnata est. 385. nu. 44
Consuetudo & statutum minorem 25. annis, facere maiorem, an valeat. 104. nu. 42
Consuetudo an valeat, vt non nisi nobiles recipiantur in canonicos. 100. nu. 18
Consuetudo nobiles facit. 65. nu. 1
Consuetudo aut statutum an possit facere nobilem aut ignobilem ex genere materno. 85. nu. 22
Consuetudo quid. 65. nu. 5
Consuetudo & statutum an & quomodo nobilitent. 65. nu. 1
Consules & cæteri magistratus, ex patritiis apud Romanos creabantur. 97. nu. 6
Consulares fœminæ quę dicantur. 80 nu. 2
Continentiam sanitas & robur sequitur. 313 nu. 430
Contractuum commixtio suspectissima. 326. nu. 493.
Contumelia insignis. 16 nu. 34
Contumacia in nobilibus magis puniẽda quàm in cæteris. 119 nu 131
Contumax in respondendo habetur pro confesso. 147. num. 10
Conuiualis cantio. 302. nu 385
Coquinaria ars voluptatis curatrix. 369. nu. 35
Coquorum ars seruilis fuit. ibid. nu. 35
Coqui inter viles & illiberales artifices numerantur. ibid. nu. 35
Coquus principis dicitur habere dignitatem. 170. numero 10
Coquus vilissimum mancipium olim censebatur. ibid. num. 10
Corbis & Orsua fratres patrueles de regno contendentes. 592. nu. 9
Corinthus nobilis ciuitas. 69. nu. 4
Corpus animæ sepulchrum. 330. nu. 506
Corporis definitiones. ibid. nu. 507
Corpus humanum quæ in se contineat. 304. nu. 393
Corporis infirmitas fortitudinem corporis nõ augmentat. 334. nu. 520
Corpus primogenium 410. nu 1
Corpus infernus cur dicatur. 330. nu. 507
Corporis omnia bona & mala ab anima in corpus fluunt. 230. nu. 293
Corporalis pœna quantumuis minima, maior est pecuniaria vel maxima 119 nu. 127
Corporis qualitates in animum, & è contrario, magnã vim habere. 230. nu. 294
Correctoria non extenduntur per maiorem rationem. 639 nu 7
Correctoria extenduntur si redimus ad ius commune. 577. nu. 6
Cotta nobilis sed egens. 148. nu 6
Crassi virtutes auaritiæ sordibus obscuratæ. 26. numero 10
Crassus seruorum opera dies factus. 152. nu. 10.
Crassus decimonono ætatis suæ anno Caium Carbonem accusauit. 435. nu. 103
Creditor is præsumitur qui habet instrumẽtum, etiam si sit alius eiusdem omnino nominis. 541. nu. 11
Creditor repetit impensas medicorum etiamsi seruus mortuus non sit. 305. nu. 397
Creditores præferuntur pœnis publicis & fiscalibus. 394 nu. 89

BIU Cujas

Crescens nobilitas. 91. nu. 10
Chresphontes Messenium regnum sorte adeptus est. 506. nu. 30
Crimine falsi an teneatur qui doctoris nomen sibi vsurpat, cum non sit. 72. nu. 2
Crimen quando dicatur augeri nobilitate. 117. nu. 118
Criminalibus in causis nobili per procuratorem licet comparere. 121. nu. 141
Criminis læsæ maiestatis reus est qui sibi vitam abrumpit. 344. nu. 564
Crocomagma 318. nu. 452
Cuiusmodi fuerit dux, vt plurimum subditos fieri necesse est. 120. nu 137
Cynegyrus nobilior Xerxe. 34. nu. 3
Cynosarges locus sic dictus. 79. nu. 31
Cypri florum vis ac virtus 422. nu. 58
Cyrus Persarum rex propriis manibus agrum conseuit. 353. nu. 5
Cyrus suos non prius ad prandium siue cœnam ire sinebat, quam sudassent. 403. nu. 141
Cythisi vis. 207. nu. 215

D

DAmianus sophista egenis mercedem dimisit. 164. num. 42
Damonidæ dictum. 71. nu. 17
Daphitas poeta maledicus cruci suffixus est. 39. nu. 9
Darius, qui ab Alexandro fuit superatus serua Simiclia natus. 38. nu. 8
Darius sorte regnum Persarum adeptus. 506. nu. 29
Datio tutoris extenditur ad bona alterius iurisdictionis. 633. nu. 20
Dauid Iudæorum rex ouium pastor fuit. 38. nu. 8
Dauid in adolescentia vnctus in regē fuit 620. nu. 211
Dauid aliàs Ionatha prudentior ac senior, ipsius tamen Ionathæ sententiæ acquiescebat. 473. nu 99
Dauid prætulit Salomonem iuniorem Adoniæ seniori. 549. nu. 1
Debita realia siue fundalia sequuntur locum rei ob quam debentur: cætera verò debita personam creditoris sequi debent. 637. nu. 9. & seq.
Decapitationis pœna aliarum honestissima est. 405. numero 153
Decreta Canonica prohibēt venationem. 404. nu. 148
Decreta Canonica ius non faciunt presbyteris sese saltibus immiscendi. 367. nu. 25
Decretalium compilatores sæpius errarunt. 338. nu. 538
Decretorum locus. 298. nu. 359
Decuriones aliquibus in ciuitatibus pro nobilibus habentur. 64. nu. 1
Decurionum honoribus fungi prohibētur plebeij. 98. num. 2
Degeneres nobiles genus suum deturpare. 140. nu. 23
Dei est sanare morbos, non medici. 315. nu 435
Deiotarus rex ab agricultura laudatur. 355. nu. 5.
Delectus pœnarum non habet locum in monachis qui sunt ex genere nobili. 149. nu. 1
Delicta nonnunquam dignitate augentur. 117. nu. 116
Demosthenes incerto patre natus dicitur. 78. nu. 31
Demosthenes dum aliquid scriberet, aquam bibebat. 350. nu. 587
Deo vero tribuitur nobilitas, ignobilitas verò aliis. 118. num. 123
Deorum ethnicorum impudicitia. 143. nu. 10
Deorum doctrina, medicina. 177. nu. 33
Deorum promissa pro factis habenda esse. 101. nu. 23
Deum qui honorant, nobiles dicuntur. 129. nu. 1
Deus honorat patrem in filiis. 81. nu. 6
Deus elegit ignobilia & contemptibilia huius mundi, vt potentes ac nobiles ad humilitatem facilius adduceret. 40. nu. 2
Deus quem amat, iuuenis moritur. 332. nu. 512
Deus sanat homines per medicamenta. 336. nu. 529
Deus solus suscitat mortuos. 314. nu. 433
Deus stulta mundi elegit, vt cōfundat sapiētes. 99. n. 16
Deus in sacris scripturis ignis nonnunquam appellatur. 348. nu. 577
Deus sanitatis author. 187. nu. 78
Deus principalis causa sanationis ægroti. 190. nu. 101
Deus in igne habitans ex Apolline. 348. nu. 576
De vino, epigrammata ex Homero. 348. nu. 179
Decimatio ad cibum, ob famem facta. 511. nu. 53
Decimare quid ibid nu. 52
Decimatio quid ibid. nu. 52
Decisiones promiscuæ. 543. nu. 23
Decreta Canonica præcipiunt clericis vt debitam senioribus plebeant obedientiam. 430. nu. 85
De duobus rectoribus electis in discordia quæstio. 524. nu. 17
De duobus electis in imperio. ibid. nu. eod.
De duobus paris dignitatis iubētib. aliquid fieri, quod simul peragi non possit. ibid. nu. eod.
De eo quid dixit duabus mulieribus simul, ego in vos consentio. 536, nu. 16
De duobus simul ad braueū peruenientibus. 528. nu. 15
De duobus se mutuo offendētibus ita vt ignoretur vter prior aggressus fuerit. 536. nu. 16
De sepultura eius qui habet duas ecclesias quæstio. 524. num. 21
De casu L. Arethusa 536. nu. 5
Demaratus Aristonis Spartano regno exutus. 567. numero 9
Demens an succedat in regno, si pater eum non abdicauerit. 552. nu. 1
Demens qui ex accidente quodam effectus est demēs, non priuatur regno ibid. nu. 2
Demetrio regnū Syriæ, occiso pupillo Antiochi quondam regis filio, traditum est. 592. nu. 5
Demetrius Romæ obses fuit. ibid. nu. 5
Demetrius specie venandi Roma profectus, in Syriam delatus est ibid. nu. 5
Demetrius pellice ortus fuit. 583. nu. 59
Democratiæ proprium, vt magistratus sorte deligerentur. 513. nu. 61
Demophonti & Achamanti Aetra & Clymena extra sortem concessæ fuerunt. 508. nu. 40
Dentes qui primum equis cadunt, facilem dentitionem præstant infantibus alligati. 421. nu. 55
Deus πρωτόγονος dictus. 427. nu. 76
Deo primogenita offerenda. 424. nu. 68
Dextera pars corporis validior, & præstantior. 413. n. 15
Dextera antiqui tumultuantem populum compescere, aut silentium indicere, aut pacem afferre solebant. ibid. nu. 16
Dextrum pro fœlici & propitio aliquādo ponitur. ibidem nu. 16
Δῖα in fœminino genere pro nobili ponitur. 131. nu. 7
Diacrommion quid. 317. nu. 449
Diascorodon quid. ibid. nu. 448
Diacono non licet in medio duorum presbyterorum sedere. 438. nu. 118
Diana Orthia. 507. nu. 37
Diana Oeneo succensuit, quòd ei primitias agri nō sacrificasset. 424. nu. 69
Dictamni vis & natura. 207. nu. 214
Dictator & Magister equitum alternatim summæ rei præfuerunt. 534. nu. 12
Dictatores cur creabantur. 468. nu. 28
Dictatores Romanos sæpius & maximis periculis exemerunt. ibid. nu. 29
Dictio, sicut, significat omnimodā similitudinem. 596. num. 30
Dictio, alteruter, vnum tantum includit. 607. nu. 1

BIU Cujas

Dictio ſolus,taxatiua eſt & aliorũ excluſiua. ibid.nu.2
Dido ius dixiſſe fertur.155.nu.18
Dies nobilis. 9.nu. 28
Didymus Alexandrinus doctiſsimus doctiſsimi Hieronymi magiſter,quinto ætatis ſuæ anno luminibus orbatus fuit. 551. nu.15
Differentia inter nobilitatem ac potentiam.391. nu.73.
Diffórmes pœnæ quæ.119.nu.132
Diffinitionum difficultates & vſus.456.nu.1
Dies primigenius.410.nu.1
Diffinitione in bona quæ ſint neceſſaria.456.nu.2
Dignitas ornanda eſt domo,non ex domo dignitas tota quærenda eſt.58.nu.10
Dignitas filij,gloria eſt & laus patris.80.nu.4
Dignitatis definitio. 152.nu.2
Dignitas omnis non eſt nobilitas. 129.nu.191
Dignitas eſt quæ dignitas reputatur.66.nu.7
Dignitatis habenda ratio in alimentis conſtituendis. 121. nu.143
Dignitas in ſeruis.60.nu.4
Dignitas quælibet non nobilitat. ibid.nu.4
Dignitas ſacerdotij apud nonnullas Græciæ ciuitates regiæ maieſtati par habebatur.99.nu.12
Dignitas maior ſuperueniens, non tollit priuilegium minoris.56.nu.50
Dignitas non minuit ſtatum.56.nu.48
Dignitates tantum amittuntur per ingreſſum religionis.149.nu.3
Dignitatibus in ſecularibus dandis ponderatur dignitas ſiue nobilitas.97.nu.2
Dignitate duplici cohoneſtatus præferendus eſt ei,qui alteram tantum habet.45.nu.8
Dignitas & nobilitas differunt.62.nu.10
Dignitatis nomen generale.ibid.nu.10
Dignitas nobilitati propria.60.nu.3
Dignior ſemper eſt præponendus.543.nu.7
Dignior ſemper eſt indigniori præferendus.447.nu.175
Digniores non ligantur ſtatutis inferiorum.661.n.4
Dignitas non moritur.598.nu.47
Dignitas an ſit ætati præferenda.440.nu 129
Dignitas non eſt in cõmercio,nec cedi poteſt.562.nu.2
Dij gentium ſine pedibus in humeris portantur,oſtendentes ignobilitatem ſuam hominibus. 129.nu.1
Dij aliter quam homines incedunt. 390.nu.65
Dij ignei dicuntur. 348.nu.576
Δηλητήρια venena quę.205.nu. 204
Dimocratia optima quę.31.nu.25
Diocles Caryſtius Darij Hiſtaſpis tempore viguit. 181. nume. 51
Diocletianus Imperator depoſitis imperij faſcibus rei ruſticę operam dedit. 355.nu.7
Dioclus Syracuſiorum legumlator.108. nu.74
Diodorus Bibliotheces hiſtoriographus.47.nu.4
Diogenes Babylonius.1.nu.2
Diogenes Synopęus pueros ad venationem inſtruebat.403.nu.144
Diogenis de nobilitate ſententia. 34.nu.3
Diogenis dicterium in medicum.314. nu. 431
Dionyſius primus Sicilię rex, obſcurus fuit & genere & gloria.71.nu.17
Dionyſio Siciliæ rege mortuo, in locum eius milites filium maximum natu Dionyſium ſuffecerunt. 412. nume.8
Diſcordia & inuidia vnde oriantur. 463. nu.10
Diſpoſitio excludens res vel perſonas,non operatur iuris noui collationem. 584. nu.6
Diſpoſitio generalis an & quando omnia ſui generis ſuppoſita comprehendit. 618.nu.198
Diſpoſitio in dubio intelligitur de caſu vero, nõ ficto. 610.nu.136
Ditiores magis comitari ſolere diſciplinam & nobilitatem. 29. nu. 14
Diues vnde dicatur. 31.nu.22
Diues ad ſcelera timidior. 32.nu.27
Diuinę apparitiones, cur ſub ignis forma plerunque fiant.348.nu.578
Diuitem & popularem præſtat eſſe, quam nobilem & mendicum. 149. nu.10
Diuites non gignunt diuites. 34. nu.3
Diuites principum loco habentur. 25.nu.6
Diuites pauperibus ad honores & magiſtratus præferuntur.30. nu.19
Diuites cur pauperibus ſint patrię amantiores. 33. numero 27
Diuites principes dici poſſunt. 25. nu.5
Diuites ſapientes vulgo exiſtimãtur, pauperes inſipientes & ſtolidi.32.nu.26
Diuitię non poſſunt dare nobilitatem.148.nu.5
Diuitię ſunt nobilitas, aut certè nobilitatis parentes. 146. nu.3
Diuitię vnius compenſantur cum nobilitate alterius. 127. nu. 177
Diuitię in vrbibus nobilitati præferuntnr.23.nu.61
Diuitiæ in fortunæ poteſtate ſitæ ſunt.34.nu.3
Diuitiæ nobilitati anteponuntur.31.nu.22
Diuitiæ nouis hominibus antiquam donant familiam. 24.nu.2
Diuitias antiquas qui nobilitatẽ eſſe dixerint. 26. nu.8
Diuitiæ an nobilitent.24.nu.1
Diuitiæ à maioribus acceptæ pluris æſtimantur quam recenter partæ.26.nu.9
Diuitiæ ſua natura viles ſunt.28.nu.13
Diuitiæ non faciunt inſignes niſi quos poſſunt bonis operibus facere clariores.ibid.nu.13
Diuitiæ nonnunquam dant cauſam nobilitati.30.nu.18
Diuitias ad nobilitatem nihil pertinere qui dicant. 28. num.13
Diuitias à multis anteponi cæteris rebus omnibus.27. nu.12.
Diuitias & virtutem maiorum qui ad nobilitatẽ coniunxerint. 26.nu.11
Diuitum prærogatiuis qui non gaudeant.31.nu.23
Diuerſis in diuerſis teſtamentis eiuſdem temporis hęredibus inſtitutis præfertur poſſeſſor.541.nu.9
Diuino iure valet conſuetudo præferens primogenitum cæteris.464.nu.13
Diuiſio ſorte fit,etiam lege Moſaica.500.nu.2
Diuidendi & eligendi forma.654.nu.15
Diuiſio feudi non fit,niſi omnes conſentiant. 682.numero 12
Diuiſio fieri debet ex bono & æquo.653.nu.8
Diuiſio alicuius rei communis fit ob rixas aut ſcandalum,quæ alias non fieret.464.nu.61
Doctor non poteſt prohiberi delatione armorum.107. num.68
Doctor non debet habere ſalariũ niſi per ſe legat. 152. num.9
Doctor nobilis,an doctori ignobili ſit præferendus.45. num.6
Doctores dicuntur nobiles.44.nu.3
Doctores & Licentiati debent abſtinere officio procuratoris.166.nu.1
Doctores conſtituti ſunt in dignitate,quando iudicandi ius habent.152.nu.2
Doctoris nomen qui falſo ſibi vſurpat,an crimine falſi teneatur.72.nu.2
Doctorum dicta intelligenda ſecundum iura ab eis allegata.149.nu.4
Doctrina facilè exornat generoſum, quæ etiam ex obſcuro nobilem facit.44.nu.2
Doctrina ætate comparatur.452.nu.202
Domi nobilis quid ſignificet.406.nu.155

Dominus

BIU Cujas

Dominus an teneatur inuestire ignobilem, qui à nobili emit. 59. nu. 16
Dominus priuatur feudo, si non desistat ab immoderatis collectionibus. 669. nu. 11
Dominus non potest subditis collectas imponere. 669. nu. 6. & seq.
Nisi esset statutum vel consuetudo, ibid. nu. 8
Dominus tamen id per se facere non potest. ibid. nu. 9
Et moderate debet facere, ibid.
Et debet adire iudicem. ibid. nu. 10
Dominus non est iudex inter se & vasallum. 669. numero 10
Dominus potest iniicere manum in feudum vasalli pro seruitiis non dubiis. 669. nu. 11
Dominus qui ius habet collectandi subditos, si eo diutius vsus nō fuerit: an ius suum perdiderit. ibid. n. 12
Dominus quilibet quantuncūque vilis & rusticus, habet iurisdictionem super rebus feudalibus. 59. nu. 15
Domicia Decidiana splendidis natalibus orta. 7. nu. 19
Domitiani cadauer populari sandapila per Vespillones fuit exportatum. 123. nu. 151
Domitianus Histrionibus scenam interdixit, intra domum verò exercendi artem concesit. 365. nu. 17
Domitius auus Neronis Equites Romanos ad agēdum mimum produxit. 367. nu. 26
Domus nobilis. 9. nu. 28
Donatio remuneratoria inter virum & vxorem an valeat. 84. nu. 19
Donatio facta à principe suæ concubinæ valet, licet is miles sit. 387. nu. 52
Donatio nobilis nullum præmium sperat. 386. nu. 48
Donatio inter principem & vxorem illius valet. ibid. num. 51
Donatio in nobilibus præsumitur. ibid. nu. 47
Donationes principum latissimè sunt interpretandæ. ibid. nu. 50
Donationes principum non egent insinuatione. 387. numero 53
Donari potest inter viuos post mortem donantis. 479. nu. 33
Donatio inter virum & vxorem non confirmatur iuramento inter Iudæos. 665. nu. 32
Dornadilla Scotorum rex venationem venatoriósque canes in magnis habebat deliciis. 403. nu. 143
Dos fauorabilior est alimentis. 696. nu. 5
Dos est loco legitimæ. 632. nu. 11
Dotis fauor non est ampliandus contra aliam dotem. ibid. nu. 13
Dote in constituenda nobilitas viri consideranda est. 124. nu. 163
Δόξα apud Græcos quid significet. 27. nu. 12
Draco Aesculapio quare adiunctus, & quid significet. 172. nu. 20.
Dracontea de gente nati, in corpore gētilitium habuerunt signum. 50. nu. 20
Dualitas malorum exordium. 465. nu. 16
Ducatus & aliæ similes dignitates an diuidi possint. 532. nu. 33
Duces & alij eius generis non perdunt priuilegia nobilia. 56. nu. 51
Ducissæ maritus ignobiils, an per tale matrimonium nobilitetur. 89. nu. 40
Duellum an sit licitum. 106. nu. 61
Duobus è malis leuius eligendum est. 341. nu. 547
Duo contraria procedunt diuersis respectibus. 154. numero 13
Duplex bubo. 321. nu. 469
Duplici onere nemo grauari debet. 126. nu. 170
Duris Historicus. 38. nu. 8
Duæ primogenituræ non possunt esse in eadem successione. 624. nu. 4
Duæ fictiones concurrere vnam in consequentiam alterius possunt. 610. nu. 141
Duæ fictiones non concurrunt. ibid. nu. 138
Duo si fuerint præsentati à patrono laico, is præferendus qui prior possessionem accepit. 545. nu. 3
Duo si fuerint ex vtero matris excisi, vter eorum iure primogenituræ gaudebit. ibid. nu. 1
Duobus simul castrum ingressis prēmium propositum dandum. 527. nu. 12
Duobus electis per omnia paribus an superior possit gratificari. 522. nu. 7
Duobus à patrono laico præsentatis melior est conditio possidentis. 540. nu. 4

E

Ecclesia sita in confinio duarum diœcesum, cui illarum subiecta sit. 532. nu. 3
Ecclesia non debet vti iure communi iniquo. 665. numero 2
Edictum successorium ita locum habet ex renuntiatione, sicuti & ex morte. 602. nu. 75
ἔδρομος quis dictus. 435. nu. 104
Effectus exactionis in nominibus consideratur. 636. num. 6
Egestas turpis. 148. nu. 3
Eiusdem etiam generis alius alio nobilior. 390. nu. 69
Electionem patri dandam. 539. nu. 1
Electionis in paritate sorte res dirimenda. 503. nu. 13
Electis duobus paribus neuter admittitur. 535. nu. 10
Ellebori filiorum ex primo partu vis ac virtus. 422. numero 57
Elegans olim in malam partem accipiebatur, postea verò in bonam translatum est. 18. nu. 42
Elephantorum greges nitescente luna ad Amilonem aqua se circunspergunt. 381. nu. 588
Elephantorum clementia. 400. nu. 127.
Elephantorum in ætate affectos beneuolentia & gratitudo. 430. nu. 87
Emancipatus confert nepoti emancipato ex fratre filio famil. 597. nu. 39
Empedocles mulierē defunctam, ad vitam reuocauit. 178. nu. 36
Empedocli diuini honores delati. 209. nu. 223
Emphyteusim qui accipit pro se, & descendētibus masculis, videtur habere animum eam conseruandi in eius agnatione, quæ non conseruatur per masculum ex fœmina. 492. nu. 8
Emphyteusis cuipiam concessa, pro se & vna filia, & is plures habeat filias, nec constet de qua dominus intellexerit, quid dicendum. 537. nu. 20
Emphyteusis ecclesiæ nō transit ad legitimatos nisi per matrimonium. 582. nu. 55
Emphyteuta principis non cadit emphyteusi ob cessationem. 388. nu. 60
Emphyteusi in ecclesiastica an succedat legitimatus. 144. nu. 17
ἐνόφθαλμον quid. 144. nu. 13
Epigrammata famosa. 17. nu. 38
Empirici qui dicti. 182. nu. 57
Encyclopædia medicis necessaria. 186. nu. 73
Epaminūdas didicit citharizare & cantare ad chordarum sonum. 364. nu. 12
Epidauriorum senatores, Antyni dicti. 22. nu. 56
Epilogus laudum medicinæ. 308. nu. 407
Ab antiquitate.
Ab inuentoribus.
Ab honoribus.
A difficultate artis.
A dignitate.
A facultate.
A necessitate.
Ab vtilitate.

BIU Cujas

A compendio.
Episcopus à paupere clerico procurationem exigere nõ debet.164.nu.43
Epicharmus poeta.70.nu.9
Equi nobiles.9.nu.28
Equites Romani nõnunquam publicani fuerunt.369. num.33
Equites Romani medium locum tenẽt inter patricios & plebeios.408.nu.164
Equites Romani nobilésne essent an ignobiles.ibidem num.164
Erasistrati solertia mira in deprehendendo morbo ex amore nato.181.nu.53
Erasistratus ex rege curato accepit lx.millia aureorum. 301.nu.405
Erasistratus Theombrotus dictus.182.nu.54
Error qualitatis nobilis nec impedit nec dirimit matrimonium.127.nu.174
Eruditio maior requiritur in nobilibus,quàm in ignobilibus.45.nu.10
Et, dictio ponitur inter diuersa.61.nu.8
Ethnici sacra facturi aquæ ablutione purgabãtur. 352. num.588
Ethnici necessitatem fati protrahi posse existimant, 342.nu.556
Ethnicorum testimonia, satius esse infirmitate corporis laborare,quam sanum esse.334.nu.518
Euander Arcadum rex,inops fuisse dicitur.148.nu.7
Eudorus Mercurij filius.132.nu.11
εὐγενὴς dicitur,qui propriè nobilis est.21.nu.52
Eumenes Alexandro in Cappadocia & Paphlagonia successit.38.nu.8
Eupatoria herba vnde dicta.194.nu.136
Euphorbia herba vnde sit dicta.194.nu.63
εὐπατρίδαι qui.97.nu.4
εὐπρόσωπον quid.136.nu.13
εὐπατρίδαι Athenienſium nobiles dicti.22.nu.56
Eupatorium ea est herba quæ vulgo Agrimonia vocatur.322.nu.473
ἑρμοῦ κλῆρος.510.nu.43
Esau propter vnam escam vendidit primogenita sua. 414.nu.18
Esau pœnituit venditionis primogenituræ.562.nu.2
Ethnici sacerdotes,& aliorum sacrorum præfecti sorte deligebantur.503.nu.9
Euleus amnis.416.nu.30
Eumeus primitias sacrificauit diis sempiternis. 424. num.69
Eumonius Lacedæmoniorum rex.591.nu.2
Eupolisx VII.annorum natus,totidem comœdias populo agendas exhibuit.435.nu.104.
Ex actu nullo colligitur consensus & voluntas.688.nu mero 1
Ex duobus requisitis non satis est vnum interuenire. 603.nu.80
Ex testamento, quod possibile est aliquando impugnatum iri,non potest adiri hæreditas, neque suus hæres esse.642.nu.27
Ex filiis is qui solus feudũ possidet, solus quoque vasallus censendus est.681.nu.4.
Ex inæqualitate discordia & inuidia.463.nu.10
Excluſus habetur,acsi non esset.612.nu.158
Excluſus à successione per statutum excluditur à legitima.676.nu.7
Exclusio respicit tempus delatæ hæreditatis. 627. numero 11
Excluſi à successione,excludunt & descendentes ex eis. 490.nu.16
Excluſus legitima sua culpa, non excluditur alimentis. 659.nu.16
Excõmunicatus tenetur iurare de calumnia. 147.n.10.
Excommunicatus inuitus absoluitur.54.nu.39
Excõmunicatus conueniri potest.146.nu.8 & in ipsius damnum agere cogitur.ibid & ipsius gesta valent in ipsius præiudicium.ibid.
Exercitationes Homero probatæ.202.nu.190
Exercitui qui præficitur,an is nobilitari tacitè videatur. 63.nu.15
Exercitus medicos secum habere oportet.306.nu 402
Expensis cuius partis sit mittendum ad nobilem vt deponat.105.nu.50
Extare dicitur, si aliquid quantuncunque modicum ex illo extet.593.nu.33
Extinctum quod semel est,non reuiuiscit.151.nu.6
Extranei non potiuntur beneficiis statutorum. 629.nu mero 4

F

FAbij clarissimæ gentis apud Romanos cognomina pictorum ex arte traxerunt.361.nu.3
Fabius Pictor eius cognominis princeps ædem Salutis pinxit. ibid.nu.3
Fabri aurarij inter honestos artifices numerantur. 371. num.42
Fabri ferrarij inter sordidos non habentur. ibid. numero 41
Fabri inter viles annumerantur.370.nu.40
Fabula Actæonis.370.nu.149
Facilitas & opulentia, eandem rem significant apud Græcos.25.nu.5
Facultates quare sic dictæ.ibid.nu.5
Facinus nobile.13.nu.30
Factum infectum lege fieri non potest.577.nu.22
Falsarij nobiles grauius puniũtur quàm ignobiles. 117. num.121
Falsi crimen omnium criminum maximè abominabile.118.nu.122
Falsitas proditioni affinis & cognata.117.nu.121
Fama antiqua probat dominium 436.nu.107
Fama nuda,nullísque indiciis suffulta non probat.395. num.97
Fama reprobata,non est fama 394.nu.94.
Fama contraria an probet.395.nu.95
Fama publica constituit aliquem in quasi possessione ingenuitatis.66.nu.8
Familia antiqua.93.nu.20
Familia clarissima.3.nu.9
Familia illustris.6.nu.18
Familiæ vetustas.93.nu.20
Familiæ claritudo.3.nu.11
Familiæ nobilissimæ opponuntur ignotæ.2.nu.6
Familia priuata an possit inducere cõsuetudinem primogenituræ.494.nu.1.& nu.seq.
Familia tribus maximè constat.711.nu.2
Famosa actio.17.nu.38
Famosa epigrammata.ibid.nu 38
Famosa causa.ibidem.
Famosa iniuria.ibid.
Famosi libelli.ibid.
Famosi versus.ibid.
Famosi qui in sacris literis dicantur.ibid.nu.39
Famosum pro infamato dictum.ibid.
Famosum pro infamante dictum.ibid.nu.38
Famosum interdictum.ibid.
Famosum iudicium.ibid.
Famosum carmen.ibid.
Famosus in bonam partem quandoque accipitur. 17. num. 41
Famuli plerunque dominos imitantur.143.nu.9
Fastu & jactantia referti sunt quibus claris parentibus nasci obtigit.142.nu.4
Faticinæ sortes.516.nu.70
Fatidica sors.ibid.nu.70

BIU Cujas

Fatum nobile.12.nu.28
Fauor & honor matrimonij.476.nu.7
Fauore publico inducta non possunt mutari vel tolli ex dispositione testatoris.656.nu.8
Fauorabilior causa liberi arbitrij, quam matrimonij. 478.nu.20
Federicus secundus Romanorum Imperator Græcè & Latinè doctus.46.nu.11
Fenestellæ an sit liber qui eius nomine vulgò circunfertur.510.nu.45
Ferrum è corpore & vulneribus incantationibus educitur.232.nu.301
Fertilitas nobilis.12.nu.28
Feudum infanti concedi potest.56.nu.28
Feudorum varia genera.52.nu.6
Feudum antiquum potest dici nobile.90.nu.6
Feudum receptum à minoribus vasallis dicitur ignobile,siue plebeium.ibid.nu.6
Feudum an nobilitet siue etiam iurisdictio.57.nu.1
Feudum nobile suum nobilitat possessorem.58.nu.7
Feudum nobile quare sic dictum.ibid.nu.8.& nu.12
Feuda regulariter sunt diuidua.466.nu.19
Feuda licet regulariter sint diuidua,fallit tamen in feudis dignitatum. ibid.nu.21
Feuda dignitatum esse indiuidua, id multis modis intelligendum esse.470.nu.37.& seq.
Feudi à successione non repellitur cæcus.551.nu.15
Feudi dominus non potest præiudicare primogenito. 552.nu.3
Feudum est debitum filio.585.nu.11
Feudum vsuifructui comparatur.466.nu.20
Feudum an antiquum an verò nouum cùm dubitetur, pro possessore iudicandum.542.nu.14
Feudum iurisdictionis an sit indiuiduum.684.nu.19
Feudum antiquum quare sapiat nobilitatem.57.nu.6
Feuda à principibus concessa sunt perpetua.388.nu.58.
Feuda nobilia non obtinet legitimatus ad feuda. 144. num.18
Feuda nobilia an veniant in venditione bonorum. 60. num.18
Fictio non habet locum cum alterius præiudicio. 577. num.19
Fictio non habet locum in statutis,in quibus verba verè, ac propriè,non fictè, non impropriè accipienda sunt.ibid.nu.20
Fictio non nisi ex æquitate fit.621.nu.218
Fictio inducta de iure speciali extenditur per interpretationem passiuam.599.nu.50
Fictio non retrotrahitur, cùm suam naturam mutat. 577.nu.18
Nec cùm sequi potest iuris repugnantia.
Nec cùm res posset vitiari.
Nec cum nuptiæ partim temporis cõsistere possunt, partim non,ibid.
Fictioni non est locus nisi extremis habilibus.ibid.numero 23
Ficus nouissimæ salubriores sunt primis. 424.nu.66
Fidelitas an fieri debeat seniori ex filiis. 683.num.17.& sequen.
Fides sine operibus quemadmodum mortua est,ita nobilitas sine diuitiis.149 nu.9
Figuli,Fusores inter abiectos habentur.374.nu.59
Filia si non succedat in primogenitura,neque etiam filium eius succedere. 487.nu.5
Filia excluſa à statuto præterita non impugnat testamentum.641.nu.22.
Nisi filia ad tempus sit excluſa.642 nu.24
Filia excluſa à statuto si prætereatur, potest contratabulare testamentum.639.nu.10.& nu.22.
Filia præterita in testamento in quo extranei sunt instituti,an possit rumpere testamentum. 644. nu.36.& seq.vsque ad num. 42.inclusiuè.
Filia excluſa censetur extranea,non sua.643.nu.28
Filia ad tempus excluſa non habetur pro exhæredata. ibid.nu.31
Filia succedens in locum patris,non succedet vt masculus,sed vt fœmina.600.nu.54
Filia damnati criminis maiestatis non perdit legitimã, licet à successione repellatur.647.nu.6
Filia senior debet prior maritari.442.nu.139
Filia an per præsentationem patris succedat stante statuto excludente fœminas.494.nu.4
Filiabus vltimò genitis ancillaria officia demandãtur. 420.nu.51
Filiatio non transmittitur.604.nu.91
Filiatio præscribi non potest.565.nu.9
Filiatio potissimum attenditur in dignitatibus. 604. num.87
Filiam dotare pater an teneatur,aut alere,quæ sibi dotem aliqua arte comparare potest.114.nu.106
Filia naturalis nobilis an admittatur ad legatum. 144. num.19
Filij matris originem apud quosdam populos sequuntur.86.nu.25
Filij repudiata patris hæreditate, non admittunt feudũ vel emphyteusim patri suisque liberis concessam. 377.nu.6
Filij horum qui nobilitatem ob res sordidas amiserunt, solẽt in regno Franciæ restitutionem à Principe impetrare.ibid.nu.6
Filij proscriptorum, petẽdorum honorum iure prohibentur.147.nu.12
Filij adoptiui sequuntur statum & conditionem patris adoptiui.73.nu.5
Filij patris ignobilis & matris nobilis sunt ignobiles. 85.nu.20
Filij nati ex ancilla vel liberta ante matrimonium,contracto matrimonio legitimantur.77.nu.23
Filij nobilitas aliquid ad patris nobilitatem adiicit.81. num.4.& nu.6
Filiorum virtus ignobilitatẽ progenitorũ tegit.138.n.17
Filius non potest inniti nobilitati aui & aliorum maiorum.376.nu.1.& 2
Filius debet ferre insignia familiæ paternæ,non maternæ.85.nu.81
Filius naturalis inuitus non legitimatur,etiam per matrimonium 54.nu.41
Filius potest esse patre nobilior.90.nu.7
Filius potest retinere emphyteusim quæ ex genere est, licet repudiet patris hęreditatem.376.nu.4
Filij in feudis censentur esse vasalli etiam patre viuẽte. 605.nu.99
Filij non debent esse deterioris conditionis, quàm nepotes.606.nu.100
Filij adoptiui succedunt cum naturalibus & legitimis. 679.nu.2.& multis seq.
Suntque sui hęredes,ibid.
An autem verè & propriè,ibid.
Nec solum in rebus priuatis, sed & in regnis succedunt,ibid.nu.3
Filij Iacob ægrè tulerunt tunicam donatam fuisse Ioseph.462.nu.6
Filij Iudæorum per Baptismum exeunt patriam potestatem.667.nu.3
Filij parentibus viuis habent probabilem spem. 665. num.20
Filij nati ante Decurionatum patris non gaudent priuilegiis dignitatis paternæ.566.nu.3
Filij Imperatorum Augusti dicuntur.571.nu.5
Filij eam dignitatem parentum aut conditionem sequuntur, quę fuit tempore aut natiuitatis, aut conceptionis.567.nu.4

BIU Cujas

Filij de nepotibus apud eccleſiaſticos ſcriptores dicuntur.601.nu.60
Filius ante parentes mortuus tranſmittit in nepotes lucrum ſibi prouenturum ex ſecundis & eorum nuptiis.598.nu.41
Filius ſi inobediens patri fuerit an poſsit priuari iure primogenituræ.551.nu.12
Filius hæreditatem repudians,feudum non retinet.585. num.11
Filius ipſo iure hæres eſt in omni iure quod patri tempore mortis incommutabiliter competit. ibid. nu.8
Filius tenetur alere matrem.638.nu.13.
Filius fœminæ an excludatur per maſculum à feudo. 491.nu.4
Filius natus ante nobilitatem patris non eſt nobilis. 567.nu.5
Filius vnicus vnicè diligitur.426.nu.74
Filius fratris vtriuſque lateris per repreſentationem patris repellit patruum vnius lateris.596.nu.27
Filius poſt mortem patris retinet quæ ſibi eo viuente quæruntur, etiamſi hæreditatem repudiet. 585.nu.9
Filius primogeniti tractat de damno vitando.604.numero 88
Filius habet ex perſona & qualitate patris, quod ex ſua habere non poteſt.647.nu.39.
Filius, cùm ignoratur an ex priori matrimonio an verò ex poſteriori natus ſit, in cuius bonis ſuccedat. 536.nu.14
Filius adoptiuus eſt filius imaginarius non verus.680. num.7
Filius primogeniti primogenitus eſt.597.nu.37
Filius naturalis primogenitus natu, nō iure. 583.nu.59
Filius poteſt ſubſtitui in locum patris etiam in his in quibus electa eſt induſtria perſonæ.686.nu.2
Filius primogenitus moriēs tranſmittit etiam in ſuum hæredem fœminas.494.nu.7
Filius adoptiuus ſimpliciter non eſt filius.680.nu.5
Filiusfamilias poteſt ſolus reuocare donationem cauſa mortis à ſe factam cum conſenſu patris.667.nu.4
Filius viuente patre adminiſtrans bona familiæ, non poteſt eius rei ſalarium à cæteris fratribus petere. 687.nu.3.vſque ad finem quæſt.
Filius legitimus ipſius filij nothi, an præferatur in iure primogenituræ ipſi legitimo.583.nu.64
Filius moriens ante aditam hæreditatem tranſmittit in filiam querelam inofficioſi teſtamenti,licet nondum natam nec præparatam.603.nu.78
Filius cauſa proxima:nepos remota dicitur.611.nu.144
Finis ſemper eſt inſpiciendus.678.nu.3
Flagitiis nobiles.17.nu.39
Flauius Vopiſcus.70.nu.8
Florentiæ multa priuilegia competunt popularibus, quæ nobilibus non conceduntur.56.nu.53
Flos generoſus.21.nu.51
Flumen nobile.12.nu.28
Fluxus ſanguinis quomodo ſiſtatur.208.nu.216
Fœlicitas quinquepartita.302.nu.386
Fœlicitas diuitiis indiget.27.nu.12
Fœlix quiſnam dicatur.302.nu.387
Fœmina mare eſt pulchrior.538.nu.4
Fœmina ex ſtatuto vel conſuetudine à ſucceſsione repulſa,& à iure quoque patronatus arcetur. 589. numero 2
Fœmina ſenior an præferēda ſit maſculo iuniori. 440. num.130
Fœminæ ſuccedunt in multis regnis.483.nu.3
Scilicet in regnis
Nauarræ, ibidem.
Apuliæ, ibid.
Siciliæ,ibid.
Auſtriæ, ibid.
Aethiopiæ,ibid.
Sebritarum,ibid.
Aſsyriorum,ibid.
Maſſagetarum,ibid.
Aegyptiorum,ibid.
Indorum qui Pandem incolunt,ibid.
Cariæ,ibid.
Athlantiadum,ibid.
Medorum,ibid.
Sabæorum,ibid.
Latinorum,ibid.
Britannorum,ibid.
Aſiæ,ibid.
Bohemiæ,ibid.
Vngariæ,ibid.
Adiabenorum,ibid.
Saracenorum,ibid.
Teneſiorum,ibid.
Arragoniæ,ibid.
Fœminæ apud Lacedæmonios non ſuccedunt in regno.484.nu.13.nec apud Indos,nec apud Gallos.
Fœminas ſuccedere in dignitatibus regalibus.483.numero 2
Fœminæ Medicæ.294.nu.321
Fœtus mares in dextris fiunt:fœminæ in ſiniſtris. 413. num.15
Fontes liquidi.200.nu.184
Fontes nobiles.12.nu.28
Forenſe quæſticulum.157.nu.5
Forenſia pecora.ibid.nu.6
Forma vxoris pro dote eſt.125.nu.164
Forma nobilis.12.nu.28
Forma dat rei eſſentiam.596.nu.31
Formæ titulo ac nomine inſigniti.538.nu.5
Hercules. Aeneas.
Achilles. Patroclus.
Theſeus. Hector.
Agamemnon.
Formoſi vix robuſti.ibid.nu.6
Formoſiores reges delecti.539.nu.11
Foſſatum,dictio Plinij & iuriſconſulti eſt.672.nu.1
Fortunæ eminentes ſæpe contrarium euētum ſortiuntur.139.nu.22
Fortuna primigenia.410.nu.1
Fortuna ſæpe præfert iniquum æquo.547.nu.1
Fortunæ deſcriptio.ibid.nu.1
Fortunæ iudicium à ratione remotum. 518.num.84.& 410.nu.1
Fortunæ primigenię ædem P. Sempronius Cōſul Rououit,ſi Hannibalem viciſſet.427.nu.76
Fortunæ primigenię in capitolio ſacellum à quo fuerit extructum.ibid.nu.76
Forum ingratum.167.nu.5
Forum nobile.12.nu.28
Forum dictum impiorum regio.157.nu.7
Forum verboſum.ibid.nu.7
Francię nobiles non coeunt ſocietatem.408.nu.162.
Francię nobiles vnum æſtate domicilium habent,alterum hyeme.401.nu.131
Franciæ reges olim nullas edebant ordinationes, ſine conſilio multorum principum, præſidum ac cōſiliariorum Parlamentorum.101.nu.26
Francię regum in funeribus ipſorū imagines ad viuum repreſentatę præferuntur.122.nu.150
Francię in regno nullo dignitatis nobilitatiſue diſcrimine habito,omnes quæſtioni ſubiiciuntur,ſi ita res exegerit.120.nu.140
Franciſci primi, Gallorum regis eruditio & laus. 46. num.11
D. Franciſcus ex corporis ęgritudine perfectus factus. 333.nu.516

BIU Cujas

Franciæ in regno omnia bona sunt ad instar patrimoniorum redacta.655.nu.1
Francorum lex filios etiam infantes ad paternum regnum vocat.620.nu.211
Franciscanorum historia.548.nu.6
Frater vt ex statuto excludit sororem ita & nepos amitam.599.nu.49.51.52
Frater an teneatur sororem dotare.655.nu.1.& multis sequen.
Et an vterinam,ibid.
Et an frater clericus,ibid.nu.2
Iterum de vterina.657.nu.3
Frater an possit fratrem iure primogenituræ priuare.552.nu.19
Frater licet renuntiet statuto, admittendo sororem ad successionem,non tamen illi præiudicat quin teneatur illam dotare.560.nu.22
Frater quis proprie dicatur.658.nu.9
Frater fratri renuntians in feudo communi, fratri decedenti sine liberis,succedit in eo feudo.685.nu.7
Frater vt tenetur alere sororem consanguineā inopem ita & vterinam inopem.657.nu.3
Frater non tenetur dotare sororem.669.nu.5
Fratres patrueles non sunt propriè fratres.658.nu.10
Fratres sortiuntur, vter eorum maneret vt ille in aliam regionem abiret.516.nu.75
Fratres habentes simul iurisdictionem,possunt conuenire vt alternis eam exerceant.533.nu.5
Fratres ficos indiuisas non relinquunt.462.nu.6
Fratrum Ponticorum diuisio.ibid.nu.7
Fratrum vnus solus possidens hæreditatem communem longo tempore,non præscribit.560.nu.4
Fratrum concordia maxima seruanda.462.nu.8
Fratrum conuentio vicissitudinaria vt eorum bona ad superstitem perueniant.475.nu.5
Fraudi obuiandum est.525.nu.5
Frigidus pro mortuo.346.nu.573
Frigus nobile.12.nu.28
Frigus nonnunquam pro morte accipitur.346.nu.573
Frumentum non ex pulchritudine agri æstimandum.139.nu.19
Fructus dicuntur deductis expensis.674.nu.7.& seq. Nec tamen deducuntur,vbi est fauor publicus.ibid.num.8
Nec cùm tractatur de restitutione quotæ,ibid.nu.9
Frugum primitiæ Deo offerendæ.424.nu.69
Frugum primitias prisci Romani Cereri offerre soliti,ibid.nu.70
Fumosæ imagines.94.nu.26
Fumosi equitum magistri.ibid.nu.26
Fundamento destructo destruuntur cætera.609.numero 128
Fundus dotalis alienari non potest.565.nu.4
Furiosus primogenitus à natura,nō succedit in regno, sed si is habuerit filium non dementem,is patris loco succedit.555.nu.14
Funebris pompa nobilium, maior & sumptuosior debet esse,quàm ignobilium.122.nu.149
Furiosi & dementes an possint nobilitari.53.nu.35
Furor superueniens an tollat nobilitatem.377.nu.1
Fustium & verberum pœna à nobilibus est aliena.114.num.108

G

GAbinius nudus in conuiuio saltauit.366.nu.22
Gades qui incolunt, natos lacrymis, mortuos cantibus prosequuntur.329.nu.503
Galba Imperator adoptionis ritum ac formam eleganti oratione probauit, idque priscorum principum authoritate.679.nu.3
Galbani natura.207.nu.215
Galerius Impera.armentorum pastor fuit.37.nu.7
Galeacius dolebat, quod non posset præferre in regni successione minorem maiori, quòd prudētior esset.219.nu.206
Galenus dat opes.307.nu.404
Galenus an aliquando ægrotauerit.197.nu.69
Galenus pro deo cultus.185.nu.71
Galliæ nobilitatis consuetudo.402.nu.138
Galliæ nobiles in primis venationi sunt dediti.ibid.numero 138
Galli aliquando patruum nepoti in regni successione antepositerunt.594.nu.17
Galli præferunt primogenitos in successionibus.411.num.3
Gallorum nobilium insigne.407.nu.161
Gallorum nobiles nihil magis existimāt obesse nobilitati,quàm literas.45.nu.10
Gallum gallinaceum quare Aesculapio olim sacrificabant.174.nu.26
Gallus gallinaceus Soli consecratus.175.nu.26
Gaselicus spurius Alarici Gothorum regis.84.nu.31
Gazæ nobiles.12.nu.28
Geisa Belæ Vngarię regis filius.569.nu.20
Gelon Syracusarum rex.412.nu.8
Gellij locus de nutriendis filiis.110.nu.86
Gemma nobilis & plebeia.12.nu.28
Generale statutum simpliciter excludens,non excludit legitimam.646.nu.4
Generalis renunciatio successionis nō includit renunciationem legitimæ.ibid.nu.2
Etiamsi iurata fuerit,ibid.nu.3
Generali Franciæ consuetudine, inter nobiles masculi præferuntur fœminis,& primogenitus cæteris.399.num.123
Generatio secum habet concomitantiam temporis necessariam.597.nu.37
Generis antiquitas 94.nu.24
Generis splendor per inopiam perit.148.nu.2
Generis nobilitas ex antiquitate procedit.139.nu.21
Generis humilitas.8.nu.23
Generis nobilitas per monachatum extinguitur.149.num.2
Generis vel sanguinis nobilitas non amittitur per monachatum.159.nu.5
Generis claritudo.4.nu.11.
Generis splendor non est inspiciendus in electione episcopi aut sacerdotis.99.nu.15
Generis & loci nobilitate non comparatur gratia.70.num.11
Generosissimus is est qui optimus est.34.nu.3
Generositas vnde dicta.19.nu.48
Generosi etiam ex virtutibus dicuntur.19.nu.45
Generosi & nobiles an differant.ibid.nu.47
Generosi nobiles dicuntur.ibid.nu.47
Generosis ignoti opponuntur.2.nu.6
Generosos diuites magis quàm nobiles quærimus.25.num.7
Generosus etiam de inanimatis dicitur.20.nu.51
Generosum & generositas etiam de cæteris animantibus dicitur.20.nu.50
Generosum de rebus inanimatis.20.nu.51
Generosus flos,ibid.
Generosæ vites,ibid.
Generosa vinea,ibid.
Generosa arbusta,ibid.
Generosa vua,ibid.
Generosum vinum,ibid.
Generosus vini sapor,ibid.
Generosa ficus,ibid.
Generosum pomum ibid.
Generosa pruna,ibid.
Generosum & Generositatem dici de aliis quam de hominib

BIU Cujas

hominibus.20.num.50
Generosus eques,ibid.
Generosus taurus,ibid.
Generosum pecus,ibid.
Generosi canes,ibid.
γενναῖος quis dicatur.21.nu.52
Gens clarissima.3.nu.9
Gens infima.8.nu.24
Gentiana herba vnde dicta.193.nu.133
Gentiles qui dicantur.21.nu.53
Gentiles homines apud Gallos pro nobilibus dicuntur.ibid.nu.53
Gentilitas quæ dicatur.93.nu.21
Gentilitas vnde dicta.21.nu.53
Gentilitia insignia & familiaria quæ.48.nu.13
Gentis & ciuitatis nobilitas.92.nu.19
Genuenses nobiles citra vituperium & nobilitatis detrimentum mercaturam exercent.361.nu.21
Genus altum.7.nu.20
Genus incipiendum, & ad finem trahendum. 138. numero 18
Genus hominum subinde deterius fit cùm mali coniuges bonis admiscentur.26.nu.11
Genus clarum.3.nu.9
Genus & nobilitas differunt.48.nu.11
Genus agens nobilius est patiente.85.nu.20
Genus antiquum.94.nu.24
Germani quinque consulares exercitus Romanorum fuderunt.416.nu.33
Germani sortium obseruatores.516.nu.74
Germanorum in regno maximus natu liberorũ omnia iura successionum solus excipiebat.416.nu.33
Germanicus triumphalis causas egit.159.nu.18
Germani reges ex nobilitate,duces ex virtute sumunt. 97.nu.5
Germanorum mulieres filios propriis vberibus alunt. 110.nu.84
Germanorum nobilitatis insigne.407.nu.161
Gestus corporis non hominum solùm mores,sed & generis quoque nobilitatem aut ignobilitatem ad viuum referunt.389.nu.63.64.65
Gizerichus Vandalorum rex.594.nu.18
Gizerichus, nothus filius Gontharis regis Vãdalorum prælatus fuit in regno fratri legitimo Gogydisco.78. num.31
Gladiator nobilis.15.nu.30
Gladiatores famosi.17.nu.38
Glaucus Minois filius à mortuis suscitatus.173.nu.21
Gloria maxima maximo in imperio sita est.58.nu.11
Gloriæ definitio.138.nu.3
Glorioſa pro nobili aliquando accipitur.ibid.nu.3
Gofridus comes Poloniæ.592.nu.5
Gordiano iuniori sorte contigerunt Virgilij quædam carmina.513.nu.68
Gorgasus Machaonis filius medicus.176.nu.32
Græcia quare μονόφθαλμος dicta.415.nu.25
Græci multa ab Aegyptiis ad suos mores traduxerunt. ibid.nu.25
Græci in sympoſiis, talis conuiuij præsidem sortiebantur.536.nu.42
Græci Vestæ primitias offerre soliti 425.nu.71
Græcorum lege quibus statuam in Olympiis habere non licebat.151.nu.3
Græci histriones & scenicos maximè honorandos putabant.364.nu.15
Græci ponunt artem pictoriam in primum gradum liberalium disciplinarum.362.nu.4
Græci ante omnia pueros ingenuos diagraphicen,hoc est,picturam in buxo docuerunt.ibid.nu.3
γραμματεῖς qui apud Græcos dicantur.373.nu.53
Gratianus quibus parentibus natus dicatur.79.nu.32
Gratiani multa errata.338.nu.538
Gratianopolitanum parlamentum. 57.nu.2
Gratificationi nunquam est locus nisi in casibus à iure expressis.524.nu.23
Gratis scientiam qui accepit,debet dare.162.nu.35
Gramen generosum.21.nu.51
Graue perire naufragio fuit apud ethnicos.347.nu.574
Grauius ferimus fratres, quàm extraneos nobis anteferri.463.nu.10
Gregorij Nazianzeni de nobilitate sententia 42.nu.19
Gubernatio vnius, multorum est potior & naturalior. 468.nu.25
Gubernator aliquando sua præsentia est causa salutis suæ nauis,idem absens causa periclitationis.154.numero 13
Guido Bonatus.67.nu.2
Gulosi sunt nobiles.141.nu.2
Gustus nobilis.12.nu.28
Gymnasium nobile.ibid.nu.28
Gynæciarij inter viles artifices ponuntur.373.nu.54

H

HAbetur,quandam fictionem significat. 674. numero 10
Habidis Tartesiorum rex ex stupro patris & filiæ natus.78.nu.31
Habitans in domo duarum parochiarum potest gratificari in vtra soluet onera.523.nu.14
Hadrianus Imperator inter venandum diffracto humero,& crus penè contriuit.404.nu.146
Hadrianus Imperator picturæ peritissimus.362.nu.4
Hęretici nobiles grauius puniri debent quàm ignobiles.118.nu.123
Hannibal Synalum medicum in expeditione Italica secum duxit.302.nu.402
Hannibal à P. Sempronio superatus.427.nu.76
Harmonidas faber.370.nu.40
Hebręis nobiles & ignobiles quomodo vocentur.6.numero 15
Hebręorum regum sepulchra.123.nu.152
Hebręorum lege non admittebãtur in iudices mechanicarum artium operarij.151.nu.3
Hebræorum nobiles in vrbe,ignobiles ruri habitabãt. 22.nu.56
Hebræorum mos erat magnum siue maiorem referre ad ætatem magis quàm ad conditionem, aut aliam qualitatem.458.nu.13
Hecates quare μονογενὴς dicta.426.nu.74
Hector φαίδιμος dictus. 131.nu.8
Hecuba Hectorem filium propriis vberibus lactauit. 118.nu.80
Hederæ differentia.323.nu.474
Heliogabalus reprehensus quod dignitates ignobilitate hominum polluerit.97.nu.6
Heliogabalus saltatorem ad præfecturam prætorij adsciuit.367.nu.25
Helisæi famulus lepra cur percussus.162.nu.35
Heluetiorum legati nobilissimi ad Cęsarem missi.104. num.44
Henricus quartus Imperator iuniorem filium suum Henricum quintum Aquisgrani coronauit. 549.numero 1
Henrici nostri regis dies natiuitatis,& regni idem anno septies quaternario completo.122.nu.150
Heraclius domi suæ nobilis.405.nu.154
Heraclius medicinæ contemptor quomodo perierit. 236.nu.318
Herbarum vires Homero notæ.205.nu.207
Herbarum primitiæ Chironi dicatæ.170.nu.14
Herbarum vires qui inuenerint.ibid.nu.10
Herbæ à Chirone agnominatæ.ibid.nu.12
Herbæ à Theseo dictæ.191.nu.109

BIU Cujas

Herbæ montanæ cæteris salubriores.208.nu.219
Herbæ ab Achille inuentæ.191.nu.113
Herbæ à Mercurio inuentæ.168.nu.4
Herbæ ab Hercule inuentæ.190.nu.107
Herbæ à Teucro inuentæ.191.nu.111
Herbæ nobiles.12.nu.28
Herculis manu satæ quercus fuerunt.356.nu.8
Hercules spurius fuit.78.nu.31
Hercules Alexicacos dictus.190.nu.107
Hercules Alexicacus.165.nu.52
Hercules quare primogenius dictus.410.nu.1
Hermodica Midæ Phrygum regis vxor.38.nu.8
Hæredes ad transuersales nobilitas an progrediatur. 79.nu.1
Hæreditas repudiata non transmittitur.376.nu.1
Hæreditas pacto relinqui non potest.477.nu.16
Hæreditas ad quos deferatur.537.nu.21
Hæreditas non concernit locum.634.nu.21.& 29
Hæreditas patris est debita filio, aut quasi debita. 605. num.98
Hæredem plus iuris habere quàm eum cuius est hæres absurdum est.555.nu.18
Hæredis institutio in contractu matrimonij an valeat. 476.nu.8
Hæres iunior an idem ius habeat senioris. 441.nu.735
Hæres repræsentat personam defuncti.685.nu.1
Hæres plerunque plus habet quàm defunctus. 611.numero 149
Hermaphroditus æqualiter in vtroque sexu gratificabitur vtrum sequi malit.523.nu.15
Herodes rex postpositis Alexandro & Aristobolo suis & Mariannæ filiis,successorem sibi designauit in regno Antipatrum ante principatum & de priuata vxore genitum.568.nu.11
Hesperia antiqua.94.nu.25
Hiempsales dextra ad Adherbalem assedisse dicitur,ne medius ex tribus, quod apud Numidas honori ducitur,Iugurta foret.438.nu.117
Hiero Siciliæ rex matre ancilla natus.38.nu.8
Hiero Siciliæ rex successori in regno xv. tutores reliquit.620.nu.210
Herodes quomodo natalem suum celebrauerit. 329. num.502
Heroës qui venationi studuerunt.403.nu 142
Herophilus humanos pulsus humani corporis in musi cos pedes discreuit.181.nu.52
Hieronymus Osorius Lusitanus de nobilitate ciuili libros duos, & de nobilitate Christiana tres conscripsit.1.nu.1
Hilaritas & Hilaritudo.4.nu.12
Hippasus Metapontinus,& Heraclius Ephesius ignem deum putauere.348.nu.575
Hippoclidis facetum pro saltatore dictum. 368.nu.30
Hippocratis iuramentum.337.nu.531
Hippocratis libris tanquã authenticis standũ 181.n.49
Hippocrates gratis medicinam exercuit.306.nu.404
Hippocrates quosdam errores suos, ne posteri errarẽt, confessus est.339.nu.539
Hippocratis solertia mira in deprehendendo morbo ex amore nato.182.nu.54
Hippocrates medicinam è tenebris in lucem reuocauit.179.nu.42
Hippocrates quare artem medicam omnium sordidissimam esse dixerit.310.nu.413
Hippocrates mercaturam exercuit. 360. nu.15
Hippocrates an aliquando errauerit.180.nu.45
Hippocratis laus.ibid.nu.46
Hippocrates ab Artaxerxe accitus,ire distulit.ibid.numero 44
Hippocrates omnium disciplinarum dux & author. ibid.num.47
Hippolytus à mortuis suscitatus.173.nu.21
Hircanus sponte cessit Imperio propter suam naturalem & inefficacem segnitiem.414.nu.19
Histriones & scenici inter viles reponuntur. 364. numero 14
Histriones vnde dicti sint.364.nu.12
Homeri chirurgia.204.nume.201
Homeri medicina.196.nu.166
Homerus vbique deos & homines nobilitatis titulo decorat.131.nu.6
Homerus ὄρχηστὰς inter hominum pessimos & maximè redarguendos posuit.367.nu.24
Homerus omnis virtutis parens.113.nu.98
Homerus sæpe Galeno citatus.207.nu.212
Homerus incerto patre natus.78.nu.31
Homerus omnium virtutum parens à Iustiniano appellatus.514.nu.69
Homerus sub Vlysse sapientem virum intelligi voluit. 432.nu.91
Homerus cæcus.552.nu.15
Homines sorte ad labores vocati.507.nu.35
Homines plerunque vitam principis imitantur. 120. num.137
Homines miseri proprio epitheto.331.nu.509
Homines non rebus, sed res hominibus accedunt. 58. num.9
Homines ex luto vt lateres originem habent. 136. numero 10
Hominum maxima pars à medicina occiditur.341.numero 551
Hominum est sæpe falli,& fallere.339.nu.539
Hominum miseriæ.314.nu.431
Hominum nobilitas in quo sit sita.34.nu.3
Hominum in genere non omnes æquales sunt.60.n.4
Hominum genus quodnam liberius viuat. 312.nu.423
Homo homini deus.179.nu.38
Homo veteris prosapiæ ac multarum imaginum. 93. num.20
Homo ad nihil redigitur per falsitatem vt qui semper posteà sine fide sit, nec ei vnquam postea credatur. 118.nu.121
Homo nouus quis dicatur.93.nu.22
Homo liber potest cogi à iudice ad suspendendum hominem condemnatum:nobilis verò non.114.nu.103
Homo ob medicos sapientissimus animalium iudicatus à Diogene.306.nu.403
Homo etiam sine peccato Adæ fuisset mortalis. 327. num.497
Homo homini deus.353.nu.597
Homo homini lupus.ibid.nu.597
Honorati qui dicti.165.nu.53
Honores publici inter filium magistratum, & patrem priuatum,in re domestica cessant 153.nu.10
Honores virtutum studiosis decernuntur.41.nu.15
Honesta persona ratione officij vel dignitatis,nõ prius debet coniici in carcerem quàm fuerit conuicta. 102.nu.31
Honestitudo pro honestate accipitur. 4.nu.12
Honor & dignitas familiarum per masculos conseruatur.399.nu.123
Honor iudicibus impendi solitus.153.nu.3
Honorem sibi indebitum aliquis vsurpans sacrilegij pœna punitur.72.nu.3
Honoribus in decernendis inspiciẽda est consuetudo. 105.nu.55
Honorichus regis Vandalorum frater in regni successione prælatus est filio eiusdem regis primogenito. 594.nu.18
Honoris & prerij eiusdem sunt apud deum qui Christi sanguine redempti sunt.40.nu.12
Honorum petendorũ iure qui prohibeantur.147.n.12

BIU Cujas

Honorius Imperator matris vberibus ablactatus. 109. num. 81
Hora si apposita sit in collatione eiusdē diei, an ea alteri in qua nulla hora est, sit præferenda. 540. nu. 2
Horæ antelucanæ è flumine insalubres. 203. nu. 197
Hortensius post consulatum causas non egit. 156. nu. 2
Hortus nobilis. 12. nu. 28
Hortus destinatus ad domus vsum debetur primogenito, etiamsi non sit intra septa siue claustra domus. 673. nu. 4
Quid si inter domum & hortū est via publica, ibid.
Hospes famosus. 17. nu. 40
Hospitalis in regimine præferendi seniores. 445. nu. 163
Hostium spolia diis offerre solebant veteres. 425. numero 72
Humanum corpus per 36. dæmones curatur. 232. numero 300
Humiles pro ignobilibus. 8. nu. 23. & seq.
Humili loco nati, ibid.
Humiles & obscuri copulati, ibid.
Humilis & minimè generosus ortus, ibid.
Humile genus, ibid.
Humile & sordidum genus, ibid.
Humili de stirpe creatus, ibid.
Humiles & nobiles oppositi, ibid.
Humiles ignobiles dicuntur. 8. nu. 23
Humiliores bestiis subiiciuntur, altiores verò deportantur in insulam. 7. nu. 20
Humilitas generis. 8. nu. 24
Humilitas opponitur nobilitati à Valerio Maximo. ibid. nu. 23
Humilitas pro ignobilitate aliquando sumitur. 5. nu. 14
Humilis ortus. 8. nu. 23
Hyperboli Athenienſium principis fraus & improbitas. 38. nu. 8
Hyperborei gens felix frugum primitias Apollini mittere soliti. 424. nu. 70
Hydrophobia quis morbus & vnde veniat. 206. n. 209
Hydropotæ somnum lenem capiunt. 350. nu. 587

I

IAcob patriarcha Ioseph filium minimum natu supra omnes alios diligebat. 418. nu. 42
Iacob quare meruerit primogenituram. 556. nu. 3
Iacobus Mazochius Romanæ academiæ bibliopola. 435. nu. 101
Iactantia & fastu referti sunt quibus claris parentibus nasci obtigit. 142. nu. 4
Ianuæ vniuscuiusque stationis pictum fuit elementum rubri coloris. 513. nu. 62
Idomeneus gallum gallinaceum in clypeo ferre solitus. 175. nu. 26
Idoneiorem semper esse præferendum in gratificationibus. 525. nu. 1. 2. & seq.
Iephte bastardus fuit. 78. nu. 30
Ignis pro deo cultus est, ne noceat. 349. nu. 581
Ignis incommoda. 348. nu. 579. 580
Ignis ὁλοοῖος vocatus. 349. nu. 589
Ignis commoda. 345. nu. 570
Ignis contra venenum remedium. ibid. nu. 570
Ignis contra pestilentiam. ibid. nu. 570
Ignis & sulphuris vis. 204. nu. 199
Ignis rerum omnium est principium. 346. nu. 571
Ignis in templis Ethnicorum cur asseruari solitus. 348. num. 576
Ignis diuinus & admirandus Ethnicis. ibid. nu. 575
Ignobiles non possunt notas & insignia nobilium vsurpare. 49. nu. 17
Ignobiles laqueo suspenduntur. 405. nu. 153
Ignobiles non tenentur contribuere in subsidiis ratione bonorum feudalium. 126. nu. 170
Ignobiles vrbes quare dicuntur. 69. nu. 5
Ignobiles & nobiles si æquiparentur per statutum, an alteri alterorum priuilegiis potiantur. 56. numero 55. & 56
Ignobile lethum. 12. nu. 28.
Ignobilis an soluat collectam pro rebus acquisitis à nobili. 126. nu. 171
Ignobilis pro ignoto accipitur. 2. nu. 4
Ignobilis non satis idoneus ad fœlicitatem. 132. nu. 12
Ignobilis non est quis, quòd rus habitat. 21. nu. 54
Ignobilis apud Græcos ἀνώνυμος & νώνυμος dicitur. 3. num. 8
Ignobilis incapax est feudi nobilis sine consensu domini. 398. nu. 118.
Ignobilis an alterum ignobilē superioris gradus prouocare possit ad pugnam. 106. nu. 60
Ignobilis vir constante matrimonio potest dotare vxorem nobilem ob compensationem nobilitatis. 84. num. 19
Ignobilibus an liceat insignia, quæ arma vocantur, habere. 48. nu. 12. & nu. 13
Ignobilibus generosi imperare debent. 97. nu. 5
Ignobilitas contemptui & vituperio habetur in sacris literis. 129. nu. 1
Ignobilitas pro innotitia aliquando accipitur. 2. nu. 5
Ignobilitas ex ocio, & militiæ odio & vacatione paratur. 62. nu. 14
Ignobilitas in malorum sorte non annumeranda. 141. num. 27
Ignorans an legitimari possit. 53. nu. 32
Ignota terra pro ignobili. 2. nu. 6
Ignoti generosis opponuntur. 2. nu. 6
Ignotus pro ignobili accipitur. 2. nu. 4. & 5
Ilienſium lege filij à matribus non à patribus nomen sortiebantur. 86. nu. 25
Ilion nobilis ciuitas. 69. nu. 3
Illustris in malam partem sæpe accipitur. 16. nu. 31
Illustris proles. 6. nu. 18
Illustre & obscurum inuicem contraria sunt. ibid. n. 17
Illustres nobiles dicuntur. ibid. nu. 17
Illustrissimorum & clarissimorum eadem dignitas. 63. num. 16
Illustrare pro nobilitare accipitur. 6. nu. 18
Inlustris olim pro illustris dicebatur. 63. nu. 16
Imagines & statuæ quibus olim dedicatæ fuerint. 18. num. 43
Imagines & statuæ nobilium. 49. nu. 15
Imagines fumosæ. 94. nu. 26
Imagines maiorum olim apud Romanos in funeribus deferebantur. 122. nu. 150
Imagines superbæ. 142. nu. 6
Imaginationes animi, corporis affectionibus perpetuo similes sunt. 230. nu. 295
Imilce Hannibalis vxor. 507. nu. 37
Imperatorem ducémve exercitus senem esse oportere dicebat L. Paulus. 445. nu. 164
Imperatores duos simul fuisse de facto. 529. nu. 20
Imperatores plures non semper eundem ordinem seruabant. 547. nu. 4
Sed alteri alteris alternis temporibus præferebātur, ibid. nu. 5
Imperator quis sit. 63. nu. 15
Imperatores qui venationi operam dederint. 404. numero 146
Imperatores mercatores qui fuerint. 360. nu. 17
Imperatores & iurisconsulti castitatis amatores eximij, acerrimique libidinum castigatores. 145. nu. 22
Imperatores & reges non dedignantur militum nomen sibi assumere. 60. nu. 3
Imperatores multi medici. 195. nu. 157
Hi autem sunt. Hadrianus.
Augustus. Constantinus.
Tiberius

Tiberius. Iustinus.
Nero.
Imperatores multi humili loco orti.37.nu.7
Hi sunt si quis fortè vno loco videre velit.
Augustus. Opilius Macrinus.
Vitellius. Posthumus.
Vespasianus. Lollianus.
Traianus. Martius.
Pertinax. Maximinus.
Pescennius niger. Galerius.
Maximus Pupienus. Licinius.
Balbinus. Maximianus.
Philippus. Carausius.
Aemilianus. Valentinianus.
Aurelianus. Iustinus.
Probus. Maurilius.
Bonosius. Leo.
Dioclerianus. Basilius.
Imperatores qui iudicum munus pro tribunali exercuerunt.154.nu.17
Hi autem sunt. Pertinax.
Augustus. Seuerus.
Vespasianus. Caracalla.
Domitianus. Maximinus.
Traianus. Balbinus.
Hadrianus. Iustinianus.
Aurelius Antonius. Federicus.
Maximus. Carolus magnus. [nati.
Commodus. Et alij plerique innomi-
Imperatoris vnius propria ac peculiaris nobilitas.139. num.20
Imperatorum filij Augusti dicuntur.571.nu.5
Imperfectus vitio naturali non succedit in feudo,secus si accidentali.553.nu.4
An id procedat in aliis rebus priuatis.ibid.nu.5
Quid in regnis non in feudalibus.ibid.nu.6
Imperij Romani initium violentum.530.nu.25
Impudicitia nobilibus summopere fugienda.143.nu.12
In donationibus Iudæorum insinuatio requiritur.662. num.12
In alternatiuis electio est debitoris.524.nu.22
In iure impugnandi testamentum, inspicitur tempus mortis.643.nu.28
In regno & aliis dignitatibus indiuiduis non potest petere secundogenitus legitimam. 649.nu.18
Is tantùm rumpit testamentum, qui sibi locum facit. 640.nu.17
In concernentibus personam potior est locus originis. 636.nu.4
In casu omisso nec tacita quidem voluntas præsumitur.618.nu.196.& 197.
In instrumentis Iudæorum obseruanda est solennitas iuris communis,aut consuetudinis loci.662.nu.12
In successionibus Iudæorum statuta locorũ sunt seruanda,si quæ sint,sin minus,ius cõmune. 663.nu.21
In testamentis duobus eiusdem temporis iudex gratificabitur.523.nu.15
In alternatiuis concessionis principis, electio est donatarij.387.nu.55
In alternatiuis electio est debitoris.ibid.
Incantatio duplex.232.nu.302
Incantationibus omnes morbi curantur.ibid.
Incarceratus inuitus redimitur.54.nu.39
Incipiens nobilitas.91.nu.10
Inclytus in malam partẽ quandoque accipitur.16.n.35
Inclyti nobiles dicuntur.9.nu.26
Incontinentiam quæ sequantur.313.nu.430.
In principe dos potentissima liberalitas & clementia. 385.nu.46
In factis nobilium non facilè admittitur allegatio ignorantiæ.397.nu.110
In delictis in dubio intelligitur factum tempore licito. 391.nu.75
In donationibus principis is semper præfertur,cui primùm donatum est, etiamsi alij priores possessionem acceperint.388.nu.56
In donationibus & priuilegiis principum dominium & ius transfertur sine possessione.ibid.nu.57
In contractibus inter viuos non est locus iuri decrescendi,nisi in donationibus principum.387.nu.54
In vinculis dicuntur hi etiam esse,qui sine dedecore in publicum comparere non possunt.105.nu.49
Indignus censetur qui defuncto ægrotãti medicos non adhibuit.304.nu.396
Indorum mos in constituendis magistratibus.30.n.20
Indorum mos in publicis consiliis.106.nu.59
Indorum nobilitatis insigne.407.nu.161
Inducta ad augmentum nõ operantur diminutionem. 580.nu.41
Inæqualitas discordiarum.461.nu.9
Infamia tollit priuilegium non tantum infamis sed & successorum.555.nu.18
Infamia repellit aliquem à dignitatibus.61.nu.7
Infamia iuris maior est infamia facti.391.nu.70
Infamia semper remanet apud infamẽ, extincta etiam causa infamiæ.76.nu.18
Infamiæ gradus.391.nu.70
Infames licet priuentur honoribus non habent vacationem nec curialium,nec ciuilium munerum. 146. num.8
Infamis potest esse miles.61.nu.7
Infamis an possit esse procurator.166.nu.2
Infamibus portæ dignitatum non patent.168.nu.13
Infans rex esse potest.619.nu. 207.& seq. vsque ad nu. 211.inclusiuè
Et per tutorẽ & curatorẽ regnũ administrare, ibid.
Antiqua eius rei exempla,ibid.
Infans miles creari potest.52.nu.28
Infans rex creari potest.ibid.
Infans in vtero existens an nobilitari possit.55.nu.46
Infans an possit nobilitari.55.nu.27
Inferiores Imperatore an nobilitare liceat.47.nu.5
Infima plebs.8.nu.24
Infima Gens.ibid.
Infimi ignobiles dicuntur.ibid.
Ingenuitas summa est,in qua Christi seruitus comprobatur.40.nu.12
Ingenuis omnibus,præterquam senatoribus & eorum liberis,vxorem libertinam habere licet.126.nu.173
Ingenuis non fuit licitum apud Lacedæmonios discere vlla opificia.336.nu.60
Inglorij,iidem & ignobiles dicuntur.130.nu.3
Ingrati est citius decedere,quàm velit qui vitam donauit.344.nu.563
Inhabilis est habilis cum alij debet restituere. 555.n.16
Inhabilitas patris superueniens non nocet filiis iam natis.ibid.nu.20
Inimicitiæ nobiles.12.nu.28
Inimicus capitalis dicitur qui de maiori parte bonorum controuersiam mouet.301.nu.380.
Iniquitas famosa.17.nu.40
Iniuria magistratui facta grauius punitur.162.nu.6
Iniuria insignis.16.nu.34
Iniuste spoliatus restituitur ad omnem modum, causam,& locum.578.nu.30
Initium Imperij Romani violentum.530.nu.25
Inopia generosos facit ignobiles.148.nu.2
Inopia patroni ex nobilitate illius consideratur. 124. num.159
Inopia rebus perpetrandis prompta.31.nu.25
Insania carminibus auxiliatur.232.nu.301
Inscriptio vetus, quæ Romæ in templo Concordiæ in-

BIU Cujas

uenta est. 63. num. 16
Inseparabilia à filio non transeunt ad nepotem. 621. num.215
Insignia domus remanent apud primogenitum. 442. num.138
Insignia.8.nu.25
Insignia quibusdam naturalia.50.nu.20
Insignia gentilitia & familiaria.48 nu.13
Insignia cui princeps tribuit, an nobilitetur. ibid. numero 12
Insignia nobilitatis apud Romanos quæ fuerint. 497. num.160
Insigne singulari in numero pro armis accipitur.50.numero 19
Insigne liberorum regum Aethiopiæ.50.nu.20
Insignis pestilentia.16.nu.34
Insignis latro.ibid.nu.34
Insignis quandoque in malam partem accipitur. ibid. num.34
Insignis persona delinquendo fit vilis.145.nu.2
Insignire.9.nu.25
Institutio filij spurij conualescit per legitimationem. 578.nu.31
Instrumenta communia deponenda apud seniorem sunt.440.nu.126
Instrumenta communia apud nobilem deponēda.127. num.180
Instrumentorum musicorum confectores.363.nu.9
Insubres in successionibus primogenitum præferunt. 412.nu.10
Insula Diomedis tumulo nobilis.15.nu.29
Insulæ illustres.68.nu.4
Insulæ nobiles.12 nu.28
Intellectus debet omnia determinare & quàm paucissima fortunæ committere.547.nu.1
Inter creditores eiusdem temporis præfertur qui primus possessionem quæsiuit.545.nu.4
Interest habere ius rumpendi non successuri. 638.nu.3
Interpretatio declaratiua & passiua semper & in quibuscunque dispositionibus locum obtinet etiã cum præiudicio alterius.621.nu.213
Interpretatio declaratiua habet locum in dispositionibus etiam odiosis.614.nu.169
Inter nobiles præsertim conseruatur familia per masculos.399.nu.123
Introitus vnus omnibus ad vitam,& similis exitus.134. num.4
Inuito an possit conferri nobilitas.53.nu.36
Inuito nec datur,nec quæritur beneficium.54.nu.40
Inuitus detinetur, qui in locum periculosum ire vult. ibid.nu.39
Inuitus à domo ruitura depellitur. 53.nu.37
Inuitus defenditur in causa libertatis.52.nu.36
Inuitus quis non adoptatur.54.nu.41
Ioan.And.& Iac.Bel.contemporanei. 571.nu.4
Ioannes Fab.alicubi Bartolum citauit.523.nu.13
Ioannes Galeatius primus dux Mediolani appellatus. 412.nu.10
Iosaphat primogenito regnum reliquit, cæteris filiis res quasdam minutiores.470.nu.34
Ioannes Euangelista propter generis nobilitatem notus fuit pontifici.99.nu.15
Ioannis Baptistæ nobilitas.131.nu 5
Ioannes Andreas quibus parentibus ortus.79.nu.32
Ioannes de Camerino.144.nu.19
Ionas propheta magis expetiuit mortem quàm vitam. 332.nu.513
Ioui Pistoris cognomentum à Romanis inditum. 370. num.37
Iordanes Gotthicæ historiæ scriptor.37.nu.7
Ioseph ab Arimathia nobilis Decurio.130.nu.2
Iphicratis retaliatio in eum qui illi genus exprobrabat.139.nu.19
Ischiadicos carmine curari & musica.232.nu 300
Isis emplastrum atræ bili accommodatum.168.nu.3
Isis Aegyptiorum regina medicinæ inuentrix. ibidem num.3
Ismenia optimus tibicen.363 nu.7
Israel quare primogenitus dictus.418.nu.40
Is se deuestit qui sua veste alium vestiri consentit. 561. num.3
An verò sibi perpetuo præiudicet, an tãtum in præposterationē.ibid.nu.4
Iuda electus in quem benedictio seminis Christi trãsferretur.427.nu.78
Iudæa an possit esse tutrix filiorum. 663.nu.17. & numeris sequen.
Iudæi non tenentur constitutione c. si quis suadente. 17.q.4.665.nu.33.
Iudæi an arceantur dignitatibus.666.nu.42.
Iudæi iurant de calumnia.665.nu.29.
Iudæi non comprehendũtur in his quę respiciunt vinculum animæ.ibid.nu.30.
Iudæi puniuntur, si quicquam commiserint aduersus vetus testamentum.664.nu.25
Iudęi in suis matrimoniis legem Mosaicam obseruant. ibid.nu.25
Iudæi in causa alterius non sunt testes idonei contra Christianum.662.nu.15
Iudęi tenentur in vniuersum legibus & statutis locorum.663.nu.19
Iudæi adulterium qua pœna vindicandum. ibid.nu 19
Iudæi concubitus cum Christiana qua pœna puniendus.ibid.nu.20
Iudęi gaudent immunitate ecclesiæ, si simulatio desit. 661.nu.9
Iudæi habẽt filios in potestate iure Romanorum.660. num.2
Ideo nec filiifamil.eorum testari possunt,ibid.
Suíque hęredes suis parentibus sunt,ibid.
Iudæorum primogeniti in successionibus bonorum duplicia recipiebant.413.nu.12
Iudæorum iuramentum an confirmet suos contractus. 664.nu.27.& duobus seq.
Iudæorum in causis seruandus est rigor iuris 661.nu.7
Iudæus iurat aduersus violentum & ipsum Iudæum. 662.nu.15
Non tamen contra Christianum,ibid.
Iudęus an possit purgare moram.661.nu 7
Iudęus pater admittitur ad defensionem filij in causa capitali.ibid.nu.16
Iudæus incidit in pœnas periurij.ibid.nu.16
Iudæus mittit libellum repudij & aliam vxorem ducit. 664.nu.25
Iudęi filius per baptismum liberatur à patria potestate, sed non quantum ad commodum ipsius.56.nu.50
Iudæis nulla ad honores via patet,& pro infamibus habentur.158.nu.13
Iudæus prędscribere potest.661.nu.6
Iudex arbitrari debet ex præscripto legis,statuti & consuetudinis.66.nu.12
Iudex an excusetur qui nobili palatium pro carcere assignauit,à quo aufugit.102.nu.28
Iudex an possit gratificari in paritate probationum. 522.nu.5
Iudices apud Romanos sortibus ex vrna ductis assumebantur.511.nu.54
Iudicum sortitio apud Athenienses.512.nu.60
Iudicum subsortitio.512.nu.56
Iudices censentur nobiles.152.nu.1
Iudices in causis miserabilium personarum nõ debent habere sportulas.163.nu.40

BIU Cujas

Iudicis munus an deroget nobilitati.152.nu.1
Iudicis arbitrio relinquuntur nō determinata. 66.numero 10
Iudicis arbitrio nobiles dicuntur maiores & non minores,ibid nu.11
Iudicibus honor impendi solitus.153.nu.3
Iudicandi munus honor est.ibid.nu.4
Iudicum epitheta.158.nu.9
Iugum nobile.12.nu.28
Iugurtha per adoptionem Micipsæ Numidarum regis successit in regno cum Adherbale & Hiempsale filiis naturalibus.679.nu.3
Iulianus Imperator literis iussit Arsatio pontifici Galatiæ docere Paganos offerre diis primitias frugum. 424.nu.69
Iulius Cęsar non est ex ventre matris cæsus.576.nu.3
Iulianus causidicus nunquam in mercedem corrupit linguæ meritum.160.nu.23
Iuliano eruditio magis obfuit quàm profuit.46.nu.11
Iulius Cæsar omnes medicinam profitētes ciuitate donauit.305.nu.399
Iulius Cæsar in deorum numerum relatus.122.nu.150
Iulij Cæsaris dictum.68.nu.2
Iunij Rustici in matrem suam dictum.120.nu.92
Iuniori an liceat seniorem increpare.443.nu.145
Iuniores quanto sumus, tanto sumus perspicaciores. 444.nu.150
Iuniores nonnunquam seniores vincunt consilio. 434. num.100
Iupiter pater omnium hominum secundum ethnicos dictus.134.nu.6
Iupiter ignis specie Aeginam Asopi regis Bœotiæ filiam compressit.348.nu.576
Iuramentum non defertur propter vnum testem spurium.76.nu.15
Iuramentum Iudæorum non tollit insinuationem donationis.665.nu.32
Iura non sunt violanda ob nobilitatem.129.nu.195
Iura quæ videntur probare medicinam esse mechanicam,de Chirurgia & similibus artibus sunt intelligenda.336.nu.523
Iura causæ data transmittuntur.604.nu.90
Iura collectandi sunt ex iuribus regalibus.669.nu.7
Iura sanguinis transeunt in liberos.601.nu.64
Iura loquentia de vsuris non comprehendunt Iudæos. 665.nu.31
Iura sanguinis & agnationis sicut sunt immutabilia,& nullo iure ciuili dirimi possunt, sic nec iura præcisè & immediatè data à lege ipsi sanguini vel naturæ. 567.nu.10
Iura succedendi & rumpendi testamentum connexa sunt.639.nu.13
Iure naturali omnes filij æqualiter succedebant. 584. num.4
Nec id ius tollitur per statutum pręferens primogenitum quò minus ipse succedat,ibid.nu.5
Iure cōmuni liberi omnes nullo delectu habito æqualiter succedunt.568.nu.14
Iure naturali quamuis valeat venditio primogenituræ patre superstite,non tamen iure ciuili.563.nu.3
Iuribus partiū dubiis sed æqualibus iudex debet rem contentiosam inter eas diuidere.527.nu.9
Iuris plus habet qui possidet, quàm qui non possidet. 540.nu.2
Iuris patronatus, & aliarum successionum differentia. 612.nu.153.154 & 155
Iuris postliminij cum legitimatione collatio.579.nu.35
Iuris ignobiles.8.nu.24
Iuris legúmque peritia maximè nobiles honestat. 399. num.125
Iuris ex dispositione tenetur vxor marito operas præstare, & seruire. 113. num. 95
Iuridici velut canes acerrimi non nisi oblato cibo mansuescunt.157.nu.8
Iurisconsulti inter se non conueniunt.337.nu.534
Iurisdictio an nobiliter.57.nu.1
Iurisprudentiæ,Philosophiæ & Medicinæ coniunctio. 235.nu.315
Ius accrescendi nō habet locum,nisi cùm plures simul admittuntur eodem tempore.612.nu.155
Ius patronatus est merè personale.ibid.nu.154
Ius patronatus ab hæreditate veluti gubernatur. 589. num.1
Ius primogenituræ accedit ad naturā feudi.554 nu. 10
Ius fuitatis successionem & continuationem iuris de patre in filium respicit. 609.nu.123
Ius accrescendi non habet locum in iure speciali. 612. num.156
Ius in spe quæsitum nō impedit retrotractionem.579. num.33
Ius domini in vasallos indiuiduum est.723.nu.8
Ius firmius quod venit iure communi quàm quod iure speciali.612.nu.157
Ius primogenituræ quantum ad successionem pertinet nihil commune habet cum feudis.554.nu.13
Ius primogenituræ non est huiusmodi quod pendeat à libera patris dispositione.580.nu.49
Ius primogenituræ etiam sine transmissione deuoluitur ad sequentem.607.nu.111
Ius primogenituręquomodo apud Hebræos vocetur. 411.nu.2
Ius primogenituræ an vendi possit patre adhuc superstite.563.nu.2
Ius primogenituręin feudis maximè Francorum moribus locum habet.605.nu.99
Ius primogenituræ conferri non potest. 545. num.1.& sequent.
Ius succedendi & ius rumpendi testamentum sunt diuersa.638.nu.2.& 639.nu.13
Ius quęrēdum facilius amittitur quàm quęsitum.649. num.14
Ius accrescendi nondum competens transmittitur in filium:et spes competens ex contractu cōditionali. 602.nu.69.70
Ius primogeniturętransmissibile est cùm sit cessibile. 598.nu.42
Ius primogenituręan prędscribi possit.564.nu.1
Ius primogeniturętransmittitur in filium.602.nu.69
Ius competens lege nondum delatum transmittitur. 603.nu.81.82
Ius nondum actuale non transmittitur.609.nu.124
Ius primogenituręvenit iure naturę.604.nu.90
Ius imaginum non nisi magistratibus cōpetit. 49.numero 15
Ius scriptum nobilius est iure non scripto.91.nu.10
Iusiurandum nobilium cuiusmodi esse soleat.400.numero 126
Iustinianus legum conditor reprehensus.338.nu.536
Iustinianus iuuentuti suum librum dedicat. 453. numero 209
Iustus contradictor qui sit. 377.nu.5
Iuuenes dociliores senioribus.453.nu.208
Iuuenalis locus de causidicis. 157. num.3. & numeris sequentibus.

L

LAberius eques Romanus in scenam descendit & mimos canere iussus.364.nu.16
Labdacus patris regnum sub Lyco tutore obtinuit. 620.nu.210
Labor in sanitate tuenda cibum præcedere debet.203. num.194
Labor & ingenium tempus supplent.454.nu.210

BIU Cujas

Lac maternum melius nutrit infantem quàm alterius. 109.nu.83
Lacedæmone alij coqui esse nō poterant,quàm carnis. 369.nu.35
Lacedæmonij non permittebant ingenuis discere aut exercere vlla opificia.376.nu.60
Lacedæmonij plurimùm saltationibus vacarunt. 368. num.28
Lacedæmonij eos ignobiles existimant qui viles artes discunt.149.nu.2
Lacedæmoniorum lex reprehensa,quæ Ephoros ex plebeiis creari iubebat. 97.nu.5
Lacedæmonia alter Græciæ oculus.415.nu.25
Lacedæmon ciuitas appellata est, ἀπὸ τῆ λαχεῖν.509.numero 41
Vel, ἀπὸ τῆ λάχος καὶ δαίμων, ibid.
Lacedæmonij nepotem minorem natu prętulerunt in regno patruo.594.nu.14
Lacedæmonij in difficillimo rerum statu maluerūt sibi regem claudicare quàm regnum.551.nu.14
Lacedæmonij diutius Græciæ imperium obtinuerunt. 415.nu.25
Lacedæmonij sorti fuerunt deditissimi.509.nu.41
Lacedæmonij conuiuiorum principes sorte deligebāt. ibid.nu.41
Lacedæmoniorum in regni successione mos. 619.numero 206
Lacedæmoniorum mos honorādorum seniorum.428. num.81
Lacedæmoniorum regum tutores Prodici dicti. 619. num.208
Lachesis secunda Parcarum à sorte dicta putatur. 518. num.83
Laconum nobilitatis insigne.408.nu.161
Lactis per alimoniam mores pueris infundi.111.nu.87
Lactis fœminarum ex primo partu virtus.421.nu.54
Ladislaus Vngariæ rex.412.nu.6
Laërtes Vlyssis pater agriculturæ deditus. 355.nu.8
Laici possunt conferre priuilegia clericis.630.nu.11
Lampsacum oppidum vetusta nobilitate inclytum.68. num.4.& 93.nu.21
Lamusius Longobardorum rex matre prostituta & patre incerto genitus.39.nu.9
Lanfredus episcopus (qui & iuuenis dicitur) venationi fuit deditus.402.nu.138
Laocoon rex ex serua matre natus.38.nu.8
Laomedon ἀγανὸς dictus.132.nu.10
Laodamātes patris imperium sub Creonte tutore suscepit. 619.nu.210
Laquei pœna omnium pœnarum fœdissima, vilissima & ignominiosissima.115.nu.110.
Laquei pœna præpostera.ibid.nu.110
Laquei mors nō omnibus ignominiosa est.116.nu.112
Laqueum suspendiosi circundatum temporibus,dolorem capitis sedare traditur.ibid.nu.114.
Laqueo suspensionis pœna ignominiosissima.405.numero 153
Laqueo interemptus insepultus olim abiiciebatur. 123. num.110
Laribus diis Veteres primitias frugū offerre soliti.425. num.71
Latini scriptores quos nobiles appellent.35.nu.4
Latro famosus.17.nu.40
Latro insignis.16.nu.34
Latrones sorte ducti noctibus excubabant speculandi gratia,518.nu.83
Laudes regiæ quæ dicantur.385.nu.46
Laudes Hippocratis ex externis scriptoribus. 180. numero 46
Laudimia cui debentur.519.nu.18
Laus ex ciuitate.69.nu.6
Lausus equorum domitor.402.nu.140
Legatione qui funguntur,quales debeant esse.104.numero 45
Legationibus in obeundis præferēdi sunt nobiles.ibid. num.43
Legatum ex dignitate legatarij augetur.124.nu.155
Lege Mosaica omnes primogeniti, & ij quidem soli erant sacerdotes & diuinis mysteriis mācipati. 630. num.12
Lege Mosaica prohibebatur de scorto natū Ecclesiam Domini ingredi.76.nu.16
Leges Annales Romanorum de adeundo Consulatu. 446.nu.168
Legata quando non valeant.535.nu.5
Legationes apud Romanos sortibus ducebantur. 513. num.64
Leges ab improbis Imperatoribus latas, fuisse receptas.531.nu.31
Leges & canones probantes potiorem esse conditionem possidentis.542.nu.19.& 20
Leges rem dubiam sorti committunt.500.nu.1
Leges & canones sæpe medicorum testimonio vtuntur.235.nu.317
Leges omnes non sunt omnibus ciuitatibus accommodatæ.65.nu.4
Leges medicamenta vocari.235.nu.316
Leges & canones non fauent iis qui sibi mortem inferunt.342.nu.559.560
Leges & S.C.de aduocatorum mercede.160.nu.22
Leges non intelligi nisi ab his qui pure & Latine loqui sciunt.320.nu.464
Leges sanciri debent nobilium consilio.101.nu.26
Leges & authores ponentes differentiam inter virtutem & nobilitatem.41.nu.14
Legibus ignoscitur ei, qui sanguinem suum qualitercunque redimit.343.nu.558
Legionibus qui imperitabant, pro nobilibus habebantur.63.nu.15
Legis prouisio realis esse censetur in dubio. 602.nu.72
Legitima nō possunt filios priuare parentes. 478.nu.21
Legitima succedit loco querelæ vel bonorum possessionis,648.nu.11
Legitima iure naturæ debita.585.nu.10
Eam tamen capit filius vt hæres,ibid.
Et in ea valet institutio,ibid.
Legitima est veluti æs alienum.646.nu.4
Legitima debetur iure institutionis,& sic iure hæreditario.676.nu.6
Legitima ei non debetur,qui hæreditatem repudiauit. ibid.nu.5
Legitima est quota portio eius quod quis habiturus est ab intestato.648.nu.10
Legitima non debetur ei qui nullam partem habet ab intestato.640.nu.14
Legitima statuto aut consuetudine tolli potest. 470. num.36
Legitimam potest petere,qui etiam habet vnde aliàs se possit alere.676.nu.8
Legitimitas vsucapi an possit. 565.nu.9
Legitimati per matrimonium succedunt in feudo.582. num.54
Legitimati per matrimonium habent querelam inofficiosæ donationis,ibid.nu.56
Nec infames censentur.
Et admittuntur ad dignitates.
Et repellunt fœminas exclusas à statuto per masculos,ibidem.
Legitimati per matrimonium promouentur ad sacros ordines.579.nu.37
Legitimati non plus consequi possunt, legitimo minus omnium habente.581.nu.50

BIU Cujas

Legitimati ex matrimonio dicũtur legitimè nati etiam in materia ſtricta & ſtatutaria.582.nu.57
Legitimandi in facultate excipiuntur filij Comitum. 669.nu.18
Legitimatio nõ retrotrahitur in præiudicium alterius. 575.nu.8
Nec collatio.
Nec reſtitutio.
Nec confirmatio.
Nec fictio.
Legitimatio principis nõ tantum habet virium quàm legitimatio matrimonij.582.nu.54
Legitimatio non trahitur ad tempus cõceptionis.576. num.14
Legitimatio non extenditur ad nepotes ex naturali filio antè mortuo.608.nu.115
Legitimatio quæ fit ex matrimonio non reuocatur per natiuitatem filiorum, licet de aliis dubitetur. 582. num.53
Legitimatio quæ fit ex matrimonio efficacior ea eſt, quæ fit ex reſcripto.582.nu.58
Legitimatio per oblationem fauorabilior eſt ea quę fit per reſcriptum.581.nu.51
Legitimationis definitio.579.nu.34
Legitimationem an impediat medium matrimonium. 574.nu.3
Legitimatus à principe nulla illegitimitatis macula aſpergitur.580.nu.42
Legitimatus cum cæteris ſuccedit.578.nu.25
Legitimatus à principe non ſuccedit in feudo.582.numero 54
Legitimatum per matrimonium cæteris præferri qui teneant.577.nu.24
Legitimatos nihil à legitimis differre.579.nu.39
Legitimandi facultas quibus conceſſa.144.nu.20
Legitimari poteſt infans.52.nu.29
Legitimati per matrimonium an nobiles ſint. 77. numero 20
Legitimati conſenſus an poſsit interuenire ex interuallo.54.nu.41
Legitimati non ſunt deinceps turpes perſonæ. 77.numero 20
Legitimatus debet reuerentiam legitimè natis. 76.numero 19
Legitimatus an excludatur à ſucceſsione nobilis patris.144.nu.15
Legitimatus an ſuccedat in emphyteuſi eccleſiaſtica. ibid.nu.17
Legitimatus ad feuda,non obtinet feuda nobilia. ibid. num.18
Legitimatus quare non ſuccedat in feudo. ibid. nu.16.
Legitimationis vis. 77.nu.20
Legitimi & nothi diſcrimen.79.nu.33
Legitimi & ſpurij natura non differunt.80.nu.35
Legitimi & legitimati an æquiparentur.574.nu.2
Legitimus & naturalis, an præferatur naturali prius nato,ſed poſtea legitimato.574.nu.4
Legitimus quis dicatur.79.nu.33
Lentichides nothus fuit Agidis Lacedæmoniorum regis.591.nu.5
Lenitudo pro lenitate dictum.4.nu.12
Lentiſcus dentibus ſcalpendis conuenit.213.nu.288
Leo in viros prius quàm in fœminas fremit. 400. numero 127
Leo quare gallum gallinaceum vereatur.175.nu.27
Leo in infantes ſæuit non niſi magna fame. 400. numero 127
Leones Phrygum inſignia.50.nu.19
Leones nobiles dicuntur.19.nu.47
Leonidas Sparranorum rex.415.nu.25
Lepræ & Elephantiaſis differentia.320.nu.465
Leuiora errata deprehenſa & reprehenſa in nobilibus. 398.nu.114
Lethum nobile.12.nu.28
Lex Athenienſium, vt in foro rerum venalium omne mendacium abeſſet.359.nu.12
Lex xii.tabularum abolita.118.nu.126
Lex potentius agit quàm iudex.633.nu.20
Lex magis ſubuenit facienti actũ ex neceſsitate, quàm ex voluntate.682.nu.10
Nemo cogitur in communione perſiſtere.ibid. numero 11
Lex nihil fruſtra facit.640.nu.17
Lex vel ſtatutum loquens de filiis, an trahatur ad nepotes.670.nu.3
Lex Moſaica in ſucceſsionibus Iudæorum eſt ſeruãda. 663.nu.22.& duobus ſeq.
L.cùm auus, habet locum etiamſi alter filius ſit ſubſtitutus.605.nu.94.95
Lex vnica prima dicitur.456.nu.5
Lex poteſt, quod contrahentes.603.nu.86
Pacto ius competens poteſt tranſmitti.ibid.nu.86
Lex vel conſtitutio quando dicatur introducta in fauorem publicum vel priuatum.559.nu.19
Lex muneralis.160.nu.21
Lex Cincia de donis & muneribus.ibid.nu.21
Lex Q. Claudij Tribuni aduerſus ſenatum.80.nu.3
Lex xii.tabularum quid de magiſtratu ſentiat.153.nu.5
Lex Claudia vetuit Senatorem maritimam nauem,quę pluſquam trecentarum amphorarum eſſet, habere. 358.nu.6
Lex Clodia prohibuit ſcribas quæſtorum exercere negotiationes.ibid.nu.6
Libelli famoſi.17.nu.38
Liberas ædes habet teſtator.640.nu.20
Liberalitas & largitio decet reges & principes.384.numero 42
Liberationem à morbo impari numero fieri. 207. numero 211
Liberi ex perſona parentum aliis præferuntur. 635.numero 63
Libertas quibus debeatur ſi ex teſtamento plures ſerui manumittantur quàm leges ſinant.548.nu.8
Libertus non tenetur alere patronum qui ſe alere poteſt.675.nu.2
Liberi inſipientes maiorum nobilitatem inquinãt.138. num.17
Liberi eorum qui per infamiam amiſerũt nobilitatem, an nobiles reputentur.146.nu.4
Liberorum nobilitas an ad parentes aſcendat.80.nu.1
Libertas ſola eſt apud Deum,non ſeruire peccatis. 40. num.12
Libertas inuito conferri poteſt.33.nu.37
Libertas ignoranti conferri poteſt.ibid.nu.32
Liberti dignitatum capaces.159.nu.6
Libertini an poſsint eſſe aduocati.156.nu.1
Libertini an militare poſsint.61.nu.6
Libertini & ſerui, ad dignitates aſpirare prohibentur. 157.nu.6
Libertini qui dicantur.90.nu.7
Libertinorum filij ad ſenatorias dignitates non admittebantur.ibid.nu.7
Libertini qui olim dicebantur.ibid.nu.7
Libido venerea peculiariter in nobilibus debacchatur. 143 num.10
Libidinoſi ſunt nobiles.141.nu.2
Libri nobiles.12.nu.28
Lichenis ſiue mentagræ initium.407.nu.159
Licinius Imperator literas, vitus & peſtem publicam appellabat.45.nu.10
Lignum cuius virtute amara aqua indulcata eſt. 187. num.79

BIU Cujas

Lindij colunt Apollinem λοίμιον. 169.nu.9
Lingua à maledictis principum coërcenda.39.nu.9
Lingua vna & calamus vnus quibus debeat esse. 101. num.24
Linozostis herba.168.nu.4
Liquores duo humanis corporibus gratissimi. 200.nu mero 183
Litigiosa res alienari non potest.564.nu.3
Lixiuij primarij vis ac virtus.423.nu.61
Loci consuetudo vbique obseruanda.152.nu.13
Loci & generis nobilitate non comparatur gratia. 70. num.11
Locus castri hæreditarij inspiciendus est.674.nu.2
Locus mortis eius de cuius successione agitur in statu tis inspiciendus.632.nu.10
Locus medius apud quosdam honoratior.438.nu.116
Locus præferendus est qui prior ad munera vocauit ci uem duorum locorum.545.nu.6
Locus aditæ hæreditatis in omnibus bonis inspiciendus.632.nu.9
Locus hominem non nobilitat, sed homo locum. 71. num.17
Locus hominem non sanctificat, sed homo locum. 58. num.9
Lollianus priuata virtute, non nobilitatis pondere vixit.37.nu.7
Longæuitas bonis à Deo promissa.343.nu.55
Longobardorum lex de constituendis magistratribus. 97.nu.5
Longobardorum iure an frater excludat filium fratris. 594 nu.18
Longus sanguis.92.nu.16
Loquaces aquæ.201.nu.188
Lorum plebeiorum insigne.407.nu.160
Loti vis.107.nu.215
Lucere, nobilitatis est.6.nu.16
Lucius Petronius admodũ humili loco natus ad equestrem ordinem peruenit.8.nu.23
Ludouici Imperatoris in regni successione iudicium. 619.nu.206
Ludouicum Franciæ regem XII. eius nominis responsum est non fuisse Caroli regis hæredem.588.nu.26
D. Ludouicus eius nominis nonus ad Franciæ regnum etiam impubes euectus est, & coronatus. 620. numero 211
Lunæ commoda & incommoda.345.nu.569
Lunula patriciorum insigne.407.nu.160.
Lupanaria non infamant castitatem, sed castitas loci abolet infamiam.58 nu.9
Lupi generosi dicuntur.19.nu.47
Lusci aut monoculi an debeant repelli à moderatione regni.551.nu.16
Lusitani præferunt primogenitos in successionibus. 411.nu.4.& 5
Lutum omnium principium.135.nu.10
Luxa membra cantionibus curantur.232.nu.301
Lycurgi experimentum de duobus catulis.42.nu.18
Lycurgus lege sanxit, vt puellæ quibusdam in sacris saltarent.368 nu.28
Lycurgi legibus qui se præsente iuniorem peccantem non correxisset, perinde ac si peccasset ipse plecteba tur.442.nu.142
Lycurgi legibus maior omnium rerum honos maiori ætati habebatur.428 nu.80
Lycurgi illud scitũ dictum, rex natus est nobis ô Spartiatæ.591.nu.2
Lycurgus tutor Charilai regis Lacedæmoniorum prin cipatum eo nomine administrauit.619.nu.208
Lymphaticos organicis modulis Xenocrates liberauit.232.nu.302
Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior. 42.nu.18
Lysimachus illustri Macedoniæ familia natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior.6.nu.17
Lysippi munus nobile.13.nu.28

M

Macedones prelio pulsi, rege suo infante in cunis posito, & pugnæ ante aciem prolato, acrius certamen repetunt.620.nu.209
Macedonum in regno primogenitus succedebat. 415. num.27
Macer poëta & medicus temporibus Ouidij viguit. 209.nu.230
Machaon Chironis discipulus fuit.176.nu.31
Machaoniæ artes.ibid.nu.31
Magi impium dicebant in igne sepelire.348.nu.575
Magister equitum & peditum quis dicatur.63.nu.16
Magister militiæ & militum.62.nu.15
Magister vtriusque militiæ quis dicatur.64.nu.17
Magistratus filios patres reuereri debent.153.nu.8
Magistratus maior autoritas quàm patris.ibid.nu.8
Magistratus vitio carere debet.120.nu.137
Magistratibus in assequendis nobiles præferendi. 96. num.1
Magistratibus præfecti ante tempus legitimum. 448. num. 177
Daniel.
Scipio Africanus.
Augustus.
Tiberius.
Didius Iulianus.
Valerius Coruinus.
Magistratus sorte capti apud Athenienses.513.num.61. & sequen.
Magnates & populum eligere debere.539.nu.1
Magnates dicuntur nobiles.382.nu.32.33
Magnæ exuperantiæ pestilentes.303.nu.393
Magnificus & illustris idem.63.nu.15
Mahumetes qui primum camelos vectigales ductabat, Arabum rex factus.39.nu.9
Maiestatis crimine tenetur, qui priuatus potestate, magistratúue, quid sciens dolo malo gesserit.72.nu.1
Maior dignitas quæ.66.nu.7
Maior factus à consuetudine ante 25.annos aliquis, nõ intelligitur, quo ad alienationem bonorum. 104.nu mero 42
Maior ætas, proindéque sapientia maior, facit vt præferri debeat patruus.619.nu.203
Maior & primogenitus idem.458.nu.12
Maior simpliciter apud Latinos scriptores pro maiore natu, siue ætate plerunque ponitur.458.nu.14
Maior debet dare optionem minori.632.nu.4
Si maior diutius aut æqualiter rem communem administrauerit.652.nu.6.& seq.
Maioricatus constituitur ad perpetuam principis in descendentes memoriam.668.nu.6
Maioricatus dignitas regitur eisdem legibus, quibus & caput regni.ibid.nu.9
Maiorum gloria posteris quasi lumen est.133.nu.1
Maiorum virtutes qui imitantur magis laudandi sunt. 540.nu.24
Mala & inepta locutio plus nocet quam taciturnitas. 396.nu.101
Mala nobilitas, quæ se per superbiam apud Deum reddit ignobilem.113.nu.99
Maledictus à Deo qui pendebat in ligno.116.nu.113
Malim hîc primus esse, quàm Romæ secundus.68.nu.2
Malitia igni rectè comparatur.34.nu.3
Malitiæ velamentum nobilitas.138.nu.16
Mammas duplices natura cur mulieribus addiderit. 110.num.85

BIU Cujas

Manus nobilis.12.nu.28
Marcus Aemilius Scaurus nobilis & pauper. 148.nu.6
Marcus Aemilius Scaurus repetundarum reus propter vetuſtiſsimam nobilitatem & recentem patris memoriam abſolutus fuit.93.nu.21
Marcus Antonius Imper.& idem pictor.362.nu.4
M. Cato melius putauit non agnoſcere iniuriã, quàm vindicare.400.nu.128
Marci Caſtricij dictum.430.nu.106
Mare diuinum appellatur.352.nu.591
Mare rerum omnium vtiliſsimum.591.nu.590
Mares ſunt omnibus fœminis robuſtiores. 537.nu.1
Mareſchalij qui dicantur.64.nu.17
Maris incommoda.552.nu.593.
Mariti nobilitas an ad vxorẽ vſque tranſiliat & è contrario.82.nu.1
Maritus ignobilis reginæ,an nobilitetur.89.nu.39
Maritus ignobilibus natus parentibus.36.nu.5
Marius plebeiorum partes defendit.383.nu.35
Martia Flauia ſplendidi generis fuit.7.nu.19
Martianus iuriſconſultus aduocatus fuit.159.nu.18
Martius Septimius triduo ſolùm imperauit.37.nu.7
Martinus Laudenſis tractatum de Primogenitura edidit.414.nu.17
Maſne an fœmina pulchrior.538.nu.4
Maſculorum appellatione, an veniant deſcendentes ex fœmina.491.nu.2
Maſculum non cenſendum ex fœmina natum. 492. num.6
Maſculinum proprie dicitur, quod primo aperit vuluam.457.nu.6
Maſculus repellens fœminas ex ſtatuto poteſt eas admittere.556.nu.2
Maſsilia à Proto condita.360.nu.15
Maſsilia olim Phocenſium colonia.108.nu.75
Materia ſublata tollitur materiatum.648.nu.10
Mater an teneatur dotare filiam.657.nu.6.& nu.8
Mater non tenetur dotare filiam.669.nu.5
Matres cur ardentius primogenitos ament.408 nu.41
Matris ex vtero cæſi Apollini ſunt conſecrati & quare. 545.nu.2
Mater tenetur lactare filium, ita demum ſi eam non dedeceat.109.nu.79.
Matres cupiunt filias ſuas nobilibus viris collocari.115. num.115
Matris nobilitas quid faciat erga filios.86.nu.26
Matrum ignobilitas tenebras offundit filiis.88.nu.35
Matrimonium nõ conſiſtit inter nobilem & infamem aut turpem perſonam.126.nu.173
Matrimonij in diſpẽſatione nobilitas exprimenda.139. num.20
Matrimonium nobilium an requirat inſtrumentum. 246.nu.18.19
Matrimonio contracto inter nobilem & ignobilem an liberi legitimentur.127.nu.178
Matrimonium, dos, & donatio ante nuptias efficiunt vt res aliàs inalienabiles, poſsint alienari. 655.nu.2. & ſequen.
Matrimonium ſequẽs minuit legitimam filiorum primi matrimonij.580.nu.40
Maximinus Imperator Romanus opilio fuit.374.nu.59
Maximinus obſcuris natus parentibus 37.nu 7
Mechanicæ artes omnino ſunt abiectæ,ac iure à pleriſque improbantur.151.nu.2
Medius locus apud quoſdam honoratior.438.nu.116.
Medon Athenarum rex claudus.551.nu.13
Megarenſium puellæ ante nuptias ad Iphinoes tumulum primitias crinium deponere ſolebant. 425. numero 73
Medicina ad rem ſubito parandam frugifera. 306.numero 404
Medicina olim fuit ſcientia paucarum herbarum.340. num.545
Medicina ex quibus petatur.175.nu.35
Medicina quomodo inuenta ab antiquis.179.nu.40
Medicina philoſophiæ an pars ſit.213.nu.287
Medicina omnium artium & doctrinarum nobiliſsima.168.nu.1
Medicina ab experientia orta.179.nu.39
Medicina in tres partes diuiſa.182.nu 55
Medicina ex obſeruatione inuenta.179.nu.39
Medicina quę victu conſtat in duas partes diuiſa. 183. num.59
Medicina eſt deorum munus.187.nu.77
Medicina eſt ſuperuacua.326.nu.494
Medicina non tantum circa corpus ſed & animam ſeruatur.230.nu.292
Medicina ſimplex vtilior ſalubriórque compoſita.324. num.478
Medicina ab oraculis deorum multifariam petita eſt. 168.nu.2
Medicina & medici à medio dicti.304.nu.394
Medicina ars quare omnium ſordidiſsima eſſe dicatur.310.nu.413
Medicarum rerum & morborum multa nomina apud medicos corrupta.317.nu.447
Medicatio & vaticinatio ſibi inuicem cognatæ. 231.numero 298
Medicinæ vtilitatem omnes ſentimus.298 nu.358
Medicinę diuinitas.177.nu.34
Medicinæ authores ab antiquis dij exiſtimati.176.numero 33
Medicinæ arti non imputandum ſi qui medici vitiis aſtricti fuerint.337.nu 530
Medicinæ ſcientia præſertim curatiua Scorpioni & Marti attribuitur.315.nu.438
Medicinæ & philoſophiæ & iuriſprudentiæ coniunctio 235 nu.315
Medicinæ origo.168.nu.2
Medicinę ars è numero pręſtantiorum 187.nu.76
Medicinę ars an deroget nobilitati. 168.nu.1
Medicinę quibus homines in paradiſum ducũtur. 231. num.297
Medicinæ parens Hippocrates.181.nu.48
Medicinam eſſe artem honeſtam ac liberalem.335.numero 522
Medicinam extremam fæcem phyſicę partis eſſe. 315. num.438
Medicinam omnium artium cognitione conſtare.186. num.73
Medicinam eſſe artem illiberalem, quę videntur probare 308.nu.408
Medicinam victus & alimẽtorum appellatione contineri.304.nu.395
Medendi ars abſque miſericordia Dei nihil valet. 314. num.433
Medendi ars cęteris honoratior.307.nu.406
Medendi ars ſomniis diuinis comparata.179.nu.41
Medicamenta omnia noxia. 325.nu.492 pręſertim quę potui dantur.ibid.nu.493
Medicamenta nonnulla animi morbos curant.231.numero 297
Medicamentorum infinita genera.213.nu.288.vbi inuenies nomenclaturam,eiuſque rationem,vim & qualitatem.228.plus minúſve per ordinem alphabeti.
Geſtationes.
Vectationes.
Caballicationes.
Curſus.
Saltationes.
Deambulationes.
Natationes.
Perfuſiones.
Inſolationes.
Fricationes.
Balnea & alia lauacrorum & ſudariorum genera.
Suffitus.
Faſcię, ligamina & nodi.

Nauigat

Nauigationes.
Alia motuum & exercitationum genera.
Vnctiones.
Vaporationes.
Cuphæ.
Cucurbitæ siue Cucurbitulæ.
Ventosæ.
Phlebotomiæ.
Apophoreses.
Caraxationes.
Irrigationes.
Humectationes.
Pyrrateria.
Potionum species.
Lectiones.
Ludi.
Aliæ animi laxationes.
Lecti pensiles.
Terebrationes.
Abstinentiæ.
Oris collutiones.
Sanguisugæ.
Aquæ distillationes.
Aeris mutationes.
Capillorum rasiones.
Peregrinationes.
Vincula.
Vociferationes quæ ἐμφωνήσεις.
Sapones.
Insessus.
Sorbitiones.
Adustiones.
Flexiones.
Euentilationes.
Suffumigia.
Aromata.
Reuulsiones.
Illitiones.
Infusiones.
Vaporaria Græca.
Fomenta.
Mastications.
Lixiuia.
Odoramenta.
Sanguinationes.
Scalpellationes.
Constrictiones.
Paropteres.
Diuersiones.
Exhalationes.
Solicationes quæ & ἡλιώσεις.
Spiritus retentiones.
Scarificationes.
Retractiones.

Medicamentorum infinita genera à medicis excogitata. 213. nu. 288

Medicamentorum mixturæ quare sint fugiendæ. 325. num. 479

Medicamentorum compositiones & mixturas damnatas à Plinio. 323. nu. 476

Medicæ plurimæ mulieres. 294. nu. 321. & sequen.
Diana regina & dea æstimata.
Latona.
Isis.
Medea.
Circe.
Anguitia.
Oecyroë Chironis filia.
Hygea.
Panacea.
Aegle.
Iaso.
Oenone nympha.
Pylydamna regina Aegyptia.
Cybele deorum magna mater.
Hepione Herculis filia.
Pallas illa omnibus nota.
Aspasia.
Maria.
Agameda Homerica.
Hecameda & ipsa Homerica.
Antiochis.
Cleopatra regina.
Cleopatra altera.
Achromos.
Sotira.
Salpe.
Lais.
Olympias Thebana.
Fabula Lybica.
Victoria.
Leoparda.
Elephantis.
Vesta.
Sentia Elis.
Africana.
Trota siue Trotula Salernitana.
Brela Croa filia regis Bohemiæ.
Hildegardis virgo Mogũtinensis.
Margareta quæpiam.
Agnodice Athenienſis & aliæ innominatæ.

Medicæ artis difficultas. 187. nu. 75

Medice cura te ipsum. 315. nu. 436

Medici cùm multos occidant cur passim expetantur. 314. nu. 431

Medici dicti σπατοφάγοι, id est, merdam comedentes. 309. nu. 411

Medici in suis medicamentis rebus sordidissimis vtuntur. ibid. nu. 411. & seq. stercore hominũ & aliorum animalium.
Semine virili.
Menstruis mulierum.
Sudoribus hominum.
Aurium sordibus.
Sputo hominum.
Vrina eorundem, & aliorum animalium.
Vngulis caprarum & asinorum.
Canum vomitu.
Muribus.
Vulture satiato cadauere humano.
Muscis.
Cinere ex capite bubonis.
Vipera & vermibus ex eadem.
Vermibus ex arbore putrida.
Mulorum impetiginibus.

Medici laudãdi quod venenosis ad hominum salutem vtantur. 342. nu. 552

Medici à sacris scriptoribus probati. 190. nu. 102

Medici & obstetrices eiusdem pretij. 310. nu. 414

Medici tenentur gratis curare ægrotos pauperes. 164. num. 44

Medici qui curantes nõ sponte occiderint mundi sunt. 312. nu. 424

Medici parabolani dicti & quare. 311. nu. 415

Medici cur credantur suscitasse mortuos. 314. nu. 434

Medici non est omnes morbos curare. 345. nu. 565

Medicis apud Aegyptios stipendia publica constituta. 305. nu. 399

Medicis magis fauendum quàm aduocatis & iurisperitis. 298. nu. 359

Medicis de nominibus non est contendendum. 319. numero 461

Medico iuueni non est fidendum. 186. nu. 74

Medicorum nomẽclatura per alphabetum. 236. nu. 319. & eorum opera sigillatim descripta. ibid.

Medicorum vana & inutilis opera. 315. nu. 436

Medicorum & professorum eadem ratio. 298. nu. 359

Medicorum iudicio stamus, an vulnus sit lethale. 305. num. 398
An ex vulnere quis sit mortuus, ibid.
An quis verè sit furiosus, ibid.
An militis valetudo ea sit, vt dimittendus sit, ibid.
An ægrotus sit sanæ mentis, ibid.
An morbus redierit ex priori causa, an ex noua, ibi.
Et generaliter in omnibus ad medicinam pertinentibus, ibid.

Medicorum puerilia vitia. 315. nu. 437. & seq.
Adulteria, ibid.
Veneficia, ibid.
Auaritia, ibid.
Arrogantia, ibid.

Medicorum infinitæ contentiones 317. nu. 446

Medicorum opera multi perierunt. 312. nu. 426

Medicorum diligentia. 177. nu. 35

Medicos minime loquaces esse decet. 310. nu. 415

Medicos sordidissima quęque tractare. 309. nu. 411

Medicum prudentem esse oportet, & bonis moribus præditum. 334. nu. 313

Medicus non nisi ætate confecta absolutus. 186. nu. 74

Medicus animi curam gerit. 234. nu. 310

Medicus principis dicitur habere dignitatem. 168. numero 11

Medicus, an iurisperitus, vel aduocatus sit præferẽdus. 298. nu. 360

Mediocritas in omnibus rebus amplectenda. 363. nu. 11

Mediocria omnia saluti corporis consentanea. 203. numero 194

Mediocritas in saltatione sequenda est. 368. nu. 29

Medon vnus ex Græcorum ducibus, qui ad euertendam Troiam nauigarunt, Oilei filius nothus fuit. 78. num. 31

BIU Cujas

Μεγιστᾶνες Latini Summates vocant.382.nu.32
Melampus poëta vetuſtiſsimus. 208.nu. 221. & medicus,ibidem.
Mendicitas eſt conſideranda iuxta qualitatem perſonarum.121.nu.143
Mendum eſſe in legibus,quibus medici parabolani vocantur.311.nu.419
Menedemus philoſophus relicta priore vxore, aliam duxit nobiliorem,quòd reipub.præeſſet.89.nu.41
Menelaides platanus vnde dicta.356.nu.9
Menelaus auus Philippi Macedonis,teſte Aeliano,nothus fuit.78.nu.31
Meneſthei Iphicratis Athenienſis filij reſponſum. 69. num.7
Menelao Helena extra ſortem conceſſa fuit. 509. numero 40
Menonis pœna.405 nu.153
Mentes turbatas per ſymphoniam Aſclepiades ſanitati reſtituit.232 nu 302
Mercatura an nobilitati obſit.357.nu.1
Mercatura quærendis diuitiis multum habet ponderis.360.nu.18
Mercatura ad Barbarorum neceſsitudines plurimùm valet.ibid.nu.15
Mercatura nobilitati derogat.361.nu.20.21.& 22.
Mercaturam plerique celebres viri exercuerunt. 360. num.15. Scilicet
Solon Athenienſis. Maſſalias.
Thales mileſius. Hippocrates.
Zeno. Caro Cenſorius.
Et plerique Reges & Imperatores.nu.17.ſcilicet
Veſpaſianus. Pertinax.
Tarquinius Priſcus. Mercurius.
Mercatores neceſſarij in repub.350.nu.13
Mercatorum codicibus an credendum ſit.103.nu.35
Mercatorum vitia non artis ſed hominum ſunt. 360. num 19
Mercedis modus aduocatorum 188.nu.36
Mercurius vnde dictus ſit.360.nu.17
Mercurius præco deorum dictus eſt. 372.nu.49
Mercurius deus præſúlque furum & mercatorum à poëtis dictus.359.nu.11
Mercurius primus omnium mercaturam tradidit.360. num.10
Mercurius medicinæ inuentor dictus.168.nu.3
Meretrix nobilis.15.nu.30
Meretrix famoſa.17.nu.40
Meſis aurea,tribunal dictum.159.nu.20
Metallum generoſum.21.nu.51
Metrodorus Athenienſis Epicuri diſcipulus.1.nu.1
Metrodorus & ſummus philoſophus & pictor fuit. 361.nu.3
Metus reuerẽtialis iunioris fratris erga ſeniorem.442. num.143
Metus amiſsionis omnium bonorum morti æquiparatur.301.nu.369
Micare,quid ſit.517.nu.77
Michaëlis Hoſpitalis laus.589.nu.32
Midas Phrygum rex auriga fuit.38.nu.8
Miles aut nobilis habens mille in bonis, pauper eſt: plebeius aut ruſticus multò minus habens,diues eſt. 124.nu.156
Miles quis intelligatur iure Canonico.392.nu.81
Miles & priuatus an differant.60.nu.3
Milites quare concubinis dare non poſsint.145.nu.21
Milites à libidine omnino oportet alienos eſſe, ne viribus eneruentur.ibid.nu.21
Milites ad prædam ſorte vocati.508.nu.39
Militis nomen non dedignantur ſibi aſſumere Imperatores & reges 60.nu.3
Militia an nobilitet.60.nu.1
Militia eſt nomen generale.65.nu.2
Militia in animantia bruta quoque confertur.ibid.numero 2
Militia non eſt nobilitas.145.nu.21
Militiam ſimplicem apud nonnullos nobilitatem eſſe. 64.nu.18
Militiam nobilitare qui negent.61.nu.5
Militiarum genera.62.nu.13
Militari arte qui excellunt an nobiles ſint.ibid.nu.14
Milonius cùm primùm ebrius eſſet, ſaltare ſolitus eſt. 366.nu.23
Mimi vnde dicti ſint.364.nu.13
Mimnermi poëte antiquiſsimi in medicos carmen.316. num.439
Minoris melior eſt conditio.652.nu.6
Minor 25.annis poteſt in integrum reſtitui.262.nu.2
Minotauro ſingulis annis ſeptem filij totidémque filiæ edendæ tradebantur. 507.nu.37
Mithecus coquus inſignis è Sparta migrare iuſſus.369. num.35
Mithridates duarum & viginti gentium rex, totidem linguis iura dixiſſe fertur.155.nu.18
Mithridati vigintiduarum linguarum nationes parebant.193.nu.131
Moabitæ primogenitos ſuos aliis præferunt. 415.nu.23
Mobilia ſequuntur ſtatutum loci in quo ſunt. 636.nu. 1 & ſeq.
Aditio dependet ex teſtamento,non à loco.635.numero 1
Modi quibus ſecundus locus in primum adducitur. 576.nu.15
Modiperator quis dicatur.509.nu.42
Modicum donãs pauperibus de nobilitate ſenſiſſe non videtur.123 nu.153
Mœcha famoſa.17.nu.40
Momi querela aduerſus fabricam humani corporis. 390.nu.66
Monachus licet exeat patriam poteſtatem,non tamen perdit iura ſuitatis.56.nu.50
Monachus habetur pro mortuo.149.nu.2
Monachus non perdit iura ſanguinis.152.nu.8
Monachorum nobilitas non cõſideratur in beneficiis. 149.nu.1
Moly herba.168 nu.4
Monetarij inter viles de iure habentur.373.nu.55
Μονὰς principium omnium rerum.465.nu.16
Montes nobiles.12.nu.28
Morbi innumeri.177.nu.34
Morbi ab animi peccatis originẽ trahunt. 248.nu.306
Morbi quidam nobilium peculiares.407.nu.159
Morbi curantur carminibus & cantionibus. 231. numero 299
Morbi niſi periculoſiſsimi pharmicis ſunt irritandi. 341.nu.549
Morbi innumerabiles ex libidine oriuntur. 340. numero 544
Morborum vis.178.nu.37
Morbos ad iram deorum referri.233.nu.307
Morbos ſanare Dei eſt non medici.315.nu.435
Mores à præceptoribus ſumuntur.452.nu.201
Μορολογία quid ſit.514.nu.67
Μορολογεῖς δ'ιονύσιε. ibid nu.eod.
Morum nobilitati nihil obeſt patria.70.nu.9
Mors primogeniti facit locum ſecundogenito. 616.numero 186
Mos & mores an differant.450.nu.191
Mors an quæpiam naturalis ſit.342.nu.556
Mors naturalis proferri non poteſt.ibid.nu.556
Mors,& aliæ humanæ mutationes magis diuites inuadunt,quàm pauperes.136 nu.12
Mors rerum omnium terribiliſsima.343.nu.558

BIU Cujas

Mors multis nos ærumnis & calamitatibus eximit. 327. num. 498
Mortem quæ accelerent 324. nu. 477
Mortis genera quot Mosaicis legibus statuta fuerint. 116. nu. 113
Mortui à medicis resuscitati. 178. nu. 36
Mortui an à medicis suscitentur. 314. nu. 433
Mortuo an nobilitas conferri possit. 55. nu. 45
Mos patriæ considerandus. 368. nu. 31
Mosaica lex prohibebat de scorto natum ecclesiam domini ingredi ad decimam vsque generationem. 76. num. 16
Moyses iussu Domini septuaginta viros ex omni populo seniores delegit, qui secum regerent, iudicarentque populum. 447. nu. 172
Moyses medicus fuit. 188 nu. 81
Moyses ex nobilibus cõstituit Tribunos & Centuriones. 64. nu. 19
Myses sapientissimus ab Apolline dictus. 69. nu. 7
Mulier in dignitatibus succedit ex consuetudine. 484. num. 12
Mulieres an possint inducere consuetudinem vt primo genita præferatur. 494. nu 1
Mulieris primiparæ nitida saliua ieiunis instillata, oculis liuorem suffusionémque quamlibet cruentam efficaciter adimit. 421. nu. 54
Mulier coniugata nõ amplius retinet nobilitatem aut ignobilitatem familiæ. 89. nu. 43
Mulier in quam turpis suspicio cadere potest, ex testamento militis aliquid capere non potest. 145. nu. 21
Mulier quæ in suum corpus peccat perdit, nobilitatem. 145. nu. 2
Mulier ignobilis per maritum nobilem nobilitatur. 82. num. 3
Mulier naturalis si viro naturali & legitimo nubat, ea legitima efficitur, vti maritus eius est. ibid. nu. 2
Mulier nobilis an teneatur lactare filium. 109. nu. 78
Mulier nobilis maiore dote indiget, quàm ignobilis. 124. nu. 155. & 125. nu. 164
Mulieres bonis viris præferunt opulentos. 25 nu. 7
Mulieres habent & dignitatem & nobilitatem ex genere. 89. nu. 44
Mulieres nobilitatis capaces sunt. ibid. nu. 44
Mulieribus etiam nobilibus duo tantùm apud Romanos nomina erant. 409. nu. 166
Mulierum intemperãtia Hippocratem mendacem fecit. 340. nu. 544
Multos imperitare malum est. 466. nu. 21
Mundana nobilitas nihil aliud est quàm rota. 140. numero 22
Mundus vnigenius. 410. nu. 1
Munerum non pretium, sed animus spectandus. 165. num. 50
Munus nobile. 13. nu. 28
Musica laudanda. 363. nu. 10
Musica, Romanorum moribus, absuit à principis persona. 368. nu. 31
Musica nimia non laudatur in honestis viris 363. numero 11
Musica morbos animi lenit ac sanat. 233. nu. 305
Musa nobilis. 13. nu. 28
Mutatio personæ, quæ est causa priuilegij, mutat priuilegium. 651. nu. 7

N

NAbateorum lege, qui suas opes imminuit, publicè mulctatur. 554 nu. 12
Nannius Alcmarianus Miscellanea scripsit. 48. nu. 14
Nascendi claritas. 4. nu. 11
Nascituris potest stipulari pater aut notarius. 479. numero 31
Natales clari. 3. nu. 9
Natalium claritas. 4. nu. 11
Natalium, familiæ, nobilitatis & generis splendor. 7. num. 19
Natalibus restitui quid significet apud iurisconsultos. 46. nu. 3
Natalium restitutio non ad libertos tantum, sed ad ingenuos quoque pertinet. ibid. nu. 3
Natalibus clarus. 3. nu. 9
Natiuitas inspicitur non conceptio in primogenitura. 457. nu. 9
Natos qui lachrymis, mortuos verò qui cantibus prosequantur. 329. nu. 503
Natura præpollet accidenti. 598 nu. 44
Natura omnes olim liberi nascebantur. 544. nu. 29
Natura docet primogenitos esse magis honorandos. 418. nu. 39
Natura primigenia. 410. nu. 1
Natura non dedit imperare fœminis. 484 nu. 13
Naturæ ratio edocet omnem multitudinem ab vno incipere. 465. nu. 16
Naturalis ratio authoritate Senatus commutari non potest 584 nu. 5
Naturales potentiæ quatuor. 317. nu. 451
Naturales ab intestato non succedunt. 583. nu. 59
Maximè si sint legitimi, ibid.
Ac ne legitimati quidem in feudis, ibid.
Natus ante dignitatem præfertur in successione natis postea in regno quod patri obuenit iure hæreditario. 570. nu. 25
Natus ante dignitatem patris quæ illum illustrem facit, non est illustris, sed tantum clarissimus. 567. nu. 6
Natus in terra in qua Christus natus est, an maiori gaudeat priuilegio quàm alius. 71. nu 16
Nauta neque inter viuos neque inter mortuos reponitur. 352. nu. 593
Nectar nobile. 13. nu. 28
Negatio potentior est quam affirmatio. 558 nu. 12
Nemo plus iuris in alterum transfert quàm ipse habet. 611 nu. 148
Negotiatores dignitatem assequi non possunt. 358. numero 3
Nemo omnibus horis sapit. 339. nu. 540
Nemo sibi mortem consciscere debet. 343. nu. 561
Nepos filiæ doratæ exclusæ à statuto, aut quæ renuntiauit an excludatur. 488. nu. 2
Nepos ex spurio non succedit, vti nec eius pater. 490. num. 13
Nec potest institui ex testamento. ibid. nu. 14
Nepos iura suorum nancisci tur & præteritus rumpit testamentum. 599. nu. 48
Nepos non succedit auo ex persona patris sed propria. 608. nu. 119. 120. & 121
Nepos admittitur ad querelam repudiatam non iure transmissionis, sed ex sua persona. 607. nu. 114
Nepos ex filio iam mortuo succedit cum patruis in loco patris. 595. nu. 19. & seq.
Etiam in feudo, ibid.
Et in emphyteusi, ibid.
Et in iure patronatus, ibid.
Etiamsi statutum vocet proximiores, ibid.
Nepos ex primogenita an consequatur ius primogenituræ contra nepotem ex secundogenita. 491 nu. 1
Nepos non rumpit testamentũ aui etiamsi pater ipsius rupisset. 611. nu. 150
Nepos ex filia excludit amitam, si mares excludãt fœminas. 611. nu. 146. nu. 147
Nepos ex primogenito, primogenitus dici potest. 598. num. 42
Nepos dicitur natus ex auo & aui corpore. 597. nu. 36
Nepos ex primogenito mortuo ante auum, an præferatur auo secundogenito. 493. nu. 1

BIU Cujas

Nepos in tutela legitima assumit locũ patris, tum demum si maior est, non aliàs. 607. nu. 109
Nepotes non debent esse deterioris conditionis quàm filij. 697 nu. 39
Nepotes an propriè dicantur filij. 600. nu. 57
Nepotes rediguntur ad conditionem filij eo subducto. 601. nu. 65
Nepotes non veniunt appellatione filiorum, si de gradu fit mentio. 612. nu. 159
Neptis ex filio non repellit amitam. 600. nu. 53
Neptis ex filio primogenito an patruos excludat in iure primogenituræ. 493. nu. 1
Neptuno quamuis vtroque crure claudo, non ademptum est ei maris regnum quod sorte ei obtigerat. 551. nu. 13
Neptunus à Troëzenis cultus. 425. nu. 71
Neptunus Iouis ex vtroque parente frater, ipsum Iouem reueretur. 429. nu. 83.
Neptunus quare Iouem reuereatur. 442. nu. 143.
Nequitia est quæ te non sinit esse senem. 430. nu. 88
Nero barbam suam primam cõditam in auream pixidem, & preciosissimis margaritis adornatam Ioui Capitolino consecrauit. 425 nu. 73
Neptunus κλυτὸς dictus. 132. nu. 9
Neratij cuiusdam improbitas. 118. nu. 126
Nero Pantomimos relegauit. 365. nu. 17
Nero altera fax humani generis mercedem aduocatis constituit. 161 nu. 26
Nerua filius 17. anno publicè de iure respondit. 435. numero 102
Nescio quis, vel qui, siue quidam simpliciter pro ignobili. 3. nu. 7
Nestoris regis vxor marito lectum & cubile parasse traditur. 113. nu. 98
Nicomachus Machonis filius. 176. nu. 32
Nicomachus meretricis filius fuisse traditur. 78. nu. 31
Nigroarum rex monoculus. 552. nu. 17
Nihil interest an statutũ loquatur de primogenito simpliciter, an de primogenito legitimo. 583. nu. 61
Nihil est tam innoxium quod interdum non noceat. 353. nu. 598
Nihil adeo noxium quod non interdum prosit. ibid. num. 599
Nihil sine aqua perfectum. 352. nu. 592
Nireus Græcorum omnium pulcherrimus. 538. nu. 6
Nobilitas patris an transeat ad filios natos ante nobilitatem partam. 570. nu. 29.
Nobiles maximè cupiunt suam domum principalem manere in familia. 671. nu. 3
Nobilitas in Sanctis. 427. nu. 148
Nobilitas amorem fauorémque conciliat. 392. nu. 80
Nobilitas in angelis. 404. nu. 147
Nobilitas à principe procedit. 46. nu. 2
Nobilitas viri in dote constituenda consideranda est. 124. nu. 163
Nobilitas an progrediatur ad transuersales hæredes. 80. nu. 1
Nobilitas à principe data, dicitur natalium restitutio. 46. nu. 3
Nobilitas pecuniis comparari non potest. 59. nu. 14
Nobilitas non verborum, non vultus, non corporis, sed animi est. 137. nu. 14
Nobilitas ab origine orbis repetita. 404. nu. 147
Nobilitas vnde procedat. 58 nu. 11
Nobilitas in astris & syderibus. 404. nu. 147
Nobilitas patriæ an quicquam faciat ad ciuium nobilitatem. 68 nu. 1
Nobilitas consistit in acceptatione eius qui eam confert, nec est in voluntate nec intellectu ejus qui nobilitatur. 52. nu. 27
Nobilitas liberorum an ad parentes ascendat. 80. nu. 1
Nobilitas indignorũ dominorũ non laudãda. 139. n. 20
Nobilitas eò maior, quò antiquior. 90. num. 1. & 6. & 95. nu. 31
Nobilitas non nascitur in ictu oculi. 91. nu. 10
Nobilitas ignoranti conferri potest. 53. nu. 32
Nobilitas incipiens, crescens, & perfecta. 91. nu. 10
Nobilitas & mercatura sibi inuicem repugnant. 358. num. 4
Nobilitas quod sit à patre, iure ciuili inductum est. 85. num. 24
Nobilitas verbis continetur non re. 136. nu. 13
Nobilitas nihil aliud quàm verbi sonitus. ibid. nu. 12
Nobilitas est ius quoddam sanguinis, quod est incõmutabile. 150. nu. 5
Nobilitas est res aduentitia. 66. nu. 13
Nobilitas sine virtute nulla. 138. nu. 16
Nobilitas viri ex vxoris nobilitate illustratur, ignobilitas verò ob vxoris nobilitatem minus obscura redditur. 89. nu. 41
Nobilitas apud omnes in honore habetur. 105. nu. 51
Nobilitas dedecori est sceleratis. 133. nu.
Nobilitas apud Barbaros, virtus apud Romanos in pretio fuit. 42. nu. 17
Nobilitas generis quæ. 133. nu. 14
Nobilitas an per infamiam & scelera amittatur. 145. num. 1
Nobilitas an perdatur ob paupertatem. 147. nu. 1
Nobilitas ex sola vulgi opinione pendet 65. nu. 6
Nobilitas in dispẽsatione matrimonij exprimẽda. 144. num. 20
Nobilitas & dignitas sunt diuersa. 62. nu. 10
Nobilitas etiam inuito à principe conferri potest. 54. num. 42
Nobilitas an in puncto mortis conferri possit. 55. n. 44
Nobilitas mundi, nihil aliud est, quàm inueteratæ diuitiæ. 26. nu. 8
Nobilitas quibus ex rebus quæratur. 24. nu. 1
Nobilitas an vltra pronepotes deriuetur. 73 nu. 2
Nobilitas ex multorum sententia inter bona externa, & fortunæ ponitur. 139 nu. 21
Nobilitas paratur ex militia ciusque laboribus. 62. numero 14
Nobilitas non perditur per infamiam, sed ipsius priuilegia. 146. nu. 5
Nobilitas matris quid faciat erga filios. 86. nu. 26
Nobilitas ætatem an suppleat. 103. nu. 41
Nobilitas in rescriptis & aliàs intelligitur ex loci consuetudine. 66. nu. 9
Nobilitas probatur per famam & communem hominum æstimationem. ibid. nu. 8
Nobilitas generis an scientiæ præferenda sit. 45. nu. 5
Nobilitas vxoris ex viro, non tantum virium habet quàm quæ ex genere est. 83. nu. 11
Nobilitas & diuitiæ sunt res omnino separatæ. 29. n. 16
Nobilitas non excusat ab his quæ facere tenemur. 113. num. 99
Nobilitas attribuitur antiquitati. 90. nu. 5
Nobilitatis laus. 132. nu. 13
Nobilitas sanguinis non amittitur per monachatum. 150. nu. 5
Nobilitas summa apud Deum, clarum esse virtutibus. 40. nu. 12
Nobilitas an descendat ad bastardos legitimatos. 76. num. 17
Nobilitas monachorum non cõsideratur in beneficiis. 147. num. 1
Nobilitas vero Deo tribuitur, ignobilitas aliis. 131. numero 5
Nobilitas an inter bona naturæ, an fortunæ collocanda sit. 47. nu. 4
Nobilitas an transeat ad liberos natos ante nobilita-

BIU Cujas

tem parentis.74.nu.7
Nobilitas à Platone in quatuor ſpecies diuſa. 42.nu.18
Nobilitas non præſumitur,niſi probetur.66.nu.13
Nobilitas ſanguinis quæ.32.nu.1
Nobilitas contemptui & ludibrio eſt,vbi paupertas eſt, 149.nu.9
Nobilitas ſola ſine literatura ſufficit ad obtinẽdam diſpenſationem beneficiorum.99.nu.13
Nobilitas mariti an ad vxorem vſque trãſiliat,& econtrario. 10.nu.1
Nobilitas & ignobilitas morte non finitur.123.nu.152
Nobilitas ſine diuitiis manca eſt & mutila.149.nu.9
Nobilitas per gloriam intelligitur.130.nu.3
Nobilitas politica & ciuilis.41.nu.13
Nobilitas an ſit de iure naturali.47.nu.4
Nobilitas inter bonorum genera collocatur. 132. numero 12
Nobilitas an tranſeat ad filios naturales.74.nu.10
Nobilitas an,& quomodo præſcribatur.72.nu.1
Nobilitas facit vt concedatur immunitas.126.nu.172
Nobilitas non ſupplet ſcientiæ defectum.45.nu.9
Nobilitas quid.19.nu.46
Nobilitas parentum etiam ad filios furioſos & dementes deſcendit.73.nu.4
Nobilitas in poſteros an deſcendat.72.nu.1
Nobilitatis lux.6.nu.15
Nobilitas & diuitiæ inuicem compenſantur. 30. nu.22
Nobilitatis commendatio ex ſacris literis.129.nu.1
Nobilitatis definitio.29.nu.11.& 46.nu.1
Nobilitatis in præſcriptione an ſcientia principis requiratur.72.nu.2
Nobilitatis ſcriptores.1.nu.1
Nobilitatis & virtutis diſcrimen.41.nu.14
Nobilitatis nomina inania.139.nu.19
Nobilitatis propria liberalitas. 384.num.40.& numero 41.42
Nobilitatis gradus ſunt.390.nu.67.68.69
Nobilitatis prærogatiuæ & priuilegia.96.nu.1
Nobilitatis tria genera.24.nu.3
Nobilitati nõ præiudicat,qui in ſuis agris exercet agriculturam propriis manibus.354.nu.2
Nobilitati virtus anteponenda.41.nu.16
Nobilitati morum nihil obeſt patria.70.nu.9
Nobilitati magis omnibus in rebus fauendum.129.numero 193
Nobilitati derogatur per artem cauponariã.372.nu.45
Nobilitatem annexam quæ feuda habeant. 57.nu.1.& num.2
Nobilitatem qui ſola virtute metiantur.40.nu.11
Nobilitatem vnam & eandem omnibus donauit Deus. 134.nu.5
Nobilitatem perdit qui viles artes exercet. 151. nu.1
Nobilitatem inducere poteſt conſuetudo.85.nu.23
Nobilitatem mentientes ſuperbi plerunque ſunt. 143. num.9
Nobilitatem ſibi falſo aſſumentes, in quod crimen incurrant.72.nu.1
Nobilitare aliquem flagitiis.15.nu.30
Nobilitare pro notum facere apud Plinium accipitur. 2.nu.4
Nobilitata periuriis mulier.15.nu.30
Nobilitata crudelitas.ibid.nu.30
Nobilitatus à principe an amittat beneficia popularium.55.nu.48
Nobilitatus ab Imperatore vel Rege,præfertur nobilitato ab inferiore.47.nu.7
Nobilis domi,quid ſit.406.nu.155
Nobilis quando reſtituatur in integrum.128.nu.188
Nobilis ſtatim ex aſpectu apparet.389.nu.63
Nobilis rapiens è manu popularis, vel eius veſtem dilacerans,an offendat in perſonam.394.nu.89
Nobilis poteſt liberè tranſigere ſuper relicto annuo pro alimentis.399.nu.122
Nobilis non cogitur ſolus viuere.121.nu.142
Nobilis ſatis is dicitur, & inter nobiles cõnumeratur, qui habet merum & mixtum imperium, ex priuilegio,vel conſuetudine.58.nu.8
Nobilis ſi per aliquem pauperem committat aliquod delictum, an eadem pœna puniendus ſit qua pauper qui delictum perpetrauit.119.nu.129
Nobilis ob feudum nobile deſinit eſſe nobilis, ſi feudem habere deſinat.60.nu.18
Nobilis ſine liberis videtur deceſsiſſe, qui etiam naturales filios reliquerit.144.nu.14
Nobilis qui per delicta amiſit nobilitatem, ſi ad bonos mores redierit an eandem recuperet.146.nu.3
Nobilis an poſsit facere vt ignobilis ſibi cedat.106.numero 56
Nobilis ſi deſiſtat ab artibus ſordidis an recuperet nobilitatem.151.nu.5
Nobilis vxor non minus ſubdita viro quàm ignobilis. 113.nu.97
Nobilis prohibitus emere ſi emat per famulum aut alium,an valebit contractus.397.nu.109
Nobilis tranſgrediens & contemnẽs mandatum principis, vtrum grauius puniatur quàm ignobilis. 118. num.124
Nobilis obſcuro opponitur.5.nu.14
Nobilis impetitus fugere non tenetur.107.nu.63
Nobilis quando in vinculis & carcere detineri debeat. 102.nu.32
Nobilis quis verè dicatur.33.nu.2
Nobilis fraudem faciens ſtatuto prohibenti ipſi cedi actionem,non admittitur ad actionem. 397.numero 107.108
Nobilis abſolutè non eſt qui ex maioribus bonis ortus eſt,ſed qui author poſterorum eſt.26.nu.11
Nobilis propriè dicitur quem princeps nobilitat. 46. num.2
Nobilis cenſetur egregia perſona.104.nu.46
Nobilis quis verè appellatur, cui nõ aliena,ſed ſua virtus ad nobilitatem opitulatur.42.nu.18
Nobilis & literatus præferendus eſt literato tantum. 98.nu.10
Nobilis an per exercitium artium ſordidarum præiudicet nobilitati filiorum.376.nu.1
Nobilis eſt,qui vulgi opinione nobilis eſt.65.nu.6
Nobilis & nobilitas vnde & quare ſic dicuntur. 1. numero 3
Nobilis maior 14. annis poteſt contrahere & litigare cum procuratore.103.nu.41
Nobilis non poteſt petere ſalarium ſui laboris.386.numero 49
Nobilis pro noto accipitur.1.nu.3
Nobilis ſuccedens in actione contra popularem non incidit in ſtatutum prohibens nobili actionem cedi. 397.nu.106
Nobilis & generoſi differentia.21.nu.52
Nobilis ſatis eſt qui diues eſt.24.nu.3
Nobilis epitheton tribuitur & hominibus ignobilibus & aliis rebus quàm hominibus, atque etiã rebus in animatis:ita enim vocantur.11.nu. 28. & multis ſeq.

Actores ludorum.
Aedificia.
Ancilla.
Animalia.
Arator.
Bella.
Collum.
Colores.
Dies.
Equi.
Accipenſer.
Aes.
Serui.
Antidota.
Aues.
Canes.
Coronæ.
Curæ.
Emplaſtra.
Exemplum.

BIU Cujas

Fel. Feræ.
Flumina. Fontes.
Forma. Fundi.
Gustus. Herbæ.
Inimicitiæ. Lethum.
Medici. Municipia.
Nomen. Numen.
Olympionicæ. Opes.
Opus. Opera.
Oratio. Palma.
Pecuariæ. Phaleræ.
Philosophi. Pictores.
Pocula. Pœna.
Pugnæ. Purpura.
Rhetores. Sagittarij.
Spolium. Sulphur.
Tabulæ. Templa.
Virga. Vites.
Vina. Vrbes.

Nobili an sit necesse facere mentionem nobilitatis in impetratione beneficij. 388.nu.61
Nobili de sanguine qui superbit, de nobiliori stercore intumescit.140.nu.22
Nobili dedecus in publico comparere cum squalidis vestibus.104.nu.48
Nobili dicenti se habere mandatum à principe an credatur.103.nu.39
Nobili relictum nō ita diuiti,vt viuere possit,aut filias dotare pro suæ nobilitatis ratione, in piam causam censetur datum.123.nu.154
Nobile de omnibus rebus in malam partem interpretari potest.15.nu.29 ibid.nu.30
Nobile feudum suum nobilitat possessorem.58.nu.7
Nobilem ac splendidum non maiorum nobilitas, sed animi virtus efficere solet.34.nu.3
Nobilem ad pugnam prouocare an possit ignobilis. 106.nu.60
Nobiles à diis geniti olim putabantur.131.nu.6
Nobiles se putant pauca donare cùm multa donant. 386.nu.50
Nobiles perdunt priuilegia nobilitatis per exercitium mercaturæ.358.nu.4
Nobiles vrbes quare dicantur.69.nu.5
Nobiles in vtranque partem & virtutis & vitiorum ignobiles vincunt.399.nu.124
Nobiles ciues in iure Canonico.23.nu.61
Nobiles libertatem præ cæteris desiderant. 384.nu.39
Nobiles efficiuntur qui lateri principis adhærent. 48. num.10
Nobiles non possunt suis subditis imponere angarias. 402.nu.137
Nobiles aduenæ vtuntur priuilegiis popularium.400. num.130
Nobiles viros iuri ciuili operā dare decet. 399. nu.125
Nobiles cupiunt suam principalem domum manere in familia.380.nu.23
Nobiles ij existimātur,quibus adest progenitorum virtus & opulentia.26.nu.11
Nobiles olim quinam dicebantur.18.nu.43
Nobiles an possint subditis venationes prohibere.405. num.150
Nobiles an ignobilibus mitius puniantur, aliquorum sententiæ.116.nu.115
Nobiles nō patiuntur sua nomina scribi in instrumentis.389.nu.62
Nobiles in collectis tenentur contribuere pro bonis non seruilibus,pro cæteris verò non.125.nu.166
Nobiles etsi ad præsens videantur ignoscere, tamen in posterum iram seruant.145.nu.23.
Nobiles qui sceleribus amiserunt nobilitatem, an immunes sint ab oneribus nobilitatis.46.nu.7
Nobiles domi suæ conueniendi, si quid cum eis agendum est.104.nu.46
Nobiles hi existimantur apud Turcas qui stipendia ex militia à principe accipiunt.62.nu.14
Nobiles facti populares ex statuto non perdunt priuilegia nobilium.56.nu.53
Nobiles solent habere duo domicilia.401.nu.131
Nobiles mitius puniuntur quàm ignobiles 146.nu.5
Nobiles,& alij qui in dignitate sunt constituti, an mitius puniantur quàm ignobiles & plebeij. 114.n.108
Nobiles præferendi in assequendis magistratibus. 96. num.1
Nobiles & ignobiles si æquiparentur per statutum, an alteri alterorum priuilegiis potiantur.57.nu.45.& 56
Nobiles pretiosius vestiri debent quàm ignobiles.128. num.188
Nobiles & ignobiles dicuntur iudicis arbitrio. 66.n.11
Nobiles an sint immunes à publicis muneribus. 125. num.165
Nobiles facit consuetudo.65.nu.1
Nobiles olim non nisi cum laude dicti.18.nu.42
Nobiles,aduocati officium exercētes, etiamsi ex eo officio lucrētur, non contribuunt ad subsidia.158.numero 15
Nobiles decapitandi sunt.405.nu.153
Nobiles legationibus obeundis præferendi.104.nu.43
Nobiles cæteris prudentiores & exercitatiores præsumuntur.ibid.nu.41
Nobiles non tam facile conueniri possunt.124. nu.161
Nobiles an subiiciātur quæstionibus plebeiorum.120. num.139
Nobiles vrbium habitatores, rus habitantibus præferendi.21.nu.55
Nobiles in sessionibus, & id genus cæteris vtrum sint ignobilibus præferendi.105.nu.51
Nobiles prohibētur exercere mercimonia.357.nu.2
Nobiles an puniendi sint inconsulto principe. 108.numero 138
Nobiles an in carceribus detineri debeant.102.nu.30
Nobiles suarum vxorum amantiores.143.nu.11
Nobiles Galli vrbes fugiunt,& quare.23.nu.61
Nobiles pœnis in relatiuis æquè ac ignobiles puniuntur.119.nu.128
Nobiles honorum appetentiores suorum progenitorum laudatores, & aliorum contemptores. 141.nu.1
Nobiles in eleemosynis præferendi. 123. nu.154
Nobiles iuramentum fidelitatis præstantes admittuntur ad osculum principis.127.nu.179
Nobiles nobiliter viuentes apud Gallos immunes sunt à talliis, nulla distinctione facta bonorum allodialium,& feudalium.126.nu.168
Nobiles proditores grauius puniuntur quàm ignobiles.117.nu.120
Nobiles nostri temporis & legum & omnium bonarum artium ignari.108.nu.75
Nobiles an hi dicantur qui nati sunt ex matrimonio contracto à nobili cum ignobili muliere. 77.nu.22.
Nobiles an possint grauius puniri ex eodem delicto, quàm ignobiles.120.nu.134
Nobiles possunt suos homines capere & plagis mediocriter castigare.129.nu.190
Nobiles prisci genus suum in deos referebant.18.nu.44
Nobiles qualiter dicti apud Græcos.19.nu.45
Nobiles qui in loco,in quo habitant, nullam habent iurisdictionem, an in collectis contribuere teneantur.125.nu.167
Nobiles an teneantur de facinoribus famulorum.401. num.134
Nobiles an deceat esse emphyteutas aut conductores. 392.nu.91.92
Nobiles pro actore si deposuerint, ignobiles verò pro

BIU Cujas

reo,quibus credendum magis sit.103.nu.34
Nobiles in sacerdotiis cæteris præferendi.98.nu.10
Nobiles primi in nostram sententiam adducendi. 401. num.133
Nobiles ingrati in Deum.120.nu.135
Nobiles possunt esse tutores ignobilium, & è diuerso. 379.nu.16
Nobiles nonnunquam coguntur assumere tutelam ignobilis,ibid.nu.17
Nobilium familiæ à re rustica cognominatæ. 356. numero 10. scilicet

Fabiorum.	Pisonum,
Lentulorum.	Ciceronum,
Bubulcorum.	Iuuencorum,
Porciorum,	Scrofarum,
Pilumnorum.	Iuniorum.
Statiliorum.	Taurorum.
Vitulorum.	Vitelliorum.

Nobilium facta ac dicta omnibus nota præsumuntur, 397.nu,119.nu,111.nu.112.398.nu.113
Nobilium consensus, aut dissensus plebeiorum præferendus est,128.nu,182
Nobilium tria apud Romanos nomina erant,409.nu, 166.& 393.nu.83.& seq.
Nobilium testamenta an præteritione liberorum rumpantur.128.nu.185
Nobilium vitia.141.nu.2
Nobilium voces in electionibus,& aliàs semper præferendæ.103.nu.37
Nobilium consilio leges sanciri debent.101.nu.26
Nobilium differentiæ.33.nu.2
Nobilium promissa pro factis habenda.101.nu.23
Nobilium familia è re rustica.356.nu.10
Nobilium iusiurandum cuiusmodi esse soleat. 400.numero 126
Nobilium in funeribus imagines maiorum deferebantur.122.nu.150
Nobilium peculiaria insignia.407.nu.160
Nobilium hominum virtutem veteres Romani, nobilitatis inertiæ prætulerunt.42.nu.18
Nobilium clementia & placabilitas in victos & alios id genus.400.nu.127
Nobilibus solùm deferuntur armorũ insignia. 48.n.12
Nobilibus permissum arma deferre.107.nu.67
Nobilibus ex matribus qui nati sunt de earum nobilitate aliquid retinent.86.nu.26
Nobilibus etiam prohibitum arma ferre nisi dum peregre proficiscuntur.107.nu.69
Nobilibus omnibus magnis & seriis in rebus nõ semper fidendum.102.nu.27
Nobilior nemo altero est, nisi cui rectius ingenium & bonis artibus aptius. 40.nu.11
Nobiliores ad tractandas nuptias liberorum dementis conuocandi.101.nu.25
Nobiliorum arbitrium præferendum in dementis liberorum nuptiis.94.nu.25
Nobiliter viuere qui dicantur.151.nu.4
Nodorum & ligaminum ars nota Homero. 205. numero 202
Noe agricola fuit.356.nu.9
Nomen primogeniti est nomen ætatis.607.nu.107
Nomina non temere imposita.169.nu.8
Nomina & actiones non veniunt appellatione bonorum existentium in loco.635.nu.1.& seq.
Nomina sunt incorporalia; nec mobilia sunt aut immobilia.ibid.nu.3
Nomina & participia cuiuscunque temporis intelliguntur secundum tempus verbi alterius temporis. 615.nu.177
Nominatio prior maiorem dignitatẽ arguit. 541.nu.2. & maiorem dilectionem.ibid.nu.3
Nonetius laudatus, quod esset sine superbia nobilis. 142.num.5
Non artis,sed hominum vitium, si in arte quis errauerit.339.nu.541
Non est melior conditio eius qui venit contra voluntatem defuncti,quàm qui non venit.640.nu.19
Non præfertur secundogenitus ob maiorẽ prudẽtiam. 619.nu.205
Non retrotrahitur quod hodie incepit valere. 576.numero 10
Non est eadem æquitas succedendi æqualiter & excludendi.606.nu.102
Non grauatur qui non honoratur.585.nu.7
Non potest esse quis filius naturalis tantum,& naturalis & legitimus.579.nu.36
Normanni Galliæ populi.594.nu.17
Nostra non sunt,quæ ex genere sunt.139.nu.21
Notabilis in bonam partem quandoque accipitur. 16. nu.36.quandoque in malam partem. 17.nu.37
Notarius principis dicitur habere dignitatem.167.numero 7
Notarij pro instrumento pro paupere confecto non debent salarium recipere.163.nu.41
Notarij officium vile.158.nu.14
Nothi & legitimi discrimen. 79. nu.33
Nothus dictio Græca.583.nu.63
Noua dispositio facta in casu vero trahitur ad fictum. 610.nu.140
Nouam nobilitatem antiquæ qui præferant.95.nu.32
Nouissimi primi facti à Deo.428.nu.78
Nouus homo quis dicatur. 93.nu.22
Nudum nomen hæredis alteri non nocet.643.nu.35
Nullum est testamentum,si velit præteritus. 645.nu.41
Numa Pompilius suis legibus statuit fructuum primitias Deo Termino sacrificari.425.nu.71
Numa Pompilius Rex collegium figulorum instituit. 374.nu.59
Numidæ fratres Regis filiis eiusdem anteponunt. 594. num.16
Numidæ quantum ætati in successione tribuerint 416. num.34
Nummus fideiussor necessarius.299.nu.364
Nuncij,Apparitores,& Viatores inter abiectos & viles numerandi sunt.373.nu.57
Nutricatio amicitiæ parens.423.nu.65
Nutrix erubescit fieri ea, quæ mater facta est. 110. numero 84

O

OBligatio feudalis transit actiuè in hæredes domini,etiam nulla eorum facta mentione.682. num.8
Obscuro loco natus de nobilitate loquens non est tolerandus.138.nu.18
Obscuri ignobiles dicuntur.5.nu.14
Obscurum nobilitati opponitur.6.nu.16
Obscuritas pro ignobilitate.5.nu.14
Obstetrices & medici sunt eiusdem pretij. 310. nu.414
Oculi non possunt curari nisi totum corpus purgetur. 230.nu.293
Oculorum cxii.morbi.177.nu.34
Oeneo Diana succensuit, quod ei primitias agri non sacrificasset.424.nu.69.
Οἰνέα φειδιμφοδος apud Græcos quid sit. 673. numero 4
Oenopia radix.205.nu.205
Oeneus Pandionis heroum vnus, qui Athenienſium tribubus nomina imposuerunt,nothus fuit.78.nu.31
Oesypum quid.318.nu.453
Officium notarij vile est.167.nu.9
Officium procuratoris vilissimum.166.nu.1
Oliuæ nobiles.13.nu.28

BIU Cujas

Olympiades amisso Alexãdro marito tutelam filiorum regnique administrationem susceptit. 620. nu. 209
Olympiades Alexandri Magni mater Æacidarũ gentem, & genus quomodo illustrauerit 81. nu. 6
Omar Belualfargdianus astrologus. 67 nu. 2
Omne malum ex dispari inoritur voluntate. 465. n. 16
Omnes filij tenentur iurare fidelitatem quandiu res feudalis indiuisa est. 681 nu. 2
Omne fieri per antiquitatem nobilius. 93. nu. 21
Omnes homines iisdem elementis constant. 144. nu. 9
Omnia habet, pecuniam qui habet. 25. nu 5
Omnibus nobilibus nobilior est sapientia 42. nu. 17
Omnis sapientia à Domino. 334. nu. 521
Omnibus hominibus mori necesse est. 327. nu. 495
Onus nobile. 13. nu. 28
Operariis qui præsunt, oportere esse ætate maiores quàm operarios ipsos. 447. nu 173
Opes sunt pabulum malitiæ. 35. nu. 3
Opes suas apud Nabateos qui imminuit publicè mulctatur. 558. nu 12
Opes hominibus pretiosissimæ. 31. nu. 22
Opifices omnes olim viles habebantur. 376. nu. 60
Opifices etiam post mortem nobilitari volunt. 55. numero 45
Opilius Macrinus humili loco natus. 37. nu. 7
Opima spolia quæ dicta. 425 nu 72
Opinio eorum refutata qui dixerunt diuitias esse nobilitatem 148. nu. 8
Opinio quæ non admittit consuetudinem familiæ, nisi ipsa familia haberet ius imperij aut iurisdictioni. 146 nu. 7
Opinio quæ facit æqualitatem inter liberos, in dubio sequenda est. 462. nu. 5
Opinio eorum qui dicunt clericum ligari statuto antè facto, non postea. 625. nu. 5
Qui fuerunt illius opinionis 662. nu. 6
Opiniones quorundam de sorte. 521. nu. 102
Oppida ignobilia. 69 nu. 5
Optimates popularibus opponuntur. 383 nu 35
Optimum medicamentum cibus opportunè sumptus. 341. nu 551
Opulenti ignobilibus opponuntur. 24. nu. 4
Opus nobile. 13. nu 28
Orchestra quid sit. 407 nu. 160
Orcinus libertus quis sit. 526. nu. 3
Ὀρχηστὰς inter hominum pessimos & maximè redarguendos posuit Homerus 367 nu. 24
Ordinaria causa non potest fieri summaria, sed è diuerso. 558. nu. 8
Ordinem qui vult turbare, tenetur actione iniuriarum. 16. nu. 58
Ordo clericalis an nobilitet 64. nu. 1
Ordo nascendi cum est incertus præfertur possessor. 540. nu. 6
Oribasij locus. 223. nu 288
Origo medicinæ. 168 nu. 2
Originalis morbi causa medicis incognita. 326 nu. 443
Originale attestationum debet manere apud seniorem hæredem. 441 nu 136
Originalis causa, non titulus actionis inspiciendus est. 597. nu. 33
Originis & domicilij defuncti locus in statutis inspiciendus est. 624. nu. 12
Qui originis tantum, non etiam alterius domicilij. ibid nu. seq.
Origenes iam canus ad literas Hebræas se cõtulit. 452. num. 205
Orpheus à Tresis mulieribus discerptus. 534. nu. 14
Ottho quandam iuris controuersiam iudicio gladiatorio commisit. 592 nu 8
Quis primo partu genitæ virtus & efficacia. 421. nu. 53

P

PAciscens & contrahens suis hæredibus pacisci videtur 602. nu. 72
Pactum, siue conuentio de nunquam diuidendo rem communem non valet. 677. nu. 1
Pactum aut alia priuati hominis dispositio an valeat vt primogenitus succedat aut aliis prorsus exclusis, aut non æqualiter succedentibus 474. nu. 1
Pactum fratrum vt existentibus masculis ex eis, fœminæ non succedant. 476. nu. 6
Pactum de futura successione non valet. 564. nu. 9
Pactum an valeat vt emphyteusis ad primogenitum perueniat. 476. nu. 10
Pactum quod dotali instrumento comprehensum est, vt quæ matrimonium cõtrahit, æqualiter patri succedat cum cæteris fratribus, iure improbatum est. 478. nu. 17
Pactum quærendæ futuræ hæreditatis non valet. ibid. num. 18
Nec firmatur iuramento, ibidem est enim contra bonos mores, & inducit viam captandæ mortis. ibid nu. 19
Pactum valere in contractu matrimonij vt primogenitus ex eo succedat, quinam teneant. 476. nu. 1
Pæan Apollo. 169. nu. 9
Pæan Iaus Apollinis. ibid. nu. 9
Pædico famosus. 17. nu. 40
Palestritæ oleo vngebantur. 200. nu. 183
Palma nobilis. 10. nu. 28. & 13. nu. 28
Palmæ primigeniæ vis ac virtus. 422. nu 60
Palladæ epigramma in medicos. 316. nu. 441
Pallas quare dicatur nata ex Iouis vertice. 432. nu. 91
Pallas vnigena dicta 410. nu. 1
Pandari votum 424. nu. 68
Pantaleon medicus martyrio coronatus. 189. nu. 89
Pantomimi qui dicantur. 170. nu. 13
Panaceæ vis 207. nu. 214
Papa an possit permittere nobili monacho vxorem vt ducat 28. nu. 186
Papa debet patrem reuereri. 153. nu. 9
Papa interdum memoria fallitur 338 nu. 537
Papa est doctor authoritate, non scientia. ibid. nu. eod.
Papa se medicum profitetur. 236 nu. 317
Papæ & Imperatoris sententia contra ius cõmune non facit ius generale. 613 nu 165
Papas duos simul esse non posse. 529. nu. 21
Parabalani non parabolani legendum esse: & quare. 411. nu. 421
Parabolani qui fuerint. ibid. nu. 420
Parabolani appellatio diluta. ibid. nu. 418
Paradogium quid sit. 57 nu. 2
Parentes impensius amant primogenitos. 417. nu. 37
Paria sunt, non extare & non succedere 640. nu. 16
Paria non nasci & natum mori. 68. nu. 201. & 202
Paria non esse & esse, sed excludi. 554. nu. 12
Paris hospes famosus. 17. nu. 40
Passiua extensio habet locum etiam in correctiuis & pœnalibus 599 nu 50
Pater an possit filium suum primogenitum priuare iure primogenituræ ex qualibet causa. 549 nu 4 & sequen. & quid lex Mosaica ea de re sentiat. 550. numero 6
Pater & filius eadem persona censentur. 596. nu. 31
Pater an possit vnum ex secundogenitis præferre primogenito, & ita hunc priuare iure primogenituræ. 549. nu. 1
Pater non tenetur alere liberos diuites. 68. nu. 14
Filiam tamen diuitem tenetur alere, ibid.
Pater per exercitium sordidarum artium an præiudicet nobilitati filiorum. ibid. nu. 1
Pater an cogatur alere filium, qui suis manibus potest

BIU Cujas

sibi victum comparare.114.nu.104
Pater nō potest præiudicare nobilitati liberorum concessæ à principe sibi suisque liberis.376.nu.5
Pater vt omnium vnus, ita mater omnium vna. 468. num.26
Pater non tenetur dotare filiam quæ indigno nupsit. 127.nu.176
Pater tenetur alere filiam naturalem.697.nu.12
An etiam dotare,ibid.
Pater est nomen honoris ac dignitatis.429.nu.83
Pater an possit priuare primogenitum iure primogenituræ ex causa ingratitudinis. 550.num.10.& quid in regno Franciæ ea de re sit statutum,ibid.
Pater non tenetur alere filium qui se alere potest. 675. num.2
Pater & filius inter se sunt in primo gradu.603.nu.79
Pater an possit fœminas vocare ad successionem, statuto eas repellente.550.nu.8
Pater in quærendis potest præiudicare filiis,& filius patri.477.nu.15
Et reus principalis fideiussori,ibid.
Patres filios magistratus reuereri debent.153.nu.8
Patrem solum generis esse authorē, matrem verò nutrimentum & locum infanti præbere Aegyptij tradūt. 93.nu.21
Patris nobilitas non potest filios degeneres nobilitare, etiamsi mater fuerit deflorata vi aut dolo. 74. numero 10
Patris impedimentum obest filio, quando patri inhabili per filium aliquid quæritur.555.nu.19
Patris calamitas an nocet filio.602.nu.71
Patria nihil obest nobilitati morum.70.nu.9
Patria potestas non est iuris naturalis sed ciuilis. 544. num.29
Patriæ à quibus nobilitatæ.ibid.nu.10
Patriæ nobilitas an quicquam faciat ad ciuium nobilitatem.68.nu.1
Patricij nobiles dicti.22.nu.56
Patricij soli apud Romanos olim in numerum Augurum & Pontificum allegebantur.99.nu.12
Patricij qui & quare dicti.97.nu.4
Patricio ac nobili turpe est ignorare ius.45.nu.10
Patricios inter & plebeios olim apud Romanos non consistebat matrimonium.127.nu.175
Patroclus & Palamedes medicæ artis periti. 192. numero 114
Patroclus operam coquinariam exercuit.369.nu.35
Patrocinari non est dignitatis. 159.num.16.non tamen contrarium est dignitati.ibid.
Patronatus ius, quod aliàs indiuiduum est, quomodo diuidi debeat.532.nu.2
Patronis dissidētibus episcopus potest gratificari. 523. num.8
Patrono nobili alimenta ampliora præstanda. 121. numero 143
Patronus seipsum repræsentare non potest, filium potest.573.nu.11
Patruus non est præferendus nepoti in iure primogenituræ.601.nu.62
Parthi & Persæ quomodo nobilitatem ab ignobilitate distinguebant.108.nu.77
Parthorum nobilitatis insigne.407.nu.161
Parentes ex nobilitate filiorum cohonestantur.80.numero 3
Pater si nobilitatē acceperit à genero ob suum factum liberis non præiudicat.376.nu.4
Parthi trinis bellis à Romanis lacessiti superari nō potuerunt.416.nu.32
Paulus Iurisconsultus aduocati munere functus est. 159.nu.18
Paulus cupiit dissolui & esse cum Christo.332.nu.513
Paupertas aliquibus fuit causa magni mali.31.nu.25
Paupertas vilem siue inglorium etiam nobilem facit. 148.nu.2
Paupertas nō reddit hominem vilem,sed origo & mali mores.ibid.nu.5
Paupertas vilitas dicitur.ibid.nu.3
Paupertas non potest auferre nobilitatem.ibid.nu.5
Paupertas & auaritia in magistratibus suspecta.30.numero 20
Pauperrate an perdatur nobilitas.147.nu.1
Pauperes cur ab honoribus & magistratibus arceantur.31.nu.24
Pauperes pluris æstimant porcellum quàm oculum. 118.nu.126
Pauperes discipuli gratis instituendi sunt.164.nu.42
Pauper nobilis ludibrio habetur.149.nu.9
Pauper aut diues dicitur ex personarum discrimine. 124.nu.156
Pauper nobilis qui palatium reficere non potest,cogitur illud vendere.401.nu.132
Pauperibus præferuntur diuites ad magistratus & honores 30.nu.19
Pauperibus & egenis, gratis tenentur aduocati patrocinari.163.nu.39
Pausaniæ dicteria in medicos.313.nu.429
Peccata venialia in cæteris,mortalia sunt in nobilibus. 384.nu.39
Peccati causæ.25.nu.25
Pecudum nobilitas in quo sit sita.34.nu.3
Pecuniaria pœna qui mulctentur.118.nu.125
Pecunia est omnium regina.25.nu.5
Pecuniæ obediunt omnia.ibid.nu.eod.
Pecuniæ sunt vita hominis.299.nu.364
Pecuniæ appellatione omnia continentur.ibid.nu.5
Pedum doloribus quomodo remedietur.421.nu.55
Pelopidas Thebanus primus militiæ institutionem à venationis meditatione accepit.403.nu.145
Penè,dictio improprietatis.572.nu.10
Penelope Telemachum propriis vberibus aluit. 109. num.81
Pensionarij beneficiorum an teneantur cōtribuere decimis Papalibus,& cæteris id genus.674.nu.10
Per alium iam extinctum quis venire non potest.609. num.127
Per medium inhabile non fit transitus.ibid.nu.126.
Perdiccas Macedonum rex præ amore in grauem morbum incidit.182.nu.54
Peregrino de subtractione rerum,quas se dixit posuisse in naui, aut diuersorio, quantum credatur. 103. numero 36
Perfecta nobilitas.91.nu.10
Periandri dictum de honorandis senibus. 429. nu.84.
Periculo imminenti an nobiles teneantur contribuere.126.nu.169
Persæ toti orbi olim imperarunt. 416. nu.29
Persarum lex maiorem natu ad regnum vocat.ibid.numero 29
Persarum lege minime licebat regem monophthalmon constituere.552.nu.17
Persæ aqua faciem non abluunt, nec eam quoquo pacto attingunt.352.nu.591
Persæ ignem vice numinis coluerunt.347.nu.575
Persæ publicè operam dabant venationi.403.nu.141
Persarum templa πυρεῖα dicta,& vnde.347.nu.575
Persarum reges iura populo reddebant.155.nu.18
Persica in Persis pernicioſa, alibi innocua nonnullorum opinione. 112.nu.90
Persona insignis delinquendo fit vilis.145.nu.2
Persona rem nobilitat,non res personam.58.nu.9
Personis data immunitas, cum persona extinguitur: rebus nunquam.126.nu.171

BIU Cujas

Pertinax Imperator mercaturam per suos exercebat. 52.nu.10
Pertinax Imperator quibus ortus parentibus. 37. numero 7
Perusij si plebeius efficiatur miles, habetur pro nobili. 65.nu.1
Pestem quæ generent.206.nu.210
Pestilentia primùm bruta animantia inuadit.ibid.
Pestilentia ab Hippocrate depulsa.180.nu.43
Pestilentia citharæ cantu fugatur.232.nu.303
Pestilentiæ ex sceleribus oriuntur.233.nu.307
Petrus Bellonus.63.nu.14
Petrus Bellonus Cenomanensis.96.nu.34
Petrus Comestor ex adulterio natus traditur. 79. numero 32
Petro claues regni cælorum creditæ.41.nu.12
Petrus Lombardus quibus parentibus dicatur natus. 79.nu.32
D. Petrus cur filiam suam sanare noluerit.353.nu.517
Phalaris primus Agrigentinorum Tyrannus. 34. numero 3
Phaleræ insigne nobilitatis.407.nu.160
Pharao Aegypti rex quomodo natalem suum celebrauerit.329.nu.502
Pharisæi maiores natu venerantur. 429.nu.82
Pharmaca hominem purum corpore & anima reddentia.230.nu.293
Pharmaca somnifera temporibus admouenda.208.numero 220
Pharmacis non est vtendum, vbi sanitas per diætam potest restitui.341.nu.551
Pharmacum apud Græcos verbum medium est.353.numero 595.
Pharmaceuticam partem medicinæ Homero cogniram.205.nu.203
Pharnaces Parthorum rex prætulit fratrem liberis suis impuberibus in regno.619.nu.204
Pharnaces Parthorum rex Medos validam gentem perdomuit.416.nu.32
Phœbeæ sortes.515.nu.70
Phlebotomiam non conuenire prunæ vel igni Persico.322.nu.470
Philippus sophista sibi auscultantibus promisit immortalitatem.327.nu.496
Philippus Macedo ius dixit. 155.nu.18
Philippus Imperator sanxit poëtas nulla immunitatis prærogatiua iuuari.362.nu.5
Philopœmenes agriculturam exercuit.356.nu.8
Philosophia & medicina sorores.213.nu.287
Philosophiæ ratio in quo sit sita.234.nu.312
Philosophi inter se dissentiunt.337.nu.533
Philosophus philosophum generat. 100.nu.21
Philosophi multi medici. 211. num. 257. & sequent. vsque ad num. 287.inclusiuè. Horum nomenclatura hæc est.

Pythagoras.	Empedocles.
Plato.	Speusippus Athenienſis.
Epicharmus Cous.	Democritus.
Timæus.	Alcmeon.
Aristoteles.	Theophrastus.
Strato.	Eudoxus.
Heraclides Ponticus.	Simon Athenienſis.
Metrodorus Athenienſis.	Apollonius Tyaneus.
	Plutarchus.
Epimenides Cretēſis.	Michaël Psellus.
Sextus Cheroneus.	Poles.
Apuleius.	Conon.
Trachnis.	Proclus.
Azaricon.	Alexander Aphrodiseus.
Theodosius.	Epicurus.
Porphirius.	

Φυλάττεσθαι τὴν ὑβρακα. 39.nu.9
Phœbea ars.168.nu.6
Phœnix præceptor Achillis.451.nu.199
Phryges primigenij.410.nu.1
Phryges lunam pro deo colebant.345.nu.569
Phryges primigenij dicti.95.nu.28
Phrygum insignia leones.50.nu.19
Phrygum & Aegyptiorum contentio de gentis vetustate.95.nu.28
Plantula reuulsa à parēte terra flaccescit ac quasi emoritur.112.nu.91
Plato nobilitatem in quatuor species diuisit. 42. numero 18
Plato nudas adolescentulas cum nudis iuuenibus saltare iussit.368.nu.28
Plato oleum in Aegyptum exportauit, peregrinationis viaticum.360.nu.15
Plato poëtas à sua Repub.reiecit.362.nu.5
Plato Academiam locum insalubrem delegit. 333. numero 515
Plato athleta fuit, ac post se philosophiæ studio dedit. 366.nu.20
Platonis sententia de nobilitate.134.nu.3
Plebeij & ignobiles an grauius puniantur quàm nobiles.114.nu.108
Plebeij grauius puniuntur quàm in dignitate constituti.381.nu.30
Plebeij honoribus Decurionum fungi prohibētur. 97. num.2
Plebeij δημοτικοὶ dicti.ibid.nu.4
Plebeij diuites & honesti nobilium pœna puniuntur. 129.nu.192
Plebeiorum quęstionibus an subiiciantur nobiles.120. num.139
Plebeiorum pœnis milites non subiiciuntur. 60. numero 3
Plebeius aduersus nobilē de dolo aut alia famosa causa agere potest.128.nu.184
Plebeitatis macula quomodo abstergatur.151.nu.6
Plebis appellatione ignobiles tantum continentur.60. num.2
Plebis appellatione ignobiles tantùm cōprehenduntur.380.nu.24.381.nu.27.28
Plebeitatem pro ignobilitate antiquitas vsurpauit.381. num.30
Plinius nunquam aduocationes suas voluit esse venales.160.nu.22
Plinius Iunior cùm tribunus esset, abstinuit se à causis gerendis.156.nu.2
Plinius Secundus studiis animum, venatu corpus exercuit.403.nu.145
Plinij Valeriani locus.222.nu.288
Plinij verba in medicos.312.nu.425
Plinius Secundus XIIII. annos natus comœdiam Græcam composuit.435.nu.104
Plures in vnius locum succedentes loco vnius habentur.681.nu.2
Pia causa est dotare puellas nobiles, etiam dotatas, sed non pro ratione nobilitatis.124.nu.155
Pictoria ars an sordida sit, an honesta.361.nu.2
Pictoriæ artis laus.361.num.3. & 4. vbi videbis multos celebres viros, & inter hos quosdā Reges & Imper. huic arti dedisse operam, videlicet,
Fabium Pictorem hinc ita cognominatum.
Metrodorū philosophū. Hadrianum Imperat.
Euripidem. Socratem.
Aeschinem. Platonem.
Pisanum statutum nobiles magis puniens de matrimonio quàm populares.78.nu.28
Piscennius Niger quibus progenitus parentibus.37.nu mero 7

BIU Cujas

Piſonis nobilitas.35.nu.4
Piſtores à perfectiſsimatus dignitate arcẽtur.370. numero 37
Piſtores inter viles & ſordidos annumerantur.ibid.numero eod.
Piſtores dulciarij qui.370.nu.39
Piſtores ad Perſicum vſque bellum Romæ non fuerunt.ibid.nu.38
Podagræ carminibus auxiliatur.232.nu.301
Podalirius Cyrnam Damæthis regis filiam tecto delapſam priſtinæ ſanitati reſtituit.176.nu.30
Pœna parricidarum,eiúſque ratio.351.nu.589
Pœna eius qui ſibi mortem conſciuit.344.nu.562
Pœnæ arbitrariæ ſub arbitrio iudicis relictæ ſunt.129. num.132
Pœnarum delectus non habet locum in monachis qui ſunt ex nobili genere.149.nu.1
Pœnarum ad deprecationem prodeſt nobilitas & dignitas.116.nu.115
Pœonia manus.306.nu.401
Pœoniæ herbæ.ibid.401.
Pœon vnde dictus,ibid.nu.401
Poëſis loquens pictura dicitur.362.nu.5
Poëtica ars hiſtrionicæ proximè accedit.ibid.nu.5
Poëticam artem deorum immortalium munere hominibus datam eſſe,multorum teſtimonio. 334.nu.521
Poëtæ pictoribus iunguntur.358.nu.5
Poëtæ poſt mortem nobilitantur.55.nu.45
Poëtæ quos laudant,à diis genitos dicunt.19.nu.45
Poëtæ multi medici.196.nu.165 & ſeq. vſque ad num. 256.incluſiuè.Horum nomina ſunt.

Orpheus.	Aegidius monachus.
Homerus.	Muſeus.
Virgilius.	Heſiodus.
Diagoras.	Melampus.
Aratus.	Empedocles.
Alcæus.	Endemus.
Seruilius Democrates ſiue Damocrates.	Ptolemæus Cytherius.
	Nicander Colophonius.
Aemilius Macer Veronenſis.	Andromachus Cretenſis.
	Dorotheus.
Petritius.	Ruphus Epheſius.
Cecilius Arginus.	Marcellus Sidites.
Silius Italicus.	Philotas.
Philo Tharſeus.	Q Serenus Sammonicus.
Petronius Arbiter.	Periander.
Timariſtus.	Ionicus Sardenſis.
Rhamnius Fannius.	Vindicianus.
Morſinus Atheniẽſis.	Heliodorus Athenienſis.
Decius Auſonius.	Strabus Gallus.
Ioannes Vrſinus.	Philes.
Flauius Grammaticus.	Hieronymus Fracaſtorius.

Pogij in medicos facetiæ.316.nu.440
Polemocrates Machaonis filius medicus. ibid.nu.32
Polycarpus Ioannis Apoſtoli diſcipulus.427.num.77. Eiuſdem dictum in Marcionẽ hæreſiarcham, ibid.
Polygnotus pictor celeberrimus animi cauſa artẽ pictoriam exercuit.168.nu.2
Pomorum quorundam exquiſitorum eſus interdictus olim pauperibus.122.nu.147
Pompeius vnico digito ſcalpere deprehenſus.398. numero 114
Pompeius magnus venationibus leonum & elephantorum operam dedit.403.nu.145
Pompeius ignobilibus ortus parentibus.36 nu.5
Pontifices medici.195.nu.164
Pontifices maximi ex humili fortuna clarum nomen qui ſibi vendicauerint.39.nu.9
Pontifices Romani omnia iura in ſcrinio pectoris ſui recondita habent.338.nu.537
Populares pro vili,humili & abiecto nonnunquam accipitur.380.nu.26
Popularis effectus nobilis, an excuſetur à muneribus nobilium.56.nu.54
Popularium inimici ſunt nobiles.141.nu.2
Populi appellatione veniunt nobiles. 380. nu.24.380. num.25
Populus & magnates vbi locum eligendi obtineant. 540.nu.3
Porcorum carnes, ſeruorum cibus olim fuit. 122. numero 147
Porphyrius religionem Chriſtianam multis conuitiis inſectatus eſt.213.nu.285
Porri primitiui, &primùm producti ſuccum expreſſum,& aceto pari menſura immixtum abſorptúmque ſæpius à lienoſo, prodeſſe. 422.nu.58
Portugallia olim Luſitania dicta.411.nu.4
Poſſeſsio generalis iuriſdictionis quæritur & præſcribitur per vnicum actum & exercitiũ iuriſdictionis. 589.nu.2.& ſeq.
Eiuſdem ratio,ibid.
Et niſi alter eſſet in poſſeſsione,ibid.
Poſſeſsio qualitatis releuat ab onere probandi. 543. num.21
Poſſeſsio ius primogenituræ inducit.623.nu.229
Poſſeſsionem qui prius habuit,præferendus. 544. numero 1
Etiam in vniuerſalibus,ibid.
Etiam in beneficiis.nu.2
Poſſeſsiones nõ viros, ſed viri poſſeſsiones nanciſcuntur.58.nu.9
Poſſeſſor quot modis præferatur aliis.543.nu.25
Poſsidentis melior eſt conditio.545.nu.4
Poſthumus ex filio primogenito,an & ipſe patruo preferendus ſit.623.nu.230
Poſtremum iudicium etiam extra teſtamentum dicitur.667.nu.2
Poſthumus Imperator quibus ortus parentibus.37.numero 7
Potentia ſuccedendi tranſmittitur.608.nu.115
Potẽtius ius quod quis habet iure proprio quàm quod alieno.614.nu.172
Potentes poterter tormenta patiuntur. 120.nu.135
Poteſtatem offendens, æquè poſt officium puniendus, acſi adhuc eſſet in officio.153.nu.7
Potio ſancti Pauli.188.nu.86
Potior eſt in quo duo neceſſaria prius reperiuntur, licet vnum in alio prius fuerit.575.nu.5
Potior eſt cui ius eſt quæſitum ante conditionis euentum.ibid.nu.7
Potor nobilis.14.nu.28
Pramnij vini virtus.127.nu.177
Praxagoras Cous medicus ab Aeſculapio traxit originem.181.nu.52
Præclara nobilitas.4.nu.10
Præclara omnia rara.380.nu.22
Præconum munus non omnino contemnendum. 372. num.49
Præconum duo ſunt genera.372.nu.49
Præconum munus ignobile.ibid.nu.48
Præda ſorte plerunque diſtribuitur.508.nu.40
Prædo famoſus.16.nu.40
Præfecti prętorio ſub Alexandro clariſsimi fuerunt. 3 num.13
Præfecti ſorte delecti.512.nu.56
Præfertur de iure qui gradu prior eſt.521.nu.102
Prælatus renuntiat in præiudicium etiam graue eccleſiæ ſi per id reditur ad ius commune.557.nu.7
Præmia non paternæ ſed propriæ fortitudinis. 138. numero 15
Præmium cui debeatur ſi duo ſimul ad brauium peruenerint.536.nu.11

BIU Cujas

Præscriptio non extenditur. 590. nu. 1
Præscriptio habet vim pacti. 564. nu. 2
Præscriptio pacto potentior. ibid. nu. 3
Præscriptio non prohibetur ex contractu. 565. nu. 5
Præside collegij absente, maior pars debet conuocare minorem. 439. nu. 120
Præstat diuitem esse & popularem, quàm nobilem & mendicum. 30. nu. 22
Præsumptio maioris prudentiæ, an sit ratio statuti præferentis primogenitum. 619. nu. 205
Pretium rei redemptæ pertinet ad hæredes rerum mobilium. 678
Prætori qui alapam dederit, capitaliter puniendus est. 153. nu. 6
Priamus Polydorum nouissimũ filiorum charissimum habuit. 418. nu. 42
Prima causa repræsentatur in secunda. 601. nu. 66
Prima pro optimis ponuntur. 423. nu. 63
Prima quæque nouissimis esse meliora. 424. nu. 66. & 40. num. 114
Primates plebeiis opponuntur. 383. nu. 36
Primigenia verba. 410. nu. 1
Primigenia quę dicantur. ibid. nu. 1
Primigenia semina. ibid. nu. 1
Primigeniæ pecuariæ. ibid. nu. 1
Primislaus tertius Bohemorum rex, ex bubulco & armentario rex factus. 39. nu. 9
Primitias spoliorum ex hostibus diis offerre soliti veteres. 425. nu. 72
Primitiæ mundi muliebris. ibid. nu. 73
Primogenij qui dicantur. ibid. nu. 1. 410. nu. 1
Primogenius adiectiuè & substantiuè dicitur. ibid. nu. 1
Primogenitus qui renuntiauit iuri primogenituræ in fauorem omnium fratrũ an possit reuocare huiusmodi renuntiationem. 562. nu. 1
Primogenitus ex geminis simul & eodem partu natis vter sit cum ignoratur, quid faciendum sit. 497. numero 1
Primogenitus an possit renuntiare in fauorem secundogeniti tantum. 560. nu. 1
Primogenituræ qualitas non potest esse extincto proprio subiecto. 609. nu. 130
Primogenituræ ius an vendi aut cedi possit. 564. numero 7
Primogenituræ definitio. 413. nu. 12
Primogenituræ dignitas trãsit ad eum qui virtute animi pręfulget. 552. nu. 18
Primogenituræ ius quomodo statuendum. 546. nu. 4
Primogenituræ ius tantum ad alterum contendentium pertinet. 521. nu. 99
Primogenituræ ius est indiuiduum. 554. nu. 13
Primogenitus an possit renuntiare in fauorem tertiogeniti, in prędudicium secundogeniti. 561. nu. 1
Primogenitus an possit renuntiando prędudicare suis liberis. ibid. nu. 5
Quid si primogenitus renuntians sit minor, ibidem num. 6
Quid si primogenitus ignoret ius primogenituræ sibi competere, ibid. nu. 7
Quid si dubiter, ibid.
Primogenitus legitimatus an succedat in iure primogenituræ, vt cæteris legitimis posterioribus pręderatur. 573. nu. 1
Primogenitus cum solus succedit in regno aut comitatu & aliis dignitatibus regalibus, an debeatur legitima cęteris filiis. 573. nu. 1
Primogenitus si non possit succedere ob dementiam aut aliam inhabilitatem, princeps potest ei gratiam facere vt succedat in prędudicium secundogeniti. 555. nu. 21
Primogenitus si succedat, haud dubie filia ipsius illi succedet patruo repulso. 494. nu. 7
Primogenitus si non sit idoneus moderando principatui, an pater poterit ei secũdogenitum prędferre. 550. num. 11
Primogenitus priuatus an retineat legitimam. 551. numero 12
Primogenitus regis an debeat solus appellari filius regis, an & cęteri etiam. 570. nu. 1
Primogenitus si non succedat, an secundogenitus habeat ius primogenituræ. 459. nu. 1. & seq.
Primogenitus, pecorum primogenita recipiebat. 414. nu. 20
Primogenitus tenetur fratribus alimenta prędstare. 469. num. 33
Primogenitus vt quis dicatur, an sufficiat momento prędcedere. 458. nu. 1
Primogenitus an possit renuntiare iuri primogenituræ, & sic fratres æqualiter admittere. 556. nu. 1
Primogenitus quid sit. 456. nu. 3. & 457. nu. 7
Primogenitus principium virtutis patris dicitur. 419. num. 46
Primogenitus legitimatus non capit ius primogenituræ. 580. nu. 49
Primogenitus si sit inhabilis, & non habeat vnde possit viuere, & feudum sit magnum, is qui ei succedit debet ei tantum dare ex fructibus feudi paterni, vt inde possit sustentari. 556. nu. 23
Primogenitus si sit claudus, an possit priuari iure primogenituræ. 551. nu. 13
Primogenitus non est nisi & idem sit legitimus. 576. num. 16
Primogenitus & cęteri filij regum, an possint reges vocari. 571. nu. 1
Primogenitus non dicitur extinctus cùm ex eo nepos supereſt. 597. nu. 34
Primogenitus & proximior, an differant. 613. nu. 160. 613. nu. 161
Primogenitus non recte Latine dicitur. 410. nu. 1
Primogenitus succedit tanquam hęres, non iure proprio, aut sanguinis. 584. nu. 585. nu. 12
Primogenitus multorum naturalium legitimatorũ nullo existente legitimo, non obtinet ius primogenituræ. 583. nu. 60
Primogenitus regis quis dicatur. 566. nu. 2
Primogenitus se includens secundogenitum perpetuo excludit. 602. nu. 73
Primogenitus si possederit res quaspiam quę non erant iuris primogenituræ 30. annis, scientibus & patientibus fratribus, an prędscriptio hîc locum habeat. 565. num. 8
Primogenitus si renuntiauerit primogenituræ & fratres nondum acceptauerint renuntiationem, an sit locus pœnitentię. 562. nu. 3
Primogenitus regis ad dextram eius sedere debet. 413. num. 13
Primogenitus & cęteri filij regum an propriè dicantur reges. 572. nu. 8
Primogenitus an patiendo fratres communiter administrare longo tempore, censeatur iuri primogenituræ renuntiare. 560. nu. 1
Primogenitus furiosus ne in priuatis quidem bonis, & non feudalibus obtinet ius primogenituræ. 553. nu. 8
Primogenitus naturalis si legitimetur per matrimoniũ ante natiuitatem secũdogeniti, an prędferatur secundogenito. 580. nu. 48
Primogenitus an dicatur, qui manum primũ protulit, etiamsi totus prior non nascatur. 457. nu. 8
Primogeniti æqualiter succedentes cum cæteris, habẽt tamen aliquid præcipuum. 554. nu. 11
Primogeniti olim habebãt vestem peculiarem. 414. numero 17

BIU Cujas

Primogeniti olim fungebantur officio sacerdotis. ibid. num. 18
Primogeniti cæteris sunt robustiores & formosiores. 537. nu. 1
Primogeniti fœtus meliores, nouissimi deteriores. 420. num. 48
Primogeniti in vocabulo aliquid mysterij subest. 427. num. 77
Primogeniti olim benedicebant fratribus minoribus. 414. nu. 17
Primogeniti apud vniuersas gentes in regno succedũt. 416. nu. 35
Primogenito si dominus fecerit gratiam adhuc patre superstite, de feudo paterno, an post mortem patris hæc gratia præiudicabit secundogenito. 555. nu. 22
Primogenito masculo non existente, filia primogenita succedit. 486. nu. 18
Primogenitum omne quare Deus præceperit sibi sanctificari. 424. nu. 68
Primogenitorum ius propter bonum publicum contra regulas iuris communis introductum. 585. nu. 13
Primogenitos esse magis honorandos natura docet. 418. num. 39
Primogenitos parentum nomine vocari solitos. 420. num. 47
Primogenita pulchriora & robustiora. 424. nu. 67
Primogenita & prima quæque efficaciora esse ad medicamenta & magica remedia. 421. nu. 52
Primogenitura non habet locum in successione aliorum collateralium quàm fratrum. 623. nu. 4
Primogenitura est quædam dignitas. 579. nu. 37.
Primogenitura apud Iudæos sacra. 564. nu. 11
Primogenitura apud Hebræos maribus tantum competebat. 485. nu. 17
Primores populo opponuntur. ibid. nu. 37
Primum an de vno dicatur. 671. nu. 2. & 3. & 5
Primum decretum dicimus etiamsi secundum non interueniat. 456. nu. 5
Primus venisse dicitur qui sequentem non habet. ibid. num. 5
Primus de vno apud Hebræos dicitur. ibid. nu. 4
Princeps aut Papa vel superior an & quando possit regem priuare regno. 552. nu. 4
Princeps quid significet. 417. nu. 36
Princeps an possit concedere patri vt ius primogenituræ inter filios diuidat. 552. nu. 1
Princeps etiam aliquem tacite nobilitat. 48. nu. 9
Princeps nouas dignitates potest constituere. 57. nu. 5
Principes nunquam sine medicis esse debent. 305. numero 400
Princeps an possit indignum nobilitare. 52. nu. 25
Princeps quos vult nobilitat. 46. nu. 1
Princeps an & quomodo, & quos nobiliter. ibid. nu. 1
Princeps exercitus quis. 63. nu. 15
Principes quales in repub. tales reliquos esse ciues. 120. num. 137
Principis procurator dicitur habere dignitatem. 167. num. 7
Principis filius is nõ dicitur qui ante principatum natus est. 566. nu. 3
Principium, cuiusque rei potissimam partem esse. 423. num. 64
Principum statuæ cur dextra porrecta sculpantur. 413. num. 16
Principale an de vno dici possit. 671. nu. 1. & 3. & 5
Principale & principaliter quid & quomodo dicitur. 672. nu. 7
Principum verba nunquam irrita esse debere. 101. numero 24
Prior ex legatariis nominatus prior eligit. 547. nu. 3
Prior qui nascitur an semper robustior sit. 673. nu. 3
Prisci nobiles genus suum in deos referebãt. 18. nu. 44
Priscis temporibus nullum opus ignominiæ fuit. 360. num. 15
Priuati qui dicantur. 60. nu. 3
Priuati duobus modis dicuntur. 62. nu. 11
Priuata nobilitas. 10. nu. 19
Priuatus omnis non est ignobilis. 62. nu. 12
Priuilegia medicorum à legibus tradita. 235. nu. 317
Priuilegium priuilegiato nunquam est noxium. 56. numero 53
Priuilegium confertur etiam ignoranti. 53. nu. 34
Priuilegium non procedit à priuilegiato sed à priuilegiante, à quo sumit essentiam. ibid. num. 34
Priuilegium nouum non tollit antiquum. 56. nu. 50
Priuilegium amittitur per contrarium actum. 358. numero 4
Priuilegium personale non egreditur personam. 82. numero 4
Priuilegium si sit filiis concessum propter parẽtes, mortuis parentibus cessat priuilegium. 571. nu. 3
Priuilegium filiis concessum an ad nepotes transeat. 621. nu. 214
Priuilegium successoris secundum varietatem temporis & personæ attendi debet. 441. nu. 133
Priuilegium tacitæ hypothecæ pro dote, an habeat locum inter Iudæos. 662. nu. 10. & seq.
Priuilegium in dubio reale. 602. nu. 72
Priuilegium ætatis personale. 607. nu. 108
Priuilegium cessat cessante causa illius. 614. nu. 170. & an semper. ibid. nu. 171
Priuilegium personale patris transit in liberos. 607. numero 110
Priuilegium atque etiam beneficium intelligi debet sine alterius præiudicio. 620. nu. 212
Prius & posterius dicitur ratione vnius horæ. 458. nu. 2
Probandi onus semper ei incumbit qui se dicit vel patremfamilias vel filiumfamilias esse. 544. nu. 29
Probatio dubia interpretatur pro producente redeundo ad ius commune, licet aliàs secus. 557. nu. 8
Probatio non intelligitur probatio nisi sit valida & efficax. 395. nu. 98
Probum & bonum quid dicatur. 137. nu. 13
Procas Albanorum rex quot annis regnauerit. 415. numero 24
Procas Albanorum rex Aemilio & Numitori filiis regnum annuis vicibus habendum reliquit. 533. nu. 9
Proceres vulgo opponuntur. 382. nu. 34
Procuratoris officium an deroget nobilitati. 166. nu. 1
Procuratoris officium vile. 158. nu. 14
Procuratoris officium in curia an deroget nobilitati. 166. nu. 4
Prodigus quis dicatur. 300. nu. 368
Proditoris insignia delenda. 117. nu. 120
Prohibitio potentior quàm permissio. 558. nu. 11.
Prolis fauor non est ampliandus contra aliam prolem. 576. nu. 13
Promissa nobilium pro factis habenda. 101. nu. 23
Prompalus, postea Alexãder dictus, Antiocho deuicto Syriæ regnum occupauit. 38. nu. 8
Propoles inter abiectos habiti. 376. nu. 60
Propositum in proposito quod operatur, idem & oppositum in opposito. 565
Proscriptorum filij petendorum honorum iure prohibentur. 147. nu. 12
Proserpinæ πρωτογόνης ara. 427. nu. 76
Prototomi caules. 422. nu. 59
Prouerbium de pane albo. 121. nu. 145
Prouincia illustris. 6. nu. 18
Prouidentia primogenita. 427. nu. 77
Prouocasse præsumitur qui robustior est. 538. nu. 7
Prudentia quibusdam ante pilos. 435. nu. 101

BIU Cujas

Prudentia maior præsumitur in senibus. 431. nu. 89
Prudentiam non nisi per multam rerum experientiam quæri. 432. nu. 91
Pruna generosa. 20. nu. 51
Prusias Bithyniæ rex voluit filiũ suum primogenitum occidere, quo cæteris filiis locum faceret. 549. nu. 1
Πρωτόγονος quid significet. 410. nu. 1
Puer pauper sapiens præfertur regi seni & stulto. 430. num. 88
Pulchriora & meliora Deo offerenda. 424 nu. 68
Punica primogenita, quæ Græci Cytinos vocant ad stomatica medicamenta esse admodum vtilia. 422. num. 58
Pupilli res alienari non possunt. 565. nu. 4
Psammiticus Aegyptiorum rex militibus præter stipendium dona largè distribuit. 502. nu. 6
Ptolemæus laudatus quòd primitias diis obtulerit. 425. num. 71
Ptolemæus Philadelphus cum corporis imbecillitate, & infirma valetudine laboraret, cognoscẽdarum rerum, & rerum nouarum studio flagrauit. 334. nu. 518
Ptolemæus Lagus ex gregario milite Aegypti rex factus. 38. nu. 8
Publicani quodam in pretio aliquando apud Romanos fuerunt. 369. nu. 33
Publicani libros suarum rationum edere tenentur. 368. num. 32
Publicanorum audacia quanta fuerit. ibi. nu. 32
P. Crassi Mutiani laus. 29. nu. 16
Puellæ Romanæ doctæ fuerunt motus Ionicos. 366. num. 23
Pugna debet fieri inter æquales. 106. nu. 60
Pulsuum notitiam an Hippocrates habuerit. 181. nu. 50
Purpura vsi sunt soli patricij. 407. nu. 160
Pyramides supra cadauera nobilium quare olim collocabantur. 123. nu. 152
Pyrrhus regnum non ætati, sed virtuti putauit relinquendum. 619. nu. 204

Q

QVæ vita electa est, sola patere debet. 638. nu 5
Quæ in ædificio sunt vt ibi perpetuo maneant, censentur esse portio ædificij. 636. nu. 6
Quæ requirantur ad inducẽdam consuetudinem. 590. nu. 2. & seq.
Quæ quis capit magis vt filius quàm vt hæres trãsmittuntur. 604. nu. 87
Quæ statuto vel consuetudine ad aliquem perueniunt, non videntur iure hæreditario peruenisse. 584. numero 2
Quæ ratione frequentioris vsus exprimuntur, non restringunt dispositionem. 108. nu. 71
Quælibet dispositio refertur ad tempus in quod differtur illius executio. 615. nu. 178
Quærendum non est sintne homines ex magnis ciuitatibus, sed an magna ciuitate digni sint. 71. nu. 14
Quæstio super statuto quodã Florentiæ loquente etiam de nobilibus. 396. nu. 103
Quæstio in statuto loquente de nobilibus. 391. nu. 74
Quæstio incipienda est à iunioribus. 445. nu. 162
Quæstionibus in facti sorti nunquam locum esse. 547. num. 91
Quæstiones olim non nisi seruis, non item liberis adhibebantur. 120. nu. 140
Quæstores quomodo prouincias sortiebantur. 510. numero 45
Quæstores suos consules sortiebantur. 511. nu. 51
Quæstum ex patrocinio facere apud Græcos & alios turpe est. 161. nu. 25
Quæstuosissimum est causas agere. 159. nu. 20
Quæstura in aliquibus locis inter honores non habetur. 65. nu. 1
Qualis rector ciuitatis, tales habitantes in ea. 120. numero 137
Qualitas vtra, naturalis, an accidentalis sit inspicienda. 89. nu. 42
Qualitas cessans non tollit potentiam. 604. nu. 93
Qualitas adiecta verbo quomodo intelligi debeat. 568. num. 16
Qualitas subrogati non inspicitur, sed eius in cuius locum subrogatur. 600 nu. 55
Qualitas adiuncta verbo mutuatur tempus ab illo. 615. nu. 176
Qualitas ætatis nõ est transmissibilis ad hæredes. 607. num. 107
Qualitas requisita in filio, si non sit in nepote, nõ idem de vtroque iudicatur. 600. nu. 54
Qualitas adiecta verbo, intelligitur secundum tempus verbi. 578. nu. 28
Qualitas substantialis superueniens nihil operatur, si defuerit tempore necessario. 577. nu. 21
Qualitas inclusiua sui & cæterorum exclusiua transmittitur ad filium. 600. nu. 56
Qualitas adiuncta verbo secundum tempus illius intelligitur. 639. nu. 9
Qualitas non potest esse sine subiecto. 608. nu. 121
Quandiu supereſt masculus vel fœmina ex linea ad quam hæreditas semel peruenit, alia linea postposita, non est transitus ad istam lineam iam exclusam. 486. nu. 21
Quantum ad Deum nobilitas perditur per monachatum. 150. nu. 6
Quantum credendum sit astrologorum iudiciis. 68. numero 4
Quantò maioribus quisque præest, tantò & ipse maior est, & honestior. 58. nu. 11
Quare præteritus rumpat testamentum. 640. nu. 20
Quasi dictio improprietatis. 572. nu. 9
Quatuor modis augetur crimen dignitate. 117. nu. 119
Quatuor mortis genera lege Mosaica statuta. 116. numero 113
Quatuor potentiæ naturales. 317. nu. 451
Qui incognitus est, eius mentionem non est necesse fieri in testamento. ibid. nu. 21
Qui consentit remotiorem inuestiri, sibi præiudicat. 560. nu. 2. Etiamsi tacite consentiat, ibid.
Quis iudex sit rei mobilis. 636. nu. 2
Qui non succedit non propterea excluditur à legitima. 647. nu. 6. & nu. 8
Qui contrarium teneant ibid. nu. 9
Legitima filij non minuitur patre ingresso monasterium. 647. nu. 6
Qui in legitima tantùm succedit, non dicitur succedere. ibid. nu. 7
Qui habitat in confinio duarum parochiarũ est vtriusque parochianus. 528. nu. 17
Qui possident, partes rei obtinent. 443. nu. 26
Qui ab intestato non succedit, nõ impugnat testamentum. 639. nu. 12
Qui semel hæres fuit non potest desinere esse hæres. 642. nu. 26. & 29
Qui post mortem tenetur restituere, statim id facere tenetur si sit inhabilis. 555. nu. 17
Qui non succedit non impeditur contratabulare. 639. nu. 8. & nu. 12
Qui capit ex statuto, capit ex voluntate defuncti. 643. num. 34
Qui nobilitatem paupertate amitti dicant. 147. nu. 1
Qui nobilior est in liga, conuocare alios potest. 106. numero 59
Qui eximantur à contributione subsidiorum. 57. numero 2
Qui reges ex seruis & è diuerso orti sint. 39. nu. 9

Qui de

Qui de nobilitate scripserint.1.nu.1.2
Qui scientiam nobilitatem,aut nobilitatis speciem esse dixerint.44.nu.1
Qui ex genere nobili est,quare,& quomodo nobilitatur.48.nu.11
Qui sua culpa priuatur officiis, nõ intelligitur de onerosis.147.nu.11
Qui ad clarum nomen euecti sint.39.nu.9
Quibus casibus filij matris originem sequantur.86.numero 25
Quibus modis amittatur nobilitas.145.nu.1
Quid faciat matris nobilitas erga liberos. 86.nu.26
Quid interfit inter ignem sacrum, Erysipelas, carbunculum,& Herpetem.322.nu.472
Quidam,siue quis contemptum indicat.3.nu.7
Quinta pars Geminorum in horoscopo inuenta,nobiles facit,& erecto semper superbiæ spiritu sublatos. 142.nu.5
Quinta essentia.298.nu.298
Quintiliani controuersia de notho, qui post legitimos natus sit,quique non sit ante legitimos natus.583.numero 63
Quintillus Claudij Imperatoris frater decimoseptimo imperij die interemptus est.514.nu.68
Quinto Cincinnato agrum quatuor iugerum colenti viator dictaturam attulit.355.nu.6
Q. Fabius Pictor Iuris & literarum & antiquitatis peritus fuit.261.nu.3
Q. Pedius puer magni profectus in arte pictoria obiit, ibid.nu.3
Quis præferatur in regno an primogenitus natus ante regnum,an post regnum.566.nu.1
Quis iudex delicti commissi in confinio duarum iurisdictionum.528.nu.16
Quò quisque iunior,eò quoque perspicacior. 453. numero 208
Quod iuris est de parte quoad partem, idem de toto quoad totum.596.nu.29
Quod per nos non habemus,per alium in cuius locum reponimur habemus.601.nu.68
Quod operatur propositum in proposito, operatur op positum in opposito.648.nu.12
Quod in alterius locum ponitur,non est idem cum eo. 615.nu.174.& nu.175
Quod non apparet non potest esse priuilegiatum.394. num.93

R

RAdice infecta censentur infecti palmites.495.numero 10
Radix suam naturã impartitur ei quod producit. 601. num.61
Ratio iuris correcti durat:& ex ea sumitur argumentum.616.nu.184
Rationes nihil faciunt ad correctionem iuris communis.683.nu.15
Rebus in dubiis neuter succedere debet.534.nu.1
Refrigerandi vis.203.nu.197
Rege aliquo decedente,nullo capace ad regnum obtinendum relicto,magnates regni regem eligent.540. num.2
Reges an teneantur soluere debita regum quibus successerunt.587.nu.25.& seq.
Reges possunt facere donationes dignitatem regiam grauiter non lædentes.586.nu.19
Etiam non obseruatis legum solennitatibus,ibid.
Reges Romanorum noui homines dicti.37.nu.6
Reges humili genere nati.37.nu.6
Reges mercatores qui fuerint.360.nu.17
Reges quidã pauperes,non tamen ignobiles. 148.nu.7
Reges & principes docti.46.nu.11
Reges Franciæ olim nullas edebant ordinationes sine consilio multorum principum, præsidum ac consiliariorum.101.nu.26
Reges assidentibus senatoribus ius dicebant.155.nu.18
Reges ignobiles à subditis contemnuntur.402.nu.136
Reges non dedignantur militum nomen sibi assumere.60.nu.3
Reges & principes plurimi medici. 190.nu. 106.& sequentibus. Hi autem sunt.

Apis.	Attalus.
Osiris.	Codamus.
Mercurius.	Laodicus.
Orus.	Mithridates.
Chiron.	Iuba.
Hercules.	Gentis.
Theseus.	Clymenus.
Telamon.	Ptolemæus Euergetes.
Peleus.	Eupator.
Iason.	Pharnaces.
Aristeus.	Agrippa.
Achilles.	Amaron.
Hercules.	Euax.
Teucer.	Sabud.
Patroclus.	Auicenna.
Palamedes.	Sabor.
Nicomachus.	Princeps Orientis.
Cadmus.	Porphyrogeneta.
Bacchus.	Mesue.
Salomon.	Dauid.
Ezechias.	Kabith.
Alexander Magnus.	Iosina.
Lysimachus.	Rhenta.
Antiochus.	Iacissuha.
Dionysius Siciliæ rex.	Kermid.
Masinissa.	Lioras.
Nechepson.	Alcibiades.
Petosiris.	

Reges & comites quando amittant dignitatem. 149. num.3
Reges præstantissimi claudi.551.nu.14
Agesilaus.
Bacchæus.
Horatius Cocles.
Titus Quintius.
Gizericus.
Tyrteus.
Reges lusci & monoculi.ibid.nu.16
Philippus Macedo.
Hannibal.
Antigonus.
Lycurgus.
Sertorius.
Candace regina.
Regis filium debere regem vocari licet nõdum habeat regnum.570.nu.1
Et quomodo hoc sit intelligendum,ibid.
Rex an possit quem velit ex filiis suis regem constituere.549.nu.2
Rex duarum personarum loco fungitur. 587.nu.22
Rex Franciæ non potest quicquam ex his quæ sunt regni siue coronæ (vt vocant) alienare.693.nu.1
Rex est,qui diues est.25.nu.6
Regis electio in Taprobane insula.97.nu.5
Regis vidua,regina dicitur.82.nu.7
Regem oportere esse benignum erga subditos.400.numero 129
Regibus data est potestas à Deo.120.nu.135.
Regum peculiaris habitus cum ius dicerent. 155.nu.18
Regnum ignobile.2.nu.4
Regum filij qui appellari debeant.573.nu.14
Regnum continet in se non solum territorium materiale,sed & ipsum regni populum.595.nu.20

BIU Cujas

Regnum primogenitis olim debebatur. 414.nu.19
Regnum omne in se diuisum desolabitur. 467.nu.23
Regum iræ sic se habet, vt etiam si ad præsens ignoscere videantur, stimulos iracundiæ ad futurum in imis pectoribus reseruent. 145.nu.23
Regni causa ius violari solitum. 592.nu.4
Regnis & imperiis quanta veniant incommoda ex iunioribus principibus. 446.nu.167
Regum familiares calculis similes. 46.nu.2
Rei cuiusque potissimam partem esse principium. 423. num.64
Religio nescit personas, nec conditiones hominum. 150.nu.7
Religionis per ingressum, an nobilitas perdatur. 149. num.1
Reliquiis eius quod præcedit extantibus, non est locus ei qui ordine sequitur. 603.nu.77
Remi nobiles. 14.nu.28
Renuntiatio respectu vnius causæ, ad aliam non trahitur. 684. nu.5
Renuntiatio matris an noceat nepoti. 607.nu.113
Renuntiatio sui iuris non præsumitur si alia coniectura capi potest. 560.nu.2
Renuntiatio vnius successionis non trahitur ad aliam. 684. nu.5
Renuntiatio primogeniti facit locum secundogenito. 616. nu.186.& nu.187
Renuntiatio vnius rei non inducit renuntiationem alterius. 685.nu.8
Renuntians successioni patris succedit tamen bonis fratris quæ à patre processerunt. ibid.nu.6
Repræsentatio fit ex fictione. 609 nu.134
Repræsentatio fit ad exclusionem etiam in materia correctoria iuris antiqui. 596 nu.29
Repræsentatio iuris diuini est. 595.nu.23
Reprobare possumus, quod approbauimus diuersis respectibus. 154.nu.15
Rescriptum directum ad officialem vnius Episcopi qui duos habet officiales æquè principales, nec constat de quo Papa senserit, vter eorum sit delegatus. 536. num.15
Res alienari prohibitæ in dotem dari possunt. 657.numero 4
Res primogenituræ prohibitæ alienari per cõtractum, ea prohibitione quæ impedit translationem dominij, ne in causam quidem dotis alienari possunt. 656. num.9
Res magnæ geruntur consilio, authoritate, sententia, quibus senectus augeri solet. 435.nu.105
Res à persona, non è diuerso, accipit conditionem. 57. num.3
Res eadem diuerso iure censetur intellectuali consideratione. 154.nu.12
Responsio ad id quod dicitur medicos non semper inter se conuenire. 377.nu.532
Responsio ad id quod dicunt medicos sordida tractare. 336.nu.527
Reipublicæ interest ne quis re sua malè vtatur. 554.numero 12
Respublica non habet hæredem. 587.nu.22
Restitutio principis plebicitatis maculam abstergit. 151.nu.6
Retrotractionem non solum in iudiciis, maleficiis & contractibus procedere, sed & in aliis. 579.nu.35
Reuerentia quæ debetur marito, eadem & vxori debetur, 82.nu.2
Reus potest gratificari coram quo ex multis iudicibus compareat. 523. nu.10
Rhea Syluia Vestæ sacerdos à Marte compressa Romulum & Remum ædidit. 533.nu.9
Rhetores nobiles. 14.nu.28
Rhetorica ars inter ingenuas & liberales artes reponitur. 366.nu.21
Robertus Siciliæ rex alter Salomõ dictus est. 592.n.10
Robertus Guiscardus Bagelardum fratris sui filium Comitatu Poloniæ armis pepulit. 592.nu.5
Roberti Siciliæ regis iudicium. ibid.nu.10
Robertus Gallorum rex eruditione clarus. 46.nu.11
Roboam Abiam omnium filiorum minimum cæteris in regno præposuit. 549. nu.1
Roboam consilio iuniorum regnum amisit. 434.nu.97
Robur & animositas sunt quædam præsumptio aggressionis, non talis tamen ex qua rem per se dubiam tanquam certam iudicare debeamus. 537.nu.9
Robustior præsumitur prius natus. 537.nu.2
Robustum hominem vix inuenias qui idem nõ sit formosus. 138.nu.5
Romana respublica quando duobus æquo iure imperium administrantibus paruerit. 530. nu.26
Romani id deorum iudicium existimabant, quod sorte contingebat. 511.nu.50
Romani causas sortibus ex vrna ductis ordinabãt. ibid. nu.54.& seq.
Romani prisci primitias frugũ Cereri dare soliti. 424. num.70
Romanis potior fuit ætas quàm honor aut imperium. 440.nu.128
Romanorum vxores Pythio Apollini mundum muliebrem primitias dono dederunt. 425.nu.73
Romulus laudatur quòd neque venalia neque sorte diuidenda fecisset sacerdotia. 519.nu.88
Romulus & Remus sorte contentionem de regno diremerunt. 506.nu.28
Romulus sacerdotia non venalia nec sorte diuidenda fecit, sed cuiusque curiæ bonos creauit supra annum quinquagesimum natos. 449.nu.184
Romuli lex de pecuniarum contributione ad filiarum dotem. 668.nu.3
Romanorum religione nefastum erat libare diis vino vitis, iuxta quam hominis mors laqueo pependerat. 115. nu.110
Romanorum lege constitutum erat, ne cui ius annulorum esset, nisi cui ingenuo ipsi patri, auóque paterno sestertia cccc. census fuisset. 92.nu.19
Romanorum conditores lupæ vberibus nutriti. 111. numero 88
Romanorum lex de mercatura. 358.nu.6
Romani coquos non habebant in seruitiis. 369.nu.35
Romani prudentissimi rerum arbitri. 156.nu.2
Romani illi veteres hominum nobilium virtutem, nobilitatis inertiæ prætulerunt. 42.nu.18
Romani prisci tanti fecerũt mercaturam, vt collegium mercatorum instituerint. 359.nu.13
Romani omnem artem ludicram, scenámque totam in probro ducunt. 364.nu.15
Romani Scipioni somnolentiam exprobrabant. 398. num.114
Romani pontifices omnia iura in scrinio pectoris sui recondita habent. 338.nu.537
Romuli lex. 22.nu.56
Romulus noluit sacerdotia venalia esse nec sorte diuidenda. 99.nu.12
Romulus nobiles ab ignobilibus diuisit. 97.nu.4
Romulus incerto patre natus. 78.nu.31
Roscius, Aesopus clari histriones vocantur. 365. numero 17
Roscius librum conscripsit, quo eloquentiam cum histrionica comparat. 365.nu.17
Roscius annulo aureo à L. Sylla dictatore donatus. ibi. num.17
Rumpit in totum etiam qui in totum nõ succedit. 638. num.4

BIU Cujas

Ruris ignobilitas. 22. nu. 56
Rusticæ vitæ fœlicitas. 23. nu. 60
Rustici an infeudare possint, 59. nu. 15
Rustici possunt emere feuda, etiam vasallis non consentientibus, & tunc desinunt esse rustici & efficiuntur nobiles. 59. nu. 13
Rustici anteferunt vtilitatem honestati. 22. nu. 57.
Rustici ob scientiam superbiunt. 143. nu. 8
Rustici moribus & cæteris rebus rudes, & inculti. 22. num. 57
Rustici olim vinum non bibebant, sed aquam tantum. 121. nu. 146
Rusticus emens feudum nobile, non ex hoc fit nobilis. 58. nu. 9
Rusticus debet ire pedes, aliàs non repetit expensas equi. 109. nu. 77
Rusticus non potest emere feuda nobilia. 59. nu. 14
Rusticus nobilis, rusticorum etiam priuilegiis vtitur. 19. nu. 54
Rusticus propriè is dicitur qui ruri habitat. 108. numero 72
Rusticis & ignobilibus nisi certo casu arma ferre licet. 107. nu. 67

S

SAbaudiæ statuta de filiis legitimis bastardorũ nobilium. 77. nu. 24
Sabori adhuc in vtero existenti Persarum regnum delatum est. 620. nu. 211
Sacerdotes Aegyptiorum ostendunt omnes res è liquoris potestate consistere. 349. nu. 583
Sacerdotes medici. 230. nu. 291
Sacerdotia venalia noluit esse Romulus. 99. nu. 12
Sacerdotij dignitas apud nonnullas Græciæ ciuitates regiæ maiestati par habebatur. ibid. nu. 12
Sacerdotiorum in electionibus an nobiles præferantur. 103. nu. 38
Sacerdotis officio olim fungebantur primogeniti. 414. num. 18
Sacra domestica filiis primogenitis relinqui solita. 455. num. 221
Sacrarum literarum testimonia contra mercatores. 358. nu. 8
Sagittæ ossibus inhærentes carminibus euelluntur. 233. num. 304
Sagittarij non ex genere, sed ex arte deliguntur. 138. numero 15
Salarium aduocatorum non est taxatum in causa vitæ. 163. nu. 37
Salicis natura & vis Homero cognita. 206. nu. 208
Salomon rex sapientissimus medicæ artis peritissimus. 192. nu. 118
Salomon in adolescentia vnctus in regem fuit. 620. numero 211
Salomonis prouerbium de mendicitate. 31. nu. 25
Salij sacerdotes ex patriciis creati. 99. nu. 12
Saltandi ars maximè nobiles & ingenuos decet. 367. num. 25
Saltatores inter illiberales artifices ponuntur. 366. numero 22
Saluius Iulianus Iurisconsultus. 44. num. 4. & 46. numero 11
Salubre post cibum hilarescere. 204. nu. 200
Et sermonibus delectari, ibid.
Salyceti distinctio in statutis diuersis, in quibus bona successionis sunt sita. 632. nu. 15. & seq.
Sandapila quid. 123. nu. 151
Sandapilarij qui. ibid. nu. 151
Sancti authoritas munita authoritate veteris aut noui testamenti præfertur constitutioni Papæ & Imperatoris. 652. nu. 5
Sanguis longus. 92. nu. 16
Sanguinis nobilitas, nihil aliud est quàm stercoris & fœtoris. 140. nu. 22
Sanitas æquabilitate quatuor humorum continetur. 303. nu. 392
Sanitas à Deo non à medicis est. 314. nu. 433
Sanitas Mercurio iuncta. 168. nu. 4
Sanus qui est, dives est. 302. nu. 384
Sanitas medicinæ finis. 303. nu. 391
Sanitatis parens medium, ibid. nu. 392
Sanitate nihil est vtilius. 302. nu. 384
Sancti qui medicina vsi sint. 189. nu. 96, & sequentibus numeris,
Sancti nobiles. 406. nu. 158
Sancti qui medici fuerint. 188. nu. 81. & numeris seq.
Sancti à nobilitate laudati. 131. nu. 4
Sapientia pauperis contemnitur. 32. nu. 26
Sapientia vtilior est cum diuitiis. 149. nu. 9
Sapientia omnibus nobilibus nobilior est. 42. nu. 17
Sapientes multi sibi mortem consciuerunt. 332. nu. 512
Sapientia crescente decrescunt cæteræ virtutes. 431. num. 89
Sapientia primogenita. 427. nu. 77
Sapientiæ ætas condimentum est. 431. nu. 89
Sabaudienses olim Allobroges dicti. 412. nu. 9
Sara Abrahæ vxor Isaac filium propriis vberibus lactauit. 109. nu. 82
Sardanapalus ex purpuræ carminatore rex factus est. 38. nu. 8
Sardanapali & Socratis comparatio. 34. nu. 3
Satisdare qui non cogantur. 128. nu. 189
Saturni filij sorte imperium diuiserunt. 500. nu. 3
Saul Iudæorum rex ouium pastor fuit. 38. nu. 8
Scelere nobilis quis dicatur. 15. nu. 30
Scientia an nobilitet. 44. nu. 1
Scientia cuiusmodi nobilitas sit. 45. nu. 5
Scientiæ defectus non suppletur per nobilitatem. ibid. num. 9
Scientiam maxime nobiles decere ac principes. ibid. num. 10
Scipio Nasica scenicos ludiones tribu mouit. 364. numero 15
Scipio Africanus agrum suis manibus coluit. 355. numero 6
Scipio somnolentus. 498. nu. 114
Scholares iubentur tractari vt ciues, non per hoc perdunt priuilegia scholarium. 55. nu. 49
Scholaris habens priuilegia ciuis, non perdit propterea priuilegia scholaris. 56. nu. 54
Scribæ apud Hebræos erant inter præcipuos Regis comites. 373. nu. 51
Scribæ apud nonnullas gentes in honore fuerũt. ibid. num. 50
Scriptores venationis qui fuerint. 403. nu. 143
Scriptores nobiles. 15. nu. 28
Scylla gloriabundus, reprehensus. 26. nu. 10
Scylla patriciorum & nobilium partes defendit. 383. num. 35
Scytharum & Aegyptiorum de vtriusque gentis vetustate contentio. 95. nu. 28
Secretarij qui vulgari Franciæ vocabulo dicantur. 373. num. 53
Secunda causa agit ex vi primæ. 609. nu. 124
Secundogenitus & cæteri fratres si habeãt vnde se possint alere, an primogenitus teneatur eis suppeditare victum. 470. nu. 35
Secundogenitus an tractet de damno vitando. 604. num. 89
Secundogenitus licet non succedat extante primogenito, habet tamen cum tertio detinẽte hæreditatem actionem. 689. nu. 1. & seq. vsque ad finem quæst.
Secundogenitus qui ex statuto nõ succedit præteritus, an non

an non posit impugnare testamentum. 642. nu. 23
Et quomodo intelligendum sit. 645. nu. 44
Secundogenitus qui habet partem in Baronia censendus & appellandus est Baro vt primogenitus. 638. nu. 1. & seq.
Secundogeniti magis à Deo plerunque dilecti. 428. numero 78
Securitas data alienis & suis sociis, comprehendit socium Iudæum. 662. nu. 14
Sed dictio ponitur inter diuersa. 61. nu. 8
Seleuci regis naturale insigne Anchora. 50. nu. 20
Semina primigenia. 410. nu. 1
Seminalis tandiu durat, quandiu semen vel fructus eius reperitur. 603. nu. 84
Semiramis Assyriorum regina ex ancilla regina facta. 38. nu. 8
Senatores patres dicti. 101. nu. 26
Senatores ætate maximi priores sententiam dicebant. 437. nu. 113
Senatoris filius natus ex illustri ante dignitatem adeptam, clarissimus solum dicitur. 74. nu. 7
Senatus nomen vnde desumptum sit. 446. nu. 168
Senatusconsultum Macedonianum locum habet in Iudæis. 662. nu. 13
Senecæ testimonium de fœminis. 340. nu. 544
Senectus cur γῆρας dicatur. 430. nu. 87
Senectus honorata tantam habet authoritatem, vt ea pluris sit, quam omnes adolescentiæ voluptates. 436. num. 105
Senectus misera est quæ se oratione defendit. 430. numero 88
Senectus venerabilis est, non diuturna neque annorum numero computata. ibid. nu. 88
Senectuti olim iuuentus ita cumulatum & circunspectum honorem reddebat, tanquam maiores natu adolescentium communes patres essent. 428. nu. 80
Senes in ius vocari non debent sine venia. 436. nu. 108
Senes priuilegiis egregiarum personarum gaudẽt. ibid. num. 109
Senes non debent grauatè sententiæ iuniorum accedere. 433. nu. 95
Senes errantes reprehendi possunt. ibid. nu. 98
Senes non coguntur inuiti ferre testimonium. 454. numero 212
Senes cumulationibus priuilegiis donandi. ibid. numero 216
Senex vulpes non capitur laqueo. 433. nu. 92
Senior legatorum, verba legationis facere debet. 439. num. 123
Senior doctor iuniori præferendus. 454. nu. 215
Senior collegium conuocat. 439. nu. 119
Seniorem principatũ moderari magis conuenit quàm iuniorem. 469. nu. 31
Seniores à multis muneribus excusati. 454. nu. 214
Seniores in honoribus & dignitatibus præferẽdi. 446. num. 165
Seniores sacerdotiis præficiendi. 449. nu. 182
Seniores in multis iunioribus præferendi. 428. nu. 79
Seniores magistri adolescentibus præferendi. 451. numero 198
Seniores prius debent subscribere. 437. nu. 111
Seniores ius habent corrigendorum propinquorum. 442. nu. 141
Seniores in consiliis præferuntur iunioribus. 433. numero 93
Seniores mitius puniendi. 445. nu. 160
Seniores in distribuendis eleemosynis prę ferendi. 445. num. 147
Seniores honoratiores ex legibus. 428. num. 79
Seniores in rerum interpretatione prę ferendi. 450. numero 188
Senioresne an iuniores aduocati prius loqui debeant. 437. nu. 114
Seniores in legationibus præferendi. 439. nu. 122
Seniores à longis itineribus excusandi. 454. num. 211
Seniores in dicendis sententiis præferendi. 437. nu. 112
Seniores in accusationibus præferendi. 445. nu. 157
Seniores primo loco sedere debent. 437. nu. 115. aut honoratiore, quisquis is sit. ibid. nu. 116
Seniori filio relinquuntur claues & annulus. 441. numero 137
Senioribus peritis magis credendum. 445. nu. 155
Senioribus magis creditur in antiquis, secus in actu recenti. 444. nu. 150
Seniorum nomina prius inscribi debent. 437. nu. 110
Seniorum voces in electionibus & aliàs præferendæ. 445. nu. 156
Sententia ei nocet, qui alteri succedit in vniuersali regimine. 586. nu. 17
Et filio exhæredato, ibid. nu. 18
Et ei cui hæreditas restituitur, ibid.
Et fisco, cui alterius bona omnia vel ipsorum quota quædam est publicata, ibid.
Eidem fisco contra voluntatem defuncti succedenti, ex legis tamen permissu, ibid.
Et prælato in beneficio succedenti in regimine & administratione, ibid.
Sententia de regno lata contra patrem nocet primogenito non vocato. ibid. nu. 17
Sententia Papæ & Principis facit ius, & habet vim legis. 613. nu. 162
Sententia sine iusto & legitimo contradictore lata inefficax est. 377. nu. 4
Sententia in causa nobilitatis vt nocet aliis non vocatis, ita & prodest. 378. nu. 14
Sententia lata aduersus inuitum non nocet cęteris. ibi. num. 13
Sententia lata per famæ probationem aduersus nobilem potest retractari citra appellationem per instrumenta de nouo reperta. 395. nu. 96
Sententia lata super statu vel conditione facit ius vbique. 377. num. 2
Sententia lata in causa ciuili nocet in criminali. 378. num. 10
Sentẽtia lata in causa nobilitatis, facit ius inter omnes. 377. nu. 2
Sententia licet ius faciat quò ad alios, nõ nocet tamen habenti ius æquè principale. 377. nu. 7
Sententia contra absentem lata magis censetur fuisse lata ex contumacia illius, quàm quòd habuerit malam causam. ibid. nu. 12
Sententiæ duæ si reperiantur eiusdem diei, nec appareat vtra earum sit prior aut posterior, neutra earum valet. 535. nu. 8
Sententiæ contra legem latæ sunt nullæ. 688. nu. 1
Septimius Seuerus Imperator ante adeptũ imperium aduocatus fisci fuit. 51. nu. 22
Septimius Seuerus Græcis & Latinis literis eruditissimus. 46. nu. 11
Sepultura apud Lacedæmonios omnibus æqualis. 123. num. 152
Serapion Alexandrinus artem medicinæ in vsu & experimentis posuit. 182. nu. 56
Serui olim medici. 308. nu. 410
Serui publici qui dicantur. 167. nu. 9
Serui omniũ rerum & doctrinarũ capaces. 336. nu. 525
Serui manumissi, libertini dicũtur: ex ipsis autem procreati, ingenui. 90. nu. 7
Serui ad militiam aspirare possunt. 61. nu. 6
Serui plurimi medicinam exercuerunt. 335. nu. 524
Seruius Sulpitius tardius ad iuris studium accessit. 453. nu. 206

BIU Cujas

Seruorum cibus quis.121.nu.147
Seruus acquirit inuito domino.53.nu.36
Seruus alterius serui dominus. 60.nu.4
Seruus ante seruum,dominus ante dominum.ibid.numero 4
Seuerus Imperator,cuius rescripta à Iurisconsultis sæpe citantur, decimooctauo anno publice declamauit.435.nu.104
Siciliæ regnum quomodo deuoluatur ad papam. 458. num. 2
Siciliæ in regno primogenitus solus ex pacto succedit. 412.nu.8
Si dubium sit vter prior mortuus sit vir an vxor in diuersis tamen locis, potior est conditio possidentis. 541.nu.12
Quid de patre & filio.542.nu.13
Si iudex domicilij pupilli dederit tutorem & iudex bonorum alium.529.nu.18
Si vnus ex duobus Titij filiis fuerit legitimatus, nec constet quem ex his duobus pater intellexerit, neuter erit legitimatus. 537.nu.18
Si ignoratur an filius sit alterius duarum fœminarum, ea præfertur quæ in possessione est.542.nu.18
Si dubitetur an bona prælati fuerint quæsita ex bonis ecclesiæ, an patrimonialibus, possessor præfertur. 541. num.8
Si non constat ad quem ex filiis emphyteutæ veniat emphyteusis,an dominus gratificabitur.523.nu.11
Si vir & vxor simul testamentum suum fecerunt, vno mortuo alter quantum ad se, potest reuocare. 667. num. 5
Simonidis sententia de nobilitate.136.nu.13
Simonidis poëtæ sententia.69.nu.7
Simplicitas nobilibus propria.379.nu.20
Singuli ad innumeras nascimur miserias, & cum vita fungimur,tum demum miseri desinimus esse.331.numero 508
Si ex statuto sufficiat testimonium contra nobilem sine redditione rationis: an locus sit statuto, si communem reddiderint,sed malam.395.nu.99.nu.100
Sobrietas sanitatis parens.313.nu.430
Socius non cogitur accipere æstimationem suæ partis, nisi res aliàs diuidi non possit.654.nu.16
Societas tacita ex artibus socialibus.408.nu.162
Socrates senior dedit operam fidibus tractandis. 452. num.204
Socrates saltationi operam dedit.368.nu.28
Socrates quomodo definierit nobilitatem. 34.nu.3
Socrates moriens Aesculapio gallum vouit. 175. numero 26
Socratis generis ignobilitas, Sardanapali gloria nobilior fuit.34.nu.3
Socratis dicterium in medicum Stratonici. 316.numero 440
Socratis sententia de nobilitate 136.nu.13
Sol apud ethnicos colebatur.345.nu.567
Sol vnde Apollo dictus.ibid.nu.568
Solis incommoda.ibid.nu.568
Solon mercaturam exercuit.360.nu.15
Solon reprehensus 513.nu.60
Solonis dictum.436.nu.106
Solius Dei est nec falli nec fallere.379.nu.539
Solonis lex de magistratibus constituendis. 30. nu.20. & 97.nu.5
Solutio casus c.afferte.541.nu.7
Somnum nimium noxium esse.203.nu.193
Somnum conuenire senibus ex Homero. ibid. numero 192
Somno membrorum compages resoluuntur. 202.numero 191
Somnus remedio est lassitudini. ibid.
Somnus λυσιμελής.ibid.nu.191
Soporiferis medicamentis quando vtendum sit. 341. num.550
Sors nobilis.15.nu.28
Sors est pars speculationum in diuinatione. 518. numero 80
Sors fortunæ filia 519.nu.87
Sortis iudicium periculosum.ibid.nu.85.
Sortis probatio ex sacris literis.503.nu.10
Sortis necessitudo.510.nu.47
Sortis coniunctio & societas.ibid.nu.47
Sorti non esse locum nisi petatur saltem ab altera partium.520.nu.94
Sorti nunquam locum esse in quæstionibus facti. ibid. num. 91
Sorti non esse locum cum de præiudicio tertij agitur. ibid.nu.92
Sorte milites ad prædam vocantur.508.nu.39
Sorte res iudicata appellationem non admittit.520.numero 95
Nec restitutionem in integrum.nu.96
Sorte iudicabatur quis prius in certamen descenderet. 507.num.34
Sorte delecti qui capta in bello restituerent.512.numero 56
Sorte ad labores homines vocati.507.nu.35
Sorte fieri potest electio secularium administrationũ. 548.num.8
Sorte ducti senatores qui mense Septembri & Octobri manerent.516.nu.72
Sorte ad pericula homines legebantur.507.nu.37
Sortes ex Homero.514.nu.69
Sortes damnosæ damnis variis omnia inuoluẽtes. 519. num.89
Sortes regulariter permissæ.504.nu.14
Sortes ex Virgilio.514.nu.68
Sortium exempla ex Aristotele.517.nu.76. & seq.
Ex Cicerone, ibid.
Ex Liuio, ibid.
Ex Diodoro Siculo, ibid.
Sortibus oracula dabantur ex poëtis.515.nu.70
Sortitiones iudicum. 512.nu.56
Sortitione in quosdã ex multis animaduertebatur. 511. num. 52
Sortiri matrimoniũ, quid sit in l.cùm te.C. de inoffic. testa.516.nu.73
Sortiri vxorem & maritum, quomodo intelligatur in l.fœmina ff.de senat.ibid.nu.73
Sosthenes ignobilis, regno Macedoniæ præficitur. 38. nu.8 & 99.nu.9
Sostrati respõsio in eum qui ei ignobilitatem obiectabat.139.nu.19
Sparta & Athenæ duo Græciæ oculi.415.nu.25
Spartacus vilis dictus, quia ignobilis esset. 23. numero 62
Speculatiua pars medicinæ ex Homero. 196. numero 166
Spes successionis an sit legitima. 221.nu. 621. nu.220. & 221. & multis seq.
Spes succedendi certa & legitima. 605. nu.96.& 97
Spes non est transmissibilis.608.nu.117.& 118
Spiritualibus in rebus, nulla est habenda ratio nobilitatis.99.nu.16
Splendor tenebris opponitur.6.nu.19
Splendor natalium familiæ,nobilitatis & generis.ibid. num. 19
Splendor pro nobilitate aliquando accipitur. 94. numero 24
Splendidi nobiles dicuntur.6.& 7.nu.19
Splendidum ac nobilem non maiorum nobilitas, sed animi virtus efficere solet.34.nu.3

BIU Cujas

Splendidus in malam partem quandoque accipitur. 16. num. 32
Spurij & legitimi natura non differunt. 80. nu. 35
Spurij à beneficiis arcentur. 76. nu. 16
Spurij in ordinem decurionatus allegi possunt. 83. numero 30
Spurij non possunt munus notariorum assequi. 79. numero 34
Spurij non admittendi ad studium medicinæ. 187. numero 76
Spurij quare non succedant matribus nobilibus. 143. num. 12
Spurio non defertur iuramentum. 76. nu. 15
Spurius non continetur in statuto loquente de liberis, appellatione liberorum. 405. nu. 152
Spurius an possit creari notarius. 76. nu. 15
Spurius an possit doctoratus insignibus decorari. ibid. num. 15
Spurius an ad sacros ordines promoueri possit. ibid. num. 16
Spurius an possit ferre testimonium. ibid. nu. 15
Spurius legitimatus similis est homini curato à vulnere, cui aliqua remanet cicatrix. 76. nu. 18
Spurius est testis infamis. ibid. nu. 15
Statuta de nobilibus loquētia, quomodo intelligenda sint. 394. nu. 89. nu. 90. nu. 91
Statuta prohibentia ne nobiles sint aduocati. 158. numero 10
Statuta successionum nobilium non habent locum in monachis. 147. nu. 1
Statuta an sint iurisdictionis. 496. nu. 5
Statuta laicorum fauorabilia etiam generalia nō prosunt ecclesiis nec clericis. 629. num. 3. & num. 8. & 9. & sequent.
Quid si statutum priuilegiatiuum specialiter loquatur de clericis. ibid.
Statuta recipiunt extensionem passiuam ex regulis iuris communis. 595. nu. 22
Statuta & immunitates ciuitatum comprehendunt Iudæos. 661. nu. 4. & seq.
Statuta non nisi subditos ligant. 625. nu. 4
Statuta si sint diuersa in locis quibus bona successionis sunt sita, quæ sequenda sint in forma succedēdi. 631. nu. 1. & seq. per totam eam quæst.
Statuta repellentia fœminas existentibus masculis habent locum in Iudæis. 663. nu. 21
Statuta laicorum non ligant clericos nec res ipsorum. 625 nu. 3
Statutis in nostrum fauorem principaliter inductis possumus renuntiare. 556. nu. 4
Præsertim cum ita redimus ad ius commune. ibid. num. 5
Statutum præferens primogenitum in successione patris, an trahatur ad successionem matris. 482. nu. 1
Statutum quod defert hæreditatem masculis, fœminis exclusis, non est prohibitorium. 559. nu. 15
Statutum arcens fœminas à successione extantibus masculis, arcet & masculos ex eis. 489. nu. 12
Statutum excludens matrem à successione filij non excludit à successione filiæ. 492. nu. 2
Statutum recipit interpretationem iuris communis ne quis indebitè lædatur. 604. nu. 88
Statutum repellens fœminas factum ante ingressum religionis, comprehendit monialem: secus si post factum sit. 626. nu. 7
Et idem in statuto repellente vterinum. ibid. nu. 8
Statutum præferens agnatos cognatis, an noceat clericis agnatis qui succedere possunt. 625. nu. 2
Statutum de filiis loquens simpliciter non intelligitur de adoptiuis. 680. nu. 7. & nu. seq.
Statutum loquens de primogenito non intelligitur de fœmina. 485. nu. 15
Primogenitura apud Hebræos maribus tātum conueniebat. ibid. nu. 17
Statutum in rem, res ipsas afficit à quocunque possideantur, siue à ciue siue ab extraneo: Secus in statuto in personam 631. nu. 4. & seq.
Quæ distinctio locum habet in legibus & edictis prætorum, ibid.
Et in testamentis, ibid.
In stipulationibus, ibid.
In pactis, ibid.
In rescriptis, ibid.
In priuilegiis, ibid.
In concessionibus & immunitatibus, ibid.
Et in statutis, ibid.
Eiusdem distinctionis alia item distinctio, ibid. nu. 7. & seq.
Statutum an possit afficere pro bonis alibi sitis. 634. num. 24
Statutum à superiore confirmatum, tolli potest à statuentibus si reditur ad ius commune. 556. nu. 5
Statutum præferens primogenitum, an comprehendat primogenitam. 482. nu. 1
Statutum cuiuslibet sequendum in bonis ibi sitis. 631. nu. 1. & seq.
Statutum est legitima ciuium conuentio. 646 nu. 4
Statutum originis valet tam authoritate iuris Ciuilis, quam Canonici. 632. nu. 12. 633. nu. 22. 634. nu. 31
Statutum vel consuetudo præferens primogenitos an valeat. 461. nu. 1
Statutum prohibens cedi nobili, an habeat locum in ecclesia vel clerico. 396. nu. 105
Statutum prohibens nobiles patrocinari an valeat. 399. num. 120
Statutum prohibens nobiles ab officiis publicis, an valeat. ibid. nu. 120
Statutum potest facere ex insufficienti probatione sufficientem. 394. nu. 92
Statutum aut consuetudo an possit facere nobilem vel ignobilem ex genere materno. 85. nu. 22
Statutum, vt credatur testibus malam rationem reddentibus, non valet. 396. nu. 101
Statutum prohibens quippiam fieri à nobili non comprehendit monachos. 148. nu. 2
Statutum, vt sufficiat fama quælibet ad probandum contra nobiles, an valeat, eiusdémque ratio. 394. nu. 92. ibid. nu. 93
Statutum Perusinum agens de nobilibus. 409. numero 165
Statutum, ne nobiles possint esse arbitri inter populares, quomodo intelligatur. 399. nu. 121
Statutum prohibens probari debiti solutionem per testes non ligat clericum factum post solutionem. 628. numero 16
Statutum de offendente ciuem comprehendit ciuem Iudæum. 662. nu. 14
Statutum Florentiæ remouet fœminas à masculis. 645. num. 1
Statutum in causa proxima, & in remota statutum est quæ ex illa descendit. 601. nu. 67
Statutum excludens ob alium habet caput includendi, & alterum excludendi. 643. nu. 35
Statutum trahitur ad actus præteritos respectu effectuum futurorum. 627. nu. 13. & nu. 17. & seq.
Statutum condere iurisdictionis est. 625. nu. 4
Statuto vel consuetudini renuntiare nemo potest in præiudicium alterius. 560. nu. 22
Statuere tantum ij possunt, qui iurisdictionem habent. 495. nu. 2
Statuentes nō videntur voluisse sibi impossibilia. 646. num. 1

BIU Cujas

Statuētes pro bono publico an posſint imponere pœnam nobilibus brigam (vt loquuntur) facientibus. 379.nu.15
Stemma quid,& vnde dicatur.48.nu.14
Stemma nobilium. 48.nu.14
Stephani & Phrionis diſceptatio ſuper Neæra meretrice. 534.nu.15
Stercus infantis primum, quod ſtatim ex lacte mulieris dimittit, prodeſſe ad albuginem oculorum detergendam.421.nu.55
Stirps clara.3.nu.9
Stirps antiqua.94.nu.24
Styx fons lethalis.22.nu.220
Stomachus paterfamilias & rex totius corporis,& coquus naturæ.317.nu.444
Stulta mundi elegit Deus vt confundat ſapientes. 130. num.2
Stulta philoſophia quos martyres habeat. 343.nu.560
Subditorum intereſt habere dominos nobiles potius quàm ignobiles.399.nu.119
Stultitia eſt quæ te non ſinit eſſe ſenem.430.nu.88
Subditorum intereſt ne plures dominos habeant.469. num.30
Sublimes nobiles dicuntur.7.nu.21
Subrogatum ſapit naturam eius in cuius locum ſubrogatur.598.nu.43
Et vtitur iiſdem priuilegiis,ibid.
Etiam competentibus ex antiquitate temporis,ibid.
Præſertim in ſubrogatione naturali,ibid.
Subrogatus eadem obtinet priuilegia, quæ & is in cuius locum ſubrogatur.607.nu.110
Subſortitiones apud Athenienſes.513.nu.64
Subſtantia feſtinata citò minuetur.93.nu.10
Subſtitutio euaneſcit mortuo ante teſtatorem inſtituto.615.nu.180.181
Succedendi ius competit legitimato.580.nu.43
Succedendi potentia tranſmittitur.604.nu.91
Succedens per repræſentationem patris an veniat ex perſona ipſius,an verò propria.491.nu.3
Succeſsionem quæ non recipiant.564.nu.10
Succeſsio habet naturam relationis ad tempus mortis. 677.nu.2
Succeſſorium edictum de gradu in gradum præfertur edicto de capite in caput.603.nu.83
Succeſſor vtitur iure defuncti.ibid.nu.85
Sueuorum nobilitatis inſigne.407.nu.161
Sulphuris & ignis vis.204.nu.199
Sui hæredes intelliguntur dominium continuare.605. num.97
Suitas per mortem filij extinguitur.621.nu.217
Suitas an præſcribi poſsit.565.nu.9
Suitatis iura non amittit monachus.152.nu.9
Sulcum primogenium.410.nu.1
Summa medicina eſt non vti medicina.325.nu.493
Superbia commune nobilitatis malum.142.nu.4
Superbia eſt nobilitati naturalis.142.nu.4
Superbum pro nobili aliquando ponitur.ibid.nu.6
Surdum pro ignobili aliquando accipitur.6.nu.15
Suſpendioſorum ſuperſtitiones.116.nu.114
Σχῆμα quid.48.nu.14
Superſtes ex duobus facie ſimilibus cui ex duobus patribus mortuis ſuccedet.529.nu.19
Superſtes duorum patruelium ſimilium qui duobus fratribus vult ſuccedere, & ignoretur vtrius eorum fuerit filius,quid dicendum.537.nu.19
Sus primam mammam primo fœtui præbet. 419. numero 44
Sybaris ſeruus à Cyro Perſis præponitur.38.nu.
Sydera generoſa.21.nu.51
Sylua nobilis.15.nu.28
Sylla Athenis captis omnes ſibi aduerſarios in Ceramicum concluſos ſorte decimum quenque ad ſupplicium duci iuſsit.511.nu.52
Συμποσίαρχος quis dicatur.509.nu.42
Symmachi ſententia de nobilitate. 133.nu.21
Syracuſanorum lex de eligendo ſacerdote.503.nu.9
Syracuſæ Siciliæ caput.412.nu.8
Syriæ in regno primogenitus ſuccedebat.416.nu.31

T

TAbellio factus doctor non deſinit eſſe tabellio. 56.nu.50
Taberius Hiera grammaticus, Bruti Caſsiique præceptor proſcriptorum liberos gratis & ſine mercede vlla in diſciplinam recepit.164.nu.42
Tabernariæ & eorum famulæ plerunque meretrices. 371.nu.44
Tabernarij, popinarij, caupones inter viliſsimos reponuntur.ibid.nu.44
Tabernarius an inter abiectas perſonas annumeretur. 151.nu.7
Taciturnitas & patientia longi temporis non inducunt conſenſum in his quæ ſunt magni præiudicij.561.numero 4
Tancredus de Corneto iuriſconſultus.567.nu.8
Tandiu diſcendum quandiu viuimus. 453.nu.207
Taprobanem inſulam qui incolunt regem ſibi eligunt, non nobilitate præſtantem, ſed ſpectatum moribus, & annis iam grauem.447.nu.171
Tarpeio è ſaxo deiiciebantur qui falſi crimine rei erant. 118.nu.122
Taprobanis inſulæ incolarum in eligendo rege mos & conſuetudo. 98.nu.9
Taprobanis inſulæ inhabitatores regem eligũt ſpectatum moribus, inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem.42.nu.18
Tarquinium regem vxor lauabat & vngebat. 113. numero 98
Tarquinius Priſcus quibus natus parentibus.37.nu.6
Tarquinius Priſcus humilis & abiectus habitus, quòd mercatore eſſet genitus.358.nu.7
Tarquinius Superbus cognitiones capitalium rerum per ſe ſolum exercuiſſe fertur.155.nu.18
Tarſa Thracum regis filia.69.nu.7
Tarteſij adeo ſenectutem venerabantur vt non liceret minori contra maiorem teſtimonium dicere. 429. num.82
Taurus generoſus.20.nu.50
Τέκτων propriè quis ſit.370.nu.40
Telegonus filius Vlyſsis & Circæ. 420.nu.49
Telemachus ſubulcum ſeniorem ipſius famulum honoris cauſa patrem vocauit.423.nu.83
Telephia vulnera.191.nu.113
Telinum vnguentum.69.nu.4
Telephanes curruum fabricator, Lydorum rex factus. 38.nu.8
Temeritas eſt floreſcentis ætatis,prudentia ſenectutis. 431.nu.89
Templa nobilia.15.nu.28
Temporis definitio.457.nu.6
Tempus executionis & effectus ſtatuti inſpicitur, non ipſius ſtatuti.627.nu.13
Tempus diei vel cõditionis in iure primogenituræ inſpicitur.659.nu.1
Tempus teſtamenti vel mortis inſpicitur, ibid.nu.2. & ſequent.
Terminus Deus.425.nu.71
Tenebræ ignobilitatis.6.nu.16
Teneritas & teneritudo.4.nu.12
Terminus vitæ ſuus cuique conſtitutus.342.nu.553
Terra nobilis.15.nu.28
Terra quare dicatur omnium rerum parens. 112. nu.91
Terra gaudet manibus Imperatorum.356.nu.9

BIU Cujas

Terræ commoda.353.nu.594
Terræ nobilium non tam facile interdicuntur.131.numero 124
Terræ filij.150.nu.7
Testa generosa.20.nu.50
Testamẽta nobilium, an præteritione liberorum rumpantur.128 nu.185
Testamenta duo si reperiantur eiusdem temporis, in quibus instituti sint diuersi hæredes,quid faciendũ. 535.nu.6
Testamentum à duobus vno contextu factum censetur esse duo testamenta.667.nu.5
Testamentum factum authoritate principis potest eo inscio reuocari.667.nu.3
Testamentum non solenne non est propriè testamentum.645. nu.44
Testamentum non potest partim tempore aliquo valere,& partim non valere.642.nu.26.& nu.29
Testamentum & lex eodem iure censentur. 605.nu.95
Testator si in suo testamento legauerit vnũ de suis Stichis cum multos haberet, nec declarauerit de quo intellexerit, non valet legatum.535.nu.9
Testatore in nobili filius naturalis non facit deficere conditionem. 144.nu.13
Testes quantò sunt simpliciores & rusticiores, tantò sunt credibiliores.102.nu.33
Testes seniores iunioribus præferuntur. 443.nu.148
Præterquam in testimonio visus.ibid.nu.149
Testibus iunioribus quando plus credendum quam senioribus.444.nu.151
Testi nobili magis creditur quàm ignobili. ibid. nu.33
Testis qui in testimoniũ admittitur qualis debeat esse. 31.nu.24
Testis vnus spurius nõ facit deferri iuramentũ.76.n.15
Testimonium honestarum & bene meritarum personarum, nobilium testimonio anteponitur. 41. numero 16
Teucer Aiacis Telamonij frater nothus fuit. 78. nu.31
Thales mathematicus mercaturam exercuit. 360. numero 15
Thales vnus è septem sapientibus mercaturam exercuit.ibid.nu.16
Thebanorum lex de mercatura.355.nu.5
Telemachus in concionem Achiuorum centum duobus canibus comitatus.402.nu.139.
Themistocles Athenienſium Imperator & Orator maximus nothus fuit.78.nu.31
Themistoclis dictum in Seriphium.70.nu.12
Theodorus Lariſſæus ſola aqua contentus fuit.350.numero 587
Theodectus quomodo diffiniat nobiles.33.nu.2
Theognis Chion.136.nu.13
Theognidis ſententia de nobilitate.ibid.nu.12
Theognitus poëta comœdus.ibid.nu.13
Theognis Megarenſis.ibid.nu.13
Theologia omnium artium & doctrinarum excellentiſsima.337.nu.532
Theopompus quos nobiles vocet.54.nu.3
Theriacæ virtus.230.nu.293
Theſeus Athenienſium rex.2.nu.4
Theſeus aliquod inſigne naturale in corpore habuit. 50.nu.20
Theſeus ſpurius fuit.78.nu.31
Theſeus nobiles à cæteris diuiſit.97.nu.4
Theſeus comæ ſuæ primitias Apollini Delphico conſecrauit.425.nu.73
Theſſalonice regina Macedoniæ Antipatrum filium lactauit.110.nu.80
Thetes qui.97.nu.5
Thraces in lucem editos lachrymis proſequebantur, mortuos verò cantibus.330.nu.504
Thyeſtes & Atreus alternis annis Mycenis regnarunt. 533.nu.8
Tiberius Imper.ſaltatores Roma expulit.366.nu.25
Tibicines & id genus cæteri,an ſordidi ſint.362.nu.6
Tigranes Armeniorum rex, rex regum appellatus. 155. num.18
Timantes pictor nobilis.362.nu.4
Timotheus Athenienſium Imperator Cononis ex meretrice Threſſa filius fuit.78.nu.31
Tinctoria ars nunquam inter liberales artes annumerata eſt.374.nu.59
Titanum è genere qui,ſecundum Platonem.153.nu.5
Titi imperatoris memorabile dictum. 385.nu.46
Tragœdi olim ſerui fuerunt.365.nu.16
Traiani defuncti imago in curru triumphali vecta, ne poſt mortẽ triumphi amitteret dignitatem. 55.nu.45
Togati vulturij qui.164 nu.47
Togati vultures qui.157.nu.8
Tolerantur quędam iniqua aliquando propter bonum aliquod.470.nu.36
Tonſoris cuiuſdam opulentia.374.nu.52
Topazion lapis .517.nu.78
Torellus Saraina.410.nu.1
Traditio in beneficialibus non auget effectum tituli. 540.nu.5
Traianus non admodum claro genere ortus.37.nu.7
Traianus ſæpiſsime litigantes pro tribunali audiuit, 154.iudiciáque reddidit. nu.17
Traianus Neruæ Imperatoris ſucceſſor.70.nu.11
Tranſmiſsio requirit eandem voluntatem.597.nu.42
Tribunal,meſsis aurea,dictum.159.nu.20
Tribuni militum qui dicantur.64.nu.17
Tribuni militum alternis diebus ſummam imperij habuerunt.534.nu.12
Tributa imponi non poſſunt rebus iam tranſlatis in eccleſiam,nondum tranſlatis poſſunt.626.nu.9
Tribuno ius non eſt in quẽquam,niſi in plebeium.380. num.25
Tribunus celerum quis dicatur.64.nu.17
Triſtis euentus conſiderari non debet.674.nu.4
Triticum in aliud ſolum iactum degenerat in auenam aut ſiliginem.112.nu.91
Triumuiri Romanorum imperium ſibi diuiſerunt.530. num.25
Troezeni Neptuno primitias frugũ offerre ſoliti. 425. num.71
Troia à quo condita ſit. 415.nu.28
Troianorum in regno primogeniti ſuccedebant. ibid. num.28
Tubero Patricius à cauſis agendis ad ius ciuile tranſijt. 158.nu.15
Tudertinum ſtatutum.413.nu.11
Tullius admodum iuuenis ſextum Roſcium defendit. 435.nu.103
Tullius Hoſtilius matre ancilla natus.37.nu.6
Turcarum gens eos omnium nobiliſsimos exiſtimat qui prorſus ignorant patres ac matres ſuas. 96. numero 34
Turni magna nobilitas.91.nu.11
Turpe eſt patricio & nobili viro, & cauſas oranti ius in quo verſatur ignorare.158.nu.15
Tutor principis donare poteſt.384.nu.42
Tutore nobili emente rem pupilli,an non præſumatur fraus,& an valeat emptio.103.nu.40
Tyndaridæ qui dicti.173.nu.21
Tyndarus ab Aeſculapio à mortuis ſuſcitatus.ibid.numero 21
Tyrus nobilis ciuitas.68.nu.4

V

VAcationes Senatuum.516.nu.72
Væ terræ cuius Rex puer eſt.619.nu.205

BIU Cujas

Valet ſtatutum quo quis diſponit, vt in caſtro præferatur primogenitus. 677. nu. 3
Valet donatio facta filiofa. in cauſam dotis. 655. nu. 6.
Valentiniani pater funarius quare dictus. 37. num. 7
Valetudo eſt blandiſsimum condimentum. 302. nu. 388
Vandali fratrem regis filiis eiuſdem in regni ſucceſsione anteponunt. 594. nu. 18
Vanitudo pro vanitate accipitur. 4 nu. 12
Vaſallus cui facta eſt poteſtas alienandi, non poteſt alienare in ignobilem. 398. nu. 117
Vaſallus poteſt gratificari cui ex dominis non conuenientibus fidem præſtet. 522. nu. 6
Vaſallus non tantum feudo priuatur, ſi concubuerit cũ vxore primogeniti, ſed etiam ſi cum ſecundogeniti vxore. 689. nu 1. & ſeq.
Vaſallus gratificabitur cui ex pluribus filiis domini ſuppetias feret, 524. nu. 16.
Vaſallus non poteſt in præiudicium proximioris cedere vlteriori. 562. nu. 3
Vaſallus debet præſtare fidelitatem ei qui principatum poſsidet. 542. nu. 16
Vaſallus non niſi vni ex filiis & hęredibus tenetur iurare fidelitatem. 682. nu. 9
Et qui id ſentiant, ibid.
Et rationes eius opinionis, vide ibid. nu. 10
Βασιλεὺς in conuiuiis apud Lacedæmonios quis dicebatur. 509. nu. 42
Vaſtitas & vaſtitudo. 4. nu. 12
Vaticinatio & Medicatio ſibi inuicem cognatæ. 231. num. 298
Vbi vnus pro multis loquitur, ſeniori id munus concedendum eſt. 439. nu 124
Vbi verba ſtatuti deficiunt, deficit & ipſum ſtatutum. 650. nu. 1
Vcalegon & Antenor arte militari deſueti, in curia ac ſenatu, dicendáque ſententia vtiliſsimi. 433. nu. 94
Vectius Meſsius Volſcorum rex nobilior factis quàm genere. 38. nu. 8
Vel dictio, ponitur inter diuerſa. 61. nu. 8
Vena in pleuritide an ſit ſecanda ex parte affecta, an ex diuerſa, medicorum ſuper hac re contentio. 317. num. 445
Venatio immodica non eſt laudanda. 404. nu. 149
Venatio propria regum & nobilium. 402. nu. 139
Venatio deorum inuentum. ibid. nu. 142
Venatio virilis eſt exercitatio: ſaltatio muliebris. 404. nu. 146
Venatio Iuris gentium eſt. 405. nu. 150
Venatio optima quadrupedum, teſte Platone, habetur. 403. nu. 144
Venatio ſalubris eſt. 404. nu. 147
Venationis ars nequiſsima. ibid. nu. 148
Venationis heroes ſtudioſi. 403. nu. 141. & ſeq.
Et in his,
Chiron. Cephalus. Aeſculapius.
Melanion. Neſtor. Theſeus.
Hippolytus. Palamedes. Vlyſſes.
Meneſteus. Diomedes. Caſtor.
Pollux. Machaon. Podalirius.
Antilochus. Aeneas. Achilles.
Menelaus. Scamandrius.
Alij item recenſiti nu. 145
Alexander magnus. Pelopidas. Philopœmenes.
Pompeius. Plinius.
Alij quoque Imperatores & reges. 404. nu. 146
Traianus. Hadrianus.
Antonius Pius. Antonius philoſophus.
Alexander Seuerus. Alphonſus rex.
Venatores & aucupes inter viles habiti. 374. nu. 59
Venationis commoda. 403. nu. 141
Veneficia medicis peculiaria. 315. nu. 437
Venenum veneno pellitur. 342. nu. 552
Veneti non admittunt baſtardos in ſuum conſilium. 76. nu. 19
Veneti nobiles citra dedecus mercaturam exercent. 361. nu. 21
Venetiis nulli arma ferre licet. 108. nu. 75
Venialiter peccat qui pauperibus delicioſa vel ſumptuoſa cibaria præparat. 121. nu. 146
Ventidius Baſſus primò mulio, poſtea conſul factus eſt. 374. nu. 59
Ventidius Baſſus cùm ſibi fricãdis mulis victum comparaſſet, tandem conſul Romanus factus eſt. 40. numero 10
Venus in alea obtinet primum locum. 509. nu. 42
Verba in dubio naturaliter intelligenda ſunt. 721. nu. 6
Verba primigenia. 410. nu. 1
Verba enuntiatiua antiqua vim habent probationis. 436. nu. 107
Verba naturaliter intelligenda ſunt. 610. nu. 134
Verbaſcum herbam Mercurius Vlyſsi dicitur dediſſe, cùm ad Circem veniſſet. 168. nu. 4
Verborum cognitio non contemnenda. 319. nu. 462
Verè nobiles cæteris demiſsiores ſunt. 143. nu. 7
Verſari in ſordidis artibus qui dicantur. 151 nu. 4
Veſpaſianus poſt tribunatum militum foro operam dedit. 159. nu. 18
Veſpaſianus Imper. vulgò mulio vocatus. 374. nu. 59
Veſpaſianus Imperator negotiationes propalam exercuit. 360. nu. 17
Veſpaſianus obſcuris ortus parentibus. 37. nu. 7
Verſus famoſi. 17. nu. 38
Veteranorum medicorum nomenclatura per alphabetum. 293. nu. 320
Veteres ceræ. 92. nu. 16
Veteres aliis laribus primitias frugum offerre ſoliti. 425. nu. 71
Veteri in teſtamento quæ in figuram concedebantur, non ſunt trahenda in exemplum. 563. nu. 3
Verbum ſucceſsionis comprehendit tantum cauſam inteſtati. 639. nu. 8
Verum dicitur quod veritati admixtum eſt. 593. nu. 33
Veſtæ primitias offerre Græci ſoliti. 425. nu. 71
Veſtem peculiarem habebant primogeniti olim. 414. num. 17
Veruſtas vim probationis habet. 436. nu. 107
Vetus familia. 93. nu. 20
Vetus nobilitas. ibid. nu. 20
Veruſtas familiæ. 93. nu. 20. & 94. nu. 24
Veruſtas generis. 94. nu. 24
Veruſtas pro nobilitate accipitur. 94. nu. 24
Viciſsitudo imperandi. 574. nu 12
Victus recta ratio mores etiam probos reddit. 230. numero 294
Vidua retinet omnia priuilegia, honores, & dignitates viri mortui. 82. nu. 5
Et ciuitatem, ibid. nu. 6
Et familiam, ibid.
Et domicilium, ibid.
Vidua impudica non retinet domicilium viri. 83. numero 14
Perdit legatum à viro factum, ibid.
Et etiam tutelam filiorum, ibid.
Vidua retinet viri nobilitatem ſi honeſtè viuat, aliàs non. 83. nu. 15
Vidua regis, regina dicitur. 82. nu. 7
Vidua nobilis genere viri ignobilis, retinet mariti conditionem. 88. nu. 38
Vidua eſt vera viuáque imago mariti mortui. 83. numero 10
Vidua cenſetur eſſe in matrimonio defuncti mariti. ibidem, nu. 9.

BIU Cujas

Vilani non à villa, sed à vili dicti. 23.nu.62
Viles & infimæ sortis homines quo mortis genere affici debeant.115.nu.111
Villani & rustici apud Gallos pro ignobilibus dicuntur.19.nu.53
Vinum nobile.15.nu.28.& 84. nu.15
Vini vsus moderatus prodest sanitati corporis. 197.nu. 174.& 198.nu.176
Vinum merum sed aqua dilutum esse bidendum. 199. num.181
Vinum nimium noxium.197. nu.175
Vinum falernum.318.nu.454
Vinum generosum. 20.nu.51
Vinum meracius conuenit senibus. 200.nu.182
Vir clarissimus.5.nu.13
Vir nobilis vxorem ignobilem nobilitat. 82.nu.3
Vir ignobilis non nobilitatur ab vxore nobili. 84.nu.15
Vir calidior fœmina 196.nu.169
Vir ignobilis constante matrimonio potest dotare vxorem nobilem ob compensationē nobilitatis. 84.numero 19
Viri capacitas ad vxorem porrigitur.81.nu.2
Viri celebres qui mercaturam exercuerunt. 360. nu.15
Viri celebres qui venationi operam dederunt. 403.numero 145
Virga nobilis. 15. nu.28.
Virgilius medicus fuit. 207.nu.214
Virgines strangulare vetusto Romanorum more nefas erat.116.nu.113
Virgo Ardeas plebeij generis à duobus in matrimoniū fuit expetita.398.nu.116
Virgo quotannis apud Lacedæmonios immolabatur. 517.nu.79
Vires pollent in iuuenibus, prudentia in senibus. 431. num.90
Virtutes corporis mutantur in senibus. 431.nu.89
Virtus in infirmitate perficitur. 333.nu.514
Virtus nobilitati anteponenda.41.nu.16
Virtus ex Peripateticorum sententia indiget opum adminiculis.149.nu.9
Virtus deformior est in qua generis nobilitas periclitatur.40.nu.12
Virtus quos nobilitat, verè sunt perfecti nobiles.141. num.2
Virtus hominis non genus spectandum.37.nu.7
Virtus præsens antiqua præstantior est.136.nu.13
Virtus hominis, non patria aut genus spectari debet. 71.nu.16
Virtus dat causam nobilati. 41.nu.15
Virtus, non patria cuiusque æstimanda & ponderanda est.70. nu.11
Virtus nobilitati anteponenda.98.nu.9
Virtus an nobilitet.32.nu.1
Virtutis studiosi pro nobilibus habentur.68.nu.3
Virtutis & nobilitatis discrimen. 41.nu.14
Virtutem nobilitatem esse qui dicant.32.nu.1
Virtutem in infirmitate perfici, quomodo intelligatur. 354.nu.600
Virtutes maiorum qui sequantur, sunt pauci. 131. nu.5
Vita apud Latinos & vitam morti contrariam & opes significat.299.nu.367
Vita Græcis nonnullis ζωὴ dicitur. 346.nu.572
Vita hominis arte medicinæ proferri potest. 342. numero 554.555
Vitæ breuitas malis oblata.343.nu.557
Vitæ terminus certus constitutus.326.num.494
Vitelliorum origo.5 num.14
Vittiges obscura familia ortus Gotthorum rex factus. 39 num.5
Vitis in alium collem translata mutat ingenium. 112. num.91
Vlpianus nobilis dictus.44.nu 4
Vlysses πολυτρόπος dictus.131.num.6
Vlysses profitetur se artis coquinariæ peritum. 370 numero 36
Vlysi patriæ ignobilitas laudi fuit.71.num.14.
Vlysses à Telegono filio necatus 420.nu.49
Vna eadémque res an possit diuerso iure censeri. 154. num. 11
Vnctiones & lauacra Homero non incognita.204. numero 198
Vngari primogenitos in successionibus præferunt.412 numero 6
Vnguentarij Myropolæ inter vilissimos habiti sunt. 374.num.58
Vnguentarij à Lacedæmoniis vrbe pulsi fuerunt. ibid.
Vnicuique vitæ terminus à Deo statutus.342.nu.556
Vnitas Græcis μονὰς dicitur.465.num.16
Vnicus actus quantumuis notorius non inducit consuetudinem.590.num.2
Vnicus actus contrarius interrumpit consuetudinem. ibid nu.3
Vnus pro quodam apud Hebræos accipitur. 456. numero 4
Vnus pro primo apud Hebræos accipitur. ibid.nu.4
Vnus omnium pater. 134.nu.4
Vocati sub nomine vniuersali vel indefinito veniunt ordine successiuo.616.nu.188
Voces primigeniæ. 410.nu.1
Voces nobilium in electionibus, & aliàs semper præferendæ.103 nu.37
Voluntas offerentis, non quæ offeruntur spectanda. 165.num.50
Voluntas testatoris in omnibus dominatur. 640. numero 19
Voracitas quos morbos generet.330.nu.430
Vrbes nobiles.68.nu 4
Vrbana rusticis nobiliora.21.nu.55
Vrbes ignobiles.69.num.5
Vrbani & vrbanitatis appellatio.22.num.58
Vrbium claritas.68.nu.4
Vrsicinus martyr, medicus sub Nerone passus.189. numero 88
Vsurarius censetur mercator, quò ad onera. 147. numero 12
Vsufructuarius quas impensas facere teneatur.673.numero 2
Vsufructuarius tenetur soluere collectas.ibid.nu.4
Vsusfructus non recipitur ab alterius manibus, quàm vsufructuarij.ibid nu.3
Vtilitas honestati quibus sit potior.22.nu.57
Vua generosa.21.nu.51
Vua nobilis 15.nu.28
Vulgi appellatione ignobiles tantùm continentur.381. num.31
Vulgus pessimus rei bene gerendæ author. 112. numero 91
Vulpes senex non capitur laqueo. 433.nu.92
Vxorem vnam cum multi sibi vendicant quisnam præferendus.542.num.15
Vxores sorte duci solitæ.516.nu.73
Vxor an, & quomodo dicatur pauper.124.nu.158
Vxor an teneatur lactare alienum filium ex præcepto mariti.113.num.93
Vxor nobilis viri ignobilis, & econtrario an puniatur pœna nobilium an ignobilium.89.nu.42
Vxor bona quomodo inuenienda.149 nu.10
Vxor nobilis non tenetur operari viro.113.nu.94
Vxor quæ teneatur facere marito.ibid nu.94
Vxor conditionem mariti sequitur.84.nu.18
Vxor nobilis viri ignobilis, per huiusmodi matrimonium ignobilis efficitur.ibid.nu.16

BIU Cujas

Vxoris nobilitas pro dote est. 125. nu. 164
Vxoris nobilitas ex viro, non tantum virium habet, quàm quæ ex genere est. 83. nu. 11
Vxorem malam, malíque generis non renuit vir generosus, modo multas pecunias ei dederit. 25. numero 7
Vxores viris suis se commendant ex ablactatione liberorum. 109. num. 82
Vxores diuites magis quàm nobiles quæruntur. 25. numero 7
Vxores clarissimæ quæ dicantur. 82. nu. 1
Vxores maritorum dignitatem participant. ibid. numero 1
Vxores nobiles superbæ. 113. num. 100
Vxorum imperiis quinam olim parebant. 86. num. 25
Vxorum suarum amantiores sunt nobiles. 143. nu. 11
Vxorum nobilitate multi gloriantur. 84. num. 17

X

XAnthiorum lege filij à matribus non à patribus sortiebantur nomen. 86. num. 25
Xerxis & Cynegyri comparatio. 34. num 3
Xystus Betulius Augustanus scripsit de vera nobilitate. 1. num. 1

Z

ZEno familiæ Stoicæ conditor mercaturam exercuit. 360. num. 16.
Xeno Stoicus se ipsum strangulauit. 332. num. 512.
Ζωὴ vita nonnullis apud Græcos dicitur. 572. nu. 572

FINIS.

BIU Cujas